bonā uoluntatē hēmus
magis peregrinari a corpe. et
p̄ntes esse ad dn̄m. et ideo cō
tendimus siue absentes si
ue p̄ntes placē illi. Omnes
enī nos manifestari opor
tet ante tribunal xp̄i. ut re
ferat unusquisq3 p̄pria corporis
put gessit. siue bonū siue ma
lū. Scientes ergo timorē
dn̄i hominib3 suadem̄s; deo
aūt manifesti sumus. Spe
rat et conscientiis uris manif

Harundinē quassatā nō
confringet. et linū fumigās
nō extinguet. donec eiciā
ad uictoriā iudiciū; et ī nō
mīe eius gentes sperabunt.
Fr̄a vi. ad thessalonicenses.
Fr̄s; Quam gr̄ār
actiōne possumus
deo retribuē pro uob. in omī
gaudio quo gaudemus
pp̄t uos. an dn̄m nr̄m die
ac nocte habundancius o
rantes. ut uideamus faciē

HISTORIÆ
Rerum
Alamannicarum

Tom. I. II. & III.

Goldaſti:

182
A.

I. 39/1

Ex Bibliotheca Windhagiana.

ALAMANNICARVM RERVM

SCRIPTORES ALIQVOT VETVSTI,

à quibus

ALAMANNORVM, QVI NVNC PARTIM SVEVIS, PARTIM HELVETIIS CESSERE, Hiſtoriæ tam Sæculares quam Eccleſiaſticæ, ea diligentia atque fide perſcriptæ ſunt, vt non ſolùm Antiquitatum Studioſis, ſed Theologis cum primis & Iuriſconſultis cognitu vtiles & idoneæ ſint.

Tomus vnus in duas partes tributus,

CVM GLOSSIS RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM, QVIBVS nonnunquam hiſtoriæ illuſtrantur, familiarum indagantur origines, ritus priſci eruuntur, deniq; verba feudalia explanantur.

Omnia nunc primùm edita ex Bibliotheca

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

Cum INDICE *rerum & verborum accuratiſſimo.*

PRODEVNT FRANCOFVRTI,

Ex Officina Wolffgangi Richteri, curante Iohanne Theobaldo Schönvvettero & Conrado Meulio ciuibus.

M. DC. VI.

mannorum appellatione comprehendi voluerunt. Cui rei originem dediſſe videntur perpetua cum Francis bella, quorum proximas habuere vicinias, tum inſuper alienationes Regum in eos, quos totiens ſubigere atque in ditionem ſuam redigere continuis illorum defectionibus adigebantur, vt apud Francos nullum nomen hoſtile Alamannico fieret celebrius, nullum frequentius. At vero Walafridus Alamannus, probus auctor in primis, & cæteri ſanius ſapientes, Alamanniam his finibus circumſcribunt ac definiunt: quæcumque regiones ab vtroque Rheni latere Alpibus includuntur, ab ortu eius vſq; ad Rauracos, comprehenſis ad Acromij dextram Alpigouiâ, & in Rheni defluxu continentibus terris, qua parte ſeſe Briſgouia extendit ac finit: ad ſiniſtram vero pleraque Heluetiâ & bonâ Burgundiæ parte. Et hæc eſt vera illa ac vetus Alamannia, à Francis poſt victoribus in prouinciam redacta, in Ducatuſque honorem conſtituta, cui fere ex Regum proſapia Principes præfecti. A queis quidquid cum Epiſcopis & Abbatibus, Alamanniæ Principibus, ipſos annos DCC. geſtum, aut inter ſe vel cum Imperatoribus hoſtibusue memorabile factitatum, hiſce monumentis, quæ nunc primum in dias litterarum oras producimus, ordine quidem proditum eſt, etſi non eâ, qua decuit, orationis honeſtate. Quam vero cur tantopere in huius generis ſcriptoribus nonnemo velint refugere, equidem cauſſam nullam eſſe video. Ab aliis rerum, ab aliis verborum doctrina quæritur, *ait non minus vere quàm eleganter in Oratore ſuo Tullius. Proba eſt materia, ſi probi non item fabri. Atqui probi ſunt à pietate, ſi minus à ſtudio litterarum, vt mihi iuxta videtur, & elegantiorum hominum nullus negitat. Neque rerum adeo omnium imperitum quemquam reperiri exiſtimo, qui non ſtudeat melior ex his libris quam doctior euadere: mores bonos diſcere, quam phraſium elegantias: vitia corrigere, quam litterarum apices.*

Plautus Trinum.

Atq; vtinam veteres mores, veteresq; parſimoniæ
Potius maiori honori eſſent, quam mores mali,
Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, niſi quod lubet.
Ambitio iam more ſancta eſt, libera eſt à legibus.

Quos mores? inquiunt iſti. Monaſticos ne dicis? in quorum æſtu ſcriptores iſti toti incedunt, qui ne viam quidem facere poſſunt ad prudentiam ituris?

Pacuiu. in Chryſid.

Dii monerint meliora atque amentiam auerruncaſſint.

**Cornific. ad Herenn.* **Cic. de Inuent. & in offic.*

Si prudentia eſt calliditas, quæ ratione quadam poteſt delectum habere bonorum & malorum,* ex ſcientiâ quorum ipſa conſtat, & quam conſiderata ſequitur actio, eius exempla ſi ſequi ſtudent, ab his ſcriptoribus ſument. At Abbates & Epiſcopi fuerunt? Quid ergo? Fugit ne in omni quondam actione atque amminiſtratione Imperii Romani præcipuè floruiſſe Epiſcopos & Abbates eiusdem Imperij Principes? Hi domi militiæque primi in conſiliis, hi bella gerebant, hi Imperatorum caſtra ſecuti, hi Duces, hi ſigniferi, hi à lateribus Regum, in Palatiis ſummi, &, vt multa paucis verba vno ſe obnuntiem, Imperatorum tapanta. In hac parte hæc ſunt: videamus nunc quid porro vtilitatis afferant in ſuo cuique ſtatu. Habemus exempla valde illuſtria hominum perditorum, qui Eccleſias ſæpe malis labefactare moribus conati ſunt, & quo pacto illis*

ĉto illis obuiam itum in tempore à viris probis ac ſanĉtis. Habent Eccleſiaſtici ambitioſorum & auarorum nequiter expetita machinamenta, quibus docti eadem vitia, ceu peſtes eccleſiæ & ipſorum auĉtorum, ſanguine viperino cautius vitent atque fugiant. Habent Laici, quibus auĉtoritatibus pietatem reliĉtis rebus omnibus debeant præuertere. Habent Aulici velut ſpeculum, in quo prauos & periculoſos mores, ambitione & auaritia, interim etiam dolis, ſimulatione, & criminibus corruptis contemplentur atque ob oculos ponant. Habent Nobiles clararum familiarum non inſuperhabendam vetuſtatem. Quo nomine Ephemerides quàm maxime ſeſe faciunt commendabiles, vt vel earum gratiâ multum mihi Nobilitas noſtra ſe debere fateatur neceſſum eſt. Multa prætereo: grauiora enim facta ſunt, quàm memorandi apud te, Reuerendiſſime & Illuſtriſſime PRINCEPS, *nunc ſit locus. Omnia ad arbitrium* CELSITVDINIS *T. collata ſunt. Debentur enim C. T. Scriptores iſti ſuo quodam iure atque merito, non tantum quia plurimas res geſtas Anteceſſorum tuorum Archiepiſcoporum exſequuntur, verùm etiam quia in tua floruerunt ditione Metropolitana. Eſt quippe omnis hæc Alamannia ſub ius C. T. iuriſdiĉtionem & poteſtatem Eccleſiaſticam ſubacta. Quod ſi quis negare ſeſe ſtudeat, clamant ipſi Auĉtores, ſuorumque ſcriptorum vſuram nemini, quam C. T. pendendam vno ore fatentur. Abſque hoc foret, ſunt aliæ cauſſæ innumeræ, quæ me, vt C. T. virtutem gratâ memoriâ, ipſum vero nomen animo grato proſequar, impellunt. Principio dum ſacram Sedem vti primariam auguſtè veneror: vt Metropolitanam, legitimè obſeruo: vt Principem, ſanĉte colo. Scilicet ſub ea mihi primam lucis huius vſuram datam atque conceſſam fuiſſe. Deinde ſingularis ac propemodum vnica C. T. facilitas, vnica humanitas, cum Principali (quod difficillimum eſt) grauitate conſentiens: quâ omnibus in rebus tam erga ſubditos quam vicinos ita te exhibes, vt T. C. metuant velut Dominum, & iuxtim quaſi patrem non iam diligere, ſed amare videantur. Quibus artibus id effectum nullo negotio impetraſti, quod alii vi & armis numquam potuiſſent. Etenim vt ſubieĉti pariter cum vicinis tutam tranquillamque pacem, cuius & ipſum nomen dulce & res ſalutaris eſt, traherent, tua perfeciſti comitate. Digniſſimus mehercule pacifico & glorioſo Imperatore Archicancellarius, qui Domini prudentiam, cuius res geſtæ iisdem quibus Solis curſus, regionibus ac terminis continentur, coniunĉtam cum iuſtitia adeptus exiſtimaris, ad ea omnia, quæ vel timenda ſunt in Romano Imperio vel prouidẽda, & animo & cõſilio paratus. Et his optimarum virtutum copiis ornata atque prædita C. T. concinnat ab earumdem ſtudiis non abhorrere Domeſticos, quorum prudẽtiam, induſtriam, humanitatem, ac beneuolentiam cum ciuibus ſalutarem, tum gratam exteris ſæpiſſime perſpeximus. Quis Moguntiam adiuit, nec vidit CL. V. Franciſcum Philippum Fauſtum, C. T. Cancellarium ſummis florere laudibus? Cuius in Repub. tua maximis grauiſſimisque cauſſis cognita & in primis probata fides, induſtria, patientia, labor, & animi magnitudo. Ipſius quidem humanitate quid mihi exploratius eſſe poteſt, quam vt ſummam erga me etiam abſentis obtinerem, vniuerſa familia omnibus in rebus declarauit? Vt (quod præfiſcine*

dixerim) virum grauiorem, pleniorem officij, & bonorũ ſtudioſiorem non compererim. Hoc Principe, his Conſiliariis Res ſtat Moguntina, & vt proporro atque æternum felicitetur, id vero DEVM OPT. MAX. *ex ſummis precibus veneror quæſoque. Cuius mei voti teſtes venire volo hos Scriptores, quos nunc C. T. more maiorum* DO, DICO, CONSECRO, *meque pariter cum illis, benè vertente Fauentiâ. Francofordiæ, a. d. IV. NON. Septembr. A. N. C.* CIϽ IϽCVI.

Reuerendiſs. & Illuſtriſs.
CELSITVDINIS T.

DEVOTVS

MELCHIOR HAIMINSFELDIVS GOLDASTVS, HELVETIVS.

PAV-

PAVLI MELISSI FRANCI, COMITIS PAL. EQVITIS AVR. ET CIVIS ROMANI, CONSILIARII Archipalatini,

MELOS

AD MELIOREM HAIMINSFELDIVM GOLDASTVM, Nobilem HELVETIVM.

QVICQVID abſtruſo latet in receſſu
Sæculi GOLDASTE vetuſtioris,
Eruis vulgans, & apertiores
Mittis in auras.
Additis ſollerte notis Mineruâ.
Digna nimirum & pretioſa gaza
Sunt libri, quos cura vigil ſagaxq;
Cœnobiorum
Præſtitit ſartos hodieque tectos.
FVLDA cum primis celebranda Francis,
Deinde LAVRISSÆ domus ad beati
Flumina Rheni,
Integri cuſtos veneranda LivI,
Neſcio quo fure tagace rapti.
Adde CORBEIÆ pluteos, ſacrique
Pulpita GALLI,
Quæ tuus SCHOBINGER adire tuto,
Tuque item quiſti, ſtudioſe priſci
Temporis, raræque adeo repertu
(Quorſus eatur)
Paginæ, quâ ſe ſtilus HVNIBALDI
Prodidit, Reges veterum recenſens
Resque Francorum; licet ipſe nugax
Audiat auctor.
Pluribus, queis nec tamen eius vmquam
Scripta ſint viſa, aut aliquando lecta.
Momon in tantum cacoëthes vrget
Stare cauillis.
Tu viâ cœptâ MELIOR ſecundis
Perge ſis aſtris, nitidiq; ductum
LECTII prono ſequere æmulatu,
Auree Graii.
Oris adſertor, Latiæq; linguæ;
Excitus Famæ monitis, parantis
Inter æquævos tibi Principatum,
Diteque regnum.

SYL-

SYLLABVS
SCRIPTORVM HOC TOMO CONTENTORVM.

Hepidanni Cœnobitæ Annales. pag.	6
Ratperti Turegienſis Hiſtoria & Caſus.	19
Ekkehardi Iunioris Hiſtoria & Caſus	35
Burckhardi Monachi Hiſtoria & Caſus.	110
Cunradi Fabarienſis Presbyteri Hiſtoria & Caſus	128
Eiusdem Catalogus Abbatum S. Galli.	149
Anonymi de Officialibus Dominis Principis S. Galli.	150
Bertholdi Monachi Annotatio de Abbatibus S. Galli.	150
Ioachimi Vadiani Chronologia	152
N. de Tiuſburg Ephemerides.	155
Ioh. Georgij Tibiani Panegyricon.	166
Walafridi Strabi Augienſis de Vita S. Galli libri II.	233
Eiusdem de Vita S. Othmari lib. I.	277
Iſonis Magiſtri de Miraculis S. Othmari lib. II.	285
S. Theodori Eremitæ Campidonenſis de Vita S. Magni libri. II.	297
Ermenrici Elevvangenſis Supplementum.	314
S. Findani Confeſſoris Hiſtoria.	318
Hepidanni Iunioris de Vita S. Wiboradæ lib. II.	323
Ekkehardi Minimi de Vita B. Notkeri Balbuli lib.	353
S. Fridolini Confeſſoris Hiſtoria	384
Genealogia Comitum Kyburgenſium & Dilingenſium.	397

ALAMAN-

HISTORIARVM ALAMANNICARVM

PARS I.

Complectens res in Alamannia geſtas ab A. N. C. IↃC. vsque ad AN. MCCL.

VERSVS NOTKERI BALBVLI DE ALAMANNIA, ex libris eius de Vita S. GALLI;

Dura viris, & dura fide, duriſſima glebâ.

VERSVS HARTMANNI MONACHI S. GALLI DE eadem, qui in vet. membr. ſuperiori ſubiiciuntur;

Dura fuit quondam, ſed nunc eſt mollis vt vnda:
Exceptaque fide, quam corde fatetur & ore.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

HEPIDANNVS COENOBITA S. GALLI.

DE hoc nihil à me apud alios lectum. Virum non indoctum fuiſſe, vel breues iſti annales teſtantur, in quibus, quæ ſoluta oratione narrat, effinxit ad phraſin veterum hiſtoricorum, & vel in Saluſtio non indiligentem, annus ML. fidem facit. Exſtat apud me eiusdem *Computus Eccleſiaſticus* eadem breuitate concinnatus. An vero ille ſit, qui iuſſu Vdalrici Abbatis vitam Wiboradæ inſtituit, apud me inexploratum eſt, & fere inclinor, vt negem. Diſconueniunt enim tempora & ſtylus. Ille, quum annos in membrana ſua adſcripſiſſet MLXXXVII. morte tamen (quomodo mihi perſuadeo) præuentus in MLXII. ſubſtitit. Iſte vero in præfatione ad Vdalricum Abbatem teſtatur, ſe ab anno demum MLXXII ad ſcribendum vitã illam acceſſiſſe. Quo indubie annales hoſce perduxiſſet, ſi auctor eorum atque pater exiſteret. Iam ſtylus & genus dicendi quàm alienum ſit ab eo, quod in vita, nemo eſt, qui vtrumque legerit, qui non ſtatim dicturus ſit, toto cœlo diſtare. Fuerint ergo duo Hepidanni, qui eodem tempore vixerint, ſicut duo fuere Ratperti, duo Hartmanni, duo eod. tempore Ekkehardi, duo Notkeri, &c. de quibus partim hic, alio partim loco à me dicetur.

RATPERTVS THVREGIENSIS MONACHVS S. GALLI.

ILluſtri & generoſa familia natus in pago Tigurino, qui media ætate Thuregienſis appellari cœpit, & natalibus Salomone, Notkero, atq; Hartmanno Comitum filiis, Ekkehardo teſte, nihil inferior. Præceptoribus vſus eſt Marcello & Iſone ſcholarum in monaſterio Magiſtris. Scripſit & Epigrammata quædam, quæ edita ſunt ab Henrico Caniſio, inter quæ celebratur hymnus Eccleſiaſticus, *Ardua ſpes mundi*: Præterea *Litaniarum* libellum. Apud Thuregienſes natum Vadianus & Stumpfius tradunt. Vitam eius deſcribit Ekkehardus iunior in Notkero cap. 21. & Ekkehardus minimus in vita Notkeri. Huius hiſtoriæ ſex habuimus ſcripta exemplaria: duo ex Monaſterio S. Galli, duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri I C. & item duo ex noſtra. Fuit & alius RATPERTVS ſuperioris nepos, Monachus, & ipſe doctus adæque quàm nobilis. Quem in Dialogis ſuis de Vita S. Galli loquentem inducit Notkerus Balbulus. Nec dubito, quin horum ſcripta confundantur, & ſuperiori Ratperto attribuantur carmina, quæ huius ſint. Teſtimonia veterum hæc ſunt.

EKKEHARDUS iunior præloquio ſuorum caſuum; *Scripſerat ante nos Ratpertus, homo doctiſſimus, & ipſe codicellum ſimilis materiæ à S. Gallo & Othmaro vſque ad ſeipſum, &c.*

BURCKARDUS in caſuum præloquio; *Laudabile & ſatis huic loco vſitatum eſſet, ſi veteres ſcriptores noſtri de ſimili materia imitati fuiſſent Hartmannum, qui priorem librum de caſibus fecerat: & Ratpertum, hominem doctiſſimum, qui eundem vſque ad ſua tempora librum auxerat.*

Ekkehardus minimus Decanus in Vita Notkeri cap. 21. *Scripſerat idem homo beatus librum de caſibus Monaſterii incipiens à temporibus B. Columbani, vſque ad Salomonem Epiſcopum, & Abbatem noſtrum. Dictauerat etiam Litanias, quas Eccleſia canit per totum orbem in diebus rogationum, præter alia plura, quæ fecerat.*

Cunradus Fabarienſis cap. 3. *Ratpertum, Tutilonem, quorum in diuinis officiis ſolemnia ſatis recitant carmina.*

EKKEHARDVS IVNIOR MONACHVS S. GALLI.

QVinque legimus Ekkehardos in Monaſterio S. Galli floruiſſe, nobilitate & eruditione claros. Quos, quia nonnulli confundunt, diligenter atque ordine diſcriminabimus, ſimul etiam, qua ætate vixerint, quid & vbi ſcripſerint indicaturi. Et primus quidem fuit

EKKEHARDVS, quem SENIOREM cognominant, DECANVS, nobili Ionſuuiliorum familia apud Alamannos natus, vir eruditus & prudens, ſummæq; apud omnes auctoritatis, ſcripſit præter varia epigrammata, quæ hincinde leguntur, ſequentias: *Prompta mente canamus, ſummum præconem Chriſti, qui benedici cupitis, à ſolis occaſu.* De S. Afra antiphonas, vt reliquias eius mereretur, Luitoldo Epiſcopo Auguſtano & ſequentiam dictauit, & hymnum *O Martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Ieſus*, *Adoremus glorioſiſſimum.* Hæc Ekkehardus in caſib. cap. 9. Puer adhuc carmine compoſuit *vitam VValtharii Manufortis*; quam poſt ibi, quia mendis & barbarie, quippe à puero perſcripta, ſcatebat, Ekkehardus ille iunior Aribonis Archiepiſcopi mandatu Magontiæ correxit & emendauit. Ex relatione S. Kebæ incluſæ ſcribere cœpit *vitam & paſſionem S. Wiboradæ Martyris*, ſed morte præuentus non abſoluit, vt auctor eſt Hepidannus iunior. Feciſſe præterea videtur librum, quem inſolenti titulo *Lydium Carolomannum* præſcripſit, quo de in gloſſis annotauimus.

nimus. Moritur A. D. 977. vt legitur in Annalibus Hepidanni, non vt Stumpfius ſcribit anno 996. Teſtimonia veterum hæc ſunt:

Hepidannus anno 977. *Otto Imp. Auguſtus, & Purchardus Dux, & Vdalricus Epiſcopus, & nepos eius Adelbero, & Vdalricus Comes, & Ekkehardus Monachus iſto anno de hoc ſeculo receſſerunt.*

Hepidannus iunior in Vita S. Wiboradæ: *Tempore, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex ſapientia virtutibusque factus, &c.*

Tiutburgius in Ephemeridibus Auguſto: *XVI. KAL. obiit Ekihardus Decanus, de Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius.*

Stumpfius Chronic. lib. 2. cap. 5. Craloh ward durch Tyranney von männiglichen verhaſt/ vnd kam in ſolchen Vnfall/ daß er an leib vnd Gemüth abnam/ ſo viel/ daß man jhm ſeihen Dechan Egkarten / vom Geſchlecht von Jonſchwyl zugab/ ein geſchickten Mann/ der gab männiglichen Red vnd Antwort von deß Abts wegen: vnd was alſo ſein Pfläger biß auff Zukunfft K. Othen / ohn welches Bewilligung vnd Vorwiſſen die Mönch der Abtey halben keine Enderung fürnemmen bedörfftend.

Idem lib. 5. cap. 5. Abt Vlrich rychſirt fünff Jahr/ vnd verließ das Leben am 21. Febr. Anno Dom. 996. in welchem Jahr auch der alte vnd vermärte Mönch Eckhardus verſchied.

Alter EKKEHARDVS, qui MINOR vel IVNIOR & PALATINVS nuncupatus, Senioris ex ſorore nepos, vir eruditus & acutus, Latinæ Græcęque linguæ (quod illo ſeculo perrarum in Alamannia) gnarus. Præfuit primũ ſcholæ vtriq; Clauſtrali (quam vocant) & Canonicæ, id eſt, Interiori & Exteriori, & cum magna quidem laude. Demum Portarii Clauſtralis officio prę-fectus, inuitus licet, conceſſit in Ottonum Aulas, ſatagente Haduuiga Sueuiæ Duce, cuius ille præceptor fuerat in arcibus Dwielanis, euocante Imperatore. Quo vbi peruenit, illico à Cæſare in Senatũ legitur, eiq; fit à conſiliis ſecretis, Capellanus, & Ottonis iunioris pædagogus. Scripſit præter varia epigrãmata, quæ circumferuntur, ſequentiam de S. Deſiderio, *Summis conatibus*, & ſequentiam *Diei.* Excepit acta colloquii habiti inter Ottones, patrem & filium de electione Notkeri Abbatis S. Galli. Notas ſcribendi apprime peritus Ottoni Imp. commodus exſtitit Capellanus & Secretarius. Moritur ann. Domin. 996. Fallit enim Stumpfius, qui ſeniorem Ekkehardum in eum annum produxit. De illo Herimannus Contractus anno 990. *Vdalricus Abbas, & Eggehardus Magiſter doctus in Cœnobio S. Galli obiit.*

Tertius EKKEHARDVS, qui & ipſe MINOR dictus ab hiſtorico Ekkehardo, reſpectu videlicet ſuperioris, cuius fuit cõſobrinus: Senioris vero itidẽ ſimiliter ex ſorore altera nepos, vir, vt Ekkehard. ille ſcribit, idonee litteratus, Diaconus primo, poſt Decanus & ipſe. Quid ediderit, nusquam exprimitur à ſcriptorib. Monaſterii. Scripſiſſe tamen, quum & ſcholis præfuerit, & ab Hadwige Sueuię Duce, cui ab Ekkehardo Palatino fuerat commendatus, ad ſcribendum ſtimulatus, mihi nullum ſit dubium.

Quartus EKKEHARDVS, qui & ipſe IVNIOR cognominatur, tum in manuſcriptis, tum à Burckardo, auctor eſt huius libri *de Caſibus Monaſterii.* Moguntiæ conſtitutus iuſſu Aribonis Archiepiſcopi, cuius vtebatur familiaritate, *vitam Waltharii Manufortis*, quam Ekkehardus ſenior puer etiam, vti ſupra memoratum, pueriliter cõſcripſerat, emendauit & elimauit. Eiusdem rogatu cõpoſuit *Benedictionum librum* carmine, quem ante hos annos Monaſterio S. Galli dedicauimus. Mandatu item Imperatricis ibidem commorans deſcripſit Pſalterium in linguam Barbaricam, id eſt, Germanicam, à Not-

kero Labeone Phyſico traductum, in priuatos nimirum Imperatricis vſus. Quod opus nunc in noſtra manu eſt. Vita defungitur ſub Notperto Abbate, cui ſucceſſit Vdalricus I. Ann. Domin. 1071. ſub Henrico IIII. Imperatore.

Burckhardus præloquio Caſuum: *Ekkehardum quoq; iuniorem, qui à Salomone incipiens vsq; ad Notpert. ſe ſingula dicere velle pollicitus eſt, ſed in Notkero finiuit. Siue autem morte præuentus hoc, quod in exordio libri ſui ſe dicturum promiſit, non perfecit, aut ſi perfectum poſtea perditum ſit, nos neſcimus.*

Cunradus Fabarienſis prohemio; *Antiquorum geſta patrum, ſicut in libro, qui de Caſibus monaſterii ſuccincte & compendioſe ſcriptus, non humili ſtylo legentibus patere potuit.*

Quintus EKKEHARDVS, quem MINIMVM appello, Decanus Monaſterii S. Galli, ſcriptor eſt vitæ B. Notkeri, vt in II. parte à nobis demonſtrabitur.

BVRKHARDVS MONACHVS S. GALLI.

NVllum vetus exemplar, quibus vſi ſumus (habuimus autem quatuor: duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri IC. ſanctiſſimæ memoriæ viri, altera ex noſtra) hunc auctorem agnoſcit, ſed in calce Ekkehardi hæc tantum verba leguntur: FINIT EKKEHARDVS IVNIOR, INCIPIT ALIVD PRAELOQVIVM DE CASIBVS. In vno tamen Ioachimi Vadiani manu adſcriptũ erat, INCIPIT BVRCKHARDVS, ex vetuſtiori ne exemplari, an alio aliquo ſcriptore, non habeo compertum. Illud ſcio, maximæ fidei ſummæq; diligentiæ virum fuiſſe, qui nihil temere vel dicere vel ſcribere ſolitus erat. Eius ergo fidem non ſequi, mihi religio maxima fuit. Cap. 4. teſtatur, ſe in Italia fuiſſe. Cap. 5. Dietpaldi geſta ait didiciſſe ex ſenibus, qui ipſum nouerint. Mortuus autem Dietpaldus A. D. 1034. Cap. 10. teſtatur, ſe rerum ab Vdalrico Tegerfeldio geſtarum αὐτόπτην & oculatum arbitrum exſtitiſſe. Fuit is Abbas Friderico Barbaroſſa imperante A.D. 1166. Heinricus vero Klingius, ſub quo ſcriptor iſte claruit, diem clauſit ann. Domin. 1204. & auctor librum.

CVNRADVS DE FABARIA, PRESBYTER S. OTHMARI.

VIxit circa An. Dom. 1240. in Fabarienſi monaſterio nutricatus, in Eccleſia S. Othmari, quæ eſt in monaſterio D. Galli, Presbyter Canonicus. Scripſit præter librum *de Caſibus Monaſterii Catalogum quoque Abbatum, qui præfuerunt monaſterio S. Galli.* An quid præterea, nec dũ reſcire potuimus. Cap. 8. ita de ſe ipſe ſcribit: *Ego, qui hæc ſcripſi, Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, &c.* Stumpfius Chron. lib. 1. c. 6. das ſchreibt Herr Conrad von Pfäuers/ der ein Leyenprieſter S. Othmars Kirchen geweſen iſt/ &c. Eius, vt & ſuperiorum, meminere præter Vadianum & Stumpfium, Tſchudus quoque, Bullingerus, Keſslerus, Munſterus, Falco, & Myconius, in Chronicis.

BERTHOLDVS MONACHVS S. GALLI.

DEſcripſit ætatis ſuæ Abbates, natus ſub Vdalrico Tegerfeldio, denatus ſub Ruomone Ramſtainio, ann. Dom. quaſi 1281.

IOACHIMVS VADIANVS COS. SANCTGALLENSIS.

VIr doctiſſimus ſimul & prudentiſſ. Medicinæ Doctor & Profeſſor quondam in Academia Viennenſi, Theologus, Iuriſconſ. Philoſophus, Ora-

tor, Poeta, Hiſtoricus incomparabilis, ſcripſit in omni diſciplinarum genere libros eruditiſſimos, ex quibus alii ſunt vulgati; pars in priuatorum ſcriniis tineis & blattis pulchrum præbent pabulum. Obiit ante annos 50. Eius vitam deſcripſit Iohannes Keſslerus Sanctgallenſis, quæ in Bibliotheca Reip. S. Galli aſſeruatur.

TIVFBVRGIVS MONACHVS S. GALLI.

Quin auctor ſit Ephemeridum, quas ex variis hinc inde anniuerſariorum libris collegit, nullus ambigo. Et fidem facit ipſe M S. cód. in quo legitur: *Iſte liber eſt S. Galli, & Dominus de Tiufburg ſcripſit iſtum librum, anno Domini M. CC. LXX. II.*

IOHANNES GEORGIVS TIBIANVS.

NVperus eſt ſcriptor ac recens, cuius Panegyricon, quia breui manu plurima Alamanniæ loca & eleganter comprehendit, ea re viſum eſt adiungere. Tantum de huius partis ſcriptoribus.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

ANNALES BREVES RERVM IN ALAMANNIA GESTARVM.

ANNI DOMINI NOSTRI INCIPIVNT.

DCCVIIII. Hyemps dura. Cothefridus Dux mortuus eſt.
X. Annus durus & deficiens fructus.
XII. Aquæ inundauerunt valde.
XIIII. Pippinus maiordomus defunctus eſt. Karolus filius in maiorr domatu ſuccedit cognomento Martellus.
XV. Karolus Alamanniam rebellantem domat, Liutfrido Duce eorum ſuperato. Cuius filius Thietpaldus S. Pirminium pepulit.
XVIII. Vaſtauit Karolus Saxoniam plaga magna.
XX. Pugnauit Karolus contra Saxones.
Abbas hoc noſter Othmarus ponitur anno.
XXI. Eiecit Theudo Saracenos de Æquitania.
XXII. Magna fertilitas.
XXIIII. Beatus Pirminius primo venit in Augiam à Gregorio II. in Germaniam miſſus, quemadmodum & Bonifacius, ante Vunifridus dictus, natione Anglus.
XXV. Saraceni venerunt primitus.
XXXI. Beatus Beda Presbyter obiit.
XXXII. Karolus pugnauit contra Saracenos ad Pictauis die Sabbato.
XXXVII. Karolus pugnauit contra Saracenos in Gotia in die Dominica.
XL. Karolus mortuus.
XLIII. Karlomannus & Pippinus in Saxonia. Iſte Karlomannus Alamanniam etiam afflixit.
XLV. Karolmannus iuit ad Romam, & ob honorem Dei omiſſis ſæcularis pompæ deliciis comam capitis ſui depoſuit, & ſuo germano Pippino Regni gubernacula reliquit.
XLVI. Sidonius Epiſcopus Conſtantienſis Eccleſiæ & Abbas Augiæ B. Othmarum in ſynodo de adulterio accuſatum damnauit, mox miſſum in exilium.
XLIX. Pippinus in Saxonia.
LI. Stephanus Papa in Franciam venit. Domnus Bonefacius Epiſcopus in prædicatione Phriſiam perrexit, vitam temporalem in martyrio finiuit.
LII. Sãctus Bonifacius Epiſcopus martyrio coronatur, & Domnus Pippinus per auctoritatem Stephani Romani Pontificis depoſito ac detonſo Rege Hildrico, qui à baptiſmo alio nomine vocitatus eſt Danihel, ex Præfecto Palatii Rex conſtitutus eſt, & cum exercitu Francorum Italiam ingreditur, & receptis rebus S. Petri reuerſus eſt ad ſedem ſuam.
LIII. Franci iterum in Langobardiam cum exercitu.
LIIII. Papa Stephanus defunctus.
LV. Venit organa in Franciam.
LVI. Rex Pippinus Saxoniam ingreditur.

LVII. Rex

℣ LVIII. Rex Pippinus cum exercitu in Æquitaniam. Vuarinus & Ruodhardus beatum & ſanctum virum Othmarum multis iniuriis affligebant: ipſe vero plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum de anguſtiis huius vitæ eripitur, atque in inſula Rheni fluminis, quæ vocatur Stein, ſepultus eſt. Eo ipſo anno Iohannes Epiſcopus adminiſtrationem cœnobii noſtri per vim ſuſcepit.

℣ LVIIII. Pippinus iterum in Vuaſconiam vsque ad Limodiam ciuitatem.

℣ LX. Rex Pippinus iterum in Æquitaniam, Bittiricam conquiſiuit.

℣ LXII. Hiems grandis & dura.

℣ LXIIII. Pippinus conquiſiuit Limodiam.

℣ LXV. Pippinus Toloſam perrexit.

℣ LXVI. Pippinus obiit VIIII. Kal. Octobris.

℣ LXVII. Karolus & frater Karlomannus regnare cœperunt.

℣ LXVIII. Translatio S. Othmari Abbatis de inſula Rheni ad monaſterium S. Galli.

℣ LXVIIII. Karlomannus Rex obiit II. Non. Decembr.

℣ LXX. Franci in Saxonia cum Karolo Rege.

℣ LXXI. Karolus in Langobardia.

℣ LXXII. Paueia ciuitas cõquiſita, & Rex Deſiderius & Anſa vxor eius pariter exiliati ſunt ad Chorbeiam: & ibi Deſiderius in vigiliis & orationibus & ieiuniis & multis bonis operibus permanſit vsque ad diem obitus ſui. Karolus peruenit ad Romam.

℣ LXXIII. Karolus in Saxonia.

℣ LXXIIII. Karolus Rex in Italiam, & inde in Saxoniam iam ſine bello.

℣ LXXVI. Karolus Rex in Hiſpaniam, & Saxones in Franciam.

℣ LXXVIII. Franci in Saxonia ſine bello. Fames magna & mortalitas in Francia. Rautpertus Abba conſtituitur.

℣ LXXVIIII. Karolus in Saxoniam, deinde ad Romam. Rautpertus moritur. Vualdo Abbas conſtituitur.

℣ LXXX. Karolus reuerſus eſt de Roma, Pippino baptizato.

℣ LXXXI. Rex Karolus cum Francis ad Lippiam absque bello: & poſtea Saxones mentiti ſunt, & quosdam de Francis occiderunt: & iterum Franci ſuper Saxones. Vualdo moritur. Vuerdo Abbas conſtituitur.

℣ LXXXII. Karolus Rex iterum in Saxonia cæde facta terram deuaſtauit.

℣ LXXXIII. Karolus Rex ad Lippiam tranſiuit Rhenum, & deuaſtauit Saxones.

℣ LXXXIII. Rex Carolus Merspurch reſedit, & Saxones in pace conquiſiuit.

℣ LXXXIIII. Karolus Romam venit, deinde ad S. Benedicti monaſterium, & ad Capuam: & cruces in veſtibus apparuerunt.

℣ LXXXV. Karolus de Roma veniens ad Paueiam, & exinde duxit Langobardos & exiliauit eos in Francia, & reſedit Vuormaciam, & exinde perrexit per Alamanniam in fines Bauuariorum, & ibi Dux Daſſilo reddidit ei ipſam patriam, & dedit ei filium ſuum Theodonem obſidem.

℣ LXXXVIIII. Karolus Rex Regnum Hunorum vaſtat.

℣ XC. Rex Karolus Regenespurch reſedit: & Pippinus comam capitis depoſuit, & quidam de Francis occiſi ſunt & ſuſpenſi propter cõſilium quod fecerunt ſuper Karolum.

℣ XCI. Wilhelmus pugnauit cum Saracenis ad Narbonam, & perdidit ibi

multos homines, & occidit vnum Regem ex ipſis cum multitudine Saracenorum.

XCII. Karolus iterum in Saxoniam, & ipſi Saxones venerunt obuiam illi, & promiſerunt fidelitatem, & poſtea mentiti ſunt.

XCIII. Iterum Rex Karolus cum magno exercitu Franchorum in Saxonia terrã deuaſtauit, & ipſos conquiſiuit, & exinde adduxit obſides LXX. & reuerſus eſt cũ pace. Vuandali conquiſiti ſunt, & Zotanus Dux de Pannonia venit ad Karolum Regem ad Aquasgrani, & ſeipſum dedit & patriã, quã habebat, & ipſe baptizatus eſt, & omnes, qui cum eo venerant, & reuerſus eſt cum pace & honore in patriam ſuam.

XCIIII. Karolus Rex in Saxoniam cum magno exercitu terram deuaſtauit, & cum præda magna reuerſus eſt ad propria.

XCVII. Iterum Karolus in Saxoniam venit, terram deuaſtauit, & cum pace reuerſus eſt in Franciam ad aquas: & iterum cum exercitu in Saxoniam cum omnimoda domo ſua, & reſedit ibi hibernum totum.

XCVIII. Karolus Rex in Saxoniam, & conquiſiuit illos, & exinde adduxit obſides innumerabiles, & reuerſus eſt cum pace.

XCVIIII. Kerolth occiditur.

DCCC.

Octingenteſimus I. Karolus Imperator factus & magnus cognominatus.

II. Heito Epiſcopus in conſilio Karoli clarus habetur.

X. Heito Epiſcopus ſuper mare tranſiuit.

XI. Vuerdo Abba obiit: Vuolfleoz Abba conſtituitur.

XIII. Karolus Imperator obiit. Annus I. Ludouici Imperatoris.

XV. Cozpertus Abba conſtituitur.

XVIII. Sedulius Scottus clarus habetur.

XX. Heigo Epiſcopus in Augia militat.

XXIII. Vuetinus Monachus de Augia obiit.

XXVIIII. Initium baſilicæ S. Galli, & tranſlatio S. Othmari de eadem eccleſia in baſilicam S. Petri Apoſtoli. Vnde verſus Notkeri Balbuli:

hamat ms. Iuſtitiæ Gozbertus heros fratris Winihardi
Artibus eximiis faſces portantibus omnes
Pauperibus monachis lapidum calcisque & harenæ
Vt quondam largus fecitque Siſinnius almus.

HANC STRVXIT ECCLESIAM.

XXXIIII. Dedicatio baſilicę S. Galli.

XXXVI. Bernuuicus Abba conſtituitur.

XL. Ludouicus Imperator obiit, & eclypſis ſolis facta eſt III. NON. MAI. inter octauam & nonam horam.

XLI. Bellum trium fratrum. Chrimaldus Abba efficitur

XLII. Diuiſio regni inchoata.

XLIII. Pax facta inter illos.

XLIX. Terręmotus. Vualahfredus Abba Augenſis obiit. Iſte vir litteratus vitas ſanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilauit eleganter.

LX. Hyems magna, & mortalitas animantium.

LXI. Fames validiſſima. Meginratus heremita martyrizatus eſt.

LXIII. Gens Hunorum Chriſtianitatis nomen aggreſſa eſt.

LXIIII. Tranſlatio S. Othmari de eccleſia S. Petri in baſilicam S. Galli.

LXVII. Terræmotus & nimia ſuperfluitas imbrium.

LXVIII.

ω LXVIII .Stella Cometis. Fames validiſſima & mortalitas hominum & animantium.

ω LXXI. Yſo magiſter obiit PRID. ID. MAI.

ω LXXII. Grimaldus Abba obiit, & Harthmuotus ei ſucceſſit, cui & hoc epitaphion poſuit;

Hic manet interius diuinæ legis amator,
Grimoldus humilis templum hoc qui condere iuſſit.

ω LXXVI. Ludouuicus Pius Rex Germaniæ obiit. Volo cecidit.

ω LXXVII. Karolus ſecundus Imperator cœpit regnare.

ω LXXVIIII. Papa Iohannes in Franciam venit.

ω LXXXII. Karolus Imperator à Iohanne Papa benedicitur.

ω LXXXIII. Karolus Imperator gubernacula regni Franchorum ſuſcepit.

ω LXXXIIII. Ex petitione Harthmuoti Abbatis Pernhardus in locum illius conſtituitur.

ω LXXXVIIII. Karolus Imperator à regno depoſitus eſt, & obiit in octaua Theophaniæ eodem anno: & Arnolfus in regnum eleuatur, in cuius temporibus Agareni in iſtas regiones primitus venerunt.

ω XCI. Salomon Abba efficitur.

ω XCII. Ipſe Epiſcopali honore coronatur. Radeſpona igne cremata eſt.

ω XCIII. Arnolfus contra Marauenſes pergebat, & Agarenos vbi recluſi erant dimiſit.

ω XCVII. Arnolfus efficitur Imperator.

ω XCIX. Agareni Italiam intrauerunt, & Langobardos bello vicerunt.

ω C. Arnolfus Imperator obiit. Ludouuicus filius eius in regnum eleuatur adhuc puerolus. Norici cum Agarenis pugnauerunt, & partem ex eis occiderunt.

D CCCCI. Tuuentibolch Rex à ſuis interficitur.

D CCCCII. Agareni à Baioariis ad prandium vocati, vbi Rex eorum Chuſſol occiſus eſt, & alii quam plurimi cum eo. Terræmotus per loca.

φ III.

Λ IIII. Salomon Epiſcopus reſidet cellam ſuam in Turgouia.

Λ VI. Adalbertus decus Franchorum occiditur.

Λ VIII. Baioariorum omnis exercitus ab Agarenis occiditur. Adelbero Epiſcopus Auguſtenſis cum magno apparatu & multis donis venit ad monaſterium S. Galli.

Λ VIIII. Agareni in Alamanniam.

Λ X. Adelbero Epiſcopus obiit. Agareni cum Alamannis & Francis pugnauerunt, eosque vicerunt, & Norici partem ex eis occiderunt.

Λ XI. Stella Cometis apparuit. Luodouuicus Rex filius Arnolfi Regis obiit, & Domnus Chuonradus regnum acceſſit.

Λ XII. Chuonradus Rex in feſtiuitate S. Stephani ad veſperum venit ad monaſterium S. Galli. Eodem anno Notkerus magiſter obiit.

Λ XIII. In Purificatione S. Mariæ transacta feſtiuitate ad veſperum, grande miraculum contigit, vt ſtellæ miro modo vsque ad mediam noctem inter ſe volitarent. Eodem anno nix immanis cadens ID. APR. ebdomadam Paſchæ perdurauit. Hatho Archiepiſcopus obiit, & Othpertus Epiſcopus occiditur. Agareni Alamanniam intrauerunt. Erchanger & Pertholt frater eius, & Vodalrichus Comes auxiliante illis nepote eorum Arnolfo optimo Duce Baioariorum, totum exercitum eorum iuxta Ine fluuium penitus occiderunt, niſi XXX. viros.

Λ XIIII. Salo-

A XIIII. Salomon Epiſcopus captus eſt.

A XVI. Erchanger & frater eius Peretholt & Liuthfrid capti & occiſi ſunt. Vuiberat recluſa eſt.

A XVIII. Chuonradus Rex obiit ante natale Domini. Heinricus Saxo Rex electus eſt.

A XVIIII. Salomon Epiſcopus obiit in vigilia Epiphaniæ. Ruodolfus Rex & Purchardus Dux Alamannorum pugnauerunt ad Vuintertura, & Rex ſuperatus eſt.

A XX. Rachilt in natiuo S. Mariæ incluſa eſt.

A XXI. Harthmannus Abba effectus eſt.

A XXII. Ruodolfus Rex filiam Purchardi Ducis accepit.

A XXIIII. Engilbertus Abba efficitur.

A XXV. Purchardus Dux in Italia dolo occiditur. Agareni monaſterium S. Galli inuaſerunt. Vuiberat martyrizata eſt. Engilbertus Abba ab Henrico Rege Abbatiam ſuam ſuſcepit.

A XXXIII. Thieto Abba efficitur, V. KAL. NOV. II. feria.

A XXXIIII. Notingus Epiſcopus, & Engilbertus Abba, & Moyſes Decanus obierunt. Aluuicus Abba efficitur in Augia.

A XXXV. Chuonradus Epiſcopus efficitur.

A XXXVI. Iſta iuventus mortua eſt. Heinricus Rex obiit: Otto filius eius ſucceſſit ei in regnum.

A XXXVII. Monaſterium S. Galli concrematũ eſt, VI. KAL. MAI. in IIII. feria, & Arnolfus Dux Bauariorum defunctus eſt.

A XXXVIIII. Eclypſis Solis facta eſt circa horam tertiam diei, XIV. KAL. AVG. in IIII. anno Ottonis Regis in VI. feria, luna XXVIIII. Eodem die in Regione Galliciæ innumerabilis exercitus Saracenorum à quadam Regina nomine Tota penitus extinctus eſt, niſi Rex illarum & quadraginta VIIII. viri cum eo. Eodem anno Eberhardus Dux Franchorum occiſus eſt, & Kiſalbertus Dux Choldhariorum in Rheno vitam finiuit.

A XL. Annus durus & deficiens fructus.

A XLI. Signum mirabile apparuit in cœlo, & mortalitas boum fuit.

A XLII. Thioto abbatiam ſuam dereliquit, & Gralo frater eius vterinus ei ſucceſſit, II. Kal. Iun. III. feria.

A XLIII. Omnis Agarenorum exercitus à Baioariis occiſus eſt.

A XLIV. Terræmotus factus eſt III. feria Paſchæ circa pullorum cantum, XVI. Kal. Mai. Eodem anno æſtas omnis verſa eſt in pluuiam.

A XLV. Nix magna IDVS Mar. cadens.

A XLVI. Rachilth recluſa defuncta eſt.

A XLVIII. Lintaugia concremata eſt Non. Iunii. Eodem anno Liutolfus Deo carus & omnibus ſanctis, filius Ottonis Regis, cum Heremanno Duce venit primitus ad monaſterium S. Galli in feſtiuitate ipſius.

A XLVIIII. Vualdo Curienſis Epiſcopus, & Herimannus Dux Alamannorum obierunt.

A LI. Otto Rex Italiam cepit.

A LII. Kerhilt VI. Kal. Iunii, in die Aſcenſionis Domini ſacro velamine induta eſt, & in natali S. Mariæ incluſa. Eodem anno duo tonitrua maxima facta ſunt in monaſterio ſine læſione.

A LIII. Diſcordia exorta eſt inter Ottonem & filium eius Liutolfum Ducem Alamannorum. Eodem Anno Abba ſuſcepit regimen monaſterii S. Galli, & rexit illud annum I. & menſes II. & ebdomadam. I.

A LIIII. Adalbero filius Pertoldi, & Arnolfus filius Arnolfi Ducis occiſi

ſunt

ſunt, & Fridericus Archiepiſcopus Magontienſis,& (heu proh dolor) Anno Abba obierunt.

A LV. Otto Rex cum Agarenis pugnabat in feſtiuitate S. Laurentii, eosque Deo auxiliante deuicit,& erat numerus illorum centum milia,& multi illorum comprehenſi ſunt cum Rege eorum nomine Pulszi,& ſuſpenſi ſunt in patibulis. Et aliud bellum cum eis gerebatur à Poemanis,vbi comprehenſus eſt Rex illorum nomine Lele,extincto exercitu eius. Eodem anno Otto Rex & filius eius Liutolfin feſtiuitate S. Galli pugnauerunt cum Abatarenis & Vulcis & Cyripſanis & Toloſenis, & victoriam in eis ſumpſit, occiſo Duce illorum nomine Ztoignauo, & fecit illos tributarios. In ipſo anno Heinricus Dux Baioariorum defunctus eſt.

A LVI. Liutolfus filius Regis Ottonis Italiam ingreditur. Ipſo vero anno cruces apparuerunt in albis veſtimentis.

A LVII. Liutolfus in Italia febre correptus(heu proh dolor)vitam præſentem finiuit.

A LVIII. Aluuic Augenſis beatæ memoriæ Abba paralyſi morbo ægrotare cœpit.

A LVIIII. Cralo venerabilis Abba vita diſceſſit. Cui ſucceſſit Purchardus vir nobilis ex antiquorum Regum proſapia ortus,ſapiens & pulcher & decorus aſpectu. Eodem anno Aluuicus Augenſis Abba defunctus eſt, & in eius locum Ekkehardus eidem cœnobio, horto deliciarum, prælatus eſt.

A LX. Annus durus & in multis regionibus deficiens fructus, & multi fame perierunt.

A LXI. Perethrat ad cellam S. Georgii incluſa eſt.

A LXIII. Otto Rex ſecundam profectionem in Italiam fecerat cum magno exercitu in menſe Auguſto.

A LXIIII. Ipſe à Papa Octauiano benedicitur in Purificatione S. Mariæ die Dominico.

A LXVII. Ruodman Abbas Augenſis nocturnus clauſtrum intrauit & clandeſtinus, vt ſi quid reatui proximum indagare poſſet, publicaret, vti lupus caulas introit. Sed Ekkehardi monachi perſpicacia proditus, qui ei deprehenſo laternam anteferebat, multas venias petens vix ſine dedecore emiſſus eſt,atque ipſo machinante.

A LXVIII. Aduentus & immiſſio octo Epiſcoporum ac totidem Abbatum in monaſterium S. Galli ad examinandam vitam noſtram & regulæ obſeruationem. Qui Deo dante optima teſtimonia daturos polliciti, fratresque facti caritatiue abierant.

A LXVIIII. Thietpertus Presbyter defunctus eſt.

A LXX. Hoc anno eclypſis Solis facta eſt XI. KAL. IAN. luna XXVIII. hora diei III.

A LXXI. Turbo vehemens cum magna ædium & arborum ruina exortus eſt III. NON. AVG.

A LXXIII. Hoc anno efficitur Notkerus Abba benignus.
Menſtrua quindenas præcedens luna Kalendas.
Cum fore venturas præſignet menſe Theſeo.

A LXXVIII. Otto Imperator Auguſtus, & Purchardus Dux, & Vodalricus Epiſcopus,& nepos eius Adelbero, & Vodalricus Comes, & Ekkehardus monachus iſto anno de hoc ſæculo receſſerunt.

Quis

Quis dederis partem, voluiſti quam dare ſeptem,
Necnon octauam, ò Dee ſancte, tuam.

A LXXXI. Stella Cometis tempore autumni viſa eſt. Mox ſecuta eſt mors Abbatis Notkeri, & eius quondam anteceſſoris Purchardi, & Notkeri medici.

A LXXXII. Ymmo Abbas ordinatus eſt. Orta eſt hoc año grauis de regno contentio inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baioariæ filium Heinrici.

A LXXXIIII. Lotharius Rex Franchorum cõtentioſe agens aduerſus Imperatorem Ottonem de finibus regni Aquisgrani, tanquam ſedem regni patrum ſuorum inuaſit. Terram quoque inter Moſellam & Rhenum, quæ erat in Ottonis imperio, affectare cœpit. Contra quem ſtatim Otto XXX. milia equitum in Franciam duxit, & hoſtiliter eam deuaſtans famoſiſſimam fecit expeditionem.

A LXXXV. Kebehardus Epiſcopus efficitur.

A XXXVI. Pertherat in clauſtro defuncta petit loca cœlo.
Hartker mox antrum poſt quam ſe damnat in ipſum.

A LXXXVIII. Otto Imperator non contentus finibus patris ſui, dum eſſet Romæ, egreſſus eſt occupare Campaniam, Lucaniam, Calabriam, Apuliam, & omnes vlteriores partes Italiæ vsque ad mare Siculum & portum Traspidem. Qua cauſa Imperator Conſtantinopolitanus, ſub cuius erat hæc omnis terra imperio, primo per nuntios nequiquam eum temptat reuocare ab incepto: dein Saracenos ex Sicilia & aliis inſulis maris & finibus Africæ vel Ægypti aduerſus eum conduxit in prœlium, cum quibus ille infeliciter dimicauit. Nam ad prandendum eos venire æſtimans, dum paucos in litore maris quaſi latrunculos conſpicit, parua manu aggreſſus eſt eos opprimere, & circumfuſus infinita multitudine, quæ ſe noctu in montibus occuluit, omnibus in exercitu ſuo fugatis vel occiſis vel captis ipſe nauigio vix ad caſtellum quoddam ſuorum euaſit. Ex captiuis autem multos poſtea reuerſos vidimus tam clericos quam laicos, quorum vnus erat Vercellenſis Epiſcopus carcere diu maceratus apud Alexandriam.

A LXXXVIIII. Hoc anno Imperator cogitans ſe vindicare in eos, qui in Sicilia habitant, Saracenos, voluit arte Darii quondam Regis Perſarum, ponte nauibus iuncto, quemadmodum ille Græciam, ita & ipſe Siciliam intrare: ſed immatura morte præuentus eſt & Romæ ſepultus. Pro quo regnauit filius eius Otto tertius hoc vocabulo quartum ætatis annum agens, cum quo ſimul regnauit mater eius Theophanu, quam ſibi pater ex nobilibus Græcorum ſuſcepit vxorem.

A XC. Hic bene maturo tranſit pater ille ſub æuo,
Ad patriæ requiem hic obit Ymmo diem.
Hunc merito noſtri vigilanter habent memorari
Plura loca galli ſtant monimenta cui.

A XCV. Stella Cometes apparuit clara in natale S. Laurentii.

A XCVI. Vodalricus Abbas vita diſceſſit, & Gerhardus ei ſubrogatur, atque Ekkehardus monachus defungitur.

A XCVII. Faillanus Scottus beatæ memoriæ de hoc ſæculo migrauit, & Theophanu Imperatrix nono anno viduitatis ſuæ defuncta eſt cum multis regni ſui nobilibus.

Mille-

Milleſimus.

M I. Heinricus Dux Baioariorum, filius Heinrici, defunctus eſt, cuius mortem ciuile bellum præceſſit multorum interitu nobilium Baioariorum. Hoc anno Ruodolfus in Burgundia, qui patri Chuonrado ſucceſſit in regnum, quosdam ſuorum hæreditate paterna priuare conatus, bello laceſſitus eſt ab eis: vbi ipſe regulus licet copioſum haberet exercitum, facile tamen victus & fugatus eſt. Notabilis annus etiam ſiccitate aeris nimia, multis pecoribus, multis quoque mortalibus ſiti extinctis. Tantum enim ſiccabantur cuncta Europæ flumina, vt pene nullum non eſſet vadoſum. Inter hæc Saxones & Sclaui, qui dicuntur Vueletabi, mutua ſe cæde & incendio mactantes totam Germaniam inter Danubium & Oceanum ſitam quam maxime inquietabant.

M III. Menſe Februario ſtella Cometes viſa eſt, & non longe à Sole recedens pauculis diebus circa ortum diei apparuit.

M V. Intonat arce poli, noſtri iaculantur ab igne:
Nemo tamen læſus, laus tibi Chriſte Deus.

M VI. Kerhardus Abbas diem obiit.

M VII. Purchardo noſtras Dominus commiſit habenas,
Quippe viro iam tunc ſibimet per cuncta parato.

M VIII. Otto Imperator Romæ ſine herede defunctus eſt, cui ſucceſſit Heinricus de regio genere Dux quoq; Baioariorũ tertius eo nomine: cum quo & Heremannus Dux Alamanniæ & Alſatiæ regnum ſorte diuidere & parti aſpirare temptabat: ſed infecto negotio vltionem conatus in eos, qui in Strazpurch cum Rege ſenſerant aduerſus ſe, irrupit ciuitatem & in direptionem dedit, peſſimo quoq; exemplo ſacra profanauit, mox à rege ſubiugatus diem anni non impleuit. Paruulus filius eius conſobrinus Regis Dux populi ordinatus eſt.

M VIIII. Res noua, dum Purcharth Gallo ſua tecta reſtaurat,
Ruſticus extremo de culmine per caput actus
Noſtris ſpectaculum nimis addiderat miſerandum:
Sed poſtquam cecidit, caput alleuat atque reſedit;
Mirum, ſurrexit Gallo integer & benedixit.

M X. Sabbato Spiritui Paſchæ vltima rite parata
Accepit ſolitus fratres poſt prandia ſomnus:
Muta fide ducta petiit penetralia noſtra,
Clam quoque de plebe nulli fas illa ſubire.
Pollet in his titulus Patrum ſtudiis operatus,
Gallus ibi requiem ſibi dixerat eſſe perennem,
Hic vti ſe quærat hanc viſibus ipſe docebat.
Acceſſit, pater vt docuit cui plectra reſoluit.

M XI. Ecce fames, qua per ſæcla non ſequior vlla.

M XII. Noua ſtella apparuit inſolitæ magnitudinis, aſpectu fulgurans, & oculos verberans non ſine terrore: Quæ mirum in modum aliquando contractior, aliquando diffuſior etiam extinguebatur interdum. Viſa eſt autem per tres menſes in intimis finibus Auſtri vltra omnia ſigna, quæ videntur in cœlo.

M XIII. Peſtilentia grauis, quæ ſubitanea morte populum late vaſtabat.

M XIIII. Cruda virens Deo Gerhilth ſeniore ſub æuo.

Fungitur in clauſtris reſerans ergaſtula carnis.
An. XVII. Hartker in melius mutatur (vt opto) recluſus,
Dexter in octaua ſit bone Chriſte tua.
An. XVIII. Dux puer en patribus apponitur hic Heremannus
Signa capit tum res vir huicque ſororius Erneſt.
An. XVIIII. Heinrich in Italiam, lecto quoque milite Romam
Ægre ſpectatus fertur Cæſarque creatur.
Compoſitis rebus, velut æſtimat, inde reuerſus
Ipſius & terræ populi mox deficit à ſe,
Pars poſt Harthuuinum iam ſceptra diu temerantem.

* *

Inſolito more triſtes arſere Cometæ
Tempora longa quidem per loca non eadem,
Nunc medium mundi, nunc interiora ſub Auſtri,
Nunc ſe poſt gelidos occuluere polos:
Conſequiturque lues ſine nomine corpora perdens
Viſceribus feruens, inde fluore fluens.

An. XX. Flendo peractorum Kothelint veterana dierum
Sponſi celſa ſubit, cui ſe viuam ſepeliuit.
An. XXI. Pœnitet & miſeret, dolet & piget, obſtupet, horret,
Sola ſine exemplo caſu mors facta ſiniſtro.
Nollem noſſe feras vmquam ſiluis agitatas,
Mallem confractas pharetras quaſcumque ſagittas
Quam male ſucciſam Ducis Erneſt flore iuuentam:
O chibe dextram telum titubando regentem
Pro ceruo noſtrum figere pacificum:
Sponte tua quamquam facinus haud feceris vmquam
Sanguis amice Ducis, fide Comes lateris,
Pax Ducis atque pater placidæ qui pacis amator
Iſtum pacificis adnumerato tuis.

An. XXVII. Hic quatitur totus terræ globus vndique motus
Horrida ceu fiſſis portenta ſonant in abyſſis.

An. XXVIII. Heinricus Imperator in graui manu Apuliam ingreſſus à Beneuentanis gratulantibus honorifice ac magnifice ſuſcipitur, Troiam, Capuam, Salernam, Neapolim vrbes imperii ſui ad Græcos deficientes ad deditionem coegit: quarum Troia viribus fortiſſimis omnique bellico apparatu munitiſſima longior mora nodusque victoriæ exſtitit. Tamen licet afflicta afflixerit, & in ſui defenſione multos ſauciauerit, plurimos interfecerit, tertio menſe poſtquam obſeſſa eſt & Imperatori manus dedit, ſuique incolomitatem & gratiam victoris dato fidei ſacramento promeruit, rebusque compoſitis reuertitur Capuanum Principem in cuſtodia ſecum abducens: ſed circa egreſſum Italiæ peſtilentia exercitum eius affecit, & ex maxima parte abſumpſit, vt Romani imperii corpus tot membrorum ſuorum deſtitutionem ſine miſeria, & dolore memorare non poſſit. Eodem anno æſtas horrenda tonitruis & corruſcationibus plus ſolito mortales exterrentibus: & impetus turbinis ab occidente intonans ędificia concuſſit, & arbores radicitus euulſit. Domnus Purchardus Abbas elegantiſſimũ ſanctæ eccleſiæ ſpeculum, Ymmo & Purcharth bonæ indolis adoleſcens in ipſa expeditione interierunt. Notker noſtræ memoriæ hominum doctiſſimus & benigniſſimus, Heribeat & duo Ruadperti ſummæ innocentiæ viri,

viri, Teiterich, Liutolth, morbo late ſæuiente interierunt. Ruodhardus etiam Conſtantienſis Epiſcopus obiit, eique Heimo ſucceſſit, & Thietpaldus Abba efficitur.

M XXX. Benedictus Papa obiit. Heinrich Imperator obiit, & Chuonradus apud Magontiam in natali S. Mariæ in regnum conſecratur.

M XXXI. Sæuæ contentionis fomes exarſit in ſacro ſancto die Paſchali apud Vindelicam Auguſtam inter Chuōradum Regem & patruelē eius Chuonradum, cui etiam Erneſt conſobrinus eius Dux Alamanniæ & Welfhardus Comes poſtea confæderati, ſimul Regi rebellare ſunt auſi. Sed hoc temere incœptum Deo prohibente non habuit effectum.

M XXXII. Rex Chuonradus natalem Domini Aquisgrani celebrauit, & circa vernum tempus Italiam ingreſſus eam ſibi pene totam cis Romam ſubiugauit, ſola Lucca ſibi reſiſtente cum Reginhero Marchione. Heimo Præſul Conſtantienſis defungitur, & eidem eccleſiæ Vuarmannus præficitur.

M XXXIII. Rex prædictus Romam perueniens à beato Papa Iohanne in die ſancti Paſchæ Romanorum Imperator ordinatur, inde per Alamanniam reuertens Vlmæ publicum conuentum indixit, ibique Erneſtum Ducem, ſcilicet priuignum ſuum, & Welfhardum Comitem, aliosque reos maieſtatis ſeſe dedentes ſuſcepit, ipſosque per diuerſa loca cuſtodiæ mancipandos deputauit. Caſtrum etiam, quod Chuiburch dicitur, tribus menſibus obſeſſum, Vuerinhero Comite fruſtra diu repugnante, tandem ab ipſo Rege capitur. Giſela Imperatrix ſimul cum filio ſuo Heinrico monaſterium S. Galli ingreſſa xeniis benigniſſime datis fraternitatem ibi eſt adepta.

M XXXIIII. Idem Heinricus Imperatoris filius patre ſuo præſente in die ſanctiſſimo Paſchæ, Aquisgrani à Pilchrimo Coloniæ Archiepiſcopo vnctus coronatur.

M XXXVI. Erneſt Dux Alamannorum vitrico ſuo Imperatori denuo rebellis effectus gratiam ſuam cum Ducatu amiſit, & Herimannus frater eius matre ſua Imperatrice id precibus obtinente eundem Ducatum promeruit. Imperator vero Vngariam inuaſit, eamque citima ex parte circa Fiſcam fluuium deuaſtauit. Interim Erneſt quondam Dux cuidam caſtro, quod Falchenſtein dicitur, cum prædicto Vuerinhero milite ſuo inſedit, locaque vicina cum incolis non minima clade afflixit. Sed Comes quidam Manegolth dictus hac vice Imperatoris dolens cum eo prælium commiſit: in quo vterque illorum cecidit, aliique quamplurimi vtrimque ſunt interfecti in octaua S. Laurentii.

M XXXVIII. Rege Ruodolfo defuncto, Voto filius ſororis ſuæ regnum Burgundionum, tanquam hereditatem patrum ſuorum, valida manu affectauit, & aliqua municipia capta cuſtodiis ſuis muniuit, Imperatore per idem tempus Pulanis Sclauis bello inſiſtente.

M XXXVIIII. Idem Imperator ſecum copiam militum fere media hyeme in Burgundiam adduxit, caſtella Murtenam & Nuuenburch obſedit: ſed nimia vi algoris præpeditus infecto negotio rediit. Deinde vero proxima æſtate Votoni bellum intulit, vrbes eius rapina & incendio funditus euertit, ipſumque hac neceſſitate ad ſe ſupplicem venire coegit, deinceps emendationem quamuis ficte promittentem.

An. XL. Vuarmannus Epiſcopus & venerabilis Abba Thietpaldus obierunt: quibus ſucceſſerunt Eberhardus Epiſcopus, & Abba Nortpertus. Chuonradus Imperator iterum Burgundiam cum exercitu intrauit, & omnia municipia cum ciuibus vſque ad Rodanum fluuium ſuæ ditioni ſubegit, Geneuamque peruenit. Ibi vero ab Heriberto Mediolanenſi Archiepiſcopo cæteriſque Italiæ & Burgundiæ Principibus honorifice ſuſceptus in feſtiuitate S. Petri ad vincula coronatus producitur, & in regnum Burgundionum Rex eligitur.

An. XLI. Fædus validæ Coniurationis in Italia exoritur. Inferiores namque milites ſuperiorum iniqua dominatione plus ſolido oppreſſi, ſimul omnes illis reſiſtunt coadunati. Nec non etiam quidam ex ſeruili conditione contra dominos ſuos proterua factione conſpirati ipſi ſibimet intra ſe iudices iura ac leges conſtituunt, fas nefasq; confundunt. Contra quos ſedandos, Epiſcopus Mediolanẽſis aliiq; ſenatores Italiæ inſurgentes conati ſunt eos à tanta inſolentia reuocare, ſi poſſent: ſed nullatenus eis volebant acquieſcere, donec ſcripto conceſſum eſt illis à Rege ius patrum ſuorum inuiolatum tenere.

An. XLII. Chuonradus Imperator filio ſuo Heinrico Gnut Regis Anglorum filiam matrimonio coniunxit, & Chuonrado patrueli ſuo Ducatum Adalberonis in Carentano, illo deiecto, commiſit: ipſe vero collecto exercitu in Italiam incipiente hyeme proficiſcitur.

An. XLIII. Idem Imperator natalem Domini Veronæ celebrata Mediolanum inde perrexit, ibi ab Archiepiſcopo & ciuibus ſuſceptus honorifice, quamuis (vt fertur) ficta fide, eumdem Epiſcopum iter progrediens ſecum Ticinum adduxit, & de improuiſo captum quaſi reum maieſtatis Aquilegenſi Patriarchæ cuſtodiendum tradidit. Cui ille aſtuta fuga elapſus à Mediolanenſibus id ſerio triumphantibus gratanter in vrbem eſt receptus. Imperator autem hoc in eos vlciſci cupiens Ciuitatem valida manu obſedit, & res Epiſcopii exercitu ad deuaſtandum diſpertiit. Sed mirum & prius inuſitatum tunc temporis ibi accidit prodigium. Nam in die ſacro ſancto Pentecoſtes ſole exoriente viſa ſunt deſuper exercitum coruſcare fulgura, mugire tonitrua, ciuibus intra mœnia hæc omnino non ſentientibus. Fertur etiam equos & homines non paucos ibi à fulmine eſſe transfixos, quoſdam vero Dæmone arreptos. Bellum inter Cozelinum & Votonem committitur, in quo Voto victus interiit, eiuſque exercitus hac illacque diffugit.

An. XLIIII. Vxor Heinrici Regis, & frater eius Herimannus Dux Alamannicus obierunt, cuius Ducatum cum regno Burgundionum idem Rex à patre ſuo eodem anno percepit, ipſis eiuſdem regni Principibus cum iuramento ſibi fidem dantibus.

An. XLV. Chuonradus Imperator diem obiit, & filius eius Heinricus regni gubernacula ſuſcepit.

An. XLVI. Idem Rex monaſterium S. Galli ingreditur, & in ipſo anno Boemanum Ducem Pezpremonem frenum imperii ſui pati recuſantẽ edomare aggreſſus in ipſa ſilua, per quam ad eum iter ſuum diſpoſuit, pleroſq; de ſuis non infimos heu pro dolor perdidit. Nam Comes Vuerinherus cæteris auctor audendi factus, dũ cum eis inſidiarum ante ſe ignarus ſaltum incaute iniit, inter anguſtas ſemitarũ fauces ſimul deuenere in locũ ſibi nimis infauſtũ, hoſtiũ autẽ fraudi ſatis accomodum. Ibi omnigenis telis eminus obruti

obruti moriebantur inulti, quoniam illis denſitate ſaltus irretitis copia non erat contra feriendi vel manum conſerendi.

M XLVII. Rex prædictus *altum ſeruans ſub corde dolorem*, veteri exercitui nouum addidit, itemque Boemiam cautius quam antea intrauit, vrbesque expugnauit, oppida incendio conſumpſit, ad vltimum eundem Ducem filium ſuum ſibi dare obſidem coegit, ipſumque poſt ſe venire Radeſponam fecit. Eodem anno Petrus Rex Vngariorum à quodam Comite ſuo turpiter proprio regno expulſus ad ipſum Regem Heinricum deprecans auxilium confugit, cuius infortunium Rex piiſſimus quamuis prius ab eo læſus miſerans ſortem humanæ fragilitatis fleuit, ipſi autem paternum ſolatium rebus & verbis exhibuit.

M XLVIII. Rex Heinricus aſſumpta ſecum copia militum Vngariam irruit, eamque ex maxima parte deuaſtauit.

M XLVIIII. Notabilis annus nimia imbrium ſuperfluitate & fructuum terræ paucitate. Rex prædictus Petrum auito ſolio reſtituere cupiens ingentem claſſem ſummis viribus inſtruit, atque fortunam belli temptaturus iterum Pannoniam per Danubium intrauit. Ingreſſus vero multa fortiter, multa feliciter egit, ipſumque adulterinum & ſuppoſiticium Regulum pecuniam iniuſte poſſeſſam ſibi offerre compulit, inſuper eum iuramento ne fines regni ſui excederet conſtrinxit, rem tamen, ob quam venerat, credo Dei nutu præpeditus nondum perficiebat. Nam idem Petrus quamdiu regnauit in multis præuaricator extitit. Inde quidem remeans Vlmæ generale colloquium habuit, ac Conſtantiam tempore Synodi venit, vbi cum Epiſcopis quamplurimis cæteriſque regni optimatibus intrans conuentum reſedit, & publicus cognitor omnium illic gerendorum fuit. In quarto autem die, qui vulgo Indulgentiæ dicitur, ipſe gradum cum Pontifice facundus orator aſcendit, & luculento ſermone populum ad pacem cohortari cœpit: ad vltimum vero ſententiam ſuam ita concluſit, vt cunctis ſibi obnoxiis ipſe dimitteret, omnesque quæ illic aderant tum præcibus tum pro poteſtate id ipſum facere cogeret. Hoc igitur ſalubriter inibi incœptum dilatari præcepit per omne regnum ſuum, ac non longo poſt tempore omnibus rebus in pace compoſitis vxorem duxit filiam Wilhelmi Ducis Pictauienſis.

Giſela Imperatrix obiit.

M L. Fames valida. Item Rex prædictus contractis vndique auxiliis tertio in Pannoniam proficiſcitur, cui cum infinita multitudine occurrit ille regulus aduentu ſuo, vt videbatur, imperterritus, & cum prohibere eum tranſcurſu cuiusdam fluminis poſſet, ex conſulto tranſire permiſit, ratus ſibi pugnam infra terminos regni ſui faciliorem, & hoſtibus obiectu fluminis fugam difficiliorem, ſed longe aliter quam ſperauerat, euenit. Denique Princeps noſter ſtatuit cum illo quam primum confligere, ſuis virtutem verbis addere, melius eſſe dicens fortiter in bello animam ponere, quam vt vilia mancipia hoſtium ludibriis ſubiacere. Ipſe vero armatus, quo cæteris amplior eſſet animus, pro loco atque copiis acies inſtruit, datoque ſigno hoſtes inuadit, ac velut quædam tempeſtas obuiantia quæque proſternit. Nec mora, fit victor Chriſti fauente clementia, nihilque cunctatus vrbem aſcendit, vbi vxorem Regis & filios cum ingenti pecunia conprehendit, Petrum vero ſolio regni reſtituit, & re bene geſta in Saxoniam rediit.

M LXII. Heinricus Imperator obiit, & filius eius Heinricus ſucceſſit ei in regnum.

ADDITIO ALTERIVS.

ANNO ab incarnatione Domini M. C.LXXX. regnante glorioſiſſimo Romanorum Imperatore Friderico, Comes Ruodolfus de Fulndorf, collecta maxima copia auri & argenti, Ieroſolimam petiit, & ſe perpetualiter ſancti Sepulchri ſeruitio dicauit. Audiens vero benigniſſimus Abbas Eccleſiæ S. Galli, eundem Comitem, huius loci videlicet Aduocatum, de Mamoma iniquitatis per circumiacentia cœnobia ſibi amicos comparare, propter mutuam, quam ad inuicem habebant, quondam amicitiam litteras ſibi direxit, & vti reliquias transmitteret obnixe rogauit. Ille autem petitioni eius volens ſatisfacere, ad quoddam cœnobium perrexit, quod ad Sanctum Abraham nominatur, illicque decem marcas auri obtulit: deinde pro caritate reliquias petiit. Illi honorifice eum tractare volentes duxerunt eum ad altare publicum, quod in honorem Patriarcharum erat conſecratum, & altare aperientes deuote ſibi reliquias Abrahæ & Iſaac & Iacob oſtenderunt, & quia horum reliquias ſupra modum petiit, licet renitendo tamen ei particulas ex ipſis dederunt. Comes vero, ſicut honeſtiſſime ſemper conſueuit agere, capſulam pretioſi operis comparauit, ac reliquias in illa ſub proprio ſigillo recondidit, & ſic ſigillata Abbati S. Galli amiciſſimo Domino ſuo transmiſit. Vbicumque autem hæ reliquiæ fuerint, vti illi teſtati ſunt, illic pax, & augmentum, & lenitas aeris ſemper erit. Hæ autem reliquiæ in altari S. Galli cum reliquiis noſtris ſunt collocatæ. Iſte autem locus, vbi hæ reliquiæ impetratæ ſunt, iuxta Damaſcum eſt, in agro videlicet Damaſceno, vbi Adam creatus eſt.

FINIS.

RATPERTI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE ORIGINE ET DIVERSIS CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

CAPVT I.

De beatiſsimis viris Columbano & Gallo.

POSTQVAM beatiſſimi viri, ſanctus videlicet Abba Columbanus cum B. Gallo, reliquisque diſcipulis ſuis diuinæ caritatis feruore ſuccenſi, relicta Hibernia, parentibus ſpretis, prædiisq; paternis, per maria diuerſa Hiberniam transmearunt, & Gallias aduenerunt, Sigibertum illius prouinciæ Regem adierunt, qui, cognito eorum deſiderio, deuotiſſima mente famulis Chriſti conceſſit, vt, vbicunq; vellent, Dei ſeruitio congruum ſibi locum eligerent, & vt illis placeret incolerent: Se vero in cunctis neceſſitatibus fautorem illis eſſe promiſit, quod & copioſiſſime impleuit. Ingreſſi igitur heremum, quæ Voſegus nominatur, locum inuenerunt, antiquitus cultum, ſed tunc vetuſtate collapſum, penitusq; deſtructum, aquis tamen calidis ſpecioſum, nomine Luxouium. Protinus vero ibi cellulas conſtruentes felici vita, Chriſtoque amabili conuerſatione vsque ad tempora Sigiberti iunioris, filii Hiltiberti, nepotis videlicet Sigiberti, perdurauerunt, qui etiam benigniſſimam erga ſanctos habuit mentem. Sed Brunehildis, auia ipſius Sigiberti, vxor autem prior Sigiberti, plena Dæmonio, tenebrarum ſocia, lucis inimica, omnibus bonis contraria, non paſſa eſt, ſanctos in illo conſiſtere regno, nec requieuit, donec eos inde proturbaret. Qui relicta terra illa, ſpretaque Diaboli filia, ad Lotharium Regem peruenerunt, à quo benigniſſime ſuſcepti cum honore, vt cupiebant, ad Theodebertum Regem Auſtraſiorum ſunt perducti, à quo, accepta poteſtate, per Alamanniam locum eligendi aptum diuinæ ſeruituti Tuconiam aduenerunt, quæ eſt ad caput laci Turicini, vbi cum conſiſtere vellent, populumque ab errore Dæmonum reuocare (nam adhuc idolis immolabant) Gallo idola vana confringente, & in lacum vicinum demergente; populus in iram conuerſus non ſine multo & ignominioſo damno ſui generisque futuri, Sanctos exinde pepulerunt. Inde iter agentes peruenerunt ad caſtrum, quod Arbona nuncupatur iuxta lacum Potamicum, ibiq; à Willimaro Presbytero honorifice ſuſcepti ſeptem dies continuos cum gaudio permanſerunt. Qui à ſanctis interrogatus, ſi ſciret locum in ſolitudine illorum propoſito congruum, oſtendit eis locum iocundiſſimum ad inhabitandum nomine Brigantium, ibique repetientes templum olim Chriſtianæ religioni dedicatum, nunc autem Dęmonum imaginibus pollutum, mundando & conſecrando in priſtinum reſtituerunt ſtatum, atque pro ſtatuis, quas eiecerunt, S. Aurelię reliquias ibidem collacauerunt. Cellulas vero ibidem conſtruentes, ibique degendo Chriſto ſeruire volentes prohibiti ſunt à populo, cuius pars maior adhuc erroribus diabolicis illudebatur. Indeq; expulſus auctore Cunzone Duce S. Columba-

nus cum ſuis ad Agilolfum Regem Langobartorum perrexit, S. videlicet Gallo infirmitate detento in illis partibus derelicto, quem etiam ob laborem itineris putans S. Columbanus ægritudinem ſimulare officium illi altaris interdixit, dum ipſe Columbanus in hac vita manſiſſet. Hæc autem omnia quisquis plenius ſcire cupit, & quædam in hoc opuſculo ſequentia, à nobis vero ex aliqua parte contacta, *in libris actuum eorũdem Sanctorum* pleniſſime digeſta reperiet. Nos vero, vt cœpimus ex notis, quæ ſunt neceſſaria, pauca ex parte tangamus, & ad intacta citius Deo donante properemus. Igitur B. Gallus poſt felicis diſceſſum magiſtri ſtudioſe cœpit inquirere locum in heremo, ex alia parte caſtri præfati Alpibus contiguo diuinis famulatibus aptum, quẽ & inuentum aquis planicieque iocundum, Duce quodam Willimari presbyteri Diacono nomine Hiltibolt cum gratulatione ſuscepit non minima, ipſumque locum ieiuniis & orationibus conſecrando cellulam ibidem, in qua ipſe & cum eo Domino ſeruituri commanerent, celeriter ædificauit. Interea prædicti Ducis Cunzonis filiam, ſponſam videlicet Regis Sigiberti, ſpiritus malignus inuaſit, quem cum Epiſcopi à Rege directi, quorũ etiam credebat ſanctitati, ab ea expellere non potuiſſent, ſed etiam cum ignominia ab eo expulſi fuiſſent, B. Gallus non prima, ſed iam ſecunda legatione atque humilima ſupplicatione ab eodem Duce ſuſcepta, locum, in quo puella vexabatur, Presbytero comitante deuenit, hoſtemque malignum, oratione præmiſſa, à peruaſa domo imperioſa voce potenter eiecit, patrique puellam reddidit ſanam, ſtatimq; ad dilectæ ſolitudinis cariorem rediit aulam. Præfatus igitur Rex audiens puellam à paſſione tanta ſanatam, ſuis eam iubebat præſentari aſpectibus, quæ interrogata à Principe memorato de cauſa ſaluationis ſuæ ſanctum virum cum actibus ſuis & beneficiis circa ſe per illum exhibitis ordine pandit, adiiciens & rogans, vt ipſe eum ſuæ gratia pietatis dignaretur fouere. Quod Rex benigne ſuſcipiens, cuius heremi hoſpes extiterit inquiſiuit, comperiensq; narrante puella aliisq;, fidelibus viris, ex parte ad regiam poteſtatem, aliunde vero ad poſſeſſionem nobilium virorum pertinere, heremum, in qua ſanctus commanebat cum ſuis, protinus partem regiæ poteſtati cedentem præfato ſancto ſua auctoritate contradidit, & conſtituit, vt tam ipſe, quàm poſteri eius, ibidem ſcilicet eius exemplo Domino ſeruituri, locum præfatum cum circumiacentibus ſiluarum commodis per regiam auctoritatem deinceps firmiſſime retinerent, & vt à nullo hoc in poſterum deſtrui valeret, propriæ auctoritatis firmiſſima conſcriptione munire decreuit, quod vt bene cogitauit, optime perfecit. Cunzoni quoq; Duci præcepit, vt cum omnibus eidem heremo vicinis neceſſitatibus S. Galli ſedulus ac ſtudioſus fautor exiſteret, & in ædificiis, & in qualibuscunque rebus illius indigeret ſolatio, quod & deuote compleuit. Qua auctoritate taliq; firmitatis conſcriptione locus iſte tutus ab aduerſariis vſque ad tempora Pipini & Karoli permanſit, religioſos etiam viros, qui eundem Sanctum in ſua ſuſceperunt, eiusdemque heremi ius hereditarium illi poteſtatiua manu conceſſerunt, ſubter notare curauimus, quorum nomina hæc ſunt: Willibertus videlicet Presbyter, & Talto vir illuſtris, Tagoberti ſcilicet Regis Camerarius, & poſtea Comes eiusdem pagi, à quibus idem Sanctus, cum in corpore viueret, cum augmentatione huius loci non parua maxima veneratione habitus eſt.

CAPVT. II.

De S. Othmaro primo Abbate.

AT poſtquam de corpore ſpiritum tranſmiſit ad aſtra, à ſucceſſoribus iſtorum locus iſte ob amorem ſancti ſimiliter augmentatus eſt vſque ad tempo-

tempora Karoli. Taltonis vero filius fuit Thietolt, cuius filius Pollo: Pollonis autem filius Waldpertus, qui genuit Waltrammum. Ipſe vero Waltrammus locum iſtum in omnibus ob amorem S. Galli augere deſiderans, regularem que inibi vitam inſtituere cupiens, Othmarum ſanctum virum à Victore Rhetiæ Curienſis Comite impetrauit, eique cellam præfatam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit, Abbatemque conſtituit, vt in *Vita ipſius* pleniſſime continetur. Poſtea vero tempore procedente, atque ſtatu monaſterii in melius proficiente, præfatus Waltrammus eundem Abbatem Othmarum Pipino Regi præſentauit, ipſique Regi monaſterium, quod adhuc hæreditario iure in ſua tenebat poteſtate, cum ipſo pariter Abbate contradidit, ea videlicet cauſa, vt ipſe Abbas, eiuſq; ſucceſſores idẽ monaſterium regia auctoritate retinentes nullius deinde violentia premerentur, ſed tantummodo Regum iuſſionibus obedirent. Quod beniuolus Princeps benigne ſuſcipiens ſtatim huius cauſæ conſcriptionem fieri præcepit, ſcilicet vt monachi eiusdem loci deinceps poteſtatem haberet Abbatem eligere, ſibi atque ſolis tantummodo Regibus ſubiacerent. Quam conſcriptionem ſuæ auctoritatis ſignaculo confirmauit, atq; Abbatem ipſum in ſua remiſit, qui idem monaſterium per annos XL. feliciter rexit, Waltrammo prædicto XX. annis ſolatium illi præſtante. Poſtea vero ob quam cauſam, & quando, & qualiter idem Abbas à Warino & Ruadhardo exilio damnatus ad perpetuam ſit coronam perductus, in libris vitæ ipſius, qui ſcire deſiderat, pleniter digeſta reperiet. Poſthęc vero Sidonius Cõſtantienſis præſul, qui & monaſterium, quod Auua*nominatur, in ſua poteſtate habebat, inſtigantibus prçfatis Comitibus cœpit inquirere monaſteriũ noſtrum, & in poteſtatem Epiſcopatus redigere. Quibus, vt illi ſolatio eſſent, beneficia promiſit atq; donauit, Warino videlicet Vina & Turinga & Engi: Raudhardo vero Antoluinga & Vzinhaha: Miloni autem aduocato ipſius monaſterii, vt illi ſolatium ſubtraxiſſet, ſextam villam, quæ Heimbach nuncupatur, contradidit. Quamobrem prçfatus Sidonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis Principibus, peſſime ad ſui, vt poſtea res docuit, damnationem perfecit, monaſteriumq; ipſum in ius Epiſcopatus redegit. Igitur prædictus Epiſcopus fratres in monaſterio B. Galli multis iniuriis ſemper afficiens, quodam die etiam maioribus, ibi ſi aliqui eſſent ſibi contrarii, afflicturus calumniis monaſterium turbolentus ingreditur, & cum ante confeſſionem S. Galli quaſi oraturus conſtitiſſet, quid in mente habuerit pœna corporis & illuuies ventris, vt *in vita S. Galli* ſcriptum eſt, manifeſtauit. Quo redundante ſupplicio ad Auuam perlatus de cloaca corporis vitam exhalauit plenam miſeriis.

*al. Owa.

Capvt III.

De Iohanne Epiſcopo & Abbate.

Post cuius obitum Iohannes monachus Augenſis Cõſtantię Epiſcop⁹ ordinatus amborũ regimen ſuſcepit cœnobior. Qui tres nepotes ſuos educauit, quibus honorẽ ſuũ in trib. illis locis ſitum poſt ſuũ diſceſſum diſtribuere cogitauit. Quo agnito fratres vtriusq; cœnobij Epiſcopũ pariter adierũt, rogantes, vt priuilegia eis apud Principem acquireret ac poteſtatem eligendi Abbates: ſe vero, ſi hoc fieret, eosdẽ illius nepotes ſibi Abbates electuros polliciti ſunt. Quod ille conſenſit, ac ſe facturum promiſit. Tempore vero tranſacto, Karolus Rex cum Hildigarda coniuge ſua Romã profecturus Conſtantiã aduenit. Tempus vero opportu-

num

num ſe inueniſſe exiſtimantes vtriusq; monaſterii fratres pro prædicta neceſſitate principem adeunt, eiusq; clementiam interpellant: Rex vero Epiſcopum, quid de hoc illi placeret, interrogauit. Epiſcopus autem æternæ beatitudinis gaudia illum exinde percepturum reſpondit, ſi talem & tantam ſecuritatem famulis Chriſti absq; vlla perturbatione Domino ſeruiendi concederet. Quod audiens Rex gauiſus eſt, & protinus vtriusque cœnobii fratribus, S. Galli ſcilicet & Augenſis, firmiſſima auctoritate priuilegium optatum contradidit, ac ſcripta emunitatis ad hæc eadem retinenda fieri præcepit, quæ ſignaculo ſuæ auctoritatis firmauit, conſtituens atq; præcipiens, vt poſt mortem Epiſcopi monachi prædictorum monaſteriorum poteſtatem haberent ſibi eligendi Abbates, & vt nulli absque Regibus deinceps eſſent ſubiecti. Fratres igitur lęti redierunt in ſua: Epiſcopus autem cartas vtrorumque, quas Rex fieri præcepit, ſecum retinuit. Cum igitur idem Præſul finem ſibi præſentis vitæ cognoſceret imminere; aſſumpta Augenſium fratrum carta ad ipſum monaſterium deuenit: cartam autem fratrum de monaſterio S. Galli in ſcriniis Conſtantienſis eccleſiæ dereliquit, eo quod noluiſſent nepotem illius ſibi Abbatem, ſicut pridem promiſerant, eligere. Senſerant enim, cartam à Rege datam multum eſſe deprauatam, & multo aliter, quam Rex iuberet, & res eorum indigeret, eſſe conſcriptam. Idcirco nepotem illius ſibi Abbatem eligere neglexerant. Similiter autem & fratres alterius monaſterii fecerunt. Poſtquam igitur præfatus Epiſcopus vita exceſſit, Augenſes quendam ſenem Presbyterum, & Monachum nomine Petrum ſibi elegerunt Abbatem cum conſilio Hildigardæ Reginæ, cuius etiam adminiculo res apud illos ita perſtitit, quia à Geroldo Comite germano prædictæ Reginæ locus ipſe maxime conſtitit & augebatur. Hic in fin. annotantur in 3. MSS. hæc verba: *Nota quod de Ratperto Abbate hic non ſit mentio, qui ſecundum regulam & Chronicam poſt Iohannem annum vnum dicitur Abbatiam tenuiſſe immediate: ſed tantum mentio fit Waldonis Abbatis, cuius alibi in Chronica nulla ſit mentio, ſed in regula.*

CAPVT IIII.

De Waltone Abbate, & Eginone Epiſcopo Conſtantienſi.

al. concœnobitam.

POST obitum Iohannis Epiſcopi fratres noſtri Waltonem concœnobiotam*, virum ſapientem, ſibi Abbatem, Rege permittente, conſtituerunt. Sed non in finem res ita permanſit, vt in ſequentibus manifeſte declarabimus, quia poſt obitum Iohannis Epiſcopi Egino Epiſcopii Conſtantienſis iura ſuſcepit, qui mox omnia inſidiarum genera circa monaſterium noſtrum exercere non metuens, ſicuti Sidonius S. Othmarum, ita & iſte Waltonem perſequi cœpit Abbatem, quatinus iterum peruerſo more anteceſſorum ſuorum epiſcopatui ſubiiceret monaſterium. Huius igitur rei gratia optimatibus Regis prædia & pecunias contulit infinitas, illosque ad conſenſum ſuum prouocans *muneribusq;*, vt ſcriptū eſt, *etiam ſapientium obrutus excæcans*, quod nequiter cœpit illorum adminiculo peſſime compleuit, iterumque monaſterium non æqui obſeruatione Epiſcopio ſubiici fecit. Karolus vero Serenus Auguſtus cum voluiſſet prædictum Abbatem cum Epiſcopo pacificare, eo videlicet pacto, vt Epiſcopi præcepto obediens Abbatis locum in monaſterio ageret, præfatus Waldo non valens diutius præſens intueri tantam deiectionem ſuorum, tale fertur Regi dediſſe

al. munus.

reſponſum: Cum enim, inquit, ſemel manus* veſtræ dominationis ingreſſus tantæ celſitudinis merui dominio ſublimari, nequaquam poſthæc, dum horum

rum trium digitorum vigorem integrum teneo (nam ſcriptor erat eximius) vilioris perſonæ manibus me ſubdere decreui. Itaque cum conſenſu ipſius Imperatoris ad vicinum monaſterium, quod Auua nominatur, ibidem commoraturus deuenit, vbi poſtea Abbas electus atque ordinatus ad vltimum monaſterium S. Dyoniſy ſuſcepit regendum.

CAPVT V.

De Werdone Abbate.

PRÆDICTVS igitur Epiſcopus aſſumens quemdam Presbyterum forenſem, nomine Werdonem, obtulit eum ad noſtrum monaſterium, vt Abbatem illum conſtituiſſet, ne ſi de Monachis eisdem aliquem ordinaſſet, res ab eo aliquatinus cedere videretur, quem tamen Monachi in tali habitu commanentem minime ſuſceperunt Abbatem. Quod cum ſenſiſſet idem Werdo, cum conuerſatione habitum mutauit, & tunc demum monachicis indutus veſtimentis ſuſceptus, atque, vt decreuerat Epiſcopus, Abbas eſt ordinatus. Tum vero quodam peruerſæ fidei pacto inter Epiſcopum & Abbatem contra Monachorum neceſſitates effecto, res noſtræ magis ac magis in deſolationem vergere cœperunt, cum hi, qui tutores eſſe debuerant, afflixiſſent, & nullus eſſet ex noſtris, qui eos prohibere potuiſſet. Habuerunt autem adhuc fratres monaſterii noſtri firmiſſimum emunitatis præceptum, quod beatæ memoriæ Domnus Pipinus Rex illis ſcribi iuſſerat, propriaq; manu firmatum contradiderat, in quo etiam multum confiſi ſunt, quod etiam idem Epiſcopus maximo ſtudio ſæpius inueſtigabat, ſed inuenire non poterat. Ipſum quoq; præceptum, quod ſuperius à Karolo Imperatore ſub Iohanne Epiſcopo factum monſtrauimus, adhuc in Conſtantię ſcriniis detentū à Monachis non recipiebatur, eo quod, vt ſuperius diximus, deprauatum, atque contra Imperatoris præceptum, illorumque neceſſitatem fuiſſet conſcriptum. Contigit autem tempore quodam Wolfharium Remenſem Epiſcopum legatione a Domno Karolo ſibi iniuncta iuſtitias in Rhetia Curienſi faciendas ad ipſum pagum veniſſe, indeq; reuerſum ad noſtrum monaſterium deueniſſe, ibique, prout illis facultas erat, benigne ſuſceptus deuoto ſeruitio ſuſtentatus eſt. Quem cum non lateret calumnia & iniuſtitia, quas paſſi ſunt incolæ monaſterii noſtri, prędictum emunitatis præceptum ſibi oſtendere rogauit. Quod cum vidiſſet ac perlegiſſet, hortatus eſt eos, vt per aliquem fidum hominem eandem firmitatis cartam Domno Imperatori dirigerēt: ſe vero res eorum notas Imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promiſit. Cuius conſilio conſentientes cuidam vaſallo Imperatoris nomine Engilrammo, in cuius fide multum præſumebant, ipſam cartam, immo totius ſecuritatis ſpē commendauerunt: qui etiam in altario S. Galli iurauit, ſe ipſam cartam Regi perlaturum, atque ipſis Monachis cautiſſime eſſe redditurum, quod, ſuadente Diabolo, aliter, quam promiſiſſet, effecit. Denique diſcedente eo de monaſterio, atque ſecum cartam portante, Epiſcopo res innotuit, qui protinus, directis illi muneribus nō paruis, præfatam cartam, ſicut diu cupiuit, accepit, atque in ſuam poteſtatem redegit. Statim vero cupiens penitus omnem ſpem ſecuritatis noſtris auferre, ad ipſum monaſterium venit, atque cautiſſima inueſtigatione perquiſiuit, ſi alicubi aliquod exemplar ipſius cartæ inueniri potuiſſet. Quod cum nequaquam inueniſſet, quia omnino non erat, delatum eſt ei, quod Amalgarius Monachus & Diaconus eam exemplari tradere voluiſſet: cuius facti licet ille

ſecurus

ſecurus eſſet, tamen nequaquam de hoc aliter apud Epiſcopum ſe potuit excuſare, niſi in altario S. Galli cum iuramento firmaret, nec ſe eam vllo modo habere ſcriptam, nec in aliquo loco ſcire eſſe conſcriptam. Tunc demum Epiſcopus ſecurus ſuæ voluntatis effectus rediit in ſua, atque monachis noſtris, qui ſecum ſoliti erant commorari, quaſi ob aliam cauſam à ſe foras transmiſſis, ſæpe memoratam cartam ignibus tradidit, atque in fauillam redegit, vt poſtea res nobis innotuit. Temporibus vero transactis, Egino Epiſcopus finem vitæ præſentis accepit, anno ab incarnatione Domini D CCC XIII. anno autem imperii Karoli ſereniſſimi Auguſti XLVI. poſt cuius obitum Epiſcopatum Conſtantienſis eccleſiæ adeptus eſt Wolfleoz monaſterii S. Galli *cœnobiota.

*al. cœnobita.

CAPVT VI.

De Cotzperto Abbate, & Wolfleoz Epiſcopo Conſtantienſi.

ABBATE vero Werdone poſtea vitam finiente, Cotzpertus eiuſdem congregationis monachus à fratribus eſt Abba electus & ordinatus, vir ſtatura procerus, ſapientia quoque morumq; dignitate præcipuus, anno ab incarnatione Domini D CCC XVI. anno autem imperii Hludouuici Imperatoris, filii præfati Karoli Auguſti, tertio. Cum igitur Wolfleoz Epiſcopus more anteceſſorum ſuorum etiã cauſas monaſterii ſuæ ſubiiceret ditioni, incolæ monaſterii, quaſi in proprio fratre & conſeruo conſolationem in eo ſe habere poſſe confiſi ſunt. Ille vero non ſolum cæteris mitior non exiſtens aliqua in parte illis, de quibus venit, pepercit, ſed etiam in quantum potuit, more Roboam digitum ſuum dorſo anteceſſorum ſuorum erga ſibi ſubiectos groſſiorem exhibere temptauit, monachosque, de quibus exiuit, ceſſante priorum exemplo, affligere non deſtitit. Quæ omnia, quanta & qualia fuerint, non decet memoriæ tradere: tamen neceſſaria huic textui ſubnectimus, ſed & pauciſſima. Idem namque Epiſcopus, cum omnes monaſterii cauſas ſibi vbicunque vellet afferri iuſſiſſet, nihilominus ad libitus ſuos ſæpius idem monaſterium inuiſens, omnes ibidem miniſteriorum conſuetudines ad ſuas detorſerat voluptates: denique cellario cunctisque ſimilibus monaſterii officinis laicales præfecit perſonas, ſibi forinſecus miniſtrare ſolitas, nulloſq; eorum, qui ad hæc eadem miniſteria cõſtituti fuerant, monachorum vel intrare, aut de his aliquatenus habuit poteſtatem tractare vel habere. Quare contigit, non ſolum alia neceſſaria, ſed etiam victum, ſupremum videlicet corporis ſuſtentaculum, omnino fratribus defeciſſe. Tantæ igitur cauſa neceſſitatis Hludouuicum piiſſimum Imperatorem fratres de monaſterio S. Galli adierunt, eiusque clementiam ſuæ miſeriæ ſolamen eſſe poſcebant. Epiſcopus quoque eodem tempore præſens aderat, coepiſcoporum confiſus ſolatio aliorumque familiarium Regis, quos omnes ſuæ partis ſciebat eſſe adminiculatores, monachorumque aduerſarios: maximam tamen ſuæ pertinaciȩ fiduciam habuit in quadam carta, quæ diabolicis machinationibus à quodam Diaboli miniſtro conſcripta, non ſolum idem monaſterium, ſed & alia loca non pauca falſiſſime cauebat ad Epiſcopii partes, quaſi hæreditario iure, pertinere. Monachi vero econtra nullam eo tempore ſuæ ſecuritatis cartam habuerunt: vna vt prȩdiximus concremata, alia vero, ſicut etiam prȩfati ſumus, quam ſuſcipere ob aliquam cauſam monachi noluerũt, ab Epiſcopo detenta. Cum vero altercatio *inter Epiſcopum & Monachos oriretur, coram Principe Epiſcopus petiit, vt ſua carta coram Impe-

*al. altricatio.

Imperatore legeretur, & ſecundum eam res diiudicarentur. Ipſam autem, quam ſupra commemorauimus, mendis pleniſſimam proferre cogitauit: ſed diuina pietas ſuis, quibus humana deerant ſolatia, ſuperna dignata eſt, intercedente S. Gallo, conferre ſubſidia. Denique Epiſcopus, cum de manibus proprii miniſtri ſuæ voluntatis ſe putaret accipere cartam, imo S. Galli famulos deſtruendos inuidioſam decipulam, non eam, quam voluit, ſed proficuo nobis errore aliam cartam Imperatori, cunctisq; Principibus cauſæ penitus ignarus coram deſignauit, quam ab Imperatore Karolo ſub Iohanne Epiſcopo nobis factam, ſed à noſtris anteceſſoribus ob alicuius infandæ additionis maculam non receptam ſupra memorauimus. Quam cum piiſſimus Imperator ſuſcepiſſet, ſigillumque ſui patris recognoſcendo intuitus eſſet, venerando deoſculatus eſt, circumq; aſtantibus ſimiliter honoris cauſa deoſculãdũ contradidit: deinde traditur carta legenda. Cum vero audiſſet Epiſcopus, contra ſuum decretum cartæ procedere textum, protinus recuſauit iſtam aſſerens peruerſam, aliamque cupiens ſuæ peruerſitatis in præſentiam afferre ſcripturam. Quod beniuolus Imperator non conſenſit, ſed tantæ auctoritatis firmitatem Monachis reſtituendo contradidit, vt liberi ad ſua redeuntes poteſtatem deinceps eligendi ſibi Abbates haberent, nullamque poteſtatem Epiſcopi absque magiſterii cauſa ſpiritalis ſuper eos deinceps haberent, excepto quodam cenſu, quem de monaſterio ad Epiſcopatum perſolui debere ſingulis annis, hoc eſt, vnum equum, & vnam vnciam auri, ſupra memorata adulterata à Iohanne carta aſſerebat. Inſuper etiam præfatus Princeps ad augmentum ſecuritatis eorum cartam emunitatis ſua auctoritate illis contradidit. Quibus peractis Monachi cum ſuo Abbate Gotzperto ad monaſterium rediere lætantes: Epiſcopo nihilominus ad ſua cum triſticia redeunte. Gotzpertus vero Abbas vna cum ſuis ad monaſterium rediens omni ſtudio ſatagebat circa communem fratrum vtilitatem omnem ſui laboris impendere ſolertiam, noſtræ in omnibus rebus congregationis vbicunq; potuit commoda cumulando. Ad augmentum quoq; noſtri monaſterii veteri deſtructa nouam S. Gallo cœpit ædificare baſilicam, quæ hodie rationabili proceræq; magnitudinis ſtatura cernentibus apparet conſtructa, anno videlicet incarnationis Domini DCCCXXX. Hludouuici vero Imperatoris XVII. quam vtique ſpatio ſeptem annorum ad plenum ędificando perduxit, annoq; nono dedicationem ipſius baſilicæ perpetrauit, conuenientibus ad idem monaſteriun Wolfleozo, ad cuius dioceſim pertinebat, Conſtantienſi Epiſcopo, vnaq; *Oadalricho Baſilienſi Epiſcopo: Erlebaldo quoq; Augenſis monaſterii Abbate cum aliquantis ſuæ congregationis fratribus præſente manente, aliisq; Alamannorum Principibus non paucis. Dedicatione igitur ipſius baſilicæ glorioſe cœpta, & non ſine ſignorum claritate honorifice peracta, poſtea præfatus Abba Gotzpertus in omnibus monaſterii noſtri vtilitatibus ſine ceſſatione ſe ſtuduit exercere. Librorum enim, quorum maxima penuria in noſtro loco vsq; ad illius tempus extiterat, tantam copiam ille patrauit, vt locus iſte ex eorum multiplicatione non parum excreſceret: qui quales, & quot fuerint, qui diligentius quæſierit inuenire poterit.

*al. Vdalrico.

CAPVT VII.

De ſubſtitutione Bernwici Abbatis.

TEMPORE vero procedente idem Abbas, cum iam ætatis grauitatem corporisq; infirmitatem non ſufficere crederet, ad inſtantium neceſſi-

tatem negociorum à Hludouuico clementiſſimo Auguſto impetrauit, vt Bernwicus Monachus noſter ſucceſſor illi exiſteret. Quod ſtatim, vt ille poſtulauit, effectum eſt. Ordinatus eſt vero Bernvvicus Abbas, viuente Gotzperto, anno incarnationis Domini DCCC XXXVII. Hludouici autem Imperatoris XXIIII. Poſthæc vero Hludouuicus Imperator XII. Kalendas Iulii de hac luce migrauit, anno incarnationis Domini DCCC XL. Eodem etiam anno facta eſt ſolis eclipſis III. Nonas Maii in vigilia Aſcenſionis Domini. Poſt obitum vero Hludouuici Imperatoris maxima diſcordia orta eſt inter filios eius Hlotharium, qui primus fuit ætate, & Hludouuicum & Karolum. Itaque Hlotharius, cum eſſet ætate primus, potentia vtique & multitudine populorum poſt ſe declinantium cæteros præcellebat. Cum igitur, vt diximus, maxima pars populorum Hlotharium ſequeretur, contigit & Bernvvicum noſtrum Abbatem illius partis fuiſſe adminiculatorem. Nec minus interea Hludouuicus Alamanniam penetrans ſingula loca ſuæ ſuorumque ditioni ſubiecit, indeque Abbatem in noſtro monaſterio conſtituit Engilbertum Monachum noſtrum. Quare contigit, vt ſicut regna, ita & monaſteria diuerſis erroribus atque laboribus quaterentur. In tantum autem maior pars populorum Hlotharium ſequebatur, vt quidam Principes Alamannorum cum exercitu magno Hludovvico obuiam pergerent, eumque, ne fines illorum intraret, prohibere vellent, cum quibus protinus pugnam validam commiſit, & maximam eorum partem proſtrauit: reliquos vero omnes in fugam conuertit, & ſic ad fratrem ſuum Karolum peruenit. in quibus terminis Hlotharius cum maximo exercitu aderat contra fratres ſuos Hludovvicum & Karolum, & ipſi contra illum. Die autem conſtituta commiſſum eſt prælium validiſſimum atque miſeria plenum, & Domino diſponente iuniores extiterant victores, anno incarnationis Domini DCCCXLI. Ergo hac miſerabili conſummatione belli peracta protinus Hludouuicus Abbatiam S. Galli Grimaldo deſtinauit atque contradidit, qui ſtatim eam, in quantum* valuit, cauſa regiæ auctoritatis obtinuit. *al. voluit.

CAPVT VIII.

De ſubſtitutione Grimaldi Abbatis.

POSTQVAM vero diuiſio regni patrata eſt, & pax inter Germanos Reges firmata eſt, Grimaldus Abba ad monaſterium S. Galli veniens honorifice atque omni obſequelæ ſuauitate à fratribus eiuſdem monaſterii ſuſceptus eſt, atque deuota illorum ſeruitute ſuſtentatus. Cauſa autem extitit, quam nemini miram puto videri, fratres noſtros triſticia non parua agitari, eo quod ſecuritas electionis eorum, quæ tam multis, vt ante prædiximus, laboribus ſæpe difficilime fuerat acquiſita, tam facile de eorum poteſtate deficiebat excuſſa. Sed huius triſticiæ Domino iuuante iocunda venerat medicina. Nam prædictus Grimaldus prioribus temporibus ſemper idem monaſterium protegere atque erga illud clementer agere conſueuerat. Quam cauſam loco & poteſtate accepta non minuerat, ſed augebat, magis * caritatem, quam ſuæ poteſtatis declarans magnitudinem. Qua confidentia Monachi eum flagitare cœperunt, vt ſicut in illo emunitatis priuilegium amiſerunt, ita cum illo priſtinæ ſecuritatis recuperarent augmentum. *al. claritatem.

Quam

Quam petitionem ille gratiſſime ſuscipiens, ſtudioſeque complens à Rege Hludowico permiſſione illis acquiſita conceſſit, vt ſtatim ſibi eligerent, qui poſt ipſum illos, illorumque omnia procuraret, & poſtea nullam ſuæ ſecuritatis & propriæ electionis dubitationem haberent. Qui protinus gratanter hanc benedictionem ſuscipientes Hartmotum elegerunt, ſcientia & moribus, nobilitateque præclarum, eumque Grimaldus ſecum ad Regem perduxit, qui cum manibus Regis à Grimaldo fuiſſet contraditus benigneque ab eo ſusceptus protinus à regia poteſtate ipſum S. Galli locum cum omnibus ad illum pertinentibus ſuscepit, poſt Grimaldum ſecunda vice regendum, eo videlicet pacto, vt poſt obitum Grimaldi hæc eadem ſtabilitas electionis à Rege conceſſa, & in Hartmoto cœpta, deinceps ſtabiliſſime præſentibus, cæteriſque ad eundem locum futuris, ſignaretur & firmaretur manſura. Quo peracto, Grimaldus Abba cum Hartmoto lætus, lætantibus pariter fratribus, ad monaſterium rediit. Poſthæc igitur Grimaldus regularem in noſtro monaſterio vitam omni ſagacitate mentisque alacritate inſtituere cœpit Cuius rei curam, quia ipſe ſæpius regalibus fuerat occupatus officiis, Hartmoto iniunxit, vt ſpiritalis ſtructuræ ædificia in fratribus fundaret, & non minus etiam exteriora officinarum neceſſaria ſtudioſe conſtrueret. Quam indictionem Hartmotus benigna mẽte ſuscipiens, ſtudioſeq; perficiens, cum prius Monachi colerent officinas ſuę vtilitati incommodas, non multo tempore ſuccedente, omnia noſtri clauſtri habitacula, quamuis prius cœpta pulcherrime ad perfectionem, vt modo cernimus, perducta venienti Grimaldo conſignauit. Nec non etiam ſingulare eidem Abbati domicilium cum omnibus neceſſariis ad illud pertinentibus vtiliſſime pulcherrimeque conſtruxit. Quare Grimaldo apud noſtros ſæpius demorante contigit, noſtri prouectus non parum excreſcere ſuauitatem: ſed ſicut nox & dies ſibi alternatim ſucceſſerunt, ita aduerſa cum proſperis ſe ſæpius miſcuerunt, talesque vices variauerunt. Venerabilis namque Conſtantienſis eccleſiæ Præſul nomine Salomon, cum ſuæ ſedis dignitatem non ſolum non minuere, ſed etiam in omnibus vellet religioſe accumulare, ad noſtrum monaſterium nuncios direxit, cenſum, vt ſæpius præfati ſumus, nefanda conditione ex monaſterio ad Epiſcopii partes condictum ſibi reſtitui inquirens. Quæ perturbatio fratres aliqua ex parte inquietauit, maxime cum ille cenſus ob hoc à Hludouuico Imperatore ita fuiſſet conceſſus, vt ipſum monaſterium & ab Epiſcopis, & ab omnibus ſecularibus poteſtatibus abſque ſolis Regibus fuiſſet abſolutum. Grimaldus autem Abbas cupiens omnia vtrobique cum pace & caritate finiri, clauſtra ingrediens monaſterii Principes fratrum ad ſe conuocauit, à quibus inquirere cœpit, cur cenſum ſicut ſcriptura ipſorum continebat ad Epiſcopatum non perſoluerent. Tunc Hartmotus præ cæteris reſpondens: non merito, inquit, debemus hunc cenſum, ſicut hactenus fecimus, perſoluere. Grimaldus dixit: vnde debet ceſſare cenſus iſtius ad Epiſcopatũ donatio? Hartmotus reſpondit, quia illa ſecuritas & illa emunitas, quam nobis iſte cenſus liberam Regum donante clementia vsq; huc fecit, à nobis penitus ablata eſt. Grimaldus dixit, ob quam cauſam, & per quem eadem libertas vobis ablata eſt? Hartmotus reſpõdit, vtiq; ꝓpter vos. Quia enim vobis in beneficium traditi ſumus, ideo Epiſcopo cenſum perſoluere non debemus. In veſtræ enim dominationis ſeruitute nobis ſufficere credimus, & ideo in diuerſa partiri nequimus. His auditis, Grimaldus ex illo tempore cœpit cogitare, rogantibus Hartmoto & reliquis fratribus, atq; cum illis pertractare, qualiter ipſum monaſterium & ab iſtius cẽſus, & ab omni inquietudinis liberaretur moleſtia, quod ita peractum

in ſequentibus, DEO miſerante, monſtrabimus. Exinde igitur vtriusque loci Rectores, Epiſcopii videlicet & monaſterii, cum ſibi ſubiectis perquirere cœperunt, qualiter ſalubritas pacis inter vtrumque locum ita ſtatueretur & firmaretur, vt absque diſcordia quandoque liceret vtrisque CHRISTI ſeruitio inhærere. Cum vero huius conſilii prolixitas ſæpius vtrimque pertractaretur, tandem, ſalubri conſilio reperto, Rectores præfati conſentientibus partis vtriusque familiis inuenerunt & decreuerunt, vt quædam poſſeſſiones de monaſterio ad epiſcopatum contraderentur per quarum donationem monaſterium ab epiſcopatu ſegregaretur, & ab omni cenſus moleſtia deinceps redderetur ſecurum. Quod decretum ab Epiſcopo & Abbate inuentum placuit ambobus, Epiſcopi videlicet filiis, & monaſterii incolis. Interea contigit, Hludouuicum piiſſimum Regem publice placitum ſuum habere in villa, quę dicitur Vlma, præſentibus filiis ſuis aliisq; regni ſui Principibus. Ad quod placitum iſtius conuentionis cauſa perlata eſt. Et cœpit exinde Rex ſollerter & caute cum ſuis cogitare atque pertractare. Cumque Summates, qui aderant, in bonam partem cauſam declinare ſtuderent, tandem piiſſimus Princeps ab Epiſcopo & Abbate Monachisque, qui aderant, inquiſiuit, ſi vtraque pars, Monachorum videlicet & Clericorum, in hac re conſentiret? Reſponſum eſt ab Abbate & Monachis, qui aderant, in hac voluntate ſe cunctamque illorum congregationem perſiſtere. Similiter & Epiſcopus interrogatus pro ſe ſuisque ſimilem reddidit iſtius conſenſus reſponſionem. Rex vero ambarum partium cum conſpiceret vnitatem, ſeſe huic pacto interpoſuit medium, atque in ſemet omne negotium aſſumens cum manu ſua poteſtatiue res prædictas ad epiſcopatum contradidit, atque cum ipſa manu ſimiliter poteſtatiue ab Epiſcopio monaſterium abſtulit, penitusque diremit, ita vt deinceps nullam poteſtatem Epiſcopi in rebus eiuſdem monaſterii haberent, neque in cenſu, neque in vlla alia cauſa præter ſpiritalem tantummodo Epiſcopalis officii dignitatem, ſed pura mente ex hoc, & deinceps licentiam haberent Monachi iidem DEO ſeruire, nullique ſeculari Poteſtati, niſi ſolis Regibus ſubiacerent. Hæc confirmatio cum per regiam auctoritatem circa vtramque partem fuerit ſtabilita, oriebatur & alterius ſimilis cauſæ neceſſitas in præſenti, quæ & protinus in eodem conſilio penitus finiebatur. Nam cum ipſa loca ita vnitate fuiſſent antea copulata, vt velut vni ſemper viderentur cedere poteſtati, huius cauſa communionis quidam hereditatem ſuam ad Conſtantiam cenſus debito cedentem monaſterio contradiderunt: econtra tributarii monaſterii eandem tributariam hereditatem ad epiſcopatum contradiderunt: & vt in hoc etiam penitus omnis diſſenſio auferretur, idem Rex de parte monaſterii, conſentientibus Abbate & fratribus, quasdam res ad Conſtantiam condonauit, ea videlicet ratione, vt omnia, quæ tunc in poteſtate monaſterii erant, vel à præfatis tributariis illuc delegata, vel qualicunq; modo ibidem confirmata, poſtea ſine vllius contradictione perſonæ firmarentur ibidem in perpetuum permanſura. His vero ita à clementi Rege omni cum conſenſu compoſitis, iuſſit idem Rex ſuæ auctoritatis præceptum vtrique parti ad perpetuam confirmationem iſtius pacti ſtatim in præſenti conſcribi, & vt cautius hæc eadem firmitatis ſcriptura communiretur, præcepit primitus tantummodo dictatam, & in aliqua ſceda cōſcriptam ſibi præſentari, & cum ille cauſam comprobaret, tūc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conſcribere prę fati pacti confirmationē, & cum perſcriptæ fuiſſent propriæ manus auctoritate eas confirmans, vnam Epiſco-

Epiſcopo cum ſuis, aliamque Abbati Monachisque contradidit, perpetuæ firmitatis ſine aliqua euerſione ita retinendas iudicio. Quisquis autem vult ſcire, quantæ fuerint cauſæ ob redemptionem prædicti cenſus, & monaſterii ſecuritatem, & præterea ob tributariorum prædictorum reconciliationem ad Epiſcopatum contraditæ, legat in cartis ſupra memoratis, & inuenire potuit, quod quęrit. Pręterea Rex piiſſimus Hludowicus ſtatim iuſſit, Monachis fieri aliam cartam firmiſſimæ emunitatis, vt poſt Grimaldum deinceps poteſtatem in perpetuum haberent eligendi ſibi Abbates, nulliq; hominum niſi ſolis Regibus ſubiacerent: & in eadem carta conſcribi iuſſit regia dona ſibimetipſi ſecundum conſuetudinem aliorum monaſteriorum ſecuritate præditorum quot annis ventura, id eſt, duos caballos & duo ſcuta cum lanceis. Et ſic etiam iſtam cartam manu ſua confirmatam, proprioq; anulo conſignatam, Monachis tradens lætos eos in ſua redire permiſit.

CAPVT. VIIII.

De regimine Hartmoti Grimaldo Abbate adhuc viuente.

HIS ita Deo diſponēte peractis, Grimaldꝰ Abbas omnia monaſterii negocia Hartmoto commendans ipſe ſecurus regali ſe frequentabat exhibere præſentiæ. Harmotus itaque cum fratribus tandem optatæ ſecuritatis quiete percepta operibus neceſſariis totis ſtudebat niſibus inſiſtere, atque in primis templum Dei in honore S. Galli conſtructum variis cœpit ornamentis decorare & ſublimare. Principio vero tumbam S. Galli cum reliquis altaribus, & analogio atq; confeſſione ita innouari, maximaque ex parte totum ex integro fecit ędificari, ſicut hodie videtur & cernitur. Præterea coronis argenteis, aliisq; diuerſis luminaribus pariter cum multimodis variorum ornamentorum ſplendoribus ipſam magnopere ſtuduit inſignire baſilicam. Abſidam quoque poſt altarium S. Galli ita honorifice pictura deaurata, ſicut in præſenti videmus, ipſo compoſuit tempore. Librorum etiam non paruam copiam ſub eodem Abbate Hartmotus compoſuit, quorum nomina hæc eſſe ſcias: Quinque libros Moyſi, Ioſue, Iudicumque in volumine 1. Regum libros IIII. in volum. 1. Tres libros Salomonis, & librum Sapientiæ vel Ieſu, Iob & Thobiam in vol. 1. Paralipomenon, Iudith, Heſter & Hesdrā, Machabæorumque libros II. in vol. 1. Omnes Prophetas in vol. 1. Epiſtolas Pauli, Actus Apoſtolorum, VII. Epiſtolas canonicas, & Apocalypſim Iohannis in vol. 1. S. Auguſtini ſuper Iohannem partem ſecundam & tertiam, XXII. libros de Ciuitate Dei in duobus voluminibus. Auguſtini de Ciuitate Dei libros XV. in vol. 1. Contra Fauſtum Manichęum libros II. in vol. 1. LXXXII. Quęſtiones, & contra aduerſarium Legis & Prophetarum in vol. 1. Auguſtini ſuper Pſalmos VI. volumina. Item de eiſdē libris in voluminibus duobus excerpta valde neceſſaria. Libros VII. Confeſſionum S. Auguſtini, eiusdem libros VII. de Baptiſmo, in Geneſim ad literam libros XII. S. Ambroſii contra Arriannos librum I. & Epiſtola eius & S. Auguſtini contra eosdem in vol. 1. puſillo. De Doctrina Chriſtiana libri IIII. in vol. 1. Recapitulationes S. Auguſtini, Lectionarium ad baſilicam ſine euangelio, duo volumina Epiſtolarum S. Hieronymi, Homilias Iohannis Chryſoſtomi, & de Compunctione cordis, & reparatione lapſi in volum. 1. S. Hilarii ſuper Mathæum volumen 1. Collectarios duos in ſingulis voluminibus de Aduentu Domini vsq; in Paſcha, S. Ambroſii Epiſcopi in euangelium ſecūdum Lucam in vol. 1. Eiusdem in Epiſtolas Pauli volum. 11. Eiusdem de Bo-

no mortis, & Hieronymi in Apocalypſim Iohannis in volum.1. Victorini de Sancta Trinitate, Librum S. Clementis, Paſſionales duos in duobus volumin. Caſſiodori ſuper omnes Pſalmos in tribus volum. Bedæ ſuper Cantica Canticorum, Collationum Patrum tertiam & quartam partem, Regulam S. Benedicti, & reliquorum Patrum in vol.1. Explanationem ſuper lectiones in vol.1. Libros Etymologiarum Iſidori in vol.1. Ioſephi de Antiquitate Iudaica libri XII. in vol.1. Item libros IIII. in volum. 1. Item eiusdem de bello Iudaico libri VII. in vol.1. Excerpta de Pompeio in vol.1. Geſta Alexandri in vol.1. Librum Hymnorum optimum, Grammaticam Priſciani in vol.1. Librum Canonum, Paſſionalem Apoſtolorum, Paſſionem SS. Sergii & Bacchi, Chronicam Euſebii & Hieronymi, Tractatum Origenis in Epiſtolam Pauli ad Romanos, Rabani Epiſcopi in poſteriorem partem Ieremiæ Prophetæ vol. 1. Item epiſtolas Pauli Apoſtoli, & ſeptem epiſtolas canonicas in vol. 1. Actus Apoſtolor. & Apocalypſim in vol.1. Vitam S. Columbæ in vol.1. Item Iob, Tobiam, Iudith, & Heſter in vol.1. Viſiones Wettini & Baronti. Pręterea etiam idem Hartmotus ſub Grimaldi temporibus ipſa fratrum neceſſaria, in quantum potuit, meliorare ſtuduit & augere, quod tunc conſtitutum vsque hodie ſimiliter permanet firmum. Temporibus etiam illis, exigentibus meritorum eius inſigniis, corpus S. Othmari de eccleſia S. Petri feſtiue ſublatum in baſilicam S. Galli, cum debita laudum honorificētia eſt perlatum, pręſente Grimaldo, Abbate, & Archicapellano Regis Hludowici, & Salomone Conſtantienſis eccleſiæ Epiſcopo, cum cætero innumerabili populo, IIII. feria ſub 8. Kalend. Nouemb. die, An. incarnationis Dominicæ D CCC LXIIII. Collocatū eſt autem corpus ſancti viri in eccleſia S. Galli iuxta altarium S. Iohannis Baptiſtæ, vbi magna miraculorum abundantia meritorum eius claruere præconia, vsq; dum noua ſibi ædificata baſilica, quæ ſtatim in breui tempore eſt peracta, tumbaque argento & auro ſibi parata honorifice in eam ſancti viri exuuiæ ſunt perlatæ. Quæ baſilica etiam poſt tempora Grimaldi ab Hartmoto Abbate ita, vt hodie videtur, aucta eſt atque conſtructa, tumba videlicet & altari plenius decoratis. Poſthæc igitur temporū transeunte curriculo Grimaldus Abbas, cū iam ætatis plurimos dies haberet, cœpit ſedulo in noſtro monaſterio commorari, cupiens reliquum vitæ ſuæ tempus cum quiete tranſigere, & in Chriſti ducere ſeruitute. Hartmotus vero præcipiente Grimaldo, omnes labores & itinera, ſiue ad curtem, ſiue in expeditionem, & ad omnes alias neceſſitates vice illius ſtrennue compleuit, omniumque curam negociorum in ſemet accepit. Ipſe autem Grimaldus, cum alia loca & monaſteria ſuæ ditioni habuiſſet ſubiecta, in hoc monaſterio præcipue cupiens finem dierum ſuorum expectare, cœpit ſtudioſiſſime monachicis ſe exercere diſciplinis, & licet habitu non eſſet, conuerſatione tamen & voto monachus exiſtebat, orationibusq; ſępius inſiſtebat, eleemoſynarum largitatem ſolus præ cæteris poſſidebat in tantum, vt pater pauperum vocaretur, & eſſet. His itaque & aliis ſimilibus bonarum virtutum profectibus cottidie creſcens, ſenex & plenus dierum in confeſſionem veræ fidei de hac luce, Domino vocante, altitudinem conſcendit, vt credimus, lucis perpetuæ, atq; in eodem monaſterio cum omni honore & debita veneratione ſepultus requieſcit in Domino. Cōtigit autem transitus eius Idus Iunii, VI. feria in primo ortu ſolis, anno incarnationis Dominicæ D CCC LXXII.* Rexit autem monaſterium noſtrum feliciter per annos XXX. & vnum.

*Præmia tantorum cui * da, pie Chriſte, laborum*
*Huicq; polum tribuas * mare qui terramq; crearas:*
*Matheus & Marcus Lucas * quartusq; Iohannes*
*Sint * cui fautores quorum celebrabat honores.*

* *al.* DCCC. LXX.
* *vet. ex dona Chr.*
* *v. e. qui ſydera celſa Cr.*
* *v. e. pariter que.*
* *v. ex. illi Comites.*

Capvt

CAPVT X.

De electione Hartmoti in Abbatem Grimaldo mortuo.

POST obitum vero Grimaldi fratres iuxta permiſſam ſibi licentiam protinus cum maximo vnanimitatis conſenſu Hartmotum ſibi elegerunt Abbatem, cum quo pariter quidam de ſenioribus fratrum ad piiſſimum Regē Hludowicum deuenerunt. Qui cum eorum conſenſum & deſiderium comperiſſet, ſicut prius diſpoſuit, Hartmoto monaſterium cum omni ſecuritatis libertate contradidit, nulla addita vel interpoſita cauſa per quam aliquomodo vlterius violari potuiſſet huius ſecuritatis integritas. Hartmotus vero cum fratribus ad monaſterium rediens optimi ſe paſtoris & patris perfectione ſtuduit vbique & vndique exercere. Nam licet præteritorum maxima pars ille fuiſſet laborum atque bonorum, tamen nunc quaſi incipiens cumulum & augmentum ſolitorum deſiderabat augere meritorum. Nam parietes baſilicæ S. Galli & in choro & foris chorum & poſteriora templa ſicut modo cernuntur pictura deaurata idem eodem in tempore fecit ornari & comi. In aliis præterea ædificiis, vt cerni poterit in præſenti, plurimum noſtro monaſterio decorem ſuis temporibus ipſe patrauit, & vt plurima breuiter comprehendam, vbicunque fuit ſiue intus ſiue foris, ſiue apud diuites ſiue apud mediocres, Domino donante, Sapientiaque à Deo ſibi conceſſa noſtra omnia cautiſſime prouidente, nos ſemper ſecuri extiteramus. Iſte etiam Hartmotus velum optimum, quod adhuc hodie in quadrageſima ante crucem extra chorum appenditur, per manus ſororis ſuæ nomine Richlin contextum donauit. Librorum quoque, quos ille ad communem monaſterii vtilitatem ſuo tempore patrauit, hęc ſunt nomina. Lectiones Euangelii, quem librum auro & argento ac lapidibus precioſis ornauit. Lectionarium *elephanto & auro paratum. XXXV. volumina B. Gregorii in Iob in VI. corpora diuiſa, Collectaria duo de Paſcha vsque ad aduentum Domini. VII. libros S. Auguſtini in Septateuchum. S. Ambroſii de Fide cōtra Arrianos libros III. in volumine I. Item eiusdem libros III. proprie de Spiritu ſancto, & vnum de incarnatione Domini, & alium de laude ſanctorum in volumine I. Vitam S. Martini in vol. vno. Vitam S. Galli & Otmari in volu. vno. Vitam S. Silueſtri in vol. I. Inſtituta Patrum, quas nuncupāt Vitaspatrum minores in vo. I. XXII. homilias Gregorii ſuper Ezechielem Prophetam in vol. I. Ambroſii de officiis libri III. in vol. I. S. Auguſtini de Magiſtro, & eiusdem Epiſtolas; item de gratia & libero arbitrio, Collectanea Flori presbyteri de voluminibus Sancti Auguſtini in epiſtolam Pauli ad Romanos in volumine I. S. Auguſtini de vtilitate credendi & bono naturæ, & ſcholiam Cyrilli de Incarnatione Domini, & paucas quæſtiones; Polyhyſtorē Solini in vol. I. *Altercatio Attici * Cetoboli ad paruum tempus non poterat inueniri, pro qua antequam inueniretur ſcripta eſt alia, & additus eſt ei liber S. Auguſtini de vita Chriſtiana, &* Altercatio Eccleſiæ & Synagogæ. Collectanea Flori in epiſtolam ad Corinthios ſecundam & ad Hebræos. Decreta Pontificum Romanorum in vol. I. Regulam S. Baſilii & cæterorum. Alios quoque libros, proprii cauſa videlicet vſus, iocunda patrauit ſcriptura, quas ſimiliter poſt finem dierum ſuorum S. Galli ſeruitio perpetualiter contradidit retinendos, imprecans etiam illi non paruæ dedecus confuſionis, ſi quis præſumpſerit aliquam partem eorum de monaſterio S. Galli abſtrahere, illiusque ſeruitio eos auferre.

*al. ebore.

*al. Altricatio.

*al Cretoboli.

*al. Altricatio.

re. Nomina vero eorundem librorum ſunt hæc. Quinque libri Moyſi, Ioſue, Iudicumque, in vol. 1. Regum lib. IIII. in vol. 1. Pſalterium de Hebraico translatum, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes & Cantica canticorum: item liber Sapientiæ & Ieſu filii Syrach, & Paralipomenon libri II. in vol. 1. Iob, Tobias, Iudith & Heſter in vol. 1. Eſdras, Neemias & Machabęorum libri II. in vol. 1. Eſaias & Ieremias in vol. 1. Ezechiel, & XII. Prophetæ, & Daniel in volum. 1. Euangeliorum volumen 1. Reliquorum librorum novi Teſtamenti volumen I. Bedæ libelli II. de Natura rerum & temporibus, item vnus grandis, & alia argumenta computandi in vol. 1. Regula S. Benedicti & Martyrologium Bedæ, & Hymnarius, necnon & Homeliæ Cæſarii in vol. 1. Etymologiarum Iſidori volumina II. Medicinalis liber vnus. Gloſſa in Epiſtolas Pauli. Super Lectiones volumina duo. Super Euangelia volumina duo. Volumen Oroſii. Martiani de Nuptiis Mercurii & Philologiæ libri II. Item de VII. liberalibus artibus lib. VII. Boëthii V. libri Philoſophicæ conſolationis in vol. 1. Item alii V. in altero volumine. Inter hos etiam vnam mappam mundi ſubtili opere patrauit, quam inter hos quoque libros connumerauit.

Poſt obitum vero Hludowici piiſſimi Regis in partem Karoli filii eius noſtro monaſterio pertingente cum cætero regno omnes emunitatis cartas à patre eius Hludovvico nobis condonatas ab ipſo clementiſſimo filio eius Karolo Hartmotus Abba nobis renouari fecit, atque illius auctoritate iterato conſcribi. Neque hoc ſilentio prætereundum eſt, quantum de regalibus donationibus ad noſtrum monaſterium fuiſſet illo tempore conceſſum. Deniq; præfatus piiſſimæ memoriæ Rex Hludovvicus, viuente Abbate Grimaldo, locum, qui dicitur Mecchinga, ad monaſterium S. Galli æternæ cauſa remunerationis regia auctoritate contradidit. Poſt cuius obitum Grimaldo quoq; defuncto Karolus clementiſſimus Rex filius eius Hartmoto intercedente quandam poſſeſſionem regiæ poteſtatis in pago Turgoienſi ſitam in loco, qui dicitur *Roholuesriuti, S. Gallo in perpetuam poſſeſſionem condonauit, quod & protinus ſuæ auctoritatis conſcriptione firmauit. Quendam etiam montem ſitum in Rhetia Curienſi, in quo conſtructa eſt baſilica S. Victoris martyris, cuius & nomine vocatur idem locus Mons Victoris, ipſo tempore ad monaſterium S. Galli contradidit, firmitatiſque cartam regia auctoritate exinde fieri iuſſit, rogante Euſebio Scotigena, qui ibidem per XXX. annos ſpontaneè clauſus Domino ſeruiebat: anno vero incarnationis Dominicæ DCCC LXXXIIII, pridie Kalend. Februarias de hac luce migrauit ad lucem perennem.

*al. VVolfesriuti.

Poſtquam vero idem Karolus Italiam ingreſſus pacifice eam ſuo ſubiugauit imperio, alium etiam locum in pago ſupradicto ſimiliter regiæ auctoritatis dominio cedentem nomine *Stainheim cum omnibus ad illum pertinentibus S. Othmaro imperatoria contradidit poteſtate, huiuſque donationis firmitatem imperialis ſcripti præcepto firmiſſimè corroborauit. Sed & illius, quam ſupra memorauimus, donationis imperatoriã denuo iuſſit ſcribi commemorationem, quod factum eſt vt imperauit. Poſtquam autem idem mitiſſimus Imperator Karolus omnibus Italiæ Germaniæque populis ſuauiſſimo ordine imperauit, rogante Hartmoto & efficiente Liutvvardo Epiſcopo atque Archicancellario Imperatoris, quandam abbatiolam in Italia ſitam oleatum & vinearum feracem (quam tũc idem Liutvvardus in beneficio habebat) cui nomen eſt Maſſin, ad monaſterium S. Galli imperatoria auctoritate contradidit, eo quoque pacto, vt idem Luitvvardus tempore vitæ ſuæ ſub vſufructuario ipſas res poſſideret, cenſumque de ipſo loco ſicut ipſe condixit ſingulis annis ad monaſterium prædictum perſolueret, hoc eſt vel VI. languenas de oleo, vel LX. ſolidos de argento. Poſt obitum vero Liutvvardi ipſæ res ſine

*al. Stainhem.

vllius

vllius conditione perpetualiter ad ius pertinerent monaſterii, cuius rei carta protinus firmiſſime ſua auctoritate eſt ſcripta, atque firmata, atq; ipſo Imperatore iubente ſuper altarium S. Galli eſt poſita, vbi hodie Deo volente cum pace tenetur. Igitur venerabilis Abbas Hartmotus poſt tantorum, vt ſupra commemorauimus, perfectionem laborum cupiens etiam finem ſuæ clariſſimæ adminiſtrationis aſpicere propriis oculis, iam quoque ætate requiem poſcente cœpit ſedulo ab Imperatore depoſcere & cum fratribus quærere quatinus ipſe ab his laboribus liberaretur, & alius in eius locum ſubrogaretur, cuius ætas & valitudo apta exiſteret ad ſupportandos varios caſus, qui hunc etiam prioribus ampliores variantur in mundo. Cuius rei conſenſum neque apud Imperatorē neq; apud Monachos facile potuit inuenire. Sed cū ille diutiſſime & omnimodo in hac perſiſteret petitione, ætatis ſuæ ſæpius cauſando grauedinem, tandem difficillime acquiſitam iſtius petitionis ab Imperatore ſuſcepit promiſſionem. Proinde lætus cœpit ad hęc ipſa negocia congruens inquirere tempus. Aliquanto vero temporum tranſeunte curriculo contigit Domnum Imperatorem de Italia redeuntem noſtrum intrare monaſterium, vbi cum maxima laudum honorificentia cunctorumque non parua læticia fuiſſet ſuſceptus, ipſe etiam lætus triduo ibidem permanſit. Tunc vero venerabilis Abbas Hartmotus opportunum tempus ſuæ voluntati occurrere credens Imperatoris clementiam, vt ſuæ promiſſionis memor exiſteret, ſtudioſiſſime cœpit flagitare. Piiſſimus vero Princeps nullius præteritæ immemor vel dictionis vel promiſſionis, volens & Abbatis petitioni annuere & Monachis in omnibus ſatisfacere, illorum conceſſit arbitrio vt quem vellent de ſuis Abbatem ſibi eligerent, Hartmoto videlicet ſucceſſorem. Quæ res à fratribus audita maximæ triſticiæ & lacrimarum, pariterque intermixtæ læticiæ ſeminarium exiſtebat: triſticiæ, quia à tanti patris dominio, ipſo viuente, ſe abſtrahere cordetenus recuſauerunt; læticiæ vero, quia idem clementiſſimus Imperator cum rem * finiri neceſſitas exegiſſet non per ſuos nuncios abſens, ſed per ſeipſum noſtras cauſas maluit confirmare atque ſtatuere præſens. **al. futuri.*

CAPVT XI.

De Bernhardo Abbate.

CVM igitur hęc, vt diximus, neceſſitas, immo etiam digniſſima vtilitas rem * finiri exigerent, omnes pariter ſenes & iuuenes à primo vſq; ad vltimum Domino donante communi conſilio atq; vna voce Bernhardū ſibi elegerunt Abbatem virum nobilitate & iuuentate præclarū, cuius ſapiētia & moribus atq; benignitate & regia ſeruitia peragi & ſe cū omnibus ſuis fidiſſime protegi confidebāt. cuius rei noticia cum ad Imperatorē fuiſſet perlata, protinus ipſe conuentui eorum dignatus eſt intereſſe, ibiq; in primis Hartmotū, vt ſæpiſſime poſtulauerat, honorabiliter atque cum magna gratiarum actione à pondere tantorum liberum donauit eſſe laborum, ſed non deſtituit à magiſterio ibidem degentium. Poſtea vero omnibus Bernhardum ſibi Abbatem poſcentibus, ſtatim in præſenti benigniſſimus Princeps eorum deſiderium audiens Bernhardo monaſterium cum congregatione commendauit, ipſumque Abbatem conſtituit, qui inter alia plurima conſolatoria verba hoc etiam intulit promittendo, ſe nunquam hāc ſecuritatem nobis ablaturum, tantummodo ſi inter noſtros valeat inueniri qui ad hoc officium idoneus poſſit exiſtere. Omnibus vero rationabiliter conſtitutis Domnus Imperator omnes ibidem conuerſantes lætos efficiens ipſe quo- **al. futuri.*

quoque lætus de monaſterio abſceſſit. Contigit autem iſta ordinatio circa finem anni ab incarnatione Domini DCCCLXXXIII. VI. feria, VIII. Idus Decembris, indictione prima: anno vero Karoli Imperatoris tertio, ſuper omnia vero regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria per indeficientia ſecula, Amen.

EXPLICIT RATPERTVS: INCIPIT EKKEHARDVS.

Ekke-

EKKEHARDI IVNIORIS COENOBITÆ S. GALLI, LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIUM.

MONITI à loci noſtri fratribus id operæ pretium putantibus quædam cœnobii ſanctorum Galli & Othmari cum infortuniis tradere fortunia, rem arduam aggreſſi ſumus. Enimvero obloquiis patere non dubitamus: quoniam, vt nunc morum & temporum eſt, ſi quicquam aſperum, & maximè quod diſciplinæ ſit, tetigerimus, ſi malorum libertates & impunitates nō laudare videberis, velut impoſtor & calumniator apud eos, qui in leuitate ambulāt, habeberis. At vero quoniam rerum loco noſtro geſtarum etiam alii veritati nihil parcentes fortunia & infortunia quomodolibet erant edixerant, temptantes quidem & nos ea, quæ à patribus audiuimus, ea auiditate, qua illi, quam veriſſime datum eſt ſtilo & atramento veritatem perſtringere, fortunia & infortunia loci noſtri veritati nihil parcentes ediſſerere. De Salomone etenim Abbate noſtro, poſt Epiſcopo, ingreſſi ſumus, quem per ordinem ſecuti rebus noſtris potiti ſunt Hartmannus, Engilpertus, Thieto, Cralo, cui interſtitium regiminis frater ſuus fecerat Anno. ſequuntur Burkhardus, Notkerus, Ymmo, Vdalricus, Kerhardus, Burkhardus alter, Thiepaldus, * Notpertus, cuius hodie ſub regimine quidem non *prout ipſe & nos*, (vt inquiunt) *volumus, ſed prout poſſumus, viuimus.* Scripſerat ante nos Ratpertus homo doctiſſimus & ipſe codicellum ſimilis materiæ à S. Gallo & Othmaro vsque ad ſeipſum: à quo nos incepiſſe videmur Salomonem Epiſcopum, cuius nominis tamen * æquiuocatio ſit, vt bene cerneret præmonemus. Nam tres eius nominis cum Conſtantiæ præfuerint, ſecundum Ratpertus cenſum à loco noſtro exegiſſe ſcripſit. De tertio nos, prout Deo dante potuimus, ſic incipiemus.

* *al. Norpertus.*

* *al, æquiuocatia.*

CAPVT I.

De Salomone Abbate S. Galli.

SALOMONIS tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres, ipſum Iſoni S. Galli Monacho tunc temporis Doctori nominatiſſimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem apprime (vt aiūt) ipſe erudierat, ſed & Notkeri, Tutilonis, Ratperti, Hartmanni, Commonachorum ſtatui prætulerat, & delicatius quaſi Canonicum educauerat. Creuerant tamen inde clamdeſtinæ inter ſummæ indolis condiſcipulos inuidiæ, & cum conliberales genere eſſent & ingenio, vt ea ætas ſolet, æquanimiter non ferebant alienum ſibi, qui fratres eſſent, præferri, & qui natalibus quidem eſſent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri.

Defun-

Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, tandem autem & frater, & ipſe rerum heres effectus ad maximas res animum intenderat,ſcholisque ablatus Grimaldo Abbate noſtro Archicapellano eius iuuante Capellanus fit Ludowici Regis,cuius ſingulari gratia in breui potitus Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur,poſt etiam Campidonenſibus variis ſuimet & loci damnis illum detrectantibus præponitur. In proceſſu autẽ Hattone Archiepiſcopo Magontino ſibi propter animi acutiſſimam ſolertiam amiciſſimo opitulante plurimis locis præficitur,tandem & nobis,poſtremo vero & Conſtantiæ Paſtor & Epiſcopus efficitur. Hiis partim per trans greſſum prælibatis ad ordinem incepti operis reuertamur.

Grimaldi temporibus Canonici Abbatis,Hartmuto eius quaſi Proabbate, Marcus quidam Scotigena Epiſcopus Gallum tamquam compatriotam ſuum Roma rediens viſitat. Comitatur eum ſororis filius Moengal, poſtea à noſtris Marcellus diminutiue à Marco avunculo ſuo ſic nominatus. Hic erat in diuinis & humanis erudititiſſimus. Rogatur Epiſcopus loco noſtro aliquamdiu ſtare. Allecto nepote diu ſecum deliberantes vix tandem conſenſerant: dieque condicto partitur Marcellus nummos avunculi ſui per feneſtram,timens ne diſcerperetur ab eis, confremebant enim in illum,quaſi ipſius ſuaſu Epiſcopus reſtaret. Equos autem & mulos,quibus ipſe voluit,nominatim Epiſcopus tradidit:libros vero, aurum & pallia ſibi & Sanct. Gallo retinuit. Stola tandem indutus abeuntes benedixit: multis autem lacrimis vtrinque diſceſſum eſt.

Remanſerat Epiſcopus cum nepote & paucis ſuæ linguæ apparitoribus, traduntur poſt tempus Marcello ſcholæ clauſtri cum Notkero poſtea cognomine Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores autem, id eſt Canonicæ, Iſoni cum Salomone, & eius comparibus. Iocundum eſt memorari quantum cella S. Galli hiis auſpiciis creſcere cœperit, tandemque floruerit,Hartmuto eam Grimaldi quidem Vicario tandemq; Abbate omnimodis augmentante.Petiit tandem Salomon iam adoleſcens bene educatus, vt frater conſcriptus nobis fieri mereretur,quod Grimaldo iubente & Hartmuto iuuante à patribus eſt conſecutus. Tradidit autem de prædiis, quibus habundauerat, S. Gallo locum,qui Golda dicitur,concambium ſibi faciens vt annonam monachi & locum hoſpitis in refectorio haberet dum viueret, & collem quemdam qui vltra Iram amœnior ſibi videbatur cum pratis ſibi & agellis adiacentibus poſſideret, vt manſione ibi parata crebro velut frater adueniens Abbati non eſſet oneroſus neque familiæ incommodus.Talibus homini velut iam cum Fortuna ludenti ad votum cedentibus aulam Regis Ludovvici, vt diximus,adiit, Capellanus factus eius fit intimus,& prælibatis Abbatiis procliue eſt prælatus.Locum autem noſtrum ſibi præ omnibus habitum ſubinde adiit,clauſtrumque ille quia potens erat abſque duce &, quod magnæ confuſionis tunc erat , cum lineis veſtibus diatim introiit. Surgunt inde ab æmulis illius murmuria ipſo ignaro, comitantur,vt aſſolet,in abſentem colloquia. Plurima fratribus velut diues opum commoda fecit: quorum cum vni, reuerendo quidem (vt erant tunc plurimi) pelliceum traderet, & ſui eum apud Deum memorem fore rogaret:pelliceum, ait ille, tuum ſi volueris tibi optimè repretiabor,nam duas cucullas ab Abbate habeo, quarum vnam tibi, vt clauſtrum decentius nobiſcum in ea introeas, induendam trado. Et ille; Eya,inquit, hæc vtique Tutilo & Ratpertus, vel alii invidi mei more ſuo poſuerant,nonne quæſo, & Abbas veſter lineus clauſtrum tot annis ingreditur? Clauſtra, ait ille, tuorum,qui te eius habitus Abbatem ſuſceperant aut pro peccatis aut aliquo Dei nutu, & tu quidem,etſi non licenter, intras tamẽ potenter:

tenter? ſed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in clauſtro abutimur. Receſſit homo artificioſus, ratione ſimplicis quaſi deuictus. Ibat autem ſecum reputans hominem tanti meriti non niſi in ſpiritu Dei ſibi talia prolocutum. Abſtinuit tandem absque aliquo Patrum, vt moris eſt, præduce clauſtrum introire. Sæpius tamen, vt diximus, loco S. Galli, quantum à Regibus & cœnobiis ſuis licuit, immoratus fratribus, quæ potuit, hilariter dedit, maxime Iſoni magiſtro. Caute etiam Grimaldus iam ſeneſcens & Hartmutus cum illo egerant, ne animum & per ſe diuitis & in regno potentis in aliquo læderent. Incipit igitur tandem in colle concambii ſui eccleſiam in honorem & modum S. Crucis ædificare, in quam ad vnguem perductam S. Magni brachium Adalberone Epiſcopo dante & proſequente de Faucibus ſumptum magnis hinc inde velut triumphi trepidus intulit, & in honore eam S. Crucis & eiusdem priuati patroni noſtri dedicauit, & prædiis ſuis, id eſt Tegerinouua, Bernhardicella, Sitirundorf, Goldahan etiam, quam, vt diximus, concambians iam loco tradiderat, & aliis quibusdam eam dotauerat, Hartmuti tūc quidem Abbatis conceſſione vt in die Sancti ipſius fratres conuiuarent conſtituerat, ſe etiam ſi Deo placeret ibi ſepeliri velle aiebat.

Accidit autem poſt aliquantum temporis vt à palatio veniens quadrageſimam loco noſtro ei tempori aptiſſimo viſo agere eligeret: ingrediturque clam penetralia clauſtri noſtri bonus fur noctibus nudipes cappa quidem, vti fratrum vnus putaretur, indutus. Senſerant illum Notkerus, Ratpertus, Tutilo, & aliquamdiu ſanctam fraudem texerant.

Nimis tamen, vt iam diximus, inſolens ſemper erat & eſt præter monachici noſtri habitus quemquam introire intima noſtra, maxime noctibus. Initur conſilium, vt, quomodo moris eſt, duo ex nobis fratres clauſtri vigilias agerent, intranti illi ipſi vigiles cum lumine, quia ſolis loqui licuit, occurrerent, & quis eſſet ſilentio quærerent. Verebantur enim hominem Palatinum, qui iam quasdam abbatias canonicus habebat, ne aliquid irregulare, vt forte fit, videns ſibi viam apud Regem occaſione hac etiam ad noſtram aperire temptaret, quibus nunc poſt Canonicos Abbates Monachus pater domeſticus præerat Hartmutus homo amantiſſimus.

Ingreditur iterum vt heri & nudiuſtertius fur ille vitabundus. Ratpertus & Tutilo ſunt vigiles: vnus illorum circuibat, alter ad introitū clamdeſtini illius ſeruabat. Progreditur interea præuentor maturitatis ad ſepulchra cimiterii oraturus pater eius temporis noſtrorum apud Deum potentiſſimus Ruggerus, cuius grauitatem reueriti vigiles loco paulisper cedunt. Senſerat ille pater poſt modicum pedetemptiuum neſciens quem ſigno vocis & ſtrepitu pedum notat quaſi furem. Vigiles cum lumine confeſtim adproperant, agnitus eſt, atque illico pater ille, *per Sancti Galli*, inquit, *meritum* (ſic enim patres iurabant) hunc in clauſtro eius hiis horis non patimur habitum. Vigiles illi pro tempore ſiluerunt, qui tantum interpretem rupto habuerunt ſilentio. Tremefactus autem ille à bene ignari hominis verbis tali tempore ſibi inuſitatis, Patere me, ait, pater reuerende vel oratorium S. Petri, quod proximum eſt, ingredi: ibi poſtquam orauero, nunquam iſto habitu niſi ductu alicuius primorum, vt lex loci habet, clauſtrum intrabo. Te autem iuuante & fratribus ad hoc idoneis cras Abbatem precari eſt animus, vt monachico habitu mihi liceat clauſtrum ingredi, vobiſcum in eo verſari vt monachum & egredi: deforis autem coram militibus meis & cæteris canonico, vt ſoleo, veſtimento verſari. Immo, ait ille, Sanct. Gallus tibi in cor mittat, vt ſi ſemel eo induaris, numquam quoad vixeris niſi ſolito Monachis

tempore exuaris. Panditur Abbati animus hominis & petitio, Ruggero aſtipulante & cæteris aliquibus, enimvero non omnibus. Erat Senatus Reipublic. noſtræ tunc quidem ſanctiſſimus. Conſuluntur Hartmannus conſilio magnus, ille quidem qui *Humili prece* melodiam fecerat; Notkerus, qui ſequentias; Ratpertus, qui *Ardua ſpes mundi*; Tutilo, qui *Hodie cantandus eſt*, & pleraque alia dictauerant, qui denique, vt diximus, in condiſcipulatu animum eius didicerant, & in rebus, quas vellet, artificia patrandis. Loqui iuſſi ſunt regula noſtra. Hartmannus ait, non ſimilitudinem Monachi ſed Monachum ipſum quærit. Notkerus, mihi prætexta hæc, qua ſuperindui (inquit) deſiderat, ſi togam prætenderet non vtique diſpliceret. Ratpertus,

Aut hæc in noſtros fabricata eſt Machina muros,
Aut aliquis latet hic error ----------

ait. Tutilo, fraternitatem illi, inquit, integre ante conceſſimus, hanc ei quantum in me eſt, Abba mi, ego non denego: ſi autem lupum ovino vellere quærit induere, per alios quam mei conſenſum perficiat. Audiens Abbas quod ſuſpicarentur in homine, videlicet ne hoc ſchemate indutus proximior eſſet dominatui Abbatiæ, cuius per ipſum tunc tertio quidem recepimus priuilegium: ſcio, inquit, fratres & filii, quid ab illo vereamini, ſed hoc & mihi quoque quidem ſubolet, exiſtimo tamen melius nobiſcum actum fore, ſi ſic apud nos initiatus Monachum ſe aliquando noſtrum faciat, ne iterum Canonico ſubdamur, vt antea. Placet igitur vt agamus cum illo, quo revera habitum ſumat à S. Gallo, vt ſi arte ſua acciderit quod veremur, noſter tamen ſit frater & Monachus.

Mittitur ad illum Ruggerus cum aliis quibusdam rem ſuaſurus. In proceſſu temporis Deo dante pollicetur facere, quod petitur, tantum interim propter clauſtri reuerentiam talis habitus ſibimet rogat ſit licitus. Variis fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur, deſignaturque ei locus, quem hodie quadris lapidibus notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret: ingrediturque clauſtrum noſter Monachus nocte & die de talis conſortii permiſſo lætiſſimus. Parat autem pro hoc beneficio inſignem crucem S. Gallo, quam argento partim deaurato veſtitam analogio nocturnali ſuppoſuit. hanc noſtris temporibus Norpertus noſter columnæ deargentatæ infixam confeſſionis ſuperpoſuit altario. Conuiuia fratribus duodecim diebus in anno, id eſt Kalendis, prætextatus noſter quamdiu ſeculariter vixit, hilariter facere ſueuit. Solebant id ipſum ante etiam quidam alii fratres conſcripti noſtratibus caritatis ſignum exhibere. Præ omnibus quidem Karolus Rex, ipſe qui Sanct. Othmari hebdomada ipſe propoſitor & pincerna per triduum de vico Stainhem ſeruiuit, volatiliaque nos edere fecit. ſed & Adelbero, qui ſupra, Auguſtenſis multo tempore Antiſtes, qui ſigna & virtutes Sanct. Galli à plurimis audiens locum in die S. Galli orandi gratia adiit, & præſens plura conſpiciens; Maior eſt, inquit, gratia loci huius quam rumor quem audiui. Deuouit autem benedictione fratribus data anno altero vita comite ſe rediturum, &, vti tunc quidem, nequaquàm venire nudimanum, domum rediit, interrogatusque inter cætera aliquando à ſuis eſſetne nobiſcum vt fama vulgauit, religio cum doctrina, ſeueritas cum diſciplina? Quid cæteri, inquit, ſentiant neſcio, quid mihi animo eſt, pronuncio; vnum egomet ſanctum & hunc defunctum quæſiui, viuos autem ſanctiſſimos vt vere fatear fratres inueni. Doctrina autem illorum & diſciplina in virtutum eorum operibus videre eſt delectat enim me:

talium

talium memorari,quos quidem vt iterum videam vix expecto. Oportet autem vt omnibus meis me iuuantibus me præparem, quatinus vti me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei viſitem, frater illorum conſcriptus ſiam,& quantum mihi copiæ eſt caritatem illorum regratier. Venerat Dei electus die dicto, vt ſpoſponderat, quãtus autem venerit,& qualis in donis S.Gallo,fratribus & familiæ fuerit, capitulum,quod in memoriam eius regulæ noſtræ codici aſſcriptum eſt,plenius pandit. Poſt non multum quoque temporis accidit Petrum etiam Veronenſem Epiſcopum à palatio redeũtem ſimili loci gratia inopinatum venire. Fratres autem ſuſcipientes illum, quod melius quidem habebant,euangelium ei offerebant. Ille autem arbitratus ſe deſpici,quoniam famam loci magnam audierat, de vilitate libri ſecum fluctuabat. Ad miſſas argẽti calix etiam,qui melior habetur,proponitur,quibus peractis etiam de calice ſiniſtrum quoddam ſecum trutinat. Prandium ei exhibetur ſumptuoſum,ſurgens à menſa fratrum poſtulat alloquium, quibus collectis (nam Abbas loco deerat;)Bene,ait,mecum Domini mei, Abbate veſtro abſente, egiſtis. Sed pro euangelio & calice vilioribus mihi propoſitis aliquid ſubolet. Quamuis enim ipſe ſim vilis & indignus, non tamen vilis loci nominor Epiſcopus,quibus conſtanter meliora non eſſe S.Gallo proteſtantibus,ſpiritus hominis pauliſper quieuerat: ſumensque tandem quosdam fratrũ in partem ſecreto eis locutus: Mittite, inquit, poſt me Veronam ſex quos habetis fidiſſimos viatores, quique bini & bini per tresvias,quæ hinc illo ducunt,mihi adueniant, & peregrinos ſe habitu & verbis ſimulent, ſingillatim tamen ſe mihi oſtendant,& pollice ſic in manum recurvo elemoſynam petãt. quos ego, vt alios ſoleo, in penetral meum quoddam ſolus ſolos coram meis inducam & veſtiam, aurum autem, cuius æquipondium nunc vobis do,cruribus eorum faſciolis circumligabo & dimittam eos, vt ad vos eodem quo venerant,Fortuna comite,artificio redeant. Factum eſt, vt largitor acutus docuit:allatum eſt S.Gallo graue pondus auri Veronenſis:concordat pondus æquipondio,fit de auro Petri cauea euangelii,fit calix,fit capſa,quæ omnia Salomon primo frater conſcriptus noſter,vt præmiſimus, deinde & Monachus, tandẽ Abbas,gemmis & arte Gallo parauit. Hartmutus autem pro Grimaldo, vt & Ratpertus ſcribit, Rempublicam noſtram ſtrenue gubernans per ſemetipſum quoque non mediocriter amplificans iamque ſeneſcens Berinhardo Monacho noſtro Abbatiam ſuam fratrum communi electione per Regem Karolum tradit. Ipſe autem Herginiſowam cum Waltchincha & Putra minore ſibi & poſteris Abbatibus à poteſtate forte cedentibus imperiali auctoritate ipſius Karoli retinuit. Obiens autem poſt multas, quas per ſe ſtatuit & per Berinhardum obtinuit fratribus & familiæ,beniuolentiæ conſtitutiones, circa Landaloum Epiſcopum in titulo Apoſtolorum conditum, cognatum & amicum ſuum,extra parietem tamen ſepeliri ſe petiit. De quo ipſo Landaloo Sancto Treuerenſi quidem Archiepiſcopo pauca ſcribere neceſſarium puto.

Sueuus hic & nobilis erat, apud S. Gallum quidem educatus & doctus, cuius Windiniſſa cum multis aliis hereditas erat. Igitur Epiſcopus factus Romam pergere ſolebat. Per Iouis itaque montem tranſiens ibat:per Septimum autem rediens Gallum & Hartmutum ſuum ſalutabat. Deuouerat etiam S. Gallo Lolingam villam dare, ſed cognatis renitentibus conquiſitionis ſuæ loca quædam cuidam Vodalrico Comiti,vt Gallo Ahadorff cum eisdem locis diſponeret,concambiens tradidit. Rediit autem tandem aliquando Roma, & ad Gallum ſuum tendens Italici aeris vitio febre correptus vix ad Rorſtanchin peruenire preualens, Hartmuto cum fratribus ad ſe aduocato, nobiliter

biliter diem obiit. Diſpoſuit igitur adhuc viuens ad titulum S. Petri, cui iam ibat, qui eſt in cimiterio S. Galli, capellã qua itinerans vtebatur cum reliquiis & libris & omnibus vtenſilib. ſacris, in quo & corpus illius cum omni honore humatũ eſt. Freneticus, vt aiunt, in Septimo eius ſuper illius corruens tumbã ſanus ſurrexit. Tradunt & alias infirmitates ſæpe illic meritis eius curatas. Sed vt ad ea, vnde digreſſi ſumus, redeamus; Salomon præmonachus noſter idẽ ſemper loco noſtro & fratribus apud Deũ & homines permanebat: Ruggerũ autem ſemper præ oculis habebat, quem ſibi in his quæ ad Deum fuerant Ducem & cuſtodem elegerat, à quo dum quadam die ab aula veniens pſalmo benedictionis ſuſciperetur, ſurgens ad oſculum patris gloriabatur inter cætera de muneribus Regis Arnoldi, quæ ſe S. Gallo daturum ait. Nam, vt id genus hominum eſt, laudis auidiſſimus per quædam erat, de quo in periculum, vti poſt liquebit, aliquando venit. Erat munus illud capſa ſolide aurea gemmis regaliter inclita, reliquiis ſummis referta, in formam capellę creata, cui ſimile quidem nihil vmquam vidimus. Superſcriptio eius eſt;

Verſus Salomonis.

En crucis atque piæ cum ſanctis capſa Mariæ,
Hanc Karolus ſummam delegit habere capellam.

Suadet Ruggerus homini non aurum ſed ſeipſum, vt ſæpe pollicitus eſt, Gallo ſuo offerre & Monachum ſe eius verum iam tandem perficere. Factum eſt vt magni conſilii Angelus hortatus eſt. Rege tandem datori ſuo poſtquam votum ſuum aperuit, capſam ille ipſam quadam die ſuſpendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Berinhardo annuente nudipes adiit, peccata defleuit ſeculoq; abrenuncians S. Galli ſit Monachus. Abbas illũ tanquam de palatio Monachum delicatius tractauit, & omnibus qui ſub ſe militabant præhabuit.

Poſt non multum vero temporis conſiliis hominis carere non poſſe republica tota perſonante, Abbatis ſui permiſſo Rex eum iterum in aulam aſſumpſit & priorum honorũ ſtatibus reſtituit, tandem quoque & adauxit. Nam Augenſe ei tunc cœnobium tradidit. Aiũt autem hominem fortunatum tandem duodecim abbatias rexiſſe. Berinhardo itaque Abbate, vt alias relatum eſt, depoſito per Hattonem Archiepiſcopum nobis oblatus & noſtrum locum ſuſcepit regendum, quem præ omnibus poſtea quæ gubernauit locis apud Deum & homines amplificare curauit. Cum autem annum & dimidium nobis præeſſet, Conſtantiæ tandem prælatus Dei factus eſt Paſtor & Epiſcopus. Sic quoque ipſe, & Hatto ille Magontinus Archiepiſcopus ſibi ſemper amiciſſimus, quem cor Regis nominabant, cum & ipſe (vt aiunt) duodecim abbatiis præfuerit, poſt Regem imperium tenuerant. Fuldenſis enim & ipſe erat Monachus & Abbas, qui Magontiam ipſam à loco ſuo antiquo motam propius Rheno ſtatuerat, & in hoc & in aliis multis animi ſui magnitudinem oſtenderat. Nondum adhuc illo tempore Sueuia in ducatum erat redacta, ſed fiſco regio peculiariter parebat, ſicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos ſic vocabant, nuncij: Franciam ad Alpes tum Werinhere, Sueuiam autem Pertolt & Erchinger fratres, quorum vtrorumque multa ditioni ſubtracta ſunt per munificentias regias in vtroſque Epiſcopos. Surgunt inde inuidiæ, & odia vtrorumque in ambos, præter ſcelera quæ in Reges ipſos machinati ſunt. Hattonem Franci illi ſæpe perdere moliti ſunt, ſed aſtutia hominis in falſam Regis gratiam ſuaſi qualiter ad Alpes fraude eius de vrbe * Pabinberk detractus capite ſit plexus (aliter enim morbo obierat) quoniam vulgo concinnatur & canitur, ſcribere ſuperſedeo: ad Salomonem redeo. Huic, ſicut diximus, cum aliqua Potamum Camerę nunciorum

** al. Bapabinberck.*

rum

rum iuris oppidum pertinentia à Regibus darentur ; ſicut Werinhere &
Ruodhart dominum Othmarum, ſic ipſi inſequi conati ſunt & ipſum. Sed e-
piſcopio & abbatiis ipſe multiplex variorumque militum manu fortior caſu
aliquando viris occurſauerat, pacem ſalutãdo prior, ſi forte reſalutare velint,
incaſſum expectat, nunciis poſt eos miſſis qui rẽ agerent, pacificari nolebant.
Ille autem cum præ omnibus S. Galli clauſtro ſemper maneret, quadã nocte
præmonitus vim ſibi ab illis niſi fugeret inferẽdam, ſeceſſit ſecretus in ſiluam
Vallis Turbatæ ea tempeſtate quidem vaſtiſſimam. At illi S. Gallo invaſo Epi-
ſcopum capere volebant ſi adeſſet. Ille vero capellula in ea ſolitudine in no-
mine S. Galli fabricata, plurimis *ſuorum vbi eſſet ad tẽpus ignaris, ad aulam
nunciis directis latuit. Iubentur à Rege tunc quidem Arnoldo Epiſcopus & *al. Summo-
ipſi ſub banno pacis ad aulam Magontiæ venire, vbi cauſa publicè peracta rei rum.
maieſtatis lege pronunciati ipſi illi in Ingilheim truduntur, vsque dum exilio *al. Suuo-
aut morte punirentur. Egit tandem Salomon cum Hattone Epiſcopo, anxius rum.
ne cædis illorum ipſe quidem cauſa foret, vt eos liberaret.

Adeunt ſupplices ambo ſecreto imperium, cor Regis molliunt, hoſtes illos
in gratiam reducunt, coram omnibus Salomoni ſupplices facti pacificantur,
poteſtati priſtinæ ipſo iuvante reſtituuntur. Redeunt tandem domum tan-
quam amiciſſimi, iuramento coram Rege dato ne vmquam Epiſcopum læ-
derent, numquam Epiſcopum in rebus fiſcalibus ſibi dono traditis ſe eſſe læ-
ſuros. Invitantur poſthoc viri ab Epiſcopo Conſtantiam ad conviviũ & mune-
ra, ſedetur ad menſam, & vt fit inter delicias potationum, cum mirarentur ar-
tificia vaſorum auri argentique, maximè autem vitreorum, Epiſcopus laudis
quidem quiddam, vt diximus, auidior quædam inter cæteras diuitias, quas à
Regibus haberet, extollens hoſpitibus arte tacitis laudis verba etiã de S. Galli
reb. magnis, quibus animos dudum vulneratos offenderat, intulit, quæ tamẽ
cum eſſent leuia, mala conflabant grauia. Dixerat enim illis ipſe, vtique indi-
ſcrete ludens, habere ſe apud S. Gallum clibanum, qui vno calore ambobus
illis panes coqueret in annum, nam mille coqui poſſe aiũt. Simile etiam quid-
dam de lebete æneo grandi, & de tarra auenis centum maltrarum commoda
cum proiectaſſet, paſtores gregum ſe habere adiunxit, quib. etiam ipſi, ſi viros
videret, pilleis capitib. inclinarent detractis, patienter tulerũt homines frau-
dolenti Epiſcopi gloriam vsque ad capitum paſtoribus inclinationes, id enim
numquã fieri poſſe refellentes loquuntur. Afferuntur tamẽ viris animoſis ca-
ra munera tandem receſſuris, inter quę erãt vaſcula duo vitrea nimis inſignia,
quæ ipſi pridem in conuiuio præ cæteris mirabãtur, quæ illi in manus ſumen-
tes conſilio latenti vterq; ſuum decidere ſinens fruſtata ridebant: cæteris o-
mnibus milia gratiarum Epiſcopo remittentes callide abſtinebant. Miſſione
tandem data cum eos Præſul oſculo peteret; Veſtra, inquit, erãt, ideo vos tan-
ti pretii pocula confringere piguit: ſed multa animabus veſtris, ſi ea pro num-
mis dantes pauperibus dediſſetis, remedia facere poteratis. *Vitrei*, inquiunt,
amici vitro ſunt donandi: ſed nos, qui vitrei eſſe nolumus, vitrũ confregimus. A-
more, vt moris eſt, oſculato & epoto lætabundè diſcedũt. Non multo poſt
tẽpore Conradus tunc Rex natale Domini Cõſtantiæ egit. Ipſa die poſt men-
ſam cùm Epiſcopus ei proceſſiones veſpertinas tridui illius apud S. Gallum lau-
daret, Rex inquit: O vtinã ibi eſſem⁹, & quare illuc, amici mi, matutini non i-
bimus? Parantur continuo naues, quibus mane cõſcenſis cũ Epiſcopis & cæ-
tero comitatu Rex littus noſtrum meridianus attigit, & S. Gallo cũ tripudiis
appropians nouis laudib. dictatis in loco glorioſe ſuſceptus eſt, tribusque no-
ctibus in omni hilaritate loco immoratus quarto die Arbonan tandẽ nocturnus
venit. Longum eſt dicere quibus iocunditatibus dies exegerit & noctes, ma-

me in proceſſione Infantum, quibus poma in medio eccleſiæ pauimento an-teſterni iubens, cum nec vnum paruiſſimorum moueri nec ad ea attẽdere vidiſſet, miratus eſt diſciplinam. Refectorium quoq; fratrum hora menſæ cum duobus Epiſcopis cum intraſſet in Infantum die plura ſibi aſſurgentibus læta locutus, nobiſcum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui menſa Abbatis ſui cauſa cedere parabat, amplexatum retinens aſſedit & ei appoſita ad ſe ſumens omnes circumſpectans & arridens, His interim (inquit) participemur. Miſit autem quantocius ad Salomonem ne ſibi ſuperueniret, ſed vterque pro altero menſas teneret. Præpoſito deindo cum nihil ſibi, niſi quod fratribus paratum eſſet, iuberet apponi, ô Rex, (inquit) noſtra infortunia, quod ſuperuenturum diem non expectabas, cras enim fabas nudas & panem forſitan habebimus, ſed hodie non ſic. Enimvero, ait ille, & cras vobis Deus miſereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus aureos in ora ad ſe eleuatis miſit. quorum vnus puſillior cum clamitans aurum expueret; *Iſte*, inquit, *ſi vixerit bonus quandoque Monachus erit*. Surgens tandẽ à menſa hilariter fratribus multa locutus optimæ ſpei eſſe monebat, quoniam ſi aduiueret tales cõuiuas lætificaret. Rediit igitur ad ſuos, Salomoni & omnibus numquam ſe lætius conuiuatum gloriatus. Inter hæc autem Berchtoldum & Erchingerum triſtes inuenit & exaſperatos, cauſam quæſiuit hilariter, quæ quidem hæc erat. Magiſtri paſtorũ duo, homines vtique ſilueſtres, hirſuti & prolixis barbis, vt id genus multũ videri ſolet, quaſi venerãdi, cum tales pridie pro ferina iuberẽtur die nocteq; laborare, vrſum de luſtro vnus, alter ceruum recens occiſos attulerat. Quod Salomoni cum miniſtri ſuper menſam ſilẽtio intimarent, iubet homines feras fratribus illis, qui per ſe quidem tunc menſa vtebantur vt Primates, oblatione propria offerre. fingebantur autem vicini eſſe & liberi, quib, talibus aſpectis aſſurgunt germani pilleis detractis, regratiantur venatores reuerenter inclinati. Quod videns Epiſcopus antedictorũ memor ſecum gaudebat. At illi ſcioli quidẽ facti feras coram Epiſcopo poni fecerant à dicentib⁹; Sint tua tibi, nobis ſatis eſt haberi deriſui, timore tamen Imp. animũ prementes iram fregerant. Quod Rex ſapiens prudenti leniit conſilio; quoniã ad gaudia quidẽ conuenimus mei iuris eſt, inquit, omnia nullius periculi ludicra defendere, & ſi in rixas venerint, imperiali decreto adnullare, quapropter ſedato animo, iudices mei, ambos vos eſſe volo & in gratiam redire cũ Epiſcopo. reconciliantur enim vmbratili pace tunc ſecundo. At Rex veſperũ & noctẽ cum egiſſet hilariter, diluculo conuentum fratrũ petens omniũ votis fauentibus fit frater conſcriptus. Tribuit cuiq; fratrũ argenti librã vt habeat ad veſtitũ. Puerulis edixit tres dies ad ludendũ & tunc quidẽ & in poſterũ, ingreſſusq; S. Galli baſilicã palliis veſtiuit altaria. Emunitatẽ etiã loci à Grimaldo inceptã, ſed adhuc non firmã, Epiſcopo admittente ipſe manu ſua & ſigillo ſolidã fecit & perpetuã. Ingreditur tandẽ oratoriũ B. Oth. auctoritate Romana in Sanctũ leuati (nã parentes eius erant qui eam vexauerant) ſeq; reũ, quaſi ipſe interfuerit factis, ad eius arã reddidit, palliis quoq;, auro & argento Sanctum placauit. Sed & circa Stainhem villam S. Othmaro à Karolo datam quædam loca regii iuris adhuc erant. Ille vero quicquid inibi regii fiſci erat totũ in manũ aduocati ſuper arã eius tradiderat & ſigillo ſuo roborauerat: & conuerſus ad Salomonẽ, eo (inquit) pacto vt fratres noſtri conſcripti pro conuiuio noſtro heſterno habundantius à Karolo ſtatutã hebdomatam natalis Domini mei huius etiam in memoriã mei debeant conuiuari, & ſubridens; Nam & ego hodie frater cõſcriptus volo prãdere cũ fratribus & fabas noſtras de meo piperare. Agũtur celeres Regi miſſę à fratribus ſup id ipſum altare, pręmaturatur prandiũ, impletur refectoriũ, vix vnã

lector

lector recitauerat periodum, id eſt, verſum vno ſpiritu prolatum: *Caritas, quæ non agit perperam*, licenter ſpreuit diſciplinam. Nemo ait, hoc aut illud eſſe inſolitum, quamuis ante nunquam ſit viſum, vel auditum vnquam ea domo ſoporatum Monachum. Odorem ferinæ hauriunt & *carnium. Saltant Satyrici, pſallunt Symphoniaci. Numquam tale per ſe tripudium Galli habuit refectorium. Grauiores Rex fratrum ſpectat inter ſtrepitum, ridet quorumdam vultus contractos propter rerum talium inſolentiam. Carpuntur iterum cordibus fratres illi ſępe dicti pro damno regii fiſci. Nam caſtellum quoddā ſuper Stainhem iam dudum ſtruxerant, quod conquiſitionis ſuæ proprietate coram Rege ſibi vendicabant. quibus Rex: Caſtellum (inquit) ſine Opidanorum damno habere nequibitis: quibus ſi iniurioſi quidem fueritis, mei gratia carebitis. Diſcedit Rex veſpertinus fratrum ſuorum laudibus lachrimoſis proſecutus, quibus ſi viuere liceret, non ſemel benefacturum promiſerat. Inuadit loca lege Alamannica cum aduocato Epiſcopus tribus diebus, vti *ius erat, homines fiſci iuramentis S. Othmaro vendicantes. Quibus cuſtodes caſtelli, niſi ſibi parcant, male habituros minantur, minasq; factis exequuntur. Nam victimas & cætera, quæ libebat ſponte nolentibus dare fiſcalibus, vi quidem auferebant. Quod cum aduocatus cum per ſe, tum verbis Salomonis fratribus illis non ſemel quereretur, aut ficta verba, aut iniurioſa paſſus receſſit. Cumque hoc per annum pene pateretur, quadam die ipſe viris obuius iniurias queritur Epiſcopus. Et cum indigne quidem ipſius verba tuliſſent, Epiſcopus ſubintulit: Enimuero, ait, cum mei cauſa meis aliquando anguſtiis coram Rege Arnolfo fueritis, vnde ægerrime ego ipſe vos eripui, iam eius articuli ſemper liceat recordari. Illico Liutfridus, ſororis amborum filius iuuenis pertinaciſſimus, gloriaturne (inquit) Monachorum ſceleratiſſimus iniuriarum pro ſe vobis illatarum, o auunculi, & viuere eum patimini? extractoque gladio, niſi ab ambobus premeretur, Epiſcopum occidiſſet. Ipſe autem, vt iugulum declinaret, cum citius equo diuerteret, à fratribus ambobus freno tentus comprehenſus eſt. Quidam autem ſuorum cum gladium educentem iuuenem illum ipſe econtra gladio ſtricto incurrere vellet, lanceis circumvallantium transfixus interiit. Ducitur Epiſcopus in diuerticulum quoddam propinquum, vbi deſcendere iuſſus ſedit, vsq; dum illi in partem cedentes, quid de eo facturi ſint, tractent. Ipſe autem confiſus in Domino ſuum dominum Gallum inceſſanter inclamitat. Suadet Liutfridus, vt ei aut oculos eruant, aut dexteram abſcindant. Militum autem pars ſanior, ne quid amplius in Chriſtum Domini inſanirent, omnimodis flagitat, ſed & incolumem relinqui optimum fore aiebant. Stat tandem fratribus conſilium, vt in Diepoldisburg, vbi *Bertha vxor Erchingeri tunc agebat, duceretur. Ipſam enim, cū eſſet quidem alias ſtrenua, ad dolos acutiſſimam aiebant, & quoniam ei amore mariti ſæpe ante male optabat, incunctanter eum quoquo modo apud illam periturum. Sternitur viro Dei vilior interea equus. Portarii autem, cum viderent turbam, ad ſpectandum accurrunt. Quibus viſis Perchtolt: inclinare coram iſtis, inquit, Dei maledicte, & vt tibi veniam precentur, pedes eorū lambe. Ille vero, quoniam vim ſciebat, quod iuſſus eſt, fecerat. Commiſſus tandem ſatellitibus, qui eum ducerent, Berthæ, qui factum panderet, celer præmittitur. At mulier facinore audito percutiens pectus ingemuit, & hæc, inquit, eſt dies, quæ honoribus noſtris apud Deum & homines finem datura eſt. Parat illico baſilicam & aram; parat tapetos & pallio dorſili caminatam. Euangelio Epiſcopum aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere iubet. Progreditur ipſa aduentanti obuiam ad portam, in manum illum ſumens, ſi ſe dignetur oſculari, lacrimans rogat. At milites dolo hæc fieri ſibimet ſilenter aiebant.

*al: carinū.

*al. viſerat, al. viſeret.

*al. Berchta.

bant. Paratur citiſſime lauacrum, vt puluere & laſſitudinis tergeretur ſudore. Verebatur & ipſe, quamuis fortunatus, infortunia. Clauditur caminata ſuper Epiſcopum & duos, qui aderant, Presbyteros. Nam, vt ipſum dixiſſe aiunt, quietam noctem agere poterat, niſi quod tubarum clangores & vigilum ægre paſſus eſt clamores. Ingreditur ad hoſpitem tantum illa cum vna ſola pediſſequa: Salutem homini & maturum ad ſuos pollicetur reditum. Reficit cũ reficiente, per puellam ſibi, per Presbyteros apponitur Epiſcopo. Poſtquam Epiſcopum viri illi à ſe, vt dictum eſt, dimiſerant, Duellium montem victualia conuehentes nocte die nituntur munire. Ipſi interim cum ſuis quos haberent fidiſſimis clamdeſtini agere, in ſiluis paſcuoſis noctibus deliteſcere. Intimantur tertia tanti facinoris nocte Sigefrido Epiſcopi patrui filio, qui illico propinquis & Epiſcopi militibus quantis hora concluſo licuit collectis in ſilua quadam matutinus eos aggreditur dormientes. Experrecti vero pauci contra turmas loricis & galeis tutas arma rapiunt inutilia, ipſos tres viros, quamuis animoſe repugnantes armis exuũt, viuos comprehendunt, vinctos abducũt. Currunt illico celeres, qui Berthæ & vrbanis ſuis dicerent, niſi Chriſtum Dei citiſſime ſoluerent, dominos ſuos machinis penſilibus impoſitos tribus partibus vrbis in faciem ſibi ad Solem torrendos. Quo audito, cuſtodes falli ſe primo eſtimantes certiores facti omnes vrbe viris vacuefacta dilapſi ſunt. Relinquitur Epiſcopus liber cum Presbyteris, & Bertha flens & eiulans cum pediſſequis, quam tamen ipſe pro tempore conſolatus manu teniens vrbis portam obuiam ſuis egreditur. Nam nocte proxima, cũ eo de furtiua dimiſſione per quoddam latens oſtiolum condixit, quoniam ſibi per nũcium viri ſui innotuit, nocte alia illum aut Duellium, aut, quod magis timebat, ad perdendum eſſe transportandum. Fuga vrbanorum comperta equis potentiores præuolant curraces, Epiſcopo pro portis conſpecto, clamatiuo illum cantu ſalutant, *heil herro, heil liebo*, & cætera: vrbem tamen intrare præter nominatos propter mulierum res ſeruandas Epiſcopus noluit. Nam in itinere armatorum ſe ſuis adiungentium & proſequentium turba erat innumerabilis: Tum virum alloqui mulieri deſideranti ſolus ad horam adducitur: quem complexa, cum præ fletu naribus cruor proflueret, vix ab ipſo quoque plorante auellitur. Mouebat & inimicos tam repentina rerum mutatio. Epiſcopo autem, cum vinctus procidens ſibi remitti ſupplicaret, quantum in me eſt (inquit) remitto, & à cuſtodibus iratis amotum benedictione proſequitur. Egit tamen cum nepote & militibus, vt mulier ad ſuos cum honore & rebus ſuis duceretur tutatis: & cum ibi pernoctaſſent, ipſe eius omnia bona fidelibus ſuis commendans ordinauit auehenda. Dimittens autem illam inuitauit ad ſe rebus in melius vergentibus Conſtantiam, vt ſi fidei memor ſit in lætiori experiretur fortunio. Rediit cum comitatu famoſo Petrus alter ereptus ab Herodibus Conſtantiam, tali omnium circumquaque conuenientium quidem tripudio, quali nec, ſi ipſe quondam Romæ tertius de cœlo ceciderit, receptus ſit Cato. Traduntur damnoſi tres illi in Duellium ad cognitionem publicam reſeruandi, plurimis ſuorum iam, ſi forte ad ereptionem illorum in via occaſio daretur, in arma collectis. Quod milites abbatiarum & epiſcopii cum cognatis Chriſti Domini circumvallando prouidebant. Innotuit res Conrado in Francia tunc poſito. Nam veredarii & Epiſcopo capto & recepto dies & noctes celeres ibant. Aiebant autem, illum mane euigilantem famà à prioribus audita lecto exiluiſſe, & patientiam regiam nullo modo tenere potuiſſe: à ſequentibus autem corde ſibi reddito parumper quieuiſſe. In ſe vero reuerſus de valitudine capti & recepti cum quæſiſſet: Conſtat (inquiunt) o Rex, dure tractatum adhuc male valere, & ſi, quia mox venturus ſit, noſſet, per

nos

nos vobis profecto mandaſſet. Quo audito, ſeorſum cedens fleuit: erumpebant enim lacrimæ, & non poterant ſe continere. Conſilio dehinc habito primo colloquium publicum Magontiæ, poſtea generale edixit concilium, vbi tribus illis lege abiuratis & proſcriptis, prædiisque eorum in fiſcum redactis maieſtatis reis capita damnata ſunt: cæteris omnib. qui tanto facinori intererant, tamquam rei præ hoſtib. proſequi iuſſis. Sueuiæ Principum aſſenſu ſtatuitur Alemannis Dux primus Burkhardus gentis illius nobiliſſimus & virtutum dote probatiſſimus: cui & prædia damnatorum confiſcata in beneficium ſunt tradita, exceptis dotibus Berthæ ſibimet edicto, quoniam viro non aſſenſerat, ſtabilitis. Epiſcopo autem apud Ducem inducias damnatis rogante, vt ſi fieri poſſet exilium eis à Rege intercederet, aliquot eos dies Dux in cuſtodia tenuit. Rex autem crebro ab eo fatigatus tandem eos iugulari præcepit. Quibus tamen Epiſcopus multum eorum nece triſtatus indulgẽtia, quãtum in ſe erat, etiam viuis data ſepulturam conceſſit ad eccleſiam. Rex vero caſtellum illud odioſum S. Othmaro cauſa mali tanti tradidit diruendum, omnique anno ille, dum vixit, cenſum capitis ſui in cera ad ſepulchrum eius vti filius carnificum illorum pro reatu in eum quaſi proprio miſit: Quod & Ruodolfus poſtea Wolfhardi Comitis pater, cum eiusdem quidem proſapiæ fuerit, in cenſu calybum de metallo Faucium Iuliarum fecit. Sed idipſum Wolfhardus & Hainricus filii eius aliquot annis dum facerent, motus rubore Hainricus, quaſi homo ſit cenſarius, fratre inuito, cenſum ſuperſedit. Accidit autem, vt in vigiliarum S. Othmari die fratres ambo capreum venantes in cacumen quoddam rupis artiſſimæ ducti, laſſi cum conſediſſent repente petra, ſuper quam Hainricus ſedit, collapſa adoleſcens ille magnæ indolis proh dolor in profundiſſimas valles rueret & periret. Vix ſpiritum habere poterat mater orbata: (ſcripturi nunc ſumus, quod vidimus) nec dum luctu finito cum filio & filia vnicis ad pedes ſancti muneribus & calybe ſuperſeſſo venit, quod in cenſu non ſoluto peccatum eſt, tres pro ſe & defuncto pœnituerunt.

Salomon autem videns Fortunam, vt ſolet, ludicra rotę reciprocare, immo Deum in ſe non occultis indiciis potentiam ſuam oſtendere, apud Imperium ſeuerus accuſator ſui permiſſo dato Romam petiit, flens & eiulans, atque dicens, merito hæc paſſus ſum, quia peccaui coram Deo in cœlum, veniam petere habeo ab ipſo miſerante me Petro. A Papa vero benigne ſusceptus, cum ibi ſupplicans aliquamdiu moraretur, indulgentiam ſibi ab eo plorans petiit, maxime autem, quod ſui cauſa tres illi quidem decapitati ſunt, pœnitentiæ, quem vellet modum, ſibi rogauit, imponeret. Tandem autem ab Apoſtolico indulgentiam adeptus, domum redire lætanter aggreditur, reliquiisque ſanctorum donatus quamplurimis, maxime animo in reditu ſuo contenderat, quomodo illas quam decentiſſime poſſet domum veniens honorificaret: præ cæteris autem corpus Pelagii martyris, in cuius die inimicis ſuis ſubactis ipſe liberatus eſt à vinculis. Qui cum multorum miraculorum virtutibus inſignis eſſet, cottidie rumor eius non ſolum proximas, ſed & exteras Conſtantiam fecit orandi cauſa turmatim confluere regiones. Opinabile autem erat, in quantum ſe poſt reditum ſuum in virtutibus Chriſti Dei exercuit, quam aſſiduus nocte dieque in precibus, quam largus in dando, maxime autem pauperibus, quam promptus & aſſiduus in pacificationibus. Accidit autem, vt eo quidem domum reuerſo Hatto Archiepiſcopus ſodalis vtique, vt ſibimet dicebat, ſuus Italiam ius regium exacturus tendens Conſtantiam deueniret. Aiebant autem, illum Magontinis ſuis minus confiſum totum, quod in theſauris haberet, ſodali ſuo dum rediret, commiſ-

ſurum,

ſurum,ſecum tuliſſe. Erat autem ſodalitatis illorum, quoniam ambo acutiſſimi erant, ius mirabile. Nam vterque illorum, in quo alterum in verbis & in rebus per aſtutiam decipere poſſet,agere ſolebat: vt in cantaro quodam,quo Salomon vtebatur,gemmato grauiſſimi ponderis aureo. Quo cum vterque, vt ſolebant,coram conuiuis * Rhenum aquæ quaſi vinum potarent: Salomon autem in conclaui vaſe quodam æneo mire figurato ad aquam inferendam vteretur. Hatto abiturus inter cætera viro ait: Vas illud aquæ(inquit) quo in conclaui tuo vteris mihi,ſodes,tribue. Quo hilariter annuente,Hatto pincernæ ait latenter,coppam auream domini tui,quoniam ſic ego & ſodalis meus(inquit)condiximus, pincernæ meo confeſtim offerto. Quod mox ille, vti iuſſus eſt,fecerat.ablata eſt coppa fraude amica interim tecta. At Salomō menſa ſequenti, dum eam exegiſſet,deceptum ſe ſentiens:Enimuero ſi vixero, idem illi modius remetietur, theſaurosq; ſuos poſtea, vti præmiſimus,ſodali ſuo ſodalis eo pacto, vt ſi defunctum audiret pro animabus amborum, quibus vellet,eos dilapidaret,abiens conſignauerat. Vix menſis,vt aiunt, abiit,& mercatores ab Italia redeuntes defunctum Hattonem diffamare per nuncios præmonuit, doloreque ad horam ſimulato ſcriniis recluſis multos denarios diſtribuit pauperibus: fabrorum quoque copia contracta cantarum quondam ſuum primo diſpertiens ſarcofagum illud magnificum,quod hodie miramur, S. Pelagio ex auro viri & gemmis electis compegit,martyris oſſa ſollemniter intulit. Crucem etiam illam honorandam S. Mariæ Tutilone noſtro anaglyphas parante ex eodem auro & gemmis mirificauit. Altare vero S. Mariæ & analogium euangelicum eiuſdem fratris noſtri artificio in locis congruis deaurata Hattonis ſui de ſcriniis veſtiuit argento, & diptiuit, vt videre eſt,ex auro electo. S. Gallo etiam,in nullis fortuniis immemor eius,duas tabulas eburneas de eiſdem ſcriniis attulit, quibus alias magnitudine æquipares rariſſime videre eſt, quaſi ſic dentatus elephans aliorum fuerit gigas. Erant autem tabulæ quondam quidem ad ſcribendum ceratæ, quas latere lectuli ſoporantem ponere ſolitum in vita ſua*ſcriptor eius Karolum dixit: quarum vna cum ſculptura eſſet, & ſit inſigniſſima, altera planitie politiſſima, Tutiloni noſtro politam tradidit ſculpēdam,quibus longioris & latioris moduli Sintrammum noſtrum ſcribere iuſſit euangelium,vt quod tabulis abundaret, auro & gemmis Hattonis ornaret. Hoc hodie eſt euangelium & ſcriptura, cui nulla, vt opinamur,par erit vltra: quia cum omnis orbis Ciſalpinos Sintrammi digitos miretur,in hoc vno,vt celebre eſt,triumphat. Mirari autem eſt, hominem vnum tanta ſcripſiſſe, quia in nominatiſſimis locis pleriſq; harum regni partium Sintrammi characterum libri S. Galli obſides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat & ſingulare, quia cum delicata eius ſcriptura iocunde ſit directa, raro in pagina vel vnius verbi mendacium inuenias raſum. Rediit diues ille ab Italia ditiſſimus, neque iam damnum iſtud ſentire habebat. Nam prius abiens cum Pelagii eum miracula terrerent aſpecta, magniſque eum laudibus proſecutus honorare eum diſponeret, cum rediret: diſpendium tamen gazæ cum Chumo propians audiret, ſodalem ſuum omnium hominum ſubmurmurat verſutiſſimum, multaque in illum, cum ſpiritu infremeret, triſtius agebat, Curiæque ſibi cum multis occurſanten cum alloqui nollet, ita conuentus eſt à ſuis: Hoc vos ludicrum, Pater, ſi ſemper decuit, ſi per hanc aleam ſemper alter alterum decepiſtis & tabulam, patere & te nunc deceptum, ſicut etiam ille multotiens, vt bene ſcimus, deceptus eſt. Salomone autem iuratores ei præponente non aliter ſe, quam vt cōdixerat, egiſſe, vix tandem alloquio eius frui valuit. Comperto autem, quod maior pars adhuc ſibi ſupererat, cum quietior iam aliquid eſſet, Salomon ait, fidei

*al. ienum. al. ieiuni aquam. fort.

* Einhardus.

fidei violatæ innoxium, vel in hoc ſodalis certus eſſe poteris, quod cantarum meum, quem mihi iure aſſumere poſſem, pro anima tua cariſſima primo partitus ſum. Sed & amplius pace tua, ſodalis, loqui liceat: bene enim & optime tecum actum noueris velim. Elemoſynę enim, quæ obitum præcedunt, certiores & Deo ſunt, quam quæ ſequuntur cariores. Modo quidem ſi etiam ad tuos viuus perueneris, quod neſcis, caſuq; , qui ignotus eſt, obieris, pauciſſima de ſcriniis tuis poſt te quidem daturi ſunt tibi. Tandem in priſtinam redeunt condicto mutuo ſodalitatem, vt vltra neuter alterum nec ſerio deciperet nec ioco.

Veniens Hatto Conſtantiam feſtiueq; receptus ſarcofago Pelagium precaturus appropiat Miratur opus tantum tam breui peractum: miratur & crucem lapidibus cryſtallinis circumcluſam. Amplexatus ſodalem, vt de tanto theſauro ſuo vel illam ſit aſportandi permiſſio, oſculis rogat. Et ille, ſi ciuium (inquit) ſeditionem non vererer, permittere poteram, dictoque citius ab audientibus vrbs vndique concluditur. Quærenti, quid id vtiq; eſſet? Sua precia, inquiunt ciues, in cruce eſſe quam maxima, nolleq; nec Epiſcopo ſuo iubente S. Mariæ oblata dimittere. Et ille, quod meum eſt, (inquit) mihi liceat abducere. Illis autem non ad votum ſibi reſpondentibus, Salomon illi ſilentio ſine illos, inquit: quia aptiori tempore, ſi ab incepto non deſiſtis, cauea incluſam, quo tum mihi dixeris, naue terraue eam tibi mittam. Sedato tamen animo turbam ille dimiſit: deinde Conſtantia relicta abiit in ſua. Paruo autem poſt tempore confectus Italica febre, cruce non exacta, diem obiit, ſicque in verba Salomonis tamquam Prophetica deuenit. Egit tamen ille pro anima eius precibus & opibus quantumcumque potuit, ſcrinia eius palatio addicta ſibi non proderant. Sapientia autem æquiuoci ſui antiqua Salomon noſter amici ſui animam, vt diximus, auro ſuo, nollet vellet, forte redemerat, & vt vellet, artifex acutus tandem effecerat. Patrauit quoque multa Salomon ſtudiis ſuis in honorem S. Mariæ, nec non & Galli vnici ſui, id eſt, libros, vaſa, veſtes varias, ſcribere iubens in aliquibus æuo longiore duraturis:

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ, *Salomonis*
Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo. *verſus.*

Nec hoc quidem prætereundum, quod aliquando pridie Palmarum, id eſt, Sabbato, quo Papa* vacat & elemoſynam dat, cum primo Sole ipſe per **al. vocat.* ſe omnibus vrbis ſiue regionis diſperſiſſet pauperibus, fatigatus his, vt ſolebat, in eccleſia orationi proſtratus iacebat. Inter orandum autem vigiliis longis ſoporatus, cum obdormiret, eſſetque iam circa horam tertiam expergefactus, conclaue feſtinus intrauerat, antiphonamque, *Pater iuſte,* ſecum ſilentio cantitans: ô, inquit, quali ſtudio & vocibus futuram diem fratres mei apud S. Gallum ſunt acturi. Sternatur vtique (ait) ambulatrix mea quantocius, quia iſtam ipſe veſpere leuaturus ſum antiphonam: aſcendensque equitem illam velociſſimam quæſitus, quos ſecum vellet: vtinam (inquit) omnes. Suis autem procuratoribus, vt neceſſaria victui quæque poſſent poſt ſe transmitterent, edixit, ſicque vrbanorum populus plurimus pedibus, nauibus, equis poſt illum nocte dieque concurrerant. At ille ſpiritu DEI vectus circa nonam aderat cœnobio antiphonamque prçoptatam ipſe in euangelium leuauit, & clare percantauit: Cœnam fratribus caritatiuam hilariter exhibuit: quod reliquum diei erat, mandato & pauperibus impendebat. Craſtinam autem proceſſionem ad manſionariam ſuam S. Crucis diſponens eccleſiam in proximo prato ſtationari iuſſit. Ibi de gradibus ligneis Esdras Domini populum legem nouam edocuit, & quod Esdræ veteri non licuit, indul-

indulgentiam dedit. Gradibus deſcendens omnem gregem, qui aderat, miſſis perſolutis, in pratum ipſum ad panis rogauerat confractionem. Quantum dies illa conſumpſerat, Dominus ſolus nouit, qui hoſpes verus in prandiolo collectus eſt & cibatus. Ibant refecti ſinguli in ſua gaudentes & laudes dantes Deo & grates S. Galli cœnobio. At vir Domini videns, ſe ætate iam graueſcere, poſt Paſca proximum adiit Palatium, & omnia loca, quæ Conſtantiam ſiue ad alia monaſteria ſtudio proprio vel Regum conquiſiuit munificentia, cartis & ſigillis tunc Regis Conradi fecit roborari. Erant autem, quæ S. Gallo conquiſierat, abbatia Fabarienſis, longum dictu qualibet per illum S. Gallo quæſita & ſtabilita ſit artibus. Cuius quidem fere omnium locorum cartæ, quæ tunc ad illam pertinebant, in S. Galli adhuc hodie ſeruantur armario. Qualiter autem S. Gallo ablata ſit, loco ſuo dicere habebimus. Sunt & alia multa, quæ S. Gallo conquiſierat, loca quæ quia ſenes interrogati in armario quæri oportere tam plurima dicerent, intacta reliquimus, hoc veriſſime aſſerentes, quia præ omnibus, quæ rexit, monaſteriis Gallo ſuo ſemper conquiſiuit. Tradidit autem Arnoldus quidem Rex ei quandam villam in Araris pago, Chollinchouen dictam, ſibi in poſſeſſionem. Quam rogatus, vt Conſtantiæ daret, Gallo ſuo daturum pollicitus obiēs peregit. Multa ſunt etiam, quę per concambium ei acquiſiuit, quę item in cartis armarii, qui ſcire voluerit, legere poterit.

Tantis pro donis pax ſit animæ Salomonis.

Qui & de abbatiis aliquando Augenſi & Sanctigallenſi requiſitus, ſi neutram haberet, vtram mallet: Augenſis quidem eſt latior & ditior: S. Galli autem commodior & ſaturatior eſt. Commoditas talentum, inquit, valet. hanc quia exquiſiui à iuuentute mea, & amator factus ſum formę illius, ſemper prę habui. Nunc ergo tantum virum dilectum ſibi & hominibus, cum ad ſe recipere vellet Dominus, natiuitatem quidem ſuam nobiſcum, vt ſanus ageret & lætiſſimus, S. Gallo conceſſit. Cumq; quatuor ſingulis diebus verbo Domini, quo ſemper abundauerat, præ omnibus dieb. ſuis abundantius populum paſceret, mane poſt Innocentum diem Conſtantiam pergere cum diſponeret, fratribus valedictis ſcholas præteriit, (erat autem hic dies ſcholarium) oſtium quoque, vt, quomodo ſe haberent, perſpiceret, & aperuit & intrauit. Erat vtique ius illorum, ſicut adhuc hodie quidem eſt, quoniam exleges quidem ſunt, vt hoſpites intrantes capiant, captos, vſq; dum ſe redimant, teneant. Ille vero vti Dominus loci ſecurus in medium illorum progreſſus cum ſtaret, Epiſcopum, inquiunt inter ſe, non Dominum Abbatem capiamus. Ille vero libentiſſime hoc perpeſſus quomodolibet ſe tractare vellent conſenſit. Capientes vero illum in Magiſtri poſuerunt, vellet nollet, ſolium. Si in Magiſtri, inquit, ſolio ſedeo, iure eius vti habeo, omnes exuimini. At illi incunctanter id agentes liceret ſibi tandem, rogant ab ipſo ſe, ſicut à Magiſtro ſoliti ſunt, redimere. Cum ille ſubiunxiſſet, quomodo? Paruuli Latine pro noſſe, medii rythmice, cæteri vero metrice, quaſi pro roſtris rhetorice etiam affantur. Quorum duorum quoniam à patribus verba recepimus: vnus inquit:

Quid tibi fecimus tale vt nobis facias male:
Appellamus Regem, quia noſtram fecimus legem.

At alter Verſificator inquit:

Non nobis pia ſpes fuerat, cum ſis nouus hoſpes,
Vt vetus in peius transuertere tute velis ius.

Et ille, cum ſtudiis loco S. Galli ſemper molitis iocundaretur, ſuis temporibus adhuc ſolide ſtantibus omnes, ita vt erant in lineis, exurgens amplexatus & oſculatus, induite, inquit. Enimuero ſi vixero, ait, me redimam, & talem indo-

indolem remunerabo, collectisque quantocius ante ianuam ſcholarum fratrum primis, ſtatuit paruis illis & eorum perpetuo poſteris pro teſtamento ſingulis annis ludi ſui tribus ab imperio ſtatutis diebus in eisdem ſcholarum ædibus carnibus veſci, & de Abbatis curia ſingulos tribus donari eſcis cottidie & potibus. Quod cum ipſe quidem annuatim præſens ſolui iuberet, poſtea ita ſolutum eſt vsque ad Vngrorum, de quibus loco ſuo dicturi ſumus, inuaſionem. Abiit tandem quo diſpoſuit, benedictis noſtratibus, & vltime, proh dolor, valefactis.

Peractis ergo miſſis Conſtantiæ in octaua natiuitatis Domini die, ſecretario reſidens capitis dolorem querebatur. Pauperibus ergo, vt ſolebat, ante prandium ſuum hilariter conſolatis menſam fratribus & ciuibus tenens largiſſimam dolorem continenter tulit, ſicque diem ipſam in gaudiis peregit. Sole autem ſequente, cum languor ingraueſceret, miſſis circumquaque apparitoribus Presbyteros, Monachos, & Canonicos collegit, quo citius potuit, præcipue autem noſtrates. In octaua igitur S. Iohannis miſſas ſuſtentatus agens ab omnibus indulgentiam publice confeſſus petiit & dedit. Poſtea vero loca quædam nondum data S. Mariæ & Pelagio, Gallo vero ſuo & Othmaro villam Chollinchouin ſuper tabulam lecti ſolito iure canonum pro animæ requie diſponens dedit, multum rogans noſtrates, quatinus eccleſiam ab eo in loco S. Galli in honore S. Crucis Sanctique Magni conſtructam, & ſub regiæ auctoritatis priuilegiis dotatam tuerentur, ibique ſeruitium Canonicorum minui non paterentur. In vigilia dein Theophaniæ confidentiſſimus in DOMINO diem obiit, & in eccleſia ſedis ſuæ ad parietem dexterum multis ſuorum lacrimis fletus ſepultus eſt.

In cruce quæſitam pretioſo ſanguine vitam
Des cui Chriſte locis in Paradyſiacis.

Karolus autem homo deinceps videndus eſt, in quem largitor omnium bonorum tantum ſuorum congerat donorum. Erat enim homo præter decore faciei dotem & ſtaturæ proceræ doctus & diſciplinatiſſimus: ſcribendi lingua manuque artifex: lineandi & capitulares literas rite creandi præ omnibus gnarus, vt in apicibus L. & C. longi euangelii primis videre eſt: quas Epiſcopus, vt aiunt, probans quid in talibus adhuc poſſet, lineans aurificabat. Metro primus, & coram Regibus plerumque pro ludicro cum aliis certator. Dicendi, præter quod naturalis ei commoditas inerat, artifex erat. In Palatinis & Synodicis æque valens conciliis. In eo loco, quo Apoſtolus Prophetas ponit, nemo nobilior illo, adeo vt raro in gradibus ſtans orator ille vehemens auditoribus promptis lacrimas non eliceret. Fauoribus quia aures interdum adhibere ſolebat, ſeipſum arguebat, hoc malum, inquiens, eſſe, quod & iuſti & optimi vix vitare valeant. Quis enim tam ſanctiſſimus, ait, qui non dicta & facta ſua recipi malit, quam abiici? Illicoque adeſt peſtis illa, quæ Græce dicitur* κενοδοξία, aurium inflatio magna. Poſt elemoſynarum cottidianas & pedum lauacri exhibitiones comeſſator pro tempore, loco, & perſonis hilaris erat & iocundus, prodigus numquam. Mariæ & Pelagii, & Galli ſui, & Othmari, vt dicere ſolebat, ſingularis dilector, in quorum etiam, vt aiebant, nominibus deficiens expirauit. In calce tandem opuſculi & reticenda hominis tangere indecorum non puto. Adoleſcens quidem & adhuc ſcholaris gratia amicos viſendi hoſpitio cuiusdam nobilis viri receptus priuignam eius virginem latenter agnouit. De qua ſemel tantum, vt aiunt, cognita filiam habuit. Quem lapſum pœnitentia multa ſecuta eſt amborum. Velum ſacrum vtiq; Turegi

**Sio, 3. mſs. in vnius margine aliena manu Karo autem.*

**2. mſs. cenodoxa.*

ſibi imponi expetens vitam agebat laudabilem: ad vltimum Abbatiſſa inibi eius iuuamine facta multa fecit pro anima vtique ipſius & ſua. Filiam vero tandem viro maturam cum oblatum ſibi velum recuſaret, dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de proſapia Waltrammi & Notkeri, de quorum dominio montes noſtri nomina habent. Eius quidem fœminæ generis viros fortes & bonos, clericos præclaros, virtutumque conſpeximus Monachos. Enimuero ipſa dum Turegi apud matrem educata aliquantisper etiam litterata in ætate puellari videretur quidem pulchra, ad amplexus Arnolfi Regis clam dum peteretur, reſpondiſſe fertur lenoniæ procis: Eius generis proſapiæ nec de matre nec de patre ſum (inquit) virginitatem meam me cuidam vel ipſi Regi quidem deceat proſtituere. Sicque amplexus illicitos Regis hac & illac fugitans & latitans, vsque dum prædicto viro nuberet, fruſtraverat. Claruerat autem Salomon ſub quinque Regibus æque ſibi amicis, Ludowico, Karolo, Arnolfo, iterum Ludowico, Conrado. Sub iſto Salomone fuerunt ſimul in monaſterio noſtro Presbyteri XLII. Diaconi XXIIII. Subdiaconi XV. Pueri XX.

CAPVT II.

De Magiſtro Iſone Monacho S. Galli & diſcipulis eius.

HINC de Iſone Magiſtro & diſcipulis eius Notkero Balbulo, Tutilone, Ratperto, vitas, vt ita dicam, non negligendas aggrediar ſcribendas. Iſo quidem non ſolum bene natorum, ſed & ſanctorum filius fuit parentum. qui, vt crebro ſolebant victualium aliarumque rerum abſtinentia ſemet ex conſenſu pro DEO affligere, quadrageſimam quandam ſecreto cubantes ſabbato ſancto lauacro tandem vtebantur, ornanturque ambo poſt cineres & cilicia ad proceſſionem cum ciuibus, prout bene natis copia erat. Ibat mulier vigiliis conuicta dormitum in lectum. Temptatoris ductu vir eius in conclaue ipſum fortuitus intrauerat, nobilius quidem tunc pro tempore ſtratum poſt lauacrum, accedensque ad illam ipſa quidem non recuſante eo ſancto die concubuit. Fit poſt facinus patratum tantum amborum in ipſo conclaui lamentum, vt familia ſuperueniens, quid factum ſit, non quæreret, cum DEVM inclamando quid fecerint ipſi palam fecerint. Inter lacrimas ambo iterum abeunt lauatum, induuntur item ciliciis per tot hebdomadas tritis: cineribusque aſperſi, Presbyteri loci nudipedes coram omnibus ciuibus veſtigiis procidunt. Ille vero pie diſcretus pœnitentia eorum accepta populo DOMINI pro eis inclamante indulgentiam eis dedit, alleuatos pro foribus baſilicæ eo die & nocte punitionis gratia incommunicatos iuſſerat ſtare. Ibant tandem officio diei peracto ad proximæ villæ Presbyterum, fama quidem ſanctum, & eodem habitu ipſi & ciuibus eius lapſum ſuum fletibus nudant, & vt craſtino eis communicare liceat, permiſſum eius rogant. Quos ille ſeuere inuectus temeritatis arguebat, benedictione tamen illius accepta redeuntes in ſua ieiuni vigilem flentes duxerant noctem. Dies Paſcæ illuxerat, matutini pro foribus ſtabant, cruce ante miſſas exportata extremi ſequuntur. Presbyter autem illos populi totius annisu inter *Kyrie eleiſon* induxerat, extremos locauerat: cõmunionẽ, quia Presbytero illi iam dicto non placeret, non petebant. Communione autem

tem finita quaſi Presbyter ille feſtinus, tanquam populo ſuo adhuc officium facturus ingreditur, manibus apprehenſos ad aram duxit, pixide communionis aperta fletu perfuſos communicauit, & feſtinans quaſi ad ſuos reditu-rus reueſtiri eos, & epulari pace & oſculis datis edixit & rediit. Lætati quoque ſunt omnes talis viri auctoritate illos communicatos. Diem tandem in lætitia & elemoſynis agentibus, partesque Presbytero illi ſancto & eulogia per equitem mittentibus inuentum eſt, eum nusquam eo die à ſuis diſceſſiſſe, ſed Angelum Dei quod factum eſt, etiam in ſynodo prolatum eſt, totum feciſſe. Agebant ambo illi gratias deinde die & nocte Deo, & virtutum operibus, quibus aſſueuerant, tunc artius inſiſtebant. Sed mulier illa concubitu illo cum eſſet grauida, & tempore labente propinqua iam partui ericium peperiſſe ſomniauerat; puerulosque plures, vt ſtimulos ei eruerent, accurriſſe, & parietes eius caraxaſſe viderat. Euigilans nimis ſtupida ſomnium viro narrat. Qui in DEO confiſus ſomnium illud nihil mali portendere, ad incluſum in monte Victoris Euſebium pergens coniectorem fore eius rogauit. Filium, inquit, vxor tua pariet, quem S. Gallo votabis: apud illum enim educatus Doctor erit magnificus, & multos pueros ipſe, aſper diſciplinis, ſtilis armaturus. Factum eſt, vt vir ille ſpiritu DEI plenus Sanctique Galli compatrianus prædixerat: per cuius præter hæc præſagia Dominus multis reuelauerat multa: Sed & ipſi Karolo quidem, qui eius petitione, vt & Ratpertus ſcribit, ipſum illum Victoris montem S. Gallo contradidit. Puer natus, educatus, S. Galli fit Monachus doctiſſimus, docuitque, vt in geſtis eius iam ſcripſimus, Salomonem cum cæteris quam plurimis. Sed Hartmuotus noſter, Ruodolfo Burgundionũ Regi notiſſimus, qui & cognatus, cum Magiſtrum aliquem noſtratium Grandiuallenſium cœnobio peteret, ipſum illum Regi ad annos tres à Grimaldo expetiit, condicto in manus pacto, vti ter in anno ſumptibus ſibi Regis monaſterii ſui daretur inuiſere clauſtrum. Ibi vas illud ſpiritus ſancti cum deueniſſet, prouinciis diffamatum & regnis, S. Galli dulciſſima ſuffecerat pocula.

Fulſit autem ibi S. Galli lucerna illa interdum quidem per miracula. Nam, vti plurima doctus, cum vngenta quidem facere noſſet, leproſos & paralyticos, ſed & cæcos curaverat aliquos. Quod quidem, dum id diu celaſſet, virtute ſanctitatis ſuæ magis feciſſe, vellet nollet, tandem patuit. Nam dũ pauperculum quendam cęculum mendicare audiſſet ad oſtium, miſericordia tantilluli motus vngentum afferri iubens egreditur ad videndum. Cuius cum digitis benedicens tractaret oculos, vngentoque linire inciperet, exclamauit puer, video (inquit) Domine video. & per aliquot dies conualeſcens oculis tandem quidem clariſſime vidit. Quod tamen ille, vt celatum eſſet, vngenti pretioſiſſimi quod manu ferret factum affirmans virtute non mentitus eſt. Talibus vir DEI cum Dominum ſuum S. Gallum, vbicumque eſſet, ornaſſet virtutibus, ſtimulos ſuos pluribus ſcholaribus acuebat, cum ipſe tantis virtutibus pollens vellet tamen eſſe inuolutus, vt ericius. Anhelabant ad illius doctrinam totius Burgundiæ, nec non & Galliæ ingenia. Erant & aliqui, qui inter ſuos ſatis haberent, ſi diſcipuli Iſonis vel ad horam dicerentur, etiamſi ad ſtilos eius non acuerentur. Erat enim de illo late fama, quoniam, etſi obtuſa inueniret ingenia, ipſe eis daret acumina. Libuit tandem & ipſum vel propter gratas conſuetudines diſcipulorum, vel propter* mnam dandam ad menſam, vt poſt tres annos Regi conceſſos aliorum annorum moras ſibimet ab Abbate ſuo per ſe ipſum expeteret. Manſit itaque in benigna peregrinatione ſua per plures tandem annos, ratisque ſibi tempo-

*al. minam. al. miſericordiam. fort.

ribus clauſtrum ſuum, Abbatem & fratres viſitans, benedictione illorum roboratus diſcipulos iterum ægre expectatus reuiſit. Diſponente vero tandem eo, qui poſuit terminos, qui præteriri non poterunt, morbo correptus plurimis hinc inde dolentibus bene validæ adhuc ætatis diem obiit, multum dolens, quod clauſtro ſuo procul ſit, & in cimiterio S. Galli ſepeliri non licuit. Collectis autem vndequaque diſcipulis eius ſepultus eſt in eccleſia S. Germani. Vbi cum tandem coruſcaret miraculis, corpus eius furto, vt aiunt, in Burgundiam in quandam hominis potentis translatum eſt eccleſiam. Quod etſi dubie roboretur, præterire tamen noluimus. Conſtat tamen id in tumulo, quo conditum eſt, non haberi.

CAPVT III.

De Magiſtro Notkero, & conſodalibus ſuis Ratperto & Tutilone.

DE Notkero, Ratperto, Tutilone, diſcipulis eius & Marcelli, quoniam quidem cor & anima vna erant, mixtim qualia tres vnus fecerint, quantum à patribus audiuimus, narrare incipimus. Hi quidem ab Iſone, cum in diuinis non mediocriter eſſent prælibati, Marcello, vt iam diximus, ſunt coniuncti. Qui in diuinis æque potens & humanis, ſeptem liberales eos duxit ad artes; maxime autem ad Muſicam. Quæ cum cæteris naturalior, & quamuis difficilius apprehenſa, vſu quidem ſit iocundior, tantum in ea tandem valuerant, quantum in operibus ſingulorum, quæ iam ante quiddam tetigimus, apparet. Enimuero hi tres quamuis votis eſſent vnicordes, natura tamen, vt fit, erant diſſimiles. Notkerus corpore non animo gracilis, voce non ſpiritu Balbulus, in diuinis erectus, in aduerſis patiens, ad omnia mitis, in noſtratium acer erat exactor diſciplinis, ad repentina timidulus & inopinata præter Dæmones infeſtantes erat, quibus quidem ſe audenter opponere ſolebat: in orando, legendo, dictando creberrimus, & vt omnes ſanctitatis eius in breui complectar dotes, ſancti Spiritus erat vaſculum, quo ſuo tempore abundantius nullum.

*3. mſ. Fauius.

At Tutilo longe aliter. Bonus erat & vtilis homo, lacertis & omnibus membris, ſicut *Fabius athletas eligere docet: erat eloquens, voce clarus, cœlaturæ elegans, & picturæ artifex: Muſicus, ſicut & ſocii eius, ſed in omnium genere fidium & fiſtularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab Abbate deſtinato fidibus edocuit) nuncius procul & prope ſollers: in ſtructuris & cæteris artibus ſuis efficax: Concinnandi in vtraque lingua potens & promptus natura: ſerio & ioco feſtiuus, adeo vt Karolus ei aliquando maledixerit, qui talis naturæ hominem Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis eſt, in choro ſtrenuus, in latebris erat lacrimoſus: verſus & melodias facere præpotens: caſtus, vt Marcelli diſcipulus, qui feminis oculos clauſit.

Ratpertus autem inter ambos, quos diximus, medius incedebat, ſcholarum ab adoleſcentia Magiſter, Doctor planus & beniuolus, diſciplinis aſperior, raro præter fratres pedem clauſtro promouens, duos calceos annum habens: excurſus mortem nominans, ſæpe Tutilonem itinerarium vt ſe caueret monens, in ſcholis ſedulus. Plerumque curſus & miſſas negligebat, bonas, inquiens, miſſas audimus, cum eas agi docemus. Qui cum labem maximam clauſtri impunitatem nominaſſet, ad capitulum

tulum tamen non niſi vocatus venit, cum ſibi officium capitulandi & puniendi grauiſſimum, vt ait, ſit traditum.

Tales cum eſſent tres iſti noſtræ Reipub. Senatores, quod ſemper doctorum eſt & vtilium, ab ocio vacantibus, & in leuitate ambulantibus detractiones & dorſiloquia patiuntur aſſidua: ſed maxime, quia minus refellere ſolebat Sanctus (vt vere aſſeram) Dominus Notkerus. Tutilo quidem & Ratpertus acriores talibus minusq; ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum mitiſſimus, quid iniuriæ eſſent, in ſemetipſo didicit. De quibus omnibus vnum aliquem, vt quantum Sathanas in talibus præſumat, ab vno diſcas omnes, introducere volumus.

Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus: poſtremo autem fictis obſequelis, cum alias in nullo eſſet vtilis, accuſans fratres criminibus coniectis, à Salomone operariorum poſitus eſt Decanus. Enimuero cum eſſet refectorarius, pro commodis incommoda, quibus auſus erat, exhibebat, præ cæteris autem Notkero. Salomone autem in plurimis occupato, nec attendere ad ſingula ſufficiente, alimonia interdum fratribus cum aut detraheretur aut deprauaretur, clamabāt plures pro iniuſticia, inter quos etiam aliquādo tres, quos diximus, iſti aliqua locuti parebāt. At Sindolfus diſcordię ſemper fomes, ſciens antiquam condiſcipulorum odii facem & cauſam, accommodat ſe auribus Salomonis, quaſi pro ſuo honore rem ſibi ſit dicturus. Ille vero etſi nihil nociuius ſciſſet Prælatis, à ſubditis, quam ſuſurros audire, quid noui afferret, quæſiuit. Ille vero, tres illos ſemper ſuper ſe verba iacere ſolitos, heſterno quę Deo importabilia ſint mentitur locutos. Credidit ille ſermonibus, & nihil mali opinantibus rancorem portauit, tandem & oſtendit. At illi, cum nihil ab eo reatus ſui exculpere poſſent, Sindolfi ſe technis hariolantur fuiſſe circumuentos. Re tandem coram fratribus diſcuſſa, cum ipſi teſtantibus cunctis nihil omnino contra Epiſcopum dixiſſe cum cæteris eum vincerent, vindictam ſuper falſidicum quiſq; ſibi rogant, quem ille cum diſſimulaſſet, taciti quieuerant. Erat tribus illis inſeparabilibus conſuetudo, permiſſo quidem Prioris, in interuallo laudum nocturno conuenire in ſcriptorio, collationesque tali horæ aptiſſimas de ſcripturis facere. At Sindolfus ſciens horam & colloquia quadam nocte feneſtræ vitreæ, cui Tutilo aſſederat, clamdeſtinus foris appropiat, aureq; intro affixa, ſi quid rapere poſſet, quod deprauatum Epiſcopo traderet, auſcultabat. Senſerat illum Tutilo homo peruicax, lacertiſque confiſus, Latialiterque quo illum, qui nihil intelligeret, lateret compares alloquitur: Adeſt ille, inquit, & aurem feneſtræ affixit. Sed tu Notkere, quia timidulus es, cede in eccleſiam. Ratperte autem mi, rapto flagello fratrū, quod pendet in pyrali, deforis accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te ſenſero, vitreo citiſſime redaperto captum capillis ad meq; pertractum violenter tenebo. Tu autem, amice mi, confortare & eſto robuſtus, flagelloque illum totis viribus increpita, & Deum in illo vlciſcere. Ille vero, ſicut ſemper erat ad diſciplinas acutiſſimus, modeſte exiens rapto flagello cucurrit celerrimus, hominemq; intro capite tractum totis viribus à dorſo ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusq; reniſus flagellum incuſſum capiens tenuit. At ille virgam propius aſpectam rapiens ictus ei validiſſimos infregit. Cum autē parci ſibi male iam mulctatus incaſſum petiſſet: Voce (inquit) opus eſt, & exclamans vociferauit. At fratrum pars voce audita tali tempore inſolita ſtupens accurrit luminibus, & quidnam eſſet, quæſiuit. Tutilo autem Diabolum ſe cepiſſe creber ingeminans lumen adhiberi rogat, vt in cuius illum imagine teneret, certius inſpiceret. Capite autem inuiti hac & illac ad inſpicientes verſato, ſi Sindolfus eſſet, quaſi neſcius interrogat. Omnibus autem vere i-

pſum eſſe clamantibus, & vt illum dimitteret rogantibus, relicto eo, me miſerum (ait) in auricularem & intimum Epiſcopi manus miſiſſe. Ratpertus vero fratribus accurrentibus in partem cedens clam ſe ſubduxit. Neque enim ipſe, qui paſſus eſt, à quo cæderetur, ſcire poterat. Quærentibus autem aliquibus, vbinam Dominus Notkerus Ratpertusque abiſſent? ambo, inquit, ad opus DEI Diabolum ſentientes abierunt, meque cum illo in negotio perambulante in tenebris dimiſerunt. Vere autem omnes ſcitote, Angelum DOMINI ictus ei manu ſua incuſſiſſe. Diſcedentibus tandem fratribus à partium ſectatoribus ſurgunt, vt fit, multiloquia: alii Dei iudicio, vt auſcultatores clamdeſtini publicarentur, factum dicebant: alii autem tali viro, niſi quod Angelum DEI prætendit, tale opus non decuiſſe. Occultabat autem ſe confractus ille corporis pariter & mentis dolore. Interrogatque tandem Epiſcopus poſt aliquos dies, vbinam tam diu moraretur ſuus famidicus? (ſic enim hominē nominare erat ſolitus, noua ſemper aliqua ſibi clam apportantem) Re, vt erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, conſolatur accitum: Quoniam, inquit, illi à pueritia mei ſemper inuidi male tibi fecerant, ego quidem, ſi vixero, melius tibi facere habebo. Data eſt poſt non multum temporis occaſio, & pleriſque omnibus, ne rem loci tam præclaram in tali homine deiiceret, contradicentibus, vt ſupra prælibauimus, operariorum factus eſt ab ipſo Decanus.

Erant illo in tempore S. Gallo & alii cœnobitæ quidem ſancti, quorum iuſticiæ apud DEVM non ſunt in obliuione: quorum quidem opera multa audiuimus præclara. Inter quos Hartmannus & ipſe doctiſſimus, Abbas cœnobii poſt Salomonem: Waltrammus vero, cuius etiam melodiæ quis fuerit non celant: Rueggerus, cuius ſupra meminimus, & alii quidem multi, cum ſanctis ſancti, cum electis electi. De quibus, quia longum eſt operi audita proſequi, tres ſolos quos aſſumpſimus in exemplum poſteris ſufficere credamus.

Notkerus vero in his, quæ in capitulo ſuo prælibauimus, dies noctesque ſemper idem & nouus, quod Ratpertus in ſcholis, hoc ipſe in clauſtro præter verbera omni caritatis egit cenſura. Nam Prioris permiſſo, magis autem & hortatu, iuueniores adhuc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quieſcerent, velut in inſidiis erant. Neque enim hora incompetens dicebatur, ſi codice in manibus quis cum Domino Notkero loquebatur. Ipſe autem, cum propter regulæ tenorem ſibilis eos interdum & ſtrepitu abſturbaret, ab Abbatibus ei per obedientiam, quod refutarat, iniunctum eſt. Quam autem mellifluus in reſponſis fuerit, lacrimæ eorum, qui hominem viderant, teſtantur. Enimuero etiam in ſpiritu Dei multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia. Sicut, vt gratia exempli ſuperiora repetam, cuidam Karoli elati animi Capellano. Nam Rex idem, cum ob caritates agendas fratribus, vt ſolebat, cœnobio veniret, totumque triduum gratia reuerentiæ conuerſantium ibidem moraretur, Sanctiſque noſtris, vt & Ratpertus ſcribit, munificus Abbate iam mutato abire paraſſet: ille quidem elati animi Capellanus virum DEI pſalterio, vt ſolebat, aſſidentem præteriens conſpexit, agnitoque quod is eſſet, qui Karolo multa quærenti pridie quæſita reſolueret, comitantibus ait: Ecce (inquit) iſte eſt, quo neminem aiunt in regno Karoli doctiorem. Sed ego, ſi vultis, illum tam præcellentiſſime doctum ad irriſionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir omnino

mnino neſciat interrogabo. Illis vero vt hoc faceret curioſe rogantibus, accedunt pariter, ſalutant eum. Humilis ille aſſurgens, quid petant, quærit. At ille infelix, quem diximus; ſcimus, inquit, homo doctiſſime omnia te noſſe. Quid autem Deus in cœlo nunc faciat, à te cupimus ſi noſti audire. Scio, inquit ille, & optime ſcio: Nam enim facit quod ſemper fecit, vtique & tibi quam mox facturus eſt: exaltat enim humiles & humiliat ſuperbos. Abibat temptator ille & irriſor à ſuis irriſus, paruipendens quid ſibi futurum dixiſſet. Sonatur continuo ad concurſum & laudes Cæſaris abituri. Arripit ille infelix futurus labarum eo die ordinis ſui Dominum antecedendi: & equo ſuperbus invectus ante portam ciuitatis offendens cecidit, & miſere in facie colliſus crus confregit. Committitur Abbati nouo Hartmuoto ſuffecto Berinhardo procurandus. Cui ipſe tandem præſagium Notkeri omnemque huiusmodi rem cum aperuiſſet, deſiderabat viri Dei ſi ſe inviſere dignetur abſolutionem & præſentis benedictionem. Quod cum ipſe deſpectiue de Notkero audiens nihil ſibi mali eius vaticinio aſſereret contigiſſe, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Supplicatur tandem media quadam nocte à miſerantibus clamores eius Notkero, qui dum adueniens crus contrectaſſet, confeſtim combullire illud ſenſit confractus, didicitque ſeuere de cætero humilia ſentire.

Et vt ad ordinem redeamus, Sindolfumque ſub Salomone licenter bacchantem proſequamur, quadam die quod erat refectorarii, Notkero & Ratperto ſimul ordinariis menſuram potus vt officii ſui erat confidentibus cum in vno vaſe non poneret, ſed maledicta ſubmurmurans abſentibus adhuc quaſi proiiceret, vas illud quaſi de menſa lapſum in terram decidit, operculoque procul rotante in latus iacuit, vinumque tamquam ſi ſubreptum eſſet ſolide continuit. Quod ille moroſe reuerſus (nam per paſſus aliquot feſtinus abſceſſerat) cum leuaſſet, accurrentibus qui procul viderat, & ſi quicquam de vino effuſum ſit terram conſpectando quærentibus; Ne miremini, inquit, ſi Diabolus, à quo nigros libros noctibus diſcunt, faſcinatorum ſuorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus à dicentibus cum audiſſet, protervoque illi occurriſſet; Vide bone vir, inquit, ne in tales viros iniurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem deſipias. Cui ille cum ſibi ſolita vſque ad conuicia reſpondiſſet proteruia, Waltrammus Decanus in proximo fratrum capitulo regulari vindictæ ſubiecit.

Tutilo vero Abbatum, ſub quibus militauerat, permiſſis plerumque & præceptis multas propter artificia ſimul & doctrinas peragrauerat, vt in ſuo capitulo tetigimus, terras. Picturas etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat ſingulariter precioſis, tantæque auctoritatis, vbicumque moraretur, apparuit, vt nemo illum qui vidiſſet Sancti Galli Monachum dubitaſſet. Erat autem in diuinis & humanis ad reſponſa paratiſſimus; & ſi quid incondecens, maxime in Monachis, vſquam vidiſſet pro loco, tempore, & perſona zelator erectus, vt in vno de pluribus dicere habebimus.

Enimuero, quoniam homo erat itinerarius, lateque terrarum & vrbium gnarus, miſſus eſt aliquando pro cōmuni cauſſa Magontiam, vtiq; pro pannis laneis emēdis, quos ſericales aut tunicas vocāt. In ingreſſu ergo ciuitatis circa S. Al. monaſteriū hoſpitiū petens hominib. ſuis ſtatim ꝓpter pabula & victualia mercatū miſſis ipſe ſuper ſedile ſe laſſus, vt paulisper quieſceret, locauerat. Erant autē dies vindemię, quibus fratres ad obedientias dimiſſi ſunt per vineas. Et ecce primo ſigno ad veſperas pulſato circator fratres collecturus aſino

pro religione inſidens oſtio domus hoſpitii iam dicti, quaſi aliquem & ibi quæſiturus, appropiat. Latenter autem ſicut matrina ſua domi ſit ſciſcitando domum inequitat. Ad illa de camera egreſſa ſalutans compatrem hoſpitem illum dormire putans obtulit viro muſtum. Quo ille impigre hauſto vaſeque reddito, mammam feminæ titillat aſſentientis. Hoſpes vero viſo facinore exilit, illum ſceleſtum inclamitans, comis apprehẽſum in terram deiecit, flagello quo ad equum vſus eſt, adhuc manu habito acriter hominem cecidit adiiciens; Hoc, inquit, tibi S. Gallus S. Albani frater dedit. Ille vero, quamuis pro reatu ſit triſtis & paſſus, timidus tamen ſui venia petita vti ſe celatum habere vellet hominem rogat. Hoſpes illi, ne modo adiicias peccatum peccato, quãtum in me eſt bene celaberis. Intimatur Abbati, fratrem de S. Gallo ante portam hoſpitari, vocatur in clauſtrum: non ſciſcitati agnoſcunt hominem diu fama vulgatum, caritatiueque tractato ipſi exhibebant Martham; ille autem capacibus exhibebat Mariam, rogaturque ibi morari, vsque dum thronum Dei in *bractea altaris aurea cœlaret, cui ſimilem anaglypham raro vsque hodie videre eſt alteram, in circulo ſcribens hunc verſum;

*al. brachia. *al. brachea.

Ecce polo potior ſolio, terraque ſcabello.

Verſus Tutilonis.

Cum autem ibi aliquantum tardaſſet, non cœlatum eſt ex parte. Quid deforis egerit rogatus dicere; Fratrem, inquit, ibi indiſciplinatum vidi, quem vt ferirem flagellum leuans intentaui, quod illi & mihi indultum quidem rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus eſt.

Dixerant autem de illo vnum aliquid, quod quamuis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Ibat aliquando per ſiluam latronibus aptam, duobus ſuis comitatus, vno ſcutato cum lancea, altero ſine. Et ecce à duobus audaciſſimis inuaſus, ambos iſtos vterque ſuum equo deiecerat. Interea ille vtroque in ſpolio occupato robur quoddam validum circumſpectum arripuit, & terrore magno minax ſuper illos venit. At illi videntes hominem forti aſſimilem ſpolia omittunt, ſcuta dorſo reiecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ ſecuritate procul abiectas ſuos citiſſime rapere iuſſit, & vt ſe defenderent acer verbis emonuit. Quas cum deiecti celeres raperent, tanti ducis violentiam minime ſe perpeti poſſe videntes hoſtes, ab eo exarmati diuertunt. Sic iſti lancea etiam ſua leuata, vt ſi illi reuerterentur, Domino eam darent, ſiluam imperterriti tranſeunt.

Notkerus autem ſpiritualiter, vt diximus, fortis, quantum Tutilo in homines, tantum ipſe valuit in Dæmones: alias autem corpore vt ieiunans & vigilans, tener vt diximus & macer. Accidit autem vt quadam nocte in eccleſia præueniens in maturitate, altariaque circuiens vt ſolebat clamaret. In cryptam vero veniens XII. Apoſtolorum ſanctique Columbani, acriores depoſt aram oculi eius cum deducerent lacrimas, quaſi canem audierat muſſitantem. Cumq; interea ſuis vocem grunnientis mixtam ſentiret, intellexit temptatorem; Es ne tu, inquit, iterum ibi? quam bene tibi miſer contigit non muſſitanti & grunnienti poſt glorioſas voces illas, quas in cœlis habueras, accenſoque lumine, quo angulo lateret, quæſiuit. Ille vero ſiniſtro angulo appropiantem tanquam canis rabidus veſtibus lacerat. Eya, inquit ille, ſeruitium tuum foris cryptam ſatagere habeo. Neque enim pœnæ illæ valent, quas, vt aiunt, iam pateris, acrius tibi aliquid paraturus ſum. Præcipio tibi autem in nomine iſtorum Sanctorum & Domini mei, vt me in eodem quo nunc indutus es canino corpore expectes. Et ille, faciam, inquit, ſi volo. Et Notkerus velocius abiens; Confido, ait, in Domino, quia velis nolis me expectabis. Feſtinato autem aram S. Galli adiens * cambocam ſuam & Magiſtri eius multarum virtutum operatricem cum ſpera illa S. Crucis notiſſima rapuit & in introitu

*al. cambotam.

troitu cryptæ dextero ſpera poſita cum baculo ſiniſtrorſum caninum illum aggreſſus eſt Diabolum. Cum autem illum baculo ſancto cædere cœpiſſet, voces ſuas anteriores altius gannitu edidit & grunnitu. Tandem vero cum ad ſperam ſanctiſſimam cedendo cædentem fugiens veniſſet, vltra iam progredi non valens conſtitit, & tot iam ictus & incuſſiones ferre non ſuſtinens barbarice clamans; *Ovve mir vve*, vociferauit. At interea æditꝰus cum baſilicam intraſſet vocesque horridas audiſſet, lumen velox in manibus ſumpſit & ad cryptam accelerauit. At ille cum ei ictum vltimum feciſſet, baculum ſanctum in locis confregit: & niſi æditus ſperam videns alleuaſſet canemque ſic abire permiſiſſet, adhuc eum cædere habuiſſet. Æditus vero baculo inſpecto attonitus; Baculumne ſanctum, Domine mi, in cane fœdaſti? Illo conticente addidit; Quisnam ille erat, inquit, qui *ovve* vociferauit? putansque illũ pro pietate furem aliquem celare, iuit in pedes per totam eccleſiam furem comprehendere cupiens. ſed cum neque furem inueniret, neque canem, graditur ſecum mirans, quia eccleſiam poſt ſe introiens clauſerat, quidnam eſſe poterat quod contigerat. Virum denique regularem iam ſemel ſibi tacitum amplius alloqui non auſus eſt præſumere. Et ille, ſecundum quod humilis erat & prudens, æditu foras ire ſignificans in partem ſumpſit benedictioneque prolata; Quomodo baculum, inquit, fili mi confregi? niſi tu vixeris, ſecreta mea habent efferri. Sed quoniam meum non eſt ambulare in magnis & in mirabilibus ſuper me, ſilentio fidei tuæ quod factum eſt committo: ſicque ei rem vt facta eſt enucleauit. At ille baculo per fabrum latenter reparato quod factum eſt ad tempus occultauit. In temporis autem proceſſu res, vt erat, in medium venit. Et vt videas loci noſtri religionem, etiam in pſalmodiis tredecim ſedilia cum pſalteriis aut auro impictis aut alias nobilibus habebat præter alias & habet illa S. Galli baſilica capellas: in quarum vno angulari foribus proximo Notkerus pſallere erat ſolitus. Accidit autem vt quadam die ad nonæ ſynaxim non veniret neque eam per ſe caneret. In illo autem ſolio cum poſt completorium clara adhuc die precibus inſiſteret, videt ſuper ſe in laquearii interrupti trabibus Diabolum conſediſſe & ſtilo in tabula ſcribere. Quem cum, quid ſcelus ſcriberet, interrogaſſet; nonam, inquit, quam tu ſcelus hodie ſuperſederas, ſcribo. At ille dicto citius, *Deus in adiutorium meum intende*, proſecutus videt eum manu celerrima quod ſcripſerat planaſſe. Cumque ad preces ſynaxis ſe in terra proſterneret, tabulam laquearii diſrupti ſuper eum deiecerat. At ipſe videns, vt ictum declinaret, citus exiliit. Cachinnans tandem ille, mihi vt aſſurgeres, inquit, effeci. Enimvero, ait & Notkerus, ſi tu, vt nuper, caninus fueris, iterum habeo tecum operari. Tandem cum euanuiſſet, fratres aliqui in extremis templi orantes ſonum tabulæ vocesque audientes, mirati quid eſſet citi aderant, videntesque eum vt ſolebat proſtratum nolebant illum, quod etiam incompetens hora eſſet, impedire. Tandem tamen Tutilo vnus ex illis ſigno dato amice illum foras euocans ſilenter in aurem; Magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere ſoletis. At ille; Audierantne, mi anime, fratres omnia? Non omnia, inquit, ſed mihi velim quæ hęc turba fuerit per ſingula pandas. Ipſe vero id cum abnueret ab eoque ſe concitus, tabulam ibi cecidiſſe dicens, ſubtraheret, erant alii qui viderant & factum vt erat non celabant.

Erat eodẽ in tempore in loco adoleſcẽs quidã Monachus admodũ litteratus, Comitis cuiusdã filius nomine Wolo, inquietus & vagus; cui ꝓpter auerſionem cũ nec Decanus ipſe nec dominus Notkerus ſeu cæteri imperare potuiſſent, crebroq; eſſet verbis verberibusq; correctꝰ nihilq; proficeret, omnes pro talis ingenii viro dolebant. Nã cum numquã S. G. niſi libertatis Monachũ habu-

habuiſſet,nobiliores tamen ſæpius aberrabant. Aduenerant in monaſterium parentes eius pro eo ſolliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum poſt abitum eorum idem erat. Diabolus autem quadam die Domno apparuit Notkero diluculo; Malam tibi, inquit, & fratribus tuis facturus ſum noctem. Mala auis, ait ille, malam famam prodere ſolet. At ille fratribus quæ audiuit, vti die illo ſe cauerent, prænotuit. Wolo vero cum hoc & ipſe à dicentibus audiſſet; ſenes, inquit, ſemper vana ſomniant. Erat autem dies ipſe, quo ſibi à Decano ne quaquam, vt ſolebat, clauſtro progrederetur interdictum eſſe omnes nouerant. Et cum ſederet ad ſcribendum, vltima eius ſcriptura erat; *Incipiebat enim mori*: illicoque exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc Wolo, quo nunc? in campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos aſcendere incipit, vti oculis quia greſſu non licuit montes camposq; circumſpiciens vel ſic animo ſuo vago ſatisfaceret. Aſcendẽs vero, cum ſuper altare virginũ veniſſet, impulſu vt creditur Sathanæ per laquear cecidit collumque confregit. Plurimis autem, qui viderant vel audierant, accurrentibus cum viaticum ei properanter afferrent, confeſſione dicta communicauit. At illi cum eum efferre voluiſſent & ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, ſanctas virgines prius inclamare: ipſæ enim ſciunt, quia quamuis alias nefandiſſimus, mulierem tamen non noui. Interea cum alte eiulaſſet, Notkero accurrente manus illi porrexit; Tibi (inquit) Domine mi & ſanctis virginibus, quas ſemper amabas, animam peccatricem commendo. At ille iactans ſe circa eum; Sanctæ, inquit, virgines in vobis confiſus fratris iſtius crimina ſuper me tollo & ambos nos vobis committo: & hæc dicens flebat & eiulabat. Cumque ille efferretur, præ foribus eccleſiæ quiete petita Notkerum manu artiſſime ſtringens omnibus preces effundentibus emiſit ſpiritum. Inter exequias Notkerus eum lauit, in feretrum collocauit, obſequium faciens totam eius ſepulturam ipſe procurauit, ſemperque quoad vixit duo in ſe Monachi officia teſtatus eſt perſoluenda. Completorium ipſo obitus viri die dum finiretur, Patrum quidã ſimplicior precem, in qua ineſt; *Vt ſicut læti duximus diem, ita noctem quoque læti tranſigamus*, dum recitaſſet, exiliens vir Dei; Quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? ſufficeret hodie diei malitia ſua & ſuperabundaret, tu autem & nocti eadem precaris. Septima vero obitus hominis die cum pernoctans in eccleſia permanſiſſet, circa tempus laudis nocturnæ parumper ſuper genua pauſans videt quaſi Ratpertum ſuum ſe excitantem & dicentem; *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* At ille euigilans, vnde anime mi vnde hoc noſti? cum ſubiunxiſſet, quia modeſto gradu ille exiit. At ipſe putans eum eccleſiam, vt ibi licentius loqueretur, exire, dum eum extra velum proſequitur, neque ipſum neque greſſus eius vllum ſentire poterat ſonum, cereoque accenſo quæſiuit eum in lecto: quẽ inuenit ſurgẽtem, vt & ipſe ſicut ſolebat præueniret in maturitate & clamaret. Cereo extincto eccleſiam rediit, *Te Deum laudamus* præ gaudio flens ſilenter cantauit. Die autem dato, quærente Ratperto vtrumne ad excitandum ſe nocte veniſſet, quod viderat amabili ſuo aperuit: tandem quoque & cæteros fratres res tanta non latuit.

Ratpertus vero & ipſe ſanctus circa clauſtrum S. Galli cum languidus iret, nec tamen docere deſineret, XL. diſcipulis quondam ſuis, Canonicis tũc quidem Presbyteris, loco propter feſtum aduenientibus animam ſingulis in manibus commiſit: quorum quisque ei triginta miſſas obituro promiſerat. Sicq; ille lætiſſimus Deum, vti ſe diutius morbo coqueret, rogans panis nitidus factus inter diſcipulorum manus in Paradyſum, vt credimus, tranſiit. Pro quo Notkerus & Tutilo præter cæteros fratres dolentes, qui poſt eum relicti ſunt, multa fecerunt.

Tuti-

Tutilo vero cum apud Metenſium vrbem * cœlaturas ſatageret, peregrini duo S. Mariæ imaginem cœlanti aſtiterant, eleemoſynamque petebant. Quibus cum nummos clam tribueret diuertentes ab eo clerico cuidam aſtanti aiebant; Benedictus Domino vir iſte, qui nos hodie bene conſolatus eſt: ſed eſtne ſoror eius, inquiunt, domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat & docet quid faciat? Ille vero miratus quid dicerent, cum nuperrime ab eo digreſſus nil tale vidiſſet, revertitur, & quod dixerant velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ait autem illi clericus & peregrini; Benedictus tu Pater Domino, qui tali magiſtra vteris ad opera. Qui cum ipſos quid dicerent neſcire aſſereret, vehementer in illos inuectus ne cui tale quid dicerent interminatur. In craſtinum autem cum gloriam talem de ſe plures audirent dictitare, ſubtrahens ſeceſſit de medio, neque iam vltra in vrbe illa operari volebat. In * bractea autē ipſa aurea cum reliquiſſet circuli planiciem vacuam, neſcio cuius arte poſtea cœlati ſunt apices; *al. celaturus. *al. brattea.

Hoc panthema pia cœlauerat ipſa Maria.

Sed & imago ipſa ſedens quaſi viua cunctis inſpectantibus adhuc hodie eſt veneranda. Dicebant autem nobis patres quod ipſe vir Dei iter agendo in quandam villam, vbi ad miſſas ſonatum eſt, properans Dæmonem ab homine in eccleſia bacchantem invocatione S. Galli eiecerat. Sunt vero & alia quæ de illo audiuimus multa, ſed & de aliis noſtro in loco Dei viris, quibus quia, vt nunc ſeculum, diffidi putamus, tacere quam ſcribere maluimus. De obitu autem eius quia nihil conſtans comperimus, hoc ſolum, quod ad gaudia eum migraſſe confidimus, indubitanter aſſerimus.

De Notkero quæ reliqua ſunt, audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus ſancti vas electum nequaquam dubitamus. Remanſit ille ſanctiſſimus veterinis in ſpiritu viduus & orbus: tandemq; malū illi, quo dolore cordis intrinſecus tactus eſt, accidit. Epiſtolas Canonicas Græcas à Liutwardo Vercellenſi Epiſcopo petitas multis ſudoribus ille exemplauerat. Et ecce Sindolfus magnus iam & præpotens in loco, vt diximus, codicem illum delicate ſcriptum caſu incurrens furatus eſt, & ſingulis quaternionum, ſicut hodie videre eſt, cultro deciſas diſcerpſit atque deprauauit, & iterum complicatas in locum vbi eas fuerat furatus repoſuit. Quæ autem Tutilo dictauerat ſingularis & agnoſcibilis melodiæ ſunt: quia per pſalterium ſeu per rotam, qua potentior ipſe erat, pneumata inuenta dulciora ſunt, vt apparet in *Hodie cantandus*, & *Omnium virtutum gemmis*. quos quidem tropos Karolo ad offerendam, quam ipſe Rex fecerat, obtulit canendos. Qui Rex etiam *Viri Galilæi* offerendam cum dictaſſet, Tutiloni verſus addere iniunxit, vt aiunt, *Quoniam Dominus Ieſus cum eſſet, Omnipotens genitor, Fons & origo*, cum ſequentibus *Gaudete & cantate*, & alios quidem, ſed iſtos propoſuimus, vt quam diſpar eius melodia ſit cæteris, ſi muſicus es, noris. Waltrammus autem, quem ſupra diximus, Decanus, ſed & Hartmannus qui Abbas noſter factus eſt, quas fecerant laudes, ſua nomina quia præferuntur in cantilenarum libellis, ſtudioſe tranſimus, præter quod Waltrammi ſequentia, *Sollemnitatem huius deuoti filii Eccleſiæ*, ſine eius nomine ſcribitur. Fecerat & Hermannus minor quædam, quæ vtrius ſint æquiuocatio dubia facit. Erant vero & alii quidam noſtratium, qui ſequentias & tropos, necnon & alia quædam plura pro ſtudio quiſque ſuo fecerant opera, quos loco ſuo memoraturi ſingulorum ſingula narranda ſeruamus.

CAPVT

CAPVT IIII.

De Hartmanno Abbate S. Galli.

HARTMANNVM poſt Salomonem priuilegio electionis Patres acceperant Abbatem. De quo, quoniam proprium & ſui temporis libellum habemus, plura ſcribere ſuperſedemus. Erat tamen, vt à Patribus audiuimus, præter ſapientiæ doctrinalem dotem religionis tenaciſſimus, clauſtro ſæpius manens, quæ deforis in locis ſuis agerentur minus ſollicitus, magisque ſuos habere paſſus quam ſe, quæ ſibi ſuppares in manus dare vellent, regratiando contentus, ſolius diſciplinæ Patrum more inueſtitor & ſeuerus exactor. Doctrinas vero ita amabat, vt inter ſcholas & clauſtrum aut nihil aut parum interſit. In victu fratrum & veſtitu Hartmoti ſtatuta ſecutus. Maxime autem authenticum antiphonarium docere & melodias Romano more tenere ſollicitus. De quo antiphonario altiora repetere operæ pretium putamus. Karolus Imperator cognomine Magnus cum eſſet Romæ, Eccleſias Ciſalpinas videns Romanæ Eccleſiæ multimodis in cantu, vt & Iohannes ſcribit, diſſonare, rogat Papam tunc ſecundo quidem Adrianum, cum defuncti eſſent quos ante Gregorius miſerat, vt item mittat Romanus cantuum gnaros in Franciam. Mittuntur ſecundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & cantuum & ſeptem liberalium artium paginis admodum imbuti, Metenſem eccleſiam vt priores adituri. Qui cum in *Sectune lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre correptus vix ad nos vsque venire potuit. Antiphonarium vero ſecum, Petro renitente, vellet nollet cum duos haberet, vnum S. Gallo attulit. In tempore autem Domino ſe iuuante conualuit. Mittit Imperator celerem quendam, qui eum ſi conualeſceret nobiſcum ſtare nosque inſtruere iuberet. Quod ille quidem Patrum hoſpitalitati regratiando libentiſſime fecit; Quatuor, inquiēs, mercedes vos Sancti Domini in me vno acquiſiſtis: Hoſpes erat, & eum in me collegiſtis: infirmus, & viſitaſtis; eſuriuit in me, & dediſtis mihi in eo manducare: ſitiuit, & dediſtis ei bibere. Dein vterque fama volante ſtudium alter alterius cum audiſſet, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis ſuæ more, vter alterum tranſcenderet. memoriaque eſt dignum, quãtum hac æmulatione locus vterque profecerit, & non ſolum in cantu ſed & in cæteris doctrinis excreuerit. Fecerat quidem Petrus ibi iubilos ad ſequentias, quas Metenſes vocant: Romanos vero Romane nobis econtra & amœne de ſuo iubilos modulauerat. quos quidem poſt Notkerus quibus videmus verbis ligabat: frigdoræ autem & occidentanæ, quas ſic nominabant, *iubilos illis animatus etiam ipſe de ſuo excogitauit. Romanus vero, quaſi noſtra præ Metēſibus extollere fas fuerit, Romanæ ſedis honorē S. Galli cœnobio ita quidem inferre curauit. Erat Romæ* inſtrumentum quoddam & theca ad antiphonarii authentici publicam omnibus aduentantibus inſpectionem *repoſitorii, quod à cantu nominabant Cantarium. Tale quidē ipſe apud nos ad inſtar illius circa aram Apoſtolorum cum authentico locari fecit, quem ipſe attulit, exemplato antiphonario: in quo vsq; hodie in cantu ſi quid diſsentitur, quaſi in ſpeculo, error eiusmodi vniuerſus corrigitur. In ipſo quoq; primus ille litteras alphabeti ſignificatiuas notulis quibus viſum eſt aut* ſurſum aut iuſum, aut ante aut retro, aſſignari excogitauit: quas poſtea cuidam amico quærenti Notker Balbulus dilucidauit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit. Hartmannus autem paucos annos cum præfuerit, in maximo noſtratium luctu diem obiit, clauſtrumque noſtrum diſciplinæ

*al. Sectime. Leg. Septimo

*al. iubilos animatos.

*al. miniſterium.

*al. repoſitorium.

*al. ſuſum a. viſum.

ſciplinæ Patrum tenaciſſimus ſectator doctrinæq; aſſiduus inculcator reliquit celeberrimum: præter quod terras colentium & ſecularis rei curas gerentiū non ſine damno loci minus exilis exactor erat. Enimvero eo clauſtri ſolius gubernacula curante, & Præpoſitis religionem, quam docuit, etiam deforis in ſancta ſimplicitate artiſſime ſeruantibus, nunc villici maiores locorum, de quibus ſcriptum eſt, quia *ſerui ſi non timent tument*; ſcuta & arma polita geſtare inceperant; tubas alio quam cæteri villani clanctu inflare didicerant; canes primo ad lepores, poſtremo etiam non ad lupos ſed ad vrſos & ad Tuſcos, vt quidam ait, minandos aluerant apros. Celletarii, aiunt, curtes & agros excolant; nos beneficia noſtra curemus, & venatui, vt viros decet, indulgeamus. His bonis florentem Rempub. noſtram, hisque malis Hartmannus obiens reliquerat periclitantem.

CAPVT V.

De Engilberto Abbate S. Galli.

DEFVNCTO Hartmanno Engilbertus eligitur * Conradoque dirigitur, quem ille omni honore dignatum S. Galli fecit eſſe vicarium, breuique ſuperuiuens tempore defunctus eſt & ipſe. At Engilbertus loca foras monaſterium minus culta colere incipiens maiores, quos diximus, talium deſueti minus ei obtemperabant. Atque ille his atque aliis multis afflictus infortuniis, quæ & ſibi per ſe, & defuncto Conrado totius regni imminebant ceruicibus, domi reſidens triſtis finem rei ieiunans cum ſuis & orans expectabat. Cuius rei ſeriem breuiatim dicere ad tragœdiam noſtram explicandam vtile duxi. *al. Cuonrado.

Conradus *Rex virili prole carens, *Eburhardum autem fratrem habens ad regni gubernacula, ſi ſibi ſuperviueret, aſpirantem: ſenſit eum nec regno virtute quidem habilem nec populo moribus acceptum, rogantemque, cum ipſe iam ſeneſceret, vt ſe populo commendaret, crebro fruſtrauit. Incipiens autem mori clam loquitur fratre; Video, ait, germane mi, & ſemper vidi te à populo nolle accipi, ideoque quod ſæpe rogaras, ne te *cōtriſtarem, tacite diſtuli. Conſilium autem meum ſi nunc feceris, vt in Deum ſpero, ingloriosus non eris. Eſt in Saxonia, cui neminem in regno æquiparem ſcio, Heinricus quippe Comes Mathilda coniuge clarus. Sumens ergo coronam & ſceptrū nocte dieque accelera ad ipſum, teque & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei vitæ memores fore ambos rogato. Fecit igitur vt Rex iuſſerat, veniensque ſecretum Comitis petiit alloquium. Eliminatis omnibus ipſe oſtium clauſit, chlamideque exuta ad pedes viro corruens nimis ſtupenti coronam & ſceptrum detegit, & quæ iuſſus eſt narrat. Cui ille inter cætera, ſi ſecum in fide qua dixerat ſentire vellet, omniaque quæ tanto nuncio decerent facturū ſpoſponderat. Et ne per longas ambages vadam, fit colloquium publicum. Heinricus Saxonum & Francorum conſenſu eleuatur & vngitur in regnum. Sed poſtea Lotharingorum Kiſilbertus *Eburhardum caſtigatum, cur honorem ſuum alieno dediſſet, Regi Saxonico rebellare ſecumq; ſentire perſuaſit. Surgunt ambo in arma: Ducibus Sueuo & Norico litteras mittunt. Quibus ſecum ſentire iam motis, quadam die cum collectas in armis apud Briſachum copias nauibus tranſpoſuiſſent, ipſiq; interea in littoris planicie luderent tabula, Chuono quidem regii generis, * Churzibolt à breuitate cognominatus fortuitu viginti militibus ſtipatus viros incurrit. Kiſilbertum cum omnibus,

*al. Chuonradus.

*al. Eberhardum.

*al. contriſtarent.

*al. Eberhard.

*al. Churizibolt.

F qui

qui in naui erant, quam inſiliuit, lancea infixa ſubmerſit: Eburhardum leuitatis increpatum gladio in littore occidit. Erat quidẽ anguſto in pectore audax & fortis: qui leonem cauea effracta ſe & Regem ſolos inuentos in conſilio inſilientem, Rege grandi quidem viro gladium, quem Chuono tunc vt moris eſt gerebat, arripere volente ipſe præſiliens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateque, Heinrici Regis militem leonem ſe inſilientem gladio occidiſſe. Mulieres ille & mala arborum naturali ſibi quodam odio adeo execratus eſt, vt vbi in itinere vtrumuis inueniret, manſionem facere nollet. Multa ſunt quæ de illo concinnantur & canuntur, quæ quia ad nos redeundum eſt prætcrimus: nec quod prouocatorem Sclauum giganteæ molis hominem è caſtro Regis prorumpens nouus Dauid lancea pro lapide ſtrauerat.

Burkardus autem Dux Sueuorum Sueuiamque tyrannice regens, præſtationes Engilbertum Abbatem primo militibus ſuis petiuit, poſtea vtique quod cum Rege Saxonico ſentiret inſimulatum, quæcumque loca S. Galli ſui rapere vellent patienter tulit, & niſi pretiis gazophylacii eius redempta nulla reddi fecit. inter quæ calicem illum aureum Adalberonis Epiſcopi donum cum dari ſibi conſentiret & crucem, à S. Wiborada correptus vxori verbis ſimulatis; vt aiunt, vti redderet iuſſit, reque infecta ad Italiam, vt eius Regẽ ſecũ ſentire faceret, properans, beata illa ei mortẽ pro auaricia præſagiente, equo ruens periit, quæque alibi plenius ſunt ſcripta, hic libaſſe ſufficiat. Engilbertus vero, vt vnde digreſſi ſumus redeamus, ad Henricum venit, Abbatiam ab eo ſuſcipiens fidem iurauit omnique honore ab eo dimiſſus domum ad maiora adhuc infortunia rediit. Nam Vngri auditis tempeſtatib. regni Noricos rabidi inuadunt & vaſtant, Auguſtaq; diu obſeſſa precibus Vodalrici Epiſcopi, ſanctiſſimi quidem inter omnes tunc temporis viri, repulſi Alamanniam nemine vetante turmatim peruadunt. At Engilbertus, quam idoneus ad mala toleranda quidẽ fuerit, impiger oſtendit. Nam malis his imminentibus, militum ſuorum vnoquoque pro ſemetipſo ſollicito, validiores fratrũ arma ſumere iubet, familiã roborat, ipſe velut Dei gigans lorica indutus cucullam ſuperinduens & ſtolã ipſos eadẽ facere iubet. Contra Diabolũ, ait, fratres mei quã hactenus animis in Deo confiſi pugnauerimus, vt nunc manibus oſtẽdere valeamus ab ipſo petamus. Fabricantur ſpicula, piltris loricæ fiunt, & wannis ſcuta ſimulantur, ſparrones & fuſtes acutæ focis prædurantur. Sed primo fratrũ quidã & familiæ, famæ increduli fugere nolũt. Eligitur tamẽ locus velut à Deo in promptu oblatus ad arcẽ parandam circa fluuiũ *Sintrianum, quẽ S. Gallus quondã S. Trinitatis amore de tribus fluuiis in vnũ confluentibus ſic æquiuocaſſe fertur. Præmunitur in artiſſimo colle vallo & ſilua excíſis locus, fitq; caſtellum vt S. Trinitati decuit fortiſſimũ, conuehũtur raptim quæq; eſſent neceſſaria. Hæc in vita Wiboradæ per ſcriptorem eius minus dicta, à fratribus qui hæc nouerãt docti perſtrinximus. Capella citata fit oratorium, in quod inuehuntur cruces & dyptichiis capſæ nec non & pene omnis præter libros repoſitorios eccleſiæ* theſaurus. Illos Abbas Augiã, nõ ſatis tuto tamẽ, cõmiſerat. Nã cum reportarentur, vt aiunt, numerus conueniebat nõ ipſi. Senes cũ pueris in Waſſerburg tutioni dedit, quã cum familia quæ trans lacum erat ſollicite firmauit: quibus etiã, vt nauibus quidẽ crebrius ineſſet, victualia ſecũ aſſumere iuſſit. Ibant exploratores p̃ nota ſibi loca nocte dieq; aduentũ hoſtiũ fratribus S. Gallũ vmquã à barbaris inuadi nimis incredulis, vt ad caſtellũ fugerẽt, prædicturi. Engilbertus. n. & ipſe talibus aſſentiẽs pæne ſero cariſſimas S. Galli res caſtello intulit. Vnde & ciboriũ Othmari relictũ eſt hoſtibus. Nã hoſtes non ſimul ibant, ſed turmatim, q̃a nemo reſtiterat, vrbes villasq; inuaſerant & ſpoliatas cremauerãt, ideoq; im p̃uiſi qua vellent imparatos inſidie-

mſ. Sintria vnum.

**al. theſaurus.*

inſiliebant. Siluis quoque centeni vel minus interdum latentes eruperant. Fùmus tamen & cœlum ignibus rubens, vbi eſſent turmæ quæque, innotuit. Erat autem tunc inter noſtrates frater quidam ſimpliciſſimus & fatuus, cuius dicta & facta ſæpe ridebantur, nomine Heribaldus. Huic cum ad caſtellum fratres primo pergerent vt & ipſe fugeret cum terrore quidam dicerent: enimvero, ait ille, fugiat qui velit: ego quidem, quia corium meum ad calceos Camerarius hoc anno non dedit, nuſquam fugiam. Cum autem illum fratres vt ſecum pergeret in nouiſſimo articulo vi cogere vellent, multa reluctatus niſi annotinum corium ſibi ad manus daretur nuſquam ſe iurauit iturum. Sicque Vngros ingruentes impertertitus expectabat. Fugiunt tandem pæne ſero fratres cum aliis incredulis horridis vocibus inſtanter irruere perculſi: ſed ipſe intrepidus in ſententia permanens ocioſe deambulabat. Ingruunt tandem pharetrati illi pilis minantibus & ſpiculis aſperi, locum omnem perſcrutantur ſolliciti, nulli ſexui vel ætati certum eſt miſereri, inueniunt ſolum illum in medio ſtantem intrepidum, quid velit curque non fugerit mirati. Ferro interim parcere necatoribus iuſſis primipilares per interpretes interrogantes fatuitatis monſtrum vbi ſentiunt omnes illi riſibiles parcunt. Arã lapideam S. Galli, quod prius crebro talibus fruſtrati nihil intus niſi oſſa vel cineres cum inueniſſent, nec tangere curant. Requirunt tandem à fatuo ſuo vbi theſaurus loci ſit conditus?

Quos cum ille alacer ad gazophylacii duceret occultum oſtiolum, effracto illo nihil ibi niſi candelabra & coronas deauratas reperientes, quas in fugam feſtinantes reliquerant, deceptori ſuo alapas dare palmis intentant, duo ex illis aſcendunt campanarium, cuius cacuminis Gallum aureum putantes, Deumque loci ſic vocatum non eſſe niſi carioris metalli materia fuſum, lancea dum vnus vt eum reuellat ſe validus protendit in atrium de alto cecidit & periit. Alter interea in dedecus fani Dei ipſius ad ſummum pinnaculi orientalis veniens dum ad aluum ſe purgaſſet purgandum, retrorſum cadens totus confractus eſt. quos ambos, vt Heribolt poſt retulit, inter poſtes valuarum dum cremaſſent, roguſque flammiuomus ſuperliminare & laquear vehementer inuaderet contiſque incendia certatim plures miſcerent, nequaquam templum Galli, ſicut nec Magni, incendere quiuerant. Erant autem in cellario fratrum communi duo vaſa vinaria vsque ad ſigillos adhuc plena: quæ quia in articulo illo nemo boues iungere aut minare eſt auſus, ita ſunt relicta.

Hæc vero neſcio quo loci fortunio, niſi quod talibus in vehiculis prædarum abundauerant, hoſtium nullus aperuit. Nam cum quidam illorum aſcia vibrata vnum retinaculorum ſucciderет, Heribaldus inter eos iam domeſtice verſatus; ſine, inquit, vir bone: quid vis vero vt nos, poſtquam abieritis, bibamus? quod ille per interpretem audiens & cachinnans ſocios, ne fatui ſui vaſcula tangerent, rogauit: Sicque vſque ad Abbatis conſpectus Vngris locum deſerentibus ſunt ſeruata. Exploratores autem, qui ſiluas & quæque latentia ſollicitiſſime ſcrutarentur, certatim illi mittunt, eos ſi quid noui referant operiuntur. Sparguntur iam, Wiborada iam paſſa, per atrium & prata ad prandia copioſa: ciborium quoque Sanct. Othmari argento veſtitum nudant, quod repente inuaſi fugientes aſportare non poterant. Primipilares quidem clauſtri planiciem tenentes omni copia conuiuantur. Heribaldus etiam coram illis plus quam vmquam, vt ipſe poſtea dicebat, ſaturatus eſt. Cumque more ſuo ſuper viride fœnum ſinguli ad prandendum abſque ſedilibus recumberent, ipſe ſibi & Clerico cuidam præda capto ſellulas poſuit. Ipſe vero cum armos & cæteras victimarum portiones ſemicrudas abſque

 cultel-

cultellis dentibus laniando voraſſent, oſſa obeſa inter ſe vnus quidem in alterum ludicro iecerant. Vinum quoque plenis cuppis in medio poſitum ſine diſcretione quantum quemque libuerat hauſit. Poſtquam vero mero incaluerant, horridiſſime Diis ſuis omnes vociferabant: Clericum vero & fatuum ſuum id ipſum facere coegerant. Clericus autem linguæ eorum bene ſciolus (propter quod etiam eum vitæ ſeruauerant) cum eis valenter clamabat: cumque iam ſatis lingua illorum inſaniiſſet, Antiphonam de S. Cruce, cuius poſtera die inuentio erat, *Sanctifica nos*, lacrimans inceperit, quam Heribaldus cum eo quamuis voce raucoſus & ipſe decantabat. Conueniunt omnes qui aderant ad inſolitum captiuorum cantum, & effuſa lætitia ſaltant coram Principibus & luctantur.

Quidam etiam armis concurrentes quantum diſciplinæ bellicæ noſſent oſtenderant. Interea Clericus ille pro relaxatione ſua rogandi tempus opportunum in tali alacritate arbitratus S. Crucis implorās adiutorium, prouoluitur miſer Principum cum lacrimis pedibus. At illi nimis effero ſpiritu, ſibilis & quaſi grunnitu horrido ſatellibus quid velint inſinuant, illique rabidi aduolant, hominem dicto citius corripiunt, cultellos vt ludicrum, quod Teutones *Pichin* vocant, in coronam eius facerēt antequam capite illum plecterent, exigunt. Interim dum talia parant, exploratores in ſilua quæ caſtellum vergit, ſubitanea tubarum & vocum ſignificatione accelerant, caſtellum cum armatis legionibus obfirmatum in proximo ſibimet eſſe aſſerunt, Clerico ibi & Heribaldo relictis ſolis in clauſtro, celeres pro ſe quisque viri foras feſtinant, & vt aſſueti erant priusquam quisquam credat parati in acie ſtabant. Audita autem caſtelli natura quod obſideri non poſſit, locum autem longo collo & artiſſimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo adibilem; tutores eius ſuæ multitudini dum victualia habeant, modo viri ſint, nunquam ceſſuros; monaſterio eo, quod Gallus Deus eius ignipotens ſit, tandem omiſſo villæ domos vt videri poſſint (nam nox proxima erat) aliquas incendunt & ſilentio tubis & vocibus indicto via quæ Conſtantiam ducit abeunt. Caſtellani autem cum monaſterium ardere putaſſent, abitu eorum comperto, per compendia eos inſecuti, exploratores delonge multitudinem proſecutos in faciem aggreſſi quoſdam occidūt, vnum autem vulneratum captum avehunt, cæteri vix fuga lapſi multitudini tubis vt caueant ſignificant. At illi campos & planiciem quam citiſſime poterant obtinentes, aciemque prout copia eſſet alacriter inſtruentes, vehiculis & cæteris impedimentis circumpoſitis noctem vigiliis partiuntur, fuſique per herbas vino & ſomno taciti indulgent. Mane autem primo villas proximas incurrentes, ſi quid fugientes reliquerint, inueſtigant & rapiunt, cunctaque quæ prætereunt ædificia exurunt. At Engilbertus hoſtium inuaſionis primicerius, caſtellum repetere cæteris dimiſſis, cum paucis æque audacibus monaſterium vitabundus inambulat; ſi aliqui ad inſidias relicti ſint explorat; Heribaldi fratris fatuitatem, bene quidem nati, miſerans ſi vel corpus eius ad ſepeliendum inueniant ſollicite inueſtigant. Illo quidem nusquam reperto (nam cacumen proximi montis vix à Clerico perſuaſus cum ipſo occupans inter arbuſta & frutecta latuit) miſerebatur adhuc, ſi tantæ ſimplicitatis mancipium hoſtes quidem ſecum abegerint. Miratus etiam vini vaſa ab hoſtiū nimiū bibulis vitata, gratias Deo egit. Matutinas deinde laudes, curſum de S. Cruce, prout ſilentiſſime poterant perſoluentes ianuas & laquear præuſtū mirantur, locoq; celerrime abeūtes ſi Wiborada viuat ad clauſulā eius ſilentio ſciſcitātur, cōpertoque ꝙ paſſa ſit tardare nō auſi montē proximū ſuperant, caſtellumq; ꝑ auia nota celeres tādē reuiſunt timētes, vt fit, ne aut in inſidiis relicti aut ad alia circūquaq; ſpolia

ſpolia ſparſi ſocios in locum ſecuti ſuperueniant: parati tamen, quoniam res eis pro anima erat, aut fortiter emori aut manibus quidem viriliter defendi. Et Clericus Heribaldo aſſumpto (caſtellum enim de monte conſpexerant) matutini adueniunt: Sed cuſtodes de longe illos & adhuc in tenebris proſpicientes exploratores putantes ſociis clamabant. At illi agiliter erumpentes, Heribaldo agnito, de Clerico primo hæſitant, in munitionem tamen eum recipiunt, & omnem tragœdiam eius audientes hoſpitaliter tum pro Chriſto ſed & pro captiuo ſuo, cuius linguam nouerat, tractant curando: tandemque per illos duos omnes inſolentiæ hoſtium didicerant mores. Vngar baptizatus vxorem duxit, filios genuit. deinde quoniam reuerti eos interdum ſolere didicerant, arbores ſiluæ iterato contra caſtelli aditum latius ſuccidunt, foſſasque altius fodiunt, puteum vbi ſcirpus ante creſcere ſolebat altiſſime fodientes certe aquam puriſſimam inueniunt, vinumque quod Heribaldo Vngri indulſerant langenis & quibuscunque poſſent vaſculis clamdeſtini die noctu curraces reportant, ſicque degentes Dominum aſſidui inuocant.

De S. Wiborada autem, quia* liber per ſe eſt eius amplus, non loquemur, præter quod in ſanctam eam leuari iam bis noſtris temporibus per duos Papas decretum eſt, ſub Norperto tandem impletum. De S. Vodalrico autem, qualiter nobiſcum egerit, dicta patrum quædam audiuimus, quæ quidem in vita eius vel tertio iam ſcripta non inuenimus. De nobilibus enim ille, vt & ab aliis iam dictum eſt, natus apud noſtrates educatus eſt & doctus. Hic viã, qua in cælos volauit, ſubuolare didicit: hic virtutibus, quas nunc operatur, præludium fecit. SS. enim noſtrorum Galli & Othmari, quos puerulus patres elegit, ſe Monachis iungens cum ſanctis ſanctiſſimus & cum electis ingreditur electiſſimus. Hartmanni enim iunioris diſcipulus diuina præ omnibus Spiritu Sancto prælibatus hauſit: in refectorio coram patribus, vbi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffenſus creber erat quamuis canonicus, quod tamen illi pro genitorum ſuorum indultum eſt gratia: Wiboradam incluſam, coæuolis ſe licentia data ad ludos parantibus, feriatis diebus furtim viſitare aſſolitus diuinis ab illa interdum verbis & exemplis inſtructus eſt paginis. Nam quadam die cum illum ante feneſtellam clauſulæ ſtantem leuiſſimo videret cingulo præcinctum, de ſuo ei paratum offerens; Caſtitatis, inquit, fili mi tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe, continentiæque* ſtropheo (*id eſt cingulo virginali*) ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctũ memẽto. Caue autẽ, me tibi à Domino meo edictũ ferẽte, ne vllis abhinc colloquiis vanis mulierculis miſcearis; & ſi, vt facillime fit, aliquo carnis igne incenſus fueris, loco in quo fueris mutato, *Deus in adiutorium meum intẽde, Domine ad adiuuãdum me feſtina*, mox cantaueris. Sin autẽ ſic pacem aliquo alio lapſu tuo vetante non habueris, titionẽ ſiue candelã ardentem quaſi aliud aliquid agas quærẽs digitũ vel leuiter adure, eodemq; verſu dicto ſecurus eris. Sic magiſtra prædurata diſcipulum Sanctiſ. futurum, vt ipſe patribus narrabat, contra ignẽ igne prędurauerat. Multa ſunt quæ de doctrina nutricis ſuæ (ſic enim etiã vetulus eã nominare ſolebat) patribus ille dixerat, quæ quia auſtera huius tẽporis Sanctis videri poſſunt & impoſſibilia, ne quid eis ſuboleat prętterimus. De cilicio etiã, quo ipſa vtebatur, cuius hodie aſperitatem pro reliquiis id habentes horreſcimus, puluillulũ filio ſuo, vt & ipſa eũ nominabat, in abſtinentiæ dieb. vtendũ conneuerat: ꝙ interdũ in ſinu geſtans noctibus ille maxillis lapide ſuppoſito aptare ſolebat. Tali ille lectiſternio pro deliciis vsq; corã ianuis eccleſiæ nocturnorũ ſonitũ aut in ſedili aut nuda quidẽ expectare terra ſolebat. His & aliis ſimilibus eum à pueritia aſſueſcentẽ cum & fœminarũ alloquia & ſolita ſociorũ fugitaſſet ludicra, ſanctulum illũ deriſorie iam abinde

Ab Hartmanno ſcriptus, cuius meminit Conradus infra cap. 3.

**al. tropheo. Gloſſema ſapiũt incluſa.*

cœperant vocitare. Audiuimus etiam de eo, quod quidẽ pro nihilo ab rigidis corde duci ſoleat, ꝙ cũ ei grafium coęuulorum quidã furatus ſit, per neſcio quã ſub capula incuriã ſibimetipſi manũ transfixerit. Quã cum ille dolore clamãs *exereret, diu quæſitus & ſæpe peieratus Vodalrici ꝓditur ſtilus. Hoc tamen ille & alia de ſe ſimilia cũ tegere noſſet, illi⁹ meritis fieri præter altioris aliquos ingenii quis credere nollet. Nã figuratis & interdũ etiam riſum mouentib. nõ tamen falſis & inanibus, crebro vſus eſt verbis, vt cuidã ſcholariũ elato & glorianter agenti, cũ Cõſtantiæ Diaconatu precio empto inter ꝓceſſores noſtros progredi parans, ſtola indutus ſibi euangeliũ eo die nobis lecturo nõ ſine gloria aſſiſteret; Eya, inquit, mi ſodes care, q̃ decenter tibi clypei faſcia inſidet. Idipſum tamen etiã ſibi ꝓ reuerentia ſui, vt nobis Canonicus euangeliũ legeret, conceſſum. Nã frater conſcriptus tũ vocis pulcherrimæ gratiã habebat. Diutius autẽ quã cæteri coæui ſui tũ ꝓ Wiborada ſua ſcholis inhæſerat. Quas tamẽ tandẽ relinquens ſuiq; iuris in poſſeſſionnibus factus Auguſtæ, vbi Canonicus ab infantia erat, in virtutũ exemplis clariſſimus Gallũ ſuũ crebro viſitabat, fratres ſuos conſcriptos ter in anno ipſe miniſter pauerat. De conuiuiis autẽ ipſis quãuis multa dicta dulcia patres, qui intererant, narrare ſoleãt, ego miraculũ etiã ſibimetipſi grande viſum in memoriã poſteris memorabo. Eſt non longe à monaſterio pons altus, ſic quoq; vocatus, ſuper præcipitiũ arduum vt videre eſt ſitus alteq; profundũ, ineuitabilis quidem Gallũ illac petentibus. Ducitur vas vinariũ Vodalrici tunc quidẽ Epiſcopi boũ paribus copioſis longoq; tractu minatis per ipſum* pontem illũ ad caritatis fratrũ, ipſo iã in loco manẽte, conuiuiũ. Et ecce horridum dictu, vehiculum illud onuſtiſſimũ exorbitans cecidit, & paria illa ſuper ſe conuoluit. Clamatur, viciniæ circumquaq; ad auxilium conueniunt, vndiq; integra omnia & ſana inuenientes iumẽta proſtrata diſiungunt, acuto ingenio & anxio labore, quia alias non poterant ad pontem ipſum itẽ omnia reportant, Kyrieeleiſon vere cantantes paucaq; iumẽtis quia perculſa erant, adiumenta nectentes Epiſcopo bozanariũ ſuum expectanti deferũt & integra omnia & ſana oſtendunt. Laudes Deo cũ fratribus tandem vir Dei publice perſoluens exemplo Benedicti & Mauri ipſe hoc ſignũ fratrũ meritis, ipſi autẽ impoſſibile illud virtutũ eius poſſibilitati attribuunt. Egerat quidem aliquãdo in loco ſancti Magni etiã diẽ ſibi ſemper amabilẽ, reliqiuasq; eius, vt mos nobis eſt, cappa illa aquilifera indutus veſpere diei ſancti ipſe domum reportabat: & cum infirmus tunc eſſet, vt ſæpe quidem erat, paralyticus quidam adiutorio ſuorum in viã ſe vt ipſe ſuper eum graderetur proſtrauerat. At ille homini appropiãs quaſi de obſtaculo indignatus, ſurge, ait, quia & ego pedibus infirmus ſuper te progredi nequeo. At ille tanquã ad increpantis verbum velociſſime ſurgẽs incolumis abiit, ſecutusq; fratres ſine vllius adiutorio S. Magni eccleſiã cum cæteris ſanus introiit. Et Epiſcopus capitio cappæ impoſito cum anhelus ſtetiſſet, & de via laſſus audiens ſanitatem hominis acriter indicentes inuectus ſuper cancellos tandem innititur, ſignumq; tam manifeſtum ab ſe excutiens S. Magni virtutem, quam manibus gerebat, hanc eſſe aſtantibus prædicans aſſeruit. Neq; tamen ſic eis, vt hominem ab ipſo ſanatum eſſe diſcrederẽt, perſuadere quidẽ vllo modo potuit. Hæc de pluribus, q̃ apud S. Gallum commanens geſſit, tribus vitæ eius ſcriptoribus non præiudicantes ſcripſimus. Neq; enim miramur eos cum quibus in ſeculo verſatus eſt, ea q̃ cũ ſpiritalibus geſſit, quia minus ſciuerant non ſcripſiſſe, ſed plura eos quæ de eo concinnantur vulgo & canuntur tacuiſſe, cum infima quædã eius magna fecerint etiã miramur. Neque enim quia interdũ ridenda, vt diximus, non inaniter loq; ſolebat & facere, ea dici ab eis quæramus: vt Abbati noſtro Imoni verecũdo homini & talia ſemper deteſtanti cũ incudẽ nouiter ſub terra reper-

*al. exercerent.

*al. montem.

tam

tam ſibi dari peteret, feminam de mercato, dorſo validam, inferri iuſſerat. Sed & Hettinum Camerarium ſuum in effuſo Lico flumine iam mergi viſum, quomodo ad ſe feſtinum vocauerit, fluctusq; illum coram pedibus ſuis in litus eiecerit. Sed & ipſam vrbem ſuam Auguſtam quidem in Vngrorum inuaſione ſub Hainrico, vt iam diximus, Rege, quomodo meritis ſuis liberauerit ab ipſis, prius illam, quam ad nos venerint, arta obſidione cingentibus, nec vno verbo tetigiſſe miramur. Nam imminente irruptionis illorum iam facili introitu infantulos vrbis vniuerſos ab vberibus matrum raptos circa ſe coram altaribus nuda terra iactari iuſſerat, vagitibusque illorum lacrimas cum eiulatibus miſcens infeſtiſſimos illos alter Ezechias abegerat hoſtes. Nam nulla niſi talium precum exiſtente cauſa efferi illi vrbe relicta ad alia disperſi ſunt loca. Hugo etiam quidam regii generis homo primarius propter ſororem viri Dei virginem ſacram inceſtu agnitam ab ipſo, quia ſæpe inclinatus eſt, inſolenter ei inimicus quadam die carri vehiculo, vt erat infirmitatis ſuæ, occurrit inuecto. Quem cum milites Epiſcopi præceſſores, vti ei non occurreret, præmonerent: Carrucarium, inquit, illum ab itinere meo nũquam declinabo. Quod ille à dicentibus poſt audiens: Carrucę, inquit, vehiculo ſcito te filii mei, ipſe plus, quam ego indigus erit. Nec poſt multum, nocte quadã ſanus ſopori ſe tradens, cum euigilaſſet, lumbos, in quibus peccauerat, acerrime dolens in inferioribus ab illa nocte ita decreuerat, vt præter cutem & oſſa gracilia nihil haberet. Sicq; longęuitatis tempora numquam cogi valens, vt pacem à viro Dei peteret, perduxerat. Ipſa autem ſanctimonialis illa ſanctorum exemplorum poſt viſa eſt fœmina, quippe quam frater nouis ſententiis, dum vixit, annuatim puniuerat. Vngris autem à ſe recedentibus, cum Buchowam illos, vbi ſoror ipſa erat, partesq; noſtras, vbi Wiboradam matrem ſciebat, inuadere velle comperiſſet, oraſſe fertur: Domine mi, feram iſtam adhuc impunitam mihi dona, vt gladio non pereat: ſed & illam gladio ſemper paratam, vt palmam martyrii mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli tui integram cum famulantibus pie & miſericors conſerua. Atq; ita precibus eius ſanctis effectum Deus vndiq; dedit.

At Engilbertus noſter circumquaq; omnibus igne cœlo nocte dieq; relucentibus, exploratores iam emittere non auſus, caſtellum ſuum cum ſuis immanens tuebatur. Raro autem in monaſterium magis animo fidentibus, vt miſſas ibi agerent, miſſis ſpiritum inter eorum reditũ vix habere potuit. Multum autem ſocios roborabat inter timorem & ſpem Heribaldi & clerici aſſidua de hoſtibus relatio. Mirabantur tandem altioris ingenii fratres pium Deum, tam amicum ſimplicitati, vt eum etiam fatuos & hebetes tueri non pigeat inter medios hoſtium gladios & contos. Quærentes autem ab Heribaldo inter ocia, quomodo ſibimet tam numeroſi hoſpites S. Galli placerent: Eya, inquit, quam optime. Nunquam ego, credite mihi, hilariores in clauſtro noſtro homines vidiſſe me memini. Cibi enim potusq; datores ſunt largiſſimi. Quod enim ego ante cellarium noſtrum tenaciſſimum vix rogare poteram, vt vel ſemel ſitientem me potaret, ipſi mihi affluenter roganti dabant. & clericus: Si bibere, inquit, nolles, alapis cogebant. Non nego, ait: id enim vnum valde diſplicebat, quod tam indiſciplinati quidem erant. In veritate dico vobis, nunquam in clauſtro S. Galli tam indiſciplinatos vidi: neq; plus in eccleſia & in clauſtro, quam ſi foris in prato eſſent ferales illi, inquit, egerant. Nam cum eis ſemel manu ſignum darem, vt Dei ipſius memores vel in eccleſia ſilentius agerent, grandes mihi in collo infregerant ictus, atq; illico, quod in me peccauerant, vino oblato, quod nemo quidem veſtrum faceret, emendabant. Taliter imperterriti illi Deum ſemper inuocantes miſeriis ſuis ſe paſcebant,

dum otia haberent. Fama vero volante, vt fit, reuerſos hoſtes iterum in cœnobio verſari, emitti ſe fatuus, vt ad caros ſuos veniret, enixe rogabat. Sicque per aliquot dies ipſi & Waſſerburgenſes in nauibus tamen ſæpius agentes, quas hoſtes nullas habebant, finem hoſticæ tempeſtatis expectabant. Audiunt tandem Conſtantia foris muros cremata, intus armis defenſa, Augia quoque nauibus ſubductis armatis multis in circuitu fulgida hoſtes ſæuos cis citraq; Renum omnia igne cædibusque peruadentes tranſiſſe. Auſi tandem monaſterium ſecuri intrare oratoria purgant, officinas perſcopant, Epiſcopo Notingo tunc accito aqua benedicta cuncta ſpargi rogantes vim Dæmonum omnem eliminant, atque ſic Engilbertus armis relictis militiæ cœleſti ſeq; ſuosq; iterum aſſuefaciens in vtrisq; frugi hominem ſe exhibuit. Oues enim diſperſas velut humeris reportans ad gregem regulæ eas redocuit tenorem, pabula, quæ eis cara tunc quidem omnibus erant, omni induſtria vndequaq; corradere ſollicita curauit ſollertia. Neque enim erat emere omnibus profligatis, neq; ſpes verni fructus, hoſtibus arare vetantibus. Sic ille octo poſt hanc tempeſtatem annis loci ſui prouiſor deceſſoris ſui ſcilicet Hartmanni diſciplinam deintus tenuit, proteruam deforis ſeruorum naturam frangens emendauit, tandemq; infirmans fatigatus corporis malis Thietoni venerando Abbati electo à fratribus regimen ſuum Regi ſupplicans reliquit: ipſe autem loca Abbatum, quæ diximus, non diu ſuperuiuens tenuit. De Vngrorum quoq; infortuniis tragœdiæ noſtræ non piget aſcribere. Erat ea tempeſtate in pago, quem Friccowe dicunt, Hirminger quidam vir non adeo præpotens, ſed manu & animo validus, filiorumque Machabæorum ſex, ſicut Mathathias quondam, pater fortiſſimus. Iſte enim turmam illam, quę cis Renum nos quoq;, à ſociis, qui vltra Renum erant diſiuncta, inuaſerat, ita circumvenerat. Enimvero cum Sechingenſem S. Crucis locum illi inuaſuri in arto Reni pontem parantes inſpectiui ſociis conſediſſent, ſeque inuicem ſuper flumen allocuti ſecurius iam agerent, iſte iſtos cum filiis, copiis pro tempore vndecunq; corraſis, intempeſta noctis ſomno vinoq; ſepultos tribus partibus impetu facto improuiſos inuaſerat, & pene omnes, præter qui Renum fuga transnatauerant, aut occiderat aut merſerat. Nam & villani quidam præ-

*mſs. ollas.

docti *ollis prunas in proximo monte paratas habentes tumultu audito faces accenſas leuabant, & vt diſcretionem ſociorum & hoſtium noſſent, quaſi perluſtrium fecerant. Spectabant ſociorum internecionem transfluminales hoſtes ocioſi, iraque armati accurrunt ad profluentis littus rabidi miſſilia furori ſatisfacientes plurima iaciunt, caninoq; vlulatu voces horridas miſcent. At Irminger cum ſuis ſpolia in facie hoſtium collecta baſilicæ triumphans intulit, & per omnes circumquaq; munitiones diſpertiuit, & quia naues præter eius vrbis defenſaculo ſubductas nullas in Reni viciniis ſciuerat, ſuadebat vrbanis, nauibus ipſis pontibus iunctis armatas legiones tranſponere, ſe duce, qui illorum mores in armis iam noſſet quantocius confligere. Dum hæc ſataguntur, nauibus Vngri de Schvvarztvvalde multis paratis in Alſatiam ipſi priores ſuas legiones transponunt, & à Luitfrido quodam terræ illius potentiſſimo bello ſuſcepti plurimo damno ſui tandem cruentam victoriam ſunt adepti. Senſerant iam mitius ſibi agendum inter Teutones, & in terra illorum minus fore tardandum. Alſatia tandem qua ierant vaſtata & cremata, Hochfeldi montem * Iurçque ſiluam feſtinanter tranſeuntes Veſontium veniunt.

* al. Iuriúq; al. viriúq;

Erat tunc Burgundionum Rex Conradus adoleſcens floridus, S. Adelheidæ Imperatricis quidam frater. Venerant quondam Saraceni nauibus in Burgundiam, belloque omnia diſturbantes tandem victi in valle Fraxnith angu-

ſtiis

ſtiis tutiſſima inuito, qui tunc erat, Rege conſederant, paceque petita vxores filias gentis ducunt, vallem maximæ vbertatis paruis Regi reditibus datis incolunt. Ad quorum Ducem Conradus nobili aſtutia vſus Legatos dirigit his verbis: Ecce Vngri, fillones illi fugitiui nunciis me fatigant, vt ſibi pace mea vos quidem à tantæ vbertatis terra armis expellere liceat: ſed vos, ſi viri eſtis, obuiam illis me iuuante quantocius pergite. Enimuero ſi vos eos in faciem inuaditis, ego eos à latere inuolabo, ſicque illos, vt confido, profligatos exterminabimus. Miſit autem & ad Vngros, qui dicerent: Quare viri fortiſſimi mecum armis agere vultis? Expedit enim vtrisque noſtrum magis, vt pacifici ſimus. Venite ergo mecum & hoſtes meos illos eradamus de terra vberrima, vosque ibi conſidite: ſed & inſuper prouinciam proximam terræ illi, ſi mecum in fide ſenſeritis, libens vobis tribuam. Conſenſerant vtrimque legationi regiæ, erumpunt Saraceni è valle Fraxnith confertiſſimi die & loco condictis: occurrere parant Vngri. Rex ſuis vndecunque collectis aciem ordinat ſpecie velut his & his futurus ſubſidiis: quam acute, inquit, incidant lanceæ & gladii hodie oſtendite ſocii mei fortiſſimi, tam diuerſorum Dæmonum vtra pars vicerit nemini ſit curæ. Victores eſſe qui cœperint tribus vos partibus inſilire, parmis (*id eſt, clipeis*) reiectis ferro vtimini, nullo diſcrimine trucidetur Saracenus & Vngar, neminis illorum miſereri certum eſt, quia mei quidem ipſorum miſeret nemo. Confligunt tandem in conſpectu Regis in acie proſpectantis electiſſimi Satanæ milites & filii, neutris cedentibus trucidantur vtrimque vt victimæ. Tandemque Rex animoſe pugnantibus veritus ne vtra pars ad vltimum aufugeret, ſigno dato gradatim velut ſubſidians ſuperuenit, & vndique ad hos & ad illos proſternendos turmatim omnes circumdedit, fugæque locum non habentes quos nō occidit captos Arelato vendidit: ipſe vero paucis amiſſis Deo & S. Mauricio, in cuius enſe & lancea ita pugnabat, laudibus triumphabat, & vt ad nos redeamus *Gloſſema ſapiunt incluſa.*

Capvt VI.

De Thietone Abbate S. Galli.

Thieto tandem fratribus ad proſpera & aduerſa & æquanimiter ferenda in prædictis tempeſtatibus acerrime præduratis, & ad ſpiritalia ab Engilberto reformatis, initio gubernaculi ſui facile præfuit: ſed infortuniis maxime dolendis in proceſſu temporum ſuorum proſecutus lacrimandæ tragœdiæ materiam poſteris reliquit. Nam monaſterium ſub illo crematum eſt ita. Letania maior Dominicam incidit: fratribus cruces alias ſequentibus officinæ loci, vt moris eſt, non ſunt benedictæ, & abinde morem patres ſtatuunt, vt quocunque loci cruces ſequamur Presbiter diei, ſi Dominica ſit, clauſtrum circuiens benedicat. Erant diſciplinę loci, vt ſemper, & tunc ſeueræ non modo in clauſto, ſed & in ſcholis exterius. Vnde etiam præter Clericos, qui apud nos ſæpe nutriti ſunt, clariſſimos eccleſiis variis multotiens dedimus & Epiſcopos. Et vt tragœdiam, (*id eſt, luctuoſam relationem*) quam dicturus ſum, conſoler, vidi egometipſe Conrado Imperatore Ingilinheim Paſca agente S. Galli Monacho ſcholas Magontiæ curante officium, vt ſolitū eſt, in medio chori crebro Coronati inſpectu agere. Cumq; manū ille ad modulos ſequentiæ pingendos rite leuaſſet, tres Epiſcopi, hominis quondam diſcipuli, Imperatore in throno proximi: Ibimus, aiunt, Domine, & Magiſtrum in eo, quod ipſe nos docu- *Gloſſatoris ſunt incluſa.*

docuit iuuabimus. Illo hoc gratum fore dicente deſcēdentes ſociantur S. Galli Monacho inclinantes inclinato, opus Dei quod docuit reuerenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Poſt miſſas peractas vix ille coactus pedes Imperii, vt moris eſt, petere auri vncias in eis poſitas ſuſtulit. Ad Imperatricem autem ridente Imperatore per vim tractus & ibi aurum eius ſumpſit è pedibus. Mahthilda quoque ſoror eius anulum illi in digitum vellet nollet inſeruit. Hæc * ego nequaquam aurium inflationi ſatagens dixerim, ſed vt honorem doctrinæ & diſciplinæ loci noſtri præmemorans damna, quæ à ſcholaribus pro * diſciplinis pertulimus, quamuis importabilia fuerint, portabilius audiantur. Erat, vt diximus, dies S. Marco ſollemnis, & vt ſolent ſcholaſticuli diebus feſtis, vt cras vapulent, ſæpe mereri, veniam per precatores vel inducias, vt verius ſcribam, ſecunda feria habuerant. At tertia feria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum Magiſtro rememorantibus omnes exuere iubentur. Mittitur vnus vapulandorum in ſuperiora domus pro virgis ibi repoſitis deferendis. At ille, vt ſe & ſocios liberaret, titionem de fornacula quadam citiſſime rapiens aridis lignis tecto proximis infixit, & quantum ocii erat conflauit. At exactoribus illum cur tardaret inclamantibus domum ardere vociferans reclamauit. Sicque tegulis aridis Aquilone quoq; flante incendia rapientibus domus tota flammis colluxit. Reueſtiti dicto citius omnes Magiſtro ſpreto proſiliunt, tecta conſcendunt, tegulas disiectas cum igne Aquilo rapuit, & in turris cuiusdam culmina eccleſiæ S. Galli proximæ volantes portauit. Erat turris ipſa ab Hartmoto quondam ad hoc ipſum ignis diſcrimen tribus muri obuoluta tegminibus, vt theſaurus eccleſiæ, ſi caſu locus ardeſcat, in hanc per cryptam peruium illac vſum habentem raptim portetur. Hæc vero tegulis ligneis ſuper lapideas tecta ignem, vt diximus, rapuit apſidæque SS. Virginum imminens eam, vt adhuc videre eſt, mordacius igne cremauit. Mira, vt à ſenibus, qui tunc iuuenes aderant, audiuimus, mora erat incendii, priusquam ſuperius tectum igneſceret. Campanas enim omnes depoſitas cum vniuerſo eccleſiæ ſuppellectili euehunt, cancellos confractos circum & ſuper aram S. Galli conuoluunt, ne oſſa eius quidem igne ſoluerentur S. Othmari tandem corpus exportant, cunctaque quæ exportant in domiciliis curtis Abbatis, quæ incendium vix euaſerant, ſub cuſtodibus locant. In talibus miſeriis & infortuniis Thieto ſpectator anxius circumcurſabat. Incendio poſtea finito cineres parietibus eccleſiæ proximi caute collecti in profluente purgantur, Hartmotiq; aurea talenta guttatim micantia eruuntur: varietas hominum de viciniis, vt fit, concurrentium multa fraudibus auferunt. Enimuero, vt aiebant, nec ipſi cuſtodes rerum fidem tenebant, libri multi rapiuntur, tum cætera. Poſt talia ambuſtorum infortunia fratribus nec tecta nec victualia per ſpatia aliqua temporum habentibus fit occaſio temptationibus. Per montes enim & valles proximasque villas quaqua poterant fratres, dum loca manendi quærere non erat inhiberi, tum veræ tum falſæ, vt fit, oriuntur infamiæ. Thieto enim, vt neceſſitas erat, tum per ſe tum per nuncios de fratribus idoneos, ſi quos compati ſperabat, miſeriis loci conſulere rogabat. Relicti ſunt circa ambuſta & cineres Galli ſenes cum iunioribus non adeo ad imperia parentibus: conueniunt, qui & quando volunt, ad tuguria in ambuſtis ad hoc ipſum contexta: fiunt diſciplinæ per concordes, refelluntur per diſcordes. Quidam enim diſciplinas detrectantium, in quibus in tali tempeſtate & ſpes vtique eſſet, excuſſo iugo recalcitrant, in quibus erat Victor quidam Retianus, doctus præ cæteris, ſed iuuenis inſolens & minus obediens.

**al. ergo.*

**al. diſcipulis.*

Capvt

Capvt VII.

De Cralone Abbate.

Erat tunc Cralo, Abbatis quidem frater, Decanus, homo antiquæ diſciplinæ & ſeueritatis, &(vt aiebant) interdum pernimię & rigidus in vltionibus. Fit Victor reus, inuehitur Cralo in hominem ſeuerius. Victor autem rebellio factus inter conuicia illum inſilire parans alapam minatur. At ille pertinacem deuitans equo aſcenſo fratri foras agenti turbam nunciat. At Anno frater, & ipſe quidem homo mitiſſimus, Victori & propter generis & propter ingenii nobilitatem ſemper amicus in gratiam eum reducere fruſtra parat. Nam Abbatem animoſum ſuperuenire Victor audiens loco ceſſit. At Thieto ætate iam graueſcens laborumq; pertæſus veritus etiam ne iuuentus ſoluta licentia inſoleſceret, eccleſia & clauſtro vicinorum iuuamine tectis, quosq; fratrum voluit, vt Cralonem Abbatem pro ſe eligerent, ſollicitauit, idque Victore auulſo procliuius effecit. Ottonem adiit, germanum ipſe pro ſe Abbatem fecit iuſſum quidem, vt ſi Victor ad ſe ſupplex venerit ſuſcipiatur. Nam propinquorũ eius quidam per Regem, quæ vellent, effecerant, quibus ille verſus & epiſtolas, quib. ſe Imperio innoteſcerent, conqueſtiuas dabat. Rediit Cralo domum, quo feſtiue ſuſcepto Thieto caminatam quandam*veterem, Seniorem angulum vocatam, introiit: loca, quæ Abbatibus ſupra diximus, dicata in finem vitæ retinuit. Tãdem Victor cum propinquis ſuis viris potentibus venit, ſupplex, vt iuſſum eſt, recipitur: ipſi tamen propinqui hominis, vt ei Abbatiam Fabarienſem traderet, precia & prædia Cralono porrigentes fruſtrati ſunt, iratique recedunt minati, ſi vnquam copia fuerit, vltionem. Compulit tandem Cralo fratres errovagari poſt arſuram ſolitos clauſtro ſtabiles viuere, ſilere & loqui pro tempore, regulam cottidie audire & facere, licentias interdum, quæ etiam irregulares eſſent, tanquam nouiciis dare, arcum tendere & laxare. Tandem vero & acrius, quoniam ſic homo erat, in aliquibus commiſſa punire. Vnde etiam, vt fit, odio patuit, cuius ſcintillas quaquà potuit Victor inflammauit, *præter quod & ipſi in ſcholis, quas ei commiſerat, plura incommodaſſet, ſeuerius inconſulto eo cum pueris agendo. Sed & prima vtriſque diſcordia *manet alta mente repoſta.* Surgit tandem in Abbatem pluralis querela tum à familia tum à fratribus iugum eius propter inſolentiam detrectantibus. Nam & Enſelinum quendam Victoris patruum Fabarienſium præpoſitum ad ſe accitum, cum reum feciſſet verberatum, depoſuit: qui tamen, cum eſſet aſtute acutus, vltioni ſe, quam loco ſuo dicere habebimus, nepote acuente præparauit.

*al. veterum.

*al. propter.

Capvt VIII.

De Annone Abbate & eodem Cralone.

Erat his temporibus tempeſtas illa pluribus nota inter Ottonem quidem & Luitolfum, patrem & filium. Sed Luitolfus per Sueuos ſecum tum ſentientes Italiã petens locum S. Galli minax Abbati propter inſolentiæ querelas adiit. Cralo autem aduentu eius audito clam aſſumpto Waningo fratre & paucis ſeruitoribus ad Ottonẽ in Franciam profugus venit. Paraturas vero ſanctuarii ille, quas ſecum inconſi-

conſiderate cariſſimas ſumpſit, furto amiſit. Cum autem & ipſe Rex de eo non bene ſentiret, pro fide tamen, qua fugiens venit, S. Vodalrico condiſcipulo quondam ſuo, qui tunc Aulæ aderat, pro eo loquente cum gratia receptus eſt. Et cum de priuato Regis interea paſci iuberetur, magnam cum ſuis penuriam pertulit, propinquis Enſelini & Victoris menſæ regiæ & victualium iconomis (*procuratoribus*) qui ei & in hoc & in aliis quaquà poterant graui incommodo erant. Luitolfus igitur monaſterio biduum immoratus electione fratrum Cralonem deteſtantium, Annonem quidem fratrem eius Abbatem eis poſuit, pluraque gratiæ & dilectionis ſigna oſtendens fauſta (*id eſt felicia*) ſibi clamantium vocibus proſecutus receſſit. Anno vero homo digniſſimus, ſi digne eſſet electus, frugi Abbatis egerat opera, & virtutes apud Deum & homines. Et anno regiminis ſui vno & fere dimidio, quibus adauxerat inter plura, quæ paſſim accelerans effecerat, opera vallos vrbis, ſicut per ſecula videre eſt, miro conatu effoderat, muros ipſos cum turribus tredecim fundans ſupra terram vltra genu altos obiens reliquit. At Cralo cum Rege duos fere annos exul ducens ab iconomis, quos diximus, frequenter turbatus infortunia multa perpeſſus eſt. Venit interea & Enſelinus in aulam, quam diximus, cœpitque cum propinquis ſuis iconomis & aliis, quos plurimo, vt aiebāt, auro obęrauerat, amicis, vbi ocioſe verſari, vitabundus tamen ne Cralo ſe videret ſollicite agere, verſibus etiam Regi ſe per amicos conqueri. Nam & ipſe vtique, velut apud S. Gallum educatus, admodum erat litteratus. Et cum elegos (*id eſt, verſus miſerabiles*) eius Rex legiſſet, floſculis verborum delectatus querelis compaſſus eſt. Tandem vero aliquandiu bene celatus caſu Cralonē incurrit. Cui ille: Væ tibi Enſeline, ait: quid tibi hic negocii? per coronam meam iſtam, inquit, malo tuo veniſti. Econtra ille, quod riſum multis mouerat, Rętianus & minus Teutonus, *Cott ilferro*, reſpondit, id eſt, *Deus adiuuat Domine*: locoque quantocius cedens minas ipſas in lacrimabiles elegos tranſtulit, & Regi eos ipſe oſtendit. Quibus ille delectatus hominemque intuitus oſculari ſe iubet, regratiandum pro verſibus ſi ambo viuerent pollicitus: Cum Abbate tuo te, inquit, quem iam domum regredi pace reddita volo, vbi primum copia fuerit, pacificabo, & ſi quid rei tuæ cum ipſo moliri potero, libens agam. Nam Luitolfus in Italia mortuus erat. Sed & Anno lacrimandus ſuis obierat.

Videtur à gloſſatore irrepſiſſe.

Ex gloſſemate ſunt incluſa.

Gloſſema.

CAPVT IX.

De Cralone reſtituto Abbate.

MANE ſequente Cralo in alloquium Regis vocatus aſſedit, ſed & Hartperto Curienſi Epiſcopo aſſidente, Rex ait: Quoniam quidem, Abba mi, ad caulas redire paras, ouem tibi quandam, non tamen perditam in humeris pono reportandam. Enimuero non dubito, quin noueris quem dico. Cum autem ille aliquandiu ſederet, ouemq; tandem recipere nollet, motus eſt Rex. Sed Epiſcopus ita eſt quaſi pro nobis locutus: Vide Rex animum ſubditis non ferendum, qui & tibi poſt gratiam clementer exhibitam reſultare non metuit, & acute ſubiunxit: Neque enim ſi iuſticiam, mi Rex, ipſe mihi feceris, eius eſt ouis illa, quoniam meæ ſedis ſemper erat illa Abbatia, quouſque Salomonis Epiſcopi technis inde eſt ſubducta. At iconomi aſtantes, in fide, inquiunt, qua tibi Rex iurauimus, neminis eſt iuſtius Fabarienſis Abbatia, quam fiſcaliter tua. Quibus dicti Aulici omnes atteſtando aſſultant. Rex vero in ira conſurgens conſeſſum diremit. Cralo

autem

autem in veniam fruſtra cecidit, vehementer fruſtratus gratia Domini. S. autem Vodalricum audiens ſuperuenientem, nocte in occurſum eius qui ei infortunia ſua panderet miſit, ita mandans: Adiutor in oportunitatibus accelera quantocius, quia famulus ego tuus ſum in tribulatione. At Aulici aduentum Sancti vt præuenirent Regem mane primo vt conuentu edicto de abbatia decerneret rogant; timentes quia Ottoni intimus erat ſancti hominis præſentiam. Capita autem conuentus vt abbatiam fiſco regio atteſtando addicerent præſtruunt, aurum Enzelini, quod plurimum vt dixi attulerat, obærando eis dilapidantes. Rege autem aſſidente, pari conſeſſus teſtimonio, fiſco eius addicitur abbatia, quam ipſe illico Enzelino ferula tradidit. Venit tandem Epiſcopus ſanctus nihil contradicere valens S. Galli damnis optimumque ducens ſi vel in gratiam reducere poſſet. Quod tandem tamen conſiliorum artificio ſollicite perfecit, Rege quidem ante datam gratiam iurante, niſi quod ſibimet in tempeſtate bellica fidei ſpecie aduenit, tam immitis animi Abbas iam non foret: commiſſusque ipſi DEI viro redeunti, vt eum in ſedem ſuam auctorabiliter reponeret, fratres quoque quibus inuiſus erat reconciliaret, Cralo cum illo domum reuertitur. Sed in monaſterio in aduentu illorum acerba fuit confuſio. Ad recipiendum enim Epiſcopum cum euangelio, etiamſi frater conſcriptus non fuerit, æquum eſſe vt pariter occurrant omnes concordant. Sed non ſic quidem inuiſam Craloni quidem inſolentiam. Suſcipitur Epiſcopus, Victor euangelium obtulit ipſi, quod vbi ille oſculatur, Victor reuertitur. At Epiſcopus currax poſt illum veniens à capillo hominem capiens regyrauit. At ipſe euangelium in Epiſcopum reiiciens, furibundus abſceſſit. Sed ipſe codice ſuſcepto Abbati porrigit, quem Abbas oſculatum ſuſcipiens per ſe ipſum vsque ad altare geſtauit. Victor autem (ſonoræ enim vocis erat) reſponſorium *Deus qui ſedes* leuat: quod fratres cæteri, quoniam ipſe inter eos magni momenti erat, lugubriter percantantes clauſtrum ſpretis illis introeunt, & totum illud ſuper ſe quidam claudentes partim de nocte partim palam receſſuri oportunitatem expectant. Erat autem, vt à patribus qui intererant audiuimus, inter primam & tertiam confuſio iſta. Venit Epiſcopus cum ſuis & Abbatis militibus ad oſtium eccleſiæ, quod clauſtri eſt introitus, pulſans vero nominatim condiſcipulorum quondam poſtulat alloquium, hominum qui quaquà opus foret ſingulares loci ſui columnæ quidem eſſent. Inter quos erant, de quibus loco ſuo, DEO dante, dicturi ſumus magnalia, Eggehardus poſt doctrinas Decanus: Notkerus, quem pro ſeueritate diſciplinarum Piperisgranum cognominabant, doctor, pictor, medicus: Geraldus ab adoleſcentia vsque ſenilem vitæ finem ſemper ſcholarum Magiſter: Burkhardus poſt Abbas, præter ſingulares ſcientiæ & virtutum dotes, nobilitate, qua & cæteri pollebant, regalis. Hi quatuor prælecti à fratribus ianuæ eccleſiæ clauſæ appropiant, & Epiſcopum, ſi ad ſe intrare dignetur, Amalungum vt ſecum ſolum ſumeret rogant. Erat autem hic Ekkehardi frater laicus admodum litteratus, orator in conciliis facundiſſimus, conſilio magnus, religione Monachus: qui & dulcis ad omnia erat & iocundus, in quodcumque rem, vt aiebant, vertere vellet potentiſſimus. Huic ſoli, vt audiuimus, laico ab vllius memoria Capituli domum intrare permiſſum eſt. Operæ pretium erit dicere, ſi memor ſim quæ à diuerſis diuerſa audiui, quantos vtique DEI ſpiritus die illa tenuerit, quæ ratio, & confeſſionis fratrum humilitas. Reos ſe quidem eſſe, quod Dominum inſolentem minus perpeti poſſint, & quod is, quem liberi patrem elegerint, pro liberis ſe ſeruos fecerit, æquanimius non tolerarint:

rarint: Euangelicæ patientiæ eſſe vsque ad mortem obedire, ſed hoc ſi in perſecutione tyrannus infeſtet, carnifex laniet: ſe quidem in pace eccleſiæ patrem qui filios diligere non odire, paſtorem qui oues tondere non glutire libeat, priuilegii iure elegiſſe: illum vero, lupo veniente, noctu nemini ouium verbum dantem fugiſſe, ſe lupis reliquiſſe, inſuper theſauros eccleſiæ clam à ſe raptos perdidiſſe: tandemque poſtquam abbatiam S. Gallo honoram incautela ſui amiſit, quaſi re bene geſta ſuper nos tanquam paſtor & pater (aiunt) venit, quibus vtique nec amicus eſt, poſt & quando nos deſertor aufugit, neque per litteras neque per nuncium vmquam vno verbo conſolatus eſt. Et Walto Decanus; Sed ô ſancte DEI frater tanto tempore quoniam per te nobis deſertorem ipſum imperii iuſſu iterum imponendum audiuimus, tibi Epiſcopo & fratri honorem debitum impendere non dubitauimus, ſed illi non ita. Tu quoque inſolentia, qua volebas, vſus es in fratrem noſtrum & tuum. Scias autem nobis animo firmiſſime ſediſſe redaperto clauſtro, quod quidam inconſultius clauſerant, quoniam quidem noſtrum eſt * nemini reſiſtere, introitum non vetare: domicilium autem, quod per S. Gallum nidus noſter eſt, vsque ad querelas Regi dirigendas, quoquomodo illum patiamur, etiamſi alapas incuſſerit, velle fouere. Quorundam autem animos, qui eum fugere, &, vt ipſi aiebant, tyranno cedere cogitabant, ægre ſedauimus, & quicquid DEVS de nobis fieri pro peccatis permiſerit, nobiſcum pati perſuaſimus. Poſtquam ſic per Waltonem Decanum hominem præter dotes generis & virtutum, verbo potentem omnium aſſenſu peroratum eſt, Epiſcopus lacrimatur. Et Amalung: Nobis duobus (inquit) qui ad tantæ molis cauſam introducti ſumus nunc non eſt flendum, ſed ſolatiis ſi quæ poſſumus & conſiliis, in articulo hoc commodis, ſancte pater, agendum. Optimum videri in aurem dixit, vt ipſum primum fratris, in quem manum miſit, animum nec non & omnium fratrum quantum poſſet leniret, ne triſticiam hanc ſuper triſticiam habentes minus parerent conſiliis. Surgens vero Epiſcopus, veniam quidem ab omnibus ſibi aſſurgentibus petens, Victori per ſe proſternitur: à quo ſubleuatus pacem, Decano monente, viro ſanctus obtulit & recepit. Purpuram vero magni pretii, quam ipſe protinus S. Gallo dedit, fratri læſo poſtea tradidit. Conſilio tum breuiter habito, concordiæ cedere omnib. perſuaſis, Victor tantum ſolus condiciones quaſdã cum Abbate agendas inſtrepitat: cui animo ſaniores reſultãt, introductoq; in clauſtrũ Abbate Epiſcopus cũ Amalungo in partem illum ſumentes tragœdiã fratrũ pandunt, qualemq; ſe inter eos veniens exhibeat præmonent. Enimuero niſi rigori ſolito verbis & geſtu, prout tẽpus tunc erat, aliquantulum cederet, nouiſſima peiora priorib. futura præſagiunt. At ille, quæcunq; duo illi ſuadeant, tamen ne Abbatis nomen in ſe vileſceret videant, facere ſpondet. Et Epiſcopus: ſunt, inquit, inter ipſos viri, vt noſti, quibus hoc regnum maioris conſilii non habet, Regi ipſi noti & grati, quibus te placet primitus pacificari, & eorum conſultorem aggredi. Bene, ait, ſanctiſſime monuiſti, id ambo vt agendo agatis poſtulo. Ingreditur tũc ſolus perſuaſor fratrũ Epiſcopus. quib. lenitis cum Decanum aſſumere regrediens vellet, ſine capite ſe inueniri nolle cæteri inquiunt: quatuor autem illos, quos diximus, cum illo progredi ſanxerunt. Quibus ille in aurem conſulto quædam locutus cum ipſis egreditur, Abbatem dux talibus aggreſſurus commilitonib. & ſubridens dixit: Prima coniunctio acerrima eſt. Amalung. autẽ, vbi germanum vidit cum illis, ſurgens occurrit viris, & ſilentio: Benedictionẽ ab illo, ait, non adhuc petatis, ſed patientes eſtote, & cõfirmate corda, & taciti vsq; dũ quid ſentiat ab ipſo audiatis conſiſtite. Sicut ſilua, inquit, perſonat, ſic echo

*al. nem. manu reſiſt.

echo reſultet. Appropiantibus vero Abbas aſſurgens *Benedicite* prætulit. Quibus tacitis Amalung: Quãtum mihi, inquit, de regula innotuit, minores à maiore benedictionẽ habent pro tempore petere. Et Epiſcopus: Magna, inquit, donaria tibi frater offerimus. Et ille: Vtinam mihi, inquit, vt ego ipſis offerar, Dominus donet. Factum eſt vtrimque ſilentium, parantur alloquia: quæ Amalung ne forte commotionem parerent pertimeſcens: Eya, inquit, conſilium meum faceſſere (*id eſt capere*) vtrimque dignamini. De ſimultatibus rogo nullum iam verbum hinc inde loquamini, ſed in pace Domini omni faſtu depoſito vtrimque veniam petentes oſculemini. Placuit Epiſcopo & vtrisque conſilium, in venias & in oſcula ruendo. Poſt pauca paucis verba vtrimque ſemet anticipantes *confidunt vnanimes: conferuntur conſilia, qualiter totum corpus capiti & caput corpori reſtituatur. Stat conſilium patrem filiis oblatum in S. Benedicti, cuius imago appicta ſedebat, ponere ſolium. Inducitur manu Epiſcopi, locatusque parumper reſidet: tandemque aſſurgens lacrimando in veniam corruit, ſed & Epiſcopo ſecum ruente, fratres omnes econtra ruebant. Erat facietenus videre, Spiritum ſanctum opus ſuum ibimet agere. Oſculatis ſingulis vnanimitas in domo ſolidatur. Amalungus vero homo iocunditatis, gratæ vox dulcedinis ſequentiam *Laus ſit ô fidelis Deus* gratulanter incipiens, Epiſcopo & Abbate cunctisq; iuuantibus conſummauit. Agitur dies in lætitia, longos rancores caritas fregit.

Gloſſema.

al. conſedunt.

Non tulit hanc ſpeciem furiato pectore Victor.

Ex Virgil. 2. Æneid. de Choroebo.

Abbatem quippe in ſede ſua cum vidiſſet, turbidus exiliit, & quaſi loco ceſſurus capituli domo exiuit. Quem tamen Epiſcopus prout potuit reuocatum deliniuit, & in Abbatis gratiam reductum ad tempus compeſcuit: quod tamen poſt abſceſſum eius minus quidem profuit. Egreditur poſt aliquot dies loco Epiſcopus ad ſuos iturus, Victoremque, vt putabat, in gratia ſtabilitum reliquerat. Accidit autem tempore labente, vt ad amicos foras eundi à Decano licentiam Victor peteret, reuera Enzelinum modernum Fabariæ Abbatem, vt Craloni damnis inſultaret, vel etiam cum illo penitus perſiſteret, petiturus. Inſinuatur Abbati deforis tunc agenti, Victorem quidem abſceſſum non paruis impenſis ſe celato parare. Mittit ille ſecretius ad militem ſuum quendam viæ eius contiguum, vt eum cuſtodiret, clauſtroque ſuo inuitum reduceret. Nemo enim de familia Galli tanti generis viro vim inferre auderet. Cuſtoditus invaditur, vt redeat primo rogatur, tandem cum nollet haſtarum impulſibus compellitur. At ille robur quoddam è proximo rapiens militem ipſum capite incutiens equo cadere fecit ſeminecem. Eo autem cadente omnes pariter ſui Victorem inuadentes equo deiiciunt oculosq; illi proh dolor furibundi eruũt. Miles autẽ ille, cum refocillatus illo iam cœcato ad ſe rediret, multũ doluit, quoniam ſibimet deinceps domo propria exulandum non dubitauit. Nam aliquanto poſt hæc elapſo tempore amicis viri obuius occiditur: armiger quoque eius, qui facinori intererat, in arbore ſuſpenditur. Deportatus per ſiluam ad proxima armentariorum cœnobii magalia, cœcus intimatur in cœnobio fratribus. Fitque in monaſterio non ferenda confuſio, pene omnibus in Abbatis inſolentiam facinus vergentibus. At diſcipuli hominis pluresque de fratribus celeres ad illum venientes, luctus tali orbo inſpecto miſcent & in cœlum eiulatus. Re tandem Abbas audita monaſterium in tali confuſione ingredi diſtulit, ſine armis autem non eſſe fidelium conſilio curauit, quoniam propinquorum cœci minas ſæuas audiuerant. Miſit tandem nuncium Decano Waltoni, vti fratrem illum ſollicite curaret. At ille ſeuerus etiam & ipſe: Alius, inquit, dum ego Decanus ſum, cu-

ret. Dic ergo illi, quod ante me Decani ſemper infirmos curabant non iuſſi, ſed talem numquam, raroque quiſquam Abbatum Monachum, quem cœcari fecerit, Decano curandum commiſit. Talibus ille reſponſis tanti viri auditis, vt Waningum in omnibus tempeſtatibus ſuis Capellanum eius dicere audiuimus, tantum contabuit, vt vix loqui reſidens valeret. Victor deinde, per Notkerum Medicum orbibus in breui ſanatis, in bonis poſtea operibus ſemet exercuit. Et vt ea, quæ de eo audiueram, breui perſtringam, Argentinenſis quidam, Erchinbaldus nomine, ſanguinis ſui Epiſcopus ſub Burkhardo Abbate propter doctrinas & miſeriæ conſolationem permiſſo ipſius ad ſe hominem traxit, & vrbem ſuam doctrinis eius floridam fecit. Tandem autem Epiſcopo defuncto cellam quandam heremiticam intra Hochfeldinos montes, Longum mare vocatam, ſolitario defuncto ingreſſus per multos annos tenuit, multasque virtutes, vt ibi celebre eſt, in extremis ſuis faciens, ſanctiſſimus circumquaque habitus diem ſenex obiit. Veni autem & ego ipſe in locum ad quendam tunc temporis magni nominis ſolitarium, videnſque inter colloquia ſepulchrum quoddam plus cæteris honoratum, cuiusnam id eſſet quæſiueram. Sancti Victoris eſſe ait. Et cum breuiter mihi vitam eius & caſus vtique plus notos panderet, nihil venenatum ſuper illum tumulum viuens progredi poſſe aſſeruit. Serpentes autem enormes ibi videre eſt plures, & reptilia informia. Vsque huc de Victore. At Cralo quaſi corpore triſticia effœto & doloribus incedere cœpit in dies amplius languidulo. Nam & fama erat venturos quantocius ab Imperio, qui eum ob vindictam facinoris depoſituri erant à regiminis ſolio. Nam Regem procul contra Danos Sleſuuick agentem factum non latuit. Ingreſſo tandem monaſterium variæ ei res erant cum variis. Quadam autem die quorundam quaſi fidelium conſilio fratribus, ſed & Victore, præſentibus rogat licere ſibi conſcientiam in ara S. Galli iuramento purgare de eo, quod in Victore patratum eſt, facinore, ita vti ſic ſibi Deus lumen æternum daturus ſit, ſicut ipſe in priuatione luminum eius hominis reus fuerit. Ad quæ Gerhaldus ad reſponſa, vt aiebant, ſemper paratiſſimus: Prætermiſſo, inquit, quod manus in illum mittere Domine mi iuſſeras, ne ſic quidem tanti facinoris, vt aiunt, cauſa fueris. Tandem vero nemini iam fratrum animo ſedit, illum iureiurando reatum ipſum à ceruice ſua excutere poſſe. Differtur tamen cauſa propter honorem eius in poſterum, præter quod etiam ipſa die Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptim apud S. Magnum circa Wiboradæ clauſulam includere ipſe condixerat. Nam & antea quidem Rachilda poſt Wiboradæ paſſionem iugiſſima primo ad DEVM aſſumpta: Perchtera quædam vidua ſancta cum & ipſa includi apud nos optaſſet, & clauſula eius ſibi oblata pene annum in probatione laudabilis appareret, vulgi viſitationes crebras & inanes deuitans in cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii includi rogauerat, magnarum virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. Obiit quoque cum omnium dolore Walto Decanus, & in locum eius ſubrogatur Burkhardus, & anno elapſo velut comitus poſt eum fit Ekkehardus Decanus. In quo tandem Cralo plus quam in ſemet confiſus loco, quoniam imbecillior in dies erat, interdum cedens Herginiſowam pro pauſatione creber adierat, fratribusq; abſentiam eius non ægre ferentibus ibi manebat. Nam in Ekkehardo natura & ſtudio caritatis dulcedine pleno ſpiritus cunctorum quieuerat: qui de Ionswilare, quod vt diximus ipſe requiſiuit & tenuit, hebdomadam ſeptem cottidie victualium ſtatuit cum pane abundo & quinq; menſuris de ceruiſia: quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit. Hic aliquando Romam pro voto pergens Papæ intimus

mus factus aliquandiuque apud illum propter doctrinam detetus, aeris terræ vicio morbo corripitur, perque ſex hebdomadas lecto tenetur. Papa vero ſæpe eum viſitans impenſorum copiam dabat. At ille quadam die ſatis iam tarde quidem eum rogat, vt, quando proxime ſe viſitet, Iohannis Baptiſtæ reliquias ſecum ferat. Erat enim ſemper aſſertor eius & amator validus. At ille mane proximo ad eum cum reliquiis cum accederet, æger in amplexus ipſarum & Papę aſſurgens ex illa hora melius habere cœpit, & cum in breui conualeſceret, reliquiis Baptiſtæ & multorum ab Apoſtolico donatus Sanctorum, ſoſpes domum rediit, & permiſſo Burkhardi tunc Abbatis & dote eccleſiam illis decoram parauit. Multa de eo poſt dicenda ſunt, ſed prius à quo ſpiritu ductus ſit ex verbis illius noſci liceat. Scripſit enim doctus ille ſequentias, *Prompta mente canamus*, *Summum præconem Chriſti*, *Qui benedici cupitis*, *A ſolis occaſu*. De S. Afra antiphonas vt reliquias eius mereretur Luitoldo Epiſcopo & ſequentiam dictauit, & hymnum *O martyr æterni patris*, antiphonam *Ambulans Ieſus*, *Adoremus glorioſiſſimum*. Scripſit & in ſcholis metrico magiſtro vacillanter quidem, quia in affectione non in habitu erat puer, vitam Waltharii Manufortis. Quam Magontiæ poſiti Aribone Archiepiſcopo iubente pro poſſe & noſſe noſtro correximus. Barbaries enim & idiomata eius Teutonē adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. Vnde male docere ſolent diſcipulos ſemimagiſtri dicentes: *Videte quomodo diſertiſſime coram Teutone aliquo proloqui deceat, & eadem ſerie in Latinum verba vertite.* Quæ deceptio Ekkehardum in opere illo adhuc puerum fefellit, ſed poſtea non ſic, vt in Lydio Charro mannico mole vt vincendi ipſe quoque oppreſſit. Obtulit autem ille S. Gallo ad monachatum quatuor ex fratribus vel ſororibus nepotes ſuos: duos ſibi æquiuocos, Burkhardum quoq; poſt Abbatem, Notkerum Magiſtrum noſtrum: quorum quiſq; eccleſiæ dicendus ſit ſpeculum, de quibus loco ſuo memoralia ſua dicemus. Vnusquiſq; enim ipſorum libro ſuo ſufficeret. Tales palmites dum vitis illa iam mitteret, bene matura in die Felicis in Pincis vindemiata eſt ipſa. Talis autem luctus de obitu hominis erat, vt Decanus poſt illum Immo poſtq; Abbas ipſe ad S. Michahelem, vbi liberius eiulare poſſet corpore eius in feretro poſito ſecederet ita vociferans: Vide Domine

—— *& conſidera quem vindemiaueris ita.*

Et his quidem per digreſſionem dictis ad Cralonem redeamus. Enimuero Ekkehardum hic defunctum ad facta ſua inſignia mox reſuſcitabimus. Cralo autem cum in dies viribus deficeret, & iam ſæpe Victoris amicis milites ſui ſecuritatem fruſtra pro eo porrigerent armis infra foriſque communiens cuſtoditur. Tandem vero communi conſilio reſponſa totius Abbatiæ committit Ekkehardo. Ipſe autem in Herginſowam exercitii gratia equitans ibi in lectum decidit. Videns autem finem vitæ adeſſe, Ekkehardum cum fratribus ſanioris conſilii euocans diſpoſuit domui & ipſe pro ſe Abbatem eligere. Facile omnibus perſuaſis viam omnium ingreſſus eſt, reportatusque cœnobium honorifice ſepelitur. At Ekkehardus Ottone apud Anglos cum Adaltage Rege ipſorum ſocero ſuo aliquandiu agente, vt iunctis viribus Chnutonem Danorum debellarent Regem, habenas Abbatiæ, ſicut ſub Abbate viuo ſolebat, vsque ad cognitionem Imperii ſtrenue regebat. Accidit autem vt quadam die foras iturus ante portam equo in glacie lapſo tibiam pedemque confringeret, hisque non recte coagulatis poſtmodum claudicaret. Qua cauſa electionem ſuam omnium fratrum concordia in Burkhardum vnanimem ſuum tranſtulit, de quo ſupra diximus: de quo etiam adhuc altius quædam repetere habemus.

CAPVT X.

De Burkhardo Ingenito & parentibus eius.

VODALRICVS quidam Comes de Karoli proſapia Wendilgartam Henrici Regis de filia neptim vxorem accipiens Adalhardum, qui Gallo Altſtetten poſt tradidit, de ea & filiam procreauit. Hic nuncio Buochorn, vbi habitauit, accepto Vngros Noricum, vbi prædia ei erant, irruere, hoſtes cum cæteris bello aggreſſus victus capitur, & in Vngariam captiuus aſportatur. Qui autem Vngros Aggerenos putant, longa via erant. Wendilgarth vero quaſi viro, vt fama erat, occiſo vidua ad nuptias petita nutu DEI nubere noluit, ſed Salomone rogato ad S. Gallum conceſſit, vbi ſibi iuxta Wiboradam caminata conſtructa de ſuo vixit, fratribus & pauperibus pro anima viri quaſi defuncti multa largitur. Dulciaminum autem cum eſſet auida & nouitatum ſemper appetens, vti delicate nutrita & hiis aſſueta, increpata eſt à Wiborada, quoniam non eſſet ſignum pudicitiæ in fœmina appetere varia cibamina. Quadam autem die ante clauſulam virginis cum ſediſſet ad colloquia, poma ſibi dari ad veſcendum, ſi dulcia ibi haberet, petiuerat. Quibus pauperes vtuntur, illa, ait, habeo pulcherrima, proferensque mala de ſilua acidiſſima inhianti & de manibus ei rapienti reliquerat. At illa vix vnum dimidium ore & oculis contractis vorans, cætera proiiciens: Auſtera es, ait, auſtera ſunt & mala tua. Et cum eſſet litterata: *Si omnia*, inquit, *mala factor talia creaſſet, numquam Eua malum guſtaſſet.* Bene, ait illa, Euam memoraſti: enimuero quomodo & tu, ſic deliciarum auida erat, ideo in eſca vnius mali peccauerat. Abſceſſit fœmina nobilitatis rubore perfuſa per virginem humilitatis, vimque poſthæc ſibimet inferens dulciamina occurſantia ligurrire (*id eſt ſummatim guſtare*) abſtinuit, tantaque monitrice in breui adeo excreuit, vt ſacrum velamen, quod antea detrectauit, à iam dicto Epiſcopo imponi ſibi ſynodo fauente rogauerit. Quo facto, laicali in tantum exuta eſt animo, vt virtutibus cum incluſis aſſuefacta poſt Rachildam, quæ paſſim in corpore & mamillis vlceroſa cottidie emori viſa eſt, includi optauerit. Et quia *fere & ipſam quidem martyrem (*ſcilicet Rachildam*) incidimus, leuius ei erat cum magiſtra (*ſcilicet VViborada*) ſemel cerebrum diſpergendum obtuliſſe, quam XXI. poſt illam annis teſta ſaniem cum S. Iob incluſam raſiſſe. Cum tamen interea ieiunare & orare (vigilare enim dolores dabant) & elemoſynas dare non tæderet, vt de illa *Ekkehart, qui ſupra, conſobrinus eius cecinit:

Exgloſſemate.

*2. mſs. vere. Incluſa gloſſatoris ſunt.

*Senior Decanus.

Hanc Sathan hanc læſit, cum Iob ſaniem ſibi raſit:
Ieiunans fleuit, tormenta dolens vigilauit.

Neque enim vitam vel paſſionem votiuæ martyris lucidius ſuccingere potuit. Ad cuius ſepulchrum in repentinis anguſtiarum motibus, experto credite, multum valet oraſſe. Venerat quarto anno nunciante anniuerſarius, vt credebat, viri ſui amarus, & Wendilgarth Buochorn adiens diſperſit vt ſolebat, dedit pauperibus. Et ecce Vodalricus captiuitate fortuito elapſus eam inter cęteros pannoſos, clam deſtina arte ſe celans, vt ſibi veſtem daret inclamat. Quem illa quod improbe audaciusq; mendicaret increpitans, veſtem tamen ei velut indignans dedit. At ille manum dantis cum veſte ſtringens ad ſe tractam amplexatus, vellet nollet oſculatus eſt, capillisq; prolixis in collum manu reiectis cum etiam aliqui alapas minitaſſent: Parcite quæſo, ait,

ait,tamdem alapis,quas multas pertuli, & Vodalricum veſtrum recognoſcite. Audita tandem voce Domini milites ſtupidi, vultuque quondam noto inter crines recognito, clamoſe ſalutant, familia gratulans vociferatur. Wendilgarth autem dum quaſi dedecus ab aliquo paſſa ſtupida reſediſſet; Nunc demum(ait) Vodalricum mortuum ſentio,cum talem ab aliquo pertuli violentiam. Ille autem cum ei manum de vulnere aliquo quondam notiſſimo ad alleuandum porrigeret ſignabilem,quaſi de ſomno euigilans; Dominus meus,ait, omnium hominum cariſſimus. Salue (ait) Domine, ſalue ſemper dulciſſime.Et inter oſcula & amplexus; Induite, inquit, Dominum veſtrum, donec ei lauacrum ad horam acceleretis.

Indutus vero; Eamus, inquit,ad eccleſiam. & inter eundum; Quæſo, ait, quis capiti tuo velum illud impoſuit? Audito quod in ſynodo Epiſcopus,tacitus ſibimet; Nec ego te iam, niſi eius permiſſo,amplecti (ait) habeo. Laudes à clericis tandem, qui plures ad diem conuenerant, inchoantur, à plebe perſoluuntur: miſſas proviuo non pro defuncto in gaudiis celebrant. Itur lauatum, fama volans vt fit multos adduxit. Conuiuio diei opipare (*id eſt laute*) peracto dies multi lætificantur.In proximo fit ſynodus,repetit vxorem,quam Deo ille ſubarrauerat, ab Epiſcopo Vodalricus.Velum manu Epiſcopi ablatum in ſcriniis eccleſiæ ſynodi decreto ſeruandum locatur, vt ſi vir eius prior obierit,vidua illud reinduat. Nuptiæ tandem aguntur à principio,concepit mulier, Gallumque ſuum & incluſas ſanctas viro comite votiue adiens, ſi maſculum pepererit, S. Gallo Monachum deuouit. Abeunt igitur domum. *Gloſſema.*

At tempore labente appropinquans partui prægnans periclitatur,& ante quatuordecim temporiui partus dies emoritur.Infans exciſus & aruinæ porci recens erutæ vbi incuteſceret inuolutus, bonæ indolis cum in breui apparuiſſet baptizatur & Burkhardus nominatur. Pater illum tandem nutricis ſinu adductum Gallo, vt cum matre vouerat, ſuper aram ipſius ponens cum terris in Hœſten & decimis multum matrem plorans initiauerat. Educatur puer in monaſterio delicate pulcherrimus. Solebant autem fratres eum cognominare Ingenitum. Et quoniam immature eſt editus, nec muſca illum ſine ſanguinis eruptione poſtea mordebat, ideoque & virgis in eo magiſter parcebat. Vir quoque factus virtutes ſibi ingenitas,quamuis carne imbecillis fuerit, ſemper amabat, & animo bene maturo immaturæ præerat carni. Tali ac tanto patri virtutes longa conſuetudine in naturam iam vertenti Ekkehardus honores ſibi oblatos omnium aſſenſibus obtulerat. Dirigitur tandem cum fratribus allectis magno Ottoni Magontiam, Chnutone Rege victo Schleſwich reuertenti: qui illum ante notiſſimum vt eminus aſpexit, Accelera, ait, nepotule & oſculare: (Puſillus quidem erat & pulcher facie) ſtringensque illum ſub chlamyde delicate tractauit. Videns autem ferulam; Eſtne mortuus,ait, Monachorum ſuorum ille * cæcator? Defunctus, inquiunt, Abbas noſter eſt ô Rex: in Deo nunc ſolo eſt quid fuerit. Deinde ſingulos oſculatus; quid velitis, ait, video: ſed quem velitis neſcio.Eum ipſum,aiunt, ô Rex quem amplexaris dominum noſtrum Burkhardum. quo dicto procidebant pariter.Surgere iuſſi;Sed & Pater noſter Ekkehardus precator noſter orationem vobis, aiunt,mandat & ſalutem, & promiſſorum frequentium in hoc vno vos memorem poſtulat. Vereor,ait ille, ne diſciplinarum ſeueritates, quas patres veſtri præ omnibus amauerant, exoſi ad hunc tantillum,mitem quidem vobis & cōſenſibilem,cōceſſeritis, & quare illum ipſum, quem dicitis, virum magnanimum non elegeratis? Deinde omni ſerie electionis per ordinem propalata, ad hoc etiam; Non adeo mitis ô Rex, in- *mſ. creator.

quiunt, hactenus fuit in diſciplinis, vt earum neglector quidem vllo modo ſit fore putandus? Quibus auditis dum quieſceret, conuerſus ad illum, amento virum, manum tenuit & delicatis verbis; Tune eris Abbatulus meus? ſi Domini voluntas ſit, fiat & mea. Deinde illum ſecum duxit in eccleſiam ad Otigebam Reginam; Nepotem hunc meum, inquit, mox Abbatem te iuuante futurum ad tuam offero gratiam. Collectaque continuo facta, ferulam exigens tribuit ei verbis quibus ſolitum eſt Abbatiam. Ipſe autem *Te Deum laudamus* inchoans omnes, qui aderant, laudibus inſtare monebat.

Quibus ita finitis cum Abbatem nouum Regina in partem ſumptum amice haberet, calicem S. Galli magni pretii aureum dare, ſi ei Fabarienſis Abbatia reddi poſſit, pollicetur. Regii iuris, ait illa, ambo ſunt & calix & Abbatia. Sed petitionem tuam opportunius forte alia quam nūc vice ego quidem Domino meo intimabo. Quapropter quia nunc vnam accepiſti, domum redito, & cum proximo adueneris, pro altera puto commodius interpellare tunc habebis. Miſſione deinde hilariter ſibi ab Imperatore data, domum rediit. Qualem autem ſe conſiliis Ekkehardi quantumque exhibuerit, pauperes nec non fratrum & familiæ pars multa, quam videmus adhuc hodie, quidem interdum cum lacrimis teſtari ſolet. Delicatus autem cum eſſet, vt diximus, Epiſcopi tunc quidem Cuonradi iuſſu carnes edebat. Quod tamē pace nouitatis Monachorum, qui irritare nunc Deum ſolent in adinuentionibus ſuis, vt multiplicetur in eis ruina, nequaquam dixerim. Quibus tamen licentius erat carnes crudas laniare, quam infanda plura, quæ quaſi religioſi ſuperſtitione quadam ſchismatica aſſolēt, facere. Nimia eſt tamen, ſi auſim dicere, varietas veſtis eccleſiæ, qua ſcribitur induere ſi vtroſque quos dicimus ſuo quidem colore in eam dignatur intexere aut deforis, vt interdum ſolet,* polymitare. Relinquamus neceſſe eſt Deo ſoli iudicium ſuum: cum tamen id audēter & veraci argumento poſſimus aſſerere, ſi aliqui apud nos in his ſchiſmatum tempeſtatibus cœlum, vt vere quidem faciunt, adipiſci nituntur, acrius quam in Patrum ſerenitatibus, vt aciem Sathanæ perrumpant, aſſurgere habēt in clypeum, validius torquere ſpicula, acutius iacere tela. At Burkhardus elemoſynas, vt ab infantia ſolebat, quia nunc copia maior foret, agere nimium lætatus non egenis ſolum & peregrinis, ſed paſſim tam fratrum quam familiæ palam & clam diſperſit dedit pauperibus. Cumque hoc ſedulus dies & noctes agens ſubnudus interdum domum rediſſet vel nudipes, Camerarius ſuus Richere fratris quidē filius incuſabat illum crebro ſecretius, quaſi camera ſua diſperſiones eius ferre non poſſet, cum vnis diſtractis ſemper alia repoſceret. Cumque ille aliquando nepotem, ne ſibi moleſtus eſſet, ſecretius argueret; Enimvero, ait, ſi tu non dederis quæ poſtulo, alium ſcio (Decanum dicens) qui in quantiſcumque poterit, me quidem adiuuabit. Nam ille ſæpius quæ egenis dem quam tu, roccos videlicet & camiſias, caligas & calceos, & cætera vsque ad cingula mihi clam ſuggerit, ſed & ſub opertorio lectuli vt ibi inueniam abſcondit.

*al. polimetare.

Cum autem etiam Ekkehardus ipſe per ſe eſſet elemoſynarius, iocundum quiddam de eo dicemus. Hominem quemdam domeſticum cum ad hoc quidem deſtinauerit, vt ſi quos ei pauperes vel peregrinos diceret, clam in domo ad hoc decreta lauaret, raderet, veſtitos reficeret, & noctibus iuſſos vt nemini dicerent à ſe emitteret. Accidit quadam die vt ei contractum, Gallum genere, carruca aduectum, vt ſolebat, committeret. Quem ille groſſum quidem & craſſum cum toto virtutum annifu, clauſo ſuper ſe ſolos vt iuſſus eſt oſtio, vix in vas lauacri prouolueret, maledicens (erat enim iraſcibilis) vere, ait, ſimpliciorem quam Dominum meum hodie neſcio hominē, qui cui benefaciat diſcer-

diſcernere neſcit, mihi quoque tam pinguem helluonem dorſo ſuſtollere iniunxit. At contractus cum aqua ſibi lauacri nimis videretur calida, Gallice ruſtice, *kalt kalt eſt*, ait. At ille quoniam id Teutonum lingua *frigidum eſt* ſonat, & ego, inquit, calefaciam: hauſtamque de lebete feruenti lauacro infundit aquam.

At ille cum clamore horrido; *Eya mi kalt eſt kalt eſt*, ait. Enimvero, ait ille, ſi adhuc frigidum eſt, ego hodie ſi vixero tibi illud caleficabo, & hauriens adhuc ardentiorem infudit. At ille bullientis aquæ feruorem ferre non ſuſtinens, oblitus contracturæ citus aſſurrexit, lauacro exiliuit, ad oſtium recludendum vt fugeret velociter currens cum peſſulo aliquandiu luctatur. Sed & hominem vbi deceptorem vidit, titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes ſine numero nudo infregit. At Ekkehardus turbam & voces in ſuperiori domo audiens, acriter in vtrumque cum citius deſcenderet Teutonice & Romanice inuectus eſt, hunc cur falleret, illum cur ſibi ad puniendum hominem non reſeruaſſet, increpitans. Eya, ille ait, mi DOMINE ſeuere, tute ei corniculum abmorderes, & plures quam ego nunc illius ori infringeres? enimvero longe aliud ageres, ſceleſtum hunc veſtitum & ſaturum noctu à te deoſculatum dimitteres, quod vt te noui & hodie facturus es. Et ille, *ô ſeruum* (ait) *furciferum! annon licet mihi facere quod volo?* &c. His peractis caſtigatum quidem verbis hominem & ne facinus tale vmquam repeteret iurare coactum abire permiſit. Et quoniam hic locum aptum puto, de Ekkehardo ſororis eius filio, quem & ipſe & Geraldus docuerant ſeuere, rem arduam aggredior: quoniam cum tales viri aut nulli aut nunc rariſſimi ſint, diſcredi mihi vereor. Erat hic facie adeo decorus vt inſpicientes, ſicut Ioſephus de Moyſe ſcribit, gratia ſui detineret, vt Otto Saxonicus Rufus de illo; *Nemini vmquam*, ait, *Benedicti cuculla decentius inſederat*: ſtatura procerus, forti aſſimilis, æqualiter groſſus, oculis fulgoroſus, vt quidam ad Auguſtum ait;

Quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum: ſapientia & eloquentia, maxime autem conſiliis nemini id temporis poſtponendus. In ætate florida gloriæ, vt talis facturæ vir, quam humilitati proximior: ſed poſtea non ita, quia diſciplina, cum qua nihil vmquam participii ſuperbia habuit, in ipſo erat ſpectaculo digna. Doctor proſper & aſper, nam cum apud ſuum Gallum ambas ſcholas ſuas teneret, nemo præter exiles puſiones quicquam alteri niſi Latine auſus eſt proloqui. Et quos ad litterarum ſtudia tardiores vidiſſet, ad ſcribendum occupauerat & lineãdum: quorum amborum ipſe erat potentiſſimus, maxime in capitularibus litteris & auro, vt apparet in verſibus fornicis Galli, quos fecit.

Templum quod Gallo Gotzpertus ſtruxerat almo, *Verſus Ekkehardi Minoris Palatini.*
Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro.

Has ille litteras cultello conciſas illic liniuerat. In litteris autem ſtudioſe mediocres & nobiles æque erudiuerat: quorum tamen numeroſos Gallo & aliis ad ſummum euexerat. Eorum enim plures ipſe vidit Epiſcopos, vt quondam Magontiæ in generali concilio cum conſeſſum adveniens intraſſet, ſex ei quondam diſcipuli tunc Epiſcopi aſſurrexerant & magiſtrum ſalutabant. Et Wilegiſus Archiepiſcopus digito accitum oſculatus; Digne fili mi, ait, & tu quandoque cum talibus inthronizaberis. Cuius pedes cum peteret, manu eum delicate erexerat. Et quoniam præpoſtere fortunam hominis prælibauimus, ad altiora eius acta veniemus.

Hadawiga Heinrici Ducis filia, Sueuorum poſt Burkhardum virum Dux vidua, cum Duellio habitaret, femina admodum quidem pulchra

nimiæ

nimiæ ſeueritatis cum eſſet ſuis, longe lateq; terris erát terribilis. Hæc quondam paruula Conſtantino Græco Regi cum eſſet deſponſata, per eunuchos eius ad hoc miſſos litteris Græcis apprime eſt erudita. Sed cum imaginem virginis pictor eunuchus Domino mittendum vti ſimillime depingeret ſollicite eam inſpíceret, ipſa nuptias exoſa os diuaricabat & oculos. Sicque Græco peruicaciter repudiato, litteris poſt Latinis ſtudentem Burkhart illam Dux multipliciter dotatam duxit, & cum iam eſſet decrepitus, thalamo (vt aiebāt) ſecum nequaquam cubantem in proximo moriens quamuis non intactam, incognitam vt celebre eſt cum dotibus & Ducatu reliquit puellam. Hæc S. Gallum vidua orandi aliquando petiuerat cauſa. quam Burkhardus Abbas feſtiue ſuſceptam, vtique neptim, donis cum proſequi pararet, ipſa ſe alia dona nolle ait quam Ekkehardum ſibi doctorem ſi Duellium ad tempus concederet. Nam cum Portanarius eſſet, de voluntate ipſius ipſa cum eo pridie ſecreta condixerat. Quod cum Abbas ingrate quidem concederet, & auunculus diſſuaderet, ipſe tamen nihilo minus quæ petitus eſt facere pertenderat. Duellium die condicto cum ægre expectatus veniret, vltra quam ipſe vellet ſuſceptum in conclaue ſuo proximum, ſuum (vt ipſe ait) manu duxit magiſtrum. Ibi nocte & die cum familiari aliqua intrare ſolebat ad legendum pediſſequa, foribus tamen ſemper apertis, vt ſi quis etiam auſus quid eſſet, nihil quod diceret ſiniſtrum haberet. Illic quoque crebro ambos miniſtri & milites, Principes etiam terræ lectioni aut conſiliis inuenerant agentes. Moribus tamen illa ſuis ſeueris & efferis ſæpe virum exaſperans domi interdum quam ſecum manſiſſe multo malle fecerat. Vt in dorſi pallio & cortina lecti ſui quæ humilia ſentiens ipſe iuſſit deponi, deponentem illa iuſſit verberari, & Magiſtro multa rogāte vix conceſſit nō decapillari. Domū ille aut feſtis, aut quando libet, viſere iret, opinabile erat quantas homini impenſas nauibus Steinham præmiſerit, nouum illi ſemper aliquid in paraturis aut ſibimet vtendum aut Gallo offerendum acutiſſima ipſa Minerua præſtrui faciens. Inter quæ præter caſulas ſericas, cappas & ſtolas, alba eſt illa Philologiæ nuptiis auro inſignis: præter quæ dalmaticum & ſubtile pæne aurea, quæ poſtmodum, Immone Abbate ſibi antiphonarium quendam petitum denegante, acutia ſua verſipelli reſumpſerat. Patuerant his temporibus ora inuidorum, vt ſemper, in Monachos quaſi pro libitu viuentes. Poſitus eſt, vt cæteros relinquamus, & noſtra fortunia tangamus, Augenſibus Abbas de fratribus ipſorum nomimine Ruodmannus. Qui cum ſuis tyrannice præeſſet, pellem vellicare neſciens perſcinderet, linguam quoque malignam in S. Galli Monachos quaſi minus regulares quaqua poterat dilatabat. Erant adhuc S. Gallo præter Ekkehardum, quem dicimus, iunioresque quos patres nutriuerant multos, Ekkehardus Decanus bene validus, Gerhaldus, Notkerus, Chunibertus Altaha (*id eſt nomen loci*) poſt Abbas, Walto ſecundus, qui iuſſu Abbatis ſui Ruodmānum per Ekkehardum internuncium conuenientes linguæ parceret fraternæ rogabant. Quod ille cum minimi penderet, nuncium tamen & perſonæ honore & Ducis ſeueræ, ad quam etiam ille tunc ibat, timore tractabat condigne. Ipſe vero Ekkehardus cum hominem ad omnia aduerſatiuum prudēti facundia crebro inter agendum fruſtra conuinceret, minis eius validiſſimis motus ad monaſterium clam rediit, & qui obſtaculum aduentus ſui Duci rediceret in montem propinquum remiſit, & miſſionem Ruodmanni dedignās abiuit. At Ruodmannus ad Ducem eum abiſſe arbitratus equite aſcenſo S. Gallum noctu inuadens clauſtrum clamdeſtinus introiit, vt ſi quid reatui proximum inuenire poſſet, furtiue perſpiceret. Et cum clauſtrū ſibi notiſſimum circuiens vndique ſpeculatus fuiſſet, nihil voti ſui inueniens è parte eccleſiæ dormi-

Ex gloſſemate. Eſt Abbatia Bauariæ, de qua infra cap. 15.

dormitorium aſcendit, ſeceſſumque fratrum pedetemptiuus aſcendit & occulte reſedit. E veſtigio illum Ekkehardus homo ad omnia circumſpectus ſtrato ſurgens inſequitur neſcius eius, ſolumque hominem nactus miratur quisnam fratrum noctibus vobis inſolitam ita iret viam illam vitabundus. (Lumine enim ille officinæ obſcuro ſedebat occultus) Aliquãdiu autem cum quis ſit hæſitaſſet, runcore narium, quo commotus ſolebat, Ruodmannum eſſe perſenſerat, illicoque accenſam, quam fratrum quendam clam afferre monuit, Abbatis lucernam coram illo ſtatuit, & ſtramina apponens pro capellano procul conſtitit. Accedentesque ſolito fratres ſilentium nutibus monuit, miratos cui laterna ſteterit. Nam Abbas, cui ſoli laterna geri ſolita eſt, loco abfuit. Tandem diu expectatus cum neſcius ille quidnam facere poſſet ſurgeret, & laterna leuata abeuntem eadem qua eum veniſſe ſenſerat præiuit via. Et cum ad introitum eccleſiæ, vbi locus auditorii eſt, veniſſent, ſedere eum quoad eum Decano auunculo & fratribus intimaret, vt hoſpitem tantum non ignoraret, ſilenter monuit. Et ecce fratrum pars, maxime iuuenum, nouitate rei ſtupidi cum appropiaſſent, quidam ipſorum re agnita flagello de pyrali rapto ſceleſtum illum incurrens clamitat, & niſi animis ſaniores ei erecto ad ictum brachio occurriſſent, grandes incuſſiſſet. At ille ſe in anguſtia eſſe tandem ſentiens, ſi fugæ (inquit) copiam haberem, iuuenum optimi, profecto fugerem: nunc autem in veſtris quia velim nolim ſum manibus, mitius mecum quidem vos condecet agere, ſed & Decanum veſtrum & cæteros fratres expectare. Decanus tandem conſilio in breui petito ſuperuenit cum patribus.

At Notkerus Medicus Piperisgranum animoſior in illum; Malo tuo verſutiſſime hominum, leo quærens quos devores, fratrum quos alter Sathanas accuſas manus (inquit) incideras. Ille vero tanti viri verbis tremefactus Decanum animi piiſſimi non ignarus; Vide, ait ille, pater prudentiſſime, ne me æquiuoci tui artibus circumuentum dehoneſtari ſinas, & te poſtea intemporiue pœniteat. tandemque procidens, ecce (ait) veniam ab omnibus peto, vt in gratiam vobiſcum rediens deinceps talibus quidem abſtineam. Mouerat animis ſaniores repentina rerum in tam potenti mutatio. At alii, vt fit, aliud fremebant. Tandem conſulto Ekkehardi lenitis patribus, & per ipſos omnibus reconciliatus, ipſo comite ad ſuos vbi iuſſi expectabant eſt egreſſus, lętaque coram ſuis locutus abibat, obnixe Ekkehardum, vt quando proxime Duellium pergeret, ſe non præteriret inter cætera rogans.

Fratribus vero duo vaſa vini per ipſum pollicitus nave Steinaham in proximo miſit. Sed Burkhardus foris turbam audiens nimis cum adueniret doluit, quod tam ſecurus & liber abiuit, querelasque inauditæ rei Epiſcopo mãdat. Et ecce Ekkehardo æquiuoco Diacono poſt Decano, & Burkhardo puero poſt Abbate conſobrinis comitatus Duelliũ pergens iterum Augiæ Ruodmannum, vt condixerant, alloquitur. Inter colloquia verſutus ille artibus ſuis abuſus imparem non invenit, nã feſtinantẽ ne ſerus feminæ ſeueræ adueniret, equo decoro donat. quẽ ille cum parte comitatus cum præmitteret, paulisper inter verba lætitiæ & familiares aſtutiæ ictus ſciolus tardat, tandemque cũ inter amplexus & oſcula dimitteretur, ſupplantator ille hoſpiti ſuo in aurẽ; Fortunate, ait, qui tam pulchram diſcipulã docere habes grammaticã. Ad quod ille quaſi caro aſſenſu ſubridẽs talia in aurẽ aduerſario reddit amico; ſicut & tu, Sancte Domini, Kotelindam monialem pulchram, diſcipulam carã, docuiſti quidẽ dialecticam: dictoq; citius cũ ille neſcio quid reſibilare vellet, ab eo diuertens equo aſcenſo indignanter abiuit. At Otkerus frater & Miles Abba-

Abbatis cum motum ſenſiſſet, illum equum Domine mi vt mihi videtur penitus perdidiſti.

Fratres autem quos diximus duo illi, ſicut ab ipſis audiuimus, cum miſſionem peterent inclinati, auerſus ab illis ait fratri; Vtinam, inquit, poſt illum celeres qui equum illum nobilem mihi reducant mittere velles. Et ille; enimuero (ait) illam petit ille cum ſuis nunc feminam, vt cuiquam meorum quicquam illius tangere iubere non præſumā. Sic illi duo equis aſcenſis poſt Magiſtrum modeſte perrexerant. Aſcendentes autem montem apparuerunt Duci ad veſperas eunti. Quibus ſalutatis, (nam turbam Ruodmāni iam priorem audiuerat) enimuero, ait, vt audio Magiſter mi non percommodus laternifer fuiſti lupo illi aliunde caulas intranti. Cumque ille quidem ſubriſiſſet; *Per Hadvvigæ* illa ait *vitam* (ſic enim iurare ſolebat) *ſi imperitorum aliquis clauſtri illius inuaſori grandes infregiſſet, non ego curaſſem.* Altera deinde die cum diluculo, vt ibi ſolebant, ſilentium regulæ, cuius & ipſa exactrix erat ſollicita, de more perſoluiſſet, (nam iam monaſterium in monte ſtatuere cæperat) Magiſtrum lecturę adiit. & cum conſediſſet, ad quid puer ille venerit ipſo aſtāte inter cætera quęſiuit. Propter Gręciſmum, ille ait, Domina mi, vt ab ore veſtro aliquid raperet alias ſciolum vobis attuli. Puer autem ipſe pulcher aſpectu, metro cum eſſet paratiſſimus, ſic intulit;

Burckhardi Iunioris verſus.

Eſſe velim Græcus, cum ſim vix Domna Latinus.

In quo illa, ſicut nouarum rerum cupida, adeo eſt delectata vt ad ſe tractum oſculata ſcabello pedum proximius locaret. à quo vt repentinos ſibi adhuc verſus faceret, curioſa exegerat. Puer vero Magiſtros ambos intuitus, quaſi talis oſculi inſuetus, hæc intulit.

Eiusdem verſus.

Non poſſum prorſus dignos componere verſus,
Nam nimis expaui Duce me libante ſuaui.

Illa vero extra ſolitam ſeueritatem incachinnans verſa tandem puerum coram ſe ſtatuit, & eum antiphonam *Maria & flumina*, quam ipſa in Græcum tranſtulit, canere docuit, ita; Θάλασσαι καὶ ποταμοὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, ὑμνεῖτε πηγαὶ τὸν κύριον, ἀλληλούϊα. crebroque illum poſtea, cum vacaſſet, ad ſe vocatum repentinis ab eo verſibus exactis Græciſſare docuit, & vnice dilexit: tandem quoque abeuntem Horatio & quibusdam aliis, quos hodie armarium noſtrum habet, donauit libris. At EKKehardus Minor ille interea cum puero ad alios, vt ſolebat, quosdam Ducis Capellanos, quos illa nullo modo in curte ſua ocia tenere eſt paſſa, erudiendos ſeceſſerat. Nam & ipſe erat idoneè litteratus. Remanſerant ſolito ſoli ad legendum illi. Virgilius erat in manibus, ſed & locus ille;

—— Timeo Danaos & dona ferentes.

Locum hunc, EKKehardus ait, commode heri ego Domna mi memorare habui. Et cum ei quo modo ſe Abbas Augiam inuitatum equo honorabili donauerit, verſutis tamen ſermonibus inter dona non abſtinuerit, inſinuaſſet, vltima tamen vtrimque in aures ſuſurria celauiſſet; Vellem, ait illa, omnem illam quę nuperrime inter vos accidit à principio audire tragœdiam, quoniam ſi eam vere quidem audierim ignoro: miror etiam me Imperii vicaria tā prope aſſidente duo mei Ducatus monaſteria, me equidem ſpreta, tanta miſcuiſſe infortunia. Enimvero niſi cōſiliarii diſſuaſerint, vbi reatum inuenero, iuſte vindicare habeo. Et ille; Infidum eſt, ait, ſerena mi, vt ego quidem, qui reconciliationis poſt auunculum pars maxima fui, accuſatiue tibi quicquam quia aliter non potero poſt pacis oſcula dicam. Quamuis enim me illi heri in multis, vt ipſa hominem noſti, cum & dona ſteterint, clam ſtimulauerit, meum tamen nequaquam eſt tantam virorum pactam pacem ſcindere, cum & ego pro-

propter hoc non omittam quin paci prout ipſe quidem vult cum illo aſſentiam. Placuit mulieri ratio & rectilinium Magiſtri. Colloquium tamen publicum poſtea pro his & pro aliis regiminis cauſis Walewis villa edixit. illuc quoque Epiſcopum & Abbates venire iuſſerat. Ruodman autem Ekkehardum verba illa in aures dicta Duci propalaſſe ſuſpicatus animo contabuit, litterasque in montem ei per peregrinum ſagacem quendam direxit. Hæc, poſt ſe reparando inter ſe genere litteras verba; *Miror enim amicum meum ad omnia acutiſſimum, ſi nouiſſima illa in aures ſuſurria Dominæ Ductrici effuderat. Quod ſi forte feceras, renuncies rogo.* Eius autem è contra per eundem gerulum hæc, poſt aliqua, verba; *Neque enim tantæ apud formoſiſſimam meam vmquam fui fiduciæ, vt ſeueritatis eius auribus hæc auſim ingerere.* Hæc de mediis amborum breuitatis ego gratia excerpſeram breuibus. Abſolutus tandem timore maximo eius quam maxime timuiſſet, ad Kaminoldum tunc Epiſcopum ſe primo per nuncios vertit. Qui cum & ipſe ei pro fraude clauſtri inuaſi infeſtus fuerit, ratis donariis eum pacificauit. Deinde ipſum in montem duosque cum eo ad Ducem miſit cauſidicos. Epiſcopus quidem, quod in ſe peccaſſet, dimiſſum coram ea pronunciat. Cauſidici vero, ſi ab Epiſcopo liber eſt, gratia veſtri (aiũt) immerito Dux optima caret. Quibus illa; S. Galli, inquit, locus Imperialis libertatis cum ſit meique regiminis, immunitatis priuilegio pollet, quam ei præ illo ſub Abbatis nomine vere tyranno obtinebo, ſi potero. Legatur multa immunitati inſcripta: & quoniam Epiſcope mi pro eo veniſti, ſicut ius poſtulat, S. Gallo eam & Abbati reſoluat. Et quoniam mei iuris eſt, ſi laicus laicum, vt id ipſum iuridicialiter proloquar, inuolauerit, corã Comite meo lege multetur: multo magis, ſi regiæ libertatis Abbatem tyrannicus Abbas nocturnus inuaſerit, regali coram me ſententiæ ſubiacebit. Attamen maieſtatis reo niſi quod tanti viri vos quidem, qui pro illo loquimini, eſtis, ſi vel reſpondere iam absque præſentia Imperii me deceat neſcio. Tandem poſt plura cum conſiliarios, inter quos & Ekkehardum, adhibuiſſet, vix actum eſt vt Abbate noſtro per multam immunitatis prius in præſentia ſuorum, quos ad hoc direxerat, pro inuaſione illa numquam inter Monachos audita, reconciliato, die dato centum libras ante portas Duellii vt ſe deceret Ruodmannus oſtenderet, tandemque tunc gratiam ſuam haberet. Dieque dato quinquaginta Abbati Epiſcopi gratia remiſſis cætera recipi iuſſit. Miſit poſt dies iſtos Dux ipſa Burckhardo noſtro, cognato videlicet & amabili ſuo, ambulatorem valde decibilem & alacrem, vt animum ſuum læſum & ipſa leniret. Audiuit enim eum delicatis equis delectari nimium. Sed & ne pro ſe pigeret quidem orare, Kichimbach inuento equus præſentatur lætanter ſe continens. Quem ille continuo amore tantę Ductricis ſellari ſibi iubens, abiturus aſcendit. At equus exaltanter eum geſtans in poſtem valuarum curtis hominem teneritudinis, ingeniti tamen ardoris & alacritatis, impegit, & fœmur ei diſiungens vertibulo coxæ euulſit. Qua plaga cum per Notkerum pro poſſe ſanaretur, poſtea tamen absque geminis ſuſtentaculis ingredi non potuit. Et cum talia diu ſit paſſus, Richero iam dicto curtis ſuæ camerario, homini pro virtutibus vix comparando, Ekkehardi Decani iam ſeneſcentis vt ageret conſiliis & abbatiam pro ſe regeret, communi fratrum iniunxit conſenſu, taroq; cœnobium aliud iocundius quam Galli tunc floruit.

CAPVT XI.

De viſitatione ſub Burckhardo Ingenito Abbate S. Galli auctoritate Imperatoris Ottonis facta.

ASSVMPTVS eſt interea in aulam Ottonum patris & filii, Hadewiga agente, Ekkehardus vt capellæ ſemper immanens doctrinæ adoleſcentis Regis nec non & * ſummis dexter eſſet conſiliis: ibique in breui tãtus apparuit, vt in ore omnium eſſet ſummum eum aliquem expectare pontificatum. Nam & Adelheida Regina illum nunc ſancta, per ſe diligebat. Cumque ei ita aliquandiu agenti Abbatia Elevvangenſis quaſi ad expectandum, vt aiebant, offerretur à Regibus, & ipſe eam ſuſcipere ingratus non eſſet, Regina cum Duce, quoniam adhuc aulæ præ omnibus eſſet neceſſarius, fortunam diſtulerant, vsque illum Epiſcopio magno donarent.

*al. Summus.

At Ruodman cum & ipſe quidem multa dando Aulicis eſſet intimus, & EKKEHARDVS aliquando fratres ſuos vt inuiſeret, Palatio ad tempus ceſſiſſet, ſuſurrabat contra eum ſed & aduerſus cæteros, vt ſolebat, S. Galli Monachos, quaſi ipſe & quidam alii ex ipſis multa poſſidentes delicatius viuerent: cæteri autem famelici inediam paterentur, Abbas vero in infirmitate detentus minus eis conſulere poſſet. Se vero Coloniæ Monachum regulariſſimum noſſe Sandracum nomine, cui ſi copia daretur, tam potentes viros humiliando Benedicti viam ingredi cogeret. Perueniunt ad aures Imperii verba, & ecce EKKEHARDVS reuerſus ſuperuenit. Secreto Ottones illi infamiam narrant, ab ipſoque quidnam videatur quærunt. At ille amborum prouolutus pedibus, priuilegii noſtri modo memores ſint rogat: de cætero vero quoſcumque velint ad perſpiciendum quæ religio in loco ſit dirigant, & ſi quid ibi deuium reperiatur, conſilio perſpicientium tunc quidem emendent. Otto vero pater; Neque enim, ait, vt nepotem meum priuilegii veſtri Abbatem deponam, facile etſi etiam clinicus (*id eſt paralyticus*) fiat animo erit. Infamiam tamen, quam audis, aboleri vobis ipſis petendum erat. Rogat ille tandem, vti quoſcumque, præter Ruodmannum ſolum, vellent in locum dirigerent, quoniam hæc ipſa (inquiens) infamia technis ipſius eſt in Aula veſtra. Audita quoque & ipſius odii cauſa, nihilo minus conſilio inito inter Epiſcopos & Abbates ad hoc electos ſedecim in locum Galli dirigunt. Et Otto filius in conſeſſum eorum à patre miſſus; Ite, inquit, vos nominati Epiſcopi cum Abbatibus, cœnobii Sanct. Galli Monachos qui infamantur correcturi: & quia repentina rerum mutatio ſemper nouiſſimum errorem priori facit peiorem, ideo tot magni conſilii angelos (pater meus dicit) dirigimus, vt prudentia omnium veſtrum collata, ſi qua nimis ibi contra Deum ſenſerit eſſe, manere non ſinat; ſi qua autem portabilia viderit, ipſis quidem cum ratione vos monentibus ſtare patiamur. Scimus enim quocumque more viuant virtutum tamen S. Gallo non defore viros. Si autem ſcientia, quæ inflat, elatos ibi ſenſeritis, & nuncii veſtri vt ſit in aliquo contradictores, nobis tales in Aulam adducite, vt ex eis ſi idonei ſint ſcholis aliquibus, quæ in regno vacillant, præponantur: ſin autem, in regularia clauſtra includamus.

Gloſſema.

Huic edicto Ekkehardus conſulto cum non intereſſet, ſed nec Ruodmannus quidem, Arnolfus Tullo Epiſcopus; Rem arduam Domine mi Rex, inquit,

inquit, aggredi habebimus; & vt ego ſuſpicor infamia talis ex inuidiæ fonte orta eſt. Ego enim nupertime votiuus quidem illum locum adiueram, & ſimilem caritatem in regno patris tui neſcio ſi inuenerim: ſed & cætera in opere Dei, quæ videram, incomparanda dicebam. Quapropter quantum in me eſt, ſine magnæ cauſæ occaſione tanti meriti & nominis viros non aio impetendos. Neque enim vnius tramitis & regulæ via cœlum & regnum Dei ſcanditur, quod quia intra nos eſt; aliis ſic, aliis vero ſic aſcendere conceditur. Nouit enim Deus in omni ordine hominum qui ſunt eius: & quot manſiones in regno patris quidem ſunt, tot viæ in eam, mi Rex, ni fallor, ducunt. At Hiltebaldus Curienſis Epiſcopus; Omnia, quæ ibi noſcuntur, pie Rex, laude digna ſunt, ait, præter quod ibi habent quędam ſua, & carnium aliqui illorum vtuntur eduliis: & hæc ipſa quidem Abbatum ſuorum ne deficerent ſemper egerunt permiſſis. Quod autem proprietates habent, tale eſt, ait; Idonei qui inter eos ſemper fuerunt ſemetipſos, ſed & reliquos minus lingua vel manu validos, ſub diſciplinæ ſeueritate à patribus ſtringunt molita.

In refectorio autem minus, vt loci penuria eſt, curatos in locis ab Abbate infra clauſtri ſepta deſtinatis quibuscumque poſſunt indigos cibariis paſcunt. Si autem id habentibus habere inhibebitur, & interdum labore manuum, qui inibi ſemper precioſiſſimus erat & eſt, recipere vetabitur, vel etiam à cognatis & amicis emendicata contrahere, locus ille ſemper nutritor virtutis virorum in nihilum redigetur. Et ſi de memetipſo pace imperii quicquam, inquit, adiicere audebo, hoc veraciter inferre potero: quoniam, ſi iuſtus ipſe ſibimet eſt lex, magis regulares in veſtro regno Monachos non habetis.

Ego enim inter illos nutriundus & propter virtutes adhuc eos interdum viſitans ſcio quod aſſero. Enimvero ſi de ſuo vt aſſeritis, Rex ait, viuunt, id ipſum ſecundum regulam Benedicti vt faciant, quantum potiſſime poteritis vt agatis, vobis omnibus iniungimus. & quoniam & nos quidem aliquos de ipſis venerabiles agnoſcimus, non hoſtiliter eos aggredi libet, ſed tot conſultores amiciſſimos quidem dirigimus, vt infirmo fratri meo Abbati, quoniam pater meus filium eum vocat, adminiculo ſitis, vt bona multa quæ faciunt ad Benedicti regulam deinceps, inquit, vergant. Præmittitur tandem Ekkehardus nimis pro patria anxius, qui Abbati noſtro aduentus tot hoſpitum diem & cauſam denunciet, multum à patre & filio vt quæ regulæ ſint ſentiant adiuratus. Cui cum Ruodmannum, vt petiuerat, legationis exortem relictum dicerent, gaudentior ibat, permitti tamen ſibimet ab ambobus poſtulās, vt ſi quid pro loci qualitate cōſulere noſſet liceret. Abbas autem & ſanioris conſilii patres, audito nuncio, primo ſtupent, poſtmodū vero orationum inſtantia roborati erant confidentiſſimi, pro impenſis tandem receptionis illorum cum fluctuaſſet, litteras Abbas Regibus dirigit in hæc verba; *Dominis meis terrarum potentiſſimis Burkhardus ſuus cœlorum ſine fine potentiam. Scio Domini mei ſæpe me ſanguinis veſtri abiectum & degenerem delicatius quam optare habuerim ab vtroque veſtrum tractatum: nunc autem cum in manu Domini ſummi plagatus quidem affligar, inſuper à vobis tam repentinis motibus concuti numquam ſperauerim.*

Et poſt pauca de Ruodmanni prius inimici invaſione, & de hac ipſa technis eius in ſe tot hoſpitum immiſſione; *Acuat*, ait, *oro ſpiritus ſanctus ferulam meam ſibi in gladium, & memet Ruodmanni iacula retundere non valente ipſe retundat. Videat tandem ſuper omnia maieſtas veſtra, ſi in immiſſione illa mihi par-*

cere noluerit, quibus tantus populus apud nos viuat obſoniis. Enimvero ſi victualia ipſa, quæ in regularibus meis vix in annum repoſueram, fuerint abſumpta, non aliam quam penuriam habebunt poſtea regulam, tandemque neceſſe erit vt coacti male viuant. Inito tandem conſilio iniungitur Ruodmanno, velut annuorum fructuum repoſitori quidem quæſtuoſo, legatos regios in locis nominatis euntes procurare & redeuntes: in cœnobio autem noſtro octo ſibi nominatos Burkhardus ſuſciperet, octo Ruodmannus.

Cum autem Cuonradus Epiſcopum noſtrum in præſentia ipſius ſui in talibus participem fore ipſe Regibus ſuaderet, raucoſa voce, vt erat, ille reclamabat; Nequaquam, inquiens; tu ſolus intriuiſti, tibi ſoli edendum eſt. Omnibus autem in riſum motis, neque enim (ait) cum accuſatore fratrum in cœlis nec in terris participari libet. Indicta tandem die, quæ erat feria tertia Dominicæ tertiæ poſt Paſca, Deſiderio tunc propter quod Gallus eius reliquias loco ipſe intulerit apud nos celeberrima, adueniunt omnes, feſtiue recepti *Ciues Apoſtolorum* reſponſorium canitur. Abbas in auditorio debilis reſidens introductis quidem eis aſſurgit. Legitur conſedentibus lectio de caritate, & de pediſſequa eius diſcretione: qua finita aſſurgunt omnes in Abbatis & fratrum oſcula. Deinde Abbas; *Benedicti vos DOMINO.* & fratres; *Qui fecit cœlum & terram.* At Henricus Treuerenſis, cui ſumma rerum commiſſa erat, circumſpecto clauſtro; Enimvero, ait, talis nidus bonas aues decet. Et Kebo Laureſſenſis *(id eſt Loriſhan)* Abbas vir nominis reuerendi præ multis, & eo die pro nobis plus cæteris ſentiens, ſed & crebro nos poſtea donis & conſiliis iuuans; Si placet, ait, ipſarum auium hunc nidum qualis per omnia ſit primitus ab Abbate audiamus, vt de cæteris quid agamus integrius ſcire valeamus. Et Kerho Wirtzinburgenſis Abbas magni nominis & ipſe, qui nos poſt hanc tempeſtatem ad aquæductum, quem ipſe primus excogitauit, fiſtulas terebrare docuit & ſemper amauit, Epiſcopum noſtrum interea & Abbatem cum fratribus, quorum reuerentia illum, vt poſt aſſeruit, vehementer movebat, in capituli domum comitatus quæ congrua noſſet præmonuit. At illi pervagatis EKKEHARDO duce officinis adhuc poſt arſuram vix quidem quibusdam vel tectis, penu fratrum pæne vino vacuum mirantur. Aperiri autem ſibi etiam priuatorum repoſitoria cum EKKehardus ductor eius iureiurando nihil celaturum iubere moneret, cuncta perſpiciendo ſollicite peragrant.

Ex gloſſemate.

Quærentibus autem etiam de Abbatis proprio penu; hæc ait, quæ monſtraui fratrum priuata eius ſemper ſunt ad nutum parata. Neque enim ipſe, quia *ſic homo eſt, alio cellario aſſolet. nam omne debitum in fratrum quotannis congerit cellarium. Et Poppo Herbipolenſis *(id eſt VVirtzinburgenſis)* Epiſcopus conuerſus ad cæteros; Enimvero, ait, ſi ita ſe res inter Monachos & Abbatem habet, non nos hodie meliorem regulam neque vitam plus communem, etiamſi in loco pleno ſit copia cornu, ſtatuere poterimus. Abbas vt audiuimus congerit fratribus, fratres ad hoc idonei congerunt Abbati, & nihil ſine eius permiſſo ſibi: omnis autem ab vtrisque congeſtio neutris ſufficere poſſe videre eſt. Et Palzo Spirenſis Epiſcopus in loco nutritus, quo nemo fama ferente tunc eruditior; Si ſciretis, inquit, mores & vim diſciplinæ illorum diſtrictam, experto credite, vltra omnes, qui in regno ſunt regulares ſub copia eos laudaretis ſub inopia. Dein Henricus Treuerenſis Archiepiſcopus, cui ſumma rei huius commiſſa eſt, vt diximus aſſumptis conſortibus; prœlium ſe initurum dicens, conſeſſum collegii noſtri ſignifer aggreſſus eſt. Dietricus vero Metenſis Epiſcopus, adoleſcens, Kerhaldi nuper in loco diſcipulus,

**al. ſicut.*

Ex gloſſemate.

regulæ

regulæ librum manu gerens apertum, cum Magiſtrum ſuo loco ſtantem tranſiens præteriret, his ille velut diſcipulum ſilentio hominem inuehitur; *Tu ne librum*, ait, *contra me inferſ, quem ego clauſum quam tu apertum melius noui: claude illum.* At iuuenis voce Magiſtri coloratus inclinans librum ocius clauſit, & reſidens iuxta ſe repoſuit. Et hæc quidem, vt vim diſciplinæ noſtræ panderem, dixi. Cunctis tandem reſidentibus Primas, quem dixi, ita inchoauit; Benedictus Domino iſte S. Galli cœtus, ait, pater cum filiis. Et Abbati; Noſtis, ait, tu fratresque tui cariſſimi noſtri, quare rerum Domini pro vobis ſolliciti tot dilectos ſuos ad vos direxerint: niſi enim vos diligerent, tot electos ad conſulendum vobis numquam dirigerent. Et ille; Scimus enim quod ad conſulendum nobis peccatoribus directi eſtis, ideoque S. Spiritui ſummo hodie conſultori vtrimque noſtro acceptiſſimi ſitis: ſed tamen vnum me maxime mouet inter alia miraculum, quod vnus ex vobis non eſt miſſus vel Epiſcopus vel Abbas, cui non minus quam vobis omnibus ad omnia quæ ratio poſſibilia poſceret, obediremus. Et Erpho Wormatienſis; Tot S. Spiritus, vt hic, Abba ſancte, videmus, athletis concertare vni nimium fuerit: ſed iam aliquam viam id efficiendi pro quo miſſi ſumus mihi placet aggrediamur. Monuit tandem Henricus Treuerenſis, cæteris id ſuadentibus, Abbatem vt aliquem fratrum viam vitæ noſtræ, quam tunc degeremus, iuberet edicere.

Iubet ille Ekkehardum Decanum, nec non Notkerum Medicum, plerisque illis notiſſimos, ſurgere, & à prima vſque ad primam viam vitæ noſtræ edicere. Quam cum Decanus fratre iuuante veriſſime abſolueret, Kebo Abbas de Lorishan & Abbates Epiſcopis; Enimuero, aiunt, hæc omnia quæ audiuimus Benedicti ſunt regulæ, præter hoc ſolum quod ſecundum illam laborant, ſecundum illam autem non vegetantur. Sed & hoc ipſum eis cauſa eſt, vt vndecunque quærant quo vitam ſuſtentent. Quæ quia Abbatis permiſſo quæſita, vbi iuſſerit reponunt, & ad eius nutum & arbitrium his quæcumque ſunt vtuntur, contra regulam non eſſe veraciter affirmare valebimus.

Et Milo Elevvangenſis Abbas; Si de carnium eſu, inquit, hæſitatis, ego quod ſentio audentiſſime dico: quoniam quamuis equus in cibo non ſit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo, quam cætera quædam quæ regulæ ſunt declinaret: ideoque Benedicti ego vice iudicio decerno, quæ Abbatis arbitrium iubeat, Monachus manducet & bibat; Abbas videat quo arbitrio ſuo quid iubeat. Cum autem ad verba eius quidam riderent, Henricus Treuerenſis intulit; Mirum, ait, tam latum lacum hic patere, & hic piſcium copiam non eſſe. Neque totus noſter eſt, Ekkehardus ait, neque piſcium adeo largus, vt interdum Domino noſtro Abbati quod parce dat vel ſoli ſufficiat. Si autem emere aliquando inuenimus, precio, quod pro edulio vni noſtrum apponendo diſtrahitur, probum aliquem totam hebdomadam cibare poteramus. Enimvero Dietricus Metenſis ait; Dum ego aliquando hic ſtudui, plures dies aliquando abierunt, quod piſcem de pelago illo non vidiſſe me memini: ſed & maior pars fratrum tunc carnibus non vtebatur, quorum quidem parſimonia nimia videbatur.

Erant autem alii qui ſolis volatilibus, quod vnius cum piſcibus creaturę ſint, licite vterentur: pauci autem in locis intra domeſticos parietes ab Abbate permiſſis quadrupedum quoque vſi ſunt carnibus. Meliorem autem ego, vt opinor, numquam Monachum videbo quam eorum aliquis erat

qui interdum carnes edebat. Inclinantur tandem Abbates ad Epiſcopos, vt ſecretis pro legatione ſua vterentur conſiliis.

Quibus moroſe collatis, Henricus Treuerenſis ſurgens Abbati noſtro ait & fratribus; Tantæ prudētiæ Domini noſtri vos nouimus, vt legationis noſtræ iam effectum in manu arbitrii veſtri ponere velimus. Nos enim, vt condiximus, ad horam vobis locum dabimus. Conſulite in medium petimus, vt qualicumque arte adhuc quidem poteritis, bona quæ facitis regulæ Sanct. Benedicti conformetis. Et quia eius rei legati venimus vt regularis vitæ vobis monitores ſimus, quidnam hic boni ſtatuerimus Dominis referre habeamus.

Et quamuis omnes qui venimus, bonum vobis teſtimonium coram eis dare vere habeamus, etiamſi meliora quidem quæ à patribus accepiſtis vobis propter conſuetudinem ſunt viſa, ſi ad regulæ viliora (vt ita dicam) mutaueritis, infamiam tamen euadetis. Tandem illis pari condicto domo egreſſis conferunt conſilia Abbas fratresque: Placuit omnibus, quicquid quiſque priuati haberet, in communes officinas in fide deferret, carnibus omnes præter quibus regula indulget abſtinendo, menſas etiam ſi paupertatis ſint ſimul habeant. Reliqua vero ordinis, quem audierant mutare, in quibus Laureſſenſis Abbas & cæteri Abbates ſuadeant paratiſſimi, vsque dum repoſita hæc ſi defecerint litteris Abbas Regibus intimauerit.

Vocantur in conſiſtorium Abbates, auditisque vnanimitatibus Deo gratias agunt: in conſuetudine vero, qua degebamus, pauca mutantes tempus ſe, quoniam dies mali eſſent, redimere aiebant. Properant illi foras alacri animo ad expectantes. Enimvero Kebo ait à longe viris; Spiritus ſanctus tardare neſcit: viros virtutum in ſancto hoc cœnobio eſſe prius audiuimus, nunc reipſa experiri habemus. venite iam ipſi, & qui ſint pariter videte. Iterum conſidentibus Abbas ait; Quod de meis ego fratribus Domini mei promittere veraciter audeo, vnum hoc vobis dico, quia quod regulæ ſummam ſcio, dicto paratiores neſcio: ideoque per me peccari non ignoro, ſi ea quæ perficere nequeunt eis iniungo. Quapropter à Dominis Regibus niſi veſtro interuentu nobis ſubueniatur, ſumptus ad turrim euangelicam ædificandam ſuppetere non poterunt. Agite ergo quicquid meo iuſſu & veſtro monitu facturi ſint in breui audite. Et Minori Ekkehardo illi Palatino; Surge fili, ait, & ſicut Dominis noſtris Regibus in præſentia legatorum tantorum & tu quoque dicturus ſis, conſenſum noſtrum hic in facie eorũ eloquere. Dictoq; vt erat ſemper paratiſſim⁹ ſurrexit Ekkehardus, & ita exorſus eſt; In medium patres & electi Dei vt monuiſtis cōſulimus. Et ecce qua die vel hora Dominus noſter & pater dixerit, memores nos S. Patris Benedicti, priuata noſtra, quæ in eius abbatiuo permiſſo habuimus, in medium & ad pedes eius ponemus, & cætera quæ ſancti Abbates à nobis conſulti in via & modo conuerſationis noſtræ mutanda cenſebant, quia in noſtro arbitrio rem poſuiſtis, eos in participium conſilii aſſumentes mutauimus. Sed quoniam in bono aſſuetis benefactum aliquod in æque bonum aut in parum melius mutare oneroſum eſt, ſemper nos quidem humiliari aſſoliti vt iumenta fieri apud Deũ nō recuſamus & onere bis grauari. His & aliis vtrimque profligatis gratulantur legati, ſurgentesque Deum laudando conuentum dirimunt. poſtea vero in auditorio conuenientes, fratribus ſe admiſſos pro die feſto parantibus, Henricus Treuerenſis ait conſortibus; Fideles

nos

nos nuncios iam nunc ſocii exhibemus, ſi quiſq; noſtrum pro copia tantis viris in hac mala terra inopibus, ne in promiſſis deficiant, conſulimus. Alacres omnes, prout ipſe dictauerit, ſymbolum fatentur facturi. Et ille: Non meum eſt, inquit, de veſtris cuiusque ſumptibus dictitare: pro copia, quam ſinguli habemus, in charta hic ſub nomine quisque ſuo conferre ſcribamus. Factum eſt, & vsq; ad quadraginta quinque libras ſymbolus venerat. Interea ſequentia *Summis conatibus*, quam Ekkehardus Palatinus dictauerat, ipſo coram illis ſtante inchoatur & iocunde cantatur. Et Poppo Herbipolenſis Epiſcopus iocoſe: Enimuero, ait, tot hoſtes viri iſti pro nihilo æſtimant, neque eo minus alacres iocundantur, quod aſſumus. Et Ekkehardus: Cantent, inquit, quam altiſſime velint, coquina adhuc cuique victum non habet. Quod Henricus audiens, alte quidem ingemuit. Et Kebo: Vnum eſt Domini mei, quod ego mecum cogitans multum vereor, ſed & omnibus vobis vereri eſt, ne poſtquam priuata, quæ quiſq; ſua collaturus eſt, fuerint conſumpta, nec de proprio nec de communi habentes regulam tunc nec vnam aſſequantur nec alteram. Et Henricus: Dominis noſtris id ipſum, ait, dicere habebimus: nos vero, quod legatio noſtra talem effectum habet, ſolummodo gaudemus. Enimuero egomet, antequam veneram, aliter euenire putaueram, neq; in ſapientia tanti rumoris & in virtute operum viros facile vmquã à tam laudabili, quam degebant, vita auelli poſſe crediderim. Abſceſſerat ab illis iã Ekkehardus, & ecce quidam fratrum eccleſia egreſſus ſequentiarium manu ferebat: quem illi aſſumentes in ſequentia *Diei* Notkerum Balbulum laudant. At ille: Non Domini, ait, hæc eſt Notkeri, ſed eius, qui iuxta vos ſedet, magiſtri noſtri Palatini Ekkehardi. Et Conradus Conſtantienſis Epiſcopus: Inſaniat, inquit, Ruodmannus cum hypocriſi ſua in locum hunc, quantum velit, Monachos tamen hodie S. Gallus habet, quorum ſimiles ipſe inter ſuos numquam *ſimilabit. Et Poppo: Enimuero, ait, huic ipſi, cuius hæc verba ſunt, parem nusquam videmus. Et Palzo Spirenſis Epiſcopus: Dicere, inquit, habueras, ſi Magiſtri mei auunculi eius verba inſpexeras, ſed & aliquorum plurimorum ex eis verba & opera noueras. Dico enim id S. Gallo prærogatiue datum, vt in ornatu verborum præcipuum ſui hoc tempore teneant locum. Egreſſi interea fratres vt erant palliis parati ſtare vsque Abbas veniat, monentur. Et Poppo interea: S. Gallus ait, tam ſonora guttura ſua ne rauceant dulci hodie vino rigare velit & ſaturet. Vsque huc legationem illam ſcriptam in verba alia transferens chartis per impluuium perfuſis, quę ſecuta ſunt, coniicere non poteram: quæ autem poſthæc dicturus ſum, patrum, qui intererant, relatibus didici. Interea accitus Abbas affuit & conſedit. Et Henricus parua ſolatia ſe collaturos, & die condicta daturos fratribus pollicetur: dein Regibus ſe pro inopia eorum ſuaſuros omnes concordant. & cum ſe orationi eorum committerent, Abbas intulit. Immo vt fratres conſcripti, ait, ſitis volo, quia alia vobis dona dare non habemus. Lætis ob hoc omnibus itur in eccleſiam: recepti manibus Abbatis ſinguli in libro vitæ ſcribuntur. Abbates rogati cum fratribus eo die menſæ aderant, de communi & priuatis collectæ fiunt, & habundam caritatem faciunt. Cum autem diſciplinam loci & morum tenorem ſinguli ſollicite peruiderent, nihilque ſe quidam illorum, niſi quod regulæ ſit, ibi videre ſilentio ſibi dicerent, Milo Elewangenſis cochlearium ſibi afferri ſigno petiit. Quod cum miniſtrantium vnus manutergio afferret, arte ille ſua quaſi recipiens decidere ſiuit. Miniſter autem continuo non ſine rubore in veniam corruit. Surgere autem ſigno iuſſus, vt mos loci erat, domo inclinatus hinc & hinc niſi à Priore ſigno vel nutu reuocaretur, per exitum qui

*al. ſimulabit.

Clauſtrum ducit, exiuit, per fores quæ à coquina ſunt mox reuerſurus. At Kebo hilaritatem machinari artifex: Vide Milo, ait, miſer quid feceris: frater ille, quem fuco tuo deceperas, exiuit, niſi ipſe eum reuocaueris non eſt reuerſurus. Ille autem pectus incutiens, vni & alteri ſigno dato vt reuocaretur, & nemine quia Kebo aſtantibus innuerat attendente, ſurgere ipſe dum parat, veſte eum Kebo retrahit, & à coquina regreſſum digito fratrem monſtrauit. Tali hilaritate cum ipſi inter ſe velut hoſpites licentius agerent, nemo quidem loci fratrum motus eſt in riſum. Surgitur à menſa, itur ſolitis benedictionum hymnis in eccleſiam. Et ecce Kebo cum cæteris in veniam corruit coram fratribus eccleſia egreſſis: Nos, inquit, fratres & Domini docere vos venimus, & ecce diſciplina veſtra tracti ſtupeſcimus, cum nobis effuſe ſolutis in riſum ne vnum veſtrum dare viderimus aſſenſum. Talem diſciplinam huius loci ſemper audiuimus prædicari, & quam crebro audiuimus nunc oculis inſpeximus. Indulgeri tandem rogamus, quod tantos viros nos impares aggreſſi ſumus, & doctiſſimos indocti temptauimus, veræ laudis vobis teſtimonio futuri quocunque venerimus. Surgentes à venia, pariter omnes fratres occurrunt in amplexus & oſcula, & quoniam incompetens hora eſſet, Abbati Decanum dirigunt, vt eis cum hoſpitibus incompetentia competere permitteret. Venit itaq; lætus ipſe, vt ſemper erat, dulciſſima caritatis anima Abbas, & meridiem vsque nonam in ſanctę hilaritatis gaudio perduxerat. Sonatur ad nonam. Qua peracta mittit Abbas Kebonem, qui Epiſcopos, vt fratres conſcripti clauſtrum intrare iam vtique ſuum non dedignarentur, rogaret. Veniunt omnes & ſocietati fraternæ participandum fore gaudio gaudent. Itur in armarium, ſed & in anguſtum S. Galli theſaurarium. Præ omnibus autem ſcriptorum digiti efferuntur, gemmarum autem & auri, quorum ſatis habebant, non adeo. verſum Ambroſii ſolio aſcriptum:

Nectaris Ambroſii redolentia carpito mella

memoriter repetebant. Veniunt in pyrale, & in eo lauatorium, nec non & proximum pyrali ſcriptorium, & has tres regulariſſimas præ omnibus, quas vmquam viderint, aſſerebant eſſe officinas. & abſque dubio qui tales dudum incolerent regulares eſſe Monachos nulli negandum eſſet. Inuitat tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum, quibus conſcripti eſſent, biberes. Ibi tanta hilaritate vsque ad veſperum iam pæne ſonatum commanent, vt ſenum qui adhuc hodie talia memorant recordationem voluptas ſit audire. Ibant pariter ad laudes veſpertinas quisque ſuas, Abbate cum fratribus omni dulcedine valefactis: condicto quidem vt cras matutini conueniant, & miſſionis ſuæ reſponſa Regibus reddenda communi diſponerent conſilio, & relatu roborarent concordi & caritatiuo. Veniunt diluculo in fratrum conſeſſum, &, Henrico dictante, legationis ſuæ breuem & vniformem ordinant redditionem, vt quoniam non ſimul ad Aulam ſunt redituri, Henricus cui caput cauſæ à Regibus datum eſt, Kebone comite, vnum os omnium & lingua foret. Neque ego, Henricus ait, ſi quid de meo adiicere potero, confratribus noſtris derogare habebo. Aſſurgunt omnes acclini in gratias, pergunt tandem in eccleſiam ad dandas abeuntibus proſperæ viæ preces Abbas cum fratribus & recipiendas à tot Epiſcopis benedictiones, data prius confeſſione, & à ſtolatis remiſſione. Redeuntibus autem in clauſtrum ad oſcula confratrum, Cuonradus noſter inter cæteros: Quoniam ego mei filii, inquit, proximior vobis loco ſum quam cæteri iſti fratres conſcripti, pro memoria ipſorum & mea tribus diebus in annis quibus vixero caritates me vobis in refectorio facturum promitto. Et, vt qui intererant teſtantur, quoties ei vacabat, ipſe

ipſe quidem aderat, Abbati regio modo proponebat, menſas obābulabat, ſerio & ioco Abbatis aſſenſu colloquia miſcebat: ſed & rauca ſua naturali voce iocundus lectorem aliquando increpitans numquam etiam conticeſcis? ait. Tu autē: ſicq; cum vitro puræ potionis in medium veniēs Abbatem primo, tū cæteros in ſancta caritate bibere rogans ipſum, primosque menſarum oſculatus omnibus per eos oſcula miſit. Talis erat S. Cuonradi in nos caritas. Henricus vero Treuerenſis & Dietricus Metenſis quosdam cum Ekkehardo Decano patrum ſumentes in partem, prior quot annis viueret decem vaſa vinaria, alter totidem ſalis Spira condixit die dato confratribus mittere. Quod & incunctanter ſingulis, quibus vixerunt, fecerunt annis. Sicq; per oſcula mutua, valedictione data, vtrimque ſibi fauſta precati ad prandia diſcedunt noctem proximam Conſtantiæ ſimul acturi. Ibat autem & Ekkehardus ipſe quidem ad Reges vnicordes ſuos, & de his & de aliis mandata Abbatis ad illos laturus, ſed & quantum in ſe ſit, cauſam cum Aulicis proſperaturus. Præterit autem Ruodmannum die altera Conſtantiæ pro hoſpitibus agentem, & cum ei ille *benedicite* arte ſua diceret, quaſi ad nauem feſtinans tranſeuntem non attendebat. At ille conſtitit, & quendam poſt eum ad nauim miſit, qui diceret, verum prouerbium eſt: *Mendacia curta ſemper habent crura.* Et Ekkehardus: Verum illud, ait, eſſe numquam lucidius quam heri & hodie in nobis apparuit. Sed ne mirum, ſi me tantillum conuiciis proſequitur Dominus tuus, cum illo in regno Monachi ſint emeriti, qui Deo & hominibus conquerantur pro conuiciis eius. Quapropter & hæc ego cum aliis mille perpetior acquieſco. Sed & quidam miniſtrorum hominis bene idoneus, cui cauſa Domini Reges interdum erant affabiles: Enimuero, ait, & ſi Dominus meus tacuerit, ego nequaquam omittam, quin talia conquerar Regibus. Rediit nuncius Ruodmanno cuncta quæ audierat renuncians. Ille modo non modice ſtupidus, nequaquam in eum verba hæc vertiſſe care iurans aſſeruit, ſed magis in eos, qui ipſum & fratres noſtros infamaſſent falſidicos. Hoc dixit ſub obtentu quaſi ipſe quidem talium nullus eſſet. Et Otkerus, quem ſupra diximus, frater eius & miles: Miror te, ait, numquam hominis pigere, qui aſtu ſuo ſemper tuas exuperauit acutias. Latere autem te arbitror rumorem, quo apud omnes inſigniris, ſecundam quidem iam te inuaſionem loco illi ſancto, vnam clam feciſſe per te ſolum, alteram ſtruxiſſe per tot Epiſcoporum & Abbatum collegia. Hoc in Aula tunc muſſitatum eſt, ſed & proximis diebus à militibus ipſius Abbatis mihi conqueſtum eſt. ideoque ipſo iſto homine, cui nunc nuncium tuum miſiſti, agente, tu ſolus à legatione illa exceptus es. Vereor autem, ne, quia intimus quidē conſiliis eſt apud Principes, animo quo nunc eſt infortunii tui aliquid cōflet. Et ille, Non nego, ait, frater, ſed & veraciter aſſero etiā caput meū abſcidendū incunctanter me eo pacto tradere, vt omnes in regno Ottonum Monachi viuāt ſecundū regulā S. Benedicti: ſed & ſuper ipſos fratres, qui pæne ſine Abbate ſunt, à Dominis inuitat' conſiliis, q̄ ſenſi, fide dixi qua debui. Vt autē tot hoſpitib. inuaderentur, crede mihi, neq; conſilio interfui, nec vmquā placuit mihi, vbi cōperi. Sed & hodie lętat' ſum, & heri, vbi ꝓſpera de eis audiui. Nollē, ait ille, frater & Domine mi, te ꝓ aliis quam tibi creditis adeo ſollicitari, vt querelas tibi vllas à pari poteſtate prędi tis cōpares. Sed quantum illi pro tuis tantum te quoq; curare pro ſuis. & ſalua ſic caritate & pace hinc inde fueris. Nunc autem te cum tantis viris, qui ad honorem omnia & precib. perducūt & artib. tam ſeuere diſcordare admodū doleo: & maxime cum illo, quē dixi, nō parui momēti viro. Cū autem Ekkehard. Duelliū ipſa die aſcenderet,
& Wat-

& Watzemanno ibi Abbati, nobis & ſibi amiciſſimo, omnem ſeriem rei noſtræ vt Ductrici in proximo à Norico, vbi Paſca egit, redeunti inſinuaret & per ſingula diceret, in Rotvvila legatis Ruodmanno & Otkero comitatis iũgitur. vbi parum cum eis moratus in Dietingen villam noſtram, ne quicquam Ruodmanni rerum tangeret, veſpertinus diuertit, quamuis tamen ipſe ei per fratrem neceſſaria habunde promitteret. Ruodmanno autem legatorum quosdam rogante, vt de verbis ad nauem male intellectis eum in craſtinum corrigerent occurrentem, comitatu ille vsque Spiram abſtinuit, ibiq; eis ſe Ruodmanno cis Renum regreſſo coniunxit. Kebo autem id rogatus Ruodmannum apud hominem purgare de verbis ipſis aggreditur. Cui ille nihil aliud niſi publicos impulſus & euerſiones eius in ſe & fratres ſuos reſpondit reſeruandos. Et ille, enimuero (ait) heſterni diei oriſque omnium noſtri ſemper habet dum homo eſt reminiſci. Audiunt tandem Reges rogationes & Aſcenſionem Magontiæ acturos. Illuc conueniunt præſcripti illi, ſed & cæterorum aliqui, vimque omnem legationis ſuæ Ekkehardo aſtante quam optime poterant in breui per ordinem abſoluerant, penuriaque loci cõqueſta maxime in vino & cæteris regulæ ſumptibus, niſi ſolatio (inquiunt) iuuentur, neque ſub regula neq; ſine regula, cum paupertatulas quas habent in medium collatas conſumpſerint, ſubſiſtere non poterunt. Neque hæc ipſa, Kebo ait, diu durabunt quę contulerant, quia omne habere omnium illorum ſollicite ſcrutati apud neminem vllius boni copiam præter caritatis & humilitatis inuenimus: obeditionem autem illorum, vt vere aſſeram, Dei virorum laudare mihi non eſt magnopere, cum & patres noſtri Epiſcopi dicto paratiores numquã maiorem vidiſſe teſtati ſint. Et Otto filius ad patrem: Enimuero, Pater, iocundum eſt quod audiuimus, teq; decet taliũ compati penuriis, maxime vero vt famæ eorum inuidi & proditores videantur confuſi. Et Pater: Si tamen tandem aliquem vnum habere conſenſerint in auxilio, qui regulæ peritus aliquantulum cum eis conuerſetur temporis. Cum autem Kebo ad hæc quiddã vt diceret ſurgere cœpiſſet, Henricus illum nutu compeſcuit, & ad ſe accito in aurem: Noli, inquit, quicquam contra loqui, quia quantum eos nunc experti ſumus, nemo Monachus hodie eſt in regno, qui in ratione bene viuendi inter eos veniens eos præcedere poſſit: & forſitan quisquis ille erit, aut tantæ auctoritatis Dei ſeruis manus eſt daturus, aut tandem quoquo modo loco ceſſurus. At Ekkehardus: Liceat & nobis, inquit, ô Rex, vice Abbatis noſtri à quo & ad hoc ipſum miſſi ſumus quiddam loqui. Bene & optime intulit quidem filius tuus penuriis noſtris te decere compati, ne poſtquam reculæ noſtræ quas in medium contulimus fuerint conſumptæ, absque omni regula tandem famelicis tuis ſit viuere. Quod autem maieſtas tua glorioſe mihi ſubiunxerat, peritiorem regulæ nobis aliquem auxilio dari, à legatis veſtris Abbatibus regulæ peritiſſimis nunc vt ita dicam initiati petimus, pater & fili, ab ipſorum aliquo iuſſu veſtro reuiſi, & ſi in aliquo ab edictis eorum exorbitauimus explorari: quoniam graue quidem eſt, ſi auſim dicere, in tam breui articulo tertia vice pauperes veſtros ingredi, & ab eo, quod à tam multis claris viris iniunctum eſt, per virorum* neophicorum aliquem abduci. Et Henricus: Clauum quidem tu, inquit, legationi noſtræ fixiſti. cui ſic peroranti plures aſſenſerant. Et pater rem in craſtinum diſtulit, hoc inter cætera quaſi de intimo cordis proteſtatus prius ſe coronam ſuam confracturum, quam Monachos S. Galli absq; ſolatiis, quibus regulam exequi poſſint, dimiſſurum. In craſtinum Ottone Magno per noctem ſolito aliquo dolore tacto cum in publicum procedere non poſſet, Henricus & Kebo domos ire dimittuntur, Wormatię in octaua Pentecoſtes iuſſi adeſſe. Ekkehardus interea vt ſolebat Aulæ immo-

*mſ. nephicorum.

immoratus,& rem S. Galli quaquà poterat agens non modice conſolatus eſt, Hadawiga quidem Regibus patruo & patrueli litteras pro regiminis rebus aliis dirigente, ſed & pro nobis, quod res tantæ ſe neſcia agerentur velut iraſcente,&, ne tandem quid de nobis ſeuerius decerneretur, rogante. Iubetur ipſe litterarum portitor Huotzo Presbyter magni quidem apud Dominam vir momenti diem expectare, & pro ipſa decretis intereſſe. Conueniunt die dato Wormatiam non ſolum Henrich & Gebo, ſed & cæteri legatorum aliqui, magis autem pro nobis ſollicitus erat ipſius Epiſcopus loci. Cum autem colloquio inito varie hinc inde res traherentur; maliuolis nobis aliquem Abbatem regularem præponi ſuadentibus, regulatiores Abbatem & Monachos hodie in regno nō eſſe, ſi reliqua facultas ſit, Huotzo reſpōdit. Cui cum legati ceteri conſentirent, Henricus ſurgens: Noſtris, inquit, Domini Reges, qui legatione veſtra quā maxime potuimus functi ſumus, credere habetis reſponſis: quoniam quidē alii, qui hic ſua prout libet interſerunt, quid nos apud S. Gallum inuenerimus, quidque reliquerimus neſciunt: quæ autem nos vobis nuper quam veriſſime noueramus narrauimus, iterum ſi vultis, vt & ipſi audiant, repetimus. Viros nos virtutum magnarum patrum viam ſanctiſſimam gradientes ibi inuenimus, à qua eos in regulæ viam, quoniam quidem eadem pæne erat, conuertimus. In ea quidem nullius doctrinę nunc egentes degunt, ſed ſumptus, quibus eam perficiant, infœcundæ illius terræ penuria deſunt. Quapropter neminis alio præter ſumptuum, qui deſunt, egent ſolatio. Abbatem autē eis imponi, cum optimū habeant, vaniſſimum duco. Enimuero Abbat. & Monachos nemo noſtrū aliter credit, quā Dei eſſe ſeruos. Atq; ideo vos Domini & nos rei quidē erimus, ſi non eos aut illam viam tenere ſinamus, aut hanc idonee exequi ſinamus. Illorum igitur ex parte, cū nullus nodus relictus ſit, ſi aliquis iam fuerit, noſtræ partis erit. Tandem poſt multa conſiliorum colloquia Adelheida etiam per EKKehardum adeſſe rogata, dantur Keboni Abbati & ſibi de ſcriniis Regum ſexaginta argenti librarum rata pōdera, Abbati noſtro & fratribus ſolatio in S. Iohannis die ferenda. Iuſſo etiam Kebone in loco ipſo vsq; Dormitionem Mariæ hoſpitari, atque Benedicti viam diſcretione, qua noſſet coram Galli pullis ingredi moreq; ſuo eos docere viuere. Venit ille tandem carus ad cariſſimos, & quicquid inſtituit, omnes vnanimes ad exequendum inuenit, Abbate ei cum Ekkehardo ſeniore Decano quidem ad omnia & de oblatis & de loci impenſis copias ſuggerentibus, Ekkehardo etiā iuniore, quem multum ille præ oculis habuit, fauēte & cum eo donec receſſit nocte dieq; verſante. Operę autem pretium erat, ſi vacaret, multa quę eum iocunde feciſſe & eleganter audiuimus locutumq; eſſe ſermoni inſerere. Vt in die S. Mariæ, poſt quem iam dolore omnium diſceſſurus erat, cruces foras ſequendo cum antiphonæ nocturnales cum capitibus pſalmor. in via canerentur: Nonne regulæ noſtræ ſed & canonum eſt, ait, ſemel hodie matutinas agere? Enimuero ſi iſtos Kebo futuros ſciſſet, non ſtrato ſurrexiſſet? Quam autem omnes mentiti ſunt, qui in hoc loco regulam non eſſe dixerunt, cum in tanto vacationis die non ſimplex, ſed duplex ſolita ſit perſolui. Cum autem Abbas claudus quidem eſſet, ſed & Decanus pede nutaſſet, melius (ait) claudicare Reges quam regna, &, ô vti nam tales egomet claudos in Loriſhan haberem: enimuero præ Regibus (inquit) diligerem. Et cum ſtatuta Harrmuoti in victualibus ei optima viſa ſint, caritates in ieiuniis præ cæteris extulit, & amore noſtro eaſdem ſuis prouiſurum promiſit. Rediit tandem lacrimis proſecutus ad Reges, & inter optima, quæ eis de edoctis à ſe regularib. hilariter dixit, niſi illis locū aliquē vinariū & alias frugiferū de ſuo dederint, deficientib. datis illis ſolatiis, q̄ inceperāt, perficere nō poſſe aſſeruit. Dein Regi-
bus

bus cum Principibus crebro quidem collatis,cum operas triuiſſent conſiliis, poſt aliquot dies Henrico Epiſcopo monente Sahſpach Hadewigæ beneficii villam, ſi ab ea rogatu Regem auelli poſſit, S. Gallo tradere conſpirant. Quod illa cum multotiens tum per Reges tum per ipſos nuncios peteretur, ſicut varium & mutabile ſemper eſt fœmina, nunc concedere ſe ſpem dedit, nunc facturam ſancte abiurauit. Poſtremo quidem Abbate noſtro in ipſo monaſterio & fratribus illi ſupplicantibus facturam tandem pollicetur, ſi ei miſſa cottidiana in loco pro viua & defuncta in perpetuum promittatur agenda: ſed & Ekkehardo eius loci, vſq; dum viuat, committatur cura. De quo cum aliquos ex fratribus noſtris inuidos homini hęſitare audiſſet, irata exiliit, reque infecta conuentum diremit, ſeque poſt hanc horam numquam cuiquam pro hac re aurem iurauit adhibere: ſicque quorundam inuida incautela Gallus villam illam, cum iam in manibus habere poſſet, amiſit, Ekkehardo tandem cariſſime iurante numquam ſe cauſa ſui in hac re illi verbum feciſſe. Fratres autem quamuis hac ſpe fruſtrati, inſtituta tamen Kebonis ſollicite tenebant, ſicque communiter viuebant donariis Regum: ſymbolis quoq;, quæ diximus legatorum, quamuis anni penuriæ fuerint, vt neminis inuidorum in ſe ora patefacerent. Cuonradus autem Epiſcopus crebro eos viſitans, vt diximus, annis aliquot iam elapſis, cum diuturna eos penuria vidiſſet afflictos, ſenibus & inualidis pietate ſibi ſolita conſuluit, & caminatas clauſtri Abbatem aperire rogauit, Conſtantiaq; & Arbona, in quantum copia erat, ſolatia priuata talibus transmiſit. Validiores vero hæc conſiderantes amicis ſuis foris locum, qui ſibi ab eis ſolatia petant, permiſſo Abbatis mittunt: allata autem menſæ communi imponunt. Factum eſt autem, vt quidam pauperum parum quid, quod ab amicis datum eſt, ſolus comederet, intrantesq; cum eam ob hoc increparent, ille quidē auide comedens: *Si calceus*, inquit, *diuiditur, nemo calceatur*. Quod cum riſum aſtantibus moueret, Decanus tamen, vt audiuit, ingemuit, nihilq; fame improbius & ſacrius eſſe reſpondit. Cum palam factum ſit multis eulogium hoc Monachi eſurientis, Ruodmannus id in pharetra ſua repoſuit, & vt occaſione data eo in fratres vteretur iaculo, vt poſtea fecit, reſeruauit.

CAPVT XII.

De primitiua conſtructione capellæ S. Galli, & eius dedicatione.

BVRKHARDVS igitur Abbas ſenio iam graueſcens corylum illam antiquam, ſub qua Gallus quondam vepribus corruens *Hæc requies mea* cecinit, conſulto Epiſcopo ſuccidit, capellaq; ædificata aram in loco arboris ſtatuit: feneſtellam quoque ad meridiem ei humilem impoſuit, ad quam ſepto deforis aptato ſemet includere, & finem vitæ abbatia relicta deuouit expectare. Parata capella & in honore S. Crucis, ſed & S. Galli per Cuonradum noſtrum dedicata vir ille ſanctus ſepto iam illi tabulata per artifices præparans Notkerum pro ſe Ekkehardo fauente, Notkeri medici ex ſorore nepotem eligi rogauit, & Regibus eum pro ſe inthronizandum direxit. Ipſe autem, Epiſcopo Cuonrado ne tantæ teneritudinis ſenex includeretur obſtante, Regum iuſſu loca Abbatibus à Karolo decreta multa reluctatus Ekkehardus ſe procurante retinuit, & caminatam anteceſſorum Abbatum quietis gratia tandem inuitus introiit. Niſi enim quod penuriam timuerat, nil pro ſe habere volebat. Supervixit autem ſuffecto tandem ſuo, & Immonem quoque fore edixit Abbatem. Epiſcopus autem ſemper

per intimus eius defungi eum parantem oleo ſancto adueniens vnxit: defunctum vero multorum lacrimis proſecutum, maxime pauperum, ante oſtium capellæ, quam ipſe *Hæc requies mea* vocabat, ſollemniter ſepeliuit, Ekkehardo Decano, qui, vt diximus, cor ſuum erat, ante annum quidem modo, quo iam dixiſſe meminimus, aſſumpto.

CAPVT XIII.

De Notkero Medico, ſcriptore & pictore peritiſſimo.

DE Notkero vero Doctore, pictore & medico cum materiam grandis voluminis habeamus, ſuccincte quidem ad alia feſtinando dicemus. Picturas quidem poſt arſuram plures Gallo fecerat, vt videre eſt in ianuis & laqueari eccleſiæ & libris quibusdam. Sed hæc quid ſunt ad mille alia, quæ dictans & medens inſigniuerat? Fecit enim Othmaro decoras illas antiphonas, & hymnum *Rector æterni metuende ſecli*, & quædam ſusceptacula Regum, & hymnum *De vna virgine non martyre*, id eſt, hymnum B. Virgini, in quo cum de quodam vno verbo, quod metro congrueret, diutius hæſitaret, Ekkehardo Decano, vt id de ſuo adderet inclinatus, ille autem continuo *Quis*, inquiens, *ad capram lanam petitũ venit*? Sed vt *labilem* poneret emonet. Hæc pro exemplo humilitatis & caritatis patrum præterire nõ potui. Medendo autem mira & ſtupenda frequenter fecerat opera, quoniã & in Aphoriſmis medicinalibus, ſpeciebus quoq; & Antidotis, & Prognoſticis Hyppocratis ſingulariter erat inſtructus, vt in vrina Henrici Ducis verſute ſe decipere temptantis apparuit. Qui cum ei vrinam mulierculæ cuiusdam cameralis pro ſua inſpiciendã mitteret: Miraculum (ait) nunc & portentũ Deus facturus eſt, quod numquã eſt auditum, vt vir vtero pareret. nam Dux iſte circa trigeſimum ab hodie diẽ filium ex vtero ſuo editũ ad vbera ſuſpendet. Erubuit tandem deprehenſus ille, viroque Dei, ne ſe medicare renueret (nam ad hoc adductus erat) munera miſit, fœminamq; illam virginem putatam medicus Sanctigallenſis ſupplicem ſibi reduxit in gratiam. Nam vt Prognoſticus ille prædixerat, ipſa partum dederat. Sed & Epiſcopo noſtro Kaminaldo cum fluorem narium diuturnum adductus citiſſime ſedaret, odorato cruore variolam morbum die ei tertia prædixit futurum. Sed puſtulas ille die dicta ſibi erumpentes cum eũ reſtringere peteret: Enimuero, ait, facere potero, ſed nolo, quia necis tuę reus *karrinas tot ferre non potero: quia ſi reſtrinxero, morti te trado: puſtulasq; tandem eruptas ita in breui ſanauerat, vt nec ſaltim de vna fuerit ſignabilis. Hæc pauca de plurimis, quæ ſcriptor, pictor, medicus egit, quoniam iterum nobis narrandus occurret, hic libaſſe ſufficiat. *al. carinas.

CAPVT XIIII.

De Keroldo Monacho S. Galli.

DE Keroldo autem non minoris materiæ viro, quoniam plura non vacat, item quædam, vt in quantis columnis locus Galli crebro ſteterit pateat, interſeram. Erat à ſubdiaconatus ſui principio ſcholarum ſemper ille magiſter. Presbyter vero factus prædicator altiſſime apertus, etiam Epiſcopis aliquando præſentibus & iubendo cedentib, populo declamator & (vt Apoſtolus tales vocat) Propheta erat melliſſimus. Vnde, vt antiquitus loci noſtri mos ſtatutus erat, publicus populo

noſtro etiam Presbyter poſitus eſt, vt in Eccleſia S. Othmari omnibus qui inter Goldahan &*Sintrianum fluuios degunt ſynodica quæque præter diſiunctiones coniugum pro Epiſcopo faceret. Cuius rei priuilegia cum à Iohanne Papa cum Salomone Epiſcopo nec non Karolo aſtipulante habeamus, inuidi Monachis nunc temporis Epiſcopi vix nobis & noſtris halitum relinquentes, vt Saluſtii verbis vtar, *nil nobis* reliqui facere* moliuntur, miniſtrosq; odii & inuidiæ iniuſtæq; potentiæ Holophernicos aſciſcunt ſibi Presbyteros, qui animas hominum cariſſime appreciatas vendant, fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curioſi perſpiciant, aut grandi ſe pretio redimere cogant. Hos tales quomodo faucibus ſtrangulati vix euaſerimus, Burkhardum ſecundum dicturi plenius ſcribere habebimus. At Kerholdus, vt ad capaciſſimum S. ſpiritus dolium reuertamur, in his & aliis mille virtutibus animo & corpore diu attritus longoque ſenio feſſus ſed non defeſſus, cum iam plebis ſibi commiſſæ fides in eum eſſet certiſſima, ſi quem corpore dolentem benedicens tangeret, alleuigaret, confeſſione eis quadam die data & remiſſione petita mox ſe in lectum colligere velle, & in Chriſto emori flens pronunciabat, & miſſionem ab ipſis ſollicite poſtulans in die Domini ſemel vtrimque videndos ſpem ſe certam habere ſpondebat. Exutus vero alba & reueſtitus clamoreque familiæ vsque cancellos Galli proſecutus, domum infirmorum per ſe nemine ſuffultus, multisque quid facere vellet mirantibus, introiit. Ibi ergo parumper reſidens ſubſterni ſibi fœnum terra nuda rogabat ſuperq; cilicium, in quo ſe quaſi nihil mali paſſus reponens fratres omnes vocari rogabat. Quos cum adeſſe videret, ſalutatis omnibus ſurrexit, & ſtans & erumpens in lacrimas: Video, ait, Domini & fratres mei vocationem meam, quam ſemper reus ego timebam adeſſe: ideoque quia pium Deum noſtrum confidens ſpero confeſſione coram vobis data ſecurus abibo. tandemq; aſſenſu omnium confeſſus indulgentiam recepit, oſculatiſque per ſingula omnibus, à patribus vbi doleret requiſitus, reſpondit in pectore & præcordiis: & vtinam, inquit, Notkerus meus adeſſet, (erat enim ille tunc pro remediis in Aula regia) & reſidens requieſcere ſe velle ait. At fratrum ſinguli quietem illi æternam precantes, præter cuſtodes illi datos & quos ille rogabat pſalmicanos, domo ceſſerant. Ipſe autem quaſi nihil adhuc quidem paſſus; *S. Iohannes Euangeliſta dilecte Domini recipe me*, & capitium capiti imponens brachialeque rocci ſubter caput reuoluens ſuper illud* nobile ſtratum ſe recollegit, & paulisper, vt ſperabant, dormiens ſubito *Mi Domine bene venias*, ait. At illi disloqui eum vt ægroti ſolent putantes, vnus tandem ex illis, videamus quid agat, ait, enimuero quisquis fuerit aliquem ſalutauit. Accedentes vero quantocius ad illum, oculis transuerſis labiisque albidulis vident præmortuum, ſignumq; curſim pulſantes fratres aduocant. Quibus quam concite circa ſe aſtantibus per ſemet ipſum manus pedesque extendens omnes apertis oculis arriſit, tandemque quaſi excuſſo riſu cachinnulans expirauit. Tali exitu homine virtutum finito, erant qui dicerent, Iohannes eum, cuius dum viueret aſſertor erat aſſiduus in virginitate & in omni integritate, atq; ideo absq; dolore ſicut ille aſſumptus eſt, quia ipſi obiens commiſit, & ſe viſitantem in obitu ſalutauit, ſepultusq; eſt non longe à Notkero Balbulo magiſtro quondam ſuo ſibiq; amiciſſimo.

*mſs. Sint tria vnum.

in Catilinario

*mſs. relinqui.

*al. mobile.

CAPVT

CAPVT XV.

De Waltone Decano, & Kuniberto Præpoſito Briſaugenſi, & morte Kuniberti.

DE Waltone Decano nec non & Chuniberto Altaham Abbate grandia, ſiquidem quamuis non his ſimilia, ſi vacaret, dicere poteramus. Quorum prior, quod eius officii quidem erat, memorabilem ſe poſteris in receſſus noſtri ſtructura difficilima fecerat. Non ſolum autem in hoc, ſed & in aliis multis magnitudinem ſuam oſtendit operibus. Nam Saracenos, quorum natura eſt in montibus multum valere, cum è parte Auſtrali nos & noſtros adeo infeſtarent ſuis temporibus, vt Alpes noſtras & montes obtinentes etiam fratribus crucem circa vrbem ſequentibus tela è proximo iacerent, militumq; Abbatis manu vbi laterent inueſtigari non poſſent, ipſe quadam nocte cum familiæ audacioribus ſibi vbi laterent proditos inuaſit, dormientesq; nactus lanceis & falcibus, ſecuribus quoq;, quibusdã trucidatis, quibusdam quoq; captis cæteros fuga lapſos inſequi inane duxit, cum capris fugaciores montes percurrerint. Quos autem ceperat, vinctos in monaſterium ante ſe egerat, qui tamen ipſi manducare nec bibere volentes omnes perierant. Hæc de tragœdia eius temporis & de Waltonis magnitudine tetigiſſe ſufficiat. Nam ſi miſeriam omnem, quam noſtrates à Saracenis ſunt paſſi, percurrerem, volumen efficerem. At Chunibertus ſi extrema illum infortunia ſinerent, inter omnes eſſet ſpectaculo dignus. Ipſe enim vir ille erat, cui generis nobilitatem plurima quæ in illum DEVS congeſſerat dona quam maxime nobilitabant, ſcriptor directiſſimus, Doctor ſumme planus, pictor ita decorus, vt in laquearis exterioris S. Galli eccleſiæ circulo videre eſt. Hic ab Henrico Duce Saltzpurgis doctrinis ſtudere ab Karolo poſtulatus poſt annos aliquot Abbatiam Altaham promeruit. Vbi cum quot annos præeſſet tædio, quod S. Galli clauſtro tamdiu careret, corde tactus abbatiam reliquit, clauſtrumq; ſuum ægre expectatus reuiſit. Fit itaque in annum Decanus noſter: & quia quot annis more Romano officia apud nos mutari ſolent, propter tutelam cognatorum ſuorum, qui ibi abundabant, coactus in Priſcowe conſtituitur Præpoſitus. Vbi cum multa erronea ad vnguem corrigeret, monaſterium aliquando cum reuerti paraſſet, circa villam Wilaham cum Kerhardo poſt Abbate vt pſalterii, quod reliquum erat, iam pranſus abſolueret, præiuit. Miniſtri autem morum eius non ignari ſibimet à longe in equis curracibus luſerant, tandemque poſt illum accelerabant. Ambulator autem, cui ipſe inſederat, alacritatem equorum poſt ſe ſentiens caput concutiens exultare cœpit. atq; ille cum eum vrgeret, ne curreret exiliens, grauem ſenio & corpore virum deiecerat. Erat autem in ore eius verſus ille, vt aiebant: *Venientes autem venient cum exultatione,* quod *exultatione* clamoſe timore caſus perculſus vltimum dixit: Corruens autem & quam cito reſurgens Gerhardus illum cum iterum deciderat, equo deſcendens retinuit, & caput eius reſidens in ſinum ſuum reclinauit: ſicq; viris pro aqua currentibus ſpiritum ex alto reſumens obiit. Hic finis Cuniberti, ſtatura proceri, & canicie venerandi, & vt plurimis viſum eſt hominis ſanctiſſimi. Corpus vero eius allatum monaſterio plurimis lacrimis ſepultum eſt in cimiterio. Neceſſe eſt autem, vt ordine præpoſtera ſint, quæ dicimus, quia quæ ſimul tacta ſunt, ſimul dici non poſſunt. Propterea vnde digreſſi ſumus redeamus.

CAPVT XVI.

De Notkero Abbate S. Galli.

NOTKERVS electus dirigitur cum litteris Burkhardi Ottonib. Spiram, comitibus nouem de patrib. plerisq; canicie venerandis ipſe decimus, ſed Regibus non adeo, vt præceſſor quondam eius erat, acceptus. Affuit illis aduenientibus cito Ekkehart, nihil rerum priusquam aderant præſcius, multumque anxius, quoniam Sandrat quem prius diximus tunc aderat, & obloquia quædam iterum in nos ſuſurrari Regibus ſciuerat, animo fluctuabat. Conſilio tamen in breui habito litteras ſumpſit ad ſe Regibus hora apta præſentandas. At Otto iunior caſu cum Ottone Duce amplexu mutuo non procul ſteterat, & Otto Dux Regi Rupertum Subdecanum grauitatis Monachum videns: Numquam, ait, leporem ille curriculo capiet. At ipſe id audiens inclinatus gratias egit. Et Otto Rex: Væ tibi miſero, ait, ipſe enim audiuit. Et Ekkehardo approximanti Otto Rex; Qui ſunt, inquit, Magiſter patres illi? Sanctigallenſes, ille ait, Domini mi ſunt, & hodie auxilio tuo iuuandi. cumque pedes amborum ipſi peterent, Ekkehardus cauſam eorum in breui perorat. Et Rex; Deus, ait, in cuius manu corda ſunt Regum, faciat vobis Leonem meum mitem & placabilem. Sic enim patrem vocabat. Et dimiſſis illis Magiſtro in aurem, quis illorum electus ſit, dicit. Quem præ ſe ferebant, ipſe eſt. Et ille: illum delicatum iuuenem? ait. Enimuero vt pater meus ad hoc conſentiat, vt ipſe eum noſti, non puto, talibus viris canicie venerandis S. Gallo abundantibus iuuenem puellæ ſimilem nobis quidem mittere. Conuenite adhuc, ait, & te qui homines noſti conſiliante grauiorem eligite: aliter enim vos, vt petitis, Leoni meo ſiſtere non audeo. Priuilegium, Ekkehardus ait, patribus à Karolo datum & per vos ſolidatum nos paucos quemquam eligere non patitur. Præterea de litteris Abbatis noſtri fratris tui quid fiet? Nam Notkeri Medici tibi & patri tuo ſemper bene meriti & dilecti ex ſorore nepos, & ab EKKEHARDO auunculo meo mecum nutritus & doctus, virtutibus patriis ſemper aſſueuerat, & niſi virtutum virum noſſent, numquam eum frater tuus & auunculus meus cum cæteris, vt ipſe homines noſti, Dominum eligerent. Audito Rex rationis tantæ reſponſo, maxime autem de Notkero, miteſcere tandem cœpit: litteras tamen, neque ipſos poſtea patri ſiſti priusquam ipſe illum præſtrueret, & animo eius explorato ad alloquia eos Leonis ſui præpararet, placere ſibi aiebat. Vocatis tandem ipſis bonæ ſpei eſſe monuit, & nocte precibus inuigilare, vt quoniam inuidos haberent, Deus eos iuuaret. Monet deinde Ekkehardum menſa cœnæ leuata cum litteris ſibi commode non deeſſe. qua leuata patris & matris ſecretum poſtulat alloquium. Matre autem de menſa ſua veniente ad oſtium occurrens vt S. Gallo faueret Ekkehardus in aurem rogat. Audiuerat enim à dicentibus Sandratum aduentum Monachorum S. Galli Magno Ottoni, nec non & omnem cauſam eorum clam & ſiniſtrorſum dixiſſe, & ſui memorem fore pedibus petitis rogaſſe, quod Ottoni etiam ſuo ſilenter patre aſſidente paucis nudat. Silentio tandem omnibus aliis è cœnaculo eliminatis facto Otto filius ait: Sunt hic, Domine mi, nuncii filii tui quondam Abbatis Burkhardi DEI iuſſu diu infirmi. quid autem poſtulent, experiri habebis. Scio, ait pater, eos matutinos quidem affuiſſe, ſed quare ſe à meo conſpectu celauerint neſcio. Sunt meorum quidam, qui eos non ſimpliciter veniſſe aſſerant: quoniam *qui*

ambu-

ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Et ille: malo ſuo pater, ait, valeant odibiles illi, qui te acutiis ſuis à bono auertere moliuntur. Et Regina: Vide, ait, Domine ſemper amande, ne talibus, quales filius tuus notat, inconſulte & nimium aſſenſeris. Nam & prius Dei ſeruos illos imperialiter quidem impetitos, ſicut ab ipſis quibusdam, quos miſimus, audiui; ſine cauſa moleſtauimus. Et Otto: Ecce pater, vt ipſe illos noſti, aſſunt ex eis viri venerandi à filio tuo pæne præmortuo miſſi, quos, cum me quidem, vt eos tibi ſiſterem, præpeterent, paucis cum eis locutus in craſtinum ipſe viros diſtuli: & ideo mentiti ſunt, qui tibi dixerant, duplici illos animo quicquam machinari. Nam & litteras, quas tibi miſſas manu habebant, ego recepi, & ecce ipſas, quas cum audiueris, ſi clam deſtini aſſunt, videbis. Et à patre ſigillum recludere iuſſus ipſi illud (nam S. Galli ſemifacies erat) in manum dabat. Quod ille ſollicite intuitus, filii mei pauperis Domini imaginem ait eſſe putaui: ſed tu quidem quid litteræ velint inſinua. Hæc verba: *Summæ poſt Deum maieſtatis Dominis meis regnum æternum Burkhardus Abbas ſemiuiuus. Annis meis & ſenio finem mihi vitæ in ianuis habentibus, ne paſtor oues, pater filium improuiſos relinquam, Domini mei, priuilegium gratiæ veſtræ me ſollicitauit. Miſi itaque vobis fiduciam veſtri habens dilectum meum mihi adhuc viuo ſufficiendum à viris virtutum optimis moribus aſſuefactum S. Gallo, vt confido, vobisque placiturum. Miſi autem vobis & teſtes meos ter tres idoneos, qui eum coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia mihi petita ſinguli eligant. Valeat regnum veſtrum & imperium in Domino Dominorum, Amen.* Perlecta Epiſtola Otto eam patri & matri fidus interpres Saxonice reponens inſinuauit; & vt petita facerent amore eius, quem poſthac viſuri non ſint, ſollicite rogauit. Et Ekkehardus: Meminere vos Domini Notkeri medici eius qui eligendus eſt auunculi, ſed & Ekkehardi veſtri, qui eum, niſi idoneus eſſet, vobis dirigi numquam conſentiret. Tandem poſt verba multa Otto pater: Cras, ait, diluculo appareant in conſpectu meo, vt illo cum cæteris viſo decernam quid faciam. Et Otto filius: Homo, inquit, videt in facie, Devs in corde. neque enim ille ita, ait, vt magiſter meus aſpectabilis, neque vt Sandratus veſter ſe exhibet deſpectibilis. Et ille: Vtinam fili mi, ait, omnes Monachi noſtri Sandrati animum gererent. At ille monitu Ekkehardi, ne patrem commoueret, conticuit, ſicque pater colloquium diremit. Ekkehardus autem notularum peritiſſimus pæne omnia hæc eisdem notauit in tabula verbis. Quibus Otto ſuus poſtea, vt ipſe nobis retulit, multum delectatus eſt ſibi relictis, cum ipſe præter notulas nihil viderit in tabula. At Ekkehardvs ſuos, vbi hoſpitabant, continuo petiit, optimæque ſpei fore Ottonis ſui eos verbis monuit. Cumque ab eo, ſi ſui apud Reges mentio aliqua fuerit, quærerent: Magna, ait, ſi mihi dicere liceat. ſacramentum enim Regis celare honorificum eſt. Sed hoc tamen vobis pandere audeo, quia ſollicitum apud patrem filium habuiſtis interpretem. Venturi enim eſtis in conſpectum patris diluculo ipſius edicto; ſed eius horæ & articuli fortunam committere habemus Deo. Veniunt illi precibus nocte muniti in Aulam matutini, patre cum filio iam laudes, quarum Ekkehardvs ſemper curam gerebat, audientibus. At Paltzone loci Epiſcopo preces recitante Ekkehardvs oſtium pandit, vt videat ſi aſſint, cumque eos conſpiceret reſtans paulisper Ottoni ſignificauit. Pater autem eum egredi volentem chlamyde retinuit parumque ſubriſit. Et ille: Numquam oculi perſpicaciores Leo mi erant quam tui. Enimuero ita & de Leone legitur. Ekkehardvs ait, quia oculis apertis dormit. Et Palzo, vnde ſponſus ait eccleſiæ: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Sed Domine pie foris te expectant, qui talia dormientes melius quam nos vigilan-

tes ſciant. Vnde tu illos, ait, noſti ? Quare illos, ait, non ſciam, inter quos nutritus, & quæ optima ſcio, ſum edoctus? Et ille: ſcio, ait, quia pauper & mendicus quondam circuiens terram peram paupertatis tuæ mendicando farciebas. Non ego, ait, ſed quod illi dabant in ſummis ponebam. Tandem ille terribilis egreſſus, cum Ottonem Ducem cum eis offendiſſet aſſiſtentem arridens ei *bon man* habere Romaniſce dixit: dein & eos ſalutere ait. Ille etiam acclinis cum ipſis gratias egit. Wanuic vero primus ordine ſi loqui liceret quæſiit? Fidenter, Otto filius ait. Abbas noſter, Domini, inualidus multum in vobis ſed & in Domina noſtra confiſus nos ad pietatem veſtram transmiſit & gratiam, regnum vobis optans ſempiternum & imperium. Cauſam autem aduentus noſtri quoniam litteris ab eo mandatam attulimus, nos forſitan oportet, vt interim dum legantur ſileamus. Litterarum, Otto pater ait, molimina audiui, ſed eum dum viuit deponere neſcio, ſi poſſit decere. Et Cunibertus propius Regibus accedens: At nos Domini modum forſitan optimũ ſcimus, quo vos deceat efficere, quod pater noſter & nos eius iuſſu poſtulamus. Sit ille Dominus noſter omni tempore quo viuit: quem ſubrogari ſibi vult, nihil capitale abſque eius nutu faciat, tantummodo, quod valde ille beniuolentiſſimus formidat, ne nos moriens orphanos relinquat. Eſt enim ille magnæ ſpei vir quem deſtinat. Illo quoque conticente, Otto pater: Quem tamen mihi nepos meus, inquit, miſerit monſtrate. At pariter illi Notkerum in vltimis, vt ordo eius erat, ſtantem produxerant. Et pater in aurem filio: Modo, ait, quoniam viros diſertos inter illos video, quid dicere velint probare volo. Et Ekkehardus audiens: Aliud, ait, Domine mi, curato: abſque reſponſo enim illos non inuenies. Et ille: Iſte ne eſt, quem ætate vobis quaſi filium eligere mihi proponitis? O maturitatem veſtram & pæne omnibus vobis ſparſam caniciem, Abbatem veſtrum inter tot canutos qui ſibi poſſit ſubrogari inuenire non potuiſſe! Et Rupertus quem dixi ſubdecanus: Erraſti Domine mi Rex, ait, & oppido erras. Inter tot vtique Marias optimam partem dudum eligentes Martham nec vnam quidem, quæ ſollicita ſit & circa frequens miniſterium ſatagere velit, nepos tuus inuenire poterit. ideoque talibus relictis ad minorem ætatem deſcendit, & optimam, mihi crede, ſi eam digneris, inuenit. Adhæc pater: Vt video, tu ipſe dignior illo. Interea pater ad calceandum in caminatam iuit. Illis autem vt ſe expectent iuſſis ambo Ottones Regem comitantes Regina accita, ne tales viros diu detineret rogant. At ille in dubio ſe eſſe ait quid faceret, neque illum adeo placere quem attulerant. Regulam autem quoniam in loco illo numquam ſtabilire potuerit, regularem eis aliquem ponere velle ſi ſuadeant, ait. Et continuo filius Sandratum eum velle & Ekkehardus ſenſerant. Ekkehardus autem ad pedes procidens tacitus ſurrexit. Et pater, quid petis? ait. enimuero etiam ſi tibimet abbatiam illam dari vis, abſque regulari aliquo comite ab Ottone non ibis. Enimuero, ille ait, ea cauſa ſumme Domini pedes veſtros hodie non petii neque petam. Longe aliud eſt, quod veſtræ quidem omnium trium vice Domini & Domina lacrimaſcere etiam potero, quod cogitaui & cogito. Vbi eſt veritatis ſemper inconuulſa firmitas, etiam apud Ethnicos, Regum? Dico enim priuilegia à Karolo S. Gallo vsque vos data? Veſtrum autem famulis veſtris præ omnibus ſemper potiſſimum, in quo nepos veſter Abbas, Ekkehardus veſter & Notkerus cum cæteris ſpiritus ſancti viris adeo confiſi ſunt & confidunt, vt neminem alium præter quem vobis * cetiſſimi veſtri miſerant, expectent Abbatem? Ottones tandem Rex & Dux ſurgentes, Regina quoq; ſupplice, priuilegii memorẽ fore rogant. At ille ſilens ſecumque deliberans tandemque quaſi inuitus acciri

* forte dilectiſſimi.

homi-

hominesiubet. Quibus coram ſtantibus, propter ablatum, ait ille, veſtrum tunica qualem Benedictus quidem numquam induit decorum non ſtatim vos viri Dei oſculatus ſum: oſculamini igitur. Cumque eum præire inuenirent, ille vitato eo cæteros oſculatus eſt: hora oſculi eius adhuc, inquit, forte erit. Cumque plura de ſtatu monaſterii cum eis diſceptaſſet & de moribus eorum & vita, quæſiuit ſi adeſſet qui dixiſſe fertur; *Si calceus diuiditur, nemo calceatur.* riſuque ſuis moto, ecce iterum Ruodmannum, Ekkehardus ait, ſentimus. Quo audito, tu dixiſti, Rex ait. Tandemque ferula recepta Abbate coram ſe vt moris eſt poſito, condicto quidem tali eam Notkero dedit, vt viuo Abbate ſuo ſicut ipſe vellet illã curaret, nihilque capitale absque eius nutu & EKKEHARDI Notkerique conſilio ageret. Et continuo, meus tandem eris (ait) manibusque receptum oſculatus eſt. moxque ille euangelio allato fidem iurauit, dimiſſoque eo in eccleſiam ad *Te Deum laudamus*, milites Galli qui aderant reuerſo coram ſe accitos iurare iuſſit, tandemque ſurgens in partem illum cum patribus ſumpſit, ſalutemque nepoti mandans & gratiam regulæque eos tenorem habere qui perſpiciat eis in proximo miſſurum, quem quo gratantiſſime poſſent edixit vt receptum tractarent, & reuera ſcirent, ſi ſibi boni quid talis ille redicturus foret, in nullo ſe ærario ſuo parcere velle, quin eis in quibuscumque poſſit accommodauerit. tandemque eis miſſione data, ſi quid ab iconomis ſuis victualium exigere velint abunde dari iuſſit.

Veniens domum Notkerus gratanter ab omnibus ſuſceptus, Burkhardique manu in ſedem potentiæ locatus colloquiũ in capituli domo facere Baſilicam egreditur, ibique in S. Benedicti vicem ab omnibus electus qualem ſe mox & ſemper quo ad vixit exhibuerit, partim vix narrare, partim vix credere eſt. Hilaritas enim eius, quæ ei quodam ingenita modo quaſi naturalis inerat, & vt nunc temporis eſt deliciis aſcribatur, partim dicenda non eſt, propter quod inuidi detrahere, deſueti autem cum gemitu clamare nunc poterunt. O tempora, ô mores! Enimvero cum vbertas, quæ vltimos Burkardi annos nobilitabat, officinas omnes monaſterii Richero Ekkehardi monitis colligente ſuppleuerit, largifluo in omni hilaritate viro etiam ſuos Deus adeo frugibus onerauerat annos, vt regiminis ſui meritis id quiuis iure aſcribere poſſit, vt cum Tullio meliori quidem ipſe concinnare potuerit metro.

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Paucis vtique ille poſt aduentum ſuum diebus elapſis deceſſore ſuo cum allectis ſanioris conſilii monente, Kebonis doctrinam pauliſper quidem ſopitam ſollicite excitauit, diſciplinamque ſemper loco Galli inolitam recuperauit. In neceſſariis autem vbertate annua abundante fratres ſuos omnimodis procurauit. Vineas enim, poſtquam ab Hadewiga fruſtrati ſunt, Richerus homo S. Gallo conquiſitiuus Decani ſui monitis tum precio tum concambio tantas collegit, vt vbertate redundante communi fratrum tum Abbatis penu repletis vaſa vinaria non pauca in curte Abbatis deforis quoque ſub diuo locarentur ſub cuſtodibus, pluresque, qui alicuius momenti in loco erant, rubeum vinum quamuis alias bonum præ deliciis repudiarent. Sed Abbas Cralohi de fratre quidem, Notkeri autem de ſorore cum nepos eſſet, ingenita ſibi ab vtrisque ſeueritate, partim quia ſub Burkhardo vacillante liberius vixerant, partim vt fama hæc Regum aures attingeret, fratres artius in clauſtro qui eiusmodi erant ſtringere curabat, taliumque ille culpas palam ſeculo factas foris clauſtrum interdũ puniuerat. Sed & plerumq; in curtes longius ſitas pane ſordidiore aquaque alendos exiliauerat. Neque ſic quidem linguas

detrahentium reſtrinxerat, cum & ſuimet patrui filium multa ſcientia inflatum Furintovvam, alterum autem Nechinburg diu relegauerit. Pro quibus eum & aliis quidem ſimilibus per nuncios & litteras cum Reges regratiaſſent, non tamen apud eos ſecure tutus eſſe longo tempore poterat: quod in loco ſuo poſt apparebit. Talis ille cum in clauſtro fuiſſet, laicis quidem & militibus & famulis longe alius erat. Milites quidem, quando ſibi abſque fratribus eſſe vacabat, intus, & foris menſæ ſuæ propoſitores & pincernas hebdomadarios habere ſolebat; diſciplinanterque ſibi ab eis miniſtrari volebat. Filios autem aliquorum, qui patrum beneficia habituri erant, ad ſe ſumptos ſeuero educauerat, qui coram eo interdum nudis tabulis luſerant; ſed & pro auibus captoriis & cæteris quibus libertatis indoles exerceri decet, ſi deliquiſſent, à magiſtris exacti vapulabant: quibus tamen miſſionis pro ętate temporibus armaturas ille & munera dabat. His ſimilibusque, quæ ſe frugi hominem vulgaſſent, operibus adeo ſe ille commendabat, vt vbique de eo fama volaret, ſed & coram ipſis quoque Regibus non aliter niſi boni Abbatis prænomine memoraretur. Hartmuoti vero conſtitutiones cum omnimodis ſeruare ſollicitus eſſet, loco plerumque cedebat, vt effuſius fratres eo abſente lætificarentur, dicens Decano & ſymmiſtis ſuis, ſi eorum cauſa, quorũ his temporibus in Monachos ora ſunt patula, inflexibilem rigorem ſemper tenuerimus, aut arcum regulæ frangemus, aut chordam eius mihi, ait, credite rumpemus. Ideoq; quia id palam pati non audeo, clauſis ſuper ſe oſtiis vt aliquando remiſſius fratres mei agant, conſulto cariſſimis loco cedere ait volo. Videte tamen, ait, obſecro vos Domini in quibus reclinor ne effuſe effluant, & ne laici hilaritati illorum omnino interſint, maxime autem ſerui, quorum nec iuſiurandis credere ſæpius ait didicimus.

Clauſtrum autem S. Galli, quoniam locum hunc incidimus, ab antiqua patrum memoria tantæ venerationi ſemper eſt habitum, vt nemini vel potentiſſimorum ſeculi canonicorum ſeu laicorũ introitus vel etiam introſpectus eius licuerit. Vnde & dicere habeo, quod ab religioſis huius temporis mihi quidem diſcredi ſcio. Vidi egomet ante tempora, quæ à Gallis patimur, Monachorum ſchiſmatis, Comites alioſque potentes, loci quoq; Milites, pro delectione feſtis diebus crucem nobiſcum per clauſtrum *ſequendo, iuuenes & ſenes quoſdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiſcum quaqua iuimus ingredi. In refectorio quoque octo de illis, qui tamen emeriti videbantur, circa Abbatem & Decanos ad menſam Monachico conſediſſe habitu in die Paſcæ vidi. Sed &, vt riſum de comeſſatorum illorum vno moueam, Bernhardus quidam domi ſupra menſam ſilere non ſolitus: hic cum circa Subdecanum Ruopertum menſuram puræ potionis ſuæ coram ſe habentem conſediſſet, vt domi ſolitus erat, ſtatim bibere volens eam manu ſumpſit & impiger hauſit. At ille ſciens eum iocundum, ſilenter in aurem homini, regulariter noſtrum eſt, ait. Et ille immemor quo præſtructus erat ſilentii; ſi noſtrum eſt bibamus illud, palam omnibus dixit, cõtinuoque ſibi poculo oblato; Ecce & iſtud noſtrum eſt, bibamus illud & ipſum. Raucoſus enim & ludibundæ vocis erat & morum, manu fortis quidem.

*ſequendi.

At Notkerus annorum ſuorum vbertate quidem oppido habundus, plurima quæ nemo anteceſſorum eius vmquam auſus ſit aggreſſus eſt & fecit. Muros enim ille ſuper vallos ab Annone patruo cœptos cum interpoſitis turribus & portis perfecit. Ad has impenſas ille plura profundens vniuerſæ familię præbendariis, id eſt centum ſeptuaginta viris, cum nũquam ante ſe niſi avena paſcerentur, pura de ſpelta dederat grana. & quod amplius erat, ſpicarium ille nouum, quia ſic homo erat, ſolis feris & beluis auibusq; domeſticis & dome-

ſticatis

ſticatis iuxta fratrum condi fecit: quod & ipſum iam fieri iuſſit magnificum. Talibus bonis innatanti non tamen deerant interdũ aduerſa inter proſpera. Nam abſque beneficiis multis, pro quibus artabatur à Regibus, vt ea quaſi diues opum & homo largiſſimus vocatus præſtaret quibus nollet, Ruodman eum tunc more ſolito apud Aulicos accuſat, & Ekkehardo neſcio ſpiritum eius fœtere fecerat nihil minus ſperantis. Et ecce Ottonis celato Ottoni filio & Ekkehardo conſilio Sandratus litteras ferens in ipſa S. Galli vigilia veſpertina incepta templũ deforis inter laicos eſt ingreſſus. Latere ſe poſſe dum omnia perſpiceret, quaſi nemini notus, credidit. Volebat enim, vt poſtea faſſus eſt, diebus illis ſanctis hoſpitio ſibimet qua poſſet petito de mercato ſe curare, vt exploratis quæ poſſet omnibus aſtus ſuos tandem acturus erumperet in medium liberius. Decanus autem de Muorbach iuxta Abbatem aſtans; Ecce Sandrat, ait, inter illos ſi vmquam eum vidi Domine mi vitabundus graditur. Deſpectibilis ille enim, quem proſpicis, ipſe eſt. Et Abbas, video illum, ſed ſi ipſe eſt, mihi quidem deſpectiblis non eſt. accitoque quodam fratrum, digito monſtratum in chorum duci & locari iubet. Quem ille non ſine rubore vellet nollet ſecutus deprehenſum ſe celare non potuit. Oculi enim omnium intenti erant in illum. Abbas autem poſt laudes egreſſus in auditorio eum ſalutat, mirarique inter cętera ait, quod tam palam promiſſus ita ſuperveneritoccultus. Reſponſi ille dubius Epiſtolam porrigit. & hæc pro me loquitur, ait, quam tibi Magnus Otto quidem direxit. Acceptis ille litteris & oſculo veneratis, in turba hac feſti noſtri, ait, legere Domini litteras tutum non puto, ad quas ocium habere volo, ſed pro hoſpitii tui commodis ſatagere portanarium volo, teque, quia forte laſſus es, dies aliquot; vt poſt expeditior ſis, in domo quietis pauſare & quomodolibet per te curam tui gerere: hoſpitibus vero & aliis in clauſtro & deforis me oportet providere. Quapropter & à refectorio, ait, ne oculos tuos ibi q̃d lædat, hos dies volo vt abſtineas. Lecta epiſtola Domini mei, quicquid libuerit mihi, ait, velim loquamini, tantum vt in principio introitus noſtri nihil regulæ abſonum inueniamur perpeti. His dictis diſceſſum eſt, illeq; in alta illa, quã Sindolfus S. Notkero quondã clauſit, locatur caminata. Epiſtola aduentu Regum & Reginæ Italiã vere proximo petentiũ intimato, Sandratum ad inſtituendam regulam miſſum gratanter iubet recipi, & quoad ipſi in locum veniant paterne tractari. At Abbas accitis domino Burkhardo Decanoque cũ patribus primo S. Galli diei diluculo in colloquium, Sandratum bene manſionatum hoſpitaliter tractari decernunt vſque poſt feſtum, eoque transacto integrius vtrimque quid facto opus ſit tractari quidem poſſe. Quod vbi per Decanum Richerumque Præpoſitum homini demandatum eſt, tanta aſperitate accepit, vt niſi quantocius ſibi verſari detur cum eis, quos docere veniſſet, mora omni poſtpoſita ſe minaretur abſcedere. At Richerus Decano ne quicquã contra loqueretur in aurem monente, proteruiam tamen verborum eius ferre non valens; Si fidelis nuncius es, ait, reſponſum pro quo miſſus es expectabis: ſin autem in commiſſo fidelis eſſe nolueris, *infidelis* inquit *ſi diſcedit* vt ait Apoſtolus *diſcedat*. Et Decanus; Nequaquam; ait; enimvero litteris nobis regiis miſſum abire non patimur, ſed & ſub cuſtodia quoniã fugam minatur volo ſeruet. moxq; Præpoſitus miniſtris accitis ait; Omni honore & impenſorũ (inquit) opulentia ſeniorem iſtũ Domini Regis nunciũ curate, ipſum autẽ ne Abbate noſtro inſcio abeat ſollicite ſeruate. Veniet dies tertius, & hominib⁹ ſuis miſſionẽ quidẽ dabimus. Talibus ille vtriusq; verbis adeo eſt cõſternatus, vt ſtupidus eis abeuntib. ſedens diceret ſuis, neminem cucullatum in regno ſe putaſſe fuiſſe, qui ſibi contra votum ſuum

ſuum tanta præſumeret reſpondere. Tandem vt multa quæ audiui præterea, tertia die in conſeſſum adducto Abbas conſulto eſt locutus; Nobis, Frater, quibus ad opus optimum vt opto(ait) directus es, prudentiorem te Epiſcopis & Abbatibus opus eſt fore, qui nos mira caritatis diſcretione nuperrime in regulam S. Benedicti ſtabilitos vt volebant reliquerant: à qua in aliquo nos cogere deuiare, pleroſq; fratrum habeo qui immiſſionem per angelum malum peccatis noſtris id exigentib. planiſſime aſſerant: in quo vni tibi quãuis ſanctiſſimo homini repentino motu obſequi, non excuſſæ rationis, ſed regalis eſſe ſcimus imperii. Mihi, ait ille, miror ſi de immiſſione mea ſi angelus malus ſim quisquam attribuat, cum ſponte mea credite mihi non venerim, neqe ad vos neque ad vllos, quorum tamen Deo laus multos in regno correxeram; apud quos quoniam ab Imperio miſſus ſum imperioſe quidem egeram, neque deprecatiue quicquam ſicut & apud vos vbi primo adueneram facere ſi permiſſus ſim volueram, & ſi adhuc hodie permittor volo. Et Decanus Abbati; Age igitur, Domine mi, cedamus angelo Imperii, & ordinem ei congruum dato nobiſcum, vt quomodo viuamus videat, vbique verſetur: hebdomadæ tamen inducias ante magiſtratum eius (inquit) petere volumus, vt regulæ viam qua gradimur perſpiciens ſi nos exorbitare regula lecta docuerit, reducentem ſecundum Imperii iuſſum ſequamur. & quia regularis Monachus absque Abbate eſſe non poterit, qui ſibimet Abbas Decanusque ſit, hic inueniſſe inter doctrinas ſuas regulares viros patienter ferat. Coloniæ, ille ait, Abbatem meum cariſſimum reliqui. Eius nobis, Decanus ait, etiamſi litteras commendaditias dederis, ea tamen teipſum facere & pati renuere quæ docueris, etiam Regi ipſi Magno nos tibi perpeti nolle reſcriberemus. Talibus ille auditis ſecum fremens adeo vt præ ira etiam lacrimaſceret commotus eſt. Sed Abbas conuentu dirempto conſurgens bono animo eſſe illum per ſe monuit, neque ſemetipſum quidem rationabilitati tanti viri auſum ait reniti, cum talium in loco ſint plurimi qui ab Epiſcopis & Abbatibus nuperrime in regula Kebone commanente ſtabiliti non poſſint in impetu ab ea reuelli: ſe autem Regis quas attulit litteris contraire nolle, ſi ſub longis moris & examine regulæ rationabilia ſuis ingerat, & à tantorum virorum doctrinis tãdiu inolitis eos auertat. Iubet tandem ei ordinem dari poſt Decanos, & hebdomadam illam omnia noſtra perſpiciendo quietius agere, tandemque cum ratione quęcumque non placuerint, regula teſte, mutare. Finitur hebdomada & in capitulo confidens plura ſibi diſplicere ait, maxime autem in eccleſia exaltationes vocum glorioſas & nequaquam Monachicas, & alia quæ poſt dicere vellet plura, præter quod Dominicam in ea cottidie agere videret, feriam autem ſextam in refectorio. Porcini autem liquaminis odorem nares ſuas omnino ferre nõ poſſe, carneſque ſe omnibus & liquamen infirmis & ſanis edicto Regis interminari. vinum autem, quoniam bibulus quidem erat, nimis nobis parce dari aiebat, calicemque noſtrum ad refocillandum potius quam ad potandum ſufficere. Cætera plura quæ docuit & fecit præter quædam inſignia, quoniam omnia exitum malum habẽt, ex quibus quidem volumẽ facere poſſem, omitto. Monet Abbas decem tandem nec non & omnes, quoniam parum firmitatis in eo quidem viderat, vt ei ſicut ſe diligerent ad congrua & incongrua cuncta parerent, prædicens eis magiſtratus eius rigorem non diu duraturum. Iubet autem in ſummo dexteræ refectorii menſæ omnia ei quæ ipſe diceret ſine menſura proponi, & ſi ipſe deſineret bibere moneri. iam enim illum potando quis eſſet explorauerat. Decanus autem cum Præpoſito ſingulis fratrũ vt idoneis illum moribus frangerent frequenter inculcabant. Erat autem ille fratribus ſemper poſt menſam in diſciplinis propter potum quidem aſperior.

Acci-

Accidit vero quadam die vt quidam iuuenum, cui iam plures dies ille infeſtior erat, cum in illum ſeuerius vt in omnes ſolebat verbis inueheretur, *ecce iterum ſemimagiſter noſter poſtquam mero incaluit*, diceret. Ille verbum clam vt putabat à iuuene dictum ab ore eius illico rapiens; *Semimagiſter tuus*, inquit, *ego ſi inſanio tibi oſtendere quantocius habebo*, inſiliensque in hominem bene quidem natum ſed & admodum litteratum grandem ei manu in maxillam alapam dedit. Ille vero multum eo robuſtior brachio dicto citius extento, pugno illum in timpus validiſſime percuſſit ſeminecemque in terram cadere fecit: & niſi quod eum cæteri retinebant, maiora ei ad huc facere volebat. Superueniunt cum Decano continuo fratres, Abbate accito ſignum pulſatur ad capitulum, ibi iuſſu Abbatis iuuenis ille adhuc furens ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur: & inter dolores quoniam litteratus erat, Mirum eſſe, ait, quod Chriſtus ad columnam technis quondam paſſus eſt Diaboli, ſe alterius Sathanę technis ad columnam quidem pati: Neque enim minus mirum quandoque euenire, ſi Sandrato per manus ſuas, quod æquiuoco accidit, accidat. Talia eo inter verbera ſibi præſagiente, ipſe adhuc de illo ictu ſtupidus reſidens valde expauit humique coram Abbate ſtratus vt eum abſolueret petiit, quidque ſibimet poſthæc faciendum ſit pro Regis amore ſe doceat. Et Decanus; Nimis vrges, ait, Dominum noſtrum vt te qui tot Monachos, vt ais, docuiſti nosque poſt tot Epiſcopos & Abbates docere veniſti, doctor tuus eſſe præſumat. Et Abbas; Quia Regi Domino fidem, ô vir Dei, ait, iuravi, quicquid nobiſcum feceris ego habeo pati vsque ad id quod neſcio cuius regulæ eſſe tu dicis, ſi fratres meos quaſi ſtolide audax manu cædendos inſilueris. Etenim in fide aſſero, vterque noſtrum contra regulam etiam nunc operati ſumus, tu filium meum absque iudicio cædendo manibus, ego vt tibi ſatisfacerem verberibus. Cumq; omnes eum vt litteris geſta eius Ottoni filio mittẽdas tradi iuberet, ſurgens ille quaſi cæteris exemplum dando roccum exuit, & coram ſe expandit, ſuperq; illum ſe extendit, vtq; puniretur pro tali exceſſu gemens orauit. Cumq; pleriq; omnes vt vapularet optarent, Abbas illum induere, quoniam quidem nuncius Regius honorandus ſit, iuſſit: dein illum cum fratre læſo per poteſtatem pacificans quomodolibet tamen agere vellet arte ſua non prohibuit. At ille cum eo minus vino non parceret, tranſactisq; ab hoc articulo aliquot diebus in magiſtratu ſuo iterum inſoleſceret, quadam nocte vino ſepultus ſtertendo & ſternutando fratres inquietauerat: ſeruum vero ſuũ Hattonem, qui olim poſt aduentum ſuum loco diſceſſerat, clamans; *ſerue nequam* (ait) *vbi es?* ſicque inſaniens tandem ad vrinam ſurrexit ſine rocco & nudipes, Ruomonisque patris propter inquietudinem eius tunc abſentis ſcamnum lecti perminxerat. Craſtina vero à Decano ebrietatis & turpitudinis capitulo incuſatus, iterum vt & prius ſponte ſua roccum exuit, & ſuper expanſum ſe extendens puniri poſtulauit. At Ruomo ſurgens Decano quidem non iubente flagello fratrum quod cominus pendebat modeſte ſumpto maximos illi ictus infregit, Decanoq; illum quidem quidnam faceret inclamãte; Quod iuſſiſtis, ait, & ꝙ ipſe petiit facio (ſimulabat enim ſe nutũ eius putaſſe) interimque maiores ei fortiſſime infregerat. illoq; vę ſibi quod vmquã in locũ venerit vociferante, Decano ſurgente vix ereptus eſt. Ruomo autẽ tantæ auctoritatis meritis ſuis erat, vt à nemine ſit notatus, ab aliquibus idonee feciſſe ſit dictus. Iubet tandem Abbas conſulto omnium lectum illi ſterni in caminata, qua primo hoſpitatus eſt, vigilemque ei induſtrium de familia dari.

Ibi ille aliquando de completorio veniens, videns vigilem ſibi carnes paratas ſuper menſam habentem, (nam illum nimis diligens fidem eſſe confidebat)

fidebat) anime mi, ait de carnibus & mihi dato & celatum habeto. Quod cũ libens feciſſet, de carnibus ſaturato etiam vinum porrexit. At ille de ſacculo à nemine vmquam in loco viſo denarios proferens vnanimi ſuo oſculato vt & aliis noctibus par faceret dedit. Cumque hoc ille iam crebro clauſis ſuper ſe intus oſtiis feciſſet, quadam die Richero ſciſcitanti quomodo ſe magiſter fratrum noctu haberet? Enimvero optime, ait, ſi ei carnes iam dare haberem: nam quas habere potui, conſumpſimus. Bene, ille ait, mi ſodes, narras: neque enim tibi per me deerunt. ſed quod tibi dico, vt de vita cures facito. Ianuas nocte proxima ſerare te ſimulato, reſeratasque ſinito: & à miniſtris noſtris quæ abũdent carnibus ſumptis opipare eas vobis parato. Venit ille nocte proxima de completorio, & vt ſolebat menſam ei miniſter fidiſſimus apponens carnibus onerabat, lætamque noctem habituros promittebat. Et ecce Præpoſitus aſſumptis quibusdam de fratribus auide illis ſuperuenit comedentibus, & ſtãs ſuper illos; In bonis, inquit, operibus te magiſter ſancte inuenimus. Enimvero ait ægrotis noſtris, ſi tu velles, ſcutella hæc magis liceret quam tibi, & alleuans illam in faciem eam minatus percutere, non tamen fecit: Vigilem autem, quaſi & ipſi iratus, ſeruum nequiſſimum vocans, numquam in conſpectum ſuum venire iuſſum domo expulit, ſoloque illo deceptore quidem Regum & regni relicto abierunt, ianuis ne vltra intus intraret clauſtri poſt ſe ſollicite clauſis. At ille malum ſibi aliquod maximum cras futurum timens de nocte fugam iniit, latibulumque die illo inter frutecta montis proximi habuit. Sed & Abbas cum neminem illum perſequi vellet, ſecurus tandem ſuimet factus, deambulatoribus peregrinis, qui Romam ibant, iungitur. Sed quid poſtea fortunæ habuerit, quia dubie affirmatum eſt, odio nominis eius libens ignoro. Et hæc eſt tragœdia Sandrati hypocritæ iuſſu Ottonis Magni in nos moliminum. Miſit tandem Abbas litteras Ottonibus & Reginæ in Saxoniam cum muneribus, ſciſcitans tempus aduentus eorum, nec non & Ekkehardo quaternionẽ omnem ſeriem Sandrati tenentem, quam ille Ottoni filio cum in ſecretis legere daret, in tantos ironiæ cachinnos ſolutus eſt, vt mater eius ſuperueniens quid eſſet quæreret. At ille ſcripturam illam ipſi dans legere eam rogauit (nã litteratiſſima erat) quæ fortuna miſſum à patre ſanctum Sandratum comitata ſit & ſecuta. Quam cum & ipſa quidem ſtudioſe perlegeret, riſumque non contineret, filio ait; Enimvero fili tam indecens mihi videtur fuiſſe patrem tuum talibus viris, quales & nos nuper de illis vidimus, tale ſcelus immiſiſſe, mõſtrumque hominis tantæ reuerentiæ viros poſt ſe trahere iuſſum fuiſſe; Eya, ait auricularis patris tui fuit ille hominum viliſſimus & Deo odibilis: ſed & ego fallebar in illo macilentum videns & pallidum, habituque neglectum, magnumque aliquid nos in eo expectare ſperabamus. Scio autem tibi & Ekkehardo quicquam de hac re patri tuo loqui minus, ait, conuenire: ſed ego quidẽ quando primum copia fuerit, ſcripturam iſtam fide interpres auribus eius aperiam. Miles quidam Abbatis nuncius datus Regi tandem Regina aſtante litteras dans munera offert, continuoque grate acceptis quomodo Sandrat ſe habeat interroganti Regina infert; mihi, ait, hoc Domine mi iniunctum eſt epiſtola lecta tibi interpretari. Quam cum ipſa legiſſet, finis eius erat; *Moueatque maieſtatis tuæ pietatem indiſcreta varietas moleſtiarum, quas per ſedecim hebdomadarum ſpatia cum fratribus meis perpeſſus ſum.* Et illa; has, Domine, in his cartis *breuiatas à me clementer (ait) audi. Cumq; ei ſcripturam illam totam quam citiſſime poterat fidelis interpres abſolueret, tædet me (ait) mi dilecta & piget audiſſe vana hominis totque indiſcreta molimina. Sed & miſeret me, ait, mei timore talium & tantæ humilitatis patientiæque Dei virorum. O, inquit, in conſpectum daretur deceptor ille leuiſſimus, quam cunctis hypocratis in exemplum

**al. breuitas amas clem.*

emplum eſſet futurus. Accitoque Reginæ conſilio Ekkehardo; ſcribe, ait, Notkero tuo cum ſuis non meam tantum illis ſed & illorum mihi quia commoti ſunt gratiam. Et ſi eos contriſtaui inſcius, propter invictam mei cauſa illorum patientiam, eos ſi vixero ſciens lætificabo, aduentumque noſtrum in Maio, Deo donante, ad eos futurum, & vulnera quibus à peruerſis ſeductus eos læſi ſanaturum. Ingreditur interea Otto filius. Pater illi ſcripturam illam quaſi rerum inſcio dat legendam. Ille autem inter legendum dū rideret, miror te (pater ait) ridere quod me libet flere. quod verax factus ſis, ait, hoc pater gaudeo. crebro vobis cum eum inſinuarem, & vos tamen me inconſulto illuc hominem miſiſtis, quisquis eſſet celare non potuit. Sed vel nunc quæratur, Pater, vbi ſit, vt cum nos in locum (ait) venerimus, in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quos indigne tractauerat, ipſe digne tractetur. Et Regina; Si patri tuo Fili, ait, prius ille ad manus venerit, non meo conſilio eum illuc reſeruabit. Dimiſſus hilariter Miles Abbatis boni nuncii gerulus omnes S. Galli viros lætificans Regum eis verbis edixerat, vt quoniam ipſi iam experti ſunt quod bene quidem vellent, poſthac viuerent quocumque modo vellent. nec enim iam vltra vllum eis hypocritam ſpondent immiſſuros. Parantur in aduentum illorum multimoda laudum recens dictatarum, cæterarum vt ſolet rerum copioſa impendia. Veniunt in locum in vigilia Aſcenſionis, quæ fuit in die S. Potentianæ Virginis: ſuſcipiuntur honore quo docuit. Otto Magnus à fratre Prunone Coloniæ Archiepiſcopo ſiniſtra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipſe præ aliis quaſi leo præ beſtiis, fratre manu oſculata diſcedente, ſolus in medio fratribus hinc inde ad laudes in lateribus eccleſiæ directim ſtatutis quaſi ſtatua conſtitit, oculisque grandibus in fratres hinc inde verſatis quam antea nouerat, ſi adhuc ſit, diſciplinam probans baculū ſibi decidere ſiuit. Cuonone autem Duce genero eius accurrente baculumque ſibi timorate reſtituente, ſtare illum iubens ait; Ecce ego diſciplinam horum, quam & tu forſitan audiſti, temptans baculum mihi decidere ſiui, neminisque illorum caput aut oculos ad hoc motos vidi. Dic vero Adilheidæ meæ & filio verſutiam quam feci. Filius autem ſæpe facete loqui ſolitus Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit. enimvero quaſi leo regna, quæ adhuc cepit, firmiſſime tenuit: neque mihi quamuis filio partem vel vnam dedit. Tandem poſt laudes finitas Rex Magnus neminem niſi quem Abbas velit ſecum ad clauſtrum ingredi edixit. Decano & aliis primoribus ad oſcula vocatis Notkerus ſuus vbi eſſet interrogat. Nam ille tunc ſenio cæcus in ſedili quodam ſedens ei monſtratus eſt. Iubet ergo filio vt ipſe ſibi adduceret illum. qui mox oſculatum ad patrem manu duxerat illū. quem & ipſe oſculatus virum ſub chlamyde aſtrictum multum conſolatus eſt illum, & manum ei dans duxit ſecum ad clauſtrū: O me, ille ait, feliciſſimum cęcum, qui tantos quantos nullus vmquam meruit, hodie habeo ductores. In clauſtro autem reſidens iuxta ſe locauerat illum. Ibi illum Epiſcopi & Abbates laicique, quibus ſæpe profuit, ſalutabant. Abbate interea aſſumpto Otto filius armariū ſibi aperiri rogat: Quod ille renuere non auſus, condicto tamen riſibili, ne tantus prædo locum & fratres ſpoliaret aperiri iubet. Illo autem libris optimis illecto plures abſtulit, quorum tamen aliquos Ekkehardo rogante poſtea reddidit.

FINIT EKKEHARDVS: INCIPIT BVRKHARDVS.

BVRKHARDI MONACHI S. GALLI LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIVM.

CONQVEROR in primis, quod maxime ſubolet anteceſſores noſtros viros iuſtos & ſapientes multorum patrum, Abbatum, & fratrum laudabilia geſta non ſcripſiſſe, cum conſtet eos multa digna relatu feciſſe & dixiſſe. Laudabile enim & ſatis huic loco vſitatum eſſet, ſi veteres ſcriptores noſtri de ſimili materia imitati fuiſſent Hartmannum, qui priorem librum de Caſibus fecerat; & Rapertum hominē doctiſſimum, qui eundem vsq; ad ſua tempora librum auxerat; Ekkehardum quoque Iuniorem qui à Salomone incipiens vsque ad *Notpertum ſe ſingula dicere velle pollicitus eſt, ſed in Notkero finiuit. ſiue autem morte præuentus hoc, quod in exordio libri ſui ſe dicturum promiſit, non perfecit, aut ſi perfectum poſtea perditum ſit, nos neſcimus. Proinde ſeniores noſtros arguo, qui omnia benefacta & etiam negligentias Immonis, Vodalrici, Kerhardi, Burkhardi, Thiepaldi, Vodalrici, Norperti viderunt aut veraci relatione didicerunt, nec tamen ſcripſerunt. Manifeſtum eſt enim eos plura digna relatu & feciſſe & dixiſſe, & cum conſtet eos ſanctiſſimos fuiſſe & in ſanctorum numero aliquos ipſorum aſcitos, graue nobis & tædioſum eſt, nihil de ipſorum virtutibus quid in hoc loco fecerint aut quid paſſi ſint ſcire. Credimus autem etiā ipſos ſicut anteceſſores noſtros & nos quoque in hoc loco, quod quodammodo naturale loco & morale eſt, multa aduerſa cum aliquantulis commodis ſuſtinuiſſe. Ab exordio enim huius naſcentis loci vsque ad ſeniſſimam antiquitatē noſtrā Monachis noſtris numquā perſecutiones, tribulationes, detractiones, inuidiæ defuerūt, & niſi ſanctitas patris Galli aut fratrū, qui in ſingulis tēporibus ſingulis tribulationib. interfuerunt, ſubueniſſet, Sidonius Conſtantienſis Epiſcopus aut Ruodmannus Abbas Augenſis locum noſtrum aut penitus deſtruxiſſent aut ad nihilum redegiſſent. Sed de Sidonio, quomodo ne perficeret quod propoſuit digna patris Galli vltione viſcera ſibi ante altare cecidiſſent, qui plenius ſcire deſiderat metricam Galli vitam legat. Ruodmāni etiam intentio quomodo ad nihilum redacta ſit, in præſenti libro plene dictum eſt. De cæteris autem Abbatibus tam noſtris quam extraneis, quid & ipſi fecerint ſinguli, in ſuis temporibus quoniam ſcriptum eſt, nos aliquid dicere inde ſuperſedemus. Sed hoc conſtanter affirmamus, quod quantum per bonos Abbates locus profecerat, tantum per malos defecerat: & quantum à bonis ſpiritali delectatione ſumus nutriti, tantum per malos decreuimus multum tribulati. Sed dum noſtras miſerias deflemus, aliquantum ab incepto digreſſi ad hiſtoriam reuertamur.

*al. Norpertum.

CAPVT

Capvt I.

De Immone Abbate & morte eius.

Notkervs Abbas defunctus religioſe ab omni conuentu poſt maximas lacrimas ſepultus eſt. Sub ipſo enim locus omni abundantia rerum & ſpiritalibus deliciis abundauerat. Ammonitiones enim Burkhardi anteceſſoris ſui libenter audiens ad exemplum illius ſingula ordinate fecerat. In tantum autem locus ſub ipſo creuerat, vt veriſſimus verſus de ipſo ſcriptus ſit. Cum enim ad nutum ei omnia ceſſiſſent,* Ekkehardus, qui de ipſo plurima dixerat, verſum ex perſona Tullii dictum in ipſum direxerat;

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Eodem anno etiam Burkhardus anteceſſor ſuus, eo quo ante nos dictum eſt, ordine obiit & ſepultus. Notkerus etiam Medicus, de cuius induſtria multa in præſenti libro dicta ſunt, in Domino & in bona opinione moriens plus, quam credi poſſit, defletus ſepultus eſt. Cum enim ſtella Cometis in Autumno viſa fuiſſet, horum mortem & maximam regni turbationem ſignauerat.

** Non Decanus, vt Stumpfius opinatur, ſed Iunior, qui præcedentem hiſtoriam ſcripſit.*

Nam inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baioariæ grauis de regno contentio orta eſt. In hac tempeſtate Immo canonice electus & ab Ottone Imperatore legitime inueſtitus ad monaſterium reuerſus, ſicut pius & fidiſſimus S. Galli ouium paſtor benigne ſuſceptus eſt. In hac autem commotione regni licet parti Imperatoris omni diligentia aſpiraſſet, ſua tamen benignitate & induſtria ne hoſtes regni res loci noſtri vaſtarent effecit, & vt veriſſima fratrum narratione didici, fratrum amator cottidianam ipſorum annonam omni diligentia augens, aucta fideliter congregans, congregata caritatiue & largiſſime diuidens, regularis vitæ ſtrenuus informator, theſauros etiam eccleſiæ abundantiſſime auxerat. Auream enim tabulam, quæ vſque hodie ante altare Galli precioſior in arte quam in materia oſtenditur ipſe diligentiſſimo ſtudio incepit, & pæne vſque ad vnguem perduxit. Caſulas etiam optimas illas ille fieri inſtituit: vnam in qua aſcenſio Domini auro intexta eſt, & alteram quæ diuerſas figuras deſuper in medio & in margine ſimili modo præfert intextas; quam tamen, vt adhuc videre eſt, immatura morte præuentus non perfecit. Abbas quoque quaſdam deauratas in margine & in pectorali, quæ vſque hodie ſingulari ſtudio ornatæ videntur, ipſe elaborauit. Stolas ſimiliter deauratas, capſas dalmaticas, ſubtilia, cætera quoque eccleſiaſtica ornamenta tot & tanta perfecit, quod opinabile, res nulli vmquam Principum in his temporibus mundo in deterius vergente tam breui ſpatio tot magnifica opera conceſſum ſit perficere. Plurima etiam opera ſua tanta ammiratione magnificata ſunt, vt ſi Regina Auſtri hoc in tempore fuiſſet Salomone tranſito ad Immonem declinaſſet. Vnde autem tot pondera auri, tam precioſiſſimam purpuram, tot margaritas, tam ſubtiles artifices habuiſſe potuiſſet, quid ſignabile in tanto ſtudio feciſſet aut dixiſſet, ſi ab his qui hæc omnia nouerant ſcripta fuiſſent maxima tragœdia eſſet. Nos autem horum omnium ignari, quippe qui ſingula eius geſta non nouimus, ſed hæc pauca quæ diximus quorundam narratione didicimus, ſumma quædam tangentes ad alia tranſimus, ſicut autem in arcu eccleſiæ de ipſo ſcriptum eſt;

Hoc Abbas Immo picturis compſit & auro,

monaſterium probato ſtudio depinxerat. Othmari etiam eccleſiam, vt in fornice de ipſo dictum eſt;

Hanc Othmare domum tuus Immo ornauit & auxit,

crypta & fornicibus gypſi atque auri ſpeciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat. Cum autem omnipotens Deus ipſius merita remunerare decreuiſſet, loci quem Gallus ſibi ſuæque genitrici dicauerat oblitus Immonem multa (ſicut caritas numquam ocioſa eſt) quæ adhuc facturus eſſet meditantem aſſumpſit. O quanta in eius tranſitu fratres dolore tabeſcebant, clerus & familia lugubri luctu tali Domino & patre orbati deflebant, talia ſibi ſine intermiſſione optantes;

Rectori ſummo nos te committimus Immo,
In vice cuius tu cellæ fueras pater huius
Quem bene rexiſti pro quo cælum meruiſti.

O quanta pericula poſt eius tranſitum loco futura, quod etiam exitus probabat, cuncti prædicebant, Immonis ſupparem loco numquam futurum conſtanter affirmabant. Cumque hæc & alia in tantis malis dicenda ſibi ſæpius reiteraſſent, maximo Abbatum & fratrum vocato conuentu omni honore in loco, quem ſibi ipſe adoptauerat, eum ſepeliuerunt. Fratres autem omnia geſta ipſius diligenter conſiderantes, ſed ſigillatim per capitula non exponentes, breuiſſimum eulogium ſuper ipſum metrice dixerunt.

Hic bene maturo tranſit pater ille ſub æuo,
At patriæ requiem hic obit Immo diem:
Hunc merito noſtri vigilanter habent memorari,
Plura loco Galli ſtant monimenta cui.

Capvt II.

De Vodalrico Abbate huius nominis primo.

POst Immonem Vodalricus loci noſtri ſuſcepit regimina. Qualiter autem acceſſiſſet vel qualiter vixiſſet, ætas, quæ omnia aufert, vsque ad nos peruenire non permiſit. Vnum tamen memoriale & cunctis bonæ vitæ, ſi diutius vixiſſet, poſuit exemplum. Fecit enim capellam illam, in qua ſepulchrum Domini maximo ſtudio auro & coloribus ornatum poſitum eſt.

Quam cum ad integrum perduxiſſet, aras quatuor in eadem capella conſtructas, vnam S. Trinitati, alteram in honore Sanct. Crucis conſecrari fecit. Ad dexteram vero partem eiusdem capellæ aſſumptionem Sanct. Mariæ cum depinxiſſet, aram etiam ei ibidem conſecrauit: in ſiniſtra vero parte dormitionem S. Iohannis cum decoloraſſet, ſibi etiam inibi altare ædificauit. Quintã etiam Vodalrico Epiſcopo ſubtus in crypta ordinauit. Reliquum etiam tabulam deauratam, quæ eſt ante altare S. Galli, quicquid ab Immone in ea imperfectum remanſit, iſte mox compleuit. Cætera eius facta quoniam non ſunt ſcripta, nos ignoramus. Opinabile autem eſt, quia ſi fratres inquietaſſet, ſi res eccleſiæ diſſipaſſet, ſicut de Cralone Abbate factum eſt, aliquis fratrum ſcripto ſignaſſet. More etenim hominum ſæpe euenit, vt bonorum obliti mala quæ patiuntur ſæpius memoriæ feſtinent cõmittere. Sed ſicut non laudãda vicioſum eſt laudare, ita etiam honeſtũ Monacho nõ eſt cõtra veritatem

tem in laudem alicuius prorumpere. Sed quia breuiſſimum tempus, quinque videlicet annos, Abbas fuit, qualis eſſet aut qualis ſi vixiſſet futurus fuiſſet, eius qui rapuit eum, ne malitia mutaret intellectum, iudicio relinquamus. Rogo autem ne maliuolentiæ aut negligentiæ arguar. Si enim vel ſcripto aut fama aliqua de ipſo audiuiſſem, licet ad alia feſtinem intacta non tranſiſſem. Ipſo autem defuncto rem noſtram KERHARDVS ſuſcepit regendam.

CAPVT III.

De Kerhardo Abbate & accuſatione fratrum contra ipſum facta.

NVNC currentem neceſſario figimus pedem. Præ nimio quippe dolore geſta Kerhardi nos potius prouocant ad flendum quam ad dicendum. Huius enim diei non ſolum nos ſed & omnis poſt nos poſteritas poterit reminiſci. Hæc enim dies nobis & omnibus huius loci incolis maximo dolore eſt recolenda, in qua nobilem & florentem hunc locum, ita vt etiam alter paradiſus dici potuiſſet, KERHADVS ſuſcepit regendum. Sed qualiter accepiſſet, quoniam ſcriptum non eſt, ex ſequentibus antecedentia probantes eum male intraſſe affirmamus. Veriſſima quippe ſententia DOMINI hæc eſt; *Quicunque in ouile aliunde quam per oſtium ingreditur, non paſtor ſed fur vocatur.* Et cum certis indiciis officium mali paſtoris deſignaſſet, conſequenter adiunxit; *Fur non venit niſi vt furetur & mactet & perdat.* Si ergo KERHARDVS honeſte congregata beneficiauit, diſſipauit, perdidit, quia per oſtium non intraſſet, ſuis actibus probauit. Cur autem cum impio Nerone iuſtus Cato rempublicam ſuſcepiſſet regendam, & quare peſſimi iuſtis præponantur, cum Boetius hanc cauſam multis argumentis circumſcripſiſſet ex probatione in maximam venit ammirationem.

Cum ipſo ergo ammirantes & nos hanc cauſam indiſcuſſam relinquamus. Quoniam autem altiſſimorum profundior eſt caſus, locus noſter qui præ omnibus ſpiritali & regulari diſciplina pollebat, à KERHARDO deprauatus per contrarias partes in quaſdam malas conſuetudines defluebat. Porro plurimi fratrum, quibus mens ſanior erat, qui in regulari diſciplina nutriti & aſſuefacti propoſitum ſuum ſicut viderunt & didicerunt firmiſſime tenuerunt: iſti tales moribus KERHARDI impares, ſibi omnimodis graues & tædioſi, ipſorum firmitatem & ſocietatem deteſtatus eſt. Si quos autem, vt fieri ſolet, vbi rigor regularis iuuenibus relaxatur, malo ſuo exemplo poſt ſe traxerat, hos omni diligentia fouebat & ad omnem inconuenientiam concitabat.

Vt enim talem doctorem, immo ſeductorem decebat, eos ſeniores ſuos deſpicere & iugum ipſorum de ceruicibus ſuis excutere cottidie monebat, ſicut facile poterat, iuniores ad ſeniorum deſpectus & oppreſſiones informauerat; præpoſituras, decanias, & alias monaſterii obedientias ſapientibus irregulariter ablatas, vt omnia ad nutum ſuum fierent, iuuenibus commendabat. Exinde multiplicatæ ſunt inuidiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, & domus Domini iam ruitura diuiſa eſt. Duæ itaque partes dum in monaſterio fuiſſent, vna Abbatem defendentium & altera mala

eius opera impugnantium, irregularia multa, quæ etiam pudet narrare, in loco fiebant. Regulares enim viri grauati & oppreſſi dum vindicem DEVM expectant & conſolationes Altiſſimi ſperant, ſibi conſulentes vtilius iudicant mala quæ viderant ad tempus conticeſcere, quam contumelias & iniurias Abbatis ſuorumque ſuper ſe prouocare. Quantis autem doloribus in corde vrerentur, ipſi ſoli ſcire poterunt qui ſemper iuſticiæ zelatores fuerunt. Sed vbi Abbas viderat nullis renitentibus frena ſibi relaxari, illico in omne nefas prorupit. Laicos enim, quos auxiliatores ſui ſceleris inuenit, multis beneficiis & donis ditauit. Multa autem fanda & nefanda quæ fecerat pro toga, qua ſemper indutus erat, vtilius iudicaui filere quam dicere. Cum autem nebuloſa fortuna Kerhardo per omnia præluderet, & ipſe volubilem rotam neſciens eius aculeos non caueret, ſubita ſuper ipſum venit triſticia. Nam fratres recolentes omnia mala, quæ ſibi & loco ſancto feciſſet, nec ſpem habentes eum ceſſare dum vixiſſet, eligunt monaſterio relicto exulare quam eius inſipientiam & incontinentiam vltra ſuſtinere. Initoque conſilio Ottoni tertio Romanorum Imperatori litteras in hunc modum direxerunt; *Summo regnorum Imperatori quidam fratrum Sanct. Galli per regna terreſtria conſequi cœleſtia. Locus noſter veſtris & anteceſſorum veſtrorum Donariis & priuilegiis ditatus & nobilitatus in quantas deueniſſet miſerias ſi ſciretur, iam pridem ei ſubueniſſetis. Nos etiam ſi diutius noſtram tacemus oppreſſionem, digni ſumus qui nullam à vobis noſtris doloribus conſequamur conſolationem. ſed incipimus ea, quæ Abbas noſter contra canonum & gratiæ veſtræ decretum & contra regularis vitæ propoſitum geſſit, non per ordinem ſed pauca de multis vobis narrare. De quibus omnibus ea qua ſtatueritis die certi ſumus ipſum in præſentia veſtri & Principum certis & probatis capitulis ſuperare. Veſtra ergo regalis æquitas videat & iudicet & loci noſtri deſtructionem, & in ipſo regularis vitæ transgreſſionem vt dignum eſt vindicet; cuius vicem geritis in terris ipſe vos æterni regni participem faciat in cœlis.* Cum hæ litteræ legerentur, Rex quid facto opus ſit Epiſcopos, Abbates, & cæteros regni Principes conſulit.

Quibus vt in craſtinum hoc conſilium differatur rogantibus per totam noctem multi ipſorum, qui ſimilia de ſuis ſubditis timebant, meditantes in craſtrina coram Rege hanc accuſationem non eſſe iuſticiæ ſed inuidiæ dicebant. Conſulunt etiam, vt ipſe Abbas pro ſuis exceſſibus per regias litteras arguatur, & ei vt Monachos ſuos ad ſtrictiorem regulæ obſeruationem cogat præcipiatur. Cæteri autem quibus mens ſanior erat, non ita fieri debere conſtanter dixerunt: ſed vtroſque, Abbatem & Monachos, ad præſentiam vocandos & eos eſſe audiendos. Quorum conſiliis Rex acquieſcens litteras Abbati & fratribus in hunc modum direxerat: *Otto tertius Romanorum Imperator Auguſtus Abbati Sanct. Galli ſuiſque confratribus gratiam ſuam & omne bonum. Auditis litteris, quibus te fratres tui pro loci deſtructione & vitæ tuæ transgreſſione accuſant, placuit nobis & regni Principibus vtroſque vos ad præſentiam noſtram vocare & cauſam veſtram, prout iuſticia dictauerit, certa fine terminare. Sub obtentu ergo gratiæ noſtræ mandando tibi præcipimus, vt fratres tuos in nullo in perſonis aut in rebus lædas, ſed eos cum omni honore vſque ad præſentiam noſtram perducas, ibique legitime accuſatus certis rationibus vincaris vel vincas.*

Hæ litteræ cum per nuncium Regis ad nos delatæ fuiſſent, Abbas nihil horum ſuſpicatus, ſed tamen quia fratres ſemper ſuſpectos habebat diligentius quid ſibi hæc legatio velit meditatus, mens ſua multorum ſibi conſcia per diuerſa, vt fieri ſolet, æſtuabat. Cum vero ſtatuta hora Abbas

bas & fratres conueniſſent, nuncius ex more Abbate & fratribus ſalutatis litteras Abbati obtulit. Quas ille honorifice ſuſceptas legens ſui vultus varietate ſe reum & idcirco timidum oſtenderat. Quid tandem? Die ſtatuta vtriq; Abbas & fratres in Aula conueniunt. Cum autem Imperator ad diſcutiendam hanc cauſam pro tribunali conſediſſet, Abbate & fratribus in cauſa poſitis, fratres priores ſibi aduocatum & defenſorem poſtulant: econtra Abbas & ſui non alium Monacho niſi Abbatem ſuum aduocatum dādum proclamat. Cum autem non ita eſſe fratres canonum auctoritate probarent, iudicio Principum Abbati & fratribus aduocati, quos elegerant, dati ſunt. Sed cum Abbas ſuam cauſam quaſi prioris & in dignitate poſiti prius audiendum eſſe diceret, & fratres an ita eſſet ſub iudicio Principum poſuiſſent, ipſi priorem qui accuſatores fuerunt loquendi locum obtinuerūt. Summa autem, quibus Abbatem ſuum impetebant, hæc erat: Eum, quem nobis, Domine Rex, Abbatem præpoſuiſtis, ſolo nomine id quod dicitur eſt. Locum enim noſtrum ſanctum, quem ad regendum ſuſcepit, ipſe non rector ſed deſtructor omnimodis deprauauit. Quod enim maximum eſt, Dei & ſui propoſiti oblitus irregulariter viuens regulares diſciplinas deſtruxit. Monachi habitum gerens Monachi opera nulla facit. Et ne amplius vos multa narrando moremur, non ſolum nobis & loco noſtro inutilis eſt, ſed etiam malo ſuo exemplo plures Abbates & Monachos diſtollit. Quibus autem negociis dies & noctes occupatus ſit, ipſe in ſe recognoſcat. Dum enim vtilia non meditatur ad inutilia cottidie præcipitatur. Sed talia tranſeuntes tria deſignata capitula in eum ſcripſimus: Symoniace eccleſias vendidit, res eccleſiæ inbeneficiauit, theſauros diſſipauit. De his eum vbi, quando, cum quibus perſonis hæc fecerit certi conuincere, cætera tacemus. Si autem hæc minus ad deponendum eum ſufficiunt, maiora iſtis quæ adhuc latent in medium deueniunt. Et ſi annales noſtrorum laborum & dolorum vos audire vacaret, dies prius finiretur quam ſermo perficeretur. Econtra Abbas, dum ſe falſis occaſionibus defendit, videns, ſi res ratione regatur, certam ſui honoris ruinam, animum in alia deflectit. Fuit in his temporibus quidam Comes Mutzo nomine primus in Aula, in quo quaſi vno omnia negocia & conſilia regni pendebant. Et dum hæc cauſa vsque in craſtinum interminata differtur, clam eum nocte ad ſe Abbas vocans animum ipſius multis donorum & beneficiorum promiſſionibus corrupit. Ille autem, ſicut ſemper per eum regni iudicia claudicabant, pro eo coram Rege intercedens ſuis conſiliis & promiſſionibus Regem in Abbatis beneuolentiam inclinans à iuſtis iudiciis deflectit. Et Rex conuocatis Principibus aſtute eos præueniens his verbis ad ipſos vſus eſt: Scitis, dilectiſſimi, quantis regni negociis nunc obligati tenemur: & ſi accuſationibus horum Monachorum conquieſcimus, non citius ad alia vacabimus. Et ſi vobis placet cauſam ipſorum iudicio dimiſſo, conſilio tractemus. Cum autem maior pars eius conſiliis conquieſceret, alii quibus hæc diſplicebant & ipſi ne Regis offenſam incurrerent altius iudicia corrupta gementes conquieſcunt. Mox Abbate & fratribus ad ſe vocatis his ſermonibus corda eorum leniuit: Si vobis mala opera Abbatis veſtri in publico proclamare concederetur, plus mali quam boni exinde oriretur. Nam ſi aliqua inhoneſta de ipſo diceretis, honor & opinio omnium Monachorum vileſceret, & vtilitas monaſteriorum decreſceret. Cōſiliū ergo noſtrū eſt vos omni pace cōfœderare, & quicquid in Abbate veſtro vobis diſplicuit, nos corrigere volumus. & ſi forte vos amplius in aliquo offenderit aut inordinate vixert, vbi primo ad nos delatū fuerit, vobis tacētib. &

quieſcentibus absq; dilatione extirpabitur. Fratres autem licet nil vtilitatis in his ſermonibus cognouiſſent, ſicut ſapientes Regis conſilio non cõtradicunt, his verbis cauſam finientes: Nos infecto negocio noſtro redimus, ſed quæcũque dehinc fortuna ſequatur, quod iniquitatem eius non celauimus nos, Domine Rex, maxime ſolatur. Nunc quid nobis & loco noſtro faciat, qualiter viuat, in vobis remaneat. Quos Rex blande ſolatus & Abbati plurimum niſi ſibi caueat interminatus confœderatos in pace remiſit. Sed in via peſſimos feliciſſimos conquerentes, dum iuſtos ſæpius tribulatos recolunt, ſe multis Patrum exemplis mutuo ſolantur. Et quidam ex illis metricator his verſibus ſuę cauſæ alluſit:

Otto Rex tua lex quia ſemper venditur auro,
Hic gentes fruſtra quærunt iudicia iuſta:
Otto dum regnas non ſunt iudicia regni:
Otto dum regnas regnat pecunia tecum,
Plus valet argentum tecum quam lex ſapientum.
Impie Rex Otto cur fulmina te patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra dehiſcit?
Tu cum Kerhardo noſtro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis vtriq; precor pereatis.

Cæteri autem iocundo vultu triſticiam mentis celantes eundem multa loquendo detinuere diem diuerſa conquerentes, & magis futura quam pręterita gementes. Cum aliquãdiu ſatis concordes & quaſi pręteritorũ obliti vnanimes in monaſterio fuiſſent, ſicut facilior pluuia humectat lutum quã ſcopulum, diſcordia, quę regna etiam aliquãdo deſtruit, hac occaſione rurſus inter ipſos venit. Nam Mutzo, vt ea quæ ſibi promiſſa ſunt, exigat ſimulq; quaſi ab Imperatore directus quo ſtatu locus regatur videat, ad monaſteriam venit, in cuius aduentu Abbas turbatus pauliſper hæſitat quid faciat. Si enim hunc fallat, timet ne Regem offendat: ſi autem quod ſpopondit faciat, ſcit quia fratrum odium incurrat. Sed quod peius erat citius elegit. Fuit in villa Ahdorf Præpoſitura canonice duodecim fratrib. ordinata à Regibus & Principib. in prædiis auro & argento & purpura ſatis ditata: cuius fratres viri iuſti & religioſi dum facta Kerhardi abhominantur, ſibi ſemper odioſi & ſuſpecti fuerũt, in quos dum quaſi leo ruit, ipſis eiectis, quæcunq; illius eccleſię fuerunt Mutzoni & plurima quæ noſtri iuris erant ei beneficia donauit, & Dei hominũq; oblitus theſauros illius eccleſiæ confregit & Mutzoni dedit. Quędam etiã ad monaſterium detulit, quæ quãta & magnifica fuiſſent adhuc videre eſt in deauratis palliis illis quibus altaria ſanctorũ noſtrorum Galli & Othmari in ſummis feſtiuitatibus velantur & ornantur. Cappas etiam & caſulas, albas & ſtolas, quæq; precioſiſſima exinde habemus. Hęc miſerrima & omni ſeculo flebilis deſtructio cum monaſterio audita fuiſſet, præ nimio dolore fratres exanimati ſunt. Sed cum ad cor redierunt, totum æthera luctu & fletibus repleuerunt, non iam Kerhardo ſed patri Gallo, qui tantam gloriam ſuam deſtrui patiatur, indignantes: illi etiam qui Kerhardo prius conſentiebant præ cæteris maiori luctu æſtuabant, ita pariter dicentes: Vt quid nati ſumus videre cõtritionem & deſolationem noſtrã & loci noſtri & Sanctorum noſtrorum? cur nos Pater Galle tibi oblatos & ſatis iã hic tribulatos in his malis dereliquiſti? quod remedium huic malo inuenire poterimus? In Rege non ſunt iudicia, Principibus regni talis in Epiſcopis & Abbatibus iam non diſplicet inſolentia. Tibi ergo, pater Galle, horum malorum relinquimus vlcionẽ, & ſi tibi hactenus noſtra

ſtrá placuerunt ſeruitia, noſtri & eiectorum illorum miſertus locum ſuum ipſis reſtituas, & nos iam laborib. defatigatos ſaltim aliquando reſpirare concedas. Et ille metricator aliis flentibus his verſibus ſe eſt conſolatus:

Cum tua te genetrix concepit, peſſime patrum
Hoc ſcio quod totum cœlum fuit imbribus atrum:
Sed cum te genuit, nox illa fuit tenebroſa;
Et quos ipſe premis dum more fremis lacrimoſa
In medio niſu ſed ſi tua mater obiſſet
In multis felix nimium locus iſte fuiſſet:
Nunc gemit atq; tremit pereat ne funditus à te,
Et miſeri miſere nos iſtic viuimus hac ſpe.

Sed Mutzo quibusdam nobilibus acceptum inbeneficians, ipſis quia fideliter ei adheſerant cum absq; hæredib. moreretur, vt de manu Abbatis eadem beneficia ſuſcipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhard⁹ *noſter locũ deprauaſſet & fratres nimiũ inquietaſſet, mox & ipſe defunctus eſt. Cuius multa geſta non didici, ſed ea quę dixi quorundam veridicorũ relatione cognoui, cui vt Dominus omnia peccata remittat oremus pariter, Amen. *Leg. noſtrum.

CAPVT IIII.

De Burkhardo Abbate huius nominis ſecundo.

SED cum Dominus afflictionẽ populi ſui reſpexiſſet, poſt Kerhardum Burkhardũ virum iuſtum & ſanctum, huic prȩfecit eccleſiæ, qui quaſi ſecundus Moyſes nos diu Ægyptia ſeruitute oppreſſos abſoluit, & in optatã quietem reduxit. Ipſe etiam pii mandri tæ ſtudio ȩſtuans officinas dilapſas reȩdificans cœnobiũ cum cœnobitis ampliſſime adauxit, quȩcunq; vilia & inutilia reperta ſunt in melius cõmutauit, legẽ Domini die & nocte meditatus ipſe ſpiritalis ſpiritales in hoc loco Monachos reformauit, inutilia omni ſtudio reſecauit, q̃ vero vtilia loco & fratribus fuiſſent hæc cottidie excogitauit & ſtatuit, omnia antiquitus inbeneficiata exol⁹ plurima de his ſua diligentia ad ſe retraxit, & ad fratrum vtilitatem deſtinauit, theſauros eccleſiæ ampliauit: cappas, caſulas, albas, pallia & libros Immonẽ imitatus quæq; optima & precioſiſſima elaborauit, nihil de omnibus minuit, ſed in omnibus locum iſtum ditauit. O quam felices fratres ſub ipſo fuerũt; Iugum enim eius cunctis ſuaue, inuidię, cõtentiones, æmulationes, & his ſimilia fugerunt: in quorum locum caritas, pax & manſuetudo ſucceſſerunt: Et ſi adeſſes non hominum ſed Angelorum in ipſis vitam videres: Et qui prius longa triſticia tabeſcebant, nunc ſpiritali lætícia ſine intermiſſione exultabant. Diuerſorum metrorum ſtudia reuixerant, quibus cum inſtantia laudabant, transacta iocundiſſime damnabant: hymnorum & ſequentiarũ & diuerſarum expoſitionum libri (quippe ſine triſticia expeditum cor ad ſingula habuerunt) excogitati ſunt, & ſi nulla triſticia tanto gaudio interueniſſet, ſe iam Angelicam vitam poſſediſſe æſtimaſſent. Sed quod omnium rerũ viciſſitudo ſit in ipſis probatum eſt. Nam Otto Imperator dum Italiam luſtrat, in caſtro paterno immatura morte deceſſit. Heinricus vero Baioariæ Dux aſſumptis in ſignibus regni poſt ipſum regnauit, & per Veronam Italiam petẽs omnes illarum partium ciuitates ſibi ſubiecit: Papiam ipſam, qua conatus eſt die, irrumpens gladio & igne perdomuit, & acceptis obſidib. Saxoniã reuerſus

ſus adiit. Illic cum quædam negocia regni ordinaſſet, ſpiritu Dei repletus iuxta caſtrum Babenberg nobilem & diuitem Epiſcopatum conſtruxit, & Benedicto Papa vocato eccleſiam inibi in honore S. Stephani conſecrari fecit: Et regno iam firmato conſilio Principum cunctis regni primatibus expeditionem in Campaniam condixit. Burkhardo quoq; noſtro ſimiliter condixerat. Quod vbi auditum eſt fratres, clerus & populus vno luctu omnes æſtuabant, & quæcunque pericula ſuo Abbati in hoc itinere futura forent, ſinguli pro ipſo ſuſtinere deſiderant. Cum autem vltimum vale illis dixiſſet, tunc demum eo proficiſcente totum cœlum fletibus & luctu repleuerunt. Heinricus cum exercitu Campaniam occupans Beneuentum intrauit, Troiam oppugnauit, cepit Neapolim, Capuam, Salernam, aliasq; eorum locorum ciuitates in deditionem omnes accepit, & Nortmannis quibusdam qui tempore eius illo confluxerant quoddam illis in partibus territorium donauit, ſicq; per Romam tranſiens victor rediit in Germaniam. Peſtilentia in exercitu orta multos extinxit, inter quos Ruodhardus Conſtantienſis Epiſcopus & Burkhardus noſter obierunt. Notkerus quoq; Magiſter & alii præſtantes fratres apud S. Gallum deceſſerunt. Sed Burkhardus honorifice ad caſtrum Frankenminſter Theutonice dictum deportatus ibique in media eccleſia, vt adhuc videtur, ſepultus, ſicut in eodem loco ego ab ipſius eccleſiæ Canonicis audiui, multis miraculis qualis apud Deum ſit, cottidie declaratur. Nobis autem hoc quod cineres ipſius apud nos non ſunt, maxime eſt conquerendum: ſed ſicut viuus locum hunc dilexerat, ita etiam nunc apud Deum pro ipſo ſicut ſperamus exorat.

CAPVT V.

De Diepaldo Abbate S. Galli.

POST Burkhardum Thiepaldus loci noſtri ſuſcepit regimina. cuius mores & actus dum à ſenibus, qui ſe ipſum vidiſſe dixerant, requiſiſſem, hoc eorum relatione didici, quod Thiepaldus homo pius & manſuetus fuiſſet fratrum amator, & totius eccleſiæ ſtrenuus gubernator, pauperum diligentiſſimus procurator, & quia locus ſub ipſo annos XI. omni pace & abundantia requieuit, quem ipſe in omnibus ditauit & in nullo deprauauit. Mortuus eſt autem anno Domini MXXXIIII.

CAPVT VI.

De Notperto Abbate.

POST ipſum ſuſcepit loci noſtri regimina piiſſimus & eccleſię noſtræ gubernator fidiſſimus Notpertus de Stafile. Hic imitator Thiepaldi fidelis exiſtens eccleſiam noſtram ampliauit, fratres amauit, præbendam adauxit. Quomodo vero illam adauxerit, quia certa relatione à poſteritate ipſius non didici, ſcribere prætermiſi: quod autem auxerit præbendam ex hoc coniicio, quia in Hebdomada Paſcali etiam in meridie vinum & oblatas fratribus dari conſtituit. Feruore etiam caritatis ad vtilitatem fratrum puteum conſtruxit. Contra rebelles etiam velut ſtrenuus gubernator dimicans ſe etiam Epiſcopo Conſtantienſi Ruomaldo nomine ita ſagaciter oppoſuit, vt orta inter ipſos ſeditio prius ſedari non potuiſſet, quam vtriusq; loci poſſeſſiones igne, præda, & quod peius eſt, hominum occiſione conſumptæ fuiſſent. Obtinuit etiam amminiculante Heinrico Im-

eo Imperatore & coniuge eius Agnete hoc apud Dominum Apoſtolicũ Clementem ſecundum, recitata vita B. Wiboradæ eiusque miraculis & de tamdiu neglecta re ab ipſo Papa redargutus, quatinus ipſam præſente Theoderico Conſtantienſi Epiſcopo canonizaret & pro ſancta haberi præciperet, & anniuerſarium ipſius diei ſolemnizandum inſtitueret. Quantę autem virtutis fuerit, qualiter ſe cuilibet ætati conformare didicerit, quoq; etiam modo cuncta pro Dei amore ſpreuerit; breuiter quidam de ipſo ſcribens tribus verſibus comprehendit, dicens:

Conſtat Norpertum omni virtute refertum.

Et alibi:

Lac fuit infantum, iuuenum dux, norma priorum:
*Iſte timore Dei deſpexit * cætera regni.*

**al. ſceptra regendi. al. ſceptera regni.*

Reſignatis igitur omnibus intuitu æternæ retributionis, Vodalricum præpoſitum ſuum auctoritate imperiali ſucceſſorem ſibi conſtituit: ipſe vero aliquibus annis ſuperuixit, tandem in vigilia patroni ſui Remacli, cuius feſtiuitatem ſollemnizandam hic inſtituit, ipſo adiuuante ô vtinam, ad cœleſtia migrauit. Quantus autem fletus omnium & præcipue fratrum fuerit, dies ante finiretur quam in ſcedula ſcriberetur.

CAPVT VII.

De Vodalrico huius nominis tertio & poſtea Patriarcha Aquilegienſi.

VODALRICVS ſucceſſor ipſius eccleſiam noſtram quinq; annis rexit. Tandem & ipſe viam vniuerſæ carnis ingreditur, & pro eo Luitoldus Monachus huius loci à Ruodolfo Rege (ſi fas eſt ipſum Regem nominari) Abbas cõſtituitur, qui à Monachis honorem Henrici Imperatoris defendentibus turpiter paſtorali baculo infra chorum fracto ſuſcipitur, & vix apud illos ſub nomine Abbatis per aliquantulum tempus habitus paulo poſt penitus expellitur, quẽ Abbas Augenſis Ekkehardus de Nellenburg cum pſeudorege Ruodolfo firmiter ſtans in ſua recepit & ſibi honorem Abbatiæ multis modis, etſi incaſſum, defendere laborauit. Rex vero Henricus mox vt Ducem Ruodolf. de Rinfelden ſuum regnũ ſibi vſurpaſſe audiuit, Paſca Veronæ moratus per Carintiã Domino Marquardo & filio ſuo Luitoldo Duce ſibi ducatũ præbentib. ad Theutonicas partes rediit, Ruodolfum Regem in caſtro Sigmaringen obſeſſum turpiter fugauit. Eodem anno quendam iuuenem ſui cognatum, Domini Marquardi Carnotenſis filiũ in Abbatẽ hic promouit. Iſte Vodalricus nomine, tandẽ poſt aliqua annorũ curricula etiam Aquilegienſis Patriarcha efficitur. Contra quem Abbas Augenſis zelo ſui Domini Reguli Ruodolfi fugati, & eius inde expulſi Abbatis Luitoldi, inimicitias & ipſa arma cõtra regulã mouit. Ille etiã nõ minus feruẽti animo econtra aliquantulũ regulæ modum excedẽs ſe vndiq; collectis virib. firmare feſtinat. Vterq; fuit iuuenis, vterq; ſatis nobilis, vterq; litteratus & morib. agilis: ſed iſte S. Galli plus magnanimus: ille tunc temporis ditior militibus, ſed iſte fidelioribus: ille iſti parcere neſciuit, iſtum ei cedere puduit: ille prior iſtum prouocans ſibi expulſum Abbat. in monaſteriũ ſuperducere voluit, iſte etiam audax non plurimis copiis collectis æquo marte rei euentum expectare volens omnia temptare non timuit. Poſtquam ille vsq; vno miliari interpoſito peruenit, Deo inſtigante & quibusd. ſanioris cõſilii ſibi ſua-

ſuadentibus, infecto negocio ad ſua rediit. Abbas vero noſter ſuper ſe mala ingrauari videns iuxta Sintriam quandam munitionem nomine * Cratzaniam ædificare cœpit: quod inceptum Luitoldus huius loci Aduocatus, licet ſibi fidelitatem antea promiſerit, ex improuiſo hoſtiliter inuadens impedire voluit. Sed ibi pugna diu congreſſi Abbate cum paucis locum tenente Aduocatus indecenter receſſit. Quem locum Abbas ſua ſponte poſtea dimiſit, & aliam munitionem in valle nomine Herburg ædificauit. Rebus ſic ſe habentibus, Abbas Augenſis Romanum iter aggreſſus in oppido Sancti * Domnini martyris captus Parmenſi Epiſcopo eſt traditus: ſed poſt ſatis longam captionem Papæ & Mathildis Comitiſſę adiutorio eſt liberatus. Interim cum in hac captione laboraſſet, diuulgata in Theutonicis partibus eius morte Abbas S. Galli eius Abbatiam à Rege Henrico ſuſcepit. Quæ res maximam cladem vtriq; monaſterio & maximas inimicitias hominũ ſuſcitauit. Abbas igitur Vodalricus noſter Abbatiam ſuam Augenſem ingreſſus Marchionem Bertoldum ſibi inſidias parantem per longam viam eſt inſecutus. Idem Marchio poſtmodum in odium Henrici Regis omnem Briſaugiam rapina & incendio vaſtauit, & præcipue res monaſterii S. Galli his finibus maxima parte ſitas in tantum ſuæ attraxit vtilitati, quod infra multos annos neque de vino neque frumento neque de aliquibus vſuariis fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſeruitium ad precium vnius obuli deuenire permiſit. Sic etiam Dux Welf adiutor illius res eiusdem monaſterii ſibi è vicino ſitas nobis ſubtraxit. Sic etiam omnes comprouinciales Principes ad ſe traxerunt, & ipſum monaſterium fratribus fame & ſiti cruciatis pene in nihilum redegerunt. Fratres autem rerum harum circumuenti penuria in ſui ſeruitii ſumptum multa & innumera eccleſiæ conſumpſerunt ornamenta. Hæc ex parte hic enumerantur, præter laminas argento ſolidas de ipſo altari S. Galli & de ciborio, & de pulpito publico ſubtus & circum eiusque baſibus, & de * columnis magnæ trabis innumeri ponderis abruptas, & præter XIIII. cyfos lampadum, & vrnam, & magnum calicem ex electri miro opere, & ſtolas intexto auro perfectas. XVII. coronæ & X. tabulæ altarium magni & probati ponderis argento fabrefactæ in hanc rerum ſortem cadunt. Vnde commotus loci noſtri Abbas zelo iuſticiæ inflammatus quantum & plus quam ſibi licuit quibuſdam captis, aliis deprædatis, eorum etiam caſtellis ſuccenſis, talionem hoſtibus reddidit. Nam quoddam ſatis munitum caſtellum nomine Marchtorf cum Comite Ottone non ſine magno labore ſuorum expugnauit & ſuccendit: Brigantium oppidum Marquardo nobiliſſimo Sueuorum capto conbuſſit: Chyburg cuiusdam ditiſſimi Comitis Hartmanni, Regis Henrici infeſtiſſimi hoſtis, cum multis ſpoliis ſuoque filio capto caſtellum ſatis munitum in flammas deſtruxit. Aliis etiam Chochirsburg & Hittingen ferro & igne ſolotenus proſtratis, res quantum ad bellicum apparatum ſibi ſatis proſpere proceſſit, niſi quia in duabus munitionibus, vna penes Glattã, altera prope Duram fluuium aliqãtulum inconſulte conſtructis ſua præſidia locata magno periculo dedit. Poſtquam ea caſtella nil proficere & milites, propter quædam beneficia denegata & magis ac magis imminentem intolerantiam bellorum, à ſe deficere cognouit, inter montana in quadam rupe nomine Rachenſtein natura & ſitu loci nimis munita & ſatis tuta ſuam ſuorumque ſpem poſuit. Ad quod caſtellum hoſtis ſæpe incaſſum impegit. Poſt tanta autem pericula & tantos labores in eodem caſtro quadam die cum ſubnixo vultu triſtem ſe oſtenderet, ſubito peregrinum vidit ſibi aſſiſtentem atque dicentẽ: Si multis curis tuis finẽ cupis im ponere, in Agennum cauſa orationis pergito, ſanctæq; Fidis reportatis reliquiis capellam hic in eius honore conſtructo & pro remedio eius patroci-

*al. Craſaniam.

*al. Domini.

*al. columnis.

trocinia certiſſime tibi adeſſe ſenties. His dictis peregrinus diſparuit. Abbas diſcretus ammonitioni peregrini obediens Agennum perrexit, reliquias reportauit, eccleſiam ſibi ædificauit, & vt poſt liquebit eccleſia ſanctæ Fidis ędificata ſemper victor extitit. Abbas enim Augenſis à captiuitate reuerſus in vltionem ſuæ iniuriæ monaſterium S. Galli collectis copiis comprouincialium ſuorum per quatuor vices hoſtiliter ingreditur. Primo ædificia Abbatis ſolotenus perſternit: ſecundo magnam prædam aliquibus fiſci hominibus captis abduxit: tertio in ſancta nocte natiuitatis Domini *interpoſiticium Abbatem ſecum ſuperducens Monachis S. Galli in eadem nocte tali periculo cõſtitutis & per montana diſperſis & in ſolitudinibus & ſpeluncis teſtimonio fidei probatis perplura ibi irrationabiliter egit: attamen nullo honore ſibi exhibito receſſit. Quarta vice iterum collectis copiis monaſterium noſtrum hoſtiliter intrauit, & in ſupercilio penes poſiti montis caſtellum conſtruxit, quod Bernegg hodie nominatur, illic præſidia ſua locans Vodalricum penitus Abbatem propulſari non dubitauit. Sed paucis diebus interpoſitis Abbas 1085.
S. Galli non multis collectis copiis eandem munitionem expugnauit, flammis & ferro ſolotenus proſtrauit, & quodam ſatis nobili milite Folknando caſtellanorum potentiſſimo occiſo, aliis in direptionem & captiuitatem abductis, ſecundum promiſſionem peregrini victoria optata potitus eſt. Rege igitur Ruodolfo in Saxonia occiſo & Meriſpurg ſepulto, Hermannus de Luzilunburg ab Alamannis Rex conſtituitur. Henrico Rege propter quædam negocia Romæ poſito, iſte Luitoldo Pſeudo Abbate S. Galli depoſito quendam Augenſem Monachum Werinharium nomine huic loco pręfecit. Sed Vodalricus Abbas ſe iſti ſicut & illi fortiter oppoſuit. Abbas itaque Ekkehardus Augenſem Monachum ſuum in Abbatia confirmare cupiens munitiunculam prope Duram fluuium ſitam antea ab Abbate Vodalrico ædificatam & ab hoſtium vi ſibi interceptam tantis turribus & copiis Marchione Bertoldo in id rerum fauente muniuit & innouauit, quatinus licet bis & ter obſidione grauique atque mortifera pugna aggreſſa niſi duorum militum tunc temporis eidem caſtello præſidentium à militibus Vodalrici Abbatis captorum pacatæ vitæ conditione capi nec deſtrui potuit: ſicque capta deſtructa eſt. Idem Abbas Vodalricus loci S. Galli eodem tempore famoſum caſtrum nomine Tokenburg natura & opere ſatis munitum in flammas deſtruxit, quia ille vlciſcendo mortem fratris ſui Folknandi ab eis antea occiſi in ſuos multa mala exercuit. Deſtructo itaque caſtro idem Diethelmus cum Abbate Augenſe & cum aliorum comprouincialium innumeroſa multitudine illi prædicto Vodalrico Abbati S. Galli* penes inſidias parante eum inſequendo vsque Sintriam fluuium peruenerat: ſed militibus Abbatis Vodalrici vix in articulo rerum iamiam vim hoſtium inſtare prænoſcentibus, malunt pulchre armis mori quam inhoneſte armis cedere vel in fuga ſpem ponere. Vnde in Crazauia æquo marte inſtructa acie audacter parauerant hoſti conferre manus. Hoſtibus autem idipſum præ omnibus deſiderare diu ac diu ſimulantibus, attamen propter difficultatem locorum bellum committere fluctuantibus bis & ter aliqui eorum inconſulte rem armis mouere cœperunt: econtra autem ſagittarii & fundibularii Abbatis editioria loca ſibi defendentes hoſtes demum infecto negocio turpiter recedere compulerunt: ſicq; Abbas cum ſuis omni honore ad ſua eſt reuerſus. Inter hæc etiam mala quidam Comes, Burkhardus nomine, monaſterio S. Galli inuaſo multa igne & præda vaſtauit.

*mſs. interpoſticium

*ſc. oppidum.

Anno ab incarnatione Domini MLXXXV. Abbas Vodalricus ad locum S. Galli reliquias ſanctæ Fidis attulit. In eodem anno Marchio Bertoldus &

L Abbas

Abbas Augenſis ordinatis duabus turmis, cum vna tam res Conſtantienſis eccleſiæ quam res S. Galli à Brigantia vsque Conſtantiam præda & igne miſerabiliter deuaſtauerunt: cum altera autem quodam milite Adilgozone præduce per territoria Waltkilcha,* Piurren, Goſſowa, Heriſovva, vſque ad fluuium nomine Vrnaſcha & ad ipſas Alpes ipſis pecorib. igni traditis omnia flammis & præda in nihilum redegerunt. Poſt aliquantulum temporis econtra Abbas S. Galli Vodalricus ſe in hoſtes vlciſcendo circuiens totum pagum Durgovve vsq; ad Potamicum lacum verſa vice, talione illi reddita, nulli pepercit. Inter hæc mala quidam miles Diethelmus de Tokenburg collectis copiis S. Galli locum hoſtiliter inuadit. quem redeuntem Abbas Vodalricus armatis præſidiis circa arta loca Crazaniæ locatis preuenit, & adeo congreſſu pugnæ coartauit, quatinus nullatenus niſi ſub iugo cõditionis & non ſine damno rerum abire potuiſſet. Inter hæc etiam mala Gebehardus, frater Marchionis Bertoldi, S. Aurelii Monachus Duce Welfone ſuadente à quodã Hoſtienſi Epiſcopo, vt putabant, & quaſi Romanę ſedis legato Ottone Epiſcopo adhuc viuente Conſtantienſis Epiſcopus effectus eſt. Vnde quadam ſeditione inter milites ſubintroducti Epiſcopi Gebehardi & Abbatis Vodalrici orta, quia prędictus Abbas in odiũ Marchionis Bertoldi fratris ſui ſibi reſiſtebat, ciuiũ S. Galli domibus, non inulte tamen, combuſtis vix ſubſtiterunt monaſteria. Inter hęc ex inſperato Abbas noſter Vodalricus laborum ſuorum alleuationem cœpit accipere. Nam Patriarcha Aquilegienſis, genere Sclauus, à ſuis aliisq; profanis occiſus eſt: cui Vodalricus Abbas huius loci ſucceſſit. Factum eſt autem hoc anno MLXXXVI. tranſacto decimo Abbatię ſuę anno. Cum igitur Werinharius Augenſis Monachus Abbatem S. Galli tanto honore videret ſublimatum, illi diutius reſiſtere timuit, quaſi pœnitentia ductus reſipuit, tantęque vſurpationi renunciauit. Marchio vero Bertoldus à priori infeſtatione non ceſſans monaſterium S. Galli hoſtiliter inuadens pręda & igne vaſtauit. Et quidam de ſuis aliquos de fratribus & alios in ipſam eccleſiam S. GALLI inſequentes quendam infra ſancta ſanctorum gladio vulnerauerunt, & quodam puero S. Crucem quaſi pro ſcuto ſibimet in tanto periculo prætendente arma, cum quibus CHRISTVS nos redemit, quidam profanus cum ſuis armis incidendo corrumpere non timuit. Vnde digna vltione ſecuta quidam eorum infra triduum apud oppidum Roſchach in amentiam verſus ſe in lacum mergendo eſt ſuffocatus. Hanc autem inuaſionem idem Marchio Bertoldus propter hoc maxime perpetrauit; quia Abbas & Patriarcha ſuam munitionem TWIELA vrbanis ipſis ſibi furtim tradentibus ad tempus poſſedit. Ob hoc etiam in eundem Abbatem Marchio maxima inuidia exarſit, quia ſuus frater LVITOLDVS aliqua ſui iuris, vt ſibi viſum eſt, ſcilicet Ducatum Carintiæ conceſſione regia obtinuit, & alter eius frater Marchiam Hiſtriam ſub eadem conceſſione poſſedit. Super hæc etiam mala quidam regulares viri ſub quibusdam nouis adinuentionibus & inſolitis conſuetudinibus de quibusdam cellis ſancti Saluatoris, id eſt Schaffhuſen, & ſancti AVRELII (h. e. Hirſovve) ſanctique BLASII ſe emergentes eundem locum S. GALLI aliquando inſtar cuiusdam paradyſi ſub omni ornatu ſanctæ & regularis diſciplinæ efflorentem ſub occaſione cuiusdam anathematis tunc temporis late præualentis eidem MARCHIONI & aliis ſecularibus locum S. GALLI contemptibilem & exoſum fecerunt, in tantum quod ipſum rebus & diſciplina quaſi in nihilum redegiſſent. Cum autem Dominus ex inſperato deſolationem loci S. GALLI vellet reſpicere, & labori Pattiarchæ Vodalrici dignaretur finem imponere, clementi bonitate abſtu-

*Puorren.

abſtulit inimicos eius Rex Iſraël. Nam Hermannus Superpoſititius Rex ſibi ſemper odioſus in natiuam terram ſuam Lutoringam Heinricum Regem fugiens per inſidias eſt interemptus. Abbas etiam Augenſis Ekkehardus ſibi ſemper infeſtus & nimis loco S. Galli odioſus maliciæ ſuæ moriendo finem dedit. Luitoldus etiam adiutor illius, Aduocatus loci iſtius, inopinato hoſte occiditur: cui filius eius Cuono adhuc puer commoritur. Sicque locus iſte & Abbas Vodalricus à ſuis perſecutoribus liberantur. Ne autem Abbas S. Galli pro nimia proſperitate ſibi à Deo in hoſtium victoria & morte collata in ſuperbiam laberetur, reſeruat illi Dominus antiquum Iebuſæum, qui omnibus expugnatis à filiis Iſrael ad reſeruandum exercitium humilitatis eiici non potuit, id eſt Bertoldum Marchionem loco S. Galli ſemper infeſtiſſimum. Qui quadam noua cauſa iterum Abbatem S. Galli infeſtando perſequitur, vt per ipſum Abbati ac fratribus exercitium humilitatis reſeruetur. Nam Imperator Heinricus cum Mantuæ Paſca perageret, quendam ex fratribus S. Galli in Conſtantienſem Epiſcopū, licet eandem ſedem Gebehardus ex donatione Hermanni ſuperpoſititii Regis prius vſurpaſſet, promouit. Quē vt deſignatum Epiſcopum, nomine Arnoldum, Patriarcha Vodalricus Aquilegienſis & Abbas etiam huius loci, auctoritate regia eidem ſedi introducere voluiſſet, ciuibus Conſtantienſibus ingreſſum ſibi occludentibus & ſagittariis ac fundibulariis quoſdam de ſuis vulnerantibus, infecto negocio quorundam ciuium ædificiis combuſtis receſſit. Propter quod Conſtantienſes loca S. Galli præda & igne late deuaſtantes nullum modum vel in eccleſiis ſuæ inſaniæ ponebant: econtra Gallenſes noſtri armati penes Duram fluuium cum ipſis confligebant. Illi vero vti fortes, vti præſtantes numero, primo congreſſu acrius inſtabant: Gallenſes autem non minori audacia imo iuſticia armati, quibuſdam occiſis, quibuſdam captis, eos terga dare compellebant. Marchio autem Bertoldus ob iniuriam fratri ſuo Gebehardo illatam quam plurima è vicino poſita loca præda & igne vaſtauit. Arnoldus autem Presbyterali ordinatione percepta, Epiſcopalibus vero rebus quibuſdam ſibi præpedientibus, à Papa Clemente rogatu ſui Metropolitani Rauennæ poſt aliqua interſtitia temporum Epiſcopus ordinatur. His ita peractis Abbas Vodalricus Abbatiam S. Galli quiete tenuit, etiam cum in longinquis partibus per multos annos ſtetit. Hi ergo ex noſtris merito erant ſocii conſolationis in tempore exultationis, qui prius cum ipſo gemētes erant ſocii tribulationis. Nam vt nobilitatem ſuam decuit, omnes fautores ſuos pace adepta vel hic in Abbatia remunerauit vel in primarchatum ſecum ducens ibi honoribus & rebus ampliando exaltauit. Cum autem hanc eccleſiam & illam per XLVI. annos & tres menſes rexiſſet, plenus dierum viam vniuerſæ carnis & ipſe ingreditur. vnde in ipſius ſucceſſoris electione maxima diſcordia hic oritur.

Capvt VIII.

De Manegoldo Abbate & eius Aduerſario.

Nam quidam ex fratribus S. Galli eligebant quendam concœnobitam ſuum, nomine Heinricum de Twiele, huncq; Regi Heinrico pro electo præſentantes regali ſceptro ſublimari petierunt, & per illius clementiam petitionis ſuæ efficaciam obtinuerunt. Alii vero fratres videntes hunc contra ſuæ voluntatis vota eſſe ſublimatum, poſt aliquantulum temporis ex conſilio Ducis Cuonradi de Zaringen filii Marchionis Bertoldi diem ſecreto ſtatuunt, quando eligant Abbatem, ipſum

Ducem aduenire poſcentes & in eius arbitrio omnes ſuæ electionis ius ponentes. Ille autem ſtatuto die cum ducentis militibus loco S. Galli appropinquans ac ſecum quendam nobilem & iuuenem Monachum nomine Manegoldum de Botſtein oriundum cœnobitam S. Galli adducens præmiſit in monaſterium nuncium, qui fratribus intimaret quatinus cum debito honore aduenientem electum ſuſciperent; & ei in occurſum ſub omni celeritate properarent. Fratres autem, qui huius rei erant ignari, cum Abbate ſuo fugerunt, & lacum tranſeuntes venerunt ad locum qui dicitur Cile, ibique ſe cum ſuis Abbas vsque ad terminum litis continuit. Dux vero locum S. Galli intrauit ſecum electum ſuum ducens, & ab his quos hoc conſilium non latuit honorifice ſusceptus eſt, & in Abbatem promotus eſt. Cumque hanc ciuitatem & vicina loca ſuo ſubdidiſſet dominio lacum tranſiuit, ibique etiam poſſeſſiones S. Galli ſibi ſubiugauit. Ne autem poſt receſſum ipſius aduerſarius eius his in partibus ex amicis fortiſſimus vim vi poſſet repellere, caſtrum illic conſtruxit, quod Brachsberg nominauit, per quod cum omni ſecuritate poſſeſſiones illas tenuit. Subiugatis igitur ſibi omnibus Regem adiit, & electores ſuæ partis coram Rege oſtendens probauit ſe canonice electum eſſe, maxime cum ille eſſet viuenti quibusdam falſis literis continentibus reſignationem Abbatiæ à Patriarcha directis ſuperpoſitus, ipſe vero iam defuncto canonice eſſet ſubſtitutus. Audiens Rex huiusmodi allegationes & diſſenſiones inter ſe diſcordantium partium, ex ſententia curiæ obtinuit neutram iſtarum partium iuri ſuo reſiſtere, quin libere hanc poteſtatem poſſet in quemcunque vellet ex iure transferre. Rex vero in omnibus Duci deferens Monachum, quem ſibi pro electo exhibuit, Abbatiæ S. Galli honorifice ſublimauit. Ille ad clauſtrum ſuum reuerſus abbatiam quiete tenuit, quia ille ſuus aduerſarius damna loci S. Galli augere noluit, ſed ſe ad clauſtrum quod Zvvifalten dicitur vsque ad mortem illius contulit. Mortuo autem Abbate Manegoldo poſt vndecimũ annum ad clauſtrũ ſuũ à ſucceſſore ſuo Werinhero Abbate reuocatus Præpoſitus illius factus eſt. Nec omittendum eſt notare, quanta mala Eccleſia S. Galli in hac diſcordia tunc paſſa ſit, præſertim cum quicquid per infeodationem ab vtrisque alienatum eſt, pacatis etiam omnibus poſtmodum ratum habitum eſt. In hac peſtilentia fideles huius Eccleſiæ inter ſe poſſeſſiones noſtras diuidebant, miniſteriales optimos manſus curiarum noſtrarum eligebant, cellerarii eccleſiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant; & contra conſuetudinem quidam ex ipſis more nobilium gladium cingebant. Ipſe vero Manegoldus lite terminata, quia ex nobilibus parentibus oriundus fuit, & ideo in poteſtate ſua fortiſſimus, omnia quæ male diſperſa ab vtraque parte fuerant pro poſſe congregauit, & recuperaſſet ſi ipſum dies mortis maturius non ſubtraxiſſet. Fuit etiam ornamentorum eccleſię S. Galli talis amator, quod præter illa ornamenta, quæ ei reparauit, etiam lacunar illud quod eſt extra chorum de materia Geneologiæ Chriſti depingeret, & diem Iudicii in muro bonis coloribus ordinaret. Mortuus eſt autem annos XI. & paulo plus in regimine tenens, & ante ianuam eccleſiæ S. GALLI eſt humatus.

CAPVT

Capvt VIIII.

De Werinhero Abbate.

Post quem ſuſcepit Eccleſiæ S. Galli gubernacula quidam cœnobita S. Galli Werinherus nomine cuſtos eiusdem eccleſiæ cũ concordi omnium fratrum electione. Iſte in initio ſuæ promotionis religionem prætendens & per ipſam omnia facta ſua palliare volens adhuc vſque cogitationi ſuæ conſenſit, vt ipſos fratres apud Dietwinum Cardinalem de nimia libertate vitæ ſuæ accuſaret, & quos defendere debuit clam accuſare temptauit. Vnde commoti fratres vnanimi conſilio quædam capitula in ipſum dictabant, & ſe illi generaliter oppoſuiſſent, ſi Domini Werinheri Præpoſiti ſui conſilio & quorundam aliorum fratrum ab hac conſpiratione ceſſare ammoniti non fuiſſent. Ad pacem ergo cum fratribus reuocatus deinceps foris dilectionem illis exhibuit, intus vero odium erga illos ſemper portauit. Quoniam namque inquietum animum ſemper habuit, permiſit Dominus ipſum rixas & contentiones ſemper inuenire, & multo ſeruitio Regum premi in tantum, vt eccleſia tantis debitis premeretur, quod etiam circa tempora mortis ſuæ in debito permanſiſſet, ſi quorundam fidelium huius eccleſiæ morte abſoluta non fuiſſet. Mortuus enim eſt quidam Aduocatus huius eccleſiæ Vodalricus nomine de Gameringen ac filius eius adhuc puer eodem iure mortis rapitur, & ab Abbate iam dicto Comes Ruodolfus de * Pfulmendorf datis trecentis marcis argenti illi ſubſtituitur. Abbas vero circa tempora ſenectutis ſuæ mores ſuos meliorauit, fratres dilexit, in bonis operibus ſtudioſus in tantum extitit, vt B. Leonhardi eccleſiam conſtrueret & ipſam bene dotaret. Eccleſiam Itingen etiam B. Gallo per induſtriam ſuam à quibusdam liberis hominibus acquiſiuit, & illic cœnobium clericorum & ſanctimonialium conſtruxit. Sed quia inſolentiæ miniſterialium reſiſtere ſemper ſtuduit, plura ex ipſorum impedimento, quæ ad clauſtri ſui vtilitatem ſpectare poſſent, prætermiſit. Mortuus eſt autem anno XXXVIII. regiminis ſui, & ſepultus eſt ante ianuam S. Galli ad caput prædeceſſoris ſui Manegoldi.

* *al. Pfulvventorf.*

Capvt X.

De Vodalrico Abbate huius nominis quarto natione de Tegerfeld.

Post hunc eccleſiæ S. Galli regimina ſuſcepit Vodalricus ſuus Præpoſitus ab omnibus fratribus, Deo gratias, in Abbatem promotus. Hic quia fuit per humilitatis virtutem ad tale culmen deductus, illam ſemper tenuit & nunquam per ſuperbiam maculauit. Huius itaq; mores & actus circa ſibi iniunctum miniſterium cum deſcribere cupiam, nil aliud quam modeſtiam, pietatem & miſericordiam, manſuetudinem & humilitatem circa ipſum vigere notaui. Elemoſynarum vero largitorem eximium & eccleſiæ ſuæ prouidum diſpenſatorem fuiſſe oculis propriis conſpexi & experimento cognoui. Hic ſiquidem, quia quietus & vtilis ſemper eſſe voluit, ſeuerus tamen & irremiſſus, permiſit eum Dominus tranquillam & quietem vitam ducere, tutauitq; eum ab inimicis ſuis, & in omni proſperitate & honore vſq; ad terminum vitæ ſuæ ipſum perduxit. Cum

eſſet igitur in huius cœnobii regimine tribus annis&paulo plus,honeſtate ſua & meritis ſuis & honeſta fama exigentibus in Epiſcopatum Curienſem promotus eſt. Quem cum octo annis per electionem tãtum tenuiſſet, in concilio Alexandri Papæ optione accepta quam harum dignitatum vellet acciperet, quia ambab.ſecundum canones præeſſe non potuit, Abbatiam ex deuotione elegit, Epiſcopatũ vero quatinus elationis vicium declinaret in præſentia totius concilii refutauit. Ad clauſtrum ergo reuerſus res alienatas ab anteceſſorib.ſuis ſtuduit recolligere, villicatus vel emendo vel vacando reſeruare præbendã fratrum augere ipſosq; diligere. Ad extraneos etiam opera miſericordiæ extẽdens orphanis, pupillis & viduis elemoſynarum largitione ſubueniebat, pauperculas cellulas in ædificiis ſuſtẽtabat, fratres & ſanctimoniales inibi degẽtes veſtiebat, & vix clauſtrum ſibi vicinum habuit ad quod calicem argẽteum non exhibuit. Erat autem in temporalibus ſic prouidus, vt ex quadam induſtria ruinam eccleſię ſicut viuens ita etiam moriens ſiue Abbatiam relinquens ſuſtentaret. Cum enim ſemper locuplex eſſet & voluntatem reſignandi Abbatiam animo geſſiſſet, timuit ne id quod ipſe eccleſiæ vtilitatis contulerat alius ſibi ſubſtitutus diriperet, magnam partem rerum ſuarum apud quosdam fratres poſuit, quatinus ſi hoc quod timebat accideret ipſi per hoc eccleſiæ ſubuenirent: quod & factum eſt. Nam cum Abbatiam triginta tribus annis rexiſſet, & paulo poſt plenus dierum & propter hoc eccleſiæ inutilis prælationem ſuam reſignauit.

CAPVT XI.

De Vodalrico Abbate huius nominis quinto natione de Veringen.

*al. Vueringin.

SIBIQVE Præpoſitus ſuus Vodalricus de * Veringen ſubſtituitur. Qui cum in ira furoris Domini eccleſiæ huic in Abbatem conſtitutus fuiſſet quadraginta nouem hebdomadibus tantum ſuperuixit, in quibus curias tres, Eligowe, Huntvvilare & Ruomashorn, & calicem aureum, ac alias poſſeſſiones pro cẽtum nonaginta marcis & centum libris denariorum inuadiauit vel etiam infeodauit. Speciale etiã debitum & ſine pignore L X X. libras eccleſiæ reliquit. Hic itaq; cum in ira Dei poſitus eſſet, ipſo placato & miſerante, ab illo à quo in ira poſitus eſt ab ipſo etiam in ira paralyſi percuſſus de medio ſublatus eſt.

CAPVT XII.

De Heinrico Abbate natione de Klingen.

HVIc igitur ſuus Præpoſitus Heinricus de Klingen communi cõſenſu omnium fratrum ac miniſterialium & totius populi aſſenſu ſubſtitutus eſt: qui ſtatim in ipſo promotionis ſuæ tempore deſiderium anteceſſoris ſui Vodalrici de Tegerfeld cognati ſui adimplere cupiens, ipſo adhuc viuente, depoſiti non immemor omnes cœnobii poſſeſſiones redemit, debita perſoluit, immo etiam redditus eccleſiæ per hoc auxit, & omni niſu ad monaſterii vtilitatem apud ſe repoſita conuertere ſtuduit cum etiam, ſicut in nouitatibus prælationum contingere ſolet, vt ad curias Regum cum magnis expenſis perueniant, ipſe Vlmam ad ſolemnem curiam per expenſam centum & X X. marcas ſine grauamine eccleſiæ peruenit, ibiq; à Philippo Rege imperiali ſceptro honorifice huius Abbatiæ regimine

mine inueſtitus eſt. Secũdo vero ſuæ prælationis anno apud Babenberg idem Rex ſollemnem refectionem Principibus faciens etiam ipſe inuitatus centum quinquaginta marcas ſine grauamine eccleſiæ expendit. Tertio anno ad curiam Eslingam X L. marcas expendit, eodemque anno ad curiam Vlmæ habitam XXX. marcas expendit. Expeditionem ad Epiſcopum Erbipolenſem promiſit, & hanc, ſicut prædictam expenſam, ſine læſione eccleſiæ centum quinquaginta marcis adimpleuit. Quarto anno ad curiam Rauenſpurg vocatus expeditionem in Lantgrauium Turingiæ promiſit, & hanc ſicut & prædictam cum XX. militibus vadens CCCL. marcas argenti ſine læſione eccleſiæ expendit. In eadem etiam expeditione à Rege Bohemorum & Vngarorum exercitu, & inferiore Rege Ottone, Palatino etiam de Reno fratre ipſius ſibi auxilium ferente, in ciuitate Erdfurdenſi obſeſſus per XXX. dies eſt. Curiam Eligowe & Huntwilare & Ruomashorn ducentis marcis inuadiatas redemit.

EXPLICIT BVRCKHARDVS: INCIPIT CVNRADVS.

CVNRADI DE FABARIA PRESBYTERI S. OTHMARI LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

PROHEMIVM.

ANTIQVORVM geſta patrum, ſicut in libro, qui *De caſibus monaſterii* ſuccincte & compendioſe ſcriptus, non humili ſtilo legentibus patere potuit, imitantes in quantum poſſumus ea, quæ noſtris acta ſunt temporibus, ſtilo ſcilicet de paruo ſcientiæ riuulo explicare curabimus. Igitur à temporibus Philippi Regis, quæ circa rectores huius loci ipſumque locum facta memorantur, breuiter aſſignare ſtudebimus.

CAPVT I.

De Heinrico Abbate natione de Klingen.

HEINRICVS Abbas non paruæ auctoritatis vir, genere, perſona, moribus, prouidencia elegans, de Klingen originem trahens, fortuna pollebat. Qui omni modo ad ſtatum imperii, quod tūc temporis vacillabat, ſe ipſum cum omnibus eccleſię ſuę rebus obtulit, adeo vt immenſam pecuniam à ſuo ſibi prædeceſſore relictam expenderet, aſſerens magnum hoc eſſe eccleſiæ emolumentum beniuolentiā Principum circa loca Deo conſecrata, nec aliter perdurare niſi Principum magnificentia tueantur. Ipſe enim nouit.

Virgil. 6. Æneid.

Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos,

laudis cupidus qui de facili commoueretur ad iram & in momento ad miſericordiam, omnibus omnia ſeipſum faciens paruis paruum magnis maiorem ſe ipſum exhibuit. Iſte in vltimo vitæ conſtitutus articulo à quibusdam ſuis monitus familiaribus pecuniam cum ſupellectili quam habebat diſtribuere, tale fertur dediſſe reſponſum, *nec mihi nec aliis licet prælatis res diſpergere eccleſiæ, cum diſperſa nequaquam poſſimus recolligere*, exemplum ſuis dans ſucceſſoribus ne forte diſtrahant congregata, cum non congregant diſperſa. Et iſte vias vniuerſæ carnis arripuit.

CAPVT II.

De Vodalrico Abbate huius nominis ſexto, natione de Sax.

SVCCESSIT huic non minoris auctoritatis vir Vodalricus de Saxo in omni ſtudio vitam maiorum imitari ſatagens, de quo in ſequentibus, in quantum Deo adiuuante poterimus, explicamus. Operæ precium eſt nunc quorundam fratrum contemperaneorum

rum

rum noſtrorum facta ædificationi profutura iuniorum interponere, vt quaſi in ſpeculo ipſorum contemplatione dignam inueſtigantes viam dignos ſe ſtudeant illorum & meritis æquiperare & moribus. Cum ſit enim moris(vt ita dicam) naturalis ſenibus iuuenilia ſua facta antiquata repetere, dictisque iam elapſa iunioribus ac ſi recentia anteponere, laudare, renouare, iam habita nihili penſare, cum non tempori ſed antiquitati dierum corporumque debilitati poſſit aſcribi quicquid in eis vile iudicatur ac debile. Sicut enim in caſibus inuenitur monaſterii, locus iſte tam membris quam capite ſemper extitit glorioſus, & quod in membris huius eccleſiæ infirmum iudicabatur ac debile, aliis eccleſiis robuſtum ac forte. In Abbatibus excellentia fulgebat, principatui formam qua regibus & ſeculi huius placere potuiſſent aſſignans, adeo tamen temperata vt in monaſterio conſtituti & ordini monaſtico proficerent, nec ſuæ minus dignitati proſpicerent: in membris vero ſpiritalis ſic effloruit diſciplina, vt non ſolum Benedicti Regulam verum etiam philoſophiam totamque ad vnguem vsque inueſtigarint theoricam. Platonis, Socratis, Ariſtotelis, Hipocratis, Boëtii omnes inueſtigauerunt riuulos, adeo vt in ſuis metris* Philoſophi non ſolum ſed & Poetridæ fuerint, quod arduum eſſe negocium, & præcipue modernis qui aliquam poetriæ nouerunt viam, perpendere ſatis eſt facile. Iſtorum nomina, licet in Caſibus monaſterii legentibus non ſint incognita, in argumentum veritatis ea aſſignabimus ex nomine.

*al. Philoſophos n. ſ. ſed & Poetriam fuer.

Capvt III.

Nomina quorundam fratrum in monaſterio, qui columnæ fuerunt eccleſiæ verbo & exemplo.

Isonem qui omni genere florens Philoſophiæ diuerſos ex ſe palmites protulit foecundos, Marcellum, Notkerum Balbulum, qui in carmine metrorum qualis quantusue fuerit quod & *ſequentias* appellauit, Notkerum Magiſtrum artis theoricæ nõ pigrum, Ratpertum, Tutilonem quorum in diuinis officiis ſollemnia ſatis recitant carmina, Hartmannum qui vitam Wiboradæ luculento ſatis ſermone conſcripſit. Hi locum ditauerunt moribus, ornauerunt ſcientia & diſciplina.

Capvt IIII.

Heinricus Decanus turrim cum tribus conſtruxit capellis.

Fvervnt item noſtri temporis ætate moderni patres, qui locum ſuis præclaris ornauerunt meritis, non minus memorandi, inter quos Heinricus de Saxo trahens originem ſua in adoleſcentia veterum imitatus caniciem quod non habuit armis, factis exequebatur. Qui domus patris oblitus & omnium quæ ſeculi vaneſcentis ingerere potuit cupiditas, ad B. Galli res conſeruandas toto ſe animi affectu transformauit & niſu. Vnde non immerito factum eſt vt cuſtos eccleſiæ, quæ tunc temporis non modico ditata cenſu inter alias florebat eccleſias, inſtitutus cum digne, ſanctis vt videri potuit, in minoribus amminiſtraſſet Decaniæ ac Prioratus ſuſcepit officium, in quibus qualem ſe quantumue exhibuerit in ſequentibus ſi quis indagare voluerit luce clarius animaduertere poterit. Hic in Decaniæ vel Cellerarii officio decimas aliosque redditus ſuorum negligentia ſeu incuria anteceſſorum

rum ab aliis feodi iure poſſeſſos manipulari militum manu recollegit. Iſte villicatus tres in Tiufenbach, in Roſchach, in Hoehſt monaſterio voluntate & auxilio Abbatum cum requiſiſſet, tria ex inde fratribus inſtituit ſeruitia, in Dedicatione ſcilicet, in feſto Thomæ & in ſuo anniuerſario. In reſtauratione antiquorum ædificiorum inter modernos nulli ſecundus, in tantum vt nullam officinam reliquerit, in qua non aliquid reparauerit vel in meliorem ſtatum reformauerit. Turrim maiorem à fundamento vsque ad culmen erexit & perfecit, cuius ad fundamentum lapides cum requirerentur prægrandes & adducerentur, B. Gallus quia ſuis non defuiſſet extructoribus manifeſtauit. Nã cum mirabile dictu lapis ille prægrandiſſimus angularis in ſiniſtro turris latere poſitus per XL. boum iuga hominumq; fere quingentorum traheretur brachia, vnus caſu cum traheret inter lapſus ſurgere cum non potuiſſet, lapis ille prægrandis ipſum vehementer à tot iugis boum tantorumque hominum tractus diligentia ſuper lapſi tractus corpus nulla in eo læſionis impreſſit veſtigia, non ſine admiratione multorum tam accurrentium quam lapidem prægrandem trahentium, qui in laudem Domini voces extollebant. Capellam S. Mariæ de loco vbi turrim extruxit abſtractam vbi nunc cernitur extruxit. Columnas quatuor fornicibus ad aram S. Columbani in crypta ſuppoſuit. Eccleſiam S. Iohannis ab EKKehardo extructam non longe à foribus monaſterii tũc ſitam in viſione admonitus in loco, quo in præſentiarum veneratur & colitur, locauit. Viſum namq; ſibi fuit vt funibus cinctam eo loco attrahere deberet. Eccleſiam item S. Oswaldi & B. Thomæ meritis conſtructã dedicari & feſtiue celebrari conſtituit, duobus exinde ſeruitiis inſtitutis. domum lapideam prægrandem ſucceſſoribus ſuis Decanis vel Cellariis erexit in ædificio, ibiq; primo grãdia excreſcere cœperunt ædificia, & mea & tua appellari quæ prius fuere communia. ſed quoniam vix cuiquam tranſitoria omnia ſuccedũt proſpera, quin poculis mellitis immiſceantur, amara poſt multa eccleſiæ collata beneficia ex incuria obliuionis maximum eccleſia per ipſum excepit incommodum in paraturis miro ſumptu deauratis XVIII. crematis, quæ trecentis marcis & amplius computabantur in precio.

CAPVT V.

De electione Vodalrici benigniſſimi Abbatis.

ISTE germinis eiusdem ramuſculum de Saxo oriundum dulcis plantationis florem perſpicuum, quo in ramum terebintũ excreſcente prægrãdem, dulciloquis grammaticę & dialecticæ floribus imbutũ informare fecit, informatumq; Pariſias ac Bononiã tranſmiſit, iurisq; peritum cum ſumma diligẽtia repatriatum omnibus bonis conformatum ad ſumma prouexit. In quo cum mira verborum eſſet affluentia ſapientiæ nectare condita, necnon ſpectabilis vultus animiq; iocunditas glorioſa, cũ eſſet Portarius dignus à cunctis Abbatiæ præeſſe iudicatus eſt: ſicq; in Abbatẽ tã clientum quã fratrũ in monaſterio voluntario eligitur arbitrio totiusq; vulgi clamore electus. Apud Baſileã igitur Philippo Auguſto præſentatus honorifice ab ipſo cum ſuis excipitur & in Principem promouetur, & quia lumen accenſum ſub modio latere non potuit, Dic, inquit Rex, noue Princeps quid in perplexa ſentẽtia cæteris non bene cognita Principibus ſentias, eructa verbũ, nodos extrica difficiles de armario olim S. Galli noſtrorum inſtillatos auribus anteceſſorum Auguſtorum. Salua, inquit, reuerentia Principum conflictum inter ſe habentium iuris procedant inſtituta non mea ſagacia ſed legum iuſticia. Principum, inquit, conflictus inter ſe varia repugnãtia ſic eſt elucidanda, vt amputatis opinionibus ſuperfluis ad vltimũ fiat concordia

cordia, quæ quomodo ſtare poſſit & non legum ſic explicat diſtinctio. O mira in iuuene Principe Mercurii Philologia, quæ ſparſo rubore iuuenili promulgauit eloquia cordis dudum inſtincta caſſidili. Laudatur ab omnibus, dignusque ſummo iudicatus honore reuerſus eſt ad monaſteriũ. Quo poſtliminium domum reuerſo pii ſui prędeceſſoris & habitum memorans & verba; habitum videlicet pecuniæ Heinrico de Eicheim Præpoſito cum aliis ſodalibus creditum, & verba quibus licere ſibi non eſſe conueniens vt diſpargat congregata quæ non congregauit, pecuniam eccleſiæ ſibiq; creditam repoſtulauit. Ipſe hoſpitalitati nimie dans operam, requiſitam ab Abbate ſibiq; creditam non reddidit, quoniam in hoſpitibus omnia quæ habere potuit expendit. Et quid feciſſe credis Abbatem indignum, niſi vt pecuniam ſui iuris à fratre ſibi ſubdito expoſtularet? Nolo, inquit, fratrem mihi creditum pro qualicunq; exactione perdere pecuniæ. O virum inter mille ſepties probatum, quem nec caminus incendit penuriæ aduerſus fratrem, cum ipſum in ſua habuiſſet poteſtate, neque *auri ſacra fames* à caritate fecit apoſtatare. Erat namque iocundus in facto, blandus verbo, vultu delectabilis, cui nulla vmquam ſe intulit acedia, fortis in aduerſis, humilis in proſperis, ſimulator cuiuslibet rei ac diſſimulator pro tempore, & quia fidelis amator fratrum in nullo ipſos voluiſſet offendere. Qui in triuio Grammaticæ, Logicæ, Rethoricæ & Philoſophiæ non mediocriter eruditus, in iure forenſi & eccleſiaſtico quicquid excogitare poterat, faceto Mineruæ poculo cunctis audientibus propinabat, & quoniam ſcientia inflat, ſublimioribus ſe regni Principibus & actu æquiperabat & moribus, & quum infra ordines conſtitutus in ſacerdotẽ debuit promoueri, promotus talem ſe exhibuit in peragendo officio, vt humilitate morumq; temperantia & perfectiſſimis ſe viris æquipararet & moribus. Suæ tamen diſpenſationis prępeditus negocio *quum oportuit ſuum executus eſt officium. ſed & ſi quando celebrabat, ſic deuotum ſe ſtuduit exhibere, vt non hominem ſed Angelum, ſi liceret, crederes celebrare. Dies quadrageſimæ cum ſumma ſtuduit reuerentia obſeruare. **al. quam.*

Capvt VI.

ACcidit interea vt omnis boni inimicus zizania inter Comitem Hugonem de Monte forti & Heinricum de Sax, ſæpe memorati fratrem Abbatis, ſummo conatu ingereret & pacẽ ſæpius firmatã infirmare ſatageret. Vnde factũ eſt, vt caſtrum à memorato Heinrico de Saxo inchoatũ clanculo volẽs ſurripere, tempus nactus opportunum tum propter iam dicti Heinrici abſentiam, qui tunc forte ierat in Hiſpaniam ſuis omnibus Abbati fratri commiſſis, tum propter dies Paſſionis in quibus etiam reconciliantur homicidæ aliique malefactores, in die Paraſceuæ cœpiſſet deſtruere, volat fama auribus venerandi ac fidiſſimi Abbatis quid Comes cõtra fas moliatur. Anxius ille dubitat quidnã facere debeat duplo circũſeptus mucrone: ſi Comitẽ, inquit, à malefacto ꝙ inchoauit non reuoco, caſtrũ cum non ſit munitũ deſtruet, hæc mihi à latere vno exurget contumelia, cum tutelam promiſerim fratri exulanti: ſi pacis ſummæ tempore, quod cilicium expoſtulat non arma, lacrimas nõ militares alas, vereor ne mihi cedat in incommodum, & hoc à latere alio. Et quoniã miſeratio Dei multa eſt, fides exigit vt credita debeam defenſare, & patriam toto niſu violenta ſi poſſum manu eripere. Exurgat igitur fidus mihi miles, ſi quo modo cõtumaciam morſu colubrino compeſcat exortam. Die igitur Paraſceuæ ad locum veniens Comitem longe profugatum depulit, ſibique commiſſis pacem, vt promiſerat, redditam conſeruauit: nec tamen impune. Audiant ſpiritales bellicoſi, vindictam ab illo expectent qui ſe eam promiſit retribuere. Nam dies

illa vt * conicio bellorum frequentium fuit initialis, nec tamen vmquam victoriæ fatalis. Ipſe namque carnali fratris amori dum pacis poſtpoſuit auctorem inter amicas poſtmodum cateruas victus ſuccubuit. Sed his ad præſens dimiſſis ad alia ſtilum vertamus.

*mſs. conici.

CAPVT VII.

LIBET hoc loco interponere de mutatione imperii occaſione negocii preſentis, quoniam multa exinde monaſterio venere incommoda. Heinrico excellentiſſimo Imp. Auguſto defuncto Principibus regni loco ſuo regnare volentibus, diuerſi diuerſa ſapientes toto ſibi conatu Reges quilibet pro libitu eligentes, pace vbique perturbata, Philippum alii memorati Imperatoris fratrem, alii Bertoldum Ducem de Zaringen, alii Ottonem Ducem Saxoniæ elegerunt, iuramenti quod Friderico nato Heinrici Imp. fecerant obliti. Vnde accidit vt maiori pro parte Principes Sueuiæ Philippum ſibi Regem, ac ſi tutorem fratruelis adhuc infra annos degētis eligerent in Sicilia ſub tutoribus conſtituti, cumque Principum quorundam mens in facto tali opponere ſe vellet conamini, cum nec filium Imperatoris Heinrici vidiſſe ſe dixerint, monitu Diethelmi de Crenkingen Conſtantienſis Epiſcopi & Augiæ Abbatis Philippus animatus regnum ſibi vſurpare aggreſſus, quos prius habuit dubios Sueuiæ Barones, Principes & Comites, fidiſſimos inuenit & ſtabiles. Inter quos piȩ memoriæ venerabilis Pater noſter Heinricus dum decertaſſet vsque ad finem Vodalricum tam regiminis loci huius quam factionis erga Ottonis alterius partis electū reliquit. Qui poſt ſyrtes ſcopulosq; procelloſos bellorū velis ſecundis, dato remige fortibus *attemnis, iunctis ſibi Principibus Regi fidiſſimis vltra fines Albæ fluuii Ottonem propulerunt. His & huiusmodi negociis regnum cum ſuis hac atque illac iactabatur Principibus, & eccleſia noſtra multis ſubiecta fuit incommodis. Verum enim vero conquiſito ſummi aſſenſu Pontificis Innocētii nominis huius tertii cum ad portum veniſſe ſe crederent tam Rex quam Principes in ciuitate Babenberg præſtolante Rege quo adusque vniuerſis colligeretur exercitus flebotomizatus ibi requieuit: ſed requies, quam ſperauit, facta ſibi fuit exitialis. Nam proh dolor à ſuo domeſtico Comite Palatino de Widelisbach pro eo, quod promiſſam ſibi fraudauerat filiam Beatricem, quam Regi Hiſpaniæ dedit filiam, ficta pace * iugulatur.

*L. antemnis.

*al. iugulauit.

CAPVT VIII.

ANNO Domini MCC VIII. incredibile dictu quanta perturbatio, quā ingens luctus cunctis regni Principibus euenerit: omnia confuſa, omnis ordo perturbatus Principum, Comitum & Baronum, cum de ſe quisq; diffideret. Ipſe tamen malefactor prout malefecerat recepit, à Marſchalcho Heinrico de Chalendine non longo poſt tempore occiſus. Nobis etiam, quæ ſperabamus ceſſiſſe in commodum, quā plura venere incommoda. Venerando itaque patre noſtro domi ſua iura tuente & eccleſiæ vtilitati toto inuigilante conatu cum Aduocatia aliaque quam plurima feoda noſtræ ceſſiſſent iurisdictioni, Bertoldus Dux de Zaringia quatuor milia marcas argenti monaſterio, & clientibus auriculariis CCCC. itē pondo argenti marcas obtuliſſet, hoc pacto vt Aduocatiam ſibi ſuoq; heredi filio & non alii, ſi forte filium quem tunc nō habuit acquiſiſſet, numquā ſe alienaturū iuramento voluit confirmaſſe. Abbas ſeniorum fratrum poſtpoſito conſilio, ſed miniſterialibus magis aſſentiens qui potentiam dicti Ducis formidabant, huic petitioni tam ſalubri acquieſcere diſſimulauit, fratri ſuo niſu toto aduocatiam magna pro parte volēs adiungere: Sed fruſtra. Beatus itaq; noſter hoc inter-

interrupit patronus,multa licet alia interuenerint infortunia.Caſtrũ Rinegg nutu & conſilio miniſterialium,cũ ſuæ debuiſſet eſſe eccleſiæ pro parte, cũ ſibi vendicaſſet Wernherus dictus Conſtantienſis Epiſcopus ſuorũ & miniſterialium & nepotum de Arbona, qui forte tunc idẽ occupauerant caſtrũ non manu Epiſcopi ſed Regis,econtra aſſerebat. Nam in ſuæ fundo eccleſiæ illud eſſe conſtructũ relatione quorundã cum affirmaret,partibus inter ſe vtrisque aliud&aliud inter ſe pro ſuæ libitu conſcientiæ aſſerentibus,curritur ad arma, odia noſtratium& Arbonenſium nec non Conſtantienſiũ referantur antiqua. Pernix volat vindicta, cum quisq; ſuã antiquam maioris reſpectu cauſæ vult recolere. Conſtantienſes ſuæ occaſione eccleſiæ, Gallenſes æqua lance: illi Epiſcopum,iſti Abbatem,nominatiſſimũ ſcutũ ſuæ anteponerent cauſæ & vindictę. O dole mira reperte barbarie, qui vt teipſum exeras,tuę venena malitię & inter inimicos æque & amicos diſſeminas. Surrexit tunc gens contra gentẽ. Cerneres circumquaq; domos inflãmari, rura infirmari vsque Conſtantiam, omnia ac ſi anathemati expoſita deſtructum iri. Neq; enim noſtræ partis homines huiusmodi effugere potuere incommodũ, cum fumus noſtris inſurrexerit naribus,flamma oculis ſe illexerit præ dolore lippientibus. Nunquid tũc temporis aliquis pro tantarum concordia oppoſuit eccleſiarũ? Nõ fuit aduocatus qui ſuam tueretur ac defenderet aduocatiã, non ſpiritalia requirebantur vt oportuit iura,dum quisq; fortiter quærit facere. Hi in armis & in equis, pauperes S. Mariæ & S. Galli in lacrimis aduenerunt. Interim portitores pacis inter vtrasq; partes Eberhardus de Rordorff, Heinricus de Kalphen, Abbas venerabilis de Salem & Augienſis, qui ad litem decidendã pacemque informandam operã dederunt. Bellona tamen ſpumantiũ ad bella equorũ hinnitu aures arrigens iuuenis Abbatis,nacta tempus animũ ad geſtus tales naturaliter informatum non iuris facetia ſed armorum copia,in qua confidebat & confidere habebat, ſi ſuorum ſe militum ſibi qualiter debuit exhibuiſſet circumſpecta ſollercia. Quod quia ſecus,noſtratibus & triũphus ceſſit & victoria. Bello inito cũ iam ſe victoria in milite exercere contumaci in campo Breitenfeld cœpiſſet, Vdalricus Comes de Kiburg multorũ recordatione poſtpoſita beneficiorum,quæ loci huius ſibi præſtiterant Abbates, ex obliquo, cum iam potirentur noſtrates victoria,ſpemq; noſtrã lugubri ſatis fine eneruatam in captiuitatem redegit. Dies ille infauſtus huic fuiſſe fertur eccleſiæ, non paruo rememorandus tempore, cum non armis ſed oratione locũ debeamus manutenere. Exemplum habemus Victorem magnũ Ducem Curienſis Retiæ, qui cum fraudẽ loco molitus eſt ignis B. Gallo viſione clarifica ſe tuentibus, Dux idem equo lapſus à ſuis cum dolore eſt reportatus. Fuit item aliud vindictæ indicium euidens memoria dignum,quod in eccleſia beatæ Fidis violatoribus ipſius eueniſſe nemo qui interfuit ignorat. Manentibus in ciuitate militibus & cuicunquaq; ſtipendiis deficientibus Cunradus de Schœnnenſtein homo militaris,quo nullus in toto militum globo audacior, beatæ Fidis inexpertus virtutis eccleſiam ipſius audacter irrupit, & quæque annonæ cõpetentia repperit ab eccleſia cũ quibusdã ſupellectilibus in ciuitatẽ transportauit. Secuta ſtatim fuit vindicta. Miles quidam Bertoldus nomine de Mepplicas in horum conſortio ſignifer craſtino in obſidione, quod Epiſcopi cella nominatur, caſtri telo transverberatur. Alius item ſimili morte plectitur, & vt breuiter dicam,nullus eorum qui eccleſiam iam dictæ virginis impune euaſit,quin aut cæcaretur, aut ſuſpenderetur, aut gladio puniretur. Adoleſcẽs quidam nobilis in horum conſortio cum eccleſiam ſpoliaſſet,cingulum volens ſumere militare, in ipſa nocte ſancti Spiritus quando celebratur feſtiuitas,in craſtino cũ vellet cingere mortuus in lecto repperitur. Cunradus de Schoennenſtein in

vigilia ipſius virginis ſaxo præcipitatur. Mirum dictu, ego qui hęc ſcripſi Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, in ipſa vigilia ſtans ante fores monaſterii audiui & vidi, quod ſcuta quædam ibi pendentia ſic ſe excuſſerunt, quod in pauorem me duxerunt, & hoc quoddam fuit præſagium futurorum. Huius tamen occaſione prælii quam plura ſuis largitus dona tyronibus, plura beneficia, inter quæ Comiti de Dilingen ducentas marcas pro reſignatione māſuum xx. in manus Abbatis, quas ab ipſo iure recepit feodi. Fama interim, omni pernicior malo, auribus inſtillata Ottonis Pictauiæ Comitis inſinuauit, Philippum ſibi aduerſarium à Palatino occiſum Comite. Rex animoſus iudice Deo electus quicquid in electione prius habuit infirmum, coadunatis in electione Principibus omnique tergiuerſatione poſtpoſita vniuerſaliter ab omnibus eleuatur in Regem. Confirmatus in regno quęque, ſui iuris non ſolum ſed ea quæ Philippo attinebant, iure ſibi proprietatis vſurpabat. Aduocatiam etiam huius eccleſiæ quaſi hereditario ad ſe iure transmiſſam coniugis, quam acceperat, filiæ videlicet Philippi, ad ſe iure transmiſsā. Et quoniam Heinricus frater Abbatis partem huius receperat Aduocatiæ, ipſe Rex Otto vt cederet Aduocatiæ S. Galli, Abbatiæ Fabarienſis Aduocatiam tricentarum marcarum pondo* pignori obligauit. Qui Rex cum captiuos Abbatis in Arbonenſium poteſtate conſtitutos redimere diſſimulaſſet ſic noſtrum offendit Abbatem, vt ſi licuiſſet, ſe & res eccleſiæ periculo exponere non pertimuiſſet, quod & poſtea tempore comprobauit. In Italiam Rex profectus data ſpōſione iuriſiurandi, ne Fridericum Heinrici Auguſti filium in omnibus ſibi iure hereditario attinentibus, Romanamque eccleſiam in nullo perturbaret, promouetur in Auguſtum ab Innocentio tertio, non diu porrectum conſeruans iuramentum, quin ſummo promiſſa Pontifici breui infringere attemptaſſet. Nam Fridericum puerum Imperatoris Heinrici filium regno Siciliæ proturbatum ſicut Romano ſic etiā Siciliæ niſu toto regno conatus eſt pellere. At ſummus Pontifex ammonitorias iuramenti, nec non minatorias cum frequenter ſibi ſuper hac re miſiſſet, nec ab incepto reuocaret, cumq; terram B. Petri cremare non pertimuiſſet, communi omnium conprouincialium iudicio citatum, canonice tandem excommunicatum finibus abegit Appuliæ. Huius fama excommunicationis mandato ſummi Pontificis peruolat Sueuię Principibus non ingrata, quos iam dictus in ſuis perturbauerat tam feodis, quam conſuetudinalibus iuſticiis. Quid multis moretur? grauis Italicis, Alamannis grauior, ſuis ingratus, fines attigit Alamanniæ. A nullo ſibi Principe occurritur, nulli gratus excipitur. Summus interim Pontifex Heinrici Imperatoris filium ab Italicis primo fere omnibus, poſt Alamanniæ gratum Principibus tranſmiſit. Veniens igitur primo à Curienſi Epiſcopo, poſtmodum à noſtro ſuſcipitur Abbate Vdalrico dudum nominato, ipſiusque ducatu & auxilio vltra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad monaſterium vsque perductus honorifice ab ipſo ſuſcipitur, & ad Conſtantiam vsque ſuo ducatu perducitur, Ottone interim ad Vberlingas cum ſuo manente exercitu. Epiſcopus Cunradus de Tegerfeld interim non bene animatus, licet excommunicatū Imperatorem audierit, ſuorum quorundam conſilio ipſum in ciuitatē nō ſine periculo ſui aliorumq; multorum admiſiſſet. Animoſior autem factus viſo Abbate cū tanta militum frequentia ponte munito locum dedit vt excōmunicatus non ſolū ſed & omnibus denunciaretur eſſe vitandus. Et hæc per Epiſcopū Barenſem legatum Apoſtolicæ ſedis, qui cū Rege eo loci aderat, ita facta ſunt. Rex interim Baſileā vsq; conſultu Abbatis & quorundā Magnatū auxilio ꝓgreſſus, Abbas cū magno militū frequētia nō paruo fuit tēpore, quousq; Imp. ad Briſachū veniens turpiter inde fugiēs in Saxoniā, vnde venerat, redi-

*al. pignoris.

redire compulſus eſt. Noſtra tunc temporis in honore permaximo floruit eccleſia. Quicquid in cauſis ſubtile & in regni negociis noſtro indagandum reſeruabatur Abbati, qui philoſophica quadam perluſtrabat cuncta ſagacia, & circumſeptus vndique miro philologiæ indagabat cuncta ſermone. Ipſe Romam veniens ab Innocentio ſummo Pontifice honorifice ſatis ſuſceptus in cunctis, propter quę venerat, regni negociis talem exhibuit, vt miro omnium veneraretur affectu, & infulam pro vitta ſua gerẽdam gratis ab Innocentio ſuſciperet. Inquiſitus ab Apoſtolico de B. Notkero, an magnæ penes Alamannos eſſet auctoritatis, dignum eum iudicauit canonizatione Catholica, reſponſo Abbatis audito. Finito negocio, pro quo venerat, multis Apoſtolico xeniis transmiſſis auctus benedictione ipſius ad propria remeauit, Regi ac Principibus bonum, pro quo ierat, nuncium reportans. Innocentio viam vniuerſæ carnis ingreſſo Honorium ſuum ſucceſſorem pro regni adiens negociis Imperatorem Conſtantinopolitanum, qui interim eo in ciuitate manente promouendus in Imperatorem eo loci cum magno venerat apparatu, ne apud S. Petrum conſecraretur allegationibus impediuit quam plurimis, dicens eo pro Romani ſtatu imperii ibi manente non licere Imperatorem conſecrari niſi de voluntate Principum Principis. Veniente Imperatore *Conſtantinopolim cum aſſurgeretur ſibi à Cardinalibus & à cunctis Romanæ dignitatis optimatibus Abbas glorioſiſſimus loco ſedens Romani Principis non mouebatur, indignantis animi ſignans effigiem, ac ſi non legatorie ſed poſſeſſionaliter locum ſoli teneret Imperialis. Conſecratus eſt autem Imperator non in eccleſia B. Petri, ſed in eccleſia B. Laurentii extra muros, qui cũ coronatus in ciuitatem dum vellet peragrare toto conatu ne fieret elaborauit & obtinuit. Lite inter Conſtantienſem noſtramque eccleſiam non determinata Otto tam de manu Epiſcopi quã Abbatis caſtrum Rinegg ſuſcepit cum aliis ſibi adiacentibus beneficiis. Lite indeciſa pro ſilua ad Trogen contẽdentibus his de Arbona, noſtrates ſiluam incidentes vnus pede eſt mutilatus: pro quo Abbas animoſus ſex ſuorum non viles perſonas fecit mutilari, ſicque illorum omni tempore vitæ ipſius ſopita eſt contumacia. Ipſe præbendam nocturnam de bonis Sanctę Fidis forte minus iuſte adauxit in pane, qui dimidius in refectorio fratribus dabatur. Circatoribus iuxta mandatum Apoſtolici monaſteria ſingula perluſtrantibus ſuo tempore in tantum eius & religio placuit & monaſtica noſtra conſuetudo, vt ſcribenda cenſerent aliiſque monaſteriis oſtendenda pro ſpeculo.

*Leg. Conſtantinopolitano.

Anno Domini MCCXV. mœnia huius villæ exuſta ſunt igne domeſtico VI. Nonas Maii intempeſta nocte, Abbate noſtro præſente & tecta monaſterii & clauſtri ædificia multa ſollicitudine defendente.

CAPVT VIIII.

PATRATIS omnibus, quæ ſibi à Rege acceperat, mãdatis in Italiam iterum cum Rege iturus apud Babenberg ipſum conuenire geſtiens, tum pro fratre ſuo Heinrico tum pro aliis negociis ſuperuacaneis ibi manens, poſt multam Mineruæ facetiam cum omni dignus poteſtate clamaretur à cunctis, neſcimus quo Dei iudicio vi febrium validiſſima corripitur, magnoque labore domum aduectus non ſine grandi omnium dolore recipitur. Fuit tamen murmur inter confratres, quod res eccleſiæ ad reperationem belli inter fratrem ſuum Comitemq; de Monte forti habiti damnabiliter & irrecuperabiliter diſpoſuerat infeodare: Sed *non eſt conſilium, non eſt potentia contra Dominum.* Audiant Abbates qui licenter res B. Galli ſibi creditas non dono collatas alienare non pertimeſcunt.

Ecce Abbas,de quo nunc eſt ſermo,glorioſus inter Principes, carus inter fratres,dum reſpectu fratris à tramite iuſticiæ deuiat, manus Domini & vindicta B. Galli à tali propoſito ipſum refrenat. Ingraueſcente languore vnctus oleo tam dulci eloquio fratres de contemptu mundi alloquitur, & in tantam eos compunctionem induxit, vt à lacrimis abſtinere ſe nequaquam potuerint.In magna igitur agonizans tribulatione ſpiritum reddidit, cunctisque loci huius amatoribus dolorem non paruum inflixit.Teſtantur verſus in lapide ipſius ſuperſcripti,qualis fuerit,& quam gratus omnibus;

Inuida petra nimis quæ tantum claudis honorem,
Aequiparem minimis, nec ſummis inferiorem.

Retulerunt quidā de ipſo agonizante,quod audierunt voces plangentium, & bullitionem Caldariorum. Habuit etiam in conſuetudine pauperculis poſt partum mulierculis in paſtum ad dies XL. ſubuenire,cuius dies annuus in feſto Teclæ celebratur.

CAPVT X.

De electione Ruodolfi de Giutingen.

IGITVR tranſacto planctu tam lugubri nos,qui ſub vmbra cedri alte quaſi in Libani montis vertice conſedimus, odore ſuaui refocti electioni operam dantes Ruodolfum elegimus Præpoſitum, Decanum atque Cellerarium, virum induſtrium, magnæ virtutis hominem, qui de Giutinga originem trahens omnia monaſterii beneficia cum pertranſiſſet ad vltimum Abbatiæ gradum conſcendit, in quo ſatis profeciſſe potuit,ſed non profecit nimio erga parentes ductus amore. Abbatiam ab Imperatore Friderico recipiens eccleſiam in magno reppertit debito,quod anteceſſor ſuus pro honore huius eccleſiæ & pro imperii expenderat negociis.Inuenit tamen quadringentas argenti libras & LXX. marcas, quas ab anteceſſore ſuo relictas in vſus ſuos habuit expendere. Væ priori rumori, quem de ſuo habuimus anteceſſore benigniſſimo, cuius nobis & vmbra fuit *refrigium, & memoria nunc in labore ſolatium. Duo nobis venerunt væ poſtmodum, quia creſcente debito honoris tabeſcebat incrementum. Nam in Italiam Rege profecturo cum mandatum ab ipſo eundi cum exercitu accepiſſet, iuuenis licet, piger tamen adulationi quorundam aures accommodans dicentium,turbidus eſt aër in Italia, &,vt dicitur in prouerbiis, *Leo in via,leæna in ſemita*,tricentis quinquaginta marcis Regi datis ſe ipſum ab hac exemit via, cum ducentis marcis & Regi ſeruire & ſuæ profeciſſe potuiſſet eccleſiæ.

*L. refrigerium.

Omnes enim Principes, qui ierant, donis dotati ingentibus rediere ad ſua cum gaudio.O Abbatem iuuenem pigrum, acedia confectum!Nōne ſublimitatis ordo expoſtulabat frequentiam militum, & intermiſcere te conſiliis optimatum? Videris ne forte te retraxerit quod parentem primum Paradiſo exheredauit.Sed,inquis,clara eſt iuuentus, quæ non de facili poſſit cohiberi.Iſta eſt inſania,quæ à Principe maxime dicitur comprimenda. Væ ſecundum abiit,tertium expectandum. Ad minuendum debitum eccleſiæ vocatis miniſterialibus, fratribusque conuocatis, iuramento interpoſito ratihabitio proceſſit in medio, vt fratres de communi viuentes eo pacto ſuos quisque redditus ad perſoluendum vno daret anno, computatione facta CLX. pondo marcharum & ipſe ducentas de ſuis redditibus marcas pro debito daret, ipſe de reliquis viueret : Sicque computatione cum agape familiarium eccleſiæ vsque ad ducentas marcas omne debitum eſſet perſolutum: ſed

ſed fruſtra. Nam Ananias cum ſua Saphira fraudauit de precio & eccleſiam in priori reliquit debito. Vereor ne væ tercium roſtro ſuæ maliciæ locum inficiat, & qui cedri ſub vmbra ſedimus glorioſi, vtinam ſub vlmo requieſcamus non ſub paliuro. Dicat tamen aliquis, nonne fratrem ſuum prouehere debuit ad ſummi gradum ſacerdotii? ſi potuit debuit plane, ſed ſine ſibi creditæ detrimento eccleſiæ. Eligitur in Epiſcopum Curienſem frater eius Albertus Præpoſitus S. Stephani Conſtantienſis non magnum habens aceruum pecuniæ. Item alterius partis eligitur alter æque fortis litteratura & parentela. Romæ cauſa ventilatur, pecunia expenditur, electi partis vtriusque moriuntur. Pœnitet Abbatem rerum ſuarum ſimul cum amiſſione fratris expenſio. Ad recuperationem itaque fratris & expenſæ tandem laborauit & epiſcopatum conſecutus eſt, elaborans vt ſuper duos haberet dominium Principatus. Oportuit tamen eum obtinere Abbatiam diſpenſatorie, pro quo item tricentas marcas perſoluit curiæ Romanæ. Contentione item in Epiſcopatu Curienſi cum miniſterialibus habita, cum in Apuliæ partibus Imperatorem adiiſſet, licet non ab ipſo prius viſus honorificentiſſime tamen ab ipſo ſuſceptus eſt & habitus, vsque dum curia in Cremona data cum militum copia glorioſus apparuiſſet. A Cardinali itaque Romanæ eccleſiæ, quem humaniſſime in monaſterio noſtro tractauerat, quia fratrem ſuum ducentis marcis argenti in vaſallum conquiſiuit, in ſuo ipſum habens comitatu Romam perduxit promittens omnia quæ vellet à ſummo ſe Pontifice conquiſiturum. Cuius ſpe promiſſionis eccleſiam noſtram ſiue domi ſiue Romæ ſiue alias manendo debitricem fecit mille quadringentarum marcharum. Vnum admonendo potius quam exprobrando capitulum cunctis tam præſentibus quam futuris, qui hæc legerint, ad commodum antepono, ne ſigillum conuentus vel Abbati vel cuiuis fratri concedant quouis pacto ſine indeterminata cauſa, quoniam omnia iſta monaſteria propterea inuenerunt incommoda. Ecce tertium væ expectauimus: expectauimus & experti ſumus, & ſicut non ſub vlmo ſed ſub paliuro ſpinis tribulationum pungimur. Et ipſe viam vniuerſæ carnis cum omnibus fere qui in ſuo fuerant comitatu ingreſſus ſepulturam habuit glorioſam in eccleſia S. Iohannis maiori Lateranenſi: aliis hac atque illac prout oportuit ſepultis. Referentibus qui interfuerunt aliquibus audiuimus, quod Portuenſis Epiſcopus Cardinalis apud S. Rufinam multa eum fouebat diligentia tam defunctum quam viuum. Epiſcopus iſte & Abbas noſter eccleſiam S. Leonhardi dedicauit V. Nonas Maii. item duas cryptas noſtras, XII. videlicet Apoſtolorum & omnium ſanctorum, XI. & X. KAL. Octobris, Anno Domini MCCXXV. Deſcriptis in ſuperiori pagina caſibus anteceſſorum noſtrorum Abbatum venerabilium, attendentes quoniam omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad legendum, ad audiendum, quia audientes ad benefaciendum quandoque maiorum exemplis prouocat, quandoque de malis vitandis cautificat, ad eam, quam vidimus, electionem in Abbate Cuonrado ſtilum auxiliante Deo conuertimus.

Capvt XI.

De electione Cuonradi Abbatis de Buſſnang.

ANno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti MCCXXVI. defuncto ſupra memorato Ruodolfo Curienſi Epiſcopo noſtroque Abbate in Romana curia, fratres de morte cari patris contriſtati iuxta ſummi Pontificis ſtatuta Innocentii magna inſtantia elabo-

rabant,quomodo & dignitati electionis à Regibus condonatæ, & monaſterii pro poſſe proſpicerent vtilitati, & quomodo reuerentiſſimus ille Abbas & Epiſcopus non in loco deceſſit, cum in primo noctis conticinio intempeſtæ nuncium tam infauſtæ mortis accepiſſent, quique ſuum ad vtilitatem eccleſiæ procurandam compoſuerunt animum, & ne laicorum manus valida electionem ſuam violentia iuris infringerent modis quibus poterant elaborauerunt. Erant tunc temporis in loco perſonæ diſcretæ ſatis & iuxta ſeculi proſapiam nobiles: inter quas præcipue Conradus de Buſſnang originem trahens, ætate quidem iuuenis, maturus aſtutia, ingenio callens, forma conſpicuus, ſtatura, quæ nec longa dici poſſit, nec breuis, hilari vultu, intermixta tamen *ruboris forma rigoris ad ſe quandam habens prægnoſticam, oculi roſcidi firmitatem & conſtantiam ſignantes viri, dira vox, in blandiendo riſibilis, in exaſperatione terribilis, ſic tamen variabilis, vt dulcedinem dilectis, amaritudinem ſuſpectis intermiſceat.

*mſſ. roboris.

Perſpicuam tenet hanc prognoſtica forma figuram.

Nam teſte Horatio Poeta;

In Arte Poetic.

Vultum verba decent iratum plena minarum:
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat aut impellit ad iram.

Iſte in præpoſituræ officio ſtrenuus fuit & circumſpectus, cuncta ſibi credita circumſpecto agens animo, ad obtinenda eccleſię iura ſedulo inuigilans, amans hoſpitalitatem, ſibi frugalis, largus aliis, honeſtis amabilis, peruicax auaris. Mirum dictu, homo non in foro educatus forenſes naturali quadam philologiæ vrbana ſagacitate ſic ſuperabat, vt Tullii facundiam, vt Mercurii aſtutiam in ipſo comprehendas, adeo vt ſibi obſtantibus tremor concutiat & animum & habitum. Igitur communi omnium electus & voce & animo, antequam in auribus vulgi hæc promulgaretur Oratio, ſeu electio miniſterialium percelleret auditum, ne facta canonica ab omnibus electio violentia laicali deturbaretur, electio fratrum, antequam loco cederent, ab omnibus fratribus eſt obedientia promiſſa confirmata ad ſignificationem ſinceritatis & dilectionis, quam ſic deuote ſibi exhibuerant. His ita geſtis antequam loco decederent, non coactus nec rogatus verſo vultu & manu ad aram S. Saluatoris iurauit in omnibus bene ſe facturum & fratribus & loco. Ex quo vero mortis inſperatæ fama infauſta miniſterialium percrebuit in auribus, attoniti & non ſine armis conuenerunt pro ſuo quilibet voto Abbatem, ſicut ante conſueuerant contra Innocentii inſtituta, volentes eligere. maxime vero intenderunt electionem iam celebratam à fratribus in præpoſito memorato infringere, ſi quauis ratione potuiſſent. Sed fruſtra: quia in vanum iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipſi namque fratres oculo prouidentiæ pennati furibundas ipſorum ſupplantauerant machinationes. Caulæ Chriſti deſolatæ arma intentarent & ipſi, ſi ſaperent deſolati tam caro tamque pio patre ac domino.

Quid geris inſana rabies modulamina vana?
Tetra manus laica tua non tibi ſuppedit haſta.
Arma ferunt, qui caſtra petunt, qui bella ſequuntur.
Arma luunt, dum plauſtra ruunt, fortes perimuntur.

Nos vero gladium ſpiritus habentes, animoſitate quoque electi Abbatis roborati, ſuſurra ipſorum vana floccipendimus & minas. Iuſticia namque dum ſtaret pro nobis, ipſam non minus manu valida ſuorum, ſi fuerat neceſſe, defendere habuimus & amicorum & parentum.

Ipſi

Ipſi vero videntes vnanimem totius aſſenſum Conuentus,& ipſi diſſimulata palliatione obnubentes tali dignum acclamabant adminiſtrationis ſublimatione.

CAPVT XII.

PRÆSENTATVS itaq; apud Vberlingen Hainrico Regi ſemper Auguſto, Duce Noricorum in curia manẽte, cuius cõſilio res imperii per id tẽporis diſponebãtur, aliisq; Principib. abbatię vt decuit principaliter ſuſcepit inueſtituram. Qua ſuſcepta rogatus à Rege & Duce præfato, vt partem Aduocatiæ poſſeſſionum quarundã S. Galli in pago Turgaugiæ Hartmanno Comiti de Kiburg pignori feodaliter obligaret argenti marcis ſexingentis, ſtrenue contradixit, inſtantibusq; in precib. importune minis, inq; tali caſu ſuę tam incommodo eccleſiæ quaſi iubas exerens leonis viriliter contradicere non pertimuit, ita vt & noſtris pauorem, aſtantibus gigneret ammirationem. Nam

Ditat honor mentem meritis minuitq́, timorem.
Hoc nactus culmen ructans de pectore fulmen:
Sæuit ad exedras, Primatum ſoluit & edras.

Potuit itaq; dici à circumſtantibus: Quisnam, putas, Princeps iſtẽ roboratus in ſui erit principatus dominio? & quis tam ſubito Regis tantiq; Ducis ſe opponere prẹſumat precibus, cum ipſorum petitiones mandatorum videantur eſſe affines? Neſciebant tamen illud prouerbium antiquorum:

Quod noua teſta capit, inueterata ſapit.

Ipſe namq; in tenera adhuc ętate nullius vmquã ſine talione ſuſcepit iniuriã. Quod ſi hoc in viridi, in arido multo dignius, quia maturius, cũ pro ſibi credita ſe opponeret eccleſia. Neq; enim fuit licitũ res Aduocatiæ ſibi creditæ fruſtratim ſcindere, ſed totã ſimul Aduocatiã cõſeruare illibitã. Obtinuit tamen ipſe Aduocatiã à Rege pro memorati pondere argẽti iure pignoris habẽdam.

Ex illo Horatii: *Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.*

CAPVT XIII.

HIS ita geſtis honore prẹcinctus eximio cum lares reuiſeret proprios à fratribus honorificentiſſime maximoq; receptus cum tripudio, dicentibus:

Lux fratrum, patriæ decus, optime, inclite ſalue,
Ad caulas proprias venienti pangimus odas.

Quibus laudibus eximiis lætus ſatis effectus & alacer, relatis Deo ac patronis eccleſiæ fratribusq; gratiarum actionib. voto ſe tali publice conſtrinxit, vt prout melius poſſet toto ſemper niſu res eccleſiæ cõſeruaret, diſperſas cõgregaret, & vt iura eccleſiæ inuiolata ſemper haberet, feciſſetq; pro modulo, niſi perplexiſſima ipſum retentaſſent negotia. Inuenit namq́; eccleſiã MCCCC. marcharum argenti debito teneri obligatã. Quid ergo faceret anxius hac illacq; verſus ignorabat. Prædia vendere noluit, obligatas curtes nimis doluit: ſciuit tamen penes ſe, quia redimi oportebat prẹdia, q̃ obligata pignori erant. Pertractabat Romanę debitũ curiæ, de quo ſe nõ facile arbitrabatur expedire. Sed qui Danieli abſconditũ reuelauit conſilium, ipſe ſuum ad vtiliora eccleſię faciẽda reuelauit animum. Hac igitur vrgente cauſa, accitis fratrib. clericis ac laicis vtriusq; conditionis miniſterialib. ac plebeiis, apologiam eis grauitate quadam animi propoſuit ſignificans, niſi celeriter obuiauerint, quale ipſis ſuisq; liberis immineret periculum. Sermo fratrum laicorum:

Dic, pater, angarias mentis, cur dicere tardas?
Vis occultari plagam? non quis medicari.

Reſponſio Abbatis:

Pro vobis angor, pro me nimis vndiq́, frangor,

Igitur tali eos ſermonum conuenit Minerua: ô fratres mei dulciſſimi, viſcera mea in Domino, eadem qua me procreaſtis in patrem caritate vos aggredior. penſate quid vobis immineat periculi. Vos reliquiſtis omnia, parentes & ſpacioſa prædia, & vouiſtis Deo vos hic ſeruituros vsq; in finem vitæ: Conſulite vobis & nobis, in quanto ſimus poſiti debito, non pro noſtra neceſſitate ſed anteceſſorum meorum improuidentia. Prouidete vobis, ne forte depereat honorifica fama, qua præcelluit eccleſia noſtra cunctas totius Alamannię eccleſias in ſymphonia ac diuerſi generis officio. Quæ ſi attenuabitur tam graui debito, in tam ſolemni vix ſtabit obſequio. Hæc ad fratres. Miniſteriales vero huiuſmodi verborum aggredi attemptabat ſchematib. O præclariſs. milites B. Galli, vos proſapia generis & nobilitas ac magnificẽtia eccleſię magnificauit, immo & ipſa in vobis magnificatur & in filiis veſtris. En cernitis in quãtis eccleſia iã fluctuet periculis ex anteceſſorũ noſtrorum negligentia? Prouidẽdũ eſt veſtræ, vt credo, & nobilitati & propagini, ne in manus incidamus illorũ, de quibus non facile poterimus eripi. Hi autẽ Romani ſunt, qui rodũt ad vnguem, nec eſt qui cõtradicat, cũ ipſi ſint ſtimulus, qui fecit homines calcitrare, dum à nullo ipſi recalcitrentur. Cũ enim mille aut minus ad ſeptingentas argenti extorqueant marcas, ſiue pro pœna ipſius pecuniæ ſiue pro lucro, ipſi non extorquebunt, nec dimittent vſq; ad nouiſſimum quadrantem. Tunc delebitur, cum neq; vos neq; filii veſtri emolumentum aliquod, prout conſueuiſtis, habere poteritis. Permoti omnes huiusmodi verbis, ſubueniendum eſſe quilibet pro modulo ſuo acclamabant. Fratres ſummam omnium redituum & præbendas vnius anni dabant: Laici ac clerici plebani pro ſuo quique modulo: Collectaque eſt pecunia copioſa. Perſolutum eſt igitur debitum quingentarum marcarum in curia Romana non ſine grandi alia expenſa.

CAPVT XIIII.

VIDETVR neceſſarium ſatis & rationi conſentaneum narrare hoc loco crimen enorme nefandumq; nimis in pago Turgovve patratum in caſtro Reineſchvvile, omni poſt tempore memorabile plangendumque nimis. Erant duo fratres ingenui ac diuites, originem à caſtro Toggenburg ducentes, filii Diethelmi Comitis egregii. Fuit iſte Diethelmus pater ipſorum, hoſpitalitatis amator eximius, ſeculari honore præditus vltra modum. Habuit vero iſte duos filios, Diethelmum & Fridericum iuniorem. Diethelmus omni tempore fratri minori machinabatur inſidias, quoniam cõdoluit ipſum ſibi fore coheredem, cũ plures haberet filios, duxerat namq; filiã Comitis de Caſtro nouo contra voluntatẽ patris, peſſimam machinatricẽ ſeminarii odii inter fratres. Vnde pater minori fratri ꝓpinquior fuit voluntate. Maior patrẽ matremq; infeſtans ſedulo conuiciis, matrẽ attrectans ſagitta petiit vulnerandã, patrem iniectũ vinculis carceri mancipauit. Iunior frater Neoptolom⁹ in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus auxilio venerabilis Curienſis Epiſcopi & Abbatis noſtri, cingulum militare morum decorauit honeſtate. Iunior conſilio patris aurem accommodans filiam Comitis Hugonis deſponſauerat. Quæ cauſa maioris odii ſeminarium ſparſerat inter fratrem ſuamq; coniugem, quoniam ſororem ipſius, quam ſe accepturum promiſerat, accipere recuſauit. Ipſa igitur cõiunx Diethelmi ſenioris Lia fœcunditate non lippitudine oculorum, mente licet lippa, liuoris & inuidiæ dilexit augmenta, à pietate aliena, ingrata Deo, vnde non bene circumſpecta, genero ſuo frequenter vbi vel in quibus poterat mortem machinata, inſomnẽ vitam nec ſuauẽ habere potuit. Sed quid inde?

Roditur inuidia caro, deſiccatur vt oſſa.
Coniunx compatitur dum ſic ab vtroq; doletur.

Sed tu quid agis Ieſabel? vide virum aſſentiri, credo quod poſſit nunc emoliri, ait hęc intra ſe ipſum. Ipſum quoq; venenoſis intrinſecus, dulcibus extrinſecus adulatoriis talibus aggreditur verbis:

O Dux, ô mea lux, ſpeculum mihi, vita ſalusq́;,
Dulcis in amplexu, nihil vltra fortis in actu:
Omnia poſtpoſui, tibi noui viuere ſoli.

Cerne claram ſobolem, quam tibi genui, florea ætate: tu quoque non minues iuuentutem: opera noſtræ iuuentutis immaturam præueniunt caniciem ſenectutis. At ille: Quid, inquit, vis vt faciam? Caro mea ſanguis meus eſt, quem tu perſequeris. At illa, vide præſtantiſſimam præcordialiſſimam tuæ vitæ dulcedinem in me. Ego reliqui parentes, affines, immo poſtpoſui omnia propter te. Nunc vero alia eſt vita, quæ ſollicitat, numeroſitas filiorum. Falleris Achab apologia: tua te fallit Ieſabel, ipſaque non minus fallitur. Nonne melior tibi tuæque ſoboli fuerat bonus, diſcretus, animoſus cognatus & affinis, quam mille iugera omnisque rerum ſubſtantia? Tu vero dicis, quia melius mihi fuerat habundare rebus quam tantis ingratis participare coheredibus, cum iuxta Sapientum dicta, *Omne commune immundum.* Age ergo, perfice quod machinaris: ſollicita maritum iam eneruem effeminatum. Si caram me habueris, vt fingis, hoſtem illum quaſi feſtucam meum impingentem oculum de medio tolles, quem niſi tuleris inſidiatorem maliuolum, ſoboles noſtra clariſſima ruſticabitur, tota noſtra propago depauperabitur. Proh dolor antiqua mulieris malicia miſcet in poculis aureis clareto permixta toxica. Qui ſi aures habuiſſet aſpidis obturatas, valentior incantationum ſibilis obſiſtere habuerat. Succubuit igitur maritus talibus impactus pugionibus.

Angit opus dolor & gemitus mea viſcera luſtrant:
Sollicitor nimium, nam ſcelus eximium.

Hæc ſecum ſedulus dum pertractat, vocatis tandem ſuis, quos ſibi fideles credidit, amicis & ſociis ſibi fidelib· filiis Belial, mentis inquietudinem, inſomnietatem queritur, & mulieris exaſperatricis opprobria. Tandem exponit fratris odium, qui & vxorem (inquit) medium animi mei offendit in ſorore ſibi deſponſata turpiterq; repudiata, ducere volens Hugonis Comitis filiam tam mihi quam ſibi in opprobrium. Igitur ô fideliſſimi mei conſulite veſtro & ſocio & Domino.

Non erit impunis ſceleris præſumptio talis,
Quod me contempto præſumpſit & in manifeſto.

Illis primo dubitantibus quidnam facerent, addit dubietati animoſitatem, ſpondet dona larga, promittit allodia, inimicos fratri reddit promiſſis inimiciores. Ait ergo:

Vt læſit multum, non me minus vt ſit inultum:
Non natura dedit, quidnam deſiditis inquit.

Conuenite, ſatis occaſionem inuenire poteritis. Denuo recordamini, qualiter fratrem & cognatum veſtrum occiderit, occiſum quaſi cadauer vile proiecerit, nec in hoc ſolum ſed in pluribus tam me quam vos offendere attemptauerit. Prærogatiuam natiuitatis amiſi per ipſum caſtrum Dockenburg, vnde traxi originem, qui totus & integer in mea niſi per ipſum florerem poſſeſſione ac dignitate. Huiusmodi querelis cum interfuiſſent, quos prænominatus frater non parum læſerat, opportunitate quæſita, cum non aliam viam ſuæ peſſimæ inueniſſent voluntati, ſimulata pace ad caſtrum Reingeſvvile vocatum multis fartum conuiuiis detinuerunt per triduum.

O miſe-

O miſerum te, miſeram illam tuam Ieſabelem!
Quid furis, inſanis, fraudem meditaris? inanis
Stabis, veſana tua ſunt meditamina vana.
Macta ſed innacta, nam ſpuria talia facta:
Nexaq; perplexa pice carbaſa cincta reflexa.

Circumpetunt, imparatum inuadunt. Armis igitur militum ipſis dormientibus furtim ſubtractis dormientem occupant vigilantis fratris invocantē auxilium, ſed fruſtra. quia dilapſus fuerat ſperans ſe occupaturum & caſtrum Tokkenburg & Wilo oppidum: ſed fama præcurrente non obtinuit. Diſplicuit ergo miſero, quod non qualiter voluit ita factum eſt. Luctuoſis igitur ac miſerabilibus ſuper terram corpus miſerabiliter mactatum, dum ſeptem teneretur diebus, venerandus S. Galli Abbas illuc adueniens recepit omnia, quæ ipſius fuere dum vixit, à patre ipſius & matre tam in prædiis quam in militibus honeſtis & familia copioſa, in præſentia multorum teſtamenti cartam faciens conſcribi. Mater quoq; ipſius quatuor præbendas fratrum vſque in finem ſuæ habuit vitæ. Frater itaq; occiſi lacrimabiliter furens, ſicut gladio linguæ fratrem occiderat, ita hac illacque diſcurrens in irritum reuocare geſtiens ſi poterat, Cain ipſe ſecundus, cum omnibus ingratus etiam ſuis vagabundus erraret. Sepulto igitur apud nos occiſo fratre ſuo, videns omnium ſe deſtitum parentum ſolatio, non minus attemptabat fratri ſuccedere in hereditate, ſi non ei Abbas imperterritus obſtitiſſet. Terrebant tamen miſerum conſcientia, totius populi contra ipſum clamor: frequētabatur in theatris opprobriis, conuitiis, cantibus, vnde effringi poſſet animus: vbiq; luctus, planctus, & miſeria. Planxit pater cum matre vtroq; ſe orbatum filio: planxit iuniorem tam miſerabiliter iugulatum, planxitq; & fratrem, quod enormiter peccauerit Deumque ac homines implacabiles ſuæ reddiderit infamiæ. Inſuper torquebatur ac cruciabatur doloris anguſtia, quod latas poſſeſſiones ac prædia tranſire præſenſit ad extraneos, quibus longo vitæ ſuæ tempore vſus fuerat ſua pro voluntate. Venerandus ergo Abbas linceis prouidentiæ vſus oculis importunitatem malefactoris præueniens animique non modicam importunitatem, prædiorum à patre ſuæ condonatorum eccleſiæ partem laicis feodi iure conceſſit, quo leuius caſtrum potuiſſet obtinere cum burgo Wille. Citatus, denuntiatus, ab Epiſcopo Conſtantienſi excommunicatus, item in aula regali proſcriptus, damnatus, inſtante neceſſitate omnia, quæ pater cum matre S. Galli contulerat eccleſiæ, accepta ab Abbate pecunia marcarum pōdo quingentarum data manu roborauit cum filiis inſtrumento facto regaliq; teſtamento cōfirmato. Abbas igitur in multis ipſum fouens cum bene ipſum habuiſſet, caſtrumq; apud Luttenſpurg ipſius firmaſſet auxilio, machinatrix totius mali venenum, quod nondum expuerat, malitiæ tandem evomuit, ſeminariumque zizaniorum in poſſeſſores eorum quæ donata fuerant effudit. Et quoniam ſępe nominatus Abbas frequenter morabatur in curia regali, cū fratribus ipſius de Buſſenang Werram ex improuiſo attemptabat aggredi. Fungebatur tunc temporis idem Abbas legatione Regali apud patrem diuæ memoriæ Imperatorem: à quo tam glorioſe tamq; ſolemniter receptus eſt, vt ſi ſtilo velim mandare, vix credi poſſit ab his, qui ſiniſtre omnia norunt interpretari. Dicam tamen prout audiuiſſe me memini ab his qui interfuerunt. Audito ipſius aduentu Imperator auguſtæ memoriæ, vltra quam credi poſſit hilaris effectus eſt, ſciens Abbatem S. Galli non niſi bonum de filio apportare nuncium. Miſſis ergo nunciis honeſtiſſimis magnifice prout decuit, tam fidelem imperio venerari Principem fecit, quouſq; in propria perſona ipſum conuenire feciſſet. Conuocantur itaque Archipræſules, Præſules, Marchiones

nes quam plurimi, Præfecti ciuitatum ad ſollemniſſimã S. Galli Abbatis receptionem. Oſtenditque ſibi quæcunque habuit cara, filium ſuum adhuc puerum Conradum Regem Ieroſolimorum, cœlum aſtronomicum aureum gemmis ſtellatum habens intra ſe curſum planetarum: elephantes etiam & bardos, ceteraq; quam plura, in quibus Imperialis perpenditur gloria. Perfectis itaque pro quibus venerat negotiis, donatum regiis vt decuit donis remiſit ad filium. Tulit inter cætera litteras imperialis anathematizationis Diethelmi Comitis, tenentes mandatum proſcriptionis ad Regem filium ſuum, quæ ſecundum formam ab ipſo præſcriptam Principibus denunciaretur. Idem tamen Comes prænominatus nacta, vt ſperabat, propter Abbatis abſentiam præda, domorum crematione Werram aggredi cum attemptaſſet, repulſam à fratribus paſſus eſt Abbatis, & à miniſterialibus Eccleſiæ, qui etiam ſuas vbique non minus inuaſas cremauerunt. In aduentu quoque Abbatis excommunicatione pridem facta, nunc vero confirmata, caſtrum Reingeſvvile manu forti & valida aggreſſus ibi confregit potentias, arcum, ſcutum, & gladium & *bellum, machinis, arietibus, tormentis vndiq; circumdans. Vnde *fort. telum.

*al. marcis.

*Ex incude mala *martis quaſſatur vt aula;*
Mox timor irrepſit, vix Aulicus abdita clepſit.
Vulcani telis Cycopleis anxia Thetis
Ipſum deriſit, Neptuna iuuamina miſit:
Exitiale malum perſpectans exuuiarum
Plutonicum ſcortum Semiramis auxerat hortum:
Vippera triſulcis pus toxica mixta cicutis
Euomuit virus, theatrum ſit Herenica myrtus.

Igitur inſiſtentibus manu valida quatuor ad minus hebdomadibus, cum ignem inieciſſent, non habentes vltra locum diffugii caſtrum dederunt cum omnibus, quæ in ipſo fuerunt. Aliud quoq; caſtrum apud Wengin, nec non & Luterberch caſtellum ſatis munitum. Videns itaq; Comes in omnibus ſe ſuccubuiſſe, & quia non erat locus diffugii, cum & villã Vzena in ſua habuiſſet poteſtate, nullusq; ſuorum parentum ſeu affinium, qui non ſibi detrectaret conferre auxilium, ad Abbatis tandem ſe contulit gratiam impetrandam fretus adminiculo Comitis de Chyburg Aduocati de Rapenſchvvile. Tunc reuerendus Abbas, licet homini miſero condoluiſſet, precibusq; tantorum virorum diuertere non eſſet conueniens, volens imitari antiquorum mores Romanorum, qui in vſu belli ſtatuerunt, Virgil. 6. Æneid.

Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

in gratiam ſuam ipſum recepit recepto caſtro pro pignore apud Vzinbeck, datisque fideiuſſoribus, quod non toto pago Turgovviæ muniret caſtrum, nec in his, quæ in manu Abbatis erant, vmquam ipſum ſeu quemquam ſuorum grauare præſumeret ſucceſſorum. & hoc ſigillo ſummi Pontificis, Imperatoris quoq; ac Regis roboratum omnium vmquam duraret inconuulſum. Sicq; recepit eum in gratiam. Inauditum fuit olim, de Tokkenburg Comitem ita poſſe deſtitui & humiliari. Vnde verum eſt prouerbium:

Voluitur orbe ſuo Fortuna reuertitur ad ſe:
Sic ſtat in ambiguo quod firmius eſſe putatur,
Caſſibus imbutus nudus cadit & reſolutus,
Eſt, fuit, & non eſt, venit, fuit, & nihil eſt eſt
**Dum redit in nihilum quod fuit ante nihil.* *Ex Ouidio.

Verum exigentibus peccatis, quæ perpetrauit in patre ſuo & matre, talia infortunia perpeſſus fuiſſe creditur, cum Devs puniat in filiis, quæ ab

ipſis

ipſis in parentibus delinquuntur. Vox namque fratris ipſius mox clamauit ad Dominum de ſanguinis effuſione innoxii,& multo fortius quam de occiſo Cain, quia lacrimabilius & miſerabilius ille ſuccubuit. Inuidia hunc, & hunc inuidia proſtrauit & auaritia. Debuit igitur merito ſubiacere terræ maledictę, qui fratrem inuitans ad conuiuium in cratera iniquitatis mortis propinauit exitium, Et quoniam fraternum execratus eſt gaudium, pro maledicto deteſtantium perſequentium ſe perſenſit gladium. Paruit ergo liuor contumax, quod concepit liuoſior fallax. De Cain vltio data ſepties, de Lamech ſeptuagies ſepties, de hoc duplicata in ſepties ſeptuagies ſepties, cum nobilem de ſe procreatam prolem ſanguine videt exhereditatam delata ſibi à patre dimiſſa hereditate. Vrgebant miſerum vbiq; anguſtiæ, labores, deteſtationes hominum, quia ſcurræ, pelliparii, panifices, coriarii, textores, vſu pelliones, immotores quaſitatis aduerſus hunc clamabāt in theatris, in ſtratis, in viis. Illa vero miſera Ieſabel ſceleratiſſima huiuſmodi non ferens opprobria extra prouinciam à tali ſe volens expurgare opere, teſtibus ſibi competentibus expurgauit in loco, vbi nemini fuit licitum contraria ſuæ muſſitare nequitiæ. Inter duo itaq; vertiginis fluctuans pericula, Scyllam proſcriptionis Regiæ necnon Imperatoriæ, & Charybdim excommunicationis Eccleſiaſticæ teſticulis perplexus Leuiathan inextricabilius, vbi prius paſſus naufragium ibi tandem portus placidius quæſiuit refugium. Dominus itaq; reuerendiſſimus Abbas linceis omnia perluſtrans oculis, ac ſi ſagaciſſimus venator tempus nactus opportunum, Comitem infeliciſſimum, ac ſi canibus lacerando circumſtātibus eneruatum ſagitta Mineruæ contactum, tandem aggreſſus prædia prius donata teſtamentoq; Regali ſuoq; ſigillo roborata non ſolum confirmauit obſidibus, verum etiam obligatione omnium quæ habere potuit tunc temporis prædiorum Sed quid hoc? Nam illa ſua Dalida ſemper inquieta nō ceſſans ad infringenda quæ fecerat effeminatum laceſſere non deſiit. Sufficiant nunc iſta ad præſens, quia alias de his plenius explicabimus, Deo auxiliante.

CAPVT XV.

ABBAS benigniſſimus miſero ſubuenit, in quibus competebat. Vnde caſtrum Reingeſwile, aliudq; auxilio ſuo ad Luterberch tam in expenſa quam in ruſticorum copia. Fœneratores interim à Romana curia venientes argenti marcis poſtulatis CC. receptis abierunt. Mirari quis poſſit, vnde argenti tanta copia tunc temporis venerit, etiamſi venam argenti montemque argenteum effodiendo ſpoliauerit, aut ſi Colchos inſula ſiue Pacteolus fluuius riuum ſuum ad eccleſiam direxerit. Nam Dominus Abbas, de quo nunc ſermo eſt, ſiue in curia Romana, ſiue in Werra cum Comite præfato, ſiue in curia Regis infinitā expendit pecuniam, plus minusue ad duo vel tria millia marcas argenti: cum anteceſſores ſui breui licet tempore loco huic præfuerint, qui non minus expenderūt. Vocatus igitur à Domino Rege ad curiam, vt in Aula ſecum maneret rogatus iuramento fidelitatem ſpopondit, & frequentiam in conſiliis regni habuit. Conſcriptus itaque inter primos Palatii talem ſe in ſubtilitate perplexiſſimorum conſiliorum, quæ in curia Regis emiſerant, exhibuit, vt fidelitatem Regi, conſtantiam, & æquanimitatem in aduerſis nō duplici ſed ſincero corde inflecteret, adeo vt animum Regis in aliquibus in ſiniſtra parte acclinem ad viam reduceret veritatis. Habuit namq; præfatus Rex voluntatem faciendi diuortii in contractu filiæ Ducis Auſtraſiorum hortatu quorundam Principum, poſtquam ſobolem de ipſa perceperat. Fuit autem cauſa diuortii, quia

quia filiam Regis Boemiæ deſponſauerat, de futuro tamen & non contractu præſenti. Fuit tamen alia diuortii cauſa, quia mortuo Duce Auſtraſiorum prenominato dotalia ſibi ſpõſalitia nondum fuere exhibita. Ipſe vero Abbas reuerendus, difficulter licet, à tali hunc non bene ſapidum reuocauit infelici diuortio, & à Regis Boemiæ filiæ contractu. Maximas inde conſecutus gratias à Regina & ab aliis iuſticiæ regniq; ſtatui bono applaudentibus.

Capvt XVI.

Rogatvs venerandus Abbas à Rege, vt veniret cum militibus ad Noricum, cum magnam ſecum adduxiſſet militum copiam, Regi gratus & acceptus curtem in Creſſarun ab ipſo recepit in proprietatem Eccleſiæ S. Galli ſeruituram cum familia copioſa, cum paſcuis, agris, montibus, & planis, ac omnibus ſuis appendiciis. Dicant enim nunc, quorum animus, mens & ſpiritus detractioni eſt deditus, cuius longo tempore Abbatis tot atque lata prædia noſtra poſſedit Eccleſia? Videant caſtrum ad Tokkenburg, Wilo cum militibus honeſtis & familia multa, curtem, de qua nunc in proximo ſermo fuit. Viderunt debiti quantitatem perſolutam in curia Romana, emptionem caſtri cum burgo Wille, ſine venditione prædiorum eccleſiæ. Videant dona largiſſima, quæ donauit in curia, ne forte fratres ſui opprobrio ſubiacerent Viſitatorũ, qui multa perturbauerunt nobilia monaſteria, ne longe petamus exemplum, ſicut fecerunt in Augia, quos totonderunt, & iurare ad ſuum coegerunt mandatum, Domino Imperatore Friderico ſemper Auguſto interim in Vltramarinis pro recuperatione ſepulchri Dominici labore maximo dante operam. Gregorius VIII I. Romanæ vrbis Pontifex modis, quibus poterat, elaborabat ipſum ab imperio perturbare, filiumq; ſuum Hainricum Regem, concitatis ad hoc Principibus Alemanniæ quibusdam præcipuis, ac maioribus, Epiſcopis, Archiepiſcopis, ac Baronibus in hoc aſſentiētib. Horum præcipue Dux Bauariæ præbuit aſſenſum & conſilium palliatione fallaciæ, quam erga Regem tunc temporis habuiſſe viſus eſt. Videns ergo Dux circumſpectum Abbatis animum circa Regis negotia inconuulſum, verbis eum vulminare attemptabat opprobrioſis. Ipſe vero debile amaritudinis ipſum polliciens iocoſe, licet melleis verbis ac ſophismatibus mellitis, à ſe repellebat. Nam cum de habitu monachali obiicere ſibi attemptaſſet, taliter ſibi fertur reſpõdiſſe: Dum in aula ſumus Princeps, & principaliter enitimur, & principali habitu comparere debemus, ne deformitas habitus Regis ac Principum oculos offendat. Nam & ex verbis Domini ſonuit in auribus Iudæorũ, quod *qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt.* Sic & B. Ambroſius, *cum fuit Romæ, ieiunauit vt Romanus Sabbatho: Mediolani cum fuit, carnes Sabbatho manducauit.* Huius itaq; conſilio Ducis & aliorum (vt creditur) Principum Romanus Pontifex Cardinalem miſit ad machinationem diſcordiæ ac perturbationis in Regem & Principes, & qui excommunicationem à Papa factam manifeſtaret intendens, qui ſic leuius ad electionem Regis noui conſentiret perturbato patre ac filio.

Capvt XVII.

Fvit interim, dum hæc aguntur, ciuitas Argentina extra Principis gratiam, conſentiente ſuo Pontifice. Vnde Rex permotus omnia ipſis obcluſerat itinera Rheno, mari terraque, damnumque maximum in mercibus vendendis & emendis accipiebant. Volentes

lentes igitur Regis impetrare gratiam, non conceſſo eis loco, Cardinalem intra ciuitatem receperunt, ſibique in omnibus obedire temptauere. Rex itaque Cardinalem illum cum haberet ſuſpectum, omnia ſibi de ciuitate exire volenti oblcuſerat non minus itinera. Sculterus enim de Hagenowe, Argentinæ ciuitati non parum infeſtus, frequenter in aula Regis peſſima percantabat gallicinia. Fama igitur omni laude ſonora dulcior dum in aula inſonuit de inuictiſſimi Auguſti de Vltramarinis partibus poſtliminio reditu feliciſſimo, Rex nimio elatus gaudio cum ſuis, ſui vero æmuli perterriti ſtabant & timidi. Poſt diſceſſum igitur Cardinalis à ciuitate Argentina, pacato aliquantum Regis animo Argentinam veniens paci reformandæ cum dediſſet operam, dato argento non modico, ipſo venerabili mediante Abbate, ipſius recuperauerunt gratiam. Rogatus itaque Abbas à Burgenſibus poſt maximas gratiarum actiones pro reconciliatione Regis C C. marcas argenti recepit ab ipſis.

Capvt XVIII.

Reconciliato Imperatori igitur Romano Pontifice, cum didiciſſet pro certo conſpirationis factæ contra ipſum Ducem Bauariæ caput caudamque refrenantem, miſſo ſicario violentiſſimo, qui ſuam vitam pro morte Ducis nõ timeret opponere, ipſum prout male geſſerat pugione fecit occidi. Sicque iniquitas, quam perpetrauerat, in caput ipſius eſt reuerſa.

Capvt XVIIII.

Pacato Rege cunctiſque regni Principibus, ab Imperatore apud Rauennam Aquilegiæ, ipſis cum occurriſſet, ſalutatis prout decuit Principibus, ſpeciali quadam dignitatis familiaritate Dominum Abbatem noſtrum ſalutauit, & viciniorem cæteris Palatio regali manſionem dari ſibi præcepit, ipſumque imperialibus redeuntem honorificauit donis. Mortuo Duce Auſtraſiorum, sereniſſimo Regis glorioſi ſocero, rogatus Abbas venerandus à Rege, vt pro pecunia ſponſalitia ſibi ab Duce iam defuncto promiſſa fines Auſtriæ attemptaret, viam aggreſſus eſt non ſine grandi ſollicitudine. Propter occiſionem namque Ducis Bauariæ tam infantem graue fuit ſatis alicui Alemannorum fines terræ illius intrare: quia nemo de ſe præſumebãt ſe ducere tanto viro tam improuiſo iugulato. Aggreſſus viam proſpere in omnibus ſe agebat diuina fauente miſericordia, æmulis ſuis, quos in aula habebat, aliter ſperantibus. Mãdauerant hi clanculo quibusdam terræ ipſius Magnatibus aduentum ipſius in Auſtriæ fines non pacem portantis ſed pacem fingentis, & affirmãtes quia ſicarios Principum terræ illius interfectores in ſuo haberet comitatu. O liuor edax, qui in tuos peius graſſaris, & in vicinos malitiæ tuæ venena diffundis! Tu vero mus in pera, quia conradis te habentem, nec ſine damno tui liteſcis poſſeſſoris. O liuor, tu ignis in gremio, dum non excuteris, habentem te perimis, excuſſus viciniora lambendo conſumis. Sed

Cui Deus eſt ſcutum, vehit hunc per deuia tutum.

Huius auxilio protectus non ſolum, ſed & optime, prout decuit Principem Regis (vt ita dicam) criſſarium, ſuſceptus eſt ac aliquanto tempore honorifice habitus. Neſciuit tamen dolum liuentium æmulorum ſuorum. Quo audito non ſine timore repedauit, aſſumpto ducatu potentiſſimorum, qui confinia

finia terræ illius ſub ſuo habebant dominio. Reuerſus ad Palatium benigniſſime hilariq; vultu receptus eſt.

CAPVT XX.

REx vero frequentiſſima non paruipendens obſequia Cuonradi Abbatis, ſuorumq; anteceſſorum loci huius Abbatum, donauit eccleſiæ curtem ad Creſarum cum omnibus ſuis appẽdiciis, cum familia multa, cum palmis, alpibus, & paſcuis, pro ſuę remedio animę, faciens teſtamentũ donationis ſigillo roboratum imperiali, quod donatio iſta maneat inconuulſa in perpetuum. Dicant in monaſterio reſidentes deſides, ſi meminerunt ſuo vmquam tempore tanta eccleſiæ conquiſita prædia. Ecce Tockenburg & Wilo: ecce prænominata villa ſub Abbate Cuonrado conquiſita. Sed tu forte qui ſatius creperum dicis, quia in monaſterio ſedulus magis eſſe debuerat. Verum quidem dicis, ſed eccleſiæ magis iſtud expedit. Martha certe conqueſta eſt Domino de ſorore Maria, quod nõ eam adiuuerit in miniſterio, Dominus partem Marthæ bonam, Mariæ affirmabat optimam. Martha ſi non miniſtraſſet, non ibi Chriſtus recubuiſſet. Maria niſi pedes Domini lauiſſet, niſi pedibus eius aſſediſſet, Dominus pro ipſa nequaquam reſpondiſſet. Ceſſet ergo murmuratio, ne ſit in Aula Chriſti perturbatio. Nam

Non bene conueniunt nec in vna ſede morantur

maieſtas imperii & amor contemplationis. Maieſtas imperii ſemper ſit negociis occupata, amor contemplationis in vita tenendus theorica. Othmarum contemplatiua ditauit prædiis, actiua coronauit, dum de his delicuit contra inuaſores habendis. Cyclopum eſt naturale vno ſubiectam rerum materiam oculo luſco perſpectare, aſtantibus inquietudinem pulſando infligere, obmiſſaq; lance rectitudinis trutinam ſemper ſequantur detractiones. Sed tu Cyclops cum oculo iniquitatis dicas, quando eccleſia B. Galli tam fuerit celebris, tam famoſa, ſicut temporibus Cuonradi Abbatis, cui tu forte detrahere conaris. Non Alemanniæ hanc ſinus comprehendit ſolus, ſed totius Europæ ſeruitus hoc habet expertum, quod ſit colendus quam reuerendus eccleſiæ B. Galli Abba & Dominus. Nouit hæc Italia, Saxonia experta eſt & Freſia. Dicat qui audierit regni negotia, coram ſtantibus Archiepiſcopis, Ducibus, aliisq; Principibus, in conclaui ab Abbate S. Galli trutinari, quod foris in aula debebat annunciari. Multis namq; donariis tam à Rege quam à Principibus honoratus, ſicut gratis accepit, ſic gratis expoſtulantibus honeſte condonauit. Sed qui dicunt nihil hoc ſuæ præſtare eccleſiæ, falluntur. Nam iuxta verba Poetæ:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras. *Verſus Ouid.*

cum & muneribus Numina placentur. Qui quamuis largus ſit & profuſus, numquam promptuaria ſuorum anteceſſorum vino, frumento, aliiſque ſumptui profuturis adeo plena fuerunt.

CAPVT XXI.

CARDINALIS, cuius prius fuit habita mentio, concilium in Maguntia ciuitate habiturus Comprouinciales citauerat Epiſcopos & Abbates & diuerſi ordinis Clericos, ſi non Abbas conſilio ſuo cum Rege habito id irritaſſet. Præcepit enim Rex, ne quis in regno ſuo præter Epiſcopos, quorum id erat officii, concilia celebraret: aliud faciens gratia ſua careret. Diſpoſuerat namque præfatus Alemanniam datis quibusdam edictis ſpoliare. Videns vero quia non, ſicut diſpoſuerat, haberet proceſſum, ad ſecuritatem ſui accepto ducatu pacis Abbate S. Galli Duce &

Comite Ratiſponam venit cum pace, vbi Abbas pontificalibus ab ipſo acceptis, anulo ſcilicet & infula, repedauit ad Regem. Dederat itaque Abbati ei XL. argẽti marcas. Viſitatores etiam per diuerſas miſſos eccleſias, cum multos perturbaſſent tam Abbates quam Monachos, immo etiam plebanos & clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monaſterium venientes ſuos perturbarẽt fratres, non hoc ſine ſummi Pontificis obtinuit permiſſione. Audiuit enim, qualiter in nobili eccleſia Augienſi proceſſerant, & quemadmodum fratres ipſius perturbauerant monaſterii. Cum adhuc ſit in dubio, vtrumne nobis ſicut aliis infligant eccleſiis. Conſulo itaq; vt ſimus cautiores in diſciplina, & moribus & honeſta conuerſatione, quia vt ait quidam Sapiens:

Virgil. 2. Æneid.

Res tua tunc agitur, paries cum proximus ardet.

Fuit inſuper ſæpe dictus Abbas in ſuorum ſpecialium amicorum negotiis ſatis accommodus, quod in werra cuiusdam ſui affinis comprobauit in pago Curienſi, cui quindecim diebus ibidem cum graui manu militum contulit auxilium. Sic etiam pleriſque tam parentibus quam affinibus ſubuenire ſibi non fuit pigrum.

CAPVT XXII.

ROGATVS à Rege venerabilis Abbas, vt ad patrem ſuum Principem Principum, ſicut ſupra retulimus, veniſſet, tertianas propter aeris inæqualitatem die paſſus quodam Palatio intereſſe nõ potuiſſet. Rex erga ipſum beniuolentiſſimus iocoſa quædam, non ſine compaſſione tamen erga fidiſſimum ſibi amicum, verba eructauit in hunc modum: Domine Abbas, neceſſariam adinueni veſtræ infirmitati medicinam. Accipiatis pro antidoto quadringẽtas argenti marcas. Credo enim, quia receptatione talis potitii à tertianis febribus poteritis continuo liberari.

Cætera deſunt in omnibus, quæ in manus noſtras venere, exemplaribus: vno excepto, quod aſſeruatur in monaſterio S. Galli.

CVN-

CVNRADI DE FABARIA PRESBYTERI S. OTHMARI CATALOGVS

ABBATVM QVI PRÆFVERVNT MONASTERIO S. GALLI.

DOMNVS Othmarus annis XL.
Iohannes annis XXI.
Raudpertus anno vno. (*al. Ruopertus, Rautpertus, Raupertus, Ranbertus.*)
Waldo vno anno & dimidio.
Werdo annis XXXV.
Wolfleoz annis IIII. (*al. VVolfleor, VVolfleos.*)
Gozpertus annis XXVII. (*al. Gorpertus.*)
Bernuuicus annis IIII. (*al. Berwicus.*)
Grimaldus annis XXXI. (*al. Crimaldus.*)
Harmotus annis XII. & dimidio.
Bernhardus annis VII.
Salomon Epiſcopus annis XXX. & dimidio.
Hartmannus annis III. & menſibus IIII. (*al. menſ. III.*)
Engilbertus annis VIII. menſ. II. hebdomadibus III. & dieb. IIII. (*al. annis IX.*)
Thieto annis VIIII. menſ. VII. & diebus IIII. (*al. Dietho, Thieto.*)
Cralo annis XVI. & menſib. VIIII. (*al. Gralo, Craloh.*)
Anno vno anno, menſib. II. & diebus VIII.
Burchardus annis XIII. hebdomadibus II. (*al. Purchardus, Burkardus, Burckardus.*)
Notkerus annis IIII. menſ. VI. hebdomadibus IIII.
Ymmo annis VIII. menſibus VIIII. hebdomadibus II.
Vodalricus annis V. hebdomadibus VIII. (*al. Vlricus.*)
Gerhardus annis XI. (*al. Kerhardus.*)
Burchardus annis XXI. (*al. Purch. Burkar. Burckhar.*)
Thietpaldus annis XI. & menſib, IIII. (*al. Dietp. Thiep. Tiep.*)
Nortpertus annis XXXVIII. (*al. Northpert. Notpert.*)
Vodalricus annis V. (*al. Dadalricus, Volricus.*
Vodalricus Patriarcha annis XLVI. & menſib. III. (*al. annis XLI.*)
Manegoldus annis XI. menſibus IIII. hebdomadib. II. & dieb. IIII.
Werinherus annis XXXVIII. menſ. II. & hebdomadibus II. (*al. VVernherus ann. XXXVIII. menſ. II. dieb. V.*)
Vodalricus annis XXXII. hebdomadib. XX. & dieb. IIII.
Voldaricus XLV IIII. hebdomadibus & vno die.
Heinricus annis IIII. hebdomadibus XLVIII. diebus IIII.
Vodalricus annis XV. hebdomadibus XL. (*al. annis XII*)
Ruodolfus Epiſcopus & Abbas annis VII.
Conradus annis XIII. hebdomadibus X. diebus II. (*al. Cuonradus.*)
Waltherus annis IIII. hebdomadibus XLVIII. (*al. ſeptimanis XLVIII. al. hebdomad. XXXVIIII.*
Bertholdus annis XXVII. menſ. VI. hebdomadibus II. & diebus II. (*al. an. XXVII. & dimidio & XV. diebus.*)

Hactenus Cunradus: in vno exemplari ſequuntur.

Vodalricus annis III. menſ. VII. I
Ruomo annis V. minus X. hebdomadibus.
Wilhelmus annis XX. minus VII. hebdomadis.
Hainricus annis XVII. menſ. VIIII.
Hilteboldus annis XI. hebdomadis XVIII. diebus IIII.
Ruodolfus Epiſcopus Conſtantienſis fuit gubernator monaſterii noſtri IIII. annis.
Hermannus annis XXVIII. menſ. V
Georgius annis XIX.
Cuno annis XXXII. menſ. VI. dieb. XIX.
Hainricus annis VII. cum dimidio.
Cunradus gubernator X. menſ.
Hainricus annis VII. & fere VI. menſ.
Eglolfus annis XVI.

OFFICIALES DOMINI MONASTERII S. GALLI

Ex veteri membrana.

HI quatuor Domini miniſtrant Abbati, cum Princeps creatur in aula Imperatoris.
Dux Sueuiæ eſt Dapifer monaſterii, cuius vices gerunt milites de Bicheilſee.
Comes de Hochenberg eſt Pincerna, cuius vices gerunt milites dicti Schencken de Landegg.
Dominus de Zorn eſt Mareſcalcus, cuius vices gerunt milites dicti Marſchalken de Mamertzhofen.
Dominus de Regenſperg eſt Camerarius, cuius vices gerunt milites dicti Gielen de Glatburg.

BERTHOLDI MONACHI ANNOTATIO

DE ABBATIB. MONASTERII S. GALLI

Ex eadem membrana.

ANNO ab incarnatione Domini MCXCIX. II. Non. Feb. Vodalricus Abbas S. Galli huius nominis quartus abbatiam reſignauit. Eadem die electus eſt Vodalricus Præpoſitus natione de Veringen, qui eandem rexit XLIX. hebdomadas & vnum diem, & obiit XVIII. KAL. FEB.
Cui ſucceſſit Heinricus Præpoſitus ſexta decima Kalendas Februarii, qui eidem præfuit IIII. annis, & XLVIII. hebdomadis & tribus dieb. mortuus eſt.
Cui ſucceſſit in abbatiam Volricus Portenarius, XV. KAL. Ianuarii, & rexit eam laudabiliter annis XV. & hebdomadibus XL. & mortuus eſt VIIII. KAL. Octob.
Succedente ſibi in abbatiam Ruodolfo Præpoſito & Decano, qui præfuit eidem annis VII. & obiit XIIII. KAL. Octobr.

Cui ſubſtitutus eſt Cuonradus Præpoſitus, regens & gubernans ipſam abbatiam potentiſſime per annos XIII. hebdomadas X. & duos dies, & mortuus eſt XIII. KAL. Ianuarii.

Poſt hunc electus eſt in diſcordia tam fratrum quam miniſterialium eccleſiæ Waltherus Decanus operis, & tenuit ipſam abbatiam tum in diſcordia tum poſt ſedatam diſcordiam annis IIII. & hebdomatibus XLVIII. & tranſiuit ad ordinem Prædicatorum in Conſtantia, anno domini M CCXLIIII. indict. III. VIII. KAL. Decembr.

Huic ſucceſſit Bertholdus Portenarius in feſto S. Katherinæ à fratribus concorditer electus, qui præfuit laudabiliter gubernans annis XXVII. menſibus VI. hebdomadibus II. & diebus II.

Poſt hunc electi ſunt duo, Volricus de Giutingen & Hainricus de Wartinberg cum magna diſcordia Dominorum ſcilicet Conuentualium, miniſterialium & ciuium: attamen ipſe Volricus tandem ipſum principatum gubernans annis quatuor, menſibus VIII.

CETERA DESVNT.

IOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA

ABBATVM MONASTERII S. GALLI

CVM NOTATIONIBVS EX VETT. MEMBRANIS

ANNO DOMINI.

DCXIIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cœpit.

DCCXX. Othmarus primus Abbas præfuit annos XXXVIII. menſ. VIIII.

DCCLVIII. Iohannes, Abbas Augiæ & Epiſcopus Conſtantienſis, annos XXI. menſ. VI. dies XXI.

DCCLXXVIII. Rautpertus annum I. menſ. V. dies XXX. θ. III. Kalend. Maii.

DCCLXXIX. Waldo annum vnum & dimidium, dies V. θ. III. Kalend. April.

DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Epiſcopo electus, annos XXX. menſ. X. dies XV. θ. in fine Martii.

DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis ſucceſſor in epiſcopatu Conſtantienſi, annos IIII. menſ. XI. dies XIII. *Iſte VVolfleos reſignata abbatia factus Epiſcopus Conſtantienſis dedicauit hanc eccleſiam in honore Dei Genitricis Mariæ & B. Galli, & tranſtulit corpus ipſius in aram, vbi in hodiernum diem requieſcit, & curatus à podagra per ipſius merita.* Hæc in vet. membrana.

DCCCXV. Gozpertus annos XXI. menſ. X. dies II. θ. IIII. Non. April. *Ad huius petitionem VValafridus vitam S. Galli & Othmari ſcripſit.* Ex vet. cod.

DCCCXXXVI. Bernwigus annos V. menſ. IX. dies XIX. tempore Ludouici Imperatoris & Ludouici Regis. θ. VI. Eidus Decembris.

DCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. menſ. XI. dies XI. θ. Eidibus Iuniis.

DCCCLXXII. Hartmuotus annos XII. & dimidium, dies XXIX. θ. X. Kalend. Februar.

DCCCLXXXIIII. Bernhardus, Hartmuoto reſignante, annos VII. menſ. IX. diem vnum, tempore Arnolphi Imperatoris. θ. V. Eidus Iunias.

DCCCXCI. Salomon de Ramſchwag annos XXX. menſ. VIII. dies XX. θ. Nonis Ianuarii in vigilia S. Stephanii, in Diuos relatus.

DCCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus, annos III. menſ. X. dies XIX. θ. II. Kalend. Octobris.

DCCCCXXIIII. Engilbertus annos IX. menſ. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris. θ. Eidib. Auguſti.

DCCCCXXXIII. Thieto annos IX. menſ. VII. dies IIII. θ. VIII. Eidus Aprilis.

DCCCCXLII. Gralo annos XV. menſ. IX. dies XV. θ. IIII. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thiethonem Craloni poſtponunt.

DCCCCLVIII. Anno annum I. menſ. II. dies XVI. θ. Kalend. Decemb.

DCCCCLIX. Purkhardus primus de Buochorn annos XIII. menſ. VIII.

hebdo-

hebdomadas IIII. θ. XVI. Kalend. Auguſti. Legitur hic Abbas fuiſſe DCCCCLVIII. anno in Chron. Hepidanni. propterea expende numerum.

DCCCCLXXIII. Notkerus annos IIII. menſ. VIII. dies X. θ. XVIII. Kal. Ianuarii.

DCCCCLXXXII. Ymmo annos VIII. menſ. IX. dies XIV. θ. IIII. Kal. Nouembris.

DCCCCXC. Vlricus primus annos V. hebdomad. VIII. dies V.

DCCCCXCVI. Kerhardus ſiue Gerhardus annos XI. & dimidium. θ. XI. Kalend. Iunii.

MVII. Purkhardus II. annos XX. menſ. VII. dies XIX. θ. XVI. Kalend. Auguſti. ſunt qui ſcribant, V. Eidus Auguſti.

MXXVIII. Thietpaldus annos XI. menſ. VIII. dies XI. θ. VII. Eidus Ianuarii.

MXL. Notpertus de Stafile annos XXXV. menſ. IX. Alii ponunt regiminis eius annos XXXVII. & duos menſes, alii annos XXXVIII. *Iſte reſignauit abbatiam, & primus inter Abbates anniuerſarium ſuum inſtituit.* ex vet. cod. θ. IIII. Non. Septembr.

MLXXI. Vlricus II. annos V. menſ. IIII. dies XXVIII. θ. VI. Kal. Februar.

MLXXVI. Vlricus III. Patriarcha Aquilegienſis, annos XLVI. menſ. III. *Iſte apportauit reliquias S. Fidis, & eccleſiam eius conſtruxit, & optime dotauit.* ex vet. cod. θ. IIII. Non. Aprilis. Alii ſcribunt, Eidibus Decembris.

MCXVII. Manegoldus de Botenſtein, prius Decanus, annos XI. menſ. XI. dies XII. *Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum.* ex vet. cod. θ. Kalendis Maiis.

MCXXVIII. Wernherus ſeu Werinharius annos XXXVIII. menſ. IX. dies XIV. *Iſte fundauit eccleſiam S. Leonhardi & optime dotauit.* ex vet. cod. θ. pridie Nonas Iulias.

MCLXVII. Vlricus IIII. de Tegerfeldt Epiſcopus Curienſis annos XXXIII. hebdomad. XX. dies IIII. *Iſte reſignauit abbatiam, & epiſcopium.* ex vet. lib. θ. pridie Eidus Aprilis.

MCXCIX. Vlricus V. de Veringen XLIX. hebdomadas, & vnum diem. θ. XVIII. Kalend. Febr.

MCC. Hainricus primus de Klingen annos IV. hebdomad. XLIX. dies XIIII θ. XVII. Kalend. Ianuarii.

MCCIIII. Vlricus VI. de Saxo annos XV. hebdomadas XL. θ. IX. Kalend. Octobris.

MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Epiſcopus Curienſis annos VII. præter VI. dies θ. XIII. Kalend. Octobris.

MCCXXVI. Cũradus de Buſſenanc annos XIII. menſ. X. & dies XII. θ. XIII. Kalend Ianuarii.

MCCXXXIX. Waltherus de Druthpurg annos IV. menſ. X. dies XLVIII. *Hic iuit ad prædicatores Conſtantiæ.* vet. cod.

MCCXLIV. Bertholdus de Valkenſtein años XXVII. menſ. X. dies XXVII. *Sub hoc Iütliberga arx deſtruitur.* θ. anno Domini 1272. IIII. Eidus Iunii.

MCCLXXI. Vlricus VII. de Giutingen annos IIII. menſ. X. hebdomad. IIII. dies IIII. θ. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Mart. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litte-

litteris inueni Berchtoldum Abbatem fuiſſe anno *1268*. in aliis eum adhuc vixiſſe anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iſte potuit eo anno eſſe electus? Vide quæ diximus in deſcriptione Turgouiæ.

MCCLXXV. Ruomo de Ramſtain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berchtoldo fuit Camerarius ordinis, dein Cuſtos, tandem Præpoſitus & Decanus. Fratres habuit Conradum & Rudolfum, ſororem Offemiam de VVildenſtain.* ✝. XIII. Kal. Septemb.

MCCLXXIX. Wilhelmus de Monteforti años XX. minus VII. hebdomadibus. *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg.* ✝. III. Eidus Octobr.

MCCXCIX. Hainricus II. de Ramſtain annos XVII. menſ. IX. ✝. XI. Kal. Auguſti, anno 1318. Obſerua ergo numeros, qui ſunt emendandi.

al. VVerdẽſtein. MCCCXVII. Hiltipoldus de* Werſtain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. ✝. pridie Eidus Decemb.

MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monteforti Epiſcopus Conſtantienſis annos IV. menſ. V. dies III. Aliqua Chronica habent 1333. *ſub Abbate Ruodolfo.*

MCCCXXXII. Hermannus de Bonſtetten annos XXVIII. menſ. V. ✝. X. Kalend. Septemb.

MCCCLX. Georgius de Wildenſtain annos XIX. menſ. VII. dies XXVIII. ſub Karolo IIII. Imp. ✝. pridie Kalend. Aprilis.

MCCCLXXIX. Cuno de Stoufen annos XXXII. menſ. VI. dies XIX. ſub Sigismundo Imp. ✝. XIV. Kal. Nouemb.

MCCCCXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.

al. Mangisdorf. MCCCCXVIII. Hainricus de* Mansdorf cognomento de Myſnia annos VII. menſ. VI. dies XIX. ✝. Eidibus Septemb.

MCCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. menſ. III. alii numerant regiminis eius annos XXXVII. Legitur enim adhuc vixiſſe anno 1438. ſub Rege Alberto. ✝. XIII. Kalend. Iunii.

MCCCCXLII. Caſparus de Breytenlandenberg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.

MCCCCLXIII. Vlricus VIII. dictus Rôſch de Wangen ex Algouia annos XXVIII. minus ſex hebdomadibus.

MCCCCXCI. Gothardus Giel de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.

MDIV. Franciſcus Geiſberger de Conſtantia annos XXV. minus XIII. diebus.

MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Kôufi annum I. menſ. IV.

MDXXX. Diethelmus Blarer, viuit etiamnum.

FINIS.

EPHE-

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

MS. *Iſte liber eſt S. Galli, & Dominus de Tiuſburg ſcripſit iſtum librum, Anno Domini. MCCLXXII.*

IANVARIVS.

KL. OTPREHTVS *Dapifer & Adilheidis de Hagenwille coniunx eius obierunt: quorum anniuerſarius celebratur de Vrimanhuſin & Nidirwiller. Item obiit Liutkarda de Adilnswiller. *De Singenberg.*

III. NO. Obiit Elsbetun de Valkenſtein.

NONAS. Obiit Diethelmus miles de Tunrtun in Svvendi. item Waltherus de Kilcheim, cuius anima ſit in pace. *al. Rilcheim*

VIII. ID. Obiit Burkhardus miles de * Wazirburch, & Cuonradus Widarius. al * *VVaßirborc.*

VII. Hirburc de Scaftolfisheim obiit.

VI. Heinricus de Cheſtinholz obiit, & Trutman de Rodesheim profeſſus eſt. ex Comitibus de Montfort.

V. Migrauit Hludouuicus Abbas.

IIII. Obitus Liutheri Decani, & Burkhardi Præpoſiti, & Ruodolfi de Hagenvviler, cuius anniuerſarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de Wilre, & Cuonrat Dinchilſpuole profeſſus eſt.

IDVS. Obitus Landerici Decani, cuius anniuerſarius fit de Kapfe, quod habet Chriſtanus* Aldere bole. *al. *an dem Bole.*

XVIIII. KAL. θ. Adilhartus de Altſtetin.

XVI. θ. Hainricus *Molendinator Presbyter, de domo quæ eſt proxima porte verſus torrentem. Eſt & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbensboue. Müller. *al. *Scarbãnesboue.*

XV. Priſcæ Virginis, Romæ Cathedra Petri.* Deccoli fratris S Galli. * al *Vecoli.*

XIIII. θ. Volricus Dapifer, & Cuonradus de *Tuſelinger ſubdiaconus. *al. *Tuſilgin.*

X. θ. Iunta, cuius ann. fit de decima vf dem Bole in ſuperiori Berge, & de ortis iuxta capellam Sororum apud S. Magnum.

VIIII. θ. Hartnidus*Monachus & Præpoſitus, cuius ann. fit de Varna. Item Sigine, de Wiere. *al. *H. de Varna abbatis.*

VIII. θ. Hainricus Wespinus, de Velde & de Ramſovve. item Albertus Schnvvorlinus, cuius ann. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in dim Bruole.

VI. θ. Adilheidis de Hagenvville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta eſt ſtatim poſt Solis occaſum.

IIII. θ. Hæinricus Marſcalcus de Valchinſtæin, de Musline.

II. KAL. θ. Cuonrat Bdæ, ſoror Rikiza, mater Suſelini, vxor Cuonradi ab din Orte, Honora Huenlin, & filius eius Crittan, & vxor Marquardi Stulem.

FEBRVARIVS.

KAL. θ. Gerungus *Monatarius, cuius anniuerſarius fit de curia Gruonavv. Et *Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud Apvviler. Et Manegoldus Decanus & Ortilebus. Münker. *al *Berta.*

IIII. N. θ. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus.

III. θ. Waltherus miles de Altſtetin. item Mehtildis de Roſenberc, de Ruokisvviller.

II. Ansker Archiepiſcopus obiit.

NONAS.θ.Gerhardus, & Chuonradus Gielo miles de Glatteburc,deVſhwiller.Item Volricus Spiſarius,cuius anniuerſarium fratres ſui Iohannes, Ruodolfus & Peregrinus expedire promiſerunt.

VIII. ID. θ. Hæinricus de Sax Decanus.Iſte Decanus turrim nouam, & capellam S.Mariæ,Iohannis,Oſvvaldi,funditus conſtruxit,& præterea quattuor ſeruitia inſtituit,in anniuerſario videlicet ſuo,in dedicatione S.Galli, in feſto Oſvvaldi, & Thomæ Martyris,& tres villicatus redemit, quos Cellario deputauit. Item θ. Mahtildis * Schiline in domo iuxta Vadam ante Kaminatas.

*al. Sciline, nunc *Zilin.*

VII.θ. Dietricus de Altſtetin Clericus, de molendino in Capille. Eſt & obitus Wernheri de*Wiltberc ſubdiaconi.

*al. *Vvilperth.*

VI.θ.Henricus de Glat Subdiaconus,de domo iuxta Vadam ante Kemnatos. Et eſt obitus Alberti Goldaſti militis, de Gotichouen.

V.θ. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte ſuo: & H. laicus, de Schœnenbuel.

*al. *Fuller.*

IIII.θ. Wodalricus Huobit miles de Berge, de manſo qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Occellus,qui fuit occiſus,de quodam prædio ſuper monte qui dicitur Elpirsberc.

Vüglin.

III.θ.Volricus Cnullin,de inferiori curia in Kollicon.

II.θ.Albertus de Valkinſtein miles,de bono an dir Egge.

IDVS.θ.Hermannus Presbyter de Buochorn,de Welnriuti.Ruodolfus Marſcalcus, de Gezutvville.

XVI.KAL.θ.Eliſabeth Widame.

XV. Vodalricus Abbas obiit: & Cuonradus miles de Glatteburch,in cuius anniuerſario datur vinum, piſces, caſeus, & minor leibunculus de Oenkishouen, quod reddit VI. modios tritici, & XII. ſolidos. Inſuper de bono in Durſtoudilon, quod pertinet ad S. Fidem, de eodem anniuerſario dantur VI. denarii, ad vnamquamque iſtarum ſex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Iohannis, S. Iacobi, & S.Oſvvaldi. De eodem etiam bono in Durſtoudilon dantur VI. denarii ad hoſpitale fratrum,ad hoſpitale infirmorum VI. deñ. incluſis omnibus VI. deñ. leproſis etiam VI.deñ.Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

XIIII. θ. Volricus Dapifer de Singinberch, de Frimanshuſin & * Einsvviler.

*al. *Nidirvviller.*

XIII.θ.Hugo Merſvvinus,de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Iohanes * Diſpenſator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille.

*Romont.

Schafner.

XII.θ.Svvikerus Vedirvvush miles de Glatiburch,de Linnachin,quod curiæ Iõſvviler attinet. Et Egilolfus Shrodils,de Riuti ſupra Waldiu,quod habet Burcardus.

XI.θ.Bertholdus * Mercator, de prædio in Cappille.

Kofman.

X. Commemoratio Waltheri de Landesberc militis,& Dominæ Margaretæ vxoris ſuæ. horum commemoratio fit de Buochun ſub caſtro * Lantsberg.

*al. *Lantiuberc.*

IX.Magiſter Iohannes * Scholaſticus obiit & Ruodolfus de Wiltberc, cuius anniuerſarius celebratur de Altegge in XIIII. Eccleſiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Oſvvaldi, Iohannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Iacobi, Fidis, & S. Georgii.

Schůler.

VIII.θ.Ruo-

VIII.θ. Ruodolfus de manſo in Rorſcach.

VII. θ. Adilheidis Wetache, & eſt commemoratio Volrici Wienahter mariti ſui, de domo Marſcalci.

VI.θ. Waltherus de Kolinchon; & R. laicus de Roſinberc; & Ruodolfus Blaſer, de Edlosvville.

V.θ. Adilheidis de Schotibuocho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wer. de S. Georgio.

IIII.θ. Bertha de Ramſvvag, & victor de Stein.

III. Obitus Birthilonis Comitis, cuius anniuerſarius agitur per ſex dies de Hiutinsville.

II. Waltherus de Rorbach miles in Algouia, de manſo in Glaſebach.

MARTIVS.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cuius anniuerſ. fit de Heroltisperch, quod habet R. de Edanesvviller & ſoluit vnam libram. Commemoratio B. Coci.

VI.θ. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Eccleſiæ.

V.θ. Heinricus Pincerna de Glatteburc, de ſcopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Ionsvviller, quę ſoluit X. quartalia tritici, * II. modios avenæ menſuræ *al.V. de Wile, & VIII. ſol. Aduocatus accipit pullos & oua pro iure ſuo.

III.θ. Vodelgardis de Ramſtein laica.

NONAS. Obitus Gebezonis Monachi, qui Abbatem Wernherum nutriuit. Et eſt obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.

VIII. ID.θ. Wolricus Occellus filius Volrici occiſi, de quadam domo in ciuitate ſupra Lobium, quam habet Leſtinus. Eſt & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kollichon. *al. *Rollichouen.*

VII. Obitus Gerdrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.

VI. ∴ Cuonradus de Ramſtein, & eſt commemoratio Offemiæ de Wildinſtein: de quibus dat Camerarius de decima in Gumansvviler. Et eſt obitus Heinrici de Crumbenovve militis, de Horvven in Turtal.

V.θ. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.

IIII.θ. Heinricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Rufi & domo ad Garterhus.

III. θ. Ludevvicus Fabarienſis Abbas; & Egilolfus de Valchinſtein miles, de Othfridingin.

II. Obitus Iuntæ * Divitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus. *Richlin. *Peyer.

IDVS.θ. Hugonis & Adilheidis, de Briſaugia. *al. *Birboumilin.*

XVII. KAL.θ. Bertha de * Birmoume, de Rentvvigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrinmuli. Et eſt obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo ſua apud domum Wilhelmi Wirdingi.

XVI.θ. Diethelmus de Chregin miles, de decima in Briſaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotundo monte. Et Hedivviga de Stoufin, de * Nidirvvile & de Vrimanshuſin. *al. *Einsvviler.*

XV.θ. Hæinricus de Apvvile; & Williberga eius vxor, de quadam decima in Apvvile.

XIIII. Sebaſtianus Monetarius obiit.

XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo ſua iuxta domum Voelini in platea verſus S. Leonhardum.

XI. Commemoratio Hæinrici & Gerdrudis de Bochisbergere, de quadam

domo infra portam Gartherhus, quam habet Suſilinus.

**al. Sitourline.* X.θ.Berthun* Shnuorline, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger.Blarrarius,

VIIII.θ.Burchardus de Meplins, de Woltribuhil apud Wangin ciuitatem. Obitus Hugonis.

VII.Obitus Liutuigæ, vxoris Birthilonis Comitis, quæ crucem magnam patrauit.

VI.Obitus Magiſtri Waltheri Phyſici, & Osmanni Presbyteri.

V.θ.Ruodolfus de Rorſcach miles, de bono vf dem Buel. Obitus Cleinarii.

III. Obitus Bertholdi Givvinnis, de decima ſua in manſo qui dicitur an dim Wege. Eſt & obitus C .de Grimminſtein militis. Iſte dedit curiam Zingeron, quam habet hoſpitale infirmorum locatam pro tribus fertonibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal.de S.Fide.

II.θ Gerbirge mater Ocelli, de quadam ſchupoza in Ionsvvile, quam habet Peregrinus Diſpenſator. Eſt & obitus Ruodolfi de Berge, de curia ſua in Berge.

APRILIS.

**Küchimeiſter.* KAL.θ.Heinricus de Valkenſtein miles. Et eſt commemoratio B. *Coci, de curia an dir Egge.

IIII.N.θ.Hæinricus Presbyter, de decima in Moſe apud Sumbri, quam habuit Diues, nunc habet Bumannus.

III, Obitus Erchinberti. Iſte inſtituit in ſancto die Paſchæ ſtoupum cum ciſo & maiori leibunculo de Eilgovv, vt creditur. Et eſt obitus Eliſabet & Annæ mercatricum laicarum, de VVelnriuti.

II.Hodie dantur II.leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et eſt ob.Heinrici de Eppinberc militis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.

NONAS.θ. Hæinricus Occellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc Hugo Voeli.

VIII. Obitus Notkeri, qui ſequentias compoſuit. In cuius anniuerſario datur minor ſtoupus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adiacentibus, & ortis ſuperpoſitis, quæ pertinent ad eccleſiam S.Petri. Eſt & obitus Heinrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Otvvisriuti & in dim Tobile.

VII.θ. Iunta de Berge, de Widinhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Welnriuti.

VI.θ.Cuonradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementun de Arbona, de Buoch apud Wile.

V. θ. Egilolfus de Golda, de Woluirſteige. Eſt & obitus Magiſtri Michahelis.

IIII.θ.Gertrudis de Huſin, de quibusdam agris in Vrimanshuſin.

II.Obitus Wolrici de Tegirvelt venerandi Abbatis, de Willere iuxta Hakon. Eodem die anniuerſarius Lutholdi de Biurron, de Bruggeline & de Bucœle prope Amptuncelle.

IDVS.θ.Guotmannus laicus, in huius anniuerſ. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.

XVIII.KAL.θ.Bertholdus Occellus, pater Bertholdi & Cuonradi Occellorum, de decimis in Birboumlin & Ionstiuti.

XVI. θ. Volricus Scholaſticus, de bono ſuo an dem Liuſibuel. Et eſt ob.

Agne-

Agnetis de Tiurrunmuli.
XV.θ. Adilhæidis de Berge, vxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in ſuperiori Berge, quod & ipſe inſtituit & miniſtrat Peregrinus Diſpenſator.
XIIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbatiscella. In huius anniuerſ. datur ſtoupus de balnea ſtupa retro muros, & de aliis duabus domibus ſibi adiacentibus & ortis ſuperpoſitis, quę pertinent ad S. Petrum ex donatione ipſius Hermanni. Eſt & ob. Adilheidis de Nidervviler laicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis. item Cuonradi de Huomlinkon militis.
XIII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iſte inſtituit in principio cuiuslibet menſis vnum ſtoupum de feodo Stegin in Wittobach, vt pro commemoratione ipſius, & Adilheidis vxoris ſuæ, omniumque parentum ſuorum in ſingulis eorundem menſium principiis, miſſa pro defunctis à conuentu ad altare publicum celebretur.
VIIII.θ. Heinricus dictus Wirbs laicus; & Adilhedis vxor Wilderici, de Gumansvville; & Heinricus *Carpentarius, de Schoninloh. Wagner.
VIII. Iudith Auguſta apud Turonos diem obiit in monaſterio S. Martini, vbi & corpus eius humatum eſt.
VII.θ. Wolricus Bolarius de Wiger.
VI.θ. Egilolfus de Rorſchach, de Wolbrehtisberge: & Conradus Spiſarius, de orto ſuo iuxta Steina: & Wolbreht Wigant.
V. Beatus Tuotilo obiit.
IIII. θ. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvirſt & quodam cenſu in Turbline. Et eſt commemoratio Ruomonis de Ramſtein, & Heilwigæ, de villicatu in Mœrinshuſen.
III. Rautpertus Abbas obiit. & eſt ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer. de orto verſus S. Leonardum. item Cuonradi militis, de curia an dir Egge.
II.θ. Gerdrudis de Roſinberc, de Geizhaltun. & Ruodolfi de Kemptun Clerici, de Hohenvirſt.

MAIVS.

KAL. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.
VI.θ. Adilbertus de Sturzinekke, & Guntrammus de Kiſilekke vltra lacum.
V. Wernherus Abbas inſtituit dari vinum de manſo, qui vocatur Huobe in Reitlisovve, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio noſtro in Berge. Et eſt obitus Itæ de Lennenberc laicæ, de Hohenvirſt.
IIII.θ. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.
III. Reginſinda obiit. & eſt ob. Winnigebun Veſcer.
VIII. ID.θ. Hæinricus de Wurmilingen, de orto qui ſubiacet domui Shilini. & benedicta de Singinberc vxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.
VII.θ. Ruodolfus Gielo miles; & Bertholdus de Kiſilegge de Imminrieth vltra lacum.
VII.θ. Volricus Vrbanus laicus.
IIII.θ. Burchardus Piſtor; Rvvodolfus de Nidirvvile, de Blavviller; Adilheidis de Buſſinanch, de Ionsvvile.
III.θ. Egilvvardus de Valkenſtein in nigra ſylua, de villicatu in Berge.

II.θ.Egilolfus de Roſenberg,de Ruti.

IDVS.θ.Swikerus de Bernanc,qui conceſſit vineam Bernanc,& Wolricus de *Leumberc miles,de Svvarzinbach.

*al. Glatiburch. XVII.KAL.θ.Adilhæidis,de domo quæ interiacet domui Huobariæ: & Willehelmus. & eſt commemoratio Berthæ & Gerdrudis de Glateburch, de Hohinvirſt.

XVI.Vuoradus obiit.

XV.θ. Ruodeger & Alberich de Endingen.

XIII.Abbas Volricus, Hanricus Decanus,Lutoldus Decanus, Sivridus, Hualricus,Hermannus, Rudolfus de Gutingin, Ludovvicus, Manegoldus, MagiſterC.Tatzo,Ruodolfus deGurt.Cunradus de B.Burcardus deCheiburg,Burcardus de Spiegilberc,Gotfridus,Cuonradus, Rudegerus, Hanricus de H.Erneſtus,Bertholdus,Volricus,Waltherus,Hanricus deVullis, & Ruodolfus,Wernherus Leproſus, Comitiſſa IIII. fraternitatem orauerunt.

X.Eodem feſto dantur piſces,ſcilicet duo velchones Domino, & modius tritici,& XV. hami ceruiſiæ de Albirnberch, & XV. de Rorſchach. Et eſt ob. Eliſabeth Occellæ,de decima in Mulinon.

VIII.θ. Adelgolz & vxor eius Engelſint de Fafenhaim.

VI.θ.Heinricus de Grieſſinberc iunior.

IIII.θ.Adalbreht & Hug de Scaftolfeshaim.

IVNIVS.

KAL.θ.Peregrinus Decanus operis,de monte Martini.

IIII.θ.N.Leitholfus obiit.

III.Salomon obiit Epiſcopus & Abbas.

II.Karolus Archiepiſcopus obiit,& Burkardus Abbas.

NONAS.S.Bonefacii Archiepiſcopi in Freſonis, & eſt obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Wile.

VI.ID.θ. Wolrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe. & Ruodolfi de Rinegge Aduocati, de bono Zir Tannum apud Enzisvviler.

V.θ. Hæinrici Diuitisi,& eſt commemoratio Iuntun vxoris ſuæ,de decima in Tiufinbach.

IIII.θ.Adilhęidis de Creigin,de decima in Tufinbach. Et eſt obitus Bertholdi de Valkinſtein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipſe ſua pecunia comparauit.obiit hoc anno Domini MCCLXXII.

III.θ.Truotuuinus Bleh de Rotuuile,& vxor eius Mathilda.

IDVS.Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & poſt Abbas hoc fecit epitaphion;

Hic manet interius diuinæ legis amator,
Grimoldus humilis,templum hoc qui condere iuſſit.

XVII.KAL.θ.Othprehti laici,de Nidirnvville & de Vrimanshuſen.

*al. apud. XIII.Eberhardus obiit.

XII.θ.Mehthildis de Eppinberc, de Bruggon*in Schonenvvegin.

*al. Heumlinus. XI.θ. Hermannus de Viuario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.

X.θ. Wolricus*Hauillinus,de Svvendi.

VIII.θ. Egilolfi Schrodils, de decima ſua Altſtetin, quæ modo permutata eſt pro decima in Gumansvviler.

VII.θ. Cvvonradi militis de Curia,de curia Wannon in Witobach.

V.Commemoratio Heinrici Blarrarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Arnanc.

III.Eo-

III. Eodem die danturIIII.fercula,ſcilicet carnes, caſeus, oya, crucigira, cum vino & maiori leib.de Altſtetin.θ.Bertholdus Monachus deTengin,deHitinhuobe.

IVLIVS.

IIII.NON. Obit.Wolrici Epiſcopi Auguſtani, Hic Cellerarius incipit dare ouinas carnes.
II.No.Obitus Wernheri Abbatis.
VII.θ.Chuonradus de Rogwillere,& ItaGoldaſtine vxor eius,de quorum anniuerſario datur de decima in Rogwille.
IIII.θ.Wolricus de Goucheim.
III.θ.Cuonradus Vbirlingarius; & Ruodolfus de Ramſtein Monachus atque ſubdyaconus,de decima in Wiere.
XVII.KAL. Irmingarda Hludovvici Regis filia &ſanctæmonialis obiit.
XVI.θ.Guuotun de Curia,de Wannon in Witonbach.
XIII.θ.Marquardus de Ramſtein Plebanus de Vlma.
XII.θ.Wolricus de Glatiburch miles,de Waltinvvlle.
XI.θ.Theotpoldus Presbyter obiit.
VIIII.θ.Adilheidis deBurron,de Honberc.
VI. θ. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohinberc, quod adiacet cellæ S. Petri.
V.Præpoſitus de Argoia dat ſtoupum & vinum pro piſcibus de Mittilnmucheim,θ.Itun Diſpenſatricis, de decima in Gubilin,quam habet Volricus Spiſer,& de domibus Zagillini apud S.Magnum. & Berthun Giflariæ, de domibus ſuis ante domum Buchiline,quam nunc habet C. de Ramſvvag.
IIII.θ.Ruodolfus Comes de Raprehtsvviler.
III.Perchtoldus obiit filius Chadalohi Comitis.
II.θ.Hildiburga & Hugo Volinus.

AVGVSTVS.

KAL.θ. Fridericus de Huonvville.
IIII. No.θ.Heinricus Pincerna de Landegge,de Bruggelin.
III.θ.Ruodolfus de Vrſtein miles,de Albirnberge.
II.θ.Heinricus de Ramſvvag,de bono an dir VViſe in Turtal.
VIII.ID.θ.Iuntæ de Glatteburc,de Vſhovin prope Gebratsvviler.
VII.θ.Ruodolfus Spiſer, de Niderndorf. Et eſt obitus Eliſabeth Diſpenſatricis.
VI.θ.Heinricus de Einvviller.
II.θ.Iſaac Presbyteri S.Oſvvaldi.
IDVS.Obitus VVilline,de Kollichon in Argoia.
XVI.KAL.θ. Ekihardi Decani, de *Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius & ſoluit Criſtan Voeli. Et eſt ob. Heinrici dicti Krumben & Adelheidis ſororis ſuæ,de domo ſua iuxta domum Klaynarii ante S.Crucem. *al. Enkinvvrt.
XV.θ.Ruuodolfi de Capella,de prædio in Capille. Ob.Adilheidis Scoubine, de domo quondam ſua. Vualahfridus Abbas obiit,vir in diuinis & humanis litteris verſatiſſimus.
XIIII.θ.Bertolfi Abbatis,& Annæ vxoris Mercatoris,de Seckiu, quod habet Blarrer.
XIII.θ.Bernardi Abbatis;& Ruodolfi Diſpenſatoris,de Vœgillinsberc, quod habet Io.Spiſer.

XII.θ. Alberti de Lene, de Rothins.
VI.θ. Ruuodolfi de Arbona militis, & eſt commemoratio Wernheri patris ſui, de Buoch iuxta Wile.
V.θ. Irmingardis de Valkenſtein, de Otfridingin.
II.θ. Columbani laici, de domo ſua & ortis.

S E P T E M B E R.

KAL.θ. Oſwaldi Scowing, de prædio in valle Turbata.
IIII.No. Obitus Nortperti Abbatis. Iſte primus inter Abbates anniuerſarium ſuum inſtituit, ordinauitque dari vinum, piſces, caſeum, oua, & piſa, & maiorem panem de Huſin, & die ſequenti eadem de Vtiwillere.
II.θ. Heinricus Cocus, de decima in Retinberc, quam habet Blarrer.
VIII.ID. Ex inſtitutione Salomonis Epiſcopi & Abbatis datur præbenda de Golda fratribus in honorem S. Magni Confeſſoris. Et eſt ob. Volrici Spiſarii, de decima in Huobe ſub Rotundo monte.
*al. *Anevviler.* VII.θ. Hæinricus de *Einwiller, de Huobe quod adiacet Roſinberch.
VI.θ. Wolrici Gielonis militis, de Vfhovin.
V.θ. Eliſabet laica, de decima in Mulinon an dim Wege.
IIII.θ. Volricus Diſpenſator, de domo & vinea Ruodolfi Diſpenſatoris ſita in Bernanc an der Halden.
III.θ. Adilhæidis Dapiferæ & Cvvonradi Gielonis militis, de Vfhovin.
XVIII.KAL.θ. Burchardus de Chiſilekke miles. Rihboldus obiit.
XVII.θ. Gerdrudis laicæ, de Ekkolslene.
XV.θ. Itun, de quodam prædio in Rorſchach. item Gervvigi Blarrarii.
*al. *Sneolshouin.* XIIII.θ. Ruodolfi de Gutingin Abbatis & Epiſcopi, de Sneolfishouin quod attinet curiæ Ionsvviller.
XIII.θ. Ruodolfi de Rorſchah, de Geizhaltun, ſicut & in anniuerſario Egilolfi de Roſinberc fratris ſui, quod eſt in Craſtino poſt feſtum Thomæ Apoſtoli.
XII.θ. Heinricus de Grieſſinberc ſenior, de Eichrein quod attinet curiæ Affoltrang. Gozbaldus Epiſcopus obiit.
XIII.θ. Bertha de Vrſtein, de Geizhaltun. Et miniſtratur de Gamirtingē quod attinet curiæ Huſin, ex inſtitutione Wernheri Abbatis. Cuonradus obiit.
X.θ. Wolrici Abbatis de Sax, de Huobe quod adiacet caſtro Roſinberge.
VIII.θ. Heinricus Pincera de Glateburc.
*Beck. VII.θ. Ebirhardus *Piſtor, & Methildis vxor ſua, de curia Eſshans. Item ob. Egilolfus Occellus, de quatuor maltris decimarum Brandis quod habet Iohannes Occellus & Schizingouis.
VI.θ. Cuonrat & Wichart de Tiundelingen.
IIII.θ. Egilolfus Occellus, de Buoche quod habet Bolarius. Item Eigilvvardus de Valkenſtein miles, de curia an dir Egge. Et Guote dicta *Kuchimaiſterin. *Coca.
II.θ. Heinricus *Richilinus, de Volchinsvville quod eſt Commune Occellorum, & de Buoch, & de domate apud domum Bolarii. Item ob. *Diues.
Cvvonradi Presbyteri de Capella, de domo quam habet Magiſter Iohannes Blarrarius.

OCTO-

OCTOBER.

KAL. θ. Stephanus Sollichouer, de domo ſua extra muros.
VI. NO. θ. Williburgis conuerſæ, de domo ſua retro muros.
V. Hora ſecunda noctis ſequentis eclypſis facta eſt anno XXII. regni Hludouuici Regis in Orientali Francia. θ. Adilhæidis de Glatiburch, de Waltin Willere.
IIII. θ. Franciſcus de Watte.
II. Nidger laicus obiit, & fit adminiſtratio de Svvartinberch.
NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis huius nominis Quarti, & Hiltiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet nouum vinum à Cellatio.
VIII. ID. θ. Cuonradus Camerarius. Iſte inſtituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arſurum, & III. ſol. in ſuo anniuerſario ſacrificandos ad Chorum. ad S. Othmarum, & ad S. Laurentium, de decem ſol. in Schorron apud S. Leonhardum, & de reditibus in Sindoltswiller. Item ob. Mehthildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod habent Piſarii.
VII. Hic Cellerarius incipit dare bouinas carnes, & piſces & *priſcilla de Edilolswiller quod habent Ramsvvagii. *al. piſcella.
VI. θ. Ruodolfus Gielo miles, de Vfhouin maiori.
IIII. Obitus Wilhelmi Abbatis.
XVII. KAL. θ. Sigiram Goldaſt miles, & Wolfhart frater eius, de bonis in Hegiu vltra lacum.
XVI. Dedicatio eccleſiæ S. Galli, quæ fit ex inſtitutione H. Decani de villicatu in Rorſchach, & proceſſio ex inſtitutione L. de Glatteburc de bono an dir Steige.
XV. θ. Itun de Arbona, de Buoch iuxta Wile. Et Commemoratio Clementæ.
XIIII. θ. Cuonradus Monachus atq; Presbyter, de Butrichsmoſe.
XI. θ. Frida laica de Tettichouen, de decimis in Haimines.
VIII. θ. Conradus de Ramsvvag, abe dir Wiſe in Turtal.
VII. θ. Cvvonradus Rufus, de Richinzunvviller, quod habet Wernſtein.
IIII. θ. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

NOVEMBER.

KAL. θ. Bertholdus de Oetlineshuſen, de Vrimaneshuſen.
IIII. NO. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ eſt ad lapidem.
III. θ. Methildis Clubine, de domibus eius infra portam verſus torrentem.
II. θ. Guotun laica de Rinegge, de decima in Granſtein & Letthuobe adiacenti.
NONAS θ. Volricus Leſtinus laicus.
VIII. ID. θ. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granſtein & *Letthuobe adiacenti. Item θ. Cvvonradi* Spizzin, [illegible]e Strubincelle anteriori curia quam habet Hugo Voli. *al. Leithuobe. *al. Spice.
VI. θ. Miun de Berge, de Manſo qui dici[illegible]nhuobe in inferiori Berge. Et eſt ob. Siginun, de decima in Ob[illegible] quam habet Pavverus.
III. θ. Volricus Bueler laicus & Gerdrud vxor ſua, de quadam decima in Honegge ſita in monte qui dicitur Ruggebein.

II. Commemoratio Wernheri Crezze & Berthu vxoris ſuæ, de decima in Tiufinbach.

*Ocella. Idus.θ. Mehthildis *Ougiline, de curia Gruonow prope Altſtetten. Eodem die obiit BW. de Rineg, de quibusdam agris an dem Baldirich & an dem Gern.

XVII. KAL. θ. Wolrici militis de Ramſvvach, de Bleichũ. Et eſt θ. Rvvodolfi de Goſſovve, & R. filii ſui occiſorum, de prædiolo in Albrehtsvviller.

XVI. Othmari Confeſſoris. Eodem die dantur carnes, piſces, caſei, & oua, cũ ſtoupo & maximo leibone, & minore leibunculo de Stamheim, ad vnum ferculum dantur cuilibet Domino duo velkones.

XIIII. Octaua Martini. Eodem die datur ciatus de Eſchans pro commemoratione fratrum, quæ fit ad aram S. Benedicti ex inſtitutione Burkardi Præpoſiti.

XIII.θ. Waltherus de Kiſilekke, de Ceiſſinhouin.

XI.θ. Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis, à dir Steige. Notingus Epiſcopus obiit.

X.θ. Hæinricus Occellus & Wolricus filius ſuus, de Bechiu. Item ob. Berthæ conuerſæ.

VIIII. θ. Liutoldus, de ſuperiori vinea in Vthvvillere. & Wolricus Dapifer, de Frimanhuſin. & VVernherus de Arbona miles, de Buoch iuxta Wile. Iſte Volricus Dapifer inſtituit lumen ad S. Michahelem omni nocte arſurum de prædio in Frimanshuſin & Nidervviller. Abo obiit.

VI.θ. Berthun, de Steige prope Rotundum montem, quod habet Ioh. Spiſer. Item θ. Alberti Abbatis Augiæ iunioris, de villicatu in Mœrishuſen.

*Füller/id eſt Fullarii. V.θ. Hæiliwigæ, de Stalilhouin & Huob, quod habent *Impletores Volricus & Volricus. Et eſt ob. Domini Wal. de S. Fide.

III.θ. Egilolfus de Roſenberc, de Brugge iuxta Heriſovve.

II. Andreæ Apoſtoli. Eodem feſto dat Hoſpitarius X. fercula, ſcilicet bis carnes, bis piſces, bis caſeos, bis oua, duos ciatos, & vnum ſtuopum, maximum leibonem, & minorem leibunculum, & in veſpera ſtoupum, lunulas & oblatas de Linkinvviller. Proxima Dominica poſt feſtum Andreæ ſeruiunt Hoſpitarius & Portarius per VII. dies, & Præpoſitus de Argoia per alios VII. dies ſequentes. Eodem die eſt obitus Adilheidis *Cleinariæ, de monte Cleinnariæ. Hic Cellerarius incipit dare porcinas carnes. *al. de Rorſcach.

DECEMBER.

KAL.θ. VVernherus de Langinſtein in Burgundia miles, de Steinmuli.

III. No.θ. Hermannus de Huſen.

VIII. ID. θ. Hermannus Richilinus, de quodam bono in Oberndorf, quod habet Diſpenſator, & nunc R. Spiſer.

VII.θ. Iohannes de Hundunsheim ex Eleſaz.

V. Truogo Epiſcopus obiit. Et eſt obitus Hermanni Monachi atq; Presbyteri de Ottinburron, de Zuozvvillere. Iſte inſtituit ſtoupum in anniuerſario Nokeri Magiſtri Sequentiarum.

IIII.θ. Heinricus Villicus de Berge, de manſo in inferiori Berge, qui dicitur VVidinhuobe.

IDVS.θ. VVolrici Patriarchæ, de Goucheim. Eſt & ob. Svvikeri Presbyteri de Gandersvviler, de Hohenvirſt.

XVIIII. KAL.θ. Liutoldi Aduocati, de Bleichun.

XVIII.

XVIII.θ. Notkeri Monachi & Presbyteri,& Waltheri de Svvarzinbach, de quadam decima in Moſe apud Sumbri,quam habuit diues.
XVII.θ.Hæinrici de Clingin Abbatis,de Ionsriuti aliisq; reditibus.
XVI. Sedecimis Iani migrauit Liuto kalendis.
XV. θ.Iunta de Valkenſtein in nigra Silua,de villicatu in Berge.
XIIII.θ. Wernherus de Arbona Presbyter,de Hitinhuobe.
XIII.θ.Cvvonradi Abbatis de Buſmanch,in cuius anniuerſario datur vinum, piſces,caſeus,minor panis,de XX.ouibus monetæ. Eſt & ob. Heinrici Simprethi,de decima in Granſtein & Leituope adiacenti.
XII. Thomæ Apoſtoli. Dominus Abbas faciat duas caritates per duos dies ſequentes: vnam cum piſcibus alboccin II. & caſ. & vino,& minori leibunculo:aliam ſine vino de proceſſione ad capellas. Obiit* Magiſter coquinæ.
XI.θ. Egilolfus de Roſinberc, de molendino in Haſela & prædio an dim Sunder. *Kuchimeiſter.
VII. Eodem die datur ſtoupus de curia Nephlini in Rorſchach, & de decima in Hegu quam habet Gebz de Lindaugia. Eſt & obitus Rudolfi Dapiferi militis,de Eggon inter Blidegge & Singinberc.
V.θ.Irmingardæ, de decima in Muola, quam habet Hartman. & Bertholdi Ioculatoris, de decima vf dim Bole in ſuperiori Berge, & de ortis iuxta capellam ſororum apud S.Magnum.
III.θ. Svvikkerus de Glatteburg miles, de Zvvozvvile, & Gothefridus, de Chezvvilele.

FINIS,

IOHAN-

IOHANNIS GEORGII TIBIANI PANEGYRICON

SVPER LAVDIBVS ACRONII LACVS IN ALEMANNIA, ET EIVSDEM CIVITATVM.

MONTEIS & fluuios, terram, pulchra oppida dicam
   Acronii, fieri qua breuitate poteſt:
Virginis à partu quem mox dixere beatum
   Multi gente, loco, nomine, ſorte, lacum.
Delius inſpiret mihi ſi nunc Tullia verba,
   Laudibus haut poſſim condecorare ſatis.
Acronius λάκκος ſummo nam dignus honore,
   Carminibus, Phœbo, Meoniiq; lyra.
Hic toto mundo & cœlo notiſſimus alto,
   Cuius præclarum nomen ad aſtra volat.
Eius terra, eius quoq; pars non infima mundi eſt,
   Non ſolum ob piſces, ſed quoq; amœna loca.
Circumſtant montes, vrbes & luſtra ferarum,
   Perpetuum nomen viuit in orbe ſuum.
Hic vitreas ſemper ſollers piſcator ad vndas
   Felix plena vago rhetia piſce trahit:
Hic libet vndivagos demiſſis fallere piſces
   Rhetibus, hosq; ſimul ducere cum calamo.
Veliferi hic quoque conſpiciuntur pondera mali
   Vrbes quæ magnas condecorare ſolent.
Interdum hoc tumido gyratur nauita Ponto,
   Quando bibit miſſum fracta carina fretum:
Tempore ſed ſudo iuuenes ducuntur ad vndas
   Nauibus & ſecum Bacchica dona ferunt,
Atque diem lepidis conſumunt carmine & odis,
   Et Venere & Baccho, nec Ceres ipſa latet.
Parte tamen rapidus qua nunc Sol reſpicit ortum
   Ob varios monteis oppida pauca vides.
Hic & montanis veniunt è fontibus amnes,
   Tempore qui æſtiuo florida prata rigant.
A dextra *Liblach* tenui perlucidus vnda,
   Bregentz & fluuium cernis adire lacum.
Flumine prociduo Acronium nam fertur in altum,
   Huic ſemper multas ipſe miniſtrat aquas.
Nubiferi montes, & ſaxa minantia cœlo
   Cernuntur gelida ſemper operta niue.
Rhetia cernuntur iuga denſis alba pruinis,
   Cum Sol Icarei feruet ab ore Canis.
Dantur ab anguſtis vndoſi vallibus amnes,
   Qui interdum lepidos dant quoq; piſciculos.

Hic-

Hicque vides *Bregentz*,quamuis ſint mœnia parua,
Belligeræ tamen hæc gloria gentis erunt.
Hic populus magni vel gens eſt ſueta laboris,
Summo quæ prompto pectore paret hero.
Dura manus bello,celeberrima gloria gentis,
Eſt populus veritus ſemper amore Deum.
Nemo illo maior bello eſt,nemo acrior armis,
Huic ſemper populo robora priſca manent.
Gloria Germanæ Germano in littore terræ
Acronii magni perpetuumq; decus.
Deinde amnem *Fuſach* cernis quoque parte ſiniſtra,
Qui curſu proprio mollia prata rigat.
Cernitur hinc liquidi facies nitidiſſima Rheni
Corniger & flexo gurgite lene fluens:
Fertur in Acronium pulchrum velocibus vndis,
Cuius perpetuas auget amœnus aquas.
Fluctiſonas citius Rhenus tunc deſerit vndas,
Atque per æquoreas hic cito fertur aquas.
Poſt tamen has qua parte lacus hic reſpicit Auſtrum,
Heluetii fortes oppida multa tenent.
Gramineam viridi cernis de capite terram,
Floriferi hic colles,pictaque prata virent.
Sunt circum gelidi fontes & mollia prata,
Sunt hic fœcundi rura beata ſoli.
Pomiferi florent amplis prouentibus horti,
Qui Calabrum ſuperant fertilitate penum.
Itur in æterno veſtitos gramine campos,
Florida vbi fulgent prata colore ſuo.
Læta ſuſurrantes ſaliunt per gramina riui,
Ἄ'ερπος & conſtans aer vbiq; bonus.
Heluetios cernis gentem in fera prœlia ferri
A primis annis viribus,arte valet.
Farris terra ferax,pecudum vis,paſcua læta,
Sunt circum ſiluæ non ſine fruge bonæ.
Contenti ergo queunt iſtis traducere vitam
Fructibus,expromit quos humus ipſa libens:
Hinc *Arbor felix* Romanis nota vetuſtis
Conſpicitur,tangens Acronium arce ſuum.
Hac parte ante alias Princeps *Conſtantia* magna
Exiſtens culti gloria magna ſoli.
Fertilis ipſa ſuas nouit Conſtantia vires,
Accumulatque ſuas plurima claſſis opes.
Nobilium ſedes pinnatis plurima muris
Arcis ad effigiem condita multa nitent.
Præſulis hic magni venerabilis aula ſuperbit
Diui Conradi munera ſancta gerens.
Hinc auguſta nitent ſacratis munera templis,
Cultaq; diuino carmine templa ſonant.
Hic multi parochi Doctorum turba ſophorum,
Multi ſunt Medici Theologiq; ſimul.

Ordo ſacerdotum, iuris proceres lepidi, qui
  Iuris nodoſi vincula torta ſecant.
Hos extra muros regit venerabilis Abbas,
  Clauſtrum quod felix à *Cruce* nomen habe.
Petridomus, olim quam condiderat Gebehardus,
  Ad Rhenum iacet, & Præſule non minimo.
Hocq; loco eſt felix generoſæ fertilis vuæ
  Vinea, vbi vites Maſſica muſta ferunt.
Eſt quoque Theutonico propius breuis inſula ponto,
  Augia cui maior nomen ab ore datum.
Inſula mortiferis minime eſt infeſta venenis,
  Qua diuus Marcus nunc requieſcit humo:
Plenaq; peſtiferis ſerpens peregrina venenis
  Introducta perit munere Pyrminii.
Fructibus immenſis auidi ſatiantur amanter
  Agricolæ, hic poſſunt ſpargere ſemen humo.
Hic tibi pampineas autumnus porrigit vuas,
  Floret odoratis terra benigna roſis.
Inſuper Acronius tunc inferior bene notus
  Oppida ab occaſu plurima læta tenet.
Vrbs antiqua viget *Ratolſi cella* vocata,
  Florigeri hic colles, pictaque prata virent.
Hic numeroſa iuga & ſcopuloſi vertice colles
  Cernuntur longe, maxima ſaxa quoq;.
Frugifero munita ſolo caſtella videres,
  Vdaque perpetuo vt gramine terra viret.
Parte tamen geminas λα'κκος qua reſpicit vrſas,
  Sunt vrbes pulchrę, Bacchica vitis adeſt.
Sacrà vrbs Imperii non magna at nota Sueuis
  Vberlinga iacet, Podmica ſtagna ſecans,
Auſpicio quæ felici tam diuite creuit
  Floruit & noſtris inclyta temporibus,
Digna Dea ſedes, nitidis nec ſordet ab aſtris,
  Condita monte bono qui ſua ſaxa cauat:
Multis caſtellis floret tot & arcibus altis,
  Atque ſitu pulchro mœnia lata nitent.
Egregium ſplendeſcit opus noua & ardua turris,
  Egregia & Diuûm ſplendida phana nitent.
Martis luce vides quam frumentaria magna
  Pictaque Principibus curia digna viris.
Frondoſi collis latebras & ſaxa capeſcit
  Hæc vrbs, & populum hæc nunc habet ipſa pium.
Ocia nulla tenent iuuenes, nec & ocia adulti,
  Sunt homines proni & ad pia facta pii.
Hic Domini patriæ, patres, ſanctusque ſenatus
  Antiquæ ſolido ſtant adamante viæ:
Non hi iuſticiam ſacrataque dogmata linquunt,
  Hi veterum voluunt ſcripta libroſque Patrum,
Qui corda idolis numquam corrupta dedere,
  Quique alienigenos non habuere Deos.
Pendula textilibus nectunt vmbracula vites,
  Veſtit pampineas vitis opaca comas.

Hinc

Hinc *Merſpurgum* eſt vrbs Andino digna cothurno
Forti in monte ſita & ſydere fructifero.
Longe conſpicies hic magni Præſulis aulam
Cuiq; racemipotens ſtat Deus ante fores.
Vrbs hæc pampinei lætiſſima munera Bacchi
Lesbous Bacchus talia vixque dabit.
Vitiferi colles pomis de vitibus horti
Hic premit & madidos nobilis vua lacus.
Non procul eſt *Marchdorf* magnis dicenda Camœnis,
Oppidum & egregium, ceſpite terra virens.
Terra ferax vini, Cereris quoque læta fauore
Et gelidi fontes, mollia prata quoque.
Hic grauidos onerat vindemia læta racemos
Florigeros aperit terra benigna ſinus.
Huicque ſitus lepidus *Buchhorn* qui vergit ad Auſtrum
Romani Imperii vrbs, attamen ipſa breuis.
Magnaque pampineo ſpumant hic pocula ſucco,
Serpit & hic gelidæ riuus amœnus aquæ.
Feſta Corymbiferi celebrantur plurima Bacchi,
Et populus lætus cantica læta canit.
Schuſſius ad latus eſt decurrens paruulus amnis
Piſcoſo lætus margine prata rigans.
Cernitur hinc ſacri Imperii vrbs *Lindoa* per vndas
Inſula quæ bellis credere ſæpe ſolet.
Ipſa immota manet ſemper velut aſpera cautes,
Fortis quæ numquam toxica bella timet.
Stat turris mœnita lacu muroq; tenaci
Expectans hoſtem qui ſibi bella parat.
Hæc etiam pingit ſinuoſam in margine vitem,
Turgenteis vuas vitibus iſta trahit.
Sic vrbes, montes aliquos, populoſque ſuaues,
Podamicum cecini ſub breuitate lacum,
Audiui mihi ſi felix facundia vatis
Eſſent Pelignæ carmina docta lyræ:
Veſtram non canerem ſatis ô vos Podmica ſtagna
Laudem, quod mihi non fauſtus Apollo manet:
Cum terra hicque lacus maiore eſt dignus honore,
Carmine quam tenui commemorare queam.
Quamuis ſtrideat hæc gelidis mea Muſula metris
Non volui laudem præteriiſſe tuam.
Felicem hunc populum magni Regnator Olympi
Perpetuo ſeruet tempus in omne ſuum,
Hic populus truculentum hoſtem ne ſentiat vmquam
Sæuos, barbaricos effugiatque Getas.

AMEN.

P LECTO-

LECTORI BENIVOLO S.

IN edendis antiquis ſcriptoribus, qui apud me latent bene multi, duarum rerum me monuerunt amici, ſinceri illi, ſuaues, & qui apertam veritatem amant: fidei ſcilicet & verborum intellectu difficilium. Illius, quod deſiderari viderint in pleriſque editoribus, qui ponunt, immutant, corrigunt, eradunt, quæq; vel ſtupore ingenii ſeu indiligẽtia dicam non aſſequuntur, vel religione capere nolunt, manu audaciſſima: horum, quod remoram obijciant lectoribus, & tenebras ſæpe offundant ſententiis præclaris, atq; ad vitam humanam bene prudenterq; inſtituendam excogitatis. Vt enim Platonis in Cratylo dictum huc trahamus, quisquis nomina neſcit, vt res itidem neſciat neceſſe eſt. In fide præſtanda ad ſuperſtitionẽ vsq; religioſe illorum ſatis voluntati feci: in verborum explanatione multum diuq; tergiuerſabatur animus meus, auerſatus tam fœtida verborum ſterquilinia, per quæ foret colligenti ambulandum. Tandem tamen non ſemel, ſed iterum ac tertio à me contendentibus, vt aliquibus, quæ non parum patriæ afferrent lucis & ornamenti, ſcriptores iſtos ſaltim gloſſis ornarem, ſeu magis lubet, locupletarem, non potui non lubentiſſime obſequi, ea me ſibi incredibili quadam & prope ſingulari benignitate deuinxerunt. Feci autem id in muſæo patrio, opera triduana aduerſariis perſcrutandis impenſa; ſed feci manu breui, dictaq; quam pote fuit tam contuli ad compendium, quoniam mihi neq; tempus neq; animus eſt rebus otioſis lectores fallendi. Iccirco vitatis proletariis, ea tantum exſecutus ſum, quæ obſcura nec in vulgus videbantur eſſe nota, & quam apud mediæ ætatis Scriptores locutionum barbararum copiam offendi, digna videlicet patellis opercula, his annotamentis inſperſi, quo & ſententiam noſtram idoneis teſtimoniis confirmarem, nec res ipſa fieret non illuſtrior. Alius plura ſciat & rimetur, nos indicamus iter dumtaxat, non auctores totos explanamus. Tu ne deutere, Lector, & inſubidæ noſtræ ſcriptioni ignoſce, quippe extemporali & ſubitatis iſtis gloſsis accommodatæ, quas in ipſa peregrinatione & loco ἀμούσῳ, quia exiſtimationem meam in ea re agi putabam, ſi amicorum poſtulata agere nollem, deſcribendas ſuſcepi. Vale, & quicquid eſt, boni conſulens Francicarum rerum tomum ſuis iam numeris abſolutum hilariter exſpecta.

MEL-

MELCHIORIS HAIMINS-FELDII GOLDASTI

GLOSSÆ RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM IN HEPIDANNI ANNALES.

ſſ LXXXVIIII. *Agareni)* Diſtinguit inter *Saracenos* & *Agarenos*: per illos, Mahometanos, quos Turcas vulgo dicimus: per hos, Vngaros, qui Alamãniã deuaſtarunt, intelligit. Sed eum tacito auctoris nomine repræhendere videtur Ekkehardus iunior Caſuũ cap. 10. vbi ſcribit: *Qui Vngros Aggerenos putant, longa via errãt.* Balbus Catholico: *Agareni dicũtur Iſmaelitæ, & corrupto nomine Saraceni.* Nicolaus Lyranus in Eſai. 21. *Arabes ſunt Saraceni ab Iſmaele & Cedar filio eius, qui melius à matre ſua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni; quaſi Saræ liberæ, non Agar ancillæ ſint filii.* Videndus Iſidorus Etymolog. lib. 9. c. 2. & Ekkehardus c. 15. Hodie vulgus Scriptorum eos populos, qui noſtra ætate cum vxorib. & liberis Europam peruagantur, *Zigarenos* corrupte (opinor) pro Agarenos dicunt; & vſuali ſermone Zigeiner. Qui anno primum MCCCXVIII. in Alamanniam peruenere amplius 14000. connumeratis vxoribus ac liberis, vt ſcribit Stumpf. Chronic. lib. 13. c. 10.

ſſ XIII. *Iuxta Ine fluuium)* Lego, *Inum*, pro Oenum, qua facie, *cimiterium*, *iconomus*, & id genus alia in his ſcriptoribus. Apud Contractum tamen Vrſtiſianum eodem pacto, vt in noſtro Ms. legitur, quum in veteri editione ſit *Inum.*

ſſ XX. *Rachilt in natiuo S. Mariæ)* pro natali, quo verbo vtitur anno ſſ LII. *Et in natali S. Mariæ incluſa.*

ſſ XXXVI. *Iſta Iuuentus mortua eſt)* Lego, *Ita iuuentus*, & accipio de filia Henrici Imperatoris. *Iuuentus*, quo modo apud Hiſpanos *Infantia*. In Vita S. Eugenii Carthaginenſis: *Inſontem infantiam in ſuum gurgitem demerſerunt.*

ſſ XXXVIIII. *Kiſalbertus Dux Choldariorum)* Ekkehardo *Kiſilbertus*, Reginoni *Giſalbertus*, Cõtracto *Giſelbertus*, Lamberto *Giſilbertus*, Sigeberto *Gislebertus*. apud quem vero in anno 927. corrupte legitur *Gigebertum*. Qui autem ſint *Choldarii*, pariter cum ignariſſimis ſcio. Sigeberto vocatur *Dux Lotharingiæ* Anno. 927. & expreſſius 938. Ekkehardo *Lotharingorum.* An ergo legend. *Chlothariorum*, id eſt Lotharingiorum: qui & *Lotharienſes* Reginoni? Sane videtur.

Eodem anno; *Eberhardus Dux Franchorum & Kiſalbertus &c.)* A Chuonone milite Henrici primi oppreſſi. Nam alii hoc ſub Henrico factum eſſe aſſerunt, patre huius Othonis eo nomine itidem primi. quos inter Ekkehardus cap. 5. quem vide.

ſſ LII. *Duo tonitrua)* fulmina.

ſſ LXXVIII. *Menſe Theſeo)* Iunio. Nam ſic interpretatur ipſe auctor in Computo: *Apud Latinos IVNIVS, Hebræos SIVAN, Aegyptios PAVNI, Græcos THESEOS.* Prauate, pro *Deſius*, Δέσιος, Macedonum menſis proprie, de quo viden-

videndi Hadr. Amerotius, Hadr. Iunius, Ioan. Lalamautius, & Ioſ. Scaliger. Ergo *quindenas Kalendas menſe Theſeo*, eſt, diem decimam quintam Kalendarum Iulii. Non abſimili dicendi genere in titulo Nicæni Concilii legitur: ἐν μηνὶ δεσίῳ ἐννέα καὶ δεκάτῃ πρὸ δεκατριῶν καλανδῶν Ἰουλίων, id eſt, *menſe Deſio, decima nona die ante XIII. Kalend. Iul.* Errant ergo Vadianus & Stumpſius, qui Purchardum Abbatē, cui Notker. iſte ſucceſſit, mortuū tradunt XVI. KAL. Auguſt.

M LXXVII. *Nec non octauam*) *Octaua* eſt dies requiei. *Septem* ſunt dies laboris in hoc mundo. Legendum itaq́;, *quum dare ſeptem*, id eſt quos voluiſti in hoc mundo dies ſuos tranſire angendo & laborando, eoſdem fac participes æternæ tuæ requiei. Videndus Belethus de Diuin. offic. cap. 71.

M XXI. *Ochibe dextram*) Atqui apud Contractum legitur: *Ernuſt Dux in venatu ab Adalberone Comite ſagitta occiditur*. Concilient, quibus otium & libri.

IN RATPERTI CASVS

CAPVT I.

DE *caſibus Monaſterij*) Ita hiſtorias ſuas inſcripſere, quibus, quid quouis tempore acciderit, prodebant. Ekkehardus iunior cap. 9. *Cum breuiter mihi vitam eius & caſus vtique plus notos panderet.* Cunradus Fabarienſis cap. 10. *Deſcriptus in ſuperiori pagina caſibus anteceſſorum noſtrorum Abbatum venerabilium*, &c. Ex veteri Poeta:

Per varios caſus, per tot diſcrimina vitæ.

Sigebertum illius prouinciæ Regem) In Regum ſucceſſione errat Ratpertus. Nos ex Theodoro, Walafrido, VVettino, Herimanno Contracto, & Francorum Chronologis eam ob oculos ponemus, & breui manu (vt Vlpiani verbo vtar) velut in tabula delineabimus.

Clodouæus I. qui & Ludouicus Magnus, Hilderici I. F. primus Francorum Rex Chriſtianus, regnauit annos XXX. obiit A. C. 514. cuius filii IV.

Theodoricus I. qui Mettis regnauit annis XXIII.	Ghlodomiris, qui Aureliis regnauit ἄτεκνος, cui ſucceſſerunt Hildebertus & Hlotharius fratres.	Childebertus qui Pariſiis regnauit annis XLV.	Hlotharius, qui Sueſſionis regnauit vsq; ad A. C. 565. cuius filii itidem IV.

Filius Theodorici I.:

Theodebertus, qui cœpit An. 538.

Filius Theodeberti:

Theobaldus, qui cœpit An. 550. obiit improlis An. 558. cui ſucceſſit Hlotharius Sueſſionum Rex illius patruus magnus.

Filii Hlotharii:

Cuntrannus Aureliæ Ann. 567. cui mortuo ſucceſſit Childebertus nepos ex fratre Sigeberto.	Gherbertus Pariſiis IX. annis.	Chilpericus II. Sueſſione: cuius vxor Fredegundis, Ann. 564.	Sigbertus I. qui & Haribertus Ann. 565. Metis XV. annis regnauit. eius coniux Brunechildis illa Atanagildis Viſigotthorū in Hiſpania Regis filia. Hunc Sigebertū Colūban⁹ & Gallus Galliam ingreſſi adierūt.

Hlotharius II. An. 588. regnat annos XLIV. Sueſſione. Ad hunc peruenit S. Colũbanus Luxouio pulſus.

Childebertus, qui Ratperto, Walafrido, & Wettino *Hildibertus*, ad quem ſcriptæ ſunt D. Gregorii M. epiſtolæ. Regnauit Aureliç.

Dagobertus I. cognomento Magnus Ann. 631. cuius duo filii

Theodebertus Auſtraſior. Rex, ad quem Columbanus, relicto Hlothario Rege, peruenit. Hic à fratre Theodorico poſtea interficitur, filiis tribus à Brunechilde proauia interne&tis.

Theodoricus II. Hic orationis cauſa adire Columbanum Luxouii degentem ſolitus erat, poſtea fratricida factus, & tandem ab auia Brunechilde veneno ſublatus, An. 618. cuius filii nothi ac ſpurii IV.

Clodouæus II. qui & Hludouicus Franciç Rex annis XVII. Obiit, Ann. *662.* cuius filii tres.

Sigebertus Auſtraſiæ Rex, annis X. cui deſponſa fuit Cũzonis Alamanniæ Ducis, qui V-berlingam tenebat, filia, ex qua Dæmonium eiecit Gallus.

Sigebertus III. Hic ad Regnum non peruenit.

Chorbus. Hic vna cum fratre Sigeberto in prœlio captus iuſſu Chlotharii interficitur.

Childebertus, qui Chlotharium fugiens quo deuenerit neſcitur.

Merouęus, ad nullum regnum peruenit.

[H]lotharius III. [F]ranciæ [R]ex A. C. *663.* annis III.

Chilpericus III. ſiue Childericus I. Sueſſionis A. C. *679.* annis XVI. in interregno Theodorici.

Theodoricus III. Auſtraſiæ Rex A. C. *666.* añis XXXI. cuius filii

Dagobertus, qui tamen non inter Reges numeratur, in adoleſcentia à Grimoaldo Maioredomus è medio ſublatus.

Clodouæus III. An. *694.* annis IV.

Hildebertus An. *698.* annis XVII. huius filius

Dagobertus II. An. *716.* annis IV. Filii eius

Theodoricus IIII. An. *727.* quo fere anno Othmarus Abbas factus eſt. Regnauit annis XV. ſub tutela Caroli Martelli, morienti non ſucceſſit, ſed

Childericus II. cognomento Stupidus, quẽ alii Chilpericum vocant, Dagoberti II. frater vt quidam, vt alii malunt, filius vltimus Merouingorum. Quo depoſito & in monaſterium detruſo, Rex creatur Pipinus Minor Maiordomus. Et hic eſt Pipinus, qui Othmarum in Abbatia confirmauit, oblata ei Regula D. Benedicti.

Hoc eſt veriſſimum Franciæ Regum Merouingorum ſtemma, quod hiſtorias noſtras

ſtras attinet. In quo prætermiſſum vides Chilpericum IV. quia nulla eius iſtic mentio: ſimiliter & Hlotharium IV. Dagoberti II. ſiue fratrem ſiue patruum, quem Carolus Martellus Francis impoſuit Regem. Nunc eſt vt Carolingorum ſtirpem, quibus verbis eam vetere in membrana reperiuimus Einhardo præſcriptam, ad illuſtrationem noſtri Ratperti pariter adtexamus. Ea ſic habet:

HILDERICVS REX FRANCORVM

Poſt depoſitionem iſtius Hildirici Regis Francorum ſucceſſit ei Pipinus, qui ex Præfecto Palatij Rex effectus eſt. & quia regnum ſuum per Præfectos regebatur, Maiordomus dicebatur tam ipſe Hildericus, quam Pipinus.

PIPINVS REX ET MAIORDOMVS DVOS FILIOS HABVIT

Ab iſto B. Othmarus Abbatiam & heremum ſuſcepit. Waltrammus ſibi hoc impetrauit: licet prius S. Gallus hanc à Sigiberto Rege Burgundionum propter curatam ſponſatam ſuam, ſcilicet Ducis filiam, inter plura dona accepiſſet. Quod ergo ille fecit, iſte confirmare curauit. Iſte poſtea morbo ſubcutaneo obiit, & Pariſiis eſt tumulatus.

KAROLOMANNVS REX FRANCORVM.

Iſte Carolomannus cum Rex Francorum cum fratre ſuo Carolo conſtitutus fuiſſet, apud montem Soractem quadam de cauſa Monachum ſe fecit. Tandem in caſtro Caſſino vitam finiuit: frater autem totum regnum obtinuit.

KAROLVS IMPERATOR AVGVSTVS.

Iſte requieſcit Aquiſgrani. Carolus habuit etiam tres filios de vxore ſua Hildigarda, ſcilicet Carolum, Pipinum, & Ludouicum. Hunc duobus fratribus mortuis Imperatorem conſtituit. Habuit etiam alium de concubina filium nomine Pipinum. Hunc propter quandam coniurationem contra ſe factam in Monaſterium perpetualiter detruſit.

Vxor eius.

HILTIGARDIS *Hæc erat de Sueuis genita.*

HVLDOVVICVS PIVS IMPERATOR

Iſte Priuilegia immunitatis & electionis erupit, Grimaldum S. Galli Eccleſiæ Abbatem, cum Clericus & non Monachus, conſtituens. Poſtmodum Grimaldo rogante immunitatis & electionis iura priuilegiis plus quam ante roborauit.

Filius eius, id eſt Caroli & Hiltigardis. Iſte ſepultus eſt Campidonæ cum matre ſua.

KAROLVS REX FILIVS HLVDOVVICI

Iſte fuit Groſſus, ſuperioris Ludouici Pii nepos, ſed fuit filius Regis Ludouuici in Orientali Francia.

Iſte Carolus dedit B. Othmaro Stameheim, & S. Gallo Maſſis & alia plurima, qui vſque ad tempora Bernhardi ſuperuixit. Poſtmodum Augæ ſepultus eſt.

PIPINVS REX FILIVS KAROLI *Iſte dedit Eccleſiæ S. Galli multa munera.*

Ibi cellulas conſtruentes) *Cella* à celando & in templis & in domibus appellabatur pars aliqua remotior, vnde factum, vt pauperum & ſeruorum manſiunculę, *cellæ* appellarentur, vt multis exemplis docet Lęv. Torrentius Antuerpianus Epiſcopus commentar. in Suetonii Tiber. cap. 43. & Caligul. cap. 41. In templis pars illa ſacratior, in quam vulgo intrare non licebat. Cuiusmodi erat in Capitolio *Cella Iouis*, auctoribus Gellio ac Liuio, teſteq; Calfurnio in dictione *Cella*. Ita & Monachi noſtri, qui & pauperes ſeſe ac ſeruos faciebant, *Cellas* vocarunt habitacula in receſſu ac ſolitudine poſita, à frequentiaq; hominum remota, in quas velut religionis gratia ſe conferrent.

Sigiberti Iunioris, filij Hiltiberti, nepos videl. Sigiberti] Immo hic Sigibertus filius fuit non Hiltiberti, ſed vero Dagoberti, nepos autem Chlotharii, vt ex tabula ſuperiori liquet.

Brunehildis auia ipſius Sigiberti, vxor autem prioris Sigiberti] Turpis ἀνισορησία, & in tam bono ſcriptore vix ferenda. Quam tamen ſex vett. codd. conſtantiſſime præſentant, vt nulla ratio ſit qui exuſem. errorem in dicta Tabula deteximus.

Ad Theodebertum Regem Auſtraſiorum) Ita apud Walafridum quoque legitur cap. 3. lib. 1. Wettinum initio lib. 1. de Vita S. Galli, Ionam Abbatem in Vita S. Columbani, denique Theodorum in Vita S. Magni. Nec audiendus Vadianus, qui pro *Theodebertum*, reponendum cenſet *Tagobertum*. Rationem in Tabula expoſuimus.

Tuconiam) Nunc *Tugium*, ad lacum Tygurinum, quem Limacus fluuius perfluit, quo modo Rhenus Podamicum, Rhodanus Lemannum, &c. Vide Gloſſas in Walafridum.

Sponſam Regis Sigiberti] Qui filius fuit Tagoberti I. vt in Tabula oſtēſum.

Aliunde vero ad poſſeſſionem nobilium virorum] Ex veteribus Donationum Chartis deprehenditur, non adeo heremum fuiſſe, quin etiā ante Othmari tempora circa eam multa loca fuerint valde culta. Nam & ſub Grimaldo prædia in *Steinigunekke*, quod iam *Steinegg* dicitur, & culta & habitata fuere. Præcipue autem familiæ, à quibus primum locus S. Galli auctus, & qui circa monaſterium prędia poſſiderunt, erant, *Comites Toggenburgenſes*, & *Vrſteinii*, dein Nobiles *Roſenbergii*, *Anvvilii*, *Oberbergii*, *Svvanbergii*, *Helffenbergii*, *Eppenbergii*, & *Glatburgii*.

Talto) Ex qua familia fuerit, non queo diuinare. Coniecturam quis ſumere poſſit ex Ekkehardo in fine Salomonis, vbi de filia eius notha ſcribit; *Dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de proſapia VValtrammi & Notkeri, de quorum dominio montes noſtri nomina habent.* Nam *VValtrammus* fuit Taltonis abnepos, vt cap. ſeq. à Ratperto memoriæ traditum eſt.

IN CAPVT II.

W*ARINO & Ruadhardo)* Stumpfius Warinum Hegouiæ, Ruadhardum Turgouiæ Comites facit. Vadianus, Duces Alamanniæ. Sed erant Cameræ nuntii, quos vocat Ekkehardus, qui Walafrido teſte cap. 4. de Vita Othmari Alamāniam ab Imperatore miſſi adminiſtrabant ea poteſtate, qua Bertholdus & Erchinger, de quibus ad Ekkehardum dicetur, qui & ipſi Duces Alamanniæ nominantur. Videntur autē Warinus & Ruadhardus eius ſtirpis fuiſſe, vnde poſtea *Guuelfi* nati ſunt, *Comites Grauenſpurgenſes*. quorum qui Quartus, monaſterium Altorfenſe, quod hodie Weingarten, fundauit, teſte Conrado Vrſpergenſi, quem non

videtur legiſſe nugaciſſimus & impudentiſſimus ſcriptor Thomas Lyrer ad neſcio quem Romulum regii generis Romanum, fundationem eius referens.

IN CAPVT III.

SCRIPTA *emunitatis*) Frequenter occurrit in libb. calamo exaratis, quod in vulgatis fere mutatum eſt in *immunitas*. In Ratperto incorruptum manſit, in cæteris non item, ne in MSS. quidem. Balbus Catholico; *Emunis & immunis dicitur, qui liber eſt à munibus, id eſt muneribus.*

IN CAPVT IIII.

CONCOENOBIOTAM) Ita malui cum duab. vetuſtiſſimis membranis, quam cum quatuor chartis *concœnobitam*, quod ineptum eſt & ratione caret, quãuis poſteriores omnes erroris funem trahentes conſtanter ita ſcripſerint. Ratpertus expreſſit Græcam inflexionem Græcæ linguæ non ignarus. Nam βιωτὴν illi dicunt ἀπὸ τοῦ βίου. Vnde κοινομῶν, κοινοβιωτὴς, qui cap. 5. *cœnobiota*, & συγκοινοβιωτὴς, *concœnobiota*. In vno chartaceo codice cap. ſeq. ſcriptum erat *Zenobita*, quod nimis quam deprauatum & in Barbariam ablegandum.

IN CAP. V.

PRESBYTERVM *forenſem*) non de monaſterio. *Forenſis*, qui foris & extra locum, ciuitatem, aut congregationem aliquam eſt. Sic *pugnæ foraſticæ* dicuntur à S. Bonifacio Archiepiſcopo exteriores, quibus opponuntur *intima*, epiſt 3.

Spem ſecuritatis) Sæpe occurrunt *firmitatis & ſecuritatis* voces, apud Iuriſconſultos præſertim, quibus ſignificatur certum atque indubitatæ fidei ſcriptũ, quo de rei alicuius firmitate ac ſecuritate cauetur, ἡ ἔγγραφος βεβαίωσις, quæ Græcis eadem ratione ἀσφάλεια. Lexic. Græco-Lat. Ἀσφάλεια, *cautio, munitio, tutio, præſidium, tutela*. Videndus Gul. Fornerius Notis in Caſſiodorum.

Nouam S. Gallo cœpit ædificare baſilicam) Exſtant Chartæ nomine Gotefridi Alamanniæ Ducis anno Ducatus eius XX. ſcriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum. In quibus apparet, B. Gallum in ædicula ſeorſim exſtructa cõditum, & prope ipſam, eccleſiam fuiſſe cum iure parochię, quæ forte illa eſt, quæ hodie S. Petro addicitur. Nam Paſtorem tunc temporis præfuiſſe ipſa Charta teſtatur. item Monachum aliquem velut pro Abbate habitum, ſicuti eo tempore Scaftarium, cuius Charta meminit.

IN CAPVT VI.

LIBRORVM *tantam copiam ille patrauit*) compoſuit & parauit, vt loquitur ipſe cap. 9. eodem in negotio. Familiariſſimũ verbum his ſcriptoribus. Cap. 10. *Librorum quoque, quos ille ad communem monaſterii vtilitatem ſuo tempore patrauit*, id eſt comparauit. alibi ſæpe.

IN CAPVT VIII.

NEC *non ſingulare eidem Abbati domicilium cum omnibus neceſſariis ad illud pertinentibus vtiliſſime pulcherrimeque conſtruxit*) *Palatium*, quod hodieque Pfallentz: de quo ſunt ipſius Hartmoti verſus;

Aula Palatinis perfecta eſt iſta magiſtris.
Inſula pictores tranſmiſerat Augia clara.

Regem

Regem publice placitum habere) Placitum, comitia, conuentus Procerum publicus, Reichstag/ de quo multi multa dixere. Ab eo differt *Mallus* ſiue *Mallum*, quod proprie ſignificat iudiciũ generale, Landtgericht/ Camergericht. Cuius iudices vulgo Rachenbürger vocabantur. Vnde erat vt exiſtimarem oppidum Rauẽſpurg initio dictum fuiſſe Rafenburg/pro Rachenburg / quia ibidem & olim & hodie mallus generalis ſemper celebratus, cui præſidet Lãtgrauius, qui nominatur in hiſtor. S. Fridolini, der Landtvogt. In Chartis legitur mallum publicum fuiſſe in Gozzeſovv, An. DCCCCLVII. ſub Cralone Abbate, anno Regis Ottonis XXI. quo tempore Purchardus Dux fuit Alamañiæ, Eberhardus Comes Turgouiæ, Adalo Tribunus. Et alium in Nuferen Turgouiæ anno Regis Ottonis XXVII. ſub Abbate Burchardo, cui ipſe Abbas interfuit cum Comite Eberhardo. Durant adhuc nomina mallorum in Alamanniæ locis illis, vbi olim vſus fuit celebrandi Landtgericht im Turgow / by Rafenſpurg/ by Ranckwyl der Grafen von Montfort/ cuius in hiſtoria S. Fridolini præclara mentio, Zu Werdenburg/ & alibi. Interdum *mallus* ſignificat conuentum Procerum alicuius regionis certæ, Kreißtag/ Landtag. Nonnumquam etiam, ſed minus frequenter, comitia Imperii.

Cum manu ſua poteſtatiue) Sic paulo poſt; *Cum ipſa manu ſimiliter poteſtatiue.* Abo Presbyter in Charta LXXVI. *Sub poteſtatiua manu Hludouuici Regis & pueri. Manus* ſub hac notione fere in Chartis & Legibus antiquis. *Cum manu Aduocati, ſine manu tutoris*, quod ICti veteres *ſine poteſtate*.

IN CAPVT IX.

A*NALOGIO*) pluteo, in quo miſſale, vel lectionarius, aut euangelium ponebatur. Philoxenus Gloſſ. *Manuale*, ἀναλόγιον. Suidas Lexic. Ἀναλογεῖον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Codinus Curopalates de offic. Cõſtãtinop. Ἔμπροσθεν δὲ τούτου ἀναλόγιον, ἐφ' οὗ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. Papias Gloſs. *Analogium dicitur quod ſermo inde prædicetur.* Vgutio Gloſs. *Analogium, à* λόγος *quod eſt ſermo, quia ibi ſupra ſermocinamur.* Balbus Catholico: *Anologium, ab* ἄνω *ſurſum & legium, pulpitum. vnde anolegium, quia ibi ſupra legitur.* Ibidem; *Pulpetum à publico dicitur, analogium, legium, lectrum, legitorium, quia ibi publice legunt, vt poſſint conſpici à populo.* Ekkehardus in Salomone; *Parat pro hoc beneficio inſignem crucẽ S. Gallo, quam argẽto partim deaurato veſtitam analogio nocturnali ſuppoſuit.* Ibidem; *Infantulis per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus.* & alibi ſæpius. Videndus Ioh. Meurſius Miſcellan. lib. I. c. I.

Confeßione) Ekkehardus in Salomone; *Hanc crucem noſtris temporibus Norpertus noſter columnæ deargentatæ infixam confeſſionis ſuperpoſuit altari. Confeſſio* eſt locus in templo, vbi ſacerdos, priusquam cantat miſſam, confeſſionem pronuntiat. Belethus de Diuin. offic. cap. 33

Abſidam) ἀψῖδα. Lexic. Græco Lat. Ἀψὶς, *forfex, arcus, fornix.* Plinio dicitur *conſtructio arcuatim facta*, Ouidio *arcatum curuamen.* Iſidorus Etymolog. li. 5. c. 8. *Abſida Græco ſermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum reſplendeat.* Ekkehardus Caſuum cap. 6. *Apſidæque ſanctarum Virginum imminens eam mordacius igne cremauit*, id eſt fornici ligneo, in quo ſuper altari Virginum erant ſimulachra. *Abſida* ex accuſandi caſu, pro, *apſis*, ad quam faciem *caſſida* pro caſſis, *paropſida* pro, paropſis; *ſtatera* pro, ſtater; & ſimilia.

CAPVT X.

ELEPHANTO *& auro paratum)* pro *elephanto* q. libb. habent *ebore*, ex gloſſemate, vt opinor. Nam omnium vetuſtiſſimi membranei duo illam, quam recepimus, lectionem præſentant. Signat tam animal ipſum, quam ebur. Lexic. Græcolat. Ελέφας, καὶ ὀδοῦν, *hoc ebur.* Vopiſcus in Tacito; *Diu hæc ſenatusconſulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis ſcribebãtur,* id eſt eburneis Lucianus: ὥστε τὸν ἐξ Ἰνδῶν ἐλέφαντα ἔτι οἴονται ὁρᾶν, id eſt, Indicum ebur. Philemo vetus Poeta;

Ἤ δ᾽ ἐλέφαντος, ἢ σμαράγδου ζώδια.

Bacchilides apud Athenæum lib. 2. Dipnoſophiſt: Χρυσῷ δ᾽ ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι. Alcæus apud Euſtathium;

Εἴτε λύρα καλὴ γενοίμην ἐλεφαντίνη.

Idem apud Hephæſtionem;

Ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς ἐλεφαντίναν
Λαβὰν τῷ ξίφεος χρυσοδέταν ἔχων.

Vnam mappam mundi) Balbus Catholico; *Mapa, togilla, quaſi manepia, id eſt manu pians. Mapa etiam dicitur pictura, vel forma ludorum. vnde dicitur mapa mundi.*

Poſt obitum Hludouuici piiſſimi Regis in partem Karoli filii eius) Hludouuici Iunioris Regis Germaniæ, cuius filius Carolus Craſſus ſiue Groſſus.

IN EKKEHARDI IVNIORIS CASVS CAPVT I.

SALOMONIS *Tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres)* nimirũ *Comites à Ramſvvag,* quod caſtrum fuit ad ſiniſtram Sintriæ fluminis. Quæ familia poſt ad Baronum, tandẽ Nobilium dignitatem & titulum redacta eſt, hodieq; celebris. Neq; illa ſolũ familia nouercãtis Fortunæ iniurias experta eſt, habuit ſocias calamitatis ac miſeriæ ſuæ complures, *VVengiam,* quę nobis quoq; cognatione iuncta, vltimusq; eius ſtirpis Cõradus à Wegen, aviæ meæ maternæ frater vterinus, Abbas fuit in monaſterio Wettingano ad Limacum fluuium; *Schellenbergiam, Bonſtettiam, VVattenvviliam, Klingiam,* alias, quarum quædam ad Nobiles, pars etiam plebeios conceſſere poſt illam ſummæ rerum in Alamannia noſtra Heluetica turbationem ac mixturam. Vnica etiamnum floret illuſtrium vltima, *Hohenſaxenſium Baronum* familia, quæ tamen & ipſa ruinam incipit minari, & ludibriũ Fortunæ perſentiſcere. Et verendum eſt, quo in ſtatu res eius ſunt, ne propediem illarum, quas dixi, cumulum adaugeat. Quod omen, quando familiam amo, vt Deus auerruncet, id eum veneror.

Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur) Sic ſtatim; *Grimaldi tẽporibus Canonici Abbatis.* quem non fuiſſe Monachum, ſed Clericum ſæcularem, vt loquuntur, ex Ratperto didicimus, & veteri illa Carolingorum Tabula, quam ſupra appoſuimus. *Canonici* ergo dicti Clerici ſæculares, quibus opponuntur *Clauſtrales.* Ekkehardus hoc loco; *Traduntur poſt tempus Marcello ſcholæ clauſtri cum Notkero poſtea cognomine Balbulo & cæteris Monachici habitus pueris: exteriores autem, id eſt Canonicæ, Iſoni cum Salomone & eius comparibus.* Exſertim docet, *ſcholã clauſtralẽ* fuiſſe, in qua pueri religioni dicati inſtituebantur; *Canonicam* vero, in qua pueri ſeculares: illa in remotiore ipſius monaſterii parte tenebatur; hæc extra monaſteriũ in adiacenti ædificio, cui tamen & ipſi Cœnobiotæ præfuere, quorum Magiſter tum Iſo.

Vltra Iram) Ira riuus, S. Galli oppidum ab Occidẽte perfluens, in quibusdam Chartis *Ynrhon* dictus, quaſi, *Iræ rohnus,* h. e. ῥόος, q in Chartis *decurſus aquarum.* Etenim ῥέειν Alamannis eſt rinnen / fluere. vnde & *Rhenus* dictus, Rhyn / notiſſimus

tiſſimus Germaniæ; *Ruſa* item rapidiſſimus Heluetiæ fluuius, quibus rünſen eſt ῥεῦμα ſiue ῥεῦσις. Rhon/ à præterito geronnen/ fluxio, de fluminib. haut ſecus atq; (q; Ach Latinorũ eſt *aqua*) vſurpatũ. Inde nomina ſumpſerũt in Turgouia Byrhon/duo vici ad fluẽta aquarũ poſiti. Inde *Pura Maior* & *Minor*, Ober vñ Nider Büren/ quaſi Byrhon/ ad Turam fluuium: In Aragouia oppidum Byrhon ad Arolã: In Ducatu Wirtẽbergenſi Blawbeuren/velut Blaw Byrhon/ ad Blauiũ amoeniſſimum fluuiolum. Quod idẽ & de Ottenbeuren monaſterio Sueuiæ clariſſimo exiſtimandũ, vt dictum ſit quaſi Ottenbyrhon/ propter riuum, qui pedem collis, in quo ſitũ eſt, alluit. Et multo magis de Kaufbyrhon/ quod nunc Kaufbeuren/oppidum Imperiale in Algouia Alamanniæ.

Cum lineis veſtibus diatim introiit) Balbus Catholico; *Dietim, de die in diẽ, vel per ſingulos dies, quod & diatim inuenitur, & deriuatur à dies.* Ad quam faciem in Modiani Synonymis leguntur, *plateatim, hoſtiatim, ciuitatim, prouinciatim*, & *viatim* apud Diomedem lib. 1.

In Colle Concambii ſui Eccleſiam in honorem & modũ S. Crucis ædificare &c.) *Eccleſia S. Crucis*, cuius etiam infra meminit, fuit, quam nunc S. Magni vocant, olim extra oppidum in dicto colle, nunc intra muros, ſed extimo loco, pariter cum coemiterio poſitum.

De Faucibus) *Fauces*, Fueſſen, ad pedes Alpium Iuliarũ, vnde & nomẽ inuenit, vt ab antiquis *Fuazin*, id eſt Pedes diceretur. Ita enim veteres pronunciabãt, & extat vox apud Otfrydũ Wiſſenburgenſ. lib. 4. ca. 2. vbi de Maria, quæ pedes Chriſti vnguento lauit;

> Thia goz ſi in ſine fuazi &c.
> Thie ſelbon fuazi frono
> Mit loton iro ſtono.

Kero Monachus Lexico; *Pede*, fuazze. *Pedum*, fuazzio. *Pedibus*, fuazzum. Monachi noſtri imperite *Fauces* reddidere. Eadem ignorantia & *Fuaſſach* Auſtriacorum in ſupremo lacu Brigantino caſtrum *Fauciacum* dixere, quam veteres Alamanni ſic appellarint quaſi *Aquas ad Pedes*, ſc. Alpiũ, quibus adiacet, & vnde fluuius ille caſtrũ alluens exoritur. Melius & ſignatius dixiſſent *Aquipediũ*, ad eam formã qua *Aquigranũ*, quod poſtea maluerũt littera inſerta *Aquisgranũ* ſcribere, & *Aquidurum*, quod nunc Zurzach. Porro Faucibus prima fundamẽta iecit B. Magnus, ſicut Magiſter eius S. Gallus monaſterio & oppido S. Galli, & Theodorus eius ſodalis monaſterio & oppido Campidonenſi. Videndus Theodorus in Vita Magni l. 2. c. 7. Sunt qui *Phuſcam* appellent, ex Italorum, opinor, *Phieſco*: item qui *Abuſiacum*.

Præuentor maturitatis) matutinitatis, id eſt auroræ. Cap. 3. de Notkero; *Quadam nocte in eccleſia præueniens in maturitate.* Ibidem de Ratperto; *Quem inuenit ſurgentem, vt & ipſe præueniret in maturitate.* Quod quid ſit, exponit Iſo de Othmaro lib. 1. cap. 7. *Cum nocturnæ celebrationis vigilias conſurgendo præueniret.*

Nudimanum) Ea forma dictum, qua nudipes, quo eſt paulo ante vſus, id eſt γυμναῖς χέρσι, qui *nudas*, h. e. non plenas ſiue inanes & vacuas habet manus, quod Alamanni optime exprimimus his verbis, mit lärer hand. Hinc illæ apud Suidam parœmiæ, γυμνότερος Ὑπέρυ, γυμνότερος Ἰαλέμυ, γυμνότερος παττάλυ. &c. de inopibus admodum tenuiſſimæq; Fortunæ hominibus. Iuuenalis Satyr. 10.

> *Cantabit nudus coram latrone viator.*

Quod ille apud Plautum;

> *Hic homo inanis eſt.*

Hergi-

Herginiſovvam cum Waltchincha & Putra minore) Leg. *VValtchincha & Piura Minore*, ex Burchardo cap.7. Vici ſunt non longe diſtantes. *Pura Minor* Niderbüren/ ſive, vt ſupra dictum, Byrhon/ad Turam fluuium. *Pura Maior* paulo ſupra minorem, Oberbüren/caſtrum eſt Pincernarum Caſtellanorum (der Schencken von Kaſtell) domicilium, ſub ditione tamen Abbatis, Nam qui eius nominis fuere Nobiles, iam pridem olim ſtirpitus nulli ſunt.

In titulo Apoſtolorum conditum) ſepultum. Statim; *Ad titulum S. Petri, qui eſt in cimiterio S. Galli.* & cap.9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii. Titulus* alicuius Sancti eſt baſilica vel eccleſia aut capella eius honori dicata & cõſecrata. Infra cap. 9. *In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii.* Walafridus de S. Othmaro cap.1. *Cuidam eccleſiæ Titulo S. Florini confeſſoris prælatus eſt.* Hinc Cardinalium Eccleſiæ Romanę *tituli.*

Per Iouis montem tranſiens ibat: per Septimum autem rediens &c.) De *Iouis monte* omnium accuratiſſime Ioſ. Simlerus Commentar. de Alpibus. *Septimus mons*, qui hodie Settmer/ attingit Alpes Iulias, quarũ etiam nomine olim cõpræhendebatur, in cuius cacumine *Stalla* viſitur villa, q̃ olim *Biuiũ*, & adhuc à Rhętis Italis *Beuio* nominatur. Itaque cap.4. omnino legẽdum, *Qui cum in Septimo lacuq; Cumano &c.* Loquitur de eodẽ, quo hic, itinere. Vbi alii *Sectane*, alii *Sectime.* quas lectiones falſitatis arguit Ekkehardꝰ Minimꝰ in Vita Notkeri c.9. Vidẽdus Tſchudꝰ in deſcript. Rhętiæ Alp. c.14. & 28. Stũpf. l.10. c.5. Chronic.

In Septimo eius) Videtur hic legend. *in ſeptima eius*, ſc. die: ſic eñ infra c.3. *Septima vero obitus hominis die. Septima*, der Sibend, abſtracte, quo pacto *octaua* dicitur, vt, *in octaua Innocentum, octaua Epiphaniæ*, &c. in veteribus Kalendariis & Martyrologiis.

Capellam) vaſa, inſtrumenta & ornamenta omnis generis Eccleſiaſtica, quæcunq; in capella ſiue ſacello ad ſacra peragenda neceſſaria ſunt. Mox; *Capſa ſolide aurea, gemmis regaliter inclita, reliquiis ſummis referta, in formã capellæ creata.* Diximus ad Einhardum.

Procurabant ambas Cameræ, quos ſic vocabant, nuncii) Procuratores fiſci, qui erant Præſides Imperii ſubiectis impoſiti, vt Imperatoris fiſcum miniſtrarent, cuiusmodi duodecim omnibus Iſraelitis impoſuiſſe Salomo narratur 3. Reg. 4. v.7. quẽ locum vbi contuleris, intelliges quinam iſti nuncii fuerint. Qui & *Aduocati Cameræ* vel *Imperii* dicti. Vnde *terra Aduocatorum*, q̃ ab *Aduocatis* id eſt Præfectis Imperii adminiſtraretur, Vogtlãdt & corruptius Voydlandt. quod nomen remanſit cuidam Præfecturæ in Francia Orientali, Marchionum Brandenburgenſium, qui Burggrauiatum Norimbergenſem poſſident, ditionis. Alioqui *Aduocati Cameræ* nominabantur, qui publicæ pecuniæ functionem & procuratotionem Imperatoris vicem gerebant, qui & *Aduocati fiſci*, & tandem deniq; *Fiſcales* dicti. Erant hi ſub Cameræ nunciis, quorum cum Ducibus æquata habebatur poteſtas, vt ſupra dictum.

Potamum Cameræ nunciorum iuris oppidum) Pertholdi & Erchingeri Cameræ nunciorũ in Alamãnia ſiue Sueuia, qui ab aliis Duces Sueuiæ. Qua de re ſupra admonuimus. *Potamus* ſiue *Potamum*, vt hinc patet, tẽpore Carolorũ & Ludouicorũ oppidũ fuit, & quidẽ ſedis Imperatoriæ. Id atteſtãtur Diplomata Monaſterii Augienſis, in quibus ita legitur; *Datum in Palatio noſtro Imperiali Potama.* In hoc oppidũ ſiue potius Caſtrũ, ꝙ natura arteq; erat quã munitiſſimũ, ab Epiſcopo Sidonio & Synodo Prouinciali condemnatus S. Othmarus, ab Warino, q̃ illud incolebat vt Comes Hegovienſis, abductus fuit. Vnde relegatus in inſulã Rheni Werdam, illic vitã cũ morte cõmutauit. Porro ab hoc

antiquiſ-

antiquiſſimo & imperiali oppido Potamo *lacui* nomen inditum eſt *Potamico*, cum prius *Acromius* diceretur, quod nomen in Rhaguſcia, quã hodie Vallem Rheni indigetãt, adhuc retinet, vt nominetur der Chromſee/ & Chromishorn/ q; eſt caſtrum cum villa ad ripam lacus, ſine dubio inde nomẽ inuenit, quaſi lacus Acromii cornu, quãuis in vetuſtis Chartis legatur *Romanishorn*, & Rhenanus, Vadianus, atq; Stumpſius appellent *Romanum cornu* à Romanorum, vt volunt, ſtatione. Ita contrario exemplo *Chromishorn* à lacu nominata, quum *Potamicus* poſtea à Potamo dici cœptus ſit, non aliter atq; à Conſtantia *Conſtantienſis*, à Lindaugia *Lindaugianus*, Brigantio *Brigantinus*: & inferior lacus à Venetibus accolis *Venetus*, à Cella oppido *Cellanus*. Qui ſequius ſentiũt, ægrorum ſomnia recenſent ſcilicet. Sed ad caſtrum *Potamum*: quod cum oppido quondam Comes Hegouienſis inhabitabat, ab Imperatore in fidem receptum: alioqui Comitatus non hereditates erant ſed dignitates, quæ perſonas non transgrediebãtur. Ex iſtis autem fratribus Pertholdus Potami habitabat, Erchanger Diepoldispurgi. Deſtructum Potamum huius ipſius Salomonis tẽpore, cũ ſupplicium capitis ſumeretur de dictis fratribus, quod contigit A. C. 917. ita quidẽ funditus, vt hodie ne rudera quidem vlla cuiusquam oppidi appareant. Reædificata poſtibi arx, & nunc incolitur à nobilibus Bodmenis (von Bodmen) qui quin ex Comitum familia deſcenderint, mihi nullum ſit dubium.

Vallis Turbate) Turbenthal/ & corruptius Turthal/ vallis eſt ad torrentẽ Toſã.

A Rege tunc quidem Arnoldo) Ita Arnulphũ Imperatorem & alii vocant, Lambertus Schafnaburgenſ. Marianus Scotus, Sigebertus & coetanei.

Tarra auenis cẽtum maltrarum commoda) Auena toſta, vt hodie, ita olim Alamannis, Turgoviis quum maxime, in cibo & pulmento. Ea ſic conficitur. Torretur primum auena cruda, tũ molitori pinſenda ſeu molẽda traditur non in farinam minutam, ſed craſſam, ad inſtar hordei, quod vbivis locorum ad eam formam teritur. Locum ſeu fornacem, in quo torretur, *tharram* Alamañi etiamnũ dicunt, tharr/ à verbo thären/ q; eſt Græcorum θέρειν, & latinorũ *torrere*. Poſſes cum Hippocrate huiusmodi farinam toſtæ auenæ frictæue appellare ἄλφιτον. *Pultẽ*, q̃ inde cõficitur, Plinius vocat *auenaceã*, eamq; *Germanorũ cibum*.

Centum maltrarum) *Maltra* menſurę genus eſt, cõtinens quatuor modios Malter hält vier műt. *Modius*, műt (nam & ipſam Alamanni retinuere) comprehendit quatuor quartales. quorum omnium exempla reperies in Chartarum Centuria, & Ephemeridibus Monaſterii. *Quartalis* eſt, quem Alamanni vierthel/ Norici nimis generali nomine *metzam* ſeu *meſſam*, h.e. menſuram, Rhenani inferiores *ſimmeram* appellant. Eius meminit etiam Iohann. de Gallandia Decade 5. Synonym. hoc verſu;

Dolia, quartalium, fundum, clepſedra, lagena.

vbi videndus Galfridus Anglus in commentario. In liquidis *quartalis*, quart, continet apud Alamannos duas menſuras, apud alios quatuor. Qua de re in libro noſtro De menſuris & ponderibus veterum Germanorum.

Inter quæ verant aſcula duo vitrea nimis inſignia, quæ ipſi pridem in conuiuio præ cæteris mirabantur) Ex Cryſtallo nimirum puto & pellucido. Conſimilem hiſtoriam memini me apud alium neſcio quem legere. Illud commemoratione dignum exiſtimo, cuius rei ipſe arbiter atque ſpectator fui. Quum abhinc ſesquiennium in Aulam Illuſtris ac Generoſi Domini, Maximiliani Tulingorum Lantgrauii conuitatus interviſerem, memini ab eo oſtẽdi vitrum cryſtallinum paulo prius ab ſe quingentis thaleris probis cõparatum. Id quũ, vt fieri ſolet, in conuiuio lautiori daretur circum, imprudentia cuiusdam Doctoris leuiſſimo impulſu diſco illiſus frangitur, vt maiori conſtare nullum vm-

Q quam

quam hauſtum viderim. Et hunc luxum lautitiasque hominum miramur? Tiberius Princeps eum, qui vitri flexilis temperamentum reperit, iuſſit decollari, vt ſcribit Plin. lib. 36. cap. 26. Dio Caſſius in Tiberio, Iſidor. Etymolog. li. 16. c. 15. & ex Petronio Iohan. Salisberienſ. de Nug. Curial. l. 4. c. 5. qui ſi nunc imperaret, quid, putas, illis faceret, qui tanti pretii momentanea vitra reperiunt?

Fabas nudas) id eſt, vt Petronius loquitur, *folliculis ſpoliatas*, ἐρειγμένους κυάμους veteribus Latinis *freſas*. Philoxenus Gloſſ. *Faba frenſa*, ἐρειγμὸς. Balbus Catholico; *Freſus, id eſt contritus, concuſſus. vnde & fabam freſam dicimus, quia habet thecam molitam, id eſt, fractam, concuſſam, & contritam*. Iſidorus Etymolog. lib. 17. ca. 4. & lib. 20. cap. 16. Pulmentum ex huiusmodi fabis ἐρέγμιν Ariſtophani, quamuis Scholiaſtes generaliter pro quouis pulmento ex leguminibus accipiat, quomodo in interpretatione de Regula; *Leguminum, omne genus fabarum*.

Et panem) Similagineum intellegit. nam craſſiores & relictis furfuribus minus candicantes vocabant *leibunculos*. Exempla in Ephemeridibus.

Timore tamen Imperii) deß Reichs/id eſt Keyſers/Imperatoris, qua figura dicimus, Er iſt vom adel/pro, ex nobilibus. *Imperii* vox ſexcenties in his libris eo ſignificatu, ſicut *miniſterium* pro miniſtro apud Ratpert. ca. 6. & alibi *dominium* pro domino, *ſeruitium* pro ſeruo, *officium* pro officioſo, *obſequium* pro obſequente, & id genus alia, quæ in his libris frequentantur, quorum te ſemel monitum hoc loco memineris.

Sedato animo, iudices mei, ambos vos eſſe volo) Verba Imperatoris ad Pertholdum & Erchingerũ Rectores Ducatus Sueuiæ ſiue Alamanniȩ, quos modo *Primates*, paulo ante *Cameræ nuntios* appellauit Ekkehardus. Vnde id diſcas licet, *Iudices* dictos illo æuo omnes *miſſos*, h. e. *nuntios* & Præfectos Regios, quales Duces, Comites, Barones. Etiã hodie Poloni Prȩfectos Regios vocãt *Iudices* & Frãco-Galli *Iuges*. Qua de re in libro De magiſtratib. veterũ Germanorũ.

Parentes eius erant) ſcil. Warinus & Ruadhardus, de quibus Walafridus, Ratpertus, & Wettinus, quos ſupra diximus ex Comitum Grauenſpurgenſium familia fuiſſe. An ergo ex eadem familia Conradus I. Imperator, vt *parentum* nomine intellegantur maiores materni? Ita certe colligimus ex iis, quæ infra tradit EKKEHARDVS, ſcribens de ſupplicio Pertholdi & Erchingeri, eodem genere Warini & Ruadhardi prognatorum & in Ducatus procuratione ſucceſſorum: *Omniq; anno ille, dum vixit, cenſum capitis ſui in cera ad ſepulchrum eius* (S. Othmari) *vti filius carnificum illorum, pro reatu in eum quaſi proprio miſit*. Itaque Wolfhardus quoque Comes, qui ſequitur, & duo filii eius Wolfhardus & Hainricus, ex Guelforum proſapia exſtitere. Verum hæc tantum ex coniectura.

Periodum, id eſt verſum vno ſpiritu prolatum) μονόκωλον περίοδον. Quam vero nullam reperiri auctor eſt Aquila Romanus libro De figuris, vbi hæc leguntur verba; *Conſtat ambitus ex duobus, ex tribus membris, ex quatuor interdum: etſi nõnulli ex vno membro ambitum putant poſſe compleri, quam* μονόκωλον περίοδον *appellant. Ego autem non video quemadmodum periodos cognominetur, & non potius colon ſiue membrum, ſi vnum ſit.*

Saporatum) Sapore & nidore culinæ atq; obſoniorum ſaturatum. Balbus Catholico, *Saporare, ſaporatum facere*.

Odorem ferinæ hauriunt & carnium) Ita emendauimus, cum in omnib. libb. veterib. conſtantiſſime legeretur *carinum*. An Ekkehardus declinabat, *caro, carinis*, pro *carnis*? vt cardo, cardinis, ordo, ordinis, & ſimilia?

Saltant Satyrici) Ludiones, hiſtriones & mimi. *Sunt enim Satyri leues, ludificantes, deriſores, ſaltores*: Balbus Catholico.

Caſtel-

Caſtellum quoddam ſuper Stainheim) Quod nunc Stammen / ſed vicus tantum. Nam ipſum caſtellum deſtructum eodem, quo Potamum, anno, poſt Pertholdi & Erchingeri decollationem, vt obſeruauit Stumpf. Chronic. lib. 5. cap. 16. Erat illud in monte ſitum, cuius radicibus vicus ille adiacet, & ab incolis hodie vocatur Burghalden / ſollemni Alamannorum verbo, qui rudera deſtructorum caſtrorum, omiſſo proprio vocabulo, ſolent Burg / Burgſtall / & ſi modica caſtella, Bürgle appellare. Quæ res effecit, vt propria nonnullorum caſtrorum nomina adeo obliuioni tradita ſint, vt ne inueſtigari quidem vlla ratione amplius poſſint, id quod grauiter lib. 6. conqueritur Stumpfius.

Lege Alamannica tribus diebus) Hæc Lex non exſtat in eo, quod tomo II. exhibemus perveteri & primigenio exemplari. Vnde eſt coniicere, Legi Alamannicæ paulatim alia atque alia capitula ab Regibus addita fuiſſe. Dicemus in Commentariis ad illam Legem. Porro huius rei exemplum habes in Charta LXXVII. eiusdem tomi.

Fiſcalibus) Militibus præſidiariis Præfectorum Imperatoris. Bona ac prædia Stainheimenſia, & quę circum, nō erāt in alodio illorū fratrum, ſed feudo ab Imperatore conceſſo, quod illi ratione officii extorſerant. Erant enim *Cameræ*, h. e. fiſci Imperatorii, *nuntii* ac Præfecti. Quorum miniſtri & ſatellites dicebantur *fiſcales*, velut eorum hominum, qui fiſcum publicum procurarent & adminiſtrarent.

Vt in Diepoldisburg) Id factum referunt Annales ad A. D. 914. *Diepolsburgum*, quam mox vrbem appellat, ſunt qui in Algouia collocent, ſunt qui in Hegouia, eo loco vbi nunc Worblinga vicus, Ratoldicellam inter & Stainam oppida. Nos compertum habemus nihil. Hoc conſtat, dicto Anno 914. quo & Potamus & Stainheimum, funditus deletum fuiſſe.

Celer præmittitur) *Celer*, veredarius, Italis *poſta*, non *à Celere Romuli ſeruo*, vt Benedictus Magiſter nugatur, nec *à cillendo*, vt Papias voluit, ſed à Græco verbo κέλλειν, quod eſt ταχέως τρέχειν. Vnde κέλης, qui Latinis *Celox*, ὁ δρομικὸς ἵππος, vt exponit auctor Etymologici. & κελητίτης, eques, Ritter / Hoffiuncker. In Vita S. Eugenii Carthaginenſ. Epiſcopi; *Tum & quædam vxor cuiusdam celetitæ Regis nomine Dagili, matrona nobilis ac delicata*, &c. *Celeris* voce vtitur Ekkehardus infra quoque hoc cap. *Currunt illico celeres, qui Berthæ & vrbanis* (i. e. ciuibus) *ſuis dicerent*, &c. Et cap. 10. *Vtinam poſt illum celeres, qui equum illum nobilem mihi reducant, mittere velles.*

Parat illico baſilicam & aram) *Baſilicam* vocat ſacellum in ædibus priuatis adornatum, in quo ſacra peragi debeant. Supra monuimus, *capellam* vocari ab huius ætatis Scriptoribus ſacra vaſa & ornamenta, quibus, neceſſitate exigente, quouis in loco, ara ex menſa aut quauis obuia materie compoſita, ſacra celebrari queant. Quo pertingit, quod in veteri Gloſſar. legitur; *Capella, ſub quo defertur Euchariſtiæ ſacramentum in proceſſionibus fieri ſolitis: & dicitur ſic quod olim fiebat de pellibus caprarum.* Himmelz Alamannis. Inde pro templo eſt translatum.

Et pallio dorſili caminatam) Infra cap. 10. *Vt in dorſi pallio & cortina lecti ſui, quæ humilia ſentiens ipſe iuſſit deponi.* Notkerus Balbulus de Geſtis Caroli M. lib. 1. cap. 4. Et dixit Rex; *Sta poſt cortinam, quæ pendet ad dorſum meum, & auſculta quantos adiutores honoris iſtius habeas.* Videntur tapetia (*tapetos* vocat Ekkehardus) fuiſſe retro Principum ac diuitum hominum ſellas arcuata & parietibus appenſa. Cuiusmodi in caminata Salomoni præparaſſe Bertham iſtam veriſimile eſt. Vt fortean ſit legend. *parant tapetos & cum pallio dorſili caminatam. Ca-*

minata, camera, conclaue arcuatum, Alamannis corrupta voce **kemlaten.** Infra hoc eodem cap. *Clauditur caminata ſuper Epiſcopum & duos, qui aderant, Presbyteros.* Cap. 11. *Caminatas clauſtri Abbatem aperire rogauit.* Cap. 12. *Et caminatam anteceſſorum Abbatum quietis gratia tandem inuitus introiyt.* Cap. 16. de Ottone Imperatore Ottonis Iunioris patre; *Interea pater ad calceandum in caminatam iuit.* ex coenaculo nimirum, **auß dem Saal.** Ibidē; *In alta illa, quam Sindolfus S. Notkero quondā clauſit, locatur caminata.* Vtitur & Dithmarus Merſepurgenſ. Epiſcop.

Duellium) **Dwiel**/ nunc **Hochendwiel**/ Ducis Wirtembergenſis munitiſſimum omnium, quantum habet propugnaculorum. Nomen dubio procul à bello accepit, pro quo *duellum* veteres dixere. Et in veteri Gloſſario olim ἀνωνύμως impreſſo legitur; *Duellum, bellum, quaſi dubellum. Duellium, locus in quo bellatur, & vbi milites perſeueranter durant in bello, à duo & bellum componitur, quaſi dubellium quia intus & foris geritur bellum.* Ab eadem origine eſſe videntur caſtella illa *Bellicon* in Aergouia & Briſgouia, *Belliza* munitiſſimum Rhetiæ fortalitium, vt horum ſcriptorum verbo vtar, *Bellfort, Bellmont*, & ſimilia Alamanniæ ſuperioris loca à Romanis quondam, non vt Tſchudo placet, Thuſcis impoſita.

Heil herro, heil liebo) Salue Domine, ſalue acceptiſſime.

Jugulari præcepit) Capitibus plecti, vt alii Chronographi, Adingæ vico Alamanniæ Alpingouianæ.

Coram conuiuis Rhenum aquæ quaſi vinum potarent) Alii cod. *ieiuni aquāq. v. pot.* Veriſſime. Curabant cantharos ſuos aqua repleri, vt dum conuiuæ ab eis inuitati meliuſcule, quam ſat fuerit, biberint, ipſi ſoli ſobrii atque inuinii eſſent. *ieiunus* pro non ebrio, id eſt ſobrio.

In cantharo quodam) aquario ſc. qui etiamnum Alamannis **kanthen.**

Coppam auream) Lexic. Græco-Lat. κύπα, *vrna, hydria.* Recte. nā & ipſe Ekkehard. cantharum exponit. Alamannis adhuc **kopff**/ opinor quia rotunditate ſua capitis imaginem præſentet. Significat etiam poculum rotundum potorium, vt & apud Italos *Coppa.* Apud Tigurinos proprium certę menſuræ nomen eſt, vt apud cæteros Alamannos *ſtoupus.*

Sarcofagum) σαρκοφάγον. In MSS. codicib. perpetuo ſcriptum erat *ſacrofagus*, ab imperitis librariis.

Anaglyphas) Sic & infra c. 3. Rectius tamen in neutro *anaglypha*, τὰ ἀνάγλυφα. Eucherius Lugdunenſ. in lib. 3. Regum, cap. 17. *Anaglypha Græce, dicuntur Latine cælaturæ. Cælata ſunt autem vaſa aurea vel argentea, ſignis eminentioribus extrà intuſque expreſſa. Hæc & alio nomine ſculpta vocantur: anglypha vaſa dicta, quod ſuperius ſunt ſculpta.*

Diptiuit ex auro electo) An, *gypſiuit*, id eſt induxit & illeuit? Nam ita Burckhardus cap. 1. *Othmari eccleſiam crypta & fornicibus gypſi atque auri ſpeciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat.*

Fortuniis) *Fortunia*, ſicut *infortunia.* Balbus Catholico; *Fortunium, proſper euentus, & dicitur à fortuna.* Infra cap. 3. *Multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia.* Cap. 5. *Neſcio quo loci fortunio.* Et Cap. 15. *Vt ceteros relinquamus, & noſtra fortunia tangamus.*

Scriptor eius Karolum dixit) Einhardus ſc. cuius hæc ſunt verba; *Tentabat & ſcribere, tabulaſq; & codicillos ad hoc in lectulo ſub ceruicalibus circumferre ſolebat, vt quum vacuum tempus eſſet, manum effigiandis litteris aſſuefaceret.*

Scrinia eius Palatio addicta) Imperatorio, non Archiepiſcopali.

Sapientia æquiuoci ſui antiqua Salomon) Cuius hæc ſunt verba; *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ eius.* Vidēda Charta LXXXIIII. tomi deincipis *Aſcen-*

Aſcendensque equitem illam velociſſimam) Modo dixerat, *ſternatur ambulatrix mea.* Perniciores eſſe equas, & veteribus potius quam equos in vſu, notũ. *Equitem* pro equo ſiue equa etiam alii dixerunt. Infra cap. 10. *Equite aſcenſo S. Gallum noctu inuadens* &c.

In proximo prato ſtationari iuſſit) *Stationari*, congregari & ſubſiſtere.

In Araris pago) ein Aergöw: quo modo *Turæ Pagus*, Thurgöw. *Pagus*, regio, in quibusdam Chartis *gobia*, gow. *Arar* fluuius ille eſt, quem hodie Ar / Latini *Arolam* dicunt. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 9. *In pago qui Erigovve nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere præterfluit, & altero Rhenus.* Videndus Stumpfius Chronic lib. 7. cap. 21.

Chollinchouen) Nunc Zollikon. eius frequens mentio in Ephemeridibus & Chartis. Fuere qui *Zollichouerorum* S. Galli ciuium familiam inde deductam ſcriberent. Verene an falſo, à nobis in iis libris, quos de Nobilitate Heluetiorum inſtituimus, diſquiritur.

Sole ſequenti) *Sol* pro die, veterum imitatione, quos notauit Seruius Honoratus in Virgil. & Lutatius Statii interpres in 3. Thebaid. Balbus Catholico; *Quia Sol eſt cauſa diei, ideo ponitur aliquando pro die, ſed frequentius in plurali.* Hepidannus d. lib. 2. cap. 4. *Cum apud materteram paucos exegiſſet ſoles.* Videntur Latini Græcos imitati. Euphorion. apud Stobæum.

Ηελίους ἥτις σε τριηκοσίους ἐφόρησα.

Nicander in Alexipharm.

τότ᾽ ἠελίοισι δαμάζων, Εἶθαρ ὀπωρινοῖσι------ Scholiaſtes; ταῖς ἡμέραις.

Karolus autem homo deinceps videndus eſt) Ita 3. vett. codd. MSS. in vnius margine adſcriptum erat, ſed aliena manu, *Raro autem homo.* Fort. *Tam rarus a. homo.* An *Karolus* accipitur, vt hodie ab Alamannis Kärle / de homine probo, bono, vtili, ac ſtrenuo, vt ſi Alamannice dicas: Von dieſem tapferen Kärle? Sane *Kerle* olim ſignificaſſe hominem, ſicut adhuc in Suecia & in Saxonia, obſeruauit Flaccius Illyricus pręfat. in Otfrydum Wiſſenburgenſ.

Capitulares literas rite creandi) Leg. *caraxandi.* Infra cap. 2. *parietes eius caraxaſſe.* Ekkehardus minimus in Vita Notkeri cap. 1. *Humili caraxatione proſequemur:* Vgutio Gloſſ. *Charaxare, à Character, id eſt ſcribere.* Aldhelmus de Laudib. Virginit. cap. 10. *Flexis literarum apicibus in quadrata parietis pagina caraxatis.* Gregorius Turonenſ. De Miracul. lib. 1. cap. 51. *Parietes domorum atq; eccleſiarum ſignarentur atque caraxarentur.* Adamnanus Scotus de locis ſanctis lib. 1. in præfat. *Hæc vniuerſa, quæ infra caraxanda ſunt.* Vtitur non ſemel Aldhelmus Bonifacii Archiepiſcopi diſcipul. epiſt. 69. Ædilvvaldus epiſt. 69. Iſidor9 Epiſcopus epiſt. 72. & Cinehardus Epiſcopus Wentanus epiſt. 74. in libro Epiſtolar. Bonifacii. Balb9 Catholico; *Charaxis, notatio, charagma, impreſſio, imago, vel littera.* Auian9, *Sicut numus habet caragma Cæſaris, ſic homo habet caragma Dei.* Papias Gloſſ. *Caraxare, exinanire, ſcribere. Exinanire,* id eſt delere. Bertichrannus Cenomanẽſ. Epiſcopus in Teſtamẽto apud Briſſoniũ in Formul. *Si q̃ lituræ, ſi quæ caraxaturæ, ſi quæ literæ adiectæ ſunt, vel detractæ, ego feci.* Adde q̃ notauit noſter Freherus tom. 1. Germanic. Scriptor. & Doctor noſter Rittershuſius in Sentẽt. Pauli, Sauaro in Sidonium, Serarius in Bonifacium. De *litteris capitularibus* vide Notas noſtras in Petronii Arbitri Satyricon.

IN CAPVT II.

EVLOGIA) Sic Chriſtiani veteres vocabant munera Deo vota, quę pauperib. diſtribuerentur, aut Eccleſię miniſtris mitterentur, vel iis largirentur, à quibus beneficio aliquo affecti eſſent, aut affici

 deſide-

deſiderarent, rebus tamen in diuinis. Mutuata vox à Paulo Apoſtolo ad Corinth 6. & 9. cap. Balbus Catholico; *Eulogiæ, benedictiones, ſalutationes, & bonæ donationes.* Gregorius Turonenſ. Hiſt. Francor. lib. 5. cap. 14. *Poſt miſſas petiit vt ei eulogias dare deberemus*, ita illic legend. eſt, non *eulogos*, vt vulgo. Walafridus in Vita Galli lib. 1. ca. 20. de donis ab Iohanne Diacono S. Gallo allatis; *Et oblatis eulogiis ſalutauit patrem.* Adeundus Pamelius tom. 1. Lithurgiæ pag. 503.

IN CAPVT III.

OPERARIORVM *Decanus*) Qui alibi *Decanus operis*, Werchtegen/ Bawmeiſter. Eſt Præpoſitus operariorum, quem noſtri Monachi lingua vernacula vocant Statthalter.

Conuenire in ſcriptorio) Muſæo publico, Monachorum ſtudiis & ſcriptionibus hiberno tempore dicato, Italis *ſcrittoio*. Infra cap. 11. *Veniunt in pyrale, & in eo lauatorium, nec non & proximum pyrali ſcriptorium.*

Totis viribus à dorſo ingrandinat) flagellat, verberat. *Grandes* ab his ſcriptoribus vocantur vibices flagrorum, interim etiam ipſæ flagellationes, quod cateruatim grandinum inſtar irruant. Infra cap. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes ſine numero nudo infregit.* Ibidem; *Flagello de Pyrali rapto, niſi ei erecto ad ictum brachio occurriſſent, grandes incuſſiſſent.* Eodem loco, *Si imperitorum aliquis clauſtri illius inuaſori grandes infregiſſet, non ego curaſſem.* An, & ca. 5. legend. *grandes mihi in collo infregerāt*, deleto τῷ *ictus velut* gloſſemate? *Grandinare*, flagellare, caſtigare. In libro, cui index Aurora; *Carnis luxoriā grādinat ira Dei.*

Auricularem & intimum Epiſcopi) Vett. Gloſſ. *Auricularis amicus, ſecretus. Auricularius, ſecretus conſiliator.* Vetus Interp. 2. Reg. 23. *Auricularium à ſecreto.* Auctor Mamotracti: *Auricularius, ſecretarius, & conſiliarius.* Infra ca. 6. *Auricularis patris tui fuit ille homo viliſſimus* &c. Verba ſunt Adelheidis Imperatricis ad filiū de Sandrato Monacho Imperatoris intimo. Conradus Fabarienſis caſum ca. 8. Clientibus auriculariis.

Labarum) Balbus Catholico; *Labarum eſt ſignum bellicum, quod ex auro & lapidibus precioſis in vexillum S. Crucis transformatum inter alia ſigna bellica precioſius erat, quod Imperator & Conſules adorabant. Hoc ſignum & adorationem eius Conſtantinus fieri iuſſit.* Διβέλλιον vocat Curopalates. Videndus præter cæteros Baronius Anal. tom. 3. 4. & ſeq.

Pro pannis laneis emendis, quos ſericales aut tunicas appellant) Fort. *tunicos. Panni ſericales*, Francis *ſerge* vel *ſarge*. Alamannis etiam ſarewat/ vt in veteribus Poetis aduertere eſt. *Panni tunici*, aut ſubſtantiue *tunicæ*, Alamannis veteribus tunch/ noſtris *n*. ablato tuch/ a verbo tüchen, q́ eſt *tingere*, quaſi pāni tincti.

Circator) Circitor vel circuitor, tralatio à re militari. Sunt .n. *circitores* Vegetio, qui περίπολοι ἐφοδεύοντες Polybio. Vt hi vigiles recognoſcunt, an in officio ſint, ita ille Monachos, an in operis. Conradus Fabarienſ. ca. 8. *Circatoribus iuxta mandatum Apoſtolici monaſteria ſingula perluſtrantibus.* Infra cap. 6. vocat *exactores*, id eſt auſcultatores.

Matrina) In Iure Canonico dicitur, quę aliquem de ſacroſancto fonte, vt loquuntur, leuat. Hic pro ea, cuius aliquis liberos in ſancto baptiſmate ſuſtulit, quam & inſolentiori vocabulo *commatrem* appellant, *commaire.*

Cambocam) Baculum camurum ſiue incuruum, quem *Paſtoralem* noſtri vocāt, krumberſtab. Marner vetus Poeta Nobilis; Sagt mir der Babſt von Rom/ was ſol ū der krumbeſtab den Gott dem guten Sanct Peter vns zubinden gab? Et eodem carmine ad Epiſcopos & Abbates:

Ewer Krumberſtab der iſt gewachſen zeinen langen Sper.

Ekkehardus nunc *baculum* ſæpius *ferulam* interpretatur. Walafridus in Vita Galli

Galli lib.1.c.26. *Qui & baculum ipſius* (Columbani Abbatis) *quem vulgo cambocã vocant, per manum Diaconi tranſmiſerunt.* Crebra eius mentio apud Theodorum in vita Magni, vt lib.1.c. 7.lib.2.c.3.4.6.& 8. alibi. Videtur autem rectior quorundam codd. ſcriptura, *cambotam* præſentantium, ſi originem ſpectes. Nam à Græcis καμπτότης vel καμψότης mihi dicta videtur ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, quam ab Orientalibus Monachis accepere Latini.

Et Magiſtri eius) Columbani Abbatis.

Spera illa S. Crucis notiſſima) σφαῖρα, globo cui Crux infixa, aut particula aliqua ſanctæ Crucis inerat, vnde & *ſperam ſanctiſſimam* appellat. Auctor Mamotracti in Iſaiam c.29. *Speram, formam rotundam.* Itali retinent.

Barbarice clamans) Alamannice. *Barbari*, Alamanni ſiue Germani κατ᾽ ἐξοχήν. Walafridus in Vita Galli lib.1. prolog. *priori nomine nos appellant circumſcriptæ gentes, quæ Latinum habent ſermonem: ſequenti vſus nos nuncupat Barbarorum.* Et c.6. de B. Gallo: *Non ſolum Latinæ, ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet*, id eſt Alamannicæ linguæ. Et c.25. *Ad vtilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*, hoc eſt, Alamannorum. Paderbornenſis Monachus Annalium de Vita & geſtis Caroli M. lib.1.

——*Quod Barbara lingua Nominat Eresburg.* Et eodem lib.

Nomen Heriſtalli dederat cui Barbara lingua.

Sidonius Apollinaris lib.4.epiſt.16.ad Aruogaſtum: *Sic Barbarorum familiaris, quod tamen neſcius barbariſmorum.* Videndus Sauaro in Notis, & Commentarius noſter ad Einhardum.

Comitis cuiusdam filius nomine VVolo) Comitis ſcilicet Kiburgenſis, vt in Vita Notkeri c.27. ſcribit Ekkehardus Decanus.

Panis nitidus factus) Alludit ad verba D. Polycarpi, qui in circo leones cũ videret, à quibus erat deuorandus, conuerſus ad populum dixit: *Frumentum Dei ſum, & beſtiarum dentibus molor, vt purus panis Dei reperiar.*

Panthema) Hoc nomen quod ἔτυμον habeat, non queo diuinare. Videtur ſignificare ſepulchrum ſeu imaginem ſculptam.

Per pſalterium ſeu per rotam pneumata inuenta dulciora ſunt) Lego, *neumata*, vt apud Ekkehard. Decanum in Vita Notkeri c.22. Balbus Catholico: *Neuma, vocum emiſſio vel modulatio. & neumaticus, modulator dulcis, ſuauis, & conſonans. Et eſt vitium ſcriptorum, quum inuenitur pneuma vt ſcribater per p. & eſt ibi barbariſmus, quia vitioſe additur litera ibi.* Belethus de Diuin. offic. c.59. *cuiuſmodi ſunt tropi, ſequentiæ, kyrieleiſon, & neuma. Hic eſt notandum, quod ſemel diximus, neumam fœminei generis abſq; p. accipi pro iubilo*, &c. In Margin. Vitæ Notkeri cap. 17. *Iubilus, id eſt neuma, quem quidam in organis iubilant, plauſum victorum lætantium commendat.* Hugo Reutlingenſis Sacerdos in Floribus Muſicæ c.4.

Verſibus hexametris hanc neumam conſociabis, &c.

Indita pendametris neuma ſit iſta tuis.

Et alibi ſæpe cum apud hunc ipſum, tum Guidonem Monachum & Iohannem Magiſtrum in libris de Muſica. Quæ non eo animo adducta velim, quaſi probem horum Scriptorum ineptias, verum quando ſemel occœpi hos auctores interpretari, exiſtimaui officio meo fungẽdum eſſe. Eſt aliud agere interpretem, aliud diſputatorem. Porro quod Ekkehardus ait *per rotam*, id perſpicue explicat Ekkehardus Decanus in Vita Notkeri c.17.

Carolo) Craſſo nimirum, cui Arnolfus ſucceſſit.

Ad offerendam) Balbus Catholico: *Offerenda, antiphona, quæ canitur, quum oblatio debet celebrari.* Belethus de Diuin. offic. c.41. *Dicto ſymbolo cantatur offertorium ſiue offerenda, vt aliqui dicunt*, &c.

IN CAPVT IIII.

V*T Iohannes ſcribit*) Is eſt Diaconus Romanus in Vita S. Gregorii Magni P.R.

Frigdoræ autem & Occidentanæ, quas ſic nominabant) Iisdem verbis apud Ekkehardum Minimum Decanum in Vita Notkeri capit. 91. ſcriptum legitur. Sunt hymnorum & ſequentiarum genera, ſic dicta à tropis & modis Muſicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi Martianum Capellam imitati. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis eſſe, vel ipſa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdoræ* conſtant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium* & *Dorium*, queis de præter antiquos, qui de Muſica integros libros reliquere, Mart. Capellam, Aur. Auguſtinum, Boethium, & Iſidorum Hispalenſem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Maioragius orat. 23. & poſt Vincentium Galilæum de noua & antiqua Muſica Erycius Puteanus in Muſathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcę Eccleſiæ modis à B. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo inuentæ, à Gregorio M. Pontifice Rom. in Occidentali Eccleſia inſtitutæ, & in Alamanniam atque Franciam inuectæ, vt verbis non obſcuris tradere videtur Iohannes Diaconus in eius Vita, quem EKKEHARDVS noſter eſt ſecutus. Et confirmare videntur, quæ notanter ſcripſit innominatus Hugonis Reutlingenſis Interpres, ei (vt putatur) coæuus, in Prohœmio: *Poſt incarnationem*, inquit, *CHRISTI plures Doctores S. Eccleſiæ, & ſpecialiter S. GREGORIVS & AMBROSIVS, cantum Muſicalem, quo tam Latini quam Alemani, cum ceteris linguarum diuerſarum nationibus, vtuntur in diuino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictauit, & neumauit ſeu notauit. Proceſſu tamen temporis quidam Alemani,* & *præcipue canonici ordinis S. Benedicti, qui cantum Muſicalem non ſolum ex arte, verum etiam ex vſu & conſuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipſum, omiſſis clauibus & lineis, quæ in neuma ſeu nota Muſicali requiruntur, ſimpliciter in libris eorum notare cœperunt, & ſic decantauerunt deinde iuniores, & ſuos diſcipulos ſine arte ex frequenti vſu & ex magna conſuetudine cantum informare, qui cantus ſic per conſuetudinem doctus ad diuerſa peruenerit loca. Vnde iam non Muſica, ſed vſus eſt denominatus. In quo tamen cantu diſcipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à diſcipulis multiformiter diſcrepare cœperunt. Ex qua diſcrepantia & artis ignorantia vſus dictus eſt confuſus. Quo vſu confuſo ſpreto, nunc fere omnes Alemani hactenus miſerabiliter per cantum ſeducti ad veram artem Muſicæ reuertuntur.* Et quæ ſequuntur de Gregoriani cantus deprauatione in Occidentali Eccleſia, quum maxime Alamannica, eiusque reſtauratione per peritos artis Muſicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellaſſe, exſtarent ipſius Gregorii, Item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Muſica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Muſicum, quatenus & locus iſte deſiderat, & tu nobiſcum poſtulas non ignorare. *Modi Muſici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius*, *Phrygius*, *Lydius*, *Aeolius*. Quibus poſtea acceſſerunt *Aſius* & *Ionicus*. Qui duo mediæ ætatis Muſicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant ſiue rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum*, *ſecundum*, *tertium*, *quartum*. Quibus ſubiunxerunt alios quatuor ab haut ſcio quo inuentos, *plagales* ſeu *ſubiugales* à ſe dictos, quos primus (niſi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca

præpo-

præpoſitione à cæteris diſtinxit, nominibus inditis *Hypodorii, Hypophrygii, Hypolydii, Hypoæolii.* Et hi octo toni ſoli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Iohannem Magiſtrum docuit interpres ille capit. 4. vnde hæc verba duximus adſcribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinuenti, hii videlicet, prothos, deutros ſeu deutrius, tritus, & thetrardus. Hæc enim nomina Græca ipſi Græci ipſis imponebant. Hos autem tonos autentos, id eſt digniores appellauerunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eiſdem quatuor tonis proprie poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambroſius ſuum dictauerunt cantum, quibus cantibus nunc ſancta mater Eccleſia vtitur. Moderni itaque Muſici videntes prædictos quatuor tonos minus poſſe ſufficere ad omne genus cantus diſcernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales ſeu ſubiugales ſiue ſeruos ſeu diſcipulos præfatorum quatuor vocauerunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos diſtinguendo ſeu ſcindendo, vt prothum in primum & ſecundum deutrum in tertium & quartum, tritum in quintum & ſextum, thetrardum in ſeptimum & octauum. Dicitur autem prothus à prothos, quod eſt primum: deutrus ſeu deutrius à deutro, quod eſt ſecundum: tritus à tris, quod eſt tres: thetrardus à tetras, quod eſt quatuor. Primo enim iſti toni ſecundum ordinem debitum erant diſpoſiti, licet tunc plagales toni ſint eiſdem immixti:* & quæ ſequuntur. Tandem & Muſices totius renouatio, & nouorum modorum adiectio, notarumque transformatio facta circiter A. D. 1360. Notauit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofortenſi ad illum annum ſcribens: *Muſica ampliata eſt. Nam noui cantores ſurrexere, & componiſtæ & figuriſtæ inceperunt alios modos aſſuere.* Etenim prius ex vſu tantum addiſcebant canere neglecta artis diſciplina, quę primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Eccleſia Occidentali, vt præter Herpium locuples & ſatis idoneus teſtis eſſe poteſt ſupra memoratus Interpres, qui illo ipſo tempore vixit, & verbis, quæ appoſuimus, hæc ſubiicit. *Temporibus enim noſtris ſuper omnes homines, variis artibus intendentes, Cantores vſum addiſcentes magis fatui iudicantur: quia in omni arte plura ſunt, quæ noſtro ſenſu cognoſcimus, quam ea quæ à magiſtris diſcimus, &c. Stulti autem cantores vſuales & ipſorum diſcipuli, etiamſi per centum annos quottidie cantarent, vnam tamen hiſtoriam ſeu officium per ſe cantare nequeunt, tempus multum, in quo poſſent in pluribus artibus proficere, inutiliter expendentes. Vnde etiam per cantum ſuum ex varia diſcrepantia frequenter Deum & Sanctos ſuos non laudare, ſed ſe inuicem in choris & in eccleſiis confundere ſolent, & per hoc Deum ad iracundiam prouocare. Vanitate ergo vſus poſtpoſita cuncti cantores, qui hactenus vſum didicerant & cantauerant, per conſilium auctoris huius operis ad veram artem cantandi reuertuntur, quæ ars eſt Muſica,* &c. Videtur & tunc primum Muſica partiri cœpta in *Choralem,* & *Figuralem,* ſuisque ſingulæ notis propriis ſcribi. Nam eius partitionis nulla apud ſuperiores mentio, ne illum quidem Reutlingenſem Hugonem, qui ſe teſte paulo ante illud tempus floruit, hoc eſt, A.D. 1342. Verſus eius, quibus id teſtatur, ſunt:

M. ſolum, tria C. ſimul X. tria præteriere
Poſt Chriſtum natum, binum ſi iunxeris annum,
Cum flores iſtos contexuit Hugo ſacerdos
Reutlingenſ. noris, ſi nomen ſcire loci vis,
Contio Sueuorum quo colligitur variorum.
Poſt annos denos hinc plurima conſociauit,
In variis ſpaciis huius libriq; locauit, &c.

Videtur Hugo iſte pleraque mutuatus à Guidone Monacho, qui poſt Boethium primus cenſetur à Monachis, ſi qua fides Hugonis Interpreti. Cum: *Vnde ipſe Dominus Guido* (ait) *qui vnus poſt Boetium huius artis tanquam neglectæ*

glecta & obliuioni traditæ reparator fuit, &c. Qui autem noui illi modi, quos Herpius anno illo ſcribit aſlutos, nondum mihi conſtat. An, quos hodie vocant, *Mixolydius, Hypomixolydius, Hypoionicus*? Si ſunt, ecquibus tum nominibus appellauere? *Hyperæolius & Hyperphrygius* nuperi ſunt, atque à noſtris reiecti ceu ſpurii.

Aut ſuſum aut iuſum) Quidam libb. vett. *aut ſuſum aut viſum*. Illa ſcriptura confirmatur ab Ekkehardo Decano in Vita Notkeri capit. 9. & Anonymo quodam S. Galli Monacho in libello, qui inſcribitur, *Inſtituta Patrum de modo pſallendi ſiue cantandi, vbi ita ſcriptum eſt: Nullus ante alios aut poſt incipere in verſu vel cantu verba cantata reiterare, vel nimis diſcorditer feſtinare præſumptiori vel altiori, remiſſiori an grauiori, id eſt ſuſum vel iuſum, tardiori an velociori voce*, &c. An Ekkehardus noſter, cuius auctoritatem iſti ſunt ſecuti, deceptus fuit prauata alicuius libri ſcriptura, cum dicere voluerit, *ſuſum aut verſum*? *Suſum* etiam huius æui auctores ſcripſiſſe teſtes ſunt locupletes in Gloſſis ſuis Papias ac Vgutio, qui & Huguitio.

Villici maiores locorum) Infra capit. quinto. *Minus culta incolere incipiens, maiores, quos diximus, talium deſueti minus ei obtemperarent.* Iſidorus Gloſſ. *Viticus, actor.* Leg. *Villicus*, qui Ciceroni *poſſeſſionum & villarum diſpoſitor. Villici maiores*, qui & ἁπλῶς *Maiores* Alamannis etiamnum Meyer / erant ruſticarum poſſeſſionum & villarum adminiſtratores. Docuit nos Bertoldus Abbas Zuifaltenſis libro de origine ſui Monaſterii, his verbis: *Ex his alpibus, ex decimis, ex diuerſis areis, ex mancipiorum ſeruitiis, procurator villæ daturus erat omnia vaſcula vino neceſſaria quotannis: cum trecentis caſeis alpinis ſuum precium habentibus. Et hæc omnia cum ſibi ſubiectis ad villam Fozahha, ad Brigantinum ſiue Podamicum lacum idem in plauſtris neceſſaria deportaturus. Procurator villæ*, idem qui *villicus maior*. Erant autem *villici* iſti *maiores* ab initio ex plebe & vulgo: poſtea progreſſione facta, cum à Dominis ſuis, non Principibus tantum, ſed vero Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium ſiue feudum, vt ICti loquuntur, accepiſſent, eo titulo etiam nobilitatem ſibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo. Quidam etiam ab officio nomen retentarunt, quorum ingens apud Alamanno-Heluetios numerus. Eorum nonnullos, qui nunc in memoriam ſunt, & partim adhuc ſuperant, partim ſunt exſtincti, non pigrabo adſcribere. Sunt vero *Maiores* (Meyer) *de Herdliberg, de Glarus, de Hochfelden, de VVindeck, de Reytnovv, de Rietheim, de Sickingen, de Altſtetten, de Sitten, de Mur, de Knonovv, de Bürglen, de Eppenberg*, Meyer von S. Gallen / & alii numeroſi. Tandem rebus nimium procedentibus abuſus natus eſt, vt ii *Maiores*, id eſt, villici, vocarentur, qui ſerui non eſſent, ſed prædia colenda certa mercede conduxiſſent, ſuo nomine *Coloni* dicti, cuius rei exempla in Chartis obſeruauimus. Hodie apud Germanos vlteriores omnes coloni, ſi liberi ſiue ſerui ſint, eo nomine gaudent, non item Alamannos. De *Maioribus villarum* in regno Franciæ, quos illi vocant *Maires des villes*, non eſt noſtri inſtituti neque huius loci commemorare. De quibus tamen qui reſcire ſtudet, is videat, quæ tradiderunt Longouallius in L. *imperium*, fol. 53. Alciatus Paradox. libr. 2. capit. 13. & Diſpunct. libr. 3. capit. 1. Droſæus Methodo Iuris in L. *magiſtratibus*, Παρατ. de Iuriſdict. & in lib. 10. Cod.

Scuta & arma polita geſtare) Quod vetitum ruſticis & ignobilibus etiam Lege quondam Alamannica, vt ex hoc loco condiſcimus. Quæ repetita ab Friderico I. De pace tenend. libr. 2. Feud. tit. 27. §. 5. Burckardus Caſuum capit. 8. *Cellerarii Eccleſiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant.*

bant, & contra conſuetudinem quidam ex ipſis more Nobilium gladium cingebant. Vide Animaduerſiones noſtras in VVinsbeckium. Durat huius legis imago in quibusdam Germaniæ vrbibus, vbi quam Patriciis & Nobilibus non licitum cuiquam ciui gladium geſtare.

Tubas alio quam ceteri villani) Tubas paſtoricias, ex arborum corticibus contextas, quas vulgo vocamus Alphörner. *Villani*, qui in villis, qua fronte *Oppidani*, *Vrbani*, *Caſtellani*, qui in oppidis, vrbibus; caſtellis. Adhuc Italis *villano eſt contadino*, *huomo di villa.* & *villanamente*, *da villano*, ruſtice. Infra cap. 5. *Villani quidam prædocti*, &c. id eſt ruſtici. Brito Synonym.

Ruſticus, agricola, rudis, & *villanus agreſtis,*
Runco, ruricula, rureſtris, villicus aſſint.

Hinc Franci hominem ſordidum, ruſticanum atque parum ſcitis moribus viuentem vocant *villain*. Auctor eius libri, cui titulus Deſtructorium vitiorum, cap. 105. *vulgariter dicitur, Villanus eſt ille, qui facit villaniam, non qui in villa naſcitur.*

Ad Tuſcos, vt quidam ait, minandos aluerant apros) Solent lanii canes alere ad minanda animalia, non venatores. Sententia ergo iubet vt legamus, *venandos al. apros.* Et quod ſtatim ſequitur: *Venatui, vt viros decet, indulgeamus.* *Tuſcos apros* pro magnis dixit, vt Horatius *Lucanos apros*, *& boues Heluetios* pro ingentibus. Iohannes Vitoduranus in Chronico, qui extra Heluetiam erant.

Cellerarii) Qui & *Cellarij*, Keller / vt hodie, ita olim ſuberant Præfectis, quos Germani vocant Amptmann / Alamanni corrupta voce Amman / tum *Villicos maiores*, vel ſimpliciter *Maiores*, ſicut dictum. Burckardus capit. octauo: *Miniſteriales optimos manſus curiarum noſtrarum eligebant*, *Cellerarii Eccleſiæ iura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant*, &c. Huiusmodi *Cellerarius* à Regibus quoque Iudæorum conſtitutos ac diſtributos fuiſſe, paret ex 2. Paralipomen. 8. verſicul. 4. & 6. & capit. 11. verſicul. 11. 12. & 17. *Cellariatus*, Kellerey.

Curtes] *curias* vocat Burckardus & Fabarienſis, id eſt *colonias*, Höf / in quibusdam Alamanniæ locis Gurt. Legitur cum alibi in his hiſtoriis, tum apud Fabarienſem capit. 13. 16. 20. &c. Cæſarius Haiſterbacenſis libro Exemplorum: *Et curtibus Eccleſiæ, quæ neceſſaria erant, tam in aratris, quam in pecoribus ſiue expenſis, ipſe quaſi ſolus vniuerſa prouideret.* *Curtinum* pro curte ruſtica apud Auctorem Deſtructorii vitiorum non ſemel. Significat autem *Curtis* vel *chortis* proprie numerum hominum aliquo in loco congregatorum. Franci eo nomine familiam initio intellegebant, id eſt ſeruorum mancipiorumque cohortes. Quæ quia plurimum ruri, vt agros colerent, inde fieri potuit, vt prædia ruſtica συνεκδοχικῶς eo nomine nuncuparentur.

An veteres Franci Latinorum Prouincialium *Hortum* ad pronuntiationem ſuam detorquentes mutarunt in *chortum* vel *Chortem*, poſtinde *Courtis* deleta aſpiratione, vel *Curtis*, quo prædium ruſticum intellegunt? Valde fluctuat animus meus in origine huius vocis: & vtra ſit potior, iudicent doctiores, & vel alterutri harum, vel illi quam infra propoſiturus ſum, fundi fiant potiores. In vetuſtis Tabulis ac Hiſtoriis *Curtium* appellatione venit poſſeſſio quædam integri ſtatus, vt I C.ti loquuntur, hoc eſt, pleni iuris, cum adiacentibus mancipiis, pecoribus, fructibus, & omni iure

iure ſuo. Quo nomine & iurisdictio interdum comprehenditur, & ea fere, quæ caret imperio. Alieniſſima enim ſuere tam à Monaſteriis quam priuatis hominibus imperia vel mera vel mixta.

IN CAPVT V.

Gladium, quem Chuono tunc, vt moris eſt, gerebat) Quia gladio cingi proprium illo ſæculo nobilitatis, vt modo dictum, inſigne. Quod adimebatur illis, qui infamia notati. Qui mos apud Alamannos noſtros durat adhuc, dicuntque ehr vnd wehrloß machen.

Præſtationes militibus ſuis petiuit) Tributa pro exercitu, qui in Italiam duceretur, conſcribendo exegit. *Præſtationes* Kriegsſtür / tributa, quæ ad expeditionem faciendam à Dominis exiguntur, à vaſallis præſtantur. *Expeditionem* dixit Burkhardus cap. vlt.

Piltris loricæ fiunt) Fortaſſis legend. *filtris*, id eſt filis vel funiculis. Balbus Catholico. *Filtrum, filum dicitur; quia ex filis, id eſt pilis animalium fiat. vnde filtratus.* Cuiusmodi loricas perueteres ex funiculis orbiculatim contextas, quas lineas vocabant, & alias vidimus, & parens meus piæ memoriæ in armario ſuo à maioribus acceptam antiquitatis cauſa quam religioſiſſime cuſtodiebat. Nec Alamannis, ſed aliis etiam gentibus antiquitus in vſu. Nam Alexandrum lorica linea vſum auctor eſt Plutarchus in eius Vita. Et thoracibus lineis Græcos pugnaſſe teſtis eſt Homerus. Iphicrates quoque *genus loricarum* mutauit, *& pro ferreis atq; aënis linteas dedit*, vt ſcribit Aem. Probus, ſiue is Corn. Nepos ſit, in lib. de vita Excellent. Imperat.

Wannis ſcuta ſimulantur) Vanni pro ſcutis erant. Eſt autem *vannus*, vt Papias definit, *inſtrumentum de vimine factum in modum ſcuti.* Priſcos Germanos ſcuta geſtitaſſe viminea auctor eſt Corn. Tacitus, & nos docuimus Animaduerſionibus ad Tyrolem Scotorum Regem.

Sparrones & fuſtes acutæ focis prædurantur) *Fuſtes* in armorum generibus etiam Cyprianus Thaſcius poſuit epiſtol. quinquageſima quinta. *Fuſtes & lapides*, inquit, *& gladios, quos verbis parricidialibus iactabant, non perhorreſcimus.* Et Salluſt. Catilin. appoſite ad hunc locum: *Cæteri, vt quemque caſus armauerat, ſparos aut lanceas, alii praacutas ſudes portabant*, Ait, *focis prædurantur*, vt apud Poetam: —*Sudibusque præuſtis. Sparrones*, ſpari, ſparen.

Sintrianum) Ita reſtituimus locum in vett. codd. corruptiſſimum, in quibus *ſint tria vnum* legitur, ſimiliter infra capit. decimo quarto, in Keroldo Monacho. *Sintrianus*, qui & *Sintria*, nobis Alamannis Sitter vel Zitter / fluuius eſt rapidiſſimus, in ſummis Alpibus Abbatiscellenſium oriens Alpiſaxum inter & montem Chronium, & in defluxu ſuperiorem Turgouiam perluens, tandem ad oppidum Epiſcopicellam Turiæ commiſcetur.

De tribus fluuiis in vnum confluentibus) Ergo dictus Sintrianus, quod tria flumina fiant vnum. quorum vnus, *Fluſa* dictus, der Fluß / ex monte Chronio: alter *Weisbacha* e Suandio: tertius *Bærbacha* Brylliſovvo delapſi confluunt. Porro Stumpfius aliud adfert veriverbium. Arbitratur, *Sitteram* dictam quaſi *Zitteram*, à tremendo & horribili eius per ſaxa atq; rupes delapſu, Chronic. lib. 5. cap. 23.

Fitque

Fitq; caſtellum, vt S. Trinitati decuit, fortiſſimum.) Quodnam hoc caſtellum fuerit, nuſpiam eſt expreſſum. Hepidannus in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 31. ait *munitionem* fuiſſe *vnius miliarii à monaſterio*, ſcil. Heluetici. Mihi quidem, cum rationes locorum conſidero, videtur in Alpibus extructum natura locoq; munitis, aduerſus hoſtium tam immanium irruptiones. Nec dubito, quin *Clanx* fuerit fortiſſimum illud atque munitiſſimum ad Sintriam in Rhæticis Alpibus caſtrũ probo milliario Heluetico ſuprà S. Galli Monaſterium. Huic enim loco, non alii, conuenit deſcriptio ſequens; *Audita caſtelli natura quòd obſideri non poſſit, locum autem longo collo & artiſſimo impugnantibus maximo damno certoq; periculo adibilem*, &c. Deinde narrans Engilberti Abbatis in explorandis hoſtibus audaciam, ait eum per ſumma montium ad caſtellum rediiſſe: *Montem proximum*, inquit, *ſuperant, caſtellumq; per auia nota celeres tandem reuiſunt.* Et de presbytero ac Heribaldo Monacho Vngaros fugientibus verba faciens, ſcribit eos cacumẽ proximi montis occupaſſe, vnde caſtellum potuerint conſpicere. Quæ certè, niſi de Abbatiscellanis montibus, quum alii nulli ſint, non intellegi poſſunt. Sed & illud opinionem noſtram confirmat, quòd ad hoc caſtellũ in ſummis maximisq; periculis ſuis Abbates ſemper confugere ſoliti, ſeſeq; in eo contra hoſtiũ vim atq; impetus continentes tueri. Vnde & *Abbatis Cellæ* nomen accepit, quo modo *Epiſcopi Cella* in Turgouia à frequenti conuerſatione Epiſcopi Conſtantienſis. Tandem ab Abbate haut ſcio quo cum certis quibuſdam prædiis in beneficium conceditur Monaſterii cuidã miniſteriali, cuius poſteriori ex loco ſe von Klanx cognominauere. Rudolph. de Clanx *miles* (quo nomine equeſtris homo ſiue nobilis intellegitur) teſtis eſt in quodam inſtrumento Fabarienſi Monaſterio dato, A. D. 1257. de eius deſtructione, vide quæ diligenter ac ſollerter collegit Stumpfius in Chronic.

Capella citata fit oratorium) *Citata*, id eſt citò atq; celeriter à feſtinantibus fratribus extructa atq; ædificata.

Et dyptichiis capſæ) Leg. diptychis. *Diptycha* in veteri Eccleſia duæ tabulæ erant, quorum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebant, quæ in miſſa recitabantur: tralato vocabulo ab oſtreorum diptycho, cuius mentio apud Ambroſium Hexamer. lib. 5. cap. 8. Ex his eradebantur, qui poſt mortem anathemizarentur. Dionyſius Areopagita Eccleſiaſt. Hierarch. c. 3. *Cum omnes ſe inter ſe ſalutauerunt, myſtica ſanctorum* δυπτείχων *recitatio fiat.* Loquitur de συνάξεως λειτουργίᾳ. Iacobus Diaconus vita S. Pelagiæ; *Quo illa audito, ſtatim transmiſit diptycum tabularum per eoſdem pueros ita cõtinentem; Sancto diſcipulo Christi peccatrix & diſcipula Diaboli. Audiui de Deo tuo, quod cælos inclinauit & deſcendit ſuper terram*, &c. *Diptychum* vocat epiſtolium, quo Pelagia conuerſionem & baptiſmum ac communionem ſanctorum in diptychis comprehenſorum à B. Nonno Epiſcopo Heliopolitano flagitauit. Formulam orandi *ſuper* recitata *Diptycha* hanc in Sacramentario ſuo tradit Gregorius M. *memento etiam famulorum tuorum, qui nos præceſſerunt & dormierunt in ſomno pacis.* Plura de his Iacob. Pamelius in Cyprian. epiſt. 66. & Lithurg. Tom. 1. pag. 626. Cuiacius obſeruat. lib. 4. cap. 27. Gothofredus ad L. 7. §. 5. C. *de ſumma Trinit. & fid. Cathol.* Gregorius XIII. P. R. ad Gratianum 24. q. 2. c. vl. & nos in Notis ad Prudentii *Diptychon*, quod perperam hactenus Amoeno cuidam tributum. Ekkehardus & alii eius temporis Scriptores *Diptycha* vocant libros anniuerſarios, in quibus eorum nomina perſcripta, qui pro ſuæ aliquid animæ remedio Monachis & Clericis legaſſent: cuſtodiæ quorum *capſæ* iſtę paratæ.

Ciborium Othmari) Intrà, *Ciborium S. Othmari argento veſtitum nudant.*

Mentio eius & alibi. Athenæus; Κιβώριον, ποτηρίου γένος, οἷον σκυφίον. An flaſconē illū paruum intellegit, quo de Walafridus in vita Othmari cap. 9. Balbus Catholico; *Ciborium, quoddam vas ad cibos deferendos.* Confundit *ciborium cum ciborio.* Pompeius Feſtus; *Cibus appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt,* κιβώτιον *appellant.* Orus Mileſius in Etymologico apud Fuluium Vrſinum Notis in Feſtum: Κιβωτὸς ὤφειλε διὰ τοῦ ει δίφθ, διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ, &c. ἴσως ἡ παρὰ τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφήν, καὶ κίβεσις ἡ πήρα. ἢ ἡ κιβωτὸς παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐκεῖ τὴν βόσιν.

Corium ad calceos Camerarius hoc anno non dedit) Habuerunt Monaſteria ditiora etiam officiales ſuos Monachos magnæ exiſtimationis, & propriis beneficiis dotatos. Qui & proprios ſacerdotes velut ancillares duos an tres habuerunt, & ſcholares totidem: item priua ſigilla, & poſſeſſiones priuas, &c. vt in Chartis eſt videre. Fuere autē *Decani, Præpoſiti, Cuſtos, Sacratarius, Cellarius* vel *Cellerarius, Camerarius, Portarius* ſiue *Portanarius* aut *Portnarius, Hoſputarius* vel *Hoſpitalarius, Ædituarius,* &c. Et hæ officiales perſonæ fere cum Abbate ad firmandas donationes aut concambia facienda, etiā in longinqua loca iuerunt. Et videntur à tempore Othmari duraſſe, atq; adeò cū Abbatia inſtituti. Nam ante Cozbertum Abbatem iam illi omnes leguntur in Chartis.

Primipilares) Capitanei, tribuni, ductores. Statim poſt; *Primipilares clauſtri planiciem tenentes omni copia cōmutantur.* Quos mox vocat *Principes,* id eſt Ductores, Hoptleuth; Effuſa *laticia ſaltant coram Principibus & luctantur.* Illico; *Prouoluitur miſer Principum cum lacrimis pedibus.*

Cellario) Cella, Keller. Brito Synonymis;

Dic Cellaria, promptuaria, dic apothecas.

Kerardus Monachus Augienſis Synonymis; *Cellarium, penus, pincerna, hypotheca,* Lego, *apotheca.* Vetus interpres Canticor. 1. *Introduxit me Rex in cellaria ſua.* Ionas Abbas in vita Columbani; *Vas quod typrum vocant ad Cellarium apportauit.* Walafridus in vita Galli lib. 1. cap. 11. *De paruo Cellario panem integrum famulantibus porrexit.*

Vſque ad ſigillos adhuc plena) *Sigillus,* nobis Alamannis Sigel / eſt epiſtomium vaſis vel obturaculum, quod orificio, vt Apuleius loquitur, vel ori ſummo dolii inſeritur, illudq; obſtruit, ſic dictum, quia olim vaſa ſignabantur. Cuius rei habes elegantem locum in Facetiis Hieroclis Philoſophi, quas ante annum vulgauimus, cap. 16.

Minare) Verbum vſurpatum Apuleio quoque & aliis elegantioris notæ Scriptoribus, quos notauit P. Coluius in Notis. Infra hoc cap. *Boum paribus copioſis pariq; tractu minatis.* Auctor Mamatracti in Iſaiæ cap. 20. *Minabit, ducet.* Seilo Magiſter in Different.

Dum grex minatur, lupus illi dente minatur.

Gaius quidam Grammatiſta in Catholico laudatus;

Troia minans cecidit non ſe bene minans.

Balbus Catholico; *Minare, compellere vel ducere.* D. Hieron. *Me minauit & abduxit in tenebras, & non in lucem.* Hinc Francorum *mener* & *pourmener,* q; & *promener.*

Retinaculorum) *Retinacula,* ſunt ſiphunculi ſeu fiſtulæ, quæ dolio immiſſæ liquorem reddunt, Zapf: *feraculum* vocat Theodorus in vita Magni, vbi vide Gloſſas.

Cumq; more ſuo ſuper viride fœnum ſinguli ad prandendum abſque ſedilibus recumberent) More videlicet Orientalium populorum, qui cibum ſumpturi non aſſident menſis, vt nos Occidentales, ſed tapetibus, ſi diuites; fœno aut ſtramine ſtratis, ſi tenues, humi accumbunt. Quem morem Turcæ necdum amiſerunt.

Abſque

Abſque ſedilibus recumberent) Sedile, Alamannis Sidel/ olim ſedale. Otfrydus Wiſſenburgenſis ad Salomonem Epiſcopum Conſtantienſem;

Eher Biſcof iſt nun ediles
Koſtenzero ſedales id eſt, ſedilis, ſedis, Stuls. Videndus Achilles Gaſſarus in Dictionario priſcarum vocum.

Plenis cuppis) Kuoffen / *couppe* Francis. Ioſ. Scaliger. Annotat. in Copam; *Cuppæ quidem vaſa vinaria, ſed quæ muſtum è torculari excipiunt, non quibus ad bibendum vtimur: quamquam hodie in vulgari ſermone nomen cupparum in generibus cyathorum vſurpemus.*

Ludicrum, quod Teutones pichin vocant) Qualis iſte luſus, aut quid *pichin* hoc loco ſignificet, vt ſcirem, ei rei operam dabam. Apud Belgas *pickelen* vocantur aſtragali ſeu tali luſorii. Sed nihil ad cultellos. Apud Alamannos hodie luſus eſt in vſu, qui cultellis fit, vocaturq; Pecken, ſiue Picken/ & modum fit ad iſtum. Culter à talis vſq; ad verticem ſingulis membris vni poſt alterum admouetur cuſpide. Dein capulo compræhenſus omni niſu & ex ſumma vi rotatur terram verſus. ſi mucrone infixus ſteterit erecte, proſper eſt iactus: ſin capulo inciderit, malus. Verum ne iſte quidem videtur huic loco poſſe accommodari. Marquardus Freherus, nobiliſſimus ſimul & eruditiſſimus, Palatini Septemuiri Conſiliarius, pro *pichin* legend. cenſet *picken*, quod in vet. Gloſſario exponitur *ſcabere, pungere.* εὐςόχως, opinor. Videtur namq; luſus fuiſſe in conuiuiis & hilaribus vſurpatus, quo eius, quem ei rei alligabant, vt riſum iocumq; facerent, verticem non aduertentis radebant.

Monaſterio omiſſo villæ domos &c.) Ergo nondum erat oppidum in loco S. Galli, ſed tantum villa, cuius appellatione huius ævi ſcriptores intellegunt vicos celebriores. Quod haut diu poſt ſub Annone Abbate contra huiuſmodi hoſtium invaſiones muris cinctum & foſſatis circumdatum A. D. 954. vt exſertim ſcribit Ekkehardus infra cap. 8.

Caſtellani] Præſidiarii in Caſtello milites, qua notione vtitur & Burckhardus cap. 7. Alioqui *Caſtellani* dicuntur Domini Caſtrorum, nobiles in Caſtellis habitantes. Apud Sclauos Polonos ſunt Caſtrorum Regiorum Præfecti atq; Præſides. Et ſic vſurpauit Marcellinus Presbyter in vita S. Suuiberti Epiſcopi cap. 7. *Ob defenſionem Caſtellani Traiectenſis.* id eſt, Præfecti. *Chatellain* Francis, ſed nomine ad eos delato, qui apud Heluetios *Ammani* in villis.

Hoſtium inuaſionis primicerius] ad hoſtes inuadendos & explorandos primus auctor, & anteſignanus ipſe atque ductor, *ſignifer* cap. 11. *Conſeſſum collegii noſtri ſignifer aggreſſus eſt, Brito Synonymis,*

*Signifer, anteq; ſignanus**, *rem ſignat eandem,*
His primicerius, vexillifer aſſociantur,
Primus pila gerens primipilus comes iſtis.

**Ita legen. non ſignarius, vt in vulgar. codicibus.*

De nobilibus enim ille natus] puta Comitibus Dilingenſibus, vt in illis vitis perſcriptum eſt, quas Welſerus noſter edidit.

Continentiæque ſtropheo, id eſt cingulo virginali] Poſteriora verba videntur eſſe à manu lectoris, qui ea in margine annotauerat, ab imperito librario in textum recepta, vt alia in his libris ſexcenta. Porrò interpretationem confirmat Balbus Catholico: *Strophium dicitur pallium virginale.*

Puluillum] lectiſternium, vt ipſemet Ekkehardus interpretatur, id eſt culcita, quæ in lecto ſubſternitur, vt ei incumbamus. Imperite dictum, cum *puluillus* ſit προσκεφάλαιον, quod vocant Erotianus & Philoxenus Hoptküſſelin/ cuius primi-

primitiuum *paluinus*, Pfülben Alamannis, pro Pfülwen/mutato w. in b. ſollemni noſtræ gentis more. Placiades, ſiue is Placidus ſit, Gloſſis ab Roberto Conſtantino in Suppleměto citatis; *Puluinus, priuati hominis ceruical ſiue culcital: Puluinar verò ac puluinaria Principum ſunt vel Regum, id eſt lectiſternia.*

Tali ille lectiſternio) pro ſtragula vel ſtramento lecti. Auctor Hiſtoriæ de S. Findano, cap. 4. *Pro lectiſterniis lapides velatos pauſans corpori occulte ſuppoſuit.*

Graphio) Kerardus Augienſis Synonym. *Graphius, ſtylus, calamus, pugilaris.* Brito Synonymis;

Sunt graphium, ſtilus, & calamus, Scriptoribus apta:
Atq; pugillaris fertur capiente pugillo.

Hinc *Graphiarius* pro ſcriba, Cancellario.

Sub capula) Balbus Catholico; *Capula, parua capa. Capa, ornamentum capitis.* Neſtor Nouarienſis Lexico; *Capula, genus eſt veſtis.*

Mi ſodes care] *Sodes* pro ſodali, à Barbaris dictum, docemur ab Vgutione. Et Balbus Catholico inquit; *Quod quidam dicunt, quod ſodes tantum valet, quantum ſocius, omni caret ratione.* Vnde patet errorem hunc eſſe vetuſtum, qui mihi videtur ex compendio ſcripturæ natus, *ſods*, quo notatur *ſodalis*. Supra cap. 1. de Salomone; *Quo in conclaui tuo vteris mihi, ſodes, tribue.* Verba ſunt Hattonis Archiepiſcopi Magontienſis ad Salomonem ſodalem ſuum. Infra cap. vlt. de Notkero Abbate; *Bene, ille ait, mi ſodes, narras.* Aldhelmus diſcipulus Bonifacii Archiepiſcopi in carmine 4. Epiſt. 69. *Phile Chriſti chariſſime, Cingo amoris vinculo, Olim ſodes ſanctiſſime.*

Quam decenter tibi clypei faſcia inſidet) *Clypei faſcia*, Schiltlór / quo pacto galeæ faſcia, Helmlór & Brůnlór. Vide animaduerſiones noſtras ad Winsbeckium.

Non longe à monaſterio Pons altus] In ſilua, ea via qua Conſtantiam itur, die Langbrůck/ olim Pontalt dictus.

Bozanarium ſuum expectanti) An ſic vocat aurigam, qui boues agebat? Quod ſi eſt, legědum erit *bozagmarium*, ἀντὶ τοῦ *boſſagmarium*. Balbus Catholico; *Sagma à ſagum dicitur, quæ corrupte vulgo dicitur ſauma vel ſalma, id eſt ſelli, vel pondus, vel ſarcina, quæ ſuper ſellam ponitur; & dicitur à ſtratu ſagorum, id eſt ſellarum, vel quia ſellæ ſago ſolent ſterni. Vnde ſagmarius, id eſt caballus: & hæc ſagmaria, id eſt equa vel mula: vel vt generaliter dicam quodlibet iumentum poteſt dici ſagmarius vel ſagmaria, pro diuerſitate ſexuum.* Nec iumentum ſolum, ſed & qui iumentum agit. In Deſtructorio vitiorum ca. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum vt ſeminaret; ſed boues, vt ſolebant, non arabant, imo pro poſſe recalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boues autem vociferati ſunt contra eum dicentes; Maledicte, qua de cauſa percutis nos, quia ſemper ſeruiuimus tibi? Quibus ſagmarius, cupio arare pratum, vt mihi & vobis cibum tribuat.* &c. Quibus locis omnibus perperam in vulgatis codicibus *& ſagina & ſaginarius*, &c. excuſum eſt. Ergo pro illorum verbis, *aſinus ſagmarius*, Sackträger: *Bos ſagmarius*, clitellarius, Saumor: *equus ſagmarius* Saumroß. Sed coniunctis vocibus, *bozagmarius* pro bubulco vel agitatore, Säumer/ Ochſenſäumer. Quod ſi cui minus placet, is conſideret, an ſcribi oporteat, *boſtanarium*, id eſt morticinia boum. Iam enim de caſu boum ad Epiſcopum relatum erat, qui propterea anxius exſpectabat morticinia proſtratorum & à curru ſuffocatorum ſuorum boum. Id quod innuere videntur ea, quæ ſequuntur verba; *Adiumenta nectentes Epiſcopo boſtanarium ſuum exſpectanti deferunt, & integra omnia & ſana oſtendunt. Laudes Deo cum fratribus tandem vir Dei publice perſoluens*, &c. Deriuatũ nomẽ à *boſtar*. Vgutio Glo. *Boſtar, locus vbi boues*

ſtant,

ſtant, ſtabulum. Dicitur etiã boſtar, locus vbi corpora boum comburuntur. Papias Gloſ. *Boſtar, locus vbi comburuntur corpora boum, vel ſtatio boum.* Itaq; *boſtanarium,* quod ad boſtar deducendum ſit. Sed hæc arbitraria ſunto, non definitiua.

Vt mos nobis eſt, cappa illa aquilifera indutus) Aquila imperiali inſignita & acupicta, in ſignum eius libertatis, quæ præter Imperatorem non agnoſcit ſuperiorem. Hac in proceſſionibus publicis ſplendidioribus Abbas vel eius loco Epiſcopus, ſi qui adeſſet, cui honorem illum cederet Abbas, indutus reliquias eius Sancti, ad quem proceſſio fiebat, baiulabat. Infra cap. 10. ait Hadwiga Sueuiæ Dux; *S. Galli locus Imperialis libertatis quum ſit, meiq; regiminis, immunitatis priuilegio pollet,* &c. Et ibidem eodem loco; *Si Regiæ libertatis Abbatem,* &c. Et aliis locis perſæpe huius libertatis fit mentio.

Capitio cappæ impoſito) Differunt *capitium, caputium,* & *cappa. Capitium* ad os tunicæ collum circumamicit humeris iniectum, veteribus Alamannis Goller/ quaſi *collare,* quam vocem Germani adhuc retinent, noſtrates Alamanni pro eo dicunt Halßmantel. Et fuit vſus capitiorum etiam mea memoria, qui iam prorſus obſoleuit. Nam quod nunc eo nomine appellant veſtimenti genus, plane à veteri illo diuerſum eſt. Hoc totos humeros, dorſum atq; pectus tegit: illud collũ modo circumcingebat, vt in antiquis picturis videmus. Romanis tamen videtur *capitium* fuiſſe id, quod nunc dicimus Goller. Sic enim ſcribit Varro lib. 4. de Ling. Lat. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id eſt, vt antiqui dicebãt, indutu comprahendit.* Quo cum facit Nonius cap. 14. num. 37. Pro noſtro collari Auctor Mamotracti; *Capitium, quod eſt circa collum.* Græcis περιςόμιον, vt apud Septuaginta Exod. 28. & Iob. 30. ὥσπερ περιςόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε. Latinus interpres; *Et quaſi capitio tunicæ ſuccinxerũt me.* Ex quo loco Balbus Catholico; *Capitium, os tunicæ vel alterius veſtis, vnde caput immittitur.* Peruerſe. Nam *capitium tunicæ* Hebraiſmus eſt, pro capitio tunicali, vt ita loquar, id eſt eo quod tunicæ inſtar pectus *tegit,* vt dicto loco inquit Varro. *Caputiũ* pro pileo. Codinus Curopalates de Offic. Conſt. Ἀφαιροῦντες τὰ ἑαυτῶν καπούτζια γονατίζουσι δεύτερον. Balbus tamẽ Catholico; *Caputium idem quod capa.* Quo modo legendum videtur infra c. 14. *Et caputium capiti imponens.* vbi o. libb. quos vidi *capitium* non recte videntur habere. Italis *capuccio*: vnde Fratres *Capuccini* ex ordine Franciſcanorum nomen poſſident. Eſt verò propriè *caputium* ea cappa, quæ tunicæ cohæret, in humerum reiecta. *Cappa* autem, capitis tegmen à tunica ſeparatum, cucullus, Gugel/ *capello* Italis, Germanis Kappen/ Alamannis Schlappen. Walafridus in vita S. Othmari cap. 2. *Ita vt interdum ſine tunica ſola cappa contectus ad Monaſterium remearet.* Wandelbertus in vita S. Goaris; *Ingreſſus cœpit quaquauerſum aſpicere, ſi forte eſſet locus, vbi poſſet capam ſuam pendere vel abſcondere,* &c. *Cumq; appropinquaſſet ad radium Solis demonſtratum ſpeciem groſſioris perticæ prætẽdentis, appendit capam ſuam ſuper ipſum radium,* &c. Anonymus in vita S. Machutis; *Et vt poſſet melius ac leuius operari, capam in quodam loco vineæ diſpoſuit: peractoq; labore cum vellet capam iterum induere, inuentum eſt in ea cuiuſdam ouum auiculæ,* &c. Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſt. 125. ad Folricum; *Minas prædonum, quibus vaſtatis longe lateque celeberrimis locis etiam ſedem. Negotiatorum cappas ſe petiturum iactabãt.* Locus eſt corruptiſſimus, & hoc pacto perſanandus; *qui v. l. l. cel. loc. etiam ſedem noſtram & otiatorum cappas ſ. p. iactabant, ſubuertit, ac eos,* &c. De *cappa S. Martini* nota res eſt vel ex vno Walafridi libro De reb. ad miſſam ſpectãtib. Vnde illa ſunt petita, quæ ſcribit Notkerus Balbulus, vti ego exiſtimo, vt alii, Wernherus S. Galli Monachus in vita Caroli M. lib. 1. cap. 4. *Quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit; quo nomine Reges Francorum propter cappam S. Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem & hoſtium oppreſſionem iugiter ad bella portabant, ſan-*

Ctaſua appellare ſolebant. Videndus Rigaltius in Gloſſar. Tactico Mixobarbaro.

De mercato) foro, ab dem Marckt, da mercato Italis. Infra cap. 16. *Hoſpitio ſibimet qua poſſet petito de mercato ſe curare.*

Carrucarium) *Carrucarius*, qui carruca vehitur: *Carrucator*, qui vehit. *Carrucare*, vehere. Paulus Diaconus in vita S. Arnulphi; *Vbicumque neceſſe eſſet fruges ſaccis impoſitas ad monaſterium carrucaret.*

Seram iſtam adhuc impunitam mihi dona) An *ſeram*, quia ſero ad ordinem peruenit, nec diu adhuc in eo ſtetit permanſitq;? Imo *ſeram*, id eſt pœnitentem, dolentem, atq; cruciantem ſeſe propter patratum cum Hugone Comite inceſtum. *Ser* Alamannis, dolor, cruciatus, weetag/ liden. Protrita vox Otfrydo Wiſſenburgenſi in eo libro, quem Gratiam Dei Theotiſce præſcripſit, Notkero Labioni (hic enim auctor eſt, non Balbulus, vt falſo hactenus opinatus ſum) in Pſalterio Barbarico, Willeramo Abbati in Cantico Canticorum, Rudolpho ab Ems in Paraphraſi Veteris Teſtamẽti, cuius Flaccius Illyricus & Theodorus Bibliander meminere, & ab heredibus Schobingeri noſtri deſideratiſſimæ memoriæ viri poſſidetur, Strikero in Geſtis Caroli M. & Ruolandi, Grauenbergio in Wigolaiſo, & apud C L I V. illos veteres Poetas, quorum volumen ſoleo Aulicum & antiquitatis Germanicæ theſaurum appellare, Kero Monachus Lexico; **Dolum, ſeer, Dolentum, ſerazzantan.* Otfrydus lib 3. cap. 4. de Paralytico;

Dolum pro dolore dixit, cuius notionis exempla apud Sauaronem notis in Sydonium.

Thaz er lag ziware
In themo ſelben ſere. Et in fine de Ieſu Saluatore;
Thaz er was ther heilant/
Ther inan thes ſeres inbant. Et aliis millenis locis.

Porro Freherus noſter pro *ſeram* legendum cenſet *miſeram*. Iudicet Lector.

Quaſi perluſtrium fecerant) vt omnia vndiq; eſſent perlucida & clara. *Perluſtrium* dixit, ſicut alibi *diſturbium*, pro perluſtratione ac diſturbatione.

Per omnes circumquaq; munitiones] munimenta, caſtra munita, quæ *fortalicia* vocant alii, Francis *fort*, Italis *forte* & *fortezza*, Feſte oder Veſtung.

Defenſaculo) defenſioni & munitioni. Vgutio Gloſ. *Defenſaculum, defenſio, vel id quod defendit.*

Schvvartzvvalde] *Nigra ſilua*, quæ & *Hercynia* & *Baccenis*.

Iuræq; ſiluam) montem ſiluoſum, qui Ratperto, Walafrido, Wettino, & Theodoro *Vogeſus*. In M S S. *Iuriſque* erat, quod nos bene, vt arbitramur, commutauimus.

Fillones illi fugitiui] An villones, id eſt villani, villain, die landtflüchtige ſchälmen/ nebulones fugitiui? Auctor Deſtructorii vitiorum, in fab. Lupi & Agni; *Hinc clamauit lupus, An loqueris furcifer, id eſt villane? & deuorauit.* Nugæ, & obaudio Freherum *Fillones* exponentem verberones, à veteri verbo *fillen*, Otfrydo, Notkero Labioni, aliis frequens, pro *cædere, flagellare, fuſtigare.* *An latrones & prædones?*

Arelato vendidit) in regnum Arelatenſe.

IN CAP. VI.

THIETO) Qui & *Thiato*, verum in antiquis Tabulis *Thioto*.

Coronati inſpectu) Imperatoris. Sic *Corona* pro imperio & regno. Vnde Francorum phraſes, *attenter contra la couronne*, *tourbateur de la couronne*, &c.

Exactoribus, quos circatores vocamus) Circatores ſunt, quos nunc in ſcholis corycæos appellant, Alamannorum ſcholaſtici Caſalantes, qui occulte & clamdeſtino ſubauſcultant quid dicatur, quid agatur. *Exactores* dicti, quod pœnas à Magiſtro exigant in pueros. Infra cap. 16. *Si deliquiſſent, à magiſtris exacti vapulabant.*

In domiciliis curtis Abbatis) Domicilia, conclauia. *Curtis*, aula vel palatium, Pfallentz/ de quo ſupra ad Ratpert. cap. 8.

Hartmotiq; aurea talenta) Talentorum verbo generaliter vſus eſt, pro theſauro, ſiue pro auro argentoue.

IN CAP. VII.

ERROVAGARI) *Errouagus*, vna voce, erro inſtabilis & vagus. *Errouagari*, vagabundum errare, diſpalare, in nullo certo loco conſiſtere, hinc inde diſcurrere, Alamannis Jrrwagen/ eadem & compoſitione & origine. Sunt enim hæc & alia id genus verba Romanorum in Alamannia reliquiæ, aut certe à Rhætis illata.

Victor autem rebellio factus) Rhætiſmus. Nam Rhætis, atq; adeo Italis omnibus, *ribello* dicitur rebellis. Fuit autem Victor iſte *Rhætus*, ſeu, vt Ekkehardus loquitur, *Rhetianus*.

IN CAP. VIII.

PARATVRAS *ſanctuarii)* Vaſa precioſa in ſanctuario repoſita. Auctor Mamotracti *apparatum* vocat, in 2. Paralip. 5. *Id eſt apparatum eorum, quæ erant cum ipſa & circa ipſam.* Conradus Fabarienſ. cap. 4. in fin. *Maximum Eccleſia per ipſum excepit incommodum in paraturis miro ſumptu deauratis XVIII. crematis*, &c.

Retianus & minus Teutonus) Rhæti enim corrupta lingua Italica vtuntur, ij potiſſimum qui vls Curiam habitant, quos nos Alamanni Churwälſchen/ hoc eſt, *Curienſes Italos*, ipſi vero *Romanos* ſemet appellant. Parilis conditio Equeſtrium in Allobrogia ad lacum Lemannum, qui nunc Caballæſiani, & cōfinium Valleſianorum, qui corrupta vtuntur lingua Gallica, quam *Romanam* ipſi vocant, & ſe *Romane loqui*, quod ſuo idiomate *parlar Roman*. Vtraq; lingua, & Rhætica & Allobrogica, quas hodie *Curienſem* & *Sabaudicam* nominant, Prouincialis Latinæ vulgaris videntur eſſe reliquiæ. Fuit enim ab Romanis in Prouinciæ formam redacta cum Rhætia ſuperior, tum Allobrogia, cuius tunc pars Delphinatus. Hinc eſt quod fabuloſa poemata veteri lingua Gallica, quæ propius accedebat ad Romanam, id eſt Latinam, quamue Equeſtres ita repræſentant, vt veterem Alamannicam Heluetii, perſcripta vocentur *les Romans*. Porro Rhætica lingua inter annos ducentos plurimum interiit, Alamannica indies inualeſcente, vt hodie nedum Curiani, verum & qui remotiores ſunt, Alamannice loquantur, qui haut longe ſupra centum annos Italice fabantur, ſi modo corruptiſſima illorum lingua Italica eſt cenſenda.

Et certis coniecturis ducor vt exiſtimem, Rhæticã illam veterem linguã ſeſe quondam vſque ad Cluſuras, quæ nunc ab Alamannis 𝔥𝔦𝔯𝔱𝔷𝔢𝔫ſ𝔭𝔯𝔲𝔫𝔤 à cerui canibus agitati (vt fama perhibet) tranſſultu nominantur, ſemimiliario Heluetico infra Baronatum Saxenſem, extendiſſe. Quod autem Tſchudus putat eam linguam eſſe Thuſcam, licet corruptam, caret ratione & auctoritate.

IN CAP. IX.

EKKEHARDVS *Decanus*) Ex nobili familia *de Ionſchvvyl*, vt ſcribit Stumpfius lib. 5. c. 5. Quod quo auctore affirmet, mihi non liquet. Nã ꝙ infra dicitur, *Ionſvvilare* requiſiuiſſe & tenuiſſe, non videtur valde eius opinioni conducere: quum conſtet, Decanos ac Præpoſitos multa prædia peculio ſuo acquiſiuiſſe & poſſediſſe, quæ verò familiaria aut gentilitia nõ erant. An *requiſiuit* aditione hereditatis, *& tenuit* iure poſſeſſorio ſiue hereditarió? An fratribus & nepotibus ſuis moriens reliquit, qui inde cognomen ſibi poſteriſq; ſuis poſtea demum nacti fuerint? Illud magis fuit Stumpfio & Vadiano viſum, quos interim ſequimur.

Capituli domum) Balbus Catholico; *Capitulum dicitur quandoque locus ille, in quem conueniunt Clauſtrales: quandoque illa congregatio Clauſtralium.* Ibidem; *Capitolium dicitur à capitulum, quia ibi conueniebant Senatores, ſicut in capitulo Clauſtrales: vel quia ibi conueniebant capita ciuitatis.* Et hæc poſtrema ratio veriſſimum tradit Capituli ἔτυμον. Nempe *Capitulum* eſt concilium vel ſenatus Principum ac Primorum regni, ciuitatis, aut collegii alicuius. Hinc *Capitularia* dicta leges, quæ in capitulo communi Primorum conſenſu conſtituuntur & ordinantur. Vnde, quia in Monaſteriorum & Collegiorũ capitulis plerumq; vitioſi emendabantur, delinquentes corrigebantur, nata Germanorum phraſis 𝔢𝔦𝔫𝔢𝔫 𝔎𝔞𝔭𝔦𝔱𝔢𝔩𝔫/aut etiam 𝔎𝔞𝔭𝔦𝔱𝔢𝔩 𝔩𝔢ſ𝔢𝔫/pro obiurgare ac corrigere.

Armentariorum) Vgutio; *Armentarius, cuſtos armenti, ſiue animalium de armento.* Vetus interpres Amoſi Prophetæ cap. 7. Walafridus in vita Galli lib. 2. cap. 23.

Magalia) D. Hieronymus Commentar. in Prophetam Amos; *Agreſtes caſas & furnorum ſimiles Aphri appellant mapalia.* Philoxenus Glo. *Mappalia*, καλύβαι. Lactantius de Benefic. Chriſti;

Horrida prima mihi in terris magalia Iudæ
Hoſpitia in partu ſociæq́ꝫ fuere parenti.

Natus enim Chriſtus in ſtabulo Bethlemi in terra Iudæa. Balbus Catholico; *A magar dicitur hoc magale, quaſi magare, l. poſita pro r. & ſunt magalia caſæ paſtorales vel caſæ Aphrorum viles. eadem & mapalia.* Veteres tamen diſcriminant, & *magalia* volunt eſſe Afrorum, *mapalia* Græcorum. Lexic. Græco-Lat. Καλύβια Ἄφρων, *magalia, ſingulare non habet.* Cariſius Soſipater lib. 1. *mapalia*, καλύβαι Ἀγρῶν; *magalia*, καλύβαι Ἀφρῶν. Ita ibi legendum Καλύβη καλεῖται πᾶν ἀγροικὸν οἰκοδόμημα, inquiũt Græcorum Grammatici. Videndus Feſtus, Seruius in Virg. Iſidorus lib. 15. cap. 12. Neſtor Nouarien. Lexico.

Solitario defuncto) Eremita. Balbus Catholico; *Solitarius, ſingularis. Vnde Eremitæ dicuntur ſolitarii, quia ſoli in eremitario commorantur. Inde Honorio Solitario Auguſtodunenſi nomen, qui ſcripſit Gemmam animæ & Chronicorum libros 3.*

Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptem) Ex ſorore ſcilicet. An illa quæ Comiti Kyburgenſi nupſerat, vnde genitus & Wolo Monachus, qui caſu præcipiti collum fregit, vt ſupra cap. 3. refert Ekkehard.

Circa

Circa VViboradæ clauſulam) Cellulam, vbi erat incluſa, *incluſorium* aliis, Clauſenhüßlin Alamannis. Vſurpatur hac notione cap. 10. & ab Hepidanno Minore in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 15. & 19.

Perchtera) Hepidanno in Annalibus *Perethrat* & *Pertherath*.

In Cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii) Nunc Monaſterium eſt Sanctimonialium in monte, qua itur Abbatis Cellam, zu S. Jörgen.

Comitus) Eadem voce legitur in Lectionario veteri, lectione de S. Notkero, his verſibus, tametſi corruptis & mancis;

Hos inter populos noſtri miſerere Monarchos
Commitus fido ab Yſone tuo.*

In quibuſdam exemplaribus apud Ekkehardum legitur, *Comicus*. Latet aliquid, quod non extrico.

Hebdomadam ſeptem cottidie victualium) *Victuale*, ferculum vel miſſus. Durch die gantze Wochen alle Tag ſiben Eſſen/ id eſt Gericht. Namque Alamannis Eſſen, quod Ekkehardus *victuale* reddit, idem notat quod Latinis miſſus.

Quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit) Quæ eſt *Ceruiſia nonalis*? An quæ à tributariis nonarum penditur? Nam *nonæ* & *decimæ* tributorum ſpecies, cum nona vel decima pars exigitur. de quibus in Capitularibus Caroli M. in Additionibus Anni XVI. cap. 5. 6. 7. 10. 12. & apud Anſegiſum Abbatem lib. 2. tit. *de nonis & decimis*. An *nonalis*, id eſt feſtiua, ſicut *feſtiua copia* dicitur à Latinis? Vgutio; *Nonales vel nonalia dicuntur nonæ & nundinæ*. An *nonalis*, quæ fratribus dabatur circa *nonam*, quæ eſt hora tertia pomeridiana, vmb die non Zit/ quo tempore *merenda* ſolet ſumi, quæ Alamannis corrupte Brend? Infra cap. 11. *Abbas inuitat tandem omnes pariter ad nonales fratrum biberes. ibi tanta hilaritate vſque ad veſperum iam pene ſonatum commanent*, &c. Sed profecto quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil eſt. *Cereuiſia* valde vetus apud Alamannos vſus, quippe qui vitium diu cultum ignorauere. Heluetii quum maximè parū volente Baccho vſi. Et ex Tabulis vetuſtis didicimus, hoc ipſo ſæculo pauciſſima dum vineta ad Helueticam Potamici ripam, nulla in Valle Rhenana, rariſſima in Turgouia fuiſſe, quibus nunc in locis omniū optima ſelectiſſimaq; proueniunt vina, quæ inter nobilitantur Ottonisbergenſia Turgouiæ; & Buochbergenſia Vallis Rhenanæ. Tempore quidem Caroli Martelli vineta erant circa Conſtātiam, ſed perpauca. Nam *Regiam villam Ermentingen* habuiſſe vineta, patet ex litteris fundationis Augiæ Diuitis. Sed Vallis Rheni, vt diximus, ſerò cœpta eſt coli, ſicut cætera lacus Brigantini ſuperiora litora. Videndæ antiquæ litteræ Cœnobii S. Galli apud Tſchudū in Deſcript. Rhætiæ, & Vadianum lib. 2. Vſus autem Cereuiſiæ, ſi quis vnquam fuit, quod Vadianus aſſerit, adeo contra obſoleuit, vt ab aliquot cētum annis ne nomen quidem eius apud Alamannos Heluetios auditum fuerit, & hodie vix centeſimus quiſq;, niſi peregrinatus in Germania, quid ſit cereuiſia nouit, in hac maxime villa Ionſwillana, vbi ne vnus quidē reperitur, qui vel fando quidquam ſuper ea acceperit. Eā intellegimus *Cereuiſiam*, quā ſic dictā putant μετωνυμικῶς quaſi *Cerebibiam*, quod *Ceres*, id eſt frumētum coctum, bibatur. Nos didicimus, Belgis in vſu eſſe vocem terwe ἀντὶ τοῦ cerwe/ mutato C. in T. ſed ſtrictius pro eo quod eſt triticum, aut potius, vt nos opinamur, reſpondentem τῷ ἀθὴρ: vnde eſt *ador*, & forte Germanicū acher/ vt *ador* fuerit quidquid ariſtā fert, ipſo quoq; *ariſtæ* nomine eò alludēte. Sunt vero *terwæ* aliquot apud Belgas ſpecies, winterterwe/ ſomerterwe/ Turckiſcherterwe/ Römiſcherterwe. Quid ergo dubitemus, quin nomē Ceruiſiæ ex ipſius frumenti, vnde cōficitur, vocabulo defluxerit?

Habe-

Habemus *Cereuiſiæ* veriuerbium. Verum vnde *bieræ* ſiue *byra*, quæ nunc in vſu, deducemus? Nos nec de hoc dubitamus, quin ex Hebræo ברי *beri*, id eſt, frumento petitum ſit. Vnde & בריה *biriah*, pulmentum farinaceum, 2. Reg. 13 interpretantur: & Græcorum πυρὸς, quod triticum atque frumentum notat, indubiè originem ſumpſit. At verò de *Bira* quid dicemus? Deductum id à *piro*, Biren. Ekkehardus καταχρηστικῶς *Ceruiſiam* dixit, cum hæc propriè ſit ζῦθος, ſiue, vt Ariſtoteles & Athenæus interpretatur, οἶνος κρίθινος: ille verò liquor ex piris ac pomis expreſſus, Francis ſcriptoribus *Sidra*, corruptè pro *ſicera*, ab Hebræo סכר *ſecar*, vulgo Alamannorum Moſt / propter eius dulcedinē, qua ad *muſtum* accedit. Eius duo apud nos ſunt præcipua genera. Vnum ex piris conficitur, & à Normannis *pere* appellatur, Græcis *apire* ſiue *apytes*, Latinis, *piraticum*, Alamannis Birenmoſt: alterum ex malis, quod Galli vulgo *cydre*, Northmanni nominant *ſidre*, κατὰ συνεκδοχὴν ſpeciei pro genere. Quando itaque hæc noſtra regio pomifera magis quam frumentifera, omninò videntur Monachi noſtri *Ceruiſiam* accepiſſe pro vino piraceo: cuius tanta in his oris copia, vt multi coloni reperiantur, qui amplius xx. vehes, *fodras* ipſi appellant, etiam qui xxx. & vltra conficiant. Habent autem duas pirorum ſpecies, quæ non alibi proueniunt, Berglen & Bründlen ipſi vocant, hoc eſt, pira montana & fontana: quorum illa montanis locis, hæc in paluſtribus copioſius enaſcuntur. Atque ex his pirorum ſpeciebus muſta expreſſa omnium optima ſunt & durabiliſſima, quum cætera neq; conſtantia ſint & ſtatim aceſcant. Venditur hodie in tabernis, non aliter atq; vinum & ceruiſia, inebriatq; melius. Exportatur etiam in exteras regiones, ipſam adeo Italiam. Et nouimus ænopolam Tyrolenſem, qui ſingulis annis quæ apud nos muſta tribus aut quatuor pantingis emerat, domi ſuæ ſex, ſeptem, interim octo bernis pro vino præſtantiſſimo vendere ſolitus erat. Vt nihil mirum, ſi Ekkehardus Decanus *vino comparari voluit*, quum, ſi coquatur, vel optimi Hiſpanici vini qua colorem qua ſaporem induat. Nec ſemel interfui, quum exteri colore, dulcedine ac odore perſuaſi pro Maluatico biberent. Et Norinbergæ contigit, quod memoraturus ſum. Gaſpar Schlumpfius ciuis & negotiator Sanctgallenſis conuiuium parauit non minus ſplendidum atque lautum. Ad id vocauit præter mercatores, qui pleraſq; Vltramarinas regiones perluſtrauiſſent, & caupones quoque æſtimatione exotericorum vinorum celebres. Affertur initio menſæ guſtatio, cuius primas tenebat piraticum illud coctum. Quærit ex conuiuis ecquid vini iudicarēt? Quum hic Maluaticum, hic Cretenſe, ille Corinthium, alius Corſum ſimilare dicerent, tandem ipſe dirempta contentione Turgouium eſſe pronuntiauit, nec in vitibus ſed arboribus apud ſe naſci.

Luitoldo Epiſcopo) Auguſtano ſcilicet.

Vt in Lydio Charromannico mole vt vincendi ipſe quoque oppreſſit) Ita omnes libb. vett. Perperam, & ſine ſenſu, ſi quid ego ſentio. Nec tamen ſcio, quo pacto reſtitui lectio genuina poſſit, niſi interim legamus; *vt in Lydio Charlomannico morem vinciendi ipſe quoque expreſſit.* Quæ lectio ſi vera eſt, quam tamen præſtare vix auſim, perbelle conſtabit ſententia: vt *Lydius Charlomannicus* libri titulus fuerit, in quo Ekkehardus Decanus Lydia Carlomanni Caroli Calui filii à patre ob vitæ diſſolutionem & apoſtaſiam, vnde eum Regino & Sigebertus *alterum Iulianum* nominant, excæcati vitia, h. e. mollitiem, luxuriam, & regni vaſtationes, verſibus perſtrinxit, in eoq; morem ligandi orationem verius quam ante imitatus ſit. Aut, ſi hoc minus arridet, *Lydium Charlomannicum* accipiemus pro libro, in quo Caroli Craſſi, quem & ipſum *Carolomannum* ſiue *Carolum Magnum* appellant Monachi Augienſes & S. Galli, conſtantiam rebus aduerſis tamquam ad Lydium lapidē probatam, deſcripſerit: eaque

eaque recti ſummam ad paupertatē in extrema ſenecta redactus fuerit, ditiorem exſtitiſſe ipſis Lydis auro affluentibus, de quo Statius lib. 2. Silvar.

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Et hæc cauſa videtur, quamobrem iidem illi, quos dixi, Sanctorum in numero repoſuerint & feſtum diem peragant. Naſcitur nunc ſub penna & alia coniectura, quam Lectori diſcernendam propono. An legend. *Vt in Lydio Romanico morem vinciendi ipſe quoque expreſſit? Lydius,* modus eſt Muſicus, qui putabatur intellegentiam acuere, & à terrenis rebus ad cœleſtes ac diuinas cogitationem extollere. Ideo ſcriptores Eccleſiaſtici in hymnis ſacris pangendis eo delectati, quem Romanus primo S. Galli Monachos edocuit, à quo *Romanicus* dici cœptus eſt. Quam coniecturam ipſi Ekkehardo debemus ſic cap. 3. ſcribenti: *Romanus vero Romane nobis è contra & amoene de ſuo iubilos modulauerat: quos quidem poſt Notkerus quibus videmus verbis ligabat.* Ad eorum æmulationem videtur Ekkehardus Decanus carmina compoſuiſſe, in quibus concinendis regnaret modus Lydius à Romano acceptus. Cur enim minus hymni Lydii dici poſſint, quam Phrygodorii, cauſſa nulla eſt qua quis contendat.

In die Felicis in Pincis vindemiata eſt ipſa) Ita in Calendariis quoq;, Martyrologiis, & Inſtrumentis antiquis, in quibuſdam XIV. in nonnullis XIX. Kal. Februarii. Rationem reddit Petrus de Natalibus Epiſcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. 2. cap. 73. *Felix Presbyter,* inquiens, *& Martyr prænomine dicitur in Pincis, à ſubulis quibus paſſus perhibetur. Nam pinca dicitur ſubula. Nam cum magiſter puerorum extiterit, & eis nimium rigidus fuerit, tentus à paganis, cum Chriſtum libere cōfiteretur, traditus eſt in manus puerorū, quos ipſe docuerat in eccleſia, quem ipſi cum ſtilis & ſubulis occiderunt. Qui paſſus eſt Romæ XIX. Kalendas Februarii.* Huius loci indicinam mihi fecit R. P. Iohannes Minzenbergius Prior Monaſterii Carmelitarum apud Francofurdianos, ab hiſtoriarum & omnis antiquitatis cognitione paratiſſimus.

IN CAP. X.

DVLCIAMINVM) Ciborum dulcium & delicatorum. Mox; *Dulciamina occurſantia ligurrire abſtinuit.* Lampridius Elagabalo; *Dulciarios & lactarios tales habuit, vt quæcumque coqui de diuerſis edulibus exhibuiſſent, vel ſtructores, vel pomarii, illi modo de dulci, modo de lacte exhiberent.* Adde Iul. Firmicum lib. 8. cap. 2.

Anniuerſarius) Balbus Catholico; *Annuale, idem quod anniuerſarium, dies pro mortuis celebrata ſingulis annis.* Vide quæ poſuimus Tom. 2. inter antiquitates Eccleſiaſticas.

Inter cæteros pannoſos) Mendicos, qui pannis, id eſt ſordidis, vilibus ac laceris centonibus induti. Balbus Catholico; *Pannoſus, cincinnoſus, vilibus pannis indutus. Pannus* veteribus pro craſſo & lacero veſtimento, qualia ſunt quibus mendici operiuntur. Næuius Tabel. *Qui habet vxorem ſine dote, pannum poſitum in purpura eſt.* Hinc Petronius *pannum* dixit pro hominum mendicabulis. Videndus Douſa Pater Præcidaneor. lib. 3. cap. 4.

Audita tandem voce Domini, milites ſtupidi) *Milites,* nobiles, vaſalli, & Aulici, Ritter/ & vſitatius in abſtracto die Ritterſchafft/ qui & *Tyroneos* Fabarieſi cap. 8. Britto Synonymis;

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites,
Atque Neoptolemus, nouus eſt regnator in illis.

Poeta Grammaticus à Balbo laudatus;

Miles pungit equum, ſed iudex iudicat æquum.

In Hym-

In Hymno Eccleſiaſtico de viſitatione B. Mariæ Virginis;

Mileſq́; ſui Domini Præſentiam dum agnoſcit
Tripudiando ſuſcipit.

Loquitur de Ioanne Baptiſta in vtero matris Elizabethæ exſultante ad aduentum Mariæ Ieſum Dominum geſtantis. Eodem modo interpretandus Fulbertus Carnotenſis in Hymno Paſchalis quo canit;

Ipſum canendo ſupplices Regem precemur milites,
Vt in ſuo clariſſimo Nos ordinet Palatio.

Reſpicit enim ad milites Palatinos ſiue Aulicos.

Quam Deo ille ſubarraverat) Balbus Catholico; *Subarrare, quaſi latenter arram dare.* In Hiſtoria S. Agnetis; *A nullo ſubarravit me Dominus meus Ieſus Chriſtus.* Sæpè in Iure Canonico. Vide Gloſſas ad Fabarienſ. cap. 8.

Solebant fratres eum cognominare Ingenitum) Latinius & elegantius vocauiſſent *Cæſarem.* Non. Marcellus; *Cæſares dicti, qui cæſa matre naſcuntur.* Iſidorus lib. 9. cap. 3. *Cæſar dictus, quod cæſo mortuæ matris ſuæ vtero prolatus eductusque fuerit.* Aut, ſi ab hoc tamquam Imperatorio ac Regio nomine abſtinere voluiſſent, *Cæſonem.* quo nomine dictum, qui ex vtero matris exſectus, ſcribunt Feſtus, Val. maximus, & Plinius lib. 7. cap. 9. *Cæſo*, Alamannis Vßſchindling. *Ingenitus* Græcis Αλόχευτος.

Collectaque continuo facta) In Brachylogo; *Collecta eſt deuota oratio continens neceſſaria: & eſt melior oratio poſt Pater noſter.*

Polymitare) πολυμιτίζειν. *Polymita veſtis* multis variiq́; coloris filis contexta & variegata apud Iul. Pollucem. Gloſſatores Latini in huius vocis etymologia mirum in modum nugantur.

Camera ſua diſpenſiones eius ferre non poſſet) *Camera* pro conclaui, in quo theſaurus ſeruatur & cuſtoditur, Schatzkammer. Andreas in c. 1. §. *ſi quis vero, de pac. iur. fir.* verbum eſſe ait iuris Feudorum. In Donation. Conſtantini, *Ciuitatem Neapolitanam pro camera Imperii reſeruauit.* Einhardus in vita Caroli M. circa fin. Et hæc *Camera* intellegenda ſuprà cap. 1. vbi Præſides Sueuiæ vocat *Cameræ nuntios.* Hinc *Camerarius*, theſaurarius; Rendtmeiſter / Camerer / Camerlengo Italis, *threſorier* Francis, *à rationibus* Suetonio; *arcarius gazæ* in lib. Eſter cap. 3.

Roccos videlicet) Vox Alamannica; Rock / ſignificans ſupremam veſtem. Infra cap. 14. *Brachialeq́ rocci ſubter caput revoluens.* Et cap. 16. *Senes quoſdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiſcum ingredi.* Ibidem; *Ad vrinam ſurrexit ſine rocco & nudipes.* A Germanis accepere Græci. Codinus Curopalates de Offic. Conſtantinop. Κατὰ τὸν ἑσπερινὸν ἀλλάσσει ῥοῦχον ἤτοι ἐπάνω ἔνδυμα μαργαριταρένιον. Hinc eidem ῥουχάρειον, veſtiarium.

Et Camiſias) *Vocamus, quod in his dormimus in camis, id eſt in ſtratis noſtris*, Iſid. Etymol. lib. 19. cap. 22. *Cama, lectus breuis, Papiæ.* Et ex eo Balbus Catholico, *Cama, genus lecti breuis & circa terram, quod & Cama, atis invenitur in Ambroſio de officiis.* Paulus Diaconus Epitoma Feſti; *Supparus, veſtimentum puellarum lineum, quod & ſubucula, id eſt camiſia, dicitur.* Britto Synonymis;

Interulam vel camiſiam rem dicimus vnam;
Additur his alias ſubitura ſubicula veſtes.

Alamannis corrupta voce Hämmet / ſolemni more mollientibus priſcam pronuntiationem, quæ erat chamit / ſicut *Caſſus*, pro quo & *Cattus* dixere, mutarunt in *Heſſus*, *Chunus in Hunus*, & id genus ſexcenta. Cui mori argumenta diximus ad Tyrolem.

Gallice ruſtice dixit, kalt kalt eſt) *cald cald*, id eſt calidum calidum. *Ruſtice*, quia vrbaniores dicebant *Chault*, vt & hodie. Ruſticitatem hanc retinent Allobroges, qui ſe *Romanos* vocant, vt ſupra dictum. Vnde & lingua eorum *Romanica* vocatur. Hoc eodem cap. *Acriter in vtrumque Teutonice & Romanice inuectus eſt. Teutonice*, id eſt Alamannice ſiue Germanice in ſuum domeſticum: *Romanice*, id eſt Sabaudice ſiue Gallice in Gallum mendicum. Infra capit. 16. Otto Imperator, *Ottonem Ducem aſſiſtentem arridens ei bon man habere Romaniſce dixit*, quod eſt bonum mane. Rhætica quoque lingua interdum *Romanica* dicitur. & habent hæ quorundam communionem vocabulorum, vt horum ipſorum *kalt* & *man*, pro quibus elegantiores Italorum *caldo* & *mattina*, Francorum *Chaut* & *Main* vſurpant. Alamannis prorſus contrario ſenſu *kalt* notat frigidum. Conſimilem iocum duorum itinerantium, Germani & Itali, quos tempore hiberno idem hoſpitium, idem quoq; lectus pro more Germanorum coniunxerat, in Facetiis neſcio cuius legimus.

Eya mi Domine ſeuere, tute ei corniculum abmorderes) Quid hoc? An legend. *auriculam*? quoniam ſequitur: *Plures quam ego nunc illius ori infringeres*, ſcilicet alapas. Notum eſt etiam, illo ſæculo ſceleroſis poſt auricularum abſciſſionem verbera ſiue flagra impacta. Num eo alluditur? An prouerbii ſpeciem prætulit apud Alamannos? Quale eſt illud, quo vtitur Dietmarus Gezzer, Equeſtris ordinis homo, & Philippi Imperatoris Palatinus, in quodam carmine, quod exſtat in multotiens laudato à me Muſico Aulicorum libro.

Die die Lüte da grüſſen in der maſſen/alß der vns Chriſt verricht/
Jhr Hertzen müſſen Kranutz nagen.

An ergo Kranutz nagen eſt *corniculam abmordere*, ſi ita ſcripſit Ekkehardus?

Vt talis facturæ vir) *Facturam* pro creatura dixere veteres: pro natura, vt hoc loco accipit Ekkehardus, nuſquam alibi à me lectum.

Magiſtro multa rogante) pro, multum valde, more Virgiliano. Sic infra capit. 12. *Loca Abbatibus à Karulo decreta multa reluctatus EKKEHARDVS retinuit.*

Caſulas ſericas) Balbus Catholico: *Caſula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia inſtar paruæ caſæ totum hominem tegit.* Idem alibi: *Item planeta Græce, Latine dicitur caſula, quia totum tegit & ſignat charitatem.* Videndus Burckardus capit. 1. Iſidorus libr. 19. capit. 24. circa fin. Belethus de Diuin. off. Durandus in Rationali.

Alba) Papias Gloſſ. *Alba, veſtis ſacerdotalis linea & ſtricta, quæ Camiſia dicitur, & podoris, & talaris, & ſubucula.* Burckhardus Caſuum cap. 1.

Dalmaticam) Iſidorus Etymolog. libr. 19. capit. 22. *Dalmatica veſtis primum in Dalmatia prouincia Græciæ texta eſt, tunica ſacerdotalis candida cum clauis ex purpura.* Durandus & Belethus.

Acutia ſua verſipelli) *Acutiam* dixit pro aſtutia. Infra capit. vndecimo: *Qui aſtu ſuo ſemper tuas exuperauit acutias.* Et capit. 16. *Qui te acutiis ſuis à bono auertere moliuntur.* Ruodmannus Abbas epiſtol. ad Ekkehardum Palatinum: *Miror amicum meum ad omnia acutiſſimum*, &c. In veteri Gloſſario: *Capitalior, id eſt acutior non eſt quam luxurioſus in factis ſuis perpetrandis, quomodo perficiat, quia innumeras vias coitus excogitat.* Papias Gloſſ. *Capitalis, acutus, verſutus, ſuperbus.*

Hominem ad omnia auerſatiuum) Verſutum & aſtutum, quem mox ap-
S pellat,

pellat, qui omnia *auerſare* id eſt auertere & declinare verſute poſſit.

Apparuerunt Duci) Ita recte & Latine appellat, quam Barbari *Duciſſam*, Ruodmannus Abbas epiſt. ad Ekkehardum *Ductricem*. Balbus Catholico: *Ducilla, parua Dux, vel Ducis filia.*

In Curte ſua) Aula, Curia, à la court an ſhrem Hoff. In Lege Alamannor. capit. 28. *in curte Ducis*, quod in Lege Baioarior. *in curia Ducis*. *Cohors* & *Chors* Latinis numerum hominum ſignificat vno aliquo loco congregatorum. Apud Ciceron. act. in Verrem 5. niſi me memoria fallit, pro coetu hominum aliqua de cauſa ſociatorum. Franci exinde, vt noſtra fert opinio, *curtem* velut *chortem* dixere, familiam, etiam Aulicam. neque non & Aulam ipſam atque Palatium συνεκδοχικῶς. A Francis mutuati ſunt Græci. Exempla collegit Nic. Rigaltius in Lexico. *Cortinarij* & *Cortelini* pro Aulicis *Courtiſans*, qui curiæ ſeu corti Principis addicti ſunt, *Cohortales* in L. *omnes omnino*, C. *Qui militare poſſ.* lib. 12.

Suſurria) ἀντὶ τοῦ ſuſurros. Balbus Catholico: *Hoc ſuſurrium, murmur, latens locutio.* Vetus interpres Iobi capit. 4. *Et quaſi furtiue ſuſcepit auris mea venas ſuſurrii eius.* Ita ibi legunt Auctor Mamotracti, quo libro gloſſas conſcripſit in vniuerſa Biblia, Balbus Catholico, Neſtor Nouarienſis, & alii Grammatici. Ruodmannus Abbas Augienſis epiſtol. ad Ekkehard. *Nouiſſima illa in aures ſuſurria Dominæ Ductrici effuderat.* Cunrad. Fabarienſis capit. 11. *Suſurria ipſorum vana.* vbi tamen MSS. codd. *Suſurra* legunt. Ad eamdem faciem *murmuria* conformauit Ekkehard. ſupra capit. 1. *Surgunt igitur ab æmulis illius murmuria.* Quo & S. Benedictus Abbas vtitur regulæ ſuæ capit. quinto, vt referunt MSS. ex eoque deductum *murmurioſus*, quo idem Abbas vſus capit. 4.

Ratis donariis eam pacificauit) Sic infra c. 11. *De ſcriniis Regum ſexaginta argenti librarum rata pondera.*

Si laicus laicum, vt idipſum iuridicialiter proloquar, inuolauerit) *Inuolare* iuris verbum eſt, & infra in Leg. Alamannorum ſæpe occurrit pro rapere ac furari. Lexic. Græco-Lat. Κλέπτης, *fur*, *inuolator*, κλέπτω, *furo*, *inuolo*. Philoxenus Gloſſ. *Inuolat*, κλέπτει. Alamannis inflen. Corn. Fronto, ſiue is ſit Aruſianus Meſſus, in Elocut. exemplis: *Inuolat, qui in die venit: Surripit clam, id eſt furtiue.* Et hoc ſenſu *à vola*, quæ eſt medietas palmæ, deducit Seruius in Virgil. Hadvviga vero alio ſenſu & vſurpauit & expoſuit ipſamet, quo nimirum Nonius interpretatur his verbis: *Inuolare eſt irruere, inſilire, aut à volatu, aut à vola, media manu, dictum.* Et capit. 2. *Inuolare, inruere, euolare, vel inſilire, vel inuadere.* Vtuntur Plautus Amphitr. Terentius Enuch. Lucillius libr. 30. Cicero de Orat. & *à volatu* deducunt Grammatici.

Ambulatorem valde decibilem & alacrem) *Ambulator*, equus, qui *tolutarius* Senecæ, *gradarius* Lucillio, *aſturco* Plinio, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio eſt, Zelter/ Alamannis quaſi Toluter/ *Tolutarius*, mutato *t*. in *z*. more illis conſueto, de quo in gloſſis ad Walafrid. capit. 4. Porro *ambulatorem*, eſſe equum tolutarem, fidem faciunt Hiſpani, quibus retenta voce *cauallo amblador* dicitur. Supra capit. 1. *Sternatur ambulatrix mea*, die Zelterin. Et infra ait Milo Elevvangenſis Abba: *Quamuis equus in cibo non ſit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo*, &c. Et capit. 15. *Ambulator, cui ipſe inſederat, alacritatem equorum poſt ſe ſentiens caput concutiens exultare cœpit.*

IN

IN CAPVT XI.

VT capellæ ſemper immanens, ſummis dexter eſſet conſiliis) *Capellani*, ſcribæ, ſecretarii, & arcanorum Imperii amminiſtri. Hinc capit. 16. *Ekkehardus notularum peritiſſimus pene omnia hæc eisdem notauit in tabula verbis*, &c. in Colloquio nimitum inter Ottones patrem & filium habito. Sic Einhardus Caroli M. Imperatoris Cancellarius vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahenſi, id eſt Princeps Scribarum. Sic Theodorici Veronenſis Principis Scriba, apud Waltherum Eſchelbachium part. 3. Heldenbochi.

Das leß ein glehrter Mann.
Vffſprang vngetrieben
Deß Herren Cappellan.
Er nam den Brieu behende
Da er jhn ane ſah
In ſine beyde Hände
Leſende er da ſprach.

Notkerus Balbulus, an Wernherus, de Geſtis Caroli M. libr. primo, cap. 4. *De pauperibus ſupradictis quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit.*

Et ipſe eam accipere ingratus non eſſet) *Ingratus*, nolens, inuitus. Vox Plautina & Terentiana.

Voce Magiſtri coloratus) in ruborem datus, pudoratus, vt Barbari loquuntur. Alamannis eadem notione entfärbet / de hominibus pudefactis. Hinc *pudoricolor* dicta rubens aurora à Næuio in Alceſte apud A. Gellium lib. 19. cap. 7.

Rerum Domini) Imperatores, Ottones, ſc. Pater & filii. Frequentata phraſis mediæ ætatis ſcriptoribus. Notauit Fr. Iuretus Miſcellan. in Symmachum.

Vnus ex vobis non eſt miſſus) *Miſſi* dicebantur, qui ad inquirendum perſpiciendumq; ab Imperatore legabantur, num probe ſeſe haberent Clerici aut Monachi, quos hodie *Viſitatores* vocant. Vide Gloſſ. in Walafrid. cap. decimo ſeptimo.

Quorum ſimiles inter ſuos nunquam ſimilabit) Vgutio Gloſſ. *A ſimilis dicitur ſimilare, id eſt, facere ſimilem, vel eſſe, vel repræſentare.* D. Vigilius libr. 4. contra Eutych. *Neq; in aliquo nobis poterat ſimilari, ſi non id, quod ipſi ſumus, in ſe ipſo dignaretur accipere.*

Scriptorum digiti) libri digitis exarati. Sic Ekkehardus in Salomone: *Cum omnis orbis Ciſalpinos Sintrammi digitos miretur*, id eſt, libros ab eo ſcriptos. Petrarcha Famil. epiſt. libr. 9. ep. 5. *Familiaris illum meus ſcripſit, iuuenis digiti quam ingenii melioris.*

Veniunt in pyrale) Hypocauſtum, quæ nunc *ſtuba conuentualis*. Infra cap. 16. *In capitulo incuſatus*. &c. *At Ruomo ſurgens Decano quidem non iubente, flagello fratrum, quod cominus pendebat, modeſte ſumpto maximos illi ictus infregit.* Capitulum celebrabatur in ſtuba conuentuali: flagellum autem pendebat in pyrali. Infra eod. capit. 16. *Signum pulſatur ad capitulum, ibi iuſſu Abbatis iuuenis ille ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur.* Supra capit. tertio: *Rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, deforis accurre.* Ex quibus paret, verum eſſe, quod diximus, *pyrale* eſſe ſtubam conuentualem, non *refectorium*, in quo cibum ſumebant:

mebant: non *ſcriptorium*, in quo ſtudebant, quæ tria hypocauſta expreſſis ac diſtinctis verbis ſeparat EKKEHARDVS. Alioqui generatim ſignificat ſtubam quamcunque, quæ *pyre*, id eſt igne calefit, Franci *poile*. Vlpianus videtur *diætam hypocauſton* appellaſſe. Verba ſunt in L. 55. §. 3. D. *de legat.* libr. 3. *Lignis legatis, quod comburendi cauſa paratum eſt continetur, ſiue ad balinei calefactionem, ſiue diætarum hypocauſtorum ſolebat vti.* Quo loco *balineum* eſt, quod Ekkehardus hic vocat *lauatorium.*

Et in eo lauatorium] Quid? in pyraline lauatorium? Apage rem inauditam; & noſtro periculo lege, *& inde lauatorium, nec non & proximum pyrali ſcriptorium.* *Lauatorium* vocat, quod Græcis proprie ὑπόκαυστον, Ciceroni *vaporarium*, Senecæ *ſudatorium*, locus vbi ſicco calore cietur ſudor, Badſtuben. Cæteroquin *lauatorium* eſt, quæ Ciceroni *lauatio*, A. Gellio & Ekkehardo ſupra capit. 10, *lauacrum*, Græcis λουτρὸν & νυμφαῖον, balneum in quo madide lauamus, Italis etiam *lauacro*. Et viſuntur ambo lauatoria ſæpe coniuncta apud Alamannos, quibus præter hæc & alia lauationum genera in vſu. I. *Tholus*, Dholen/θόλος, locus concameratus & ære inductus, in quo aqua igne ſuppoſito, dum lauatur, calefit. Cuiusmodi *tholi* paſſim apud eos in ædium inferiorum angulis conſpiciuntur, retinentque nomen Græcum vetus. Et quis ſcit, annon vſus eius ex Græcia ad nos per milites noſtros bellorum ſacrorum, quos vocant, peruenerit? II. *Solium*, quod appellat Corn. Celſus, in quo ſiue in balneis, ſeu extra, ſedentes lauabantur, πύελος & Nicandro δροίτη, vt volunt. *Caldarium* Vitruuio, quod nomen Itali & Hiſpani retinent: illi *Caldaro*, hi *Caldera* nominitantes. Huius apud Alamannos vſus nullus, præterquam in thermis: ſed eo nomine intellegunt aënum in lauatorio. Nec audiendi, qui volunt eſſe id, quod Ekkehardus ſupra capit. 10. *vas lauacri*, Alamanni Zuber appellant, mutato *t.* in *z.* quaſi *tuber*, quod ex ligno fiat tuberum. Nam hoc vnius hominis capax eſt, illud complurium: hoc ex ligno, illud ex ære: hoc extra ſudatorium, illud etiam in ſudatorio poſitum. III. ſiue Πυριατήριον ſiue θόλος ξηρὸς, vt nuncupatur ab Alexandro Aphrodiſienſi, in quo vel titionibus incluſis vel lateribus ignitis poſitis ſicco calore ſudatur, Wannenbad. Hæc de *lauatoriis* ὡς ἐν παρόδῳ, & quantum inſtituti noſtri fuit. Sequitur in Ekkehardo.

Ad nonales fratrum biberes) Supra *nonalem ceruiſiam* dixit. An ergo & hic legend. *bieres*, Bier? An *nonales biberes* vocat hauſtus veſpertinos, Abendturnck? Vide quæ diximus ad cap. 9.

Dictante legationis ſuæ breuem) Brieꝩ. Balbus Catholico: *Breue pro literis, quod & breuis inuenitur. vnde Breuiarium, locus vbi reponuntur vel reportantur breuia. Breuigerulus, baiulus & portator breuium.* Lexic. Græco-Lat. Πιττάκιον, *pittacium, breuis.* Lampridius in Alexandro Seuero: *Milites ſuos ſic vbique ſciuit, vt in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium.* D. Benedictus Abbas Regul. capit 32. *Ex quibus* (ſubſtantiis) *Abbas breuem teneat, vt dum ſibi in ipſa adſignata, &c. ſciat quid dat & quid recipit.*

In Capitular. Caroli M. cap. *Qualiter præcep. Domin. &c. De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, vt fiant deſcriptæ breues, & ipſæ breues ad nos fiant adductæ.*

Cum vitro puræ potionis) Meracæ, non lymphatæ. Ergo & Alamanni quondam vina ſua aquis miſcuere, ſicut Itali, Galli, Hiſpani hodie.

Audiunt Reges rogationes & Aſcenſionem Magontiæ acturos) Gregorius Turonenſis: *Rogationes, quas ante Aſcenſionis Dominicæ triumphum celebra-*

lebramus. Burchardus Wormatienſis lib.13.c.7.ex Concil. Aurelianenſis can. 6. *Cumq; Dominus peſtem miſericorditer abſtuliſſet, hi dies in conſuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Aſcenſionis Domini diem celebrarentur.* Eadem Iuo Carnotenſis Decreti part. 4.capit.40. Ekkehardus Minimus Decanus in Vita Notkeri Balbuli cap.21. de Ratperto: *Dictauerat etiam litanias, quas Eccleſia canit per totum orbem in diebus Rogationum.* Vnde *ſollemnes litaniæ* vocantur Bedæ, Vſuardo & Adoni Treuerenſi in Martyrologiis. Fiunt autem in hebdomade Inuentionis S. Crucis, quæ Alamannis Crützwochen/ inſtitutæ primum à Mamerco Viennenſi Epiſcopo, teſte Auito in Homel. Concil. Aurelianenſ. can. 23. & Sidonio Apollinari libr. quinto, epiſtol. 14. vbi videndus Ioh. Sauaro, vir plurimæ lectionis & ingenii elegantiſſimi.

Neophitorum) In 4. MSS. perſeueranter ſcriptum eſt nephicorum, & apud Theodorum in Vita Magni *neophicus.* Quam eſſe huius æui ſcripturam docet nos Balbus in Catholico ſcribens: *Neos componitur cum phicos, quod eſt fides, & dicitur hic neophicus Græce, id eſt nouellus, nouicius, rudis, fidelis vel nuper renatus. vel componitur à neos & phico, quod eſt quæro, quaſi nouus quæſitor,* &c. Eadem inſcita & *idolothicum* ſcripſere, teſte eodem Balbo. Et legis tu Lector, ac riſum premis? Quin ploramus inſanam ſuperiorum ſæculorum ignorantiam & extremiſſimam barbariem, & grati ſimus lucis auctori in tanta luce.

Decretis intereſſe) Decreta pro loco & conuentu, in quo aliquid deliberatur ac decernitur, iudicium, comitium. Hinc ſtatim ſubiicit: *Cum autem colloquio inito varie hinc inde res traheretur.*

Eulogium hoc Monachi eſurientis) Eulogium ἀντὶ τοῦ *elogium*, id eſt prouerbium, reſponſum. Eſt namque prouerbialis locutio: *Si calceus diuiditur, nemo calceatur.*

IN CAP. XIII.

QVÆ *dictans & medens inſigniuerat*) id eſt, inſigniter fecerat.

Et quædam ſuſceptacula Regum) Formulas *ſuſcipiendi* ſiue excipiendi aduentantes Imperatores & Reges. Cuiusmodi Augienſibus ſuis aliquot dictaſſe Walafridus legitur, quorum nonnulla apud nos ſunt. Et hæc ſuſceptacula infra c.16. ſic περιφράζονται: *Parantur in aduentum illorum* (Imperatoris & Imperatricis filiiq; illorum) *multimoda laudum recens dictarum,* (à Notkero ſcilicet) *cæterarum vt ſolet rerum copioſa impendia.*

In aphoriſmis medicinalibus) MSS. *anforiſmis* conformiter legunt. quæ videtur fuiſſe illius æui ſcriptura: qua forma in hoc eodem ſcriptore & *langena*, vel corruptius *languena* in MSS. obſeruauimus & *thenſaurus.*

Mulierculæ cuiusdam Cameralis) Italis *Camariera*, Kammermagt/ puella amanuenſis. In veteri Gloſſ. Franco-Lat. *Chanberiere, pediſca, cauſia, catauſia.* Monſtra vocabulorum, & quibus coniectandis Oedipo aliquo opus

Karrinas tot ferre non potero) Melius alii, *Carinas*, id eſt conuicia & maledicta, quæ in me dicturi eſſent homines, ſi te hoc pacto ad manes mitterem. Balbus Catholico: *Carinare, arguere, vel conuiciari, vel illudere. Carinator, conuiciator & maledictor.*

IN CAP. XIIII.

DECLAMATOR, *&, vt Apoſtolus tales vocat, Propheta*) 1. ad Corinth. 14. ver. 7. vbi verbum προφητεύειν non ſignificat futura prædicere, ſed arcana DEI effari, diuinas res aut Prophetarum ſcripta tractare. Quo in ſenſu ab Hebræis quoque נבא ponitur 1. Paralipomen. 25. verſicul. 1. Ratio eſt, quoniam Prophetarum interpretes proxime ad eorum, quos interpretantur, diuinationem videntur accedere. Idem Paulus ad Timoth. 1. Cretenſium προφήτην vocat Epimenidem, non quia futura, ſed quia certa veraque dixerit. Etiam Athenienſes, diuinos ſuos ſacerdotes appellaſſe *Mantes*, id eſt vates, ſcribit Cicero.

Animas hominum cariſſime appreciatas) Balbus Catholico: *Appreciari, exiſtimare, precium determinare.* Vetus Interpres Zachariæ capit. 1. *Decorum precium, quo appreciatus ſum ab eis.*

Fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curioſi perſpiciant) Viden' tu Epiſcopum Conſtantienſem ea exercuiſſe in territorio Abbatis S. Galli, quæ ſunt meri imperii, vt eſt *probatio per aquam*, qua fœminarum de veneficio ſuſpectarum nocentia probabatur? Quæ ſi ſupernatarent, reæ iudicabantur: ſin mergerentur, abſolutæ dimittebantur. De qua probatione multi multa ſcripſere, & notæ ſunt Scribonii Ewichiique conflictationes. Alamanni eam procedē diviam iam pridem non ambulant, & ſine errore, quomodo mihi perſuadeo.

Brachialeque rocci) Manuales tunicæ ſiue manicas. Sic enim interpretor *brachiale*, illam nimirum tunicæ partem, quæ eſt ab humero vſque ad manum.

At illi disloqui eum putantes) *Disloqui* proprie incogitanter & imprudenter loqui, verreden: hic eſt inepte fabulari, Alamannis töppelen/ quod furioſorum & ægrotorum, vnde & *ægrorum ſomnia* in prouerbium abierunt, quod recitat Petronius. Supra ſemel atque iterum habuimus *diſcredere* pro non credere.

IN CAPVT XV.

SARACENOS, *quorum natura eſt in montibus multum valere*) Anne ex illis fuere, qui Burgundiæ partem occuparunt, vnde in has Alamanniæ oras excurſiones fecerint? Vide cap. 5. in fin. Mihi videntur Vngarorum reliquiæ fuiſſe, quos ille ſui oblitus *Saracenos* vocat vulgi appellationem ſecutus, non animi ſui ſententiam, quam expreſſit ſupra capit. decimo. Ita noſtrum vulgus eas latronum cohortes, qui cum liberis & vxoribus Europam peruagantur, *Zigarenos* appellat, qui in his ipſis Alamanniæ montibus & ſiluis latitantes multa mala perpetrant. Vide Gloſſ. in Hepidannum.

Ab Henrico Duce Saltzburgis doctrinis ſtudere ab Karolo poſtulatus) Quonam Carolo? An Carolo cognomento Craſſo Alamannorum Rege & Imperatore Romanorum? Vix puto. Nam Henricus Dux fuit Baioariæ, Ottonis I. Imperatoris frater, qui longo poſt tempore vixit.

More Romano officia apud nos mutari ſolent) Apud Romanos enim officia erant annalia, veluti Conſulum, Interregum, Prætorum, Ædilium, &c.

Circa villam Wilaham) Oppidum *Wilam* in Turgouia, tunc temporis Tog-

Toggēburgenſium Comitum ſedes, nunc Abbatis S. Galli Præpoſitura, cui totus ſubeſt Comitatus ille quondam illuſtriſſimus. Fabarienſi *VVilo*, Latinis nihil aliud eſt quam *Villa*. quam appellationem & alia oppida ſortita ſunt à vulgo, nomē appellatiuum vt hodie ita olim vſurpante pro proprio, die Statt/ Stattlüth/ &c. Hinc oppidum Imperiale in Sueuia coniūctim à poſterioribus appellari coepit *VVilerſtat*, quum initio *VVila* & *VVilero* diceretur, hodie in matriculis Imperii & Receſſibus Comitiorum Weil.

IN CAPVT XVI.

NIHIL *capitale abſque eius nutu faciat*) Nullum negotium magnum aut arduum, quodue rem monaſterii attingat. *Capitale*, præcipuum ac magnum. Infra hoc cap. *Nihilque capitale abſque eius nutu & Ekkehardi Notkeriq; conſilio ageret.*

Inter tot canutos) Vel canos & ætate albicantibus graues crinibus, vel caluos. Gloſſ. Franco-Lat. *Chauu, Canutus.*

O fortunatam Galli me Conſule Cellam) Conuenientius dixiſſet, *me Præſule*, vt in illo verſu Theodorici Abbatis in monaſterio S. Trudonis; ----*Fit nummis Præſul & Abba.* Porro verſum Ciceronis refert Didius in orat. Salluſtii nomine in Ciceronem ſcripta.

O fortunatam natam me Conſule Romam.

Concambio) permutatione, ἀνταλλάγματι. Supra cap. 1. *In colle concambii*, &c. & alibi perſæpe. Eius formulas in Chartarum centuria complures produximus. *Concambiare*, permutare. Supra eod. cap. 1. *Goldahan etiam, quam concambians* &c. Philoxenus Gloſſ. *Cacumbeat*, διαλλάσσει. Caſaubonus in Apule. & Heraldus in Aduerſar. emendant, *Cambiat*. Nos minus diſcedentes à cuſa lectione legerimus, *Concambiat*. Pro quo & *concambire* in vſu, & ſimplex *cambire*. Gloſſ. Franco-Lat. *Changier; cambire. vnde hoc cambium; & cambitor, incitor, & compoſitum concanbium.* Lex. Greco-Lat. Ἀνταλλάττω, *ſubmuto, cambio.* Balbus Catholico; *Cambio facit campſi, campſu ſupinum. v. in o. fit campſo, are, id eſt frequenter cambire. & inde campſor*, wechſler. Vffingus Monachus Wertinenſis in Vita S. Idæ lib. 2. cap. 1. *A quo Abbas Regiam curtem aliis repenſis poſſeſſionibus iuxta legalem cambiebat ritum.* Videndus Priſcian, lib. 10.

Exiliauerat) Doſitheus lib. 3. *A quo exiliatus eſt?* In Vita S. Iohannis Apoſtoli, quæ apud nos eſt MS. *Domitianus eodem anno, quo iuſſit S. Iohannem exiliari, a Senatu Romano interfectus.* Pari forma *conſiliare* dixit ſupra.

Nudis tabulis) In quibus nulli pirgi, calculi, aut teſſeræ: ſed lapillulis duntaxat aut virgulis minutatim conciſis colluderent. Quos ludos vocant *duodecim ſcruporum*, Zwelfftemaal; *nouem ſcruporum*, Nüntemaal; *lupum*, Wolffſpil; *ouem*, Schaaffſpil. Nec prohibentur pueris in ſcholis & Monaſteriis etiam hodie.

Auibus captoriis) Aucupibus, quibus alias aues perſequimur, Baitzer. Ergo aucupium ſcholaſticis poteſt permitti. Et vulgatus ille verſiculus; *Per piſces & aues multi periere ſcholares*; non de aucupio intellegendus, ſed vero heluatione & ἀσωτίᾳ.

Pura de ſpelta dederat grana) *Spelta*, Latinis *far*, Grecis ζέα. Dionyſ. Halicarnaſſæus l. 2. τὸ φαῤῥὸς, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. Qui cū cōſentit Aſclepiades' Medic⁹ apud Galenū κατὰ τόπους l. 9. φάρους (ingens,) ὃ καλοῦσι ζέαν, ἀληλεσμένου, vbi inſup Galliæ ꝓpriū

 fru-

frumenti genus aſſerit. Et D. Hieronymus in 4. cap. Ezechielis; *ζέαν ſiue ζειάν, nos vel far, vel gentili Italiæ Pannoniæque ſermone ſpicam ſpeltamque dicimus.* Recte, *gentili.* Et perdurat nomen adhuc, apud Germanos & Pannonios ſpeltz / Italos atque Hiſpanos *ſpelta.* Q. Soranus epiſt. ad Cleopatram; *Pane leui facto de ſpelta,* &c.

Pura grana) Nullo admiſto vel ſecali vel auena, lutter kernō / purum frumētum. *Grana* his ſcriptoribus, quod Alamannis *kerno*, vt Chattarum exempla docent.

Spicarium) Quemadmodum à granis *granarium*, ita à ſpicis deduxere *ſpicarium*, ſpicher / locus vbi frumentum reponitur & conditur. Lege Salica tit. 18. §. 2.

Domeſticatis) Feræ naturæ, ſed manſuefactis: qualia in Principum Aulis ſolent haberi animantia.

Abſque beneficiis multis) feudis, quæ præſtare Abbas cogebatur ab Imperatore, quibus ſuapte nollet concedere. *Beneficium* ſæpius quam feudum dixere iſti ſcriptores.

Egreſſus in auditorio eum ſalutat) Supra cap. 11. *Abbas in auditorio debilis reſidens, introductis quidem eis aſſurgit.* Ergo *auditorium*, die Audientz / oder Verhörſtuben. Cæterum pro Eccleſia ponitur, vbi conuenitur ad audiendum verbum diuinum. D. Vigilius Martyr lib. *4.* aduerſus Eutych. *Iccirco cohortatione fratrum in auditorio domi Dei noſtri conſideranda & refutanda ſuſcepi.*

Bene manſionatum hoſpitaliter tractari) Præparari ei egregium coenaculum, vbi liberaliter habeatur. *Manſio*, coenaculum, conclave, συνοίκιον, vbi quis manet. *Manſionare*, habitationem conſtituere, concedere. Fabarienſis cap. 18. *Viciniorē cæteris Palatio Regali mãſionē dari ſibi præcepit.* In Hiſtor. Apollonii Tyrii, cuius interpretē ſunt qui Symphoſium an Symphoſianū quēdã faciãt; *Tunc Rex feſtinus iuſſit ei aſſignari aulam vbi digne quieſceret.* Pro, *aulam*, in MS. Lipſenſi, quē Gothofred. Iungermãnus, elegans & doctus iuuenis, ab ſe collatum mihi legendum dedit, legitur *manſionem.* Vera lectio fuit, *aſſignari in aula manſionem, vbi*, &c.

Neminem cucullatum) Monachum, qui & *Cucullarius.* Notkerus Balbulus Præfat. Sequentiarum ad Luituuardum Vercellenſem Epiſcopum; *Notkerus Cucullariorum S. Galli nouiſſimus.*

Cedamus angelo Imperij) Nuntio, legato, miſſo Imperatoris. Lexic. Græco-Lat. Ἄγγελος, *nuncius, nunciator, renūciator.* Ammonius περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων, Ἄγγελος, πᾶς ὁ ἀγγέλλων τὰ ἔξωθεν.

Pugno illum in timpus validiſſime percuſſit) Sic omnes libb. vett. Grammaticos ſequitur, qui *timpus* per *i.* pro parte capitis ſcribendum eſſe cenſent, quos vero reprehendit Vgutio. Et Neſtor Nouarienſis Lexic. *Tempus item pars capitis eſt, quod ab indoctis timpus enunciatur.*

Si Sandrato per manus ſuas, quod æquiuoco accidit, accidat) παρωνομασία, qua alluditur ad nomina *Sandrati* & *Sathanæ*, quæ ille vocat *æquiuoca.*

Scutella hæc magis liceret) pro, Scutellas, Alamannis detorta voce ſchüſſel / Italis *ſcodella.* συνεκδοχικῶς pro ferculis poſuit.

Quaternionem omnem ſeriem Sandrati tenentem) In Vitis Patrum li. 4. de S. Siluano & eius diſcipulo Marco; *Ingreſſus cellam Marci inuenit quaternionem, quem eadem hora inchoauerat, in quo literam o. faciebat: & audita voce ſenis non fixit nec gyrauit calamum vltra, vt impleret & concluderet literam quam in manu habebat.* Vide Ermenrici Supplementum Vitæ S. Magni c. 16.

In

IN BVRKHARDI CASVS.

CAPVT I.

AB Ottone Imperatore legitime inueſtitus) *Inueſtire*, confirmare & ſtabilire aliquem in rei poſſeſſione cuipiam oblata, donata, tradita. Exempla paſſim obuia ſunt, quum maxime in Chartar. Centuria, ſub tit. De benef. & feudis. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 4. *Annuens votis inueſtitum cum ſociis remiſit.* Fabarienſis cap. 12. *Abbatiæ Principaliter ſuſcepit inueſtituram.* Burckhardus infra cap. vlt. *A Philippo Rege imperiali ſceptro honorifice huius Abbatiæ regimine inueſtitus eſt.*

Cottidianam ipſorum annonam) *Annona* dibus alicui deſtinatus, vt in Monaſteriis & Xenodochiis mos eſt. In Vitis Patrum lib. 4. *Rogo vos vt neſciat meus Abbas: de annona mea modicum panis do vobis & aquam.* Sed tritior Monachis noſtris *præbendæ quam annonæ* vox, quæ notant idem, vt infra cap. 6. & 10. in Vita Findani cap. 9. & in Ephemeridib. pluries.

IN CAPVT II.

DORMITIONEM *S. Iohannis*) obitum, κοίμησιν. Can. 23. Concil. Antiocheni; μετὰ κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου, poſt obitum quieſcentis, id eſt eius qui præceſſit. *Dormire*, κοιμᾶν, mori, familiare Sacræ Scripturæ verbum.

IN CAPVT. III.

DE *Kerhardo Abbate*) Ita omnes libb. vett. At ſunt qui *Gerardum*, quiue *Ekkerhardum* indigitent.

Inbeneficiauit) à Monaſterio abalienauit, & aliis in *beneficium*, h. e. feudum conceſſit ac tribuit. Sigebertus Chron. A. D. 1007. *Valentianas Balduino Comiti beneficiauit.* Burkhardus ſeipſum explicans mox; *Laicos*, inquit, *quos auxiliares ſui ſceleris inuenit, multis beneficiis & donis ditauit.* Ibidem; *Res Eccleſiæ inbeneficiauit.* Et ſtatim; *Mutzo quibuſdam Nobilibus acceptum inbeneficians, ipſis, quia fideliter ei adhæſerant, cum abſque heredibus moreretur, vt de manu Abbatis eadem beneficia ſuſcipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhardus noſtrum locum deprauaſſet* &c. Infra cap. 4. *Omnia antiquitus inbeneficiata exoſus plurima de his ſua diligentia ad ſe retraxit.* Pro quo cap. 11. *infeodare* dixit. *Beneficiati*, vaſalli.

Fanda & nefanda) Per fas & nefas. Balbus Catholico; *Fandus, quod quis debet fari, & dicitur à for.*

IN CAPVT IIII.

PLI *mandritæ ſtudio æſtuans*) boni Paſtoris. Walafridus in Vita S. Othmari capit. 1. *Boni mandritæ ſtudium in ipſo executus* &c. Quibus qui præerant, *Archimandritæ* dicti, quos Epiphanius in Panario interpretatur *Monaſteriorum patres*, id eſt Abbates. Vgutio Gloſſ. *Archimandrita, paſtor ouium: per translationem dicitur quandoque de paſtoribus ſpiritualibus.* Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 2. *Sub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate.* Quo ſenſu L. *reddentes honorem*, §. 2. C. *de ſum. Trinit. & fid. Cathol.* & Nouel. 5. cap. 7. Vadianus putat dictos ἀπὸ τῶν μανδρῶν, id eſt à ſpecubus cauernisque, à quibus primi ferme

Mona-

Monachi habitarunt. Græci enim μάνδραν vocant ſpeluncam. Verius Budæus veteres ſecutus à grege Monachorum, cui ceu *mandræ*, id eſt, ouili, præſint paſtores Abbates. Quippe Latinis quoque *mandra* pro grege, vt Iuuenali Satyr. 3. & Martiali lib. 5. Brito Synonymis;

Cuſtodes ouium nos dicimus opiliones,
Archimandritas dices hos eſſe vocatos.

Videndus Nicolaus Serarius Notis ad S. Bonifacii epiſtol. 99.

IN CAPVT VI.

VINVM *& oblatas)* Oflaten / ſunt panes rotundi ἄζυμοι, quos olim in Eccleſia offerebant Chriſtiani ἐν ταῖς ἀγάπαις, vt loquitur B. Iudas Apoſtolus. Quos ſi conſecrabant, *hoſtiæ* dicebantur: ſi ἀγάπας ἐποιήσαντο, & benedictos diſtribuebant in fratres, *eulogiæ*, à poſterioribus *oblatæ* ab offerendo. Iſo de Miracul. S. Othmari lib. 1. ca. 3. *Quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur.* Frequens earum apud Alamannos, ſed in vſum profanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in Ephemerid. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 1. cap. 24. *oblationes* vocat vaſa ſacra, quibus in offerendo ſacrificio vtuntur.

IN CAPVT VII.

DOMINO *Marquardo & filio ſuo Luitoldo Duce ſibi Ducatum præbentibus)* ſe comitantibus. Balbus Catholico; *Ducatus, ductus, vel guida.* Alanus in Anticlaudiano;

Ducatu ſummi Regis conſcendit in arcem.

Benedictus Magiſter; *Id eſt ductione, ſed errauit ibi in ſyllaba* &c. Alioqui *ducatus* ſignificat defenſionem in via per alicuius territorium. Vide gloſſ. ad Fabarienſem cap. 8.

In caſtro Sigmaringen) Nunc Simeringen / Comitum Hohenzolleranorum ſedes: non à Cimbris dicta, vt nonnulli opinantur, ſed à *Sigmaro* quodam eius fundatore. An eundem auctorem, an vero cognominem habuit *Sigmarisuuang* in Turgouia quondam dictum, quod noſtrati vulgo Zůberwang?

Quandam munitionem nomine Cratzaniam) vel *Craſſaniam*, nunc Crätzeren.

Luitoldus) Baro de *Regenſperg*, vt infra vocatur. Quibus Baronibus à populo Tigurino propter tyrannidem pulſis, Regenſpergium in Præfecturam ſuæ Reipub. redigitur à Tigurinis, à quorum ciuitate abeſt miliario Heluetico, oppidum paruum & anguſtum, ſed natura loci munitiſſimum, in quo duo memorabilia, quod plateas habet nullas (ædes enim omnes in gyro exſtructæ pro muris ſunt) & quod vnâ portâ clauditur.

Huius loci Aduocatus) Schirm oder Caſtenvogt. Vel inuitis Epiſcopis & Abbatibus Regum Franciæ, & poſtibi Imperatorum Germanorum cura & vigilantia *Oeconomi* dabantur, &, vt vulgo vocantur, *Vicedomini*, qui earum rerum, quæ ad vitæ alimoniam & reditus eccleſiaſticos pertinebant, ſedulam curam gererent. Ea ætas *Aduocatos* appellauit, noſtri Alamanni Vogt / ex Latino deducta voce κατ' ἀφαίρεσιν, vt ad Tyrolem à nobis demonſtratum. In Inſtrumento quodam Bertholdi Ducis Zaringiæ; *Thuregini loci legittimus Aduocatus, quod Kaſtvoget dicitur.* Sic *Eccleſiæ Aduocatus* dicitur Imperator Romanus

nus

nus etiam hodie. His enim verbis in auguratione Electoribus fidem ſuam obſtringit; daß wir in zeit ſolcher vnſer Keiſerlichen würden / ampts vnnd regierung der Chriſtenheit / vnnd den Stuel zue Rohm / auch Bäpſtliche Heiligkeit / vnnd die Chriſtliche Kirchen / als derſelben Aduocat, zue guetem bevelch / ſchutz vnd ſchirm haben &c. Cæterum huius loci, id eſt Monaſterii S. Galli, nunc temporis *Aduocati* ſunt quatuor Heluetiorum Pagi, Tigurum, Lucerna, Suicium, Glarona. Quorum vices gerit ille, quem quot bienniis alternantes mittunt, Capitaneus, qui Wile in Comitatu Toggenburgenſi reſidet.

In valle nomine Herburg) In *valle* ſc. *Rheni*, quæ tempore Ottonis Imperatoris à quibusdam Monachis dicebatur *Ringau*, ſicut ex vetuſtis Tabulis clare patet. Noſtratibus Alamannis Rhinthal. *Herburg*, nunc Herbrugg/ Schobingerorum S. Galli patriciorum prædium. Caſtri vero huius ab Vdalrico Abbate conſtructi ne veſtigium quidem potuimus obſeruare, loco vel diligentiſſimo à nobis conſiderato. Veriſimile tamen eſt, eo loci fuiſſe, vbi ſunt ædes Schobingerorum.

Marchionem Bertholdum) de Zæringen, eius nominis II. Rudolphi Pſeudo-Regis, quem Burckhardus nominat, gener; Bertholdi III. pater. Huius III. vidimus Diploma, in quo ita ſcriptum erat; *Ego Berchtoldus de Zaringen, Dux & Rector Burgundiæ, Dei & Imperiali gratia, Thuregini loci legittimus Aduocatus, quod Kaſtvoget dicitur: Venerabili Vualthero prædicti loci Præpoſito, cunctisque cõfratribus eius* &c. Datæ litteræ Anno II. Vrbani Tertii, Anno XXXV. Friderici Barbaroſſæ, An. Domin. MCLXXXVII. Ergo non hic, vt Stumpfius contendit, ſed pater eius Ruodolphi Regis gener, Friburgum apud Nuichthones fundauit, ſi veræ ſunt rationes, quæ ex verſibus putantur, qui viſuntur Friburgi:

Anno milleno, centeno, bis quoq; deno
Friburg fundatur, Bertholdus Dux dominatur.

Indifferenter enim à ſcriptoribus nunc *Dux* appellatur, nunc *Marchio*.

In ſeruitii ſumptum) Balbus Catholico; *Seruitium, ius vel actus ſeruientium vel munus*. Nam quot officia in monaſterio, tot erant & ſeruitia. Hinc legimus in Anniuerſariis Monaſterii; *Pertinet ad ſeruitium Abbatis, Decani, Præpoſiti, Cellerarii, Camerarii*, &c. Et habebant inter ſe dies diſtinctas, quibus hic vel ille miniſtraret, id eſt res fratribus in hoc vel illo anniuerſario legatas quotannis ſuppeditaret, vt ſunt *vina, panes, piſces, carnes, oua, pulli, gallinæ, velcones, gancviſche, caſei, poma, pyra, lunulæ, oblatæ*, & eius generis alia. Hęc vocabant illi *ſeruitia*, quod reditus iſti ſeruiantur, vt loquuntur, h. e. miniſtrentur ab his, quos diximus, officialibus. Supra hoc cap. *De aliquibus vſuariis fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſeruitium* &c. Videndus Conrad. Fabarienſis cap. 4.

Cyſos lampadum) *Cyphos*, id eſt ſcutula.

Hittingen) Yttingen in Turgouia, olim caſtellum, quod poſſidebant Nobiles quidam, quos infra cap. 9. appellat *homines liberos*, die Freyen von Yttingen / à quibus caſtellum illud acquiſiuit Werinherus Abbas, inque ius eius Monaſterii redegit, quod hodie in affluenti rerum ſtatu florens celebratur. Vide infra cap 9.

Agen-

Agennum) Agaunum, S. Moritz in Wallis/ quod olim Alamannis Agen.

Aliquibus fiſci hominibus captis) ſc. Imperialis ſiue Regii, cuius homines nunc *Fiſcales*, interim *Fiſcalini* dicuntur, mancipia propria fiſci, quæ Abbas Vdalricus pro Imperatore Henrico tenebat: Ekkehardus vero Augienſis, qui à partibus Rudolphi contra Henricū ſtabat, in captiuitatem abduxit. Cęterum de mancipiis fiſcalinis alio loco à nobis commodius dicetur in libris de ſeruitute Germanorum antiqua & noua, ſi Deus coepta fortunauerit.

Nobili milite Folknando) Comite Toggenburgio, qui aliis *Folkhardus*.

Munitiunculam prope Duram fluuium) Quam Vdalricus *Duruuart* appellauit. quod nominis, vbi hoſtium potita eſt, amiſit, à Lutoldo Ekkehardi Abbatis Augienſis fratre *Lutoldesburgi* nuncupationem ſortita. Incolis Lütisburg/ Fabarienſi cap. 14. *Lutensburg*.

Quidam Comes Burkhardus nomine) Comes videlicet de Nellenburg, frater eorundem Ekkehardi Abbatis & Lutoldi Comitis. Qui *Comitatus Nellenburgius* nunc euectus eſt in *Lantgrauiatum*, & à patre Ferdinando Archiduce relictus filio Andreæ Auſtriaco Cardinali & Epiſcopo Conſtantienſi. Ab cuius obitu ad fratrem peruenit Carolum Burgouiæ Marchionem.

In Primarchatum ſuum ducens) An legend. *Patriarchatum*, ex compendio ſcripturæ? An *Primarchatus* vocem noue & hibride finxit, ſicut alius quidam *Miniſteriarchis*? de qua Balbus Catholico; *Miniſteriarches, princeps miniſterii. Archon, quod eſt princeps, componitur cum miniſterium.* Eadē fictione *Archidux* à Germanis dicitur, *& amphiſepire* legitur in Hymno quodam Eccleſiaſtico, pro circumſepire.

IN CAPVT VIII.

F*IDELES inter ſe poſſeſſiones noſtras diuidebant*) *Fideles* ſunt Principis alicuius ſubiecti ingenui atque liberi, qui feudo accepto in Domini fide ac clientela ſunt; viciſſimque ſuam ei fidem præſtiterunt, quomodo in Iure Feudor. lib. 2. tit. 5. & alibi traditur. Quo facit, quod ICti. *feudum* dictum volunt *à fidelitate* vel *à fide*, quam vaſallus Domino præſtare tenetur & Itali *fede* appellant. Cuius ἐτύμου auctor eſt Obertus homo Italus lib 2. Feudor. tit. 3. ca. 2. in fin. quem communiter ſequuntur Doctores. *Fideles*, inquam, quos *à feudo* propius deducta voce *Leudes* ſiue *Leodes* nominatos volunt ab Aimoino, Fredegario, & aliis Hiſtoricis, *Leaulx* ſiue *Loyalx* à Francis, quaſi veteres dixerint *Leolds* ἀντὶ τοῦ *Feolds*. Quod mihi neque verum videtur neque veriſimile. Nam *Leudes*, & ex affinitate vocalium *Leodes*, pura puta vox Germanica eſt non *à feudo* detorta, vt illi falluntur, verum à Leut/ quod ſignificat *homines*. Vnde nonnulli ſcriptores pro *leudes* maluerunt Latine dicere *homines*, quum de vaſallis loquuntur; & *hominium*, ſeu, quod idem eſt, *homagium facere*, pro, fidem præſtare Domino. Quos & ipſi Franci lingua vernacula ſunt imitati. Neque etiam iidem ſunt *Leaulx* & *Loyalx*: quorum illud origine Francicum eſt, id eſt Germanicum, ex nomine Leut/ tantumque illis tribuitur, qui fidem alicui iurarunt; hoc vero prouinciale, id eſt Latinum, mutato legis vocabulo in *loy*, quemadmodum *fidei* in *foy*. Quę vtriusque vocis noua eſt cum ſcriptura tum pronunciatio. Nam veteres ſcribebant *loi* & *foi*, pronuntiabant vt Græci οι diphthongum. Ex quo pronuntiatu ab Latinis formata ſunt *leüdum* & *feüdum*, quæ poſterioribus, ex illa corrupta pronuntiatione an affinitate vocalium dicam, *leodum* & *feodum*. Vt nunc, dum calamum

premo, fere incipiſcat oriri dubitatio, à Germanis acceperint Galli anne Latinis *Leudium* originem, qua appellatione priſci noſtri maiores non ſimpliciter homines, ſed eos innuebant, qui communitati alicui lege erant adſtricti, hoc eſt ciues. Vnde fors eſt vt *Leodio* ciuitati Belgicæ nomen, ea ratione quam ſupra de *Villa* attulimus. Et habent ſane, vt Hebræi & Græci, ita Latini quoq; multas cum Germanis voces communes. Igitur illa. Nũc quæ ſupra diximus, vera eſſe vincemus verbis fidelitatis, quæ leguntur in Titletonio, quo in libro ius feudale Anglorum exponitur, lib. 2. capitul. 1. in hunc modum; *Ieo deueign voſtre home de ceo iour enauant de vie, & de membre, & de terrene honor, & a vous ſera foial & loial, & foy vous portera des tenemens qui ieo claim de tener de vous, ſalue le foy que ie doy a noſtre ſeignor le Roy.* In quibus verbis *loy* fidem exprimit, *foial & loial* fidelem & legalem, id eſt qui ſecundum fidem ac legem facit, *home* hominem ſiue leudem. Ex quibus intellegitur, cur cap. ſeq. Vdalricus Baro de Gameringen & Ruodolphus Comes de Pfulmendorf *fideles* appellentur *Eccleſiæ*, quia ſcilicet Aduocatiam monaſterii ab Abbate in feudum pro ſe poſterisque ſuis acceperunt. Alioqui *fideles* generatim dicuntur omnes Principum ſubiecti, qui fidem ei adſtrinxerunt, in eiusque ditione domicilia poſſident, vt exſertim in d. tit. 5. ſcriptum eſt. Et confirmat illa formula, qua etiamnum Imperator Romani Imperii ſubditos compellat; Vnſerm vnnd des Reichs Lieben vnnd getrewen/ id eſt *dilecto & fideli.* Et Dominus quidam in Hiſtoria S. Deicoli; *Ite cum feſtinatione, & ſi quis illum fidelium meorum capere poſſit, ſine mora caſtretur,* pro, ſubditorum meorum. Vtuntur plerique Hiſtorici mediæ ætatis.

Miniſteriales) Homines liberi, qui Principi alicui miniſtrant, Edildegin/ Edelknecht/ Dienſtman/ Amptman ſiue Amptleut/ Ambacht priſcis Celtis. Iul. Cæſar lib. 6. de Bel. Gall. *Ita plurimos circum ſe ambactos clientesque habet*, id eſt, vt Bvrckhardvs noſter loqueretur, *miniſteriales fideleſque*. Philoxenus Gloſſ. *Ambactus*, δοῦλος μισθωτός, ὡς Ἔννιος. δοῦλος, ait, id eſt miniſterialis. Itaque apud Pavlvm Diaconvm in epit. Feſti ex ſchedis P. Stephani legend. *Ambactus apud Ennium lingua Gallica ſeruus dicitur*, id eſt, miniſterialis.

Et hæc eſt vera certaque huius nominis notio, quam vero Grammatici iſti, vt ingenue fatear quod ſentio, non bene percepere, quod liceat pace Illuſtriſſimorum virorum Anton. Auguſtini & Ioſ. Scaligeri indicaſſe. Interdum *Miniſteriales* dicuntur omnes homines nobiles Principis alicuius fideles & ſubiecti. Hinc illa formula, qua nonnulli Principes vaſallis ſuis ſcribentes vtuntur, Vnſerm Edelnknecht. Bvrckhardvs cap. ſeq. *Sed quia inſolentiæ miniſterialium reſiſtere ſemper ſtuduit, plura ex ipſorum impedimento, quæ ad Clauſtri ſui vtilitatem ſpectare poſſent, prætermiſit.* Et Cap. 12. *Heinricus de Klingen communi conſenſu omnium fratrum ac miniſterialium & totius populi aſſenſu ſubſtitutus eſt.* Conrad. Fabarienſis capit. 8. *Abbas ſeniorum fratrum poſtpoſito conſilio, ſed miniſterialibus magis aſſentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant.* Et cap. 10. *Ad minuendum debitum Eccleſiæ vocatis miniſterialibus, fratribusque conuocatis* &c. Cap. 13. pereleganter & dilucide; *Miniſteriales huiusmodi verborum aggredi attemptabat* (Abbas) *ſchematibus; O præclariſſimi milites B. Galli, vos proſapia generis & nobilitas ac magnificentia Eccleſiæ magnificauit, imo & ipſa in vobis magnificatur & in filiis veſtris. Prouidendum eſt veſtræ, vt credo, & nobilitati & propagini* &c. Vide eumdem cum alibi, tum ca. 11. & Animaduerſion. noſtras ad Tyrolem.

Optimos manſus curiarum noſtrarum) Papias Gloſſ. *Manſus dictus à manendo, quod integrum ſit XII. iugeribus.* Vocabularius Iuris Sigiſmundo Imperatore ſcriptus; *Manſus ſecundum vulgare Italorum dicitur quantitas terræ, quæ duobus bobus ſufficit in anno ad laborandum.* Fabarienſis cap. 8. *Comiti de Dilingen ducentas marcas pro reſignatione manſuum XX. in manus Abbatis, quas ab ipſo iure recepit feodi.* Alamannis in pratis **manſmat**/ in vineis **mangrab**/ in agris **manwerch**/ in alpibus **manſtofel**.

Curiarum noſtrarum) Quas ad Ekkehardum diximus *curtes* vocari, **Höf**. In lib. 2. Feudor. tit. 51. §. 1. *Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit.* Sic infra cap. vlt. Eligowe & Huntvvilare & Romanshorn *curias* vocat. Et alibi non ſemel *curia* pro curte vſurpatur.

Iura villicationis in modum beneficiorum habere) De *villicis* dictum ad EKKEHARD. capit. 4. Auctor Mamotracti in Lucam capit. 16. *Villicum, id eſt villæ gubernatorem, quaſi villæ Cuſtodem, à quo villicare, villicandi officium exercere.* Infra cap. 10. *Villicatus vel emendo vel vacando reſeruare.* Conrad. Fabarienſis capit. 4.

IN CAPVT IX.

COMES *Ruodolfus de Pfulmendorf*) Nonnulli MSS. *Pfulvvendorf*, in Additione Annalium Hepidanni *Fulndorf*. Mortuus hic in Paleſtina, dum *ſe perpetualiter ſancti Sepulchri ſeruitio dicauit*, vt habent verba Additionis.

Itingen à quibusdam liberis hominibus acquiſiuit) *Liberi homines*, **Freyherren**/ quorum maiores nullam, quod ſciatur, ſeruierunt ſeruitutem. Et hi proprie *Nobiles*. Nam qui ex ſeruitute manumiſſi libertatem conſequebantur, *Ingenui* dicti, & ab Alamannis *Semperfry*, ex formula manumiſſionis; *ſemper ingenuus atque ſecurus exiſtat*, cuius exemplum exſtat in Chart. 7. tomi II. & apud Cuiacium Obſeruat. lib. 14. capit. 27. itaque concipitur in Chart. 8. dicti tom. *Ab omni ſeruitutis iugo ſit exutus in perpetuum.* Hæc formula avorum memoria, ſublato manumiſſionis ritu, iis aptari cœpit, qui Baronum ordini ab Imperatore primum adſcribebantur, vt iuberentur eſſe ac dicerentur porro *Semperfrey*; quæ appellatio olim, vt diximus, nota erat libertini generis, apud maiores autem noſtros nouorum Baronum, **der Newgebachnen Freyherren**. Hodie, vt vetuſtas temporis omnia commutat, & vilia quoque in maius prouehit, & quæ deſpecta erant, in honoris ac dignitatis gradum collocat, ſicut alii tituli, ſic etiam iſte ab iis vindicatur, qui hoc in gradu ſuperiores aliis eſſe ac præire ſtudent, & tantum non priuus ac nouus honor factus eſt. De *Baronis* voce, eius origine & etymologia multis ad Winsbekium diximus.

IN CAPVT XI.

RVOMASHORN) In veteribus Chartis *Romanishorn*, hodie **Romishorn**/ de quo vide gloſſ. ad Ekkehardum capit. 1. Habitatum quondam fuit à Nobilibus eiusdem nominis, quorum ſtirps interiit, ipſum vero caſtrum cum villa ceſſit Abbati S. Galli, à quo redactum eſt in præfecturam, quam *Aduocatiam* vocabant ſuperioris æui ſcriptores.

Inuadiauit) Oppignerauit. Balbus Catholico; *Vadium, pignus vel fideiuſſio. Vnde vadiare, in vadio ponere, vadium vel pignus alicui dare. Et componitur, vt conuadiare, inuadiare, reuadiare, id eſt repignerare, à vadio recolligere; ſubuadiare, id eſt poſt vel latenter vadiare.* Poeta Grammaticus;

Pignus

Pignus in o.natum, ſed in e.facit eſſe vadiatum.

In Inſtrumento Foederis inter Muretenſes & Biellenſes pacti A. D. 1342. *Nullus etiam de noſtris debet aliquem coniuratorum noſtrorum de Biello & eisdem pertinentium impignerare ſeu inuadiare, præterquam ſuum debitorem confeſſum vel fideiuſſorem.* Burckhardus cap. ſeq. *Ducentis marcis inuadiatas redemit.*

Infeodauit) Supra dixit *inbeneficiauit* cap. 3. Venceslaus Brack in Terminis Iuriſtarum,

Arreſtare frenen, dic impheodare belehnen.

Burckhardus ſupra cap. 8. *Quicquid per infeodationem ab vtrisque alienatum eſt.* Fabarienſis cap. 8. *Quod res Eccleſiæ damnabiliter & irrecuperabiliter diſpoſuerat infeodare.* Et cap. 12. *Pignori feodaliter obligaret argenti marcis ſexingentis*, &c.

Cum in ira Dei poſitus eſſet) Inde verſus mortuo facti à ſuis Monachis;

Qui iam conſumis terram, quam nunc bene dormis,
Fortaſſis viuus triuiſſes tempus in hornis.
Sed te, ne damno calcares limina Galli,
Ira Dei iuſſit maturo funere tolli.

Paralyſi) Alamannis pärlyſucht/inde deducta voce.

IN CAPVT XII.

VT *ad Curias Regum cum magnis impenſis perueniant)* ad Comitia Imperialia, auff die Reichstäg. Hoc eodẽ cap. *Vlmam ad ſolemnem Curiam* &c. Item, *Ad curiam Eſslingam, ad curiam Vlmæ habitam, ad curiam Rauenſpurg* &c. Comitia, quæ Philippus Imperator Vlmæ, Eſslingæ, & Rauenſpurgi, Ciuitatibus Suæuiæ Imperialibus celebrauit, deliberaturus cum Proceribus Imperii de expeditione in Herbipolenſem Epiſcopum & Lantgrauium Thuringiæ rebellantes inſtituenda.

Expeditionem ad Epiſcopum Erbipolenſem promiſit) *Expeditio,* Heerfart/ pecunia ſiue tributum pro expeditione facienda, *præſtationem* dixit Ekkehardus cap. 5. In Diplomate Caroli Craſſi Imp. Eccleſiæ S. Saluatoris, quæ eſt Francofordiæ, dato, cuius mihi videndi copiam fecit CL. V. Ioh. Fridericus Fauſtus, Patricius ac Senator Francofordianus; *Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commiſſa fuerit, nulla vmquam hoſtilis expeditio exigatur, nec vllus ei inde quicquid auferre præſumat.* Walefrido *iter hoſtile*, lib. 2. cap. 17. de Vita S. Galli; *Fertur eumdem Epiſcopum aliquando ad iter hoſtile ſibi de ipſius Monaſterii ſumptibus viaticum præparari iuſſiſſe.*

Expeditionem in Lantgrauium Turingiæ promiſit) Hermannum ſc. de quo miranda canũt Poetæ illi Nobiles in aureo illo Muſico Aulicorum libro, quorum nonnulli in eius Aula vixerant, antequam ad Philippi Imperatoris partes concederent, vt Waltherus Vogelweidius, Wolfaramus Echilbachius, Tanhauſerus, Bitterolfus, alii, quorum nomina nunc non comminiſcor.

IN CVNRADI FABARIENSIS CASVS

CAPVT II.

PHILOLOGIAM *totamque ad vnguem vsque inueſtigauerunt theoricam)* Per *Theoricam* intelligit Mathematicam & Aſtronomicam, quibus ſemper fuere Monachi iſti quam deditiſſimi, vt ex

libris eorum paret, qui in Bibliotheca Monaſterii adhuc ſuperant. Sic cap. ſeq. *Notkerum Magiſtrum* vocat *artis theoricæ non pigrum*, quem inſignem Mathematicum fuiſſe ſcriptores tradunt, qui ei *Computum Eccleſiaſticum* adſcribunt. Intellegit autem Notkerum Labeonem Phyſicum & Medicum, quem ad differitatem cæterorum duorum vocarunt *Magiſtrum*.

IN CAPVT IIII.

A*B aliis feodi iure poſſeſſos)* Vetus Gloſſar. Franco-Lat. *Fou, feodum.* Mira ſcriptura, ſi vera, & non aberrauit Gloſſator, qui in quarta vocali repoſuit, quod in ſecunda erat collocandum, vt antiqui dixerint *feu*, quod noſtri Franci *fiev*, quum & Itali *fe* dicant pro *fede*, vnde *feudi* appellationem deduxit Obertus. Vide Gloſſ. ad Burckhard. cap. 8. Venceslaus Brack in Terminis Iuriſtarum;

Eſt phoedus lehengut, eſt depactio dignieſſ.

Ibidem;

Ius feodi lehnrecht, burgrſchaft ciuilitas exſtat.

Fabarienſ. infra cap. 8. *Sueuiæ Principibus, quos in ſuis perturbauerat tam feodis quam conſuetudinalibus iuſticiis*. Paſſim alibi.

IN CAPVT V.

C*ORDIS dudum inſtincta caſſidili)* id eſt, vt Walafridus loquitur de Gallo lib. 1. cap. 23. *altæ memoriæ & armario cordis inſeruit.* Vgutio Gloſſ. *Caſſidilis vel Caſſidile, dicitur ſacculum, pera, ſarciperium, ficacium, marſupium, moculus, loculus, crumena.* Papias Gloſſ. *Caſſidilis, pera paſtoralis.* Vetus Interpres Thobiæ cap. 8. *Protulit de caſſiduli ſuo partem iecoris.* Matthæus Vindocinenſis in Thobia;

Caſſidili profert auxiliare iecur.

Ita enim ibi legend. ex noſtro MS. & vet. edit. Pariſienſi, qua nos donauit R. P. Carolus Perrotus Pariſienſis, non *caſſili*, vt autumat Balbus in Catholico, nec *caſſiculi*, vt ii quos adducit Auctor Mamotracti.

Acedia) ἀκηδία. Balbus Catholico; *Accidia, triſtitia, moleſtia, anxietas, vel tædium. Accidioſus, moleſtus, triſtis, anxius. Accidiari, triſtari, anxiari, vel habere tædium, vel indignari.* Quo verbo vtitur vetus Interpres Eccleſiaſtici cap. 6. Vox eſt Theologorum ſuum ſibi ac proprium.

In triuio Grammaticæ, Logicæ, & Rhetoricæ) Balbus Catholico; *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur triuium, quadam ſimilitudine quaſi triplex via ad idem, id eſt ad eloquentiam. Arithmetica vero, Muſica, Geometria, & Aſtronomia dicuntur quadruvium, quaſi quattuor viæ ad idem, id eſt ad ſapientiam tendentes. Vnde & Triuiales dicuntur, qui docent vel qui ſtudent in triuio, ſicut Quadruuiales qui in quadruuio.* Et hinc *Schola triuialis* dicta, in qua tres illæ artes tantum traduntur.

In iure forenſi & eccleſiaſtico] Ciuili & Canonico, Cæſareo & Pontificio. Cap. 11, *Forenſes* pro cauſidicis dixit, qui in *foro* verſantur, id eſt iudicio.

IN CAPVT VI.

C*ASTRVM à memorato Heinrico de Saxo inchoatum)* Quod *Forſteggiam* nominauit à vicina ſilua, in cuius angulo eminenti exſtru-

exſtructum contra impreſſiones Comitum Montisfortium, qui è regione trans Rhenum tum habitabant caſtrum ſuum *Montemfortem*, hodie Auſtriacæ poteſtatis. Cæterum Forſteggia annis abhinc quaſi decem incuria cuiusdam ancillæ lotricis ambuſtum conflagrauit. Ad cuius reſtaurationem quum Ioh. Philippus Saxii & Hohenſaxii Baro animum adieciſſet, & iamiam in opus incumberet, à nepote ſuo crudelem in modum in conuiuio nihil mali ſuſpicatus iugulatur. Quod tamen parricidium non tulit impune. Nam haut diu poſt Viennæ compræhenſus in carcere detruncatur. Muri vero ab hoc ipſo Henrico exædificati adhuc ſuperſunt indicia caſtri munitiſſimi & tali loco digni.

IN CAP. VIII.

CCC. item pondo argenti marcas) Infra cap. eodem; *Tricentarum marcarum pondo pignori obligauit.* Cap. 10. *CLX. pondo marcharum.* Capit. 12. *Argenti marcis ſexingentis.* iunctis verbis quæ in fin. *Pro memorati pondere argenti.* Capit. 14. *Accepta ab Abbate pecunia marcarum pondo quingentarum.* Balbus Catholico; *Marcha eſt quoddam pondus, ſc. media libra, vt dicitur marcha argenti*: Marck ſilber. Dicetur in lib. de nummis Germanorum vetuſtis.

Non iuris facetia ſed armorum copia) *Facetiam* pro facundia dixit etiam cap. ſeq. *Poſt multam mineruæ facetiam.*

Huius occaſione prœlii quam plura ſuis largita dona tyronibus, plura beneficia) *Tyronibus*, id eſt, militibus. Brito Synonymis;

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites.

Hinc Alamannis torner / *tyronium* corrupte pro *tyrocinio*, id eſt ludo equeſtri vel militari, vnde Barbari formarunt *torneamentum*, turnieren / velitari, in armis ſeſe militarem in morem modumque exercere, quod Barbari *torneare*, & monſtroſius *haſtiludiari*.

Tam foedis quam conſuetudinalibus iuſticiis) So wol an lehen als jhren gewonheiten vnd gerechtigkeiten. *Iuſtitiæ*, Gericht / quas nonnulli *Iurisdictiones* vocant, *ſeigneuries de iuſtice.* Hinc *miles iuſticiæ*, Gerichtsherr. Balbus Catholico: *Miles iuſtitiæ poteſt eſſe vna dictio compoſita, & tunc pertinet ad quoddam officium reddendi iuſtitiam.*

Ipſiusque ducatu & auxilio vltra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad Monaſterium vſque perductus, ad Conſtantiam vſque ſuo ducatu perducitur) Venceslaus Brack in Terminis Iuriſtarum;

Gleitet conducit, ducatus ſitque geleite.

Infra Cap. 19. *Aſſumpto ducatu potentiſſimorum.* Wettinus pro eo *viam* & *defenſionem* dixit, in Vita S. Galli lib. 1. *Tunc viam ſeu defenſionem per altam Germaniam ad Italiam petit*, à Rege ſcilicet.

IN CAPVT X.

NIMIO erga parentes ductus amore) *parent*, cognatos, qui Alamannis eadem notionis ratione Vetter. Balbus Catholico; *Parens etiam accipitur pro conſanguineo vel affine. vnde parentela, cognatio, conſanguinitas, cõgermanitas, contribulitas.* Infra Cap. 11. *Manu valida ſuorum defendere habuimus & amicorum & parentum.* Cap. 14. *Nulluſque ſuorum parentum, vel affinium* &c. Cap. 21. *Pleriſque tam parentibus quam affinibus ſuper-*

uenire ſibi non fuit pigrum. Kerhardus Augienſis Synonymis; *Semen, proſapia, genus, ſtirps, genealogia, propago, maneries, tribus, linea, conſanguinitas, progenies, ſanguis, parentela.* Infra hoc cap. *Eligitur alter æque fortis, literatura & parentela.* Wetinus lib. 1. de Vita S. Galli; *Patrisque ac matris ſeu parentillæ cum poſſeſſionibus diuerſis immemor.* Quod Walafridus; *Spreta propinquorum & prædiorum dulcedine.*

Cum agape familiarium Eccleſiæ) cum præbendis Monachorum. Vgutio Gloſſ. *Agapa vel agape, labor alienus, dilectio, vel charitas, vel orationum communio, vel elemoſyna rogata.* Recte ait, *Charitas.* Hinc *Charitatem facere* Monachis, & *charitatiue ſuſcipere* apud Ekkehardũ pro ἀγάπας ποιεῖσθαι, vt legitur in libro Concilior. ſacrorum.

In vaſallum conquiſiuit) *Vaſſus* à *vade* nomen accepit, qui vadimonium pro beneficio accepto auctori ſuo fecit. *Vaſallus*, quaſi *vaſſulus*, ſicut *veſſel* & *vaſello* à *vaſculo* Francis & Italis deriuatum. In veteri Dictionario Italico Vulgari Latino exponitur *Vaſſallo, ſubdito dil ſignore, cliens fiduciarius.* Quandoque pro homine libero accipitur & nobili, tametſi beneficia teneat nulla. In Hiſtoria S. Deicoli; *Reſpondet eſſe non longe locum paluſtrem & fontibus ſatis irriguum in prædio cuiusdam præpotentis vaſalli nomine VVerfarii.* Hunc enim ſui iuris fuiſſe ex illis, quæ ſequuntur, verbis clarum fit; *Qui tunc temporis in alodio ſuo manebat.*

IN CAP. XII.

PRÆSENTATVS *Hainrico Regi ſemper Auguſto, Duce Noricorum in Curia manente*) in Aula, am Kaiſerlichen Hoff Infra cap. 14. *in Curia Regali.* Cap. 15. *in Curia Regis.* Et ibidem; *Vocatus à Domino Rege ad Curiam, vt in Aula ſecum maneret rogatus,* &c.

Primatum) Magnatum, Optimatum, Procerum.

Edras) conuentus, conſeſſus. Homerus odyſ. γ.

Ἷξον δ᾽ ἐς Πυλίων ἀνδρῶν ἀγυρίν τε ϗ ἕδρας.

id eſt, συνέδρια, vt Euſtathius exponit, & ante eum Didymus. Proprie autem *hedra*, ſedes. Lexic. Græco-Lat. Ἕδρα, ἡ καθέδρα, *ſedilis, ſedes.* Videndi Suidas, Heſychius, Erotianus, & Phavorinus Camers in Lexicis.

IN CAPVT XIII.

APOLOGIAM) Orationem, ἀπολογίαν, verbo Doſithei Magiſtri lib. 3. Infra cap. 14. *Falleris Achab Apologia*, id eſt oratione Iezabelis.

Angarias mentis) Angſt. Vgutio Gloſſ. *Angaria ab ango* &c. appoſite ad hunc locum. Dic nobis, quæ te res angit, id eſt cruciat? Cæteroqui *angaria* eſt compulſio, coactio. *Angariare*, compellere.

Tali ſermonum Minerua) Eleganti & artificioſa facundia, pro quo ſtatim; *huiusmodi verborum Schematibus*, id eſt figuris. Supra cap. 9. *Poſt multam Mineruæ facetiam.* Et infra capit. ſeq. in fin. *Sagitta Mineruæ contactum*, id eſt oratione Abbatis perſuaſum. *Minerua*, quæ & *Pallas*, ſapientiæ & artium liberalium Dea, per μετωνυμίαν pro ipſis artibus: qua figura *Venus, Mars, Bacchus, Ceres, Vulcanes*, pro rebus à ſe inuentis frequentantur. Pari eodemque ſchemate ſupra capit. 5. de Vdalrico Abbate: *O mira in iuuene Principe Mercurii Philologia, quæ ſparſo rubore iuuenili promulgauit eloquia.* Quam diligentes in Marciani Capellæ libris fuerint Monachi S. Galli, vel vnius EKKEHARDI teſti-

teſtimonium nos edocere poteſt, qui Caſuum ſuorum capit. 4. ita de Notkero circa fin. ſcribit *Quas notas poſtea cuidam amico quærenti Notkerus Balbulus dilucidauit, cum & Marcianus, quem de Nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit.*

Clerici Plebani) Parochi, qui plebi præſunt. Balbus Catholico: *Plebanus Dominus plebis: Plebanatus, eius dignitas, vel diſtrictus plebani.* Poeta Grammaticus:

Plebs hominum dicas, ſed plebes Eccleſiarum.

IN CAPVT XIIII.

IVNIOR *frater neoptolemus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus*) *Neoptolemus* cognomen Pyrrhi fuit Achillis filii, inde impoſitum quod admodum adoleſcentulus primum tyrocinium in bello Troiano poſuit. Etenim νεοπτόλεμος Græcis tyronem ſonat ſeu militem nouitium. Brito Synonymis.

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atq; Quirites:
Atq; neoptolemus nouus eſt regnator in illis.

Quam mille iugera) Eorum menſura pro varietate regionum videtur & ipſa variare. Suidas πλέθρον ait eſſe menſuram centum pedum. Herodotus ſextam ſtadii partem. Plutarchus Camillo: Ἐκέλευσεν, οὗτος μηδένα πλέθρων πεντακοσίων πλείονα χώραν κεκτῆσθαι. Quod Liuius lib. 5. *Tulit hic legem, ne quis plus quinquaginta iugera agri poſſideret.* Victorius de Ratione Calculi, quæ apud nos MSS. eſt: *Iugerum habet paſſus XLVIII. pedes CCXL.* Iſidorus Etymolog. lib. 15. cap. 15. *Iugerum conſtat longitudine pedum ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti.* Balbus Catholico: *Iugerum ſecundum, quod communiter accipitur, eſt ſpatium terræ, quod vnum aratrum poteſt arare in die.* Et hanc apud Alamannos noſtros etiam hodie comprehendit menſuram, retento antiquo nomine iuchert.

Clareto permixta toxica) *Claretum*, Claret/ Hiſpanis *Clarea*, vinum factitium dulce vel aromatites, quod Germanis & Belgis alicubi locorum *Hippocras*. At Francis *clairet* eſt *vin clair*, rufum. *Toxica* ſunt venena, ſüſſen Wein mit Gifft vermengt.

Promittit allodia) Vgitio Gloſſ. *Allodium dicitur hereditas, quam vendere vel donare poſſum, vt mea propria.* Græciſta;

Dicitur Allodium fundus fundum maris vnum.

Kerardus Augienſis Synonymis: *Allodium, furuueg, fundus.* In libello, cuius index, *Grammatellus pro iuuenum eruditione cum gloſſa Alamannica: Singula allodia prorſus in promptā pecuniam ſunt redacta*, alle ewer Vorberge/ꝛc. In hiſtoria S. Deicoli: *Legationem quæſtuoſam Domino ſuo, qui tunc temporis in allodio ſuo manebat, in loco qui dicitur Villa-Callonis tranſmiſerunt.* In Charta antiquiſſima à Duodone quodā ſcribi iuſſa, anno XVIII. regni Caroli M. *Ob amorē Domini noſtri Ieſu Chriſti, & remiſſionem peccatorum meorum, vt veniam delictis meis conſequi merear, in futurum trado, donoque, donatumque in perpetuum eſſe volo ad monaſterio ſancta Gallo, quæ eſt conſtructus in pago Durgauinſe, portionem meam in villa nuncupante quæ dicitur Sitingamarca, in pago Bertoldesbara, quicquid ibidem in ipſa marca Sitinga tam de alode parentum noſtrorum, vel de quolibet adtracto poſſidere videor, totum & integrum,* &c. Item in alia Charta peruetuſta, quæ data eſt anno XXIIII. regni Caroli M. hæc verba erant: *Igitur ego Ruakerus in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti & remiſſione peccatorum meorum trado ad monaſterium ſancti Gallonis Confeſſoris, vbi & Agino venerabilis Pater, Epiſcopus & Rector praeſſe dinoſcitur, quicquid in his ſubtus*

nominatis locis tam de alode parentum quam etiam de quolibet attractu viſus ſum habere,&c. Adſcripſi vberius initia harum Chartarum, quoniam in Centuria ſequentis tomi non exſtant.

Caſtrum potuiſſet obtinere cum burgo VVile) Caſtrum ſcilicet *Tokkenburg*, de cuius origine ſuauiter nugatur nugiuendus ille & ferrei oris ſcriptor Thomas Lyrer Ranckwillenſis in Chronica Sueuiæ, quæ tota, quanta quanta eſt, fabulis conſtat & mendaciis conſutis, vt non iniuria *ad demulcendum aures Nobilium compoſitam* ſcripſerit Felix Fabri Dominicanus Vlmenſis hiſtor. Sueuor.lib.1.c. 20. & *mendaciſſimum ſcriptorem* appellet V. Nobiliſſim. Iohannes à Schellenberg, Hyffingæ, Stouffæ, & Randeckiæ Dominus. Porro ſimilem huic locum habes infra c.16. *Videant caſtrum ad Tokkenburg*, *Wilo cum militibus honeſtis & familia copioſa. Burgus*, Caſtellum, oppidum munitum & muris cinctum. Balbus Catholico: *Burgus, caſtrum. & inde Burgarius & Burgenſis in eodem ſenſu*. Infra cap.17. *Rogatus Abbas à Burgenſibus*, id eſt ciuibus, ſcilicet Argentinenſibus, Burgern. Videndus Iſidorus Etymolog.lib.8.c.4. Græcis πύργος. Vnde Birg Alamannis montes, alpes: & Berg/mons.

VVerram ex improuiſo attemptabat) Balbus Catholico: *quaſi totum tempus guerræ dicitur bellum*. Britto Synonymis:

> *Bellum, conflictus, congreſſus & ala, duellum,*
> *Obſidio, Mars, atq; rebellio, prælia, pugna,*
> *Barbaries prohibet prædictis addere guerram.*

Kero Augienſis Synonymis: *Certamen, pugna, bellum, contentio, altercatio, duellum, litigium, litigatio, lis, guerra*. Infra hoc cap. *Domorum crematione vverram aggredi*. Cap. 15. *in vverra cum Comite*. Cap.21. *in vverra cuiusdam ſui affinis*. Verum de hac voce eiusq; veriverbio diximus ad Winsbekium, quæ vide, ſi tanti.

Elephantos etiam & bardos) Lege, *Pardos*, pardales, Bard/Parderthier/ de quibus Iſidorus Etymolog.lib.12.c.2.

Literas Imperialis anathematizationis) *proſcriptionis*, vt mox appellat, ſiue banni, Germanis proprie Keiſers aut Reichsacht/ quę ſucceſſit in locum priſcæ il lius aquæ & ignis interdictionis, vt docuimus Animaduerſionibus noſtris in Winsbekium.

Martis quaſſatur vt aula) *Martus*, Malleus, *Marteau*. Hinc *Martiolus*. Iohannes Sariſburienſ. Polycratici lib.4.c.5. ex Petronio: *Martiolum de ſinu proferens, vitrum correxit aptiſſime*. Vbi tamen mallem legere *Martillum*, quam cum Douſa *Marculum*. Nam *Martellus, mediocris malleus* exponitur à Papia. & in Gloſſ. Franco-Lat. *Martel, Martellus*. Quo nomine Carolus Magni Imperatoris auus, qui & *Challe Martiaus* appellatur à Guillermo de Nangis in Chronicis Regum Francorum lingua materna ab ſe ſcriptis, inſignitus eſt, quod hoſtes ſuos non ſecus domaret atque faber in incude ferrum. Quo pacto Babylonia vocatur *malleus vniuerſæ terræ* ab Ieremia Propheta capit. 50. verſ.23.

Vt aula] pro, olla, antiquarie propter paronomaſiam nominis ſequentis *Aulicus*. Diminutiuum eius adhuc in vſu. Balbus Catholico: *Auxilla, olla vel menſura parum maior quam iuſta. vnde hæc auxillula, parua olla, vel parua talis menſura*.

Aulicus) *ab Aula dicitur, id eſt domo Regia, & Aulanus, id eſt Palatinus, quaſi Aulæ cuſtos, quia aſſidue eſt in Aula*. Balbus Catholico.

Abdita clepſit) ſubtraxit, furtim abſtulit, à Græco factum. quod eſt κλέπτειν. Papias Gloſſ. *Clepere, clam rapere, furari, ſurripere, celare*. Prudẽtius Pſychomach.

Quod

Quod rapere & clepere eſt, auideq; abſcondere parta.

Hinc *Cleps* & *Cleptis* deducuntur Balbo.

Caſſibus indutus) armatus. *Caſſibus* dixit pro caſſidibus, id eſt galeis. Sic Iohan. Sariſburienſis princip. ſui Polycratici:

Si deuelatam faciem monſtrauerit, vt non
Perſtringat viſum caſſibus ille tuum.

Sic enim locus ille legendus pariter & interpungendus, quem vnius litterulæ adiectio totum obſcurauit. Senſus eſt: ſi faciem ſuam detexerit, ne forte oculos tuos galeæ ſplendore aureo perſtringat.

Scurræ) Vgutio Gloſſ. *Scurra, leccator, vaniloquus. Proprie dicitur, qui ſequitur curiam gratia cibi.* 2. Reg. 6. *Et nudatus eſt quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris.* Balbus Catholico: *Scurrilitas, leccacitas, turpitudo, luxurioſa verba, quæ vulgariter barrizare dicuntur: & dicitur à ſtultis curialitas.* Britto Synonymis huius generis homines fere omnes coniungit his verſibus, qui ad ſequentia quoque referendi:

Hiſtrio, vel pantomimus, vel geſticulator,
Eſt epulo, ſcurra, leccator, vel paraſitus,
Et palpomimus, ioculator, ſiue comœdus:
Addito vaniloquum, nebulonem vel nebulonum:
De ſerpente nepa dictos adiunge nepotes.

Et Iohannes de Garlandia ſiue Gallandia Decade 9.

Scurra, nepos, liricen, funambulus, hyſtrio, mimus.

Videndus Thomas Aquinas an Iohannes Gerſon Comment. in Boetium de conſolat. Philoſoph. lib. 3. metr. 4.

Pelliparij) Vgutio Gloſſ. *Pelliparius, qui parat, id eſt præparat pelles.* βυρσοδέψαι, *Confectores coriorum* Iul. Firmico libr. 3. Matheſ. Ledergerber. In dicto tamen *Grammatello pro iuuenum eruditione cum gloſſa Alamannica* legitur: *Et pellicia de pellibus vulpinis, muſtelinis, agninis, cuniculinis per pelliparios facta*, durch die Kürßner/id eſt pelliones.

Paniſices) piſtores, Pfiſter Alamannis, Becken. Vgutio Gloſſ. *Panifex, qui vel qua panem facit.* Idem & *Panificus.* 1. Reg. 8. *Filias veſtras facient ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas.* Hinc *panificium* Balbo Beckerhandwerch/ & *panificare*, pinſere.

Coriarij) ſutores, Francis etiam *cordonniers.* Vgutio Gloſſ. *Coriarius, qui parat coria, vel qui operatur de corio.* Ergo vtrumque ſignificat, & *pelliparium*, quem ſupra dixit, id eſt coriorum concinnatorem, qui in vetere Inſcript. *Coriarius ſubactarius*, Hiſpanis *curtidor que adoba cueros.* & eum qui Italis *calzolaio*, & *caligaro*, Plauto *Calceolarius.*

Vſupelliones) Non ſatis verborum ſuppetit Conrado, quî exprimat, fratricidam iſtum non ſolum bonis omnibus, ſed & viliſſimis nequiſſimisq; hominibus quibusque per vias, in foro, in theatris, in concione, in conuentibus ciuium, in conuiuiis, in tabernis, in omni ſermone familiari, fabulæ, dicterio, atque ludo fuiſſe. Eſt vero *vſupelliones* hoc loco nihili verbum, pro quo legend. *viſpelliones*, qui ſunt iidem cum ſcurris, Suppenfreſſer. Nam *viſpa* Alamannorum eſt Suppa/quaſi *iuspa.* KERHARDVS Synonymis: *Ius, iuſtilium, ſorbinum, ſorbellum, ſorbium, offa, offella, viſpa*, &c. Richardus de Buri Dunelmenſis Epiſcopus Philobiblii c. 7. *Vicioſi viſpilionis addictus ſeruituti.* Fulgentius Planciades exponit *baiulos & funerum elatores.* Et Philoxenus Gloſ. *Bispello*, νεκροφόρος. *Bispelliones*, νεκροθάπται, κοπιάται. Sic dicti à *biſpilo*, id eſt ſeculo ſiue ſarcophago. Papias Gloſſ. *Bispilus, vbi mortuus portatur.*

Quod

Quod habetur vile genus hominum atque improbum etiam hodie. Et poſſunt hic eſſe, qui *Sandapilæ* Balbo, quæ vox idem notat, quod *biſpilus*. In Catholico: *Sandapila à ſanna, quod eſt deriſio, dicitur, id eſt Scurra.*

Immotores quaſitatis) Hæc non intellego, & fere eſt, vt corrupta exiſtimem. Quid ſi legamus, *mimatores*, ex Brittone & Garlandia? Nam in Pyladis Vocabulario legitur: *Mimator, ioculator, & proprie rerum humanarum imitator: ſicut olim erant mimi in recitatione comœdiarum, quia quod verbo recitator dicebat mimi motu corporis exprimebant, & mimari talem actionem ſignificat.* Qui prout verba loquitur, emendanda porro erunt ſequentia ad hanc faciem: *quaſſitatis capitibus aduerſus hanc clamabāt in theatris*, &c. repoſito in ſuum locum nomine, quod exciderat. *Quaſſitare* dixiſſe conſtat ex Balbo in verbo, *Quaſſio.*

IN CAPVT XVII.

S*CVLTETVS de Hagenovv*) Scultes quaſi Schultherſch/ qui Latinis *Prætor*. Sic in vetuſtis Inſtrumentis legitur, *Scultetus de Francouofurt, Scultetus de Berna*, &c. In Lege Langobardorum titul. 6. *Tunc Gaſtaldius Regis & Sculdahis requirat culpam ipſam, & ad curtem Regis exigat*, &c.

IN CAPVT XVIIII.

P*ROPTER occiſionem Ducis Bauariæ tam infantem*) pro infandam, παθητικῶς. Cæteroqui *Infans* eſt *illoquens*, ſicuti *Fans, loquens*, apud Balbum Catholico.

Principem Regis Criſſarium) Lege, *apocriſarium.* Balbus Catholico: *Apocriſarius, Secretarius, Conſiliarius, vnde & quandoq; ſic dicitur Cancellarius, quia ipſe Secretarius eſt Regis vel Imperatoris, & eius ſecreta ſcit. Sed nomen ſonat quaſi de ſecretariis, quod Rex vel Imperator plures habet Secretarios & Conſiliarios, quorum vnus eſt Cancellarius. Vnde in præſcriptione tituli Priſciani ſic dicitur: Priſciani Grammatici Cæſarienſis Apocriſarii Doctoris vrbis Romæ Conſtantinopolitanæ de arte Grammatica liber primus incipit.* Petrus Diaconus præfat. de Notis literar. *Quicquid vbique in Solomatero remorantes apocriſarij à Deo conſeruati Imperij nacti erunt.* Herimannus Contractus Chronic. Ann. 578. *Hoc tempore Gregorius tunc apocriſarius Moralia Iob ſcripſit.* Codinus Curopalates de Offic. Conſtantinop. Εἰ δέ τι τῆς παραστάσεως ἱσταμένης δεήσει ἀνενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ, εἴτε δι' ἀποκρισιαρίου, εἴτε δι' ἄλλου τῶν ἀναγκαίων, &c.

IN CAP. XX.

C*VRTEM ad Creſſarum*) Grieſſeren/ in Valle Rheni, quam & ſupra c. 16. à Rege donatam ob ſeruitia Abbatis induſtrioſa memorat: Rege, inquam, Henrico VII. Friderici II. filio, quod factum anno Dom. 1228. Abbate mortuo oppignoratur Ramſuuagiis Nobilibus, in quorum poteſtate permanſit annos quaſi 300. hoc eſt vsque ad A. D. 1520. quo eam redemit Franciſcus Abbas. Mirum autem hic nullam fieri mentionem meri imperii, quam curti connexam volunt noſtri Abbates & ab eodem Rege condonatam, quum tam diligenter cætera cuncta expreſſerit.

Cum palmis, alpibus & paſcuis) Lege, *planis*, pro *palmis*. Supra d. c. 16. de eadem curte: *Cum paſcuis, agris, montibus & planis*, &c. *Plana* ſunt campi in conuallibus, Plane/ id eſt Blachfeld/ Alamannor. vetuſtis Poetis frequens. *Alpes*, paſcua

ſcua montana, quo æſtate pecora aguntur & paſcuntur, Alpen. Bertoldus Zuifaltenſis Abbas de Origine ſui Monaſterii: *In proxima villa, quæ Flaſconis dicitur, duas vineas, item in montanis prope poſitis amplas alpes vel ſalicæ terræ agros.* Ibidem; *Ex his alpibus,* &c. *cum trecentis caſeis alpinis ſuum precium habentibus.*

Faciens teſtamentum donationis) *Teſtamentum* imperite pro inſtrumento dixit. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 29. *Firmauit eum regalibus teſtamentis & honoribus.* Sæpe in Chartis. Videndus Vadianus lib. 2.

Qui ſatius creperum dicis) Satis dubie. Balbus Catholico: *Creperon, dubium dicitur: vnde creperus, dubius.* Hepidannus lib. I. de Vita Wiboradæ cap. 33. *Se creperum ſapere.* &c.

De his delicuit contra inuaſores habendis) *Delicuit*, pro delicauit, id eſt aſſeruit, affirmando vindicauit. Nam veteres *delicare* dicebant pro affirmare, aſſerere, teſtibus Feſto & Nonio, quos Cunradus noſter auctores habet. Lambinus Notis in Lucretium. Dicebant & *dedicare*, ſicut *abdicare* pro negare, reſoluere, notante Doctore noſtro Giphanio in Ind. Lucret. & Præceptore Schoppio Veriſimil. libr. 4. ibidemq; Fruterio in Epigram. Vt de veritate lectionum fruſtra inter ſe contenderint viri docti; Vtraq; proba, vtraque bonis ſcriptoribus vſurpata, nec ſine exemplis verborum conſimilium. Nonne *melitari* dixerunt & *meditari*, *lacrumas* & *dacrumas*, *melos* & *medos*, *olere* & *odere*, *mel* & *med*, vnde *medum* Barbaris, & Germanis Met?

In Cap. XX.

P*Ro receptatione talis potitij)* potionis. Balbus Catholico: *Potitium, potatio vel confectio ex vino & herbis, vel medicina quæ potatur.* Hepidanno de Vita Wiboradæ lib. 2. cap. 14. *potirium*, ποτήριον.

IN CVNRADI FABARIENSIS CATALOGVM ABBATVM.

IN iſto Catalogo Iohannes Epiſcopus ponitur ſecundus Monaſterii Abbas ab Othmaro. At Ratpertus Sidonium Conſtantienſem Præſulem recenſet ab Othmaro alterum Abbatem, illum autem Iohannem in tertio reponit numero.

FINIS.

HISTORIARVM ALAMANNICARVM

PARS II.

Complectens ſelectas Sanctorum Hiſtorias, qui apud Alamannos claruere, in quibus plurima antiquitatis monumenta, quæ fruſtra alibi quæras.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

VVALAFRIDVS STRABVS ABBAS AVGIENSIS.

TRES faciunt Strabos ſiue Strabones; Walafridum, quem vixiſſe volunt A.D.700. Anglicanum Bedæ Venerabilis fratrem, An.750. denique Fuldenſem, quem & Gallum cognominant, Gloſſæ Biblicæ auctorem. Sed errant cum in nominibus, tum ætate. Nam vt Anglicanus quidam Strabo fuerit, quo de nō diſputo, certe quē Fuldenſem indigetant, haut alius eſt à Walafrido, qui adoleſcens in monaſterio S. Galli ſcholas frequentauit, vt ipſe de ſe alicubi ſcribit. Inde Fuldam ablegatus audiendi Hrabani cauſſa ſub eius diſciplina perdurauit, donec ad Archiepiſcopatum Magontiacum eueheretur. Tum enim relicta Fulda Augiam acceſſit, in quo monaſterio poſt multas calamitates à fratribus perpeſſas conceſſit tandem fatis, & monumentum ſortitus eſt vita ſua dignum. Bebelius, Ortelius, & Tilemannus vocant *Galfridum*. Imperite. Ille enim Anglus fuit, ſcriptor *Alexandreidos*, quibus libris res geſtas Alexandri M. exſecutus eſt. Vixit circiter A.D.840. vt ſatis mirari nequeam oſcitantiam Surii, Geſneri, Friſii, Baronii, qui tam ſupinū Trithemii errorem errare maluerunt, quam certam Walafridi ætatem perueſtigare. Teſtimonia veterum.

Hartmotus Abbas S. Galli Catalogo librorum, quos Monaſterio acquiſiuit apud Ratpertum cap. 10. *Vitam SS. Galli & Othmari in volumine vno.*

Iſo Magiſter lib. 1. de Miracul. S. Othmari; *Virtutes & miracula ob ſanctitatem B. Othmari cœlitus declarata VValfridus Abba vir doctus & ſapiens, qui in litterarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur, ſeniorum in cœnobio S. Galli conuerſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans luculento ſatis ſermone, & veraci aſſertione conſcripſit.*

Hepidannus Anno 849. *Vualahfredus, Abba Augienſis obiit. Iſte vir literatus vitas Sanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilauit eleganter.*

Herimannus Contractus Anno 840. *Vualafridus Strabo Abbas Augienſis, vir doctus, obiit.*

In Catalogo Abbatum Monaſterii S. Galli; DCCCXV. *Gozpertus &c. Ad huius petitionem Walafridus vitam S. Galli & Othmari ſcripſit.*

Tiuſburgius Ephemeridibus in Auguſto; XV. KAL. *Vualahfridus Abbas obiit, vir in diuinis & humanis litteris verſatiſſimus.*

Iohan. Trithemius Abbas Spainhaimenſis de Illuſtribus viris Germaniæ; *Vualafridus Abbas monaſterii* * *S. Galli, Ordinis D. Patris Benedicti, vir in diuinis Scripturis ſtudioſus & eruditus, atque in ſecularibus literis egregie doctus, ingenio ſubtilis, & diſertus eloquio, metro excellens & proſa, monarcha diſciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripſit inter cætera ingenii ſui opuſcula, Vitam S. Galli proſaice* * *lib. I. Eandem poſtea* * *metrice lib. I. De Officiis quoque diuinis lib. I. & varias ad diuerſos epiſtolas, & quædam alia. Claruit circa tempora Tyberii Auguſti, anno Domini DCC.*

Idem de Scriptorib. Eccleſiaſt. *VValafridus Abbas S. Galli, vt dicitur, natione Germanus, vir in diuinis Scripturis ſtudioſus, & in ſecularibus literis omnium ſuo tempore doctiſſimus, ingenio & eloquio clarus, carmine valens & proſa, monarcha Diſciplinæ Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripſit ad ædificationem omnium fidelium deuote legentium, Vitam S. Galli proſaice lib. I. Eandem poſtea metrice lib. I. &c. Et alia nonnulla ſcripſiſſe dicitur, quæ ad manus noſtras non venerunt,* &c.

** Hunc errorem refutauit iam Iodoc. Mezlerus S. Galli Monachus, cuius verba refert Hen. Caniſius Tom. 6. Antiquitatum.*

** Noſter MS. in duo eſt tributus.*

* Exſtat etiãnum in Monaſterio S. Galli.

Tanta popoſcit inſtitutum: plura producimus Tom. II. parte I. & alia in Tomo Rerum Francicarum, quatenus ſcilicet rebus & locis conuenire intellegimus; quæ vel iterare, vel vnum in locum coaceruare, & lectori tędioſum, & nobis moleſtum.

ISO MAGISTER, COENOBITA S. GALLI.

NObili genere apud Rheguſcos in Alamannia natus, vir peræque ſanctus & pius quam doctus, collega Marcelli Magiſtri in ſcholis. Diſcipulos habuit doctiſſimos & æui ſui lumina, Notkerum Balbulum, Tutilonem, Ratpertum, Hartmannum, Salomonem Epiſcopum, & alios. Scripſit libros non paucos, quorum optima pars interiit. Exſtat adhuc præter librum iſtum de Miraculis S. Othmari, & Lexicon quoddam Latinum ex omnibus veterum gloſſariis collectum, nomine diſcipuli ſui Salomonis Epiſcopi editum, quod S. Galli in Monaſterio, & Conſtantiæ in Bibliotheca Cathedrali aſſeruatur. Scripſit & Chartarum formulas, & quaſdam etiam Chartas, quarũ aliquot Tom. II. parte I. edimus. Fertur & carmina quædam compoſuiſſe, quæ videre nondum contigit. Moritur in Grandivallenſium Coenobio A.D. 871. Vitam eius perſcripſit Ekkehardus Iunior in Caſibus cap. 2. & Ekkehardus Minimus in vita Notkeri Balbuli. Teſtimonia veterum.

Ekkehardus Iunior in Caſibus cap. I. *Salomonis tertii parentes cum eſſent clari & illuſtres, ipſum Iſoni S. Galli Monacho, tunc temporis doctori nominatiſſimo, tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem apprime, vt aiunt, ipſe erudierat,* &c.

Idem eodem libro cap. 2. *Iſo non ſolum bene natorum, ſed & ſanctorum filius fuit parentum,* &c.

Hepidannus Anno DCCCLXXI. *Yſo Magiſter obiit* PRID. ID. MAI.

Cunradus Fabarienſis cap. 3. *Iſonem, qui omni genere florens Philoſophiæ diuerſos ex ſe palmites protulit fœcundos.*

Ekkehardus Minimus vita Notkeri cap. 7. *Sub Iſone Magiſtro hoc in tempore litteratiſſimo* &c.

In Lectionario Eccleſia de Notkero canit;

Hos inter populos noſtri miſerere Monarchos
*Commitus * fido ab Yſone tuo.*

S. THEODO-

S. THEODORVS EREMITA.

S.Columbani & Galli diſcipulus, B. Magnoaldi Hiberni, qui poſtea Magnus à miraculorum magnitudine dictus, aſſiduus comes atq; ſocius, cum magiſtris ſuis Luxouio in Alamanniam peruenit. Magni auctoritate primus cellam Campidonenſem ad Hilarum fluuium exſtruere cœpit, illicq; vitam ſolitariam traducere. Iecit itaque fundamenta illuſtriſſimo illi Campidonenſi apud Alamannos monaſterio, non aliter atque Magiſter ſuus Sanctgallenſi. Deſcripſit vitam S. Magni ſodalis ſui libris I I. quos Lanto Epiſcopus Auguſtanus in tumulo Magni repertos Ermentico Elewangenſi Monacho deſcribendos pariter atq; emendandos commiſit. Moritur ſub Othomaro primo Abbate S. Galli, & Pipino, Caroli M. patre, Rege Francorum. Meminit eius Walafridus in vita S. Galli lib. 1. cap. 9. & ipſe ſatis luculenter in ſuis libris, quum maxime lib. 2. cap. vl. circa fin. & Ermenricus in Supplem. cap. 14. Hermannus Miles, proauunculus meus, Rector D. Magni, Epiſt. ad Vadianum; *Nomina venerabilium virorum VVillimari Presbyteri, necnon Hiltiboldi Diaconi in Arbona, qui Gallo noſtro heremi ſolitudines oſtendit, ſummopere deſideras. Qua in re nedum patriam noſtram, verum etiam genealogiam tuam, quam ſermo vulgaris noſter de VVat vocitat, plurimum extolles. Si tamen glorioſam virginem VViboradam matremque noſtram, denique Magnoaldum, qui propter magnarum virtutum inſignia Magnus tam à Theodoro confratre, quam ab incolis appellatus eſt, non poſtpoſueris.*

ERMENRICVS ELEVVANGENSIS MONACHVS.

FLoruit tempore Ludouici Iunioris, Ludouico Pio Imperatore nati, Regis Orientalium Francorum, cui Lanto Auguſtanæ ſedis Epiſcopus, vt vitam S. Magni deſcriberet, tabore corrupta redintegraret, & depoſitionem eius, quam vocant, præterea ſuppleret, iniunxit. De ſe ipſe cap. 16. ſic ſcriptum reliquit; *Aſſumpſit ſecum præfatus Epiſcopus Lanto pictatium pæne putridum, ſed tamen diuina ſanciente prouidentia paginæ licet obſcuræ, tamen ad legendum ſunt conſeruatæ. & accerſiuit quendam Monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elevvanga, nomine Ermenricum, tradiditq; ei ipſos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. Ille autem aſſerens ſe minime ita doctum eſſe, vt tale innouaret, atque prout dignum erat inſerere valeret; neceſſitatis obedientiæ conſtrictus ſuſcepit illud pictatium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem, iuſſionem Pontificis contemnere nolens adimpleuit, quæ ibi inuenit ſcripta reuocans & corrigens omnia, atque Domino annuente ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendauit.*

ANONYMVS SCRIPTOR VITAE S. FINDANI.

DE hoc nihil habeo dicere, niſi perveterem eſſe, & ipſius Findani σύγχρονον; dignum profecto, qui non à me tantum, ſed ab omnibus antiquitatum patriarum ſtudioſis pellegatur. Et peſſimæ fuere manus, quæ tam probum nobis Scriptorem detruncarunt.

HEPIDANNVS COENOBITA S.GALLI.

VIxit, vt ipſe de ſe in præfatione teſtatur, anno Dom. 1072. ſub Abbate Vdalrico Nortperti ſucceſſore, cuius iuſſu in vitam S. Wiboradæ duobus libris pertexendam cœpit incumbere. An quid præterea compoſuerit, nondum habeo exploratum. Nam Annales & Computum alterius Hepidanni eſſe, iam ſupra part I. argumentis euictum eſt.

EKKEHARDVS MINIMVS, DECANVS S. GALLI.

HVnc exiſtimo vixiſſe ſimul & ſcripſiſſe Rudolpho Guttingio Abbate, circiter A.D. 1220. præter propter. Nam cap. 18. mentionem facit Friderici II. Imperatoris, & Vdalrici Saxonis, Abbatis eo nomine, vt ipſe notat, V. vt alii VI. iam defuncti, ſed quem Imperator ſua memoria Romam legauerit ad Innocentium III. P. M. Cap. vlt. numerat 200. & plures ab obitu Notkeri annos, qui, Herimanno teſte, ad ſuperos conceſſit Anno 912. Quibus recte putatis, eluceſcet, neminem eorum Ekkehardorum, quos ſupra memorauimus, huius eſſe vitæ auctorem potuiſſe, & ordine me feciſſe, qui hunc & *Quintum* & *Minimum* appellarim.

S. FRIDOLINI HISTORIA.

ET hæc eſt innominato auctore perſcripta, qui eam ex Balthario excerptã in hoc compendium redegit: Balthario, inquam, qui integram Fridolini Hiſtoriam non ineleganter inſtituit ad Notkerum S. Galli Monachum. Vnde error natus, vt vulgus Scriptorum ad ipſum Notkerum auctorem referrent. Quem errorem primus deprehendit ac detexit Iod. Metzlerus S. Galli Supprior & Præpoſitus Villanus, diligentiſſimus harum rerum inquiſitor: quum in eum impegiſſent viri etiam docti, Tſchudus, Munſterus, Stumpfius, Vrſtiſius, Simlerus, alii. Porro hanc nobis hiſtoriam communicauerunt Canonici Collegiatæ Eccleſiæ Epiſcopocellanæ in Turgouia.

VVALA-

VVALAFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS

DE VITA B. GALLI CONFESSORIS

Liber I.

Prologus.

NISI me ſacrarum auctoritas ſcripturarum, & præcipue illa veridici Prophetæ ſententia, qua ſacrificio obedientia præfertur, ad neceſſitatem obediendi conſtringeret, præceptis veſtris, ô ſanctiſſimi Patres, apologiæ huiuſmodi genus opponerem: Si Propheta, qui antequam formaretur in vtero à Domino electus eſt, & priuſquam exiret de ventre ſanctificatus eſt, dum eum Dominus Spiritu ſuo illuſtrans verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conqueſtus eſt; quid ego peccator acturus ſum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profuſus propter ſordes vitæ incircumciſus ſum corde & auribus, quia videlicet nec ſcienda digne percipio, nec audita deuote conſeruo, quomodo iuſticias Domini enarrabo, & aſſumam teſtamentum eius per os meum, cuius ætatem nec tempus adhuc impleuit, nec ſcientia commendauit; cuius dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat, præſertim cum ea ſcribere iubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente coniicio? Tres tamen ob cauſas audendi talia viam inuenio, ſcilicet quod credo me à Domino ſubleuandum, ob cuius iuſſa pariter & promiſſa, quod virium conſideratione exhorrui, obediendi cupiditate ſuſcepi: deinde quod me confido B. Galli interceſſione veſtriſque precibus adiuuari, pro quorum veneratione & amore grande onus humeris adaptaui debilibus: poſtremo quod alienis inſiſto veſtigiis veritatiſque tenendæ lineam nouis tantummodo cogor paſſibus dimetiri. Vitam igitur S. Confeſſoris Chriſti Galli patroni noſtri, cuius corporis theſaurum fidelibus ſeruatis excubiis, ſenſu nobilem, ſcripto degenerem vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & ſeriem confuſam capitulorum diſtingui limitibus: ego cum me non poſſim ab hoc excuſare negotio, eligo potius pro ignauia lacerari, quam pro inobedientia condemnari. Porro dum pridem ipſum opus perlegerem, inveni ab auctore eiuſdem conſcriptionis terram, quam nos Alamanni vel Sueui incolimus, *Altimaniam* ſæpius nominari. Sed ipſius nominis originem quærens apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos reſperſit, eius reperi mentionem. Niſi fallor enim ab alto ſitu prouinciæ idem vocabulum à modernis confictum eſt. Nam iuxta Scriptores authenticos pars Alamanniæ vel Sueuiæ inter Alpes Penninas & meridianum littus Danubii ſita Retia dicitur. Porro quod eſt ad ſeptentrionalem plagam Hiſtri Germaniæ deputatur. Et vt non noſtra dicere exiſtimemur, aliquos ipſius rei teſtes aſſciſcamus, Paulus Oroſius, in cuius dictis fides omnium concordat, de ſitu terræ ſcribens hæc inter cætera

Tilemannus in Diſcurſu Philologico de Hiſtoricorum delectu non percepit mentem VValafridi.

tera ponit; *Pannonia, Noricus & Retia habent ab oriente Moeſiam, à meridie Hiſtriam, ab Africo Alpes Penninas, ab occaſu Galliam Belgicam, à Circio Danubii fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam.* Cum Noricus Regio ſit Baioariorum, & eius ſeptentrionalis terminus Danubius & Germania, neceſſe eſt Retiam, quæ ſimul ponitur eiſdem finibus Aquilonem verſus terminari. Solinus quoque in Polyhiſtore, vbi Galliæ facit mentionem, has prouincias vno terrarum tractu poſitas his verbis deſignat; *Ex iſto ſinu* (videlicet Galliæ) *quaqua parte orbis velis exeas. Si Thracia ſit petenda, excipit aget Reticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: inde Noricus, frigidus, parcius fructuoſus, qua ſubducitur à iugis Alpium admodum lætus: de hinc Pannoniæ, viro fortes, ſolo plano vbertoque, Dravo Sauoque inclytis amnibus circumfluæ.* Si Retia ſolûmodo infra Alpes eſt, vt multi volunt, quæ cõſequentia eſt, vt Noricum à Gallia pergentes aſperitatem Alpium tranſcendamus, & non potius per maiorem Retiam recto itinere Noricum vſque tendamus? In qua etiam Retia, ſecundum ſupra dictam ſententiam, Brigantium oppidum iam vetuſtate collapſum lacui, qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine iuxta Græcam etymologiam Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alamannis Sueui partem Germaniæ vltra Danubium, partem Retiæ inter Alpes & Hiſtrum, partemque Galliæ circa Ararim obſederunt, antiquorum vocabulorum veritate ſeruata ab incolis nomen patriæ deriuemus, & Alamanniam vel Sueviam nominemus. Nam cum duo ſint vocabula, vnam gentem ſignificantia, priori nomine nos appellant circumpoſitæ gentes, quæ Latinum habent ſermonem; ſequenti vſus nos nuncupat Barbarorum. Scimus ſimiliter Francos partes Germaniæ vel Galliæ non ſolum poteſtati, ſed etiam ſuo nomini ſubiugaſſe. Et quia prouinciarum deſcriptiones attigimus, liceat paucis Hiberniæ Inſulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, iuxta eoſdem auctores ſitum commemorare. *Hibernia Inſula*, vt ſcribit Oroſius, *inter Britanniam & Hiſpaniam ſita longiori ab Africo in Boream ſpatio porrigitur. Hæc propior Britanniæ ſpatio terrarum anguſtior, ſed cœli ſoliſque temperie magis vtilis*, & vt ſupra dictus Solinus teſtatur, *ita pabuloſa vt pecua ibi, niſi interdum æſtate à paſtibus arceantur, in periculum agat ſatias. Illic nullus anguis, auis rara.* Quam horrenda vero ipſe vel alii de moribus incolarum eius teſtentur, fide Chriſti iam lucente ſuperſedendum eſt, quia *vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia*: & à Solis ortu Indis vel Æthiopibus vſq; ad occaſum Britannis vel Scotis iam laudabile eſt nomen Domini. *Excelſus enim eſt ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria eius.*

Henricus Bebelius in Epit. laudum Sueuorum.

Obſecro itaque te, Gotzperte cariſſime Abba monaſterii S. Galli, cunctosque fratres qui ſub te militiæ deſeruiunt ſpiritali, vt me orationibus adiuuetis, quatenus & hoc opus & alia deinceps digne Deo merear explicare. Nam ſi gratanter recte à nobis poſita ſuſceperitis, clementer vero titubantia correxeritis, & ſi Dominus permiſerit, huius operis agreſte pulmentum poſtmodum aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippe eſt, vt noſtris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad noſtram ſalutem Dominus deſtinauit. Bene valentem & noſtri memorem paternitatem veſtram in æternum S. Trinitas conſeruare dignetur. Amen.

Explicit Prologus.

O Pater

O Pater, ô patris proles, ô Spiritus alme,
Vne & trine Deus nos miſerate rege:
Me tua iuſſa ligant, tua me promiſſa gubernent,
Luceat in dictis lux tua quæſo meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor,
Tu pro me ſacras funde preces Domino,
Vt veniam noxis, dictis moderamina præſtet,
Quod nocet euellat, quod iuuat amplificet.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI INCIPIT VITA B. GALLI CONfeſſoris Chriſti.

CAPVT I.

Quibus profectibus B. Gallus à pueritia ſub magiſterio S. Columbani vſque ad ſacerdotii profecerit dignitatem.

CVM præclara ſanctiſſimi viri Columbani, qui & Columba, conuerſatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti ſplẽdidum ignei ſolis iubar ſingulari decore omnium in ſe prouocarit amorem, ſicuti de eo priuſquam naſceretur prouiſum eſſe liber geſtorum ipſius pleniter indicat; inter cæteros, quos fama virtutum eius attraxerat, parentes B. Galli, ſecundum Deum religioſi, ſecundum ſeculum nobiles, filium ſuum primæ ætatis flore nitentem, cum oblatione domino offerentes, illius magiſterio commendauerunt, vt in regularis vitæ proficeret diſciplina, & inter plurimos ſpiritualis miliciæ ſectatores obedientiæ & artioris propoſiti imitaretur exempla. Dumq; bonæ indolis vir caro nutriretur affectu, magno virtutum creuit augmento, ſuperna quoq; gratia præueniente tanto ſtudio diuinas epotauit Scripturas, vt de theſauro ſuo noua proferre poſſet & vetera; Grammaticæ etiam regulas, metrorumq; ſubtilitates capaci conſequeretur ingenio. Obſcura autem ſcripturarum tam ſapienter ſcire volentibus reſerauit, vt cuncti, qui eius prudentiam & ſermones audierant, admiratione eum & laude digniſſimum iudicarent. Qua ſapientiæ maturitate factum eſt, vt vniuerſorum communi conſilio, & iuſſione Columbani Abbatis, per ſingulos ſacræ promotionis gradus aſcendens, inuitus ſacerdotii ſuſciperet dignitatem. Ergo dum ſacris inſtaret officiis die noctuq; precibus Dominum placauit & lacrimis, & ſuperni inſpectoris oculis placere deſiderans pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit vniuerſis.

CAPVT II.

Qualiter Sancti viri pro nomine Domini peregrinationem aggreſſi ad Sigibertum Regem peruenerint, & Luxouium cœperint incolere.

CVm hæc agerentur cottidie B. Columbanus Euangelicam cupiens aſſequi perfectionem, vt videlicet omnibus quæ habebat relictis crucem ſuam tolleret, & nudus Dominum ſequeretur, conſilio ſuo egit cum fratribus, quorum animos idem feruor accenderat, vt ſpreta propinquorum & prædiorum dulcedine mentis ardorem opere comprobarent, aſcendentes in nauim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transfretarunt. Cumque vir Dei ad Sigibertum Regem cum ſuis perueniſſet, rogauit eum Rex vt infra Gallias reſideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; ſe vero ſpoſpondit omnia quæ ſanctus pater peteret præbiturum. Ad hæc vir Dei reſpondit; * *Qui noſtra reliquimus vt ſecundum Euangelicam iuſſionem Dominum ſequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, ne forte prauaricatores ſimus diuini mandati.* Cuius obiectioni Rex ita occurrens ait; ſi crucem tollere & Chriſtum ſequi deſideras, vaſtæ heremi ſectare quietem, tantum ne ſolo noſtræ ditionis relicto ad vicinas tranſeas nationes. Poteris enim hoc conſilio & tua præmia cumulare & noſtræ ſaluti proſpicere. Itaque Regis perſuaſioni conſenſit, & accepta optione heremum, quæ Voſegus dicitur, cum ſuis intrauit. Inuenerunt autem locum muris antiquitus ſeptum, calidis aquis irriguum, ſed iam vetuſtate collapſum, qui vulgo Luxouium vocabatur. Ibi oratorium in honore B. Petri Apoſtoli conſtruentes, manſiunculas in quibus commanerent fecerunt, illiſque ibi conuerſantibus & ipſum locum excolentibus multi non ſolum de genere Burgundionum, ſed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipſos confluxerunt, & monitis ſpiritalibus inſtituti tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti ſunt, vt omnia ſua ad ipſum locum nonnulli contraderent, & coma capitis depoſita monaſticæ vitæ habitum voluntaria paupertate ſuſciperent.

Ex Euſebio qui hoc Thaddæo Apoſtolo tribuit.

CAPVT III.

Qua auctoritate B. Columbanus Theodoricum Regem corripuit, & quibus odiis eum Brunnihildis de regno illo eiecerit, qualiterque ad Lotharium Regem indeq; ad Theodobertum cum ſuis peruenerit.

CVmq; hæc tam felix commanentium ſemper in melius proficeret diſciplina, ſingularis B. Columbani ſanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cœpit Galliæ vel Germaniæ diffamari prouincias, laudabatur ab omnibus, colebatur à cunctis, adeo vt Theodoricus Rex, filius Hildiberti, nepos Sigiberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum ſæpe veniret, & precum eius ſuffragia ſumma cum deuotione depoſceret. Quem cum Pater ſanctus increparet cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potius legitimæ coniugis conubio frueretur, monitis eius obtemperans cuncta huiuſmodi illicita ſe vitaturum promiſit. Sed Brunnihildis auia regis videns eum viri Dei conſiliis obedire, ſtimulo maliciæ concitata mentem ſerpentino furoris armauit veneno. Verebatur enim ne, ſi abiectis concubinis Regina in conſortium regni aſſumeretur, dignitas ſua honore ſubſtracto vileſceret. Quo timore

more laborans inuidiam contra virum Dei cœpit habere, & poſt multas iniurias quas illi machinata eſt, vt Scriptura ſanctæ conuerſationis eius teſtatur, conſilio cum Rege inito, vt eum regno ſuo deturbaret, miſit legatorios ſuos cum Epiſtola ad ſanctum virum denuncians ei ne deinceps in illo regno conſiſteret. Ille Iezabelis inſidias vitans iter cum ſuis aggreſſus ad Lotharium Regem peruenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogauit vt illius ſolatio ad Theodebertum Auſtraſiorum Regem peruenire potuiſſet, ad quem cum ſecundum petitionem voluntatis ſuæ venerabiliter miſſus eſſet, ſuſceptus eſt ab eo cum omni honore & gaudio magno. Manſit itaque apud illum aliquot diebus Sacras Scripturas aperiens & inſinuans ei veritatem. Cumque & ipſum rogaret vt ad Agilolfum Regem Langobardorum eius iuſſu per Alamanniam duceretur, moleſte ferens Rex tantorum diſceſſum virorum pollicitus eſt eis infra terminos ſui regni ſe reperturum loca venuſta, quę famulis Dei & ad incolendum eſſent commoda, & ad inſtruendas verbo veritatis circumpoſitas nationes opportuna. Vir Dei ſemen verbi in cordibus gentium plantare deſiderans aliquantiſper moraturum ſe promiſit, ſi regia auctoritas factis dicta firmaret.

Capvt IIII.

Quomodo optione data quærendæ habitationis ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem geſſerunt.

Accepta igitur à Rege licentia eligendi locum vbicunque voluiſſent, dum loca plurima perluſtraſſent, venerunt infra partes Alamanniæ ad fluuium, qui Lindimacus vocatur, iuxta quem ad ſuperiora tendentes peruenerunt Turicinum. Cumq; per littus ambulantes veniſſent ad caput lacus ipſius, in locum qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes crudeles erant & impii, ſimulacra colentes, idola ſacrificiis venerantes, obſeruantes auguria & diuinationes, & multa quæ contraria ſunt cultui diuino ſuperſticioſa ſectantes. Sancti igitur homines cum cœpiſſent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, & cuſtodire fidei veritatem. B. quoque Gallus ſancti viri diſcipulus zelo pietatis armatus fana, in quibus Dæmoniis ſacrificabant, igni ſuccendit, & quæcunque inuenit oblata demerſit in lacum. Qua cauſa permoti ira & inuidia ſanctos inſectabantur, & communi conſilio Gallum perimere voluerunt, Columbanum vero flagellis cæſum & contumeliis affectum de ſuis finibus perturbare. Beatus Pater cognito conſilio eorum zelo iuſtitiæ imprecatus eſt eis talia dicens; Deus, cuius prouidentia mundus ſubſiſtit & cuncta reguntur, fac ſuper caput generationis huius reuerti contumelias quas famulis tuis parauerunt: nati eorum facile pereant, & antequam ſeneſcant præ ſubitaneo ſtupore delirare cogantur, ipſique cum terra quam incolunt dura potentium dominatione premantur, vt cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & ſicut ſcriptum eſt; *Conuertatur dolor eorum in caput ipſorum, & in verticem illorum iniquitas ab ipſis patrata deſcendat.*

Capvt

CAPVT V.

Aduentus eorum ad VVillimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas eius, & Brigantii commemoratio.

POST hæc non timore perſecutionis perterritus, ſed amore ſpiritalis lucri perſuaſus contumacium ſterilem turbam reliquit, ne inaniter corda arida diutius irrogaret, qui beniuolis mentibus quam plurimum prodeſſe interim potuiſſet. Pergens ergo inde cum ſuis peruenit in Caſtrum, quod Arbona vocatur, & inuenit ibi Presbyterum bonitate cõſpicuum nomine Willimarũ: qui cum intuitus eum fuiſſet, dixit; *Benedictus qui venit in nomine Domini*, & reliqua, cui vir Dei ita reſpondit; *De regionibus congregauit nos Dominus.* Presbyter ergo apprehenſa dextera eius duxit eum in oratorium, & poſtquam pariter orauerunt introduxit in hoſpitium, qui pacem Domini imprecantes depoſuerunt ſarcinulas ſuas. Priuſquam vero recubuerunt, iuſſione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, profunda reſerans veritatis inter ſacra doctrinæ ſalutaris conuiuia. Prudentiam viri Sacerdos miratus à fletu ſe continere non potuit. Toto autem ſeptem dierum circulo cum ſummo honore & diligentia illis miniſtrauit, & quos carnalibus fouit deliciis, ab ipſis cottidie paſtus eſt dapibus ſcripturarum. Inter ſacræ igitur ædificationis colloquia Columbanus Abba Presbyterum interrogauit, ſi ſciret aliquem in ſolitudine locum, in quo cellula fieri potuiſſet cuſtodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hoſpes Sanctorum huic inquiſitioni reſpondit; In hac ſolitudine Locus quidam eſt antiquæ ſtructuræ ſeruans inter ruinas veſtigia, vbi terra pinguis & fructuariis prouentibus apta, montes per gyrum excelſi, heremus vaſta, & imminens oppido planicies copioſa, victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cum Loci ipſius ſitum per multa laudaſſet, indicat nomen eius Brigantium.

CAPVT VI.

Vt eundem locum adierint, & quid in conuentu populi B. Gallus fecerit, qualiter oratorium reſtaurauerint, & quamdiu ibidem conſtiterint.

ILLIS igitur illuc ire cupientibus parauit Presbyter nauiculam, & impoſuit remiges. Venerabilis autem Abba comitibus Gallo & quodam Diacono nauim conſcendens inuocato nomine Domini ad locum deſideratum via recta peruenit. Egreſſi de nauicula oratorium in honore S. Aureliæ conſtructum adierunt, quod poſtmodum Columbanus in Priſcum renouauit honorem. Poſt orationem cum per gyrum oculis cuncta luſtraſſent, placuit illis qualitas & ſitus locorum: deinde oratione præmiſſa circa oratorium manſiunculas ſibi fecerunt. Repererunt autem in templo tres imagines æreas deauratas parieti affixas, quas populus dimiſſo altaris ſacri cultu adorabat, & oblatis ſacrificiis dicere conſueuit; Iſti ſunt dii veteres & antiqui huius loci tutores, quorum ſolacio & nos & noſtra perdurant vſque in præſens. Columbanus itaque B. Gallo id iniunxit officii, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret, quia ipſe hanc à DOMINO gratiam meruit, vt

non

non ſolum Latinæ ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet. Cumq; eiuſdem templi ſollemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiſcui ſexus & ætatis, non tantum propter feſtiuitatis honorem, verum etiam ad videndos peregrinos, quos agnouerant adueniſſe. Ergo dum ad horam orationis concurrerent, iuſſu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis oſtendere populo, & vt ad Dominũ conuerterentur admonere, vtque vanis abiectis adorarent Deum patrem Creatorem omnium rerum, & vnigenitum eius Filium, in quo eſt ſalus, vita & reſurrectio mortuorum, & in conſpectu omnium arripiens ſimulacra & lapidibus in fruſta comminuens proiecit in lacum. His viſis nonnulli conuerſi ſunt ad Dominum & confitentes peccata ſua laudes Domino pro ſua illuminatione dederunt: alii propter imaginum comminutionem ira & furore commoti graui indignationis rabie turbidi receſſerunt. B. autem Columbanus iuſſit aquam afferri, & benedicens illam aſperſit ea templum, & dum circuirent pſallentes dedicauit eccleſiam. Deinde inuocato nomine Domini vnxit altare & beatæ Aureliæ reliquias in eo collocauit, veſtitoq; altari miſſas legitime compleuerunt. Omnibus itaq; rite peractis, reuerſus eſt populus in ſua cum gaudio magno. Poſt hæc permanſit ibi B. Columbanus cum commilitonibus ſuis tribus annis, & ædificata inibi cellula alii hortum laborauerunt, alii arbores pomiferas excoluerunt. B. vero Gallus texebat retia, & miſericordia Dei cooperante tantam piſcium copiam cepit, vt nunquam fratribus defuiſſent: quin etiam aduentantes peregrinos huiuſmodi iuuit ſolatio, & de eodem labore aſſiduas populo benedictiones exhibuit.

Capvt VII.

Quas Dæmonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abſceſſerit.

AT dum quodam tempore retia ſua mitteret in pelagus, in ſilentio noctis audiuit Dæmonem magno vocis ſtrepitu de vertice montis proximi vocantem quendam alterum nominatim quaſi in pelago commorantem, cumque & is, qui vocabatur, præſto ſe eſſe quaſi de lacu reſponderet, conſurge, inquit ille, in adiutorium mihi vt peregrinos iſtos eiiciamus de his ſedibus, quia ipſi de longe venientes me de templo meo expulerunt, ſimulacra mea contriuerunt, & populum qui me ſequebatur poſt ſe auerterunt: commoueat te iniuria quam patior, & hoſtes cõmunes vnitis viribus à noſtris terminis arceamus. Et ipſe reſpõdit; Heu, quod de tuis calumniis narras ex meo contemptu percipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit & mea deuaſtat, cuius nec retia numquam corrumpere poſſum, nec ipſum decipere, quia inuocatio diuini nominis de ore eius numquam recedit, qua munitus continuo vigilantia inſidias noſtras contemnit, qua propter tam cautos bellatores noſtræ non ſuperabunt verſutiæ. His auditis vir Dei muniuit ſe vndiq; ſigno ſanctæ crucis, & dixit illis; In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti adiuro vos, vt recedatis de loco iſto, & neminem hic lædere præſumatis. Deinde cum ad littus feſtinanter rediſſet, Abbati ſuo quæ audierat nunciauit. Ille hæc auditu percipiens eccleſiam petiit, & ſigno pulſato fratres conuenire fecit. Prius autem quam initium pſallendi feciſſent, auditæ ſunt diræ voces Dæmoniorum per montium ſummitates & quaſi diſcedentium eiuſlatus cum terrore confuſus. Hæc audientes ſerui Dei proſtrauerunt ſe in orationem Domini poſtulantes protectionem, illique laudes & gratias perſoluentes, quia eos liberare dignatus eſt de terroribus malignorum.

Capvt

CAPVT VIII.

Machinatio & malicia incolarum aduerſus ſanctos viros, & poſt præceptum Ducis conſilium diſcedendi.

INTEREA nonnulli ciuium propter ydolorum ſuorum abolitionem prædicationis eorũ monita contemnentes cœperunt contra eos odia concitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem nomine Gunzonem adierunt, & apud eum accuſauerunt Sanctos, dicẽtes venationem publicam in eiſdem locis propter illorum infeſtationem peregrinorum eſſe turbatam. Quo audito Dux furore ſuccenſus miſſis nunciis famulos Dei de loco eodem diſcedere iuſſit. Sed neq; hoc ſufficit ſatellitibus Dæmonum, quin etiam vaccam eorum furto abſtrahentes in inuia ducunt ſiluarum. Quos cum duo de fratribus è veſtigio inſequuntur, conſurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes ſpolia eorum diſcedunt. Mirati autem fratres cur tamdiu differãt redire, mittunt alios qui eos requirãt. Illi veſtigia eorum ſecuti occiſos eos inueniunt, & cadauera ipſorum ſuis humeris imponentes ad cellam reportant. Inter hos anguſtiarum & triſtitiæ fluctus nuncius Ducis adueniens de illo eos loco cõmeare præcepit. Nec immerito; quia non eſt ſocietas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte ſua Diabolus, vt populum, quem in præſentia lucis amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgore tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleſte ferentes, quod ſede pellerentur amabili, conſilio cõmuni Italiam petere decreuerunt, & dum nimio tenerentur dolore, Sanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos conſolari; Inuenimus quidem, Fratres, his in partibus concham, ſed venenatis ſerpentibus plenam. Cedat tamen triſtitiæ languor exitialis, quia certa eſt fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui ſeruimus, Angelum ſuum mittet nobiſcum, qui nos perducat ad Agilolfum Langobardorum Regem, vbi eius clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

CAPVT VIIII.

Qualiter diſcedentibus cæteris Gallus ob infirmitatem remanſerit, quaque ſedulitate à VVillimaro præsbitero receptus ſit & apud eum recreatus.

POST hæc igitur cum proficiſcendi tempus inſtaret, B. Gallum repentina febris inuaſit. Vnde Abbatis ſui pedibus aduolutus indicauit ſe infirmitate vehemẽti laborare, & ideo iter propoſitum non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans eum pro laboribus ibidem conſummatis amore loci detentum viæ longioris detrectare laborem, dixit ei; Scio, frater, iam tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc diſceſſurus denuncio, ne me viuente in corpore miſſam celebrare præſumas, & cum ei licentiam per ſe conuerſandi dediſſet viam ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſum magiſtri & ſociorum Gallus retia ſua naui imponens ad Willimarum præsbiterem venit, & cum obtuliſſet ei retia inter lacrimas & ſupiria, retexuit omnia quæ geſta fuerant circa fratres ſuos. Dein infirmitatis ſuæ cauſas aperiens rogauit eum vt ſui curam dignaretur habere. Qui ſuſcipiens eum cum omni caritatis obſequio domum vicinam eccleſiæ eius neceſſitati conceſſit, & duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſollicitudinem commendauit; vt cum omni diligentia eius recuperationi ſeruirent. Exactis aliquot diebus Domino, qui medicus eſt verus, medelam impertiente cœpit ſumere cibos & per incrementa temporum confortatus perfectam indeptus eſt ſanitatem. O infirmitatem omni humano robore

bore fortiorem! O febrem omni laude colendam! O languorem ſanitati & gaudiis aſſcribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, vt animarum morbos prædicatione ſacra depelleret. ire cum Magiſtro non potuit, vt nobis viam veritatis oſtenderet. Vere patiens & miſericors Dominus in prædicatoribus ſuis iam pridem contemptus dum conuerſionem peccatorum ſuſtinet, Doctorem ne errantes deſerat retinet.

CAPVT X.

Inſinuatio Hiltiboldi Diaconi de loco ſolitariæ habitationis, quam vir Domini deſiderabat.

DIACONVS itaq; ſępe dicti Præsbit. nomine Hiltiboldus omnes heremi ſemitas notas habebat & ſeceſſus. Solebat enim piſcium & accipitrum cauſa capiendorum ſæpius ſolitudinem peruagari & ſecreta locorum vſu cottidiano perdiſçere. Huic cum vir ſanctus familiaritatis ſuæ gratiam præſtitiſſet, quæſiuit ab eo, an inueniſſet vmquam in ſolitudine locum aquis abundantem puris & ſalubribus, planicie ſtratum & humanis cultibus opportunum, deſiderio, inquiens, animi feruentis exæſtuo cupiens in ſolitudine dies ducere huic vitæ conceſſos, iuxta quod Pſalmiſta pronunciat dicens: *Ecce elongaui fugiens & manſi in ſolitudine, expectabam eum, qui ſaluum me faceret*, & reliqua. Diaconus reſpondit: hæc, ô pater, ſolitudo aquis eſt infuſa frequentibus, aſperitate terribilis, montibus plena præcelſis, anguſtis vallibus flexuoſa, beſtiis poſſeſſa ſæuiſſimis. Nam præter ceruos & innocuorum greges animalium, vrſos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes rabie ſingulares. Timeo igitur, ne ſi te illuc induxero ab huiuſmodi hoſtibus deuoreris. Ad hæc vir ſanctus: Apoſtoli, inquit, ſententia eſt: *Si Deus pro nobis quis contra nos?* & ſcimus, quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, qui Danielem liberauit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui Diaconus hæc reſpondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete paruiſſimum: cras enim introducam te in heremum. Et ſi inueneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo & præcepti dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipſe ſicut Tobiæ famulo ſuo Comitem cœlitus dedit, ita Angelum ſuum mittet nobiſcum & oſtendet nobis locum deſideriis ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem ieiunus permanſit, & vsq; ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignum quippe erat, vt quod diuino inchoabat amore, inſtantiſſima prece Domino commendaret.

CAPVT XI.

Quomodo cum Diacono deſertum penetrans optatum repererit locum, ſibiq; prælegerit, & obedientia vrſi.

DVM autem lucifer ſuo proceſſu noctis latibula detexiſſet, & ſol inferiora dimittens curſu conſueto ſuperioris orbis plagas inuiſeret, igneumq; iubar ab orientis axe mortalibus demonſtraret, athleta Dei ea quæ ductor ſuus dixerat ſecum aſſumens cum orationis benedictione illo præunte viam aggreſſus eſt, cumq; per totum diem iter agerent circa horam nonam dixit Diaconus: pater hora refectionis iam inſtat, ſumamus paululum panis & aquæ, quia ita confortati viæ quod reſtat melius conſummare poterimus. Homo Dei reſpondit, tu iuxta neceſſitatem corporis refectionem percipe, fili mi: ego non guſtabo quicquam, antequam

Dominus mihi locum deſideratæ manſionis oſtendat. Et ille, ſicut, inquit, ſocii ſumus paſſionis, ſic erimus & conſolationis. His dictis cœperunt iter agere feſtinato, quia dies iam declinabat & ſolaris feruor propinquabat occaſui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Staina nominatur, ambulantesque per decurſum ipſius, dum veniſſent ad rupem, de qua idem cum impetu deſcendens gurgitem facit ſpecioſum, viderunt ibi plurimos piſces, & imponentes retia ſua ceperunt eos. igni deinde ſuccenſo Diaconus piſces aſſauit, & panem poſuit ſuper peram. B. autem Gallus dum morandi gratia modicum ab illo diuulſus eſſet inter condenſa veprium frutecta ambulans & pede hærens ad terram corruit, quod Diaconus videns accurrit, vt ſubleuaret proſtratum. Sed vir Dei præſcius futurorum, ſine me, ait: hæc requies mea, in ſeculum ſeculi hic habitabo, quoniã elegi eam. Et cum poſt orationem ſurrexiſſet, ſumens virgam colurneam fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capſellam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei genitricis Mariæ & ſanctor. Martyrum Mauricii & Deſiderii. quam cum in ipſa cruce ſuſpendiſſet, vocauit Diaconum, & proſtrauerunt ſe pariter in orationem. Tunc vir venerabilis huiuſmodi preces emiſit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis de virgine naſci & mortem ſubire dignatus es, ne deſpicias deſideriũ meũ pro peccatis meis, ſed in honore ſanctæ genitricis tuæ & Martyrum Confeſſorumque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam ſeruitiis. Finita oratione, ſole occumbente, finitus eſt dies, & ipſi tandem cum gratiarum actione cibum ſumpſerunt, rurſumque Deo gratias exhibentes ſtrauerunt ſe in terra, vt aliquantulum requieſcerent. Sed vir ſanctus cum comitem ſuum alto teneri ſopore putaret, ſurgens proſtrauit ſe in figurã crucis ante capſellam, & preces Domino deuotas effudit. Interea deſcẽdens vrſus de mõte micas & fragmenta, quę conuiuantibus deciderant, caute legebat. Hoc factum vt vidit homo Dei, dixit ad feram: præcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum, & mitte in ignem. Ad cuius præceptum belua conuerſa validiſſimum lignum attulit & igni iniecit. At vir benigniſſimus ad peram accedens de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ab hac valle diſcede, & hoc pacto montes & colles circumpoſitos habeto communes, vt nullum hic hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerẽtur, Diaconus dormire ſe ſimulans, quod vir Deo carus geſſit cum beſtia, conſiderabat, & ſurgens proſtrauit ſe ad pedes eius & dixit: nunc ſcio vere Dominum eſſe tecum, quoniam & beſtiæ heremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei, caue, ne omnino hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

CAPVT XII.

Vt Dæmonum fantaſmata in ſpecie mulierum oſtenſta eodem loco ſanctus pater depulerit.

NOCTE igitur exacta cum lux aurea ſiluarum illuſtraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi ſumus hodie? At ille reſpondit, obſecro te, Fili, ne moleſte feras quod dico, quia Domin. nos fecit ꝙ quæſiuimus inuenire, hunc etiam diẽ in hoc loco ducamus. Tolle rete & ad gurgitem vade: ego quoq; poſt te quantocius ibo. Forſan Dominus ſolitam nobis largitatem oſtendet, vt regredientes ad caſtrum offeramus patri noſtro Presbitero de hoc loco benedictionẽ, quã Dom. nos inuenire donauit. Diacon, reſpondit, gratiã habeo, ꝙ pręcipis, Pater, & ſurgens cito

cito cum inuocatione nominis Domini aſſumpto retiaculo perrexit ad fluuium, cumque illud in gurgitem mittere voluiſſet, duo Dæmones in effigie mulierum ſteterunt in littore ita nudati, quaſi balneum intrare voluiſſent, & cum turpitudinem ſui corporis illi obiicerent tollentes lapides iactauerunt contra eum, quia dixerunt: tu induxiſti virum iſtum in hanc heremum, virum iniquum & inuidia plenum, qui ſuis maleficiis ſemper nos vincere conſueuit. Ille autem reuerſus ad virum Dei indicauit illi, quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono proſtrauit ſe & huiusmodi verbis Dominum deprecatus eſt: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæſtimabilis maieſtas, ſecundum miſericordiam tuam non ſecundum merita mea auditu placido has ſuſcipe preces: iube hos Dæmones hunc locum deſerere, vt ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione venerũt ad gurgitem, & continuo Dæmones in fugam conuerſi ierunt per decurſum fluuioli contra proximum montem. S. vero Gallus dixit illis, præcipio vobis fantaſmata per immenſæ potentiam Trinitatis, vt hunc locum deſerentes in montes deſertos eatis & huc reuertendi vlterius non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete ceperunt piſces quantum volebant, & dum piſces de maculis lini abſoluunt, audiunt in ſummitate montis voces quaſi duarum mulierũ defunctos plangentium, & dicebant ad inuicem: Heu quid faciemus vel quo pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non ſinit, in heremo quoq; manere non patitur. Non ſolum autem tunc hæ voces auditæ ſunt, verum etiam poſtmodum tribus vicibus, dum ipſe Diaconus ſaltum ad capiendos accipitres intrauiſſet, audiuit Dæmonia de quodam monte, qui Himilinberg dicitur, clamantia, & vtrum adhuc Gallus eſſet in heremo ſciſcitantia, vel ſi iam diſceſſiſſet?

CAPVT XIII.

Loci ipſius electio & ſerpentium diſceſſio.

IGITVR poſt diſceſſum Dæmonum dum fideles illi heremi ductores vallem luſtrarent videntes inter duos fluuiolos multa deſiderabilia, ſiluam ſpecioſam, montes per gyrum, planiciem in medio, probauerunt locum ad ædificandam cellam optimum eſſe. Anno autem ab incarnatione Domini DCXIIII. S. Gallus hanc ſolitudinem incolere cœpit, & recordatus vir ſanctus ſententiæ, quam Iacob poſt viſionem Scalæ & Angelorum aſcendentium & deſcendentium per eam protulit, dixit: *Vere Dominus eſt in loco iſto.* Erat autem vſque ad iſtud tempus in eadem valle plurima ſerpentium multitudo, porro ex illa die tam pleniter abſceſſerunt, vt poſtea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam Diabolo inde expulſo dignum erat vt animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet ſanctitatis.

CAPVT XIIII.

Qualiter locum eundem ieiunio dedicauerint, & ad caſtrum regreſſus mortem Epiſcopi cognouerit.

DVMQVE reuerſi fuiſſent ad locum primæ ſtationis, vbi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum, ſumentes peram & rete regrediamur ad caſtrum. Et ille: Tu, inquit, Fili, vt placet ad propria reuertere: ego vero his in locis aliquantiſper moratus poſt triduũ Deo duce te ſubſequar. Diaconus dixit, nequaquam

te abſente remeabo ad patrem noſtrum, ne forte dicat te propter ſpolia à me interemptum, vel ſi homicidium negare voluero, hæc mihi obiiciat, cur illum dimiſiſti in ſolitudine? cito reuerſus educ eum ad me, & erunt mihi duo pariter, labor duplicatus & manifeſta confuſio. Ad hæc vir Dei reſpondit: vade, Fili, ego poſt veſtigia tua quantocius properabo. Quo abeunte athleta Dei toto triduo ab omni victus adiumento corporei ieiunus permanſit, vt videlicet locum, quem ſpiritali militiæ prouidebat, parſimoniæ conſecraret initiis. Quarto itaque die heremo digrediens domum reuiſit præsbyteri, & inter amicæ ſalutationis officia gratias Deo pro omnibus bonis, quæ eis oſtendit, cum debita laude perſoluit. Præsbyter autem ſuſcipiens illum cum gaudio iuſſit menſam apponi, & cum conſediſſent benedicentes Deum cum gratiarum actione cibum ſumpſerunt, & inter prandendum Diaconus dixit Presbitero, ſi vrſus adeſſet, fortaſſis Gallus porrexiſſet illi benedictionem, interrogantiq; vnde huiusmodi verba proferret, narrauit omnia quæ geſta erant in heremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum ſicut Prophetam & virum ſanctum, cottidie meritorum eius magnitudinem per vitæ illius aſperitatem & virtutum ſtudia metientes. Interea illis commanentibus nuncius venit ad Præsbyterem indicans Conſtantienſem Epiſcopum Gaudentium nomine de hac vita migraſſe. Hoc audito, vnanimo feruore pro requie defuncti paſtoris precibus & lacrimis inſtiterunt.

CAPVT XV.

Quomodo ad Ducem cum Præsbytero ſit euocatus, & illuc ire nolens Retiam commearit, & à Ioanne Diacono ſuſceptus ſit.

SEPTIMA poſt hæc die Gunzonis Ducis epiſtola venit ad Presbyterem præcipientis illi, vt die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei ſecum adduceret. Nam filiam eius nomine Frideburgam, quæ illi erat vnica ſingulari pulchritudine fulgens, ſpiritus inuaſit malignus, à quo dum diuerſis torqueretur moleſtiis, pæne continuam tolerauit inediam, & ſæpius terræ proſtrata inter ſpumas horribiles miſerabili volutabatur inſania, adeo vt vix quatuor virorum teneri poſſet inſtantia. Poſt triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob cauſam pater eius nuncios miſit ad Regem Sigibertum Theodorici filium, qui eam habuit deſponſatam, vt ei nunciarent quicquid circa puellulam agebatur. Rex vero cum omni feſtinatione miſit duos Pontifices, de quorum meritis potiſſimum præſumebat, cum donis regiis ad puellulam, vt eam medicamine orationum à furoris veſani languore ſanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per epiſtolam definito ad Ducem venire dixit beatiſſimo Gallo: Scis Ducis mandatum, eamus ad eum. Et ille, tuum eſt, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiſcere: quid mihi cum Principibus ſeculi? Nam in heremum, vnde exiui, reuertar. Noli, ait, ita agere, ſed perge mecum, ne forte Dux, qui in vexatione filiæ nimium contriſtatur, ira commotus mittat ſatellites teque vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus reſpondit, vadam prius ad cellulam meam, vt prouideam vtilitatem & neceſſaria fratrum, qui ibi ſunt Domino ſeruituri. Hoc idcirco dixit ne ad Principem iret, & conſurgens ad electæ pridem habitationis locum miles Domi. tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui ſecum erant, interdixit, ne quis illorum cuipiam quo pergeret indicarent: Sed etſi curioſius interrogati fuiſſent à quoquam, iuſſit vt eum per epiſtolam Magiſtri ſui Italiam dicerent

inuitatum. His dictis ſumens ſecum duos de diſcipulis ſuis per ſolitudinem Retiam Curienſem commeauit, cumque proximum montem tranſcenderent, venerunt in heremum, quæ Sennia nominatur, indeque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaues digreſſi repererunt ibi Iohannem Diaconum virum iuſtum & Deum timentem, isque recepit eos hoſpicio, & omni fouit humanitatis obſequio. Finxerunt enim ſe de longe tunc veniſſe, & apud eum manſerunt ſeptem diebus.

CAPVT XVI.

Qualiter miſſo poſt virum Dei præsbytero Epiſcopi à Rege directi filiam ducis liberare non valentes ad Regem cum confuſione redierint, confeſſo Dæmone B. Galli virtutem.

PORRO cum ſæpedictus Præsbyter hoſpes Sanctorum audiſſet virum DEI de cellula diſceſſiſſe nauim conſcendens ad Ducem transfretauit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant indicauit. Dux vero vt cito reuerteretur illi imperauit, & miſſis poſt virum DEI legatis eum aduenire deuote rogaret, & adiiciens: ſi enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à Dæmonio liberauerit, dabo illi pontificatum Conſtancienſis eccleſiæ, & inſuper eum copioſis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens ſe vt iubebatur acturum, ſicubi eum qui deſiderabatur inuenire potuiſſet, nauem petens ad propria remeauit. Interea Pontifices à Rege transmiſſi venerunt, & inuenerunt ipſam quidem puellulam nimio laborantem furore, parentes autem eius omnemque familiam & propinquos flentes ſupra eam & miſerabili mœrore depreſſos. Tota enim domus vna clade contabuit: puella vexabatur inſania: cæteri torquebantur triſticia. Poſtquam ergo ingreſſi Pontifices munera à Rege directa præſentarunt, preces in conſpectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus ſe excutiens vni eorum gladium abſtulit volens Epiſcopos interficere, & cum id non poſſet efficere ſpiritus immundus, vni eorum dixit: ſi volueras me, ſicut Regi promiſiſti, de hoc vaſculo propulſare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit & genuit, non feciſti tecum venire? Deinde ad alterum, & tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commiſiſti. Veſtro quidem imperio, quod nullo ſanctitatis merito roboratur, numquam egrediar. Eſt vero quidam vir magnæ apud Deum virtutis nomine Gallus, qui me de Tucconia, vbi diu optata quiete potitus ſum, potenter eiecit, domosq; meas audenter deſtruxit: poſtmodum inueniens me apud Brigantium commorantem eadem virtute exhereditauit. Porro quia Dux iſte eum de eodem expulit loco, in vltionem eius iniuriæ puellam iſtam arripui, de qua poſſeſſione niſi ipſe aduenerit nullatenus amouebor. Vnus deinde Pontificum dedit furenti alapam dicens, obmuteſce Satanas deſertor veritatis, falſitatis amator & auctor. Putauit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum ſpiritus nequam pluribus eos verborum iniuriis affeciſſet, manſerunt ibi tribus tantum diebus, ac deinde ad ſua reuerſi nunciauerunt omnia, quæ geſta fuerant, Regi.

CAPVT XVII.

Vt vir Dei per præsbiterem ad Ducem venerit.

PRÆSBITER vero cum ſecundum iuſſionem Ducis virum Dei fuiſſet è veſtigio proſecutus, reperit eum in ſpelunca animum ſuum lectionis conſolatione paſcentem, & accedens ſalutauit humiliter,

liter, & dixit ad eum, ne timeas ſerue Dei ad Ducem venire. Sub teſtificatione enim iuriſiurandi promiſit ſe nullam tibi irrogaturum iniuriam, ſed & cum poſueris manum tuam ſuper caput puellæ, ſi ab ea per orationes tuas ſpiritus immundus abſceſſerit, in ſede Conſtancienſi pontificatus te ſublimabit honore. Dum de huiuſcemodi colloquium rebus haberent, ſuperueniens Ioannes Diaconus ſecundum conſuetudinem obtulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butirum & mel in vaſculis cum piſcibus aſſis. Vir Dei cum eum venire cognouiſſet, gratias agit Deo gaudio plenus, diſcubueruntque tres conuiuæ fidiſſimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir Dei Præsbytero, duc, ait, nobiſcum noctem inſtantem & craſtina die tecum Domino volente proficiſcar. Cumque huic conſenſum perſuaſioni præbuiſſet, & ad virum Dei Diaconus dixit: Mane primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum ſtratum, vt ſimul ire poſſitis. Ego vero cultor ero ſpeluncæ, & eam cura diligenti cuſtodiam. B. Gallus reſpondit, bene dixiſti, Fili, & ego quidem via qua veneram per heremum regrediar ad cellulam meam & viſitabo fratres: poſtmodum vero quam citiſſime potuero ad caſtrum properabo. Præsbyter ergo adiuratione valida conſtrinxit eum vt nequaquam faceret contraria dictis, & abſceſſerunt pariter. Iohannes quoq; accepta benedictione rediit in domum ſuam. Cumq; vir beatus recto itinere perueniſſet ad cellulam, requieuit ibi nocte illa cum fratrib, mane autem ſequenti ſumptis ſecum duobus fratribus perrexit ad caſtrum, repperitq; inibi cum Præsbytero Ducis miſſum, qui eos cum omni feſtinatione ire depoſceret, qui etiam indicauit puellam continuato iam triduo ſine alimonia perdurare. Et illi nauicula conſcenſa totis niſib. ire feſtinantes ligno natatili profundi terram ſulcante nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

Capvt XVIII.

Qualiter oratione & verbo filiam Ducis à Dæmone liberauerit.

Dvmqve deuictis profundæ noctis tenebris ſol terris cum iocunditate ſerenum reſtitueret diem, iuſſit eos Dux venire in cubiculum, in quo arrepticia ſeruabatur. Iacebat autem tunc in ſinu matris ſuæ oculis clauſis ore hianti, membra quoque eius ita erant disiecta, vt quaſi mortua videretur: foetor vero tam grauis oris prorupit ex adyto, vt ſulphure locus ipſe aſperſus putaretur. Pater vero cũ domeſticis ſuis intrauit vt videret quid vir Dei eſſet acturus. Ille de Domini largitate certiſſimus humiliter ſe proſternẽs preces has Domino cum lacrimis fudit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis carnem ſumere & per virginem naſci dignatus es, qui ventis & mari imperaſti, Diabolum etiã calliditatis ſuæ fraudibus inſiſtentem retro ire iuſſiſti, quiq; paſſione tua mundum redimere & reſtituere libertati dignatus es, iube hunc immundiſs. ſpiritũ de puella hac pro tui gloria nominis exire, vt plaſma tuũ ſuperbus inuaſor deſerat, & tibi creatori ſuo creatura tua gaudẽs deſeruiat. Et cũ ſurrexiſſet ab oratione apprehẽſa dextera eius alleuauit eã: Spiritus enim malignus conturbauerat illã, & impoſita manu ſuper caput eius dixit: Impero tibi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſpiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc plaſmate Dei. Et cum hæc dixiſſet aperiens illa oculos reſpexit in eũ, & ſpiritus malignus his verbis eum allocutus eſt: Tune es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expuliſti prioribus? Ego plane ob vltionem iniuriæ, quam Dux iſte tibi & ſociis tuis irrogauit, filiam ipſius inuaſi, & ſic eiicis me? Si hinc exiero, quo vadam? Illuc, ait, vbi tibi paratur in abyſſo ſupplicium ſempiternum à Domino: & ſtatim videntibus, qui aderant, exiuit de ore puellæ quaſi auis nigerrima & horrore terribilis. Hora eadem ſana ſurrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita eſt matri.

CAPVT XVIIII.

Qua ratione oblatum epiſcopatus honorem reſpuerit, & quomodo pauperibus dona Ducis diſtribuerit, diſcipulum ad eleemoſynam hortatus ſit.

HIs ita patratis Dux iuſſit ei afferri dona, quæ Rex puellæ transmiſerat, & inſuper vt apicem Pontificalis gradus dignaretur aſſumere poſtulauit. Ad quod vir beatus ita reſpondit, viuente Domino & Patre meo Columbano interdictum altaris officium non vſurpabo, niſi ab illo permiſſus. Quare huius regiminis pondus, quod offers, ſubire non poſſum. Quod ſi hoc indubitanter fieri cupis, ſuſtine interim donec mittam epiſtolam ad Abbatem meum ad inſinuandam illi voluntatem tuam: & ſi eius permiſſum cognouero, tunc demum paſtoralis curæ oblatum onus ſuſcipiam. Et Dux ad illum; Bene, inquit, dixiſti, fiat ſecundum verbum tuum, & dimiſit eum cum pace. Ille ſumptis quæ donota fuerant remigando pelagus ſuperauit. Dux autem ſanctitatis eius tam manifeſto compunctus inditio iuſſit Arbonenſi Præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, ędificia iuxta viri Dei diſpoſitionem, & quęcunque neceſſitas popoſciſſet conſtrueret. Venerabilis ergo pater poſt celeuma *(id eſt carmen nauale)* celebratum cum Arbonenſe caſtrum intraret, fecit conuenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis diſtribuit. Hæc videns quidam diſcipulus eius nomine Magnoaldus dixit ad eum; Pater, habeo vas argenteum pretioſum cælaturis inſigne: ſi vis reſeruabo illud vt ſacri vaſa miniſterii ex eo faciamus. Ille reſpondit, Fili, memor ſententiæ B. Petri Apoſtoli, quam paralytico ſperanti pecuniam protulit; *Argentum*, inquiens, *& aurum non eſt mihi*, ne contrarius exemplo inueiatis ſalubri, vas quod poſſides pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus B. Columbanus in vaſis æneis Domino ſolet ſacrificium offerre ſalutis, quia fertur & Saluator noſter clauis æneis cruci confixus. His omnibus expletis reuerſus eſt ad dilectæ ſolitudinis aulam.

Incluſa videntur à gloſſatore eſſe.

CAPVT XX.

Quo caritatis feruore Iohannem Diaconum litteris euocatum inſtituerit.

DEINDE miſit epiſtolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad ſe venire. Qui cum dilecti Magiſtri litteras accepiſſet, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum & oblatis eulogiis ſalutauit patrem & ſalutatione paterna eſt honoratus. Cui interroganti virum ſanctum de proſperitate itineris eius ille reſpondit, diuina nos præueniente miſericordia & ſubſequente cuncta proſpere prouenerunt. Nam cum ſumma gratulatione ſuſcepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam eius à Dæmonio, & ipſe dedit nobis dona non modica, & inſuper obtulit mihi epiſcopatus honorem. Ego vero non conſenſi ſuſcipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo Fili acquieſce conſiliis meis, eſto mecum & lege diuinæ libros ſcientiæ, & docebo te cooperante gratia Dei intelligentiam ſcripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes eius gratias agens, fecitque redire in ſua pueros, qui ſecum venerunt: ipſe vero remanſit apud virum venerabilem, & ille cœpit eum introducere in cellaria ſcripturarum, oſtendens ei noui & veteris occulta theſauri. Superna itaque illuſtratus clementia tanti magiſterii profecit inſtantia, adeo vt in omni ſcripturæ diuinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus oſtenderit.

CAPVT XXI.

Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans Sigiberti Regis illi gratiam & ſolatium impetrauerit.

SIGIBERTVS igitur Rex cum audiſſet puellæ redditam ſanitatem, mandauit patri eius vt eam ſuis conſpectibus exhiberet. Qui ſumens dona ingentia & puerorum multitudinem ac puellarum cum magno ſuorum comitatu duxit eam vsq; ad Renum, indeq; per Comites ad Regem transmiſit. A quo dum gratanter ſuſcepta fuiſſet, interrogata quomodo ſuæ remedium conſecuta eſſet infirmitatis, cum per Pontifices ad hoc miſſos ſanitati non poſſet reſtitui, hanc reddidit rationem, Domine mi, inquiens, eſt vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiusdam incola ſolitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti vt aduerſus Dæmones ſingulari quadam vtatur potentia. Nam cum ego ancilla tua graui vexatoris inſtantia periculoſum vitæ nutantis finem pæne ſubirem, rogante patre meo idem vir Dei ſuperuenit, & ſigno vexilli ſalutaris me muniens imperioſa voce iuſſit exire tyrannum, & videntibus cunctis qui aderant exiuit de ore meo quaſi coruus colore piceus, horrore tartareus, cumque ſacrificii cęleſtis me pabulo confirmaret, priſtinæ reſtituta ſum ſanitati. His ita relatis puella procidens ad pedes Regis; obſecro, ait, Domine, vt virum ipſum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graueris. Interrogauit autem eam, in qua heremo vir manſitaret eximius? Et illa reſpondit, in ſaltu qui Arbonenſi territorio adiacet, & eſt publici poſſeſſio iuris. Situs autem inter Alpes Retiarum & Brigantini marginem lacus. Rex igitur vt audiuit in publicis eum commorari poſſeſſionibus, iuſſit fieri conſcriptionem firmitatis, vt vir ſanctus locum quem incolebat per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem cum epiſtola conceſſionis iam dictæ per ſuos nuncios viro Dei deſtinauit ſe ſacris orationibus eius commendans attentius, Guntzoni autem Duci præcipiens, vt ſi ſolitudinis incola vellet ſolatiorum ei copiam ad ædificandam cellam ſumminiſtraret.

CAPVT XXII.

Quo conſilio eadem puella thalamos Regis euadens diuinæ ſe ſubdiderit ſeruituti.

NON multis in medio reuolutis diebus volens Rex idem puellam ſuis thalamis ſociare, celebri edicto ſacerdotum & Principum ſuorum ſenatu nuptiarum præcepit adeſſe ſollemniis. Cumque ſtipatus agmine procerum introiiſſet vbi ipſa manebat, dixit illi, aſcendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ ſunt, ſacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis aduenerunt. Quibus illa auditis cecidit ad pedes eius dicens, mi Domine, quia præterita paſſio ſuo me pondere tabefecit, vires abſorbuit, valitudo contraria, membrorum officia ęgritudine ſunt reſoluta: da mihi vel ſeptem dierum inducias, vt aliquatenus virium detrimenta recuperem, & ſic tuis poſſim applicari conſpectibus. Quam petitionem dum Rex piè ſuſciperet, ad Palatium remeauit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem vtroque in loco ingens apparatus lętitiæ, admirantibus multis cur tam diu diuiſi conuiuio diſtuliſſent conubia. Transactis interea ſeptem diebus circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque

tidemque puellis eccleſiam B. Stephani protomartyris introiuit, & ſecedens poſt ianuas templi exuit ſe veſtimentis regalibus; & habitum propoſiti ſanctioris aſſumpſit, neſcientibus hoc viris qui pariter cum illa aduenerunt. Depoſito ergo terrenæ dignitatis amictu, ſanctimoniæ nitorem cum quodã ſui ſecuta contemptu acceſſit ad altare; & in faciem proruens Dominum ſtudioſius adorauit. At demum cum ſe erigeret cornu comprehendit altaris & huiuscemodi voces emiſit; B. Stephane, qui ſanguine tuo teſtimonium Chriſto perhibuiſti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, vt tua interceſſione hodie cor Domini mei Regis conuertat ſecundum voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei ſuſcepi auferat de capite meo. Viri ergo, qui erant cum illa, hæc videntes venerunt ad Regem & nunciauerunt ei quæ facta fuerant. Et ille aduocans ſacerdotes & quoſdã principes ſuos cœpit inquirere ab eis, quid ſuper hac re faciendum cenſerent? Cyprianus Arelatenſis Regi reſpondit, quia vt liquido claret puella hæc cum à Dæmonio eruere-tur hoc ſe voto, quod perfeciſſe videtur, conſtrinxit, cauẽdum tibi eſt ne forte ſi irritum feceris votum eius, rediuiuo Dæmonum comprimatur incurſu: tu vero tanti criminis reatum incurras. Rex ergo iuſtitiæ tenax & timore Domini plenus huic conſilio deuotæ mentis pandit aſſenſum, & ingreſſus eccleſiam fecit afferri veſtem nuptiis præparatam & Coronam ſponſę nitoribus imponẽdam. His allatis dum puellam ad ſe iuſſiſſet accedere, ſponſa Dei iam agni comitatibus hęrens auelli non potuit ab altari, quia ſe timebat de eccleſia protrahendam. Cumque inſtantius aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit, hodie inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectũ. Porro illa inter ſpem & metum poſita caput ſuper altare reclinans, ecce, ait, ancilla Domini fiat mihi ſecundum voluntatem eius. Rex vero iuſſit ſacerdotibus vt eleuarent eam & ad ſe perducerent. Quo facto induta eſt illo iubente veſte regali & ſacro velamine coronata. Intuitus autem eã Rex religioſus dixit illi, ecce meis te nuptiis pręparatam ſponſi cæleſtis Domini noſtri videlicet Ieſu Chriſti credo complexibus, & dexteram eius comprehendens poſuit in altari, deinde & eccleſię limen excedẽs lacrimis abſconditum patefecit amorem. Poſt hæc vocauit eam, & iuxta ſe fecit in Palatio reſidere, & donis ingentibus honoratam prætulit monaſterio ancillarum Dei, quod in honore B. Petri Principis Apoſtolorum conſtructum eſt in Metenſium ciuitate, vbi geſta ſunt vniuerſa quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis ſecuta eſt puella conſilium B. Galli, qui eam Domino auxiliante à Dæmonio liberauit.

CAPVT XXIII.

Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis ſupra dictus Iohannes triennio profecerit.

PER idem tempus Iohannes Diaconus perſeuerãs apud venerandum patrem prudentiam, quæ in eo cœlitus abundabat, ſtudio ſitienti potauit in abſolutione dumtaxat difficilium ſcripturæ diuinæ queſtionum & intemeratæ fidei ratione. Operis quoque cottidiani, quod idem egregius Apoſtolicæ diſtrictionis imitator ſedula accelerabat inſtantia, non ſolum dilexit ſcientiam, verum etiam comprehendit. Gratia enim illuſtratus diuina quicquid vel viſu vel auditu percepit, altæ memoriæ & (vt ita dixerim) armario cordis celer inſeruit, & ſub huius magiſterii diſciplina cum omni manſuetudinis & humilitatis cuſtodia triennium duxit.

CAPVT

CAPVT XXIIII.

Quomodo B. Gallus ab epiſcopali ſe promotione excuſauerit in concilio principali.

POST hæc Dux ſæpe iam dictus per epiſtolam ſuam virum Dei rogauit, vt ad Conſtantiam oppidum perueniret ad eligendum qui eidem ſedi præficeretur antiſtitem. Aduocauit autem Auguſtidunenſem & Veritunenſem Epiſcopos cum multitudine clericorum. Nemidonæ etiam, qui à modernis Spira vocatur, venire fecit Epiſcopum: nec non per nuncios & epiſtolas ſuas totius Alamanniæ præsbyteros, diaconos, vniuerſasque clericorum copias generaliter die denominata, id eſt proxima Paſcæ Dominica, apud Conſtantiam conuenire præcepit. Ipſe quoque cum Principibus & Comitibus ſuis huic intererat conuentui. Cumque hæc ſynodus tantæ multitudinis celebraretur acceſſu, & trium ſpatio denunciaretur futura dierum, B. Gallus diuino plenus conſilio aſſumptis Iohanne & Magnoaldo Diaconatus officio ſublimatis perrexit ad oppidum, ingreſſoque eo locum concilii Dux huiusmodi verba profudit; Deus omnipotens, cuius prouidentia totum corpus eccleſiæ augmentatur & regitur, per interuentionem & meritum B. Mariæ ſemper virginis, in cuius honore locus iſte cõſecratus eſt, effundat hodie ſup nos ſpiritum ſanctum ad eligendũ Pontificem, qui ad regendam plebem fidelium ſit idoneus, & ad gubernãdam eccleſiam Dei paſtorali ſit diligentia plenus. Ammonuit deinde Pontifices & omnem clerum, vt iuxta ſaluberrima canonum decreta rectorẽ eccleſiæ prouiderent. Cęperunt autem omnes clerici ad inuicem dicere, Gallus iſte teſtimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam nouerunt, in ſcripturis diuinæ ſcientiæ culmen obtinuit, & in omni vitę honeſtate, ſapientiæ luce refulget: iuſtitiæ autem vitæ caſtitatem corporis ſociauit, manſuetudinem cum humilitate poſſedit, continentiæ vero ſalutari patientiam iunxit: largitor eſt Elemoſynarum, Orphanorum pater, in viduarum ſolatiis alacer. Hunc omnium virtutum ſectatorem decet eſſe paſtorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum, audis quid iſti loquuntur & affirmant? Sanctus pater reſpondit, bene quidem dicunt. vtinam verum eſſet quod fatentur: cum autem inuicem talia tractant, neſciunt in canonibus eſſe prohibitum, ne aliqui de locis ſuis commigrantes aliis facile ordinentur in locis. Eſt vero mecum Diaconus quidam nomine Iohannes, cui merito teſtimonium, quod iſti mihi dederunt, poteſt aptari & vicinorum indigena locorum. Hunc diuino credens electum iudicio vobis offero promovendum.

CAPVT XXV.

Promotio & conſecratio Iohannis ſupradicti, & cura quam poſtmodum ſibi inuicem exhibuerint.

DVMQVE hac atteſtatione vir Sanctus in Iohannem cunctorum concitaret amorem (neque enim aliud de illo credere poterant quam quod vir Deo carus aſſeruit) Dux Diaconum venire fecit in medium; Tu es, inquiens, Iohannes Diaconus? & reſpondit, ego plane. Vnde, ait, ducis propaginem generis? Et dixit, in Retia Curienſi mediocri natalium ſum procreatus. Dux vero ad illum, potes ne, inquit, Pontificalis infulæ pondus ſubire? Tunc venerabilis Gallus ſe pro filio reſponſurum promiſit. Et dum hoc mutuo ſermonum commercio pertractarent. ſubtraxit ſe Diaconus & fugiens latibulum quæſiuit in eccleſia S. Stephani martyris,

quæ

quæ eſt extra oppidum. Secuti ſunt autem ſacerdotes cum plebe & apprehenſum lacrimis perfuſum felicibus, licet renitentem, in præſentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis, & leuauerunt omnes pariter vocem dicentes, Iohannem elegit ſibi Dominus Pontificem hodie. Et reſpondit eis populus, Amen. Epiſcopi itaque duxerunt eum ad altare, & ſollemni benedictionis officio ordinauerunt antiſtitem, conſummatoque ſacræ promotionis miniſterio rogauerunt eum ſacrificii ſalutaris celebrare myſteria. Præmiſſis ergo ex more diuinæ libationis initiis poſt lectionem euangelii rogauere venerabilem Gallum, vt multitudini, quę aderat, verbi officio ſacræ inſtructionis pabula miniſtraret. Qui aſſumpto Iohanne Epiſcopo gradū aſcendit, eo videlicet pacto, vt ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus vero ad vtilitatem Barbarorū bene prolata interpretando transfunderet. Coepit igitur verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulſus eſt Paradyſo, commemorare. Tranſiens inde ad diluuium Patriarcharum conſequenter tempora perſtrinxit & actus: egreſſum quoq; filiorum Iſrael de Ægypto, & tranſitum per mare Rubrum, legisque lationem per Moyſen, & cœleſtis alimenti miracula replicauit. Regum deinde ſucceſſionis & tempora Prophetarum breuiter attingens aduentus dominici tēpus retexuit. Baptiſmum etiam Saluatoris & mirabilium eius gloriam cōmemorans crucis ignominiam cum impiis inſectationum generibus veraci relatione ſubiunxit. Hæc audientes eccleſiæ paſtores cum populi multitudine lacrimas fuderunt vberrimas, & ad inuicē dixerunt; Vere ſpiritus ſanctus locutus eſt hodie per os viri iſtius. Ille vero prædicationem perduxit vsq; ad reſurrectionem Chriſti & in commemoratione generalis iudicii terminauit. Omnes ergo qui aderant alacri mentis exultatione repleti benedicebant Dominum & ad ſua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannē Epiſcopū ſeptem diebus inter multa ſalutiferæ conſolationis verba hæc ſæpius inculcauit; Quē Deus elegit homo nō deſpiciet, ſed erit omnium veneratione ſublimis quem diuinum commendat iudicium. Deinde accepta ab eo benedictione reuerſus eſt ad cellulam ſuam. Epiſcopus autem iuſſit his, qui rebus Epiſcopii præerant, vt ad virum Dei cum ſibi ſubiectis venirent & eius obtemperarent iuſſioni. Poſt hæc tanto ſtudio caritas mutua ſeruabatur vtrinque, vt ſpiritalis glutino clientelę ſibi ſemper cohærentes ſolo corpore viderentur diuiſi. Magiſter paterna ſollicitudine precibus & conſilio ſalutari mathiten refouebat: ille vero paterno honore & omni neceſſitatum ſubſidio didaſcalum ſubleuabat. Sicq; ſacra piorum ſocietas aucto creſcebat honore & multiplicato commendabatur amore.

Capvt XXVI.

Vt tranſitum B. Columbani S. Gallus ſicut prius per viſionem cognouerat, ita poſt diſcipuli legationem factum compererit.

Tempore ſubſequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium conſtruere, manſiunculis per gyrum diſpoſitis ad cōmanendum fratribus, quorum iam duodecim monaſtici ſanctitate propoſiti roboratos doctrina & exemplis ad æternorum deſideria concitauit. Quadam itaq; die dum poſt laborem matutinalis officii quieſcendi gratia lectos ſuos reuiſerent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldū Diaconum ſuū dicens illi, inſtrue ſacrę oblationis miniſterium, vt poſſim diuina ſine dilatione celebrare myſteria. Et ille; num, inquit, tu pater miſſam celebrabis? Dixit ergo ad illū, poſt huius vigilias noctis cognoui per viſionē Dominum & patrē meū Columbanū de huius vitæ anguſtiis hodie ad Paradiſi gaudia commigraſſe.

migraſſe. Pro eius itaque requie ſacrificium ſalutis debet immolare, & ſigno pulſato oratorium ingreſſi proſtrauerunt ſe in orationem, & cœperunt miſſas agere & precibus inſiſtere pro commemoratione B. Columbani. Finito ſacræ deuotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum, fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus, ſed arripe viam & Italiam petito, pertranſiensq; vſq; ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligẽter perquirito quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergo diẽ & horam, vt ſi eum cõpereris eſſe defunctũ, poſſis agnoſcere vtrũ viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia ſollicita inueſtigatione perdiſcens regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri prouolutus ignotum ſibi iter cõqueſtus eſt: ſed vir benedictus voce blanda eum ne timeret ammonuit: perge, inquiens, & Dominus diriget greſſus tuos. Hac cõſolatione roboratus pii doctoris alumnus pręcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam feſtinanter aggreſſus eſt. Cumq; perueniſſet ad monaſterium, vt volebat, inuenit omnia ita contigiſſe ſicut patri ſuo per viſionem fuerant reuelata. Manſit autem ibi vna nocte, & accepit à fratribus epiſtolam ad B. Gallum continentem tranſitum venerandi Columbani, qui & baculum ipſius, quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi transmiſerunt dicentes, ſanctum Abbatem ante tranſitum ſuum iuſſiſſe, vt per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolueretur. Dimiſſus autem ab illis iter accelerauit & proſpere in omnibus agens die octaua peruenit ad Dominum ſuum & patrem ferens epiſtolam relationis & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola S. Gallus cariſſimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas perfudit vberrimas, & collectis fratribus cauſas mœroris aperuit: deinde tanti patris memoriam precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentauerunt.

Capvt XXVII.

Miraculum tabulæ incremento monſtratum.

Contigit autem quadam die, dum in conſtruendo oratorio cũ fratribus laboraret, vt tabula quædam parieti imponẽda breuior cęteris mẽſura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiusdem operis artifices vellẽt abiicere, B. Gallus virtutis, quam in domino habebat, conſcius iuſſit eos ab opere diſiungere & domum ad percipiendam ſecum refectionem quam Dominus præparauit intrare. Quibus ſecundum iuſſionem eius facientib. benedictum panem manu ſua porrexit. Poſt prandium autem cum omnes pariter opus repeterent imperfectum, inuenerunt tabulam, quam propter ſui breuitatem pridem abiicere voluerunt, cæteris omnibus longiorem mẽſura dimidii pedis, & admiratione de eo quod euenerat habita lignum, quod mirabili creuerat modo, in loco ſuo parieti aptauerũt. Quod ipſum longo deinceps tempore à fidelibus expetitum Domino faciente dentiũ doloribus efficaciter medebatur, propter antiqui commemorationem miraculi nouis ſemper effectibus honorandum. In quo facto meritorum eius magnitudinẽ & orationis poſſumus penſare virtutem, quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum eſt, & ne vetus aboleretur miraculum rediuiua ſignorum atteſtatione ſemper eſt repetitum.

Capvt XXVIII.

Qua ratione fratribus Luxouio venientibus ſatisfecerit, & quam mirabili eos doni cœleſtis vbertate refouerit.

Post hæc Abba monaſterii, quod Luxouium dicitur, nomine Euſtaſius, quem bonę memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitę ad ſupernam patriam commigrauit. Fratres ergo in

eodem cœnobio conſtituti conſilium inierunt, vt venerabilem Gallum reuocarent, & eius regimini ſe ſubdendo contraderent. Miſerunt itaq; ſex fratres ex his qui ab Hibernia venerũt, qui epiſtolam ferrent continentẽ cauſas eiusdem legationis. Igitur illi recto itinere cũ ad viri Dei cellam perueniſſent nunciati aduenisse, ducti ſunt ad orationẽ. Qua expleta domũ ingreſſi porrexerũt epiſtolam, q̃ vt vir ſanctus perlegit dixit illis, ego quidẽ ô fratres verba Prophetæ cupiens imitari dicentis; *Extraneus factus ſum fratribus meis & peregrinus filiis matris meæ*, deſerui notos meos & propinquos, & vt liberius Domino poſſem vacare ſolitudinis elegi ſecreta, vtq; parentũ & prędiorũ dimiſſionẽ prætereã, Epiſcopatus honorẽ & diuitias mũdi ſuſcipere nõ conſenſi, & quo pacto poſt hanc renunciationem & voluntariã paupertatem ſeculi implicabor negotiis? exaltabor honoribus? ponderibus aggrauabor? Abſit, inquã, vt qui manũ in aratrum miſi, oculos ad relicta retorqueã, & ſicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipſi me inter vos poſitũ humilitati ſemper dediſſe operã & ſubiectioni, & quomodo creditis ad tãti culminis me prouocari poſſe faſtigium? Innouate conſilia, aliorſum vos vertite, mihi ꝙ animo ſemel infixũ eſt, Dominus immutari nõ ſinet. His & ſimilibus verbis animos eorũ ab ſpe impetrationis huius amouit. Vocauit deinde vnũ è fratribus & eũ interrogauit q̃d eſſent tẽpore refectionis ſumpturi? Cumq; reſponſum eſſet, tantummodo ſextariũ farinę ad vſum haberi cunctorũ, iuſſit fieri panes dicens, potẽs eſt Dominus parare menſam in deſerto. Et cũ feciſſet olera colligi, ipſe ſumens rete & vnũ ex diſcipulis ſuis cũ fratrib. qui ſuperuenerant iuit ad gurgitẽ dicens, videamus vtrũ miſericors Dominus aliquos noſtris velit neceſſitatibus largire piſciculos. Cumq; perueniſſent ad gurgitẽ viderunt piſcem magnum in aquę collectione natantem, duosq; illũ inſequi lutros quaſi capere fugientem volentes. immiſſo reti captum eum traxerunt ad littus. Habebat autem in longitudine palmas duodecim, & in latitudine quatuor, quo facto lutri ſe profundis imergunt. Impoſito rurſum reti cũ piſcatores ſancti piſcium latebras pulſando inquietarent, iterato lutri apparauerunt piſcium tantã multitudinem propellentes in rete, vt id ſua pluralitate per loca dirumperent. Præda itaq; ad littus perducta vir diſcretione pleniſſimus quosdam piſces adiuuantibus qui aderant rurſum in aquã proiecit & fratribus dixit, hodie propter aduentum veſtrum mirabilem ſuæ largitatis euidentiam Dominus manifeſtare dignatus eſt. Illi econtra meritis ipſius quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce iuxta introitũ cellulę vir vnus apparuit ferens duos vtres vino plenos & ternos farinæ modios ob ſuæ deuotionis indicium. Quibus cũ gratiarum actione ſuſceptis cibum ſumpſerunt, & poſt corporis refectionẽ ſpiritalis colloquii dapibus animas ſuas paſcere ſtuduerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis ſecum diebus, & caritatis intuitu omni humanitatis fouit obſequio. Narrauit quoque de communi patre B. videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde oſculo pacis oblato dimiſit eos, & illi benedictione tanti patris armati ad ſua remearunt.

Capvt XXVIIII.

Quomodo ſanctiſ. pater inter ædificationis ſtudia apud Arbonã migrarit ad Dominum.

NEc multo poſt cum iam bonorum omnium auctor & propagator athletam ſuum de mundi agone ſublatum præmiorũ laureis vellet perhennibus adornare, Willimarus Pręsbyter veniens ad cellam viri ſancti rogauit eum vt ſecum egrederetur ad caſtrum, & vt obtineret quod voluit huiusmodi voce flebili querimoniam ſummiſſus explicuit; Cur, inquiens, ô pater, me qui tuorum monitis dictorum innitor quaſi deſpectum dereliquiſti, & Doctrinæ tuæ ſalutaribus inſtitutis auditorẽ traudaſti

daſti beniuolum. Cui hanc abiectionem aſcribere poſſum niſi peccatorum meorum fætoribus? niſi enim vita mea tuo diſpliceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares ſolatio? Nũc ergo noli nos pro peccatis noſtris abiicere, ſed Domini prouocatus mandatis viã veritatis deſiderantibus aperi, & ſolitę nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc ſupplicantis alloquio pietatis amator, deſcendit cum illo & venerunt ad caſtrum. Vocata autem multitudine in die ſollemni, ſcilicet ſancti Michaelis, vir ſanctus prædicationis dulcedine auidorum corda refecit, & tanta quæ dixerat ſapientiæ luce veſtiuit vt ſumma omniũ gratulatione auditus & plena cunctorum veneratione ſit honoratus. Biduo itaq; ibidem ducto tertia die febre correptus tantũ in breui eius violentia depreſſus eſt, vt nec ad cellam redire, nec cibi ſuſtentaculum potuiſſet percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laboraſſet, die ſextodecimo mẽſis Octobris, id eſt XVII. Kalẽdas Nouembris, expletis nonaginta quinq; annis ſuæ ætatis in ſenectute bona huius vitæ liberatus ergaſtulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæſuram perhennibus.

CAPVT XXX.

Vt funeri eius Iohannes Epiſcopus interfuerit, & quemadmodum cognouerit non ibi eum debere recondi.

DVMQVE igitur audiſſet Iohannes Conſtantienſis eccleſiæ præſul, B. Gallum apud Arbonam infirmari, aſcendens nauiculã, potuũ & ciborum ea ſecũ genera tulit, quæ infirmitate laboranti nouerat congruere, vt videlicet ſua viſitatione fidiſſimũ refoueret amicũ. Cumq; portui propinquaret audiuit in domo Præsbyteri planctũ magnũ circa funus viri Dei celeberrimi, & interrogauit quæ tanti eſſet cauſa ploratus? Audiens autẽ Gallum venerabilẽ firmiſſimũ ſuæ familiaritatis cuſtodem de huius ſeculi emigraſſe periculis, miſit ſe in aquã (neq; enim poterat propter nimium dolorem ſuſtinere donec nauicula littus attingeret) deſcendensq; cũ his qui ſecum venerant intrauit domũ Pręsbyteri, lugubri voce & corporis geſtu mœrorem cordis inſinuans. Inuenit autẽ corpus viri ſancti iã inuolutũ & in loculo repoſitũ, aperiensq; ſarcofagum & exanime amici cadauer inſpiciens amariores cũ hac voce lacrimas dedit; Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductũ in his periculis quaſi orphanũ dimiſiſti, & confidentiã meam, qua de tuis conſiliis plurimũ præſumebã, immatura morte rupiſti? Tibi quidẽ in perceptione præmii, q; tam ardenter deſiderabas, hęc tua mors eſt fructuoſa; nobis autẽ in tot mundialiũ perturbationũ procellis laborantibus multipliciter eſt luctuoſa. Sed q de vitę corporalis interruptione dolemus, de animæ imortalis libertate gaudere debemus, certi qa orationib. nõ deſines adiuuare quos cõſilio & exẽplis roborare cõſueueras. Inter hæc verba Pręsbyter eũ vt ſurgeret monuit, & ꝓ requie defuncti ambitioſius Dominum precaretur. Intrauerũt itaq; eccleſias, & Epiſcopꝰ ꝓ cariſſimo ſalutares hoſtias imolauit amico. Finito autẽ fraterne cõmemorationis obſequio reſpiciens poſt tergũ vidit foſsã, in qua ſanctũ corpus humare volebant, acceptaq; cruce & his q̃ exequiis exhibẽtur, intrauerũt domũ volentes theſaurũ precioſi corporis ad locũ ſepulchri deducere. Cumq; archã, qua claudebatur cadauer, feretro impoſitã ad foſsã ſepulturæ conarentur deferre, nullis viribus vſq̃ potuit cõmoueri. Quod noui genus miraculi dũ mutuis mirando colloquiis retractarent, Iohãnes Epiſcopꝰ dixit, in veritate cognoſco hãc ſepulchri ſedẽ patri meo Gallo nõ placere: & iuſſit Præsbyt. vt duos equos inueniret indomitos, & faceret introduci. Quod cũ factũ eſſet, ſtrauerũt eos cũ magno labore & ad locũ vbi corpus iacebat duxerũt, & Epiſcopꝰ cũ clero huiuſcemodi orationem

dedit;

dedit:Deus qui per potentiam maieſtatis tuæ vbique totus es, pro cuius amore vir iſte reliquit patriam ſuam vt præcepta tua conſeruaret, fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipſius præuidit, cumque finita eſſet oratio, cuncti qui aderant Amen reſponderunt.

CAPVT XXXI.

Debilis per veſtimentorum ſancti viri munus acceptum ſanatus.

CONGRVVM videtur in hoc loco retexere miraculũ, quod Dominus inter ſui Cõfeſſoris exequias exhibere dignatus eſt, quo liquido cunctis oſtenderet ſeruum ſuum ſecum veraciter tunc viuere, dum carnis huius carcere liberatur. Erat ibi quidã mendicus tanta per omnes membrorum iuncturas debilitate contractus, vt penitus inter alias ſuæ infirmitatis moleſtias inceſſu pedum careret. Huic, dum Præsbyter indumenta viri Dei diſtribueret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit, ſtatimq; debilis pro accepto munere ſummo repletus gaudio vt ſacras cruribus & plantis aptauit exuuias, per omnes artuũ compages repente ſolutus eſt, & exiliẽs voce clamauit ingenti & gratias egit Domino & B. Gallo, per cuius merita redditam ſibi videbat ſalutem. Videns autem Epiſcopus & cuncti qui aderant ſanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum atque dixerunt: manifeſta virtute dignatus eſt Dominus hodie gloriam ſerui ſui nobis oſtendere. Dederunt itaque ei qui ſanatus fuerat cereum, & proſecutus eſt funus cum cætero populo. Hoc primum ſignum poſt tranſitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

CAPVT XXXII.

Signa mortificationis eius poſt tranſitum deprehenſa.

INTER eaſdem quoque beati paſtoris exequias aliud non mediocre ſanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capſellam de corio factam diligenter ſeruatam, cuius clauem ſub tam vigili cuſtodia ipſe retinuit, vt nullus diſcipulorum eius quamdiu vixerat quid intus ſeruaretur cognoſcere potuiſſet. Hanc autem ex ſuis humeris pendentem ferre ſolebat quocunque ambulauit. At vbi de hac vita migrauit ſumpta claui aperuerunt capſellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum & cathenam æream ſanguine aſperſam. Deinde corpus inſpicientes magiſtri inuenerunt locum cathenę, vbi ſæpius præcingi ſolebat, carnemque ipſam in locis quatuor profundius cathena ſulcatam, adeo vt de eiſdem vulneribus cruor decurrens cilicium per loca perfuderit.

Poſuerunt autem capſellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cum corpore ad locum monumenti, & ſuſpenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulum ad caput eius, per quæ deinceps ad oſtenſionem meritorum ipſius plurimas virtutes Dominus pie quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere poſſumus, quia idem vir, etſi à perſecutore ſanguinis effuſione non eſt immolatus, ſemetipſum tamen offerens Domino hoſtiam viuam in odorem ſuauitatis, & crucem ſuam tollens cottidie ſaluatorem ſecutus martyrii laborem & palmam Confeſſor adeptus eſt.

CAPVT XXXIII.

Quomodo ab equis indomitis ad locum ſepulturæ corpus eius delatum ſit.

POSTQVAM ſanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine & horum manifeſtatione ſignorum cunctis, qui funeris eius intererant negociis, patenter oſtenſa eſt, Epiſcopus ad feretrum acceſſit, & ex vna parte illud ſubleuans Præsbytero altrinſecus ſuſtollente

 equis

equis ſuperpoſuit & aſtantibus dixit; auferte frenos de capitibus eorum, vt libertate conceſſa quo Dominus voluerit pergant. Accepta ergo cruce & cādelis pſalmos & melodias concinentes iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes recto itinere perrexerunt ad cellā viri Dei. Quo cum perueniſſent, depoſitum eſt feretrum ante oratorium. Diſcipuli autem eius eleuantes pii Doctoris reliquias intulerunt & ante altare poſuerūt: deinde pariter cum Epiſcopo orationem pro illo facientes fecerunt foſſam ſepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmiſſis ſepelierunt eum, omnibusque rite conſumatis multitudo, quæ ad tanti viri concurrit exequias, Epiſcopi benedictione communita ad propria remeauit.

CAPVT XXXIIII.

Miraculum in cereis oſtenſum.

CVM beati corporis theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet, volens Dominus de morte famuli ſui mœrētibus conſolationis prębere medelam, nouitate miraculi patefecit, qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in caſtro, dum corpus eius eleuaretur, accenſi ita ardentes delati ſunt vsque ad locum ſepulturæ. Poſiti autem vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta dies deinceps mirabile dictu non deficiendo ardebant & ardendo non deficiebant, & vt monſtraretur has durandi vires ceræ liquenti cœlitus attributas, & de huius miraculi materia plurimæ in poſterum virtutes emanarunt. Nam quicunque dentium fatigati doloribus vel oculorum lippitudine vel aurium præcluſione laborantes de eiſdem cereis quippiam cerę tulerunt, & locis quæ huiusmodi tenebantur incōmodis aptauerunt, optatæ celeriter dona percepere ſalutis. Poſt hæc tanta virtus ad ſanandos variis infirmitatibus depreſſos apud ſepulchrum beati viri cunctis illuc venientibus & orationum eius ſuffragia fideliter poſtulantibus apparuit, vt & fama tanti meriti cunctis quæ circumpoſitæ erant regionibus innoteſceret, & locus ipſe non mediocriter frequentaretur à populis.

CAPVT XXXV.

Concluſio libelli.

QVIA igitur, ô beatiſſimi patres, vita & virtutes S. Galli ſi in vnum compingantur librum poſſunt ob ſui prolixitatem aliquod ingerere legenti faſtidium, ſtatui duobus hoc opus libellis diſtinguere, vt prior illorum vitam eius & actus vsque ad ſepulturam illius veridica relatione perducat: ſequens mirabilia, quæ poſtmodum pro meritis eius Dominus oſtendit, primo videlicet ea quæ priorum ad nos ſcripto perlata ſunt retexat, deinde quæ à probatiſſimis teſtibus indicata noſtra ætate à Gotzberto cariſſimo fratre litteris ſunt mandata ſubnectat, ne quod particulatim ſcriptum eſt lacinioſa diuiſione diſiungatur, ſed potius quod iunctum eſt parilitate factorum ſit etiam copulatum comprehenſione dictorum, atque hic prioris libelli finis quæ præmiſſa ſunt terminet, & ſequenti quæ reſtant ſine præiudicio comprehendenda reſeruet.

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS DE MIRACVLIS B. GALLI CONFESSORIS

LIBER II.

CAPVT I.

Quomodo hoſtes ſepulchrum B. Galli violauerunt.

MERITIS beatiſſimi Galli cottidie per miraculorum ſigna radiantibus & longe lateque circumpoſitorum aures famę ſuæ dulcedine mulcētibus, cum iam poſt tranſitum eius anni quadraginta fuiſſent euoluti, venit Otwinus partium earundem poteſtate præditus cum exercitu magno & ira intolerabili concitatus, deuaſtauit non minimā partem pagi, qui ab interfluente fluuio Turgowe nominatur. Conſtantienſe quoq; territorium & Arbonēſis pagi confinia depopulari cœpit & igni ſuccendere: viros, quicunque inueniri potuerunt, gladio peremit: vxores & paruulos eorum in captiuitatem egit: peculiis quoque & omni ſuppellectile ſublata fructus omnes penitus demoliri fecit. Arbonenſes itaq; huius terroris immanitate compulſi cum omnibus quæ habebant fugerunt in ſolitudinem, & ad cellam viri Dei ſe contulerunt. Deinde facta in agro fouea abſconderunt ibi quicquid habebant, & foſſam terra cooperientes ne ſecretum eorum deprehenderetur lini ſemen deſuper inſperſerunt. Cumque iam Arbonenſem pagum hoſtes deſolauiſſent, veſtigia fugientium ſecuti venerunt ad cellam ſancti patris, & fugitiuos quos repererunt vinctos abduxerunt, & iuuenes eorum in captiuitatem miſerunt. Erchonaldus autem Præfecti vicarius, cum vicina ſolitudini inhabitaret loca, habuit res eiuſdem cellulæ notiſſimas. Is oratorium ingreſſus inuenit mendicum quendam intus ſedentem, quem bene nouerat, & dixit illi; indica mihi vbi iſti, quos tam nudos & miſeros inuenimus, veſtes habeāt repoſitas & vtenſilia, aurum & argentum, quorum copia hactenus fruebantur. Ille reſpondit; nonne mihi melius eſt illorum denudare ſecreta, quem veſtræ ſeueritatis iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in conſortio noſtro, & participio ſocietatis noſtræ gaudebis. Qua promiſſione perſuaſus ſurrexit, & eum ad ſubterraneū duxit armariū. Quod cum idem vicarius aperiri feciſſet, ſpecies quas inibi reperit his qui ſecū erant factā diuiſione diſtribuit. His ita patratis, putantes paſſim tale quid occultari diſcurrerunt locā ſingula ſignis quibuſdam ſollicite explorantes. Eiuſdem rei gratia Erchonaldus aſſumptis ſecum ſeptem pueris introiuit oratoriū; cumq; clauſis oſtiis pauimenti planiciem pulſarent, ob ſpem videlicet inueniendæ pecuniæ, vnus illorum poſt altare veniens pauimentum percuſſit, & audiens à cauitate tumuli ſonitum reddi; hic eſt, inquit, quod oppido deſideratis. Accurrentes igitur pollinctores infeſti cœperunt fodere, & cum ad loculum perueniſſent extulerunt illum dicentes, quia iſti Retiani calliditate naturali abūdant, videamus ne quippiam ſub hac archa occulti remaneat. Huic ſacrilegio inſeruientes inuaſit eos horror immenſus, qui in fugam conuerſi dum oſtium oratorii ſinguli præoccupare niterentur inſania agitati euaginatis gladiis inuicem ſe conciderūt. Erchonaldus vero huius auctor ſceleris timore cogente vo-

te volens exilire per oſtium, caput ſuper liminari illiſit & ad terram concidens alienatus mente iacebat: cumque à ſuis perduceretur ad propria nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaq; ipſius anni circulo fortiſſimis maceratus moleſtiis capillorũ honore & cutis ſuperficie ſpoliatus etiã digitorũ vngues amiſit, & vt omnibus longo tempore vltionis in eum diuinitus collatæ ſigna paterẽt, cunctis vitæ ſuæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

CAPVT II.

Qualiter Boſo Epiſcopus corpus eius repoſuerit.

AVDIENS Conſtantienſis Eccleſiæ præſul nomine Boſo ſepulchrũ B. Galli violatum eſſe ab hoſtibus, nullumque remanſiſſe in cellula prçter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui ſacri corporis reliquias tumulo reſtituere potuiſſent, venit illuc cum clericis ſuis & inuenit cellulam deſolatam, ſancti patris corpus de ſepulchro eiectum, altaria nudata, duosque fratres qui remanſerant ſpoliatos iacentes in oratorio & magnitudinem calamitatis gemitibus & lacrimis proteſtantes: & miſericordia motus cœpit eos conſolari multiplicibus verbis, illam replicans Pſalmiſtæ ſententiam, qua dicit; *In tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine Dominus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.* His dictis ſumens loculum, in quo ſanctum corpus erat, poſuit ſuper terram inter parietem & altare, & deſuper vt moris eſt archam altiorem conſtruxit, foſſam vero terra repleuit: de ſuo quoque fratribus veſtimenta largitus eſt, & vnde alerentur diſponens ad epiſcopium remeauit.

CAPVT III.

Qua pœna multati ſint eiusdem loci violatores.

POST multum vero temporis miſit Pipinus Maiordomus exercitum copioſum ad deuaſtãdam Alamannorum prouinciam, & iterato Francorum ditioni ſubiugandam: cumque tota terra hoſtili conterreretur incurſu, auidi prædones Arbonenſem pagum percurrentes ad cellam viri Dei venerunt, & quoscunque ibidẽ inuenerunt (nam multi illuc confugerant ſperantes in Dei miſericordia & patrociniis ſancti illius) duxere captiuos. Quinque autem ſupra memorati Principis ſatellites ingreſſi oratorium repererunt ibi quaſdam ancillas eiusdem loci cum paruulis earum, & quç eſſent percontati ſunt. Quæ dum ſe de familia ipſius ſancti eſſe proclamarent, hoc à prædonibus audierũt; Exite, egredimini, ſanctum quem dicitis ignoramus. Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem vero anno à malignis ſpiritibus arrepti & amentes effecti nudi circumquaque diſcurrebant, & vbicunque vrbes vel vicos ingreſſi ſunt cruciatus ſui cauſas retexebant dicentes; Gallus Abba nos habet ligatos. Et cum hac criminum miſera commemoratione ſuorum vitam infeliciter ducentes flebiliter finiuerunt.

CAPVT IIII.

Quo miraculo palla ſuper lectum ſancti incenſa redintegrata ſit.

ALIO tempore Diaconus quidam nomine Stephanus dum in eiusdem ſancti patris eccleſia cuſtodis fungeretur officio, quadam veſpera incenſam oratorio inferens candelam poſuit ſuper candelabrum iuxta beati viri ſepulchrum, quç à rectitudine ſtatus vergens in partem ardens cecidit ſuper arcam ſepulchri. Cuius ardoris violẽtia vnam comprehendens pallã vsq; ad medietatẽ exuſſit & ita reſtincta eſt; nihil lecto, nihil baculo, q. in eo pendebat, vel aliis linteaminib. ſuper ſepulchrũ expanſis inferens lçſionis. Qua ex re colligitur, ad declarationẽ virtutũ beati viri potius quã ad damnũ rebus eius inferendũ idẽ eueniſſe incendiũ: quia vt in ſequẽtib. appa-

apparet, pallã, quã lenis flãma diminuit, virtus manifeſta reſtituit. Mane itaq; facto fratres oratorium ingreſſi, q; factum fuerat, peruiderunt, & admiratione non minima ſunt perculſi. Tertia vero die cũ ad matutinale conueniret offi-ciũ, inuenerunt in oratorio cereos ardẽtes, & duos iuuenes ſtantes, vnũ ad caput, & alterum ad pedes diſtendentes inter ſe pallam, quę pridem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viſo timore nimio contetriti cum celeritate egreſſi ad lectulos redierunt, cumq; ſe collocarent, eccleſiæ campanum inſonuit, & auditi ſunt duo chori incredibili alternantium perſonarum dulcedine perſtrepentes. Igitur die illa nequaquam auſi ſunt oratorium introire: die autem ſequenti ante oſtium eius vnanimiter conglobati proſtrauerunt ſe in orationẽ, & cum ſurrexiſſent cum magno timore, intrantes inuenerunt pallam, quam partim ignis abſumpſerat, ſuper lectum expanſam, ſicut prius expandi ſolebat, nulla imminutionis habentem indicia, ſed potius latitudinem vel longitudinem eius trium auctam eſſe magnitudine cubitorum. Huius perſpicuitate miraculi hilares facti benedixerunt Domino, qui tam manifeſtis gratiæ ſuæ virtutibus ſerui ſui merita declarare dignatus eſt.

CAPVT V.

Miraculum miſſæ auis.

IDEM Stephanus dum quodam tempore cum his, qui ſimul aderant, carnem ad percipiendum in cuiuſdam acceſſu ieiunii non haberet, reſedit in cellula de eadem penuria cum cęteris locuturus, dumq; ſermone vario paupertatis ſolacia mutuo miniſtrarẽt, auis quædam ignotæ formæ conſedit in limine. Vnus aſſidentium torrem de igne rapiens alitem percuſſit. cuius carnes dum ſuis vſibus præparaſſent, incredibilem ſaporis dulcedinem in guſtu earum deprehenderunt: facentibus hoc, vt credimus, beati viri meritis, vt ſicut famulis eius in ſimilitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in ſolitudine eſt refectus, auis incognita miſſa eſt, ita ſapor procuratæ cœlitus eſcæ nouæ dulcędinis delectamentum haberet.

CAPVT VI.

De ſignorum ſancti viri multiplicitate.

TANTA autem eſt miraculorum copia, quæ Dom. apud tumulũ eius diuerſis temporibus oſtendit, vt non facile ſcribendi ſtudio comprehendi poſſit. Ex quibus propter abundantiam multa omittuntur, pauca vero & eminentiora propter memoriam poſteris commendandam huic inſeruntur opuſculo. Præter mortuorum enim reſuſcitationem corpoream cęterarum infirmitatum remedia creberrima ibi largitatę à Domino præſtita ſunt & præſtantur. Siquidem & Dęmoniaci ibidem curati & languentes ſunt recreati, aurium clauſtra reſerata, oculorum deterſæ caligines, multorum excluſa ſilentia, paralyticorum eliminata defectio, ſed & quicũq; animæ vel corporis neceſſitate coactus fide integra apud ſepulchrum B. Galli inſtantiam orationis exequitur, Domino Confeſſoris ſui merita comprobante, precum ſuarum nullatenus fructu priuatur, verum ſine tarditate diuinæ largitatis ſentiens dona lætatur.

CAPVT VII.

Quomodo donarium ſancto deferendum ab incendio ſit reſeruatum.

TEMPORIBVS igitur Carlomanni Maioris domus miraculum memoria dignum per merita ſancti patris effectũ huic operi inſerere vtile iudicamus. Vir quidam pauperculus in pago, qui Perahtolteſpara dicitur, ex ſumma deuotione cũ vxore ſua ad cellam B. Galli cauſa orationis ꝑperare diſpoſuit. Cui' intentione deuotionis dũ mulier

pallulã, quã in S.loco oblatura erat, contextã parauiſſet, inuoluit ea formellã cerę, quã ſimul oblatũ ire cogitabat, & in arca ſua inter alia veſtimẽta repoſuit. Contigit autem dũ ire pararent domum illorum cum omnib. quæ infra illam erant rebus, igne cremari. cumq; conſumptis omnibus flamma ceſſante ſopitum fuiſſet incendium, cęperunt inter fauillarũ cumulos ferramentorũ reliquias quęritare. Et ecce inueniunt, mirum dictu, ceram pallula inuolutam inter cineres & carbones, nihilq; in eis lęſionis apparuit, cum ipſam arcam, & quicquid aliud repoſitum erat, penitus conſumpſiſſet incendium. Viſo igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod diſpoſuerant, peregerunt, & narrantes fratrib. quæ geſta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto conſecratum in ſupremis non poterat perire periculis. Seruatæ ſunt autem ibi eędem res in teſtimonium poſtfuturis vsque ad tempora Othmari Abbatis.

CAPVT VIII.

Correctio eius, qui caballum, quem vouerat, fraude retinuit.

NEQVE illud ſilentio prætereundũ videtur, quod in ſupra dicto pago temporibus Pipini Regis contigiſſe refertur. Quidam vir nomine Willimarus graui infirmitate depreſſus ſub voto promiſit, ſe equum vnum duosq; boues, ſi priſtinæ reſtitueretur ſanitati, ad eccleſiam B. Galli donaturũ. Cumq; ex illa die confortaretur, & plenam recepiſſet ſoſpitatem, contigit, vt cum Birichtilone Domino ſuo cauſa orationis ad cellulam viri ſancti eodem vectus equo veniret. Igitur cum poſt orationem omnes illi, qui ſimul aduenerant, digreſſi non longe eſſent ab eccleſia, equus, quem ſponſor infidelis poſtquam vouerat fraude retinuit, repente ſubſtituit, & licet eum ſeſſor calcarib. vrgeret ac verberib. fatigaret, nunquã potuit cõmoueri. Videntes hoc, qui aderant, cœperunt inquirere huius miraculi cauſas. At ille confuſione digna correptus prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confeſſus aperuit. Reuerſi autem omnes pariter equum obtulerunt ad limen eccleſię, & benedictione percepta ad ſua ſine obſtaculo redierunt. In quo facto & diuina pietas & ſancti viri virtus apparuit, dum is, qui per ſe reſipiſcere noluit, per correptionem ad correctionem peruenit.

CAPVT VIIII.

Cera de furto oblata in lapidem conuerſa.

ILLVD quoque miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cuius ſupra mentionem fecimus, contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam iuxta regiam poſſeſſionem, quæ Rotenwila dicitur, commanens, dum ad cellulam S. Galli pergere voluiſſet, nec haberet aliquid, quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuiſſet, diabolo ſuadenti conſentiens atrium cuiusdam diuitis irrupit, & aluear cum melle & apibus furtim auferens intulit domui ſuæ. Apibus deinde extinctis ceram confecit, & non multo poſt inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad eccleſiam venerabilis Galli perrexit. Cumque ſinguli quod attulerant, obtuliſſent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit in lapidis duriſſimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculſus vni eorum, qui ſecum venerant, reatum ſuum confeſſus eſt, qui deinde dum cuſtodibus eccleſiæ, quæ facta fuerant, indicaret, fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

CAPVT

CAPVT X.

Pronunciatio ſcriptoris de qualitate operis aſſumpti.

DESCRIPTIS his, quæ priſcorum ſollertia de vita, fine, & virtutibus B. Galli ad nos vſq; ſcripto tranſmiſit, hinc ea ſtilo cõprehendere temptauimus, quę à fideliſſimis teſtibus indicata à cariſſimo fratre Gotzperto literis ſunt mandata. In quib. primo quomodo vel quando in cœnobio B. Galli regularis vitæ inſtituta ſeruari cœpiſſent, liquido declaratur, deinde quibus miraculis eiuſdem patris virtus cũctis effulſerit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter ſingulorum, quæ introducuntur, aſſertorib. Quę idcirco nouis dictionum poſitionib. ordinare voluimus, vt cum priorib. aliquã ſimilitudinem locutionis habeant, & breuitatis cõpendio ſuccincta faſtidioſis lectorib. oneroſa non fiant: ſiquidẽ nomina eorum, qui ſcribendorũ teſtes ſunt vel fuerũt, propter ſui barbariẽ, ne Latini ſermonis inficiant honorẽ, prætermittimus ſcientes de veritate dictorum à fidelibus nõ eſſe dubitãdum, quippe qui norunt, nil horum, quæ referimus, Deo impoſſibile eſſe, in quo fit, quicquid per ſanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & ſiquis earundẽ rerum teſtes noſſe deſiderat, in cõſcriptione, quã ſequimur, poterit inuenire. Inſerimus quoq; huic operi nonnulla, q̃ non ſcripturæ teſtimonio, ſed veracium viror. relatione didicimus. In quibus omnib. quantum ad nos attinet, veritatis lineam ſeruare ſtudebimus, neq; per amorem falſi aliquid de noſtro inſerentes, neq; per inuidiam veri quippiam ex voto celãtes. Et quia nos ſcripta vel dicta ſequimur aliorum ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreuiatio dictionum & adunatio rationum.

CAPVT XI.

Quemadmodum Pipinus eundem locum Othmaro cum priuilegio & donis commendarit.

POST venerandi patris B. videlicet Galli Confeſſoris glorioſam depoſitionem cottidianas excubias apud ſacri corporis eius reliquias quidam religioſi clerici, vel diſcipulatus eius memoria, vel diuino amore ſuccẽſi per multa annorũ curricula, ſcilicet quaſi à temporib. Dagoberti Regis vſq; ad Karolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Chriſti adminiſtrabant. Igitur cum fama virtutum, quas Dom. per Confeſſoris ſui merita pie quærentib. exhibere dignatus eſt, longe lateq; circumpoſitorum mulceret aures populorum, cœperunt vndiq; alacri deuotione ad tãti patris ſuffragia poſtulanda concurrere, eundemq; locũ ob ſuę diurnitatem memoriæ multiplicib. ſubſtantiæ & poſſeſſionũ amplificare donariis. Cumq; res hac largitate fidelium collatæ aliquantulæ Monachor. congregationi viderentur ſuppetere potuiſſe, Waltrammus quidã, ad cuius paternã poſſeſſionẽ termini vaſtę ſolitudinis, in quibus vir Dei cellã cõſtruxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibuſd. præſumptoribus inordinate tractari, religioſũ quendam Presbyterem Othmarum nomine, cui ſummã earundẽ committeret rerum à Victore tunc Curienſium Comite impetrauit, & ei cellulam cũ omnibus ad eam pertinentib. commendauit. Poſtmodum cõſilio cuiusdam Ducis nomine Nebi perſuaſus ad prefatum Principem Karolũ cum eodẽ Duce properauit, ipſiq; eandẽ cellam proprietatis iure contradidit, & vt Othmarum Presbyterum eidẽ loco præficeret, exorauit. Annuens petitioni eius Princeps Othmaro ad preſentiã ſuam vocato locũ commendauit, & vt regularem inibi vitã inſtituere ſtuderet pręcepit. Qui regreſſus arripuit ſtatim boni paſtoris initia, & vndiq; verſum habitacula Monachor. vſibus cõgrua diſpoſite conſtruens eiusdẽ ſancti ſtatum loci vtilitatib. diuerſis aptauit.

Sed

Sed cum iam dictus Princeps temporaliter regnandi & viuendi finem feciſſet, duobus filiis Carlomanno & Pipino adminiſtrationem regni reliquit. Carlomannus itaq; paucorum decurſibus euolutis annorum ob amorem regni cœleſtis ſecularis gloriæ pompam depoſuit, & cum cauſa quietioris vitæ Romam tenderet in vicina ſupradicti loci deueniens ad idem monaſterium cauſa orationis acceſſit, audiensq; aſſiduis ſignorum virtutibus eundẽ locum pro beati viri meritis à Domino illuſtrari dixiſſe fertur: tenuis quidem hic locus eſt facultate, ſed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cumq; vellet ibidem degentibus aliquod ſuæ largitatis cõferre ſolatium, ſed retractaret à negociis ſe regni diſiunctum explere non potuiſſe, quod voluit fratri reſcripſit, vt ſui amoris intuitu eidem monaſterio aliquod regiæ largitionis ſolatium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate præſentatam Pipinus Princeps accepiſſet epiſtolam, annuens petitioni fraternæ libellum, quẽ Benedictus pater de cœnobitarum cõuerſatione cõpoſuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona id ei ſub omni diligentia iniunxit, vt in loco ſibi cõmendato ad ſupplendas B. Galli excubias regularis ordinem inſtitueret vitæ, atq; vt melius poſſet quod iubebatur efficere, conceſſit illi quoſdam tributarios de eodem pago, vt & illis conlaborantibus officinas fratrum vſibus neceſſarias cõſtrueret, & vectigalia, quæ annuatim Regiis redditibus inferre debebant ad ſuſtentationem fratrum ſub commemoratione largitatis eius haberet. Inter cætera quoq; ſuæ munificentiæ donaria rogante Abbate vnũ campanum ad ſancti loci dedit ornatũ, quod ad vſq; noſtræ ętatis tempora in cœnobio eodem pro memoria beneficiorum eius permanſit, & ne cuiuſquam auaritia tanti incrementis obſiſteret boni diuturnæ firmitatis epiſtolam fecit conſcribi, & vt moris eſt circumſpecta roborari cautela, quo deinceps tam ipſe qui aderat, quam ſucceſſores eius idem monaſterium per regiã obtinerent auctoritatem, & nullius violentia preſſi ſolis rerum Principibus ſubiacerent. His Regiæ pietatis Othmarus Abba donatus ſolaciis & ſublimatus honoribus monaſterium lætus regreditur, & ex illo tempore monaſticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodieq; laudabiliter dilatari non deſinit.

CAPVT XII.

Qualiter præcauentibus Victoris incurſum populis ſignum cœlitus ſit datum.

PRÆMISSA narratione, qua cõprehenſum ſatis vere credimus, quomodo ſacer locus emunitatis priuilegium meruerit, & quo in tempore cœnobiali dignitate ſit adornatus, liberius iam ad miraculorum B. Galli cõmemorationem ſtilum conuertimus. Victor Curienſis Retiæ Comes, cuius ſuperius mentionem fecimus, cum innumerabiles apud tumulũ S. Galli per merita ipſius virtutes oſtendi creberrime didiciſſet, inuidia perurgente tanta nouarum generoſitate virtutum noſtrã gentẽ inſigniri perdoluit, & vt tunc fama vulgauerat latenter voluit per abdita heremi ſuperuenire & precioſi theſaurum corporis ſi quo pacto potuiſſet auferre. Qua malitioſi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu cellæ viri Dei commanebant cuſtodibus viciſſim per turmas deputatis eundem locum ab hoſtili incurſione, ne videlicet tã cari fulgore margariti carerent, omni ſagacitate defenſare ſtudebant. Igitur cum quadam nocte cuſtodes in ſummitate montis, qui monaſterio ſuperimminet, ad ſuſpectos incurſus armati reſiderent præcauendos, caſu lucem è cœlo venire ac totius eccleſiæ perfundere mœnia cõſpexerunt. Immenſitatem itaq; luminis admirati ad eccleſiam citius cõcurrerunt, & dum trepidi ſtupenteſq; ibidem conſtituti eundem intuerentur ſplendorem, paulatim ſe lux ſubmiſſa recolligens aſtris inſeritur. At illi viſo

Hi viſo miraculo agentes Domino gratias ſecuri ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minime auferri poſſe, quem illi Dominus ante ſecula præuidit, & ſuæ illuſtrationis honore temporibus illis decorauit. Vnde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iſte fuerit, cuius ſepulturæ locum cœlitus contigit illuſtrari, vt videlicet lumen, quo eius anima perfecte fruebatur in cœlis, etiam mortuo corpori non deeſſet in terris.

Capvt XIII.

Qua animaduerſione idem à ſua præſumptione ſit repreſſus.

Avdiens itaq; Comes prædictus à cella S. viri diſceſſiſſe cuſtodes, cupiens ſuos conatus explere virorum turbam aſſumpſit, vt, quod male cogitauerat, repentino & latenti perpetraret acceſſu. Verum quia non ſuæ deuotionis vtilitati proſpiciens, ſed alienæ felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei nutu cito repreſſus fuiſſe cognoſcitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggreſſus eſt, de equo, cui infedebat, corruit, coxaq; illius eo caſu confracta eſt, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco, quem ipſe elegerat, auferretur, quem de vltimis Hiberniæ finibus ad ſalutem multorum Retię vel Germanię deſtinauit, & vicini quidem exhibuerunt excubādo ſuæ deuotionis obſequia. Deus vero cunctorum cuſtos bonorum ibi etiam ad coercendum raptorem vigilauit, vbi ſollicitudo alternantium non affuit populorum, & hoc quidem egit, vt credimus, ne fideles populi theſauro, quem feruentibus ſtudiis ambiebant, fraudarentur, & ne is, qui per maliciam hoc decus attingere voluit, ſuæ peruerſitatis potiretur effectu, præcipueq; præcauens, ne ablatis ſancti viri reliquiis Monachorum cateruas, quæ inibi laudibus Dei ſeruituræ erant, deeſſe contingeret. Itaq; Comes correptus, & domum à famulis reportatus per multa tempora nimiis doloribus eſt agitatus, vt intelligeret ſaltim ex pœna, quam ſuperbe id cogitauerit, quod ſuis viribus effici potuiſſe credebat.

Capvt XIIII.

Paralyticus cæcus & ſurdus B. Galli meritis ſanatus.

Qvia igitur Domino cuſtodiente pii paſtoris corpus à deuotarũ ſeptis ouium auferri non potuit, dignum fuit, vt miraculis fidem facientibus virtus meritorum eius ibidem cunctis manifeſte clareſceret. Quidam namq; de vicino territorio, cum diuturna ægrotatione vexatus lecto decumberet, ſubrepente humore nociuo oculorum lumen auriumq; ſenſum amiſit. Deinde plantis pedum retortis ad nates tanta depreſſus eſt infirmitate, vt de ſolo pectuſculo vitæ manerent fugacis indicia. Qui à ſuis ad monaſterium vehiculo delatus, dum petentib. amicis in eccleſia B. Galli vnius ſpacium noctis ducere permiſſus à cuſtode fuiſſet, ſolusq; ibidem pernoctaret circa gallorum cantum in ſubito mentis exceſſu quatuor viros candidiſſimis indutos veſtibus oratorium introire conſpexit. Qui dum altari appropiantes diutiſſime dulci modulaminum alternatione concinerent, vnus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbebat, accedens: quid, inquit, cauſæ eſt ô homo, quod hic pernox tenebrarum tranſigis ſolus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris ſecurus. Qui protinus ſurgens & omni debilitate ſummota egreſſus ad ſuos ſanus abſceſſit.

Capvt XV.

Quomodo Othmarus Abba ab iniquis primatibus ſit afflictus.

Igitvr Othmarus Abba cum multis annis idem cœnobium ſtrenue rexiſſet, poſſeſſiones ipſius loci religioſis quibuſque circumquaque degentibus ob amorem mercedis æternæ plurima ſuæ largitatis dona con-

conferentib. in tantū amplificauit, vt infra paucos annos ſuppetente exterar. copia rerum, & vitæ eius clareſcente mūdicia, multorum pater exiſteret Monachor. Comites vero quidam Warinus & Ruodhardus, qui totius tunc Alamanniæ curam adminiſtrabant, cum infra ditionis ſuæ terminos eccleſiaſticarum non minimam partem rerum ſuæ proprietatis dominio per potentiam ſubiicere niterentur, maximam de eiuſdem monaſterii poſſeſſionib. partem ſibimet vendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus [illegible] iisdem fratribus conceſſerat, abſtulerunt, aliaque quam plurima, quæ ex donatione quorundam religioſorum eidem cœnobio fuerant contradita, ſuæ rapacitatis abſtraxere proteruia. Inſuper etiam ipſum Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accuſaſſet, vinculis iniecerunt, & in quandam Reni fluminis inſulam iuxta locum, qui Stain dicitur, in cuſtodiam relegarunt, vbi cum aliquantum temporis ſub artiſſima diſtrictione manſiſſet, de carcere huius vitæ ad lætitiam commigrauit cœleſtem, expletis non minus quadraginta regiminis ſui annis, quo ſancti illius loci ſtatum & gloriam nobiliter amplificauit & auxit.

CAPVT XVI.

Qualiter eorundem inſtinctu Sidonius Epiſcopus eundem locum inuaſerit.

HOC itaque ita rebus humanis ſubtracto prædicti Comites ſublatas ſancti loci poſſeſſiones retinentes Iohannem quendam Monachum de proximo monaſterio in eius locum ſubrogauerunt, ac deinde, vt ſuæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Conſtantienſis eccleſiæ Præſulem inſtigarunt, vt idem monaſterium epiſcopii partibus ſubiicere ſtuderet. Et hoc idcirco fecerunt, vt eo licentius, ipſo machinationibus eorum fauente, ea, quæ iniuſte abſtulerant, retinere potuiſſent. Pontifex igitur cum ſuaſionibus eorum libenter præberet aſſenſum, monaſterium ingreſſus fratres opprimere, & eundem locum epiſcopii rebus ſubiicere molitus eſt. Porro fratres dum potentiæ illius reſiſtere non auderēt, maluerunt eius ditioni parere, quam tot aduerſitatibus implicari. Sed ſequētia probant, quam peruerſe egerit, qui per auaritiæ morbum ſacri loci priuilegium auſus eſt violare.

CAPVT XVII.

Quod damnum in rebus ſuis pro eadem temeritate incurrerit.

FERTVR ſiquidem eundem Epiſcopum aliquando ad iter hoſtile ſibi de ipſius monaſterii ſumptibus viaticum præparari iuſſiſſe. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ iuſſa fuerant naui impoſita per quorundam manus fratrum ad epiſcopium transmiſerunt: cumque, qui miſſi fuerant, nauigare cœpiſſent, auis quædam, vt ſæpe iſti teſtati ſunt, ante eos apparuit, & quaſi ducatus eis officium eſſet præbitura facili præibat volatu, & dum per totius lacus vaſtitatem ipſius incognito vterentur ducatu, proſpero tandem ſucceſſu ad portum venientes quid hæc nouæ ducis obſequia portenderent, mirabantur, illisque quam partem peteret diligenter notantibus domum quandam littori contiguam, in qua res pręfato itineri aptę ſeruabantur, intrauit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens in altum prorupit, & omnia, quæ ibi congeſta fuerant, penitus conſumpſit, vt nihil eorum omnino huic incendio ſupereſſet, fiebatque iuſto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, ſuis per ſupernam iuſticiam fraudaretur.

CAPVT XVIII.

Qua ſeueritate fratribus inſtiterit, & quam turpiter diſceſſerit.

TEMPORE quoque alio idem Epiſcopus ad monaſterium veniens, dum quadam violentia eundem locũ Epiſcopio ſubiicere, ſuæq; tyrannidi non conſentientes monachos quaſi iuſto rebelles iniuriis multiformibus afficere temptauiſſet, Tello quidam Curienſis Eccleſiæ Præſul miſit ad eum humiliter deprecans, vt ſui amoris cauſa, quoniam eorundem fratrum aliqui conſanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum ceſſaret iniuriis, nihilq; incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante ſuperbe contemnens remandauit ſe illius precibus nullo pacto conſenſurum, verum reſiſtentibus ſibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium B. Galli Confeſſoris quaſi oraturus ingreditur, & ante aram ipſius nomini conſecratam conſiſtit, quiq; ad ſalutem non merebatur audiri afflictiones, quas aliis ſe irrogaturum iurauerat, conuenienti ſatis talione recepit. Nam inteſtina eius more ſartaginis igni ſuperpoſitæ feruere cœperunt, & tam diræ viſcerum tortiones illum inuaſerunt, ex templo vt ſine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuiſſet; ſed quod dicere pudet egeſtio naturæ turpi impetu prorumpens cum aſtantes nimio fœtore grauaret, ſine mora ab Eccleſia eiectus vehiculo, quo decedere monaſterio poſſet, ſicut rogauerat eſt impoſitus. Sicq; immoderato fluore naturæ conſuetudine carens vaſi in quod egeſta defluerent ſuperſedens egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Augia nominatur, cui & tunc præerat perductus eſt, vbi etiam ingraueſcente languore tantum ſibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus eſt, vt ei iam pæne nullus obſequia impendere ſolito potuiſſet. Tali itaq; poena multatus cum hoc factionum ſuarum præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalauit.

CAPVT XVIIII.

Miraculum in ſagina porcorum exhibitum.

PERACTA ſuperioribus ſententiis relatione, qua nos ſatis verè comprehendiſſe credimus, quomodo ſacer locus per merita B. Galli diffamatus & poſſeſſionibus dilatatus, nec non quibus ſit maliuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliauerit vltio: nunc replicandum eſſe cenſemus, quanta beatus vir præſidia ſibimet famulantibus ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accõmodet, quaq; auctoritate ſe poſtulantibus & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutum ſuccurrat, Domino meritorum eius magnitudinem ſignorum aſſiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolum porcis, ſed etiam ſilueſtribus feris vel animalibus denegaret, ita vt in proximi heremi paſtibus nuſquam ſagina poſſet inueniri, qua ſues qui in vſus monaſterii nutriebantur paſci potuiſſent, occulto quodam impulſo grex ſuillus per ſiluarum auia celeri curſu cœpit abſcedere, tranſuadatoque Reni fluminis alueo remotioris heremi ſecreta penetrauit. Subulcus autem ſubitam ſui pecoris fugam miratus è veſtigio inſequitur, & gregem quem peſſum ire putabat repperit copioſiſſimis paſcuis immorantem. Cumq; viam redeundi neſciret, manſit ibi fructibus arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus grauaretur obeſis. Itaq; domum redire cupiens cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter ag-

gredi potuiſſet. Nocte igitur quadam vidit in ſomnio ſenem quendam reuerendi habitus & vultus canicie venerabilem dicentem ſibi; quia vt video porci quos ſequeris vbertim ſunt ſaginati, iam redire parato. Qui dum reſponderet ſe viam neſcire, dixit illi; ſcrofam quam totus grex quaſi ductricem ſequi ſolet cædito, & quocunque illa præceſſerit tendito greſſum. Quod dum ille faceret & præeuntem diligenter ſequeretur ſine errore ad monaſterium cunctis aliud ſuſpicantibus ex inopinato peruenit. Qua in re quid aliud quam B. Galli merita claruerunt, dum ad vſus ſibi famulantium ignotum animantibus paſtum oſtendit, & ea rurſus mirabili ordine ad propria reuocauit?

CAPVT XX.

Qualiter deprehenſi ſint qui ſtabula incenderunt.

FRATER quidam eiuſdem monaſterii poſſeſſiones quaſdam ſub cura habens in quodam remotiori loco ob nutrimẽta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quam plurimum fœni recondit. Duo itaq; homines diabolica inſtigati perſuaſione eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibi congeſta erant, noctu igni appoſito ſuccenderũt. Sed dum iam pæne toto anno huius auctores facti laterent, vnus eorum arreptus Dæmonio cœpit per vicina diſcurrere loca publice proclamans, ſtabula pecorum B. Galli ſuccendi, & ideo verſa vice ab ipſo inuiſibiliter incendor. Cum itaque diuinum in eo continuatum iudicium pateſceret, pluresque importunis eius clamoribus concitati per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum conuenirent, rogauit omnes, vt eius incendia reſtinguerẽt. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus pœna diuinitus illata humanis viribus extingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finiuit. Alter vero cum ſui ſceleris ſocium tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad Præpoſitum ſupra dictum venit, vltroque diuinum perhorreſcens iudicium delictum confeſſus eſt, duoſque boues pro debito obtulit ac ſe voto conſtrinxit, quod deinceps nunquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem eius agnoſcens boues non ſuſcepit, ſed abire eum cum ſuis ad ſua permiſit.

CAPVT XXI.

Quomodo ille qui ſiluam publice incenderat correptus ſit.

IN poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterii quædã ſiluula ob porcorum paſtũ cuſtodiebatur, ne paſſim à multis cõſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occulte ſolebat adire, & furtim multa inibi præcidendo grande damnum inferre. Itaque die quadam cum iuxta morem ſuum latenter intraret & pauca ſuccideret arbuſta, gladius quem tenebat tam valide manu eius adhæſit, vt illum deponere nullatenus potuiſſet. Agnoſcens igitur, cuius rei cauſa multatus ſit, ad baſilicam in honore B. Galli conſtructam feſtinauit, diuq; in orationibus decumbens manu reſoluta gladiũ ante altare dimiſit. Egreſſus vero cogitare cœpit nihil obeſſe, ſi ligna quæ præciderat domũ deferret, non autem prodeſſe ſi putrefacta perirent. Subiunctis ergo bobus carpento ad ſiluã remeat, & præciſa in vnum comportat, quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodã prævalido ceu ſtimulis vrgeretur in poſteriorib. attractus eſt. Quo cũ ſine mora manũ protẽderet, gladiũ quẽ corã altari dimiſerat fortuito recepit; digitis autẽ manubriũ conſtrin-

conſtringens deteſtabile munus tam validè retinuit,vt articulorum iuncturæ inuicem laxari putarētur. Tum miſer dolore compulſus ad Eccleſiam recurrit, ibique proſtratus veniam pro commiſſo & abſolutionē manus depoſcit. Cumq; diu in oratione perſiſteret; & gladium nequaquā dimittere potuiſſet, iuramento tandem ac voto promiſit nunquam deinceps ſe damnum B. Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium depoſuit, qui ob teſtimonium miraculi in eodem loco ſuſpenſus multo tempore ibi permanſit, inuaſoribus Eccleſiaſticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

CAPVT XXII.

Quàm periurus vindictam pertulerit.

FRumoldus quidam nomine de poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterii ancillas duas vi abſtulit & ſuæ ſeruituti ſubiecit. Is ab Aduocato pro eiſdem fœminis ſæpius interpellatus, tādem cenſura iudicum coactus eſt, vt eas vel monaſterio redderet, vel ſuo iuri cum ſacramento in altari B. Galli peracto firmaret. Itaq; auaritia impellente iuramentum paruipendens monaſterium cum ſuis adiit, & vt diiudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu ſancti Dei vltio eum feſtina præuenit. Nam iuramento expleto ad propria iturus Baſilicam egreſſus eſt, iumentoque adducto cum ſuper illud ſaliendo vellet aſcendere, mente captus faciem ſuam ad poſteriora equi inſidendo conuertit. Æſtimans itaq; id per famulorum contigiſſe neglectum iratus reſiliit, & caballum regirari citius iuſſit. Cumq; ſecunda ac tertia vice aſcendere cupiens pari luderetur errore, tandem clientium adminiculo equo ſuperpoſitus monaſterio cum rubore diſceſſit. Nō longe autem inde poſitum ſubito eum dirus oculorum dolor inuaſit, ac deinde per momenta ſingula decreſcente viſu cæcitatis horrore damnatum materiali funditus luce priuauit.

CAPVT XXIII.

Quemadmodum invocatus vir ſanctus quendam à nece liberauerit.

INuocatus etiam venerabilis Gallus quam promptum impendat auxilium ſequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per ſiluam quandam iter ageret, ac circumſpectè incurſus latronum, qui in a ſolebant commorari multisq; nocere, feſtinando deuitare conaretur, tantus eum ſubito ſopor inuaſit, vt vix incedere potuiſſet, cumq; periculi metu ſuſpectos haberet itineris caſus, & dormiendi cauſa paulisper diuertere vellet, ruſticum quendam obuium habuit eumq; rogare cœpit, vt interim cuſtos ſui exiſteret, donec importunitatem ſomni parumper quieſcendo depelleret. At ille pacem ſimulans fidem ſpoſpondit. Itaq; modicum diuertens pallium capiti ſupponit, & ſe proſternens beati Viri ſuffragia his verbis implorat; S. Galle tua me protectione cuſtodi. Signaculo crucis deinde munitus cum obdormiſſet, infidus cuſtos ſpōſionis immemor ſumptis armis ſoporatum quaſi perempturus aggreditur, de collo veſtem ſubtrahit quo facilius vno ictu perimat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore ſtupefactis inflecti brachia nequiuerunt. Interea dormienti quidam aſtitit & in ſomno dixit; Quid ſomno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modo tutatus ſum? At ille euigilans & fidelem ſocium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit & comprehenſum quā pro cauſa hoc ſcelus vellet admittere percōtatur. Qui cū pro ſpoliis ipſius accipiendis ſe id facere voluiſſe fateretur, continuo brachia quæ diuina obriguerāt iuſſione depoſuit. Perpendens itaq; alter ſe diuina miſericordia per merita B. Galli à nece ſeruatum, pacem cum illo fecit & illæſum abire permiſit.

CAPVT XXIIII.

Puella Dæmonio liberata.

PRÆTEREA tam multi à furore Dæmonum per eiuſdem ſancti patris merita ſunt liberati, vt ſi omnium curationem commemorare velimus, faſtidioſis lectoribus occaſionem murmurandi tribuamus. Vnum ergo è pluribus replicamus, ne hoc virtutum genus viro ſancto defuiſſe putetur. Puella quædam ſæuiſſima hoſtis antiqui vexatione detenta & non ignobilium labore parentum ad monaſterium perducta, cum oratorium B. Galli Confeſſoris intraſſet, ſtatim horribili Dæmonis infeſtatione agitata ad terram concidit, & miſerabiliter ſe diſcerpens horrendo clamore ſpurciſſima verba cœpit effundere. Qua cauſa vnus è fratribus Stephanus nomine miſeriæ illius compaſſus tamdiu ſuper eam exorciſmum recitauit, quo ad vſque eadem vexatio finiretur. Reſipiſcenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, ſeſeque pro illa in orationibus ac ieiuniis exercere cœpit. At miſera fœmina, vt de prohibitis eſcis quidlibet vſurpauit, tam acriter eam continuo Dæmon inuaſit, vt vix à multis teneri potuiſſet. Cumque identidem ad eundem locum perducta eſſet, & Stephanus ſupradictus iterato ſuper eam exorciſmum recitaſſet, animal paruulum in modum bruchi nigerrimum ab eius ore prolapſum eſt. Hoc viſo cum idem frater attentius adiurationi inſiſteret, tribus vicibus ſingulorum ſimilitudo bruchorum ore excidit fœminæ. Quæ animalia dum aſtãtes manu capere niterentur ſubito diſparuerunt. Puella autem eadem hora ſurrexit incolumis, & reliquum vitæ ſuę tempus abſq; vlla Dæmonis infeſtatione tranſegit.

CAPVT XXV.

Miraculo olei defluentis anxietas increpata cuſtodis.

ILLVD quoque libet oſtendere euidenti miraculo, quomodo vir ſanctus quoſdam in ſeruitio ſuo de penuria rerum trepidãtes corripuerit & modicæ fidei puſillanimitatem confortarit. Eccleſiæ eius cuſtos dum quodã tempore olei copiam ad luminaria inſtruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus ſolebat quadam nocte extinxit, quia lumen, quod ante ſuperius altare & tumbam ardebat, per quandam feneſtram radios ſuos ad altare infra cryptam poſitum dirigebat, & ſufficere vtrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam extinctam à cuſtode retulimus, aqua inferius & olei pinguedo deſuper erat. Mirabilem rem dicturus ſum: ita totum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, vt nil aquæ deeſſe videretur: idemque liquor per terram vſq; ad altare decurrens pallam eius lineam aſcendendo occupauit, & ita vſque ad medietatem infecit vt nunquam deinceps ablui potuiſſet. In quo quid potiſſimum mirer inuenire non potero: vtrum ne quod oleum ſubtus aquam depreſſum eſt, an quod aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certe quod oleum de pauimento in pallam ſurſum aſcendit? In quibus tamen omnibus & virtutem ſancti viri oſtenſam & ſtultam parcitatem non ambigo.

CAPVT XXVI.

Qualiter fugitiuus Monachus reuocatus ſit inuitus.

SILERI non debet qua virtute ſeruitium ſuum dimittentes & fraudolenter abſcedentes beatus Pater reprimat, & vel lapſos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem monaſterio fugam molitus equum furto rapuit & per noctem abs-

ceſſit. Cumq; ad Reni fluenta fugax veniſſet, tranſuadare in equo temptauit, & à medio aluei neſcius ad locum vbi intrauit caballo deferēte reuerſus cum magna feſtinatione ad monaſterium rediit, putans ſe in alias longe partes abſcedere. Mane facto cum ſe recognouiſſet fruſtra laboraſſe, cōfuſus interdiu delituit: noctu vero fugam arripiens in fluuio ſicut prius ſalubriter errorem paſſus eſt, & * ſtrofa facta per eandem viam neſciens remeauit. Confuſioni igitur obſtinationem iungens ipſa etiam ſe occuluit die, & nocte inſecuta tertio notum iter carpens modo quo diximus itidem reuocatur. Cumq; iam tædio victus ſe tertio ſopori in campo dediſſet, à quibuſdā equū cognoſcentibus captus eſt & loco ſuo reſtitutus, & quia effectum voluntatis ſuæ non inuenit etiam nolens ſancti viri virtute victus ad viam peruenit. Solent autem plures teſtari, cunctos, qui de familia ipſius ſancti aufugerint aut emendationem quantocius ſubire aut manifeſtæ vltioni debere ſuccumbere, neq; cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam ſeruare contempſerit.

CAPVT XXVII.

Fulmine deformatus partim Romæ, partim in hoc Sancto loco ſanatus.

QVOD Dominus flagello ſuo quoſdam à peccatis coerceat & pro commiſſis affligat teſtis eſt paralyticus, cui ante ſanationem Saluator peccata dimittit, ſic autem aliquando percutit, vt eos ſanctorum ſuorum meritis ſuffragantibus ſanitati reſtituat, vt & diuinę operationis ſit indicium, cum interius homo per flagellum à peccato cōpeſcitur, & virtus ſanctorum liquido comprobetur, cum pro illorum meritis exterius ſanitas exhibetur. Fit etiam interdū, vt qui Dei occulto iudicio non vni, ſed pluribus infirmitatibus ſubiacet, non pariter omnia, ſed diuerſis temporibus & interceſſoribus debilitatis amittat incommoda, vt dum alicuius remedium mali per vnius merita ſancti conceditur, redintegratio ſanitatis alterius precibus & honori ſeruetur. Quarum omnium rerum euidens indicium dabit ſubiecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus poſt ægrotationem diuturnam ita totius formā corporis & membrorum officia perdidit, vt monſtruoſum quiddam potius quam hominem videretur exprimere: ſi quidem & ſtatura flebili contractione depoſita & gradiendi facultas ablata eſt. Facies vero tanta combuſtionis eſt fœditate corrupta & oculorum ſedes ita ſunt carne & cute ſuperductis complanatæ, vt inſpiciētibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus corporis quidem reliqui reſolutis nexibus priſtinum vigorem recepit & ſtatum, in cæcitatis autem ſqualore permanſit. Is à ſuis reductus cum ad cœnobium B. Galli veniſſet & quadam Dominica nocturnis laudibus intereſſet, ſopore depreſſus quaſi duas ardentes ſagittas ab altari vidit emiſſas & ſibi in oculorum loca defixas, ſtatimq; tanta viſione perterritus exclamauit & tremens ad terram concidit. Cumq; diu in pauimento volutaretur, cute quæ oculis ſupercreuit velut gladii ſectione reciſa continuo de luminis amiſſi reſtitutione gauiſus eſt. Tempore deinde procedente oculorum eius acies tam pura inſpectantibus apparuit, vt pueri perſpicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille Apoſtolorum eximius, cui à Domino ligandi atq; ſoluendi poteſtas collata eſt, meritis & precibus ſuis omni eum debilitatis genere liberare, ſed diuinæ prouidentia virtutis cōſtat actitatum, vt in eiuſdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apoſtolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoq; modo meritorum eius magnitudo clareſceret vniuerſis.

CAPVT XXVIII.

Surdus & mutus ibidem ſanitati reſtitutus.

IN ſequenti quoq; Dominica ſurdus quidam & mutus multorum ibi fratrum cognitioni notiſſimus, vtpote quidem monaſterium ſolitus fuerat frequẽtare, cum nocturnis intereſſet excubiis repente impulſu valido in pauimentum deiectus eſt, ſtatimq; cum ab eius ore & auribus plurimus ſanguis prorumperet ſine mora vtriuſque membri munia recepit, & ſanus abſceſſit.

CAPVT XXVIIII.

Furtum per viſionem indicatum.

VIDETVR huic operi inſerendum quantum Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, cum eius ſuffragia deuote poſtulare contendũt. Puer quidam, qui poſtmodum corpori eiuſdem congregationis inſertus hæc eadem atteſtari ſolebat, cum adhuc primæuæ ætatis flore gaudens inter ſcholaſticos monaſterii cuiuſdam Dominicæ noctis ſollemniis intereſſet, quidã è vicino territorio manſionem eius irrupit, ipſiusque codicem & quæcunque inibi reperire poterat furatus abſceſſit. Puer de baſilica regreſſus damnum quod illatum eſt largo fletu perdoluit. Porro fratri ipſius foras monaſterium poſito ſenex quidam eadem nocte vultu placido in ſomniis aſſiſtens cuncta, quæ erga puerulum acta fuerant, indicauit, nomen etiam furis locumq; vbi commoraretur edixit, tempus pariter eiuſdem depromens. Ille fidem viſioni accommodans monaſterium regreſſus quod in ſomniis audierat factum inuenit, moxque indicia, quæ perceperat, ſecutus abſque difficultate furem depræhendit, & omnia quæ ablata fuerunt recepit.

CAPVT XXX.

Qualiter ibi ſanctimonialis fœmina brachia receperit.

ALIO quoq; tempore ſanctimonialis quædam de Epiſcopio Conſtantienſi, cuius brachia ad mamillas cum rigore cõtorta ad nullius operis vſum deflecti poterant, cum aduenisſet & ante ſepulchrum S. Galli aliquantiſper oraſſet, ſanitatem indepta gaudens abſceſſit.

CAPVT XXXI.

Furtum in ferramentis factum quomodo ſit denudatum.

QVIDAM non ſimplici, vt poſtmodum claruit, animo adueniens dum quoſdam monaſterii operarios à diurno agricolandi labore diſiungentes ferramenta in aratris per noctem dimiſiſſe perſpiceret, tempus tenebroſum fraudibus ſuis oportunum ratus tot ferramenta ſuſtulit, quot oneri ſufficere proprio credidit. Cumq; fugam celerans tota nocte vacuo laboraret conatu in ipſo lucis exortu ad portã monaſterii ex improuiſo peruenit, & quia factum latere non potuiſſe cognouit confeſſione ſpontanea patefecit, quod præſumptione peſtifera in rebus S. Galli Diabolo ſuadente commiſit. Sicq; reddens quod auferre molitus eſt, petita venia vacuus repedauit.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Debilis reformatus.

DEBILIS quidam ita membris omnibus contractus, vt nullo pacto per ſe quoquam progredi potuiſſet, ad memoriam B. Galli à ſuis perlatus & cottidie iuxta ſepulchrum in crypta collocatus dum vſq; ad veſperam ibidem orationibus inſiſteret, ab eiſdem ad hoſpitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, presbyter quidam eiuſdem congregationis die quadam in ipſa eccleſia non longe ſacris oblationibus operam dedit, ſubitoq; præter illos cum nullus adeſſet æger cœlitus per merita, vt credimus, S. Galli, cuius ſuffragia ſedulo flagitabat, viſitatus confuſa horribiliter cœpit voce perſtrepere, ita vt idem ſacerdos inter ſacra miſſarum ſollemnia ſicut ſæpius teſtari ſolitus erat non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circumſpiciens oculis cuncta luſtraſſet, & per alicuius præſentiam magnitudinem timoris deſideraret euincere, membris miſeri ad ſtatum ſuum redeuntibus crepitum quaſi virgarum in ariditate fractarum audiuit, & huc illucq; ſe præ anguſtia vertens poſt paulolum eum qui debilis fuerat ſanum de crypta prodire conſpexit, cui etiam tanta mox ſanitatis acceſſit perfectio, vt ſine infirmitatis obſtaculo optato deinceps potiretur inceſſu.

CAPVT XXXIII.

Quidam à periculo faſtidii liberatus.

IN eadem Alamannorum prouincia quidam diues tantum valetudine contraria tabefactus eſt; vt pæne per annum integrum faſtidio laborans deficeret, & ſolatia alimentorum, vt ſanitatis recuperatio poſcere videbatur, percipere vel continere non potuiſſet. Is ad cœnobium B. Galli pro hac eadem cauſa perductus eſt. Poſt diuturnas igitur preces & ſuſpiria cum ſacræ oblationis conſummaretur officium, benedictionis panem de manu ſacerdotis accepit. Quo comeſto caruit faſtidio, & deſiderio victualium congrue percepto benedicens Domino & merita S. Galli miratus ſanus cum gaudio ad propria remeauit.

CAPVT XXXIIII.

Alter à ferri vinculis abſolutus.

PAVPERCVLVS quidam Presbyter propter homicidii reatũ circulis ferreis tam in collo quam in vtroque conſtrictus brachio, quam grauibus cottidie ſuppliciis afficeretur, per ſulcos quos ferrum carnibus eius inflixerat videntibus fidem fecit. Qui cum multa ſanctorum loca pro eiuſdem cruciatus remedio & admiſſi ſceleris abolitione luſtraſſet, diuina tandem miſeratione reſpectus nexus quibus in collo vel vno brachio ſtringebatur amittere meruit, & cum forte in vicinia cœnobii S. Galli veniſſet per viſionẽ ei (ſicut referre ſolitus erat) præceptum eſt, vt ſancti Viri patrocinia quærens monaſterium adiret, pariterque indicatum, quod ibidem circulum quem vno adhuc ferebat in brachio amiſſurus & optatæ gratiam ſanitatis eſſet adepturus. At ille deſiderio promiſſæ ſalutis ardeſcens, vtpote qui tanto tenebatur cruciatu, vt totum iam brachium ferro immerſo eſſet conuerſum, iter ad monaſterium maturauit. Cumque nocturnis ibidem vigiliis intereſſet, alto ſopore depreſſus ſenem aſſiſtere videt canicie venerandum, caſula indutum ſibique dicentem; Quid tu ô homo cæteris laudem DOMINI celebrantibus ſomni

corpore deprimeris? cuius præſentia perterritus cum reſponſum reddere nō auderet, baculo ſenex quem manu geſtabat locum ei vulneris tetigit. Diſſiliente itaque longius ferro præ dolore, quem ex attactu perſenſit, horrendis vocibus aſtantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro cauſa pſallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ videbat retexuit. Et licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amiſſione tamen ferri, cuius nexibus cruentabatur, quia ſanitas in promptū erat, gaudio replebatur ingenti.

CAPVT XXXV.

Pharus cum lampadibus mirabiliter ſeruata.

ALIO quoq; tempore frater quidam, qui in eadem Eccleſia cuſtodis fungebatur officio, cum farum, quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuiſſet, incaute funem quo ipſa farus dependebat retraxit, qui ſtatim è manu dilapſus paxillum cui inſertus erat de pariete extraxit. Cumq; eadem farus ſub nimia celeritate ſolo appropiaſſet, repente ſubſtitit, & abſq; vllo humanæ retinaculo artis in aera ſuſpenſa remanſit. Cuſtos igitur miraculi ſtupore perculſus allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus abſq; pinguedinis effuſione ſeu diminutione lucernarum altius ipſam farum quam pendere ſolebat retraxit. Deo itaq; laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximii merita ſtupendi nouitate miraculi lumen ſanctis aptatum vſibus vel ad horam loco venerabili deeſſe non paſſus eſt.

CAPVT XXXVI.

Lucernæ caſu non læſæ.

IDEM frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lauaret Eccleſia, alius quidam ibi incaute deambulans cum ſe alio repente vertiſſet, quaſdam iuxta poſitas veſte attactas pauimento deiecit, ita vt violento eiuſdem deiectionis impulſu vſque in eccleſiæ cancellos ferrentur; ſed miro diuinæ operationis modo abſque læſione repertæ ſuis continuo non ſine admiratione reſtitutæ ſunt locis.

CAPVT XXXVII.

Qua medela medico periclitanti ſubuentum ſit.

FRATER quidam eiuſdem congregationis medicinali ſcientia non ignobiliter inſtructus, dum quodam tempore incidi flebotomo venam feciſſet, & præpropera feſtinatione poſt modicum quippiam operis incaute faceret, ſtatim non ſolum brachium, cuius venam inciſio vulnerauerat, verum etiam totum corpus eius diſtenſum eſt tumore. Qua ex cauſa accidit, vt mortem ſuſpectam habere cœpiſſet, quippe quia viderat ſuæ ſibi artis induſtriam ſtudioſius adhibitam nihil prodeſſe. Sequenti itaque nocte vidit in ſomnio placidæ grauitatis ſenem ſibimet aſſiſtere, cauſas infirmitatis blandis inquirentem ſermonibus. Cumq; interroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, ſenex dixit ad eum; memento fili, vt luce terris reddita oleo, quod in crypta ante altare conſueuit ardere, vulneris locum perungas: nam continuo ſanitatem recipies. Itaq; facto mane quod in ſomnio audierat, cuſtodi eccleſiæ retulit, pariterq; cum illo baſilicam ingreſſus, vt edoctus fuerat certus de promiſſione peregit: nec mora, ſacro perunctus liquore toto corpore detumuit & integerrimam aſſecutus eſt ſanitatem.

CAPVT XXXVIII.

Puella à natiuitate cæca illuminata.

MVLIER quædam vnicam filiam ab ipſa, vt ipſa referebat, cæcam natiuitate propriis humeris monaſterio aduexit, eamque ante altare S. Galli deponens ſolo proſtrata pro illa diutius incubuit. Illaq; orante deuotius ſubito puellula huc illucq; in pauimento volutata miſerabiliter exclamat, & inter anguſtias ac gemitus optato viſu donata gratiſſimum omnibus, qui aderant, præbet ſigni perſpicuitate ſpectaculum.

CAPVT XXXVIIII.

Infirmus puluere ſarcofagi & oleo recreatus.

IN eodem monaſterio inter ſcholaſticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licet parentibus oriundus, ſtudio tamen diſcendi ſatis intentus. Cumq; immatura morte vtriuſque parentis ſolatio nudaretur, quã-uis cottidianum victum ſuis laboribus aſſidue quæritaret, nequaquam tamen boni ſtudii etiam neceſſitate compellente inſtantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percuſſus vſque adeo graui per longa temporum ſpacia infirmitate contabuit, vt in vno latere ab humero videlicet vſque ad extremam corporis partem vlcera ſaniem emittẽtia paterent quam plurima. Qua infirmitate in tantum grauatus eſt, vt iam vix ſine aliorum adminiculo quoquam greſſum mouere potuiſſet. Sed cum corporale medicamentum quamuis ſæpiſſime adhibitum nihil illi prodeſſet, & iam iamq; deſperaretur à cunctis, cuſtos eccleſiæ in feſtiuitate B. Galli cineres de ſarcofago illius collegit, & oleum quod ante ipſum altare ardebat admiſcuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor poſſederat. Qui die altera vlceribus iam ſuperductis ſanus inuentus ob memoriam redditæ ſibi ſanitatis reliquum vitæ tempus in eiuſdem ſancti loci excubiis fideli deuotione tranſegit.

CAPVT XL.

Manus arida puellæ reſtituta.

POST aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manus aridæ & curuatæ pondus ferens inutile, ad monaſterium cum matre peruenit. Cumq; pio voto manui torpenti globulum lini ſuperponens ad altare ſancti Confeſſoris accederet & impoſitura quod attulit continuo manus ipſa reſtituta eſt ſanitati.

CAPVT XLI.

Cera, quam ruſticus ab Eccleſia rapuit, in lapidem conuerſa.

TEMPORE vero alio ruſticus quidam in eadem beati Patris baſilica ceræ particulam ſuis aptandam vſibus ab altari occulte diripuit. Inde regreſſus ad hoſpitium dum de ſinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conuerſam inuenit, continuoq; recurrens ad eccleſiam loco ſuo quod abſtulerat reſtituit, & aſtantibus ſuam ſalubriter confeſſus proteruiam quod factum fuerat indicauit. Qui rei nouitate ſtupefacti dum inter admirationem eandem particulam certius rem cognituri tollerent ab altari, mirum dictu in priſtinam ſuæ naturæ molliciem reperere mutatam.

CAPVT XLII.

Mutus vocis officio muneratus.

IVVENIS quidam pauperculus orationis cauſa monaſterium adiens fratrem ſuum iam dudum amiſſæ vocis diſpendia deplorantem ſecum adduxit. Cumq; altari S. Galli appropinquaſſet, Presbyterum quendam inibi ſacroſancta tractantē myſteria conſpexit, & conſummationem ſacræ actionis opperiens eiuſdem ſacerdotis ab officio redeũtis genibus aduoluitur, & vt pro miſero dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum inſtanter exorat. Et ille huiuſmodi deſiderio ſatisfaciens primo orationem pro miſero fecit: deinde crucis eum muniuit ſignaculo, ac ſic Dominici corporis & ſanguinis ſacramento firmauit. Quo facto reſolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, priſtinæ locutionis recepit officia.

CAPVT XLIII.

Puer contractus à debilitate liberatus.

PVERVM quendam membris omnibus ita contractum, vt per ſe nullatenus quoquam progredi potuiſſet, non longe in itinere quod monaſterium ducit, hi, qui eum ferre ſolebant, ſolum dimiſerunt. Armamentarius autem quidam per eandem viam de ſilua monaſterium tendens dum iacentem miſerum conſpexiſſet, ait ad eum; quomodo & vnde ô flebilis aduenisti, quoue ſecuritatis genere in hoc ſolitudinis horrore non timuiſti remanere? quo itaq; venire deſideraſti? Et ille; pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numeroſitate ſeptum vides, ad B. Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupiueram. Sed ecce hi, quorum me labore illuc deferri ſperabam, modo viæ longitudine fatigati me miſerum in hac ſolitudine reliquerunt fame cruciandum & beſtiis lacerandum. His ille quæſtibus per compaſſionem ad miſericordiam flexus puerum humeris impoſitum per vnum miliarium ad monaſteriũ portat. Quem deinde frater, cui ſuſcipiendorum pauperum cura cõmiſſa eſt, aſſumens congrua manſione refouit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias cæteris, qui ſimiliter ſuſcepti fuerant, ad Eccleſiam feſtinãtibus, cœpit idem puer omnes attentius exorare vt ad baſilicam deferretur. Cunctisq; id quod petebat denegantibus, cœpit crebris B. Galli nomē inuocare clamoribus, deinde etiam horribilius perſtrepere ita vt non paruum audientibus terrorem ingereret. Itaq; quibuſdam vt cauſas anguſtiarum eius agnoſcerent introeuntibus ſanus inuentus eſt, & cum gratiarum actione ad Eccleſiam properauit.

CAPVT XLIIII.

Paralytica ſanitati reſtituta.

PVELLAM paralyſi multo tempore laborantem ſui ad monaſterium detulerunt. Quæ ad eccleſiam deportata ad lectionem Euangelii, quæ in nocturnis ſecundum conſuetudinem regularis officii recitatur excubiis, circumſtantes, vt ſe à terra ſuſtollerent & inter manus ſuſtentarent cœpit rogare. Cumq; ſubleuata fuiſſet, dimitti ſe poſtulauit: illis autem id facere metuentibus ne forte caſu ſubito læderetur, valere ſe confidentius affirmauit. Igitur dimiſſa per ſe ſtetit ac deinceps totius corporis reſumpto vigore ſana receſſit.

CAPVT XLV.

Cæca illuminata.

CVIVSDAM patrisfamilias non longe à monaſterio commanentis ancilla dũ fortuito domus ianuas aperiret, turbo venti puluerem & paleas in faciem eius & oculos proiecit, ſtatimque creſcente moleſtia paulatim ei viſus decreuit, donec horrendis pænitus tenebris cingeretur. Hæc ad Eccleſiam B. Galli perducta cum eius ſuffragia primo ingreſſu deuotiſſime precaretur, recepto quod amiſerat lumine gaudens abſceſſit.

CAPVT XLVI.

Candela cœlitus incenſa.

NOn multo interiecto tempore, dum feſtiuitas octauarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore ſacrificii ad Eccleſiam conuenientibus luminaria & candelæ incendebantur ex more. Vna autem candela ſine lumine inter cæteras ardentes dimiſſa inter ſacra miſſæ ſollemnia principalis primo cœpit paulatim fumo tenui vaporare, deinde videntibus non paucis flammam concipiẽs & cæteris clarius rutilans ſigni effectum ſplendoris ſingularitate commendauit.

CAPVT XLVII.

Scotus à multiplici debilitate curatus.

NVPER quoque de natione Scotorum, quibus conſuetudo peregrinandi iam pæne in naturam conuerſa eſt, quidam aduenientes vnum è ſuis conuiatoribus multiplici peſte poſſeſſum in eodem monaſterio dimiſerunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus, & cottidie infirmitatis ſuæ remedium plena fide depoſceret, nocte quadam ſenem ſibi per ſomnium vidit aſſiſtere geſtu & habitu venerandum, quem quis eſſet interrogans, B. Gallum fuiſſe perdidicit, & protinus ad illum; Cernis, inquit, ô Domine toto me corpore diſſolutum meritorum tuorum cottidie euidentiam præſtolari. Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim huc vſq; me reſeruatum eſſe cognoſco, vt ſicut his barbaris virtus tua latiſſime claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innoteſcat & claritas. Scis ipſe, ſcis inquam, à natali ſolo quam longe ſim diſiunctus, quãtaq; inter peregrinationis anguſtias corporis debilitate compreſſus: ſuccurre citius, opitulare quantocius. Qua ille motus querimonia vultu placido paucis ita reſpondit; Die mortalibus reddita Eccleſiam petito, & videbis diuino te melius ſubleuari conſilio, quam patriæ vel parentum ſolatio. Mane facto ſummo animi geſtientis ardore baſilicam properat, & iuxta tumulum B. Galli promiſſionis memor precibus inſiſtit. Poſt orationem & lacrimas angulo ſarcofagi adnixus cœpit ſe ſenſim erigere, nec prius lecti angulum cui innitebatur deſeruit, quam ſtatura erecta & accepto robore per ſe ire & redire potuiſſet. Qui tempore præcedenti plena ſanitate donatus in eodem monaſterio precibus & ſanctæ vitæ deſeruiens hactenus conuerſatur.

CAPVT XLVIII.

HÆc de copioſiſſima ſegete B. Galli virtutũ memoriȩ horreis grana libuit commendare, & noſtris & aliorum paſtibus profutura: poterunt enim hæc plurimam diligentibus iuſticiam ædificationis conferre, quia & morum honeſtatem inſinuant & ad laudem Domini qui ita ſanctos ſuos glorificat deuoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterum tot & tanta ſunt eiuſdem ſancti Patris miracula, vt nec à ſtudioſis Scriptoribus propter copiam ſui poſſint comprehendi, nec à faſtidioſis lectoribus ſine tædio & rugata fronte percurri. Ea vero huic operi tantum inſerta ſunt, quæ & veracium relatione teſtium veritatem cuſtodiant, & moderata breuitate nullius quamuis etiam vtilia nauſiantis mentem offendant.

ORATIO VVALAFRIDI.

OBſecramus itaque te, B. Galle, Chriſti Confeſſor, vt ſicut ſanitatem corporum meritis tuis multis te contuliſſe retulimus, ita noſtris mentibus diuinæ miſerationis medelam implorare digneris. Amen.

Expliciunt vita & miracula S. Galli: Incipit vita S. Othmari Abbatis.

VVALA-

WALAFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS LIBER

DE VITA S. OTHMARI ABBATIS PROLOGVS.

Finitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus B. Galli Confeſſoris iuxta fidem, quę vel ſcripto vel dicto ad nos vſq; peruenerat, vere potius quam lepide compoſuimus iubentibus vobis, Fratres ſanctiſſimi, qui in cœnobio eiuſdem ſancti Patris conſtituti feruorem eius, quem in Dei rebus habuit, ſancti ſtrenuitate propoſiti ſpecimen exhibetis, libet ſubnectere eam relationem, quæ de ſancti Patris Othmari ſtudiis & virtutibus per eum oſtenſis veſtra aſſertione & cura litteris eſt mandata veracibus. Quæ cum ſit veritate plena ratione perſpicua non ob aliud à nobis eſt iterata, niſi quia cariſſimus frater Gotzpertus, cuius caritati quicquam negare nec volumus nec debemus, id, vt fieret, poſtulauit, immo præcepit: quem etiam in hac occupatione inſtantiſſimum ergodiocté *(id eſt cooperatorem)* ſine tædio læti ſuſtinuimus. Itaq; lectori credulo ſufficiat hęc abbreuiatio noſtra: incredulus autem qui fuerit, ad eam conſcriptionem, quam ſequimur, recurrens multiplici aſtipulatione teſtium conuentus ad fidem, ſi gratus eſt, ſegnis non erit. *Incluſa ex margine irrepſerunt.*

EXPLICIT PRAEFATIO, INCIPIT VITA.

Capvt I.

Quomodo vir Dei Othmarus pro ſanctitate vitæ cellulæ S. Galli ſit prælatus, & regia auctoritate regularem inibi vitam inſtituerit.

Igitvr Othmarus genere Alamannorum oriundus in ætate puerili à fratre ſuo Retiam Curienſem perductus eſt, & in ſeruitio Victoris earundem partium comitis multo tēpore conſtitutus, & litterarum ſcientia ſublimatus, virtutum ſectator morumq; laudabilium poſſeſſor ſacerdotii gradum conſcendit, & à ſupradicto Comite benigne retentus cuidam eccleſiæ titulo S. Florini Confeſſoris prælatus eſt. Cumq; morū eius probitas & ſanctę vitæ mundicia plurimorum aures rumore dulci reſpergeret, Waltrammus quidam, qui ſibi vaſtitatem heremi, in qua S. Gallus cellulam cōſtruxerat, velut à parentibus hęreditario iure tranſmiſſam vendicauit, eundem Othmarū à Victore ſupradicto ad præficiendum eidem cellulæ impetrauit, & voti compos effectus cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi ſollemniter commendauit, atq; vt ſui melius deſiderii conualeſceret vtilitas, ad Pipinum Regem profectus eundem Abbatem ipſi præſentauit, & locum, cui pridem præfecerat, proprietatis iure Principi contradidit, omni inſtantia depoſcens in regia auctoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus Princeps aſſenſum præbens locum ſibi traditum viro venerabili commendauit, & regularem inibi vitam inſtituere iuſſit. At ille regreſſus confeſtim boni mandritæ ſtudium in ipſo executus, initio vndiqueverſum congrua Monachis habitacula conſtruxit, & ipſius ſacri loci ſtatum ad vtilitatem diuini ſeruitii ſtudioſiſſime reformauit. Religioſos etiam quos-

que ita libertate ſua ad deuotionis ſtudium inuitauit, vt ex quorũdam donationibus poſſeſſiones ipſius cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos quam plures ad ſacræ militiam vitæ fratres attractos magiſterio ſuo & cura decentiſſime gubernaret.

CAPVT II.

Qua conuerſationis ſanctæ perfectione nituerit.

HIs prælibatis, vitæ eius ſanctitatem liceat ſummatim perſtringere, vt liquido cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam ſit euectus. Erat deniq; parſimoniæ ſectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus, ita vt in præcipuis ieiuniorum diebus & conſuetudine bidui abſtinentiam continuaret frequentius, & his contra temptamentorum iacula clypeis præmunitus vigilias amabat, & aſſiduitate orandi ſpiritalia nequitiæ repellebat. Summæ autem humilitatis gratia præcipue præditus in tantum voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat conſuetudo, vt ſi quoquam pro vtilitate monaſterii eum tendere neceſſitas popoſciſſet, vilis miti dorſo veheretur aſelli. Erat inter cætera tanta in eo pauperum ſollicitudo, vt eorum curam per ſe potius quam per alios exhibere ſtuderet. In eo vero miſericordiæ opere, quod elemoſyna dicitur, vix cuiquam habebatur ſecundus. Nam ad ſuſcipiendos leproſos, qui cæteris hominibus ſeiunctim manere ſemotim conſuerunt, hoſpitiolum haud longe à monaſterio extra eas manſiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, conſtituit, & eis curam per ſe omnimodis impendebat ita ſollicite, vt nocturnis etiam horis monaſterio ſæpe digreſſus curam infirmitati eorum miro deuotionis adhiberet obſequio. Capita ſiquidem eorum pedesq; abluens, purulenta ſuis manibus vulnera detergebat, & victui neceſſaria miniſtrabat, illam ſemper animo reuoluens ſententiam, quam iuſtus iudex miſericordibus prolaturus eſt dicens: *Quod vni de his minimis fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis.* Sicq; factum eſt, vt cunctorum, qui eum nouerant, veneratione ſublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Quem tale pleniter miſericordiæ ſtudium poſſederat, vt, ſi quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conſpiceret, plerunq; ſuis exutus veſtibus miſeri contegeret artus, ita vt interdum ſine tunica ſola cappa contectus ad monaſterium remearet. Maluit enim per præſentis pompę contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis omiſſionem futuræ nuditatis opprobria ſuſtinere.

CAPVT III.

Quantam in pauperes miſericordiam habuerit.

QVODAM etiam tempore ad Pipinum Regem veniens honorifice ſuſceptus eſt, & inter alia largitatis eius beneficia ad neceſſitates fratrum ſuorum ſubleuandas argenti libras ſeptuaginta percepit. Sed mox, vt ad ſua rediret egreſſus, maximam eiuſdem pecuniæ partem pro foribus palatii pauperibus erogauit: paucos autem ſolidos vix à fratribus, qui ſecum erant, compulſus retinuit. Quibus poſtmodum quoddam territorium monaſterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor mandatorum ſui cauſa de craſtino non cogitabat, ſciens Monachum victu & tegumento contentum eſſe debere. Et ideo paupertatem ſibi potius ſuisque delegit, quam rerum tranſeuntium poſſeſſionem ſuperfluam expeditis mentibus oneroſam.

CAPVT

CAPVT IIII.

Qualiter à quibusdam iniquis pro zelo iuſticiæ, quo feruebat, multis affectus ſit iniuriis.

IGITVR cum iam Dominus meritis eius digna rependere decreuiſſet, callidus vniuerſæ bonitatis inimicus bonis eius actibus inuidens, eiusq; exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Chriſti ſeruitio, licet non parum laborando poſſedit, perturbare contendit. Sed quamuis flatibus temporariç aduerſitatis pulſata radicem petræ veritatis habens infixam Paradiſi cedrus inconuulſa permanſit. Nam Warinus & Ruodhardus, qui tunc temporis totius Alamanniç curam adminiſtrabant, Diabolo ſuadente immaniſſimo auaritiæ morbo prçuenti res eccleſiarum ſub ſua poteſtate ſitarum magna ex parte in proprietatis ſuæ dominium per vim contraxerunt. Qui cum ſibi de poſſeſſionibus B. Galli perplura eodem violentiæ auſu vendicaſſent, vir Dei Othmarus non poſſeſſionibus terrenis inhians, ſed cœnobialis vitæ defectum præmetuens, Pipinum Regé adiit, ipſiq; tyrannicam eorum præſumptionem expoſuit, pariter proteſtatus, graue eum crimen incurſurum, ſi eorum actibus conſentiendo faueret. Qua pro cauſa beniuolus Princeps vtrumq; conueniens interminatus eſt eis gratia ſua illos omnimodis cariturós, ſi non eccleſiis Dei, quæ iniuſte abſtraxerant, absq; recraſtinatione reſtituerent. At illi patriam repetentes vicio rapacitatis infecti, & beſtiali ſçuitia efferati iuſſionem regiam neglexerunt. Virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac re iterum Principem adire vellet, miſſis clanculum poſt eum militibus vinculis iniectum per vim reduci fecerunt: nec non & Lampertum quendam, qui fratribus eius profeſſione connumeratus erat non vitæ ſanctitate, perſuaſerunt, vt ei ficta quadam machinatione luxuriæ crimen impingeret, id elaborantes, vt ſanctitate eius huiusmodi ſuſpicionibus infamata deponendi eum occaſionem inuenirent. Qua cauſa plurimi tam doloſæ factionis ignari ad concilium euocantur.

CAPVT V.

Quàm in obiectione ficta criminis modeſtiam tenuerit, & qua accuſator eius pœnâ multatus ſit.

ITAQVE vir venerabilis caſtitate, integer vitæ, ac morum maturitate grandæuus in medio cœnobii collocatur, & in eius accuſationem Lambertus falſitatis miniſter coram omnibus præſentatur, acceptaque loquendi licentia veritatis oblitus falſitatis aſſertor dixit, ſe quandam fœminam noſſe, quæ à viro beato vim pollutionis fuiſſet perpeſſa. Ad quod fertur nullum penitus dediſſe reſponſum: cumque à pluribus reſpondere cogeretur obiectis huiuſmodi, dicto temperauit eloquium: Fateor, inquiens, me ſupra modum in multis peccaſſe, de huius autem obiectione criminis ſecreti mei inſpectorem Deum inuoco teſtem. Illis autem, vt huius facti ſe excuſatione purgaret, attentius ei inſiſtentibus, mente ſecurus, conſcientia liber, tacitus perdurauit: & quia accuſandi licentiam apud Iudices patere cognouit, maluit pro ſinceritate ſui pectoris diuino, quā humano pro excuſatione criminis placere iudicio. Mox ergo, vt cunctis clareſceret, ipſius caſtimoniam falſo fuiſſe infamatam, Lampertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione peruaſus paulatim reſoluto membrorum vigore contrahi cœpit, ſicq; omnibus membris ſtatus ſui annitentibus rectitudiné vel formam capite ad terram more quadrupedum inclinato, non ſolum deformitate figurç terribilis, verum etiam viua voce in ſanctum Dei peccaſſe omni tempore fatebatur.

CAPVT VI.

Quomodo inter arta cuſtodiæ clauſtra vitam finierit.

CONCILIO autem inique inchoato iniquius terminato vir Dei Othmar. apud villam Potamũpalatio incluſus eſt. Quo cũ nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies abſq; corporalis ſuſtentaculo victus transegit. Cumq; diuturna vexatione famis laboraret, Perahtgotzus quidã è fratribus eius noctu aduenire ſolebat, & ei victus ſolatia miniſtrabat. Poſtmodum vero Gotzbertus quidam vir potens, dum ſibi virum Dei commendari ab iniquis Principibus impetraſſet, in quadam Reni fluminis inſula nomine Stain iuxta prædium ſuum cuſtodię illum deputauit. Vbi idem ſanctus pater ſpiritali tantummodo exercitio, id eſt orationibus ac ieiuniis, vacans eo liberius Domino deſeruiuit, quo ab humana frequentatione curisque ſecularibus fuerat abſolutus. His & ſimilibus notæ deuotionis inſiſtens operibus, exacto non multi temporis ſpacio, ab his mundanæ perturbationis anguſtiis ad cœleſtis latitudinem gaudii XVI. Kalendarum Decembrium die commigrauit, & corpus eius in eadem inſula tumulatum multis deinceps diebus ibidem ſine corruptione permanſit.

CAPVT VII.

Qualiter poſt multum temporis corpus eius ſine corruptione repertum ſit.

EVOLVTIS autem poſt tranſitum eius decem annis, fratres illius per viſionem à Domino commoniti ſunt, vt corpus cari patris ad monaſterium reducerent. Hoc patefacto, diuinæ voluntatis conſilio vndecim ex eisdem fratribus noctu ad locum, in quo ſancti viri exuuiæ ſeruabantur, deueniunt, & ſepulchrum aperientes corpus eius ab omni corruptione illæſum reperiũt, excepto q̃ pars extrema pedis vnius, quã aqua alluebat, tantum colore mutato, quaſi tabida videbatur. Et cõgruo ſatis miraculo prima ſanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illęſum à corruptione corpus eius inueniretur, quàm liber ipſe fuerat à crimine, cuius oppoſitione ſuperatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectius inſtructi corpus honorifice ſumptum rati impoſuerunt, & accendentes candelas vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

CAPVT VIII.

Quàm mirabiliter in tranſlatione corporis eius tempeſtas ſedata ſit.

CVMQVE deſerto littore incertis ſe profundius commiſiſſent, & ſumma inſtantia remigio inſiſtentes ſub omni celeritate cuperent remeare, continuo tanta vis pluuiæ ventorumque prorupit, vt vix effugium ſe crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei diſpenſatione, &, vt credimus, ſancti viri meritis actum eſt, vt ipſa etiam elementa, quæ nobis inſenſibilia videntur, famulantia ſui creatoris imperio, quanti viri reliquiæ ibidem veherentur, ſentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempeſtate commotum vndasque in altum ſuſpendens nil omnino remigantibus moleſtiæ intulit, ſed in quamcunque partem nauis deuenit, reiectis flatibus tumentes in ſe fluctus depreſſit, & ita omni ex parte vndarum molibus, imbrium effuſionibus, ventorumque flatibus non paruo dimotis ſpacio quaſi ſæpe quadam ſcafa cingebatur, vt ne vna quidem pluuiæ

niæ gutta, quæ hinc inde vehementer inundabat, in illam deſcenderet. Cerei quoque, qui in beati patris obſequium ardētes ad caput pedesq; fuerant collocati, lumen primæ accenſionis nequaquam amiſerunt, quo ad vsq; corpus eius ad monaſterium deferretur.

CAPVT VIIII.

De abundantia potus cælitus ſumminiſtrati, & vbi corpus eius poſt tranſlationem ſit tumulatum.

ALIVD adhuc reſtat miraculum, quod in eadem ſacri corporis trāſlatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi inſtantia feſſi adueniente refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires laudibus Domini præmiſſis conſediſſent, tandemq; felici conuiuio intermiſceri potus ſolatia commonerent, vnus miniſtrorum intulit, nil ibi iam potuum ſupereſſe, præter quod in flaſcone paruo ſeruabatur; vnde vix vnicuique quippiam ad guſtandum potius quam ad bibendum præberi potuiſſet. Illi vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudines hominum pauerit numeroſas, facientes mentionem ex eodem paruo, quod habebant, cunctis, qui aderant, cum caritate diſtribui fecerunt, & mirum in modum cœpit in eodem vaſculo ita liquoris hauſtus creſcere, vt continua effuſione nihil minui videretur, quoad vsque bibentes poculorum copia vincerentur. Ergo pro rei nouitate obſtupefacti largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter ſufficientiam prębuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus perſoluerunt: ſtatimque, vt iter cœptum itidem aggreſſi ſunt, in vaſculo potus ceſſauit. Cumq; optati littoris portum ſubiſſent, fratribus, qui obuiam cum Dei laudibus venerunt, quæ geſta fuerant ex ordine retexuerunt, celebratoq; in commune gaudio ſancti viri corpus ſumptum cū honore ad monaſterium tranſtulerūt, & inter aram S. Iohannis Baptiſtæ & parietem in ſarcofago poſuerunt, vbi etiam poſtmodum ipſius facientibus meritis memoria digna Dominus dignatus eſt manifeſtare miracula.

CAPVT V.

Mutus & ſurdus ad ſepulchrum eius curatus.

DENIQVE quodam tempore ſurdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis cauſa monaſterium adeuntibus aduenit, & quia à primęua ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabulas duas collo dependentes geſtabat, quarum colliſione & ſonitu miſericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum ſuis conuiatoribus eccleſiam ingreſſus, dum eos ſingulis altaribus particulas cerę, ſicuti pauperum eſt conſuetudo, imponere conſpiceret, ad viri Dei ſepulchrum accedens tabulas, quas geſtabat, deſuper poſuit, ſeſeq; quaſi oraturus ante illud proſtrauit, & protinus alto ſopore depreſſus, vt ipſe poſtmodum retulit, ſenē quendam facie nitidum monachico habitu glorioſum quaſi è tumulo vidit procedere dicentem ſibi: O homo, cur hic ſopore deprimeris? Cumq; ad interrogata nihil penitus reſpondere potuiſſet, ſenior ad eum dixit: ſurge & incommodorum, quibus hactenus laboraſti, remedium à me tibi impetratum ſcito: ergo tabulis iſtic dimiſſis confeſtimque monaſterio diſcedens donum à Deo tibi conceſſum in hoc loco nemini pandas. Qui cū euigilans ſurrexiſſet ſub magna feſtinatione monaſterio digreſſus inclinato iā die veſperi ad cuiuſdā Ratcozi potentis viri hoſpitium diuertit. cūq; ab illo interrogaretur, vnde

veniret, per ordinem expoſuit, vbi, quando & quomodo ſanitatis donum fuiſſet adeptus. At ille narrationi eius non credens teneri eum & cuſtodiri præcepit, ipſeque veritatem rei certius inquiſiturus eadem nocte ad monaſterium venit, & tabulas ſuper tumulum poſitas reperit, conuiatores quoq; ſanati cum inueniſſet adhuc eiusdem facti penitus ignaros, diligentius ab illis inquiſiuit, ſi talem hominem monaſterium pergentes in comitatu habuiſſent, & continuo ex eorum narratione vera eſſe, quæ domi audierat, deprehendit, quæ res & præſentibus citius innotuit, & ad nos vsque veridica relatione peruenit.)

CAPVT XI.

Quomodo lux in eodem loco cœlitus data apparuerit.

PRÆSBYTER quidam ex ipſa congregatione nomine Tanco, dum in eadem eccleſia cuſtodis officium gereret, nocturnę quietis tempore præficiendis luminaribus baſilicam ſolitus introire tribus vicibus pene omnia reperit extincta. Ad ſancti autem viri ſepulchrum perueniens ardentem cereum iuxta illud inuenit, ſciensq; luminis illius cœlitus adminiſtrari ſplendorem, extinguere non præſumpſit. Vt vero diſceſſit, lux, quæ per ſe venerat, per ſe etiam ſubtracta eſt. Vbi & ad maioris indicium miraculi ignis quidem in candela ſolito rutilabat, ceræ vero nihil per hunc ardorem minui videbatur. Hæc idem venerabilis Pręsbyter ſępius ſua relatione confirmans omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ratione depellit.

CAPVT XII.

Quidam ibidem caſu deſperatus quam facile conualuerit.

QVODAM etiam tempore, dum eiuſdem eccleſiæ tecta vetuſtate dilapſa neceſſario reſtaurarentur, quidam ex ipſius monaſterii familia tegularum, quas ad faſtigia baſilicæ deferre debuerat, onere prægrauatus de ipſa tecti altitudine ſupr. viri Dei corruit ſepulchrum, moxque immenſum aliud lignorum pondus corruentis impulſum attactu in ipſo eum caſus exitio deſuper operuit. Cumq; aſtantes concurrerent, vt ei, quem iam exanimem crediderunt, funeris debita perſoluerent, ſublato lignorum pondere, aliquantiſper nullos membrorum motus oſtendens iacuit, ac deinde per multa ſuſpiria halitum reſumens absque vlla læſione ſurrexit incolumis, & ad incepti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubie ſancti patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti, vnde ſupradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum menſura à terra eſſet ſuſpenſa, & pondus inſequens corruentem, quod ad multorum hominum oppreſſionem ſufficeret, operire præcipitem non contere potuiſſet.

CAPVT XIII.

Contractus ſanitati reſtitutus.

ALIO tempore cæcus quidam adueniens hoſpitio pauperum neceſſitatibus præparato ſuſceptus eſt, & nocte eadem cū eccleſiam vellet adire puerulus, qui ei ducatum præbere debuerat ob nimiam frigoris aſperitatem officii ſui negauit illi iuuamen. Cumque nimis doleret, qui tantæ ſollemnitati intereſſe non mereretur (erant quippe Dominicæ diei vigiliæ) adoleſcens quidam ita membris omnibus contractus, vt non aliter quoquam procedere quā manibus reptando potuiſſet, cum in ea-

in eodem loco quieſceret eius dolori compaſſus de lecto ſe protraxit & quali potuit ſolatio cæci veſtigia rexit. Vt ergo eccleſiam intrauerunt, vtili errore ad S. Othmari ſepulchrum venere. Putabat etenim idem beniuolus cæci præcurſor in ipſo angulo aliquod oſtium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuiſſent. Itaque ex improuiſo in ſarcofagũ viri Dei, quia paulo altius eminebat à terra, impingens, ſubito reſiliit & ad terram protinus cõcidit, totiusque eccleſię ſpacia horrendis impleuit clamoribus. Cęcus vero hæc audiens ductorem ſuum inſania ęſtimans agitari, prout potuit aufugere ſtuduit. Miſericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere voluiſſe, B. Othmari etiam meritis id obtinentibus, beniuolentiam eius dono ſanitatis remunerare dignatus eſt. Nam protinus membris in ſtatum ſuum reſtitutis cæcũ quem paulo ante manibus reptans ad eccleſiam traxit, firmatis iam greſſibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiu in ipſo monaſterio poſtea manſit, ita omnibus etiam qui huic facto minus interfuerant id ipſum declarauit, vt de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

CAPVT XIIII.

Cera in lapidem conuerſa.

QVIDAM è numero ſcholaſticorum ab eodem B. Othmari tumulo particulã cerę furto ſubtraxit. Regreſſus autem ad hoſpitium cum paruipenderet quod commiſit, ſtatim manifeſta Dei correptione ſtultitiæ ſuæ errorem confuſus agnouit. Nam cum eandem particulam de ſinu proferret, in lapidis eam duritiem repperit commutatam, cumque temeritati obſtinationem iunxiſſet, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abſcondit, pręter eum videlicet qui & earũdem rerum tunc erat conſcius, & in hoc tempore miraculi quod retulimus relator extat fidiſſimus.

CAPVT XV.

Clerico cuidam manus reſtitutæ.

ALIO quoque tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manus officium miſerabili prorſus modo fuerat denegatũ. Nam contortis in volam digitis vnguibusque ad oſſa vsque palmarum immerſis, nimiis ſine intermiſſione cruciabatur miſer doloribus, adeo vt etiam quædam partes manuum putrefactę grauem longius fætorem emitterent. Is cum non longe à beati viri tumulo conſiſteret, ſubito cœperunt digiti eius ſingillatim ex ordine erigi & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipſe vero, qui pro conceſſo ſanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili teſtabatur, & eadem hora manibus ad integrum reſtitutis poſtmodum ſanus abſceſſit.

CAPVT XVI.

Quomodo idem ſepulchrum in deſtructione baſilicæ illæſum permanſerit, & qualiter reliquiæ viri ſancti translatæ ſint.

QVID nuper quoque circa eiusdem viri ſancti ſepulchrum geſtum ſit, quando eccleſia B. Galli reædificandi cauſa deſtruebatur, arbitramur non eſſe ſilentio reprimendum. In eadem baſilica iuxta aram B. Iohannis Baptiſtæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus opere cæmenticio in quatuor lateribus conſtructa, ſuperius autem tabulis, quarum groſſitudo trium vel quatuor erat digitorum in tranſuerſum, poſitis cæmentoq; deſuper litis cooperta viſebatur. In qua ſæpe dicti viri

viri corpuſculum paulo altius à pauimento ſubleuatum tabula lignea tantùm ſuperpoſita iacebat. Æſtimãtes igitur corpus ſancti patris ſub terra poſitum, arcæ vero conſtructionem ad deſignandum tantũmodò ſepulturæ locum cõmendatam, & ideo tumulum remanere intactum poſſe credentes, muros eccleſię machinis aggreſſi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cum omni ex parte magnæ altitudinis eſſent, magniſque machinarum impulſibus pariter pęne corruentes ſepulchro viri Dei ſuperferrentur, mirum in modum nullam arcæ particulam læſerunt. quæ euectis cineribus ſic intacta ex omni parte reperta eſt, ac ſi nullo cadentium impetu parietum impetita fuiſſet. Poſtea vero dum quidam ſaxum haud grande ſuper eam incaute iecisſet, protinus quadam ex parte confracta eſt. Tandem itaque cognito quòd in ea reliquiæ ſancti patris haberentur, cum magno eas honore inde tranſtulerunt, & in eccleſia S. Petri poſt altarium poſuerunt.

CAPVT XVII.

Quæ oſtenſio in eodem oratorio cuidam fratri manifeſtata ſit.

PAVCIS deinde diebus exactis, quidam frater, dum nocturnas vigilias præueniens idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuiſſet ingreſſus, totoque affectu precibus inſiſtens ad altare direxiſſet intuitum, neſcio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit ſtare perſonam ſacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad orientem verſa geſtu corporis intentiſſimæ orationis ſpecimen exhibentem, veſtimenta vero ipſa tanti fuiſſe nitoris aſſeruit, vt humanę infirmitatis reuerberarent obtutus. Cumque hæc diu conſpiceret, & vtrum propius deberet accedere anxia mentis hæſitatione trutinaret, perſona quæ apparuerat ſe ſubtrahens cum miraculo & ſtupore conſternatum reliquit. Non eſt igitur incredibile, eundem venerabilem virum viſione præſentiæ ſuæ declarare voluiſſe, dignè circa tranſlationem ſuam fraternæ deuotionis iteratam fuiſſe ſollertiam.

EXPLICIT DE VITA ET VIRTVTIBVS S. OTHMARI.
Incipit de miraculis eiuſdem.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER I.

PRÆFATIO.

HVCVSQVE virtutes & miracula ob ſanctitatem B. Othmari cœlitus declarata Walfridus Abba vir doctus & ſapiens, qui in litterarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur; ſeniorum in cœnobio S. Galli conuerſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans luculento ſatis ſermone & veraci aſſertione conſcripſit. Sed quia nos fratres in eodem cœnobio Deo militãtes poſt harum deſcriptionem virtutum multa miraculorum inſignia circa corpus eiusdem viri diuinitus manifeſtata eſſe cognouimus, aliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ſtili officio commendare memoriæ curauimus, quatenus hinc liquido ab omnibus ſanum ſapientibus colligatur, quam digne ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifeſta ſignorum atteſtatione cottidiè glorificatur è cœlis. Non tamen amore eius ducti aliqua in dubium venientia vel etiam falſitati obnoxia, ſed ea tantum litteris titulare diſpoſuimus, quæ & luce clarius conſtat actitata, & multorum narrationibus noſcuntur eſſe probata.

CAPVT I.

Quibus miraculis B. Othmari ſanctitas in baſilica S. Petri claruerit.

CVM beati viri corpuſculum ab acceſſu popularis turbæ remotum in oratorio Principis Apoſtolorum per multa annorum ſpacia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis eius indicia circa eius tumulum frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multę ex noſtræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias præuenire ſolebant, cauſa orationis idem oratorium ingreſſi cereos ardentes vitreasque lucernas ſponte ſua incenſas frequẽter ſe ibidem inueniſſe affirmabant. Angelorum etiam inter ſe choros ducentium ſuauiſſimus ibi concentus audiebatur, quorum præſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, vt feneſtræ ipſius eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerent, locaq; in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate perfunderent. Dulciſſima quoque odoris fragrantia ſæpius ibi narratur eſſe aſperſa, quæ & naribus odorantium incognita & ſui iocunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus profecto omnibus patet, vir iſte quanti apud Deum ſit meriti, iuxta cuius ſepulchrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis Angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

CAPVT II.

Quomodo Salomon Epiſcopus eius ſanctimoniam in ſynodo perſtringens triduanum ieiunium indixerit.

TALIBVS igitur miraculorum indiciis vir Dei Othmarus poſt altarium S. Petri honorifice ſepultus annis XXXIII. & CXCIIII. diebus in pace quieuit. Sed cum iam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accenſam hominumque negligentiam diu in occulto poſitam ad exemplum atque illuſtrationem fideliũ ſuper candelabrum ponere, ac ſplendore ſanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis ſui gratiam vellet adminiſtrare, cœtus fratrum in cænobio S. Galli ſub regulari cenſura Chriſto deuote famulantium aſſiduas colloquiorum ſermocinationes de meritorũ eius excellentia facere cœpit. Huiuſcemodi vero colloquiis idem fratres ſe inuicem cohortantes diuino, vt credimus, nutu pariter omnes deſiderare cœperunt, vt ſancti viri corpuſculum ad B. Galli eccleſiam, quæ iam Deo opitulante decenter adornata refulſit, iterato reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione cum hoc ſuo tantum conſilio facere non præſumerent, vitæ eius libellum, qui noſtrorum ſollertia anteceſſorum multiplici teſtium adnotatione olim conſcriptus ad nos peruenerat venerabili Epiſcopo Salomoni legendũ contradunt, ſuæque voluntatis affectum quo omnis eiuſdem loci congregatio feruebat aperiunt, eius per omnia iudiciis eiusque obedire parati conſiliis. Beniuolus autem Pontifex perſpectis vitæ eius exemplis multimodas gratiarum actiones bonorum omnium auctori perſoluit, quod bellatorem ſuum pro zelo iuſticiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum oſtenſionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis ſcrupulo de ſanctitate illius quamuis certus extiterit, nil tamen temere nilque de ſe ipſo inordinate ſua ſola auctoritate voluit diffinire, ſed more ſuo prudẽti vſus conſilio cauſa eccleſiaſticorum dogmatum annualem ſynodum ſollemniter indicit, & Presbyteros ac Diaconos diuerſique ordinis clericos apud Conſtantienſe oppidum conuenire præcepit. Quibus in vnum collectis venerandus Pontifex in medium conſurgit, factoque ſiletio vitę ipſius ſanctimoniam, quæ iam multos ibidem reſidentes dulci rumore aliquantulum permulſerat, ſparſim pro tempore coram omnibus recitauit. Quo facto cum maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primo Augẽſis cęnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam fratribus nobis valde cariſſimis illo confluxerat, ac deinde omnem illius concilii clerum Epiſcopus commonuit, vt triduani ieiunii abſtinentiam facientes totius boni fontem in commune precarentur, quatenus pietatis ſuæ munere his in rebus ſuæ voluntatis diſpoſitionem dignaretur perficere. Quibus dictis Epiſcopi ſententiam ſynodus collaudat, ſeque libenter ita facturam eſſe conclamat.

CAPVT III.

Qualiter idem Epiſcopus Sanctum de ſepulchro ſuſtulerit & oblatas ibi illæſas repererit.

FINITO itaque ſynodi huius concilio ac peracto trium dierum ieiunio, venerabilis Præſul ad idem monaſteriũ cum ſuis perueniens ſeniorem noſtrum Grimaldum Rectorem ipſius monaſterii ac Ludouici Regis Archicapellanũ de hac re tractaturus aggreditur. Poſt amicæ vero ſalutationis officia cum mutuis inter ſe colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium ſanctitatis eius frequẽter oſtenſa commemorarent, Monachos eiuſdem cœnobii in vnum conuenire præcipiũt, ſimulque

mulque cum eis reſidentes ſanctum corpus de tumulo in quo eatenus iacebat auferēdum atq; in S. Galli eccleſiam collocandum pari voto ac cōmuni conſilio omnes vnanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abba Grimaldus, quorundam animos metu ac formidine ſentiens eſſe permotos, confidentior cęteris effectus infirmantium mentes conſolidādo roborat & paternæ affectionis ſtudio trepidantium corda informat aſtruens ex diuinæ voluntatis diſpoſitione procedere, quod tam multi de eodem tumulo ſancti viri corpuſculum deſiderarent auferre. Præſul autem pręclarus, cum Abbatem tam fiducialiter in his rebus conſpiceret, Hartmotum Decanum vna cum cęteris fratribus ſecum aſſumit, & ad ſepulchrum accedens lapidem ſuperpoſitum remouere, ipſum ſarcofagum in quo theſaurus precioſi corporis iacebat præcipit aperire. Quo facto membra ſanctitate plena inſpiciens Monachus lætaniā decantare precibusque deuotis hortatur inſiſtere: deinde venerandas ſancti patris exuuias humiliter deoſculans cum omni reuerentia de tumulo ſubleuauit, & in lectica, quæ illarum receptui paulo ante compacta fuerat, repoſuit: ſub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ita illæſæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Epiſcopo inueniebantur, vt in nulla omnino parte colorem vel ſpecimen ſui amittentes aſpicientium oculis infra ſpatium ipſius hebdomadæ viderentur eſſe confectæ. Quo vero ordine quoue in tempore eo loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus eſſe manifeſtum. Hoc tamen omnes pro certo ſcimus, quod per triginta quinque annos nullus mortalium eius ſepulchrum aperuit, antequam præſens Epiſcopus miniſterii ſui fretus auctoritate eiusdem congregationis frattribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Epiſcopus venerabiliter eas aſſumens ſacro corpori appoſuit, ipſumque corpus cum ſumma cautela obuolutum in lectica ſuperius dicta honorifice commendauit.

CAPVT IIII.

B. Othmari translatio & feſtiuitatis eius indicta celebratio.

POST hæc igitur facto interuallo quaſi horæ vnius Præſul deuotus hortatu Grimaldi Abbatis debito cum honore ſanctum virum ex eodem oratorio iubet transferre. Tunc vero omnis illa Monachorum congregatio albis continuo veſtibus induta dulci modulamine in Dei laudibus prorumpens beati viri corpus lætabunda proſequitur; ſicque per numeroſæ multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore deductus eccleſiam S. Galli ingreditur ac iuxta eius altarium in dextera parte deponitur. Epiſcopus autem animaduertēs frequentiam populorum, qui diuerſis ex partibus illo conuenerant, aliquid de ſanctitate illius velle audire, cum propter frigoris ſubreptionem faucium raucedine impeditus ipſe ad eos loqui non potuiſſet, quendam Archipręsbyterum ambonem conſcendere ac vice ſui ſermonem ad populum facere iuſſit, ita videlicet vt Præsbyter ipſe altiori paulolum loco conſiſtens ea tantum proferret, quæ ſibi Epiſcopus in vicino poſitus dicenda inſinuaret. Aliquantis ergo vitæ eius exemplis ac virtutibus coram populo breuiter recitatis miſſarum ſollemnia peraguntur, populusque ad ſua cum gaudio reuertitur. Epiſcopus vero ipſa nocte manſit in monaſterio: mane autem facto fratres in vnum collegit, atque inter alia ſacræ inſtitutionis documenta de ſancti viri meritis certus exiſtens confidenter præcepit vt ſuperueniente depo-

depoſitionis eius die vigilias ac miſſarum ſollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipſi quam omnis familia infra monaſterium conſtituta in honore B. Othmari feriando cum gaudio ſpiritalis lætitiæ feſtiuum poſſideant. His omnibus ita vt retulimus veraciter peractis, Præſul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus monaſterium lętus egreditur.

CAPVT V.

Abbreuiatio temporum, in quibus res commemoratæ gerebantur.

QVo vero temporum ſtatu, vel ſub quibus regni Principibus hæc geſta fuerint, ſi quis pie quærendo cognoſcere cupit, in hac noſtrę conſcriptionis ſerie facile poterit inuenire quod quærit. Ipſa enim temporum ſtatuta in hoc loco ideo conſcripſimus, vt & legentium fidem cuſtodiant & maiorem apud poſteros vigorem ſui adnotatione ſcriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Karoli, patris Karlomanni & Pipini, à Waltrammo nobili ac potente viro ad eiuſdem Karoli præſentiam adductus cellulam S. Galli gubernandam ab illo ſuſcepit, eiusque poſſeſſiones per multa annorum ſpacia in diuerſis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Karolo non poſt multos annos filius eius Karlomannus diuino, vt putatur, amore omiſſis ſecularis pompæ deliciis germano Pipino regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracti apud eccleſiam S. Silueſtri conſtructo monaſterio regularis vitæ inſtitutis libera colla ſubdidit, ac deinde in Samniam prouinciam ob amorem ſecretioris vitæ ſuccedēs in monaſterio S. Benedicti, quod eſt ſitum in caſtro Caſſino, reliquum vitæ tempus religioſe conuerſando compleuit. At vero Pipinus pater Karoli Imperatoris poſt auctoritatem Stephani Romani Pontificis depoſito ac detonſo Rege Hildirico anno ab incarnatione Domini DCCLIIII. indictione ſeptima ex præfecto palatii Rex conſtitutus ſolus Francis cœpit imperare. His ita geſtis Waltrammus, ad cuius poſſeſſionem cellula S. Galli quaſi hęreditario iure pertinere uidebatur, comperto quod Pipinus ex Francorum conſenſu in regni ſede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum ſicut ſuperior vitæ eius libellus edocet iterato aſſumens ad palatium perduxit, atq; eiusdem loci titulum ipſi Othmaro à Rege poſtulauit commendari. Quo facto, ſanctus vir multis Regiæ largitatis muneribus pro eiusdem loci inſtructione ſuſceptis gaudens & tripudiās ad monaſterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Warini & Ruodhardi potentia iniuſte oppreſſus plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum de anguſtiis huius vitæ eripitur, & pro bonorum ſtudiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis poſthæc decem annis à ſuis Monachis ad monaſterium translatus inter aram S. Iohannis Baptiſtæ & parietem eccleſiæ in dextera altaris parte honorifice commendatur, ac deinde interpoſitis non minus ſexaginta annis, XVII. Kalendar. Maii in die S. Paraſceues Paſcæ ad oratorium S. Petri deducitur. Poſt hæc autem XXXV. anno, incarnationis autem Domini octingenteſimo ſexageſimo quarto, indictione XIII. ſub piiſſimo Rege Ludowico trāslationem, quam ſupra deſcripſimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atq; ipſius Abba monaſterii cum Salomone Conſtantienſis eccleſię Præſue quarta feria ſub VIII. Kalendarum Nouembrium die peregit, & vt nos ſollerti ſtudio indagare potuimus à ſeptimo Pipini anno, quo vir ſanctus de huius ſeculi anguſtiis commigrauit, vſque ad hanc translationem centum & quatuor anni computantur.

Capvt VI.

Incognita odoris fragrantia circa eius corpus aſperſa.

DEscriptis temporibus, in quibus res ſuperius commemoratę gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ poſt translationem quam retulimus circa reliquias S. Othmari Omnipotentis Dei virtute manifeſta eſſe cognouimus. Venerandis ſancti patris exuuiis ad baſilicam S. Galli præfato ordine deportatis continuo, in ipſa nocte Epiſcopo adhuc infra monaſterium poſito magna odoris ſuauitas in baſilica S. Galli circumquaque diffuſa, maxime iuxta B. Othmari corpus, quaſi in modum nebulæ volitando redundari comperta eſt. cuius odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit ſentiri, ſed quidam noſtræ congregationis fratres, qui etiam religioſiores eſſe videbantur, ſuauitatem illius deguſtabant, & religionis ſuæ auctoritate huius rei veritatem apud cæteros commendabant. Quibus etiam odor ipſe quamuis incognitus atque eatenus inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balſami partim, vt aſſerunt, poterat imitari.

Capvt VII.

Lucerna vitrea coram eo cœlitus incenſa.

IN proximo quoque ſabbato, id eſt quarta die à beati viri translatione, ſanctum corpus poſt aram S. Iohannis Baptiſtæ interim collocatur, donec noua baſilica ſub eius honore dedicanda ipſius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte Dominica cum eccleſiæ cuſtos nocturnę celebrationis vigilias conſurgendo præueniret, more ſolito baſilicam ingreſſus cuncta eius luminaria pæne extincta repperit: cuius veſtigia Præsbyter quidam noſtræ cōgregationis latenter ſubſecutus cancellos baſilicæ egreditur, ibi coram ſacro corpore oraturus proſternitur. Conſurgens vero ab oratione lucernam vitream ſponte ſua inibi aſpexit incenſam. Quo viſo orationi attentius incubuit, egreſſusque de oratorio nemini luminis ipſius adminiſtrationem tam cito indicare decreuit. De cuſtodibus quoque eccleſiæ nullus eandem lucernam extinxit, quia alius ab alio eam incenſam eſſe exiſtimauit. Illa vero clarius cæteris reſplendens tota Dominica die quaſi per ſingula horarum ſpatia maiori ſemper luminis perfundebatur abundantia. Præsbyter autem, cui illa cœleſtis adminiſtratio luminis primitus manifeſtabatur, tanti ſignum miraculi metuens ſilentio opprimere, finita iam veſpertina ſinaxi, cæteris hoc fratribus indicauit. Tum multi noſtrorum lumen ipſum cupientes videre propius accedunt, & prout illis viſum fuerat, ignem ipſum, qui quaſi à medio noctis tempore ardore non deſtituit, nihil omnino ex liquore olei conſumpſiſſe deprehendūt. Deinde cum ipſa lucerna quaſi vehemētius ardere cœpiſſet, oleo paulatim decreſcēte lux eadem ſemper ſe ipſa maior exiſtens, ac tota ſequenti nocte vniuerſam S. Galli baſilicam fulgoris ſui immenſitate perfundens, incenſionem ſui quaſi ad octauam diei horam in ſecunda feria protraxit.

Tunc enim cuſtos eccleſiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita iam miſſa, funem quo lucerna dependebat incaute laxando ſubmiſit, ſicque lux ipſa deceſſit. Tum vero mirum in modum ſub plumbo, cui papirus imponebatur, cineres ignem eius vnius digiti menſuram ex oleo conſumpſiſſe, & eidem plumbo ſuper ſe poſito nil omnino diſpendii vel læſionis intuliſſe. Vbi quid ſtupendum quidue potius ſit ad mirandum, non facile intelligere poſſum: hoc videlicet quod lux ipſa per ſe irradiata extitit, an illud quod tam diu

ardens nihil ex liquore olei minorauit, vel etiam id quod ignis ipſe plumbi mollitiem ſuper ſe poſitam caloris ſui potentia non reſoluit.

CAPVT VIII.

In vigilia feſtiuitatis eius alia itidem lucerna ſponte ſua irradiata.

POST huius oſtenſionem miraculi adueniente depoſitionis eius feſtiuitate, veſpertinæ celebritatis vigilias ſollemniter peragere ſtuduimus. Quibus rite peractis quidam de miniſtris eccleſię coronam, quæ ob eiuſdem feſtiuitatis gaudia coram ſancto corpore incendebatur, extinxit, & cum lucernam quæ in medio ipſius coronæ pendebat iterato vellet incendere, ſponte ſua aſpexit eam ſubito eſſe irradiatam. Quod multi non ſolum ex noſtra familia verum etiam ex ſcholaſticis atque hoſpitibus, qui tunc temporis monaſterium adierunt, ſe vidiſſe teſtati ſunt. Cuius incenſionem luminis in hoc etiam cœlitus adminiſtrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amiſit.

CAPVT VIIII.

Opificum labor in eius ſollemnitate fruſtratus.

DEVOTA quoque fratrum cögregatio iuſſionibus Epiſcopi obtemperans cum Dei laudibus inſiſtendo nocturnalis officii ſollemnia decenter perageret, diemque ipſum omnes infra monaſterium conſtitutos in honore S. Othmari feriare decerneret, ex miniſterio Cellerarii tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cæteris etiam videbantur eſſe præſtantiores, ex pręceptoris ſui iuſſo in cellam, quæ eſt ſupra monaſterium conſtructa, laboraturi ſuccedunt, ibique dolium vetuſtate & incuria diſſolutum coniungere incipiunt. Collectis vero in vnum tabulis cum primo fundum illius ſatis difficile coadunarent, eaſdem tabulas diligenter aſſignatas in circuitu erigere cœperunt, nec vllo penitus ingenio per totum fere diem laborantes eas conſtabilire pręualuerunt, mirumque in modum ſemper à ſtationis ſuæ loco reſilire omnemque artificioſæ manus capulationem videbantur reſpuere. Tum ipſi opifices, inclinata iam die, videntes laborem ſuum in nullo perficere, iniuſte ſe egiſſe cognoſcunt, & poſt veſperam ad monaſterium redeuntes proſtrati in eccleſiam ſuam ſibi ſtultitiam non imputari veniam precando depoſcunt.

CAPVT X.

Quemadmodum panis odio afflictus eius deſiderio fuerit inuaſus.

ADOLESCENS quidam de pago qui vocatur Eliſaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, ſiue vt cautius loquar à recordationis ſuæ tempore, nunquam ſe panem manducaſſe aſſeruit, ad monaſterium deueniens neque panem manducans neque aliud ex eo nunquam deguſtans dimidium fere annum ibidem permanſit, in cibo quoque vel potu ſi quippiam panis etiam neſcius deglutiuit, ſtatim cum admixtione ſanguinis quod acceperat inuitus euomuit. Hic ergo à B. Othmari feſtiuitate octaua die baſilicam S. Galli ingreſſus cum orando altaria circuiret ad S. Othmarum perueniens eius ſuffragiis ſeſe adiuuari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis grauitate nimioque ſtupore circumdatur, &

cum

eum ad gradus ſacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis deſiderio anxiari cœpit vt continuo de crypta rediens Præsbyterum quendam in ipſo monaſterio commorantem panem ſibi dare depoſceret. Idem vero Presbyter cum pro certo ſciret eum antea panem non manducaſſe, baſilicam paruulam in honore S. Dei Genitricis dedicatam ingreſſus panem benedixit, illique paruum primo fruſtulum quaſi pro benedictione manducandum porrigit. Quem cum ille ſtans iuxta altare deglutiret, confeſtim cruentatum de eius ore exiliens poſt oſtium baſilicæ in pauimentum cecidit. Stupefactus vero Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus ſibi denegatum manducare vellet, interrogat. Et cum primitus illum iuxta corpus Othmari eius deſiderio inuaſum perdiſceret, porrecto illi pane; Feſtinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpiſti habere deſiderium. Fortaſſis enim Deus illo in loco ſuæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius præceptis pauperculus obediens ad eccleſiam rediit, & antequam illo perueniret panem quem à Præsbytero acceperat manducando conſumpſit. Ingreſſus vero eccleſiam celeriter miraculo diuulgato à multis noſtrorum panem accepit, & coram ſancti viri corpore ſedens ſatis auide comedit. Qui huc vsque apud nos conſtitutus conſueto hominum more panem ſine tædio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in ſe eſſe peractum viua voce proclamat.

Capvt XI.

Quidam debilis ſanitati reſtitutus.

Qvidam pauperculus ex Gallorum prouincia genitus, qui ſiniſtrum genu cum pede flaccido & in ſiniſtram partem detorto contractum atque à terra ſubleuatum à natiuitatis ſuæ exordio pondere potius quam ſubſidio deportabat, duobus ſuſtentaculis inter aſcellas ſuffultus domos fidelium & elemoſynam quæritando circuire ſolebat. Hic itaq; eodem anno transactis natiuitatis Dominicæ ſollemniis in pago qui vocatur Linzgowe conſtitutus virum quendam venerabilem ſacertodali ſtola indutum & vultus honeſtate præclarum ſibi in ſomnis aſſiſtere, hisque ſe vocibus affari aſſeruit; Si meam ô paupercule manſionem adires, baculum tibi condonarem, cuius adminiculo ſuſtentatus per inepta viarum diſcrimina melius incedere præualeres. Cui ille; Domine, ait, manſionem tuam neſcio & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipſe vero ad eum; Lacum, inquit, ſtagni huius transfretare, illiſque in locis ſollerter eam inueſtigare curato, pro certo ſciens ſi illo perueneris quod pro baculi receptione gaudebis: & vt facilius eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc poſitum eſſe ac propriæ manſionis habitaculum nondum habere. In hac viſione pauper ille commonitus transgreſſo lacu ad cuiuſdam Presbyteri domum quadam die ſero peruenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato ſibi aſſiſtentem & cur tamdiu inueniendo tardaret interrogantem aſpexit. Ad cuius interrogationem cum idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam ſuæque debilitatis incommoda antea ſe non poſſe venire fateretur; ille pedem eius niſi celeriter eundem locum adiret ſeſe abſciſſurum eſſe comminabatur. Huiuscemodi ergo iuſſionibus idem pauper obedire paratus reddita mortalibus die Præsbytero viam dictante ad monaſterium properat, ibique nocte ipſa quæ etiam tunc dominica habebatur in vigiliarum celebrationibus deuote pernoctat. Facto autem mane poſt recitatum in publica miſſa Euangelium cum ad gradus, quos ſacro corpori contiguos eſſe memoraui-

mus, deueniret, neruorum atque venarum iuncturæ rupta cute ac mox ſubſequente ſanguine franguntur, & membra diu contracta diuinæ operationis effectu ſubito corrigũtur. Quorum tenſionem atque fracturam æger ipſe ferre non præualens in ipſis gradibus corruit horrendisque vocibus perſtrepens omnes in eccleſia ſtantes perterruit; quorum plurimi concurrentes eum continuo ſuſtulerunt, cognitoq; miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipſe eductus de eccleſia per temporum momenta conualuit, & poſt aliquot dies ſanus monaſterio diſceſſit.

CAPVT XII.

Mutus loquendi officio donatus.

POST ſanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum ſpatio mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi noſtrum à primæua ætate locutionis officio nouerant eſſe priuatum, in Dominica itidem die monaſterium aggreſſus ad corpus S. Othmari acceſſit, & quoddam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ ſuperpoſuit. quo facto ſubitaneo quodam impulſu cum extaſi mentis terratenus deiectus diſſolutis linguę retinaculis ſanguinis copiam ex ore profudit, quem ſuis ipſe manibus ne in baſilicæ pauimentum caderet ſuſcipiens continuo extra eccleſiam proiecit, ſicque ingenti formidine atque terrore peruaſus nemini quod ſibi euenerat innoteſcens cum omni feſtinatione monaſterio digreditur, & ad manſionem ſuam cito perueniens collata ſibi loquendi facultate ſuos ibidem notos cum gaudio alloquitur. Quem vt ipſi loquentem ſuis que interrogantibus reſpondentem audierant, non minima admiratione permoti hoc miraculum cæteris indicando celeriter diuulgauerunt. Cum vero ex eiusdem loci incolis plurimos vtriusque ſexus in vnum conuenire, & ob conceſſam muto loquelam obſtupeſcere ipſumq; in illorum medio poſitum quomodo ſibi contigerit, & vbi vel quando lingua eius ſoluta fuerit cerneres enarrare. ſequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum aſſumens ad monaſterium reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicauit.

CAPVT XIII.

Membris omnibus à natiuitate contractus meritis ſancti corrigitur.

EODEM anno vir quidam ciuis Aurelianenſium puerum omnibus pene membrorum iuncturis contractum atque conglobatum piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impoſitum modo trahendo, modo coram ſe impellendo, tum etiam propriis humeris geſtando Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis inde reuertitur, atque vt ex eius ore didicimus Alamanniam petere & S. Galli monaſterium adire noctu in viſione commonetur. Cui ille viſioni annuere deſiderans laborioſo ſatis conatu iuga Alpium ſuperat & quadam die imminente iam veſpera diu deſideratum laſſus ingreditur monaſterium. Qui etiam in ipſo itinere quot moleſtias quotue incommodorum pertulerit anguſtias, teſtes fuerunt humeri, quos vectibus eiusdem vehiculi adeo attritos eſſe comperimus, vt multi noſtrorum callos in eis duratos eſſe proſpicerent. In primo igitur baſilicæ ingreſſu ad corpus B. Othmari perueniens puer ipſe tendentibus ſeſe compagum retinaculis vehiculo decidens in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta eccleſiæ complens nimio ſe dolore vrgeri inſolito clamoris ſtrepitu proteſtatur, ſenior autem noſter Grimaldus his diebus in monaſterio

naſterio poſitus cum ipſa hora pro foribus baſilicæ infra clauſtrum conſiſteret, audito huiuſcemodi ſtrepitu Salomonem Epiſcopum vna cum Augenſis cœnobii Abbate, qui ipſo die ibidem forte conuenerant; ſecum aſſumens eccleſiam intrat cauſamque tam horrendi atque inſoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Epiſcopo propius accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt; ſeque ipſum propriis vnguibus cogente moleſtia lacerare & quaſi diſcerpere perſpiciunt. Poſt longam huiuſcemodi vexationem ſiniſtra manus in volam contracta extenditur, incuruata ceruix erigitur, ſiniſtrum quoque genu cum pede ad tibiam ſupinato laxatur, & planta pedis dextra ab ipſis natibus quibus impreſſa fuerat fracto genu cum ſanguinis effuſione proſiliens (Epiſcopo autem aſtante hymnumque *Te Deum laudamus* canente) corrigitur. In proceſſu ergo temporibus puer ipſe ambulare incipit & modo in monaſterio nouis vtens greſſibus huius miraculi idoneus teſtis exiſtit.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS B. OTHMARI ABBATIS

LIBER II.

CAPVT I.

Qualiter B. Othmarus in ſuum oratorium fuerit tranſlatus.

SANCTI patris noſtri miracula hactenus à nobis vili ſermonum ſchemate prolata quamquam lectoribus beniuolis ad declaranda ſanctitatis eius præconia ſufficere non dubitemus, tamen quia baſilicæ in eius honorem ędificandę paulo ſuperius mentio incidit, qualiter peracta eius conſtructione ſanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum oſtenſionibus ſanctitatem eius diuina clementia ibidem poſtea manifeſtauerit, ne obliuione depereant ſucceſſoribus noſtris breuiter contradere libet, non pompoſa verborum complexione ſuperuacuam laudantium gloriam aucupantes, ſed dictorum tantummodo ſimplicitate veritatem rerum quærentibus oſtendere cupientes. Neque enim noſtræ, ſed illius nos gloriæ potius ſtudere condecet, qui electis ſuis primo bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi ſuggerere, ac poſtremo digna eos mercede remunerans ſanctitatem eorum virtutibus & ſignis patenter dignatur oſtendere. Quapropter ipſum per omnia totius boni fontem bonorumque omnium largitorem in beati patris noſtri miraculis laudare deſideramus Dauidicum illud dicentes; *Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

CAPVT II.

De conſecratione baſilicarum S. Othmari & Michaelis Archangeli & reparatione muti.

POST translationem igitur ſupra memoratam euolutis trium pæne annorum ſpaciis cum B. Othmari baſilica ſtudiis deuote eam ædificantium decenter iam perfecta fuiſſet, ſenior noſter Grimaldus Ludowici Regis Archicapellanus præfatum Conſtantienſis Eccleſię Pręſulem ad peragenda conſecrationis eius ſollemnia in monaſterium itidem venire rogauit.

Quod dum fama vulgante populis in vicino poſitis compertum fuiſſet, videlicet quod ſanctus vir de baſilica Sa. GALLI in ſuum deportandus eſſet oratorium, ſacris eius exequiis intereſſe cupientes monaſterium caternatim adire cœperunt. Epiſcopus autem die ſtatuta ſuperueniens eccleſiam ſub ipſius nomine ſollemniter dedicauit, ac deinde ſacrati corporis membra aggreſſus quasdam ex eo particulas pro reliquuiis deinceps condonandis ſeorſum repoſuit, cætera autem manu ſua honorifice inuoluens in ſarcofago nouo collocauit; illas quoque oblatas, quas narratione ſuperiori in eius tumulo retulimus, fuiſſe repertas, eatenus incorruptas atque omni-

omnimodis illæſas perduraſſe miratur, & quasdam ex eis inuolutas ſacro itidem pectori ſuperpoſuit, alias vero pixide recondens ſuperuenturis temporibus pro ſanctitatis eius teſtimonio conſeruare præcepit. Poſthæc autem nobis omnibus ſacris veſtibus ſollemniter paratis, Præſul ipſe, data in altum oratione, Præsbyteros, qui aſtabant, virum Dei foras deportandum leuare commonuit. nec mora, cum crucibus & cereis atque turibulis ſanctus vir eccleſia deportatur, eademque hora mutus quidam eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamen perſona, vtpote vilis, quia nobis eatenus incognita extiterat, ideo miraculum, quod in ſe patratum referebat, primo credere diſſimulauimus, ſed cum ex pago, qui vocatur Aragoewe, ſe fuiſſe aſſereret, à parentibus eius aliiſq;, qui eum bene nouerant, noſtrorum poſtea inquiſitione verum hoc eſſe didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numeroſa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari patris proſequimur. In prato autem orientem verſus conſtituto paulolum preſſo gradu terratenus proſtrati adorauimus, ſurgentesque pias eius exuuias ſingillatim ſubire ac ſuperiecta velamina deuotione humili cœpimus oſculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monaſterium properantes ſanctasque reliquias in ſuam baſilicam introducentes gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus eſt. Quanti ibi iocundantium fletus, quantique exultantium oborti fuerint ſingultus, nequaquam enarrare valemus, quippe qui nec ipſas Dei laudes crebris ſingultibus intercepti abſque lacrimis proferre potuimus, præcipueque venerandus pater noſter Grimaldus tripudiantium lætitia motus à lacrimis ſe continere nequiuit agens Deo gratias, quod ſuis in temporibus in loco etiam ſibi commendato tantum decus, taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad huius quoque lætitiæ cumulum Augienſis cœnobii Abba cum quibusdam ipſius loci fratribus eadem hora ſuperuenit, fratresque ex monaſterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate ſuo miſſi huiuſcemodi exequiis talibuſque ſe intereſſe gaudiis gratulabantur. Epiſcopus autem interea ſacras pii patris exuuias in archa ſaxea recondens altario ſubpoſuit, ſicque miſſarum celebratione ſollemniter peracta benedicens populum abire permiſit. Facta ſunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingenteſimo ſexageſimo ſeptimo ſub piiſſimo Rege Ludowico, ſupra memoratis Principibus paſtoralis officii functione curam eccleſiæ Dei ſtrenue agentibus, VIII. Kalendarum Octobrium die, quarta feria, indictione prima. Die vero ſequenti, vt honor beati viri latius augmentaretur, memoratus Præſul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia ſeorſum eum poſuiſſe retulimus, primo ſibi tulit, deinde Abbati ex Augia & fratribus de Campidona cæterisque religioſis, vtique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout ſibi viſum fuerat, commendauit, nobis præſentibus omnes eos ſollicite commonens, vt per omnia honorifice digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Archangeli Michahelis eccleſiam conſecrauit, multoſque chriſmate ſacro confirmans ſalutatis fratribus lætus cum ſuis monaſterio deceſſit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monaſterium proſequentes poſt fraternæ dilectionis colloquia dato pacis oſculo ad ſua cum gaudio remeare permiſimus.

* * *

CAPVT III.

Quod per reliquias ſancti viri etiam in locis aliis plurima ſint oſtenſa miracula.

FINITA relatione qualiter vir beatus in ſuam translatus fuerit baſilicã, ne faſtidioſo forte lectori protractus in longum ſermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex ſanctitatis eius indiciis, quæ ipſius clareſcentibus meritis ibidem poſtea manifeſta fuiſſe perſpeximus, in calce huius conſcriptionis ſtrictim ac ſuccincte ſubiungere curauimus, non vtiq; omnia, quæ vel ipſi facta vidimus, vel ab aliis patrata eſſe comperimus, huic opuſculo inſerentes; ſed ex multis pauca atque à nobis proſpecta in vnum colligere volentes. Cuncta enim hęc facile enarrari poſſe non credimus, præſertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, ſed ad alios quoque pertinentibus, quę ſacris eius pigneribus ditabantur, tam multa cottidie miraculorum ſigna effulſerint, vt nec verborum facundia proferri, nec ſtili inſtantia abſq; labore valeant comprræhendi. Quapropter his interim omiſſis, ad ea nos tantum ſcribenda conuertimus, quę & nobiſcum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertos atteſtationi ſanctitatis eius ſufficere poſſe confidimus.

CAPVT IIII.

De ſeruo cuiuſdam pedem vulnerato meritis S. Othmari ſanitati reſtituto.

QVIDAM paterfamilias multorum apud nos cognitioni notiſſimus ſeruum quendam habuit, qui operis quippiam faciens caſu pedem vulnerauit. Pes vero ipſe protinus in tumorem verſus adeo venarum contractione debilitatus eſt; vt ambulandi facultate penitus priuaretur. Hanc ob cauſam ſuſtentaculum quoddam geniculo ſupponens greſſum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum fere integrum arte fulciendo ſubleuare curabat. Is cum ad B. Othmari ſuffragia veniſſet, ante eius altare proſtratus orauit, confeſtimque, ſoluto pede relictoque ſuſtentaculo, ſanus abſceſſit.

CAPVT V.

De alio pedem cum tibia ad poſteriora retorto interuentu viri Dei correcto.

NEC multo poſt alius quidam pedem cum tibia altius terra leuatum, & ad poſteriora contractum non ad ſubſidium itineris, ſed ad ponderis potius grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ſuffultus monaſterium deuenit, & B. Othmari oratorium ingreſſus coram altari eius ſtando, cum oraſſet, pes ipſe cum tibia ſolutus protenditur, ſonitumque in modum fracti quondam ligni crepitando emittens corrigitur. nec mora ſuo reſtitutus officio ferentem ſe ferebat, portantemq; grata mercede remunerans deportabat.

CAPVT VI.

De ſanctimoniali fœmina in vigilia Pentecoſtes à templo quondam Spiritus ſancti, ſed nunc vno cum eodem ſpiritu effectu, poſt diutinam cæcitatem illuminata.

SVB ipſius anni ſpatio ſanctimonialis quędam de oppido, quod Baſilea dicitur, ante annos quatuor vtriſque luminibus orbata ſororis ſuæ ducatu ad mo-

ad monaſterium tendẽdo peruenit, ibiq; tribus fere hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permanſit. Annuo autem curſu accedente feſtiuitate, qua Catholica per orbem eccleſia S. Spiritus aduentu lętatur in ſabbato, quod eam præcedens ipſi quoque imminet, cum multitudo populi more ſolito orationis cauſa monaſterium adiret, ſanctimonialis ipſa inter alios, qui aduenerant hora diei quaſi quarta ante beati viri tumbam oratura proſternitur, ibique aliquantiſper orando lumen, quod amiſerat, recepit, multisque in vnum conuenientibus perſpicuitate huius miraculi magnæ admodum lætitiæ cauſa fuit.

EXPLICIVNT MIRACVLA S. OTHMARI ABBATIS.

S. THEODORI EREMITÆ

DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI,

LIBER I.

AB

ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

Capvt I.

IN tempore illo, cum B. Columbanus ſimul cum B. Gallo diuerſa loca perluſtrarent ad diffamandum verba Dei, & peregrinandi cauſa in Hibernia peruenirent, quidam frater nomine Magnoaldus ex præfata patria Hiberniæ procreatus pulſare cœpit aures B. Galli diſcipuli S. Columbani ita alloquens: B. Magiſter & Domine, video vos in ſeruitio Dei tantum ſollicitari, vt heremum concupiſcentes aliquantiſper ibi morantes feræ, beſtiarum ſcilicet, vrſorum, bubulorum, luporum multitudo frequẽtet, & ad veſtrum imperium recedant. Vnde veſtris veſtigiis prouolutus depoſco, vt ſpretis faleramentis ſeculi & præſentium pompam facultatum temnens æterna prę̃mia capere merear. Quod B. Gallus cernens eum ad medicamẽta concurrere, vniusq; cœnobii ſepta, vbicunq; Dom. iuberet, per eius orationem concupiſci, B. Columbano hoc indicans obtulit eũ illius obtutib. ſciſcitans ab eo conſilium & voluntatem. Cui B. Columb. reſpondit: Pergentes, fili, in heremum voluntatem probemus, vtrum deſideratũ arripias iter, an non. Pergẽtes ergo ſimul tertiũ adoleſcentẽ nomine Soniarium in comitatu ſumunt, & ad deſtinatum locum peruenerũt vnius panis tantum cibo cõtenti. Cumq; iã tertius trãſiſſet dies, nec quicquam panis fragmentum remanſiſſet, horaq; refectionis appropinquaret, imperantur à patre, vt per prærupta ruris eant, atq; ad ima vallis perueniant, & quicquid ad cibũ opportune reperiant, deferant. Quantes illi per cõcaua vallis transeuntes inuenerunt capturam piſcium olim à paſtorib. conſertam in amne, qui vocatur Lignona, vndiſq; obpoſitã. Quod inſpiciẽtes & Deo gratias agen-

agentes,ſumentesque tres,quos repererant piſces,& venerabili patri pręſentauerunt. At ille nempe ſpiritu ſancto plenus nouerat ſibi paſſim à Domino dapes paratas,& cum gratiarum actionibus ſumpſerunt cibum,&poſt cibum iterum gratias Conditori agentes. Quod inſpiciens Magnoaldus ſequens B. Gallum læto animo promittit ſe eorum imperiis pariturum,&Chriſto Dom. iugiter ſeruiturum. Quem vir S. Columbanus ſuis beatis manibus receptum in obedientia poſuit, donatumq; iuxta magnificentiam ſuam nomen imponit dicens, Magnum te faciet Dominus in ſapientia & aſtutia,à cuius magno nomine Magnoaldus voceris, addens iterum, cognita tibi ſunt omnia miniſteria monaſtica,à quibus cognomen habebis Magnoaldus,factoq; Monacho tradidit ei clauem cellarii; ſtatimq; diuinum in eo manifeſtatur miraculum. Nam cum hora refectionis appropinquaret, & miniſter refectorii Soniarius cereuiſiam adminiſtrare conaretur,vas, quod tiprum nuncupant,ad cellariũ deportauit,& ante vas,quo cereuiſia cōdita erat, apponit, tractoq; ſerraculo meatus in tiprum currere ſinit, quem ſubito patris imperio Magnoaldus Soniarium celeriter vocauit. At ille ardens obedientiæ igne obſerare meatum oblitus pernici curſu ad beatum pergit virum,& ſerraculum,quod duciolum vocant,manu ferens ante conſpectum B.Magnoaldi aſtitit,videntibus ſanctiſſimis viris Columbano & Gallo. Poſtquam autem ſibi vir Dei Magnoaldus, quæ voluerat imperare,deprompſit,interrogauit eum,quid eſt,Soniari,quod tenes in manu tua? At ille viſo ſerraculo recordatus negligentiæ velociter ad cellarium rediit, æſtimans nihil in vaſe, de quo cereuiſia decurrebat,remanſiſſe.Intuitus ergo vidit tiprum in tantum cereuiſiam creuiſſe,vt non iam plus profunditatis in vaſe quam ſupra vas cumulata altitudinis habere videretur, & nec minimam ſtillam foris cecidiſſe.Præfatus vero Soniarius illud miraculum magnum inſpiciens ad pedes B.Magnoaldi acceſſit,narrans ei,quæ de ſicera vidit.Ille pauore perculſus quid agere deberet ignorans,concitus perrexit ad Winiachum Pręsbyterum, quem aſſumens ſecum ad cellarium duxit, & omnia ſecundum narrationem pueri Soniarii inuenit. Corruens ergo ad pedes eius ita locutus eſt: Domine Winiache,quid dicturi ſumus Domino patri B.Columbano,ſi hæc audierit? At ille reſpondit,abſit frater, vt miſericordia Chriſti tam ſanctum virum tam pium patrem noſtrum debeat celari,qui abſque noſtra narratione per ſpiritum, & cum Deo omnia, quæ facta ſunt,ſe cognouiſſe lætatur. His dictis concito gradu perrexerunt ambo, veneruntque ad pedes Columbani, & narrauerunt ei omnia, quæ acciderant. Quibus B. Columbanus ait: Fratres, hoc non meis meritis actum eſt, ſed interceſſione viri iſtius Magnoaldi. Ille hoc audiens proſtrauit ſe ad pedes eius & dixit: Domine, noli hoc dicere, quia ſcio pro veſtris ſanctis meritis hoc actum eſſe,non meis. Reſpondit B. Columbanus: tace frater,ſcio vtique. Nam ego vidi Angelum Dei præcedentem te, quando Soniarium vocabas,qui facto ſigno crucis ſupra tiprum ſtetit ſicera in modum coronæ,ſicut vidiſtis. O magnum diuinæ potentiæ donum, qui adhuc neophico ſuo ſeruo tantam gratiam conferre dignatus eſt, vt iam Magnus inter fratres voceris. Adhæc B. Magnoaldus gratias egit Deo in corde ſuo de tanta miſericordia ſua.

CAPVT II.

EO itaque tempore, cum ſub quodam ſcopulo inter vaſta heremi ieiunio corpus afficerent B. Columbanus & Gallus, nihilq; aliud præter ruris poma in cibos capere valerent,venit quadam die aſſueta auidæ voracitatis fera vrſus, cœpit neceſſarios delambere

cibos

cibos ac paſſim poma ore detrahere. Cumq; iam hora refectionis aduenißet, dixit Columbanus ad B. Magnoaldum, frater Magnoalde, cognita ſunt tibi poma meliora, & defer nobis conſuetam menſuram pomorum. Qui cum abiſſet, vrſum inter denſas frutices rubosq; peruagare perſpexit, ac poma lambendo carpere, videnſq; eum Magnoaldus iuſſa patris implere volens timuit valde, ſed confortatus in Domino muniens ſe ſignaculo S. Crucis ait ad ferã: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſta pauliſper, vſq; dum eligam poma, quę patribus noſtris ferenda ſunt, & tibi partem ex aliis dein comedendi. Mira in fera obedientia ſeueritatis ſuæ oblita ſtetit caput inclinatum tenens. Tunc ille diuiſit virga frutices & rubos, quæ poma ferebant, elegitque partem ex his, quæ iuxta viri Dei imperium meliora erant ad opus ſuum ferenda, aliamque partem dedit feræ, vt comedat. Aiebat itaque: comede iſta tu, aliaque in vſus viri Dei Columbani & Galli reſerua. Fera ergo in tanta obedientia extitit, vt nequaquam ex prohibita ſibi parte auſa eſſet capere cibos, ſed in ſegregata permiſſa ſibi fruticum parte tantummodo pabula requiſiuit. Alia vero die iterum B. Magnoaldus requirens poma inuenit ſalua & bene reſeruata, gratias agens Deo ait ad feram: In nomine Domini, ita age cottidie. Audiens autem fera, poma procul dubio ſalua reſeruauit, quoaduſque vir Dei in illo loco commoratus eſt. Quarta vero die iterum Dominus cibum prębens ſuis diſcipulis tanta copia alitum aduenit, vt omnem planiciem loci illius adimpleret. B. vero Magnoaldus hoc videns intellexit ob neceſſitatem patris ſuorumq; à Deo has dapes terrę diffundi, & ait ad B. Gallum: Iubeat hęc pater altilia capere ad opus fratrum, ſi placet, quoniam à Deo data ſunt. Hęc Gallo ad magiſtrum ſuum deferente, ait B. Columbanus: Tu Magnoalde, qui in nomine Domini vrſo iuſſiſti reſeruare poma ad opus noſtrum, fac iterum iuxta tuum nomen magnum opus, & impetra à Deo, vt volatilia maneant, donec capiantur à fratribus ad vſus neceſſarios. Ille mirans, quomodo palam factum fuiſſet beato viro de fera, tamen non audebat interrogare, ſed iuſſu eius proſternens ſe in orationem pariter cum B. Columbano & Gallo orabat. Erigens autem ſe Abba dixit Magnoaldo: ſurge, præcipe capere aues. Surrexit Magnoaldus gratias agens conditori, cœpitque aues capere cum reliquis fratribus. Miraculum valde mirum & ſtupendum, capiebantur aues, prout patris imperium erat, nec abſcedere pennigera fuga nitebantur, donec B. Magnoaldus ait: Si patri noſtro placet, habemus per triduum aues ſufficienter, & ideo bonum eſt, vt recedant. Sicque alitum phalances abire iubet, & ſumpto volatu, quæ remanſerant, receſſerunt. Sicque diuina miſericordia ex vicinis vrbibus frumenti copiam per bonos viros in gyro manentes ad B. Columbanum per manus felicis Galli & B. Magnoaldi direxit.

Capvt III.

INterea venit cogitatio in mentem, quatinus Sclauorum terminos adiret, eorumq; cœcas mentes euangelica luce luſtraret, & ab origine per auia errantibus veritatis viam panderet. Cumque hæc beatis Gallo & Magnoaldo narraſſet, & ita patrare ſe velle promittitur, B. Gallus dixit Magnoaldo: Frater, quid tibi de iſto itinere noſtri Abbatis videtur? Reſpondit, Domine, perquirite in primis voluntatem Domini, & poſtea, ſi dignũ duxeritis ad proficiſcendum, proficiſcamini. Hoc audiens B. Columbanus iuſſit triduanum ieiunium fieri, Domini miſericordiam implorans, vt eis indicaret ſuam voluntatem. Tertia vero nocte Angelus Dei per viſum illis tribus apparuit, & ambitu paruo quaſi

quaſi ſolet paginali ſtilo orbis deſcribi circulum mundi compage monſtrauit dicens: Cernitis, inquit, quod maneat totus orbis deſertus? Dicite Columbano, perge dextra leuaq;, vt comedas laboris tui fructus: non eſt tibi opus illuc properandi. Hæc audiens B. Columbanus intellexit per viſionem ſimiliter ſibi monſtratam non eſſe gentis illius in promptu fidei profectum, & ideo quieuit in loco ſolummodo contentus vnius miniſtri Magnoaldi, qui & Magnus, famulatu, donec aditus ad Italiam viam panderet.

CAPVT IIII.

INTEREA orta eſt lis inæſtimabilis inter Theodoricum Regem & Theodebertum: vtriſque namq; gentium robore in inuicem ſuperbientibus. Inter quæ vir Dei ad Theodebertum venit, iſq; eum infra ſuos fines libentiſſime recepit, deditque ei optionem, quacunque in parte voluiſſet experimento quęrere locum, qui ſibi & ſuis placeret ad habitandum. Inquiſitoq; loco audiuit à beatis viris Gallo & Magnoaldo, qui iam perluſtrata habebant ſpacia locorum, laudabilem locum fore infra Germaniæ terminos ſitum in Alamannia circa Renum fluuium oppidumque olim dirutum, quem Brigantium nuncupabant, quem procul dubio ratum ducebant fore, vt impetraretur à Rege, & partem ſaltus ipſius iuxta ipſum oppidum ſtantem, vbi apta loca inuenire quiuerant ad manendum. Dedit ergo eis Rex iuxta petitionem ipſorum præfatum oppidum locaq; vaſta intus in ſaltu conſiſtentia, ſed non plurima, niſi pauca, vbi inuenire potuiſſent apta ad cellulam conſtruendam. B. vero Gallus, cum S. Magnoaldo, fratribus, qui iam ex Luxouio venerant, ad eum ſimul cum B. Abbate relictis, ipſi ingreſſi ſunt in ſaltum, & in eo huc illucque pergentes diuerſaque loca circueuntes repererunt infra ipſius ſaltus terminos loca venuſta & famulis Dei ad omnem oportunitatem congrua, proximaſque nationes vndique haberi ad prædicandum. Reuerſi ergo iterum ad virum Dei laudauerunt loca, quæ inuenerunt. Quibus vir Dei ait: pergemus illuc, & moremur aliquod ſpatium temporis ibi, & conſtruamus cellulam, vſque dum Dominus det nobis aditum proficiſcendi in Italiam. Perrexerũt ergo ad lacum Brigantinum, in cuius littore inuenerunt locum antiquum deſtructum, qui vocatur Arbona, ibiq; morati ſunt conſtruentes cellam expectantes euentum inter Theodoricum & Theodebertum.

CAPVT V.

CVMQVE hæc agerentur ab illis ſeditione firmata inter Theodericum & Theodebertum ortum eſt bellum iuxta Tulbiacenſe caſtrum, ibique prælio inito innumera hominum multitudo ex vtroque exercitu perierunt. Victus tamen Theodebertus fugit. Ea ergo hora, qua apud Tulbiacum illud bellum commiſſum eſt, vir Dei Columb. operantibus ſanctis Gallo & Magnoaldo cum cęteris fratrib. qui ex Luxouio venerant, ſupra truncum querci putrefacti ſedens librum legebat, quẽ ſopor oppreſſit. Sopitus dormiẽſq; inter duos quid ageretur Reges vidit. Expergefactus miniſtrum vocat Magnoaldum, qui & Magnus, cruentamque Regum pugnam indicat, & humanum ſanguinem multum fundi ſuſpirat. Reſpondit Magnoaldus proſtratus ad pedes eius, & ego, Domine pater, ſopore oppreſſus iacebam ſubter vnam arborem abietis, & videbatur mihi ſimul eos conflictum inter ſe habere, arreptoque baculo volebam percutere Theodoricum & liberare Theodebertum, ſed prohibuit me ſpecies quędam dicens: non eſt tibi neceſſe, quoniam Dominus cito vindicabit magiſtrum tuum Co-

um Columbanum de eo in interitum ignis. Illico euigilans feſtinabam huc ad vos venire, & enarrare hanc viſionem vobis interim me clamante. Dum ergo mirarentur ambo de his viſionibus, alius miniſter aſtans Eunochus nomine temerario conatu ait: Pater mi, tuis precibus præbere deberes ſuffragium Theodeberto, vt hoſtem communem Theodoricum debellet. Cui B. Columbanus ait, ſtultum ac religionis alienũ adminiſtras conſilium. Non enim Dominus ita vult, qui nos pro inimicis noſtris orare præcepit. Et Magnoaldus inquit: vere, Domine, veſtra ſanctitas bene de hoc ſentit, quoniã in arbitrio iuſti iudicis eſſe debeat, quid de eis fieri velit. Theodericus ergo perſecutum Theodebertum deprehendit, & ad auiam Brunnehildam direxit. Ipſa eum clericũ factum non poſt multos dies impie nimis perimi iuſſit. Theoder. itaq; morans penes Metenſe oppidum diuinitus percuſſus inter flagrantis ignis incendia mortuus eſt, & B. Columbanus à Deo vindicatus. Porro Lotharius collecto exercitu fines regni, quæ ſuæ ditioni debebantur, recepit, perempto Sigiberto, qui ei reſiſtere volebat cum quinq; filiis Theoderici. Brunehildam vero captam indomitorum equorum caudis ligatam miſerabiliter vita priuauit. Memor vero prophetiæ viri Dei funditus radicituſque deleta Theoderici ſtirpe trium regnorum ſolus potitus eſt monarchia. Cognoſcens quippe in hoc facto viri B. Columbani prophetiam in omnibus impletam fore præfatus Lotharius voluit B. Columbanum magnis honoribus ditare: ſed ille hoc reſpuens, relicta Gallia atq; Germania, Italiam ingreſſus eſt, vbi ab Egilolfo Langobardorum Rege honorifice ſuſceptus eſt, largita ei optione, vt infra Italiam, quocunq; in loco voluiſſet, habitaret. Qualiter autem B. Gallum & Magnoaldum in Alamannia reliquit, non eſt ſilendum, quoniam hoc Dei conſultu actum eſt.

Capvt VI.

Peragratis ergo locis circa lacum Turicinum, & peruenientes ad caput laci ipſius in locum, qui Tucconia dicitur, inde venerunt ad lacum Brigantinum ad præfatam cellulam, quam ante conſtruxerant, prædicantes populo Chriſtum colere, & ſimulachra vana & ſurda in fruſta comminuere. Ob quam cauſam zelo Diabolico populus inflammatus propter ſimulachra diruta & in fruſta comminuta cœperunt cum Sigiberto Principe tractare, vt eos à finibus ſuis eiiceret. Egit autem hoc arte ſua Diabolus, vt populum, quem in præſentia lucis per prædicationem beatorum virorum amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Igitur ſancti viri moleſte ferentes, quod ſede pellerentur amabili, conſilio communi inito, Italiam petere decreuerunt, dicentes: Deus, cui ſeruiuimus, Angelum ſuum mittet nobiſcum, qui nos perducat ad Egilolfum Langobardorum Regem, vbi, eius clementia præparante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

Capvt VII.

Igitvr cum iam proficiſcendi tempus inſtaret B. Gallum repentina febris inuaſit. Pro qua re aduolutus Abbatis ſui pedibus indicauit ſe infirmitate vehementi laborare, ideoq; propoſitum iter non poſſe perficere. Ille vero exiſtimans eum pro laboribus ibidem conſummatis amore loci detentum viæ longioris detractare laborem, dixit ei: ſcio iam, frater, tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc diſceſſurus denuncio, ne, me viuente, in corpore miſſam celebrare

præſumas. Et cum ei licentiam per ſe conuerſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Audiens hoc Magnoaldus procidit ad pedes eius & dixit: Domine, quid me vis agere? ſi reliquero eum abſq; adminiculo erit & deficiet, tamen ſequar te, ſi volueris, ipſo relicto, ſicut Petrus ſecutus eſt DEVM, relictis retibus ſuis. Reſpondit ei B. Columbanus, ſcio, te, Magnoalde, magnum futurum eſſe, & lucrari DEO ex populis orientalibus plurimum, ideoque noli mecum proficiſci, ſed relinquo te & Theodorum fideliſſimum noſtrum Galli obſequiis pariturος, vt cum omni diligentia eius recuperationi ſeruiatis. Dico tamen tibi, Magnoalde, quod te volo eſſe acturum, & quomodo cum eo morari debeas. Futurum eſt enim, vt, peractis aliquot diebus, diaconatus officium ab Epiſcopo Conſtantienſi accipias, ſic volo, vt moreris cũ Gallo vsque dum tempus veniat, me ab hac luce diſceſſurum. Itaque ſi fieri poteſt, vt, me ægrotante tibique Spiritu ſancto reuelante, ad me venire potueris, gratum mihi eſt. alias me defuncto, quoquo modo ſit, Domino annuente, tibi reuelatum erit, ſicque accelerare feſtina ad ſepulchrum meum, & ad fratres meos, vt inde accipias epiſtolam meam & cambocam, quam affer Gallo, vt eum abſoluas à meo iudicio. Nuncio autem tibi, quia defuncto Gallo poſt triennium vaſtandum erit ſepulchrum eius à raptoribus, te & Theodoro inſpiciente, & vt hoc actum fuerit, reſtaurato ſepulchro eius, feſtina properare ad locum, vbi auditum habemus, quod S. Narciſſus Epiſcopus Diabolo præcepit Draconem interficere, ibiq; Domino cooperante plurimos ad fidem Chriſti conuertens animas lucraturus eris, atq; habebis ibi nomen tibi à Deo impoſitum, & vocaberis à populo terræ illius Magnus propter fidem, quam prædicaturus eris conuertens eos ex inanitate & cultura Dæmonum ad fidem Chriſti. Ibi enim occurrent tibi Dæmones multa mala tibi ingerentes, ſed tu confortatus eris à Domino, qui te illuc deputauit ad morandum atque manendum. Et his dictis profectus eſt.

CAPVT VIII.

NON poſt multum vero temporis B. Gallus diuina pietate conualeſcens, poſtquam filiam Ducis Guntzonis à Dæmonio liberauit, oblatumque ſibi ab eodem Principe Conſtantienſis eccleſiæ pontificatum humiliter recuſauit, miſit epiſtolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad ſe venire. Qui cum veniſſet ad eum, erudiuit eum diuinorum librorum ſcientia, & cooperante gratia Dei, conſtituit eum coram Duce plenum ſcientia & virtute, atque diuinarum ſcripturarum intelligentia, dicens: Hic eſt indigena vicinorum locorum, cui merito teſtimonium poteſt aptari, quod ſanctum virum decet, diuino eum credens electum iudicio vobis profero eum promouendum. Cumq; hac atteſtatione vir ſanctiſſimus Iohannem laudaret, Dux cum electione populi congregatione collecta cæterorum Epiſcoporũ Pontificatum Cõſtantienſis ciuitatis ei tribuit, & à vicinis Epiſcopis ductũ ad altare ſollemni benedictionis officio ordinauerũt Antiſtitẽ. Doctor itaq; venerabilis, his perpetratis, memor prophetiæ S. viri Columb. quã prædixerat de diaconatus officio B. Magnoaldo fore futurum, à Conſtantienſi Epiſcopo, inter multa ſalutiferæ cõſolationis verba hęc ſæpius inculcauit, vt B. Magnoaldum, qui erat iam cum eo omnium veneratione ſublimis congruo tempore adueniente, initio quadrageſimali, primo Sabbati ieiunio tranſacto, diuino eũ commendaret iudicio ad diaconatus officium peragendum. cui Iohannes Epiſcopus ita reſpondit: Magiſter, paterna ſollicitudine mecũ his dieb. eũ relinque, vt adueniẽte ieiunio quadrageſimali faciam, quod hortaris. Quo audito, B. Gallus Iohannis familiaritate cõfiſus ei

Magno-

Magnoaldum paterno commendauit amore. Perueniente autem ſancta ſollemnitate venturæ quadrageſimæ, B. Magnoaldus, accepta à Iohanne Antiſte ſacra benedictione diaconatus officii, reuerſus eſt cum gratiarum actionibus ad cellulam B. Galli Abbatis.

CAPVT VIIII.

DIE itaq; quadam, dum poſt laborem matutinalis officii quieſcendi gratia lectos ſuos reuiſerent; primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldum Diaconum ſuum dicens illi: Inſtrue ſacræ oblationis miniſterium, vt poſſim diuina ſine dilatione celebrare myſteria. Et ille, num (inquit) tu pater miſſam celebrabis? Dixit ergo ad illum, poſt huius vigilias noctis cognoui per viſionem, Dominum & patrem meum Columbanū de huius vitæ anguſtiis hodie ad paradyſi gaudia commigraſſe. Pro eius itaq; requie ſacrificium ſalutis debeo immolare. Et ſigno pulſato cœperunt miſſas agere, & precibus inſiſtere pro commemoratione B. Columbani. Finito ſacræ deuotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus, & arripe viam, & Italiam petito, pertranſiensq; vſq; ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, vt, ſi eum compereris defunctum, poſſis agnoſcere, vtrum viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia ſollicita inueſtigatione perdiſcens regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri prouolutus, ignotum ſibi iter conqueſtus eſt: ſed vir benedictus voce blanda eum, ne timeret, ammonuit, perge (inquiens) & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pii Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam feſtinanter aggreſſus eſt, memor Prophetiæ B. Columbani, qui aſſeruit, eum venturum eſſe ad ſepulchrum ſuum in Italia, & baculū ſuum aſſumere, ſanctumq; Gallum per eum abſoluere. Cumq; perueniſſet ad monaſterium, vt volebat, inuenit omnia ita contigiſſe, ſicut patri ſuo per viſionem fuerant reuelata. Manſit autem ibi vna nocte, & accepit epiſtolam à fratribus ad B. Gallum continentem tranſitum venerandi Columbani, qui & baculum ipſius per manum Diaconi tranſmiſerunt dicentes, S. Abbatem ante tranſitum ſuum iuſſiſſe, vt per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolueretur. Dimiſſus autem ab illis iter accelerauit, & proſpere in omnibus agens die octaua peruenit ad Dominum ſuum & patrem ferens epiſtolam relationis & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola S. Gallus kariſſimi patris amorem pleno retinēs corde lacrimas vberrimas profudit, & collectis fratribus cauſam mœroris aperuit. Deinde tanti patris memoria precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentarunt. Commoratus eſt autem B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annos decem poſt perpetratum iter ab Italia: decimo vero anno defunctus eſt B. Gallus.

S. THEODORI EREMITÆ
DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS, SODALIS SVI,
LIBER II.
AB
ERMENRICO ELEWANGENSI MONACHO EMENDATVS ET DISTINCTVS.

CAPVT I.

POST tranſitum igitur B. Galli relictus eſt Magnoaldus & Theodorus in cella ipſius. Proſtrauerunt ſe in orationem Domini miſericordiam implorantes, vt diſponeret iter eorum ſecundum ſuam voluntatem partibus orientis, ne quaſi fraudolenter abſcedentes B. patris corpus relinquerent, memores iterum prophetiæ B. Columbani, qua prædixerat venturum fore B. Magnoaldum in heremo orientali ad fontes Alpium Iuliarum, vbi B. Narciſſus Epiſcopus Toloſanæ ciuitatis iuſſit Diabolo Draconem interficere, quando ſanctam Afram conuertit ad fidem. Sequenti vero nocte per viſionem B. Magnoaldo demonſtratum eſt, vt fiducialiter pergeret, Dominique ſibi adminiculum ſemper noſſet adeſſe. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati ſunt, vt Dominus eis demonſtraret viam & voluntatem ſuam. Adueniente ergo meridie, Præſbyter quidam ex ipſo pago aduenit nomine TOZZO, qui iam auditam habebat famam B. GALLI, & ideo ad ſepulchrum eius veniebat ferens ardentem cereum in manu, quem quidem miro modo illuc attulit, ſcilicet vt quando noctu proficiſcebatur, cereus ardebat, & nullo modo à vento extingui poterat; die vero aſtante, lux ab ipſo cereo per ſe illico ſubtracta eſt. Cumque viderent eum B. MAGNOALDVS & THEODORVS venientem, cereum quippe nihil per ardorem minui, admirantes obuiauerunt ei & interrogauerunt, vnde veniret. At ille per ordinem expoſuit, vnde erat, & quomodo ei reuelatum fuit, vt viſitaret ſepulchrum B. Galli, immo eos, quos inueniret, velle proficiſci ad partes orientales, recto itinere duceret, vſque dum ad locum deſideratum venirent. Illi autem hæc audientes proſtrauerunt ſe in orationem DOMINO gratias agentes, qui talem Ducem eis oſtendere dignatus eſt, & neque per anguſtam viam errare permitteret, & tunc demum ſuſcipientes Præsbyterum deoſculati ſunt eum, & duxerunt in eccleſiam ad ſepulchrum B. GALLI, factaque oratione miſerunt eum in hoſpitium ſuum tribuentes ei, prout poterant, neceſſaria, & conuiatorem eligentes. Sicque præfatus Præsbyter pernoctans cum eis orto mane orantes coram ſepulchro B. GALLI, & benedicentes Deum, atque valedicentes fratribus, qui ibi erant, ſimul profecti ſunt. Arripientes vero iter iuxta lacum Brigantinum relinquentes eum in ſiniſtra parte vſq; ad locum, qui dicitur Brigantium, peruenerunt,

nerunt, ibi morati ſunt duos dies. Tunc vero illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo conſiſtentium notiſſimus erat, obuius fuit B. Magnoaldo poſtulans ab eo alimentum neceſſarium. Ille autem reminiſcens Apoſtolicæ ſententię dixit: Non ſum ego dignus, me æquiparari eius ſanctitati, qui dixit, *argentum & aurum non eſt mihi*, ſed in nomine eius, qui & ipſam poteſtatem dedit, vt faceret, quod fecit, & cœcum illuminauit, aperire oculos tuos imploro, vt videas, & manibus tuis laborando victum acquirere poſſis. Et hoc dicto liniuit oculos cum ſaliua ſua, nec mora, plurimo ſanguine ex oculis eius prorumpente aperti ſunt, & videns corruit ad pedes eius & dixit, Domine, quoniam Magnus es tu & magna opera tua, ideoque ſi vis, ſequar te, quocunque ieris. Ille reſpondit, ſi vis Domino quidem ſeruire, ſequere me. Sicque poſt ſignum hoc perpetratum ab incolis terræ illius vocatus eſt Magnus, & profecti ſunt ambo, ſcilicet B. Magnoaldus & Theodorus, ſecutusque eſt eos cœcus Domino gratias agens de recepto viſu, comitaturque cum eis Dux itineris præfatus Præsbyter nomine Tozzo.

Capvt II.

Venervnt itaq; poſt aliquos dies ad locum, qui vocatur Cãpidona, ibiq; repperer ũt oppidum valde amœnum, ſed penitus deſertum. Tunc interrogauit B. Magnoaldus Pręsbyterũ, quomodo ille locus vocitaretur, vel fluuius, qui ibi defluebat? Ille reſpondit, locus iſte ab incolis terræ huius ſæpiſſime viſitatur & vocatur Campidona, ſed non auſi ſaltim vna nocte hic manere propter diuerſa genera vermium, qui hic ſunt. Fluuius vero vocatur Hilara: hilaris autem non eſt, quoniam multos homines conturbat propter velociſſimum ſuum curſum, eosque potius in mœrorem vertit quam in hilaritatem. Nos autem oportet velocius tranſire, ne vermes nos hic eſſe ſentiant: quoniam ſi ſenſerint, magnum impetum facient ſuper nos ad deuorandum. Plurimos namque homines, qui cauſa venationis huc venerunt, deuorauerant, non permittentes eos ſaltim vna nocte hic iacere. Reſpondens B. Magnoaldus dixit, vere Dominus noſter Ieſus Chriſtus poteſtatem habet ſimiliter hos vermes de iſto loco eiicere, ſicuti habuit eiiciendi vrſos & lupos cæterasque feras, immo & vermes, nec non & Dæmones per orationem Domini & Magiſtri noſtri Galli de loco, quem ipſe elegit ad conſtruendam cellulam, & ad corpus ſuum ſepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere, & dixit ad Theodorum: frater, tuum eſt orare & Domini miſericordiam implorare, vt nobis auxilium prębeat ad eiiciendos vermes de iſto loco, & Dæmones, qui in eis latitant: quoniam à te eſt iſte locus conſtruendus & ædificandus. Ideoque oremus pariter, vt Dominus nos exaudire dignetur, & mundemus iſtum locum, qui eſt ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens proſtrauerunt ſe in orationem. Dum vero orarent, egreſſus eſt de oppido ſerpens magnus, qui dicitur Boa, impetum faciens ſuper beatos viros iacentes in oratione. Præsbyter ergo, qui eos ducebat, videns eum exclamauit voce magna, dicens: Heu mihi, quia huc vos adduxi, & in fugam verſus ſimul cum eo, qui cæcus fuerat, feſtinabat ad vnam arborem, vt ſe liberaret.

CAPVT III.

BEATVS vero Magnoaldus confiſus de Dei miſericordia ſurrexit, & faciens ſignum Crucis coram ſe arripiensq; cambocam, quam à S. Gallo acceperat, & crucem, quam ſecum gerebat, perrexit in occurſum vermi & dixit: Impeto tibi in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, vt hic iaceas, & Diabolus, qui in te latitat, ipſe te interficiat adiutatus per Deum viuum & verum. Et cum hoc dixiſſet, percuſſit eum cum camboca in caput, & confeſtim vermis crepuit medius & mortuus eſt. Cęteri vero vermes, qui intus in oppido & circa ipſum oppidum morabantur, omnes in fugam verſi ſunt, & nusquam comparuerunt. Sicque mundatus eſt locus, & morati ſunt ibi vnam hebdomadam Domino gratias agentes, qui eos exaudire dignatus eſt.

CAPVT IIII.

THEODORVS itaq;, vt vidit tam magnum ſignum factum à Domino & à B. Magnoaldo, ſurrexit de loco, in quo iacebat, orans, & eleuatis manibus ad cœlum dixit: Domine Deus omnipotens, qui feciſti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, tibi gratias refero, te inuoco, te adoro, tibi laudes pſallo, qui nos liberare dignatus es à tanto periculo & à tali deuoratione vermium. Et cum hoc dixiſſet, cōcurrit ad B. Magnoaldum, flexoque poplite oſculatus eſt genua eius, nec non quaſi lingens manus ſuas & oculos dixit, vere non vocaberis vltra Magnoaldus ſed Magnus, quoniam tibi Dominus tantam gratiam contulit, vt per te iſte locus purificaretur non ſolum à vermibus, verum etiam à Dæmonibus. Ad hæc B. Magnus, noli dicere, frater, non ſum ego Magnus, ſed minimus ſeruus ſeruorum CHRISTI, qui nos liberare dignatus eſt à tali periculo. Tuæ ergo orationes à DEO exauditæ ſunt, & ideo non meis meritis, ſed de DEI iuſſione iſti vermes receſſerunt. Nunc autem voca conuiatorem noſtrum, & purgemus locum iſtum, quia DOMINVS volt eum præparare ad ædificandam cellam. Memento, quomodo patri noſtro S. Gallo accidit in loco, quem ipſe elegit ad manendum, ita & nobis ſuis meritis interuenientibus à DOMINO conceſſum eſt. Idcirco nulli dubium ſit, quin DOMINVS velit ſibi præparari locum iſtum. Præsbyter vero vt vidit, eos ambos fore incolomes, deſcendens de arbore, ad quam confugerat, & cæcus, qui viſum receperat, ſimul cum eo proſtrauerunt ſe ad pedes eorum, & ait Tozzo: vere Dominus eſt in loco iſto, qui B. Magno tantam gratiam contulit, vt cum ſua camboca tale ſignum inauditum faceret. Nunc autem fiducialiter ducam vos per deſerta & anguſta loca, vſque ad locum, quem elegiſtis ad manendum, quia video, vobis à Deo tantam poteſtatem tributam, vt per veſtra merita iſte locus purificetur, & qui nunc eſt inhabitabilis, habitabilis efficiatur. Reſpondens B. Magnus dixit, præſentem hebdomadam hic moremur, vt ædificemus oraculum paruulum, vt diſcat populus terræ iſtius, qualem miſericordiam eis Dominus conferre dignatus eſt, manſeruntque ibi ipſam hebdomadam. Præsbyter vero cucurrit per vicina loca ſibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, diffamans hoc ſignum. At illi venerunt illuc, & attulerunt alimoniam præfatis fratribus ſufficientem nimis, admirantes de tanta virtute DEI & plurimi per prædicationem B. Magni Diaconi ad fidem conuerſi baptizati ſunt à præfato Præsbytero TOZZONE, & Domino gratias agentes manſerunt ibi colentes illam terram & conſtruentes cellulā ſimul cum B. Magno & Theodoro. Trans-

actis igitur illis diebus, pernoctantibus illis in oratione, die vero laborantibus cum matutinale officium tertia nocte oriente aurora diei ſurgentes celebrare vellent ſubito Dæmones in aëre volitantes eiulantes & cum magno ſtrepitu vel fremitu voces emittentes atque impetum quaſi ſupra Tozzonem Præsbyterum facientes clamabant, tu inimice ſenioris noſtri & noſter vt quid induxiſti virum iſtum cum ſocio ſuo in locum iſtum, qui & nos & membra noſtra per quæ multas animas lucrabamur à loco iſto expulit?

CAPVT V.

MAGISTER autem illorum ſemper nos cum ſuis maleficiis ſicut & iſte inuocato nomine Domini vincere conſueuit. Iſte vero non ſolum nosmetipſos, verum etiam membra noſtra cum terribili nomine Adonai victos habet & expulſos. Hoc audiens præfatus Præsbyter tremefactus eſt, tamen muniens ſe ſignaculo S. Crucis feſtinus ad virum Dei perrexit & indicauit illi quæ viderat & audierat.

CAPVT VI.

TVNC S. Magnus pariter cum Theodoro proſtrauerunt ſe in orationem & huiuscemodi verbis DOMINVM deprecatus eſt dicens; Deus Omnipotens, ineffabilis bonitas & inæſtimabilis pietas, qui nos ſecundum miſericordiam tuam non ſecundum merita noſtra à membris iſtorum Dæmonum & à venenis mortiferis illorum eripere dignatus es: tu auditu placido has à nobis ſuſcipe preces ſicut ſuſcepiſti in his ipſis verbis magiſtri noſtri Galli, & iube hos Dæmones hunc locum deſerere, vt ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Et ſurgentes ab oratione egredientesque de oratorio audierunt Dæmones clamantes atque dicentes; tu Magne tria nomina portas in capite tuo & cum Trinitate nobis tanta mala obiicis: & tu Theodore quid tibi eſt nobiſcum? Venient dies quando non habebis Magnum iuxta te, & tunc pugnaturi erimus aduerſum te per varios errores, homines terræ iſtius aduerſum te excitantes. S. vero Magnus reſpondens dixit; Miſeri confitemini, ſcitis S. Trinitatem Dei? Et illi dixerunt, ſcimus eam ineffabilem eſſe & immenſam. Et B. Magnus, nunc iam quia confeſſi eſtis B. Trinitatem, impero vobis non meis nominibus infimis ſed per immenſam potentiam Trinitatis, vt hunc locum deſerentes in montes deſertos eatis vbi DOMINVS voluerit, & huc reuertendi vlterius poteſtatem non habeatis. Ad hanc vocem continuo Dæmones eiulantes dixerunt; Heu quid faciemus, alium Gallũ hîc habemus. Iſte Gallus peior priore eſt, quia cum ſuis gallicíniis nos & membra noſtra pariter eiicit, ſed nec in heremo manere permittit. Porro ex illa die tam pleniter abſceſſerunt & in fugam verſi ſunt, vt poſtea ibi non comparerent, ſicque factum eſt vt ab illo die homines in illo loco tranquille Domino gratias agentes habitare permiſſi ſunt.

CAPVT VII.

HIS ita geſtis B. Magnus Diaconus dixit ad Theodorum, Deo age gratias frater quia Dæmones receſſerunt. Nunc bonum eſt vt locus iſte à te cuſtoditus & constructus ſanctificetur, ne populus iſtius loci & qui deinceps venturi ſunt huc ad

 oran-

orandum potius quam ad venandum conueniant. Theodorus reſpondens dixit, mi Domine,iuxta præceptum tuum facio, ſed vt audiero te conſolidatum in loco à Deo tibi electum, veniam & viſitabo te. Et his dictis valedicentes ſeque inuicem deoſculantes profectus eſt B.Magnus,accepto ſecum conuiatore & duce itineris Tozzone Præsbytero,relinquens cum Theodoro cæcum qui viſum receperat. Cœpto itaque itinere tranſitoque fluuio perrexit recto tramite ſicut eum viator ducebat: ſicque venerunt ad locum qui vocatur Epthaticus, & inuenerunt ibi Epiſcopum S. Auguſtæ eccleſiæ nomine Wichpertum. Tozzo igitur propter noticiam quam habebat Epiſcopi præceſſit B. Magnum venitque ad eum & narrauit ei omnia de ſancto viro, quæ audierat & viderat ſeu de itinere eius nec non de aduentu ſuo ad eum,immo & de loco ad quem Dominus eum deſtinauerat ad manendum. Præfatus autem Epiſcopus interrogauit de qua origine eſſet? Et reſpondit Præsbyter; Domine ſicut audiui à Theodoro,qui nunc eſt relictus ad Campidonam,de Hibernia prouincia eſt ortus. Vt autem audiuit Epiſcopus eius famam bonam ſuſcepit eum benigne, cœpitq; cum eo loqui atque cum honore fouere. Et moratus eſt cum eo paucos dies ſciſcitans ab eo cottidie de B. Columbano & Gallo. Deinde interrogauit eum vbi voluntas ſua eſſet proficiſcendi. Reſpondẽs B.Magnus dixit,Domino auxiliãte directus ſum ad locũ qui vocatur Fauces,vbi prope ſunt fontes Alpium Iuliarum, & vbi Draco fuit,qui iubente Narciſſo Epiſcopo à Diabolo interfectus eſt, quatinus Domino annuente quicquid boni ibi ædificare potuero faciam. Nunc igitur Paternitas tua decernat quomodo tua voluntas me ſit agere, quoniam ad tuum imperium prompto animo debeo facere,ſicuti Dominus mihi reuelauerit per os tuum. Ego autem iam ſenex & grandæuus cupio in vltimo meo tempore illum locum ſi tuæ paternitati placet inviſere & Deo ad ſeruiendum preparare. Ad hæc Wichpertus Epiſcopus reſpondit,locus ille valde eſt anguſtus & inhabitabilis populo,etiam feræ diuerſæ ibi morantur,id eſt cerui, apri multi, plurimi vrſi,& propter illorum multiplicationem Dominus Rex Pipinus ad ſuam venationem exercendam illum ſaltum tenet, ſerpentes etiam plurimi ibi morantur.

CAPVT VIII.

B. MAGNVS Diaconus Spiritu ſancto repletus dixit;pater,talem gratiam habuerunt magiſtri mei Colũbanus & Gallus, vt quando ad talia loca venerint Dominus noſter Ieſus Chriſtus feras diuerſi generis per orationes illorum illico expulerit ab illis locis,in quibus manere decernebant. Similiter ego credo in Dei miſericordia, quod non permittet eos manere in ipſo loco dum aduenero. Acquieuit autem Wichpertus Epiſcopus verbis ipſius & dedit ei ſolamina ciborum præbens ei conuiatorem ſupra ſcriptum Præsbyterum Tuzzonem, & duces itineris qui eum perducerent ad locum à Deo ſibi deſtinatum. Cumque veniſſent ad locum,qui vocatur Caput equi, iacebat ibi in quodam loco draco magnus,qui non permittebat vllum hominem per illam viam tranſire neque equum, & idcirco vocatus eſt ille locus Caput equi, quia omnes viatores reliquerant ibi ſuos Caballos, & pedeſtres ibant ad venandum. Cum ergo B. Magnus Diaconus in vicino loci illius veniret,dixit ad Presbyterum, frater,conſtruamus nobis hic tabernaculum hac nocte ad manendum, & oremus Dominum vt expellat præſens membrum Diaboli ab iſto loco,atque aditum permittere dignetur nobis ad transeundum. Fecerunt itaque vt imperauerat,

rat, & manſerunt ibi. In tota autem nocte non ceſſauit B. Magnus orare, & DOMINI miſericordiam implorare, vt Draconem ſubuertere dignaretur. Circa vero mediam noctem ſurgens Beatus Diaconus dixit ad Præsbyterum, mitte mecum hominem qui me ducat ad locum anguſtum vbi Draco iacet, & reſpondit Præsbyter, timeo igitur ne, ſi te illuc induxero, ab eo deuoreris. Ad hæc vir ſanctus, non poſſum timere quia Deus illum tradet in manus meas. Pergamus ergo fiducialiter, quia qui liberauit DANIELEM de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu huius beſtiæ. Itaque cum hoc dixiſſet, miſit in peram ſuam panem ſanctificatum, & in manu ſua ſumens picem & reſinam atque Cambocam S. Galli crucemque pendens collo ſuo perrexit & dixit; DEVS Omnipotens, qui eduxit me de regione longinqua ipſe ſicut TOBIÆ famulo ſuo mittat Angelum ſuum mecum, qui me liberet ab ore iſtius Draconis & oſtendat nobis locum deſideriis aptum ſalutaribus. Et hæc dicens muniuit ſe ſignaculo Sanctæ Crucis, & de pane ſanctificato miſit in ore ſuo & paulolum aquæ, ſicque venit ad locum vbi Draco iacebat, relinquens omnes ſocios in tabernaculo præter vnum ſolum Ducem itineris.

Cumque vidiſſet eum Draco, illico ſurrexit impetum faciens ſuper eum. Ille habens in manu picem & reſinam proiecit in os eius inquiens: Adiuua me Domine Deus meus, & cum hoc dixiſſet confeſtim Draco cœpit ardere & crepens mortuus eſt. Vt autem ille vidit qui cum eo erat hoc peractum ſurrexit continuo & peruenit ad ſocios & dixit, ſurgite, egredimini & venite, quia iſte magnus vir Draconem interfecit. Surrexerunt ergo & inuenerunt B. Magnum Diaconum iacentem in oratione & gratias DEO referentem, dignum quippe erat vt qui tale opus diuino inchoabat amore, inſtantiſſima prece ſemetipſum DOMINO commendaret, quoniam DOMINVS ſicut per os B. Narciſſi Epiſcopi Diabolum compulit vt alium Draconem interficeret, ita & per manus tanti viri fecit ſocium eius per ardorem ignis interire.

CAPVT VIIII.

VT viderunt autem Draconem mortuum deſcenderunt ad rupem, de qua idem Draco impetum facere viſus eſt ſuper ſanctum virum. Præsbyter dixit, gratias tibi agimus DOMINE, qui nobis talem virum & tam magnum oſtendere dignatus es vt per merita ſua iſta loca purificentur efficianturque habitabilia quæ antea erant inutilia. Facta vero oratione tranſierunt illum anguſtum locum, & venerunt per viam iuxta Licum flumen ad locum quendam amœnum.

Habebat autem B. Magnus diaconus pendentem in collo cruciculam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei Genitricis Mariæ, & de ligno S. Crucis atque ſanctorum Martyrum Mauricii & ſociorum eius, nec non beatorum confeſſorum Columbani & Galli. Inuenit ergo ſupra præfatum flumen locum valde amœnum & à littore præfati fluminis ſpatio quaſi cubitis triginta arborem pomiferam valde decoram ſuſpenditque cruciculam in ipſa & vocauit Præsbyterum atque proſtrauerunt ſe pariter coram crucicula in orationem. Tum venerabilis vir preces ad Dominum emiſit dicens; Domine Deus meus IESV CHRISTE qui in hunc mundum venire dignatus es & per virginem naſci voluiſti, ne deſpicias deprecationem meam ſed permitte nobis con-

conſtruere in hoc loco oratorium in honorem nominis tui & S. Genitricis tuæ. Finita oratione cœperunt iacere fundamentum, & ædificauerunt eccleſiam.

Qua perfecta rogauerunt Wichpertum Epiſcopum vt veniret & eum Domino & S. Mariæ conſecraret. Venit ergo præfatus Epiſcopus ad illum locum admirans valde quomodo illuc peruenire potuiſſent. Dedicauit ergo eccleſiam in honore B. Dei Genitricis Mariæ & S. Floriani martyris, & ſic adminiſtrari cœperunt ad laudem DOMINI noſtri IESV CHRISTI in illo loco diuina officia.

CAPVT X.

IGITVR cum fama virtutum per Confeſſoris ſui merita, quas Dominus in illo loco exhibere dignatus eſt, venerabili Epiſcopo nota facta eſſet, quoſdam religioſos clericos in diſcipulatus eius curam commendauit, qui diuino amore ſuccenſi per viginti quinque annorum curricula obſequia præbentes laudem CHRISTI die ac nocte horis atque momentis iuſſu eius adminiſtrabant. Relictis itaque patri venerabili quæ neceſſaria erant, profectus eſt ſupraſcriptus Epiſcopus Wichpertus ad glorioſum Regem Pipinum, qui tunc temporis totam Germaniam Galliamque regebat, cum epiſtola B. Columbani, quam ipſe quondam ad Lotharium direxit, flagitans pro ſanctis viris Gallo & Magno in regno ſuo conſiſtentibus, vt eos benigne in amore Domini foueret eiſque familiaria loca prout oportunum foret pro ſua gratia tribueret, & quoniam Lotharius minime hoc adimplere voluit propter diuerſorum inimicorum Dei infeſtationes, præfatus Rex propter amorem & petitionem fratris ſui cariſſimi Carlomanni, qui propter DEVM relinquens temporalem regalis gloriæ pompam monaſterio ſe tradidit & elemoſynæ ſuæ largitatem necnon & petitionem præfati Epiſcopi ipſum locum ſublimare in aliquo largitionis ſuæ ſolatio dignaretur. Cumque glorioſus Princeps accepiſſet Epiſtolam compunctus ex petitione fraterna diligenter interrogare cœpit ſuos proceres ex Alamannia qualis ille locus eſſet, quem præfatus Epiſcopus poſtulabat ſublimari? Tunc Dux eius Cuntzo ex prouinciis Auguſtæ & Retiæ reſpondens dixit; vere Domine Rex ille locus tenuis quidem eſt facultate, ſed optimus ad venandum, ſi ſæuitia ſerpentium non impediret. Wichpertus vero Epiſcopus cœpit narrare de virtutibus B. Magni, quomodo Domino adiuuante Draconem interfecit, & cæteras virtutes, quas Dominus per merita & orationes ipſius in illis locis oſtendere dignatus eſt, vel quomodo ille locus purificaretur vbi vir Dei morabatur.

Hæc audiens glorioſus Rex Pipinus commotus valde animo dixit, in veritate comperi, quia quamuis ille locus tam tenuis ſit facultate, tamen pro meritis tanti viri celebri erit diffamandus rumore, ſicuti auditum habemus iam locum eſſe vbi corpus B. Galli requieſcere videtur. Inquiſiuit ergo à præfato Duce quomodo in vicinis locis potuiſſet tributarios inuenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus Regiis inferre deberent. Et inuenit in ipſo vicino loco pagum, qui vocatur Keltinſtein, ſibi per omnia annuatim tributa perſoluere. Inter cętera ergo munificentiæ ſuæ dona quæ impertiuit beato viro dedit ei totum ipſum ſaltum cum marcha, firmitatemque in epiſtola ſua fecit conſcribi & vectigalia centum & tredecim, quæ ex præfato pago inferri debeant annuatim quatenus pro memoria beneficiorum eius perpetuo ibi permanerent.

His

His Regiæ pietatis Wichpertus Epiſcopus adornatus ſolatiis & ſublimatus honoribus impertitisque donis optimis B. Magno à Rege Pipino lætus ad patriam regreditur tribuens Beato viro ea cum omni diligentia, dansque ei poteſtatem vt in loco ſibi commendato ad ſupplenda B. Mariæ obſequia omnem ordinem canonicæ inſtitueret vitæ. Et ex illo tempore ipſe locus à B. Magno exordium ſanctitatis accipiens, augmentatus autem & ſublimatus à Pontificibus Auguſtenſibus Christi nomen vsque hodie laudabiliter dilatare non deſinit.

Capvt XI.

His itaque prælibatis cùm audiſſet Theodorus, qui apud caſtrum Campidonenſe morabatur, Beatum Magnum conſolidatum in loco quem Dominvs diſpoſuerat cœpit properare in illas partes vt videret, qualiter & quomodo Domino annuente in his locis moraretur. Vt autem ad eum peruenit cum ſalutaſſent ſe inuicem & deoſcularentur oculos pariter & manus, narrauit ei Theodorus diuerſa & innumerabilia quę paſſus eſt à paganis Hilargaugenſibus: ſed tamen quamuis tantas iniurias & calamitates ab eis ſuſtineret, ædificaſſe ſe eccleſiam paruam ſuper littus Hilaræ quam poſtulabat vt apud Wichpertum Epiſcopum impetraret quatenus illuc proficiſcens ipſam baſilicam Domino in honore S. Mariæ Genitricis eius conſecraret. Venerunt quippe ambo ad locum qui vocatur Epthaticus reppereruntque ibi ſupra ſcriptum Epiſcopum in oratorio ſuo ſedentem & orantem. Ergo vt obtutibus eius præſentati ſunt, narrauit ei B. Magnus Abba de Theodoro qualiter cum magno labore eccleſiam conſtruxiſſet in loco Campidonenſi & quomodo deprecabatur vt ipſe illuc pergeret & ipſam eccleſiam Domino dedicaret. Audiens hæc venerabilis Epiſcopus dixit ad eos, dicam vobis ego prius quæ nunc cogitabam, & ſic congruo tempore Domino annuente proficiſcar. Vere cariſſime pater Magne nunc hic ſedens cogitabam, vt quia iam te Devs Omnipotens ita magnificatum habet in illo loco per multa miracula eius, accerſirem te proximo venturæ ſollemnitatis ieiunio ſeptimi menſis & ad ſacerdocii dignitatem ſuperna gratia fauente te promouerem. Inclinato denique capite B. Magnus inquit, cur hanc obiectionem aſſeris pater? peccatorum meorum ſqualoribus & flagiciis fœtere me video: idcirco vita mea non eſt talis, vt amabilis paternitas tua me ad tantam dignitatem promouere queat. Ergo noli deprecationem meam abiicere ſed Domini prouocatus mandatis incipe ſalubre iter, viamque veritatis deſiderantibus aperi: poſtea mihi ſeruo Dei indigno quando paternitati tuæ placuerit ſanctum benignitatis munus impende, ne refutare videar quæ à Domino diſpoſita ſunt ſuper me ſeruum eius. Et cum hæc diceret viderunt ambo, id eſt Wichpertus & Theodorus, coronam ſplendidiſſimam adhærentem capiti eius in modum rotæ circa ſolem in nubibus fulgentem. Continuo ſurgens Epiſcopus amplexatus eſt eum & oſculans oculos & os eius dixit; Devs Omnipotens qui per potentiam maieſtatis ſuæ in te tantam virtutem oſtendere dignatus eſt, vt pro eius amore patriam tuam derelinqueres & præcepta eius conſeruares, ipſe te faciet locum ab eo tibi deſtinatum cuſtodire & ſublimare cooperante gratia Spiritus ſancti. Et reſpondit Theodorvs, Amen. Adhæc iterum inquit Epiſcopus, bene vocatur iſte locus Epthaticus, quia in medio conſtat inter monaſterium B. Afræ & cellulam tuam. His dictis ſurrexit venerabilis Epiſcopus & profectus eſt ad caſtrum Campidonenſe, deſcenditque cum illo B. Magnus comitante ſimul cum eis Theodoro & venerunt ad caſtrum. Con-

Conuocata autem multitudine populi in die ſollemni dedicationis huius eccleſiæ vir venerabilis Epiſcopus prędicationis dulcedine auidorum corda refecit, ſicque petitione eius B. Magnus poſtea quæ ipſe dixerat tanta ſapientiæ luce veſtiuit corda populorum, vt cum ſumma gratulatione auditus & ineffabili veneratione ac cunctorum ſit honore ornatus. Biduo itaque ibidem manentes cum gratiarum actione populoque benedictione tanti patris armato, & ab Epiſcopo oſculo pacis tributo ad ſua reuerſi ſunt venerabilis Epiſcopus & S. Abba, relinquentes Theodorum ad cuſtodiendam eccleſiam Campidonenſem.

CAPVT XII.

BItaque Magno morante in cœnobio ſuo quod ſibi parauerat ad Fauces per viginti quinque annos magnas virtutes ibi operatus eſt Deus per eum, illuminans cœcos, præbens ſurdis auditum, Dæmonia à plurimis eiiciens, claudicantibus tribuens greſſum. Sicque docuit populum & conuertit ad fidem Chriſti & ad credulitatem eius vt relinquerent idola vana & ſurda, & crederent in Dominum Ieſum Chriſtum, inſuper etiam per orationem eius oſtendit Deus venas ferri in montibus gyro poſitis ita. Poſt ſuſceptam enim benedictionem ſacerdotalem cum ipſe circuiret montes & colles per diuerſa loca explorans & intuens plurima loca apta ad manendum, quadam die aſcendens in montem excelſum, qui vocatur Swiling inuenit ibi plurimos vrſos commorantes in maxima ferocitate, ſed facta oratione cœperunt ante eum tam mites incedere, veluti boues qui ante bubulcum pergũt ita irent ante eum. Vir ergo ſanctus proſtrauit ſe in figuram crucis ad terram & preces deuotas Domino effudit, vt populo in illo pago moranti aliquod adminiculum pręberet ad victualia acquirenda. Interea vrſus vnus appropinquans ad eum cum magna mitigatione cœpit cum pede monſtrare abietem magnam, quaſi ſignificans quod ſub ipſa arbore copia venarum ferri eſſet. Hoc vt homo Dei vidit, dixit ad feram, præcipio tibi in nomine Domini mei vt ad ipſam abietem eas, & quia ſecurim non habemus neque foſſorium vt poſſimus radices eius incidere neque effodere, tu in nomine Domini cum pedibus & dentibus tuis radices eius euelle rumpendo quatinus nobis Dominus demonſtret ſuam voluntatem in adiutorio populi iſtius terræ. Ad eius ergo præceptum belua conuerſa cœpit radices arboris rumpere & cum dentibus frangere. Illa vero cum radice funditus ab vrſo effoſſa corruit. Vir denique benigniſſimus gratias Deo agens aſſumens panem de pera ſua integrum famulanti porrexit, & ei ita præcepit: In nomine DOMINI mei IHESV CHRISTI panem iſtum manduca & ſequere me, atque ad iſtum locum hominem, quem tibi monſtrauero, abſque vlla læſione adducere ſtude, defendens eum ab aliis feris ſi eum lædere voluerint, & hoc facto circumpoſito, montes & colles cum aliis feris habeto communes, ita vt nullum hic hominem lædatis, neque pecora eorum. Et his dictis reuerſus eſt B. Magnus ad cellulam ſuam ſecutusq; eſt eum vrſus ſicut canis qui ſequitur dominum ſuum.

Ergo vt ad cellam appropinquauit, vocauit hominem ſuum, nomine Luitonem, & præcepit eum venire & afferre ſecum ſecurim & foſſorium atq; aſciam, & commendauit eum vrſo & ait, iſtum hominem ſanum & incolumem perduc ad locum, quem Dominus oſtendit nobis, & caue ne aliquam lęſionem ab aliis feris patiatur. Belua itaq; conuerſa obediens iuſſioni eius cœpit pergere ante hominẽ, & aperire viã atq; monſtrare ſemitam adduxitq; eũ ad locum incolumem, vbi arbor corruerat, nullam aliam feram permittens ad

cum

eum appropinquare donec vir effodiens ſaccum ſuum metallo impleuit & per eandem ſemitam vſque ad cellulam viri Dei reduxit. Hoc facto vrſus ad ſaltum reuerſus eſt. Homo vero proſtrauit ſe ad pedes B. Magni & dixit, vere Domine nunc cognoſco & certus ſum, quia Dominus omnino eſt tecũ, quoniam & beſtiæ heremi obediunt tibi. Nam me vrſus ita prouidit & cuſtodiuit, vt nec alias feras ad me accedere permitteret. Ille dixit ei, caue diligenter ne alicui hoc dicas, dum ego vixero, ſed præpara aditum cæteris hominibus ſicut ipſe vrſus te duxit quatenus viam noſcant illuc proficiſcendi, & Domino annuente deinceps opem habeat ad victualia cæteraque neceſſaria per ferrum acquirenda. Ab illo ergo die notæ factæ ſunt incolis terræ illius in illo loco & gyro diuerſæ venæ ferri per merita & orationes B. Confeſſoris Chriſti Magni.

Capvt XIII.

CVmq; tranſiſſent viginti quinque anni & Dominus illum locum per merita tãti viri ſublimare decreuiſſet, Wichperto Epiſcopo defuncto XIII. Kalendarum Maiarum Tozzo per electionem B. Magni ad Pontificatus honorem à Pipino glorioſo Rege iam in vltimis ſuis diebus perductus eſt. Sed finitis XXVI. annis beatus Pater ægrotare cœpit atque in infirmitate febriũ langueſcere. Miſit ergo ad Theodorum ſodalem ſuum, qui tunc temporis in Cãpidonenſi cellula morabatur, & accerſiuit eum, vt acceleraret atq; eum viſitaret, & ſua viſitatione fideliſſimum refoueret amicum. Audiens hoc Theodorus commotione maxima de inualitudine tanti viri animoq; mœſto celeriter in illas partes profectus eſt, ſumens ſecum prout poterat ea, quæ in infirmitate laboranti nouerat congruere. Veniens autem ad præfatam cellulam inuenit beatum virum in maxima infirmitate detentum, & miſit celeriter ad Tozzonem Epiſcopum intimans ei vt veniret & tantum patronum priuſquã ab hac luce diſcederet viſitaret. Cum audiſſet hoc præfatus Epiſcopus velociter in illas partes profectus eſt, & peruenit ad cœnobium beati Viri. Cumq; B. Magnus in infirmitate maxima laboraſſet, videns hoc Epiſcopus cœpit flere & dicere, cur ſanctiſſime Pater me in his periculis quaſi orphanum dimittis? Ad hæc B. Abba inquit; noli flere venerabilis Præſul, quia me in tot mundialium perturbationum procellis laborantem conſpicis, quoniam credo in miſericordia Dei quod anima mea in immortalitatis libertate ſit gauiſura, tamen deprecor, vt orationibus tuis ſanctis me peccatorem & animam meam non deſinas adiuuare. Inter hæc verba B. Magnus per dies tredecim laborans expletis viginti ſex annis orationis ſuæ in illo cœnobio ætatis vero ſuæ annis ſeptuaginta tribus in die S. Dominici & in octaua Idus Septembris commendans ſe Deo & venerabili Pontifici in ſenectute bona circa horam nonam diei ipſius ſanctam animam Domino reddidit de huius vitæ liberatus ergaſtulo. Flentibus Epiſcopo & Theodoro coram lectulo eius, exaudita eſt vox; veni Magne veni, accipe coronam quam tibi Dominus præparatam habet. Audita ergo hac voce dixit Epiſcopus ad Theodorum, ceſſemus flere frater, quia potius nos oportet gaudere de animæ eius immortalitate in hoc ſigno audito quam luctum facere: ſed eamus ad Eccleſiam & pro tam cariſſimo amico ſalutares hoſtias Domino immolare ſtudeamus. Finito itaq; fraternę commemorationis obſequio; inuenerunt ambo ſarcofagum optimum lapideum à quodam Duce antiquis temporibus nomine Abuzaco conſtructum, qui & ipſum conſtruxit & à ſuo nomine ſimiliter Abuzacum vocauit: ſed non fuit in ipſo ſarcofago quiſquam poſitus neq; ſepultus. Purgato ergo ipſo ſarcofago aſſumpſerunt ſanctum corpus & recondiderunt in loco, vbi ipſe Pater ſibi oratorium conſtruxerat, & cooperuerunt humo ponentes eius vitam ad caput

eius ſcriptam virtutibuſq; plenam ſub auctoritate Theodori ita; Ego itaque Theodorus monachus S. Galli iuſſu Tozzonis Epiſcopi ſicut à Theodegiſilo monacho S. Columbani audiui & poſtea ipſe oculis meis vidi & auribus audiui, ſeu poſtquam me reliquit in cellula Campidonenſi plurima, ſed non omnia in pictatio meo ſcribere curaui & ad caput eius poſui recondito eo in ſepulchro quatenus futuris temporibus quando Domino reuelante corpus eius ſanctum inuentum fuerit, ſicut Domino annuente illi, qui tunc paſtores & rectores ſanctæ eccleſiæ fuerint inuenerint iuſtum & dignum, ita ea, quæ corrigenda ſunt corrigant, & quæ emendanda emẽdent, nec non pro me ſeruo Chriſti intercedere non dedignentur, quatenus orationibus tanti patroni ſuffultus anima mea in requiem ſempiternam procedat.

ERMENRICI ELEVVANGENSIS MONACHI
SVPPLEMENTVM.

AVENERABILIS vero Epiſcopus poſt obitum B. Patroni Magni prout potuit ipſum cœnobium ſemper cum ſuis cuſtodiuit ſecũdum facultatem loci regens & gubernans atq; diſponens ea, quæ ad ipſum monaſterium iure pertinere debebant, cuſtodiens ſanctum corpus cum clericis & officiis diuinis atque luminaribus vſque ad obitum ſuum, qui permanens poſt diſceſſum B. Magni in Pontificatu annos quinque & menſes tres ſeptima decima Kalendarum Februarii vitam ſecularem finiuit, tradens ante obitum ſuum hereditatem ſuam ad ſepulchrum B. Magni cum firmitate & aſtipulatione ſecundum legem Alamannorum, ſepultusq; eſt à clero ſuo ſub teſtimonio in eadem hereditate.

CAPVT XIIII.

DEnique poſt obitum glorioſi Regis Pipini filiis eius litigantibus erectus eſt Huotilo in ducatum Baioariorum & Gotefredus in regimine Alamannorum, ſicque orta magna ſeditione inter Baioarios & Alamannos deuaſtantibus & deprædantibus ſeu ſpoliantibus omnia, quæ in marchis duorum regnorum conſiſtebant, minime quiuit Theodorus fidelis monachus S. Galli cuſtodire locum Campidonenſem propter varias perſecutiones, ſed relinquens illum locum profectus eſt iterum ad monaſterium B. Galli, inuenitq; B. Othmarum Abbatem ipſius monaſterii iam ſenem & grandæuum prouectæque ætatis, ſed Spiritu ſancto plenum & virtutibus diuinis imbutum, narrauitq; ei omnia de B. Magno Confeſſore Chriſti, quæ acciderant & de loco Campidonenſi ſeu de perſecutione plurima quam paſſus eſt à paganis vel à malis Chriſtianis. Hæc audiens B. Othmarus dolens & mœrens de tanta perſecutione, ſeu & iam de ſua quam iam à peſſimis Comitibus Warino & Ruodhardo patiebatur, quendam de fratribus eius Perechtgozum monachum optimum, virum prudentem, cum quatuor monachis aliis illuc direxit, qui ipſum locum cuſtodirẽt donec Domino opitulante pace reddita iterum à Rege Karolo ſublimaretur, permittens Theodorũ morari in monaſterio B. Galli vſq; ad obitum ſuum. Igitur Karolo Rege conſolidato & confirmato in prouinciis Galliæ reſtaurans & reædificans eccleſias, quæ à malis inuaſoribus deſolatæ erant, totam Germaniam Dominus eius ſubiugauit imperio, interfectis Principibus Germaniam poſſidentibus. Cumque audiſſet de B. Othmaro multa iniuſte acta, eumque per contumelias impiorum ad finem vſque perductum, nec non cœnobium Campidonenſe & ciuitatem Auguſtenſem quippe & monaſterium S. Magni & cellam S. Afræ pæne deſtructam & deſolatam, compunctus

punctus corde iterum reædificare cœpit ipſas eccleſias & ſublimare. Conſtituit autem Epiſcopum Sintpertum nomine in ipſa ciuitate, reſtituitque omnia quæ ab anteceſſore ſuo Pipino illuc tradita fuerant, inſuper & addidit plurima, ſuſceptoque Epiſcopatu Sintpertus profectus eſt ad Auguſtam Vindelicam, & per annos fere triginta rexit ipſa monaſteria conſtruens baſilicam S. Afræ & reſtaurans cœnobium S. Magni. Parrochiam vero ambarum partium Lichi fluminis per auctoritatem Domini Leonis tunc temporis Papæ & confirmationem Domini Karoli iam facti Imperatoris in vtroque regno ſimul Domino fauente coadunauit. Qualiter ergo corpus B. Magni repertum ſit, & inter cæteras virtutes, quæ ante ſepulchrum eius Dominus per merita ſua reuelare dignatus eſt, & quam maximam partem reperto corpore ſuo manifeſtauit, non eſt ſilendum.

Capvt XV.

Defuncto autem Sintperto Epiſcopo, Lanto Epiſcopatum ſuſcepit, ſed cum non amplius, quam ſeptem annos in Pontificatus honore ipſam ſanctam eccleſiam regere videretur, minime quiuit aliquid ex his rebus ſublimare, niſi tantum in Baioaria propter ſuam progeniem, quam ibi præſentem habebat, ea quæ potuit ad ipſam eccleſiam acquiſiuit. Tranſactis autem poſt acceptum Epiſcopatum ſeptem annis, ſucceſſores eius, qui in ipſa ſancta eccleſia conſtituti ſunt; primus Nitkarius cœpit à fundamentis eccleſiam B. Magni conſtruere: cæteri vero præſules eum ſubſequentes prout potuerunt ſimiliter conſtruxerunt, tamen non fuit aula baſilicæ ad præfectionem operis perducta donec Domino annuente à glorioſiſſimo Rege Ludowico filio Ludowici clariſſimi Imperatoris Lanto ipſam ſanctam ſedem eo tribuente adeptus eſt. Conſecratus ergo beatus vir in pontificatus dignitate quinto anno Epiſcopatus ſui eccleſiam perfecit & omni pulchritudine decorauit, ſanctumque corpus infra mediam eccleſiam requieſcere ſinens ſicuti prius poſitum fuerat, cum omni diligentia & honore donec cum Archiepiſcopo ſuo & cum cæteris fratribus ſuis inueniret ſi cum auderet ab illo loco ad aliam transferre. Conſilio autem inito cum Archiepiſcopo ſuo ſanctæ Magotinenſis eccleſiæ nomine Otkario & cæteris Epiſcopis ſuis ſuffraganeis, inuenerunt dignum fore ſanctum corpus ab illo loco in meliorem & ſublimiorem ſi Deus vellet tranſponere. Sicque reuerſus cum licentia piiſſimi Regis Ludowici ad propria, ad cœnobium B. Magni accelerans gratiſſimum omnibus qui aderant manifeſtauit ſe cum Epiſcopis ſuis repperiſſe conſilium. Erat autem quidam frater in eodem monaſterio ex pago Duria ortus, & quamuis pauperculus, tamen ex liberiori genere ortus. Cumque ibi moraretur, & aſſidue quaſi cottidianum victum ſuis laboribus quæritaret, graui quodam dolore in latere percuſſus per ſpatia temporum longa infirmitate contabuit, ita vt ab humero videlicet vſque ad dexteram corporis partem in vno latere vlcera ſaniem emittentia parerent quam plurima. Qua infirmitate adeo aggrauatus eſt, vt vix ſine aliorum adminiculo greſſum mouere potuiſſet. Lanto vero Epiſcopus conuocatis plurimis Presbyteris ex parrochia ſua indixit triduanum ieiunium Domini miſericordiam implorans, vt tranſactis tribus diebus ſanctum corpus reuelare dignaretur, cuiuſque meriti eſſet oſtenderet. Sequenti itaque tertia nocte dum corporale medicamentum illi ægro adhibitum nil prodeſſet & à ſemet ipſo atque à cunctis eum conſpicientibus iam iamque in deſperationem lapſus eſſet, vidit in ſomnio ſibimet aſſiſtere grauitatis ſenem placidoque vultu blandis ſermo-

nibus infirmitatis ſuæ cauſas inquirentem. Cumq; æger ſe interroganti ex ordine infirmitatis ſuæ replicaret euentum, dixit ad eum ſenex; poſtula fili Epiſcopum præſentem, vt quãdo hodie corpus meum inuenerit illudq; à crypta in qua iacet abſtulerit ipſam cryptam tibi oſculari permittat, & dum oſculata fuerit ſume cineres de ipſo loco & miſce cum aqua atque ex oleo ſancto ſimul & ante altare nouum quod conſtructum eſt prout poteris te proſterne, nec non vlcera tua omnia perungere roga. Et ſi hoc feceris, Dominus te continuo priſtinæ ſanitati reſtituet. Euigilans ergo æger facto mane venit ad eccleſiam, & quod in ſomno audierat cuſtodi eccleſiæ retulit, & cum illo baſilicam ingreſſus ad pedes Epiſcopi proſtratus ſicut edoctus fuerat Epiſcopo narrauit. Pontifex ergo diutius cum Presbyteris orans inter anguſtias ac gemitus aſſumpto foſſorio cœpit fodere & inuenit ſarcofagum lapideum ſplendentem, in quo ſanctum corpus iacebat more carbunculi optimi. Aperto itaque eo inuentum eſt corpus eius totum illæſum, & vita eius ad caput poſita, ſed membrana tantum fuerunt tabida, vt vix à quoquam legi potuiſſent. Corpus vero tantum quaſi colore mutato iacebat candidum & congruo ſatis miraculo indicia ſanctitatis eius primo claruerunt. Nam Epiſcopus eleuato corpore de ſepulchro permiſit cuſtodi eccleſiæ, vt ægrum afferret quatenus ipſe ſecundum viſionem ſibi oſtenſam perficeret. Cuſtos vero eccleſiæ ablato corpore, puero permiſit eum locum oſculari in quo ſanctum corpus iacuit, ſumensq; cineres de ipſo ſarcofago miſcuit cum aqua & oleo ſancto & perunxit puerum ægrum ea parte quam dolor poſſederat. Die vero altera ſciſcitatus eſt Epiſcopus à cuſtode eccleſiæ quid de ægro puerulo actum eſſet. Cuſtos itaque arrepto curſu ad manſiunculam eius cucurrit, vt videret quid de eo Dominus per promiſſionem S. Magni oſtenſum haberet. Mirum opus diuinæ operationis actum, rem cognitam fecit, quia ſicut præterita die vlcera patebant quam plurima, ita alia die abſque aliqua læſione ſana ſunt reperta ac ſi vix ſaltim cicatrix inueniri potuiſſet. Tunc demum Epiſcopus eum ſuſcipiens ante ſepulchrum B. Magni ſanum incolomemque adduxit, ſicque gratiarum actionibus Domino de tanto miraculo peractis ob memoriam redditæ ſanitatis ipſe puer Domino ſemetipſo & S. Magno obtulit quatenus reliquum vitæ tempus in eiuſdem ſancti loci excubiis diebus vitæ ſuæ fideli deuotione tranſigeret.

CAPVT XVI.

HIs igitur ita tranſactis de corpore S. & B. Magni, aſſumpſit ſecum præfatus Epiſcopus Lanto pictatium pæne putridum, ſed tamen diuina ſanctiente prouidentia paginæ licet obſcuræ, tamen ad legendum ſunt conſeruatæ, & accerſiuit quendam monachum prudentem & induſtrium ex monaſterio Elewanga nomine Ermenricum, tradiditq; ei ipſos quaterniones ad legendum & corrigendum atq; emendandum. Ille autem aſſerens ſe minime ita doctum eſſe vt tale innouaret atque prout dignum erat inſerere valeret, neceſſitatis obedientiæ conſtrictus ſuſcepit illud pictacium, & ſecundum virium ſuarum conſiderationem iuſſionem Pontificis contemnere nolens adimpleuit, quæ ibi inuenit ſcripta reuocans & corrigens omnia atque Domino annuente ſeriem confuſam capitulorum luminibus emendauit. Quanta vero & quam plurima ſigna ante ſepulchrũ B. Magni poſt orationem eius corpuſq; reconditum Dominus ibi reuelare dignatus eſt, ſi omnia ſcribi valerent, faſtidium potius facerent nauſeamque legentis menti, quam à ſtudioſis propter copiam poſſent comprehendi memoria.

Nunc

Nunc ergo ad laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſemper ſanctos ſuos glorificat hæc pauca inſerta ſunt, quatenus lectoris animus deuotus exiſtat potius ad legendum vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædio aliquo aut nauſea rugata fronte minime poſſit læta mente percurri. Itaque ſufficiant iſta de tanto patrono conſcripta. Sed obſecremus eum, vt ſicut ſanitatem corporum animarumq; adorantibus eum multis ſuis meritis à Domino contuliſſe credimus, ita noſtris mentibus diuinæ miſerationis medelam implorare dignetur, vt peccatorum noſtrorum remiſſionem conſequi mereamur & vitam æternam adipiſci, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat & gloriatur ſine fine Deus per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

ADDITIO.

Celebratur autem ſollemnitas S. Magni Confeſſoris Chriſti atq; Abbatis quarto Idus Septembris ad laudem & gloriam nominis Domini.

Explicit Vita Sanctiſſimi atque glorioſſimi Magni Confeſſoris Chriſti.

ANONYMI SCRIPTORIS HISTORIA

DE VITA S. FINDANI CONFESSORIS.

CVM Deus Omnipotens electos ſuos, quos ad vitam ante mundi conſtitutionem prædeſtinauit æternam, diuerſis huius mundi curis occupatos ac varia ſtudia ſectantes ineffabili miſericordia ad perfectioris vitæ inſtituta perducere ſoleat, modis quidem diuerſis ex puriſſimo tamen clementiæ ſuæ fonte manantibus, nobis quoq; haud abſurde viſum eſt memorabilis viri, qui noſtris imitabilia fecit exempla temporibus, prædicabilem verbis compendioſis conſcribere mentionem, quatenus & nobis hæc ſæpe legentibus & poſteris aliquid ad profectum ſuum afferant vtilitatis. Vir igitur quidam nomine Findan genere Scottus, ciuis prouinciæ Laginenſis, quibus occaſionibus ad perfectionem vitæ peruenerit quibuſque temptationibus ac laboribus ſit frequenter attactus, hinc enarrare Deo fauente conabimur. Prædicti ergo viri ſororem gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scottiæ inſulæ, quæ & Hibernia dicitur, loca vaſtantes inter alias fœminas adduxere captiuam. Tunc Pater ipſius filio ſuo Findano præcepit, vt accepta pecunia ſororem redimeret, & ad patrem reduceret. Qui ſumptis ſecum comitibus pariter & interprete iuſſa patris implere deſiderans, amoremque fraternum pio corde conſeruans, in eodem mox itinere à paganis tentus atque in vincula coniectus, nec non & ad naues ipſorum, quæ proximo in litore ſtabãt, eſt ſine mora perductus. Ipſo vero die & nocte ſequenti catenis ligatus ſine cibo potuq; permanſit. Mane vero Nordmannis conſilium ineuntibus atque aliquibús, quibus mens ſanior erat & (vt credimus) à Deo inſtigata humanitas, referentibus, quod illuc venientes pro aliis redimendis vi teneri non debuiſſent, inde ipſe hoc modo liberatus eſt. Igitur piiſſimus Dominus famulum ſuum adhuc in laicali habitu conſtitutum, ſciens inter omnia poſtea ſibi deuotiſſime ſeruiturum, iam tunc liberare dignatus eſt de manibus hoſtium. Vice quoq; alia cum multitudo hoſtium eorundem eum in quandam domum fugientem inſequeretur, & ipſe poſt oſtium latitaret, nemo ex illis ipſum reperire poterat, quamuis circa ipſum huc illucque diſcurrerent. Nec hoc ſilẽdum arbitramur, qua occaſione peregrinationem ſuſceperit, etiam laudabiliter adimplere conatus fuerit. In eadem Laginenſium prouincia inter duos Principes grandis orta eſt ſeditio. Vnius ergo Principis miles fuit pater Findani prædicti, qui de contraria parte hominem occidit. Quod audiens Princeps contrariæ partis nimia ſuccenſus ira continuo domum patris Findani magno ſtipatus exercitu, omnia illius ipſumque ferro flammaque perditurus adiuit, venientesq; noctu domum armis cinxerunt ignemque ad tecta iacientes patrem ipſius Findani de ignibus foras progredientem iugulauere. Findanum vero in alia domo manentem cum ſimiliter ignibus circumdediſſent & ſe pro foribus viriliter defendentem, apprehendere nequiuerunt, ſed ipſe per medios ignes & hoſtes diuina videlicet eum gratia protegente parum læſus elapſus eſt. Fratrem vero eius, qui in eadem domo fuerat, occiderunt. Inde igitur inter vtramque gentem magnæ concitatæ ſunt inimicitiæ inexorabileſq; diſcordiæ: ſed poſt haud

longum

longum temporis interuallum interuentu quorundam fidelium pecunia non modica Findano ſuisq; data vtraque pars in pacem rediit. Eodem vero anno hoſtes Findani timentes ne vindicta ſuper eos veniret, & dolor paternus in corde Findani reuiuiſceret, pariterque eum exſtirpare volentes hoc modo dolus in corde meditati ſunt. Inito conſilio Findano præparauere conuiuia in locis mari contiguis, ad quæ Findano inuitato Nordmanni venientes & de medio conuiuarum ipſum rapientes, ſicuti cum inimicis eius conſiliati ſunt, artiſſimis vinculis conligauere & ſecum pariter abduxere. Iuxta morem ergo ſuum Dominus eius Nordmannus, quia necdum ad patriam ſuam redire cupiebat, alii illum vendidit, & mox ille tertio, atq; ipſe quarto, qui ſociis collectis patriam reuiſere deſiderans hunc ſecum cum aliis in captiuitatem duxit. Cum ergo media æquoris ſpatia nauigando tranſiſſent, ecce occurrerat quædam claſſis eiuſdem gentis, & vnus de his in nauem, qua Findanus erat, aſcendens interrogauit inſulæ qualitatem & qualiter ibi erga illos accidiſſet. In ipſa autem naui erat quidam, cuius fratrem ille qui hoc inquiſiuit occiderat, & continuo ab eo cognitus ac ſimul interemptus eſt. Quod ipſius ſocii videntes pugnæ ſe præparauerunt, & duæ naues acri certamine diu dimicauerunt. His ita litigantibus Findanus in vinculis conſtitutus Domino ſuo ac ſociis ſeſe erigens auxilium ferre volebat. Interuenientibus autem cæterarum populis nauium & bellantes ab inuicem ſequeſtrantibus eo modo nauis, qua Findanus inerat, abſq; læſione receſſit. Dominus ergo eius recordatus deuotionis, qua ſibi etiam vinculatus ſubſidium ferre volebat, ac fidem talem remunerari cupiens, mox eum vinculis abſoluit, & bene ſibi cum eo futurum eſſe pollicitus eſt. His ita geſtis ad quaſdam venere inſulas iuxta Pictorum gentem, quas Orcades vocant. Illis igitur de claſſi in terram deſcendentibus, & corpora reficientibus, atque per inſulas huc illucq; diſcurrentibus, pariter & ventum proſperum expectantibus, Findanus & ipſe licentia percepta loca inſulana cœpit diſquirere, ac de ſalute ſua atq; fuga anxia mente cogitare. Ignotis igitur in locis ſaxum ingens reperiens ſub illo ſe ſtatim occultare curauit. Quam rupem æſtus maris increſcens ſubire ſolebat. Quid igitur ageret, quo ſe verteret ignorabat. Hinc eum pontus vrgebat, illinc hoſtium timor circa eum diſcurrentium & ſuper Saxum, quo latebat, ambulantium & vndiq; illum ex nomine ſuo vocantium vehementer angebat. Malens itaque rabiem ponti ſufferre quam in manus hominum vniuerſam beluarum ferocitatem exſuperantium incidere, ſpretis vndarum molibus die illo nocteque ſequenti in ipſo loco ieiunus permanſit. Craſtina autem hoſtibus in alia ipſius inſulæ parte manentibus recedenteque maris æſtu, qui fores ſpeluncæ contingens interdum quoque flatu ventorum actus fluctus ire compellebat in antrum, Findanus exſurgens manibuſque per loca dumoſa metu paganorum repens exitum diligentiſſime omnia perluſtrans inuenire cupiebat. Putabat autem terram eſſe contiguam ab hominibus habitatam. Finem vero inſulæ cernens deprehendit vna parte magno mari cinctam, alia ſinu haud modico circumdatam. Itaque cuncta corporis firmitate deſtitutus nimiaque valitudine, quam ex vinculis fameque contraxerat, obſeſſus aquis ſe credere non audebat. Per tres itaque dies continuos inſulam peragrans exitumque quæritans duplicato labore herbis tantummodo & aqua ſuſtentatus ibi manſit: tertia tamen luce cum monſtra marina immenſaque delphinum corpora prope litus ludere volutarique cōſpiceret, diuina præuentus clementia hæc ſecum tacita mente pertractās, has imo cum lacrimis fudit de pectore preces; Deus qui & hæc bruta animalia & me hominem creaſti, quique illis mare peruium & me terris tuta figere donaſti veſtigia, ſolita mihi pietate in præſenti tribulatione ſuc-

curre: tibi Domine ab hac hora corpus & animam meam deuoueo ſeruituram & numquam ad mundanas animum retorquebo inlecebras: te propter limina Apoſtolorum petam & peregrinationem ſuſcipiens ad patriam nequaquam ſum reuerſurus: totis viribus tibi deinceps famulabo, teq; ſequens lumina retrorſum flectere nolo. Hac igitur conſtantia fidei armatus omnibus vt erat veſtibus indutus immiſit ſe in aquas. Mira dicturus ſum: ita continuò diuina pietas veſtes eius rigidas fecit, vt his ſuſtentatus mergi nequiuerit, & quaſi ipſarum natatione vt ſibi videbatur per tumidos fluctos inlæſus veheretur ad terras. Aſcendens igitur altiſſima montium cacumina ſicubi villas vel tecta fumantia cernere poſſet exiguo herbarum victu binos iterum duxerat dies. Cum ergo tertia terris inluxiſſet aurora, ecce homines eminus vidit ambulantes. Quos cum vidiſſet alacritate mentis exultans licet ignotos adire non dubitauit. Tunc illi ſuſceptum eum ad vicinæ ciuitatis duxerunt Epiſcopum, qui & ipſe in Hibernia inſula litteralibus erat ſtudiis inbutus, & eiuſdem linguæ notitia ſatis eruditus: cum quo per biennium moratus multis humanitatis atque largitatis eius beneficiis eſt vſus. Ipſe autem Findanus promiſſionis ſuæ recordatus collectis ſociis acceptaq; licentia ſui Epiſcopi Galliarum partes parauit adire. Hinc Martini ſedem petens, poſtea Franciam, Alamanniam, Langobardiamq; peragrans, proprio demum pedum labore Romam peruenit. Inde reuerſus quendam nobilem virum in Alamannia adiuit, cum quo in clericatu IIII. annis permanſit, per ſingulos abſtinentiæ virtute proficiens & noua exempla ſemper oſtendens. Tunc ſenior eius in proprio monaſterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Dominicæ incarnationis DCCC. ætatis vero ſuæ LI. vbi per quinquennium ſingulos virtutum gradus aſcendens tandem maiore profectus amore ſuccenſus in artiſſimo loco ſe reclusit & inaudita corpus abſtinentia perdomuit.

CAPVT II.

al. cluit.
*Id eſt, licet ſibi à Deo ire in abbatiam.

FIndanus cum recludi voluiſſet, & inſtantibus precibus pro hoc Domini voluntatem ſcire laboraret, vox huiuſcemodi ad eum delapſa eſt; * *Isket duit o Dia anatheſet in dabdane,* licet tibi à Deo poſt alios remeare.

CAPVT III.

CVm permiſſu Abbatis ſui quartam partem panis in cottidianum victum ſibi, vt cæteris fratribus deputati vno anno, & in altero maiorem iam adgrediens parcitatem dimidiam, & in tertio tertiam quarta ſibi ſolum modo parte reſeruata libens pauperibus erogauit.

CAPVT IIII.

PRo lectiſterniis lapides velatos adhuc inter fratres pauſans corpori occulte ſubpoſuit atq; paulolum requieuit, donec cunctis quieſcentibus ſecreto ſe in orationem dediſſet. Accidit vt quadam nocte conſuetudinariis incumbens orationibus Dæmonem in ſimilitudine hominis cuiuſdam miræ magnitudinis ore aperto, linguaq; emiſſa, manibus expanſis, oculis minacibus videret, & cum impetum in eum facere vellet facto ſigno crucis euanuit: ipſe tamen interritus matutinalia coram altari in modum crucis ſtans expectauit officia.

CAPVT

CAPVT V.

Reclusus iam cum tanta fames eum vrgeret, vt panem totum & plus manducare vellet in natale S. Patricii, quæ tunc forte aduenerat, Deum ſedulo rogauit, vt huiuſcemodi ingluuiem ipſius interuentu à ſe auferret. Qui mox poſt orationem & lacrimas, quas incomparabiliter etiam in leuibus rebus fundere ſolebat, tale oraculum aure percipit propria lingua prolatum;* *Ataich Criſt ocus Patric Artmache, farna feiltâm nakîſel teilcbrûchir tart doit teilco, il farkyſel.* & ex hoc edacitatis vitium minime ſenſit.

* *Id eſt, obſecra Chriſtum & Patriciũ Arthmachenſem.*

CAPVT VI.

ITem foris poſitus priori anno, quo clauſtrũ erat ingreſſurus, omnibus noctibus ſtans in eccleſia in oratione pernoctauit. Igitur priori nocte antequã S. Blaſii reliquiæ illuc de Roma veniſſent, more ſolito in baſilica orans vidit ſubito corporalibus oculis columbam ſuper altare conſediſſe, ſenſimq; inde in cryptam volantem diſparuiſſe. Craſtina ergo ſuper ipſum altare eaſdem poſuere reliquias, ſuper quod Dei famulo ante apparuit hæc auis aſtitiſſe.

CAPVT VII.

FOris poſitus procedenti quoque tempore cum ſimiliter noctu intra baſilicam ſolus exiſteret, vt prædicti Martyris ſuffragia his verbis imploraret, dicens; S. Blaſi qui peregrinus his locis, ſicut & ego, eſſe cognoſceris, pro meis ad Deum intercede peccatis. Cum hæc ingeminans lacrimas more ſuo vberrime fudiſſet, ſtans ante altare, quo ſanctæ poſitæ fuerant reliquiæ, non inclinatus, ſed erectus, ſed tamen, vt referre ſolebat, obtutibus pauliſper obtenebratis vocem audiuit huiuſmodi; *Sedes tua in cœlo iam dimiſſis peccatis parata eſt.*

CAPVT VIII.

ITerum in artiſſimo loco conſtitutus, de quo cum oportunũ fuerit pleniter expedire conabimur, cum mane diei futuri reliquiæ ſæpe memorati Martyris ab eodem loco in vicinum ſaltum deportandæ fuiſſent, præfatus Dei famulus magno exarſit deſiderio, vt ipſius Martyris reliquias propriis efferre humeris mereretur, cum iam dudum in eodem loco poſitus voto ſe conſtrinxiſſet inde numquam ſe exiturum. Vt igitur Dominus deſiderium pauperis (vt ait per Prophetam) exaudiens adimpleret ac famuli deuotiſſimi vota rata eſſe concederet, eadem nocte viſus eſt ſibi pontem Rheni fluminis, per quem de ipſo monaſterio exitur, cum copioſa multitudine tranſiſſe, columbam quoque humeris ſuis inſediſſe & eam ſe, vt cupiebat, humeris deportaſſe, inde alios petere, iterumque ſibi volantem adeſſe. Cæterum oſtenſionem loci ipſius in Fauarienſi monaſterio adhuc degenti & de hac perfectione iam meditanti nobis ipſe referens, licet impulſus ac pene coactus, hoc etiam intimauit, eadem videlicet loca aquis eſſe circumdata & frequenti circuitu plures efficientia inſulas.

CAPVT VIIII.

IN natali S. Columbæ iterum temptatione afflictus & in dubitatione poſitus ſi paruam annonam, quæ ad victum cottidianum, ſicut aliis monachis, ipſi quoq; dabatur, pauperibus erogare debuiſſet. Reputabat enim ſecum ne ſi cibus de aliorum labore ſibi oblatos pauperibus erogaſſet, hinc Deum offenderet. De hac igitur re Domini voluntatem per interceſſionem S. Columbæ precibus & lacrimis requirebat. Cui tale cõtinuo reſponſum voce ſuauiſſima* diuinitus direxit; *Cucendo chath cukenndet faden, maith det faden maith do chach.*

* *al. diuinitas.*

CAPVT

CAPVT X.

PRimis quoq; diebus, quo pœnalem locum, quem in hoc mundo pro Dei amore delegerat, intrare illum contigit, gulæ nimium vicio temptatus eſt. Nam vſq; ad horam, qua cæteri reficiebantur, expectare nequaquam poterat, ſed etiam donec euangelium legeretur à cibo abſtinere nequiuerat, qua ſuggeſtione vehementer affectus & vltra quam credi poteſt erubeſcens ad ſolita confugit auxilia. In feſtiuitate quippe S. Aidani Epiſcopi audiuit, cum illius imploraret adminicula, huiuſcemodi vocem; *Ainmne ilao ocus in naidchi ni longe colonge ce lederemut noſerfas ſruithiu*, qua voce ſtatim temptatio ipſa ſedata eſt.

CAPVT XI.

INcluſus vero tantam multitudinem ſpirituum immundorum noctu cōſpexit, vt terram ſimul & arbores, quas Rhenus hinc inde cingit, implere viderentur: cumq; diu horriſonas darent voces, ſancti viri precibus diſparuerunt & vlterius illi nuſquam comparuerunt.

CAPVT XII.

IN feſtiuitate quippe S. Brigitæ Virginis non modicam pauperum turbam, vt ſibi moris erat, collegit: carnem totam, quam habuit iuxta numerum adgregatorum, particulatim incidi præcepit. Hoc autem facto, ecce tanti pauperes vt aderant inprouiſe venerunt. Vir vero beatus in aduentu eorum Deo gratias agens particulas, quas ad numerum prius commeātium parare iuſſit, in Dei largitate confiſus, qui quinq; panes inter V. milia virorum multiplicauit, diſtribui fecit. Sed licet numerus geminaretur egenorum, & nihil de carnibus vel ab illo vel à quoquam adderetur, vnicuiq; tamē ſua particula ex eadem caruncula inueniebatur.

CAPVT XIII.

FIndanus igitur patronus noſter artiſſimo loco incluſus, qui ſitus eſt ad ſeptemtrionalem partem baſilicæ S. Mariæ Genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, XXII. annos incomparabiliter corpus perdomuit. Nam poſt primum ſupradictorum annum cilicio indutus erat, calore ignis numquam refectus, non pauſans in lectulo, balnei lenitatem deuitans, ieiuniis vigiliis orationibusque indeſinenter inſiſtebat, pane vero poſt primum annum ingreſſionis eius & poſt XVI. ab omnibus, quæ mandi poſſunt, extra piſciculis & his pauciſſimis, ſe Domino confortante abſtinuit, aliæque præfati ſanctiſſimi viri virtutes, quæ multis ſciendo veraciter teſtibus ſunt prænotatæ in alio miraculorum volumine, ex parte videntur fore cum cautela exaratæ.

Cætera deſunt.

HEPI-

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

DE VITA S. VVIBORADÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI

Liber I.

Prologus.

SOLET plerumq; modernis Scriptoribus à Patribus vició deputari traditiones antiquorum ſcriptis vel factis ab eis mutari, ea videlicet obiectione, quod quaſi illorum virtutibus calcatis ſuis nihil probabilius velint æſtimari. Sed eorum reuerendam caniciem ab huiuſmodi ſuſpicione oportet alienam conſpici quicquam ab eis reprehendi, nõ quia craſſe compoſitum inlepideq; putetur, ſed quia nuper; vel quia nil rectum; niſi quod placuit ſibi, ducunt; vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Non equidem inſector delendaque carmina leui eſſe reor. Cum enim legerim aliquem priorum Deum oraſſe, quo dignaretur alicuius Spiritum ſuſcitare, qui virginem ſuam Wiboradam tot virtutibus decoram venuſtiori ſtilo faceret ſaporam, quid dicam poſteros optaſſe, cum aliqui eorum ſi temporalis vitæ dilatio illorum votis reſponderet hoc opus voluiſſent adtemptare? Tamen nunquam in animum duxi quid tale aggredi, tum conſiderans ruſticitatem mei ingenii, tum ne putarer meo ſtudio mihi ad fauorem patrum negligentiam velle denotare. Hæc denotatio duobus modis euenire ſolet, cum vel quilibet arrogãs iniuſſus præſumit ſuſcitare dormientem Homerum, vel cum Tucca & Varo quis obediens præuento morte Virgilio tantum ſuperflua ſtudet præcidere. Ad illud prouocat arrogãtia, ad iſtud cogit obedientia. Obedientia, vt noſtis kariſſimi, nobis eſt neceſſaria, ſi perfectæ libertatis cupimus adipiſci compẽdia. Hæc enim quamuis omni humanæ creaturæ, vt Apoſtolus hortatur, ſit exhibenda propter Deũ, ſpecialius tamẽ ad illos reſpicit ſub quorũ regimine in cœnobiis degentes diſtricto iudici rationẽ de noſtris exceſſibus reddituros pro certo ſcimus, illorumq; excuſationem noſtrã fore damnationẽ. Ad quod regimen, tu venerabilis pater Vdalrice, anno milleſimo ſeptuageſimo ſecũdo incarnationis Domini eius mira diſpenſatione vocatus, cum bonæ memoriæ Abbatis tui Nortperti tunc triginta & octo annis ſuper ouile S. Galli vigilantis non ſolum amabili præceptione, verũ etiam communi fratrum electione ſucceſſor effectus prout cõplacuit tuæ paternitati onus iniunxiſti, quod prius exhorrui imponere meæ paruitati, nempe vt vitam memoratæ Virginis interdum propter diuerſorum ſimplicitatem Scriptorum ſuperfluitate verborum quaſi quibuſdã foliis exuberantẽ falce ſtrictioris eloquii præcidere ſtuderem. At ego quamquam in hac obedientia me ſcirem onus importabile debilibus aptare humeris, tamen non exacui linguam verbis cõtradictionis, eligens mihi ſatius eſſe ſub præceptorum tuorum faſce deficere, quam eis repugnando titulũ inobedientiæ incurrere. Exemplũ etiam cum Grammatico proponere placuit, ne pigeat alios etiam à me vel ignorantia forte prætermiſſa vel vitioſe dicta. Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo eſſe inuentionibus poſſe ſua quoq; induſtria vel addere vel mutare. Sed antequã mihi alligatum onus adaptandum moueã, operæ precium eſſe duco breuiter in medium proferre, per quos præclara geſta huius Virginis poſteris primitus innotuerunt,

tuerunt, vt cum aperietur me non huius relationis eſſe nouum auctorem, ſed potius auctorum ſequacem, nullus vicium falſitatis adnotet meæ paginæ. Tempore igitur, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex ſapientia virtutibusq; factus. Is cum quodam tempore hydrope ad extrema pene ductus eſſet, vouit B. Wiboradæ omnia quæ de eius ſanctitate poſſet comperire litteris ſe traditurum, ſi ei ad præſens dignaretur à Deo aliquod impetrare remediũ. O archiator in virga & in baculo! O propagator tuorum ſanctitatis electorum! illico venit ei in animum, vt ſibi poſtularet afferri martyris cilicium, illudq; ſuper aqualenta extenderet membra. Quod cum factum fuiſſet, confeſtim ſenſit ſe aliquid melius habere, ac dein non multis diebus exactis ad plenũ conualuit. Tunc memor ſponſionis ſuæ conuenit Kebem', quæ B. Virgini ab ipſis cunabulis vſq; ad mortis articulum obſecundauit, indicans ei quali voto ſe obligauit, quodq; ſequenti die ad eam venturus foret, vt de hoc themate plenius ab ea informaretur. Quæ vehementer in verbis eius admirans non minus etiam cœpit anxiari, quia ea de quibus interroganda erat iam dudum letheus obſorbuerat morbus. Ad vltimum ſuaſu cuiuſdam ſacerdotis ad tumbam Dominæ ſuæ oratura proſternitur, vt qui incenſam à Chaldæis legem per Eſdram voluit reparare, ipſe etiam Martyris ſuæ merita, quantum ad hominum memoriam abolita, per eam dignaretur declarare. Poſtquam huiuſcemodi exaggerauit preces, ſurrexit atq; baſilicam non minori anxietate egreditur quam etiam ingreſſa eſt. Erat enim ignara quam in proximo eſſet eius conſolatio. Nocte verò inſequenti cum ſe ſopori dediſſet, viſum eſt ei locum orationis repetere atq; B. Virginem pictatium aureis conſcriptum litteris ſibi oſtendere, hac voce ſubiuncta; *Vtere cupitis.* Mox expergefacta omni fragilitate obliuionis propulſa ita perfectè cœpit memoriæ viribus vti, vt luce reuerſa non ſolum nihil ſollicita eſſet, quid ſupradicto fratri reſponderet, verum etiam vltronea fieret inuitatrix, eiq; deſideratum thema à primordio vſq; ad acceptum cum palma martyri brauium promulgaret. Quod ille imis reponens ſenſibus cum feruenti opera, rectè proclamauit cum Pſalmiſta; *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudation. tibi, quoniam eripuiſti me de morte.* Sed cum hæc vota ex parte redderet, heu dira morte præuentus multos ſui propoſiti habuit heredes; qui quoniam diuerſi diuerſa ſapiunt, interdum minus neceſſaria neceſſariis miſcuerunt. Horum ego inſiſtens veſtigiis ſtudui ea quæ mihi digna memoria videbantur ad huius Virginis ſanctitatem comprobandam ſtrictim colligere, non illis ad opprobrium, ſed quod verius eſt præcipue tibi ad obediendum, vt prædictum eſt, Pater reuerentiſſime.

CAPVT I.

Quali parentela VViborada originem duxerit, & qualis eius conuerſatio in annis infantiæ fuerit.

In Argouia lib. 2. cap. 9.

BEATA Dei Virgo Wiborada ex Alamannorum proſapia oriunda à parentibus ſecundum ſeculi dignitatem nõ infimis, ſecundum Chriſtianam autem libertatẽ nobiliſſimis, originem duxit. Itaq; Deo ab ipſis cunabulis deuota exiſtens, ac virtutum incrementis tranſcendens tempus ætatis, nobilitatem ſuam religioſa conuerſatione ornabat. Nam vniuerſas iuuenilis petulantiæ illecebras à tenero vngue execrans, vt legitur de Raguelis filia; nunquam miſcuit ſe cum ludentibus, neque cum his qui in leuitate ambulabant. Spiritus enim ſanctus, qui eandem puellam iuſti viri thalamo ſociandam in vmbra legis immaculatam conſeruauit, ipſe etiam Wiboradam per lauacrum regenerationis in adoptionem filiorum

filiorum Dei receptam dignatus eſt inuiolatam cuſtodire, vt ſancta & corpore & ſpiritu thalamum cœleſtis ſponſi mereretur introire.

CAPVT II.

Quam laudabile ſit nomen illius.

FIDES, diuinam prouidentiam non ſolum facta ſed etiam voluntates hominum prouidere ſiue præparare, credulos nos efficit, huic B. Virgini ita laudabile nomen non ſine eius prouidentia eſſe impoſitum, cuius nomen à ſolis ortu vſque ad occaſum laudabile eſt. Nam Theutonica locutione prolatum *mulierum conſilium* ſonat. Quotienſcunque enim ita ſpiritualia nomina electorum Dei legimus, aperte per ipſa vocabula datur intelligi, quod Angelus magni conſilii in cordibus vtriuſque ſexus dignabitur ſpiritum conſilii diffundere, vt cum ab illis nobis errantibus ſpiritualiter conſulatur, ipſe in eorum conſiliis glorietur *Deus, qui glorificatur in conſilio ſanctorum*, proclamat Pſalmiſta. Laudabile, inquam, eſt nomen B. Wiboradæ, quia cum Martha actiuam vitam agendo, & cum Maria ſpeculatiuam, omnibus pie viuentibus viris ac mulieribus conſilium vtriuſque dilectionis perfectionem exequendi in ſe exhibuit.

CAPVT III.

Quomodo quædam ſoror illius noluit ad chorum exire cum coæqualibus, eo quod audiſſet Angelicos concentus.

CONGRVVM ergo videtur lectioni inſerere, quod huic B. Virgini ſoror erat ſumma innocentia vitam ducens. Quam cum quadam die eius coæuulę ſecum ad chorum exire hortarentur, illa cuiuſdam ſapientis edocta prouerbiis *extrema gaudii luctus occupat*, & iterum: *Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, non acquieſcas eis*, poſt alta ſuſpiria ſic erupit in vocem; Quæ delectatio huius ſeculi poteſt mihi dulcis eſſe, quæ audio Angelicos choros dulciſonæ modulationis frequentare harmoniam: illuc ire deſidero, his choris intermiſceri delector. Vix ſermonem compleuit, & genas vbertim lacrimis perfudit. Poſt paucos vero dies carne ſoluta eſt: quia Deus propter hoc properauit educere eam de medio iniquitatū, quia placita ei erat anima illius. De cuius ergo natalitio gaudentes, certi quod dominus virtutum non priuauit eam bonis, quia ambulabat in innocentia, ſtilum ad opus inceptum acuemus.

CAPVT IIII.

Qualis eius conuerſatio fuit, quando ad intelligibilem ætatem peruenit.

BEATA Igitur Wiborada, vt præfati ſumus, omnimodis petulantiam execrans in tantum ſtuduit diuinum præceptum implere, vt pene cottidie omnibus poſtpoſitis nudipes ad eccleſiam, quæ longe à domo paterna diſtabat, gradiens, *primum quæreret regnū Dei & iuſtitiam eius*, & poſtea operibus manuum ſuarum ſe irretiret. Panem enim ocioſa nō comedit, ſed labores manuum ſuarum manducauit. Vnde beata eſt & bene ei erit. Popularem enim frequentiam non ſolum extraneorum ſed etiam notorum prout licuit fugiens ſecreta ſemper amabat, quatinus & ocioſa verba facilius poſſet vitare, & ſanctis meditationibus aciem mentis liberius infigere. Parentes nemo reuerentius coluit, nemo erga ſuos diuinæ legis præcepta deuotius impleuit, nemo inopia morbiſque confectos amabilius tractauit, quia ipſa eis alimenta præbens miniſtrauit, fomenta parauit, balnea contulit, lectiſternia diſpoſuit, & ipſa eos reclinauit,

nauit,& competenti tempore leuauit. Parſimoniam vero in tantum amabat,vt plerumque in ſecunda,quam ſæpe in tertia die, niſi ad veſperum non ieiunium ſolueret. Noſtræ autem non eſt facundiæ ſcriptis percurrere eius ſanctam cõuerſationem,& quomodo corpus ſuum caſtigauit vt ſancti Spiritus dignum fieri habitaculum mereretur. Ideo pauca de multis, parua de magnis ſcribentes eos qui altius ſapiunt admonemus,vt in paucis plurima,in paruis maiora penſantes glorificent mirabilem Deum in ſanctis ſuis.

CAPVT V.

Quomodo quodam feſto die cum parentibus ad eccleſiam proceſſura noluit priuatam veſtem mutare niſi ab illis coacta, & quod grauiter caput dolore cœpit in via,quodq́ illa dies maxime fuit inceptiua non amare tranſitoria.

QVadam itaque celebri feſtiuitate cum parentes eius ad eccleſiam proceſſuri decentius ſolito ornarentur, illa ſciens Deum magis delectari in puritate cordis quam in veſtium nitore,noluit priuati conſuetudinem veſtitus mutare. Sed parentes eius more ſecularium occaſionem improperii fugientes (nam ſicut in patre filia, ita & in filia pater honoratur) iuſſerunt eam deſiſtere cœptis. Quorum iuſſioni illa honorem deferens decoris amicta veſtimentis capitalibuſque compta redimiculis iter cum eis aggreſſa eſt. Pergentibus autem illis virgo caput grauiter dolore cœpit, quia dominus qui eam dilexit corripuit, vt iſta correptio quaſi præmonitio eſſet obſeruandæ humilitatis,ne vicium elationis propter exteriorem veſtis candorem allapſum interius obfuſcaret cordis ſplendorem. Contra quam allapſionem etiam paſtorem eccleſiæ ſibi traditas oues cautificare æſtimo, vbi dicit; *Non in veſte preciosa.* Confeſtim vero ſentiens per ſpiritum ſe diuina viſitatione commonitam, equi cui inſedebat dorſa deſcendendo releuans teriſtrum cum omni vittatoria compoſitione detrahens, nunquam deinceps huiuſmodi ornamentis vſa eſt. Cumque comites vt equum reaſcenderet hortarentur,penitus non conſenſit,ſed pedeſtri itinere vſque ad eccleſiam peruenit. Illa dies in tantum inceptiua fuit rebus trãſitoriis renunciandi, vt etiam matrimonii contractatione in animo ſpreta fratri ſuo Hittoni apud cœnobium S.Galli in ſcholis agenti magis quam procis aduentantibus ſe commendare ſtuderet,ea quibus indigebat per fideles internuncios mittendo.

CAPVT VI.

Quod frater eius Hitto eam Pſalmos docturus cum eum tæderet inceptus per viſionem eſt correptus.

MEmoratus itaque clericus ad Presbyteri gradum promotus ſtuduit ſine crimine viuere atque vnius vxoris vir eſſe, id eſt,eccleſiæ,cumque ſepties in die laudem Deo dicturus frequentaret Pſalmodiam,ardentius B. Virgo cœpit ei inſiſtere communicans ei omnibus bonis, vt etiam ſe cathekizaret verbo. Cuius deſiderio ſe ſatis facturum ſpondens in ipſa inchoatione feruebat in erudiendo,ſed ſtudium eius paulatim tepeſcens ad vltimum refrigerauit.Cũ ecce quadam nocte per viſionem correptus in abſtinentiam cibi præcipitur eſſe,donec ſororem ſuam Pſalmum quinquageſimũ edoceret.Nã anteriores ab illo edocta,iſte ſolus de quinquaginta ſupererat. Quid plura? De nocte ſurrexit,ſororẽ accerſiuit,viſum aperit, ſeque paratũ ad erudiendũ innotuit.

Factus-

Factuſque eſt tunc diſcendi hortator qui prius fuerat docēdi negator. Quinquaginta igitur Pſalmis ita carptim à fratre perceptis reliquos ſancti Spiritus magiſterio didicit.

Capvt VII.

Quomodo in Dominica incipientis quadrageſimæ adiuta eſt fratrem ſuum in miſſarum celebratione.

IN Dominica die ordientis quadrageſimæ cum prædictus ſacerdos miſſarum ſolemnia celebraturus conqueſtus eſſet ſibi deeſſe adiutorem, conſolans eum B. Virgo dixit; confide de adiutorio altiſſimi, & ipſe te adiuuans tecum commorabitur. Virginis igitur credens promiſſioni proceſſit, & ſpirituale officium inchoauit, cum quo ſtatim ita auctoraliter ipſa pſallere cœpit, vt in ſcientia eorum, quæ inibi cantabantur, nequaquam inferior eſſe videretur ſacerdote. Tua ſunt hæc miracula, Domine pater cœli & terræ, qui abſcondiſti theſaurum ſapientiæ à prudentibus huius ſeculi, & reuelaſti eum paruulis. Tibi enim mortua viuunt, inſenſibilia ſapiunt, cœca contemplantur, ſurda audiunt, muta diſerta ſunt ad laudem & gloriam nominis tui. Sacerdos autem, & vniuerſa circumſtans concio, iſta audientes poſt non modicam admirationem glorificabant Deum eius poſſibilitati hæc aſſeribentes.

Capvt VIII.

Quomodo hortata eſt eundem fratrem ſuum vt relictis omnibus monachicum ſuſciperet habitum, illoque præbente conſenſum Presbyter eccleſiæ B. Magni efficitur ad vltimum.

IDem ſacerdos iam inde à iuuentute cum illo Euangelico iuuene mandata vitæ cuſtodiens illud ſolummodo, quod præfectionis eſſe veritas docuit, adhuc etiam cum eo triſtis audiuit. B. vero Wiborada, quæ iam tranſitoriis in mente renunciando fluctibus huius ſeculi ſe emerſerat, cupiens etiam fratrem ſuum ad portum perhennis tranquillitatis peruenire, huiuſcemodi verbis eum alloquitur; Quamdiu, frater kariſſime, iſta temporalia amando in fluminibus Babylonis iactamur? Humiliati enim ſumus in hac valle lacrimarum propter præſumptionem primi parentis, & neceſſe eſt, ſi per elationem amiſſam patriam conſequi deſideramus, per humilitatem promereri. Idcirco te moneo, frater mi, vt neque ſub fluminibus, neque in fluminibus, ſed ſuper flumina huius Babylonis ſedentes cottidie cum lacrimis præſtolemur finem noſtrum, vt dolore cordis noſtri ad Deum aſcendente eius gratia mereamur adiuuari, vt per gradus humilitatis de virtute in virtutem conſcendentes pedes noſtri ſtabiliantur in atriis Ieruſalem. Scimus enim, quod terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluitur. Idcirco nunc agendum eſt vt poſt huius diſſolutionem ædificationem habeamus à Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Te enim ſacras ſcripturas ſcientem non opus eſt à me inſulſa edoceri, quomodo oporteat ſapere ad ſobrietatem, & vigilare ad aduentum reuertentis à nuptiis, tamen vnum moneo: tempus enim prope eſt. Tali allocutione ſororis mutatum eſt cor fratris, atque relictis omnibus nudus de naufragio huius mundi fugiens remis virtutum ſtuduit arripere portum ſalutis. Itaque in monaſterio S. Galli ad ſuaue iugum regularis vitæ ſe humilians, cum vniuerſis eius conuerſatio placuiſſet, fratribus id in commune conſiliantibus, eccleſiæ

cleſiæ B. Magni à patre monaſterii præficitur. Qua etiam vſque poſt ſororis martyrium probabiliter gubernata, diuina vocatione migrauit in regionem viuorum.

CAPVT VIIII.

Quale propoſitum elegit ſibimetipſi poſt fratris conuerſionem & quomodo Diabolus eam terruit ad baſilicam noctegradientem.

VEnerabilis igitur Virgo poſt conuerſionem fratris nil credens actum, ſi non & illa augeret propoſitum, vocatis duabus de domeſticis ſuis, quæ ſibi fidę præ cæteris videbantur, denudauit eis voluntatem ſuam, quod neq; ita delicioſis vti prius vltra vellent refici alimentis, neque in plumis penſilibus quieſcere, & tamen hæc omnia non minus ſumptuoſe parari quam ſi & ipſa eis vellet vti. Quæ voluntarie obſequentes præceptis dominæ, olera ſiue legumina vna cum carne menſæ ſuperponunt. Illa vero interdum carnem ori admouens, os & populum putantem eam carnibus vti fefellit; nempe clanculo reiecit, vt per carnis abſtinentiam ſpiritum redderet fortiorem, & poſt paulolum quaſi præ ſaturitate faſtidiens pauperibus vel aſtantibus erogauit. Similiter & eius lectus ornate parabatur ad præſens, ſed poſt minus ſecretorum abſceſſionem iuſſit ſibi cilicium ſubſterni, ſilice capiti ſuppoſito, & ita paulolum pauſans cum quies gratiſſima eſſet mortalibus ſurrexit, & clam baſilicam intrans dominum pro delictis ſuis humiliter geniculans deprecata eſt. Sæpe virtutum inſectator Diabolus eam ad baſilicam gradientem conatus eſt deterrere, modo ante valuas eccleſiæ veluti ſcropha grunniens, (ſcilicet recolens antiquam permiſſionem in gregem porcorum) interdum in oratione iacenti in figura ranæ ante oculos eius repens: Sed illa fidei clypeo præmunita & gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, armata omnem virtutem inimici effugauit.

CAPVT X.

Quomodo ſeruientem cuiuſdam matronæ Dæmonioſum ſuis precibus reddidit ſenſatum.

CVm hæc cottidie indefeſſe agerentur, & fama eius conuerſationis paſſim diuulgaretur, quædam prædiues matrona illius ſanctitate reſcita quendam de ſuis ſeruientibus malignis ſpiritibus obſeſſum ad eam tranſmiſerat, quatinus eius meritis opitulantibus ſanitati reſtitueretur. Illa vero per inuocationem nominis Ieſu Chriſti excluſis dæmonibus fecit eum repatriare incolomem. Matrona autem pro eius ſoſpitate glorificans Deum poſt aliquos dies remiſit illum B. Virgini, vnice obſecrans vt quem diuino auxilio tot iniquis dominis ſurripuerat eiuſdem deinceps ſola dignaretur dominari, cuius petitioni quamuis inuite aſſenſum præbens aliquandiu retentum in ſeruitio donauit eum libertate.

CAPVT XI.

Quomodo Diabolus ei infamiam adulterii per quandam ipſius ancillam impingebat, & qualiter diuina clementia coram Salomone Epiſcopo copioſaque multitudine eius innocentiam per iudicium comprobabat.

INiquus autem vendicator imaginis Dei fremens ſe ex alieno mancipio à B. Wiborada expulſum zelo vltionis in ipſam armatur. Itaq; cũ iã cognouiſſet per diuerſos terrores à ſe illatos frequentiã orationum eius non rareſcere, niſus eſt eandẽ frequẽtiam orationũ eius macula infamiæ obuoluere, concitans aduerſus eam quandã ex ipſis ancillis, quæ affirmaret eam nõ cauſa orationis clam per ſingulas noctes ſurgere, ſed potius vt nefaria, quę ſub ſole erubuiſſet agere, nocturna freta caligine ſecurius perageret, & hoc verbum quod iret oratum quaſi deaurationẽ eſſe eius ſcelerum, quę & cũ tam multis exercuiſſet vt ſibi videretur impoſſibile eos calculo comprehendere, ſuper his autem tacendum eſſe, ſi immunis exiſteret pollutione fraterni concubitus. Hæc illa circumquaque inceſſabiliter latrante, & quibuſdam ficta eſſe dicentibus, aliis vero humanam fragilitatẽ culpantibus, peruenit fama ad aures Salomonis Conſtãtienſis Epiſcopi. Quid opus eſt verbis, ſiſtitur Præſuli vice mechæ ſponſa Chriſti, criminatur pro innumero adulterio quæ non polluta fuit ſaltim vno, diffamatur fratris eſſe concubina fraternæ caſtitatis conſiliaria. Negantur à virgine affirmata à meretrice: ſed populus ignarus veri æque credidit vtriq;. Epiſcopus autem volẽs eorum dubietati finem imponere, ſtatuit ei diẽ in qua de ſibi obiectis cũ Dei iudicio dubitanti populo fidẽ faceret. Fiducialiter agas Wiborada: oportet.n. nunc modicũ contriſtari in variis tribulationib⁹, vt fides noſtra precioſior ſit auro ꝙ per ignẽ probatur. Ille enim filius fabri, ille non propheta ob tactum meretricis, ille Dæmonium habens, ille alia innumerabilia opprobria ſuſtinens tuis quoq; cõpatietur opprobriis. Per hæc oportuit illũ intrare in gloriã ſuã, per hæc & nos oportet eiuſdẽ gloriæ fieri coheredes. Cum.n. audio ab Apoſtolo, ꝙ gloriandũ eſt in tribulationibus, non video cauſã tuę diffidentię, niſi inde ꝗd fias puſillanimis, ꝙ pro leui tribulatione etiã cuiuſdã adhuc ſub impoſſibilitate legis pugnãtis impar videris. Dico autẽ Suſannæ: Illa enim diffamata eſt à duob⁹ Presbyteris quibus credendũ erat vt ſenioribus populi, tu vero ab vna vili ancillula cuius verba reſeruantur iudicio probanda: illa ſine mora morti addicitur, tu vero ꝙ vlla pœna plectaris nec loquetur, ſed neq; adhuc diffidas quaſi à Deo derelicta. Veniet.n. dies cum plus probaris Suſanna: de qua die noſter ſermo ad pręſens eſt reprimendus, potiusq; ad tibi præſcriptũ iudiciũ reflectendus. Conueniente autem cum Epiſcopo ad præfinitum diem copioſa multitudine, omnipotens Deus omnibus ita liquido eius innocentiam comprobauit, vt incredibili lætitia tripudiantes illi geminarent grates: & quod in ea innocentia conſeruauit & eandem diffamatam infamia diſculciauit. cumque ei à Præſule daretur optio, quali pœna plecteretur inficiatrix, reſpondit, *Deo vindictam, ipſe ei retribuet.*

CAPVT XII.

Quomodo vltio diuinitus illata eſt eidem ancillæ.

HIs ita tranſactis infelix, quam prælibaui, ſerua ſciens finem eſſe ſuis mendaciis apud ſocios virginis innocentiæ, pergens vltra lacum Potamicum facta eſt & ibi plena rimarum omnibus vbi vbi vt turpiſſime potuit de illa loquens. Atq; cum eius ficta credibiliora viderentur, ſolita erat ſubinferre ſe à Wiborada ob

aliam cauſam non eſſe expulſam, niſi vt ab eius increpationibus pro illicitis quieta foret. Sed Deus omnipotens ſibi deputatam vindictam non diu differens, ſicut prius per iudicium comprobauit virginis innocentiam, ita etiam poſtea manifeſtauit per inficiatricis amentiam. Nam cuidam malefico ſpe felicis coniugii ſe ſubponens non poſt multum temporis cœpit diabolizare, & ita vagata eſt circumquaque donec in nimiam pauperiem delapſa eſt, & ſic de morte transmigrauit in mortem. Sic Deus fidelis in ſe ſperantes ſolummodo nō confudit, verum etiam eorum gloriam ex inuidia dat creſcere, quia contrariam ſemper fecere viam virtuti.

CAPVT XIII.

Quod Salomon Epiſcopus poſt iudicium eam in tantum amare cœperit, quod etiam cum equitatu illam ad Conſtantiam perduci præcepit, illaque ſpreto equitatu ad pedes eundo eo peruenit.

PRædictus igitur Conſtantienſis Præſul poſt agnitionem innocentiæ B. Wiboradæ ampliori dilectione iocundior factus eſt erga illam, in tantum vt etiam ſollicitus ſeculares tumultus ei impedimento fore ad Dei ſeruitium eam alicubi congregationi ſanctimonialium inſerere cogitaret, vbi poſſet ſine intermiſſione orare, atque huius rei gratia directis miniſtris ſuis cum equitatu præciperet eam ad ſe perduci. Quibus illa hoſpitium & cætera neceſſaria benigne contulit, atque ſequenti die faciens eos cum equitatu remeare comitantibus duabus ancillis pedes Conſtantiam peruenit, quam Epiſcopus honorifice ſuſceptam improperabat ei aliquantulum ſpreuiſſe equitatū. Data autem manſiuncula prope baſilicam Præſul accerſitis duabus quas prædixi ancillis exquiſiuit ab eis, quid in alimentis percipere ſolita eſſet? Illæ vero vt præmonitæ erant reſponderunt, dominam ſuam à nullis comeſtionibus abſtinere, quibus Chriſtiano homini vti licuiſſet. Quod ille laudans (legerat enim in Geneſi, *omnia valde bona eſſe quæ creauit Deus*, ideo nihil reiiciendum, quia neq; Enoch qui primus Deo placuit, neq; Noe qui in diluuio ſólus iuſtus inuentus eſt, neq; Abraham ille amicus Dei, aut cæteri iuſti ab his abſtinuiſſe leguntur) omnia quibus indigebat ſufficiēter dari præcepit. At illa ſolito more corpus ieiuniis afficiens ea quæ ſibi ad victum dabātur pene omnia diſpergens dedit pauperibus, vix ſecunda ſeu tertia die ad veſperum parum quid panis & aquæ deguſtans.

CAPVT XIIII.

Quomodo Cilia recluſa eam diuinis eloquiis ædificatura ei oſtendit ſua marſupia, illius obedientiam in horum fœneratoria augmentatione probatura.

EOdem tempore fuit ibi quædam incluſa nomine Cilia corpore non mente incluſa, quia nondum in ſe mortificauit philargyriam, quæ eſt radix omnium malorum. Quam expetens B. Virgo atque ſpiritalem matrem exiſtimans petiuit vt de bono theſauro cordis ſui dignaretur eructuare verbum bonū, cuius petitionem non ſolum promiſſionis verba ſunt ſubſecuta verū etiam quadam die iterum adeſt vltro vocata promiſſionis ſolutione gauiſura. At illa aperta feneſtella poſt mutuam ſalutationem infit; Incedis ſoror cara forinſecus in veſtimentis ouium, ſed noſtrum eſt, vt ait Apoſtolus, probare ſpiritū ſi ex Deo ſit, ante-

antequam tibi ad exemplum nudentur ſecreta noſtrę conuerſationis. Obedientia ſine mora primus humilitatis gradus eſt, & ſine hac nemo poteſt Deo digne ſeruire: nam & victimis præfertur. Per huius impoſitionem in primis te volo probare, & proferens loculum cum nummis dixit, accipe ſoror hos nummos quos mihi ad elemoſynam à multis oblatos vſque huc ſeruaui, & hic diuitibus vrbanis mutuum da ad tempus quando eos recipias cum vſura. At illa valde obſtupeſcens inquit, tale præceptum interrogans Propheta ſuper perfectionem habitantium in tabernaculo Dei non accepit aut requieſcentiũ in monte ſancto eius. Apoſtolus quoq; vſuariis, ſiue dicã auaris (*auaritia* enim *eſt ſtudium pecuniæ*) minatur vt audio non eſſe partem in regno Chriſti & Dei: hoſque non ſemel nominat ſeruitores idolorum, quorum conſortium longe ſit à me. Etiam incautum foret me hoc aggredi, cum neſciam de tot talentis hemiſſeclas vel obolos obſeruare. huiuſmodi enim negotium nunquam geſſi. nam captatoribus & fœneratoribus notius eſt tale negocium: his trade hanc pecuniam. Illa vero vt eius intentionem collegit, dixit;

———————Percuſſa maligne
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.

Crede mihi conuerſatio tua inutilis eſt ſine obedientia: perdis labores. His dictis fecerunt diſcidium.

Capvt XV.

Quomodo eadem Cilia contra Virginem inuidiam cæpit habere, & quomodo Salomonem Epiſcopum hortabatur vt eam feciſſet Linthaugiæ, & qualiter per viſionem prohibita eſt ab hoc itinere, & Ciliam poſt aliquos annos de clauſula eiectam eſſe.

At Cilia inuidioſe tumens contra Virginem propter eius inobediẽtiam, ſimul verita ſibi decreſcere quæſtum ſi diu ibi moraretur, demãdauit Epiſcopo quod vellet cum illo ſecrete verba miſcere. Quo adueniente poſtquam ſemotis cæteris multa perfide quaſi fideliter de Virgine locuta eſt, etiam hanc ſententiam ſubintulit; Compertam habeo veſtram ſpiritalem voluntatem erga eandem puellam, quod eam ſi vobis occaſio datur vultis inſerere alicubi choro ſanctimonialium, quatinus tuta à mundiali fluctuatione liberius in Dei ſeruitio poſſit durare: ad hoc etiam reſcitum habeo veſtrum iter Linthaugiam. Eò loci ſi vos non alias trahit voluntas, conſiliarer eius inſertionem, tum quod conuerſatio ibi valde ſpiritualis eſt, tum quod promptior ei illic pateret ingreſſus: ibi omnia veſtro nutui parebunt. Præſul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans lætus effectus eſt, & præcipiens ratem armare miſit quendam de ſuis ſeruientibus B. Virgini intimandum, vt ſibi ad nauim eunti expedita foret ad nauigandum ſecum ad prædictam inſulam. Sed illa antequam Epiſcopalis legatio veniſſet ingreſſa baſilicam oratura proſternitur coram quodam altari in honorem S. Galli conſecrato, & ſicut fuit voluntas Dei inter preces obdormiuit, & vidit oraculum, nec non ſomnium, beatum virum ſibi vas ſanguinolentum porrigentem multis ſpurciciis plenum, dicentemque ſibi; ſi ad locum, ad quem Epiſcopus te ducere cupit, perueneris hunc ſordidum victum manducabis & ſanguine Kerbirgæ recluſæ ibi inebriaberis. Cumque euigilaſſet & ſecum miraretur de ſomnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum depoſuiſſet ei mandata Præſulis, non reſpondit ei nec ad vnum verbum, ſed dimiſit illum abire ſine affatu. Super quæ admirans Epiſcopus cum didiciſſet, miſit alium & iterum alium. Virgine in eadem tacitur-

nitate permanente. Epiſcopus autem continuo cogitans ei aliquid reuelatum eſſe nauigationem ſuam peregit,& ad vrbem Deo gubernante ipſa die proſpere rediit. Cumq; ad cœnam diſcumberet,non eſt oblitus prioris conſuetudinis, ſed omnia neceſſaria in cibis & in potibus venerabili puellæ direxit, cilia iam tum penitus obliuioni tradita. Nam eius res exinde ita retro cœperunt vergere,vt poſt aliqua annorum curricula pelle eius ſimulatæ ſanctitatis detracta etiam de clauſula eliminaretur, procul dubio nutu Dei nolentis ſcilicet ſe à ſuis fidelibus diutius in idolorum ſeruitute glorificari.

CAPVT XVI.

Quomodo prædictum ad cœnobium S. Galli pergentem voluntarie eſt ſecuta, & quia eodem iubente ei apud cellam S. Georgij manſiuncula ob ſecretum eſt conſtructa, breuisq; dialogus de conuerſatione eius in illa.

EXactis autem paucis diebus idem præſul ad cœnobium S.Galli profecturus miſit ad interrogandum ſæpe dictam puellam, ſi ſecum proficiſci vellet. At illa ſtatim ingenti perfuſa gaudio cum duabus ancillis ad nauim properat.Igitur vento ſecundante nauigium celeriter littus attingunt optatum. Epiſcopus vero veniens ad monaſterium à fratribus honorifice ſuſceptus eſt, B. etiam virgo cum pedeſtri itinere tractim proſequens, & ad locum circa ſolis occaſum perueniens ab Epiſcopo nec non ab omni congregatione benigne ſuſcepta eſt. Beniuolus autem Pontifex etſi non ex toto voluntatem ſuam erga eam perfecit (nam prælibata viſio eam inſerere ſanctimonialibus eum non permiſit) tamen ne eius voluntas penitus careret effectu, iuſſit ei domicilium iuxta baſilicam S. Georgii Martyris parari,vt ibi poſſet ſecrete conuerſari. Quali igitur parſimonia quatuor pene annos inibi ſe afficeret, loqui arduum videtur, quia vbi de magna virtute atque gloria bonorum memores,quæ ſibi quiſque facilia facto putat, æquo animo accipit,ſupra ea veluti ficta pro falſis ducit. Erumpe tu quæſo potius Alarice ſerue Dei: dic quid caput Eccleſiæ præciperet te demandare membro ſuo. Cur me, frater, ea adtemptare cogis, quæ tu (vt coniicio) videns quoſdam iuxta Apoſtoli præſagium à veritate auditum auertiſſe,aggredi detrectas? Mihi,Domine mi,vt nulla virtute prædito loquenti virtutes diſcredunt: reſperſi vero dulcedine tuæ ſanctitatis libentes tibi prębent auditum. Nam & maioris potentiæ viſus gener Aratæ Regis Baptiſtam ſciens virum iuſtum & ſanctum non ſolum eum libenter audiebat,verum etiam eo audito multa faciebat.Papæ,ceſſent obſecro grauia exempla. Nam quamuis ad loquendum confortent, nobis tamen minoribus multum eſt audire ad comparationem ſummam in natis mulierum, neque vulgus vrbanis neſcius loqui audet conſcendere ſolium Tetrarchæ, niſi quod vtrobique in hac apologia tutis auribus depono, propter detrahentes conſului, quibuſq; exemplis ceſſantibus agnoſcerem me hîc debitorem eius promendæ ſanctitatis, quod Dominus diuinæ illius congregationis me primum poſt ſe dignatus eſt intimum eligere. Ego * Alaricus minimus ſeruorum Chriſti,decreui me pro eius nomine in quadam inſula Turicini lacus ſolitarium perſiſtere.Ergo me inibi conſiſtente quadam nocte (quid me cogis, frater, loqui, quo me indignum hæc audientes poſſunt reputare?) Angelico affatu huiuſcemodi verbis ammonitus ſum; In monaſterio S.Galli cella quadam in montibus conſtructa ſcias quandam virginem Deo conſecratam in eius ſeruitio fideliter perdurantem. Ad hanc fidelem legatum iſta mandata portantem dirigas; Vnaquæque arbor ſiue fructuoſa vel infructuoſa dum viua terra radix tegitur in

* Ms. alacrius.

tur in viriditate poterit permanere, & fructibus vel frondibus ſe obducere: at ſi terram quæ foueat abeſſe contingat, nudata radice neceſſe eſt vt arbor areſcat. Quapropter à Deo ammonita parcas tibi aliquid de nimia abſtinentia, quatinus aridum corpus plus aliquid ſolito reficiens eius ſeruitio & laudibus plenius inſiſtere præualeas. Magnam ſane oſtendis, Alarice, Virginis parſimoniam, cum Deum prædicas huic allegaſſe temperantiam. Nam labores Pauli, regyratio Laurentii, oſtendunt eum poſſe pati electos ſuos multum probari. Sed & tibi non deſunt teſtes, & bis refici iuſſus Propheta ſub iunipero, & turba Dominum triduo ſuſtinens, poſtremo vniuerſitas cui educitur panis de terra, ne ei in itinere huius vitæ deſint viatica. Quid ſi & illud miraculum in teſtimonium ſumatur? noſti cum prædictus à te lacus in tantum proluit, vt plurimi dies tranſirent quam nauigando eum nullus intrare auderet: & cum tu iam pæne fame conſumptus ad orationem confugeres, perſona quædam tibi apparens panem vinumque capiti tuo imminere indicauit, quibus refocillatus conualuiſti, tuo frater arbitratu. Nam ſcientia veritatis terret Alaricum huic teſtimonio refragari: imperfectio vero meritorum diſſuadet eum hæc affirmando prædicare: tuum enim eſt potius hæc annunciare, maxime cum ad gloriam Wiboradæ tuæ non parum ſint reſpicientia.

Capvt XVII.

Quomodo iacens in oratione quandam perſonam Angelicæ viſionis vidit ſibi aſſiſtere, eandem audiuit primum verſum XXI. pſalmi tertio dulciter decantare.

QVadam igitur nocte iacenti in oratione vidit ſibi quandam perſonam Angelicæ viſionis aſſiſtere non ſine magna claritate, quæ illam obambulans primum vigeſimi pſalmi primi verſiculum tribus vicibus dulci modulatione decantauit, moxq; eadem claritate qua venerat abſceſſit. At illi cogitanti de viſione venit ei in memoriam, quod hunc pſalmum prius conſueuerat ad curſus decantare, & quod hanc conſuetudinem tam diu obliuioni tradidit. Tunc agens pœnitentiam de obliuione, correxit in melius quod ignoranter dereliquit.

Capvt XVIII.

Quomodo cæpit ei diſplicere manſio apud cellam Martyris, & de annua caritate in fractione panis cum mulieribus deuotis, & quia vna ex illis dedignans hoc officium caritatis decidit in lectum doloris, ac poſtea illius precibus recepit gaudia ſoſpitatis.

SEd ſpes B. Wiboradæ ſecrete conuerſandi apud cellam ſupradicti Martyris non diu erat ſpes, quia vndique ad eius ſanctitatem confluxerant, corpori neceſſaria ei deferentes, & corpori & animę ſalubria ab illa recipientes. De quibus partim deſtinauit ad pauperum refectionem, partim verò ad deuotarũ mulierum ſuſceptionẽ, quæ ad illam annuatim venire conſueuerant, & in ſpirituali tripudio panem frangere. Quam caritatẽ quædam opulentior cæteris opprobrio egeſtatis aſcribens dedignata eſt ad eam in ſequenti anno venire, dicens ſe eius fragmentorũ non eſſe indigam. De cuius abſentia cum cæteræ mœſtæ fuiſſent, beata Virgo conſolans eas dixit; cõſolamini ſorores, veniet enim dies quando libenter adueniret, ſi poſſe ei non deeſſet. Igitur iuxta verbum eius in lectum decidens cum ægritudo inualeſcens redigeret eam in deſperationem vitæ, confeſſa eſt marito ſuo quas ampullas emiſit contra B. Virginem, optans vt eius obtutibus præſenta-

ſentaretur. Cuius votis maritus allubeſcens detulit eam illuc. At Virgo illius contumaciam redarguens, benedicens panem dedit ei. quo deguſtato extemplo conualuit atq; lætabunda cum gratiarum actione repatriauit.

CAPVT XVIIII.

Quomodo in Pentecoſte à Salomone Epiſcopo iuxta baſilicam S. Magni eſt incluſa, & quia à Diabolo mox eſt temptata.

EVolutis vero pæne quatuor annorum circulis prędictus Conſtantienſis Præſul ad cœnobium S. Galli venit. B. autem Wiborada, quæ cum Martha iam diu ſtetit in actiua vita laborioſe decertans, iuxta pedes Domini cum Maria deſidere deſiderans quatinus peccatis & vitiorum tumultibus libera optata in Chriſto mentis quiete perfrueretur, poſtulauit ab eo ſibi domicilium alterari, & vt breuiter eius deſiderium proſequar, ſecretum clauſulæ concupiuit. Qui ſtudens omnibus modis ei morigerare, iuſſit ei deſideratum domicilium prope baſilicam S. Magni conſtrui, atque in ſacroſancto die Pentecoſtes copioſa multitudine cum diuinis laudibus proſequente deuotis precibus Deo commendatam ſanctiſq; benedictionibus conſignatam includens abſceſſit. Igitur omnibus cum Epiſcopo abſcedentibus Virgo Dei cogitans ſe locum certaminis ingreſſam diuina adminicula mox oratura proſternitur. Quod fuit probabile inceptum & memoriale exemplum dimicaturis contra verſutias antiqui hoſtis. Non exarmes te fortis Domini bellatrix inexpugnabili ſcuto æquitatis, ſciens te contra quem te munis quam cito conflicturam. Inimicus autem humanæ ſalutis ſperans ſe non parum promouere, ſi nouiter incluſam terroribus initiaret, proiecit ante eam inter preces caput hominis ore hianti, oppido hiſpidum, atq; vt ſuccinte eius deformitatem includam ſimile fuit proiicienti. At illa immobilis in oratione perſiſtens, atq; vexillum crucis fronte figens omnem fantaſiam inimici effugauit.

CAPVT XX.

Qualiter diſſoluta cuba eius precibus eſt reiuncta.

COnſuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo vti, non tamen ſine licentia Abbatis ſui. Quadam autem die cum ei balneum in tyna paratum eſſet, repente vinculis reſiliētibus diſſolutio tegularum aquis profluēdi dedit locum. Super hac re cum eius ſerua nimis contriſtaretur, conſolatorie dixit ei beata Virgo; Noli mœrore affici, ſed expectemus miſericordiam Domini. His dictis conſignans ſemetipſam & vas per S. Crucis impreſſionem, conglutinauit omnem eius diſſolutionem. Quod vas non ſolum tunc & deinceps quamdiu in corpore vixit ad vſus balnei vtile fuit, ſed etiam poſt eius martyrium pro diuerſis languoribus medicabile fuit, & eſt.

CAPVT XXI.

Quomodo in vigilia S. Iohannis Baptiſtæ vidit B. Gallum miſſas celebrare.

FActum eſt in feſto S. Iohannis Baptiſtæ cum adhuc orientale crepuſculum eſſet, vidit nō ſine oraculo viſionē: B. Gallum ſacerdotali infula albatum miſſas celebrare, & multitudinem animarum mere fulgentium cum illo audiuit pſallere, atque poſt expletionem miſſarum ad ſe-

ad feneſtellam accedere, ſibique complura quæ poſtea euentus probauit præſagire. De hoc oraculo plerique ſolent mirari, quo modo B. Virgo adhuc in corpore conſtituta inuiſibiles ſua natura ſpiritus poſſet contemplari. Sed hi tales adhuc vt carnales quæ carnis ſunt ſapiunt, neſcientes vt ſpirituales omnia examinare, quibus eos qui non ſunt in carne, ſed in ſpiritu oportet innoteſcere. Res corporales corporalibus, ſpirituales etiam ſpiritualibus oculis videri certum eſt. Eſſe ſpiritualem quandam naturam in nobis, vbi corporalium rerum formantur ſimilitudines ſiue cum aliquod corpus carnalibus oculis ſubiectum ſenſu corporis tangimus & continuo formatur eius ſimilitudo in ſpiritu memoriaque reconditur, ſiue abſens ſiue olim notum, ſiue quod non nouimus, ſed tamen eſſe non dubitamus, ſiue ita ſpiritu aſſumente alienamur ab omni corporis ſenſu & auertimur vt ſolis ſimilitudinibus corporum ſpirituali viſione teneamur. Hæc igitur natura ſpiritualis, in qua non corpora ſed corporum ſimilitudines exprimuntur, inferioris generis viſiones habet quam illud mentis atque intelligentiæ lumen, quo & iſta inferiora diiudicantur, & ea autem cernuntur quæ neque ſunt corpora neque vllas gerunt formas ſimiles corporum, vt eſt caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, & cætera huiuſmodi, quibus propinquãtur Deo, & ipſe Deus ex quo omnia & per quem omnia & in quo omnia. Quamuis itaque in vna eademque anima fiant diuerſæ viſiones, ſiue quæ ſentiuntur per corpus quas dicimus corporales, ſiue quæ ſpiritu videntur & vocantur ſpirituales, ſiue quæ mente intelliguntur & dicuntur intellectuales, tamen habent ordinem ſuum & eſt aliud alio præcellentius. Præſtantior eſt enim viſio ſpiritualis quam corporalis, & rurſus præſtantior intellectualis quam ſpiritalis. Corporalis enim ſine ſpirituali eſſe non poteſt, quandoquidem momento eodem quo corpus ſenſu corporis tangitur fit etiam in animo tale aliquid, non quod hoc ſit, ſed quod ſimile ſit. Quod ſi non fieret, nec ſenſus ille eſſet, quo ea quæ extrinſecus adiacent ſentiuntur. Neque enim corpus ſentit, ſed anima per corpus, quo velut nuncio vtitur ad formandum in ſe ipſa quod extrinſecus nunciatur: ſed non diſcernitur niſi cum fuerit ſenſus ablatus à corpore, vt id quod per corpus videbatur inueniatur in ſpiritu. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo fit imago eius in ſpiritu, ſed non dinoſcitur facta niſi cum ablatis oculis ab eo quod per eos videbamus imaginem eius in animo inuenerimus. At vero ſpiritualis viſio etiam ſine corporali fieri poteſt, cum abſentium corporum ſimilitudines in ſpiritu apparent & finguntur multæ pro arbitrio vel opinatione. Ab his omnibus ita diſcernimus illa corporalia quæ videmus & in quibus præſentibus ſunt ſenſus corporis noſtri vt non dubitemus hæc eſſe corpora, illas vero imagines corporum. Rurſus ſpiritualis viſio indiget intellectuali vt diiudicetur. Cum enim Petrus illum diſcum videret alienatus à corporis ſenſibus & illas voces, *macta & manduca & quæ Deus mundauit tu communia ne dixeris*, in ſpiritu audiebat: Redditus autem corporis ſenſibus, id ipſum quod viſum atque auditum memoria tenuerat in eodem ſpiritu cogitando cernebat. Quæ omnia non corporalia ſed corporalium imagines erant, ſiue cum primum in ipſa alienatione viſæ ſunt, ſiue cum poſtea recordatæ atque cogitatæ. Cum vero diſceptabatur & requirebatur vt illa ſigna intelligerentur, mentis erat actio conantis, ſed deerat effectus donec nunciati ſunt qui venerant à Cornelio. Hac vero corporali etiam accedente viſione, cum & ſpiritus ſanctus *ſurge* in ſpiritu eius diceret *vade cum eis*, vbi & illud ſignum oſtenderat & impreſſet e

voces

voces, adiuta diuinitus mens intellexit quid illis ſignis omnibus ageretur. Intellexit verò iſta ſpirituali, inferiore non indiget. Non enim fallitur intellectualibus viſis. Aut enim intelligit & verum eſt, aut ſi verum non eſt non intelligit. Illuditur autem anima ſimilitudinibus rerum non earum vitio, ſed opinionis ſuæ, cum approbat quæ ſimilia ſunt pro his quibus ſimilia ſunt ab intelligentia deficiens. Fallitur ergo in viſione corporali, cum ipſis corporibus fieri putat quod fit in corporis ſenſibus, ſicut nauigantibus videntur in terra moueri quæ ſtant, & intuentibus cœlum ſtare ſydera quæ mouentur. In viſione autem ſpirituali, id eſt in corporum ſimilitudinibus quæ ſpiritu videntur, fallitur anima, cum ea quæ ſic videt ipſa corpora eſſe arbitratur, vel quod ſibi ſuſpicione falſaque coniectura finxerat hoc etiam in corporibus putat, quæ non viſa coniectat. Illa corporali vſus eſt Moyſes in monte Syna: iſta vero ſpirituali Eſaias vel ille Virgo in inſula Pathmos: tertia cum Apoſtolo vſuri ſumus cum omni ænigmate ſublato Deum videbimus ſicuti eſt. Sed quid Moyſes, quidue Eſaias? nonne aſſeclæ Wiboradæ? nonne ſimiliter in corpore conſtituti cum eiſdem viſionibus ſunt vſi? Erant plane. Qua ſi de re ceſſent in Wiborada quaſi diſcredendo mirari, quæ exuberante ſcripturarum auctoritate in pleriſque patribus facta eſſe non poſſunt negare.

CAPVT XXII.

Quomodo prædixit B. Vdalrico illum Auguſtæ Epiſcopum eſſe futurum, multaq; aduerſa in Epiſcopio paſſurum.

EOdem tempore fuit in monaſterio S. Galli quidam adoleſcens nomine Vdalricus, cuius mores ibi extendit appoſita regula diſciplinæ. Is verò cum grauitatis ſenem in iuuenili flore virtutibus æmularetur, poſt diſceſſum iam ſæpe dicti Salomonis rogatus eſt à fratribus vt monachico habitu aſſumpto nomen & curam paſtoris eorum hæreditaret. At ille ſciens omnia facienda eſſe cum conſilio, B. Wiboradam vt in omnibus agendis ſolidus adiit, deſiderium fratrum ei innotuit, ſeque ſi Dei voluntas eſſet in omnibus velle obtemperare illorum votis. Illa autem trium dierum ſpacium petens, poſt horum expletionem ſic Prophetice dixit; nec Monachus nec Abbas hîc fies, quia omnipotens Deus in orientali plaga te Epiſcopum fieri prædeſtinauit. Multo enim tempore tuæ res ibi ſecundæ erunt. Tandem vero multa aduerſa à paganis & malis Chriſtianis paſſurus eris: Sed in his omnibus ſuperabis & in magna tranquillitate deinceps dũ viuis tuum epiſcopium reges. quæ omnia iuxta eius præſagium in eo completa eſſe *liber geſtorum* ipſius euidenter atteſtatur. Tale donum Prophetiæ ei à Domino conceſſum eſſe non iſta ſolummodo lectio loquitur, verũ etiam aliæ complures, vt iſtum libellum legentibus liquet, quas nos continuare diuerſitas temporum non permiſit, quaſdam etiam in noſtris auctoribus legendas reſeruauimus, vt eſt, per ſpiritum cognoſcere Gallum viciſſe vulpeculam, claues perditas monſtrare, hoſpitum aduentum prophetare.

CAPVT XXIII.

Quomodo puer quem VValtrammus Presbyter ad illam direxit benedictum panem ab ea accepit, eumq; cuidam ſibi occurrenti deſpectiue porrexit, hacque de cauſa tamdiu cibos faſtidiuit donec iterato benedictum panem ab ea accepit.

PResbyter quidam nomine Waltrammus habuit quendam ſeruientem, quem frequenter ad B. Wiboradam dirigere ſolebat. Contigit autem vt quadam die eo miſſus fruſtum benedicti panis accepiſſet. Qui

regrediens

regrediens forſan non ita indigus,vt ille Ægyptius puer proditor Amalechitarum,eundem panē cuidam ſibi occurrenti ita deſpectiue dedit. Nec multum poſt à febre corripitur,atq; in tāta detinebatur infirmitate quod neque manducare neq; bibere ſuaue duxit,donec iterato B. Virgini preſentatus benedictum panem accepit, & per huius deguſtationem & faſtidium cibi pepulit & priſtinam corporis incolomitatem recepit.

CAPVT XXIIII.

Quomodo vna ex ancillis eius vaſa ſacrificij purgare neglexit, eiq; Dominus hoc per viſionem reuelauit.

HÆc eadem beata Virgo vni ex ancillis ſuis id iniunxit officii,vt vtenſilia,quibus in ſacrificio ſolita erat vti,ſibi munda præberet. At illa quadam die neſcio quid negotiata id ipſum officium ſorori ſuæ cōmendauit: ſed cum illa minus deuote illud impleuiſſet,omnipotēs Deus qui eſt amator omnis munditiæ præcepit quandam famulam ſuam ei per viſionem apparere, quæ vt ipſa in eadem viſione teſtabatur in corpore manēs eius ſerua fuit,vt ei intimaret oblationes non ita munde paratas eſſe, vt puritas ſacrificandi popoſciſſet,& cuius negligentia hoc eueniſſet. Sic & ſacerdotes olim panes propoſitionis neglexerant,quos ipſi iuxta traditiones Hebraicas ſerere,ipſi demetere,ipſi molere, ipſi coquere debuerant. Vnde & eis à Domino per Malechiam Prophetam dicitur; *Ad vos ô ſacerdotes qui deſpicitis nomen meum ſermo iſte dirigitur : offertis ſuper altare meum panem pollutum.* Facta autem die vocans ad ſe B.Virgo prænotatam ancillam, poſtquam interrogauerat eam quis oblatas in proximo parauiſſet vaſaque ſacrificii purgaſſet, illaq; iuiſſet inficias, neminem niſi ſe ipſam feciſſe,proferens quæ ſibi per viſionem dicta erant deuicit eam à veritatis regula deuiaſſe. Tunc in ea negligentia redarguens iuſſit eam neglectum officium implere, admonens vt ea quæ ad Dei ſeruitium pertinerent non ita deſpectui haberet.

CAPVT XXV.

Quomodo ſibi ſpecialem pauperem elegit, & Dæmon in eius ſimilitudine quadam die illi ſe obtulit.

ITa Virgo ſancta vt prælibauimus quicquid de alimonia ſibi ſupererat, totum pauperibus profligauit. De quibus ſibi ſpecialem quendam eligens præcepit cum cottidie circa nonam ſecretius aduenire. Huius inceſſus ita laborioſus fuit, quod duobus baculis inter aſcellas illum ſuſtentantibus non incongrue poſſet tibi in memoriam reuocare debilitatem Miphiboſech. Quadam itaque die Diabolus in ſimilitudine eiuſdem pauperis magno ſtrepitu baculorum prædictam horam anteueniens proſtrauit ſe humi, tanta infirmitate dicens ſe laborare quod niſi quam cito conſuetam elemoſynam perciperet, ſub eodem momento ſe extrema pati non incertum duceret. O Lucifer qui mane oriebaris, hi habitus hæque voces non decent arrogantem ſibi ſedem in lateribus Aquilonis & ſimilitudinem Altiſſimi. At illa vt in oratione iacuit, nullum profano reſponſum dedit. Ille autem afflictum clamitans cum cognouiſſet ſe preces in ventum fundere ſurrexit à tellure atque caput æquans feneſtellæ introſpexit. At virgo ſe conſignans per oppoſitionem S.Crucis Diabolicum fantaſma eſſe probauit : nam illico nuſquam comparuit. Etiam hoc ei magnam præſtitit certitudinem,quod pau-

per iuxta conſuetudinem ſuam circiter nonam horam ſecretius aduenit, conſuetam elemoſynam patienter donec ſibi daretur præſtolans.

CAPVT XXVI.

Quod Macham, quæ puerum ſuum perdidit, ceſſare ab iterata pœnitentia fecit.

QVædam igitur Mæcha genitrix effecta adiecit peccatum ſupra peccatum, infantem quem ex adulterio conceptum peperit in riuarium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat noſtra conuerſio quam perditio, voluit hoc ſcelus ei ad ſalutem manifeſtari. Itaque plebs fidelium contra tale nephas zelo iuſtitiæ armata decreuit eam ad ſtipitem ligatam cute priuari. Cogito plebem iſtam cum *Gaio Cæſare de verberibus ſenſiſſe, cum tale nefas eorum vindicta audio ab illa puniſſe, & etiam priuſquam vltima ſententia imponeretur quæ ſubiungitur, ad hoc etiam decretum eſt, vt circulum anni clauderet omnibus feſtiuis diebus paſſis crinibus pedibuſque nudis in atriis S. Magni ſtando, vt qui eius ſceleris conſcii contriſtabantur, illius pœnitentiam videntes conſolarentur. Poſtquam autem circulum anni in tali pœnitentia fideliter perſiſtendo clauſit, recogitans immanitatem reatus ſui eadem pœnitentia ſponte ſua tamdiu ſe adhuc obligauit, donec B. Wiborada eam ad ſe vocauit, frenaque afflictionis iam laxanda eſſe indicauit, puerum in refrigerio eſſe. Huic non erit diſſimile, quod de Traiani anima legitur, quia liberata ſit ab inferno Gregorio dolente pro illo. Nam eius animam ab inferno ereptam atque in Paradyſum collocatam eſſe omnino incredibile videretur, ipſa veritate dicente; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum Dei.* Sed infernus hic per Methonomiam dicitur id quod continet pro eo quod continetur, ſicut eſt *percutere ciuitatem in ore gladij* cum populus in illa habitans percutiatur, tendens ad hoc, Traianum à cruciatibus inferni refrigerium eſſe conſecutum, non autem ex inferno eductum. Valet enim anima & in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti vnus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, per Dei autem iuſtitiam cunctos æqualiter non valet exurere. Nam vnius cuiuſque quantum meruit culpa, iuſto Dei iudicio tantum ſentietur & pœna. Sed tu Deus noſter memor humanæ fragilitatis *noli ita diſtricte intrare in iudicium cum ſeruis tuis: reminiſcere* quæſo potius *miſerationum tuarum Domine & miſericordiarum tuarum quæ à ſeculo ſunt*: liceat nos ſperare in te cum Propheta, *quia non ad conſumptionem noſtram emittas manum tuam & quia ſi in profundum inferni dimerſi fuerimus inde nos liberabis.* Hæc quæ à nobis nunc breuiter ad te Domine ſunt ſingultata, confidentes apud tuam miſericordiam nobis in perpetuum profutura; qui lacrimas Prophetæ in conſpectu tuo poſuiſti, ad prædicandam Virginis tuæ ſanctitatem ſermonem reflectimus. Poſtquam vero Wiborada meretricem frenis afflictionis abſoluit, cathenam cautelæ ei innexuit admonens eam vt in poſterum de tam nefandis ſceleribus ſe cuſtodiret, ne ei *nouiſſima peiora fierent prioribus.* Ergo eius admonitionibus admodum ædificata in ſanctitate & iuſtitia deinceps ſeruire Deo ſtuduit omnibus diebus vitæ ſuæ.

* Salluſtius in Catilinario.

CAPVT

Capvt XXVII.

Quomodo B. Rachilda ad illam venit.

QVædam igitur prænobilis puella nomine Rachilda, quæ etiam virginitate ſua Deo dicata in eius obſequio iugiter perdurabat, frigoretico morbo non modice vexabatur. Quam cum parentes eius Romam deferre vellent ſpe recipiendæ ſoſpitatis, demandauit ei B. Wiborada, vt ſi vellet ſanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret. Procul ſit ab animis audientium Wiboradæ legationem omnis ſuſpicio, quaſi ſperantem puellam ab Apoſtolica poteſtate ſalutem ſub quadam æquiperatione in poteſtate curationum ab itinere retraxiſſe, cum longe aliam eius intentionem fuiſſe ſequentia diligenter inſpecta declarent. At illa hac legatione gauiſa impleuit ſibi demandata. Poſtquam autem ventum eſt ad oſcula, S. Wiborada infit; Benedictus Dominus, qui te diu deſideratam huc transmiſit ſibi ad ſeruitium, & nobis ad ſolatium. Poſtea inibi morata infra paucos dies non ex parte ſanitatem recepit, atq; cuncta quæ ſpiritualis mater eam docuit non ſolum in tabulis cordis notauit, ſed etiam vt ita dicam ſupra ſuum poſſe omnia perfecit.

Capvt XXVIII.

Quod parentes B. Rachildæ voluerunt illam repatriare, & hoc B. VViborada cœpit diſſuadere dicens eam Dei prædeſtinatione reclusam ibi fieri debere.

HIſdem diebus Burckhardo Duce Alamannorum bella gerente, populis etiam inter ſe diſſidentibus propter Saxonicum Heinricum Regem factum, cum militaris populatio grauem penuriam terris inferret, parentes B. Rachildæ metuentes eam ibi fame cruciari voluerunt eam repatriare. Cumque ſe præſentarent B. Wiboradæ cauſa petendæ licentiæ dixit eis, ſuper hac re nō tunc ſibi eſſe reſpondendum, ſed irent ad hoſpitia & in craſtinum conuenirent eam. Fecerunt ergo iuxta verbum eius & dictum eſt illis vt cum gaudio ad ſua remearent; Dei prædeſtinationem eſſe filiam eorum inibi ſubſiſtere. Monſtrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clauſulam deputatus eſſe dicebatur. Igitur illius præſagio non diſcredentes iter arripiunt: nec longum tempus euolutum eſt inter parentum abſceſſionem & filiæ incluſionem in eodem locello, quo ſancta Virgo præmonſtrauerat.

Capvt XXVIIII.

Quomodo B. Rachilda infirma fuit atque in ſuſceptione baculi B. VViboradæ conualuit.

SÆpe memorata Virgo Rachilda quodam tempore ęgrotabat, & ex nimia infirmitate in deſperatione vitæ præſentis iacuit. S. vero Wiborada corrogata vna ex domeſticis tradidit ei baculum ſuum, & huiuſcemodi mandata; Defer illum ſpirituali filiæ meæ, & dic ei vt tripedem imitans ſenectutem veniat ad me. Cumq; miniſtra exequeretur præcepta Dominæ, B. Rachilda extenſa manu ſuſcepit baculum atq; in ipſa ſuſceptione cōualuit, cōfeſtimq; ſurgens B. Wiboradę ſe præſentauit. Quid nunc Iezi? video te neſcio vnde mutato vultu, forſan miraris per ſuſceptionē baculi Virginis ægram conualuiſſe, cum cogitas per poſitionem baculi Domini tui defunctum non ſurrexiſſe, & quodammodo præcellere eam in gratia curationum. Non equidē miror: non enim ibi multum laborat admiratio, vbi rerum fieri poteſt æquiperatio. Baculo Wiboradæ tuæ ægra accepto ſurrexit: Do-

mino autem meo ſuperueniente puer reuixit, & etiam vt ipſe noſti minus eſt ægram ſanare quam mortuum reſuſcitare. Qua de re minus patet mihi ex parte Wiboradæ illud præcellere. Bene dixiſti Domino tuo ſuperueniente defunctum reuixiſſe: ego vero inquio, Wiborada abſente ægram tantum per ſuſceptionem bacilli eius conualuiſſe. Sic & abſentis Pauli ſemicinctia ægrotantibus ſuperpoſita ſanabant, quod maioris virtutis erat quam ipſum ſuperueniſſe, & longa oratione morbos fugaſſe. potes & in hoc notare, ſi placet, illud Virginis præcellere, quod baculus eius non ad efficiendum miraculum mittitur, & tamen in ipſa ſuſceptione efficit: baculus vero Domini tui hac de cauſa per te directus nec longa poſitione conſequi miraculi effectum. Sed quid loquar per poſitionem baculi ſignum non eueniſſe, cum ipſe baculi Dominus ſuperueniens hoc quaſi vix obtinens moraretur. Scriptum quippe eſt; *Ingreſſus eſt ergo Heliſeus domum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius, ingreſſusq; clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerum, & orabat ad Dominum, & aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus eius, & incuruauit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro pueri. At ille reuerſus deambulauit in domo ſemel huc & illuc, & aſcendit & incubuit ſuper eum & oſcitauit puer ſepties, aperuitque oculos ſuos.* Poſtremo vbi tu maxime hæres Wiboradam mortuum non reſuſcitaſſe, cum Dominus tuus legatur hoc feciſſe, nequaquam obeſt ad iam oſtenſam Virginis præcellentiam. Qui ſcis obitam non reuicturam, quam vides ægram ſanatam? An dubitas qui hæc per merita Virginis ſuæ dignatus eſt operari, per eadem merita & maiora ſi opus foret poſſe operari? Admirationem, quam putaui æquiperationem leuigare, mirabiliter frater in laude Virginis procedendo non ſolum mihi augmentaſti verum etiam, quod rarum eſt, contradictorem reddidiſti auditorem tui beniuolum. Sed quia ſi quid reſiduum fuerit igni comburendum eſt ſuppreſſa ſuper iudiciis Dei, quæ ſunt abyſſus multa, ammiratione hortor te, ſi qua adhuc ſuperſunt, de tali Virgine loqui, & tamen ſi poſſis quæ gloriam Domini mei non ſint ita obnubentia. Paretur. Wiborada autem benedictione præmiſſa ſalutauit amice venientē Rachildam, edocens illam quod fides eius & obedientia eam alleuarent. Poſtquam vero multa ſpiritualia locutæ ſunt, cœpit B. Rachilda flagitare eundem baculum ſibi condonari à matre, quatinus pro eius amore eum ſeruaret, quo ad vſq; viueret. Quo impetrato nec non vſq; ad finem vitæ conſeruato poſt obitum ſuum ſepulchro piæ matris eum reſtitui diſpoſuit.

CAPVT XXX.

Quomodo S. Gallus B. VViboradæ ſciſſis veſtibus innotuit quod Burckhardus Dux eccleſiaſticas res diripuit, ab illaq; pro his correptus emendationem promiſit, quam continuo per calicis acceptionem non obſeruauit, & quomodo in Italia poſtea vitam finiuit.

QVadam igitur nocte vidit B. Wiborada ſomnium, B. Gallum ſordidis & ſciſſis veſtibus amictum, cumq; obſtupeſcens inquireret ab eo, quid tegeret his figuris? Audiuit illum, ſe conqueri de eccleſiaſticarum rerum direptione, & populi ſui contritione, & huius ſceleris effectum prædicto Duci Alamannorum imponere. Poſt non prolixum tempus idem Dux ad monaſterium veniens confeſtim ab ea accerſitus eſt. Quo veniente poſtquam eum de iniquitatis perſeuerantia valde redarguit, expoſuit ei viſionem per ordinem, hoc adnectens niſi ſciſſuræ veſtium S. Galli digna pœnitentia conſuerentur, vitam eius in periculo conſtitutam fore. Ille autem ſemen cadens

ſuper

ſuper petroſa cum gaudio ſuſcepit verbum increpationis, à quo erat receſſurus vt non habens radicem in tempore temptationis atque ſub iureiurando pollicitus eſt de præteritis emendationem & de talibus in poſterum abſtinentiam. Cui illa ſic occurrens inquit, probatio iuramenti tui non diu differtur. Cœnobitæ eiuſdem viri, de quo nunc apud nos ſermo eſt, tractantes quî mitigarent ferocitatem animi tui ſupèr ad eos pertinentia diſpoſuerunt te cum perfecto calice de auro donare, & noſti vt iam pauper locellus in tali munere exhauriatur, ad hoc quod nunc exterius à te vaſtatus vt dictum eſt dinoſcitur. Quem calicem, ſi tibi cura ſit reſeruandæ vitæ, nequaquam præſumas accipere. At ille quaſi abhorrens eius dictis iterando confirmat iuramenta, ſe non ſolum exinde de rebus S. Galli quid tale accepturum, ſed etiam irrationabiliter eis vtentibus omni ſtudio contraire. In hac igitur ſententia ab illa digreſſus venit ad monaſterium. Suſceptus eſt vero à fratribus, vt ſcriptum eſt; *terror diuitum exigit ſibi honorem.* Ipſe Abbas nomine Engilbertus eius tyrannidem contremiſcens ſe credidit fugæ. Cum autẽ in craſtinum diſceſſurus eſſet, fratres præmiſſa benedictione obtulerunt ei prædictũ à beata Virgine munus. Quid nunc? quid conaris? nonne ſi accipis fies periurus? contine obſecro manus, dic, vt magnæ virtutis hominem decet, gratam duco fratres veſtram clientelam, diues voluntas gatior eſt munere, munus non ſperno, tollens relinquo, pœnitet me ſcelerum, fui prędo hactenus in ſeruos S. Galli, hinc potius oportet per me eius eccleſiaſticas res augmentari quam minui. Si ſcires, frater, inexuperabiles Principum huius ſeculi neceſſitates, nimirum huiuſmodi ſuaſionibus parceres. Me enim ſub poteſtate conſtitutum oportet tali munere in Regis Domini mei prodire obtutum: creberrimi etiam militares apparatus nolunt pauca adeſſe eorum ſumptibus, atque danda largiter ſtipendia militibus: præterea ſunt excedentia numerum, quę perſæpe cogunt amicos huius ſeculi tranſgredi iuſtitiam Dei. Si vis amicus eſſe huius ſeculi, quid mihi tunc tecum, cum conſtituaris inimicus eſſe Dei? Perge, perge, non adiicio verbum. Cerneres illum tot periuria non vereri, ſed incunctanter vtraſq; manus in eius ſuſceptionem extendentem. Vt gratificatur quotiens inter manus libratur! quam diuerſi precii à circumſtantibus æſtimatur! Igitur inde ſe domum proripiens vxori ſuæ quæcunq; beata Virgo ad eum locuta eſt per ordinẽ retexuit, eiq; calicem oſtendit. Iam iam vero ad Italiam in militiam profecturus rogauit eam vt illum S. Gallo remitteret, ſi mors eius reditum præoccuparet. Sicq; diſceſſit in Ramoth Galaad infauſtus peruaſor ſubſtantiæ Naboth Iezrahelitæ, experturus in eodem itinere Dominum locutum eſſe per os Michæ. Nam inſperato in foueam cecidit, & ita quaſi quadã præſaga fine malorum de medio ſublatus eſt, vtpote in lacu æternæ miſerię digna ſua prauitate prǽmia accepturus. Matrona autem eius obitu comperto calicem, vt rogata fuit, monaſterio remiſit; patenam vero lapidibus intextam precioſis retinuit (ô defraudatrix Saffyra) aliamq; multo minorem pro illa dedit.

CAPVT XXXI.

Quomodo quadam meridie vacans pſalmodiæ libro vltro ſe complicante preſſa eſt ſopore, diuinitusq; cognouit de Vngrorum vaſtatione, & quomodo conſuluit quendam VValtrammum ſi debuiſſet viſionem proferre, & quia Abbas eam voluit ſecum ad caſtellum quoddam quo ipſe omnia ſua fugarat vehere, illaq; noluit diſcedere.

CVm autem omnipotens Deus Virginem ſuam iam diu bonum certamen certantem per palmam martyrii vellet curſum conſummare, quadam meridie ei ex more vacanti pſalmodiæ pſalterium vltro

ſe complicuit. Res admiratione digna, ſuper quod faciem aliquantiſper inclinans gelido ſopore fuſo per artus paulolum obdormiuit. Hac tenui pauſatione diuinitus ei reuelatum eſt, ſequenti anno Vngros Alamannia vaſtata in Kalendis Maii cellam S. Galli inuaſuros, ſeq; eiſdem vulnerantibus vltima fata paſſuram. Euigilans autem nimis fluctuare cœpit de viſione, vtrum propalanda foret an nō. Penſabat enim quod de futuris pr̨edicere vltra eius meritum eſſet; nihilo minus etiam cogitauit Deum plerumq; electis ſuis etiam per peccatores innoteſcere vt fugiant à facie arcus; metuitq; ſi reticeret eorum contritionis ſe ream fieri, quos præſentia periculi poſſet ſaluare; poſtremo pertractās quia in antiquis eſt ſapientia, accerſito quodam monacho nomine Waltrammo, cuius etiam ſuperius fecimus mentionem, prouectæ ætatis viro, denudauit ei omnem viſionem vſq; ad martyrium, & quomodo fluctuaret vtrum oculenda foret vel propalanda, eumq; huius rei gratia accerſitum quia ſperaret in eo portum conſilii reperire ſuæ fluctuationi. Ille vero vt rem per totum collegit, poſt aliquantulam deliberationem cenſuit tam commune periculum nequaquam eſſe celandum. Quamuis igitur conſilium daret, tamen ipſe non modice anxiatus fecit anxietatem duorum eſſe multorum Abbati ſuo aliiſque fratribus hæc eadem propinans. Abbas vero ſtupefactus ex auditis, directis quibuſdam de fratribus ad illam tum cauſa diligentius de his indagandi, tum quatinus cum illa tractarent vt egreſſa de clauſula ad tutiora loca ſe pateretur transferri, quoad vſque paganorum furor pertranſiret, nil ei potuit extorquere quid eſſet eius voluntatis, niſi ipſe adueniret & ſolus cum ea miſceret colloquia. Nec mora, regrediuntur legati Abbati ſuo nil certi referentes niſi Virginem ipſius deſiderare præſentiam: qui ſperans ſe ad hoc vocari vt cæteris remotis ille quaſi ſecretior eligeretur ſuaſor eius euaſionis accelerauit ad eam greſſum: ſed illa iam diuina reuelatione certificata de die vocationis ſųe magis cœpit ei conſilium dare de exteriorum, videlicet eccleſiaſticarum domeſticarumque rerum procuratione quam de temporali vitæ ſuæ dilatione. Quæ conſilia ille attente percipiens expectabat ſi etiam ad ea vellet tendere quæ ipſe ſperabat: ſed cum nulla vox de his audiretur, ad vltimum cupiens cognoſcere quid haberet animi huiuſmodi verbis cœpit vti; De cæteris iám nauigo in portu remis tuorum conſiliorum nauim meæ intentionis adiuuantibus: de te vero quid fiat adhuc in media carybdi laboro. De me, inquit, noli ſollicitus eſſe: nam ego confidens de adiutorio Dei *non timebo quid faciat mihi homo, ſi circundabunt me ſicut apes & ſi exardeſcunt in me ſicut ignis in ſpinis fortitudo mea Dominus fiet mihi in ſalutem.* Tunc ſenior prorumpens in lacrimis rogauit eam vt propitia ſibi eſſet atque egrederetur. Noli, inquit, pater venerabilis me ita perturbare lacrimis tuæ compaſſionis, ſciens procul dubio quod ſemel animo vnitum eſt mutari non poſſe, ſi diuina nō dedignabitur clementia abeſſe. Locum enim, quem contra verſutias antiqui hoſtis pugnatura elegi, Deo adiuuante ſpiritu redeunte ad eum qui dedit illum etiam corpore tegam. Animaduerte res meas eſſe intrepidi militis animum, & velle pro illius gloria omne ſubire periculum, qui priuſquam montes fierent exiſtens nobis, in quos fines ſeculorum deuenerunt, factus eſt refugium. Tunc venerabilis pater admirans eius conſtantiam, commendans ſe illius precibus ad clauſtrum rediit. Cum autem haberet quandam munitionem vnius miliarii à monaſterio, optimum factu ratus eſt in hac ſe ſuaque omnia præmunire, quoniam naturalis firmitas loci tribuit ei fiduciam à nullo poſſe expugnari, ſi cuſtodientibus eam victus non deeſſet.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Quomodo parentes B. Rachildæ eam voluerunt de cella vehere, & quia B. VViborada eis promittente filiæ illorum nihil mali prouenire læti ad ſua rediere.

SVperuenerunt etiam parentes B. Rachildæ volentes eam ad tutiora deducere loca, quos B Wiborada ſic allocuta eſt; Nolite ſolliciti eſſe de filia mea, quia tempus eius nondum aduenit, ſed adhuc per multa tempora vobis aliiſque multis ad ſolatium reſeruabitur. Qui nihil hæſitantes in eius promiſſionibus, nempe illos creduliores reddidit quod viderunt priorem prophetiam in filia eorum completam, quia ſequentium rerum certitudo eſt præteritarum exhibitio, ad ſua cum gaudio reuerſi ſunt non parum admirantes de nobili conſtantia Virginis. Quomodo iſta retentio B. Rachildæ placuiſſet hæremus, quia fertur poſtea extimuiſſe martyrium, atque ſpiritualis matris ne pateretur imploraſſe auxilium, illamque quoddam membranum Dominica ſuſpenſione depictum ei dediſſe, vt illud ibi expanderet vbi infirmanti aditus fuerat introeunti ad illam ancillæ, atque hoc munimine ab hoſtibus eſſet protecta.

CAPVT XXXIII.

Quomodo VVito Presbyter incredulus de Vngrorum vaſtatione ad caſtellum pergendo factus eſt credulus in oppreſſi pueri ſaluatione.

QVidam Presbyter nomine Wito fama ciente de aduentu Vngrorum venit ad B. Wiboradam dicens ſe creperum ſapere tam ſacrum locum vmquam à paganis poſſe contaminari, atque hoc nefas exiſtimari preces B. Galli prius à Deo pro eius emendatione exauditas, modo in eius contaminatione credere adnullari. Quem illa mox diuinis oraculis non incredulum eſſe monens, fugamque quantocius accelerare hortans prædixit ei in eundo improuiſum mœrorem propter eius incredulitatem prouenire: quod & factum eſt. Poſtquam tota domus reda componitur, vna quendam puerum impoſitæ ſupellectili ſuperſedere fecerunt. en ſubito neſcio quo caſu reda ſubuerſa eſt, & puer qui dudum ſuperſedens impoſitam ſupellectilem premebat, diffidebatur aliquantisper huius impreſſione viuus euadere. Tunc illi quaſi exanimati, maxime propter puerum, redamque cum impoſitis reponderantes inuenerunt puerum in periculo ſanum. Presbyter autem animo recolligens ſibi prædictum mœrorem, non ſolum fit credulus omnium quæ ſancta Virgo prædixerat, verum etiam glorificauit Deum, qui ei tale donum prophetiæ conferre dignatus eſt, mox igitur mœrore gaudio propulſo læto curſu ad caſtellum peruenit.

CAPVT XXXIIII.

Quomodo Vngri cellam inuadentes ferro igneq; omnia vaſtantes ad vltimum ad Virginis deuenerunt ædes, & quomodo tria vulnera capiti eius infligentes abierunt ſeminecem eam relinquentes.

CVm hæc agerentur iam tum non fama volabat per cellam de aduentu Vngrorum, ſed illorum rabies vndique eam circumſepſerat. Mox ad prædandum cuneus diſpergitur omnis, ingemitque

que auaritia contra eius patentes ſinus vacua patere æraria. Extruuntur in baſilicis pyræ, prorumpenteſque in altum flammæ diuina virtute vix permittuntur obfuſcare laquearia, incenduntur altaria, ſanctorumque reliquiæ ignium dominaturæ ignibus traduntur, humiliantur vſque ad terram in altum extructæ domus, humiles vero aut deicebantur aut ignis dominabatur earum. Tali vaſtatione baſilicam S. Magni adeuntes voluerunt & illam rogo extructo concremare: ſed vbi diuina potentia eis reſiſtente eorum voluntas caruit effectu, tunc auaritiæ ſuæ conſulentes cœperunt ſpe pecuniæ quæque ſecreta rimari, ſicque rimando ad vltimum ad oratorium Virginis deuenerunt. Quod vndique præmunitum eſſe comperientes, autumantes omnem theſaurum eo loci fugatum eſſe, diſiectione tegularum ſibi aditum parabant. Cumque introgreſſi eſſent inuenerunt eam cilicio indutam ſpiritum contribulatum Deo ſacrificantem. Vtrum propter hoc quia noluiſſet ſecreta patriæ denudare facerent, vel quod æſtimarent eam eis aliquid officere in quærenda pecunia, ignoramus. Poſtquam ei omnem amictum præter cilicium detraxerunt, tria vulnera in caput eius librabant, & ita ſeminecem relinquebant. O' deteſtabile vicium auaritiæ, cuius potio cum ſit ſitis, ſui amatores omnia exquirere terra & mari ſollicitat, & non ſolum talentorum reconditores verum etiam victu & veſtitu contentos plerumque iugulare effecit propter quæſtum, & quod dolendum eſt illos quam ſæpe ab his, quorum ſanguinem ſitiunt, exceptos precibus fidelium indignos expirare. Ergo poſt actam necem, quæque abſconſioni idonea diligenter ſcrutantes poſtquam nihil inuenerunt horum quæ ſperabant, protinus erumpebant foras magis ſceleribus quam gazis onuſti.

CAPVT XXXV.

Quod ſanguis eius inſperſus muro per plurimos annos non potuit aboleri, & quomodo per huius inſperſionem viſus redditus eſt cuidam mercatori.

AT virginalis cruor vndatim profluens in prima eruptione vicinum conſperſit murum atque exin decurrens riuis cilicium totum perfudit. Quæ conſperſio quamuis ſæpe calce dealbaretur, nullatenus per multos annos potuit aboleri. Quod miraculum quidam excœcatus mercator audiens venit in baſilicam S. Magni baculo regente greſſum, qui præmiſſa oratione poſtulauit ſe deduci ad locum, quo deductus parum quid radens de ſacro ſanguine panno inuolutum domum deduxit. cumque diuerſorium ſuum ingreſſus fuiſſet, illico orbatis inſpergens luminibus mox de recepto viſu gratulabatur, atque ſepulchrum beatæ Virginis cum debita veneratione reuiſit glorificans Deum.

CAPVT XXXVI.

Quod frater eius venerat eam ſepelitum, & cum hoc à B. Rachilda eſſet prohibitum, ad caſtellum perrexit hoc nunciatum.

BEata igitur Virgo & Martyr Chriſti non eadem hora emiſit ſpiritum, ſed viuens vſque in ſequens mane in ſinum Abrahæ expirauit. Venit itaque bonæ memoriæ frater eius, qui neſcio vbi inter frutecta

latens

latens totum conſpexerat, volens precioſum theſaurum terræ commendare ne forte barbara gens iterato veniens igni eum traderet. Sed huius rei voluntate à B. Rachilda ſpoliatus donec Abbate cum omni clero adueniente honorifice ſepulturæ daretur involutum ſacro velamine, ad caſtellum proficiſcitur atque Abbati cæteræque multitudini omnia vti geſta erant per ordinem retexuit, qui fraternam commemorationem pro eius requie celebrantes manſerunt ibi octo dies propter metum paganorum.

Capvt XXXVII.

Quomodo veniente die octaua Abbas cum fratribus rediit ad monaſterium, & quod in corpore martyris nulla cicatrix patuit vulnerum cum illud nudarent lauatum.

VEniente autem die octaua Abbas comperto diſceſſu paganorum rediit cum fratribus ad monaſterium, reliquis etiam qui illo confugerant repatriantibus. Memoratus autem frater eius collectis ſecum quibuſdam de fratribus ac laicis cœpit ſtudioſius ſatagere, vt corpus eodem die ſepulturæ traderetur. Cumque illud nudarent lauandum, vt moris eſt, nulla in eo patuerunt vulnerum indicia, niſi qua catena ſulcabat, ſed ita ſanum atque inuiolatum viderunt vt etiam à pleriſque de martyrio poſſet dubitari, ſi effuſus cruor teſtis non eſſet. Eandem vero catenam ante barbarorum eruptionem à ſe diſſoluens iuxta altarium occuluit, & poſtea eos qui excubias circa funus eius celebrabant per viſionem admonuit, vt de eodem loco ſumptam prope eam in ſarcofago collocarent, quod & fecerunt.

Capvt XXXVIII.

Quomodo cum idem corpus vellent leuare in ſacroſagum non potuerunt præ curuitate membrorum, & quomodo illis videntibus extendit ſe in directum.

POſtquam vero lotum corpus linteaminibus reinuolutum in ſarcofagum leuare voluerunt, cognouerunt eis impedimento eſſe beatam Virginem in finali angore vnum crus atque brachium ad ſe trahendo curuaſſe, ſpirituque recedente ante eorum extenſionem ita in curuitate diriguiſſe. Procul dubio fidelium eſt credere Deum hoc ad declaranda martyris ſuæ merita fieri voluiſſe. Volant in turba diuerſæ cogitationes: nam ſectionem artuum æſtimabant Virgini eſſe iniuriam, libitinam autem ſecundum membrorum curuitatem formare laborioſum duxerunt. Cumque ita penduli ſtetiſſent, viderunt eadem membra veluti viuentia in directum ſe extendere, faciemque eius quodam Angelico rubore perfuſam quaſi in riſum hilareſcere. Tunc & ipſi lætabundi precioſum theſaurum ſarcofago impoſuerunt, iuxta eius admonitionem catenam prope illam collocantes.

CAPVT XXXIX.

Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes miſſarum ſollemnia pro eius requie honorificè eam tradiderunt ſepulturæ.

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copioſa multitudine vtriuſque ſexus non ſine magna deuotione, atque miſſarum ſollemnia celebrantes in ſpiritum humilitatis ſacrificabant pro eius requie ſummo & vero ſacerdoti. Expletis autem miſſarum ſollemniis acceptaque cruce & his quæ exequiis exhibentur vſque ad locum ſepulchri procedunt, ibi Deum cui omnia viuunt fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam ſpoliatæ telluri virginitate cum multa lacrima commendauerunt anno nongenteſimo vigeſimo quinto incarnationis Domini Ieſu Chriſti, qui viuit & regnat Deus per infinita ſecula, Amen.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. VVIBORADAE VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI

LIBER II.

CAPVT I.

De candela quæ ad ſepulchrum eius poſita cœlitus eſt tricies incenſa.

IGITVR poſt ſepulturam præcluis agoniſtæ, diuina potentia, quæ ea adhuc in carne manente ſignorum atteſtatione dignata eſt mortalibus innoteſcere quam fideliter in mandatis eius incederet, ipſa etiam non dedignata eſt poſt eius depoſitionem frequentia miraculorum mundo declarare quali gloria ab ea remunerata ſit in cœlis. Ad eius tumbam lucerna poſita erat, quatinus quando miſſarum ſollemnia, ſeu veſpertinalis oratio, ſeu matutinæ laudes celebrarentur lumen adeſſet. Quadam vero die poſt officiorum expletionem æditiuus eam extinguens altera die ingreſſus reperit eam ardentem, quam ſecundo extinctam ſecundo inuenit incenſam atque extinxit, ſimiliter tertio ingreſſus repperit ardentem ſed minime extinxit cupiens prius indagare quis ei officium ſuum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non ſolum nil certi poſſet exarare verum etiam eius inquiſitio omnium admirationi fuiſſet, itur in commune ad lucernam. Poſſes mirari fluentem ceram à facie ignis tunc eius calore nil eſſe imminutam, atque idipſum lumen paulatim ſe ſubtrahere viſibus humanis, vt facile in hoc miraculo animaduerteres beatam Virginem ornata lampade ad nuptias cœleſtis ſponſi intromiſſam cum illo habitare lumen inacceſſibile.

Capvt II.

Quod quædam de ancillis eius voluit noctu baſilicam intrare cauſa orandi, ſed propter immenſum lumen quod vidit in ea non auſa eſt ingredi.

VNa ſeruarum huius Virginis quadam nocte ſtratu ſuo relicto cauſa orationis baſilicam petiit, quæ teſtata eſt ſe tantam claritatem in ea vidiſſe vt ingenti terrore correpta fuſis precibus ante valuas minus periculoſum eſſe eligeret poſitum in horrentibus tenebris thorum reuiſere quam irradiatam cœleſti lumine baſilicam introire.

Capvt III.

Quod germen fœniculi circa tumulum eius creuit tempore hyemali.

IN autumno, qui æſtatem paſſionis B. Wiboradæ retrudit, ſæpe memoratus frater eius viridis fœniculi germen circa tumulum eius fixit; quod diuina diſpenſatione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in ſui viriditate permanens ad vltimum adeo creuit, quod comis in modum coronæ nexis totum ſepulchrum protexit. De cuius germinis viriditate non ſolum multi ſunt mirati verum etiam pleriquelanguentes ſanitati ſunt reſtituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

Capvt IIII.

De pectinis eius inuentione.

SOror erat huic B. Martyri nomine Willidruda triceſimum poſſidens gradum. Hæc cum haberet natam, rogabatur à Virgine ſorore vt hanc permitteret aliquot dies ſecum morari, qua permittente cum apud materteram paucos exegiſſet ſoles infirmata morti debitum ſoluit. Mater autem poſt aliqua annorum curricula morte intercedente ſoluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ ſororis, ibique diuinis laudibus die noctuque ſe occupans in gradu ſexageſimo à morte inuenta eſt. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepuſculo prædicta filia eius hilari vultu apparens huiuſcemodi verbis ad eam via eſt: Num vigilas mater? quæ reſpondit; vigilo Surge, inquit, & dic auunculo meo quod Domina mea Wiborada ægre feret eius theſaurum illius negligentia tam diu celari. At illa ſuſpicans de theſauro pecuniæ dixit, qualem theſaurum credenda eſt occuluiſſe quam ſperabamus conſortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris poſita non ſperare viſa eſt in pecunia & theſauris? Cui illa, non eſt (inquit) ita vt tu ſuſpicaris: nam inuentio theſauri tollet tibi huiuſmodi ſuſpectum. Mox igitur linquens ſtratum adiit fratrem, ſibique per ſomnium reuelata nunciauit. Nec mora, ſurgitur à ſacerdote atque vna locum ſepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem ſine appendiculo ab aere ſuſtentari, quem cum ſoror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures teſtes huius miraculi fieri) ſuſcepit eundem pectinem atque ad clauſtrum properans Abbati cæteræque congregationi eum præſentauit, ſimul omnia de viſione in præſentando retexens, quem pater monaſterii reuerenter ſuſcipiens illa mirabili ſuſtentatione audita exoſculatur laudeſque & gratias pro eius inuentio-

inuentione Deo omnipotenti perſoluens die eadem argento incluſum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPVT V.

Quod cuiuſdam turgidum caput eodem pectine benedictum priſtinæ ſanitati eſt redditum.

HVic miraculo non incongruum illud videtur ſubnectere, quod quidam, cui violato ſupercilio turgeſcens caput ſpem vitæ præſentis ademerat, codē pectine à ſupradicto ſacerdote benedictus priſtinam indeptus eſt ſanitatem.

CAPVT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur per eius viſitationem ſanabatur.

PEr id temporis ægrotabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes dieſque quaſi exanimis iacuit. tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum reſumpto ſpiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudiuit ergo mater ſpiritualis vocem filiæ laborantis, atque cum magno labore cœleſtis luminis adueniens ſuauiſſimique odoris fragrantia caput ſuum capiti iacentis acclinat, manumque leniter pectori eius admouit, atque ſic aliquantisper moras nectit. Poſt breue vero cum ipſo iubare viſibus humanis ſublata eſt, permanente inibi vſque ad lucem odoris fragrantia, ſicque matre veniente fugit languor à filia, hacque recedente rediit ſanitas priſtina.

CAPVT VII.

Quomodo iuuenis Vdalricus ad ſepulchrum eius eſt ſanatus.

QVidam ephebus nomine Vdalricus in congregatione S. Galli ſcholari ſudabat Pierio. Hunc quodam tempore inualeſcens ægritudo ad hoc redegit, vt carnibus attenuatis ſpiritum iam oſſa regere negares. Is ad tumbam Virginis deductus vt eius ſuffragia cœpit implorare obdormiuit: mox autem euigilans poſtulauit eſcas, quibus allatis comedit, conualuit, atque ſoſpes ad clauſtrum rediit.

CAPVT VIII.

Quod Engilbertus Abba monaſterii anniuerſarium eius cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per viſionem innotuit quia mutatio velaminis altaris diſplicuit.

HÆc virtutum eius inſignia Engilbertus Abba monaſterii imis reponens ſenſibus, veniente eius anniuerſario præcepit ſupradicto fratri eius illum ſolemnem agere cantu & lectionibus, vt ſolet de vna virgine. quod ille libenter percipiens in tantum ſtuduit eundem diem venerari, vt etiam altare velaret cultiori velamine priuato. nam quo priuatis diebus velabatur, beata Virgo propriis manibus texuerat. cumque finitis matutinis ſe ſopori dediſſet, adeſt inviſu glorioſa Martyr, grateſque pro veneratione ſoluens velaminis mutationem minus

minus placitam duxit, qui expergefactus illico ſurrexit atque iuxta Virginis velle opperuit altare.

CAPVT VIIII.

Quomodo B. Rachildæ germana eius viſitatione eſt ſanitati reſtituta.

IN pago qui Erigowe nuncupatur, quem Araris fluuius ex vno latere præterfluit & altero Renus, fuit quædam materfamilias nomine Pliddruda B. Rachildæ germana. Hæc quodam tempore ita languida facta eſt, vt dentium pedumque officio priuata, vix interdum in lectulo, interdum nullomodo quieſcere potuiſſet. Cumque diu tantis languoribus tabeſceret, tandem cœpit inuocare B. Wiboradam. Nec ſtatim defuit inuocanti miſericordia Domini, viditque ſibi aſſiſtere inuocatam Virginem partemque ianctinæ pellis formam vaginæ exprimentem iacientem ſuper ſe, hac voce ſubiuncta; Optaſti quietem, quieſce. Mox igitur ſoporata ſtertuit illam noctem & ſubſequentem diem magna ex parte: dehinc expergefacta popoſcit eſcas, quæ cum collatæ ei eſſent ſatis auide comedit tantumque in breui cœpit conualeſcere, quod aliquot diebus exactis cum oblatione viſitauit ſepulchrum auxiliatricis ſuæ, omnibus quos ad præſens repperit cauſam innoteſcens ſuæ oblationis.

CAPVT X.

De obitu Hitonis germani illius, & quomodo Egibertus ſucceſſor eius viſu orbatus per eius merita eſt ſanatus.

IAm aderat plenitudo temporis quo ille venerabilis Hitto, viridis illa ſenecta cuius anni non deficient, debuit contingere metam diuinæ vocationis, quo educto carnis ergaſtulo, quidam Archipresbyter nomine Egibertus ſucceſſit ei in regimine baſilicæ S. Magni. Nam & is omnibus quæ poſſidebat relictis, quo Chriſtum perfectius cruce accepta poſſet ſequi, in cœnobio S. Galli ad regularem diſciplinã ceruicem cordis humiliauit, cui poſt aliquot annos cum graui dolore cœpit caligare viſus, adeo vt illum apertis oculis nihil videntem Deum diceres aliud vas electionis ſibi in illo præparare, qui ad tumbam Martyris Chriſti prouolutus vouit pro recuperatione viſus ſe vnaquaque ſeptimana, quoaduſque viueret, in honore viuificæ Crucis ad eius altare miſſam celebraturum in die quem amatores ſecularium litterarum diem Veneris appellant, nos autem vtres noui liquoris ſextam feriam vocamus. Inter hæc vota obdormiuit mirum in modum oculi ſopore grauati morbis releuantur, illoque excuſſo lumen ante à tenebris fugatum clarius rediens tenebras depulit, atque poſtea in ſui claritate permanens nulla caligine interpolari potuit, donec anima recedente cæterorum etiam officiorum corpus reddidit extorre.

CAPVT XI.

De quadam Reginſinda quæ debuit vacare eius ſollemnia.

MVlier quædam nomine Reginſinda cum continuum væ pateretur in capite, audiens quales virtutes Dominus dignaretur operari per merita B. Wiboradæ adiit cernua ad locum ſepulchri eius, ibique vouens diem paſſionis eius annuatim feſtiue veneraturam in vouendo ſomnium cœpit, vnde excita

omni dolore remoto incolomis repatriauit. Igitur adueniente profeſto natalis Virginis, hæc eadem quam prædixi mulier iam pridem habens telam erectam ſperauit eadem die eam vſque ad finem perducere,ſi diem ex integro texeret. In hac itaque ſpe feſtina cum iam vergens ſol intrans Oceani vndas mortalibus denegaret ſui præſentiam, corripitur in texendo tanta infirmitate capitis quod prius relictum Virginis auxilio thorum languore ingraueſcente reuiſit. Tunc ſe reminiſcens præuaricatricem vltra ſuum poſſe vt ita dicam niſam, iterato ad ſepulchrum eius venit, ibique oratura proſternitur. Quomodo ego miſer hic digne valeo loqui lacrimas, commiſſa pœnitentium, cuius captiuata mens adhuc magis voluntarie ducitur in lege peccati quam vt condelectetur lege Dei. Funduntur vbertim lacrimæ teſtes veræ pœnitentiæ, æmulantur vota melius ſoluenda prioribus neglectis, exaggerantur preces pro venia precibus pro incolomitate, ſingultuſque cōtinui ſæpe illi abrumpunt precantia verba. Tandem diuina clementia reſpecta, quæ nobis delinquentibus ſemper poſt virgam correptionis porrigit baculum conſolationis, repente inter preces ſomno grauatur, quo exonerata illico ſurrexit ſana atque cum gaudio regreditur ad ſua.

CAPVT XII.

Quod duo diuerſis morbis vexati ad eius ſepulchrum ſunt ſanati.

NOn enim arbitror & hoc miraculum eſſe reticendum quod duo diuerſis afflicti morbis (nam vnus febre, alter dentium dolore laborabat) aliorum adminiculo ad memoriam huius Virginis adducti (ingens enim dolor vtriq; proprias vires conſumpſerat) per eius merita priſtinæ redditi ſunt incolomitati.

CAPVT XIII.

Quomodo quidam qui dentium dolore laborauit tactus ligniculo de cupa eius ſanus receſſit.

GNatus miniſtri B. Wiboradæ adeo vexabatur dolore dentium, quod capite ex omni parte tumeſcente ab omnibus eum intuentibus deſperabatur. cui cum pater dentes ligniculo de cupa Virginis tangeret, tribus vix guttis ſanguinis prorumpentibus ſoſpes cunctis mirantibus ſurrexit.

CAPVT XIIII.

Quomodo Diabolus Kebininam in ignem truſit, & quomodo inde eruta quaſi in extaſi iacuit, & ad veſperum reſipuit.

NEc hoc ſilentio prætereundum quantam pietatem virtus diuina oſtendere dignata eſt ob merita Virginis atque Martyris ſuæ planius declaranda ſupra fidelem ſeruam eius Kebininam. Poſt tranſitum igitur B. Wiboradæ, commiſſione & præcepto illius B. Rachildæ fideliter ſeruiendo adhærebat. Ipſa vero Rachilda crebra infirmitate fere per omne tempus vitæ ſuæ cruciabatur. Hæc autem quam prædixi ſerua quoddam potirium miſcere edocta fuit à B. Wiborada contra eius conſuetudinariam infirmitatem. quod cum quadam die in teſtula igni apponere voluiſſet, vt ſe inclinauit Diabolus vtriuſque dilectionis inſectator quadam inuiſibili impulſione truſit eam in ignem, in quo cum diu huc

illicque volutata miſerabiliter cremaretur (nemo enim aſtabat qui eam extraheret) tandem diuina miſeratione & beatæ Martyris vt credimus auxilio ignibus eruta ſella iuxta poſita conſedit. Tarde poſt quædam conſerua eius aliique cum ſupradicto ſacerdote Egiberto intrantes diuerſorium illamque videntes ita crematam obſtupuerunt in inſolita facie. cumque inquirerent ab ea ſi ipſa eſſet Kebinina paulolum reſumpto ſpiritu reſpondit, ego quidem ſum: nolite quæſo abſtupeſcere neque mirari, inimicus hæc fecit. non enim hæc mala quaſi non præſcita mihi euenere. nam cum in cella S. Georgii apud Dominam meam Wiboradam manſitarem, contigit me grauiſſima infirmitate detineri. cumq; mihi in dubio eſſet vita & mors, ſubito viſus eſt capiti meo aſtare iuuenis pulcherrimus & alius quaſi perſona deformis Æthiopis. quem ille pulcher increpans, quid inquit hic aſtas cruenta beſtia? in aliquo enim adhuc poſt tempus dabitur tibi poteſtas lędere hoc corpus: in anima vero nec modo nec deinceps vllã tibi conceſſam ſcias. en tempus læſionis: ſpero autem de Domini miſericordia, ſi cum Propheta ei tradita ſum in interitum carnis quod etiam animam meam cum illius anima ſeruet. Mirabile dictu, cerneres eam in vno latere vſque ad pectus ita concrematam, vt oſſa & interiora quædam apparerent & veſtem nil eſſe læſam, in altero vero veſtem combuſtam & carnem in nullo penitus læſam.

Capvt XV.

Quomodo diuina reuelatione corpora ambarum Virginum baſilicæ S. Magni ſunt intromiſſa, & quod vnus artificum pede læſus ſoſpitati priſtinæ eſt redditus.

IGitur dolore huius vſtionis in lectum decidens cum per aliquot dies grauiter laboraſſet, accidit vt quadam veſpera reſolutis membris frigido corpore ita omnium officiorum iaceret effœta vt à cunctis circumſtantibus mortua nunciaretur. Fletur, extenditur, ordinatiſque ex cubiis pro mortua cuſtoditur, circa pullorum vero cantum fragor nimius veluti tonitrus ita grauiter ſuper ipſam domum increpuit, vt omnes qui in excubiis aderant nimio terrore perculſi ad terram corruerent. At virgo Rachilda diuino vt credimus inſtinctu vocans ad ſe prædictam ſeruam dedit ei cilicium B. Wiboradæ, eamque ſuper defletæ corpus expandere iuſſit: ſed & baculum eius addens ſuperponi præcepit. quod cum factum fuiſſet, extemplo recalefacta conualuit, reſedit, viſum aperuit, omnibuſque quinque perticis officiis ad plenum recuperata eſt. Tunc erumpens in vocem dixit: Gratias tibi refero Chriſte ſalus omnium in te ſperantium, qui dolores meæ vſtionis medicamento gratiæ tuæ fugaſti, & tibi domina mea Wiborada per cuius merita hanc miſericordiam confido me conſecutam.

Capvt XVI.

OPeræ precium eſſe duximus & hoc paginæ commendare, qualiter omnipotens Deus has ſanctas Virgines prius in ergaſtulis, in quibus ſe pro eius amoreincluſerant, tumulatas baſilicæ S. Magni intromitti reuelare dignatus eſt. Quadam igitur nocte ſæpe dictæ Kebeninæ viſum eſt ſomnium. quidam iuuenis aſpectu decorus trahens redam geminis rotis compoſitam quadam cerea materia, vt ei viſum eſt, oneratam. cumque illa interrogaret qua

de cauſa veniret vel quid ex hac materia facere vellet, miſſus ſum (ait) vt harum ſanctarum Virginum ſepulchra muro interrupto baſilicæ intromittam. Poſt hanc igitur viſionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio S. Galli præerat, in animum duxit, credo diuina inſpiratione, viſionem ancillæ factis exequi. Tunc proſtratus ad memoriam Virginum devotis precibus illarum voluntatem, & adiutorium cœpit implorare, vt is, cuius voluntas opus eſt, patrandum opus dignaretur aſpirando præuenire & adiuuando proſequi. Poſtquam hæc & his ſimilia virgineis auribus humiliter inſtillauit, ſurrexit conueniensque ancillam quam prædixi enucleauit illi archana voluntatis ſuæ. His illa auditis retulit ei econtra ſomnium quod viderat. Sicque factum eſt vt fide veniente ab vtroque ad vtrumque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Extemplo vocantur cæmentarii, opusque in diuina prouidentia perfectum humanis ſtudiis traditur perficiendum. Iam tum feruente opere contigit, vt quoddam immane ſaxum ab eiſdem artificibus incaute leuatum ſed incautius relictum vni ex illis in pedem cecidiſſet, grauiterque collideret: qui à ſociis ad diuerſorium delatus iuſſit cereum parari, eumque ad ſepulchrum B. Wiboradæ accendi, quod cum factum fuiſſet, meritis beatæ martyris id obtinentibus ſequenti die cum cæteris cæmentariis ſoſpes & lætus ad opus inceptum mature venit.

ET SIC EST FINIS.

EKKE-

EKKEHARDI MINIMI DECANI S. GALLI LIBER DE VITA B. NOTKERI BALBVLI.

Prologus.

IN primis conqueror, quod maxime ſubolet perfectos viros ac ſapientiſſimos cœnobio B.Galli degentes multorum patrum ſiue fratrum inibi commorantium laudabilia geſta non ſcripſiſſe, cum conſtet eos multa digna relatu feciſſe & dixiſſe. Ideo multo mœrore affectus ſum, & miror valde quid cauſæ extiterit quod tanti viri, quibus inmeritus eſt mundus frui, quorum inſtitutione informatur clerus, per quos omnium artifex Spiritus Sanctus voluit ornare officium diuinum, in quo iocundantur animæ iuſtorum, quorum doctrina fulget & lætatur eccleſia Dei non ſolum per Alamanniam verum etiam à mari vſque ad mare & in vniuerſo mundo vſque ad terminos orbis, in ymnis & ſequentiis, in tropis & letaniis, in diuerſis cantibus & melodiis, pluribusque eccleſiaſticis diſciplinis. Nam cum ſciamus eos ſanctiſſimos & doctiſſimos fuiſſe, & in ſanctorum numero aliquos ipſorum aſcitos, graue nobis & tædioſum eſt nihil de eorum virtutibus ſcriptum reperiſſe, ſed nos eadem quamuis modica geſta, quæ maiores in ſcriptis nobis reliquerunt, de Notkero cognomento Balbulo, viro doctrina ſophiæ tunc in tempore famoſiſſimo meritorumque ſanctitate beatiſſimo, eiuſque ſodalibus, quæque inuenimus in ſcedulis, in vnum conpilare ſtuduimus. Licet enim huic operi longe impar ſim, laudabilis vitæ conuerſatio & ſapientia prænominati Notkeri Balbuli valde hoc expoſcit, vt lucerna tam clara non ſub modio ſed ſuper candelabrum ponatur, vt luceat omnibus qui in mundo ſunt. Virtutes quoque ſancti viri ſuamque vitam digne deſcribere non tepentis animi officium eſt, cum ad hoc opus ſufficere non credam quemlibet ſapientiſſimum. Quidam vero in rationis inquiſitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ ſimpliciter proferri poſſent & plane, audientibus vel legentibus faſtidium ſæpius præbent. Nos itaque nec donati regulis adplene inbuti, vel Grammatica Priſciani, minuſue Dialecticis verſutiis exercitati, nec Rhetoricis floribus Philoſophicæ eloquentiæ exhilarati, non in ſublimitate ſermonis ea quæ collegimus vera, fideli humilitate dictante rationis iuſticia exequemur. Vnum vero timendum & verendum mihi eſt, cum narrauero magnalia facta ſanctorum, dicat mihi Deus peccanti; *quare tu enarras iuſticias meas & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Ego non de iuſticia præſumendo, ſed inuocato ſancto viro Dei vt meritis ipſius & precibus adiutorium per ſpiritus ſancti gratiam conferatur, vt inceptum opus deuote perficiatur, quod quaſi libamen aliquod ad deguſtandum auribus & animo veſtro propono. Si quid vero diſplicuerit, rogo vt emendetur & nobis concedatur.

CAPVT I.

CHriſtus Dei virtus & Dei ſapientia, qui miſericorditer vt nos à peccatis liberaret formam carnis ſibi aſſumpſerat peccatricis; ſicut nos peccatores per diuerſas vocat ætates, ita etiam propter diuerſas meritorum virtutes iuſtificat & ſaluat. Quoſdam enim adhuc in vtero ſanctificat, & replet Spiritu Sancto: quoſdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non diſcernentes, ornatum pudiciciæ ſuperinduit: alios autem adhuc pueros, vt à laſciuitate quieſcant, continentiæ dote roborat: ipſos vero iuuenes maximam carnis aduerſus ſpiritum pugnam quaſi nimis feruentes paſſos in victoriæ corona triumphare donat: ſenes iam quaſi ad mortem declinatos ad pœnitentiam reuocat: eos denique qui in decrepita ætate ſunt variis affecti tribulationibus tandem amore cœleſtis patriç ad ſuperna ſuſpirare concedit. Has igitur virtutes licet partim & per diuerſas ætates aliquibus det, multos tamen, eos videlicet quos eccleſiæ ſuæ ſpeculum & formam propoſuit, vt eum de quo nobis ſermo eſt, omnibus his virtutibus decorat. De cuius virtutibus ea quæ virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel pro quantitate vt ſcripta in continenti conperi ne amore loci aliquid fingere arguar, ſimpliciter humili caraxatione proſequemur, & ſingula eius facta vel dicta ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus eo ſpiritu, quo vir ſanctus habundabat, corroborante confirmantes ad relationis noſtræ propoſitum redeamus

CAPVT II.

IGitur B. Notkerus de pago qui Turgowe dicitur oriundus fuit, & in vico, qui Sacer pagus vocitatur Latine, vulgariter vero appellatur Hellicgowe, à nobiliſſimis progenitoribus procreatus eſt. Nam de Karolorum genere & ſanguine & Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti ſunt, erat parentum eius proſapia. Etymologiam vero ſui nominis per vices temporum adimplens cum Apoſtolo neceſſarie deſiderans eſſe cum Chriſto multo melius: ſed tale nomen in tali loco non caſu arbitror accidiſſe ſed Dei diſpoſitione, ſine cuius nutu nec pluuiæ gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Bethleem vbi naſceretur elegerat, Nazareth vbi nutriretur, Ieruſalem vbi pateretur, quique ipſa loca nominibus tantis ſacramentis conuenientibus voluit appellari, ipſe etiam locum, quem tanti viri natiuitate conſecrauerat, tali vocabulo voluit appellari, cuius præfati parentes cum ſecularis vitæ nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipſo matris vtero filium ſuum grammaticæ artis flagello ſubdere deuouerant. Quia vero in monaſterio S. Galli ſeptem liberalium artium ſtudium & regularis vitæ rigorem vel diſciplinam florere audierant, Spiritu Sancto eis tale deſiderium inſpirante, vt eundem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati patroni adornaret, monaſticæ eum vitæ ibidem ſubicere propoſuerant. [*Proceſſu etiam temporis poſtea eorum pene omnis ſubſtantia collata eſt huic monaſterio.*] quem etiam ſub Archimandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine Grimaldo Abbate canonico admodum venerabili & ſanctitate honeſto viro regulariter Domino & patri Gallo cum oblatione deferentes atque inibi ſacræ inſtitutionis gratia Spiritus ſancti prælibuto coma capitis ſub eiuſdem

Incluſa videntur ex margine irrepſiſſe.

dem Abbatis regimine depoſita magiſterio Iſonis omnium artium eruditiſſimo & maxime diuinarum ſcripturarum peritiſſimo inbuendus contraditur. Literali itaque diſciplinæ bonæ indolis puer appoſitus tanto ingenio quæque docte didicit, vt facile agnoſceretur non hanc humani ſtudii eſſe capacitatem, ſed diuini ſpiritus operationem, qui ſicut in Regum libro legitur de Dauid; *Spiritum ſanctum accipiens infantulus per omne tempus vitæ ſuæ manſit cum eo*, & in reliquum. Namque vt eiuſdem gratiam paraclyti in baptiſmate ſuſceperat, ita à pueritia per omnes ætates in Dei timore inmaculatus conſeruabat, præter ea ſine quibus homo eſſe non poteſt viuens, numquam de ſecreto cordis ſui vbi verum Dei templum eſſe debet eam expulerat. Hic quaſi nouus Daniel adhuc puer ſeniorum patrum diſcutiebat facta, ac tanta diſcretione penſabat vt quidquid virtutis in eis videret conueniens ætati ſuæ, hoc in abſcondito mentis ſuæ depingens imitaturus recondidit. Si quid autem vitioſum vel reprehenſibile ſenſerat, aut vnde ſibi ſuſpicio naſci poſſet, ſtatim recucurrit ad ſui ipſius miſeriam, ſciens quia vix eſt homo qui non aliquando excedat pro rigore magiſterii clauſtralis diſciplinæ, qui ſemper in eodem loco ob ſanctæ regulæ puerili ætati maximus inerat, nolens vel audens arguere, ſed cito remouens à ſe & longe de ſuæ recordationis intentione abiciens. Erat enim ei in deſiderio magis cælibem in terris ducere vitam & fraternam caritatem conſeruare ad omnes, quam oculo ſuſpicionis alere odium nutrimentum detractionis.

CAPVT III.

SAnctus vir Dei cum de infantili ſimplicitate proceſſiſſet ad iuuentutis florem, animum tamen ſemper habebat firmum ad deuotionem boni propoſiti, ſciens ſcriptum; *adoleſcentia & voluptas vana ſunt.* Plus ſe conuertens in illam ſententiam quæ dicit, *Lætare iuuenis in adoleſcentia tua*, numquam eo ſe iocundiorem ſe exhibebat, ſed amplius grauitatis exempla præbebat * coæuibus. Amoris namque flamma ſic ardens, vt cottidie in oratione mentem afficiens & carnem macerans per conpunctionis lacrimas nihil terrenum nihil tranſitorium quærens ſolus ſibi vacabat, vt ei qui omnia fecit mente collecta in vnum adhęreret, & eius deſiderio tranſcendens mundana omnia non iam timore pœnarum, non memoria vitiorum, ſed dilectionis igne ſuccenſus cum odore virtutum, ita vt merito in ſponſæ laude diceretur ei; *quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarij.* Itaque iuſti viri oratio concepta ex virtutibus intimi amoris quaſi fumus ex aromatibus lacrimas elicere ſolet, quia dum ſola cœleſtia poſtulat, fit plerumq; interdum tantæ ſubtilitatis vis amoris vt hanc nec ipſe animus comprehendere poſſit, qui illuminatus habere meruit, & ideo thuris myrræq; incenſum ſacrificat, dum aſſidue in ſe carnis vitia mortificat, & ad Dei viſionem, ad quam peruenire medullitus inardeſcit, ſeque ipſum in bonis virtutum operibus Deo exhibet & exercet, ac ſic velut pigmentariorum pulueres offert.

* f. coæuulis.

CAPVT IIII.

HAbebat vir beatus defectum à pueritia, eo quod tardioris & inpeditioris linguæ eſſet, ſed velociſſimus erat facundia ſpiritus. Erant enim in eodem monaſterio tres Notkeri vocabulo nominati, viri doctiſſimi & nobiliſſimi genere, ſicuti cœnobium S. Galli ab exordio ſui ſemper habuit nobiliſſi-

biliſſimos filios magnorum terræ monachos. Horum trium virorum vnus dicebatur Notkerus Phyſicus, qui Abbas poſtea factus vir multæ ſcientiæ & prudentiæ magnæ doctor, & pictor valde ingenioſus, cuius geſta habentur in libro caſuum monaſterii: in cuius electione cum à ſenioribus domus præſentaretur Imperatori Ottoni Magno ſpreuit nimiam iuuenilem ætatem in homine timens ruinam domus & diſciplinæ. Reſponſum eſt à Ruperto Decano; & in hoc errat oppido diſcretio Regis: inter tot vtique Marias optimam partem dudum eligentes nec vnam quidem Martham quæ ſollicita ſit & circa frequens miniſterium ſatagere velit inuenire potuimus: ideoque talibus relictis ad minorem ætatem deſcendimus & optimam (mihi crede) ſi eam digneris ſuſcipere comperimus. Qui tandem annuens votis inueſtitum cum ſociis remiſit. Veniens ergo domum ita gratanter & gaudenter receptus eſt, vt cum Tullio meliori quidem ipſe concinnare potuerit metro;

O fortunatam Galli me conſule cellam.

Erat alter Notkerus, qui cognominabatur Piperisgranum, ita quod fuit valde acri ingenii, homo doctiſſimus, ſtrennuus ac religioſus. Notkerus, de quo nobis ſermo eſt, qui cognominabatur Balbulus voce quidem, ſed ſpiritu eloquentiſſimus, quod non caſu ei eueniſſe putandum eſt, ſed ſicut B. Moyſes, ex quo loqui cum eo Dominus cœperat, ineloquentem ſe fatebatur, ita iſte accepta ſancti ſpiritus gratia redditus eſt exterior homo elinguis vt interior loqueretur plane.

CAPVT V.

STuduit namque vir Dei plenus vt gratiam collatam ſibi de facili non amitteret, omni cuſtodia muniens cor ſuum, orationi, vigiliis, ieiuniis, abſtinentiæ & patientiæ operam dedit, & ſubito ſe ipſum tranſcendens iuxta illud Iſaiæ; *Qui ingrediuntur inpetu ad Iacob, florebit & germinabit Iſrahel, & replebunt faciem orbis ſemine.* Omni vero impetu niſus eſt ſternere carnem, ſuperare Dæmones, vt perueniret ad eam celſitudinem qua inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiceret, ideoque oculum contemplationis per feneſtellam dirigens humilitatis ad ſupernam ciuitatem Iheruſalem, & ad vniuerſum inibi cœtum filiorum Iſrahel, id eſt videntium Deum, vbi de plenitudine ſedentis in dextra, id eſt Domini noſtri Iheſu Chriſti, acciperet vnde repleret ſanctam eccleſiam per latum orbem diffuſam ſemine, id eſt exemplo, doctrina & laude. Sacros vero ordines, quos adhuc puer ipſe ſuſceperat, ita beatis moribus ornabat vt ſi ætatis teneritas non repugnaret, altioribus quibuſdam ſacramentis coaptari potuiſſet, cumque puerilem ætatem cum coæuulis ſuis & earundem virtutum ſuarum æmulis tranſiret, ita ſe eiſdem in omni familiaritate & morum honeſtate coniunxerat, vt in ipſis laudem ſine inuidia & pares amicos facile inuenias. Ea autem quæ vitioſa iuuenum & lubrica ætas expoſcit, ſicut eſt diſcurrere, vagari, circuire, laſciuiri, ſuperbire, ambire, voluptatibus vti, ſtulta conſortia, inutilia loqui, & alia plura, quibus iuuenes afficiuntur ita prorſus deteſtatus eſt vt numquam extra portas monaſterii niſi obædientia coactus pedem poſuiſſet. & cum firma religio id eum conpuliſſet, quaſi fortius ibi pugnaturus antequam egrederetur ſigno crucis ſe muniens, veniis per ſingula altaria ſanctorum ſibi cum lacrimis expoſtulans præſidia, proſtratus etiam fratrum religioſorum pedibus ne aliqua ſeculari macula vel delectatione inficeretur

tur deprecatus eſt vt orarent. Nam pſalmus vel ſancta meditatio foris dum eſſet raro aut numquam defuit: cætera quæque paruipendit, iſta numquam neglexit. In monaſterio vero nullus eum vmquam de ſolio ſurgere vel ambulare niſi ordinate viderat: numquam ſe iuuenum vel ſodalium iocis immiſcuit, ſed ipſis iocantibus quia extrema gaudii luctus occuparet ſæpius proclamauit. Sed nec illius præcepti obliuioſus auditor *in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua & in æternum non peccabis.* Fuit quidem in omni manſuetudine omnibus ſubditus, & ad ſeruiendum promptiſſimus, etiam Domini ſui factus imitator qui ad filium Reguli non iuit, ad ſeruum centurionis ire paratus fuit. cellæ infirmorum frequentius intereſſe quam cum ſanis conuerſari ſtuduit: quos blande conſolatus ne ipſam infirmitatem ſibi inaniter ſed ad ſuorum veniam peccatorum proueniſſe ſperarent fideliter monuit. Sordes autem & fætores infirmantium ita familiariter & delectabiliter paſſus eſt, quod non fætoris, ſed dulciſſimi odoris redolentiam eum ſenſiſſe putares.

CAPVT VI.

PRæpoſituras vero vel Decanias aut alicuius ordinis officium ſeu prælationem numquam concupiuit, dicens prælationem ſæpius ſuperbiam, iactantiam, arrogantiam, diſcurſus & multiloquia comitari, & huic ſine crimine intereſſe non humanæ virtutis, ſed diuinæ donationis fore. Ipſis tamen conpaſſus non tranſgredientes dure aut ſtrennue arguit, ſed eos priorem ſibi requiem fletibus & precibus expoſcere diligentius rogauit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis ad maiorem ipſorum damnationem occulto Dei iudicio prouenire conteſtatus eſt. Mulierum vero colloquia quaſi certos temptatoris laqueos fugit, à forma ipſarum etiam conſanguinitatis catena coniunctarum oculos dimouit dicens cum pſalmiſta; *auerte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua viuifica me.* caſtitatis videlicet & cordis munditiæ tam arduus ſectator & amator exſtitit, prout ipſe ſæpius ad exemplum cum ſociis confabulabatur, vt agni veſtigia immaculatus ſequi poſſet. Numquam præſtigiis aliquarum fæminarum Dæmonum inſtinctu imaginationi conſenſit, vt vllo fornicationis genere ſe pollueret, ſed mentem ſuam ſub tali cautela ſeruabat, vt iuxta B. Iob exemplum nec quidem cogitaret de virgine. Si quos etiam ſermones blæſos aut riſui aptos proloqui audierat, illis quia de omni verbo otioſo reddituri eſſent rationem caritatis amator prædixit. Narrando ſiue laudando viri ſanctiſſimi Notkeri Balbuli geſta laudes ſociorum eius minime queo reticere, ideoque parcendum eſt mihi, ſi neceſſitate conpulſus plectro linguæ à latere tangam cordam, qua reſonent virtutum facta vel dicta dulciſſimi viri ſodalium laude digna huic operii inſerenda.

CAPVT VII.

CVm beati viri mens micis de magna menſa ſanctæ ſcripturæ cadentibus ſaturata cum ſodalibus Ratperto & Tuotilone æque monachis ſub Iſone magiſtro hoc in tempore litteratiſſimo artium liberalium ſubtilitates non pro gloria & fauore ſeculari, ſed pro vtilitate ſanctæ Dei eccleſiæ admodum ſatis edocta eſſet, & in diuinis non mediocriter prælibata adepta fuiſſet, tamen cupiens amplius inbui, poſtulans in fide nihil hæſitans ſpiritum ſanctum, qui eum ab infantia repleuerat, qui vbi vult ſpirat, vt eius deſide-

deſiderium compleat. Nam ſicut terræ arenti ſerotinum imbrem quo infundatur vt germinet mittit, ita mox quendam Epiſcopum Scotigenam nomine Marcum Dominus miſit ad cellam S. Galli, qui rediens à Roma repatriare volens Gallum tamquam compatriotam ſuum viſitat: cui comitabatur filius ſororis Moengal nomine, poſtea à noſtris Marcellus diminutiue à Marco auunculo eius eſt vocatus. Hic erat in diuinis & humanis ſcripturis erudititiſſimus, cuius doctrinis beati viri Notkeri ſitibundum cor infuſum refocillatum eſt. cumque à fratribus honorifice, ſicut Epiſcopum decuit, ſuſciperentur, cognita beatus vir Notkerus ſcientia ſupra dicti Marcelli cucurrit ſubito ac preces Domino fudit, obnixius cum lacrimis orauit vt eis voluntatem ibi morandi ob meritum S. Galli daret petiit: qui ſtatim exauditus eſt. Itaque tantum deſiderium loci & regularis vitæ vtrumque Spiritus ſancti gratia id operante ceperat, vt ſi abire etiam cogerentur ipſi quantum viribus præualerent ſtare repugnarent. quid plura? rogatur Epiſcopus cum ſociis loco noſtro aliquandiu ſtare. Allecto nepote diuque ſecum deliberantes tamen tandem conſenſit remanere Epiſcopus cum nepote & paucis ſuæ linguæ apparitoribus. cæteris igitur repatriantibus ſtola indutus abeuntes benedixit, & multis lacrimis vtrimque diſceſſum eſt. Tranduntur poſt breue tempus Marcello Scolæ clauſtri cum B. Notkero Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores vero, id eſt Canonicæ, Iſoni cum Salomone & eius conparibus. Iſte Salomon quis vel qualis fuerit in ſequentibus dicemus. Marcello vero præſidente mentes diſciplorum Notkeri, Ratperti, Tuotilonis aliorumque ſeptem liberalium artium ſcientia adplene inbuit. Muſicæ autem iocundiſſimæ arti diligentius hii tres præ cæteris animum appoſuerunt, ſed præ omnibus S. Notkerus. quæ cum cæteris artibus ſit naturalior & quamuis difficilius apprehenſa, vſu quidem ſit commodior ac ſuauior, tantum in ea demum præualuerant quantum in ſingulorum operibus, quæ iam ante tetigimus, aliarum ſex artium, ſcilicet tres iſti diſcipuli Marcelli Notkerus Balbulus, Ratpertus, Tuotilo ita vnanimes in omni familiaritate virtutum honeſtate & morum conuerſatione erant vt eſſet eis cor vnum & anima vna eſſet indiuiduo amore fraternæ caritatis, & ſicut mater vnicum filium ita amabiles in vita ſua dilexerunt ſe, & cum in morte ſint ſeparati in regno tamen Chriſti in vnum ſunt congregati, & quamuis votis eſſent vnicordes in fraterna caritate, natura tamen vt fit erant diſſimiles. Quantum autem vir Domini Notkerus cum ſociis in arte muſica profecerit, ſubſequentia declarabunt.

CAPVT VIII.

DVm more ſapientiſſimi Salomonis ſecundum inſtitutum Regis Dauid patris eius in domo Domini propter conpunctionem muſicæ dulcedinis B. Papa Gregorius, vt ſcribit de eo Iohannes ſedis Romanæ Archidiaconus, antiphonariũ * cantũ ſtudioſiſſimus nimis vtiliter conpilaſſet, ſcholam etiam Cantorum, quæ hactenus eiſdem inſtitutionibus in ſancta Romana eccleſia modulatur, conſtituit. Huius ergo modulationis dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani ſeu Galli ſiue Alamanni diſcere crebroque rediſcere potuerunt. Incorruptam vero tam leuitate animi, qua nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miſcuerunt, quam feritate quoque naturali minime ſeruare. Alpina ſiquidem corpora vocum ſuarum tonitruis

* Ms, centon.

tonitruis altiſone perſtrepentina ſuſceptæ modulationis dulcedinem proprie non reſultant; quia bibuli gutturis Barbara groſſitas dum inflexionibus & repercuſſionibus & diaphoniarum dyptongis mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quaſi plauſtra per gradus confuſe ſonantia rigidas voces iactat, ſicque audientium animos quos mulcere debuerant tales exaſperando magis ac obſtrependo conturbant. Eiuſmodi gens ſi forſan deſunt bona naturalia, vel ſi nolunt an non poſſunt bonum modum adipiſci ſtatim deſpiciunt, & incidunt in illam ſententiam; *ſtulti contemnunt ſapientiæ doctrinam*, & cum ſint incompoſiti moribus & incompta voce, magiſtri tamen & rectores propter alicuius, quam ſibi arrogant, religionis intuitum volunt videri, & ſolummodo ipſi non percipiunt, verum etiam alios impediunt ne percipiant modulaminis dulcedinem & intellectus. Hinc eſt quod huius Gregorii tempore cum Auguſtino tunc Brittanniam adeunte per occidentem quoque Romanæ inſtitutionis cantores diſperſi barbaros inſigniter docuerunt, quibus defunctis occidentales eccleſiæ ſubito ſuſceptum modulationis organum vitiarunt. [*Iterum Iohannes quidam Romanus cantor cum Theodoro æque Romano ſed Eboraci Archiepiſcopo per Gallias in Brittannias à Vitaliano Papa deſtinatur, qui Iohannes circumquaque poſitarum eccleſiarum filios ad priſtinam cantilenæ dulcedinem reuocans tam per ſe quam per ſuos diſcipulos multis annis Romanæ doctrinæ regulam ſeruauerunt: ſed his defunctis ſtatim deuiauerunt. Hic eſt ille Vitalianus Præſul, cuius adhuc hodie cantum, quando Apoſtolicus celebrat, quidam qui dicuntur Vitaliani ſolent edere in præſentia eius.*]

Incluſa videntur ab alio interſperſa.

CAPVT IX.

INterea Karolus, qui dicebatur Magnus, Rex Francorum cum eſſet Romæ offenſus diſſonantia Romani & Gallicani cantus cum Gallorum procacitas à quibuſdam noſtratibus neniis argumentaretur eſſe corruptum, noſtrique è diuerſo autenticum antiphonarium probabiliter oſtentarent, interrogaſſe fertur, quis inter riuum & fontem limpidiorem aquam conſeruare ſolet? reſpondentibus, fontem: prudenter adiecit, ergo & nos, qui de riuo corruptam linpham hactenus bibimus, ad perhennis fontis neceſſe eſt fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos ſuorum induſtrios clericos Adriano Papæ dereliquit. His quidem ſatis eleganter eruditis Metenſem eccleſiam ad ſuauitatem modulationis priſtinæ reuocant, per quam totam Galliam correxit. Sed cum poſt aliqua tempora defunctis his, qui Romæ educati fuerant, cantum Gallicanarum eccleſiarum à Metenſi diſcrepare prudentiſſimus Regum vidiſſet, ac vnumquemque ab alterutro vitiatum cantum iactantem aduerteret, iterum (inquit) redeamus ad fontem. Fuit interim in maximo deſiderio prælatis cœnobii S. Galli & B. Notkero aliiſque magiſtris ibi degentibus vt cantum ſecundum autenticum antiphonarium regerent, & melodias Romano more tenerent. Qualiter autem iſta proſecuti ſint, intimare curabimus poſteris. Mittens ergo denuo Imperator Karolus Romam ad Adrianum Papam, rogat vt iterum ei mittat duos Romanos cantuum gnaros in Franciam. Tunc Papa Regiis precibus annuens iuxta petitionem ſuam ſecundo duos mittit cum autenticis antiphonariis & ſeptem liberalibus artibus, quorum iudicio Imperator omnes quidem corrupiſſe dulcedinem Romani cantus leuitate quadam cognouit.

gnouit. Vocabatur autem vnus eorum Petrus,& alter Romanus,cantuum & ſeptem liberalium artium paginis admodum ſatis inbuti. Metenſem eccleſiam vt priores adibant, qui cum in ſeptimo lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentut, Romanus febre correptus vix ad nos vſque peruenire potuit. Antiphonarium vero ſecum Petro renitente vellet nollet cum duos haberent vnum S. Gallo attulit. In breui autem tempore Domino ſe iuuante conualuit Romanus de febre: Petrus quidem pergit ad Imperatorem, qui conperto de Romano mittit celerem nuntium qui eum ſi conualeſceret nobiſcum ſtare noſque inſtruere iuberet; quod ille quidem patrum hoſpitalitati regratiando libentiſſime fecit. Deinde nuntius ſubintulit verba Karoli ad congregationem; Quatuor (inquiens) mercedes vos ſancti Domini in me vno acquiſiſtis: hoſpes erat, & in me eum collegiſtis: infirmus, & viſitaſtis: eſuriuit, & dediſtis mihi in eo manducare: ſitiuit, & dediſtis mihi in eo bibere. Dein vterque fama volante ſtudium alter alterius cum audiſſet, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis ſuæ more, vter alterum tranſcenderet. Memoria dignum eſt, quantum hac æmulatione vterque locus profecerit, & non ſolum in cantu, ſed & in cæteris doctrinis excreuerit. Fecerat quidem Petrus ibi iubilos ad ſequentias, quas Metenſes vocant: Romanus vero è contra Romanè & amene de ſuo nobis iubilos modulauerat, quos vtique poſt ſanctus vir Notkerus quibus videmus verbis ligabat, frigdore videlicet & occidentane quas ſic nominabat, quibus animatus etiam ipſe de ſuo cogitauit. Romanus autem, quaſi noſtra præ Metenſibus extollere fas fuerit, Romanæ ſedis honorem S. Galli cænobio ſiquidem ita inferre curauit. Erat Romæ inſtrumentum quoddam & theca ad antiphonarii autentici publicam omnibus aduentantibus inſpectionem repoſitorium, quod à cantu dicebatur cantarium. Tale namque ipſe apud nos ad inſtar illius circa aram Apoſtolorum cum autentico locari fecit: quem ipſe attulit exemplato antiphonario. in quo vſque hodie in cantu ſi quid diſſentitur quaſi in ſpeculo error eiuſmodi vniuerſus peruidetur atque corrigitur. In ipſo quoque primus ille litteras Alphabeti ſignificatiuas notulis, quibus viſum eſt, ſuſum aut iuſum ante aut retro aſſignari excogitauit: quas poſtea cuidam Lamperto amice quærenti B. Notkerus Balbulus dilucidauit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum ſcribere molitus ſit. Abinde ſumpſit exordium tota fere Europa & maxime Germania ſiue Teutonia ſecundum modum & formam, ſicut in monaſterio S. Galli viri peritiſſimi ediderunt B. Notkerus Balbulus & Romanus cæterique magiſtri correxerunt iuxta exemplum autentici antiphonarii Gregorii elegit cantare, & hunc ritum modulandi ſeruare, quem etiam omnes vſum appellauerunt. Hos itaque ſupra dictos viros ſecutus Berno Monachus S. Galli poſtea Abbas Augenſis ſuper hunc vſum ſummam valde ſubtilem ſcribit ad Epiſcopum Peregrinum Colonienſem.

CAPVT X.

QVANTVM cella S. Galli in hoc tempore virtutum auſpiciis ob merita inhabitantium ſpiritalibuſque diſciplinis augeri cœperit tandemque floruerit, memorari iocundum eſt. Erat enim ſenatus Reipublicæ loci illius tunc quidem ſanctiſſimus, vt Adalbero Auguſtenſis eccleſiæ antiſtes teſtatur. qui beatus Præſul ſigna & virtutes S. Galli à pluribus audiens locum in die feſtiuitatis eius orandi gratia adiit, & præſens plura conſpiciens; maior eſt (inquit) gratia loci huius quam rumor

quem

quem audiui. Igitur domum rediens interrogatus inter cætera aliquando à ſuis eſſetne nobiſcum vt fama vulgauit religio cum doctrina, ſeueritas cum diſciplina? cæteri, inquit, quid ſentiatur neſcio, quod mihi animo eſt pronuntio: vnum ego ſanctum & hunc defunctum quæſiui, viuos autem vt vere fatear fratres ſanctiſſimos inueni: doctrinam vero illorum & diſciplinam in virtutum eorum operibus videre eſt. Delectat enim me talium memorari, quos quidem vt iterum videam vix expecto, oportet vt omnibus modis meis me iuuantibus præparem, quatenus ad proximum S. Galli diem viros Dei viſitem, frater illorum conſcriptus fiam, & quantum mihi gratiæ eſt caritatem eorum regratier. Venerat Dei electus vt ſpoponderat, & magnis donis fratres & familiam exhilarauit.

Capvt XI.

Eodem modo accidit etiam Petrum Veronenſem Epiſcopum inopinatum venire. Hunc ergo fratres ſuſcipientes, quod melius quidem habebant, euangelium ei offerebant. At ille arbitratus ſe deſpici, quoniam famam loci magnam audierat, de vtilitate ſecum fluctuabat libri. Ad miſſas argenti calix proponitur, qui etiam melior habetur: de quo etiam quiddam ſiniſtrum trutinat. cumque prandio ſumptuoſo paſceretur, ſurgens à menſa fratrum petit alloquium. quibus collectis; bene (ait) Domini mei mecum egiſtis, & vt audiuimus ſic vidimus; ſed pro euangelio & calice vilibus propoſitis manet ſcrupulum, quamuis ſim indignus & vilis, non tamen vilis loci dicor Epiſcopus. Conſtanter nobis proteſtantibus, meliora non eſſe S. Gallo, ſpiritus hominis quieuit ſumens tandem quoſdam fratrum in partem ſecreto locutus eſt eis, mittite (inquit) poſt me Veronam ſex quos habetis fidiſſimos viatores, qui bini & bini per tres vias, quę hinc illo ducunt, mihi aduenìant: ſingillatim tamen ſe mihi bini & bini oſtendant ac pollice in manum recuruo eleemoſynam petant, quos ego vt alios ſoleo in penetral meum ſolus ſolos coram meis inducam & veſtiam. aurum autem cuius æquipondium vobis do cruribus eorum faſciolis circumligabo, & dimittam eos vt ad vos eodem artificio quo venerant fortuna comite redeant. Factum eſt vt largitor acutus docuit: allatum eſt S. Gallo & fratribus eius graue pondus auri Veronenſis, & concordat pondus æquipondio. quid ergo de auro Petri fit? calix fit, capſa fit, cauea euangelii omnia precioſiſſimis gemmis ornata.

Capvt XII.

Simili modo Landeolus vir ſanctus Daruienſis Epiſcopus. Hic Sueuus & Nobilis erat, apud S. Gallum educatus & doctus, qui etiam multa dona contulit cœnobio eius & fratribus. Igitur Epiſcopus factus Romam ſępius adire ſolebat, ſed tandem aliquando rediens à Roma Gallum ſuum & fratres viſitare cupiens Italici aëris vitio febre correptus vix ad nos vſque peruenire præualens. qui ſciens ſuperueniſſe ſibi vitæ præſentis finem vocatis ad ſe Abbate & fratribus coram eis diem vltimum clauſit ac nobili obitu tranſiuit, & cum omni honore in eccleſia S. Petri corpus eius humatum; ad cuius tumbam ſæpe infirmi meritis ipſius ſanitatem adepti ſunt. Hæc ſint pro gloria domus ſcripta, in qua tales ſancti habitabant, quos venerint ab oriente & occidente ęmulari Pontifices regionum & Principes terrarum. Sed ad propoſitum reuertamur.

CAPVT XIII.

SCRIPTVM eſt; *theſaurus occultus & ſapientia abſcondita quæ vtilitas in vtriſque?* Sanctitas viri perfecti ignota ſic eſt quaſi ſol in nocte ſub nube, nulli lucet. Ideo veritatis voce docemur vt lumen ſanctitatis non ſub modio ſed ſuper candelabrum ſiſtamus, vt omnibus qui in domo ſunt rutilet, & ciuitas ſupra montem poſita non obnubiletur latebris ignorantiæ. Licet ſigna non ſint fidelium ſed infidelium, tamen CHRISTVS IHESVS Dei filius dilectum famulum ſuum Notkerum Prophetiæ ſpiritu coronauit, per quem ſignis quam plurimis vt ſancti viri bonitas innoteſceret, mirabiliter donauit. Enimuero in ſpiritu Dei multa bonis & malis aut fortunia prædixit aut infortunia Nam his qui, vt Apoſtolus Paulus ait, *Spiritu Dei aguntur, data eſt poteſtas filios Dei fieri*, ſicut Iohannes aſſerit. Tales enim aliquando ſigna ex poteſtate faciunt, velut Petrus qui Tabitam ſuſcitans orando mortuam; Ananiam vero & Saphyram increpando morti tradidit: ita beatus iſte vnum ſuperbe diſquerendo puniens deiecit, alterum per fatuam ſtulticiam in mortem lapſum à penis inferni precibus ad perpetuam vitam reuocauit. de quo in ſequentibus dicemus. Karolus Magnus Imperator, qui multis bonis ditauerat locum Sancti Galli, ipſe Rex per ſe hebdomada S. Othmari propoſitor & pincerna fuit. Eo igitur tempore vt more ſolito ſæpius ibi commanebat fratres lętificaturus ad prædictum monaſterium venit, & per triduum ibidem caritatiue moratus profundiſſimis ſanctarum ſcripturarum quæſtionibus apud ſanctum virum Notkerum nepotem ſuum ſe exercitauit. Quem quidam Capellanus ſuus elatæ mentis comitatus eſt. Sed Deus, qui arrogantes deponit mitibus autem dat gratiam, in hoc oſtendit quantum ſit iuſtos deſpicere, eos odiſſe, quod proprie eſt ſancti ſpiritus blaſphemia quæ nec hic remittitur neque in futuro, virtutibus ipſorum detrahere. Is ergo cum audiſſet Regem ſe interrogando, quærendo exercere, ipſumque dulciſſimis ſancti patris Notkeri reſponſionibus certificatum, inſufflauit Sathanas in cor eius vt ſapientiæ iuſticiæ, humilitati ſancti viri inuidens ſicut ſemper ſuperbi humillibus aduerſantur. cœpit alludere, torqueri, & contemnere. Et cum per eccleſiam ſecum hæc omnia cogitando vellet tranſire, virum DEI pſalterio vt ſolebat aſſidentem prętериens conſpexit, agnitoque quod is eſſet qui Imperatori Karolo plura quærenti pridie quæſita reſolueret, comitantibus ait; Ecce (inquam) iſte eſt quo neminem in regno Karoli aiunt eſſe doctiorem: Sed ſi vultis, ego illum tam præcellentiſſime doctum ad irriſionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir ſoluere omnino neſciat interrogabo. Illis vero vt hoc faceret curioſe rogantibus, accedunt pariter & ſalutant eum.

Humilis ille aſſurgens ipſorum aduentum miratus, quod petant an quid velint requirit. At hic infelix, de quo præfati ſumus; ſcimus (inquit) homo doctiſſime omnium artium profunditates te ex ſtudio ſcire: cæleſtia vero ſecreta ex Sanctæ vitæ contemplatione omnia noſſe: quid autem nunc iam Deus in cœlis faciat, ſi noſti, à te cupimus audire. Tunc ſanctus vir promiſſionibus DOMINI certus dicentis; *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini*, Spiritu ſancto per os eius reſpondente; ſcio (inquit) ſcio & optime ſcio. nunc enim facit quod ſemper facit, vtique & tibi quam mox in breui facturus eſt: exaltat humiles & humiliat ſuperbos. quod ſanctum virum non voto maledicentis aut vindictæ dixiſſe ſed officio Prophetantis ipſe Propheticus Spiritus, qui maliuolam animam non ingredi-

greditur, probat. Abibat temptator ille & irriſor à ſuis magis irriſus, paruipendens quod ſibi futurum prædixiſſet. quid plura? Sonantur continuo campanæ ad concurſum & laudes Cæſaris receſſuri: Arripit ille infelix futurus labarum ſuum eo die ordinis ſui Dominum antecedenti, & equo ſuperbe inuectus ante portam ciuitatis offendens cecidit, & miſere in facie colliſus crus confregit. Committitur nouo Abbati nomine Bernhardo procurandus. mox accurrunt fratres, proſtratum ſubleuant, clauſtro inferunt, diuerſis fomentis vt crus eius coaguletur atque vt vniretur laborant: ſed cum nihil ſuas artes profeciſſe viderent, comperto tandem fratres B. viri Notkeri præſagium hortantur, vt viri Dei ſi ſe inuiſere dignetur abſolutionem & tanti patris benedictionem ſibi petere non negligat. Quod cum ille vt ſemper peruerſæ mentis fuit deſpectiue de Notkero audiens, nihil ſibi mali eiusdem patris vaticinio contigiſſe proclamat, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adiuuari valuit ligamentis. cum ergo continuo dolore diu cruciaretur, tandem in ſe reuerſus recogitabat, qualiter temptauerit virum DEI. media quadam nocte ſupplicatur fratres, vt famulum DEI ad ſe venire benedictionem ei impoſiturum deprecarentur. qui ſtatim iuſſa complentes concite ſanctum Dei accerſierunt miſerati ſuam paſſionem & clamores. At ille veniens quid velit inquirit? Tunc ille; pater ſancte peccaui in Deum & in te temptando te, rogo ergo ignoſce mihi & tange crus meum & ſpero ſanari, qui dum crus contrectaſſet, confeſtim conbullire ſenſit illud ac ſubito coagulatum & vnitum eſt, ita vt ipſe infirmus paucis diebus priſtinæ ſanitati reſtitueretur meritis ſancti viri & verbis eius correptus ne amplius ſuperbiret quoniam Deus ſuperbos humiliaret. Humiliatus autem mente & corpore ſeuere didicit de cætero humilia ſentire, ſanatus ad ſua cum gaudio remeauit.

CAPVT XIIII.

TEMPORIBVS Grimaldi Canonici Abbatis & Hartmoti eius * Coabbatis, Salomonis parentes cum eſſent clari & illuſtres ipſum Iſoni S. Galli Monacho tunc temporis doctori nominatiſſimo tradunt erudiendum & clericatui initiandum, quem adprime, vt aiunt, ipſe erudierat: ſed & Notkeri Balbuli, Ratperti, Tuotilonis & Hartmanni conmonachorum ſtatui prætulerat, & delicatius quaſi canonicum educauerat. Creuerunt inde clandeſtinæ inter ſummæ indolis condiſcipulos inuidiæ, & cum liberales eſſent genere & ingenio, vt ea ætas ſolet, æquanimiter non ferebant alienum ſibi, qui fratres forent, præferri, & qui natalibus eſſent pares doctrinarum prouectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc parentes pueri, & ipſe heres effectus ſcholiſque ablatus iam adoleſcens petiit frater fieri conſcriptus, quod & conſecutus eſt. Grimaldus Abbas, qui erat Archicapellanus, eum ſibi ſuffecerat & eo iuuante fit Archicapellanus Ludouuici Pii Imperatoris, cuius ſingulari gratia in breui potitus vt adhuc canonicus primo Elewangis, poſt etiam Campidonenſibus præficeretur, tandem Hattone Archiepiſcopo Maguntino fauente pluribus locis Abbas præponitur, locum vero S. Galli præ omnibus diligebat. Vnde tradidit de prædiis ſuis vt manſio ei fieret, dum crebro ab aula veniens Abbati & familiæ non eſſet oneroſus. Clauſtrum enim, quia potens erat, abſque Duce, & quod magnæ confuſionis tunc erat & eſt, lineus diatim introiit, propter quod ab æmulis ſuis murmura ſurgũt ipſo ignaro. Nam cum vni pellicium vellet dare; pellicium (ait ille) tuum optime repreciabor. duas cucullas habeo, quarum tibi vnam vt clauſtrum decentius nobiſcum

* m ſ. Corabbatis.

biſcum in ea introeas induendam contrado. Et ille; Eia (inquit) hæc vtique Tuotilo & Ratpertus vel alii inuidi mei in ore tuo poſuerant. Receſſit homo artificioſus ratione ſimplicis quaſi deuictus, reputans hominem tanti meriti non niſi in ſpiritu Dei ſibi talia prolocutum, & deinceps abſtinuit absque aliquo patrum vt moris eſt præduce clauſtrum introire manifeſte. Itaque ingreditur clam penetralia clauſtri noſtri bonus fur noctibus, nudipes, cappa quidem vti fratrum vnus putaretur indutus. Senſerant illum tres prædicti ſodales Notkerus, Ratpertus, Tuotilo: ſed ſanctam fraudem texerant. Nimis, aiunt, inſolens eſt præter Monachi habitum quemquam intrare intima noſtra, maxime noctibus: initur conſilium & conſtituuntur duo vigiles, qui obſeruent inceſſum eius. Ingreditur iterum ille ſicut fur in nocte. ſenſerat hunc Ruodkerus ſenior, qui præuenerat vigilias matutinas ſtans in oratione, cumque vidiſſet hominem in tenebris neſciens quis eſſet, ſed agnitus eſt dum vigiles approperant cum lumine. Rurſum pater ille, *per Sancti Galli* (inquit) *meritum* (ſic enim patres iurabant) *hunc in clauſtro eius his horis non patimur habitum.*

Tremefactus autem ille ab non ignari hominis verbis (nam eum ſemper præ oculis habebat & ſibi in his quæ ad Deum fuerant ducem & cuſtodem elegerat) patere me, ait, pater reuerende oratorium Sancti Petri ingredi, ibi poſtquam orauero numquam niſi vt lex loci habet clauſtrum intrabo. te vero iuuante & fratribus cras Abbatem precari eſt animo vt Monachico habitu mihi liceat clauſtrum egredi & ingredi: deforis autem coram militibus meis & cæteris canonico vt ſoleo indumento verſari. Immo, ait ſenior, Sanct. GALLVS tibi in cor mittat, vt ſi ſemel eo induaris numquam quo ad vixeris, niſi ſolito more Monachis tempore exuaris. Panditur animus hominis & petitio Abbati, RVODKERO aſtipulante. Erant tunc in Republica noſtra ſenatores ſancti viri & prudentes, qui conſuluntur. Hartmannus conſilio magnus, qui letaniam *Humili prece* textum & melodiam fecerat: NOTKERVS Balbulus, qui Sequentias: Ratpertus, qui *Ardua ſpes mundi*: Tuotilo qui *Hodie cantandus*, & pleraque alia dictauerant. Fuerunt & alii cœnobitæ Sancti Galli viri doctiſſimi & ſanctæ religionis, HARTMANNVS iunior & Waltrammus, aliique quam plures ſancti viri, quorum melodiæ ipſi quales fuerint non celant: opera enim illorum multa per eccleſiam præclara extant. qui omnes ab Abbate loqui iuſſi ſunt. regula noſtra, ait Hartmannus, non ſimilitudinem Monachi ſed Monachum ipſum quærit. Notkerus ait; prætexta hæc, qua ſuperindui deſiderat, ſi togam prætenderet non vtique diſpliceret. Ratpertus dixit,

Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros
Aut aliquis latet hic error.—

Tuotilo inquit; fraternam ſocietatem ei plene conceſſimus, hanc ei quantum in me eſt mi Abba non denego: ſi autem lupum ouino vellere quærit induere, per alius quam mei conſenſum perficiet. Audiens BERNHARDVS Abbas quid ſuſpicarentur in homine; ſcio, inquit; filii, quid ab illo vereamini: ſed exiſtimo melius actum fore nobiſcum, ſi apud nos initiatus Monachum ſe aliquando noſtrum faciat & habitum à Sancto Gallo ſumat, ne ſi arte acciderit quod veremur vt iterum canonico ſubdamur; noſter tamen ſit frater & Monachus. Mittitur ad illum Ruodkerus cum aliis quibusdam rem ſuaſurus. In proceſſu temporis DEO dante pollicetur facere quod conſulitur, tamen interim propter clauſtri reuerentiam talis ſibi habitus rogat ſit licitus. Variis hincinde fratrum tractatibus vix tandem

conceditur, deſignatur ei locus vbi intrans habitum indueret exiens exueret. Aliquando poſtea veniens ab aula inter cętera de muneribus Regis Arnolfi, quæ S. Gallo ſe daturum ait, etiam munus valde glorioſum attulit, capſam ſolide auream, gemmis regaliter inclitam, reliquiis ſummis refertam in modum capellæ formatam, cui ſimile quidem nihil vmquam vidimus, cuius ſuperſcriptio ſic eſt;

En crucis atque pia cum ſanctis capſa Mariæ.
Hanc Karolus ſummam delegit habere capellam.

Suadet iterum Ruodkerus homini non aurum ſed ſeipſum Gallo ſuo offerre, & ſe Monachum eius verum tandem perficere. Factum eſt vt magni conſilii Angelus hortatus eſt, Regi datori Arnolfo poſtquam votum aparuit ſuum capſam illam ſuſpendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Bernhardo Abbate annuente nudipes adiit, peccata deflens, ſeculo renuntians S. Galli Monachum ſe profitetur. quem etiam Abbas tanquam de Palatio Monachum delicatius tractauit, ac præ cęteris habuit poſt modicū tempus conſiliis hominis carere non poſſe republica tota perſonante, Abbatis ſui promiſſo Rex eundem Salomonem iterum in Aulam aſſumpſit & priorem hominem ſtatuit, tandem quoque & auxit. Nam Augenſem abbatiam ei tradidit; Bernhardo per conſilium Hattonis abbatia reſignata idem Salomon ſubſtituitur & locum S. Galli ſuſcepit regendum; quem præ omnibus locis poſtea apud Deum & homines amplificare curauit in theſauris, in ornamentis ex auro & argento gemmiſque pretioſis & ſanctorum reliquiis & ſubſtantia magna. cum vero annum & dimidium loco S. Galli præfuiſſet, tandem Conſtantiæ eſt prælatus & Dei factus paſtor & Epiſcopus. Erat enim homo fortunatus, prudens conſilio & eloquens valdeque liberalis. Aiunt eum cum Pręſulatu duodecim abbatias rexiſſe. ſic quoque ipſe & Hatto Magontinus Archiepiſcopus Monachus & Abbas Fuldenſis vterque duodecim abbatiis præfuit, inſuper prouiſores regni erant poſt Regem imperium tenuerant. Idem Salomon à Roma Conſtantiæ attulit martyrem Pelagium, & vt putatur à Peruſio Conſtantium Epiſcopum & Martyrem, quibus ſarcofagus miro artificio auro & gemmis & ebore aliaque plura in honore S. Mariæ nec non & Galli vnici ſui cruces, vaſa diuerſa, veſtes varias, omnia per manus Tuotilonis comparauit, ſic ſcribere iubens in aliquibus æuo longiore duraturis;

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ.
Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Qui plura eius geſta noſſe deſiderat, librum qui de Caſibus monaſterii ſcriptus eſt legat.

CAPVT XV.

EO tempore Cuonradus tunc Romanorum Rex natale Domini Conſtantię egit. Ipſa die poſt menſam cum Epiſcopus ei proceſſiones veſpertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret, Rex ait; ô vtinam ibi eſſemus: & quare illuc anime mi matutini non ibimus? parantur continuo naues, quibus mane conſcenſis cum Epiſcopis & cętero comitatu Rex litus noſtrum attigit meridianus, & S. Gallo appropians nouis laudibus dictatis in loco glorioſe ſuſceptus eſt, tribusque noctibus cum omni hilaritate loco immoratus quarto die abſceſſit. Longum eſt dicere quibus iocunditatibus dies exegerit & noctes admirans ſenes cum iunioribus qualiter ſicut Angeli in choro in omnibus geſtis & diſciplinis in-

 cederent,

cederent, & maxime in proceſſione infantum quibus poma in medio eccleſiæ pauimento anteſterni iubens cum nec vnum paruiſſimorum moueri nec ad ea adtendere vidiſſet, obſtupuit tantum rigorem religionis. Refectorium vero fratrum hora menſæ cum duobus Epiſcopis intrans in die Innocentum plura ſibi aſſurgentibus læta locutus; Nobiscum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui menſam Abbatis ſui cauſa cedere parabat, amplexatum retinens aſſedit; & ei apposita ad ſe ſumens omnes circumſpectans & arridens; his, inquit, in nomine Domini interim cum gratiarum actione participemur. miſit quantocius ad Salomonem Epiſcopum & Abbatem ne ſibi ſuperueniret, ſed vterque pro altero menſas teneret. Propoſito dein cum nihil ſibi niſi quod fratribus paratum eſſet iuberet apponi; ô Rex, inquit noſtra infortunia quòd ſuperuenturum diem non expectabas. cras enim panem & fabas nudas forſitan habebimus, ſed hodie non ſic. Enimuero, ait ille, & cras nobis Deus miſereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio deſcendentibus aureos in ora ad ſe leuatis miſit, quorum vnus puſillior cum clamitans aurum expueret; iſte, inquit, ſi vixerit bonus quandoque Monachus erit. Surgens tandem à menſa hilariter fratribus multa locutus optimæ ſpei eſſe monebat, quoniam ſi aduiueret, tales conuiuas lætificaret, rediensque ad ſuos Salomoni Abbati noſtro & Epiſcopo gloriatus aiens ſe numquam lætius conuiuatum. At Rex veſperum & noctem cum egiſſet, diluculo conuentum petens fratrum omnium votis fauentibus fit frater conſcriptus. Ingreſſus vero baſilicam Sancti Galli pretioſis veſtiuit altaria palliis. oratorium Beati Othmari intrans ſeque reum quaſi ipſe interfuerit afflictioni eius quæ illata quondam ei fuerat, eius aram adiit palliis quoque auro & argento ſanctum placuit. Nam parentes eius erant qui eum vexauerant. Facta oratione Rex conuerſus ad Salomonem; eo, inquit, pacto vt fratres noſtri conſcripti pro conuiuio noſtro heſterno habundantibus à Karolo ſtatutam hebdomadam Natalis DOMINI huius etiam in memoriam mei debeant conuiuari. & ſubridens; nam & ego hodie frater conſcriptus volo prandere cum fratribus & fabas noſtras de meo piperare. Aguntur celeres Regi miſſæ à fratribus ſuper idipſum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix vnum lector recitauerat periodum *caritas quæ non agit perperam*, licenter tunc amouit diſciplinam. Numquam tale per ſe tripudium Galli habuit refectorium. iocunde & humiliter cum fratribus Rex conuiuatus grauiores quoſdam fratrum ſpectat inter ſtrepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium inſolentiam, tamen repreſſit vnusquisque ſe diſſimulans & ſuſtinens propter regiæ Maieſtatis præſentiam. Finito conuiuio Rex diſcedit veſpertinus, fratrum ſuorum lacrimoſis laudibus proſecutus, quibus ſi viuere liceret benefacturum promiſerat. Valedicens ergo fratribus abiit & commendans ſe orationibus eorum venit cum Epiſcopo Conſtantiam.

CAPVT

CAPVT XVI.

AGENTE eodem Imperatore Chuonrado, paſcha apud Maguntinam ciuitatem S. Galli Monacho ſcholas inibi regente, & procurante etiam cantoris officium, vt ſolitum eſt in medio choro imponens crebro coronatus & infulatus adornatusque prætioſiſſimis indumentis. Cumq; manum ille ad modulos ſequentiæ pingendos rite leuaſſet, tres Epiſcopi hominis quondam diſcipuli Imperatori ſuo in throno proximi: ibimus, aiunt, Domine Rex, & Magiſtrum in eo, quod ipſe nos docuit, iuuabimus. Illo hoc gratum fore dicente deſcendentes veſtiti pontificalibus ſociantur S. Galli Monacho, inclinantes inclinato, opus Dei, quod docuit, reuerenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Poſt miſſas peractas vix ille coactus pedes Imperii, vt moris eſt, petere auri vncias in eis poſitas ſuſtulit: ad Imperatricem vero, ridente Imperatore, per vim tractus, & ibi aurum eius ſumpſit è pedibus. Mahthilda quoq; ſoror eius anulum ei in digitum vellet nollet inſeruit. Hæc idcirco enarraui, vt honorem doctrinæ & diſciplinæ, ſicut à Spiritu ſancto B. vir Notkerus in ſecreto cordis ſui contemplando didicerat, ad ædificationem audientiũ proponerem. Nam eandem diſciplinam Angelicam Deus dedit viro ſancto per Spiritum ſanctum ſuum & ſociis ſuis docere eccleſiam in iubilis* ſequentiarũ agendam, ideo, vt reor, vt per intuitum Angelicarum diſciplinarum oriatur, hominibus mentis deuotio, & dilatato corde mens ſeipſam tranſcendat & ſpiritalior fiat. Heliſeus Propheta, ſicut liber Regum narrat, requiſitus de verbo Domini, cum ſe ſenſiſſet Spiritum prophetiæ tunc temporis non habere, fecit ſibi pſaltem adducere, quo pſallente ſtatim ſpiritum propheticum hauſit. Solet namq; , vt plures nouimus, dulcis harmonia cor exhilarare, & ei ſua gaudia ad memoriam reuocare, & quo vniuscuiuſq; animum ſuus amor artius afficit, eo profundius audita harmonia exteriori affectum tangit, & interiorem illam ſpiritalem harmoniam ad memoriam reducit, vt audita melodia audientis animum ad aſſueta gaudia ſuffulciat atq; leuet. Pſallendo itaq; ſeu laudando viam Domini paramus, qua ad nos miris quibuſdam myſteriorum ſuorum reuelationibus venire deſiderat, quando ex magno cordis tripudio in diuina præconia iubilamus, & in gratiarum actionem aſſurgentes ex intimis viſceribus medullitus in Dei laudes ſincero mentis amore cum magno cordis clamore roboramus. In tali igitur pſalmodia ſpiritaliq; harmonia anima contemplatiua ſpiritalibus theoriis aſſueta incipit tripudiare, & præ gaudii nimietate ſuo quodam modo geſtire, ac ſpiritales quosdam, & ſui generis ſaltus dare, & ſe à terra terrenisq; omnibus ſuſpendere, & ad cœleſtium contemplationem tota mentis alienatione tranſcendere. Tali etenim doctrina repleuerat Spiritus ſanctus vas ſibi electum B. Notkerum. Sequentias, quas

*In margine hæc annotantur: *Sequẽtiæ etenim canticum victoriæ deſignãt, quo iuſtorum animæ in Deo pro ſua liberatione exultãt, ſicut filii Iſrahel pro ſua exceptione canticum victoriæ canebant, & quondã Romani. Iubilus autem, id eſt neuma, quẽ quidã in organis iubilãt, plauſum victorum lætantium cõmendat. Quotiens in oratione verba ſuperant affectum, fit multiloquiũ, in quo peccatũ non deerit, nec prece tali exaudiuntur homines à Deo, quaſi eũ plurimis verbis conentur inflectere: neq; conciliat eũ multiplex ſermo orãtis, ſed pura ſinceraq; orationis intentio. Si autem triſtitiæ fuerit oratio, vlulatus dicitur: Si vero gaudii, iubilus. Tunc nec quidem verbis exprimi, nec prorſus valet ſileri. Ideoq; vir ſanctus, quia defectũ habebat linguæ, nitebatur ſemper corde orare, inſuper ſciebat etiam, bonum eſſe, & ſono vocis Deum, ymnis & canticis ſpiritualibus glorificare. Modicum aiebat prodeſſe ſono vocis canere ſine cordis deuota intentione, ſed ſicut ait Apoſtolus, Cantãtes in cordibus veſtris Deo, hoc eſt, non ſolum voce, verum etiam corde pſallentes. Vnde & alibi dicit: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: orabo ſpiritu, orabo & mente. Sicut ergo orationibus regimur, & docemur, vt deuoti ſimus Deo, & ſtabiles in virtutibus, ita pſalmorum ſtudiis delectamur ineffabilia æterna. Pſallendi enim vtilitas triſtia corda conſolatur, gratiores mentes facit, ſtudioſos oblectat, mentes exſuſcitat, peccatores ad lamenta inuitat, mundiora reddit hominis interiora & prõptiorem ad pietatis opera. Nam quamuis dura ſint carnalium corda, ſtatim, vt dulcedo pſallentium inſonuerit, ad effectum clementiæ animum eorum inflectit. Itaq; dum Chriſtianum non vocis modulatio, ſed tantum verba diuina debeant commouere, neſcio, quo tamen pacto, quandoq; modulatione canentis maior naſcitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus ſuauitate commoti ſunt, crimina plangunt, atq; ex ea parte magis flectuntur ad ſpiritum contritionis & lacrimarum vbertatem, ac beniuolam emendationem, ex qua non verborum, ſed pſallentium dul-*

cedo vocũ & diſcretio inſonuerit iocundiſsima. Oratio in præſenti vita tantum pro remedio peccatorum effunditur: pſalmorum autem decãtatio perpetuam Dei laudem amminiſtrat, ſicut ſcriptũ eſt: Beati, qui habitant in domo, &c.

*In eod. marg. *Græci etiam ſimili modo Pytagoram Philoſophum affirmant trãſiſſe ſecus fabricam aliquando, & audiens malleatorum ictus ſuper incudem diſcreuit ſex voces muſicales.*

idem pater ſanctus fecerat, deſtinauit per baiulum vrbis Romæ Papæ Nicholao & Liutuuardo Vercellenſi Epiſcopo tunc temporis Karoli Magni Imperatoris Archicancellario. qui venerandus Apoſtolicæ ſedis Pontifex ea, quæ vir ſanctus, Spiritu ſancto annuente, dictauerat, ſanctiuit, atq; ſanctæ eccleſiæ Chriſti per mundi clymata in laudem Dei colenda inſtituit, & non ſolum ea, quæ B. vir Notkerus dictauerat, verum etiam ea, quæ ſocii & fratres eius in eodem monaſterio S. Galli compoſuerant, omnia canonizauit, videlicet hymnos, ſequentias, tropos, letanias, omnesq; cantilenas rithmice, metrice vel proſaice, quas fecerant, & diſciplinas, quas docuerunt, totum autenticauit, ac diuulgauit in laudem S. Trinitatis & B. Mariæ, omniumque ſanctorum S. Matri eccleſiæ.

CAPVT XVII.

FERTVR de beato viro, cum quadam die per dormitorium tranſiret auſcultans; erat enim molendinum iuxta vicinum, cuius rota tarde voluebatur propter penuriam aquæ garriens quoſdam dabat quodam modo * vocum ſonos. quod audiens homo Deo dignus, ſtatim fuit in ſpiritu, & illud elegans dictamen edidit de poſſeſſore ſuo, nectareum modulamen eructauit, ſcilicet eodem almo ſpiritu, ac toti mundo ad ſalutem propinauit, ſequentiã dico, quæ eſt de ſancto Spiritu, *Sanctus Spiritus aſſit nobis gratia.* Cum ergo eam plene compleſſet, miſit eã pro xenio Magno Imperatori Karolo, qui forte tũc morabatur Aquisgrani. Idem verus Chriſticola Imperator remiſit ei per eũdem baiulum, quod ſibi idem ſpiritus inſpirauerat, hymnum *Veni creator.* talibus alis ſolent pennata animalia ſe mutuo ferire, id eſt perfectiviri, & docti ſpiritali ſcientia eruditi ſolent ſe diuerſitate adhortationum exercitare, ſicut S. Auguſtinus B. Iheronimo, & S. Iheronimus B. Auguſtino per internuntium Paulum Oroſium fecerunt. Bene hic ponendum eſt, quod noſtris temporibus euenit colloquium de beato viro apud ſedem Romanam.

CAPVT XVIII.

VENERABILIS Abbas S. Galli Oudalricus piæ memoriæ huius nominis quintus, in legatione Regis Friderici ſecũdi poſtea Cæſaris venit Romam ad Innocentium Papam tertium miſſus. Cumq; de multis eſſet ſermo eorum & plura cõferrent ad inuicem, accidit, miſſam celebrari ante Apoſtolicum de ſancto Spiritu cum ſequentia *Sancti Spiritus aſſit nobis gratia,* præſente Abbate. Fecerat & ipſe idem Papa ſequentiam de ſancto Spiritu (*videlicet: Veni ſancte Spiritus*) peractis miſſis & orationibus, conuenerunt iterum ad confabulandũ, & inter cætera requiſiuit Papa Abbatem dicens: *quis fuit Notkerus tuus, an quomodo agis diem anniuerſarii eius?* Erant enim Romæ aliqua ſcripta de eo in libris Sequentiarum, quæ ipſe Papa legerat. Reſpondens Abbas, ſimplicem Monachum eum fore in domo ſua de nobiliſſimis terræ ortũ, valde ſciolum & ſanctum. Ad quem Papa: agis ne feſtiuitatem eius? cui ille: non Domine: ſcimus, quia ſanctus eſt, priuatim tãtum agitur de eo, ſicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus: O nequiſſimi, inquit, malo veſtro tanti viri tam ſanctiſſimi viri, qui erat pleniſſimus Spiritu ſancto, quod huius feſtiuitatem non celebratis, infelices eritis.

CAPVT XIX.

NVNC ergo quales tres iſti prædicti ſenatores extiterint, ſcriptis demonſtremus. Otio numquam vacabant, & quod ſemper doctorum eſt & vtiliũ in lenitate Spiritus, & in quiete cordis ambulantes. Raro aut numquam ſine opere aut meditatione vel exercitio virtutis præteriebat eis tempus. Vnde aſſiduas

ſiduas ab aliquibus detractiones & dorſiloquia, vt vitioſe ſolet fieri, in conuẽ-
tibus patiebantur: ſed maxime quia minus refellere ſolebat ſanctus, vt vere aſ-
ſeram, Domnus Notker. Tuotilo quidẽ & Ratpertus acriores talibus minusq;
ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum
mitiſſimus, quid iniuriæ eſſent, in ſemet ipſo didicit. De quibus pluribus vnũ
aliquem, vt quantũ Sathanas in talibus præſumat, ab vno diſcas omnes, intro-
ducere volumus. Erat hic quidem refectorarius nomine Sindolfus, fictis autẽ
poſtremo obſequelis, cum alias in nullo eſſet vtilis, accuſans fratres crimini-
bus coniectis, per quæ agnitus eſt ipſe proditor, & proditi perfecti inuenti
ſunt. Nam cum eſſet refectorarius, pro cõmodis incommoda ſæpius, quib. au-
ſus erat, exhibebat, prę cęteris autem S. viro Notk. quod ille æquanimiter fe-
rens conpatiebatur inferenti, & orabat pro eo, Salomone vero in multis oc-
cupato, nec adtendere ad ſingula ſufficienti, alimonia interdum cum aut de-
traheretur vel deprauaretur, clamabant plures pro iniuſticia, inter quos ali-
quando etiam iſti tres, quos dicimus, aliqua locuti ſunt. At Sindolf. diſcordiæ
ſemper fomes ſciens antiquam & diſcipulorum odii facem & cauſam accom-
modat ſe auribus Salomonis, quaſi pro ſuo honore rẽ ſibi ſit dicturus. Ille ve-
ro, etſi nihil nociuius ſciſſet prælatis ab ſubditis, quam ſuſurros & detractato-
res audire, quid noui afferret quæſiuit? cui ſubdit: tres, inquit, illos ſemper ſu-
per ſe verba iacere ſolitos, heſterno, quæ Deo inportabilia ſunt, mentitur lo-
cutos. Credidit ille ſermoni, quem dixit, & contra ſe nil mali opinantes ran-
corem portauit, tandem & oſtendit. At illi cum nihil ab eo reatus ſui exſcul-
pere poſſent, Sindolfi ſe technis ariolantur fuiſſe circumuentos. Re tandem
coram fratrib. diſcuſſa, cum ipſi teſtantibus nihil ſe omnino erga Epiſcopum
dixiſſe, & eum cum cæteris conuincerent falſidicum, vt iudicet, & vindictam
ſuper eum faciat, quiſq; ſibi rogant. q cum ille diſſimulaſſet, taciti quieuerãt.

Capvt XX.

Erat tribus illis inſeparabilibus conſuetudo permiſſo quidem Prioris in-
teruallo laudum nocturno conuenire in ſcriptorio, collationesque tali
horę aptiſſimas de ſcripturis facere. At Sindolfus ſciens horam & colloquia
quadam nocte feneſtræ vitreę, cui Toutilo aſſederat, clandeſtinus foris ap͡p-
piat, aureq; vitro affixa, ſi quid rapere poſſet, quod deprauatum Epiſcopo tra-
deret, auſcultabat. Senſerat illum Tuotilo homo peruicax lacertiſq; confiſus,
latialiterq; quo illum, qui nihil intelligeret, lateret, cõpares alloquitur. Adeſt
ille, inquit, & aurẽ feneſtræ affixit. Sed tu, Notkere, quia timidulus es, cede in
eccleſiam: Ratperte autem animę mi, rapto flagello fratrum, quod pendet in
pyrali de foris accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te ſenſero, vi-
treo citiſſime redaperto captum capillis & ad me pertractũ violenter tenebo:
tu autẽ cor meum confortare, & eſto robuſtus, flagelloq; illum totis virib. in-
crepita, & Deũ in illo vlciſcere. Ille vero, vt ſemper erat ad diſciplinas acutiſſi-
mus, modeſte exiens, rapto flagello, cucurrit celerrime, hominemq; intro tra-
ctũ capite totis virib. à dorſo ingrãdinat. Et ecce ille manib. pedibusq; reniſus
flagellum, quo vapulabat, capiens tenuit: at Ratpertus è vicino virgam pro-
pius aſpectam rapiens ictus ei validiſſimos infregit. Cum autem parci ſibi ma-
le iam multatus in caſſum petiſſet, apud ſe ſubmurmurans voce opus eſſe ex-
clamans vociferauit. Statim fratrum pars voce audita tali tẽpore inſolita ſtu-
pens accurrit luminibus, & quidnam eſſet quæſiuit. Tuotilo vero Diabolum
ſe cepiſſe creber ingeminans, lumen adhiberi rogat, vt, in cuius illum ima-
gine teneret, certius inſpiceret. Capite autem inuiti hac & illac verſato ad
inſpicientes, ſi Sindolfus eſſet, quaſi neſcius interrogat. Omnibus enim vere
ipſum eſſe clamantibus, & vt illum dimitteret rogantibus, relicto eo: me

miſe-

miſerum,ait,in auricularem & intimum Epiſcopi manus miſiſſe. Ratpertus quidem accurrentibus in partem cedēs clam ſe ſubduxit. Neq; enim ipſe, qui paſſus eſt,à quo cęderetur,ſcire poterat. Quęrentibus autem aliquibus,vbinā Domnus Notk. Ratpertusq; abiſſent: ambo,inquit,ad opus Dei Diabolum ſentientes abierunt, meq; cum illo in negotio perambulare in tenebris dimiſerunt. Vere,ait,ſcitote omnes, Angelum Dei ictus ei manu ſua incuſſiſſe. Demum, diſcedentibus fratribus,à partium ſectatoribus ſurgunt,vt fit,multiloquia: alii Dei iudicio,vt auſcultatores clandeſtini publicarētur, factū dicebāt: alii vero tali viro,niſi ꝙ Angelum Domini prætendit,ſimile opus non decuiſſe. Occultabat ergo ſe ille confractus corporis pariter & mentis dolore. Interrogabat deniq; Epiſcop. poſt aliquot dies, vbi nām tamdiu moraretur ſuus famidicus ? ſic enim hominē nominare ſolitus erat noua ſemper aliqua ſibi clā apportantem,à quo re vt erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat,conſolatur accitum ſic dicens: quoniam,inquit,illi à pueritia mei ſemper ęmuli male tibi fecerant, ego,ſi aduixero,melius tibi facere habebo. Nam operariorum factus eſt ab ipſo Decanus,cōtradicentibus cunctis,ne rem tam præclaram loci in tali homine deiceret. Deinde amplius non deſtitit aduerſari tribus illis de decore ſibi illato, & officio collato animatus. Quadam igitur die, quod erat refectorarii, Notkero & Ratperto coquinæ ordinariis menſuram potus, vt officii ſui erat, cum in vaſe ſuo non dico poneret beato viro, ſed maledicta muſſitans,eo abſente,adhuc quaſi proiceret, vas illud caſu accidente de menſa lapſum in terram cecidit, operculoq; procul rotante, vas in lacus iacuit,vinumq;,velut ſi ſubrectum eſſet,ſolide continuit. Quod ille videns huc atq; illuc circuiens tādem moroſe reuerſus, cum leuaſſet accurrentibus, qui aſtantes viderant,& ſi quicquam de vino effuſum ſit,terram contuentibus nec vſq; ad vnam guttam compererunt exiſſe: ne miremini,inquit Sindolfus,ſi Diabolus,à quo nigros libros noctibus ipſe & ſocii eius diſcunt, faſcinatorum ſuorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus Proabbas poſt à dicentibus cum audiſſet,proteruoq; illi cum occurriſſet: vide,inquit,bone vir, ne in tales viros iniurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem deſipias. Cur ad inuidiam in tantum concupiſcit ſpiritus tuus? an neſcis,quia ſuſurrones & detractores,qui irritant fratres,ac ſerunt inter eos diſcordias, Deo ſunt odibiles? cui ille cum ſibi ſolita vſq; ad conuitia reſpondiſſet proteruia, Waltrammus tunc Decanus in proximo capitulo regulari eum vindictæ ſubiecit: ſed tamen adhuc eius non quieuit nequam ſpiritus. Itaq; tandem malum per eum viro ſancto,quo dolore intrinſecus cordis tactus eſt,accidit,epiſtolas Canonicas Gręcas à Luituuardo Vercellenſi Epiſcopo ſibi præſtitas multis ſudoribus beatus vir exemplauerat,& ecce Sindolfus eundem codicem delicate ſcriptum caſu incurrens furatus eſt, & ſingulas quaternionum,ſicut hodie videre eſt,cultro exciſas diſcerpſit & deprauauit,ac poſtea iterū complicatas occulte in locū, vbi eas fuerat furatus, repoſuit. tranſtulit idem ſanctus vir pſalterium de Latina in Barbaricam linguam,ſicut hodie eſt in armario.

CAPVT XXI.

RATPERTVS inter ambos, Notkerum videlicet & Tuotilonem, medius incedebat ſcholarum ab adoleſcentia Magiſter, doctor planus & beniuolus, diſciplinis aſperior, raro præter fratres pedem clauſtro promouens, duos calceos annum habens, excurſus mortem nominans, & ideo ſæpe Tuotilonē itinerarium vt ſe caueret amplexibus monens, in ſcholis ſedulus, plerumque curſus

curſus & miſſas negligebat bonas, inquiens, miſſas audimus, cum eas agi docemus, qui cum labem maximam clauſtri inpunitatem nominaſſet, ad capitulum tamen non niſi vocatus venit, cum ſibi officium capitulandi & puniendi grauiſſimum, vt ait, ſit traditum. Cum vero & ipſe ſanctus circa clauſtrū S. Galli diu languidus iret, nec tamen docere deſineret, X L. diſcipulis quondam ſuis Canonicis tunc quidem Præsbyteris loco propter feſtum aduenientibus animam ſingulis in manibus commiſit, quorum quiſq; ei triginta miſſas obituro promiſerat. Sicque ille lætiſſimus factus Deum vti ſe diutius morbo coqueret rogans, & panis nitidus effectus inter diſcipulorum manus in paradyſum, vt credimus, tranſiit, pro quo B. Notkerus & Tuotilo præter cæteros fratres dolentes, qui poſt eum relicti ſunt, multa fecerunt. Scripſerat idem homo beatos librum de caſibus monaſterii incipiēs à temporibus B. Columbani, vſque ad Salomonem Epiſcopum & Abbatem noſtrum. Dictauerat etiam letanias, quas eccleſia canit per totum orbem in dieb. Rogationum, prę ter alia plura, quæ fecerat.

CAPVT XXII.

LONGE aliter Tuotilo bonus erat & vtilis, quam ſocii, homo lacertis & omnibus membris, ſicut Fauius athletas, eligere docet. Erat enim valde eloquens, voce clara & dulci, cœlaturæ elegans, picturæ artifex, ac mirificus aurifex, muſicus, ſicut & ſocii, ſed in omnium genere fidium & inſtrumentorum & fiſtularum præ omnibus. Nam & filios nobilium in loco ab Abbate deſtinato fidibus edocuit. Nuntius procul & prope ſolliers, in ſtructuris & cęteris artibus ſuis efficax, concinnandi in vtraq; lingua promptulus & potens natura, ſerio & ioco feſtiuus adeo, vt Karolus noſter aliquando ei maledixerit qui talis naturæ hominum Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis eſt, in choro ſtrenuus, in latebris erat lacrimoſus, verſus & melodias facere præpotens, caſtus, vt Marcelli diſcipulus, qui fœminis oculos clauſit. Ea autem, quæ dictauerat, ſingularis ac agnoſcibilis melodiæ ſunt, quia per pſalterium ſeu per rotham, in qua potentior ipſe erat, neumata inuenta dulciora ſunt, vt apparet in tropis *Hodie cantandus* & *Omnium virtutum gemmis.* quos quidem tropos Karolo obtulit canendos ad offerendam ſcilicet *Viri Galilei*, quam ipſe Rex fecerat. Hanc etiam Rex offerendam cum dictaſſet, Tuotiloni miſit, verſus addere iniunxit. at ille appoſuit: *Quoniam Dominus Iheſus Chriſtus cum eſſet, omnipotens genitor fons & origo*, cum ſequentibus *gaudete & cantate*, & alia plura ad inuicem conſcripſerunt: ſed iſta propoſuimus, vt quia diſpar eius melodia ſit cæteris, ſi muſicus es noris. Abbatem vero, ſub quibus militauerat permiſſis plerumque & præceptis, multas propter artificia ſimul & doctrinas peragrauerat terras. picturas & aurificia etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat ſingulariter pretioſis: tantæq; auctoritatis, vbicumq; mararetur, apparuit, vt nemo illum, qui vidiſſet, S. Galli Monachum dubitaſſet. Erat enim in diuinis & humanis æque ad reſponſa paratiſſimus, ſi quid indecens vel inordinatum maxime in Monachis vſquam vidiſſet, pro loco, tempore & perſona, zelator erectus, vt in vno de pluribus dicere habebimus.

CAPVT XXIII.

GNARVS namque homo quoniam erat itinerarius longe lateq; terrarum & vrbium, miſſus aliquando eſt pro cōmuni cauſa Maguntiā, vtique pro pannis laneis emendis, quos Sericales vocant aut tunicas. In ingreſſu ergo ciuitatis circa S. Albani monaſteriū hoſpitium petens hominib. ſuis ſtatim ꝓpter

pter pabula & victualia mercatum miſſis ipſe ſuper ſedile ſe laſſus, vt paulisper quieſceret, locauerat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimiſſi ſunt per vineas, & ecce, primo ſigno ad veſperas pulſato, circator fratres collecturus aſino pro religione inſidens oſtio domus hoſpitii iam dicti, quaſi & ibi aliquem quæſiturus, appropiat: latenter quoq;, ſi commatrina ſua domi ſit, ſciſcitando domum inequitat. At illa de camera egreſſa ſalutans cōpatrem, hoſpitē illum dormire putans obtulit viro muſtum. quo ille impigre hauſto vaſeq; reddito mammam fœminę titillat aſſentiētis. Hoſpes vero viſo facinore exilit, ne vlterius procederent, in facto illum ſceleſtum inclamitans, comis apprehenſum in terrā deiecit, flagelloq;, quo ad equum vſus eſt, adhuc manu habito acriter hominem cęcidit, adiiciens: hoc, inquit, tibi S. Gall. frater S. Albani dedit. Ille quidē, quamuis pro reatu ſit triſtis & paſſus, timidus tamē ſui venia petita, vti ſe celatū habere vellet hominē rogat. Hoſpes illi, ne modo adiicias peccatum peccato, quātum in me eſt, bene celaberis. Intimatur Abbati fratrem de S. Gallo ante portam hoſpitari: qui ſtatim per nuntium vocat eum in clauſtrum, nomen ſciſcitati agnoſcunt hominem diu fama vulgatum, caritatiueq; tractato ipſi exhibebant ei Martham, ille autem capacibus porrigebat Mariam: rogaturq; ibi morari, vſq; dum thronum Dei in brathea altaris aurea celaret, cui ſimilem anaglipham raro vſque hodie videre eſt alteram, in circulo ſcribens hunc verſum:

Ecce polo potior ſolio terraq; ſcabello.

Cum autem aliquantum ibi tardaſſet non celatum opus ex parte relinquens, rediensq; à noſtris, quid deforis egerit, rogatus eſt dicere: fratrem, inquit, ibi indiſciplinatum vidi, quem, vt ferirem, flagellum leuans intentaui. quod illi & mihi quidem vt indulgeatur rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus eſt.

Capvt XXIIII.

Missvs aliquando ad Metenſium vrbem celaturus thronum & imaginem B. Mariæ deſuper, quod quamuis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Cum ergo iter ageret, ibat per ſiluam latronibus aptam duobus ſuis comitatus, vno ſcutato cum lancea, altero ſine, & ecce à duob. audaciſſimis inuaſus ambos ſuos vterq; iſti ſuū equo deiecerat. Interea ille vtroq; in ſpolio occupato robur quoddā validum circumſpectum arripuit, & terrore magno minax ſuper illos venit. At illi videntes hominem forti aſſimilem ſpolia omittunt, ſcuta dorſo reiecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ ſecuritate procul abiectas ſuos citiſſime rapere iuſſit, & vt ſe defenderent, acer verbis emonuit. quas cum deiecti celeres raperent, tanti Ducis violentiam minime ſe perpeti poſſe videntes hoſtes, ab eo exarmati diuertunt. Sic iſti etiam lancea ſua leuata, vt, ſi illi reuerterentur Domino ſuo, eam darent, & ita imperterriti ſiluam pertranſeunt. Ergo Tuotilo cum veniſſet ad vrbem, & operi celaturus aſtans ſatageret, ecce duo viri aſtiterunt iuxta illum S. Mariæ imaginem celanti in habitu peregrini elemoſinamque petebant. quibus cum nummos clam tribueret, diuertentes ab eo clerico cuidam à longe aſtanti aiebant: benedictus vir iſte Domino, qui nos hodie conſolatus eſt, ſed eſt ne ſoror eius (inquiunt) Domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat, & docet, quid faciat? Ille vero miratur, quid dicerent, cum nuperrime ab eo digreſſus nil tale vidiſſet. Reuertitur ergo cum peregrinis, & quod dixerant, velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Aiunt autem illi clericus & peregrini: benedictus tu Domino, pater, qui tali Magiſtra vteris ad opera.

opera. qui cum ipſos, quid dicerent, neſcire aſſereret, vehementer in illos inuectus, ne cui tale aliquid dicerent, interminatur. Statim peregrini tranſeuntes diſparuerunt, nec amplius ab aliquo ſunt viſi. In craſtinum autem cum gloriam talem de ſe plures audiret dictitare, occulte ſubtrahens ſeceſſit è medio, neq; iam vltra in vrbe illa operari volebat. In brathea autem ipſa aurea cum reliquiſſet circuli planitiem vacuam, neſcio, cuius arte tales celati ſunt apices:

Hoc panthema pia celerauerat ipſa Maria.

Sed & imago ipſa ſedens quaſi viua cunctis inſpectantibus adhuc hodie eſt veneranda. Dicebant autem nobis patres, quod ipſe vir Dei in reditu iter agendo in quandam villam, vbi ad miſſas ſonatum eſt, properans Dæmonem ab homine in eccleſiam bachantem inuocatione S. Galli eiecerit. Sunt & alia, quæ de illo audiuimus, multa, de quibus cũ nobis nihil certum conſtat, tacere quam ſcribere maluimus. De obitu autem eius, quia nihil conſtans comperimus, hoc ſolum aſtruimus, quod eum ad gaudia æterna tranſiſſe confidimus, indubitanter aſſerimus.

CAPVT XXV.

BEATI igitur viri Notkeri, quæ reliqua ſunt, de eo audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus ſancti vas electum nequaquam dubitamus. Erat enim corpore, non animo gracilis, voce, non ſpritu balbulus, in diuinis erectus, in aduerſis patiens, ad omnia mitis, in noſtratium acer erat exactor diſciplinis, ad repentina & inopinata timidulus erat pręter Dæmones infeſtantes, quibus quidem ſe audenter opponere ſolebat: in orando, legendo, meditando, dictando creberrimus, & vt omnes ſanctitatis eius ſub conpendio conplectar dotes, ſancti Spiritus erat vaſculum, quo ſuo tempore habundantius nullum. Nam vt prælibauimus, dies noctesque ſemper idem & nouus, quod Ratpertus in ſcholis hoc ipſe in clauſtro, præter verbera omni caritatis egit cenſura. Priorum itaque permiſſo, magis autem & hortatu, iuueniores ad hoc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quieſcere velut cum in inſidiis Dæmonum erant, ipſe propter regulæ tenorem ſibilis eos, interdum etiam ſtrepitu, abſturbarat. Hoc idem cum refutaret, tamen ab Abbatibus per obædientiam ei iniunctum eſt. docebat enim eos bonitatem & diſciplinam & ſcientiam, & mandata Dei ſollicite credere & ſeruare, dicens: vitæ mundiciam & puritatem non inueniri in terram ſuauiter viuentium, ſed oportet hominem excolere terram cordis ſui, ſicut ruſticus agrum, vt vberes fructus exinde habeat; qui vero incipiunt & non perſeuerant, comparantur perdici, de qua Iheremias ait: *Fouit perdix, quæ non peperit, in dimidio dierum ſuorum derelinquet ea, & in nouiſſimo erit inſipiens*, non attendentes, quia *extrema gaudii luctus occupat.* permiſſo Abbatum, ſub quibus militabat, ſecundum voluntatem ſuam viuebat ad libitum ſuum, quia videbant verbo Domini firmatum, & vbi Spiritus Domini ibi libertas, & quoniam ſpiritalis iudicat omnia & ipſe à nemine iudicatur. Ardua enim eius continens vita quiddam diuinæ excellentiæ in vultu prætẽdebat: Oculus intuens in eum iocundabatur, & auris audiens eum gratulabatur, tamen omnẽ gratiam, quam ſe ſenſerat percepiſſe ſub tutela humilitatis ſtudebat occultare dicens cum B. Iob: *Si fuero lotus aquis niuis & fulſerint mundiſſime manus meæ, tamen ſordibus intingues me & abbominabuntur me veſtimenta mea.* Propter humilitatis igitur cuſtodiam cum eſſet homo ſcientiſſimus, ſemper aſſidebat magis pſalterio quam cæteris libris. Porro non erat hora neque inconpetens dicebatur, ſi codicem in manibus non habuit, quando quis cum eo aliquid conferebat. Inter omnes confratres ſu-

os ſic ambulabat, maiores & minores ita venerabatur, vt nulli ſe præponens, ſed quantum in ipſo, eſſet omnibus amabilis affabiliſque. quam autem melliſluus in reſponſis fuerit & alloquiis, lacrymæ eorum, qui hominem viderant & poſt ipuſm ſupererant, requirentibus eum liquido manifeſtabant.

CAPVT XXVI.

POSTQVAM vero Presbyterii gradum vir Domini NOTKERVS multa obædientia coactus humillime conſcendiſſet, tunc demum ſic quaſi nihil prius virtuoſe aliquid egiſſet, ita illas quatuor cardinales virtutes & earum appendices, id eſt iuſticiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, tamquam animæ naturales, tanta diligentia obſeruauit, diſcuſſit atque ſe in his exercuit, vt cunctis pateret quia fortis CHRISTI miles omnia arma ſpiritalia contra Diaboli nequitias pugnaturus ſibi induiſſet. Spiritaliter quoque, vt diximus, fortis erat, ſicut Propheta ait: *qui appropinquant Deo, accipent de doctrina illius, & qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem & aſſument ſibi pennas ſicut Aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt & non deficient, ſed volabunt, vt requieſcant, ſicut columba in foraminibus petræ*, id eſt CHRISTI, & ideo elongantes ſe à conſortio mundanæ offenſionis fugiunt & manent in ſolitudine æternæ iocunditatis. Quãtum enim TVOTILO robuſtus fuit in homines, tantum vir ſanctus & plus valuit ipſe in Dæmones, alias autem corpore attenuatus, vt ieiunans & vigilans, debilis, tener & macer. Contigit ergo quadam nocte eum vt in eccleſia præueniens in maturitate altariaque circuiens, vt ſolebat, in oratione flendo eiularet: cumque veniens in cryptam XII. Apoſtolorum ſanctique Columbani vberrime acriores depoſt aram oculi eius deducerent lacrymas, quaſi canem audierat muſitantem, interdum etiam mixtim vocem ſicut ſuis grunnientis, cum ſentiret, intellexit temptatorem: es ne tu, inquit, iterum ibi? Bene conſtat virum DEI plures pugnas & conflictus cum eo habuiſſe, de quibus triumphos victoriæ reportarat. Quam bene, inquit, tibi miſer contigit nunc muſitanti & grunnienti poſt glorioſas voces illas, quas in cœlis habuerat, accenſoque lumine, quo angulo lateret, quæſiuit. Ille vero ſiniſtro angulo appropianti tanquam canis rabidus veſtes lacerat: eia, infit ille, ſeruitium tuum foris cryptam ſat agere habeo. Neque enim pœnæ illæ, quas, vt aiunt, iam pateris ſufficiunt, acrius tibi aliquid paraturus ſum. Præcipio autem tibi in nomine Domini mei Iheſu CHRISTI & iſtorum ſanctorum, vt me in eodem, quo nunc indutus es, canino corpore expectes. Et ille: faciam, inquit, ſi volo. At NOTKERVS velocius abiens: confido, ait, in DOMINO, quia velis nolis me expectabis. Feſtinato autem aram S. GALLI adiens cambocam, quam Magiſter S. Columbanus per MAGNOALDVM Diaconum miſerat cum epiſtola abſolutionis felici diſcipulo ſuo Gallo multarum virtutum operatricem cum ſpera illa S. Crucis notiſſima rapuit, & in introitu cryptæ dextro ſpera poſita, cum baculo vero à ſiniſtro introiit, & caninum illum aggreſſus eſt Diabolum. Cum autem illum baculo ſancto cædere cœpiſſet, voces ſuas anteriores altius gannitu edidit latratu & grunnitu. Tandem vero cum ad ſperam ſanctiſſimam Zabulus cædentem fugiens veniſſet, vltra iam progredi non valens conſtitit, & tot iam ictus & incuſſiones ferre non ſuſtinens barbarice clamans, *O vve mir vve* vociferauit. Interea æditüus cum baſilicam intraſſet voceſque horridas audiſſet, lumen velox in manibus ſum-

ſumpſit,& ad cryptam accelerauit. At pater ſanctus, cum Dæmoni ictum vltimum feciſſet, baculum ſanctum in locis confregit, & niſi æditus ſperam videns leuaſſet, ſicque Diabolum more canis abire permiſiſſet, adhuc eum cædere habuiſſet. Æditus vero baculo inſpecto attonitus: baculum ne ſanctum, Domine mi, in cane fedaſti? Illo conticente addidit: quisnam erat ille, inquit, qui *au vve mir vve* vociferauit? putans ergo æditus, illum pro pietate furem aliquem celare velle, iuit pedes per totam eccleſiam furem comprehendere cupiens: ſed cum neque furem inueniret neque canem, graditur ſecum tractando fluctuans, quia eccleſiam poſt ſe introiens clauſerat, quidnam eſſe poſſet. quod contigerat ſatis admirans. Virum denique regularem iam ſemel ſibi tacitum amplius alloqui non auſus eſt præſumere. Secundum autem, quod vir ſanctus Domini Notkerus humilis erat & prudens, æditus foras ire ſignificans in partem eum ſumpſit, benedictioneq; prælata, quoniam baculum, inquit, fili mi, confregi, niſi tu iuueris, ſecreta mea habebunt efferri: ſed quia meum non eſt ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper me, ſilentiæ fidei tuæ committo, quod factum eſt. Sicque ei rem, quamuis inuitus, vt facta eſt, enucleauit. At ille baculo per fabrum latenter reparato, quod factum fuerat, ad tempus occultauit. In temporis autem proceſſu res, vt erat, in medium venit. Paucos ſanctorum legimus Diabolum ſic coercitum ſtrinixſſe, vt vapulatus plagas cędentis nō potuerit effugere. Vnde canis ille infernalis aliquid tale machinabatur intra ſe, qualiter viro ſancto rependeret confuſionem digne ſibi illatam.

Capvt XXVII.

ERat eodem in tempore in loco adoleſcens quidam Monachus admodū literatus Comitis de Kyburc filius, B. viri Notkeri de ſorore nepos, nomine Wolo, inquietus & vagus. cui propter auerſionem, cum Decanus ipſe nec Domnus & S. vir Notkerus, ſeu cæteri imperare potuiſſent, crebroque eſſet verbis & verberibus coercitus, nihilque exinde proficeret, omnesque pro talis ingenii viro dolebant. Nam quadam die aduenerant in monaſterium parentes eius pro eo ſolliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum poſt abitum eorum idem erat. Diabolus autem vna die S. apparuit Notkero diluculo: Malam, tibi, inquit, & fratribus tuis facturus ſum noctem. Vt probatius coniici poteſt, datur intelligi, Dæmoni huic permiſſum futura præſcire. Reſpondit beatus vir ſpiritui nequam: mala auis frequenter malam famam prodere ſolet. Mox itaque ille bonus Notkerus (ſic enim à vulgo nominabatur) fratribus, quæ audierat à Sathana, intimauit, vti die illo ſe cauerent prænotuit. Wolo vero cum hoc & ipſe à dicentibus audiſſet: Senes, inquit, ſemper vana ſomniant. Erat autem dies ipſe, quo ſibi à Decano ne quoquam, vt ſolebat, clauſtro progrederetur interdictum eſſe omnes nouerant. Cum ergo ſederet ad ſcribendum, vltima eius ſcriptura erat: *incipiebat enim mori.* Igitur illico à loco exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc, Wolo, quo nunc? in Campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos aſcendere incipit, vt oculis, quia greſſu non licuit, montes camposque circumſpiciens vel ſic animo ſuo vago ſatisfaceret. Aſcendens namque, cum ſuper altare virginum veniſſet, inpulſu, vt creditur, Diaboli per laquear cecidit, omni corpore concuſſus collum confregit. Plurimis autem, qui forte viderant vel audierant, accurrentibus, cum viaticum ei properanter afferrent, confeſſione dicta communicauit. Illi vero cum eum efferre voluiſſent, & ad domum infirmorum portare: Sinite me, inquit, ſanctas virgines prius inclamare. Ipſæ enim ſciunt, quamuis alias nefandiſ-

ſimus, mulierem tamen numquam noui. Interea cum alte eiulaſſet, B. Notkero accurrente, manus illi porrexit; tibi, inquit, Domine mi, & ſanctis virginibus, quas ſemper amabas, animam peccatricem commendo, qui ſtatim ſpiritu turbatus gemendo circa eum ſe iactans: ſanctæ, ait, virgines in nobis confiſus, fratris iſtius crimina ſuper me tollo, & ambos nos vobis committo. Et hæc dicens flebat & eiulabat ex intimo cordis affectu. Cumque ille efferretur de oratorio pro foribus eccleſiæ quiete petita Norkerum manu artiſſime ſtringens omnibus preces pro eo effundentibus emiſit ſpiritum. Inter exequias S. Notkerus eum lauit, more ſolito in feretrum collocauit, obſequium ipſe faciens totam eius ſepulturam procurauit, ſemper quoad vixit & quamdiu potuit duo in ſe Monachi officia aſſumpſit atque perſoluenda ſibi lege ſtatuit. Completorium vero ipſo obitus viri die cum finiretur, patrum quidam ſimplicior precem, in qua ſcriptum legitur, *vt ſicut læti duximus diem, ita noctem quoq; tranſigamus læti*, dum recitaſſet, vir Dei mœrens ſurgebat: quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? ſufficeret hodie malicia ſua & ſuperhabundaret, tu autem & nocti eadem precaris. Septima autem obitus hominis die, cum ſanctus Dei pernoctans in eccleſia manſiſſet, circa tempus laudis nocturnæ parumper ſuper genua pauſans videt quaſi Ratpertum ſuum ſe excitantem & dicentem ſibi; Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Euigilans ergo ait: vnde, anime mi, vnde hoc noſti? Hæc ergo cum ſubiunxiſſet, quaſi modeſto gradu ille exiit. At ipſe putans eum eccleſiam, vt ibi licentius loqueretur, exiſſe, & dum eum extra velum proſequitur, neque ipſum neque greſſus eius vllum ſentire poterat ſonum, cereoque accenſo quæſiuit illum in lecto. quem etiam cum inueniſſet de lecto iam ſurgentem, vt & ipſe, ſicut ſolebat præuenire in maturitate, & anticipare vigilias, vir Dei cereo extincto in eccleſiam rediit. æſtimabat autem ſe viſum vidiſſe, & intelligens ſciebat, quod factum fuerat, quia per Angelum fiebat. Mox igitur hilaris factus gratulabundus *Te Deum laudamus* incipiens prę gaudio flens ſilenter cantauit. Die autem clare dato quærente Ratperto, vtrum ne ad excitandum ſe nocte veniſſet? Sanctus Dei quod viderat, amabili ſuo aparuit. tandem quoque & cæteros fratres ſpes tanta non latuit. Gauiſi ſunt ergo fratres magno tripudio de ſaluatione fratris, laudantes & glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, ſicut dixit illis vir beatus.

CAPVT XXVIII.

VT datur perſpici adhuc hodie loci religionem conſiderantibus & intuentibus etiam in pſalmodiis tredecim ſedilia cum pſalteriis aut auro inpictis, aut alias nobilibus picturis ornatis & ſecundum veritatem valde correctis habebat. Præterea & alias habet illa S. Galli baſilica capellas, in quarum vno angulari foribus proximo B. vir Notkerus pſallere erat ſolitus. Nempe hic locus eſt ille, vbi aſſidue ſanctus Domini humilis ac tremulus videns paupertatem ſuam præſtolabatur pſallens ſpiritu & mente, vt intelligeret in via inmaculata, quando adueniret ad ſe & in meditatione ſua exardeſceret diuinus ille ignis, & eloquium ſuum igniret, quem Dominus miſit in terram, cuius habitatio eſt in Syon & caminus in Iheruſalem, id eſt, in ſpeculatiuis mentibus, quarum deſideria velut ſcintillę tendunt ad alta; & in carne degentes ſupra modum vitæ carnalis ambulantes. O quam ſæpe in eodem loco vir ſanctus lacrimarum imbre infuſus roreque cœleſti irrigatus ita, vt ignea eius oratio quaſi fumus aromatum, & ſicut vapor thuris cum ſuaui thymiamate redolens aſcenderet penetrans cœlos, thurificans altare Dei, vt ipſe pſallere

lere poſſet: *dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* & cum Abacuc: *& ſuper excelſa mea deducet me victor in pſalmis canentem*, ibi agmina Angelorum ineffabili iubilo collaudant Deum maieſtatis trinum & vnum. Accidit autem, vt quadam die huic occupationi ita inſtaret, vt ſpiritum non relaxaret à continua contemplatione, in tantum, vt ad nonæ ſinaxim non veniret, neque eam per ſe caneret. In illo namque ſolio cum poſt completorium clara adhuc die precibus inſiſteret, videt ſuper ſe in laquearis interrupti trabibus Diabolum conſediſſe, & ſtilo in tabula ſcribere. Eruperat enim tabulam de laqueari, in qua ſcribebat. quem cum, quid ſcelus ſcriberet, interrogaſſet: nonam (inquit) quam tu ſcelus hodie ſuperſederas, ſcribo. At ille dicto citius *Deus in adiutorium meum intende* proſecutus & cætera, videt iterum Diabolum manu celerrima, quod ſcripſerat, planaſſe. Cumque ad preces ſinaxis ſe vir Domini proſterneret, tabulam laquearis diſrupti, in qua Diabolus ſcribebat, ſuper eum deiecit. At vir ſanctus videns vt ictum declinaret, citius à loco reſiliit. Cachinnans ergo Sathanas: hoc tantum, inquit, vt mihi aſſurgeres, effeci. Enimvero, ait & Notkervs, ſi tu, vt nuper caninus vel porcinus fueris, iterum tecum habeo operari. Statim cum euanuiſſet fugiens, fratres aliqui in extremis templi orantes ſonum tabulæ voceſque audientes mirati quid eſſet citi aderant. Videntes igitur eum, vt ſolebat, proſtratum, nolebant illum, eo etiam, quod inconpetens hora erat, impedire: tamen Tuotilo vnus ex ipſis ſigno dato amice illum euocans foras ſilenter in aurem: magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere ſoletis. Cui ille: audierant ne, anime mi, fratres omnia? non omnia, inquit, ſed mihi velim, quæ hæc turba fuerit, per ſingula pandas. Itaque cum id vir Domini abnueret, & ab eo concitus tabulam, quæ ibi cecidit, ſubtraheret, alii qui viderant, in latebris orantes totum, vt factum fuerat, non celabant. Vere locus iſte venerabilior cæteris & ſanctior angulis vniuerſis, in quo tantus contemplator in tantis ſe cœleſtium virtutum gymnaſiis exercuit. quam occulte autem & ſubtiliter hoc egerit, breue indicium ſubiunctum declarabit.

Capvt XXIX.

Karolvs Magnus Imperator in tantum dilexit locum S. Galli, & ita familiaris erat fratribus, vt eum non aliter nominarent niſi *noſter Karolus*: plus tamen & ampliori dilectionis priuilegio nepotem ſuam amabat, quia ſanctientia intelligentiaque & ſpiritalium diſciplinarum virtutumque cœleſtium religioſitas habundantius inuentæ ſunt in eo, hoc eſt, in S. viro Notkero Nam & auxit locum prædiis vehementer, & firmauit eum regalibus teſtamentis & honoribus. Erat enim ei vir Domini in ſpiritalibus ſemper conſiliarius, & vbicumque eum apprehendere quibat, aut ipſemet acceſſit ad eum, aut ſi non, per internuntium de conſiliis eum conueniebat. Contigit vero eum aliquando beato viro litteras dirigere per aliquem, forte ab eo exigens de virtutibus & vitiis aliquas quæſtiones enodare, & ſolutiones earum enucleatius exprimere. Cumque nuntius ad locum veniſſet, & Dei viro Regis litteras exhibuiſſet, manſit in loco aliquot diebus. Quadam die tædio victus ibi morandi adiit virum ſanctum, inuenitq; eum in horto eradicantem, euellentem & eicientem herbas inutiles: radicantem autem, tranſponentem, plantantem & irrigantem herbas vtiles. Intulit nuntius dicens: Sancte pater, quid mandas Domino meo? ad quem ille: ea quæ me vides facere, hæc dic ei & nihil aliud. Reuerſus ergo nunti-

us ad Dominum ſuum nuntiauit ei, quæ vir beatus dixerat. deinde ſubinfert, quia inuenerit eum in horto eradicantem & eicientem herbas inutiles, & radicantem ac ſtatuentem & irrigitantem herbas vtiles. Ad quem Imperator reſpondit: ſatis mihi dixiſti, prudenti viro ſufficeret, quia inmenſa ſunt, quæ ſanctus Dei mandauit. Puto, quod felix Rex ſenſerit, quia vir Domini ammonuerit eum, vt vitia ſpiritalia ſiue carnalia de horto cordis ſui eradicaret & eiceret, vt per incrementa gratiarum ſpiritus virtutes ſuccreſcerent: aut forte de eccleſia DEI, ſuper quam imperium ſuſceperat, erroneos & impios euelleret & extirparet, vt iuſtorum lucis ſemita creſceret & dilataretur vſque ad perfectum diem. Nec mirum, ſi vir beatus horti officium libenter agebat irrigando, plantando, eradicando & eiciendo, imitans DOMINVM per Prophetam dicentem: *Rigabo hortum meum.* Et Oſee: *ero quaſi ros, Iſrahel germinabit ſicut lilium.* proinde facta eſt anima iuſti quaſi hortus irriguus. Et ſponſus in Canticis: *Deſcendit in hortum ad areolas aromatum, vt paſcatur in hortis & lilia colligat.* Itaque & à MARIA in horto viſus idem ſponſus æſtimatur eſſe hortolanus. Sic ſic vir ſanctus tendens ad faſtigium ſpeculatiuæ vitæ, ſicut Aquila intuens & renitens contra claritatem ſolis, ita oculis interni hominis ſpeculator ſpiritalis humilitato eximia ſemetipſum tranſcendens ſupra modum excellens diuinę glorię pondus contemplans archanum cœleſte. tali enim lucta laborabat in Dei horto, vt merito cum Iacob *Iſrahel*, id eſt, vir videns Deum poſſit appellari. huiusmodi vero eruditus vir exerciciis diſcernebat virtutes à vitiis.

CAPVT XXX.

ORBATVS igitur ſociis clariſſimus vir Domini NOTKERVS, quoniam illum Spiritus ſancti vas electiſſimum nequaquam dubitamus, ſuperſtes ipſe remanſit ſanctiſſimus vterinis in eodem ſpiritu viduus & orbus. Iam enim proceſſerat in dies plurimos, nec tamen relaxabat ſpiritum ab optimo incepto propter annorum nimiam grauedinem, ſed magis ac magis adhortationibus ſe ipſum roborans ſpiritu extendens ſe in anteriora, cogitans illud, quod ſcriptum eſt: *quid eſt homo aut quæ gratia illius? numerus dierum eius vt multum centum anni: quaſi gutta maris, & ſicut calculus harenæ ſic exigui in die æui deputati ſunt.* Sedebat namque in loco ſuo ſolus quietus velut ſapiens in omnibus metuebat. & ideo media nocte præanticipans vigilias ſemper præparabat ſe ad orationem, dicens cum Propheta: *Anima mea deſiderauit te in nocte ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.* Quamuis nemo ſciat, vtrum amore an odio dignus ſit, tamen ſuper cuſtodiam ſuam vir ſanctus ſtans iugiter confidenter præſumens de ſpiritu, qui eum ab infantia ſuis kariſmatibus illibauerat. Etſi vinum & muſica lætificant cor, & tibia & pſalterium ſuauem faciunt melodiam, quanto magis amor ſapientiæ, cuius eloquia, id eſt CHRISTI, quem dilexit homo ſanctus & iuſtus, & dulciora faucibus ſuis ſuper mel & fauum, & cuſtodiuit ea ab vtero matris ſuæ. Non enim priuabit eum Dominus virtutum, qui ſic in innocentia ambulat ſperando in eum. Contulit vero illi Dominus gratiam ad merita, vt mereretur in ſua conuerſatione adipiſci gloriam & conſortium ſanctorum, quorum ampliauit laudem in ſancta eccleſia in conſpectu filiorum hominum, vt omnis populus Chriſtianus properaret & caderet in faciem ſuam adorare Dominum Chriſtum. Propterea vir ſpiritalis ſine intermiſſione fudit preces excelſo Deo omnipotenti, & iterauit orationem ſuam, vt DOMINVS multiplicaret pſal-

pſallentes vocibus ſuis, vt in cœlum reſonaret ſonus Spiritus ſancti gratia auctus, omni dulcedinis ſuauitate plenus. Ideoque digne memoria eius in compoſitione odoris ſanctæ eccleſiæ facti opus pigmentarii id eſt vt non fraudetur virtutum eius meritis & precibus, ſed more omnium laudetur nomen Notkeri in eo qui fecit eum & quaſi mel indulcetur eius recordatio, & vt muſica in conuiuio vini quod germinat virgines, id eſt vt eius caſtitatis exemplo arduæque continentis vitæ plures erudiantur. Nunc de tranſitu eius, quia modica ſcimus, ſcita citius explicabimus.

CAPVT XXXI.

ZElo nimio zelatus eſt Magnus Imperator Otto primus propter diſciplinã monaſteriorũ ſui imperii: maxime autem cœnobium S. Galli, quod præ omnibus diligebat. Venerant aliqui ſpiritu nequam inflati æmulantes non bene fratribus S. Galli detrahentes* accuſabant eos apud Imperatorem. qui valde turbatus & commotus miſit ſedecim principes viſitare locum, octo Epiſcopos & octo Abbates. Accedentes vero ad locũ nihil tale reperunt, qualis fuit accuſatio. Tot ergo magni conſilii Angeli cum nil emendabile ibi inueniſſent, orationibus fratrum ſe commendantes reuerſi ſunt ad Regem dicentes; quoniam ſi iuſtus ipſe ſibi eſt lex, magis regulares in veſtro regno Monachos non habetis. Nam ipſorum aliqui educati ibi erant & nutriti in ſcientia & diſciplina. Quibus adhuc incredulus Cæſar miſit alium quendam hypocritam Monachum de Colonia nomine Sandratum, qui crapuloſus, bibulus ac lubricus ſe ipſum confundens furtiue fugiens à loco abſceſſit. Tunc Abbas militem ſuum mittit ad Curiam cum litteris ſic ſcriptis; *Moueat Maieſtatis veſtræ pietatem tam indiſcreta varietas moleſtiarum ac diuerſorum hominum inepta molimina, quæ perpeſſus ſum cum fratribus per aliquod tempus.* Audiens ergo Imperator pœnitentia ductus accitoque Reginæ conſilio Ekhardo, qui ſemper in curia erat, Monacho S. Galli; ſcribe Notkero Abbati tuo, ait, & ſuis non meam tantum illis ſed & illorum mihi quia commoti ſunt gratiam. Et ſi eos contriſtaui inſcius, propter inuictam illorum mei cauſa patientiam eos ſi vixero ſciens lætificabo, aduentumque noſtrum in Maio Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à peruerſis ſeductus eos lęſi ſanaturum. Diſpoſuerant enim ire Romam ambo pater & filius. Miles vero Abbatis hilariter dimiſſus boni nuntii gerulus omnes S. Galli viros lætificans aduentum Regum denuntians eorumque verbis eis edixerat, vt quoniam ipſi iam experti ſunt quod bene quidẽ vellent, poſthac viuerent quocumque modo mallent. Neque enim iam vltra vllum eis detrahentem audituros aut hypocritam ſpondet immiſſuros. Parantur in aduentum illorum multimoda laudum dictatarum melodię: cęterarum rerum copioſa inpendia. Veniunt autem ad locum in vigilia Aſcenſionis & ſuſcipiuntur honore quo decuit. Otto itaque Magnus à fratre Brunone Coloniæ Archiepiſcopo ſiniſtra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrẽ ducente, longe ipſe præ aliis quaſi Leo præ beſtiis. Fratre manu oſculata decedente ſolus in medio ſtans, fratribus hincinde ad laudes in lateribus eccleſiæ directim ſtatutis, quaſi ſtatua conſtitit, oculisq; grandibus in fratres hinc inde circumverſatis, quam antea nouerat, ſi adhuc maneat, diſciplinam probãs baculum ſibi decidere ſiuit. Cuonone vero Duce Meranio genero eius accurrente baculum ei timorate reſtituente ſtare illum iubens ait; Ecce ego diſciplinam horum, quam & tu forſitan auditu noſti, temptans baculũ mihi decidere ſiui, neminisq; illorũ caput aut oculos adhoc motos vidi. Dic ergo Adilheidæ meæ & filio verſutiam quam feci. Filius namque, qui ſæpe facete loqui

In Marg. MS. *Dicunt hoc feciſſe Abbatem Augieſem nomine Ruthmãnũ ob inuidiã ſicut in libro Caſuum monaſterii plenius ſcriptum habetur.*

ſolitus erat, Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus ei deciderit. enimvero quaſi leo regna, quæ adhuc cœpit, firmiſſime tenuit, neque mihi quamuis filio partem vel vnam dedit. Deinde poſt laudes finitas Otto Rex Magnus neminem, niſi quem Notkerus Abbas velit, ſecum clauſtrum ingredi edixit, ſciens diſciplinæ loci conſtitutum. Poſtea Decano & aliis primoribus ad oſcula vocatis ille dulcis nepos ſuus Notkerus Balbulus vbi eſſet, an adhuc viueueret interrogat. Nam ille iam tunc ætate grandæuus & caligabant oculi eius, & videre non poterat. Loco autem ſuo in ſedili ſedens ſolitarius & tacens monſtratus eſt Regi. Iubet ergo filio vt ipſe ſibi adduceret illum: qui mox iuſſa hilariter complens oſculatum eum ad patrem manu duxerat benignum. At pater apprehenſum virum ſanctum & ipſe gaudens oſculatus eſt eum, & ſub clamide aſtrictum multum conſolatus eſt illum, dansque ei manum ſecum duxit in clauſtrum. ô me, ait Notkerus, feliciſſimum orbum, qui tantos, quantos nullus vnquam cæcus meruit, hodie habeo ductores. In clauſtro autem reſidens Imperator iuxta ſe locauerat virum beatum. ibi eum etiam Epiſcopi & Abbates laici quique & alii maiores, quibus ſæpe profuit, ſalutabant. cum multa ędificationum verba haberent ad inuicem, benedixit vir ſanctus Imperatorem iuſſitque eum deduci Rex in locum ſuum. Die autem craſtina Otto magnus & filius & Regina habentes colloquium de diſciplina & vtilitate domus cum Abbate & fratribus commendantes ſe orationibus eorum abierunt Romam viam multam valde. Romæ igitur relicto conſecrato filio Otto magnus à Roma rediens in ciuitatem ſuam Magdburgenſem, quam ipſe ædificauerat, ibique defunctus regio more vt decuit honorifice eſt ſepultus.

CAPVT XXXII.

VIr itaque ſanctus ac ſpiritalis nimia ætate ingraueſcente viſu luminis carens in loco ſuo, id eſt in angulo ſedens templi egeſtatem rerum & pauperiem, ſpiritus ſui reputabat habundatiam. Poterat iſte ſanctus dicere ac ſi attenuatus corpore, omni deſiderio aſpirans oculis interioris hominis ſemper ſuſpiciendo in excelſum gemens intra ſe; *O quando ingrediar viam vniuerſæ carnis, aut quomodo introibo in locum t. ad nu. u. add. Dei! putas ſi aſcendam ad populum accinctum vt requieſcam & ſim in manſionibus Angelorum. & inter plenitudines ſanctorum detentio mea? ô quam beati qui habitant in domo tua Domine. ambulabunt enim in lumine vultus tui & in lumine tuo videbunt illud ineffabile paternum lumen. replebuntur & inebriabuntur ab vbertate dulcedinis tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos. ideoque ſitiuit anima mea te fontem vitæ, & de mane conſurgens fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte.* Siquidem homo Dei, poſtquam gratiam Spiritus ſancti percepit, ab infantia vsque ad hanc ętatem ita viriliter pugnabat contra minitantem carnem, contra ſuperbiam mundi, ac intrepidus contra Dæmonum terrores, vt numquam mũdanæ contagionis aliquid mundum cor ſuum inuolaret ad inquinandum, iuxta illud euangelicum; *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt.* Contemptum ſui & parſimoniam, vt prædiximus, ſic amabat vt apte ſibi conueniat; *Beati pauperes ſpiritu quia veſtrum eſt regnum cœlorum.* Ergo merito fiducialiter ſecurus ſubinfert; *certus ſum enim quia neq; tribulatio vel anguſtia neque mors nec vita neque aliqua creatura poterit me ſeparare à caritate Chriſti,* qui promiſit decertanti per os Iohannis in Apocal. dicens; *Vincenti dabo edere de ligno vitæ & manna abſconditum, indueturque veſtibus albis, & erit columpna in templo meo, & ſedere eum in throno meo faciam, ſicut & ego in throno patris mei ſedi.*

His & talibus incitamentis aliisque quam pluribus adhortationibus exercitabat & ſcobebat in meditatione ſua ſpiritũ ſuũ à iuuentute vſq; ad ſeniũ. tandem cum tęderet animam ſuam vitæ in hoc mundo vano, orauit Deum vt faceret

faceret ſecum ſignum in bono dicens; *Quoniam magnus es Domine & faciens mirabilia tu es Deus ſolus, ſuauis & mitis & copioſus in miſericordia, patiens & multæ miſericordiæ, ac verax omnibus inuocantibus te. Auribus percipe orationem meam & intende voci depracationis meæ.* Denique miſit Deus miſericordiam ſuam, & eripuit eum de ſeculo nequam, & in medio fratrum ſuorum ſuſtulit eum tamquam ouem de grege Domini & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eũ. Nam febre vtiq; correptus aliquot dies erat languens. Cumque ſentiret diem vocationis ſuæ adeſſe & creſcente dolore infirmior exiſteret, conuocatis fratribus corã eis munitus eſt viatico ſacroſanctis myſteriis corporis & ſanguinis Chriſti, atque vnctione diuini liquaminis illinitus valedicens omnibus benedixit eis & commendans eos Deo & ſanctis patronis Gallo & Othmaro, ſeque orationibus eorum commendans multis clarus meritis virtutumque odoribus redimitus in ſenecta bona plenus dierum beato fine deficiens ſanctum tradidit ſpiritum. Non æſtimo aliquem dubitare de tam beati viri anima tot pigmẽtis laborum ſuorum inſignita, totiens flamine ſancto ignita, qui Angelorum iubilos docuit eccleſiam Dei, quin in Angelicis carminibus ſit euecta ad cælica regna inter pſallentium choros & inter cateruas electorum monachorum ſiderea ſede conſidens coronatus affulgeat, & maieſtatem omnipotentis Dei facie ad faciem contempletur. Obiit S. Dei Notkerus vas ſignatum VI. Idus Aprilis, & appoſitus eſt ad patres ſuos in capite baſilicæ S. Iohannis Baptiſtæ & B. Petri Principis apoſtolorum, ſepultusque eſt in plaga orientali.

CAPVT XXXIII.

YMNO dicto in obſequio viri Dei ſuper ſepulchrum eius aduoluentes lapidem ſignantes monimentum regreſſi ſunt fratres gemebundi & triſtes in oratorium lacrimarum imbribus irrorati, dolentes quod viri ſancti corporalem præſentiam amplius habere non oportebat. Heu me proh dolor & proh nefas, ô negligentia, ô ignauia, ô torpor, quod tam plurium annorum circuli reuoluti ſunt, quod tanta ac talis tam elegans tam lucida tam pręelecta ac pręclara margarita latuit in retro, & nõ in ante in diademate reginæ id eſt in fronte S. Eccleſiæ locata, vt omnibus luceret, qui in ea ſunt. Et forſitan aliquis dicet; quare tantæ ſanctitatis vir & tam ſciolus aliqua non fecit opera doctrinæ ſuæ, vnde ſancta eccleſia vberius illuminaretur ſcientia? aut cur homo eximiæ gratię non plura fecerit miracula? cui ordinate reſpondendum eſt. Verum eſt quia pater ſanctus pauca ſcripſit præter ſequentias & alia modica, cantumq; etiã correxit ſecundũ vſum iuxta exemplaria B. Gregorii in ſcholis docuit atque inſtituit ſicut præfati ſumus. Sciebat. n. homo Dei ꝙ plures opera plura fecerant, quos doctiores & ſanctiores humiliter ſibi prætulit, & quia ſcientia inflat, ſapientia ędificat, caritas illuminat, ideoq; ſe nullo implicabat negotio vt largius Deo & ſibi vacaret, & arrogantiam ſiue iactantiã liberius declinaret. Erat namq; tantę humilitatis vir ac ſibi deſpectus, vt ſolummodo laudem non quærens ab nominib. verũ etiã quantum in ipſo eſſet nomen ſuum vellet ne ſciri in terris propter gloriam quam adeptus eſt, pro qua multo feruoris deſiderio in ardeſcens ſæpius flagrabat. Alio modo de ſignis. Sciendũ itaq; eſt ꝙ multi ſunt qui ſigna faciunt & virtutẽ ſignorũ non habent: & ſunt alii qui virtutem ſignorũ habent, ſigna tamen nõ faciunt, ſicut legitur in quadã homelia B. Gregorii. & ſunt alii plures ſanctorũ qui ſigna valenter & habũde faciũt, quibus tamen maiores ſunt hi qui ſigna non faciunt. Fere nulla ſigna fecerunt Patriarchæ, Prophetæ, exceptis Moyſe Helia Ioſue & Heliſeo. Aut quę ſigna fecit ſanctiſſ. ac pręcelſa Dei genitrix Virgo æterna? vel ille cui inter natos mulierum nemo maior? nulla leguntur ſigna feciſſe quamdiu in hac erant vita. Nec ipſe Dominus dinoſcitur ſigna feciſſe in his triginta annis. Nulla igitur ſigna

In Marg. MS. *Nam vt in Apoſtolis ipſis plus erat mirabilis virtus operũ quam ſignorum: ita nũc etiam in eccleſia plus eſt bene viuere quam ſigna facere.*

ſigna leguntur agmina Angelica feciſſe, vt dicatur hoc ſignum fecit ille chorus vel ille, aut Cherubin quoque ac Seraphin, nec aliquis Angelus de ordine alicuius agminis in propria perſona, niſi forte Michael vel Raphahel ſoli aliquod fecerunt, ſed tamen eorum in myſterio credimus pene omnia miracula patrari. Sunt etiam nonnulli ſanctorum, quorum feſta ſancta eccleſia valde ſollemniter ſolet celebrare & commemorationem eorum agere, quibus tamen aliqui maiores ſunt, quorum nulla fit mentio. Vnus vero illorum erat iſte S. ac B. Notkerus, quia Chriſto confixus cruci carnem ſuam crucifigebat cum vitiis & concupiſcentiis, propterea idem Dominus Iheſus Chriſtus ſummus Pontifex factus cum baculo, id eſt cruce introiit ſemel in ſancta, vt per ſanguinem ſuum ſanctificaret templum ac dedicaret eccleſiæ tripudianti in cœlis, in quo canonizauit feſta ſanctorum prædictorum celebranda ab Angelicis ſpiritibus B. Notkeri & aliorum ſimilium, ibi videlicet in ſui præſentia, in quo templo ſedens natheora ſede ſplendet fulgida, & cum eo ſanctorum milia. in dextera eius ignea lex. Et quoniam dilexit eos, in æternum conſeruabuntur & delectabuntur in multitudine pacis: & quia in pace factus locus eorum, ideo fulgebunt ſole ſplendidius in terra viuentium, & regnabunt cum eo in æuum & vltra.

CAPVT XXXIIII.

SI quiſquam forte inuidiæ vel odii face accenſus arguet nos de peccato, & de iuſticia, ſuo iudicio derogans nobis verbo Domini dicentis de Heliu ad B. Iob; *quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?* eo quod tantas ac tales auctoritates operi inſeruerim. Quicumque ergo ille eſt, ſcire debet quod rationis eſt, quia myſtica ſanctorum merita, vita & geſta myſticis auctoritatibus ſunt exemplanda. Idcirco magis me reprehendo & ago pœnitentiam, quod minus dixerim quam exegerint merita & geſta hominis iuſti. Si quis autem impoſuerit nobis falſa finxiſſe, Deũ conteſtor (credat qui velit) nulla me ſcripſiſſe niſi quæ audiui, vidi & legi: alioquin mallem tacuiſſe. Vnum tamen dico & ideo parcendum eſt mihi, licet ſim illiteratus & indoctus, quoniam non cognoui litteraturam, eo tamen ſpiritu quo vir Domini habundabat donante introiens in potentias Dei de dextera ſedentis in throno & de plenitudine eiuſdem ſpiritus accepi quæ ſcripſi. Et cum non ſim rethor, rethoricæ artis tamen regulam imitatus verarum rerum aut veriſimilium adteſtatione cauſam probabilem reddidi, quia auctoritates quas poſui, qui oculo rationis diſcernit & conſiderat, peroptime agnoſcet quam apte textui conueniant & Dei viro congruant.

CAPVT XXXV.

DE miraculis B. viri Notkeri quæ poſt tranſitum ſuum ad tumbam eius meritis ipſius ſuffragantibus contigerunt, longum eſſet enarrare quanta vel qualia. Nam à die depoſitionis ſuæ, quo gleba ſancta latuit & theſaurus pretioſus eſt abſconditus in terra, plura ſigna eius interceſſione patrata ſunt per ducentorum circiter & eo amplius annorum, ante quos pater ſanctus migrauit ad Dominum. Sed ſicut audiuimus ita & vidimus vtriusq; ſexus homines, ſenes cum iunioribus & infantulis, diuerſarum ęgritudinum infortunio laborantes circa ſepulchrum ſancti viri degentes, orationi inſtantes, oblationes ſuper ſepulchrum offerentes, lumina accendentes, gratiam curationum præſtolantes, diuinum auxilium flagitantes, denique mox meritis ſerui ſui miſit Deus verbum ſuum & ſanauit eos, & eripuit eos de interitu eorum. Multi etenim eorum tandem ſoſpitate potiti liberati à malis omnibus priſtinam ſanitatem

tatem adepti cum gaudio remearunt ad ſua glorificantes & laudantes Deum & ſeruum eius S. Notkerum. Qui vero omnia eius miracula vellet ſcribere, maius volumen fieret quam vita. Etenim plura ab hominibus loci ſunt neglecta ac proceſſu temporis obliuioni tradita. Cum ergo ſigna non ſint fidelium ſed propter infideles fiant,& aliis odor vitæ in vitam,aliis ſint odor mortis in mortem,maxime incredulis & deriſoribus,ne arguamur celare gloriam Dei & viri ſancti & dicatur nobis hoc Apoſtolicum; *canes muti non valentes latrare* laudes Domini & virtutes ſanctorum eius,& ne ſilentio redarguti poſtea vnusquisque noſtrum mœrens & dolens cum Propheta dicat; *Væ mihi quia tacui,quia vir pollutus labiis ego ſum*, quanta audiuimus & cognouimus miracula facta & patres noſtri narrauerunt nobis & adhuc aliqui narrabunt in ſcripto poſteris demandamus,quia occultata adhuc ſunt à nobis.

EPITAFIVM AD EIVS TVMVLVM.

Ecce decus patriæ NOTKERVS dogma ſophiæ
Vt mortalis homo conditur hoc tumulo.
Idibus octonis hic carne ſolutus Aprilis
Cœlis inuehitur,carmine ſuſcipitur.

S.FRI.

S. FRIDOLINI CONFESSORIS HISTORIA

ANONYMO SCRIPTORE.

SANCTVS Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus parentum generoſitate adeo imminebat præclarus, vt quique potentiores eiusdem regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari. opum etiam diuitiarumque ſecularium potentia fere prę cunctis in eodem regno degentibus famoſus affluebat. Tam etiam nimiæ largitatis exhibitione ſe hilarem atque lætum omnibus oſtēdebat, vt non ſolum ditiores ſuis pretioſis muneribus ſemper arriderent, ſed pauper quoq; gratulabunda fronte ſuis cottidie elemoſynis applauderet. nam vtrumque quod conueniebat, largus congruenter erogabat: illorum nimiam cupiditatem mitigando, horum inopiam miſericorditer ſuſtentando. Demum Spiritus ſancti gratia cœlitus afflatus Deo fidelem famulum exhibere, qui ſub huiusmodi ſeculi negotiis conſtitutus Diabolo per laicale ius inſeruiret, aciem mentis de terrenis ad cœleſtia ſuſpendit, & aggrediens omna fere ſuæ patriæ, & multa circumquaque loca, ſanctam eccleſiam in his partibus à gentilitatis ritu ſegregatam officio firmiter ſtabiliuit Deo. S. Fridolinus cum conſtrueret clauſtrum ſanctimonialium in* Setonis, erāt duo germani fratres, ſcilicet Vrſo & Landolfus, qui nobilitate & diuitiis præpollebant. Ex quibus Vrſo vidēs ſancti Fridolini ſanctitatem, partem illarum poſſeſſionum, quæ ſui erant iuris cum conſenſu fratris ſui dicto clauſtro Setonis donauit. Et demum Vrſo diem ſuum clauſit extremum. Poſt obitum eius alter frater huiusmodi poſſeſſiones contra iuſtitiam ſibi vſurpauit. Cum autem S. Fridolinus intelligeret, quod ſi finem ſuæ litis habere cuperet, donatorem illarum poſſeſſionum in iudicio præſentandum eſſe, vt ſic veritas teſtis illius donationem legitime factam eſſe comprobaret, huiusmodi ſententiam acceptauit. Veniens in Claronam & ſtans ſupra ſepulchrum Vrſonis aperto ſepulchro ipſum ex nomine vocans ſuſcitauit, & apprehendens ipſum per manum ſuam duxit cum ſtatuto die inde ad ſex miliaria in villam, quæ dicitur Ranckvvile ad iudicium, vbi Landtgrauium præſidentem & ſuum aduerſarium inuenit. Tunc Vrſo ſuſcitatus dixit coram omnibus fratri ſuo; Frater cur animam meam ſpoliaſti parte poſſeſſionis, quæ ad me pertinebat? Reſpondit: optime frater tibi tuam partem reſtituam, & meam partem ad idem monaſterium in teſtimonium rei geſtæ contradam.

* Setonis Seckingen.

Prædia pro domino dant fratres hæc Fridolino,
Tempore poſt multo negat alter fratre ſepulto.
Suſcitat hunc dignus teſtem ducitque benignus.
Turba timore tremit, Sanctus ſua iura redemit.

FINIT.

MEL-

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI GLOSSÆ

RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM IN VVALAFRIDVM DE VITA S. GALLI LIB. I. PRAEFAT.

TERRAM, *quam nos Alamanni vel Sueui incolimus, Altimaniam ſæpius nominari)* De nomine *Alamanniæ* controuertunt Scriptores: & fuere quibus hic ipſe locus materiem calumniandi ſuggereret, quum non ſit Walafridi opinio, *Alamanniam ab alto ſitu* dictam, ſed eorum, qui *Altimaniam* ſcribendum contēderent, quos tacite videtur ipſe ſuggillare. Wettinus lib 1. pro eo dixit *altam Germaniam: Tunc viam*, inquit, *ſeu defenſionem per altam Germaniam ad Italiam petit.* quo nomine Scribę Germani hodieque inſigniunt nuncupantes eam Ober Teutſchlandt. Verum de Alamannia, ne plura hic velis exſpectare, ſingularem libellum inſtituimus, cuius propediem, εἰ Θεὸς βουλήσει, te faciemus participem.

Juxta Græcam etymologiam Potamicus] Nimirum ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, id eſt, fluuio. Ineptè. Nos veram eius originem ad Ekkehardum Iuniorem tradidimus.

Francos partes Germaniæ vel Galliæ] *Franciæ* nomen cum Rhætis & Germanis communicatum fuiſſe, eleganter obſeruauit Ioach. Vidianus lib. 2. Antiquitatum.

Aliquibus metrorum condimentis infundam] Quod etiam præſtitit, exſtatque liber S. Galli in monaſterio.

IN CAPVT I.

C*olumbani, qui & Columba)* Cui appellationis diuerſitati argumenta diximus ad Columbani huius opuſcula quæ vide, ſi tanti.

Parentes B. Galli ſecundum ſæculum nobiles) In vet. quodam cod. hæc legitur S. Galli Genealogia; *Iſta ergo ſunt nomina venerabilium virorum, quos aliqui venerabiles Scotti nobis legendo comprobauerunt atque firmauerunt. Fuit ergo in Scotia vir venerabilis nomine Vnuchun, Rex; qui filiū generans nomen illi indidit Kethernach. Qui Kethernach regnū patris accipiens multa bonitate fulcitus eſt. Erat namq; pauperib. in amminiculū, orfanis in adiutorium, viduis in ſubſidiū. His ergo principalibus virtutibus fulgens in regno, procurante ſua optima bonitate genuit filium nimia bonitate pollentem, qui Callech nuncupatus fuerat in eorum lingua, & apud Latinos Gallus vocitatus Qui Callech patris diuitias regnumque refugiens peregrinationem ſuſcipiens in patria Galliarum multas virtutes faciens, ad vltimum in Germaniam veniens nimia ſanctitate defunctus eſt. Si autem alias virtutes eius ſcire vis, lege geſta eius; & omnia recognoſces.* Hæc ibi de Galli genealogia paterna. Cui hæc ſubiiciuntur DE BRIGIDÆ GENERATIONE; *Fuit namque in ipſa eadem gente Rex nomine Temeri, qui multo tempore obtinens regnum in ſenectute defunctus eſt. Cuius filius nomine Tubthac ei ſuccedens in regno accepit vxorem nomine Brocſach; generantesque filiam nomine Brigi-*

dam magna ſanctitate degentem, quæ licet parua fuerit, tamen valde erat pretioſa. Ipſa namque & S. Gallus de vna genealogia Regum fuerant. Sequitur Galli genealogia materna; *Fertur, prout à quodam Hybernico ore accepi, quod mater S. Galli Regina fuerit ex Vngaria, & genuit cum viro XXI. filios, & tres filias. Requieſcit eius ſacrum corpus in oppido Formalin, in monaſterio S. Benedicti ſito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: vnus vocatur Dun, alius Lin appellatur. Super eodem monte ſitum eſt oppidum præfatum in Hybernia.*

IN CAPVT II.

C*Onſilio ſuo egit cum fratribus*] Wettinus lib. I. de Vita S. Galli; *Igitur cum de remotis partibus mundi arbiter orbis lumen noſtratibus refulgere diſpoſuiſſet, prædictus vir terrena diſpiciens ac cœleſtia quærens cum præfatis fratribus, qui electio quædam Scoticæ gentis erant, relictis habitis cunctis Chriſtum ſecutus eſt, patriſque ac matris ſeu parentillæ cum poſſeſſionibus diuerſis inmemor, vt mereretur in æthris præmio centuplici potiri. AEſtimatione etenim cœpta portum Hybernicum linquebant, proſperiſque ſuccedentibus auris ſinus Britannicos tangebant. Quibus peragratis tandem optata arua Galliæ introierunt, vbi gubernacula regni Sigiberti diuerſas gentes tunc domuerunt, ſtatimque confidentes in Chriſti amore Aulam regiminis eius adierant. Quos benigne ſuſcepit, aptaque omnia cum diligentia illis præparari iuſſit.* &c.

Heremum, quæ Voſegus dicitur) Idem Wettinus dicto loco; *Quo diffinito ingreſſi ſunt heremum, quem vulgaris opinio nuncupat Voſagum, ſcrutando ſeruorum Dei habitationibus aptum locum. Tandem ergo reppererunt antiquitus habitationem dirutam, aquarum calore aduentantium animos delectantem, quem murorum ædificia antiqua circumdabant, incolæque regionis illius Luxouium eum vocabant.*

Non ſolum de genere Burgundionum, ſed etiam Francorum) Idem eodem libro; *Igitur cum per aliquod tempus illic habitaſſent, aptaque Cœnobialibus præparaſſent, multi Burgundiorum gentis necnon & Francorum, veniebant ad eos propter deſiderium æterni regni, ibique mirum in modum creſcebat Regularis vitæ origo, cum fluctiuagum mundum linquebat Nobilium multitudo. Chriſto laus, creuerat paſſim opinio eorum in finibus Galliæ vel Germaniæ. Nam & maturitas vitæ eorum Theodorichum Regem non latuit.* &c.

CAPVT III.

C*Vr Concubinarum pollueretur amplexibus*) Cauſam etiam hanc affert Wettinus, ne regnum deſtitueretur legitimo hærede. *Nec non & pro concubinis*, inquit, *quibus indiſcrete adherebat, vehementer arguebat: hortando eum potius legitimo coniugio vti, quatenus ſpes regni incautela eius non diſtitueretur, ſed voluntati populi in poſterum ſeruaretur. Multa ergo ammonitionibus eius agebat: ſed inſtigante inimico humani generis mentem Brunnihildæ auiæ ſuæ, in proſtitutionis amiſſione viri Dei conſilium vtile rennuebat. Nam ſicut Iezabel regnum Ahab perdidit, ita & hæc iſtum decepit, auertendo eum à legitimo coniugio, ac vitam eius lupanaribus damnando, tantum timore honoris ac dignitatis ſuæ in Palatio Regali, ſi legitima coniunx verſaretur ſub ſceptro nobili.* &c.

Miſit legatorios ſuos cum epiſtola) *Legatorius* pro legato, nuncio. Conradus Fabarienſ. Caſuum capit. 8. de Vdalrico Abbate Imperatoris Legato ad Pontificem; *Ac ſi non legatorie ſed poſſeſſionaliter locum ſoli teneret Imperialis.*

Ad

Ad Lotharium Regem) Wettino *Clotharium.* Diximus Animaduerſionibus noſtris ad Tyrolem Scotorum Regem.

Ad Agilolfum Regem Langobardorum) Wettinus de Columbano; *Tunc viam ſeu* defenſionem per altam Germaniam ad Italiam* petit, in qua eodem tempore Egilolfus regnauit.* Theodoro quoque *Egilolfus* dicitur non *Agilolfus*, cap. 5. * Gleit. * a Rege Dagoberto ſc.

IN CAPVT IIII.

VEnerunt infra partes Alamanniæ ad fluuium qui Lindimacus vocatur) Wettinus; *In qua inquiſitione venerunt ad fluuium Lindimacum, quem ſequendo adierunt caſtellum Turegum vocatum. Inde etenim adierunt villam vulgo vocatam Tuccinia, quæ in capite ipſius laci Tureginenſis eſt ſita.* Lege, *Tucconia*, hodie Tugium, Zug. Nam veteres Alamanni τὸ T. mutare amabant in Z. *Turicinum*, Zürich; *Tabernæ*, Zabern; *Duræaquæ*, Zurzach/ & id genus ſimilia. *Lindimacus*, quē nonnulli *Limagum* dixere, vulgus Limmat. Oſvvaldus Myconius epiſt. ad Vadianum; *Scripſit Petrus Falco Eques Auratus & Conſul Friburgenſis ad me ſuperioribus diebus: & quod audiuit me commentarium parare in libellum Glareani noſtri, monuit me ex neſcio quo authore loci cuiusdam, quem, ſi bene intelligo, Glereanus Toggiam, ipſe Tuconiam appellat. Deinde fluminis meminit, cui nomen Ludimaco; an Limagum dicat, mihi incertum. Scribit hæc in vita Diui Galli inueniri: quæ quod mihi deeſt, indagare nequeo. Rogo in hac re tantum temporis ſuffureris tibi, an queas aliquid de iis locis reperire, mihique perſcribas. Vale. Tiguri, III. KAL. Nouemb. Ao. M.D.XVIII.* Et vitioſo codice vſus eſt Falco, & errat Myconius, qui *Tuconiam* putat eam eſſe, quam Glareanus *Toggiam* nominat. Cum illa ſit ad lacum Tigurinum, hæc ad Alpes Sarunetum, vulgo *Comitatus Toggenburgenſis*, die Graffſchafft Tockenburg biß ans Sarganſer gebirg. Vnde oriundus Huldricus Zuinglius Glareanum imitatus *Toggium* ſeſe ſcribere quam *Toggenburgenſem* maluit.

Nati eorum facile pereant) Wettinus; *Cum ad mediam ætatem perueniunt, ſtupor ac dementia eos adprehendant, ita vt alieno aere oppreſſi ignominiam ſuam agnoſcant conuerſi:* &c. An hęc eſt Apoſtolica imprecatio? Certe ea neque Moyſes leguntur neque Chriſtus Dei filius vſi.

IN CAPVT V.

IN hac ſolitudine locus quidam eſt) Wettinus; *Quibus peractis didicerunt ab eodem Presbitero ciuitatem quandam eſſe dirutam, vicinam illis locis, Pergentiam: cuius terræ pinguedo mariſque vicinitas potuiſſent fieri ſerui Dei oportunitas.* Quo in loco pro *Pergentiam* legendum eſt *Pregentiam*, Pregentz / Auctori noſtro *Brigantium.*

IN CAPVT VI.

ORatorium in honore S. Aureliæ conſtructum) Belethus De Diuin. offic. cap. 2. *Sed ignorandum non eſt, quin oratorium pro ipſa eccleſia interdum accipiatur, atq; etiam quiuis locus alius ad orandum conſtitutus, vocetur oratorium: cuiusmodi in ſuis Cœnobiis ſibi ſtatuerunt Monachi.* Vgutio Gloſſ. *Oratorium, locus orandi, tantum orationi conſecratus.* Videndus Auctor Speculi Clericorum, quod Auguſtini nomine vulgo circumfertur.

Tantam piſcium copiam &c.) Wettinus; *Inter quos electus Dei Gallus ſquamigero gregi inſidias componens fratres ſæpe Chriſto largiente lætificabat, cum illis apta diligenter præbebat.*

In Capvt XI.

INterea *deſcendens vrſus*) Conformis eſt huic vrſus S. Eutychii Abbatis, pecoris cuſtos & arbiter, apud Gregorium M. in Dialog. Nec abit leo ille, qui de manu Anachoretæ palmulas comediſſe à Sulpitio Seuero memoratur Dialogo de Patribus Orientis. Sed & lupa ab eodem propemodum religioſa refertur &c. & cum Heremita quodam Ægyptio ſæpicule cœnitaſſe. Similiter leæna, quæ catulos recens editos Anachoretæ pedibus, vt viſum eius virtute caperent, appoſuit. In Vitis quoque Patrum legitur D. Hieronymum leo acceſſiſſe, cuius pedi vulnerato ſpinam extraxerit. quem in picturis paſſim videmus in rei geſtę memoriam ei affingi. S. Corbiniano quidem vrſus paruit, ſed in eo diuertit à noſtro, quod hic beneficus, ille homicida; hic precium pro beneficio, ille pœnas pro ſcelere abſtulit, vt tradunt Otho Friſingenſ. lib. 5. cap. 24. & Aribo Friſingenſ. in Corbiniani Vita. Dubium quibusdam, vere ne illa, an ęmulatione potius profanæ hiſtoriæ prodita ſint: quando conſtat mediæ ætatis ſcriptores palam affingere ſuis pluſcula ſolitos fuiſſe, neque hoc ſtudium turpe ſed honeſtum duxiſſe, ſi parum compertis atque etiam excogitatis religionem commendarent ac facerent admirabilem. Ego vero vt neque omnibus miraculis tribuo, ita tam ſanctorum virorum fidem forcillare aut inſuper habere præter religionem exiſtimo.

In Capvt XII.

DE *quodam monte, qui Himilinberg dicitur*) *Mons Cœlius* nonnumquam à Monachis, interdum *Mons Cœli*, olim Montzelen / nunc Mentzelen dictus. à quo ſortita cognomen familia illa S. Galli von Hümmelberg / olim equeſtris ordinis, nunc vt pleræque omnes Heluetiorum familiæ nobiles ad plebeios conceſſit, quę paucillis abhinc annis criſtas rurſum erigere conantur.

In Capvt XV.

G*Vntzonis Ducis*) ſc. Alamāniæ ſeu Sueuiæ; auctoris illorum nummorum qui hodieque à Sueuis vocantur Güntzenpfenning / de quibus in libro De nummis Germanorum vetuſtis.

Ad Iburningas villam) In dextro litore lacus Potamici, tum Alamanniæ ac Sueuiæ Ducum ſedes, nunc libera Imperii Romani vrbs, Vberlingen.

Ad Regem Sigibertum Theodorici filium) Supra dixit *Theodebertum*. Vide Gloſſas in Ratpertum.

In Capvt XVII.

D*Vcis miſſum*) Legatum, nuntium, quem ſupra cap. 3. vocauit *legatorium*. Dictus & *Miſſaticus*, Balbus Catholico; *Miſſaticus, nuntius qui frequenter mittitur. Miſſaticum, nuncium quod permiſſum mandamus.* Ekkehardus Iunior in Caſibus Monaſterii cap. 11. de legatis Imperatoris; *Vnus ex vobis non eſt miſſus vel Epiſcopus vel Abbas* &c. Vbi *miſſus* dicitur, qui hodie *Commiſſarius. Miſſi Cæſarei*, qui ab Imperatore legātur; *Regii*, à Rege; *Ducales*, à Duce; & omnes generaliter alicubi *Poteſtates*: de quibus omnibus videri poteſt Anſegiſus lib. 2. tit. 28.

In Capvt XIX.

P*Oſt celeuma celebratum*) Illa verba interpoſita, *id eſt carmen nauale*, ex margine intextum irrepſerunt, illuc releganda vnde malum pedem attulerunt. Papias Gloſſ. *Celeumia, clamor nautarum, ſiue carmen ſuper mortuos, vel ſupra lacum.* Poeta Grammaticus;

Editus à nautis clamor celeuma vocatur.

In Cap.

In Capvt XXV.

A*ſsvmpto Johanne Epiſcopo gradum aſcendit, eo videlicet pacto, vt ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus vero ad vtilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet*] Ἁμάρτημα μνημονευτικόν. Nam ſupra S. Gallum Columbani facit interpretem. Et cap. 6. ſcribit; *Columbanus B. Gallo id iniunxit officii, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret, quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, vt non ſolum Latinæ ſed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet.* Cui concinit Wettinus his verbis; *Vir Dei Columbanus iuſſit Gallo ad populum recitare ſermonem, quia ille inter alios eminebat lepore Latinitatis, nec non & idioma illius gentis.*

Quî ergo factum, vt poſt tot annorum interualla demum interprete egeret, qui aliorum initio interpres fuerat? Sic eſt. Scripſit Gallus orationem illam verbis Latinis, commiſitque Iohanni Diaconi, vt Alamannice conuerſam memorieque mandatam electus Epiſcopus recitaret ad populum. Ea nuper eruta, ab Henr. Caniſio IC. in lucem eſt protracta.

In Capvt XXVIII.

D*vosqve illum inſequi lutros*] *Luter* Walafrido, quæ Plinio *lutra*, Varroni *lytra*, canicula fluuiatilis, quam Alamanni ablata litera *l.* & *u.* mutata in *o.* vocant oter.

In Lib. II. Capit. I.

V*enit Otvvinus partium earundem poteſtate præditus*] Stumpfius id factum exiſtimat Anno Dom. 658. quum Grimoaldus Maiordomus Dagobertum Sigiberti filiolum in Scotiam truſit, quo eius in loco natum ſuum Childebertum Auſtraſiis daret Regem. Quam rem ægre ferens Clodouæus Sigiberti frater aduerſus eum cum exercitu miſit Erchenbaldum ſuæ Maiorem domus, qui Childebertum prælio victum interemit; Grimoaldum captum Pariſios in perpetuos carceres legauit. Secundum quam victoriam ille, quem dixi, Stumpfius autumat Alamanniæ pagos Tygurinum & Turgouium ab Erchanbaldo deuaſtatos, & Sancti Galli Cellam prædæ militum expoſitam. Nec longe diſconueniunt tempora. Nam ſi B. Columbani obitum in A. D. 643. cum Guillimanno noſtro ſagaciſſimi ingenii viro collocemus, inuitis licet & negantibus Sigeberto, Mariano & Herimanno Chronographis, *decimo vero anno* poſt *defunctus eſt B. Gallus*, vt Theodorus eius diſcipulus memoriæ prodidit lib. 1. capit. vltim. & triennio abinde invaſum monaſterium, vt idem Theodorus ſcribit capit. 7. probe conſtaret numerus, ſi pro *triennio* apud Theodorum legeretur *quinquennio*. Verum circumſtantias dum egomet mecum perpendo, parum ab eius opinione facere comperio. Quia ſi Boſoni ſucceſſit Ernfridus anno, vt Herimannus ſcribit & ipſe confirmat, 736. qui fieri potuit, vt impreſſio illa Boſone Epiſcopo contingeret, cuius inter obitum & vaſtationem illam ipſi LXXVIII. anni effluxere? Etenim vt tamdiu Boſo ſuperuixerit, haut mihi videtur vero conſentaneum. Tum deinde Erchanaldus ille, qui & Erboualdus, Maior domus Regiæ, quæ tum dignitas ab Rege ſecunda, fuiſſe perhibetur: noſter vero iſte Erchonaldus Otwini Alamanniæ Prȩſidis vicarius, hoc eſt, vti ego interpretor, Turgouiæ Comes, quomodo verbis diſertis hoc loco ſcribitur. Et illud

nihilo magis poſſum cōcoquere, quod Ermenricus narrat, Theodorũ Campidona pulſum in bello duorum Alamanniæ Ducum Gotefridi & Hueblini ad Cellam S. Galli contendentem offendiſſe illic S. Othmarum Abbatem iam ſenem & profectæ ætatis. Nam & Gotefridus longe ante Othmarum Abbatē Alamanniæ præfuit, & Theodorus, vt Walafridus & Ratpertus auctores ſunt, cum Columbano & Gallo in Alamanniam peruenit, quod factũ Herimannus narrat A. D. 612. Othmarus autem anno demum 720. ad Abbatiam peruenit. quo temporis interuallo anni computantur CXVII vt ponam ad compendiũ, quod Herimannus ſcribit, Othmarum XL. annos Cœnobium rexiſſe. Vadianus exiſtimat, irruptionem illam in Cellam S. factam fuiſſe tempore Caroli Martelli, qui Alamannos rebellantes coercuit. Cui repugnat ſeries narrationis à Walafrido inſtitutæ. Et profecto in temporum & Regum diſcriminibus magis turbidi ſunt iſti ſcriptores, quam cœnũ quando pluit. Nec ſuper hoc Otwino quidquam ab aliis traditum, quam quod narrat Felix Fabri Hiſt. Sueuor. lib. 1. cap. 19. *In antiquis Sanctorum hiſtoriis ſepe legimus de Ducibus quibusdam Sueuiæ, quorum quidem nomina propria ponuntur, ſed non cuius generationis & nobilitatis fuerint, vt in Legenda S. Galli ponitur Otvvinus peſſimus fuiſſe Sueuorum Dux.*

Species, quas inibi reperit) *Species*, pro bonis, fortunis & omnib. quarumq; rerum ſubſtantiis. Burckhardus Caſuum cap. 1. *Gypſi atque auri ſpeciebus conuenienter auctam auro & coloribus ornauerat.*

Pollinctores infeſti cœperunt fodere) *Pollinctor* ait Vgutio, *ſepultor mortuorum, quaſi pollutorum vnctor, id eſt cadauerum cremator.* ergo νεκροθάπτης. videndus Fulgentius Placiades ad Chalcidium. Vetus Interpres Ezechiel. 39. *Donec ſepeliant eum pollinctores.* Hoc loco *Pollinctores* ſunt τυμβώρυχοι, λωποδύται νεκρῶν, qui & *Buſtifragi*. Papias Gloſſ. *Buſtifragus, qui frangit buſtum, id eſt ſepulchrum, vt ſpoliet mortuum.* Dicuntur & *Veſpiliones*, qui & ipſi proprie funerum elatores. Vtrumque vocabulum à nequitia id genus hominum, qui nec à ſepulchris effringendis temperant, & vbivbi occaſio offertur, more militis illius Plautini harpax faciunt. Lexic. Græco-Lat. Τυμβωρύχος, *ſepulchri violator, viſpiliator.* Brito Synonym.

Viſpilio quaſi vi ſpolians de iure vocatur.

Balbus Catholico; *Viſpilio vel veſpilio, raptor, latro, prædo; & componitur à violentia & pilo, quia pilum gerat id eſt telum, vt ſic aliis violentiam ingerat. vel viſpilio dicitur quaſi vi ſpolians* &c. Ibidem; *Latro dicitur viſpilio, qui in ſiluis latet vt expoliet transeuntes.*

In Cap. III.

Poſt multum temporis miſit Pipinus Maiordomus) Vter, Breuis an Craſſus. Hunc ait Vadianus; illum autem videtur innuere ipſe Walafridus ex ordine narrationis, quem habes capit. 7. 8. & 9. Qui interfecto Bercario Alamannos temporum licentia inſolentiores bello attriuiſſe & ſuæ ſubieciſſe legitur poteſtati, circiter An. D. 991. Huius filius Carolus Martellus, qui & ipſe Alamannos rebellantes perdomuit, vt ſupra memorauimus. *Pro quo mortuo filii eius, diuiſo inter ſe regno Francorum, Maiores domus præfuerunt: Carolomannus annis 6. Pipinus annis 10.* vt ſcribit Herimannus in Chron. & ipſe Walafrid. infra c. 11. Hinc vterq; *Maiordomus*, vterq; *Rex* appellatur, velut ex illis, q̃ in teſtimoniũ citauimꝰ, capitib. paret. Verumtamē & ipſi *Alamãnos rurſum rebellare conãtes compreſſerũt*, vt idē Herimãnus auctor eſt A. D. 746. & Carlomãno Ducatus Alamãnię ſortitó obuenit, quo in monaſteriũ Caſſinũ profecto

A. D.

A. D. 747. anno Regni ſui ſexto, Pipinus regnum ſolus obtinuit. Et ipſo ad plures abeunte A. D. 768. filii eius Carolus cognomento Magnus & Carlomannus regnum inter ſe partiuntur, Carolus Franciam, Carlomannus Alamanniam, &c. recturus. Qui quarto regni ſui anno defunctus, Carolo ſolo XLVII. annorum regnum reliquit. Hæc confuſius & καθ' ὕστερον πρότερον more ſollemni Monachorum narrat Walafridus.

IN CAP. VII.

Formellam cerei) Wachsförmle / *formaggio di cera*, circulus cereus. Sic 1. Reg. 17. v. 18. *Decem formellas caſei.* Septuaginta habent τρυφαλίδας. Gaza apud Ariſtotelem τρυφαλίδα *formaginem* reddidit, qua voce Franci etiamnum caſeum & Itali nominant.

IN CAP. VIII.

Birichtilone Domino ſuo] Comite Hegouienſi ſub Carolomanno Maioredomus & Duce alamannorum. In Charta LXI. vocatur *Pirahtilo*: in Ephemerid. III. Kal. Mart. *Birhtilo.* Eius vxor *Lintuiga*, in iiſdem Ephemer. VII. Kal. April. Videtur Birichtilo eius familiæ fuiſſe, ex qua Hildegardis Caroli M. coniunx, & Geroldus Baioariæ Dux. Cæterum Comitatus Hegouienſis latius ſe longiusque tunc extendebat, quam hodie, quippe qui & quatuor illos adiacentes Lantgrauiatus ſub ſe compræhenderit, Sulcenſis, Nellenburgium Archiducum Auſtriæ, Kletgouium pariter Sulcenſis & Tulingium Mareſcalci à Bappenheim Parenſem Comitis.

IN CAP. XI.

Vſque ad Carolum) Murtellum ſcilicet.

IN CAP. XII.

Aſſumpto retiaculo perrexit ad fluuium) Alibi Monachi noſtri Gallum faciunt *hamiotam*, qui & hamis & ſeta ſeu (vt Græci vocant) ὁρμιῇ piſces captauerit. *Hamiotæ* verbo vſus eſt Varro, laudente Nonio.

IN CAP. XXV.

Et ſcrofa facta per eandem viam neſciens remeauit) Leg. *ſtrofa*, στροφῇ reflexu, reuerſione.

IN CAP. XXXV.

Farum, quæ ante altare S. Galli pendebat) φάρον, lampadem, figurate.

IN WALAFRIDVM DE VITA S. OTHMARI PROLOG.

ERGODIOCTEN) ἐργοδιώκτην, exactorem operis, monitorem. Exod. cap. 3. ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. Imperite quisquis fuit, qui cooperatorem hic interpretatus eſt. Simili conformationis ratione *Dioconitas* Latine inflexerunt. Ammianus Marcellinus & Capitolinus hiſtorici.

IN CAP. IX.

In flaſcone paruo ſeruabatur) Flaſchen / ampulla ſcortea, Iſidorus Gloſ. *Philaſca, vas vinarium ex corio.* Balbus Catholico: *Pilaſca, vas vinarium corio piloſo opertum, & deriuatur à pilus.* Latinis veteribus *vter*, Græcis ὄλπη. Scholiaſtes Theocriti Pharm. ὄλπη κυρίως ἡ δερματίνη λέκυθος. Vulgo vocatur S. Othmars Lägelin / aut Krüeglein / quod in prouerbium abiit de rerum affluenti copia atq; abundantia.

IN ISONEM DE MIRACVLIS S. OTHMARI
LIB. I. CAP. IIII.

AMBONEM *conſcendere*) ἄμβωνα. Balbus Catholico: *Ambo, pulpitum, vbi ex ambabus partibus ſunt gradus, & idem dicitur Amo, amonis.* Ἄμβων in Concillii Laodicenſis can. 15. *Cancelli* Ekkehardo iuniori Caſuum c. 5. & Durando in Rationali, *Chancel*, Cantzel.

IN CAPVT XI.

Inter aſcellas) Achſel. Papias Gloſſ. *Aſcella, locus ſub brachio dicta, quia ab eis aſcellis brachia cillentur, id eſt mouentur.* Itali retinent, & Franci dicunt *aiſelle.* Hepidannus lib. 1. c. 25.

IN THEODORVM EREMITATAM DE VITA S. MAGNI
LIB. I. CAP. I.

CAPTVRAM *piſcium à paſtoribus conſertam*) *Captura*, naſſa vüſchen. Aliter apud Lucam cap. 5. *in captura piſcium quam ceperant*, id eſt. præhenſione.

Vas, quod tiprum vocant) Eadem Ionas Abbas in vita S. Columbani verbis recenſet iiſdem, vt alter ab altero mutuatus videatur. Vterque autem, & Ionas & Theodorus, Columbani fuere diſcipuli. Eſt autem *tiprum* Alamannis brenten / alueus, qui vaſis ſupponitur vinariis, vt guttas, quæ ſtillatim cadunt, excipiat.

Serraculum, quod duciolum vocant) Ionas, *ſeraculum quod duciculum vocant.* & rectius. id eſt, σίφωνα, fiſtulam dolio immiſſam ad promendum vinum, Zapff. *Seraculum* ab obſeruando vaſe; *duciculum* quia dicitur, hoc eſt, extrahitur, cum vinum eſt promendum.

De ſicera) Hieronymus ad Neopotianum; *Sicera eſt genus potus, quod vinum imitabatur, vel ex frumento, vel pomis, vel ex palmulis, vel ex frugibus decoctum. Ex frumento*, ait, id eſt Cerere, vnde *cereuiſia* dicta. In Vita S. Machutis: *Tunc puer quid ageret ambigens ad officinam, vbi ſicera fiebat, petens à confectore ſibi ignem præberi.*

IN LIB. II. CAP. IIII.

TV *inimico ſenioris noſtri*) Domini. *Senior*, Italis *ſignor*, Hiſpanis *ſennor*, Francis *ſeigneur*. Salomo Conſtãtienſis Epiſcopus & Abbas S. Galli in Lexico: *Veteres Principes, antiqui Principes, ſenes, ſeniores.* Iohan. Garſias Hiſpanus libr. de Expenſ. & meliorat. capit. 12. numer. 28. & ſeq. deducit hanc vocem à Germanis. *Nam vbique*, inquit, *qui Dominus appellatur, is ſignor à Germanis dictus reperitur.* Sed fallitur. *Iuniores* quidem Junckherrn dicimus, quaſi Junghèrren: *Seniores* non item Senckherrn. quæ vox ab Romanis ad alias gentes dimanauit. Qua de re alio loco dicetur. tantum exemplis quibusdam gloſſam noſtram confirmabimus. In Appendice Eutropii: *Quadam die, cum quidam milites præfati Principis irent ad S. Paulum, & reuerterentur, accidit eos occurrere talibus letaniis. Qui inſtinctu antiqui hoſtis in iram verſi ſunt, & pro fidelitate ſui ſenioris vindictam exercuerunt contra illos.* Liutprandus Ticinenſis Vita Hadriani II. P. M. *Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui per te, Petre, tuus ſenior B. Apoſtolo Principi Petro cum omni gentis ſuæ regno ſe tradidit.* Verba ſunt Legatorum Pontificis Romani ad Petrum Legatum Michahelis Principis Bulgarorum. Theotmarus Iuuauenſis Epiſcopus epiſtol. ad Ioannem P. M. *Quia quando Chriſtianitas illis cœpit vileſcere, & inſuper debitum tributum ſenioribus noſtris Regibus & Principibus eorum ſoluere-*

ſoluere reſpuerunt. Ibidem: *Progenitores ſereniſſimi ſeniores noſtri Ludouici, videlicet Imperatores & Reges ex Chriſtianiſſima Francorum gente prodierunt.* Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus libello Purificationis, quem Synodo obtulit: *Ego Hincmarus Eccleſiæ Laudunenſis amodo & deinceps Domino ſeniori meo Carolo Regi ſic fidelis & obediens ſecundum miniſterium meum ero, ſicut homo ſuo ſeniori, & Epiſcopus per rectum ſuo Regi eſſe debet.* In Vita S. Findani capit. 1. circa fin. *Tunc ſenior eius in proprio monaſterio,* &c. In Vita S. Vdalrici Epiſcopi Auguſtani à Monacho S. Galli perſcripta capit. 28. Obliti ſumus noſtri ſenioris, id eſt Domini Epiſcopi. In Legib. Caroli M. capit. 5. articul. 3. *Vt nullus conparet caballum, bouem, & iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius ſenior.* Sic capitur §. 1. De prohib. feud. alienat. & 23. q. 8. cap. 25. ſæpe apud Aimoinum, Aldhelmum, Fredegarium in Chronic. & alios. Hinc *ſenioratus* pro dominio. Beda Præsbyter in Vita S. Dunſtani: *Iuſſit eum ablata dignitate etiam omni honore priuari, & ſibi ſenioratum, vbi vellet, ſine ſe ſuisq́; conquirere.*

IN CAPVT X.

IPSVM *ſaltum cum marcha)* *Marcham* vocat, quem paulo prius *pagum* dixerat, ſcilicet *Keltinſtein.* Sic in Chartis legimus, *Zuckuriederomarc, Goſſouueromarc,* &c. pro marca Zuckuriederiana, marca Goſſouiana. In quibus nominibus *marca* nihil aliud eſt quam territorium, diſtrictus, vt nunc appellant: vulgo Alamannorum Gegine. Interdum notat eum locum, quem Germani vocant Marckfleck. quam appellationem retinuit Marck-Bibarach in Franconia.

IN ERMENRICI SVPPLEMENTVM,

CAPVT XIIII.

QVÆ *in marchis duorum regnorum conſiſtebant)* *Marchæ,* termini, limites, March. Regino libr. 5. Chronicor. *Carolus Ratisbonam venit, ibique marchas & fines Baioarium diſpoſuit.* Ruodolphus von Ems in elegantiſſima paraphraſi veteris Teſtamenti, quam Bibliandro teſte ante annos minimum quingentos conſcripſit.

Des Landmarche Vahit an
Ze dem Gebirge an Caucaſas:
Diu ander ſunder Marche was
Das rote Meer/dar gat ſein ſtrich
Vnd ſcheidet in der Marcke ſich.

Exſtat bis ter in veteri Cantilena de Hildebrando, & apud Wolfaramum Eſchilbachium Henricumque Oftertingium, auctores Heldenbochi pluries. Alamannis hodie Landweeren. Pro marca etiam *margus* reperitur. Sugerius Abbas in Vita Ludouuici Groſſi Regis Francor. capit. 1. *Sicut eiusdem Normanniæ Ducatus ſe porrigit margus regni allimitans quibuscunq́; poterat modis famoſum iuuenem nitebatur impugnare.*

IN S. FINDANI VITAM,

CAP. I. IN FIN.

INDE *reuerſus quendam Nobilem virum in Alamannia adiuit, cum quo in clericatu quatuor annis permanſit, &c. Tunc ſenior eius in proprio monaſterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Domi-*

Dominicæ incarnationis DCCC.) Quis iſte nobilis in Alamannia vir, cui pro clerico Findanus? Ego puto Wolfehardum Comitem Kyburgenſem fuiſſe, quem Rhinaugiani Monachi fundatorem Cœnobii ſui frequentant. Vt ita de origine huius Monaſterii nihil porro ſit, quod multum laboremus. Exſertim namque ait, Dominum ipſum in ſuo proprio monaſterio, hoc eſt, in ſuo territorio abs ſe conſtructo Monachum eum conſtituiſſe. Eadem opera euaneſcit Hieronymi Gebwyleri ſomnium, qui in Epitoma ſua ſcribere non eſt veritus, Kyburgenſes Comites Briſaugia oriundos ſedibus ſuis à Ducibus Zæringanis pulſos in has Heluetiæ oras appuliſſe, & ſub Henrico Imperatore demum caſtrum illud inſtauraſſe. Indigna Gebwylero fabula. quum certum ſit conſtetque inter Hiſtoricos, caſtrum illud iam ſub Carolo M. munitum & à viris nobilibus cultum atque habitum fuiſſe. Et fit in ipſis iſtis Hiſtoriis, quas nunc primo vulgamus, mentio Wolonis Comitis Kyburgenſis B. Notkeri Balbuli ex ſorore nepotis, tempore Caroli Craſſi & Arnulphi Impp. apud Ekkehardum Iuniorem capit. 3. & Ekkehardum Minimum in Vita Notkeri capit. 27. Sed id alioſum pertinet, atque alio loco dicetur.

IN HEPIDANNVM DE VITA S. WIBORADE
LIB. I. CAP. V.

TERISTRVM *cum omni vittatoria compoſitione detrahens*) Vgutio Gloſſ. *Teriſtrum quoddam genus mulieribus veſtis ſubtilis & tritæ, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in æſtu corpora tegat fœminarum.* Papias Gloſſ. *Teriſtra dicta, quod in æſtate corpora tegant fœminarum, ſubtiliſſimæ cortinæ.* Nicolaus Lyranus in illud Geneſ. capit. 38. *Quæ depoſitis viduitatis veſtibus accepit teriſtrum*, &c. ait: *Teriſtrum erat velamen, quo vtebantur Palæſtinæ mulieres. Alij dicunt, quod teriſtrum veſtis erat tenuis, ſicut ſunt vela, quæ delicatæ mulieres portant in capitibus ſuis.* Apud Salom. Prouerb. 27. ex Septuaginta Vetus Interpres: *Suſtulerunt à me theriſtrum meũm cuſtodes murorũ.* Vbi Philo Carpathius Græcus Interpres; *Theriſtrium, quod & theriſtrũ & maphorium appellant, muliebre capitis & faciei eſt velamentum & operculum colore tinctum, quo fœminæ, æſtate præcipue, vtuntur.* Hieronymus in Eſaiam: θέριστρα *nos poſſumus appellare palliola, quibus obuoluta eſt Rebecca, & hodie quoque Arabiæ & Meſopotamiæ operiuntur feminæ: ab eo, quod* ἐν θέρει, *id eſt, in æſtate & caumate corpora protegant fœminarum.* Videndus Suidas Lexico, Eucherius Lugdunenſ. Inſtruction. libr. 2. capit. 10. Iſidor. Etymolog. libr. 19. capit. 25.

IN CAPVT XIIII.

CVM *neſciam de tot talentis hemiſſeclas vel obolos obſeruare*) weder Häller noch Pfänning. *Hemiſecla*, dimidium ſecel ſiue ſicel, quod eſt quarta pars vnciæ apud Græcos & Latinos. *Obolus*, ὄβολος, Alamannis Holler quaſi Hoboler/ dictum exiſtimat Gelenius. Sed fallit. Namque Haller nobis, vt & Sclauis Halirz/ dicitur quaſi Halber/ id eſt, ſemis, ἡμωβόλιον, qui Hepidanno *hemiſecla*, vt fortaſſe minus conueniat, quod Freherus noſter exiſtimauit, Haller dici, quia Hallæ primo ſignatus fuerit, tamquam *Hallenſis*. Nec Pfundthaller notat libram Hallenſem, at hallerorum, id eſt hemiſeclarum. Cui enim ciuitati tribuit Pfundtpfänning? quæ libra Alamannis hodie, præſertim in mulctis, quæ à Magiſtratu irrogantur, ſola in vſu: continetque libra hallerorum decem bernas: libra pantingorum, viginti. Pantingus, quem nos Pfänning/

pura

pura puta vox eſt Germanica, decimaſexta bernæ pars, apud Conſtantienſes & Scaphuſianos duodecima, apud Palatinos & Rhenanos decimaquarta, dictus à behanden / quod contracte veteribus Pfandten / velut behanding / quaſi tu dicas manualis; ob eius commoditatem & neceſſarium atque quotidianum vſum. In vet. Gloſſar. Latino-Germ. quod habet noſter Freherus. *Nummi percuſſi*, Silihha duruchſlagen / das iſt Pfantius. Eodem pacto, haut ſcio eadem ratione, Pfandt veteres Germanorum prudentes dici voluerunt quaſi behand / ſicut *pignus* Latini ICti. dictum pertendunt à pugno, L. 238. §. 1. D. de verbor. ſignificat. Hepidannus pro pantingo dixit *obulum*. etiam Burkhardus Caſuum capit. 7. *Neque de vino neque de frumento, neque de aliquibus fructibus ipſis fratribus noſtris ad ſeruitium ad precium vnius oboli deuenire permiſit.* Sed de hemiſeclis & obolis plura in libro de numis Germanorum vetuſtis.

IN CAP. XX.

BALNEVM *in tyna paratum*) *Tina*, vas grande ligneum tam lauationibus quam condendis vinis paratum, Alamannis Tenne / Germanis Badſtande / Weinſtande. Vſurpata vox Varroni apud Nonium. *Tyna* ſiue *tina* (nam vtroque modo reperiri auctor eſt Balbus) Hebræis ligna ſunt 3. Reg. 10. Vnde ſine dubio vas illud apud Latinos ſuo inuenit nomini originem. Et Alamanni quoque ligneum horrei ſolum Tenn appellant ab eadem radice eruto vocabulo.

IN CAPVT XXVII.

FRIGORETICO *morbo*) Febri, Kaltwee. Balbus Catholico: *Frigores, febres, quæ faciunt homines frigere.* An legend. *pyretico morbo*? *Pyretus*, febris. Euagrius Ponticus Vita Ioannis Monachi, interprete Ruffino: *Vnus ex fratribus noſtris tertiano pyreto, id eſt febri, grauiſſime vexabatur.* Vetuſtiſſima hiſtoria S. Eugeniæ, interprete eodem, ni fallor, Ruffino: *Quia quartano typo grauiſſime, & iam per annum & eo amplius vexabatur*, &c. Leg. *quartano pyreto.*

IN LIB. II. CAP IIII.

TRICESIMVM *poſſidens gradum*) habens annum. Illico: *In gradu ſexageſimo à morte inuenta eſt*, id eſt in anno.

IN CAP. VII.

SCHOLARI *ſudabat Pierio*) ſtudebat. Balbus Catholico: *Pierius, Muſaticus.* Matthæus Vindonicenſis in Thobia:

Pierius tædet inſeruiſſe ſtilum

Pierium; Muſarum palæſtra, ſchola, vbi Muſis opera datur, dictum qua forma *Lycæum, Gymnaſium*, &c.

IN CAP. IX.

PARTEMQVE *ianctinæ pellis*) Leg. *ianthinæ*, ἰανθίνε. *Ianthina veſtis* Plinio libro 21. cap. 6. In Protevangalio Iacobi; τίς νήσεται χρυσὸν ἀμίαντον, τὸν ἴανθον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ βύσσον, καὶ τὴν ἀληθινὴν πορφύραν. Locum adſcripſi, vt alibi à me & ſuppletus pariter & correctns eſt.

IN EKKEHARDVM DE VITA S. NOTKERI,

CAP. II.

DE *Karolorum genere & ſanguine & Saxonum antiquorum*) In Lectionario

ctionario MS. qui in oppidana Bibliotheca S. Galli aſſeruatur: *Nam de Karolorum genere & ſanguine & antiquorum Saxonum, de quo illo in tempore Ottones Imperatores orti ſunt, erat proſapia.* Quod Monachorum commentum alibi à me fuſiſſimis verbis eſt confutatum, oſtenſumq; Heligouiæ illius Dominos è Comitum à Saxo, qui ex Thuſcia, vt Tſchudus vult, in Rhætiam profecti ſedes in Alpibus fixere, dominiumq; ſuum longe lateq; propagauere, familia fuiſſe. Quæ iſthic ſingula repetere non operæ eſſe arbitror.

IN CAPVT XVII.

MISIT *eam pro xenio Magno Imperatori Karolo*) Craſſo, qui ſe pariter vt primus ille, *Magnum* vocitauit, nec non & Caluus ante eum. Obſeruauit id Vadianus lib. II. Antiquitat. & nos docemus ad Enhardum.

IN CAPVT XXXI.

CVONONE *Duce Meranio*) Ego, qui hic Ducatus ſit, æque cum ignariſſimis ſcio, niſi ſi *Morauia* ſit, quæ adhuc Alamannis Meran / interim Merenland. ſubſiſto.

IN CAPVT XXXIII.

NATHEORA *ſede ſplendet fulgida*) Leg. *Meteora*, Μετεώρῳ, ſublimi, cœleſti. Lexic. Græco-Lat. Μετέωρος, ὑψηλός, *ſublimis, excelſus.*

FINIS.

GENEALOGIA KYBVRGENSIVM COMITVM IN ALAMANNIA;

EX CODICE M S. VETERE BIBLIOTHECAE S. Vdalrici, Auguſtæ Vindelicorum.

Hartmannus I. Comes de Kyburg. — Burchardus I. Sueuiæ Dux, obiit 911. Vxor Regis Burgundiæ filia.

Hupaldus I. natus circa an. 865. obiit 908. | Ditperga nata circa ann. 870.

Diopoldus. — Manegoldus — S. Vdalricus, nat. an. 890. ob. 973. — Albertus I. — Luitgarda I. vxor Burchardi III. Sueuiæ Ducis, qui ob. 973.

Richuuinus. Hildigardis vxor. — Hupaldus II. — *Omittitur Monialis Buchouienſis ab Hugone Comite vitiata, cuius meminit Ekkehardus pag. 67.*

Adelbero Canonicus Auguſtanus, S. Vdalrico deſtinatus ſucceſſor. — Reginbaldus obiit 955. — Hupaldus. — Manegoldus. — Kunigunda Monialis.

Hupaldus III. — Irmentrudis Abbatiſſa Vuerdeæ. — Manegoldus II. Gutta vxor.

Albertus II. Hartmannus. — Manegoldus III. Metildis de Schuuabek vxor. — Gunderada Abbatiſſa Vuerdeæ.

Hupaldus IIII.

Hartmannus III. ann. 1078. Adelheidis vxor. — Benedicta Comitis de Vuitelſpach vxor. — Manegoldus IIII. Vuurza vxor.

Hartmannus IIII. Monachus ante obitum obiit 1141. — Vdalricus II. Epiſcopus Conſtantienſis, obiit circa an. 1139. — Manegoldus V.

Albertus III. Monachus ante obitum.

Albertus IIII.

Hartmannus V.

Albertus V. obiit circa annum 1229.

Hartmannus VI.

Vdalricus III. Albertus VI.

Hartmannus VII.

Ludouicus, obiit circa an. 1263. — Hartmannus VIII. Epiſcopus Auguſtanus. obiit an. 1286. — Albertus VII. — *Vxor Comitis de Zolleren. — *Vxor Comitis de Helfenſtein. — *Vxor Baronis de Hellenſtein.

F I N I S.

INDEX

SCRIPTORVM VETERVM.

ABo Presbyter 177
Adamnus Scotus 185
Ado Treuirenſis 209
Aedilvvaldus 185
Aemilius Probus 192
S. Agnetis Hiſtoria 204
Aimoinus Monachus 216.393
Alanus Inſulanus 214
Alaricus Solitarius 332
Alcæus 178
Aldhelmus Bladuinus Anglus 185
Aldhelmus S. Bonifacii diſcipulus 185.196
Aldhelmus Monachus Benedictinus 393
Amalgarius Diaconus S. Galli. 23
Ambroſius Mediolanenſis. 92. 145.188.193
Ammianus Marcellinus 391
Ammonius Grammaticus 212
Amoenus 193
Anniuerſarii libri Monaſterii S. Galli. 215
Anonymus Monachus S. Galli. 190.219.
Anſegiſus Lobienſis 201.388
Apollonii Tyrii Hiſtoria 212
Apuleius Madaurenſis 194
Aquila Romanus 182
Aribo Friſingenſis 388
Ariſtophanes 182
Ariſtoteles. 129.182.202.391
Aruſianus Meſſus. 206
Aſclepiades 211
Athenæus 178.194.202
Auguſtinus Hipponenſis. 188.387
Auianus 185
Auitus in Homil. 209
Aul. Gellius 175.207.208

Bacchilides 178
Balbus Ianuenſis Catholico. 71. 176.177.178.179.182.184. 185.186.187.192.194.195. 196.197.200.203.204.205 206.208.209.210.211.213 214.215.216.218.220.221 223.224.225.226.227.388 390.391.392.395.
Baltharius Monachus 232
Beda Presbyter 209.393
Benedictus Nurſinus Abbas. 129. 206.208.
Benedictus Magiſter 183.214
Berno Augienſis 360.393
Bertholdus Zuifaltenſis. 190. 227
Bertichrannus Cenomanenſis. 185
Bitterolf. 219
Boetius 113.129.188.189.
Bonifacius Archiepiſcopus Maguntinus 176.185
Brachylogus 204
Britto. 191.194.195.196.203.204. 214.221.223.224.225.226.39
Burckhardus Ingenitus Abbas S. Galli 87.101.108
Burckhardus Monachus S. Galli. 2.4.180.184.190.191, 192.195. 205.390.395.
Burckhardus Ekkehardi Senioris nepos, Monachus S. Galli. 84
Burckhardus Wormatienſis. 209

Cæſarius Haiſterbacenſis 191
Calphurnius 175
Capitolinus 391
Cariſius Soſipater 200
Carolus Craſſus Imperator. 59. 368.371.
Caroli Magni Capitularia. 201. 208.393.
Chartæ. 175.176.177.178.181 183.184.185.190.193.194 200.211.212.213.214.215. 218.219.223.224.226.391
Cicero Tullius. 103.111.206.208. 210.211.
Cinehardus VVentanus 185
Codex Iuſtinianus 206.213
Codinus Curopalates. 177.186. 197.204.226.
Concilium Antiochenum. 213
Aurelianenſe 209
Laodicenſe 392
Nicenum 172
Conciliorum Sacrorum liber 222
Cornel. Celſus. 208
Cornel. Fronto 206
Cornel. Nepos 192
Cornel. Tacitus 192
Cunradus Fabarienſis. 2.4.171. 186.191.199.203.206.212. 213.215.217.230.386.
Cyprianus Carthaginenſis. 102

S. Deicoli Hiſtoria. 217.222. 223
Deſtructorium vitiorum. 191.196 198.
Dictionariũ Italico-Latinũ. 222
Didius 211
Didymus in Homer. 222
Dietmarus Setzer 205
Diomedes 179
Dithmarus Merſepurgenſis. 184
Donatus 353
Donatio Conſtantini 204
Doſitheus Magiſter 211.222

Eberhardus Græciſta Bitunienſis. 223.
Einhardus. 46.174.184.204
Ekkehardus I. Senior Decanus. 2. 3.78.91.97.324.
Ekkehardus II. Palatinus. 2. 81. 85.91.
Ekkehardus III. Decanus 2
Ekkehardus IV. Iunior. 2.3.4.110. 111.171.172.175.177.219.222. 223.230.388.392.394.
Ekkehardus Minimus Decanus. 2.180.185.187.188.209.213. 227.230.394.
Epiphanius Cyprius 213
Ermenricus Elevvangenſis. 212. 231.390.
Erotianus 195.222
Eſdras 47
Eſteræ liber 204
Etymologicum Magnum. 183. 200.
Euagrius Ponticus 395
Eucherius Lugdunenſis. 184. 394.
S. Eugeniæ Hiſtoria. 395
S. Eugenii Carthaginenſis Vita. 171.183.
Euphorion 185

Euſe-

Euſebius Cæſarienſis 236
Euſtathius Conſtantinopolitanus 178.222.
Eutropii appendix 392
FAbius Quintilianus 52
Felix Fabri Dominicanus 224 390.
Feſtus Pompeius 194. 200. 204. 227.
Feudorum libri 190.216.218.393.
S.Findani Hiſtoria. 196.393
Franciſcus Petrarcha 207
Fredegarius Scholaſticus 216.393
S.Fridolini Hiſtoria 177
Fulbertus Carnotenſis 204
Fulgentius Placiades 225.390
GAius Grammaticus 194
Galenus 211
Galfridus Alexandreidos Auctor 229.
Galfridus Grammaticus 181
Genealogia S.Brigidæ 385
Genealogia S.Galli 385
Genealogia Karolingorum 174
Gerhardus Magiſter S.Galli 89
Gloſſarium Anonymum Latinum 183.184.186.
Gloſſarium Franco-Latinum 209 211.220.
Gloſſariũ Germanico-Latinũ 195
Gloſſarium Latino-Germanicum 395.
Gloſſator Vitæ Notkeri Balbuli 187
Gotzpertus Abbas S.Galli 261
Grammatellus 223.225
Grauenbergius 198
Gregorius Magnus P.R. 188.189. 193.338.381.388.
Gregorius Turonenſis 185. 186. 208
Guido Aretinus Abbas S.Leufridi 187.189.
Guilhelmus Durandus Miniacenſis 205.392
Guillerinus de Nangis 224
HAdvviga Sueuiæ Dux 84. 95.
Hartmãnus Senior Abbas S.Galli 59.60.110
Hartmannus Iunior Monachus S.Galli 1.59.65
Hartmutus Abbas S.Galli 9. 60. 95 104.160.176.229.
Henricus ab Oſtertingen 393
Hephæſtio 178
Hepidannus Senior Monachus S. Galli 3.171.203.218.229.232
Hepidannus Iunior Monachus S.Gall 2.3.185.193.203.214. 227.392.
Herimannus Contractus 3. 171. 172.226.229.232.389.390
Herodotus. 223
Heſychius 222
Hierocles Philoſophus 194
Hieronymus Stridonenſis 194. 200.212.392.394.
Hildebrandi Poema 395
Hincmarus Laudunenſis 393
Homerus 192.222
Honorius Solitarius 200
Horatius 138.191
Hugo Reutlingenſis 187.189
Hymni Eccleſiaſtici. 204.216
Hypocrates 97.129.181
IAcobus Diaconus Heliopolitanus 193
Iacobi Proteuangelium 395
Ieremias Propheta 224
Immo Abbas S.Galli. 77
Innocentius III. P.R. 386
Inſcriptiones 215
Interpres Bibliorum Vetus 186. 194.197.200. 204. 206. 210. 220.224.225.390.392.394.
Interpres Hugonis Reutlingenſis 188.189
Interpretatio de Regula 182
Iob 357.373.382
Iohannes Andreas IC. 204
Iohannes Apoſtolus 362.380
S.Iohannis Apoſtoli Vita 211
Iohannes Beleth. 172. 177. 187. 205.387.
Iohannes Diaconus Romanus 60. 188.358
Iohannes de Gallandia. 181. 225. 226.
Iohannes Gerſon 225
Iohannes Magiſter 187.189
Iohannes Sariſburienſis.182.224 225
Iohannes Trithemius 229.230.
Iohannes Vitoduranus Minorita. 191
Ionas Abbas 175.194.392
Ioſephus 81
Iſaias Propheta 356
Iſidorus Hiſpalenſis 171.177.182. 185.188. 190. 200. 204. 205. 223.224.391.394
Iſo Magiſter 179.214.229
Iudas Apoſtolus 214
Iul.Cæſar 217
Iul.Firmicus 203.225
Iul.Pollux. 204
Iuo Carnotenſis 209
Iuſtiniani Nouellæ 213
Iuuenalis 179.214
KAlendaria 180.203
Kerardus Augienſis 194.196 222.223.224.225.
Kero Monachus S.Galli. 179.198.
LActantius Firmianus 201
Lambertus Schafnaburgenſis 171.181
Lampridius 203.208
Lectionarius Eccleſiæ S.Galli 201. 230.395.396
Lex Alamannorum 183.206
Baioariorum 206
Langobardorum 226
Salica 212
Lexicon Græco-Latinum 176.177 178.184. 200. 206. 208. 211. 212.222.390.396.
Liuius 175.223
Lucas Apoſtolus 392
Lucianus 178
Lucillius. 206
Luctatius 185
Luitprandus Tirinenſis 392
Lupus Ferrarienſis 197
S.MAchutis Hiſtoria 197. 392.
Malachias Propheta 337
Mamotracti Auctor. 186. 187. 194.197.199.206.218.220.
Marcellinus Presbyter 195
Marianus Scotus 181.389
Marner 186
Martialis 214

Martianus Capella. 60. 188. 222
Martyrologia 180. 203
Matthæus Vindonicẽſis. 220. 395
Modianus 179
Næuius 203. 207
Neſtor Nouarienſis. 196. 200. 206. 212.
Nicander 185. 208
Nicolaus Lyranus 171. 394
Nonius Marcellus 197. 204. 206. 227. 391. 395.
Notkerus Balbulus. 1. 8. 38. 60. 91. 183. 188. 197. 208. 212. 368.
Notkerus Piperisgranius Phyſicus 97. 220
Notkerus Labeo Abbas. 3. 4. 108. 198.
Obertus de Orto IC. 216. 220
Orus Mileſius 194
Otfrydus VViſſenburgenſis. 179. 195. 198.
Otho Friſingenſis 388
Otho III. Imperator 114
Ouidius Naſo 143. 177
Paderbornenſis Monachus Annalibus Caroli M. 187
Pandectæ Iuris. 395. 172. 208
Papias 177. 183. 185. 190. 197. 204. 205. 218. 224. 225. 388. 390. 392. 394.
Paralipomena 210
Paulus Apoſtolus 186. 210. 362
Paulus Diaconus 198. 204. 217
Paulus Oroſius 233. 234
Petronius Arbiter. 182. 203. 210. 224.
Petrus Apoſtolus 247
Petrus Diaconus 226
Petrus Herp. Dominicanus. 189. 190.
Petrus de Natalib. Equilinus 203.
Petrus Riga Remenſis in Aurora. 186.
Placidus ſiue Placiades. 196.
Plato. 129.
Plautus 179. 206. 207. 225. 390
Plinius. 177. 181. 182. 204. 206. 395.
Plutarchus 192. 223
Poeta Grammaticus Innominatus 203. 218. 223
Polybius 186
D. Polycarpus 187
Phauorinus Camers 222
Philemo 178
Philo Carpathius 394
Philoxenus. 177. 182. 195. 200. 206. 211. 217. 225.
Priſcianus 226. 353
Prudentius Clemens 193. 211. 224
Pylades 226
Q. Soranus 212
Ratpertus Turegienſis 35. 38. 39. 51. 54. 110. 182. 198. 199. 390
Regino Prumienſis 202. 393
Regum libri 180. 191. 225. 355. 367. 395.
Richardus de Buri Dunelmenſis 225.
Romanus Cantor 188
Rudolphus ab Ems 198. 393
Rufinus Aquilegienſis 395
Ruodmannus Augienſis. 85. 205. 206.
Salomon Rex 47. 378. 394.
Salomon Ramſvvagius Epiſcopus Conſtantienſis 40. 47. 49. 392
Saluſtius 98. 192. 211. 338
Scholiaſtes Ariſtophanis 182
Scholiaſtes Nicandri 185
Scholiaſtes Theocriti 391
Setlo Magiſter 194
Seneca 206. 208
Septuaginta interpretes. 197. 391
Seruius Honoratus. 185. 200. 206
Sidonius Apollinaris 187. 209
Sigebertus Gemblacenſis. 171. 181. 202. 213. 389.
Socrates 129
Solinus. 234
Speculum Clericorum 387
Statius Papinius 203
Stobæus 185
Strikere 198
Suetonius 175
Sugerius Abbas 393
Suidas 179. 222. 223. 394
Sulpitius Seuerus 388
Svvartzahenſe Chronicon 207
Symphoſius 212
Tanhuſer 219
Terentius Afer 206. 207
Theodoricus Abbas S. Trudonis. 211.
Theodorus Gaza 391
Theodorus Campidonenſis Eremita. 172. 175. 179. 187. 194. 198. 209. 387. 389
Theotmarus Iuuauenſis 392
Thomas Lyrer Rankvvilenſis. 176. 224.
Thomas Aquinas 225
Titletonium Anglorum 217
Tiufburgius Monachus S. Galli. 3. 181. 182. 185. 214. 229. 391
Tutilo Monachus S. Galli. 38. 56. 59. 371
Tyrol Rex Scotorum 204
Valerius Maximus 204
Varro Terentius 197. 391. 395
Vffingus VVertinenſis 211
Vgutio. 177. 185. 190. 196. 197. 198. 200. 201. 203. 207. 212. 213. 220. 222. 223. 225. 387. 390. 394
Victorius Aquitanius 225
Vigilius Tridentinus 207. 212.
Virgilius Maro. 75. 84. 128. 143. 148. 205.
Vitæ Patrum 212. 213. 388.
Vlpianus IC. 172. 208
Vocabularius Iuris 218
Vopiſcus 178
Vſuardus 209
VValafridus Strabus Augienſis. 172. 173. 175. 180. 182. 186. 187. 194. 197. 198. 200. 209. 213. 219. 220. 222. 231. 390.
VValtherus à Vogelvveid 219
VValtrammus Decanus 59
VVandelbertus Prumienſis 197
VVenceslaus Brack. 219. 226. 221
VVettinus Monachus S. Galli. 172. 173. 175. 182. 198. 221. 222. 385. 386. 387.
VVerinherus Monachus S. Galli. 183. 197. 207.
VVilleramus Merſeburgenſis. 198
VVolfaramus ab Eſchelbach. 207. 219. 393.

FINIS.

INDEX

INDEX SCRIPTORVM RECENTIVM.

Abrahamus Ortelius 229
Achilles Gaſſarus. 195
Adolphus Scribonius 210
Aegidius Tſchudus 4. 180. 184. 200. 203. 232. 396.
Andreas Alciatus IC. 190
Antonius Auguſtinus IC. 217

Bartholomæus Schobinger IC. 4
Beatus Rhenanus 181

Cæſar Baronius Cardinalis 186
Carolus Perrotus 220
Chriſtianus Vrſtiſius 171. 232
Conradus Geſnerus 229
Conradus Rittershuſius IC. 185

Deſiderius Heraldus 211
Dionyſius Gothofredus IC. 193
Dionyſius Lambinus. 227

Erycius Puteanus 188

Franciſcus Guillimannus 389
Franciſcus Iuretus IC. 207
Fridericus Tilemannus IC. 229. 233.
Fuluius Vrſinus 194

Gaſpar Schoppius 227
Gothofredus Iungermannus 212
Gregorius XIII. P.R. 193
Gulielmus Budæus IC. 214
Gulielmus Fornerius IC. 176

Hadrianus Amerotius 172
Hadrianus Iunius 172
Henricus Bebelius 229. 234
Henricus Bullingerus 4
Henricus Caniſius IC. 2. 230. 389
Henricus Loritus Glareanus 188. 189. 387.
Hermannus Miles 231
Hieronymus Gebuilerus 394
Hubertus Giphanius IC. 227
Huldricus Zuinglius 387

Iacobus Cuiacius IC. 193. 218
Iacobus Pamelius 186. 193
Ianus Douſa P. 203. 224
Ioachimus Vadianus 2. 4. 172. 175. 181. 200. 203. 213. 227. 385. 390. 396.
Iodocus Metzlerus 230. 232
Iohannes Droſæus IC. 190
Iohannes Evvich. 210
Ioh. Fridericus Fauſtus 219
Iohannes Garſias IC. 392
Ioh. Iacobus Friſius 229
Iohannes Keſslerus 4. 5
Iohannes Lalamantius 172
Iohannes Longouallius IC. 190
Iohannes Meurſius 177
Iohannes Mintzenbergius Carmelita 203
Iohannes Sauaro IC. 185. 187. 209
Iohannes à Schellenberg 224
Iohannes Stumpfius 2. 3. 4. 111. 171. 172. 180. 183. 185. 192. 193. 200. 232. 389.
Ioſephus Scaliger 172. 195. 217
Ioſias Simlerus 180. 232
Iſaacus Caſaubonus 211

Læuinus Torrentius Epiſcopus Antuerpianus 175
Laurentius Surius 229
Lucas Fruterius 227

M. Antonius Maioragius 188
Marcus Velſerus 195
Marquardus Freherus 185. 195. 198. 394. 395.
Matth. Flaccius Illyricus 185. 198

Nicolaus Rigaltius IC. 198. 206.
Nicolaus Serarius 185. 214

Oſvvaldus Myconius 4. 387

Paulus Stephanus 217
Petrus Coluius IC. 194
Petrus Falco Eq. Auratus 4. 387

Robertus Conſtantinus 196

Sebaſtianus Munſterus 4. 232
Sigiſmundus Gelenius 394

Theodorus Bibliander 198. 393

Vincentius Galilæus 188

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Abbas quæ iubet, Monachis licere 89
Abbatiæ concedendæ ritus. 80. 103.
Abbatiuum 90
Abbatiſcella 193
Abatareni 11
Ab dem Ort patricii Sanctgallenſes. 155
Abrahami Patriarchæ reliquiæ. 18.
S. Abraham Monaſterium in Palæſtina 18
Abſida 177
Abuſiacum 179
AbuZacus Dux Auguſtæ & Retiæ 313
Acclamãdi mos Alamannicus. 44
Accumbendi mos Orientalium. 194.
Acedia, Accidia 220
Ach 179
Acher 201
Acromius lacus. 181. eius deſcriptio 166
Actores primum locum dicendi in foro obtinere, licet inferiores reo fuerint. 115
Acutus, Acutia 205
Adalbero Dux Carinthiæ deponitur à Conrado Imp. 16
Adalbero Bertholdi Ducis Alamanniæ filius interficitur 10
Adalbero Epiſcopus Auguſtanus. 37. 360. 361. fit frater conſcriptus in monaſterio S. Galli. 38. 39. obit. 9.
Adalbero Kiburgi & Dilingæ Comes deſignatus Epiſcopus Auguſtanus obit. 11
Adalhardus Comes de Buochorn & Alteſtetten. 78. eius filius Richere 80
Adaltages Angliæ Rex. 77
Adam in agro Damaſceno creatus. 18
Adelbertus Dux Francorum occiditur 9
S. Adelheidis Imperatrix. 68. 86. 95. 109.
Adilgozo Miles & Capitaneus. 122.
de Adilnsvviler Nobiles. 155
Adinga 184
Adonai terribile nomen 307
Ador 201
Adrianus Papa Romanum cantum in Francia & Alamannia inſtaurat 60
Aduocatus 214. 215
Aduocati Cameræ vel Imperii. 180
Aemulatio Italorum 60
Aer peregrinus contrarius. 39. 60. 136.
Aergouia 185
Aequipondium 39
Aequiuocatia 35
B. Afræ Monaſterium 311. 314
Agape 214. 222
Agareni, id eſt, Vngri. 171. inuadunt Germaniam. 9. dimittũtur ab Arnolfo. 9. dimicant cũ Noricis. 9. circumueniuntur à Bauaris. 9. ingrediũtur Italiã. 9. vincunt Bauaros. 9. inuadũt Alamanniam. 9. vincuntur. 9. monaſterium S. Galli cremant 10. à Bauaris delentur. 10. vincuntur ab Ottone Imper. II. vide Vngri.
Agaunum 216
Agennum 120. 121. 216
Agilolfus Langobardorum Rex. 20. 237. 240. 387.
Agnes Imperatrix 119
Ahadorf. 39. Præpoſitura 116
S. Aidanus Epiſcopus 222
Alamannia. 233. 234. 237. bis. 300 301. 358. 385. vaſtatur. 6. bis. 9. 257. 258. 389. 390. eius Duces, CunZo. 19. 20. &c. Nebus ſub Carolo Martello. 261. Otvvinus. 257. Gothefridus. 6. Liutfridus. 6. Thietpaldus. 6. Carlomannus. 259. Pipinus Iunior 260. VVarinus & Ruadhardus 1. 75. &c. Erchanger & Bertholdus, Adelbero & Liutfridus. 9. 10. Burckardus. 10. Herimannus. 10. Liutholfus. 10. Hermannus. 13. Hermannus puer. 13. Erneſtus. 14. 15. Herimannus. 15. Heinricus III Imp. 16.
Alamannos eſſe Sueuos. 233. 234 Lotharium Pii filium ſecuti ſuperantur à Ludouico Iuniore. 26.
Albertus Præpoſitus S. Stephani Conſtantienſis eligitur in Epiſcopum Curienſem. 137
Alaricus Solitarius. 332. diuinitus cibatur. 333. ad VViboradam à Deo mittitur. 333. ſcripſit eam viſionem 332
Alexandri P. R. Concilium. 126
Allodia 223
Alpes 226, 227
Alpes Franconiæ 40
ἀλφίτον 181
Alphörner 191
Alpinarum vocum raucitas 359
Alſatia 68
Altimania 385
Alta Germania 385
Altorffenſes Comites. 180. 182
Altricatio 24. 31
de Altſtetten Nobiles. 155. bis. 156.
Altſtetten ad Monaſterium 78
Aluicus Abbas Augienſis 10. moritur 10
Amalgarius Diaconus S. Galli. 23
Amalungus, vir nobilis & doctus. 73. 74. 75.
Ambacti 217
Ambo 391
Ambroſii opuſcula 29. 30. 31
Ambulator, Ambulatrix 206
Ammani, Amman. 195. 191
Amptman 191, 217
Amphiſepire 216
Anaglypha 184
Analogium 177

Ana-

Anathematizatio Imperialis 224
An dem Bole Patricii Sanctgallenſes. 155. *videntur & Bolarii dicti.*
Anforiſmus 209
Angaria 222
Angelus pro Nuntio 86.212
Animæ quo modo liberari dicantur ex inferis 338
Animalia in Principum Aulis. 212.
Annalia officia. 210
Anniuerſarius 203
Anno Abbas S.Galli. 10.11. 71. 72
Annona 213
Annonæ fertilitates. 6. *ſterilitates.* 6.10.11
Anſa Deſiderii Regis Langobardorum vxor Corbeiam relegata 7
Ansker Archiepiſcopus 155
Antiphonarius 60
Antipodes eſſe ſtatuit VValafridus ex Solis curſu. 241
Antoluinga 21
de Anvvil Nobiles. 161. 162. 171.
Apire, Apytes 202
Apocriſarius 226
Apologia pro ſermone 222.332
Apoſtolorum Paſſionales 30
Apparatus 199
Appreciari 210
Apri Tuſci, Lucani 191
de Apvvile Nobiles 155.157
Aquæ, pro Aquisgrano 8
Aquæductus S.Galli 88
Aquidurum 179
Aquigranum 179
Aquila libertatis Imperialis Index 197
Aquilifera cappa S.Galli 197
Aquilegienſis Patriarcha à ſuis occiditur 122
Aquitania à Pipino debellatur. 7.bis.
Aragoevve. 295. *vide Ergovve & ſequens Arar.*
Arar, Araris, Arola, fluuius. 185. 349.
Arariſpagus. 48. 185. *vide Ergovve.*
Arata Regis gener 332
Arbona, caſtrum. 19. 237. 300
de Arbona Nobiles. 133.158.162. 163.164.165.
Arbor Felix, eadem quæ Arbona. 167.
Arcarius gaza. 204
Archicapellanus 207
Archidux 216
Archimandrita. 213.214
Arelato 198
Argentina obſidetur 145.146
Aribo Archiepiſcopus Moguntinus 77
Ariſta 201
Arma geſtare Nobilium inſigne, vetitum ignobilib. 190.191.192
Armentarius 200
Arnoldus Imperator 181
Arnoldus electus Epiſcopus Conſtantiæ. 123. *repulſus Rauennatum fit Epiſcopus* 123
Arnolfus Imperator attentans virginem nobilem repellitur. 50.*moritur* 9
Arnolfus Dux Bauariæ fugat Agarenos. 9.*moritur* 10
Arnolfus Arnolfi Bauariæ Ducis F. interficitur 10
Arnolfus Tullenſis Epiſcopus. 86. 87.
Aſcella 392
Ἀσφάλεια. 176
Aſtronomicum cœlum pretioſum. 143.
Ἀθύς 201
Attici & Cetobuli altercatio. 31.
Auaritia quid 331
Auditorium 83.88.105.212
Auena, Auenacea puls 181
Auerſatiuus 205
Aues captoriæ 211
Auibus an liceat veſci diebus ieiunalibus 89
Augia, quæ & Auua & Ovva, 21. *Diues,* 48. *Maior.* 168. *ſpoliatur à Viſitatoribus.* 145.148
Auguſta Vindelic. ab Vngris obſidetur 62.67
Auguſtæ & Rhetiæ Duces. 313. 310.
Auguſtini libri in Bibliotheca S. Galli 29,31
Aula pro olla 224
Aulicus. 224. *glorioſus & ambitioſus* 40.49.81
S. Aureliæ oratorium. 19. 238. 239.
S. Aurelii Monaſterium 122
Auricularis, Auricularius 186
Auriculas abſcindi facinoroſis. 205.
Authenti ſeu Authentæ in Muſica 188

B.

Babenberg. 127. *Bapabinberck* 40. *inſtituitur Epiſcopatus* 118
Baccenis 198
Baculus paſtoralis 186
Barbacha fluuius. 192
Balineum 208
Balnearum genera apud Alamannos 208
Balnea ſtupa. 158.159
Barbari, id eſt Germani & Alamanni 187
Baro 218
Baronti viſio 30
Barrizare 225
Baſilea 296
Baſilica 183
S. Baſilii Regula 31
Bauariæ Dux à Sicario confoſſus. 146
Beatrix Philippi Imp. filia. 132.
Becken. *vide Piſtores.*
Beda Presbyter. 100. *eius libri.* 30. 32. *obit.* 6
Bellicon 184
Belliza 184
Bellfort, Bellmont. 184
Benedictus P. R. Eccleſiam Bambergenſem conſecrat 118
Benedictus P. R. obit 15
S. Benedicti Regula 30.32. *folium, in quo eius imago picta* 75. *vicem gerunt Abbates* 102
Benedictionem minores à maiori debent poſtulare, non contra. 75.
Beneficium, Beneficiare, Beneficiati 212.213
Beneficiorum Eccleſiaſticorũ pluralitas vetita 126

Berg 224
de Berge Nobiles 156. 158. bis. 159. bis. 163. Villici 164
Berglen 202
Beri 202
de Bernang Nobiles 160
Bernegg. 121
Bernhardus Abbas S. Galli. 9. 33. 39. 40. 55
Bernhardi cella ad Monaſteriū 37
Bernvvicus Abbas S. Galli 8. 25. 26.
Bertha Comitiſſa Sueuiæ 43. 44.
Bertholdus & Erchinger Sueuiæ Comites & Duces Alamanniæ vincunt Agarenos 9. inimicitias exercent cum Salomone Epiſcopo 41. 42. capiuntur 43. capite plectuntur 45
Bertholdi de Zaringen. 215
Bertholdus Marchio Zaringiæ. 120. 121. 122. 123.
Bertholdus Dux Zaringiæ comparat aduocatiam Monaſter. S. Galli 132. eligitur Imp. 132
Bertholdus de Falckenſtein Abbas S. Galli. 151. 153
Biberes 208
Biblici libri in Bibliotheca S. Galli 29. 30. 31. 32
Bibliotheca vetus Monaſterii S. Galli 30. 31
de Bichelſee Dapiferi Monaſterii S. Galli 150
Bier 202
Bira, Birenmoſt 202
de Birboume Nobiles. 157. videntur ocelli fuiſſe 158
Birg 224
Biriah 202
Birichtilo Comes 157. 158. 260. 391.
Biſpilus, Biſpilio 225. 226
Bittirica conquiſita à Pipino 7
Biuium 180
Blarer Patricii Sanctgallenſes 154. bis. 155. 157 160. 161. ter. 162. ter.
Blaſer Patricii Sanctgallenſes 157
S. Blaſii reliquiæ 321
Blavvbeuren oppidū Sueuiæ 179
Bleh, vetus familia Rotvvilana 160.
Bor; ſerpens 305
de Bochisberg Nobiles 157
de Bodmen Nobiles 181
Boemani, id eſt Bohemi 16
Boetii Philoſophia 32
Bohemi ſuperant Agarenos 11
Bolarii Patricii Sanctgallenſes 159 162. bis videntur iidem eſſe cum illis An dem Bole.
S. Bonifacius in Germaniam venit 6. martyriſatur 6. 160
Bon man 205
Bononienſis Academia 130
de Bonſtetten Barones nunc Patricii Tigurini & Bernenſes. 154. 178.
Boſo Epiſcopus Conſtantienſis 258 389.
Boſtar, Boſtanarium 196. 197
de Botſtein ſeu Botenſtein Nobiles 124, 153
Bozanarius 196
Bracchiale 210
Brachsberg caſtrum Sueuiæ 124
Bregentz fluuius 166. oppidū 167 vide Brigantium.
Breitenfeldenſis pugna 133
de Breitenlandenberg Nobiles 154.
Brend 201
Brenten 392
Breuis, Breue, Breuiarium, Breuigerulus 208
Brigantium 19. 120. 234. 238. 300. 304. 167.
Brigantinus cacus. 181. 234. 300. 301.
S. Brigida 385. 386
Briſachum 61
Briſcovve 99
Brocſach Regina Scotiæ 385
Bründlen 202
Brunnehildis Regina 19. 175. 236. 237. necatur 301
Bruno Archiepiſcopus Colonienſis 109.
Buochorn Comitatus 78. oppidum Imperiale 169
Buchilini Patricii Sanctgallenſes 161. 162.
Buchovva Monaſterium 67
Buelar, vetus familia Suitenſis 163.
Buggones Nobiles, die Buggen 160.
Burkkardus Ingenitus Abbas S. Galli. 11. 73. 96. 97. 100. 102. 103 105.
Burkhardus II. Abbas S. Galli. 98. 117. 118.
Burkhardus Decanus S. Galli. 76. qui poſtea Abbas.
Burkhardus Monachus adoleſcēs obiit. 14
Burkhardus I. Sueuiæ Dux 45. 339. contra Rudolfum Burgundiæ Regem 10. eidem filiā ſuam locat. ib. occiditur in Italia 10. 340. 341.
Burkhardus II. Sueuiæ Dux iam vietus & ſenex ducit Hadvvigam 81. 82
Burkhardus Comes inuadit Monaſterium S. Galli 121
de Büren Nobiles 158. 180. vide Piura.
Burg / Burgſtall / Burghalden / Bürgle 183
de Buſsnang Barones. 159. in fi. 160 165.
Buſtifragus 390
Byrhon 179. 180

C.

CAEſar, Caſo 204
Cæſarii Homiliæ 32
Cald 205
Caldarium 208
de Calendine Mareſcalci 132
Callech, id eſt, Gallus 385
Cama, Camiſia 204
Cambium, Cambire 211
Camboca 186. 187
Caminata 183. 184
Camera, Camerarius 204
Cameræ nuntii, 180. 182. 183
Cameralis 209
Campina antiquum oppidum 309 295. 311. monaſteri origo 306. 307. eius Abbas Salomo 36
Cancelli 392
Canendi vtilitas 367
Canendum corde, non ore 367
Canonum liber 367

Cano-

Canonicæ ſcholæ, Canonici Abbates 36.178
Cantarium 160
Cantharus 184
Cantus Eccleſiaſticus in Occidentali Latina Eccleſia. 60. 188. 358.359.360.
Canutus 211
Cappa 197
Cappella pro inſtrumentis Eccleſiaſticis 180.183
Capella, Capellanus, pro Cancellaria 83.207
de Capella Nobiles 161.162
Capello 197
Capitale 211
Capitium, Caputium 197
Capitulum, Capitularia 200
Capitulari, Capitlen 53.200
Capitulares litteræ 185
Captura piſcium 392
Capuanus Princeps capitur ab Henrico Imp. 14
Capuccio, Capuccini 197
Capula 196
Caput equi 308
Carina, Carinare 209
Carines pro Carnes 182
Carnes an liceat manducare Monachis. 80,87.89.90.106.
Carniculam abmordere 205
Carolus Martellus. 261.288. *Alamanniam ſubigit.* 6. 314. *Saxones debellat & Saracenos.* 6. *moritur* 6.262.288
Carolomannus Martelli F. cum fratre Pipino regnat. 262.286. 288. 259. 260. *Alamanniam affligit.* 6. *fit Monachus.* 6.262. 288.310.
Carolomannus Pipini F. 7. *obit. ibidem.*
Carolus Magnus Imper. 7. *contra Saxones.* 7.8. *Longobardos.* 7. *Hiſpanos.* 7. *Hunos.* 7. *tendit Romam.* 7. *bis.* 21. *cantum reformat.* 60. *ſcribendi ſtudioſus.* 184
Carolomannus Calui F. diſſolutus 202
Carolus Craſſus Imper. 9. 32.34. *fit Rex Francorum.* 9. *Italiam ſubigit.* 32. *conuiuium celebrat Monachis S. Galli, in quo ipſe miniſter.* 38.54. *poeta & muſicus.* 59.371.368.371. *amat doctorum conuerſationes.* 54. *deponitur.* 9. *& inde patientia.* 202. 203. *dictus etiam Magnus* 362. 368. 377. 396. *obit.* 9.
Carolus Archiepiſcopus Moguntinus obit 160
Carolingorum ſtemma 174
Carolorum proſapia in Heluetia. 354.396.
Carpentarii Patricii Sanctgallenſes 159
Carrucare, Carrucarius 198
Caſſibus 225
Caſſidile 220
Caſſinum Caſtrum. 288
Caſſiodorus ſuper Pſalmos 30
Caſtellani 195
Caſtitatis ſeruandæ ratio 65
de Caſtro nouo Comites 140
Caſula 205
Caſus 172
Cauſa, Catauſia 209
Cauſidici 85
Celer 183
Celetites 183
Cella Salomonis 76.200
Cella, Cellula 175
Cellanus lacus 181
Cellarium 194
Cellarii, Cellararii 61.191
Celeuma 247.388
Celox 183
Cenſarius homo 45
Cereuiſia. 392. *eius etymon & vſus* 201.202
Chanberiere 209
Charaxare 185
Charitas, Charitatiuè 222
Chatellain 195
Chault 205
Chlotharius 171
Chnuto Danorum Rex 77.79
Choldarii 171
Chollinchouen 48.49
Chors, Chortis 191.206
Chomſer 181
Chryſoſtomi opera 29
Chuſſol Rex Agarenorum 9
Ciborium, Cibotium 193.194
Cile in *Suenia* 124
Cila *Incluſa auara.* 330. *eiicitur.* 331
Circator, Circitor 186.199
Citare 193
Ciuitatim 179
Clanx. 193. *de* Clanx *Nobiles* 193.
Claretum 223
Clarona 384
Claudicare *melius Reges quam regna* 96
Clauſula *pro incluſorio* 76. 201.
Cleinarii *Patricii Sanctgallenſes.* 158.161.164.
Clementis *Papæ liber* 30
Clemens *II. P. R. VViboradam canonizat* 119
Clepere 224.225
Clibanus *ingentis molis* 41
Clinicus 86
Clodoueus *II. Grimoaldum vincit* 389
Clubini *Patricii Sanctgallenſes.* 163
Clypei fuſcia 196
Cnullim *Patricii Sanctgallenſes.* 156.
Coci *Patricii Sanctgallenſes.* 157. 158.159.162.*bis. An Kuchimaiſter?*
Cælius *Mons* 388
Cælum *Aſtronomicum pretioſum* 143
Cænobiota, Cænobita 176
Cohors, Cohortalis 206
Collationes *Patrum* 30
Collare 197
Collecta, Collectarius, Collectarium 204.29.31
Coloni, Colonia 190.191
Coloratus 207
Columba, Columbanus, 238. *in Gallias.* 19. *eius epiſtola ad Lotharium Regem* 310
S. Columbæ *vita* 30
Cometæ. 9. *bis.* 12. *bis.* 13. *ter.* 14.111.
Comitus 201
Commater 186
Concambium, Concambire 211.

Con-

Concilia indicere non eſſe Papæ, ſed Imperatoris & Epiſcoporum 147
Concœnobiota, Concœnobita 176
Concubinarum amplexus vetitus 236.386
Confeſſio 177
Coniugum in Quadrageſimis abſtinentia 50
Conradus Imperator 9.69.70.365 366.367. Conſtantiam venit 41. S. Gallū. 9.42. eius maternum genus 182
Conradus Heinrici F. Imperator 15. Italiam domat. 16. coronatur à Papa 15. ei rebellat Conradus patruelis 15. filio deſponſat Reginam Angliæ 16. ſucceſſorem conſtituit Henricum Saxonem 61. obit 10.16.61
Conradus patruelis Conradi Imp. Dux Carinthiæ 16
Conradus Henrici VII. filius Rex Hieroſolymor. & Germanorum 143
Conradus Rex Burgundiæ 68.69
Conradus Dux Zaringiæ 123
Conradus Epiſcopus Conſtantienſis 10. 80. 88. 91. 92. 93. 96. 97. eius reliquiæ 167
Conradus de Buſſnang Abbas S. Galli 137.138.139.150
Conradus de Tegerfeld Epiſcopus Conſtantienſis 134
Conradus à VVengen Abbas VVettinganus 178
Conradus de Fabaria Presbyter 134.
Conſiliare 211
Conſtantia 167. ab Vngris inuaditur 66. crematur 68
Conſtantienſis lacus 181
Conſtantii Epiſcopi & Martyris corpus 365
Conſtantinopolitanus Imp. prohibetur Romæ in S. Petri templo coronari 135
Conſtantinus Græcorum Imp. ambit Hadvvigam Sueuam 82
Coppa 184
Coriarii 225
Corniculam abmordere 205
Corona, Coronatus 199
Cortelini, Cortinarii 206
Corylus S. Galli 242. ſucciditur 96
Cozelinum contra Votonem Burgundiæ Regem 16
Cozpertus Abbas S. Galli 8. vide Gotzpertus.
Cralo Abbas S. Galli 10. 11. 71. 72.73.74.75.76.77.79.112. 324.352.
Cratzania 121.214
Creperum 227
Creſſarun ad Monaſterium 145. 147.226.
Cruces in veſtibus 7.11
S. Crucis reliquiæ 309
S. Crucis templum 37.179
S. Crucis violator punitur 122
Crucigira 161
Crucilinga Monaſterium 168
Cucullus, Cucullarius, Cucullatus 197.212.
Cunibertus Decanus S. Galli 99. 102. Præpoſitus Briſaugienſis 99. Abbas Altahenſis 82
Cuono Dux Moeraniæ Ottonis I. gener 109.379.380
Cuono Curzibolt 61.62.171
Cuono de Nellenburg Comes moritur puer 123
Cuntzo Alamanniæ Dux 19. 20. 388. qui etiam Auguſtæ & Retiæ 310. vide Guntzo.
Cuppa 195.334.350
Curiæ, id eſt coloniæ 191.218
Curia pro comitiis 219
Curia pro aula 222
de Curia Nobiles 160.161
Curialitas 225
Curienſis lingua 199
Curtis pro aula 199.206
Curtis pro colonia 218
Curtinum 191
Cydre 202
Cyphi lampadum 215
Cyprianus Arelatenſis Epiſcopus 249.
Cyrilli ſcholia de Aſcenſione Domini, & Quæſtiones 31
Cyripſani 11

D.

D. Pro L. 227
Dagobertus puer interficitur. 173.389
Dæmonum voces & planctus. 239.243.307. vide Diabolus.
Dalmatica 205
Dapiferi Abbatis S. Galli 104
Decanus operis, operariorum 186
Deccolus frater S. Galli 155
Declamator 210
Decreta 209
Decreta Pontificū Romanorum 31
Decurſus aquarum 178
Dedicare 227
Defenſaculum 198
Defenſio 221
Delatores Principibus fugiendi 53
Delicare & Delicere 227
Deſiderius Langobardorum Rex Corbeiam relegatus 7
S. Deſiderii Martyris reliquiæ 88.242
Deſius, Δέσιος 171.172
Deus quid faciat in cœlis 55
Dohlen 208
Diabolus transformatus 53. in forma canis percuſſus 56. 57. peccata in ſcidis perſcripta delet. 57. VVolonem Comitem præcipitat. 58. à Tutilone ex Eccleſia pellitur 59
Diatim 179
Διβίλλιον 180
Diepaldus Abbas S. Galli. 118
Diepoldsburg 43.45.181.183
Diethelmus de Crenkingen Epiſcopus Conſtantienſis 132
Diethelmus Comes de Tokkenburg 121.122
Dietingen 94
Dietricus Metenſis Epiſcopus 88. 89. bis 93
Dietvvinus Cardinalis 125
Digiti id eſt libri 207
Dii Alamannorum 238.239
Diis acclamant Vngri 64
de Dilingen & Kiburg Comites 195.
Dioconitæ 391
Diptire 184
Diptycha 193
Diſcredere, Diſloqui 210
Diſpenſatores, Patricii Sanctgallenſes 156. 158. 159. 161. ter. 162.164.

Diſturbium 198
Diuites. vide Richlin 157
Diuortii cauſa inter Conradum Regem & Reginam. 145
Dolus pro dolore 198
Domeſticatus 212
Domicilia 199
Dominica die pugnatum 6
S. Domnini oppidum 120
Dorius modus. 188
Dormire, Dormitio 213
Dorſile pallium 183
Dorſiloquium 53
Draco interfectus à B. Narciſſo. 305.306.308. à B. Magno. 308. 309.
Ducatus 214.221
Duciculum 392
Ducilla 206
Ductrix 206
Duellium. 44.81.82.83.184. ibidem Monaſterium 84
Duellium Zæringenſium Ducum munitio 122
de Duellio Barones, vide Tvviele.
Dulciamina 203
Dun fluuius ſcotiæ 386
Duria pagus. 315. vide Turgovve.
Durvvart 216
Dux, Duciſſa 206

E.

Eberhardus Dux Francorum à fratre Conrado Imp. regno excluſus Imperatori Henrico rebellat. 61. interficitur. 10. 62.
Eberhardus Epiſcopus Conſtantienſis. 16
Eburneæ tabulæ mirãdæ magnitudinis. 46
Eccleſiæ & Synagogæ Altercatio. 31
Eclipſes Solis 8.10.11.26
de Edansvvile, Nobiles 157
Edelknecht 217
Edere Chriſtiano omnia licet 330
Edildegin 217
Egtbertus Rector B. Magni. 349
Egilolfus Langobardor. Rex. 387. vide Agilolfus.
Egino Epiſcopus Conſtantienſis. 22. Waltonem Abbatem perſequitur. 22. moritur. 24
de Eicheim Nobiles. 131
Ekkehard. Decanus Senior. 73.76. 77.79.80.81.82.83.85.89.91. 93.95.100.101.105.130.200. eius laudes. 76. opera. 77.324. hydropia. 324. mors. 3.11.77.97.
Ekkehardus Iunior Palatinus. 77. 81.82.83.84.85.86.87.88.90. 91.93.94.95.96.100.101.102. 103.105.108.109.379. eius mors 12.
Ekkehardus Minor Senioris Nepos, Palatini cõſobrinus, Diaconus & Decanus. 77.83.84
Ekkehardus de Nellenburg Abbas Augienſis. 11.119.120.121. 123.
Elegi 72
Elemoſyna quid. 278. redimit animam. 184. ſed obitum debet præcedere 47
Elephantes 46.143
Elephantus pro ebore. 46.178
Elevvangenſis Abbatia Salomoni data. 36. Ekkehardo Palatino oblata. 86
Eligovve. 126.127. vide Heilicgovve.
Eliſaza, id eſt, Alſatia 290
Emunitas 176
de Endingen Nobiles. 160. Engelbertus Abbas S. Galli. 10.26.61 62.63.64.67.68.348.
Engi villa Hegouiæ 21
Enſelinus vel Enzelinus Præpoſitus Fabarienſis. 71.72.73. & tandem Abbas 75
Epiſcopicella exſtructa, 9.193. obſeſſa. 133
Epiſcopos non poſſe ordinari peregrinos 250
de Eppenberg Nobiles. 175.157. 160.
Epthaticus Epiſcoporum Auguſtanorum quondam ſedes. 308. 311. cur ſic vocetur. 311. in fine.
Eques 185
Equarum vſus 185
Erboualdus, qui & Erchanaldus, Maiordomus 389
Erchanger Dux Alamanniæ. 40. vincit Agarenos. 9. Salomonem Conſtantienſem capit. 10. interficitur
Erchinbaldus Argentinenſis Epiſcopus 76
Erchonaldus Turgouiæ Comes. 257.389.
Ergodioctes 391
Ergovve. 185.349. vide Ararus pagus.
Ἐριγμὸς, Ἐριγμὴ. 182
Ermentinga. 201
Ermenricus Elevvangenſis Monachus 316
Erneſtus Dux Alamanniæ puer. 14. interficitur. 14.172
Erneſtus Dux Alamanniæ Conrado Imp. rebellat. 15. eidem conciliatur. 15. à vitrico Heinrico Imp. deponitur. 15. interficitur 15
Ernfridus Epiſcopus Conſtantienſis 389
Erpho VVormatienſis Epiſcopus. 89.95.
Errouagari 199
Eſdras incenſam à Chaldæis legem reparauit 324
Eslinga 127
Eſſen 201
Euangelium Epiſcopis aduentantibus exhibendi conſuetudo. 39.43.73.
Eulogia, Eulogiæ 185.214
Eulogium, id eſt, prouerbium. 209
Eunochus S. Columbani miniſter. 301.
Eunuchi Græcorum 82
Euſebii & Hieronymi Chronica. 30.
Euſebius Scotigena Eremita. 32. 51.
Euſtaſius Luxouienſis Abbas. 252
Exactores 186.199
Exiliare 211
Expeditio 219

F.

Fabæ nudæ 182
Fabarienſis Abbatia S. Gallo data. 48. ſub Epiſcopo Curienſi. 72. fiſci Imperatorii. 72.73. 80. à S. Gallo repetita refutatur. 80
Faceſſere 75

Face-

Facetia.221.Facetus id eſt, facundus.
Factura 205
de Faſenhaim Nobiles 160
Faillanus Scotus obit 12
Falcheuſtein Caſtrum 15
de Falckenſtein Nobiles. 155.156.157.158.160.162.bis.
de Falckenſtein in Nigra Silua Nobiles 159.165
de Falckenſtein Marſcalci 155
Fames 7.8.9.11.13.17
Famidicus 54
Fans.226.Fandus 213
Fanda & nefanda 213
Far.211.Farus 391
Faſcinatores, id eſt, præſtigiatores 55.
Fauces Iuliæ.37.45.179.308. Monaſterii origo.310.confirmatio. 310.311.inhabitatio 312
Fauciacum 179
Fauſta 72
Fe, fede 216.220
Federvvuſch de Glatburg Nobiles. 156
Feodum.220.Feodaliter 219
Feræ obediunt Sanctis. 299.388. 312.
Ferrifodinæ in Faucibus Iuliis.312 313.
Ferto argenti 158
Ferula Abbatialis 186
Feſtorum diebus pugnatum. 11. bis.
Feu, fiefu. 220
Feudum vnde dictum. 216.217
Fides, Fideles, Fidelitas. 216. 217.
S. Fidis reliquiæ & capella. 120. 121.eius ſpoliatores puniti 133
Fillones 198
Filtra 192
S.Findanus ex Scotia 318
Firmitas 176
Fiſca fluuius Vngariæ 15
Fiſcales 180
Fiſci homines, Fiſcales, Fiſcalini. 183.216.
Flaſco 391
Flori Presbyteri Collectanea, 31
Fluſa, fluuius 192
Fœmina varium & mutabile 96
Fœminæ nudatæ aquis merſæ. 98.
Folknandus Comes de Tokkenburg.216.occiditur. 121
Fontanetenſis pugna trium fratrum 8.26
Foris cum accuſatiuo pro extra 96.
Forenſis, Foraſticus 176
Forenſe ius, Forenſes 220
Formago 391
Formalin oppidum Scotiæ 386
Formella caſei, cerei. 391
Forſteggia 220.221
Fort, Fortezza, Fortalicia. 198
Fortunia 184
Fou.220.Foy 216.217
Franciæ nomen generale. 234. 385.
Franciæ Orientalis Alpes.40.olim non Ducatus, ſed Præfectura Imperalis. 40. eius Comes & Præſes VVerinhere, 40. Duces recenſentur Adelbertus. 9. Eberhardus 10
Francorum Regum ſucceſsio. 172. 173.174.
Frankenminſter. 118
Francofurtenſes nundinæ videntur olim Moguntiæ fuiſſe eodem tempore autumnali 55
Fraxnith. 68.69
Freyherren. 218
Freſæ fabæ 182
Friburgum à quo conditum. 215
Friccovvenſis pagus. 68
Frideburga Ducis Alamanni filia.244.fit Monialis 249
Fridericus II. Imperator, Heinrici VI. Filius contra datam fidem à Principibus reiicitur. 132.confirmatur tandem.134. defenditur à Papa contra Ottonem Imper.134.fugatur tamen ab Ottone.134.in Italiam facit expeditionem. 136. vult repudiare vxorē Auſtriacam, ſed diſſuaſus ab Abbate S.Galli deſiſtit.144.145.mittit Abbatem Romam.368.militat in Syria.145.infeſtatur à Gregorio VIIII.P.R. 145. redit ex Syria. 146. reconciliatur Papæ.146. Ducem Bauariæ mandat interfici 146
Fridericus Archiepiſcopus Moguntinus obit 11
S.Fridolinus vnde 384.mortuum ſuſcitat. ibid.
Frigdoræ 188
Frigores, Frigoreticus morbus. 395.
Fuaſſach. 179. Fuſach fluuius. 167.
Fuazi. 179
Fullarii Patricii Sanctgallenſes. 156.164. vide Impletores.
de Fullis Nobiles 160
Fulmina 10.13
Furintovva 104
Fuſtes 192

G.

Gallica ruſticorum lingua. 81. Gallici mendici facetia. 80. 81.
Gallus Scotice Callech.385. ex Hibernia in Galliam.19.236.300. eius ſtudia.235. idola confringit.19.239. Alamannicæ linguæ gnarus.389. heremum cœpit inhabitare. 26. eius corpus vbi.233. ſepulchro eiectum reconditur.258. auferre conatur Victor Comes.262.263. moritur. 303
SS.Galli & Othmari Vita 31
S.Galli locus non prorſus heremus 175. partim publicus in fiſco Regis, partim Nobilium. 20. 248.
S. Galli Monaſterii ſitus. 248. commoditas. 48. perſonæ regulares.50. Officiales Monachi 194. Officiales Domini.150.tributum Epiſcopo Conſtantienſi debitum 25.27. libertas Imperialis.197.crematio. 10.69
S.Galli Abbates eſſe Principes.129. 130.139.142.145.
S.Galli Baſilica.8.25.176. Capella 96
S.Galli oppidum muris & turribus cinctum. 72. 104. 195. mœnia combuſta 135

Gallus in cacuminibus turrium. 63.
de Gameringen Barones 125
de Gandersvvil Nobiles 164
Gaudentius Conſtantienſis Epiſcopus obit 244
Gebehardus Epiſcopus Conſtantienſis obit 12
Gebehardus de Zaringen Epiſcopus Conſtantienſis.122. reiicitur. 123
Gegine 393
Geisberger Patricii Conſtantienſes 154
de Geizhuobe Nobiles 157
Gener pro affine. 140
Geneua Burgundiæ vrbs. 16
Genua oſculandi mos 306
S. Georgii Martyris Cella.332. Eccleſia.76. Monaſterium. 201
Geraldus Magiſter S. Galli, qui & Gerhardus & Keroldus.12.13. 37.76.82.88.89.98.
Germania. 233. 234. 300. 301. 358.
Geroldus Comes Hildigardæ Reginæ frater.22. Dux Bauariæ occiſus 8
Gielen de Glatburg Nobiles.154. 156.bis.157.159.162. bis. Camerarii Monaſterii S. Galli. 150. Pincernæ 162
Giſlarii Patricii Sanctgallenſes. 161.
Giſela Imperatrix. 15. moritur. 17.
Giſelbertus Dux Lotharingiæ 171 ſuffocatur. 10. vide Kiſalbertus.
Givvin Patricii Sanctgallenſes. 158.
Gladium geſtare Nobilitatis inſigne 190.191.192
de Glatburg Nobiles.160.bis.161. ter.162.163 164.165.175. vide Gielen & Federvvuſch.
Glatta 120
Gnut Regis Anglorum filia Henrico Imp. deſponſatur.16. obit.16
Gobia, Gow 185
Goldaha fluuius. 98. villa Monaſterio tradita 36.37
de Golda Nobiles 158
Goldaſt Nobiles.161.163. de Gotichouen 156
Goller 197
Goſſovva.122. de Goſſovv Nobiles 164
Gotefridus Alamanniæ Dux.176. 314.390.
de Gouchein Nobiles 161
Gotzpertus Abbas S. Galli. 23. 24. eius laus. 25. ſucceſſorem conſtituit.26. vide Cozpertus.
Gradus pro anno. 395
Græcæ Linguæ docti Monachi S. Galli. 59.84
Græce docetur Hadvviga Duciſſa. 82
Grana 212
Grandes, Grandinare 186
Grandivallenſe Cœnobium 51
Graphium, Graphiarius 196
Grauenſpurg 175.182
Gregorius Magnus P. R. cantum Eccleſiaſticum reformat. 359. eius opera 359
de Grieſſenberg Nobiles 160.162
Grieſſeren. 226
Grimoaldus Maiordomus regnũ attentat.389. vincitur 389
Grimaldus Abbas S. Galli. 8.26. 286.287. Archicappellanus Ludouici Imp.36. ſucceſſorem cõſtituit.27. moritur.30.160.
de Grimmenſtein Nobiles. 158
Gugel, id eſt, cucullus 197
de Gundelfingen Barones 154
Gunzo Dux Alamanniæ. 240. 244.248. vide Cuntzo.
Gunzenpfennig. 388
Gurt, id eſt, curtis 191
de Gurt Nobiles 160
de Gutingen Barones. 137. 156. 160.162.
Gvvelfi Comites 45.175.182
Gypſire 184

H.

Hallenſis nummus, Haller. 394.395.
Hama, Hamiota. 391
Hamus, Ham 160
Hadevviga Sueviæ Dux. 81.82. 83.84.85.86.95.
de Hagenvvile Nobiles.155. ter.
Halsmantel. 197
Hartker incluſus. 12. moritur. 14.
Hartmannus Comes de Kiburg. 120.139.
Hartmannus Senior Monachus S. Galli.38. ex illuſtri familia. 35.
Hartmannus Iunior Abbas S. Galli.65.129.10.54.55.60.61.
Hartmutus Abbas S. Galli.9.27. 29 31.33.36. 287. Regis Burgundiæ cognatus. 51. eius Statuta 60.95.104. reſignat, & moritur 39
Hartpertus Curienſis Epiſcopus. 72.
Hartuinus contra Heinricum Bauarum Imp. 14
Haſtiludiari 221
Hatto Archiepiſcopus Moguntinus.40.365. cor Regis nominatus 40. duodecim Abbatiis præfuit. 40. cum Salomone Conſtantienſi primas tenet in Imperio poſt Regem. 40. Abbas Fuldenſis.40. diffidit Moguntinis.45. in Italiam iturus theſaurum Salomoni committit. 45. 46. ab eo circumuenitur. 46. eius vafrities & aſtutia.36. 40. 46 præſertim in Comitem Franciæ.40. moritur. 9.47
Hedra. 222
Hegoviæ Comitatus.175.181.391.
Heilicgovve Comitatus.354.396 vide Eligovve.
Heinbach villa. 21
Heimo Conſtantienſis Epiſcopus. 15
Heinricus Saxo Imperator à Conrado Imp. conſtitutus.61. eligitur.10.339. obit. 10
Heinricus Bauariæ Dux Ottonis I. frater 11.13.210
Heinricus ſuperioris F. Dux Bauariæ contra Ottonem iuniorem.12.111. moritur 13
Heinricus Bauarus Imperator. 13. 117. aduerſus Hermannum Pſeudo Regem. 13. eumque interficit. 123. Italiam domat.

mat.14.15.117.118.moritur.15. Sanctus habetur. 118.

Heinricus Conradi Imp. F. Rex & Imperator. 15. 16. capit vxorem.16. Votonem Burgundum debellans regnum Burgundiæ occupat. 15. 16. Item Alamanniæ Ducatum. 16. Italiam domat. 16. Bohemos aggreditur. 16.17. Regem Vngarorum reſtituit, 17. ἀμνηστίαν in Synodo Cōſtantienſi publicat. 17. vxorem ſumit Comitem Pictauienſem. 17. moritur. 17.

Heinricus Heinrici ſuperioris F. Imperator. 17. Italiam ingreditur. 119. Rudolfum pſeudo Regem fugat. 119. Romæ moratur. 121. Arnoldum Monachū Conſtantiæ ſtatuit Epiſcopum. 123

Heinrici Imperatoris neptis VVēdilgarta. 78

Heinricus Friderici I. Filius Imp. loco Patris poſtulatur à Papa. 145. eius iocus ad Abbatem S. Galli, 148. moritur. 132.

Heinricus Dux Saltzburgenſis, id eſt Bauariæ 99

Heinrici Ducis filia Hadavviga. 81

Heinricus Dux Sueuiæ 97

Heinricus Archiepiſcopus Treuerenſis. 88, 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 66.

Heinricus de Chalendine Mareſcalcus Ottonem VVittelsbachium interficit 132

Heinricus de Eicheim Præpoſitus S. Galli. 131

Heinricus de Klingen Abbas S. Galli. 126. 127. 128. 150.

Heinricus de Saxo Decanus. 129. 130

Heinricus de Sax Baro Aduocatus Monaſterii S. Galli. 134 item Fabarienſis. 134. pro eo frater apud Imperatorem. 135. cum Comite Montisfortio belligeratur. 131. in Hiſpaniā proficiſcitur. 131.

Heinricus de Tvviele electus Abbas S. Galli. 123. pellitur. 124. reuocatus fit Præpoſitus. 124

Heinricus de VVartinberg electus Abbas S. Galli non obtinuit 151

Heito Epiſcopus Baſilienſis Caroli M. conſiliarius. 8. & Legatus in Græciam. 8. fit Monachus Augienſis 8

de Helfenberg Nobiles 175

Heluetii bellicoſi 191

Hemiſecla 394. 395

Hemmet 204

Herbipolis 88

Herburg 120. 215

Heribaldus Monachus fatuus 63 64. 67

Heribertus Mediolanenſis Archiepiſcopus Heinricum Imp. coronat 16

Herimannus Alamāniæ Dux venit S. Gallum. 10. obit. 10.

Herimannus Alamanniæ & Alſatiæ Dux cum Heinrico pro Imperio contendit 13

Herimannus Alamāniæ Dux puer patri ſufficitur. 13. moritur 14

Herimannus Alamanniæ Dux 15 obit. 16

Herimannus de Luzelnburg Imperator eligitur. 121. ſuperpoſitie. 123. bis. interficitur. 121

Herimannus Turingiæ Lantgrauius 219

Heriſovva, Herginiſovva. 39. 76 77. 122

Heros iuſtitiæ. 8

Heſſus 204

Hettinus Vdalrici Epiſcopi Camerarius. 67

Hibernia pro Scotia. 234. 318. 384 385. 386

Hiemes duræ. 6. 7. 8. 9. 10

Hieronymi opuſcula, 29. 30. Diuo Hieronymo cur leo appingatur 388

Hilara fluuius, Hilargaugenſes 305. 311.

Hildigarda Regina cū Carolo M. Romam. 21. S. G. monaſterio fauens. 22

Hildiricus Francorum Rex deponitur. 6. 288.

Hiltebald. Curienſis Epiſcopus 87

Hiltiboldus Diaconus Arbonenſis 20. 241.

Himilinberg mons. 243. 388.

de Himmelberg Nobiles 388

Himmelts 183

Hirſovve Monaſterium 122

Hirtzenſprung 200.

Hiſtria Marchia 122

Hitto B. VViboradæ frater. 326. 327. 249

Hochfeldi mons 68. 76

de Hochenberg Comites Pincernæ S. Galli 150

Hoelſt. 79. 129

Holophernici Presbyteri. 98

de Hoff Nobiles. vide Curia

Homerus 323

Homicidii pœna apud Alamannos 271

Homines, Hominiū, Homagium. (216

de Horning Nobiles. 158

Honorius P. R. ſuccedit Innocentio III. 135.

Honorus, a, um 74

Horatius 84

Horiuti. 160

Hoſtiæ 214

Huenlin Patricii Sanctgallenſes 155

Huetlinus Baioariæ Dux contra Gotefridum Alamanniæ Ducem. 390. vide Huotilo.

Hugo Comes ſtuprauit ſororem B. Vdalrici Epiſcopi 67

Hugo de Monteforte Comes contra Baronem de Sax. 131. 135. filiam ſuam locat Friderico Comiti de Toggenburg. 140. 141

de Humlikon Nobiles 159

de Hundunsheim Nobiles Alſatiæ 164

Huni Chriſtianiſmum ſuſcipiunt 8

Huntvvilare 126. 127

Huobari patricii Sanctgallenſes 160

Huobit de Berge Nobiles. 156

Huotilo baioariæ Dux. 314

Huotzo presbyter 95

de Huſen Nobiles. 158. 164

Hymnorum liber. 30. Hymnarius 32

Ia-

I.

Iacobi Patriarchæ reliquiæ. 18
Ianthina veſtis 395
Iburningas. 388. vide Vberlinga.
Iconomus 72
Idola confracta à S. Gallo. 19. 237 239. 301
Idolothicum 209
Ieiunus 184
Immiſſio in poſſeſſionem ſecũdum Legem Alamannicam. 183
Immo Abbas S. Galli. 12. 14. 96. 82. 111. 112.
Immotores 226
Imperium pro Imperatore 182
Imperia mera & mixta in Alamannia olim ſolius Principis 192
Imperatorum & Regum litteras oſculandi mos 25. 105
Impletores. vide Fullarii.
Inbeneficiare. 213
Incluſorium 201
Inefluuius. 171
Infamiæ nota apud Alamannos. 192
Infans 226
Infantia 171
Infoedare 219
Inficiatrix pro calumniatrice. 329 340
Inſten 206
Infula Abbatialis 135
Ingenitus 204
Ingenui. 218
Ingratus 207
Innocentius III. Papa. 368. Ottonem Imp. excommunicat. 134 eius Statuta. 137. 138. moritur. 135
Inrhon riuus 178
Inſignire 209
Inuadiare 218. 219
Inuentio S. Crucis 64
Inueſtire, Inueſtitura 213
Inuidia quid 146
Inundationes aquarum 6. 8. 10.
Inuolare. 85. 206
Ioculatores Patricii Sanctgallenſes 165
S. Iohannis Eccleſia 130
S. Iohannis Baptiſtæ reliquiæ. 77
Iohannes Diaconus Quaradauienſis. 245. Epiſcopus Conſtantienſis. 250. 302
Iohannes Epiſcopus Conſtantienſis & Abbas S. Galli. 7. 21. 264
Iohannes Papa in Franciam 9
Iohannes Romanus Cantor. 359. 133
Ionſvvilare. de Ionſvvil Nobiles 200
Ioſephus de Bello Iudaico. 30
Iouis mons 180
Ira riuus. 178
Irmingarda Ludouici R. Filia 161
Irrwagen 199
Iſaaci Patriarchæ reliquiæ 18
Iſidori Etymologiæ 30. 32
Iſo Magiſter. 35. 36. 50. eius parentes. 50. 51. natiuitas. 51 eruditio & miracula. 51. 52. 129. 355. 357. moritur. 9. 52. in Eccleſia S. Germani in Francia ſepelitur. 52. furto aufertur. 52
Ita Heinrici Imp. filia 10. 171
Italorum æmulatio 60. 360
Italici aeris vitium 39
Iter hoſtile 219
Ittingen Baronatus. 215. 218. capitur & ſuccẽditur. 120. redigitur in Monaſterium. 125. 215
Iubilus 367
Iudices 182
Iudiciã Prouincialia in Alamannia 177
Iugera 223
Iuliæ Alpes 306. 308
Iuniores, Junckher 392
Iuræ ſilua 68. 198
Iuramenta varia. 37. 72. 84
Iuramentum in iudicio præſtitũm abſoluit 267
Iuratores dandi mos. 46
Iuriſdictio 192. 221
Iuris ſtudium Pariſiis & Bononiæ 130
Iuſtini excerpta ex Trogo Pompeio 30
Iuſtitia 221
Iuſũm 190
Iuuentus 171

K.

KAſalantes 199
Kalendæ 38
de Kalphen Comes Heinricus. 133
Kalt 81. 205
Καλύβαι 200
Kaminoldus Epiſcopus Conſtantienſis 85. 97
Kanthen 184
Karolus, Kårle 185
Kaufbeuren 179
Kebe incluſa 324
Kebinina VViboradæ famula. 350 360
Kebirga recluſa 331
Kebo Laureſſenſis Abbas. 88. 89 90. 91. 92. 94. 95. 96. 103. 106
Κέλης, Κελητίτης 183
Κέλλειν 183
Keller/Kellerey 191
Keltinſtein S. Magno donatur. 310
Kemlaten 184
de Kempten Nobiles 159
Κενοδοξία 49
Kerhardus Abbas S. Galli. 99. 113 114. 115. 116. 117.
Kerhild incluſa. 10. 13. 76. moritur 14
Kerno 212
Kero VVirtzburgenſis Abbas 88
Keroldus. vide Geraldus
de Keſsvvil Nobiles. 165
de Keſtinholtz Nobiles 155
Kethernach Rex Scotiæ 385
Kiburg caſtrum capitur. 15. & ſuccenditur 120
de Kiburg Comites 133. 143. 160 187. 200. 375. 394
Kichimbach 85
de Kilcheim Nobiles 155
de Kiſelekk Barones Sueui. 159. bis. 162. 164
Kiſilbertus Lotharingiæ Dux. 61. vide Giſelbertus.

Kletgovve Lantgrauiatus 391
de Klingen Barones. 126.128.165 178
Kochirsburg capitur & ſuccenditur 120
Kofman. vide Mercatores.
Κοιμᾷν 213
de Kolinchon Nobiles 157
Kollinchouen 185
de Korbin Nobiles 156
Kethelind incluſa moritur 14
Kothelinda Monialis Dialecticam didicit à Ruodmanno. 83
Kranůtznagen 205
de Kreigen Barones. 155.157.160
de Krenkingen Barones 132
Krezzer Patricii Sanctgallenſes 164
Krumbeſtab 186
Krumben Patricii Sanctgallenſes 161
de Krumbenovv Nobiles 157
Kuchimaiſter Patricii Sanctgallenſes. 162.158. vide Coci.
Kyrie eleiſon. 50

L.

L. pro D. 227
Labarum 55
Labore manuum Monachis victitandum 87
Laginenſis Prouincia Scotiæ 318
Lanceatos & ſcutatos olim itineraſſe 43.56
Landelohus Treuirenſis Archiepiſcopus 39.361
de Landegge Pincernæ 161
de Landsberg Nobiles 156
Lantgrauius 177.384
Lantweer 393
Langen, Languena 209
Langenſtein Nobiles Burgundi 164
Langobardi à Pipino Rege vincuntur. 6. à Carolo M. 7. ab Agarenis 9
Lanto Epiſcopus Auguſtanus 315
Lanto II. Epiſcopus Auguſtanus 315.316
Latrones reconciliari in hebdomada Paſsionis. 131
Lauandi cadauera mos 58
Lauatorium 208
Latinæ linguæ diſcendæ ratio in ſcholis 77
Latine in ſcholis loquendum eſt pueris 81
Leæna Anachorita 388
Leaulx 216
Lebes ingens 41
Lectionarius 29.31
Lectiſternium 196
Legatorius 386
Legis Alamannorum ſtipulatio 314. immiſſio in poſſeſſionem 183
Lege Agarenorum Rex capitur 11
de Lene Nobiles 162
Leo indigitatur Otto Imp. à filio 100.101.379
Leodium vnde dictum 217
S. Leonhardi Eccleſia 125
Leo Heinricum Imperat. inſilit. 62
Leones Anachoritarum 388
D. Hieronymi 388
Lectini Patricii Sanctgallenſes 157.163
Leudes, Leodes, Leut 216.217
de Leumberg Nobiles 160
Liberi homines 218
Liblach fluuius 166
Licus fluuius 309
Ligurrire 78
Limacus, Limagus. vide Lindimacus
Limodia. 17. conquiritur à Pipino 7
Lin fluuius Scotiæ 386
Lindimacus fluuius. 237. 387. lacum Tigurinum perfluit. 175
Lintaugia, Lindaua. 169. crematur 10
Linthaugienſe Monaſterium. 331
Lindaugianus lacus 181
Lippia in Saxonia. 7. iuxta Rhenum 7
Litania maior. 69. ſolemnis 209
Litteras Regum & Imperatorum oſculandi mos 25.105
Liutfrid Dux Alamanniæ Iunior capitur & occiditur. 10
Liutfridus Comes Sueuiæ 43
Liutfridus Alſatiæ Dominus. 68
Liutolfus Ottonis I. Imp. filius Dux Alamanniæ patrem iuuat 11. venit S. Gallum. 10.72. patri rebellat. 11.71. Italiam ingreditur. 11. moritur 72
Liutuiga Comitiſſa. 391
Liutvvardus Vertellenſis Epiſcopus, Imperatoris Archicancellarius. 32.59.368.370
Lobium 157
Lolinga 39
Longum mare 76
Lorica linea 192
Lorishan 68.88
Lotharius II. Rex Francorum impeditur ſubuenire 88. Gallo & Magno. 310. perempto Sigeberto & eius filiis Auſtraſiam occupat 173.301
Loy, Loyalx 216.217
Lucca Imperatori reſiſtit 15
Ludi pueris permiſſi 211.bis
Ludus triduanus Scholaſticorum S. Galli 42.49
Ludouicus Pius Imp. 8.26. obit. 8.
Ludouicus Iunior Rex Germaniæ. 178.315. Alamanniam habuit in poteſtate 26. obit. 9.32. eius Archicapellanus Grimaldus Abbas. 36. Capellanus Salomo Ramſvvagius. 36
Ludouicus IV. Arnolfi F. Imp. 9. obit. 9
Luisbuel 158
Luitoldus Carinthiæ Dux. 119.122
Luitoldus Epiſcopus 77
Luitoldus Pſeudo Abbas S. Galli 119. deponitur 121
Luitoldus de Nellenburg Comes. 120. occiditur 23
Luitoldisburg, Luitēsburg, Lutensburg. 142.218
Lupa Anachorita 388
Luter, Lutra 389
Luterberg caſtrum. 143.144
Luxouium 19.236.386

Ly-

Lydius Charlomannicus 202
Lydius Modus 188.203
Lydum aurum 203

M.

Magalia 200
Magnus id eſt Groſſus, de Carolo Craſſo. 362. 368. 377. 396.
S. Magni brachium. 37. Eccleſia. 37.49.179 eius Eccleſiæ Rectores 349
S. Magnus apud Fauces quieſcit. 37. vide Magnoaldus.
Magnoaldus Hibernus. 297.308. cur ſic dictus. 298. Clericus. 240. Diaconus. 302. Magnus vocitatus. 302.305.306. in Italiam à Gallo miſſus. 252.303. in cella S. Galli manet. 258. moritur. 313. ſepelitur. 314
Magontia loco mota & propius Rheno locata 240
Magontiacæ nundinæ, quæ nunc Francofortenſes. 55
Maiordomus 390
Maiores, Meyer 190.191
Maiores Nobiles in Heluetia, & eorum nomina 190
Maiores villarum, Maires de villes 190
Maleficus pro venefico 330
Malleus terræ 224
Mallus 177
Maltra 181
Mandra, Mandritæ 213.214
Manegoldus de Bottenſtein Abbas S. Galli. 124. moritur. 124. ſepelitur 125
Manegolt Comes Erneſtum Alamanniæ Ducem vincit 15
Manumiſſionis formula 218
Manſio, Manſionare 212
Manſionaria Eccleſia 47
de Monsdorff ſeu Mangisdorf Nobiles Miſni 154
Manſus 218
Montes 210
Manus pro poteſtate 177
Mapalia 200
Mappa mundi 32.178
Marauenſes ab Arnolfo Imp. debellantur 9
Marcarum pondo 221
Marcha, March 393. bis.
Marchdorf. 163. expugnatur & ſuccenditur 120
Marcellus, prius Moengal dictus, Magiſter S. Galli. 36.129 358. eius doctrina. 52. Caſtitas. 52.
S. Marci reliquiæ 168
Marcus Epiſcopus Scotigena. 36 358
Margus 393
S. Maria Virgo iuuat cœlantem Tutilonem 59
S. Mariæ Virginis reliquiæ. 242 309. Capella 130
Marquardus Carinthiæ Dux 119
Marquardus Brigantii Comes capitur 120
Marſcalci Patricii Sanctgallenſes 156
Martianus Capella de Nuptiis Mercurii & Philoſophiæ. 32. 60. item de Septem liberalibus artibus 32
S. Martini Vita 31
Martus, Martellus 224
Maſſin Monaſterium 32
Mathematices ſtudioſi Monachi S. Galli 219.220
Mahthilda ſoror Imperatoris Conradi 70
Mathilda coniunx Heinrici Imp. 61
Mathilda Comitiſſa 120
Matrina 186
Maturitas 179
S. Mauricii reliquiæ. 242.309. enſis & lancea. 69
Maximiliani Tulingorum Lantgrauii aula 181
Mecchinga 32
Medum 227
Megintus Eremita martyriſatur 8
Meyer 190
Meier de Berge. vide Berge
Mener 194
Mentzelen 388
de Meplins Nobiles Sueui 158
de Mepplicas Bertholdus telo confoditur 133
Meraniæ Dux Cuono. 379.396
Mercatores Patricii Sanctgallenſes. 156.158. bis. 159.161
Mercatum 197
Mercurii aſtutia &c. 138.222
Mersburch in Saxonia 7.169
Merſuini Patricii Sanctgallenſes 156
Meſſa, Meza 118
Metallifodinæ. 45.312
Metenſis cantus. 60.359.360
Meteorus. 396
Meum & Tuum 130
Miles, Milites. 193.203.204
Miles iuſtitiæ 221
Milo Elevvangenſis Abbas 89 91
Mimatores 226
Minare 194
Minerua. 82. 222. Mineruæ poculum. 131. facetia. 135. ſagitta. 144. Minerua ſermonū. 140.
Miniſteriales 217
Miniſteriarches 216
Miniſterium pro miniſtro 182
Minor 179.180
Miracula facere minus eſſe in Eccleſia, quam bene viuere. 381
Miracula facere Sanctos, quibus tamen maiores exiſtant, qui nulla faciunt 381.382
Miracula non eſſe fidelium, ſed propter infideles fieri. 383
Miſcuerint vina num Germani. 208
Miſſas audimus, quum eas agere docemus 52
Miſſus Miſſaticus. 182.207.388
Modi Muſici 188.189.190
Modius, Mut 181
Moengal. vide Marcellus
Monachus victu & tegumento contentus eſſe debet. 278. & labore manuum victitare 87
Mons Cœli, Cœlius 388
Mons Fortis 221
de Monte Forte Comites. 131.135. 154
Mons Victoris 51
S. Moritz 216
Moſt. 202
Moyſes Decanus S. Galli 10
Muller, qui Molendinatores, Patrii Sanctgallenſes 155
Munitiones 198

Müntzer, qui Monetarii, Patricii Sanctgallenſes 155.157
Murmuria, Murmurioſus 206
Muſices inuentio ex incude & rota. 168. mutatio, renouatio & perfectio. 188. 189. 190. vtilitas 367. partitio in Choralem & Figuralem 189
Muſici modi 188
Mutzo Comes, primus in Aula, 115. eius iniuſtitia. 115. 116. 117

N.

B. Narciſſus Epiſcopus Toloſanus Draconem interfecit. 302 304. 306. 308. 309
Natiuum 171
Nebus Dux Alamanniæ 261
Nechinburg 104
de Nellenburg Comites. 119. Lãtgrauii 216. 391
Nemidona, id eſt Spira 250
Neophicus, Nephicus 209
Neoptolemus 223
Neuma 187
Nicolaus Pontifex Rom. 368
de Nidervvile Nobiles. 159. bis.
Nigra Silua 198
Nigri libri, id eſt necromantici. 55
Nitkarius Epiſcopus Auguſtanus 315
Nobiles qui 218
Nobiles qui habitarunt circa S. Galli cellam antequam eſſet Monaſterium 175
Nobilium apud Heluetios multitudo vnde. 61
Nobilium apud Heluetios plebeia conditio 187. 388
Nonæ 201
Nonales, Nonalia 201
Nonalis ceruiſia 201
Nonna, id eſt Monealis 245
Norici Dux 61
Nortmanni in Campaniam. 118. in Scotiam. 318. 319
Nortpertus Abbas S. Galli. 16. 118. 119. 162. 323
Notingus Epiſcopus Conſtantienſis. 68. obit. 10
Notkeri tres 355. 356
Notkerus Balbulus. 52. 53. 54. 55 56. 59. 129. eius etymon. 354. parentes illuſtres. 35. 354. Caroli Craſſi nepos. 277. 362. eius balbuties. 355. Scholæ præficitur. 36. ab Ottonib. Impp. medius ducitur 380. cæcus 380. eius ſcripta. 381. Magiſter Sequentiarum vocatus 9. 164. obit. 9. 381. ſepulchrum. 99. canonizatur. 135. 368. eius neptis 76.
Notkerus Piperisgranũ, Medicus Phyſicus, Pictor & Poeta. 73. 76. 77. 82. 83. 85. 89. 96. 97. 98. 100. 101. 129. 220. 356. Magiſter cognominatur. 77. 129. 220. præ ſenio cæcus. 109. ab Ottonibus Impp. medius ducitur. 109. moritur cum Burkhardo. I. 12 111.
Notkerus Labeo Abbas S. Galli, Cralohi Abbatis ex fratre, Notkeri Medici ex ſorore nepos 11. 96. 100. 102. 103. 109. moritur 12. 111
Notkerus Magiſter & Monachus S. Galli obit cum Burkhardo II. 14. 118
Notkerus Monachus & Presbyter S. Galli 165
Notpertus. vide Nortpertus.
Notulæ 60
Nudæ fabæ 182
Nudimanus 179
Nudipedes pœnitentes 40. 50
Nuncii 180. 182
Nuncii Cameræ 180. 182. 183
Nundinæ, quæ nunc Francofurtenſes, olim Magontiacæ 55
Nuuenburg ab Henrico Imp. obſeſſum. 15. vide Caſtrum nouum.

O.

DE Oberberg Nobiles 175
Ober Teutſchlandt 385
Oblatæ, Oblationes 214
Obolus 394. 395
Occelli Patricii Sanctgallenſes. 156 157. 158. ter. 160. 162. ter. 164. bis.
Occidentanæ 188
Ochibe Erneſtum Ducem Alamanniæ in venatione interficit. 14
Octana 172. 180
Octauianus P. R. Ottonem Imp. coronat 11
Oeconomus 72
Oeconomi Epiſcoporum & Abbatum 214
Oenus fluuius 171
de Oetlinshuſen Nobiles 163
Offerenda 187
Officiales Monachi S. Galli. 194. eorum ſeruitia. 215
Oflaten 214
Ολπη 391
Operariorum Decanus 186
Opipare 79
Oratorium 387
Orcades 319
Organa in Franciam 6
Origenis opuſcula 30
Oroſii volumen 32
Oſculandi mos 40. 41. 43. 47. 48 72. 75. 79. 81. 84. 88. 92. 93. 109. 306. 308. 311
Oſmannus Presbyter obit. 158
Oſtiatim 179
Oſtien. 214
S. Oſwaldi & B. Thomæ Eccleſia 130
Ofer. 389
Otigeba Imperatrix Adaltagis Angliæ Regis filia 77. 80
Otkarius Archiepiſcopus Moguntinus 315
Otkerus Miles & frater Abbatis Augienſis 83. 84. 93. 94
Otpertus Archiepiſcopus Moguntinus 9
Othmarus Presbyter vocatur ad cellam S. Galli. 261. 277. fit Abbas. 6. 20. 21. 314. 390. capitur & adulterii accuſatur. 6. 279. Potami incarceratur. 280 relegatur Stainã. 180. 280. moritur. 7. transfertur S. Gallum 7. deponitur. 8. 30. reponitur. 8. eius reliquiæ 70. 294. 295. 296. auctoritate Romana in Sanctum leuatur 42
Ottenbeuren 179
Ottones Imperatores vnde 354

Otto Magnus Imp. 10. 72. 73. 79. 94. 100. *Leo vocatus à filio.* 100 101. *Regis Angliæ gener.* 77. *Italiam domat.* 10. 11. *à Papa benedicitur.* 11. *contra Danos.* 76. *contra Agarenos.* 11. *contra Abatarenos cum filio Liutolfo.* 11. *contra filium Liutolfum Ducem Alamanniæ.* 71. *reformat Monaſteria.* 379. 380. *moritur* 11
Otto Iunior Imp. 12. 100. *Heinricum Iuniorem Bauariæ Ducem vincit.* 12. 111. *Lotharium Franciæ Regem vincit.* 12. *terram Conſtātinopolitan. Imp. inuadit.* 12. *vocatur Saxonicus Rufus.* 81. *Siciliam ponte iungere parat.* 12. *moritur.* 12.
Otto III. Imp. 12. 114. *iniuſtitiæ arguitur à Mōnachis.* 116. *moritur* 13. 117
Otto Pictauiæ Comes & Saxoniæ Dux eligitur Imperator. 132. 134. 127. *confirmatur à Papa.* 134. *fugatur & pellitur.* 132. 134
Otto Dux 100. 102
Otto Epiſcopus Conſtantienſis 122
Otto Comes Marchtorfio. 120
Otvvinus Alamanniæ Dux. 389 390. *Alamanniam vaſtat.* 257
Ouglin Patricii Sanctgallenſes. 164. *vide Occelli.*

P.

Pabinberk Franciæ vrbs. 40. & *Comitatus.* 40. *vide Babenberg.*
Pagus 185
Paier, qui Pauari, Patricii Sanctgallenſes. 157. 167
Palatium S. Galli 176
Palatinus homo 37
Palatinus de Rheno & VVittelsbac contra Philippum Imp. 127 *eum interficit* 132
Palzo Spirēſis Epiſcopus. 88. 91. 101
Panes mille in vno clibano ſimul cocti 41
Panifices, Panificium 225
Pannus, Pannoſus 203
Panthema 187
Pantingus 394. 395
Papa eleemoſynam dat pridie Palmarum 47. 48
Papia capitur. 117. *vide Paueia*
Paralyſis, Pärlyſucht 219
Paratura 199
Pardi 143. 224
Parenſis Comitatus 391
Parentes, Parentelæ 221. 222
Pariſienſis Academia 130
Parma 69
Parricidii poena 338
Participium 81. 90. 257
Partus exciſus aruinæ porci recens cæſi inſuitur 79
Paſſionalis 30
Paſſionis diebus reconciliantur latrones & malfactores 131
Paſtores hirſuti & prolixis barbis 42. *ſerui proprii* 42
Patrare 176
Paueia conquiſita. 7. *bis. vide Papia*
Pavvari Patricii Sanctgallenſes 157. 163. *vide Paier.*
S. Pelagii Martyris corpus. 45. 365. *eius miracula.* 45. 46. *ſarcophagus.* 46. 47. *Pelagio quæ loca dederit Salomo.* 49
Pelliparii 225
Perchtera incluſa. 76. 201. *vide Perethrat*
Pere. Hebraica vox 202
Peregrini de locis emigrantes non poſſunt alibi conſtitui Epiſcopi. 250
Peregrinationes Romam. 45. 108.
Perethrat incluſa. 11. *moritur.* 12. *vide Perchtera*
Periodus 43. 182.
Περίπολοι ἐφοδεύοντες. 186
Perthol Sueuiæ Comes. 40. *vide Perthold.*
Perluſtrium 198
Peſtilentiæ in Francia. 7. 9. *in Europa.* 13. 14. *in exercitu Heinrici Imp.* 14. *animalium.* 8. 10.
Petrus Cantor Romanus 60. 360
Petrus Rex Vngariæ à ſuis pulſus reſtituitur 17
Petrus Veronenſis Epiſcopus. 39. 361.
S. Petri Baſilica. 8. *Parochia.* 176
S. Petri Cella, Peterszell 161
Petridomus Monaſterium 168
Pezpremo Dux Bohemiæ bello petitur. 16
Pfänning 394. 395
Pfandt/Pfändten 395
Pfülben 196
de Pfulvvendorf Comites. 125 218.
Pfundthalber / Pfundtpfänning 394
Pharus 272. 391
Phieſco 179
Philaſca 391
Philautia humana 49
Philippus Imperator eligitur. 132 *confirmatur.* 132. *comitia celebrat.* 126. 127. *expeditionē in Turingū & Herbipolensē ſuſcipit.* 127. *occiditur.* 132. 134
Philologia. 131. 135. 138. *eius nuptiæ albis intextæ* 82
Phlebotomiæ periculum 272
Phrygius modus 188
Phuſca 179
Phyſiognomia 138
Pictorum gens 319
Pichen. Picken 195
Pierius 395
Pignus 395
Pilichrimus Colonienſis Archiepiſcopus 15
Piltra 192
Pincerna Abbatis S. Galli 104
Pipinus Maiordomus Martelli pater Alamanniam vaſtat. 258. 390. *moritur.* 6. 314
Pipinus Maiordomus Martelli filius eligitur in Regem Francorum. 6. 260. 288. *totam Germaniam Galliamque regit.* 310 *Longobardos debellat.* 6 *Saxones* 6. *Aquitanos.* 7. *Waſcones.* 7. *ſolus regnare incipit.* 7. *venationem habet ad Fauces.* 308. *S. Magno quid donarit.* 310. *Moritur.* 7.
Pipinus Caroli M. filius Romæ baptiſatur 7
Pipinus Caroli M. ſpurius in monaſterium truditur. 7
Piraticum 202

S. Pirminius pulſus. 6. in Augiam venit 6
Piſcella pro parua piſcina 163
Piſtores Patricii Sanctgallenſes. 159.162.
Piura maior & minor. 39.122. vide Büren.
Placitum 177
Plagales toni. 188.189
Plana 226
Planeta 205
Plateatim 179
Plebes, Plebanus 223
Πλέθρον. 223
Pluralitas beneficiorum Eccleſiaſticorū canonibus vetita. 126
Pœmani, id eſt Bohemi. 11
Pœnitentes nudipedes. 40.50
Poile 208
Pollinctores 390
Polymitare 204
Pondo marcarum 221
Pons maritimus Darii Perſarum Regis, & Ottonis Imperatoris 12
Pons Altus, Pontalt. 196
Poppo Herbipolenſis Epiſcopus. 88.91.
Potamum Comitum Sueuiæ oppidum. 40.41.180.280. inde Potamicus lacus. 19.89.181.234.385.
Potentia pro munitione. 143
Poteſtates 388
Poteſtatiua manus, Poteſtatiue. 177.
Potirium, Potitium. 227
Præbenda 213
Præfectus pro Duce 257
Præfecti Caſtrorum ſub Ducibus. 247.
Præpoſitus Monaſterii quis 266
Præſtationes 192
Pregentia. 387. vide Bregentz.
Primas, de Archiepiſcopo 89
Primates, id eſt, Principes. 182. 222.
Primarchatus 216
Primicerius 195
Primipilares 194
Principes, id eſt, Duces 194
Princeps debet eſſe virtute præditus & morib. populo gratus 61
Principes viros in comitatu Imperatoris ſingulari menſa paſtos. 42
Principes eſſe S. Galli Abbates. 129.130.139.142.145.
Principum magnificentia ſtare Eccleſias 128
Priſciani Grammatica 30
Probatio per aquam 210
Proceſſiones S. Galli 41.42
Propheta, προφητεύειν 210
Prouinciatim 179
Pſallendi vtilitas 367
Pſalmicani 98
Pſalterium 187
Pudoricolor 207
Pulani Sclaui, id eſt Poloni 15
Pulszi Rex Agarenorum ſuſpenſus. 11
Puluillus 195.196
Pyrale 207
Πύργος. 224
Πυρὸς 202
Pythagoras harmoniam Muſicam quo modo inuenerit 368
Pyretus 395

Q.

Quadrageſimæ abſtinentia coniugalis 50
Quaradaues. 245
Quartalis 181
Quaſſitare 226
Quaternio 212
Quinti Curtii Geſta Alexandri Magni 30

R.

Rabani Archiepiſcopi comment. in Ieremiam 30
Rachenburger 177
Rachenſtein 120
Rachilda incluſa. 10.76.78.339.340.343.344.345.348.349. ex nobili familia Argouiana. 349. eius miracula. 78. moritur. 10
Radeſpona crematur. 9. vide Regenespurch.
Ramſovve 155
de Ramſtain Nobiles. 154. bis. 157. 159.161. bis.
de Ramſvvag Comites, Barones, Nobiles 35.36.37.161. bis. 163. bis. 164.157.178.268.
Ranckvvile 384
Rappenſvvil. vide Rapprechtsvvil.
Rata donaria, pondera 206
Ratolficella 168
Ratpertus Magiſter & Monachus S. Galli. 37.38.52 129.370 371. ex illuſtri familia. 35. eius laudes. 52.53.54.55.56.58. moritur. 58
Ratpertus Abbas S. Galli 7.22
de Raprechtſvvile ſeu Rappenſvvil Aduocati Comites Kyburgenſes 143.161
Rauenſpurg. 127.175.177.182
Rebellio 199
Rectilindum 85
Rectores B. Magni 349
Refectorium 207
Refrigium 136
Reges cur dicantur Maiores domus 390
de Regenſperg Barones 212. Camerarii Monaſterii S. Galli. 150. eius oppidi ſitus 212
Regenſpurch ad Danubium. 7. vide Radeſpona.
Reginherus Marchio Conrado Imp. reſiſtit 15
Regula Benedicti & reliquorum Patrum 30.31
Regularia 82
Reich/ id eſt Keſſer 188
Reingeſchvvile. 140. 141. 143. 144.
Religio non armis ſed oratione tuenda. 133
Reliquiæ Sanctorum 45.18. cas circumgeſtādi conſuetudo vetus 66
Remacli feſtum inſtitutum 119
Rerum Domini. 207
Retiaculum 391
Retinacula 194
Rhaguſcia 181
Ῥεῖν 178
Rhenus vnde dictus. 178. Potamicum lacum influit. 167. perfluit 175
Rheni vallis, Rhinthal 181.215
Rhetia 233.234
Rhetia Curienſis 21.32.245
Rhetiani dicti etiam Sanctgallenſes

lenſes & Arbonenſes 257
Rhetica lingua 199.205
Rhinaugia.320. eius Monaſterii origo 394
Rhingaw 215
Rhodanus Lemannum perfluit. 175.
Rhonus 178
Pô 178
Richere Comes de Buochorn & Altſtetten. 80.85.103.105.108
Richlin Hartmoti Abbatis ſoror, Comitiſſa 31
Richlin, qui Diuites, Patricii Sanctgallēſes.157.158.160.162
de Riedern Nobiles 159
Rinegg Caſtrum 133 135
de Rinegg Nobiles..163.164.ter.
Rimen. 178
Riter Patricii Sanctgallenſes.155.
Ritterſchafft 203
Riuarium 338.
Roccus 204
de Rodesheim Nobiles 155
Roeſch ciues VVangenſes in Sueuia 154
Rogationes 208 209
de Rogvvile Nobiles 161
Roboluesriuti 32
Romæ ſi fueris, Romano more ieiunandum 145
Romanæ Curiæ auaritia & rapacitas 140.144
Romana Sabaudorum & Rhetorum lingua. 199.205
Romans 199
Romanus, Cantor Romanus S. Galli 60.360
Romanicus modus Lydius 203
Romanus cantus 60.359
Romaniſce, Romanice. 81. 102. 205
Romishorn, Romanishorn. 181 218. vide Ruomashorn
de Romishorn Nobiles. 218
Romulus fictitius fundator monaſterii VVeingartenſis 167
de Rorbach Nobiles Sueui. 157
de Rordorf Eberhardus 133
Rorſchanchin 39. alias Rorſchach & interdum Roſchach 119. olim oppidum 122
de Rorſchach Nobiles 157.158.159 162 164.
de Roſenberg Nobiles 155.157.159.160.162.164.165.175
Rotæ gyratio inuenit Muſicam harmoniam 187
Roten. vide Ruſi.
Rotvvila 94.260
Rudolfus Rex Burgundiæ pugnat cum Burchardo Duce 10. eius filiam accipit 101
Rudolfus Rex Burgundiæ fugatur à ſuis 13. moritur 15
Rudolfus de Rhinfelden pſeudo Rex. 119. fugatur. 119. occiditur. 121
Rudolfus Comes de Pfullendorf. 125.218. in Palæſtina mortuus. 18
Rudolfus de Giutingen Abbas Monaſterii 137.140.150
Romæ moritur Epiſcopus Curienſis 137.162
Rueggerus Monachus S. Galli. 37 38.39.54
Ruſi Patricii Sanctgallenſes 163
Ruggenbein mors 134.163
Rünſen 178
Ruodhardus Epiſcopus Conſtantienſis obit 15.118.
Ruodmannus Abbas Augienſis 11.82.83.84.85.86.87.88.91.93 94.103.105.110.
Ruomaldus Epiſcopus Conſtantienſis.118.
Ruomashorn. 126.127. vide Romishorn.
Ruomo Monachus S. Galli 107
Rudperti Monachi obierunt. 14 15.
Rupert. Subdecanus 100.102.104.
Ruſa fluuius 178

S.

Sabaudica lingua 199.205.
Sacer pagus 354
Sagispach 96
Sacrilegii vindicta diuina. 133. 134.155.262.
Sacrofagus. 184.
Sagma, Sagmarius 196
Sal Spirenſe 93
de Salem Abbas 133
Salma. 196
Salomones tres Conſtantienſes Epiſcopi 35
Salomon II. Epiſcopus Conſtantienſis. 286.287.293.294. cenſum poſtulat à Monachis S. Galli. 27.35. intereſt tranſlationi S Galli. 30.
Salomon III. Epiſcopus Conſtantienſis & Abbas S. Galli. 3.35. 36.162.329.330.331.335. illuſtri familia Ramſvvagiorum ortus. 35.178. eius parentes & frater. 36. ſtuprum & baſtarda. 49. 50. fit Capellanus Ludouici Imp. 36. Monaſterium ingreditur ſine venia. 37. ſumit habitum Monaſticum. 38. fit Monachus. 40. in Aulam Imperatoris reuocatur. 40. fit Canonicus Elevvangenſis. 36. Abbas Cambidonēſis 36. S. Galli. 40. Epiſcopus Conſtantienſis. 40. Abbas Augienſis. 48. fugit Duces Sueuiæ. 41. eosdem ex carcere liberat. 41. inuitat ad conuiuium. 41. ambitione fere perditur, 41.43. capitur à Ducibus Sueuiæ. 10. 43. liberatur. 44. Romam pœnitentiæ cauſſa pergit. 45. Scholaribus S. Galli priuilegia confirmat. 49. eius verſutiæ & vafrities. 46. 72. laudes. 49.50. res geſtæ. 363. 364. mors. 10.49.
Salomonis Cella 76.201
S. Saluatoris Cella 122
Samnia prouincia 288
Sandapila, Sandapilones 226
Sandratus Monachus Colonienſis. 86.100.101.102.105.106.107 (108
Saporare 182
Saraceni. 71. venerunt primum in Franciam. 6. pelluntur ex Aquitania. 6. vincuntur apud Pictauium. 6. in Gotia. 6. apud Narbonam à VVilhelmo. 7. 8. in Gallicia. 10. ab Imperatore Conſtantinopolitano in auxilium vocantur contra Ottonē Imp. Romanū. 12. in Burgūdia delentur. 68. in Alpibus Abbatiſcellanis graſſantur. 99. eorum pernicitas 99

Satewat 186
Sarge, Serge 186
Sarunetes 393
Satyrici 182
Sauma 196
de Sax Barones. 128.129.130.131. 156.178.396.
Saxones debellantur à Martello. 6, à Carlomanno & Pipino 6, à Carolo M. 7.8. irruunt in Frãciam 7. rebelles & periuri. 7
Saxonum proſapia apud Heluetios 353.396
Scaſtarius Proabbas Monaſterii S. Galli ante Othmarum. 176
de Scaſtolsheim Nobiles 155.160.
Schafhuſen Monaſterium 122
Schafner. vide Diſpenſatores.
de Schatenbuoch Patricii Sanctgallenſes. 157. bis.
de Schellenberg Barones, nunc Nobiles 178
Schemata verborum 222
Schenken de Caſtel Nobiles 180
Schenken de Landegg Pincernæ Monaſterii S. Galli 150
Schizingonis Patricii Sanctgallenſes 162
Schlappen 197
Schnuorlini Patricii Sanctgallenſes 155.158
de Schoenenſtein Conradus punitur ob ſacrilegium 133.134
Scholæ Canonicæ & Clauſtrales 178.358.
Scholaſticorum ludi permiſſi. 104 bis.
Scholarium S. Galli priuilegia & conſuetudo. 48. ludus triduanus 42,49
Scholaſtici Patricii Sanctgallenſes 156.158
Schoudiers Patricii Sanctgallenſes 157
Schovvinger Patricii Sanctgallenſes. 215. vide Scoubini
Schrodilſii Patricii Sanctgallenſes 156.160
Schurlezzer Patricii Sanctgallenſes 159
Schuſſius amnis 169
de Schvvartzenbach Nobiles 165
Schvvartzvvalde 68.198
Scopoza 157.158
Scotia & Hibernia eædem. 318 384.385.386
Scotiæ Reges 385
Scotorum peregrinandi ſtudium 275
Scoubini Patricii Sanctgallenſes 161. an Schovvingii? 162
Scriptorium, Scrittoio 186
Sculdahis, Scultetus 226
Schuoler. vide Scholaſtici.
Scuta viminea 192
Scutella, Schüſſel 212
Secar 202
Secel, Sicel. 394
Sechingen ad Rhenum 68
Seconis Monaſterium 384
Securitas 176
Sedile, Sedals 195
Sedulius Scotus 8
Sellare 85
Semperfrey 218
Senior, Senioratus 392.393
Seniſſimus 110
Sennia heremus 245
Septem dies 172
Septima 180
Septimus mons 180
Sequentiæ, Sequentiarius 91 367
Ser/Sera 198
Seraculum 194 392
Serge, Sarge 186
SS. Sergii & Bacchi paſſio 30
Sericales 186
Serui ſi non timent, tument. 61
Seruis nec iurantibus credendum 104
Seruitium 215
Siccitates aquarum 13
Sicera 202.392
Siciliam ponte iungere voluit. Imp. Otto. 12
Sidonius Conſtantienſis Epiſcopus. 6.110. Abbatiam S. Galli inuadit. 21. 22, 264. inteſtinorum dolore moritur. 21. 265
Sidra 202
Sigeſertus Iunior Auſtraſiæ Rex 173. 175. 244. interficitur 301
Sigefridus de Ramſvvag Comes 44
Sigilla Abbatum S. Galli 101
Sigilla Imperatorum litteris impreſſa oſculandi mos. 25. 105
Sigillus 194
Sigmarus 214
Sigmaringen 214.119
Sigmarisvvang 214
Signa in cœlo 9.10.16
Signa facere minus eſt quam bene viuere. 381. vide Miracula
Signifer 88.195
S. Silueſtri vita 31
Similare 207
Simmera 181
Simprecht Patrii Sanctgallenſes 163.165
Sindolfus Monachus S. Galli. 105 eius criminationes. 53. 55. 369 poena. 53. furtum 59
de Singenberg Dapiferi Monaſterii S. Galli 155. 156. 159. 160. 162.164,165.
Sintpertus Epiſcopus Auguſtanus 315
Sintrammus ſcriba egregius, & eius opera 46
Sintria, Sintrianus, fluuius. 98 120.121.192
Siſinnius 8
Sitirundorf ad Monaſterium S. Galli 37
Sitis ingens 13
Sitter/fluuius 192
Slesvvick 76.79
Sodes 196
Sol pro die 185
Solinus Polyhiſtor 31
Solitarius 200
Solium 208
Soniarius S. Columbani & Galli diſcipulus 297
Soractis mons 288
Sparrones 192
Species 390
Spelta 211.212
Spera S. Crucis 187

Spica-

Spicarium 212
de Spiegelberg Comites 160. *videntur Kyburgii fuiſſe.*
Spira olim Nemedona 250
Spirituales bellicoſi à Deo puniuntur 131
Spiſarii Patricii Sanctgallenſes, dicti de Spiſekk. 156. 159. 161. *ter.* 162. 163. 164. *bis.*
Spizzi Patricii Sanctgallenſes 163
Stabenez Patricii Sanctgallenſes 157
Stain inſula Rheni. 7. 264. 280. *nunc oppidum* 280
Staina fluuius 242
Stainheim. 32. 42. 82. 83 183. *olim oppidum* 43
Stalla 180
Stationari 185
de Stein Nobiles 157
Steinigunekke 175
Stella noua 13
Stellas inter ſe volitaſſe 9
Stephanus P.R. mortuus 6
de Stofeln Nobiles 118
de Stoufen Barones 154. 157
Stoupus 184
Strabi ſeu Strabones 229
Strazpurch capitur & diripitur 13
Strofa 391
Stropheum 65. 195
Stulem Patricii Sanctgallenſes 155
de Sturzeneck Nobiles Sueui. 159
Subarrare 204
Subiugales toni 188. 189
Sueuia olim nō Ducatus, ſed Præfectura Imperii. 40. *eius primus Dux hæreditarius.* 150. *vide Alamannia.*
Sueuiæ Dux Dapifer Monaſterii S. Galli 130
Superbiæ pœna 55
Suppa 225
Suſceptacula Regum 209
Suſilini Patricii Sanctgallenſes 155. 158
Suſum aut iuſum 190
Suſurria 206
de Svvanberg Nobiles 175
Symbolus pro collatione. 91. 96
Synaxis nonæ 57
Synodica Sanct. Galli Monaſterii 98

T.

T. *in Z.* 387
Talenta 199
Talto Comes Turgouiæ. 20. 175
Talzones Nobiles 160
de Tegerfeld Barones. 126. 158
Tegerinovva ad Monaſterium S. Galli 37
Tello Curienſis Epiſcopus 268
Temeri Rex Scotiæ 385
Tempeſtates horrendæ 14
de Tengen Barones 161
Tenne 395
Teriſtrum 394
Terræmotus. 8. *bis.* 10. 14
Terwe 291
Teſtamentum pro inſtrumento 142. *bis.* 147. 227
de Tettichouen Nobiles 163
Teutonice 205
Tharra 181
Thaſſilo Bauariæ Dux Carolo M. ſupplex 7
Thenſaurus 209
Theodebertus Rex Auſtraſiorum 19. 175. 237. *decertat cum fratre Theoderico.* 300. *fugatur.* 300. *comprehenſus ad Brunnihildē mittitur, à qua fuit peremptus* 301
Theodegiſilus narrator vitæ S. Magni 314
Theodericus II. Burgundiæ Rex 236. 300. *miſerabiliter perit.* 301. *cum quinque filiis* 301
Theodericus Conſtantienſis Epiſcopus 119
Theodo Bauariæ Dux obſes apud Carolum M. 7
Theodorus Clericus. 240. 258. 302 390. *Eremita & Abbas Campidonenſis.* 308. 311. 312. 313. 314
Theodorus Romanus Cantor 359
Theophania Imperatrix cum filio Ottone. 12. *moritur.* 12
Theorica 219
θέρειν, Theren 181
Theſeus menſis 171. 172
Theudo contra Saracenos 6
Thieto Abbas S. Galli. 10. 69. 70. 199. *reſignat* 10
Thietpaldus Abbas S. Galli. 15. *obit.* 16
Thietpertus Presbyter S. Galli obiit 11
Tholus 208
Tigurinus lacus. 175. *vide Turicinus*
Timpus 212
Tina 395
Tiprum 392
Titulus 180
Tiufenbach 129
de Tiufenovv Nobiles 157
de Tiundelingen Nobiles 162
de Tiurenhaim Nobiles 159
Toggia 383
Toggenburg Comitatus. 224. 383 *capitur & conflagratur.* 121. *ad Monaſterium venit.* 145
de Toggenburg Comites. 121. 40. 141. *& ſeqq.* 154. 175. 216. *fratricidium.* 142. *potentia* 143
Toloſa capitur 7
Toloſeni 11
Tolutarius 206
Toni Muſici 188. 189. 190
Tonitrua. 171. *ingentia* 10
Tonſuræ dedecus 82
Torneamentum 221
Torner/Tornierer 221
Torrere 181
Toſa fluuius 181
Tota Regina Galliciæ ſuperat Saracenos 10
Toxica 223
Tozzo Presbyter. 304. *fit Epiſcopus Auguſtanus.* 313. 314. *moritur* 314
Tragœdia 69
Traiani anima quomodo dicatur liberata 338
Tributum Monaſterii S. Galli, quod Imperatori pendendum. 29. *quod Epiſcopo Conſtantienſi* 25

Tributarii, Zinsleuth 310
S. Trinitatis Caſtellum 193
Triſtitia caret oportet, qui vult ſtudere 117
Triuium. Triuialis ſchola. 220
Trogen 135
Troia Italiæ vrbs deditur 14
Tropi Muſici. 188.189.190
de Trutpurg Nobiles 153
Tubæ Alpinæ 191
Tubarum inflatio diuerſa 61
Tubthac Rex Scotiæ 385
Tucca 323
Tucconia. 19.175.237.301.387
Tuch 186
Tugium 175.387.
Tulbiacum caſtrum. 300. prælium ibi.
Tulingia Lantgrauiatus. 391
Tullii facundia 138
Tüncher 186
Tunicæ 186
de Tunriutun Nobiles 155
Turbata vallis 41.181
Turbines vehementes. 11.14
Turegum 387
Turgovve. 257.354. eius Comes 175.177
Turicinus lacus. 19.239.301. vide Tigurinus.
Turinga villa 21
Turingiæ Lantgrauius ab Imperatore bello petitur. 127
Tuſci apri 191
de Tuſelingen Nobiles 155
Tutilo Monachus S. Galli 37.38 52.129.371.372.373. ex illuſtri familia 35. eius laudes. 52.53. 55.57.59. anaglypha. 46.55.56. moritur 59
Tvventibolch Rex occiditur 9
Tvviela munitio Bertholdi Zeringenſis 123
de Tvviele Nobiles 123
Tyrones 221.203

V.

VAda ante Caminatas 156
Vadium, Vadiare 218.219
Vallis Turbata. 41. vide Turbata.
Vannus 192
Variola morbus Kaminaldi Epiſcopi 97
Varro 323
Vaſa olim ſignata 194
Vaſis æneis celebrabat Columbanus, & cur. 247
Vaſſus, Vaſallus 222
Vberlinga 168
Vberlinger Patricii Sanctgallenſes. 161
Vdalricus de Dilingen Epiſcopus Auguſtanus. 62.65.66.67. 72.336. obit. 11
Vdalricus Epiſcopus Baſilienſis. 25
Vdalricus I. Abbas S. Galli. 112. moritur 12
Vdalricus II. Abbas S. Galli. 119 323.
Vdalricus Dux Carnotenſis, III. Abbas S. Galli. 119. 121. & Augienſis 120. Aquilegienſis Patriarcha 119.120.121.122
Vdalricus de Tegerfeld, IIII. Abbas S. Galli. 125.126.150. Curienſis Epiſcopus. 126. reſignat 126
Vdalricus de Veringen, V. Abbas S. Galli 126.150.
Vdalricus de Sax, VI. Abbas S. Galli. 128.130.150. ab Imperatore Romam mittitur. 368
Vdalricus de Giutingen, VII. Abbas S. Galli 151.153
Vdalricus de Buochorn Comes. 78 capitur ab Vngaris. 78. liberatus mendici habitu ad ſuos redit 78.79
Vdalricus de Gameringen Baro 123
Vdalricus de Kyburg Comes 39
Vdalricus alius de Kyburg Comes ingratus 133
Vdalricus Turgouiæ Comes vincit Agarenos. 9. moritur. 11.
Venatio an permiſſa clericis 241
Veneris dies 349
Venatus lacus 181
de Veringen Comites 126
Veſcer Patricii Sanctgallenſes. 159
Veſontium 68
Veſpilio vide Viſpilio
Veſtes Eccleſiaſticorum non ſint variegatæ 80
Via. 221. Viatim 179
Vicarius Ducis, id eſt Comes. 309
Vicedomini 214
Victor Curienſis Rhetiæ Comes. 21 261. violaturus S. Galli locum à Deo punitur 133.262
Victor Rhetus Monachus Nobilis & doctus. 70.71.72.73.74.75. 76.
S. Victoris mons 32.51
Victorinus de S. Trinitate 30
Victuale 201
Vigiles Monaſterii 37
Villa 195
Villani, id eſt ruſtici. 191. pronebulone 198
Villici, Villicare, Villicatus. 190 191.218
Vina, Villa 21
Vina an miſcuerint Germani 208
Virgilius 323
Viſiones aliæ ſpirituales, aliæ corporales, & de vtriſque. 335
Viſitatores. 207. perdunt Monaſteria 145.148
Viſpa, Viſpellio, Viſpilio, Viſpiliator. 225.390
Vitalianus P.R. 359
Vitaliani Cantores 359
Vitæ patrum 31
Vitrea vaſa precioſa 41.181.182
Vlulatus 367
Vngarorum irruptiones in varias gentes 62.63.64.65.66.67 68.69.73.78. non eſſe Agarenos 78. eorum bibacitas 64
Vngariæ Regina nupta Ketherna-co Scotiæ Regi 386
Vnuchun Rex Scotiæ 385
Vogt 214.215
Volini Patricii Sanctgallenſes. 156 157.161. ter. 163
Volo Comes de Kiburg cecidit 9. vide VVolo
Vom Adel 182
Voſagus, Voſegus. 19.198.236 386

Voto

Voto Burgundiæ regnum inuadit. 15. deditur Imperatori. 15. occumbit 16
Vrbani, id eſt ciues 183
Vrbani Patricii Sanctgallenſes. 159
Vrinæ faceta deprehenſio 97
Vrnaſcha fluuius 122
de Vrſtein Comites 175. 161 162
Vrſus S. Eutychii. 388. S. Corbiniani. 388. S. Magni 299. 312
Vſupelliones 225
Vtliberga arx deſtructa 153
Vulci 11
Vzena villa 143
Vzinaha villa 21
Vzinbeck Caſtrum 143

W.

Walafridus Abbas Augienſis. 152. 229. obiit. 8. 161
Waldo Abbas S. Galli. 7. 22 eius præclarum reſponſum ad Carolum M. 22. 23 ſcriptor egregius 23. fit Abbas Augienſis. 23. & tandem S. Dionyſii in Francia prope Pariſios 23
Waldo Curienſis Epiſcopus obit. 10
Walevvis villa 85
Walthari Manufortis Vita 77
Waltherus de Dratpurg Abbas S. Galli 151. 153
Waltherus Magiſter Phyſicus obit. 158
Waltkilcha, Waltchircha. 39. 122
Walto Decanus S. Galli. 74. 75. 76 99. obit. 76
Walto Minor Monachus S. Galli. 82
Waltrammus Comes Turgouiæ. 175. eius poſſeſſiones & prædia 261. 277. 278. 288. Cellam S. Galli in Abbatiam erigit 21
Waltrammus Monachus S. Galli doctus 54. 55
Waltrammus Presbyter & Decanus S. Galli 336. 341. 342
Waningus frater Cralonis Abbatis. 71. eiusque Capellanus. 76
Wanvvis Monachus S. Galli. 102
Warinus & Ruadhardus Comites. 7. 21. Rauenſpurgenſes. 178 182. Alamanniæ Duces. 264. 279
Warmannus Epiſcopus Conſtantienſis. 15. moritur. 16
Waſconia deuaſtatur 7
Waſcerburg 62. 68
de Waſſerburg Nobiles. 155. videntur fuiſſe Comites de Monteforte ibid.
de Watte Patricii Sanctgallenſes 163
de Wattenvvil olim Barones, nūc Patricii Bernenſes. 178
Walzemannus primus Abbas Monaſterii Duellenſis 94
Weingartenſe Monaſteriū à quo exſtructum 175. 176
Weisbacha fluuius 192
Weleſabi Sclaui Germaniam vaſtant 13
Welſhardus Comes Conrado Imperatori rebellat. 15. eidem reconciliatur 15
Welfo Dux 120. 122
Wendilgarta Comitiſſa Heinrici Imperatoris neptis. 78. includitur 78. redditur marito. 79
Wengin caſtrum 143
de Wengen olim Comites 178
Werchtegen 186
Werda 180
de Werdenſtain, qui & Werſtain & Wernſtein, Nobiles. 154. 163
Werdo Abbas S. Galli. 7. 23. moritur 7. 24
Werinherus Augiēſis Monachus Pſeudo Abbas S. Galli. 121. 122
Werinherus Abbas S. Galli. 124. 125
Werinherus Præpoſitus S. Galli. 125
Werinherus Comes infeliciter pugnat cum Bohemis. 16. 17. an fuit Franconiæ, de quo iam?
Werinhere Comes Franciæ. 40. ab Hattone Archiepiſcopo circumuentus trahitur. 40. decollatur 40
Werinherus Comes de Kiburg capitur à Conrado Imperatore. 15. interficitur 15
Wernherus de Arbona Epiſcopus Conſtantienſis 133
Werra 224
Weſpini Patricii Sanctgallenſes 155
Wetachii Patricii Sanctgallenſes 157
Wettinus Monachus Augienſis obit. 8. eius Viſio 30
S. Wiborada. 62. 63. 64. 65. nominis etymon. 325. eius parentes. 324. includitur. 10 martyriſatur 10. 78. 384. canoniſatur. 119. eius clauſula 76
Wichpertus Epiſcopus Auguſtanus. 308. 310. 311. moritur. 313
Widam Patricii Sanctgallenſes 156
Widarii Patricii Sanctgallenſes 155. 163
Wienachter Patricii Sanctgallenſes 159
Wigant Patricii Sanctgallenſes 159
Wilaha, Wila, Wilo, oppidum Turgouiæ. 99. 142. bis. 210. venit ad Monaſterium 145
Wila oppidum Imperiale Sueuiæ 211
de Wildenſtain Nobiles. 154. bis 157
Welegiſus Archiepiſcopus Magontinus 81
de Wilere Nobiles Sueui. 155. 156
Wilhelmi Comitis Pictauienſis filia nubit Heinrico Imperatori 17
Willimarus Presbyter Arbonenſis 19. 237. 240
de Wiltberg Nobiles. 156. bis.
Windiniſſa. 39. eius Comes Landolous. 39 moritur. 39. 40
Winiachus Presbyter Hibernus 298

Wintertura 10
Wirbs Patricii Sanctgallenſes. 159
Wirdingi Patricii Sanctgallenſes 157
Wolffes riuti 32
Wolffhardus Comes de Kiburg. 394
Wolfharius Epiſcopus Remenſis in Rhetia Curienſi appellationes audit nomine Caroli Magni 23
Wolfleoz Abbas S. Galli, 8. Epiſcopus Conſtantienſis. 24
Wolo Comes de Kiburg & Monachus S. Galli. 57. 187. 375. cadit 58. 376
Worblinga 183
Vter 391
de Wurmlingen Nobiles 159

Z.

Z. pro T. 387
Zabulus pro Diabolus 374
Zagillini Patricii Sanctgallenſes 161
de Zaringen Duces 215
Zea 211
Zelter 206
Zenobita 176
Zigareni, Zigeuner 171. 210
Zilin Patricii Sanctgallenſes. 156 157. 159
Zollikon 185
Zollikoueri Patricii Sanctgallenſes 163. 185
de Zorn Barones Mareſcalci Monaſterii S. Galli 150
Zotanus Dux Pannoniæ baptiſatur 8
Ztoignauus Dux Abatarenorum vincitur 11
Zuber 208
Zuifalten Monaſterium 124
Zůg 202

F I N I S.

ALAMANNICARVM RERVM

SCRIPTORES ALIQVOT VETERES,

à quibus

ALAMANNIÆ, QVÆ NVNC SVPERIOR GERMANIA AB SVEVIS ET HELVETIIS COLITVR, ANTIQVITATES PLERÆQVE OMNES TAM SÆCVLARES quàm Eccleſiaſticæ eâ diligentiâ atque fide ſunt perſcriptæ, vt non ſolum Studioſis antiquitatum, ſed Theologis cum primis, Iuriſconſultis & Philologis cognitu vtiles & ferè neceſſariæ ſint.

Tomus alter in duas partes tributus.

CVM ANNOTATIONIBVS ET INDICE.

Omnia nunc primùm edita ex Bibliothecâ

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

PRODEVNT FRANCOFVRTI,
Ex Officina Wolffgangi Richteri, curante Iohanne Theobaldo Schönvvettero & Conrado Meulio ciuibus.

M. DC. VI.

REVERENDISSIMO ET ILLV-STRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DN. IACOBO, EPISCOPO CONSTANTIENSI,

ABBATI AVGIÆ DIVITIS, PRÆ-poſito Oeningano, &c.

SACRI ROMANI IMPERII PRINCIPI, &c. STRENVISSIMI ORDINIS Sueuici vexillifero Georgiano,

Domino ac Principi ſuo clementiſsimo.

POſtquam redditæ mihi ſunt litteræ Præfecti tui, Io. Georgii Bidermanni, Reuerendiſsime & Illuſtriſsime Princeps, ſcriptæ valde amanter & honorifice, reſpondiſſem illico, niſi, cum meipſum magis quàm meas exſpectaret, ad Aulam tuam Martisburgiam dum proficiſci inſtituo, res improuiſa atq; repentina nec opinantem aliorſum vocaſſet. Declarabant illæ præter ſignificationem ſummæ tuæ erga me beniuolentiæ, inſuper etiam quàm ſereno vultu Sueuorum noſtrorum res geſtas à me compoſitas Celſitudo T. pellegerit, quamve gratum acceptumq; habuerit non tam munuſculum ipſum, quàm ipſum meum ſtudium. Quæ res multum ſpei mihi dedit porrò progrediendi, & quod ſemel occœpi munus aſsignatum à DEO animum perficiendi. Sic enim mecum egomet rationabar, ſi illi Principi, qui quod Aiaci ſuo feciſſe aiunt D. Auguſtum, eâdem ſpongiâ animaduertendi habet poteſtatem, approbare te tuaq; ſtudia potuiſti, fore vt conſimiles alii, id eſt prudentiæ ac ſapientiæ ſtudioſi quiq; non magis ingrata habituri ſint neque irrita.

Siquidem ſuas in euoluendis rerum geſtarum monumentis cogitationes ita directas habent, vt ad vſum vitæ omnia reuocent: non inſcii eſſe in hoc ſtudiorum genere vtilitatem quandam, non modo voluptatem. Hæc cum inerti vulgo, cui anima, vt Chryſippus dicere ſolebat, pro ſale: illa cum Diis nobis communis eſt, ſapientiæ prudentiæq; Antiſtitibus. His T. C. ab ineunte ætate ſacra feciſſe, ex Domeſticis intelleximus: & ſi taceant ipſi, res palam loquitur. Non repeto ab vltima memoria pueritiam tuam: ea familia natus es, quæ ad Rem Germanam augificandam illuſtrandamq; à Deo Opt. Max. data atque conceſſa videtur. Ne longius abeundum ſit, proximum ſæculum videamus. Quis eſt adeò hoſpes in Imperio, qui neſciat, Duces belli manu fortes, Principes domi conſilio promptos ex ſeſe produxiſſe? Nemo non modo in Germania, ſed ne vllo in angulo totius terrarum orbis eſt, quem famæ & gloriæ FVGGERORVM ſplendor non affulſerit. Ex Fabia gente memorant rerum Romanarum Scriptores, vno prœlio trecentos delectæ pubis pro Repub. occubuiſſe: at hi nulli ſunt, præquàm illuſtre genus tuum ſeſe hodie oſtendit fœcundum. Ipſe ego, cum Ingolſtadii eſſem diſcendi Iuris Ciuilis cauſa, & in primis Huberti Giphanii audiendi, ex vna familia tua viginti & amplius adoleſcentes præclara indole, admirabili elegantia, & mirifica induſtria vidi, cognoui. Adeo gens tua ad virtutem & bonas artes non ficta ſed nata videtur, earumq; amorem ex ipſa Maiorum natura arripuiſſe, hauſiſſe, expreſſiſſe. Ab eadem natura Celſitudinis T. dotes ſunt profectæ. Quas quidem ego, qui tuo in Principatu natus, doctus, eductusq;, ſpeciatim commemorare poſſem plurimas, niſi odioſa quibuſdam videretur oratio, nec manifeſta eſſet conſtaretq; inter omnes tua in Eccleſiaſticum ordinem liberalitas, benignitas in Reipub. ſeminaria, erga bonos doctosq; cunctos beniuolentia, ſeueritas in coercendis animaduertendisq; Clericorum moribus, iuſtitia in amminiſtranda Repub. deniq; pacis tranquillitatisq; ſtudium ſummum. Cuius initio ſtatim gubernationis tuæ ſingulare dediſti exemplum. Nam cum bona Principatus tui apud Heluetios pars litibus & religionum odiis acerrimis arderet & inter ſe diſtraheretur, mox Electus operam dediſti, vt ſubditi pacem ſi minus perpetuam, attamen inducias te

viuo ſecuri ſint tracturi, in tuaq; velut ſinu paterno quieturi. Ipſum Principatum multo & graui ære alieno ab Anteceſſoribus, non luxu ſed rerum gerendarum ſtudiis, oppreſſum ex ampliſsimo patrimonio tuo ita leuaſti, vt vix ſentire amplius moleſtiſsimum onus illud æſtimetur. Etiamnunc vt omni omninò ſine magna tuorum grauatione ſubiectorum (dignum in Principe & imitandum facinus!) liberes, in id dies noctesq; Te ſedulò incumbere, norunt omnes, qui Celſ. T. nouerunt. Et hic laudes tuas, Reuerendiſsime & Illuſtriſsime Princeps, quæ multæ & magnæ ſunt, latiùs diffunderem, ſi vel Tu earum præcone & buccinatore indigeres, vel ego panegyricum ſcribere inſtituiſſem. Quin etiam ſtudioſè mihi cauendum eſt, ne dem malè feriato hominum generi tamquam anſam ad reprehendendum. Multos enim ingeniatos iſtoc more peſsimo reperiri apud nos doctus & expertus ſcio, qui quod à me ingenuè diceretur, tuam ad voluntatem ſcribi calumniarentur. Viuunt tamen, qui ingentem, qua in ſe vſus es, liberalitatem ac munificentiam non reticere poterunt: quorum commoda adiuuans numquam perituram tibi laudem ac gloriam, præclaro Principe digniſsimas, aucupatus es. Equidem, ad me vt redeam, illum Hiſtoriarum & antiquitatis tuum amorem vehementer & amo & adoro. Ex quarum meditatione tibi tuæq; Reip. quod imitere, capias: vnde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ait bonus, ſi quis alius, & prudens ſcriptor Liuius. Tua itaque Celſitudo, vt bene poſuit initia, ſic cætera ſequentur. Vtriuſq; rei exempla multo plurima reliquerunt nobis illi Scriptores, quos Metropolitano tuo, Reuerendiſsimo Illuſtriſsimoq; Archiepiſcopo & Electori Moguntino, inſcripſimus. Quibus conſequi ſunt, quos hic Celſitudini T. offero, dedico, conſecro, eiusque Reuerendiſsimo & Illuſtriſsmo nomine proſcribo. Tui ſunt, tuoque in Epiſcopatu viuentes eius res geſtas monumentis harum litterarum ſatis ſtrenuè & concinnè tradiderunt. In quibus priſcam illam Epiſcopatus tui formam Eccleſiaſticam, priſcam Politiæ gubernationem tamquam in ſpeculo contemplari queas. Hos vbi Celſ. T. vti ſpero, eadem frontis ſerenitate, qua Sueuicos, ſuſceperit, erit cur mihi valde læter, mecumque præclarè actum putem, qui id abs T. Celſ. quod tantopere cupio, ſim conſecutus, vt me ex tuorum

clientum numero hac animi tui ſignificatione non excluſiſſe videare. Faxit Deus Opt. Max. vt ſis diu, plus plusque ſoſpitet iſtum, quem adeptus es, Principatum. Francofordiæ, a. d. VI. Eid. Septemb. A. N. C. M.DC.VI.

Reuerendiſs. & Illuſtriſs.
Celſitudinis T.

Deuotus cliens

MELCHIOR HAIMINSfeldius Goldaſtus.

IOH.

IOH. FRIDERICI FAVSTI AB ASCHAFFENBVRGO, PATRICII ET SENATORIS FRANCOFORDIANI,

ODE

AD MELCHIOREM HAIMINSFELDIVM GOLDASTVM.

SI non minori laude vehendus eſt,
Inuenta quiſquis ſedulus excolit,
Formaque donat, atque lucis
Perſpicuæ probitate veſtit.
Næ clariori laude vehendus eſt,
Qui ſcripta, longi conſcia temporis,
At preſſa triſtibus tenebris,
Eruit atque ſitu repurgat.
Vt inde ſeris magna nepotibus
Virtus parentum, factaque fortia,
Cultusque conſtent literarum,
Obſequiis imitanda pulchris.
Id tu reponis dotibus ingenî
HAIMSFELDIANI gloria ſanguinis,
Reddisque luci, quæ tenebris
Obruta delituêre multis.
Sic, macte famâ, vindicias age
Ferè ſepultæ laudis, & optumum
Serua decus peritioris
Teutoniæ, calamo perenni.
O ſi diebus præteritis, patrum
Fuiſſet hæc induſtria, curaque,
Non erudita tot virorum
Scripta nigris tegerentur vmbris:
Nec facta fictâ, fortis & inclutæ
Germaniæ, caligine perderet,
Sed campo inglorius Notator
Iulius eiiceretur omni.

SYLLA-

SYLLABVS SCRIPTORVM HOC TOMO CONTENTORVM.

Lex Alamannorum. pag. 15
Chartarum Centuria. 35
Ioachimi Vadiani Epiſtola de obſcuris verborum ſignificationibus. 82
Ruodeperti Magiſtri Epiſtolæ. 87
Rabani Mauri Abbatis Fuldenſis libelli. 89. & 91
Walafridi Strabi eius Diſcipuli collectiones. 89
Keronis Monachi S. Galli Interpretatio verborum Alamannicorum. 64
Anonymi Catalogus Nominum propriorum apud Alamannos. 122
Remedii Curienſis Epiſcopi Canones. 157
Notingi Conſtantienſis Epiſcopi Canones. 172
Anonymi Symbolum Apoſtolicum. 173
Anonymi Confeſsio. 174
Anonymi Litania. 175
Anonymi Benedictiones. 177
Anonymi Fraternitates. 179
Anonymi Anniuerſarii. 189

ANTI-

ANTIQVITATVM ALAMANNICARVM

PARS I.

Complectens res Sæculares ſiue Politicas, quas Monachi appellant Exteriores.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

LEX ALAMANNORVM.

HANC legem partim ex conſuetudinibus, partim ſcriptis Alamannorum legibus Princeps compoſuit THEODORICVS eo nomine I. FRANCORVM REX, abrogatis iis capitulis, quæ à gentili ſuperſtitione & ritu idololatrico contra Chriſtianam religionem ac fidem ſtare videbantur. Nec cõtentus hunc agrum occaſſe, Francorũ etiam quoq;, id eſt Salicam, & Baioiariorum eodem iuſſit modo runcari. Quæ poſtibi à patris nomine *Theodoriciana* dictæ, (quo pacto legum Romanarum Collectanea ab auctore ſuo *Iuſtinianæ*) vt non minus vere quam eleganter ad Sidonium Apollinarem notauit Ioh. Savaro. Verum quando optimus ille Princeps radices vitiorum gentilium auerruncare non potuit, quin repullulaſcerent in ſentes ac ſpinas, quæ bonum animum iterarunt pungere, malum etiam lædere: ideo HILDEBERTVS II. veſtigia Theodorici inſiſtens & ipſe nonnullis gentilium errorum adhuc vebreto veſtitis obrogare cœpit, non publicauit tamen, haut ſcio qua de cauſa. LOTHARIVS demum II. Chilperici filius, poſtquam non nequa tollere & abrogare ipſe quoq; inſtitiſſet, in Comitiis Regni publicis propoſuit & vnanimi Procerum conſenſu promulgauit. Hic eſt Lotharius, qui noſtro MS. *Hlodharius*, in Iſidori vetuſtis codicibus *Chlodharius*. Tandem DAGOBERTVS MAGNVS, Lotharii filius, Iuſtinianum Imperatorem æmulatus, ſtudio atq; opera Conſiliariorum ſuorum, CLAVDII, CHADOINDI, MAGNI, & AGILOLFI, virorum illuſtrium ac prudentium, leges illas omnes recognouit, atq; ſuperfluis, deſuetis, inutilibus, reſectis, demptis, mutatis, paternam editionem quibuſdam additis accuratius interpolauit. Quæ mihi videtur illa eſſe, quam Baſilius Iohannes Herold baſilica cum laude Baſileæ bono publico dedit in officina Henricpetrina. In qua & duo illa capitula viſuntur, quæ poſterior manus membranæ noſtræ aſſuit. Incertum ex Dagoberti ne Repetita lectione, an Caroli Magni Additionibus. Nobis autem placuit Lotharianam, vt vetuſtiorem, ita integriorem antiquitatis ac puriorem, in hiſce Antiquitatibus iamnunc præferre, contendendi operam in aliud tempus prolatantes, quo commentarios in hanc Legem, Deo fauente, meditati paramus. Interim hæc in præſentiarum ex Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo

obiter, pro inſtituto noſtro, dicta ſunto. Ipſa Iſidori verba habes in calce legis, è libris Etymologiarum ab ſtudioſo vno ex prudentibus aſcripta: quæ poſt in omnes inde veteres membranas ſeſe deriuauerunt. Noſtræ membranæ, qua vſi ſumus, lib. 2. meminit Vadianus, præclaro hoc cum elogio: *Exſtat Sangalli vetuſtiſſimus codex, ſtylo inculto & barbaro ſcriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alamannicam continet.* Sed de huius & aliarum legum auctoribus plura in tractatu noſtro de Origine Iuris omnium gentium.

CHARTARVM SCRIPTORES.

VT hos Auctores clarius ac manifeſtius contemplari poſſis Lector, viſum eſt operæ pretium, allucere faculam, quæ tibi præeat ad ordinem ſingulorum ac ornatum conſpiciundum. Ea eſt ſeries Regum, qui Alamanniam tenuere, & Imperatorum, ſub queis Chartæ ſunt perſcriptæ, per annos ætatis & regni diſtincti in contexta. Et ne ſis neſcius, à cuius filo ducamur, ſecuti ſumus pleraq; ex parte accuratiſſimum Hiſtoricum, Guillermum de Nangis, Monachum S. Dionyſi apud Pariſios, qui Francorum Regum res geſtas ante hos annos CCC. ſumma fide atque induſtria Francice & eleganter inſtituit. Id apud nos MS. exſtat, de Francicæ linguæ antiquitate auro contra carius. Interim tamen negare non poſſumus, nec ab ipſo ſemper rem acu tangi. Ea re nonnumquam ab eo diſceſſimus, ſed parce. Eſt quippe perdifficile, certi quid in tanta omniũ Chronographorum, quot vſq; oculis vſurpauimus, conſtituere. Quam quidem rem aut à nemine, aut Chartarum ope auxilio impetrari poſſe confido. Nobis accurrare in ſubitata hac ſcriptione non licuit, nec, ſi otium libuit. Contenti nunc hoc marte. Quid futurũ ſit, id eſt, vt Diogenes dicere ſolebat, ἐν γόνυσι τοῦ θεοῦ. Porro in ipſa ſerie obſeruandum eſt, notas illas CH. & AN. ſignificare chartæ & anni regnorum numeros. Et quia Legem Alamannicam, cuius ipſæ chartæ ſunt interpretes, præfigendam cenſuimus, quid ni pariter præmittamus eius conditores? quorum primus, cuius memoria ad poſteros ſit delata.

Theodoricus I. Clodionis an potius Clodouæi I. (qui contra Alamannos, invocato ſalutari IESV CHRISTI nomine, pugnans, primus Regum Francorum in Chriſtianos nomen dedit) filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, promulgator Legis Alamannicæ, qui defuncto patre regnum ſortitus A. N. C. CCCLXXXXVIIII.

Childebertus II. Sigeberti filius, Franciæ & Alamanniæ, quæ tum ad Burgundiam ſpectabat, Rex, Alamannicæ Legis Repetitor primus, regnum acceſſit A. N. C.

Chlotharius II. Chilperici I. filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, Alamannicæ Legis Repetitor ſecundus, regnum accepit A. N. C. DLXXXVIII.

Dagobertus Magnus, ſuperioris Chlotharii filius, Franciæ, Alamanniæ, & Sclauoniæ Rex, cognomento IVSTVS, Alamannicæ Legis Repetitor tertius, ſucceſſit in regno paterno A. N. C. DCXXXII. tenuit annos 14.

CHLODOUÆUS II. Franciæ & Burgundiæ A. N. C. DCXLVI. regnauit annos 17. etiam in Auſtraſia poſt obitum fratris Sigeberti, interfecto Grimoaldo vſurpatore regni.

CHLOTHARIUS III. A. N. C. DCLXIII. regnauit annos 3.

Theodoricus III. A. N. C. DCLXVI. annum 1. Quo depoſito & in monaſterium detruſo eligitur

CHILDERICUS II. A. N. C. DCLXVIII. annos XII. Quo interfecto ex monaſterio repetitur

Theodoricus III. A. N. C. DCLXXX. annos 14.

GHLODOUÆUS III. A. N. C. DCLXXXXIIII. annos 4.

CHILDEBERTUS III. pater Dagoberti II. A. N. C. DCLXXXXVIII. annos 18.

Dagobertus II. ſiue iunior, qui in carta *Dacopirtus*, Theodorici IIII. pater Childeberti ſuperioris filius, A. N. C. DCCXVI.

Plerique omnes Chronographi 4. tantum annos eius Regno tribuunt. Atqui hæc carta anno Regni eius 30. perſcripta eſt? Quid dicemus? An computabimus annos paternos, quibus ille conſors regni fuerit, & continuabimus regnum eius vſq; ad ſucceſſionem Theodorici filii? Sed neq; ita conſtabit numerus, etiamſi excludamus Chlotarium & Chilpericum veluti intruſos, quod Monachos illos feciſſe putandum foret, ſi calculus conueniret. Etenim ab anno primo Childeberti vſq; ad annum primum Theodorici non reperiuntur quam 29. anni, non liquet.

CHLotharius IIII. A. N. C. DCCXX. annos 2.

CHilpericus, qui in charta *Elpericus*, A. N. C. DCCXXII. annos 5. CH. 41. ſine anno.

Theodoricus IIII. Dagoberti iunioris filius, ſub tutela Caroli Martelli, A. N. C. DCCXXVII. annos 15. CH. 36. AN. 15. quo & obiit.

CHildericus III. qui chartis *Ildiricus* & *Hiltrihhus*, cognomento ſimplex, quum prius Dauid vocaretur, ex monaſterio à Carolo Martello Maioredomus ad regnum acceſſitur A. N. C. DCCXLII. regnauitq; annos 10. vt ex chartis patet, non 9. tantum, vt tradunt vulgus Chronographorum. CH. 58. AN. 3. CH. 40. AN. 10.

Carlomannus, Martelli filius, Maiordomus & Alamanniæ Dux, regnauit ſub CHilderico Rege annos 4. qui Monachus factus in Caſtro Caſſino Alamanniæ amminiſtrationem fratri Pipino reſignauit. CH. 61. AN. 2. CH. 37. ſine anno. CH. 38. ſine anno. CH. 39. ſine anno. CH. 55. ſine anno.

Pipinus Magnus qui & Groſſus Martelli filius, Maiordomus & Alamanniæ Dux deturbato & in coenobium truſo CHilderico Rege, regnum Francorum vſurpat A. N. C. DCCLI. ſi Childerico 10. annos incluſiue tribuamus. Rexit annos 18. CH. 42. AN. 3. CH. 59. AN. 8. CH. 69. AN. 10. CH. 43. AN. 10. CH. 77. AN. 15. CH. 44. ſine anno. CH. 60. ſine anno.

Carlomannus, Pipini filius, Alamanniæ Rex A. N. C. DCCLXIX. annos 3. CH. 45. AN. 1. CH. 3. AN. 1. Carolus Magnus, Pipini filius, Rex Francorum A. N. C. DCCLXIX. Alamannorum poſt obitũ Carlomanni fratris, DCCLXXII. Romanorũ Imperator Auguſtus, DCCC. Legis Alamannicæ Repetitor quartus & vltimus, rexit & imperauit annos 46. CH. 62. AN. 2. CH. 46. AN. 4. CH. 29. AN. 4. CH. 87. AN. 4. CH. 12. AN. 12. CH. 69. AN. 12 CH. 48. AN. 26. CH. 49. AN. regni 33. & imperii 2. CH. 65. AN. 34. CH. 47. AN. regni 36. imperii 5. CH. 99. AN. regni 38. & imperii 7. CH. 15. AN. 40. Ex quibus chartis notandus eſt inſignis Chronographorum error, qui Caroli M. inaugurationem Romanam reiiciunt in annum Regni XXXIII. Nati vero Chriſti DCCCII. quum hæ chartæ, quæ illo ipſo tempore ſcriptę ſunt, exſertim XXXI. annum exprimant. Quos vbi ad Regni annos contuleris, reperies à Nato Chriſto, quos appoſuimus, ipſiſſimos annos.

Pipinus Caroli M. filius, Rex Langobardorum, & Rhætiæ Curienſis Dux, A. N. C. DCCCVI. CH. 15. AN. 2.

HLudouicus Pius Caroli M. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCXIII. imperauit annos 27. partim cum patre, partim ſolus, partim cum filiis. CH. 81. AN. 6. CH. 50. AN. 12. CH. 51. AN. 15. CH. 65. AN. 16. CH. 64. AN. 24. CH. 30. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 90. & 95. ſine anno & Imperatore.

HLotharius, HLudouici Pii F. Auguſtus, à patre cõſors imperii factus A. N. C. DCCCXXII. vt clariſſime patet ex CH. 65. Nam ſi pater ad imperium (vt paulo ante memorauimus chartarum auctoritate ac fide freti) anno DCCCXIII. peruenit: HLotharius autem anno imperii eius 9. ad ſocietatem accitus, belle conſtabit noſter numerus. Imperauit annos 15.

HLudouicus iunior Germaniæ ſeu Franciæ Orientalis Rex, Pii filius, cum patre communes regni habenas capeſſit A. N. C. DCCCXXXII. Id vti eſſe credam, mouet me Theothartus in charta 64. Gubernauit annos 44. CH. 56. AN. 3. CH. 87. AN. 4. CH. 64. AN. 5. CH. 83. AN. 5. CH. 70. AN. 16. CH. 71. AN. 12. CH. 31. AN. 14. CH. I. AN. 15. CH. 26. AN. 15. CH. 63. AN. 15. CH. 8. AN. 17. CH. 22. AN. 18. CH. 52. AN. 19. CH. 72. AN. 19. CH. 5. AN. 22. CH. 54. AN. 24 CH. 18. AN. 28. CH. 55. AN. 29. CH. 23. AN. 31. CH. 32. AN. 31. CH. 57. AN. 33. CH. 74. AN. 35. CH. 93. AN. 35. CH. 7. ſine anno. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 78. & 91. ſine anno & Imperatore. Moritur Anno DCCCLXXVI. veriſſime computauit Hepidannus in Annalibus, à quo Pius etiam ab Albrico Presbytero chart. 74. ſimiliter vt pater, cognominatur.

Carolus II. cognomento Craſſus, HLudouici ſuperioris filius, Pii nepos, Caroli M. pronepos, Imperator Auguſtus, Germaniæ gubernacula ſuſcepit A. N. C. DCCCLXXVII. tenuit annos 12. Ab Alamannis ſiue Germanis Secundus recenſetur, quia Caluus, etiamſi nomē Imperii affectauit, impetrata iam à Pontifice Romano benedictione, nihil iuris tamen in Alamannia obtinuit, à Carlomanno Craſſi fratre victus ac fugatus, quemadmodum præter alios Otto III. Imperator audacter Pontifici Romano obiicit in Diplomate Silueſtro II. Papæ Rom. dato, Anno DCCCCXCVIII. quo illi Comitatus quoſdam Italiæ concedit exploſo Conſtantinianæ Donationis (vt illius verbo vtar) commento, cuius Iohannem Diaconum cognomento Digitorum oſtendit eſſe fictorem. Aſſeruatur id Lutetiæ Pariſiorum in Archiuis Regiis. Hac ergo de cauſſa Carolus Caluus à Germanis non reponitur in Imperatoribus. Sub eo ſcriptæ ſunt CH. 74. & 93. ante adeptum Imperium. CH. 19. AN. 2. CH. 73. AN. 2. CH. 79. AN. 3. CH. 24. AN. 5. CH. 28. ſine anno.

Arnolfus Craſſi ex fratre Carlomanno nepos, abrogata Patruo corona, fit Imperator Auguſtus A. N. C. DCCCLXXXIX. Imperauit annos 11. CH. 85. ſine anno.

Hludouicus IIII. Arnolfi filius puerulus etiam regno præficitur & Imperio A. N. C. DCCCC. Id liquet ex Hepidanni Annalibus, quibus cum faciunt CH. 20. AN. 3. CH. 6. AN. 7. CH. 75. AN. 10. CH. 84. AN. 13. CH. 76. eſt ſine anno. Præfuit annos tot, quot pater illius.

Chuonradus I. Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXI. Imperauit annos 7. CH. 21. AN. 3. CH. 2. ſine anno.

Heinricus I. Auceps qui MS. noſtro *Einricus*, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXVIII. Imperauit annos 18. CH. 33. AN. 14. CH. 13. AN. 15.

Otto I. Aucupis filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. DCCCCXXXVI. Regnauit annos 42. CH. 11. AN. 12. Sub eodem ſcriptæ ſunt CH. 27. & CH. 60. & CH. 89. ſine anno & Imperatore.

Otto II. ſuperioris filius poſt obitū patris ſolus cepit regni habenas, A. N. C. DCCCCLXXVIII. tenuitq; annos 11. chartæ ſub eo exaratæ nonnullæ exſtant in Bartholomæi Schobingeri p. m. relicta bibliotheca, quarum nullam ſatis idoneam nanciſci potuimus, quæ hic adiiceretur.

Otto III. ſuperioris filius Imperio præponitur, A. N. C. DCCCCLXXXIX. ætatis ſuæ quarto. Regnat cum matre Theophanu annos 8. ſolus 11. Huius nullam chartam vidimus.

Heinricus II. Dux Bauariæ, Imperator Auguſtus, A. N. C. MVIII. annos 22.

Chuonradus II. Imperator Auguſtus A. N. C. MXXX. annos 15.

Heinricus III. Chuonradi II. filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MXLV. annos 17.

Heinricus IIII. ſuperioris filius, Imperator Auguſtus, A. N. C. MLXII. Vt quidem habent Hepidanni (quos in his poſterioribus ſecuti ſumus) Annales: ſed aut vehemēter fallor, aut falſi ſunt numeri. Nā Nortpertus Abbas in CH. 86.

Hainrici

Hainrici huius annum IIII. refert ad annum Dominicæ incarnationis M L X I. Regnum igitur acceperit oportet A. N. C. MLVII. Ex quo reſtitui porro velim veros annorum numeros cum apud Hepidannum, tum cæteros Chronographos pleroſq; omnes. Nos digito monſtrauimus: & iam ad ipſos Auctores properamus.

MADALFREDVS.

Quin Monachus fuerit S. Galli, quamuis profeſſionis ſuæ nomen (more alioquin ſolemni) non appoſuerit, nihil addubito. Facit ipſemet, quum ſe ab Rotoco (*Hrotoch* habet exemplar) Præpoſito Monaſterii rogatum teſtatur chartam conſcripſiſſe. Compoſuit CH. I. An. Dom. 847.

SINTPERTVS MONACHVS S. GALLI.

Scripſit CH. 2. circiter annum Domini 912. ſub Cunrado Imperatore.

ALBVINVS CLERICVS.

S. Galli ne an alibi, non habeo exploratum. Scripſit CH. 3. An. Dom. 770.

WILLEHELMVS ABBAS S. GALLI.

Non eſt ipſus CH. 4. ſcriptor, ſed alius ſub eius diſciplina ac imperio Monachus. Vixit, charta teſte, A. D. 1288. Videndus Ioachimus Vadianus in Catalogo Abbatum, & Iohan. Stumpfius Chronic. lib. 5.

NANDCRIM MONACHVS.

Vbi? An S. Galli? Atqui hæc acta ſunt trans Rhenum Rotvvilæ in Hegouia. An Cellæ ad lacum inferiorem? Ita videtur. Nam monaſterium illud à Ratpoto Epiſcopo exſtructum ſuberat Abbati S. Galli, vt diſertis verbis hic ſcribitur. Niſi illud me mouet, quod in ſuperſcriptione huius chartę Wolaliuba notitiam iſtam feciſſe dicatur de Nibalgovva. Qui Comitatus eſt in Rhætia prima inferiore in confinio Veltkirchenſis ditionis & Sulcenſium Vadutzii Comitum, cui quondam Comites Montfortii, illi qui Lantgrauiatum Rancwilanum nomine Imperatoris an Ducis Sueuiæ gubernabant, præſedere. Scripſit CH. 5. An. Do. 857. RICHPERTVS, cuius vicem geſſit, videtur fuiſſe Præpoſitus Monaſterii.

ERNVSTVS CANCELLARIVS LVDOuici IIII. Imperatoris.

Annus in CH. exprimitur. THEOTMARVS qui fuerit, Abbas an Epiſcopus, pariter cum ignariſſimis ſcio. *Archicapellanus* tunc temporis dicebatur, qui nũc *Archicancellarius*. Quod officium Archiepiſcopi Moguntini ſibi ſuiſq; ſucceſſoribus proprium impetrauerunt, auctoritate Caroli IV. in Bulla aurea. Sic Ekkehardus iunior de Caſibus Monaſt. in Salomone: *Grimaldo Abbate noſtro Archicappellano eius iuuante Capellanus fit Ludouici Regis*, ſc. III. qui fuit auus huius noſtri Ludouici. Pro *Archicappellano* Notkerus Balbulus ſcribens Luitwardo Vercellenſi Epiſcopo maluit alterum illud vſurpare, ad hunc modum; *Necnon & Archicancellario glorioſiſſimi Imperatoris Caroli*, ſc. Craſſi. Vt ita *Cancellarius* & *Capellanus*, *Archicancellarius* & *Archicapellanus* ſolo nomine videātur differre, quemadmodum ad Ekkehardum iuniorem cap. II. docuimus. *Rotwila* nõ eſt Erythropolis, vt imperite reddidit Henr. Glareanus, ſed vero Buleuopolis, Raathſtatt/ quaſi βουλευτήριον τῆς βασιλείας. *Rota*, Raath/ quæ hodie *Camera*: *Villa*, Statt. Hinc *deciſiones Rotæ*, Italis frequentatæ. Et *Rotuli*, Rodel/ ex quibus ſententiæ iudicum recitabantur, Ciceroni in Verrem lib. 3. *tabulæ publicæ, periculaq́; magiſtratuum*. Legitur etiam pro libello ſupplice, qui iudicibus offerretur: & pro omni cuius cuius generis ſchedula vel codicillo. Quod quia nemo dum, quod ſciam, animaduertit iuuit obiter admonere: ſimul vt obſerues antiquitatem Cameræ Rotvvilanæ, quæ Spirenſem ipſis DCC. annis & amplius ſuperare vel ſola hac ex charta deprahenditur.

WATTO DIACONVS S. GALLI.

Sub Grimaldo Abbate & Cunrado Duce Sueuorum ſcripſit CH. 7. & CH. 70. An. Dom. 842.

THEOTHARDVS PRAEPOSITVS S. GALLI.

Hic per omnes honoris gradus in Monaſterio ſub Abbate Hartmoto conſcendit. Nam adhuc Monachus priuatus Notarii officio functus ſcripſit CH. 8. An. Dom. 849. vbi nomen *Thiothart* ſatis arguit doctrinæ etiamnum infantiam: itemq; CH. 64. An. Dom. 856. vice COZZOLTI DIACONI. Triennio poſt, id eſt anno Dom. 859. Præpoſitus factus ſcripſit CH. 17. vice REMMINGII PRESBYTERI cuius aliquot chartæ apud Schobingeros exſtant. Dein Decanus ſubſcripſit chartæ 74. An Dom. 867. & ſimul Præpoſitus A. D. 869. ſubſcripſit CH. 18. Et Portarius deniq; An. Dom. 879. CH. 73.

ISO MAGISTER ET MONACHVS S. GALLI.

De hoc vide quæ annotauimus Tomi ſuperioris part. 2. An. Dom. 909. functus eſt officio Cellerarii in Monaſterio, quo tempore ſimul etiam ſcholis præerat. Scripſit *Formulas ſcribendi chartas* pro diſcipulis ſuis, quas in primo codice Epigrammatum Walafridi Strabi Abbatis Augienſis ipſius Iſonis manu ſcriptas habemus. Sunt vero CH. 9. CH. 16. CH. 25. CH. 34. CH. 66. Anno Domini 913. ſcripſit CH. 84.

BERNHARDVS SVBDIACONVS S. GALLI.

Scripſit CH. 11. Anno Dom. 948. vice Waldonis, quo de infra, ſub Cralone Abbate.

ALBOINVS

Monachus, vt mihi videtur, S. Galli, ſub Iohanne Epiſcopo Conſtantienſi & Abbate S. Galli, Carolo M. Imperatore. Scripſit CH. 12. An. Dom. 771.

VMBERTVS CANONICVS.

Vbi? Chartas ſcriptas eſſe in Rhætia Curienſi vel ipſa nomina fidem faciunt. An ergo Pugi Collegium Canonicorum? Fere eſt vt autumem. Nam & in vicis antiquitus Collegia exſtitiſſe, qui poſtea in oppida & ciuitates excreuerint, notius eſt quam vt exemplis demonſtrari debeat. Scripſit CH. 33. An. Dom. 932. & CH. 13. An. Dom. 933.

MANO DIACONVS.

Quo locorum, non habeo compertum. Videtur in Rhætia prima inferiori, cuius fuit Comes, qui Curiæ domicilium habebat, Richuinus ſub Pipino Rege Italiæ. Scripſit CH. 15. An. Dom. 808.

RIFINE SVBDIACONVS S. GALLI.

Scripſit A. D. 869. CH. 18. vice FOLCHARDI PRÆPOSITI, ſub Abbate Hartmoto

B. NOTKERVS BALBVLVS MONACHVS S. GALLI.

De hoc vide Ekkehardum iuniorem in Caſibus Monaſterii cap. 1. 2. 3. & ſeq. & Ekkehardum Minimum in eius Vita. Compoſuit libros complures, quos in Tomo Francico commemoramus. Scripſit CH. 52. An. Dom. 851. CH. 72. eodem anno, CH. 57. An. Do. 865. vice WINIDHARDI MONACHI, non illius, cuius ope conſilio baſilica B. Othmari à Gozperto Abbate inſtituta, vt refert Hepidannus A. D. DCCXXVIIII. Etenim tempora diſcordant. CH. 19. ſcripſit Anno Dom. 879. obiit A. D. 912. vt Hepidannus in Annalib. & Herimannus Contractus in Chron. ſcribunt: homo ſumma ſenectute, & iam ætate pariter ac multis vigiliis cæcus, vt auctor eſt Ekkehardus iunior. Scripſit & Notkerus Piperiſgranum Phyſicus aliquantas chartas, quæ apud Schobingeros ſuperant: Balbuli quidem coætaneus, ſed diſcipulus peritia ſcribendi clarus.

RATPER-

RATPERTVS MONACHVS S. GALLI.

Diximus initio Tomi I. Leuita etiamnum ſcripſit CH. 24. Anno Domini 882. Magiſter Scholæ CH. 20. Anno Domini 902. Nec diu poſt ſenectute confectus obiit.

SIGIBERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Scripſit CH. 21. Anno Domini 914. vice NORDPERTI, qui & ipſe S. Galli Monachus non incelebris fuit.

HERIMOTVS MONACHVS S. GALLI.

Scripſit CH. 22. An. Dom. 850. Ex literis apparet, notarium fuiſſe non è multis, & ſcribendi peritiſſimum.

RVADGANGVS.

Fueritne Monachus, non liquet ex carta. Attamen quando Laici non admittebantur ad hæc officia, veriſimilius eſt fuiſſe. Scripſit CH. 23. Anno Domini 863.

WOLFCOZVS.

Et hic profeſſionis nomen nuſquam expreſſit. Quia vero HARTMOTI, qui DECANVS, & tandem Abbas Monaſterii, vicem geſſit, cauſa non eſt cur ambigamus Monachum & ipſum fuiſſe. Scripſit CH. 83. An. Dom. 837. & CH. 26. An. Dom. 847.

ETCHO ARCHIPRESBYTER ET CANONICVS *Conſtantienſis.*

Ex Illuſtri Turgouienſium quorumdam Comitum familia, auctor atq; ſuaſor pacis inter Sanctgallenſes Monachos & Canonicos Conſtantienſes conſtituendæ. Scripſit CH. 28. An. Dom. 879.

WARINGISVS CANCELLARIVS.

Primus Notarius Monaſterii S. Galli ſcripſit CH. 43. An. Dom. 761. CH. 44. & item 67. eodem anno. Poſtea *Cancellarius*, id eſt (vti ſupra docuimus) princeps Scribarum ſeu notariorum factus, ſcripſit CH. 29. An. Do. 773. Et hic omnium primus fuit Monaſterii S. Galli Cancellarius, qui quidem eum ſibi titulum arrogauerit. Nec poſt eum quiſquam à me lectus, qui idem, ſiue nolens ſiue non auſus, vſurpauerit, vſq; tempora Vdalrici Baronis à Saxo, Abbatis magnanimi, qui PRINCIPIS inſignia & appellationem primus à Philippo Imperatore Baſileæ impetrauit, cunctaq; inſtituit officia, quæ Principis dignitatem ſequuntur ac decent.

ANDREAS PRESBYTER.

Locus non exprimitur. An Vinnonenſis, qui vicus eſt in Rhætia Curienſi, vbi contractus iſte confirmatus? Certe videtur. Nam & ſermonis horrida Barbaries, quæ Romaniſmum Rhætiæ primæ ad vnguem refert, & nomina quoq; propria, hominem Rhætum produnt. Sed & Folchuinus emptor Ranguuila ortus in Chartæ dicitur ſuperſcriptione. Quæ villa fuit & eſt in Rhætia prima inferiore, è regione Montisfortis, nō procul à Rheno in eius dextero latere, ſedes quondam Lantgrauii, id eſt Comitis Prouincialis, cuius Comitatus adhuc reliquiæ ſuperant, Iudicium Prouinciale; quod illic quotannis celebratur, vt in Gloſ. ad Tom. 1. diximus, Scripſit CH. 30. An. Dom. 813.

LAVESO PRESBYTER.

In vico Quaradiues Rhætiæ Curienſis. Prout hæ Chartæ ſcriptæ ſunt, video Laicos & homines imperitos, inter ſe contracturos, fere ad Parochos ſuos inſtrumenti conficiendi cauſa conueniſſe. Deſtituebantur enim notariis: cuius artis imperiti tum erant Laici: quippi ex qua ſoli Sacerdotes & Monachi quæſtum aucuparentur. Scripſit CH. 31. An. Dom. 846.

WILIMANNVS CLERICVS.

In vico Vinnona Rhætiæ Curienſis, Andreæ Presbyteri ſucceſſor. Scripſit CH.32. An. Dom, 863.

AVDO CLERICVS.

Natione Rhætus, ſuppreſſo loci nomine, Scripſit CH.35. De anno nihil certi liquet, niſi quod circiter DCCXX. vixerit.

SILVESTER DIACONVS S. GALLI.

Scripſit CH.36. An. Dom. 742. CH.37. An. Dom. 744. CH.38. ſine anno & Rege.

HIRINGVS MONACHVS ET LECTOR *Babinchouenſis.*

Scripſit CH.39. An. Dom. 744. & notabilem CH.58. An. Dom. 745.

LANDARIVS PRESBYTER RAVDINLEI- *menſis.*

In Rhætia Curienſi inferiore, vt ex principio chartæ colligitur. Scripſit CH. 40. An. Dom. 752.

LIVTFREDVS PRESBYTER.

S. Galline an in vico aliquo, non exprimitur. Scripſit CH. 42. Anno Domini 754.

MOATHELMVS CLERICVS.

Scripſit CH.45. Anno Domini 770. Locus Parochialis non exprimitur.

VSALTO DIACONVS S. GALLI.

Natione Thuregienſis, ſcripſit CH.46. Anno Dom. 773.

EMICHO.

Quis iſte fuerit, aut quinam *pagus* (quæ vox diſtrictum ſeu territorium notat) *Purihinga*, ſeu (vt in charta 87. ſcribitur) *Burichincas*, æque cum ignariſſimis ſcio: niſi ſi in Rhætia Curienſi aliquis ſit, quod animus auguratur. Scripſit CH. 47. An. Dom. 805.

ADALHARDVS LECTOR S. GALLI.

Scripſit CH 48. An. Dom. 795. *Argunæ* (quæ noſtrati vulgo Langenargen/) trans lacum Potamicum.

PERNEGARIVS PRESBYTER.

Neq; huius ſiue monaſterium ſiue Parochia exprimitur. Scripſit CH. 49. An. Dom. 802.

ATTO CLERICVS AVGVSTANENSIS.

Scripſit CH. 50. An. Dom. 825. *Munciacum* an eſt München/quod imperiti vocant *Monachium?* Diuinet, qui fauente vtitur Apolline, an Monachium in pago Auguſtouiano ſitum fuerit.

RATBERTVS CONZL.

Non queo nec poſſum diuinare, quid ſibi velit vocabulũ poſterius. Ipſe Ratbertus Briſgouienſis fuit. Scripſit CH. 81. An. Dom. 819. & CH.51. An. Do. 828. in quibus chartis conſtanter ſcriptum eſt *Hratbertus*, ſicut in aliis vetuſtis codicibus *Heabanus, Hradulphus, Hratherius, Hrichardus*, & id genus ſimilia.

BEBO.

Quia teſtem ſe vocat in re, quæ Monaſterium non obligat, non videtur Monachus fuiſſe. Exſcripſit tantum CH. 52. quam Notkerus Balbulus compoſuit An. Dom. 851.

DODO

DODO MONACHVS S. GALLI.

Scripſit CH. 53. ſine anno & Imperatore. Quæ negligentia haut raro percepit noſtros Monachos. Imperitia ne Legis an inſcientia annorum, haut facile dixerim. Certe Lex Alamannorum expreſſis verbis cauet, *vt ſcriptura non valeat, in qua annus & dies non oſtenditur*, cap. 42. Quod imitatione Iuris Ciuilis eſt introductum.

ALBRICVS PRESBYTER S. GALLI.

Primum Diaconus ſcripſit CH. 54. Ann. Dom. 864. Deinde Presbyter CH. 74. An. Dom. 867. ſub Hartmoto Abbate. Anno Dom. 861. ſubſcripſit CH. 55. officio functus Cellerarii, cum Hartmoto adhuc Decano.

ECCHO MONACHVS S. GALLI.

Scripſit CH. 55. An. Dom. 861. Fuit & alius in Monaſterio ECCHO, qui Anno Dom. 909. Æditui, teſte CH. 75. & Anno Dom. 913. Decani officio functus, teſte CH. 21.

WARIMBERTVS LEVITA S. GALLI.

Scripſit CH. 56. Anno Domini 835. cuius etiam aliæ apud nos exſtant chartæ.

AVTVVINGVS LECTOR S. GALLI.

Scripſit CH. 59. Anno Domini 759. ſub Iohanne *Pontifice* (id eſt Epiſcopo) Conſtantienſi & Abbate Monaſterii S. Galli.

VVALDO DECANVS S. GALLI.

Sub eodem Iohanne Epiſcopo & Abbate, regnante Pipino Graſſo, Martelli filio, Rege Francorum, ſcripſit CH. 60. Anno Dom. 760. Fuit & alius WALDO, itidem vt ille, DECANVS, ſub Ottone I. Imperatore, cuius fit mentio in CH. 11. cuiuſque vitam perſtringit Ekkehardus Iunior in Caſibus Monaſterii cap. 15.

ATTO DIACONVS S. GALLI.

Ato & *Atto*, ſicut *Wato* & *Watto*, *Hato* & *Hatto*, indiſcriminatim reperitur in chartis & vetuſtis codicibus. Scripſit CH. 61. Anno Dom. 771.

HADVPERTVS CLERICVS ARGVNENSIS.

Scripſit 62. chartam ſuæ ipſius traditionis, quam de rebus fecit Haddinvillanis & Argunenſibus in Algouia ad lacum Brigantinum, vbi videtur Parochum egiſſe, An. Dom. 771.

MARCELLVS MONACHVS S. GALLI.

Natione Scotus, *Moengal* initio dictus, ab auunculo Marco Epiſcopo, qui Roma rediens ad S. Galli conterranei ſui Monaſterium, illuſtri eius fama perductus, interuiſere voluit, in Monaſterio relictus, & ab eius nomine *Marcellus* nuncupatus, vt ſcribit Ekkehardus Iunior in Caſibus cap. 1. & ſeq. In Schola Clauſtrali collega fuit Notkeri Balbuli, quũ Iſo Magiſter Canonicæ præeſſet. Scripſit CH. 63. An. Dom. 847. exſtat penes nos eiuſdem Homilia ſcholaſtica in Lectionem Euangelicam, quam videtur diſcipulis ſuis in ſchola recitaſſe.

COZPERTVS DIACONVS S. GALLI.

Scripſit CH. 65. (vbi ἀγροικῶς & ex vulgi Alamannico vſu legitur *Cozpreht*) An. Dom. 829. Fuit & alius COZPERTVS MONACHVS, qui ſub Grimaldo Abbate Camerarius ſubſcripſit CH. 78. ſine anno, & ſub eodem Præpoſitus Monaſterii chart. 71. An. Dom. 851. itemq; CH. 73. An. Dom. 879. in qua, ſimiliter ut ſuperiori 78. ſcribitur *Cotabertus*. Deniq; ſub Salomone Abbate Portarius ſubſcripſit chartæ 75. An. Dom. 909.

WENILO

WENILO.

Scripſit CH.68. Anno Dom. 803. ſub Aeginone Epiſcopo Conſtantienſi & Werdone Abbate S. Galli. Profeſſionis ſuæ nomen non expreſſit, neque locum contractus. Fuit Bertholdus iſte Comes Barenſis, qui Comitatus hodie Sulcenſium Comitum eſt poſſeſſio.

RVOCO LAICVS LECTOR S. GALLI.

IN Monaſterio duûm generum *Presbyteros, Diaconos, Lectores*, &c. fuiſſe, iam olim obſeruauit Vadianus, quem vide lib. 1. Eorum alios vocabant *Laicos*, alios *Profeſſos*. Illi extra Monaſterium in domo ſeparata, ſed tamen contigua, habitabant, ab Alamannis appellati *Leyenprieſter*: hi Monachi erant. Ex illo genere fuit Ruodo iſte, & quem primo Tomo dedimus, Cunradus Presbyter S. Othmari. Scripſit CH. 69. Anno Dom. 784. ſub Iohanne Epiſcopo & Abbate. Qui ſignauit *AEgino* ſiue *Agino* (vt in aliis chartis) *Presbyter*, poſtea euectus eſt in Pontificatum Conſtantienſem, ſimul inuaſor atq; incubator Abbatiæ S. Galli eam per vim tenuit, vt ſcribit Ratpertus de caſib. cap. 4.

OTINE.

Non quidem nomen expreſſit profeſſionis; fuiſſe tamen Monachum S. Galli nihil magis ambigo, quam Grimaldum, qui ſignauit, Abbatem. Numquam enim permiſiſſent Monachi, vt alius meſſem meteret in ſuo agro. Scripſit CH. 71. Anno Dom. 851.

PVRGOLFVS MONACHVS ET SVBDIAconus S. Galli.

Scripſit CH. 73. Anno Dom. 979. & CH. 79. An. Dom. 980. Cunzo & Erphricus, qui has chartas conſcribi mandauerunt, ex illuſtri familia Comitum Montisfortis fuere, ſub quorum dominio etiamnum Comitatus Tetinangenſis, in proprietate Iohannis Comitis & S. Cæſareæ Maieſt. Conſiliarii, hereditas trium eius filiolorum, Hugonis, Hermanni & Iohannis. Vnde ſtemmatis huius antiquitas debet intelligi; quod ipſos ſeptingentos annos feudatarium fuit Monaſterii S. Galli.

RIPERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Siue *Richpertus*, ſcripſit CH. 75. Anno Do. 909. Fuit ante eum & alius Richpertus in Monaſterio, qui Præpoſitus ſubſcripſit CH. 71. An. Dom. 851. & Sacramentarius CH. 18. An. Dom. 869. *Tuotilinus*, qui noſtram hanc chartam ſignauit, Hoſpitarius, eſt Tuotilo ille clariſſimę famæ Monachus, cuius res geſtas deſcribit Ekkehardus Iunior, in de Caſibus cap. 3. & Ekkehardus Minimus in vita Notkeri Balbuli.

ABO PRESBYTER ET MONACHVS S. Iohannis.

Apud Sarunetes in Alpium Toggiatum Monaſterio, cuius Abbas fuit Emezo iſtic. Scripſit CH. 76. Anno Dom. 900. *Iohannesvvilare*, vulgo Jonſchwil/ in Turgouia ſuperiori ſitum eſt, cuius incolæ à nobis Abbatiſcellani nominantur. Ex hac autem charta diſcimus, Monaſterium S. Ioannis inde ab initio ſub poteſtate Abbatis S. Galli exſtitiſſe, cui hodieq; manet ſubiectum, & Abbatis vicem Monachus S. Galli gerit, quem Præpoſitum nonnulli, quidam Vicarium appellant.

HAMEDEVS CLERICVS NIBALgauenſis.

Scripſit CH. 77. Anno Dom. 766. *ante Gozpertum Præſidem*, hoc eſt, Lantgrauium, vti ſupra commemorauimus, qui Ranckwilæ *mallis*, id eſt iudiciis, nomine Imperatoris præſidebat.

RIMIDINGVS PRESBYTER S. GALL I.

Scripſit CH.78. Anno Dom.850. In charta 17. quæ ipſius vicem ſcripta eſt à Theothardo Præpoſito, An.Dom.859. corrupte (opinor) ſcribitur *Remmingus*; melius in charta 28. quam An.Dom.879. ſignauit, *Rimedingus*.

NOTPERTVS ABBAS S. GALLI.

Scripſit CH.86. Anno Dom.161. ſuper fundatione Eccleſiæ ſuæ Abbacellanæ. Huius vitam perſcripſit Ekkehardus Iunior in Caſibus, & Iohannes Stumpfius Chronicor. lib. 5. Videndi Cunradus Fabarienſis & Ioach. Vadianus in Catalogis Abbatum.

HVPERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Scripſit CH.87. Anno Domini 773. ſub Carolo Magno Imperatore, cuius tamen nomen ab oſcitante librario fuit omiſſum.

VAVCO RHAETVS, CANCELLARIVS.

Vmfredi Comitis Rhætiarum, ſcripſit CH. 99. Anno Dom. 807. *in curte ad Campos*, id eſt, Maienfeldii (quod eſt oppidium in Rhætia Curienſi) vbi quondam ſingulis annis in menſe Maio ſub tiliis in campis apertis miſſi (placet docendi cauſa vocem illius ætatis vſurpare) Regum Francorum & Imperatorum Romanorum mallos publicos celebrabant. Vnde & nomen inuenit oppidum illud. Nam Maienfeld/ Latinis (quorum lingua populus ille tunc vtebatur) eſt, ſi interpreteris. *Maiicampus*. Quo nomine ipſe quoque conuentus annuus *Scabinorum*, ſiue Iudicum, nonnumquam intellegitur, niſi quod eo in ſignificatu, fere *Magicampus* ſcribatur. Remmingus Præpoſitus monſtroſius adhuc in Excerptis Chronicis pro conuentu Imperiali ſeu Comitiis vſurpat, tralatione à more illo petita. Qua de re in Francicarum rerum Scriptoribus.

Huculq; Scriptores Chartarum & Inſtrumentorum exſecuti ſumus: Nunc, qui reſtant, reliquos Auctores eadem tela pertexamus.

IOACHIMVS VADIANVS, COS. SANCgallenſis.

Eius laudes pleno ore decantarunt, Arbogaſtus Strubius Glaronenſis, Conradus Grebelius Tigurinus, Theodorus Beza Vezelius in Epigrammat. Nicol. Reuſnerus in Iconibus: Stumpfius, Keſslerus, Bullingerus, in Chronicis: Huldrichus Zuinglius non ſemel in ſuis operibus: & paſſim viri doctiſſimi quiq;. Vitam ipſius actam libro primo de Viris illuſtribus Heluetiorum exſecuti ſumus, quos propediem, ſi vita & otium contigerit, affectos iam dabimus effectos. Interim vide quæ ſupra Tom.1. & infra Tom.3. annotauimus.

RABANVS MAVRVS ABBAS FVLDENSIS, ET Archiepiſcopus Moguntinus.

Vetus & illuſtris fama de ſanctitate, virtute, ac eruditione huius Epiſcopi fines Imperii Romani peragrauit, adeo vt vita ſanctiſſime honeſtiſſimeque acta eum in Concilio cœleſtium collocarit, in aſtra ſublaturi. Res eius diuinis laudibus ornarunt, ſtudium præſertim artium & doctrinam, Auctor Annalium Fuldenſium locupletius nuper à Frehero noſtro editus, A.D.844. (quem ſecuti ſunt Sigebertus Gemblacenſis, Marianus Scotus, Lambertus Schafnaburgenſis in Chronicis & Vincentius Beluacēſis lib. 25. Speculi c. 28.) Odilo Abbas Cluniacēſis ſer. de laude S. Crucis, Trithemius Abbas Spanhaimēſis lib. de Illuſtrib. viris Germaniæ, & lib. de Scriptorib. Eccleſiaſticis, Iacob. Wimpfelingius in editione librorū de cruce, Io. Auentinus lib. 4. Conradus Geſnerus in Bibliotheca, Io. Balæus de Scriptorib. Angliæ, Arnoldus Wion lib. 5. Cæſar Baronius Tom. 10 Annaliū. Hiſtoriā eius ex Rudolpho Presbytero, vetuſto Scriptore, diligenter & accurate conſcripſit idem Trithemius lib. 2. (3. habet Serarius) qui MS. alicubi

aſſer-

aſſeruantur; è variis autem & diſperſis auctoribus Gaſpar Bruſchius Catalogis Epiſcoporum Germaniæ, Petrus Merſæus lib. de Epiſcopis & Archiepiſcopis Germaniæ, Iohannes Latomus Decanus Francofurtenſis, Catalogo Epiſcoporum Moguntinenſium, qui apud nos exſtat MS. & deniq; Nicol. Serarius Societatis Moguntinæ Theologus, in Moguntiacar. rer. lib. 6. vbi & opera eius omnia ſingulatim commemorat, quibus hunc & hos duos per me licebit addas. Vitam humanam reliquit A.D. 756. 6. Cal. Nouembr.

VVALAFRIDVS STRABVS, ABBAS AVGIENSIS.

RAbani Mauri in monaſterio Fuldenſi diſcipulus & auditor, hos duos libellos ex magiſtri & Doctoris partim ore excepit, partim ſchedis exſcripſit. Anno ætatis ſuæ 18. carmine reddidit *Viſionem VVettini Monachi* ab Haltone Epiſcopo Baſilienſi & Conſiliario Caroli M. perſcriptam, quam, Deo fauente, inter Scriptores rerum Francicarum videbimus. Abbas fama ingenii & doctrinæ electus, quum prouinciam commendatam pie admodum gubernaret, & ad ſtudia intentum animum tamquam arcum (vt de Appio loquitur Cicero) haberet veluti inutilis, & qui res Monaſterii dilabi pateretur, à fratribus pulſus eſt in exſilium, vt non obſcure ipſemet ſcribit in carmine quodam ad Imperatorem; quod apud nos cum aliis eius epigrammatis exſtat MS. Eadem inuidia apud Fuldenſes laborabat magiſter eius Rabanus, cui & ipſi Abbatia à fratribus fuit abrogata. Eiectus ita Walafridus (cui ab oculorum vitio Strabi vel Strabonis nomen inditum) Fuldenſe repetiit Monaſterium, vbi ſub Rabano tutiorem viueret vitam. Quo in exſilio aut vehementer animi fallor aut Gloſſam ordinariam, quæ neſcio cui *Straboni Anglico* adſcribitur, & Annales Fuldenſes, quos Vtopico *Strabo Fuldenſi* tribuit Trithemius, inſtituit ſimul & perfecit. Trithemii verba in lib. de Illuſtribus viris Germaniæ, hæc ſunt: *Strabus Monachus Fuldenſis, Rabani ſupra dicti Abbatis quondam diſcipulus & notarius, vir certe ipſe doctiſſimus, & tam in diuinis ſcripturis quam in ſecularibus literis ad plenum inſtructus, Theologus, Philoſophus, & Poeta celeberrimus, ingenio promptus & clarus eloquio. Scripſit nonnulla in ſacris voluminibus opuſcula, quibus memoriam ſui poſteritati commendauit. Sed pauca eorum ad notitiam meam peruenerunt. Feruntur autem præcipue commentariorum in Geneſ. lib. 1. in Exodum quoque lib. 1. in Leuiticum lib. 1. & alia multa. Iſte Strabus vir ſtudioſiſſimus, Gloſſam, quam Magiſtralem ſiue Ordinariam vocant, ſuper totam Bibliam primus comportauit ex dictis Sanctorum Patrum: quam alii poſtmodum adiunctis quibuſdam ampliarunt. Claruit ſub Ludouico & Lothario Imperatoribus, anno Domini DCCCLX.* Idem de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *Strabus Monachus Fuldenſis, natione Theutonicus, Rabani Abbatis quondam auditor & ſcriba, vir in diuinis Scripturis eruditus, & in ſtudiis ſecularium literarũ nobiliter doctus, ingenio ſubtilis, & clarus eloquio. Scripſit in ſacris voluminibus expoſitis non pauca opuſcula, in quibus ſe virum doctum exhibens, nomen ſuum cum gloria tranſmiſit ad poſteros. Imitatus itaque magiſtrum ſuum Rabanum Abbatem ſcripſit in Geneſin lib. 1. in Exodum lib. 1. in Leuiticum lib. 1. Libri Leuitici breuiſſ. & alia multa. Hic denique Strabus Gloſſam, quæ Ordinaria nunc dicitur, ſuper totam Bibliam ex dictis Sanctorum Patrum primus comportaſſe memoratur; quam alii multis poſtmodum adiunctis ſententiis Patrum ampliarunt. Claruit ſub Ludouico Imperatore, anno Domini* 840. Idem in Chronico Hirſaugienſi, ſub anno DCCCXLVII. *Strabus Monachus Fuldenſis, Rabani auditor & ſcriba, iiſdem claruit temporibus, Qui multa & varia ſcripſit, ſicut in aliis libris de Scriptoribus editis declarauimus. Hic Fuldenſis Monaſterii Chronicam inchoauit, quæ per alios ſuccedentes continuata; non parum nobis in editione huius operis iuuamen præſtitit.* Hæc ille Iohannes Latomus Catalogo Epiſcoporum Moguntinenſium in Regeberto: *VValafridus Strabo Abbas S. Galli hac ætate, id eſt circa annum 700. ſcripſit ad Regenbertum Patrem, quem hunc Epiſcopum fuiſſe puto. Exſtat opus Tomo 4. Bibliothecæ Patrum, de Exordiis & incrementis Rei Eccleſiaſticæ, &c.* Nicol. Serarius Moguntiacar. rer. lib. 20. cap. 19. *Sed reclamat annorum ratio: VValafridum enim*

enim illum Trithemius, aliique omnes fuiſſe aiunt Rabani diſcipulum. At Rabanus multò poſt hæc Richberti, imo & S. Bonifacii tempora extitit. Quomodo igitur diſcipulus ante magiſtrum annis tot fuiſſet, libroſque tam eruditos ſcripſiſſet? In eodem errore, præter illos quos Tomo primo memorauimus, verſantur Geſnerus in Bibliotheca, Surius de Probatis Sanctorum vitis Tom. 5. Marginus de la Bigne in Bibliotheca Patrum, Ioh. Iacobus Friſius part. 2. Bibliothecæ. Ioannes Lælandus Trithemianis verbis hæc ſubiicit: *Scripſit præterea in Numeros, in libros Regum 4. in Iudith, Heſter, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Hieremiam, Machabæos, Acta Apoſtolorum, Apocalypſim. Ad Ludouicum Cæſarem lib. 1. De officiis Eccleſiæ lib. 1. Chronicon etiam ſcripſit lib. 1. in Deuteronomium lib. 1. & alia. Claruit anno Dom. 840.* Hæc ille. Chronicon hoc perſuaſus aliquando exiſtimaui eſſe Annales illos Fuldenſes ſub Rabano Mauro ſcriptos, quos P. Pithæus primum, nuper locupletiores Marq. Freherus edidere. Videamus. Nam Trithemii verba ad eam me opinionem perduxerunt. Illud quidem apud me certum exploratumq; eſt, amoeniſſimum illum *Hortulum*, Grimaldo Abbati noſtro inſcriptum, qui anno Domini 841. à Hludouico iuniore Monaſterio præfectus, huius noſtri eſſe Walafridi, vulgo neſcio cuius *Strabi Galli* nomine proſcriptus, qui nequiquam in Gallia ab Ioh. Atrociano eius interprete quæritur. Princeps edidit Ioach. Vadianus cum præfatione, in qua & ipſe, quemadmodum communi fama atq; ſermone accepit, S. Galli Abbatem & ciuitatis ſuæ Principem fuiſſe exiſtimauit. Quem errorem poſtea certior ex Annalibus factus in Antiquitatum libris emendauit. De qua vulgi fama ita ad me in ſuis literis Iodocus Metzlerus monaſterii Supprior: *Strabo Augienſis idem eſt cum VValafrido Abbate. VValafridus enim proprium, Strabo autem ab oculorum vitio cognomen eſt. Eum Trithemius lib. 2. cap. 35. Abbatem S. Galli facit: ſed paſſim ei reclamatur, & merito. Nam illud manifeſtiſſime falſum eſſe, euincitur ex vita S. Galli. Audiui tamen ex eruditioribus aliquibus noſtris Patribus, quod ex Decano S. Galli Augiæ ſit creatus Abbas. Quidquid ſit, quia id ſatis certum non eſt, temere nihil aſtruo.* Hæc de Walafrido Strabo eo fuſius exſequenda duximus, quo plures hactenus in errorem pellexerunt. Et quæ quatuor vſq; ficticiis Strabis tributa, ea vnius Walafridi eſſe tum argumentis & annorum rationibus, tum auctoritate virorum doctorum luculenter (opinor.)

Vt contra ſi quis ſentit, nihil ſentiat,

ait in re gemina Volcatius Sedigitus.

RVODEPERTVS MAGISTER ET MONACHVS S. GALLI.

DE hoc præter nomen nihil ad nos peruenit. Nec adeo mihi videbatur ſcriptor idoneus, qui vel numerum faceret in his Antiquitatibus. Vicit tamen Freheri noſtri auctoritas, qui vel ſola Alamannicorum verborum expoſitione delectatus minime reſpuendum auctorem cenſuit. Sunt autem formulæ conſcribendi epiſtolas, quas diſcipulis ſuis in ſchola dictauit.

KERO MONACHVS S. GALLI.

INterpretatio hæc non quidem eo ordine perſcripta eſt in vetuſtiſſima illa membrana, quæ S. Galli in Bibliotheca D. Magni aſſeruatur, in quem nos eam commodioris vſus cauſa redegimus, ſed ἀναλφαβήτως & confuſim, vt quæq; vox prima occurrit in Regula, ita explicatur. Scripſit præterea *Confeſſionem fidei* eodem Alamannico ſermone, & breuem *Expoſitionem in Orationem Dominicam.* Vterq; libellus exſtat in Bibliotheca Schobingerorum S. Galli, commendabiliores antiquitate verborum, quam intellectus facilitate. Floruit ſub Pipino Caroli M. patre & S. Othmaro Abbate, quando nimirum ex Cella S. Galli inſtituta Abbatia, & oblata D. Benedicti Regula, quam iſte videtur barbaris nec linguæ Latinæ admodum peritis Monachis interpretandam ſuſcepiſſe.

CATALOGVS NOMINVM Alamannicorum.

HVius Catalogi auctor & collector ignoratur. Quisquis fuit, ſcribendi ſimul & pingendi peritiſſimus fuit. Ea eſt membranæ elegantia, ea litterarum conformis ductio, ea deniq; picturarum, quibus, ceu ſæpimentis areolæ, nominum ordine includuntur, delectabilis varietas. Hic quondam fuit in Monaſterii peculio, nunc Schobingerorum eſt hereditas, haut ſcio an ab Vadiano relicta. Nam codicem vidiſſe, ex libro eius ſecundo poteſt euinci, vbi de nominibus veterum Alamannorum de induſtria diſſerit. Vidit eumdem quoq;, integrumq; exinde caput confecit Iohan. Stumpfius Chronicor. lib. 4. Quærat autem quiſpiam, cui bono eſſe poſſit, aut quid tandem nomina ita calluiſſe referat? Multum, mi homo: vel id in primis, vt qui hactenus viri an fœminæ eſſent, ignorabantur, eos tu nunc queas internoſcere. Qua in re ſæpe ab Hiſtoricis & Antiquariis peccatum. Præterea quum multa non raro nomina ex diuerſis inflexionibus diuerſarum quoq; appellationum & originum putarentur, ea nunc paria eademq; eſſe hic te Catalogus docebit.

Et hæc de iſtis.

LEX

LEX ALAMANNORVM

QVAE TEMPORIBVS HLODHARII REGIS CVM PRINCIPIBVS SVIS, ID SVNT XXX. TRIBVS Epiſcopis, & XXXIIII. Ducibus, & LXX. Duobus Comitibus, vel cætero Populo conſtituta eſt.

Capitvlvm I.

De liberis qui res ſuas ad Eccleſiam Dei tradunt.

SI quis liber res ſuas vel ſemetipſum ad eccleſiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, nõ Comes, nec vlla perſona, ſed ſpontanea voluntate liceat Chriſtiano homini Deo ſeruire, & de propriis rebus ſuis ſemetipſum redimere. Et qui voluerit hoc facere, per certam de rebus ſuis ad eccleſiam, vbi dare voluerit, firmitatem faciat, & teſtes VI. vel VII. adhibeat, & nomina eorum ipſa carta contineat, & coram ſacerdote, qui ad eccleſiam deſeruit, ſuper altare ponat, & proprietas de ipſis rebus ad ipſam eccleſiam in perpetuum permaneat. Et ſi aliqua perſona, aut ipſe qui dedit, vel aliquis de heredibus eius ipſas res de illa eccleſia abſtrahere voluerit, vel aliquis homo qualiſcumq; perſona hoc præſumpſerit facere, & effectum quem inchoauit non obtineat, & Dei iudicium incurrat & excommunicationem ſanctæ Eccleſiæ, & multam quam carta continet perſoluat, & res illas ex integro reddat, & fredum in publico ſoluat, ſicut Lex habet.

Capit. II.

De liberis qui res ſuas ad Eccleſiam Dei tradunt, & in beneficium ſub vſufructuario accipiunt.

SI quis liber res ſuas ad eccleſiam dederit, & per cartam firmitatem fecerit, ſicut ſuperius dictum eſt, & poſthæc à paſtore eccleſiæ per beneficium ſuſceperit ad victualem neceſſitatem conquerendam diebus vitæ ſuæ, & quod ſpondit perſoluat ad eccleſiam cenſum de illa terra, & hoc per epiſtolam firmitatis fiat, vt poſt eius diſceſſum vllus de heredibus non contradicat. Et ſi contigerit, vt poſt mortem eius, qui dedit illas res, filium relinquat, forſitan ipſe filius vult dicere, quod hereditas paterna ſibi ſit legitima ad poſſedendum, & pater eius non dediſſet nec firmitatem feciſſet, non liceat ei iurare, ſed ipſa carta quam pater eius fecit præſens veniat, & illi teſtes qui manus ſuas in cartam miſerunt, vna cum Presbitero eccleſiæ, ſicut Lex habet, ita teſtificentur, quod ipſi ad præſens fuiſſent, & oculis ſuis vidiſſent, & auribus audiſſent, quod pater eius illas res ad eccleſiam dediſſet & cartam feciſſet, & illos ad teſtes aduocaſſet, hoc per ſacramentum dicant; quod nos veri teſtes ſumus. Poſthæc paſtor eccleſiæ res ſuas poſſedeat, & ille præſumptor, qui cõtradixerat, illam multam quam carta continet ad eccleſiam perſoluat. Si autem illa carta aut arſerit aut perdita fuerit, quam ille homo fecit, tunc liceat illi heredi cum teſtibus nominatis quinque ipſe ſit ſextus, in ipſa eccleſia iurare, quod pater eius nec cartam feciſſet, nec ad illa loca ſancta dediſſet, & ſi hoc præſumpſerit facere, illas res poſſedeat.

Capit. III.

De liberis & ſeruis qui ad Eccleſiam confugiunt.

Si quis homo aliquem perſequens fugitiuum aut liberum aut ſeruum, & ipſe inter ianuas eccleſiæ confugerit, nullus habeat poteſtatem per vim abſtrahendi de eccleſia, nec eum infra ianuas eccleſiæ occidendi, ſed ex timore Dei honorem eccleſiæ impendat, & ſacerdotem eccleſiæ interpellet, pro ſeruo ſuo roget ſibi eum reddere, & donet legitimum vuadium, vt illam culpam illi ſeruo conceſſam habeat. Tunc ille Presbiter reddat in pace ſeruum domino ſuo. Si autem Presbiter neglexerit reddere aut contradixerit illum, ſeruum apud ſe illum conteneat & curam de illo habeat, vt exinde fugitiuus non euadat. Et ſi euaſerit, ille Presbiter ſine vlla dilatione perquirat & domino reſtituat: & ſi ipſum inuenire non potuerit, ſimilem ipſius, aut pretium pro eo ſoluat. Si autem vi abſtraxerit, & iniuriam eccleſiæ fecerit, conponat decem & octo ſolidos ad eccleſiam, & fredum ſoluat in fiſcum ſexaginta ſolidos, quia contra legem fecit & eccleſiis honorem non inpendit, & Dei reuerentiam non habuit, & vt alii cognoſcant quod ſit timor Dei in Chriſtianis & honorem eccleſiis impendant.

Capit. IIII.

De liberis qui infra ianuas Eccleſiæ interfecti fuerint.

Si quis liber liberum infra ianuas eccleſiæ occiderit, cognoſcat ſe contra Deum iniuſte feciſſe & eccleſiam Dei polluiſſe, ipſe eccleſiæ quam polluit Lx. ſolidos conponat, & fiſcus fredum adquirat: parentibus autem legitimum werigeldum ſoluat.

Capit. V.

De raptoribus qui de Eccleſiis aliquid vi abſtraxerint.

Si quis autem raptor eccleſiæ commendatas res alicuius infra ianuas eccleſiæ vi abſtraxerit & tulerit, homini cuius fuerant, ſicut Lex habet, ita ſoluat, iniuriam autem eccleſiæ, quam per raptum fecit, decem & octo ſolid. conponat.

Capit. VI.

De liberis qui de Eccleſia aliquid furauerint.

Si quis res eccleſiæ furaueris & conuictus fuerit, vt ſoluatur, vnicuiq; rei quam furauit tres nouigeldos ſoluat, aut ſeruum, aut ancillam, aut bouem, aut caballum, aut qualecumque animal vel ceteras res, quæ ad eccleſiam Dei pertinent. Si poſt furtum inuentus fuerit, ita ſoluat vt ſuperius ſcriptum eſt: ſi autem negare voluerit, ſecundum qualitatem pecuniæ ita iuret cum ſuis ſacramentalibus in ipſo altare, cui res furtiuas abſtulit, coram ſacerdote vel miniſtro eius quem paſtor eccleſiæ iuſſerit audire ſacramentum.

Capit. VII.

De liberis qui ſeruum Eccleſiæ occiderunt.

Si quis ſeruum eccleſiæ occiderit, in triplum conponat, ſicut ſolet ſeruus Regis ita ſoluatur, id eſt Lxv. ſolid. Et ſi eum rapuerit contra legem & vendiderit extra prouinciam, tripliciter eum conponat. Et ſi eum furauerit aliquis, in capite ſemper conſimilem reſtituat, ſi ipſum inuenire potuerit. Alius autem medietatem in auro valente medietatem cum quale pecunia habet ſoluat.

Capit. VIII.

De colonis Eccleſiæ occiſis.

Quicumq; liberum eccleſiæ, quem colonum vocant, occiderit, ſicut alii Alamanni ita conponatur.

Capit.

Capit. VIIII.

De eo qui in curte Epiſcopi armatus ingreditur.

Si quis in curtem Epiſcopi armatus contra legem intrauerit, quod Alamanni haiſterahandi dicunt, x. & VIII. ſolid. conponat: ſi infra domum intrauerit, xxx & VI. ſolid. conponat.

Capit. X.

De eo qui in Presbiteri curtem armatus ingreditur.

Si autem in Presbiteri curtem, qui in parrochia poſitus eſt ab Epiſcopo, contra legem armatus intrauerit, ſicut ſuperius diximus, ſicut ſolet aliis Alamannis conponere, ita Presbitero tripliciter conponat.

Capit. XI.

De his qui Epiſcopo aliquam iniuriam fecerint.

Si quis Epiſcopo aliquam iniuriam fecerit vel plagauerit vel fuſtauerit vel mancauerit, omnia tripliciter conponantur, ſicut ceteri parentes eius conpoſitionem habebunt: ac ſi melius dicamus, ſicut & Ducem ita in omnibus eum conponat. Et ſi occiſus fuerit, ſicut & illum Ducem ita eum ſoluat aut Regi aut Duci aut ad Eccleſiam vbi paſtor fuit.

Capit. XII.

De his qui Presbitero parrochiano iniuriam intulerint.

Si quis Presbiterum parrochianum iniuriauerit aut fuſtauerit aut mancauerit, vel qualemcumq; ei iniuriam tulerit, in triplum conponatur, & ſi eum occiderit, DC. ſolid. eum ſoluat aut ad Eccleſiam vbi ſeruiuit, aut ad Epiſcopum, de cuius parrochia fuit.

Capit. XIII.

De his qui Diacono aliquam iniuriam fecerint.

Si quis Diacono, qui euangelium coram Epiſcopo legit & reueſtitus ante altare officio fungitur, ſi quis autem eo aliquam iniuriam fecerit, vel eum fuſtauerit, vel plagauerit, vel mancauerit, tripliciter conponatur: & ſi eum occiderit, CCC. ſolid. conponat.

Capit. XIV.

De his qui Monacho aliquam iniuriam intulerint.

Monachus autem, qui ſub regula in monaſterio conuerſatus fuerit, & ab aliquo aliquas iniurias, ſicut ſuperius diximus, paſſus fuerit ita vt Diaconus ſimiliter conponatur.

Capit. XV.

De his qui Clerico aliquam iniuriam fecerint.

Clerici autem, ſicut ceteri parentes eorum, ita conponantur. Si autem clericus, qui in gradu in eccleſia publicam lectionem recitat, vel gradale vel alleluia coram Epiſcopo in publico cantauerit, aliquam iniuriam paſſus fuerit, ſicut ſuperius diximus conponatur, quomodo parentes eius conponuntur, & tertia pars ſuper hæc addatur in conpoſitione.

CAPIT. XVI.

De liberis, qui ad Eccleſiam dimiſſi ſunt, ſi occidantur.

Liberi qui ad eccleſiam dimiſſi ſunt liberi vel per cartam libertatem acceperunt, ſi occidantur, LXXX. ſolid. ſoluantur eccleſiæ vel filiis eius.

CAPIT. XVII.

De ancilla libera dimiſſa ſi poſtea ſeruo ſe coniunxerit, & de Alamanna quæ ſeruo nupſerit.

Si ancilla libera dimiſſa fuerit per cartam aut in eccleſia, & poſthæc ſeruo nupſerit eccleſiæ, ancilla permaneat. Si autem libera Alamanna ſeruo eccleſiæ nupſerit, & ſeruile opus ancillæ contradixerit, abſcedat. Si autem ibi filios vel filias generauerit, ipſi ſerui & ancillæ permaneant, poteſtatem ad exeundum non habeant. Illa autem mater eorum, quando exire voluerit, ante tres annos liberam poteſtatem habeat. Si autem tres annos indurauerit opus ancillæ, & parentes eius non exadoniauerint eam vt libera fuiſſet nec ante Ducem, nec ante Comitem, nec in publico mallo trãſactis tribus KAL. Marcias, poſthæc ancilla permaneat in perpetuum, & quiqui ex ea nati fuerint ſerui & ancillæ ſint.

CAPIT. XVIII.

Vt nullus laicus rem Eccleſiæ abſque carta præſumat poſſidere.

Res eccleſiæ de laicis abſq; carta nullus præſumat poſſedere. & ſi cartam non oſtenderit quod conparaſſet à paſtore eccleſiæ, poſſeſſio ſemper ad eccleſiam perteneat.

CAPIT. XVIIII.

Vt presbiter res vel mancipia Eccleſiæ poteſtatem vendendi non habeat.

Nullus Presbiter nec aliquis paſtor Eccleſiæ poteſtatem habeat vendendi eccleſiaſticam terram, niſi contra aliam terram; nec mancipium, niſi aliũ mancipium reciperit. Et ſi concambium fecerit, aut de mancipio aut de terra, ſemper epiſtulam firmitatis faciat, vt contentio non fiat, nec eccleſia perdat quod legitime poſſedere debeat.

CAPIT. XX.

De his qui Eccleſiæ ſeruum aut ancillam ſuſciperint fugitiuos.

Si quis mancipium eccleſiæ, aut ſeruum aut ancillam, fugitiuum ſuſciperit, & poſt requiſitionem aut ipſe Presbiter requirat, aut miſſus eius legitimus, & ille neglexerit reddere & contra legem anteſteterit, ſicut ſolet aliis Alamannis conponere ita & tripliciter conponat, & quicquid eccleſiæ contra legem fecerit omnia tripliciter conponat, ſicut lex habet.

CAPIT. XXI.

Qualiter ſerui Eccleſiæ tributa ſoluere debeant.

Serui enim eccleſiæ tributa ſua legitime reddant quindecim ſiclas de ceruiſa, porcum valentem tremiſſe vno, panem modia duo, pullos quinq;, oua viginti. Ancillæ autem opera inpoſita ſine neglecto faciant, ſerui dimidium ſibi & dimidium in dominico aratiuum reddant, & ſi ſuper hæc eſt ſicut ſerui eccleſiaſtici ita faciant, tres dies ſibi & tres in dominico.

CAPIT.

CAPIT. XXII.

De ſeruis Eccleſiaſticis ſi ad Epiſcopum aut ad iudicem ſuum venire diſpexerint.

Liberi autem Eccleſiaſtici, quos colonos vocant, omnes ſicut & coloni Regis ita reddant ad eccleſiam. Si quis legitime tributum anteſteterit, per iuſſionem iudicis ſui ſex ſolidis ſit culpabilis. Et opera quæq; inpoſita ei fuerint, ſecundum mandatum aut quomodo Lex habet ſi non adimpleuerit, ſex ſolidis ſit culpabilis. Et ſi ſigillum aut ſignum qualecumq; iudex per iuſſionem domini ſui tranſmiſerit, & eum venire iuſſerit aut ambulare in aliquam vtilitatem, & ille neglexerit, ſex ſolidis ſit culpabilis. Si autem ſigillum Epiſcopi neglexerit aut ad veniendum aut ad ambulandum vbi iuſſerit, duodecim ſolidis ſit culpabilis.

CAPIT. XXIII.

De eo qui mortem Ducis conſiliatus fuerit.

Si aliquis homo mortem Ducis conſiliatus fuerit, & inde conuictus fuerit, aut vitam perdat aut ſe redimat, ſicut Dux aut Principes populi iudicauerint. Et ſi iurare voluerit, cum duodecim nominatis iuret in Eccleſia coram Duce aut quem ille miſerit.

CAPIT. XXIV.

De homine qui gentem extraneam infra prouinciam inuitauerit.

Si homo aliquis gentem extraneam infra prouinciam inuitauerit, vt ibi prædam vaſtent hoſtiliter vel domos incendant, & de hoc conuictus fuerit, aut vitam perdat aut in exilium eat vbi Dux miſerit, & res eius infiſcentur in publico.

CAPIT. XXV.

De his qui in exercitu litem commiſerint.

Si quis in exercitu litem commiſerit, ita vt cum clamore populus concurrat cum armis, & ibi pugna orta fuerit inter proprium exercitum, & aliqui ibi occiſi fuerint, ipſe homo qui hęc committit aut vitam perdat aut in exilium eat, & res eius infiſcentur in publico: & illi alii, qui ibi aliquid commiſerunt aut fecerunt, omnia ſicut Lex habet tripliciter ſoluant.

CAPIT. XXVI.

De his qui in exercitu aliquod furtum fecerint.

Si quis in exercitu, vbi Rex ordinauerit, aliquod furtum fecerit, nouem vicibus nouigeldos ſoluat quicquid inuolatus fuerit. Si autem Dux exercitum ordinauerit, & in illo fiſco aliquid furauerit, tres nouigeldos ſoluat. & ſi iurare voluerit, ſecundum qualitatem pecuniæ iuret.

CAPIT. XXVII.

De eo qui Sigillum aut mandatum Ducis neglexerit.

Si quis ſigillum Ducis neglexerit aut mandatum vel ſignum qualecumque quod mandauerit, duodecim ſolidis ſit culpabilis, & ſi negare voluerit quod ad illum nuntius non perueniſſet, cum quinq; nominatis iuret, ſi eum ſacramentum Dominus præbere voluerit. Si autem ſigillum Comitis neglexerit vel mandatum, cum ſex ſolidis conponat. Si autem centurionis ſigillum aut mandatum neglexerit, tribus ſolidis ſit culpabilis: aut ſi negare voluerit, quod ad illum nuntius non perueniſſet, ſecundum quod debuit ſoluere ita iuret.

CAPIT. XXVIII.

De eo qui in curte ducis hominem occiderit.

Si quis in curte Ducis hominem occiderit aut illic ambulantem aut inde reuertētem, triplici vveregeldo eum ſoluat propter hoc, quod præceptum Ducis tranſgreſſus eſt, vt vnuſquiſq; homo pacem habeat ad dominum ſuum veniendo & de illo reuertendo, & nullus præſumat hominem de Duce venientem aut ad illum ambulantem in itinere inquietare, quamuis culpabilis ſit. & ſi præſumpſerit, quicquid ei fecerit aut occiderit aut ille viuens euaſerit aut placatus fuerit, ſemper tripliciter conponat. & ſi ad Comitem perrexerit, & ibi vel occiſus vel placatus fuerit, ille qui hoc fecit omnia tripliciter conponat.

CAPIT. XXVIIII.

De eo qui miſſum Ducis infra prouinciam occiderit.

Si quis miſſum Ducis infra prouinciam occiderit, tripliciter eum ſoluat ſicut Lex habet. ſi negare voluerit, quod non feciſſet, ſicut Lex habet ita iuret cum XII. nominatis & aliis XII. electis.

CAPIT. XXX.

De eo qui in curte Regis furtum commiſerit.

Si quis in curte Regis furtum alicui fecerit, dupliciter conponat cui furtum fecit, & LX. ſolid. pro fredo in publico ſoluat. Si ſeruus alienus hoc in curte Ducis fecerit, dominus eius aut redimat eum quantum valet, aut ipſum reddat.

CAPIT. XXXI.

De eo qui res Ducis furauerit.

Si quis de rebus, quæ ad Ducem pertinent, aliquid furatus fuerit, ter nouigeldos conponat, & ibi fredum non reddat, quia res dominicæ ſunt, & tripliciter conponuntur.

CAPIT. XXXII.

De fœminis quæ in miniſterio Ducis ſunt.

Si fœminis: quæ in miniſterio Ducis ſunt, aliquid contra legem factum fuerit, qui hoc fecerit omnia tripliciter eis conponat, quod aliis Alamannorum fœminis ſimpliciter conponere debeat.

CAPIT. XXXIII.

De eo qui præſumpſerit infra prouinciam res Ducis hoſtiliter inuadere.

Si quis præſumpſerit infra prouinciam hoſtiliter res Ducis inuadere, & ipſas talate, & poſthæc conuictus fuerit, quicquid ibi tullutum fuit, mancipia, pecunia, omnia tripliciter reſtituat, & inſuper vveregeldum ſuum Duci conponat, quia contra legem fecit. Et quanti liberi ſunt illum ſecuti & ibi raptores fuerunt, & inde conuicti fuerint, vnuſquiſq; LX. ſolid. Duci conponat, & quicquid ibidem tulit, ſemper tripliciter reſtituat.

CAPIT. XXXIV.

De filio Ducis qui contra patrem ſuum ſurrexit.

Si quis Dux habet filium contumacem & malum, qui rebellare conetur contra ipſum patrem ſuum per ſtultitiam ſuam, vel per conſilium malorum hominum, qui volunt diſſipare prouinciam, & hoſtiliter ſurrexerit contra Patrem ſuum dum adhuc Pater eius potens eſt & vtilitatem Regis poteſt

teſt facere, id eſt exercitum gubernare, equum aſcendere, vtilitatem Regis implere, & Filius eius eum vult dishonorare aut per raptum regnum eius poſſedere, non obteneat quod inchouit: & ſi Pater eius eum vicerit & adpræhendere potuerit, in ſua ſit poteſtate, aut exiliet eum de prouincia aut vbicumque tranſmittat eum aut Regi Domino ſuo, & de hereditate paterna amplius ad eum nihil pertineat, quia inlicitam rem contra patrem ſuum fecit. Et ſi fratres habuerit, ipſi fratres inter ſe per voluntatem Regis diuidant hereditatem Patris eorum: Illi autem, qui rebellauit contra patrem ſuum, non dent portionem inter ipſos, & ſi amplius non fuerit niſi ille vnus, qui rebellauit, tunc illa hereditas, quam ille Dux habuit, poſt mortem eius in poteſtatem Regis ſit, cui vult donet, aut illi filio Ducis qui rebellauit, ſi potuerit per ſeruitium hoc ad pedes Regis conquirere, aut ſi alii vult dare in ſua ſit poteſtate.

CAPIT. XXXV.

De conuentu vt ſecundum antiquam conſuetudinem fiat.

CONuentus autem ſecundum conſuetudinem antiquam fiat in omni centena coram Comite aut ſuo miſſo & coram Centenario. Ipſum placitum fiat de Sabbato in ſabbatum, aut quali die Comis aut Centenarius voluerit, à ſeptem in ſeptẽ noctes quando pax parua eſt in prouincia. Quando autem melior, poſt XIIII. noctes fiat cõuentus in omni centena, ſicut ſuperius diximus. Et ſi quis alium mallare vult de qualecumque cauſa in ipſo mallo publico debet mallare ante iudicem ſuum, vt ille iudex eum diſtringat ſecundum legem, & cum iuſtitia reſpondeat vicino ſuo, aut qualiſcumque perſona eum mallare voluerit. In vno enim placito mallet cauſam ſuam: in ſecundo, ſi vult iurare, iuret ſecundum conſtitutam legem. Et in primo mallo ſpondeat ſacramentales & fideiuſſores præbeat, ſicut Lex habet, & vvadium ſuum donet miſſo Comitis vel illo Centenario qui præeſt, vt in conſtituto die aut legitime iuret, aut ſi culpabilis eſt conponat, vt per neglectum non euadat, & ſi euaſerit LX. ſold. de fredo ſit ſemper culpabilis. Ille autem diſtringat, vt neglectum non fiat, nec pauperes patiantur iniuriam, nec ſint ſine lege, nec maledicant Ducem nec populum terræ, ſed in omnibus ſit diſciplina, vt qui rebelles ſunt de malis ſe abſtineant, & qui boni ſunt pacem poſſedeant. Si quis autem liber ad ipſum placitum neglexerit venire, vel ſemetipſum non præſentauit aut Comiti aut Centenario aut miſſo Comitis in placito, XII. ſold. ſit culpabilis, qualiſcumque perſona ſit, aut vaſſus Ducis aut Comitis, aut qualis perſona nemo neglegat ad ipſum placitum venire, vt in ipſo placito pauperes conclament cauſas ſuas, & quod in vno placito finiri non potuerit, in alio finiatur, vt ſine ira Dei ſit defenſa patria, & illi rebelles qui vſque modo raptum fecerunt, amplius poteſtatem faciendi nõ habeant. Et ſi eſt talis perſona, quam Comis in placito vel Centenarius vel miſſus Comitis diſtringere non poteſt, tunc eum Dux legitime diſtringat, pluſq; quærat Deo placere quam homini, vt nullum neglectum in animam Ducis requiratur.

CAPIT. XXXVI.

De mancipiis ne foris prouincia vendantur.

MANCIPIA foris prouincia nemo vendat nec in paganos nec in Chriſtianos, niſi iuſſio Ducis fuerit. Infra prouinciam vbi neceſſitas eſt vnuſquiſque de mancipio ſuo poteſtatem habeat ſecundum Legem iudicandi. Foris terminum autem captiuum faciendi poteſtatem non habeat.

habeat. Si autem fecerit, & inde conuictus fuerit, poſt conuentum noſtrum quod conplacuit cunctis Alamannis, & aliquis hoc præceptum tranſgredere voluerit, illud pretium quod obtulit de proprio ſuo mancipio perdat, & inſuper fredum quem Lex habet conponat.

CAPIT. XXXVII.

De eo qui die Dominico opera ſeruilia fecerit.

Die Dominico nemo opera ſeruilia præſumat facere, quia hoc lex prohibuit & ſacra ſcriptura in omnibus contradicit. Si quis ſeruus in hoc vitio inuentus fuerit, vapuletur fuſtibus: liber autem corripiatur vſq; ad tertiam vicem. Si autem poſt tertiam correptionem in hoc vitio inuentus fuerit & Deo vacare die Dominico neglexerit & opera ſeruilia fecerit, tunc tertiam partem de hereditate ſua perdat. Si autem ſuper hæc inuentus fuerit, vt diei Dominico honorem non inpendat, & opera ſeruilia fecerit, tunc coactus & conuictus coram Comite, vbi tunc Dux ordinauerit, in ſeruitium tradatur, & quia noluit Deo vacare, in ſempiternum ſeruus permaneat.

CAPIT. XXXVIII.

De inlicitis Nuptiis.

Nuptias prohibemus inceſtas. Itaque vxorem habere non liceat ſocrum, nurum, priuignam, nouercā, filiam fratris, filiam ſororis, fratris vxorem, vxoris ſororem. Filii fratrum, filii ſororum inter ſe nulla præſumptione iungantur. Si quis contra hoc fecerit, à loci iudicibus ſeparetur, & omnes facultates amittat, quas fiſcus adquirat. Si minores perſonæ ſunt, quæ ſe inlicita coniunctione polluerunt, careant libertate, ſeruis fiſcalibus adgregandæ ſunt.

CAPIT. XXXVIIII.

De patricidiis & fratricidiis.

Si quis homo volens occidere patrem ſuum, aut patruum ſuum, aut fratrem ſuum, aut auunculum ſuum, aut filium fratris ſui, aut filium auunculi ſui, aut matrem ſuam, aut ſororem ſuam, cognoſcat ſe contra Deum egiſſe, & ſecundum iuſſionem Dei fraternitatem non cuſtodiſſe, & in Deum grauiter deliquiſſe, & coram omnibus parentibus eius res eius infiſcentur, & nihil ad heredes eius pertineat amplius: pœnitentiam autem ſecundum Canones agat.

CAPVT XL.

Vt nullus cauſam audire præſumat niſi qui à duce conſtitutus eſt.

Nullus cauſas audire præſumat, niſi qui à Duce per conuentionem populi iudex conſtitutus eſt, vt cauſas iudicet, qui nec mentioſus nec periurator, nec munerum acceptor ſit, ſed cauſas ſecundum legem veraciter iudicet ſine acceptione perſonarum, & timens Deum ſit, & ſi iuſtum iudicauerit, credat ſe apud Deum mercedem recipere & laudem apud homines bonam poſſedere.

Si autem per cupiditatem aut per inuidiam alicuius aut per timorem contra legem iudicauerit, cognoſcat ſe deliquiſſe, & XII. ſolđ. ſit culpabilis cui iniuſte iudicauit: & quod per illum damnum paſſus eſt iniuſte, ille iudex reſtituat. Si autem ille, qui iudicium audire debet, illius qui ad iudicandum conſtitutus eſt iudicium contempnit dum ille iuſte iudicauerit, & dedignet eum audire, & ſpernit eum & arguit coram aliis & dicit; non recte iudicas, dum ille recte iudicat: & ſi hoc ab aliis iudicibus inquiſitum fuerit, quod ille iuſte iudicauit, ille contemptor, qui iudici iniuriam fecit, ſoluat XII. ſolđ. iudici illi, & poſt hæc

poſthæc non contempnat audire iuſtum iudicium, quia ſic conuenit Duci & omni populo in publico concilio.

Capit. XLI.

De eo qui ſæpe interpellatus ante Ducem de qualicumque euidenti cauſa, & conuictus fuerit, ne ad iuramentum permittatur.

Si quis interpellatus ante Ducem de qualicumque cauſa quod iam manifeſtum eſt tribus vel quattuor teſtibus aut de homicidio aut de furtu aut de aliquo neglectu, quod illi teſtantur, qui boni teſtimonii ſunt in plebe, non per iuratores, nec fallaces, nec pecuniarum acceptores, ſed veritatem volunt dicere, cognoſcat hoc iudex, quod tunc licentiam ille homo qui mallatur ante eum de cauſa illa poteſtatem iurandi non habeat, ſed ſicut Lex habet in hoc iudicio perſoluat, vt propter ſuam nequitiam alii qui volunt Dei eſſe non ſe periurent, nec propter culpam alienam ſemetipſos perdant. Teſtis enim, qui iam conuictus fuit quod mendacium ſemel aut bis aut ter teſtificatus ſit, amplius ad teſtimonium non accipiatur.

Capit. XLII.

Vt ſcriptura non valeat, in qua annus & dies non oſtenditur.

Scriptura non valeat, niſi in qua annus & dies euidenter oſtenditur.

Capit. XLIII.

De libero qui alteri libero crimen mortale inpoſuerit.

Si quis liber libero crimen aliquod mortale inpoſuerit, & ad Regem aut ad Ducem eum accuſauerit, & inde probata res non eſt niſi quod ipſe dicit, liceat illi alio cui crimen inpoſuit cum tracta ſpata ſe idoniare contra illum alium. De minoribus autem culpis ſicut Duci placet ita fiet inter eos.

Capit. XLIIII.

De Rixis quæ ſæpe fieri ſolent in populo.

Si qua rixa orta fuerit inter duos homines aut in placito aut in campo, & vnus alium occiderit, & poſtea fugit ille qui occidit, & illi pares ſecuntur eum vſque in domum ſuam cum armis, & infra domum percuſſorem occiderint, cum vno vvirgeldo ſoluant eum. Si autem in campo vbi prius pugna orta fuit ibi reſtant ſuper mortuum ſuum, & non ſunt ſecuti in domum, & poſtea mittunt in vicinio & congregant pares & pauſant arma ſua loſum, & poſtea hoſtiliter ſequuntur eum in domo, & ſi eum occiderint, nouem vvergeldos conponant.

Capit. XLV.

De libero qui liberum extra terminos vendiderit.

Si quis liber liberum extra terminos vendiderit, reuocet eum infra prouinciam & reſtituat eum libertati, & XL. ſolid. conponat. Si autem reuocare eum non poterit, cum vveregeldo eum parentibus ſoluat, id eſt LXXXX. ſolid. ſi heredem dereliquit: ſi autem heredem non reliquit, cum CC. ſolid. conponat.

Capit.

CAPIT. XLVI.

De eo qui fœminam ingenuam extra Marcam vendiderit.

Si quis fœminam liberam extra Marcam vendiderit, reuocet eam ad priſtinam libertatem, & Lxxx. ſolid. conponat. Si autem reuocare non poteſt, cum cccc. ſolid. conponat.

CAPIT. XLVII.

De libero qui liberum hominem vel fœminam liberam infra prouinciam vendiderit.

Si quis liberum infra prouinciam vendiderit, reuocet eum in priſtinam libertatem, & cum XII. ſolid. conponat. Si autem fœminam liberam infra prouinciam vendiderit reuocet eam ad priſtinam libertatem, & cum XXIIII. ſolid. conponat.

CAPIT. XLVIII.

De eo qui hominem occiderit & eum morttodum fecerit.

Si quis liberum occiderit, quod Alamanni morttodo dicunt, VIIII. Weregeldos ſoluat, & quicquid ſuper eum arma vel rauba tulit omnia ſicut furtiua conponat. De fœminis autem ſi ita contigerit, dupliciter conponat, id eſt XVIII. vveregeldos. veſtimenta aut quod ſuper eam tulit velut furtiua conponat.

CAPIT. XLIX.

De eo qui Liberum de terra effodierit.

Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, nouem geldos reſtituat, & XL. ſolid. conponat. Fœminam autem cum LXXX. ſolid. conponat, ſi eam effodierit. Res autem quas tulerit ſicut furtiua conponat. Si ſeruum effodierit de terra, cum XII. ſolid. conponat, & ancillam ſimiliter.

CAPIT. L.

De libero qui alterius vxorem tulerit.

Si quis liber vxorem alterius contra legem tulerit, reddat eam & cum Lxxx. ſolid. conponat. Si autem reddere noluerit, cum cccc. ſolid. conponat eam: & hoc ſi maritus prior voluerit, & ſi antea mortua fuerit, quam maritus eam quæſierit, cum cccc. ſolid. conponat. Si autem ille raptor, qui eam accepit ſibi vxorem, ex ea filios aut filia antequam ſoluat habuerit, & ille filius mortuus fuerit aut illa filia, illi priſtino marito illum filium cum vveregeldo ſoluat: ſi autem viui ſunt, non ſunt illius qui eos genuit, ſed ad illum priorem maritum mundio perteneat.

CAPIT. LI.

De eo qui ſponſam alterius acciperit.

Si quis ſponſam alterius contra legem acciperit, reddat eam & cum cc. ſolid. conponat: ſi autem reddere noluerit, ſoluat eam & cum cccc. ſolid. etiamſi mortua fuerit ſub eo.

CAPIT. LII.

De eo qui ſponſam ſuam dimiſerit & aliam duxerit.

Si quis filiam alienam diſponſatam dimiſerit & aliam duxerit, conponat eam quod diſponſauit & dimiſit cum XL. ſolid. & cum XII. ſacramentalis iuret cum V. nominatis & VII. aduocatis, vt pro nullo vitio nec temptatam eam habuiſſet, nec vitium in illa inueniſſet, ſed amor de alia eum adduxit vt illam dimiſiſſet & aliam habuiſſet vxorem.

CAPIT. LIII.

De eo qui filiam alienam non diſponſatam acceperit.

SI quis filiam alterius non deſponſatam acceperit ſibi vxorem, ſi pater eius eam requirit, reddat eam & cum XL. ſolid. eam conponat. Si autem ipſa fœmina ſub illo viro mortua fuerit antequam illi mundium apud patrem adquirat, ſoluat eam patri eius CCCC. ſolid. Et ſi filios aut filias genuit ante mundium & omnes mortui fuerint, vnumquemque cum weregeldo ſuo conponat patri fœminæ.

CAPIT. LIIII.

De vxore marito ſine filiis relicta.

Si quis liber mortuus fuerit, & relinquit vxorem ſine filiis aut filiabus, & de illa hereditate exire voluerit nubere ſibi alio coæquali, ſequatur eam dotis legitima, & quicquid parentes eius legitime placitauit, & quicquid de ſede paterna ſecum adtulit, omnia in poteſtate habeat auferendi quod non manducauit aut non vendidit. Dotis enim legitima XL. ſolid. conſtat aut in auro aut in argento aut in mancipiis aut in qualicumque re quam habet ad dandum.

CAPIT. LV.

De eo qui proximi ſui defuncti vxori ſine filiis relictæ dotem contradixerit.

Si autem proximus mariti defuncti contradicere ipſam dotem illi mulieri voluerit, quod lex non eſt illa ſequatur cum ſacramento cum nominatis V. aut cum ſpata tracta, pugna duorum. Si poteſt adquirere aut per ſacramentum aut per pugnam, illa pecunia poſt mortem mulieris retro numquam reuertatur, ſed ille ſequens maritus aut filii eius vſque in ſempiternum poſſedeant. Si autem ipſa fœmina dixerit, maritus meus dedit mihi morgangheba, conputat quantum valet, aut in auro aut in argento aut in mancipiis, aut in equo pecuniam XII. ſolid. valentem: tunc liceat illi mulieri iurare per pectus ſuum, & dicat quod maritus meus mihi dedit in poteſtate, & ego poſſedere debeo. hoc dicunt naſthait.

CAPIT. LVI.

De hereditate duarum ſororum, quæ abſque fratribus poſt mortem patris relictæ ſunt.

Si autem duæ ſorores abſque fratre relictæ poſt mortem patris fuerint, & ad ipſas hereditas paterna pertingat, & vna nupſerit ſibi coæquali libero, alia autem nupſerit aut colono Regis aut colono Eccleſiæ; illa, qui illo libero nupſit ſibi coæquali, teneat terram patris eorum: res enim alias æqualiter diuidant. illa enim, qui illo colono nupſit, non intret in portionem terræ, quia ſibi coæquali non nupſit.

CAPIT. LVII.

De eo qui mulierem in itinere vadentem denudauerit, aut cum ea mœchauerit.

Si qua libera fœmina vadit in itinere ſuo inter duas villas, & obuiauit eam aliquis, per raptum denudat caput eius, cum VI. ſolid. conponat. & ſi illam denudauerit, vt genitalia eius appareant vel poſteriora, cum XII. ſolid. conponat. Si autem cum ea fornicauerit contra voluntatem eius, conponat ſol. XL. Si autem mulieri hæc fecerit, omnia dupliciter conponat, ſicut ante diximus de virgine.

CAPIT. LVIII.

De eo qui alium percuſſerit aut vulnerauerit.

Si quis alium per iram percuſſerit, quod Alamanni pulislach dicunt, cum vno ſolido conponat. Si autem ſanguinem fuderit ſic vt terram tangat, conponat ſolido vno & ſemiſſe. Si enim percuſſerit eum vt teſta appareat & radatur, cum tribus ſolidis conponat. Si autem de capite os fractum tulerit de plaga, ita vt ſuper publica via lata XX. & IIII. pedes in ſcuto ſonauerit, illud os cum VI. ſolid. conponat. Si autem ipſum os medicus perdit, & non poteſt eum præſentare, tunc duos teſtes adhibeat, qui hoc vidiſſent, quod de illa plaga os tuliſſet, aut ille medicus hoc conprobet quod verum fuiſſet quod de ipſa plaga os tuliſſet. Si autem teſta tranſcapulata fuerit, ita vt ceruella appareant vt medicus cum pinna aut cum fanone ceruella tetigit, cum XII. ſolid. conponat. Si autem ex ipſa plaga ceruella exierint, ſicut ſolet contingere vt medicus cum medicamento aut ſirico ſtuppauit & poſtea ſanauit & hoc probatum fuerit quod verum eſt, cum XL. ſolid. conponat.

Capit. LVIIII.

De eo qui alteri aurem abſciderit.

Si quis alteri aurem abſciderit & non exſurdauerit, XII. ſolid conponat. Si autem ſic abſciderit profundo & eum exſurdauerit, XL. ſolid. conponat. Si enim medietatem auris abſciderit, quod orſcardi Alamanni dicunt, cum VI. ſolid. conponat.

Capit. LX.

De eo qui palpebras alterius maculauerit.

Si enim ſuperior palpebra maculata fuerit vt claudi non poſſit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim ſubterior maculata fuerit, vt lacrimas contenere non poſſit, cum XII. ſolid. conponat. Si enim viſus tactus fuerit in oculo, ita vt quaſi vitrum remaneat, XX. ſolid. conponat. Si autem ipſe viſus foris exit & milus, XL. ſolid. conponat.

Capit. LXI.

De nare tranſpuncta.

Si enim naſus tranſpunctus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim ſummitas naſi vt mucus contenere non poſſit, abſciſus fuerit, cum XII. ſolid. conponat. Si autem totus à preſſo abſciſus fuerit, cum XL. ſolid. conponat.

Capit. LXII.

De labiis maculatis.

Si enim labium ſuperius alicuius maculauerit, ita vt dentes appareant, cum VI. ſolid. conponat. Si ſubterius vt ſalibum contenere non poſſit, cum XII. ſolid. conponat. Si enim aliquis alio vno ictu duos dentes ſuperiores excuſſerit primos cum VI. ſolid. conponat. Et ſi bis vnum de ipſis duobus excuſſerit, cum VI. ſolid. conponat. Si autem dentem abſciderit quem marchzan dicunt Alamanni, cum III. ſolid. conponat. De aliis vero qualemcumq; excuſſerit, vnumquemque cum vno ſolido conponat. De ſubterioribus vero duobus primis ſi alicui excuſſerit, cum XII. ſolid. conponat, ſi vno ictu fecerit: ſi autem vnum ex ipſis excuſſerit duobus ictibus, cum XII. ſolid. conponat.

Capit. LXIII.

De lingua abſciſa & de vulneribus in facie factis.

Si autem lingua tota abſciſa fuerit, XL. ſolid. conponat. ſi autem media, vt aliquid intellegatur quod loquitur, cum XX. ſolid. conponat. Si autem aliqua plaga in facie alicuius facta fuerit, quam capilli vel barba non cooperiant, VI. ſolid. conponat. Si autem collus tranſpunctus fuerit, cum VI. ſolid. conponat.

Capit. LXIIII.

De eo qui alium contra legem tunderit, & diuerſis vulneribus.

Si quis

SI quis alii contra legem tutunderit caput liberum non volentis, cum XII. ſolid. conponat. Si enim barbam alicuius tunderit nolentis, cum VI. ſolid. conponat. Si quis alio brachium ſuper cubitum tranſpunxerit, cum VI. ſolid. conponat. Si autem cubitum tranſpunxerit, cum tribus ſolid. conponat. Si manum tranſpunxerit, ita vt focus non intret ad coquendum venas vel ſanguinem ſtagnandum, ſolid. vnum & ſemiſſem conponat. Si autem ferrum calidum intrauerit ad ſtagnandum ſanguinem, cum tribus ſolid. conponat. Si enim brachium fregerit, ita vt pellem non rumpat, quod Alamanni palhc-pruſt dicunt, ante cubitum, cum tribus ſolid. conponat. Si autem ſupra cubitum hoc contigerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim in cubito percuſſus fuerit, ita vt portare non poſſit, nec ad os manum mittere, cum XII. ſolid. conponat. Si enim totum brachium mancum fuerit, vt nihil cum eo facere poſſit, conponat eum cum XX. ſolid. Si autem à cubitu abſciderit, XL. ſolid. conponat. Si autem ab ſcapula abſciſus fuerit, cum LXXX. ſolid. conponat. Si enim ſummitatem pollicis abſciderit, cum VI. ſolid. conponat. Si autem totum, cum XII. conponat. Si autem proximum pollici primo nodo abſciderit, duos ſolid. & ſemiſſem: Si enim in ſecundo nodo abſciderit, V. ſolid. Si totum abſciderit à palma, cum X. ſolid. conponat. Si longiſſimus digitus abſciſus fuerit à primo nodo, ſolid. vnum & ſemiſſem conponat. Si enim ſecundo nodo, cum tribus ſolid. conponat. Si totus à palma abſciſus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Si enim digitus anellaris à primo nodo abſciſus fuerit, duos ſolid. ſi in ſecundo nodo, quatuor: ſi totus, VIII. Ille minimus digitus ita ſoluatur, vt pollex. Si quis autem longiſſimum digitum ſic plagauerit, vt inde mancus ſit, ita vt conplicare non poſſit, aut ſcutum prendere aut arma in terra per illum recipere, XII. ſolid. conponat. Si autem in latus punctus fuerit, ita vt interiora membra non contingat, cum VI. ſolid. conponat. Si autem interiora membra vulneratus fuerit, quod Sresfuunt dicunt, cum XII. ſol. conponat. Si autem tranſpunctus fuerit, cum XXIIII. ſol. conponat. Si autem inteſtinis maculatus fuerit vt ſtercora exeant, X. ſolid. conponat. Si aliquis alio genitalia tota abſciderit, XL. ſolid. conponat. Si autem caſtrauerit, ita vt virilia non tollat, cum XX. ſolid. conponat. Si quis alio ambas coxas vno ictu tranſpunxerit, cum XII. ſolid conponat. Si autem duabis vicibus, ſimiliter. Si quis in geniculo tranſpunctus fuerit aut plagatur, ita vt claudus permaneat, vt pes eius ros tangat, quod Alamanni taudragil dicunt, cum XII. ſolid. conponat. Si tibia ſubtus geniculo tranſpuncta fuerit, cum tribus ſolid. conponat. Si autem articulus prior abſciſſus fuerit, cum VI. ſolid. conponat. Illi autem alii articuli ſi abſciſi fuerint toti, vnuſquiſque cum III. ſolid. conponatur. Si totum pedem abſciderit, cum XL. ſolid. ſi à genuculo abſciſus fuerit, L. ſolid conponat. Si autem à coxa ſurſum abſciſa fuerit, & inde vixerit, LXXX. ſolid. conponat. Si autem aliquis alio herniam expreſſerit, cum III. ſolid. conponat.

Capit. LXV.

De eo qui alteri viam contradixerit.

SI quis liber libero in via manus iniecerit, & contra legem ei viam contradixerit, aut aliquid ei tollere voluerit, cum VI. ſolid. conponat.

Capit. LXVI.

De eo qui alterum de caballo iactauerit.

SI quis liber liberum in via de caballo iactauerit, & ei tulerit, & ſtatim eum reddit in ipſo loco, addat ei conſimilem & XII. ſolid. Hæc omnis compoſitio, quam viris iudicauimus, fœminis eorum omnia dupliciter conponantur.

Capit. LXVII.

De libero qui liberum occiderit.

Si quis autem liber liberum occiderit, conponat eum bis LXXX. ſolid. filiis ſuis. Si autem filios non reliquit, nec hæredes habuit, ſoluat CC. ſolid. Fœminas autem eorum ſemper in duplum conponat. Medius vero Alamannis ſi occiſus fuerit, CC. ſolid. ſoluat eum parentibus, qui eum occiderit.

Capit. LXVIII.

De eo qui alterius ammiſſarium furauerit.

Si quis alicuius ammiſſarium inuolauerit, ille cuius eſt debet probare quantum valet. Si enim dicit, quod XII. ſolid. valeat, cum duobus iuret quod ſic valeat. Poſtea ſoluat ille fur talem qualem ille iurauerit in caput, & illos alios VIIII. geldos ſoluat medietatem in auro valenre pecunia; medietatem autem qualem inuenire potuerit pecuniam. Et ſi ille talem equum inuolauerit, quem Alamanni marach dicunt, ſic eum ſoluat ſicut & illum ammiſſarium.

Capit. LXVIIII.

Si quis alicuius caballum inuolauerit, & pretiet eum dominus eius cum ſacramento vſque ad VI. ſolid. ſi tantum valet, aut plus aut minus: quantum ille cum ſacramento adpretiauerit in caput tantum reſtituat fur. VIIII. enim geldus in qualibet pecunia habet. Iumentum tribus ſolid. adpretiet, ſi tantum valet aut minus. Si equo, quem marach dicunt, oculum excuſſerit aut eum excurtauerit, cum tribus ſolid. conponat. In alio caballo mediano ſi oculum excuſſerit, ſolid. vnum & ſemiſſem conponat. & ſi eum excurtauerit, ſimiliter conponat. Si enim iumento oculum excuſſerit, medium ſolid. & ſi eum excurtauerit, ita faciet.

Capit. LXX.

De eo qui equum plagauerit dum hominem plagare voluerit.

Si quis homo in equo ſuo caballicauerit, & aliquis eum ſuper ipſum plagare voluerit, & dum illum plagare voluerit, caballum eius plagauerit, ita plagam caballi conponet, quemadmodum conponere debuit ſi dominum eius plagaſſet.

Capit. LXXI.

De eo qui in troppo de iumentis ductricem inuolauerit.

Si enim in troppo de iumentis illam ductricem aliquis inuolauerit, licet eam domino eius adpretiare XII. ſolid. & quicquid ille adpretiauerit, ille fur furtiuum reddat VIIII. geldos. Alia autem iumenta de grege, quæ lactantes ſunt, cum VI. ſolid. conponat. alia autem, quæ adhuc pregna non ſunt, III. ſolid. ſint adpretiata.

Capit. LXXII.

De eo qui pregnum iumentum ferierit & abortiuum fecerit.

Si autem aliquis homo ictu ferierit pregnum iumentum, & abortiuum fecerit, ita vt iectat ipſum poledrum mortuum, I. ſolid. conponat.

Capit. LXXIII.

Qualiter iumenta quæ meſſem læſerint includantur.

Si quis gregem iumentorum ad pignus tulerit & incluſerit contra legem, cum XII. ſolid. conponat, & demittat, & vſque ad annum integrum habeat eas in cura qui illos pignorauit. & ſi aliquid de ipſa grege in ipſo anno perdiderit ille qui pignus tulit, ſimilem reſtituat. Si autem ipſe grex iumentorum damnum fecerit aut in prato aut in meſſe, foris minatur & dicatur domino eius vt veniat videre quale damnum fecit, & quantum æſtimauerit arbitrio aut adfirmare auſus fuerit quod tantum damnum feciſſet, tantum dominus iumentorum reſtituat. ſi vero paſtorem illorum iumentorum aliquis occiderit, conponat eum ſolid. XL.

CAPIT.

Capit. LXXIIII.

De eo qui taurum gregem regentem inuolauerit aut occiderit.

SI quis in vaccaritia legitima, vbi ſunt XII. vaccæ vel amplius, taurum ex ea involauerit vel occiderit, tribus ſolid. eum ſoluat: aut qualecumque armentum de ipſa vaccaritia inuolatus fuerit, ſecundum qualitatem eum ſoluat, illam optimam vaccam IIII. tremiſſis licet adpretiare: illa alia ſequenteriana Sold. I. illa alia minuta animalia ſecundum arbitrium ad pretientur, & ita ſoluantur ſecundum quod Lex habet.

Capit. LXXV.

De ea cui mortaudus inputatur.

SI cui mortaudum barum aut fœminam, qui qualis fuerit ſecundum legitimum weregeldum ſoluatur, aut cum XXIIII. tot electos aut cum LXXX. quales inuenire potuerit iuret.

Capit. LXXVI.

De eo qui grauidæ mulieri natum interficerit.

SI qua mulier grauida fuerit, & per factum alterius infans natus mortuus fuerit, aut ſi viuus natus fuerit, & VIII. dies non viuit, cui inputatum fuerit, XL. ſolid. Soluat, aut cum XII. medios electos iuret.

Capit. LXXVII.

De pretio bouis.

OPtimus bos V. tremiſſos valet: medianus, IIII. tremiſſos valet: minor, ſicut & pretiatus fuerit qui de ipſis aliquem inuolauerit, ſicut Lex habet ita conponat.

Capit. LXXVIII.

De eo qui paſtores vel artifices occiderit.

SI paſtor porcorum, qui habet in grege XL. porcos, & habet canem doctum & cornu & iuniorem, occiſus fuerit, XL. ſolid. conponatur. Legitimus paſtor ouium, ſi LXXX. capita in grege habet domini ſui, & occiſus fuerit, cum XL. ſold. conponatur. Si alicuius ſiniſcalcus, qui ſeruus eſt & dominus eius XII. vaſſus infra domum habet, occiſus fuerit, XL. ſolid. conponatur. Si mariſcalcus, qui ſuper XII. caballos eſt, occiditur, XL. ſolid. conponatur. Si piſtor, ſimiliter. Faber aurifex aut ſpatarius, qui publicè probati ſunt, ſi occidantur, XL. ſolid. conponatur.

Capit. LXXVIIII.

De eo qui cum ancilla veſtiaria & genetiaria concubuerit.

SI quis cum alicuius ancilla veſtiaria concubuerit contra voluntatem eius, cum VI. ſolid. conponat. & ſi cum puella de genetio concubuerit aliquis contra voluntatem eius, cum VI. ſolid. conponat. Si quis cum aliqua ex illis aliis de genetio contra voluntatem concubuerit, cum tribus ſolid. conponatur.

Capit. LXXX.

De eo qui incendium ſuper alium in nocte miſerit.

SI quis aliquem ſuper focum in nocte miſerit, vt domum eius incendat ſeu & ſalam ſuam, & inuentus & probatus fuerit, omne quod ibidem arſit ſimile reſtituat, & ſuper hæc XL. ſolid. conponat. ſi enim domum infra curtem incenderit aut ſcuriam aut graneam vel cellaria omnia ſimilia reſtituat, & cum XII. ſolid. conponat. Si quis ſtubam, ouile, porcaritiam domum aliquis concremauerit, vnamquamque cum III. ſolid. conponat. & ſimilem reſtituat ei ſcuriam vel graneam. Serui ſi incenderit, cum VI. ſolid. conponat, & ſimilem reſtituat. Si enim ſpicarium ſerui incenderit, cum III. ſolid. conponat. & ſi domino, cum VI. & ſimilem reſtituat.

Capit. LXXXI.

De canibus ſeuſibus vel aliis furatis aut occiſis.

SI quis canem ſeuſium primum curſalem, qui primus currit, inuolauerit, ſolid. VI. conponat. qui ſecundum, cum ſolid. III. conponat. qui illum ductorem, qui hominem ſequentem ducit, quod laithunt dicunt, furauerit, XII. ſolid. conponat. Bonum canem porcarium, vrſaricium, vel qui vaccam & taurum prendit ſi occiderit aliquis, cum tribus ſolid. conponat. ſi veltrum leporalem probatum aliquis occiderit, cum III. ſolid. conponat. Si quis canem paſtoralem, qui lupum mordit & pecus ex eius ore tollit & ad clamorem ad aliam vel ad tertiam villam currit, occiderit, cum III. ſolid. conponat. Si canem qui curtem defendit aliquis occiderit, cum ſolido conponat. Et ſi ipſe canis eum per veſtimentum adpræhendit, & eum quaſi nolens percuſſerit, & mortuus fuerit, iuret vt per inuidiam non feciſſet, niſi ſe ad defendendum, & donet alium catellum, qui iugum tranſpaſſare poſſit.

CAPIT. LXXXVII.

De eo qui aliquam clauſuram in aqua fecerit & ibi aliquid negauerit.

Si quis mulinum aut qualemcumque clauſuram in aquam facere voluerit, ſic faciat vt nemini noceat, ſi ambæ ripæ ſuæ ſunt, licentiam habeat: ſi autem vna alterius, aut roget aut conparet. Si quis aliquam clauſuram in aquam fecerit, & ipſa aqua inflauerit, & ibi alicuius pecus negauerit vel famulus vel infans quicquid negauerit, ſimile reſtituat, vnumquodque ſecundum legem conponat.

CAPIT. LXXXIII.

De his qui de terra ſua inter ſe contendunt.

Si qua contentio orta fuerit inter duas genealogias de termino terræ eorum, & vnus dicit; hic eſt terminus: alius reuadit in alium locum, & dicit; hic eſt noſter terminus: ibi præſens ſit Comis de plebe illa, & ponat ſignum vbi iſte voluerit, & vbi ille alius voluerit terminum, & girent ipſam contentionem. Poſtquam girata fuerit, veniant in medium, & præſente Comite tollant de ipſa terra, quod Alamanni curffodi dicunt, & ramos de ipſis arboribus infigant in ipſam terram, quam tollunt, & illæ genealogiæ quæ contendunt leuant illam terram præſente Comite & commendent in ſua manu. Ille inuoluat in fanone & ponet ſigillum, commendet fideli manu vſque ad ſtatutum placitum. Tunc ſpondeat inter ſe pugnam duorum quando parati ſunt ad pugnam. tunc ponant ipſam terram in medio, & tangant ipſam cum ſpatis ſuis, cum quibus pugnare debent, & teſtificentur Deum creatorem, vt cuius ſit iuſtitia ipſius ſit & victoria, & pugnent, qualis de ipſis vicerit, ipſe poſſedeat illam contentionem, & illi alii preſumptioſi, quia proprietatem contradixerunt, conponant cum XII. ſolid.

CAPIT. LXXXIIII.

De eo qui ſeruum alterius fugientem acciperit, & ſequenti domino contradixerit.

Si quis fugitiuum alterius ſeruum ſuſciperit, & ſequenti Domino aut in illa die aut quando poterit, contradixerit eum & reddere noluerit, tunc vadat ad Principem quem ille habet, vt ei iuſtitiam faciat, & cum XL. ſolid. conponat eum, quia contra legem eum recipit.

CAPIT. LXXXV.

De eo qui ſeruum in pignus ſuſciperit, & ſi ipſe ſeruus aliquod damnum fecerit.

Si quis pignus tulerit contra legem aut ſeruum aut equum, poſtquam illum in domum ſuam duxerit, & ille ſeruus ibi hominem occiderit, aut ille equus aliquod damnum fecerit, illud damnum ad illum pertineat, qui illud pignus tulit, non ad illum dominum cuius illud pignus fuit. Si autem dominus voluntarie pignus dederit pro aliqua re alicui, & illud pignus quod datum eſt ibi aliquid damnum fecerit, dominus eius qui dedit damnum quod factum eſt ſimile reſtituat.

Capit. LXXXVI.

De eo qui alteri res ſuas apud ſe inuentas contradixerit.

SI quis res ſuas apud alium hominem inuenerit, quicquid ſit aut mancipia aut pecus aut aurum aut argentum aut alia ſpolia, & illa reddere noluerit & contradixerit, & poſthæc conuictus eſt ante iudicem, aut ſimile aut ipſum reddat & cum XLII. ſolid. conponat, quia proprietatem eius contradixit.

Capit. LXXXVII.

Vt fratres poſt mortem patris eorum hereditatem non diſſipent antequam diuidant eam.

SI quis fratres poſt mortem patris eorum aliquanti fuerint, diuidant portionem patris eorum, dum hæc non fuerit facta, nullus rem ſuam diſſipare faciat vſque dum æquali parciant.

Capit. LXXXVIII.

De eo qui hominem occiderit & negauerit.

SI quis hominem occiderit & negare voluerit, cum XII. nominatis iuret, & alios tantos aduocatos in arma ſua ſacramenta pro quattuor tremiſſis cum vno ſacramentale iuret: tres ſolid. & tremiſſe cum duos ſacramentales iuret: De VI. ſolid. & tremiſſe cum V. nominatis iuret aut cum tracta ſpata defendat.

Capit. LXXXVIIII.

De coxa vel brachio inciſis.

SI coxa abſciſa fuerit libero homini, LXXX. ſolid. conponat: Si brachium abſciſum fuerit ſimiliter.

Capit. XC.

De eo qui mulieri pregnandi abortiuum fecerit.

SI quis mulieri prignanti abortiuum fecerit, ita vt iam cognoſcere poſſit vtrum vir an fœmina fuit: Si vir debuit eſſe, cum XII. ſolid. conponat: Si autem fœmina, cum XXIIII. Si nec vtrum cognoſcere etiam non formatur in liniamenta corporis, cum XV. ſolid. conponat. Si amplius requirit, cum ſacramentalibus ſuis ſe ei idoneet.

Capit. XCI.

De hereditate quam mulier poſt partum ſtatim mortua derelinquit.

SI qua mulier, quæ hereditatem paternam habeat, poſt nuptum pregnans peperit puerum, & in ipſa hora mortua fuerit, & infans viuus remanſerit aliquanto ſpatio vel vnius horæ, vt poſſit aperire oculos & videre culmen domus & quattuor parietes, & poſtea defunctus fuerit, hereditas materna ad patrem eius perteneat & tamen ſi teſtes habet pater eius, qui vidiſſent illum infantem oculos aperire & potuiſſet culmen domus videre, & quattuor parietes, tunc pater eius habet licentiam cum lege defendere. Sin autem aliter, cuius eſt proprietas, ipſe conquærat.

* * *

Capit. XCII.

De eo qui in pugna parem ſuum dereliquit & aufugit.

SI qua in exercitu pugna commiſſa fuerit, & demittit quis parem ſuum pugnare, & fugit, & ille alius defendit ſe poſt reuerſionem, ille qui fugit conponat b.s ſolđ. illi alio, quia inde fugiuit.

Capit. XCIII.

De eo qui poſt finitam & emendatam cauſam mallare præſumpſerit.

SI quis aliquem poſt finitam cauſam & emendatam mallare voluerit, poſt teſtes tractos & emendationem datam ſi hoc præſumpſerit temptare, & iſte non poteſt per ſacramenta vel per teſtes defenſare, tunc per pugnam duorum ſe defendat, & poſthæc ille teſtator cum. X L. ſold. conponat.

Capit. XCIIII.

De eo qui ingenuam fœminam colopo percuſſerit.

SI quis fœminam ingenuam colopo percuſſerit, ſic vt ſanguis non exeat, ſoluat ſolid. duos: Si lida fuerit, ſolid. I. tremiſſe: ſi ancilla fuerit, ſoluat ſolid. I. Si barus fuerit, ſimiliter: ſi ſeruus fuerit, medium ſolid.

Capit. XCV.

De eo qui medelam aut carrucam alterius inuolauerit.

SI quis medelam rumpit aut inuolat, ſoluat ſolid. III. Si carrucam inuolat aut rumpit rotas in priori parte, vt die illa operatricet, ſolid. III. conponat: Si depoſt inuolat aut rumpit, V I. ſolid. cōponat. Si herpices fuerit, III. ſolid. conponat.

Capit. XCVI.

De eo qui buricas in ſilua pecorum incenderit.

SI quis buricas in ſilua tam porcorum quam pecorum incenderit, XXII. ſolid. conponat: & ſi intus per furorem intrat, & de ſuo nihil inuenit, VI. ſolid. conponat: & ſi in curte aliena ingreſſus fuerit, ſimili modo, ſi intus in ſcuria, X I I. ſolid. conponat, niſi homicida ſuus ei in curte aut in caſa fuerit, & pro ipſo nullus offerrit iuſtitiam, ſi ſequenter ipſum currit, hoc non eſt ad requirendum.

Capit. XCVII.

De eo qui gregem animalium in pignus tulerit & porcorum vel cæteros paſtores flagellauerit.

SI quis gregem de porcis aut de iumentis aut de vaccis vel de berbicibus in pignus tulerit, XL. ſolid. ſit culpabilis. Si porcarius ligatus de via hoſtatus vel battutus fuerit ſic vt duo teneant & tertius percutiat, V I I I. ſolid. conponat, & de reliquo quod ei fecit ſicut reliquis ſeruis conponi ſolet ei in triplum conponat. & quod de berbigario, ſtotario & Vaccario ſit, quod reliquis ſeruis conponi ſolet, conponatur eis in duplo.

Capit. XCVIII.

De eo qui biſſontem vel cætera animalia aut furauerit aut occiderit.

SI quis biſſontem bubalum vel ceruum qui prugit furauerit aut occiderit, X I I. ſolid. conponat, & ſi ceruus ille treudis non habet, medium ſolid. conponat: ſi treudis habet, & cum ipſo nihil ſagittatum eſt, ſoluat ſolid. I. Si rubeus ſeramus cum ipſo ſagittatus eſt, tres ſolid. ſoluat. Si niger eſt, ſolid. V I. conponat. Si inuolatus fuerit, V I I I I. geldos conponat. ſi ceruia indomita fuerit occiſa, tremiſſo ſoluat: Si treudem habuit, medium ſolid. Si cum ipſa rubia fera ſagittata fuerit, III. ſolid. ſoluat: Si nigra, V I. ſolid. conponat: Si inuolata fuerit, V I I I I. geldos conponat. Si verſus alienus occiſus aut inuolatus fuerit, ſoluat eum ſolid. VI. aprum ſimiliter. Si quis pecum manualem, qui dicitur alatus, aut verrem aut ducariam occiderit, V I. ſolid. conponat. Si furatus fuerit, I I I. ſolid. ſoluat, & quantum iuret quod valuit V I I I I. geldos conponat.

Si

Si quis capriolum occiderit, ſaiga, ſi inuolatus fuerit, VIIII. geldos conponat. Si quis fuerit furata vel occiſa, III. ſolid. conponat: Si auca fuerit inuolata, VIIII. geldos conponat. Aneta, gariola, cicunia, coruus, cornicla, colūba & cauha, vt alia ſimilia requirantur. Si acceptor qui aucam mordet, III. ſolid. ſoluat: Si gruem mordit, VI. ſolid. conponat: Si verris occiderit, ipſum pro eo reddat & III. ſolid. ſoluat. Si canis alienus hominem occiderit, medium weregeldum ſoluat: & ſi totum vueregeldum quærat, omnia oſtia ſua claudentur, & per vnum oſtium ſemper intret & exeat, & de illo limitare VIIII. pedes ſuſpendatur vſque dum totus putriſcet, & ibi putritus cadat & oſſa ipſius ibi iaceant, per alium oſtium nec intret nec exeat. & ſi canē ipſum inde iactauerit, aut per aliū oſtium intrauerit in caſa, ipſum vueregeldū mediū reddat. Si caballus, porcus, aut bos hominem occiderit, totū vueregeldum ſoluat: Si ſeruus fuerit, medium pretium ſoluat. Si alicuius caballus ſepem alienam ſallierit, & de palo tranſpunctus fuerit cuius ſepis fuerit, ipſum ſoluat medium pretium. Si quis ferrum mulinarium inuolauerit, alium cum ipſo reddat, & ſoluat ſolidis VI. in texaga cuius fuerit. Si quis ſepem alienam capulauerit, III. ſolid. ſoluat Si quis mortuum ſuum in terra aliena poſuerit, XII. ſolid. ſoluat aut cum XII. iuret vt hoc pro malo non feciſſet. Si quis ingenuum aut ingenuam extraneam ſine permiſſo cuius fuerit in terra miſerit, XL. ſolid. ſit culpabilis. Si ſeruus fuerit, XII. ſolid. ſoluat.

DE LEGIBVS.

MOyſes gentis Hebreæ primum omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. Foroneus Rex Græcis primus leges iudiciaque conſtituit. Mercurius Trimegiſtus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Ligurgus primus Lacedæmoniis iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romolo ſucceſſit in regnum, primus leges Romanis ededit: deinde cum populus ſeditioſus magiſtratus ferre non poſſet, X. viros legibus ſcribendis procreauit, qui leges ex libris Salomonis in Latinum ſermonem translatas XII. tabulis expoſuerunt. Fuerunt autem hi, Appius Claudius, Genutius, Veterius, Iulius, Manilius, Sulpitius, Sectius, Curatius, Romelius, Poſtumius. hi decem viri legum conſcribendarum electi ſunt. Leges autem redigere in libris primus Conſul Pompeius inſtituere voluit, ſed non perſeuerauit obtrectatorum metu. Deinde Cæſar cœpit id facere, ſed ante interfectus eſt. Paulatim antiquæ leges vetuſtate atque incuria exſoluerunt, quarum etſi nullus iam vſus eſt, notitia tamen neceſſaria videtur. Legis nouæ à Conſtantino cœperunt Cæſare & reliquis ſuccedentibus, erantque permixtæ & inordinatæ poſtea Theodoſius minor Auguſtus ad ſimilitudinem Gregoriani & Ermogeniani codicem factum conſtitutionum à Conſtantini temporibus ſub proprio cuiuſque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem à ſuo nomine Theodoſianum vocant. Deinde vnaquaque gens propriam ſibi ex conſuetudine elegit legem. Longa enim conſuetudo pro lege habetur. Lex eſt conſtitutio ſcripta. Mos eſt vetuſtate probata conſuetudo, ſiue lex non ſcribta. Nam lex à legendo vocata, quia ſcripta eſt: Mos eſt autem conſuetudo longa de moribus tracta tantundem: Conſuetudo autem eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur. Lex erit omne quod iam ratione conſtiterit, quod diſciplinæ conueniet, quod ſaluti proficiat. Vocata autē conſuetudo, quia in communi eſt vſu. Theodericus Rex Francorum cum eſſet Catalaunis, elegit viros ſapientes, qui in regno ſuo legibus antiquis eruditi erant. Ipſo autem dictante iuſſit conſcribere legem Francorum & Alamannorum

Ex Iſidoro.

norum & Baioariorum vnicuique genti, quæ in eius poteſtate erat, ſecundum conſuetudinem ſuam addidit quæ addenda erant & improuiſa & inconpoſita reſecauit, & quæ erant ſecundum conſuetudinem paganorum mutauit ſecundum legem Chriſtianorum, & quicquid Theodericus Rex propter vetuſtiſſimam paganorum conſuetudinem emendare non potuit, poſthæc Hildebertus Rex inchoauit, ſed Chlodharius Rex perfecit. Hæc omnia Dagobertus Rex glorioſiſſimus per viros inluſtres Claudium, Chadoindũ, Magnũ & Agilolfum renouauit, & omnia vetera legũ in melius tranſtulit, & vnicuiq; genti ſcribtam tradidit. Factæ ſunt autem leges vt earum in metu humana cohercerētur iudicia tutaque ſit inter probos innocentia, & in ipſis inprobis formido ſupplicii, & refrenandi nocentiam facultas eſt.

HOC DECRETVM EST APVD REGEM ET PRINCIPES eius, & apud cunctum populum Chriſtianum qui infra regnum Meruuungorum conſiſtunt.

Haec ille veneranda codex vetuſtatis in ipſa Alamannia ſcriptus & in iudicio publico propoſitus ſub Comite Turgouienſi. Quæ ſequuntur duo capitula in eodem codice adiecta habentur, ſed alia à ſupercori & manu pennaq; & atramento picta ea ſunt.

VI. De iuratoribus quales vel quantos ſecundum euua homo habere debet.

DE minoribus cauſis vſque ad ſolidum valentem licet vnicuique, qualem ſacramentalem vnum ſecum habere vult in ſuo ſacramento continere. Nam ſi duas ſaigas valentes ſupra ſolidum res valuerint, de qua cauſa orta fuerit, tũc debet homo qui cauſam requirit, tres electos denominare, & ex denominatis tribus licentiam habet excuſator reicere duos. tertium vero reicere non licet, ſed ipſum ſecum in ſacramento habere debet. Saiga autem eſt quarta pars tremiſſæ, hoc eſt denarius vnus. Duæ ſaigæ duo denarii dicuntur. Tremiſſa autem eſt tertia pars ſolidi, & ſunt denarii quattuor. Ita obſeruandum eſt vſque ad tres ſolidos. Et ſi ſupra tres ſolidos iterum duas ſaigas valentes aliquis interpellatus fuerit, tunc qui cauſam proſecutus fuerit, electionem faciat de coniuratoribus. Vnde excuſator quales duos reicere voluerit, poteſtatem habeat, & cum duobus iuratoribus iuret. Iſte ordo obſeruandus eſt vſq; ad VI. ſolidos. Nam ſi duæ ſaigæ ſupra ſunt, tunc cum quinque ſua manu ſexta iurare debet ſimiliter cum electis ſicut ſupra dictum eſt: & duos in omnibus iſtis ordinibus reicere licet. Ita ſacramenta ſic debent eſſe iurata, vt illi coniuratores manus ſuas ſuper capſam ponant, & ille ſolus, cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, vt ſic illum Deus adiuuet vel illæ reliquiæ, & ad illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſa vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit.

VIII. Qualiter ſerui componendi ſunt.

SI quis ſeruum alienum occiderit, ſolidos XII. in capitale reſtituat, aut cum alio ſeruo, qui habeat XIIII. palmas cum pollice replicato & duos digitos in longitudinem, & tres ſolidos in alio pretio ſuperponat, quod fiunt ſimul ſolidi XV. Si quis Eccleſiaſticum ſeruum vel Regium occiderit, tripliciter componat, hoc eſt XLV. ſolidis.

FINIS.

CHAR-

CHARTARVM ET INSTRVMENTORVM VETERVM ALAMANNICORVM.

CENTVRIA VNA, IN CERTOS TITVLOS DIGESTA.

DE INGENVITATE.

I.

Madalfredus.

EGo quidem Haycho filius Vodalberti, deuenit mihi vt in coniunctionem quandam fœminam mihi vſurpaſſem nomine Ot pirgam, quæ tunc temporis libera fuit, poſtea vero ab Emichone aduocato ad ipſum monaſterium S. Galli in ſeruitium adquiſita, & ex ea mihi liberi II. procreati fuerant, quorum nomina erant Voluini & Voto. Ideoque propter conpaſſionem genitorum ne in conditionem ſeruilem cogerentur, talis mihi decreuit voluntas, vt aliquid de rebus meis traderem ad monaſterium locis illis aptũ: quod & ita feci. Tradidi videlicet ad Haſumuuanc ipſa marca adherentem runcalem I. hobam etiam & amplius cõtinentẽ, ea cõditione, vt ipſi illic reſideant & ibi laborent tempus vitæ ſuæ, & annis ſingulis cenſum inde perſoluant qualicumque pretio potuerint ſolidum I. inſuper & IIII. dies in meſſe aut ad fœnum colligendum perficiant. Si autẽ poteſtas monaſterii iſtam traditionẽ inrũpere & eos alienigenare conauerit, tunc ego Haycho ipſas res licentiã habeã abſq; vllius cõtradictione in meã redigere poteſtatẽ. Si autẽ ipſi denominati per incuriã ſe inde abſtraxerint ſeu ab alienatũ coniunctione fœminarũ ſeu aliqua cauſa caſu accidẽte, tunc ipſæ præfatę res ad monaſteriũ reuertantur ad perpetim poſſidendũ. ſig. ipſius Haychonis, & aduocati monaſterii Emichonis ſig. Actũ ad Haſumuuanc præſentib⁹ iſtis. ſig. Engilnelm & Engilpoldi, ſig. Hiltipoldi & Scalconis, ſig. Cuntardi & Giſalolſi, ſig. Cunzoni Presbyteri, & Regimberti, & Hucpoldi. Ego Madalfretus rogatus à Hrotoch Præpoſito ſcripſi. Notaui diẽ Martis V. KAL. Martias, regnante domno Hludouuico Rege anno XV. ſub Gozberto Comite.

Serua genitti, dum libera habita fuit, ingenui exiſtunt.

Si liber ſeruũ acceperit, quæ ſit cõditio prolium.

Partitio liberorũ inter Dominũ & ſeruã lege Alamannica ſic fiebat, vt natu maximũ filiũ Domin⁹, ſequẽtẽ liber pater, & ſic deinceps, acciperet. idẽ in filiabus. Hæc Lex nõ reperitur in ſuperioribus capitulis: cõcordat tamen cũ Nouel. Iuſtiniani Imp. 151. *de prole partienda inter ruſticos,* x N ... vel. 162. c. 2. & ſ q. & l. vlt. C. de agricol.

II.

Sintpertus Monachus.

IN Dei nomine, ego Vuarſind euenit mihi vt honeſto amore accepiſſẽ quandã ſeruam monaſterii S. Galluni nomine Richildim, eamq; in matrimonium ſumpſiſſem, q̃ mihi ꝓgenuerat IIII. filios his nominib. Sintuuart, Fridpert, Vuãuuic & Halo, & vnã filiã cognominẽ. Conuenit aũt Hartmanno venerabili Abbati & mihi Vuarſindo vt ſub manu aduocati ſui Percichonis liberos meos iuxta legẽ Alamannorũ partiri haberemus. q̃ & feci, tradidiq; ad ſeruitiũ monaſterii duos filios, ſcilicet Sintuuart & Halo, ſicut lex iubet. Filiã autẽ ne forte in ſeruitutẽ amitterem, placuit redimere, quod & feci dediq; alium mancipium legitimę ætatis monaſterio totaliter & ex integro poſſidẽdam & in pretio ſolidos II. Actum in Conſtantia, in præſentia teſtium qui ſignauerunt. ſig. Vuarſind qui hanc conuentionem ſcribere voluit, ſig. Perichonis aduocati monaſterii, ſign. Ruodgaud, ſig. Ratpert, ſig. Vuolco, ſig. Mangold. Ego Sintpert humilis monachus rogatus à Vuarhind ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diẽ Mercurii VIII. KAL. Auguſti, regnante Domino noſtro Chuonrado Rege.

DE

DE SERVITVTE.

III.

Albuinus Clericus.

Seruorum conditio, qui quod acquirunt Domino acquirunt etiam ſub ſeruos.

In Dei nomine, Ego Cotauuina ancilla Dei dono atque trado ad monaſterium S. Galloni, vbi eius ſacrus requieſcit corpus: & hoc eſt quod trado, quod ego in Lutinach viſura ſum habere, & in alio loco qui dicitur Beſſindorf, & in locis, campis, ſiluis, & omnia quæ inibi viſura ſum habere, & caſatos tres his nominibus, Ragingerius cum infantes ſuos his nominibus Rihgero, Vuantilone, Vualtricho, & vxore ſua faſtrata, & filio eorum Vuolfrido, & ſeruo eius Iſamberto, & alio ſeruo nomine Vuoto, & Haccone qui eſt in concambio cum Vuichardo redemere ſe vult, det alium mancipium X I. manuum longum. Hi ſunt teſtes qui præſentes fuerunt & ſignauerunt. ſig. Cotauuinæ qui hanc traditionem fieri rogauit, ſig. Vuichardi, ſig. Tuto, ſig. Vuotahar, ſig. Amalger, ſig. Theotbald, ſig. Mairolt, ſig. Tuilo, ſig. Vuolfberti, ſig. Aſthari. Ego itaque Albuinus Clericus rogitus ab Cotauuina hanc cartum ſcripſi ſub die V I I. KL. Octob. in anno I. regnante Carolomanno Rege

IIII.

Anonimus.

Anno Domini *MCCLXXXXVIII.* Wilhelmus Abbas monaſterii S. Galli hæc conſcribi fecit. Nouerint vniuerſi quod Burchardus dictus Lou reſidens in Thurego, Adilheidis, Mechthildis, Adilheidis, & Gertrudis, filiaſtræ ipſius Burchardi, pertinẽt iure proprietatis ad monaſteriũ noſtrum prædictum, & quamdiu vixerint, tenentur dare annis ſingulis I. libram ceræ in recognitionem proprietatis. Poſt mortem vero eorum Abbas, qui pro tempore fuerit, de ſingulis mortuarium accipiet.

Donari, tradi, permutari, vendi apud Alamannos potuiſſe ſeruos ſub ſuis titulis exempla euincent.

DE MANVMISSIONE.

V.

Nandcrimus Monachus.

Manumiſſio priuata. de Nibalgouua.

Notum ſit omnibus tam præſentibus quam ſuperuenturis, quod ego Vuolaliub cum manu aduocati mei Engilboldi duo mancipia mea, ideſt Thiotonẽ & Vuadindam, in Dei amore libertate donaui, ea tamen ratione, vt annis ſingulis ad Cellam Ratpoti, quæ ad monaſterium S. Galli pertinet, in cenſu IIII. denarios ſoluant. Actum in loco qui dicitur Rota publice præſentibus his quorum hic ſigna continentur. ſig. Vuolaliub & aduocati eius Engilboldi, qui hanc notitiam fieri voluerant, & aliorũ teſtium, ſig. Engilhelm ✠ Cundhart ✠ Ruadker ✠ Vuano ✠ Oadaluuart ✠ Vuolfleip ✠ Reginker ✠ Tagapert ✠ Folcholt ✠ Sinderat ✠ Vto ✠ Vuato. Ego itaque Nandcrim indignus monachus ad vicem Richperti rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Iouis, VIII. KL. Maias, anno XXII. regni Hludouuici, ſub Gozperto Comite.

Aliud exemplum habes infra ſub titulo De traditione rerum, in charta Hiringi monachi. Et aliud ſub tibulo de precariis in charta Purgolfi ſubdiaconi.

VI.

Ernuſtus Cancellarius.

Manumiſſio coram Rege.

In monine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, Hludouuicus diuina fauente gratia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comitis noſtri quendam proprium ſeruum noſtrum Iohan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum, per excuſſionem denarii de manu illius, iuxta legem Salicam in elomoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni iugo ſeruitutis abſoluimus, eius quoque abſolutionem hoc ſcripto firmauimus, quam in omni tempore firmam inuiolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo iubemus, vt ſicuti reliqui manumiſſi, qui

per

per huiuſmodi titulum abſolutionis à Regibus vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui,ita deinceps memoratus Iohan bene ingenuus atque ſecurus exiſtat. & vt iſta ingenuitatis pagina firma ſtabiliſque conſiſtat, annulo noſtro eam conſignari iuſſimus.

Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognoui. Data II. Kal. Iun. anno incarnationis Domini DCCCCVI. indict. VIIII. anno regni Domini Hludouuici VII. Actum in Rottuuila feliciter. Amen.

VII.

Vuato Diaconus.

AVctoritas Eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper & poteſtas Regia canonicæ religioni adſenſum præbet, vt quemcunque ad ſacros ordines ex familia propria promouere Eccleſia quæque elegerit, in præſentia Sacerdotum canonicorum ſimul & Nobilium laicorum, & eius cui ſubiectus eſt manumiſſione ſub libertatis teſtamẽto ſollemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondã meũ famulũ nomine Sigimarũ, ſacris ordinib. dignum, in præſentia nobilium virorum liberũ ab omni vinculo ſeruitutis dimitto. Cui Romanæ per hoc auctoritatis teſtamentum ſtatuo, ita vt ab hodierno die & tẽpore bene ingenuus atque ſecurus permaneat, tãquam ſi ab origine fuiſſet parentibus liberis procreatus vel natus: eandem pergat partẽ quãcunq; volẽs canonice elegerit, habensq; portas apertas ita vt deinceps nec mihi nec ſucceſſorib. meis vllum debeat noxiæ conditionis ſeruitium, neq; aliquod libertatis obſequiũ, ſed omnibus diebus vitę ſuæ ſub certa ingenuitate, ſicut alii ciues Romani, per hunc manumiſſionis aut ingenuitatis titulũ bene ſemper ingenuus atq; ſecurus exiſtat, ſuumque peculiare, quod habet aut quod adhuc adquiri poterit, faciat inde ſecundum canonicam libertatem quicquid voluerit. Et vt hæc teſtamẽti ac ingenuitatis auctoritas inuiolatam inconuulſamq; optineat firmitatem, ego Engildruda & Richolf aduocatus meus amborum manib. ſubterfirmauimus, ſacerdotes quoq; ita nominati manus ſuas in præſentem ingenuitatis cartulã miſerunt, Pero, Adalman, Hiltiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. Actum in villa Hoſtrahum nuncupata, in præſentia Salomonis & Reginolfi miſſis Domni Hludouuici Regis. ſig. Hiltibaldi miſſi Honorati Comitis † Otkit † Liutpreht † Hadpert &c. Ego itaq; Vuato Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Iouis, in VIII. ID. Octob. regnante Domno Hludouuico Rege Alamãnorum & Peioariorum, ſub Chonrato Duce nobiliſſimo, feliciter. Amen.

Manumiſſio in Eccleſia.

Cuiacius Obſeruat. li. 14. c. 27.

VIII.

Thiothartus.

IGitur dum pluribus cognitum eſſe conſtat, qualiter nos Grimaldus Abba & Aduocatus noſter Poſſo partibus monaſterii S. Galli quendam hominem Vnderuſt nomine ad ſeruitutis iugum attrahere voluimus. & ideo in mallo publico, coram Comite Vodalrico, ſcilic. Ego Grimaldus Abba & prædictus Aduocatus noſter Poſſo illum pleniter ad ſeruitium præfato monaſterio noſtro quæſiuimus, nobiſq; & ſucceſſoribus noſtris illum ſubiugare conati ſumus. Ille autem in eo conſilio, prædictus videlicet Vnduruſt, ſtuduit ſe reconciliare, quam ſeruituti ſuccumbere ſagacibuſque flagitationibus à nobis & Aduocato noſtro, vt ſe nobiſcum pacificare voluiſſet. At nos propter amorẽ Domini illius rogitationibus ſenſum adcommodantes conſentiebamus, recõciliationẽ non renuentes. Atq; ob id iam dictus homo Vnduruſt de medio ꝙ habuit territorio inter Hagenbah & Eligauge ac Snetta, iuchos quattuor ad reconciliationem nobis dedit, ſcilicet vt à die præſenti ita ingenuus conſiſtat, quaſi ſi ab ingenuis parentibus ſit genitus: noſque ea ratione illud accipientes, quatenus ipſe noſtra ex parte ab omni ſeruitutis vinculo ſit exutus in perpetuum, totaque eius agnatio, poſteritas & procreatio ſimiliter ſit abſoluta, ſub ea conditione, quę modo ab illo genita eſt & deinceps progenita fuerit, tamquam

Manumiſſio coempta proprio peculio.

ſi ex liberis fuiſſent parentibus procreati, hocque conſcriptionis vinculo firmari iuſſimus. Actum in Vuitarduro coram Vodalrico Comite & cætero populo. ſig. Grimaldi Abbatis & Aduocati ſui Poſſonis, ſigna aliorum teſtium. Vodalricus Comes, Adalhol, Vuanzo, Adalhelm, Nidger, Landfrid, Aſtheri, Vto, Fridun, Lantolt, Heitar, Vuuinrat, Strello, Adalrã, Other, Alpheri, Thiotpert, Cunzo, Hadabert, Vuolfchrig, Huppert, Auto iunior. Ego itaq; Thiothart recognoui & ſubſcripſi. Notaui diem Mercurii, II. Idus Febr. anno XVII. Hludouuici Regis in Orientali Francia, ſub Vodalrico Comite.

DE DOTE.

IX.

Formula Iſonis.

DVlciſſima coniux mea atque amantiſſima nomine illo, Ego in Dei nomine N. ſumpſit mihi conſilium atque conplacuit, vt ego te mihi in coniugium accepiſſem: quod ita & feci. Propterea dono tibi * dotẽ, ſicut noſtris vtriuſque conplacuit amicis tibi donare, in pago illo in illo loco in villa nuncupata, id eſt rectam curtem cum ſepe circumcinctam &c.

* ita vocat ἀντιφέρνη ſeu donationẽ propter nuptias.

X.

Anonymus.

NOs Comites de Habisburg, videlicet Ruodolfus Lantgrauius Alſatiæ, Ruodolfus Canonicus Eccleſiæ Baſilienſis, Gothefridus & Eberhardus fratres, eiuſdem Lantgravii patrueles, vniuerſis &c. Nouerint igitur, quos noſſe fuerit oportunũ, quod cum nos curtes & prædia noſtra in Dietigkon & Slieron ſita iure proprietatis ad nos & noſtros genitores pertinentia, à prædilecta domina & matre mea, videlicet prædicti Lantgravii, Heiluuiga Comitiſſa, cui ipſæ curtes & prædia in recompenſationem donationis propter nuptias titulo pignoris fuerant obligata, &c. Quicquid iuris habemus in ſæpe dictis vniuerſis & ſingulis bonis & hominibus, tam nos quam bonæ recordationis progenitores noſtri Comites, videlicet Albertus mihi Lantgrauio pater, nobis tribus fratribus patruus, Ruodolfus auus, Albertus proauus, ratione proprietatis vel infeodationis ab imperio vſque in præſentiarum diuiſum vel coniunctum & communiter habuiſſe & poſſediſſe dignoſcuntur, &c. Data anno Domini MCCLVIIII. XVI. Kal. Nouemb. indict. III.

DE DONATIONIBVS.

XI.

Pernhardus Subdiaconus.

Donatio facta liberis naturalibus.

SVperuenturas igitur contentiones, quæ ſæpius etiam cauſis ex minimis oriri ſolent, ad deuitandas placuit mihi Amalperto traditionem, quam filiis meis feci, conſcriptione firmari, & ad memoriam poſteris tradere. Dedi itaque tribus filiis meis, Annoni, Amalperto & Reginfredo, qui mihi nati ſunt ex ancilla S. Galli, omnem proprietatem meam, quam hodierna die in Vuolerammesuuilare viſus ſum poſſidere: ea videlicet ratione, vt eadem poſſeſſio ſine vllius contradictione ab illis perpetualiter poſſideatur, cenſuſque II. denariorum ab eiſdem ſingulis annis perſoluatur. Actum in Zuoceuuilare in publico mallo Notkeri aduocati coram monaſterii S. Galli Abbate Cralone, aliiſq; teſtibus quorum hic nomina continentur. ſignũ Amalperti qui hãc traditionem fecit. ſigna & aliorum teſtium, qui ibidẽ præſentes affuerunt, Reicchò, Ruodpert, Vuito, Reginger, Vualthere, Ruodpert, Otachar, Kerbert, Reginbert, Vuineram, Heriman, Vualto. Ego itaque Pernhardus Subdiaconus ſcripſi & ſubſcripſi in vicem Vualdonis. Notaui diem feriam III. anno XII. Rege Ottone regnante ſub Peringario Comite.

XII.

Alboinus.

Mortis cauſa donatio.

Venerabilibus in Chriſto fratrib⁹ ſeu pro Chriſto peregrinantibus Iohanni

Epiſcopo

Epiſcopo & Abbati vna cum monachis ſuis ſub norma ſanctæ regulæ B. Benedicti conſtitutione degentibus in monaſterio S. Galli confeſſoris ſeu S. Mariæ Semper-virginis, quæ eſt in pago Arbonenſe, Gebalinga filia Maginberti. Canonica ſcriptura & antiqua legum auctoritas vel Principum decreta ſanxerunt, vt vnuſquisque dum manet in corpore de propria quam poſſidet facultate voluntatem ſuam litteris inſerat, vt perennis temporibus inuiolata permaneat, quia nihil valet cuiquam lux ſugitiua niſi quantum poterit de præſentia mercari æterna. Ideo ego iam dicta Gebalinda cogitaui æternam retributionem, dono à die præſenti quod in perpetuum eſſe donatum volo ad ipſa caſa Dei iam dicta, id eſt loca nominata Lolinga omnia quicquid in eodem loco vel vbicumque viſa ſum habere de meis propriis facultatibus, omnia hæc trado in dominationem S. Galloni Confeſſoris ſeu & Rectoribus, vt poſt hunc diem poteſtatem habeatis omnia quicquid exinde pro vtilitate monaſterii ipſius facere volueritis, liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi: in ea vero ratione vt ipſa res ſub vſu fructuario mihi habere liceat, & annis ſingulis cenſum exſoluam, id eſt, X I I. maldras de prace, & duas maltras de frumento, & duas friskingas tremiſſas valentes, & poſt diſceſſum filius meus vult ſimiliter proſeruire, licentiam habeat vſque diſceſſum eius. Hæc quoque epiſtula traditionis omni tempore firma & inuiolata permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus quorum hic ſignacula continentur. ſign. Gebalindæ qui fieri rogauit, ſign. Maginberti genitoris ſui, ſign. Vuidberti, ſign. Balduini, ſign. Gaozberti, ſign. Vuaniloni, ſign. Gundberti. Hæc omnia, quæ ſupra ſcribere rogauimus, ſine vlla contradictione habeatis in ea ratione, vt numquam mutetis alium dare, nec minuere, nec vindere, ſed ſit ſtabilis ad ipſa loca ſancta. & ſi hæc neglegitis, reuertat ad heredem proximum. Ego Alboinus rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Data quod feci menſe Iulio, anno X I I. regente Karolo.

DE TESTAMENTIS.

XIII.

Vmbertus Canonicus.

In Chriſti nomine. Quicquid inter coniugatos de propria facultate, manente caritate, pro amore dilectionis vnus ad alterum inuicem cōdonare debemus: propterea ego Magnus facio tibi vxori meai Quintillanai, ſi me ſuperuixeris, poteſtatem de omnibus, quantum mihi pertinet tibi legibus facere aut dare, antepono Falſiciã & antepono quod pro anima dare cupio, hoc ſunt X X. ſolidi nominatiui inter Presbyteros & inter meos filiolos & inter proprium & inter mobile & qualis de meis parentibus aut tuis aut noſter filiolus tibi melius ſeruierit poteſtatem habeas illum ameliorare. Et ſimul facio ego Quintella tibi viro meo Magno omnia, quantum mihi pertinet tibi facere, ſi me ſuperuixeris, omnia facio tibi in poteſtatem, antepono Falſiciam & antepono quod pro anima dare cupio, & qui tibi melius ſeruierit, poteſtatem habeas illum ameliorare, qualem poteſtatem tu mihi feciſti de tua cauſa talem habeas de mea. Et ſi quis de heredibus noſtris aut quilibet ſuppoſita perſona, qui contra hanc vmquam recauſare voluerit, ſoluat duplum quod in carta iſta continetur, & iudici auri libras II. Facta carta in vico Pugo, menſe Aprili, anno X V. regnante Domno noſtro Einrico, & ſub præſentia teſtium, ſignauerunt teſtes, Auſtus, Vigilius, Valentianus, Vuikeramnus, Valerius, Præſtantius, Ouilio, Aimo, Autilianus, Victor, item Victor. Et ego Vmbertus Canonicus rogitus ab Auſto, qui fuit vicarius, hanc cartam ſcripſi.

Teſtamẽtum inter coniuges.

XIIII.

Anonymus.

Teſtamẽtum Nuncupatiuũ.

ISti ſunt homines qui fuerunt in præſentia, quando Patarich heredem tradidit pro anima ſua ſuum fratrem Ratolte in elemoſyna ſua. Iſti ſunt teſtes, ſign. Huopreth, ſign Vuelant, ſign. Ruadachar, ſign. Cundram, ſign. Kadalac, ſig. Richpreth, ſig. Tiffo, ſig. Eborolt, ſig. Buoſo, ſig. Chehart, ſig. Ebores, ſig. Vuacpreth, ſig. Ruadarant, ſig. Sikaheri, ſig. Cundram, ſig. Lanpreth, ſig. Alaman. ſig. Loacham, ſig. Hiltapalt.

DE CODICILLIS.

XV.

Mano Diaconus.

Traditio Adalremmi de ſua pecunia.

EGo in Dei nomine Adalhram trado ad monaſterium S. Galli quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſa non datum & non vſitatum reliquerim, id eſt caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro argentoque, ſcuta cum lanceis, veſtibus, vel omnibus vtenſilibus, quas in die obitus mei non datas alicui & non vſitatas reliquerim, trado ad iam dictũ monaſterium pro animæ meæ ſalute filiique mei Deotonis, vt nullo contradicente quicquid, vt iam diximus, in die obitus mei reliquerim, ad eundem cœnobium permaneat ſtabilitate perpetua ad habendum. Et ſi vllus ſit qui hoc contradicere voluerit, vt prædictæ res ad iam dictum monaſterium ſtare non debeant, de ſuis rebus talia quæ carta continet ad eundem cœnobium reſtituat, & fiſco proximo auri vncias V. & argenti pondera VII. perſoluat, & nihilominus carta firma in æternum permaneat, quocumque modo rite manere & valere poteſt. Actum in villa quæ vocatur Sulaga, præſentibus qui hic ſubnotantur. ſign. Adalramni, Deotperti, Ruadperti Vuerinberti, Vuallodi, Puaſonis, Vualonis, Richnandi, Perahtfridi, Tagaberti, Sicheri, Neriprehti, Liutprethi, Vuerinbrehti, Hagioni, Vuollonis, Meginoprehti, Ottachari, Vuoffonis, Adalprehti. Ego Mano Diaconus rogatus ſcripſi. Notaui die Veneris, pridia Kal. Aug. anno XL, regnante Domno Karolo, & II. Domni Regis Pippini, ſub Rihuuino Comite.

DE PERMVTATIONIBVS ET concambiis.

XVI.

Formula Iſonis.

OMne namque quod inter partes diuerſas bonis moribus ſaniſque conſiliis fuerit diffinitum, neceſſe eſt propter iurgia futura ſubicienda ſuccedentibus temporibus conſcriptionis vinculo conligare. Sic itaque complacuit atque conuenit inter illum Abbatem cum ad cœnobii illius vocato ſuo ſeu inter alios ſeculares inter illum & illum, vt ſimillas firmitates parique tenore conſcriptas cambii ſui emitterent, quas & emiſerunt. Ipſum autem cambium in eaſdem firmitatis emiſſiones nominatim viſum eſt nobis inſerendum. Deinde namque memoratus Abbas ſeu alius cum manu aduocati ſui iam dicto homini illo in villa nuncupata iuchos & de pratis ad carradas ad ius pertinens Sancti illius. & accepit ab illo in villa nuncupata iuchos & de pratis ad carradas, ea duntaxat ratione, vt pars vtraque acceptæ ius cambitionis deinceps inconuulſum & inuiolabile perennibus temporibus abſq; vllius inquietudine vel repetitione poſſideat, ſicque pari diffinitione ſanxerunt, vt ſi pars quęlibet exin calumniã ingerere, hoc eſt, ſi aut memoratus Abbas ſeu ſucceſſores ipſius ſiue iam dictus ille vel illius heredes aliquam repetitionẽ moliri temptauerint, ſit tunc pars parti tantũ culpabilis quantũ repetere præſumpſerit & in ærarium Regis auri vncias III. cogatur impẽdere: ſed nihilo min⁹ pręſens emiſſio

emiſſio cambii huius perpetim ſui vigoris obtineat firmitatem, ita dumtaxat ſi Imperatoris clementiæ complacuerit. Actum in illo loco præſentibus iſtis. ſign. illius Abbatis & aduocati ſui illius, ſig. illius Decani, ſign. præpoſiti, ſing. cellarii, ſig. cuſtoris, ſign. portarii, ſing. camerarii, ſign. hoſpitarii, ſig. aliorum teſtium. Ego itaque immerens Diaconus anno illo Imperatoris ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem illum, illam datam, ſub illo Comite. Amen.

XVII.

Theotardus Præpoſitus.

OMne quod inter diuerſas partes bonis moribus ſaniſque conſiliis fuerit definitum, neceſſe eſt ob vtilitatem ſeruandæ pacis atque futura iurgia deuitanda ſpacio temporis ſuccedente conſcriptionis vinculo colligare. Quapropter conuenit inter quendam virum nomine Totonem, & inter Grimaldum monaſterii S. Galli Abbatem & aduocatum ſuum Libonem vna cum conſenſu fratrum quoddam concambium facere in Priſignouue, in loco qui dicitur Vuitinovva, quod & ita fecerunt. Ego igitur Toto ad monaſterium S. Galli dedi in præfato loco quattuor in iuchos, & vnam vineam in auia vnius hominis labore procurandam: ea videlicet ratione, vt ecōtra Rectores ipſius monaſterii in concambium mihi donarent, quicquid in ſaltu Suarzuuald iuxta fluuium Melia hodierna die extirpatum & cultum haberēt. Quod illi quoque meæ poteſtati conceſſerunt, ita dumtaxat, vt ſicut iā ſupra dixi, quicquid in ipſa cella extirpatum poſſiderent, in concambium mihimetipſi ſine vlla contradictione poſſiderem: cætera vero, id eſt inculta quæq; ipſamq; ſiluam & poteſtatē cædendorū lignorū, nec nō adiacentia cuncta, paſcuas, marchas, aquarūque decurſiones, ipſam quoq; viam ſibi reſeruauerunt in perpetuum. Præterea quippe ego Toto ipſos obnixe rogaui, vt mihi vnum pratum iuxta eundem fluuiolum concederent, promittens me partem proprietatis meæ poſtea illis donaturum. Idipſum vero, vt promiſſa factis implerem, ſimiliter egerant, & conſcriptione ſtabilitatis firmauerunt. Hæc quoque condictio concambii tali ratione firmata eſt, vt hæc præſens concambii carta ex vtraque parte firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in Chirichheim in cubiculo Regis publice, præſentibus iſtis quorum hic ſigna continentur. ſign. Totoni qui hoc concambium cum Grimaldo Abbate & aduocato ſuo Libone perpetrauit. ſig. Vuitperti † Pero † Vuoluini † Hagano † Libo iunior † Vto † Iſanhart † Erchanfrid † Ridhart † Meginbert, item † Vto, item † Vuitpert. Ego itaque Theodhardus Præpoſitus vice Remmingi Presbyteri rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Martis, II. Non. April. anno XXVII. regni Hludouuici in Orientali Francia, ſub Karolo principe eiuſdem Hludouuici Regis filio.

Permutatio prædiorum.

XVIII.

Riſine Subdiaconus.

OMne namque, quod inter partes diuerſas ſanis diffinitum fuerit conſiliis, propter iurgia deuitanda ſubſequentia conſcriptionis vinculo firmare neceſſariū eſt. conuenit igitur Hartmotū Abbatē coenobii S. Galli ſuumq; aduocatū Heitar cum Vuitperto Domni Regis vaſſallo, cum licentia Domni Regis Hludouuici, vt firmitates pari ratione conſcriptas ſui perpetrarent concambii, ſicut & fecerunt. Dedit namque memoratus Abba ex parte monaſterii S. Galli in pago qui dicitur Zurrichgauge, & in loco Richanbach nominato V. hobas de terra arabili, & caſas cum curtis cæteriſque ædificiis, atque cum ſiluaticis marchis ad eaſdē pertinentibus, & in alio loco qui dicitur Vaginesuuilare I. hobam plenam de terra culta: & accepit de ſupradicto Vuitperto vaſſallo Domni Regis ex parte ſui beneficii in eodem pago & in loco Velebach nuncupato II. hobas. & caſas cum curtis, cæteriſque ædificiis, atq; vnam ſiluulam

Permutatio vaſſalli cum licentia Domini.

lam ad eundem locum pertinentem, nec non & piſcationis vſum illius laci, qui ſupradicto loco contiguus fore videtur; ea videlicet ratione, vt vtraque pars accepti ius concambii perpetuis deinceps temporibus inconuulſum & inuiolabile abſque vllius inquietudine vel repetitione poſſideat. Præſens ergo concãbii carta ex vtraq; parte omni tempore firma ſtabiliſque permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in curte regia Zurich, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula continentur. ſign. Harmoti Abbatis & aduocati ſui Heitar, qui hoc concambium fieri voluerunt. ſign. Tiotharti Decani, ſig. Folchardi Præpoſiti, ſig. Richperti ſacratarii, ſig. Erchangeri cellararii, ſign. Otuuini Camerarii, ſig. Palderici Portarii, ſig. Engilrammi hoſpitarii, ſig. & aliorum teſtium † Vuitpert † Vuillichere † Reginbert † Oazo † Adalbert † Erchanbert † Vuolfhart † Plidker † Paldine † Palbolt † Anno † Azzo † Cozram. Ego itaque Rifine indignus monachus atque ſubdiaconus ad vicem Folchardi præpoſiti rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Iouis, III. Noñ. Decemb. anno XXXVII. Hludouuici Regis, ſub Humfrido Comite.

XIX.

Notkerus.

Permutatio cũ traditione precaria.

EGo Hugpreht prouidens paupertati & oportunitati meæ trado ad monaſterium S. Galli in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinghoua ad curtem Lintouua pertinente, VIII. iuchos de terra ſtatim in ius monaſterii redigendos: & accepi inde alios VIII. iuchos in Durgouue, in loco qui dicitur Eilickeuue: ea ratione vt dies vitę meę terram ſub cenſu vnius denarii poſſideam, ſimiliter & vxor mea poſt me, & poſt noſtrum obitum in ius monaſterii reuocetur. Actum in cella, Id. Febr. anno imperii Karoli ſecundi ſecundo Adalberto Comite in Durgouue. & hi ſunt teſtes, Othere, Buozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Erchanolt, Eburhart, Rathere, Vodalhart. Hildibold, Adalung. Richgouuo. Ego Notker iuſſus deſcripſi.

XX.

Ratpertus Monachus.

Permutatio fundorum.

NOuerit igitur multorum induſtria, quia ego Vualdthram rogaui Salomonem venerabilem Epiſcopum & Abbatem monaſterii S. Galli, vt mihi cum conſenſu fratrum quandam terrã concederet facere commutationem, quod ita & fecit. Dedi etiam ad monaſterium S. Galli iurnales tres in pago Turgeuue in villa Stamheim de optima terra: & accepi econtra de rebus ipſius monaſterii iugerum vnum in duobus locis ſitum. & vt hoc concambium perpetualiter inconuulſum permaneat, manu propria eum firmaui. ſign. Vualdthrami, qui hunc libellum fieri & firmari rogauit. ſign. Eskerici aduocati, Folchart, Reginger, Horskolf, Vualdhere, Kiſalhere, Lantpold, &c. Ego itaque Ratpertus monachus rogatus anno DCCCCII. Dominicæ incarnationis, anno III. Regis Hludouuici, Idus Februarias, die Mercurii ſcripſi & ſubſcripſi.

XXI.

Sigibertus Presbyter.

IN Chriſti nomine. Ego itaque Salomon Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus & Abba monaſterii S. Galli, qualiter ego vna cum conſenſu fratrum & aduocati noſtri Amalungi quoddam concambiũ facere cum Engilrammo quodam religioſo viro decreui, quod ita & feci. Tradidit enim nobis præfatus homo Engilram ſiluulam vnam bonam in Eilikouuaromarcho & agrum vnum ad eam pertingentem. alium in Rammelinchouan, tertium in Pipineshoueſtetin cum prato, quartum in Aadoruaromarcho: & ipſe econtra à nobis accepit hobam vnam in Tanninchouaromarcho, in loco qui dicitur Meiſtereſhuſa. ea videlicet ratione, vt ea quæ nobis dederat, inconuulſa perpetualiter habeamus, & illa quæ nos illi dedimus, ſimiliter habeat & legitima

eius

eius procreatio abſque vllius contradictione perpetualiter poſſidenda. Actum in Eilikouue præſentibus quorum hîc ſigna continentur. Signum Salomonis, qui hoc concambium fieri voluit, ſignum Ecchonis Decani † Ruodkeri æditui † Peronis Portarii, † Vuitonis hoſpitarii † Engilberti præpoſiti. Signum & aliorum ibidem præſentium † Amalunch † Arolf † Perihker † Ruodhoo † Liutine † Adalho † Heitar † Hadamar † Ratire † Hugimar † Vuihhart † Petrus † Kerrat † Edilloz, &c. Ego itaque Sigibert indignus presbyter ad vicem Nordperti ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Lunis, X. Kal. Iun. annum III. Chuanradi Regis, Vdalricum Comitem.

XXII.

Herimotus Monachus.

INter duales igitur partes quicquid ſanis aptiſque conſiliis diffinitur, ob futura deuitanda iurgia conſcriptionis titulo neceſſe eſt vt confirmetur. Quapropter complacuit mihi Grimaldo Abbati, Podalolto aduocato noſtro, omnibusque fratribus cœnobii S. Galli conſentientibus, vti concambii communi ſenſu cum Vualdrammo * perpetrati conſcriptiones pari ratione depictæ perpetrarentur. Dedit namq; nobis idem Vualdrammus duo mancipia, quorum nomina ſunt Suablind & Cozrud, accepitq; è contrario à nobis tria mancipia, quorum vnum vocatur Adalſind, aliud Hiltiſind, tertium Cuata. eo videlicet pacto vt vtraq; pars eorundem mancipiorũ concambii ratione vtrimq; contraditorum liberam in omnibus habeat poteſtatem, nullamq; vlterius ob illa moleſtiam pars parti audeat inferre. Actum in Liubilaha publicè, præſentibus iſtis, quorum nomina hîc ſcripta tenentur. Sig. Grimaldi Abbatis, & aduocati ſui Podalolti † Folcharati, Ruadinc † Machelm † Thiothere † Chunibreth † Selbo &c. Ego itaq; Herimot indignus monachus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Martis, anno XVIII. regni Hludouuici, ſub Vuelfone Comite.

Permutatio ſeruorum.

* de Argungouue.

XXIII.

Ruadgangus.

NOtum eſſe plurimis deſideramus, qualiter ego * Sigibertus concambium feci cum Grimalto venerabili Abbate & ipſius aduocato Hildibranto. Dedi ergo eis in dominium domus S. Galli Chriſti Confeſſoris ſeruos, nominibus his Gaudentium & Herigerum. Ipſe verò conſilio cum fratribus eiuſdem monaſterii S. Galli inito, vnà cũ manu aduocati ſui prædicti Hildibranti ècontra dedit mihi alios ſeruos nominibus Rato & Selihger, ſimili recompenſatione probatos. Si quis ſit qui libellum huius concambii inrumpere temptet, inchoatum ſuum nullo peragat ingenio, ſed firma permaneat. Actum in villa Ruadgozzesuuilare coram iſtis teſtibus. Sig. Sigiberti qui hoc concambium fecit. Sig. ceterorum teſtium, Thiethere, Erline, Eskerihc, Madalpret, Sigzro, Vuerimpret, Iſinpret, Vuitpot, Altinc, Folcholt, Edilleoz, Vuenito. Anno, regnante Hludouuico ſereniſſimo Rege, XXXI. Ego itaque Ruadganc ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem Veneris, XVIII. Kalen. Mai, ſub Vodalrico Comite.

* de Aragangeuue.

XXIV.

Ratpertus Leuita.

NOtvm ſit omnibus præſentibus atque futuris, quod ego Bernhardus Abba monaſterii S. Galli rogatus ſum pro concambio cuiuſdam ancillæ monaſterii noſtri, cui nomen eſt Paldſind, à quodam homine cui nomen eſt Tiſi. Couenit ergo atque conplacuit ex vtraque

 parte,

parte, vt nos illi traderemus prædictam Paldſindam, & nos econtra in concambium reciperemus ancillam proprii iuris ipſius nomine Adalhiltam, quod cum conſenſu fratrum noſtrorum, & cum manu Aduocati noſtri Vuitonis firmauimus atque peregimus. Actum in Vuintatura publicè, in præſentia legatorum Imperatoris, Salomonis Epiſcopi, Kotzperti Comitis, Ruadhari Abbatis, Hilleboldi Comitis, in præſentia Adalberti Comitis. Sig. Bernhardi Abbatis & Aduocati eius Vuitonis, qui hoc patrauerunt. Sig. Landfrid, Rochfrid, Andreas, Ichere, Reginger, Pato, Kunderoch, item Landfrid. Ego itaq; Ratpert indignus Leuita ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem VI. feriam III. Idus Nouembr. annum Karoli Imperatoris V.

DE TRANSACTIONIBVS ET PACTIONIBVS.

XXV.

Formulæ Iſonis

DVm conſtet plurimis, quod à quodam homine nomine illo aduocatus cœnobii Sancti illius, pro rebus quas ille in illo loco ſitas ad partem iam dicti monaſterii contradidit, frequenter pro illis rebus interpellatus eſt. Qua ex re vtrimque complacuit atq; conuenit, vt deuitandæ deinceps cauſa contentionis præfatæ res, pro quibus nos & aduocatum noſtrum interpellat, ad nos pleniter, id eſt ad poteſtatem monaſterii redeant perpetim poſſidendæ: accipiatque à parte eiuſdem monaſterii aliquo territorium in confinio villæ illius nomine nuncupata, hoc eſt totidem iuchos ſub tali conuentione vt etiam deinceps neutra vllam inquietudinem ſeu repetitionem moliatur. Quod ſi inchoatum fuerit, ſit tunc pars alteri tantum culpabilis quantum expetit, & quod malo ingenio repetit euindicare non valeat, ſed præſens conuentionis cartula perennem obtineat vigorem ſtipulatione ſubnexa. Actum in illo loco publicè. Sig. illius Abbatis & aduocati ſui illius, qui hanc conuentionis cartulam perpetrauerunt. ſ. Decani, Cuſtoris, Præpoſiti, Cellerarii, Portarii, Camerarii, Hoſpitarii. ſ. aliorum teſtium. Ego itaque ille rogatus ſcripſi. notaui diem illum, in illa data, anno illo illius Imperatoris, ſub illo Comite.

XXVI.

Vuolſcozus.

OB amorem itaque omnipotentis Domini vnicuique eſt ſummopere penſandum qualiter vbique pax & concordia conſtruatur ac ſolidetur, & iurgia atque diſcordia quomodo deuitentur & deſtruantur omnimodis eſt ſatagendum. Pluribus ſcilicet notum eſſe non dubitamus, qualis contentio facta eſt inter Grimaldum Abbatem ex rebus monaſterii S. Galli & quendam hominem nomine Notgerum, in loco qui propter fontium vbertatem vocatur Prunnon. Nos itaque, id eſt Grimaldus Abba & aduocatus eius Poſſo prædictum locum cum omnibus adiacentiis eius, ſicut ſitum eſt inter duos riuulos, id eſt Cunzenpahc & Muaſilenpach, dominationi S. Galli iure pertinere cum totius populi teſtificatione dicebant: Ipſe verò Notger nequaquam conſentire voluit, ſed præfatas res ſuæ proprietati vindicabat. Sed poſtquam ſeipſum recognouit, quandam pacificationem accipere non rennuimus, ſed accipere decreuimus. Dedit itaque nobis ipſe præfatus homo Notger iuchos XCII. inter Maſinang & Adalgozzeshuſon, & in loco qui vocatur Loupmeiſſo: nos ex noſtra parte debuimus illi iugera VIII. illa etiam ad ſupradictum numerum complendum nobis dimiſit, ea tamen conditione vt in præfato ſaltu, qui adiacet iam dicto loco id eſt Prunnon, inter illos riuulos qui nominantur Cunzenpach & Muaſilenpach, omnem vtilitatem id eſt in paſcuis, in ædificationibus,

nibus, in lignis cædendis, & in omnibus quibus homo in communi ſaltu vti poteſt vtendi poteſtatem habeamus : & ſi quid in eodem ſaltu adhuc minime ſit comprehenſum, abſque vllius infeſtatione comprehendi poteſtatem habeamus. Inſuper eo condictu, vt & illa anterior pax & concordia firma ac ſtabilis permaneat. Hanc itaque concordiam præfatus Notger ea ratione ſolidauit, vt ſi quid in ipſo die, quando hæc concordia eſt condicta, ex parte monaſterii malli vel conqueſtus ad ipſum haberet, funditus ex noſtra parte omitteretur. Poſt iſtius verò concordiæ condictionem placuit vtrimque ob ſtabilitatem pacis & firmitatem conuentionis coram Comite & cuncto populo cartas concordiæ emittere, vt vltrà neutra pars partem inquietare præſumat; ſed hæc concordiæ carta per temporum curricula permaneat inconuulſa. Actum in Loupmeiſſo publicè, præſentibus iſtis. Sig. Grimaldi Abbatis & aduocati ſui Poſſonis, qui hanc cōcordiæ cartam fieri conceſſerunt. Sig. Oaldrici Comitis. Adalpert, Rihini, Vuanzzo, Nidger, Blidger, Lātfrid, Ruadger, Hartpert, Hagano, Aſcheri, Rohfrid, Lantolt, Mahtarat, Adalho, Tagabert, Alpheri, Hadabert, Erimbert, Itheri, Vuolfger, Vualtfrid, Muning, Hungoz, Iſanheri, Puato, Huato, Strello, Ekho, &c. Ego itaque Vuolfcoz anno X V. Hludouuici Regis regno in Orientali Francia ſcripſi & ſubſcripſi die Veneris, XIIII. Kal. MART. ſub Oadalricho Comite.

XXVII.

Anonymus.

QVoniam igitur more fluminum humana tempora defluunt, & præſentium modò vita modò memoria intercidit, neceſſe eſt geſta ſeu dicta priorum ſcriptis tranſmittere notitiæ futurorum. Ideo complacuit nobis, Abbati videlicet monaſterii S. Galli Craloni cum fratribus cœnobii noſtri & Notgero aduocato noſtro, vt conuentionem quæ inter nos & illum facta eſt adnotatione præſentis cartulæ roboremus. Cuius negotium pactionis ita ſe habet. Ex traditione Otharii quondam tribuni, eiuſque neptis Kerchildæ quoddam prædium, quod Iohannisvilla dicitur, inueſtitura monaſterii erat, quod præfatus Notgerus omni genere ſtudii quaſi heres Otharii repetere, publicaque mallatione monaſterio abſtrahere conabatur. Aduerſus quem cum diu multumque ex parte cœnobii fuiſſet decertatum, nec certum contentio finem inueniſſet, conuenientibus crebro pro hac re vtriuſque partis plurimis, nouiſſimè conſilium incidit, vt quia idem Notgerus vaſſus noſter & aduocatus monaſterii erat, III. hobas in Vzzinuuilare, & alpem paſcuam, quam ab Vodalrico Chadalohi filio acquiſierat, ad monaſterium contraderet, & quod repetebat prædium à nobis ad tempus vitæ ſuæ reciperet. quod & factum eſt. Reſtituimus enim ei ſub eadem conditione locum quem diu flagitauerat, vt deleta altercationis diſcordia fideliorem eum deinceps ac deuotiorem habere poſſemus. Quam ille proprietatem cum poteſtatiue poſſediſſet, ad monaſterium multis teſtibus adhibitis reddidit atque reueſtiuit, inſuperque prænotatas hobas in Vzzinuuilare cum alpe iam dicta S. Gallo nobiſque contradidit. Ea dumtaxat ratione, vt ipſe hæc omnia ad tempus vitæ ſuæ poſſideat, redemptione omninò denegata : poſt mortem verò eius ipſa loca cum X V. mancipiis & omnibus mobilibus & immobilibus, quæ illo tempore ibi fuerint inuenta, ad monaſterium ex integro reuertantur, excepta vxoris pecunia, & domeſticorum illius ſeruitorum ſupellectilibus, & vt eædem poſſeſſiones nulli vlterius ſæcularium in beneficium dentur, ſed ad vſus fratrum in monaſterio Deo famulantium annuatim proficiant. . . . .

XXVIII.

Etcho Archipresbyter.

NOtum ſit omnibus,videlicet præſentibus & futuris,quod ego Salomon Iunior Conſtantienſis ſedis Epiſcopus,& Hartmotus cœnobii S.Galli Abba, vnà cum conuenientia & conſilio vtroque loco fratrum, ceterorumque fidelium noſtrorum,omnem malitioſæ artis litem atq; diſſenſionis contentionem de ſubſcripta re ipſis in locis in futurum præcauendum,ſtatuimus inter nos,vt venerabili Abbati & fratribus prædicti monaſterii decimam in ſubnotatis locis,ſicut illius temporis in illorum erat veſtitura,concederemus,hoc eſt in Mechingen ſimul cum Salica terra & hobis,quæ Canonicis pertinebant;& in Heminhofun cum Salica terra & hobis : & in Goldahun cum Salica terra, ſimul cum illa hoba, quæ illi adiacet,cuius decima tunc in mea veſtitura erat: quod & ita feci,ea ſcilicet ratione,vt mihi contra donarent, quicquid in Lienzeuuilare habuiſſent,& in villa Buoch hobam vnam & in Syrnaha curtilem vnam ſimul cum adiacente prato, & quicquid habuiſſent in ſiluicola,quæ dicitur Tegeramos inter Syrnaha & Gloten: quod & ita fecere. Et vt firmior & credibilior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos chartam pacationis ex vtraque parte alleuari, quod Tuitiſcè Suonbuoch nominamus, cum manibus Aduocatorum noſtrorum Iſamberti & Lantolfi, ſucceſſores noſtros ammonendo vt abſq; vllius inquietudinis ſcrupulo inconuulſa & ſtabilis omni tempore in æuum permaneat. Sig. Salomonis Epiſcopi & Hartmoti Abbatis,qui hanc cartam pacationis fieri decreuerunt.Sig.Fratrum monachorum,Perenhart,Rimeding,Iob, Erfolt.Signa fratrum Canonicorum,Henno,Etcho, Tageman, Hartpreht.Signa ceterorū teſtium,Hartpert,Engilbold, Gano, Vritto,Vuetti, Starcafrid, Ruohbert,Thietbold, Ruohtpert, Vuerdo, Herebrant, Otto, Vuolfram,Miloh, Hugoz. Actum in villa Romanishorn, anno regnante Imperatore Karolo II. ſub Comite Adalberto,menſe Iunio,die Veneris,indicione X V. Ego itaq; Etcho indignus Archipresbyter iuſſus ſcripſi.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

XXIX.

Vuaringilus Cancellarius.

DOminis in Chriſto fratribus congregationis S. Galli, vbi Iohannes Epiſcopus vel Abbas præeſſe videtur,cum Hartrico Degano & Bilifrido Præpoſito,& aliis quamuis plurimis. Ego itaque Rihbertus filius Cozberti vinditor: conſtat me vobis vindidiſſe, hoc eſt in pago Durgauinſe in villa,quæ dicitur Bettinouua, quicquid ego ab Adalſuinda cum eo pretio adqueſiui,hoc eſt iurnales XXV.cum omnia quicquid ad ipſam terram conſpicit vel continet, hoc eſt campis,ſiluis,pratis,paſcuis,viis,aquis,aquarumq; decurſibus cū omni adiacentia vel appendicia à die præſenti de meo iure in veſtram trado dominationem,habendi,commutandi,vindendi,vel quicquid exinde facere volueritis liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi. Et accipio à vobis ſeruum nomine Rhadoinum ad taxatum pretium coram teſtibus,quorum hic nomina continentur. Sig. Rihbertus vinditor. Sig. Vuanzo. Sig.Iſo teſt.Sig. Erchanbert teſt.Sig.Theotbaldo teſt.Sig. Haribaldo teſt.Sig. Rehinbert teſt. Sig. Vuolfram notarius. Ego enim Vuaringiſus Cancellarius rogitus & petitus à Rihberto ſcripſi & ſubſcripſi anno IIII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege. Notaui ſub die quod feci,menſe Iunio die octauo,ſub Vuarino Comite.

XXX.

Andreas Presbyter.

IN Chriſti nomine. Dulciſſime mihi atque amatiſſime & vnica adflictione colende.Ego itaque Andreas Presbyter eſcripſi rogitus à Baldilane, Folhe-

riguer

riguer & Honilenda hanc cartulam. Conſtat eos vindere & vindiderunt tibi * Folhuino agrum ad poſtes modiorum III. Confinit da vna parte Maionem & da alia parte terram de Conſtanti Nigri. Precium placitum adque finitum valiente in ferro liberas XX. quod precium vinditor ab emtore de præſente accepit, & ipſum agrum tradidit emtori ad poſſidendum, vt ab hac die habeas, teneas, poſſedeas, tuo iure vindicis adque defendas, & quicquid exinde facere volueris habeas poteſtatem. Et ſi quis quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando contra hanc vinditionem ire, temtare vel inrumpere voluerit, ſoluat iudici publico dublam terram, & cartula iſta firma permaneat legis ſtipulatione ſubnixa, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Facta cartula vinditionis in vico Vinnona, XII. Kalen. Ianuarias, ſub regnum Imperatoris Loduigi, ſub præſentia plurimorum teſtium, qui ab eos rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notaui diem & regnum. Sign. Baldilanes, & Folherici, & Honilendas vintores, qui hanc cartulam fieri voluerunt. Sign. Flauini, Honorati, Suluanus, Scianus, Eſtarculfus, Berarius, Vuihramnus, &c.

* Ranguuil.

XXXI.

Laueſo Presbyter.

IN Chriſti nomine. Annu XIIII. regn. Lodouicu Rege de Baiouaria filiu Lodouici Imperatoris ſcripſi ego Laueſo Presbyter rogitus & peditus à filios Pociani, Vigilium, & Orficinum, & Valerium, & Autropiane, & Veneranda, & filios Foteias, ipſos præſentes mihi adque dictantes & manus ſuas proprias ſubterfirmantes. Conſtat eos vindere & vindidere ſub legitimu iure ſtrumentorum Alderamno, qui commanet in foraſta numcupante Salectum, hoc eſt ſolum cum caſas de comparatione in fundo Quaradeues, confinit duas partes in Paſſiui & de vna in via publica, & precium placitum adque finitum valientem ſolidos XV. & ipſum venditores ad emptorem, & de præſente receperunt, & ipſum ſolum vel caſas tradiderunt emtori ad poſſedendum, vt ab hac die habeat, teneat, poſſedeat, ſuo iure vindicet adque defendat, & quicquid exinde facere voluerit liberam habeat poteſtatem. Et ſi quis, quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando contra hunc ſtrumentum ire, temtare, aut inrumpere voluerit, perſoluat duplum ſolum cum caſas, & iudici culpabilis auri vncias VI. & quod repetit, nihil valeat vindicare, Aquiliæ & Archadiæ legis ſtibulatione ſubnixa, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Factum ſtrumentum in vico Quaradiues, IIII. NON. Ianuar. ſub præſentia bonorum virorum qui ab eos rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notaui diem, & regnum ſuperſcripſi. Sig. Vigilii & Orficini & Valerii & Autropianes & Venerandas & filios Fonteias, venditores qui hunc ſtrumentum fieri rogauerunt. teſtes. ſign. Folcarini, Ebutionis, Vrſi, alii Folcarini, Vuidonis, Baſili, Magni, Aginonis, Adalciani, Domnici, Coſtantini, Latini, Ieroncius, alius Ieroncius. Ego Laueſo Presbyter rogitus ſcripſi.

XXXII.

Vuilimannus Clericus.

IN Chriſti nomine. Annu XXXI. regnante Domnu noſtru Luduuuicu Rege ſcripſi ego Vuilimannus Clericus rogitus ad Valeriu, qui dedit ad vicem Magnanes. Conſtat eum vendere, & vendidit tibi ſanctoque Gallone agrum in Giſimu Modiorum III. Da vna parte confinit infantes Magnanes, & ex alia parte ipſos emptores, & in contra recepit precium venditor ab emtore cum vocato ſuo Honorato & cũ maiore ſuo Abraam, dederunt illi IIII. tremenſes in ferro valientes, & tradidit ipſa terra emtores ſuos in perpetuum ad poſſi-

ad poſſidendum, vt abeant, poſſedeant, & faciendi exinde quicquid voluerint poteſtatem. Si quis verò, quod fieri non credimus, ſi aliquis aliquando de nos vel de heredibus noſtris aut quidlibet perſona, qui contra hanc cartulam vindicionis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, ſoluat dubla carta cui comutare voluerit, & iudici auri liberas II. Facta carta vindicionis in vico Vinnona, Idus Madii ſub præſentia bonorum teſtium, qui ab eum rogiti venerunt vel ſigna fecerunt. Notaui diem & regnum. Sig. Valerii qui fuit ad vicem Magnanes, qui hanc cartam fieri rogauit. Teſtes. Honoratus, Abraam, Balfredus, Vrſus, Petto, item Vrſus, Rapertus, Albuinus.

XXXIII.

Vmbertus Canonicus.

✠ In Chriſti nomine. Anno XIIII. regnante Domino noſtro Eintico ſcripſi ego Vmbertus Canonicus rogitus à Mannone, qui fuit à vice Iohannentes & vxoris ſuæ Dominiganes. Conſtat eos vendere & vendiderunt tibi Magno & vxori tuæ Quintellanai cortinum aroncale, quem habuerunt de ſui patris & quem adqueſiuit de Louanes, cum pomifera ex integro quantum ibidem habuit. Confinit in via ex alia parte in coltura & II. mediorum de terra ibi ſec. confinit ipſo cortino de capite de latus in Magnanes, de alium in via & II. melarios, in ipſo loco in ipſo agro & I. ſeſtairale in roncale confinit in Leones ex alia parte ipſo Magno. Et Falſicia exinde in alia noſtra terra in roncale, & Falſicia de illum Cortinum aut de illa pomifera in alio noſtro cortino qui non aforella. Et tradiderunt venditores emptori ſine emptore, ſine omne cenſu, & ab omne homine per mundum; precium in contra ſolidi X. Et ſi quis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, ſoluat duplum, quod in carta iſta continet, & iudici aurum lib. II. Facta carta in vico Pugo, menſe Aprili, & ſub præſentia teſtium. Sig. teſt. Manno, Auſtus, Magnus, Præſtantius, Victor, Soluanus, Valentianus, Valerius.

DE RERVM TRADITIONE.

XXXIIII.

Formula Iſonis.

EGo in Dei nomine illa cum manu Aduocati mei nomine illo trado ad monaſterium ſancti illius mancipia totidem, quorum hæc ſunt nomina. Sed extra hos vnum ſeruum emptitium nomine illo. In ea videlicet ratione, vt ea habeam tempus vitæ meæ cenſumque annis ſingulis ſoluam, id eſt tantum: & ſi redimere voluero, cum tanto redimam. Illum verò ſupra nominatum ſeruum nomine illo in eundem cenſum habeam tempus vitæ meæ; & ſi redimere voluero, cum tanto precio redimam. Poſt obitum verò meum, ſi ante non redimero, omnia ad iam dictum monaſterium redeant perpetim poſſidenda. Si quis verò contra hanc cartulam traditionis venire atque inrumpere temptauerit, illa multa componat, ſicut in lege Alamannorum continetur. Actum in illo loco publicè, &c.

XXXV.

Audo Clericus.

IN Chriſti nomine. Nos verò Cauzoinus coſta me dare adque donare Audemaro Appati de paruola terrola mia pro mircede anime mee, vil pro ſirvitium ſum, vil pro nodricamintum que intir viuo ſeruia Audemaro, & ille me notricet & auead podiſtade quantu ad me adpertenit, caſa, ſola, orta, agra, prada, in pomifferis, in ſiluis fructefferis, in paſcuis, & aquis, & acceſſo

ſuis,

ſuis, omnia ex onibus ex entegru quantum ad ipſum adpertenit. Et ſi quis, cot non credimus, aliquis aliquando de heredis meus contra hunc factuque eo pro mercede vil pro nodrimintu que me Audemaros notricat, ire, temtare, à inronpere voluerit, ad eſcomunicados da ſancta eccleſia, & ſalua iudici ari liueras II. & cartula donationis ſua optenia firmitatem. Aquilianis Arcatianis leges eſtibulationis, qui à omnium cartarum adcommoda firmitatem. Facta cartola donationis anno XXX. poſt regnu Domini noſtri Dacopirti Reies, die tertiu Calandas ſettenbris, ſup preſentia tiſtium ab eo roiedi ſunt ſuſcripturi vil ſegna facturi. Nodaui die, & regnum, & teſtis qui ſuſcriuere conrogauerunt. Signum Cauzoini, qui hunc cartola fieri rocauit. ſignum Baldoaldi teſtis. ſignum Aſcari teſtis. ſignum Quolpoaldi teſtis. ſignum Lantcotti teſtis. ſignum Landonis teſtis. ſignum Trudolfii teſtis. ſignum Frittonis teſtis. Ego Quolfuinus fui intir, vbi hunc cartolá facta eſt. Ego Audo Clericus roietus ad Cauzoinu hunc cartola eſcripſi & in teſtimonio ſuſcripſi cartola donationis Audemari Apatis fruniſcat con cratia Dei & ſancti Petri.

XXXVI.

Siluester Diaconus.

IN Chriſti nomine. Ego Rinulfus cogitaui Dei intuitum, vel diuinam retributionem, vel peccatorum meorum veniam promerere. Propterea vernaculam iuris mei terram eam in loco nuncopanti quod dicitur * Petinuillare, quantum mihi Deus donauit, & parentis mei in hereditate dimiſerunt, trado, ſeruum Allidulfum cum omnia mea, cum agris, cum pradis, cum campis, cum aquis, cum ſiluis, cum pumiferis, trado de meo iure S. Galloni ad poſſedendum, & poſtea quidquid exinde facere volueris vendendi, donandi, poſſedendi, liberam in omnibus habeas poteſtatem faciendi. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis, vel vlla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem venire aut agere temptauerit, in primis Dei iram incorrat, & à communione corporis vel ſacerdotum extranius ſit, & in fiſco ſoluat auri libras duas & argenti pondera quinque: & quod petit, vendicare non valeat, ſed præſens hæc carta omni tempore firma permaneat, cum extipulatione ſubnixa. Actum præſentibus, quorum ſignacula continentur. ſign. Rinolfi qui hanc donationem fieri rogauit, ſign. Ruodolfi, ſign. Aſcari, ſig. Audonis, ſig. Fredualdi, ſig. Ariberti, ſig. Suabonis, ſig. Ludualdi, ſig. Suzcini, ſig. Odpadi, ſig. Eſtegi, ſig. Acconis, ſig. Zilonis, ſig. Ruodcoz. Notaui quod feci in menſe Iunio, V. Id. Iulias, in anno quinto Xmo regnante Domno noſtro Teoderico Rege ſupra Carulum Maiorem Domus. Ego quanquam peccator Siluester eſcripſi in Dei nomine, Amen.

Pettinuuiſon.

XXXVII.

Idem.

IN Dei nomine ego Lantbertus filius Landoaldi condam; talis mihi ſumpſit conſilius pro animæ meæ ſalutem, vt res meas ad aliqua loca ſanctorum condonare deberem. quod & ita feci. dono adque trado ad monaſterium S. Gallonis qui eſt conſtructus in pago Arbonenſe, vbi eius ſacrus requieſcit corpus; & hoc eſt quod dono in pago Durgauginſe, ſet in ſito Zurihgauuia, in his locis quorum hîc nomina denuntiantur, hoc eſt in villa quæ dicitur Illenauuia, & in Erpfratinchoua, & in Makiſinchoua, & in Vzinaha, & in Hunichinuuilare, & in Tunriude, & in Madalaltesuuilare, & in Perolfesuuilare, omnia quicquid pater meus Landoaldus & mater mea Pieta in his locis denominatis ſupra habuerunt: hæc omnia & ex integro manu poteſtatiua ad

ipſum ſupra nominatum monaſterium trado adque transfundo, ibidem à die præſenti perpetualiter poſſedendum. Et ſi ego ipſe aut vllus heredum vel poſtheredum meorum, aut quislibet vlla oppoſita perſona cartulam iſtam irritam facere conauerit, aut eum infrangere voluerit, tantum, quantum cartola iſta contenit adſcriptum, ad ipſum monaſterium reſtituat, ſed & ſociante fiſco multa conponat, id eſt auri vncias III. & argenti ponduos V. coactus exſoluat, & quod reppetit non præualeat euindicare, & nihilominus præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtibulatione ſubnixa. Actum in Craolfestale in mallo publicè, ſub Carlomanno Maioredomus. Et hii ſunt teſtes, qui in præſenti fuerunt & firmauerunt † ſignum Lantberti, qui hanc cartulam traditionis fieri rogauit † Herigaer patruus eius † ſign. Amalrich. † Signum Aottuni † Hroadgaer † Albrich &c. Ego itaque Silueſter Diaconus rogitus ab Lantberto ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem, hoc eſt IIII. Id. Septembris, ſub Chancorone Comite.

XXXVIII.

Idem.

✠ In CHRISTI nomine. Ego quidam Petto cogitaui Dei intuitum, vel diuinam retributionem, vel peccatis meis veniam promerere, & vt mihi in futuro merces boni operis adcreſcat. Propterea vernacula terræ iuris mei in loco noncupante quod dicitur Data, cum ſeruis & ancellis, hæc nomina eorum, Gondaharancum, & omnia quæ poſſidet cum vxorem ſuam & filios & filias, & Rihfredum, ſic ſimiliter Vuinifredum, ſic ſimiliter Liuddulfum, ſic ſimiliter Cauſulfum, ſic ſimiliter Vuitonem cum ſociis ſuis vic nomina eorum eſcripta ſunt. quod ego Petto donaui ad ſacrum S. Gallonis pro remedio animæ meæ & à ſociis ipſius, cum agris, cum pradis, cum ſiluis, cum aquis, cum omnia acceſſibus, cum omne mobile aut immobile, cum filiis & filias, cum oues & bouis, cum iis quæ ad opus viuendum pertinerent. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis, vel vlla ſuppoſita perſona, qui contra hanc donationem venere aut agere temtauerit, ſoluat in fiſco aurum libras duas & argentum pondera V. & quod petit vendicare non valeat, ſed præſens hæc epiſtola omni tempore firma & inliſa permaneat cum extipulatione ſubnixa. Actum in ſigne quod dicitur Glata villa publicè. Notaui quod feci diem Iouis, X. Kalen. Decembris. eorum inſignacula continuntur. Sign. Petonis qui hanc donationem fieri præcepit. Sign. Airici Comitis germani eius, ſign. Berterici Comitis germani eius, ſign. Peponis teſtis germani eius, ſign. Lantfreti teſtis, ſign. Vultperti teſtis, ſign. Vngari teſtis. Ego Silueſter Diaconus ſcripſi & in teſtimonio ſubſcripſi.

XXXIX.

Hiringus Monachus.

SAcroſancta Eccleſia S. Mariæ, S. Petri, S. Martini, S. Leudagarii, S. Petronellæ, ceterorumque Sanctorum, qui eſt conſtructa in inſola minore quæ iuxta Hupinauia eſt, vbi Hata & Beata cum reliquas ancillas Dei degere videntur. Ego Beata namque filia Rachiberti cogitans pro remedio animæ meæ, vel pro æterna retributione, volo omnes res meas vel omnia peculia mea, quicquid habeo, ad locum illum condonare, hoc eſt in villa quæ dicitur Altorf & Cella cum omnibus adiacentiis vel adpendiciis eorum in arcas vel ſiluas. Et in Reutinchoua terras & ſiluas, ſuetqua, vel alias * æcentias, quicquid ibi habere videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa homi-

** Lattētias, vel potius aiacentias i. e. adiacētias, vt in Charta 50*

homines VIII. & terras & ſiluas, vel alias æcencias ſiue in Vzinaa ſiue in Smarinchoua ſiue in Nancinchoua ſiue in Tattinchoua quidquid genitor meus Racinbertus de quolibet adtracto in loca illa habuit, ſiue ego ipſe & Landoldus poſtea conquiſiuimus ſiue comparauimus totum ad integrum duas partes de omnia damus. Et in villa quæ dicitur Centoprato caſatos duos cum omnibus adiacentiis vel adpendiciis eorum; ſet vnum infantem inde ingenuum taxauimus, reliqui verò ſicut ſuperius diximus ita ſint. Et in Beroſouilare mancipium vnum nomine Contleuba. Et in inſola ipſa mancipios tres, & parones quattuor. Iſta omnia ad ipſum monaſterium ſuperius nominatum tradimus adque transfundimus. quidquid exinde facere voluerint liberam ac firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, ſi aut ego ipſa, aut vllus de heredibus meis vel quælibet vlla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem meam venire, aut agere, vel qua vlla calomnia generare voluerit, in primis ſi ſe emendare noluerit, iram Dei & pœnas inferni experire pertimiſcat, & duplum tantum quantum ipſa res meliorata valuerit eis coactus exſoluat, & in fiſco auri libram I. argenti libras II. & hæc præſens donatio mea firma permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in monaſterio quod dicitur Babinchoua, quod fecit menſis Nouember dies XXVIIII. regnante Carlomanno Duce, & Pebone Comite. Signum † Beatanæ quæ hanc donationem fieri & firmari rogauit. ſign. † Bebonis Comitis. ſig. † Muninc † Arnefridus Abba ſubſcripſi † Erchamberti † Rihberti † Num † Butanc † Heſindo † Roberto.

Breue de illos homines quod Beata fecit. hoc eſt, Vuintrolf, Radbega, Gerlind, Anna, Ingaberta, Goderamnus, Herolf, Iohannis, Rachintrudis, Hiciga, Villof, Froatilin, Volfarda, Baltimda, Tetaclinda, Verdicho, Sigitrudis, Odalchus, Radleuba, Teutgerus, Hugileuba, Vitilinus, Randuinus, Arnoluara, Richuinus, Leudiſca, Bacila, Trudmundus, Teudhara, Anno, Volfildis, Sigurmarus, Concila, Volfridus. Sic quomodo mihi ſeruierunt, ſic inantea ſeruiant, Folritus, Cunthild, Otolf, Tallo, Tacalind, Haguſtolt, Aldini, Teudila, Fraido, Richbertus, Matuas, Vertleuba, Butta, Reatila, Haladara, Muatdanc, Munifrid, Volfila, Valiſan, Fariſeus, Varinfrid, Higilind. Pro anima Atanæ ſeruiant ibi Altolf, Hettila. Sic quomodo mihi ſeruierunt, ſic inantea ſeruiant Tetta, Totta. Pro anima Otunlis & Zon ſeruiant ad illam caſam Dei Vinidiſca, Rathari, Voluinc. Ego Hirinchus Monacus hanc donationem rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

XL.

Landarius Presbyter.

PArtem eccleſiæ noſtræ quæ dicitur Raudinleim, vbi Landarius Presbyter eſſe præſens videtur, Ebo & coniugis mea Odalſinda & Alodoes aliqua de rebus ſuis adfirmauerunt & tam tradiderunt ad S. Gallum, terris, caſis, caſalis, mancipiis cum caſatis, campis, pratis, viniis, ſiluis, paſcuis, aquis vel decurſibus, mobilis & immobilis, quidquid in Vahcinchoua, & in Laidoluinchoua, Bodinchoua icagimus omnibus & ex omnibus ad ipſum S. Gallum tradimus, à die præſente habeat, teniat, qui exinde faciri voluerit ad poſſidendum habiat poteſtatem. Si quis verò ego aut nos ipſi aut heredes noſtri aut vlla oppoſita perſona, qui contra hanc firmitatem ita veniri timtauerit, infera cuntra ipſo ſancto auri libram vnam, argenti pondos duos, & nihilominus donatio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaniat ſtipulatione ſubnexa. Actum in Vahcinchoua villa publici. Sign. Ebonis & Coiouis meæ Odalſindæ qui fieri rogauit. ſig. Volffaro † Bertario † Aimoni † Vuaninco † Teutmaro † Berno Comitis † Cunleuſotes † Auttini † Dodoni. Ego

Landarius Presbyter roitus ſcripſi. Data VII. Idus Sept. anno X. rigni Domni noſtri Ildirici Riis.

XLI.

Anonymus.

IN Chriſti nomine. Ego Erfoinus, & filii mei Teotarius atque Rotarius, cogitauimus Dei intuitum, vel diuinam retributionem, vel peccatis noſtris veniam promereri: propterea vernacula terra iuris mei in loco qui dicitur Openuuilare tradimus S. Galloni viginti iuchos, & in Eberingen vnum iuchum de vinea, & de colonis meis Erfoinum cum vxore ſua & cum omni appertinentia ſua, cum caſa & cum terra, & cum omnibus ſuis: & alium ſeruum nomine Vualdolfum cum caſa, cum terra, & cum omnibus ad eum pertinentibus, vt dum adhuc viuimus ego & filii mei, in noſtra permaneant poteſtate, & in anno reddamus carram de vino, & carram de ſiligine, & carram de fœno, & friskingam. Et ſi filiis meis infantes nati fuerint, ſicut ſuperius dixi, ita ſoluant cenſum, & habeant poteſtatem. ſi noluerint cenſum inde reddere, omnia, ſicut ſuperius diximus, ſint conceſſa ad eccleſiam S. Gallonis. Et ſi quis, quod non credimus, aliquis de heredibus noſtris contra hunc factum noſtrum ire vel inrumpere voluerit, in primis incurrat iudicium Dei, & ſoluat auri libras II. & hunc factum noſtrum inlæſum permaneat ſtipulatione ſubnixa. Facta hæc carta eſt in loco qui dicitur Anninchoua, XVII. Kalen. FEB. ſub regno Domni noſtri Elperici Regis. ſign. Teotarii & Rotarii, qui hanc cartam fieri rogauerunt † ſiguini teſtis, ſign. Regandozi teſtis, ſig. Vulperti teſtis. ſig. . . . .

XLII.

Liutfretus Presbyter.

DOMINO ſancto in CHRISTO venerabili viro patri Otmaro Abbati Durgauginſi ſeu de monaſterio S. Galloni. Ego Rothpaldus donamus ad monaſterium veſtrum pro mercede animæ meæ facultaticulam meam, recipere deberetis poſt diſceſſum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum vt permaneat eſſe volo, hoc eſt in pago Duregauginſi in villa qui dicitur Richinbach, & in Vuila, & in Zibrunesuuanga, & in Vuangas, & in Tuzzinuuang, & in Sclatte, & in Puzzinberch, & in Vuanzincouo, quicquid in iſtas villas viſus ſum habere, pecuniis, mancipiis, caſis, caſalis, campis, pratis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, ad integrum à die præſente trado vobis, & ſeruum meum nomine Nhideng & vxorem eius Bruna, & cum oba ſua, & cum omnia quo veſtiti ſunt: & alium ſeruum meum nomine Vuolfharium cum vxore ſua Atane, cum oba ſua & cum omnia quo veſtitus eſt. Et pro iſtas res proſeruire volo annis ſingulis, hoc eſt XXX. ſeglas ceruesæ, XL. panis, friſchengam tremeſſem valientem, & XXX. Mannas, & arare duos iochos in anno, & recollegere, & intus ducere, & angaria vbi opus eſt. Et ſi infans meus ſimul proſeruire voluerit, faciat ſicut ſuperius: & ſi proſeruire noluerit, nullam habeat poteſtatem, ipſam facultatulam meam trado vobis ad monaſterium veſtrum poſt diſceſſum meum atque transfundo dominationi, vt quidquid exinde pars monaſterii facere voluerit, liberam ac firmiſſimam in Dei nomine in omnibus habeat poteſtatem. Si quis, ego aut heredes mei, aut vlla oppoſita perſona, qui contra hanc donationem iſtã venire tẽptauerit, tunc inferat parti cuſtodiẽti dublam repetitionẽ, & fiſco auri liberas II. & argenti pondera III. & nihilominus p̃ſens donatio iſtæc omni tẽpore firma & ſtabilis p̃maneat ſtipulatione ſubnexa. Actũ in villa Aninauua publice. ſign. Rothaldi qui hanc donationem iſtam fieri rogauit. ſign. Sicharii

teſtis.

teſtis.† Bertcauzi teſt.† Puopo teſt. † Vuodolgarii teſt.† Aribaldi teſt.†Rathcauzi teſtis. Ego Liutfretus presbyter ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Martis, VIII. Id. Auguſtas, anno III. regnante Domno noſtro Pippino Rege, ſub Vuarino Comite.

XLIII.

Vuaringiſus.

SAcroſancta eccleſia S. Galluni, qui eſt conſtructa in pago Durgauia, vbi ipſus in corpore requieſcit, & Iohannes Abbas ad præſens Rector eccleſiæ eſſe videtur. Ego in Dei nomine Vuinibertus cogitans Dei vt aliquid rei meæ ad ipſum ſacrum locum pro remedio animi mei condonare deberem: quod & ita feci. hoc eſt in pago Durgauia, in loco qui dicitur Parmacunauia, quicquid ibidem viſus ſum habere, mancipiis, pecuniis, caſas, caſalis, campis, pratis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, omnia ex integro de meo iure ad ipſum monaſterium S. Galluni poſt obitum meum trado atque transfundo, vt quicquid exinde Rector monaſterii vel monachi ibidem deſeruientes facere voluerint, liberam ac firmiſſimam habeant in Dei nomine in omnibus poteſtatem. Si quis ego aut heredes mei aut vlla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem iſtam venire temptauerit aut agere præſumpſerit, inferat parti cuſtodienti dublam repetitionem, & fiſco auri vncias V. & argenti pondoras II. & nihilo minus præſens traditio iſtæc firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Vuila publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. Sig. † Vuiniberti auctoris qui hanc traditionem iſtam fieri rogauit. † Sig. Vuanzo teſt. † Sig. Aſcharii † Sig. Sickeri † ſig. Teutbold teſt. † ſig. Rihger teſt. † ſig. Rihperat teſt. &c. Ego Vuarinkis rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui die Dominico, VI. Id. Octupris, anno X. regnante Domno Pippino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite.

XLIIII.

Vuaringiſus.

SAcroſancta eccleſia in honore S. Galli Confeſſoris conſtructa, vbi ipſe in corpore requieſcit, & præſenti tempore Iohannes Epiſcopus eſſe videtur Rector Monachorum. Ego in Dei nomine Theoda, ſumpſi mihi conſilium vt aliquid de re mea ad ipſum monaſterium condonare deberem, quod & ita feci. Hoc eſt in pago Durgauia, in vico qui dicitur Ailihccauge, quicquid ibidem viſa ſum habere, & mihi in hereditate contingit, mancipiis, pecuniis, caſas, caſales, campis, pratis, ſiluis, aquis, aquarumq; decurſibus ad integrum poſt deceſſum meum ad ipſum monaſterium trado atque transfundo dominationi, vt quicquid exinde fratres ipſius monaſterii facere vōluerint, liberam ac firmiſſimam habeant in Dei nomine in omnibus poteſtatem. Et ſi quis ego aut heredes mei aut vlla oppoſita perſona, qui contra traditionem iſtam venire temptauerit aut cogitare præſumpſerit, tunc inferat parti cuſtodienti duplam redibitionem, & fiſco auri vnzias II. & argenti pondera V. & nihilominus præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Ailihccaugia publice. † ſig.* Teodanæ auctricis quæ traditionem iſtam fieri rogauit. † ſig. Vuanzonis † Friduini † Puaſonis † Erimberti Presbyteri. Ego itaque Vuaringis ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Dominicum, V. NON. Maias, regnante Domno noſtro Pippino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite.

Theotana.

XLV.

Moathelmus Clericus.

PErpetrandum eſt vnicuique quod Euangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* Ego in Dei nomine Scalcomannus cogitans de animæ meæ remedio vel de æterna retributione, talis mihi decreuit voluntas, vt res meas ad aliqua venerabilia loca ſanctorum dare deberem : quod ita & feci. Dono atque trado omnes res meas, quas ex paternico mihi de alode legitima contingit, ad monſterium S. Gallonis vbi eius ſacrus requieſcit corpus, qui eſt conſtructus in pago Arbonenſe, hoc eſt quod dono in loca denominata, id eſt in Laimauuia & in Apfalaga, & in Entinesburugo, & in Operindoraf, & in Oboroſtindoraphe prata , & in Piparrori prata, & in Liutratesuuilare, in his locis ſuper nominatis trado atque transfundo ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium, donatumque in perpetuum eſſe volo, & me ipſum ad ipſum monaſterium ad monachum trado, & rogo, & teſtifico coram Deo & ſanctis eius , vt nec me nec poſt obitum meum nullus ex ſuccedentibus Abbatibus vel Epiſcopis ad nullum vnquam hominem nullum concambium aut commutationem faciant, ſed ipſas res ipſe monaſterius & rectores ipſius monaſterii perennis temporibus in ſua dominatione poſſedeant. Et ſi quis verò, quod futurum eſſe non credo , ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis vel proheredibus meis, aut quislibet vlla oppoſita perſona, qui contra hanc cattulam traditionis, quam ego ſpontanea voluntate fieri rogaui, veniret aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium reſtituat , & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri vncias duas & argenti pondus quattuor coactus exſoluat, & qui repetit nihil euindicet , & præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum Laimaugauuilare, in quo cattula iſta ſcripta eſt, quod fecit menſis Martius dies XV. in anno primo regni Carlomanni Regis , ſub Roadharto Comite. Sign. Scalcomanni qui hanc cartulam traditionis fieri rogauit. ſign. Taltoni patris eius. ſign. Vuelimanni fratris eius. ſig. Fateri fratris eius. ſign. Selparati fratris eius. ſign. Takarichi. ſign. Huodelrich. ſign. Lantulfi. ſign. Vſſoni. ſign. Boſſonis. ſign. Gramanni. Ego Moathelmus Clericus ſcripſi & ſubſcripſi.

XLVI.

Vſalto Diaconus.

IN Chriſti nomine. Ego Vnforahtus filius Otgari condam, talis mihi decreuit voluntas pro animæ meæ remedio ſeu pro æterna retributione, vt omnes res meas , quas mihi genitor meus moriens dereliquit, vel ego ipſe mihi adquiſiui, ad monaſterium S. Galli, vbi eius ſacrus in CHRISTO requieſcit corpus , condonare deberem : quod ita & feci. Et hoc eſt quod dono, in pago Durgauginſe in ſito Zurihgauuia in villa quæ dicitur Tunriude, quæ & Hadaleihinchoua vocatur , id eſt caſam, curtem clauſam cum domibus, ædificiis , mancipiis , pecuniis , terris, campis, ſiluis, pratis , paſcuis , viis , aquarumque decurſibus , omnia ex integro nihil prætermittendo ad ipſum monaſterium trado atque transfundo , vt quicquid rectores ipſius monaſterii facere exinde voluerint, liberam ac firmiſſimam habeant poteſtatem faciendi. Si quis verò , quod fieri non credo , ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis , aut vlla oppoſita perſona , qui hanc cartam irritam facere conauerit , partibus fiſci multa conponat , id eſt auri vncias IIII. argenti ponduos VI. coactus exſoluat , & ad ipſum monaſterium duplam repetitionem reſtituat , & quod repetit non præualeat euindicare , ſed hæc præſens epiſtola omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Vſtra villa publice, præſentibus quorum

hîc

hic ſignacula contenuntur.† Vnforathi qui hanc cartam fieri rogauit † Raginbaldi teſt.† Salucho teſt.† Gaerhohi teſt.† Fridubeiti teſt.&c. Ego itaq; Vſalto Diaconus rogitus ab Vnforahto anno IIII. regnante Carolo Rege Franchorum ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui die Veneris, VI. Kal. Febr.

XLVII.

Emicho.

IN Dei nomine. Ego Harioldus recordatus innumerabilia peccatorum meorum, propterea trado atque transfundo ad monaſterium S. Galloni, donumque poſt diſceſſum meum in perpetuum eſſe donatum volo, pro remedio animæ meæ vel pro æterna retributione: hoc eſt, quicquid in villa Vndinga vel in villa Genchinga habeo ſine illa eccleſia in illum cenſum ſolidum vnum in cera aut in quicquid eſſe potuerit annis ſingulis ſoluã. hoc quod diximus à die præſenti de meo iure ad monaſteriũ S. Galloni vel eius rectoribus trado dominationi, habeant, teneant, atque poſſedeant, quicquid exinde facere voluerint, liberam atque firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem faciendi cum ſtipulatione ſubnixa, in ea vero ratione vt ibi ſemper ſtabilis ſit: & ſi hoc non eſt, tũc heredes meus legitimus poteſtatem habeat ad requirendum. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut vllus heredum vel proheredum meorum, qui contra hanc donationem à me factam venire præſumpſerit, ſociante fiſco multa repetitionem conponat, id eſt auri libras II. argenti pondera V. coactus exſoluat, & duplum ad ipſum monaſterium reſtituat, & quod repeti pernullisque ingeniis euindicare non valeat. Actum in pago Purihinga, in villa quæ vocatur Vntinga publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur, ſig. Harioldi qui hanc cartam fieri atque firmari rogauit. ſign. Ercanperti Comitis. ſign. Trudpert. ſign. Pertfrid. ſign. Cadaloh. ſign. Thruant. ſign. Hiltirih. ſig. Puabo. ſig. Alpker. &c. Facta traditio hæc in IIII. Kal. Iun. VI. feria, anno V. regnante Domno noſtro Carolo Magno Imperatore. Ego Emicho rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

XLVIII.

Adalhardus Lector.

IN Dei nomine. Perpetrandum eſt vnicuique quod Euangelica vox admonet dicens, *Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Item ego Vualfridus cogitans Dei intuitum vel animæ meæ remedium vel etiam pro æterna retributione, talis mihi decreuit voluntas, vt omnes res meas ad aliqua venerabilia loca ſanctorum dare deberem: quod ita feci. Dono atque trado * ad eccleſiam S. Georgii, quæ eſt conſtructa in pago Argunenſium in inſola vel loco qui dicitur Vuazzarburc, & hoc eſt quod dono in pago ipſo qui dicitur Mittinbah, campis, pratis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſoribus, cultum & incultum, hortiferis, pomiferis, mobilibus atque immobilibus, omnia ex integro de meo iure S. Georgius vel Rectores eius ibidem manẽtes habeant, teneant atq; poſſedeant, vel quicquid exinde facere voluerint, liberã in omnib. ac firmiſſimã habeant poteſtatem faciendi abſq; vlla contradictione. Si quis vero, ꝙ fieri non credo, ſi ego ipſe quod abſit, aut vllus de heredibus meis vel pro heredibus aut vlla oppoſita perſona, qui contra hanc cartam traditionis, quam ego ſpontanea voluntate fieri rogaui, venire aut eam infrangere voluerit, irã Trinitatis incurrat, & non ſolum quod ei non liceat ſed damnum incurrat, id eſt tantum & aliũ tantũ quantũ cartula iſta cõtenit de rebus ſuis ad ipſam eccleſiã reſtituat, & ſociante fiſco multa cõponat, id eſt auri vncias III. argenti pondera V. coact⁹ exſoluat, & ꝙ repetit nihil euindicet, ſed hæc præſens cartula iſta omni tẽpore firma & ſtabilis permaneat cũ ſtipulatione ſubnixa. Actũ in villa Arguna publice, p̃ſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. ſign. manu Vualtfridi qui hanc cartam fieri atque firmari rogauit. ſign. Fater. ſign. Vuiſirih. ſign. Vuolfregin.

* Mſ. ſuperponit ſed alia manu: *in cenſo ex maldro grani, aut talẽ friskingam ipſo grano valentem.*

ſig. Alto. ſig. Hunolt. &c. Ego itaque Adalhardus Lector anno XXVI. regnante Domno Karolo Rege Francorum, notaui ſub die V. Id. Iun. & in præſente Ruodberto Comite.

XLIX.

Bernegarius Presbyter.

SAcroſancto monaſterio in honore S. Mariæ & S. Gallonis conſtructo, vbi vir venerabilis Vuerdo Abbas cum congregatione monachorum ſeruiens eſſe videtur. Ego in Dei nomine Vuillahelmus cedo ad ipſum monaſterium ceſſumque quod in perpetuum eſſe volo, hoc eſt in pago Turgouue in loco qui vocatur Eskinbach medietatem de ipſa hoba Fruachanolui, hoc eſt caſis, caſalis, pumariis, campis, pratis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, ex omnibus & in omnibus totum & ad integrum, ad ipſum monaſterium trado adque transfundo. In ea vera ratione dum ego vixero vt liceat mihi ipſam terram & aliam hobam veſtram, id eſt in Bauconfiuilare in cenſum habere, hoc eſt annis ſingulis de ceruiſa ſiglas XV. & vnam maldram de pane, & friskingam trimiſſem valentẽ, vſq; dum ego ipſum cenſum ſoluã, nullus habeat poteſtatem ipſam terram de me vel de filio meo abſtrahere. Et ſi de illo cenſo negligens fuero per III. annos, tunc id quod hic ſuperius dictum eſt, partes ipſius monaſterii vel agentes eius ipſam terram melioratam in ſuam dominationem reuocare faciant perpetualiter ad poſſedendum, vel quicquid exinde facere voluerint liberam habeant poteſtatem. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ego ipſe aut aliquis de heredibus meis, ſeu quislibet vlla oppoſita perſona, vel qui contra hanc traditionem venire temptauerit, aut eam infrangere voluerit, tunc ſit culpabilis ad ipſum monaſterium duplum quantum traditio iſta contenit, & in fiſco auri vncias III. & argenti libras V. coactus exſoluat, & quod repetit nihil vindicare non valeat, ſed præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in Eskinbah. ſign. † Vuilahelmi qui hanc traditionem fieri rogauit. ſign. † Markeri. ſign. † Vuino. ſig. † Ruatto. ſig. † Zollin. ſig. † Albchis. ſign. † Sallo. ſig. † Sicco, teſtium. Ego in Dei nomine Bernegarius peccator vocatus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui die XVII. Kal. Iul. anno ſecundo Domno noſtro Carolo Imperatore, & XXXIII. Rege Francorum & Langobardorum, & gubernator Romanorum, & inluminatio Saxanorum.

L.

Atto Clericus.

IDcirco ego quidem in Dei nomine Vppertus cogitaui pro animæ meæ remedio ſeu & pro æterna retributione, vt veniam pro peccatis meis in futurum adepiſci merear, & in die tremendi iudicii ante tribunal Chriſti ſecurus adſiſtam. Per hanc paginam quam ad vicem traditionis ſcribendam rogaui, dono à præſente die peculiaris mei ad eccleſiam S. Galloni quæ eſt conſtructa in pago Durgauginſe, vbi domnus & in Chriſto Gauzpertus Abba præeſſe videtur, donatumque in perpetuum eſſe volo, & prutiſſima voluntate confirmo, hoc eſt omnem tertiam partem proprietatis meæ in pago Auguſcauginſe, & in villis denominatis in Firinisuilla & in Munciaco, & in Firinisuilla manſo I. campis, pratis, ſiluis, aiacentiis, & appendiciis, quultis & inquultis, aquis aquarumue decurſibus, quantumque mihi in iam dicto pago Auguſcauginſe aduenit tam de paternico quam de maternico, ſeu de comparato, vel de qualicunque adtractu noſcitur ad me perueniſſe, & ego modierno tempore viſus ſum tenuiſſe, omnem tertiam partem ſicut ſuperius dixi ad ipſam ſacram eccleſiam S. Galloni dono, trado adque transfundo in Dei nomine perpetualiter ad poſſedendum. In ea vero ratione, vt dum ego aduixero, ipſas

Auguſtianenſi.

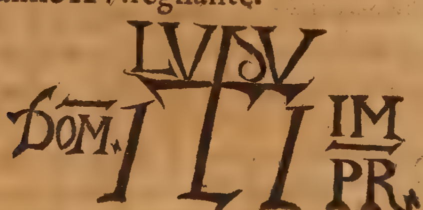
ipſas res habere debeam & cenſui me pro hoc annis ſingulis de feſtiuitate S. Galloni in alia ſoccum I. aut IIII. denarios. Et ſi infans ex me procreatus fuerit, ſimili modo habeat abſque in eum diſceſſum in ipſo cenſo. Et poſt noſtrorum diſceſſum quandoquidem Deus voluerit, ipſi cuſtores Eccleſiæ ipſius ipſas res ad eorum opus habeant, & numquam hoc in beneficium alio præſtent. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, quod ſi ego ipſe, quod abſit, aut aliqui de heredibus vel proheredibus vel abheredibus meis ſeu qualibet extranea vel omiſſa perſona, qui contra traditionem venire temtauerit, aut eam infrangere voluerit, non ſolum ei non liceat, ſed inferat partibus ipſius eccleſiæ duplum tantum quantum traditio iſta contenit, & in fiſco auri vncias duas & in argento pondera V. coactus exſoluat, & quod repetit euindicare non valeat, ſed præſens traditio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in Auguſta ciuitate publice ſig. † Vpperti auctoris qui hanc traditionem iſtam fieri ac firmari rogauit. ſign. † Aimeric. ſig. † Deutcher. ſig. † Helidulfi, &c. Ego Atto clericus rogitus & petitus hanc traditionem iſtam ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui quod fecit V. Id. Maii, anno XII. imperii Hludouuici, feliciter.

LI.

Hratbertus Conzl.

IN Dei nomine. Perpetrandum eſt vnicuique, quod ſapientia Dei per Salamonem dixit, *Redemptio animæ propria diuitia eius.* Redemptoris quoque verba dicentis, *Date elemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ideoque Pertcardis his ammonitionibus conpuncta ſimul & confiſa, dono donatumque pro animæ meæ remedio quod in perpetuum vt permaneat eſſe volo ad monaſterium ſitum in pago Thurcauhinſe conſtructum in honore S. Gallonis, vbi ipſe domnus precioſus in corpore requieſcit, vbi Cozbertus Abba præeſſe videtur, hoc eſt quod dono, in pago Priſicauhinſe in villa Lollinga quidquid ibi viſa ſum habere tam terris, domibus deſuper poſitis, campis, pratis, vineis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilis & immobilis, quicquid dici aut nominari poteſt totũ & ad integrũ vna cũ manu Ratpotoni ad iã dictum locũ ſanctum trado, trãsfero atq; transfundo, vt hodierna die Rectores eiuſdẽ monaſterii vel ſucceſſores eorum quidquid exinde facere voluerint, liberam ac firmiſſimam in omnibus in Dei nomine habeãt poteſtatem faciendi, iure perpetualiter poſſidendi. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſa aut vllus de heredibus ac proheredibus vel quislibet vlla oppoſita pſona, qui contra hanc cartolã voluntate mea factã venire aut inrumpere conauerit, duplũ vobis vel ſucceſſorib. veſtris reſtituat, quantũ præſens carta cõtenit, & inſuper hoc coagente fiſci multa conponat, id eſt auri vncias III. argenti pond⁹ V. coactus exſoluat, & q; repetit nihil euindicet, ſed præſens carta cũ omnibus in ea continentibus omniq; tempore firma permaneat cũ ſtipulatione ſubnexa. Actum Huninga villa publice. ſig. † Pertcart quæ hanc cartam vna cum manu Ratpotoni pariter fieri vel adfirmare rogauerunt. ſig. † Brunihoni. ſig. † Liboni. ſig. † Vuitoldi. ſig. † Sigkaurici, &c.

Ego in Dei nomine Hratbertus Conzl. ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui IIII. Kal. Madii, anno XV. regnante.

Et ſub Erchangario Comite.

LII.

Notger & Bebo.

BErefrid tradidit quidquid in Bihclinchouun habuit, excepto vno pſato iuxta caſam Adalfridi, & vno agro iuxta caſam Selbonis vbi eius piſcatio eſt, & alio prato inter Paracſtetim & Heremintinchouun: reliqua omnia tradidit cum omni integritate. Cenſus denarii II. ſuæ matri & ſibi ſi redimere voluerit, cum VI. denariis facerent: ſi non redimerit, poſt amborum deceſſum ad monaſteriũ redeat. teſtes, Selbo, Adalfrid, Adalene, Vuitolt, Suidker, Houto, Vuiniman, Mekinhere. Notger ſcripſit, IIII. Kal. Sept. anno XVIIII. Regis Hludouuici: & ego Bebo teſtis iuſſu Grimaldi Abbatis ad precariã exnotaui.

LIII.

Dodo.

SAcroſancto à ſcĩ. Galloni. Ego R°dulfus dono in villa quæ dicitur Hohunſtati quicquid in ipſa curte viſus ſum habere tam in terris quam in pratis, ſiluis, aquis, aquarum, campis, mancipiis, omnia quicquid ipſa curte habemus, & fratres qui ſeruiunt ad ipſa loca ſancta teneant atq; poſſedeant omni tempore, perfirmata ſit iſta donatio à ſcĩ. Galloni. Si quis vero, quod fieri nõ credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredis meis aut vlla oppoſita perſona, quiconque contra hanc donationem iſtam agerit aut infrangere voluerit, in primis iram Dei incurrat & tublum conponat. & hæc donatio omni tempore firma permaneat. ſig. Helmricus. ſig. Theotbertus. † ſig. Odone. † ſig. Sichirico. † ſig. Huadoni. † ſig. Theodo. † ſig. R°adberto. Ego Dodo qui ſcripſi & ſubſcripſi.

LIIII.

Albricus Diaconus.

EGo in Dei nomine Vuolfhart diuino admonitus inſtinctu vt terrenis facultatibus mercarer æternas, & bonis tranſitoriis manſura conquirerem. Memor itaque illius ſalutaris præcepti, *Date & dabitur vobis*, &, *Non eſt qui relinquat domum aut agros propter me, qui non recipiat centies tantum*, trado ad monaſterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Grimaldus præeſſe dinoſcitur, pro remedio animæ meæ coniugiſque meæ, quicquid in Centipratis marcha conquiſitionis vel concambii regia fultus auctoritate & firmitate litteriſque ab eo acceptis præſenti die viſus ſum habere, id eſt aquis, ſiluis, agris, pratis, cultis & incultis, omnia ex integro, excepto vno curtili, quod coniunx mea legitimis ab heredibus conquiſiuit: ea tamen condictione vt ego ipſe præfatas res dies vitæ meæ poſſideam, anniſque ſingulis cenſum inde duos denarios ſoluam, & poſt obitum meum ſtatim ad monaſterium præfatum in omnibus melioratæ redeant in euum poſſidendæ, addito vt nulli vnquam in beneficium dentur, quod ſi datæ fuerint, ad ſuccedentes proximos meos reuertantur. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut cognatorum meorum vel heredũ aliquis hanc cartulam à me poteſtatiua manu factam corrumpere voluerit, & voluntatis corruptæ machinationem publicauerit, auri vncias III. argenti pondera V. ad ærarium Regis coactus perſoluat, hæcque epiſtula firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in ipſo loco, id eſt Centiprata nuncupato, præſentibus quorum hic ſignacula continentur. ſign. ipſius Vuolfharti qui hanc traditionem fecit. ſign. Kerolti Comitis. † Vuolfheri. † Perhtger † Oazo † Vnnid. † Perhthart † Andreas † Vto &c. Ego itaque Albrih indignus Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui tertiam feriam, XV. KAL. Iun. anno XXIIII. regni Hludouuici Regis, ſub Kerolto Comite.

LV.

Eccho Monachus.

Litteræ mandatoriæ Gewalts brieff.

NOtum ſit omnibus præſentibus atq; futuris, quod quidam homo Chadolt nomine de pago Albekeuue pro remedio animæ ſuæ parentumq; ſuorum heredi-

hereditatis ſuæ iura ad monaſterium S. Galli contradere diſpoſuit, ſed cum interueniente moleſtia corporis voti ſui compos exiſtere non potuiſſet, neceſſitate ductus rogauit Reginhelmum Presbyterum, integra illi poteſtate conceſſa, vt ipſas hereditatis ſuæ res ad præfatum monaſterium poteſtatiua manu contraderet.

Ego itaque Reginhelmus licet indignus Presbyter eius precibus adquieſcẽs cum manu aduocati mei Erfinrinchi trado ad monaſterium S. Galli, cui modo Crimaldus Abba præeſt, quicquid præfatus Chadolt de parte hereditatis ac adquiſitionis ſuæ & duorum filiorum ſuorum, qui defuncti ſunt, habere ac poſſidere viſus eſt in loco qui dicitur Stoufun id eſt vnam curtem ſæpe circumdatam cum ædificiis, mancipiis, iumentis, pecudibus, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, nec non cuncta ſuo iuri pertinentia, vt ſtatim ſine vllius contradictione ad prefatum monaſterium firmiter perpetualiterque pertineant poſſidendæ. Si quis vero, quod fieri non credo, hanc traditionis cartulam infringere temptauerit, ad ærarium Regis auri vncias III. & argenti pondera V. coactus perſoluat, & nihilo minus hæc traditio firma, ſtabiliſque permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio S. Galli publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula ſubnotantur. ſign. Reginhelmi Presbyteri & Aduocati Erfinrichi. ſign. Hartmoti Decani. † Cotaberti Præpoſiti †Vualtherii ſacratarii † Albrici Cellarii † Paldrici Portarii † Irfinki hoſpitarii † Hartmanni Camerarii, & aliorum teſtium, &c. Ego itaque indignus monachus Eccho rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Lunæ, XIII. Kal. Ian. anno XXVIIII. regni Hludouuici Imperatoris, & ſub Hudolricho Comite.

LVI.

Vuarimbertus Leuita.

VNicuique enim conuenit opere adimplere, quantum ei vires ſuppetunt, quod domini iuſſione conſtat eſſe traditum, *Date & dabitur vobis*. Quapropter ego Cozolt hac voce Dominica corde compunctus trado ad monaſteriũ S. Galli quinque mancipia, quorum illa ſunt nomina, Theotmunt, Otmunt, Vuillimunt, Vuolafrid, Vuannida. eadem videlicet ratione, vt eadem mancipia ad me recipiam tempus vitæ meæ. Poſt obitum vero meum abſq; vlla marricione ad iam dictum monaſterium firmiter permaneant perpetualiter poſſidẽda. Si quis vero cõtra hanc traditionis cartulam venire temptauit, aut frater meꝰ Adalbertus, aut aliquis nepotum meorum, aut qualiſcumque perſona, in ærarium Regis multa cõponat, & conatus ſui priuetur effectu, firmaq; & ſtabilis cartula huius traditionis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum in Oninuuanc publice præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Signum Cozolti qui hanc cartulam fieri rogauit. ſign. Vuarinheri, Heitari, Alpheri, Adalpreht, Stritgrim, item Alpheri, Othind, Vuolfpreht, Naudkor, Strello. Ego itaq; Vuarimbertus indignus Leuita ſcripſi rogatus & ſubſcripſi. Notaui diem Lunis, prid. Kal. April. annum III. Hludouuici Regis Alamannorum.

LVII.

Notkerus.

EGo Vuildebold ſenio meo prouidens, & ei quæ illud comitari ſolet penurię, trado ad monaſteriũ S. Galli, cui modo venerabilis Abba Hartmutus p̄eſt, terrulã meã q̃ habeo in Vzonuuilare, hoc eſt XX. iugera: eo pacto vt ipſa terrula ad domũ peregrinorũ ſeruiat, & ego ibi in domo hoſpitũ ſuſcipiar, & vſq; ad finẽ vitæ meæ ibi victũ & veſtitũ habeã, ſicut primꝰ illorũ iuniorũ, hoc eſt omnibꝰ annis veſtimentũ lineum & aliud laneum, & tertio anno pallium, ſi vetus ita attritũ eſt, & calciamenta & alias impenſas accipiã, ſicut cæteri in ipſo miniſterio. Et hoc volo vt ipſa poſſeſſiuncula nulli vmquam in beneficium præſtetur: quod ſi factum fuerit, vt ille ager ab hoſpitali tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaque mihi abſque vllius contradictione vindicem. Actum in

ipſo

ipſo monaſterio, præſentibus quorum hic ſigna continẽtur. ſig. Engillarmi hoſpitarii, ſig. Hertatii, centurionis, & aliorum teſtiũ, ſig. Vuilheri, ſig. Vualdpert, ſig. Hartman, ſig. Richpert, ſig. Thancpert, ſig. Ruodpert. Ego itaq; Notker ad vicem Vuinidharti monachi ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Dominicũ XVI. Kal. Iun. aneum XXXIII. regni Hludouuici Iunioris.

DE TRADITIONE PRECARIA.

LVIII.

Hiringus Lector.

SAcraſancta eccleſia S. Galloni confeſſoris quod in Arbonenſe pago conſtructa videtur, vbi corpus eius in Chriſto requieſcit, & Otmarus Abba cũ monachis S. Gallonis ibidem deſeruire videntur. Ego in Dei nomine Pieta filia Rekinberti condam & Atanai vxoris ſui, talis mihi decreuit voluntas cõpũcto corde Dei timoris & animæ meæ remediũ vel patris adq; genitricis meai ad eccleſiam S. Galloni Confeſſoris condonare debuerem: quod & ita feci, in locellas præteſtinatas in pago Durgauginſe ſito qui dicitur Zurihgauuia. Hæc ſunt nomina locorum, Cella Nuzperech, & in loco Luzilunouua q; eſt iuxta Vbirrauuia, & in loco qui dicitur Centoprata, & in loco qui dicitur Vtanaha, & in villa qui dicitur Altdorf, & in loco qui dicitur Hreotinchoua, & in loco qui dicitur Smarinchoua, & in loco qui dicitur Nancinchoua, & in loco qui dicitur Peroluinchoua, quidquid ego vel pater meus ibidem habere videntur, hæc omnia & ex integro tam de paternico meo quã de maternico vel mea adqueſitione & viro meo Landoaldo in his locis ſupernominatis, per cuius conſenſum hoc facio, omnia & ex integro à die præſenti de iuris mei in dominatione S. Galloni confeſſoris vel Otmaro Abbate & monachis ibidem deſeruientes, in veſtram trado dominationem habendi, vindendi, commutandi, cum domibus, ædificiis, caſis, caſalibus, mancipiis, ſeruis, ancillis, acolabis, cãpis, pratis, paſcuis, ſiluis, pecoribus, ortiferis, pumiferis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilib. adq; inmobilibus cum omnia adiacentia earum hæc ſupernomina Eccleſia & rectores eius habeant ad poſſidendum: & accipimus ab hac Eccleſia & Abbate Otmaro vel eius monachis precium adtaxatũ, hoc eſt auro & argento ſolidos LXX. & cauallos V. cum ſaumas & rufias & filtros, cum ſtradura ſua ad noſtrũ iter ad Romam ambulandum. Et ſi Dominus voluerit, quod ad propriam reuertiſſem, hoc quod dedi ſupernominata loca per eorum beneficia qui ad illũ monaſterium deſeruiant vt mihi in præſtitum illas res concedant. Poſt meum vero diſceſſum ipſas res ad monaſteriũ S. Galloni admelioratas reuertant abſque vlla contradictione vel minuatione, manu veſtita partibus meis vel heredum meorum cum Dei gratia & noſtram ſucceſſionem poſſedeant. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſa aut vllus heredum meorum vel poſtheredum vel quislibet vlla oppoſita perſona, qui contra hanc cartam à me factam temptare præſumpſerit, ſociante fiſco multa conponat, id eſt auri libras V. & argenti pondura X. coactus exſoluat, & ad ipſam caſam Dei repetitionem duplã reſtituat, & quod repetit pernullisque ingeniis euindicare non valeat, ſed hæc præſens epiſtola firma & ſtabilis debeat perdurare omni tempore cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Bainchoua monaſterio, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. † ſign. Bietanai filiæ Rekinberti condam, qui hanc traditionem fieri atque firmare rogauit. † ſign Bebonis Comitis. † ſign. Buta teſt. † ſig. Arnefridi Abbatis. ſign. Muningi teſt. † ſign. Erchanberti teſt. ſig. Ottonis teſt. ſig. Rihberti teſt. † ſig. Buta teſt. ſig. Rohberti teſt. ſig. Blidgaeri teſt. ſig. Vualoni teſt. ſign. Amarici teſt. Ego in Dei nomine Hiringus Lector rogitus à Biatane, anno III. regnante Hiltrihho Rege ſub Carlomanno Maioredomo, & Bebone Comite, ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui ſub die quod fecit Nouemb. dies VIIII.

Autuuin-

LIX.

Autuuingus Lector.

VNicuique perpetrandum eſt quod Euangelica vox adque Apoſtolica doctrina nobis cotidie docet, vt vnuſquisque ſuis propriis viribus æternam præmiam conſequere: ſic & ego in Dei nomine Hruothardus filius Bainoni condam, talis mihi decreuit voluntas, vt omnes facultates meas quas mihi bene memoratus genitor meus dereliquit, vel quidquid ego ipſe poſtea adqueſiui, omnia & ex integro in dominationem S. Galliani Confeſſoris, cuius eccleſia Arboninſi pago fulgit inoptima eiuſque rectore Iohanne Pontifice, trado in dominationem domibus, ædificiis, viniis, mancipiis, hortiferis, pumiſeris, pratis, campis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus atque immobilibus cultis & incultis, quod ſuperius diximus, à die præſente in veſtram trado dominationem, in meam vero rationem, vt per precariam de vobis hoc recipiam, & annis ſingulis per conuentum veſtrum cenſum ſoluam & filius meus poſt obitum meum, hoc eſt ceruiſa ſiglas X X X. panes X L. frisginga trimiſſem valente vnius hominis anni vertente operas tres. Et ſi ego ipſe aut filius meus de ipſum cenſum per feſtiuitates S. Martini annis tribus negligentes fuerimus eccleſiæ, S. Galliani Confeſſoris, & eius monachi ibidem deſeruientes ſine vllam contradictionem quidquid vobis dedimus recipiatis. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis vel poſtheredis aut quislibet vlla oppoſita perſona qui contra hanc cartulam à me factam venire temptauerit, partibus fiſci multa conponat, id eſt auri liberas tres, argenti pondera quinque coactus exſoluat, & quod reppedit per nullisque ingeniis euindicare nõ valeat, ſed hæc præſens epiſtola firma & ſtabilis omni tempore debeat perdurare. Actũ Conſtantiæ Ciuitate publice, præſentibus quorum hic ſignacula contenuntur. ſig. Hrothardi qui hanc cartulam fieri rogauit. ſign. † Hacunit. ſign. Thaſſuni teſt. ſign. † Betuni teſt. ſign. † Vualafridi &c. Ego enim Autuuing Lector, anno V I I I. Pippino Rege ſcripſi & ſubſcripſi. Data ſub diem quod fecit menſis Ianuarius dies X V. in Conſtantia, feliciter.

L X.

Vualdo Decanus.

SAcraſancta Eccleſia S. Galli Confeſſoris, qui eſt conſtructa in ſitu Durgoie vel in pago Arbonenſis caſtri, vbi ſpecioſus corpus eius in Chriſto requieſcit, vbi nunc præeſt Iohannes Abba. Ego itaque Chriſto opitulante Vualhar nomine filius Teotgeri condam, talis mihi ſumpſit conſilius vt res mea in villa qui dicitur Boa ſinheim, in pago qui dicitur Bertoltisbara, & in ſito Vildira, quicquid ibidem viſus ſum habere, vel mihi genitor meus dereliquit, aut quid ego ipſe poſtea adqueſiui vel laboraui, excepte tudem vxoris meai Vualdradanai quid ego illi dedi, & vnum iornalem de campo aratiuo, aliud quicquid ibi habeo in ipſum ſupradictum locũ omnia ex integro in dominationem S. Galli & eius monachis ibidem Deo ſeruientis trado in dominationem, hoc eſt caſa cũ caſalibus, curte clauſa cum omnis officinis eius, cum ſeruis & ancillis vernaculis mancipiis his nominibus, Vuilloffus cum vxore ſua Otilane & infantes ſuos tres & ancilla mea Tiurlinda cum filio ſuo Liudrato, & alio ſeruo Mercado, & ſeruo meo Dugilino, & alio ſeruo meo Teotberto, & ancilla mea nomine Bereſinda, & alia ancilla Cuatlinda, & tertia ancilla Madala, & alia ancilla Truthlinda cũ infantes duos. Hæc omnia & ex integro cũ campis & pratis, ſiluis, ortiferis, pumiferis, paſcuis, pecuniis, mobilibus, atq; immobilib. viis, ingreſſis & regreſſis. q.d plura? vt ſuperius diximus pro animæ meę ſalutẽ ad illã ſanctã Eccleſiã trado in dominationẽ: in ea vero ratione, vt iterũ per precariã poſt me accipiã, & exinde annis ſingulis cenſum ſoluã, hoc eſt de annona ſpelda modias X. & de auina X X. & frisginga ſcigit valenti. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe

aut vllus heredum meorum vel poſtheredum vlla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem à me factam venire temptauerit, partibus fiſci multa cōponat, id eſt auri vncias VI. argenti pondora XII. coactus exſoluat, & quod reppedit pernulliſque ingeniis euindicare non valeat, ſed hæc præſens epiſtola omni tempore firma & ſtabilis debeat perdurare. Actum in villa Heidinhoua publice, præſentibus eorum hic ſignacula contenuntur. ſign. Vuachar qui hanc traditionem fieri atque formare rogauit. ſign. Ernuſti teſt. ſign. Deoto. ſig. Ghato. ſig. Gliuto. ſig. Timo. ſign. Hagino. ſign. Fruachanolf. ſign. Truſinc. ſign. Abbo. ſig. Frihcho. ſign. Romanc. &c. Ego in Dei nomine Vualdo Decanus adque Monachus, Dei ſeruus, ſcripſi & ſubſcripſi.

LXI.

Ato Diaconus.

IN Dei nomine. Ego itaque Gundachar dono atque trado ad monaſterium S. Gallonis quicquid in villa qui dicitur Agineshaim ab hac die præſenti viſus ſum habere, exceptis duo mancipia, reliqua vero omnia ex integro ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium trado adque transfundo, in ea ratione vt ipſas res per beneficium ipſorum monachorum ad me recipiam tempus vitæ meæ & cenſum eis exinde perſoluam, id eſt per ſingulos annos XXX. ſiclas de ceruiſa, & XXX. panes, & frisginga tremiſſo valente, & quando opus fuerit aut ad meſſem vel pratum colligendum vel ad reliqua in paſſiato faciam: & ſi filius meus aut frater meus id ipſud facere voluerint, faciant: ſin autem, ipſas res ſine vlla marritione ad ipſum monaſterium reuertantur. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredibus meis vel proheredibus, qui contra hanc cartulam venire aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantum cartula iſta contenit ad ipſum monaſterium ferat & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri vncias duas & argenti ponduos quattuor coactus exſoluat, & ſi reppetit nihil euindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio. cartula iſta ſcripta eſt in anno ſecundo regni Carlomanno Rege, III. Kal. Iul. & Pirahtilone Comite. Ego itaque Ato Diaconus rogitus ab Gundachro ſcripſi & ſubſcripſi. ſign. Gundachri qui hanc cartulam fieri rogauit. ſig. Verei. † Votmar. † Rucimire † Eholt † Poto † Tuhuto † Cirico † Vciolf † Filomar † Frehholt † Tuato † Linco † Pito † Ackiolt. &c.

LXII.

Hadupertus Clericus.

✠ In Dei nomine. Ego Hadupertus & genitrix mea Teotrada, talis nobis communis decreuit voluntas, vt res noſtras ad aliqua loca venerabilia Sanctorum dare deberemus: quod ita fecimus. Donamus ad monaſterium S. Gallonis, qui eſt conſtructus in pago Arboninſe, vbi eius ſacrus requieſcit corpus, & hoc eſt quod donamus in pago Argoninſe in vilari quod dicitur Haddinuuilare & in villa qui dicitur Argona, quicquid in his locibus viſuri ſumus habere in hac die præſente, id eſt caſas, curtiles, cum omnibus ædificiis quæ ibidem eſſe videntur, & ſeruos & ancillas & omnia pecuniana, campis, ſiluis, pratis, paſcuis, aquis, viis, aquarumque decurſib. hæc omnia ex integro tradimus ad ipſum ſuperius nominatum monaſteriū: in ea ratione, vt ipſas res per beneficium ipſorum monachorum tempus vitæ noſtrę per cartulam precariam poſt nos recipiamus, & cenſum eis exinde ſoluamus, & hoc eſt cenſus quod nobis cum illis conuenit, per ſingulos annos II. carradas de grano bono non ſcuſſo, I. de ſpelda & alterum de auina, & quando eſca eſt porcum ſolido valentem I. & quando eſca non eſt arietem bonum. Et poſt noſtram vero diſceſſionem ipſas res pro animas noſtras ad ipſum monaſterium ſine vlla marri-

marritione reuertantur, ibique in perpetuum donatas permaneant. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi aut aliquis de heredibus noſtris vel proheredibus, qui contra hãc cartulã traditionis venire aut eam infrãgere voluerit, non ſolum quod ei non liceat ſed damnum incurrat, id eſt tantum & alium tantum quantũ cartula iſta contenit ad ipſum monaſterium reſtituat, & in diſcutiente fiſco multa conponat, id eſt auri vncias II. argenti ponduos IIII. coactus exſoluat, & ſi repetit nihil euindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnixa. Actum Arguna villa publice. Hii ſunt teſtes qui in præſenti fuerunt & firmauerunt. ſign. Haduperti qui tradidit & ſcripſit. ſign. Teotradæ genetricis eius qui cum ipſo fieri rogauit & tradidit. ſign. Moathelmo teſt. ſig. Oſia teſt. ſign. Buoſot. t. ſig. Haimo. t. ſig. Diothario t. ſign. Bodololdo t. ſig. Erloino t. ſign. Diholfo. t. Ego Hadupertus Clericus tradidi & ſcripſi in anno ſecundo regnante Carolo Rege Francorum, ſub die Non. Septemb. feliciter.

LXIII.

Marcellus Monachus.

IN Dei igitur nomine. Ego Gerhart ſacris prædicationibus frequenter ammonitus pro animæ meæ remedio trado atque transfundo ad monaſterium S. Galli, cui Grimaldus Abba præeſſe dinoſcitur, quicquid in villa nuncupata Lutaraha adquiſitum habeo tam domibus quam ædificiis, ſiluis, pratis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia ex integro ad iam dictũ cœnobiũ trado. in ea videlicet ratione, vt cultores pfati monaſterii ſupra dictas res ad ſe ſtatim recipiant in ppetuũ poſſidendas: & vnam hobam, quam in villa nominata Altſteti habere videntur, diebus vitę meæ mihi præſtent, & cenſum inde annis ſingulis in die Natali S. Galli ſoluam, id eſt ſolidum I. Poſt obitum vero meum ſine vllius contradictione ad iam dictum monaſterium redeat in æuum poſſidenda. Si quis vero, quod fieri non æſtimo, ſi ego ipſe quod abſit, vel vlla alia perſona hanc traditionis cartulam inrumpere temptauerit, auri vncias III. argenti pondera V. coactus ad ærarium Regis perſoluat, & conatus ſui priuetur effectu, & nihilo minus hæc traditio firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus iſtis quorum hic ſigna continentur. ſig. Gerharti qui hanc traditionem fieri rogauit. † Isgeri † Hato † Buozzo † Nandger † Otger † Zeizzo † Haddo † Arthelm † Edileoz † Meginhart † Theginhart † Sigihart † Ekcolf. Ego itaque Marcellus monachus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Dominicum, VIII. Kal. Octob. anno XV. Hludouuici Regis Alamannorum, ſub Cuanrato Comite.

LXIV.

Theothartus.

SI aliquid de rebus noſtris in ſubſtantias pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in æterna retributione retribuere confidimus. Ideoque ego in Dei nomine Vuitram Presbyter trado cum manu aduocati mei Cundberti ad monaſterium S. Galli, vbi Bernuuigus Abbas prĕeſſe videtur, quicquid à Starcholfo filio fratris mei eodẽ appellato nomine in Rimoltesuuilare vel in eadem marcha cum mea pecunia, id eſt pretio attaxato, proprietatis adquirere viſus ſum, ſeu vbicumque aliquo ingenio in eadem marcha aliquid adquiſitum habere dinoſcor cum præfata adquiſitione, id eſt partem eccleſiæ quæ illum adtingebat mihique ad redimitionem conceſſit, curte clauſa, aliisque ædificiis, campis, pratis, paſcuis, ſiluis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilib. atq; immobilib⁹, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari põt, volo eſſe traditum ad iam dictum locum: ſub ea ratione vt eaſdem res ad me recipiam, annisque ſingulis exinde vobis cenſum perſoluã, id eſt IIII. denarios, hocq;

faciam tempus vitæ meæ. Ita tamen volo habere apud vos plagitatum, ſicut & in priori mea traditione ſonat, vt nulli vmquam in beneficium concedantur. Quod ſi actum fuerit tunc proximus meus licentiam habeat easdem res ad ſe vindicare: nullusque hanc cartam violare audeat. quod ſi quis fecerit, multa conponat, id eſt auri vncias III. & argenti pondera V. coactus perſoluat, & hæc carta nihilominus firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in præfata villa intra eccleſiam publice. ſign. Vuitramni Presbyteri atque Aduocati ſui Cundberti qui hanc traditionem fieri rogauerunt. † Certili. † Vualtilin † Nanzo † Ruadi &c. Ego itaque Theothart ad vicem Cozzolti Diaconi ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diē veneris, VIIII. Kal. Decemb. anno XXIIII. Hludouuici Imperatoris, & Hludouuici Iunioris Regis Alamannorum V. ſub Geroldo Comite.

LXV.

Cozpertus Diaconus.

EGo in Dei nomine Altirih trado ad cœnobium S. Galli pro animæ meæ remedio & æterna retributione, quicquid in pago Turgauue in locis nuncupatis, videlicet Seheim & Turbatun, vel in eadem marca in quibuslibet rebus videor habere, quod in perpetuum traditum ac delegatum eſſe volo, ſub ea conditione, vt ipſę res in Turbatun cum omni integritate ad ius monaſterii poſſideantur, & illud quod in Seheim tradidi ad me recipiam, nec non & vuilare à partibus monaſterii Scottinchoua nuncupatum, ſed & illud in Rumaninchouun, atque exinde annis ſingulis cenſum ſoluam, id eſt V. ſolidos tempus vitæ meæ. Si autem de legitima coniuge filias mihi Deus donauerit, ipſe qui lō-gius vixerit, in eundem cenſum habeat. Poſt illius quoque obitū hoc quod tradidi & quod à parte monaſterii accepi cum omni integritate ad ius cœnobii redeat perpetim poſſidendum. Si quis vero hanc traditionis cartam quolibet ingenio inrumpere conatus fuerit, inchoatus ſui priuetur affectu, & in ærarium Regis auri vncias III. & argenti pondera V. coactus perſoluat, ſed nihilo minus hæc traditio ſuum obtineat vigorem, ſtipulatione ſubnexa. Actum Vuormatiæ palatio Regio, præſentibus iſtis. ſig. Altirichi auctoris. ſig. Vualdberti, Suuidgeri, Ruuadberti, Othart, Lantpreht, Reginhart, Reginboto, Adalbold. Ego itaque Cozpreht. inmerens Diaconus, anno XVI. Hludouuici Imperatoris, & Hlotharii Auguſti VII. rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Mercurii, XV. Kal. Septembris, ſub Erchanbaldo Comite feliciter.

DE PRECARIIS.

LXVI.

in q. MS. *Præſtaria* vocantur.

Formula Iſonis.

CHriſti enim fauente clementia ille Abbas monaſterii illius ſancti. Conuenit vna cum conſenſu fratrum noſtrorum, vt illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per præſtarium repræſtaremus, quorum hæc ſunt nomina, illum & eius ſobolem his nominibus. Sed extra hos vnum ſeruum empticium. in ea videlicet ratione, vt ea habeat tempus vitæ ſuæ, cenſumque annis ſingulis inde ſoluat. & ſi redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Illum vero ſupranominatum ſeruum N. in eundem cenſum habeat tempus vitæ ſuæ, & ſi redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Poſt obitum vero eius omnia ad ſupra dictum monaſterium redeant perpetim poſſidenda, ſi ante non redemerit. Actum in ipſo monaſterio publice, præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. ſign. Decani, Præpoſiti, Cellarii, ſacratarii, portarii, hoſpitarii, Camerarii, ſign. aliorum teſtium. Ego itaque ille ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem illum, illa data, anno illo illius Imperatoris, ſub illo Comite.

Vuarin-

LXVII.

Vuaringiſus.

IN Chriſto fratri Erinperto & Amalperto nos fratres vel monachi S. Galluni Confeſſoris, qui ad cellam ſuam ſub vſu ſeculari deſeruimus, Marcus & Stephanus & Vuolframnus Præpoſitus. Cognitum eſt villam S. Galluni noncupantem Zozinuilare ſitam in pago Durgauia, quicquid ibidem tu ipſic & frater tuus per cartam traditionis ad monaſterium S. Galluni feciſtis ipſas res ſub vſufructuario tibi præſtauimus. Præterea ſic nobis conplacuit vt annis ſingolis de feſtiuitate in feſtiuitatem natalis Domini, quod eſt in menſe Decembri, cenſum ad ipſam eccleſiam S. Galloni vel Rectores eius exſoluere debeas, id eſt triginta ſiclas ceruiſa & quaranta panis, friſcincam tremiſſalem, & pullos duos in quiſquaſitione ſaigatam vnam ares & hoc metas & intus ducas & iurno ſecare facias & alic colias & intus ducas, ſicut ſuperius diximus, abſque vlla contradictione ad eccleſiam S. Galloni vel Rectores eius annis ſingolis dare facias, quãdiu ipſas res habere voles, & quamdiu hoc feceris, & noſtra fuerit voluntas, abſque Præiudicio S. Galluni ipſam villam tenere & vſare facias, & nullum pontificium habeas de ipſa villa nec vendere, nec donare, nec alienare, nec minuare, ſed in quo poſſumus ſemper meliorare faciamus. Et ſi de ipſo cenſo negligentes fuerit, tunc poteſtatem habeamus & ſucceſſoresq; noſtri de ipſa villa eiiciendi & partibus S. Galloni reuocandi. Facta precaria ſub die Lunis, V. Id. Maias, anno X. regnante Domno noſtro Pippino Rege Francorum, ſub Vuarino Comite. Hii ſunt monachi quod præſentes fuerunt. ſig. Vualderamni Monachi. ſig. Vuacolfi monachi. ſig. Ratonis monachi: ſig. Taſſilonis monachi. ſig. Cunderamni monachi. Ego Vuaringiſus ſcripſi.

LXVIII.

Vuenilo.

VEnerabile in Chriſto Aginone Epiſcopo ſiue Vuerdone Abbate de monaſterio S. Galloni de pago Arbonenſe precator connuſcatis dum & omnib. Non habetur incognitum qualiter Bertoldus Comis & mater mea nomine Raginſind trado & donamus pro animabis noſtris & requiem genitori patri meo donamus vobis à die præſente in pago nũcupanti Bertoltibara & in villa denominata Aſoluuingas, hoc eſt caſa dominicata, caſticiis, terris, campis, pratis, paſcuis, ſiluis, mancipiis, pumiferis, pecuniis, ædificiis, aquis, aquarumue decurſib⁹, quicquid in ipſa marca vel in ipſa villa nobis obtingit totũ & ad integrum, quicquid dici aut nominari poteſt. Et in alio loco donamus vobis in villa denominata Munoluingas, quicquid mater mea ibi habuit, ſimiliter tradidit. Poſtea mea fuit petitio & noſtra vel fratrorum decreuit voluntas, vt ipſam rem valeas excolere vel vſare & nihil exinde minuare non debeas, niſi quicquid ibidem addere aut inmeliorare vel attrahere potuimus. Poſt quoque tuum diſceſſum ſiue matris tuæ nomine Raginſind ipſas res inmelioratas cum omni ſuperpoſito adque atitamento pro animas noſtras ad ipſom locom Dei ſancti Gallonis in pago Arbonenſe omnimodis reuertatur, & in cenſum annis ſingulis ipſam rem habeat Bertoldus Comis & mater ſua ad feſtiuitatem S. Martini cum ſolidis VIII. in vnum cenſum habeat ipſam rem. Et precamur vobis in Dei amore poſt noſtrum obitum vt nullus ſecularius homo non habeat in beneficio, niſi ipſas res debet ſeruire pro animas noſtras vbi nos conceſſimus ad ſoli Deo ad habendũ, tenendi, dominandi, vel quicquid exinde vos ſucceſſoresq; veſtri facere volueritis liberã in omnib. atq; firmiſſimã habeatis poteſtatem. ſign. Aginone Epiſcopo ſiue Vuerdone Abbate qui hanc præſtariam fieri & firmare rogauerunt. Agentes monaſterio per ſemetipſum in Dei nomen recipere & reuocare debeant. Facta præſtaria per quinquennio renouata fuiſſet. ſign. Hacconi. ſign. Habberti. ſign. Rihhart. ſign. Zazil. ſign. Theodolt. ſign. Heimo. ſign. Haguſtolt. ſig. Fridurat. Notaui die Sabbato, XI. Kal. Nouemb.

anno XXXIIII. regnante Domno noſtro Carolo Rege Franchorum ac Patricio Romanorum & Alamannorum, & ſub Rothario Comite. Ego Vuenilo qui hanc præſtariam ſcripſi & ſubſcripſi.

LXIX.

Ruodo Lector.

IN Dei nomine Iohannes Epiſcopus gratia Dei Abbas vocatus vna cum fratribus, qui in monaſterio S. Galli degunt, vbi & ſacrum requieſcit corpus. Igitur quod non eſt incognitum quod Managoldus pro remedio animæ fratris ſui Hugiberti caſatum vnum cum hoba ſua ad ſupra dictam eccleſiam tradidiſſet in villa quæ dicitur Sutiningas, his nominibus Dheotinc, Hiltimunt, Adalhilt, petiuit vt per precariam ei præſtare deberemus, quod vna cum conſenſu fratrum noſtrorum ita fecimus: in ea vero ratione, vt per annis ſingulis cenſum exinde ſoluat, hoc eſt X V. ſiclas de ceruiſa & maldram de chernone & friskingam trimiſſe valentem, & in omni Zelga iornale vnum arare, & III. dies aſecare & III. amadere. Et ſi ei aliquando voluntas euenerit, aut neceſſitas exegerit, vt ipſas res ad vſum proprium recipere voluerit, ſoluat eas cum X X X. ſolidis, & quicquid inde voluerit poſtea agere noſtris partibus liberam habeat poteſtatem. Et hoc ei concedimus, vt ſi ipſos ſolidos infra vnius anni ſpatium exſoluere non valuerit, vel infra trium annorum curricula eos nobis exſoluat. Interea autem cenſus quod nos cum illo conuenit, ſicut ſupra memorauimus, nobis exinde currat. A die autem quando ſupra dictum pretium nobis habuerit expenſum, & nos noſtris partibus eum viſi fuerimus poſſedere, ſic ceſſet ab ipſo cenſo. & ſi filio eius conuentio iſta placuerit, & id ipſud facere voluerit, ipſas res poſſedeat. Facta precaria in monaſterio S. Galloni Confeſſoris. ſign. Iohannis Epiſcopi. ſig. Iohannis Diaconi. ſig. Æginonis Preſbyteri. ſig. Stephani Presbyteri. ſign. Adalrih Presbyteri. ſign. Hugiberti, &c. Ego Ruodo laicus Lector ſcripſi anno XII. regnante Domno noſtro Carolo glorioſiſſimo Rege Franchorum.

LXX.

Vuatto Diaconus.

DIuina largiente clementia Crimaldus cœnobii S. Galli Abba. Conuenit nos vna cum conſenſu fratrum & monachorum noſtrorum, vt illas res quas nobis Lantpreht Presbyter ſuæ adquiſitionis tam in terris quam in ædificiis vel cultis aut incultis, manu poteſtatiua vna cum manu aduocati ſui nomine Engilbold tradidit pro animæ ſuæ remedio in pago Nibalgauge, quicquid ibidem ad Chanchonem & ad vuitricum & ad Vuolaliuba conparauit iuſto cõquiſitu cum propria pecunia Deo & S. Gallo & ibidem Deo famulantibus tradidit atq; condonauit, nosque iterum illas res prædictas repreſtare per præſentem precariam deberemus: quod ita & fecimus, atque inde nobis annis ſingulis in cenſum perſoluat vnum denarium: & vt nos quattuor electa mancipia, mares duos & fœminas totidẽ, ex noſtra poteſtate donare debeamus, quod omnino non omittimus. Poſt eius vero obitũ tunc Diotpirt nepta illius eandem traditionem ſub vſufructuario poſſideat tempus vitæ ſuæ; & annis ſingulis abinde nobis vnum ſolidum in cenſum proſoluat. Et ſi illa Diotpirt illam traditionem ſibi placitatam dimittere voluerit, tunc ad cellam Ratpoti locum & præbendam quaſi vnus monachus iuxta facultates loci illius habeat tempus vitæ ſuę, & traditionem præfatam ſibique placitatam nobis & ſucceſſoribus noſtris dimittat perpetualiter poſſidendum. Et hoc animo firmiſſima mente adhuc viuens nos rogauit vt nullo laico poſt eius obitum in beneficium præſtitũ fuiſſet: tamẽ ſi hoc factum fuerit noſtra iuſſione tunc proximus heres eius poteſtatem habeat auferendi ipſas res de præfato monaſterio. ſign. Crimaldi Abbatis & Emichonis Aduocati, qui præſentem precariam ſcribere rogauerant. ſig. Hartmoti

Decani.

Decani. ſign. Engilramni Præpoſiti. ſign. Birihtilonis Præpoſiti. ſign. Diothar-ti hoſpitalarii. ſign. Cozberti Portarii. ſign. Crimberti Portarii. Actum in ipſo loco, quo idem Lantpertus Presbyter domum & capellum tunc tempore habere videbatur coram teſtibus, quorum hic ſignacula continentur. ſignum Liutharii qui hoc conſenſit † Giſalolt † Folrat † Vuano † Cundhart † Ruadger † Huadaluuart † Engilhelm † Folchini. Ego itaque Vuatto Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui in X. Kal. Iun. diem Iouis in Aſcenſione Domini, regnante Domno Hludouuico Rege in Orientali Francia anno decimo, ſub Pabone Comite, & ſub Hunoldo Centenario, indictione quinta.

LXXI.

Otine.

Christi diſponente prouidentia Grimaldus Abba cœnobii S. Galli. Conuenit nos vna cum conſenſu fratrum noſtrorum & aduocati Emichonis vt in concaptione, quæ ſita eſt in marcho Vuangon prope Argunam Aquiloniorem in vtraque parte aquæ Reodolti filio, id eſt Purchardo, & omni poſteritati eius, hobas III. dari deberemus: quod ita & fecimus, ea videlicet ratione vt dominum non habeat niſi Abbatem, qui præeſt monaſterio S. Galli, & ad illos fratres, anniſque ſingulis cenſum inde perſoluant, id eſt ſolidum I. in quocumque pretio potuerint. Et ſi iterum alibi Dominum elegerint, tunc præfata res ad præfatum monaſterium redeat perpetualiter poſſidenda. Actum in ipſo monaſterio publicè; præſentibus quorum hic ſignacula continentur. ſign. Grimaldi Abbatis, qui hanc confirmationis cartam fieri decreuit. ſign. Hartmoti Decani. ſign. Richperti Præpoſiti. ſign. Ruadhoi. ſigna & aliorum teſtium &c. Ego itaque Otine rogatus ſcripſi & ſubſcripſi, die Dominica VII. Id. April. regnante Hludouuico Rege noſtro anno XII. ſub Pabone Comite.

LXXII.

Notgerus.

Christi igitur fauente clementia, placuit mihi Grimaldo Abbati ceteriſque fratribus, conſentiente etiam Ruadberto Aduocato noſtro, vt res quas Pereurid ad S. Gallum tradidit per hanc precariam iuxta traditionem legitimè ab ipſo peractam poſſidere. Idem namque Pereurid tradidit quicquid proprietatis habuit in pago Zurichuaenſe, villa nomine Pichilinchoua, excepto vno prato inter Parachſtetin & Heremuntinchouun: alia omnia tradidit cum omni integritate ad iam dictum monaſterium, ea videlicet ratione, vt ille ipſe eaſdem res poſſideret anniſque ſingulis cenſum inde perſolueret, id eſt duos denarios. ſimiliter & mater illius, ſi eum ſuperuixiſſet, eas res ſub eodem cenſu poſſideret. Ipſe verò Pereurid ſi eaſdem res redimere voluiſſet, cum ſex denariis id faceret. Si autem ipſe non perfecta redemptione obiret, legitimi heredes illius ex legitimo procurati coniugio eaſdem res poſſiderent, & ſupra dicti rationem cenſus annis ſingulis inde perſoluerent. Ipſi etiam heredes legitimi ſi eas res vellent redimere, cum VI. denariis id facerent. Actum in villa Pichilinchoua publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula continentur. † ſign. Grimaldi Abbatis † ſign. Hartmoti Decani. ſign. Engilrammi Portarii. ſign. Cozberti præpoſiti. ſign. Selbonis, &c. Ego itaque Notger ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem II. Fer. IIII. Kalen. Septemb. anno XVIIII. regni Hludouuici Regis, ſub Karolto Comite.

LXXIII.

Purgolfus Monachus & Subdiaconus.

In Chriſti nomine Hartmotus Abbas cœnobii S. Galli. Complacuit nobis vna cum conſenſu fratrum & Aduocati noſtri Hildribrandi, vt res quas

nobis tradidit Cunzo ei iterum per hanc precariam repræſtaremus. Tradidit namque nobis memoratus vir quicquid proprietatis in Argangauge, videlicet in Tetinanc & in Haſalaha hodierna die viſus eſt poſſidere tam in domibus quàm in ceteris ædificiis, campis, pratis, paſcuis, ſiluis, viis, aquis aquarumque decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia videlicet ex integro tradidit ad prædictum cœnobium S. Galli, exceptis duabus hobis in Tetinanc ſitis quas ad Lintouam tradidit, & excepta vna hoba quam Hiltipert poſſidet. Sed & hoc memorato, quod cui tile vnum &, quandam partem territorii ſui quibuſdam feminis quondam ſui iuris modo ab illo libertate donatis conceſſit, quarum iſta ſunt nomina, Lantrud, Eita, Ruaddrud, ita tamen vt poſt obitum prædictarum feminarum ipſæ res in ius præfati cœnobii redeant in æuum poſſidendæ. ea ſcilicet pactione vt ipſe Cunzo eaſdem res ad ſe recipiat, & annis ſingulis cenſum inde perſoluat, id eſt I. denarium. Et ſi redimere voluerit, cum vno ſolido redimat ad Vuazzarburc. Quod ſi ipſe non redemerit & coniunx ſua Hildiburc illi ſuperſtes fuerit, tunc ipſa præfatas res in eodem cenſu poſſideat tempus vitæ ſuæ, redemptione illi earundem rerum penitus denegata. Poſt obitum verò prædictæ coniugis ſuæ, nepos eius, videlicet filius filii ſui, nomine Cunzo præfatas res teneat in prædicto cenſu vſque dum ad virilem ætatem peruenerit. Et ſi ad virilem ætatem peruenerit, & ei Deo concedente legitimus heres procreatus fuerit, tunc demum eaſdem res licentiam habeat redimendi cum XXX. ſolidis ad Vuazzarburc. Non tamen ante eaſdem res redimat, quam ei legitimus heres prouenerit. Similiter & legitimus heres eius prædictas res in prædicto cenſu & in prædicta redemptione poſſideat, ſi antea redemptæ non fuerint. Si autem ſupra nominatus Cunzo ſine legitimo herede obierit, & aut ipſe aut legitimus heres eius præfatas res non redemerint, tunc abſque vllius contradictione ipſæ res in ius prædicti cœnobii redeant in æuum poſſidendæ. Actum in Vuazzarburc publice, præſentibus quorum hic nomina ſubponuntur. Signum Hartmoti Abbatis & Aduocati ſui Hildibrandi, qui hanc precariam perpetrauerunt. Sign. Folchardi Decani. ſ. Cotaberti præpoſiti. ſ. Vuerimberti æditui. ſ. Thiotharti portarii. ſ. Ruodini hoſpitarii. ſ. Kerberti cellararii. ſ. Octuuini Camerarii, ſ. & aliorum teſtium † Vuolfpert, Hiltine, Aſprant, Vuichere, Keboroh. Ego itaque Purgolf monachus & ſubdiaconus cum iuſſione Domini mei Abbatis ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui menſem Iunium, annum II. Domni Karoli Imperatoris Auguſti, Vodalricum Comitem.

LXXIV.

Albricus Presbyter.

Precarium Erlebaldi.

CHRISTI fauente gratia Hartmotus Abba monaſterii S. Galli. Dum plurimis cognitum ſit qualiter Erlebaldus de Priſicauge omnes res proprietatis ſuæ, quas habebat in Vfhuſun, & in Meriſhuſa Marcha, & in Vuitrachomarcha, & in Vuitunouua marcha, tam marchis quàm ædificiis, (excepta domo Salica) curtilibus, terris, pratis, vineis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis & incultis, omnia ex integro pro remedio animæ ſuæ nobis tradidit, in ea ratione vt nos eaſdem res ſtatim habeamus, & ex illis faciamus quicquid voluerimus: & ille à nobis accipiat in beneficium tempus vitæ ſuæ quod habemus in Maingas, excepta Salica terra niſi IIII. iugera ex ipſa. Poſt illius verò obitum eaſdem res cum omni laboratu, qui in illis tunc apparet, redeant ad nos in æuum poſſidendæ. Actum in villa Vuoluinuuilare nuncupata publice, præſentibus multis. Sign. Hartmoti Abbatis & Aduocati ſui Totonis qui hanc precariam fieri iuſſit. Sign. Theotharti Decani. Sign. Albrici Præpoſiti. Sign. Paldrici portarii. Sign. Richperti ſacratarii.

arii.ſign.Hartmanni Cellerarii.ſign.aliorum teſtium,&c. Ego itaque Albrih indignus Presbyter rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Lunæ, XVI. Kalen.Decemb.anno XXXV.Hludouuici piiſſimi Regis, ſub Karolo Principe.

LXXV.

Ripertus Presbyter.

CHristi igitur fauente clementia Salomon Abba monaſterii S. Galli. Conplacuit nobis atque conuenit vna cum conſenſu fratrum noſtrorum, vt res quas nobis tradidit Engilboldus per hanc precariam ei præſtaremus: quod & ita fecimus. Tradidit nobis præfatus homo in pago Priſigaugenſe in marcha ſeu in villa nuncupata Vuitereſuuilare duas hobas cum toto ædificio & oportunitatibus ad hoc pertinentibus: ea videlicet ratione, vt ipſe & coniux ſua habeant vſque dum viuant,& cenſum in miſſa S.Galli,hoc eſt I.denarium,perſoluant, & poſt obitum illorum Theganhart Præpoſitus habeat quouſque viuat, atq; diſceſſum ipſius ad præfatum monaſterium reuertantur. Has itaque præfatas res,ſicut ibidem canitur,illi conceſſimus,cartam precarii ſcribere poſtulauimus.Si quis verò contra hanc cartam precarii aliquam fraudem temptauerit agere,iram Dei ſentiat, & ad ærarium Regis multa perſoluat,id eſt auri vncias III. argenti pondera V. & hæc carta precarii firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa.Subleuata in villa Vuitireſuuilare.ſig.Domni Salomonis Abbatis. ſ. Theganharthi Præpoſiti. ſ. Egilperti Decani. ſ. Alberici Præpoſiti. ſ. Cozperti portarii. ſ. Tuotilini hoſpitarii. ſ. Ecchonis æditui. ſ. Iſonis Cellararii. S.Ruodperti Præpoſiti † Thietoni Præpoſiti † Albker † Hartrih † Ekehart † Eto † Chonzo † Hunfrid † Libo † Alaker † Puriching † Ruman.Ego itaque Ripertus indignus Presbyter ſcripſi die Lunis, Id. Octob. luna XXVI. anno incarnationis Domini DCCCCVIIII. regnante Ludouuico Rege anno X.ſub Comite Adalberone.

LXXVI.

Abo Presbyter.

SIc itaque complacuit nobis vnà cum conſenſu fratrum, & cum manu Aduocati noſtri Arolfi,vt res,quas nobis Othere in Betenouuomarcho tradidit, ei iterum repræſtaremus: quod & ita fecimus. Tradidit enim nobis dictus Othere quicquid proprietatis vel adquiſitionis in Betenouuomarcho hodierno die viſus eſt habere, id eſt in ædificiis, agris, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumque decurſibus, cæſuris lignorum, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, & quicquid dici vel nominari poteſt, mancipia quorum hic ſunt nomina ſcripta, Heio & vxor eius, Vuolfram & vxor eius & filii eius: ea videlicet ratione, vt ille ipſe eaſdem res ad ſe recipiens tempus vitæ ſuæ poſſideat, & inde ſingulis annis fratribus noſtræ congregationis conuenientibus ad eccleſiam S. Martini in Iohanneſuuilare ſtatutam temporis autumni, id eſt menſe Octobri, tribus diebus victum de pane & de ceruiſa, & alia neceſſaria ad vſum noſtrum pertinentia impendat. Similiter & cognata eius Kerhilt, ſi illum ſuperuixerit, ſub eadem conſtitutione tempus vitæ ſuæ res ipſas habeat: & quiſquis poſt obitum amborum illorum eiuſdem Eccleſiæ dominauerit,ſimiliter faciat. Et ſi contigerit, vt ille, qui eiuſdem loci potens eſt, hoc ſeruitium facere noluerit, tunc ipſa res ad noſtram redeat poteſtatem,& nos ipſi noſtris miniſtris eundem locum cõmendare licentiam habeamus,qui noſtrũ ſeruitium ſtudeant adimplere.Et ſi euenerit vt aliquis de cognatis vel de coheredibus ſuis aut vlla obpoſita perſona hanc poteſtatẽ nobis violẽter tollere aut ipſas res inuadere præſumpſerit,& noſtra cõgregatio ob hanc cauſam ab eodem loco diſperſa fuerit,& ad alium locum ſubtracta erit,tunc ipſa traditio ad mo-

ad monaſterium S.Galli reuertatur, & nos ipſi talem poteſtatem habeamus, ſicut ille ipſe habuit, qui nobis eandem rem tradidit pro commemoratione animæ ſuæ ad hoſpitium præfati monaſterii dare peregrinis & pauperibus pro CHRISTI nomine proxima hebdomada die ſancto Paſchæ ad ſeruiendum. Actum in loco qui dicitur Iohannesuuilare publice, præſentibus iſtis quorum hic ſignacula ſcripta adeſſe videntur. Sign. Emezo Abbatis & Arolf Aduocati noſtri qui hanc precariam firmauerunt. Sign. Perehtro Decani, Abo Cuſtodis, Hiltebold portarii, Starcolf camerarii, Perethram cellerarii, Iunchram ſacratarii, Hilterich hoſpitarii, & alii copii Presbyteri. Signa laicorum &c. Ego itaque indignus presbyter Abo ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Martis, IIII. NON. OCTOB. ſub poteſtatiua manu Hludouuici Regis & pueri, & ſub Adalberto Comite.

DE BENEFICIIS ET FEVDIS.

LXXVII.

Harmedeus Clericus.

Ritus inueſtienti.

PErpetrandum eſt vnicuique quod Euangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* In Dei nomine Liutulfus & Merolfus & Zaozzo & Piſcolfus filii Marulfi confeſſi ſumus ante Cozpertum Præſidem & ante pagenſis noſtros, quod genitor noſter Marulfus omnem hereditatem & ſubſtantiam ſuam tradidit ad monaſterium S. Gallonis, qui conſtructus eſt in pago Arbonenſe, vbi eius ſacrus requieſcit corpus, & nos poſthac exuti de omni re paterna noſtra reueſtiuimus Vuolframmum monachum & miſſum ipſorum monachorum per tribus diebus & per tribus noctibus, & per beneficium ipſorum monachorum reintrauimus. Et poſthæc conuentione facta nos fratres filii Marulfi, conſentiente Cozperto Comite ante pagenſis noſtros omnem rem noſtram & hereditatem paternam communis manibus tradidimus ad ipſum ſuperius nominatum monaſterium in manus Vuinidharii Decani & monachi, & in ea ratione tradimus vt ſicut debuemus Regi & Comiti ſeruire, ita ipſam terram ad ipſum monaſterium proſeruiamus, & per beneficium ipſorum monachorum per cartulam precariam poſt nos reciperemus. Et ſi filii noſtri & agnitio eorum hoc facere voluerint, ipſas res proſeruiant atque poſſedeant in beneficio ipſorum monachorum: Sin autem, reddant. Et hoc eſt quod genitor Marulfus tradidit, & nos quattuor filii eius ſuperius nominati, quicquid in pago Nibalgauuenſi in ea die habuimus, id eſt campis, ſiluis, curtis, curtilibus, caſis, ſalibus, pratis, paſcuis, viis, aquis aquarumque decurſibus, & omnia quicquid in ipſa marcha Nibalgauge omnia & ex integro tradimus adque transfundimus, in ea ratione quod ſuperius ſcriptum eſt, & ipſum cenſum in ſiluaticas feras, quantum poſſumus conſequi, ſoluamus: & quantum non poſſimus, quod cæteri pagenſes noſtri faciunt Regi aut Comiti, ita & nos ad ipſum monaſterium faciamus. Et ſi quis vero, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi aut aliquis de heredibus noſtris aut vlla oppoſita perſona, qui contra hanc cartulam traditionis veniret aut eam infrangere voluerit, non ſolum quod ei non liceat, ſed tantum & alium tantum quantum cartula iſta continet ad ipſum monaſterium reſtituat, & in diſcutienti fiſco multa conponat, id eſt auri vncias duas & argenti pondos IIII. coactus exſoluat, & ſi repetit nihil euindicet, ſed præſens cartula iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum omni ſtipulatione ſubnexa. Actum Nibalgauia villa publica vbi cartula iſta ſcripta eſt coram multis teſtibus, in anno XV. regni Domni noſtri Pippini Regis Francorum. Datum fecit menſis Iunius dies VII. Ego Hamedus Clericus & Lector rogitus à fratribus ſcripſi & ſubſcripſi

ſcripſi. † Liutulſi qui hanc traditionem fieri rogauit † Merulſi fratris eius qui hanc traditionem fieri rogauit † Zeizzonis fratris eorum qui hanc traditionem fieri rogauit † Piſcolſi fratris eorum &c. † Scrutolſi † Truogoni † Ratboti Presbyteri † Ratbaldi † Herimanni † Heio † Ricbaldi † Strocgoni † Patarih † Vuaninckí † Baldmuoti.

LXXVIII.

Rimidingus Presbyter.

PLuribus cognitum eſſe ſperamus, qualiter duo germani fratres Arnolt & Altini filii Herimoti ex Vttenuuilare proprietatem ſuam quicquid ex paternica hereditate vel ex conquiſitione eorum habuerunt totum & integrum nobis Grimaldo Abbati & Hartmoto vel Aduocato noſtro Tagaberto in manus noſtras condonauerunt, nihil econtra poſtulantes niſi tantum vt eaſdem res illis & legitimæ poſteritati eorum in beneficium concederemus vel in cenſum. Quapropter ego Grimaldus petitionibus præfatorum hominum & ceterorum populorum precationibus aurem pietatis accommodans, cum manu Aduocati mei Tagaberti poſt veſtituram & conſeſſum eaſdem res illis in beneficium & in cenſum conceſſimus ipſis & cunctæ legitimæ procreationi eorum, id eſt vt annis ſingulis inde cenſum perſoluant, id eſt aut ſex denarios vel tres maldras de grano, ipſi & vniuerſa legitima poſteritas eorum ſub eodem monaſterii dominio deinceps firmiter conſiſtant, & equitent vbicumq; eis præceptum fuerit. Si autem contigerit vt legitimi heredes defecerint, tunc præfatæ res ad nos reuertantur abſq; vllius contradictione in æuum poſſidendę. Actum in monaſterio S. Galli coram nobis, videlicet Grimaldo venerabili Abbate & Hartmoto Decano, nec non & Tagabert. Aduocato, Vuolfcozzo Præpoſito, ... thario Sacratario, Managoldo Cellerario, Erlebaldo portario, Cotaberto Camerario, Yrfingo hoſpitario, Vtone Bibliothecario, Cauzario, & ceteris multis. Ego Romidingus Presbyter ſcripſi. . . . .

LXXIX.

Purgolfus Monachus.

NOtum ſit tam præſentibus quam futuris, quod quidam homo nempe Erphrich quandã hereditatem in Eiganteſuuilare de traditione Ratmundi, Thingmundi, Gemmundi ad S. Gallum pertinentẽ iniuſtè inuaſam quaſi hereditario iure ſibi vindicauit, donec Aduocatus S. Galli nomine Hildibrant temporibus Hartmoti Abbatis in publico mallo eaſdem res ab eo iuſticia dictante coacto recepit, & in ius S. Galli redegit. Sed cum idem Erphorich clementiam Domni Hartmoti adiiſſet, impetrauit ab eo vt eandẽ poſſeſſionem ſub cenſu vnius hircinæ pellis ſolidũ valentis diebus vitæ ſuæ poſſideret, redemptione ſibi earundẽ rerũ penitus ſibi denegata. Progenies autem eius ſupra dictas res ſub cenſu duarũ pellium hircinarum, quarũ ſingulæ vnum ſolidum valeant, à ſæculo in ſæculum poſſideant, nulla ſibi earundẽ rerum redẽptione cõceſſa. Actum in Liubilinanc publicè præſentibus quorũ hic ſigna continentur. ſig. Erpherichi qui hanc conſcriptionẽ fieri poſtulauit † Vinino † Froolf † Vodal † Petto † Ellinuuart &c. Ego Purgolf monachus indignus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui menſem Octobrem, annum III. Karoli Regis poſt mortem patri ſui Hludouuici, Vodalricum Comitem.

LXXX.

Anonymus.

OMnibus Christi fidelibus præſentium inſpectoribus Heinricus natus quondam nobilis viri Domini Heinrici de Tengen fidem adhibere ſubſcriptis. Vt quæuis tollatur litis materia cautum eſt quæ geruntur ſcripturarum indiciis memoriæ commendari. Nouerint ergo vniuerſi tam præſentes quam futuri, quos noſſe fuerit oportunum, quod ego ſana & diuturna deliberatione præhabita ſponte & voluntariè prædium meum in Kuſſenach ſitum

prope

prope lacum Turicinum cum iure patronatus Eccleſiæ parrochialis ibidem & præbendarum dictæ eccleſiæ & prædio annexarum, hominibus, feodis, quæ vulgariter dicuntur anslehin vel erbelehin, agris, pratis, paſcuis, piſcinis, molendinis, nemoribus, aquis aquarumue decurſibus, virgultis, viis & inuiis, cultis & incultis, & generaliter omnibus pertinentiis ſuis dono monaſterio S. Galli per manus venerabilis Domini mei * B. Abbatis eiuſdem monaſterii iure proprietatis eidem perpetualiter attinendum: receptis ab ipſo Domino Abbate in gratificationem dictæ donationis meæ ſexaginta marcis argenti, de quibus confiteor ſufficienter præſentibus me pagatum. Verum quoniam idem Dominus Abbas de affectu ſincero, quem ſibi & monaſterio ſuo in donatione huiuſmodi oſtendi, non ingratus me de prædio antedicto infeudauit. . . . .

Bertholdi, ex familia Valkeſteinia qui præfuit A. C. 1244.

LXXXI.

Hratbertus Conzl.

IN Dei nomine. Perpetrandum eſt vnicuique quod Euangelica vox admonet dicens; *Date elemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis.* Ego Sigifridus cogitaui vitam futuram & æternam retributionem, vt aliquid de mancipiis meis, his nominibus Pechildis & Liubuuar & Zeizaloh ad eccleſiam, quæ eſt conſtructa in villa Fishingas in honore S. Petri ceterorumque ſanctorum, vbi vir venerabilis Vuolfphoto Presbyter eſſe cognoſcitur, tradere volo: quod ita & feci, in ea videlicet ratione, quamdiu ego vixero, eadem mancipia habeam, cenſum proſoluam denarios VI. in quiſque anno XI. Kalen. Octobris, id eſt ad dedicationem præfatæ eccleſiæ. & filius noſter Hratpoto ſimiliter faciat, eiuſque poſteritas legitima. Poſt diſceſſum legitimæ poſteritatis ad iam dictam eccleſiam reuertant perpetualiter poſſidendæ. Si quis verò, quod fieri minimè credo, ſi ego ipſe aut vllus de heredibus ac proheredibus meis, vel quislibet vlla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem venire aut inrumpere conauerit, coagente fiſci multa conponat auri vncias III. argenti pondus V. coactus exſoluat: & quod repetit nihil euindicet, ſed præſens traditio omniq; tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum Chirihaim villa publice. ſig. † Sighifridi qui hanc traditionem fieri vel adfirmare rogauit. ſig. † Palduino. ſign. † Criſſoni. ſig. † Gheirberti. ſig. † Gheirleih. &c. Ego in Dei nomine Hratbertus Conzl. ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui VIII. Idus April. anno VI. regnante Domno Hluduico Imperatore, & ſub Erchangario Comite.

LXXXII.

Anonymus.

NOtificamus omnibus tam præſentibus quam futuris, quod * Ruodolfus Præpoſitus ac Decanus, annuente Domino venerabili Abbate Vdalrico, totoq; conuentu huius eccleſiæ data manu confirmante conſtituit, vt conuerſio S. Pauli, quæ prius tribus tantum celebrabatur lectionibus, feſtiuè celebretur, & ipſis de beneficiis quibuſdam Decano cenſualibus ad Hacon & ad Bruccon & Chrazarun ipſo die miniſtretur in pane minore & vino, in piſcibus & caſeo, de cenſu XXX. ſolidorū, qui exinde perſoluuntur annuatim à Camerario Chuon ſuisq; heredibus, ſicut iam dictus inſtituit Præpoſitus atq; Decanus: quoniam prius X. tantum ſolidi de ipſis perſoluebantur beneficiis. Iſta vero cenſus augmentatio exinde prouenit, vt filiæ ipſius Chuon, quibus * abiudicata fuit hereditas, iſtorum beneficiorum hereditate ſibi ſuccederent, cenſumq; XXX. ſolidorum perſoluerent. Ordinauit etiam dictus Præpoſitus vt in feſto S. Spiritus die ſecundo ſtoupum Decanus daret, & chorus feſtiuaret vt in die Dominico S. Spiritus. Actum in monaſterio anno incarnationis Domini MCCXVIIII.

de Montfort, poſtibi Abbas.

Quoniã filiæ non ſuccedunt in beneficio patris.

LXXXIII.

Vuolfcozus.

In no-

Beneficium precarium, cuius pariles ſpecies ſupra quam plures vidimus.

IN nomine Domini noſtri. Vnicuique perpetrandum eſt, quod diuina vox ammonet dicens: *Date & dabitur vobis.* Et: *Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Hac igitur ammonitione conpunctus ego Vuoluarat pro remedio animæ meæ & parentum meorum Altilini & Puaſini trado atque transfundo ad monaſterium S. Galli quicquid proprietatis in Vuilihdorf præſenti die viſus ſum habere, domibus, ædificiis, terris, campis, pratis, paſcuis, ſiluis, viis, aquis, aquarumue decurſibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari poteſt, exceptis tribus iuchis & vna curticula, & de pratis ad vnam carradam, cætera vero omnia, ſicut ſupra dictum eſt, trado. in ea videlicet ratione, vt easdem res ad me recipiam tempus vitæ meæ perfruenda, cenſumque annis ſingulis inde perſoluam, id eſt, vt ad proximam curtem S. Galli vnum iuchum arem, & cum ſemine meo ſeminem annis ſingulis in vnaquaque celga. Et ſi redimere illud velim, cum duobus ſolidis id agam. Si autem vxor mea me ſupervixerit, easdem res habeat cenſumque annis ſingulis perſoluat, id eſt VI. maldras de auena, & I. maldram de kernone. Si autem ex legitima vxore heres mihi procreatus fuerit, tunc ipſe easdem res in eundem cenſum, ſicut & vxor mea habeat. Similiter & tota recta procreatio eius in eundem cenſum, ſicut & filius. Et ſi redimere voluerint, cum vna libra redimant. Poſt obitum vero meum ſiue vxoris, ſi mihi heres deeſt, tunc ad ius Præpoſiti & Aduocati ſeu Populorum pertineat, quem ipſi elegerint, mihi proximum fuiſſe, qui easdem res in eundem cenſum habeat, ſicut & vxor & filii. Si autem neglectum fuerit cenſum, tunc præfatæ res integriter reuertantur ad ius monaſterii perpetualiter poſſidendæ. Si autem ego aut vlla oppoſita perſona hanc traditionem inrumpere voluerit, ſocianti fiſco multa conponat, id eſt, auri vncias III. argenti pondera V. Actum in Pazmuntingun præſentibus iſtis. ſig. auctoris huius cartulæ Vuoluarati. ſig. Suuidgarii. † Vuinidheri. † Heimolt † Vuolfho † Chaldalo † Vuenilo † Orger † Meginbert † Liutpold † Vuolfram, &c. Ego itaque Vuolfcoz in vice Hartmoti ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Iouis VIII. kalend. April. anno quinto Ludouuici ſuper Auſtriam, ſub Oadalricho Comite.

LXXXIV.

Iſo Monachus.

HVMANO genere peccatorum maculis ſauciato atque ob culpam inobedientiæ à Paradyſi gaudiis deiecto, inter cætera curationum medicamenta etiam & hoc Deus mundo remedium contulit, vt propriis diuitiis homines ſuas animas ab inferni Tartaris redimere potuiſſent, ſicut per Salomonem dicitur: *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ eius.* Hinc & per ſemetipſam diuina clementia in Euangelio hortatur dicens: *Date & dabitur vobis.* Et iterum: *Date elemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* His igitur atque aliis ſcripturarum ammonitionibus ego Vuolfhugi conpunctus trado atque transfundo ad cœnobium S. Galli, vbi Grimaldus Abbas præeſſe dinoſcitur, quicquid in pago Turgauuenſi in loco Rammisperage nominato proprio ſudore Staricholfus adquiſiuit, & cum manu aduocati ſui Richmari ad prædictum cœnobium contradidit, mihique & legitimæ meæ procreationi ſub ea ratione poſſidendum dereliquit, vt cenſum exinde annis ſingulis perſoluamus, id eſt II. denarios vel II. maldros de grano. Si autem ego illas redimere velim, cum I. ſolido id agam. Si vero ego illas non redimam, legitimi heredes mei ſub prædicto cenſu eas poſſideant. Si autem hoc euenerit, vt legitimi heredes mei deficiant, atque in ſua ingenuitate non permaneant integerrime, ſtatim ad prædictum redeant cœnobium perpetualiter poſſidendum, nulluſque eas vlterius licentiam abſtrahendi habeat, ſed pro remedio animæ meæ, nec non & Staricholfi, ſemper illuc ſint deligatæ cum pratis, paſcuis, ſiluis, marchis, viis, aquis, aquarumque

decurſibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici vel nominari poteſt. Hanc autem traditionem ideo ego facere volui, quia illa prior traditio, quam Staricholfus fecit, non perfecta nec litteris fuit mandata. Quod ſi ego ipſe vel vlla oppoſita perſona contra hanc traditionis cartulam venire temptauerit, auri vncias III. argenti pondera V. ad ærarium Regis coactus perſoluat, & effectum, quem inchoauit, non perficiat, ſed hęc carta ſtabilis & firma permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in ipſo cœnobio S. Galli, præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Sig. Vuolfhugi, qui hanc traditionem fecit. ſig. Heitar † Amalunc † Vuitigouuo † Tagibreht † Richman † Enno, &c. Ego igitur Yſo inmerens Monachus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem Dominicum, IIII. Kal. Iun. anno XIII. regni Lodoici, ſub Odalrico Comite.

DE ECCLESIIS ET IVRE PATRONATVS.

LXXXV.

Anonymus.

Notitia de Eccleſia.

NOTVM ſit tam præſentibus quam futuris, quod anno ſecundo Domni Arnolfi Regis factum eſt placitum in pago, qui dicitur Para, in villa nuncupata Durroheim coram Burghardo Comite, filio Adalberti illuſtris, de eccleſia in Leſſingon, qui eſſent à progenitoribus ſuis in rebus eiusdem eccleſiæ poſſidendis aut ordinandis potentiſſimi. Et ſacramento in ſanctorum reliquiis præmiſſo, ſicut & nuper factum eſt in diebus Karoli Imperatoris ſecundi, teſtificati ſunt primores populi Ruodpert, Richkis, Vualthere, Engelbert, Cundbert, Reginhart, Ruodhoh, Kerbert, Richpert, Vualdhere, Vodalhart, Liuppo, Rohoif, Theoterich, Pollo, Ruodhart, Adalrich, Engelbreht, Vualthere, Irimbreht. Teſtimonium ergo hi omnes iuxta ſacramentum ſuum perhibuerunt, quod ſolummodo parentes ſubtus ſcriptorum hominum, & hi ipſi poteſtatem haberent ordinandi eccleſiam in Leſſingon absque vllius inferioris aut ſuppoſitæ perſonæ contradictione, Erchanbert, Emrit, Hunolt, Liutpert, Cozbert. Et his ita patratis, cum adhuc quidam de illis, qui ſe in illa eccleſia heredes ac diſpoſitores haberi voluerunt, alii garriendo, alii muſitando contradicerent, optimates eiusdem concilii apprehenſis ſpatis ſuis deuotauerunt, ſe hæc ita affirmaturos eſſe coram Regibus & cunctis Principibus vſq; ad ſanguinis effuſionem.

LXXXVI.

Notpertus Abbas.

QVONIAM ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate, & humani generis debilitate, memoria rerum geſtarum obliuionis irreptione extruditur: ideo prudens induſtria hominum id, quod poſteritati volunt eſſe certũ, ſæpiſſime reliquit ſucceſſorib. ſuis, teſtamentis confirmatum. In nomine ergo ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus, quod ego Notpertus Monachorum S. Galli eccleſiæ Abbas in nouali loco, qui Abbacella nuncupatur, in conualle circumpoſitorum montium ſito, baſilicam ad ſeruitutem Dei condidi, quam & ædificatam à Thietmaro Curienſi Epiſcopo cum licentia & rogatu Rumaldi Conſtantienſis Eccleſiæ Præſulis per legitimam conſecrationem loci illius incolis ad oratorium ſtabiliui. Denique hanc eandem eccleſiam præbenda pueri vnius de clauſtro noſtro, & vna vvatſpenda, & beneficio vnius manſus, & omni poſt ſubſcriptæ decimationis determinatione dotaui: à monte Hersberch, ab alpe SOLMI, à Meggelis alpa, à Barental, à Portaris alpa, à Chranperch, à riuulo BVCHENBACH, ab oſtio fluuioli Rota vſque dum fluit in Sit

in Sitterum, vſque ad originem, ita vt procliuitas circumpoſitorum montium ad eandem cellam ſecundum liquentiam niuis imminet, apertiſſime determinaui. Hanc etiam dotationem ſacerdoti ibidem Deo ſeruienti, banno Rumaldi Conſtantienſis Epiſcopi conſenſu fratrum noſtrorum perpetuo iure ſtabiliui. Facta ſunt hæc anno ab incarnatione Domini MLXI. indicione VIIII. regnante Rege noſtro Hainrico Romanorum Imperatore anno IIII. Signa teſtium, Vuittone Aduocato, Opreht, Azzo, Tietpreht, Vodalrich, Liebo, Regenolt, Eppo, Heilman, Vuolfpreht, & cæteri complures.

LXXXVII.

Hupertus Presbyter.

IN Dei nomine. Ego Ruothaus complacuit mihi, vt aliquam baſilicam ædificarem in honorem Dei & S. Galloni, quod eſt conſtructa in pago Burichincas in villa Vuillimundincas, quod ita & feci, & dotaui eam caſatibus VIII. & ſimiliter hobas XII. & mancipia denominata Arichiſo & vxore ſua Adtane: Teuttulfo & vxore ſua Ratbergane & filio ſuo Ruodulfo, Aricarno & Ruodnig: Leutn.g, Blitilde, Trudulfo, & Moterane, Amulfrede, Ricario, Teutrude, Vuolma o, Teutcario, Vttono, & Ahicono, Trudlinde, Volflinde, Autmaño, Leupagde, Vraldo, Lollane, Altmanno, Volcamanno, Vuolfagde, Routmanno, Leubo, Hinolobe, Agde, Ahalagde: hoc ſunt XXXI. & ipſis teneatis & poſſedeatis hac die præſente. & quia ſupra diximus ſuperius nomina ad ipſum monaſterium firmiter omnia hæc tradita ſint. Et ſi me viuente ipſi Monachi S. Galloni poſſedeant pro animæ meæ, firmiter hæc omnia tradita ſint. † ſig. Ruotahi, qui hunc teſtamentum fieri rogauit † Bleon † Iſſinberti † Vuelandi † Vuarilandi, &c. Ego enim Hupertus Presbyter ſcripſi & ſubſcripſi, anno IIII. regnante Domno noſtro Rege. Data ſub die, quod fecit Menſis Iulius dies X.

DE COLONIS CENSITIS.

LXXXVIII.

Anonymus.

CENSORES. De Vaninctale Ruadinc vomeres II. Kerloh. denar. IIII. Vuillihere de Sickingun denar. XVI. Othere de Daſſarum denar. IIII. Hato de eodem loco denar. IIII. Adalſind de ſuo capite denar. II. aut dua libra de cera. Ruadger & Engilbold de Tellinchouun inter vtroſque den.* Hiuto de Daſſaha denar. IIII. Filii Vuielanti de Afaltraha ſolid. V. Criſo de Vuiningun den. IIII. Engilger de Otenuilare ſolid. I. & Altman in ſimul. Vuinirat de Huſinbah ſeruus S. Galli ſolid. I. Sigibert habet ſeruum S. Galli, pro illo cenſum dat ſolid. I. Scerum ſeruum noſtrum idem Sigibert habet ** Vto & fratres eius pro vno agro vomerem I. aut IIII. den. annis ſingulis.

DE FVRTIS.

LXXXIX.

Ruodepertus Magiſter.

DOMINO & Abbati noſtro* P. nos fratres veſtri diſcipuli debitas orationes. De his, quæ erga vos ſunt, lætificaſti nos ſcripto, quia gratia Dei recte aguntur. Contigit etiam veſtris orationibus apud nos, quod ad communem læticiam pertinet, de eccleſiaſtico cenſu, qui furto raptus eſt, partem nos non minimam recepiſſe, & ipſum furem captum in vinculis nos tenere. Eſt enim ſeruus Kerolti de Pettenhuſen filii Alberici, & nomen eius Gunzo, & nomen patris eius Richolf, qui nunc in comitatu militantis ſui Domini eſt. Reddidit Purkhardo.

ergo coronam, & auream capſulam abſque operculo, & aureæ crucis quaſi tertiam partem. Maioris quoque capſæ quædam fragmenta; quamuis de gemmis paucæ admodum redditæ ſunt. Spes autem de reſiduis manet, quia venundata ſunt in manum cuiuſdam mercatoris de Buchouua, qui Pero dicitur, & quondam ibi monetarius erat, multa quoque in manus Conſtantienſium mercatorum, quorum nomina ſunt Eccho, Chomuli, Vuoueli, Albeli, Engezo, Tegenhart. Deus vero quendam extraneum hominem ad nos mittere dignatus eſt, qui occulte ſibi pactum fieri petiit de pretio duarum librarum pro delatura, vt hæc patefaceret. Ipſe vero accepto pacto ſine mora fratrem Annonem ad Conſtantiam duxit, vbi particulas auri fabrefactas, quas cognouit, à Tegenhardo fecit præſentari ſibi. Sed ille à Perone de Puochouua ſe emiſſe eos teſtatus eſt. Inde frater idem ad Peronem veniens per Hugonem veſtrum militem furem ſibi in domo ſua latitantem monſtrari fecit, qui ſtatim captus ſub terra occultatum theſaurum, quantum ſibi remanſit, reddidit. Nunc vobis agendum eſt cum Rege, vt Aduocati vtriuſque eccleſiæ tantæ rei exactores fiant, & in ſuum locum reſtituant. Nec illud minus intimandum eſt vobis, quia longe minora & pauciora ſunt, quam putaſtis, quæ à veſtris miniſtralibus in vſum noſtrum exhiberi iuſſiſtis, & quanta graſſatur in noſtra terra boum omniumque pecodum mortalitas, vt Rex per nos reditum ceperit decernere ipſi habeatis de hac quaſi Ægypti plaga ſuggerere. Qui eſt autem altiſſimus vobis Domino noſtro proſpera cuncta concedat.

DE NOTICIIS TESTIVM.

XC.

Anonymus.

HÆc eſt inquiſitio de curtis, qui fuerunt traditi ad monaſterium S. GALLI in Fine Cluſina à Berchanboldo Alamanno, qualiterque nuper miſſo noſtro præſenti requiſierunt Nordpertus Epiſcopus & Folhroh Comes miſſi Domini Regis, & qualiter iſti qui hic ſubterſcripti teſtificauerunt. ROTFRIDVS prædictæ ciuitatis Archipresbyter & Petrus Langobardus dixerunt, quod vidiſſent ERCHANBALDVM cartulam perpetrantem partibus S. GALLI de curte Granario & de Pontiano, & manus ſuas in ipſam cartulam poſuiſſent, & reſidere vidiſſent MAVONEM & PETTONEM Monachos S. GALLI, & nullus eis contradicebat. Barbentius & Domnoſus, & Andreas, & Nordpertus dixerunt, quod vidiſſent Monachos S. GALLI ibidem reſidere & clandaticum tollere. Lantoloh ſimiliter dixit, & hoc dixit, quod frater ſuus Reginhartus ſuper ipſas res ad partibus S. Galli fuiſſet Aduocatus. Adalolfus & Ansheri dixerunt, quod vidiſſent ibidem Pettonem Monachum reſidere pro parte S. GALLI. Saxo dixit, quod pauiſſet illum ibidem Petto Monachus, & dixit ei, quod tunc ibidem fuiſſent reliquiæ S. GALLI. Cundpertus dixit, quod ſciret Monachos S. GALLI ipſas res tenere & dominare & laborare. FOLCHARTVS dixit, quod vidiſſent Pettonem Monachum manſionaticum facere Vuolfleozo Epiſcopo, quando Romam pergebat, & deinceps ipſis rebus imperabat. Agilinus dixit, quod audiſſet Adalolfum, qui erat guſtaldius ipſius ciuitatis, ante HELMIRICHO Epiſcopo atque miſſo Odalhartum, qui nunc ipſas res tenet negare, quod nihil ibi habuiſſet proprietatis, pro quo heribannum reddere debuiſſet, niſi res S. Galli, quas pater ſuus illuc ad prædictum monaſterium tradiderat. Ansprandus & Egilolfus & Andreas & Pruno & Barbentius & Theothardus & Cundpertus & Cateruius Presbyter dixerunt, quod

quod vidiſſent ipſas res illos Monachos S. Galli viuente Erchanboldo iure proprietatis poſſidere: adhuc etiam ipſum Odalhartum ante Helmirico miſſo audiſſent enarrantem, quod proprium non habuiſſet, & ideo haribannum dare non debuiſſet. Poſt hoc teſtimonium dedit Odalhartus vvadium Folcroho miſſo, vt eſſet paratus in præſentia Domini Imperatoris in placito generali iuſticiam faciendi: & Folchartus & Adalolfus eius fideiuſſores ſunt in mancolos mille.

XCI.

Anonymus.

NOTICIA teſtium, qui cum iuramento & fide data coram regalibus miſſis, videlicet Crimaldo Abb. & Atone Comite aliisq; comitib. Vuillihelmo & Alboino teſtificati ſunt, quod ex traditione Perahtoldi Comitis medietas omnis marchæ, quæ ad villam Filiſininga nuncupatam aſpicit, tam in ſiluis quam in aquis, ſiue paſcuis vel aliis quibuslibet rebus ad monaſterium S. Galli iuſte & legaliter pertinere debeat, excepto vno monticulo, qui dicitur Feſtilinperc, qui ad hereditarios Pettonis & Caromanni aſpiciat: itemque ſilua quadam, quæ dicitur Sicginholz: quæ excepta altera ſilua ſpecialiter ad iam dictum monaſterium pertinere debeat: reliqua omnia in quibuslibet rebus media, vt iam dictum eſt, abſque vllius contradictione ad præfatum cœnobium pertinere debeant. Iſti ſunt teſtes, Alauuic, Amalbert, Erminolt, Vuitigouuo, Ernipert, Gerhart, Anno, Valtat, Vuospot, Nuti, Vuicheri, Vuolauridi, Ruadger, Thietpert, Ruodpert, Engilpert, item Vuitigouuo, Vuolfger, Vualto, Ebruni, item Anno, Thiotini, Hizo, Hadabert, Icho, Gericho, Hildi. Actum in villa Pettinuuilari nuncupata publice, coram præfatis miſſis & frequentia populari.

XCII.

Anonymus.

COMMEMORATIO teſtium, qui in placito coram miſſis potentibus, videlicet Erchangario & Liuthario, in loco & in villa, quæ dicitur Stamheim, cum iuramento teſtificauerunt, quod quidam homo nomine Roadhartus proprias res ſuas ad monaſterium S. Galli tradidiſſet, ac per hoc iure & legibus ſine vllius contradictione illuc pertinere debuiſſent. Iſti ſunt illi teſtes nominati, videlicet Liutpreht, Vuerimpreht, Adalpreht, Sieger, Volo, Vuolfo, item Liutpreht, Gerhoh, Hacco, Nidpreht, Vuillipreht, Vualahho, Vuolfpreht, Hugibert, Focheri, Vuanine, Reginolt, itẽ Hacco, Iſanpreht, Hiltipold, Amalpreht, Adalhoh.

Iſti ſunt Iudices, qui hoc iudicauerunt, videlicet Vuitpreht, Vuilliheri, Rihhart, Elih, Vuerimpreht, Cundicho, Cozpreht, Rihger, Arolf, Hilttini, Notl, Suuidger, Heitar, Vuolfram.

Iſti autem ſunt, qui illud iterum iudicauerunt ad Zurih, videlicet Rihchornus Comes, Theodolt, Vuitpreht, Rihpold, Vuinidheri, Moatheri, item Rihpold, Geruuic, Horſcuni. Talibus vero hominibus teſtificantibus, quod legibus ipſa traditio ad præfatum monaſterium pertinere debuiſſet.

XCIII.

Anonymus.

NOTVM ſit omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Kebahartus venerabilis Epiſcopus rogatus ab heredibus Eccleſiæ, quæ eſt in Pirithorf in pago Alpicauge miſit Archipresbyterum ſuum Rihfridum, vt diligenter inueſtigaret, de quibus locis vel villis decima ad ipſam eccleſiam perſolui deberet.

At ipſe placito habito in præfata villa Pirithorf, populoque circumquaque congregato, cum ſacramento & fide data vicinos quosq; interrogans rei veritatem inuenit ab iſtis villis, id eſt ab ipſa Pirihtorf & Pirihchinga & Chuchilipach, nec non & Puach; Eziliuuilare & Haihuuilare, ad ipſam eccleſiam decimam pertinere debere. Et hæc nomina teſtium, Adalo, Zuppo, Vualdger, Antger, Podal, Lantpert, Managolt, Tuato, Cudhart, Ruadpert, Vto, Hartarat, Hugihart, Vuicheri, Kerini, Snato, Adalpert, Vuito, Theotoloh, Starafrid, item Engilger, qui omnes cum iuramento & fide data teſtificati ſunt, quod temporibus Karoli Imperatoris & Eginonis Epiſcopi à præfatis villis ad ipſam eccleſiam decima ſingulis annis reddita ſit vsque in annum præſentem, qui eſt XXXV. Hludouuici piiſſimi Regis, patris Karlomanni, Hludouuici, & Karoli Principis noſtri.

XCIV.

Anonymus.

BREVE com. de illis hominibus, qui in miniſterio Liuderici cum ſacramento teſtificati ſunt tribus vicibus de cauſa S. Gallonis ante miſſos Domini Regis, inprimis ante Sigebertum & Friuntonem, poſtea ante Hilteratum & Gerhardum, & tertia vice ante Liudericum; id eſt de Vzinacha, quod Lantolt & Pieta habuerunt, & Luzilunauia tota, & Peroluesuillare. id ſunt Vuitpreht, Amalrih, Cundhad, Reginbold, Nandolf, Mathheri, Perahtolt, Liubolf, Matheri, Fridubreht, Pabo, Peratfrid, Vurmheri, Eckihart, Ortheri, &c. Et hoc iſti cum ſacramento teſtificati ſunt, quod ſupradictas res ad S. Gallonem legibus pertinere deberent.

XCV.

Anonymus.

NOTITIA teſtium de rebus in Sconiunbirih ſitis, quas Albaricus ad S. Gallum tradidit, quasque Rachilt ſoror eiusdem Albarici & filius eius Heripreht de veſtitura S. Galli per vim abſtulerunt. Nam cum pro eiſdem Cozpertus Abba ad Domnum Hludouuicum Regem reclamaſſet, iuſſum eſt Vuaningo Comiti & Ruaddperto vaſſallo Regis inquiſitionem de hac re fieri. At illi generali contribulium circumquaque conuentu facto, inquiſitionem fecerunt, qualiter eædem res ad partem S. Galli pertinere debuiſſent. Tunc ipſi teſtes cum iuramento & fide data teſtificati ſunt, quod verum eſſe ſcirent Albaricum easdem res ad S. Gallum tradidiſſe, eosdemque Monachos legaliter conſediſſe, & in eadem veſtitura per XX. annos temporibus Caroli Regis ſub cenſu ad partes eiusdem monaſterii aſpicere: ſicque poſt mortem Albarici iterum legaliter Monachos conſediſſe vſque dum eius ſoror nomine Rachilt & filius eius Heripreht, eorumque poteſtas de veſtitura S. Galli per vim rapuiſſent. Iſti ſunt teſtes, Theotolt, Scrutolt, Gerheim, Vuolahmunt, Anthad, Ebarachar, Suabilo, Selbger, Hisger, Vualtirih, Vuihpold, Engilhelm, Vuolfchiger, Folcharat, Hiltirat, Helfolt, &c. Quod enim idem teſtes legaliter adducti fuiſſent, eadem Rachilt & Heripreht filius eius eidem teſtificationi conſentire nolentes de placito euaſerunt. Qua ex cauſa diiudicatum eſt, vt eædem res in interdictu banni iuſſæ fierent, vſque dum de hoc regalis ſententia decerneret. Et iſti ſunt, qui hoc diiudicauerunt.

Kirafrid, Salacho Theoman, Tagapreht, Vuolfram,
Tuoni, Erhart, Alto.

XCVI.

Anonymus.

TEſtes auditi ſuper controuerſia, an monaſterium S. Galli ſub ditione Epiſcopi Conſtantienſis eſſe deberet, an vero ſui magis iuris eſſet. Pars Epiſcopi Hattonis dixit, quod noſtrum monaſterium temporibus Pipini & Karoli Epiſcopis Conſtantienſibus fuiſſet ſubiectum. Noſtri vero iurati dixerunt, quod noſtrum monaſterium in loco libero, nō in fiſco, non in terra eccleſiaſtica eſſet, non per vllius hominis traditionem, ſed in ſolo Imperatorum arbitrio ſtare, quem eii loco præficiat &c. Auditi ſunt amplius viris ducentis.

XCVII.

Anonymus.

ISti ſunt qui de illa veſtitura de cauſa Iſanhardi ad S. Gallonem teſtimonia fecerunt, in primis Buazzo, Lantolt, Vuerinbret, Milo, Vuolfuni, Hiſanhard, Vuicram, Baldo Vuolfgær, Hadeger, Lantpreht, Vuolfhad.

XCVIII.

Anonymus.

De electione Hainrici de Vuartēberg, poſt obitum Bertholdi de Falkenſtain, anno 1272.

. . . . Requiſitus, vtrū domino G. de Durrehain Clerico ante ſuam electionem veſtes dederit, & eum in familiam receperit? reſpondit, quod ſic, quia hoc viderit. Requiſitus, . . . eligant in Abbatem & quod ipſe E. eos ad hoc inducere attemptauit. Requiſ. vtrum creditoribus ipſius E. aliquam pecuniam pro ipſo ſoluerit? ℞ . . . Clerico fratri prædictorum veſtes dederit, vt iam dictos fratres ſuos Hainricum & Hugonem induceret, vt eum eligerent in Abbatem, & vtrum propter hoc idem . . . t ad hoc inducere attemptauerit? ℞ quod ſic. Requiſ. vtrum Ru. qui dicitur Decanus, vocem haburit in electione Abbatis S. Galli? ℞ quod ignorat. Requiſ. vtrum in monaſterio Augienſi habitum Monachalem aſſumpſerit, & ibidem in eodem habitu per aliquos annos permanſerit? ℞ quod ſic. Requiſ. vtrum in dicto monaſterio profeſſionem fecerit, & in monaſterium S. Galli tranſierit ad tempus, donec ſtatus ſui monaſterii eſſet emendatus? ℞ quod tranſiuit: ſed vtrum ad tempus vel non ignorat. Dixit etiam quod monaſterium Augienſe in antiquo ſollempnius fuit, & quod vtrum poſtquam tranſiuit aliquos redditus receperit à monaſterio Augienſi ignorat. Requiſ. vtrum F. de Gundoluingen iniecerit manus in * ad ſanguinis effuſionem, ac etiam in Bertholdum Subdiaconem, notarium quondam Abbatis Bertholdi, & vtrum poſt huiusmodi iniectionem in diuinis officiis miniſtrauerit? ℞ . . . præfati electi in Volricum de Sneggenburg Monachum & ſacerdotem ad effuſionem ſanguinis, & in Geruuicum de Scolis tunc Subdiaconem & Clericum . . . in ſubdiaconatus ordine miniſtrauerit? ℞ ſe ignorare. Requiſit. vtrum idem H. iunior ſit bonę vel malę famæ? ℞ quod malę famę, & quod aliquando fuit in furto deprehēſus, quondā Dominus Bertholdus Abbas ꝓpter furtū & alios exceſſus ipſum ꝑ plures años tenuit incarceratum & incorrigibilis fuit & errabundus fuit in ſęculo per plures annos Monachali habitu derelicto, & quod famæ ſuæ prodigus vixit luxurioſe cū quadā Iudæa, & ꝙ de . . . F. de Vuildenſtain Iohanni Clerico Magiſtro Scolarū manus iniecerit temere violentas? ℞ quod ita percepit ab ipſo electo: vtrum autem dominus F. de Gundeluingen iurauerit & alia fecerit quæ ſecuntur, dixit quod ignorat . . . . Sacerdos Capellæ S. Iohannis apud S. Gallū, iuratus requiſitus de P°. II°. III°. IIII°. articulis cōcordat cū ſuperiori teſte Comite . . . de ſuis electorib. ſollicitaſſe precib. Requiſ. vtrū dominū Ruod. q. dicitur Decanus Volricus de Sneggēburg ſollicitauerit precibus? ℞ ꝙ ſic, ... cōſpirauit ad Regimē Abbatiæ. vnde credit ꝙ rogatꝰ ipſi electo adheſerit. Requiſ. vtrum R. de Rætershouen, F. de Gundoluingen & F. de . .

 ℞. quod

℞. quod ita intellexit per famam. Requiſ. vtrum Domino Abbate Bertholdo ad Hiſpaniam proficiſcente aliquos de conuentu ſollicitauerit, vt eum in Abbatem... de Gundoluingen ſollicitauerit? ℞. quod ignorat. Dixit tamen quod ſicut intellexit ex fama publica idem electus Hainr. & Hugon. de Durrehain ſollicitauit. Requiſ. vtrum is in minoribus officiis ſibi commiſſis bene vel male adminiſtrauerit? ℞. quod ſicut ſibi videbatur male adminiſtrauit & negligenter ...m̄ Abbatiæ prædictæ, & vtrum Regulam B. Benedicti intelligat, & eam exponere ſciat? ℞. quod ſicut credit inſufficientis ſit ſcientię, & quod vix ſciat litteraliter loqui. Requiſ. vtrum ante electionem fuerit bonę vel malæ vitę, & leuis opinionis, & vtrum vitam duxerit diſſolutam, & regulam B. Benedicti non obſeruarit? in eo concordat cum Comite ſupradicto, adiciens quod de his eſt publica vox & fama. Requiſ. vtrum idem electus ipſe electionis fuerit periurus & ſuper aliis ab... arum ante electionem & ſanguinis effuſionem manus iniecerit violentas, & vtrum poſt talem iniectionem in diuinis officiis miniſtrauerit... pecuniam de conſenſu & voluntate ipſius illis, qui vocem habent in electione, videlicet Hainrico & Hugoni fratribus de Durrehain, vt eum in Abbatem eligerent... ũz frater ipſius electi aliquid dederit vel promiſerit pro ſua electione? ℞. quod ignorat. Requiſ. ſi dictus electus ante ſuam electionem ſuis electoribus aliquid dederit vel promiſerit? ℞. quod dominum B. & F. de Vuildenſtain in familiam recepit ante ſuam electionem, & intellexit eum pecuniam & alia promiſiſſe pro ſua electione. Requiſ. vtrum... Concubinæ ipſius R. datum fuerit pallium ante electionem pro ſua electione. De articulo vero immediate ſequēti dixit ſe nihil ſcire. Requiſ. vtrum... crediderit, & vtrum eum in familiam receperit, & vtrum creditoribus ipſius ſoluerit pro ipſo XL. ℔. monetæ Briſaugenſis, & vtrum hoc fecerit... & vtrum hoc promiſerit, & ad hoc faciendum fratres ſuos inducere attemptauerit: item vtrum Vualther. de Durrehain laico veſtes dederit, vt... ſollicitaret, & propter hoc ad monaſterium S. Galli venerit, & ipſos fratres ſuos ad eligendum præfatum H. inducere attemptauerit? ℞. ... ſimiles veſtibus fratruelis electi, & quod hoc non ſolum ab ipſo E. verum etiam à dominis Hainrico & Hugone fratribus ipſius E. & aliis fide dignis... de his eſt publica vox & fama. Requiſ. vtrum R. qui dicitur Decanus vocem electionis habuerit, & de aliis articulis dependentibus ab eodem concordat cum ſupradicto Comite. .... qui eſt ſacerdos & clericus ſecularis, ad ſanguinis effuſionē manus iniecerit temere violentas? ℞. quod ſic, & hoc ſcit quod iniuriam... de hoc eſt publica vox & fama. Dixit etiam quod ignorat, vtrum in Bertholdum notarium ſubdiaconem manus iniecerit violentas. Requiſ. vtrum H. de Vuartenberg iunior frater... ad effuſionem ſanguinis manus iniecerit violentas, & vtrū poſt talem iniectionem &c. & vtrum de iis ſit publica vox & fama? ℞. ſe neſcire. Requiſ. vtrum... ſacerdotem & clericum ſecularem ad effuſionem ſanguinis manus iniecerit temere violentas, & vtrum poſt talem iniectionem in ſubdiaconatus ordine miniſtrauerit... vtrum idem H. iunior fuerit infamis, & ſacrilegium commiſerit, & an malæ vitę & leuis opinionis extiterit, & furtum fecerit, & vtrum per plures annos detentus fuerit in carcere tanquam incorrigibilis; & poſtquam liberatus fuerit à carcere iterum furtum cōmiſerit, & vtrum ante electionem... & famę ſuæ prodigus vixerit luxurioſe cum quadam Iudæa? ℞. quod ſic, & quod de hiis eſt publica vox & fama. Requiſ. vtrum F. de Vuildenſtain ante electionem... inicientes, & poſt talem iniectionem in ſubdiaconatus ordine miniſtrauerit? Dixit quod hoc percepit ex auditu. De ſequentibus autem articulis dixit... ante electionem, ſicut ipſe intellexit, conſpirauerant. C. Dominus Bertholdus de Druhpurg Canonicus Auguſtenſis, teſtis... à pluribus ita eſſe intellexit.

Aliam inſignem noticiam teſtium appoſuimus ſupra in titulo de Eccleſiis.

DE

DE SENTENTIIS IVDICVM.

XCIX.

Vauco.

IN Dei nomine. Cum reſederet Vnfredus vir inluſter Retiarum Comes in curte ad Campos in mallo publico ad vniuerſorum cauſas audiendas vel recta iudicia terminanda: ibique veniens homo aliquis nomine Hrothelmus, proclamauit, eo quod in contradrutum ſuum manſum ei tollutum fuiſſet, quod ei aduenit à parte vxoris ſuæ ſimul & Flauino, & * proprie ſuum fuiſſet, & legibus ſuum eſſe deberet, quia iam de tradauio vxoris ſuæ fuiſſet, idcirco ſuum eſſe deberet. Tunc prædictus Comes conuocatis illa teſtimonia, qui de ipſo pago erant, interrogauit eos per ipſam fidem & ſacramentum, quam noſtro Domno datam haberent, quicquid ex inde ſcirent, veritatem dicerent. At illi dixerunt; per ipſum ſacramentum, quod Domno noſtro datum habemus, ſcimus quia fuit homo quidam nomine Mado, qui ibi habuit ſuum ſolum proprium, cuius confinium nos ſcimus, qui adiacet & confinat ad ipſom manſom, vnde iſte proclamat, in quo illi arbore durem & de vno latere aqua cingit: & inter eos terminum eſt in petris & in arboris. ipſe eſt DOMINVS. Nam ſicut illa ædificia deſurſum coniungunt, iſtorum hominum proprium eſt & illorum legibus eſſe debet de parte auii illorum Quinti. Tunc prædictus Comes iuſſit vt ipſa teſtimonia ſupra irent, & ipſos terminos oſtenderent quod dicebant. quod ita & fecerunt, & ipſos terminos firmauerunt, qui inter illa dua manſa cernebant. Sed & plurimi ibidem adfuerunt nobiles, quos ipſe Comes cum eis direxerat. quod & omnia pleniter factum fuit. Vt autem hæc finita ſunt, interrogauit ipſe Comes illos ſcabinios, quid illi de hac cauſa iudicare voluiſſent. At illi dixerunt, ſecundum iſtorum hominum teſtimonium & ſecundum veſtram inquiſitionem iudicamus, vt ſicut diuiſum & finitum eſt & terminis poſitis inter ipſos manſos, vt iſti homines illorum proprium habeant abſque vllius contradictione in perpetuum; & quod in Dominico dictum & terminis diuiſum coram teſtibus fuit, receptum ſit ad partem Domni noſtri. Propterea oportunum fuit Hrothelmo & Flauino cum heredib. eorum, vt exinde ab ipſo Comite vel ſcabinis tale ſcriptum acciperent, qualiter in poſtmodum ipſom manſom abſque vllius contrarietate omni tempore valeant poſſedere. Actum curte ad campos mallo publico, anno VII. imperii Caroli Auguſti, & XXXVII. regni eius in Francia, & XXXIIII. in Italia. Datum. VII. ID. Febru. ſub Vmfredo Comite, feliciter Amen.

Forma proceſſus in iudicio.

* mſ. propr. ſuum.

Hæc nomina teſtium; Valeriano, Burgolfo, Vrſone, Stefano, Maiorino, Valerio, Leontio, Victore, Maureſtone, Fonteiano, Florentio, Sipfone, Valentiano, Quintello, Stradario.

Et hæc nomina Scabiniorum; Flauino, Orſicino, Odmaro, Alexandro, Euſebio, Maurentio, quam etiam & aliis plurimis.

Ego itaque Vauco rogitus ſcripſi & ſubſcripſi.

C.

Anonymus.

HÆc eſt Carta iudicii, quod dedit B. de Anduſia & E. Vicecomitiſſa, aſſidentibus B. & G.[us] inter G. & R. de querimoniis quas inter ſe faciebant. Et quia per ſacramentum V. teſtium probauit amicabile pactum vel iudicium vel transactionem eſſe factam, rata maneat transactio vel iudicium, in his videlicet de quibus transactum vel iudicatum eſſe intelligitur: hoc eſt de omnibus maleficiis propter gerram commiſſis, ſalua querela ſi

aliquid exceptum fuerit, & illud quod iuretur ſe vidiſſe & audiſſe teſtes in tali loco, vbi auditis querimoniis vtrimque præſente R. & G. iudicatum fuit hoc aut illud. Et hoc pacifice audito, & recepto ab vtraque parte, conuenit R. & G. præſentibus prædictis teſtibus, ſe facturos ſicut iudicatum fuerat: & finem fecerunt in hoc & in aliis controuerſiis, de quibus iudicatum fuerat, & oſculum ad inuicem fecerunt. Item iudicatum eſt, ne aliquis iniuſtas exactiones contra veterem conſuetudinem R. in honorem illum faciat. & alia plura capitula iudicata fuere.

FINIS.

IOACHIMI VADIANI

DE OBSCVRIS ALEMANNICORVM VERBORVM SIGNIFICATIONIBVS

EPISTOLA

AD HEINRICVM BVLLINGERVM.

S.

REMITTO tuæ humanitati Francicas illas antiquitates, quas ſane magna cum voluptate, ſed & fructu non modico, legi. Et morem tibi geſſi in literis aliquot transferendis, in quibus tamen ob ſenſus claritatem aſſequendam paraphraſten agere coactus ſum, cum verbum verbo reddere non daretur, niſi vna & barbariem prodere libuerit. Secula iſta longe incultiſſima tale genus ſcribas habuerunt vel in Aulis & Curiis Principum, vt aſſequi Latina lingua nõ valuerint, quo rem vllam vel clare, vel inoffenſa verborum ſimplicitate poſteris relinqueret. Quum interim nemo vernacula lingua quicquam ſcriberet, adeo dura illo tempore, vt ne exprimi quidem ore ſine magnis ſibilis hiatibusque & rictibus potuerit, nedum in literas commodum referri. Mutaui alicubi & perſonam, vt in Ludeuuici Iunioris Donatione in Principio, vbi mihi viſum eſt, communem ſententiam, qua præfationis loco ſcriba eſt vſus, rectius ad omnes liberales Principes quam ſolum ad Ludeuuicum referri. Plus enim grauitatis habet ſenſus hoc modo redditus, dum omnium liberalitati merces cœleſtium rerum conſtituta intelligitur, quam ſi vni ſolum tribuatur. Sed tuum erit iſthæc vel ſinere, vel mutare pro animi ſententia. De vocabulis nonnullis illorum temporum, quibus Franci & Alemanni vſi ſunt, equidem facile non reſponderim, niſi & coniecturis agere liceat. Iis enim tutius vtimur, etiamſi pluſcula perſpecta & probe cognita teneamus. *Prædii* voce nec inepte mihi vſi videntur nec barbare, quum ea ceu generali agros, hortos, paſcua, vineta, ædificia, & id genus alia ſignificarunt, quæ in noſtra poſſeſſione ſunt, vt & Salica terra, & Allodium, & Manſa in prædiis cenſeri potuerint. Quanquam enim *Alodia* Nobilium erant, ceu gentilitia quędam bona, quæ non vllius beneficio ſed iure proprio tenebantur: tamen ex lege *De alode*, quæ inter Alamannicas (ni fallor) extat, apparet & aliorum alodia fuiſſe. Recipio autem Rhenani coniecturam arbitrantis vocem inde natam, quod ea bona familiis velut coagmentata & coniuncta eſſent, *anlodt*. *Manſum* Alamanni fundum dixere cum villula: Scribæ barbari *manſam* etiam vocarunt; ſed Chartæ veteres puriores *manſum* maſculino & inflexione quarta, licet & *manſos* legerim in multis. Tanta ſcribarum imperitia fuit, *Cloſtarium* etiam pro clau-

clauſtro ponere auſa. Enimvero agri in illa gente varii iuris erant: *Fiſcalini* ſcilicet, quorum reditus fiſcis Principis deſeruiebant. Qui donati venditiue Monaſteriis, Parochiisue, *Eccleſiaſtici* vocabantur, qui hodieque multis in locis, licet venditi & abalienati, & priuatæ poſſeſſionis facti ſint, tamen ea ſeruitute laborant, vt quoties venduntur & nouum colonum poſſeſſoremue recipiunt, toties certa æris ſumma Eccleſiæ ſeu Monaſterio pendenda ſit, in cuius primæua poſſeſſione fuerant: vulgo Eerſchätzige Hofgüter vocamus. *Agri Salici* ſeu *terra Salica* illâ ſeruitute vacabat: hanc vulgo Frygelehengut vocamus. Agros Salicos elocabant nonnunquam certa conditione reddituum & culturæ in perpetuam poſſeſſionem: nec mutare licebat colonum aut poſteros, niſi pactum aut conditionem violaſſent, vel non ſolutis reditibus, vel fundo neglectui habito, vel parte fundi inſcio Domino diſtracta aut vſuriis recentibus grauata. Proinde apochas dabant coloni, quibus quo pacto quaue conditione locatio facta eſſet continebatur. Eas tabulas vulgo *Reuerſas*, & Germanice Reuersbrief/ locationem autem ipſam Erblehn vocamus. Ager hoc pacto locatus antiquis *Vectigalis* dicebatur, quem eleganter deſcribit Paulus, cuius verba in tit. *Si ager vectigalis* &c. libro Pandectarum Iuſtiniani ſexto, legimus. Non vectigalis erat, qui ad certum tempus locabatur, & eo pacto vt auferri colono, Domino volente, potuerit: nos vulgo Schupflehen dicimus. Iuſtiniani ætas voce, vt puto, noua & Græca quidem ἐμφύτευσιν, ſiue, vt vulgaris Codex habet Iuſtiniani, *Emphitheoſin*, perpetuam illam locationem vocauit, à verbo ἐμφυτεύειν, quod inſerere ſeu plantare ſignificat, quoniam hoc genus locatione ager in familiæ alicuius poſſeſſionem velut inſeratur & implantetur, vt auellere iure non liceat, niſi pacto locationis violato. Vnde *ius emphyteuticum* (ſic enim Alciatus emendat) dicitur, quod corrupte *emphiteoticum*; Erblehen recht: & *ager emphiteoticarius*, quem & ipſum Alamanni & Franci manſus vocabulo complexi ſunt. Porro Eccleſiis inſtituendis & donandis illa ſæcula *manſus* fere attribuerunt, in alimoniam videlicet Presbyteri, qui Eccleſiæ impoſitus eſſet. Ea cauſa id genus *manſus* Eccleſiis fundatis attributos Kälnhof veteres dixere, à ſtomacho ſcilicet aut gulæ parte, quam Germanice kälen appellamus. Durat adhuc vox illa. *Manſus* ergo dixere Franci & Alamanni ainen Hof/ es wäre ain erſchätziger Hof oder erblehen hof/ oder fry vnnd ſchupflehen Hof: Salica terra erat ain fry aigen gut. Huius poſſeſſionem ex hereditate ſoli adibant, nulla prorſus parte ad fœmellas attinente, quemadmodum lege Salica erat cautum. Eſt autem frequens mentio *terræ Salicæ* in Chartis, quę ſub Pipino, Carolo, Ludeuuicis, Craſſo, & Arnulpho Francorum Regibus & Imperatoribus ſcriptæ ſunt. *Curtis* vocabulum corruptum id ſignificabat quod *Cors*. Qua voce quanquam domeſticarum paſtionum locus & numerus denotetur, tamen Latinis & hominum vno aliquo in loco coniunctorum ac velut cohabitantium cœtus ea voce intelligitur, licet *Cohors* quam *Cors* vſitatius exiſtat. In ea ſignificatione vel à Cicerone accipitur, actione in Verrem V. pro cœtu hominum turpi aliqua de cauſſa ſociatorum, in malam partem: à Cæſare in bonam. Inde *Curtim* Francici & Alemannici Scribæ, nunc Palatium Regis (vt in Lege; *Si quis in curte Regis furtum fecerit*) nunc pagum aliquem aut vicum villamue pluſculis ædificiis conſtantem vocarunt.

Curtilem quoque (nam & hanc vocem Chartæ veteres crebro vſurpant) villulam aliquam paucis ædificiis conſtructam. Niſi vero fallor, legiſſe memini *Cohortis* vocem non abſimili ſignificatu in tribus poſterioribus libris Iuſtiniani: verum quo titulo aut in qua lege, vel quærenti mihi, dum hæc ſcribebam, non occurrebat. Illud obiter notandum, *Curtis* nomine non ſimpliciter aut locum vbi multi congregati degerent, aut homines ipſos iunctius habitantes, ſed imperium etiam & iuriſdictionem, præterea & proprietatem mancipiorum, & omnino eam poſſeſſionem, quam Iure-

Con-

Conſulti *integri ſtatus* vocant, pleno cum iure coniunctam, ſignificatam eſſe. *Imperium* autem, ſicut lib. Digeſtor. I. in tit. de iurisdict. omnium iudic. diſcimus, duplex eſt: *merum*, quo in facinoroſos animaduertitur, noſtra lingua die Hochgericht, oder die Hochoberkait: quale multis in locis Alemanniæ Comites olim Regum nomine adminiſtrabant. *Mixtum* fit, cum huic iurisdictio acceſſerit, vulgo hoch vnd nider gericht: quale apud Thuregum habuit in ſua curte ſine dubio Hludeuuicus. Diuerſa eſt pars illa iuſtitię adminiſtrandæ, quæ nulli imperio coniungitur: & hæc *Iurisdictio* vocatur vulgo, die ainigen nidern gericht / da man dhaines maleſitzes gewalt hat. Talis iurisdictio & Cathedris & monaſteriis haud raro eſt à Regibus illis primis & Imperatoribus Francorum & Germanorum donata. Vetus enim & mediæ etiam ætatis religio longe maxime ab imperio & ſanguinis iudicio abhorruit. Quod & oppida pleraque Germaniæ multis ſæculis fecerunt. Poſtea ambitio licentiæque & regnandi ſtudium in cauſa fuerunt, vt & Monachi & Epiſcopi alicubi imperia mixta & mera mercari & ſua facere vel reclamante profeſſione veriti non fuerint. Arbitror autem nullam curtim ſine iurisdictione fuiſſe, & hoc nomine id eſſe ſignificatum, quod iam vulgo ain Vogtey/oder gerichtszwang nominamus, mit aigenſchafft der leuten vnnd vſsgetruckten rendten vnd gülten/ mit angemaſtem gebott vnd verbott/ &c. Imo & *Curtilem* puto ſæpe, iurisdictionem cum proprietate mancipiorum & certa redituum parte intellectam à Francis fuiſſe. Verum *Regiæ curtes* longe maximæ fuerunt, & imperia etiam habuerunt cum mancipiis, agris, paſcuis, cenſibus, venatione, piſcatione, & omnimoda illa integri ſtatus poſſeſſione &c. Aliæ curtes tenuiores, pleræque ſolius iurisdictionis cum agris mancipiiſque. Proinde dum legimus in veteribus (quarum plurimas vidimus) Francorum Alamannorumque Tabulis legari Eccleſiis vel Monaſteriis *curtim cum agris, paſcuis, mancipiis, ſyluis, aquis aquarumque decurſibus,* fundum ipſum in homines vna cum iurisdictione intelligimus: Wir verſchaffend vnſer gericht da vnnd dort gelegen mit gebüw/mit aignen lüte / mit holtz/mit veld &c. Plena enim fuit ſeruis & ſeruitutibus quondam Alamannia noſtra, cuius magna pars hodie Heluetia eſt: nec eſt, quod ſciam, montanus pagus aliquis Helueticus, qui rebus Francorum florentibus duriſſimam illam ſeruitutem non ſeruierit. Extant enim Tabulæ veteres, quæ hanc rem clariſſime teſtantur. Et verbum illud Nobilium; Küttlen vnnd kaat im bauch iſt vnſer/ laudatiſſimo Heluetiorum fœderi primam dedit originem, Helnetioſque in hanc rerum ſummam euexit. Curtes autem, & qui longe ampliores erant, *Pagi*, certis limitibus diſtinguebantur apud Francos & Alamannos, quos ipſi *Marcas* vocabant, id quod clariſſime ex omnibus Tabulis diſcitur. Sunt autem & alia quædam vocabula, quæ in veteribus illis *Chartis* (ſicut ipſi vocabant) obuia ſunt, nempe *veſtitura*, *Aduocatus, bannus, fœdum, diſtringere*, &c. qualia in veſtratibus illis donationibus leguntur, quæ facilius quam priora illa explicantur. *Veſtitura* enim hoc ipſum eſt quod *inueſtitura*, hoc eſt in poſſeſſionem miſſio aut poſſeſſionis ſecuritas & confirmatio, quam & *Beneficium* illa ſæcula & *Feudum*, quod fere à Francis natum & inductum eſt, vocarunt: hodie lingua noſtra Lehen oder Lehnsbeſtätung vocamus: etiamſi *inueſtituræ* nomen vulgatiſſimum eſt, & locum habet cum in prophanis tum eccleſiaſticis bonis conferendis. *Diſtringere* vocabant, in ius trahere vel citare: quod ex Salica lege notiſſimum eſt. Extant autem & Salicæ & Ripuariæ & Alamannicæ Leges, mirabili & prope inexplicabili rerum vocumque barbarie confertæ, in quibus *diſtringendi* verbum frequens eſt. *Fredum* hoc ipſum eſt, quod nos hodie Friden vocamus: Populi enim illi ferociſſimi, & ad arma prope ſola nati, perpetuo fredo, hoc eſt pace, obligabantur, ne quid vi & armis gereretur, quod publicę tranquillitati obeſſet. Quem morem & Germani multis annis poſt Friderichum Primum, quem Itali Barbaroſſam cognominarunt, in omni Germania Principes cuſtodierunt, vt hodie quoque ainen Fridſtand oder Landsfriden nominant. Et pacis turbatoribus

ſolet

ſolet acclamari frid/frid: quin & ipſi ad magiſtratum delati dicuntur den friden anloben, data manu ex fide præſtiti iuramenti nihil amplius turbaturum eſſe pollicentur. Hinc non pacem ſolum hac voce ſcribæ ſignificabant, ſed mulctam etiam, quæ pacem violanti irrogabatur. Vnde in Legibus Francicis & Alemannicis ſæpe legimus hæc verba; *Et fredum inſuper ſoluat*, id eſt mulctam fredi violati. Nec leuis hodie pœna eſt pacis vel priuatim mandatæ & iuſſæ, ſi quis eam violet. Waſi ainer den angelegten oder gebottenen friden mit wordt oder that bricht. In * Vrbe tua & multis locis Heluetiæ pœna capitis irrogatur fredum vulnere violanti. *Bannus* duplex erat, minor & maior, qui & *Dominicus* (ni fallor) dictus eſt, hoc eſt Regius vel Imperatorius, ſi eum vel Rex vel Imperator edixiſſet. vterq; certa ſumma auri argentiue ſoluebatur, de qua in Legibus illis clare diſcitur, quæ à Francis & Alemannis conſtitutæ ſunt. Alius generis eſt *Proſcriptio*, quam hodie *bannum* vocant quidam, vulgo die Acht oder deß Reichs Acht. Proprie enim Proſcriptio eſt, vitæ, famæ, & rerum omnium illius, qui huic durę pœnæ ſubiicitur. Hæc de vocabulis, quæ ſane multa expoſuimus in libris, quos de Veteribus Germaniæ Collegiis & Monaſteriis conſcripſimus: quorum ſi qua edendorum mihi occaſio olim dabitur, & hæc & alia haud omnino vulgo nota diligentius explicata leges. Tiguri.

Cæterum de Berchtoldo illo Duce Zeringenſi illud, quod vulgo tamen ſatis notum eſt, admonuiſſe libebit: Burgundiæ ipſum, non magnæ illius, quæ olim regnum illuſtre fuit, ſed eius quæ cis Iuram montem eſt, Ducem & Rectorem fuiſſe, & curiam ſuam in arce illa plane Regia habuiſſe, quæ hodie ditionis eſt clariſſimæ vrbis Bernenſis, & Germanice Burgdorf appellatur. Cisiuranæ autem Burgundiæ tractum hodie Bernenſes & Solodorenſes, partim etiam Friburgenſes tenent. Et extant Tabulę etiam Germanicę, quæ hanc Burgundiam, Bürgünden nominant. Verba hęc ſunt; Vnnd iſt alle landtſchafft hie diſſet dem Leberu (ſic hodieque *Iuras* mons vocatur) vm Bern vnd Soloturn by der Aren vnnd dem Nüwenburger ſee vf biß an Wallis vnd Genferſee &c. in Bürgünden gelegen.

De Præfectura autem illa Thuregica Berchtoldi multa ſcripſit Otto Friſingenſis in opere ſuo Chronico, quod vulgo eſt notum. Eſt autem in Donatione Ludouuici, qua Monaſterio Sanctimonialium Thuregi prouidit, vocabulum *Redibitionis*: quod quanquam è re non videbatur, tamen libebat obiter indicare. *Redibitionem* conſtat, Vlpia definiente, emptionis ſolutionem eſſe, Waſi ain kouf aufgehebt oder abkendt wird/ vnnd der verkoüffer ghaiſſen oder mit recht gewiſen wird/ das ienig/ ſo er verkoufft/ wider zunemmen. Ea in re miris fraudibus agebatur ab emptoribus, præſertim in mancipiis reddendis ceu vicioſis. Sæpe enim empta vel in pignus data erant, vel ſciente Domino furtum fecerant: quarum rerum actiones poſtea in ſeruum ipſum redundabant, & ex conſequenti in Domini & proprietatis detrimentum. Extat titulus lib Digeſtor. XXI. *De ædilitio edicto & redhibitoria*, ex quo de fraude illa (à qua ſuos liberos eſſe Hludeuuicus cupit) plene cognoſces, pręſertim ex l. *redhibere*, eod. tit. Idem dolus & in *tollendis fideiuſſionibus* accidebat, cuius eadem illa Tabula meminit. Tollebantur autem, vt iudicio, fideiuſſores, quum legitima fideiuſſio ceu iniqua & contra legem poſtulata diſſoluebatur, ſicut in *redhibitoria* iuſta interdum & legitima emptio tanquam fraudulenta diſſoluebatur.

Et quoniam Berchtoldi confirmatio *Capellarum* meminit, quarum reditus Parocho debebantur, de capellis in agro Thuregienſi paſſim extructis intelligere videtur: quæ poſtea auctæ & amplius extructę Parochiæ factę fuerint. Hiltgardæ Abbatiſſæ meminere Monachi veteres Cœnobii vrbis noſtræ. Epitaphion enim reperi Hiltgardę Ludeuuici filiæ in Bibliotheca Monaſterii noſtri in hæc verba; *X. KAL. IANV. Hildigarda virgo Chriſti & Domni Hludouuici Regis filia de hoc ſæculo migrauit ad Chriſtum, & humata eſt in Eccleſia S. Regulæ & Felicis Martyrum Chriſti in caſtello Turego, cui* * *Ratpertus hoc epitaphium poſuit*; alii Hartmuoto tribuunt.

Hoc iacet in tumulo Chriſti digniſſima virgo
Hildigarda nitens moribus egregiis.
Hæc fuit eximii Hludouuici filia Regis,
Mentem ſponte ſuam vouerat illa Deo.
Bis denos octo vitæ compleuerat annos
Migrans ad ſponſum virgo beata ſuum.

Sed & elogium iisdem numeris ſcriptum ſuper eo ipſo templo, cui donatio illa facta eſt, quod in hæc verba habebat:

Condidit hoc ſanctum ſtabili fundamine templum
Cum genitore pio Hludouuico Principe terræ
Hildigarda potens Chriſti clariſſima virgo,
Cui Deus æternæ concedat gaudia vitæ.

Si quidem Monachi noſtri numeris & carmine ludebant, litteris & Muſis dediti, & dura quidem in religione: cum hodiernis ſummo in ocio ſaginatis hęc vna ſit cura, vt & Muſas & literas quanta poſſunt invidia, in ætate literarũ tam felici, perſequantur, & faſtuoſo etiam ſupercilio damnent. Sed de his ſatis. Nihil enim dubito, quin perſpectiora tibi ſint mediæ illius ætatis ſæcula Francica & Alemannica, quam mihi hactenus eſſe potuerint. Quare peto vt boni conſulas quæ in tuam gratiam, te maxime flagitante, obiter congeſſi. Peto autem, vt exemplum Carolinæ fundationis de Augiæ monaſterio Latinum ad me mittas. Contracti Chronicon ſi alicunde nón poſſum aſſequi, de tua Bibliotheca petam. Nouarum rerum in præſentia non habemus, quod relatu dignum ſit. Tuas literas accepimus cum Grynæi noſtri elegantiſſimo hecatoſtycho. Patientia longa in libertatem erumpet, libertas ad arma, quæ ſane, vt hodie res habent, iuſte ſument Magiſtratus vel innocentiſſimi, duntaxat vt æquis legibus locus eſſe & arceri libidinoſiſſima quorundam & per omnia probra perfricta Tyrannis queat. Cęſarem Carolum ferunt Norinbergam aduolare magno comitatu, & in hoc eſſe Papiſtas omnes ne pax noſtris detur. Sed optima quæque nobis de Principe illo nobiliſſimo vtcunque aculeatis conſiliorum œſtris agitato pollicemur. Quod ſi pax ſæculi noſtris obtingere nequit, ſufficiat pax Chriſti, puppis & prora ſalutis noſtræ. Vale cum vxore & liberis, cumque collegio fratrum mihi in Domino colendiſſimorum, & me barbare de ſæculis barbariſſimis locutum æquo animo ferto. S. Galli.

FINIS.

RVODE-

RVODEPERTI MAGISTRI S. GALLI
EPISTVLAE.

I.

PARENTIBVS ſuis A. agnus ablactatus pium balatum. Nuperrime à vobis ſanus abiens adhuc me valere profiteor. Peto ergo vt promiſſio veſtra de remunerandis ſudoribus magiſtrorum meorum ad effectum veniat. Mihi etiam veluti peregre conſtituto omnium indiguo neceſſaria, quæ locuti eſtis, impendite.

II.

R. cœleſti rore imbuto T. quicquid boni poteſt. Ex quo ſubditionis veſtræ iugum adductus ſum, educaſtis me abſque omni remuneratione amicorum meorum non minori dilectione quam ſi ex veſtro progenitus eſſem corpore. Quia enim in Euangelio ſcriptum eſt, *operarium dignum eſſe mercede ſua*, propoſui ire ad ſorores meas in inſulam quæ vocatur Lindouua. Ibi arbitror me acceptutum eſſe aliquod munuſculum, quo poſſim veſtram venerari faciem.

III.

R. Spiritali cibo ſaturato certitudinem famulaminis. Pietati veſtræ dolores nuditatis meæ erubeſcerem dicere, ſi miſeriam quam patior neſciret. Ea ratione coactus imploro miſerationem veſtram, mihi præſtari licentiam exire ad matrem meam, quæ vt ſpero non dedignabitur mihi ſubuenire in neceſſariis rebus.

IIII.

PArentibus ſuis H. coronatus habitu clericatus fidelem in Chriſto orationem. Optimum inueniſti conſilium me tranſmittendo in monaſterium S. Galli ad diſciplinæ & doctrinæ ædificationem. Ibi me illa duo inueniſſe abundanter confiteor. Hæc eſt autem poſtulatio mea, mihi velocius ex veſtra largitate tranſmitti tertium miſerationis veſtræ munuſculum, id eſt duas camiſias, & lineam tunicam, quibus incedere poſſim cum conſodalibus meis honorifice, non cum dedecore nuditatis.

V.

DOmno R. T. vltimus veſter amicus, fidelia orationis & famulatus. Dum occurrit animo quanta à vobis dilectione & beneficiis dignor, magnus pudor eſt, nihil congrui forſan poſſe repēdere. Sed rogo ne ideo vos pigeat ceptorum, quia nobis deeſt copia redibitionum. nam p er petē reſtitue tvicem, qui neminē præmii patietur extorrem. Quod autem de docendo puero per noſtrum Vodalricum demandaſtis, licet ipſa vox & memoria iam ſeneſcentem fugiat Moerim, libentiſſime gratia veſtri noſtram impendimus operam. Valete. Ne obliuiſcantur me ſacratiſſimæ orationes veſtræ.

VI.

H. kariſſimæ nepti Ruodep. plurimam ſalutem, ſeruitutem & orationem. Mitto tibi, Dilectiſſima, duos homines, & rogo vt tu his tertium de tuis addas, vt eo ducente & te auxiliante ſaltum circueant, vt aliquod vaſculum inueniant & meis vſibus deferant. Memento igitur fidei & ſeruitutis, & hanc mecum fac miſericordiam, vt eos ibi adiuues, & ad me redeuntibus tuum adiutorium impendas.

Vale kariſſima.

 VII.

VII.

P dilecto ſuo ſalutem & profectum in doctrina. Verba, quæ ad me miſiſti, vt tibi exponam, in Theodiſcam linguam tranſtuli. ſic enim ſonare debent.

Quia virtus conſtillationis in ictu pungentis eſt) vuánda des keſtírnis chráft fergât únde vir loúſit in ſô lángero viríſte ſô man eînin ſtúpf ketûon mág.

Informis materia) táz chît, skâffelôſa zímber.

Intemperies) Intrérteda.

Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentum) táz chît, kúishéit tére nóh úrôugôn.

Quem Deus diligit, hunc exaudit. Cui Deus placabilis, huic exorabilis) Temo die héiligen hólt ſint, dér mág hórsko gebétôn.

In humilitate iudicium eius ſublatum eſt) Táz ín nióman ze réhte ne liêz, táz vvárt ze léibe úmbe ſîna deúmûoti.

In Paſca annotino) id eſt Paſchali feſto prioris anni, id eſt tér férnerigo ôſtertâg.

Ypapanti) id eſt conuentus omnium ætatum.

Nomen) námo. Pronomen) fúre dáz nomen. Verbum) vuôrt. Aduerbium) zûoze démo verbo. Participium) téilnémunga. Coniunctio) geuûgeda. Præpoſitio) fúreſézeda. Interiectio) vndéruuerf.

Nomini quot accidunt?) vui mánegiu vólgent témo nomini? VI. Quæ? qualitas) te vvílichi. quę? ſubauditur, vbíz êigin ſî, álde gemeîne ter ſubſtantiæ, álde dés accidentis. Comparatio) de vvídermezúnga. Cuius? tis comparatiui, álde dis ſuperlatiui zûo demo poſitiuo. Genus) tíz chûnne. Cuius? ſîn alde.........

VIII.

QVæris à me, quid ſit *paſcha annotinum*? Eſt conuentus compatrinorũ ad miſſas eiusmodi per omnes octauas Sabbati, ſancti id eſt baptiſmi per annum, & per ordinem cuiuscumque cum cęteris conuiuium. Quod vidimus, hoc teſtamur. Presbyter ſymbolum ſuper infantem dicit, & menſę participat aquam ſapientię.........

VIIII.

Hanc epiſtolam habes ſupra inter Chartas ſub titulo de Furtis, num. LXXXIX.

F I N I S.

HRA-

HRABANI MAVRI ABBATIS FVLDENSIS

GLOSSAE LATINO-BARBARICAE DE PARTIBVS HVMANI CORPORIS.

WALAFRIDVS STRABVS MAVRI DISCIPVLVS.

Sic homo conſiſtit,ſic corporis illius artus
Expoſitos Mauro Strabus monſtrante tenebo.

HOMO ab humo dictus eſt. *Anima* à ventis nomẽ traxit, vnde & Græcè ἄνεμος, ventus dicitur, quod ore trahit aerem homo.

Corpus à corruptione dicitur.

Caput à capiendo, eo quod omnes ſenſus corporis capiat, & quod prima pars corporis ſit.

Vertex, Scheitila, nuilla.

Occipitium, Hail ancha.

Capilli, loccha fahs.

Cæſaries, giſchoran fahs.

Comæ, vngiſchoran fahs.

Crines proprie mulierũ dicũtur eo quod vittis diſcriminantur.

Tempora, thunuuengiu.

Facies dicta ab effigiei: ibi eſt enim tota figura hominis & vniuscuiusque perſonæ agnitio.

Vultus vero dictus eo quod per eum voluntas animi oſtenditur.

Frons, endi. à foraminibus oculorum dicitur *frontiſpicium*.

Oculi dicti quaſi ocior lux, quod cito lucem capiant.

Pupilla, ſeha, medius punctus oculi.

Circulus vero quo à pupilla albæ partes oculi ſeparantur. diſcreta nigredine *Corona* dicitur.

Palpebræ ſunt ſinus oculorum à palpatione dictæ augbrauua.

Cilia id eſt tegmina, quibus operiuntur oculi, & dicta quod celent oculos.

Supercilia id eſt vvindbrauua.

Genæ, inferiores partes oculorum, hiuſilon.

Malæ id eſt bracchon: ſic & *maxillæ* inde diminutiue dicuntur.

Aures ab hauriendo dictæ ſunt, quia vocem hauriunt.

Pinnula, ſumma pars auris.

Nares, naſa. Narium recta pars *Columna* vocatur: extremitas eius *Pirula* vocatur à forma pomi piri. quæ vero dextra læuaque ſunt *Pinnulæ* dicuntur. medium autem *Interſinium* dicitur.

Os id eſt mund quaſi oſtium dicitur, quia ibi ingrediuntur cibi, egrediuntur ſermones.

Labra virorum dicuntur: *Labia* mulierum.

Lingua à lingendo, ſicut labia à lambendo dicuntur.

Dentes, ceni: quorum primi *Præciſores* dicuntur, quia præcidũt cibos: ſequentes *Canini* vocantur, quia ſicut canes cum eis oſſa confringunt, ita & homo quæ non poſſunt priores præcidere illis tradit vt confringant: vltimi ſunt *Molares*, chinni ceni. Dentium numerum diſcernit qualitas ſexus, nam in viris plures, in fœminis ſunt pauciores.

Gingiuæ, id eſt bilorna.

Palatus, giumo ſiue huruuua.

Fauces, à fundendis vocibus nominatę.

Arteria, id eſt weiſunt.

Gurgulio, querca, chela, a gutture nomen traxit, cuius meatus ad os & nares contenditur.

**Pumen*, proximum gurgulioni, quo cibus & potio deuoratur; *ſublinguiũ* eſt, id eſt hracho. *f Rumen.

Mentum, chinni.

Collum, hals, cuius anterior pars *chela* dicitur, poſterior *ceruix*.

Humeri, ſcultyrra.

Cubitum, helina.

Vlna ſecundum quoſdã vtriusq; manus extenſio eſt: ſecũdũ alios cubitũ.

Brachium, arm.
Lacerti, muſi.
Aſcilla, öahchaſa.
Palma, manus extenſa.
Ir, medietas palmæ ſpiſſior.
Primus digitus *pollex* eſt, ſecūdus *index* ſiue *demonſtratorius*, tertius *pudicus* ſiue *medius*, quartus anularis ſiue medicus, quintus *auricularis*.
Vngula, nagal.
Mamillæ, pruſti.
Papillæ, capita mammarum.
Pectus, ſub quo firmitas eſt hominis.
Cutis, pars exterior corporis, ſicut & *pellis*.
Aruina, eſt pinguedo cuti adhærens.
Pulpa, caro eſt ſine pinguedine dicta.
Membra, ſunt partes corporis.
Artus, quibus colligantur.
Vertibulæ, ſunt ſummæ oſſium partes.
Cartilagines, mollia & ſine medulla. quod genus auriculæ & narium diſcrimen & coſtarum extremitates habent.
Coſtæ, ribbi.
Latus, ſita.
Scapula, ah ſala.
Dorſum vel *Terga*, poſterior pars corporis à ceruice vsque renes.
Spina, eſt iunctura dorſi, dicta eo quod habeat radiculos acutos & iuncturas coſtarum in ſe: ferturque per eā pars cerebri longo tractu. hæc & *ſacra ſpina* dicitur: quoniam primum infante concepto naſcitur, ideoque & hoſtia id primū agentibus Diis ſuis dabatur.
Viſcera, hinnuouili.
Cor, à cura dictum.
Pulmon, lungun.
Venæ, dictæ quia viæ ſunt natantis ſanguinis.
Iecor, lebera.
Fibræ, iecoris ſunt extremitates.
Splen, id eſt miltzi.
Fel, id eſt galla.
Stomachus, id eſt mago.
Inteſtina, id eſt tharma.
Omentum, membranum quod continet inteſtinorum maiorum partem.
Venter, id eſt huuāba, & *aluus* & *vterus* inter ſe differunt. *Vēter* eſt q̃ acceptos cibos digerit & apparet extrinſecus. *Aluus* eſt qui cibū recipit & purgari ſolet. *Vterum* ſolæ mulieres habent, in quibus concipiunt infantes.
Aquilicus, pinguedo vētris q̄ deforis eſt.
Matrix, eſt locus vteri quo fœtus gignit.
Veſica, blatra.
Renes, lendibraton.
Lumbi, lendin.
Vmbilicus, nabulo.
Ilia, lancha.
Clunes vel *coxæ*, hufphi
Anus, arsloch.
Nates, arsbelli.
Extales, crozdarm.
Genitalia, corporis partes quę nomē gignendæ ſobolis acceperunt. hæc & *pudenda* à verecundia ſiue à pube: vnde & indumento operiuntur. dicuntur autem iſta & *inhoneſta*, quia non habent ſpeciem decoris ſicut cætera membra. idem & *veretrum*, q̃a viri eſt tantū vel quia ex eo virus emittitur.
Teſticuli, hodō, qui ſemē vecti infundūt.
Viſcus, eſt pellis in quo teſticuli ſunt poſiti.
Fæmora, deoh, quorum interiores partes *fæmina* vocantur.
Genua, chniu.
Crura, bein.
Suræ, vvadon.
Medulla, marc.
Tali, id eſt ancli, de quibus caligę nocturnales *ſubtalares* vocantur, quia ſub talis ſunt.
Pes, phuoz.
Plantæ, ſunt anteriores pedis partes, quę de multis oſſibus conſtant.
Calcis, prima pars plantæ inferior pede qua terram calcamus.
Calcaneum, inferior pars pedis, dictum quia veſtigia terræ imprimimus.

FINIT.

NOMINA MENSIVM SECVNDVM THODISCAM.

Ianuarius,	Vuintarmanoth.	Iulius,	Heuuimanoth.
Februarius,	Hornung.	Auguſtus,	Aranmanoth.
Martius,	Lengizinmanoth.	September,	Vuitumanoth.
Aprilis,	Oſtarmanoth.	October,	Vuindunmanoth.
Maius,	Vunnimanoth.	Nouember,	Heriuiſtmanoth.
Iunius,	Bracmanoth.	December,	Heilugmanoth.

NO-

NOMINA VENTORVM SECNDVM THO-DISCAM.

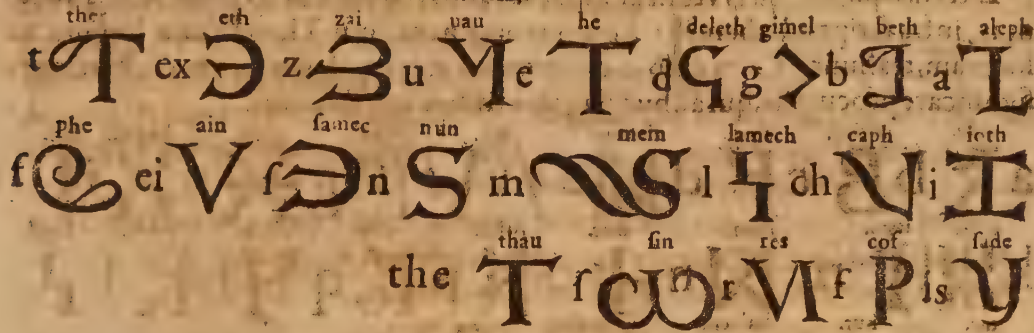
Subſolanus,	Oſtroniuuint.	Zepphirus,	Vueſtroni.
Eurus,	Oſtſundroni.	Chorus,	Vueſtnordroni.
Euroauſter,	Suntoſtroni.	Circius,	Nortuueſtroni.
Auſter,	Sundroni.	Septentrio,	Nordroni.
Auſterafricus,	Sunduueſtroni,	Aquilo,	Nortoſtroni.
Africus,	Vueſtſundroni.	Vulturnus,	Oſtnordroni.

FINIS.

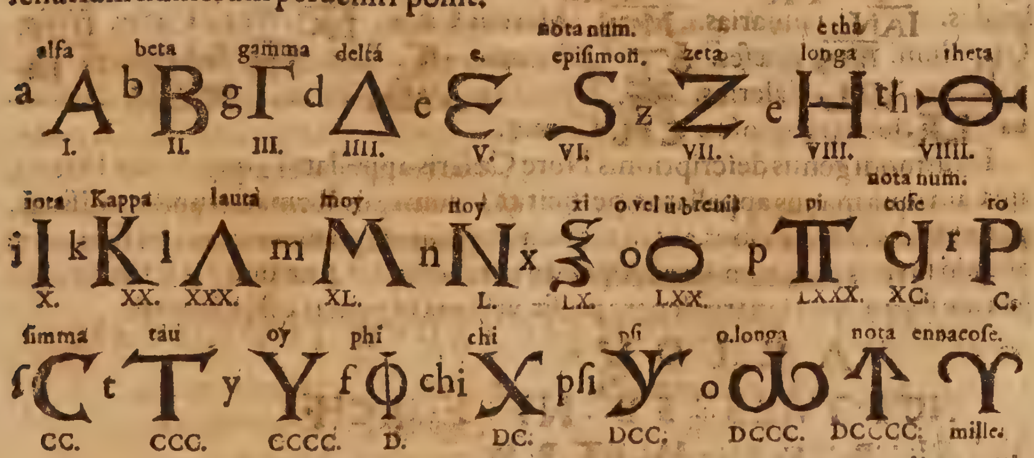
HRABANI MAVRI ABBATIS FVLDENSIS.

DE INVENTIONE LINGVARVM AB *Hebræa vſq. ad Theodiſcam, & notis antiquis.*

PRIMO omnium litteræ Hebraicæ linguæ à Moyſe inuentæ ſunt, & ab Eſdra poſt illorum captiuitatem & reuerſionem eorum renouatæ ſunt. quarum elementa figurarum ſubtus, vt inuenire quiuimus, adnotata habemus: earumque ſumma XX. duarum conſtat litterarum.

Litteras vero Græcas in primis Cadmus Agenoris filius à Fenice veniens in Græciam nonnullas attulit. poſt quem aliquantas alii adiecerunt. quæq; ad numeros faciendos habiles habentur. earumque litterarum, cum quibus ſcribi poteſt, ſumma ad XXIIII. peruenit. cæteræ caracteres tres adiunctę ſunt, vt ad millenarium numerum perueniri poſſit.

Latinas namque litteras Carmentis nimpha Euandri mater, quæ alio nomine Nicoſtrata dicebatur, inuenit, & in Italiam eas prima attulit, & poſtmodum

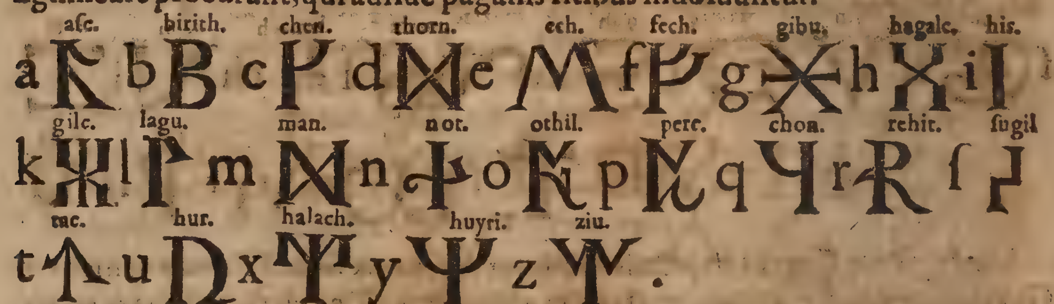
Græcas litterás III. adiecerunt Latini propter neceſſitatem: quia nonnulla verba neceſſe habuerunt, ſicut in Græcis habentur, loqui, vt eſt Xps. Ymnus, ac Zelus, & reliqua. & eas cum ſumma cautela decretaui vobis conſcribere.

a be ce de e ef ge ha i ka el em en o pe qu er
ABCDEFGHIKLMNOPQR
es te u ix oy zeta
STVXYZ.

Litteras etiam Æthici Philoſophi Coſmographi natione Scythica, nobili proſapia, inuenimus. quos venerabilis Hieronymus Presbyter ad nos vſque cum ſuis dictis explanando perduxit, quia magnifice ipſius ſcientiam atque induſtriam duxit. ideo & eius litteras maluit promulgare. in iſtis adhuc litteris fallimur, & in aliquibus vitium agemus. vos emendate.

Litteras quippe, quas vtuntur Marcomanni, quos nos Nordmannos vocamus, infra ſcriptas habemus: à quibus originem, qui Theodiſcam loquuntur linguam, trahunt. Cum quibus carmina ſua incantationesque ac diuinationes ſignificare procurant, qui adhuc paganis ritibus inuoluuntur.

AVG. Auguſtus. BM. bonæ memoriæ. DM. domus mortui. EPM. epiſtolam miſit. FR. forum. GCS. Gaius Cæſar. IMP. Imperator. K. kalendas. IAN. Ianuarias. MCS. Marcus Cæſar. NC. Nero Cæſar. OOP. Oppidum. PRS. præſes. QT. Quintinus. R. Rex. SN. Senatus. TIB. Tiberius. VAL. Valerius. X. Xynodus. YMN. Ymnus. ZEN. Zenouius. LR. locus religioſus. CM. Comes.

Iſtiusmodi genus deſcriptionis Notę Cæſaris appellatur, quod cum litteris, quæ antiqua manus appellatur, perficitur: cum quis Romanorum in ædificiis, parietibus, vel in turribus, aut in monumentis ſaxeis ob memoriam ſui ſuorumq; aliquid litteris commendare ſcalpendo curauerat, eas cum punctis & titulis obligat, ne ſtatim quis ignarus legere poſſit, vt ſupra in paucis oſtenſum eſt.

A · E · I · O · V ·

·NC·P·TV:RS·:· S·B·:·N·F·:·C··:R·CH·

SL·:·R·:·S·:·C·:·:M·:·RT·R·S·

Genus vero huius deſcriptionis tam quod ſupra cum punctis V. & vocalibus quam ſubtus cum aliis vocalibus, quam ſolitum eſt informatum continetur, fertur,

tür quod ſanctus Bonifacius Archiepiſcopus ac Martyr ab Angulſaxis veniens hoc anteceſſoribus noſtris demonſtraret, quod tamen non ab illo in primis cœptum eſt, ſed ab antiquis iſtiusmodi vſus creuiſſe comperimus.

B.F.K.P.X.

KBRXS·XPP. FPRTKS. TKRP. KNSBR. SBFFKRP. BRCHKTFNENS. SCFPTRP. RFGNK XTDFCXS BXPF. FELICITER. A.

Litteræ enim monogrammæ ſcriptæ nonnullis in locis inueniuntur, vbi pictura cum muſeo in pariete imaginis aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum nomina cum congerie litterarum, vnum caracterem pictores facere ſoliti ſunt, quod monogramma dicitur. quorum ſignificatio ſubtus per pauca adnotata monſtratur.

FINIT.

KERO-

KERONIS MONACHI S. GALLI

INTERPRETATIO

VOCABVLORVM *BARBARICORVM

id eſt Alamā-nicorum.

IN

REGVLAM S· BENEDICTI ABBATIS.

A.

A, Ab, fona.
Abbas, fater.
Abbatis, abbates.
Abbate, fatere.
Abba pater, fater lib fater.
Ab aſpectu, fona Kiſihti.
Abhominabiles, leidſame.
Abiectio, auueraf.
Ab iniquitate, fona vnrehte.
Ablactatum, intſprenitaz.
Abnegare ſemetipſum, farſahhan ſih (ſelban.
Abrenuntians, farſahhanti.
Abſciſſionis, Abasnidannes.
Abſcondi, Kiparac.
Abſconſe, Keporaganiu.
Abſentium, abuuattere,
Abſit, fer ſii.
Abſolutus, inpuntaneer.
Abſorbeatur, piſaufit ſi.
Absq; murmorationibus, ano murmo-lodin.
Absq; vllo labore, ano einikeru arbeiti.
Abſteneant, Kehabeem.
Abſtineatur, ſi farporan.
Abſtinentia, furipurt.
Abſtinentiæ, furiburti.
Abſurdum: vngalimflih.
Abſurdum, eingilih vnreht vngiriſtlih.
Accepit, entfianc.
Accepiſtis, entfiangut.
Acceptum, antfangigaz.
Accepta, intfanganeru.
Acceptio, antfangida, antfenkidu.
Acceptabilis, antfanclih.
Acedioſus, slaffer.
Ac, enti, ioh.
Acrior, vvaſſira.
Acſi, intuſo, ſama ſo.
Actus, Kitaat.
Actuum, tatio.
Actibus tatim.
Ad, ze, za.
Ad confitendum, za heham.
Addatur, zua ſi kikeban.
Addita, keauhhoti.
Adducit, zualeitit.
Adfligantur, ſin keneizzit.
Ad gregem, za chortare.
Ad habitandum, za puanne.
Adhuc, denne, noh, nu noh.
Adiicientur, ſint Keauhhot.
Adimplere, erfullen.
Adimpleta zuaerfultin.
Ad interrogationem, zan fiahidu.
Ad ipſum, ze inan.
Aditum, zuakanc.
Adiungentes, zuaauhchonie.
Adiutus, kehafaneer.
Adiutorium, helfa.
Adiuuaſti, hulfi.
Adiuuante zuahelfantemu.
Ad Kalendas, in kangum.
Adlidere, chnuſſan.
Adliſit, zua Kechnuſita.
Admoneatur, Kemanot.
Admonemus, zuamanomees.
Admonentes, zuamanonte.
Admonitione, zuamanungu.
Admonitionem, zemanungu.
Admonitus, zuakimanoter.
Ad neceſſaria naturæ exeant, za notdurfi de cnuati vzkanken.
Ad nihilum, ze neouuiehti.
Adnuatur, zuakipauhnit.
Adplicet, zuapifalde.
Adoptionis, zeuunske.
Adortationem, Kispanſteo.
Adprobati kechorote.
Adquierit, zuakeſuahhit.
Adquæritur, iſt keſuahhit.
Ad quod, ziuuiu.
Ad refectionem, za imbizze.
Ad ſatietatem, ze ſetii. (tati.
Ad ſatisfactionem, za ganuotſameru

Adſen-

Adſentiatur,zuakihenkit.
Ad ſeram,ze naht.
Adſignata,kazaichantiu.
Adſum,azpim.
Adſumis,zuanimis.
Adſumebatis,ir zuanamut.
Adſumptione,inthabanii.
Ad ſupra dictas, za obana kaqhuetamē.
Adtendat,zua vvartee.
Adtendatur,zua ſi kiuuartet.
Adtingere, zuakereihhan.
Adtonitis,zualuuſtrenteem.
Adtributa,zuakitaniu.
Aduenientes,zuaqhunemente.
Aduerſus,vvidar.
Aduerſum me,vvidar mih.
Aduertitur,iſt farſtantan.
Ad veſperam,ze abunde.
Adulantur,ſint keſlehit.
Adoleſcentes,chindiske.
Adulterare, huaron.
Ad vltimum,az iungiſt.
Ædificent,zimberren.
Ædificentur,ſin kizimbrit.
Ædificauit,kezimbrota.
Ædificatione,zimberre.
Ædificationum,zimbirrono.
Ægritudo,ſiuhchi.
Ægrotos,ſiuchem
Æmulationes,ellinodes.
Æqualis,eban.
Æqualem,ebanlihho.
Æqualiter,ebano.
Æquo animo,ebanemu muate.
Æquiſſimo,ebanoſtin.
Æquitate,rehtes.
Aërum temperiem,dero lufteo mezz-
Æruginem,roſomon. (lichi.
Æſtas,ſumar.
Æſtatis ſumeres.
Æſtimet,vvanne.
Æſtimant,vvannant.
Ætas, altar.
Ætatibus,altrum.
Affectum, minna.
Agere,tuan.
Agendum, ze tuanne.
Agenda,ze tuenne.
Agitur,iſt ketaan.
Agro,achre.
Agrorum,achro.
Agris,achrum.
Agnoſcat,erchenne.

Ait,qhuad.
Aliquando,edderuuenne.
Aliquis, eddesuueliher. Aliquis, einiger edesuuaz.
Aliquid,eddesuuaz, eouueht vel eouuiht.
Alicuius rei,edezlichera racha.
Aliqua, eddeslihhiu, eddesuuelihha,
Aliquam,einikas. (einigiu.
Aliquatenus,eddesmihhil.
Aliquanto,edesmihil.
Aliquantolum,edesmihil.
Alius,andrer.
Alius ſic, alius vero ſic, ſumer ſo ſumer
Alia,andriu. (keuuiſſo ſo.
Alium,einlihhan.
Alio loco,andrerun ſteti.
Alii,andre.
Alii duo,andre zuene.
Alii ſex,andree ſex.
Aliis,andreem.
Alibi, andrero ſteti.
Aliter,daruuis,andaruuis.
Alimentis,libleitom.
Alieno,fremideru.
Alienis,fremideem.
Altaris,altarres.
Altiori,herorin.
Aliunde,allas vvanan.
Alumnis,chindum.
A maiore,fona meririn.
Amare,minnoon.
Ambæ,pedo.
Ambulans,kanganti.
Ambulantes,kangante.
Ambulaui,keancih.
Amen,ſoſi.
Ametur,ſi keminnoot.
Amice,friunt.
Ammonet,zuamanoot.
Amplecti,kihalſit vveſan.
Amplius,meer.
Amor,minna.
Amori,minnu.
Amputari,abasnidan.
Amputet,abasnide.
Amputetur,aba ſi farsnitan.
An, edo, interrogatiuum.
Anachoritarum,einchoranero.
Analogium,lecture.
Angarizati kenoottanteru.
Angelis,engilun.
Anguſta via,enger vvec.

Anguſtam viam, engan vvec.
Anguſto, enkemu.
Animam, ſela.
Animæ, ſelu.
Animarum, ſelono.
Animas, ſelo.
Animos, muatu.
Annonam, lybleita.
Annum, iar.
Ante, fora.
Ante oculos, fora augoom.
Ante omnia, er allu, fora allu. (dalkãgê.
Ante ſolis occaſum, er dera ſunnuũ ſe-
Ante vnam horam refectionis, fora einera citi des inbizzes.
Antequam, erdenne.
Anteriores, fordroron.
Anxius, anguſtonter.
Aperire, intlohhan.
Apertis, intlohhaneem.
Apoſtolus, poto.
Apoſtolo, potin.
Apoſtolicum potolihha.
Apoſtolicam, potoliha.
Apoſtatare facit vinum, tuat fredige.
Appareat, kaauge.
Apparuit, Keaugit uuard.
Appellare, nemman.
Appellatione, namahaftii.
Aptus, kimahcher.
Apta, kimahhiu.
Aptet, Kemahhoe.
Apud, mit.
A quoquam, fona einigeru.
Arbitrio, ſelbſauna. Arbitrio, ſelbſuãnu.
Ardor ætatis, prunſt des ſumares.
Arduam, vvidarpirkiga.
Argentum, ſilbar.
Argue, dreuui.
Arguere, drauuen.
Arma, vvaffan.
Arripiunt, Keeriiffant.
Arripuerit, Kechriffe.
Ars, liſt.
Artis, liſti.
Artifices, liſtara.
Artificum, liſtaro.
Aſcendere, vfſtigan.
Aſcendentes, vfſtigante.
Aſcendit, vfſteic.
Aſcenditur, iſt vferhaben.
Aſcenſus, vfſtic.
Aſcenſis gradibus, vfkiſtikanẽ ſtiagilim
Aſpiciat, Keſehe.
Aſpectibus, Kaſihtim.
Aſpera, arandiu.
Aſperum, ſarfes.
Atq;, indi ioh, indi, inti noh.
Auaritiæ, nefkirii.
Auctoris, ortfromon.
Auctoritas, ortfroma.
Auctoritatis, ortfrumu.
Audit, hoorit.
Audiamur, horramur.
Audiamus, hoorremees.
Audiat, hoorre.
Audite, hoorrat.
Audiuit, hoorta.
Audiuimus, Kehortomees.
Audire, hoorran.
Audiendi, horendo.
Audiens, hoorres.
Audientis, hoorrentir.
Auertere, erhuuarabi, imperatiuus.
Auertat ab ipſo, erpihuuarbe fona imu
Auferatur, ſi eruirrit.
Auferenti, erfirtero.
Augere, auchon.
Augeamus, auchomes.
Augmentatione, aubhungu.
A vitiis & peccatis, fona hachuſtim en- (ti ſuntom.
Auris, oora.
Auris, oorin, genit.
Aures, oorun.
Auribus, oorum.
Aurum, cold.
Auſculta, hloſe.
Aut, edo.
Aut, certe, edo keuuiſſo.
Autem, keuuiſſo.
Auxiliante, helfantemu.

B.

Baiolamus, tragamer.
Balnearum, pado.
Bene, vvela.
Benedicat, vviche.
Benedicunt, vvelaqhuedant.
Benedicente, vvihantenu.
Benedicere, vvihan.
Benedictus, keuuihter.
Benedictio, vvihi.
Biberis, trinchan.
Bini, zuuiske.
Blandimenta, slehtiu.
Blandimentis, slehtidoom.
Bonus, cuater.
Bonum, cuat. Bonum, cuates.

Bona

Bona,cuateem,cuatin.
Bonorum,cuatero.
Bonis,cuatum.
Bonos,cuate.
Bonos & malos,cuatiu indi vbilia.
Bonus ſermo,cuataz vvort.
Boni teſtimonii,dera cuatũ kiuuiszida.
Bonis actibus,cuateem tatim.
Brachio,arame.
Bracile,pruahhac.
Breuis,skammer.
Breuis,ſcammos,
Breuem,priaſo.
Breuitatem,skemmi.
Breuiter,skemlicho. Breuiter,ſcamlih-(cho.
Breuiandum,ze skemmane.
Butyrum,ancka.

C.

CAducis,ze riſenteem
Calamum,rorriun.
Calciatis,keſcuahte.
Calidis,vvaramem.
Caliga,caliziun.
Caligas,kaliziun,ſunt indumēta pedũ.
Canonicas horas,rehlihhiu citi.
Cantat,ſinkit.
Cantate,ſingantemu.
Canticum,ſanc.
Cantica,canticun.
Cantor,ſangari.
Capacibus,farſtantanteem.
Capias,nemes.
Capitale,polſtar.
Capite,haubite.
Capita,haubit.
Capitula,leczun.
Capitulæ,lecziun.
Caput quadrageſimæ, habit d[r] faſtun
Carnis,fleiskes.
Carnium,fleisko.
Carnes,fleiſcco.
Carnibus,fleiskum.
Caris verberibus,farſeem filloom.
Carius,tiurorin.
Caritas,minna.
Caritatem,minnu,
Caſtum,hreinnan.
Caſte,hreino.
Caſtiſſima,hreiniſto.
Caſtitatem,hreinii.
Caſtigare,hreinnan.
Caſtigatus,keraſter.
Caſtigatione,raſſunga.
Caſtrare,haloon.
Cauere,piporageen.
Cauet,porakee.
Caueat,piporgee.
Caueatur,ſi kiporket.
Cauemus,piporakemes.
Cauendum eſt,ze piporgenne iſt.
Cauendum eſt,ze porgeenne iſt.
Cauſa,rahcha.
Cauſę,rahchu.
Cauſam,rahhau.
Cauſetur,chlagoe.
Cauſentur,ſin kichlagot,
Cecidit,fial.
Celauerit,farhele.
Celebretur,ſi kituldit.
Cella hoſpitum, dſelidun dero keſteo.
Cellam hoſpitum, chamara diro ke-(ſteo.
Cellas,cello.
Cellararius,qui & cellarius.
Certe,keuuiſſo.
Certis ex cauſis, er kiuuiſſem rachom.
Certis temporibus,kauiſſem citim.
Ceſſari,pilinnan.
Ceteris,andrem.
Chriſto,vuihemu.
Chriſti,Chriſtes.
Chriſte, Criſte.
Chriſtiano,Chriſtianemu.
Choro,corte.Chorum,carte.
Cibi,muaſes.
Ciborum,muaſo.
Cincti,picurte.
Cingulis,curtilon.
Circa,vmbi.
Circumeam,vmbicun.
Cricuitum, vmbicange.
Circulum,vmbicanc,vmbincirh.
Citius,ſniumor.
Clamat,hareet.
Clamamus,haremees.
Clamans,qhuuedenti.
Clamoſus,hlutreiſter.
Clareſcentibus,skinentem,
Claruerit,skinit.
Clauſura,piloh.
Clauſtra,pilohhir.
Clericorum,chliricho.
Coctus,kaſotaner.
Cocta duo pulmentaria,kaſotania zuei (muaz.
Codice,puacho.
Codices,puach.
Cœlum,himile.

Cœleſtem,himiliſcun.
Cœna,abantcauma.
Cœnę,abandmuaſe.
Cœnent,abandmuaſen.
Cœnaturis,abandmuaſontem.
Cœnobitarum,ſamanungono.
Cœnobiis,ſamanungu.
Cœperint,pikirneem.
Coërceat,keduuinge.
Coërceantur,ſyn keduungan.
Cogitet,denche.
Cogitatio,kedancha.
Cogitationes, kedancha.
Cogitatus,kidanc.
Cognitum,chund.
Cohortantur,ſint keſpanam.
Colla,halſa.
Collocet,keſtatot.
Colore,farauuy.
Commendent,pifelahen.
Commemoratio,kehucti.
Comminationem,drouua.
Committere,pifelahan.
Committitur, iſt pifolahan.
Commiſſi,piſolahanes.
Commiſſo,pifalahanemu.
Commiſſum,pifolahanaz.
Commiſſa,ketaniu.
Commiſſarum,pifolahanero.
Communis,kamanſanum.
Communia,camainſamon.
Communionem,kemeinſamii,ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti.
Communiter,kimeinſamlihho.
Commendent,ſint farlihan.
Comple,erfulli,
Complens,erfullenti.
Concordet,kahirze.
Concors,ebankeherzida.
Concedet,kelimfit.
Concedatur,ſi farkeban,farkeban iſt.
Conceſſus,farkebaniu.
Concupiſcentia,kirida.
Concupiſcentias,kiridoom.
Condecet,keriſit.
Conducunt,mietant.
Conferat,ebanprincke.
Confitebitur,gihit.
Confitemini,gehat.
Confiteri,gehan.
Conformet kepilide.
Confortetur,keſtarachit.
Confuſus,keſcanter.
Congregationem,ſamanungu.
Congruam,kalimflihchan.
Congruam,kelımflihera.
Coniungatur,ſi kimahchot
Conlocetur,ſin kriſtatot.
Conloquatur,abam ſi kiſprecham.
Conloqui,kaſprohchan vveſan.
Conparare,chaufan.
Conpaſſus eſt,eban dolenti.
Conpetire,kalimfam.
Conpetentibus,kelimfanteem.
Conpleamus,erfullemees.
Conpletur,iſt duruh fullit.
Conpleturium,folniſſi.
Conpoſitor mercis, kenuhtſamera lo-(con.
Conprehendant,pifahe.
Conprobatus,kechoroter.
Conprobetur,ſi kech root.
Conpunctione,ſtuncniſſi.
Conputare,kezellan.
Conſcientia,inhucti.
Conſentiamus,kehenkames.
Conſentientem,kehenkantan.
Conſenſerit,kihenkit,
Conſenſu,kihendıda.
Conſedere,ebankeſizzen.
Conſideret,piſcauuuohe.
Conſiderent,keſcauuota.
Conſideranda eſt, zi piſcauuuone iſt.
Conſideratus.ſkauuonter.
Conſideratio,ſcauuunka.
Conſiderationem,ſcauunku.
Conſignet,kezeihhanne.
Conſilium,kirati.
Conſilio,kerate.
Conſiſtat, keſtante.
Conſiſtens,ebanſtantanti.
Conſolari, ketroſtan.
Conſolatus es me , ketroſtanter piſt (mih.
Conſolatione,helfa.
Conſortes,ebanlozzon.
Conſortio,kinozskaffi.
Conſpectibus,keſihtim.
Conſpergatur, ſi keſprengit.
Conſpiciat,piſehe.
Conſtituere,keſezzan.
Conſtituit,keſazta.
Conſtituitur,ſi keſezzit.
Conſtituenda,ze keſezzenne.
Conſtituturos,keſezzente.
Conſuetudinem,kiuuonaheite.
Cõſuetudine,vuonaheite, kauuonhei-(ti.
Conſuetudinariis, kiuuonaheitim.

Con-

Conſummentur,ſin keentot.
Contagiet,piſmizze.
Contempnentes,fartmanente.
Contemptor,farmano.
Contendere,flizzan.
Contentus kehabenter.
Contentionem flyz.
Conterendum,farmulita.
Contingit,kepurit.
Contigerit,kiperit.
Continuenda erit, zi emizzigonne iſt.
Contra,vvidar.
Contraria,vvidaruuartiu.
Contrario,vuidaruuarti,ablet.
Contrariis,vvidaruuarteem.
Contriſtari, keunfreuuit vveſan.
Contriſtet,keunfrauue.
Contriſtetur,keunfreuuit.
Contumax,einſtriter.
Contumacia,einſtritii.
Conuenit,kelimfit,keriſit.
Conuentu,zumfti.
Conuerſationis,libes.
Conuerſatione,libe.
Conuerſionis,kihuuoruanniſſa.
Conuerti,kehuueraban,kiuuerbit vve-(ſan.
Conuertuntur,ſin kehuuerbit.
Conuertatur,kehuueraue.
Conuertenti,kehuuarbantemu.
Conuocet,vviſſe.
Coram eo,fora imu.
Cor,herza.
Cordis,herzin.
Corda,herzun.
Coronam,era.
Corpus, lihhamum.
Corporis,lihhamin.
Corpora,lihchamon.
Corporali,lihchamlihera.
Corregitur,iſt kerihtit.
Correctus,karihter.
Correctio,kirihtida.
Corripiat,keduuinge.
Corripiatur,ſi kiduungan,ſi kereſſit.
Correptus,karaſſunt.
Corrupti, zaprohhan.
Cottidie,takalihhin.
Cottidianum,tagalihchin.
Crapula,vbarazalii.
Craſſum, feiztas.
Creatori,ſceffantin.
Credimus,kilaubames.
Creditis,pifolahaneem.
Credamus,kelaubpamees.
Creditur,iſt kelaubit.
Criſta,hanencamp.
Cucullam,cucalun,id eſt,tunicam.
Cui,huuemu.
Cuius,des.
Cuiuscumq;ſigni,enti vveliches ſo zei-(chanes.
Cuiuslibet,ſo vvelihher.
Culmen,obonoontikii.
Culpa,ſunta.
Cum,denne.Cum,mit.
Cum bono animo,mit cuato muato.
Cum conſilio,mit kiratida.
Cum grauitate,mit fruati.
Cum malo animo, mit vbilo muato.
Cum murmurio,mit murmulode.
Cum ſumma grauitate, mit dera furiſtun fruati.
Cuncta,allia.
Cupis,keros.
Cupit,keroot.
Cura,ruahcha.
Curam,ruahhun.
Curioſe,ruahlicho.
Currite,hlauffat.
Curritur,ſikehlaufan.
Curratur,ſikehlaffan.
Currendum,ze hlauffanne.
Curta,ſcurciu.
Cuſtodire,haltan.
Cuſtodiat,kehalte.
Cuſtodiã,kıhaltida.Cuſtodiã,kehalte,

D.

Da,kib.
Dabatur,vvarun kikeban.
Damnamus,nidarremees.
Damnandum,kanidartan.
Dare,keban.
Datum,keba.
Data,kakebaneru.
Datorem,kebon.
De,fona.
De bonis & ſanctis, fona cuateem indi uuiheem.
Debet,ſcal.Debet,ſculi.
Debent,ſculum.
Debere,ſcolan.
Debiles,vvanaheilem.
Debile erat,vvar heilaz.
Debilibus,vvanaheileem,
Decani,zehanninga.
Decanis,zehaningarun.
Decanos,zehaningarro.

Decantandum,zaſinkanne.
Decet,kiriſit.
Deceptus,piſuuichaner.
De cetero,frammert.
Decimus,dehiſto.
Decimum,zehantin.
Declinetur,ſi kehneigit.
Declinantes,kehneickente.
De cœlis,fona himilum.
Deditio,zurgift.
Deduxit,keleitta.
Deeſt,vuan iſt.
Deeſſe,vuan vueſan.
Defendere,skirmeen.
Defixis,keſtactem.
Degradauerit,intſezzit.
Degunt,puant,id eſt,habitant.
Degentes,lebente.
De hac re,fona deſeru rachu.
Deiciatur,ſi faruuorſan.
Deificum,cotchundimu.
Deinde,fona diu.Deinde,danaan.
Delectetur,keluſtidoot.
Delectari,kiluſtidot.
Delectationis,luſtida.
Delicias,vuelun.
Delicatis,ſmecharem.
Delictum,miſſituat.
Delinquam,miſſitue.
Delinquitur,farlazzan iſt.
Deliquit,miſſiteta.
Delinquentium,miſſituantero.
Demonſtrat,keaugit.
Demonſtrare,kehiucken,keaucken.
Demum,az iungiſt.
Deneget,farzihe.
Denegari,farcikan vuiſan.
Dent,kebeen.
Dentur,kekeban.
Dentur quæ danda ſunt, kebanſin,dei (zekebanne ſint.
Denuo,andreraſtunt.
Denuo,zuuiror.
De ordine,fona kiſezzidu.
Depoſcas,pittes.
Deprehenſus,karafſter.
Deputata,keſaztiu.
Deputati ſunt,kezelite ſint.
Deputatis,kezeliteem.
De quibus,fona diem.
Derelinquere,farlazzan.
Deſcendere,nidarſteigan.
Deſcendentes,nidarſtigante. (citim.
De ſequentibus horis,fona folgentem
Deſerentes,farlaazzante.
Deſiderant,keroont.
Deſiderare,keroon.
Deſiderauerit,kerot.
Deſiderium,kirida.
Deſiderii,kiridu.
Deſideriorum,kiridono.
Deſideriis,kiridoom.
Deſidiam,slaffii.
Deſidioſus,vnſtiller.
De ſpe retributionis,fona vuane des it- (loones.
Deſunt,vuanſint.
Deſuper,fona obana.
Detegere,intdecchan.
Deteriores,vuirſirun.
Deterrimum,vuirſiſta.
Detractiones,pisprahho.
Detractorem,pisprehhon.
Detrimentum,vnfroma.
Deuotionis,kerniſſa.
Deuotione,kerniſſu.
Deus,Cot.
Dei, Cotes.
Deum,Cotan.
Diabolum,Diubil.
Dicere,qhuuedan.
Dicam,qhuidu.
Dicit,qhuuidit.
Dicat,qhuede.
Dicatur,keqhuuetun.
Dicens,qhuedanti.
Dicente,qhuedentemu. Dicēte,qhue- (denteru.
Dici,kiqhuetan.
Dicitur,iſt keqhuetan.
Dictum eſt,keqhuetan iſt.
Dictis,kichuetanem.
Dicto verſu,kachuetamu verſe.
Dictante,dictetemu.
Didicimus,lirnetomes.
Didicerunt,lirneton.
Dies,taga.
Diem,tag.
Diebus,tagum.
Difficilem, vnſemfta.
Difficultatem, vrſamftido.
Digeſſimus,keſaztomes.
Digeſti,kideuuite.
Dignus,vuirdiger.
Digne,vuirdige. Dignitet,vuirdike.
Dignabitur,keuuerdonter.
Dignatus eſt,keuuerdonter iſt.
Dignaretur,kauuerdonti.
Dilatato,kepreittemu. (none.
Diligere,minnoon. Diligere, zemin-

Dili-

Diligit,minoot.
Diligunt,minoont.
Dilexit,keminota.
Dilectionis,minna.
Diligentia,Kernii.
Diligenter,Kernlihho.
Diluere,vuaskan.
Dimitte nobis,furlaz vns.
Dimittunt & pallium, farlazzeen auh (lahhan.
Dinoſci,bichundit.
Dioceſim.farru.
Diregere,karihtan.
Diregitus,iſt kerihtit.
Diregendi,ze ſentenne.
Directum,kirihti.
Dirum,crimmiu.
Diſcede,kalid.
Diſcedit,kelidet.
Diſcedat,kalide.
Diſcenſus,nidarſtic.
Diſcentes,lirnente.
Diſcernere,keidan.
Diſcernit,keskeidit.
Diſcernimus,pirumes kis keidan.
Diſcernatur.ſi kiskeidan.
Diſcipulus,diſco.
Diſcipuli,diskin,genit.
Diſcipulorum,diſcono.
Diſcipulum,diſcun.
Diſcipulis,diſcoom.
Diſciplinæ,ekil.
Diſciplinam,egii.
Diſciplinæ regulari,rehtlichun ekii.
Diſcordante,vngaherzamu.
Diſcretionem,vrteilida.
Diſcuſſio,keſuahidda.
Diſiungant,in mahchoen.
Diſpenſationem,ſpentungu.
Diſpenſatorem,ſpentari.
Diſperare,faruuannan.
Diſplicuerit,pilihchet.
Diſponere,keſezzan.
Diſponendum,keſezzamees.
Diſpoſuimus,kaſezamez.
Diſpoſitæ,kiſaztero,
Diſpoſitionem,kaſezcidu.
Diſſenſionis,vnſtillida,ſiuntskeffi.
Diſſimulet,altinoe.
Diſſimulans,altinonti.
Diſtributio,zateile.
Diſtrictiori,kiduunganun.
Diuidatur,ſi ziteilt.
Diuidantur,id eſt partiãtur,ſin ziteilit.
Diuidebatur,ſi ziteilit.
Diuidendi ſunt,zateilanne ſint,
Diuerſorum,miſſilichers.
Diuerſis,miſſilichem.
Diuerſas,miſſilihho.
Diuerte,kihuuerebi.
Diuinus,cotchundiu.
Diuina,cotchundida.
Diuinæ,cotchundun.
Diuinæ gratiæ,der cotchundiun enſti.
Diuinarum,cotchundera,
Diuinum,cotchundaz.
Diuinitatis,cotchundii.
Diuinitus,cotchundlihho.
Diuitum,otakeru.
Diurnæ,tagalihchen.
Diurnis,tagalihhin.
Diuturna,lancſameru.
Dixi,qhuadih.
Dixit,qhuad.
Docere,leerran
Docemur,pirumes kelerit.
Docebo,leru.
Docuerit,lerit.
Docti,kileerte.
Doctorum,lerarum.
Doctoribus,lerarum.
Doctrina,leru.Doctrina,lera.
Dolum,ſeer.
Dolentum,ſerazzantan.
Domum,hus.
Domeſticis,geſuuaſan.
Dominus,truhtin.
Domini truhtines.
Domino,truhtine.
Dominum,truhtinam.
Dominicum,truhtinlihhun.
Dominicis,truhtinlihem.
Dominico die,Truhtinlichemu ſage.
Donatione,kiuualtidu.
Donum,kaba.
Dormiat,ſlaffit.
Dorſo,hrucki.
Dubitatione,zuiualunga.
Ducit,leitit.
Ducat,leitet.
Dulcis,ſuazzi.
Dulcis,ſuazzan.
Dulcius,ſuazzira.
Dulcedine,ſuazzi.
Duo,zuuo.
Dum,denne.
Duorum,zueio,

Duobus diebus, zuin tagun.
Duodecim, zuelifin.
Duodecimus, zuuelifto.
Duplici, zuuifalda.
Dura, hertiu.
Duros, herteem.
Durinus, hartor,

E.

EA, dei.
Eam, den.
Eadem, daz ſelba.
Earundem, ſelbono.
Eas, kangees.
Ebrietas, vbartrunchanii.
Ebdomada, vvehchun.
Ebdomadarius, vvehchari.
Ebdomadarii, vvehharre.
Ebdomadariis, vvehcharum.
Ecce, ſe, ſehe, inu.
Eccleſia Romana, Rumiskiu ſamanunga.
Eccleſiis, ſamanungu.
Edax, ezzaleer.
Edacem, ezzalam.
Edere, ezzan.
Edentium, ezzantero.
E diuerſo, vvidar diu.
Eo, imu.
Efficaciter, huuaslihhe.
Efficiatur, iſt ketaan.
Efficiatur, iſt kitan.
Effugis, erfliuhis.
Effugitur, erflohan.
Ego, ih.
Egit, teta.
Egredi, vzkakangen vveſan.
Egreſſurus, vzkikanganer.
Eius, ſineru, ſine, ſinaz, ſina
Ei, imu.
Eis, im.
Elati ſunt, keiliu ſint.
Elatus, preiteer.
Elatos, keile.
Elationis, preitii.
Elationem, preitida, keilii.
Elatione, vbermuatii.
Eligat, eruuelle.
Elegatur, ſi eruuelit.
Elegantur, vruuelit ſi.
Electio, eruuelih.
Elegerint, kiuuellant.
E lege, er euu.
Eloquium, ſprahha.
Eloquio, ſprahhu.
Eloquiis, ſprahhom.
Emendare, puazzan.
Emendauerit, puazzit.
Emendentur, puazzen.
Emendatus, kepuazteer.
Emendationem, puazza.
Eminulus, ſulzcer.
Enarras, errahhos.
Enim, ſo kcuuiſſo.
Eo quod, pidiu.
Eradere, skerran.
Erat, vvas.
Ergo, keuuiſſo.
Erigatur, ſi errihtir.
Erigenda eſt, ze kerihtenne iſt.
Erimus, pirumes.
Erit, iſt.
Erogat, kebe.
Erogauit, kap.
Erudiantur, ſin kelekit.
Eſt, iſt.
Eſſe, vveſan.
Eſus, ezzan.
Et, indi, enti, ioh.
Etiam, auh, ſoſama, keuuiſſo.
Et ipſum ioh imu.
Et ipſut, ioh auh daz ſelba.
Etſi, ioh auh ibu.
Euangelium, cuatchundidu.
Euangelii, cuatchundin.
Euangelicus, cuatchundento.
E uellatur, ſi erlohchan.
Euglogias, runſtaba.
Euocatio, ladungu.
Eum, inan.
Eunt, kant.
Ex, er.
Exæſtimantes, vvannente.
Exæſtimati ſunt, vvanente pirumees.
Ex affectu, fona minna.
Ex alio, er indremu.
Exaltat, erheuit.
Exalter, heffe.
Exaltabitur, iſt erhaban.
Exaltatus, erhapener.
Exaltationem, exhabamii.
Exaltat vocem ſuam, heuit ſina ſtim.
Examine, vrſuahhidu.
Examinatur, iſt erſuahhit.
Examinaſti, erſuahtos.
Excepto, vzzan.
Exceſſerit, vzkelidit.
Exceſſiſſe, vzkelite.

Exceſſu,vzlite.
Excipe,intfah.
Excitante,eruuechenteru.
Excōmunicantur,ſint armeinſamont.
Excommunicatus,armeinſamoter.
Excommunicationi,armeinſami.
Ex conſuetudine,fonaKeuuonaheit.
Excuſare,entrahhon.
Excuſet,intrahhoe.
Excuſetur,ſient rahhoot.
Excuſatio,antrahcha.
Excutere,erſcutten.
Excuſſum,keſcutitaz.
Exegerit,ſuachit.
Exempla,piladi.
Exerceantur,ſin kefrumit.
Exeſtimant,vuannant.
Exheredet,erurerebe.
Exhibeat,kecaruuue.
Exhibita.zuakitan.
Ex hoc, er diu.
Exibetur.iſt keruan.
Exigitur,vuirdit,erſuahhit.
Ex illo,er einemu.
Exinde,erdiu.
Ex integro,alonges,er alongi.
Exiſtat,ſi.
Ex ordine,fona antreitidu.
Expauiſcere,erforahtan.
Expectat,peitoot.
Expedit,piderbit.
Expediat,piderbit,·*r.* vtile ſit.
Expedire,piderban.
Expellatur,ſi fartriban.
Expenſo,kiſpentotemu.
Experientia,pifindungu.
Experimento,findungu.
Ex perſona.fora heitio.
Expetit,ſuahhit.
Expletionem,folniſſu.
Explicantur,ſiin kefaldan.
Expoſcit,peitit.
Expoſitiones,kirechida.
Ex rebus,er rachom.
Exſtirpator,vrriutto.
Exſurgamus,erſtantamet.
Extendi,kadeni.
Extemplo,ſario.
Extollit,diſerheuit.
Extollitur,iſt erhaban.
Extollatur,ſi erhaban.
Extra,vzzana.
Extremitate,vzoroſti.
Exuatur,ſi intuuatot.
Exutus,intuuatoter.

F.

Fabulis,ſprahhon,rahhom.
Fac,tua.
Facilis,ſamfter.
Facile, ſampto.
Facere,tuan.
Facit,tuat.
Facienda erit,ze tuenne iſt.
Facti ſunt,vvortane ſint.
Factus, vvortaneer.
Facta, ketaniu.
Factos,vvortane.
Factum,tatim.
Facta, kitanaz.
Factis,tatim.
Factori,tuanthemu.
Fallitur,liukanter.
Falſum,lucki.
Falſam,luckan.
Falſos,lucke.
Familias,hiuuiskes.
Fecit,tota.
Feceritis,tueetir.
Femoralia,pruah.
Feria ſecunda, anders tages.
Feria tertia,drittin tages.
Feria quarta,feordin tages.
Feria ſexta,ſextin tages.
Fermentum,deismin.
Ferro,iſarne.
Ferramentis,iſarnazzaſum.
Feruor,vvalm.
Feruore,vvalme.
Feſtinanter,ilantlihho.
Feſtinatione,ilungu,furiſtunilungu.
Feſtiuitatibus,tuldim.
Feſtucam,halm.
Fiat, ſi.
Fidei,kilauba.
Fide, kelauba.
Fidelem,kelaubigan.
Fieri,vveſan.
Filium,chind.
Filii,ſuni.
Filiorum,chindo.
Filios,chind,parn.
Finis,enti.
Finiantur,kientot ſin.
Finitis,keentoteen.
Firmare,feſtinon.
Fixis,kiſtantem.

Flamma,lauga.
Flumina,aha,
Flauerunt,platoon.
Fletibus,vuafum.
Foras,vzze,vel vzzana, vel vzzaan.
Foras mittit,vz ſentit.
Foliis,pletirun.
Fomenta,·/.medicamenta,
Foris,turim,·/. fores.
Formam,pilidi.
Fomitem, zuntrun.
Fornacis,ouanes.
Fortes,ſtarche.
Fortiores,ſtarchirun.
Fortiſſima,ſtarchiſtun.
Fortiſſimum,ſtarchiſtin.
Forte,odhuuila,vel odouuila.
Fortuitu caſu,oduuila vnkiuuaru.
Frangatur, ſi keprohhan.
Fratres,priadra.
Fratribus,pruadron.
Fraterno,pruaderlihhera.
Fragilitate,prodii.
Fraudem,vrchuſti,notduruf.
Fregerit,farprihchit.
Frequenter,emezzico.
Frigidis,chaltem.
Fructum,vuachar.
Fruges,vuacharum.
Fuerit,iſt.
Fuerit,vvifit,vvirſit,vvirdit.
Fugire,fleohan.
Fugias,fleohes.
Fugiat,fleohe.
Fugientes,fliohente.
Fundata,keſtudit.
Fungi,kepruhchit vveſan.
Funibus,zaummum.
Furtum,diufa.
Futurum,zuauuarta.

G.

GAudentes,mendente.
Gaudio,mendii.
Gehennam,hella.
Genera,chunni.
Generibus,chunnun.
Gemitu,vvaffe.
Genibus,chneum.
Gerat,tue.
Gloriam, ruam,tiurida.
Gloriam,tiuridu.
Gloriatur,cuatliheet.
Glorietur,cuatlihhee.
Glorificetur,ſi kitiurit.
Gradus,ſtiagil,ſtiagil ſprozzo.
Gradiendi,zefaranne.
Gratia,anſt.
Gratiæ,enſti.
Grauis,ſuucorriu.
Graue,ſuuar.
Graui, ſuuarrun.Graui,ſuuarrera.
Grauia,ſuuarro.
Grauiſſimæ,ſuuariſtun.
Grauitatem,fruatii.
Grauitate,fruati.
Grauentur,ſin kaſuuarit.
Gregen,chortar.
Gregis,chortres.
Groſſitudine,grozzii.
Gulæ,cheluun.
Gyrouagum,ſuuihharro.

H.

Habere,haben.
Habet, habit, eigit.
Habetis,eigiter.
Habent, eigum.
Habuerint,eigin.
Habitare,puarre,puan.
Habitant,puant.
Habitabit, puit.
Habitandi,puentin.
Habitatoris,puentin.
Habundantiora,kanuotſamun.
Hac, deſeru.
Hęc,deſui,vel deiſu.
Hanc,derero,deſan.
Heminam,mez.
Heredes,eribun.
Heremi,vualdes.
Heremitarum,vvaldlihhero.
Hic,hiar.
Hic diſeer.
His,deſe.
His,derem,deſem,diem.
Hiemis,vvintar.
Hieme,vvintre.
Hilarem,clata muatan.
Hinc,danan.
Hoc eſt,daz iſt.
Hocque,indi den.
Hodie,hiutu.
Homo,man.
Hominis,mannes,
Hominum, manno.

Ho-

Hominibus,mannun.
Honeſte,erlihche.
Honeſtiores,eeruuirdigoron.
Honeſtiſſime,erhaftoſt.
Honorem,ero.
Honore,heru.
Honorare,eeren.
Horum,derou,derero.
Hora,vuilu,ciit.
Hora vigiliarum,cit daz uuahtono.
Horis,vuilem.
Hortans,ſpananti.
Horto, cartin.
Hoſpite,kaſtu.
Hoſpites,keſti.
Hoſpitum,keſteo.
Hoſpitalitatis,caſtluamii.
Hoſpitantur,ſint keçaſtluamit.
Huius,deſes.
Huiuscemodi,ſuslihcheru.
Huiusmodi, ſuslichan.
Humana natura,manaskiu chnuat.
Humeris,ahſalom.
Humiles,diomuate.
Humilis confeſſio, deomuatlihha pigith.
Humiliter,deolihho.
Humiliter,theomuatliho.
Humilitas,deoheit,theomuati.
Humilitatis,deoheiti.
Humiliat,kedeomuatit.
Humilians,theononte.
Humiliabitur,vuirdit bedeonoot.
Humilietur,ſi kitheonot.
Humiliatus,kedeonoter.
Humiliatus ſum,kedeomuatit pin.

I.

Iaceat,licke.
Iam,giu.
Iubere,kepeotan.
Iubetur,iſt kepotan.
Iubentur,kepotan ſin.
Iubentis,kepiotantes.
Ideo,pidiu.
Ideoque,enti pidiu.
Id eſt,daz iſt.
Ieiunium,faſtun.
Ieiunii dies, dera faſtũ tages.
Igitur,auur,inunu.
Igne,fuire.
Ignorantia,vnuuizzidu.
Ilico,ſar
Illi,imu.
Illud,daz
Illam,daz.
Illuc, dara.
Imitatur,keleiſanit.
Imitantur,ſin keleiſinit.
Imitans,leiſanonti.
Imitetur,keleiſinit.
Immo,nohmeer.
Impegerunt,erloſotatun.
Imperio,kepote.
Imperiis,kipotum.
Imperetur,ſi kepotan.
Imperatum,kiporan.
Imperata,kepotaniu.
Impietatem,erloſida.
Implere,eruullan.
Impleſſe,erfullen.
In.in.
In aduerſis,in vuidaruualeem.
In æternum,in euuin.
In arbitrio Prioris,in ſelbſuanu des heroſtin.
Inbecillibus,vnchreftigem.
Inbecillitas,vnmahti.
Imbicillitas,vnchreftigii.
Imbecillitatem,vnchreftigi.
Inchoas, pikinnes.
Inclina,kehneigi.
Inclinato,kehneictemu.
Incluſi,pilohhaneem.
Incedunt, anakanc.
Incertis,vnchundem.
Inceſſabiliter,imbilinnanlihhaz.
Incipit, pikinnit.
Incipiat, pekinne.
Incipiatur, ſi pigunnan, ſin kifangan.
Incipiente, pikinnantemu.
Incipienda, ze pekinnanne.
Inconpetentibus, vnkalimfantem.
Increpa,reſſi:
Increpet,reſſe.
Increpationibus,raſſangoom.
Incumbere,anahlineen.
Incumbit,anahlineet.
Incumbere,anahlinenti.
Incurrit,analauffit.
Incuruatus,keproganer.
Indicat,kechundit.
Indicet,chundit.
Indiget,duruſttigot.
Indigeat,duruftigohe.
Indigent,duruftigunt.
Indigeant,durufrigoen.

Indigeries,vnfardeuuiti.
Indignum,vnuuirdigan.
Indiſciplinatos,vnekihafteem.
In Domo Dei,in huſe Cotes.
Induatur,ſi kikaruuit.
Induxiſti,analeittos.
Inducias,antlazza.
Indumenta,kauuati.
Induſtria,horski.
Induſtriam,horskii.
Inenarrabili,unerrahhotlih-
Inerti,vnhort. (hera.
Infantes,chind.
Infantum,chindo.
Inferiorem,innarorun.
Infidelis,vngilaubigen.
Infirmum,vnmahti.
Infirmorum,vnmahtigo.
Infirmis, vnmahtiken.
Infirmitates,vnmahtim.
Inflatus,kaplater.
Inflati,keplate.
Infra,innana.
In futuro,in zuauuarti.
Ingenuus,friger.
Ingreditur,inkaat.
Ingreſſus,inganc.
In hoc,in deſemu.
Inimicis, fianta.
Inimica,fiantin.
Inimicos, fiant.
Initium,anakin.
Initio,anakinne.
Iniungat,kamahchoe.
Iniungitur, anaiſt kamahthot.
Iniungũtur, anakimahchot.
Iniunxerit,anakimahhoot.
Iniuncta,anahimahhot.
Iniuriam,vuidarmuati.
Iniuriis, vuidarmuatum.
Iniurioſus,vuidarmuater.
Iniuſte,vnrehto.
Iniuſticias,vnreht.
Inlatas iniurias, anaprunkano vuidarmuati.
Inlecebris,vnerlaubantlihheem.
Immaculatus,vnbiuuamter.
In magnis, in mihhilii.
In melius,in pezzira.
In mirabilibus,in vntrum.
Immittere,anaſentan.
In multitudine,in managii.
Innoteſcit,kechundit.

Inobœdiens, vnhorſamer.
Inoboedienti, vnhorſamõti.
Inoboedientibus,vnhorſamen.
Inoboedientiæ,vnhorſamii.
In omnibus locis,in allem ſtetim.
In oratione,in kepete.
In oratorio, in chirihhun.
In pace. in fridiu.
Inperfectum,vnduruſtaan.
In perpetuum,in euuin.
Inponere,heffan,analeckan.
Inponat, hefte.
Inponant,inkinnen.
Inpoſuiſti,anaſaztos.
Inponendum,ze heffanne.
In præſenti,in antuuartidu.
In primis,in heriſt,iz eriſt, az eriſt.
Inprobus,vnkauuarer.
Inprobos,vnkiuuarreem.
Inputauit,ke zelita.
In qua latera diuerſos grados, in diem hleitarpaumum miſſilihhe ſtiagila.
Inquieto,vnſtillemu.
Inquietos,vnſtilleem.
Inquietet,kiunſtille.
Inquire,ſuahhi.
Inrationabilia,vnredihaftlihhiu.
Inridet,piſmeret.
In riſu,in lahtere.
Inritatus,kecremiter.
Inrogatis,anapranganeem.
In ſecundo,in andremu.
Inſeruit, anakeſezzit.
Inſpirationis, anaplaſannes.
Inſtantiſſima,anaſtantantlihoſtin.
Inſtet,ſtante.
Inſtitutione,keſezzidu.
Inſtituerit,kiſezit.
Inſtructi,kileerte.
Inſuper,vbirih ioh.
Inſtrumenta,leera.
In tantum,ſo filu.
Integra,anolkiu.
Intellegitur,iſt farſtandan.
Intellexiſti,farſtuanti.
Intellegens,farſtantanti.
Intelligentiam,farſtantida,
Intelligibiles,farſtantantlihhe.
Intellegibilem,ze furiſtantlihhaz.
Intellectus,farnuſſt.
Intendat,anauuartee.
Intentus,anauuartenter.

Inter,

Inter,vntar
Interdum,ofto.
Interitum,faruurti.
Interrogemus,farhemees.
Interrogaſſemus, intfrahetomes.
Interrogationem,antfrahidu.
Intimo,inuuartun.
Intranti,ingangantemu.
Intraturus,inkekanganer.
Intro,inana.
Inueniat,finde.
Inueniuntur,ſint fundan.
Inueniatur, ſi fundam.
Inueniamur,pirumes funtan.
Inuenerit,finde.
Inueniri,findan.
Inuentus,fundaner.
In veſpera, in abantlobum.
Inuidentium,abanſtikeru.
Invidiæ, abanti.
Inuidiam,abanſt.
Inuitantis,keladuntes.
In vltimo,in iungaſtin.
In vltimo gradu, in deru iungiſtůſteti.
Inuocetis,kenemmeet.
Inutilis, vmbiderber.
Inutiles,vnbiderbi.
Ipſe,erſelbo,er.
Ipſa, ſelbo, deiſelbun. Ipſa diaſelbun, diuſelbun.
Ipſius, deſſelbun,ſin ſelbes.
Ipſo,demu ſelbin.
Ipſi,ſie.
Iuſte,rehto.
Ipſarum, deroſelbono.
Iracundiæ,abulkii.
Iram,aabulkii.
Iratus,erpolganer.
Ita,deiſu,ſo.
Itaque.inunu.
Ita ſane,ſo kauuiſſo.
Item,ſo,ſoſi,ſo ſama.
Iterum,anur.
Itinere,finde.
Itinera,finda.
Itur,kigangan.
Iudicet, ſuanne.
Iudicetur,ſi kisuanit.
Iudicauerunt,ſuuaton.
Iudicauerit,ſuanit.
Iudici,ſuanarre.
Iudicii,ſuana.
Iudicio,ſuanu.
Iudicia,ſuanono.
Iudiciis,ſuanoom.
Iugo,Iohhe.
Iumentum,noz.
Iungere,kamachon.
Iuniori,iungirin.
Iuniores,iungiron.
Iurare,ſuuerran.
Iureiurando,rehtteru eidſuuerdiu.
Iuſſio,kipot.
Iuſſus,kapotaner.
Iuſtitiæ,rehtes.
Iuſticiam,reht.
Iuuenibus,iungein.
Iuxta,after.

K.

Kariſſimi,tiuriſtun.
Kyrieleiſon,Truhtin kinade vns.

L.

Labia,leffa.
Labor,arbaeit.
Laborem,arabeit.
Laborare,arabeittan.
Laborent,vuerchoen.
Lacrimis,zaharim.
Laqueum,ſeid.
Laſiſcat,muadee.
Latens,midanti.
Latera,hleiterapaum.
Lauare,vuazkan.
Lauent,vuasken.
Laus,lob.
Legere,leſan.
Legat,leſe.
Legamus,leſamus.
Legantur,keleran.
Legantur,ſin kaleran.
Legantur,ſint kaleſan.
Lectis quattuor aut quinque foliis, keleranem feorim edo fimfim pletirun.
Lecturus,leſanter.
Lectio,lecza.
Lectionis,lectiun.
Lectiones,leczun.
Lectionum,lecno.
Lectiones,leczeom.
Lectulis,petum.
Lectiſternia,kaſtreuuitiu.
Lex,euua.
Lege,euu.
Leguminum,finalaſat.
Lena,zuzſa.

Leni.

Leni,demuslehtin.
Leniter, slehto.
Leuare,heffan.
Leuibus,rinkirom.
Leuioribus, ringirom.
Libenter,cernlihho.
Liberam,frilihha.
Liberorum,barono.
Libera nos,loſi vns.
Liberabis,erlooſis.
Liberatione,frihalſe.
Libet,luſtim.
Libra,funt.
Licet,doh.
Licere, erlaubpan.
Licet,arlaubit.
Liceat,arlaube.
Licuit,erlaupta.
Licentia,vrlaubii.
Linguam,zungun.
Linguoſus,zunkaler.
Lintea,lahhan.
Litteras,puah.
Litteras,piahſtaba.
Litteras commendatitias, piſolahanlicho puah.
Locant,farmietant.
Locum, ſtat.
Loca,ſteti.
Locorum,ſteteo.
Longe,rumana.
Longinquis,frumen.
Loqui, ſprehhã, kiſprohhan
Loquitur,ſprihhit. (vueſan.
Loquantur,ſprehhen.
Loquendi,zeſprehhanne.
Loquacitate,ſprahchu.
Lota,kauuaskano.
Lucis,leoth.
Luce,leohte.
Lucrandas,ze aruuinnanne.
Luctus,vvaft.
Lumbis,lanchom.
Lumen,leoth.
Lumẽ lucernæ, daz leoth des leohtes.

M.

Macula,piſmiz.
Magis,meer.
Magis ac magis,mer enti mer.
Magiſtri,meiſtres.
Magiſtram,meiſtrun.
Magiſterio,meiſtartuam.
Magnificant,mihhilont.
Magnopere,alleromeiſt.
Maior,mera.
Maiorum,merorono.
Maiori,merorin.
Maioribus,meriroom,meririn, merom.
Maladicẽtes, fluahhonte, vbiloſprehhante.
Malignum,farfluahhanan.
Maligno,farfluahhanin,·i.Diabolo.
Maligno ſpiritu,erfluahhanemu.
Malo, vbile.
Malum,vbil,hubilan.
Malorum,vbilero.
Malis,vbilem,vbilun.
Mandauit,kepot.
Mandata,pibot.
Mandatorum,kepoto.
Mane,morkane.
Manet,vuonet.
Maneat,pilibe.
Manifeſtum, chund.
Manu,henti.
Manuum,henteo.
Manibus,hantum.
Manſuetudine,mitiuuarii.
Mappula,duuahila.
Mater,muater.
Materia,kezimbri,friſt kezimus.
Matta,filzaliidigunt.
Matutini,morganlob,ſc.cantus.
Matutinos,morkanlob,ſc.pſalmos ſeu hymnos.
Maturis,riiffer.
Maturitas,riiffii.
Maxilla,chinnibahhon.
Maxima,alleromeiſt.
Maximam,meiſtun.
Maxime,alleromeiſt.
Me,mih.
Meam,minan.
Medicamina,lahchida.
Media nocte, mittilodi nacht.
Mediante octaua, mittilodontera ahtodun.
Mediocri,metamunſceffi, ſc.loco.
Mediocribus,vnſcaftim.
Meditari,lirnen.
Meditetur,lirnee.
Meditationi inſeruiant, ze lirnene anadeonoen.
Mei,miniu.
Mella,honec.

Me-

Meliorem,pezzirun.
Melius,paz,pezzira.
Meliorati,kepezzirote.
Membra,lidi.
Memor, kehucke. Memorkehuctit.
Meminere debet,kehunkan ſcal.
Meminerit,kehucke.
Memorentur,ſin kehukit.
Memoria,kihucti.
Memoriter,kihuctlihho.
Menſa,mias.
Menſa,miaſe.
Menſis,meaſum.
Menſas, muaſe.
Menſura,mez.
Menſurata,mezhaftiu.
Menſurate,mezhaftiu.
Mentem,muat.
Mentibus,muatum.
Mentiri,liugan.
Merces,loon,looth.
Mereatur,kearneet.
Mereamur,kearneem.
Mergit,piiuuffit.
Meritum,arnunc.
Merito,piuurubti.
Merita,keuurahti.
Metuendus,forahtanter.
Metum,forahtun.
Mihi,mir.
Miliarium,millu.
Militare,chemſan.
Militatur, iſtkichemſit.
Militans,chamffanti.
Militaturus,chamſanter.
Militanda ſunt,ze chamſanne ſint.
Militiá,chamſheit.
Miniſter,ambath.
Miniſterii,meiſtartuames.
Miniſtrauerit,ambahtit.
Minor,minnira.
Minore,minnirun.
Minore ætate, demu minnirin altere.
Minus,min.
Minora,minirun.
Minime,min,minſin.
Miſcens,miskenti.
Miſertima.vuirſirin.
Miſeria,vuenekii.
Miſericordia,armiherzidu.
Miſit,ſanta,
Miſſas,ſanta, quia mittitur populus.
Miſſarum,ſantom.

Mites,mitiuuareem.
Mitra,huot.
Mixtũ, merod, ſc. poculum.
Moderate,mezhaftiu.
Modeſtia,mezhaftiu.
Modice,luzic,vel luzilo.
Modice melioris, luzilemu pezzirun.
Modo,nu.
Modus,mez,mezziu.
Modulatis, zi ſinkanne.
Modulatione,ſange.
Molliti,keuuihhete.
Momento,ſtunt huuilu.
Monachorum,municho.
Monaſterii,muniſtres.
Monaſterio,muniſtre.
Monaſteriare,muniſtrilih.
Monitis,manunguh.
Monitionibus,manungoon.
Monſtrabantur,keaugi vuirtun.
Monte,perege.
Mora,tuuala.
Moratione,mezhafti, v.modeſtia.
Morbida,ſubdigaz.
Morbidis,ſuhtigeem.
More ſolito,ſitiu keuuonanemu.
Morum,ſiteo.
Moribus, ſitim.
Moroſa,ſitulicha.
Moroſe,ſitilihho.
Morientur,erſterbant.
Mors,tod.
Mortis,todes.
Mortem,tode.
Mortuum,totan.
Mox,ſaar,vel ſareo.
Multum, filu.
Multorum,manageru.
Multomagis,michilu mer.
Multo minus, mihhilu min.
Munda,hreiniu.
Mundum, hreinan.
Munditias,hreinida.
Munuſcula,manaheit.
Murmorauerit,murmoloot.
Murmorantem,murmolontaz.
Murmorantium,murmolonteru.
Murmuratione,murmulodii.
Murmurioſum,murmulontan.

N.

Nam,keuuiſſo.
Namque,keuuiſſo.
Natura,chnuat.

Naturâ,chnuati.
Naturaliter,chnuatlicho.
Ne.min.
Nec,noh,min.
Neceſſitas,notduruſt.
Neceſſaria,notduruſtti.
Necquicquam,min eouueht.
Nedum,mindenne.
Neglegantur,ſin keruahhaloſoot.
Neglegentes,ruahchaloſe.
Neglegentibus, ruahhaloſonteem.
Neglegendum,farſuummando.
Negligenter,ruahchaloſo.
Nemo,neoman.
Ne quando,min huuenne.
Neque,noh,indini,nohni,indi noh.
Ne quid nimis,min huuaz vnmez.
Nequiſſimos,vuirſiſton.
Neſcis,ni vueiſt.
Neſciant,ni vuizzen.
Nihil,neouueht.
Nihilum,neouuehti.
Nihilominus,neouuihtmin.
Nimietas,vnmezzigii.
Nimis,drato,vnmez.
Nimius,dratter.
Niſi,vzzan.
Nobilibus,adelem.
Noctis,nah,nahr.
Noctium,nahto.
Noctu,nahtes.
Nocturnis,nahtlobum,ſc.pſalmis.
Nocturnis horis, nahtlihhem ciit.
Nolo,niuuillu.
Nolite,ni churit.
Nolit,niuuelle.
Noluerint,niuuolton.
Noluerint, niuuellant.
Nolentis,niuuellentin.
Nomen,namun.
Nomini,nemin.
Nominum,namano.
Nominatur,iſt kenemmin.
Nominatis,kinantem.
Non,ni,nalles.
Nonageſimus,niunzegoſtin.
Nonageſimo,niunzegoſto.
Non aliquando,nalles eonaldre.
Non eſt,niſt.
Non iam, nullus giu.
Non poteſt,ni mac.
Nõ ſine formidine,nalles ano furahtũ.
Non ſolum,nalles einin.
Non velit,ni vuili.
Nonus,niunto.
Nonum,niunta.
Nos,vns,vnſih.
Noſcuntur, ſint keuuizzan.
Noſtro,vnſeremu.
Noſtra,vnſeriu.
Noſtris,vnſerem.
Noto,chundamu.
Notitiam,chundida.
Nouem,niun.
Nouit,vueiz.
Nouerit,vuizzi.
Noua,niuuuiu.
Nouiter,niuui.
Nouitius, niuuichuemaner.
Nouitiæ,niuuuii.
Nouitius,niuuchuemo.
Nouitiorum,niuuiquuemaners.
Noxa,ſculdi.
Nudum,nahhutan.
Nullus,niheiner,ioh auh, nohheiner.
Nulla,noh,nohheinaz,noh heiniu.
Nullum,neomannan.
Nullam,nohheineru,neouuiht.
Nullatinus,noh heinumezzu.
Numerus,ruaua.
Numerum,ruaba.
Numero,roabu.
Numquam,neonaldre.
Nunc,nu.
Nuntiari,kechundan.
Nuntiantur,ſint kechundit.
Nutriri,zeohan.
Nutriunt,zeohan.

O.

Ob,kagan.
Obaudita,kaganhoridu.
Obdurare,furihertan.
Obiurgetur,ſi kiſachan.
Obliuiſcatur,ſi erkezzan.
Obliuionem,akezzalii.
Obmutui,ertumbeta.
Oboedire,horren.
Oboediant,hoorren.
Oboediuit,kaganhoorta.
Oboediens,hoorſa moonti.
Oboedientes,horſamem.
Oboedientia,hoorſamii.
Obprobrium,ituuiz.
Obprobria,ituuizze.
Obſtineatus,einiſtritter.
Obtimum,pezziſtuun.

Occupari,keummuazon.
Obſecra,piſuueri,
Obſecrare,piſuuerran.
Obſeruare,kihaltan.
Obſeruabat,piheealt.
Obſeruantia,kihaltidu.
Obſeruantia,kihaltidom.
Obſeruatione,pihaltidu.
Obuiant,kagannant.
Obuiauerit,kakanganne.
Occaſio,friſt.
Occidere,slahon.
Occiſionis,slahta.
Occupantur,ſin piheftim.
Occupatus, pehafter.
Occupatis,pihafteem.
Occupationem,piſahit.
Occurrunt,kakanlaufen.
Occurrentibus, kakanhlauffantem.
Octauus,ahtodo.
Octaua,ahtodun.
Octogeſimus, ahtozogoſto.
Oculus,auga.
Oculo, augin.
Oculi,augun.
Oculorum,augono.
Oculis,augom.
Odire,fien. Odiſti,fietos.
Offert,prinkit.
Offerat,kebe,prinke.
Offeratur,iſt prungan,ſi pruhgan.
Offerre,pringan.
Officina, ambahti.
Officium,ambahti.
Officio,ambahte.
Officia,ambaht.
O fili,vuelago chind
Omiſſis,farlazzanem.
Omnis,eocouuelih,eocouuelihaz.
Omnes, alle.
Omnium,allero.
Omnia, alliu.
Omnium,alleru.
Omnibus,alleem.
Omnimodo,eocouuelichu mezz.
Omnimodis,eocouuelichumezzu.
Omnino,alles,allero.
Omni cõgregationi, alleru ſamanũgu.
Omni hora,eocohuelihhera citi.
Omni loco,eocouueliheru ſteti.
Omni tempore, eocouuelıheru citi.
Omni tempore tam æſtatis quam hiemis , eocouuelicheru citi ſama des ſumares ſama des vuintares.
Omni terræ,eocouuelihera erda.
Onus,purdi.
Opera,rahc.
Operui,pidachta.
Oportet,keriſit.
Opus, duruft.
Opus,vuerah.
Operis,vuerahches.
Opera,vuerach.
Operibus,vuerchun.
Operatur,vurchit.
Operemur,pirumes kiuurchit,
Operentur,ſin kiuurchit.
Operantem,vuerchontan.
Operarium,vuerachman.
Orare,petoon.
Oratio,kabet.
Orationis,petes.
Oratione kepete.
Orationes,kapet.
Oratorium,chirihh.
Oratorio,chirichun.
Ordo,antreitii.
Ordinem,antreitida.
Ordine,keſezzidu.
Ordinare,antreitidom.
Ordinant,ſezzant.
Ordinatus,kiſazter.
Ordinationis,kiſezzida.
Ordinatione,keſezzidu.
Ore,munde.
Oriri,vfqhueman
Oriantur,ſint vſkekaugan.
Orthodoxis,rehtculichontem.
Os,mund.
Oſtendunt,kaangont.
Oſtendat,keaucke.
Oſtendentem,augantan.
Otio,vpigi.
Otioſi,vbige.
Otioſa verba,vppigiu vuort,
Otioſitas,vppigi,
Oues,ſcaf.
Ouibus,ſcaffum.
Ouilibus,euuiſtun.

P.

Pacis,frido.
Pacem,fridu.
Palla,lachane.
Pallium,lahhan.
Panis,protes.
Parati,caruue.
Parcius,ſparalihhor.

Parcendo, lippanti.
Parentibus, catalingun.
Parentes, katilinga.
Paret ſe, karauueſih.
Parendum eſt, karauuēne iſt.
Parit, karauuit.
Pari conſilio, ebanemu keratte.
Pariter, ebano.
Pars, teil.
Parte, teile.
Partiat, libbe.
Partiendo, libanto.
Participemus, teilnemen.
Participationem, teilnuſti.
Participatione, teilnumft.
Paruus, luziler.
Parui, luzzil.
Paruo interuallo, luzzileru vntarſtūtū.
Paruulos, luzzileer.
Paruiſſimo interuallo, de skemmiſtun (vntarſtuntu.
Paſcha, ooſtrun.
Paſchæ, oſtrom.
Paſſionibus, dolungono.
Paſtor, hirti.
Paſtoris, hirtes.
Patefaciunt, offanfaciant.
Patefacere, offantuan.
Pater, fater.
Paterna, faterlihhiu.
Pati, kedoleet vueſan.
Patiatur, ſi kedoleet.
Patientes, dultigeem.
Patientia, kidult.
Patientiam, kedult.
Patienter, kedultlihho.
Pauca, foiu.
Paucorum, foerv.
Paucis, fouuem.
Paucis, foem.
Pauemus, piporakemees.
Paulolum, luzziles.
Pauore, erflaucter.
Pauperes, arame.
Pauperum armero.
Pauperiores, armirun.
Paupertas, armida.
Pauſent, reſten.
Pauſetur, kireſtit ſin.
Peccanti, ſuntontemu.
Peccatum, ſunta.
Peccatis, ſuntoom.
Peccator, ſuntigo.
Peccatoris, ſuntigin.
Pecten, canap.
Peculiaris, ſuntriclihchii.
Peculiare, ſuntriclichii.
Peculiares, ſuntriclihchiu.
Pede, fuazze.
Pedum, fuazzio.
Pedibus, fuazzum.
Pedules, ſuuelf, ſunt indumenta pedū.
Pendere, hangen.
Pendens, mezzinti.
Pene, nah.
Pentecoſten, fimfchuſtim.
Per, duruh.
Percelebratur, iſt duruhtuldit.
Percipiat, antfankida.
Percute, slah.
Percuſſi, kislagene.
Perdicto, duruhchuetamu.
Perdant, farleoſant.
Perdiderit, farliuſit.
Perditionem, florinii.
Peregrinus, piligrim.
Peregrinorum, gangar.ro.
Peregrinis, kankararum.
Perficere, duruhtuan.
Perficiant, duruhtuen.
Perfici, duruhtan.
Perfecta, duruhtaniu, duruhtonohto.
Perfectis diſcipulis, duruhnohteem (diſcoom.
Pergamus, ſcangames.
Periculi, zaala.
Periclitari, kefreiſot vueſan.
Perire, furuuerdan.
Periret, faruuerde.
Perlecta, duruhleraniu.
Permittemus, farlazzamees.
Permiſerit, farleazzi.
Permixti, duruhmiſte.
Perpetuam, euuikemu, euuic, eouui- (gan.
Perſequere, kefolge.
Perſequutionem, aahtunga.
Perſeuerauerit, duruhuuiſit.
Perſeuerantes, duruhuuonente.
Perſeuerantia, duruhuueſant.
Perſiſtere, duruhſtantan.
Perſiſtens, duruhuueſanti.
Perſoluamus, duruhinpintames.
Perſona, heit.
Perſonarum, heiteo.
Perſpexerit, forakiſiit.
Perſteterit, duruhſtat.
Perſuaderi duruhſpanan vueſan.
Perterritus, forahtun.

Per-

Pertinet,kekat.
Pertulerunt,fardolteton.
Perturbat,kitruabat.
Perturbet,ketruabpe.
Perturbetur,duruhtruabit.
Peruenietur,duruhqhuemã.
Perueniet,picheme.
Peruenire,duruhqhuueman
Peruerſas,abahe.
Petire,pittan.
Petat,dicke.
Petierit,pitit, dikit.
Petantur quæ petenda ſunt, kepetan ſin dei ze pittanne ſint.
Petenti,pittantemu.
Petitionem,digi.
Petitionis, dikii.
Petram,ſteine.
Pictꝫn, canpo.
Pigrum,tragran.
Pius,erhafter.
Pium,erhaftii.
Pia,erhaftiu.
Pium,erhaftaz.
Pius eſt Deus,erhafter iſt Cot.
Pii patris,erhaftin fateers.
Pietate,gnada,de Deo.
Plane,kiuuiſſo.
Plebis,deota.
Plenam,folla.
Plicare,faldan.
Plumbi,pliuues.
Plus,mer.
Pluribus,managen.
Poena,vuizzi.
Poenam,vuizze.
Poenas,vuizzi.
Poenitebis,hriuoes.
Poeniteat,hriuuoe.
Poenitentiam,hriuuun.
Ponat,lecce.
Popoſcerit,peitit.
Populi,liuteo.
Porrigatur,ſi kerehhit.
Portare,tracan.
Portione,teil.
Poſſe,magan.
Poſſibile,ſamftes.
Poſſidet,habet.
Poſt,after.
Poſt factum,after tatim.
Poſtea,after diu.
Poſterioribus,afttrorᵛm.
Poſtulat,pitit,
Poſui,ſazta.
Poſuiſti,ſaztoos.
Poſita eſt,keſazter iſt.
Poſitionem,keſezzida.
Potus,tranh.
Poteſt,man,mac.
Poterit,megi.
Potentibus,vualtantem.
Poteſtate,kiuualtidu.
Præbere,keban.
Præbetur,iſt kekeban.
Præbeatur,ſi kekeban.
Præcipit.kepiutit.
Præcepit,kipoot.
Præceptum,kipot.
Præcepta,pibot.
Præceptorum,piboto.
Præcipua,diu meiſtun.
Præcipue,alleromeiſt.
Præclara,foraperahtida.
Prędicans,foraſagenti.
Prædicatione,prædigii.
Prędicta,forakeqhuuetaniu.
Præeſſe,forauueſan.
Præiudicet,foraſuanne.
Præiudicauimus, forakiſuannemes.
Prælatus eſt,fora kipreitter iſt.
Præparauit,karata.
Pręparanda ſunt, ze karauuenne ſint.
Pręparata eſt,kekarater iſt.
Præparatione, garauuidu, foraitniuuuiu.
Præponere,furiſezzen.
Præponatur,furi ſi keſezzit.
Præpoſitus,furikiſazter.
Præpoſiti,forakiſaztim.
Prępoſito,:legero.
Præpoſitum,forakiſaztan.
Prępoſitis,forakiſaztem.
Præſens,antuurti.
Præſentem,antuurtan,kekakanuuarſtan.
Præſentiam,antuuarta.
Præſentis vitæ,des antuuartan libes.
Præſumere,erpalden.
Præſumat,paldee.
Pręſumant,erpaldeen.
Præſumptione, vtrurſti, *v.* permiſſione.
Pręterita mala, kelitaniu vbiliu.
Prætulerit,furiprimgit.
Præualere,furimagan.
Præualet,ſo furiſt mege.
Pręualens,furimakanti.
Pręuaricare taciturnitatis regulam, vbar-

bartuan dera ſuuikalii rehtungu.
Præueniant, furichuueman.
Prandium,cauma.
Prandeant,caumoen.
Prauo,abaheru.
Prauorum,abahere.
Preces,kepetum.
Primas,eriſto.
Prima,eriſtun.
Prima,erirum.
Prima hora,eriſta vuila.
Primum,eriſta.
Primum,az eriſt.
Prior,heroro.
Priore,heririn.
Prius,er.
Priuetur,piteilit ſi.
Priuati,piteilte.
Priuatis,ſuntrigem.
Pro,pi,fora.
Probaſti,keſuahtoos.
Probate,chorot.
Probetur,ſi kichorot.
Probatione,chorungu.
Procaciter,vuelihho.
Procedant,framkangen.
Proceſſerit,frankange.
Proceſſu,frankanc.
Pro certo,ano zuuiual.
Pro cuius venerit neglegentia, duruh den chuimit ruachaloſi.
Procurentur,fora ſi kekaumit.
Prodiderit,meldet.
Prodigus,ſpildanter.
Pro eo,pi imo.
Proferre,franpringan.
Proferat,frampringe.
Profeſſi ſunt,kegehane ſint.
Proficiat,fradihe.
Profundum,inferni,abcrunte dera (hella.
Prohibe,piuueri.
Prohibeat,piuuerte.
Prohibeant,piuuergem.
Prohibemur,pirum & piuuerit.
Prohibuerit,piuuerit.
Pro hoc,pi daz,*r.* ad hoc.
Pro hoſpite, furi caſt.
Proici,faruuorfan.
Proieciſti,faruurfi.
Proiciat,ferauuerfe.
Proiciatur,forakiuuorfan.
Pro ipſis,fora diem.
Pro iuſtitia,pi reht.
Prolixiores,lengirun.
Promiſit,forakihiaz.
Promiſſione,pigihti.
Promittat,kihezze.
Promittunt,kihezant.
Pro modo,fora meze,
Promouere,fora eruuechan.
Pronomine,pinemin.
Pronuntiat,fora kichundit.
Pronuntiet,fora kichunde.
Pronuntiabo,fora kechundu.
Pronus,framhalde.
Propagauit,framerhlot.
Propheta,vuizzago,foraſakun.
Prophetæ,vuizzagin,foraſegin.
Propitiatur,fora ſi keſephan.
Proponere,furikiſezzan.
Proponatur,furi ſi keſezzit.
Proprium,eikan.
Propriam eiganas.
Propria,aikanemu.
Proprii,heikinin.
Propriis,eikaneem.
Propria,eigono.
Proprii,eikanes.
Propter,duruh.
Propter officium,ana ambahti.
Pro qualibet,pi ſouuelichaſo.
Pro qualicumque cauſa,pi ſouuelicha ſo racha.
Proſternatur,fora ſi kiſtrehchit.
Proſtratus,forakiſtrahter.
Pro tali facto,fora ſoliſhem tati.
Protendatur,fora ſi kidenit.
Proterue,frafallihho.
Protrahendo,faizechanto.
Proueniat,pichueme.
Prouidus,forakiſehaner.
Prouide,forakeſehantlihho.
Prouidentia,foraſcauuunga.
Prouincia,lantſceffi.
Prouinciis,lantſcaffim.
Prouincias,lantſcaffi.
Pro vitæ merito,pi libes vrhungu.
Prouocent,framkiuuiſen.
Prouoluat,fora ſi bifaldan, fora piual-(de.
Prouoluantur,fora ſi pifaldan.
Prout,ſoſo.
Proximo,nahiſtin.
Prudenter,claulicho.
Prumptus,funſer.
Pſallit,ſinkit.
Pſallantur,ſint kaſungan.
Pſalmus,ſalmin.

Pſalmi,ſalmon.
Pſalmis,ſalmſangum.
Pſalmi directanii,ſalmun in rihti.
Pſalmodiæ,ſalmſanges.
Pſalterii,ſalmſanges.
Publice,offanlicho.
Publicanus,achiuuizfirinari.
Publicare,offanon.
Puer,chind.
Puero,chinde.
Pueris,chindum.
Pugnam,fehtun.
Pugnare,fehtan.
Pulmentarium,muaz.
Pulſat,clohhot.
Pulſans,chlochonti.
Pulſauerit,chlocchit.
Puplica,offanlihhera.
Pura,luttras.
Puram tunicam,dunna.
Puro nomine,hluteremu nemin.
Puritas,lutri.
Purgent,reinen.
Puſillanimis,luccil muate.
Putauerint,vuannant.
Putandum eſt,abazesnidanne iſt.

Q.

QVa,deru.
Qua,huuelihhiu.
Quadraginſima,faſtun.
Quadraginſimæ,faſtunge.
Quadrupedium,feorfuazzeo.
Quæ,daz,dea.
Quæ,huuelihhiu, plur.
Quæ ſua ſunt,dei iro ſint.
Quærere,ſuahchan.
Quærite,ſuahhat.
Quærens,ſuahhanti.
Qualicumque,ſouuelichemuſo.
Qualiter,huueo.
Qualitatem,huuialihhy.
Qualitatis,vuealihniſſim.
Quàm,denne.
Quàm,huueo,cum poſitiuo.
Quamuis,doh doh.
Quando,denne.
Quando,huuenne,interrog.
Quantum,ſo filu ſo.
Quanto magis,huueo meer.
Quanto tempore,ſo manakera citi.
Quantitas,vueamihili,mihhilii.
Quantitate,vueomichili.
Quare,huuanta.
Quartus,fiordo.
Quartum,fiorda.
Quartam & ſextam feriam, feordun indi ſehtun tag.
Quaſi,ſo ſama.
Quaſſatum,keſcutita.
Quater,feorſtunt.
Quaternis,feoriskeem.
Quattuor,fioreo.
Que,indi,ioh.
Queſtrantur,ſin kiſontrot.
Qui,du,der,dia.
Quia,denta,daz.
Quibus,diem.
Quibuslibet,huuelihemu ſo.
Quicquam,eouuit.
Quicquid,ſo huuaz ſo.
Quid,huuaz.
Quidem,keuuiſſo.
Quieſcat,kaſtillec.
Quietus,ſtiller.
Quinquageſimus,finfzugoſto.
Quintus,funfto.
Quippe,kauuiſſo.
Quique,inti dea.
Quis, huuelih,huuer.
Quisquam,einic,eouuit.
Quisquis,ſo huuer ſo.
Quo,demu.
Quod,daz.
Quod abſit,daz fer ſi.
Quolibet modo,ſo vuelichu meza ſo.
Quomodo,ſoſo.
Quoniam,pidiu.
Quoquinæ,chuchunun.
Quorum,dero.
Quotiens,ſo ofto ſo.
Quouis,ſo vuelihcheru ſo.

R.

RAdicitus,vurzhaftor.
Ramentis,azzaſum.
Rara,ſeltkaluaffa.
Ratio,redina.
Rationem,rediun.
Ratiociniis,redinoom.
Rationabilis,redihaftiu.
Rationabilia verba,redohaftiu vuort.
Rationabiliter,redihaftucho.
Rebellio,vuidaruuigo.
Rebus,rahhohom.
Receſſeras,keliti.
Recipiat,ſi entfangan.

Recitet,redinoe.
Recitetur,ſi kileran.
Recitanda eſt,za redinone iſt.
Recitanda,ze erchennenne.
Recolligenda,anur zikileſanne.
Recolligendas,za ſamanonne.
Reconpenſabitur,iſt vuidarmezzan.
Reconſignata,auurkezeihhantiu.
Recreare,erqhuichan.
Recta,rehte.
Recte,rehto.
Recuſauit,vuidarota.
Redactus ſum,kepranhoter pim.
Reddere,keltan,keban.
Reddunt,kebant.
Reddendam,ze arkebanne.
Redditurus eſt,erkebanter iſt.
Redditurum,kebantan.
Redditus,erkibit.
Redire,huuabban.
Redeas,huuarabes.
Referamus,rahhomes.
Reficiant,imbizzen.
Reficiatur,ſi inbizzan.
Reficientes,imbizzante.
Refectio,imbiz.
Regere,kerihtanne.
Regendas,ze rihtenne.
Regionibus,lantſcaffim.
Regi,chuninge.
Regnum,rihhe.
Regni,rihhes.
Regni cœlorum,himilrihhes.
Regula,rehtungu,regulu.
Regulæ,rihtungu.
Regulari,rehtlihhun.
Relaxantur,ſint kelengit.
Relaxabitur, ſi farlazzan.
Reliquo,frammert.
Reliqua,andro,plur.
Reliqui,andree,plural.
Reliqua,frammert.
Reliquiæ, vuihida,ſc.Sanctorum.
Relinquentes,farlaazzante.
Rem,rahcha.
Remaledicere,vuidarfluahhan.
Remaneant,piliben.
Remiſiſti,farliazzi.
Remiſſione,farlazzany.
Remota,erchertiu.
Renes,lenti.
Rennuit,vuidarot.
Rennuatur,ſi keuuidarot.
Reperiatur,ſi keſuahhit.
Repertus,fundaner.
Repetantur, ſin kiuangan, auurkifangan.
Reponenda,zekeleokanne.
Reportare,vuidar ertragan.
Reprehendit,kereſſit.
Reprehendatur,auur ſi ki fangan.
Repræhenſibilis,leſtarlihher.
Repræſentari,auur kakamuuarti.
Reprobus,farchoraneer.
Reputet,kezelle.
Requies,reſti.
Requieſcet,kereſtis.
Requirens,ſuahhanti.
Rerum,rachono.
Res,racha.
Reſedentibus,auurſizanſtem.
Reſeruetur,ſi keporkan.
Reſeruans,kehaltanti.
Reſeruato,keporkanemu.
Reſiduæ,zaleibu.
Reſpicere,ſehan.
Reſpicit,ſihit,kiſiht.
Reſpondere,antlengan.
Reſpondeas,antuurti.
Reſpondeant,antlenken.
Reſpondeatur,ſikiantlenkit.
Reſpondentem,antlengantan.
Reſponſum,antuurti.
Reſponſo,antuurtu.
Reſpuens,farspienti.
Reſtat,zaleibu iſt.
Reſtrictius,keduunganor.
Retribues,itloon.
Retributionem,itlot.
Reuela,intrih.
Reuelat,intrihhit.
Reuera,forahtun, rachu vuareru.
Reuerentia,eruuirdy, pieruuirdy.
Reuerentiam,eruuirdy.
Reuerti, kihuuorban vueſan.
Reuertentes,huuerbente.
Reuertentibus,vuarbentom.
Reum,ſcultikan.
Rogatur,kapetataner.
Rogemus,pittames.
Riſus,hlahtar.
Riſui,hlahtre.
Riſum mouentia, hlahtar vuerkentiu.
Rixæ,ſecho.

S.

SAcerdos,euuart.
Sacerdotis,euuartin.

Sacerdotum, euuatto.
Sacerdotium, euuarttuam.
Sacerdotii, euuartuames.
Sacrum, vuiho.
Sacrata, keuuihtuo.
Sacratus, kiuuihtiu.
Sæculum, vuerolt.
Sæculo, vueralti.
Sæcularibus, vuerultlihchem.
Sæpe, ofto,
Sæpius, ofto.
Sagacitate, huuaſſi.
Sagum, tecinum.
Saltim, doh.
Salubrius, heillihoor.
Salutis, heily.
Salutare, heilanty.
Salutatis, chuuettan.
Saluus, heiler, kehaltaneer.
Saluentur, kihaltan ſin.
Sanctum, vuihaz.
Sancto, vuihemu.
Sancta, vuihiu.
Sanctæ, vuihono.
Sanctas, vuiho.
Sanctis, vuiheem.
Sanctæ Trinitatis, dr vuihun driniſſu.
Sanctos patres, vuihe fatere.
Sana, alliu.
Sanas, alliu.
Saniori, heilicorin.
Sapiens, ſpaher.
Sapienti, ſpahemu.
Sapientis, ſpahe.
Sapientiæ, ſpahii.
Sarabaitarum, lihiſarro.
Sarabaitis, lihhiſarum.
Satietas, fullii, ſetii.
Satisfaciat, kinuhtſamotue.
Satisfactum eſſe, kanuhotſamkatan (vueſan.
Satisfactio, canuhtſameratat.
Satisfactione, kenuhtſameru tati.
Scala, hlaitar.
Scamnis, ſcrannon.
Scandala, zuruuarida.
Scandalorum, zuruuaridono.
Scire, vvizzen.
Sciat vvizzi.
Sciant, vvizzun.
Sciens, vvizzanti.
Scientia artis, kiuuizidu deru liſti.
Scilicet, kiuuiſſo.
Schola, ſcuala.
Scriptum, kaſcriban.
Scriptura, keſchrifti.
Scripturam, keſcrip.
Scrupuloſitate, friſteo.
Scrutans, ſcauuonti.
Scrudanti, zarſuahchanne.
Scurrilitas, skerin, skerneſskerin.
Scurrilitate, ſcerne.
Se, ſih.
Sebum, vnslit.
Secundis, andar.
Secundum, andras.
Secunda, andrera.
Secundæ feriæ, andrem tagum.
Secundum, after, id eſt iuxta.
Secundum merita, after keuurahti.
Secundum iuſſionem, after kipote.
Securus, ſihchurer,
Securi, ſihhure.
Secus introitum, pii inkange.
Sed, vzzan.
Sed &, ioh auh, ſo ſama, vzzan ioh auh.
Sed etiam, vzzan ſo ſama.
Sed nec, vzzan.
Sedens, ſizanti.
Sedeat, ſizzit.
Sedilia, ſedalum.
Seipſum, ſih ſelban.
Semel & ſecundo, einkin ioh andra-ſtunt.
Semper, ſimblum, vel ſimbulum.
Senum, altero.
Senior, heroſto.
Seniori, heririn.
Seniores, heroſton.
Seniorum, herirono, heroſtono.
Senioribus, herirom.
Sententia, kaqhuit.
Sententiam, keqhuuit.
Seorſum, ſuntrigo.
Sepelire, picraban.
Septimus, ſibunto, ſibto.
Septimana, vuehcha.
Septemanæ, vuehchun.
Septemanarii, vuehharre.
Septenarius, ſibunfalta.
Septies in die laudem dixi tibi, id eſt ſi-bunſtunt.
Septinoctium, ſibunnaht.
Septuageſimus, ſibunzogoſto.
Sequeſtrantur, ſint kiſuntut.
Sequeſtratur, keſkeidaner.
Sequi, folgen.

Sequitur,iſt kefolgeet.
Sequatur,ſi kefolget.
Sequantur,ſin kefolgeet.
Sermo,vvort.
Serum,chaſeuuazzar. hodie ſchotten.
Seruus,ſcalch.
Seruos,ſcalcha.
Seruire,deonoon.
Seruientes,deononte.
Seruitium,deonoſt.
Seruitii,deonoſti.
Seruitor,deonoſtman.
Seruitoribus,deonoſtun,deonoſtman-(num.
Seruitutis,deonoſtes.
Seruare,haltan,kehaltan.
Seruetur,ſi kihaltan.
Seruatam,kihaltan.
Seu,edo.
Sex,ſex,ſehſim.
Sextus,ſexto,
Sexageſimus,ſehzugoſt.
Si,ibu,ſo.
Si diſcedit diſcedat,ibu kelidet kelide.
Sib,ſo.
Sicut,ſoſo.
Sicut & nos,ſoſo auh vuir.
Sibi,im.
Sibi,imu,plur.
Sibi inuicem,im vntar im.
Signum,zeihhan.
Signo,zaichane.
Significatione,zaichanungu.
Silentium,ſtilli,ſuuikily.
Silere,ſuuigen.
Silui,ſuuiketa.
Similis,kalihchera.
Similiter,ſo ſama.
Similabo,kelihhiſon.
Simplicioribus,einfaltlchero.
Simpliciter, einfaltlihcho, einmuatli-(cho.
Sinaxis, curs.
Sine,ano,vel ana.
Sine aliquo tyfo vel mora, ana einikema lihhitode edo tuuala.
Sine dubio,ano zuifal.
Sine intermiſſione,ano vntarlaz.
Singuli,einluzze.
Singuli per ſingula , einluzze duruh (einluzium.
Singulis,einluzlihchem
Singularem,einluzlihheru.
Singillatim,einluzlihhe.
Sinat,lazzit.
Sinet,lazze.

Sit,ſy,ſi.
Siue,edo.
Sobrius,chuskeer.
Sobrium,chuscan.
Sociari,kemahchot.
Societur,ſi kemahchot.
Sociandus,zekemahone.
Sola,einera.
Solatia,helfa.
Solatio,helfu.
Solemnitas,tult.
Solemniter,tultlichiu.
Solemnitatibus,tundim.
Solent,kiuuonent.
Solito,kiuuonin.
Sollicitus,pihuctigeer.
Sollicite,kihuctlihho.
Sollicito,pihuctikemu.
Sollicitudinem, pihuctida, ſoragun.
Sollicitudine,pihucti.
Soluamus,an pintames.
Solum,einin.
Solummodo,einumezzu.
Somno,slaffe,traume.
Somnolentum,slaaffagan.
Somnolentorum,slafalenu.
Sonitu,calme.
Sordes,vnchuschida.
Sordide,vnſubro.
Sortiatur,ſi erlozzan.
Speculantur,ſcauuont.
Spem,vvan.
Spera in eum,vvani in inan.
Speramus,vvanannemes.
Spernendo,farmanento.
Spreuerunt,farhocton.
Spinas,dorno.
Spiritus,keiſt.
Spiritum,atum.
Spiritali,atumlihhemu.
Spiritale,atunlihhun.
Spondeat,keheizze.
Sponſione,pigihti.
Sponte,ſelpuuillin.
Stabiles,ſtadige.
Stabilitas,ſtadigii.
Stabilitatis,ſtadiki.
Stabilire,ſtantan.
Stans,ſtantanti.
Stat,ſtat.
Stare,ſtan.
Statim,ſaar.
Statuta,keſazta.

Stet

Stet,ſtante.
Storia,kishihtii.
Stoupus,ciphus certæ menſuræ.
Stratus,keſtrahter.
Stramenta,kaſtreuui.
Strati lecti,kiſtreuuitiu.
Strenue,radalihcho.
Studeat,zilee.
Studire,cilen.
Stultus,vnfruater.
Sua,iru.
Suæ,ſinera.
Suam,ſinaz.
Suâ,ſineru.
Suademus,ſpanames.
Suadeatur,ſi keſpanan.
Suadente,kenentemu,keſpanſt.
Suaſione,keſpanſt.
Suaſionibus,keſpenſtim.
Sub,vntar.
Subdat,vntarduat.
Subdatur,ſi vntarkeban.
Subditum,vntardeonotan.
Subiaceat,vntarlicke.
Subiectione,vuntaruuorfanii.
Subiungendus eſt, za vuntarmahonne (iſt.
Sublata,kenomanemu.
Subminiſtrat,vntarambahte.
Submittere,vuntarleccan.
Subripiat,vntarslihche.
Subrepta,vuntarlihhanera.
Subrogetur,vuntar ſi ketan.
Subſelliis,ſcamelum.
Subſequitur,vuntar iſt kefolgeet.
Subſecuntur,vuntiri ſin kefolget.
Subſtantia,eht,id eſt,res familiaris.
Subſtantiæ,ehtin.
Subtrahat,vuntraat ſeh.
Subtrahendo,vuntarzeohanto.
Subuenire,helfan.
Succedat,anagat.
Succedunt,anakaant.
Succinctus,picurte.
Sufferre,ketragan.
Sufferentium,fartraganteru.
Sufficere,kenuackan.
Sufficit,kenuakit.
Sufficiunt,kenuht.
Sufficiat,kanuage.
Sufficiant,kenuht ſamoen.
Sufficienter,kinuhtlihcho.
Suffectam,vuntaruuorfanan.
Suggere,ſpanan.
Suggeritur,iſt keſpanan.
Suggerat,ſakee.
Suis,iro,ſineem.
Sum,pim.
Sumus,pirumes.
Sumens,namant.
Summa,furiſtun.
Summum,furiſta.
Suo,ſinemu.
Suos,ſiniu.
Super,oba,iuber.
Super filios hominum,vbar parn man-(no.
Super ſe ſit,ſuntrigo.
Superamus,vberuuinnamees.
Superbum,vbermuatan.
Superbos,vbermuate.
Superbiam,vbermuatii.
Superbiat,vbarmuateo.
Superbiendi,ze vbarmuatonne.
Superfluus,vbarfleozanter.
Superfluum,vbarfleozzida.
Superfluitate,vberfluatida.
Superiori,oparorun.
Superuenerit,vbarqhuimit.
Supplicandum eſt,za pittanne iſt.
Supplicatio,deolihaskipete.
Supplicatione,deolichas.
Supra obana.
Supraſcripti,oba kaſcribanes.
Surgere,ſtanne.
Surgat,erſtante.
Surgant,erſtanten.
Surrexerint,erſtant.
Surgendum eſt,ze erſtane iſt.
Suſcipi,intfangan.
Suſcepit,intfianc,intfahit.
Suſcipiendus,intfankaner.
Suſceptioni,antfankida.
Suſcitantur,ſint eruuehchit.
Suſpectus,ſorchafter.
Suſpectam,ſorachaftan.
Suſpenditur,ſi kispentot.
Suſpitio,vntriuida.
Suſpicioſus,vrtriuuer.
Suſtinere,doleen,fardoleen.
Suſtine,inthabee.
Suſtinent,fardoleent.
Suſtineant,inthabeen.
Suſtinens,fardolenti.

T.

Tabernaculum,huſe.
Tabernaculi,huſes.
Tabernaculo,ſeliduri.

Tacere,ſuuigeen.
Tacui,ih ſuuigeta.
Tacita, ſuuigentun.
Taciturnitatis,ſuuigilii.
Taciturnitatem,ſuuigali.
Talis opera,ſolihchaz rahc.
Tales,ſolihhe.
Taliter,ſolicha.
Tam,ſama,ſoſama.
Tam veteris teſtamenti quam noui, ſo dr altūn euua ſoſama dr niuun.
Tam diu,ſo lango.
Tamen,duuidaro.
Tamquam,ſoſo.
Tandem aliquando, edderuuenne.
Tantum,mondoh,ſo.
Tantum,ſo filu.
Tardus,trager.
Tarde,trago.
Tardius,tragoor,ſpator.
Te,dih.
Tempus,cyt.
Tempora,citi.
Temporibus,citum.
Temperius,citlihhor,citimo.
Temperet, ketemproe, kemezlihhee.
Temperemus,pirumes kitemprot.
Temperetur,ſi katemprot.
Tenebræ,finſtrii.
Tenere,haben.
Teneant,eigim.
Teneatur,ſi kihaber.
Tenuit,kihebita.
Tepide,vualo.
Tergunt, ſuuerben; ſcilicet manus ac pedes.
Terminetur,ſi kiran.
Terminentur,ſin kimarchot.
Terni,driske.
Ternos,driskeem.
Terna,dry.
Terra,erda.
Terrenis,erdlihheem.
Terror,ekiſo.
Terroribus,ekiſom.
Terribilem,ekislihhun.
Tertius,dritto.
Tertium,drittiun.
Tertia pars,dritta teil.
Tertiam,dritun.
Tertio,drittiun ſtun.
Teſtamentum,euua.
Teſtamenti veteris nouique, dera altun euua,ioh dero niuun.
Teſtibus,vrchindom.
Teſtimonium,vrchundii.
Teſtimonia,keuuizzida.
Tibi,dir.
Timere,furihtan.
Timens,forahtani.
Timentes,furahtante.
Timentibus,furahtanteem.
Timorem,forahtun.
Tollerantiam,fartraganii.
Totam,allan.
Trabem,kepret.
Tractat,trahtoot.
Tractet,trahtohee.
Tractauerit,trahtot.
Tradat,ſelle.
Tranſeat,furiſare.
Tranſigenda ſunt,ze foranne ſint.
Tranſitoriis,ze farantlihheem.
Tremendo,forahtlihhun.
Tremendo iudicio, dera forahtlihun ſuano.
Tremore,bibun.
Trepide,ſtozzonto.
Tres,drio.
Tres lectiones,drim leczum.
Tria,dry.
Trium,trio.
Tribuatut,ſi kikeban.
Tribulatio,arabeiti.
Trigeſimus,drizugoſto.
Triticum,huueizzo.
Tu,du.
Tui,dines.
Tuo,dineru,dinemu.
Tuum,din.
Tua,dina.
Tuam,tineru.
Tunc,denne.
Tunicam,tunihhu.
Tunſuram,ſcurt.
Turbet,ketruabpe,
Turbolentus,truabaler.
Tyfo,lihhiſode.
Tyrannidis, rihhidim, vnreht richiſo.
Tyrannidem,rihchida.

V.

VAcat,caugrot,muazzot.
Vacant,gaugront.
Vacent,muazzoen.
Vacare,caugrot.
Vacandi,kecaugrot vueſan.
Vadunt,kangant.
Vagi,ſuuihhonte.

Vana,

Vana,italin.
Vana gloria,ital ruam.
Vapulent,ſin kapluan.
Variis,miſſalihchem.
Vaſa,faz.
Vbi,dar.
Vbicumq;,ſo huuar ſo.
Vbiq;,eocouueri.
Vbi tantum,dar doh.
Vbiubi,dar edo dar.
Vel,edo,edeo.
Vel etiam,edo ſoſama.
Velloſam,ruha.
Velociter,ſniumo.
Velocitate,ſniumidu.
Velut,ſamo ſo,ſo ſamo ſo.
Veluti,ſoſama.
Venerare,ereen.
Veniam,antlaz.
Venire,qhuueman.
Veniamus,qhuememees.
Veni,qhuuam.
Venerunt,qhuamun.
Venite,qhuemat.
Veniens,qhuemanemu.
Venti,vvinti.
Venundandum,ze farchaufanne.
Verbi gratia,pilad qhuedan.
Verba,vvortuno.
Verbis,vvertum.
Verbera,fillo.
Verberum,filloom,fillonokertu.
Verecundia,ſcamu.
Vermis,vvurm.
Vero,keuuiſſo.
Verum,vvar.
Veram,vveran.
Verius,vvarlihhor.
Veritatem,vvarhafti.
Verſum,vers.
Veſpera,aband.
Veſpertina,abahtlob,ſc. cantica.
Veſpertinorum,abantlihcheru.
Veſtiario,vvahthhuſe.
Veſtigiis, ſporum.
Veſtibus,keuuatim.
Veſtimenta,kiuuati.
Veſtire,vvatten.
Veſtitus,keuuatoter.
Veſtiti,kiuuattote.
Veſtra,iuueriu.
Veſtras,iuuereem.
Vetera,altiu.
Vetuſtam,alta.
Via,vvec.
Vias,vveka.
Vicem,vveh ſule.
Vices,vvehſal.
Viciſſim,vvehſalum,hertum.
Viciſſimo,Zueinzicozſtin.
Vicino,nahemu.
Vicinis,kepurum.
Victus,libleit.
Videre,ſehan.
Videbas,keſahi.
Videte,ſehat.
Videamus,kaſehames.
Videatur,ſi keduht.
Vidiſti,kiſahi.
Vigiliæ,vvahtono.
Vigilias,vvathun,nahtuuahchon.
Vigiliæ nocturnæ, vvahta de naht.
Viliorem, ſmahlihorun.
Vilius,ſmahlichor.
Vilitate,ſmahlihhii.
Villicationis,abahtes.
Vindicta,rihti.
Vindictæ,kerehti.
Vindictam, Kirihche.
Vinolentum,vvintrunchat.
Vir,comman.
Viro,commane.
Virga,kertu.
Virtus,chraft.
Virtutes,chrefteon.
Virtutum hcreftio.
Vis,vvili.
Viſus,keduht.
Viſum fuerit,keduht iſt.
Viſitare,ganuuiſon.
Vita,lyb.
Vitam,libe.
Vitæ æternæ,des euuigin libes.
Vitium,ahchuſt.
Vitio,er achuſti.
Vitia,archuſti.
Vitiorum,archuſtio.
Vitiis,archuſtim.
Vitioſus,archuſtiger.
Vitientur,ſin keachuſteot.
Viuat,lebee.
Viuentes,lebente.
Vlterius,andres.
Vltimus,iungiſto.
Vltima,iungiſta.
Vltor,rehchan.

Vnde,danaan,huuanan.
Vndecimus,einilifto.
Vnguenta,ſalbun.
Vniformem,einespilades.
Vniuerſa,alliu.
Vnus,einer.
Vna,einaz.
Vnum,ein.
Vno,einemu.
Vnuſquiſq;,einer eocouuelicher.
Vnumquodq;, einan ecouuelihhan.
Vniuscuiuſq;, eocouuelihher, einera eocouuelihera.
Vno die,einemu tage.
Vno momento,eineru ſtunthuuilu.
Vobis,iu.
Vocare,kauuiſan.
Vocent,nemmen.
Vocari,vviſſan.
Vocauit,ladoot.
Vocatur,iſtkenemmit.
Vocetur,ſi kinemmit.
Voce,ſtimmu.
Volt,vvili.
Voluat,inualde.
Voluant,piuuinte.
Volumen,puah.
Volumus,vuellemes.
Voluntatis vuillemo.
Voluntatem, vuillin.
Voluntatibus,vuilloom.
Voluptas,vunniluſt.
Vos,euuih,iuuih.
Vox,ſtimma.
Vrat,prenne.
Vſq;,vnzin.
Vſquequaq;,eogouueri.
Vſus,piderbi.
Vſu,nuzi.
Vt,ſo,daz.
Vtq;,ſo dei.
Vti,pruhchan.
Vtatur,pruhhe,ſi pruhhanti.
Vtens,pruhhanti.
Vtentibus veſtiméta, analeckentem.
Vtilis,piderbeer.
Vtile,pidarbun.
Vtilius,piderborin.
Vtilitatis,bidarbi.
Vtilitatibus,biderbidoō, piderboom.
Vtroq;,pedero.
Vtrarumque,pedero.
Vulnera,tole.
Vult,vuelle.

Y.

Ymnum,lob.

Z.

Zelus,antin.
Zelum,anton.
Zelo,minnu.
Zelotypus,einſneller.

F I N I S.

CATALOGVS

NOMINVM PROPRIORVM, QVIBVS *ALAMANNI quondam appellati,

**Qui nūc aliēnis magis quā ſuis ac propriis delectantur.*

Ex vetuſtiſſimo Codice Monaſterii S. Galli ordine deſcriptus.

CAPVT I.

De nominibus propriis maſculinis in Alamannia Theutonica.

A

Alfrid.
Aaron, Aron.
Abo, Abbo, Abbi.
Adalbero, Adalpero.
Adalbern.
Adalbert, Adalpret, Adalpreht, Adalpert, Adelpret, Adilpert, Adelprech, Albreht, Alprecht.
Adalbold.
Adalcho.
Adalcoz, Adelgolz, Adalgoz.
Adalfrid.
Adalgan.
Adalger, Adalker.

Adalgis

Adalgis.
Adalgrim,Adalcrim.
Adalhar.
Adalhart, Adalart.
Adalhelm,Adelhelm.
Adalho, Adalloh, Adolo.
Adallant.
Adalman.
Adalmar.
Adalmuat.
Adalmunt.
Adalnant.
Adalne.
Adalnoat.
Adalno, Adalnot, Adalnolt.
Adalolt,Adallolt.
Adalpoto,Adelboto.
Adalrham,Adalram.
Adalrih.
Adalrat.
Adalſcalh.
Adalſeus.
Adalſuuab.
Adalug.
Adalunc.
Adaluuach.
Adaluual, Adaluualach.
Adaluuin.
Adaluuolf.
Adam.
Adde.
Adrad,Adratt.
Affi.
Agnifred.
Agoz. Agozo.
Ahſpret.
Alagart.
Alahicho.
Alarich.
Alauuic,Alauuig.
Alarihc.
Albarn.
Albene.
Alberat.
Albhart,Alphart.
Albhere, Alphere, Alpere.
Albi.
Albinc.
Albirich, Alberich, Albric,Alberih.
Albkoz.
Albini,Alboni,Albuni.
Albolt.
Alderat,Altrat.
Alefrid.
Aleuuic.
Alfdac.
Alfram.
Alfrid.
Alker.
Allo.
Alluuih.
Alman.
Almo.
Alpger,Alpker.
Alpram.
Altabert, Altabreht, Altebert.
Altarat.
Altcrim.
Altger.
Altguid.
Althun.
Altini.
Altirich, Altrihc, Altirih, Altrich.
Altman.
Altmar.
Altmund.
Alto.
Altolf.
Altram.
Altuom.
Amal.
Amalbert, Amalbreth, Amalpret.
Amalfrit,Amilfrid.
Amalger,Amalker.
Amalgoz.
Amalne,Amalni.
Amalrih,Amalrich.
Amanolt.
Ambricho.
Amhel.
Ameltren.
Amilin.
Anaualt,Anauualt.
Andrea.
Anger.
Anhme.
Anno.
Ansfrit.
Anshelm.
Anspold.
Anſthilt.
Anſtrat.
Anto.
Antuuart.
Anulo.
Appo.
Aracoz.
Arbo.
Archram.
Arahelm.
Arnolt.
Arolf.
Artfreht,Artfret.
Arthelm.
Artolf.
Artpret.
Asbrant.
Aſcrih,Askirih.
Aſcheri.
Aslach.
Atalo.
Ato,Atto,Attu.
Atoman.
Autoin,Autuin.
Azelin.
Azichint.
Azzo.

B.

Babo.
Baue.
Baldabert.
Baldemar.
Baldfrid.
Baldarith.
Bardo.
Baugolf.
Bebo.
Beldot.
Bennih.
Berachgart.
Berahart.
Berahtolt.
Berecholt.
Berehlant.
Berehmar.
Berenkart.
Berethkart.
Bericker,Berihtger.
Beringer,Berinker.
Bern.
Bernheri.
Bernker.

Bernolt.
Berrich.
Berterich.
Beitgoz.
Berthger.
Berthiland.
Bertilo.
Betto.
Brun.
Brunhart.
Bicchø.
Bilifrid.
Biricho.
Birichtilo.
Biſo.
Blidgaer,Blihcker.
Boppo.
Boran.
Bouo.
Branzolf.
Bruninc, Bruning.
Bubo,Buobo,Boabo.
Buoherich.
Burcuuart.
Burihchere.
Buxtan.

C.

CAganhart.
Caholt.
Camenolf.
Caraman,Caroman.
Caſtrat.
Cebehart.
Ceizo,Ceizzo.
Ceizzarn.
Ceizzolf.
Cerbret.
Cezman.
Chadaloh, Chadolo, Cadolah.
Chadolt.
Chaloh.
Chato.
Checeman.
Cheling.
Cherlo.
Chezelo.
Chilincho.
Chincho.
Chitell.
Chnettili.
Chonzo.
Choufman, Chouman.
Chuono.
Chreſſo.
Chriſtan, Chriſtanh.
Chuderat.
Chunerat-Chounrat.
Chuneger.
Chunibert, Chunipreth, Chunipreht, Chuncprt.
Chunico.
Chuntilo.
Cunzo,Chonzo,Chuzo, Chunzu.
Comerat.
Comolt.
Conco.
Cotadeo.
Cotabret,Cotepreht,Cotebert, Cotapert, Cotabreht,Cotapret.
Cotadanc.
Cotalind.
Cotefrid,Cotfrid,Cothefrith.
Cotehelm,Cozhelm.
Cotesman.
Coteſcalh.
Coutilo.
Coutolf.
Cozbert, Cozpret, Cozpreth.
Cozhalm.
Cozhart.
Cozhere,Coſzere.
Cozholt.
Cozmunt.
Cozoloh,Cozzolo.
Cozolt.
Cozpold.
Cozrih.
Craloh,Cralo.
Craman.
Criffo.
Crimbret,Crimpreht.
Crimen.
Crimfrid.
Crimolt.
Criſololf.
Cruoro.
Cuatheri.
Cuatolf.
Cumpold.
Cund.
Cundho.
Cundachar, Cundhaekar.
Cundalpret,Cundilpret.
Cundaroh, Cundroh,
Cundero,Cundro.
Cundfrid,Cuntfrid.
Cundhart,Cunchart.
Cundhere,Cuntere.
Cundleib,Cundleiz.
Cundpreht, Cunipert, Cundpret.
Cundpold.
Cundhram,Cundram.
Cundrigi.
Cundurun.
Cunterich.
Cuotker.
Cuthmar.

D.

DAncholf, Dhācholf.
Daner.
Danho.
Danhrat.
Dauid.
Deganpolt.
Denchilo.
Deotfrid.
Deopert,Diepret.
Deotini,Dietene, Dheotini.
Deotraht,Dhiotorat.
Deotrich.
Deſſilo.
Dheotalah.
Dheotbold.
Dheothart.
Dhietheri, Dheothire.
Dhrudhere.
Dhrudpreht.
Diemar.
Dietinc.
Dietker.
Dincolf.
Dingolt.
Diothart.
Diolf.
Diotolt,Dheodolt.
Diotuuin.
Draſaleib.

Draſa-

Draſamunt.
Drudmunt.
Drupald.
Duringpert.

E.

EBarhart, Eberhart, E- berarht, Ebberhart, Eburhart, Eberhard.
Ebarachar, Eburachar.
Ebarhelm, Eburkelm.
Ebarheri.
Ebarloh.
Ebarnoat.
Ebbe.
Ebirmuot.
Eberuuic, Eburuuich.
Ebirolf.
Ebo.
Ebroin.
Eburuuart.
Egeolf.
Ecgirih.
Ecco, Eccho, Echo, Ec- ko.
Eckihart, Ekkehart, Ek- kihart, Ekihart, Ege- hart, Eckiart, Ecchi- hart, Eckiarht, Echi- hart, Eckihart.
Eckideoz.
Edilef.
Edilicho.
Edilleo, Edilleoz, Edil- loz.
Ediluuar.
Ediluuic, Ediluuig.
Egehere.
Egelbreht, Egilpret, E- gilbreth, Eghilbert.
Egelmunt.
Eggibald.
Eghino.
Egibert, Egibret, Egi- breht, Egipreht, Egi- bret, Egibrhet.
Egideos, Ekkideoh.
Egilbald.
Egiholt.
Egilhart.
Egilolf.
Egiluuart.
Egiman.
Eginhart.
Egino.
Egishere.
Ehſo.
Ehtolf.
Eienolf.
Eigil.
Eigelger.
Eigin.
Eingilſcalh.
Einhart.
Einmoat, Einmuat.
Einrih, Einrich.
Einuualt.
Einuuiz.
Ekpreht, Ekkepret.
Ekkolf.
Electo.
Eliolf, Elolf.
Eliſpret.
Ellanpret.
Ellinbald.
Ellinbold.
Ellinhart, Ellenhart.
Ellinrat, Ellrat.
Ello.
Emezo.
Emhart.
Emilo.
Emrit.
Enchanger.
Eneſto.
Engelbert, Engilbret, En- gilbrecht, Engilbert, Engilpret.
Engelman, Engilman.
Engezman.
Engilbald.
Engilhart, Enkilhart.
Engilmar.
Engilolf.
Engilſcalh.
Engiltheo.
Enginbert.
Enginhart, Enginrat.
Engispret.
Engizo.
Enkilpero.
Enno.
Ennolt.
Enſilo.
Eoman.
Eppo.
Erachar.
Erchanfrid.
Erchanger, Erchinger, Erchenker.
Erchanman.
Erchanmar.
Erchanot.
Erchanolf.
Erchanalt, Erchenolt.
Erchanpert, Erkenprt
Erchanrat, Erchinrat..
Erchanuuela.
Erdanch.
Erferich.
Erfheri.
Erfman.
Erfolt.
Erhart.
Eribo.
Eribreht.
Erih, Erihc.
Erimbert, Erinbert.
Erinfrid.
Erinpreht, Erimpret, E- rinbreht.
Erganbold.
Erkanpald.
Erlabald, Erlabold.
Erlabert.
Erlefrid, Erlefrit.
Erleprent.
Erlolf.
Erlolt.
Erlepreht, Erlepret.
Erluuic.
Erluuin, Erleuuin.
Ermannolt, Erminolt, Er minholt.
Ermenrih.
Erming.
Erminolf.
Ermpreht.
Ernand.
Erneſto, Ernoſt, Ernuſt, Ernnuſt, Ernuoſt.
Erolt.
Erph, Erpho.
Erribold.
Errympret.
Ertmar.
Eruertach.
Esbero.
Eſcrih, Eſgrih, Eskerich, Eskirih, Eskrih.

Eskere.
Eſo,Eſſo.
Eto,Etti,Etto.
Eui, Euin.

F.

FAchilo.
Fahentz.
Famicho.
Famoth.
Fariman,Fartman.
Faſolt.
Faſtrih.
Faſtulf.
Faſtuuin.
Faterro.
Fato.
Feginmar.
Feginolt.
Feruuini.
Feter.
Findan.
Findican.
Filelob.
Flaithem.
Fleſin.
Flozzolf.
Focho.
Folcho.
Folarat.
Folaſchah.
Folccrim.
Folcger.
Folchart,Folohart.
Folchene,Folchini.
Folchoho,Folcholoh.
Folcholt.
Folclid.
Folcolſt.
Folcoz.
Folcrid.
Folcuuar.
Folhcrit.
Folhheri.
Folhmar.
Folpret,Folpreht, Folhpret,Folhpreh.
Folhuuine.
Folmar.
Folmuat.
Folmot.
Folrat.
Folrit.
Folouuin.
Forti.
Franco,Francho, Franko.
Freccolf,Frecholf.
Freido.
Freiolt.
Freuhart.
Freupert,Freuuibert.
Freuuigis.
Friccho, Fricho, Frich, Frih.
Fridaloch,Fridaloh.
Fridanot.
Fridarat,Friderat.
Fridebald.
Fridebert, Frideprcht, Fridepret, Fridubert, Fridupreht.
Fridehelm.
Fridelach,Frideloch,Frideloh.
Fridemunt.
Fridibold,Fridubold.
Fridohart.
Fridolf.
Fridorich,Fridirich,Fridirihc,Fridurih.
Fridouuic.
Fridubald.
Friduger.
Fridugis.
Friduuuic.
Frieſo.
Frihcho.
Frihchund.
Fritilo.
Friunthelm.
Frizen.
Frobreht.
Frobret.
Froholf.Frohoſt.
Fruachanolf.
Frucnolf.
Frumiger.
Fruotini.
Fruoto.
Fucco.
Funtan.
Fuſſio.

G.

Gaerbald.
Gaemmunt.
Gaermunt.
Gaganhart,Gagnart.
Gamenolf.
Ganto.
Garaman.
Gebi.
Gegorlt.
Geilo.
Geiluuich.
Geiluuird.
Gelditih.
Gerbald.
Gerbert.
Gerbold.
Gerfrid.
Gerhart.
Gerhoh.
German.
Gero.
Gerpret.
Gerolt.
Gerrih.
Gerroh.
Geruuin.
Gimo.
Giſalbert,Giſalbret, Giſalbreht.
Giſalfrid.
Giſo.
Gizo.
Gnammil.
Godilo.
Gorinlaith.
Gotabraht,Gotapreht.
Goteſman.
Goteſcalc.
Gothelm.
Gozbert.
Gozhart.
Gozolt.
Gozzo.
Graman.
Graolf.
Grimbald.
Grimheri.
Gruonmuot.
Gundhart.
Gundhelm.
Gundolant.
Gundolt.
Gundpraht.

Gunt-

Guntbold.
Gunderihc.
Gudpert.
Guoting.

H.

HAbo.
Habraham.
Hacco.
Hadabrant,Hadeprant.
Hadabreht, Hadapreht, HadaperhtHadapret, Hadepreht, Hadabret,Hadpert, Hadubert.
Hadager,Hadaker.
Hadalaug,Hadaluc.
Hadalbern.
Hadalhart.
Hadalhelm.
Hadamar,Hademar.
Hadani.
Hadauuart.
Haddo,Hadtho.
Hadeuui,Hadeuuic, Haduuich.
Hadirih.
Haduini.
Hagabald.
Hago.
Hagano,Hagono.
Hageſtolt.
Haholt.
Haicho, Haihcho.
Hailuuic.
Haimo.
Hainrich.
Haiſo.
Halbine.
Halbduring.
Halbker.
Halting.
Hamari.
Hammine.
Hapinolf.
Haribrant.
Hariker,Harker, Hartker.
Hartbert, Hartpreht.
Hartini.
Hartman.
Hartmuat,Hartmuot.
Hartnand.
Hartnod.
Hartpold.
Hartirihc, Hartrihc, Hartrih.
Hartuuic.
Haſig.
Haſon.
Hatto,Hatho.
Hebarhart, Heberhard, Heburhart.
Hebenolt.
Hebino.
Hebinolf.
Hebni.
Hediling.
Heffo.
Hegilo.
Hegino.
Hego.
Hehtolf.
Heiderihc,Heidrih,Heidinrich.
Heidolf.
Heigilo.
Heilbret.
Heilfrid.
Heimerich.
Heinrihc,Heinrich.
Heimo.
Heimolf.
Heimolt.
Heilman.
Heilram.
Heio.
Heirolt.
Heiſtolf.
Heitar,Heiter.
Heito.
Heizol.
Heldini.
Helderich.
Heleel.
Helfini.
Helfolt.
Helfrat.
Helidmunt.
Helidolf.
Helingoz.
Helithpret.
Helmbald.
Helmbreht.
Helmcoz.
Helmene.
Helinger.
Helmrat,Helmerat.
Helmrihc, Helmerich.
Helphan.
Helphant.
Hem.
Hemhart.
Hemmo.
Henen.
Henno.
Herat.
Herborto.
Herchanger.
Heredeas.
Herenpret.
Herhart.
Heribert,Heribret,Heripret, Herebret, Heripreht.
Heribold.
Heribrant,Heriprant.
Hericoz.
Heriſuns,Hereſuns.
Heriger,Heriker.
Heriguns.
Herilant.
Herman,Hereman, Heriman.
Heremar,Herimar.
Herimund,Herimunt.
Herimuot.
Herinand.
Herihnodh.
Herih,Herich.
Heriolt.
Herirat.
Heririh, Herrich, Herrich.
Heriuuart.
Heriuuig,Heriuuic.
Heriuuin,Heriuuini.
Heriuuns,Hereuuns.
Herlefrid.
Hernaſt, Herniſt, Hernuſt.
Herolf.
Herolt,Herorlt.
Hertine.
Hertrih.
Heſſen.
Hettar.
Hetti.

Hettilo.
Hezelo.
Hiemo.
Hiero.
Hilbogo.
Hilti.
Hiltibert, Hiltebreht, Hiltibreht, Hiltipert.
Hiltibold.
Hildibrant.
Hiltifrih.
Hiltifrid.
Hiltigaer, Hiltiger, Hiltiker.
Hiltiman.
Hiltimari.
Hiltimoat.
Hiltinand.
Hiltini, Hildini, Hiltine.
Hiltiper.
Hiltipoto.
Hiltirihc.
Hilterihc.
Hiltesnot.
Hiltiuuic.
Hiltiuuns.
Hiltizos.
Hiltolf.
Hiltuum.
Hingipreht.
Hirinc, Hyrinch, Irinc.
Hirminuuic.
Hitin.
Hitto.
Hizzo.
Hlothari,
Hludouuic.
Hoger.
Hohpert, Hohpreht.
Homhin.
Honolf.
Hornunch.
Horſco.
Horſcolf.
Horskini, Horskine.
Horſmuot.
Horſuuine.
Hothart.
Hranfrid.
Hrotold.
Hruadbert, Hruoadbert.
Hruadgaer.
Hruadhoh.
Hruadigart.
Hroadolf.
Hruadolt.
Hruodzoz.
Huadalin.
Huadalrihc.
Huato.
Huc, Huch.
Hucbald, Hucpald.
Hugemar.
Hugibald.
Hugibert, Hugipreht, Hugupret.
Hugibolt.
Hugibrant.
Hugolf, Hugiholf.
Hugo, Huogo.
Hullin.
Humker.
Hummo.
Hunbert, Hunpreht, Hũpret, Hunbreht, Hunibreth.
Hunci.
Hunfrid.
Hungær, Hunger.
Hunno.
Hunolf.
Hunolt.
Hunrat.
Hunrih.
Hunto.
Hunzo.
Huopo.
Huodo, Huoto, Huato.
Hůozo.
Hupold, Huppold.
Hupreht, Huupret, Huppret, Huppreth.
Huſido, Huſindo.
Huſimunt,
Huſo.
Hutpold.
Hutto.

I.

IAcob.
Ictolf.
Idalago.
Ierat.
Igo,
Ildibold.
Iltifrid.
Iltini.
Imedanc.
Imichili.
Imicho.
Imo, Immo.
Induni.
Ingarat.
Ingibret.
Ingimar.
Ingiram.
Ingolt.
Inrin.
Intſten.
Iohan, Ihohan.
Ionan.
Iordan.
Ioſeph.
Ipo.
Infinc. Infing, Irfinch.
Irfrid.
Iriling.
Irinbold.
Irimpert, Irampreht, Irimpret.
Irinifrid.
Irmandegan,
Irminhart.
Irminhere.
Irminnolt.
Irminolf.
Irinch, Irink.
Iſanbald.
Iſanbart, Iſanbarto.
Iſanbert, Iſanbrecht, Iſanpreth.
Iſanbold.
Iſanfrid.
Iſanker.
Iſanhart.
Iſanheri.
Iſanrih.
Iſincrin.
Iſinger.
Iſinolt.
Iſmar.
Iſrahel.
Ito.
Iungman, Iuneman, Iugman, Iunhman.
Iuneram.
Iungolf,

K.

Kaganhart.

Kagin-

Kaginzo.
Kamalhere.
Karaman.
Karol.
Keatri.
Kebahart, Kebehart, Kebihart, Kepehart.
Kebolf.
Keiline.
Keilo.
Keiluuih.
Kelnot.
Kelolt.
Keltmunt.
Keltolf.
Kemmunt.
Kerans.
Kerbald.
Kerbold.
Kerbret, Kerbreht.
Kerhart.
Kerhelm.
Kerhoh.
Kerholt.
Kericho.
Kerih.
Kerini.
Kerloh.
Kerman.
Kermunt.
Kernant.
Kerne.
Kero.
Kerolf.
Kerolt.
Kerpoto.
Kerpert, Kerpret.
Kerram.
Kertar.
Kerunch.
Keruolch, Keruolohc.
Keruuius, Keruuic.
Keuuerat.
Keuuerih, Keuuirih.
Keuuiram.
Kezeman.
Kezo.
Kiſalfrit.
Kiſalheri.
Kozhelm.
Krimolt.
Kriſſi.
Kriſtan.
Kuato.
Kummar.
Kundholt, Kundolt.
Kyſalbert.

L.

LAllinc.
Lampret.
Lambart.
Lando, Lanto.
Landolin.
Landolt, Lantolt
Landfred, Landfrid.
Lantger, Lanker.
Lanthere.
Lantibold,
Lantirat.
Lantolo, Lantoloh.
Lantpert, Lantpret, Lãtpreth, Lantbret.
Lantrich.
Lantuuin.
Lanzo.
Lanzuuint.
Leidrat, Leidirat, Laidrat, Leidarat.
Leifes.
Lenger.
Lentine.
Leo.
Leoddram.
Leonacis.
Leuuolf.
Liberich.
Libo.
Libolf.
Lidiheri.
Lieolf.
Lieſtet.
Linco, Lingo.
Lingeeid.
Linutinc.
Linuuiz.
Liubinc.
Liubbold.
Liubolt.
Liucrim.
Liumunt.
Liupman, Liubman.
Liupmuot.
Liupold.
Liuppo.
Liupprant.
Liutarht.
Liutcoz.
Liutbraht.
Liuterich, Liutirihc.
Liutfrit.
Liutgis, Liutkis.
Liutkart.
Liuthart.
Liuthere.
Liutine.
Liutker.
Liutman.
Liuto, Liutto
Liutoloh.
Liutolt.
Liutor.
Liutprant.
Liutpret, Liutpert, Liutperth.
Liutrih.
Liutrod.
Liutuuic, Liutuuig.
Liuzo.
Lobegis.
Lobini.
Lodhari.
Logonbert.
Lohan.
Loning.
Lorentio, Lorinzo.
Ludauuic, Luduuihc.
Ludebret.
Ludemar.
Lunicholt.
Luoz.
Lupfrid.
Luſtrih.
Luto.
Luuuerat.

M.

MAcco.
Machelm, Machhelm, Maghelm.
Madalcoz.
Madalfrid.
Madalger.
Madalkos.
Madalolt.
Madalpret, Madalpreth.
Madelzoz.

Mael-

Maelchomber.
Maeltuili.
Maganrat,Meginrat.
Maginho.Meinho.
Maginhun,
Mahtfrid.
Mahtolf.
Matrih.
Managolt, Manegolt, Maneglot.
Mananrat.
Manneto.
Manno, Mano.
Marcuuard, Marhcuuart, Marchuuart, Maracuuart, Marcuuart.
Marcrat,Marcherat.
Marchire.
Marcholf.
Maſſo.
Mauuioh.
Mauuo.
Mazo.
Mecco.
Megeno.
Megilo.
Meginbold,Meinbolt.
Megincoz, Megingoz, Meingoz.
Meginhart, Mekinhart, Mekanhart, Meinart.
Meginhelm.
Megino.
Meginolt.
Meginolf,Meinolf.
Meginpret,Meginpreht.
Meginuuarch.
Meriſon.
Merolt.
Mertin.
Meſi.
Miliz.
Milo.
Modoin.
Morinch.
Morinzan.
Moro.
Moruh, Moruo.
Muatheri,Muotheri,Muothere.
Muato.
Muatolt.
Muninc.
Muotfrid.
Muotgis.
Muothelm.
Muozo.
Muſugauo.

N.

Nandarat.
Nandhari, Nandhere,Nandheri.
Nandger,Nanker.
Nanthart.
Nando.
Nandolt.
Nato.
Nendinc,Nending.
Nidhard,Nidhart.
Nidker.
Nidpert.
Nippo.
Nirinpret.
Noppo.
Nordpert, Nordpreht, Nordpret.
Nordleip.
Nordman.
Nordolo.
Notcari.
Notger.
Nothart.
Notkart.
Noting,Notinc.
Notmanc.
Nuno.
Nuorinc.

O.

Oadalpreht, Oadalpreth,Odalbert.
Oadalger,Odalger.
Oadalgis
Oadalhart.
Oadalheri.
Oadalman.
Oadalrih,Odalric, Oadalrihc,Odalrih.
Oager.
Oalo.
Oazo.
Obret, Opret, Operet.
Offinc.
Ofmar,Oftmar.
Ofteri.
Ohhari.
Ole.
Olleih.
Onger.
Opo.
Oreht.
Orfman.
Ortere.
Oſirih.
Oſmund.
Oſui.
Otachar,Otacher,Othachar.
Otarih, Oterich.
Otcoz.
Oteram,Otram.
Otfrid.
Otger,Otker.
Otgis.
Othart.
Othelm.
Othere,Otheri.
Oti, Otih.
Otich,Oticho.
Oting.
Otini.
Otirih,Ottirih.
Olkoz,
Otleih.
Otmar,Ohtmar.
Otolf.
Otoloh.
Otolt.
Otpold.
Otpert, Otpreht, Otpret.
Oto,Oddo, Ootto, Otto.
Otuuar.
Otuuieh, Otuuih, Otuuich.
Otuuin.
Oudalkart.
Ouoto.
Outbold.
Outo.
Ouuo,Ouuuo.
Ozo.

P.

PAbo.
Pald.

Paldarat.
Paldcoz.
Paldebert.
Paldeni.
Paldeuuart.
Paldeuuin.
Paldger.
Paldhun.
Paldmunt.
Paldolf.
Paldulf.
Palduuin.
Pallo.
Palthram.
Panzleip.
Panzo.
Patacho.
Patarih, Paterich, Patirih.
Pathelm.
Pato.
Patocho, Patucho.
Pebo.
Peir.
Penno.
Penzo.
Peractolt, Perctolt, Perechtolt.
Peraholah.
Perahtarod.
Perahtfrid.
Perahtleih.
Perahtnad.
Perahtolf, Peratolf.
Perahtolt.
Perahtram, Peratram, Peretram, Perhtram.
Perahtro, Perahtroh.
Perahuuin.
Peranhart, Perenhart, Pernahrt, Pernhart.
Peratger.
Perchker.
Perehfrid, Perhfrid.
Perehgart.
Perehteni.
Perehtheri.
Perehterich.
Perchtolo.
Perelant.
Peremunt.
Perenbert.

Perenuuic, Pernuuic.
Perethart.
Perethelm.
Perethker, Pertger, Perithker.
Peretmar.
Peretolt.
Peretro.
Perichker, Pereker, Perihger.
Perihart.
Perniger, Pernrihc.
Perinrich.
Pernchram.
Pernelah.
Pernhelm.
Pernheri.
Pernolt.
Pernuuart.
Pero, Peroh.
Perolf.
Perrat.
Pertfred.
Pertolt.
Peruuart.
Petilo.
Petto.
Peugridi.
Pezzer.
Pezzo.
Piccho.
Pico.
Piezi, Piezo.
Piligart.
Piligrim.
Pillunc.
Pippin.
Piricho.
Pirichtilo, Pirhtilo, Pirihctilo, Perihtilo.
Piſo.
Plidger, Plitker.
Plidkoz.
Plienunc, Pleonunc.
Podal.
Podololf.
Poldolf.
Pollo.
Pono.
Poppo.
Poran.
Poſſo.
Pougolf.

Preicto.
Pronzo.
Prunnihelm.
Pruninc, Pruning.
Prunnaht, Prunnicht
Prun, Pruno.
Prunhart.
Prunicho.
Prunnihat.
Prunram.
Prunolf.
Puabo, Puobo.
Pukilo.
Punico.
Puocolo.
Puolo.
Purgo.
Purghart, Purcuuart, Purucuuart, Puruchart.
Purgolf.
Purichinc.
Puſto.
Puto, Puoto.
Puuo.
Puzzo.

Q.

Quillbret.

R.

Rachio.
Racholf.
Radini.
Raffolt.
Rafrid, Ragim.
Reginbald.
Reginolfo.
Ramfrid.
Rampert, Rãbret, Rampret, Rambret.
Ramuolt.
Randolf.
Rannolf.
Rantuuic.
Rapholt.
Raſfolt.
Raſismi.
Ratamar.
Ratbald.
Ratbold.
Ratfrid.

Ratgaer.
Ratker.
Ratgis,Ratkis.
Ratgoz,Rathcoz.
Rathart.
Rathære, Rathere, Ratheri.
Rathelm.
Ratinc.
Ratinc,Ratinch.
Ratland.
Ratleich.
Ratmout.
Rato,Rathoh,Rado.
Ratolt,Rattolt.
Ratpert, Ratpret, Ratprath,Ratpreht.
Ratpoto.
Ratpure.
Razo.
Rechinolf.
Rechthart.
Recco,Reccho.
Reduuic.
Reginbern.
Reginbald.
Reginbold,Reinbold.
Reginbreht, Reginpret, Rekinpreht, Reinbreht,Reinbreth.
Reginfred,Reginfrid.
Reginger,Rekinker, Reinger.
Reginhad.
Reginhart, Rekinhart, Reganhart,Reinarnt, Rehinarht.
Reginhelm.
Reginhere, Reginheri, Reinhere.
Reginmuat.
Reginmunt.
Reginho, Regino, Regiho.
Reginof.
Reginolt.
Reginleoz,Reginloz.
Reginpoto, Reginboto.
Reginuuar, Reginuuart, Rekinuuart.
Reginuuih.
Reginuuiz.
Rehhart.
Reccho,Reicho.
Reifing.
Reizo.
Rekero.
Remminc.
Remint.
Renger.
Rentio.
Retine.
Ribolf.
Ribpolt.
Richamar.
Richart, Richhart, Richart,Rihart,Rihchart, Rihhart.
Richbeib.
Rihchet.
Rihchini, Richini, Richeni.
Rihhere,Richere.
Richkis.
Richkoz, Richcoz, Rihgoz.
Richlich.
Rihmund,Richmunt.
Richpert,Rihbert,Rihcpreth, Rihpreht, Rihpert.
Richuuin.
Rifine,Rifuni.
Riginuuar.
Rihbern.
Rihbold, Rihcpold, Ricpold.
Rihc.
Rihcloz.
Rihchlot.
Rihfrid, Ricfrid, Rihfrit.
Rihgaer,Rihger,Ricker, Rihker.
Rihinzo.
Rihman,Ricman.
Rihnand.
Rihoh.
Riholf,Rihcolf,Ricohlf.
Ripald.
Rihram,Ricram.
Rihzog.
Ringrim,Rimgrim.
Ringolt.
Ripold.
Riutine.
Rnene.
Roh.
Roadbert,Rodbert.
Roadgelt.
Roadger.
Roadkis.
Roadmar.
Roadmunt.
Roadolf.
Roadolt,Rodolt.
Roaduuart.
Roaduuig.
Roadhoh.
Rodouuan.
Rodouuic.
Rofrid, Rohfrid.
Rohinc.
Roholf.
Rotram.
Ruachari,Ruochere.
Ruadachar.
Ruadaloh,Ruodolo.
Ruadarih,Ruadrih.
Ruadbo.
Ruadbrant.
Ruadcoz,Rudkoz.
Ruadeger, Ruadger, Ruadker,Ruodeger, Ruodker,Ruodger.
Ruadhari, Ruadhere,Ruadheri,Ruodhere,Ruodhiri.
Ruadhart.
Ruadhelm.
Ruadho, Ruodho, Ruoho.
Ruadi, Ruodi.
Ruadinc, Ruadinch, Ruoding,Ruohinc.
Ruadingis.
Ruadini, Ruidini, Ruodini.
Ruadlant, Ruodelant, Ruodlant,Rudlant.
Ruadlouc, Ruodlouch, Ruoloug.
Ruadman,Ruodman.
Ruadmar.
Ruadmunt,Ruotmunt.
Ruadmuot.
Ruadolf, Ruodolf, Rudolf.
Ruadpald.

Ruad-

Ruadpern.
Ruadpert, Ruadpret, Ruodpert, Ruodpret, Ruopreht.
Ruadpold, Ruodpold, Ruotpolt.
Ruadpoto.
Ruadram.
Ruaduuig.
Ruaduuin.
Ruam, Ruamo, Ruom.
Ruaſtein.
Ruatho.
Rubo.
Rumolt.
Runzolf.
Ruocilman.
Ruodkanc.
Ruotkid.
Ruodleih.
Ruodnand.
Ruodoro, Ruodoroh.

S.

Sadepreht.
Sahſo, Saſſo, Shaſſo, Sazo.
Salacho, Salocho, Salucho, Saluho.
Salefret.
Salaman.
Salomon, Salmon.
Saluuuo.
Samuhel.
Sandolf.
Sanuuel.
Sarajlo.
Saraman.
Saro.
Saxo.
Scalchili.
Scalcho.
Scalcoman.
Sciri.
Sconolf.
Sconrat.
Scrot.
Scrutolf, Skrutolf.
Sefrit.
Selbo.
Selbolf.
Sello.
Seliger.
Selpert.
Seluuich.
Sentper.
Sibraht.
Siccart.
Sicger, Sikger, Sikker.
Sigebert, Sigipret, Sigibert, Sikibreht, Sikipret.
Sigeboto, Sigebote.
Sigerat, Sigirath.
Sigibold, Sikibold.
Sigifreh, Sigiurid, Sigofrid.
Sigihalm, Sigihelm, Sichelm.
Sigiharr, Sikihart.
Sigilant.
Sigileig, Sikeleihc.
Sigilo.
Sigimar.
Sigimunt.
Sigiram, Sikiram, Sigoram.
Sigirih.
Sigiuuic, Sigiuuich, Sigiuuig.
Sigiuuin, Sigeuuin, Sigoin.
Simo.
Sindarat.
Sindini.
Sindolt.
Sindpert.
Sino.
Sitili.
Sito.
Siuui.
Sizo.
Skerfolt.
Slauganzo, Slouganzo, Slougenzo.
Slougo.
Smido.
Smidirat.
Snagat.
Snelger.
Snelman.
Sneuuart.
Snuppo.
Solfan.
Sounkart.
Spiligern, Spilinger.
Spranco.
Stacco.
Staracho, Starcho.
Starachfrid.
Staraolf.
Starcheri, Starhere, Starheri.
Steigunt, Seiung.
Steinhatr.
Stephan, Steuan, Steuen.
Stillolf.
Striterim.
Subar.
Sueidolf.
Suin.
Suno.
Suſelin.
Suuap, Suab.
Suuabinc.
Suuabizho.
Suuabolt, Suabolt.
Suuarzilah.
Suuendolf.
Suuidker, Suihtger, Suuuitker.
Suuidirih.
Suuindpret.
Suuolinzo.
Suzzo.

T.

Taca.
Tagabreht, Tagapreht, Tagepret, Tagabrhet, Tagapret.
Tagafrid.
Tagamar.
Tagebold.
Tagirih.
Taranhart.
Taſſo, Tatto.
Teico.
Tello.
Teorolf.
Tezlof.
Thancho, Tanco.
Thancherih.
Thancholf.
Thancmar, Thangmar.
Thanhherre.
Thanhlind.

Thraſo.
Thraſamunt.
Thraſolt.
Thegan.
Theganhart, Thegenhart.
Theganhere.
Theganmar.
Theganpold, Thegin-pold.
Thenohilo.
Thennant.
Theot, Theatho, Theoto, Thieto, Thioto.
Theotaroh.
Theotbert, Theotpreht, Thietpert, Thepret.
Theotchan, Thiotcanc.
Theorelant, Thodilant, Thiodalant.
Theotfrid, Thiatfrid, Thietfrid, Thofrid.
Theotker, Theoker.
Theothad.
Theothael.
Theotali.
Theotheri, Theithere, Thiechere.
Theoterih, Theotirih, Thiotirih, Thioti-rihc, Thiorich, Tiete-rich, Tieterihc, Teht-rich.
Theotgis, Thiotkiſt.
Theothart.
Theothun.
Theotinc, Theoting, Thiotinc, Theotinch, Thietignc, Thietinch.
Theotini, Thiotinc.
Theotman, Thiotman.
Theotmar, Tiethmar.
Theotolf, Thietolf.
Theotholoh, Thiotho-lohc, Theitoloh, Thie-teloh.
Theotolt, Thiodolt.
Theotram, Thiotram, Theitram, Thetram.
Theotuuic.
Thidolt.
Thiedacger.
Thienuuih.
Thieotinginht.
Thiepo.
Thiepold, Thietpold, Thiotpold.
Thiethelm, Thithelm.
Thingolt.
Thiomar.
Thiotcrim.
Timo, Thimo, Thiemo.
Tiſo, Thizo.
Tomnogo.
Toro.
Toſti.
Toto, Totto, Tuto, Tuato, Tuoto.
Totleib.
Totocho.
Tougolf, Thougolof, Tuogolf.
Toutilo.
Touuuolf.
Tuguman.
Tunach.
Tuni.
Tutarn.
Trageboro.
Triucolf.
Truago, Truogo.
Tructolf, Truhtolf, Thruotolf.
Truhudheri, Thrudheri.
Trudmunt.
Thrudpert.
Truhtcoz.
Truoch.
Truotuuin.
Trutman.
Truto.
Truuko.
Thruunt.
Truutbold.

V.

Vaclibod.
Vadal.
Vadalbert, Vadalbreht.
Vaddalfrid.
Vadalger, Vadalker.
Vadalheri.
Vadalrich.
Vadilbold.
Valderu.
Vaſtolf.
Vato.
Vdaleimb.
Veltnot.
Verinker.
Vgebold.
Vielm.
Vichart.
Vlit.
Vnarg.
Vnceiz.
Vnco.
Vndabret.
Vndolf.
Vndolf.
Vnen.
Vnfrid.
Vnolf.
Vnpert.
Vnroh.
Vnruach.
Vnſtrut.
Vnuoraht.
Vnuualz.
Vnuuan.
Vodal.
Vodalbert.
Vodalger.
Vodalrich, Vodiltich, Vodalrihc, Vuodalrich.
Vodilloz.
Vodolez.
Vogo.
Volchard.
Volcmar.
Voluil.
Vothuuin.
Votilo, Vtilo.
Voto, Vto, Vtto.
Vozo, Vzzo.
Vrolf.
Vrſinat.
Viſo.
Vſſo.
Vtinheim.
Vulrat.
Vulrich.

Vu.

Vaceleiph.
Vuachar.

Vuaca-

Vuacarolf.
Vuachere, Vuachiri.
Vuacho, Vuahcho.
Vuading.
Vuadio.
Vuago.
Vuagulf.
Vuaido.
Vualah.
Vualafrid.
Vualaicho, Vualach, Vualaiho, Vualahicho.
Vualarih.
Vualdbert, Vualdpret, Vualtpreht.
Vualtfrid, Vualtifrid.
Vualdger, Vualdgaer.
Vualdhart.
Vualdhere, Vualtheri.
Vualdman.
Vualdo, Vualto.
Vualdrad.
Vualdram, Vualdhram.
Vualdrih, Vualtric.
Vuallo.
Vuallod.
Vualrauin.
Vualtan, Vualtant.
Vualteloh.
Vualteni.
Vualtolf.
Vuanathere.
Vuanbret.
Vuandi.
Vuanger.
Vuanig.
Vuanilo.
Vuaninc.
Vuano.
Vuantalmar.
Vuarger.
Vuarinbert.
Vuarnulf.
Vuarmunt.
Vuarmuot.
Vuarto, Vuaratto.
Vuatleib.
Vuatto, Vuazo.
Vuecel, Vuecil.
Vueglenzo.
Vueidiman, Vueideman.
Vueiſheri.

Vuelant.
Vuelf.
Vuelfart.
Vuentil.
Vuendilrich, Vuentilrih, Vuentilrihc.
Vuendirih.
Vuenilo.
Vueolant.
Vueololf.
Vuerant, Vueriant.
Vuerdo.
Vuerdolf.
Vuerihart.
Vuerilant.
Vuerimunt.
Vuerin, Vuerni.
Vuerinbald.
Vuerinbolt.
Vuerinboul.
Vuerinbreht, Vuerinbraht, Vuerimbert, Vuerinpret, Vuerinpreht.
Vueringis.
Vuerinhari, Vuerinhere, Vuernhere, Vuerhere.
Vuerinnolt.
Vuetti.
Vuialant, Vuielant, Vuiolant.
Vuialber.
Vuichart, Vuichhart, Vuigart, Vuighart.
Vuichelin.
Vuichelm.
Vuicger, Vuichger, Vuigger.
Vuichere, Vuichiri, Vuihere.
Vuiching.
Vuichpreht.
Vuichram, Vuicram.
Vuicili.
Vuicman, Vuigmã, Vuihman.
Vuico, Vuicho, Vuigo.
Vuielrat.
Vuihfrid.
Vuigent.
Vuignant.

Vuigo.
Vuigolf.
Vuillibald.
Vuillibert.
Vuillibold, Vuillipold.
Vuilliboto.
Vuillicanc.
Vuillifrid.
Vuilligis.
Vuillihart, Vuillehart, Vuillohart.
Vuillihelm, Vuillehelm, Vuilhelm.
Vuilliheri.
Vuillihoh.
Vuillimunt.
Vuillinant.
Vuilliram, Vuilleram.
Vuilliric, Vuillerihc.
Vuillold.
Vuillolf, Vuillof.
Vuilman.
Vuilltilt.
Vuilo.
Vuimar.
Vuini.
Vuinid.
Vuinibald.
Vuinidolf.
Vuinidolt.
Vuiniger.
Vuinikis.
Vuinihart, Vuinehart.
Vuinihheri.
Vuiniman, Vuineman.
Vuinemar.
Vuinemunt.
Vuinipreht.
Vuiniram, Vuineram.
Vuinitheri, Vuinithiri, Vuinthiri.
Vuinizo.
Vuinterhere.
Vuipald.
Vuipract.
Vuirant, Vuirent, Vuirint, Vuiront.
Vuirdin.
Vuirdinc.
Vuirnhart.
Vuiſegoz.
Vuiſerich, Vuiſerihc, Vuiſirihc.

Vuitaram.
Vuitbert, Vuitpret.
Vuitfrid.
Vuitheri.
Vuitichint, Vuidukind.
Vuitigauuo, Vuitigauo, Vuitigouuo.
Vuitili.
Vuito, Vuyto.
Vuitold.
Vuitolf.
Vuitroh.
Vuofceiz.
Vuofcoz.
Vuofdrg.
Vuofhart.
Vuofnand.
Vuoffo.
Vuotolt.
Vuolafrid, Vuolfrid.
Vuolahmunt.
Vuolaram.
Vuoldpret.
Vuoldrham.
Vuoleman.
Vuoleram.
Vuolfcrim.
Vuolfdregi, Vuolfdrigi, Vuolfdreki, Vuolfdrige.
Vuolffrid.
Vuolfgan, Vuolfgang, Vuolfkanc, Vuolfkang.
Vuolfger, Vuolfker, Vuolfgær, Vuolfkeri.
Vuolfgis.
Vuolfgoz.
Vuolfhach.
Vuolfhad.
Vuolfhelm.
Vuolfhart.
Vuolfheri, Vuolfhari.
Vuolfho, Vuolfhoh.
Vuolfhun.
Vuolfine.
Vuolfleoz, Vuolflioz.
Vuolfinan.
Vuolfmar.
Vuolfmunt.
Vuolfmuot.
Vuolfnand.
Vuolfolt.
Vuolfpald.
Vuolfpero.
Vuolfpold.
Vuolfprant.
Vuolfpuot.
Vuolfram, Vuolfrham, Volfharam, Vuolfaran.
Vuolfrat.
Vuolger, Vuolker, Vuoleger.
Vuolharn.
Vuolkelohc.
Vuolmar.
Vuolpern, Vuolpero.
Vuolpret.
Vuoluarich.
Vuoluarn.
Vuolueni, Vuoluene.
Vuoluineh.
Vuoluo.
Vuoluolt, Vuoluuolt.
Vuoluurat, Vuoluarat, Vuoluuerat.
Vuoluuini, Vuoluini, Vuoluoin.
Vuoluuoro.
Vuuorat.
Vuldar.
Vulderich.
Vulfrihc, Vuluirih.
Vullemar.
Vulliperto.
Vulterat.
Vunemunt.
Vurmgei, Vurumger.
Vurmhere, Vurmheri.

X.

XPictan, Xpiſtan, Xriſtan.

Y.

YDalpert.
Yge.
Ymmezo.
Ymmili.
Ymmo.
Yring.
Yſanhart.
Yſinrich.

Z.

ZEito, Zeizo.
Zeizman.
Zeitmuat.
Zeizpod.
Zeizpold.
Ziolo.
Zokeno.
Zolli.
Zollo.
Zotan.
Zuco.
Zuiual.
Zuppo.

CAPVT II.

DE NOMINIBVS PROPRIIS MASCVLINIS IN ALAMANNIA CVRIENSI & Burgundionenſi.

A.

AAron.
Abel.
Abſalon, Abſolon.
Abundus.
Acmarus.
Adalaldus.
Adalardus.
Adalbaldus.
Adalbertus, Adelpertus.
Adalchix.
Adalcrimus.
Adalgaudus, Adalgodus.
Adalgelmus.
Adalhartus.
Adalmandus.
Adalmarus.
Adalradus, Adalratus.
Adalramnus.
Adalſoab.
Adalulfus, Adalufus.
Adam.

Ade-

Adebertus.
Adelmus.
Adilleodus.
Adiutor.
Ado.
Adoinus.
Adrebaldus.
Adrepertus.
Adrianus.
Adroaldus.
Agambertus.
Aganfredus.
Agaxomo.
Agemodus.
Agenelmo.
Agenus.
Agibertus.
Agilaldus.
Agilbertus.
Agimo.
Agimundus.
Aginaldus.
Agio, Aio.
Agioaldus.
Agipertus.
Agiprandus.
Agletramnus.
Agloaldus.
Agnifredus.
Aideramus.
Ailbertus.
Airaſtus.
Airbertus.
Aiaſius.
Alaricus.
Albericus.
Albinus. Alpinus, Alboinus.
Albolus.
Alcarius.
Aldo.
Aldolenus.
Aledramnus.
Alexander.
Alfredus.
Aloit.
Alparius.
Alpertus.
Alpinus.
Amabilis.
Amalbertus, Amalpertus.
Amalerius.
Amalgerius.
Amalguinus.
Amalricus, Amalrius.
Amator.
Ambroſius.
Amelius.
Amelongus.
Andemarius.
Andreas.
Andrepertus.
Anduſtrius.
Angelmarus.
Angelbertus, Angilpertus.
Angilramnus.
Anilo.
Anno.
Anoinus.
Ansbaldus.
Anſegarius.
Anſelmus.
Anſeramus.
Anſericus.
Ansfredus.
Anshelmus.
Anſigiſus.
Anſoaldus, Anſaldus.
Anspertus.
Antenor.
Antianus.
Antonius.
Apollinaris, Apollenaris.
Appo.
Archembertus.
Ardepertus.
Ardoicus.
Ardoinus.
Argenteus.
Arialdus.
Arideus.
Arifredus.
Arigiſus.
Arimo.
Arimodus.
Arimundus.
Ario.
Aripertus.
Armatus.
Arnaldus, Arnoaldus.
Artimius.
Aſculfus.
Aſedeus.
Aſo.
Ato.
Audace.
Audagarius.
Audatrus.
Auderatus.
Auderiſius, Auderiſſius.
Audibilis.
Audilus, Audilius.
Audini.
Audo.
Audoaldus.
Audomarus.
Audradus.
Audulfus.
Auſilus.
Aufredus.
Aufuſus.
Auguſtus.
Auguſtinus.
Auiramnus.
Aulerius.
Aulmo.
Aunart.
Aunoaldus.
Auo.
Aurelianus, Arilianus.
Auſtrepertus.
Autbertus.
Autelmus.
Autenus.
Auteramus.
Autpaldus.
Autringus.
Auzo.
Azo.

B.

Badicho.
Baldierius.
Baldradus.
Baldo, Baldus.
Barbatus.
Barontius.
Bartholomeus.
Barutto.
Bauo.
Beatus.
Beleſarius.
Benardus.
Benedictus.
Benignus.

Berarius.
Beremardus.
Berenardus.
Bernardus.
Bericho.
Berigianus.
Beringerius.
Bernegarius.
Berningus.
Bernnaldus.
Bero.
Beroldus.
Berſianus.
Bertharius.
Bertelandus.
Bertemundus.
Berthelmus.
Berthfredus.
Bertefuſus.
Berto.
Bertoaldus.
Berroinus.
Bethleem.
Betto.
Blanca.
Blatgildus.
Blatgiſus.
Blidaldus.
Bobolenus, Boblinus.
Bonanus.
Bonarius.
Bonebulus.
Bonellus.
Bonoaldus.
Bonoſus.
Bonus, Bonnus, Bonno.
Briccius, Brictius.
Bruningus.
Bruno.
Bubo.
Burcuardus.
Buruualdus.

C.

CAlippius.
Caluus.
Caramannus.
Caripertus.
Carus.
Caſſianus.
Catto, Gaddo, Gatto.
Chriſtianus.
Criſtoforus, Griſoſtoforus.
Chuonradus.
Chuſtaflus.
Clemens.
Codobertus, Cotabertus, Godopertus, Gotpertus.
Columbus.
Conſtantius.
Conſtantinus, Cuſtantinus.
Coruulus.
Cozbertus, Cozpertus, Cauzbertus, Gauſpertus, Gozpertus.
Creſcentius.
Cunipertus.
Cunzo.
Cuſtolus.

D.

DAcilus.
Dadramnus.
Dagipertus.
Dagoaldus.
Daguinus.
Dairicus.
Damianus.
Danihel.
Dauid, Danuid.
Dazolus.
Demetrius.
Deodatus.
Deodemarius.
Deſiderius.
Deus dedit.
Dignentius.
Dignus.
Dioniſius.
Dodo.
Dodoaldus, Dodaldus.
Dodoinus.
Domigiſus.
Dominator.
Dominicus, Domnicus.
Domninus.
Domnolus.
Donatus.
Dono.
Donusdei.
Dragutius.

E.

EBeruuinus, Heberuuinus.
Ebo, Hebo.
Ebolus.
Ebregaudus.
Ebroaldus, Hebroaldus.
Ebroinus, Hebroinus.
Echo.
Effrem.
Egilholfus.
Eginoltus.
Eigilo.
Eilardus.
Elenus.
Eliſardus.
Eltramnus.
Eluuinus.
Emmardus.
Enericus.
Engilbaldus, Ingilbaldus.
Engilgarius.
Engo, Ingo.
Eodo.
Eotkarius.
Epelinus.
Epiphanius.
Erchanaldus, Erchanoldus.
Erchanbodus, Ercambodus.
Erlebertus, Herlebertus.
Erlicho.
Erloinus, Herloinus.
Ermaldus, Hermoaldus.
Ermenbertus.
Ermenfredus, Ermenfritus, Hermefredus.
Ermengaudus.
Ermenholfus.
Ermenmarus.
Ermennolfus.
Ermenradus.
Ermenricus.
Ermoinus.
Eſau.
Euo.
Euraldus.
Eurardus.

Euſe-

Euſebius.
Exſuperatus.

F.

FArabertus.
Faroaldus.
Farulfus.
Fauentius, Fahentius.
Fauſtus.
Fauſtinus.
Felix.
Filemarus. Filimarus.
Firmatus.
Flauinus.
Flenus.
Flodomarus.
Florentius.
Florinus, Floroinus.
Folcuuicus.
Folcuuinus.
Fontianus.
Formonſus.
Fortis.
Fortius.
Fragibertus.
Frambertus.
Framierius.
Framnaldus.
Fratellus.
Fredegaudus.
Fredepertus.
Fredericus.
Fredegiſus, Fridegyſus, Fretgiſus.
Fridubertus.
Friſius.
Frodaldus, Frodoaldus.
Frodinus, Frodoinus.
Frotbertus.
Frotgarius.
Fulcardus.
Fulcherius.
Fulchradus, Fulcradus.
Fuldoinus.
Funteianus.
Fuſcatinus.
Fuſcolus.

G.

GAbrichel.
Gaddo, Gatto, Catto.
Gaidaldus.
Gaido.
Gaidoriſſius.
Gaipertus.
Gairiſius.
Gairradus.
Gaiſulfus.
Garaldus.
Gardulfus.
Garibernus.
Gariſuſus.
Garimundus.
Garipaldus.
Garipertus.
Garuinus.
Garus.
Gaudemundus.
Gaudentianus.
Gaudentinus.
Gaudioſus.
Gaudius.
Gaufredus.
Gaugenus.
Gauſarius.
Gauſoaldus.
Gautſelmus, Gozhelmus.
Gautſinus, Gautſinius.
Gauzmarus.
Gauzuuinus, Gauzhuinus.
Gedeon.
Geminianus.
Geminus.
Georgius.
Geraldus, Giraldus.
Gerardus.
Gerbertus.
Gerhartus.
Geribaldus.
Germanus.
Gerradus.
Getramnus.
Gisbehardus.
Giſelbrandus, Giſalbrandus.
Giſemarius.
Giſemundus.
Giſepertus.
Gislardus, Gisleardus.
Gislarius.
Gislebertus.
Gisledrammus, Gisledramnus.
Giſo.
Giſulfus.
Giuardus.
Godofredus, Cotefridus.
Godemarius.
Godolbertus.
Godulfus.
Gomedeus.
Gotharius, Gottharius.
Gouulfus.
Gramandus.
Graſulfus.
Gregorius.
Grimaldus, Grimoaldus.
Grimbaldus.
Grimuinus.
Grinepertus.
Griſelisfius, Griſelliſſius.
Gumbaldus, Gumpaldus.
Gumoaldus.
Gundbernus.
Gundefredus.
Gundelasfius.
Gundepertus, Gundbertus.
Gundo.
Gundoldus.
Gunipertus, Gunpertus, Gumpertus.
Guntarius.
Guntelmus.
Gunteramus.

H.

HAdapertus, Hadebertus.
Haimo, Heimo.
Halaquinus.
Hardoenus.
Hardonus.
Hardradus.
Haregarius.
Haribrantus.
Hartbertus.
Hartgarius.
Heiſtaldus.
Helferichus.
Helias.
Helidoldus.

Hello.
Helmoinus.
Helmoradus.
Hemnogius.
Herericus.
Herſo.
Heribertus.
Hericus.
Herlebertus.
Hermedeus.
Hermefredus.
Hermenpertus.
Hermoaldus.
Heroldus, Heroaldus.
Hieronimus.
Hildebertus, Hiltepertus, Ildepertus.
Hildebrandus.
Hildegaudus, Hiltegaudus.
Hildelaicus.
Hildolfus.
Hiltepaldus, Ildepaldus.
Himmo.
Hirminmarus.
Hiſinbaldus.
Hitto.
Hodilardus.
Honoratus.
Honorius.
Hoto.
Hroadolfus.
Hrothardus.
Hrotholdus.
Hucbertus.
Hudo.
Humbertus.
Hunfanger.
Hunfridus, Humfridus.
Hunlaifus.
Hupertus.
Hupoldus.

I.

IAcobus.
Ianuarius.
Ieſunaue.
Ildegarius.
Ildendſius.
Ildoinus.
Imelpertus.
Imenaldus.
Immolatus.
Ingibertus.
Ingilbaldus, Engilbaldus.
Ingilbertus.
Ingilo.
Ingilramnus.
Inginaldus.
Ingo, Engo.
Innocentius.
Inſarius.
Iobius.
Iobutio.
Iohannes.
Iohannacis.
Ionathan, Ionathas.
Ioſephus.
Iouianus, Iuuianus.
Irmegauſus.
Iſaac.
Iſendeus.
Iſingaudus.
Iſnardus.
Iulius.
Iulianus.
Iuo.
Iuſtinus.
Iuſtinianus.
Iuſtoltus.
Iuuentius, Iouentius.

K.

KErhardus.
Kislaus.

L.

LÆtus.
Lampertus, Lanpertus, Lantbertus.
Lamiſius.
Landamarus.
Landefredus, Landifritus.
Lando.
Landolinus.
Landuinus.
Launepertus.
Laurentius.
Laurentinus.
Lazarus.
Leo.
Leobarbus, Leobardus.
Leopertus.
Leontacis.
Leontinus.
Leotaldus.
Leutgarius.
Leuthardus, Liuthardus, Liuthartus.
Liſolfus.
Litorius.
Litramnus.
Liudepertus.
Liudoaldus.
Liudulfus.
Liutharius, Liutarius.
Liutefridus.
Liuto.
Liutoldus.
Liutpertus.
Lonicho.
Lucellus.
Lucerius.
Luituinus.
Lupedeo.
Lupentius.
Lupicinus.
Lupoaldus.
Lupus.

M.

MAcharius.
Machinarius.
Macus.
Madalgarius.
Madaluuinus.
Maganardus.
Maganharius, Magenarius.
Magemfredus.
Magirinus, Magerinus.
Magnipertus, Magipertus.
Magnus.
Mainus.
Mainuuarcus.
Maiorinus.
Maismodus.
Manifritus.
Manipertus.
Marcellinus.
Marcfredus.
Marcradus.
Marcus.

Marc-

Marcuuardus.
Marifredus.
Marinus.
Marquinus.
Martinus.
Maſtalus.
Mathfridus.
Matlebertus.
Maurellus.
Maurentius.
Mauricius, Maricius, Maurice.
Maurus.
Mazedus.
Maximus.
Meginarius, Meginharius.
Meleſus.
Mengolus.
Mercurius.
Meroltus.
Milianus.
Miniſterianus.
Milo.
Miro.
Mizo.
Morbertus.
Moyſen.
Munifredus.

N.

NAnzo.
Natalis.
Nauto.
Nazarius.
Nectarius.
Nennus.
Nicodemus.
Nidhardus.
Niuo.
Nonnoſus.
Nordbertus, Nortepertus.
Notingus.

O.

ODacrus.
Odalricus, Odulricus.
Odilulfus.
Oftmarus.
Olifius.
Opilio.
Optatus.
Oſmundus.
Otbaldus.
Otelmarus.
Otgarius.
Otlehardus.
Otramnus.
Otto, Odo, Hoto.

P.

PAcificus.
Parchualis.
Paſchalis.
Paſſiuus.
Patilo.
Paulicius.
Paulinus.
Paulus.
Peredeo.
Perialdus.
Perinharius.
Pernoldus.
Peroaldus.
Perhtharius.
Perhtrihus.
Perſus.
Perſianus.
Petrus.
Petronacis.
Piccius.
Placidus.
Plenus.
Popus.
Poſſulfus.
Poto.
Potilo.
Poſſo, Pozo.
Præiectus.
Præſtantius, Preſtanzo.
Primorius.
Probus.
Prouinus.
Proiectus.
Pruningus.
Purchardus.
Puricio.
Puzennus.

Q.

QVintus.
Quintianus.
Quintillius.
Quintilianus.

R.

RAcco, Recho.
Radaldus.
Rado, Rato.
Radoinus, Raduinus.
Raganardus, Ragenardus, Raginardus.
Raganbaldus.
Raganbertus.
Ragembodus.
Ragemfredus.
Ragenarius.
Ragenholdus.
Raginaldus.
Raginpaldus, Ragibaldus.
Ragibertus, Ragipertus.
Raidulfus.
Raino.
Rambertus.
Raſpertus.
Ratbaldus.
Ratelmus.
Ratgildus.
Ratgiſus, Rotgiſus.
Ratpertus, Radepertus, Ratbertus, Rotpertus.
Rato, Rado.
Rauengarius.
Recco, Recho, Racco.
Rectugus.
Reginbaldus.
Reginbertus.
Reginfredus.
Reginhardus.
Remedius.
Remegiſus.
Reuogatus.
Richardus, Ricardus.
Richelmus, Rihelmus.
Richinzo.
Ricpertus, Rihpertus.
Rimpertus.
Rinharius.
Riquinus.
Rodaldus, Rodoaldus.
Rodemarius.
Rodemundus.
Roderadus.
Rodericus.

Rodin-

Rodingus.
Rodoraucus.
Rodouuinus, Roduinus.
Rodulfus.
Romanus.
Romolus.
Rorgus.
Rotbarnus.
Rotchildus.
Rotgarius, Rothgarius, Rotcarius, Rotgerius.
Rotgiſus,Ratgiſus.
Rotgrimo.
Rotpertus, Rothbertus, Ratpertus, Ruadpertus.
Rotprandus.
Rubinus.
Rugo.
Rumoldus, Rumoaldus.
Ruodelandus.
Ruothmanus.
Ruſticus.
Ruſticianus.
Ruumbertus.

S.

SAbbatius.
Sadragarius.
Saifardus.
Saifedenus.
Salomon.
Samuhel.
Sanarius.
Sanctolus.
Saramannus.
Saruinus.
Sauaricus.
Saxunus.
Scalcho.
Scolaſticus.
Secundus.
Secundinus.
Sedulius.
Senator.
Senoaldus.
Seraphim.
Seuerus.
Sichelmus.
Sidrac.
Sigifredus.
Sigilaus,Sigilauus.
Sigimarius, Sigemarus.
Sigipertus.
Sigiprandus.
Sigleramnus.
Sigoaldus,Sigualdus.
Sigoinus,Siguinus.
Siluanus.
Silueſter.
Simeon.
Simpertus.
Simplicius.
Sindenandus.
Sindulfus.
Sicloinus.
Siſtemarius.
Soluanus.
Stabilis.
Stadaldus.
Stadalpertus, Stadelpertus,Stadepertus.
Stargolfus.
Statolus.
Stephanus,Stefanus.
Stratarius, Stradarius.
Strato.
Stauegiſus.
Suaipertus.
Suauius.
Sundo.
Superantius.
Suſannus.

T.

TAlaſius.
Tanca.
Tato.
Teodaldus.
Teodelabius.
Teodemarius, Thietmarus.
Teodemundus.
Teodepertus.
Teoderadus.
Teodericus, Thiotericus.
Teoderiſius.
Theodignus.
Teodo,Theoto, Thieto, Todo,Toto.
Teodolfus, Teotulffus.
Teodoinus.
Teodomus.
Teodorus.
Teopertus.
Teotardus.
Teoterius.
Theotgaudus, Theutgaudus.
Teotgrimus, Theotcrimus, Teutcrimus.
Theotinus.
Theutarius.
Thomas, Tomas.
Tertiolus.
Teufredus.
Teuſpaldus.
Teutilo, Tiberius, Thiperius.
Toto, Todo, Teuto.
Totila.
Thruſo,Thriuſo.
Trutgaudus, Trutguudus.
Turingus.
Turpengus.

V.

VAlentius.
Valentinus.
Valerius.
Valerianus.
Venerandus.
Venerius.
Venutianus.
Victor.
Victorinus.
Vigilius.
Vigilantius.
Vincentius.
Vindemialis.
Vindepertus.
Vitus.
Vitulus.
Vitalis.
Vitabilis.
Vitalianus.
Viuentius.
Vndolfus.
Vnierius.
Vnrocus.
Vodalherius.
Vrſus.
Vrſacius, Vrſarcius.

Vrſeme-

Vrſemarius.
Vrſicinus.
Vrſingus.
Vſingus.
Vtto.

Vu.

VVagulfus.
Vualafredus, Vualah fredus.
Vualahus.
Vualcarius.
Vualcaudus.
Vualdiricus, Vualdricus.
Vualdo.
Vualmarius.
Vualtarius, Vualtharius.
Vualthelmus.
Vualtpertus, Vualpertus.
Vualthramus, Vualdramnus.
Vualloth.
Vuanbaldus.
Vuandaricus.
Vuandrietius.
Vuaningus.
Vuanilo.
Vuanſſo.
Vuaratto.
Vuarinbertus.
Vuarinus.
Vuarnegauſus.
Vuarnepertus.
Vuarno.
Vuerimbertus.
Vuerinharius, Vuernarius.
Vuerulfus.
Vuichardus.
Vuicpaldus.
Vuigo.
Vuigradus.
Vuilia.
Vuillibertus, Vuilipertus.
Vuillihartus, Vuilehardus.
Vuillihelmus, Vuillelmus.
Vuillimannus.
Vuillimarus, Vuilmarus.
Vinncauſus.
Vuinidolfus.
Vuinifredus.
Vuinigiſus.
Vuinipaldus.
Vuinitherius.
Vuipaldus.
Vuitcarius.
Vuiteratus, Vuitradus.
Vuitlaicus.
Vuito.
Vuitramnus.
Vuolfaldus.
Vulfingus.
Vulfinus.
Vulfhardus.
Vulforacus, Vulforaus.
Vulmarus.
Vultegiſus.
Vultpertus.
Vuolfhelmus.
Vuolframmus, Vulframnus.
Vuolpertus, Vulpertus.
Vuoluoinus.
Vuordannus.

Y.

YMmo.
Ymnus.

Z.

ZAcharias.
Zacheus.
Zino.
Zogono, id eſt Chriſtianus.
Zoppo, Zuppo.

CAPVT III.

DE NOMINIBVS PROPRIIS FEMININIS IN ALAMANNIA THEVtonica.

A.

ABa.
Abarhilt, Aberhilt Abirhilt.
Abezuuib.
Ada.
Adal, Adala.
Adalben.
Adalbirinc, Adalbirin, Adalpirin.
Adalbrun.
Adalbuch.
Adalcart, Adalgart, Adal kart.
Adalchon.
Adaldech, Adaldek.
Adaldiu, Adaldiuu, Adaldhiu.
Adaldmot.
Adalfrit.
Adalgik.
Adalgis.
Adalheid.

Adal-

Adalheim.
Adalheint.
Adalhilt,Adalcilt.
Adaliuta.
Adallind.
Adalleiz.
Adalliub.
Adalog,Adaillog.
Adalni,Adalniu.
Adalpuruc , Adalpurug, Adalburg,Adalburuc.
Adalrat.
Adalruod.
Adalſada.
Adalſind.
Adaſuuit.
Adaluuar.
Adaluui.
Adaluuib.
Adaluuic , Adaluuich , Adaluuig , Adaluuih, Adaluuihi.
Adaluuif.
Adalſuuith.
Adaluuiz.
Adelene.
Adelthrud.
Adepurc.
Adtha.
Agana.
Agneſa.
Alachilt.
Alagund,Alahcund.
Alahilt.
Alahſind.
Alaliub.
Alaruna.
Alaſſind.
Alba.
Albacunt,Albagund,Albegund.
Albe.
Albine.
Albolt.
Albund.
Albheid.
Albrich.
Albſind,Alpſind.
Alburg.
Aldent.
Alekeruuich.
Alfsuind.
Alle.
Alluc.
Alphilt.
Alpdrud.
Altegund.
Altgart,Altchart.
Altcart.
Altebrig,Altepric.
Altilind.
Altſind.
Amaldrud.
Amallind.
Amalrat,Amulrat.
Amalſin.
Amalthruth.
Amulberg.
Amulburg.
Anaualt.
Anna.
Anshilt.
Anſpirc,Anſpric.
Anſteig.
Anſtrat.
Anthuge,Anſthugi.
Apa.
Arbirn.
Arbun.
Aſa.
Aslind.
Aſpirin.
Aſquid.
Atbalburug.
Atha,Atta.
Athala.
Atilifil.
Atudachuond.
Aua,Auu.
Auerhilt.
Azela.

B.

Baba,Baua.
Balſind.
Berahtheth.
Berehtrat,Berhtrat.
Berahtrud,Berthdrud.
Berhath,Berhta,Berata, Berchta.
Berinſuith.
Bernlind,Berehlind,Berilind.
Bernſuith,Bernſuuith.
Berolog.
Berrani.
Berratgund.
Berhtgart.
Berthild.
Bertſuuith.
Bia,Biia.
Bieta.
Bilegart, Bilikart, Blidkart,Blidcart.
Bilidrud,Blidrud.
Birin.
Brigid.
Brunfrid.
Brunhilt.
Burichinc.

C.

Cartud.
Caſtrat.
Ceizila.
Cello.Ceizlind.
Cerburcch.
Cheba.
Chotenza.
Chunca,Chunza.
Chunibric.
Chunibruch.
Chunidrud.
Chunigund,Chunicund.
Chunipret.
Chunzin.
Cilia,Cilina.
Cliſimuot, Cliſmot, Cliſmuot.
Coldbirig,Coldpric.
Coldine.
Coma.
Comedrud, Comitrud.
Comela.
Comiſind.
Cooſſind,Coozſind.
Cootlind, Cotilind, Cotalind.
Cotaſind.
Coteni,Cotini.
Cotesdiu,Coteſthiu,Coteſtiu.
Coteuuar.
Cotta.
Couuerih.
Cozdrud.
Cozniu.

Cozolt.

Cozolt.
Cozpric.
Cozuuib.
Crimhere.
Crimhilt, Criemhilt.
Chriſtin.
Cululant.
Cumpold.
Cundarat, Cunderat.
Cundfrit.
Cundheri.
Cundhilt.
Cundine, Cundene.
Cunding.
Cundleib.
Cundlind.
Cundpiric.
Cunduni.
Cundſint, Cuntſind.
Cunduuar.
Cunſnit.
Cunza, Cunca.
Cuota, Cuata.
Cuotarat, Cuoterat.
Cuotchind.
Cuotila.
Cuotpret.
Cuotuuina.
Cyſala.
Cyſilſind.

D.

Deganhilt.
Deitila.
Deoſind.
Detula.
Diata.
Dietgund.
Dietprich.
Dihotrud.
Diothilt.
Dimuot.
Dingunda.
Diurra.
Driuuua.
Drudhilt.
Drudhoh.
Drudmunt.
Drudpreht, Drudpret.
Druſun.
Duirra.
Duoda.

E.

Eberlind.
Ecebrut.
Echanburc.
Ekkeburg, Ecceburg, Eckeburuc, Ecgiburc, Egkeburg, Egiburc, Ekkeburch, Ekkeburc Eckipurc, Egiburc.
Edilla.
Edillied.
Eggufta.
Egilind.
Egina, Eginun, Ekina.
Eiga.
Eila.
Eillid.
Eilſuind.
Eiluui.
Eilſuith.
Einrih.
Einſuuid.
Ekkidruda.
Ekthrud.
Ekkileih.
Ekſuith.
Elehilt, Ellenhild.
Ellenheid.
Ellenſind.
Eliſind.
Elia.
Elidpirch.
Elina.
Ellenbold.
Ellinbric.
Ellinburc, Ellenburc, Ellinpurc, Ellanpurc, Elanpuruc.
Ellingart, Ellinuuart.
Elinis.
Ellinſuind.
Eliſabeth.
Eliſint.
Eliſino.
Elindrud.
Emdrud.
Emheid.
Emhilt, Emmilt.
Emia.
Emma.
Emiſa.
Enburc.
Encheelub.
Enda.
Endrud.
Endhrud.
Engila.
Engilbold, Enkilbold.
Engilbirg, Engilbric, Engilbrich, Engilpiric, Engilbirit, Engilberc.
Engilburc, Engilbruc, Engilpurg.
Engildiu, Engildio.
Engildrud, Engildrut, Engildurd.
Engilfrit, Engelurit.
Engilgart, Engilcart.
Engilger, Engilker.
Engilheid.
Engilhere.
Engilhilt, Engihilt.
Engilmuat, Engelmuot, Engilmot.
Engilmund.
Engilome.
Engilprhet.
Engilrat, Enkilrat.
Engilrih.
Engilſind, Enkilſind.
Engiluuib.
Engiluuic.
Engiſnuot.
Engiza.
Enzela.
Eramburg.
Erchana.
Erchanhilt, Erchinhilt.
Erchanmot, Erchanmuat.
Erchanpric.
Erchanrat.
Erchanſind.
Erchena.
Erchendrud.
Ercheneid.
Ereſnit.
Erferat.
Erflind.
Erlene, Erlini, Erleni.
Erlhild.
Erich.
Erliup, Erlieb.
Ermenliud, Ermellint.
Ermingart.
Erminburg.

Erminſind, Erminſindi.
Errige.
Eta.
Etich.
Ettila.
Eua.
Euarhild.

F.

FAslind.
Faſta.
Faſtarat.
Faſtburc,Faſpurc.
Feginhilt.
Felhin.
Filhid.
Filla.
Flois.
Floraſind.
Folchili.
Folchlind.
Folcſind,Folchſind.
Folcſuith, Folcſuuith, Folkſuith,Folſuith.
Folcuuic.
Folmuot.
Folrat.
Folchuuar.
Frecholt.
Frenkin.
Freumot.
Freuuihilt.
Freuuimunt.
Freuuirat,Freuuerat.
Fricundo.
Frida,Frita.
Fridaburg.
Fridagart, Fridikart, Fridecart,Fridigart.
Fridelind Fridilind.
Frideburg, Frideburc, Fridiburc,Fridaburuc, Frithaburg.
Fridehelm.
Fridehere.
Friderat.
Friderun,Fridorun, Fritharun,Fridurun.
Fridilind.
Fridiliuba.
Fridine, Fridini,Frideni, Fridiniu,Friduni.
Fridthiri.
Frihgunt.
Frila.
Frituuiſ.
Frouuilt.
Frumolt.
Fruniu.
Fuarhild.

G.

GAganuuart.
Gaſtart.
Gebilind.
Geila.
Geilſind.
Geiluuich.
Geiluuird.
Gelduni.
Gelmod.
Gelunda.
Genia.
Gepa.
Gerberg,Gerbirc.
Gerbrun.
Gerenta.
Gerine,Gerene.
Gerhilt,Gerhild.
Gerlind.
Gerleip.
Germunt.
Gerniu.
Gerſind.
Gerſuuith,Gerſuith.
Gerthruth,Gerdrud.
Geruuentila.
Geſa,Geza.
Geſtlind.
Geua.
Gezuuib.
Giſa.
Giſabric.
Giſala,Gisla.
Giſalmuot.
Giſelburc.
Giſelhere,Giſalheri.
Giſilſind.
Gliſima.
Gliſmot.
Gomadrud, Gomedrud, Gomodrud.
Gotadrud.
Gotalind, Gottelind, Gotlint.
Gotaſilt.
Gotaſind.
Grimhilt,Grimhiltc.
Guadalſada.
Gunderaht, Gundarat, Gunderada, Gunderat,Gundrada.
Gundine.
Gundpiric,Guntbric.
Gunza.
Guota,Guoto.
Guterun.

H.

HAba.
Hacecha.
Hadaloug.
Hadaburc,Hadeburg.
Hadelburc.
Hademuot.
Haia.
Hailburch.
Haldilſin.
Hamedhec.
Hamithioh.
Harterat,Hartarat.
Hashilt.
Haslind.
Hatha.
Hathamod, Hadamuot.
Hatuuig,Hathuui, Hathuuui,Haduui.
Hazecihnt.
Hedepurg.
Hegana.
Heidini.
Heilburc,Heilpurc,Heilburh.
Heildrud.
Heilgart,Heilkart.
Heilmunt.
Heilrat.
Heilſint,Heilſind.
Heiluuic.
Heima.
Heimila.
Hekeburc.
Helemlog.
Helen.
Heleſint.
Helidine.
Helidlind.

Helidniu.
Helidor.
Helinger.
Heliuuih.
Helchart,Helkart.
Helli.
Hellibrug.
Helmſuuith, Helemſuuith.
Heluuic.
Hemhilt.
Hemma.
Hendrud.
Hengilrat.
Henhart.
Hercha.
Hereloup.
Heribert.
Heribold.
Heriburg,Heriburc.
Heribirch,Heribiric.
Herigund.
Herilind.
Heriſind,Heriſint.
Heriſuuith.
Hermenrat.
Herminburch.
Heroſta.
Hertine.
Hildigart,Hildilgart,Hildilguart,Hildiuuart.
Hildilind.
Hildimod.
Hildiſuuid, Hildiſuuith.
Hiltrud, Hiltrut, Hildruth.
Hilt,Hilta.
Hiltebolt.
Hiltelind.
Hilterat, Hiltirat, Hiltrat.
Hildirat.
Hiltheid.
Hilteuuib.
Hiltiburch. Hiltiburg, Hiltipurt, Hiltipurc, Hiltebruch, Hildiburc,Hiltiburch,Hiltiburuc, Hilteburc, Hildipuruc.
Hiltibrich,Hiltibirc, Hiltibric,Hiltibirig, Hildibirg.
Hiltidiu, Hiltithiu, Hiltethiu,Hiltidhiu.
Hiltikart.
Hiltigunt,Hildigunda.
Hiltila.
Hiltilid,Hiltilind.
Hiltimunt.
Hiltinee.
Hiltipret.
Hiltipric.
Hiltiſind.
Hiltiuuart, Hildiuuara.
Himildrud, Hilmildrud.
Hirburc.
Hirminuuic.
Hirminſind.
Hisburg.
Hislind.
Hitila.
Hitta.
Hizela.
Hoburg.
Holcuuiſind.
Holog.
Horindil.
Hoſuuith.
Hotnihu.
Hottrudh.
Hruadigart.
Hruodſuuid.
Hugeſin,Hugeſind, Hugiſind,Huguſind.
Hugila.
Hugirat.
Humburg.
Hunaca, Huneka, Hunuca.
Hunhilt.
Hunkis.
Huoching.
Huodilſind.
Hufeburg.

I.

Ibo.
Iburc, Iburuc.
Ida.
Idaburch.
Iema.
Ihltibrith.
Iltikart,Ilhegart.
Imiza.
Imma.
Imuuich.
Iob.
Irimbrig,Irinbric.
Irmburg, Irnburg, Irburg.
Irimbruc,Irimburg,Irimburuc.
Irmina.
Irminbiric, Irminburc, Irminburuc.
Irmindiu.
Irmingart, Irminkart.
Irmingund.
Irminhilt, Irminkelt.
Irminrat.
Irminſind.
Irminuuar.
Iſanburg,Iſanburug.
Iſanbirg,Iſanbirc,Iſanpirihc.
Iſangart,Iſenkart.
Iſanbere.
Iſanhilt.
Ita.
Itaros.
Itaroht.
Itis.
Itisburg,Itisburc.
Iudit,Iuditta,Iuthitta,Iudenta,Iudinta.
Iunzela.
Iuto,Ioto.
Iuzuuib.

K.

Kebedrud.
Kebehilt.
Kebero.
Kebeilt.
Kebene, Kebini, Kebine.
Keila.
Keilſind.
Keiluuih.
Kepa.
Kerbirn.
Kerbold.
Kerbirg, Kerbirih, Kerpric, Kerbrig, Kerbrich, Kerbric, Kerpirihc.

Kerburch, Kerburg, Kerbrug.
Kerhart.
Kerhilt.
Kerhuge.
Kerlind.
Kermunt.
Kerni, Kerniu, Kerniua.
Kerrat.
Kerſind.
Keruui, Keruuic.
Keſtin.
Keylrat.
Keza.
Kilint.
Kiſa, Kyſa, Kiſala.
Kiſalbiric, Kiſalbric.
Kiſaldrud, Kiſuldrud, Kiſildruth.
Kiſalhilt, Kiſilhilt,
Kiſilmot, Kiſilmuot.
Kiſitta.
Kliſima.
Kliſmuot, Kiliſmuot.
Krimhilt.
Kriſa.
Kuatila.
Kunderat.
Kundlind.
Kunigart.

L.

LAntſcild.
Lantſind.
Lantſuith, Lantſuuith.
Lantine.
Lantolt.
Leota.
Liefbrun.
Lia.
Liba.
Liezeburch.
Lina.
Linuu z.
Lipdrud.
Liubetaga.
Liutheru.
Lubine, Lubinei.
Liubirat.
Leubita.
Liublind.
Liubniu.
Liubrich, Liubirih.
Liubſind, Lipſind, Liupſind.
Liuduui.
Liuphilt,
Liupmot, Liupmuot.
Liuta, Liota.
Liutberga, Liutpirga, Liutpiric, Liutpric.
Liutburg, Liutpurc.
Liuterat.
Liutgart, Liudgert, Liutkart.
Liuthad.
Liutheid.
Liuthere.
Liuthilt, Litthilt.
Liutine, Liutini.
Liutmod.
Liutſind, Liuhtſind.
Lupeli.
Luſſind.
Luzela.

M.

MAalbric.
Madabiric.
Madahilt, Madalhilt.
Madalbirg.
Maganes.
Maganza.
Magin.
Magrih.
Mahaldrud.
Matgund, Mathgund.
Maracholt.
Marahſind.
Math.
Mathilt, Mahthilt.
Magina.
Meginpurch, Meinburg.
Megindrud, Meinthrud.
Meginfrid.
Megingund.
Meginhilt, Meinhilt.
Meginrat.
Merabind.
Meridrud, Merithrud.
Merigart.
Merihilt, Merehilt.
Meriſind.
Meriſuuith.
Mezhilt.
Milburch.
Mia.
Mima.
Mina.
Munigund.
Muniſind.
Muota, Muata, Moata.
Muotine, Moutine.
Muotliup.
Myoza.

N.

NAmetele.
Nana.
Nendine.
Niurat.
Note.
Notiliub.
Nuata, Nuota.

O.

OAdallind.
Odaë.
Odalhilt.
Odelib.
Oduui.
Olismod.
Onhild.
Oni.
Onnere.
Ortem.
Ortleob, Ortleip.
Osburg, Ospurc.
Osbirin, Ospirn, Ospirin.
Oſta.
Otgild.
Otarat, Oterat.
Otcund.
Otgilt.
Othelen.
Othere.
Otila.
Otine.
Otiric.
Otkilt, Otkelt.
Otkis.
Otlind.

Otmunt,

Otmunt.
Otpirc,Otprig.
Otpurg,Otpurug.
Otſind.
Otrud,Othrud.
Otſuuith.
Otta,Ottcha.
Otuuic.
Oudalurit.

P.

Paba.
Pachilt.
Paldarat.
Paldarich.
Paldhere.
Paldhilt.
Paldolt.
Paldſind.
Palma.
Palthruth,Paldrud.
Pantarat.
Patild,Patehilt,Patihilt, Patthilt.
Pazmuot.
Pazuuil.
Pecchilt, Pechilt, Pechit.
Pegirin,Pegiri.
Pehralind.
Penza.
Peradcund, Peratcund, Perahatcund, Peratgund, Perahtgund, Perechcunt, Perethcund.
Peradlind,Peratlind, Perelind,Peridlind, Perlint.
Perahni.
Perahtarat, Peratrat, Peritrat, Perchterat. Perchterat,Perčterat, Perehtrat.
Perahtuuiz.
Perahtkart, Peratcart, Perhtkart,Percart,Perehkart.
Perana.
Perangart.
Peratfrit.
Perathculind.
Peratſind,Peraſſind, Peraſind,Perechſint, Perenſind,Periſind.
Percliup.
Perebſuind.
Perechliuot.
Pereliub.
Perehteni.
Perehchilt, Perhthilt.
Perehtheid, Peretheid, Perhtheid.
Pertha, Perchta, Peretha, Perecta, Perechta, Perhtta, Perahta.
Perthdrud, Perihtrud.
Pernſuid, Perenſuuith.
Pezá,Pezela.
Piccho.
Pilde.
Pirin,Pirina,Pirinna.
Piliza.
Pliddrud, Plithrud, Piliddrud, Piledrud.
Plidhilt, Plidhil, Pilihilt. Piliilt.
Plidkart, Plidgart, Pilegart,Piligart.
Plidmoot,Plidmuot.
Pliderat,Pilerat.
Pluoma.
Polla.
Porinlind.
Pornin.
Pruna, Brunin.
Prunihild, Prunnild.
Purgarat, Purgerat.
Purhlind, Purglinda.
Purigund.
Purihniu.
Purucca.

R.

Rachel,Racheil, Rachilt.
Raganuuih.
Ramdrud, Randrud.
Rantuuig,Rantuuic.
Ratprich, Ratpric, Ratpiric, Ratbirg.
Ratburg,Ratpurc, Ratpurch,Ratpuruc.
Ratthrud,Ratdrud.
Rakiſind.
Ratgozza.
Ratheid.
Rathilt.
Ratila.
Ratinza.
Ratker.
Ratſind.
Ratſuuind,Ratſuuint.
Reccho,Recchio.
Rechilt,Rehhilt.
Redburg,Redpurch.
Regil.
Regimbert.
Regimbold,
Regin.
Reginburc, Regimburc, Reginpurc, Reginburg,Reginpruc,Reginburch.
Regindrud, Reginhrud.
Reginfrit.
Regingart, Rekinuuart, Reingart.
Reginhere.
Reginhilt.
Reginleib.
Reginlind, Reginlint.
Reinginlia.
Rekinſind.
Reginlohc.
Reginolt.
Reginſino.
Reginuui.
Reierin.
Reimod.
Reinbolt.
Reindrud.
Reinſuid.
Reginuuiz.
Regingund.
Reodolf.
Rettua.
Richart, Richcart, Ricgart,Rickart.
Richilt, Rihchilt. Rihilt,

hilt, Rihhilt.
Rihcund.
Rihcheid, Rihheid, Richeth.
Richere.
Rihfrit.
Richila.
Rihini, Richine.
Richenza, Richinza.
Richlind, Richlint, Rihlind.
Richmuot.
Richolua.
Richbirg, Ricpric, Rihprich.
Richpurg, Ricburg, Richpurc.
Richuuar, Richuuart.
Riederhilt.
Rienhilt.
Rihdrud, Riddrud, Ritrud, Rihcdrud.
Rihſind.
Ricpold.
Rimihilt.
Rimiſind.
Riumhilt.
Roiſint.
Roslind.
Roſmoth, Roſmuot, Rooſmuot, Roſmuat.
Rotſuuith.
Ruadachoma.
Ruadcart, Ruadgart, Ruadkart.
Ruadcund, Ruadkund, Ruadgunt.
Ruadine, Ruodine.
Ruadlind, Ruoadlind. Ruodlind.
Ruadmunt.
Ruadolt.
Ruadſind, Ruaſſind.
Ruadſuuid, Ruadſuind, Ruaſuuind.
Ruadrut, Ruaddrut, Ruadthrud, Ruodtrod.
Ruaduuit, Ruaduuart.
Ruaduuig.
Ruallind, Ruollint, Ruollind, Rullind.
Ruiſint.
Ruoda.
Ruoderat.
Ruodheit, Ruodheid.
Ruodhilt, Ruodhil, Ruothilt.
Ruodmuot.
Ruodun.
Ruomhilt, Rumhilt.
Ruoniu.
Ruora.
Ruotluc.
Ruozza.
Ruzela.

S.

SAhſarih.
Sahſin.
Salme.
Saraburc.
Sazza.
Sconburg, Sconburc, Skonburch.
Seburg, Seburch.
Segard.
Selba.
Selbuuilt.
Selidiu.
Seligund.
Sella.
Sicca, Sikka.
Sigefred.
Sigeuuich.
Sigibold.
Sigibret.
Sigibric, Sikibirich.
Sigibruch, Sigiprug, Sigeburg, Sigiburg, Sikiburg, Sigiburc.
Sigidrud.
Sigiheid.
Sigihilt.
Sigilind.
Sigini, Siginihu, Siciniu, Sigeni, Siginu.
Sindeni.
Sleta.
Staracha.
Stathilta, Starahilt.
Stillimuot.
Stillina.
Sunhilt.
Suona.
Suuabin.
Suuabholt.
Suuaburc, Suauabure.
Suuanabold.
Suuanahilt.
Suanburc, Suanabruc, Suuanaburc, Suuanburc.
Suuidburc, Suuidpurc, Suuidburch, Suitpurg.
Suuih.
Suuiza.

T.

TAgahilt.
Tannecha.
Teta, Tetta, Theta.
Tancharat, Thancherat.
Tanchilt.
Thancho.
Theleic.
Thelint.
Theodiſo.
Theota, Theotha, Thiota.
Theotbirg, Theotbirich, Theotbirc, Theotpric, Thietprigh, Thiotbrig, Thiotpric, Thiotpiric.
Theotila, Theatila, Thiotila.
Theothilda, Thiethilt.
Theotkid, Tiechit. Thiotkid.
Theotpret, Thiotpret.
Theotrat, Thoadrat, Thietrat, Thieterat, Thiotarat, Thioterat, Thiotrat, Theterat.
Theotſind, Theetſind, Theitſind, Thiatſind, Thietſint, Thiotſind.
Thetniu, Thietnuu.

Thiaburg,

Thiaburg, Thiadburg, Thiatburg Thietpurch, Thietburc, Thiotpurc, Thiotpurug, Thiotpurch, Thietpurch.
Thiaduuif.
Thietcund.
Thiedin.
Thietfrid, Thiotfrid. Theotfrid.
Thiotlind, Thietelind, Thiolind.
Thiotuuar, Thetuuart, Theituuar.
Thothart.
Thietuuib.
Thieza.
Thiezud.
Thingund.
Thiodinc.
Thiotdrud, Thiottrud.
Thiotheid.
Thiotine.
Thiotuuic.
Thrutburg.
Thuōmſind.
Thuonlind.
Tiemuot.
Tietene.
Tiezela.
Tiſa.
Tita.
Tota, Totia, Tuata, Tuota, Tuda, Tuta.
Triuuerat.
Triutili.
Troſtila.
Trutlind, Trhudlind, Trudlint, Trudlind.
Truandrud.
Trudcart.
Truduuib.
Trunſind.
Truſun.
Truta, Thruda.
Tumila.
Tuna
Tunitach.
Tuone.
Tunza.

V.

Vadaldrud.
Vadalhilt.
Vadalſind.
Vadilburc.
Vapur.
Vaſtpurg.
Vata.
Vatila.
Veinpurg.
Vfolrarth.
Vgeſind, Vgiſind.
Virdruth.
Viſmuot.
Vmmila.
Vnceiza.
Vnda.
Vnforath.
Voda, Vota.
Vodalbric, Vodelbric.
Vodaldrud.
Vodalſind, Volſind.
Vodalrat, Vodalraht, Volarat.
Vodalgart, Vadalgart.
Vodaurid.
Votecha.
Vromuot.
Vna.

Vu.

Vuaduuart.
Vuala.
Vualafrid, Vualtfrid.
Vualdburg.
Vualerat.
Vualtila.
Vuanpurg, Vuampurc. Vuanpurc. Vuanburg.
Vuangart.
Vualttrud.
Vualdrad, Vualtrat, Vualterat, Vualtarat.
Vualſuuith, Vualtſuuith.
Vualtarat.
Vuaraburch.
Vuaſipurug.
Vuaſſind.
Vualtuizo.
Vuangart.
Vuanrat.
Vuarburc.
Vuatrat.
Vueala.
Vuealdrud.
Vueita.
Vueldrud, Vueltrud.
Vuelilburc.
Vuelhib.
Vuendilburg, Vuentilpurc.
Vuendilgart.
Vuendillith.
Vuendilmod, Vuendilmuot.
Vuendilſid.
Vuendilſuith.
Vuentila, Vuendila.
Vueraht.
Vuerhilt.
Vuerekkio.
Vuerinbret.
Vuerinburg. Vuerinburug.
Vuerinhart.
Vuerinſuith.
Vuerolt.
Vuetta.
Vuia.
Vuiba.
Vuiberat.
Vuichart.
Vuikart.
Vuichbirg.
Vuichegunda.
Vuichere.
Vuihmuot, Vuichmuot.
Vuiclind.
Vuidrud.
Vuidpurc.
Vuialdrud, Vuieldrud.
Vuiela.
Vuielburg.
Vuigburg.
Vuigirat, Vuigerat.
Vuigiſud.
Vuikſuuith.
Vuila, Vuilla.
Vuilburc, Vuilpurg, Vuilliburg, Vuilleburg, Vuilbruch, Vuilliburch, Vuillibruhc. Vuilliburc, Vuillipurg.
Vuillibirch, Vuillebirch, Vuillipiric, Vuillibirc, Vuillebrich.
Vuildrud.
Vuileca.
Vuilhara.

Vuilhere, Vuillere.
Vuillechoma, Vuillichoma.
Vuilligart.
Vuilligund.
Vuillihilt, Vuillehilt.
Vuillidrud, Vuillindrud, Vuillendrud.
Vuillimot.
Vuillira.
Vuiliſind, Vuilliſind, Vuillaſind.
Vuilliſuuind.
Vuillita.
Vuilliza.
Vuilloges.
Vuinelind.
Vuinertha.
Vuingidiu.
Vuini.
Vuinidin.
Vuingarta.
Vuinilind.
Vuinirat.
Vuinitheri.
Vuinlich.
Vuiolgart.
Vuirat.
Vuirtun, Vuirtinna, Vuirtin.

Vuirund.
Vuiſsirihc.
Vuiterbñ, Vuiterat, Vuitrat.
Vuitila.
Vuitilt.
Vuitirh.
Vuito.
Vuitolt.
Vuitpurc.
Vuitſind.
Vuituuar.
Vuodilhilt.
Vuofeza.
Vuoſker.
Vuola.
Vuolcilt.
Vuolchangart.
Vuoldrud, Vuoltrud.
Vuolemoot, Vuolomuot.
Vuoleſin, Vuoleſind.
Vuolfart.
Vuolfcart, Vuolſkart.
Vuolfboto.
Vuolfdrud, Vuolfthrut.
Vuolſkelt.
Vuolſkund, Vuolfcund.
Vuolfliub.
Vuolſperim, Vuolſpirin,
Vuolſpruc, Vuolſpurug,

Vuolfbruch.
Vuolfrada.
Vuolfrid, Vuolafrid.
Vuolfſind.
Vuolfsuuid.
Vuolfine.
Vuolprin.
Vuolsleic.
Vuoluerat.
Vuoluolt.
Vuona.
Vuuluila,

Y

Yta.
Yminſind.
Ymma.
Ymmica.
Ymmina
Yrimbrug.
Yrmi[illegible]hart.
Yſanbirc.
Yſangart.

Z

ZEiza.
Zenza.
Zeta.
Zilia.
Zuozo.

CAPVT

CAPVT IIII.

DE NOMINIBVS PROPRIIS FEMININIS IN ALAMANNIA CVRIENSI & Burgundionenſi.

A.

Abba.
Adala.
Adalonia.
Agaſia.
Agilenda.
Agina.
Agoneia.
Amata.
Amita.
Anduſtria.
Anna.
Appa.
Aurelia.
Aureuera.

B.

Baltrudis.
Baſilia.
Beata.
Benedicta.
Bona.

C.

Cæcilia.
Calumnioſa.
Chriſta.
Chriſtina.
Columba.

D.

Deodera.
Didyma.
Domnina.
Druſa.

E.

Echila.
Egiburga.
Egina.
Elena.
Eliſabetha.
Emiſa.
Engila.
Eugenia.
Exuperia.

F.

Faſtarata.
Felia.
Flauia.
Floraſinda.
Fonteia, Fontegia.

G.

Galla.
Genoueſa.
Genteſima.
Gerenta.
Giſila.
Gotelinda.
Gregoria.
Guadalſada.

H.

Hata.
Honoria.

I.

Ianuaria.
Induſtria.
Iuliana.

K.

Kiſa.
Kunigundis.

L.

Leonza
Liba.

M.

Maria.
Materna.
Maxantia.

N.

Nonna.
Nota.

O.

Onerina.
Oportuna.
Oſanna.
Otarda.
Otilia.

P.

Paſſiua.
Paulina.
Peregrina.
Pernanda.
Pia.

R.

Rachel.
Reginelda.
Roſinda.

S.

Salua, Saluua.
Saluia.
Senatrix.
Solſepia.
Suluana.
Suſanna.

T.

Teuperga.
Theodora.
Tota.

V.

Valentia.
Valentiana.
Vigilia.
Vincentia.
Vrſicina, Vrſiſina.
Vnda.

Vu.

Vualdrada.
Vuinigunda.
Vuona.

FINIS.

ANTIQVITATVM ALAMANNICARVM

PARS II.

Complectens res Eccleſiaſticas, quas Monachi appellant Interiores.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

REMEDIVS CVRIENSIS EPISCOPVS,

QVi & Remigius, vnde vigeſimus Curiæ Rhætorum Epiſcopus à Stumpſio numeratur Chronicor. lib. 10. cap. 17. Eius temporibus, anno videlicet DCCCXIII. à Nato Chriſto, venit in Rhætiã Curienſem, Wolfharius Epiſcopus Remenſis à Carolo M. Imperatore miſſus ad conſtituendum iudicium & appellationes, quæ interceſſiſſent, Prouincialium audiendas, vt auctor eſt Ratpertus cap. 5. Quo in conuentu, aut vehementer fallor, aut iniunctum fuit Remedio, vt Canones iſtos pro Eccleſiis Alamannicis, quarum Sacerdotes verſabantur in ſumma rerum diuinarum ignoratione, colligeret, vt ſecundum eos in iudiciis proporro decerneretur. Vadianus exiſtimat ab ipſo Wolfhario præſentatos Imperatori, ab eoque vim Legis auctoritatemque accepiſſe. Non tamen ideo dicendus eſt optimus Imperator errores induxiſſe in Eccleſiam, ſi quos offendit vel pacis publicę cauſa diſſimulauit, vel ſcandali vitandi ratificauit, quum meliora edoctus non pauca alia immutauerit, vt rerũ geſtarum monumentis proditũ eſt.

B. NOTINGVS CONSTANTIENSIS Epiſcopus.

EPiſcopus à Clero & populo appellatus eſt A. D. DCCCCXIX. vitæ ſanctimonia & probitate morum conſpicuus. Ideoq; ſolus idoneus habitus, qui Conradi Altorffenſis Comitis (qui Notingo poſtea in Epiſcopatu ſucceſſit miraculorũ fama in cœlos ſublatus) vitã ac mores conformaret. Mortuus eſt A. D. DCCCCXXXIIII. Prid. Idus Auguſti. Ad eius exſequias cohoneſtandas venit Vdalricus Epiſcopus Auguſtanus, ſummæ tũ apud Alamannos exiſtimationis & auctoritatis. Is iuſtis funeri ſolutis, cõgregato populo imperauit triduanũ ieiuniũ, vt ꝓ bono Epiſcopo, cuiuſmodi abſtuliſſet, Deo Opt. Max. ſupplicarẽt, ſicuti refert Stumpfius Chron. li. 5. ca. 11. Eius meminere Hepidannus in Annalib. Herimannus Contractus in Chron. Tiuſburgius in Ephimeridib. Additiones eius vna pariter cum bona Remedii parte excilæ mihi & furto abreptæ ſunt.

SYMBOLVM ALAMANNICÆ ECCLESIÆ.

EIus Auctor ignoratur. Meminit Vadianus lib. 2. ab eoq; accepit & edidit Iohan. Stumpfius Chron. li. 4. Sed valde mutilum & exſpreta antiquitate. Nos ex ipſa membrana reſtituimus, ſententia eius quantum pote verbis Latinis expreſſa. Eſt autẽ illud memorabile, ꝙ in eo nulla fiat mentio *Deſcenſus ad inferos*. Qua in re Alamannica Eccleſia conſenſit cum Græcis Latiniſque vetuſtis, à quarum Symbolis non agnoſci notant Doctores ad l. 2. C. de Summa Trinit. & fide Cathol.

CON-

CONFESSIO ALAMANNICÆ ECCLESIÆ.

PRimus edidit cum Otfrydi Wiſſenburgenſis Euangeliorũ expoſitione Achilles Gaſſarus, cum interlineari explanatione Germanica. Sed profecto doctus cætera vir, quid ſibi vellent priſcę ille voces, non quitus eſt intellegere. Nos & emendauimus pariter & Latinis verbis illuſtrauimus.

LITANIA ALAMANNICÆ ECCLESIÆ.

HÆc eſt vera & germana Litania, in Eccleſiis Alamanniæ Curienſi, Sanctgallenſi, Conſtantienſi, Augiẽſi, &c. vſitata, tẽpore Ludouici Iunioris, Regis Germaniæ, A. D. DCCCL. Excerpſimus ex libro membraneo, qui illo ipſo ſæculo in Monaſterio S. Galli ſcriptus. Quod certo põt eſſe argumento, multis ſæculis poſteriorem illam eſſe, quæ Frãcofurti ad Mœnum in æde D. Bartholomæi oſtentatur. Et iniuratæ vetuſtiſſimæ membranæ noſtræ plus credo, quã cẽtum iuratis Latomis. Auctor in mundo eſt res ipſa. Quum.n. noſtra membrana ex Sanctis aduocet tantum 34. Francofurtenſis autẽ amplius 540. prorſus mihi perſuadeo, quot Sanctorum numeris, totidem diſtare annorũ ſęculis, & Hludouici atque Emmæ nomina ab imperito librario retenta fuiſſe.

BENEDICTIONES ALAMANNICÆ Eccleſiæ.

DVplex erat apud Alamannos *Benedictio* Eccleſiaſtica, *Canonica* vna, altera *Vulgaris*. *Canonica* dicebatur, quæ legitime & ex Canonum fieret permiſſione. Cuius generis erant benedictiones *Cerei, Cineris Martialis, Ignis Paſchalis*, & cõſimiles. Vt iam nihil de Benedictionibus, quæ inſecutis tẽporibus inuentæ, *Agni Paſchalis, Ignis Iohannici, Vini Iohannici*, (ille Baptiſtæ, Euangeliſtæ memoriã iſthoc aiunt repræſentare) commemorem: ſuper quibus, ſi cui animus prurit, conſuli poteſt M. Ant. Delrio Ieſuita Diſquiſition. Magicar. libris. *Ferri, Ignis*, & *Aquæ* benedictiones primum introduxit innata Gentilium conſuetudo, confirmauit anilis ſuperſtitio, retinuit peſtilens ſimonia, quæ quid non & ſemper potuerunt & hodie poſſunt? Quas benedictiones ipſa Eccleſia partim tãquam friuolas & ſtultiuidas, partim vt impias & blaſphemas, iam pridem olim condemnauit. Vetuit etiam exſertis verbis Stephanus Papa c. 11. q. 5. c. *conſuluiſti*, & Innocentius III. cap. *ſententiam*, 9. Ext. *Ne Cleri. vel Monach.* & cauſam reddit Honorius III. in cap. *Dilecti*, 3. Ext. de *Purgat. vulg.* quod in hoc iudicio *Deus teſtari videtur*. Et benedictæ quidem aquæ probationem ciuilibus quoque legibus inhibitam ſcribit non contemnendæ auctoritatis IC. Bernardus Bononienſis in c. vlt. Ext. de Probat vulg. In Francicarum, Alamannicarum, Langobardicarum Legum quibuſdam exemplaribus vetuſtis etiamnum probationes illæ reperiuntur, recte in nonnullis omiſſæ. Formulas benedicendi iam olim aliquas produxit Io. Auentinus in Annalib. Bior. lib. 4. & Iacob. Pamelius Ieſuita Lithurg. lib. 2. in fine libri Sacramentorum Albini. Exſtant quidem non pauca apud Hiſtoricos exempla, quibus vel reatus fuit manifeſtatus, vel innocentia comprobata. Quæ vero qua ratione, quoue pacto acciderint, non eſt noſtri inſtituti diſputare. Ea, cui lubido & volupe, petere põt à Franc. Hotomãno Diſputat. Feudal. 11. Iacob. Cuiacio de Feudis li. 1. tit. 1. Durantio Caſellio variar. lib. 2. cap. 1. Phil. Camerario Meditationum hiſt. Centur. 2. ca. 18. Adolpho Scribonio Reſponſione ad examen ignoti patroni veritatis de purgatione Sagarum per aquam frigidam, Ioanne Euuich de Sagarum natura, arte, viribus & factis, & de notis indiciiſque quibus agnoſcantur, Ioan. Georgio Gœdelmanno de Magis, veneficis & lamiis, deque his recte cognoſcẽdis, & quem primo loco nominare debui, Antonio Delrio illis, quos dixi, libris.

FRATERNITATES ALAMANNICÆ ECCLESIÆ.

AVctor ſiue conſcriptor potius nõ exprimitur. Olim in more inſtitutoq; Monachorũ fuit, vt minora Monaſteria confraternitates (vt loquũtur) cũ celebriori aliquo Collegio inirent. Vſus earũ erat, vt quotiens defunctus quiſpiam decon-

de coniuncto & ſociato Monaſterio, Collegio illi fuiſſet annuntiatus, pro eo mox fierent orationes, vigiliæ, miſſæ, diſciplinæ, & eleemoſynæ. Quas pari ratione ab aliis quoque pro ſe poſt obitum fore ſinguli exſpectabant. Erat inſuper hoc ſocietatis ius & conditio, vt aduenientes vltro citroque non haberentur alieni, ſed tanquam domeſtici omnibus Charitatis (illorum verbo) officiis exciperentur. Nec ſolum Monachos, ſed & Laicos huius fraternæ confœderationis, quam argento illis venumdare ſolebant, participes fuiſſe in his exemplis legimus.

ANNIVERSARII ALAMANNICÆ Eccleſiæ.

NEque horum auctor atque collector eſt aſſcriptus. Nortpertum Abbatem Anniuerſariorum inſtitutorem etiam Tiutburgius facit, aut quisquis eſt Ephemeridum conſcriptor.

Atque ita dedimus rerum Alamannicarum corpus, tenue illud quidem, at integrum tamen & ſuis partibus (vt ſperamus) abſolutum. Quod vero non parua acceſſione craſſius & opimius reddere (ſi ex vſu videbitur) cibi melioris ſcriptorum. Interim hoc Marte contenti ſimus.

***

ALAMAN-

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS CANONES

EX PONTIFICVM EPISTOLIS EXCERPTI

A

REMEDIO CVRIENSI EPISCOPO

IVSSV

KAROLI MAGNI REGIS FRANCORVM ET ALAMANNORVM.

I.

DE LICENTIA CORPORIS DOMINI.

Ex epiſtola Clementis ad Iacobum Hieroſolimorum Epiſcopum.

CERTE tanta in altari holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quod ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore clericorum diligentia conſummentur. Qui autem reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conueniant, nec putent ſanctæ portioni commiſcere cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum funditur. Si igitur mane Dominica porrigitur, vsque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam conſumpſerint: & ſi tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vſque ad veſperam. Sic ſecreta ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacramenta.

II.

DE VASIS SACRIS.

Ex eadem epiſtola.

DE vaſis ſane ſacris ita gerendum eſt. altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in ſacrario fuerint, male tractari, ſed incendio vniuerſa tradantur. Cineres quoque eorum in baptiſterium inferantur, vbi nullus tranſitus habeatur, aut in pariete aut in foſſis pauimentorum iactentur; ne introeuntium pedibus inquinentur. Pallas vero & vela, quæ in ſanctuarii ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum homilibus miniſtris intra ſacratium lauent, non eiicientes foras à ſacrario velamina Dominicæ menſæ, ne forte puluis Dominici corporis male decidat ſyndone foris delata, & erit hoc operanti peccatum. idcirco in ſacrario miniſtris præcipimus cum diligentia cuſtodire. pallæ in alia pelue lauentur, & in alia vela.

III

QVO LOCO CELEBRANDA SIT MISSA.

Ex epiſtola Clementis omnibus Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus miſſa.

HIc ergo, hoc eſt, in præſenti vita poſitos oportet vos agnoſcere voluntatem Domini, vbi & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrifi-

OoO care

care & miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato tenente videlicet ciuitatem conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec rite celebranda.

IIII.

DE OBOEDIENTIA EXHIBENDA EPISCOPIS.

Ex eadem epiſtola B. Clementis Papæ.

VOBIS, qui ſacerdotio Domini fungimini & in ſpeculo eſtis poſiti, plus ſcire oportet, vt ſubditos vobis populos pleniter docere poſſitis, eisque ad regna cœlorum ducatum præbere Domino annuente valeatis. vnde & ipſa per ſe veritas ait: *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis*, & reliqua. Veſtrum enim, qui legatione Domini fungimini, eſt docere populos: eorum vero eſt vobis obœdire vt Deo. Si autem nobis Epiſcopis non obœdierint omnes Presbyteri, Diaconi ac Subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque Principes tam maioris ordinis quam & inferioris, atque reliqui populi tribus & linguæ non obtemperauerint, non ſolum infames, ſed & extorres à regno Dei & conſortio fidelium, à liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ alieni erunt. Nam veſtrum eſt eos inſtruere, eorum vero eſt vobis obœdire vt Deo, cuius legatione fungimini, dicēte Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: & qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit.*

V.

NIHIL ABSQVE LICENTIA EPISCOPI AGENDVM.

Ex eadem epiſtola inter cætera.

QVAPROPTER cunctis fidelibus & ſummopere omnibus Presbyteris & Diaconibus ac reliquis clericis attendendum eſt, vt nihil absque Epiſcopi proprii licentia agant. Non vtique miſſas ſine eius iuſſu quisquam Presbyterorum in ſua parrochia agat, non baptizet, nec quicquam abſq; eius permiſſo agat. Similiter & reliqui populi maiores ſcilicet & minores per eius licentiam quicquid agendum eſt agant, nec ſine eius permiſſo à ſua parrochia abſcedant, nec in ea aduentantes morari præſumant. Animæ vero eorum ei creditæ ſunt: ideo omnia eius conſilio agere debent, &, eo inconſulto, nihil.

VI.

QVOD OMNIBVS BAPTISMVM PERCIPERE neceſſarium ſit.

Ex epiſtola B. Clementis Papæ ſcripta Iulio ac Iuliano & reliquis conſodalibus.

SIVE enim iuſtus ſit ſiue iniuſtus, baptiſmum per omnia neceſſarium eſt. Iuſto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio & regeneretur Deo: iniuſto autem, vt peccatorum, quæ geſſit, remiſſio concedatur.

VII.

BAPTIZATOS AB EPISCOPO CONSIGNARI debere.

Item ex eadem epiſtola.

OMNIBVS ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam ſancti Spiritus percipere, quia incertus eſt vniuscuiusque exitus vitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, & poſtmodum ſeptiformis ſpiritus gratia ab Epiſcopo, vt memoratum eſt, confirmatus, quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquā poterit nec ſedē

habere

habere inter perfectos ſine neceſſitate, ſed incuria aut voluntate remanſerit, vt habeat, quod à Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt: & demum ex operibus bonis oſtendat in ſe ſimilitudinem eius, qui eum genuit, patris. Poſt hæc vero agnoſcat Deum honorare. Honor autem eius eſt, vt ita viuat, ſicut ille vult. vult autem vnumquemque ita viuere, vt homicidium & adulterium neſciat: odium & auaritiam fugiat: iram, ſuperbiam, iactantiam reſpuat & execretur, inuidiam quoq; & cætera his ſimilia penitus à ſe ducat aliena.

VIII.
QVID CONFERAT AQVÆ BAPTISMVS AD DEI CVLTVM.
Item ex eadem epiſtola.

PRIMO quidem quia quod Deo placuit impletur: ſecundo quia regenerata ex aquis & Deo renouata fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad ſalutem; aliter impoſſibile eſt. Sic enim vobis cum ſacramento verus Propheta teſtatus eſt dicens: *Amen amen dico vobis, niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum.*

VIIII.
QVOD NON VBIQVE ET A SOLO SACRIFICANDVM SIT.
Ex epiſtola Anacleti Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis cæteriſque cunctis fidelibus.

DEO enim perfecte ſacrificantes non debent vexari ſed portari, conſolari atque ab omnibus venerari. Ipſi autem quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, vt Deo perfecte in ſacratis Domino locis ſacrificare probentur. Ait namque auctoritas legis diuinæ: *Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris, ſed in loco, quem elegit Dominus Deus tuus.* Epiſcopus Deo ſacrificans teſtes, vt præfixum eſt, ſecum habeat, & plures quam alius ſacerdos. Sicut maioribus honoris gradibus fungitur, ſic maioris teſtimonii incrementatione indiget. In ſolemnioribus quippe diebus, aut ſeptem aut V. aut III. Diaconos, qui eius oculi dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti veſtimentis in fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra læuaque contrito corde & humiliato ac prono ſtent vultu, cuſtodientes eum à maliuolis hominibus & conſenſum eius præbeant ſacrificio.

X.
NON TOLLENDAS RES ECCLESIÆ.
Ex eadem epiſtola Anacleti Papæ.

ERGO qui Chriſti pecunias & eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida eſt, atque homicida ante conſpectum iudicis eſſe deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit.

XI.
DE ORDINATIONE EPISCOPORVM.
Ex epiſtola Anacleti Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis Italiæ.

ORDINATIONES Epiſcoporum auctoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, ſunt celebrandæ: qui ſimul conuenientes ſcruti-

nium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum ſanctis euangeliis, quæ prædicaturi ſunt, imponentes Dominica die hora tertia orantes ſacraque vnctione exemplo Prophetarum & Regum capita eorum more Apoſtolorum & Moyſi vnguentes, quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis ſancto eſt chryſmate permulgata, & hoc ritu ſolemnem celebrent ordinationem. Quod ſi omnes ſimul conuenire minime potuerint, aſſenſum tamen ſuis precibus præbeant, vt ab ipſa ordinatione animo non deſint. Porro & Hieroſolimitarum primus Archiepiſcopus B. Iacobus, qui Iuſtus dicebatur, & ſecundum carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo & Iohanne, Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet dantes formam eorum, vt minus quam à tribus Epiſcopis reliquisq; omnibus aſſenſum præbentibus nullatenus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

XII.

DE ACCVSATIONE SACERDOTVM.

Ex eadem epiſtola.

ACCVSATIO quoque eorum, ſuper qua nos conſulere voluiſtis, non niſi ab idoneis & probatiſſimis viris, qui & ſuſpicionibus & ſceleribus careant, fieri debet: quia Dominus ſacri ſui corporis tractatores à vilibus & reprobis ac non idoneis perſonis infamari noluit, nec calumniari permiſit: ſed ipſe proprio flagello peccantes ſacerdotes à templo eiecit. vnde liquet, quod ſummi ſacerdotes, id eſt Epiſcopi, à Deo ſunt iudicandi, non ab humanis aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, ſed potius ab omnibus fidelibus portandi.

XIII.

DE QVERIMONIA CONTRA SACERDOTES.

Ex eadem epiſtola.

SI quis aduerſus Sacerdotes vel eccleſias eorum commotus fuerit, aut cauſas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis ſtudio, vt familiari colloquio commoniti ea ſanent, quæ ſananda ſunt, & caritate emendent, quæ iuſte emendanda agnouerint. Si autem aliqui eos, priuſquam hæc egerint, lacerare, accuſare, aut infeſtare præſumpſerint, excommunicentur, & minime abſoluantur, antequam per ſatisfactionem condignam egerint pœnitentiam; quoniam iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius legatione funguntur.

XIIII.

DE BIPERTITO ORDINE SACERDOTVM.

Ex epiſtola Anacleti ſcripta omnibus Epiſcopis & reliquis Chriſti Sacerdotibus.

SACERDOTVM fratris ordo bipertitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apoſtolos eſſe electos & conſtitutos, & poſtea per diuerſas prouincias ad prædicandum diſperſos. Cum vero meſſis cœpit creſcere, videns paucos eſſe operarios, ad eorum adiumentum ſeptuaginta eligi præcepit diſcipulos. Epiſcopi vero Apoſtolorum, Presbyteri quoque ſeptuaginta diſcipulorum locum tenent. Epiſcopi autem non in caſtellis aut modicis ciuitatibus debent conſtitui, ſed Presbyteri per caſtella & modicas ciuitates atque villas debent ab Epiſcopis ordinari & poni: Singuli tamen per ſingulos titulos ſuos. Amplius quàm iſti duo ordines Sacerdotum nec nobis collati ſunt, nec Apoſtoli docuerunt.

XV.

XV.
DE HIS, QVI PRÆLATOS CONTEMPNVNT.
Ex eadem epiſtola.

NECESSE enim eſt, vt rectores à ſubditis timeantur, ab ipſisq; corrigantur, vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe ſunt, qui doctorum vitã moresq; corrumpunt, his qui ſubſtãtias aliorum prædiaq; diripiunt. Ipſi autem ea, quæ extra nos, licet noſtra ſint, auferunt: noſtri quoque detractores & morum corruptores noſtrorum ſiue qui aduerſum nos armantur, proprie nos ipſi decipiunt, & ideo iuſte infames ſunt, & merito ab eccleſia extorres fiunt.

XVI.
DE HIS, QVI DOCTORVM CVLPAS PRODVNT.
Ex eadem epiſtola.

MVLTVM vero diſtant damna morum à damnis rerum temporalium: cum iſta extra nos ſint, illa vero in nobis. Sententia quoq; Cham filii Noe damnantur, qui ſuorum doctorum vel præpoſitorum culpas produnt, ſicut Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed ridenda monſtrauit.

XVII.
DE REPROBIS MORIBVS PASTORIS TOLERANDIS.
Ex eadem epiſtola.

DOCTOR autem vel paſtor eccleſiæ ſi à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus: ſed pro reprobis moribus magis eſt tolerandus quam diſtringendus, quia rectores eccleſiæ à Domino ſunt iudicandi, ſicut ait Propheta: *Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit.* Vnde oportet vnumquemque fidelem, ſi viderit aut cognouerit plebes ſuas aduerſus paſtorem ſuum tumeſcere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere ſatagat, nec eis in quibuscumq; negotiis miſceri, ſi incorrigibiles apparuerint, antequam ſuo reconcilientur doctori, præſumat: quoniam tam ſacerdotes quam reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab eccleſia ſeparentur.

XVIII.
QVOD EPISCOPVS SINE REGVLARI MVTATIONE ECCLESIam ſuam non dimittat, nec ipſe ab ea dimittatur.

Ex epiſtola Euariſti Papæ ſcripta Omnibus per Aegyptum Domino conglutinatis Fratribus.

SACERDOTES vero vice Chriſti legatione funguntur in eccleſia, & ſicut ei ſua eſt coniuncta ſponſa, id eſt eccleſia, ſic Epiſcopis iunguntur eccleſiæ, vnicuique pro portione ſua. Et ſicut vir non debet negligere vxorem ſuam, ſed diligere & caſte cuſtodire & amare atque prudenter regere, ita & Epiſcopus debet eccleſiam ſuam. Et velut vxor, quæ ſub manu eſt viri, obœdire debet viro ſuo, eumque amare & diligere, potius etiam eccleſia Epiſcopo ſuo in omnibus obœdire eumque amare & diligere vt animam ſuam debet: quia illud fit carnaliter, iſtud ſpiritaliter. Et ſicut vir non debet adulterare vxorem ſu-

am, ita nec Epiſcopus eccleſiam ſuam, id eſt, vt illam dimittat, ad quam ſacratus eſt absque ineuitabili neceſſitate aut Apoſtolica vel regulari mutatione, & alteri ſe coniungat. Et ſicut vxori non licet dimittere virum ſuum, vt alteri ſe, viuente eo, matrimonio ſociet, vt eum adulteret, licet fornicatus ſit vir eius, ſed iuxta Apoſtolum aut viro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta, ita eccleſiæ non licet dimittere aut ab ea ſegregare Epiſcopum ſuum vt alterum, eo viuente, accipiat, ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat, id eſt, ne alterum Epiſcopum, ſuo viuente, accipiat, vt fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Nam ſi adulterata fuerit, id eſt ſi ſe alteri Epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterum Epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit vel deſiderauerit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur Epiſcopo, aut innupta permaneat.

XIX.

NON INFAMANDVM VEL EIICIENDVM EPIſcopum aut alterum in loco eius conſtituendum.

Ex eadem epiſtola.

AVDIVIMVS enim, quoſdam à vobis infamatos & dilaceratos Epiſcopos à ciuitatibus propulſos (quia alibi Epiſcopi conſtitui non poſſunt niſi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis, ipſis viuentibus, conſtitutos: ideo hæc vobis ſcribimus, vt ſciatis hoc fieri non licere, ſed proprios reuocari & integerrime reſtitui debere. Illos vero, qui adulterina fœditate ſuas ſponſas, quas & vxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus, tenent eici vt adulteros, atque infames fieri, eosque ab eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquam querelam habuerint, his peractis inquirendum erit & auctoritate huius ſanctæ ſedis terminandum.

XX.

NON TEMERE IVDICANDVM.

Ex eadem epiſtola.

DEVS omnipotens vt nos à præcipitantis ſententię prolatione compeſceret, & cum omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait: *Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me compleuerint.* an non eſt ita vt ſciam? Deus omnipotens, cui nihil abſconditum eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem vitantes non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt, niſi vt nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis & iudicandis negotiis eſſemus, & ne malum quorumquam prius præſumamus credere quam probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam vmquam præcipites ſimus, aut temere indiligenterq; indiscuſſa quæq; quoquo modo iudicemus, dicente veritatis voce: *Nolite iudicare, vt non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini*, & reliqua. Nam mala audita nullum moueant, nec paſſim dicta absq; certa probatione quisquam vmquam credat, ſed ante audita diligenter inquirat, ne pręcipitando quiddam aliquis agat.

XXI.

DE SCRIPTIS VI EXTORTIS.

Ex epiſtola Alexandri Papæ omnibus orthodoxis ſcripta per diuerſas regiones.

AIT enim ſic inter cætera: ſimiliter ſi huiusmodi perſonis quædam ſcripturæ quoquo modo per metum aut fraudem aut per vim extortæ fuerint, velut

velut ſe liberare poſſint quocumque ab eis conſcriptę vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentum prouenire cenſemus, neque vllam eis infamiam vel calumniam aut à ſuis ſequeſtrationem bonis vmquam auctore domino & ſanctis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus ſuſtinere permittimus. confeſſio vero in talibus non compulſa ſed ſpontanea fieri debet.

XXII.

DE QVERELA CONTRA EPISCOPVM VEL ACTOREM Eccleſiæ.

Ex eadem epiſtola.

SI quis erga Epiſcopum vel auctores eccleſiæ quamlibet querelam habere iuſtam crediderit, non prius primates aut alios adeat iudices quam ipſos à quibus ſe læſum æſtimat conueniat familiariter non ſemel ſed ſæpiſſime, vt ab eis aut ſuam iuſtitiam accipiat aut excuſationem. Si autem ſecus egerit, ab ipſis & ab aliis communione priuetur tanquam Apoſtolorum aliorumque Patrum contemptor.

XXIII.

NIHIL PRÆTER PANEM ET VINVM AQVA MIXTVM ad altare offerendum.

Ex eadem epiſtola Alexandri ſucceſſoris Euariſti Papæ.

NON debet enim, vt à patribus accepimus & ipſa ratio docet, in calice Domini aut vinum ſolum aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permixtum, quia vtrumque ex latere eius in ſua paſſione profluxiſſe dicitur. Ipſa vero veritas nos inſtruit calicem panem in ſacramento offerre, quando ait; *Accepit Ieſus panem & benedixit deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & manducate hoc eſt corpus meum. Similiter poſtquam cœnauit accepit calicem dedit diſcipulis ſuis dicens, Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic eſt calix ſanguinis mei qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Crimina enim atque peccata oblatis his Domino ſacrificiis delentur, idcirco & paſſio eius in his commemorāda eſt, qua redempti ſumus, & ſæpius recitanda atque hæc Domino offerenda. Talibus hoſtiis delectabit & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in ſacrificiis maius eſſe poteſt quam corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, ſed hæc omnes præcellit, quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt & pura mente conſummanda atq; ab omnibus veneranda. Et ſicut potior eſt ceteris, ita potius excoli & venerari debet.

XXIV.

DE AQVA SANCTA SPARGENDA.

Ex eadem epiſtola.

AQuam enim ſale conſperſam populis benedicimus, vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur, quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi ſimus vitulæ aſperſus populum ſanctificabat atque mundabat, multo magis aqua quę ſale aſperſa diuinisque precibus ſacrata eſt populum ſanctificat atque mundat. Et ſi ſale aſperſo per Heliſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis diuinis precibus ſacrata ſterilitatem aqua ſancta rerum & aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat, & inſidias Diaboli auertit, & à fantasmatis verſutiis hominem defendit?

XXV.

NON EIS COMMVNICANDVM QVI PERTVRBANT Sacerdotes.

Ex epiſtola ſupra ſcripta omnibus Epiſcopis conſtitutis per diuerſas regiones.

SI quis autem legationem veſtram impedit, non vnius ſed multorum prouectum auertit, & ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt & bonorum ſocietate carendus. & quia Dei cauſam impedit & ſtatum conturbat eccleſię, ideo à liminibus eius arceatur, ab omnibus talis eſt cauendus, & non in communione fidelium vsque ad ſatisfactionem recipiendus. Eſt enim ſtatutum olim; *Is qui ſtatum conturbat eccleſiæ ab eius luminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet qui eorum bona auertit.*

XXVI.

QVOD SCISMATICI APPELLENTVR QVI CVM Sacerdotibus non auxiliantur.

Ex epiſtola cuius ſupra.

QVi autem ex veſtro collegio fuerit & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit, magis ſciſmaticus quam ſacerdos eſſe probabitur. *Ecce*, inquit Propheta, *quam bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum.* Illi vero non in vnum habitant, qui à fratrum ſe ſolatio ſubtrahunt, & quod deterius eſt fratribus inſidias præparant aut laqueos ponunt. Item poſt pauca: Nos ergo, qui diſcipuli Domini & dici & eſſe cupimus, portare crucem Chriſti & compati fratribus debemus, & non quaſcumque eis inſidias aut foueas præparare: quia talionem meretur qui fratribus foueam parat. Nolite errare, fratres, quia Deus non irridetur. Huius rei gratia vobis Dominus commiſit eccleſiam ſuam, vt pro omnibus laboretis & cunctis oppreſſis opem ferre non negligatis. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur dicens; *Iudicate mane iudicium & eruite vi oppreſſos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quaſi ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat.* Vos ergo qui in ſummo ſpeculo à Domino conſtituti eſtis, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres ſeditiones & ſcandala excitant, ne ſimul cum eis pereatis.

XXVII.

QVOD SACRA VASA NON AB ALIIS QVAM A DOMINO Sacratis hominibus debeant contrectari.

Ex epiſtola Xixti ſucceſſoris Alexandri Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis.

COgnoſcat ſapientia veſtra, cariſſimi fratres, quia in has ſancta Apoſtolica ſede à nobis & reliquis Epiſcopis cæteriſque Domini ſacerdotibus ſtatutum eſt, vt ſacra vaſa non ab aliis quam à ſacratis Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde eſt vt ſacra Domini vaſa quæcunque ſunt humanis vſibus ſeruiant, aut ab aliis quam à Domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præſumtionibus iratus Dominvs plagam imponat populo ſuo, & hi qui etiam non peccauerunt mala patiantur aut pereant, quia perit iuſtus ſæpiſſime pro impio. Attendite, fratres, ne talia veſtris in eccleſiis permittatis deinceps fieri, ne grex precioſo ſanguine Chriſti redemptus in præcipitium quod abſit ruat.

* * *

XXVIII.

XXVIII.

De ieivnio VII. ebdomadarvm ante Pascha à clericis obſeruando.

Ex epiſtola Telesphori Papæ ſcripta omnibus Epiſcopis.

CRedimus ſanctam fidem veſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam hanc tenere & hanc vniuerſis populis exponere, qui videlicet à conſtitutis Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum nulla ratione diſſentiunt, per quos iuſtum eſt ceteros erudiri. Quapropter cognoſcite à nobis & cunctis Epiſcopis in hanc Apoſtolicam ſedem congregatis ſtatutum eſt, vt ſeptem ebdomadas plenas ante ſanctum paſcha omnes clerici in ſorte Domini vocati à carne ieiunent. Quia ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorum à laicorum conuerſatione, ita & in ieiunio debet fieri diſcretio, & ſicut laici & ſeculares homines nolunt eos recipere in inpulſationibus ſuis, quoniam in omnibus diſcreta debet ſemper eſſe & ſegregata vita & conuerſatio clericorum à ſecularium laicorum: & ſicut hi amplius ſunt applicati diuinis cultibus & familiares dicuntur Domini Saluatoris, ita moribus & conuerſatione atque ſanctitate debent eſſe diſtincti. Has ergo ſeptem ebdomadas omnes Clerici à carne & delitiis ieiunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhærere die noctuque ſtudeant.

XXIX.

De tempore missæ et qvod Angelicvs ymmus dicendus eſt ſolummodo tempore congruo.

Ex eadem epiſtola.

NOcte vero ſancta natiuitatis Domini Saluatoris miſſas celebrent & hymnum Angelicum in eis ſolemniter decantent, quoniam eadem nocte ab Angelo paſtoribus eſt nunciatus, ſicut ipſa veritas teſtatur dicens; *Paſtores erant in regione eadem vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſupra gregem ſuum, & ecce Angelus Domini ſtetit iuxta illos & timuerunt timore magno. & dixit illis Angelus, nolite timere, ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Saluator qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid, & hoc vobis ſignū, inuenietis infantem pannis inuolutum & poſitum in præſepio, & ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum & dicentium; Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Reliquis autem temporibus miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minime ſunt celebrandæ, quia eadem hora & Dominus crucifixus & ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur. Ab Epiſcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & in loco in miſſarum ſolemniis recitandus eſt.

XXX.

Ne absens accvsetvr, et qvi accuſare non poſſint.

Ex eadem epiſtola.

ACcuſatores vero & accuſationes, quas leges ſeculi non admittunt, & nos ſubmouemus. Accuſatori omnino non credi decernimus, qui abſente aduerſario cauſam ſuggeſſerit ante vtriusque partis iuſtam diſcuſſionem, nec hi qui non ſunt idonei ſuſcipiantur ad accuſationem, & omnes qui aduerſus patres armantur infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt non reſpuendi ac inſidiandi. Hi vero, qui cum inimicis morantur aut qui ſuſpecti habentur, minime recipiantur: quia eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc murum firmiſſimum ſtatuerunt patres noſtri & nos cum eis contra

contra perſecutores veſtros, hoc remedio eorum pellantur machinamenta, & vos ſanctiores & ſecuriores famulari mereamini veſtro Saluatori.

XXXI.

DE METROPOLITANIS VT NVLLVS ABSQVE COMPROVINCIALIVM EPISCOPORVM INSTANTIA ALIquorum audiat cauſas.

Ex epiſtola Ygini Papæ cunctis Apoſtolica fide & doctrina vigentibus ſcripta.

CEterum, fratres, ſaluo in omnibus Romanæ eccleſiæ priuilegio nullus metropolitanus abſque ceterorum omnium comprouincialium Epiſcoporum inſtantia aliquorum audiat cauſas; quia irritæ erunt aliter actæ quam in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe ſi fecerit coerceatur à fratribus.

XXXII.

QVO DIE PASCHA CELEBRETVR.

Ex epiſtola Pii Papæ ſcripta omnibus in fide & doctrina Apoſtolica manentibus.

CEterum noſſe vos volumus, quod Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. Iſtis ergo temporibus Hermes Doctor fidei & ſcripturarum fulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicta die celebraremus & quidam inde dubitarent, ad corroborandas tamen animas eorum eidem Hermeti Angelus Domini in habitu Paſtoris apparuit & præcepit ei, vt Paſcha die Dominico ab omnibus celebraretur tempore ſuo. vnde & vos Apoſtolica auctoritate inſtruimus omnes eadem ſeruare debere, quia & nos eadem ſeruamus, nec debetis à capite quoquo modo diſſidere.

XXXIII.

NE PRÆDIA ECCLESIASTICA ALIQVIS TOLLAT & ſuis vſibus applicet.

Ex epiſtola cuius ſupra Italicis fratribus ſcripta.

AD ſedem autem Apoſtolicam perlatum eſt, quod ſint inter vos contentiones & æmulationes, & prædia diuinis vſibus tradita quidam humanis applicent vſibus, & Domino Deo cui tradita ſunt ea ſubtrahant vt ſuis vſibus inſeruiant. Quapropter ab omnibus illius vſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia ſibi ſecretorum cœleſtium iudicata à quibusdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis præſumpſerit, ſacrilegus habeatur, & ſicut ſacrilegus iudicetur. Ipſos autem qui hoc agunt Clericos & Domini ſacerdotes perſequi eosque infamare audiuimus, vt malum ſuper malum addentes deteriores fiant, non intelligentes quod eccleſia Dei in ſacerdotibus conſiſtat & creſcat in templum Dei. Et ſicut qui eccleſiam Dei vaſtat eiusque prædia & donaria expoliat & inuadit ſit ſacrilegus, ſic & ille qui eius ſacerdotes inſequitur ſacrilegii reus exiſtit & ſacrilegus iudicatur.

XXXIV.

QVOD NON SIT GRAVIVS PECCATVM FORNICAtio quam ſacrilegium.

Ex eadem epiſtola.

NOn ergo grauius peccatum eſt fornicatio quam ſacrilegium. Et ſicut ma-

ius eſt peccatum quod in Deum committitur quam quod in hominem: ſic grauius eſt ſacrilegium agere quam fornicari.

XXXV.

QVOD NVLLI ARCHIEPISCOPI PRIMATES VOCENtur niſi illi qui primas tenent ciuitates.

Ex epiſtola Annitii Papæ vniuerſis eccleſiis per Galliæ prouincias conſtitutis ſcripta.

NVlli Archiepiſcopi primates vocentur niſi illi qui primas tenent ciuitates, quarum Epiſcopos Apoſtoli & ſucceſſores eorum regulariter Patriarchas vel primates eſſe conſtituerunt: niſi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui neceſſe ſit propter multitudinem Epiſcoporum primates conſtitui. Reliqui vero qui alias metropolitanas ſedes adepti ſunt, non primates ſed metropolitani nominantur.

XXXVI.

DE ORDINATIONIBVS EPISCOPORVM.

Ex eadem epiſtola cuius ſupra.

DE ordinationibus Epiſcoporum, ſuper quibus nos conſulere voluiſtis, olim in ſpiritu præceſſoris noſtri Anacleti quædam iam decreta repperimus. Scimus enim B. Iacobum qui dicebatur Iuſtus, qui etiam ſecundum carnem frater Domini nuncupatus eſt, à Petro, Iacobo & Iohanne Apoſtolis Hieroſolimis Epiſcopum eſſe ordinatum. Si autem non minus quam à tribus Apoſtolis tantus vir fuit ordinatus, patet profecto eos formam inſtituente Domino tradidiſſe non minus quam à tribus Epiſcopis Epiſcopum ordinari debere. Sed creſcente numero Epiſcoporum, niſi neceſſitas interuenerit, debent etiam plures augeri, id eſt Archiepiſcopus ſi obierit & alter ordinãdus Epiſcopus fuerit, omnes eiusdem prouinciæ Epiſcopi ad ſedem Metropolitani conueniant, vt ab omnibus ipſe eligatur & ordinetur. Oportet autem vt ipſe, qui illis omnibus præeſſe debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero conprouinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, ceteris conſentientibus à tribus iuſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopi. Sed melius eſt ſi ipſe cum omnibus eum qui dignus eſt elegerit, & cuncti pariter conſecrauerint Pontificem. Et licet iſtud neceſſitate cogente conceſſum ſit, illud autem quod de Archiepiſcopi conſecratione præceptum atque prędictum eſt, id eſt vt omnes ſuffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præeſt, ab omnibus Epiſcopis, quibus præeſt, debet conſtitui. ſin aliter præſumtum fuerit, viribus carere non dubium eſt, quia irrita erit eius ſecus acta ordinatio.

XXXVII.

QVOD SACRATÆ DEO FOEMINÆ VEL MONACHÆ ſacra vaſa vel ſacratas pallas contingere & incenſum circum altaria deferre non debeant.

Ex epiſtola ſotheris Papæ ſcripta Epiſcopis per Italiæ prouincias conſtitutis.

SAcratas Deo fœminas vel monachas ſacra vaſa vel ſacratas pallas penes vos contingere & incenſum circa Altaria deferre perlatum eſt ad Apoſtolicam ſedem: quæ omnia reprehenſione & vituperatione plœna eſſe nulli recta ſapientium dubium eſt. Quapropter huius ſanctæ ſedis auctoritate hæc omnia vobis reſecare funditus quanto citius poteritis cenſemus, & ne peſtis hæc latius diuulgetur per omnes prouincias abſtergi diutiſſime mandamus.

XXXVIII.

XXXVIII.

QVOD BAPTISMVS TEMPORE PASCHÆ CELEBRANdus ſit Catholicis.

Ex epiſtola Victoris Papæ ſcripta Theophilo Epiſcopo.

CElebritatem ſancti Paſchæ die Dominica agi debere & prædeceſſores noſtri iam ſtatuerunt, & vobis illud eadem die celebrare ſolemniter mandamus: quia non decet vt membra à capite diſcrepent nec contraria gerant. A. XV. Mai verò luna primi menſis vſque ad XXI. eiuſdem menſis diem eadem celebretur feſtiuitas. Eodem vero tempore baptiſmus celebrandus eſt Catholicis. Sed tamen ſi neceſſe fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel momento vbicumque euenient ſiue in flumine ſiue in mari ſiue in fontibus, tantum chriſtianę confeſſione credulitatis clarificata, baptizentur. Ipſis quoque quod in baptiſmo polliciti ſunt ſummopere eſt adtendendum, ne infideles ſed fideles inueniantur.

XXXIX.

QVOD INCONSVLTO ROMANO PONTIFICE cauſæ Epiſcoporum non debeant diffiniri.

Ex eadem epiſtola.

EA vos iudicare ad Apoſtolicam delatum eſt ſedem, quæ propter noſtram vobis diffinire non licet auctoritatem, id eſt Epiſcoporum cauſas. Vnde ita conſtitutum liquet à tempore Apoſtolorum, & deinceps placuit vt accuſatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus licenter appellet & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe aut vicarios ſuos eius retractari negotium procuret. & dum iterato iudicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Epiſcopus: quoniam quãquam comprouincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tãmen diffinire inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt.

XL.

EPISCOPORVM TESTES QVOT ESSE DEBEANT, & ne abſens quiſquam iudicetur.

Ex epiſtola Zepherini Papæ ſcripta omnibus per Siciliam conſtitutis.

PAtriarchæ vel Primates accuſatum diſcutientes Epiſcopum non ante ſententiam proferant finitiuam quàm Apoſtolica fulti auctoritate aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos conuincatur teſtes, qui minores non ſint numero quam illi diſcipuli quos Dominus adiumẽtum Apoſtolorum eligere præcepit, id eſt LXXII. Detractores quoque, qui diuina auctoritate eradicandi ſunt, & auctores inimicorum ab Epiſcopali ſubmouemus accuſatione vel teſtimonio. Nec ſummorum quiſpiam nec minorum accuſationibus impetatur aut diſpereat, neque in re dubia certa iudicetur ſententia, nec vllum iudicium niſi ordinabiliter habitum teneatur. Abſens vero nemo iudicetur, quia & diuinę & humanæ hoc prohibent leges. Accuſator autem eorum omni careat ſuſpitione, quia columnas ſuas Dominus firmiter ſtare voluerit non à quibuslibet agitari. Nullum namque eorum ſententia non à ſuo iudice dicta conſtringat, quia & leges ſeculi idipſum fieri præcipiunt. Duodecim enim iudices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat à quibus eius cauſa iuſte iudicetur: nec prius audiatur aut excommunicetur quam ipſi per

per ſe eligantur, & regulariter vocatus ad ſuorum primo conuentum Epiſcoporum per eos eius cauſa iuſte audiatur & rationabiliter diſcernatur. Finis vero eius cauſę ad ſedem Apoſtolicam deferatur, vt ibi determinetur nec antea finiatur, ſicut ab Apoſtolis vel ſucceſſoribus eorum olim ſtatutum eſt, quam eius au&oritate fulciatur.

XLI.

QVOD NVLLVS EPISCOPVS PROPRIIS REBVS SPOliatus antequam ſuis reueſtiatur debeat ad iudicia vocari.

Ex epiſtola cuius ſupra ſcripta fratribus per Aegyptum domino militantibus.

NVnciatum eſt enim ſedi Apoſtolicæ per apocriſiarios noſtros, quoſdam fratrum noſtrorum, Epiſcoporum ſcilicet, ab eccleſiis & ſedibus propriis pelli ſuaque eis auferri ſupellectilia, & ſic nudos & expoliatos ad iudicia vocari. quod omni ratione caret, cum ſtatuta Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum & præcepta Imperatorum ac conſtitutiones legum idipſum prouideant, & Apoſtolicæ ſedis auctoritas idipſum fieri vetet. Præceptum eſt ergo in antiquis ſtatutis Epiſcopos eiectos atque ſuis rebus expoliatos eccleſias proprias accipere, & primo ſua omnia eis reddi, & ita demum ſi quis eos iuſte accuſare voluerit, æquo periculo facere iudices eſſe decernentes, Epiſcopos recte ſapientes & in eccleſia conuenientes vbi teſtes eſſent ſingulorum qui oppreſſi videbantur, nec prius eos reſpondere debere quam omnia ſua eis & eccleſiis eorum legibus integerrime reſtituantur.

XLII.

DE ORDINATIONIBVS.

Ex eadem epiſtola.

ORdinationes vero Presbyterorum & Leuitarum tempore congruo & multis coram aſtantibus ſollemniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc opus conſtituite, vnde horum ſocietate & adiumento plurimum gaudeatis.

XLIII.

DE CONSPIRATIONE CONTRA EPISCOPOS.

Ex epiſtola Caliſti Papæ ſcripta ad omnes Galliarum vrbium Epiſcopos.

COnſpirationum vero crimina veſtris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis mandatum eſt. cuius criminis aſtutia non ſolum inter Chriſtianos abhominabilis eſt, ſed etiam inter ethnicos & ab exteris lege prohibita. Et idcirco huius criminis reos non ſolum eccleſiaſticæ ſed etiam ſeculi damnant leges, & non ſolum conſpirantes ſed & conſentientes eis. Anteceſſores vero noſtri quam plurima turba Epiſcoporum, quicunque eorum in ſacerdotali ordine ſunt conſtituti aut exiſtunt clerici honore, quo vtuntur, cadere præceperunt: ceteros vero communione priuari, & ab eccleſia extorres fieri iuſſerunt, & non ſolum facientes ſed eis conſentientes.

XLIV.

EXCOMMVNICATIS NON COMMVNICANDVM.

Ex eadem epiſtola.

EXcommunicatos quoque à ſacerdotibus nullus recipiat ante vtriuſq; partis examinationem iuſtam, nec cum eis in oratione aut cibo vel potu aut oſ-

culo communicet, nec aue ais dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis ſcienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem & ipſe ſimili excommunicatione ſubiaceat. Ab his ergo & Clerici & Laici ſe abſtineant, qui eadem pati noluerint.

XLV.
TERMINOS NON TRANSGREDIENDOS.

Ex eadem epiſtola.

NEmo quoque alterius terminos vſurpet nec alterius parrochianum iudicare aut excommunicare prꝗſumat: quia talis diiudicatio aut excommunicatio nec rata erit, nec vires vllas habebit, quoniam nullus alterius iudicis niſi ſui ſententia tenebitur aut damnabitur. Vnde & Dominus loquitur dicens; *Ne transgrediaris terminos antiquos.* Nullus autem Primas vel Metropolitanus dioceſani eccleſiam vel parrochiam aut aliquem de eius parrochia præſumat excommunicare vel iudicare, aliquidve agere abſque eius conſilio vel iudicio. Sed hoc obſeruet quod ab Apoſtolis ac patribus & prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum & à nobis confirmatum, id eſt, ſi quis Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolum modo propriam pertinet parrochiam, ſine conſilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum extra aliquid agere temptauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit, & quod egerit irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de prouincialium Epiſcoporum cauſis eorumque eccleſiarum & clericorũ atque ſecularium neceſſarium agere aut diſponere neceſſe fuerit, hoc cum omnium conſenſu prouincialium agatur Pontificum, non aliquo Dominationis faſtu ſed humillima & concordi adminiſtratione.

XLVI.
DE LAPSV SACERDOTIS.

Ex eadem epiſtola.

SEd ſi aliquis lapſus quoquo modo fuerit, portemus eum & fraterno corripiamus affectu, ſicut ait B. Apoſtolus; *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis huiusmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum ne & tu tempteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Porro S. Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit. B. quoque Petrus amariſſimas lacrimas fudit, quando Dominum negaſſe poenituit, ſed tamen Apoſtolus permanſit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur dicens; *Peccator in quacumque die conuerſus ingemuerit, omnium iniquitatum illius amplius non recordabor.* Errant enim qui putant ſacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam, Domino miniſtrare non poſſe & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint & ſuum ſacerdotium condigne cuſtodierint, & ipſi qui hoc putant non ſolum errant ſed etiam traditas eccleſiæ claues diſſipare & abigere videntur, de quibus dictum eſt; *Quacumque ſolueritis in terra erunt ſoluta in cælo.* Alioquin hæc ſententia aut Domini non eſt, aut non vera. Nos vero indubitanter tam DOMINI ſacerdotes quam reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem poſſe reuocari ad honores credimus, teſtante Domino per Prophetam; *Numquid qui dormit non adiciat vt reſurgat? & qui auerſus eſt non reuertetur?* Et alibi; *Nolo,* inquit Dominus, *mortem peccatoris ſed vt conuertatur & viuat.* Et Propheta Dauid pœnitentiam agens dixit; *Redde mihi lætitiam Salutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Ipſe namque poſt pœnitentiam & alios docuit & ſacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus ſanctæ eccleſiæ ſi lapſi fuerint, cum dignam pœnitentiam Deo geſſerint, vtrumque facere poſſe. Docuit enim quando dixit; *Doceam iniquos vias tuas & impii ad te conuertentur.* Et ſacrificium Deo obtulit dum dicebat; *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernis.* Videns etiam Propheta ſcelera ſua mundata per pœnitentiam non dubitabat prædicando & Domino libando curare aliena.

Item

Item poſt pauca. Dauid enim dicit; *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Mundatur ergo homo à peccato, & reſurgit gratia Dei à lapſu, & in priſtino manet officio iuxta prædictas auctoritates. Videat ne amplius peccet & ſententia Euangelica maneat in eo, quæ ait; *Vade & amplius noli peccare.* Vnde ait Apoſtolus; *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obœdiatis concupiſcentiis eius, ſed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibete vos tanquam ex mortuis viuentes & membra veſtra arma iuſtitiæ Deo.*

XLVII.

DE POSSESSIONIBVS ECCLESIARVM.

Ex epiſtola Vrbani Papæ ſcripta de Communi vita & oblationibus fidelium.

MVltitudinis autem credentium erat cor & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia & virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos: quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebantur autem ſingulis prout cuique opus erat. Ioſeph autem, qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis, quod eſt interpretatum filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum & attulit precium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum, & reliqua. Videntes autem Sacerdotes ſummi & alii atque Leuitæ & reliqui fideles plus vtilitatis poſſe afferri, ſi hereditates & agros quos vendebant eccleſiis, quibus præſidebant Epiſcopi, traderent, eo quod ex ſumptibus eorum tam præſentibus quam futuris temporibus plura & elegantiora poſſent miniſtrari fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex precio ipſorum, cœperunt prædia & agros quos vendere ſolebant matricibus eccleſiis tradere & ſumptibus eorum viuere. Ipſæ vero res in ditione ſingularum parrochiarum Epiſcoporum, qui locum tenent Apoſtolorum, erant & ſunt vſque adhuc & futuris ſemper debent eſſe temporibus. quibus Epiſcopi & fideles diſpenſatores eorum omnibus communem vitam agere volentibus miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout melius potuerint, vt nemo in eis agens inueniatur. Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Nec ergo debent in aliis vſibus quam eccleſiaſticis & prædictorum Chriſtianorum fratrum vel indigentium conuerti, quia vota ſunt fidelium atque ad prædictum opus explendum Domino tradita. Si quis autem, quod abſit, ſecus egerit, damnationem Ananiæ & Saphirę percipiat, vt reus ſacrilegii efficiatur, ſicut illi fuerunt qui precia rerum fraudabant prædictarum.

XLVIII.

PRÆDIA DICATA NE INVADANTVR.

Ex eadem epiſtola.

ADtendendum eſt omnibus & fideliter cuſtodiendum & illius vſurpationis contumelia depellenda, ne prędia vſibus ſecretorum cœleſtium dicata à quibuſquam irruentibus vexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, perpetua damnetur infamia & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis vtatur, quoniam

quoniam iuxta Apoſtolum tradere oportet huiusmodi hominem *ſatanæ, vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini.*

XLIX.

DE SEDE EPISCOPI.

Ex eadem epiſtola.

QVod autem ſedes in Epiſcoporum eccleſiis excelſæ conſtitutæ & præparatæ inueniuntur in throno, ſpeculationem & poteſtatem iudicandi & ſoluendi atque ligandi à Domino ſibi datam materie docet. Vnde Saluator in Euangelio ait: *Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cælo.*

Cætera deſiderantur, vt & NOTINGI EPISCOPI Capitula, quæ REMEDIO adiecit.

CHRY

CHRY

DIR ALTEN KILCHIN.

ICH vvider ſaig diem Tiuvel vnt allen ſinen vverchen, vnt allen ſinen gezierdin. Ich geloub an ain Got Vaiter almachtigen, ain ſchepfer hilmelo vnt erde, vnt aller geſchepfde. Ich geloub an ſinen ainbornun Sun vnſurn Herren Iehſum Chriſtum. Ich geloub an den Hailigun Gaiſt. Ich geloub das die drie benemde ain guuaire Got iſt, der ie vvas an angenge, vnt immatar iſt an ende. Ich geloub das der ſelbe Gottis Su geandot vvart von dem hailigen Engil Sant Gabrihel. Ich geloub das er emphangen vvart von dẽ Hailigen Gaiſt, vnt er geborn vvart von Sant Mariun der rainũ maigede. Ich geloub das er an dirre vverlte vvas als ain ander mẽſche vvan das er nie geſundot. Ich geloub das er an dem drisgoſten iar getoſet vvart in dem Iordan von Sant Iohans. Ich geloub das er ferratun vvart von ſinen iunger Iudas. Ich geloub das er gefangun vvart von den Iuden, vnt gebundun vvart, vnt ſin geſpotet vvart, vnt angeſpuvvit vvart. Ich geloub das er gemartiret vvart, vnt an das cruxze erhangeni vvart, vnt daran erſtarb an der menſchait vnt niut an der gothait. Ich geloub das er ab dem cruxze genomen vvart, vnt zer erde begraben vvart, vnt darinne lag dri tag vnt dri nacht. Ich geloub das er an dem dritẽ tag erſtuond, gevvare Got vnt gevvare mẽſche. Ich geloub das er entſchain nach ſiner vrſtendi ſinen iungern vnt ſinen guoten friundin. Ich geloub das er an dem vierzgoſten tag nach ſiner vrſtendi ze himelo fuer ze der angeſicht ſiner iunger vnt aller manget die ſin vvirding vvarent. Ich geloub das er da ſizit zu der zeſuin ſines vvatter im ebũ gevvaltig vnt ebun evvig. Ich geloub in dannan kiunftig an dem iungeſten tag ertailen viber lebend vnt viber tot nach ir vverchẽ. Ich gelob an die kriſtanhait gotlich vnt allich. Ich gelob gemanſami der hailigẽ. Ich gelob ablas miner ſiunte nach gevvarer ruue. Ich gelob vrſtendi mines libes. Ich gelob nach diſem lib dem evvigẽ lib. Ich gelob das mir gelonet ſol vverden nach minen vverchen. den lon den fiurht ich ſer, vvan ich diche geſundot han mit gedanchen, &c.

SYMBOLVM

VETERIS ALAMANNORVM ECCLESIAE.

RENuntio Diabolo & omnibus eius operibus, & omnibus eius deliciis. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ, & omniũ creaturarum. Credo in filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Credo in Spiritum ſanctũ. Credo hos tres nominatos vnum verum Deum eſſe principio carentem & fine. Credo eundem Dei filium annunciatum eſſe à ſancto Angelo Gabriele. Credo conceptum eſſe à Spiritu ſancto, natum ex Maria virgine. Credo in hoc mundo fuiſſe non alium atque ceteros homines, peccato excepto. Credo trigeſimo ętatis anno baptizatum eſſe in Iordano à Sancto Iohãne. Credo traditum eſſe à diſcipulo ſuo Iuda. Credo captum eſſe ab Iudęis, vinctum, illuſum, & inſputatum. Credo martyriſatum eſſe, cruci affixũ, in eaq; mortuum, ſecundum humanitatem non ſecundum diuinitatem. Credo ab cruce depoſitum eſſe, & terrę mandatum, in eaq; iacuiſſe tres dies & tres noctes. Credo tertia die reſurrexiſſe verũ Deũ & verum hominem. Credo apparuiſſe poſt reſurrectionem diſcipulis ſuis, & omnibus ſuis amicis fidelibus. Credo quadrageſimo poſt reſurrectionẽ die aſcendiſſe ad cœlos in conſpectu diſcipulorum, & omnium eorum, qui eo digni erant. Credo illic ſedere ad dexteram ſui Patris, æquali poteſtate & æternitate præditum. Credo inde venturum in nouiſſimo die iudicare viuos ac mortuos ſecũdum opera ſingulorum. Credo in Chriſtianitatem diuinam & vniuerſalem. Credo communionem Sanctorum. Credo remiſſionem peccatorum meorum, habita vera pœnitentia. Credo reſurrectionẽ meæ carnis. Credo ab hac vita æternam vitam. Credo me accepturum mercedem ſecundum merita mea. hanc mercedem pertimeſco: quoniam ſæpe peccaui cogitando, &c.

BIGIHT THERO ALTEN KIRICHVN.

Ih vvirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon, allero minero ſunteno, vnrehthero githanco, vnrehthero vvorto, thes ih vnrehtes giſahti, vnrehtes gihorti, vnrehtes gethancti, odo andran giſpuoni ſo vvaz ſo ih vvidar Gotes vvillen gitati, meinero eido, vbilero fluocho, liogannes, ſtelannes, huores, manslahti, vnrehtes girates, odo mir iz thuruh min kinthisgi giburiti, odo thuruh vbartruncani, odo thuruh min ſelbes giſpenſti, odo thuruh anderes mannes giſpenſti girida, abunſtes, nides biſprachido, vbilero geluſto: taZ ih ci chirichun ni quam, ſo ih mit rehtu ſcolta: mina faſtun ni biheilt, ſo ih mit rehtu ſcolta; Zuuene ni giſuõta, ſunta ni verleiZ themo ih mit rehtu ſcolta: heilaga ſunnuntaga, inti heilaga miſſa, inti then heilagon vviZZod ni erita; ſo ih mit rehtu ſcolta: vna vrlaubgap, vna vrloub intpheing vncitin ezzenti, vncitin trinchanti, vncitin slafenti, vncitin vvachanti: thes alles inti anderes manages, thes ih vvidar Got almahtigon shuldig ſi, thes ih Gote almahtigen in mineru Kriſtanheiti gehieZi, inti bi minan vvizzin forliezi, ſo ih iz gihuge, ſo ni gihuge, ſo ih iz githahti, ſo ih iz giſprachi, ſo ih iz githati, ſo mir iz slaffenti giburiti, ſo vvahenti, ſo gangenti, ſo ſtantenti, ſo ſizzenti, ſo liganti, ſo bin ih iz Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon, inti dir Gotes manne:* inti gerno buoz ziu frammort ſo fram, ſo mir Got allmahtigo mahti inti giuuizzi forgibig. Almahtig Truhtin, forgib vns mahti inti giuuizi thinã vvillon zi giuuircanne, inti zi gifremenne, ſo iz thin vvillo ſi. Amẽ.

*lege inti gerro buozzin frãmert ſo fram ſo mir &c. optimo ſenſu quẽ expreſſi.

CONFESSIO VETERIS ALAMANNORVM ECCLESIÆ.

EGo Deo omnipotenti confiteor, & omnibus Dei Sãctis, omnia mea peccata, illicitas cogitationes, illicitos ſermones, quicquid ego illicitum dixi, illicitum audiui, illicitum cogitaui, aut alio pacto quicquid ego contra Dei voluntatem egi, mea iuramenta, exſecrationes & maledicta, mendacia, furta, ſcortationes, homicidia, praua conſilia; aut à me quid per meam puerilitatem patratum, aut per ebrietatem, ſiue mea ipſius ſuaſione ſiue aliorum hominum ſuaſione, concupiſcentias, inuidias, detractiones, prauas cupiditates: quod ego ad eccleſiam non veni cum iure debebam, ieiunium meum non ſeruaui, ſicuti iure debebam; duos non conciliaui, offenſas non dimiſi cui iure debebam: ſanctum diem Dominicum, & ſanctam miſſam, & ſanctam legem non obſeruaui, ſicuti iure debebã: ſine venia donaui, ſine venia accepi, intempeſtiue comedens, intempeſtiue bibens, intempeſtiue dormiens, intempeſtiue vigilans: hæc omnia aliaq; plura quæ Deo omnipotenti debeo, quæ Deo omnipotenti in meo baptiſmo promiſi, & pro mea conſcientia deliqui, quę recordor, quę nõ recordor, quæ cogitaui, quæ dixi, quæ à me dormiente patrata, quæ vigilante, quę ambulante, quæ ſtante, quæ ſedente, quæ cubante, Deo omnipotenti confiteor, & omnibus Dei Sanctis, & tibi vir Dei, & cupio emendare in poſterum pro ea quam mihi Deus omnipotens poteſtatem & intelligentiam dederit. Omnipotens Domine, da mihi poteſtatem & intelligentiam faciendi voluntatem tuam, & cognoſcẽdi quæ ſit voluntas tua, Amen.

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS

LITANIA.

FINITA oratione poſt *Gloria in excelſis Deo* dicit ſacerdos:
Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat, tribus vicibus, ſimiliter & clerus.

Exaudi Chriſte. RP. Nicolao ſummo Pontifici & vniuerſali Papæ vita.
Saluator mundi. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Petre. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Paule. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Andrea. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Clemens. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Xixte. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Cyriace. RP. Tu illum adiuua.

Exaudi Chriſte. RP. Hludouuico à Deo coronato magno & pacifico Regi vita & victoria.
Redemptor mũdi. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Michael. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Gabriel. RP. Tu illum adiuua
Scẽ Raphael. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Iohannes. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ Stephane. RP. Tu illum adiuua.
Scẽ. Theodole. RP. Tu illum adiuua.

Exaudi Chriſte. RP. Hemmæ Reginæ noſtræ vita.
Scã Felicitas. RP. Tu illam adiuua.
Scã Perpetua. RP. Tu illam adiuua.
Scã Petronella. RP. Tu illam adiuua.
Scã Lucia. RP. Tu illam adiuua.
Scã Agnes. RP. Tu illam adiuua.
Scã Cæcilia. RP. Tu illam adiuua.

Exaudi Chriſte. RP. Nobiliſſimæ proli regali vita.
Scẽ Silueſter. RP. Tu illam adiuua.
Scẽ Laurenti. RP. Tu illam adiuua.
Scẽ Nazari. RP. Tu illam adiuua.
Scẽ Pancrati. RP. Tu illam adiuua.
Scã Anaſtaſia. RP. Tu illam adiuua.
Scã Genovefa. RP. Tu illam adiuua.
Scã Columba. RP. Tu illam adiuua.

Exaudi Chriſte. RP. Omnibus iudicibus vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.
Scẽ Hylari. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Martine. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Maurici. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Dionyſi. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Albane. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Criſpine. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Criſpiniane. RP. Tu illos adiuua.
Scẽ Gereon. RP. Tu illos adiuua.

Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.
Rex Regum Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.
Rex noſter Chriſtus vincit.
Spes noſtra Chriſtus vincit.
Gloria noſtra Chriſtus vincit.
Miſericordia noſtra Chriſtus vincit.
Auxilium noſtrum Chriſtus vincit.
Fortitudo noſtra Chriſtus vincit.
Liberatio & redemptio noſtra Chriſtus vincit.
Victoria noſtra Chriſtus vincit.
Arma noſtra inuictiſſima Chriſtus vincit.
Murus noſter inexpugnabilis Chriſtus vincit.
Defenſio & exaltatio noſtra Chriſtus vincit.
Lux, via, & vita noſtra Chriſtus vincit.
Ipſi ſoli gloria & poteſtas per immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.
Ipſi ſoli honor, laus & iubilatio per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.
Ipſi ſoli virtus, fortitudo & victoria per omnia ſæcula ſæculorum Amen.

Chriſte, audi nos, ter. Kyrie eleiſon, ter. Feliciter, ter. Tempora bona habeas, ter. Multos annos, ter.

Poſt miſſam dicat Pontifex.

Conſeruet Dominus Eccleſiam ſuam ſanctam, amen.
Fidem noſtram inlæſam cuſtodiat Dominus, amen.
Remiſſionem peccatorum omnium & vitam æternam largiat Dominus, amen.
Memor ſit Dominus Domini noſtri Hludeuuici, & omnes fideles Dei eccleſiæ ſaluet, protegat, & benedicat, amen.
Nos protegat atque defendat ab omnibus malis, & perducat nos in regnum gloriæ ſuæ, amen.
Conſeruet Deus omnes fratres noſtros, amen.
Protegat, ſaluet & cuſtodiat nos Dominus, amen.
Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vſque in ſæculum.
Hunc diem. R. Multos annos.
Domnum Hludouuicum Regem. R. Deus conſeruet.
Saluator mundi. R. Tu illum adiuua.
Scē. Petre. R. Tu illum adiuua.
Scē. Paule. R. Tu illum adiuua.
Scē. Andrea. R. Tu illum adiuua.
Scē. Gereon. R. Tu illum adiuua.

Feliciter, Feliciter, Feliciter. Tempora bona habeat, Tempora bona habeat, Tempora bona habeat. Multos annos, amen.

ORATIO.

TV ſumme retributor atque miſerator omnium Deus, eorum regna cuſtodi, quos tibi placita caſtitate iunxiſti, gentes rebelles opprime, populos eorum in tua pace diſpone. iſti tuæ pareant iuſſioni, & tu eorum eſto cuſtos imperii.

Dona eis profutura conſilia, quibus prædicandam ſapientiam contuliſti: de tua, non de mundi poteſtate ſint. Reges habentes diademata diuina cogitent vbique mandata. te timeant, vt mortalia non paueſcant: in tua fortitudine quam in ſua poteſtate confidant. Iſtos peculiariter præſta te quærere, & te ſpecialiter eis velle præſtare.

Perpendite venerabiles Domini, quo amore regnetis. Non auderemus iſta publice Diuinitati dicere, niſi quia & ſecretius eadem nos cognoſcit optare.

Scā

Scã Diuinitas vſq; in extremos fines imperium tende Romanum: termini eius Oceano lambiente cingantur. Sed Principes noſtri mundo ſic imperent, vt eis mundus imperare non valeat. Te timeant, vt nihil metuant: ad diadema tuum veniant ex hac corona mundana. Concede illis nuptialem ſtolam, qui feciſti in eis humilem purpuram. Dona illis regnum, vbi nec vita concluditur, nec lætitia terminatur. Amen.

FINIS.

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS

BENEDICTIONES.

BENEDICTIO CÆREI.

EXVLTET iam Angelica turba cœlorum, exultent diuina myſteria, & pro tanti Regis victoria tuba intonet ſalutaris. gaudeat tellus tantis inradiata fulgoribus, & æterni Regis ſplendore luſtrata totius orbis ſe ſentiat amiſiſſe caliginem. Lætetur & mater Eccleſia tanti luminis inradiata fulgore, & magnis populorum vocibus hæc aula reſultet. Quapropter aſtantibus vobis, fratres kariſſimi, ad tam miram ſancti huius luminis claritatem vna mecum quæſo Dei omnipotentis miſericordiam inuocate, vt qui me non meis meritis intra Leuitarum numerum dignatus eſt aggregare, luminis ſui gratiam infundens cærei huius laudem implere præcipiat Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat cum patre in vnitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum.

DOMINVS VOBISCVM. RP. ET CVM SPIRITV TVO.
SVRSVM CORDA. RP. HABEMVS AD DOMINVM.
GRATIAS AGAMVS DOMINO DEO NOSTRO. RP. DIGNVM ET IVSTVM EST.

Vere quia dignum & iuſtum eſt inuiſibilem Deum patrem omnipotentem filiumque vnigenitum Dominum noſtrum IheſumChriſtum toto cordis ac mentis affectu & vocis miniſterio perſonare, qui pro nobis æterno patri Adæ debitum ſoluit, & veteris piaculi cautionem pio cruore deterſit. Hæc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus vere ille Agnus occiditur, eiusque ſanguine poſtes cõſecrantur. Hæc eſt nox, in qua primum patres noſtros filios Iſrael eduxit de Ægypto, quos poſtea rubrum mare ſicco veſtigio tranſire feciſti. Hæc igitur nox eſt, quæ peccatorum tenebras columnæ inluminatione purgauit: hæc nox eſt, quæ hodie per vniuerſum mundum in Chriſto credentes à vitiis ſeculi ſegregatos & caligine peccatorum deterſa reddit gratiæ, ſociatque ſanctitati: hæc nox eſt, in qua deſtructis vinculis mortis Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Nihil enim naſci profuit, niſi redimi profuiſſet. O mira circa nos tuę pietatis dignatio! O inæſtimabilis dilectio caritatis! vt ſeruum redimeres, filium tradidiſti. O beata nox, quæ ſola meruit ſcire tempus & horam, in qua Chriſtus ab inferis reſurrexit. Hæc nox eſt, de qua ſcriptum eſt: *Et nox vt dies inluminabitur, & nox inluminatio mea in deliciis meis.* Huius igitur ſanctificatio noctis fugat ſcelera, culpas lauat, & reddit innocentiam lapſis, mœſtis lætitiam, fugat odia, concordiam parat, & curuat imperia. In huius igitur noctis gratia ſuſcipe ſancte pater ✠ incenſi huius ſacrificium veſpertinum, quod tibi in hac cærei oblatione ſolemni per miniſtror. manus de operibus apum ſacroſancta reddit eccleſia. Sed iã columnæ huius

huius præconia nouimus, quam in honorem Dei rutilans ignis accendit: qui licet diuiſus in partes mutuati luminis detrimenta non nouit, alitur liquentibus cæris, quam in ſubſtantiam precioſæ huius lampadis apes mater eduxit. O vere beata nox, quæ expoliauit Ægyptios, ditauit Hebræos. Nox in qua terrenis cœleſtia iunguntur. Oramus te Domine ✠ vt cæreus ✠ iſte in honore nominis tui conſecratus ad noctis huius caliginem deſtruendam indeficiens perſeueret, in odorem ſuauitatis acceptus ſupernis luminaribus miſceatur: flammas eius lucifer matutinus inueniat: ille (inquam) lucifer, qui neſcit occaſum: ille qui regreſſus ab inferis humano generi ſerenus inluxit. Precamur ergo te Domine, vt nos famulos tuos omnem clerum & deuotiſſimum populum vna cum Papa noſtro & glorioſiſſimo Rege noſtro Hludouuico eiusque nobiliſſima prole, quiete temporum conceſſa, in his feſtis Paſchalibus conſeruare digneris, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum, amen.

BENEDICTIO IGNIS IN PASCHA.

DOMINE Deus pater omnipotens exaudi nos, lumen indeficiens tu es. Sancte conditor omnium luminum benedic Domine ✠ hoc lumen, quod à te ſanctificatum atque benedictum eſt. tu inluminaſti omnem mundum, vt ab eo lumine accendamur & inluminemur igne claritatis tuæ, ſicut inluminaſti Moyſen, ita inlumina cordibus noſtris & ſenſibus, vt ad vitam æternam peruenire mereamur. Per eundem, &c.

ALIA.

DEVS qui per filium tuum, angularem ſcilicet lapidem, caritatis ignem tuis fidelibus contuliſti productum è ſilice noſtris profuturum vſibus, nouum hunc ignem ſanctifica, & concede nobis, ita per hæc feſta Paſchalia cœleſtibus deſideriis inflammari, vt ad perpetua feſta purgatis mentibus pertingere valeamus. Per eundem, &c.

ITEM VNDE SVPRA.

DOMINE ſancte pater omnipotens, æterne Deus, quod in nomine tuo & filii tui Domini noſtri Iehſu Chriſti & Spiritus ſancti benedicimus & ſanctificamus ✠ ignem hunc, adiuua nos, qui viuis & regnas cum patre in vnitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum.

SVPER INCENSVM CÆREVM.

VENIAT, omnipotens Deus, ſuper hunc incenſum larga tuæ benedictionis infuſio, & hunc nocturnum ſplendorem inuiſibilis regnator incende, vt nō ſolum ſacrificium, quod in hac nocte litatum eſt archana luminis tui admixtione refulgeat, ſed quocumq; loco ex huius aliquid ſanctificationis fuerit myſterio deportatum, expulſa Diabolicæ fraudis nequitia virtus tuæ maieſtatis aſſiſtat Iheſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, amen.

BENEDICTIO FERRI AD IVDICIVM faciendum.

BENEDIC Domine per inuocationē ſanctiſſimi nominis tui ad manifeſtandum verum iudicium tuum hoc genus metalli, vt omni Dæmonum falſitate procul remota veritas veri iudicii tui fidelibus tuis manifeſta fiat, per Dominum noſtrum Iheſum Chriſtum filium tuum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem, amen.

BENEDICTIO AQVÆ AD IVDICIVM faciendum.

OMNIPOTENS ſempiterne Deus, Iudex iuſtus & fortis, qui es auctor pacis, iudicans æquitatem & rectum iudicium tuum: tu hanc aquam igne feruentem

uentem ſanctifica, qui tres pueros de accenſo fornace ſaluaſti. Præſta quæſo, piiſſime, ſi quis innocens de hoc furto vel ſtupro ſeu noſtræ inquiſitionis cauſa immunis atque indebitor in aquam manum miſerit, ſicut Suſannam de falſo crimine liberaſti, ita & ipſe ſaluam & inlæſam manum educat. ita Deus omnipotens, ſi quis culpabilis ingrauante Diabolo, corde indurato, per aliqua maleficia aut per herbas contegere peccata ſua voluerit, tua iuſtiſſima hoc veritas in eius corpore declaret & manifeſtet, vt anima per pœnitentiam ſanetur, per tuum vnigenitum filium Deum & Dominum noſtrum Iheſum Chriſtum, qui tecum viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, amen.

FINIS.

ALAMANNICÆ ECCLESIÆ VETERIS *FRATERNITATES.*

HÆC SVNT MONASTERIA FRATRVM ET SORORVM per Alamanniam.

Patribvs ad Baſileam ciuitatem.
Patribus in Curia Rhetenſi.
Patribus in Auguſta ciuitate.
Patribus in Monaſterio ſancti Hemmerammi.
Patribus in Conſtantia.
Fratribus in Augenſi cœnobio.
Fratribus in Scinenſi cœnobio.
Fratribus in Rinouua.
Fratribus in Campidona.
Fratribus Fauarienſis cœnobii.
Fratribus in Tubrenſi cœnobio.
Fratribus in Ciſtertinenſi cœnobio.
Fratribus in Bobienſi cœnobio.
Fratribus in Kenginbach degentibus.
Fratribus in Scuturenſi cœnobio.
Fratribus in Eluuangen degentibus.
Fratribus in Murbach degentibus.
Fratribus ad Loresham ſancti Nazarii.
Fratribus in monaſterio ſancti Trudperti.
Fratribus in monaſterio ſancti Georgii.
Fratribus in cella ſancti Meginradi.
Fratribus in Echenheim.
Patribus in Argentina ciuitate.
Patribus in Magontia.
Fratribus in Nebidona, id eſt Spira.
Fratribus in Vuinzenburch.
Patribus in Vuormatia.
Sororibus in Lindaugia manentibus.
Sororibus in Turego manentibus.
Sororibus in Buochouua. M.
Sororibus in Sechingen. M.
Sororibus in Monaſteriolo. M.
Sororibus in Chaces manentibus.

Soro-

Sororibus in Erinſtein. M.
Sororibus in Skenninis. M.
Sororibus in Vualdchilka. M.
Sororibus in Argentina ad Hæberesheim.
Sororibus in Aſnida.
Sororibus ad Impidines. M.
Fratribus in Chriſto dilectis nos fratres de monaſterio ſancti Galli ſalutem. Intimamus caritati veſtræ obitum fratris noſtri N. defuncti, pro cuius anima ſolitas preces agere dignamini.

SEQVVNTVR HISTORIAE DE FRATRIBVS conſcriptis.

ANNO ab incarnatione Domini DCCC. regnante Domno Karolo, ſereniſſimo Cæſare Auguſto, facta eſt conuentio & vnanimitas precum huius ſcilicet ſancti Galli & Augiẽſis cœnobii, ſub Abbatibus videlicet Domno Vuerdone atq; Vualtone, qui primitus cum fratrib. ex vtroq; loco in hac communione conſentientibus inſtituerunt, vt quandocumq; frater aliquis obierit, & loco vel ſenioribus ibidem cõmorantibus adnuntiatum fuerit, eo die Presbyteri tres miſſas, & cæteri fratres pro eo pſalterium ac celebrationem vigiliæ decantent, cõmunisq; oblatio ab omnibus fiat. Item in die ſeptimo XXX. pſalmos: triceſimo autem Presbyteri omnes pro eo vnam miſſam, & cæteri L. pſalmos impleãt. Cæterum vigilias pro defunctis in capite ſingulorum menſium ex more iugiter celebremus, in quibus vigiliis omnium ſimul defunctorũ fratrum, qui in noſtro conſortio coadunati ſunt, cõmemoratio fiat: eoq; die commemoretur & nomẽ nuper defuncti, fiatq; oblatio omnium fratrum ſimul tam pro illo quã & generaliter pro omnibus. Et poſt hæc vnusquisq; Presbyter cantet vnam miſſam, & cæteri fratres L. pſalmos. Præter hæc quoq; ſemel in anno ſub die XVIII. KAL. Decemb. commemoratio omnium ſimul fiat pro annuali ſingulorum videlicet defunctorum memoria, ipſoq; die Presbyteri ternas miſſas, & cæteri fratres pſalterium decantent, ac celebratio vigiliç cõmunisq; oblatio ab omnib. fratrib. fiat.

Tranſactis poſt hæc CXLIIII. annis, menſibus tribus, & duabus ebdomadibus, hoc eſt, anno incarnationis Dominicæ DCCCCXLV. anno autem Domni Ottonis ſereniſſimi Regis VIIII. Domnus Craloh huius loci ſtrenuiſſimus Abba cum Alauuigo Augenſis cœnobii venerabili Abbate, fratribus vtrimque ex vtroque monaſterio pari voto vnoque aſſenſu in idipſum conſpirantibus, prænotatum renouando decretum hoc ſaluberrimum ſubſequens pactum iniuit, ſcilicet vt ſi quando frater aliquis in vtrouis monaſterio obierit, corpusque defuncti in eccleſiam vt moris eſt translatum fuerit, antea inde non tollatur, donec omnes horæ canonicç tempore ſtatuto decantentur, & omnis celebratio miſſarum ſiue vigiliarum ſeu etiam pſalmodiæ pro defuncto perſoluatur, & tunc demum ſepulturæ commendetur. Ad eandem autem miſſam, quæ primum pro eo à fratribus in commune recitatur, dicto ter *Sanctus* Angelico carmine omnes pauimento proſtrati tamdiu iaceant, vsque dum à Presbytero *pax Domini* dicatur, gemitibus & ſuſpiriis & lacrimarum inundatione animam fratris attentius Deo commendantes. Annona vero illi quondam viuenti ſtatuta ad anniuerſarium eius diem & inde vsque in XXXVII. dies pro eo in elemoſynam pauperibus ad plene tribuatur. Et quando obitus alicuius de vtrouis monaſterio ad alterum fuit indicatus, ipſo die, ſi ita tempus dictauerit in agendis vigiliis & miſſarum pſalmodiæque celebrationibus vnanimiter absque dilatione inſiſtant. Similiter, vt ante notatum eſt, ad eandem miſſam hora prædicta fratres ſe ſolo proſternant humiliter pro anima defuncti DEO ſupplicantes. Ab illo etiam die annona ſicut vni è fratribus datur, pro illo quoque ex integro per totos XXX. dies pauperibus tribua-

tribuatur. decreuerunt etiam vt omnis congregatio fratrum vtriuſq; cœnobii in ſex turmas partita, cottidie priuatis diebus vnaquæque pars eorum die ſibi definito vigilias & miſſam cum oblationibus generaliter pro omnibus fidelibus defunctis peragat, & ad vnamquamq; ſynaxim in fine orationis ab omnibus eorum commemoratio fiat. Et vt hæc ſaluberrima pactio nullo modo à poſteris noſtris ignorantia aut negligentia vlterius omittatur, placuit nobis vt in libello regulæ noſtræ litteris commendetur, & frequentius in conuentu congregationis recenſeatur.

Anno incarnationis Domini DCCC LXXXV. indictione III. venit Ratholt nobiliſſimus Alamannorum Veronenſis eccleſiæ Pontifex ad monaſterium S. Galli, & depoſitionis eius feſtiuitatem cum ipſa congregatione iocundiſſime celebrauit, quem venerabilis tunc Abba Bernhardus cum fratribus ſibi ſubiectis in orationis ſuæ communionem ſuſcepit, vt ſiue in hoc ſeculo viuens ſiue ad Chriſtum vadens eadem cura Dei miſericordiæ ab illis ſicut vnus commendetur ex ipſis.

VIII. KAL. Iulii obitus Liuthuuardi Cumani Epiſcopi, cui Domnus Salomon Epiſcopus & cuncta congregatio S. Galli tales orationes conceſſerunt, quales pro ſemetipſis agere conſueuerunt.

Anno ab incarnatione Dominica DCCC LXXXV. indictione III. regnante ſerentiſſimo Imperatore, Karolo facta eſt conuentio ſalubris inter nos & fratres de monaſterio Morbachcenſi, venientibus de ipſo monaſterio fratribus & id ipſum rogantibus. Conuenit itaque vtraque congregatio vt quandocumque aliquis prædictorũ fratrũ defunctus nuntiaretur, ſicut pro Augenſibus fratribus ita etiam pro illis pleniſſimam memoriã ageremus in vigiliarum, pſalmorum miſſarumq; ſollemniis: ſimili quoq; modo ipſi pro nobis ſe facturos firmiſſime deuouerunt, apud nos eodem tempore Bernhardo Sereneo Abbate regiminis iura tenente, apud illos vero Friderico Abbate manente.

Anno etiam ab incarnatione Dominica DCCCLXXXV. indictione III. imperante ſereniſſimo Domno Karolo Imperatore Auguſto facta eſt conuentio ſalubris inter monaſterium S. Galli, cui tunc venerabilis Abba Bernhardus præeſſe videbatur, & aliud monaſterium, quod Rinouua nominatur, vbi Vuichrammus Abba præfuit ipſo tempore, videlicet, vt quandocumq; de vno iſtorum monaſterio ad alium monaſterium nomina defunctorum peruenerint fratrum, plena miſſarum & vigiliarum, pſalmorum & oblationum commemoratio peragatur, ſicuti ſolent in vtraq; parte pro ſuo proprio agere fratre.

Anno ab incarnatione Chriſti Domini DCCCCVIII. regnante Hluodouuico Arnolfi Imperatoris filio XI. regni ipſius anno, indictione XI. ID. oct. die ſabbati, in vigiliis S. Galli confeſſoris, venit beatæ memoriæ nobiliſſimus Auguſtæ Vindelicæ Pontifex Adalbero, iuncto ſibi mitiſſimo Sebonenſis eccleſiæ antiſtite Meginberto, in monaſteriũ S. Galli eius cupiẽs intereſſe feſtiuitati. Cumq; ipſam venerandæ ſolemnitatis in cœnobio noctem duxiſſet, mane baſilicam ingreſſus ad ſancti Confeſſoris tumbam acceſſit. Deinde fratribus ad ſe, dextro altaris lateri ipſe coniunctus, accerſitis crucem auream gemmis interpoſitam calicemq; onychinum auro & gemmis eliganter paratum cum patena aurea nihilominus gemmata altario impoſuit. Palliolum etiam caſulamq; pretioſi generis, necnon & albam cum cingulo ſtolaq; ac mappula, cunctis his auro perfectis, eidem applicuit aræ. Sed & magnam cæræ copiam ſanctæ contulit ædi. Campanum quoq; miræ magnitudinis & eximiæ ſonoritatis loco contradidit. Ex hinc S. Othmari loculo accedens ipſius aræ palliolũ ſatis pretioſum ſuperexpandit. Poſthæc S. Petri eccleſiam ingreditur, magnæq; inibi æſtimationis palliolum condonat. Sequenti vero die, in qua ſancti dedicatio templi colebatur, pleroſq; monachorum præcipuis honorauit eulogiis, quibuſdam purpuras Tyriacas, quibuſdam autem palliola viridia cum camiſilibus ſeu glizis donauit:

tertia itidem die vnicuiq; fratrum pellicium cum pelle curtamiſia dari præcepit: quarta item die cuncti per ordinem iterata ab eo munera perceperunt, ſcilicet aut ſagum laneum album, aut camiſile ſubtile ac grande, ſeu cozzonem ſiue lenam opere plumario contextam. eademq; die refectorium omne miro apparatu ornauit, tapetibus videlicet plumatis ſeſſiones fratrum vndiq; ſternens, quæ ſimul numero XIII. fuerunt: pulpitum etiam facitergula cocco imaginata circumdari iuſſit, gradusq; eius tapetio velari, nec non & palliolum grandis pretii à tergo fecit Abbatis ſuſpendi, menſasq; omnes operimentis mandauit glizinis veſtiri. Sed & foris oſtium refectorii eiuſdem texturæ manutergiæ ſunt hinc & inde ſuſpenſæ. Conuiuium quoq; de ſuo eadem die cum omni ſufficentia ciborum & potuum vniuerſæ fratrum generalitati inſtrui præcepit. Calices etiam argenteos & ipſos pergrandes ſecum attulit, monachorumq; eos vſibus deinceps deputari mandauit. His exactis idem liberaliſſimus Præſul Pyrale cõgregationis intrauit, pectinesq; eburneos magnitudine & artificio inſignes catenis fecit aeneis ibidem ſuſpendi, ac manutergias per ſingulos ſingulas adiungi. Præter hæc benigniſſimus Antiſtes tota illa ebdomada in monaſterio conſiſtens cottidianæ fratres refectionis abundantia & iocunditate lætificauit vberrima. Sed & omni pæne in monaſterio familiæ munificẽtiæ ſuæ largitus eſt munera. Pro cuius inæſtimabilis beneficii gratia vno aſſenſu tota ſimul ſancti militia propoſiti ſanciuit, vt tam ipſi quam ſucceſſores eorum felicis recordationis viro, Domno videlicet Adalberoni Epiſcopo, eandem quam cuilibet cœnobii huius Abbati ſiue in ſeculo viuenti ſeu vocante Deo de mundo recedenti orationis exhibeant ſummam. Megimberto quoq; Pontifici decretũ eſt vnius proprii fratris orationẽ polliceri, vt ſicut pro quouis noſtrum commemoratio agitur, ita & pro illo in omnimoda oratione compleatur. Et vt hanc nulla conſtitutionẽ deleat obliuio, regulæ cõplacuit noſtræ inſeri libello, quatinus dũ codex iſte frequentius videtur & legitur, beati Præſulis memoria ſtrictius teneatur.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXV. indictione XIIII. II. Idus Nouembr. Purchardus fortiſſimus Dux Alamannorũ Italia doloſe occiditur. cuius cõmemorationẽ, ſicut pro vnoquoq; noſtro in vigiliis & pſalmodiis & miſſarũ oblationibus agi ſolet, ita etiam pro illo & poſteros noſtros deinceps exintegro acturos fore omnis generoſitas fratrum vno ſenſu decreuimus, hocq; in noſtra regula placuit nobis conſcribi vt nulla vmquam vel obliuio vel negligentia valeat prætermitti.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXVIII. indictione II. Keonuuald venerabilis Epiſcopus profectus ab Anglis, omnibus monaſteriis per totã Germaniam cum oblatione de argento non modica & in idipſum Rege Anglorum eadem ſibi tradita viſitatis, in Idibus Octob. venit ad monaſteriũ S. Galli, quiq; gratiſſime à fratribus ſuſceptus & eiuſdem Patroni noſtri feſtiuitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies demoratus eſt. Secũdo autem poſtquam monaſterium ingreſſus eſt, hoc eſt in ipſo depoſitionis S. Galli die baſilicã intrauit, & pecuniam ſecum copioſam attulit, de qua partem altario impoſuit, partem etiam vtilitati fratrum donauit. Poſthæc eo in conuentum noſtrum inducto omnis congregatio conceſſit ei annonam vnius fratris, & tandem orationẽ quam pro quolibet de noſtris ſiue viuente ſiue vita decedente facere ſolemus pro illo facturam perpetualiter promiſit. Hæc ſunt autem nomina quæ conſcribi iuſſit vel rogauit: Rex Anglorum Adalſtean, Kenouuald Epiſcopus, Vuigharth, Kenuun, Conrat, Keonolaf, Vuundych, Keondrud.

Anno incarnationis Domini DCCCCL. Comes Saxonicus, Marchio contra Sclauos, vir religioſus Kero nomine à liminibus principum Apoſtolorum reuerſus monaſteriũ S. Galli orationis cauſa viſitauit. Qui cum à fratribus benigne & hoſpitaliter fuiſſet ſuſceptus, ſpiritali vt creditur admonitus inſtinctu ſtudium ſanctæ conuerſationis ſibi corde tenus placere profeſſus eſt; cœpitq; humiliter ac Iu-

ac luctuoſe à patre monaſterii flagitare, vt in conſortiū fraternitatis mereretur admitti. Libras quoq; argenti VIII. loco ſancto deuote ac fideliter obtulit, & ſi quo pacto vel apud Regem vel apud quemlibet procerum proprietatē ſiue poſſeſſionem quamlibet infra terminos Alamanniæ conſequi potuiſſet, monaſterio ſe ſine dubio collaturum eſſe promiſit, & in omnibus cœnobii neceſſitatibus ſiue negotiis iuxta ſcientiam facultatemq; ſuam tam in palatio quam in priuato infatigabiliter aſtiturum. Cuius precibus Abbas cum congregatione annuens omnem conſuetudinariam fratrum conſtitutionem ſiue in orationibus ſeu veſtitu & victualibus tam viuenti quam defuncto ex integro condonauit. Et vt hoc nulla poſſit obliuione deleri negligētia vel intermitti, per annos ſingulos x. Kal. April. quando hæc & expetiit & obtinuit, commemorationem eius inter ſacras miſſarum hoſtias ſancitum eſt fieri, eandemq; pactionem in regula monaſterii conſcriptione firmari.

Anno poſt incarnationem verbi diuini DCCCCLXVIII, indictione XII. imperante ſereniſſimo Cæſare Ottone anno IV. exſpectabilis excellentiæ vir Dominus Chunradus Pontifex Conſtantienſis eccleſiæ venerandus venit ad monaſterium S. Galli, cui tunc Abba probatæ ſanctitatis Purchardus præfuit, cauſa orationis & pro redintegranda cōditione diuinæ ac fraternitate dilectionis, quā pridem cum Abbate eiuſdem cœnobii Thietone & poſtmodum cum religioſo ſucceſſore eius Cralone fecit, fratribus vniformi conſpiratione concordātibus, vt ob amorem eius ac multimoda munificentiæ ſuæ beneficia tum priuatis ſpecialiter tum in cōmune bonū vniuerſaliter collata tam ſingulari quam generali oratione ſemper eius memoria ab omnibus frequentetur; annonā quoq; fratribus conſtitutam pro ſalute corporis atq; animæ eius pauperibus cottide erogādam quouſq; vitæ huius conſummauerit curſum. Et poſtquā Deo vocante exutus terra cœlo ſpiritus reddatur, ad anniuerſarium & inſuper trigeſimum depoſitionis eiuſdem firma ratione deuouerunt: quod vſq; hodie Deo gratias expletum & indefugabili deuotione obſeruandū tenetur. Tempore vero prænotato, id eſt Sabbato ante Dominicam indulgentiæ, idem eximius Præſul eundē ſanctum locum ingrediens honorifice ſuſceptus, vt dignum erat, craſtinum diem crucem cum ramis palmarum tollendo, Dominum ſequēdo, miſſas ſpiritaliter celebrando, quā plures de monachis & de clero diuerſis gradibus ſalubriter ordinando, via mandatorū Dei cunctis generaliter mira ac paterna doctrina prædicatione oſtendendo, innumeros etiam vtriuſq; ſexus vnctione criſmatis ſanctæ fidei aggregando in diuinis laudibus lætus exegit. Die autem tertia congregatis ad collationē fratribus ipſe inuitatus eo ſtetit in medio fratrum memorās, licet bene recolentibus, qualia & antea pollicita ſunt, & vt denuo fraternitatis cōmunio renouetur petiit vt in oratione, quæ omni die fit in baſilica S. Petri ab omnib. pro Imperatore & præ cæteris benefactorib. & tutorib. noſtris ei ſpecialiter pro vinculo caritatis Pſal. CXLII. canatur, & in eadē miſſa quæ ibi fit pro defunctis III. miſſales orationes illo tam viuo quaſi eſſet defunctus agantur.

Anno ab incarnatione Domini MCXLV. contigit Frideloum Augenſem Abbatem pro renouāda fraternitate & pro cogitanda vtriuſq; loci vtilitate ad monaſterium S. Galli veniſſe. Cum autem in præſentia ipſius & Abbatis eiuſdē loci Vuerinharii & vtriuſq; monaſterii fratrum conuentio & vnanimitas precum pro defunctis ab Vualtone Augenſi & Vuerdone S. Galli Abbate incepta & conſtituta legeretur, & hæc ipſis placeret, ordine quo prius renouata & confirmata eſt. Placuit etiam ipſis non ſolum defunctorum conſolationi ſed etiam viuentiū vtilitati aliqua per ſe ordinate diſponere. Communi itaq; conſilio conſtitutum eſt, vt quotienſcunq; vtriuſq; monaſterii fratres ad vtrumuis monaſterium venirent, annona conſueta fratrum ipſis tribuatur. Sancitum eſt etiam, vt ſi quis prædictorum monaſteriorū frater inordinatus in gratia Abbatis ſui & fratrum offenderit, & ad alterum locum deuenerit & ſi de lapſu quo correptus fuerat

emendationem promiſerit & fecerit, per ipſius loci Abbatem aut ſeniores pro eo intercedentes loco ſuo & ordini reſtituatur.

Cuonradus Dei gratia Sabinenſis Epiſc. Maguntinæ Sedis Archiepiſcopus & Apoſtolicæ ſedis legatus cũ vniuerſo eiuſdem loci cõuentu dilectis ſuis fratrib. Vodalrico diuina ordinante clementia cœnobii S. Galli venerando Abbati ſanctiſſimoq; ſibi ſubiecto conuentui ſalutem cum fraternæ dilectionis affectu. Relatione antiquiſſimorum fratrum noſtrorum percepimus, hanc cõſuetudinem inter fratres ſanctæ Maguntinæ eccleſiæ ac inter cœnobitas S. Galli hactenus extitiſſe, quatenus perpetuæ fraternitatis vinculo conuincti orationibus, quæ tam pro viuis quam pro mortuis vtrobiq; celebrantur, communicarent. Et ſi forte aliquem ex fratribus noſtris pro aliqua honeſta cauſa in prædicto loco adeſſe contingeret, plenariè vnius fratris præbendã reciperet, & eodem iure quilibet ex fratribus veſtris eccleſiam noſtram adiens ſimilem caritatem inueniret. Anno igitur ab incarnatione Domini MCLXXXVII. præſidente Domino Vrbano ſummo & vniuerſali Pontifice, regnante glorioſiſſimo Imperatore Friderico ego Cuonradus Sabinenſis Epiſcopus Maguntinæ ſedis Archiepiſcopus & Apoſtolicæ ſedis legatus veniens ad cœnobium B. Galli confeſſoris orationis cauſa ad petitionem tam fratrum noſtrorũ quam fratrum S. Galli, præſente amico & fratre noſtro Heinrico noſtri conuentus venerabili Decano, nec non Vodalrico Conſtantienſi Præpoſito ac eiuſdem loci Vodalrico Theſaurario, plurimiſq; clericis noſtris ac militibus præſentiam ſuam adhibentibus prædictam conſuetudinem, Vodalrico Abbate conſenſum præbente, cõmuni petitione fratrum renouaui & confirmaui, ſollemniq; fraternitate à toto capitulo recepta & econtra Maguntino conuentui per fratres noſtros transmiſſa literis hanc confirmationem inſcripſi, ac ſigillo noſtro quatinus deinceps firmitatem teneat inſigniri decreui.

NOMINA FRATRVM CONSCRIPTORVM.

Nomina Fratrum Canonicorum de monaſterio Vueride.

Huadalricus Præſul.	Vuillibold.	Dominicus.
Reccho.	Plidger.	Cundhart, &c.

Nomina Fratrum quorumdam obitaneorum, & Sororum:

Tiethmar Epiſcopus de Curia.	Chadolt.	Peranhart Presbyter.
Agana.	Kiſuldrud.	Iudinta.
Notinc Epiſcopus.	Ebo Epiſcopus.	Pero Presbyter.
Karolus Imp. Magnus.	Hludouuicus Imper.	Hlotharius Imperat.
Hludouuicus Rex.	Karolus Imp. Occid.	Pippinus Rex.
Karlomannus Rex.	Hludouuicus Rex.	Karolus Imp. nouiſs.
Hemma Regina.	Hiltigart.	Irmingart.
Giſla.	Perhta.	Vuampurc.
Diothilt.	Aua.	Guoto.
Apollonius.	Gaganuuart.	Vuilliboto.
Otger.	Gerolt.	Iohannes, &c.

Nomina Fratrum de Turonis:

Fridegiſus Abba.	Flodomarus Mon.	Gisledrammus Mon.
Anſegarius Mon.	Adilleodus Mon.	Helmoinus, &c.

Nomina Fratrum Canonicorum Monachorumq; vrbis Lingouicæ:

Albericus Epiſcopus.	Erlebertus Corepiſcopus.	Iacobus Corepiſcopus.
Sigoaldus Presbyter.	Ionathan Presbyter.	Amelius Diaconus, &c

Nomina Fratrum de cœnobio S. Petri Melondis:

Epelinus Abbas.	Abel Monachus.	Ratbaldus Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Cœnobio S. Petri Fontis Beſue:

Seraphim Abbas.	Aaron Monachus.	Iſaac Monachus, &c.

Hæc ſunt nomina Presbyterorum Hegauuenſium:

Vuerinpret. Patocho. Egiman. Cotalind.
Hadager. Vuerant. Criſſo. Saluianus,&c.

Nomina Fratrum de monaſterio Clingone:

Otger Archiepiſcopus. Engilbertus Præpoſitus. Vuolfpold Presbyter.
Tagafrid Diaconus. Ramuolt Monachus. Bubo Monachus,&c.

Nomina Fratrum de Ghanginpach:

Richinzo. Reuogatus. Egilholf. Merolt,&c.

Nomina Fratrum Tobrenſium:

Rihpertus Abbas. Theutarius Monachus. Iouentius Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Fauariis:

Siluanus Abbas. Ioſeph Monachus. Viuentius Monachus,&c.

Nomina Epiſcoporum Conſcriptorum:

Hiltiboldus Epiſcopus. Vuolfleoz Epiſcopus. Heiſtolf Epiſcopus.
Remedius Epiſcopus. Heito Epiſcopus. Bernheri Epiſcopus.
Adalhelm Epiſcopus. Oadalrich Epiſcopus. Theotbert Epiſcopus.
Milo Epiſcopus Vuoluoltus Epiſcopus. Adalbertus Epiſcopus.
Adalloh Epiſcopus. Ratoltus Epiſcopus. Notingus Epiſcopus.
Adalrih Epiſcopus. Fridebertus Epiſcopus. Eſſo Epiſcopus,&c.

Nomina Fratrum de Skina:

Ambricho Abba. Adalram. Leidarat. Leo.
Hetti Abba. Vuillibert. Hebinolf Presbyter,&c.

Nomina Fratrum de Campitona.

Tatto Abba. Iſanhart. Vuichram. Kaganhart,&c.

Nomina Fratrum de monaſterio Hornbah, ſiue Gamundias:

Vuirundus Abba. Herimundus. Alpker. Erfolt,&c.

Nomina Sororum de monaſterio S. Stephani & Skenninis, in primis Clericorum nomina:

Vuolfheri Presbyter. Gerbertus Presbyter. Hoccho Presbyter. Liſolfus Dia.

Hæc ſunt nomina Monialium:

Adalheid Abbatiſſa. Onhild. Pilerat. Vualtila, &c.

Nomina Fratrum de Elehenuuangia:

Sindoltus Abba. Erfman Abba. Hutto Presbyter.
Vuigger Presb. Ioſeph cognomine Biligis,&c.

Nomina Fratrum Baſilenſium.

Adaluuin Epiſcopus. Irinc Epiſcopus. Sigihart,&c.

Nomina Fratrum de monaſterio Vuizanburg:

Iuſtolfus Epiſcopus. Perinharius Epiſcopus. Folcuuicus Epiſcopus.
Ato Epiſcopus. Otger Epiſcopus. Grimaldus Abba.
Benedictus Epiſcopus. Baugolf Monachus. Ruadolf Monachus,&c.

Vnde ſupra nomina Fratrum de Kenginbach:

Emilo Abba. Alfram Abba. Sigifrid Monachus,&c.

Nomina Fratrum Canonicorum de monaſterio Vueri:

Oadalricus Præſul. Vuillipold. Pruninc Muozo,&c.

Nomina Fratrum de monaſterio Prumio.

Ansbaldus Abba. Eigil Monachus, Gatto Monachus,&c.

Nomina Fratrum de monaſterio Rinauua:

Vuichram Abba. Vuoluine Abba. Antuuart Abba.
Adalhart Presbyter. Tunach Monachus. Notker Monachus,&c.

Nomina Fratrum coenobii S. Petri, Sororumq; Confeſſorum Otmari atque Bertini:

Brun. Mon. Alfdac Mon. Ailbertus Mon. Hrotholdus Mon.
Formoſus Presb. Forti Diaconus. Leo Subdiaconus.

Reginbertus, & omnibus qui ſe in meis orationibus commendauerunt.
Hunfridus Epiſcopus. Hrothardus. Nihdker, &c.
Endhrud. Siginihu. Eita. Liba. Imma, &c.
Nomina Sororum de Gaczes:
Vualdrada Abbatiſſa. Calumnioſa Abbatiſſa. Oportuna Abbatiſſa.
Columba Mon. Paſſiua Monial. Maxantia Mon. &c.
Nomina Feminarum laicarum:
Friderat. Perchtheid. Himildrud. Huoching. &c.
Congregatio Fratrum in nomine Domini:
Pernhart de Aguſtgaugenſe. Cunipertus Archipresbyter de Baſala ciuitate.
Heilman. Herimar. Richeni. Fruoto. Halbinc. &c.
Nomina Fratrum de Vuipruhc:
Vuaceleiph. Pero. Tieterihc. Roudolf. Eppo, &c.
Nomina Fratrum de Friburch:
Paldof. Adilbert. Liutprant. &c.
Nomina Fratrum de Ruotuuilo:
Trutman. Heinrihc. Vuelilburc. Purchart, &c.
Hic Regis Pippini & ſuorum nomina denotata ſunt:

Pippinus Rex.	Carlomannus.	Carolus Imper.	Item Carolus.
Pippinus.	Hludouuicus Imp.	Item Pippinus Rex.	Lodharius Rex.
Iudith Imperat.	Ludauuic.	Carolus iuuenis.	Truago.
Adalger.	Huc.	Deodericus.	Bernhart filius Pip.
Item Pippinus.	Bernheri.	Meginheri.	

Hic Regis Angliæ & Comitum ſuorum nomina denotata ſunt:

Adalſten Rex.	Vuolfhelmus Archiepiſc.	Eluuinus Epiſc.	Eotkarus Epiſ.
Vuniſge Epiſc.	Sigihelm Epiſcopus.	Oda Epiſcopus.	Fridoſtē Epiſ.
Kenod Abba.	Albrich Abba.	Cudret.	Erdulf.
Fridolef.	Vuulfun.	Ortgar.	Osfred.	Elfsie.
Adaluuerd.	Eluuin.	Adaluuin.	Berectuuin.	Vulfilt.
Vuighart.	Conrat.	Keniuin.	Vundrud.	Kenouuad Epiſc.
Kenolaf.	Keondrud.	cum ceteris.		

Hic Regis Heinrici fideliumq; eius nomina denotata ſunt:

Heinricus Rex.	Mathilt Regina.	Otto.	Heinricus.	
Haduuuich.	Herminburch.	Sigofrid Comes.	Cuotchind.	
Rekero.	Vuolfhere.	Thiethere.	Pernluid.	
Iudith.	Reginhart Epiſc.	Adaldek.	Adalburch.	
Adalbert.	Kerburch.	Liutker F.	Suanehilt F.	
Meginburch.	Vnen.	Hildiſuuid.	Maht.	
Rienhilt.	Hildiſuuid.	Adaldech.	Pernſuid.	
Eburhelm.	Kerburch.	Vnen.	Heinrich.	
Pilihilt.	Fridorich. Abbi.	Meginuuarch.	Onuuar.	
Folchmar presb.	Heinrich.	Chunigund C.	Chriſtan.	Poppo.
Helderich P.	Martinus P.	Marcus P.	Ekkehart L.	
Liuthart.	Folcmar.	Vuitpurch.	Kerbirch.	
Vuendilgart.	Xpina.	Hemme.	Auu.	Perhthilt.
Simad.	Milburch.	Thietpurch.	Attu.	Ipo.
Redpurch.	Oſui.	Siuui.	Heinric.	Vuigman.
Egino.	Heriman.	Punico.	Piſo.	Sigofrid. B.
Sigofrid.	Hiltibert.			

In nomine Domini factus eſt noſter frater Hugo Rex, & Hluthere & Yta & Friderun, &c.
Nomina Fratrum S. Martini in Traiecto:
Pernoldus Epiſcopus. Focho. Liuthart. Vualthere, &c.

Nomi-

Nomina Fratrum S. Bonifacii in Traiecto:
Pernoldus Epiſcopus. Penzo. Prun. Kezo, &c.
Nomina eorum qui nobis commiſſi ſunt de Strazburg:
Vuinidolf. Vuihnihheri: Alahric. Theotſind, &c.
Nomina Fratrum de Marle:
Rentio. Truto. Cothfrid. Rheceman. Conco, &c.
Nomina Fratrum de Mulehuſen in Elſatia:
Cuonrat. Adalhait. Adelburg. Tietmar. &c.

Et aliorum numeroſorum, quos recenſere nimisquam longum foret, & nulli bono. Continet enim liber iſte multo plurima nominum millia vtriuſque ſexus, laicorum adæque quam Monachorum. Quorum omnium defunctorum commemoratio fiebat a. d. XVIII. *Kal Decembris, id eſt propridie feſti S. Othmari, ex inſtitutione Vdalrici Abbatis eius nominis Quarti. Recitabantur autem ſingula ſingulorum nomina tam defunctorum quam etiam viuorum, vt pro iis apud Deum intercederetur. Forma orandi eodem in libro iſtiuſmodi continetur.*

MISSA PRO HIS QVI ELIMOSINAM FACIVNT.

Deus, qui poſt baptiſmi Sacramentum ſecundam abolitionem peccatorum elimoſinis indidiſti, reſpice propitius ſuper famulos vel famulas tuas, quorum commemorationem agimus, quorum operis tibi gratiæ referuntur: fac eos præmio beatos, quos feciſti pietate eſſe deuotos, per &c.

S E C.

Deus qui tuorum corda fidelium per elymoſinam dixiſti poſſe mūdari, præſta quæſumus huius conſortii ſacramenti, vt ad conſcientiæ ſuæ fructum non grauare ſtudeant miſeros, ſed iuuare, per Dominum, &c.

Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum famularumq; tuarum, qui de elemoſinis ſuis memorauerunt venerabilem locum iſtum, quam tibi offerimus ob iuſtis elimoſinis ſuis quod in pauperes tuos operantur, placatus ſuſcipias deprecamur, pro quibus Maieſtati tuæ ſupplices fundimus preces, vt adicias eis tempora vitæ, vt per multa curricula annorum læti tibi in pauperes tuos hæc operentur, atq; annua tibi vota perſoluant, per Chriſtum, &c.

P R E C A T I O.

Omnipotens ſempiterne Deus reſpice propitius ſuper famulos & famulas tuas, quorum commemorationem agimus, qui in pauperes tuos operantur, in virtute cuſtodi, poteſtate tuearis, vt per multa curricula annorum læti tibi in pauperes tuos hæc operentur, per &c.

A L I A.

Da, quæſumus, Domine famulis vel famulabus tuis, qui de elymoſinis ſuis memorauerunt venerabilem locum iſtum, ſperata ſuffragia obtinere, vt qui tuos pauperes vel tuas eccleſias memorauerunt, ſanctorum omnium ſimul & beati martyris tui Laurentii mereantur conſortia, cuius nunc ſunt exempla ſecuti, per &c.

LECTIO ISAIAE PROPHETAE.

Hæc dicit Dominus Deus; In die illa defertur munus Domino exercituum, & Rex fortis dominabitur eorum: in die illa erit altare Domino in medio terræ, & cognoſcetur Dominus, & colent eum in hoſtiis & muneribus, & vota vouebunt Domino, & ſoluent & reuertentur ad Dominum, & placabitur eis, & ſanabit eos. In die illa erit Iſrahel benedictio in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum dicens, Benedictus populus meus & opus manuum mearum, hereditas mea Iſrahel dicit Dominus Omnipotens.

SEQ. SCI. EV. SEC. MARCVM.

In illo tempore ſedens Dominus Iheſus contra gazofilatiũ, aſpiciebat quomodo turba iactabat æs in gazofilatium, & multi diuites iactabãt multas. Cum veniſſet autem vna vidua paupercula, miſit duo minuta, quod eſt quadrans, & conuocans diſcipulos ſuos ait illis; Amen dico vobis, quia vidua hæc paupera plus omnibus miſit qui miſerunt in gazofilatium. Omnes enim ex eo quod habundabat illis miſerunt, hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit miſit totum victum ſuum.

MISSA IN CIMITERIO.

Deus cuius miſeratione animæ fidelium requieſcunt, famulis tuis quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, vel omnibus hic in circuitu eccleſiæ in Chriſto quieſcentibus, da propitius veniam peccatorum, vt à cunctis reatibus abſoluti ſine fine lætentur, per Dominum noſtrum, &c.

ALIA.

Omnipotens ſempiterne Deus annue precibus noſtris ea quæ poſcimus, & dona omnibus, quorum corpora hic in circuitu eccleſiæ iſtius in Chriſto requieſcunt, refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, vt qui peccatorum ſuorum pondere grauantur eos ſupplicatio cõmendet eccleſiæ, per, &c.

SEC.

Pro animabus famulorum tuorũ, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & hic omnium Catholicorum in circuitu dormientium hoſtiam Domine ſuſcipe benignus oblatam & hoc ſacrificio ſingulare, vt vinculis horrendæ mortis exutæ vitam mereantur æternam, per &c.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus Domine pro tuorum requie famulorum, quorum nomina hic & in libello iſto continentur adſcripta, & omnium fidelium Catholicorum orthodoxorum, qui hic in circuitu eccleſiæ requieſcũt, quæſumus Domine placatus accipias, vt per hæc ſalutis humanæ ſubſidia in tuorũ numero redemptorũ ſorte perpetua cenſeantur, per Chriſtũ, &c.

PRECATIO.

Deus fidelium lumen animarum adeſto ſupplicationibus noſtris, & da omnibus fidelibus in Chriſto quorum corpora hic in circuitu requieſcunt refrigerii ſedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, per &c.

LECTIO LIBRI MACHABEORVM.

In diebus illis vir fortiſſimus Iuda conlatione facta duodecim milia dragmas argenti miſit Hieruſolimam offerre ea ibi pro peccatis mortuorum, iuſte & religioſe de reſurrectione cogitans. niſi enim eos qui ceciderunt reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis: ſed quia conſiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acciperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris cogitatio pro defunctis exorare vt à peccatis ſoluerentur.

SEQ. SCI. EV. SEC. IOHANNEM.

In illo tempore dixit Martha ad Iheſum: Domine ſi fuiſſes hic frater meus nõ fuiſſet mortuus: ſed & nũc ſcio quia quæcũq; popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Iheſus; reſurget frater tuus. Dicit ei Martha, ſcio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſima die. Dixit ei Iheſus. Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. credis hoc? ait illi, vtiq; Domine, ego credidi quia tu es Chriſtus Filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.

FINIS.

ALA-

ALAMANNICAE ECCLESIAE

ANNIVERSARII.

NOrtpertus Abbas piiſſimus primus inter Abbates anniuerſariũ ſuũ obſeruari ordinauit, largitis aliquib. bonis in vſum fratribus in ſancto die Paſchæ miniſtrãdis. Is etiam de ſuo inſtituit anniuerſarium S. Vuiboradæ Martyris & Virginis Chriſti. Poſtea autem à diebus demum Abbatis *Manegoldi anniuerſarii coepti ſunt in Alamannia ab omnibus vtriuſq; ſexus celebrari, circa annum Domini MCCLXII.

*Non fuit Abbas, ſed tantum Decanus & Præpoſitus.

Iſte enim cum conſenſu fratrum conuentualium decreuit, vt omnium eorum, qui monaſterio aliquid contraderet, anniuerſarii diligenter & ordinaliter celebrarentur, & res eorum, quas dediſſent, ſiue carnales ſiue piſcales, quocumq; tempore anniuerſarius caderet, nihilominus fratribus ſine dilatione darentur, & memoria donatorum defunctorum tam in eccleſia quam in refectorio à fratribus cum gratiarum actione pro tantis donis ad Deum & patronos noſtros B. Gallum & B. Othmarum condigna haberetur. Cuius inſtitutionis hic eſt tenor.

MANEGOLDVS DECANVS.

In nomine Domini, amen. Scire debent vniuerſi tam præſentes quam poſteri, quod nos Manegoldus Decanus totusq; Conuentus monaſteri S. Galli deliberatione præhabita diligenti de communi omnium noſtrum aſſenſu & voluntate accedente, nihilominus pleno & expreſſo conſenſu & permiſſo Domini Bertholdi Dei gratia Abbatis S. Galli noſtri, ſtatuimus vt de omnibus prælaturis, officiis, beneficiis ſeu adminiſtrationibus quibuslibet monaſterii noſtri præbenda carnium, ſicut inſtituta eſt vel adhuc inſtituetur, de feſtis duntaxat aut anniuerſariis contingens, ſiue noua dicãtur ſeruitia ſeu vetera, plenarie miniſtretur, nec alicuius incidẽtis ieiunii, vigiliæ, aut ſextæ feriæ occaſione obmittatur aliquatenus vel mutetur, ſicut hactenus fieri conſueuit. Ad cuius vtiq; ſtatuti obſeruantiam & ratihabitionem perpetuam nos, qui præſentes ſumus, fide manuali pręſtita, noſtroſq; poſteros obligamus & aſtringimus vniuerſos, cartam ſuper hoc de mandato noſtro confectam memorati Domini Abbatis & noſtro ſigillo facientes roborari ad maiorem euidentiam & cautelam, renunciantes omnibus actionibus, per quas præſcriptum ſtatutum noſtrum poſſet à nobis vel ab aliis in poſterum irritari vel aliquatenus impediri. Actum in capella B. Virginis ante Capitulum noſtrum anno Domini MCCLXII. in feſto S. Columbani, Pontificatus Domini Vrbani Papæ Quarti anno II.

Poſſunt autem tam dari quam accipi res omnis generis tam in pecunia quam in ſolo, mobiles & immobiles, perſonales & imperſonales, corporales & incorporales, allodiales & beneficiales ſeu feodales, denarii, omnes in omnibus quæcunq; nominari aut dici poſſunt. Quarum adminiſtratio pertinet ad officiales monaſterii. Quaſdem enim præbendas *Cellerarius ex officio ſuo fratribus miniſtrat, quaſdam Præpoſitus ſeu Decanus, quaſdam Cuſtos, quaſdam Camerarius, quaſdã *Portarius, quaſdam *Hoſpitarius, quaſdam Refectorarius: quorum omnium præbendæ ſubnotatæ habentur, &c.

*Cellarius. *Portenarius, *Hoſpitalarius, qui & Peregrinarius.

EXEMPLA ANNIVERSARIORVM.

VODALRICVS ABBAS IIII.

Honeſtis petentium deſideriis pium eſt accedere, & ad eorum preces aures faciles inclinare. Ego igitur Vdalricus diuina miſeratione Abbas S. Galli, vtilitatem eccleſiæ, cui Deo auctore præſideo, conſiderans ad preces Heinrici Decani villicationis officiũ in Tiuffenbach prebendæ fratrum meorum conferens Cel-

lerario

lerario ſuiſq; ſucceſſoribus tenendum conſtituo, vt ex perceptione redituum ipſius officii decem ſolidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in feſto Thomæ Pontificis & Martyris circulariter annorum facta reuolutione pleni ſeruicii recipiant conſolationem. Actum publice anno incarnationis Dominicæ MCCVII. indict. X. VII. Idus Octobris, Innocentii tertii Pontificatus anno VIIII. toto anno glorioſiſſimi Romanorum Regis Philippi, vniuerſitate capituli præſente.

VODALRICVS DAPIFER DE SINGINBERG.

Nouerit tam præſentium quam futurorũ induſtria, quod ego Vdalricus Dapifer in præſentia Domini mei reuerentiſſimi Vdalrici Abbatis huius loci prædium, quod habui ad Nideruuilen, de quo perſoluuntur annuatim in feſto Thomæ Apoſtoli XII. ſolidi & tres modii tritici, & ad Frimannehus in angulo X. ſolid. & duo modii, & in eodem vico item X. ſol. & duo modii, & item in eadem villa X. & tres modii tritici, liberaliter tradidi Deo ac B. Othmaro, ea conditione, vt exinde in circumciſione Domini pro remedio animarum matris meæ Adelheidis & fratris mei Operthi miſſa celebretur pro defunctis, deturq; ſtoupus & maior leibunculus fratribus; panes etiam XII. fratribus in hoſpitali dentur. Et item fiat in anniuerſario coniugis meæ Hadeuuigis, quod eſt XVI. kal. April. Et item in feria ſecunda ſtoupus poſt feſtum S. Spiritus quouſq; vixero. Et poſt obitum meum in anniuerſario meo detur, miſſaq; celebretur pro defunctis. Et XVII. kal. Iulii in anniuerſario patris Oprechti idem fiat, & tam in pane quam in vino, tam fratribus in monaſterio quam in hoſpitali, leproſis & incluſis, & vt lumen ſingulis noctibus in capella S. Michahelis adminiſtretur de ipſo cenſu, & de quolibet beneficio XL. oua in Paſca dentur à ſingulis. Et quicumq; plebanus eſt in eccleſia S. Othmari beneficium hoc recipiat, & ipſi ab ipſo beneficium hoc recipiãt.

Idem.

Anno M. CCXVIIII. Vdalricus Dapifer in præſentia Domini venerabilis Abbatis Vdalrici totiuſque conuentus liberaliter donauit prædium in Frimanhus, quod adiacet prædio dato à patre ſuo, quod perſoluit II. modios tritici & X. ſol. eo pacto vt anniuerſarius dies Adilheidæ coniugis ſuæ annuatim celebretur. Donauit & aduocatiam eiuſdem prædii cum aduocatia huic adiacentis prædii, quod dederat pater ſuus totaliter, eo pacto vt anniuerſarius ipſius tempore ſuo celebretur, & ipſe recipiat medietatem cenſus prædii quod dedit, V. videlicet ſolidos & I. modium tritici quo ad vixerit, vnde perſoluit cenſum annuatim ad S. Othmarum VI. denarios.

GERVNGVS GOLDAST DE HAIMEVELT.

Nouerit tam præſentium quã futurorum induſtria, quod Gerungus Goldaſto prænominatus de Haimeuelt domum cum domate, ſicut à coniuge ſua iure proprietatis acceperat Heluuiga nomine, iunctoq; domate quod ab Odalrico coemerat, in præſentia Domini venerabilis Odalrici huius nominis Quarti fratrumq; ſuorum, B. Gallo iure legitimo contradidit, eo pacto vt frater ſuus ſi ſuperuixerit ſtoupũ fratribus in anniuerſario ſuo miniſtret, fratreſq; miſſam pro fidelibus in ara publica celebrent. Itemq; de beneficio ad Stadelhouin annuẽte Domino Manegoldo cunctiſq; fratrib. aſſentientibus præter cenſum, qui prius exinde perſoluebatur, ſtoupus fratribus in anniuerſario Heluuigæ eodem pacto miniſtretur, & Egilolfus fratruelis ſuus idem beneficium recipiat. Actum anno Domini MCCXX.

RVODOLFVS DE RORSHACH.

Anno incarnationis Domini MCCXXV. Ruodolfus miles de Rorshach pro remedio animæ fratris ſui Egilolfi de Roſinberh reſignauit molendinum, quod fratris ſui fuerat apud Haſela perſoluens IIII. tritici modios & XII. ſolidos, & dedit præ-

dit prædium apud Sundern, quod perſoluit XXII. ſolid. Beato Gallo in præſentia Domini venerandi Abbatis Ruodolfi & fratrum ſuorum, ſtatuens vt exinde anniuerſarius dies ipſius agatur in pane, vino, piſcibus, & caſeo, & ad S. Laurentiũ, S. Magnum, S. Fidem, S. Mariam, S. Sepulchrum, S. Petrum, S. Othmarum præter prebendam ſtatutam ſingulis eo die prebendas ſtatuit, & præbendariis apud S. Leonardum XVIII. denarios, & totidem ad S. Magnum, tribus item prebendariis ad S. Iacobum XII. den. ſimiliter ad S. Iohannem & ad S. Oſuualdum, & vicario apud S. Laurentiũ VI. denarios, vt ipſi deberet miſſæ officio intereſſe. Ipſe vero Ruodolfus de aduocatia porrigit præter modium tritici de molendino & II. ſolid. de Sundern.

Poſtea ipſe Ruodolfus anniuerſarium ſuum inſtituit ſimili amminiſtratione, ſicut fratris ſui, eundem anniuerſarium per omnia celebrandũ de bono in Gerrhaltun. Inſtituit etiam matris ſuæ Berthæ & vxoris ſuæ Gerdrudis anniuerſarium de prædicti boni reditibus celebranda; in vtroq; videlicet anniuerſario duos ſtoupos maiores & minores.

WALTHERVS DE RORBACH.

Notum ſit vniuerſis, quod ego Waltherus miles de Rorbach in Burgundia bona voluntate Domini noſtri Manegoldi Præpoſiti cum manſo, quem in Glaſebach prope Rorbach pleno iure feodali poſſedi, anniuerſarium meum, vxoris meæ, patris & matris meæ, taliter inſtitui vt in circumciſione Domini, patris mei Algozi, & noſtri trium ſimul memoria in miſſa fiatur, & poſt obitum meum deinceps in die deceſſus mei prædicta anniuerſaria agantur: & de eodem bono, quodum vixero, ſolidus Turicenſium in cenſu in feſto S. Andreæ Apoſtoli Præpoſito expediatur. Statui etiã ſuper idem anniuerſarium aduocatum Burchardum *Bonen cognatum meum, vt tam pullos quam oues monetæ annuatim iure aduocatiæ accipiat, & hoc iuramento firmiter ſeruandum conſtrinximus. ***** ſolid. VI. ſcap. V. q. ſpelta. *vel Bomen.

RVODOLFVS DE MONTFORT PRAEPOSITVS.

Dominus Ruodolfus Præpoſitus ex conceſſione Domini venerabilis Vdalrici Abbatis anniuerſarium ſuum conſtituit ex bona voluntate fratrum de prædio quodam in Richinbach, quod perſoluit annuatim VIII I. modios tritici, & quicumq; habet curtem in Ionſuuilla recipit cenſum & exinde dat ſeruitium fratribus in anniuerſario patris ſui R. qui eſt in vigilia S. Magni quoaduſq; ipſe vixerit, poſtmodum vero in ipſius anniuerſario.

VODALRICVS ABBAS.

Dominus venerabilis Vdalricus Abbas huius nominis Quintus anniuerſariũ ſuum inſtituit de quodam prædio in Ranwilla, quod perſoluit IIII. libras, quod conquiſiuit de Heinrico milite in Eineuuilla, qui illud habuit iure feodi. vnde fratribus miniſtratur in anniuerſairo patris ſui A. in piſcibus, in maiore leibunculo, & ſtoupo, & caſeo, quoaduſq; ipſe vixerit. Poſtmodum vero in ſuo datur etiam conuerſis in hoſpitali panis I.

RVOMO DE RAMSTAIN PRAEPOSITVS.

Vt quod honeſte & pie ſtatuitur, ratum permaneat, ſcripturæ debet adminiculo perennari. Cum igitur Ruomo Cuſtos decimã in Wiere, quæ ſoluit V. modios tritici, comparaſſet à Domina de Tunretun, eam de permiſſo Domini Bertholdi Abbatis officio Cuſtodis attinendam perpetuo deputauit, inſtituens de ipſa dari ſtoupum in anniuerſario Ruodolfi de Ramſtein fratris ſui: & vt cuſtos expediat luminaria in ſecunda veſpera dedicationis B. Galli, quam Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Conſtantienſis in albis & cum proceſſione ad S. Othmarum agi obtinuit, quod antea non fiebat: vtq; in miſſis commemorationis B. Mariæ, quæ per annum cum *Gloria in excelſis* & ſequentia celebrari ſolẽt incenſum miniſtretur: accedente ad præmiſſa præfati Domini Bertholdi Abbatis & totius conuentus conſenſu & vnanimi voluntate. Actũ an. Do. MCCLXVIII.

Idem.

Idem.

Virtutis & honeſtatis opera ideo ſcriptis annotantur, vt & quod agitur ratificetur, & alii ad virtutis opera ſimiliter prouocentur. Igitur Ruomo cuſtos Reginæ Virginum ſuffragiis adiuuari deſiderans octauam natiuitatis eius, quæ nullam hic habebat celebritatis memoriam, obtinuit deinceps feſtiue celebrari, ſtoupum ipſo die dari inſtituens de bonis in Briſaugia, quæ à poſſeſſoribus ipſorum iuſte & rationabiliter erant ad præpoſituram eiuſdem pagi in perpetuum pertinenda: Item alium ſtoupum de bonis eiſdem in anniuerſario Domini Marquardi Plebani de Vlma fratris ſui: & item tertium ſtoupũ in anniuerſario magiſtri Iohannis Scolzſtete dari conſtituit, Domino Bertholdo Abbate & toto conuentu voluntarie conſentientibus in præmiſſa. Dicuntur autem ipſa bona in Weuelli cum ſuis pertinentiis, & ſoluuntur annuatim II. lib. XVI. ſolid. & VI. den. Briſaugienſis monetę. Actum anno Dom. MCCLXVIIII.

Idem.

Omnibus innoteſcat, quod cum obeunte quondam Ottone Villico de Rorbach curia inferior de Kollikon vacaret monaſterio S. Galli, Dominus Bertholdus Abbas eã conceſſit Volrico militi de Hertinſtein feudaliter poſſidendam. Cui cum Ruomo Decanus & Præpoſitus per Argouiam quæſtionem moueret ſuper iure ipſius curiæ, tandem amicabiliter cõuentum extitit inter ipſos, quod videlicet dictus Volricus miles receptis à Præpoſito memorato * marcis ceſſit omni iuri, quod ſibi in prænominata villa competere aliquatenus potuiſſet, & ipſa curia cum ſuis pertinentiis deberet præpoſituræ prænotatæ de cetero attinere, antedicto Præpoſito de redditibus eiuſdem cunctis ordinandi quod ſibi placuerit habente liberam facultatem. Qui vtiq; Præpoſitus non priuatum cõmodum, ſed fratrum potius affectans vtilitatem, & religioſam honeſtatem amplectens duo feſta apud nos feſtiue celebrari inſtituit, Vincula ſcilicet B. Petri & feſtum S. Margaretæ. Priori feſto duos ſtoupos, reliquo vnum, quod etiam cum cantu nouæ hiſtoriæ fieri debet, plenum vitium deputando de cenſibus curiæ prænotatæ aliquid retinere. Itẽ ſtoupum in ſuo anniuerſario, qui interim dum aduiuit in anniuerſario H. Presbyteri, quod eſt IIII. KAL. Mai, dabitur. itemque duos ciatos & vnum leibuniculum minorem dandos in anniuerſario, in quibus in ordine kalenda......

HEINRICVS DE APPIVVILLA.

Heinricus de Appiwilla reſignauit decimam quandam in villa Ranvvilla in manu Domini venerabilis Vdalrici Abbatis huius nominis Quinti, perſoluentem VII. maltra frumenti Cellenſis menſuræ, & VI. Clobones lini. vnde fit commemoratio anniuerſarii eius ſuæque coniugis Willibirgæ in duobus ſtoupis, & in hoſpitale datur panis per ſingulos. de eadem etiam decima annuatim perſoluuntur ad S. Othmarum VI. den. quoadusq; ipſi vixerint.

CVONRADVS GIELO DE GLATTEBVRC.

Notum ſit omnibus, quod Cuonradus Gielo ſenior de Glatteburc volens vltra mare proficiſci pio & ſalubri ductus affectu pro ſemetipſo & Domna Iunta vxore ſua filiiſque ſuis Volrico, Cuonrado, & Ruodolfo, talem fecit ordinationem, vt videlicet ſingulis eorum decedentibus de curia in Vfhouin prope Gebirhartſvviler XX. ſolid. annuatim aſſignentur Cuſtodi monaſterii S. Galli, de quibus in anniuerſario cuiuslibet eorum duo ſtoupi, maior ſcilicet & minor, fratribus miniſtrentur. Actum apud S. Gallum anno Domini MCCXXVI. in præſentia venerabilis Domini Cuonradi Dei gratia Abbatis, regiminis ſui anno I. & heredes ipſorum recipient pro iure aduocaticio tantum I. ſol.

CVON-

CVONRADVS VVIDER.

Conradus laicus dictus Wider decimam quam habuit in Mulinon am dim Wege aſſignauit officio portariæ ad quam pertinebat, vt de ipſa miniſtrentur II. leibunculi minores in ſuo & vxoris ſuæ Eliſabet anniuerſario, & interim dum viuit dantur ambo leibunculi in anniuerſario vxoris ſuæ prædictæ.

HEINRICVS DE IBERC.

Dominus Heinricus de Iberc miles dedit S. Gallo Heitirswil & Diſchilbach, vt inde anniuerſarius ſuus celebretur, & litem quam habuit pro ſilua Tetilnberc omnino refutauit.

BERTHA BEIGIRA.

Bertha conuerſa dicta Beigira dedit domum ſuam B. Gallo, vt anniuerſarius eius celebretur cum minori leibunculo. Inſtituit etiam dari de ipſa domo duo talenta ſepi in feſto Thomæ Apoſtoli ad faciendum luminaria ſuper coronam quæ pendet in medio chori per natiuitatem Domini. Ipſa domus pertinet ad officium Cuſtodis. Actum anno Domini MCCLXIII.

LVOTOLDVS DE CREIGEN DECANVS.

Notum ſit omnibus quod Lutoldus Decanus ad remedium animabus Diethelini Conſtantienſis Epiſcopi & omnium parentum ſuorum in feſto S. Blaſii quouſque vixerit plenum ſeruitium inſtituit, ea conditione vt ipſo mortuo ad anniuerſarium ſuum redeat idem ſeruitium de vinea in Tufinbach, cuius ipſe fundator à primis fuit radicibus.

BERTHOLDVS DE VALKENSTEIN
Abbas.

Anno Domini MCCLXXII. feria VI. III. Non. Iun. Domnus Bertholdus Dei gratia Abbas inſtituit dari v. ſtoupos de curia an dir Egge, quam acquiſiuit à Bertoldo milite de Annewiler, in anniuerſariis ſcilicet fratrum ſuorum Conradi, Eigilwardi Alberti & Heinrici, & Dominę Sophiæ ſororis ſuæ de Valkenſtein. Etiam inſtituit dari plenum ſeruitium & ſingulis eccleſiis & capellis VI. den. vtrique hoſpitali VI. & leproſis VI. den. in ſuimet anniuerſario de villicatu in Marpach, quem etiam acquiſiuit ab Heinrico milite de Hartegge, & tam curia prædicta quam etiam villicatus debent perpetuo ad officium cellarii pertinere.

GERBIRGIS OCELLA.

Noueri tam præſentium quam futurorum induſtria, quod Gerbirgis mater Egelolfi Ocelli in præſentia Domini Odalrici Abbatis & fratrum dedit octo libras probatæ monetæ, ea conditione, vt anniuerſarius ipſius publice celebretur. Et interim dum viuit in feſto S. Martini ſciatus detur de prædio quodam in Ionswilere, quod Dominus Ruodolfus Præpoſitus acquiſiuit, qui & ipſos nummos recepit: poſt mortem vero ipſius ſtoupus in anniuerſario ipſius de eodem prædio detur.

RVODOLFVS BLASER.

Notum ſit omnibus, quod Ruodolfus dictus Blaſer miniſterialis S. Galli dedit prædium ſuum, quod dicitur Edelaſowe, B. Gallo in altari ſuo, quod ſoluere debet annuatim X. ſol. ad officium portarii, vt in anniuerſario ſuo ſtoupus miniſtretur. An. Dom. MCCLXXVII. Kalend. Mai.

VOLRICVS BVELER.

Notum ſit omnibus, quod Volricus dictus Bueler pro ſe & Gerdrude vxore ſua deſignauit decimam ſuam in Honegg ſitam in monte, qui dicitur Ruggebain officio Cellerarii, qui ſoluere annuatim debet IX. floren. & ordinauit de prædictis bonis quando vnus ipſorum deceſſerit, tantum detur media pars: & decedente altero, pars integra miniſtretur. Et ad memoriam huius facti ſingulis annis tenentur dare vnum fertonem ceræ in feſto B. Galli.

ELIZABET RELCAN.

Anno Domini MCCLXXXVII. Elizabet Relcan quondam de Riuti Inſtituit annuatim I. ſ3. pro remedio animæ ſuæ, & inſtituit I. ſ3. pro remedio patris ſui, in vigilia Galli de curia ſua iuxta capellam B. Valentini, quæ dicitur Furtnua prope Riuti.

FINIS.

CATA-

CATALOGVS

SCRIPTORVM, QVI DVOBVS HISCE IN Tomis deſiderantur, cum Gloſſis prætermiſſis.

INNOMINATVS MONACHVS AVGIENSIS.

SCripſit de vita S. Pirminii, primi Augienſium Abbatis, librum vnum, qui in eius Monaſterio adhuc exſtare perhibetur.

GOZBERTVS ABBAS S. GALLI.

Scripſit de Miraculis S. Galli librum vnum, cuius mentionem facit Walafridus lib. 1. cap. vlt. & lib. 2. c. 10. Vixit A. D. 815. Hepidanno teſte.

WALAFRIDVS STRABVS ABBAS AVGIENSIS.

Qvum ſuperiores Tomos iam Typographo commiſiſſem, & res cœpiſſet ad effectum ſpectare, forte fortuna apud amicum incidimus in Franciſci Guillimanni noſtri Habsburgiacum multum diuq; à nobis deſideratum. In eius lib. 3. cap. 1. ita de Walefrido ſcribit, Menlii Latziiq; opiniones refutans: *Neque tamen propterea veritatem Latzius aſſecutus eſt, qui Luitgardim nominat Gunzonis Sueuiæ Ducis filiam D. Galli precibus ab Dæmonis obſidione liberatam, quæ Comitatum Numagenſem, & cætera ad Herciniam, tulerit dotem. Satis enim ex Vualafrido, antiquo & probo ſcriptore conſtat, Fridbergam fuiſſe eam Gunzonis filiam ab impuro Spiritu occupatam, & ſaluti & ſanitati ab D. Gallo reſtitutam: neque eam Ottoberto nuptum datam, ſed Sigeberto Regi.* Eatenus quidem probe Guillimannus. Illa vero, quæ paginis narrat præcedentibus, Dagobertum, Sigeberti Regis ex Fridberga Gunzonis Alamanniæ Ducis filia, Luitfridi etiam Ducis ſorore, genitum, ætate tenera adoleſcentem à Grimoaldo perfidioſe & crudeliter internectum eſſe, Walafrido conciliabimus? Quippe qui exſertim lib. 1. cap. 22. & prolixis verbis aſſerat, Fridbergam religioſo voto adſtrictam ab ſponſo Sigeberto, vt illibata caſtitate Chriſto Sponſo interSanctimoniales iungeretur, impetraſſe. Quare videndum eſt, an peracto diuortio, aliam in matrimonium ducere potuerit, ex qua lectus ille Dagobertus, vt Aimoinus ſiue (vt placere video Guillimanno) Aimo auctor eſt.

B. NOTKERVS BALBVLVS, MONACHVS S. GALLI.

Scripſit Hiſtoriam S. Galli & ſubſequentium temporum vſq; ad ſuam ætatem, in morem Ciceronianum, id eſt per Dialogos. Eos audio alicubi exſtare in Palatinatu apud viduam Wolfgangi Wetteri Sanctgallenſis, Eccleſiaſtæ quondam Palatini. Scripſit ſuper eiuſdem Galli vita lib. 3. hexametris verſibus, duris quidem illis & incomptis, ſed raris tamen illo æuo. Præterea ex relatione Adelberti Comitis Turgouienſis, & Wernberti Comitis atq; Capellani, cognatorum ſuorum, de vita Caroli M. Imp. libros 2. quos ſub Anonymi titulo in primo Antiquitatum Tom. produxit Henr. Caniſius. Marq. Freherus, mendarum (qua ſcatebant) chiliade externata, auctori & patri ſuo redonabit in Francicarum rerum Scriptoribus. Mortuus eſt, vt ſupra retulimus, A. D. 912.

BALTHARIVS MONACHVS.

Deſcripſit Hiſtoriam S. Fridolini libro vno, quem Notkero Balbulo inſcripſit, vt habet codex vetus in Monaſterio S. Iohannis apud Toggios, & Breuiarium Glaronenſe, in cuius calce impreſſa continetur. Errarunt ergo Aeg. Schudus, Seb. Munſterus, Ioh. Stumpfius, Chriſtian. Vrſtiſius, qui ad Notkerum auctorem hiſtoriam illam retulerunt.

HARTMANNVS ABBAS S. GALLI.

Compoſuit Hiſtoriam ſui temporis, quæ damno rerum noſtrarum intercidit. Eius meminit Ekkehardus Iunior cap. 4. & Burckardus principio Caſuum.

HARTMANNVS IVNIOR, MONACHVS S. GALLI.

Contexit vitam S. Wiboradæ Martyris, teſte Cunrado Fabarienſi cap. 3. Caſuum.

WETTINVS MONACHVS S. GALLI.

Scripſit de vita & miraculis S. Galli libros 2. qui in Monaſterio S. Galli etiā num ſuperſunt.

EKKEHARDVS PALATINVS.

Omiſimus teſtimoniū Hepidanni in Annalibus, quod eſt A. D. MXCVI. *Vodalricus Abbas vita diſceſſit, & Gerhardus ei ſubrogatur, atque Ekkehardus Monachus defungitur.*

S. VDALRICVS EPISCOPVS AVGVSTANVS.

Fertur ſcripſiſſe epiſtolam de vita Notingi Epiſcopi, quæ exſtet Conſtantiæ in Bibliotheca Cathedrali.

S. GEBEHARDVS EPISCOPVS CONSTANTIENSIS.

Compoſuiſſe perhibetur vitā & hiſtoriam S. Cunradi ex Comite Altorffenſi Conſtantienſis Epiſcopi. An exſtet, ignoratur.

EKKEHARDVS IVNIOR.

Adiiciam pauca quædam ad pag. 39. explicationem: eaq; verbis nō meis, ſed vero Guillimani noſtri, ſummo iudicio viri & harum antiquitatum peritiſſimi. Habsburg. lib. 2. cap. 3. ſcribit: *Eckgerardus continuator Raperti, Monachus S. Galli, qui ſub Lothario II. Imperatore ante annos ſupra quingentos vixit & ſcripſit, multo ante, Carolo Craſſo ſcilicet imperante, Landolū Comitem celebrat (alia exemplaria Landalohum, alia Landolinum, poſtremo etiam Lancelinum nominant)* Cuius, *inquit,* Vindoniſſa cū multis aliis hereditas erat. *Is apud S. Gallum eductus, & inſigniter doctus, mox Treuirenſ. Archiepiſcopus (alia exemplaria Taruienſem Archiepiſcopum vocant, & nonnumquam Epiſcopum) per virtutem & eruditionem factus, cum ſæpius Vindoniſſa & Altenburgo Romā, ſuperatis Peninis Alpibus, proficiſceretur, inde rediens per Septimum montem, Iuliarum Alpium partem, tranſire ſemper & apud Comitem Hartmuotum S. Galli Abbatem, propinquum ſuum & amicum, diuertere ſolebat, eodem auctore teſte. Poſtremo ita vitam inſtituit, vt Beatorum numerum auxiſſe credatur.* Et lib. 3. cap. 5. verbis fuſioribus: *Tertii* (filii ſc. Guotrami Comitis Altenburgi & Lantgrauii Elſatiæ Briſiacæq;) *meminit Lazius, quem Vetzelinum aut Lancelinum dictum ex aliorum ſententia adfirmat. Eum ego eſſe Lancelinum aut Landolinum credo, quem Treuirenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum priori volumine ex Eckgerardo memorauimus. Multas ex ſuo is patrimonio Monaſterio S. Galli poſſeſſiones dedit, & in iis Lollingam. Sed cum id fratres Comites Altenburgienſes ferre nollent, & nonnulla in Argouia ex ſuis prædia Vlrico Comiti Kiburgenſi conſignauit, & ab eo contra Akadorf in Turgouia accepit, ipſumque & in eo Eccleſiam S. Alexandri, quam ea tempeſtate inſignem curabant duodecim Canonici, Hartmuoto donum fecit. Idem Lancelinus ex Italia, quo frequenter proficiſcebatur, regreſſus cum, vt ſolitabat, Hartmuotū vellet, Roſaci apud lacum Acronium in febrem incidit, qua eodem in vico breui exſtinxit. Hartmuotus Abbas, tamquam amicum & ſanguine ſibi coniunctū, multaq; ſanctitate inſignem & venerandum, propter tanta in ſuum Monaſterium beneficia, inde ad S. Gallum tranſtulit, & magno cum honore ſepeliuit, circiter A. D. N.* IↃCCCLXXVII. *Eggerardi de hac re verba infra poſita ſunt, vbi de Salomone III. Abbate meminit,* &c. Ex quibus verbis illic poſitis trium admonemur. Primum in eis codicibus, quos Guillimannus inſpexit, *Ekkerardum* ſiue *Eggerardum* ſcribi hunc auctorē, qui quattuor noſtris exemplaribus conſtantiſſime *Ekkehardus.* Tum pro *Treuerenſi, Daruienſi,* quod itidem nullus noſtrorū codicū agnoſcit, ſed Ekkehardus minimus in vita Notkeri c. 12. Deniq; pro *Rorſtanchin, Rorſchanchin,* & hoc quidem rectius. Eſt n. Rorſchach (quod nomen inflexiſſet elegāter Guillimannus, ſi pro *Roſaco* ſcripſiſſet *Rorſacū,* niſi non ſemel à Typographo corruptum eſt) ad lacum Brigantinū, altero à Monaſterio S. Galli lapide, quæ vox Alamannica eſt, ſignificatq; *paludē arundinoſam.*

Pag. ſeq. 40. ſcribit Ekkehardus: *Aſtutia hominis* (Hattonis) *in falſam Regis gratiam*

gratiam ſuaſi(Franci)*qualiter ad Alpes fraude eius de vrbe Pabinberk detractus* (Werinherius eorum Comes) *capite ſit plexus* (*aliter enim morbo obierat*)*quoniam vulgo concinnatur & canitur,ſcribere ſuperſedeo.* Peccat ἀνιστορησίᾳ Ekkehardus. Non enim Werinherius fuit, ſed eius filius Albertus ſiue Adelbertus,*nobiliſſimus Francorum Comes, Ottonis Saxonum Ducis ex filia nepos*, vt ſcribit Ottho Friſingenſis lib. 6. ca. 15 Ipſam hiſtoriam & Hattonis fraudem præter dictũ Ottonem referunt pleriq; omnes, Witichindus, Luitprandus Ticinenſis, Marianus Scotus lib. 3. Lambertus Schafnaburgenſis Anno 907. Conradus Vrſpergenſis, Sigebertus Gemblacenſis, Iohan. Nauclerus, Ioh. Trithemius in Chron. Hirſaugienſi, & alii recentiores. Quorum fidem primus eleuare conatus eſt Iohan. Latomus in Catalogo Epiſcopor. Moguntinenſ. auctoritate Rheginonis Prumienſis & Iohan. Auentini fretus. Verum neq; ex illorum verbis quomodo negatiuam euicerit video, & Hattonem ex fallaciis ac dolis compoſitum fuiſſe non vno loco Ekkehardus noſter atteſtatur. Vt mirum minime ſit, Serarium à Latomi ſententia in alia omnia diſceſſiſſe. Et facile adducor vt credam, illa verba, *aliter enim morbo obierat*, quoniam & ipſius auctoris narrationi aduerſantur, & omnium bonorum Scriptorum, qui Adelbertum capite plexum vnanimi voce clamant, detrahunt fidei, à ſciolo quodam interiecta eſſe, inaduerſa Ekkehardi ἀνιστορησίᾳ. Nam Werinherius quidem morbo (vt ille loquitur) obiit, non Adelbertus. Quod autem ait, eã fraudem vulgo cani, adſtipulatores habet Wittichindum, Luitprandum, & Ottonem, *qui non ſolum in Regum geſtis, verum etiam in vulgari traditione, in compitis & curiis notam eſſe ſcribunt*, vt vel ipſe habet Latomus. Quæ cantilenæ Germanicæ, quod vtinam cum aliis ſimilibus hodie exſtarent, clariores nobis redderent maiorum noſtrorum vitam & res geſtas.

ANONYMVS CONSTANTIENSIS.

De vita S. Gebehardi ex Comite Brigantino Epiſcopus Conſtantienſis. Exſtat in Monaſterio S. Galli, vt & Anonymi cuiuſdam liber de Vita S. Cunradi Epiſcopi Conſtantienſis.

CHRONICA S. GALLI.

In teſtimonium citatur à Vadiano, Ioh. Stumpfio in Chron. & eodem Guillimanno Habsburg. pag. 73.

CHRONICA CONSTANTIENSIS.

Allegatur multotiens ab Iohan. Stumpfio in Chronic. & Seb. Munſtero in Coſmograph.

CHRONICA RICHENAVGIAE.

Citatur ab iiſdem, & ſæpius laudato noſtro Guillimanno dicta pag. 73.

ACTA CONCILII CONSTANTIENSIS.

Propediem exſpectamus ex Archiuis Reipub. Conſtantiẽſis. Vtinam ea ſermonis gratia, qua ab Auctore excepta illo tempore & perſcripta ſunt, ne dum næuum illius ætatis medicari ſtudent, deforment potius pulchritudinem faciei quam ornent. In illis Actis compræhenſa ſuisq; coloribus depicta videntur omnia inſignia, à Sigiſmundo Imperatore variis variarum nationum familiis, durante Concilio, conceſſa.

VLRICHVS A RICHENTAL, CONSTANTIENSIS.

Scripſit acta Concilii Conſtantienſis, impreſſa Auguſtæ Vindelicorum Germanice & Latine, Conrado Geſnero in Biblioth teſte, & laudante Guilimanno in fine Habsburgiaci.

GREGORIVS MANGOLT, TIGVRINVS.

Scripſit Annales Vrbis Conſtantienſis quam diligentiſſime, vt auctor eſt idem Geſnerus in Bibliotheca.

ACHILLES P. GASPARVS LINDAVIENSIS.

Medicus & Mathematicus Reipub. Auguſtanæ. Eius exſtat Deſcriptio Lindoienſis Vrbis, quam Seb Munſterus Coſmographico ſuo operi inſeruit. Vixit, A. D. 1530.

AEGIDIVS TSCHVDVS NOBILIS GLARONENSIS.

Scripſit librum Germanice de Priſca ac vera Alpina Rhætia cum cætero Alpinarum gentium tractu, mira antiquitatis obſeruatione, locis illis peragratis, & optimis quibuſque in hoc genere auctoribus, & vetuſtis vbique literarum ac inſtrumentorum, vt vocant, monumentis perlectis, compoſitum. Hunc Sebaſtianus Munſterus Latinum fecit. Impreſſus eſt Baſileæ, A.D. 1538. Hæc Geſnerus in Bibliotheca.

HVLDERICVS CAMPELLVS RHAETVS.

Fecit *de Rætia antiqua & Alpina libros 2. quorum priore regio ipſa, & oppidorum, arcium, pagorum, montium, fluminum, &c. loca & ſitus, veteres familiæ, Reſpublica, & gentis mores: poſteriore vero res geſtæ memoratu dignæ deſcribũtur.* Idem Geſnerus dicto loco.

ALBERTVS BELFORTIS RHAETICVS.

Medicus excellens, ſcripſit Rhætiæ Epiphaſin de geſtis, antiquitate, nobilitate, & potentia Rhætorum, vbi omnis eius gentis & regionis hiſtoria ad vnguem ita demonſtratur, vt nihil apud Græcos aut Latinos extet, quod in medium non afferatur. Idem dicto loco.

ANONYMVS MONACHVS S. GALLI.

Scripſit de vita & geſtis Notkeri Piperiſgrani Phyſici, Medici & Pictoris celeberrimi. Quod ſcriptum Ekkehardus Iunior Caſuum cap. 13. vocat *grande volumen.*

SCRIPTORES HISTORIAE S. VDALRICI COMITIS *Kyburgenſis & Epiſcopi Auguſtani.*

Horum tres circumferebantur iam Ekkehardi tempeſtate, vt ipſe auctor eſt in Caſibus pag. *65*. Qui vero aut cuius conditionis fuerint, non exprimit. Videntur autem fuiſſe Vdalſcalcus, Gebehardus, & Berno, qui omnes ante Ekkehardum illum floruerunt.

GEBEHARDVS EPISCOPVS AVGVSTANVS.

Contexere cœpit vitam S. Vdalrici Epiſcopi, ſed morte præuentus non abſoluit. Editus eſt liber à Marco Velſero. Vixit A.D. *99*.

BERNO AVGIENSIS ABBAS.

Scripſit vitam S. Vdalrici ſtilo pro illa ætate ſatis compoſito. Edita eſt iam olim ab Laurentio Surio Tom. 4. & repetita à Marco Velſero. Nos bina eius poſſidemus ſcripta exemplaria, multis partibus vulgato illo emẽdatiora. Sane non potuit mihi ſemper non diſplicere Suriana illa in mutandis veterum hiſtoriis ſiue religio, vt nonnemo appellat, ſeu potius audacia, quomodo antiquarii dicunt, qua aures ſtudioſorum veritatis priſcæ non parum offenduntur, fidemq; rerum geſtarum in dubium vocant. Ea re operæ pretium me facturum exiſtimaui, ſi eadem opera & hunc ex MSS. noſtris reſtitueremus, quam Walafrido, Theodoro, & Hepidanno redintegrandis ac perſanandis impendimus. Quo in opere quum is, qui mihi à manu, eſſet, & iam res ad exodium ſpectaret, commodum ad me perfertur editio illius, quem dixi, Velſeri opera Freheri noſtri & per eum. Qua viſa, mutata ſententia cedit loco: quamuis præter characterũ & chartæ venuſtatem alia re nulla ſit cõmendatior. Fuit enim mihi religio multo maxima, eius viri prouinciam ingredi, in quo ſumma eſt auctoritas & amplitudo, quæ apud me & ſolet & debet valere plurimum. Porro ſcripſiſſe quoq; perhibetur Berno iſte Chronicõ, quod an adhuc exſtet, nondũ cõſtat. Obiit A.D. 1048.

VDALSCALCVS ABBAS.

Perſcripſit vitam S. Vdalrici oratione copioſa. An eſt ea, quam ἀνώνυμον dedit Velſerus? Sunt qui arbitrantur: quibus repugnat annorũ numerus. Vixit enim Vdalſcalcus iſte circiter A.D. 1150. ſeptuaginta & amplius annis ab Vdalrici obitu. Videtur autem is eſſe, de quo innominatus Auctor de Inuentione & trãslatione S. Vdalrici apud eundẽ Velſerũ ſcribit; *Quidã Vdalſcalcus* (ita enim legend.)

famulus

famulus Præpoſiti maioris Eccleſiæ, qui poſtmodum Epiſcopus factus eſt, à quo & hoc ipſum, quod narramus, audiuimus, vidit B. Vdalricum in viſu, &c. Hanc gratiam Dominus poſtea famulo ſuo in Epiſcopatu fecit, vt induſtriæ ac pietatis nomine ad Abbatiam promoueret.

BERTHOLDVS ZVIFALTENSIS ABBAS.

Scripſit librum de Origine Monaſterii Zwifaltenſis, quem in teſtimonium citat perſæpe Mart. Cruſius in Annalib. Sueuorum.

EKKEHARDVS MINIMVS.

In vita B. Notkeri Balbuli cap. 27. legitur: *Comitis de Kyburc filius nomine VVolo*) Videtur filius fuiſſe Hartmanni Comitis ex Comite Elickouia, ſorore B. Notkeri Balbuli, non vero Nothberti, quod à corrupto fortean codice perſuaſus in Genealogia Kyburgenſium Comitum annotauit Velſerus. Accidit autem caſus iſte A. D. 876. vt auctor eſt Hepidannus. Et mirum cuipiam videri debeat, quum valde adoleſcens perierit Wolo, quo pacto circa annum 845. nutriri ad S. Gallum potuerit, qui nondum erat natus. Vt hac quoq; in re à prauato codice deceptus fuerit Velſerus. Tum quod addit, Notkeri auiam ſororem fuiſſe Karoli Magni, vellem ei rei argumenta & auctoritatem dari. Ipſa deniq; Genealogia Comitum potius Dilingenſium eſt, quam Kyburgi poſſeſſorum, quod obſeruaſſe & alios vellem.

Pag. 396. ad cap. 31. quæ annotaui, ſunt delenda. Nam nudius tertius quum animum oblectandi gratia mitterem ad Ioh. Manlii Locos cõmunes, in eorum calce peruoluenti Calendarium Hiſtoricum, commodum ſe oggerit S. Eliſabethæ dies natalis, qui eſt xix. Nouembris, vbi hæc verba leguntur ex ore Philippi Melanchthonis excepta: Nata fuit patre Andrea Rege Vngarico, matre vero Germanica Gertrude. Dicunt alii fuiſſe Bauaricam, filiam Ducis Bauarici: quod non eſt. In aliquibus libris eſt, quod fuerit Morauica: vtrumq; affine eſt. Sed fuerunt Duces de Mœran, qui tenuerant Voitlandiam, cuius hæ fuerunt ciuitates, Culmbach/Blauen/Hoff/&c. Hunc ipſi Ducatum vocarunt das Hertzogthumb zu Moran tempore Friderici Barbaroſſæ, quia poſt illum Ducatus de Moeran facta eſt diuiſio in diuerſos Præfectos. Inde vocari cœpit Voitlandia, & tractus eſt vetus Variſcorum, extrema pars Bohemicorum montium verſus Miſniam & Franconiam.

NOTKERVS LABEO ABBAS S. GALLI.

Tranſtulit in linguam Alamannicam Pſalmos Dauidis, & librum Iob: quorum illi apud nos exſtant, iſte periit. Meminit Ekkehardus Iunior in libro Benedictionum.

THOMAS LYRER RANCKVVILENSIS.

Numerum ſcriptorum Alamannicorum facere poſſet, abſq; fabulis eſſet, quibus totam hiſtoriam ſuam inquinauit. Tradit plerorumq; omnium ſuperioris Alamanniæ Comitum & Baronum origines. Vixit circa A. D. 1200. vt ex narratione eius colligitur.

Et hos quidem Alamannicarum rerum ſcriptores potuimus indagare. Multo plures latere in Monaſteriis S. Galli, Augienſi, Campidunenſi, Weingartenſi, & Bibliotheca Cathedrali Conſtantienſi, indices fidem faciunt. Quos & ipſos eſt vt aliquando ſperemus DEI OPT. MAX. beneficio atq; munere eruendos.

FINIS.

INDEX
OBSCVRORVM VERBORVM,
QVÆ IN LEGE ALAMANNICA
& chartis vetuſtis occurrunt.

A.

Abheres 57.
Acceptor 33
Acolabus 60
Adiacentia. 44.46.50.51.56.60
Aduiuere 56.192
Aduocatus 191
Aduocatia 190.191
Aduocaticium 19.192
Aecentiæ 50.51
Aforella 48
Agentes 56.65
Aiacentia 56
Alatus pecus 32
Alode, Alodia 54.82
Alpa, Alpis 74
Alpis paſcua 45
Amadere, worben 66
Ameliorare pro admeliorare. 39. bis.
Ammiſſarius 28
Anellaris digitus pro anulari. 27
Aneta 33
Angaria 45
Annona. 180.182,183.
Annona ſpelta 61
Annotinum Paſca 88
Anslehin 72
Appendicia 46.50.51.56.
Appretiare 28.29
Aquiliana Lex 49
Arcadiana lex 89
Arcæ, id eſt arua 50
Archicancellarius 5
Archicapellanus 5
Arguna 8.9
Aſecare, meyen 66
Attractus pro acquiſitione. 51.56.
Auca 33
Auia, fort. auua 41
Aurifex faber 29

B.

Bannum, Bannus 75.78.85
Baro, Barus, pro libertino 32
Barus pro libero 29.32 (51
Battuere, battre 32
Beneficium 84
Berbigarius, bergier 32
Biſſontem bubalum 32
Breue 78
Bubalus 32
Burgundiæ latitudo 85
Buricæ 32
Burichincas 8

C.

Caballicare 28
Cambitio 40
Cambium 40.41
Camiſia 87
Camiſilia 181.182
Campi 11
Campus, kampf 23
Cancellarius 7
Canum genera aliquot 30
Capellæ 84
Capellanus 5
Capulare ſepem 33
Carrada, fuoder 40.62.73
Caſæ 41.bis.47.58
Caſale 51.52.53.56.61
Caſati, Caſates 36.51.bis.66.75
Caſticia 65
Cauha 33
Celga vide Zelga
Cenſores, Zinsleuth 75
Cenſuale beneficium, Zinslehen 72
Centena, Centenarius. 21
Ceruella. 26. ter.
Cherno. vide Kerno
Clandaticum 76
Clauſura in aqua, wuor 30
Clobo lini 192
Cloſtarium 82
Cohors, Cors 83
Coiouis, id eſt coniugis 51
Collus, id eſt collum 26
Colonus Eccleſiæ 16.19
Colopus pro colapho 32
Connuſcatis 65
Conqueſtus pro conquiſitione, cõqueſte 45
Contradrutum, contre droit 81
Contribules 78
Cortinum 48.
Cozzo 182
Curffodi 30
Curtamiſia 182
Curtis. 29.30.32.41. bis. 42.58.73 76.77.81.83.84
Curtis clauſa. 54.59.61.63
Curtis recta 38
Curtes regiæ. 84
Curticula 73
Curtile, Curtilis. 46.58.68. bis. 83
Cuſtores 57 (84

D.

Deciſiones Rotæ 5
Deuotare 74
Diſtringere 84
Domalis caballus 40
Dominicum 15. bis. 81
Dominicata caſa 65
Dorſile pallium quid ſit colligitur (182
Dos pro antiphernis. 38
Drutum, droit 81
Ducaria 32
Dum aduiuit. 56.192
Durem 81

E.

Eccleſiaſtici agri 83
Emphyteuſis, Emphiteoſis 83
Emphyteuticus ager, Emphyteuticum ius 83
Empticius ſeruus 48.64
Epiſtola pro inſtrumento. 39. 60. 61.62
Erbelehin 72
Eulogia 181
Euua 34
Exadoniare 18
Excurtare equum. 28. ter
Exiliare 21
Exſurdare 26

F.

Facitergula 182
Falſitia Lex, 39. bis. 48. bis.
Fano 26.30
Foedum 72.191
Foedale ius 191
in Ferro precium. 47. bis.
Ferto ceræ 194
Feudum 84
Feudaliter 192
Filiaſtra 36
Filtra 60
Fiſcalini agri 83

* Focus

Focus pro ferro calido 27
Forella 48
Foraſta 47
Fredum, Fredus.15.16.bis.20.bis. 21.22.84.85
Friſinga, Friskinga, Friſchenga 39.52.bis.56.61.bis.62.66.
Fruniſcere 49
Fuſtare.17.ter

G.

GAriola 33
Gaſtaldius 76
Geldus 24
Genealogia 30
Genetium 29
Genetiaria ancilla 29
Geniculus pro genu.27.quater.
Gerra 81
Gliza 181
Glizinus 182
Gradale 17
Granea 29
Granum, id eſt Kerno. 62.71.73

H.

HAiſterahandi 17 (77
Haribannus, Heribānus 67
Hernia 27
Herpices 32
Hoba.41.bis.45.46.52.bis.56.66 69.75
Homines, id eſt vaſalli 72
Hoſtare, hoſter 32
Hresfuunt 27

I.

IDoniare 23.31
Iectare 28
Imperium merum, mixtum 84
Inantea pro impoſterum 51.bis
Infeudare 72
Infeodatio 38
Integri ſtatus poſſeſſio 84
Inueſtitura 45.84
Inuolare, id eſt furari.19.28.29.30 32
S. Iohannis Monaſterium 10
Iohannisvilla, Iohannisvvilare 45.10
Iornale, Iornalis.61.66. vide Iurnalis.
Ipſud 62.66
Iuchus pro iugero.37.40.41.42. 44.bis.52.ter.73.bis
Iugera 44
Iunior, iung 29
Iurisdictio 84
Iurnalis.42.46.vide Iornale.

K.

KElnhoff 83
Kerno, id eſt granum. 66.73

L

LAithunt 30
Lantgrauius 10
Leibunculus maior 190.191
Leibunculus minor 192.193
Lena 182
Lidus 32
Loſum 23

M.

MAculare, ſchänden. 26.ter. 27
Maycampus 11
Maior, Meier 47
Maldra, Maldrus, Maltrum.39 56.66.71.73.bis.192
Mallus 45
Mallus publicus, generalis.37.38. 71.81
Mallare 21,23.32
Mallatio 45
Manus 27
Mancare.17.ter.
Mancoſi mille, id eſt manſus. 77
Manna 45
Manſus, Manſa, Manſum.56.74 81.bis.82.bis.83.191
Manſionaticum facere 76
Manualis pecus 32
Manutergia 182
Marach pro equo.28.bis
Marca, Marcha.24.35.41.63.64 68.69.73.inf.77.84.
Marchzan 26
Mariſcalcus 29
Marricio 59.62.63
Maternicum 56.60
Medela 32
Medicamentū pro emplaſtro 26
Medius Alamannus 28
Melarius 48
Melia fluuius 41
Milus 26
Minare, mener 28
Miſſus 37.70.76.77. ſæpies
Modiernus 56
Monachorum Benedictinorū duo genera 10
Morgangheba 25
Mortaudus, Morttodum 24,29
Mortuarium 36
Moudia, mut 61
Mulinum pro molendina 30
Munciacum 8
Mundium.24.25.bis

N.

NAſthait 25
Negare pro necare 30.31
Nibalgovva 5
Nocentia 34
Noualis locus 74
Nouem geldi 24.28.32.33
Nouigeldus 16.19.20

O.

OPeratricare 32
Oratorium 74
Orſcardi 26
Oues moneta 191

P.

PAcationis Charta 40
Pagatus, paie 72
Pagus 8.74
Pagi 84
Palhcpruſt 27
Para 74
Parētes.ſ.cognati.17.bis.18.22.2
Pares 2
Paro. vide Baro
Paſſare 3
Paſsiatum 6
Paternicum 54.56.6
Peculium 5
Peculiare 5
Pecunialis cauſa 4
Pecuniana 6
Pernullisque 55.60.61.6
Pinna 2
Placare, pro plagare 2
Placitum.21.23.30.74.77.ſæpius 78.ter
Placitare.25.66.bis.
Plaga.26.quinquies
Plagare.17.bis.27.bis 2
Plagitare pro placitare 6
Plumata tapetia 16
Poledrus 2
Pondera, ſ. pondo.53.55.bis.57.5 59.quæ & Pondora.62.Pondo ræ.53.Pondura 6
Pondus pro pondo.54.57.72.Pon dos.51.70.Ponduos.50.54.62.6
Pon

Pontifex pro Epiſcopo 9
Pontificium pro poteſtate 65
Porcarius canis 30.32
Porcaritia domus 29
Portæ apertæ, Paßporten 37
Poſſeſſio integri ſtatus 84
Poſtheres 60.61.62
Prace 39
Præbenda 184.191
Præbendarius 191
Prædium 72
Præſes 10
Præſtare.65.66.bis.69
Præſtaria, Præſtarium, id eſt precaria.64.65.bis.66
Præſtitum concedere 60
Prateſtinatus, id eſt prateſtatus, præfatus 60
Precarium pro precaria 69
Pregnum.28.ter.
Preſſum 26
Pretiare 28.29
Proheres 57
Proſcriptio 85
Prugit ceruus 32
Prunnon 44
Prutiſſimus./.prudentiſſimus.56
Pulislach 26
Puribinga 8
Purpuræ Tyriacæ 181
Pyrale 182

R.

Rauba 24
Redibitio 53.84
Repræſtare 64.66.68
Resfuunt 27
Reuerſæ, Revers 83
Reueſtire 45.70
Roncale.48.vide Runcalis
Ros tangere 27
Rota, Rotuli 5
Rotvvilenſis Camera 5
Rubia fera, Rotgwild. 32
Rufia 60
Runcalis.35.vide Roncale.

S.

Sagum laneum album 182
Saiga.33.34.vide Seigit.
Sala 29
Salibus pro Salicis 70
Salici agri 83
Salica domus 68
Salica terra 46.68.83
Salibum pro ſaliua 26
Sauma 60
Scabinus, Scabinius.81.quater
Scuria 29.32
Scuſſum granum./.excuſſum 62
Seigit pro ſaiga 61
Semiſſis, id eſt dimidius ſolidus 26.27.bis.
Seniſcalcus 29
Sequenterianum animal 29
Seramus rubeus, niger. 32
Seuſis, Seuſius canis 29.30
Sica 18
Sicla, Sigla, Segla.52.56.61.62.65
Signe 50
Siluicola 46
Siricum pro ſerico 26
Socus, fort. ſaccus 57
Solidus Turicenſis 191
Spata 23.25.30.74
Spatarius faber 29
Spelda, Spelta 61.62.191
Spicarium 29
Stagnare, ſtellen 27.bis
Stipulatio Legis.47.bis.
Stotarius 32
Stoupus 72.190.191.192
Stoupus maior & minor. 191.192
Stradura 60
Strumentum.47.quater
Stuba 29
Stuppare, ſtopffen 26
Suarzvvald ſaltus 41
Subtile 182
Suetqua 50
Suonbuoch 46

T.

Talare 20
Talentum pro cẽtenario 193
Tapetium 182
Taudragil 27
Teſtamentum pro inſtrumento 37.bis.75
Texaga 33
Tollutum.81. vide Tullutum
Tractã ſpata 23.25.31
Tradauium 81
Transcapulare 26
Tranſpaſſare 30
Tremiſſis, Tremiſſa, Tremiſſus, Tremeſſis.18.29.31.32.34.39.45.56
Treudis ceruorum.32. bis.
Troppus 28.40
Tudem 61
Tullutum.20. vide Tollutum
Tunica linea 87
Turicenſis ſolidus 191
Tutundit 27
Tyriacæ purpuræ 181

V.

Vaccarius 32
Vaccaritia 29
Vaſſus 21.29.45
Vaſſallus 41.78
Vectigalis ager 83
Veltrus canis leporalis 30
Vernacula terra, id eſt ſui iuris. 49.50.52
Vernaculi ſerui, ancillæ 61
Veſtiaria ancilla 29
Veſtire 52.bis
Veſtita manu 60
Veſtitura.46.71.78.ter.79.84
Vicarius 39
Vicus & villa 190
Villicatus 103
Villicatio 189
Villicus de Rorbach 192
Vocatus pro aduocato 47
Vomeres.75.bis
Vſare.65.bis.
Vſitare 40
Vſufructuario 66

VV.

VVadium 16.21.77
Vuatſpenda 74
Vuergeldus, VVerigeldus.6.20.bis 23.ter.24.ter.25.29.33.
Vuilare 62.64

Z.

Zelga 66.73
Zeringiæ Duces 85

FINIS.

ALAMANNICARVM RERVM SCRIPTORES ALIQVOT RECENTIORES.

A QVIBVS

ALAMANNORVM SCRIPTORES, VETERES, SVPERIORIBVS TOMIS COMPREHENSI, TVM ALII PLERIQVE omnes æque Germanici quam Francici, in examen ſtatuuntur; rituſq; varii, & conſuetudines veterum Germanorum Eccleſiaſticæ ſimul & Politicæ, veræ à falſis & adulterinis diſcriminantur, ea diligentia atq; fide, vt non ſolum Studioſis Antiquitatum, ſed Theologis cum primis & Iuriſconſultis cognitu vtiles & vere neceſſarij ſint.

Tomus tertius & vltimus, in quo

primas tenent

IOACHIMI VADIANI, V. N. REIPVB. SANCTGALLENSIS quondam Cos. & in Comitiis Heluetiorum Legati ordinarij

ANTIQVITATES, EX SYNODORVM DECRETIS, ET MONVMENTIS TVM FRANcicis tum Alamanicis conſcriptæ: ex quibus Candidus Lector facile intelliget, quam probe ætate noſtra faciant, qui veterem illam & puram Chriſtianiſmi diſciplinam tot ſæculis intermiſſam deſiderant.

EX BIBLIOTHECA MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI, OMNIA NVNC primum eruta & in lucem data.

CVM INDICE ABSOLVTISSIMO.

Ex officina Sauriana, curante Iohanne Theobaldo Schonvvettero, & Conrado Meulio, 1606.

AMPLISSIMIS, NOBILISSIMIS, CLARISSIMIS, ET SPECTATISSIMIS D.D.

CONSVLIBVS, SENATVI, POPVLOQ. TIGVRINO, HELVETIORVM PRIMARIO, ET S. Rom. Imperii Libero:

Necnon

REVERENDIS, NOBILIBVS, ET ORNATISSIMIS.

Præpoſito & Canonicis Collegiatæ Eccleſiæ Tigurinæ, cæteriſque Eccleſiarum Doctoribus.

DOMINIS ET AMICIS SVIS S. D.

QVAS vobis offero Antiquitates, VIRI OPT. MAX. ſi Auctor, vt multos annos parturiuit, progignere tandem Diis Nixiis & Egeriâ opitulante potuiſſet, omnes ſibi æternùm obligaſſet, qui optimarum artium & pietatis in ſtudio verſantur. Ita enim ab illo ſunt collectæ & ſcriptæ, vt ſi rectè oculis vtor, nihil viderim ex vlla ætate hoc in genere doctius, nihil penſiculatius. Quare non modò præſtantis cuiuſdam induſtriæ parta illi laus eſt & erit, dum hæc mundi machina, ſed etiam ſingularis ingenij & doctrinæ. Quas animi eius dotes cum iampridem olim multis è ſcriptis ab eo in lucem emiſſis cognouiſtis, tùm in hoc eruditiſſimo ſcripto, & ad intellegẽdum illuſtrandumq́ Franciæ & Alamanniæ noſtræ antiquitates accommodatiſſimo, vehementer ſcio mecum admirabimini. Quod quamuis necdum formauerit vrſinum in modum lambendo, tamẽ vſque ab vnguiculo ad capillum ſummum (vt cum Plauto loquar) eſt feſtiuiſſimum. Nõ dubito quidem fore pleroſque, qui nec rectè

ſibi dicere iudicent, & ſuis ſæuidicis dictis lectores protelare. Ego verò cur id arbitrētur, cauſam occidiſſe arbitror. Si enim verum fateri mecum velint, vt certè debent, temporum magis quàm hominum vitia collegiſſe fateantur neceſſum eſt. Fecit enim probabilitas quædam opinionum humanarum & veriſimilitudo, vt cum aliis in artibus & diſciplinis, tum ipſâ etiam quoq; Religione, alia ſubinde atq; alia placere cœperint. Et ſi vſquam, ſanè hac in re verum eſſe experimur, quod Cicero in Academic. ſcriptum reliquit; Multa eſſe quæ nos fallant probabilitate magna. *Quod quidem, vbi maiores illi noſtri conſideraſſent, non proinde quæ diuina & æterna ſunt, arbitrio noſtro ſubiecta eſſe, vt ſunt humana & mortalia, hac quidem à parte auerti & caueri potuiſſet. Quinimo humana fiunt, & nomen obliterant atque amittunt ſuum, ſi mutentur. Contra ea ſic ſe habent, quæ ab hominibus profecta quæq; inſtituta ſunt, vt neceſſe ſit, quotiens res poſtulare videtur, mutationem facere. In Leges mihi conſiderationem iniicite. An vllæ humanæ, ſiue gentium illæ dicantur ſeu ciuiles, æternæ eſſe poſſunt? Negabitis, opinor, & mehercules rectè negabitis. Et tamen diuina non eſt Lex hodierna, niſi eandem æternam & immutabilem eſſe intellegamus, quæ immutabili æternitate continetur.* Ea eſt *enim (vt Ciceronis verba huc trahamus)* ex omni æternitate fluens veritas. *Si ab æterno eſt, incorrupta ſit & toto tēporis tempore duret oportet.* Verbum Domini *(ſcribit inſtinctu afflatuq; diuino Petrus Apoſtolus)* manet in æternum. *Et ſingularis DEI æterni Filius atq; vnigena,* Cœlum *(ait)* & terra tranſibunt, verba mea non tranſibunt. *Idem de humanis autem alio in loco,* Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur. *Porrò tamquàm conſilia, ita leges quoque temporum eſſe Iuriſconſulti docent, ad quorum variationem, & leges ipſas variare plerumque non honeſtum modò, verum etiam neceſſarium eſt, etiam Cicerone auctore in iis ad Atticum.* Alia ætas alios mores poſtulat, *inſit Romanus ille Comicus. Quandoquidem ergo alia nunc ſunt tempora, quàm Maiorum ætate, quid eſſe cauſſæ memorabunt, qua de cauſſa non aliæ etiam leges temporibus accommodatæ ferantur & conſtituantur? Hos ſibi Vadianus noſter fines terminoſq; deſcripſit, extra quos egredi nec paſſus eſt nec voluit. Non fuit animus eius, (inquam) qui quibuſdam aliis fuit, ſine diſcrimine tollenda eſſe, quæ erroribus originem*

ginem dederunt: non hoc ei in mentem fuit nec per ſomnum: verumenimverò ea tantum, quæ Legi perpetuæ et æternæ abrogant, eiuſq; vim eneruant: cætera conformanda magis cenſuit quàm abroganda. Itaque Monachatum non exterminandum prorſus ab Eccleſia conſciuit, at quod perperam & vitioſè contra ſanctos primæuorum Patrum mores eſt inductum atque conſcientiis humanis iniunctum, ad illorum exempla caſtigandum, vt pluribus diſputat in iјs libris, quos de reformatione Monachatus Germanicè & doctè ad Senatum Bernenſem inſtituit.

Hos autem, quos nunc ad vos non ſine magna acceßione mitto, ſi Partunâ lætâ & propitiâ vſus fuiſſet, ad eoſdē vos conſtituerat ablegare, ſi non fallūt ſchedæ ipſius manu exaratæ, quas apud Schobingerum noſtrum p.m. ex cuius Bibliotheca iſta hæc magiſterio & comitate Dauidis fratris, hominis per mihi amicißimi, iam diu poßidemus, vidimus. Quæ ratio vel ſola par eſſe poterat ad me permouendum, vt hunc fœtum ope Iunonis Lucinæ in vitam producerem iam animam ferè vermium corroſione tinearumq; agentem. At erant & aliæ magis perſuaſtrices: officia nimirum veſtra in me multò plurima. Taceo quòd multi veſtrûm, AMPLISSIMI & NOBILISSIMI VIRI, *non more multorum dicis gratiâ me affinem ſalutent, ſed & omni officiorum genere ſibi obligent ac deuinciāt. Taceo ſingularem Ciuium veſtrorum in me affectionem & beniuolentiam, quam ſummis ſtudiis auctam & confirmatā mirificè gaudeo. Illud addo, quum meam pietatem virtutemq; approbatis & decoratis, æquum eſſe vobis gratiam referre, ſi non vt volo, ſaltim vt queo. Multum enim me vobis debere fateor, & dici non poteſt, quanto mihi oblectamēto, quanto ſolatio fuerit, cum nuper ad Alpes noſtras conſiſterē, veſtro fauore niti. Quem vt porrò quoq; in me perſeuerare velitis, eam rem vt iuſtā & facilem, à vobis oratum volo. Ego vicißim, quæ vos velle, quæq; ad vos pertinere arbitrabor, facturus ſum cùm ſtudioſè tùm libenter, quantum in me eſſe intellexero.*

Vobis autem, REVERENDI & ORNATISSIMI VIRI, *quòd benè feciſtis, quòd publicitus non vnū honorē habuiſtis, quòd ſinguli certatim in me officia veſtra cōtuliſtis, tempus eſſe videtur, vt tandē aliquando gratiā, ſi nō ſatis proinde, vt vos promeriti eſtis de me, at aliquam ſaltim referā. Eam conciliabunt Auctores iſti, quibus herclè nihil vtilius, nihil ad veſtra ſtudia aptius mittere potui.*

potui. Delectamini enim hoc genere ſcriptorum, vt qui maximè: plerique etiam in occupationibus moleſtiſsimorum negotiorum pleniſsimis tractare & excolere ſoletis hæc ſtudia. Tua hæc laus eſt, Nobiliſsime STVCKI, Domine & affinis venerande, tua HOSPINIANE, tua IAC. FRISI, tua gratiſsime hoſpes VVASERE: imo veſtra omnium hæc facultas, quâ non ad priuatum commodum abuti, ſed vtilitati publicæ inſeruire præclarum & ſanè prædicabile eſt. Pergite igitur iuuare ſtudia noſtra, neque laboribus frangamini, quos cum vtilitate publica & immortalitatis fructu compenſare debetis. Ego quid poſsim ſcio, vel potius parum me poſſe intellego: veruntamen hoc vobis perſuadete, ſi quo loco Reipub. opera & quantulacunque comitas mea vſui eſſe poterit, me omni ſtudio perfecturum, vt boni quique cumulatè ſibi ſatiſfactum fateantur. Cæteros non curat Hippoclides. Neque vos quidem, quicunque ſuperatis, ſinguli. Quis enim te, Præſtantiſſime LEMANNE, vel in venerandâ hac canicie à Matheſeos ſtudio potuit inhibere, quò minus nobis noua inſtrumenta, quæ vetuſtati fieri non poſſe viſa ſunt, admirandi operis exædificares? Quis te, D. LAVATERE PRÆPOSITE digniſsime, vel Ariſtotelica diſciplina politior, vel Galenica in arte peritior? Quis acumen tuum, RVDOLPHE SIMLERE, qui cognouit, non admiretur, geminum Patri ingenium? Sed quò me abripit vetus vſus? Illud volui dicere, multis & veteribus de cauſis noſtræ conſuetudinis vobis deberi hos Auctores, qui eandem cum Patribus veſtris, quæ inter nos intercedit, neceſsitudinem multis officiis & mutuis coluerunt. Hoc animo vt accipiatis, vos omnes opere magno eſſe oratos volo,

VIRI AMPLISSIMI, VIRI REVERENDI.

Quæ res bene vertat mihiq; vobiſq; & veſtræ Reipub. cuius conſilia Deus immortalis, vt bene fortunet, id eum ex animo precor. Amate me, & valete. Perſcriptum Francofordiæ, a.d. 9. Kalend. Septemb. A. N. C. CIↃ ICↃC. VI.

V. Amplitud. & Reuerent.

Studioſiſsimus

Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus.

ADE-

ADELARII CRAVELII LEVBINGENSIS THVRINGI, RECTORIS FRANCOFORDIANI.

EPIGRAMMA.

Ad Nobiliſs. & Clariſs. Virum

MELCHIOREM HAIMINSFELDIVM GOLDASTVM HELVETIVM.

PVLCHRIVS *vt rutilo ſplendeſcit Iaſpis in auro,*
Quam ſi ſit nullo comptus honore fabri:
Clarior eſt quoque ſic veniens è corpore virtus,
Quod trahit à vera nobilitate genus.
Exemplar nobis Patrone colende relinquis,
AVREI *qui* RAMI *nomen & omen habes.*
Stemma tuum quod ſit, numeroſo & in ordine Patres,
Heluetica gentis ſat monimenta docent.
Qua virtus; novit Germanus, Iberus, & Anglus,
Ac ad quos vnquam Pegaſus ivit equis.
Ex ſcriptis hi te norunt, velut ungue leonem,
Qui prælis hodie das tot honeſta novis.
Hiſtoriæ per te vivunt, GOLDASTE; *per ipſas*
Viues donec erit poſteritatis honos.

GOTARDI ARTHVS DANTISCANI OCTOSTICHON

Ad eundem.

NON *prius AEneas chari genitoris ad ora*
Ire potis, Stygios nec penetrare lacus:
Quam pulchra auricomos decerpere ab arbore fœtus,
AVREVM *ei &* RAMVM *quam reperire datum:*
Sic tibi Teutonios nunquam luſtrare receſſus
Atque Alamannorum *noſcere facta licet,*
Hunc niſi corripias RAMVM*que aviduſque refringas*
AVRATVM. *hic namque eſt quo duce cuncta patent.*

SYL-

SYLLABVS SCRIPTORVM HOC TOMO CONTENTORVM.

IOACHIMI Vadiani Cos. Sanctgallenſis Farrago Antiquitatum Alamanicarum, ſiue de collegiis & Monaſteriis Germaniæ veteribus, vt in regno Francorum & inſecutorum Principum aliquot ſeculis habuerunt, lib. II. pag. 1.

Bartholomæi Schobingeri IC. Additiones ad Vadiani Ferraginem. pag. 113.

Iohannis Comandri Epiſtolæ. pag. 154.

Eiuſdem Vadiani liber de Chriſtianiſmi ætatibus, pag. 159.

Eiuſdem Epiſtola de coniugio ſeruorum apud Alamannos. pag. 193.

Iohannis Zuickii IC. Epiſtolæ. pag. 204.

Leonis Iudæ Epiſtolæ de Diuortio. pag. 207.

Iohannis Keſleri Bibliotheca. pag. 213.

D. PAVLVS ad COLOS. II.

Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viuentes in mundo decretis tenemini?

IDEM ad GALATH. V.

In libertate autem, qua Chriſtus nos liberauit, ſtate: & ne rurſus iugo ſeruitutis implicemini.

DE

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS,

IOACHIMVS VADIANVS, PATRICIVS ET CONSVL SANCTGALLENSIS.

EX *nobili & peruetuſta Vadianorum Turgouiæ ſuperioris familia, cuius etiam Dodechindus Abbas in Appendice ad Marianum Scotum meminit, & à noſtrate vulgo* von Watt *indigetatur. Prima ſtudiorum ſuorum fundamenta iecit S. Galli in in Monaſterij ſchola exteriori. Inde Viennam Auſtriæ miſſus, vbi pater eius per Hungariam & Poloniam negotia exercebat, tantos in ſtudiis progreſſus fecit, vt breui ac valde etiam adoleſcens ſummos Philoſophiæ honores conſequeretur. Relicta Vienna Cracouiam petijt in Polonia; verum doctores minus ex ſententia quum reperiſſet, Budam ad Regem Hungariæ contendit, famâ regiæ Bibliothecæ allectus. Hæſit illic aliquandiu Regi & Doctoribus ob ingenij acumen & eruditionem gratus. Hinc reuerſus Viennam, Collegio Profeſſorum Philoſophico adſcribitur, iuſſu ac mandato Friderici III. Cæſaris, à cuius manu propria lauream accepit Poeticam. Tandem ſummo in Medicina gradu conſcenſo à ciuibus ſuis vocatur in patriam, vbi ſuæ, cui præfuit Reipubl. ſtrenuiſſimam, fidiſſimam, atque vtiliſſimam nauauit operam Ex Præceptoribus præcipue coluit Georgium Collimitium Mathematicum, Ioannem Cuſpinianum Hiſtoricum, & Conradum Celtem Protucium Poetam, quibus vſus eſt quam familiariſſime. Ex condiſcipulis familiares ſibi inde ab initio fecit Huldrichum Zuinglium, qui tum ſe Cogelium ſcribebat, Hericum Loritum Glareanum, Arbogaſtum Strubium, Ioannem Eckium, Rudolphum Agricolam Iuniorem, & Ioannem Fabrum. Eraſmi, Lutheri, Melanchtonis, & omnium eius æui doctiſſimorum hominum amicitiam ac beneuolentiam ſumma eius doctrina, ſingularis humanitas, & qua apud Heluetias plurimum poterat, auctoritas maxima ſuopte poſt ingenio conciliauerunt.*

runt. Mortuus eſt S. Galli Anno Domini CIↃ IↃ LI. *ſepultus in cœmiterio D. Magni, ſed pro more eius Eccleſiæ nullâ adiecta monumenti memoriæ. Eius ſcripta quædam commemorat Conradus Geſnerus in Bibliotheca, cuius verba non pigrabor adijcere.* Ioachimus Vadianus (*inquit*) natione Heluetius, Medicinæ Doctor, Poeta & Orator, in lucem edidit Carmen de Laudibus Cæſarum Friderici I I I. patris, & filij Maximiliani, Epitaphium Rudolphi Epiſcopi Herbipolenſis, &c. liber excuſus Argentinæ apud Ioan. Pruſz, anno CIↃ IↃ XIV. Æglogam, cui titulus Favstvs contra inuidos quoſdam. Elegiam de Vadianorum familiæ inſignibus, à Sigiſmundo primo Romanorum Rege donatis, ad Melchiorem fratrem, anno CIↃ IↃ XVII Elegiam, qua certamen cum morte deſcribit: & Oden in laudem Dominicæ reſurrectionis, Viennæ publicè dictatam, an. CIↃ IↃ X. ibidem impreſſam, cum Arbogaſti Strubij Glaroneſij Heluetij orationibus & verſibus quibuſdam. Syluas de laudibus patriæ, ni fallor, inſcriptas. De Poetica & carminis ratione librum ad Melchiorem Vadianum fratrem excuſum Viennæ Auſtriæ, anno CIↃ IↃ XVIII. Commentaria in libros tres Pomponij Melæ de orbis ſitu, impreſſa primum Viennæ Auſtriæ, anno CIↃ IↃ XVIII. deinde Pariſiis, CIↃ IↃ XXX. Adiectis præterea locis aliquot ex Commentariis ſummatim repetitis & obiter explicatis, in quibus Ioannes Camers in Enarrationibus ſuis in Solinum ab eo diſſenſerat. Item Epiſtola ad Rodolphum Agricolam Rhetum Iuniorem ſcripta, vbi explicatur locus apud Pliniũ de Dodrante & Pygmæis, de longitudine Gabaris, & quid ſit vncia apud eundem. Locus Perſij ex Satyr. 1. Si coſtam longo, &c. De Antipodibus multa, de Lacu Acronio & Veneto Locus Lucani ex lib. 6. de Dorio. Locus Virgilij ex 1. Georgicor. de vertice Auſtrino. Hæc deinceps Baſileæ etiam excuſa ſunt apud Cratandrum. Scholia in 2. C. Plinij librum Naturalis hiſtoriæ, impreſſa Baſileæ apud Henricum Petri, cum Iac. Ziegleri Cõmentariis in eundem librum. Epitome trium terræ partium, Aſiæ, Africæ, & Europæ, compendiariam locorum deſcriptionem continens: præcipue quidem, quorum in Actis Lucas, paſſim autem Euangeliſtæ & Apoſtoli meminêre. Opus impreſſum Tiguri CIↃ IↃ XXXIV. Idem opus ab auctore recognitum ibidem excuſum eſt in 8. additis quibuſdam tabellis Geographicis, anno Domini CIↃ IↃ XLVIII. Aphoriſmorum libros 6. de Conſideratione Euchariſtiæ, de ſententiis videlicet ſuper hac re controuerſis, de Sacramentis antiquis & nouis, deque verbo, ſymbolis, & rebus: item de vero veri corporis Domini eſu, de tranſubſtantiationis dogmate, & veritate corporis Chriſti humani, præ-

terea

terea qualis fuerit ritus cœnę veteribus: rurſus per quos, quomodo, & quibus temporibus is ceremoniarum acceſſione auctus atque immutatus ſit, opus impreſſum Tiguri apud Froſchouerum anno CIↃIↃXXXVI. Orthodoxam & eruditam epiſtolã, qua explicat quæſtionem, An corpus Chriſti propter coniunctionem cum verbo inſeparabilem, alienas à corpore conditiones ſibi ſumat: impreſſum Tiguri anno CIↃIↃXXXIX. Ad D. Ioannem Zuickium Cõſtantienſis eccleſię paſtorem epiſtolam, in qua poſt explicatas in Chriſto naturas diuerſas, & perſonam ex diuerſis naturis vnam, Ieſum Seruatorem noſtrum, vel in gloria veram eſſe creaturam, tum oraculis ſcripturarum ſacroſanctis, tum Interpretum orthodoxorum authoritate docetur & demonſtratur. Præterea Antilogiam ad D. Gaſparis Schuenckfeldij argumenta in libellum, qui ab eo Summarium inſcriptus eſt, collectam, quibus Chriſtum Dominum in gloria receptum, amplius creaturam nullo modo eſſe contendit; opuſculum anno CIↃIↃXL. Tiguri excuſum. Pro veritate carnis triumphantis Chriſti, quod ea ipſa quia facta eſt, & manet in gloria, creatura, hoc eſt noſtra caro eſſe non deſierit. Anacephalæoſim ſiue recapitulationem, vbi quædam amplius explicantur: & quæ multis antea expoſita fuerant, breuiſſime repetuntur: Tiguri excuſam. Contra tredecim inſignes Gaſparis Schuenckfeldij errores, de confeſſione & gloria Chriſti, quos partim primus introducit, partim veteres renouare conatur, libellus Tiguri editus Germanico ſermone. Item aliud opuſculum Germanice ſcriptum, contra eundem Schuenckfeldium, Chriſtum in gloria creaturam amplius negantem per eruditos quoſdam fratres ex ſuperioribus Latinis Ioachimi Vadiani libris congeſtum, &c. Conſilium contra peſtem, editũ Baſileæ. Claruit apud S. Gangallenſes anno CIↃIↃLI. quo etiam obiit. *Hæc ille. Scripſit præterea Latino ſermone quæ nondum edita, Notationes in Nouum teſtamentum, Explicationes in Acta Apoſtolorum, Quæſtiones diuerſas & earundẽ reſolutiones, Tabulas Coſmographicas, Notas in Perſij Satyras, Commentaria in Columelli hortulum, Commentaria in Solinum, Notas in Alberti Magni deſcriptionem orbis terrarum, Notas in Thomæ Aquinatis tractatum de corpore Chriſti, librum epiſtolarum, libros Carminum, Orationes, & alia, quæ memoriã exciderunt. Germanice itidem ſcripta ſuperſunt, De Collegiorum & Monaſteriorum vera reſtauratione ad Senatum Bernenſem, Deſcriptio Lacus Acronij & confinium locorum, Deſcriptio Turgouiæ; ex quibus duobus libris valde & tacito auctoris nomine locupletauit Chronica ſua Iohannes Stumpfius Tigurinus. Diſceptatio & Arbitrium in cauſa Bernenſium & Septem Pagorum de adminiſtratione Lantgrauiatus Turgouienſis, & alia, quæ S. Galli adhuc extant partim apud Schobingeros & Zollikoferos, eius nepotes,*

partim in Bibliotheca D. Magni, quæ eſt Reipublicæ. Omnia duobus tomis comprehenſa, edere ſtudebat noſter Schobingerus: ſed morte præuentus non abſoluit.

BARTHOLOMÆVS SCHOBINGERVS, PATRICIVS ET IC. SANCTGALLENSIS.

EX antiqua Schobingerorum gente, quæ apud Villanos aliquot centum annos clara. Nomen habet à caſtello, cuius adhuc rudera ſuperſunt, Schowingen/ *haud S. Gallo procul ſub Abbatis dominio. Cuius nominis & aliud fuit in Turgouia, Glatburgum inter & Oberburam, nunc Pincernarum à Caſtello, qui Glatburgum inhabitant, peculium. Vir fuit multarum linguarum gnarus, Italicæ in primis, Gallicæ & Hiſpanicæ, quarum terrarum Academias non otioſe, & dicis gratia (vt multi ſolent) perluſtrauerat. Patrem habuit Dauidem, virum adæque doctum, ac cordatum, cui Theodor. Zuingerus magnam Theatri ſui partem inſcripſit. Auum Bartholomæum, cognomine Diuitem Philoſophum, qui ſuper Naturæ arcanis auſus eſt, cum Theophraſto Paracelſo, & Alexandro à Suchten, quibus familiariſſimus erat, in certamen deſcendere. Scripta extant apud Schobingeros, ſi cum aliis comparentur, auro contra cara. Proauum Joannem, Præfectum Baronatui Oberbergenſi à Principe ac Abbate S. Galli. Abauum Joannem Scultetum Villanum, virum ſtrenuum ac bellicoſum, cuius non ſemel meminit Joannes Ticklinger in Chronico Bernenſi. Moritur noſter iſte Schobinger, noſter (inquam) qui me vt alterum ſuum, dum vita fuit, amabat, anno* CIƆ IƆC IV. *ſummis vigiliis fatigatus, quas edendis his ipſis libris, tum Vadiani operibus integris, & tandem exſcribendis ac illuſtrandis Principum, Comitum, Baronum, Nobilium quorundam vetuſtis carminibus lucubratus fuit, hydropia inſuper tactus. Sepultus S. Galli in cœmiterio B. Magni ſine epitaphio.*

IOHANNES COMANDER, ECCLESIASTES CVRIENSIS.

AN quid ediderit, & quid illud ſit, quod ediderit, pariter habeo compertum. Profeſſione fuit Presbyter & Parochus Cathedralis Eccleſiæ Curienſis: poſt mutationem religionis, cuius ille primus in Rhetia Curienſi author ac perſuaſor, Eccleſiaſtes reformatæ Curienſis Eccleſiæ. Deuixit multis annis ante Vadianum.

IOHANNES ZVICKIVS, PATRICIVS ET IC. CONSTANTIENSIS.

Ex nobiliſsima Zuickiorum apud Conſtantienſes familia. Summum in iure vtroque gradum Friburgi Briſgoiorum eſt adeptus, Vdalrici Zaſij inde ab incunabilis ſtudiorum condiſcipulus & ſodalis. Catholicæ veritatis primus apud Conſtantienſes contra veteratores, ſocio Ambroſio Blarero conſobrino ſuo reſtaurator. Vir ſine dolo ac fuco vere pius, ſyncerus & orthodoxus. Poſt occupatam à Carolo Quinto Conſtantiam, ſeceſſit Epiſcopizellam Turgouiæ, vbi & mortuus ac ſepultus eſt, & quo patrem meum Henricum Goldaſtum ab Haiminsfeldt, amitæ ſuæ nepotem, abductum reliquit. De hoc Conradus Geſnerus in bibliotheca hæc tantum ſcribit; Ioannes Zuiccius Doctor, & Conſtantienſis Eccleſiæ miniſter, ſcripſit libellum Germanicum de Coniugio Conſtantiæ editum in 4. Item ad Reutlingenſes epiſtolam. *Scripſit præterea hymnos quoſdam Eccleſiaſticos, qui etiamnum in Eccleſiis reformatis cantantur.*

LEO IVDÆ PROFESSOR TIGVRINVS.

Conradus Geſnerus in Bibliotheca: Leo Iudæ, Eccleſiæ Tigurinæ miniſter, ex ore Hulderici Zuinglij annotationes in Geneſim & Exodum: item in quatuor Euangeliſtas, Paſſionis Dominicæ hiſtoriam, ac in Epiſtolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Philippenſes, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, & in Iacobi Epiſtolam, Annotationes excepit. Præterea opus Articulorum ſiue concluſionum Hulderici Zuinglij è Germanico Latinum reddidit: quod cum reliquis Zuinglij operibus habetur, & ſeorſim Tiguri excuſum eſt CIↃ IↃ XXXV. Catechiſmum maiorem & minorem Germanice ſcripſit, diſtributum in vices interrogandi ac reſpondendi Impreſſos ibidem veteris Teſtamenti libros Hebraicos, ſimplici & pura dictione è ſacra Hebræorum lingua, conſultis ſimul orthodoxis interpretibus, in Latinam tranſtulit, fide & religione ſumma: paſſim autem per tota Biblia adnotationes & variæ lectiones marginib. adiiciuntur. Froſchouerus excudit Tiguri an. CIↃ IↃ XLIII. Hiſtoriam Paſſionis Domini noſtri, ex quatuor Euangeliſtis coniunctam, clara & ſimplici expoſitione Germanice ſcripſit, impreſſam Tiguri. Deſiderij Eraſmi Paraphraſes in nouum Teſtamentum in Germanicum ſermonem vertit, adiecta declaratione in Apocalypſim Ioannis per D. Conradum Pellicanum, ibidem excuſas. An-

tea quoque tota Biblia Germanice reddiderat, ad Hebraicam veritatem cum Iudæo quodam diligenter collata, quæ item Tiguri edita ſunt. Claruit apud Tigurinos anno ciↄ iↄ xl. Scripſit etiam Germanice de ſepultura, reſurrectione, & aſcenſione Chriſti, & miſſione Spiritus ſancti. Zuinglij Antibolon contra Emſerum, De vera & falſa religione, De prouidentia, Ad Chriſtianum Regem, in Germanicam linguam conuertit. Bullingeri librum contra Anabaptiſtas Latinitate donauit.

IOHANNES KESSLERVS
SANCTGALENSIS.

Hic ante reformationem religionis, ſacerdos fuit in æde D. Laurentij apud Sanctgallenſes: ſed admodum iuuenis. Quæ ætas hominem impulit, vt poſt mutationem animum ad artificium ſellariorum adijceret: quod etiam plurimos annos exercuit. Tandem à Senatu ob eruditionem ad functionem ſcholaſticam vocatus, in ea ſtrenue ac diligenter, vſque ad obitum perſtitit. Scripſit Chronicorum opus ingens lingua Germanica, quod apud eius filium S. Galli extat. Præterea vitam Joachimi Vadiani Conſulis, Commentarium in eiuſdem Vadiani Gallum, & alia, quæ in manus noſtras non venêre.

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCTGALLENSIS,

IN

FARRAGINEM ANTIQVITATVM.

DE COLLEGIIS ET MONASTERIIS GERMANIÆ VETERIBVS.

PRÆFATIO.

DE Collegiis, Monaſteriisque Germanię antiquis ſcripturo, minime alienum ab inſtituto viſum eſt, ſi quas terras eo nomine intelligeremus, candido lectori ante omnia proponeremus. Germaniam igitur à Septentrione venientem, veteres amnibus Rheno & Danubio terminabāt, ab occaſu quidem Rheno, à meridie Danubio: pauci ad alpes vſq; extenderunt. Sed horū tamen authoritate præterita, veterum ſententiā poſterior traditio confirmauit. Migratione aūt gentiū Germanicarum trans Rhenum & Danubium factū eſt, vt & prouinciæ limitaneæ & conterminæ in nomen Germaniæ tranſierint, & illa, quam ſupra memorati amnes includunt, vetus poſtea dicta ſit. Quæ quidē quia poſtrema Romanorū armis patuit, neq; vnquam aut tota deuicta eſt, poſtrema etiā Chriſtianam religionē accepit. Nos Germanię nomine tam veterē illam, quam prouincialem cis rhenanam Danubianamq; intelligimus. Et Germaniæ quidē ꝓuinciales has præcipue terras ingrediemur, quas Franci & Alemanni Rhenum & Danubiū tranſgreſſi occuparunt. Primi aūt omnium Germanorū Franci, & Francorum pars Alemanni ad fidem Chriſti conuerſi, Collegiorū & Monaſteriorum Germaniæ authores fuêre, extructis videlicet, & amplis redditibus donatis, baſilicis cœnobiisq; Presbyterorū & Monachorū, quibus Epiſcopi & Abbates præficerentur. Conſtat aūt longe ante Francorum & Alemannorū migrationē, & ſi colligim⁹ nō ita multis annis à paſſo Domino, Chriſti vſq; adeo nomē & doctrinā per ꝓuincias illas increbuiſſe, vt & in Rheni & Danubii ripa Eccleſiæ Chriſtianæ frequentes emerſerint, & eſſent viri ſancti, ſacra illa & vere Apoſtolica functione ornati, qui harū curam gererent. Verum & hæ vtcunq; inſtitutæ & auctæ, Germanicarū gentiū frequenti eruptione, deinde vero migratione, nō afflictæ modo, ſed oppreſſæ etiā & magna parte extinctæ fuerūt. Quare factū eſt, vt ſtatu rerum mutato in nouis illis & feris prouinciarū colonis erudiendis, & inſtauranda iterū in Chriſtum fide, denuo ſudatum & laboratum fuerit. Neq; eſt à vero alienū, plus operæ datum fuiſſe ei negotio in barbaris illis edomandis cōuertendisq; ad Dominū, quam in Latinis adeoq; Prouincialibus veteribus initiandis antea vnquā impenſum fuiſſet. D. Hieronymus in epiſt. quā ad Geruntiam de Monogamia ſcripſit, calamitatē illā, quam Germani prouinciis Rheno vicinis intulerant, nō hac modo cauſa deplorat, ꝙ videret barbarorum eruptiones Imperij Romani dignitati & quieti incōmodare, ſed illa etiā, ꝙ Eccleſiæ prouinciales indignis modis affligerētur: Longe amplius ploraturus arbitror, ſi ꝓuinciis demū deuictis & occupatis, Eccleſias diſiectas exciſasq; tot millium Chriſtianorū caſu & interitu vidiſſet. Quod ipſum paucis annis à Hieronymi morte ſub Valētiniano eius a

nomi-

nominis Tertio accidiſſe proditū eſt, annis poſt natū Chriſtum paulo minus
quadringentis. Germanorum aūt, qui rupto limite amnes tranſiuerunt, po-
tiſſima pars Franci fuerunt, & in Rhetiam primam à prima Germania longe
lateq; diffuſi Alemanni, tāto tum corporū robore tum animorū ardore præ-
3 diti, vt nihil mirū ſit, vel potētiſſimis populis ipſos terrori fuiſſe. Horū prio-
res Franci, longius à ripis Galliā ingreſſi, quum deuictarū gentium cōſuetu-
4 dine cultiores paulo ciuilioreſq; facti eſſent, demū Remigio auctore ad fidem
Chriſti cōuerſi ſunt. Clodoueo illo Hilderichi filio, clariſſimo Principe, ba-
ptiſato (cuius virtute Regnū illud à Francis Germanis in Gallia cōſtitutum,
quod annis ante ſe plus minus 60. durauerat, longe maxime inclaruit) tanta
quidē animorum mutatione & cultu, vt religionē Chriſtianam, quam ignari
primis illis in motibus tātopere affecerant, mox ſumma ope inſtaurare cir-
cumquaq;, & incredibili quadā animorum pronitate excolere perrexerint:
neq; nō & authores fuerint religionis ſuſcipiendę nō modo Alemannis, quos
deuicerant, poſtea ſui & iuris & nominis facti, ſed etiam Baioariis, Saxonibus
& Toringis, aliiſq; Germanicæ populis, qui partim prouincias occuparunt,
partim ſuas ſeſe intra ſedes continuerunt. De qua re omni, deq; gentiū Ger-
manicarum migrationibus vir doctiſſimus Beatus Rhenanus Seleſtadienſis,
in libris illis, quos de rebus Germanicis ad Ferdinandū Cæſarē ſcripſit, ma-
gna fide & diligentia ꝓdidit, ad quē nos lectorem plura deſiderantem remit-
timus. Ad Francos interim & Alemannos cōuerſi, quos ſatis conſtat inter e-
logia ſua & acclamationes, quibus ſunt gauiſi, nullas plauſibiliores habuiſſe,
quam quæ conuerſos ſe ad fidem Catholicam teſtarentur. Extant enim ho-
5 dieq; in vetuſtiſſimis codicibus, quædam de vernacula, ni fallor, Francorum
lingua à ſcribis vtcunque tranſlata, quæ in hunc modum habent;

GENS FRANCORVM INCLYTA
AVCTORE DEO CONDITA,
FORTIS IN ARMA,
FIDELIBVS ATQVE AMICIS FIRMA,
PROFVNDA CONSILIO,
NOBILITATE INCOLVMA,
FORMA EGREGIA,
AVDAX, VELOX, VEL ASPERA,
AD CATHOLICAM FIDEM FIMITER CONVERSA.

Et item illud peruetuſtum;

VIVAT QVI FRANCOS DILIGAT,
CHRISTVS EORVM REGNVM VSQ. IN ÆTERNVM CVSTODIAT,
RECTORES EORVMDEM LVMINE GRATIÆ SVÆ REPLEAT,
EXERCITVMQ. EORVM PROTEGAT ATQ. DEFENDAT,
FIDEM MVNIAT,
PACEM, FELICITATEM, SANITATEM, PER OMNIA SÆCVLA TRIBVAT.

Sub Regibus aūt Ludeuico, Childeberto & Lothario, hoc ſibi laudis vēdi-
cabant Franci, ꝙ iugum Romanum excuſſerint, ꝙ ſanctorum corpora igne
ferro, beſtiis confecta, auro & ebore incluſerint, ꝙ regnū Chriſtianū funda-
rint, à cuius primordiis vſq; adeo infeſti Romanis erant, vt ne nomen quidē
Imperij æquis auribus ferrent, ne dum Imperiū ipſum admitterēt. Quæ res
poſtea Romanis Pōtificibus, & ipſis imperiū Orientis detrectantibus, occa-
6 ſionē præbuit non paruā voti potiundi, nomine imperij ad Frācos, atq; inde
etiā ad Germanos reliquos tranſlato, ſimulq; Italicæ rebus eo modo diſpoſi-
tis & paratis, vt certa ratione inita, & paucis ſæculis elapſis, non Vrbis modo
dignitas poteſtaſq;, quæ in Regū & Imperatorum manu erat, ſed magna etiā
Italiæ pars, quæ ditionis antea Imperialis fuiſſet, in ius & manum Antiſtitum
Romanorum peruenerit. Quod quidē à Francis facile erat impetrare nimi-
rum Religioni vtcumq; tum affectæ, ſed perſuaſæ tamen & receptæ, addictis,
& vltro vel iniqua deferētibus, quo minus antiqui Imperij robur, quod ſæpe
nocuiſ-

nocuiſſet;reſtaurari, ſedesve illa vetus ab Orientis Imperatorib.obtineri vl-
lo ſtudio poſſet. Erāt quidē & hi Chriſtiani,& toto in Oriente celebrati, ſed
religionis intereſſe viſum eſt Frācis, ſi horū fortunas & dignitatē aduersū O-
rientis Principes tuerētur, quorū ſtudiis & fauore tranſlatū in ſe imperiū ſu-
ſcepiſſent. Ad hæc neq; clades perpeſſæ exciderāt; quas maximas Principes
Vrbis vel Chriſtiani clariſſimis Germaniæ populis intulerant. Et ob oculos
verſabatur amplū & potens Italiæ regnum, quod annis minus 200. Germani
Langobardi poſſidebant, cuius potiundi ſpem minime inanē iam dudū Præ-
ſules Romani Francis ingeſſerant, nō tam hoc agentes, vt Italiā carerent Im-
peratores Byzantini, q̃ vt Lōgobardi Francorū opera ſemel ab vniuerſa Ita-
lia ſummouerētur. Veterū quidem Romanorū gloriam hac vna inuidia pre-
mebant Franci, quod toto orbe & multis ſæculis Eccleſias Chriſti, nullo aut
ſexus aut ætatis diſcrimine, trucidaſſent. Proinde & leges ſuas, quæ à Theo-
derico primi Ludeuici filio æditæ, atq; hinc à Childeperto & Lothario, quē 7
Clotharium ſcribæ Gallici vocant, potentiſſimis Regibus auctæ, poſtremo
aūt à Dagoberto in optimā formā redactæ ſunt, hac de re inprimis cōmen- 8
darunt, ꝙ nihil in ſe haberent, ꝙ aliqua ex parte paganiſmū reſiperet. Ita li-
cet nulla vnquā gens fuerit, quæ ſuis legibus nō plurimum tribuerit, tamen
Franci hac vna in re gloriā ſtatuebant, ꝙ non iuſtis modo, ſed piis etiā legib.
vterentur. Et profecto extra cōtrouerſiam eſt, vix alias gentes in illa duritie
barbarieq; ſæculorum, Eccleſiis ornādis fouendisq; amplius impendiſſe, q̃
Franci & Alemanni impenderunt. Veterum n. Eccleſiarū prouincialiū circa
Rhenum & Danubiū quaſdā reſtaurarunt amplis cenſibus additis, quaſdam
aūt nouas è fundamentis exædificarunt, nihil minus donatas & ornatas, q̃ il- 9
las priores. Ex reſtauratis aūt præcipuę cēſentur Auguſtana Vindelicorum,
Magonciacenſis, Treuerenſis, Colonienſis quas ſatis cōſtat anteq̃ Franci &
Alemanni è Germania migrarint minime incelebres & infrequentes fuiſſe.
Germanicarum n. Eccleſiarū cis Rhenū Irenæus vetus author meminit, & 10
eſt notū D. Hieronymū multo tēpore Treueris egiſſe, anteq̃ Franci & Ale-
manni ſuis è ſedibus migrarint. Neq; abſimile vero eſt, & Nemetum eccleſiā,
quæ hodie Spirenſis, & Vangionum, quæ Wormatienſis, ſed & Rhetorū, quę 11
apud Curiā eſt vetuſta, nec in totū ignota colonis prouincialibus initia ha-
buiſſe: ſiquidem Dagoberto regnante clarā fuiſſe Spirenſiū Eccleſiam con-
ſtat. Et illam, quæ eſt Aquiſgrani, poſtea Caroli Magni liberalitate fundatā
ornatamq; eſſe notius eſt, quā vt multis ſit referendū. Nec præterit nos, Ger-
maniæ Principes, qui fractis demū & collapſis Francorū rebus imperarunt,
non modo cœnobia plurima, ſed collegia etiam & cathedras in Germania
cōdidiſſe. Baſilienſem n. Heinricus primus, Bambergēſem Heinricus ſecun-
dus, Magdeburgenſem Ottho primus Saxo, Princeps clariſſimus, cui decem
minimum Epiſcopales ſedes in Germania fundatæ tribuuntur. Et ne omnes
numeremus, aliæ item atq; aliæ Eccleſiæ diuerſis locis & temporibus illorū
beneficentia & liberalitate fundatæ ſunt. Quorū quidem exemplū nuperri-
mi Principes ſecuti, non cœnobia ſolum, ſed etiam Epiſcopatus recenti ad-
modum memoria reſtituerūt. Viennenſis n. Epiſcopatus in Pannonia Maxi-
miliano Cęſare procurante, à Patauienſi ſubdiuiſus & paucos ante annos in-
ſtitutus eſt: cum antea baſilica illa ornatiſſima S. Stephani non niſi Præpoſi-
tum habuerit, exigua diocœſi cōtentum. In primam enim Pannoniam ſeſe
diocœſis Patauienſis effundit, quæ tamen non paulo anguſtior eſt Saliſbur-
genſi, quæ omnium in Norico poſitarum Eccleſiarum ampliſſima eſt. Illud
cōſtat etiam, antiquas iuxta Rhenū & Danubium ſitas Eccleſias, Otthorum
& Heinrichorum liberalitati plurimū debere, inprimis aūt Spirenſem, quæ

ſingularem Henrici III. beneficentiã experta eſt. Porro vt omnium cõmune viſum eſt pietatis ſtudiũ donare & largiri Eccleſiis, neq; quiſquam vllius ordinis Germanorũ, poſt doctrinam illam operum & meritorũ imbibitam, ſuæ ſuorumve ſalutis curam negligendam eſſe hac via putauit: vſq; adeo cõdendis donandisq; ſacris ædibus prope omnes admirabili quodam conſenſu & voto incubuerunt. Quare & Duces conſtat & Comites hac à parte religioni propagandæ innumeris cœnobiis extructis affuiſſe. Tãta enim fuit Germanicarum gentium quondam in monaſteria liberalitas, tanta (vt vere dicam) profuſio & largitas, vt prope in cõfeſſo ſit, non Galliç ſolũ Comatæ, ſed Narbonenſis etiã & Italiæ ipſius ditiſſima cœnobia vetera, bona ſua ferme omnia Langobardis & Francis & Burgundionibus debere. Siquidẽ Langobardi ante Francos in Italia annis minimũ 200. regnarunt: Burgundiones aũt ſub Iuniore Theodoſio, Galliam ingreſſi, regnũ & ipſi cõſtituerunt adeo amplum, vt magna pars eius Galliç, quæ Prouincia cognominatur ad eius ditionẽ pertinuerit. Spectata quidẽ eſt & fœminarũ ſedulitas cœnobiis maxime puellaribus fundandis adhibita, inter quas nõ modo Nobiles aut Regiæ, ſed etiam Auguſtæ numerantur. Præcipuæ harũ extitere, Bathildis Ludeuici II. Francorũ Regis vxor, & Bertrada Pipini Regis coniunx, mater Caroli Magni, & Mathaldis Heinrici I. Adelheidis Otthonis I. Kunigũdis Heinrici II. Agnes Heinrici III. coniuges, inſuper & Hedvviga illa laudatiſſima fœmina Heinrici I. filia, quç nobilem virum Burghardum Sueuorum Ducem maritum habuit: porro & Berthæ, filiæ eius, memoria celebris eſt, quæ Rudolphi Burgundionis cõiunx fuit: & Himelgardis Duciſſç Sueuorum eximia liberalitate nõ paucis Eccleſiis ſubuentum eſſe, Chronographi noſtrates prodiderunt. Sane pluſcula cœnobia Pontifices Germani & etiam Abbates in ipſa Germania à fundamentis extruxerunt: nonnulla paucorum ac priuatorum quidem hominum concurſu inchoata, adeo viciniarum liberalitate inualuerunt, vt haud lõge poſtea & Abbates ſuſtinuerint, & Regũ curæ fuerint oblatæ. Quale & noſtrũ quod Sangalli eſt, Gallo primum authore à paucis habitatũ, deinde auctius donationũ acceſſione factum, demum à Waldramo, nobili quodam (vt coniicio) Durgauorum Comite locupletatũ & reconcinnatũ eſt: Et Ottomaro quodam Alemãno primũ quidem Preſbytero, deinde Monacho cõſtituto, ius omne cœnobii adminiſtrandi ab eodẽ Waldramo Regum manibus oblatũ eſt. Id quod Pipino Martelli filio regnante accidit. Exilia tum, ac prope indignæ fuere hominũ memoria domus illæ heremiticæ & cœnobia monaſtica, nõ alia magis re quam paupertate cõmendata. Verum vbi orbi Chriſtiano religionis nomine fucus factus eſt, Principes primum, dein & populares, monachiſmi admiratione illecti, in dies magis ac magis fouere monachos, & trahere in lucẽ veluti ex tenebris horũ ſeueritatem, præterea & opibus iuuare, durũ vitæ genus cœperunt. Longum aũt foret omnium elenchum texere, vel Ducum, vel Comitum, vel Nobilium cæterorum, (vt liberos interim & priuatos habitiores ſinamus) quorum beneficentia condita aut donata Preſbyterorũ & monachorũ cœnobia fuerunt: ſatis eſt nouiſſe, nihil olim nõ donatũ monaſteriis fuiſſe, primosq; & poſtremos Germanorũ hominũ ordines, nuperis videlicet admodũ temporibus ad religionẽ cõuerſos, in hoc vno ſummã religionis & ſalutis cõſtituiſſe, ſi vitç monaſticç vacuitati pro virili adeſſent, illiq; ceu officinæ iuſtitiæ quidlibet largirentur, certa quidẽ & indubitata ſpe remiſſionis peccatorũ, quam hac via ceu cõpendiaria impetrare & conſequi ſe cõfidebant. Longe alii tum Preſbyterorum & Monachorũ mores, alia vita, diſciplina, temperantia, ſeueritas, perſeuerãtia erat, vtcunque vel ſimulato religionis inſtituto, quam à tribus aut quatuor proxi-

proximis ſæculis Preſbyteri aut Monachi præſtiterint. Cauſæ n. vt eſſent neceſſe fuit, quæ variorũ hominũ animos accenſos impellerẽt, vt nec ſumptuũ eos nec expenſarũ pœniteret. Virtuti n. & religioni datum eſt, quidquid horum liberalitati ad manum fuit: otio, inertię, luxui, voluptati, ne hilum quidẽ datum eſt. Cõmune votum erat omnium, vt religio vera & diſciplina Chriſto digna inſtitueretur, vt dubitari inde nequeat, quin donatis & partis rebus in ſaginam & dominatum verſis, antiqua cœnobia palam hodie abutantur: quod quidem è ſerie temporum, quam ordine referemus, plane conſtabit.

Ad origines igitur vt reuertamur, animaduertendum eſt, antiqua illa Monaſteria nõ hac modo cauſa, quam diximus, inſtituta & cõdita fuiſſe, ſed illa etiam, vt quoniam gentium Germanicarũ eruptionibus, cultus omnis ſtudiorum & litterarum elanguiſſet, ſcholarum vice cœnobia eſſent, in quibus 12
edocti & inſtituti Monachi & Clerici, non ſacris modo priuatis, ſed publicis quoq; functionib. adhiberi, inprimis aũt illis ꝓdeſſe eccleſiis poſſent, quarũ curæ & adminiſtrationi eſſent adhibiti. Videbãt enim iſthæc vel barbariſſima tẽpora, hoc rectius habere eccleſias Chriſti, quò doctiores pitioresq; forẽt, q̃ harum ꝑſides eſſent futuri. Et conſtat hoc ſuo cõſilio Reges veteres adeò ꝓfeciſſe, vt in illa litterarum & ſtudiorum inopia etiã fœminæ extiterint; atq; hæ quidem, (quod miramur) Germanicæ, quæ & Græcè & Latinè fuerint edoctæ. Certo autem nobis argumento ſunt Bibliothecæ monaſteriorum vetuſtæ, videlicet hoc ipſum tum illis ſæculis Monaſteria & Cænobia fuiſſe, quod noſtris Gymnaſia ſunt & Academiæ Principum liberalitate fundatæ, in q̃bus licet multi ſint q̃ ingenuis artibus & diſciplinis nauãt operam, tamen rari ſunt interim & pauci, qui doctrinæ & eruditionis palmã ferunt, quod quidem & ipſum mediæ illi antiquitati, tot incommodis obrutæ & deſtitutæ, accidiſſe quis miretur? ſed ea de re ſuo loco dicemus.

Nunc & illud admonẽdum, ſedes Epiſcopales omnium Eccleſiarũ orbis nõ ſolum dignitate & honore, ſed etiã tẽpore priores eſſe Cœnobiis monaſticis. Serò n. Europæ monachiſmus inuectus eſt. Antea q̃dem in Ægypto & Syria authoribus præcipuis Antonio, Paulo, & Hilarione, deinde & in Aſia Baſilio authore monaſtica quædã diſciplina inſtituta: quã tamen uſq; ad initiũ regni Francorũ & Italia & Gallia & Germania, ni fallor, ignorauit. Prima autẽ quod q̃dem ſciam Eccleſiarum Latinarũ Europæ, Prouincia Gallica 13
cœnobia vidit, quum Theodoſio Iuniore impante Caſſianus q̃dam vt autor 14
eſt Gennadius genere Scytha duo monaſteria Maſſiliæ cõdidiſſet. Peragrauerat hic Ægyptiorũ ſolitudines, chorosq; pſallẽtiũ monachorũ inſpexerat: inde Hieroſolymã verſus, cum inuidia Hæreticorum, vt q̃dam prodidere, laboraret, nec tuto admodum aut cõmodo in loco verſaretur, Maſſiliã nauigauit, & illa, quorũ ante meminimus, monaſteria cõdidit, annis minimũ quadringentis poſt paſſum Dominum. Ex quo tempore & alia enata ſunt, ſed rariore tamen vſu & exẽplo, donec Benedictus ille Nursinus, tædio vitæ licentioris, q̃ in vrbe gliſcebat, commotus in Sublaquenſem tractum, qui haud procul ab vrbe in agro Latino eſt ſeceſſit, imperante tum Iuſtiniano illo, qui iura vetera populi Romani enucleauit & in libros Pandectarum, vt hodie extãt, digeſſit. Eius viri fama increbreſcente, monachiſmus nõ Italiæ modo, ſed Galliæ etiã amplius & extimæ Britanniæ eſt commendatus. Atque inde primum formulæ quædam ſeu regulæ præſcribi cœptæ monachis, quas iam ante ipſe Caſſianus prodiderat, cuius extant *De habitu & inſtitutis Monachorum libri*, præterea *Collationes variorum Ægypti Patrum*, de quibus eam regulam, quæ Benedicto tribuitur, magna parte deſcriptam eſſe, nemo puto negabit, qui Caſſiani libros legit. Floruit quidem & in Græcia mo-

15 nachiſmus minime impurus, vt ante diximus, cuius Baſiliũ fecere authorẽ,
doctiſſimum illũ & amantiſſimũ ſolitudinis virum, nec alia de cauſa mona-
chiſmo fauentem, quam ꝙ ſacrarũ literarũ ſtudium dignum iudicauit, ꝙ in
otio ſilentioq; & ſeceſſu excoleretur. Verum & hunc ſequaces, mirifice con-
turbata religione ſeu verius diſciplina, deſeruerũt, cuius inſtitutũ tamen nec
inane prorſus, nec vacuũ pietate aut abſurdum fuit. Atq; vtinam tam cupidi
eſſent monachi noſtri, otii & quietis, quã ſacris ſcripturis impenderent, quã
ſunt luxus & voluptatis & ceſſationis, qua ſe totos ſaginãt & farciũt, aman-
tes, ꝓfecto melius multis ſæculis habuiſſet pietatis ſtudiũ quã hodie habeat,
& eſſent Monachi plurimi, quibus vel doctrinæ nomine fauere noſtri homi-
nes poſſent, quũ perditam interim hypocriſin nemo non reiiciat & deteſte-
tur. Ex temporum aũt ſupputatione colligitur, Caſſianũ Benedicto 97. annis
Priorẽ fuiſſe: Benedictum aũt Gregorio I. annis plus minus 40. Sane Grego-
rius iam monachus an. Dom; D XCI. Romę Pontifex electus eſt, qui ꝓbato ſe-
mel Benedictinę factionis inſtituto, quidq̃d opis augẽdis paſſim monaſteriis
adferre potuit, attulit. A cuius Pontificatu perpetuis 500. annis aliam regu-
lam monachi noſtrates non habuerunt, q̃ Benedicti: tanto interuallo à Gre-
gorij ætate, Carthuſiani & Ciſtertiẽſes ſodales, qui inter veteres tamen cen-
ſentur, enati ſunt, longe interim poſterioribus fratrũ Mendicantium ſodali-
tiis, quæ (vt vere eſt ab Vrſpergenſi dictũ) *mundo iam ſeneſcente, in Eccleſias irre-
pſerunt*. Ducentis igitur illis annis, qui à Gregorii Pontificatu ad Caroli M.
imperiũ ſupputãtur, monaſteria & collegia plurima à Langobardis, Burgun-
dionibus, & Francis in Italia, Galliis & Germaniis, vt ſupra monuimus, ex-
tructa ſunt, quum anni iam à Chriſti natiuitate 600. & amplius effluxiſſent.
16 Anglis enim & Hybernis, Mauri in Gallia agentis fama, illectis, Gregorium
affuiſſe tradunt, miſſis videlicet fratribus aliquot, qui Benedicti inſtitutũ illis
cõcrederent & enuclearent, iiſdemq; arcanis vel leuiter imbutos initiaren-
tur. Quorũ ſtudiis adeo ſucceſſit, vt breui poſtea tẽpore Hyberni monachi
& Scoti, natura etiã ad peregrinandũ inclinati, ꝓpe omnes Rheni & Danu-
17 bii prouincias opplerint, & veteri etiam in Germania pluſculi cõſederint. Il-
lud cõſtat, vel in Pannonia Scotorũ fratrũ durare memoriam: & in Circum-
padana Italiæ regione, Cœnobia quædã extare, quæ in gratiam Scotorũ, qui
ſingularem quandam monachiſmi ſeueritatẽ profeſſi ſunt, extructa fuerunt.
Notum eſt Bobienſe monaſteriũ ad ripam Ticini cõditum, quod Coloman-
no, ſiue (vt poſteri vocarunt) Colũbano Scoto, Longobardorũ liberalitate
habitandũ obtigiſſe conſtare video. In Ægypto aũt, quæ prima omniũ terra-
rũ, Cõſtantino imperante monachos exhibuit, tria genera monachorũ fuiſ-
ſe Caſſianus tradit, primum quidẽ *Cœnobitarum*, qui cõgregati cõi victu dege-
bant, mutuoq; manuum labore ſe alebãt, grauis alicuius & ſancti viri imperio
ſubiecti, quorũ domus Græcis nominibus *Monaſteria Cœnobiaq;* dicta ſunt, ꝙ
cõmunis illis victus eſſet, & ſegregata à vulgo, & frequẽtia mortalium habi-
18 tatione vterẽtur. Secundũ *Anachoretarum*, qui lõge ſemoti loca plerumq; de-
ſerta & inuia incolebãt, quales in Ægypto Paulus & Antonius, in Syria vagus
quidẽ, ſed nõ diſſimilis profeſſionis Hilarion erat: nonunq̃ & cœtib. immixti
19 & ad eccleſias reuerſi, vt ſors aut ratio obtuliſſent. Neq; n. adeo vel addicti e-
rant certo loco, vel *incluſi* (vt poſtea vocarũt) miſeri, vt nõ magna ex parte ec-
20 cleſiis Chriſti intereſſe, & ſacramentorũ myſteriis cõmunicare cum Chriſti
mẽbris poſſent, quod ex poſteris tamen multi nõ viri modo, ſed etiã fœminæ
voti reæ, ita præſtiterunt obſtinato propoſito, vt quibuſdã ꝑfectionis ſtatum
21 affectantibus, certo fixoq; in loco hærere, durareq; ceu immobilib. & ad pe-
trã affixis ſpongiis libuerit. Tertium genus monachorũ fuere, vt ait Caſſian⁹,

Sara-

Sarabeitæ,inde dicti,ꝙ inflati vagarentur, & ſæculi magis quam vitæ Chriſto 22
dignę curã gererẽt,re ipſa nihil minus q̃ monachi,qui nomine tantum &ha- 23
bitu Antonios & Paulos ſimulabant,auari, immorigeri, glorioſi, quorũ & in
Benedicti regula fit mentio præſagientis tale quiddã ceu futuros olim in ſuo
grege putaret, qui Sarabeitas q̃ veros monachos exprimerent, quũ *regula* ta-
men *Benedicti*, (vt à quodã eſt dictum) *non perſonam monachi, ſed verum*, hoc eſt
Germanũ *monachum requirat*. D.Hieronymus in epiſt.ad Euſtoch.de Cuſto-
dia virginitatis tradit,tertiũ illud genus ab Ægyptiis gentili lingua *Remoboth*
vocari,& eſſe deterrimum atq; neglectum. Laborabant quidem & ipſi paruo
numero cõgregati,& ieiunia oſtentabant, nec vero alibi,quam in caſtellis &
vrbibus habitabant, quo maiori pretio ſuas operas vendere poſſent. De eo
autem quod laborauerant,non niſi partes in medium cõferebant, quo com-
munia forent alimenta;in reliquum ſuo arbitratu & ditione viuebant. *Apud
hos*(vt idem Hieron.ait) *affectata erant omnia,laxæ manicæ, caligæ follicantes, veſtis
craſſior, crebra ſuſpiria, viſitatio virginum, detractio Clericorum, & ſi quando dies fe-
ſtus veniſſet,ſaturabantur ad vomitum.* vt minus mirum videri debeat,in poſtre-
mis ſæculis monachiſmi profeſſionem tantopere degeneraſſe, quæ ne pri-
mis quidem illis adeo ſibi conſtitit, quin pro more rerum humanarum vitia-
ta næuisq; non parum turpibus continenter aſperſa fuerit.

Primi Monachi,qui & probatiſſimi,nõ alio fine aut ꝓpoſito in monaſteria
cõgregati,humanę ſeſe obedientiæ manciparunt,q̃ vt à turbæ ſtrepitu,& ſæ 24
culi curis ſemoti carnẽ frænare,mores cõponere, ABSTINENTIAq;, quæ o- 25
mnium lõge pulcherrima virtus eſt,ſeſe exercere,atq; hac via ceu adminicu-
lo quodã & pædagogio,ad ampliorẽ fructum myſteriorũ fidei capeſſendum,
eluctari cõtra mundũ,& Satãnã poſſent, vt re ipſa nõ aliud cœnobia (ſi cogi-
temus) q̃ quod ſupra de Francis diximus, animorũ rebus diuinis vacantiũ &
corporum victũ labore quærentiũ gymnaſia quædã ac veluti ſcholæ fuerint.
Ingenium n.in illis,iuxta Salluſtii dictũ, *nemo ſine corpore exercebat.* Porro nemo 26
tantum ſuo conſilio tribuebat, vt negaret,reſcindi poſſe, quod ſemel decre-
uiſſet: quod hodie tamen votis ſuis Monachi adeo ſuperſtitioſe tribuunt, vt
niſi ſit aut Epiſcopus aut Pontifex, qui diſpenſet, nodumq; illũ Gordiũ exi-
mia aliqua poteſtate diſſecet, quieta eſſe cõſcientia vel ſtultiſſimis votis im-
plicita nequeant. Veteres illi libere & ſine votis ad eum modũ factis, indefi-
nito aliquo tẽpore regulare (vt ſic dicã)vitæ genus profitebantur, neq; ægre
grauis alicuius & ſancti viri, vt dixi,imperiũ ceu Regis aut Monarchæ fere-
bãt,minime ignari ad nulla ſe, quæ media indifferentiaq; vocãtur, ſic ſeuere
aſtringi,vt ſi ita ratio poſtularet,diuerſum eligere & ſequi non liceret. Certæ
horæ ſomno,certę operis,pluſculæ pſalmis & cantibus,plurimę ſacræ lectio-
ni & ſcripturarũ cognitioni,dabantur: primaq; omniũ ſtudiorũ & actionum
regula ipſa FIDES erat: pauciſſimæ victui cõcedebantur,nimirũ modico nec
ad ſaginam,ſed naturæ neceſſitatẽ accõmodato. Mutare aũt licebat inſtitu- 27
tum, vt iam diximus, quoties honeſta ratio impuliſſet. Quin & euocati ſunt
ſæpe è monaſteriis,& eccleſiis regẽdis Epiſcopi facti,qui multis annis mona-
chi fuiſſent. Nec inermes n. nec neophiti veniebant,ſed exerciti, ac velut in
ludo ad certamen inſtituti, militiã Chriſti ingrediebantur. Et Eccleſiæ Epi- 28
ſcoporũ arbitratu de cœnobiis euocatos,nõ iam tyrones, ſed re ipſa vetera-
nos accipiebãt: Siquidẽ obſeruandũ eſt,hoc ſolo nomine quoſdã monachos
peius audiſſe, ꝙ immodicam quandam auſteritatẽ de monaſteriis attuliſſe,
& obtruſiſſe eccleſiis ſuis eſſent viſi. Cæterum hæc omnia iam olim ita elan-
guerũt,veterno quodã fatali ꝑ monaſteria graſſante, peſſumq; eunte doctri-
narũ & artiũ ſtudio,vt rari poſtea in Germania vel Epiſcopi, vel parochi viſi

ſint, qui Monachi fuiſſent, niſi ſi quos vel redituum cogendorum functio vel
29 vitæ leuiter actæ moleſtia, parochiis impoſuiſſet. Cœnobia vero labore illo manuũ veteri & laudato intermiſſo, ad nundinationẽ quandam ſpiritualem, nẽpe ceremonias & ſacrificia, meritumq; & opus illud, quod recentes Magiſtri *operatum* vocarunt, magna quæſtus acceſſione declinauere. Et ætate quidẽ Gregorij, primũ in operum fiduciam, niſi fallor, immodice inclinatũ eſt, quã Apoſtolus tamen vbiq; vt certam peſtẽ pietatis eſt inſecutus. Pepererat eam cœnobiis perſuaſio quædã religionis, quam prope ſolis ſibi vendicabãt Monachi, vulgo quidẽ & popularibus adeo cõmendata, vt ſuis meritis, ceu prophanis & inefficacibus, diffiſi certatim monachorum ſeſe iuſtitiæ & ſatiſfactioni cõmitterent, nec locatũ recte quicquam aut pie iudicarẽt, niſi quod horũ ſuffragio & intercesſioni fuiſſet oblatum primum aũt, ipſa inter ſe cœnobia velut pacto & cõuentione mutuæ interceſſionis, *Fraternitates* (ſic enim factitia illa cõmunio vocata eſt) inſtituerunt, certo numero precum ſacrificiorumq; cõdicto, qui in monaſteriis ad eum modum cõfœderatis, præſcripto tẽpore vel viuis vel mortuis perſolueretur: nec à paucis id factũ eſt, cum
30. & amplius cœnobia fratrum & ſororũ interdum ita cõſpirarint, quod ex Annalib. eorum & factis libris palam cõuincitur. Inde ad Reges, & Nobiles, atq; etiam plebeios manante opinione, quibus cõdidiſſe, inſtituiſſe, adiuuiſſe ſatis nõ erat, niſi amplius etiam fratrum in numero haberentur, aut fraternæ ſaltẽ cõmunionis participes fierent. Quæ ſocietas ipſos etiam Epiſcopos attraxit, vt & numerarent interdũ aut eximia dona inferrẽt monaſteriis, ne-
30 que aliud magis q̃ fratrum in numero cõſcribi ſe peterent. *Vota* aũt quæ *monaſtica* dixere, tametſi ad priuatam cuiuſq; iuſtitiã ꝑtinere videbãtur, tamen quia rarum quoddã & ſingulare vitæ genus, tum ſobrietatis, tum etiam abſtinentiæ prætextu cõmendabant, haud parũ momẽti receptæ iam de merẽdo opinioni attulerunt. Præcipuæ erant voti partes, *Caſtitas, Obedientia, & Abſtinentia*, quã recentiores *paupertatis* vocabulo exprimere maluerũt; q̃ abſtinentiæ: tamen recte omni immodicæ cupiditati opponatur nõ rerũ modo ad victum attinentiũ (vt vulgus putat) ſed & voluptatum, & diuitiarum, & luxus, vinolẽtiæq; omnis; niſi quis cõtinentiam & tẽperantiam dicere malit. Æſtimari quidẽ caſtitas Hieronymi & Auguſtini ætate cœpit, vt quæ nõ parũ ad excolendam religionẽ attineret, ſed Gregorij tẽpore ita immodice obtinuit, vt perpetuam etiã vouere, veluti noſtra in manu ſitam, multis libuerit, *obedientiam & abſtinentiam*, cito ambitio & auaritia ſubuerterunt, nec luxu caruere cœnobia ceremoniarum & ſacrificiorum impietate grauata, dum ornamẽtis in templa cõgeſtis, ſed & auro & argento incluſis & oſtẽtatis reliquiis, mentes hominũ à veritate auerſas, ad ſuperſtitioſas quaſdã fabulas cõuerterunt. Negat n. Bernardus vnq̃ licuiſſe monachis, id genus ornamẽta ſuis templis imponere, & animã prodere diuitiarum amantẽ, dum caducarum rerum admiratione teneri ſe ſignificant. Et ꝓfecto noſtra ſæcula teſtãtur, quantum damni cœnobiis dederint parum prudentes quidã Antiſtites, qui ſumma religionis ſimulatione obtruſa nullum modũ in cõgregandis diuitiis & aucupandis donationib. tenuerunt, nihil magis hoc ſuo ſtudio conſecuti, q̃ ruinã vitæ ſanctioris, & monaſticæ diſciplinæ interitũ. Hic n. vnicus eſt theſaurus, (vt dicitur) malorũ, quẽ opes illæ immodicæ cõdiderunt, infoderuntq; cœnobiis. Atq; illa quidem peſtis, quanq̃ Caroli M. ſæculo graſſari ꝑ collegia & monaſteria palã cœpit: tamen ita prope omnium mẽtes, maxime aũt Principum, ſpecie illa religionis addictas tenebat, vt hoc magis indulgerẽt ſaturis iam & probe donatis cœnobiis, quo magis monachis obeſſe & nocere diuitiæ cœpiſſent. Perbeati n. illi ſibi videbantur, ſi quorum meritis & interceſ-

ſione

ſione cõmendarentur, eorũ ipſorũ pietati eximia ſua liberalitate ſine inter-
miſſione cõſulerent. Quę perſuaſio ſane & nobiliũ opes haud leui iactura af-
flixit, & plebeiorũ bonis incredibili detrimento fuit, vt interim nõ dicamus,
de iure in ſeruos aliisq; oneribus ꝓphanis in illos nullo diſcrimine tranſlatis,
quib. iam olim ꝑ magnã tyrannidẽ abuſi neq; hodie mitiore in pauperes ani-
mo multis in locis abutuntur. Ac mihi quidẽ ſæpe cogitanti veteris Eccleſiæ
ſtatũ, quæ Hieronymi, Ambroſij & Auguſtini ætate ꝑ oẽs Orientis & Occi-
dẽtis eccleſias cõſtitit, cuiuſq; ſancta & Apoſtolicis ſcripturis cõfirmata cõ-
munio nõ paucorũ donantiũ, aut eorum q. paucis ac ne egentib. quidẽ obtu-
liſſent, ſed omniũ credentium, inprimis aũt pauperũ, qui vitæ ſimplicitate &
innocẽtia ꝓbati eſſent, gratuita benignitate ſubueniebat, minime mihi à ve-
ro aberraſſe videri potuerũt ætatis noſtrę homines, qui ſeceſſionẽ illã mona-
chorum cum tanta religionis & meriti iactatione & oſtentatione factã, non
factioſam modo, & neſcio, quos exitus molientẽ, ſed etiam ſchiſmaticã fuiſſe,
nec parũ publicæ pietati incõmodaſſe (vtcunq; ꝑ errorẽ, & religionis quidẽ
zelo id cõtigit) in nuper editis libris ſuis ꝓdiderunt. Nam & Auguſtinus or-
thodoxus Eccleſię ſcriptor, cõmentariis ſuis, quos in Ioannis Canonicã ſcri-
pſit, claris verbis; *Vide*(inquit) *facta ſunt ſchiſmatica.* Et reſpondens ait; *Cum di-
cunt homines, nos iuſti ſumus: cum dicunt homines, nos ſanctificamus immundos, nos iu-
ſtificamus impios, nos petimus, nos impetramus.* hactenus Auguſtinus. At quorum
in ore frequentius verſantur voces illæ, *nos iuſtificamus, nos impetramus, nos ab-
ſoluimus, nos remittimus*, &c. quam monachorũ & hypocritarum? quare nõ eſt,
vt ab vllo negari poſſit, quin ab illis cõmuniter erratũ ſit, quib. opera ſua, nec
iuſſa eo ritu, quo fiunt, nec mãdata, ſed hominũ præſcriptio inſtituta, & iuſta 31
parte cũ lege Chriſti pugnantia, ita arriſerunt, vt meriti virtutẽ in illis loca-
rent, & digna ducerẽt, quæ omniũ ordinũ eleemoſynis donationibus repen- 32
derentur. Ditiores etiam catalogo inſcripti, fratrũ in numero haberentur, q.
eũ ad modũ cœnobiis numeraſſent & donaſſent. Quod quidẽ ſcripturis in-
dicare & cõprobare præter inſtitutũ foret, cum ſit ab aliis abunde præſtitũ.
Nec attinet docere quum nemo ignoret, q̃ iniquo animo Chriſtus, operum
etiã legis, nedũ hominis oſtentationẽ tulerit, palã interim admonẽs, ne qui-
dẽ quærendã in ipſis eſſe iuſtitiã, lõge minus in his, quæ humana cõſilia præ-
ſcripſiſſent, quemadmodũ poſtea ſunt ad vitã & ſalutẽ à monachis applica-
ta, qui fermento phariſaico, hoc eſt iuſtitia ſua pollutiſſima, Chriſtũ Domi-
nũ nõ modo negligunt, ſed tentant etiã, dũ perfectiſſima, cõſummatiſſimaq;
Chriſti ſuppreſſa, ſuã, qua nihil eſt feculentius, tantopere oſtentare & vendi-
tare popello nõ deſinunt. Neq; eſt, vt quiſq̃ horum tergiuerſetur aut diſſimu-
let, cum huius vnius dogmatis pſuaſione oẽs omniũ monaſteriorum opes &
fortunæ nitantur & ſubſiſtant. Aufer n. meritũ monaſticũ illis ſodalitiis, au-
fer (inquam) cœnobiis fiduciam operũ vulgo receptam, quæ diu noctuq; cer-
ta ſpe ſalutis impetranda tam viuis q̃ mortuis proſtat & operatur, qd oro am-
plius habebunt aut præſtabunt hodierna monaſteria & cœnobia, cur digna
eſſe ſuis opibus, & rebus hoc fuco partis recte vti, videri poſſint? Nemo dona-
uit ſine operũ reſpectu, nemo obtulit ſine meriti fiducia. Quod ſi hæc illis ꝑ-
mittas, nihil agunt aliud, quam q. eleemoſynis indignum & ſcripturarũ tra-
ditioni aduerſum eſt. Dudum n. iſtam vanitatẽ operũ, neſcio quid ſibi arro-
gantiũ, cum patres alii ſancti, qui Gregorii ætatẽ anteceſſerunt, tum ipſe an- 33
te omnes Auguſtinus ſingulari diligẽtia adhibita prodidit & reiecit. Bernar- 34
dus aũt monachus fere ſanctus, recepto illi ſuorũ temporũ errori adeo non 35
cõſenſit, vt ſcripto etiã ſit teſtatus, *Neminem poſſe vel ſibi vel alius vitam & ſalutẽ
vllis operibus promereri, ſed æternam illam gratis dari credentibus in Chriſtum.* Nec
dubium

dubium eſt, quin ſancti viri plurimi, monaſticā vitam profeſſi, idē ſenſerint, quod Bernardus docuit. Sed vicere poſtea Doctores Scholaſtici, & omnium ſuffragiis error iam inueteratus tāto plauſu eſt exceptus, vt cōtra ſentientes, hoc eſt, Apoſtolicæ doctrinæ ſubſcribētes, Romani Pōtifices ceu Hæreticos dānarint. Vtinam aūt ſolis monaſteriis illud quidquid eſt veneni nocuiſſet: ſerpſit malū amplius inſtarq; cōtagionis cancer doctrinę paucos initio inuaſit, mox reliquū Eccleſiæ corpus tāta morbi atrocitate corripuit, vt diſciplina ꝓpe omnis, qua veteres Eccleſiæ ſpectatæ ſunt, ex aliena illa, & vt vere dicā vicariæ interceſſionis fiducia mirabili caſu elanguerit. Sicut n. Epiſcopi opulentiores facti, ſui obliti, in ſuffraganeos & vicarios magnam partem curæ ſuæ poſtea tranſtulerunt, ita Reges, Nobiles, populares, non iam ſuis ſed monachorū meritis animati, ſua ipſorū benefacta, quæ vel baptiſmo admonente ante oculos verſare debebant, magna parte intermiſerint. Vnde mox licentiæ & ceſſationi locus cōceſſus, qui Francis & Alemānis iam antea plus ſatis amplus erat. Et illa vera atq; vnice Chriſtiana cōmunio bonorū omniū Catholicæ eccleſiæ, quæ à Chriſto capite noſtro per FIDEI & vitæ ſpiritum in omnia ſeſe vnius corporis mēbra ſpargit & effundit, vel ignorata prorſus, vel data opa cōculcata fuerit. Porro ſi ſanā magis doctrinā Principes nouiſſent; ſi Nobiles & populares hanc fidē, quæ ſecundum ſcripturas eſt, edocti fuiſſent: videlicet ꝙ gratia, & remiſſio peccatorum nec auro nec argēto, nec
36 vllorum hominum venalibus operibus obtineretur, ſed gratis daretur ſitientibus aquam illā viuam, profecto nō hoc tribuiſſent iuſtitiæ monaſticę, quod tribuerunt, nec fonte viuo præterito ad lacus illos diſſipatos & ciſternas humanarum cōſtitutionum ligonibus effoſſas declinauiſſent. Negari enim nō poteſt, quin veteres illi Principes, quum ſummo in religionē ſtudio fuerint, etiamſi plerarumq; rerū ſcientia fuerint deſtituti, quod quidē nō hominum culpæ fuiſſe arbitror ſed temporum, quę ſui quadam veneratione adductis & illectis ſæpe imponunt, neq; non cōmendant religionis ſpecie, quæcunq; vel vſus receptior, vel diutina cōſuetudo, vel ratio aliqua veriſimilis inuexit aut parum circūſpectą Concilia probarunt, longe aliter de rebus Eccleſiæ conſtituiſſent. Siquidē & Carolus ille Magnus leges ſuas æditurus ita, Anſegiſo teſte, præfatus eſt: *Hoc ſe ante omnia in regno ſuo quærere, vt defenſio & exaltatio & honor ſanctæ matris Eccleſiæ retineretur. deinde vt pax & iuſtitia in populo ſeruaretur.*
37 Neq; n. hic alio animo in pietatē fuit, quam ante eum Cōſtantinus Magnus, ſed alia tamen in tēpora incidit: nec dedit errores, aut intulit Eccleſię, ſed recepit: vt antiqua laude ſua minime carere debeant Francorū Principes, quaſi fœdis errorib. quadantenus fuerint patrocinati, quum nec volētes nec prudentes fauerint errori, nimirū ſuorum temporum receptis dogmatibus ceremoniiſq; obnoxij: præterea Pontificum & Synodorum authoritate obſtricti, vt quorum iam olim cognitioni & ſanctioni de fidei rebus nihil nō tributum fuit. Supra autem dictum, etiam hac de cauſa condita ab illis collegia & monaſteria fuiſſe, vt in eis doctrinarum & artium ceu præſidia quædam locarentur, quæ mitigandæ barbariei & pietatis confirmandæ gratia adeſſe ipſis in procinctu poſſent, quoties negotia religionis poſtulaſſent. Neq; alia tum ad manum ratio erat, quæ ſæculis illis gentibuſq; tam duris, inertibus & barbaris conſuli poſſe videretur, quum longe maxime religioni hoc modo conſultum eſſe putaretur. Hæc præfari ceu pro argumento libuit, ne imparatum lectoris animum vlla parte ex improuiſo offenderemus. Nunc igitur ad diſciplinam veniendum. Et primum quidem in operis tranſcurſu de Collegiis Germanicis: inde de cœnobiis ceu monaſteriis, poſtremo de vtriſq;, deque ipſo diſciplinæ caſu referemus.

IOA-

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCTGALLENSIS,

DE COLLEGIIS MONASTERIISQ; GERMANIÆ VETERIBUS,

Liber I.

SVB Francis & Germanis cæteris poſt Carolum Imperij
honore potitis vſque in Hainrichum Quartum & am-
plius, tantam verbi Dominici annunciandi curam adhi-
buerunt *Epiſcopi* Germaniæ, vt prope nullum miniſte-
rium maiore cum grauitate & diligentia fuerint executi.
Et iubebat canon ſynodi Magonciacenſis, ne facile Epi- 1
ſcoporum cauſationes admitterentur, quo minus diebus
feſtis, maxime autem dominicis, eccleſias docerent, niſi
ipſos vel aduerſa valetudo, vel iuſta aliqua abſentiæ cauſa excuſaſſet. Tantū
autem aberat, vt illos à ſacra illa functione vel nobilitas vel potentia cohibe-
ret, vt vel his nominibus populo tunc rudi & barbaro hoc gratior eſſet do-
ctrina Chriſti, quo ſublimiores erant, qui eius docendæ prouinciam obiuiſ-
ſent. Magno enim Franci & Alemanni nobilitatem, magno potentiam æſti- 2
mabant. Nec ſine cauſa factum eſt, vt illis habenis moderandis docta olim &
erudita *Nobilitas* adhibita fuerit, & authoritatem propemodū immodicam
eccleſiis Germaniæ Reges & Imperatores promiſerint, quæ omnia poſtea
immenſo abuſui patuerunt. Nulli tum erant *Epiſcopi ſuffraganei*, ſed miniſtri 3
Presbyteri & item *Diaconi*, qui quidem abſentis paſtoris vicem certo ordine
gerebant, præſentis functionem magna obſeruantia iuuabant, præcipue in
ſacris peragendis & erogandis ſacramentis. *Canonici* autem dicti, vt videtur, 4
collegiorum Presbyteri, quoniam in collegium recepti certum diſciplinæ
genus legibus canonibusque præſcriptum profiterentur. Quare & *fratres*
dicti, vetuſtiſſimis monimentis teſtantibus, & ſimul cōmuni victu aliti ſunt.
Nam & ædes Epiſcoporum, quæ vna cum collegiis contiguæ baſilicis erant, 5
monaſteria dicta ſunt, nō minus quam cœnobia, nomine etiam nunc vulgo
durante. Horum veſtibula pauperum & infirmorum cateruæ tenebant, pri-
mæq; illis curæ erant pauperes, ne non qui vere pauperes adiuuarentur. Vi-
duis etiam & pupillis Præſulum atria & aulæ patebant, in hoc vnum condi-
tæ, vt locus eſſe idoneus poſſet illis admittendis, qui vel doctrinæ, vel cōſola-
tionis gratia paſtorem ſuum adiiſſent. Comitatus primis illis mediocris erat, 6
certe à luxu & oſtētatione alienus, nec fere niſi Presbyterorum & Diacono-

rum præſentia honeſtatus. Norant enim ſeſe illi, & ſuæ ſortis erant conſcii,
1 non ignari, nec luxum decere, nec ornatum Epiſcopos: quando inter probra veteribus quibuſdam obiectum eſſet, quod immodico comitatu fuiſſent vſi.
2 Ante omnia illud agebant Epiſcopi magna cura, ne vel ſuis, hoc eſt publicis baſilicis, vel priuatis vrbium agrorumve ſuæ adminiſtrationi cõmiſſis eccleſiis, quas *parochias* vulgo vocabant, deeſſet, quod ad diſciplinæ modo incrementum attinere videretur. In Præſule duæ res potiſſimum ſpectabantur, Pietas & Eruditio, Pietatem à vitæ innocentia & diuini cultus amore metiebantur: Eruditionem autem à iudicio & doctrinæ præſtãtia, quam quia paulo rariorem habebant illa ſæcula, perſæpe accidit, vt & monachi doctrinę fama commendati, & quod omnis ſtudiorum facultas eò tempore præcipue in monaſteriis regnabat, in Epiſcopos electi, & ſummis ſedib. præfecti fuerint. Wunefridus enim monachus Anglus, qui & Bonifacius primus dictus eſt, tempore Pipini: & Rabanus monachus Fuldenſis ſub Ludouico Iuniore: Præterea & Hiltbertus Otthonis primi tempore, ſedi Moguntiacenſi Antiſtites impoſiti ſunt.
3 Cæterum & hunc ſanctiſſimum morem, vt præclara omnia, poſtrema illa ſæcula ſtudiis factionibusq; contaminata, ita nobis pene funditus abſtulerunt, vt breui poſtea tempore monachis quantumuis indoctis & inertibus, modo generis claritate præſtarent, aditus ad tam ſublimem prouinciam patuerit. Diuitiarum enim acceſſione factum eſt, vt onus illud paſcendi gregem Chriſti, quod antea ſancti viri non niſi inuiti & renuentes ſuſcipiebant, poſtea in honoris & dignitatis ſtatum & faſtum conuerſum, certatim homines impuri & auari oppeterent, non ſolum clerici, ſed etiam monachi. Adalbertus enim monachus, cuius in chronico ſuo Lambertus meminit, homo claudus & edax, proceritatis autem & corpulentiæ tantæ, vt monſtrum magis quam hominem referret, oculosq; & ora ſtupentium in ſe conuerteret, eccleſiæ Wormacienſi Heinrico quarto fauente impoſitus eſt, non quod doctus, quod ſobrius, quod abſtinens, & ad animarum curam gerendam appoſitus, ſed quod Rudolphi Sueuorum Ducis frater eſſet. Prima
4 autem collegia multam operam, cum artium aliarum tum ſacrarum inprimis literarum ſtudiis impenderunt. Erant *Scholaſtici* & *Lectores*, quorum nomina adhuc durant: nec publice ſolum & plebi, ſed priuatim etiam clero, Epiſcopi ſcripturas interpretabantur. Perinde enim atque apud antiquas eccleſias, tum Græcas, tum Latinas, erant qui liberales diſciplinas & ſcripturã; vere ſacram, magno cum fructu auditorum profiterentur. Ita Regum Franciæ ſumptibus vel collegia eo fine inſtituta diximus, quo ſcholarum vice eſſent, & certo numero alerent, qui ſacris rite peractis ad cõſueta ſtudia reuer-
5 terentur. Turpiſſimum enim vel illis ſæculis viſum eſt, docere velle, quod nõ didiciſſes, aut nomen iactare religionis, quod non doctrinæ nec vitæ ſpecimen vllum oſtenderet. Carebat tum Academiis Germania, quodq; erat reliquum artium & ſtudiorum, ſuum collegia & monaſteria fecerant. Atq; horum quidem docendi ratio licet permultum à veteri illa puritate & elegantia degenerarit, adeo tamen non defecerat, quin longe optimum fuerit retineri eam qualemcunq; & coli, in gente præſertim tam rudi & barbara quam committere, vt eius caſu ſimul reliqua fidei diſciplina conſideret. Quamlibet enim remiſſa licet fuerint ſtudia horum ſæculorum, tamen illud interim aſſecuta eſt Principum liberalitas, vt & ingenia paſſim effloruerint minime ignobilia, & viri extiterint, non pietate ſolum & doctrina, ſed peritia etiam linguarum celebrati. Magna temporis pars illi operæ dabatur, vt caperentur ſacræ literæ; nec erat tantum ceremoniarum quantum eſt hodie, monachis quibuſdam, qui ſtando & pſallendo, hernia ſeſe & phreneſi etiam conficiunt,

cinnit, nihil minus cupientes quam cognitionẽ legis Dei. Adeo hodie diſtenti ſumus & farti atque etiam ſecuri: canere malumus & ludere in templis, quam diſcere & docere, aut quod reliquum eſt horarum, manuum labori, (quod regula tamen Benedictina iubet) impendere. In templis & baſilicis nihil ad ornatum aut cultum accommodabatur, neq; hoc quærebat pietas, vt otium ſpectantium demirantiumque paſceret (quale quid ſuis in templis Ethnici oſtentarunt) ſed hoc magis, vt corda pietatis amore flagrarẽt, quod vt aſſequi apud eccleſias ſuas Antiſtites poſſent, id in primis cauebant, ne caducarum rerum ſpecie & ſplendore diſtractis ſenſibus animus ſuo munere fungi, & cœleſtium rerum contemplationi inſiſtere nequiret. Proinde aut 1
nulla aut rara in ſacris ædibus ſimulacra erant: & ſi quæ eſſent, nihil inerat, quod poſſes admirari, niſi ſi quę neglectu & ſimplicitate placuiſſent. Pictu 2
ra enim, etiam ſicubi frequentior erat, tamen ſine artificio erat; & quæ pluſcula adumbrabat magis quam exprimebat. Reliquiis quidem ſanctorũ poſt 3
ea honos amplior in baſilicis eſt habitus, Francis nimirum ita curantibus, vt & auro & ebore, gemmiſq; & argento veſtitæ oſtentarentur, ferculis etiam Circenſis pompæ in morem adparatis quæ feſtis maxime diebus ſpectabantur. Quem morem & rem & monachi poſtea vſurparunt, ſed reclamante Bernardo, qui negat hoc licere monachis ſeipſos prodentibus; dum quod admirantur, ingerunt templis, nec aduertunt in templis vetari & damnare ſcripturam, quod ipſi vſurpant. Nec argento enim neque auro DEVS, ſed fide & cordis puritate colitur. Qua de cauſa oratoria Germaniæ vetuſtiſſima quo minus cultus habuere & ornamentorum, hoc magis ad religionem exercendam appoſita iudicarunt, qui eis ſunt vſi. Et ſatis teſtantur ex omni ſtructuræ habitu baſilicæ antiquæ, nihil horum habuiſſe ſeſe, quæ poſterior ætas tanta cum iactura expenſarum ad luxum & ornatum templis ingeſſit, non à noſtris modo, ſed ab Ethnicis etiam cordatioribus damnatum quon- 4
dam. Recte enim Perſius;

> *O curuæ* (inquit) *in terras animæ, & cœleſtium inanes,*
> *Quid iuuat hoc, templis noſtros immittere mores,*
> *Et bona Diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?*

Carolus quidem Magnus fere primus Francorum veterum, immodica quadam indulgentia ſua, propoſito tamen iuuandæ pietatis ſanctæ, ſacras ædes non impleuit ſolum pretioſiſſimis ornamentis, de præda & manubiis victoriarum ingentium, ſed & cæremoniis inſuetis antea & inſolitis auxit, quũ 5
Franci iam annis amplius trecentis Chriſtiani fuiſſent. Neque dubium eſt, (adeo infelicia in ſacris inſtituendis humana conſilia ſunt) quin eum luxum diſciplinæ corruptela maiori caſu fuerit inſecuta, & morum integritas hoc 6
pronius fatiſcere & collabi cœperit. Notum eſt enim tritumq; ſed dignum tameſi relatu, Wunefredi Epiſcopi reſponſum, qui ſub Carolo Rege interrogatus, num ſacrum peragere ligneis calicibus liceret? Licere innuit, inſuper teſtatus, aureos quondam Presbyteros ligneis vaſculis in ſacro vſos fuiſſe; ſuo vero tempore ligneos ſacerdotes aureis in calicibus ſacrificare. 7

Initio quidem, vt dixi, non priuatæ, ſed publicæ erant Canonicorũ ædes, in quibus & cibum & ſomnum communem capiebant, qui illi ſeſe ſodalitio 8
addixiſſent. Dabatur id quidem morum & diſciplinæ obſeruationi, nec ſine cauſa communio & frequentia placuit, quum ſint pauci, quibus ſolis agere ſine grandi tentatione in periculo conceſſum fuerit. Vnde & monachorum communiter viuentium *cellas* feneſtratas & patulas eſſe libuit, vt quoniam ſeorſim dormirent, habere vel ſomni vel cubiculi inſpectores & arbitros poſſent. Inde hodieque veterum cubiculorum, quæ vulgo *dormitoria* vocant,

cellulas perſpicuas eſſe videmus, ſed quas raro tamen Abbates inſpiciant,
hoc vnum puto optantes, ne ſuæ inſpiciantur. In tantum autem aliena erant
à luxu & auaritia prima illa monaſteria & collegia, vt Presbytero & mona-
1 cho voluptario, ſicut & auaro, nihil turpius haberetur: & legum præſcripto
tanquam criminoſi notarentur, qui diuitiarum amore correpti ſæcularibus
ſeſe curis mancipaſſent: veteri quidẽ illa eccleſiarum, & de Domini doctrina
2 inſtituta diſciplina durante, quam Affricæ Epiſcopi tāta ſeueritate & obſer-
3 uantia cuſtodierunt, vt ne teſtamentarium quidem conſtituere liceret Preſ-
byterum, ſi quis Presbyter aut Epiſcopus poſteris ſuis teſtamento cauiſſet:
quum noſtri hodie monachi talem & tam prophanam curam piis etiā cauſis
aſcribant, inter aucupia feliciſſima numeratam. Ita ſæpe in ſpeciẽ nobis tem-
porum præſcriptiones, ceu honeſta & licita obtrudere & cōmendare ſolẽt,
quæ re ipſa nec licita vnquam nec honeſta fuerunt. Igitur in regno Franco-
4 rum Epiſcopis, hac præcipue de cauſa *Aduocati* dabantur, vt eſſent qui ſæcu-
larium & ad victum etiam attinentiū rerum curam & ſollicitudinẽ gererent:
redituumq; & prædiorum & ſeruitiorum & decimarum, & ſi quæ alia iuris
collegiorum eſſent rationẽ redderent, minime interim neglecta Epiſcoporū
volūtate, quibus quidem inuitis aut inſciis nihil agebatur. Et iubebat canon
Synodi Magonciaciẽſis Anno DCCCXXXIII. habitæ; *vt Epiſcopi & Abbates cu-*
5 *ram omnem adminiſtrationemq; quæ ad victum & alimonium attineret, Aduocatorum*
ſolertiæ relinquerent, quo minus à profeſſionis inſtituto, cui iurati eſſent, auo-
carentur. Veri Epiſcopi nec dominia vlla nec imperia vel mera vel mixta af-
6 fectabant, memores videlicet doctrinæ Chriſti quæ regnū eius, vel hac à par-
te, longe maxime à regno & gladio ſæculi diſiunxit & ſeparauit: ſed & mini-
me ignari ſortis ſuæ, hoc ipſum eſſe ſatagebant, quod dicebantur. Proximis
7 primum ſæculis, Principum ſuorum ſimplicitate temporumq; inertia abuſi,
præpingues quidam & opulenti Præſules deſerta, ne dicā abnegata, religio-
ne, ad dominatum & imperium defecerunt, in ſatrapas, vt vere dicam, & mo-
nahas cōuerſi, nihil autem minus quam monachi aut Epiſcopi. Obfuit enim
eccleſiis væſanus ille & ſatanæ inſtinctu ſubornatus ardor dominandi, ad cu-
ius inſolentiam nō modo pietas offenſa vitiataq; deterius habuit, ſed ipſi et-
iam præſides religionis, dum libidine & ſupinitate nihil non gerunt & com-
mittunt, multis in locis & regno illo impio & dominatu ſunt exuti, hodieq;
paſſim priuantur & exuuntur. Veteres ſeſe intra modeſtiam & abſtinentiam,
8 velut intra metas quaſdam profeſſionis ſuæ, continebant, victu etiam & ve-
ſtitu cōtenti, niſi ſi quid eccleſiæ ornandæ iuuandæq; cauſa donatum aut ob-
latum fuiſſet. Quod ipſum tamen multis in locis Gregorio inſtituente ita
9 diuidebatur, vt pars vna Epiſcopo, alia clericis, tertia pauperibus & peregri-
nis, quarta publicæ ſtructuræ cederet. Nam & ex Ludouici Pij Auguſti de-
10 creto, Epiſcopi ludimagiſtros vt alerẽt, admonebantur: nec modo ingenuo-
rum, ſed ſeruorum etiam liberi erudiebantur, quorum qui infimo ordine e-
rant pſalmos canere, & ſacros libros legere diſcebant, quæ eadem & Abba-
tum cura erat, delectis videlicet monachis magiſtriſve, qui ei munere præeſ-
ſent. Nobiles maxime in collegiis & monaſteriis inſtituebantur, ex quibus,
qui magis profeciſſent, ſæpe ſodales facti & promoti ordine, magno honori
& collegiis & monaſteriis fuēre, diſciplinæ formula non retenta modo, ſed
etiam aucta, quam illa demum ſæcula mutarūt, quæ in ſacras illas ſedes, No-
biles nō iudicio, vt antea, ſed fauore & muneribus admiſſos receperunt, nec
tam quid publice pietatis intereſſet, quam quid priuati homines quærerent
& ambirent, animaduerterunt: Siquidem & Nobiles ad otium & luxum con-
uerſi, maiorum ſuorū liberalitate multis iam ſæculis palam ſunt abuſi. Quod
quidem

quidem nõ refero, ceu liberalitate illa & alimonia indignos putẽ quoſdam,
quorum maiores eximie de multis eccleſiis meruere, ſed vt admoneam au-
ctores plurimos canonicæ & monaſticæ diſciplinę, ne ſuſpicatos quidẽ fuiſſe
de iſthoc vitæ & alimoniæ genere, quorũ multi tamen opes ſuas Nobilitati
nominatim dicauerunt. Ita n. multis in eccleſiis hodie viuitur, vt earũ Preſ-
byteri clericiq; nõ alia magis cauſa Canonici dicti videri queant, q̃ quia de 1
reditibus eccleſiaſticis perinde atq; de Canone quodam publico victitent &
ſaginentur, parum interim officio reſpondentes. Maiores donis illis & obla-
tionibus ſuis pietati & religioni conſultum eſſe cupiebant, nõ priuatæ cuiuſ-
quã dignitati & ceſſationi. Neq; alius his animus erat tãta pronitate largien-
tibus, quam vt virtuti & pietati, & pauperum ante omnia curæ, opes ſuæ ad-
hiberentur. Nemo gloriæ & dominationi, nemo luxui & voluptati, nemo o-
tio & inertię, nemo faſtui & ſupercilio quidquã tribuendum eſſe exiſtimauit,
quum omnes religionis amore exciti, hoc largius darent, quo magis diſcipli- 2
nę vere Chriſtianæ fauebãt. Vt profecto non habeant amplius, quod cauſen-
tur Phariſæi quidam inflati, qui tanta cõſcientiæ ſecuritate laſciuientes, ni-
hil agunt minus, quam q̃ illi cupierunt, quorum neſcio, quam bene locatis
opibus perfruuntur. Et cuperẽ eos alia indutos mente tam male non audire
multis nominibus, quam hodie audiunt, ſed ſimilimos eſſe illis qui primi hãc
diſciplinam excoluerunt. Minus enim cauſæ fuiſſet conſilij ſui, ætatis noſtræ
ſummis viris, qui ſatius eſſe ducunt diuitias illas publicę pietati conſecratas,
publicis etiam atq; his quidem honeſtis vſibus deſeruire, quam permittere,
vt paucorum hominum regno, vt ſic dicam, & libidini pareant.

Ad inſtitutum autem vt reuertamur, conſtat antiquos Germaniæ epiſco-
pos ſumma ſemper dignitate præcelluiſſe, partim quidem ob indulgentem
Principum omnia illis honorifice deferentium voluntatẽ, partim etiã pro-
pter exiſtimationem, quã doctrinæ & pietatis nomine ſibi cõciliaſſent. Qua
de re vulgo nõ ſolum *Epiſcopi* & *Archiepiſcopi*, ſed etiam *Pontifices* ac *ſummi* qui- 3
dem vocati ſunt, cum hodie Romano Epiſcopo prope ſoli id nomen ceu
καθ᾽ ἐξοχὴν tribuatur, vulgatiſſimum ante Præſulibus omnibus, præcipue au-
tem Magonciacẽſi; (de noſtris enim loquor) cui ſummus ſemper inter Ger-
maniæ Epiſcopos honos habitus eſt, ac poſt eum Treuerenſi & Colonienſi,
veterum eccleſiarum Antiſtitibus, qui poſtea honoris prærogatiua inter Se-
ptemuiros illos numerati ſunt, quibus legendi Cæſaris atq; adeo Imperato-
ris deſignandi poteſtas cõceſſa eſt. Neq; id ſolum, ſed Regũ etiam vngendo-
rum facultas publico quodam cõſenſu delata eſt, Pipinum Caroli patrẽ Ste-
phanus Romanæ vrbis Pontifex vnxerat, cuius exemplo adlubente, mox &
a noſtris Reges vncti ſunt: ſed ea lege, vt Imperij illis culmen non niſi Romæ
conſecratis permitteretur. Morẽ vngendi ſcriptura vetus, noſtris haud ſatis
intellecta, pbauit, quando vnctos Iſraelis Reges legerent, atq; inde cæremo-
niam veluti ſalutarẽ transferrent. Animauit aũt Romanos Epiſcopos exem-
plum Patriarcharũ eccleſię Cõſtantinopolitanæ, qui & ipſi primi, ceu tranſ-
lato de lege & Iudaiſmo more, circiter Iuſtiniani tẽpora, quo plauſibiliorem
Imperatorũ Orientis poteſtatem populo facerent, in æde eos publica vnge-
bant, & coronabant. Quod ipſum Stephanus, nullo maiorũ ſuorum exẽplo,
dum ad Francos imperium transferre ſtatuit, æquali cum Patriarchis pote-
ſtate vſus, ſibi arrogauit. A Cõſtantino enim, niſi fallor, qui primus Chriſtia-
norum Principum repudiatis erroribus (vt ait Lactantius) maieſtatem Dei
ſingularis agnouit & honorauit, adúſq; Carolum Magnum, nemo Imperato-
rum in vrbe, aut ab vrbis Epiſcopis delibutus vnquam aut vnctus eſt. Nemo
enim Imperatoria dignitate præditus, hoc honoris ante Carolum M. Epi-

ſcoporum authoritati tribuit, vt q; iam pro vetere Imperij iure & dignitate factus eſſet, quodq; aliorum ſuffragiis fuiſſet aſſecutus, hoc illis referret acceptum, qui iuri & poteſtati Impp. erant ſubiecti. Nam & vrbis Epiſcopos rite etiã electos, ſedi ſuæ præfici ſine Impp. cõprobatione & inueſtitura (vt cum vulgo loquar) nõ licebat. Nec mirũ eſt eſſe hodie, qui laudi tribuerint, Heinricho eius nominis I. clariſſimo Principi, q; vnctionem ab Epiſcopis de Iudaiſmo mutuatam ſingulari quadam magnanimitate reſpuerit, hederamq; illam maiorib⁹ ſe & dignioribus fauerit. Verum iſtam vel nouam cæremoniã facile erit concedere Epiſcopis, modo ipſi cõtra eccleſiis reddant, quod iam olim ipſarum fuit ab Apoſtolico more & inſtituto deductum, videlicet vt E-
1 piſcopi, nõ cleri tantum, ſed populi etiam manu & ſuffragio eligantur: quod diutiſſime in Germaniis obſeruatum ex chronicis noſtratibus cõſtat. Et ade-
2 rant electionibus fere aut Principes ipſi, aut Duces aut Comites, neq; vlla rata erat electio, niſi quę demum cõſenſu Principis cõfirmata fuiſſet. Quę quidẽ tũ electionis, tum cõfirmationis aut ratificationis facultas à Chriſto paſſo, mille & amplius annis cõtinenter in ipſa etiam vrbe, ſede ſcil. Apoſtolorũ
3 ROMA ita cuſtodita eſt, vt & populus & clerus Pontificẽ legerent, Imperator autem electionem haberet ratam. Idem enim, ceu diximus, à Cõſtantino ad Carolum M. vſq;, Romani Principes egerant, ac deinde imperii iure ad Francos trãſlato, Franci omnes, ac poſt eos Germaniæ Imperatores omnes, vſq; in Heinrichum V. veteri iure & poteſtate exercuerũt. Enimuero electio Gregorii VII. ſub Heinricho IIII. à Clero & populo facta in literas relata eſt, his quidem verbis, vt apud Platinam leguntur: *Nos ſancta Romana Eccleſia Cardinales, clerici, acoluthi, Subdiaconi, Presbyteri, præſentibus Epiſcopis, Abbatibus, multisq; tum eccleſiaſtici, tum laici ordinis eligimus hodie, &c.* Quæ tamen electio facta eſt circiter annum Dom. MLXXVII. ea re tum primum in Preſbyteros & Clericos Cardinales Vrbis inclinante, & detrectante Imperatoris conſenſum Põtifice. Gregorius enim ita ſeſe veteri Imperatorum iuri & authoritati
4 oppoſuit, vt æqua iuſtaq; poſtulantem Heinricum, & ob cõtemptam dignitatem ſuam, inſolentius tumultuantem, anathemate percuſſerit, ac deinceps ſuarum partium ſtudiis ſummo periculo inuoluerit. quoque animi ſui libidinem expleret, ſatis duxerit vniuerſam Italiam bellorum clade & ſtrage concutere, quam eo loco & honore Imperatorem habere, quo præ-
5 deceſſores ſui tot ſæculis habuiſſent. Nec mirum, ſi ſint qui quærant quibuſnam cauſis acciderit, vt poſteris aliquot Gregoriis adeo diſplicere potuerit, quod primus ille Gregorius, omnium optimus & doctiſſimus, tantopere agnorit & probarit? Hic enim Pontifex creatus, quum tantum onus inuitus obiret, & trahi tamen ſe omnium voluntate publicum ad munus videret, nuntio cum literis Byzantium miſſo, Mauricium Imperatorem obſecrauit, ne ſui electionem, quam Clerus & populus feciſſent, ratam eſſe ſineret, &c. Quod vtique minime feciſſet vir tantus, niſi pro more & iure veteri Imperatorum authoritati deferendum eſſe exiſtimaſſet. Scribit autem Liutprandus Ticinenſis, Romanos quorundam ſubinde Pontificatum ementium vendentiumq; ſtudiis, factionibus commotos, Otthoni primo, clariſſimo Imperatori ſancte iuraſſe, nunquam ſe in poſterum epiſcopum ſine Imperatoris conſenſu lecturos. Et à Lamberto eſt proditum, circa annum Domini MXLVII. legatvs ex vrbe ad Heinrichum Tertium veniſſe oratum, quo Epiſcopum vrbi, atque eum quidem deſignare dignaretur, quem ipſe Apoſtolica ſede dignum iudicaſſet. Quod & Quarto ſub Heinricho accidiſſe
6 tradit, Legatis iterum teſtatis, nolle ſe cum Clero quemquam eligere, ſine Principis ſententia ſuper ea re prius exſpectata. Cæterum & hæc Princi-

pum

pum dignitate paulo poſt violata, adeo ſtudiis factionibuſque Pontificum ſucceſſit, vt & populus, cuius ſumma iam olim in vrbe authoritas fuerat, iure electionis fuerit ſpoliatus. quod quidem largitionum coercendarum gratia factum poterat videri, niſi eas ipſas populo repudiato, amplius incruduiſſe conſtaret. Atque ita mirabili, & vt equidem coniicio, fatali quadam rerum mutatione factum eſt, vt quod antea Pontifices ab Imperatoribus expectaſſent, idem hodie reinuerſa ab Pontificibus expectent Imperatores. Enimuero Carolo Pipini filio Hadrianus Papa, non vrbis ſolum, 1
ſed eccleſiæ etiam vrbanæ diſpenſationem ita large contulerat, vt ne de ſacris quidem, & eccleſiaſticis rebus conſtituendis, Principe inconſulto, deliberaretur. Et ſatis conſtat, poſt Gregorium exſtitiſſe Papas, qui vel 2
iuramento fidem facere Germaniæ Principibus non dubitarint, hoc ipſum Imperatorio nomini deferentes, quod maiores, ſancti viri, vltro ipſis ſcriptura admonente detuliſſent. Sextus primum (ni fallor) Gregorius, & qui eum ſecuti ſunt Epiſcopi non pauci, parum in optime meritos grati, ſummis viribus hanc in rem incubuerunt, vt noſtri, hoc eſt Ger- 3
maniæ Principes, quibus tamen illi, quidquid ſunt & poſſunt, debent, antiquiſſimo illo & æquiſſimo iure deſtituerentur, Romæque non Imperatores, ſed Pontifices imperarent, illa ſibi poſtremum, dubium quo iure, quave iniuria, poteſtate arrogata, vt parum hactenus rata fuerit Impera- 4
torum electio, niſi ei Pontificum conſenſus acceſſerit: nec *Auguſti* nomen vlli permiſſum, niſi quem Pontifex, poteſtate illa ſua nuper vindicata inauctoraſſet. Veteres Germaniarum Epiſcopi, tametſi ſæpe ab ipſis 5
Imperatoribus deſignati ſunt: tamen vel rite electi ea veneratione Principes ſuos ſunt proſecuti, vt nihil illis, ſalua modo religione, non tribuerint. Sero enim celeberrimo illo electionis iure Germanicæ eccleſiæ ſpoliatæ ſunt: nec ante, quod ſciam, receptum eſt, vt à paucis & ſolis, (vt hodie) canonicis Epiſcopus legeretur, quam in vrbe mos nouus & inſuetus receptus eſſet, nempe vt Acoluthi, Subdiaconi, Diaconi, & Preſbyteri vrbis, qui ob ſedis honorem *Cardinales*, hoc eſt, præcipui cognominabantur, Epiſcopum ſummoto populo legerent, quod annis pluſculis poſt Gregorii Septimi Pontificatum accidiſſe certum eſt: ritu tamen longe diuerſo & magis liberali lectis Epiſcopis, quam hodie à Cardinalibus vrbis & orbis, in conclaue tanquam in caueam incluſis, eligantur. Sed de his rebus ſatis abunde ab aliis proditum eſt. Nunc de illo admonendum duxi, *Simo-* 6
niæ crimen adeo fœdum à maioribus noſtris iudicatum & habitum fuiſſe, vt recentia etiam Germanica concilia, ipſum non niſi hæreſeos crimine traduxerint & notarint: priuarintque rerum eccleſiaſticarum diſpenſatione, qui muneribus & largitionibus ſuffragia ſibi coëmiſſet, & in quæſtum vertiſſet pietatis negotium. Cito eam peſtem Galliæ ſenſerunt, iam olim adeo graſſantem, vt & Gregorius Theodericum Hiltperti filium Francorum Regem literis admonendum duxerit, ne non ſeuere de ſimoniæ crimine cognoſceret. Pepererat illam partim ambitio, partim (quæ comes ambitionis 7
eſt) auaritia: neque aliud vnquam fuit æque præſens venenum in Satanæ manu, quo Epiſcopi quidam ſemel incenſi, ac velut in rabiem, vt ſic dicam, acti, hoc vnum multis ſæculis egerunt, vt fucum pietatis omnium oculis inſpergerent, pietatem ipſam omnium animis eximerent, ea demum libertate ſibi vindicata, quæ nec ab honoribus, nec ab opibus, nec à dominiis quidem & regnis abhorreret. Supra autem dictum à nobis, Germanos parum æquos ſimoniæ fuiſſe, eaque de re morem publicę electionis multis ſæculis tenuiſſe. Sane Alemanni *Parochiam* vocabât, quã noſtri Gręca voce, ſed Latinis 8

tamen vſitata *Diœceſin* appellant, & *Presbyteros Parochianos*, quos vulgo hodie *parochos* nominant: quos quidē plurimis in locis populus eligebat, dein Epi-
1 ſcopi ratum faciebant, ꝙ illi placuiſſet. Et iubebat Canon, vt ad curā animarum gerendā Epiſcopi ſeu parochi deſignarentur, ſeu vt illi vocant, nominarentur, q̄ vita & verbo ſuis vſquequaq; prodeſſe valerēt. Electi, honeſto comitatu ad Epiſcopos deducebātur, nec licebat quemq̄ ſic electū deſignatumve reiicere, niſi notabili criminis intētione ꝓbata, vſq; adeo etiamdum in duris & neſciis multarum rerū ſæculis valebat plebis de ſuo paſtore iudiciū. Quod ipſum tamen tam ſanctum & Apoſtolica traditione probatum, itidē & auaritia nobis & ambitio ſuſtulerunt: iure ipſo electionis magna ex parte ad Epi-
2 ſcopos & Abbates tranſlato, & miris technis vitiato. Quod certe ē *iuramētis*, quæ Canoniſtæ *fidelitatis* appellauere abunde cognoſcitur, teſtantib. ſcilicet, quantum noſtrorum animi ſuis rebus addicti ab illorum pietate & religione abſint, qui nō ſibi aut ſuo cōmodo, ſed Chriſto & gregi eius paſtores legerūt, quiq; primum locum Apoſtolicæ doctrinæ & libertati cōceſſerunt, hoc vnū curantes, ne vllus locus quæſtui, hoc eſt ſimoniæ & phariſaicæ negotiationi relinqueretur. Quod ad me attinet, fateor pro mea imperitia, nunq̄ me vel audiſſe vel legiſſe vlla iuramenta tam ſeruilia, tam aduerſa libertati doctrinæ Chriſti, quam illa ſunt quæ hactenus Epiſcopi & Abbates quidā à parochianis priuatisq; ſacrificis, quos *Capellanos* vocant, extorſerunt. Neq; n. alio vllo certiore teſtimonio vngues ſuos, hoc eſt impios conatus, & miſere affectam cōſcientiam prodidere lupi quidā rapaces, q̄ illis tam duris & inauditis obligationibus, quibus opus nullo modo fuiſſet, ſi tam agere & obſeruare libuiſſet, quod ſcriptura dictante præcipitur, quam vel nouam religionem vel noxiam hypocriſin ſcriptura reclamante tueri. De diſciplina n. & pietate *curaque*, vt ipſi vocant, *Paſtorali*, nullum iota in illis legas: hoc ſolum cautum eſt, ne vel agant vel ſentiant aliud, quam quod his placet, à quibus nō iam onere & labore, ſed munere & honore ad quæſtum videlicet & farinam faciente, ſunt donati. Et quam iniqua ab illis exigunt, tam impia illi pollicentur, nec detrectant qualemcunq; obligationē adminiſtrandę eccleſię, modo ne deſit quod ad quæſtū faciat. Ita n. eccleſiis paſſim occupandis poſſidendisq; intēti ſunt hodie pleriq; omnes ſacrificuli, vt re ipſa nihil magis quærere, q̄ ſeipſos videantur. Nihil n. in præſentia de immunitate dicemus, qua & ipſa tamen ſeſe prope omnium iudiciis & cenſuris ſubtraxerunt, vnicis Epiſcopis ſubiecti, qui ſic tamen plectunt nocentes, vt propemodum irritare pœnis, & hoc nocentiores facere videantur, quæ ſæpius puniunt, vſq; adeo (quod dicitur) mutuo ſcabunt muli, nec tolluntur crimina, vt alibi à nobis dictum eſt, ſed a-
3 luntur. In Regno Francorum licebat laicis paſtores, quos delegiſſent, obſeruare & notare & deferre Epiſcopis, quorum muneris erat, omne genus vitia in illis, vtpote diſciplinæ ſuæ ſubmiſſis, emendare & adigere etiam ceſſantes, vt verbo ædificarent, & ꝓdeſſent exemplo. Paucæ erāt eccleſiarum cæremo-
4 niæ, neq; alia magis vſitata ſacramenta, q̄ Baptiſmi & Euchariſtiæ. Horum n. prope ſolorū meminere Cōcilia, quæ ſub Carolo Caluo & Ludouico Iunio-
5 re Magonciaci & Wormatiæ celebrata ſunt. Paſchate autem & Pentecoſte baptizabantur, non quod alias non liceret, (vt enim ætas omnis, ita & omne tempus ad baptiſmum idoneum eſt) ſed quod ita tum eccleſiis libuiſſet: nec licebat, niſi in publicis villis baptizari & coram eccleſia (ita enim iubebat Canon) niſi aliud ægritudo poſtulaſſet. Lege aūt adigebantur ſuſceptores,
6. 7 quas ea ætas *Compatres* & *Patrimos* vocabat, vt infantes, quos ſacro de fonte le-
8 uaſſent, Catholica fide imbuerent. Cœna Dominica ſæpe numero dabatur credentibus, quæ quidem (quod ſciam) nec recepta eſt à quoquam priuatim,

nec

nec diuiſim partimve erogata eſt, ſed plene diſtributa in populum. Legi-
mus tamen priuatim & inprimis ægrotis extra cœtum, & quidẽ domeſtica- 1
tim Euchariſtiã exhibitã fuiſſe. *Miſſam* aũt vocabant illa ſæcula cœnã illam 2
publicam & dominicam, vnde fortaſſis *Miſſa Martini, Miſſa Andreæ*, aliæq; id
genus Miſſæ feſtę, apud mediæ antiquitatis ſcriptores memorantur: nomen
forte indeptæ, quod feſtis maxime diebus peragerentur. Et ſæpe quidem du-
bitaui, num *Miſſæ* nomen, quo nundinas hodie celebriores mercatorũ vul-
gus intelligit, inde natum videri poſſit, quod multis in locis ſtatas illas & an-
nuas nundinas feſtis fere diebus annectimus, idq; ob populi frequentiam ad
miſſas celebriores cõfluentis. Franci & Alemanni infantes ſuos altari admo- 3
uebãt Euchariſtiæ gratia: qui mos in multis Heluetiæ noſtræ locis ante pau-
cos annos deſiit, neq; adeo exoleuit, quin adhuc ſacrificantib⁹ alicubi adhi-
biti pueruli, labellis ſuis vinum calicis excipiant, quod ſane & Sangalli, dum
miſſæ priuatæ legerẽtur, religioſe obſeruatum eſt, licet pauci veterũ morem
agnoſcerent. Iam ad diſciplinam quod attinebat, iubebat Canon, vt Presby- 4
teri quotannis quadrageſimę tempore de miniſterii functione & fidei prędi-
catæ doctrina rationẽ Epiſcopis redderent, ne facile admittebãtur vel Preſ- 5
byteri vel Epiſcopi ad vllum miniſteriũ, niſi prius in ſynodo excuſſi & ꝓbati.
Synodi vero minimum annuæ per diœceſes celebrabantur. Epiſcopis interim 6
lege adactis ne hac in re ceſſarent, aut cunctarentur. Requirebatur aũt *in pa-* 7
ſtore, (vt author eſt Rabanus) *ſcientia ſcripturarum, pura veritas hiſtoriarum, modi* 8
tropicarum locutionum, ſignificatio rerum myſticarum, vtilitas omnium diſciplinarum,
honeſtas vitæ, & probitas morum: adhæc elegantia in pronuntiatione, iudicij acumen in
dogmatibus, differentia medicaminum in varietate ægritudinum: quæ qui neſcit, in-
quit Rabanus, *non dico alienam, ſed ne ſuam quidem poteſt diſponere vtilitatem.* Mi-
rum autem, vel hęc ipſa ſæcula requirere potuiſſe, quod noſtra ætate tot mo-
dis fœliciore negligitur, examinatoribus illis haud aliud exigentibus, quam
frigidulas aliquot grammatices regulas, & vſum magis quam peritiã canen-
di, cum adiectis quibuſdam diffinitiunculis, quas ediſcere & memoriæ man-
dare pueri etiam valeant. Refrixit enim Synodorum celebratio, quæ tamen 9
quam diu eſt obſeruata, doctrinæ & diſciplinæ cuſtodiendæ haud medio- 10
crem medelam afferebat. Durant quidem reliquiæ quædam, & extant De-
cani certis eccleſiis præpoſiti, qui quibuſlibet de cauſis ſuos conuocant, ſed
eo tamen ritu, vt conuiuium non concilium agere videantur: pares ſcilicet
cum paribus (vt in prouerbio eſt) cõſociati. Sed veteres ad Epiſcopos redea-
mus, qui per Alemanniam Principis edicto monebantur, ne alia populũ do- 11
ceri permitterent, quam quæ de ſcripturis eſſent deprompta. Symboli arti- 12
culos magna cura eccleſiis, qui plebi regundę præpoſiti fuiſſent, exponebãt:
ſed & crimina recitabantur ex Apoſtolo, vt qui talium rei forent, de eccleſia
ſummouerentur. In numero autem criminoſorum vinolenti cenſebantur, 13
quos Caroli ætas magno cõſenſu myſticarum rerum cõmunione interdixit:
ad hæc & auguriorum & incantamentorum haud vnius generis deliria, cre- 14
bro notabantur, quæ Francis & Alemannis, vtpote nõ ita pridem à paganiſ-
mo cõuerſis, tanto labore diſſuaſa ſint, vt diutule ferre, & horum donare ve-
hementiæ nonnulla Epiſcopi coacti fuerint, quæ ſane multis annis parum
pie ſunt retenta. Præcipue autem, purgationum ſpecies quædam pluſquam
ſuperſtitioſæ, quibus ad innocentiam explorandum vſi ſunt, velut iudicio a-
quæ frigidæ, aquæ feruentis, nouem vomerum condentium, & ſanctæ cru-
cis iudicio, quæ demum vt ſuperſtitioſa ſublata ſunt. Sublata eſt & mo- 15
nomachia iam olim Germanis, ad arma & vindictam pronis, vſitata: quæ
ipſa tamen, nec virium quidem aut roboris, nedum æquitatis aut innocen-
tiæ

tiæ vllam indicaturam præſtare potuit. Scribæ Alemanni poſtea ***Campi certamen***, *μονομαχίαν*, id eſt, ſingularem & condictam illam pugnam vocauerunt,
quam vulgus voce ceu detorta *Campf* dixit, cuius vt nomen, ita etiam ſce-
1 lus adeo inhæſit noſtrorum animis, vt ſint paſſim, qui atrocem illum & gla-
diatorium cōgreſſum ſuis, ceu gloriæ aliquid aut iuſtitiæ afferentem, etiam-
num permittant. Sed fuit tamen tempus, quo probandæ innocentiæ mono-
2 machia conceſſa fuit, atque id quidem Francis & Alemannis frequenter &
3 paſſim. Deſiit & purgatio per Euchariſtiam facta, quam & Pontifices qui-
dam (inter quos Gregorius Septimus) vſurpare non dubitarunt, innocen-
tiam videlicet de obiecto crimine teſtaturi, ſi Domini corpus intrepidi ſum-
pſiſſent. Caroli ſæculum turpem etiam quæſtū notabat, & in turpi lucro no-
4 tabatur, ſi quis vinum aut annonam emiſſet paruo, quo pluris poſtea vende-
ret. Feſti dies, Dominicis exceptis, perpauci erant Francis & Alemannis et-
5 iam ſub Carolo: nec alios memorat Anſegiſus, quam ***Natalem Domini, Stepha-
ni, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentum, octauam Domini, Epiphaniam, octauam Epipha-
niæ, Purificationis S. Mariæ, Paſcha per dies octo, Lithaniam maiorem***, quam noſtri
6 rogationem vocant, ***Aſcenſam*** (ſic vocabant Domini in cœlos aſcenſionem)
***Pentecoſten, S. Ioannis Baptiſtæ, S. Petri, S. Pauli, S. Martini, S. Andreæ, de Aſſumptio-
7 ne Mariæ*** Carolus interrogandum reliquit, Ludouicus filius perſuaſus, feſti-
uam eſſe iuſſit. Receptum autem & illo tempore fuit, ne quas precationes a-
liter facerent Epiſcopi vel Presbyteri, quam ***ad Deum Patrem per Chriſtum Ie-
ſum filium eius***, nec alias hodie in vetuſtis libris legimus. Caroli quidem ætate
palam eſt precibus inſerta Sanctorum memoria, vt qui intercedere pro no-
8 bis, ac veluti patrocinari multis etiā veterum crediti ſunt. Licebat aūt Prin-
9 cipi in regno ſuo quoties viſum eſſet, Eccleſiaſticis ordinib⁹ ſimulq; ſæcula-
ribus conuocatis, de rebus ad religionē attinentibus conferre in medium:
Neq; hoc ſolū, ſed priuatas etiā cauſas, quæ vel offenſionem pariturē vel ob-
futuræ pietati viderētur, audire & diſcutere: ſæpe & Epiſcopis & Presbyteris
& Abbatibus accuſatis, & ad audientiā citatis, maxime vbi vel temulētiæ vel
10 fornicationis, vel ſimoniæ aut errorū doctrinæ, aliisq; id genus ſcandalis inſi-
mulati fuiſſent. Quod ſi ad ſynodum vocati reſtitaſſent tergiuerſando, con-
11 feſtim à Comite cōpellebantur, quo dictorum factorumq; rationē celebri in
conuentu redderent, & obiecta ſi negaſſent, iuſtis cauſis diluerent & confu-
12 tarēt. Hoc modo & Otomarum primum monaſterii noſtri Abbatem, ad Sy-
nodum euocatum cōpulſumq; à Comitibus, quo ſe purgaret legimus. Quin
& laicos contumaces (ea erat diſciplinæ conſtantia) Princeps ad eam pœni-
tentiam, quam Epiſcopi impoſuiſſent, obeundam & ferendā adigebat. Vnde
facile cognoſcitur ***Canonicam ſatisfactionē***, Regū maxime authoritate (ne cri-
minoſi exemplo nocerent) receptam & inſtitutam fuiſſe, quam indulgētiæ
nobis Pontificiæ in totum ſuſtulerunt. Franci autem magnis de rebus con-
ſulturi peregre vocatos Duces & Comites conſilio adhibebant: nec minus
13 interim domeſticorum, hoc eſt aulicorum hominum opera vtebantur.
14 Haud raro & comitia celebrabant omnium ordinum conuentu, in quibus
de cauſis ſacris, prophanis, publicis priuatiſq; decernebatur. Et erat moris
15 Germaniæ Imperatoribus, vt raro vllum diem eximie feſtum, puta Natalem
Chriſti, Paſcha, Aſcenſionem, Pentecoſten, ſine celebri procerum regni
concurſu, nec niſi præclara aliqua in eccleſia peragerent. In religionis nego-
tio primas gerebant Epiſcopi: & pone quidem ipſos Abbates, qui vel erudi-
tione vel prudentia commendabantur. Reliquum locum Nobilitas, & opti-
mates, inde officiariorum, quorum tunc ***maiores domus*** erant, & domeſtici
Regis, & Comites Grafiones, Cancellarii (hoc enim ordine cenſentur in an-

tiquis libris Francorum, qui Regiis muneribus fungebantur) ex vrbibus aut villis euocati, vindicabant, ſumma ſemper Principis, ſed æquabili tamen & omnium conſiliis attemperante ſeſe poteſtate. Dabantur autem & legibus 1
vel ſanciendis vel reformandis publici conuentus, in quibus amplum & honorificum locum optimates tenebant. Vnde illud, quod vetuſtiſſimis in libris tabulisq; ætatis mediæ, ſæpe Nobilium & Epiſcoporum, Abbatumque certus aliquis numerus refertur, quorum præſentia leges rogatæ aut reformatæ fuerunt. Adeo vero alienus erat in Francia & Alemannia Caroli imperio, & multis poſtea ſæculis Epiſcoporum vrbis dominatus, vt de conciliis indicendis non niſi Imperator cum ſuæ dictionis Epiſcopis & Abbatibus 2
conſultaret, ac demum Pontificem de voluntate ſua certiorem faceret. Et Fridericus Secundus Gregorium Nonum, concilium Magonciæ celebrandum indicentem inhibuit, quod grauandæ Germaniæ gratia illud inſtitutum reſciuiſſet. Caroli autem ætas hoc honoris, & merito quidem tunc, Romanæ Sedis Epiſcopis tribuebat, vt indicto concilio aut ipſoſmet Epiſcopos, aut ſi his non vacaſſet, doctiſſimos quoſque ex vrbe Legatos poſtularet, qui concilio intereſſent, ne arbitris remotis, agi quicque & decerni à pientiſſimis Principibus, illi vel ſuſpicari poſſent. Minus tum factionum & ſtudiorum erat Primatibus Eccleſiarum, etiamſi ſubinde vitia & abuſus ingruerent, quibus poſtea ob candorem & ſimplicitatem hominum Germanorum, immodice (vt diximus) indultum eſt, & in ipſo diſciplinæ excolendæ ſtudio magna pars diſciplinæ amiſſa eſt. Fuit enim tempus, quum Romani 3
Pontifices nec *Vniuerſales* nec *Catholici* vocarentur, ſed Romanæ tantum eccleſiæ Epiſcopi, vſque adeo ſuſpectis & contemptis honorum titulis, vt & Beatus Gregorius palam affirmarit, Antichriſti præcurſorem eſſe, qui vniuerſalem ſacerdotem vocari ſe contenderet, quamquam autem ſtatim à Gregorio peſtis illa ambiendi primatus Apoſtolicam eccleſiam inuaſit & 4
infecit, tamen illis quidem ſæculis non modo pietatis negotium non teiecerunt Epiſcopi illi vrbis, ad ſæculum videlicet opes ve & dominatium (vt noſtri hodie) conuerſi, quin palam vel ſimularent, vel certe teſtarentur, nulli ſe rei magis conſultum eſſe cupere quam pietati. Quare & in Gallias nonnunquam & alias in regiones ſub Francis & Alemannis egreſſi ſunt. Pipino quidem & Carolo nihil officii denegantes, quin quemcunque locum indixiſſent, in eum ſeſe proni & parati reciperent. Vltro etiam LEO Pontifex, ac veluti ſalutandi gratia, Italia relicta, Carolum Imper. apud Germanos agentem adiit. Neque adeo Stephanum Quartum officii puduit, quin ſede ſua relicta Ludouicum Caroli filium in Galliis tunc agentem adierit, vnctumq; extra vrbem & Italiam Auguſtali corona donarit. Quod ipſum illos & Otthonibus & Hainrichis, vel ad concilia, vel alios ad conuentus, euocantibus non grauatim præſtitiſſe conſtat. Certe nulla à re tum minus abhorruerunt, quam à ſynodorum frequentia. Qua in re præcipua quædam Zachariæ Papæ dexteritas obſeruata & in literas relata eſt, qui licet nonnulla commiſe- 5
rit vel parum piis probata, tamen ita ſe in promouenda religione ſedulum paratumq; exhibuit, vt bonorum in Pontificum numero cenſeri merito debeat. Wunefridi enim Epiſcopi opera vſus, & Francorum auſpiciis fretus, plurimum commodi atque ornamenti Galliarum & Germaniarum eccleſiis attulit. Illud memorandum, vno Carolo iubente, quinque ordine concilia per Gallias, ſuper ſtatu eccleſiarum corrigendo celebrata fuiſſe: quorum primum Magontiæ, ſecundum Rothomagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arelate habitum eſt. Nec minus deinceps à filiis nepotibusq; conuentus habiti, in quibus ſumma cura adhibita eſt, religioni vt conſuleretur.

ſuleretur. Obſeruatum autem primum omnium poſt res Francorum colla-
pſas, quum dignitas Imperatorum Germaniæ contemptui eſſe Romanis E-
piſcopis cœpiſſet, pertinacia quadam, nec parum ſuſpecto ſtudio, haud alibi
fere multis ſæculis, quam in vrbe celebrata eſſe concilia: & inauſpicata qui-
dem illa magna ex parte fuiſſe, quæ ſuo ſuorumq; arbitrio Pontif. Romani,
præterita Imperatorum authoritate, conuocaſſent. quod quidem è mediæ
ætatis Chronicis notius eſſe arbitror, quam vt exemplis ſit opus.

Enimuero Franci regnum ſuum in Ducatus & Comitatus diuiſum vigi-
lantiſſime adminiſtrabant, primum non alienis, ſed ſuis legibus vſi, parte ta-
men (vt fit) ex alienis deſumpta, quibus multis ſæculis vſi ſunt Germani, ho-
dieque vel neſcii pluribus vtuntur. Potiſſimæ erant *Salica, Ripuaria, Aleman-
nica,* & illa quam *Gombetam* dixêre, ſingulis quidem veteri more in multa ca-
1 pita diſtinctis, quas hodie in vetuſtis bibliothecis videmus. Et exſtat Sangal-
li vetuſtiſſimus codex ſtylo inculto & barbaro ſcriptus, qui & Salicam & Ri-
puariam & Alemannicam continet. Exſtant ibidem Anſegiſi libri de legi-
2 bus Caroli & Ludouuici, ex quibus plurima deſcripſimus. Legibus igitur
3 Principum præcipuis, non laici modo ordines, ſed monaſteria etiam & col-
legia parebant: neque vſquam ratum habebatur, quod lege reclamante pa-
ctum fuiſſet. Norunt autem Franci & Alemanni Romanas leges veteres,
quod ex antiquis ipſorum tabulis palam conuincitur. Carolum autem inter
ciuiles leges conſtat pluſculas habuiſſe ex Moyſe tranſſumptas, quæ quod
diuinæ eſſent, eo nomine commodiores Chriſtiano regno adminiſtrando
viſæ. Cleri diſciplinam ad ſcripturæ præſcriptum & ſynodorum ac Princi-
pum decreta Epiſcopi exigebant, interim & Pontificum reſcriptis vſi, quum
aliis atq; aliis de rebus conſulti fuiſſent. Atque horum pluſcula tunc extabāt
4 in literas relata, primũ ab Iſodoro Hiſpalenſi Epiſcopo, ac poſt eum ab Iuo-
ne Præſule Carnotenſi, quæ modico tamen numero continebantur, & eo
quidem in loco habita, vt conſilia magis quam oracula iudicarentur.

Abbates Benedicti regulã, quam ſolam ea ſæcula norát, ſuis inculcabant.
Sero enim receptum eſt ius illud Põtificum, quod quia humanum eſt, à qui-
buſdam (Ethnicorum licet more) *Pontificium* dictum eſt, quod *Canonicum* no-
5 ſtri vocant. Gratiano primum immenſum illud opus conſarciente, quod ſub
Friderico Ænobarbo factum eſſe exiſtimatur. Ad cuius deinde exemplum
Decretales Gregorio Nono curante conſcriptæ ſunt: dein *ſextus Liber* à Boni-
6 facio octauo, & *Clementinæ* à Clemẽte Quinto, inde ad fæces vſq; diſcenſum
Extrauagantium, regnante iam & nihil non audente Ioanne Viceſimo ſecun-
do, Anno Domini MCCCXVII. Ex quo tempore mandata hominũ primo in
loco & oraculorum quidem vice habita, ſcripturarumq; decreta poſtrema
in ſubſellia reiecta ſunt. Generalis autem conſtitutio erat Synodorum de
Presbyteris: *Ne arma ferrent, Ne in hoſtem irent non euocati, ne venarentur accipi-
7 tresve aut falcones* (hæc decreti verba ſunt) *alerent*: ſeuere autem in illos ani-
8 maduerſum, qui auaritiæ ſtudio correpti turpia lucra ſectabantur.

Cauſas matrimoniorum multis in locis iudices ordinarij ciuilium nego-
9 tiorum cognoſcebant, quorum erat & diuortia peragere. Venus inceſta et-
iam in Laico magna pœna vindicabatur. Rarum illis ſupplicium capitis, &
in totum maleficiorum omnium pœna leuior, maximis criminibus ærariis
10 factis, quæ hodie ferme ſanguine & morte vindicantur. Alemanni inceſtas
nuptias iudicabant, ſi quis ſocrum, nurum, priuignam, nouercam, filiam fra-
tris, filiam ſororis, fratris vxorem, vxoris ſororem matrimonio ſibi copulaſ-
ſet: præterea ſi filii fratrum ſororumve iuncti matrimonio fuiſſent. In quibus
omnibus caſibus locum habebat diuortium, bonis eorum qui contra legem

coiſſent fiſco adiudicatis. Franci Ripuarij diuortio & bonorum confiſcationi exilii pœnam adiiciebant inceſtis. Liberi minorennes inceſta libidine polluti libertatem amittebant, & numero ſeruorum fiſcalinorum cenſebantur. Sed de ſeruis infra dicemus. Leuibus autem de cauſis ab Alemanis ſponſalia ſoluebātur, & licebat priorem intactam repudiare, ſi quis iuraſſet amore adductum, vt ea relicta aliam magis deamatam duceret: neque maior erat repudii mulcta, quam 40. ſolidorum. Durabat tamen ea ætate lex illa diui- 1
na, quæ filiam ſine parentum tutorumve conſenſu nubere non ſinebat. Franci Salingi pœna duorum millium quingentorum mulctabant, qui alii deſponſatam abſtuliſſet, & coniugio ſibi copulaſſet, ſed ratum interim coniugium manebat. Sic enim habet lex Salica: *Si quis ſponſam alienam tulerit, & ſibi in coniugium copulauerit* II DCtS Din. *qui faciunt ſolidos* LXIIſ culpts iud. *ſponſo autem eius* Dcts din. *qui faciunt* ſol. x v.
Culpts. iud. Seruum fugitiuum ab ignorante Epiſcopo in Preſbyterum or- 2
dinatum, ſi dominus requiſiuiſſet, nō aſſerebat adeo ſacerdotium, quin probata ſeruitute in priſtinam conditionem remigraret. Nec dum enim notus erat character ille indelebilis, quem ſcholæ poſtea inuentum ſacrificis ſuis intulerunt. Nec Francorum modo legibus, ſed etiam Cæſareis Iuſtinia-
ni cautum legimus. Contra autem ſæpe manumiſſi ſunt ſerui, qui doctrinæ 3
commendatione ad miniſterium vocati aut electi eſſent. Extant enim veteres chartæ manumiſſionum, quarum vnam à me viſam libro ſecundo inter exempla veterum chartarum ponemus. *Decimæ* propriæ eccleſiarum e-
rant, certis limitibus, quas tunc *Marcas* vocabant, diſcretæ. Crebro men- 4
tio fit marcarum in Regum diplomatis antiquis, præterea in donationum, concambiorum & præcariarum, vt vocabant, chartulis, quæ in collegiis paſſim & monaſteriis vetuſtis extant. Nec decimas ſolum, ſed *nonas* etiam partes ſoluebant coloni. Et extat apud Anſegiſum caput *de nonis & decimis.*
Alicubi & *tertias* dabant, qui eo pacto agrum conduxiſſent. Carolomanno 5
maiori domus, Pipini fratri, frequenti in conſeſſu procerum & eruditorum placuit, vt ædes parochiales quam liberaliſſime donarentur, reſque
eccleſiarum quocumque fuco abalienatæ non ſine mulcta reſtituerentur. 6
Iam tum enim erant, non Abbates modo, quorum auaritia dudum eccleſiis nocuit, ſed Nobiles etiam laici, qui Principum indulgentia abuſi, decimas ſibi frequenter vendicabant. Ex lege autem Alemannorum non licebat agros eccleſiarum locare laico ſine *charta*, hoc eſt, tabulis, quæ pretium cenſumve & rei locatæ conditionem continerent. *Precariæ* autem chartæ illis ſæculis dictæ ſunt, quod fundus donatus, cuius in charta fiebat mentio, cum expreſſa aliqua conditione relictus vel locatus, precario poſſideretur, certo aliquo tempore ad eccleſiam rediturus, ni redemptibilis fuiſſet. Porro tritum eſt *precarii* vocabulum apud iureconſultos. Alemanni qui precariam chartam poſtulati non oſtendebant, ipſa poſſeſſione priuabantur. In totum autem neque agros vendere, nec diſtrahere mancipia, Paſtori eccleſiæ licebat. Habebat tamen locum permutatio, quum ager pro agro, mancipium pro mancipio, charta interueniente, recipiebatur. Chartarum exempla inferius libro ſecundo apponemus, quæ veterem morem & ritum clare docebunt. Legem vero Alemannorum adſcribere viſum eſt, quæ ſic habet: *Nullus Presbyter nec aliquis Paſtor Eccleſiæ poteſtatem habeat vendendi eccleſiaſticam terram, niſi contra aliam terram, nec mancipium, niſi alium mancipium receperit, & ſi Concambium fecerit, aut de mancipio, aut de terra, ſemper epiſtolam firmitatis faciat, vt contentio non fiat, nec eccleſia perdat, quod legitime poſſidere debeat.* 7
Primariæ erant eccleſiæ, quas hodie *Cathedrales* vocant: ſecundo loco, ſed 8

BB exi-

eximio tamen, illæ quæ *Parochianæ* ſeu *Parochiæ* dicebantur: quibus ornandis
tuendisq; veteres illi Principes & Epiſcopi incredibili benignitate affuerũt,
non paſtoribus modò, ſed & plebi gratificantes, quoniam in plebem præci-
1 pua paſtorum liberalitas demanaret. Nec deerat illis, vnde liberalibus eſſe
liceret, & magna opum pars, quæ in eccleſias collata fuiſſet, pauperũ & ho-
2 rũ qui mediocri fortuna eſſent vſui & neceſſitati cedebat. Hodie rebus aliter
habentibus, eccleſias parochianas reditibus ſpoliatas cernimus, non paucis
furto illo *Incorporationis*, Fucum dicere volebã, ita nup expilatis & direptis,
vt ne de victu quidẽ ſatis eſſe prouiſum ſacrificis queat, niſi plebis beneficẽ-
tia adiuti malè natis ritibus, ipſoq; ſacrarũ rerum abuſu, quæſtũ faciãt. Hoc
enim ſupra modum noxio malo noſtra etiam ætas miſerè infeſtata eſt. Nec
mirum, etiamſi dolendum eſt, omnes vrbes, pagos, vicos, villasq; Germaniæ
pauperum hinc inde diſcurſantium mendicitate tot annis fatigari, cum ec-
cleſiæ plurimæ à Pontificibus, Epiſcopis & Abbatibus direptæ, ne Paſtores
quidem ſuos, vt iam eſt dictum, ſatis alant, nedum pauperes, quorum ta-
men vſui propriè deſeruiebant, quæ illorum immoderata cupiditate ſub-
lata ſunt, vt interim de rapacitate illa taceamus, quam ſummi Pontifices,
bullarum ſuarum licentia otioſis hominibus hactenus indulſerunt. Ale-
3 manni, quum pars eſſent regni Francorum, pauperes ſuos adeò vagari non
ſinebant, quin domi eos veluti ex Canone alerent: bonis etiam quæ eccleſiis
donabant, ita alicubi partitis, vt in ditioribus eccleſiis pauperum ſubuentui
4 partes duæ, in tenuioribus æquales partes & clero & pauperibus diuideren-
tur. Enimuero, vt ſupra quoq; dictum, Epiſcopi ipſi & Abbates Collegia &
Parochias interdum inſtituerunt non paruis reditibus donatas & auctas,
quas & ipſas demum ſucceſſores ſui multis in locis, quibuslibet de cauſis
adducti, præterea & damnoſo illo *Incorporationis* aucupio animati, eccle-
ſiis ademptas, ſuos rurſus in vſus conuerterunt. Antè autem diximus nec
Eccleſias nec Collegia fundari ſolita fuiſſe, niſi Principis conſenſu. Nec
tum erat Papæ ius illud comprobationis, quam *Inueſtituram* vocant, ſed Re-
gis aut Imperatoris. Et extant diplomata, quæ, quod dixi, palam teſtantur.
Sed alio in loco de iure illo commodius referemus. Illud non tacendum,
5 Caroli legem extare, quæ cauebat, ne Parochiæ ſine manſis inſtituerentur.
6 Manſos autem illa ſæcula vocabant Villulas cum prædiis, quæ ſingulæ ſin-
gulis Eccleſiis fuiſſent attributæ, omni quidem onere exemptæ, niſi ſi quid
Eccleſiæ deberetur. Durat adhuc Germanicũ nomen Kelnhoff, quo Man-
ſam gens illa, ni fallor, ſignificauit. Quanq̃ autem Synodi Francicæ Princi-
pum authoritate ratificatæ non Monachis modò & Nõnis, ſed etiã Clericis
7 vſum coniugii negarent, & nihil tamen minus omnẽ fornicationem ſeuerè
coercerent & vindicarent: tamen haud ita multis poſt Carolum annis pu-
8 blico quodam conſenſu, & quod diuerſum ſcripturæ in vetuſtiſſimo cõcilio
Nicæno ad eum ſenſum receptæ & probatæ docerent, factum eſt, vt Presby-
teri per Germaniam legitima connubia celebrarent: Laici autem ſcortatio-
nem & concubinatum non ferentes, Paſtoribus ſuis vt coniugati eſſent libẽ-
9 ter permitterẽt. Quem morem pluſculis ſæculis receptũ, quum Hildebran-
10 dus monachus Papa factus, q. Gregorius Septimus transnominatus eſt, Cõ-
cilio quodã cum ſuis in Italia habito, ceu impium & Patrum decretis aduer-
ſum condemnaſſet, confeſtim litteras Epiſcopis Germaniæ plenis minarum
miſit, & honore ſacerdotii priuari iuſſit, q. decreto cõcilii ſui præterito con-
iugati eſſe pergerent. Antiſtes igitur Magonciacenſis, Synodo Heresfordiæ
congregata, cum litteras Papæ vel inuitus prælegiſſet, oraſſetq; Papæ edicto
11 audientes eſſe, quæq; cõcilio placuiſſent recipere vellẽt, repentè tanta ſedi-

tio

tio in eo conſenſu exorta eſt, vt parum abfuerit, quin Præſul ipſe de cathedra deturbatus, celerique in tumultu trucidatus eſſet, clamitantibus multis ſatius eſſe Epiſcopum Papæ fautorem occidi, quam dogma tam væſanum & hæreticum cum tanta ſacerdotii contumelia promulgari. Neque exemptus periculo eſt Præſul, antequam promitteret, primo quoque tempore curaturum ſe, quo Pontificem ab huius ſententiæ auſteritate deduceret.
Quod quidem ſe viuo, hoc eſt, Heinricho Quarto imperante, accidiſſe cir- 1
citer annum Domini M L X X X. Lambertus monachus Hirſfeldenſis prodidit. Mirum autem aduerſum coniugia ſacerdotum ſtatuere Caroli ætatem potuiſſe, cum Concilia tamen illo tempore habita, ac illud imprimis,
quod ſub Carolomanno Prætorii Præfecto Wunefridus Legatus cum ali- 2
quot Franciæ Epiſcopis celebrauit, in hæc ferme verba ingenue confeſſa ſint; *Non licere Epiſcopis, aut Imperatori, aut cuiquam pietatem cuſtodienti, quicquam contra diuina mandata præſumere, &c.* Et Sole interim clarius fit, nihil tam
aduerſum Apoſtolicæ doctrinæ, quam lege lata ad caſtitatem ſeruandam 3
cogere, quam nec voluntas, nec conatus hominis, ſed vnica diuina gra- 4
tia largiatur. Sed ſæpe accidit, vt quæ palam impia ſunt, fucatiſſima illa ſpecie pietatis Eccleſiis obtruſa ſint. Atque hæc quidem de Collegiorum ſtatu hactenus dicta ſint: Nunc quæ reliqua ſunt de Monachis & Monialibus ſubiungemus, interim & alia quædam, quæ obiter nobis, (vt in farragine) ad ſummam argumenti adumbrati magis quam expreſſi pertinere viſa ſunt, inſerturi.

Monachorum diſciplinam priuatim Abbates, generatim etiam Epi- 5
ſcopi exigebant: Abbatiſſis autem (vt illorum temporum vocem vſurpem)
miniſtri ſeu Lectores dabantur, qui ſacris peragendis & moderandæ diſci- 6
plinæ præeſſent. Primum quidem rariora erant Virginum cœnobia, quæ paulo poſt fœminæ Auguſtæ & nobiles aliæ, non tam pietate, vt videtur, quam ſexus amore illectæ ſummopere auxere. Vnde laude virginitatis &
commendatione quibuſdam permotis placuit etiam fœminas, ſeu malu- 7
mus puellas velare, tondere, veſtiri, congregare, certamque ad normam vi- 8
tæ inſtituere & exercere. Quod vtinam tanto cum fructu pietatis eſſet fa- 9
ctum, quantis ſumptibus conſtitit. Et laudari fortaſſe inſtitutum poſſet, ſi & hæc puellaria cœnobia, ceu prima illa Monachorum ſcholarum inſtar habita fuiſſent, in quibus teneram & imbecillam, & affectibus obnoxiam ætatem viri graues & ſancti, ac ſi ita libuiſſet, matronæ etiam moratæ & caſtæ certo aliquo, ſed conducibili tamen ad pietatem, diſciplinæ genere ad tempus formaſſent & erudiſſent, quo maiore pudicitia & continentia peritæ iam & litteras etiam edoctæ, reliquum vitæ, quod ſibi vel nuptis vel innuptis conceſſum fuiſſet, multiplici cum fructu tranſigere potuiſſent. Nunc cum longe aliud, niſi fallor, ſpectatum videam ab illis, qui eo modo virgines incluſerunt, profecto non habeo quod cœtibus illis vel probatiſſimis tribuam præter otium pluſquam delicatum & ſuperſtitionem immodicam. Primum enim humanis doctrinis perſuaſæ, virginitatem velut de
ſuo vouent & offerunt Deo, iactata deinde pudicitia, quam nemo tamen, 10
ceu diximus, veram aſſequitur, niſi donante Domino. Deinde ſcripturis ſanctis, quæ liberam faciunt optionem caſtitatis, vel ignoratis vel contemptis, votum ſuum, hoc eſt, decretam temperariæ voluntatis ſententiam, tanti æſtimant, vt honeſtis etiam & piis cauſis vrgentibus, probatæ ſemel & re-
ceptæ opinioni renuntiare ſcelus eſſe ducant: cum D. tamen Paulus cauſas 11
habeat, cur in caſu aliquo nubere virgines malit cuicunq; conditioni man- 12
cipatas, quam innuptas manere: Cumque idem non audeat perpetuam vir-

ginitatem vllis pręcipere, nimirum dono Dei & quidem raro obuenientem; illa contra peſſime imbutæ, vel hac de cauſa perpetuam eſſe volunt, quia ſemel in corriphæorum ſuorum verba iuratæ illam promiſerunt & vouerunt, duplici, in fallor, contumelia culpabiles coram Domino: Vna quidem, quod rem alienam & concreditam ſibi, etiamſi vere virgines eſſe conſtaret, magna fraude & ingratitudine pro ſua vſurpant & venditant: altera autem quod munere & dono Dei aduerſus Deum, velut debitorem & nexu aliis obligatum, elatæ ſanctitate illa carnis vaniſſime iactata, ſibi referunt acceptum, & velut de ſuo profectum offerunt & conſecrant Deo, quod ſoli miſericordiæ Domino erat referendum.

De operibus enim & ceremoniis quibuſdam propemodum ridiculis vt nihil dicamus, non video quibusnam rebus aut commodis vſui eſſe poſſit genus illud vitæ tantopere laudatum multis, niſi aut Paulas, aut Marcellas, aut Hedilias illa latibula nobis ederent, quæ dignæ eſſent doctrina & pietate; quibus libri inſcriberentur. Nec enim vocari poſſunt monachæ noſtræ ad vllum Eccleſiæ famulatum, nec vllo cœtui rite pręeſſe; denique quod ad pietatis captum attinet, ne ſibi quidem ipſis adeſſe aut conſulere, longe minus prodeſſe proximo, videlicet incluſæ & ferarum in morem parietibus ſeptæ, adeoque religione obſtrictæ, vt ne cum parentibus quidem & cognatis, nedum cum proximis aliis vel tantillum commercii & familiaritatis habeant. Et reuera dici poſſit, quod à doctiſſimo quodam viro dictum eſt: *Cœnobia aliquot non monialium ſolum, ſed monachorum etiam, non aliud eſſe, quam conditoria quædam in quæ viui homines otio ſcilicet & inertia conſepiti ſepeliantur*, & ſic (ſi Diis placet) mundo ſint mortui. Contrà alia quædam, quæ ſic iactant religionem, vt domus non hominum nec orationis, ſed Dei ipſius dicantur, ſic aliena ſint à cultu diuino, vt qui in illas recepti & initiati mundo renuntiarũt, re ipſa nihil magis, quam quæ mundi ſunt, profiteantur & colant. Cantus enim illi & preces, quibus fidunt quasque aliis negotiando impertiunt, quid aliud (oro) ſunt, quam elementa, hoc eſt mandata hominum & ceremoniæ de doctrinis hominum, ſolida refragante pietate, inſtitutæ, indignæ profecto, quæ vlla ex parte cum eximiis illis charitatis fructibus & officiis cõferantur, nedum ex ſeipſis vllo modo poſſint aut debeant in bonorum operũ numero cenſeri & æſtimari. Sic autem aliena ſunt ab operibus charitatis illarum ſomnia, quę in eccleſia tamen habent locum, vt iactata illarũ virginitas cum operoſa virginũ verè Chriſtianarum caſtitate cõferri nullo modo poſſit, vt interim coniugatorum & cœlibum caſtitatem non attingamus, quæ non minus laudis apud Apoſtolum, quàm illorum, qui thorum ignorant, aut harum, quæ illæſo dum & inviolato corpore exiſtunt. Laborioſior imo illarum continentia eſt, quæ vel habent coniuges, vel habuere, quàm harum ſit, quæ coniugalium deliciarum ignaræ ſunt. Nec ſine cauſa factum nouimus, vt iuniores viduas Apoſtolus nubere, & liberos gignere iuſſerit, nihil minus probans, quam ſubitum & præceps caſtimoniæ ſeruandæ conſilium.

Virgines Eccleſiæ, nec religione elatæ nec inflatæ profeſſione, quod Dominus donauit, in Domini gloriam conuertunt, hoc vnum potiſſimum curantes, vt in eo cœtu fidelium, in quo ipſas Deus conſtituit, nihil officii intermittant, quod modò decore ſuſceptum ad proximi vtilitatem pertinere queat: ſuis manibus victum quærunt, vel ita de ſuo victitant, vt ſuperſit, quod egentibus impertiant: adhæc & parentibus, & ægrotis, puerperisque, & ſenio confectis benignè ancillentur: ſubinde diuitum beneficẽtiam extimulantes, ne deeſſe miſerorũ inopiæ velint: totum autem nihil non ferẽtes laborũ & vigiliarũ, quo cõformes eſſe vitæ Chriſti, hoc eſt omnib. prodeſſe,

& ex

& ex æquo de omnibus mereri q̃ optime poſſint. Quod ſi quæ ſunt, quæ vel valetudine vel conditione retrahantur, quo minus in cœtu famulentur, tamen aliis interim donis & fructibus præeſſe multitudini non deſiſtant. Tales fuere primæ illæ Eccleſiarum miniſtræ virgines & viduæ, quarum Paulus & Lucas meminerunt: tales & hodie ex opulentis & magni nominis virginibus nonnullæ, quæ domum pauperculas inuitant, nec carnis modo, ſed animi etiam cibo ſatiant & inebriant, ſcribere iuniores & legere docent, ad pudicitiam interim & parſimoniam & patientiam magno ſtudio inhortantes. quippe hoc vno fine innuptas probat Apoſtolus, quia liberiore conditione donatæ, hoc magis quæ Dei ſunt curent, quo minus colendis maritis liberisq; educandis, & reliqua coniugatis operæ moleſtia, impediunt. Nec minus interim probat cõiugii ſtatum, vt qui malit virgines cœlibesq; nubere quam vri, & confeſſus ſit, honorabile eſſe inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Verum regno Dei promouendo intentus, potiorẽ eſſe exiſtimat, eum ſtatum, qui ad pietatem colendam & ſupplenda charitatis officia quam minimum remoræ habet, qui proprie quidem illorum eſt, qui in hanc libertatem dono caſtitatis aſſeruntur. Porro illa virginitas, quæ votis auctorata, & ſepta parietibus, otio præterea & inerti vacuitate flacceſſit & diffluit, adeo nihil habet cum Apoſtoli laudibus commune, vt & reiectam eam & damnatam ab eodem conſtet: reiectam quidem, quia cum otio & inertia (vt nihil de ſuperſtitione dicamus) cõiuncta eſt: damnatam autem, quia nec liberam nec gratuitam, ſed humanarum ſanctionum tyrannide inſtitu- 1
tam, inuitæ etiam & coactæ puellæ profitentur, quibus tamen ſuccumbentibus & palam laſciuientibus Præſulum indulgentia, (quemadmodum & Clero omni) vt ſcortentur permittit, vt nubant non permittit. Con- 2
ſtat autem Paulum in viduis vel maxime arguiſſe otium ceu fomentum impietatis, nec alia magis cauſa virginitatem & cœlibatũ extuliſſe, quam quod inſtrumentum forent & adminiculum præcinctæ iam & operoſę beneficentiæ: in epiſtola autem ad Corinthios, vbi de cœlibatu & virginitate diſſerit, præcipue dãnaſſe quidquid aduerſum ſcripturæ, hoc eſt fidei libertatem, de humanarum ſanctionum præſcripto cum conſcientia recipitur. Diſerte enim inquit; *pretio redempti eſtis, nolite ſerui fieri hominum*. Adhæc palam teſtatur, nemini ſe laqueum propriæ ſanctionis iniectum, ſed liberum relictum [illegible] quod liberũ nobis reliquit Dominus. Neq; equidem ignoro, quid magiſtri quidam Scholaſtici, cõtemplationi & orationi, & pluſcularũ inter ſe puellarum priuatæ ſcilicet & captiuatę ſedulitati & beneficentiæ tribuant: ſed hoc maiori fiducia horum opinionem reiicio, quo certior ſum, nullum vſquã inſtituti eiuſmodi in vniuerſa ſcriptura extare exemplum. Nec mirum quidem pleroſque tantopere laudaſſe, quod ipſi ſunt profeſſi. Suum enim (vt in prouerbio) cuiq; pulchrum eſt: At non ſtatim pium, quod quibuſdã pulchrum, & in ſpeciem religioſum etiã viſum eſt. Vetat enim ſcriptura id agere, quod rectum eſt in oculis noſtris, niſi Dominum idipſum iubere conſtiterit. Et vt aurum non eſt, quidquid auro tegitur, aut aurum ſplendore imitatur, ita non eſt repente virgineum, quod nomine virginitatis cum iactata & inutili corporis integritate iactatur: ſiquidem virginitas, quam de carnis integritate metimur, adeo non eſt pietas, vt & piis & impiis communis exiſtat. Prudentum enim & ſtultarum virginum Chriſtus meminit, neque eas probat, quæ lampades gerunt exterius nitentes, ſed eas quæ internæ puritatis oleum geſtant. Proinde nec ſeris, nec obicibus, nec repagulis opus habent, quæ veræ ſunt virgines, neque ſane parietibus ſeu viuariis includi neceſſe eſt ne quis corpus violet. Violatur enim non tam corporis actu, quam animi conſenſu 3

virginitas, neque *loca mentem* (vt ait Gregorius) *muniunt, quod ſi deſit Spiritus, non adiuuat locus.* Tota eccleſia, quocunque loco eſt, corpus Chriſti eſt, quæ Apoſtolo teſte id curat in primis, ne quam ſpeciē mali in omni credentium cœtu ferat. Nemo facile caſtus eſt, qui vel ſolus, vel cum paucis cōiunctus eſt, nec virium eſt propriarum, ſed eximiæ gratiæ, cum illo carnis incentiuo luctari, vt victoriam triumpho dignam reportes. Proinde hoc ſanctior erit virginitas, præſertim fœminea, quo pluribus fidelium ſeſe commiſerit. Atque ita feciſſe vetuſtarum eccleſiarum virgines conſtat. Satis enim tutæ ſunt vel caſtiſſimę virgines ſub magiſtratu, qui vim, fraudem & iniuriam vindicat, nec inuitæ continebunt, quæ vulgo præſtant, quod donauit Dominus. Vtinam autem carere hominum doctrina potuiſſemus, quam certum eſt adeo infelicem eſſe in religione promouenda, vt quamlibet fortibus adminiculis adiuta, nihil tamen proficiat, ſed hoc fere ſolum perpetuo conatu ſuo aſſequatur, vt dum à Domini doctrina ad ſua placita deficit, poſtrema iuxta D. Petri dictum peiora primis efficiat. Quæ vero non ſunt virgines, vtcunq; incluſæ & obſeratæ, adeo corollam non merentur, vt meliore conditione fuerit Afra illa in lupanar tracta, quæ animi interim puritate inter Angelos verſata eſt, quàm illæ ſint, quæ virginum in cœtu poſitæ de lupanari cogitant: in quibus iuxta illud poetæ Satyrici:

Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore &c.

Vt profecto conſtet optime ſenſiſſe illos, qui Gynecia pluſculis in locis ad diſciplinam modo capiendam fundarunt, libera interim optione relicta ingreſſis, vt vel nuberent ſuo tempore egreſſæ, ſi iuſtæ cauſæ inuitarent, vel cœnobio delecto virgines manerent, modo in eo ſtatu nec ceſſare, nec ocium alere, ſed adeſſe & prodeſſe Eccleſiæ ſtuderent. Verum & has ædes ocio & ſuperſtitione contaminatas videmus. Nam & ipſæ certæ normæ addictæ, cantu, veſtitu, preculis, votis, ſeſe iactant & venditant ita delirē, vt canere & in ſacris legere pium iudicent, etiamſi nihil horum, quæ vel muſſant vel modulantur, penitus capiant aut intelligant. Adpingunt & hoſtiis ſuis Franciſcos & Benedictos, vt vel inde cōſtare poſſit, intus eſſe Nonnas quæ reiecta Chriſtianiſmi puritate ad hominum doctrinas defecerint. Ita nihil ſuperſtitione confidentius, nihil ſupinius, nihil arrogantius eſſe ſolet. Dicunt enim & has optione longè poſthabita, malle fornicari per cœnobia, quam maritos quærere, & coniugali moleſtiæ prurientem libidinem ſubiicere: Quin ſatis eſſe putantes, ſi pingui illo in luxu atque ocio ſaginatæ, nomine & habitu caſtimoniam profiteantur. Id quod in totum illis uſuvenit, quæ vel parentum imperio, vel cognatorum perſuaſione, vel præcipiti aliquo conſilio, cœnobium ingreſſæ votum ſuſcipiunt ſeruandæ Caſtitatis, quam niſi Dominus donarit, ſimulare quidem poſſunt, vt alia pleraque, præſtare non poſſunt. Perinde enim atque animalia quædam non manſueſcunt, quantumuis blandè tractata, ſed dimiſſa ad ingenium redeunt: ita caro noſtra, quantumuis attentis hominum conſiliis demulſa perſuaſaq; ſubſidat, tamen non manſueſcit, nec ponit libidinem, ſed ad naturam recurrit, niſi Dominus ipſe dono eam caſtitatis cicurarit. Viderunt, niſi fallor, proxima ſæcula, quam probe quorundam conſiliis ſucceſſerit, qui in hominum gratiam, & priuati commodi magis quam pietatis aſpectu, inuitas filias cœnobiis intruſerunt, violentiſſimo illo caſtitatis iugo impoſito: quod quidem poſt diſciplinam nuperrime per otium & opes luxatam, ita rēpente excuſſum eſt, vt monaſteria non pauca propemodum in lupanaria degenerarint. De Germanicis autem loquor, neque his omnibus, (ſatis enim caſte,

caſte, etiamſi impiè, vel etiam caute, ſi non caſte, multis in cœnobiis viuitur) de his modo ſentio, quorum ita præſtituta eſt caſtitas, vt memorare libidinem citra pudorem nequeamus. Et monere quidem hactenus de caſtitate hominum decretis inſtituta libuit, ne quis hoc ipſo probare me hodiernum monachiſmum putaret, quia veterem eius diſciplinam velutidignam memoratu recenſeo. Non enim probatur aliquid, quod iudicatur, & memorandum proponitur. Quanquam cuperem (quod antea quoque ſum teſtatus) talia hodie eſſe, & tribus proximis ſæculis fuiſſe vetera monaſteria, qualia tunc fuerunt, cum inſtituerentur. Profectò minus nobis turbarum vitiata quorundam licentia dediſſet, neque auctus in tantum fuiſſet numerus cœnobiorum, quæ vix æſtimandis ſumptibus hactenus eccleſiæ Latinæ ſuſtinuerunt. Adhæc, arma nobis fortaſſe in promptu eſſent, quibus horum conatus reprimeremus, qui iuſtiſſimis de cauſis moti totum illud hominum commentum, ſcandalis nimirum & erroribus refertum, nec vno nomine pernitioſum, non damnant modo, ſed abrogant etiam & tollunt, ſatius eſſe arbitrati, deſperati carcinomatis contagionem reſcindere de reliquo eccleſiæ corpore, quam committere, vt medelæ prætextu malum ſerpat, & amplius noceat.

Ad cœnobia autem Monachorum vt reuertamur: conſtat Abbatum electionem per initia magna parte ad Principem pertinuiſſe, cuius ea cura erat, vt non niſi idonei eligerentur. Qua in re nec opibus, nec generi admodum, ſed ætati & virtuti deferebatur, & iubebat Regula, vt in Abbates illi maxime eligerentur, qui ſacræ ſcripturæ periti, præterea caſti & miſericordes eſſent, nec niſi è Domini præcepto ſuos erudirent & inſtituerent. Vnde clare apparet, quod ante diximus, primos monachos præſcripto illo vitæ arctioris, non aliter quam adminiculo quodam & ornamento vſos fuiſſe. Clamat enim vel Benedicti Regula, ſe aliud non eſſe, aut profiteri, quam legem quandam pro his initiandis & inſtituendis, qui Chriſto olim eſſent militaturi: imo addit, aliud ſe non vrgere, quam talem obedientiam, quæ Chriſti fidem profeſſos, nec elatos faciat in opere, nec quicquam ſibi tribuat de his, quæ dedit Dominus, ſed operantem Dominum magnificet. Simul tamen magno errore, & ſalutem docet ex obſeruatione doctrinæ hominum, & operum fiduciam fortiter inculcat multis in locis, vt vel hac vna cauſa negari non poſſit, Regulam illam, quam hodie Benedicto adſcribunt, nec vno aliquo tempore, nec ab vno ſcriptum, ſed dogmatum & ceremoniarum acceſſione ſubinde ab aliis atque aliis mutatam & auctam fuiſſe. Porro Carolus Imperator cognomento Magnus, communi edicto permiſit monachis, vt Abbates ipſi legerent, quod ante ſe & Pipinus pater multis cœnobiis indulſerat, adiecta tamen conditione, vt & Regum authoritatem pro more agnoſcerent, iuſſiſque illorum parerent & acquieſcerent: quod inſecuti tamen Principes neglexerunt, ſæpius ordinatis ſelectiſque etiam externis, qui monaſteriorum habenis adhiberentur. Sed nec electione ambitio ſublata, aut auaritia repreſſa eſt. Nam & à monachis lecti his vitiis obnoxii erant, & raros dedere Principes, qui per luxum & intemperantiam cœnobiis abuſi non fuerint. Vſque adeo enim Carolo mortuo, ad quæſtum & deſidiam per domos illas declinatum eſt, vt Ludouicus filius, Concilio Aquis habito, coactus fuerit, abuſibus quibuſdam correctis, veterem diſciplinam monaſticam reuocare, Eutichii cuiuſdam doctrina fretus, quem magno in pretio apud Ludeuicum fuiſſe Vincentius ſcribit. Ceterum ne ſic quidem vtcunque redintegrata diſciplina durauit, quin mortuo Ludouico Abbatiæ non clericis modo, ſed etiam laicis homi-

nibus, in beneficium (ſic vocabant) concederentur. Legimus autem & ſub Dagoberto, quo regnante Columbanus Rhetiam ingreſſus eſt, eodem morbo laboratum fuiſſe. quod ipſum palam indicat diploma Regium, quo cauetur, ne vel Epiſcopi, vel laici quicquam iuris ſibi in reditus monaſteriorum aut poteſtatis vſurpent. Alienos autem & exortes, qui regundis monaſteriis impoſiti ſunt, partim eximia fide fuiſſe inuenimus, partim rapacitatis tantæ, vt monachi multis in locis exemplo territi viuis dum Abba-
1 tibus alios ſurrogarent, ne priore moriente lupus aliquis Principis conniuentia immiſſus graſſari, & nocere cœnobio poſſet. Illud conſtat, immodicam quandam licentiam etiam Epiſcopos, Regum fauore fretos, in monaſteria ſibi vſurpaſſe, haud raro nequiſſime tractatis monachis, plerumque autem ita vexatis, vt vel inuitis Abbates darent, qui ſuo nomine rerum potirentur, nec aliud illis permitterent, quam quod ipſi iuſſiſſent. Celebri autem more eſt obſeruatum, vt qui à monachis electi fuiſſent, honeſto aliquo comitatu ad Principem mitterentur, qui ratam electionem haberet: contrà autem electi fidem dabant Regi, idque iuramento intercedente, ne aliud præſumere vellent, quam Principes de religione & publica æquitate conſtituiſſent, neve aliud ſuis permittere, quam monaſticæ diſciplinæ norma expoſtulaſſet. Quem quidem confirmationis morem duraſſe ſatis conſtat vſque in Rudolphum Auindſpurgenſem Romanorum Regem, qui circiter annum Domini MCCC. ex humanis exceſſit. Adeo recens & nupera eſt inueſtitura illa Abbatum Germaniæ, quam proximis annis Pontifices ſuam fecerunt, tot antea ſæculis non niſi in Regum manu poſitam. Nec indignum enim, nec alienum ab æquitate videbatur illis, quorum maiores, quique ipſi collegia paſſim & monaſteria fundaſſent, priuatamque electionem monachis permiſiſſent, quique ante non niſi Principe deſignante Abbates accepiſſent, non minus iuris in inſtituendo confirmandoque habere, quam antea in eligendo habuiſſent. Suas quippe opes illis impenderant, ſuo in regno poſuerant ædificia, ſuis legibus inſtitutiſque erant tutati, denique ſua cura & diligentia intra metas veteris diſciplinæ continuerunt. Legimus autem
2 veteres Francorum, ac poſt eos, primos illos Germanorum Reges & Imperatores, ſic large eam poteſtatem exercuiſſe, vt & Epiſcopos darent eccleſiis, & defunctis alios ſurrogarent, Præſulum quidem aliorum, ſed non niſi domeſticorum conſilio freti. Sed & idem ius aliis principibus ita contulerunt, vt & legere & ſurrogare Præſules apud eccleſias ſuæ ditionis licuerit. Verum vt omni in negotio pietatis & religionis eſt factum, videlicet vt cottidie deteriora fierent, & ſubinde degenerarent, quæ minime improbe inſtituta videbantur, ita hoc quoque more ſenſim luxato detritoque hodie non niſi REGALIVM, vt vocãt, nomine fidem Abbates Regibus præſtent. Quod nomen ante annos, ni fallor, trecentos monaſteria noſtratia longe tum à dominatu aliena, in totum ignorarunt: nulla magis cauſa præſentatis Abbatibus, quam vt fideles eſſe ſuæ functionis miniſtri pergerent. *Regiarum* enim *donationum* nomine (quod veteres chartæ præferunt) non regalia illa nuper vſurpata, ſed agri & prædia & ſeruitia etiã Regum beneuolentia monaſteriis donata, intelligenda ſunt: *Regalium* nomen recentius non legimus in Chronicis veteribus. Nec fuit quicquam illis patribus regulæ, qui pulla veſte induti, vltra & ſupra baptiſmi votum, ſuo etiam, hoc eſt proprio, mundum & gloriam eius adiurarunt. Illud conſtat, longe minus nocituram fuiſſe multis cœnobiis Principum electionem, quam priuata & domeſtica nocuit. Impuros quidem ſæpe dedit Regum authoritas, qui certe magno & rerum & diſciplinæ damno admiſſi ſunt. Monachorum electio multo ſæpius,
ſtudiis

ſtudiis & factionibus efferata, nihil non commouit, turbauit & perdidit, atq; id quidem proximis maxime ſæculis, quæ palam ſuppreſſa religione non niſi dominatum & tyrannidem quæſiuere. Perinde enim atque in vrbe quondam, ita in collegiis & monaſteriis quibuſdam Germaniæ noſtræ eſt actum, 1
corruptis & contaminatis ſuffragiis ſæpe diuerſi lecti ſunt, qui repente ambitione exſtimulati, ac velut furiis acti, nec cedere inuicem, nec monitorem ferre norant, ſed odiis alternis, (quæ ambitionis eſt rabies) inteſtinas & exitiales diſcordias ita exercuere, & opes illas religioni dicatas bello abſumere, & cede etiam partium victoriam reportare libuerit, gloriantibus ſcilicet & exultantibus quibuſdam, ſi vi & armis obtinuiſſent, quod Maiores ſui Regum curæ & tutelæ ſummiſerant, ne nocere vlla violentia poſſet. Ita mira quadam rerum cōuerſione factum eſt; vt mucronem etiam in ſeipſam ſtrinxerit monaſtica auaritia & ambitio, ex quo tempore in honorem & dominatum abiit, quod antea non niſi oneris & laboris fuiſſet. Sed ſero tamen illa peſtis, nec niſi opulentiora monaſteria tentauit. Prima enim, vtcunque vitiata, nec ſanguine ſuorum vnquam, quod ſciam, fœdata ſunt, nec bello infamiam contraxerunt. Sed & Abbates veteres quum grauius diſſidium immineret, non armis carnalibus, ſed ieiuniis & orationibus pugnabant, nec tanta illis aut rerum aut titulorum cura, vt horum gratia Chriſtianæ modeſtiæ, & ſponte receptæ diſciplinæ liberet obliuiſci. Quadamtenus quidem & illos tentauit cupiditas, quæ mehercule vel primis illis monaſteriis adhæſit, ſed pluris tamen innocentia æſtimabatur, quàm vt permittendum ſibi illi duxerint, quod poſtremi illi monachi, nihil minus quàm monachi, ſibi licentiſſima procacitate permiſerunt. Nec iam nobis ſermo eſt de ſectis & ſodalitiis fratrum, qui *Mendicantes* cognominantur, ſed de his tantum cœnobiis, quæ longe ante natos mendicantium ordines fundata & reconcinnata fuerunt. Quorum quidem religioni & vacuitati vt cōſuleretur, Regum edicto conſtitutum erat, vt quemadmodum collegiis ita & monaſteriis *Aduocati* adhiberetur, quos *Vicedominos* alicubi vocabant monachi, nec paruo honore dignabantur: Principū nomine, à quibus impoſiti monaſteriis fuiſſent. Horum munus erat redituū, ſeruitiorū, prædiorum, rerumq; aliarum, quæ iuris monaſteriorū erant, curam gerere: frequenter quidē & Abbate ipſo & fratribus in cōſilium adhibitis, ſi quid incidiſſet horū cognitione dignum. quanq̃ minima hæc & omnium poſtrema monachis cura erat, longe magis religioni quàm ſæculi negotiis addictis: præcipuam, vt dixi, gerebant Aduocati, qui ea cauſa fere de vicina Nobilitate legebantur, quo maior foret authoritas, ne damni quicquam cœnobia vel errore vel ignoratione ſuſciperent. Raræ tamen in monaſteriis *emptionum tabulæ* viſebantur, frequentiſſime erant *Donationum*, vt quæ tum fere non niſi donatis rebus alerentur. Vnde mox paulo opes illæ enatæ ſunt, quibus longe lateq; omnia patuerunt, tanto ſpatio agrorum prædiorumq; cōtracto, quantū (vt ait Perſius) *miluus oberret.* Tabulas omnes *Abbatis* nomine inſcribebantur, cuius quidem abſentis vicem *Decanus*, nonnunquā & *Præpoſitus* gerebat. Addebatur aūt in chartis, & fratrum & Aduocati cōſenſus, vt exempli gratia: *Ego Bernardus Augiæ Abbas cum conſenſu fratrum meorum & Aduocati mei* Wichardi, *&c.* Ad quem modum, abſente Abbate, Decani & Præpoſiti ſeſe ſæpiuſcule præſcribebant. Mirum autem vel ſimplicitate barbaræ gentis, vel ſtudio breuitatis factum, vt neque in tabulis, neque in chartis Francicis aut Alemannicis, quas quidem videre mihi contigit nuſquam cognomina vel Abbatum, vel Aduocatorum, vel teſtium aut Comitum aſſcripta cernantur, cum hodie prope omnibus in tabulis & Syngraphis ita requirātur, vt ſi deſint omni prorſus fide & æſtimatione careant.

Nec

Nec dubium tamen eſſe queat, quin illis ſæculis etiam ſeruiles & infimo in loco habitæ familiæ ſuis cognominibus non caruerint. Porro ſoli Abbates morem antiquum retinent, nomine ſcilicet edito, nec adiecto cognomine: quod & ab Epiſcopis humilius natis cuſtoditur. Nobiles enim fere genus edunt cognomine prodito, quod veteres Epiſcopi in totum neglexerunt. Nam & Romanis Epiſcopis ea conſuetudo eſt, vt nomen ſolum edant, ſed numero tamen adiecto, vt quoti eius nominis exiſtant, intelligi queat. Quin & à Regibus & Imperatoribus veteribus Francorum ea moderatio cuſtodita eſt, ſolis nominibus æditis, vt antiquis in diplomatis & tabulis non facile inter Carolos, Pipinos, Carolomannos, & Ludouicos, (potiſſima Regum nomina) niſi temporũ ratione aliunde obſeruata, diſcerne-
1 re queamus. Criminalium cauſarum cognitio ad Comites pertinebat, à monaſteriorum adminiſtratione adeo aliena, vt facinoris loco fuiſſet habitum, ſi quis affectaſſet. Poſteriores quidam Abbates, & proximis quidem annis, dominandi libidine inflammati, Regumque abuſi indulgẽtia, ne hoc quidem gladii & ſæculi iure, vtcumque prophano, & cum monachiſmo pugnante, carendum eſſe duxerunt: ſatis interim religioni factum arbitrati, ſi non ipſi, ſed laici miniſtri ſuo nomine cognoſcant, quum ipſi tamen & ſuo, & fratrum ſuorum nomine ius illud horrendum hauriendi ſanguinis à Regibus & Imperatoribus ſuſcipiant, eoque nomine fidem illis, à quibus acci-
2 piunt, iurent, quod ne Epiſcopi quidem, longe minus quam monachi addicti & iurati, iure vllo in ſeſe (modo Chriſti ſint miniſtri) transferre poſſunt. Dabantur autem & Abbatiſſis curatores, vt ſupra dictum eſt, quos & illa ætas Aduocatos & Vicedominos vocabat: quibus neſciis, non licebat vllum contractuum pactorumve genus, quod modo in tabulas referretur, perficere. Vetuerat & Ludouicus, ne Epiſcopus aut Abbas, aut Abbatiſſa centenarium Comitis Aduocatum haberet, atque id quidem quo minus ſuſpecta iudicia eſſent, in quibus de monachorum monialiumque cauſis ſæpe cognoſcebatur. Erant autem *centenarii* iudices ferme Nobiles, à Comite conſtitu-
3 ti, & à numero, vt videtur, appellati, qui certis de generibus cauſarum co-
4 gnoſcebant, quemadmodum ex Caroli & Ludouici legibus patet. Ad Co-
5 mitem autem referebant Aduocati, ſi quid dignum eius cognitione iudicaſſent. Iudicia celebriora Legati Principis tempore conſtituto, poſt hos autem & Comites & Centenarii, aut horum vicarii peragebant; quæ qui-
6 dem Francis & Alemannis, barbara voce, *placita* dicebantur, & *placitare* pro eo vſurpabant, quod eſt placitum celebrare, quam vocem in Caroli etiam diplomatibus legimus. Moris erat primum, vt Aduocati cœnobiorum nomine placita, ſi quid negotii incidiſſet, adirent; inde inoleuit, vt & Abbates
7 irent. Nec abſimilia ſunt iudiciis illis veteribus & conuentibus, hodierni conuentus & iudicia, que hodie vulgo **Reichstag / Cammergericht / Hoffgericht / Landtag** nominamus. Quippe placiti vocabulo etiam comitia imperialia intelligebantur. Ludouicus enim Pii filius, poſt pugnam ad Fontanetum cum fratribus habitam, & obtentum Germaniæ regnum, placitum apud Vlmam celeberrimum legitur habuiſſe. Et extat præclara Ludouici Pii ſan-
8 ctio, qua iubebat, *vt in Mallis & placitis primum omnium, viduæ, pupilli & pauperes audirentur: & ſi ad cauſam agendam inhabiles eſſent, datis patronis iuuarentur*. *Mallum* vocabant conuentum iudiciarium, **Landtgericht** / in quo præter alia etiam de libertate & ſeruitute, & aſſertionibus agebatur. Extat etiam Lex
9 Carlina, quæ *rem iudicatam in Mallo repeti* non ſinebat. Refero hæc, non vt probem, aut imitandas exiſtimem voces barbaras, ſed vt de ſtatu temporum admoneam, nec ſileam vel barbare vſurpata, quo queant, quæ illis ſæculis

lis ſcripta ſunt intelligi. *Placiti* enim & *Malli* lex Salica & Alemannica crebrã
faciunt mentionem, nec tacent voces illas Chronica noſtratia, quæ ante an-
nos trecentos ſcripta ſunt. Arbitror autem diuerſa fuiſſe ex parte ab iudiciis
ſupra nominatis, illa quæ Latine *publica iudicia* vocamus, vulgo Hochgericht.
In his enim de facinoroſis plectẽdis ſtatuebatur, quorum cognitionem Co-
mites fere abſentibus Principis Legatis agebant, quæ & *meri imperij* ſignifi-
catione intelliguntur. In aliis autem de appellationibus, aliisq; id genus ci-
uilibus cauſſis, quæ Legatorum Regiorum aut Comitum præſentiam requi-
rebant, iuris ditione magis, quam poteſtate, cognoſcebantur. Qualem ho-
die annuum conuentum illuſtres Heluetiorum pagi, ſub feſtum Ioannis Ba-
ptiſtæ in caſtello Thermarum agunt, non modo de appellationibus cõmu-
nium Præfecturarum, ſed de relatis etiam & obiter enatis cauſſis, quarum co-
gnitio ad ſummum magiſtratum pertinet, decernentes.

Loca ipſa condendis monaſteriis delecta, principio non niſi Principum
fauore concedebantur. Quæ ſi liberorum hominum fuiſſent, & donata non 1
eſſent, permutatione compenſabantur: ſi fiſcalia, religionis cauſſa dabantur
Abbatibus. Vnde veriſimile eſt, quod in Chronicis cœnobii ad S. Gallum le- 2
gimus, Sigibertum Francorum Regem, non illum Auſtraſiorum, qui Brune-
hildam vxorem habuit, ſed iuniorem Dagoberti & Ruaguedrundæ filium,
Beato Gallo partem ſyluæ, quæ fiſcalis erat, quam Abtzellanam hodie voca-
mus, pro monaſterio ordiendo donaſſe, quod annis minimum centum ante
imperium Caroli factum eſſe colligitur. Vt vel hac de cauſa conſtare poſſit,
vix aliud monaſterium per Alemanniam, quæ tum regni Francici pars erat,
vetuſtius extare. Siquidem Dagoberto illo regnante, qui ſedem Conſtan-
tienſem primus inſtituit, Rhetiam noſtram Gallus ingreſſus eſt, nec mul-
to poſtea nemus illud Submontanum ad riuum Stainaham ſitum, inco-
luit, cuius proxima loca ei demum Sigibertus donauit. *Eremum* quidem
atque etiam *ſolitudinem* Monachi Chronographi nominant, verum paulo
frequentior hic ſeceſſus fuit, quam aut Eremi aut deſerti nomen gereret. 3
Deſertior quidem erat ager Abtzellanus & incultior multo, quam hodie
exiſtat, illo maxime in tractu, qui à monaſterio recta ad Alpes protenditur,
ſed colonos tamen habuit non paucos, ſeruos videlicet fiſcalinos, per ſyl-
uas illas & dumeta diſperſos, quos dono Gallus à Sigiſberto accepit. Nec
prorſus ſolitudo fuit, vbi hodie monaſterium eſt: quippe ſua ipſorum hiſto-
ria in literas relata conſtat, proxime monaſterium agros fuiſſe nobilium &
liberorum hominum, qui Gallo donati poſtea fuerint. Indiciis certiſſimis
conſtat, illo in loco, quem vrbis noſtræ mœnia cludunt, ante Galli aduen-
tum, non frequentem modo, ſed veterem etiam & Romanam vetuſta-
tem præferentem habitationem fuiſſe. Et ſunt nuperrime intra pome-
ria oppidi noſtri reperti in hortis haud procul æde parrochiali D. Ma-
gni, argentei & ærei nummi Romani cum Imperatorum veterum inſcri-
ptione, qui vel remotam antiquitatem, aliis quoque de coniecturis appa-
rentem indicant, de quibus nunc dicere omittimus. Ad inſtitutum inte-
rim reuerſi, ſciendum eſt, monaſteria vetera libenter illis Epiſcopis pa-
ruiſſe, in quorum diœceſi eſſent exſtructa: nec multo erant Preſbyteris pa- 4
rochianis celebriores Abbates, niſi amplius illos religio commendaſſet, nec
maior erat ex lege pœna illi conſtituta, qui monachum pulſaſſet, quàm
qui Diaconum. Abbates enim paucorum, Preſbyteri multorum curam
gerebant, vtrique ſalutaribus Epiſcoporum monitis obſequebantur. Caro-
lo Magno placuit, vt Epiſcopi veteri more competentem monaſteriorũ cu- 5
ram gererent: contra autem monachi, horum dicto audientes eſſent, quod

& Ludouici filii lege cautum eſt, nec licebat Abbatibus, vt externis ſeſe negotiis miſcerent, niſi eos Epiſcopi vel ſua authoritate, vel Principis iuſſu, ad
1 neceſſariam aliquam functionem euocaſſent. Iiſdem enim etiam concilia omnium ſæcularium officiorum vſum adimebant. Primum omnium auaritiæ acceſſione factum eſt, vt Epiſcopi ſuis eccleſiis non contenti, de occupandis expilandisque monaſteriis conſilia captarent, non iam ad diſciplinam retinendam, ſed ad quæſtum & lucrum faciendum intenti. Vnde mox Abbates calumniis contumeliisq; petiti & exagitati de iugo excutiendo. & declinanda Epiſcoporum tyrannide deliberarunt: quandoquidem & ipſis non hominum modo priuatorum, ſed Regum etiam & Imperatorũ fauor & indulgentia nihil non pollicebatur: nec paulo optabilius videbatur, proprio dominio præſtare, quam alienis parere imperiis. Adeo verum eſt, quod quondã à Fa-
2 biano Philoſopho dictum Seneca in controuerſiis retulit; *Diuitias* ſcilicet *frugalitatem & pietatem impugnare*, prætere a *malos patres & malos filios facere*. Tũ primum enim labaſcere religio cœpit, quum qui illi præfuere, diuitias ſentire, admirari, & conſectari cœperunt. Quare Francis etiamnum regnantibus contigit, vt Abbates opulentiores veteri more & inſtituto violato, reſciſſiſque obedientiæ vinculis, totos ſeſe reiectis Epiſcopis tutelæ Regum commiſerint, & diplomata impetrarint, quibus adeo aſſerebantur, vt nemo quicquam iuris, excepto Principe, in eos ſibi vendicare poſſet, qui hoc honoris & authoritatis Epiſcopis habebat, vt diſciplinæ monaſticæ retinendæ gratia eo iure potirentur, quo in monaſteriis adminiſtrandis & exigenda religionis puritate, veterum Principum authoritate & cõſtitutione donati eſſent. Prima igitur exemtionis ſpecies, qua vel bonorum & piorum Antiſtitũ iugo ſeſe monachi ſubtraxerunt, illa fuit, quam Epiſcoporũ inſolentiæ & auaritiæ acceptam retulimus. Secunda quę peſſima fuit, ipſis monachis debemus, qui Principum patrocinio elati, & ſuam illam ad opulentiam admiſſi & cõuerſi, demum ne ipſos quidem tam bene meritos Principes adeo reueriti ſunt, quin ſæculis inſecutis & proximis quidem, quum Romanorum Pontificum poteſtas non modo ingens, ſed formidabilis etiam facta eſſet, & contemptim iam ab illis Germaniæ Imperatores tractarentur, ſenſim eſt ad vrbis Antiſtites diſceſſum, & Romanæ ſedi *immediate* (vt vocant) ſubiecti ſunt, qui Francis & Tranſrhenanis Germaniæ Principibus opes omnes & fortunas ſuas debebant. Tanta enim indulgentia habiti, vt illos merito parentum loco vereri & amare, neque alios quærere patronos debuiſſent, quorum fidei & protectioni ſeſe committerent, quando ita ab illis iam inde à iactis fundamentis protecti & defenſi fuiſſent, vt præter omnium rerum ſecuritatem, ad opes illas & ſatietatem plus quam modicam, non niſi Principum fauore peruenerint. Primum quidem noſtri regnum illud nouum vrbis, quod reiecta Imperatorum authoritate ſibi ipſis nullo iure Pontifices arrogaſſent, admirati, de ſuis etiam, hoc eſt de priuatis Dominis, cogitare cœperunt. Quid enim aliud erat, ſedi Romani ſubiici, quàm Imperatorum & Epiſcoporũ veteri iuri & authoritati nuncium remittere? quando iam orbis ſibi perſuaſiſſet, ita omnem eccleſiaſticæ adminiſtrationis poteſtatem illinc pẽdere, vt quidquid ſemel ſedis illius nutu & voluntate decretum eſſet, illud ipſum ne Imperatoribus quidem, nedum Epiſcopis, reſcindere liceret. Pontifices igitur qui alienis opibus inhiabant, hoc vno per initia erant contenti, quod iſto tutelæ patrociniiq; prætextu ditiſſima Germaniæ monaſteria ſuarum partium feciſſent, donis etiam & priuilegiis, honoratis Abbatibus. (Mitra enim & pedum & annulus & ſandalium, & manicæ gemmatæ, Paparum illorum maxime, qui & ipſi monachi fuerant, munera ſunt, quibus Epiſcoporum dignitati

Abba-

Abbates iam ſuos æquarunt.) Iam enim ditiſſimos quoſq; Præſules noſtrates eandem in naſſam illexerant, ac velut muro ſepſerãt ſuæ ſedis potentiam, ne quid in illam impune præſumere Imperatores noſtri poſſent. Cui conatui vbi ſucceſſit, facile alia ſecuta ſunt, Pallii videlicet redemtio, annatæ, inueſtituræ, indulgentiæ, quæ noſtri, Pontificum potentia & amplitudine cõmoti, ſed & elati tutela, quæ vel Regum manus coerceret, vltro etiam illis cõceſſerunt. Verũ iuri illi & mori exemptionis nuper nato cum vere ſanctus Abbas Bernardus reſiſteret, negaretq; id licere Abbatibus, vt hoc modo otio & libertati cõſulerent: (quippe iam videbat, quem in nerũ iſthæc cõſilia demũ eſſent eruptura) tamen ſolus fatalẽ illã calamitatem adeo arcere non potuit, quin breui poſtea tẽpore, quum cõfecta iam & bona ex parte oppreſſa p Italiam Regum dignitas iaceret, cœnobia fortunatiora Papæ ſeſe tutelæ cõmittere magno numero perrexerint, moremq; nec probum admodũ nec honeſtum, literis aut tabulis ac titulis etiam ſuo nomine æditis, palam oſtentarũt, quod à nõnullis tamen primum ducentis annis proximis factũ eſſe conſtat. Vſq; enim ad Rudolphum Auindſpurgenſem Germanorũ Regem, Alemanniæ monaſteria vel prima & ditiſſima electorum Abbatum cõprobationem, quam vulgo *inueſtituram* vocãt, nõ à Papa, ſed à Principe, vel Rege, vel Imperatore petiere; nec ad Põtifices, ſed ad Principẽ iuramenti præſtandi gratia miſſi ſunt (quod alio in loco admonuimus) qui priuatim & domeſtico fratrũ cõſẽſu in Abbates electi fuiſſent. Vetus n. illud & ſanctũ ius, tum dignitati, tum etiam authoritati Romanorũ Principum, à Conſtantino vſq; Maximo, cum fructu eccleſiarũ omnium tributum eſt, quod ipſum poſtea ingenti diſpendio & horribili cum perturbatione religionis, nec ſine armis & ſanguine, iiſdẽ Pontificum ambitione eſt adeptũ. Francis quidẽ illud per Carolũ, vt diximus, Hadrianus Papa donauerat: quod quidem minime neceſſe fuiſſet, niſi iiſdem etiam Imperii nomen & curam donaſſet. Perpetua tum fuit Imperatorum vrbis facultas, electos vt Epiſcopos cõprobarent, aut ſi iuſtæ cauſæ fuiſſent, reiicerent. Primus omnium Gregorius ille, vt Vincentius tradit, qui VI. eo nomine Papa fuit, Heinricho III. imperante, circiter Ann. Dom. ML. Hadriani conſtitutione violata, inueſtituram ſedium Italicarũ vẽdicare ſibi eſt auſus. poſt quem Gregorius VII. Heinrichi IIII. dignitate ſupra modum contempta & vexata, idem molitus eſt, nitenti licet ex animi ſententia non ſucceſſerit. Demum Calixtus II. idem ſaxum voluit, Heinricho V. ea maxime cauſa, in vrbem admiſſo, q, Legatis eius apud Sutriam obuiam factis promiſiſſet, iure ſeſe inueſtiendi ceſſurum, quum minime tamen ceſſerit. Vnde diris deuotus & anathemate percuſſus, plurimis annis ingentẽ proſecutionẽ magna & prope incredibili cõſtantia ſuſtinuit, donec etiã à ſuis minas Pontificias declinantibus deſereretur, ſpeq; omni atq; ope demũ deſtitutus, vetuſtiſſimo illi & æquiſſimo iuri imperatorio renuntiare coactus fuit, exhibito etiam diplomate, cuius hæc verba ſunt: *Ego Heinrichus Dei gratia Rom. Imp. Aug. pro amore Dei, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & Domini Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & ſanctis eius Apoſtolis Petro & Paulo ſanctæ Catholicæ eccleſiæ omnem inueſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus eccleſiis fieri electionem & liberam conſecrationem*, &c. Cõtra Calixtus, iam potitus voto, in hæc verba cõdixit Imperatori: *Ego Calixtus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio ſuo Heinricho Dei gratia Rom. Imp. Aug. concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad regnum pertinent, in præſentia tua fieri, abſq; ſimonia, & aliena violentia, vt ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & prouincialium conſilio vel iudicio ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per ſceptrum a te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Rom. eccleſiam pertinere noſcuntur, & quæ*

ex his iure tibi debet, faciat, &c. Extant n. diplomata apud Vrſpergenſem data
Anno Dom. MCXXII. 9. Kal. Octobris. Ex quo tẽpore nomen Regaliũ vſur-
patum Abbatibus, iusq; inueſtituræ ſedium Germanicarum in Pontificum
manum delatũ, quod mox paulo ſimonia ingenti cõtaminatum eſt. Cõiicio
aũt eodem fere tẽpore, & Principes & Eccleſias noſtrates inueſtituræ & ele-
ctionis poteſtate veteri ſpoliatos fuiſſe. Sane & ſub Heinricho IIII. aliquouſ-
que cõprobandorum Epiſcoporũ Italiæ facultatem ſuã fecerant Pontifices,
verum iure adeo arcto, vt citra Imperatorũ conſenſum irrita fuerit illorũ ra-
tificatio, q̃ Quinto primũ Heinricho ſuccumbente in totã noſtri amiſerũt,
repetitã quidem ſæpius, ſed clade innumera, quum non cõtenti inueſtitura
Vrbani Præſules iura etiã imperii, & multarũ vrbium Italiæ, quæ antea impe-
rialis fuiſſet, ſui iuris ac poteſtatis facerent. Sæpe aũt hac ipſa de re cogitanti
mihi viſum eſt, inſignem illã cõtumeliam Heinricho V. non ſine euidenti vl-
tione irrogatam fuiſſe, non ſolum ꝙ clariſſimum parentem abiici à regno,
ſeq; Pontificum ſtudiis eligi, regniq; honore exaltari paſſus fuiſſet, verum et-
iam quod à Papa perſuaſus iiſdem de cauſis patrem vt hoſtẽ fuit perſecutus,
quibus poſtea & ipſe telo illo triſulco percuſſus, ſuiſq; prope omnibus ab E-
1 piſcopis deſertus ignominioſam ad palinodiam compulſus eſt. Nec me fu-
fugit, eſſe quoſdã, qui ius illud Pontificiũ defendentes, neſcio quid originis
in Paſchalẽ primũ reiiciunt, aiuntq; ex vrbe in Gallias ad Ludouicum Pium
profectum, id primũ oraſſe Imperatorẽ, ne iniquo animo ferret, ꝙ Pontifex
ſe neſcio creatus eſſet, ꝙ ille ceu cõdonans, nõ modo æquo animo tulerit, ſed
indulſerit ẽt vt liberã in vrbe, Principũ cõprobatione nõ exſpectata, electio-
nẽ peragerent. Quod quidẽ ita cõtigiſſe à quodã bibliothecario proditũ fe-
runt, autore haud ſatis idoneo, ne dicã ſuſpecto. Verũ ſi ita res ſe habet, mirũ
eſt, poſteriores Pontifices in tam lõga diſcordia nihil, ꝙ ſciam, de cõceſſo il-
lo ſibi iure refricare aut allegare voluiſſe, ſed in cõciliis horũ temporũ, Hein-
ricianã & Vuigbertinã hæreſin, videlicet, vt catholicæ traditioni & Spiritu
ſancto aduerſam, ſentẽtia ſua damnatã & exploſam fuiſſe. Mirum etiã, ꝙ Ha-
drianus III. Carolo Craſſo regnãte in Põtificem lectus, ad Senatũ vrbis refe-
rendũ duxit, ne in eligendo Põtifice Principis authoritas exſpectaretur, ſed
libera foret electio. Latuit ne Senatũ Ludouici ꝑmiſſio? aut eſt veriſimile, ne-
potis tẽpore fuiſſe ignoratũ, quod auus cõſtituerat? Vt ſileam, ꝙ inſecuti Im-
peratores eodẽ iure quietè ſunt vſq; in Heinrichũ III. vſi, quinimo certo cõ-
ſtet, Francos q̃ Ludouicũ ſecuti ſunt, vſq; in Ludouicũ Arnolphi filium, non
Italiæ modo regnũ ampliſſimum, quod ante Lõgobardi tenuere, ſed etiam i-
pſam vrbẽ Imperii ſedem ita obſequentẽ habuiſſe, vt illis vel tributa pende-
ret, quoties eſſet flagitata, nec facile quicquã Epiſcopi denegarent, lõgè ali-
ter tunc tẽporis animati, q̃ recentes illi fuerint, qui rerum ſuarum immodicè
ſtudioſi negandũ optime merentibus exiſtimarunt, ꝙ optimi quiq; & pien-
tiſſimi Põtifices ante ſe tot ſæculis, Regib. & Imperatoribus ſuis detuliſſent,
nimirum vt canonicè electus Epiſcopus aut Abbas à nemine conſecraretur,
niſi prius à Principe cõprobatus & inueſtitus eſſet. Quod ad me attinet, fa-
teri habeo eius rei vẽdicatione Romanæ ſedi plurimũ & dignitatis & poten-
tiæ acceſſiſſe. Verũ enimuero cõducibilius fuiſſet, tum publicę trãquillitatis,
tum etiã religionis & charitatis Chriſtianæ gratia, pede premere conſilium,
tam noxium & violentum, quo Præſules Romani deſponſis animis illud eni-
tendum eſſe cẽſuerunt, vt omniũ ordinũ, gentium, eccleſiarũ, obedientiam
expoſcerent ſuam interim ipſi nec profiterentur nec præſtarẽt, ne ſuos qui-
dem, hoc eſt, Romanos Imperatores ita agnoſcentes, quin vniuerſæ vrbis
ius & imperium ſolis ſibi vindicarint. Hoc enim vno velut fonte quodam
peſtis

peſtis illa diſſidiorum & ſimultatum ſcaturiuit, quæ tutoribus illis & patronis eccleſiarum Chriſtianarum tot bella nocentiſſima peperit, tot tumultus excitauit, tot millium hominum caſu & internecione eccleſias afflixit, denique tot inteſtinis odiis Clerum diſtraxit à Laico, non ſine lachrimabili diſciplinæ ſubuerſione. Quæ mala omnia vel leui & innoxia importunorum etiam & inſolentũ Principum permiſſa tollerataq; iuriditione declinare, & ſummum in bonum eccleſiarum conuertere potuiſſemus. Quando enim Apoſtolus Paulus iuſſit, vt *anima omnis* vel Ethnico & ſæuienti Magiſtratui ſubdita ſit, cur non idem longe magis Chriſtiano & optime mereti magiſtratui largiendũ eſſe agnoſcimus? Quando & Petrus Romanæ vrbis Antiſtes; *ſubditi*, inquit, *eſtote cuius humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue Regi tanquam præcellenti, ſiue præſidibus*, &c. Et eodẽ in loco; *Deum*, inquit, *timete, Regem honorate.* Nec dubium ſit ipſos Apoſtolos Petrum & Paulũ tam detuliſſe Principibus, in quorum vrbe & populo victitabant, quam alios, vt deferrent & omni honore proſequerentur inhortati ſunt. Summus aũt Magiſtratus Romę quum Romanus Imperator exiſtat, quis cõſequi non videat, & his ipſis Apoſtolorũ exẽplo parere vrbis Præſules neceſſe eſſe, nec frigidos agere vicarios, ſed horum veſtigiis inſiſtere, quorum nomine functionem ſuam tuentur. Quod ſi adeo ab Epiſcopis Romanis ſimulatũ non eſt, quin Francos & Germanos alios, quibus & nomen & inſignia obtulerũt, pro ſuis Imperatoribus & agnouerint & venerati ſint, cõſequitur certo, non minus his parendũ fuiſſe, quam illis, quibus & ius vetus & inſignis illa authoritas cõprobandorum Epiſcoporũ ſemper in manu fuit. Si nõ agnouere & fucato officio ſunt proſecuti, ne dicam perſecuti, haud aliud profecto illa ſua periculoſa diſcordia quæſiuiſſe & ambiiſſe videntur, quam vt ablegato proculq; ſummoto nominis honore, ſemel & Imperatore vacare, & vrbem ſuam facere, ſuumq; in ea firmare regnũ poſſent. Sed paulo longius inueſtituræ tractatione ab inſtituto digreſſum me video, quanquam multa forent digna memoratu, de quibus fortaſſe alio in loco cõmodius referemus. Nunc de Monachorum obedientia, vt dicamus, ſatis cõſtat D. Hieronymum non vno in loco prodidiſſe, Ægypti monachos & Syriæ, ſua ætate Epiſcopis parere, ſtatisq; diebus frequentibus eccleſiis ſeſe coniungere, & ſacris etiam myſteriis intereſſe ſolitos fuiſſe. Hoc ipſum enim & ſacræ litteræ iubent, vt Domini miniſtris, quibus diſpenſatio myſteriorum Dei concredita eſt, reliquus cœtus obſequatur & pareat. Neque hæc refero, ceu meam opinionem inculcans, ſed vt cõmendans Bernhardi conatus, cuius admonitioni ſi Romani Epiſcopi paruiſſent, in hunc vſq; diẽ Epiſcopis ſuis monachi parerent. Nullam enim iuſtam cauſam habent, qua tueri ſe queant, quo malorũ metu bonos etiam Antiſtites agnoſcere & reuereri deſierũt. Certis enim remediis malorum Præſulum auaritia cohiberi & ſine labore ambitioni quorundam & inſolentiæ frænum imponi potuiſſet. Ex eo 1
enim tempore, quo ſordidi quidam Epiſcopi hac vna, quam diximus, cauſa in aulas Regum ſe conferre, Ducesq; & Comites ſalutare, orare, tentare muneribus cœpiſſent, Abbates & ipſi neceſſitate quadam adacti, nec minus exemplo allecti, pari de cauſa in media ſeſe Principum palatia contulere, partim quidem vt inter Palatinos cenſi, ſua tuerentur, partim etiam vt aliena occuparent, quæ (vt erant cupiditatum ſerui) pactarum rerum cumulo adiicerentur. Quanquam me non lateat, Francos veteres, ex quo tempore ad fidem Chriſti conuerſi ſunt, libenter & Epiſcoporum & Abbatum cõſuetudine vſos fuiſſe, ſed & hos frequentius in conſiliũ adhibuiſſe, quo ardentius publicæ pietati cõſultum eſſe cupiebant. Quod quidẽ & Germanici poſtea 2
Imperatores, & pleraramq; gentiũ Reges, quę in poſtremis fide imbutę ſunt,

more velut tranſlatitio cuſtodierunt. Tamen graues viri & ſancti erant primi illi Antiſtites & patres, ornaměta videlicet Palatiorum & lumina, quorum hoc potiſſimum ſtudium fuit, vt Regum felicitatem & potentiam mitigarēt, & Chriſto Domino lucrarentur, pronosq; deinde animos religionis amore inflammarent: quod ipſum ſane non doctrina modo, quam ſacra lectio ſuppeditabat, ſed vitę etiã innocentia, qua erant ſpectati, aſſequebantur. Quum è diuerſo nuperi illi Præſules & Abbates, ambitione & auaritia diſtenti, non iam Chriſtum in aulis, ſed Antichriſtũ quærerent, nõ diuitiis modo publicis collegiorum & cœnobiorum, ſed ſuis etiam & priuatis dediti. Quæ quidem quum ſatis iam pollerēt adeoq; ad ſummũ auctæ viderentur, tamen hoc maior erat diuitiarũ ſitis, quo magis opes illæ creuiſſent. Quæ res poſtremo intēperantius exercita materiem illis malorũ omnium ſubminiſtrauit. Satis n. & plus ſatis experta ſunt proxima ſæcula, duobus illis dominis, Chriſto & Mammonæ, neminem fidelē ſeruire poſſe. Defecere ſiquidē à Chriſto, qui Mammonã ſunt ſecuti. Et eſt indubitatũ, cum aliis honeſtis actionibus inſtitutisq;, quibus hominũ ſocietates cõſiſtunt, tũ inprimis religioni obeſſe ſolere ſtudiũ illud opum & potentiæ, quod ꝓximis aliquot ſeculis religionem ſimulantes homines nõ auertit modo à veritate, ſed omnino etiã (vt libere dicã) ſubuertit & ꝑdidit. Quod ipſum ſi nullæ vſquã ſcripturæ docuiſſent, certũ tamen cogitanti facerent Ethnicorũ querelæ veteres, quæ bene inſtitutas religiones ſuas dolēt luxu & auaritia corruptas & cõtaminatas fuiſſe. Quod ſi in tenebris ſuis nihil æquabile aut moderatũ ferre potuit pater ille mendaciorũ Satanas, quid eum in luce tantopere ſibi aduerſa & inuiſa intermiſiſſe putamus, quo minus omnia religionis noſtrę decoraměta ſurſum deorſumq; iactata cõtaminaret. Sũma malorũ etiã hoc errore creuit, ꝙ Epiſcopi & Abbates haud raro minime bonis cõſiliis inſtructi, fucatis perſuaſionibus tanq̃ præſtigiis quibuſdã vſq; adeo illuſerunt Principũ animis, vt deuicti demum non modo conniuerent licentiſſime agentibus, ſed cõprobarent etiã diplomatis ſignatis, quæ illi nulla iuſta cauſa flagitaſſent. Ad quam quidem intemperantiam hoc proniores erant, in duris illis & barbaris ſæculis horũ animi, quo plus dignitatis & authoritatis monachis & preſbyteris omniũ ordinum perſuaſione deferebatur. Vt n. olim Tribunorum in vrbe, ſic illorum in orbe Chriſtiano vtcunq; degenerante, ſacroſancta erat authoritas, licet nec mores ſancti, nec vita amplius pura, nec ſyncera admodum ſtudia eſſent. Abbates n. quidam, dum opum curam gerunt, morum & diſciplinæ iacturã ingentē faciunt, & reiecta religione nihil amplius q̃ ſublime & Regium cogitare, aulæq; delicias ſuis cœnobiis inferre, ac peſtes quaſdam tanq̃ dotes illis relinquere, imo obtrudere perrexerunt, quorum habitus & profeſſio iam inde à Paparum exemplo & inſtituto deducta, nihil minus ferebat, quam quod illis diuitiarum acceſſione tot modis excœcatis placere ſemel & arridere cœpiſſet. Quare factum eſt, vt Abbatum documento perculſa monaſteria quædam ditiora, vſque adeo maiorum relictis inſtitutis degenerarint, vt Deo, nõ mundo mortui viderentur, qui ſacris tamen illis monaſticis initiati, Deo ſe, non mundo victuros tam ſanctè promiſiſſent.

Caroli quippe ſæculo, vigente etiamnũ diſciplina, hãc vnam gloriam ferebant Epiſcopi & Abbates, ſi doctrinæ & pietatis nomine laudati fuiſſent. Pullulabant quidem iam tum ſeminaria quædam ambitionis & auaritiæ in multis monaſteriis, ſed interim deprehenſa in annuis illis Synodis Epiſcoporum vel emendabãtur, vel certe coercebantur. Ad hæc & Regũ cura morbis illis quadamtenus medebatur, miſſis nimirum grauibus viris, qui de diſciplina monaſtica ſingillatim perquirerent. Quare & operis addicti mo-

nachi, conſtitutis horis laborabant, & certas pſalmis dabant, & ſacra biblia
verſabant, non diurna modo, vt ab illo eſt dictum; ſed in bruma & frigore no-
cturna etiam manu, additis inſuper & collatis expoſitionibus, quæ à præcla-
ris doctoribus orthodoxisq; & catholicis interpretibus æditæ fuiſſent. Cu-
ram enim aliquam ſtudiorum illis ſæculis fuiſſe illæ bibliothecæ, quarum ſu-
pra meminimus, teſtantur, præcipue Fuldenſis illa & Laureshcimenſis &
Hirſaugienſis & Cæſarienſis prope Nordlingam aliæq; in Germania nō pau-
cæ, quas inter & ea, quæ Sangalli eſt, merito cenſetur, optimis quondam li-
bris & ſelectis, exque ipſa Italia allatis referta, ſed multo ſæpius expilata. Pri-
mus eam Gozbertus Abbas Ludouico Pio imperante inſtruxit, neglectum
antea ac prope nullo librorum vſu habitam. Multæ enim coniecturæ ſunt,
quæ docent, primos illos monachos, qui à morte Galli monaſterium inco-
luerunt, non tantum laicos, verum etiam literarum ignaros, aut certe ſemi-
latinos fuiſſe, quod & chartæ vetuſtæ, quas libro ſecundo referemus, palam
innuunt. Auctiorem poſtea Grimaldus reddit Ludouici iunioris *Archica-
pellanus*, (ſic eum vocabant, qui à ſacris Imperatoris erat) quem Bernuico
Abbati, quia Lotharii factionem ſecutus eſſet, depulſo, idem Ludouicus
monaſterio S. Galli præfecerat. Hic tametſi nec ipſe monachus, nec aliis à
monachis lectus, ſed Principe iubente Abbatia donatus eſſet (iam tum enim
in beneficium cœnobia cōcedebantur) tanta tamen in monachos iam ſuos
humanitate, liberalitate & beneficentia fuit, quanta vllus ante ſe Abbatum.
Primus enim omnium haud aliud maiori ſollicitudine nixus eſt quàm vt ve-
tus illa ſtudiorum ratio, aut certe proxima veteri, in ſuo quoque monaſterio
excoleretur. Eandem curam HARTMVTVS, quem ille viuus ſibi ſucceſſo-
rem deſtinarat, ſuſceperat, inſuper & hunc honorem ſacris libris largitus, vt
codices duos ſcripturæ ſacræ, auro & gemmis appararit. Extat etiam nunc in
bibliotheca monaſterii pſalterium in membrana aureis literis iisq; elegan-
tiſſimis exaratum: præterea duo illi codices ſcripturæ Apoſtolicæ, auro, e-
bore, gemmis veſtiti, qui ſacris in celebrioribus inferuntur. Tale quid & ſua
ætate factum Hieronymus ſcribit, parum tamen probans fucatam quorun-
dam hypocriſin, qui pauperum cura neglecta in membranis Dominum co-
lerent, in corde & animo non gererent. In epiſtola enim ad Euſtochium; *In-
ficiuntur*, inquit, *membranæ colore purpureo, aurum liqueſcit in literas, gemmis codi-
ces veſtiuntur, & nudus ante fores eorum Chriſtus emoritur*; &c. Quod quidem &
noſtra ætate aſſolent, qui ceremoniis, neſcio quibus addicti & conſecrati,
Chriſtum ipſum, hoc eſt pauperes ſuos, non modo non iuuant, vel mor-
bo afflictos, vel egeſtate laborantes, ſed inſuper ſpoliant & expilant, gratam
rem ſe Deo facere arbitrantes, ſi iure in illos ſuo per ſummam iniuriam &
contumeliam abutantur. Veteres monachi ſæculum auerſati, non animum 1
ſolum ſtudiis honeſtarum artium, ſed corpus etiam præſcripto aliquo labo- 2
ris genere exercebant. Et erant operæ omnes in Abbatis arbitrio, qui & la-
borem & tempus pro cuiuſque vel ætate, vel conditione moderabatur, ad vi-
ctum etiam & alimoniam intenti quo publicam eam multorum induſtria ſu-
ſtentarent; quam ſolertiam poſtea & à noſtris imitatione quadam rece-
ptam donationes fregerunt, ſimulq; opere illo manuum collapſo lucri ſtu-
dium omne ad ſacra eſt tranſlatum. Regula Benedicti veros eſſe monachos
teſtatur, qui manuum labore victum quærunt, & negauit Gregorius, *eum eſſe* 3
monachum, qui in terra poſſeſſionem quærat. An igitur veri ſunt monachi, qui ſa-
cra & ſacrificia licitantur, ipſe viderit. Nos inſtitutum proſequemur. Ac de
victu quidem vt dicamus, Cōmunis antiquis victus erat, & extabat lex Caro-
lomanni, Maiorisdomus Franciæ, *ne monaſteriorum & eccleſiarum bona diuide-* 4

 rentur,

rentur, neve ex diuiſione iacturam vllam paterentur. Quem vere vtilem morem, nobilitas poſtea collegiorum cœnobiorumq; bonis potita violauit, partitis ſcilicet & priuatum in vſum diuiſis reditibus, quibus priuatim diuiſimq;, ſeorſum etiã exſtructis ædibus, fruerentur. Hunc abuſum pluſcula poſtea monaſteria emendarunt, contractis iterũ vnumq; in corpus redactis reditibus, pluſcula non ſine inſigni rerum omniũ licentia retinuerunt: Neq; enim vigilant alicubi Abbates, ſed merũ (vt vulgo dicitur) & talos ponunt, quo parem ad ludum fratres inuitent. Cibus omnibus modicus, & paucis ferculis diſtinctus. Conſtabat aũt fere pulmentis & leguminibus, interim & carne appoſita, ſi vel locus vel tempus poſtulaſſent. Negligebatur enim inſtitutũ, quod ab eſu carnium arcebat monachos: & ipſe ſane Rabanus, Benedictini ſodalitii monachus, in libro de inſtitutione Cleri, cibariorũ diſcrimen dãnat ſuperſtitioſum eſſe affirmans iudiciũ, *quod hoc eſſe licere, illud non licere aſſerit; præterea*
1 *mundum hoc, illud immundum cogitat.* Certe quo cordatiora fuere cœnobia, hoc liberius cibo ſunt vſi, longe diſſimiles illorũ dementiæ, quos hodie *Obſeruantes* vocãt, libertate Chriſti reiecta, vinculis ſeſe mandatorũ captiuant, & probe conſultũ abſtinentiæ putant, ſi carne nõ veſcantur, interim vino optimo
2 & eſculẽtis exquiſitiſſimis diſtenti & farti. Vini vſus rarus & temperatus erat, veteribus pleriſq; nullus. Cereuiſiam bibebant multis cœnobiis noſtratibus fratres, qui vſum eius hodie in totũ ignorant. Ieiunia ipſa nõ vt hodie pran-
3 dio diſtenta differtaq;, ſed more veteri, cuius meminit Auguſtinus, diei inedia cõſtabat, monachis interim nõnullis biduo etiã ſeſe affligẽtibus. Qui die ieiunaſſent, cœnulã multa veſpera capiebãt, quæ *Collatio* dicebatur, haud quidẽ à ferculis, vt arbitror, velut Symbolũ ſignificarẽt, ſed à dogmatis, quæ quidem vel veſcentes conferebant. Silebatur n. initio cœnæ, & erat qui veſcentibus vel ex ſcripturis, vel ſacra ex hiſtoria depromptũ quiddã prælegeret, quem finientẽ collatio excipiebat. Durant hodieq; lectiones tam diurnæ, tã etiã nocturnæ, ſed ita tranſlatæ in cantũ & fiſtulas, imo vero in opus & meritũ, vt aliud re ipſa nõ ſint, quam ceremonia quædã, quæ veteris inſtituti nec fructum quidem vllum nec modũ habeat, nedũ vllam veræ pietatis ſpeciem.
4 Canuntur n. fere à noſtris, quæ veteres voce paululum intẽta recitabant, neque id agebãt, quo meriti quicquam ex eo labore foret, ſed vt inſtructi imbutiq; ſacrarũ literarum miniſteriis, audientium mentes hoc ardentiori obſequio religioni ſeſe accõmodarent. Et euocati qui in cœnobiis agebãt, publiciſq; functionibus adhibiti, prodeſſe hoc amplius aliis poſſent. In totum aũt antiquis tantus (vt ſic dicã) rigor abſtinentiæ, tantus tenor diſciplinæ fuit, vt monachi poſteriores luxati iam & fracti Abbatũ quorundam liberalitatẽ nõ alia magis cauſa extulerint & cõmendarint, quam ꝙ menſas ſibi numero ferculorum aucto, lautiores & pinguiores fecerint. Incredibile enim eſt dictu, quantum poſtea vitiata religio non modo in frigidas quaſdam ceremonias, quæ præcipuo tamen in loco habebantur, ſed etiam ad ſagenam & paſtum quendam deiecta fuerit, nominatim etiam expreſſis ferculis eduliiſq; & vini menſura in dies menſaſq; certa, velut è ſcripto & canone recitata, quæ monachis & Presbyteris deberetur. Extantq; hodie id genus indices paſſim aſſcripti, qui dierum anni prope omnium prandia, cœnas, fercula, & vt ſummatim dicam, eſculentum & potulentũ omne, in ſingulos dies deſcriptum, continent. Vnde colligi poſſit, poſtremos ceu ad carnem & otium, & (vt Satyricus inquit) ad bacchanalia conuerſos, inter præcipua habuiſſe & coluiſſe, quæ primi monachi ſola naturæ neceſſitate contenti, admiſere potius quam excoluere. Nam & veſtitu quondã adeo neglecto fuere, vt exituri monaſterio melioribus è veſtiario allatis induerentur. Interulæ fiebant de panno

no fuſco, de nigro autem tunicæ, oblongæ quidem ſed arctæ, cuculla ſuperinducta, quod antiquæ picturæ ſatis clare indicant, Cõſtat autem aliquoties mutatum fuiſſe Benedictini ſodalitii habitum. Et autores habeo, qui negãt Benedictum alio vnquã veſtitu fuiſſe vſum, quam illo ipſo, quo homines honeſti ætate ſua vteretur. Veſtes enim illæ tam laxæ & ſinuoſæ poſteriori ætate, fathiſcente iã diſciplina monaſtica, & hypocriſi gliſcente, receptę ſunt. Et nuper vſurpatũ, vt Abbates quidam opulentiores ſericis atque etiam byſſinis vterentur induſiis. Sed & barbam alere Caroli ſæculo decorũ erat monachis, 2
qui in vertice tamen raſi ſpectabantur. Raræ aũt ſunt ex vetuſtis imaginibus monachorum, quæ barbam nõ præferant. Arbitror aũt vel diſciplinæ ſeueritate, vel profeſſionis cõditione factum eſſe, vt & criminoſorũ latibula haud 3
raro ipſa monaſteria fuerint, Regibus etiam & Epiſcopis raſis & intruſis, qui vel mentis inopia, vel animi libidine facinus aliquod deſignaſſent, aut indigni eſſent iudicati, qui publicæ rerum adminiſtrationi præeſſent. Sic enim intruſi perinde atque in exilium relegati, aut in inſulam deportati habebantur. Pipinus Caroli Magni filius ante Carolomannus dictus, quum aduerſus 4
patrem conſpirationem iniiſſet, demum ſcelere detecto per iudicem attonſus & in monaſterium detruſus eſt. Ad quem modum & Taſſilo Baioariorum Princeps, regnante Carolo, in publico iudicio læſæ Maieſtatis accuſatus & conuictus, quum capitali ſententia damnatus eſſet, Carolo demũ miſerante, (frater enim conſobrinus erat) vna cum filio Theodone detonſus in monaſterium truſus eſt. Contra multum exiſtimationis attulit cœnobiis antiquis, quod horum ſeſe diſciplinæ vel Reges ipſi, ſæculi cura vltro abiecta, ſummiſerunt: quod à Carolomanno Pipini fratre & Lothario Ludeuici filio, factum eſſe legimus. Iam quibus de cauſſis acciderit, vt mediæ ætatis monachi Benedictum, pueros etiam vixdum infantiam egreſſos raſerint, & veſtierint, haud admodum conſtat, niſi putandum eſt tantum ceremoniæ illi monaſticæ tributum fuiſſe, quantum hodie quidam votis ſuis tribuunt, dum conſecraneis ſuis religione initiatis, nomina etiam imponunt diuerſa ab his, quæ in baptiſmo Chriſti ſuſceperant. Veriſimile tamen ita raſos & veſtitos fuiſſe, quo libentius propoſitum illud vitæ inſtitutum ſuſciperent, nec diſſimiles eſſent inceſſu, quorum curæ & diſciplinæ erant commiſſi. Obiter memorandum mihi Chunradi Imperatoris, hoc nomine pri- 5
mi, humaniſſimi Principis dictum, qui tempore quodam Italia relicta, per Rheticos Alpes ad monaſterium S. Galli cum deflexiſſet, ſiſti ſibi quodam die pueros iſtos iuſſit, manuque inſerta in loculum ac velut bellaria expromens, labris ſingulorum aureos nummos immiſit, quos cæteri quum digitis excerperent, vnus haud ſatis fidens Imperatori, addubitansque quid dediſſet, & ſcabricie monetæ offenſus, repente expuit nummum. quod ille videns; *Hic*, inquit, *ſi vixerit bonus monachus erit*: ſatis innuens, bonorum in numero non habere ſe, qui auri amore allicerentur. Per monaſteria autem iuuenes, quemadmodum & ſenes, paulo indulgentius habebantur. Siquidem & illis laxiore victu opus erat, quo vires adoleſcerent; his lautiore, ne ſuccumberent, qui prouectiore ætate erant, officia tum publica, tum priuata, tum etiam ſacra viciſſim obibant, tanta quidem ſedulitate, vt vilia etiam & abiecta ordine quodam gererentur, & eſſent, qui culinariam 6
veſtiariamque præſcripto numero dierum adminiſtrarent. Diſtincta autem erant officiorum nomina. Ac primum quidem *Cancellarii*, *Scribæ*, & *chartularii* dicti monachi, qui omne genus contractuum, aut donationum tabulas & chartas conficiebant, haud raro ſurrogatis ſubſtitutisque,

qui horum vicem gererent. Vnde illud eſt, quod in antiquis diplomatis ſæ-
pe hæc & ſimilia verba leguntur: *Ego Inquirinus ad vicem Luituuardi Cancellarii*
ſcripſi & ſubſcripſi. Item: *Ego itaque Notker ad vicem Winidharti monachi ſcripſi &*
ſubſcripſi. Item: *Ego Purgolfus indignus monachus ad vicem Ruodini ſcripſi & ſubſcri-*
pſi, &c. Non licebat enim paſſim & promiſcue ſcribere chartas, ſed certi
& delegati muneris ea facultas erat, quam Abbates & Aduocati Regii ea æ-
tate nõ niſi monachis cõferebant. *Camerarius* dicebatur frater Oeconomus;
qui penum curabat, condus ſcilicet & promus, vt ille ait, & procurator peni:
poſteri etiam illum hoc nomine vocauere, qui Abbatis cubiculum procurat.
Sacratarium aiebant, qui ſacrarium: *Cellarium*, qui cellã vinariam. *Hoſpitarium*,
qui peregrinorum hoſpitiũ curabat: qui bibliothecæ præfectus eſſet, *Biblio-*
thecarius vocabatur. *Lector* autem, qui fratribus vel diſcumbentibus quiddam
ex ſacris prælegebat, vt antea diximus. Erant eo tempore & *Eccleſiaſtici Lecto-*
res, qui officio ſuo non niſi in ſacris peragendis, veteri more, fungebãtur. *Por-*
tarius erat ex monachis, qui ad portã aſſidebat monaſterii. Nec enim omni-
bus nec obiter patebãt cœnobia, & arcebantur ingreſſu mulieres, niſi ſi quas
benemerentes religionis cauſa veniſſe conſtitiſſet. Erant & qui vigilias age-
rent contra noctis incommoda, vſque adeo non tædebat operæ vllius aut o-
neris priuatim obeundi fratres illos, qui & illud inprimis, ne qua frequentia
alienorum hominum, quantumuis induſtriorum, profeſſionis quietẽ inter-
1 turbaret, ſummopere curabant. Abbatum autem quanquã in re omni ſupre-
ma & dignitas & poteſtas eſſet: tamen adeo ſibi non tribuebant, quin & Ad-
2 uocatis ſuis, quos multo in honore habebãt, & monachis, qui ordinariis fun-
ctionibus præerant, non grauatim non conſilia modo omnia cõmunicarent,
ſed vicem etiam adminiſtrationis committerent, ſi quibuſlibet de cauſis ab-
eſſe monaſterio fuiſſent coacti. Erant ex monachis *Præpoſiti* dicti & *Decani*, q
3 & ipſi rei monaſticæ curam gerebant. Perinde enim atque in veteri militia,
præfecti erant & Cẽturiones & Tribuni, & Decani, præſides ſcilicet exactiſ-
ſimæ diſciplinæ, ita & illis genus illud vitæ monaſticum, quia ſpecimen
quoddam militiæ Chriſtianæ de ſe exhiberet, ceu tranſlatis diligentiæ vi-
4 gilantiæq; nominibus inſignire libuit. Quæ res ſane vel primis & recẽter na-
tis monachis arriſit. D. enim Hieronymus de monachis Ægypti ad Euſtoch.
5 ſcribens, *Diuiſi*, inquit, *ſunt per decurias atq; centurias, ita vt nouem hominibus De-*
cimus præſit, & rurſus decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat, &c. Vnde intelligi-
mus non decimos modo ſeu Decanos, ſed centeſimos etiam ſiue cẽturiones,
ab illis præpoſitos dictos fuiſſe. Durãt adhuc in cœnobiis (vt etiam in caſtris
quibuſdam) nomina, nec ſine fœnore: (noua enim multa & ignota veteribus
acceſſere) quum interim diſciplinæ non parum multa ſint detracta, nec ha-
bẽt hodie plures Decanos vel frequentiſſima ſodalitia, præter vnum: & mul-
ta ſunt monaſteria, quæ præpoſitis ſuis carent, quos olim tamen celebres ha-
6 buere: trãſlato interim in illos nomine, qui vel villis vel humilioribus eccle-
ſiis impoſiti, ſolis prope reditibus & prouentibus, reiecta animarum cura,
7 rationem habent; alicubi & *Vicarii* & *Locumtenentes* dicti, qui & in oppidis re-
8 ſident, & daniſtas quoſdam, ſiue malumus publicanos, reditibus cenſibusq;
cogendis referunt. Tantum enim hodiernis monachis duntaxat veterũ cœ-
nobiorum in diuitiis ſuis negotii & laboris eſt, vt operæ quantumuis propha-
næ aptiſſimos quosque præficiant, iuratæ interim profeſſionis autoramento
intermiſſo, nec niſi inertioribus ad cultum illum monaſticum adhibitis, cu-
ius tamen prætextu omnia ſua, ceu iure debita, tuentur & propugnant. Ha-
bent enim diplomata Imperatorum, habent breuia Pontificum, quibus ſane
velut exultantes, hoc plus tribuunt, in terrã videlicet proni, quo minus ſcri-

pturæ

pturæ præceptis,patrumq; iactatis cōſtitutionibus obſequuntur. Ad operas aūt vt reuertamur,prope notius eſt,quā vt relatu opus ſit,multis in monaſteriis,præter opifices vulgares,& librarios & pictores, ſcultoresq; , quos Græci *Anaglyptas* vocant,extitiſſe. Fuere autem qui medicinam & herbariam profiterentur,tanta facilitate, vt externos etiam & peregre profectos ad curationem admitterent. Adeo nihil illis vacuum aut neglectum tranſmittebatur ad operam quamcunq; honeſtam,modo & ſua profeſſione dignam, paratis. 1
Nec caruerunt aūt & laicis Preſbyteris monaſteria, præſertim frequentiera, 2
qui Præpoſitum agnoſcebant,ad certam & ipſi normam vitæ,ſed monachiſmo tamen laxiorem, adſtricti, nec niſi contigui monaſteriis, Præpoſito ipſo fere ſeorſim habitāte. Horum munus erat, plebis curam gerere, infirmos inuiſere, ſolari, paſcere, ſacramenta poſcentibus adminiſtrare, ſacræ lectioni incumbere,ſacris cum priuatis tum publicis intereſſe,cui prope vnicæ & ſoli functioni ab initio fuerunt,cōſecrati. Parebant & Epiſcopo paulo amplius quam monachi,nimirum Dominicæ functionis miniſtri. Verum eam moleſtiam cœnobitæ poſtea delicatiores facti,& ad ſæculum à Chriſto conuerſi, abiecerunt, plebe demum adhortata impetrataq; , ut ſeorſim & magnis quidem expenſis eccleſiæ exſtruerentur:in quas (quod plurib.in locis factū eſt) ius illud Euangelicū,quod *Parrochiale* vocant,tranſlatū eſt. Monaſteriū Sangallenſe inſignē quondam Præpoſituram habuit,verum reditibus poſtea,incertū quibus de cauſis,in cœnobium cōtractis abrogata eſt,quod & in externis aliquot præpoſituris accidit,nempe illa,quę ad ædem S. Alexandri fuit in Abadorff Durgauiorum, & via, quæ proxima ſuburbio noſtro in æde D. Leonardi eximiis reditibus fuerat inſtituta, qui ferme omnes collegio ſubuerſo in monaſterium ſunt tranſlati.quod ipſum & ſacerdotiis nonnullis priuatim inſtitutis accidit. Extant quidē & hodie in monaſterio pauci ciuium noſtrorum liberalitate magna ex parte donati & inſtituti, qui inſtar Canonicorum ſuparis pelliceis hæteromallis perq; interualla caudatis induuntur, haud aliis fere q̃ priuatis ſupplicationibus, ſacrificiisque intenti, ſed & ad famulitium obſequiumque Abbatum ſacra peragentium aſtricti. Illud quoque non omittendum, & laica collegia multis olim monaſteriis coniuncta fuiſſe, nec 3
ſine regula, quæ nihil tamen præter obſequium & famulatum cum certo quodam precularum numero exigebat. Mirum autem mihi ſæpe viſum eſt cogitanti, quomodo acciderit, vt vel ipſa Caroli ætate, votorum ſuperſtitioni vſque adeo tributum fuerit, vt ſemel ingreſſis egredi iterum & deſere- 4
re inſtitutum non liceret. Summouebantur quidem ex cœnobiis etiam inuiti,qui nec admoniti, nec correcti reſipuiſſent: nuperque ingreſſi veſtes recipiebant. At ſi quis voto ſolemniter conſtabilito renuntiaſſet, vt apoſtata & deſertor habebatur. Tondere & velare minorennes parentibus inuitis non licebat. Si quis totondiſſet pœna erat banni Dominici, qui ſexaginta ſolido- 5
rum ſumma æſtimabatur. *Solidus* vulgaris duodecim denarios valebat: maior erat pœnalis ille,quem Francicæ leges quadraginta denariis ſupputatum æ- 6
ſtimarunt, vt ſi quis (exempli gratia) fœminam grauidam occidiſſet, pœna duorum millium & octingentorum ſolidorum mulctabatur: lege Salica talem ſummam in ſeptingentos ſolidos ſupputante, quod dum fiebat, denarii quadraginta ſingulis ſolidis tribuebantur. Sic enim habet lex Salica: *Si quis fœminam grauidam occiderit,duorum millium octingentorum denariorum,qui faciunt ſolidos ſeptingentos, culpabilis iudicetur.* Item: *Si quis puellam ingenuam, infra annos antequam infantes poſſit habere,occiderit, octingentorum denariorum, qui faciunt ſolidos ducentos culpabilis iudicetur.* Etenim plurima capita videre eſt in lege Salica, quæ ſolidum iſta ratione ſupputant.

Paupe-

Pauperibus autem & peregrinis vetuſta cœnobia, tanta liberalitate proui-
1 debant, vt re ipſa non tam monaſteria quam xenodochia viderentur: ſiquidem proxima cœnobiis, & iiſdem ſæpe conceptis incluſa pauperum erant
2 hoſpitia, quæ *Hoſpitalia* appellabant, quale & Sangalli quondam Hoſpitale S. Othmari proxime ædem ſacram, cuius nomen etiamnum durat, cum nihil tamen duret veteris moris, ſed illud teneant fraterculi aliquot laici ceremoniarii, ad famulatum monachorum aſtricti, quorum reditus longe ſunt tenuiores, quam illorum antea fuerant, qui pauperibus alendis conſultum prouiſumque eſſe cupiebant. Erant enim monachi, qui ad pedes ægrotorum vltro ſeſe dimittebant, Chriſtum recipere ſe hoſpitio arbitrati, quum egenum ſuſcepiſſent. Hærebat animis illud Chriſti: *Pauperes ſemper habebitis, me autem non habebitis.* Quod igitur Domino non poterant carne ipſa in cœlum recepto, hoc afflictis infirmisq; officii impendebant, qui quidem non ex agro modo vicino, ſed longinquis etiam à locis, religionis ergo veniſſent. Et tanta animi propenſione eam curam ſuſceptam à multis legimus, vt ne à leproſis quidem adeo abhorruerint, quin benigniſſime & exceperint & tractarint. Vtinam autem eo amore in pauperes eſſent monachi hodierni tam opulenti, quo maiores ipſorum fuerunt. Durat quidem multis in cœnobiis pinguioribus minime vulgaris hoſpitalitas, ſed quę parum egentibus, ac non raro vel indignis impertitur, quum eorum interea, qui vere ſunt pauperes, poſtrema ratio habeatur, exutis alicubi & ſpoliatis egenis, qui indiu tamen in Chriſti nomine & eleemoſyna donari debuiſſent. Olim ad Abbatis menſam peregrini vocabantur honeſtiores, qui vel caſu aliquo, vel cauſa religionis aduentaſſent: hodie largis epulis excipiuntur, qui bene meruiſſe, vel bene merituri iudicantur, & fauore non iudicio res agitur. Religionis enim ſeueritatem, non aſſentatione modo leui, ſed etiam diſſimulatione & palpatione, ab illis qui eam profitentur, contaminatam eſſe videmus, omnium animis eum ad modum affectis, vt rebus præſentibus, quo iure quave iniuria partis conquiſitisque longe magis quam aut religioni aut pietati conſultum eſſe cupiant.

Franci veteres tanti diſciplinam maiorum exemplis confirmatam æſtimarunt, vt quoties viſum eſſet, ad monaſteria & collegia graues aliquot & pios viros perquiſitum mitterent, rectène an ſecus clerici & monachi præ-
3 ſtarent quod Epiſcopi illis & Abbates iniunxiſſent. Ea de re *miſſi Dominici* illis ſæculis, præterea Regum & Imperatorũ legati dicti ſunt, quibus hoc muneris delegatum fuiſſet. Atque horum quidem ſententia velut cenſura nota-
4 bantur, qui licentius vel à Canonum vel Regulæ præſcripto exorbitaſſent. Licebat autem & aliorum ordinũ dicta factaq; cognoſcere, & ad Principem
5 referre, ſi quid in leges & inſtituta vel à Duce vel Comite, vel Epiſcopo vel Abbate commiſſum fuiſſet. Regia diplomata ea tum dignitate & honore habebantur, vt qui contrairet, aut contemptim haberet, ſi publico officio præditus eſſet, eo priuaretur; ſi homo priuatus, expenſis legationis damnaretur, ſi ſeruus ad palam (Ludouico Pio decernente) nudus vapularet & tonderetur. Mittebantur autem fere Comites, Epiſcopi, Abbates, qui doctrina, prudentiaq; & integritate, vt tunc habebant tempora, præcellebant. Verum & hic mos vel probatiſſimus breui poſt tempore ita refrixit & elanguit, vt quum antea nulli prope parti pietatis retinendæ maiori cura inuigilatum eſſet, ter quaterve miſſis in anno, qui de collegiorum diſciplina cognoſcerent, demum Principes ceſſatione, an diſciplinæ tam vmbratilis ac prope deſperatæ faſtidio grauati vix ſingulos ac ſordidos quidem illos & ignobiles mitterent. Auditum eſt quidem poſtea *Inquiſitorum* nomen, ſed Hæreticæ tantum

tum prauitati obiectum, nec niſi monachis, atq; his quidem Mendicantibus
delegatum, qui necdum vllum offenderunt ſuis in cœnobiis, qui criminis il-
lius reus exſtiterit. Illud cõſtat poſt Carolum & Ludouicum F. raro vnquam
æquis animis admiſſos à monachis fuiſſe, qui cœnobia eorum ingreſſi de di-
ſciplina rationem exigerent, & corrumpi ſe pecunia paſſi ſunt legati primum
Regii, poſtea Pontificii, ne in monachos ſuo more victitantes inquirerent.
Ad hæc in literas relatum eſt, tempore Otthonis primi, monaſticæ diſcipli- 1
næ reformatæ adeo impatientes fuiſſe monachos quoſdam Germaniæ, vt
non ſolum iugum illud vetus & monachis dignum ferre recuſarint, ſed mu-
tatis etiam veſtibus è monaſteriis aufugerint. Atque hic rurſum de Franco-
rum diligentia referendum, quanquam id ſupra ex parte fecimus, qui am-
pliſſimum Regnum ſuum Ducum maxime & Comitum opera moderaban-
tur, qui in illa quidem ætate non ſuam ceu propriam, ſed publicam regni di-
tionem adminiſtrabant. Perinde enim vt apud Romanos, Proconſules, Præ- 2
ſides, Quæſtores, Procuratores, ita in Francorum regno Duces, Comites, &
qui Cameræ nuncii dicebantur, alienæ poteſtatis functionem gerebant. *Du-* 3
ces rei maxime militari intenti erant, quod è Germanico ipſorum nomine
hodie quoque durante diſcimus. Hertzog enim exercitus Ducem ſignificat.
Comites autem & eis inferiores *Centenarii* & ipſi vicarii Principis iuſtitiæ ad- 4
miniſtrandæ vindicandiſque criminibus & publicæ tranquillitatis retinen-
dæ, tanquam præſides agebant. *Cameræ nuncii* per Franciam & Alemanniam
redituum Regiorum & fiſcalis pecuniæ rationem exigebant. Miſſi ipſi qua- 5
ter in anno cauſſis cognoſcendis præſidebant. Hyeme quidem in menſe Ia-
nuario, vere in Aprili, æſtate in Iunio, autumno in Octobri. Quorum omniũ
hodie certa veſtigia exſtant in iudicio illo publico apud Rotvvilam, cui fere
Comes præſidet, ſed finibus tamen iuriſditionis latius, quàm veteri pro mo-
re, prorogatis. Pauciorem enim in numerum contractis veteribus cognitio-
nibus, limites conuentuum proferri fuit neceſſe, quum paucis iam in locis a-
geretur, quod pluribus antea fuiſſet actum. Sed & imperiale illud, quod *Ca-
meræ* vocant, inde retentum eſt, quod & ipſum Præſidem habet Comitem
aliquem inſigniorẽ, qui vel Cęſaris vel Imperatoris vicem adminiſtrat. Quin
& publico hodie ſumptu, vt olim ea iuriſditio peragitur, appellationibus or-
dinum imperii præterea decretis, mandatiſq; Imperatoriis exequendis præ-
cipue inſtitutum. Quorum haud admodum diſſimilia iudicia ſunt hodier-
næ Franciæ, quæ diuerſis in partibus regni cõſtituta *Parlamenta* vocant. Ad
Miſſos autem prouocare aduerſum Comitum vel negligentiam vel illatam
iniuriam, etiam plebi licebat, actione hinc data cõceſſaq;, qui ſe neglectum 6
fraudatumve, aut iniquius à Comite tractatum quereretur. Quin & munere
ſuo & ipſa officii dignitate ſæpe priuabantur Comites, quemadmodum & E-
piſcopi & Abbates haud raro & capite plexi, ſi quid atrocius ſuperbiuſve
commiſſum fuiſſet. Fuit enim tempus regnantibus Francis, quo nec Duces,
nec Comites Germaniæ ſui iuris eſſent, quod quidem Pipini & Caroli fre-
quentes victoriæ effecerant, Germanicis gentibus paſſim ad vſq; Sarmatiam
& ſecundam Pannoniam deuictis & ſubiugatis. Verum vt diu nõ durant coa-
cta & violenta obſequia, ita veteri libertati, ſimul atque res Franciciæ colla-
pſæ ſunt, Germani ſunt reſtituti. Quanquam autem Francorum vel animo-
ſitate vel liberalitate eſt factum, vt quæ vi aut iniuria priuati homines admi-
ſiſſent, leui fere pœna vindicata ſint, tamen ſecus cum Clericis & mona-
chis actum fuiſſe, ex horum temporum ſynodis palam intelligitur. Hæc e-
nim ordinem illum hoc maiori diſciplina coercebant, quo magis noxia eſſe
exempla videbantur, quæ inde in populum demanaſſent: quum hodie rebus
omni-

omnibus tantopere mutatis ac prope deploratis, multis in locis Magiſtratus
nõ ferat, quod Epiſcopi & Abbates in ſuis impune ferunt & indulgent. Con-
tra autem vt impia & hæretica damnent, quæ non poſſunt citra iacturam A-
poſtolicæ doctrinæ damnari & reiici. Intollerabiles erant Francis Preſbyte-
1 ri adulteri aut fornicarii, Lexq; illa Pipino regnante lata in omnium ore e-
2 rat: *Nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicarius, ad ſacrum miniſterium admit-
titor. Quare & concilia ſcortatorem Preſbyterum flagellatum carceri ad-
iudicabant: Clericum autem aut monachum ter verberatum coniiciebant
in vincula: Nonnas impudicas pœna eadem repoſcebat, ſed raſas tamen to-
to capite. Erat enim & tonſio infamiæ nota non in Nonnis modo, ſed in ſer-
uis etiam & liberis ſceleratis & væcordibus, qui tonſi in monaſterium detru-
3 debantur. Fœdiſſimum autem habebatur, ſi Præſides commiſiſſent, quod
4 in ſubditis dignum pœna iudicaſſent. Nullum enim vnquam labefactatæ
pietatis Chriſtianæ præſentius venenum, nullam peſtem magis noxiam ex-
perta eſt Eccleſia Chriſti, quam horum vita & mores attulerunt, qui aliis
quum præeſſent, Phariſaica iuſtitia inflati docuere, & non fecere, iuſſere, &
non præſtitere, denique impune commiſerunt, quod vt turpe & probroſum
in aliis damnaſſent. Quo malo hodie vſque adeo infectum videmus Eccle-
ſiæ ſtatum, vt neque Præſides amplius errorum pudeat, & populus aſſuetu-
dine quadam induratus, ipſo propemodum ſenſu malorum careat: Princi-
pes autem ſic in quorundam ſtudia & conatus inclinent, vt videri profecto
poſſint, nihil magis tueri & aſſerere velle, quam vitam Chriſti nomine fuca-
tam, quæ longe maxime tamen à Chriſti doctrina, & veterum Eccleſiarum
moribus ceu in Lernam quandam (vt dicitur) malorum degenerauit, &
verbis hodie quidam religionem tuentur, reipſa oppugnant & ſubuertunt,
ac in plurimis eximiam quandam religionem profeſſis verba audimus, &
cernimus fucum, facta ipſa, opera & ſtudia certiſſima animorum indicia
non videmus.

Caroli ætate ſanctimonialem ſollicitaſſe, abduxiſſe, ſtupraſſe, capitale e-
5 rat. Neque id mirum, quum Ethnici Romani Veſtales ſuas ſtuprum paſſas
ſupplicio afficerent. Nunc impune monachæ à monachis vitiantur, & in
partem gloriæ trahitur de clariſſimis familiis prognatas ſtupraſſe. Tantum
hodie licentiæ videlicet voto caſtitatis permittitur, ſed in totum mihi rei vi-
dentur miſeriç omnis Pontifices illi, neſcio quam Felices, qui rerum ſuarum
ſucceſſu elati, tantum iudicii ſibi arrogare veriti non ſint, quin diuino con-
ſilio non dico reiecto, ſed reipſa damnato, legibusq; à ſe inuentis tam impiis
quam impoſſibilibus, infirmam illam naturæ & longe omnium delicatiſſi-
mam partem ita grauandam eſſe duxerint, vt VOTO ſemel concepto &
nuncupato, caſtitatem ceu ſuam in manum poſitam longe maximo animo-
rum caſu, imperandam eſſe ſanxerint, & legis humanæ tyrannide grauarint
tot modis afflictas conſcientias, quas ſolari tamen & in lege Domini edoce-
ri confirmariq; oportebat. Supra enim dictum CONTINENTIAM nõ homi-
nis eſſe, vt quam libertati voluntatis ſuæ tribuere queat acceptam, ſed ſolius
Dei noſtri donum eſſe. Huius enim ſolius eſt à communi illa lege gignendi
& creſcendi eximere, quam artubus noſtris prima illa mundi conſtitutione
inſeruit. Proinde & Chriſtus æternum verbum, in quo & per quod omnia
6 facta ſunt, de cœlibatu cuſtodiendo Apoſtolis reſpondens: *Non omnes*, in-
quit, *capaces ſunt huius dicti, ſed hi, quibus eſt datum*, &c. Poteſt enim vel morbo
vel arte conſtare caſtitas, næ vt non poſſis etiamſi vtaris, ſed violenta hęc eſt.
Sanis enim & integris corporibus non obtingit, quin ex primæua illa lege,
Creſcite & multiplicamini, &c. ardeant & concupiſcant, niſi Domini gratia na-
turæ

turæ ardorem conſopiat. Nemo poteſt naturam mutare ſua voluntate, imò ne pilum quidem vnum aliter tingere, quàm à natura tinctus eſt. *Naturam mutat ſolus ille, qui naturam creauit*, ſicut in epiſtola quadam ad Irenæum ſcripſit Ambroſius. Quod ipſum & Gregorium cuperem vidiſſe, & ipſum (ſi modò regulam illam conſcripſit) Benedictum. Nam vt non flagret aliquo tempore ſexus humani fragilitas, ſeu (vt Apoſtolus loquitur) non vratur, non vtique natura fit ſed priuilegio. Friuolum enim eſt, quod quidem obganniunt, in hoc videlicet ſitam eſſe contentionis gloriam, quod omnibus campus ille luctandi & pugnandi cum carne & concupiſcentia late pateat. Ita enim docent, qui ſuis velis nauigant, ſuiſque viribus ceu panoplia quadam armati, ſolis ſibi per tot æſtuantis pelagi fluctus & procellas integro dum corpore eluctantibus, lauream neſcio quam caſtitatis virginitatiſque attribuunt, velut longe melius ſit vri, titillari, tabeſcere, deperire, & diſſolui libidine, quàm carnis incentiuo illo naturali laborantis fragilitatem, pronitatem & miſeriam non agnoſcere, nec mederi & curare pergere, quæ væſania multis ſæculis nocuit, adeo obſtinatis hominum mentibus (quod humanæ perſuaſioni acceptum fecimus) vt enatis inde erroribus non ferendis nemo iudicium admouerit, omnes communem miſeriam tot vitiis, probris, criminibus pollutam & interſperſam ſuſque deque tulerint & tranſmiſerint, cum ex aduerſo tamen Apoſtolus clamet & doceat, ſatius eſſe ſic vexatos & afflictos contrahere matrimonium, quàm vri & agitari, non neſcius quàm inquieta ſint mente &conſcientia, qui vinculis humanarum ſanctionum detenti, æſtu illo tam vehementi percelluntur. Neque vero pugnam eam fugimus, quam contra carnem & Satanam in baptiſmo ſumus profeſſi, ſed negamus caſtitatem humani conſilii aut arbitrii eſſe, & aſſerimus matrimonii remedio ſuccurrendum eſſe carni, quæ dono illo deſtituitur. Carnis interim nomine non illam intelligentes quæ ſpiritui aduerſatur, & cum lege Domini bellum gerit, ſed illam etiam, qua primi parentes induti ſunt, cuique nondum præuaricatæ vim gignendi cum euidenti ſexus diſcrimine indidit, quando inter cætera in Paradyſo locatis dixit: *Creſcite & multiplicamini*, &c. *At vero virginitas* (inquit Hieronymus) *prior fuit matrimonio & Paradyſo fruita eſt.* Fateor: ſed in Paradyſo tamen coniugium non inſtitutum modo, ſed & laudatum eſt, cum laudatam virginitatem non legamus, nec vllo loco ſcriptura doceat, virginitatem matrimonio prærogatiua ſeu merito, quod illi fingunt, vllo modo præferri, ſicut nec viduitati, nec cœlibatui quicquam tribui, quod matrimonio non tribuatur, vnica illa vacatione excepta, qua qui virgines aut viduæ, aut cœlibes ſunt, hoc liberius quæ Domini ſunt, curare poſſunt, quo minus vxoriæ rei moleſtia detinentur. Videat autem Hieronymus ipſe, quàm probe ſenſerit, dum caſtitati ſic tribuit, & ſecundas nuptias adeo eleuat: cum Apoſtolus contra dicat, & doceat, ſatius eſſe copulari, quàm vri, nec admittat viduas in Eccleſiæ miniſterium niſi ſexagenarias. Iuniores autem non continere, ſed nubere iubeat. Solis Ethnicis ſecundæ nuptiæ diſplicuere, & eſt author Seruius, antiquos à ſacris coercuiſſe bis nuptos, & Valerius Antoniam laudat, quæ Bruto mortuo vidua permanſerit. Dido quoque apud Maronem ſecundas nuptias culpam vocat, & pudorem violari illis putat, quod & ſoror eius fatetur, dum ad nuptias illam adhortans, inquit; *Tu modo poſce Deos veniam*, &c. ſed nihil tale in ſcripturis legimus, quinimo nõ eſſe bonum, vt homo ſit ſolus, quod ipſum ſi ab artifice illo vniuerſæ creaturæ dictum non fuiſſet: tamen ex ipſo corporis habitu & forma, maris que & fœminæ natura & cõditione intelligi poſſet ad coniugium & fecunditatem factos eos & creatos fuiſſe. Iam cum Theologi

DD affir-

affirment, & ipſa ſcriptura ſatis teſtetur, non cōiugio, quod ſanctū & imma-
culatum eſt, ſed præuaricatione amiſſas eſſe Paradyſi delicias : adhæc gi-
gnendæ prolis vim & benedictionem vel ipſo in Paradyſo duraturam fuiſſe
videre profecto Hieronymus potuiſſet non tam virginitatis tantopere à ſe
laudatæ quàm matrimonii à Deo inſtituti capacem fuiſſe Paradyſum, modo
in fide & obedientia duratum fuiſſet. Benedictio enim eſt Domini, quod ad
gignendum proni ſumus, quamuis non ſim neſcius, vt alia multa ita & hanc
à Deo nobis inditam affectionem non parum præuaricatione vitiatam eſſe.
Acceſſit enim huic iniquiſſima rerum æſtimatrix CONCVPISCENTIA, quæ
quoniam cum lege Domini pugnat, procul dubio mala eſt. Verum quicquid
in hoc vitii & infirmitatis exiſtit, in credentibus per ſpiritum reconciliatio-
nis & fidei emendatur. In illo enim & proles in peccato conceptæ ſanctifi-
cantur, & eluitur baptiſmo culpa originalis quam primo de parente contra-
ximus, *non quidem vt non ſit* (vt ille ait) *ſed ne noceat*. Quando igitur Chriſtus
& Apoſtolus Chriſti Paulus diſerte admonent, non niſi matrimonio ardori
& inquietudini illorum ſubueniri poſſe, qui donum caſtitatis non habent,
patere arbitror non vno nomine errare & peccare, qui legibus ſuis miſeras
conſcientias captiuas retinent, viamque intercludunt libertati Chriſti, non
paulo æquius ferentes, ſi ſcortentur Nonnæ, Monachi, Preſbyteri, & vrgen-
tem Venerem per nephas ſatient, quàm vt nubant, & matrimonio immacu-
lato ſeſe Domino dedicent. Quum conſtet tamen ſolius matrimonii hone-
ſtum eſſe cubile, reliquam Venerem omnem vt execrabilem damnatam. Fa-
1 ceſſant igitur pugnæ & luctæ illorum, qui ad coniugii moleſtiam arcendam
armis tam fœdis & ſpurcis velitantur: faceſſant remedia pollutionum tot li-
bris prodita, indignis quos vel pudici legant, vel verecundi audiant : faceſſat
Franciſca illa Romana, quam miror laudari à Volaterrano potuiſſe, quæ Ve-
neris incentiuam ardenti larido verendis admoto repreſſerit. Quaſi vero v-
ri maluerit quàm nubere. Hæc autem omnia non diximus, veluti paruo ca-
ſtitatem æſtimemus, quàm & nos ſummè extollimus, & etiam omnibus com-
mendamus eius præſtantiam, modo vera caſtitas à Domino donata ſit. Hanc
ſolam damnamus, quæ coacta cum ſit, caſtitas eſſe nequit, quæ ve ſumma in
ſpurcitie ſeſe oſtentat & venditat.

Sed ad monaſteria reuertendum nobis: quæ & ipſa Franci quemadmo-
dum & collegia quædam aſyla eſſe voluerunt, hoc eſt ſacra & inuiolata, vt
nec rapi inde quiſquam nec extrahi aut vi vlla peti ſine graui pœna poſſet.
2 Mulctabantur enim fere ſexcentis ſolidis, qui *immunitatem* (ſic tum aſylum
vocabant) violaſſet, hoc eſt pœna banni Dominici ſeu Regii. Et in lege Ale-
3 mannorum de liberis ſeruisve ad Eccleſiam fugientibus hæc verba legun-
tu: *Si autem vi abſtraxerit, & iniuriam Eccleſiæ fecerit, decem & octo ſolidos ad Eccle-*
4 *ſiam componat, & fredum ſoluat in fiſcum ſexaginta ſolidos, quia contra legem f. cit, &*
Eccleſiis honorem non impendit, & Dei reuerentiam non habuit, & ut alii cognoſcant,
quod ſit timor in Chriſtianis, & honorem Eccleſiis impendant. Hactenus legis verba
retulimus illo haud dubie ſcripta tempore quo plurimi Alemannorum fidē
Chriſtianam nondum receperant. *Fredum* autem (vt obiter notemus) voca-
bant Franci pœnam fiſco, id eſt Magiſtratui, debitam ob vim iniuri:ma-
ve illatam & violatam legem, quam maiores noſtri mutata voce *Fred. l* dice-
bant, nunc corruptius vulgo Freuel nominant. Er muß den Freuel / das iſt die
Buß / oder die Straff / oder den Frieden zalen. *Fredum* ergo pacem legibus ſanctā
& conſtabilitatā vocarunt, quæ & *publica Pax* dicebatur, non priuatis & pau-
cis, vt hodie fere, ſed publicè, vt in gente bellicoſa & fera, indicta: hodieq; per
Germaniam ſit, vulgo ein gemein Fried / Landsfried / Friedſtand / pacē cōtra vim
&

& iniuriam indictam vocamus. In aſylo autem Epiſcopum, Preſbyterum, Abbatem, aut Monachum trucidaſſe multis in locis capitale erat: cum de id 1
genus tamen homicidiis alibi perpetratis, pœna pecuniaria tranſigeretur. Ludouicus Pius in illos, qui Preſbyterum ſacra in æde cum fuſte ſanguinolentum feciſſet, grauem pœnã ſtatuit, cuius vna pars Eccleſiæ, duæ Preſbytero, qui pulſatus eſſet, dabantur. Erat autem & de Diaconis & Subdiaconis, adhæc & Abbatibus & Monachis cautum, neque adeo legis vtcunque vindicata ſeueritas proficiebat, quin in gente illa (vt verum fatear) animoſa & vltoria ſubinde Epiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Abbates &
Monachi trucidarentur. Qui Epiſcopum occidiſſet, nongentis ſolidis: qui 2
Preſbyterum, ſexcentis: qui Diaconum, quadringentis: qui Subdiaconum, trecentis: qui Monachum, quadringentis tranſigebant. Vetuſtiſſimis ſane & ab Ethnicis etiam exſtructis templis hoc honoris habitum eſt, vt extrahi inde quemquam aut vi rapi, niſi grandi aliqua cauſa, non liceret. Quod poſtea & Franci in Deo dicatis locis magna cura obſeruarunt: tametſi homines palam criminoſi & ſcelerati aſyliæ iure non gauderent, ac eorum quidem numero habebantur, qui iureiurando aduerſum Principem aut Magiſtra-
tum conſpiraſſent. Licebat autem Comiti in vincula repoſcere crimino- 3
ſos, qui ad collegia monaſteriave confugiſſent, triginta ſolidorum pœna in eos decreta, qui poſtulatos confeſtim non reddidiſſent. Quod ſi elapſi fuiſſent, iuramento ſe Præſides purgabant, quod nihil eſſet dolo malo commiſſum. Si collecta manu Comiti perquirenti repugnatum fuiſſet, pœna erat ſexcentorum ſolidorum. Merum enim imperium penes Comites erat. Ho-
die *immunitatem* vocant libertatem illam aſyliæ veterum Regum diplomatis 4
cõfirmatam. Vnde illa poſtmodum Pontificum ſuggeſtione immunitas enata eſt, quæ magno quidem horum ordinum commodo, ſed peſſimo tamen exemplo, ſacrificos & monachos nõ aſylos modo & tutos reddidit, ſed omni
prorſus onere tributorum exemit, vt ne in vrbibus quidem poſiti quicquam 5
ferant ciuilium exactionum, nec populi cura aut ſtudio vlla in parte tangantur. Numerant quidem Regibus ſæpe, nonnunquam & Papæ, ſed inuiti fere, nec niſi maioris damni metu: tanta illis ſuarum rerum cura eſt: cum interim de publica multorum ſalute & cõmoditate ne ſomniare quidem, nedum ſol-
liciti eſſe videantur. Neque vero nos præterit antiquorum Regum benefi- 6
centia, quæ etiam hac in parte Collegiorum & Monaſteriorum quieti & tranquillitati conſuluit: ſed monendos tamen duximus Principes & Magiſtratus ætatis noſtræ, meminiſſe velint, immunitatem & libertatem, quam illi fundatoribus ſuis acceptam ferunt, non niſi doctrinæ, virtuti, moribus, diſciplinæque & religioni conceſſam fuiſſe. Has enim dotes animorum dignas duxere publica immunitate Imperatores antiqui. Nihil auaritiæ, nihil ambitioni, longe minus quicquam otio, luxui, ſuperſtitioni aut tyrannidi conceſſum eſt: niſi veriſimile iudicamus adeo vecordes fuiſſe primos illos Collegiorum & Monaſteriorum authores, vt in illo tam ſumptuoſo promouendæ pietatis negotio peſtem ipſam, puta opes, luxum, otium, dominationem, adeo vel admittẽdas vel retinendas eſſe putarint, vt immunitate etiam & aſyliæ iure munierint. Quis vnquam tam inſanus aut furioſus fuit, qui horum inſaniæ & furori cõferre poſſit, qui his modis pietatem profeſſi bellum ſimul exitiale contra pietatem inſtituiſſent, & peſtes illas religionis pro defendenda demum religione muniiſſent? Inuolutæ quidem iam tum erroribus non paucis fuerunt res monaſticæ, ſed pauci eos ſenſere, aut certe nemo erat, qui magnopere impugnare fuerit auſus. Proinde videndum, num vitæ ſanctimonia & abſtinentia tales hodie ſint quidam, qui aui-

tam illam libertatem & aſyliam tantopere iactant & prætexunt; quales fuerunt, quorum otio negotioſo, haud omnino abs re, cum eximia quadam benignitate Regum conſultum eſt: videndum, inquam, ſi virtutem auitam, an vero magis peſtem auitæ virtuti & religioni aduerſam retineant & amplexentur: videndum, ſi reipſa profiteantur, quod nomine habituque & ceremoniis fucant & ſimulant. Vt enim merito ridentur Nobiles quidam male feriati, qui maiorum ſtemmata & præclarè res geſtas ſubinde extollunt & prædicant, ne micam quidem interim virtutis ſuorum referentes, ita ſane indigni mihi fauore nedum authoritate aut dignitate videntur, qui religionem profeſſi, maiorum ſuorum diſciplinam, abſtinentiam, & pietatem iactant & commendant, & feſta etiam celebrant, nec præſtant tamen vlla parte vel diſciplinam vel abſtinentiam, vel pietatem, qualem maiores ſui ſunt profeſſi: & interim tamen (ſi Diis placet) ea gaudent immunitate, qua gauiſi ſunt, à quorum inſtitutis & diſciplina receſſerunt. Quaſi vero pari militiæ iure gaudeat miles legitimus, deſertorque & transfuga, hisque vt illi iure militari vti liceat, quos tamen vſque adeo leges militares non agnoſcunt, vt ſupplicium etiam & capitis quidem in eos ſtatuant. Quanto magis non gaudebunt veteri immunitate, qui veterum morum nihil habent, quod reipſa iuſtis arbitris exhibeant. Sed recentia diplomata obiiciunt? Agnoſco quidem illa, ſed de iure (vt noſtri aiunt) non de facto ſentio. Quare non immunitas modo illa, quam Græci ἀσυλίαν vocarunt, ſed alia quoque dona, & munera, quæ vnquam Collegiis & Monaſteriis Principum, Nobilium, populi plebisve liberalitate & beneficentia obtigerunt, ſoli atque vni pietati & religioni donata & dicata ſunt. Nemo hoc animo quicquam donauit, vt vitia cum errore coniuncta foueret, omnes virtuti, omnes pietati, omnes diſciplinæ conſultum eſſe cupierunt. Eſt quidem & animarum ſalus his mediis (publica illa meritorum perſuaſione obtinente) credita & quæſita: verum & hoc religioni noſtræ tribuebatur, vt qui ea gratia donaſſent ſua & obtuliſſent Cœnobiis & Eccleſiis, de ſumma meritorum in ſe transferenda nihil dubitarint. Vſui igitur non abuſui donatum expenſumque fuit ad hunc vſque diem, quicquid vnquam ſacris peragendis & exercendæ religioni eſt impenſum. Quis igitur horum ſententiam vt ſanam aut fauore dignam recipiat, qui errorem cognitum & deprehenſum tueri malunt, quàm abolere, & rerum commutatione diluere? Vt obiter horum refutemus inſcitiam, qui opinione & ſimplicitate patrum noſtrorum commoti parum æquo animo ferunt, ſi ad vſum hodie non pietate modo, ſed charitate nitentem, hoc eſt legitimum & Chriſtianum transferamus, quæ ab illis errore certo, ſed innoxio tamen id genus ritibus & ſacris peragendis ſunt legata, quæ non manifeſte modo, ſed infrugifero etiam abuſu peraguntur.

Iam & hoc Collegiorum & Monaſteriorum Germanicorum dignitati eſt datum, quod argenti ſignandi facultas illis quondam cõceſſa eſt, nõ alia magis cauſa, quæ quidem explorata exiſtat, quàm quod earum rerum, quæ ſingularem fidem & ſynceritatem requirunt, cura tuto illis delegari videbatur, quibus ſumma ipſa pietatis & integritatis omniũ conſenſu & opinione concredita fuiſſet. Lex iubebat monetã excudi licere vel in curia Principis vel illis in locis, quibus id muneris à Principe cõceſſum eſſet. Vnde hodieq; maxime per Heluetiã, quæ magna quondã Alemanniæ pars erat, antiqui nummi cernuntur Præſulũ & Abbatũ atq; etiam Abbatiſſarũ imaginẽ præferentes; quos *Auguſtos* vocauere maiores, quia Auguſtorum nomine, indepta inde facultate, ſignarentur, & nomina etiam veteri more altrinſecus exſtantibus literis

teris

teris multi nummi indicant. *Anguſti* vocati poſtea à noſtris, u, litera in n. conuerſa, vulgo Angſter/qui rectius Augſter/id eſt Auguſti dicerentur. Et vidimus nummos argenteos facie muliebri non ita pridem proxime Salodurum repertos, duabusque literis altrinſecus & ex aduerſo quidem notatis B. & A. quæ *Bertradam Auguſtam*, niſi fallor, innuebant. Fuit enim Bertrada, vt eſt notum, Caroli Magni mater, quæ quanquam ante indeptum à Carolo imperium ex humanis exceſſit, tamen hoc honoris ei amantiſſimus filius etiam mortuæ tribuiſſe videtur, vt memoriam eius Auguſto nomine conſecrarit, vt taceam quod ab aliis eſt proditum, Salodurenſem Eccleſiam Bertradæ liberalitate eximiè donatam fuiſſe. Nec ignorant, qui temporum illorum hiſtoriam tenent, *Auguſtorum* cognomentum, ſolemne vel primis Imperatoribus, eo tempore ad Francos tranſlatum fuiſſe, quo iiſdem imperij nomine, reiectis Orientis Monarchis, oblatum eſt, ac deinde à noſtris in hunc vſque diem retentum, ſed illo quidem abuſu, quod cum veteres, quorum electionem Senatus probaſſet, imperium ingreſſi Auguſti ſalutarentur, noſtris non niſi ab Vrbis Pontifice delibutis, quidam *Auguſti* cognomentum permittant. Ergo & Franci Auguſtorum nomine non in nummis ſolum, ſed etiam in ſigillis ſuis oſtentarunt. Ac nummi quidem per Alemanniam excuſi, altera tantum parte monetam præferebant, altera vacui, id quod hodie in illis fit, quos vulgo denarios, Heluetii alicubi *Anguſtos* littera 1 inuerſa, vt dixi, cognominant. Qui in curia ſignabantur, effigiem Principis gerebant, nonnullis ita excuſis, vt & imago oliuæ ramuſculis altrinſecus ſurgentibus ornaretur: quod in ſigillo Caroli Iunioris, qui & Craſſus cognominatus eſt, obſeruauimus. Sed & aquila inſigniti apud nos paſſim reperiuntur. Et magno quidem numero illi, qui à Collegiis & Monaſteriis ſunt excuſi. Id genus officinas monetales habuere in Alemannia primum Monaſterium S. Leodegarii, quod apud Lucernam vetuſtiſſimum exſtitit, poſtea Monachiſmo abrogato in Collegium Canonicorum commutatum eſt: item Monaſterium Virginum, quod Thuregi fuit (ſic tum Tigurum vocabant.) Præterea Monaſterium S. Galli, cuius nummi agnum vexilliferum, hoc eſt, Paſchalem, præferebat. Quam monetam maiores noſtri poſtea prope pari effigie ſignarunt: quod abunde docent ferramenta excuſoria, quæ in archiuo Senatus etiamnum cum aliis formis antiquis viſuntur. Sed agno poſtea ſucceſſit vrſus, ſæuum quidem & militaribus ſignis dignum animal, à Monachis tamen receptum & adamatum, quia creditum ſit, Gallo recens heremum ingreſſo vrſum quendam ligna attuliſſe, quæ foco illius ſufficerent. Eſt enim apud Gregorium in libro Dialogor. 3. vrſus ille Cherbonii Epiſcopi pedibus aduolutus, ad cuius effigiem facile fuit illum noſtrum depingi, qui obſequio naturam frangeret, nec viſo ante hoſpiti ſarmenta eremi conuerreret: ſicuti & Othomari vaſculum ad exemplum illius, quod Bonifacius Epiſcopus Fecentinas apud eundem Gregorium habet, efficτum videtur. 2 Quod ipſum tamen non hoc animo ſentio, veluti parum tribuam miraculis, ſed quod conſtet illorum temporum Monachos pleroſque in illis referendis leui ac prope nulla fide fuiſſe. Et experta eſt noſtra ætas, quid æmulatio religioſorum poſſit, vt morbum illum ſinamus ſectis religionum cognatum, quo in ſuis laudandis efferendiſque nullum modum tenuerunt. Illud certum eſt, clariſſimas vrbes in inſignibus vrſum habere: quo quidem & ipſo maiores noſtri ante à me relato commento, vt arbitror adducti plurimis annis non ſignis modo militaribus & imaginibus paſſim adiectis, ſed argento etiam ſignando ſunt vſi, hodieque veteri more vtuntur. Sed vt finem

huic libro imponamus, id poſtremo nemini mirum videri debet, quod in
antiquis illis Francicis & Alemannicis nummis puris putis (cum moribus
1 enim poſtea numiſma vitiatum eſt) Epiſcopos cernimus mitra bicorni &
pedo inſignes: Abbates autem infernè barbatos, ſupernè raſos (nullæ tum
Abbatum mitræ erant:) Abbatiſſas velatas Regum munere. Maiora enim
his dediſſent religioni Principes illi non pietate modo, ſed nobilitate etiam
& liberalitate commendati, ſi conſtantem eam & certam Canonici & Monachi profeſſi fuiſſent: verum ita declinare & labaſcere ſenſim vetus illa diſciplinæ cuſtodiendæ ſollicitudo tum in monaſteriis, tum ipſis etiam in Collegiis cœpit, vt nullo prorſus loco certa eius aut ſolida ratio conſtiterit, ſubinde aliis atque aliis vitiis graſſantibus adeoque inſtabiles animos agitantibus, vt luxu & libidine & intemperantia ſuperantibus omnia ad extremum abuſum manifeſtè conciderint, quæ initio tamen haud improbè recepta & obſeruata videbantur.

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCT-GALLENSIS,

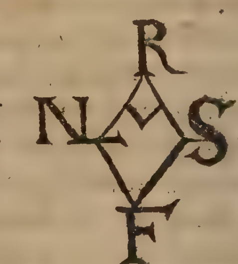
DE COLLEGIIS, MONASTERIISQ. Germaniæ veteribus,

Liber II.

SVPRA dictum eſt à nobis, Donationes illas tam frequentes, quæ non aurum modo & argentum, ſed agros etiam & fundos, & mancipia Cœnobiis addixerunt, haud alio fonte, quàm fiducia demerēdi & operum dignitate prognatas fuiſſe. Aliæ enim cauſæ fuere, (ne quis nobis id obiter obiiciat) cur prima in monaſteria tum publici, tum etiam priuati homines tam liberales extiterint. Siquidem nec merces vllo pro opere dabatur, niſi quod manus Monachorum abſoluiſſent, quodq; ex officina væniiſſet, nec ſic vænalis pietas erat, vt prætextu eius negotiari liberet, longè minus ita inflati erant Monachi, vt quod dicerēt facerentve dignum mercede vlla iudicarent, & ſic liberum illud vitæ & diſciplinæ genus hominibus ceu meritorium conductitiumq; proſtituerent, quod ipſi lege non niſi humana formatum & inſtitutum profitebantur. Gregorii primùm ætas operibus rituum ſacrorum, in primis autem monaſticis fauere cœpit, quæ noſtri demum exitiali errore circumuenti & imbuti primùm admirari vt religioſa, mox transferre in ſeſe pro mercede, poſtremò & augere donationibus profuſionibusque perrexerunt. Immodicas autem eas, ne dicam noxias, ipſi Principes fecere, qui cum Cœnobiis ornandis donandisq; prodigi magis quàm liberales fuiſſent, reliqui ordines exemplo commoti, ne non & ipſi certam ſibi viam ad ſalutem præpararent, adeoque operum monaſticorum participes fierent, donaria multo ſæpius maiora, quàm pro conditione aut fortunis, templis ſacriſque intulerunt. Francis quidem, tametſi liberum non eſſet monaſterium ingredi niſi Principe conſulto, quod iam tum eſſent, qui conditione delectati otium magis quàm pietatem ſectarentur: tamen hoc amplius monachiſmo Alemanni fauebant, vt inſtar voti Moſaici lege etiam cauerent, ne quis eum qui liber eſſet, remoraretur, quin res ſuas adeoque ſeipſum ad Eccleſiam tradere & legare poſſet nullo cōtradicente. Sic enim habet primum caput Legis Alemannorum de hominibus liberis res ſuas ad Eccleſiam tradentibus; *Si quis liber res ſuas vel ſemetipſum ad Eccleſiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, non vlla perſona; ſed ſpontanea*

voluntate liceat Chriſtiano homini Deo ſeruire, & de propriis ſuis ſemetipſum redimere. Et qui voluerit hoc facere, per chartam de rebus ſuis ad Eccleſiam, cui dare voluerit, firmitatem faciat, & teſtes ſex vel ſeptem adhibeat, & nomina eorum ipſa charta contineat, & coram ſacerdote, qui ad Eccleſiam ſeruit, ſuper altari ponat, & proprietas de ipſis rebus ad ipſam Eccleſiam in perpetuum permaneat. Et ſi aliqua perſona, aut ipſe qui dedit, vel aliquis de hæredibus eius, poſtea ipſas res de Eccleſia abſtrahere voluerit, vel aliquis qualiſcunque perſona hac præſumpſerit facere, & effectum quem inchoauit, non obtineat, & Dei iudicium incurrat, & excommunicationem ſanctæ Eccleſiæ, & multam, quam charta continet, perſoluat, & res illas ex integro reddat, & fredum in publico ſoluat, ſicut Lex habet. Hactenus legem retulimus. Non licebat autem agros fiſcales, aut prædia, quæ cenſum Principi ſoluerent, ad vllam Eccleſiam contradere, ſed Comitis conſenſus requirebatur, cuius erat donationem reſcindere, quæ Principalium redituum detrimento eſſet facta. Vnde videmus in chartis donationum Comitis nomen, imo fere ſemper loco adſcriptum, interdum autem & Ducis, ſed rarius. Præcipua enim hac in re Comitum authoritas erat. In vetuſtiſſimis chartis Regum interdum nomina, præteritis Comitibus, leguntur. Iubebat autem & Ludeuici Pii lex, vt qui vel pro ſuæ animæ vel propinquorum ſalute donare vellet, ſub ſuo Comite id ageret, teſtibusq; fide dignis donationem faceret ratam. Chartæ legitimæ omnium contractuum & donationum primùm nomina illorum continebant, qui pacti eſſent aut donaſſent: inde teſtes reliquos: tertio loco Notarii nomen addebatur, cum die & menſe & anno regni imperiive Principis, qui tum rerum potitus eſſet. Et notandum eſt, veteres chartas priuatorum hominum non appenſis ſignis ſigillisve, ſed tantum ad nomina teſtium inſcriptis confirmatas fuiſſe. Principes autem quanquam & ipſi nō minus quàm ſcribæ & Cancellarii peculiaribus notis ac ſignis, quæ diplomatis inſcribebantur, quarum quaſdam aſſcribere libuit: tamen nihil minus ſigilla etiam appenderunt.

NOTA CAROLI REGIS.

 SIGNUM ARNOLFI IMPERATORIS.

Pontificum autem prorſus nulla tum fiebat mentio, vt quorum parua per Germaniam ratio haberetur. Annum autem à nato Chriſto haud ſcio an vlla in charta veteri viderim, qui plures tamen vidi. In diplomatis quidem Regiis ſubnotatum legimus, vt in illo Dagoberti, quod Nauclerus operi ſuo Chronico inſeruit, & item alio Caroli Craſſi nuper à me viſo, cuius partem infra citabimus. Vidi & Berengarii Primi diplomatis cuiuſdam exemplum, quod annum Domini habebat, & inſeruit quædam libris ſuis rerum Germanicarum Beatus Rhenanus, in quibus idem videre eſt, vt iam propemodum conſtet, hac maximè nota mediæ ætatis diplomata Chriſtianorum Principum à chartis differre. Fuerunt autem *Chartæ* Epiſcoporum, Abbatum, priuatorum hominum. *Diplomata*, (quæ vulgo *Priuilegia*) Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum, qui vel fundaſſent collegia monaſteriave, vel fundata ampliori prouentu ditaſſent, aut immunitate aliqua decorauiſſent. Breuiter, *Tabulæ* erant publicarum aut eximiarum ſanctionum, quas quidem ab Vrbis Epiſcopis profectas propriè hodie *Bullas* vocant. Tum primum

mum enim prodiiſſe exiſtimant id genus diplomata Pontificum Romanorum, quum dominatum illum non vrbis modò ſed vicinarum etiam ciuitatum & agrorum Italiæ Epiſcopi Rom. ciuili iuriſditione ſuppreſſa ſibi vindicarunt, veteremq; ampliſſimi imperii ſedem ſuam fecerunt, non iam Apoſtolorum, qui Principem vel Ethnicum vel tyrannidem exercentem agnouerunt, ſed Regum ac Imperatorum munere functi: quippe qui hoc ipſum agant in Vrbe, quod antea Imperatores & Reges egerunt, vt ea de cauſa bullæ eſſe videri debeant litteræ tabulæq; omnes, quæ huius poteſtatis prætextu & fuco mittuntur. Sic enim ſentiunt & iudicant hodie doctiſſimi quiq; viri, qui miniſteriū Chriſti à poteſtate & adminiſtratione gladii ita ſeparant iure diuino, vt vtriuſq; adminiſtrationē nemini vni permittant. Palam enim Apoſtolicæ functioni gladii poteſtatem ſcripturæ adimunt, quæ tamen eandem Magiſtratui vindictam exercenti ſic tribuunt, vt omnem etiam animam illi ſubiiciant. Concludunt ergo eius ſolius eſſe ius dominatus, cuius eſt vindictæ poteſtas. Poteſtatem autem vindictæ miniſtrorum Euangelii non eſſe, proinde ne gladii quidem & dominatus ius eſſe. Et ſic bullas eſſe meras, quæ vel dominatum aſſerunt Epiſcopis illis, vel tam diſtricte, vt vocant, præcipientes vindictam & vltionem intentant. Equidem vt non laboro, diplomata ſint nec ne. Pōtificiæ bullæ, cum ſciam hoc nomine codicillos prope omnes cenſeri, ita ſane maxime cuperem talia eſſe ſummorum Pontificum diplomata, qualia ſummorum Apoſtolorum fuere, quorū functionem in ſe tranſlatam gloriantur. Extat autem diploma Apoſtolicum Actor. 15. cap. à faſtu, minis, oſtentatione, vltione, & vindicta tam alienum, quam pure & ſyncere Eccleſiaſticum. Non enim dominatus in ipſo, ſed miniſterium indicatur. Sed ad chartas reuertamur: quæ Francorum tempore donationibus fere priuatis deſeruiebant. Donantibus autem ſeu Principes ſeu Nobiles ſiue plebei fuiſſent, meritum MISSÆ applicabatur, inſcriptis memoriæ gratia horum nominibus, qui donaſſent, quique obtuliſſent: nec miſſæ ſolum, ſed orationum etiam & vigiliarum operumq; monaſticorum omnium communicatio tanta confidentia & viuis & mortuis addicebatur, vt & veſtitus & cibariorum modus veluti meritorius donaretur, & ſordes etiam (vt vere dicam) monaſticæ in pretio eſſent. Chartas autem reſcindere aut violare negareve religio erat: neque in vllius manu erat, rem ſemel donatam repetere, aut fidem chartæ præſtitæ reſcindere. Quod ab his demum maximè eſt neglectum, qui religionis ſibi nomen præcipue vendicarunt. Epiſcopi enim, ſummorum Pontificum conſenſu admiſſi, multorum monaſteriorum reditus in totum ſuos fecerunt, non alia magis cauſa, quam vt ad manum eſſet quod luxui & ſplendori arrogatæ potentiæ ſufficere poſſet. Monachi quoque quidlibet cauſati non ea modo auferre Eccleſiis fuere auſi, quæ maiores ſui donaſſent, ſed aliena etiam in rem ſuam conuertere ſpecioſo illo Incorporationis fuco, cuius ſuperiori libro meminimus. Ex lege vero Alemannorum adeo non licebat ſemel factæ donationi contraire, vt mulctam etiam fiſcalem chartæ in illos decernerent, qui diuerſum tentare fuiſſent auſi. Si quis patrem aut auum donaſſe negaſſet, teſtibusq; iure requiſitis conuictus eſſet, magnæ pœnæ ſubiacebat. Quod ſi exuſta aut perdita charta eſſet, nec produci teſtes poſſent, iuramenti interpoſitione obligatio ſoluebatur. Ille autem, qui fundum, aut agrum, aut prædium Eccleſiæ donatum precariò recepiſſet, cenſum in charta expreſſum ſoluebat. Quo defuncto hæres bonis cedebat, niſi ampliorem poſſeſſionis conditionē chartula determinaſſet, aut ipſa in charta donationis poſteris cautum præſcriptumve fuiſſet.

Chartæ ipſæ Latinè ſcribebantur, aut certe ſemi latino ſermone ſcriptas

dicere

dicere malim. Non poteſt enim negari barbaries, atque ea quidem craſſiſſima, quam redolent. Quæ quidem imperitiáne ſæculorum, an ſtudio magis ac veluti data opera, accidiſſe putandum ſit, non facile dixerim. Rudia fuere ſæcula, rudes noſtratium ac prope elegantiæ omnis expertes animi. Sed videri poteſt propius ea ſæcula intuentibus, aliquid tributum vulgo & plebi fuiſſe Latinas literas vtcunq; noſcenti, néc niſi conſultò ineptitum à ſcribis, vt tot modis barbari & aſperi videri voluerint. Quanquam negari non poteſt in illa ætate, vt in noſtra quoque, longe maximam partem Monachorũ cum ſuo, tum etiam temporum vitio rudis & aſperæ Latino ſermone vſos, qui Latine tamen loqui ſe & ſcribere putarint. Neceſſitate autem factum videtur, vt in gente illa Francorum & Alemannorum armis & bello aſſueta, quæ nec ſcribere ſua nec legere aſſoleret, Latinæ, hoc eſt Prouincialis linguæ vſus qualiſcunque retineretur. Sero enim ſcriptus eſt Germanicus ſermo, & videtur Caroli Magni primùm ſtudio factum, vt idem in literas paulo fuſius referretur: quippe & menſibus ab illo (vt Eginhardus ſcribit) nomina impoſita
1 ſunt & alia quædam ad vulgaris linguæ vſum ampliorem excogitata, quæ priorum ſe Principum curam prætererant. Franci igitur limitem tranſgreſſi primo non tam ſuam, quæ nec arte nec lege continebatur, quàm alienam in prouincia repertam linguam addidicére, ingenua quadam verecundia talem linguæ ſuæ barbariem confeſſi, quæ ciuilitati & humanitati prouinciali merito ſubmitteretur. Quare demum ad fidem Chriſti conuerſi tabulas vulgares conuentionum, chartasq; & leges etiam ipſas & diplomata Latino ſermone ſcribi curarunt. Prior hic erat ſine dubio, quum Romani prouincias tuto dum limite tenerent: impurus poſtea tarditate & inertia noſtratium factus, quum rupto limite non modo prouincias Europæ maximas, ſed etiam Italiam & ipſam Vrbem linguarum altricem inuaſerunt. Illam enim poſt Herulos & Rugos Gotthi etiam, Lõgobardi & Franci ſucceſſione quadam regni multis ſæculis tenuerunt. Arbitror autem & religionem ſtimulos addidiſſe noſtratibus, quo eam linguam addiſcerent, ſine cuius peritia religio conſtatura non videretur. Sacri libri, veteres interpretes, Conciliorum decreta non niſi Latinè ſcripta extabant. Durabat quidem & Græcæ linguæ vſus, ſed paucis nec niſi guſtu aliquo frequentis lectionis notus. Myſteria ſacrificiorum & ceremoniarum Latini libri continebant. Poſteri certe hoc honoris huic linguæ tribuerunt, vt & in ſacris vti ea continenter, licet paucis nota, libuerit. Quod vtinam tanto cum fructu factum eſſet, quanta eſt ſimplicitate factum. Deferre quidem & merito linguis debemus, ſed negat Apoſtolus ea lingua recte vti Eccleſiam, quam nulli aut pauci intelligant. Sane Rabanus author eſt, ætate ſua (vixit autem ſub Ludouico Iuniore) lectionem ſacram & cantum omnem in miſſæ, id eſt cœnæ Dominicæ celebratione ad plebis fructum & inſtitutionem valuiſſe. Vnde certe colligemus iſtis ſæculis tritiorem fuiſſe Latinæ linguæ vſum, quàm ſit hodie, aut certe cantata & lecta eſſe Germanicè per Eccleſias, quæ pauciores Latine oraſſent aut cantaſſent. Quod quidem ſub Otthonibus, Conradis & Heinrichis factũ eſſe certum eſt. Caroli ſæculo lege admonebatur populus, vt in ſacris peragendis & ipſe SANCTVS SANCTVS, &c. caneret, Græcorum nimirum τρισάγιον imitati, qui illo in publicis ſupplicationibus vtebantur, ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ὑμᾶς, &c. Quod adhuc multæ Eccleſiæ in paraſceuæ tempore etiam decantant. Porro Principes & Magiſtratus in ſigillis inſcribendis Latina quàm Germanica etiamnum vti malunt, licet certiſſimam hodie Germanicam linguam habeamus. Sed & hoc fortaſſe linguæ celebritati eſt datum, quæ nuſquam non habet ſui peritos, cum linguam

Germa-

Germanicam pauciſſimi homines externi intelligant. In totum autem con-
ſtat tabularum Germanicè ſcriptarum recentem eſſe vſum, & ſunt anni pau-
ci, ex quo hæc lingua vulgo ſcribi cœpta eſt. Scripſere quidem & veteres, ſed
pauci & rari, & velut periculi faciundi gratia. Extat apud nos Sangalli Pſalte- 1
rion à Notkero monacho, quem ob linguæ tarditatem Balbulum cognomi-
narunt, in noſtram linguam tranſlatum Arnolpho imperante, tanta verbo-
rum difficultate, vt non niſi ab attento & immorante lectore accipi & in-
telligi queat: tam dura olim & anhelans vetus illa Francorum & Aleman-
norum lingua fuit. Sed præſtat fortaſſe (vt in farragine) orationem Domi- 2
nicam cum Symbolo eodem in codice, adſcriptam referre, quæ ad verbum
ſic habent:

Fáter vnſer, du in hîmele biſt. Dîn námo vuérde gehéiligot. Dîn rîche chome. Dîn vvílle geſkéhe in erdo álſo in hímele. Vnſer tágolicha brôt kib vns hiúto. Vnde únſere ſcúlde beláZ úns, álſo óuch vvir belázend vnſern ſcúldigen. Vnd in chórunga nit leitest du únſich. Nû belôſe únſih fóme úbele.

Non reperiebam autem Angelicam ſalutationem tranſlatam, vt quam æ-
tas illa inter preces non habuerit. Primùm enim, vt coniicio, á Fratribus
Mendicantibus in preculas illas numeratas & meritorias relata eſt. Germa-
ni *Choren* dicebant, quod Latinè dicimus tentare vel prehendere: atque inde
Chorung, captatio, prehenſio. Symbolum aũt, quod Apoſtolicum vocatur,
Germani G*vverf* à coniiciendo nominabant, q̄ illi articuli coniecti & con-
ſcripti ab Apoſtolis crederentur, ſicut ex verbis Notkeri Symbolo præpoſi-
tis deprehenditur, hoc modo; *Daz Graci Chédent ſymbolum, Latini collatio-
nem, daZ chéden vvir gevverf, vvanda iZ Apoſtoli geſámenoton, unde zeſammi-
ne gevvúrfen, dáZ iz zlichen ſi Chriſtiana fidei. Alſo ouh in prælio ſymbolum heic-
Zet daZZeichen, dáz an ſkilten alde an gemóten Worten iſt, tannan iógliche iro ſo-
cios irchénnent.* Alluſum igitur eſt ad Græcæ vocis originem, quæ ἀπὸ τοῦ συμ-
βάλλειν deducta eſſe videtur. Tranſlatum autem eodem in libro reperiebam
in hæc verba:

Ih keloubo an Gót álmáchtigen fatere, ſkeffen hímeles unde erdo. Vnde an ſînen Sún den gevvíchten haltáre einigen únſeren hérren: der fóne démo héiligen géiſte infángen vvard: fóne Maria dero mágede gebórn vvard: kenôthá ffiat vvard pi Pontio Pilato: vnde bi îmo an crucem geſtáhter irſtarb: vnde begraben vvard: ze héllo fûor: an demo drítten tage fóne tôde irſtuônt: Ze, him ele fuôr, dâr sízZet ze Gótis Zeſeſuuunde s almáchtigen Váter: dánnân chínftiger ze irtéillene die er dán-ne vîndet lébente alde tôte. Gelóubo an dén héiligen Geiſt: kelóubo heiliga dia al-lelichun geſámenunga: kelóubo zehábenne déro heiligen gemeînſame: ablaſs déro ſúnden: geloûbo des fleîskes úrſtendede: gelôubo ẽvvigen lîb. Amon. DaZ tuôn ih keuuâro.

In ſacello peruetuſto Leproſorum vrbis noſtræ, quod haud procul ſubur-
bio Orientali ſitum eſt, proximis annis libellũ reperi Omelias aliquot Ger- 3
manice ſcriptas continentem, quem ante annos plus minus trecentos ſcri-
ptum eſſe colligebam, terſiore iam & mitiore ſermone. Prima enim Omelia
de Domini natiuitate ad hunc modum habebat:

Vns iſt erſchinen der guote vville, vnde die mennisheit vnſeres haltares, des al-machtigen Gottes ſhunen, nih von deheinen rehten vverchten, die vvir ſelbe han ge-tan, vvan nach ſiner michelun erbarmede hat er vnſih gehalten, &c. In eodem O-
ratio Dominica his verbis reddita legitur;

Gott Vater vnſer der biſt in den himelen: Geheiliget vverde dein name: Zuche-me din riche: Werde dein vville hie in erden alſo da Zehimle: Vnſer tagelich brot gip

vns

vns huito: Vnd vergib vns vnſer ſchulde, als vvir tuon vnſern ſchuldigen: Vnd leite vns in dheine bechorunge: Vnd erloſe vns von allem vbele.

Retuli hæc eò libentius, vt conſtaret dialectum, quam hodie retinemus, aliam eſſe quàm illa fuit, qua maiores noſtri intra ſpatium trium ſæculorum ſunt vſi. Sed iam ad exempla donationum & chartarum mediæ antiquitatis veniendum. Quæ tametſi parum lectori probatum iri præſertim delicato viderem, non ſtylo modò incultiſſimo, ſed vili etiam materia conſcripta, tamen digna duxi quæ adponerem, quod in illis ceu in ſpeculo quodam illorum temporum tum ſimplicitatem, tum etiam barbariem & ignorantiam intueri liceret. Neque enim alia æquè certa eſſe exiſtimo animorum indicia, quàm quæ id genus litteris & monumentis exprimuntur. Libuit autem illis fere ſolis vti, quæ hodie extant Sangalli in monaſterio, quo haud ſcio, an aliud vllum apud Alemannos antiquius duret: dignius quidem ſemper & celebrius habitum eſt Augiæ monaſterium, ſed minus tamen longæuum noſtro. Tœdii autem leuādi gratia paucula, ceu commentaria quædam, de noſtro adiecimus, quæ vel temporum hiſtoriam, vel rerum ſeriem, vel Regum notitiam propius indicarent, arbitrati hac à parte vel parum eruditis conſulendum eſſe, ne & illis barbaries officeret, ſi ſine fructu parum perſpecta aut cognita vulgo tempora proponerentur.

EXEMPLVM DONATIONIS VETVS, PLVSCVLIS ANNIS ANTE OTOmarum ſcriptum.

IN *Dei nomine bonæ pacis. Placuit atque conuenit atque adcreuit mihi voluntas, ut terram iuris mei facerem donationem ad honorem ſancti* Gallonis *& ſancti Deſiterii, in loco nuncupato, qui dicitur nomine villa Athorinswanic hobas tres, & in* Gundisheſpuria *hobas IIII. Quod & feci, quod ita & feci terram donationis ego Aloinus, & per hanc chartulam donationis, quæ ad diem præſentem firma permaneat. Si quis vero, quod fieri non credo, ſi ego ipſe aut ullus de heredibus meis contra hanc donationem venire aut agere conauerit, in primis Dei iram incurrat, & à communi corpore vel ſacerdotio extraneus ſit, & cum fiſco auri libras II. argenti III. componat, & quod petit vendicare non valeat, ſed præſens hæc donatio omni tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnexa. Actum in monaſterio ſancti Gallonis. Signum Aloini, qui hanc donationem fieri rogauit. ſig. Stephani. ſig. Iactati. ſig. Petri. ſig. Vnalaonis. ſig. Landelhelmi. ſig. Valoti. Notaui quod feci in menſe Iulio* XIIII. *Calend. Auguſtas.*

Ego Petrus ſcribſi & ſubſcribſi ſub Theodorico Rege.

FVit hic Theodoricus Tertius huius nominis Francorum Rex. Quatuor autem fuere Theodorici. Primus Ludeuici primùm Chriſtiani, quē vulgo Clodoueum nominant, filius, clariſſimus Princeps. Secundus Hilteperti, quem alii Childpertum vocant, filius, nepos autem Sigeberti illius, quem Columbanus Gallias ingreſſus adiit. Tertius, cuius hæc charta meminit, Ludeuici Secundi filius varia regni fortuna, haud ita multis annis poſt exceſſum B. Galli, necdum vllo Abbate in cella eius conſtituto, agitatus. Quartus Dagoberti Secundi filius à Carolo Martello Maioredomus, patre amiſſo, liberaliter educatus, ac deinde breui Rex conſtitutus, cuius vetus quædam charta his verbis mentionem facit; *Notaui quod feci menſe Iunio, 5. Calend. Iulias in anno* XV. *regnante Domino noſtro Theodorico Rege ſupra Carolum Maiorem domus,* &c.

&c. Poſt quē Lotharius, ac nō multo poſt Chilperic⁹ ille regnauit, qui à Ste- 1
phano Papa per ſpeciē ſocordię ſubmotus Pipinū Martelli filium (qui ſtirpis
erat nō Regiæ, ſed Maiorumdomus) in Regē vnctū ſucceſſorem habuit. Fue-
runt & Sigiberti tres, duo Francorū Reges, quorum ita mentionē faciūt mo-
nachi quidā Chronographi, vt cōfundere ipſos videantur. Senior Sigeber-
tus Lotharii filius, qui coniugem habuit Brunehildin illam Tanagildis Viſi-
gotthorū Regis filiā, ex qua Hiltepertum ſuſcepit, illo regnāte Columbanus
relicta Hybernia primùm Galliam, dein Rhetiam primam, poſtremo & Gal-
lia & Rhetia pulſus Italiam ingreſſus eſt. Iunior Sigebertus, cuius ſupra quoq;
meminimus, eius Dagoberti filius fuit, qui Epiſcopatū Conſtantienſem &
Argentoratenſem inſtituit: ad quē & ipſum Columbanus dimiſſus à Lotha-
riò peruenit. Fuit n. Dagobertus Francorum Auſtraſiorum Rex, qui palatiū 2
ſuum apud Troniam, qui locus hodie **Kirchem** dicitur, nō longe ab Argen-
torato, habuit, Lothario interim patre interiorem Franciā gubernante. *Sæ-*
pe id factū eſt in Francorum regno, vt & filiis habenas regni parētes ex parte
cōmitterent, ſæpe & vnà fratres regnarent, plerumq; aūt diuerſis in partibus
pater & filius regno præeſſent. Ampliſſimum n. erat Francorum regnum, &
in ipſa Francia nō ſolum Sangalli & Augiæ, ſed etiam Campidonenſe mona-
ſterium, quod in extima tamen prima Rhetia eſt, cenſebatur. Alamannia n.
iamdiu in ius & nomen Francorum tranſierat. Puto aūt nō indignum nota-
tu, veteres chartas Alamannorū, teſtiū nomina vel prouincialia habere, hoc
eſt Latina & Græca, vel barbara ſaltem Latinè declinata, vt in hac Charta,
Petrum, Iactatum, Stephanum, Latina & Græca: dein A*loinum, Vualaonem, Lan-
dolhelmum, Valotum*, barbara ſiue Germanica, ſed Latinè deflexa. Quod minus
videre eſt in Chartis, quæ poſt Pipinum & Carolum M. filium eius ſcriptæ
ſunt: certiſſimo argumento linguæ Prouincialis ſenſim mutatæ Germanorū
migrationibus, ſuccreſcēte ſcilicet Germanica lingua, & Latina qualicunq;
retēta, quæ ſcriberetur. Equidem veteribus & ante Martellum ſcriptis char-
tis euoluendis, quaſdā in Rhetia, quam Curienſem Chronographi quidam
cognomināt, ſcriptas obſeruaui, quę teſtium nomina nō niſi Latina aut Pro-
uincialia cōtinebant. Submōtana n. Rhetia, ac illa maxime, quæ ſecundum
Rheni decurſum fontibus eius imminet, ſero admodū Germanicā linguam
recepit. Nec de hoc dubitandum, quum hodieq; duret linguæ veteris veſti-
gium corruptum quidē, ſed q Romanum tamen ſermonem palam referat.
Vidi aūt venditionis chartā Carolo regnante ſcriptam, cuius initium in hæc
verba habebat; *In Chriſti nomine, &c. Domino noſtro Carolo Rege anno* XV. *ego Lu-
bicio Subdiaconus rogatus à Caluione, qui eſt à vice populi Romani*, cum his quæ ſe-
quuntur. Et in fine chartæ teſtes erant adſcripti, *Aurelianus*, V*olcarius*, *Guari-
nus, Andreas*, &c. In regno n. Caroli (quod notandū duxi) paſſim & Romani
ſuos magiſtratus habebant, finitimos Francorū ditioni, aut certe immixtos
alicubi, quod multis argumentis deprehenditur. Proinde & Salica Lex *Ro-
manos* vocat, hoc eſt *Prouinciales*, qui Romana Prouinciali lingua vteban-
tur. Sic enim habet Lex; *Si Romanus homo Francum exſpoliauerit, duobus milli-
bus quingentis dinariis, culpabilis iudicetur: Si vero Francus* R*omanum, mille ducen-
tis dinariis, qui faciunt ſolidos* XXX. *culpabilis iudicetur*. In alia perueteri charta
mixtim erāt teſtium nomina inſerta Germanica Prouincialibus, hoc modo;
Arnulphus, Landulphus, Loualdus, Iuſtinus, Ioānes, Valerius, Seianus, Campanus, &c.
Item alia in chartula teſtes citabantur, *Valerianus, Eſtradamus, Eſcalco, Creſcen-
tius, Potzentius, Florentinus, Ruſtegus, Exuperantius, Hoſtarius*, &c. Habebat & alia
vetuſtiſſima charta Francica hæc nomina teſtium; *Berengarius*, I*ordannes, Vi-
ctor, Druſus, Caius, Tanco*, O*tomarus, Auguſtus, Fonteanus*, L*ubitio, Præſtantius, Vi-*

uentius, *Valentinus*, *Vigilius*, *Adalramus*: mixta videlicet Latina Barbaris, ſed Latinis tamen ſeu Prouincialibus præualentibus. Et gaudent adhuc Rheti Montani, & obuii ſunt apud illos *Lucii*, *Gaudentii*, *Valentini*, *Donati*, *Dominici*, *Vrſicini*, *Victores*, *Syluestri* & *Beati*, & ad Latinorum nomina deflexi *Chunradini*. Illud etiam ſciendum *Hobam* barbaram vocem etiamnum noſtris in vſu eſſe, & fundi partem ſignificare, maxime paſcuam, vulgus noſtrum *huob* vocat. Verbum autem, *Componat cum fiſco*, huic ſæculo vſitatũ fuit, & in Cod. Theodoſiano haud abſimili ſignificatu legitur. Ab initio autem regni Theodorici III. ſub quo hęc charta ſcripta eſt, vſq; ad ætatem noſtrã anni DCCCLXXXIIII. numerantur.

ALIVD EXEMPLVM DONATIONIS.

Sacroſanctæ Eccleſiæ ſancti Gallonis *Confeſſoris, & aliorum plurimorum Martyrum & Confeſſorum, quæ eſt conſtructa in ſitu Durgauenſi, in pago Arbonenſis caſtri, vbi nũc praeeſt* Autmarus *Abbas, qui ſecundum religionem Deo ſeruire videtur, & ſub norma regulari confirmati. Ego itaq; in Dei nomine* Lautpertus *filius* Landoaldi *quondam & Beatæ coniugalis ipſius: talis mihi decreuit voluntas vel deuotio pro Dei intuitu & animæ meæ remedio, vel pro æterna retributione, & adhuc propter meam ſubſtantiam, quam ad ipſam Eccleſiam me viuente habere cupio, vbi me plenius commendo, & pro anima genitoris mei* Landoaldi, *& matris meæ Beatæ, omnia quicquid mihi ſupernominatus genitor meus* Landoaldus, *vel mater mea Beata de compaternito vel ſeu conquiſito aut cõparato mihi dereliquerunt, vel quicquid ego poſtea acquiſiui, omnia ex integro à die præſente de meo iure in donationẽ Eccleſiæ S.Galli vel Autmaro eius* Rectori, *& eius Monachis, qui ibidẽ Deo ſeruire videntur, trado atq; transfundo pro animæ meæ ſalute, & patris mei, & matris meæ ſalute, & ſicut ſuperius diximus, dũ viuo pro mea ſubſtantia, quæ mihi neceſſitas eſt: hoc eſt in locis nominatis in villa qui dicitur Illinauuia, & in alio qui dicitur Erbphratinchoua, & in tertio qui vocatur Magiſtinchoua, & in quarto loco qui cognominatur Brunnica, & in quinto loco qui dicitur Madoltesuuilare, & in loco qui dicitur* Huniſinuuang *& Tekilinuuanc, & in loco* Hunichinuuilari, *& in alio loco Tunriude, & in villa quæ dicitur Vzzinacha, & in alio loco Berolfeſuuilari, & in alio loco* Lucikinſe. *Lucikunauuia.* Hæc *et loca ſupranominata cum ſeruis, ancillis, peculiaribus, tum domibus, ædificiis & mancipiis domeſticis, tum curtis clauſis cum hortiferis, pomiferis, vel officinis, quæ ibidem eſſe videntur, cum pratis, ſiluis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibusq; atque immobilibus, cultis et incultis viis diſcedẽtis et regredientis, cum omnibus adiacentibus et appendiciis, quæ ad iſta loca ſupranominata aſpiciunt, ſicut ſuperius diximus, omnia & ex integro in donationem Eccleſiæ ſancti* Galli *vel Automaro Abbati trado atque transfundo cum ſtipulatione ſubnexa: habeant, teneant, atq; poſſedeant, in omnib. liberam et firmiſſimam habeant poteſtatem faciendi. Si vero, quod fieri non credo, ego ipſe, aut vllus hæredum vel poſthæredum meorum, aut quislibet vlla oppoſita perſona, quæ contra hanc donationem vel traditionem meam temptare præſumpſerit, aut vllam calumniam generare voluerit partibus fiſci de mulcta componat, id eſt, auri libras V. & argenti pondo X. coactus exſoluat, & ad ipſam Eccleſiam duplam repetitionem reſtituat, & quod repetit per nullius ingenium euindicare valeat, ſed hæc præſens charta firma et ſtabilis et incontaminata debeat perdurare. Actum in villa, quæ dicitur Illinauue, publice, præſentibus quorum hic ſignacula continentur. Sig.* Landoaldi *qui hanc traditionem fieri atque firmari rogauit. ſig.* Hariger *eius patrimonio conſobr. ſig. Almarich conſobr. ſig. Albrich teſt. ſig.* Hegibrecht *teſt. ſig.* V*uillibrecht teſt. ſig.* Rat*precht teſt. ſig.* V*uerimbrecht teſt.*

Ego itaq; Syluester Lector *rogitus & petitus à* Landoaldo *ſcripſi & ſubſcripſi.*
Data ſub IIII. *Id. Septemb. anno* III. *Carolomanni Maioredomus, ſub Chancharone Comite.*

SÆpe legitur *Chãncharo* in chartis ſub Pipino ſcriptis, vt tritum tum no-
men fuiſſe intelligatur: diuerſos tamen & diuerſis in locis præfectos Co-
mites fuiſſe ipſæ chartæ docent. Arbitror aũt illum Kyburgenſem fuiſſe, cu-
ius pagũ Alamanni Thuricenſem cognominarunt. *Caſtrum* porro *Arbonenſe*
oppidum illud eſt milliario Germanico à noſtro diſiunctũ, quod vulgus *Ar
bonam*, veteres *Arborem Felicem* dixerunt, vetuſtiſſimum ſane atq; illis etiam 1
annis clarum, quibus Romani prouinciam Rhetiam primã adminiſtrarunt.
Adnumeratur aũt & hodie Durgauenſi pago. Sæculo illo *Caſtrum* dicebatur
oppidum, in quo Epiſcopus non erat: contra vero O*ppidum*, cuius erat Epi-
ſcopus. Proinde *caſtrum Ar bonenſe, caſtrum Campidonenſe*: *oppidum* autem *Con-
ſtantienſe*, *oppidum Auguſtenſe* legimus. *Carolomannus* autem *Maiordomus*, cuius
hæc charta meminit, filius fuit Caroli Martelli, qui & ipſe Maiordomus fuit
Franciæ ex Pipino cognomento Breui genitus. Alii erant à Regibus *Maiores-
domus*, hoc eſt Præfecti prætorio, pari plerumq; poteſtate vſi, licet regiis titu-
lis non vterentur. Qualem Magiſtratum & hodierni Franci habent, quem
vulgo *le grand maiſtre*, hoc eſt *magnum magiſtrum* vocãt, cuius poteſtatẽ aiunt
ſecundum Regem maximã eſſe. Illud conſtat Maioresdomus ſæpe non vir-
tute modo & rerum gerendarum prudentia, ſed victoriis etiam ſpoliisq; ex
hoſte relatis, Regum gloriam ſuperaſſe: quod & de Martello proditum eſt.
Cur autem Maioresdomus dicti ſint, & vnde ortum nomen videatur, à Bea-
to Rhenano in libro Rerum Germanicarũ explicatum eſt. Hic eſt Carolus
Martellus, cuiꝰ ſexto anno initæ præfecturæ Otomarus Preſbyter è Rhetia
Curienſi accitus, & procurante Waldramo quodam Nobili cœnobiolo à
Gallo inſtituto præpoſitus, ac omnium primùm Abbas dictus, annos circi-
ter octuaginta poſt Galli obitum. Gallus enim admodũ ſenex ſub Dagoberto
Sigiſberti II. filio, quem iuuenem Grimaldus Maiordomus interfecit, apud
Arborem deceſſit, circiter annum Dom. DCXL. cum anno Dom. DC. XIIII.
heremũ ingreſſus eſſet, ſedecimo demũ anno ab ingreſſu condendi cœnobii
cõſilio inito: quod ſatis clare ex Abbate Vrſpergenſi colligitur. Nullum aũt
certum diſciplinæ genus ab his retentũ fuit, qui Gallo mortuo cõfluxerunt:
paucas domunculas & ædem arctiſſimã, nulla parte ab heremi ſpecie abhor 2
rentẽ tum ædificatã; homines quidã Scoti & Alemanni colebant: quam ne
Otomarus quidẽ pauper Abbas aliis ædificiis præter adiectũ xenodochium
ampliauit, loci humilitate vſq; in Grimoaldũ & Gotzbertũ Abbates durãte;
qui monaſteriolũ ædificiis paulo ampliorib. ornauere. Primus aũt Otomarus
Benedicti inſtitutũ ex libro Regulæ eius, quem dono à Martello acceperat;
monaſterio S. Galli inuexit. Ad Francos aũt quod attinet, Martello mortuo,
tres filii reliqui fuere, Carolomannus, Pipinus, & Grifo: quorũ hic, q̃ maior
natu erat, ſuaſu vxoris Suuanehildæ fratribus bellum indixit, occupata vrbe
Lauduno, in qua mox obſeſſus captusq; & cuſtodiæ traditus eſt. Franciæ re-
gno inter Pipinũ & Carolomannũ ita diuiſo, vt illi Burgũdia & Weſtria, huic
Auſtria ſiue Auſtraſia, hoc eſt Orientalis Francia vnà cũ Alamannia & Thu-
ringia obtigerit: ſed breui poſt tẽpore regnũ omne Pipinus obtinuit. Caro-
lomannus n. tœdio curarũ Prætorialium, & q; natura ad otium magis quàm
res gerẽdas natus eſſet, monachus factus, primo in monaſterio S. Syluestri a-
pud montẽ Soracten haud procul vrbe Roma degit: deinde frequẽtia ſuorũ
obrutus apud Caſſinenſe monaſterium S. Benedicti, quod reliquum erat vitę
tranſegit. Abdicauit aũt ſeſe magiſtratu anno Dom. DCC XLV. vnde chartæ
illius vetuſtas intelligitur. Solus poſtea Pipinus rem geſſit annis ſeptem. Cui
ſane viro nõ paternæ modo virtutes, ſed propriæ etiã plurimũ famę & digna-
tionis apud exteros pepererunt. Quare Romani Pontifices prior quidẽ Za-

charias ſubornato Wunefrido Epiſcopo Magonciacenſi, qui & Bonifacius dictus eſt: dein & Stephanus II. de exturbandis Italia Longobardis conſilia verſantes, quidquid potuerũt honorum in illũ cõiecere. Zacharias quidem internũcio Bonifacio illo Regẽ eum antea deſtinarat, mox Stephanus aliena potentia pro more in ſuum cõmodum abuſurus, Childerico Francorũ Rege detõſo & in monaſteriũ ablegato, Pipinum Carolingum an. Dom. DCC LII. ſiue, vt Otto Friſingenſ. tradit, DCC LIV. in Regẽ Francorum vnxit, & à iuramento, quod Regi ſuo Childerico præſtiterat, abſoluit: cuius opera poſtea fretus Longobardos adortus eſt, quos nõ longe poſtea Carolus M. Pipini F. Deſiderio Longobardorũ Rege capto & Chorbeienſe in monaſteriũ intruſo oppreſſit, & ad Francos Italiæ regnũ tranſtulit. Primus aũt omnium, quod ſciam, Regum Germanicorũ Pipinus à prætorio ad regnũ accitus, eo more vnctus, quo Gręci Patriarchæ Byzantini, Principes ſuos vnxerãt, cõſuetudine poſtea vngẽdi inducta, cuius ſupra meminimus. Huius igitur Pipini anno 7. Otomarus Abbas, cuius hæc charta meminit, pulſus monaſterio & ſtupri ab aduerſariis ſuis, Lãberto quodam delatore, inſimulatus, longoq; carceris ſqualore cõfectus, dein & liberatus, ſed durante tamen exilii miſeria, demum iuxta emerſum Rheni, vbi lacũ Venetum egreditur, ex humanis exceſſit anno Dom. DCCLVII. quo anno Ioannes Epiſcopus Cõſtantienſis monaſterii Sangallenſis adminiſtrationẽ ſuſcepit. Videre eſt aũt in hac charta, q̃ ægrè ſcribæ illi ſemilatini Germanica locorũ nomina reddiderint, melius nimirũ reddituri, ſi tum (vt hodie) vulgo ea lingua ſcriptũ fuiſſet. Cauſam aũt donationum chartę prope omnes produnt. Vulgo erat perſuaſum proximã ad ſalutẽ viam eſſe, ſi his daretur & offerretur, qui religionem profeſſi & hominis præſcriptũ, & humano quidẽ inſtituto, viuebãt. Admirationẽ aũt ſimpliciũ animis, tum raritas, tum etiã nouitas ꝓfeſſionis ingeſſerat. Et monachos vel probiores ita tum auiditas quædã poſſidẽdi corripuerat, vt & profeſſionis & inſtituti maiorũ obliti nõ modo nõ detrectarint vllum donationis genus, ſed ambierint etiã pleraq;, quæ cum monaſtica vita δὶς διὰ πασῶν (quod dicitur) pugnant & diſſentiunt. Satis erat primis illis Patribus fauor Principum, qui cœptã ſemel & inſtitutam religionem diplomatis, quas *immunitates* vocabãt, tuebantur. Erant enim iam tum omnium ordinum homines, quibus partim incognita & odioſa religio, partim pietatis profeſſio tot indiciis auaritiæ cõtaminata, ſuſpecta eſſet. Qua vna re Otomaro cõflatam, inuidiamne, an verius odium dixerim, cõiicio: qui quidẽ immodico quodam ſtudio donationibus vbilibet aucupandis incubuerit: zelo forſan religionis, vt quidẽ credo. ſed zelum illum, quod in cõfeſſo eſt, alii auaritiã interpretati ſunt. Et negari nõ poteſt vel à ſanctiſſimis Epiſcopis nedũ monachis pietatis prætextu exacta tum vulgo & eblandita fuiſſe multa, quæ ſi ad viuum (quod aiunt) reſeces & explores, haud aliud habent in ſe quàm fraudẽ & impoſturã, quod & proximis ſæculis in merce illa & negotiatione indulgentiarum ſumus experti. Nec mirum vel optimos viros falli & ſeduci in his, quæ longa nobis cõſuetudo & frigidis maiorum præiudiciis cõfirmata opinio obtrudit. Vt autem fateamur, quod & antea teſtati ſumus, Principum quorundam beneuolentia pluſculum acceſſiſſe pleriſque monaſteriis antiquis, tum, cum cõdita horum iuſſu, aut reconcinnata eſſent: tamen certum eſt, hoc noſtrum Otomari cœnobion initio priuatis donationibus præcipue auctum fuiſſe. Donarunt quidem & Reges Franci, ſed perparce, nec expreſſa vllo diplomate, aut vllis in chartis indicata, ante Ludeuici Pii tempora: cum de profuſis interim priuatorum donationibus & eleemoſynis pręter Chronica noſtratia vitæ etiã ipſę Otomari & Galli in literas relatæ abunde teſtentur. Et fuit tempus, quando

char-

chartarum veterum, non niſi donationes præferentiũ mille ducentæ & amplius in hoc noſtro cœnobio aſſeruatæ: paucis autem ob barbarum characterem lectæ aut intellectæ ſunt, poſtea perditæ & diſtractæ partim conflagrationibus, quas ſane diras perpeſſum eſt, partim bellicis turbationibus, quæ reliquere tamen nonnullas, quas mihi caſu quodam videre contigit. 1

ALIVD EXEMPLVM PLANE BARBARVM IN IPSO MONASTERIO ſcriptum.

Sacroſinctæ Eccleſiæ ſancti Gallonis monaſterio in pago Durgauinſi, vbi Autmarus Abbas eſſe videtur. Strachfrid in amore Dei noſtri & remedio animæ noſtræ condonauimus ad ipſo loco ſancto, hoc eſt in pago Briſigauinſi in villa, quæ dicitur Aguringas, quicquid ibidem viſus ſum habere, & in alia villa, quæ dicitur Oninchouia, ſimiliter & in tertia villa Mulinhaimo, hoc ſunt caſſi, caſalis, mancipiis, peculiis, campis, pratis, vineis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus atque immobilibus, quæcunque habuit apud ſe ipſo ad ipſos fratres tradidit. Si quis ego ipſe aut de hæredibus meis, aut ulla oppoſita perſona, qui contra hanc traditionem iſta venire tentauerit, quod nec fieri credo, ſit culpabilis cõtra ipſos ſanctos duplo repetitione ſociente fiſco auri libras III. *argenti* V. *& quæ repetit, vindicare non praualeat, ſtipulatione ſubnexa.* Actum *in ipſo monaſterio, datum* VI. Kalend. *Nouemb. Ego Strachfrid donationem à me factam religi. ſig.* Gotzberto. *ſig. Anno. ſig. Putigo. ſig.* Otberto. *ſig.* Liuttramo. *ſig. Frochonolfo. ſig.* G*undini.*

Ego Thiotbaldus monachus hanc traditionem ſcripſi & ſubſcripſi, anno IIII. *regnante Pipino Rege Francorum.*

Sub Chancharone Comite.

Villæ Briſgauicę & Sungauicæ atque Alſatiæ in chartis ſub Otomaro ſcriptis frequenter obuiæ ſunt, manifeſto argumento & in illis locis vtpote fertilibus & ad vecturam accommodis Galli nomine & fama perſuaſos fuiſſe opulentiores, qui ſuas res ad monaſterium tanto interuallo diſſitum contribuerint. V*allis* enim *Rheni*, quæ proxime vrbem noſtram Brigantium & Confluentes verſus longo tractu vinetis hodie cultiſſimac ernitur, tum fere nullas habuit vineas, ſed ſolo tantum paſcuo & magna ex parte ſylueſtri & inculto fuit. Id quod exempla veterum tabularum, quæ hodieque veteribus codicibus inſcripta cernuntur, indicant. Quare alibi laboratum eſt, vt vino etiam fratrum neceſſitati conſuleretur, qui cereuiſia tamen illa ætate frequentius quàm vino ſunt vſi. Celebre autem Galli & Otomari nomen illis in locis fuiſſe ſacella teſtantur vetera horum nomine exſtructa, & vicus quidam ab Otomaro cognominatus. Siquidem rara erant illo tempore (vt dixi) monaſteria, ad quæ mortales fama ſanctorum increbeſcente & ſtimulos addente ſpecie illa religionis noua, ſed & miraculis immodicè prædicatis, cum votis doniſq; concurrerent. Porro qui currebant, ita erant edocti, ne vacua manu comparerent. Vnde & hoſpitiis & ædificiis paulatim conſtructis, primùm vici, deinde oppida muris cincta extiterũt. Sicut oppidum ad S. Leodgarium, ad S. Gallum, præterea in Augia Rheni poſtea exſtructo monaſterio, quod *Rhinaugiam* vocant, & Schaffhuſij altero itidem Benedictino, quod Burgkardus Comes à Nellunburg inſtituit, & illud apud Stanium (vt vocant) quod Hedviga Purghardi Sueuiæ Ducis vxor Heinricho primo imperante cõdidit. Quibus omnibus vel recentioribus primùm vici, ſeu, vt vulgo aiunt, 2

villæ additæ, mox & oppida ex vicis facta coniuncta ſunt. Et recte monuit Beatus Rhenanus, ſedes Epiſcopales, quas Franci aut nouas inſtituerunt aut inſtaurarunt veteres, cauſam fuiſſe vrbium reſtauratarum, quas Rhenum & Danubium primo impetu tranſgreſſi Franci & Alemanni afflixerant. Nec temere factum videtur, vt iidem veteribus præſidiorum locis monachos è Scotia præfectos ceu ad luſtrandum expiandumque immiſerint & inaugurarint, veluti in Augia lacus Veneti prope Conſtantiam Cœlio, quem locum Gallus luſtrauit heremum noſtrum ingreſſus, quod alias abunde docebitur. Adhæc Campodunum, Fabaria, & Fortibus, quas hodie niſi fallor, Fauces vocant, ad Lycium amnem exſtructo monaſterio, quod B. Magni nomine colitur, cum oppido eleganti ad amnem Lycium, ditionis autem Epiſcopi Auguſtenſis. Innuit autem charta illa, quàm rudes ſub Otomaro ſcribæ, quamque imperiti Monachi Latinæ linguæ fuerint, qui tum quidem in pretio habiti ſunt. Credibile enim eſt non niſi aptioribus ſcribendi prouinciam delegatam fuiſſe, qui tamen ita barbaro & incompto charactere ſunt vſi, vt chartas illius ſæculi non niſi ſemel iterumq; reuiſas legere expedite nemo queat. Fuere autem, vt verum fateamur, rudiores Francis Alemanni, ſerò nimirum, nec niſi Francorum victoriis ad fidem Chriſti conuerſi: quos multo ſæpius rebellantes tandem Pipinus cognomẽto Breuis Maiordomus, & Martellus filius eius ingenti cum exercitu vaſtata Alemannia, perdomuerunt, paucis annis quàm Otomarus ille noſter è Rhetia accitus eſſet. Notum autem Carolum Martellum, Pipinum Regem, & Carolum M. filium & poſteros Francorum frequenter ad Rhenum in illa parte Burgundiæ atq; Alamanniæ, quæ hodie Heluetiæ tribuitur, manſitaſſe. Regiam enim habuerunt apud Thuregum Carolus Pater & Ludouicus Filius nepoſq; Hludouicus, qui monaſterium Felicis & Regulæ inſtituit. quemadmodum & in Treueris, aliiſq; Franciæ Orientalis locis. *Curtim* autem Franci & Alemanni Regiam ſeu Palatium Principis veluti *Corten* vocabant, comitatum, hoc eſt turbam palatinam ſignificantes barbaro vocabulo. Sed & vicum & domum etiam quamlibet ſeu manſionem *Curtim* appellabant. Extabat autem lex de illis ſtatuens *qui in Curte Regis furtum feciſſent*, & ſunt veteres chartæ, quæ *Curtilem* quoque villulam ſeu domum ruſticanam prædiolo coniunctam vocant. Obſeruandum porro putamus, quod ante diximus, etiam Alamanniam illis ſæculis *Franciam* dictam fuiſſe, partem videlicet eximiam regni Francorum, quod licet multis annis ignorarint monachi noſtrates, neſcio quo loco Franciam ſtatuentes & in illam Otomarum ſuum mittentes remittenteſq;, tamen nõ ignorauit Walafridus Augiæ Abbas, qui Gatzberto regnante Galli & Otomari vitas trium librorum volumine eleganter complexus eſt.

ALIVD EXEMPLVM DONATIONIS CVM CONDICTIONE PLANE INcomptum & barbarum.

IN *Chriſti nomine, Domino ſancto & in Chriſto venerabili patri Audomaro Abbati Durgaugenſi iſto de monaſterio ſancti* Gallonis, *vbi corpus ipſius requieſcit, pro mercede animæ meæ facultatula mea ſed ipſe redebetis poſt diſceſſum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum vt permaneat eſſe volo, hoc eſt in pago Briſigauenſi in vila, qui dicitur* Warbinbach, *& in* Arciouina, *& in Minſilido, & ad* Folchmiſuuilari, *quicquid in iſtas villas viſus ſum habere, id eſt Curtis, caſas, caſalis, mancipiis, agra, prada, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, tam mouele quam immouele, omnia & omnibus parte mea ex integra, qua mihi inter fratres meos conuenit a die præſente trado ad Ec-*

cleſiam

cleſiam S. Gallonis & ad monachis ibidem ſeruientibus, & pro iſtas res proſeruire volo annis ſingulis, hoc eſt ſolidum vnum. Et ſi mihi infans natus fuerit in ipſo ſeruitio permaneat: & ſi fœmina mihi nata fuerit, ipſas res medias poſſideat & proſeruiat in ipſum ſeruitium quod ſuperſcriptum eſt, & illa media pars de ipſas res ſtet ad ipſum monaſterium, & quæ ita proſeruire voluerit, nulla exinde habeat poteſtate, & ipſa facultatula mea permaneat ad ſupradictum monaſterium, vt quicquid exinde pars monaſterij facere voluerit, libera & firmiſſima in Dei nomine in omnibus habeat poteſtate. Si ego aut heredes mei aut vllo oppoſita perſona quæ contra hanc donationem iſta venire temptauerit, inferat parti cuſtodienti doplam repetitionem, & a fiſco auri libras duas & argenti pendera tres: & nihilominus præſens donatio iſta omni tempore firma & ſtabilis permaneat, ſtipulatione ſubnexa. Actum ad monaſterium Sancti Gallonis publice. ſig. Gautzperti qui hanc donationem fieri rogauit. ſig. Thietones teſtes. ſig. Annoms teſtis. ſig. Fruochonolfi teſtis. ſig. Hutheranni teſtes. ſig. Vulſpert teſtis. ſig. Strachfreti teſtes. ſig. Potichones teſtes.

Ego Luitfridus Presbyter ſcripſi VI. *Calendas Nouemb. anno tertio regnante Dominum noſtrum Pipinum* Regem.

QVanto labore & conatu illud aſſequitur ſcriba iſte ſemilatinus, vt ſignificet Gautzbertum ea cōditione donaſſe, vt res donatas quoad vixerit, poſſideat ſub cenſu annuo ſolidi vnius: ſe vero mortuo, ſi careat prole, bona monaſterio cedāt; ſi filiū reliquerit, ex integra poſſeſſione cenſum ſoluat donatū Eccleſiæ; ſi femellam, dimidiū bonorū poſſideat cum cenſu iam dicto, dimidiū monaſterio cedat: cēſum dare renuentes iure poſſeſſionis priuētur, donataq; monachi recipiant. Mirum aūt in hoc genus chartis nec nomina exprimi prędiorum agrorumve, nec limites indicari, ſed generatim modo omnia ita enumerari, vt ope chartarū nec diſcerni donata nec probari oſtendive poſſeſſio potuerit. Niſi veroſimile eſt, lite exorta in bonis diſcernēdis diuidundisq; teſtibus magis quàm chartis illa ætate actū fuiſſe, cum hodiernis tamen tabulis omnia tam diſerte prolixeq; ad faſtidium vſq; exprimātur. Equidem vidi ſchedas veteres certa teſtimonia cōtinentes cum adſcriptis teſtium nominibus, qui de his teſtati eſſent, quę vel ipſi vidiſſent vel parentum ſeniorumve relatione didiciſſent. Alamanni, vtpote bellicoſi, gladii quem Spatam vocabant prehenſo capulo teſtificabantur, parati manu etiā tueri ſe veritatē, quam ſemel affirmaſſent. Iuſiurandū etiā in iudicio pręſtabatur manu dextra ſuper ſcriniolo, in quo quicq̄ reliquiarū eſſet, impoſita, non aūt leuata, vt nos hodie ſolemus: & ſatis cōſtat, morem eum nō ſolū apud Frācos, Meruuingos & Carlingos, ſed per Otthonū etiā & Heinrichorū imperia dūraſſe. Arbitror aūt in illa gētis ſimplicitate minus tum doli & calumniarū in pactis & contractibus fuiſſe q̄ eſt hodie. Maiores noſtri paucis verbis multā fidē teſtati ſunt, quum nos hodie plurimis tenuē adhibeamus. Fortaſſe & illud annotandū, in chartis viuo Otomaro ſcriptis iam *Automarum*, iam *Audomarū*, interim & *Autmarum* appellari, quod dubiū eſt ſcribarū ne oſcitantiæ debeatur, an potius idiomati Alamannico, quod pro populorū varietate (vt hodie quoq;) variū eſſe potuit. Legi n. & alios hoc nomine in vetuſtis & ante Otomarū ſcriptis chartis, ſed nō aliter q̄ *Othomaros*. *Othmari* n. vt hodie vtimur & ſcribimus, nō memini me in vlla charta veteri legiſſe. Iam ꝙ *ſanctū & in Chriſto venerabilē patrē* vocat, illius ætatis more eſt factū. Siquidē Epiſcopos & Abbates vulgo *ſanctos & venerabiles* dicebant, imo etiam *ſummos* (vt Bernhardus) & *ſanctiſſimos, ἁγιωτάτους*, vt leges Iuſtiniani ſæpius. At hodie R*euerendos* & R*euerendiſſimos*. Plerunq; nō ſanctos, ſed venerabiles tantum, vt in vetuſta charta legi, quæ ſic habebat: *Domino venerabili in Chriſto patri* A*utomaro* A*bbati, & fratribus de monaſterio S. Gallonis, Ego Lutzerus*, &c. Apud Hieronymum &

Auguſtinum, & priores ætate Cyprianum & Hilarium, *ſanctitatis* nomine honorantur Epiſcopi, monachi, virgines, viduæ, qui vita & religione præ cæteris commendabantur: nec niſi viui *Sancti* vocati ſunt, cum hodie non niſi mortuos eo nomine dignemur, adeo etiam hac in parte à ſcripturæ more digreſſi. *Sanctiſſimus* hodie Epiſcopus Romanus dicitur ſolus, vt ſolum eum *Papam* vocant, qui Gregorii tamen tempore non ſimpliciter Papa, ſed cum loci adiectione dicebatur. Sic enim habet vetus inſcriptio; *B. Gregorii Papæ Romani*, &c. Et Germani quondam Preſbyteros ſuos in totum *Papas* cognominarunt, id eſt Patres, vnde & hodie corruptæ vocis vſus durat. *Papen* enim Sacerdotes Germania inferior, ſuperior Pfaffen nominat. Hieronymus quoq; & Auguſtinus celebrium Eccleſiarum Antiſtites non *ſanctos* modo & *beatos*, ſed *Papas* etiam appellarunt, quod quidem apud Hieronymum frequenter obuium eſt. Scriptura *ſanctos* vocat omnes, qui recte ambulãt coram Deo. Quare & Paulus baptiſmo Chriſti regeneratos ſine diſcrimine, *ſanctos* vocat, quod ipſum & Petrus & alii Apoſtoli, quorum epiſtolæ extant, in vſu habuere. Vt vel hinc pateat error & abuſus Pontificum Romanorum, qui hanc facultatem ſibi permiſerunt, vt hodie illi à morte tantum *ſancti* vocarentur, quos ipſi ſanctos & beatos iudicarunt, vel iuſſu eorum in Diuos relati ſunt, quum beatus Thomas ingenue fateatur, *non adſtringi ſibi videri quenquam ad eam fidem, vt ſaluum eſſe & beatum credat, quem Pontifex in beatorum numerum conſcripſit*. Et recte Auguſtinus *multorum corpora in terris venerari* nos dixit, *quorum animæ in inferno ſunt ſepultæ*, &c. Id præterea notandum, videri poſſe donationes iſtas tam liberales etiam ab his factas eſſe, qui monaſtica vita & religione delectati non bona modo ſua, ſed etiam ſeipſos vitæ, vt vocant, regulari ſubmiſerunt. Satis enim cõſtat, Nobiles quoſdam cœnobia ingreſſos multum profuiſſe illorum farinæ, quorum ſodales & conſecranei facti eſſent. Loquor autem de primis religione initiatis. Poſtremi enim partis iam & auctis rebus abuſi magno ſæpe damno collegiis & cœnobiis fuere, ceu alio in loco diximus.

ALIVD EXEMPLVM CAMBETE SCRIPTVM HAVD PROCVL BASILEA, viuente tum & ſatagente Otomaro.

SI aliquid de rebus noſtris ad locis ſanctorum vel in ſubſtantia pauperũ cõferimus, hoc nobis procul dubio in æterna beatitudine retribuere confidimus. Igitur ego in Dei nomine Podalus, in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti & remiſſione peccatorum meorum, vt veniam dilectis meis conſequi merear in futuro: Dono atque trado de iure meo in iure & dominatione ad ſancta eccleſia, quæ eſt conſtructa in honore ſancti Gallonis; vbi ipſe
1 *requieſcit corpore; ſuper fluuiolum Stainaha in ſolitudine in pago Durgauenſi, vbi in Dei nomine Audomarus Abbas præeſſe videtur. Dono ad ipſum locum ſanctum donatumq; in perpetuum vt permaneat volo, hoc eſt in pago Alſazas ſitas villas denominatas Habuhinashaim, Campiduna ſuper fiuuium Rhino ſiue Chambeti, Rudelfuuilare, id eſt cum terris, domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, ſiluis, caſis, caſalis, campo, pratis, terris, aquis, aquarumve decurſibus ſexus vtriuſque maiori & minori, mobilibus & immobilibus, quantumcunque in ipſas villas genitor meus mihi moriens dereliquit, & Vaſſi mei nomine Amalghiſus & Wunefridus in beneficio noſtro ibi detinuerunt, cum adiacentia ad ipſam rem pertinentem, totum & ad integrum à die præſente ad ipſum locum ſanctum trado atque transfundo, vt ab hac die ipſa Caſa Dei vel congregatio, quæ ibidem adeſt, vel deſeruiunt, ipſam rem ſuperius nominatam habeant, teneant & poſſideant, & ſucceſſoribus ſuis Chriſto propitio derelinquant. Si quis Ego aut heredes mei, vel quilibet op-*

poſita

poſita perſona, qui contra hanc donationem à me factam venire temptauerit aut irrumpere voluerit, tunc inferat partibus noſtris vel ſucceſſoribus veſtris duplam repetitionẽ, & ſociante fiſco auri libras III. *& quod repetit euindicare nõ praualeat, ſed præſens charta firma permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in villa Chambetz publice. Ego Podalus donationem hanc à me factam ſcribere rogaui. Sig. Ghiſalmundo teſt. ſig. Werinulfo teſt. ſig. Libulfo teſtis. ſig. Strachulfo teſt. ſig. Harimberto teſtis.*

Ego Arnulphus rogitus anno ſexto Pipini Regis
die Mercuris XII. *cal. Ian. ſcripſi & ſubſcripſi.*

TEſtatur & hæc charta Otomari tempore *Gallonem* dictum, quem hodie Gallum vocamus: quanquã parum refert iſthæc expendiſſe, cum homines barbari & rudes quidlibet etiã alieni in lingua audeant, quod & teſtium nomina huic & ſuperiori inſerta docent, O litera gignendi caſum terminantia, vt *Hamberto* pro Hãberti, &c. Obſeruanda potius ſæculi illius opinio, quę id tribuit ſanctis, quod ſcripturæ nõ niſi Deo Patri per Ieſum Chriſtũ tribuunt, imo (quod eſt inſignius) donandũ eſſe docuit illis, qui ſanctos ita colunt, vt & adorent, & ſpem in ipſis ponãt ſalutis & iuſtitiæ, amorem interim IESV prætexentes & ad doni doctrinam referentes. quæ cum Euãgelio Chriſti ex diametro pugnant. Nihil enim vſquã petendum, orandum, poſtulandum à Deo Patre, docuit Chriſtus, niſi ſuo in nomine, certò pollicitus impetraturos nos quicquid eum ad modum petierimus. Voluit aũt vt & egentibus largiremur non religionis, ſed egeſtatis nomine, nihil minus ferẽs quàm otium luxu & crapula cõtaminatum. Quare perinde atq; in ſe collatũ accepturum ſeſe teſtatus eſt, quicquid in pauperes ſuos collatum per nos fuerit: Damnãs interim & explodens illorum auaritiam, qui religionis nomine quæſtum faciunt. Verum errori fatali non habuere ſæcula illa quod opponerent. Receptum iam erat, vt pium & ſaluti accommodum, quod reipſa impium & noxium fuit. Serpſit aũt malum vſq; ad noſtram ætatẽ ita ſpecie pietatis fucatũ, vt antea à pauciſſimis deprehenſum & ſerò quidem, nec ſine hæreſeos nota inuaſum & oppugnatum fuerit. Ex omnibus autẽ rebus monaſterio S. Galli illis in locis donatis, neſcio an vllæ ſint hodie quæ adhuc poſſideantur. Reperio enim ante annos minimum trecentos oppignerata & diuendita fuiſſe prope omnia à prodiga illa & bellicoſa nobilitate monaſtica: quæ profecto nihil inauſum reliquit. Non modo enim ſanguine & genere, ſed etiam religione elata nihil ſibi non licere putauit: neq; non ſuſpenſum eſt cæca admiratione vulgus partim religione, quæ dubia erat, obſtricta partim eorum potentia & authoritate deterrita, qui magno ſuo emolumento horũ ſtudiis conatibusq; ſuffragabãtur, admiſſo, & temporum præſcriptione cõfirmato errore pertinaciter addicti. Nec aliud enim tum Principes orbis Chriſtiani ſentiebant, & piaculum erat priuatum quemquam vel ſuſpicari de his vera piaque eſſent, nec ne, tanto conſenſu recepta inoleuiſſent. Vnde & militiam 2 ingredi & ſtipendia merere mediæ antiquitatis Abbatibus libuit & licuit. Noſtros enim Abbates armatis ſeruitiis & in militiam eductis Epiſcopo Baſilienſi aduerſum clariſſimam vrbem Baſileam ſuppetias tuliſſe olim, nec parum in alea illa Martis monaſtici de ſorte deceſſiſſe monaſterio, quod alias plus ſatis inteſtinæ & mira factionum turba excitatæ diſcordiæ afflixerant. Adhæc & Regibus affuiſſe, ſed ſeruitia armaſſe, miſiſſeq; auxiliatum vel in Chronicis noſtratibus legimus. Ad chartam autem vt reuertamur, non omittendum *Solitudinis* nomine non aliud illo tempore, quàm ſeceſſum, hoc eſt, heremum, ſignificatum fuiſſe. Iuxta enim cellam Galli recens poſitam cultum & fertilem agrum fuiſſe ipſe, qui Gallonis vitam ſcripſit, Walafridus teſtis eſt, & nos ſuprà attigimus. Poteſt autem vel in ſylua parum

ampla

ampla etiam denſa *ſolitudo* eſſe, nec aliud *ſolitudo*, quam à frequentia ſemotum ſignificant. *Chambetz* autem locus vetuſtus; ſed notus tamen noſtris, & à B. Rhenano oſtenſus eſt, haud longe infra vrbem Baſileam proxime Rhenũ *Cambetis* ab Antonino Aug. in Itinerario ſuo vocatus. *Vaſſos* dixit illa ætas quas hodie nõ minus barbaro vocabulo *Vaſſalles* vocant, illos qui feudi obligatione, quod *beneficiũ* tunc dicebatur, adſtricti ſunt. CASA *Dei*, barbara vox, ſed illis ſæculis Latina & protrita, quam noſtri vulgo tranſlatam Gottshauß dixere; hodieq; durante vocabulo non ambitioſo modo, ſed etiam affectato, quod æquis iudicibus expendendum relinquimus. *Domus* enim *Dei domus orationis eſt*, in qua nihil offertur ceu ex nobis (vt quæſtum oblationum prætereamus) ſed oratur & inuocatur Dei miſericordia, quæ peccata noſtra diluat, & reſarciat iuſtitia ſua per filium Chriſtum, quæ fragilitas humana nõ poteſt aſſequi. Qualem domũ Chriſtus memorabili exemplo ſemotæ de ſacris auaritiæ inſtituit Matthæi 21. Vt nõ ſit opus excutere, tales ſint caſæ illæ monaſteriorũ hodiernę, quę illis ſæculis *caſa Dei* vocatę ſunt nec ne? Res ipſa docet, orationumne an negotiationum domus exiſtant. Sed hac de re ſupra dictum. Id nota dignum eſt, quod fere omiſeramus. *In Dei nomine Audomarus Abbas praeſſe* dicitur, cum poſteri *Dei gratia* dixerint: quibus titulis Epiſcopi & Abbates vtebantur ad humilitatis oſtentationem, & quod ſui ipſorum conſcii nihil haberent quod ſibi tribuerent præter vnicam humilitatem Dei gratia nitentem. Nunc ea locutio ad factum & ſupinitatem adeoque apicem ipſum honorum omnem humilitatem abiicientem adhibetur. Denique vel illa ætate legum præſcripto factum eſſe ſupra diximus, vt rerum donatarum & legatarum violatoribus & fraudatoribus mulctę modus irrogaretur, & duplo damnarentur, pręter pœnam fiſcalem, qui res donatas repetere aut legata reſcindere fuiſſent auſi. Hodie in diplomatis Cæſareis ſimile quiddã ſubſcribitur certa pœna auri puri puti expreſſa, cuius pars dimidia parti læſæ, pars altera Cameræ Imperiali cedat. Quod ſane in priuilegiis vulgaribus perquam vſitatum eſt, licet alia atque alia pœnæ cautione.

ALIVD EXEMPLVM DONATIONIS PAVLO COMPTIVS SVB CAROlo Pipini filio ſcriptum.

IN *Dei nomine perpetrandum eſt vnicuique, quod Euangelica vox admonet dicens: Date Eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Et item: Date, & dabitur vobis. Ideoque ego* Othram *huius promiſsionis veridica ſententia fiſus trado ad monaſterium S. Galli, atque transfundo quicquid in pago Argunenſe in villa nuncupata Crimolteshoua niſus ſum poſsidere tam domibus & ædificiis quam campis, pratis, ſiluis, aquis, aquarumq; ductibus, cultis & incultis, mobilibus atque immobilibus, omne ſcilicet quod dici aut nominari poteſt, ex integro ad iam priuatum cœnobium trado perpetualiter poſsidendum: in eam videlicet rationẽ, vt hoc ipſum ad me recipiam ſub vſufructuario tempore vitæ meæ perfruendi, cenſumq; inde ſoluam annis ſingulis vnam ſeigam in quocunque pretio potuerim, ſimiliterq; filius meus* Wolaram *faciat poſt meum obitum, totaque eius ventura cognatio. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſi ego ipſe (quod abſit) aut aliquis de hæredibus vel prohæredibus meis vel qualibet vlla oppoſita perſona contra hanc chartam venire, aut eam irritam facere conauerit, affectum quem inchoauit, obtinere non valeat, & inſuper etiam damnum incurrat, ſociantique fiſco multam componat: id ſunt auri vncias II. & argenti pondera V. coactus exoluat: ſed nihilo minus præſens chartula hæc omni tempore firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnexa:*

xa. Actum in Waz*Z*arburc *publice præſentibus, quorum hic ſignacula continentur: Signum* Othram,*qui hanc chartam fieri rogauit.ſig.*Wilhelm *teſt.ſig. Ruadini,*Ruadpol*di, Reginhelmi.ſig. Altrami, Richpoldt, Herigeri, Adalgeri. ſig. Sigirochi, Hiltibaldi.ſig.* Reginonis, Wolfheri.

Ego itaque Hadapertus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi XLI.*anno imperii* Karoli *Caſaris; notaui diem Dominicum* III.Id*ûs Februarias.*

Sub Ôdalrico *Comite.*

COmes *Argunenſis* hodie familiæ eſt Comitum, qui à Monteforti cognominantur: cuius ditioni vicus ille W*aſſerburgenſis* non ita dudum paruit. Extant aũt veterum donationum chartæ pluſculæ, quæ palam innuunt opulentam fuiſſe Eccleſiam Waſſerpurgẽſem, neq; alia cauſa poſtea præda auarorum hominũ facta eſt. Decimæ omnes illius ſæculi Eccleſiarum erãt, quæ Principum (horum erãt inueſtituræ) fauore partim nobilibus cõceſſæ in beneficium & præſcriptione occupatæ, ac dein cœnobiis vel venditæ ſunt vel legatæ, partim ab ipſis Abbatibus *iure collationis* (vt vocant) obtento paulatim ademptæ parochiis & in monaſteria translatæ ſunt, quod & illi Eccleſiæ accidit. Annũ enim circiter MCCLXXXVIII. Chuono monaſterii Sãgallenſis Abbas iure; vt dixi, collationis animatus iam dictam Eccleſiam Waſſerburgenſem mẽſæ cœnobii incorporauit. (Sic enim loquuntur) cui rei vt parum dignæ piæq; cum Comites eius loci ſeſe oppoſuiſſent, demum à Purghardo Epiſcopo Conſtantienſi tranſigente ea cõditione tranſactum eſt, vt aureos numos Rhenenſes mille quingentos ab Abbate acciperent, Eccleſiæ reditibus interim pro ſorte ipſi & annua vſura oppigneratis; donec prædicta ſumma numeraretur, quam Huldericus poſtea eius nominis Abbas poſtremus ſoluit & numerauit Conſtantiæ anno Dom. MCCCCLXI. Pertenues initio erant decimæ noſtrates, præſertim ex vinetis: nec tantum erat vinearũ plurimis Alemanniæ locis, quantum hodie colitur. Rarus hoc & perpaucus vini vſus faciebat. Inde cum luxu & crapula pretium creuit, & cum pretio cultura: quæ tamen adeo nõ profecit vinetis vel latiſſime propagatis, quin à proximo ſæculo vini æſtimatio multis in locis tripli & amplius acceſſione ſit aucta, neq; finis hodie incrementi, cum & mulieres cõmeſſari & perpotare cœperint. Nõ meminit aũt hęc charta vinearum, ſicut ſuperiores Sungauicæ & Briſgauicæ, vt coniectura ſit minime leuis Caroli tẽpore nulla dum illo loco vineta, aut certe pauciſſima fuiſſe. Porro ne quem moretur aut ſuſpẽſum teneat annus quadrageſimus primus imperii Caroli, quem hæc charta ponit; quũ annis ipſum non pluribus quatuordecim imperaſſe cõſtet: Sciendũ eſt, ſcriptores rerum & tẽporum Caroli nõnunquam & Regni & imperii annos cõfundere ſolere, & iam regni iam imperii nomine cõplecti. Quod & viuente Carolo factũ eſſe præſens charta, quæ ſexto anno ante exceſſum eius ſcripta eſt, cõfirmat. Mortuo n. Pipino Rege Carolus filius eius anno ætatis XXV. cum fratre Carolomãno regni habenas ſuſcepit, cum fratre autem annis tribus ſolus, poſtea triginta annis regnauit, Inde Imperator factus quartodecimo anno imperii, ætatis aũt LXXII. vt in vita eius Eginhartus ſcribit, Aquis mortuus eſt. Colligũtur igitur anni Caroli cum regni tum imperii eius quadraginta ſeptem. Qui numerus in inſcriptione tumuli eius, quod Aquis etiamnum exſtat, palam legitur. Vnde factum, vt & hic chartularius annum quadrageſimum primum imperio Caroli tribuerit, regni ſcilicet annis ad imperii annos adiectis. Et *Cæſarem* etiam appellarit eum qui non Cæſar (vt veteri more loquamur) ſed *Auguſtus* erat. Fuere enim in imperio vrbis

Cæſares interdum non Auguſti, ſed ab Auguſtis viuentibus cooptati, aut aliunde ad imperiũ acciti aut deſignati: qui demum Senatus authoritate Auguſtorum nomine conſecrabantur. Vidimus autem chartas veteres, in quibus anni regni & imperii Caroli diuiſim erant ſubſcripti ad hunc modum: *Anno imperii eius* II. *Regni vero* XXXV. Itẽ hoc modo: *Ego in Dei nomine Pernicher peccator vocatus Presbyter rogitus ſcripſi & ſubſcripſi, notaui diẽ* XIII. *Kalend. Octob. An.* XLIV. *regnante Domino noſtro Carolo* Rege *Francorum & Longobardorum, & anno* XI. *Imperatore &* Gubernatore *Romanorum*. *Seigam* autem & item *Saigam* aliis itidem in chartis legimus; qua tamen voce quid illa ætas ſignificarit, nõ omnium vna eſt opinio. Audiui quidem qui ſcrofam ſignificare coniicerent; illo moti, quod pluſculis in chartis *friſcinga Seiga* legitur, interim ſeorſim etiam *friſcinga* quę in cenſum data ſit. F*riſcingam* autem dici putant ſcrofam adultam, quæ ad pariendum lactandumq; idonea eſſe queat. à lactando enim *Saigam* quaſi Seugam dictam: F*riſcingam* autem ab ætate adulta. Nam & noſtri venatores porcum ſylueſtrum anniculum aut adultum Friſchling vocãt. Sunt alii qui menſuræ frumentariæ genus eſſe putant. Nos in codice noſtro peruetuſto legis Ripuariæ inuenimus S*aigam vel Seigam quartam partem tremiſſis* fuiſſe: *Tremiſſem* autem *tertiam partem aſſis*, hoc eſt ſolidi habuiſſe. *Solidus* autem vt primo libro eſt dictum, duodecim denarios habebat. Verum *ſolidus* dicebatur apud Gallos numus aureus tempore etiam Francorum. In quodã enim reſcripto Leonis Imp. Orientis & Maiorani, qui poſt Valentinianum Iuniorem & Aniſum Rauennæ purpuram induit, in hæc verba legitur de exactoribus: *Nullus ſolidum integri ponderis calumnioſæ improbationis obtentu recuſet exactor, excepto eo gallico, cuius aurum minore æſtimatione taxatur.* Vt inde coniici poſſit vel aurei ſolidi duodecimam partem Seigæ nomine ſignificari potuiſſe. In codice etiam Theodoſiano *ſolidorum adulteratorum* fit mẽtio. Capite autem plectebantur, Conſtantino iubente, ſi quis de margine ſolidi quicquam decidiſſet. Illud quoq; in hac charta obſeruandum, rerum donatarũ poſſeſſionem non videri conceſſam ſub cenſu, niſi hæredibus recta linea deſcen-
1 dentibus, frequenter autem maſculis, quibus deficientibus res donatæ monaſterio tandem conceſſerint.

Donarunt autem & Matronæ monaſteriis non parum, atq; id quidem ſine tutoris indicato nomine: quod iure tamen noſtri exigunt, ſi vel donatum vel legatum ratum eſſe debeat. Libuit autem exemplum chartæ ſub Carolo ſcriptum adducere, quod in hæc verba habebat:

IN Dei nomine. Ego Contauuina ancilla Dei, dono atque trado ad monaſterium ſancti Galloni, *vbi eius ſacrus requieſcit corpus: & hoc eſt quod trado, quod ego in Lutinach viſura ſum habere, & in alio loco, qui dicitur* Beſſindorff/ *& in locis, campis, ſiluis, & omnia quæ ibidem viſura ſum habere, & caſatos tres his nominibus Ragingarius cum infantes ſuos his nominibus* Rihgero, W*antilo*, W*altricho, & vxore ſua Feſtrata, & filio eorum* W*olfrido, & ſeruo eius Iſamberto, & alio ſeruo nomine* W*eto, & Haccone qui eſt in concambio cum* W*ichardo*. R*edemere ſe vult, det alium mancipium* XI. *manuum longum. Hi ſunt teſtes qui præſentes fuerunt & ſignauerunt. ſig. Cotauuinæ quæ hãc traditionem fieri rogauit. ſig.* W*ichardi. ſig. Tuto. ſig.* W*olthahar. ſig. Amalger. Theotbald. ſig. Maerolt. ſig. Tuilo. ſig.* W*olfberti, ſig. Aſthari.*

Ego itaque Albuinus Clericus rogitus ab Cotauuina hanc chartulam ſcripſi ſub die VII. *calend.* O*ctob. in anno* I. *regnante Carolomanno* Rege.

NEque hæc quidem charta Comitis nomen habet inſcriptum ſolito more, quod nulli cauſæ magis adſcribendum puto, quam ſcribatũ, nõ inertiæ

tiæ modo, ſed negligentiæ etiam incircumſpectæ, tolleratę tamen ætate tam ſimplici & indocta, cum lege Alemannorum aliud poſtularetur. Barbariem prodit *Galloni* vocabulum & *ſacrus corpus*. *Carlomannus* autem, cuius hoc loco mentio fit, frater fuit Caroli M. ex Bertha Heraclii Imperatoris filia, quē tribus annis cum fratre regnaſſe ante dictum eſt. Supra quidem Carolomanni meminimus fratris Pipini, qui non Rex, ſed Maiordomus fuit. Regnauit autem Carolomannus apud Francos Auſtroſios, quorum pars erant Alemanni mortuus autem non monachus, vt quidā ſomniant, ſed Rex, pridie Non. Decemb. anno Dom. DCCLXXI. ex quo tempore Carolus M. ſolus Franciæ præfuit. *Caſatorum* & *caſalium* ſæpe meminere chartæ: qua voce, ni fallor, libertini generis homines & coloni intelliguntur, qui conductum inhabitabant. Locantur n. hodieq; villæ & caſæ certa redituum aut cenſus cōdictione, nec vna locationis ſpecie. Diuerſi erant ab illis ſerui, quos hodie vulgo **Leibeigen Leut** vocant, de quibus infra dicemus. Frequēs vero fuit ſeruorum cōcambium, quali Haco in hac charta pro Wicharolo receptus, optione relicta redimēdi ſeſe ſed alio mancipio, q; vndecim manuum, id eſt palmorum longum exiſtat, quæ menſura adulti mancipii eſt. Mirum autem ſeruum ceu truncum menſura magis quàm ætate æſtimari ſolitum ex lege Ripuaria, quę de alieno ſeruo occiſo ſic habet: *Si quis ſeruum alienum occiderit ſolidos* XII. *in capitale reſtituat, aut cum alio ſeruo, qui habebat* XIIII. *palmas cum police replicato & duos digitos in longitudinem; & tres ſolidos in alio pretio ſuperponat. quod fiunt ſimul ſolidi* XV. O dura & aſpera ſæcula! *Manus* mēſura quatuor digitorum eſt, quæ & *palmus* dicitur. Atqui hic iterum ſeſe offerunt Germanica teſtium nomina, aſpera quidem & ipſo ſono horrorem quendā præferentia, ſed quæ ipſa tamen Germanis nō minus apte ſignificarint quàm Græca Græcis, & Latina Latinis. Nō temere enim, ſed ratione & de natura moribusq; enata cauſa impoſita ſunt, quanquā originē & etymologiam in multis hodie perdifficilis ſit deprehendere propter vitiata longo abuſu nomina, & mutatā à poſteris ſcribendi rationem. De qua re libro rerum Germanicarū tertio ſcite ab Rhenano eſt proditum. Sæpe aūt in antiquis chartis & omnibus fere quas ſupra poſuimus, quum monaſterii S. Galli mentio fit, additur q, in eo ipſo *corpore ſuo requieſcat*, tanto aſſeuerationis ſtudio vt videri queat, dubitatū de ea re fuiſſe. Nam Fuldæ dormire Gallum Vicentius affirmat, Volaterranus aūt in Gallia Boruigii corpus ipſius quieſcere ſcribit: apud Walafridū in vita Galli legimus, fuiſſe qui corpus eius auferre fuerint conati, ſed fruſtra Boſone Epiſcopo Cōſtantienſe poſtea violatum ſepulchrum redintegrante, à quo Gallus inter Diuos relatus, & (vt ipſorum verbo vtar) Canonizatus eſt, ſicuti & Othomarum Salomon primus eius nominis Epiſcopus Cōſtantienſis, CXL. demum annis ab obitu eius, tempore Arnolphi Imp. ſanctorum catalogo inſcripſit. Nulla enim tum in his Papæ authoritas in Germania erat, ſed Epiſcopis ius illud indigetandi, & in canonem ſanctorum referendi pro more veteri Francorum in Eccleſiis ſibi ſubiectis competebat, quod Pontifex Romanus ſoli ſibi hodie vſurpauit, vt alia pleraque.

ALIVD EXEMPLVM DONATIONIS CVM CONDITIONE SVB LVDEVVICO Caroli F. ſcriptum.

IN *Dei nomine. Ego Eburnuin & frater meus Eburhart tradimus ad monaſterium S. Galli pro animarum noſtrarum remedio & æterna retributione, quicquid in villa*

Morunſuuilare vel in eadem marca vſi ſumus, habere, id eſt, campis, ſiluis, aquis, aquarumve decurſibus, quicquid dici aut nominari poteſt ſub ea ratione, vt ipſas res ad nos recipiamus, cenſumq; annis ſingulis inde perſoluamus, id eſt medium ſolidum in argento, aut in alio pretio. Et poſt noſtrum amborum diſceſſum, prædicti fratris mei Eburhart legitimi procreati filii cum ſua poſteritate cum eodem cenſu proſeruiant, & ſi ipſi legitima poſteritas defuerit, poſt obitum noſtrum præfatæ res ad ipſum monaſterium redeant perpetim poſſidendæ. Si quis vero iſtam chartulam irrumpere voluerit, conatus ſui priuetur effectu, & in ærarium Regis *auri vncias tres, argenti pondera quinq; coactus perſoluat, & nihilominus hæc chartula ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in ipſo monaſterio publice præſentibus iſtis. Signum authorum Eburuuini & Eburharti, qui hanc traditionem fieri voluerunt. ſig. Meginberti. ſig.* Hilti. *ſig. Tagoberti. ſig. Adalperti. ſig.* Keppo. *ſig. Kraganhart. ſig. Puazo. ſig.* W*olfgeri. ſig.* W*aldperti. ſig.* W*olfolt. ſig. Magonolt. ſig. Fridubert.*

Ego itaque Richpert *rogatus ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem Dominicum* XV. Kalend. O*ctob.* XVIIII. *anno* Ludouuici *Imperatoris.*

HIc eſt *Ludeuuicus*, quem Carolus M. ex Hildegarde Sueuorum Duciſſa genitum prius Regem Aquitaniæ conſtituit, deinde omnium cõſenſu & fauore diademate redimitum Cæſarem eum & Imperii cõſortem fecit. Patre mortuo à Stephano IIII. in Galliam proficiſcente ſalutatus & vnctus eſt: PIVS poſtea ob morum lenitatem, & quod adeſſe religioni videretur, appellatus, cuius imperii anni viginti ſex numerantur, vt conſtet ſeptem annis ante obitum eius ſcriptam eſſe hanc chartam, quæ paulo eſt cultior, quàm illæ ſunt, quas hactenus retulimus. Villæ, cui in ea fit mentio, dimidio miliaris
1 Germanici ab oppido noſtro diſtat, vulgo Mörſſweilen/ in qua cum proximis annis duobus in loculis humi repertis duo cadauera extarent ita compoſitis & concinnatis oſſibus, vt hominem prope integrum referrent, repente tanquam ad ſanctos accurſum eſt, nec ſine miraculis, demum & æde ſacta in eo loco extructa, quam nunc cernimus. Arbitror autem ingenuam aliquã gentem illic habitaſſe, cuius familiæ Ebruinus ille & frater Eberhardus fuerint. Iam quod *alius precii* quàm argenti meminit, quo *ſolidus medius* ſolueretur ſatis innuit Francos & Alemannos haud vno numiſmatis genere fuiſſe vſos, puriore tamen haud dubie integrioreq; quàm hodie vtimur. Ex nummis tamen, qui proximis in agris magna copia effodiuntur, nuper etiã in ipſa vrbe effoſſis, non memini me vllos vidiſſe alius monetæ, quàm Alemannicæ. Reperiuntur quidem & Romani vetuſti, ſed rari & paucis in locis. Trita autem Francis & Alemannis nomina, *Libra, Marca, vncia, pondo*, quorum tamen corrupte ſcribæ illi *Pondus* vocant, quum aliud ſignificet *pondus* quàm *pondo*. Durant autem vulgo *Marca* & *Pondo* nomina, Marckh vnd Pfundt. Idem porro
2 ſignificant *libra* & *pondo* Latinis ſcriptoribus. Habet *libra* marcas duas, vncias vero ſedecim. Eſt enim *vncia* octaua pars marcę, ſexta decima librę. qua ponderis diuiſione hodieq; vtuntur fabri monetarii, æſtimatione quidem argenti non mutata modo, ſed paſſim etiam immodica æris admixtione vitiata: Siquidem & publicum orbis bonum, ſumma quondam ſinceritate tractatum, hodie in quæſtum & impoſturam degenerauit. Sunt enim quorum inexplebilem cupiditatem non pudet vllius lucri, & cuperem eſſe quàm plurimos, qui factum tam improbũ criminis loco haberent, nec inultũ tranſmitterent. *Ærarium* aũt vocat chartularius ille, quod alii *fiſcum*, noſtri vulgo *Cameram Principis*. *Fiſci* n. nomine publica pecunia Principis ſignificatur: vnde & *Aduocati fiſci* dicti publicæ pecuniæ Procuratores & Rationales, vulgo etiã *fiſcales*, & *Cameræ aduocati*, qui eam functionẽ Imperatoris nomine gerunt. *Stipulationis*

tionis autem prope omnibus in chartis fit mentio, qua qui donaſſet, palam interrogatus ratam haberet donationem nec ne? ratam ſe habere promittebat. Quo more apud nos manu etiam cōſerta in contrahendo tranſigendoq; frequēter vtimur, noſtra lingua dicunt, Mit der Handt verheiſſen/verſprechen/ oder in die Handt ſchlagen/darſchlagen/trew geben. *Stipulatio* enim eſt (vt definiūt Iuriſconſulti) *conceptio verborum, quibus qui interrogatur daturum facturumve id, quod interrogatus eſt reſpondet.*

Inter donationes Prædiorum, quæ ſub annuo reditu recipiebantur, quædam fiebant cōditione redemptionis: quædam redemptionē prorſus auferebant. Huius exemplum adſcribere libuit.

EGo *in Dei nomine* W*olfger vna cum manu filii mei Engilgari* (ecce hic *manum* pro ſtipulatione) *conſentientis tradimus ad monaſterium N. pro remedio animæ noſtræ, parentumq; noſtrorum. quicquid in VZzinruida & in Bubinuuilare vel in eadem marca v. ſi ſumus habere, cum domibus, ædificiis, pratis, campis, paſcuis, ſiluis, viis, aquis, aquarum decurſibus, quicquid dici aut nominari poteſt, nihil extra dimittens, ſed omnia tradens ad præfatum cœnobion, ſub ea conuenientia vt eaſdem res ad nos recipiamus, & annis ſingulis cenſum inde perſoluamus, id eſt vnum denarium: ſimiliter & tota procreatio noſtra legitima, ſi eaſdem res habere voluerit, faciat. Quod ſi legitimi hæredes defecerint, a nobis vtriſq; geniti, tunc Altagund filia mea & ſoror Engilgarii filii mei præfatas res ad ſe recipiat, & prædictum cenſum perſoluat, redimēdiq; licentiam nec ego, nec* W*olfger, nec Engilger, nec* A*ltagund, nec vllus de hæredibus noſtris habeamus. Si autem legitima noſtra procreatio defecerit, tunc ad ſæpedictum monaſterium N. prædicta res redeant in æuum poſſidendæ.* N*ullus hanc chartulam à nobis factam irrumpere audeat, quod ſi quis hoc præſumpſerit, illa componat quæ in Lege Alemannorum continentur. Actum in VZzinrieda, præſentibus iſtis, quorum hæc ſignacula cōtinentur. Signa authorum* W*olfgeri & Engilgeri filii conſentientis. ſig.* H*ettari,* R*uadpert, Perachtolf, Helidolf, Kermunt, Reginolt,* H*ebinolf, Ruadpolt,* K*ebehart, walto,* R*iſing.*

Ego itaque Edilleoz indignus Diaconus ſcripſi & ſubſcripſi. N*otaui diem Mercurii* VIII. K*alend.* A*uguſt.* A*n.* XIII. *Hludouuici* R*egis in* O*rientali Francia.*

Sub G*erolte Comite.*

APparet ſcribas vel illis ſæculis generalem quandam formulam ſecutos, quemadmodū & noſtri hodie in emptionis, venditionis & aliorū contractuum tabulis conficiendis exemplari vtuntur. Varie aūt de redimēdo cauebatur, expreſſa ſemper pecuniæ ſumma, qua bona donata quirent redimi. Alicubi ſolis illis, qui donaſſent, facultate redemptionis conceſſa, interdum & hæredibus, frequenter aūt & in mares cōputata poſteritate, vt ſi amplius filii legitime procreati non eſſent res donatæ cœnobio monaſteriove cederent. Plane Moſaicum quiddam ſequi & vulgo perſuadere horum temporū religioſis libuit. Multum enim tribuit lex nimirum myſtica non templo modo, ſed templi etiam ſacerdotibus. Vnde illi iuſtitiæ ſuæ legem Moyſi, quàm Chriſti Euangelium, accōmodare ac velut inſtaurare abrogatam illam maluerunt. Inde enim orandi & offerendi pro peccatis, inde in otio agendi & ab aliarum rerum cura vacandi morem, inde habitum prope omnem ceremonialem deprompſere, votum etiam ſuum & radendi morem ad oſtentationem ſanctimoniæ inde translatum eſſe, certū eſt; hoc inſuper addito fœnore vt quod in lege temporarium fuerat, ipſi ſibi perpetuum imponerēt, quodq; ad tempus nec niſi in figura lex iuſſerat, illi abrogatum reducerent, & iuſtitię Euangelii longe maxime præferrent. Proinde non admiſſi modo Iudæorum more vltro donantes, ſed inuitati etiam & illecti ſunt ſpe ſanctificationis &

remiſſionis peccatorum: eumq; ad modum actum cum rebus donatis, quo-
modo lex Leuitici vltimo capite cum iis, quæ voto donata oblatave fuiſsēt
agendum decreuerat. Siquidem & lex de rerum donatarum redemtione ſta-
tuerat, & licebat quædam redimi, quędam non licebat. De cenſu aūt ita cau-
tum in multis chartis legimus, vt qui negligenter ſoluerent, iure poſſeſſionis
priuarētur. Charta vna Caroli Regis quadrageſimo & ſecundo anno Regni
Italici Pipini filii eius ſcripta de cenſu in hæc verba cauebat: *Si vero vno anno
illum cenſum neglexerint, aut non quiuerint reddere, & illum pro me ſolidum dare non
potuerint, in altero dupliciter ſoluant: ſin autem tertio, tripliciter: ſi vero deinceps negli-
gētes apparuerint, ſupradictæ res ad iam præfatum* cœnobium (*Cloſtareum* vocabat)
redeant perpetualiter ad poſſidendum, &c. Sæpe aūt minimū cēſum, videlicet de-
narii vnius, datum & acceptū legimus, haud quidē vtilitatis cauſa, ſed cōte-
ſtationis de re donata, quo hęredes admoniti ſemel factam donationē agno-
ſcerent, & eo modo ratam ſinerent. Res donatæ, quæ vel morte donantis, vel
hæredū defectione in ius & poteſtatē cœnobiorū veniſſent, ſubinde aliis atq;
aliis grauaminibus locabantur, nec niſi precario, interdum, ſed rarius tamen
cōcambio mutatæ varia cōditione. Vnde & locationis genus illud exortum
cōiicio, quod hodie fauore Principū nōnulli Abbates exercent, vulgo feudū
appellatū, quod origine ipſa nec canonici, nec monaſtici, ſed ciuilis iuris eſt,
cœnobiis tamen occaſione donationum permiſſum. Tenuibus aūt initiis (vt
eſt ingenioſa ambitio) maior poſtea facultas acceſſit, neq; nō & addidit fra-
trū auaritia, fraude & calumniis refertum: hodieq; nō locata precariove poſ-
ſeſſa bona, ſed ꝓpria multis in locis feudi obligatione teneātur. Porro quod
in charta ſcriptū eſt (*illa componat quæ in lege Alemannorum*) illius tēporis vſu &
more eſt factū. Nam *componere*, hoc eſt ponere, ſeu ſoluere tranſactione inter-
ueniente pœnā vel mulctā fiſco vel ærario, vel ad fiſcum ærariumve dixere, ꝓ
eo quod eſt ærario inferre. quibus pœnis pluſculæ chartæ excōmunicationē
iam tum abuſui patentem adiiciebant. Ex lege autem his, qui fidem fregiſ-
ſent, mulcta irrc gabatur non ærario modo, ſed fidem etiam ſeruāti parti ſol-
uenda: quod ipſum hodieq; Principū diplomata referunt, vt ſupra diximus.

Ludouuicus aūt, cuius hæc charta meminit, filius fuit Ludouuici Pii ex Ir-
mingarda priore coniuge (duas enim vxores habuit) *Iunior* deinde cognomi-
natus, quāuis *Seniorem* eum Otho Friſingenſis cognominarit, ad filiū ſcilicet
ex ipſo genitum reſpiciens. Hic ingēti expeditione Pannoniam perculit, &
& Boiohemiā vaſtauit anno Dom. DCCCXLVI. Duce ipſorū Raſto capto &
exoculato. In ea pugna graue vulnus capite excepit. Multis poſtea annis re-
gno Francorū potitus, poſtremo in vrbe Alemāniæ Francofordia deceſſit, &
1 Laureacēſi in cœnobio ſepult⁹ eſt. Alii inde vectū Cāpodunum nobilē Rhe-
tiæ primæ vrbē, & iuxta matrē Irmingardā ſepultū tradunt, cuius poſtea oſſa
exhumata in ſumma veneratione monachis illis habita ſint. quod quidē be-
neficētiæ & liberalitati ei⁹ Cāpodunenſes debere ſe exiſtimarūt. Multis n. in
locis hoc tributū eſt fundatoribus auctoribusq; monaſteriorū, vt inter Diuos
referrētur, adeoq; verū eſt, ꝙ à C. Plinio dictū eſt, *Hominē homini eſſe Deū*, atq;
hanc vnā eſſe ad immortalitatē viam. Hoc n. honore etiam Welfonem IIII.
veneratur cœnobiū Altorfenſe, quod hodie Weingartenſe vocant proxime
Rauenſpurgum, in liberalitatis & beneficentiæ memoriā. Fuere n. V*velfi* ſeu
V*velfones* (vt & hoc obiter notemus) Comites eius loci nobiliſſimi etiam Ca-
roli M. ætate, poſtea Duces alicubi creati. Et eſt in literas relatum, Ludouui-
cum Caroli filium poſt mortuam Irmingardin, cuius iam meminimus, Iudi-
tham Vvelfam vxorē duxiſſe, ex qua Carolū cognomēto Caluū genuit. Gu-
elforum ſanguinis fuit etiā Chunradus Comes, q poſtea Epiſcopus Cōſtan-

tienſis

tienſis inter ſanctos relatus eſt,quum anno Dom. DCCCCLXXVI. ex humanis exceſſiſſet. Comites autem dicti ſunt Welfi per excellentiam,lingua noſtra, Die Graffen: tanta horum auctoritas & dignitas erat. Vnde certa coniectura adducor vt exiſtimem, G*rauenſpurgum* vocatum præclarum illud Rhetiæ primæ oppidum, quod hodie prima littera eliſa Rauenſpurgum vocitāt. Teſtantur enim veteres Chronographi arcē iſtam in colle ſitam, R*auenſpurgum* dictam,planiciem autem ſub arce *Rauenouuam*, vbi quondam vicus erat; nūc oppidum à colle in planiciem decliue cernitur. Habet autem etiam noſter ſermo vulgaris hunc morē,vt litteras pronuntiatu difficiliores frequenter elidat aut intermittat. Hodie nulla illic arx cernitur; ſed humile tantū ædificium in colle eius præfecturæ, quam Sueuicam cognominant, nuper in pignus datæ Baronibus à Waldpurg,qui vulgo Dapiferi vocantur. Ante aūt dictum,& hic rurſum monendum, *Franciam orientalem* non illam modo ſignificatam videri,quę hodie ad Mœnum amnem celebris eſt, ſed tractum etiam Heluetiæ & Rhetiæ primæ ferme totum, quem illa ætas & ipſum Frāciæ nomine complectebatur. Huius partem Rheno imminentem A*uſtraſiam* vocabant ſcribæ Gallici,veluti Oſtraſiam,hoc eſt in Orientem verſam incolētes. Nam & *Oſtrofrancos* dictos veteribus in Chronicis legimus *Francos Orientales*, & *Theutonicos*,quoniā Germanica maxime lingua vterētur, interiore F*rancia* interim *Romana*, quod in ea prouinciali lingua vti non deſiiſſent,quali hodie *Gallofranci* cognominati vtuntur. Et Otho Friſing. Franciæ Orientali, quā & *Theutonicum regnum* vocat, Baioariam, Sueuiam, Saxoniā, Thuringiam, Fryſiam & Lotharingiam tribuit. Nec inani coniectura ducitur Rhenanus, W*eſtriam* aliquando dictam Franciæ partē occiduam, quæ hodie corruptè *Neuſtria* dicitur. Quondam enim & Gotthi, Germania licet lōgo interuallo diſſiti, hiſce veluti notis diſcernebantur,vt qui Orientem verſus habitarēt O*ſtrogotthi*,qui in occidente W*eſtgotti*,ac deinde W*iſogotthi* dicti fuerint. Oſt enim Germanic Eurum, Weſt Fauonium ſignificat.

Sæpe autem factum eſt, vt homines liberi ſe ipſos cum rebus ſuis omnibus victus & alimoniæ gratia monaſteriis pacto aliquo interueniente addicerēt. Et antea dictum eſt, monaſteria & collegia vetuſta non tam cœnobia fuiſſe, quàm xenodochia. Quare & alimentarios habuere, vt hodie quoq; cœnobia antiqua. vnde etiamnum alimoniæ coemptæ chartæ exſtant, quarum vnam perueterem & ſemilatinam vidimus, quæ hunc in modum habebat:

I*N Chriſto nomine.* N*os vero Cauzoinus cōſtat me dare atque donare* A*udomaro* A*bbati de paruula terrula mea pro mercida animæ meæ, vel pro ſeruitium, vel pro nudrigamentum, quod interuiuo ſeruio Audomaro; & ille me nutriet tue poteſtate quantum ad me pertinet caſa, ſela, orta, agra, prada, in pomiferis, in ſiluis fructiferis, in paſcuis, agris & acceſſos ſuis, omnia ex omnibus ex integro quantum in mea villa ad ipſum locum pertinet. Et ſi quis quod non credimus aliquis aliquando hæredis meus contra hunc factum, quod ego pro mercida mea vel per nudrimentum qua me Audomarus nutriet, irretemptare aut inrumpere voluerit, ſit excommunicandus à ſancta Eccleſia & ſoluat iudiciali liueras duas; & cartula donationis ſua obtineat firmitate, Aquilianis Acatianis leges & ſtipulationis qui ad omnium chartarum accommodat firmitatem.* F*acta chartula donationis anno* XXX. *poſt regnum Domini noſtri Tagoberti* R*egis die* III. K*alend. Septemb. ſub præſentia iſta qui ab ipſo rogedi ſunt, ſubſcriptum vel ſigno factum. Notaui diem & regnum & teſtis qui ab eo ſubſcriuuere conrogauerunt. Signum Cauzzoini, qui hanc chartulam fieri rogauit. ſig. Paldoaldi teſt. ſig. Askeri teſt. ſig. wolfroaldi. teſt. ſig. Lantcodi teſt. Lantonis teſt. ſig. Trudolfi teſtis. Ego Audo Clericus rogitus ad Cauzoini hanc chartulam ſcripſi & in teſtimonio ſum. Ego wolfuuinus fui inter vbi hunc*

FF 3 *char-*

chartulā facta eſt in teſtimonio ſubſcripſi chartula donationis Audemaro Abbatis fruiſcat cum gratia Dei & ſancti Petri.

QVid vero indoctius inſulſiusve charta iſta eſſe poterit, quæ plus ſatis immodicam horum temporum barbariem indicat? Nec mirum in populo tam rudi nuperq; ad fidem Chriſti conuerſo. Paucis enim annis ante Otomarum Abbatem Germani plurimi, Francorum victoriis adducti, Chriſtianę ſeſe religioni ſubmiſerunt. Illud cōſtat contemptibili in loco habitos fuiſſe Abbates quoſdā tum apud Nobiles, qui ſtudiū illud opum in monachis parū æquo animo ferebāt, tum etiā apud Epiſcopos, quibus Abbates erant ſuſpecti. Quare & Otomaro accidit, vt auctis ſua opera cumulatisq; quadamtenus cœnobii rebus ſubinde non ab exteris modo, ſed à ſuis etiam vexatus, deinde & Abbatia deiectus alieno in ſolo mortuus fuerit, cœnobii iure in Epiſcopos aliquot Conſtantienſes translato, qui & ipſi (vt erant tempora) ad quæſtum & cōmodum intenti cœnobiis Regum fauore occupandis regendisq; inhiabant. Sidonius quidem Conſtantienſis Epiſcopus inſolentius viuo dū Otomaro, deinde Ioannes & ipſe parū ſedati animi, poſt quem Egino trāquillior paulo, & proxime Eginonem Wolfleozus Antiſtes, Sāgalli monaſteriū perpetua ſucceſſione adminiſtrarūt, lecto quidē interim Abbate, ſed ſine fructu. Nec tutum n. quicquā nec quietum monachis noſtris fuit vſq; in Grimoaldū, qui Ludouici Iunioris à ſacris, quāuis monachus non eſſet: tamen monaſterium (vt ſupra eſt dictū) annuente Principe in beneficiū accepit. Vſq; adeo vel illis ſæculis inauſpicatum fuit monachis diuitiarum ſtudium iam olim damnatū proſciſſumq; in his, qui ſæculo nuntium remiſiſſent, quod Magnus ille monachorum parens Gregorius, & ante eum Benedictus Baſilium imitati non tam doctrina, quàm vitæ exemplo tantopere ſunt deteſtati. Porro q, *Aquilianarum* & *Arcadianarum legum* chartularius ille meminit, ſatis innuit Francos & Alemānos Romanas leges vel ante obtentū Italię regnū nō ignoraſſe. Harum n. pręſcripto Romani occupatas ab illis prouincias adminiſtrarant. Chriſtianorum aūt principum leges primus omniū D. Theodoſius Iunior Imp. Chriſtianiſſimus à Conſtantino I. Chriſtiano Imp. orſus codice vno cōplexus eſt, qui & *Theodoſianus* eſt dictus. Poſt quē annis minimū centum Iuſtinianus Imp. quæſtoris ſui Triboniani inprimis opera vſus, eum codicē, qui hodie in vſu eſt, ædidit plurimis legibus è Theodoſii voluminibus in ſua translatis, Ethnicorū etiā Principum, qui Cōſtantinum præceſſerāt legibus inſertis. Quod ipſum ſtudio ne ordinis aut æquitatis iuuādę, an magis in contemptū Chriſtianiſmi factū ſit, incertum eſt, etiāſi cōſtet Tribonianum non ſordidū modo hominē, ſed impium etiā fuiſſe. Potuit igitur Ludouico Hilderici filio, qui primus Francorum ad fidē Chriſti cōuerſus eſt, filiisq; eius & nepotibus Theodoſii codex notus eſſe nondū edito Iuſtiniani codice. Hic n. imperare cœpit, quum in Frācia regnarēt Ludouici filii. Verū poſteris Francis & Alemannis hoc maxime tēpore, quo hæc charta ſcripta eſt, notus eſſe & Iuſtinianus potuit. Et extant leges Arcadii Imp. quæ inſtrumenta omnia legitime cōfecta rata eſſe iubet, vt videre eſt in codice tum Theodoſii, tum etiā Iuſtiniani, vbi de teſtamētis agitur. Lege aūt Aquilia tenebatur etiā ille, qui chyrographum aut teſtamentū deleuiſſet: longe magis igitur qui violaſſet. Inde eſt, q, legum illarū inſulſiſſimus ille ſcriba obiter meminit. Fuit aūt *Tagouuertus* ille, cuius hoc loco fit mentio, ſecundus eius nominis Francorum Rex, Theodorichi IIII. pater, quem cōſtare video Anno Dom. DCCXV. de hac luce migraſſe, filiolo Theodorico relicto, quem Carolo Martello Maioridomus Franciæ ipſe moriens commendarat. Ante vero dictum à nobis hoc barbariores videri chartas Alemānicas quo ſunt vetuſtiores. Nec

facile

facile dixerim quid à ſcriba illo ſit vocabulo *fruniſcat* ſignificatũ, niſi veroſimile eſt veterē vocem & (vt Feſtus Pompeius author eſt) Catonianam *fruniſcor* exprimere eum voluiſſe. Cato enim *fruniſcor* vſurpauit pro fruor aut fruiſcor, & *frunitum* dixit prudentem quod eo frui liceret. Et ſic Wolfuuinum dicere voluiſſe, fruniſcatur Otomarus donatione illa, cuius chartam ego ſubſcripſi cum gratia Dei & ſancti Petri: niſi *fruniſco* a voce monoſyllaba *fron* enatum videri queat, qua Germani veteres commune publicum & populare dicebant: Hinc compoſita Fronfaſt / Fronkreutz / Frongart / Fronzehend / & fronen multis in locis de ſeruis dicitur, quando communes & debitas dominis ſuis operas præſtant. Sed ô duram & ineluibilem barbariem maiorum noſtrorum, quibus longo tempore nec Latine, nec Germanice ſcribere conceſſum fuit!

Vidimus & aliam coemptæ alimoniæ chartam, ſed non tam barbaram, quam etiam adſcribere libuit.

EGo *Wildebold ſenio meo prouidens & ei quæ illud comitari ſolet penuria, trado ad monaſterium* S. Galli, *cui modo venerabilis* Abba Hartmutus *præeſt, terrulam meam, quam habeo in Vzonuuilare, hoc eſt* XX. *iugera, eo pacto, vt ipſa terrula ad domum peregrinorum ſeruiat, & ego ibi in domo* Hoſpitum *ſuſcipiar, & vſque ad finem vitæ meæ ibi victum & veſtitum habeam ſicut primus illorum iuniorum, hoc eſt omnibus annis veſtimentum lineum, & aliud laneum, & tertio anno pallium, ſi vetus ita attritum eſt, & calciamenta & alias impenſas accipiam ſicut cæteri in ipſo miniſterio. Et hoc volo vt ipſa poſſeſſiuncula nulli vnquam in beneficium præſtetur. quod ſi factum fuerit, vt ille ager ab* Hoſpitali *tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaque mihi abſque vllius contradictione vindicem. Actum in ipſo monaſterio præſentibus, quorum hic ſigna tenentur. ſig. Engilrammi* Hoſpitarii. *ſig.* Hertarii. *centurionis & aliorum teſtiũ. ſig.* Wilheri. *ſig.* Waldpert. *ſig.* Hartman. *ſig.* Richpert. *ſig.* Tancpert. *ſig.* Ruodpert.

Ego itaque Notker *ad vicem* Winidharti *monachi ſcripſi & ſubſcripſi, notaui diem Dominicum* XVI. *Kalend. Iun. Annum* XXX. *tertium regni Hludouici Iunioris.*

Sub Adalberto Comite Durgauenſi.

SEdulam illam & vigilantem curam pauperum peregrinorum, cuius priori libro meminimus, hæc charta confirmat. *Peregrini* autem à Germanis Belgerin corrupte dicti ex Latina voce, qui hodie vulgo Bilgern / id eſt peregrini appellantur. Durat adhuc *domus peregrinorum*, ſeu *Hoſpitale pauperum* cognominatum proxime ædem Otomaro dicatam, quod nunc *Hoſpitale fratrum* dicitur, Sãcti etiam Otomari antiquis in monumentis nuncupatum & magnis quondam reditibus inſtructum. *Iuniores* autem delecti videntur Notkeri tempore ad pauperum & peregrinorum famulatũ fratres laici, vt eo miniſterio exerciti & aſſuefacti hoc aptiores ad reliquam diſciplinam monaſticam ferendã fierēt, quo prõptiores pauperum ſeſe curæ ſubmiſiſſent. Hodie in eadē domo palliati incedunt laici fraterculi & quidem barbati, ſed vnico tamen monachorum famulatu diſtricti & occupati. Pauperum enim cura in totum exoleuit. Fuit autem *Notkerus* monachus ille Sangallenſis, qui & ipſe demum inter Diuos relatus eſt præſtãti quidē ingenio, ſed parum felici fuit ob barbariem in quam inciderat. Poeticen & Muſicen præcipuo ſtudio coluit. Extat n. vita B. Galli ſe authore hexametris verſibus deſcripta duris quidem illis & incomptis, ſed raris tamen illo ſæculo. Liutuuardo autem Vercellenſi Epiſcopo & ſancti Columbani Abbati, Cancellario autem Caroli Groſſi, ſenex librum canticorum, quas *Sequentias* vocant, Germanis fratri-

bus & aulicis quidem Othario & Salamone flagitantibus inſcripſit; vtroque in opere Iſone quodam & Marcello, qui Sangalli docebant, magiſtris & præceptoribus vſus. Sub Hludouico autẽ Pii filio vixiſſe cum ſubſcriptio huius chartæ indicat, qui regno ſuo ad annum ſextum & triceſimum peruenit. Tot enim annos regni eius numerat Vrſpergenſis, vt errare conſtet quoſdam qui annis cum duobus tantum & viginti regnaſſe putant. Conuincitur enim veterum tabularum fide longe amplius eum regnaſſe, cum præſens charta an-
1 num regni eius XXXV. indicet. Succeſſit enim patri Anno Domini DCCCXLI. quo anno miſerabili pugna prope Fontanetum Ludouici Pii filii ſeſe afflixerunt. Exceſſit autem ex humanis anno Domini DCCCLXXVI. Sæpe quidem, vt etiam ſupra diximus, diuiſum Franciæ regnum. Atque inde factum, vt interdum multi & Reges & Imperatores Franci vno aliquo tempore fuerint, nec fratres modo fratribus, ſed & parentibus filii, aliis atque aliis in partibus regni diuiſione ad eum modum propagata, ſucceſſerint, nec parum variarint Chronographi, iam hos iam illos referentes, qui ſibi ordine ſucceſſerint. Proinde paucis hoc loco admonere viſum eſt, ne quem confuſius ab aliis relata implicarent. Imperatorum & Regum Francicorũ, qui Alemanniæ præfuerunt, ſucceſſionem hoc fere ordine Chronographi noſtrates ponunt, vt Carolo M. primo illius regni Imperatori Romano filius Ludouicus Pius, Pio autem Lotharius F. huic Ludouicus F. huic Caluus, poſt, a Ludouicus Calui filius Iunior dictus, atque huic proxime Carolus Groſſus filius, Groſſo vero Arnulphus, qui Groſſi ex Carolomanno fratre nepos fuit *Arnoldus* à monachis dictus ſucceſſerit. Reliquit autem & Arnulphus filium Ludouicum, qui & ipſe in imperio patri ſucceſſit Carolingorum (vt creditur) poſtremus. Inde enim rebus Francicis collabefactatis inclinare imperium in Germanos Tranſrhenanos cœpit circiter annum Domini DCCCCX. ampliſſimum ſine controuerſia futurum, niſi Franci ſeſe ipſos odiis prœliisq; inteſtinis profligaſſent. Integrum enim & ſolus quidem imperium à Carolo patre Ludouicus acceperat, ſed hoc humanis rebus exempto filii immodica regnandi cupiditate accenſi ita ſunt funeſtiſſimo prælio commiſſi & attriti, vt nõ tam inter ſe regni vires viſi ſint diuiſiſſe, quàm perdidiſſe. Id quod multis regnis & ipſi inprimis Romano Imperio exitiale fuit. Porro Ludouici filii ex Irmingarda priori coniuge nati fuere Lotharius & Ludouicus & Pipinus: ex Iuditha autem Guelfa poſteriore Carolus cognomento Caluus: quorum Lotharius patre etiamdum viuo quum Italię præeſſet à Paſchali Pontifice vnctus & coronatus ac mox à patre in imperii conſortium aſcitus eſt, cum illo poſtea in pugna ad Fontanetum victo (ſolus enim regnum paternum ſibi vendicarat) Carolus & Ludouicus regnum diuiſerunt, eo pacto inito, vt Romanam Franciam Carolus, Theutonicam Ludouicus, internam & meridianam partem cum Italiæ regno Lotharius retento Imperatoris nomine gubernaret. Horum frater Pipinus, cuius etiam ſupra mentio facta eſt, Aquitaniæ Rex viuo dum patre conſtitutus eſt. Neq; quiſquam horum ſine prole & hærede deceſſit, tantumq; venerationis apud vrbis Pontifices Francicum nomen illo tempore habebat, ob Caroli videlicet & Ludouici memoriam, vt quoſuis partium illarum Reges Romam profectos proni & volentes Cæſares crearent & vngerent, Lotharius Lotharium genuit Iuniorem, à quo *Lotharingia* quidam datum nomen autumant, quamuis Otto Friſingenſis à Seniore vocatam ſcribat. Præterea Carolum prouinciæ Gallicæ Principem (hanc enim à patre adminiſtrandam ſuſceperat; vt Otto tradit & Vrſpergenſ. etiam meminit) & Ludouicum, qui patri imperio defungenti ſucceſſit, & Italiæ regnum tenuit, Pater enim imperio quod an-

nis

nis plus minus quindecim geſſerat, abdicato monaſtico habitu apud Promiã cœnobium conſenuit. Lotharius Iunior ab Hadriano Pontifice excõmunicatus, ꝙ Thiebirgam vxorẽ ſuam inique repudiauerat, Placentiæ mortuus *
eſt. Pipinus aũt & ipſe Ludouuici Pii filius filium genuit Pipinum Aquitanici regni hæredem, quem Caluus poſtea Epiſcoporum quorundam conſilio tonderi & apud Sueſſiones in monaſterio S. Medardi vitã agere iuſſit. Idem Carolus Caluus quanquam minimus natu inter Pii filios, tamen à patre viuo Rhetiam Alemanniamq; & Burgundiæ partem vixdũ pueritiam egreſſus ſuſcepit. Inde patre mortuo Galliam interiorem eo diuiſionis pacto, cuius ſupra meminimus, ſortitus eſt. quam ſane multis annis adminiſtrauit. Demum morte Ludouuici, qui Lothario patri ſucceſſerat, audita, fortiſſimo cum exercitu Italiam ingreſſus Romæ ab Ioanne VIII. Imperiali corona redimitus & vnctus eſt anno Dom. DCCCLXXV. Tertio deinde anno ex Italia proficiſcens in ipſis Alpium iugis veneno ab Ludouuici Iunioris filiis per Iudæum quendam Zedechiam ſubornato extinctus eſt anno Dom. DCCCLXXVIII. Nocuiſſe ei immodicam arrogantiam creditur, quæ multo ſæpius inuidiam vel potentiſſimis monarchis conflauit. Dolendum autem ita Francos Francis inuiſos fuiſſe, vt eo modo regni ſui Maieſtatem premere & affligere libuerit. Caluus igitur filium reliquit Ludouuicum, qui Balbus cognominatus, qui & ipſe patri ſucceſſit duobus itidem filiis relictis, Ludouico ſcilicet, qui haud multis annis vixit, & Carolo, qui puer admodum patrem amiſit, pleriſque poſtea Simplex dictus. Hic fratre mortuo paternum regnum factionib. plenum ægrè indeptus, demum & inſidiis interceptus, & quinquennali cuſtodia detentus ex humanis exceſſit, infante Ludouuico relicto, cui ex Hainrichi primi eius nominis Imp. filia Lotharius filius genitus eſt, quem patri in regno ſucceſſiſſe Abbas Vrſperg. tradit. Atq; hactenus quidẽ de Calui linea, nunc de Ludouuici (quẽ alii Iuniorẽ, ꝙ Ludouuici Pii filius, alii ſeniorẽ, quia Ludouuici III. pater, vel propter Ludouuicũ Lotharii filium, qui nepos eius fuit, nominarunt) item Lotharii & Calui fratris prole, quæ noſtrate, hoc eſt, in orientali Francia regnauit, dicemus. Ludouuico enim triceſimo ſexto regni ſui anno defuncto liberi ſuperſtites fuere Ludouuicus, Carolus & Carolomannus, quorum Ludouuicus Francorum orientalium Rex, Carlomanno breui mortuo, Baioariam recepit, vulgo *Baioariorũ* & *Alemannorum Rex* dictus. Carolus aũt & ipſe in Alemannia regnans poſt patruum ſuum Carolum Caluum Imp. veneno ſublatum ingenti cum exercitu ſuperatis alpibus Romam vxore comite contendit, & à Ioanne Octauo, qui & Caluum vnxerat, vnà cũ Richgarda coniuge vnctus & Imperator appellatus eſt anno Dom. DCCCLXXXI. florenti deinde & amplo imperio euectus partium cum orientalium tum occiduarum regni Francici, qui poſt mortem tamen patris diuiſo inter fratres regno ſolam Alemanniam cum aliquot Lotharingiæ vrbibus, quas ob vini copiam ſibi delegerat, recepit: *Groſſus* autem ceu *Craſſus* à corporis habitu (vt creditur) cognominatus eſt. Regnauit autem cum fratribus pluſculis annis. Vnde factum arbitror, vt Chronographi quidam, inter quos & Lambertus eſt, tertiũ Ludouuicum ſecundo Ludouuico patri ſubſtituerint. Regnauit n. & Tertius Ludouuicus ſolus per orientem, ſed cum Carolo tamen Carlomanno aliquandiu. Sexto aũt imperii florentiſſimi anno Craſſus ſubito morbo correptus nec tã corpore q̃ animo deficiens, à regno deiectus, & eius in locũ Craſſi ex fratre nepos licet illegitimus in Regem electus; nec 1
multo poſtea Imperator appellatus eſt. Carolus aũt eodem anno, quo regno eſt priuatus, Kalend. Ianuarii mortuus, & apud Augiam maiorẽ ſepultus eſt an. Dom. DCCCLXXXVIII. Princeps optimus, ſed prodigus magis q̃ liberalis,

præ-

præterea & luxui & inerti otio deditus: Litteratorum tamen amantiſſimus,
& qui religioni addictis nihil non conceſſerit. Donauit enim quædam &
monaſterio Sangalli, patrem videlicet imitatus, qui prior nonnulla donaue-
rat. Horum enim Principum prope ſolorum liberalitatem Monachi Sanct-
gallenſes ſenſere, cum priores perparca in ipſos manu fuiſſent. Ottho Fri-
ſingenſ. ſcribit eum tantam ad egeſtatem veniſſe, vt vel panis egens Arnol-
phi ſtipendiis fuerit alitus. Non prætereundū hoc loco, Carolum Craſſum,
poſtremum imperatorem Franciæ, Italiæ regnū nullo dum Rege alio quie-
tè adminiſtraſſe, ſub cuius mortem Romani Caroli Calui faſtu & arrogantia
territi Berengarium Longobardum, laudatiſſimum in re militari virum,
Regem Italiæ, ac mox Imperatorem conſtituerunt: qui moriens Berengari-
um Secundum atq; item Tertium eius nominis ſucceſſorem habuit. Verum
hunc Ottho primus à Paſchali Pontifice, cui ſuſpecta eſſe Berengariorum
potentia ceperat, primū deuicit, deinde rebellionē meditantem oppreſſit &
vna cum cōiuge in exilium relegauit. Arnulphus Caroli Craſſi, vt dixi, nepos
1 ſexto anno poſt regnū acceptū Imperator factus eo honore reliquo ſexēn o
functus eſt. Filios duos habuit Zuentebaldū, quē à Rege Morauorū Zuēte-
baldū, q ſacro de fonte ipſū leuauerat, nominari voluit, cui in comitiis wor-
matiæ habitis Principū cōſenſu Lotharii regnū tradidit: quāuis nō deſint q
2 Zuentebaldū illegitimū Arnolphi filium eſſe dicāt: filios autē legitimos ex
Agnete priore cōiuge Græca Arnolphū cognomēto Malū, Baioariorū Re-
gem, cuius witichindus libro primo mentionē facit. & wernherū Sucēſium
comitem: ex poſteriore aūt cōiuge Dieta Ludouuicū hunc noſtrū & Chun-
radum, cui poſt mortē Zuentebaldi, q cum fratri Ludouico legitimè electo
ſeſe opponeret, publico bello oppreſſus & necatus eſt, Lotharii regnū obti-
git. Plurimū negocii Arnolpho cum Berēgario primo cumq; Hunnis fuit, q
tum primū finitima Vngariæ loca & ipſam etiā Ge..maniā hoſtilibus incur-
ſionibus infeſtare cepant. Arnolpho ex elephātiaſi mortuo & Ratisbonæ ad
S. Emerammū ſepulto, Ludouuicus filius ſucceſſit. Is antequā Imperatorio
nomine inſigniretur, 12. regni anno ſine hærede moritur anno Domini 912.
Ratisbonæ ad patrē ſepultus. Hunc falſò qdā à Berēgario captū & orbatum
luminibus tradidere, q ipſum tamē Ludouico Boſonis Regis Lōgobardorū
filio accidiſſe Luitprādus Ticinēſis teſtatur. Poſtremus aūt Carolingorum
Germanici regni fuit Ludouicus Arnolphi filius: ſtatim n. Chūradi & Hain-
richi ex Trāsrhenanis Danubianisq; regionibus electi inſecuti ſunt. Atq; ha-
ctenus qdē de Ludouici Pii filiis eiusq; poſteris dictū ſit: q ampliſſimū Frāco-
rum regnū eo modo, quo dictū eſt, diuiſim ita adminiſtrarunt, vt ad vſq; eius
caſum & interitum nemo poſtea ſolus tale tenuerit, quale ipſum Ludouicus
Pius à Carolo parēte acceperat, ipſaq; functio Impatoria nullo certo ordine
ſed velut deſultoria iam his iam illis obtigerit. Certò aūt cōſtat regnum illud
nobile Francorum nunquā aut potentius fuiſſe aut illuſtrius magis extitiſſe
quàm quando ipſum Ludouuicus adminiſtrauit. Ad *Notkerum* autem quod
attinet, habeo authores q tradunt Leodienſem eum Epiſcopū factum eſſe.
Quod ſi eſt, mirādum eſt ne verbo quidē eius rei noſtros meminiſſe, qui plu-
rium tamen meminêre. Cōſtat tamen plures fuiſſe Notkeros: quorū primus,
qui hāc chartā ſcripſit Poetices & Muſices, vt diximus, imprimis ſtudioſus &
aliarū artium cognitione clarus, ob linguæ tarditatē *Balbulus* cognominatus.
Is primo anno Chunradi Impat. eius nominis primi mortuus in canonē ſan-
ctorū poſtea relatus eſt. Alter fuit qui *Piperisgranum* ab ingenii acumine no-
minatus eſt. Tertius Medicus fuit & Pictor, quē Otho primus Imp. cum Rō-
ma rediēs Sangallū diuerteret, cæcum & ſenio cōfectū inuiſit. Huius nepos
ex ſo-

ex ſorore *Notkerus* cognomine *Labeo* iuuenis admodum Otthone II. Imp. approbãte Abbas monaſterii factus eſt. De quibus omnibus in peruetuſto quodam codice hos verſiculos legi:

Balbus erat Notker, *Piperis granum fuit alter;*
Tertius hic Labeo datuſq; eſt agnomine lato
Pectore mandatum geſtans Labeo quoque latum:
Latior hic Labeo puto nemo videbitur illo;
Ecce fauos labio quales ſtillat tibi lato.

CHARTÆ PRECARIÆ EXEMPLVM SVB EODEM LVDOVVICO ſcriptum.

CHriſti adiuuante clementia complacuit mihi Grimaldo Abbati *vna cum conſenſu fratrum, nec non & Aduocato noſtro Podololto, vt res quas* Haſuo *Presbyter ad noſtrum tradidit monaſterium ei per hãc precariam repræſtaremus, quod & facimus. Tradidit enim nobis prædictus Presbyter vnam hobam cum manu Chumberti in pago Argengauue in loco qui dicitur* Arguna, *eo videlicet pacto, vt ipſe præfatam ſuam hobam omne tempus vitæ ſuæ poſsideat cenſumq; inde annuum perſoluat, id eſt vnum denarium. Et ſi prædictam hobam redemere voluerit, cum ſex denariis redimat. Si autem ipſe nõ redemerit, & eius obitus de hac vita contigerit redemptione nõ peracta, tunc prænominata hoba ſine vlla contradictione redeat ad monaſterium* S. Galli *perpetualiter poſsidenda. Actum in* W*aſſerburc publice præſentibus iſtis, quorum hic nomina notãtur. Sig.* Grimaldi Abbatis *&* Aduocati *Podololti, ſig.* W*altharii ſacratarii. ſig. Ruadhai Hoſpitarii. ſig. Engilrami portarii. ſig. Paldariti cellerarii. ſigna aliorum teſtium, Selbo, Engilgold, wiſirich, Folcarath, Ruadinc,* L*iutpold, Rathelm, Theothold, wilhelm, Sigiheri, Fetiir.*

Ego itaque O*tine ad vicem* W*otonis ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem Veneris* V. N*on.* O*ctob. An.* XXIII. H*ludouuici Regis. Sub* W*odalricho Comite.*

QVid *precarium* ſit, & quid *precario* poſſidere, libro primo eſt dictum: ſimiliter & quid *hoba*. R*epræſtare* dixit rem donatam donanti certa cõditione locare, quod ætas illa *rem donatam vſufructu in beneficium accipere* dicebat. Notandum vero & his qui donaſſent ſæpe copiam factam minimo pretio redimẽdi, quod donatũ fuiſſet, vt hac de charta diſcitur. Quod ea cauſa cõiicio à monachis factũ, quo libẽtius Comites donandi morẽ ferrent & probarẽt. Odioſum n. videbatur duriora flagitare illos, qui ſpõte obtuliſſent, & raros habebãt illa ſæcula, qui ſemel donata redimerẽt, prælertim precario recepta: tantum religioni illi monaſticæ & Canonicæ tribuebatur. Eſt aũt A*rguna* vicus celebris iuxta lacũ Brigantinum ab amne, quẽ vulgo A*rgum* vocant, dictus, atque inde etiã A*rgangauu*. Germani n. tractũ aliquẽ ruſtrem G*ouu* vocitant, qua- 1
lem & *pagi* vocabulo ſignificaſſe Cæſar videtur de bello Gallico ſcribens non vno in loco. Mirum aũt ſic cõfertim ſeſe longinqua in loca cõferre conſueuiſſe monachos officiarios donationum gratia. Sæpe enim ita factum veteres chartæ indicant: & arbitror non alia magis cauſa ab illis ſic ad publicos conuentus, quos mallos & placita vocabant (de quibus ſupra) concurſum fuiſſe, 2
quàm vt rebus augendis cumulandiſq; inhiarent. Profecto magna cura, ne dicam cupiditate ab illis ſemper & acceptæ ſunt religionis obtẽtu donationes, & multorum teſtium fide ne dilaberentur, ratificatæ.

Iam quo cõſtaret, quod libro primo docuimus, ſeruitia non modo liberalitate Principum, ſed priuatorum etiam hominũ, monaſteriis donata & tradita fuiſſe, veteris chartæ exemplum adiungemus, quę ad hunc modũ habet:

Vni-

VNicuique enim conuenit opere adimplere quantum ei vires ſuppetunt, quod Domini iuſſione conſtat eſſe traditum: Date, & dabitur vobis. Quapropter ego Cozolt hac voce Dominica corde compunctus trado ad monaſterium N. quinque mancipia, quorum iſta ſunt nomina Theotmunt, Otmunt, *willimunt, wolafrid,* W*annida: eadem videlicet ratione, vt eadem mancipia ad me recipiam tempus vitæ meæ: poſt obitum vero meum abſque vlla marricione ad iam dictum monaſterium firmiter permaneant perpetualiter poßidenda. Si quis vero contra hanc traditionis chartulam venire temptauerit, aut frater meus Adelbert, aut aliquis nepotum meorum, aut qualiſcunque perſona, in ærarium* Regis *multam componat, & conatus ſui priuetur effectu, firmaque & ſtabilis chartula huius traditionis permaneat ſtipulatione ſubnexa. Actum in Oninuuanc publice præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Signum Cozolti, qui hanc chartulam fieri rogauit. ſig.* W*arimberi,* Heitari, A*lpheri, Adalprecht, Stritgrim, Item Alpheri,* O*thind,* W*olfprecht, Naudkor, Strello.*

Ego itaque warimbertus indignus Leuita ſcripſi rogatus & ſubſcripſi. notaui diem Lunis *prid.* Kalend. *April.* Anno III. *Ludouuici* Regis *Alemannorum.*

SAtis indicat chartula hæc qualem ſenſum ſcripturis tribuerint monachi plus ſatis auari, dum in aucupando emulgendoq; lucello ſic torquent locos aliquot, qui ad dandum Chriſti fideles adhortantur, vt palam cõſtet non habuiſſe flagitãdi modum. Dare iuſſit Dominus, ſed egenis & ægrotis adeoq; alimoniæ quærendæ occaſione deſtitutis, non illis, quibus victus & amictus ſuppetit, quiq; vltro ſuſcepto otio & ceſſatione malũt aliis oneri eſſe ſine fructu vllo, quàm operam dare, vt negotio honeſte partis rebus vti liceat. Mirũ autem tanta ipſum confidentia factum eſſe, vt mox paulo mendicitatis titulo religionem iactare non puduerit, aliis interim inſignes ſibi opes clauiũ poteſtate vendicantibus, qui vafro ſuo artificio vel à mortuis (vt in prouerbio eſt) tributum exegerunt. Porro hodieque ditiſſimis in monaſteriis id genus ſcripturæ Corlonis præfiguntur: *Date & dabitur vobis: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Addũtur & encomia; *Sapienter collocat beneficium ſuum, qui pro tranſitorio promeretur æternum.* Et item: Q*ui parce ſeminat, parce metit.* Proinde & mancipia etiam donata ſunt pro animarum remedio, quę & ipſa ſunt recepta, hoc eſt ea conditione donata, vt non niſi ab obitu donantis redderentur, non ipſa modo nominatim recenſa, ſed filii etiam filiæq;. Parentum enim nomine & proles continetur: alioquin pluſquàm leuis donantis fuiſſet cõditio. *Marricione* pro tergiuerſatione & calumnia accepiſſe videtur. *Marrire* enim verbum in Alemannia puto natum, altercari & calumniari ſignificat. Nam vulgo etiamnum Marraſſen dicunt leuibus de rebus altercari. Scripta eſt hæc charta ſub Ludouuico Seniore: nec difficile fuerit annum Domini colligere ex anno regni. Hic Ludouuicus, vt eſt dictum, tres filios habuit, Carolum cognomento Craſſum, & Carolomannum Arnulphi patrem, præterea & Ludouuicum Regem, qui fratri Carolomanno in Ducatu Baioariorum ſucceſſit: de quo alio loco admonebimus.

Licebat autem, Lege Alamannorum permittente, ſeruos ſeruasq; mutare concambio, vt vocabant, non minus quàm prædia. Et concambii quidem ſeruitiorum hoc exemplum legimus.

NO*tum ſit omnibus præſentibus atque futuris, quod ego Bernhardus Abba monaſterii ſancti Galli rogatus ſum pro concambio cuiuſdam ancillæ monaſterii noſtri, cui nomen eſt Paldſind, à quodam homine, cui nomen eſt Tiſi. Conuenit igitur atq; complacuit ex vtraq; parte, vt nos illi traderemus prædictam Paldſindam, & nos è contra in cõcambium reciperemus ancillam proprii iuris ipſius nomine* Adalhiltam. *Quod cum*

cum conſenſu fratrum noſtrorum, & cum manu Aduocati noſtri Witonis *firmauimus atque peregimus: Actum in* Wintatura *publice in præſentia* Legatorum *Imperatoris Salomonis Epiſcopi, Kotzperti Comitis, Ruadhai* Abbatis, *Hilteboldi Comitis, in præſentia* Adalberti *Comitis. Sig. Bernhardi* Abbatis & Aduocati *eius* wittonis, *qui hoc patrauerunt: ſig.* Landtfrid, Rothfrid, *Andraas,* Ichere, Reginger, *Pato,* Kunderoch, *item* Landfrid.

Ego itaque Ratpert *indignus* Leuita *ſcripſi & ſubſcripſi. Notaui diem* VI. *feriam* III. *Idus Nouemb. Annum Caroli Imperatoris* V.

Adalbertum Comitem.

PActa & contractus tum fratrum conſenſu, tum Aduocati etiã ſtipulatione firmabantur. Dabantur autem à Principe *Aduocati*, vt ſupra eſt dictum: 1
quibus poſtea *Ammanni* (vulgo dicti) ſucceſſere: deinde & *Curiæ magiſtri* illis 2
in cœnobiis, quæ cõuerſa ad ſæculum maiorum inſtitutis & diſciplinæ nuntium remiſerant. Innuit autem charta & hoc genus cõtractuum pactorumq; coram legatis Regiis peractum nõ minus interim & aliis de cauſis cognitum fuiſſe. Non legimus autem in horum temporum chartis, niſi vel Abbatis vel Aduocati vel Præpoſiti ſignum, vt ſit veroſimile nullo dum communi ſigno fratrum conſenſum fuiſſe expreſſum. Priuatim enim ſignarunt chartas plurimas monachi officiarii, Decanus puta & Camerarius, Sacratarius, Cellarius, Portarius, Hoſpitarius, &c. Sed poſtea factum Abbatum inſolentia & libidine, vt hæc à parte cœnobiorum prouentibus fratres vnanimi conſenſu conſulendum duxerint, obtẽto videlicet ſignandi iure. Quod quidẽ à tribus proximis ſæculis ita inoleuit, vt parum hactenus ratum fuerit quicquã Abbatis conſenſu, niſi huius ſigno & fratrum ſigillum acceſſerit. Scripta eſt autem hæc charta ſub Carolo Imperatore non M. illo Pipini filio, ſed Craſſo, ſeu (vt alii cognominarunt) Groſſo, qui etiam *Maleferiatus* dictus eſt, Caroli M. pronepote. Sub hoc enim Bernhardus Abbas, cuius hæc charta meminit, vixit. Tres autem fuere Caroli Imperatores (vt Carolum Simplicem intermittamus.) Primus Pipini filius, in quem primum omnium Francorum, neglectis Orientis Principibus, imperii Romani honos à Pontifice Romano translatus eſt. Secundus Caluus cognominatus, Ludouuici Pii filius. Tertius Groſſus Senioris Ludouuici filius. Obſeruatumq; tam Caluum quàm Craſſum *Magni* ſibi cognomen vſurpaſſe: vt plane errent qui non ſatis expenſa tẽporum ſupputatione repente ad Carolum Pipini filiũ animum adiiciunt, vbi publicis in tabulis diplomatisve *Magni* cognomen legũt. De Caluo quidem non video dubitari, quin ſe *Magnum* cognominarit. Graſſi autem diploma extat Sangalli nuper à me viſum, in cuius ſigillo plumbeo ipſe Imp. laureatus cernitur cũ hac inſcriptione: CAROLVS M. AVGVSTVS. & in altera ſigilli parte hæc verba itidem laureo ſertulo incluſa leguntur, RENOVATIO REGNI FRAN. In fine autem diplomatis hæc verba ſcripta ſunt: *Data Non. Octob. Anno incarnationis Domini* DCCCLXXXIII. *Indictione ſecunda. Anno vero imperii Domini Caroli in Italia* III: *in Francia* II: *Actum Papiæ in* Dei *nomine feliciter.* Ex ſupputatione ergo annorum colligitur hoc diploma ſexaginta nouem annis poſt Caroli primi Imperatoris mortem ſcriptum fuiſſe, nimirum Craſſo imperante, qui, vt diximus, mortuo iam Caluo Anno Domini DCCCLXXXI. Romæ eſt à Ioanne Pontifice coronatus. Vt ſinamus interim quod non conſtat, vel Pipinum Martelli filium, vel Carolum, vel Ludouuicum Pium quicquam donaſſe, tribuiſſeve cœnobio Sangalli, præter diplomata quædem immunitatum aduerſum Nobilium & Epiſcoporum ſupinitatem

impetrata, præterea & ius illud priuatim eligendi quem ex ſuis vellent. quod ſubinde tamen ipſi Principes neglexere. Primus omnium Senior Ludouuicus quædam donauit, quem proxime ſecutus Craſſus filius inter alia pluſcula donaria Abbatiolam illam Maſſinenſium, quæ in agro eſt Ciſpadano, cuiusq; illô diplomate mentio fit, Sangallenſi monaſterio, Luituuardo Cancellario ſatagente, attribuit (iam tum enim auaritia inualeſcente monaſteria à monaſteriis abſorbebantur.) Verum hac de re Ratpertus quidam monachus Sangallenſ. qui ſub Craſſo vixit, abunde retulit in eo libello, quo Abbatum aliquot vitas vſque ad ſua tempora, hoc eſt ad Caroli Craſſi obitum, complexus eſt.

Exemplum MANVMISSIONIS vetus hoc loco apponere libuit. Habebat enim & MANVMISSIO locum, in Alemannia præſertim ſeruis plena.

AVthoritas Eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper & poteſtas regia Canonica religioni adſenſum præbet, vt quemcunque ad ſacros ordines ex familia propria promouere Eccleſia quaque elegerit, in præſentia ſarerdotum Canonicorum ſimul & Nobilium laicorum, & eius cui ſubiectus eſt, manumiſſione ſub libertatis teſtamento ſolemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondã ancilla Dei cum manu Aduocati mei Richolfi, *quendam meum famulum nomine Sigimarum ſacris ordinibus dignum in præſentia nobilium virorum liberum ab omni vinculo ſeruitutis dimitto. Cui* Romana *per hoc authoritatis teſtamentum ſtatuo ita vt ab hodierno die & tẽpore bene ingenuus atque ſecurus permaneat, tanquam ſi ab origine fuiſſet parentibus procreatus vel natus: eandem pergat partem quamcunq; volens Canonice elegerit, habensq; portas apertas, ita vt deinceps nec mihi nec ſucceſſoribus meis vllum debeat noxiæ conditionis ſeruitium neque aliquod libertatis obſequium; ſed omnibus diebus vitæ ſuæ ſub certa ingenuitate ſicut alii ciues* Romani *per hunc manumiſſionis aut ingenuitatis titulum bene ſemper ingenuus atque ſecurus exiſtat, ſuumque peculiare quod habet, aut quod adhuc adquiri poterit faciat inde ſecundum canonicam libertatem quicquid voluerit. Et vt hæc teſtamenti ac ingenuitatis authoritas inuiolabilem obtineat firmitatem, Ego Engiltruda &* Richolf *Aduocatus meus amborum manibus ſubterfirmauimus.* Sacerdotes *quoque ita nominati manus ſuas in præſentem ingenuitatis chartulam miſerunt, Pero,* Adalman, Hiltiger, Rodpot, *Baldolt,* Rantolf. *Actum in villa* Hoſtrahun *nuncupata in præſentia Salomonis &* Reginolfi *miſſis domini* Ludouuici *Regis. Sig.* Hiltibaldi *Miſſi Honorati Comitis. ſig.* Otkis. *ſig.* Liutprecht. *ſig.* Hadpert. *ſig.* Luitram. *ſig.* Oro. *ſig.* Adelcoz. *ſig.* Ruadmunt, *ſig.* Wilihelmi. *ſig. Diotcrih. ſig.* Reginolt. *ſig. Rathelm. ſig. Pitto. ſig.* Hemmo. *ſig.* Liutpold. *ſig. Adalhelm. ſig.* Wolfart. *ſig. Ellinbold. ſig. Egibrecht. ſig. Froimant. ſig.* Henno. *ſig. Nordeloh. ſig. Sigmar. ſig.* Warmunt. *ſig. Eſcrih. ſig. Danker ſig.* Ruodhart. *ſig. Subo ſig.* Wolfhart. *ſig.* Ratpert. *ſi.* Aliebrot.

Ego itaque Wato *Diaconus rogatus ſcripſi & ſubſcripſi.* Notaui *diem Iouis in* VIII. *Id.* Octob. *regnante Domino* Hludouuico Rege *Alemannorum & Peioariorum.*

Sub Chunrato Duce nobiliſſimo feliciter Amen.

FRanci & ipſi deuincendis hoſtibus iure gentium vſi plurimos ex captiuis in ſeruitutẽ redegerunt: inprimis autem Alemannos, quos nõ victos modo frequenti ſeruitute grauarunt, ſed rebelles etiã ſemel iterumq; grauiſſime afflixerunt. In regnis enim ambiendis & figẽdis ſedibus dubitare me fateor, an vllæ vnquam gentes perinde in ſeipſas ſæuierint, atq; Germani ſæuierunt in Germanos. De Herulis enim hoc & Gotthis & Longobardis, præterea & Burgundionibus & Wandalis & Francis & Alemannis & Nortmannis Anglisque & Saxonibus clariſſima hiſtoria teſtatur. Non ſolum autem Alemannos Franci Rhenum tranſgreſſi, ſed alias itidem gentes eodem ſeruitutis

tutis iugo grauarunt. Vnde factum eſt, vt & reliqua Francia ſeruis abundarit. Seruum autem vulgo noſtri **ein eignen Mann / oder Leibeignen Mann/** vocant, ſicut ſeruam ancillamve **ein Leibeigen Weib**. Et ſatis conſtat noſtratium ſeruorum longe meliorem conditionem fuiſſe; quàm veterum Romanorum. Noſtris enim propria bona poſſidere, propriis in domibus agere licet. Nec enim in domini familia cenſentur; & alicubi iudicandi munere fungi & teſtimonium ferre, adhæc & hæredes ab inteſtato relinquere, & in iudicio ſtare, & rem propriam negotiari, ſed & cum dominis ſuis contrahere poſſunt: quorum nullum priſcis illis iure Romano ſeruis permittebatur. Vitæ autem necisque poteſtate, quam veteres domini in ſeruos habebant, ſic exempti ſunt, vt hodie non liceat in ſeruorum delicta & maleficia, niſi publico iure & iudicio expoſtulare. Multis enim in locis non ſerui modo, ſed ipſi etiam domini alienæ poteſtati meri imperii ſubiecti ſunt. Tamen hiſce interim oneribus grauantur, quod impune illis non niſi cum ancillis propriæ familiæ contrahere matrimonium licet, niſi ex pacto (de quo infra monebimus) aliud fuiſſet permiſſum, quod liberi matrem ſequuntur, qui alioqui in liberis aut ciuitate donatis patris poteſtatē ſequuntur: quod certas operas dominis ſuis præſtare coguntur: quod fugere, latitare, ſtatum diſſimulare infamiæ nota & amplioris pœnæ irrogatione vetantur: quod ciuitatem Romanam ambire, aut ſacros ordines obire, niſi manumiſſis non licet: quod viui certis & ſtatis quidem exactionibus deteruntur, vtpote pullis, gallinis, numis, certis operis, quas alicubi vulgo **Tagwerck**/alicubi **Fronwerck** interim etiam **Eertagwen** appellant. quibus oneribus etiam liberti, quorū alibi mentionem faciemus, patronis ſuis obligantur. Neque enim olim par libertas omnibus, neque noſtris hodie libertis libertinisve par manumiſſionis beneficium obtigit. Seruis mortuis ætate noſtra nō filii modo filiæve, ſed ipſi etiam domini ſuccedūt, alicubi dimidia bonorum parte, multis in locis tertia, pleriſq; & quarta: interim & veſtes exiguntur ſelectæ, & pecora ſtabulis extrahuntur, nec ſine ordine, quo vel pater vel filiusfamilias maior minorve natu ex humanis exceſſerit. Qua de re ſupra aliorum diligentiam Vlrichus Zaſius Iureconſultus doctiſſimus in libro Singularium intellectuum pluſcu- 1
la adnotauit. Apud veteres vna prope omnium ſeruorum conditio erat, niſi quod illis quemadmodum & Francis & Alemannis quidam publici erant, quidam priuati. Ex publicis autem ſeruis *Regii* ſeu *Fiſcalini*, dicti noſtris, quorum vectigal & vſufructus ad fiſcum pertinebat. Erant & *Eccleſiaſtici*. qui operas ſuas Eccleſias pendebant. Cæterum & Regiorum & Eccleſiaſticorū longe melior erat conditio, vſque adeo ciuiles domini Epiſcopos & monachos benignitate vicerunt: cum contra hos vel vno religionis nomine admonitos ne oblatam quidem ſibi hāc ipſam ſeruitutis miſeriam tam durè tractare decuiſſet, ſi modo veram magis quàm ſimulatam religionem profiteri voluiſſent. Erant & Nobilium & priuatorum hominum ſerui, quorum lōge æquiſſimæ erant ſtatus ſui conditiones. Apud Francos enim, ſicut & apud Romanos, *Manumiſſio*, id eſt libertatis datio, eximium locum habuit: & eſt natura comparatum, vt ad libertatem, quæ generi humano præ omnibus animantibus donata eſt, omnes aſpiremus. Verè enim Vlpianus IC. *Manumiſſiones*, inquit, *iuris gentium ſunt. Eſt autem manumiſſio datio libertatis. nam quamdiu quis in ſeruitute eſt, manui & poteſtati ſuppoſitus eſt: & manumiſſus liberatur à poteſtate. Quæ res à iure gentium originem ſumpſit: vtpote cum iure naturali homines liberi naſcerentur, nec eſſet nota manumiſſio, cum ſeruitus eſſet incognita. Sed poſteaquam iure gentium ſeruitus inuaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis, & cum vno naturali nomine omnes homines appellarentur, iure gentium tria eſſe cœperunt hominum genera, liberi, &*

his contrarium ſerui, & tertium genus liberti, id eſt qui deſierunt eſſe ſerui. Hucuſque Vlpianus. *Libertas* autem, vt eam Florentinus Iureconſultus definit, *naturalis facultas eſt eius quod cuique facere licet, niſi quod vi aut iure prohibetur. Seruitus* autem *conditio eſt iuriſgentium, qua quis domino alieno contra naturam ſubiicitur. Serui autem ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere* iubent, *& per hoc ſeruare nec occidere ſolent. Mancipia vero dicta, quod ab hoſtibus manu capiantur.* Ergo libertatis in ſeruo reſtituendæ vnica medela manumiſſio eſt, hoc amplius Chriſtianis cum ſeruis tum dominis digna, quod ſcriptura etiam ſeruos ad libertatem (modo ipſam commode aſſequi poſſint) adhortata eſt, & in domino eximium & dignum laude charitatis ſpecimen eſt, ſi Chriſtianæ libertatis memores hoc ipſum donent fratribus vere liberis, quod ipſis ita dominus donauit, vt fidei quoq; libertatem adiecerit, qua cum ſeruis in vnũ Chriſti corpus coaluerunt. Piè ergo ſententia mea beatus Gregorius Montanum & Thomã Eccleſiæ ſuæ, nempe Romanæ, ſeruos manumiſſuros in hæc verba præfatur: *Cum Redemptor noſter totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam carnem voluit aſſumere, vt diuinitatis ſuæ gratia dirupto, quo tenebamur captiui, vinculo ſeruitutis priſtinæ, nos reſtitueret libertati, ſalubriter agitur, ſi homines, quos ab initio natura liberos protulit, & ius gentium iugo ſubſtituit ſeruitutis, in ea natura, qua nati fuerunt, manumittentis beneficio libertati reddantur,* cum his quæ ſequuntur. Nec ſine naturæ inſtinctu factum eſſe credimus, vt Ethnici etiã libertati donandæ adeo fauerint, vt falſam etiã cauſam manumiſſionis ſemel probatam non retractarint: præterea bona teſtamentorum, ex quibus nemo hæres exiſteret, ea vna cauſa addici alienis paterentur, ſi in ipſis manumiſſio vel directa vel fideicommiſſaria adſcripta fuiſſet libertatum conſeruandarum cauſa, veluti veteri iure proditum eſt: ſed & perpetuam eſſe libertatem voluerint, niſi culpa eius, qui ipſa ſemel eſſet donatus, diuerſum cõmerita fuiſſet. Manumittebantur autem veteres ſerui iure Romano ex dominorum cõſenſu ac voluntate vel apud Conſulem vel Prætorem vindicta, hoc eſt lictoris virga, quæ capiti ſerui ſolemnibus verbis additis imponebatur, plerumque & ſine vindicta & lictore abſente peragebatur manumiſſio, quæ & apud Proconſulem & Cæſaris Legatum locum habebat. Imperator autem fere ſola voluntate & ſine vindicta manumittebat, ſæpe in frequenti ſuorum conuentu ſeu concilio, vt in Codice vocatur. Licebat & teſtamento manumittere, ſæpe & ſine manumiſſione ad libertatem prouenire. Vnde tituli illi frequentes libro Pandectarum quadrageſimo, *De manumiſſionibus, De manumiſſis vindicta, De manumiſſione fideicommiſſaria, De his qui ſine manumiſſione ad libertatem perueniunt,* ad quos Lectorem remittimus. Habebat & in æde ſacra locum manumiſſio. L*ibertorum* autem, hoc eſt eorum, qui à ſeruitute manumittebantur, tria genera fecerunt Iureconſulti veteres: primum *Romanorum,* qui more, quo diximus, manumiſſi ciuitaté vna cum libertate aſſequebãtur, nimirũ antea ciuium Romanorũ ſerui: ſecundum L*atinorum Iunianorum,* qui ex lege Iunia Norbana per epiſtolam aut inter amicos, aut in conuiuio manumiſſi eſſent, quorum libertas permiſſa magis, quàm ſolemni ritu præſtita ciuitatem non capiebat, & morientes vltimo ſpiritu ſimul & vitam & libertatem amittebãt, ipſorũ bona peculii nomine dominis vendicantibus. Tertium *Deditiorum* ex lege Ælia Sentia, qui licet infamia aliqua notati: tamen à dominis ſuis quacunq; cauſa permouente manumiſſi eſſent, quorum ſane poſtrema conditio erat, quia infamiam ſemel irrogatam libertas non tolleret, ideoque & nomine infamiam trahente *Deditii* vocabantur, quemadmodum ex Græcis inſtitutionum Iuſtiniani libris ab Angelo Politiano in Miſcellaneis ſuis traditum eſt. Extat & liber Inſtitutionum Caii IC. & liber

Sen-

Sententiarum Pauli; in quibus de his, quæ diximus, libertorum generibus proditum eſt. Et eorundem fit mentio libro ſeptimo Codicis Iuſtiniani, & in eiuſdem inſtitutionibus, vbi de libertinis & libertorum ſucceſſione tractatur. Hic enim Imp. quo vniformem & ciuitatis capacem libertatem conſtitueret; Latinam illam & dedititiam libertatem abrogauit; ſola Romana relicta, quæ manumiſſis ſimul & libertatem & ciuitatem conferret. Vnde in eodem libro tituli extant, *De dedititia libertate tollenda*, item *De libertate Latina tollenda*; quibus confuſa antea & turbata libertatis ratio diſcuſſa vno libertatis genere determinatur. Franci igitur morem manumiſſionis in prouinciis repertum imitati, ſimile quiddam obſeruarunt. In lege enim Ripuaria duplex manumiſſio ponitur, altera ſecundum legem Ripuariam; quæ Domini vel eius vicarii conſenſu coram Rege fiebat: altera ſecundum Romanam, quæ locum habebat in Eccleſia, atque ideo præſente Epiſcopo vel Presbyteris & diaconis in populi conſpectu, quo celebrior eſſet facti memoria, peragebatur. Iubebat autem Archidiaconus tabulas manumiſſionis ſcribi, quæ de ſtatu liberti cauebant. Manumittebant autem Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Nobiles, ingenui; vt quem ſeruum; quamque ancillam vellent, ſolemni more ad libertatem perducerent. Optima quidem erat conditio illorum, qui coram Rege manumiſſi eſſent: tametſi & Regiis libertis plerumque ſeruiles operæ imponerentur, ſicut & Eccleſiaſticis, ſed meliore tamen conditione. Horum pars erant, qui *Coloni* dicebantur. Erant enim & Regii Coloni & Eccleſiaſtici ad certas operas & penſitationes obligati. In Codice Iuſtiniani titulus extat: *De his qui in Eccleſiis manumittuntur*, vbi Imperator placere ſibi ait, *vt in Eccleſia catholica libertatē Domini famulis ſuis præſtare poſſint, ſi ſub aſpectu plebis aſsiſtentibus Chriſtianorū Antiſtitibus id faciant; vt propter facti memoriā vice actorum interponatur ſcriptura qualicunq́, in qua ipſi vice teſtium ſignēt.* Raræ erāt Epiſcoporū & Abbatū tam liberales manumiſſiones, vt omni prorſus onere eximerēt. Qualis illa Abbatiſſæ fuit, cuiꝰ exemplū adſcripſimus. In Eccleſia aūt manumiſſi *Chartularii* & *Tabellarii* vocati ſunt, quia nō niſi tabulis aut charta interueniente manumittebantur. His n. oſtenſis ſtatus ſui conditionem coram Patronis profitebantur, quoties eſſent requiſiti. Ætate aūt noſtra manumittēdi facultas ita priuatim admiſſa, & ad Dominos relata eſt; vt neque in Eccleſia; quod ſciam, neque coram Principe; ſed literis tantum ac non raro cuique etiam abſenti miſſis, peragitur; vt libuerit, vel gratuito conferre, vel certa pecunia paciſci libertatem. Soli ferme Monachi, qui ſeruos tamen vel profeſſionis nomine diligere; & ſumma indulgentia tractare debebant; literas manumiſſionis conditione illa ſatis dura commaculant; qua cauent, vt qui manumiſſus eſt, tamdiu libertate fruatur, quamdiu extra ſolum & patriam ſeruituti obnoxiam agit: quod ſi redierit priſtino ſeruitutis iugo ſubiiciatur & vere ſeruus exiſtat. Quod ipſum licet haud iniuſta cauſa fieri videatur, ne videlicet paucorum libertas multis detrectandæ ſeruitutis, aut cōturbandi dominii occaſionem præbeat. tamen ſi proprius conſideretur, videre eſt, nihil aliud ipſos quęrere, quàm vt dominatum & tyrannidem; quam in omne hominum genus iam olim vſurpare cœperant; tanto magis ſtabilem & ſecuram reddere poſſint. Morem autem hodiernum manumittendi vt facilis & pronus non probandus modo, ſed etiam laudandus, præſertim in Germania, quæ, vt Tacitus author eſt, veros ſeruos nunquam habuit. Liberi quondam erant Alemanni non minus quàm Franci. Verum Francis libidine regnandi accenſis, viſum eſt gentem Alemannorum finitimam quidem, ſed hoc mage ſuſpectam ſeruitutis iugo premere & exarmare tot modis memoratam libertatem, ne nocere vires alienæ poſsēt, vt merito noſtros

pudere eius oneris debeat, quod à Francis tam violenter patrum noſtrorum humeris impoſitum in poſteritatem grauiſſima nõ ſolum ignominia, verum etiam captiuitate deductum eſt. Et Alemanniæ (cuius magna pars fuit, quæ hodie Heluetia vocatur) quondam non alia cauſa, quàm potentiæ metu tam fœdam ſeruitutis maculam inuſſerunt Franci, ac deinde ceu benefici loco in Epiſcopos, Abbates & Abbatiſſas transfuderunt, qui cõfidentiores facti miſeram plebem haud vno tyrãnidis genere, nec paucis quidem ſæculis, excruciarunt. Et pauci ſunt Heluetiorũ pagi, qui vel vetuſtiſſimarũ chartarũ teſtimonio eam ſeruitutẽ non ſeruierint, illi præſertim, in quos vel Epiſcopis, vel Abbatibus aliquid iuris fuit, quod in ſe religionis prætextu veteres illi Franci tranſtuliſſent. Qua ſeruitute cum multa ſe virtute poſtea extricarint, par eſt illos & ſuorum ſimilia ſufferentium meminiſſe, nec probare aut aliorum ceruicibus imponere, quod ipſi longe maximo labore, imo vero & ſanguine de ſuis abalienarunt & reiecerunt. Eſt enim ea propria libertatis virtus, vt quod ipſa depellendum à ſeſe decreuit, aliis ſuam in ſocietatem receptis nõ imponat. Nec eſt diutina libertas, quæ inique ſe gerit, & ſeruos eſſe ex ſuis cupit, qui eodem, quo ipſi vſi ſunt, iure liberi pronuntiantur. Romani ex ſeruis & aduentitiis liberi facti tyrannos etiam expulere: mox non in vicinas ſolum gentes, ſed ſuos etiam tyrannide inſtituta ſic immodice progreſſi ſunt, vt imperium amiſerint, non aliena virtute, ſed propriis vitiis & inteſtina diſcordia. Qua de re alibi fuſius. Ad inſtitutum autem vt reuertamur operæ libertorum variæ erant, non agreſtes modo, quas patronis præſtabant, ſed etiam artificiales. Erant & obſequia patronis debita ad honorem quidẽ & obſeruantiam pertinentia Non licebat enim liberto aduerſus patronum actionem famoſam inſtituere, niſi vno aut altero crimine atroci excepto: imo nec in ius ſine venia patronum vocare licebat. Et adigebantur liberti ad alendũ patronum, qui ad inopiam deueniſſet. Non omittendum & pœnas alicubi libertis ſtatutas, qui vel ingrati in patronos vel inofficioſi fuiſſent, reuocatis interim ad ſeruitutẽ qui proteruius deliquiſſent. Porro ſicut relatiue ſe habent ſeruus & dominus, ita patronus & libertus. Et Patroni quidem nomine etiam Patrona intelligitur. Fit autem manumiſſionis interuentu, vt qui dominus erat, patronus fiat, quiq; ſeruus fuerat, libertus exiſtat. Vnde & tituli illi in Pandectis & Codice *De operis libertorum, De q; obſequiis & operis quas patronis ſuis liberti debent, De iure Patronatus*, &c. Succedebant autẽ libertis Patroni. Hinc tituli *De ſeruile cognatione & libertorum ſucceſſione* in Codice & Inſtitutionibus. Hodieq; ſeruis noſtratibus atq; etiam libertis domini & patroni ſuccedunt. Quam facultatẽ vulgo Erbrecht/ vel Erbſchafft/ præterea Fäll vnd Gläß nominant. His enim oneribus plane ſeruilibus in multis Alemanniæ locis non ſerui modo, ſed etiam liberti, maxime Eccleſiaſtici diſtringuntur. Nã, vt diximus, & veſtes auferũtur ex humanis excedentibus, quod Gwandsfäll/ & pecus abigitur, quod Hauptfäll vocatur: niſi ſint, qui aliis modis dominũ patronumve deuinciant. Sępiuſcule enim pecunia tranſigitur. Ad obſequium aũt magis q̃ ad operas attinere videntur gallinæ illæ, quas Alemanni Faßnacht Hůner vocant quanq̃ alicubi & à ſeruis pendũtur, tamẽ in libertis honoris argumentũ magis, q̃ oneris videntur. Porro ſicut libertis libertabusque pluſcula onera non adimuntur manumiſſione, ſed ad poſteros etiam pertinent, niſi ingenui fiant, ita & prædiis olim propriis, poſtea vero alienatis, ſeruitutes quædã impoſitæ ſunt: quarũ hæc præcipua apud Alemannos durat, vt quoties ager fundusq; venditur, toties vſuræ aliquid ad illũ redeat, q̃ primus alienauit, quive ius illud ſeruitutis iuſtis cauſis ſuum fecit. Quales multæ ſunt ſeruitutes veterũ Monaſteriorũ, atq; etiã Nobilium, aut eorũ, in

quos

quos quacunque cauſa mos ille vetus trãſlatus eſt, iure exercitę in ea prædia, quæ Germanice **Ehrſchätzige Güter** vocamus: vſurã aũt, quę venditione penditur, **den Ehrſchatz** nominamus. Id vero obiter notandũ, prædia quibus ſeruitus ea impoſita eſt antiquitus BONA FISCALIA vocata fuiſſe, quaſi ad fiſcũ ſiue ærarium Principis pertinentia, quæ illorũ poſtea liberalitate, hac tamen ſeruitutis conditione, recognitionis ergo, ſi alienari ea contigiſſet, impoſita monaſteriis donata fuerunt; quæ etiamnum vulgo **Ehrſchätzige Hoffgüter** nominantur, & vel hac maxime nota à BONIS, quæ *Salica* appellata ſunt **freye Lehengüter**/diſcernũtur. Poteſt aũt hæc ſeruitus, ſicut reliqua omnia ſeruitutis incõmoda, vel pactione vel tranſactione redimi. Siquidẽ & liberti, ſiue vt proprius dicam, libertini (cõditionem enim hæc vox exprimit) *ingenui* fiebant Francis & Alemãnis, coram Rege videlicet iactato denario, ſicuti & veteri iure Romanorum coram Principe, cum iuri & poteſtati Patroni ita eximebantur, vt nec operas petere, nec obſequium deſiderare, nec ad ſucceſſionem bonorum venire poſſet. Quanquam enim *ingenui* dicantur, authore Martiano Iureconſulto, *qui ex matre libera nati ſunt*, tamen nihil minus ingenui fiunt liberti, qui iuri Patronorum in totum eximuntur. Quod videre licet libro Pandectarum quadrageſimo, in titulis, *De iure aureorum annulorum*, & *De natalibus reſtituendis*. His enim modis etiam libertis beneficium ingenuitatis Princeps conferebat. Habebat autem locum ingenuitas, ſi patrono conſentiente collata fuiſſet. Imperator enim Commodus ius aureorum annulorum illis adimebat, qui id Patrono inuito impetraſſent. Nec facile *Imperatores* veteres *quenquam natalibus reſtituerunt Patrono non conſentiente*, id quod Martianus prodit ſupradicto titul. *De natalibus reſtituendis*, in l. 2. Francorum etiam leges, Romanas imitatæ, mulctam irrogabant libertis, qui patronos præteriiſſent, aut à non iuſtis patronis fraude ad ingenuitatem perueniſſent. Dabatur & pro pretio ingenuitas Francis, vt & libertas apud veteres ſeruis. Simile quiddam ambiunt hodie, qui Equites creantur à Principe, auri ſcilicet geſtandi copia facta, aut qui obſcurius nati imaginibus donantur, ſimul & diplomate recepto, quo idem munus legitimę poſteritati aſſeritur. Suntq; hodie imagines pluſquam venales & pretio & fortunis magis quàm virtuti & meritis patent, vt veriſſimum eſſe videatur, quod ab Horatio eſt dictum:

Et genus & formam Regina pecunia donat.

Maiores noſtri, niſi fallor, antedictũ genus ingenuorum voce ſemilatinâ ſemiq; germanica *Semperfrey* appellarunt, à quibus alii ſunt liberi illi, quorum maiores nullam ſeruitutẽ ſeruierũt, quos vulgo *Nobiles* dicunt. Nõ omittendum hodiernos libertinos etiam migratione ad ingenuitatem peruenire, libertinitate ſemel omni ſublata: quod quidem pactis tranſactionibusque obtentum eſt. Vt apud nos Sangalli, ſi quis libertinus ex agro Abbatis in agrum noſtrum aut vrbẽ ipſam ciuitate impetrata commigrat, ita omni iuri libertinitatis eximitur, vt ne obſequiũ quidẽ Abbati vllum nedum operas debeat, etiamſi inuito Patrono migret. Quali iure & xenodochium vrbis noſtræ donatum eſt, vt in agro Abbatis (noſter enim exemptus eſt) quodcunq; prædiũ ſeruitute illa, cuius paulo ante meminimus, grauatum emerit, vſura ſemel numerata ita liberetur ſeruitute, vt perpetuo careat eo onere, etiamſi à xenodochio iure fuerit abalienatum. Ad ſeruos aũt vt redeamus, Non licebat ſeruo aliam ſibi matrimonio copulare, niſi coæqualem, hoc eſt ſeruam, nec quamlibet, ſed eam ſolã quæ eiuſdẽ dominii eſſet, niſi aliud conuentione paciſcentium dominorũ licuiſſet. Quod idẽ & in libertis libertabusq; obſeruabatur. Neq; vnũ erat mulctæ genus in illos decretum, qui cõiugio inæqualia

peregiſſent. Pater Alemannus liber ſi duas filias ſuperſtite filio reliquiſſet, quarum altera libero, altera liberto, ſeu colono, ſiue regio, ſiue Eccleſiaſtico nupſiſſet, agri paterni hereditas ſoli illi cedebat, quæ libero nupſiſſet, alteri mobilium rerum dimidium. Liberta tabellaria, quæ ſeruo nubebat, in ſeruitutem remigrabat. Fœmina Alemannica libera ſi ſeruo nupſiſſet, necdũ ſeruiles operas præſtitiſſet, abſcedere à marito licebat: quod ſi operas præſtitiſſet, prolem non niſi ſeruã gignebat, ita tamen vt toto triennio currente actio ipſi vindiciarum ſecundum libertatem cõpeteret, vel coram Duce vel Comite, vel publico aliquo conuentu peragenda: ſi amplius triennio apud coniugem manſiſſet, perpetuæ ſeruituti addicebatur. Salica lex, hoc eſt Francica (præcipui n. Francorũ *Salii* fuere) adulteriũ etiam damnabãt certa mulcta irrogata, ſi quis ingenuus alienã ancillam ſtupraſſet: *Qui cum ancilla regia mæchatus fuiſſet* (verba ſunt legis) *mille ducentis denariis puniebatur. Francus Salingus qui ſeruam publice vxorem duxiſſet, ſeruituti perpetuæ addicebatur: qui alienam ancillam Domino neſciente duxiſſet, centum viginti denariis, hoc eſt, ſolidis tribus pœnalibus mulctabatur, aut tribus quadragenis vapulabat.* Francus liber Ripuarius, (R*ipuarii* erant prouinciales Franci) qui libertam regiam vel Eccleſiaſticam duxiſſet, prolem nõ niſi ſeruam gignebat libertate interim incolumi. Quod idem in Ripuaria libera, quæ liberto nupſiſſet, iure obſeruabatur. Amittebatur autem libertas, ſi liber ſeruam duxiſſet, vel libera ſeruo nupſiſſet, & in ſeruitutem repetebantur liberti, ſi ſeruas ſibi matrimonio copulaſſent: ſed & libertatibus conditio interibat, ſi ſeruis ſeſe coniunxiſſent. Obſeruatum autem etiam apud Francos & Alemannos, vt in coniugiis inæqualibus proles maternam conditionem ſequeretur. Ex matre enim ſerua non niſi ſerui, ex libertina non niſi libertini, ſicut è libera nõ niſi liberi ſeu ingenui naſcebantur. Quod ipſum & in veteri iure (quod eximie tamen fauit libertati) traditum eſt. Irrogabant autem & illis mulctam Franci & Alemanni, qui ſeruum alienum ancillamve, libertumq; & libertam ſollicitaſſet, abduxiſſent, furati eſſent, ſeu de *Mundeburde*, hoc eſt ditione ſeu dominio aut clientela patrociniove abſtuliſſent. Sic enim habet Lex Ripuaria: *Si quis hominem Regium tabularium tam baronem quàm fœminam de Mundeburde Regis abſtulerit,* LX *ſolidis culpabilis iudicetur.* Quæ pœna & illos manebat, qui de Eccleſię alicuius Mundeburde nõ ſeruos ſolum, ſed etiam libertos abſtuliſſent. Nec excuſabat matrimonium, cuius tamen proles ad Mundeburdem, vnde ſerua libertave ablata fuiſſet, pertinebat. Pueri autem & puellæ è ſuis domibus furto ablatæ lege Salica vindicabantur, pœna mille quadringentorum denariorum, hoc eſt ſolidorum triginta quinque, in illum decreta, qui auferre fuiſſet auſus. Seruis autem furto ablatis ita cauebatur: *Si quis ſeruum vel ancillam valentem* XV. *aut* XXV. *ſolidos furauerit, aut vendiderit, ſeu porcarium aut fabrum ſiue vinitorem aut molinarium aut carpentarium ſeu venatorẽ, aut quemcunq; artificem* II DCCC. (hoc eſt duobus millibus octingentorum den.) *qui faciunt ſolidos* LXX. *culp. iud. excepto capitali & delatura.* Capitale vocabant pretium rei æſtimatæ, quæ furto ablata eſt, ſiue homo ſiue animal aliud, ſeu res quæpiam fuiſſet. *Delatura* nomine pretium intelligebatur, quod delatori erat conſtitutum. Pretio enim (vt hodie quoque) delationes & indicia inuitabant Frãci, quo citius deprehendi furta & arceri poſſent. Serui de furto conuicti haud raro certis ictibus vapulabant, non raro caſtrabantur ſecundum legem Salicam. Magnæ pœnæ ſubdebatur, qui ſeruum alienum, ancillamve occidiſſet. Qua in re Aquilianę legis præſcriptum quadamtenus imitabantur. Sed & in dominos iure Francorum redundabant ſeruorum delicta & maleficia, ſi vel tutudiſſent, vel vulneraſſent, vel occidiſſent, vel furati fuiſſent, vel incendiſſent, vel ſimile quid deli-

deſignaſſent: dabaturq; actio aduerſus dominum, cuius ſeruus noxiam feciſſet. Vnde & in veteri iure Romano tituli *De Noxalibus actionibus* leguntur, in quibus ſi damnati fuiſſent, deditione corporum, quæ deliquiſſent, euitare licebat litis extimationem. Vnde *noxæ dedere* ſeruum dicebant veteres, quum illi addicebatur, cui nocuiſſet: ſicut & in lege domino fur, qui compenſare rem furto ablatam non potuiſſet, venundabatur. Quippe noxiam damnum vocant Iureconſulti à ſeruo illatum: *noxam* vero ipſum caput, quod ob noxiam deditur. Apud Alemannos hodiernos, quo liberiora ſunt ſeruitia, hoc minus ipſorum nomine domini conueniuntur. Durat tamen æqualitas & inæqualitas, cuius ſupra meminimus, noſtra lingua **Gnoſſame** & **Vngnoſſame**/ appellata. Neque raro pacto aut conuentione accidit, vt ex aliena familia ſeruam ducere meæ familiæ ſeruo: contra & eius familiæ, cum quo pactus ſum, ſeruo ſeruam itidem de meo dominio in vxorem accipere impune licet. Eam conuentionem vulgo **den Roub** nominant, quoniam ancillas alienæ familiæ hoc modo matrimonii interuentu ſerui noſtri in dominii noſtri familiam ceu prædam quandam abducere videantur, vxore in mariti non modo familiam, ſed etiam dominium tranſlata. Quali pacto haud multis ſæculis exactis pluſcula Alemanniæ cœnobia Benedictina ſeruitiis ſuis mutuum connubiorum vſum impune permiſerunt. Haud raro & hac conditione permiſſa ſunt ex pacto mutua illa ſeruitiorum connubia, vt ſoboles inde procreata vtriuſque domini communis eſſet, nec niſi partitione propria fieret. Habet autem & partitio ſuum ritum, vt alter dominorum maximum natu filium primum, deinde alter natu maximam filiam legat: hinc vice verſa ſeruulum recipiat, qui prius ancillam, contra autem ancillam recipiat qui primum ſeruum legerat. quem morem diuidendi Germanice **den Wechſel** vocant.

Nunc ad chartam veniendum, quæ & Eccleſiaſticæ & Regiæ authoritatis de manumittendo ſeruo ſacris ordinibus deſtinato meminit. Vbi aduertendum, non hoc modo de cauſa, ſed aliis quibuslibet, vt eſt dictum, manumiſſionem in Eccleſia locum habuiſſe. Sic enim habet lex Ripuaria: *Hoc etiam iubemus, vt qualiſcunque* Francus *Ripuarius ſeu Tabularius ſeruum ſuum pro animæ ſuæ remedio, ſeu pro pretio ſecundum legem Romanam libertare voluerit in Eccleſia coram Presbyteris, Diaconibus, ſeu cuncto clero ac plebe in manu Epiſcopi cum tabulis tradat, & Epiſcopus Archidiaconum iubeat, vt ei tabulas ſecundum legem* Romanam, *qua Eccleſia viuit, ſcribere faciat; & tam ipſe quam omnis creatio eius liberi permaneant, & ſub tuitione Eccleſiæ conſiſtant, & omnem reditum ſtatus & ſeruitium tabulariorum Eccleſiæ reddant, & nullus tabellarius dinarium ante* Regem *præſumat iactare. Quod ſi fecerint, ducentis ſolidis culp. iud. & nihilominus Tabellarius ipſe & poſteri eius tabellarii perſiſtant, & omnes reditus ſtatus eorum ad Eccleſiam reddant, & non aliubi, niſi ad Eccleſiam, vbi relaxati ſunt, mallum teneant.* Hactenus Lex. Sed & Canones extant Conciliorum mediæ ætatis, quæ libertis Eccleſiæ ingenuitatem, niſi ex patroni conſenſu non permittunt, ad ſeruitium interim reuocantes libertos ingratos, qui patronis inſultaſſent; quorum & Gratianus meminit 12. quæſt. 2. vbi *de rebus Eccleſiarum non alienandis* agitur. Recte autem & Latinè ſcriba ille *familiam propriam* dixit. Ita enim in l. 195. ff. de verbor. ſig. definitur, quæ vnius dominio paret. *Communis* autem *familia*, quę duobus pluribusve dominis ſeruit, ex Paulo Iureconſulto in l. ſi quis, ff. de Nox. act. Quemadmodum enim in prædiis & agris ædificiisque, ita & in ſeruitiis proprietas locum habet, vt *proprius* dicatur, qui in mea ſolius poteſtate eſt, & *propria familia*, quæ in meo ſolius dominio eſt. Non ſolum autem relatiue ſe habet proprius ſeruus ad communem, ſed etiam ad alienum.

Sæpe

Sæpe enim fit, vt in alienis mãcipiis vſufructum aliquem habeamus, qui nobis vel in pignus dati, vel commodati, vel precario conceſſi ſunt, quorum interim proprietatem non habemus. Adhæc proprium ſeruum manumittere licet, alienum etiamſi in vſufructu meo eſt, non licet, quod illius ſit ius manumiſſionis, cuius eſt proprietas. Proprias autem & ancillas dicimus, quæ vni domino ſeruiunt, communes, quæ duobus pluribusve. *Teſtamentum* ſcriba ille haud recte pro inſtrumento poſuit, quanquam ſui ſæculi more eſt factum. Nam & in Ripuaria Francorum Lege, tit. *De venditionibus*: *Siquidem*, (inquit Lex) *aliquid vendiderit, & emptor teſtamentum venditionis accipere voluerit, in Mallo hoc facere debet. Portas* vero *apertas* ſolemni more chartis ingenuitatis inſerebant, vtpote ex lege translatas, quæ ſic habet: *Si quis ſeruum ſuum liberum fecerit & ciuem* Romanum, *portasq; apertas conſcripſerit.* Supra autem diximus, cum libertate etiam ciuitatem conceſſam fuiſſe, non in vrbe modo, ſed etiam in prouinciis, idq; Diui Antonini conſtitutione, qui voluit, vt in orbe Romano qui eſſent ciues Romani efficerentur, vt Paulus IC. tradit in l. 4. ff. de ſtat. hominum. Quod ipſum declinantibus imperii rebus multo largius conceſſum eſt, Prouincialibus videlicet in fide retinendis, vt vel ſerui ad libertatem perducti ciuitate donarētur. Vnde & ad Francos idem mos deductus eſt, quum Franci confirmatis regni ſui viribus, & aucta etiam religione Romanorum prudentiam, quam ſummè ante oderāt, amare iam atq; etiam obſeruare cœpiſſent. Citantur in Iuſtiniani Codice verba Conſtantini (vt coniicio) Iunioris ad Oſium Epiſcopum in tit. *De his qui in Eccleſia manumittuntur*, quæ ſic habent. *Qui religioſa mente in Eccleſiæ gremio ſeruis ſuis meritam conceſſerint libertatem, eandem eo iure donaſſe videantur, quo ciuitas* Romana *ſolemnitatibus decurſis dari conſueuit. Sed hoc duntaxat his, qui ſub aſpectu* Antiſtitum *dederint, placuit relaxari*, &c. Ecce ius Romanum, quod B. Gregorius imitatus: *Nos*, inquit, *Montanum & Thomam famulos ſanctæ* Romanæ *Eccleſiæ cum Deo authore diſcernimus liberos ex hac die, ciuesque Romanos efficimus, omneque noſtrum vobis relaxamus ſeruitutis peculium. Hanc autem manumiſſionis paginam Paterio Notario ſcribendam dictauimus, & propria manu vna cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconibus pro pleniſſima firmitate ſubſcripſimus, vobisque tradimus. Actum in vrbe* Roma, &c. Hactenus Gregorius, *Presbyteros priores* vocans, qui & *Cardinales* dicti ſunt, longe alii hodie facti, quàm tum fuere, cum opes & faſtum ignorauit Eccleſia. *Peculium* autem dixere Iureconſulti, quicquid ſeruus domini permiſſu poſſidebat, quod à chartulario illo noſtro *peculiare* recte & Latine eſt dictum. Quicquid enim ad peculium attinet, peculiare dici poteſt, authore Valla libro ſexto.

Ludouuicus autem, quo regnante Sigimarus manumiſſus eſt, Craſſi Imp. & Carlomanni patris Arnulphi frater fuit. His enim filiis pater Ludouuicus Senior, qui & Alamannorum Rex multis in chartis cognominatur, regnum ſuum ſe viuo deſtinauit: Craſſo quidē Alemāniam, Carlomanno Baioariam, quam dudum ſuæ ditioni adiecerat: Ludouuico vero reliquam Oſtrofranciam, quæ & ipſa aliquid Alamannię continebat, attribuens. Extant tamen & antiquæ literæ, quæ Ludouicum Bauariam aliquamdiu tenuiſſe teſtantur. Sane iam Baioariorū iam Alamannorū ſeſe Reges inſcripſerunt Franci, qui tamen ſolis Bauaris aut Alemannis non præerant. Mortuo aūt Carolomāno filius Arnulphus in Baioariam ſucceſſit, ille qui deinceps Craſſo patruo defuncto imperium adeptus eſt. Alamanniæ enim Craſſum filium à Ludouuico patre præfectum fuiſſe vetus charta teſtatur, cuius ſubſcriptio hæc verba habet: *Ego itaque Luito indignus monachus nec non & Diaconus in vicem Thiathardi Præpoſiti ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem* Veneris VII. *Idus Septemb. ann.* XXXIII.

Hludo-

Hludouuici Regis, *& ſub filio eius Carolo Rectore eiuſdem pagi*, *in quo præfatæ res ſitæ ſunt, hoc eſt Briſcouue.* Scripta enim erat charta illa donationis in Bublinisuuilare. Neque ignorant vel mediæ ætatis temporum periti, pagum *Briſgouicum* ad Alamaniam attinuiſſe. Nota omnibus *Baioaria* eſt, ſed ignoti plerisque omnibus veteres Baioariæ limites. Latiſſime enim patuit gentis illius ſedes, & ad alpes vſque Tridentinas porrectas fuiſſe conſtat. Comitatus enim, qui hodie Tirolenſis cognominatur, pars quondam Baioariæ celeberrima fuit. Inde eſt, quod Ottho Friſingenſis Brixiam ciuitatem minorem nō procul valle Tridentina ſitam in Baioaria ſtatuit: ſicut & Norici tractus Orientalis, quem hodie *ſuper Anyſum* cognominat, Ducum Auſtriæ ditioni coniugiorum (vt creditur) interuentu adiectus. Hoc denuo animaduertendum, chartam illā manumiſſionis non Comitem, ſed Ducē habere ſubſcriptum: quales multas vidimus, ſed frequētiores tamen Comitū nomine: Illa autem ætate & Duces & Comites, vt ſupra quoque dictum, non ſui iuris, ſed Regum & Imperatorum officiarii ac veluti miniſtri erant. Neque obſcurum eſt, Alemanniam pro gentis claritate & fortitudine præſtantes Duces habuiſſe, qui poſteaquam collapſæ Francorum res fuerant, ſui iuris facti potentiſſimum illum Sueuiæ Ducatum ſunt auſpicati, qui multis ſæculis nec magnitudine, nec opibus, nec virtute vllum ſuperiorem habuit, hodie (vt regnorum inſtabiles ſunt vices) ita extinctus & abſorptus, vt ne nomen quidem admodum memorabile exiſtat.

EXEMPLVM MANVMISSIONIS CORAM COMITE FACTÆ, QVOD ET TRANSactionis ſpeciem præfert.

IGitur dum pluribus cognitum eſſe conſtat, qualiter nos N. & Aduocatus noſter Peſſo partibus monaſterii N. *quemdam hominem Vnderuſt nomine ad ſeruitutis iugum attrahere voluimus, & ideo in Mallo publico coram Comite wodalrico, ſcilicet ego* N. *& prædictus* Aduocatus *noſter Poſſo, illum pleniter ad ſeruitium præfato monaſterio noſtro quæſiuimus, nobisque & ſucceſſoribus noſtris illum ſubiugare conati ſumus. Ille autem in eo conſilio, prædictus videlicet* Vnduruſt, *ſtuduit ſe reconciliare quam ſeruituti ſuccumbere, ſagacibusq; flagitationibus à nobis & Aduocato noſtro vt ſe nobiſcum pacificare valuiſſet.* At *nos propter amorem Domini, illius rogitationibus ſenſum accommodantes conſentiebamus, reconciliationem non renuentes.* Atque *ob id iam dictus homo Vnduruſt de medio quod habuit territorio inter Hagenbuah & Eligauge ac Suetta iuchos quatuor ad reconciliationem nobis dedit, ſcilicet vt a die præſente ita ingenuus conſiſtat, quaſi ſi ab ingenuis parentibus ſit genitus:* Nosque *ea ratione illud accipientes, quatenus ipſe noſtra ex parte ab omni ſeruitutis vinculo ſit exutus in perpetuum, totaque eius agnatio, poſteritas & procreatio ſimiliter ſit abſoluta ſub ea conditione quæ modo ab illo genita eſt & deinceps progenita fuerit, tanquam ſi ex liberis fuiſſent parentibus procreati, hocq; conſcriptionis vinculo firmari iuſſimus.* A*ctum in* W*intarduro coram* V*oldarico Comite & cætero populo. Sig.N.Abbatis & Aduocati ſui Poſſonis. ſigna aliorum teſtium* V*oldaricus Comes, Adalhol,* W*anZo, Adalhelm,* Nid*ger,* Land*frid, Aſtheri,* V*to,* Frid*un,* Lantoldt, H*eitar, Vunniradt, Strello, Adalram,* Other, *Alpheri, Thiotvert, CuntZo, Hadabert,* W*olfchrig,* H*uppert, Autho iunior.*

Ego itaque Thiothar recognoui & ſubſcripſi. notaui diem Mercurii, IIII*Id. Februar. Ann.* XVII. H*ludouuici* R*egis in orientali Francia.*

Sub Vodalrico Comite.

Vccun-

VTcunq; barbara & inculta charta iſta viſa eſt, tamen dignam duximus, quæ adſcriberetur, quo conſtaret vel apud Alemannos veteri more ſeruos errones aut fugitiuos aut latitantes de ſtatu ſuo interpellatos à dominis, & ad ſeruitutem reuocatos fuiſſe. Hoc enim iure Romano ſecluſa omni temporis præſcriptione licebat. Elapſi autem ſerui & peregre profecti quique in fuga eſſent, plerique dolo malo libertatem ſimulabant, nec parũ negotii faciebant liberis hominibus, qui eos veluti liberos excepiſſent. Sæpe etiam vel cogniti recipiebantur, quo tutius poſſent latitare, & abſcondẽdi cauſa refugium præſtabatur, quod impune tamen nõ fiebat. Deprehenſi autem vel repetebantur priſtinam in ſeruitutem, vel cum dominis pacti non ſine detrimento aliquo vel rerum vel pecuniæ oblatæ manumittebantur. Qua de re hodie vrbes pleræq; pagiq; liberi neminem vtcunq; meritũ ciuitate donant, niſi tabulis oſtenſis, quæ de ſtatu eius palam teſtificentur, quas vulgo **Mannrechtebrieff** vocant. Non poteſt enim cõmuni iure liberorum hominum gaudere, qui vllius hominis proprius eſt. Cæterum H*ludouuicus* ille Rex, cuius in charta fit mentio, *Iunior* fuit Craſſi & Ludouuici & Carolomanni pater, cuius paulo ante meminimus. *Comes* autem *Vodalricus* eius familiæ fuit, quæ à Kyburg cognominata eſt, celebri quondam, ſed prorſus extincta. Comitatus ipſe Kyburgenſis cũ arce munitiſſima ditioni hodie clariſſimæ vrbis Tigurinæ ſubiectus eſt. In eo ſitum eſt oppidum *wintardurum*, etiamnum ita vocatũ, ab Antonino autem in Itinerario ſuo *Vitodurum* dictum, cultum quondam & populoſum, ſed ab Alamannis prouinciam ingreſſis afflictum, reſtauratum tamen: nec ſitus modo amœnitate, ſed copia etiam rerum quarumlibet, præterea ciuium ſingulari humanitate, celebratur.

EXEMPLVM CONCAMBII AGRORVM.

N*Otum ſit omnibus tam præſentibus quam futuris, quod ego* Hartmutus *Abbas monaſterii S. Galli vna cum conſenſu fratrum & Aduocati noſtri* Heitares, *quas* W*aldker in Zillenslatte ſub cenſu vnius maldri habuit, hoc eſt* LXII.*iuchos, ad nos recepimus, omnia videlicet ex integro tam domibus quam ædificiis, campis, pratis, agris, paſcuis, ſiluis, viis, aquis, aquarum ve decurſibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, & deinceps poſſeſſuri, ea videlicet ratione, vt in* Kebirateſmarca *ipſe* W*aldker & legitima procreatio eius æqualem partem illarum rerum totum tempus vitæ ſub cenſu vnius maldri ſine vlla contradictione in concambium recipiant, redemptione ipſarum rerum ipſis omnino denegata. Actum in ipſo monaſterio præſentibus iſtis, quorum hic ſignacula continentur. Sig.* Hartmuti *Abbatis & Aduocati eius* Heitar, *qui hanc chartulam concambii fieri decreuerunt. ſig. Thiothardi Decani. ſig. Folchardi Præpoſiti. ſig.* Hartmanni *cellarii. ſig. Paldariti Portarii. ſig. Engilrami. hoſpitalarii. ſig.* Richberti *ſacratarii. ſig.* Ortuuini *Camerarii. ſigna aliorum teſtium, qui ibidem præſentes adfuerunt. ſig.* W*aldker. ſig. waldram. ſig. Engilbold. ſig.* H*erbrandt. ſig.* R*eginger. ſig.* L*antprecht. ſig. Cannolf. ſig. Hangoz. ſig.* W*allod.*

Ego itaque Purgolfus indignus monachus ad vicem R*uadini monachi ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem quartam feriam* III. Kalend. *Iul. An.* XXXV. H*ludouuici* R*egis.*

Sub Adalberto Comite.

QVod ſæcula illa inconſultiſſima *Concambium* dixere, Latine *permutatio* dicitur, contractus longe vetuſtiſſimus, diuerſus ab emptionis & venditionis contractu, qui poſterior tempore neceſſitate quadam adinuentus eſt.

Quicquid autem emi & vendi poteſt; hoc idem & permutari poteſt, pactis etiam & conditionibus interuenientibus. Extat autem in Pandectis titulus, *De rerum permutatione*, quo docetur, diuerſam eſſe ab emptione & venditione, ad quem Lectorem remittimus. *Maldri* vocabulum Alemanicum etiamnum durat malter/ quatuor modios noſtrates comprehendens. Apparet autem & in hac charta quàm difficulter Germanicas voces reddiderint ſcribæ illi & chartularii ſemilatini. Quod enim hic ſcripſit *Kebirates marca*, Maiores noſtri Gebharsmarck nominarunt, interim etiam Gebhardswil. *Zillenſlate* autem Zilſchlat. Et videri poſſet vel Gallicè vel Anglice peritiores fuiſſe monachos quoſdam (Scotos enim & Gallos quondam cœnobium noſtrum aluit) quàm Germanicè, niſi conſtaret multis poſtea ſæculis linguam noſtram vulgo ſcribi cœptam, atque ideo ne noſtros quidem admodum tritum vſum linguæ ſcribendæ habuiſſe. *Adalbertus* autem, cuius hæc charta meminit, Comes fuit Durgauorum. Et extant adhuc villæ iam dictæ haud procul vrbe noſtra, cuius agrum & limitem Comitatus quondam Durgauorum vndiquaque attigit ad Alpes vſque Abtſzellanas & vallem à Rheno cognominatam protenſus: cuius & merum imperium omne inter ſæculi ſpatium fuit tam in Abtzellano quàm reliquo cœnobii agro exercitum. Scripta eſt autem hæc charta XXXV. anno Hludouuici, cuius ſupra mentionem fecimus, anno nimirum vno ante obitum Domini videlicet DCCCLXXVI.

EXEMPLVM PRECARIÆ CVM Concambio coniunctæ.

EGo N. cum manu Aduocati mei Cozolti accepi à quodam homine nomine Augberto in Zurichgouue in loco qui dicitur Eskinhona ad curtim Lintauua *pertinente,* VIII. *iuchos de terra ſtatim in ius monaſterii redigendos, & dedi ei alios* VIII. *iuchos in Durgouue in loco qui dicitur Elinkouue, ea ratione vt dies vitæ ſuæ eandem terram ſub cenſu vnius denarii poſſideat, ſimiliter & vxor eius poſt eum, & poſt eorum obitum in ius monaſterii reuocetur. Actum in Cella, Idib. Februarii, Anno imperii Caroli ſecundo, Adalberto Comite in Durgouue. Et hi ſunt teſtes,* Othere, *itē* Othere, *Buozo, Adaltram, Zuozo, Mangaloh, Cozolt, Erchanolt,* Richart, *Eburhart,* Rathere, *Vadolhart, Gebehart,* Hiltebolt, *Adalung, Richgouuo.*

Ego Notker iuſſus deſcripſi.

APparet & in hac & ſuperiore charta non permutaſſe monachos, niſi magno ſuo commodo, adeo ſemper auida rerum fuit monaſtica religio, quæ verecundius tamen primis iſtis ſæculis ſeſe geſſit, quàm poſtremis, quibus profectò licuit quicquid libuit, Regibus interim in vtramque (quod dicitur) aurem inſigniter dormitantibus. Sæpe verò chartæ antiquæ *pagum Turegi* à *pago Durgauorum* ſeparant, interim vno vtrumque nomine complexi, quem T*igurinum* olim fuiſſe minime vana coniectura eſt. *Curtis* L*intouua* hodie celebrum oppidum eſt, L*indauium* dictum, in lacu Brigantino, Annales monaſtici L*intaugiam* vocant, cum cœnobio veteri, quam totam incendio conflagraſſe legimus Anno Salutis DCCCCXLVIII. Brennio videlicet poſt Rachiltæ mortem, quæ nota eſt Lintaugienſibus. *Curtes* Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipſis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem eſt hæc charta Carolo Groſſo imperante, quem in Augia maiore, quæ infra Brigantinum lacum eſt, ſepultum eſſe ſupra diximus.

LIBVIT ET VENDITIONIS CHARTVLAM ADDERE, BARBARAM QVIDEM ILLAM, SED VETEREM ANTE annos minimum DCCCCXX. ſcriptam.

DOminis in Chriſto fratribus cõgregationis S. Galli, vbi Ioannes Epiſcopus vel Abbas præeſſe videtur cum Hartrico Decano & Biliſrido Præpoſito & aliis quamuis plurimis, Ego itaq; Rihbertus filius Cotzberti venditor, conſtat me vobis vendidiſſe, hoc eſt in pago Durgauenſe in villa quæ dicitur Bettinouua, quicquid ego ab Adalſuinda cum eo pretio adquæſiui, hoc eſt iurnales XXV. *cum omnia quidquid ad ipſam terram conſpicit vel continet, hoc eſt campis, ſiluis, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumq; decurſibus, cũ omni adiacentia vel appendicia a die præſenti de meo iure in veſtram trado dominationem habendi, commutandi, vindendi, vel quicquid exinde facere volueritis liberam ac firmiſſimam habeatis poteſtatem faciendi: & accipio à vobis ſeruum nomine Rhadoinũ adtaxatum preciũ coram teſtibus, quorum hic nomina continentur. Sig. Rihbertus venditor. ſig. Wanzo. ſig. Iſo. teſt. ſig. Erchanbert teſt. ſig. Thiotbaldo teſt. ſig. Gramanno teſt. ſig. Eoto teſt. ſig. Haribaldo teſt. ſig. Rehinbert teſt. ſignum Wolfram notar.*

Ego enim Waringiſus Cancellarius rogitus & petitus à Rihberto ſcripſi & ſubſcripſi, Anno IIII. *regnante Carolo glorioſiſſimo Rege. Notaui ſub die quod fecit menſe Iunios die octauo.*

Sub Warino Comite.

ET hæc charta tam barbarè ſcripta, & quidem (quod mirari liceat) à Cancellario, illorum temporum in Alemannia inſcitiam arguit, paucis tum ac raro etiã repertis, qui Latinè poſſent id genus tabulas cõficere. Satis enim viſum illis, ſi ſenſum ſemel qualicunq; ſermone, modo Latinũ reſiperet, exprimerẽt & ſignificarẽt. Mitigata tamen eſt poſtea barbaries Pipini & Caroli victoriis, quum deuictis Lõgobardis Italiæ regnũ Francico cõiunxerunt. Inde n. & doctrina paulo amplior & linguæ quantulacunq; puritas ad Francos & Alemannos eſt tranſlata. Admonendus aũt Lector hoc loco (quod ſupra quoq; attigim⁹) vel in vẽditionis tabulis ſpecialiter nec nomina bonorũ nec fines marcásve, vt vocabãt, vllas exprimi aut indicari: quod hodie tamen ita exigitur, vt caſſæ ſint tabulæ, quæ agri empti & vẽditi nec nomen nec ſitũ aut fines cõtinent. Quare indubiũ fuerit, illa ætate in lite mota plus teſtib. actũ fuiſſe, q̃ tabulis. Vnde & illud eſt, quod Francicæ leges de teſtib. in emtionis cõtractu adhibendis ita cauent, vt ſi mediocris rei fuerit ſeptẽ nimirũ teſtes, ſin magnæ rei duodecim adhiberẽtur. Id quod & in tranſactionib. obſeruatũ eſt. Sæpe aũt ſine tabulis cõtracta eſt apud illos emtio & venditio, ſolis teſtib. adhibitis puerisque accitis, qui ſolẽni ritu admoniti memores eſſe rei ſemel peractæ, & ſic memoriæ rei ad legitimũ aliquod præſcriptionis tẽpus durare poſſent. Sic n. habet lex Ripuaria de traditionibus & teſtib. adhibẽdis: *Si quis villam aut vineam vel quamlibet poſſeſſiunculam ab alio cõparauerit, & teſtamentum accipere non potuerit, ſi mediocris eſt cum ſex teſtibus, ſi parua cum tribus, ſi magna cum* XII. *ad locum traditionis cum totidem numero pueris accedat, & ſic eis præſentibus pretium tradat, & poſſeſſionem accipiat, & vnicuique de paruulis alapas donet & torqueat auriculas, vt & poſtmodum teſtimonium præbeant. Si autem teſtes non potuerit congregare, vt ei teſtimonium præbeant tunc rem ſuã cum ſex vel cum ſeptem cum ſacramenti interpoſitione ſibi ſtudeat euindicare.* Moris n. erat Frãcis & Alemãnis, vt vnus aliquis, cui cõtrouerſia mota fuiſſet, cũ plurib pro fidei ſuæ teſtificatione adiurandũ admitteret, ſingulorũ dextra manu nõ leuata, vt hodie fit, ſed ſupra capſula, cui reliquiarũ aliquid ineſſet impoſita, ita tamen vt eius, cuius cauſa vertebatur, ſuprema manus eſſet, & reliquas prehẽderet, qui & ſolus cõcepta ſacramenti verba proferebat, *Sic me Deus adiuuet, & illæ reliquiæ, ad quas manus*

nus illas comprehenſas habeo. Hinc Thaſſilonem Baioariorum Ducem Pipino & filiis eius obedientiam & fidem manum primum ſuper Dionyſii, deinde ſuper Martini, tertio ſuper S. Germani corpus cum primoribus ſuis impoſita iuraſſe apud Vrſpergenſem legimus. Vtitur autem præfata lex verbo *euindicare*, pro eo quod *euincere* Romani dicunt, quod emphaſin quandam habet. Plus enim eſt quàm vincere. Nec enim ſuperare tantum eſt iudicio vindicationis, ſed etiam rem vel poſſeſſionem abducere. Hinc *vindiciæ* pro poſſeſſione in legibus antiquis Duodecim tabul. & apud T. Liuium.

TRANSACTIONVM CONVENTIONVMQ. CHARTAS PACATIONVM VOCABANT, quarum vnam tempore Caroli Calui æditam deſcripſimus, quæ ſic habebat:

N*Otum ſit omnibus, videlicet præſentibus & futuris, quod ego Salomon Iunior, Conſtantienſis ſedis Epiſcopus, & Hartmutus cœnobii S.* Galli *Abba, vna cum conuenientia & conſilio vtroque loco fratrum cæterorumque fidelium noſtrorum omnem malitioſæ artis litem atque diſſentionis contentionem de ſubſcripta re ipſis in locis in futurum præcauendum ſtatuimus inter nos, vt venerabili Abbati & fratribus prædicti monaſterii decimam in ſubnotatis locis (ſicut illius temporis in illorum erant veſtitura) concederemus, hoc eſt in Mechingen ſimul cum* Salica *terra & hobis, quæ Canonicis pertinebant, & in* Hemih:*fun cum Salica terra & hobis; & in* Goldahun *cum Salica terra ſimul cum illa hoba quæ illi adiacet cuius decima tunc in mea veſtitura erat. quod & ita feci, ea ſcilicet ratione; vt mihi contra donarent quicquid in Lienzeuuilare habuiſſent, & in villa Buoch hobam vnam, & in Syrnaha curtilem vnam ſimul cum adiacente prato, & quicquid habuiſſent in ſyluicula quæ dicitur Tegernmos inter Syrnaha &* Gloten, *quod & ita fecere, & vt firmior & credibilior omnibus in futurum maneret; placuit inter nos chartam pacationis ex vtraque parte alleuari, quod Tuitiſce Suonbuoch nominamus, cum manibus Aduocatorum noſtrorum Iſamberti &* Lantolfi, *ſucceſſores noſtros ammonendo vt abſque vllius inquietudinis ſcrupulo inconuulſa & ſtabilis omni tempore in æuum permaneat. Sig. Salomonis Epiſcopi &* Hartmuti *Abbatis qui hanc chartam pacationis fieri decreuerunt. ſig. fratrum Monachorum, Perenhart,* Rimeding, *Iob, Erfolt; Signa fratrum canonicorum,* Henno, *Etcho, Tugeman;* Hart*precht. ſigna cæterum teſtium,* Hertpert. *Engilbold; Sano, Vntto,* Wetti, *Starcafrid, Ruohbert, Thietbold;* Ruohtpert, werdo, Herebrant, Otto, w*olfram, Miloh,* Hugoz. *Actum in villa Romanishorn Anno regnante Imp. Carolo II. ſub Comite Adalberto, menſ.* Iun. *die Veneris, inditione* XV.

Ego Etcho indignus Archipresbyter iuſſus ſcripſi.

TRes *Salomones* Epiſcopos non magno temporis interuallo ſedes Conſtantienſis habuit: primum ſub Ludouuico Pio honoratum virum, ſecundum Iuniorem cognominatum ſub Ludouico Iuniore & fratre eius Carolo Caluo, cuius hæc charta meminit, quo cum monachi Sangallenſes grauiſſimam diſcordiam exercuere, non ea modo cauſa, quod exigere quædam prefractius à noſtris videretur, ſed illa quoq;, quod vel illa ætate (vti diximus) cœnobiis opulentioribus inuiſum erat factum Epiſcoporum nomen, & odio, vt ſic dicam, Vatiniano diſſentiebant Epiſcopi & Abbates: Tertium, qui ſimul & Epiſcopus Conſtant. & Abbas S. Galli & Augiæ Maioris fuit, minime malum Præſulem, à quo parochia altera oppidi noſtri ad D. Magnum

Arnulpho Imp. conſentiente fundata eſt. Regum enim & Imp. vt alibi quoque diximus, non Pontificum conſenſu illis ſæculis Francia & Alemannia Eccleſias inſtituebat, neque aliorum quàm Regũ ius illud inueſtituræ, quod vocant, erat. Vnde & in hac charta *veſtitura* intelligitur ius poſſeſſionis cõcedendæ, quod Epiſcopi Abbatesve à Principe accepiſſent, niſi videri queat *veſtituram* hic dici, quæ vulgo **Lehen** dicitur. *Salica* autem *terra* dicebatur, cuius hæreditatem ſoli mares adibant, nulla prorſus parte eius ad fœmellas attinente, veluti lege Salica cautum erat. Et hodie extat lex ſub titulo, *de Alode*, qua voce quid ſignificatum videatur, à Rhenano eſt explicatum. *Taitiſce* dixit quod vulgo Theutonice. nam & T*heodiſcam linguam* illi dicebant, hoc eſt Germanicam, **die Teutſche Sprach**. Alemannis *Suonen* erat pacificare, reconciliare, tranſigere. Vnde *Suuonbuoch*, charta id genus conuentiones complexa. Extant adhuc villæ illæ Durgouicæ & vicus *Romanshorn* vulgo dictus non incelebris occiduo in littore lacus Brigantini medio in tractu inter Conſtantiam & S. Gallum.

SED ET ABBATISSÆ OMNE GENVS CHARTAS ÆDEBANT, QVARVM VNAM PRECARIAM VIdimus ſatis longam hoc initio.

CHriſti igitur fauente clementia, Ego Irmindrud & Berechtrud venerabiles Abbatiſſæ filiæ Vodalrici Comitis & Perechteidæ vna cum conſenſu amicorum noſtrorum & cum manu Aduocati noſtri Iuoni, complacuit nobis vt res quas nobis Engilbiric tradidit ei iterum per hanc chartam precariam præſtaremus. In fine autem ſic. *Actum in loco qui dicitur Ahadorf in ipſa Eccleſia S. Alexandri Martyris publice præſentibus iſtis*, &c. In ima autem parte ſic:

> *Ego itaque* Notpertus *indignus Presbyter ſcripſi & ſubſcripſi. notaui diem Sabbathi* III. Kalend. *Auguſt luna* XXIIII. *Anno* V. *Caroli Imp.*
>
> *Comite vero Adalberto.*

VNde coniicimus, Durgauicas fuiſſe, fortaſſis eius cœnobii, quod proxime Vitodurum ad Toſam amnem ſitum eſt. Alterum enim, quod ſupra vicum Ahadorf ad Aham amnem cernimus, non ita vetuſtum eſt, vt eius Abbatiſſas intelligere queamus. Habet enim pagus Durgouuicus cœnobia puellaria multa tum vetuſta, tum etiam opulenta. Supra aũt diximus, in *Ahadorf*, præpoſituram quondã extitiſſe, quæ poſtea in locũ Durgauorũ, quem *Vilam* nominant, translata videtur, ſuppreſſo quidẽ præpoſituræ nomine & inſtituto vicario, qui ab Abbate Sangallenſi reditibus cõtrahendis aliisq; id genus negotiis adminiſtrandis præficitur. W*ila* ſanè villa fuit, dein vicus, demum caſtrũ Comitum Toggenburgiorum, qui & ipſi Francicæ originis fuere, poſtremo cœnobio S. Galli pietatis ergo magna ex parte donatum eſt ſub Abbate Chunrado à Buſsnang, anno Domini MCCXXVI.

Supra à nobis dictum eſt de fraternitate monaſtica & conſortio illo operum, in quod non domeſtici modo & indigenæ, ſed exteri etiam & peregrini homines recepti ſunt tanta acceſſione capitum, vt fœminæ etiam ſororum in numero cenſerentur, præterea & Reges & Nobiles fucata illa communione freti *fratres conſcripti* vocarentur; quod Chronica noſtratia palam teſtantur. Proinde exemplum vnum & alterum ex monaſterii Sangallenſis Annalibus deſcriptum huc adpoſuimus, quo & huius generis chartarum Lectori copiam faceremus. Dignæ enim ſunt, quæ expendantur. Ac primum quidem peregrinam, mox domeſticam referemus.

Anno

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXIX. *indictione* II. *Kenouuald venerabilis Epiſcopus profectus ab Anglis, omnibus monaſteriis per totam* Germaniam *cum oblatione de argento non modica & in idipſum à Rege Anglorum eadem ſibi tradita viſitans Eidibus* Octobris *venit ad monaſterium* S.Galli*; qui gratiſsime à fratribus ſuſceptus & eiuſdem patroni noſtri feſtiuitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies cõmoratus eſt. Secundo aũt poſtquam monaſterium ingreſſus eſt, hoc eſt in ipſo depoſitionis S.Galli die baſilicã intrauit, & pecuniam ſecum copioſam attulit; de qua partem altario impoſuit, partem etiam vtilitati fratrum donauit. Poſthac eo in conuentum noſtrum introducto omnis congregatio conceſſit ei annonam vnius fratris; & eandem orationem, quam pro quolibet de noſtris ſiue viuente ſiue vita decedente facere ſolemus, pro illo facturum perpetualiter promiſit.* Hæc *ſunt autem nomina, quæ conſcribi iuſsit, velorauit, Rex Anglorum Adalaſtran,* Kenouuald *Epiſcopus,* W*ighart,* K*enun, Cuonrat,* K*rowolaf, Vundich,* K*eondrud.*

Ex annorum ſupputatione clarum fit, Kenouualdum illum Hainricho Primo regnante Sangallum veniſſe, impetratum ſcilicet, ***annonam***, quam vulgo hodie *prabendam* vocant, & precum communionem; quæ qualis fuerit hoc ipſo docetur, quod non niſi paciſcentibus, aut liberaliter offerentibus conceſſa eſt. Nemo vero miretur Germanicorum nominum apud Anglos viſum, quem hæc Annalis commonſtrat. Ipſi enim Angli Germani fuere, à littore Germanico in ipſam Britanniam tranſlati circiter Valentiniani imperium: quo tempore & Saxones Britanniam inſulam inuaſiſſe notius eſt, quàm vt indicari multis debeat.

ALIVD EXEMPLVM.

ANno *incarnationis* DCCCCL. *Comes Saxenicus Marchio contra Sclauos vir religioſus,* Kero *nomine, à liminibus Principum Apoſtolorum reuerſus monaſterium S.* Galli *orationis cauſa viſitauit.* Qui *cum à fratribus benigne & hoſpitaliter fuiſſet ſuſceptus, ſpiritali, vt creditur, admonitus inſtinctu, ſtudiũ ſanctæ conuerſationis ſibi corde tenus placere profeſſus eſt, cepitq; humiliter & luctuoſiſſime à patre monaſterii flagitare, vt in conſortium fraternitatis mereretur admitti, Libras quoq; argenti octo loco ſancto deuote & fideliter obtulit: & ſi quo pacto vel apud Regem, vel apud quemlibet Procerum proprietatem ſiue poſſeſsionem quamlibet infra terminos* A*lemanniæ conſequi potuiſſet, monaſterio ſe ſine dubio collaturum eſſe promiſit, & in omnibus cœnobii neceſſitatibus ſiue negotiis iuxta ſcientiam facultatemque ſuam tam in palatio, quam in priuato infatigabiliter adſtiturum. Cuius precibus Abbas cum congregatione annuens omnem conſuetudinariam fratrum conſtitutionem ſiue in orationibus ſeu veſtitu & veſtualibus tam viuenti quam defuncto ex integro condonauit, & vt hoc nulla poſſet obliuione deleri vel negligentia intermitti per annos ſingulos* X. Kalend. *Apriles (quomodo hæc & expetiit & obtinuit) commemorationem eius inter ſacras miſſarum hoſtias ſancitum eſt fieri; hanc denique pactionem in regula monaſterii inſcriptione firmari.*

EX anno incarnationis Chriſti, cuius hic mentio fit, colligimus Abbatem Cralonem ad hunc modum cum Kerone Marchione pactum fuiſſe, quo anno Ottho primus etiamdum Rex ingenti cum exercitu Italiam ingreſſus tractum illum circum Padanum, quem veteres togatæ Galliæ tribuerunt, ſubiugauit, quartodecimo demum anno Romæ à Ioanne Pontifice vna cum filio Otthone coronatus. Potuit igitur Kero, ſoluto Otthonis exercitu, Romam proficiſci, atque inde reuerſus Rheticis iugis ſupera-

tis Sangallum diuertere. Mirum autem in illis ſæculis factitiam illam monaſticorum operum cõmunionem tanto in pretio habitam fuiſſe, vt haud temere vllis niſi eximie donantibus, aut alioquin grandia pollicentibus paciſcentibusve concederetur, & noſtros (Francos dico & Alemannos) ſic inuolui errore potuiſſe, vt labes & ſordes, humanam puto iuſtitiam, auro, argento, agris, mancipiis comparare & ſuam facere maluerint, quàm iuſtitiam Chriſti, & illam verè Eccleſiaſticam bonorum omnium κοινωνίαν, quam in Symbolo profitemur, veſtigare & prehendere, quæ profecto nec auro nec pretio vllo venit, ſed emptore reiecto gratis datur, nec ab vllo prehenditur, niſi gratis eam ſibi offerri exhiberique ſciat & intelligat, damnatis interim & ànathemate percuſſis, qui ſuam iuſtitiam tam operoſam diuinæ iuſtitiæ, quæ fide eſt, ſi nòn præferunt ſaltem æquant, vel diuina gratis accepta ad quæſtum & nundinationem abutuntur, negotiantes in templo Domini, & oues Chriſti religionis prætextu deglubentes. Monachi enim horum ſæculorum non ſolum ſua in opera inuitabant omne genus mortales, redemtilia videlicet ad vitam & ſatisfactionem, ſed opus etiam eleemoſynæ in ſe collatum ita extollebant, vt haud temere vlla in parte rectius locatum videri deberet. Solam enim & maximam eleemoſynam iactabant, qua collegiis monaſteriisque ſubuentum fuiſſet. Quod ipſum veteres chartæ fuſiſſime teſtantur, quarum vnius exordium modo (ne faſtidio Lectori eſſemus) adſcribere libuit, quod ſic habet:

Dum fragilitas humani generis pertimeſcit vltimum vitæ tempus ſubitanea tranſpoſitione venturum, oportet vt non inueniat vnumquemque imparatum, ne ſine aliquo boni operis reſpectu migret de ſæculo, niſi dum in ſua poteſtate conſiſtit præparet ſibi viam ſalutis, per quam ad æternam ſalutem valeat peruenire. Igitur ego Reginſind tractans pro Dei timore, vel remedio animæ meæ, & animæ filii mei Perchtoldi, &c. Scripta vero fuit charta *Anno* II. *imperii Caroli, Regni* autem XXXV. *ſub Erloino Comite.* Vnde ſatis conſtare puto, qualem opinionem Monachi animis hominum infuderint. Excuſationem tamen mereri Principes Francos, ſupra eſt dictum, qui certo deſtinatoque animo religionem Chriſtianam ſuis illis conatibus & expenſis nõ aucturi ſolum, ſed cultori etiam erant: aliam autem, quam excolerent, quamque auctorem facerent, non habebant, quàm quæ ipſis ad fidem nuperrime conuerſis fatali illa temporum calamitate fuerat oblata. Adhæc non paruam vtilitatem conſecuti ſunt in diſciplina & doctrina monaſteriorum veterum, quæ exilis & modica, licet multis in cœnobiis fuerit ac vix digna æſtimatione, ſi veterum, hoc eſt earum, quæ ante Gregorium floruerunt, Eccleſiarum cum doctrinam & eruditionem, tum etiam fidem & pietatem contempleris: tanta tamen & talis fuit in gente illa inculta & barbara, nec ita pridem ad religionem adducta, vt hæc ipſa ſine illa parum conſtatura videretur. Quare & Nobiles & priuati homines ingenti illa errorum, vt ſic dicam, inundatione velut torrente quodam abrepti, quàm optime locatas putabant opes ſuas, ſi eos in cœtus illos monaſticos, fucatam videlicet operum & ceremoniarum obſeruantiam, contuliſſent. Arbitrabantur enim homines Franci & Alemanni, candidi quidem, ſed barbari, & nuper ad Chriſti fidem conuerſi, iuſtitiam vitæ aſſequi ſe opere horum tam liberali, neque non vt minus pauperibus largiebantur, qui tamen nec egeni, nec ærumnoſi aut miſerabiles erant, ſed vltro & ſponte pauperes, quorumque maiores homines minime mali diuitias vt noxias, & aduerſas religioni iamdudum exploſerant, non ignari, quantopere Dominus ſtudium diuitiarum in Phariſæis damnarit, & quem in finem erumpere ſoleat immodica rerum cupiditas:

de qua infra diſſeremus. Nunc ad *Keronem* veniendum *Marchionem contra Sclauos*, qui haud dubie extimum limitem regni Francorum tenuit. Franci enim Romanos imitati extremis deuictarum gentium finibus illuſtres, & rei militaris peritos viros imponebant, ad coercendas videlicet finitimorum incurſiones · qui deinde à *Marca*, hoc eſt limite, *Marchiones* vocati, vulgo, quos & *Margrafios* vocamus. *Sclaui* autem ab ortu & meridie Saxones attingebant: ab ortu quidem *Poloni*, & coniunctim à quibuſdam *Sclauo-Poloni* poſtea dicti: à meridie autem *Boihemi*. Vt conſtare inde poſſit Keronem familiæ Marchionum Brandenburgenſium fuiſſe, qui ab ortu Solis Polonos, à meridie Boihemos finitimos habent, Scythicæ originis populos, quorum pars & illi fuere, qui Danubium tranſgreſſi iuſta Illyrici parte occupata, ſoli hodie nomen retinent. Quanquam autem ad inſtitutum non attineat: tamen non indignum eſt memoratu, Poloniam & Bohemiam hoc Chriſtianiſmo debere, quod cum ante Ducibus paruiſſent, ſtipendiariæ ſcilicet Germaniæ Imperatoribus, poſtea Reges acceperint. Primum enim Regem Poloni accepere Hainricho Quinto imperante, circiter annum Salutis MLXXVII. Bohemi autem à Friderico Primo, qui Ænobarbus cognominatus eſt. Contra Regna fuiſſe conſtat, quæ hodie non niſi Duces habent; vt ampliſſimum quondam Burgundionum regnum, præterea & Italorum Togatæ Galliæ, quod Gotthi, Longobardi & Franci, & ex Italia oriundi Berengarii multis ſæculis adminiſtrarunt hodie in Ducatus diſtractum eſt. Sed & Germaniæ regiones aliquot Duces habent & Margrafios, quæ quondam vetere hiſtoria teſtante Reges habuere, niſi iidem olim dicti ſint *Reges*, qui hodie Principes aut Duces, quod ſanè quàm & proximè ad veritatem alludere videtur.

SEQVITVR EXEMPLVM FVNDATIONIS PAROCHIÆ SVB HAINRICHO QVARTO: quod quidem apponere libuit, ne non & huius generis formulam veterem Lectori exhiberemus.

QVoniam ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate & humani generis debilitate memoria rerum geſtarum obliuionis irreptione extunditur, ideo prudens induſtria hominum id quod poſteritati voluit eſſe certum, ſæpiſſime reliquit ſucceſſoribus ſuis teſtamentis confirmatum. In nomine ergo ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus, quod ego Notpertus monachorum S. Galli Eccleſiæ Abbas in nouali loco, qui Abbacella nuncupatur, in conualle circumpoſitorum montium ſito baſilicam ad ſeruitutem Dei condidi, quam & ædificatam à Thietmaro Curienſi Epiſcopo cum licentia & rogatu Rumaldi *Conſtantienſis Eccleſiæ Præſulis per legitimã conſecrationem loci illius incolis ad oratorium ſtabiliui, denique hãc eandem Eccleſiam præbenda pueri vnius de clauſtro noſtro & vna* W*atſpenda & beneficio vnius* Manſus *& omni poſt ſubſcriptæ decimationis determinatione dotaui, à mõte Hersberck, ab alpe Solim, à* M*aggeliſalpa, à Berental, à Portariſapla, à Chranperch, à riuulo Buchenbach, ab oſtio fluuioli* Rot*a vſque dũ fluit in Sitterum vſque ad originem, ita vt procliuitas circumpoſitorum montium ad eandem Cellam ſecundum liquentiã niuis imminet apertiſſime determinaui. Hãc etiam dotationẽ ſacerdoti ibidẽ Deo ſeruienti banno* Rumaldi *Conſtantienſis Epiſcopi conſenſu fratrum noſtrorum perpetuo iure ſtabiliui. Facta ſunt hæc anno ab incarnatione Domini* MLXI. *inditione nona, regnante Rege*

noſtro Hainrico *Romanorum Imper. anno quarto. Signa teſtium, wittone* Aduocato, *Oprecht*, Azzo, *Tietprecht, Vodalrich, Liebo*, Reg*onolt, Eppo* ; Heilman, *wolfracht, & & cæteri complures.*

NOtpertus hic viceſimus quintus fuit inter Abbates monaſterii Sangalli, qui primus omnium, quod quidem obſeruare potuerim, Anniuerſariū ſuum ita inſtituit, vt priuatim de ſuo legaret, quod illius peragendæ expenſis ſufficeret. Morem enim illum iam tum in orbem inuexerant dogmata magiſtrorum quorundam, qui merito & intercesſioni monaſticæ nihil non tribuerunt. Porro *Noualem locum* vocat nuper excultum & habitare cœptum. Ager enim, qui hodie *Abtzellanæ* ditionis eſt ; vniuerſus paucis retroactis ſæculis monaſterii S.Galli fuit, paulo incultior tum quàm eſt hodie, ſed & ſeruitute obſtrictis colonis eius, qui tum omnes monaſtici dicebantur, vulgo Bergleut/ *Immontani* interim vocati. Verum ſeruilia incommoda primum quidem armati detrectarunt, haud leuiter afflictis monaſterii rebus: deinde ab iiſdem pactionum tranſactionumque interuentu magna ex parte liberati ſunt circiter annum Domini CCCCIII. ex quo tempore primum vnum in nomen Abtzellanorum coaluere populi aliquot finitimi, qui antea & foro & iudicio erant diſcreti, coloni tamen monaſtici & Abbatis imperii omnes. Anno poſtea Domini MCCCCLII. Pagus Helueticus facti. Puto autem *baſilicam* vocari in hac charta, quam nos vulgo *Eccleſiam*, veteres & *ædem ſacram*, & *oratorium*, item *ſacrarium* & *ædiculam* etiam nominarunt. Ambroſius *baſilicas* vocat domus Chriſtianorum publicis conuentibus conſecratas, in quibus ſacræ lectiones & tractatus, præterea & orationes, & miſſa, hoc eſt, cœna Dominica, peragitur: id quod abunde ex libro Epiſtolarum eius quinto colligitur. Veteres publicis vſibus deſtinatas ædes *baſilicas* dicebant, in quibus iudicia exercebantur, quæ hodieque in pluſculis Italiæ vrbibus nomine licet mutato durant. Veroſimile autem primos Chriſtianos id genus palatiis Principum fauore vti cœpiſſe, atque inde exſtructis templis ad cultum Chriſtianum conſacratis nomen baſilicarum relictum eſſe. Sed & illud obſeruandum, in hac charta ne verbo quidem fieri Romanæ poteſtatis mentionem, ſed Epiſcopos tantum memorari, vt quorum tunc temporis integra fuerit ſuarum diœceſeon adminiſtratio, quæ primum quidem Hainricho Quinto oppreſſo, poſt vindicatum inueſtituræ dominium Romanæ ditioni patuerunt. Anni igitur CCCCLXXVII. ſunt, ex quo Abtzellana Eccleſia conſtituta eſt, quæ vetuſtate tamen omnes alias eius pagi vincit, vna Heriſoua excepta, quam ſatis conſtat ſub Carolis & Ludouuichis Francorum Regibus celebrem fuiſſe, duobus ſæculis antequam Abtzella conderetur. *Caſa* autem, vulgo Vf Gäß/ etiam antiqua eſt ad vallem Rheni pertinens, à qua parte & prouincialia & Gallica vetera quædam nomina etiamnum durant. Recentiſſimæ ſunt Trogenſis & Tufenſis, & qua Grueba cognominatur, intra ſæculi ſpatium iure videlicet ſeparationis (vt vocant) conſtitutæ, quum antea priores duæ ad Parochiam vrbis noſtræ, quæ ad D.Laurentium eſt, attinerent, tertia autem Rorſchahenſem, vt matrem agnoſceret. Inueni autem & Hunduuilanam ad ædem S. Leonardi in noſtro ſuburbio pertinuiſſe. Ante Abtzellanam nulla prorſus immontana in illis partibus Eccleſia extitit, ſed ad eam, quæ Sangalli eſt, aliasque præterea quæ in valle Rheni, & iuxta lacum Brigantinum iacent ab immontanis populis concurſum eſt, ſtatis quidem diebus, vt olim in Alemannia tota, nec niſi ad publicas miſſas, quæ feſtis diebus peragebantur. Priuatas enim diu ignorarunt Parochiæ, neque

tantum

tantum emolumenti ex anniuerſariis fuit, quantum eſt hodie, vel ipſo Notperto teſtante, qui profectò nouam illam Eccleſiam tam liberaliter non donaſſet, ſi quæſtus ille tantopere poſtea auctus eum, quem hodie cernimus per Eccleſias locum habuiſſet. Verum hic de ſuo attulit Eccleſiæ ad Dei ſeruitutem (vt ipſe ait) conditæ, quod quidem licet teſtibus adductis & ſignato diplomate perpetuo iure in illius poſſeſſione & manu eſſe voluit, non banno modo Epiſcopi, ſed fratrum etiam conſenſu confirmatum: tamen Nortperti poſteri detrahere illud iam dictæ Eccleſiæ auſi, quod ille perpetui iuris titulo donarat, hi rurſum incorporatione interueniente ſui iuris fecerunt, reſciſſis ſemel, quæ ab illo tam ſanctè erant conſtituta. Vnde ſingulis poſtea annis multam pecuniam decimarum nomine à monachis eſt exactum, donec Diethelmi Abbatis conſenſu factum eſt, vt quod maiores ſui Eccleſiæ illi abſtraxerant, Abtzellani denuo redimerent, quod ſanè non mediocri pecunia eſt factum. *Watſpendæ* vox barbara veſtium donationem ſignificabat, quas hodieque certo tempore ſuis Abbates & Epiſcopi tribuunt *Watt* Germani veſtitum vocant, & *watman* dictus vulgo, qui pannos vendit. *Spendæ* autem vox apud nos etiamnum durat; qua annonam certo die certoque dimenſu pauperibus diſtribuendam ſignificamus. Quod autem *liquentiæ niuis* charta meminit, de vulgari itidem & veteri ſermone Alamannico detractum eſt. Antiquæ enim tabulæ Germanicæ annis plus ducentis ante nos ſcriptæ hæc ferme verba habent, **von obnende der Bergen/ als der Schnee ſchmiltzet/** vt & Notpertus decimas ad ea vſq; montium iuga extenderit, à quibus introrſum niues colliquatæ diffluerent. Certè Alpium & fluuiorum & montium nomina, quorum hic mentio fit, in pago Abtzellano etiamnum illæſa perdurant. Illud obiter hic memorandum, legi paſſim donationum chartas, quæ ſub Hainricis, Chunradis, Otthonibus vſque in Hainrichum Quartum, & amplius æditæ ſunt, teſtium nominibus fere Alemannicis & Francicis, quæ quidem primum ſub exceſſum Hainrici Quinti noua illa temporum facies mutare cœpit, cum Pontifices exorto ab Imperatoribus inueſtiendi iure ſanctionibus ſuis iam in Germania ac mox paulo regnare cœperunt, illato ſimul & Hebræorum, & Græcorum, & Latinorum nominum vſu & veterum chartarum formula reiecta, & Anniuerſariorum fundationibus (vt vocabant) nouis chartis vitiata. Poſt Gregorium enim Septimum ſuſpectiſſimæ vitæ Pontificem, Doctores emerſere Scholaſtici, qui Gregorii vmbras & viſiones admirati inſuper & nouas quaſdam commenti Purgatorii opinionem orbi immodicè commendarunt. Vnde noſtris anniuerſariorum, oblationum, ſatisfactionumq; negotiatio commendata eſt, quam paulo poſt & indulgentiæ ſecutæ ſunt: Primùm quidem Epiſcoporum priuatæ nec niſi præſcripto modo & tempore, demum & Pontificum generales & viuis & mortuis attributæ, quæ multis ſæculis Eccleſias Occidentis ingenti cum religionis ruina quæſtuoſiſſima nundinatione expilarunt. Atque hactenus quidem de Collegiorum & Monaſteriorum ſtatu diximus. Supereſt, vt de diſciplinæ caſu & temporum inclinatione, (quamuis id magna ex parte in operis tranſcurſu à nobis factum ſit) pauca quædam ſubiiciamus.

Conſtanter autem produnt mediæ ætatis Chronica noſtratia circiter exceſſum Imperatoris Hainrici Tertii, ſaturata iam quadamtenns auaritia, cleri ambitionem longè maximè incruduiſſe, nec defuiſſe hiſce temporibus Epiſcopos & Abbates, qui opibus ſuis, præterea & Principum indulgentia animati iam dum de regnis dominiiſq; inſtituendis cogitare cœperunt, annis à morte Caroli plus minus ducentis quinquaginta. Poſt Arnulphum enim

& filium eius Ludouuicum ita largæ factæ erant Principum donationes, vt oppida etiam & vici Epiſcopis concederentur, & Ducatus etiam permitterentur Epiſcopis. Nam & multis annis Francorum Ducatum, quos Orientales hodie vocant Wirtzburgenſes Epiſcopi tenuerunt, vnde & Ducem Franciæ ſe nominat Antiſtes ille, ſicut Epiſcopus Alſatiæ Landtgrafium. Siquidem & in aulis Regum magno honore dignabantur, & plauſibilem illum morem prædicandi Euangelii adeo non poſuerunt, quin vel Archiepiſcopis moris fuerit ſtatis diebus ſuggeſtum conſcendere, & Domini ſermonem Eccleſiis annuntiare. Eo tempore, vt tradit Lambertus, monachorum nomen vehementer infamatum eſt, ad quæſtum videlicet & ambitionem conuerſis cœnobiis, quum monachi tamen vel hac maxime de cauſa orbi ſeſe commendaſſent, quod nomine & habitu, ſed voto etiam & profeſſione ſæculi curis ſeſe & iuramento quidem intercedente ſubtraxiſſent. Proinde, vt idem author ſcribit, miratus eſt mundus, vnde tantus pecuniarum ſcateret fluuius, vnde Tantali & Crœſi opes in priuatos homines congeſtæ fuiſſent, in eos (inquam) homines, qui crucis ſcandalū & paupertatis titulum oſtentarent, neque aliud præter victum & veſtitum quærere ſe & optare ſimulaſſent. Vt profecto ex Deo eſſe deprehendamus (quod ab Apoſtolo dictum eſt, *Auaritiam* ſcilicet, *radicem omnium malorū eſſe*: & vere dici queat de diſciplina Eccleſiaſtica opibus vitiata & corrupta, quod eſt à Satyrico Poeta de Romana parſimonia dictum:

Prima peregrinas obſcœna pecunia merces
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Diuitiæ molles, &c.——

Solis enim diuitiis omnem morum & religionis vitiatæ corruptelam acceptam referimus. Proinde luxatæ iam & fateſcenti veterum cœnobiorum diſciplinæ noui (quos vocant) ordines ſucceſſere. Eodem enim Hainricho imperante ſub Victore Tertio *Carthuſienſes* Brunone quodam authore prodierunt, ærumnoſum & inutile hominum genus, & vt equidem ſentio, nigra bile grauatum. Mox & *Ciſtertienſes* ſub Vrbano ſecundo ab Ardingo quodam Anglo congregati, ac deinde *Præmonſtratenſes* Notperto Lotharingo authore, & *Chamaldulenſes*, quos Rominaldus Rauennas inſtituiſſe fertur, poſtremo *Vallis Vmbroſæ* fratres à Florentino quodam Guilberto, Gregorio VII. Pont. qui & ipſe monachus fuerat probante, informati, ita Regulam Benedicti arctiore quodam & reconcinnato vitæ genere ſunt profeſſi, vt priſtinæ diſciplinæ normam licet aliis atque aliis ritibus diuiſam fidenti quadam oſtentatione ſibi arrogarint, homines nimirum & ſuis & humanis decretis nixi, atque id quidem annis minimum centum quadraginta ante exortam *Mendicantium* religionem, quæ Friderico Ænobarbi nepote imperante primum omnium ab Honorio Tertio Pontifice, vt alibi quoque diximus, probata & confirmata eſt, annis abhinc plus minus trecentis octuaginta. In tantum enim horum, quorum ante meminimus, mores magna parte refrixerunt, vt aliis prorſus opus eſſe videretur, qui vitam ſcilicet Chriſtianam de proximo inſtaurarent & exprimerent. Ita enim de monachiſmi iuſtitia ſibi vulgus Chriſtianorum pollicebatur. Vnde factum, vt rarus eſſet titulus obſeruantiæ monaſticæ, nec niſi paucis cœnobiis tribueretur, quæ ſpecimen quoddam veteris diſciplinæ exhibebant: quemadmodum hodie *Franciſcani de obſeruantia* à Bernardino reformati cognominantur. Vnde intelligas, *Minores fratres* ſuam regulam non obſeruare, atque inde *fratres Minimi* progniati videantur, qui non ita multis annis durant, adeo humiles, vt nec abiectius illis nec inferius quiddam eſſe

amplius queat. Iactatam enim illam & humanis regulis ſuffultam perfectionem nunquam diu præſtitere, & hypocriſin prodiderunt ſtudia, quibus hoc vnum ſemper quæſitum eſt; vt in otio, quiete, & ſaturitate viueretur. Adhæc & Principum fauor tentatus & impetrata diplomata haud aliud ſpectantia, quàm vt extra telorum iactum eſſent, nulloque turbante pacto frui, & ad cumulum adiicere liceret. Opum enim parandarum viam iam & modum didicerant, qua vel vna cauſa primum omnium vetuſtis monaſteriis ad opes & ſæculum conuerſis ordines illi, quorum meminimus, ſubinde alii ex aliis enati & probati fuerunt, nec id quidem ſine grandi melioris diſciplinæ pollicitatione & ſpe, quam & ipſam tamen vtcunque non ſemel nec vno in loco reformatam eædem peſtes adortæ ſunt, quæ priora ſe & antiquiora cœnobia ſubuerterunt. In tantum autem iam inde ab initiis cura omnis diuitiarum in monachis ex profeſſo eſt damnata, vt qui poſtremi extiterunt ordines, tanquam in contumeliam priorum cœnobiorum pauperes ſe & mendicantes cognominari voluerint: vt inde ſatis liquere poſſit, quibus è fontibus varietas illa monachiſmi tot ſpeciebus & formis diſtracta emanauerit. Quod ſi Regum & Præſulum curâ ea ſeueritas diſciplinæ retinendæ poſtremis in ſæculis duraſſet, quàm priora ſæcula cœnobiis Benedictinis ſuo in ordine conſeruandis coercendisque adhibuerunt, fortaſſe non niſi Benedictinos monachos, quorum plus ſatis iuſtus numerus erat, hodie haberemus, nec conditicios mercenariósve, aut meritorios, immo ne Magnates quidem, ſed tales, quales primos illos fuiſſe ſupra à nobis memoratum eſt, ferremus. Quod ſi qui ſunt, qui examina illa cœnobiorum aliis cauſſis, vnde enata ſint, adſcribant, nihil refragamur, ſiquidem minimè nos lateat, quid operum nobis & meriti perſuaſio in orbem intulerit: ſed monemus interim, meminiſſe velint, vel iis ipſis de cauſſis inſtituta cœnobia recentiora tantum à doctrinæ puritate defeciſſe, quantum vetuſtiora ſuis conſiliis relicta, iam olim à maiorum ſuorum continentia & parſimonia defecêre. In totum autem cauſſam omnem corruptæ diſciplinæ video à Chronographis ſedi Romanæ tribui, quæ præterquam quod paucorum exiſtimationi nomen religionis conceſſit, & hominum doctrinas inæſtimabili ſumptuum onere Eccleſiis impoſito ratas habuit. Quanquàm illa parte longè magis nocuit, qua ab annis Gregorii Sexti adeo ambitioni & auaritiæ ceſſit, vt nihil Romæ non venale factum ſit, & ſedes illa vetus tot virtutum præconiis laudata; à multis non Apoſtolica; ſed plane Apoſtatica & Simoniaca diceretur, & verum eſſe demum conſtaret, quod Hieronymus ſupra Oſeam ſcribens, obſeruaſſe ſe ex temporum decurſu tradit, quod non niſi Sacerdotes Eccleſias ſcandalis ſuis ſciderint. Apex ipſe Pontificalis non iam virtuti & merito, ſed muneribus largitionibusque patebat; Clerusque & populus, penes quos vetus illud ius electionis manebat, ſtudiis artibusque corruptus & diſtractus in partes, non iudicio, ſed fauore agebat a tanto nonnunquam furore exagitati, vt & cæde & ſanguine multorum Pontifices legerentur; & Hainricus Tertius factionum ſtudiorumque immanitate commotus quinque ordine Epiſcopos natione Germanos illi ſedi præfecerit, hoc modo factionibus occurſurum arbitratus, qui tantum tamen non profecit, quin ſuo etiam fauore electi miris modis fuerint vexati. Atque hæc quidem ambitionis erat materia; quum interim terris regniſque occupandis auaritia ſtuderet: quæ ipſa dum donationum, & patrimonii titulis nihil

non vindicare Romanæ Eccleſiæ nititur, neque æquo illud ipſum animo ferre Principes Romani poſſent, in harenam illam pluſquàm gladiatoriam deſcenſum eſt; quæ Epiſcopos illos aduerſum Imperatores & Reges longe grauiſſimo Eccleſiaſticæ diſciplinæ caſu, præterea & ruina Eccleſiarum Orientis mutuis odiis diſſidiiſque enatis miſerrimo ſpectaculo commiſit. Certum eſt enim ex eo tempore, quo Romani Epiſcopi ambitione ſuperati, miniſterii humilitate reiecta, ad regna dominiaque aſpirare cœperunt; nunquam poſtea quicquam pacis aut quietis habuiſſe cum Imperatoribus vel Orientis; propter monarchiæ ſtudium, cum ſubiici ſibi Græcas Eccleſias flagitabant, vel Occidentis propter Italiæ vrbes & iura ab illis petita inuaſaque, quæ paulo ante ditionis Cæſarum & Imperatorum fuiſſent: Acceſſit malis bellum iſtud, quod Vrbano Secundo ſuaſore pro Syriæ & Paleſtinæ defenſione tempore Hainriei Quarti aduerſum Saracenos à totius Occidentis Principibus ſuſceptum eſt. Quod quidem quale fuerit, non eſt meum decernere, quum exitus ipſe docuerit, nec piè admodum cœptum, nec prudenter geſtum fuiſſe, etiamſi ſummis per initia atque etiam ſanctis viris, inter quos & Bernhardus fuit, plus ſatis arriſerit, nulla arbitror magis cauſa, quàm quod dignus videretur locus ille, in quo redemptionis noſtræ myſteria conſummata fuiſſent. Illud conſtat, publica Chriſtiani nominis ignominia deſiiſſe, cum iam ab Vrbano Secundo vſque ad exceſſum Nicolai Quarti & regnum Rudolphi Auindſpurgenſis, hoc eſt, annis ferme ducentis, geſtum eſſet, centenis amplius millibus noſtratium deſideratis, vt interim innumeram Nobilitatem tum regnorum aliorum Europæ, tum præcipue Germaniæ, quæ peſte, fame, ferroque non ab hoſtibus modo, ſed à noſtris etiam, hoc eſt, Chriſtianis hominibus, per Italiam, Pannoniam, & Græciam extincta & confecta eſt; non cenſeamus. Poſt bellum enim inceptum, cum aduerſis rebus noſtri premerentur, nec ſatis Ducum conſiliis ſuccederet, & exercitus partim cædibus, partim morbo attereretur, id iuris & authoritatis ſibi Pontifices tribuebant, vt & crucis prædicatione cum indulgentiis eo tempore natis, omnia peccata condonantibus populum & anathematis etiam intentione Principes ipſos & Imperatores vrgerent, quò ſeſe ad terræ ſanctæ & patrimonii Chriſti defenſionem accingerent. Obſeruatumque in eo negotio; hoc infenſius quoſdam illorum inuidia velut ad lanienam petitos, quo vehementius ſuſpecti illis & exoſi fuiſſent. Ea cauſa factum putant, vt & Fridericum Primum, clariſſimum Principem, ſecundò iam in Syriam euntem amiſerimus: Chunradum autem Imperatorem eius nominis Tertium, & Fridericum Secundum ægrè receperimus: vt domeſtica interim damna, quæ abſentibus Imperatoribus illata ſunt; taceamus. Notata vero eſt à fide dignis ſcriptoribus Gregorii Noni perfidia, qui Friderico Secundo magnanimo Imperatori cruce ſignato, & in Syriam profecto Apuliæ regnum magno exercitu conſcripto, ſuam in poteſtatem redigere eſt conatus. Quod vt facilius aſſequeretur, rumorem per Apuliam de Friderici morte finxiſſe & ſparſiſſe dicitur. Vnde Apuli commoti adeo conſternati ſunt; vt vrbes multæ, quæ antea ſumma in fide Imperatorum manſerant; repente ad Pontificem defecerint, Germanoſque è Syria remeantes vario mortis genere trucidarent, vt merito exclamarit Abbas Vrſpergenſis in Chronico ſuo: *Quis talia facta recte conſiderans non deploret & deteſtetur; quæ indicium videntur, & quoddam portentum & prodigium ruentis Eccleſiæ*; Et vt conſtaret; eo bello rem ſuam agere Pontifices quoſdam, & ipſo tanquam exilio quodam in eos; quos odiſſent, abuſi. Gregorius ille

Nonus,

Nonus (vt idem Abbas ſcribit) literis de decennali pace inter Chriſtianos Syriæ & Saracenos per Fridericum Secundum pacta & confirmata acceptis & perlectis, adeo indignatus eſt, vt diploma ipſum imperatorium miro cum ſupercilio abiecerit, & reſpuerit. Porro quum Orbis prope totus anathematum Pontificiorum religione teneretur, iuramenta quæcunque excommunicatis Principibus facta remitterentur, cum interdicto, ne quis tueri aut recipere adeſſe ve vlla conſuetudine aut familiaritate illi velit; qui anathemate percuſſus eſſet, poſtremo excitatis laudatisque qui ſic excommunicatis aut deuotis potius damno eſſe pergerent; ita plerumque clariſſimi Imperatores dubium quàm iuſta cauſa maximis periculis inuoluti ſunt, vt re ipſa non excommunicati; ſed proſcripti potius; & Epiſcopi illi Romani in tanta feriendi licentia non Epiſcopos, hoc eſt Chriſti vicarios; ſed Syllas magis & Marios agere viderentur. Paſchalis ſecundus nuncio de Hainrici Quarti morte & ſepultura accepto, Epiſcopum Iuliacenſem in communionem recipere noluit, niſi cadauer Imperatoris, quod in monaſterio quodam condiderat, exhumatum ſummota omni funebri pompa in terram inconſecratam defoderet, vnde poſtea filii commiſeratione rurſum exhumatus & in Eccleſia Spirenſi ſepultus eſt. Antea quidem idem & Hildebrandus fecerat palam minitando vel moriturum ſeſe vel Hainricho & regnum & animam ablaturum eſſe. Innocentius quoque Tertius vehementis & vltorii animi Pontifex manſuetiſſimum Imperatorem Philippum Friderici Primi filium, incertum, quibus de cauſſis tanto odio inſectatus eſt, vt Epiſcopum Sutrinum legatione apud Philippum functum epiſcopatu priuarit, & in inſulam relegarit, non alia de cauſa, quàm quod ſacris interdictum, & ab Eccleſiaſtica communione excluſum humiliter orantem reſtituiſſet: Adulphum autem Archiepiſcopum Colonienſem ob coronatum Aquis Philippum Epiſcopatu deiecerit, Brunone Bunnenſi Præpoſito in eius locum ſurrogato. Conſtituerat enim, neque clam habebat, hoc ſe breui acturum, vt aut Philippo diadema eriperet, aut ipſe contra Pontifex ſuo careret: quod audiuiſſe ſe Romæ ſub ipſo Innocentio Abbas Vrſpergenſis in litteras retulit. Quin etiam militum cruce ſignatorum opera & auxilio aduerſum Philippi fautores in Italia vſum eſſe conſtat, qui crucem tamen non contra Imperatorem, ſed Saracenos veſtibus ſuis aſſuiſſent. Ad illum igitur modum agitatis vexatisque Principibus, quum omnium ordinum ſtudiis factionibus omnia arderent; ſæpe accidit, vt illi contra rei indignitate commoti, non Italiam modo malorum fontem; ſed ipſam etiam Germaniam igne, ferro, cæde vaſtarent. Poſtremo autem tranſmarinis expeditionibus domeſticisque bellis & detrimentis exhauſti ſumptuum partem à Collegiis & Monaſteriis exigerent, plerumque in beneficium (vt vocant) elocatis Eccleſiarum reditibus decimisque impignoratis, non raro & illis ſeuerius habitis, qui Pontificum ſeſe ſtudiis factionibusque immiſcuiſſent. Vnde demum ratio inita videtur; vt diſertis Imperatoribus & Regibus ditiſſimi Epiſcoporum & Abbatum Germaniæ in Pontificum & ſedis Romanæ dignitatem & potentiam inclinare, ac deinde totos ſubiicere ſe ſpe libertatis aſſequendæ acceperint. Cui rei magnam occaſionem dedit interregnum illud, quod à Friderico Secundo vſq; in Rudulphum Auindſpurgenſem viginti tribus annis durauit. Poſt oppreſſos enim in Italia Friderici filios, Chunradum & Chunradinum, rebusque imperatoriis tantopere afflictis & conculcatis, nemo repertus eſt vel maximorum Principum Germaniæ, qui confligere cum Pontificibus rerumque & famæ ad-

eoque vitæ periculo præ eſſe imperii habenis voluerit. Interim admiſſa per Germanias Pontificum authoritas indies magis ac magis irrepſit, donec adeo vires creuêre, vt contra molientes aut ſentientes, quàm illa ſanxiſſet, anathemate ferirentur. Admiſſi & Canones illi nuper nati, quorum præſcripto vniuerſa rerum Eccleſiaſticarum diſpenſationes adminiſtrata. Tum primum immunitate Eccleſiarum liberius obtenta, rebusq; in totum ita firmatis & conſtabilitis, vt (quod diximus) ne hiſcere quidem contrà, nedum facere cuiquam liceret, ampliſſimus locus auaritiæ, ambitioni, & ipſi ante alia ſimoniæ conceſſus eſt, vſque adeo ad opes & quæſtum omnium animis conuerſis, vt parum eſſe religioſi viderentur, qui iidem diuites non eſſent. Quare & Mendicantium poſtea fratrum profeſſio laudata eſt vulgo, quia contemptrix opum videretur. Tunc primum Romana ſedes poſt multos variosquè conatus ceu triumphans ſuo voto potita eſt. Sola Græcia obſtitit, quo minus de Monarchia illa laborioſiſſimè quæſita triumpharet. Igitur Philippo Friderici Primi filio, & Friderico Secundo nepote eius imperantibus, quum venalia omnia facta eſſent, neque amplius ſimoniæ Antiſtites puderet, vrbe ipſa Romana iudice iam & æſtimatrice litigiorum omnium conſtituta, repente ita creuere opes, vt quidam minime malus Propheta encomium illi vrbi recinerit, quod apud Vrſpergenſem in hæc verba legitur:

GAVDE MATER NOSTRA ROMA QVONIAM APERIVNTVR CATARACTÆ THESAVRORVM IN TERRA,
VT AD TE CONFLVANT RIVI ET AGGERES NVMORVM IN MAGNA COPIA.
LÆTARE SVPER INIQVITATE FILIORVM HOMINVM, QVONIAM IN RECOMPENSATIONEM TANTORVM MALORVM DATVR TIBI PRECIVM.
IOCVNDARE SVPER ADIVTRICE TVA DISCORDIA, QVIA ERVPIT DE PVTEO INFERNALIS ABYSSI VT ACCVMVLENTVR TIBI MVLTA PECVNIARVM PRÆMIA.
HABES QVOD SEMPER SITISTI. DECANTA CANTICVM, QVIA PER MALICIAM HOMINVM NON PER TVAM RELIGIONEM ORBEM VICISTI.
AD TE TRAHIT HOMINES NON IPSORVM DEVOTIO, AVT PVRA CONSCIENTIA, SED SCELERVM MVLTIPLICIVM PERPETRATIO ET LITIVM DECISIO PRECIO COMPARATA.

Extra enim controuerſiam eſt, nullam vnquam Eccleſiam Apoſtolicam, quas plures tamen & inclytas & Aſia & Europa habuit, vel ſuo, vel Apoſtolorum nomine vrbium terrarúmve dominatũ affectaſſe, aut vlla parte eius opes poſſediſſe, quas omniũ poſtremo Romana Eccleſia poſſedit. Nõ tuliſſet n. primi illi Chriſtiani Principes religionis nomen hiſce rebus grauari, quas poſtremi Imperatores religionis maximè nomine inuitati Eccleſiæ indulſerunt. Hinc illud manauit, quod ætate noſtra habitũ ornatumq; Põtificibus, vt inuſitatũ veteribus nec ab Apoſtolis, ſed gentilibus potius trãſſumptum, opprobrarunt, quod ante alios dudũ & Pomponius Lætus fecit, ſed adeo obliquè, vt pauci animaduerterint. In vita n. Diocletiani, quã Romæ ſcripſit, Diocletianum *diuinos honores Imperatoribus Auguſtis habendos præcepiſſe, quumq; priores vt Cõſules ſalutarentur, ipſe primus adorari ſe Perſarũ more voluerit, velut in eo eſſet*

eſſet cœleſtis Maieſtas. Illi enim Principes ſuos Reges Regum *appellant & adorant. Adhæc cum Imperatores antea manus exoſculandas nobilibus præberent; poſt autem ſuis manibus leuarent ad oris oſculum (vulgus genua exoſculabatur) Diocletianus edicto ſanxit, vti omnes ſine generis diſcrimine proſtrati pedes exoſcularentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calciamenta auro gemmisque & margaritis, quod feciſſe antea & C. Caligulam memorant,* & Heliogabalum gemmas nobiliſſimorum artificum calciamentis applicuiſſe Lampridius in vita eius prodidit. Sed & Gallienum gemmatis caligis vſum eſſe conſtat. *Eundem ornatum Diocletianus immiſcuit veſtibus, vt Auguſtior eſſet, & cum contentus eſſe debuiſſet* (inquit Lætus) *quibus priores fuiſſent inſignibus, quæ Priſcus Tarquinius accepta ab Etruſcis indixit, reperit ex ipſo habitu vti Deus haberetur, maioriqùe ſumptu vanam Arſacis gloriam ſuperaret.* Et eodem loco: *Reges* (inquit) *Perſarum thiaram, qua vtebantur, tribus coronis exornabant*: ſubindicans (niſi fallor) habitum illum & ornatum Pontificum non ita pridem inductum, præterea & morem oſculandorum pedum & thiaram coronæ triplicis, nec à priſcis Eccleſiæ Romanæ Antiſtibus, longè minus ab Apoſtolis & Chriſto, ſed impiis ab Imperatoribus translatum, atque his maxime, qui Eccleſiæ Chriſti hoſtes immanes fuiſſent. Culcitra autem ſublimem vehi patritiæ dignitatis quondam inſigne erat, mox Reipublicæ rebus collapſis Regibus & Imperatoribus Francorum honor ille conceſſus eſt. Vnde & Pipinum & Carolum Magnum à Stephano conſenſu P. R. Patricium dictum legimus, vt poſtremo & hunc honorem in ſe Pontifices rerum Romanarum potiti tranſtuliſſe videantur, qui ex toto tamen nihil habere creditur, quod veteri Chriſtianæ & Apoſtolicæ diſciplinæ reſpondeat. Petrus enim in Actis Apoſtolorum Centurionis nuncium leuauit dictitans, peccatorem ſe eſſe, tantum abeſt, vt ſibi quicquam honoris arrogarit. Sed Pontifices, qui quod ſunt, diſſimulare nequeunt, & fere agunt quod Epicurus, qui (vt eſt apud Ciceronem) virtutis nomen commendabat, cum interim non niſi voluptatem & delitias profiteretur, & C. Gracchus, qui cum largitionibus effudiſſet ærarium, verbis tamen defendebat ærarium, minime diſſimiles illis, qui *Curios ſimulant, & bacchanalia viuunt.* Quæ quidem non hac de cauſa dixerim, velut opes noxias Eccleſiis exiſtimem, qui tantopere prædam illam damno, quam auari homines incorporationis titulo maxima cum iactura miniſtrorum & pauperum per Eccleſias Chriſti proximis primum annis crudeliſſime exercuêre: ſed hac magis cauſa, quod in diuitiarum Eccleſiaſticarum adminiſtratione nulla maioribus noſtris antiquior cura fuit, quàm vt opes poſſiderent, & egentibus largirentur, non autem ab opibus obſeſſi captiui tenerentur, nihilque non permitterent auaritiæ, quæ, vt veriſſime eſt à Paulo dictum: *Omnium malorum radix eſt.* Illud admiratione dignum, in illo tempore ſolas indulgentias, quæ proximis ſæculis longe omnium Pontificalium mercium quæſtuoſiſſimæ fuerunt, primum gratuitas fuiſſe, & ſine pretio oblatas, verum ſolis illis, qui cruce aſſuta voto ſe tuendæ terræ ſanctæ obſtrinxiſſent. Sunt qui tradant, adeo largas tum fuiſſe & faciles, vt inde praui & ſcelerati homines poſt cruces aſſutas audaciores facti nullo non iniuriæ genere graſſari & nocere perrexerint, hac vna fiducia propoſita, impune videlicet quicquid liberet, ſi crucem aſſuerent. Et erant concionatores, qui dogmatis inauditis ineſcabant homines, quo libentius domo, vxore, liberis relictis, atque ipſa etiam vita ſemel deſponſa in Syriam nauigarent. Qua de re qui velit Vrſpergenſem le-

gat in Friderico Secundo. Mihi ſanè ſatis magno indulgentias redimiſſe videntur, qui vita & ſanguine illas redemerunt. Ad inſtitutum autem vt reuertamur, poſt Rudolphum Primum omnium ex Comite Regem in Synodo Lugdunenſi, Gregorio Decimo fauente electum, quum iam Syriacæ expeditiones interquieſcerent, multum publicis motibus inſultibusque detractum eſt: quanquam ne ſic quidem ſedatis partium animis, quin admiſſo iam & recepto more crebro, ad arma recurreretur, neque vllus finis eſſet ſtudiorum & factionum non modo in Italia parente diſſidiorum, ſed ipſis etiam in Germaniis, quarum Epiſcopos & Abbates tanta colendarum Pontificum religio cœperat; vt piaculi loco habitum fuerit, ab illorum decretis placitisve vel latum digitum diſcedere. Quæ res Regibus noſtris Imperatoribusque magno ſæpe damno fuit, non metu tantum excommunicationis, quam quibuslibet de cauſis inflictam à Pontificibus illi magno ſtudio ratam habebant, ſed furore etiam diſſenſionum & odiorum inteſtinorum, quæ noſtros paulo amplius imperii dignitatem aduerſus Pontificum inſolentiam vindicaturos ſupra modum grauabat. Nihil minus & Galliæ tum æſtuabant, quarum Regem Philippum Bonifacius ille Octauus ſacris interdictum regni ſimul iure deiecerat. Verum Bonifacio interfecto, & reſtituto Philippo, quum mutatis iam rebus quinque ordine lecti Pontifices Italia atque ipſa Apoſtolorum ſede Roma neglecta, perpetuis ſexaginta annis in Galliis agerent, Vrbemque & Italiam non niſi per Legatos & vicarios adminiſtrarent, ſubinde inter noſtros & Pontificios fomenta illa vetera bellorum exarſere. Imperii enim dignitas iam olim ad Germanos translata, tametſi interregno illo ſupra à nobis memorato non parum per Italiam affecta diminutaque eſſet: tamen adeo non ſuccubuit, quin nuperrimi Imperatores Rudolphus Auindſpurgenſis & Hainricus Septimus Lutzilburgenſis in Hetruria atq; Italiæ agris & vrbibus vicarios ſuos, quos tum *Auguſtales* cognominabant, haberent, quorum opera & tributum veteri more exigebant, & vrbes imperiales in fide retinebant: quanquam nonnullæ potentiorum vrbium dubium rerúmne nouitate, an veteri magis Germanici nominis odio, an (quod veroſimilius iudico) æmulatione & contentione factioſorum rebelles factæ nō pecuniam modo imperatam recuſarunt, ſed ipſum etiam imperii iugum detrectauêre: cum quibus antea quidem Rudolphus per Legatos, deinde & Hainricus ipſe cum exercitu Italiam ingreſſus vario euentu belligerarunt, demum Hainrico clariſſimo Principe per venenatum Euchariſtiæ panem de medio ſublato Ludeuuicus Bauariæ Princeps, vir non prudentia modo, ſed fide etiam & magnanimitate inſignis imperii dignitatem adeptus, quum videret res Italicas tot artibus ſtudiisque & factionibus collapſas, miſertus rerum imperialium, longe inſtructiſſimo exercitu haud alio cōſilio Italiam ingreſſus eſt, quàm vt vrbes terrasq; quæ in fide manſiſſent aduerſum Pontifices tueretur & confirmaret, rebelles autem & ingratos ad obedientiam imperio præſtandam reduceret. Verum hæc quidem agentem & molientem vicarii Pontificii apud Ioannem XXII. tum in Galliis agentem, velut ſuſpectum rerum nouarum, & in Petri patrimonium inhiantem detulerunt. Vnde homo hic natura vehemens & impatiens, plenusque irarum & inexplebilis auaritiæ, ſummum virum vt hoſtem Eccleſiæ ſacris interdicit, ſimulque (quod maiores ſui ſæpe fecerunt) à ſacramentis abſoluit, quicunque ei fidem vllam iuraſſet, præterea eodem banno damnat, qui cum damnato iam & diris deuoto communicare fuiſſent auſi.

Inde

Inde rurſum incendium ingens eodem de cinere & fauillis iiſdem erupit,vnde priora Pontificum & Imperatorum bella nata fuerant, & finitum videbatur malum Ioannis morte, niſi oleum camino ſecuti Pontifices infudiſſent. Benedictus enim XII. Ioannis ſententia probata tantò faſtu imperii diſpenſandi ius & poteſtatem ſibi vindicauit, vt oppidis etiam imperialibus per Italiam vicarios impoſuerit. Clemens autem Sextus, qui Benedicto breui mortuo ſucceſſit, non contentus priorum iniuriis contumeliiſque, Carolum Boemiæ Regem Imperatorem declararit, negotio confeſtim dato, vt Ludouuicum nullo non loco quantis poſſet viribus inſequeretur & premeret: cuius poſtea ſucceſſibus & ille oppreſſus, haud multo poſt ex humanis exceſſit, poſtremus omnium Imperatorum Germaniæ, qui fulminis illius Pontificii, videlicet banni telum & fulmen ſenſit. Poſtremus enim omnium fuit, qui iura imperii per Italiam vindicare, adeoque inſtaurare conatus eſt. Carolus enim Quartus Ioannis Luzelburgii filius, qui Ludouico Bauaro ſucceſſit, dubium rerumne deſperatione, an indulgentia immodica, quam beneficentiæ tamen fuco leniebat, an quod vero proximum videtur, auaritia adductus vetera iura imperii cum vrbium multarum largiſſimè numerantium libertate commutauit. Quod ipſum & Rudolpho vitio verſum eſt, cuius benignitas & Hainrico & Ludouuico clariſſimis Imperatoribus non parum nocuit, multis vrbibus ad rebellandum hac maximè ſpe animatis, quod aliis pecuniam offerentibus hoc modo libertatem obtigiſſe animaduertiſſent. Ita breui tempore indulgentia Imperatorum factum eſt, vt ne micam quidem, quod equidem ſciam, Italia hodie imperii nomine Germaniæ penſitet, quæ intra annos tamen trecentos magna parte Germanis Imperatoribus tributaria fuit: contra vero Germania hucuſque opes immenſas Imperatoribus & Pontificibus numerarit, quæ tribus tamen, aut ad ſummum quatuor retro ſæculis omnium Pontificiarum exactionum immunis fuit. Quorum quidem omnium potiſſima cauſa fuiſſe exiſtimatur perſuaſio illa publica de functione, poteſtate, & authoritate Pontificis, de dogmatibus quibuſdam ſcholaſticis prognata, quæ mox & ipſi in ſuis decretis decretalibuſque, vt vocant, confirmarunt, & poſtremo gloſſatores & interpretes ſecuriſſima quadam fiducia defenderunt. Vnde & Petri patrimonium ita auctum eſt, vt hodie ſumma duodecies centenûm millium aureorum Italicorum æſtimetur, præter fortuitam illam vſuram, quam litigia & collationes diſpenſationeſque Pontificiis officiariis numerant & pendunt. Sub Hainrico Tertio, hoc eſt, Anno Domini M L. ea etiamnum & dignitas & potentia Imperatorum Germaniæ per Italiam erat, vt de illis anathemate feriendis ne cogitatum quidem à Pontificibus videri queat. Mox Pontificum rebus Imperatorum benignitate paulo amplius firmatis, quum conceptam iam animo dominandi libidinem res modicæ nullo modo ſatiarent. Primus omnium Imperatorum Occidentis Hainricus ab Hildebrando longè procaciſſimo viro, qui Gregorius Septimus dictus eſt, ſacris eſt interdictus: cuius ſententiam ſecuti aliquot Pontifices, ratam habuere, nullis magis cauſſis, quàm quod inueſtituræ ius iam olim Carolo, & aliis Regibus Imperatoribuſque tributum retineret, neque obſequium præſtaret ſanctæ Matri Eccleſiæ, præterea expeditionem contra Saracenos pro tuenda Syria ſummoperè diſſuaderet, quam Vrbanus Secundus eo viuente in concilio Lugdunenſi ſummo conatu reliquis ordinibus perſuaſerat. Ante quidem & Lotharium Iunio-

rem excommunicatum ab Adriano ſupra libro primo diximus, ſed iuſta cauſſa, quod diuino iure reclamante legitimæ vxori aliam ſuperinduxiſſet. Poſt Hainricum autem Quartum filius eius Hainricus Quintus, qui parentem tamen in gratiam Pontificum pro hoſte habuerat, eiuſdem rei cauſſa Eccleſiaſtica communione priuatus nec abſolutus, antequam oppreſſus, & ad cedendum coactus. De qua re ſupra à nobis dictum eſt. Erant tum quidem Epiſcopi Romani nomine quidem *Serui ſeruorum Christi*, re autem & poteſtate *Reges Regum*, quippe qui & Reges & Imperatores ſoli aut ferrent aut probarent, ſi libuiſſet, aut fulmine ferirent, ſi ita eis viſum fuiſſet. Illud in tranſcurſu non tacendum, primum etiam Hainricum Quartum à Gregorio Romam litteris euocatum, quo de criminibus obiectis coram Epiſcopo cauſam diceret, cum antea de Pontificum criminibus, quæ aut ciues Romani, aut Clerici, aut Epiſcopi alii illis obieciſſent, non fere niſi Imperatoris authoritate interueniente cognitum fuiſſet, quod de vulgatiſſima hiſtoria temporum notius eſt, quàm vt multis ſit inculcandum. Proximo à Principibus loco telum anathematis in eos verſum, qui victrici iam Eccleſiæ aut tributum negaſſent, quod illa impoſuiſſet, aut ſanctionibus decretisve non obtemperaſſent: quin & Epiſcopis permiſſa licentia, vt Eccleſiarum, atque etiam ſingulorum ſacerdotiorum reditus cenſura anathematis extorquerent. Quod ad inueſtituram attinet, fateor equidem ſatis auarè eam à multis Imperatoribus exercitam fuiſſe, atque inde Pontificibus occaſionem de illis vindicandis relictam. Quæ quidem minus iniqua videri potuiſſet, ſi tam parcè & benignè nullo quæſtus reſpectu Pontifices Epiſcopatus & Abbatias elocaſſent, quàm auarè & cupidè Principes aliquot illas vendiderant. Modò cum orbis clamet, nuſquam & nunquam auarius exercitas inueſtituras fuiſſe, quàm noſtro ſæculo, neque pluris vnquam conſtitiſſe mytras & pallia, tanto ſtudio pecuniæ vt Cardinalis Volaterranus ſcribere non ſit veritus, *Omnia Romæ venditari, nihilque negari pecunia*: Quis oro Principes illos accuſet, quod bellis maximè tranſmarinis exhauſti extenuatiuè, de bonis Eccleſiaſticis partem ſibi expenſarum ſumptuumque reſarciuerint, quum idem æquales illorum Pontifices fecerint, & hodie Chriſtianiſſimi Francogallorum Reges veterum more faciant, quoties è re viſum fuerit, ab omni ordine cleri tributum nullo refragante exigentes? quis, inquam, diuino iuri, quo illi nituntur, contrauenire audeat? quis negare, aut eius præſcripto recalcitrare, quod omnes animas illorum poteſtati generali edicto ſubiecit? Illud conſtat, minus deceſſiſſe Eccleſiis & monaſteriis, cum in Principum Germanicorum manu ius illud vetus confirmationis exiſteret, vtcunque tum graſſantibus venantibusque Præſulibus, neque tantum fuiſſe Eccleſiaſticarum penſitationum, quàm hodie cernimus. Non tuliſſent enim Imperatores, vt otii ſaginandi gratia tantum opum ex alienis Eccleſiis ſibi corraderent pileati Antiſtites, quantum poſtea Papæ indulgentia interueniente ſui iuris fecerunt. Ad Rudolphum reuertor, quo regnante munia prope omnia Eccleſiaſtica quæſtui deſeruierunt. Epiſcopi enim ſuis ſedibus non contenti, alias occuparunt adminiſtrationis prætextu, mox vicariis ſubmiſſis & locum tenentibus, qui potiſſimam redituum ſummam illorum rationem inferrent, quod ſupereſſet Canonicis velut merce conductis relinquerent, qui & ipſi Præſulum exemplo à frugalitate & parſimonia ad opes & rapinam conuerſi, cenſus ſuos annuos parochiarum expilationibus ditauere, reperto tum

&

& admiſſo incorporationis fuco, longe omnium nocentiſſimo, quo ſane vniuerſa rureſtris alimonia tum Choriepiſcoporum, tum etiam pauperum Diœceſanorum in collegia & monaſteria, poſthabita parochiarum dignitate, conceſſit. Porro & monaſteriis Epiſcoporum auaritia ſæpe moleſta fuit; coemptis videlicet, aut in præmium conceſſis Aduocatiis, quæ poſt Arnulphi mortem miro & ipſæ quæſtui patuêre. Conſtat & Abbates ambitioſiores ſæpè mutaſſe cœnobia, nec ſine largitione impetraſſe, vt Abbatiis pinguioribus præficerentur. Ante enim diximus, nunquam ita ſui iuris monaſteria fuiſſe, quin Aduocatos vel Regum vel Imperatorum nomine miſſos ferre cogerentur, præcipua illis cura iniuncta, ne quid detrimenti cœnobia vel ſua ipſorum, vel aliorum culpa acciperent. Horum igitur cum certa quædam & liberalia quidem ſalaria Regum iuſſu conſtituta eſſent, factum eſt, vt & hae à parte graſſante cupiditate repente ad lucrum & farinam detorta fuerint; quæ antea non niſi diligentiæ vigilantiæque patuiſſent. Emptas autem conſtat à Principe, vel ab eodem in beneficium (vt vocabant) acceptas, quæ paulo ſagacius exercitæ plurimum emolumenti afferebant. Non modo enim ab Epiſcopis, ſed à Nobilibus & Abbatibus etiam, qui alienas Aduocatias interdum coëmerunt, magno quæſtu ſæpius adminiſtratæ ſunt. Quare Abbates plærique & ipſi parandis diuitiis intenti, ſed & indignum rati horum inſolentiam ferre, qui viam ſibi opum augendarum, adeoque regni inſtituendi occaſionem præcluderent, Aduocationes Principum decreto conſtitutas, quas vulgo *Aduocatias* vocabant, grandi pecunia redimere, atque hoc ſe iugo in totum eximere perrexerunt. Tritæ tum illis Regum erant aulæ, & patulis horum auribus abuſi, tantum his licebat, quantum dudum noſtratium Principum clementia & bonitate Epiſcopi abuſi fuiſſent. Proinde & Abbatibus illorum indulgentia permiſſum, vt onere Aduocatiarum liberati vel *Ammannos* conſtituere, vel *Curiæ* (quos vocant) *Magiſtros*, qui Abbatum dicto audientes eſſent, ſurrogare nullo impediente liceret. *Aduocati*, hodie vulgo *Tutores* appellantur, quibus etiamnum monaſteria non pauca varios quidem, ſed graues tamen & magnos reditus pendunt, alicubi & equis certo numero miſſis, qui monaſtico pabulo ſaginentur. Noſtra ætas Abbates vidit, qui poſt redemptam, vt vocant, Aduocatiam, & omnimodam libertatem indeptam, tanta opum tuendarum & ſeruandæ ditionis ſollicitudine commoti, ac velut perculſi fuere, vt patronis non modica penſitatione allectis, perpetuæ ſeſe rurſum clientelæ fideique volentes ſubmiſerint & manciparint, ſatius arbitrati hoc modo partis rebus conſulere, quàm aleam illam ludere, quæ ditiſſima cœnobia non raro ad extremam inopiam redegit. Iam & Parochiarum præbendarumque (vt vocant) poſſeſſiones, collationes, inueſtituras vendere, mutare, præterea ſeruata redituum parte locare, Romanæ ſedis exemplo, Clero omni licebat, vſque adeo licitatis ſacerdotiis vniuerſis, vt parum interim tuta eſſent, quæ iure patronatus defendebantur. Quæ res tamen trans Alpes adeo licenter exercita eſt, occupatis videlicet alioque translatis collegiorum cœnobiorumque reditibus, vt alicubi vix ſupereſſet, quod horum alimoniæ, qui ſacris peragendis præfecti eſſent, ſufficeret. Male tum, vt ſemper, audiebat ſimoniæ nomen, quum ſimoniam interim omnes nulla fronte & profiterentur, & exercerent, vt mirum videri cuipiam poſſet, qua de cauſſa peſtis illa nocentiſſima tantum ſibi licentiæ vindicarit, cum apud Luitpran-

dum legamus; Ioannem Pontificem tempore Otthonis Primi à Preſbyteris ſuis Cardinalibus in concilio præſente Imperatore veluti criminis accuſatum fuiſſe, quod pretio accepto Epiſcopos faceret, quum nemo ignoret, multo leuius eſſe pretio accepto Epiſcopum facere, quàm lucri reſpectu vendere Epiſcopatum & Eccleſiarum reditus in quæſtum illis concedere, qui longè eſſent à cura omni animarum alieniſſimi. Et ſi vel maximè eſſent quales eſſe debebant: tamen ſimoniaca prauitate polluti in luxum & voluptatem Eccleſiarum bona conuerterent. Exierant enim non ita pridem bullæ ex vrbe, quæ ad otium & luxum natis hominibus copiam faciebant, occupandarum Eccleſiarum, quæ menſæ Pontificis, vt vocant, vacaſſent, quoad ſummam redituum annuorum trecentis quadringentisve aureis nummis æſtimare poſſent, amplam videlicet prædam paucis in ſaltibus facturi, quam nemo tamen ſine magna Eccleſiarum calamitate aſſequi poſſit. Proinde non ita pridem Heluetia noſtra frequentibus in Comitiis ſanxit, decreuitque, vt proximo in amne mergerentur, qui id genus peſtiferis bullis graſſari intra ſuam ditionem auſi fuiſſent. Verum hæc omnia vtcunque indecora, fuco quodam beneficentiæ præſtandæ tegebantur, nec alienum eſſe à religione videbatur illis gratificari, qui vel de Regibus (nam & Reges idem error tenuit) vel de Pontificibus bene meriti, vel maximè merituri viderentur: quæ ſanè ſimulatio in hunc vſque diem ita ſimoniæ patrocinata eſt, vt ab illis etiam non aduertentibus probata admiſſaque ſit, qui nullis non libris & litteris nomen ipſum ſimoniæ traduxere. Nam & generi, & virtuti, & dignitati, eruditionique hactenus indulgendum quorundam opinioni viſum eſt, vt illorum in gratiam palam fuerit ab æquo & iuſto diſceſſum, conceſſumque, vt vnus aliquis multis in locis Epiſcopus aut Abbas, multis in Eccleſiis Præpoſitus, Canonicus, Plebanus, addo & Sacellanus factus, rebus ſuis priuatis manifeſta ſimonia conſuleret, niſi ille ſimoniam non exercet, qui rebus ſacris ad lucrum & quæſtum abutitur, & ſimoniaci habendi ſunt, qui pro pecunia accepta res ſacras largiuntur & vendunt, quum contrà Petrus Apoſtolus Simonem Magum hac maximè cauſſa reiecerit & damnarit, quod lucri ſtudio rem ſacram in ſe transferri cupiiſſet: quanquam tàm reus criminis fuiſſet Apoſtolus, ſi petenti ipſi & pecuniam offerenti, rem ſacram vllam tribuiſſet, quàm reus erat Simon, qui leuis rei iactura quæſtum ingentem ambiebat. Perinde enim reus eſt, qui rem ſacram abuſui concedit, atque ille, qui ea conceſſa ad ſuam farinam abutitur. Supra autem à nobis dictum eſt, hanc peſtem Satanæ conſiliis cito in Eccleſia nocere cœpiſſe, cæterum hoc nocentiorem factam eſſe proximis ſæculis, quo indulgentius admiſſa eſt. Armorum ſtudium, inauditamque veteribus belligerandi væſaniam Epiſcopi ſero ſibi arrogarunt, ac primum quidem arma (quod quidem ſciam) noſtri, hoc eſt Germaniæ, Epiſcopi, deinde & Italiæ Pontifices Germanorum hominum exemplo adducti, licentiſſimè exercuere, obſeruatumque tam diu à cede & ſanguine alienos fuiſſe Vrbis Epiſcopos, quàm diu Imperatorum cum Occidentis, tum Orientis dignitati & authoritati delatum fuit. Mox iugo abiecto, quum aliud in Vrbe regnum quærerent, nec iam amplius parendum Orientis Principibus decreuiſſent, de bellis armiſque cogitatum eſt, ſed talibus, quæ non propriis, ſed alienis & ſumptibus & auſpiciis vnius religionis obtentu impetratis gererentur: Pipino enim & Carolo Martello patre eius apud Francos dominantibus ea ratio vltionis quæſita eſt ab vrbis Epiſcopis Grego-

rio

rio Secundo & item Tertio, vt aduerſis rebus agitati Regum operam adiutricem implorarent, & ſic ad arma excitarent Principes, quorum beneuolentiæ ſeſe concredidiſſent. Ad quem modum Gregorius Secundus Antipharium Lōgobardorum Regem aduerſum Leonis Imperatoris Exarchos: Nec multo poſt Stephanus Secundus in Galliam profectus Pipinum Martelli filium patrem autem Caroli Magni aduerſum Aiſtulphum Longobardorum Regem euocauit; à quo Aiſtulphi exercitus victus & oppreſſus eſt; & defuncto Pipino Carolus Magnus ab Hadriano Pontifice aduerſum Deſiderium Longobardorum Regem ob erepta quædam Romanis oppida excitatus eſt. Quo bello Deſiderius vnà cum filio ſuo Adalgiſo oppreſſus regnoque tot ſæculis celebri priuatus eſt. Ottho quoque Primus à Paſchali Pontifice aduerſus Berengarium in Italiam vocatus eum repreſſit, & denuo vnà cum coniuge in exilium relegauit. Poſterioribus autem Pontificibus cum agris iam & oppidis patrimonii prætextu per Italiam potiti eſſent, hoc amplius audaciæ acceſſit, vt & de ſuo armarēt militem, nec iam alienis, ſed propriis auſpiciis bella gererent. Primusq; omnium Pontificum Romanorum LEO Nonus antea Bruno vocatus, aduerſum Nortmannos, qui ſe authore in agro Apulo conſederant, cum exercitu egreſſus, victus prœlio & in fugam verſus eſt, plus mille annis poſt paſſum Dominum. Tanto tempore etiam morum corruptela Romanis Antiſtibus incruentæ manus fuêre. Erat autem LEO natione Germanus, familiæ Comitum Dagiſpurgenſium, primum Tollenſis Epiſcopus, deinde Romanis petentibus ab Hainrico Tertio in Pontificem deſignatus, vir per omnia ſpectatæ probitatis & ſimplicitatis innocuæ, illoq; quem ex ſuo & Eccleſiæ nomine contraxit næuo indignus. Prima enim omnium Eccleſiarum Apoſtolicarū & ſola Romana Eccleſia hoc probro aſperſa & infamata eſt, quod & Chriſti lege, & Apoſtolorum doctrina veterumque omnium Eccleſiarum diſciplina neglecta, exercitus parare, militiam ingredi, ſuisque auſpiciis & ſignis cum hoſte confligere auſa fuerit. Cōſtat autem primos ex Germanis Epiſcopis haud aliter belligeraſſe, quàm quod cum Regibus ſuis & Imperatoribus aduerſum infideles, vtpote Saracenos vel Hunnos, nec armati ipſi, nec armatis copiis comitati, profecti ſunt; ſed memores etiamdum profeſſionis ſuæ religionis magis, quàm armorum ſtudium tueri, piisq; quam vltoriis conſiliis adeſſe Principibus magis ſatagebant. Verum breui honeſtæ rei ſpecimen manifeſto abuſu eſt cōtaminatum, & ad clerū etiam progreſſum vltionis ſtudium, procliue quidem in omnem perniciem in gente præſertim ad armorum gloriam nata. Sed tum primum maxime obtinuit, quum doctrinæ & religionis cura languente, ſæculi curæ ſeſe commiſere, qui mundum & ſæculum abiurarant. Atque vtinam quibuſdam ex noſtris error ille ita innotuiſſet, vt ſe Philoſophorum non Apoſtolorum imitatores factos intelligere potuiſſent. De Philoſophis enim quibuſdam legimus, quod ſimul & ſapientiæ ſtudium, & rei militaris ſcientiam profeſſi fuerint. Præcipuus Architas ille Tarentinus fuiſſe memoratur, quum contra Apoſtolus Paulus Chriſtianæ militiæ anteſignanus, haud alia arma norit, quàm ſpiritualia, nec aliam vllam functionem profiteatur, quàm diſpenſationem myſteriorum Dei. Similem ad modum Monachi recentiores illorū nomina mutant, quos ſuæ factionis myſteriis imbuunt & ſacrant, Romanos imitati, qui & adaptando & manumittendo ſæpe mutarunt nomina. Nam quod Petro mutatum eſt à Chriſto nomen, ea cauſa factum eſt, vt functionis eius conditio & præcellentia indicaretur, non vt exemplum daretur aliis mutandi nomina, qui militiam Chriſti eſſent ingreſſi, longe minus his

qui

qui à Chriſti inſtituto ad humana inuenta & laqueos defeciſſent: etſi digni mihi videantur, quorum nomina baptiſmo ſuſcepta mutentur, qui baptiſmi voto non contenti fidem Chriſto datam violant, eiusque iugo reiecto humano ſeſe iugo ſubiiciunt, & armis ſpiritualibus exuti humana panoplia ſeſe aduerſus carnem & Satanam muniunt. Ex Germanis autem Epiſcopis plus ſatis bellicoſis Brunonem Hainrici Primi filium Coloniæ Agrippinæ Epiſcopum, peſſimo exemplo & paſtorem & bellatorem egiſſe legimus, excuſabilem quidem quorundam iudicio, quod paternis rebus tuendis operam nauarit. Sed operam vel parentibus nauatam ſcripturæ veritas damnauit, quando cum Epiſcopi partibus & officio pugnat. Otthoni primo Briſacum obſidenti multi Epiſcopi affuerunt. Sub Othone autem Secundo Abbates etiam militarunt. Hainrico Secundo imperante Wernherus Epiſcopus Argentoratenſis collecto Alemannorum exercitu aduerſus Burgundiones pugnauit & vicit. Sed ô miſeram victoriam, quam Epiſcopi, hoc eſt Chriſti miniſtri, & Apoſtolorum ſucceſſores, non ſine vltione & ſanguine reportant. Cito quidem ſeſe & factionum & rebellionis ſocios fecerunt Epiſcopi noſtri, Pontificum artibus ſæpenumero miris modis inuoluti, nonnunquam interfecti, & cum leuis pœna eſſet, ſuis ſedibus depulſi inque exilium relegati. Sed rariora tamen armorum & gerendi belli exempla erant, donec auaritia & ambitio opes Eccleſiarum & monaſteriorum Germaniæ ſuæ libidini tyrannidique ſubiecerunt. quod poſtremis illis ſæculis accidiſſe ſupra eſt dictum. Quemadmodum enim peſtes iam ante à nobis memoratæ in rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratione prope omnia ſurſum deorſumque iactarunt, ita furor ille belligerandi iiſdem de peſtibus prognatus adeo ſeſe ſumma intemperie & Epiſcoporum & Abbatum animis ingeſſit, vt & Epiſcopi inter ſe commiſſi cladibus ſuis Cæſarum etiam & Regum fortunas inuoluerint. Quod quidem in Italia frequentius & maiori cum damno pietatis factum conſtat, quàm Germania vnquam experta fuerit. Quæ & ipſa tamen intra annos trecentos Epiſcopos videre coacta eſt cum Abbatibus quibuſlibet de cauſis tanto vltionis ſtudio commiſſos, vt & oppida exuſta & arces dirutæ deiectæque, ad hæc & villæ incenſæ agrique præda, igne, ferro vaſtati cernerentur. Pari modo & in ſubditos nonnunquam arma mota ſunt, nec vrbibus parſum aut pagis, quorum mœnibus tamen & ſeptis collegia & monaſteria continebantur. Fidem fortaſſis apud ignaros temporum ſuperat: ſed de certa tamen Chronicorum fide conuincitur nuperrimis ſæculis Epiſcopos & Abbates frequenti nobilitate, præterea & ſeruorum & libertorum armata manu inſtructos, Regibus & Imperatoribus ſtipendia meruiſſe, reditibusque & priuilegiis donatos ſæpe rediiſſe è militia, vbi res proſpere geſtæ fuiſſent: contra verò ære alieno mirè grauaſſe Eccleſias, ſi aut morbo confecti, aut in pugna cæſi, aut turpi aliqua fuga elapſi fuiſſent. Cuius impudentiæ cauſas tum morum & temporum prauitati, partim etiam Nobilitati nimioque obſequendi ſtudio debemus. Temporum vitio factum eſt, vt quæ reipſa nec decora, nec honeſta, neque pia eſſent: tamen vſu euincente, & quia ſummi viri eadem auſi fuiſſent, ab hominibus inconſideratis pro honeſtis decorisque admiſſa & habita ſunt, maxime vbi religionis tuendæ retinendæque fuco aliquo commendata fuiſſent. Nobilitas autem collegiis & monaſteriis præfecta haud raro tum veteri ſua virtute, tum etiam diſciplina monaſtica neglecta, adhæc & generis claritudine potentiaque, & cognatorum affiniumque authoritate ani-

nima-

nimata, hoc licere ſibi perſuaſit, quod haud raro parentum, quod cognatorum, quod affinium conſilia ingeſſiſſent. Nam vt animos ad arma & vltionem natura pronos ſileam, ſatis conſtat Nobiles quoſdam, qui amplæ cognationis eſſent, non minus ætate illa collegiis & monaſteriis nocuiſſe, quàm eiſdem Maiores ſui profuerant. Sæpe enim ad arma & vltionem excitatos fuiſſe legimus non Epiſcopos modo, ſed etiam Abbates, ne illos, qui neceſſitudine aliqua ſibi eſſent coniuncti, deſeruiſſe viderentur. Nec attinet fortaſſe meminiſſe, quanto illa ſuorum damno miſera calamitate noxiam illam ambitionis aleam luſerint, quum inclinata iam diſciplina ad titulos & honores & opes animi prope omnium conuerſi viderentur, neque aliud eſſet relictum Eccleſiis præter habitum & anniuerſarias quaſdam cæremonias, quarum vſum qualemcunque hodieque durare videmus. Cuperem autem ad manum eſſe nobis, quod illorum querelis obiiceremus, qui cœnobiorum præcipuorum Germaniæ religionem in dominatum; diſciplinam autem in luxum & otium, poſtremo & cœnobia ipſa in palatia conuerſa eſſe clamare non deſinunt, interim & Regibus & Imperatoribus magnam partem culpæ tribuentes, quod & in bellum euocarint merentibusque ſtipendia numerarint, adhæc fidem operamque illorum domi militiæque experti præpoſteris quibuſdam obſequiis ſibi deuincire conati fuerint. Vehementer enim & illi impegerunt, dum profeſſionis conditioniſque, aut (vt verius dicam) ſortis ſuarum partium obliti, Mammonæ ſeruire & hominibus, quàm Deo magis obedire maluerint. Hi autem dum ad hunc modum merentibus & errantibus quidlibet ſine iudicio & diſcrimine obtulerunt, titulis etiam & honoribus collatis, qui præterquam quod miniſtris Eccleſiarum offerri donarique nec debent nec poſſunt, in monachis primi illi monachiſmi authores, quos inter Diuos & indigetes numerant, nulla in parte vel agnouiſſent, vel admiſiſſent: quippe qui hoc prope ſolo præconio orbi commendati ſunt, quod omnia dereliquiſſent, & Chriſtum eſſent ſecuti, quod ſi vera ſunt, quæ de patrum ſuorum vitæ integritate & morum ſanctitate, & in primis ſæculi rerumque ſæcularium cura tam contemptim habita retulerunt, & literis mandarunt, quæ nominatim recenſere longum foret. Nihil dubium eſt, quin vel ſuorum patrum & fundatorum, quorum tamen diuinitatem feſtis diebus miro ſtudio ceremoniis ſelectis venerantur & celebrant, confeſſa (ſi reuiuiſcant) & dicta ſententia cauſſam omnem ſuam amiſſuri, & anathema omnium longe grauiſſimum excepturi eſſent, qui tam longe ab his diſſentiunt: quorum tamen nomine & tutela quicquid tenent, gerunt, agunt & ſatagunt, tuentur & defendunt. Quin imo illud inſolenti turbæ obiecturos nullos dubito, quod Ioannes obiecit præfractis Iudæis: *Ne cogitate quidem hoc vobis vtile futurum, quod patrem habetis Abraham,* &c. Dignum ergo admiratione, quomodo factum ſit, vt poſterioribus omnia oblata recipere vendicareque libuerit, ſine omni reſpectu ſortis & conditionis, cum maiores tamen ſui leuicula, & quæ inoffenſa religione admittere potuiſſent, reſpuerint, maiora autem cum incuſatione recuſarint. Sic Chriſtus regnum, ſic Apoſtoli honores indebitos pecuniam & munera refutarunt. Et memorabile ſanè eſt dictum Columbani Scoti, cui prope primas à Benedicto monachi tribuunt, qui Sigiſberto ſeniori Auſtraſiorum Regi nihil non offerenti ita reſpondit: *Qui noſtra reliquimus, vt ſecundum Euangelicam iuſſionem Dominum ſequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, niſi forte præuaricatores ſimus Domini mandati.* An autem vllum Abbatem vete-

veterem vllius cœnobii adducere poſſint, qui ante annos trecentos Principis nomen audire, nedum admittere aut arrogare voluerit, ipſi viderint. Conſtat equidem meri imperii vſurpationem recentem admodum eſſe, & nuper publico mortalium errore illis admiſſum. Vetuſtior eſt diuitiarum cupiditas, ſtudiumque opum monachis propemodum cognatum; ſed & ipſum non ſolum reiectum à patribus, ſed etiam adeo vetitum, vt B. Gregorius monachum eſſe neget, *qui poſſeſſionem in terra quærit.* Noſtri ſanè negare nequeunt, ita maiores ſuos annis trecentis proximis à primorum patrum inſtituto & diſciplina defeciſſe, ita opibus, titulis, emptionibus, dominatu profeſſionem ſuam grauaſſe, vt reipſa Chriſto renuntiaſſe, & ſæculi curam amplexi eſſe videantur. Niſi forte veroſimile eſt, Epiſcopos eſſe non eos modo, qui verbo paſcunt, & Chriſti myſteria Eccleſiis diſpenſant; ſed etiam illos, qui honore ſublimes mytram gerunt & pallium: Monachos autem Abbates non illos modo eſſe, qui ſubiecti Epiſcopis ſæculi curis nuntium remiſere, ſed illos etiam, qui mero imperio præditi veſtem & nomen cum pedo & mythra retinent. Fuit enim tempus quum id genus errata & abuſus in Eccleſiam ſubingreſſos legitimè congregata Concilia reprimerent & coercerent, nulli rei magis intenta, quàm vt vetuſtæ, & à ſanctorum patrum veſtigiis deductæ diſciplinæ conſuleretur: id quod è veterum conciliorum innumeris decretis & Canonibus notius eſt, quàm vt referre ſit opus. Nec enim doctrinæ ſolum, ſed & morum & vitæ ratio habita eſt in Synodis antiquis, curatumque ante omnia, ne quid Antiſtites committerent, quod in exemplum trahi, aut aliqua ex parte offendere Eccleſias poſſet. Habuere quidem concilia Pontifices poſteriores, ſed rara, & in vrbe ferè nec more veteri celebrata, quum iam tum decretis mandatisque hominum omnia tribuerentur. Confluebant enim Epiſcopi & Abbates haud aliud publicè ſtatuentes, quàm priuatim ſenſiſſent & probaſſent, priorumque Pontificum vel impia præiudicia pro ſcripturarum oraculis habebant. In ore quidem illis erant ſcripturæ & Patres, ſed reipſa nihil non decretis Pontificum, quæ vno iam & altero ſæculo mirè inualuerant, diſcutiebatur. Extat apud Vrſpergenſem teſtificatio fidei, quam Paſchalis Secundus Hainrico Quinto imperante in Synodo Lateranenſi facere coactus eſt, inſimulatus ſcilicet, quod Imperatori Hainrico ius inueſtituræ contra maiorum, Gregorii ſcilicet Septimi, & Vrbani Tertii, decreta corroboraſſet. Quæ digna mihi viſa, quæ hoc loco referretur: Ad hunc autem modum habet: *Amplector omnem diuinam ſcripturam veteris & noui teſtamenti, legem a Moyſe ſcriptam, & ſanctis Prophetis: amplector quatuor Euangelia, ſeptem Canonicas epiſtolas glorioſi Doctoris B. Pauli Apoſtoli, ſanctos Canones Apoſtolorum, quatuor Concilia vniuerſalia ſicut quatuor Euangelia, Nicenum, Epheſinum, Conſtantinopolitanum, Chalcedonenſe & Antiochenum concilium, & decreta ſanctorum Patrum* Romanorum *Pontificum, & præcipuè decreta Domini mei Papæ Gregorii Septimi, & beatæ memoriæ Papæ Vrbani, quæ ipſi laudauerunt, laudo, quæ ipſi tenuerunt, teneo, quæ confirmauerunt, confirmo, quæ damnauerunt, damno, quæ repulerunt, repello, quæ interdixerunt, interdico, quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus, & per omnia, & in his ſemper perſeuerabo.* Hactenus Paſchalis à ſcripturis quidem orſus, ſed præiudiciis obrutus, in gratiam Concilii confeſſus eſt Romæ circiter annum Domini M C X I I. ſatis innuens, quo in loco tunc temporis placita Pontificum habita ſint, quæ ſequentibus tamen ſæculis longè maiore religione recepta & obſeruata

uata fuere. Cæterum de diſciplinæ emendatione ne verbum quidem poſtremis in ſynodis reperias; etiamſi ſint; qui horum temporum Papis, neſcio quid cenſuræ in mores & vitam quorundam tribuant: verum quæ aut qualis illa fuerit, ne verbo quidem exponunt. Illud conſtat, eius vindicandæ & reformandæ multam fidem noſtris feciſſe Pontifices, quoties neceſſitas aliqua ita vrgebat, vt ad opem Principum & populariũ auxilia foret refugiendum; neque alia magis arte publicam orbis querelam conſopitam, quàm concilii pollicitatione, in quo de diſciplina Eccleſiarum cognoſceretur. Innocentius enim ille, qui poteſtatis plenitudinem ſibi de iure & ſupra ius diſpenſandi arrogauit, cum rebus tranſmarinis vrgentibus ſub Otthone Quarto bullis quaquauerſum miſſis Chriſti fideles ad recuperationem terræ ſanctæ inhortatus eſſet, dubium, ſtudione pietatis, an potius in cauſſæ ſuæ commendationem, quo maiore fauore dudum feſſis exhauſtisque Eccleſiis inſinuaret, ingenuè confeſſus eſt, ſuorum temporum ſtatum generali Eccleſiæ reformatione indigere, & in hoc certo ſe futurum, vt vniuerſæ Eccleſiæ reformationem aſſequeretur. Promiſit autem illius bulla (vt eius verbis vtar) Concilium generale, iuxta priſcam conſuetudinem ſanctorum Patrum; in quo *vitia extirparentur, virtutes plantarentur, exceſſus corrigerentur; mores reformarentur; hæreſes eliminarentur, fides roboraretur, diſcordiæ ſopirentur, pax ſtabiliretur; oppreſſi iuuarentur*; aliaque id genus, quorum Vrſpergenſis meminit; quæ nec ab ipſo vnquam, nec ab aliis, quod ſciam, Pontificibus poſtea ſeruata aut præſtita fuere; Exſpectata quidem in Conſtantienſi & Baſilienſi Synodo. Verum & hos cœtus ita nobis Pontificum ambitio inuoluit, & ſuſpenſos tenuit, vt præſtiterit fortaſſe nunquam coactos, quàm tantis ſumptibus factos paruo cum fructu dimiſſos, ne dicam contemptos fuiſſe. Quod ſi tantum ſolertiæ vigilantiæque publicæ pietati Epiſcopi illi adhibuiſſent, quantum priuatis rebus augendis ſtabiliendiſque adhibuerunt, profecto minus hodie laboraretur, minusque tumultuum & periculorum illi ſentirent, quibus cum vitiis corrigendis & moribus vindicandis perpetuum certamen eſt, quique hoc vnum vrgent, vt Eccleſia Chriſti ad normam veteris veræque & indubitatæ religionis reformetur, quo deinceps auita virtute, & ornamentis verè Chriſtianis ſpecimen illud Apoſtolicæ ſynceritatis referre, ſuoque ſe modo & ordine continere poſſit. Ægrè enim relinquimus, quæ longa nobis conſuetudine commendantur. Perdifficile eſt, illorum errori occurrere, qui & opum, & potentiæ æſtimatione dignitatem, adeoque religionem Eccleſiæ metiuntur. Capitum enim, hoc eſt, ſummorum Pontificum vrbis, non exemplis modo, ſed etiam documentis hactenus confirmati ſunt, qui ſua tam obſtinatè defendunt, nec ignorant Paſchalis Secundi ſententiam, qui in Synodo quadam Romana (ſicut Vrſpergenſis ſcribit) Epiſcopis nonnullis ob contemptam Hainrici Quinti Imperatoris authoritatem tumultuantibus in hæc verba reſpondit: *Eccleſia primitiua Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines: dein ad fidem conuerſi ſunt* Reges, *Imperatores* Romani, *Principes, qui matrem ſuam Eccleſiam, ſicut boni filii, honeſtauerunt, conferendo Eccleſiæ Dei prædia & allodia, ſæculares honores & dignitates, regalia quoque iura & inſignia, quemadmodum Conſtantinus, cæterique fideles, & cœpit Eccleſia florere tam apud homines, quàm apud Deum.* Hactenus Paſchalis, cuius ſententia ita poſtea obtinuit, vt ætas noſtra etiam Iulios Cataphractos & Alexandros nihil non audentes inſpexerit. Atque vtinam cordi eſſe

illis Pontificibus potuiſſet, quod tam fideliter CHRISTVS monuit de huius mundi diuitiis, quod nemo duobus Dominis ſeruire poſſit, nemo Deo ſeruire & Mammonæ, & facile gloriam ab hominibus quæſitam abieciſſent, nec ad illa ſemel iurati Chriſto reſpexiſſent, quæ ipſe Dominus non doctrina modo frequenter repetita & inculcata damnauit, ſed fuga etiam deteſtatus eſt. Et decuiſſet Paſchalem, vtpote ſummum Pontificem, memorem eſſe verborum Chriſti ad hunc modum Phariſæos exſtimulantis: VOS ESTIS, *qui iuſtificatis vos ipſos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus excelſum eſt, abominandum eſt coram Deo.* Nunquam ergo ex æquo coram Deo & hominibus Eccleſia florebit, cum quæ apud homines florent, apud Deum Chriſto teſte florere nequeant. Homo videt in facie, Deus iudicat in corde. Floridam vero Eccleſiam fateor, quæ ad hunc modum cum ſæculi Regibus non gladium modo, ſed honores etiam & dignitates communes habet, ſimulque & ſæcularem & ſpiritualem functionem non modo confuſo, ſed etiam conuerſo diſpenſationis munere vindicat. Cæterum Catholica ſit & Apoſtolica nec ne; id in medio quærendum relinquimus, dummodo certum habeamus, hoc puriorem & ſinceriorem ſemper fuiſſe Eccleſiæ ſtatum, quo vetuſtior fuit, honoreſque & opes contemptim habuit. Deteriora autem omnia Pontificum placita & inſtituta habita, quo recentiora eſſe dignoſcuntur. Verum de opibus quæſitis & ambitis honoribus plus ſatis dictum eſt. Quod ad doctrinam attinet, ita proximis ſæculis prope omnia Collegia & Monaſteria Germaniæ defecerant, vt niſi ceſſationem illam publicam & inertiam noſtris hominibus indignam optimi aliquot Principes recenter inſtitutis Academiis emendaſſent, hodie non artibus modo honeſtis omnibus, ſed literis etiam & linguis, quas veteres Eccleſiæ tantopere excoluerunt, in totum careremus, vſque adeo fatali quodam veterno circumuenti, & ad luxum & otium ſua omnia conuerterunt, qui religionis doctrinæque excolendæ nomine iam olim fundati donatique fuerunt. Iam vt tandem finiamus, negari non poteſt, quin in denſa illa temporum caligine & plus quàm duris ac barbaris ſæculis Eccleſiæ Germaniæ non paucæ ſummos viros Antiſtites habuerunt, nec Abbates cœnobiis defuerint tam pietate, quàm doctrina & eruditione præſtantes. Sicut enim in aſpero aliquo ſenticeto raró videas ita omnia ſpinis & vepribus obducta & impedita eſſe, quin & flores paſſim & odores emineant, ita tenebræ illæ profundæ ignorantiæ quantumuis atræ & craſſæ adeo Eccleſias noſtras non oppreſsere, quin viros ſuis omni virtutum genere probatos oſtenderit. Quod ipſum & de illis ſentimus, qui hodie rerum potiuntur. Sunt enim multi, qui non priuato modo in cœtu, ſed aula etiam & palatio adeo vel opum affluentia, vel rerum domeſticarum ſplendore, vel in totum vlla aut nominis, aut functionis gloria non tanguntur, aut inſoleſcunt, quin votis omnibus cupiant cauſam veritatis, quæ tempore tam longo ſepulta iacuit, tueri, vitamque & diſciplinam eorum, qui ſe Chriſtianos profitentur ita componi, emendari, reformari, vt à primæua illa puritate verè ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ quàm minimum diſtaremus. Quo ſenſu & Abbates quoſdam duci & abundare haud dubitamus, qui oblatos cum annis mores exceperunt vlla ſua culpa, quando iam conſtet palam multa eſſe à veteribus quibuſdam patribus religionis prætextu recepta & admiſſa, quæ ne probari quidem iuſta vlla cauſa queant, nedum defendi aut retineri. Quod ad Monachos attinet, tot ſectis variegatos, idem pios viros ſentire video, quod ſenſit doctiſſimus

ſimus Eraſmus quando dixit: *Bonos monachos Eccleſiæ eſſe ornamenta*, *Malos carcinomata* : conqueſtus interim perquàm paucos eſſe ætate noſtra, qui veri eſſe Monachi, aut boni videri queant. Nobis denique, qui noſtris affectibus locum damus, & humanis conſiliis omnia gerimus, nec ad diuina reſpicimus, quo & certis & indubitatis, & æternis nitamur & hæreamus, vſu venit, quod omnibus regnis ſuo robore nixis accidit, quod à gentili Poeta (ceu Prophetam dicere malumus) dictum eſt:

Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

FINIS.

BARTHOLOMÆI SCHOBINGERI IC. ADDITIONES,

AD IOACHIMI VADIANI CONSVLIS

FARRAGINEM ANTIQVITATVM.

PRÆFATIONIS Numerus 1.

IN *Rheni & Danubij Ripa Eccleſia Chriſtianæ.*] Quæ vē plurimum erant ligneæ; ſine omni ſuperflui ornatus cura ſineq; magna ſtructurę elegantia. Cuiuſmodi fuit illa ad Ripā Danubij in Norico, cuius Eugippius Abbas in vita S. Seuerini meminit. Nec alia templa Diis ſuis exſtructa à Germanis. Nā Velleius in Gallica hiſtoria de Dea Ciſa, quæ Auguſtæ Vindelicûm culta, ſcripſit; *Cuius templum ex lignis barbarico ritu conſtructum.* &c. Barbarico, id eſt Germanico. Nam Germani *κατ' ἐξοχὴν Barbari* dicti, vt ad Sidonium notauit Ioannes Sauaro & ad Einhardum Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus, iuuenis & vera nobilitate, id eſt, virtute, ac morum probitate, & omnium optimarū artium ac diſciplinarum ſtudiis ornatiſſimus, qui & ſuperiorum locorum, cum hos libros vnà otioſi perlegeremus, me admonuit; & alia plurima in his additionibus noſtris, qua eſt promptitudine, ſuggeſſit. Vt eſt illud circa annū Dom. CCCC. cœpiſſe lapidea templa à Chriſtianis exædificari. Quale fuit illud Brigantii ad lacum Podamicum à SS. Columbano & Gallo repurgatum, vt legitur apud Walefridum & Wettinum in vita Galli, apud Rapertum quoque cap. 1. & Theodorum in vita S. Magni. Quale & illud Kirchbergenſe, cuius Thomas Lyrer & Felix Fabri originem tradidere.

Sub Valentiano eius nominis Tertio.] Sub hoc enim Germanos Rhenū transgreſſos in Romanas prouincias irruiſſe authorum omnium conſenſu conſtat circiter ann. Salut. CCCCL. vel vt Sigebertus author eſt an. CCCCLXXIV. *Ibid. 2.*

Franci longius à ripis Galliam ingreſſi.] Ottho Friſingenſis lib. 4. cap. penultimo. *Ibid. 3.*

Remigio authore.] S. Remigius Epiſcopus Remenſis Ann. Dom. CCCCXC. *Ibid. 4.*

In vetuſtiſſimis Codicibus.] Legis Salicæ, quam poſteaquam hæc Vadianus ſcripſerat, edidit Ioannes Heroldt, cum aliis veterum Legum libris. *Ibid. 5.*

Ibid.6. *Nomine Imperij ad Francos, atque inde etiam ad Germanos tranſlato.*] De imperii tranſlatione ad Francos & Germanos vide libellum Marſilii de Padua *de Tranſlatione imperii*, & quædam apud Engelbertum Abbatem Admontenſem *de fine Romani imperii.*

Ibid.7. *Lothario, quem Clothariumſcribæ Gallici vocant.*] Fallit enim Franc. Guillimannus, qui in libris Antiquitatum ſcribit litteram C. in eiuſmodi nominibus idem notari quod KVNIG. Hac enim ratione omnes & ſacerdotes, & monachos, & nobiles & plebeios Reges fuiſſe concedat neceſſe eſt, quorum nomina in veteribus inſtrumentis & legibus Francorum manuſcriptis ita ſcripta & picta obſeruantur. Natus autem error ex barbara illa, & imis de faucibus ducta pronuntiatione, qua Heluetii noſtri hodieq; laborant. Hinc ſine diſcrimine in illis libris legitur *Ludouuicus, Hludouuicus, Chlodouuicus, Clodoueus. Lotharius, Hlotharius, Chlotharius, Clotharius.* &c. Rationem eius rei tradit Bodinus in Method. hiſtor. Hæc Goldaſtus.

Ibid.8. *A Dagoberto in optimam formam redacta.*] Leges Francorum à Dagoberto in formam redactæ, *nihil habet quod paganiſmum reſapiat*, in epilogo legis Francorum, quem Heroldus fecit præfationem legis Salicæ, Iuſtinianum (opinor) imitatus. Goldaſtus.

Ibid.9. *Nihilminus donatas & ornatas, quàm illas priores.*] Quas tranſportarunt & locis mutarunt. Hinc Rauracenſis vetus in Baſilienſem, Vindoniſſenſis in Conſtantienſem, Auenticenſis in Lauſanenſem, &c. migrarunt ac tranſportatæ ſunt.]

Ibid.10. *Irenæus vetus author meminit.*] Aduerſus hæreſes lib. 1. c. 3. vbi & Eccleſiarũ in Celtis mentio. Nam & ipſe Lugdunenſis Celtarum Epiſcopus fuit.

Ibid.11. *Quæ apud Curiam eſt vetuſta.* De eius vetuſtate Guillimannus lib. 4. c. 2.

Ibid.12. *Scholarum vice cœnobia eſſent.*] Talia fere hodie eſſe nouimus Collegia Ieſuitarum, ſuo more modoq;: Vnde & ab aliis *Seminaria*, etiam *Gymnaſia* vocantur, in quibus ſcilicet ad Eccleſiæ ſuæ & Reipub. regimen ſemina iactentur & exerceantur, præſertim in America, vt ex Epiſtolis Iaponicis, ſi vera ſunt, quæ ibidem memorantur, cognoſcimus.

Ibid.13. *Prouincia Gallica cœnobia vidit.*] Sub Arcadio, Vero & Honorio Principibus. Auxit poſtea inſtitutum Martinus Epiſcopus Turonẽſis, qui collectis diſcipulis ſeueriorem quandã monaſticę diſciplinæ regulam circiter annũ Salut. CCCLXXXIIII. Gratiano imperãte profeſſus eſt: cuius vitã Seuerus Sulpitius Rhetor, & ipſe poſtea monachus, cũ multa ac prope ambitioſa laude monaſticæ vitæ in literas retulit anno CCCC. plus minus. Hunc poſtea ſecutus Ioannes Monachus cognomento Caſſianus, qui & ipſe de Monachis Ægypti, & monachiſmi laudibus in literas retulit, & monaſteria duo Maſſiliæ condidit annum circa CCCCXL. vt quidam volũt. Ceſſatum dein nonnihil, quum magno omnium terrore Gotthi in Italiam, in Gallias autem Franci irruiſſent. Verum illis ad fidem cõuerſis, augeri amplius, ſed intra modum tamen, cœpere monaſteria. Clodoueus enim à Remigio baptizatus non defuit monachiſmo, qui & in Alemannia à ſe deuicta & magna parte in ſeruitutem redacta, propagandæ gratia religionis, monaſteria inſtituit, domos ſcilicet, in quibus regiis donationibus fouebantur, qui verbo Domini rudes illas & feras gẽtes ad fidẽ Chriſti cohortabãtur. Sub hoc n. Principe duo monaſteria, vnũ apud Puregũ, alterũ apud Lucernã à Wichardo & Ruperto fatrrib. Ducibus Alemanniæ ſeu Sueuiæ, fundata ſunt, omniũ, ꝙ ſciam, Alemannicorũ monaſteriorũ vetuſtiſſima, circa ann. Dom. DIII. regnante in Italia Theodorico Gotthorũ Principe. Poſtea annis plus minus XXX. ſub Iuſtiniano Imp. emerſit S. Benedictus ille ἀρχιστράτηγος monachorum, anno Domini DXX.

Quum

Quum Theodoſio Iuniore imperante.] Videndum an tempore Valentiniani e- *Ibid.14.*
ius nominis Vltimi.

Cuius Baſilium fecere authorem.] Cuius epiſtolã vide ad Greg. de *vita ſolitaria.* *Ibid.15.*

Anglis & Hybernis.] Hic nota, monachiſmũ non quidẽ ſub Gregorio in An- *Ibid.16.*
glia & Hybernia, ſed antea incepiſſe. Colũbanus n. & Gallus xxv. annis an-
te Gregorii pontificatũ ex Hybernia in Galliã traiecerunt. Gregorius igitur
monachiſmo iam recepto fauens, Anglis & Hybernis affuit, miſſis, qui inſti-
tutum monachiſmũ iuuarent & fouerent. ita enim Lãbertus tradit; *Gregor.
Papa Auguſtin Archiepiſcopũ cum monachis in Britanniam miſit, vt genti Anglorum
verbum* Dei *euangelizarent* Dominicæ *incarnationis ann.* DXCVI. Idem quoq; tra-
dit Sigebertus monachus.

Et veteri etiam in Germania pluſculi conſederint.] Quale eſt Scotorum mona- *Ibid.17.*
ſterium Herbipoli ad Mœnũ, quod abhinc aliquot annis cultorib⁹ priuatũ,
Monachis p̱ Iuliũ Epiſcopũ ex Italia euocatis recoli non ita pridẽ occœpit.

Anachoretarum.] Anachoretæ tẽpore priores fuerũt Cœnobitis. Cœperũt *Ibid.18.*
n. tẽpore perſecutionũ Decii & Valeriani annis plus minus CCL. à Chriſti na-
tiuitate, vt Hieron. author in vita Pauli Herem. to. 1. Hinc eſt quod Iſidorus
Epiſ. lib. 7. Etym. inq̱t; *Anachoretæ* Heliã *& Ioannẽ, Cœnobitæ Apoſtolos imitãtur.*

Neque enim adeo vel addicti erant certo loco.] Tales quoque monachi fuere D. *Ibid.19.*
Hieronymus, Simplicianus, Auguſtinus, &c.

Vt non magna ex parte Eccleſiis intereſſe, &c.] Vide Hieronymum in vita Hila- *Ibid.20.*
rionis, & in Inſtitut. Monachi ad Rufinum, item ad Paulinum, & de Cuſto-
dia virginit. ad Euſtochium, & Vitas patrum paſſim.

Certo fixeq; in loco hærere.] Adeo vt Anshelmus lib. 2. de ſimilitudinibus non *Ibid.21.*
veritus ſit ſcribere; *In ſomnis* (nempe ergo, in ſomnis, inquit ille Plautinus ſe-
nex) *ſe vidiſſe Angelum* Dei *deſcribentem ſibi quis eſſet verus monachus: nempe qui
locum ſuæ habitationis perpetuum eligat, in quo perpetuo habitare diſponat.*

Sarabaitæ.] Vide 6. quæſt. 1. c. *quidam monachi,* & c. *qui vero.* *Ibid.22.*

Quod inflati vagarentur.] Inde *Gyrouagi* dicti, Anſegiſ. lib. 4. c. 45. Sed de his *Ibid.23.*
& aliis Monachis plura legere potes apud Anton. hiſtor. part. 3. tit. 16. § 4.

Quàm vt a turbæ ſtrepitu & ſæculi curis ſemoti carnem frænare, &c.] Sic Plato in *Ibid.24.*
Timæo ſcribit, Sacerdotes apud Athenienſes à populo ſeparatim cõuixiſſe,
ne aliqua profana cõtagione eorũ caſtitas ſeu vita pollueretur. Et Hier. con-
tra Iouinianum; *Stoicus vir eloquentiſſimus de vita antiquorum ſacerdotum loquens
ait, quod omnibus poſtpoſitis negotiis ſemper in templo fuerunt, & rerum naturas atque
cauſas ſiderumq; motus ſtudioſiſſime contemplabantur, & nunquam ſe mulierib. miſcue-
runt; nunquam cognatos, propinquos, vel liberos viderunt ab eo tẽpore, quo diuino cultui
ſeruire cœperunt: a carne & vino ſemper abſtinuerunt propter tenuitatem ſenſus & ver-
tiginem capitis & libidinis refrænationem: pane raro veſcebãtur, ne onerarent ſtoma-
chum: cubile de foliis palmarum habebant, & ocio nunquam torpebant,* &c. quæ vide
apud eundem, & Iacobum Magni Sopholog. lib. 7. c. 1. & adde epiſt. Baſilii ad
Gregorium Nazianzen. de vita ſolitaria.

Mores componere, abſtinentiaq; ſeſe exercere.] *Sancto Monaſteriorum vſu patientia* *Ibid.25.*
coaluit, & durioris obſeruationis conſuetudo laborum tolerantiam hauſit, ſicut de Eu-
ſebio Epiſcopo ſcripſit Ambroſius lib. epiſt. 10.

Nemo tantum ſuo conſilio tribuebat, vt negaret reſcindi poſſe, &c.] Vide Eraſmũ *Ibid.26.*
in vita Hieron. Huc faciũt quę ſcribit Epiphan. Cypri Epiſcopus cõtra Mon-
taniſtas. hæreſ. 48. lib. 2. tom. 1. *Nos vero non neceſſitatem imponimus, verum cum
bono conſilio admonemus exhortantes eum qui poteſt: non autem neceſſitatem imponi-
mus non potenti, neq; reiicimus ipſum a vita. Sanctum enim omnibus prædicauit, vt de-
bilium infirmitatem portemus, velut etiam ipſe S. Apoſtolus dicere comperitur, & ta-
les redarguere, qui non ſunt eiuſdem doni; Iuniores, inquit, viduas reiice.*

Ibid.27. *Quin & euocati ſunt ſæpe e monaſteriis*,&c.] Poſſidonius in vita Auguſtini c. 11. *Proficiente vero doctrina diuina ſub ſancto & cum ſancto Auguſtino in monaſterio Deo ſeruientes, Eccleſiæ Hipponenſi clerici ordinari cœperunt. Ac deinde innoteſcente de die in diem Eccleſiæ Catholicæ prædicationis veritate, ſanctorumque ſeruorum Dei propoſito, continentia & paupertate profunda, ex monaſterio, quod per illum venerabilem virum & eſſe & creſcere cœperat, magno deſiderio poſcere atque accipere. Epiſcopos & clericos pax Eccleſiæ atque vnitas & cepit primo, & poſtea conſecuta eſt. Nam ferme decem, quos ipſe noui ſanctos & venerabiles viros, continentes ac doctiſſimos, B. Auguſtinus diuerſis Eccleſiis, nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit. Similiterq; & ipſi ex illorum ſanctorum propoſito venientes Domini Eccleſiis propagatis & monaſteria inſtituerunt, & ſtudio creſcente ædificationis verbi Dei, cæteris Eccleſiis promotos fratres ad ſuſcipiendum ſacerdotium præſiterũt.* Hæc ille. Iuſtinianus Imperator prohibuit Epiſcopum ordinari, qui non xv. annos in monaſterio monaſtica conuerſatione impleſſet, Nouell.123.c.1. Et Iacobus Magni Sopholog.lib.7.c.3.ſcribit, *concludere Hugonem, quod canones rationabiliter diffiniant, nullum eſſe in Epiſcopum eligendum, niſi prius in ſacris ordinibus fuerit religioſe conuerſatus.* Auguſtinum fuiſſe monachum teſtatur ipſe epiſt.89.ad Hilar.in fin.4.quæſt.& contra litter.Petilian.lib.3.c.4.& Ambroſius part.3.ſerm.94. & Poſſidon. in vita Auguſtini c.5. Ex monacho Preſbyterum, ex Preſbytero Epiſcopum ſe factum eſſe, & qua ratione ſcribit ipſe vbertim *De communi vita & moribus Clericorum*, tract.1.

Ibid.28. *Ac velut in ludo ad certamen inſtituti.*] Hieronymus *ludũ* vocat *monaſteriorum*: quia ex illis tanquã ludo prodibant viri exerciti & pietate & diſciplina, qui magno cum fructu Eccleſiis adhibebantur. Hinc à Baſilio monachos ἀσκητὰς, hoc eſt exercitatores dictos fuiſſe] Gregor. Nazianz. in orat. funebri in laudes Baſilii habita docet. Vnde & ἀσκητικὸν, id eſt exercitatorium, Baſilium ſcripſiſſe Hieronymus tradit, cuius fragmenta quædam Volaterranus tranſtulit, certæ vitæ modum proponens, ad quam ſe monachi componerent & exercerent.

Ibid.29. *Labore illo manuum.*] Alimonia monachis ex labore manuum, vide Auguſtinum in expoſitione pſalmi 99.

Ibid.30. *Vota autem quæ monaſtica dixere.*] Cauſa adiuuans fiduciæ operum vota monaſtica.

Ibid.31. *Nec mandata ſed hominum præſcripto inſtituta.*] *Fruſtra me colunt docentes doctrinas hominum.* Matth.15.

Ibid.32. *Ditiores catalogo inſcripti fratrum in numero haberentur.*] Veteres Chriſtianos mutuò ſe Fratres appellaſſe vel ex ſcriptura conſtat. Sed poſtremis temporibus ij tantum Fratres appellati à monachis, qui aliquid victui & amictui eorum ſuppeditarunt. Aliter quàm ab Auguſtino in Pſal.99. vbi de monachis ait; *Laborant manibus ſuis, inde ſe tranſigunt, non auare aliquid petunt. Quicquid eis infertur à piis Fratribus, cum ſufficientia, & cum caritate vtuntur.* Fratres vocat homines Chriſtianos quoſuis, non eos tantum, qui præbendis monaſteriorum ſuo ſibi peculio coëmptis gaudeant, vt hodie.

Ibid.33. *Gregorii.*] Vide Gregorium in homilia 5.in Ezech.in fine.

Ibid.34. *Auguſtinus.*] Lib.10.cap.22. de ciuitate Dei.

Ibid.35. *Bernardus.*] In ſermone de Annuntiatione.

Ibid.36. *Sed gratis daretur ſitientibus aquam illam viuam.*] Eſa.55.Ioan.4.Hieron.in Eſai.d.c.55.quem vide.

Ibid.37. *Nec dedit errores.*] NB. Carolus Magnus non dedit errores Eccleſiæ, ſed temporum vitio recepit.

AD LIBRVM PRIMVM.

PAG. I. NVM. I.

Synodi Magonciacenſis.] Synodus Magonciacenſis celebrata eſt anno Domini DCCCIII. ſub Carolo Magno.

Magno Franci & Alemanni nobilitatem, &c.] Tacitus in libello de Moribus (*Ibid.2.*) Germanorum, Adamus Bremenſis hiſt. Eccleſ. lib. 1. c. 5. Witichindus Monach. l. 1. Leges Francorum, Alamannorum, Francorum, & alii ſcriptores.

Nulli tum erant Epiſcopi ſuffraganei.] De Epiſcoporum aũt deriuatione & o- (*Ibid, 5.*) rigine vt aliquid dicamus, ſciendum eſt; quod *Epiſcopus* dicitur quaſi inſpector & ſpeculator. Hoc enim ſenſu Cicero ſcripſit ſe epiſcopum deſignatum à Pompeio, vt oram Campaniæ maritimam ſpecularetur. Ab Arcadio autem Iureconſulto, qui pani cæteriſq; rebus venalibus inſpiciendis præſunt, Epiſcopi vocãtur, l. vlt. ff. *de muncrib. & honorib.* Inde vocabulum illud ab Eccleſię Doctoribus propter ſingularem emphaſim paſtoribus etiam Chriſtiani gregis attributum eſt, quod ouium curæ ſuæ commiſſarum doctrinæ, vitæ & morum inſpectores eſſent conſtituti. Ab inſpectione igitur, vigilantia, cu- (*l. 2. l. 31. l. 34. l. vltim. C. de ſacroſ. Eccl. l. 5. auth. ſed neque, eod. Nouell. 54.*) ra, labore, fide docendi, quã Eccleſiis debent, dicuntur Epiſcopi. Vnde poſtea & Latinæ Eccleſiæ, ſicut & Preſbyteri & Parochi, Diaconi, & alia nomina cõmuni loquendi vſu retinuerunt. Iidem aũt fuerunt Epiſcopi, Preſbyteri, & Parochi, iiſdemq; nominibus promiſcuè vocantur tam in literis ſacris, vt ad Philip. 1. ad Timoth. 1. 4. 2. ad Tim. 1. Act. 20. quàm à Patrib. antiquis, vt Hieron. in epiſt. ad Oceanum, & in epiſt. ad Tit. c. *legimus*, diſt. 93 ſed & à Chronographr. Francicis & veteribus fundationum chartis, ſæpe Epiſcopus pro Parocho, & è contrà: & Parochia pro diœceſi ponitur. Quod ideo factum videtur, quod omnes olim paris gradus & æqualis authoritatis eſſent, & *vno* (vt Ambroſius inquit ad Epheſ. 4.) *recedente ſequens ei in ordine ſuccederet.* Verũ quia cõmunis illa Preſbyterorum adminiſtratio per vices viſa eſt incõmoda; & *ſequentes Presbyteri cœperunt inueniri indigni ad tenendos per vices primatus*, ait idem Ambroſ. ideo ne indigni temerè vſurparent, & eſſet multis ſcandalum, tum etiam vt diſſenſionum materia & ſchiſmatum ſemina tollerentur, & vt Hieronymus inquit, *Ne vnuſquiſq; ad ſe trahẽs Chriſti Eccleſiam rumperet*, factum eſt, vt vnus ex Preſbyterorum ordine in ſingulis ciuitatibus ordine cæteris præficeretur, ita vt cum eorum cõſilio omnia gereret & adminiſtraret. Hinc nomen Epiſcopi, quod ante omnibus erat cõmune, attributum eſt vni, quo facilius inſigni aliqua propriaq; appellatione à cæteris diſcerni poſſet. Proinde ex eo tẽpore reliqui Preſbyteri nunquam Epiſcopi ſunt appellati; quãuis Epiſcopi Preſbyterorũ nomen nõ reſpuerint, vt legendum eſt apud Euſeb. lib. 5. c. 33. hiſt. Eccleſ. & Tripart. lib. 4. c. 24. Multiplicatis autem per omnes (*Euſeb. lib. 5. c. 24.*) prouincias Eccleſiis, cum neq; ad cõmunia capienda cõſilia, quibus ſemper opus fuit, conuenire, neq; cõmuni per omnia conſenſu regi poſſe viderentur, confuſionis vitandæ cauſa certa quædam ratio & forma cogendorũ cœ- (*c. 13. q. 1. diſt. 80. c. epiſcopi.*) tuum, quas *Synodos* vocabãt, inſtituta eſt, &, vt coniicio, ſub Cõſtantino Magno, diuiſis per ſpatia certa regionibus, ita vt vnuſquiſq; Epiſcopus ſua regione contentus, ab alterius adminiſtratione & cura abſtineret. Quî enim facilius vel vtilius conuenirent, quàm quos ipſa vicinitas, eadem lingua, iidẽ maxima ex parte mores, & mutua in rebus ciuilibus cõmercia, copulant? Hinc dubio procul poſt ordinem inter eiuſdem oppidi & vicini territorii Preſbyteros poſitum, illa epiſcopatuũ in diœceſes & metropoles diſtributio cœpit à Conſtantino Magno reddita Eccleſiis pace. Quæ tamen, vt voces ipſæ arguunt, à Græcis Eccleſiis originem habuiſſe videtur, non quidẽ, quod ſciam,

ab aliquo coeuntium Patrum Cõcilio aut decreto profecta ſit, ſed quod natura ſuadente & neceſſitate flagitante ad exemplar Reipubl. Romanæ efformata eſt. Hoc enim vult illud Hieronymi epiſtola ad Titum; *Nouerint Epiſcopi conſuetudine ſe magis quàm Dominicæ diſpoſitionis veritate Presbyteris eſſe maiores,* &c. Stante enim Republica Romana, erant prouinciæ in diœceſes, quaſi gubernationes dicas, id eſt certa ſpacia, diſtributæ, in quarum præcipuis vrbibus Præſides conuentus ſuos agebant, cuius nouem Plinius in Aſia numerat hiſt. natur. lib. 5. c. 29 & ſeq. quarum ſeptem in Apocalypſi recenſentur. Metropoles autem dictæ ſunt ciuitates, ex quibus deductæ fuiſſent aliquando Eccleſiæ: quæ appellatio poſtea penes celeberrimas & frequentiſſimas ciuitates manſit, quaſi materna quadam authoritate eminentes. In oppido igitur cuiuſq; diœceſeos præcipuè primus Preſbyter, qui & ϖεὶ κατέχενον Epiſcopus vocabatur, in cõmuni quotidiana iuriſdictione, cæteris tum vrbanis, tum aliis eius regionis Compreſbyteris, id eſt toti diœceſi præerat: non quidẽ gradu aut imperio vel dominationis authoritate, ſicut Bernardus ad Eugenium inquit lib. 2. *Nomen Epiſcopi non ſonat dominium, ſed ſeruitutem*: verum ordine & primi in ſacro conſeſſu loci dignitate, ſcribente Auguſtino epiſt. 19. *Secundũ honoris vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus maior eſt preſbyterio*: in ſingulos quidem inſpectionẽ hactenus habens, vt eos & officii admoneret, & de rebus ad diœceſin vel morum cenſurã ſpectantibus ad Compreſbyteros ſuos (quorũ cœtum, *Senatum Eccleſiæ* Hieronymus vocauit, c. Eccleſia, 16. q. 1.) referret, ſententias rogaret, & quod viſum decretumq; eſſet, pronuntiaret, à quo iudicio ad ſynodũ prouincialem prouocare licebat, c. 6. q. 3. & 4. Quoniam aũt regio interdum latius patebat, quàm vt cõmodè in vrbem quauis occaſione venire poſſent, Epiſcopi, vt veriſimile eſt, otio & quieti conſulentes, vicis & pagis, qui non minus quàm vrbes cõmuni inſpectione egebant, vicarios quoſdam Epiſcopos ordinare ſoliti ſunt, qui *Chorepiſcopi* nominabãtur, quaſi χωρικοὶ, id eſt ruſtici, regionarii, ſiue vicarii Epiſcopi: q̃a non in ciuitate, ſed ruri per vicos & pagos munus gerebant. Horum primam mentionẽ factam inuenio in Cõcilio Ancyrano can. 12. item Neocœſarienſi can. 13. & Antiocheno can. 8. & 10. Et quia inſolenter ſeſe cum Epiſcopis gererent, nec vlla ſatis bona ratio eorum inſtitutionis appareret, eorum munus ſublatum & antiquatum eſt: in quorum tamen locũ ſucceſſiſſe vel ſurrogatos fuiſſe mihi videntur *Archipresbyteri vicani*, de quibus in c. vlt. de officio Archipreſbyt. *Metropoleos* autem *Epiſcopus* inſpectionem & ἐπισκοπὴν in eiuſdẽ prouinciæ Coepiſcopos habuit, ad quos eodẽ, quo diœceſeos Epiſcopus in ſuos Cõpreſbyteros, ordine, bis aut minimũ ſemel in anno cõgregatos de omnibus totius prouinciæ negotiis, & eorum qui ad ſynodum prouincialem prouocarunt cõtrouerſiis referebat, & ſententias rogabat, vt quod maiori parti viſum eſſet, decerneret. Quod ſi pares fuerunt Epiſcoporum ſententiæ, tum alios aliquot ex propinqua prouincia euocabat, qui ambiguitatem cum prouinciæ Epiſcopis tollentes, quod alteri parti viſum eſſet, confirmarent. In qua ſynodo Epiſcopus, qui alicui eius prouinciæ loco præeſſet, & ipſe vt Metropolitanus creabatur, nec ab ea ſententia cuiquam ab omnibus prouinciæ Epiſcopis damnato prouocare licebat, cauẽte id Concilii Antiocheni canone XV. Et hæc quidem fuit Eccleſiarum Chriſtianarum per diœceſes & prouincias diſtributio, non temere profecto, ſed prudenter & cõmodè à nõnullis inchoata, & deinceps multorũ cõuentuũ ſacrorum decretis in vniuerſo terrarũ orbe cõfirmata, vt Concil. Nicen. can. 6. anno Dom. CCCXXV. & Conc. Conſtantinopol. can. 2. an. Dom. CCCLXXXI. iuncta l. 3. C. Theod. de fide Catholic. Nulla autem alia Patrum mens fuit, cum hanc πρωστασίαν in

Vide epiſtol. Damaſi & Leonis I. 86. & diſt. 68. c. quamuis, & ſeq. Can. Apoſt. 33. Concil. Antioch. can. 9. e annis, 18. diſt. cap. ſicut olim, de accuſ. & c. habebatur, &c. ſeq. c. propter, 18. diſt. Nouell. 123. de ſanctiſſ. Epiſcop.

in diœceſes, & has rurſus in Prouincias ſub vno quopiam cæteris præeunte diſtribuerent, quàm vt Eccleſię non cuiuſquam arbitrio, ſed cõmuni gubernatorum diuinitus conſtitutorum, & in nomine Domini ritè & ordine congregatorum ſententia & conſenſu, ſicut inter pares regerentur, Diœceſano videlicet primo Preſbytero in trimeſtribus illis conuentibus, quorũ veſtigia quædam adhuc extant, ſic ſuis Compreſbyteris præeunte, & primo Prouinciali Epiſcopo in ſemeſtribus prouincialibus ſynodis ita omnia inter Epiſcopos moderante, vt quemadmodum veteribus canonibus diſertè præcipitur, nec à primo Preſbytero abſque ſuorum Compreſbyterorum, nec à primo Epiſcopo abſque ſuorum Coepiſcoporum ſententia & conſenſu, nec viciſſim quidquam ab iſtis abſque ſuo duce & moderatore gereretur: quin ordinem & in generalioribus atq; adeo œcumenicis ſynodis obſeruatũ eſſe ex earum hiſtoriis liquet, Rufino lib.10.hiſtor. & Socrate Eccleſiaſt.hiſt.lib.3. Vſque adeo autem humano hoc inſtituto quamuis pio & nunquã ſatis laudato, neque Sathanæ ad irrependum in ipſa Eccleſiæ viſcera aditus ſatis fuit occluſus, neq; coerceri ambitio & auaritia, peſtes illæ religionis deterrimæ, potuerunt, quin hominum vitio, non patrum culpa, ſucceſſu temporis pulcherrimus hic ordo in oligarchiam quandam & demum in horrendam illam Antichriſtianam tyrannidem Oecumenicam transformatus ſit. Cum enim πρωςασία illa, quæ ordinis & muneris ab initio fuit, poſtea ſublata electionis libertate, quæ loco ſucceſſionis per vices conſtituta fuerat, & certæ ciuitatis ſedi addicta & perpetua conſtituta, gradus ſuperioritatis & imperii, dominationis & poteſtatis præeminentia facta eſt, ſpiritus ambitionis & auaritiæ facile irrupit, & quod vnum ſynodorum remedium habebat ab Apoſtolis aduerſus omnes hæreſes & ἀταξίαν Eccleſia, malum omnium peſſimum euaſit, & primò quidem in gradum ſuperiorem, mox ab hoc gradu in horribilem illam tyrannidem conſcendit. Epiſcopi enim Diœceſani hac πρωςασίας innouatione & obtentu omnia ſenſim ad ſe pertrahere ſtudebãt, nec ſolum Preſbyteros κυβερνήτας, quos Laicos appellare cœperunt, quaſi ad Eccleſiaſticam εὐταξίαν nihil pertinentes, expulerunt, ſed etiam aliis Compreſbyteris ſuis iam non præeuntes in cõmunibus deliberationibus, ſed arbitrio ſuo dominãtes, alios quidem ad ſuas parochias relegatos ab epiſcopali conſilio excluſerunt, alios vero quot & quoties libuit, aſſumere cœperunt, non quibus cum propriè de rebus Eccleſiæ deliberarent, ſed quorum opera vicaria vterentur. Vnde tandem pro Chriſtiano illo preſbyterio Officiales, neſcio quos & Curiam à mundanorum Principum foris nihil differentem habere occœpit. Prouinciales autem illi Epiſcopi, abiectis modeſtiſſimis titulis Apoſtolicis, quibus etiam nec aliis in vetuſtis illis & purioribus canonibus *primi Presbiteri, primi Epiſcopi*, item προεστωτες, πρῶτης καθέδρας, appellati ſunt, & aſſumptis magnificis illis & faſtuoſis *Patriarcharum, Archiepiſcoporum, Metropolitanorum*, non minus ambitioſe ſe geſſerunt, aliis aliorum fines quamuis variarum ſynodorum canonibus deſcriptos inuadentibus. Notum eſt enim ex illorum temporum hiſtoria, adeo inter ſe tumultuatos eſſe, quum ſynodus Nicæna cogeretur de gubernationis ſuæ finibus, vt nullum finem cõcertationes illæ habituræ fuiſſent, niſi libellos accuſatorios ab Epiſcopis ſibi propoſitos, congeſtos in ignem Conſtantinus Imp. abieciſſet, Euſeb. de vita Conſtant.lib.3.c.13. Ruffin.hiſt. Eccleſ.lib.1.c.16. Sozomen.hiſt. Eccleſ. lib.1.c.16. c.vlt.diſt.22. Quãuis nec tum quidẽ deſierint. Conſtantinopolitanus enim, cuius ſedes nullũ nomen acceperat, teſte Gelaſio Primo, nedum vt inter Metropolitanos cenſeretur, non deſtitit, donec in Concilio Cõſtantinopolitano primo ſecundum ab Epiſcopo Romano locũ & honorẽ primatus

Ex canon 9. Concil. Antiochen.

Can. vlt. ſynodi Epheſ. anno Dom. CCCCXXXI.

tus inter Metropolitanos obtineret. Qua de re eſt canon 3. eius Concilii & in ſynodo II. Conſtantinop. can. 36. & Nouel. 131. & l. 16. C. de ſacroſ. Eccleſ. vbi ab Imperatore Zenone idem confirmatur, & in l. 24 C. eod. ab Iuſtiniano Imperatore vocatur *caput reliquarum Eccleſiarum*. Videtur autem eadem niſus ratione, quà Romanus Epiſcopus dominari iam cœperat, nempe, quod Conſtantinopolis Regia eſſet ciuitas, & Noua Roma. Quod cum Gelaſius ille in epiſt. Dardaniæ Epiſcopis inſcripta merito irrideret; *Alia*, inquiens, *eſt regni ſæcularis poteſtas, alia dignitatum Eccleſiaſticarum diſtributio*: tamen adeo non profecit, quin nihilo minus in Chalcedonenſi illa Oecumenica Synodo, alioqui quod ad doctrinam venerabili & orthodoxa Conſtantinopolitano non tantum primatus ille ſecundus, licet repugnātibus Epiſcopi Romani Legatis confirmatus, verum etiam contra Conſtantinopolitanæ ſynodi canonem 2. ditio longè lateque ampliata fuerit. Verùm ne tum quidem, quæ ambitionis rabies eſt, modum vllum tenuere: ſed aliquanto poſt tempore, in ſexta Conſtantinopolitana Synodo in Trullo habita, Quartumuiratus ille, quo Romanus Occidentem, Conſtantinopolitanus cum vicina regione Orientem, Alexandrinus Africam, Hieroſolymitanus autem dicis cauſſa quartum locum nactus eſt, Antiocheno, cuius antea nobiliſſimæ Eccleſiæ ſedes tertia inter Metropolitanos numerabatur, cæteriſque deinceps Metropolitanis ſub Quartumuirorum illorum iugum redactis, ad inſtar Triumuiratus Romani inuectus eſt: quæ non magis Rempublicam Romanam, quàm hic ille Eccleſiam Chriſtianam peſſumdedit, & perdidit Quemadmodum enim Triumuiratus aditum Auguſto ad imperii monarchiam patefecit, pari ratione Quartumuiratus ille dominationi monarchicæ in Eccleſia ianuam aperuit. Cum enim Alexādrinus & Hieroſolymitanus, qui nō tanta, quanta reliqui duo ob ſedem imperii & honorem, dignitate præeminerent, ſed intra ſuæ ſe ſedis limites continerent: Romanus nec parem magis, quàm Pompeius, nec Conſtantinopolitanus maiorem magis, quàm Cæſar, ferre potuit, & quaſi (vt Alexander Dario reſpondit) *ſicut mundus à duobus Solibus, ſic Eccleſia duobus Patriarchis regi nequiret*, inter Duumuiros illos, ſpectantibus reliquis duobus, infinita de primatu orta ſunt certamina. Et Gregorius quidem Romanus aduerſus Ioannem Conſtantinopolitanum, qui ſe Oecumenicum, id eſt, vniuerſalem vocari volebat, recte & probè ſcripſit; *Antichriſti præcurſori hanc appellationem conuenire*: ſed imprudenter; & nihil tale cogitans contra ſuam ipſius ſedem Propheta exſtitit. Bonifacius enim eius nominis Tertius, ſecundus à Gregorio, tantum abfuit, vt prædeceſſoris ſui ſententiam probaret, vt è contrario à parricida illo Phoca *Capitis Eccleſiæ Chriſtianæ*, vt ſcribit Paulus Diaconus, verè Antichriſtianum nomen poſtularit & impetrarit. Quod haud alio fonte, quàm à πρωτοστασία illa certæ ſedi, electionis libertate ſublata, perpetuò addicta, ceu diximus, emanauit. Cum enim dominatio hinc quædam Epiſcopalis Diœceſana ſupra Compreſbyteros, Metropolitana ſupra Prouinciales Epiſcopos, Patriarchalis quadruplex ſupra Metropolitanos Coarchiepiſcopos, inuecta atque conſtituta erat: eadem certè parique ratione Monarchicum demum ſupra Compatriarchas imperium, ſiue Catholicum ſupra Catholicam Eccleſiam vniuerſam dominium erectum fuit, nec ante quieuit ambitio, quàm gradatim ad faſtigium ſummū horribilem ſuam tyrannidem perduxerit. Inde factum, vt Sathana interim dum his de rebus iſti rixantur, doctrinam ipſam miris modis deprauante, in ipſam quoque fidem dominationem vſurparit. Id quod iam Bernardus etiam quæſtus fuit, cum manifeſtò ſcripſit ad Pontificem epiſtola 230. *Et olim quidem eratis contra*

Can. 28. Anno Dom. DLV.

c. antiqua; de priuileg. vide diſt 22. per totam.

De Antiocheno vide Chryſoſt. homil. 3. & 16.

Grego. lib. 6. epiſt. 188. & 194. lib. 7. epiſtol. 74. 79. & 8. & ad Eulog. Alex. Epiſc. in epiſtol. part. 7. ep. 30. & c. ecce. diſtin. 99. & c. legimus, diſt. 93.

Anno Dom. DXLIIII.

Anno Dom. DCIIII.

Lib. 3. de geſt. Rom. c. 18.

tra Apoſtolum Petrum dominantes in Clerum, imo & contra Coapoſtolum eius Paulum dominabimini fidei totius orbis. At nunc nouum aliquid addidiſtis vſurpantes amplius & in ipſam religionem: quid reſtat, niſi vt adiiciatis & ipſis Angelis ſanctis dominari? Quin immo nec iſta in miſeras conſcientias tyrannide contentus, ipſa denique Cæſarum & Regum ſceptra ſibi, honorandi ſacri miniſterii obtentu ſubiecerit. Quam calamitatem à Ioanne in Apocalypſi, & Sancto Paulo epiſtol. 2. ad Theſſal. apertiſſimè prædictam maturè etiam præuidit Gregorius Nazianzen. optimo iure omnem illam προεδρίαν penitus ſublatam eſſe exoptans, qui de ea in oratione poſt ſuum in Vrbem reditum in hæc verba diſſerit; *Propter hanc*, inquit, *res omnes noſtræ iactantur & concutiuntur: propter hanc fines orbis terræ verſantur in ſuſpicione, & bello, eoque ſurdo, & ne nomen quidem habente: propter hanc periculum eſt, ne ab hominibus eſſe cenſeamur, qui a Deo ſumus, & ne magnum illud & nouum (nempe Epiſcopi) nomen amittamus. Quod vtinam neque eſſet præſidentia, neque loci prælatio, neque violenta præeminentia, vt ex ſola virtute agnoſceremur. Nunc enim dextrum hoc latus, & ſiniſtrum, & medium, & ſublimior & inferior ſedes, & illa præeundi, vel eodem gradu incedendi conſuetudo, multas nobis clades nequicquam intulerunt, & multos in foueam impulerunt, atque ad hircorum locum abduxerunt, non ex inferioribus: ſed iam etiam ex paſtoribus, qui quum eſſent magiſtri Iſraelis hæc ignorarunt.* Hactenus Gregorius, cui non ſolum faſtuoſa illa nomina, ſed res quoque ipſæ, non minus quàm aliis quoque Patribus, adeo diſplicuerunt, vt ne *Exarchi* quidem appellationem, longè tamen modeſtiſſimam & ſacrarum communionum deliberationum inceptori conuenientiſſimam, ferre potuerint, ſed in celeberrima illa Carthaginenſi Synodo expreſſis verbis expunxerunt, & generaliter eiuſmodi voces omnes damnarunt, atque adeo certam Metropolitanis illis appellationem, ne *primi* quidem *Epiſcopi*, ſed duntaxat *primæ ſedis Epiſcopi* aſſignarint, cauentes ne fumoſus ille faſtus mundi in Eccleſiam introduceretur, quæ lucem ſimplicitatis & dimiſſionis animi iis præfert, à quibus conſpectus ille diei Domini expetitur, ſicut ipſi Patres in epiſtola ad Cœleſtinum Vrbis Romæ Epiſcopum miſſa ſcripſere. Nec prætereundum, quod ante Concilium Chalcedonenſe, quod incidit in annum Chriſti circiter CCCCLV. nulla, quod ego deprehenderim, ſubſcriptio Synodica comperiatur, in qua Archiepiſcopus inſcribatur. Sed concedamus Patribus nihil malè ſuſpicantibus pro primis Epiſcopis Archiepiſcopos & Patriarchas iam olim vocatos fuiſſe, (fuerunt enim initio iidem Metropolitani, Archiepiſcopi, & Patriarchæ dicti) tamen certum eſt, primitiuæ Eccleſiæ ignota hæc nomina fuiſſe: nec dubitamus, cum poſtea vſurpari cœperunt, quin iam tum ſit molitus Sathan iacere tyrannidis illius fundamenta. Apud Francos quidem & Germanos, vt eſt apud Anſegiſum libro 1. cap. 8. neque Metropolitanus ſine Coepiſcoporum ſuorum conſilio, neque Epiſcopi rurſus ſine Metropolitani ſcientia in parochiis quidquam innouare poterant. Vnde Epiſcopi, qui ad Metropolitanum reſpiciebant, *Suffraganei* etiam dicebantur, quaſi Metropolitanorum auxiliarii, quod auxilio & ſuffragio Metropolitanis aſſiſterent, vel abſentium vices gererent. Qua ſignificatione vſurpatur etiam à Radeuico libro 2. de geſtis Frider. cap. 74. Patique ratione Chorepiſcopi Epiſcoporum ſuorum ſuffraganei quodammodo erant. Longè tamen alii vtrique à μυσταγώγοις ſiue *Initiatoribus* illis & *Cæremoniariis*, quos multo poſt tempore inſtitutos Suffraganeos etiam & Vicarios vocarunt. Operæpretium autem, nec minus Lectori rem gratam facturum nos putauimus, ſi Metropolitanorum Francorum, & Ger-

Concil. Carthagin. III. can. 26. c. 42. vnde c. primæ ſedis, diſtinct. 99. & ſeqq. c. multi, c. quicunque, diſtin. 4. ex Chryſoſt.

Germanorum, quales & quot quiſque ſub ſe Epiſcopos, vel Metropoleon, quales ſub ſe illo tempore ciuitates habuere, diſtributionem ex vetuſtiſſimo quodam Codice, qui anno Regni Caroli Magni XLII. Imperii autem IX. ſcriptus eſt, deſumptam hîc ſubiiceremus, quæ ad hunc modum habet.

BREVIS ANNOTATIO DE CIVITATIBVS ET METROPOLEIS, VEL QVALES ſub ſe habent ciuitates.

Prima Prouincia Lugdunenſis habet ciuitates numero v.
Metropolis ciuitas Lugdunum.
Ciuitas Eduorum.
Ciuitas Lingonum.
Ciuitas Capillonenſis.
Caſtrum Matiſconenſe.
Secunda Prouincia Lugdunenſis *habet ciuitates numero* VII.
Metropolis *ciuitas* Rotomagus.
Ciuitas Baiocaſſiani.
Ciuitas Abrincatum.
Ciuitas Ebroicorum.
Ciuitas Saiorum.
Ciuitas Lixouiorum.
Ciuitas Conſtantia.
Tertia *Prouincia Lugdunenſis habet ciuitates numero* VIII.
Metropolis ciuitas Turones.
Ciuitas Cennomania.
Ciuitas Redonis.
Ciuitas Andegauis.
Ciuitas Namnetis.
Ciuitas Coriſopitus.
Ciuitas Venetus.
Ciuitas Oſiſmus.
Ciuitas Dioblentus.
Quarta Prouincia Lugdunenſis *habet ciuitates numero* VIII.
Metropolis ciuitas Sennones.
Ciuitas Carnetum.
Ciuitas Otiſſiodoro.
Ciuitas Autricus.
Ciuitas Tricaſium.
Ciuitas Aurelianis.
Ciuitas Pariſius.
Ciuitas Melnis.
Prima Prouincia Belgica habet ciuitates numero IIII.
Metropolis *ciuitas Treueris.*
Ciuitas Medomartis,*id eſt* Metis.
Ciuitas Lecorum,id eſt Tullo.
Ciuitas Viriduno.
Secunda *Prouincia Belgica habet ciuitates numero* XII.
Metropolis *ciuitas* Remis.
Ciuitas Seſsionis.
Ciuitas Catalonis.

Ciuitas

Ciuitas Veremundis, id eſt Nouiomacus.
Ciuitas Atrauitum.
Ciuitas Camaracus.
Ciuitas Turnacus.
Ciuitas Silnanetis.
Ciuitas Beluiaco.
Ciuitas Ambianis.
Ciuitas Morinus, id eſt Ternacus.
Ciuitas Bononia.
Prima Prouincia Germania *habet ciuitates numero* II. *Metropolis ciuitas Agrippina, id eſt* Colonia.
Ciuitas Tungris.
Secunda Prouincia habet ciuitates numero VIII.
Metropolis ciuitas Mogontiacus.
Ciuitas Argentoratenſis, id eſt Stratburg.
Ciuitas Nemnetis, id eſt Spira.
Ciuitas Wangionum, *id eſt,* Wormatia.
Ciuitas Wirtzburgenſis.
Ciuitas Conſtantia.
Caſtrum Rubilocus, *quod Eichſteti dicitur.*
Ciuitas Auguſta Vindelicûm, *id eſt Auuerpurch.*
Prouincia Batuariorum, id eſt Noricus Ripenſis *ſuper* Danubium, *ſiue* Noricus *Mediterranea habet ciuitates numero* VI.
Metropolis ciuitas Iuuauo, id eſt Salzburg.
Ciuitas Regino.
Ciuitas Patauia.
Ciuitas Frigiſienſis.
Ciuitas Noua.
Ciuitas Sabionenſis.
Prouincia Sequanorum *habet ciuitates numero* VII.
Metropolis *ciuitas Veſontio.*
Ciuitas Equeſtris, id eſt Auenticus.
Ciuitas Baſilienſis.
Ciuitas Vindonenſis.
Ciuitas Argentarienſis.
Ciuitas Ebritunenſis.
Ciuitas Rauracenſis.
Prouincia Alpium Penninitarum habet ciuitates numero II.
Metropolis *ciuitas Centronium, id eſt Darantaſia.*
Ciuitas Valenſis.
Prouincia Meminſis *habet ciuitates numero* X.
Metropolis *ciuitas* Vienna.
Ciuitas Gennauenſis.
Ciuitas Gratianopolis.
Ciuitas Albenſis, nunc Viuario *dicitur.*
Ciuitas Detenſis.
Ciuitas Valentina.
Ciuitas Trecaſtina.
Ciuitas Vaſenſis.
Ciuitas Aurauſicus.
Ciuitas Cargentoratenſis, quæ nunc Vitaſcâ dicitur.

Item Prouincia Meninſis *habet ciuitates numero* IIII.
Metropolis ciuitas Aralas.
Ciuitas Maſſilia.
Ciuitas Auennicus.
Ciuitas Cabellicus.
Prima Prouincia *Aquitanica habet ciuitates numero* VIII.
Metropolis *ciuitas Bituricas.*
Ciuitas Aruernus.
Ciuitas Rotenſis.
Ciuitas Albienſis.
Ciuitas Catuſca.
Ciuitas Limodium.
Ciuitas Cabalum.
Ciuitas Vellaborum.
Secunda Prouincia *Aquitanica habet ciuitates numero* VI.
Metropolis ciuitas Burdegala.
Ciuitas Agemnenſis.
Ciuitas Aequolinſis.
Ciuitas Santonis.
Ciuitas Pictauis.
Ciuitas Petrocorio.
Prouincia Noua *Popularia habet ciuitates numero* XII.
Metropolis ciuitas Eloſacis, id eſt Auſtius.
Ciuitas Aquinſis.
Ciuitas Latceruntis.
Ciuitas Conſerumnis.
Ciuitas Boatius.
Ciuitas Berunenſis.
Ciuitas Aturinſis.
Ciuitas Vafatecas.
Ciuitas Turbaudis.
Ciuitas Elerona.
Ciuitas Eloratis.
Prima Prouincia Narbonenſis *habet ciuitates numero* VIII.
Metropolis ciuitas Narbonas.
Ciuitas Toloſatis.
Ciuitas Agatenſis.
Ciuitas Megalonenſis.
Ciuitas Biterenſis.
Ciuitas Nemonenſis.
Ciuitas Lutunenſis.
Ciuitas Vtienſe.
Secunda Prouincia Narbonenſis *habet ciuitates numero* VII.
Metropolis *ciuitas Aquenſis.*
Ciuitas Aptenſis.
Ciuitas Regenſis.
Ciuitas Foriuli.
Ciuitas Vapcenſis.
Ciuitas Segeſtino.
Ciuitas Antipolitana;

Prouin-

Prouincia Alpium maritimarum habet ciuitates numero VIII.
Metropolis ciuitas Ebrodunum.
Ciuitas Viennenſis.
Ciuitas Rigomunenſis.
Ciuitas Solinenſis.
Ciuitas Sunitinenſis.
Ciuitas Clunatecas.
Ciuitas Celmenenſis.
Ciuitas Vinſintenſis.

Hanc Diœceſeon & Metropoleon diſtributionem, quæ ſub Carolo Magno fuit, à poſterioribus Imperatoribus Epiſcopatuum translatione & nouorum inſtitutione ſæpe immutatam eſſe minime dubium eſt.

Canonici autem dicti.] *Canonici* à regula dicti: hinc *canonice viuere*, cap. quoniam, 12. quæſt. 1. Anſegiſ. lib. 1. cap. 69. in fine. Quidam à lectione librorum Canonicorum *Canonicos* dictos putant, ſicut & *Canonicas horas*, Bullingerus homil. 54. Quod iure atque merito irriſit Goldaſtus ille noſter, cum anno Domini MDXCIX. à me quæſitus ita ſuper hac voce litteris reſponderet; *Ego video veteres in omni vitæ & ſcientiarum genere tradendo certas regulas & compendioſas inſtitutiones plurimum adfectaſſe. Inde* Vegetius *lib. 3. cap. 26. recenſet regulas aliquas generales bellorum. Idem* Medicis *præſtitit in Aphoriſmis* Hippocrates. *Eodem fine Anianus ex* Pauli *ſententiis quaſdam* Gotthis *ſuis ſelegit, quæ hodie* Receptæ *Pauli ſententiæ dicuntur. Ita veteres Epiſcopos Fratribus ſuis (ita vocabant eos, qui cum ipſis in communi vita conſtituti viuebant) certos vitæ diſciplinæq; atque adeo omnium dictorum factorumq; canones, id eſt regulas præſcripſiſſe indubium eſſe arbitror. Obſeruaui ex Auguſtino Clericos non ſeparatim (vt hodie) ſed in eiſdem cum Epiſcopo ædibus habitaſſe. Sic enim ille* De communi vita *Cleric. ſerm. 1. Noſtis omnes, inquit, aut pæne omnes, ſic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus* Epiſcopi, *ut quantum poſſumus, imitemur eos ſanctos, de quibus loquitur liber* Actuum Apoſtolorum; *Nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia. Horum Fratrum officium atque inſtitutum quid & quale fuerit, perſequitur idem* Auguſtinus *in expoſitione Pſalm. 99. Quibus idem* Auguſtinus *certam viuendi regulam præſcripſit, quæ hodieque exſtat. Nec moror heic* Eraſmi *cenſuram, quam* Richardus Cenomannus *iam olim refutauit.* Regulas *autem* Græci *κάνονας nominitant.* Vnde *tit. Pandect.* De *diuerſis regulis iuris, lib. 2. Eclog. 3. Baſilic. & apud* Harmenopul. *lib. 6. cap. 2. inſcribitur* περὶ κανόνων διαφόρων νομίμων. *Inde ergo dicti Canonici fratres illi in conſortio* Epiſcoporum, *à Germanis* Tumherrn/ *à domo, quia in eadem cum* Epiſcopo *domo verſabantur.* Hæc ille.

Ædes Epiſcoporum &c. Monaſteria dicta ſunt.] Collegia etiam *Monaſteria* dicta, hodie Münſter. antiquitus *Dominica* appelata, non à domo (quod pace Goldaſti noſtri dictum volo) ſed à Domino, quod in iis propter Dominum coibant. Hinc Germani Epiſcopalia & Cathedralia templa adhuc Tomkirch/ & Canonicos Tomherren appellant. Vide Euſebium lib. 9. cap. 10. Caſpar Hedion, in edicto Galerii Maximini, & B. Rhenanum. *Clauſtra* quoque dicebantur *a cludendo, quoniam* (vt inquit B. Wolkuinus Abbas in Seidichenbach in homil. ſua, quam in Euangelio Matth. de zizania & ſemine contra cleri vitia ſcripſit) *non ſolum corpore, ſed & corde intus manentes omnes ſenſus ſuos ab appetitu ſæculari, ab omni concupiſcentia temporali ſtrenue clauſerunt. Hodie a claudicanda rectius dicuntur, quia viri clauſtrales rebus temporalibus inhiant, quaſi in vtramque partem claudicantes, dum ſeruire Deo volunt &* Mammonæ, *religioni & ambitioni, polo ſimul & foro.* Ideo autem Collegia, Monaſteria & Clauſtra quoque promiſcuè dicta fuiſſe puto, quod vitæ ratio à Monachorum inſtituto non multum diſcrepabat. Hinc *Canonicus ordo & monaſterialis*

competentia in diplomate quodam Regio apud Albertum Krantz pro eodem ponitur libro 2. hiſtor.cap.15. Sed poſteaquam Canonicorum ſodalitia nonnulla iis vinculis ſoluta liberataque ſunt, factum eſt, vt cæteri ab imperitis, qui vim verbi Græci parum aſſequebantur, non ſimpliciter Canonici, ſed *Canonici regulares* dicerentur: quaſi diuerſa eſſet vtriuſque vocis ſignificatio, quæ tamen vna eademque eſt, & ſicut in doctrina, ita vita & moribus quoque plane ſimiles ſunt.

Ibid.6. *Comitatus primis illis.*] *Acoluthi* dicebantur, quod Epiſcopum comitabantur.

PAG. 2. NVM. 1.

Nec luxum decere, nec ornatum Epiſcopos.] Vide cap.iubemus, de conſecrat. diſtinct.1.

Ibid.2. *Ante omnia illud agebant Epiſcopi.*] *Quatuor ſunt*, inquit Abbas Wolkuuinus, *in quibus Epiſcopus tenetur ſubditis: exemplum bonæ conuerſationis, pabulum ſanctæ prædicationis & temporalis ſuſtentationis, & diligens executio officii, & ſuffragium deuotæ orationis.* Hieronymus epiſtola 100. alloquens Epiſcopum; *Domus tua conuerſatio conſtituta eſt in gratia publicæ diſciplinæ: quicquid feceris, omnes faciendum eſſe putant. Caue igitur, ne malum committas: quoniam qui reprehendere volunt, repudiantur, ſi delinquentes fore videantur.* Et mox; *Subuenire pauperibus, viſitare languentes, gaudere cum gaudentibus debes.* Videndus Iacobus Magni Sopholog.lib.7.c.3.

Ibid.3. *Cæterum & hunc ſanctiſsimum morem.*] Idem Magnus d.loco; *Plures tamen inſipientes ſunt viri, qui vita maculati ad præſidium ſublimantur: & quod deteſtandum nimis eſt, ad præſidentiam tanquam ad patrimonium curritur, veterumq; exempla negliguntur.*

Ibid.4. *Cum artium aliarum tum ſacrarum litterarum.*] In antiquis Chriſtianorum Eccleſiis certi quidam deputati erant, qui non tam ſacras literas, quàm reliquas totius Philoſophiæ, Medicinæ, Iuriſprudentiæ, neceſſarias artes, ſtudioſis hominibus profiterentur. Loca, in quibus docebant, σχολὰς Græci, vnde *Scholaſtici*, quod dignitatis tantum nomen hodieq; in Eccleſiis permanſit: & διδασκαλεῖα, vnde *Didaſcali*, quales fuerunt Panætus apud Euſeb.l.5.cap. 10. & Didymus apud Ruffinum l.2.c.7.&c. qui Alexandriæ claruerunt. Hæc Goldaſt. *Lectores* apud Græcos ἀναγνωσταὶ dicebantur, quo munere aliquando functum eſſe Iulianum Imper. teſtis eſt Theodoretus. vide Tripart. libro 9.cap.38.

Ibid.5. *Turpiſſimum, docere velle quod non didiciſſets.*] Nouella 123. cap.1. §.damus, & facit c.officium tui, extr.de elect.vbi Gloſſ. & c.quamuis, cum gloſſ.fin. de ætat. & qualit.

PAG. 3. NVM. 1.

Aut nulla aut rara in ſacris ædibus ſimulacra.] Euſeb.lib.7 c.14. Eccl.hiſtor.inquit; *Nonnullos ex gentilibus ad Chriſtum conuerſos gentilem ſeruaſſe morem, vt icones apud ſe ſeruarent, non tamen ad cultum, ſed in amoris ſignum*: vide Bullingerum in libello de orig. erroris in Diuorum & ſimul.cultu. Rara tum in templis noſtris ſimulacra fuiſſe, vel illud arguit, quod à Carolo Magno in Synod. Francofurti ann. Domini DCCXCIV. conuocatâ, decreta ſeptimæ Synodi Conſtantinopolitanæ, ceu iconolatrica, damnata & reſciſſa fuere. Quin etiam ipſe Imperator Carolus contra Imagines elegantiſſimum librum cõſcripſit, vbi inter cætera; *Domus Dei decorem non in imaginibus materialibus*, inquit; *ſed in virtutibus refulgentem licet videre.* vide Auentinum.

Ibid.2. *Picturas.*] Paulinus Nolanus picturarum in templis author tẽpore Theodoſii II, & Martiani.

Reli-

Reliquiæ Sanctorum.] Reliquiarum honos & cultus tẽpore Hieronymi cœpit. Aduerſus quem Vigilantius ſcripſit, & ante eum Tertullianus in libro, quem Scorpiacôn vocauit, & in lib. de Reſurrect. carnis. vide Ruffinum lib. 11. Eccl. hiſt. c. 33. & Auguſtin. lib. 22. c. 10. de ciuit. Dei. Conſtantini Magni tempore cum Eccleſiis pax data eſſet, cœperũt mirari Martyrum oſſa magis, quàm vitæ inſtitutum & teſtimonium. Hieronymus autem primus ſuperſtitionem hanc adſerere conatus eſt. Bullinger. in lib. de orig. cult. ſimulach. Ibid. 3.

Ab Ethnicis etiam cordatioribus.] Præter Perſium Cicero lib. 2. de Legibus, quantum opes à ſacris abeſſe debeant in illis verbis docet; *Opes amouento.* Vbi & Platonis adducit verba hæc: *Aurum & argentum in vrbibus & priuatim & in fanis inuidioſa res eſt,* &c. Ibid. 4.

Inſuetis antea & inſolitis auxit.] Quas à Romanæ ſedis Epiſcopis, Gregorio Magno cæremoniarum magiſtro, eas primum inſtituente, accepit. Ibid. 5.

Eum luxum diſciplinæ corruptela.] Vide Bullinger. in lib. de origin. err. Miſſæ. Ibid. 6.

Aureos quondam Presbyteros, &c.] *Sacram cœnam non aurea vaſa, ſed aureas mentes requirere,* Chryſoſtomus dixit. Et D. Hieronymus Exuperium Epiſcopum Toloſanum laudat, quod in ſacra cœna calatho & calice vitreo vſus eſt. Ibid. 7.

Et cibum & ſomnum communem, &c.] In Concil. Magonc. can. de vita clericorum, 12. q. 1. c. neceſſaria, & diſt. 32. c. præter. Ibid. 8.

PAG. 4. NVM. 1.

Et legum præſcripto &c.] Anſegiſus lib. 2. c. 26. Cod. Theodoſ. lib. 16. in lit. de Epiſcop. Eccleſ. & clericis, Hieronym. ad Euſtoch. de ſeruanda virginitat. tomo 1.

Quam Africæ Epiſcopi.] De hoc vide Cyprianum. Ibid.

Vt ne teſtamentarium quidem conſtituere.] Ambroſ. lib. 2. Offic. cap. 26. Concil. Chalcedonenſ. & Anſegiſ. lib. 1. c. 22. Monachis & Clericis erat lege prohibitum ne hæreditates captarent. Et docet ipſe Hieronymus, quod monachorum & clericorum auaritia locum fecit legi, & lege coerceri oportuiſſe. vide eum ad Nepotianum. Ibid. 3.

Aduocati.] Aduocati, ſæcularium rerum cauſa Epiſcopis dati: hi *Oeconomi* dicebantur. Bernardus lib. 4. ad Eugenium; *Memento Saluatorem Iudam œconomum habuiſſe. Quid Epiſcopo turpius, quam incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ omnia ſciſcitari, de ſingulis monere, de ſuſpicionibus moueri ad quæq; deperdita,* &c. Miratur ibidem, cur Prælati tot inueniant, quibus curam, animam committant, & tamen inuenire nolint, quibus ſuas facultates in curam exhibeant. Vide Iacobum Magni Sopholog. l. 7. c. 7. Dixi œconomos fuiſſe. Quales olim & Collegia habuerunt Principum nomine adhibitos, qui cenſuum & redituum, hoc eſt annonæ, gerebant curam, quos Magiſtros curiæ hodie vocant, quia cura, id eſt iuriſdictio, opulentioribus Cœnobiis & Collegiis acceſſerit: quâ vetera in totum caruerunt, ſicut & imperio. Nam ne nomen quidem vel meri vel mixti imperii notum erat Epiſcopis, longe minus monachis, quippe alienum eſt à functione Eccleſiaſtica. Ibid. 4.

Aduocatorum ſolertia relinquerent, &c.] De bonis Eccleſiarum & adminiſtratione eorundem, quantum quidem ad res temporales attinet, Impp. ſuis legibus cauerunt, quibus Epiſcopi obtemperarunt; interim tamen illis de rebus docuerunt, non quod adeo ius ſibi vindicarint ciuilis adminiſtrationis, quæ ſanè ad ciuilem politiam attinet, ſed quod functionis ſuæ officio poſtulante oſtenderent, quid ea in re ſacris eloquiis traderetur, & iure diuino præſcriberetur. Ibid. 5.

Ibid.6. *Memores doctrinæ Chriſti.*] Lucæ 22. Matth. 20. Bernardus lib. 2. de conſiderat. inquit; Si dominari appetis, præeſſe contendis, Creatori tuo te præferre conaris, qui gloriam dominandi fugit, & erat ſubditus Principibus ſuis: Ideo ſancti quidam viri adeo ab imperio alieni erant, vt ipſum etiam epiſcopatum, ſpeciem tantum imperii habentem, detrectarint. Nam Ambroſius (memorabo exempla, quæ apud illos authentica ſunt) mulieres publicas (id eſt meretrices) in domum ſuam ingredi fecit, vt illis viſis electio reuocaretur. Fugam poſtea accepit, ſed proditus à Leontio reuerti eſt coactus, vt in eius vita legitur. S. Marcus pollicem ſibi abſcidit, vt indignus ſacerdotio haberetur, vt ſcribit Heraclides lib. 2. Paradiſi. S. Ammonius electus in Epiſcopum aurem ſiniſtram ferro reſecauit, linguam etiam abſciſſurus, niſi dimiſiſſent. Quidam monachus in Epiſcopum electus, oratione ſua impetrauit, vt pridie confirmationis moreretur, Tripart. hiſt. lib 3. S. Gregorius in Pontificē electus columna fulgida ſuper ipſum deſcedēte, vbi latitabat, cognitus eſt. S. Martinus fugiens electionem, anſerum ſtrepitu proditur. Quidam vero Epiſcopatum non quidem renuerunt, verum adeo dominium nullum adfectabant, vt vitam, quam prius aſperam duxerant, aſperiorem longè produxerint, vt de Abbate Vatila legitur in Vitis Patrum lib. 2. p. 10. & Abbate Opi lib. 2. part. 1. Et ſane non eſt fugiendus oblatus Epiſcopatus, vt inquit Iſidorus, ſed humiliter gerendus. Et Gregor. in Paſtoral. l. 2. c. 7. *Nullus ſe extollat ex electione, ſed magis ſe humiliet.* Bernhardus in epiſt. ad Epiſcop. Senonenſ. *Noli altum ſapere: quia altum ſapere difficile eſt, & omnimodo inuſitatum: & quanto inuſitatius, tanto periculoſius.* Auguſtinus epiſt. 66. Pet. *Vt cogites nihil eſſe hominibus in hac vita, & hoc tempore lætius, felicius, & acceptabilius Epiſcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, ſi tamen non præſumptuoſe, aut adulatorie res agitur: ſed nihil apud Deum miſerius, triſtius & damnabilius, ſi male fiant.*

Ibid 7. *Principum ſuorum ſimplicitate.*] Epiſcopi Principum indulgentia & ſimplicitate abuſi inſoleſcunt.

Præpingues quidam & opulenti Præſules.] Hos Abbas Wolkuuinus *Sacerdotes Baal* vocat, quod ad maiores tendāt honores per ambitionem; & ſimul grauiter in dominādi libidinem inuehitur. Vide Othonem Friſingenſ. lib. 2. de geſtis Frid. c. 20. vbi de Arnoldo Brixienſi ſcribit, & Guntherum lib. 3. Ligurini, ibiq; Spiegelium & Rittershuſium interpretes.

Ibid. 8. *Victu & veſtitu contenti.*] diſtinct. 47. c. 3. ex Ambroſio, & vide 12. q. 1. per totum. Auguſtinus de communi vit. & morib. Clericor. part. 1. *Apprehenſus & Presbyter factus per hunc gradum perueni ad Epiſcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Eccleſiam niſi cum his indumentis, quibus illo tempore veſtiebar,* &c. Hieron. epiſt. 94. *Obſecro te iterum atque iterum, ne officium Clericatus, genus antiquæ militiæ, in vanum aſſumas, & ne lucra ſæculi in Chriſti militia quæras, ne plus habeas, quam quando clericus eſſe cœpiſti.* Et illico; *Procuratores atque diſpenſatores domorum alienarum quomodo poſſunt eſſe clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates,* &c.

Ibid. 9. *Vt pars vna Epiſcopo,* &c.] 12. quæſt. 2. c. vobis, c. Vulturanæ, c. conceſſo, cap. quatuor & ſeqq. Anſegiſ. lib. 1. c. 80. Synod. Wormatienſ. anno Dom. DCCCXXXIII. celebrata.

Ibid. 10. *Ludimagiſtros vt alerent.*] Anſegiſ. lib. 2. c. 5. & lib. 1. c. 68. c. quibuſdam, diſt. 37. c. 1. c. quia nonnullis de Magiſt.

PAG. 5. NVM. 1.

Non alia magis cauſa Canonici, &c. quam quia de reditibus eccleſiaſticis, &c.] Wolkuuinus Abbas inquit; *Rara auis in terris hodie* Canonicus *a canone vita.*

Vnde

Vnde ergo? Audi vnde. Eſt namque canon vitæ, vt dictum eſt; & eſt canon pecuniæ, videlicet alicuius penſionis certæ. Vnde ſolet dici; Solue mihi canonem meum, id eſt penſionem meam, id eſt ſtatutam pecuniam meam. Eia ergo, ô Canonice, inuenimus canonem tuum, à quo deriuaris, id eſt a canone pecuniæ, non a canone vitæ, id eſt a Canone regionis, non a canone religionis, &c.

Omnes religionis amore exciti.] Religionis amore, & virtutis cauſa donatio- Ibid.2.
nes factæ tanquam egenis, ne deeſſent alimenta his, qui rebus ſacris deſeruirent, l. priuilegia, C. de ſacroſ. eccleſ.

Sed etiam Pontifices.] Epiſcopi Germaniæ etiam *Pontifices ſummi* appellati: Ibid.3.
Ita Wolfhartus Presbyter quidam Eccleſiæ Eychſtetenſis Epiſcopo ſuo Erchenboldo Waldeburgis vitam inſcribens in hęc verba orditur; *Domino Beatiſſimo Deoq; vere digniſſimo Erchenboldo* Pontifici &c. Et in Vſuardi Martyrologio, quod dedicauit Carolo Magno, id nomen ſæpius reperitur. Extat & Curiæ in æde S. Lucii tale epitaphium Valentiano Epiſcopo à nepote poſitum;

SCE. M. EPCS.

HOC IACET IN TOMOLO QVEM FLEVIT RETICA TELLVS
MAXIMA SVMMORVM GLORIA PONTIFICVM.
ABIECTIS QVI FVDIT OPES, NVDATAQVE TEXIT
AGMINA CAPTIVIS PRÆMIA LARGA FERENS.
EST PIETAS VICINA POLO, NEC FVNERIS ICTVM
SENTIT OVANS FACTIS QVI FE[CIT] ASTRA BONIS.
HIS POLLENS TITVLIS VALENTIANE SACERDVS
CREDERIS A CVNCTIS NON POTVISSE MORI.
QVI VIXIT IN HOC SAEC. ANN. PL[s]. MN. LXX. DP[s].
SVB D. [illegible]. IDIAN. SEP[s]. PC[s]. BASIV CCC[s]. IND
XI. PAVLINVS NEPVS IPSIVS HÆC FIERI ORDINAVIT.

Nec defuere etiã ſuperiori barbaro illo & iniquo ſæculo qui hoc non aduerterint. Nã Petrus Rauennas IC. qui aliquãdiu in Germania vixit, & filiũ etiã habuit Bremenſem Canonicum, ita ſcriptũ reliquit in Dictis ſuis Notabilibus: *Semel reprehenſus fui a quodam, qui ſe tenebat ſapientem & doctum in iure, quod appellaſſem Epiſcopum. ſummũ* Pontificem. *Ira inuaſit me, & dixi: Et ego etiã ſum iuriſta. habemus iura, in quibus Epiſcopi appellantur ſummi Pontifices, in c. ſi officia, c. qui Eccleſiaſticis, 50. diſt. c. ſi Epiſcopus, 18. diſt. Fuit neceſſe, quod deueniremus ad libros. Volebat tamen pertinaciter ſuum errorem defendere, nec potuit.* Hæc ille: quorum obſeruatio, nec quid reticeam Goldaſto noſtro debetur.

Neque Epiſcopi tantum, ſed quilibet ſacerdos olim *Pontifex* dictus. Vide Anſegiſ. lib. 4. in præfat. Caroli in additionib. De vtroque pluſcula annotauit Sauaro in Sidonium, quem conſule.

PAG. 6. NVM. 1.

Vt Epiſcopi non cleri tantum, ſed populi etiam manu. &c.] Electio Epiſcoporum quondam penes clerum ſimul atque populum. Anſegiſ. lib. 1. c. 78. Cyprianus lib. 1. epiſt. 4.

Aut Principes aut Duces.] Otto Friſing. ſiue Rathuuicus lib. 4. de geſt. Fri- Ibid.2.
deric. cap. 71. Platina in Damaſo II. & Leone IX.

Imperator autem electionem haberet ratum.] Vide Ferrarienſ. practica in for- Ibid.3.
ma libelli ex ſubſtitutione, §. *ex ſuo corpore:*

Hain-

Ibid.4. *Hainricum.*] Hainricus IV. primus omnium Imperatorũ à Gregorio VII. anathemate percuſſus. Ottho Friſing. lib. 6. c. 35.

Ibid.5. *Nec mirum ſi ſunt qui quærant*] Vide l. ſi quenquam, 30. C. de Epiſcop. & clericis.

Ibid.6. *Nolle ſe cum clero.*] Morem eligendi Pontificem, vel Friderici I. tempore, quanquam iam bona parte in Cardinales inclinaret, tamen clero omni populoque omni Romano præſente & de eligendo conſultante, obſeruatum eſt, conſtat ex Ottone lib. 4. de geſt. Frider. cap. 70. & 71.

PAG. 7. NVM. I.

Carolo Pipini filio.] Marſilius de Padua in lib. de Translatione Imperii, cap. 8. Gratian. diſt. 63. c. Hadrianus.

Ibid.2. *Poſt Gregorium extitiſſe Papas.*] Vrſpergenſ. in vita Hainrici IIII. & V.

Ibid.3. *Vt noſtri, id eſt Germaniæ Principes.*] De hoc vide Georgii Haymburgenſis IC. Confutationem primatus Papæ ante annos CL. & plus ſub Sigiſmundo Imp. ſcriptam.

Ibid.4. *Vt parum hactenus rata fuerit Imperatorum electio.*] Auentinus lib. 6. in epiſt. Adriani ad Septemuiros Eccleſiaſticos.

Ibid.5. *Veteres Germanorum Epiſcopi.*] Cuſpinianus in Hainrico IV.

Ibid.6. *Simoniæ crimen.*] De hoc crimine videndum Aureum Speculum Papæ & eius Curiæ, ſcriptum ante annos CC. Adi Gratianum cauſ. 1. q. 6. c. ſi quis, c. porro, & c. cum omnes, Anſegiſ. lib. 1. c. 21.

Ibid.7. *Partim ambitio, partim auaritia.*] Abbas Wolkuuinus in ſæpe dicta homil. de ſemine & zizania contra cleri vitia inquit; *Tribus generibus ſacerdotum Diabolus tres filias ſuas, quas habet, deſponſauit: Superbiam videlicet, Auaritiam, & Luxuriam. Superbiam ſacerdotibus Baal, id eſt, ambitioſis, & dominari volentibus: Auaritiam ſacerdotibus Dagon, id eſt, cupidis & curioſis: Luxuriam ſacerdotibus Beelphegor, id eſt, impudicis & libidinoſis, &c.* Anſelmus de Similitudinib. cap. 25. Prælatos ambitioſos comparat pueris venantibus papiliones, qui dum ſequuntur illos in foueam cadunt.

Ibid.8. *Alemanni parochiam vocabant.*] Vide Budæum de parœcia, & Alciatum de parochia, in lib. Prætermiſſor.

PAG. 8. NVM. I.

Et iubebat Canon.] Anſegiſ. lib. 1. c. 83. & Concil. Wormatienſ. anno Dom. DCCCXXXIII. Ante XXX. annos nullus ordinabatur. Anſegiſ. d. l. 1. c. 49.

Ibid.2. *Quod certe e iuramentis.*] Formam iuramenti lege apud Othonem Friſingenſ. lib. 3. de geſt. Frider. I. c. 19.

Ibid.3. *Licebat laicis paſtores.*] Anſegiſ. lib. 2. c. 5. & lib. 1. c. 30. 35. & 44.

Ibid.4. *Baptiſmi & Euchariſtiæ.*] Vide Rabanum de Inſtitut. cler.

Ibid.5. *Magonciaci & Wormatiæ*] Anno Domini DCCCXXXIII.

Ibid.6. *Compatres & patrimos*] Anſegiſ. lib. 2. c. 35. c. 44.

Ibid.7. *Infantes.*] Spiritales filiolos, quos vocant.

Ibid.8. *Cœna Dominica dabatur credentibus.*] Ter minimum in anno, Vide Anſegiſ. lib. 2. cap. 43. & c. 38. Calix tum aqua miſceri conſueuit, vide canon. Concilii Wormatienſis, quæ opinio quondam fuit Cypriani, quam tamen ipſe ceu retractauit lib. 2. epiſt. 3.

PAG. 9. NVM. I.

Priuatim & in primis ægrotis extra cœtum.] Anſegiſ. lib. 1. cap. 150.

Ibid.2. *Miſſam vocabant cœnam.*] Carolus Magnus vetuit Presbyteros Miſſas celebrare, niſi ipſi quoq; cōmunicarent. Vnde deprehenditur, Miſſam aliud non fuiſſe quàm participationem Euchariſtiæ in populum, nec illo tempore priuatæ

uatæ Miſſæ vſum fuiſſe. Alioqui quomodo Miſſas celebrare potuerunt Preſbyteri, qui ipſi non cõmunicarint? Vide Anſegiſ. lib.1.c.6. Idem cauetur in Concil. Moguntiacenſ. anno Dom. DCCC.XIII. *Miſſa* autem nomen Græcis incognitum ab interpretibus loco τῆς λειτουργίας poſitum, id eſt officii & miniſterii, apud Ambroſium legitur, qui dicit *miſſam facere*, à poſtrema cœtus parte, qua oratur, & gratiæ aguntur: quibus finitis populus dimittitur: in epiſt. ad Marcellin. 33. lib.1. vide Bullinger. in lib. de origin. err. in miſſa. Inde *Miſſa* pro dimiſſione & fine. Ioannes Caſſianus lib.3.cap.7. *Præſtolatur congregationis miſſam*, id eſt vt cœtus & conuentus abſoluatur & compleatur. Et mox; *Contenti ſomno, qui à miſſa vigiliarum atque ad lucem cõceditur.* Adi Beatum Rhenanum in Tertullian.

Infantes ſuos altari admouebant Euchariſtiæ gratia.] Vide Anſeg. l.1.c.155. *Ibid.3.*

Iubebat canon, vt Presbyter.] In Synodo Magonciacenſ. Præſide Bonifacio, tempore Carolomanni anno Domini DCCXLII. *Ibid.4.*

Nec facile admittebantur vel Presbyteri *vel Epiſcopi.*] Anſegiſ. lib.1.c.2. & c.66. & c.136. *Ibid.5.*

Synodi annuæ,] Idem Anſegiſ. lib.1. c.13. & diſtinct. 18. cap. 127. in Decreto Gratiani. *Ibid.6.*

Ceſſarent aut cunctarentur.] Nec poterant ante peractam ſynodum diſcedere ſine magna pœna. *Ibid.7.*

Author eſt Rabanus.] Lib.3.cap.1. de Inſtit. cler. *Ibid.8.*

Refrixit ſynodorum celebritas.] De hoc conqueſtus eſt Petrus de Aliaco in libello de Reformat. Eccleſiæ, quem Patribus in Concilio Conſtantienſi obtulit. *Ibid.9.*

Diſciplinæ cuſtodiendæ haud mediocrem medelam afferebat.] Auth. de ſanctiſſ. Epiſcop. collat. vlt. Ita canon 3. Concil. Toletani IV. *Nulla pene res diſciplinæ mores ab Eccleſia Chriſti magis expellit, quàm negligentia ſacerdotum, qui contemptis canonibus ad corrigendos mores ſynodos facere negligunt.* *Ibid.10.*

Per Alemanniam Principis *edicto monebantur.*] Anſegiſ. lib.1. c.20.32.58.76. 103. & 160. item in Conc. Maguntiac. anno DCCCXXXIII. *Ibid.11.*

Symboli articulos, &c. exponebant.] Et monebantur parentes ſub pœna, vt filios ſuos ſiue ad monaſteria, ſiue Preſbyteris tradant, quo fide Catholica inſtruerentur. *Ibid.12.*

Vinolenti.] Prohibitum erat alium cogere ad bibendum. Anſegiſ. lib.1.cap. 138.154.168. lib.4 c.46. & 73. & Conc. Mogunc. anno DCCCXXXIII. *Ibid.13.*

Auguriorum, &c.] Idem Anſegiſ. lib.1.c.62. *Ibid.14.*

Vt ſuperſtitioſa ſublata ſunt.] Idem lib.1.c.102.103. & lib.4.c.46.47. *Ibid.15.*

PAG. 10. NVM. 1.

Adeo inhæſit noſtrorum animis, vt ſint paſſim, &c.[Vt in Burggrauiatu Nurembergenſi in vico Fert, ditionis nunc Anſbacenſis, etiamnum admittũtur tales monomachiæ, facultate nimirum facta à Rathinburgiis & Burggrauione, qui nunc eſt Marchio ex familia Brandenburgenſi in placito Anſbacii.

Quo probandæ innocentiæ monomachia conceſſa fuit.] Vide Alciatum in libello de monomachia ſiue duello. *Ibid.2.*

Purgatio per Euchariſtiam.] Hæc etiam facta, vbi furtũ in monaſterio commiſſum. vide Synod. Wormatienſ. anno DCCCXVIII. *Ibid.3.*

Si quis vinum aut annonam.] Anſegiſ. lib.1. cap.33.119.123. & ſeq. & c.75. *Ibid.4.*

Memorat Anſegiſus.] Lib.1.c.158. lib.2.c.33. In Concilio Moguntino XIII. Anno Imperii Caroli in baſilica S. Albani martyris habiti anno DCCCXIII. Hæ feſtiuitates conſtitutæ ſunt: *Paſcha cum feria ſecunda, tertia, quarta à feria* *Ibid.5.*

quinta

quinta ante Miſſam licentia fuit arandi & ſeminandi, & hortum & vineam excolendi, & ſapem circumcludendi, ab aliis vero operibus ceſſatum, & poſt miſſam ab omni opere vacatum: Aſcenſionis Domini pleniter: Pētecoſtes vt Paſcha: Apoſtolorum Petri & Pauli per diem vnū, S. Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionis S. *Mariæ*: S. *Michaelis*: *S. Remigii, S.* Martini, *S. Andreæ*: N*atalis Domini per dies quatuor*, O*ctauas Domini, Epiphania, Purificationis Mariæ, Item feſtiuitates martyrum, quorum in vnaquaq; parochia corpora quieſcunt: Item dedicationis templi.*

Sub Ludouuico vero Pio & Lothario, Anſegiſo teſte lib. 2. c. 33. hic dies feſti celebrati ſunt: *Dies Dom. Paſchæ, cum omni honore & ſobrietate cū tota hebdomada, Aſcenſ. Dom. pleniter: in Pentecoſte vt in Paſcha* S. *Pet. & Paul: per diem vnum: S. Ioan. Baptiſtæ, Aſſumpt. S. Mariæ: S. Michaelis, S. Remig. S.* Martini, *S. Andreæ, In natal. Dom. dies quatuor, Octauas Dom.* Epiphan. P*urificat.* Mariæ, *& feſtiuitat.* Mar*tyrū, quorum in vnaquaq; parochia corpora quieſcunt*. Id obiter notandum ſolo die Dominico placita Mercatus fuiſſe interdicta: ſicuti etiam omnia opera ſeruilia, & reliqui actus ciuiles. vide Anſegiſ. lib. 1. c. 75. & lib. 2. c. 6. & c. 139. item Concilium Moguntinum.

Ibid. 6. *Litaniam maiorem.*] Sine tamen omni pompa, vt caueturin Synodo Mogunciac. anno DCCCXXXI.

Ibid. 7. *Feſtiuam eſſe iuſſit.*] Anſegiſ. lib. 1. c. 158. & lib. 2. c. 32. Feſtū quoq; Trinitatis ſub Carolo M. cœpiſſe teſtis eſt Iacob. de Voragine ſerm. 1. in feſto Trinitatis, vbi inquit; *Feſtum de Trinitate olim ab Eccleſia nō fiebat, ſed quia circa ipſam Trinitatem multæ hæreſes ſuccreſcebant, ideo Carolus Chriſtianiſſimus Imperator rogauit Alcuinum magiſtrum ſuū, vt hiſtoriam de Trinitate componeret, per quam errores eliminaret, & fidē Catholicam edoceret: quæ compoſita ordinatum eſt, vt feſtum illud ſolemniter celebraretur.*

Ibid. 8. *Multis etiam veterum crediti ſint.*] Epiphanio, Ruffino lib. 11. hiſt. Eccl. c. 33. Ambroſ. in epiſt. ad Hebr. Auguſt. de cognit. veræ vit. c. 39. de vera relig. c. 55. de ciuit. Dei lib. 10. c. 12. & l. 22. c. 29. in expoſit. Pſalm. 108. de cura pro mort. ger. c. 15. de Spir. & anim. c. 29. in expoſ. Pſal. 85 ſub fin. Quæſt. ſuper Exod. 108. & aliis plurimis in locis: Bedæ preſbytero in præfat. Martyrolog. Petro Damiano Meditat. c. 40. & 23.

Ibid. 9. *Licebat autem* P*rincipi in regno.*] Vide vniuerſam hiſtoriam Eccleſiaſticam, & veterum Synodorum omnium acta.

Ibid. 10. *Vel temulentiæ vel fornicationis*] Anſegiſ. lib. 2. c. 23.

Ibid. 11. *Confeſtim à Comite compellebantur.*] Vide in Synodo Mogunc. ſub Bonifacio præſide anno DCCXLII.

Ibid. 12. *Hoc modo &* O*tomarum.*] Ratpertus in lib. de caſib. Monaſt. S. Gall. Walafridus in vita S. Othmari.

Ibid. 13. *Nec minus interim domeſticorū.*] Hotoman. vide in libel. de Francogall. c. 10.

Ibid. 14. *Comitia.*] Quæ annuatim Kal. Maii plerumq; habita, quod *generale placitum* & *Conuentum generalem* & *curiam* appellarunt.

Ibid. 15. *Raro vllum diem eximie feſtum.*] Eginhart. in vita Caroli M. Aimonius libro 4. c. 13. 30. 41. 74. 116. 117 item lib. 5. c. 31. & 50. Sigibert. in Chron. an. DCLXII. Greg. Turon. lib. 7. c. 14. Otto Friſing. lib. 1. de geſt. Frider. c. 40. & 43.

PAG. II. NVM. I.

Dabantur autem & legibus.] De quibus rebus in publicis illis Conuentibus ageretur, vide Hotoman. IC. in lib. de Francogall. c. 11.

Ibid. 2. *De Conciliis indicendis non niſi Imperator.*] Atteſtatur vniuerſa hiſtoria Eccleſiaſtica & omnium Synodorū acta. Nicephorus lib. 8. c. 14. & 49. lib. 9. c. 5. 12. 31. & ſeqq lib. 11. c. 3. & paſſim, Otto Friſing. lib. vlt. de geſt. Frid. c. 68.

Quam

Quam Romani Pontifices nec vniuerſales nec Catholici.] Græci Imperatores Epiſcop. vrbis ſuæ Auguſtæ *ſanctiſſimos & beatiſſimos & Catholicos* cognominarunt. vide auth. *vt determinatus ſit num. Cler.* collat. 1. *Ibid. 3.*

Statim à Gregorio &c.] Immo Pontificum Romanorum ambitio pluribus ante Gregorium annis pullulaſcere cœpit: tempore nimirum Concilii Carthaginenſis, cui & B. Auguſtinus interfuit anno CCC. LXXXV. in quo iam tum de iure ſedis ſuæ, vt nimirum ab omnibus Metropolitanis ad illum appellaretur, aſſerendo ambitioſè nimium per Legatos ſuos contendit, ſuppoſito etiam per crimen falſi canone Concilii Sardicenſis, eoq; mutilato, pro canone Concilii Nicæni. cuius authoritate tributum ſibi ius illud fuiſſe affirmabat. Sed cum fraude patefacta ab vniuerſali Synodo de falſo conuictus & condemnatus eſſet, decretum eſt, vt ſua deinceps diœceſi & præfectura contentus eſſet. Sed adeo non profecerunt Patres Carthaginienſes, quin aſſerere ſibi ius illud perrexerit, ſimiliq; falſitate & impoſtura Gratian⁹ poſtea in ſuis Decretis Synodorum Canones corrumpens contaminare non erubuerit, vt apparet ex cap. *renouantes*, diſt. 22. & c. *placuit*, 2. q. 6. item 6. qu. 4. c. *Oſius*. vide Nicephor. lib. 9. *Ibid. 4.*

Et in litteras relata eſt.] Otto Friſingenſ. lib. 6. cap. 39. *Ibid. 5.*

PAG. 12. NVM. I.

Exſtat SanGalli vetuſtiſſimus codex.] Qui nunc penes me aſſeruatur.

Legibus igitur Principum.] Suas quoq; Leges habuerunt Baioarii, Saxones, Friſiones, Burgundiones, & reliqui Germaniæ populi, quæ ex Bibliotheca Fuldenſi ſtudio & opera Ioan. Heroldi in lucem editæ ſint. *Ibid. 2.*

Monaſteria etiam & Collegia parebant.] Eadem ratione, qua ſub Romanis Imperatoribus, vt videre eſt in Cod. & Nouell. conſtit. Iuſtiniani. *Ibid. 3.*

Ab Iſidoro Hiſpalenſi.] Iſidorus Hiſpalenſis Epiſc. primus reſcripta Pontificum collegit, tempore Lotharii Imperatoris. *Ibid. 4.*

Gratiano.] Ius Pontificium *à Gratiano* Doctore Bononienſi conſarcinatum anno Domini MCLX. *Ibid. 5.*

Clementinæ.] à Clemente V. Anno Domini 1308. in Concilio Viennenſi Eccleſiæ obtruſæ. *Ibid. 6.*

Hæc Decreti verba.] Anſegiſ. lib. 2. c. 47. *Ibid. 7.*

In illos animaduerſum.] Idem lib. 2. cap. 36. *Ibid. 8.*

Venus inceſta.) In Lege Alaman. tit. 20. c. 2. & Lege Baioarior. tit. 8. *Ibid. 9.*

Alemanni inceſtas nuptias.) Lege Alameman. tit. 40. & Lege Baioar. c. 8. *Ibid. 10.*

PAG. 13. NVM. I.

Durabat Lex illa diuina, &c.) Eadē apud Baioarios, vt in lege Baioar. c. 11. tit. 14. & 15.

Seruum fugitiuum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 33. 55. 82. *Ibid. 2.*

Cæſareis Iuſtiniani.) L. iubemus, §. 1. C. de Epiſcop. & Cler. item in auth. de Sanctiſſim. Epiſ. & auth. de Monach. collat. 1. *Ibid. 3.*

Crebra mentio fit Marcarum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 149. *Ibid. 4.*

Carolomanno Maioredomus.) Sub Bonifacio anno DCCXLII. *Ibid. 5.*

Res q. Eccleſiarum.) Anſegiſ. lib. 2. c. 29. *Ibid. 6.*

Quod legitimè poſſidere debeat.) Sacram rem in pignus dare, niſi pro captiuis redimendis, non licebat. Anſegiſ. lib. 1. c. 88. *Ibid. 7.*

Quas hodie Cathedrales.) Anſegiſus lib. 1. c. 40. *Ibid. 8.*

PAG. 14. NVM. I.

Paſtorum liberalitas demanaret.) Parochi enim ab hoſpitalitate dicti videntur. Antiqui ſic vocabant eos, qui paulo largius hoſpitio excipiebant peregrinos. Vide Budæum, & Alciatum.

Ibid. 2. *Hodie rebus aliter habentibus.*)Bernardus ſuper Cantic.homil. 75. *Quoniam pauci ſunt, qui non quærant, quæ ſua ſunt ex omnibus cauſis ſuis, ſc. Eccleſiæ. Diligunt n. munera, nec poſſunt pariter diligere Chriſtum, qui manus dederunt mammonæ. Vnde enim æſtimas talibus rerum affluentiam ſuperare? vt puta veſtium ſplendorem, menſarum plenitudinem, vaſorum argenteorum & aureorum congeriem, niſi de bonis ſponſæ? Et inde eſt quod Eccleſia inops & nuda relinquitur: nec ſtudent ornare ſponſam ſed ſpoliare: non cuſtodire ſed perdere: non inſtituere ſed proſtituere: non quærunt paſcere gregẽ ſed mactare & deuorare, dicente Domino per Prophetam: Qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis.*

Ibid. 3. *Alemanni quum pars eſſent regni Francorum.*) Mendici apud Alemannos nulli vagantes. Anſegiſ. libr. 4. c. 52. & ſeq. & lib. 1. c. 80. 112. 118. 126.

Ibid. 4. *In tenuioribus æquales partes, &c.*) L. priuilegia, C. de ſacroſan. Eccleſ.

Ibid. 5. *Caroli legem exſtare.*) apud Anſegiſum lib 1. cap. 85.

Ibid. 6. *Manſis.*) Manſus, Rehlnhoff/ Manſus dicitur quantum quis cum vnõ pari boum laborare poteſt in anno: vt not. in c. 1. Extr. *de cenſ.* & in vſib. Feudor. *Si de inueſtit. feud. fuer. controuerſ.* cap. 1. §. penultim. Bartol. ad L. *ſi ita, ff. de auro & arg. leg.*

Ibid. 7. *Omnem fornicationem ſeuere coercerent.*) Anſegiſ. lib. 1. cap. 92. Vide in Conc. ſub Bonifacio anno DCCXLII.

Ibid. 8. *Et quod diuerſum ſcriptura, &c.*) Vide diſt. 30. c. ſi quis nubtias, & diſt. 28. c. ſi quis, & diſt. 31.

Ibid. 9. *Quem morem pluſculis ſæculis receptum.*) Vide diſt. 32. cap. de illo, & ſeq. Eum morem quum Nicolaus I. Romanus Pontifex ſuperſtitioſe religioſus, durius quam prædeceſſores ſui perſequeretur, & diris execrationibus Clericos matrimonio iunctos inſectaretur, S. Vlricus Epiſcopus Auguſtanus (qui ſub Heinrico I. & Ottone I. à quorum conſiliis erat, vixit) elegantem epiſtolam ad Pontificem de presbyterorum coniugio ſcripſit, qua illum ab eo furore magna grauitate reuocare conatus eſt, pie admonẽs ne noua tyrannide perditionis cauſa multarum animarum exiſteret. Cuius epiſtolæ Æneas Syluius quoq; meminit in ſua Germania. Sed quid pia illa admonitione profecerit apud deploratæ cæcitatis homines, poſteritas teſtatur.

Ibid. 10. *Hildebrandus Monachus Papa.*) Qui fuit A. D. 1074. ad quem vſq; morem illũ duraſſe in Gallia atq; Germania Iacobus quoq; Faber Stapulenſis auctor eſt in ſuis commentariis. Et Lambertus Schafenburgenſis ſua hiſtoria commemorat, Epiſcopum Treuirenſem habuiſſe in matrimonio ſororem Regis Ruzenorum. Eum primus, quod ſciam, in Germania prorſus turbare tentauit Leo IX. R. P. Concilio Maguntino ſub Heinrico III. habito, cui centum & triginta Epiſcopi interfuerunt, ut narrat Albertus Krantz in ſua Saxonia lib. 4. cap. 43. Hunc inſecutus poſtea Nicolaus ille II.

Sacerdotes quoq; Anglorum, qui ex Germanis Saxonibus oriundi, ſuas vxores vſq; ad tempus Edgari Regis, hoc eſt ad Annum à Chriſto nato 960. retinuiſſe ſcribit Polydorus Virgilius in vitá eius libr. 6. Henricus etiã Huntingtonenſis libr. 7. refert. Anno Domini 1101. ſub Henrico Rege eius nominis I. Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſ. Londini habuiſſe Concilium, quo Clericis Anglis nuptias, quæ illis antea non erant prohibitę, interdixit. Tum anno poſt 25. eiusq; Henrici Ioannes Cremenſis Cardinalis, Pontificis Roman. Legatus cum in Angliam veniſſet, Londini ſynodum Epiſcoporum coëgit, in qua cum de vxorib. Clericorum ſeueriſſime tractaret, inter cetera dixit, ſummum eſſe ſcelus, ſacerdotẽ à latere meretricis ad corpus Chriſti conficiendum ſurgere. Sed ipſe cum die proximo corpus CHRISTI in ſua miſſa confeciſſet, nocte quæ ſequebatur in adulterio depre-

deprehenſus eſt. Itaq; iuſto Dei iudicio graui eum ignominia re infecta Romam redire habuit neceſſe. Verum cũ Papa nullus vellet acquieſcere, idem rex Henricus anno regni ſui 29. re tota ſibi ab Epiſcopis commiſſa, poſt grauem & diturnam deliberationem, effecit vt clerus vxores à ſe pecunia, & ea non parua redimerent.

Repente tanta ſeditio, &c.) Otto Friſingenſ. lib. 6. cap. 34. Nauclerus generat. 36. Ibid. 11.

Pag. 15. Nvm. 1.

Heinricho IV Imperante.) Qui, miris hac de re per Germaniam excitatis motibus, Synodo Magonciæ conuocata, ab Epiſcopis Pontificis partes tuẽtibus perſuaſus, Clero omni matrimonio denuo interdixit.

Wunnefridus Legatus.) Anno Domini DCCXLII. Ibid. 2.

Ad caſtitatem ſeruandam cogere.) Vide Cyprianum ad Pompeium contra Epiſtolam Stephani, Ambroſ. li. 1. de Virginit. Ibid. 3.

Iam aduerſum Apoſtolicæ doctrinæ.) Hunc ritum Apoſtolicum nuptiarum Græci retinuerunt, neq; vnquam adduci potuerunt vt mutarent, etiam quũ Eccleſiæ aliæ ἀγαμίαν recepiſſent. Et Eraſmus in 1. ad Corinth. 7. ait: *Ætate Pauli cum inter innumeros Ethnicos perpauci eſſent Chriſtiani, fortaſſe commodius erat à matrimonio abſtinere: nunc mutatis rebus haud ſcio an magis expediat ſanctum connubium & immaculatum thorum ſinctè pureq; colere etiam ſacerdotes, ſi qui non continent, quanto horum tam ingens vbiq; numerus eſt, &c.* Ibid. 4.

Monachorum diſciplinam.) Anſegiſ. libr. 1. cap. 69. libr. 2. cap. 8. libr. 4. cap. 45. Ibid. 5.

Lectores.) Vide collat. vlt: auth. de ſanctiſſi. Epiſcop. Ibid. 6.

Velare.) Antiquus eſt velandi ritus quo de meminerint Concil. Carthaginenſ. III. cap. 4. Mileuitan. can. 26. Gelaſius Papa can. 14. & 15. Innocentius I. Epiſt. 2. ca. 12. Auguſtinus ſæpe. Quorum locorum me commodum Goldaſtis ille noſter monuit. Ibid. 7.

Tondere.) Auguſtini temporibus raſuram monialium nec dum fuiſſe vſurpatam liquet ex eius verbis in regula monialium, quæ eſt Epiſtol. 109. *Non ſit notabilis habitus veſter* (alloquitur moniales) *nec affectetis veſtibus placere, ſed moribus: nec ſint vobis tam tenera capitum tegmina, ne retiola ſubter appareant. Capillos ex nulla parte nudos habeatis nec foris vel ſpargat negligentia vel componat induſtria.* Ex quibus verbis etiam id liquet, monialium. Profeſſioni eo tempore nullas certas veſtes fuiſſe accommodatas. Id tamen paulò poſt vt fieret decreuit Concil. Carthaginenſe IIII. cap. 11. *Sanctimonialis virgo cum ad conſecrationem ſui Epiſcopo offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper vſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis.* Vide ibidem cap. 104. vbi religioſum habitum à laicali diſtinguit. Et Auguſtin. contra Fauſtum lib. 6. c. 9. *Inordinate viuere & diuerſi generis profeſſiones velle miſcere, vt vel ſanctimonialis habeat ornamenta nuptiarum, vel ea quæ ſe non continens nupſit, ſpeciem virginis gerat, omnimodo peccatum eſt.* Videne virginalem communem habitum monialibus fuiſſe non certum aliquem & ab vſitato diſcretum? Ibid. 8.

Certamq; ad normam vitæ.) Anſegiſ. lib. 4. cap. 45. Cypriani tempore monialium votum continentiæ non perpetuum fuiſſe vel eius verbis liquet in lib. epiſt. 1. cap. 11. *Si ſeſe,* inquit *ex fide Chriſto dicauerunt, pudica & caſtæ ſine fabula perſeuerent, & ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent: Si autem perſeuerare nolunt vel non poſſunt, melius eſt vt nubant quàm in ignem deliciis ſuis cadant.* Ibid. 9.

Virginitatem velut de ſuo voueant.) Ambroſ. li. 1. de Virginitat. Neq; enim imperari poteſt virginitas ſed optari. Ibid. 10.

Scelus eſſe ducant.) Adeo quidem, vt qui virgini ſacræ ſe ſociauerit, inceſta
Ibid. 11. fœdera ſacrilegaq; miſcere diceretur, & à ſacra communione detruderetur Anſegiſ. lib. *1*. c. *100*.

Ibid. 12. *D. Paulus.*) Ad Hebræ. *13*. *1*. ad Cor. *7*. vbi Ambroſ.

PAG. *16*. NVM. I.

Ad vllum Eccleſiæ famulatum.) Prohibitum Abbatiſſis vel benedictiones dare vel virgines velare. Anſegiſ. lib. 1. c. *71*.

PAG. *17*. NVM. *1*.

Etiam coactæ puellæ profitentur.) Ambroſius lib. 1. de Virgin. *Vbi neceſſitas imponitur caſtitati, auſteritas libidini datur: nec caſta eſt virgo, quæ metu cogitur.*

Ibid. 2. *Præſulum indulgentia.*) Quam indulgentiam cum reipſa defenſare non poſſent, fabulis id conati ſunt. Vnde ficta impia illa de Beatrice ſomnia, quæ multos annos in omni ſcortationis genere libidinem dum explet ſuam, vices eius in monaſterio S. Maria ſemper Virgo geſſiſſe non minus impudenter quàm impiè ab illis ſcribitur.

Ibid. 3. *Violatur non tam corporis actu quam animi conſenſu Virginitas.*) Proſper in libr. Epigrammat.

Virginitas carnis intacto corpore habetur,
Virginitas animæ eſt intemerata fides
Qua ſine corporei nil prodeſt cura pudoris
Sed mentis pietas auget vtrumq; bonum.

PAG. 19. NVM. *1*.

Communi edicto permiſit.) Anſegiſ. lib. 1. cap. *81*.

Ibid. 2. *Veterem diſciplinam monaſticam reuocare.*) vt ſcribit Sigebertus.

PAG. 20. NVM. 1.

Ne priore moriente lupus aliquis Principis.) Vide Ratpertum & Ekkehardum de Caſib. monaſt. S. Galli.

Ibid. 2. *Germanorum Regis Imperatores.*) Chunradus Rex maieſtatis reos iudicauit, qui negarent Imperatorem de Eccleſiaſticis cauſis legendisve Epiſcopis & ſurrogandis cognoſcere poſſe. Vide Ottonem Friſingenſ.

PAG. 21. NVM. 1.

In collegiis & monaſteriis quibusdam Germaniæ noſtræ.) Vide Ratpertum, Ekkehardum, Conradum de Fabariis, Herman. Contractum, & Walafridum.

PAG. 22. NVM. *1*.

Criminalium cauſarum cognitio.) Anſegiſ. libr. 1. cap. *6*.

Ibid. 2. *Quod ne Epiſcopi quidem.*) In legibus Caroli frequenter Epiſcopis iniungitur, vt bene viuendo & recte prædicando, populis ſibi commiſſis iter vitæ præbeant: Comitibus verò, vt iuſtitiam diligant & faciant. Vt hinc facile deprehendi poſſit, nihil minus cogitaſſe tum Epiſcopos, quàm de iure gladii in ſe transferendo, quod ab ipſorum officio longè diſcrepat. Vide lib. *12*. c. 4. & *12*. & paſſim & Anſegiſ. lib. 4. c. *60*.

Ibid. 3. *Certis de generibus cauſarum.*) Ciuilibus fere.

Ibid. 4. *Caroli & Ludouici legibus.*) Anſegiſ. lib. *4*. cap. *79*.

Ibid. 5. *Ad Comitem referebant Aduocati.*) Horum enim authoritas & Epiſcopis & Abbatibus patrocinabatur.

Ibid. 6. *Placita dicebantur.*) *Placitum* etiam Latina conſuetudine id propriè dicitur, quod de re in multorum conſilio quæſita & deliberata tandem inter ipſos conuenit. Vnde *placita Philoſophorum* apud Ciceronem & alios antiquos dicta ſunt. Hinc vulgatam formulam, qua Scribæ Regii etiamnum in legum & conſtitutionum clauſulis vtuntur, *Quoniam ita nobis placet*, ex illo vocabulo *placiti* deriuatam eſſe rectè exiſtimat Hotomannus I C. proque ea poni

ſolere

ſolere. *Quia tale eſt noſtrum placitum*. lib. Francogal. cap. 11. & commentar. de verbis feudalib.

Vt & Abbates irent.] Monachis vero ad placita ire prohibitum erat. Vide Anſegiſ. lib. 1. c. 69. lib. 4. c. 69. *Ibid. 7.*

Ludouicii Pii ſanctio.] apud Anſegiſ. lib. 4. c. 93. & 46. *Ibid. 8.*

Repeti non ſinebat.] Pœna 15. ſolid. ſtatuta, ſi quis teſtibus conuictus furi et, vel 15. ictuum à ſcabinis accipiendorum qui cauſam prius iudicauerunt. Vide Anſegiſ. lib. 3. c. 31. *Ibid. 9.*

PAG. 23. NVM. 1.

Quæ ſi liberorum hominum fuiſſent.] Idem Anſegiſ. lib. 4. ca. 27.

In Chronicis Cœnobii.] Apud Raſpertum & Walafridum. *Ibid. 2.*

Seceſſus.] *Receſſus* pro ſolitudine Ciceroni etiam dicitur lib. 12. ad Atticum: *Mihi receſſus & ſolitudo prouincia eſt.* *Ibid. 3.*

Nec multo erant presbyteris Parochianis celebriores Abbates.] Abbatis & Parochi. Par æſtimatio, ſicuti Monachi etiam & Diaconi. Anſegiſ. libr. 3. capit. 25. *Ibid. 4.*

Vt Epiſcopi veteri more, &c.) Idem Anſegiſ. lib. 2. cap. 4. 8. & paſſim, auth. de ſanctiſſi. Epiſ. auth. de Monach. collat 1. Adeo ſubiecta Epiſcoporum adminiſtrationi Monaſteria fuere, vt ne condi quidem Principes antiqui monaſterium permitterent Epiſcopo non conſulto. *Ibid. 5.*

PAG. 24. NVM. 1.

Iisdem etiam Concilia, &c.) Vide Conc. Monguntin. Præſide Bonifacio ann. 742. Gratian. cauſ. 16. q. 1. & 2.

Diuitias frugalitatem & pietatem, &c.) Immodieæ Eccleſiarum poſſeſſiones ad auaritiam & impietatem perducunt. auth. *Vt determinat. ſit numer. cler.* collat. 1. *Ibid. 2.*

PAG. 26. NVM. 1.

Nec me fugit eſſe quosdam qui ius illud Pontificium defendentes, &c. ad Ludouicum Pium, &c.) Immo quidam Conſtantino IV. Conſtantis filio, qui Anno Domini DCLXX. imperauit, affingunt. Ita enim Sabellicus Ennead. 8. lib: 6. *Conſtantinus*, inquit, *Multa bona animi in Benedicto II. Cernens ſtatuit, ut quem ante Clerus populusq; Romanus cum exercitu creaſſent Epiſcopum, is verè vicem Chriſti in terris gerere crederetur, nulla Imperatoris aut Exarchi approbatione exſpectata.*

PAG. 27. NVM. 1.

Ex eo enim tempore quo ſordidi quidam Epiſcopi.) Chryſoſtomus in homil. de Ioanne Baptiſta: *Neq; laſciuiæ dans ſeipſum perdidit, quam habebat, excellentiam. Quod enim non ſeruiebat laſciuiæ, monſtrat ſola ſolitudo & carcer. Si enim vellet mollibus veſtiri, non eremum inhabitaſſet ſed Regum palatia.* Et Hieronymus in Matt. cap. 11. ad illa verba, *Ecce qui mollibus induuntur in domibus Regum ſunt, &c. Ex hoc oſtenditur*, inquit, *rigidam vitam & auſteram prædicationem vitare debere aulas Regum & mollium hominum palatia declinare.*

Quod quidem & Germanici poſtea Imperatores.) Exemplo Conſtantini Magni qui ſemper ſecum Sacerdotes tanquam animæ cuſtodes habuit, vt teſtatur Euſeb. lib. 2. c. 12. & ſeq. *Ibid. 2.*

PAG. 29. NVM. 1.

Veteres Monachi ſæculum auerſati.) Proinde ex Monaſteriis veluti ex quodam Seminario legi & aſſumi conſueuerant ad munera Eccleſiaſtica, qui probatiſſimæ inter ipſos vitæ & eruditionis habebantur, vt docemur ab Auguſtino ad Aurelian. & ex c. nos autem, c. legi, 10. q. 1. & per totam illam quæſt. In qua promotione Abbatis, de vita & moribus teſtimonium perhibentis, con-

ſenſus requirebatur. Ad miniſterium autem Eccleſiæ vocati monaſticum inſtitutum officiumq; deſerere cogebantur, vt maiori & præſtantiori munere fungerentur, quia vtramq; ſimul obire & exequi poſſe non videbatur. Ideo & Clericus vitam monacham amplexus militiam ſuam, vt Gregorius ait amittebat. Monachus enim non Doctoris ſed plangẽtis habet officium: Clerici a. eſt docere & paſcere populum. Quam ob cauſam cum nulli in monaſteriis eſſent presbyteri aut Clerici, monachi tanquam cæteri ex populo qui *Laici* Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem ſacram percipiendorum ſacramentorum cauſa ſe conferebant: interdum presbyterum accerſebant, qui ſacra celebraret, vt eſt traditum in c. non eſt, de regula. & à Panor. in c. dilectus. de Capel. Monach. Iuſtinian. nouel. 133. & d. cauſ. 16 q. 1. c. hinc etiam. Ac idcirco, vt dictum eſt, tam monachi quàm eorum antiſtites Eccleſiæ presbyteri erant ſubiecti. Verum vt hac moleſtia liberarẽtur monachi, ne ad communem Eccleſiam accedere aut presbyterum accerſere cogerentur, cœperunt poſtea ex his aliqui in ſuis monaſteriis presbyteri ordinari, qui tamen, veluti quandam Eccleſiam inter ſe conſtituerent, in cœtu tantum ſuo ſacramenta adminiſtrarent. Inde factum vt idem presbyteri, i. e. paſtoris atq; Doctoris, & monachi officio fungeretur, d. c. 16. q. 1. c. peruenit, c. interdicimus. Tripert. hiſt. li. 8. Et iubebat lex Caroli M. vt monachus ſi ad clericatum perueniſſet, propoſitum monachicæ profeſſionis non amitteret, apud Anſegiſ. libr. 1. c. 27. Antea quidem & Gregorius Epiſcopũ in monaſterio liturgiam celebrari prohibentem acriter increpauit: idemq; Bonifacius feciſſe legitur. Poſtremò cùm ad lucrum & quæſtum degeneraret religio, & auaritiæ furore vetus illa cum monaſtica tum Eccleſiaſtica diſciplina & abſtinẽtia quotidie deterius haberet, & ipſa ẽt in vrbe in Epiſcopos eligerentur qui monachi fuiſſent, conceſſum illis eſt, vt vel in monaſteriis poſiti è laicis Clerici fierent, & reliquos ſimul ordines titulo tenus, h. e. ſine cura paſtorali, hac ſola cauſa reciperent, ne quid eis ad meritoria illa pro viuis & mortuis ſacrificia peragenda deeſſet. Poſt illa omnia & hoc indultum eſt eis, vt inter ſeſe, Abbatis tamen arbitrio, presbyteros conſtituerent, qui Eccleſiarum duntaxat illarum Parochi dicerentur, quarum bonam redituum partem incorporationis prætextu ſua in monaſteria contraxiſſent, atq; inde vicarios mitterent fere ſæculares (vt ipſi vocant) ſacrificos, qui curæ animarum præeſſent. Qua re quantum farinę monaſteriis paulo antiquioribus ſit allatum, res ipſa facilè indicat. Ad recentiora verò quod attinet, non deſinunt queri & lugere omnium Eccleſiarum egeni, quod ocioſorum quorundam & paupertatis titulo ſeſe venditantium hominum mendicitate omnis eis alimoniæ præripiatur occaſio, qui fortes tamen & validi neſcio, quæ opera & ſacrificia venum exponere & licitari malunt, quàm manuum labore victum parare.

Ibid. 2. *Sed corpus etiam præſcripto aliquo laboris genere* &c.] Labore manuum monachi victum quærebant, vt iam dictum. Qua de cauſa à Græcis χειρονάκται vocati ſunt: Item ἀσκηταί. Et item monaſteria *aſcetria & aſceticum opus*. Et exſtat tit. in Nouell. Iuſtinian. *De Aſcete*, item in Codic. *aſcetriorum* fit mentio. Vide Baſilium in *quæſt. compendio explicatis*, quæſt. 284. & in *Moralib.* ſumma 48. capit. 7. Et Auguſtinus in Pſal. 99. ſcribit: *Sic & in illa vita communi fratrum quæ eſt in monaſterio, magni viri ſancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei: inde viuunt, cum lectione illis res eſt. Laborant manibus ſuis, inde ſe tranſigunt, non auarè aliquid petunt. Quicquid eis infertur à piis fratribus, cum ſufficientia & cum charitate vtuntur. Nemo ſibi vſurpat aliquid, quòd alter non habeat. Omnes ſe diligunt, omnes inuicem ſe ſuſtinent, &c.*

Qui ma-

Qui manuum labore victum quærunt.] Quod adeò verum eſt, vt celebretur in Eccleſiaſtica hiſtoria cuiuſdam monachi apophtegma; *Monachus qui non operatur, latroni par iudicandus eſt*, Tripert. lib. 8 c. 1. Qua propter & Iuſtinianus Imperator; *Duabus*, inquit, *potiſſimùm in rebus operam & diligentiam reponere oportet Monachos, vt aut ſacris vacens Scripturis, aut quas manuarias vocare ſolent artes decentes meditentur exerceantq́. Siquidem mens inerti ocio dedita haudquaquam ſane quicquam bonorum pepererit, Nouell. 133. c. vlt.* Et Pelagius Pontifex de monachorum officio diſſerens hæc tria ipſis attribuit, *quietem, orationem, & laborem manuum*, 16. q. 1. c. ſi cupis, & c. de præſentium. Ibid. 3.

Ne monaſteriorum & Eccleſiarum bona diuiderentur.] Vide Concil. Mogunt. præſide Bonifacio, anno 742. & adde Anſegiſ. lib. 1. c. 71. Ibid. 4.

PAG. 30. NVM. 1.

Mundum hoc, illud immundum cogitat.] 1. ad Cor. 8. 10. ad Roman. c. 14. & 15. Matth. c. 7. Col. 2. c. 17. 1. Tim. 4.

Vini vſus.] Vini vſum interdici voluit Eccleſiaſticis hominibus Iacobus Magni in Sopholog. lib. 7. c. 2. Ibid. 2.

Meminit Auguſtinus.] Lib. 2. de Manich. morib. c. 13. & lib. 30. contra Fauſt. Tertullianus conflictationes animæ vocat ieiunia, *ſeros & aridos æſtus*, &c. quę noſtri *angarias*, Paulus ἀφειδίας ad Coloſ. 2. Käſtigung/deß Leibs abbruch. Ibid. 3.

Quæ veteres voce paululum intenta recitabant.] Vide Auguſtinum lib. 10. confeſſ. c. 33. & lib. 9. c. 1. Ibid. 4.

PAG. 31. NVM. 1.

De nigro autem tunica.] Ambroſius part. 3. ſerm. 94. de Auguſtino; *Nouum Chriſtianum nouis veſtimentis cuculla nigra induimus, cingulo ex corio nos ipſi præcinximus, quod Simplicianus noſter ingenti lætitia donauit.* In Martyrolog. Rom. III. Non. Maij; *Mediolani conuerſio S. Auguſtini Epiſcopi à S. Ambroſio Mediolanenſium Præſule baptizati & monaſtico nigroq́ habitu induti.*

Sed & barbam alere.] Anicetus Papa Primus conſtituiſſe dicitur, ne clericus comam & barbam nutriat, teſte Mantyrolog. Rom. & Maurolyco Meſſanenſi Abbate, xv. Kal. Maij. Ideò autem clericos & monachos raſos fuiſſe cenſemus, quod cuiuſcunque apparatus & ſplendoris ſe contemptores profiterentur. Comam enim nutrire ij ſolebant, qui elegantiæ, ornatus & lautitiæ ſtudioſiores eſſent. Hinc curioſitatem & delicias veterum Romanorum in coma & capillis inſectatus eſt Seneca his verbis; *Quid illos ocioſos vocas, quibus apud tonſorem multæ horæ tranſmittuntur, dum decerpitur ſi quid proxima nocte ſuccreuit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut diſſecta coma reſtituitur aut deficiens hinc atq́ illinc in frontem compellitur. Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paulo negligentior fuit, tanquam viuum tonderet? Quomodo excandeſcunt, ſi quid ex iuba ſua decíſum eſt? ſi quid extra ordinem ſecuit, niſi omnia ſua in annulos ſuos reciderunt? Quis eſt iſtorum, qui non malit Rempublicam ſuam turbari quam comam? qui non ſollicitior ſit de capitis ſui decore quam de ſalute? qui non comptior eſſe malit quam honeſtior? hos tu ocioſos vocas inter pectinem ſpeculumq́ occupatos*, &c. de Breuit. vitæ, c. 12. Apud Lacedæmones ſane, vt legitur apud Plutarchum, ingenui tantùm comam alebant. Hinc illud Ariſtophanis in Auibus, cuius meminerunt parœmiographi; δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, id eſt, *ſeruus cum ſis comam habes.* Idem quoque apud Francos in vſu fuiſſe ex lege Caroli Magni coniicio, quæ exſtat apud Anſegiſ. lib. 1. c. 137. in qua de conuerſione liberi hominis agitur, qui in monaſterio comam depoſuerit. Comam ergo deponere ſanctioris cuiuſdam deditionis argumentum fuit, vt auctor eſt P. Æmilius in Carolo M. Et huic ſententiæ ſuffragantur ea, quæ ſcripſit Auguſtinus in lib. de operib. Monach.

cap.31.in fine, & in lib. Retractat. & Polydorus Virgilius de inuentio. rer. lib. 4.c.8. Quidam exemplo Nazaræorum Moſaicæ legis inductam raſuram vel tonſuram monachorum & clericorum putant, de quorum inſtituto mentio fit in lib. Numer. cap.6. & apud Ioſeph. lib.4. Antiquitat. Nazaræi autem dicebantur, vt quidam eruditi interpretantur, quos inter Origines in d. cap.6. qui vt liberius vacarent legi, diſcendæ & expendendæ benignitati Dei, aliorũ commercio ſe abdicabant ad tempus & Domino ſe totos dedebant: vel qui cum profuſiùs vino & reliquis corporis deliciis vſi fuiſſent, poſteà ſeuerioris vitæ generi ſe mancipabant, vt corpus affligerent. Gregorius Nazianzen. monachos Nazaræos vocat quaſi ſegregatos & coronatos, & Baſilium Nazarenum, orat. funebr. in laudes Baſilij. Aliis à ſacerdotibus Ægyptiis id ortum aſſerunt, quorum meminit Herodotus in Euterpe. Diuus autem Paulus in epiſtol. 1. ad Corinth. 11. indecorum ait viros comatos eſſe, idque naturam ipſam nos docere ſcribit: vnde ſumptum eſt c. prohibete, d. ſtin.23. Quæ admonitio huius Clericorum inſtituti forte cauſa fuit. D. verò Hieronymus, quod & in Decretis Canonicis ſcriptum legitur c. duo ſunt, 12.q.1. raſuram, quam *coronam capitis* vocant, ab inſtitutione Eccleſiæ Romanæ eſſe, & raſum caput diuitiarum omnium derelictionem & temporalium depoſitionem ſignificare dicit: ad capillos, qui remanent aliqua ſacerdotibus eſſe retinenda ad ſuſtentationem. Quæ Gloſſæ interpretatio eſt, qua, vt Polydorus Virgilius inquit, *bene multi ſacerdotes gaudent, ritusq́ue ſeruandi cauſa late verticem radunt; ſed ex magnis opib., quas habent, nihil impertire, nihil deponere, nihil relinquere volunt.* Hodie profectò nulla alia magis cauſa tonderi videntur clerici, quàm vt cognitioni ſæcularis, quem vocant, iudicis eximantur, vel vt Eccleſiaſticum aliquod beneficium poſſint emere, quoniam habent beſtiæ characterem. Tonſuræ autem olim, vt id quoque obiter notemus ex Rabano lib.1. de inſtit. cler. in clericis admodum latæ erant, nec multo plus ſupererat crinium, quàm in monachis deraſis ſuperſit, cum hodie aliquot tantùm capilli ſphæræ inſtar in vertice tondeantur. Illud quoque hic admonendum duximus, apud Francos promiſſam barbam intonſumque capillum. Regiæ nobilitatis inſigne habitum fuiſſe, quod *capillitij regij ius* vocabant, vt qui Reges à populo creati aut Regio genere prognati eſſent, comam alerent, eamq́; à fronte diſcriminatam vnguentisq; delibutam decus atque inſigne regium regiæq; ſtirpis haberent, teſte Amonio lib.1.c.4. & lib.3.cap.61. & Agath. de bello Gotthor lib.1. & Hotomanno in Francogall. cap.4. Quod iis quandoque abſcindebatur, quibus vel regnum abrogaretur vel adipiſcendi regni ſpes adimeretur. Et exſtat memorabilis hiſtoria de Regina matre Crotilde, quæ duobus filiis caput abſcindi, quàm comam maluit, apud Gregor. Turonenſ. lib.3 c.18. lib.6 c.24. & c.44. Cui rei cauſam dicit L. Salica in tit.38. de homicid. paruulor. Tonſuram quoque pœnæ genus, idque graue & ignominioſum fuiſſe hiſce perſonis, ex conſtitutionibus Caroli Magni, & aliis quibuſdam Principum Romanorum, quæ apud Harmenopulum exſtant, facile deprehenditur. Detonſi enim per iudicem in monaſteria detrudebantur, qui vel mentis inopia vel animi libidine facinus aliquod deſignaſſent, aut indigni eſſent iudicati qui publicæ rerum adminiſtrationi præeſſent. Sic enim intruſi perinde atque in exilium relegati, aut in inſulam deportati habebantur, &c.

Ibid.3. *Criminoſorum latibula haud rarò monaſteria.*] Lege Iuſtiniani in monaſteria intrudi iubebantur Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores & Clerici, qui vel luderent ipſi vel ludentibus communicarent, vel publicis ludis ſpectaculisve intereſſent, authent. *de ſanctiſsim. Epiſcop.* capit. decimo, & cap.

& cap. *ſi epiſcopus*, diſtinctio. quinquageſima. Fuit ergo & his carcer monaſterium.

Pipinus Caroli Magni filius.) Eginhart. in vita Caroli Magni. *Ibid.4.*

Chunradi Imperatoris hoc nomine primi.) Quod refert Ekkehardus de caſibus monaſterij. *Ibid.5.*

Vt vilia etiam & abiecta ordine quodam gererentur.) Anſegiſ. lib. 4. c. 45. *Ibid.6.*

PAG. 32. NVM. 1.

Abbatum ſuprema & dignitas & poteſtas eſſet.) Ideo vocabantur *Archimandritæ*, quaſi ductores agminis. Iuſtinian. auth. de monach. collat. 1. Sidon. Apollinar. lib. epiſt. 8. Iuuenal. ſatyr. 3. Martialis lib. 5. ad Paulum.

Et monachis qui ordinariis functionibus praeerant.) Adeò vt ne librum quidem ſine eorum conſenſu & auctoritate monaſterio auſi fuerint exportare. Retulit mihi familiaris ille meus Goldaſtus, vidiſſe ſe in Bibliotheca monaſterij Hailsbrunnenſis, quod non longe abeſt Onolsbachio in Burggrauiatu Norinbergenſi, vetuſtiſſimum librum ex orthodoxorum Patrum ſententiis collectum, in quo primus eius monaſterij Abbas monachis ſuis fidem pro libro his verbis dederit; *Hunc librum de licentia fratrum mecum ſumpſi in iter Bauaricum*, &c. *Ibid.2.*

Perinde atque in veteri militia.) Exod. c. 18. *Ibid.3.*

Ceu translatis diligentiæ vigilantiæq́ nominibus.) Qua de re Auguſtini verba ſunt in lib. de moribus Eccleſ. cap. 31. quæ adducit Bullingerus, de Errorib. fol. 55. *Ibid.4.*

Vt nouem hominibus decimus præſit.) *Decanus* caput contubernij. Vide Fl. Vegetium & Modeſtum. *Ibid.5.*

Qui vel villis vel humilioribus Eccleſiis.) Anſegiſ. lib. 1. c. 110. lib. 4. c. 45. *Ibid.6.*

Vicarij & Locumtenentes.) Zinßprobſt vnd Statthalter. *Ibid.7.*

Damſtas.) Vel *Arabarchas.* *Ibid.8.*

PAG. 33. NVM. 1.

Ad operam quamcunque honeſtam & ſua profeſſione dignam.) Neque enim abhorrebant ab hominum congreſſu, nec ita ocio dediti erant more pſeudomonachorum noſtri temporis, vt nihil in commune referrent, & ſe homines eſſe, hoc eſt, ad ſocietatem hominum iuuandam natos, non recordarentur. Reperti quidem ſunt, quorum ſuperſtitio nemini ſano probari queat. Qualis ille monachus, quem Theodoretus refert ſexaginta annis neque locutum cum vllo neque à quoquam conſpectum fuiſſe. Hieronymus quoque in vita Pauli Simplicis Eremitæ, & alij de aliis. Sed rariora tamen fuiſſe hæc prodigia compertum eſt.

Laicis presbyteris.) Leyenprieſter. Hi *Parabolani* olim dicti, ideo fortaſſis quod rem periculo plenam tractarent. Vide in L. *placet*, & in L. *parabolani*, C. *de epiſcop. & cleric.* *Ibid.2.*

Laica collegia multis olim monaſteriis coniuncta fuiſſe.) Quorum fratres *Lolharti* dicti, qui alij ſunt à *Laicis*, vt docuit Bebelius in Triumpho Veneris. *Ibid.3.*

Vt ſemel ingreſſis egredi iterum.) Anſegiſ. lib. 1. c. 26. & c. 69. lib. 4. c. 45. *Ibid.4.*

Pœna erat banni.) Apud eundem d. l. 1. c. 95. *Ibid.5.*

Quadraginta denariis ſupputatū æſtimarunt.) Nec abſimilis erat æſtimatione aurei ſolidi, quem *Rhenenſem* vulgo vocamus. *Ibid.6.*

PAG. 34. NVM. 1.

Xenodochia viderentur.) Xenodochia fuiſſe appellata docet Auguſt. tract. 97. in Ioan. vbi ait; *In Antiochia primū poſt aſcenſione Domini appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani, ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, & monaſteria & xenochia poſtea ſunt*

appel-

appellata nouis nominibus: res tamen ipſa & ante nomina ſua erant, & religionis veritate firmantur, quæ etiam contra improbos defenduntur.

Ibid.2. *Quæ hoſpitalia appellabant.*] Anſegiſ. lib. 1. c. 70. & lib. 2. c. 29.

Ibid.3. *Miſſi Dominici.*] Miſſi ſimiles fuere illis, quos Græci εἰρηνάρχας dixere, qui pacis publicæ curam geſſere, contentionibus paſſim diſcordiisq; ſedatis.

Ibid.4. *Vel à Canonum.*] In libris Anſegiſi paſſim, lib. 1. c. 106. lib. 2. c. 12. & 26. lib. 4. cap. 34.

Ibid.5. *Regia diplomata.*) apud eundem d. lib. 4. c. 28.

PAG. 35. NVM. I.

Tempore Ottonis Primi.] Vide apud Hirsfeldenſem.

Ibid.2. *Perinde vt apud Romanos Proconſules.*] Vide Ciceronem, lib. 1. epiſt. ad Q. Fratrem, & ad Atticum, lib. 8.

Ibid.3. *Duces rei maxime militari.*] De quibus in legibus Baioar.

Ibid.4. *Comites autem & eis inferiores Centenarij.*] Vide ſupra de Comitibus, & Anſegiſ. lib. 2. c. 6.

Ibid.5. *Miſſi ipſi quater in anno.*] Anſegiſ. lib. 2. c. 28. & lib. 4. c. 80.

Ibid.6. *Actione hinc data conceſſaq;*, &c.] Idem lib. 4. c. 21. & 44.

PAG. 36. NVM. I.

Lexq; illa Pipino regnante lata.] In concilio ſub Carolomanno, præſide Bonifacio, anno Domini DCCXLII.

Ibid.2. *Nullus homicida, nullus adulter.*] Seneca in Declamat. ſcribit apud Romanos nullum obtinere potuiſſe ſacerdotium, qui homicidium vel fornicationem commiſiſſet. Vnde Iacobus Magni probus auctor, lib. 7. Sopholog. cap. 1. exclamat; *Aut igitur apud gentiles ſacerdotes digniores erant, aut tempore moderno ſacerdotium pauci merentur.*

Ibid.3. *Fœdiſſimum autem habebatur ſi Præſides.*] Vide Anſegiſ. lib. 2. c. 4.

Ibid.4. *Nullum vnquam labefactata pietatis.*] *Turpe eſt Doctori quum culpa redarguit ipſum*, vt eſt apud Dionyſium Catonem.

Ibid.5. *Veſtales ſuas ſtuprum paſſas.*) Vide apud Seruium, lib. 2. Æneid.

Ibid.6. *Apoſtolis reſpondens.*) Matth. cap. 7.

PAG. 37. NVM. I.

Apoſtolus clamet.) 1. ad Corinth. 1.

Ibid.2. *Secundas nuptias adeo eleuat.*) Tertullianus cum Catharis & Montaniſtis in quibusvis fidelibus ſecundas nuptias damnat. Hieronymus verò infenſiſſimus quoties libuit nuptiarum hoſtis in clerico præcipuè damnauit. Vide Bezam in lib. de Polygamia.

PAG. 38. NVM. I.

Faceſſant igitur pugnæ & luctæ illorum, &c.) Lege libros Gerſonis de Pollutionibus, & fugæ.

Ibid.2. *Mulctantur fere ſexcentis ſol. qui immunitatem*, &c.) Anſegiſ. lib. 1. c. 134. & lib. 2. cap. 26.

Ibid.3. *Et in lege Alemannorum.*) Et in lege Baioariorum, c. 1. tit. 7.

PAG. 39. NVM. I.

Multis in locis capitale erat.) Vide in capitulis Caroli Magni, quæ ad leges Longobardorum addita ſunt.

Ibid.2. *Qui Epiſcopum occidiſſet.*) Apud Baioarios ſi Epiſcopus interficeretur, fiebat tunica plumbea ad ſtaturam occiſi, & quod penſaret auro, tantum dare cogebatur qui occidiſſet. Si aurum non habebat, aliam pecuniam, vel res alias, donec totum debitum compenſatum fuiſſet. Si verò non habebat quod daret, ſeipſum cum vxore & liberis Eccleſiæ in ſeruitutem dedebat, quouſq; ſe redimere poſſet. Vide legem Baioar. in c. 1. tit. 10.

Licebat

Licebat autem comiti in vincula repoſcere.] Anſegiſ.lib.3.cap.26.18. q.4.c.26. Ibid.5.
& ſequentibus.

Hodie immunitatem vocant libertatem illam aſyliæ.] Iuſta certè aſylorum authoritas ea quondam fuit, vt iniuria affectis & potentiorum formidine oppreſſis & inſidias timentibus magis quàm ſceleratis hominibus ſeruiret, idq; vel Plutarchus in Theſei vita teſtatur, & Thucydides libro ſecundo. Tacitus etiam libro 3. fatentur, quibus expreſſum conuenit ius ciuile, in authent. de mandat. princip. & Cod. in titulo, de his qui ad Eccleſ. confug. Moyſes quidem ſacer ille Dux ex tribus, quas condiderat, vrbibus aſylum conſtituiſſe legitur, quod illis profugio foret, qui delicta non voluntariè commiſiſſent: & extant huius rei paſſim teſtimonia in libris ſacris, vt Exodi 21. Numer. 35. Deuteron. 19. Ioſuæ 20. 1. Regum 1.2.3. Romulus verò ad exemplum Cadmi Thebani, vt quàm ocyſſimè vrbs ciuibus repleretur, locum conſtituit, ad quem quiſquis quamlibet ſceleſtus confugiens ab omni pœna tutus eſſet, vt memoriæ prodiderunt Plutarchus in Romul. Liuius libro primo, Dionyſius Halicarnaſſ. libro ſecundo. Inde factum puto vt vbique fere gentium templa tantâ dignatione habita fuerint, vt qui ſupplices in ea confugiſſent, cuiusvis criminis impunitatē conſequerentur, nec inde educi poſſent. Qua de Couarruuias libro ſecundo, Reſolut. cap. 22. Tacitus libro 3. Polyd. Vergil. libro 3. cap. 12. Coraſius libro 5. Miſcell. cap. 23. Quarum inſtitutum Pontifices poſteà Romani, increbreſcente ſuperſtitione, ſecuti ſceleratos quosvis quantumque grauia ſcelera commiſiſſent, Eccleſiarum immunitate gaudere voluerunt, cap. inter alia, de immunitat. Eccleſ. Dicitur autem *aſylum* à priuatiua particula *α* & verbo *συλάω*, ſiue *συράω*, quod eſt rapio, quia nefas ſit quemquam ex aſylo rapi. Hinc *aſyliæ* ius illud libertatis & veniæ, quod quis apud Eccleſiam vel aram conſequitur: & *aſyli*, homines ſacroſancti, quos attingere ſine piaculo vel prehēdere nō licet. Vidēdus Budæus in L. *quis ſit fugitiuus, §. apud Labeonem. ff. de ædil. edict.* Ibid.4.

Vt ne in vrbibus quidem poſiti quicquam ferant ciuilium exactionum.] 12. quæſt. 2. cap. nulli liceat, cap. clericis, de immunit. Eccleſ. in VI. c. quanquam, de cenſib. cap. non minus, c. aduerſus, de immunit. eccleſ. Iure tamen diuino & humano muneribus legitimis & ordinariis obnoxiæ ſunt Eccleſiæ. Stata enim tributa & vectigalia, quæ *canonem* vocamus, cum Reipublicæ nerui ſint, nemo detrectare poteſt. Ideoque Chriſtus tributum Cæſari pendi non ſolùm præcepit, ſed ipſe etiam illud cum ſuis Apoſtolis exſoluit, vt legitur Matth. c. decimoſeptimo. Ab iis verò, quæ extra ordinem Principum arbitrio indicuntur, immunes ſunt, niſi graue aliquod periculum & neceſſitas immineat Reipublicæ. Quo caſu ratio poſtulat, vt eius etiam oneris partem homines Eccleſiaſtici ferant. Inter ordinarias autem præſtationes illam quoque collationem, quæ belli cauſa indici ſolebat, relatam olim fuiſſe tam ex iure Ciuili (leg. placet. l. iubemus. l. neminem. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. l. nullus. Cod. de Decurion. leg. 1. Cod. de Indict. 11. quæſtio. 1. cap. magni, & 23. quæſtio. 8. cap. tributum. Duaren. libro quinto, de Eccleſ. cap. decimo.) quàm Caroli Magni capitularibus conuincitur: eoque iure Reges Franciæ etiamnum vtuntur. Optimo igitur iure monachis & clericis noſtris tam præfractè & ſine omni exceptione ius illud immunitatis prætendentibus obiici poteſt, quod Diocletianus Imperat. neſcio cui Philoſopho vocationem numerum poſcenti reſpondit; *Profeſſio & deſiderium tuum inter ſe diſcrepant. Nam cum Philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritia & rapacitate*, L. profeſſio. C. de muner. patrimon. Ibid.6.

Anti-

Ibid.6. *Antiquorum Regum beneficientia.*) Vide Duarenum, libro quinto, de Eccleſ. cap.10.

PAG.40.NVM.1.

Antiqui nummi cernuntur.) Quorum ego aliquot habeo argenteos puros putos: ſed quorum Regum aut Imperatorum fuerint nequeo diſcernere: quia nulla habent adiecta nomina propria. Ipſorum autem Epiſcoporum & Abbatum ne ex loco quidem licet cognoſcere: quia omnes ſunt vniformes, quorum apud Goldaſtum noſtrum nõnullos admodum elegantes vidimus.

PAG.41.NVM.1.

Quos vulgo denarios.) Alamannis, Pfenning/ vicinis Gallis adhuc Denier.

Ibid.2. *Apud eundem Gregorium.*) Lib.9.c.1.Dialogor.

PAG.42.NVM.1.

Mitra bicorni & pedo inſignes.) Cuiuſmodi nuper repertus in vinea quadam noſtri Goldaſti, ab altera tamen parte vacuus, formâ pari eâdemq; cum anguſto neq; amplitudine maior. Vt planè mihi perſuadeam omnes eius ponderis atq; formæ nummos olim anguſtos vocatos.

AD LIBRVM SECVNDVM.

PAG.46.NVM.1.

Ad vulgaris linguæ vſum ampliorem excogitata.) Adeò vt eam etiam idem Carolus certis regulis & canonibus conceptam Prouincialibus (id eſt, Romanis) vt opinor, tradere tentauerit. Nam Germanicæ linguæ Grammaticam conſcripſiſſe, teſtis eſt Einhardus, & alij. Quid ſi etiam barbaris & inconcinnis concionatoribus, qui ad populum dicentes verba Latina ita torquebant in Germanicum vſum, vt nihil minus quam Germaniam ſaperent, & à nemine ferè intelligerentur. Nec mirum illo tam barbaro & imperito ſæculo, quo Germanicus ſermo nondum ſcribi cœptus, aut certè pauciſſimis conſuetus erat, non potuiſſe peregrina verba ac phraſes in linguam Latinã conuertere, quum ſuperiori ſæculo nondum reperti eſſent, qui illud præſtare ſciuiſſent, adeò vt in concionatores, quos *barbaros, inconcinnos, ineptos, inſulſos deprauatores Latinæ & Germanicæ linguæ* appellat, libellum ediderit Iacob. Wimphelingus abuſuum ſui temporis nõ ineptus æſtimator. In quo inter alia; *Sic etenim dicunt illi illepidi concionatores; Dixit Ieſus, ibat, ambulabat, ſanabat, docebat, reſpõdebat,* Der HERR was ſprechen/ er was gohn/ er was wandeln/ er was geſundt machen/ er was lehren/ was antworten/ *ſicque de innumerabilibus: vbi ſimplex verbum Germanicum ſufficeret,* Der HERR ſprach/ er gieng/ er wandelt/ er macht geſundt/ er lehret/ er antwortet. *Ille enim modus eſt Germanicus, præſertim in Heluetia, id eſt, Alſatia, & in Germania Vltrarhenana. quarum partes ſunt Ortonauia & Briſgauia,* &c. Cuius loci & ſententiæ ſimul me commonuit Goldaſtus. An & Othfrydus monachus Wiſſenburgenſis Rabani Mauri diſcipulus ignaris linguæ ſacerdotibus Grammaticam ſuam Germanicam præſcriptam eſſe voluit? quoniam, vt Rabanus auctor eſt, ſuo tempore in ſacris & cantu omnia ad plebis fructum & intellectum valuiſſe, hoc eſt (ſicuti ego interpretor) Germanicâ linguâ celebrata fuiſſe.

PAG.47.NVM.1.

Extat apud nos Sangalli Pſalterion à Notkero Monacho &c.) Eſt nunc penes me in mea Bibliotheca, quod vulgare & publicum in vſum dare recepit noſter Goldaſtus cum ampliſſima priſcorum verborum expoſitione. Quod hîc meminiſſe volui, vt ab aliis etiam amicis & rerum patriarum ſtudioſis auris eius velleretur in datæ fidei memoriam.

Orati-

Orationem Dominicam.] Retulit eam omnium primus à Vadiano acceptam Iohannes Stumpfius in Chronic. ſicuti pleraque omnia eius ſcriptoris; quæ de Turgouia & Podamico lacu leguntur, non ſunt, ſed noſtri Vadiani, velut ex eius commentariis à nobis aliquando cum Deo edendis Sole meridiano clarius fiet. A Stumpfio deſcripſit Geſnerus in Mythridate, ab hoc Nathan Chytræus in Notis ad Galateum Caſæ. *Ibid. 2.*

Omelias aliquot Germanicè ſcriptas ante annos plus minus trecentos.] Exſtat & apud Baronem de Hohenſaxium in arce Forſteckia venerandum antiquitatis monumentum, & quod verè aureum rerum Germanicarum theſaurum continet, abhinc annos C C C C L. & amplius ſcriptum ab Imperatore Henrico, Cuonrado rege Iuniore, aliiſque Imperij Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, &c. in certamine, vt Goldaſtus arbitratur, Muſico: qui mos ab Aulis noſtris deſueuit. Exſtant & alia apud Goldaſtum noſtrum, vt Henrici de Grauenberg Equitis Sueui, qui ante trecentos minimum annos vixiſſe mihi videtur. Nam librarius teſtatur ſe librum exſcripſiſſe de veteri codice abſoluiſſeque, anno Domini milleſimo trecenteſimó ſexageſimoquinto, in die Palmarum. Habet & idem Goldaſtus Gavvani hiſtoriam, ſeu potius fabulam circa idem tempus ab incerto ſcriptam. Habet & Chriſtophori ab Helmſdorff compendium Bibliorum non infra illa tempora ſcriptum. Habemus & nos Strikere cuiuſdam librum de geſtis Caroli Magni, & Rolandi in Hiſpania, & item Anonymi cuiuſdam Paraphraſin Poëticam ſupra illud æuum ſcriptam. Vtinam eſſent complures viri docti, qui eiuſmodi ſcripta diligentius, quàm hactenus factum, rimarentur. Non enim dubito fore, quin breui res Germaniæ noſtræ longe illuſtriores clarioresq; habituri eſſemus. *Ibid. 3.* *Io. Rudolphi ab Ems, teſte Bibliandro & Flaccio Illyrico.*

PAG. 48. NVM. I.

Sed minus tamen longæuum noſtro.] Monaſterium *Augiæ Maioris*, ſiue *Diuitis*, quod appellant, fundatum eſt auſpiciis Caroli Martelli, anno Domini ſeptingenteſimo vigeſimoquarto, *ſexto anno regni Caroli, Landtfrido duce Alemannorum, & Pertholdo comite Durgauenſi*, quorum cura ea ipſa fundatio perfecta eſt. Fundauit autem in gratiam *Pirminii Epiſcopi*, qui monachis aliquot comitatus, Italia derelicta, zelo peregrinationis in Germaniam egreſſus eſt: à Carolo miro fauore excepti, & in eam inſulam, quæ tunc *Sindleſovva* vocabatur, deſtinati. Donauit monaſterium ex bonis fiſcalibus circumiacentium locorum pagorumque, in primis autem regia villa *Erfmuotingen*. Fundatum autem eſt *in honorem Mariæ virginis, & Apoſtolorum Petri & Pauli*, iuxta regulam ſancti Benedicti. Loca illa iam tum vinetis culta fuerunt. Voluit enim Carolus vt vinum, quod Euchariſtiæ conſecrandæ & Eccleſiæ erogandæ requireretur, ex Erfrutingen daretur. Hæc ex diplomate fundationis, cuius teſtes fuerunt ipſe *Carolus* Martellus, *Carolomannus filius*, *Pipinus filius*, *Hupert Maiordomus*, *Kaldrammus Archicancellarius*. Signum Caroli.

PAG. 49. NVM. I.

Poſt quem Lotharius.] Vel *Clotharius*, vt alij eum nominant. Rationem ſuperius attuli ex Goldaſti noſtri opinione.

Ibid. 2. *Dagobertus Francorum Auſtraſiorum rex.*] *Dagobertum* hunc libri quidā Chronici falsò *Theodbertum* nominant, qui Hiltperti ex concubina filius quum patre mortuo regnum occupaſſet, repente eſt à Theodorico, ſecundo Hiltperti legitimo filio, auia Brunihilde inſtigante, apud Coloniam Agrippinam oppreſſus. Neque alius poſt eum Theodbertus, ſed Dagobertus ille Lotharij filius, Auſtraſiis præfuit.

PAG. 51. NVM. I.

Arborem Felicem.] Propter agri fertilitatem nimium pomiferi, & omnium rerum abundantia gaudentis: tum etiam ob loci ipſius amœnitatem lacuſque cum præterfluente Rheno amœnitatem. Sic *Arabia Felix* cognominata, quod frugibus, fœtibus, palmite, odorumque ſuauitate prædiues eſſet. Sic & *Augia Diues*, à quibuſdam etiam *Felix* dicta.

Ibid. 2. *Pautas domunculas & ædem arctiſſimam*, &c.) Extant Chartæ nomine Gotefridi anno Ducatus eius vigeſimo ſcriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum: in quibus apparet, Gallum in ædicula ſeorſim extructa conditum fuiſſe, & prope ipſam, Eccleſiam fuiſſe, cum iure Parochiæ, quæ forte illa eſt, quæ hodie ſancti Petri dicitur. Nam paſtorem tunc temporis fuiſſe, ea Charta teſtatur. Item monachum aliquem velut pro Abbate habitum, ſicut eo tempore Scaftarium, cuius Charta meminit. Hæc Goldaſtus.

PAG. 53. NVM. I.

Quas mihi caſu quodam videre contigit.) Quod ita accidit. Quum anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimoprimo, ciuitas noſtra locum Monaſterij, qui muris ambitur & includitur, à Confœderatis ſuis Tigurinis & Glareanis certa pecuniæ ſumma comparauiſſent, tum ciues primo ineuntis anni menſe Palatium, quod vocant, irrumpere illudque primò deſpoliare cœperunt, vix lectorum ſupellectile ſaluata & aliò tranſportata ab Hieronymo Schovvingero Goſſouenſi patruo meo magno, Monaſterij tum à IIII. Pagis Præfecto. Cumque omnium omnis ætatis hominum concurſus fieret, omnesque anguli atque arcæ perſcrutarentur, repertæ fuerunt in quadam ciſta Chartæ membraneæ amplius 600. breues illæ quidem ſed peruetuſtæ, in quibus continebantur omnis generis donationes, legata, redditus, cenſus, &c. à Nobilibus & plebeiis, temporibus Ludovvici, Caroli, aliorumque Regum Franciæ, Monaſterio datæ atque traditæ. Has Chartas quum pueri per vrbem geſtarent, præcepit Senatus, vt in Curiam perferrent, ibique cuſtodirentur. Quas tandem Vadianus, Conſul creatus, ad ſe recepit, & aliquot in hoc ſecundo libro inſeruit. Pars earum ad me, aliquot etiam neſcio quo caſu ad Goldaſtum noſtrum peruenit.

Ibid. 2. *Primùm vici, deinde oppida muris cincta*, &c.) Præter commemorata eſt etiam vno à nobis miliario oppidum ſatis elegans atque amœnum Epiſcopi Cella, quod primò Monaſterium fuit à Salomone Conſtantienſi Epiſcopo fundatum, poſteà abiecto habitu monachico Collegium factum, tandem ſuccreſcentibus ædificiis muro cinctum. Idem cum Lucerna accidit.

PAG.

PAG.54. NVM.I.

Regiam habuerũt apud Thuregum Carolus,&c.] Tiguri locus fuit inſignis cum arce & palatio,quo frequentiſſimè vſi ſunt Francorum reges. Habuit eadem arx ſacellum nobile,quod vna cum arce poſt mortem Friderici Secundi funditus euerſum eſt. Locus arcis hodieque eminens eſt cum arbuſto amœniſſimo,& lingua Germanica, auff dem Hof vocatur. Durauit idem palatium, anno Domini 1153. Exſtant enim litteræ Wernheri comitis de Baden, quæ Friderico Secundo regnante in eodem palatio Imperiali datæ ſunt.

PAG.55. NVM.I.

Iuſiurandum etiam in iudicio præſtabatur,&c.] Plures etiam ſimul iurarunt,eo more qui traditur in fine legis Ripuariæ. Cùm aliqui illis, qui per iuramentum coram Miſſis (i.legatis) dixiſſent, obgannirent, teſtes ſpatis ſuis apprehenſis deuotabant, ſe hoc quod dixiſſent, coram Regibus & Principibus dicturos & affirmaturos vſque ad ſanguinis effuſionem.

PAG.56. NVM.I.

Super fluuiolum Stainaha.] Sic barbari monachi dixerunt, quam qui elegantiores haberi ſtudebant, *Petroſam* nominarunt, vt Ratpertus & Ekkehardus.

PAG 57. NVM.I.

Gallonem.] Hinc *Sanctigallunum* in vetuſtiſſimis tribus chartis legitur; ſicut à Reginone *Reginunum*,quod *Regium* hodie dicitur.

Vnde & militiam ingredi & ſtipendia merere.] Militarunt monachi etiam ſub Francis, interdum nonnihil militia exempti, præter eam quam Imperator iniiſſet.Hinc veterum Abbatum militandi officium,quod more magis Gentis quàm iure vllo receptum & inſtitutum eſt. Abbas Augiæ cogebatur militare,vt & S.Galli. Epiſcopus euocabat Abbates, ſi quando Cæſar expeditionem parans,illos adeſſe mandaſſet. *Ibid.2.*

PAG.59. NVM.I.

Vicus ille Waſſerburgenſis.] Waſſerburg, celebris vicus tempore Caroli Imperatoris, in quo Gozbertus Abbas curtes aliquas donatas monaſterio habuit,ſicut aliis in locis multis. Abbates habuerunt *Curtes*,id eſt, Kelnhöf/ ſiue Kennthöf/ in aliquot villis, vt Goſſovv, Heriſovv, Romanshorn,&c.ad quas multi cenſus redditusq; dabantur ad monaſterium perferendi.

PAG.60. NVM.I.

Frequenter autem maſculis.) Hinc *feuda maſculina*, Mannslehen.

PAG.61. NVM.I.

Tanto aſſeuerationis ſtudio, vt videri queat dubitatum de ea re fuiſſe.) Nec iniuria. Nam quum anno 1529. Senatus decreto, cui etiam ipſe Vadianus interfuit,præſentibus confœderatorum legatis, nempe Tiguro Diethelmo Rœſtio cõſule,& Iacobo Wertmullero Quæſtore,&Glaronâ Cunrado Schindlero & Fridolino Klinio,loculus S. Galli adaperiretur, nihil in eo repertum fuit,præter imagunculas ligneas, linteamina vetuſtate putrida, caluariam, & ingentem quendam dentem. Nec alias reliquias in Othmari loculo repertas ipſe Vadianus oculatus μάρτυς in ſchedis ſuis teſtatum reliquit. Vterque autem loculus erat admirandi pretio &artificio operis, ex auro, argento & cupro inaurato vnionibus & margaritis pretioſiſſimis ornato, ex ebore anaglyphico,&c. Has Galli & Othomari reliquias maioribus noſtris

impudentiſſimi illi hypocritę adorandas oſtentarunt, his tot diuitias atq; innumeros fundos concumularunt. Erat pręter hos loculos & ingens quędam crucifixi imago, quæ in Litaniis & orationum indictionib. olim circumferebatur. In ea itidem nihil repertum, præter veteres quoſdam nummos Santgallenſes: ipſa autem crux ex ligno tiliaco fabricata, ſimulacrum autem crucifixi pice & bitumine fartum. Quam rem magnæ fuiſſe circumſtantibus admirationi, memoriæ reliquit idem Vadianus: quoniā monachi ſuperſtitioſæ plebi neſcio quas pretioſas reliquias in ea cruce aſſeruari pro concione ſemper perſuaſerint. Erat conſuetudo maioribus noſtris tempore litaniarum & ſolemnium feſtiuitatum panes & alia edulia cruci admouere, perſuaſi ex eius tactu benedici atq; ſanctificari. Ita miſeris modis maiores noſtri à ſeductorib. iſtis ſeducti fuerunt. PAG.62.NVM.1.

Vulgo Morſſwilen.] Mörſchwil/ olim ſub Salomone Epiſcopo vocabatur *Morinesuuilare*, vt & in hac charta, & *Iſanbrechtsuuil*.

Ibid.2. *Libra & pondo Latinis ſcriptoribus.*] Vſurpaſſe etiam *Libræ* nomen Germanos, nota hæc ℔, qua pondo hodieq; ſignificatur, demonſtrare videtur.

PAG.64.NVM.1.

Alij inde vectum Campodunum.] Otho Friſingenſis, lib.6.

PAG.68.NVM.1.

Annum regni eius XXXV. indicet.] Duas chartas vidi, quæ habent annum XLVII, regni, ſub Grimaldo Abbate.

PAG.69. *

Lotharius iunior ab Hadriano Pontifice excommunicatus.] Otho Friſingenſis, lib.6.c.3.& Vrſpergenſis.

Ibid.1. *Craſſi ex fratre nepos licet illegitimus.*] Alij legitimū Carolomanni filium fuiſſe contendunt. PAG.70.NVM.1.

Eo honore reliquo ſexennio functus eſt.] Rerum geſtarum gloria inſignis. Vide Sigebertum.

Ibid.2. *Cui Lotharij regnum tradidit.*] Et præterea Ludouicum, qui Patri in imperio ſucceſſit. PAG.71.NVM.1.

Tractum aliquem terreſtrem Gouu vocant.] *Marcas* autem vocarunt, quæ nunc territoria, vulgo Geginen appellant. Hinc Zukuriederomarc, Goſſovveromarko, &c. In chartis tempore Pipini, Caroli & Ludouici, & poſterorū ſcriptis, vt quidem exemplis docet noſter Goldaſtus.

Ibid.2. *Quos mallos & placida vocant.*] *Malli*, Landtgericht/ quorum nomina adhuc durant, Landtgericht im Turgow/ By Rauenſpurg/ By Ranckwyl/ comitum de Montfort, & aliis locis Alemanniæ plurib. Dixi s. ex ſentētia noſtri Goldaſti.

PAG.73.NVM.1.

Dabantur à Principe aduocati.) Sine quorum manu Abbates nihil auſi ratificare, tradere, vel cambire. Si Aduocatus abeſſet, conſentiebat Vicarius. Poſteriores Principes ſibi vindicauere nonnunquā aduocatias Monaſteriorū & Collegiorum, quum Pontificum auaritia graſſari in Germanorum Eccleſias cœpiſſet, circiter annum milleſimum ducenteſimum. Sic Ruodolphus rex, qui comes erat ab Habſpurg, Aduocatum ſe monaſterij Tigurini fecit.

Ibid.2. *Deinde & curiæ Magiſter.*) Nota, in monaſteriis Hofmeiſter Ampt/ eſſe plane nouum ac recens officium.

PAG.75.NVM.1.

Vlrichus Zaſius:) in L. *ſi non ſortem.* ff. *de condict. indebit.*

PAG.88.NVM.1.

Abadorf ad Abam amnem.) *Abadorf* tempore Caroli, celebris vicus & Eccleſia tituli S. Alexandri Martyris. Fuiſſe videtur iuris monaſterij Sanctimonialium, vt ex aliis vetuſtis litteris coniicimus. Atq;

Atque hæc αὐτοσχεδιάζοντες & quaſi aliud agentes, quæ inter legẽdum memoria ſuggeſſit, annotare primùm in margine, & pòſt, quia nõ indigna amicis videbantur, quæ à Chriſtianis & ęquis lectoribus cognoſcerentur, tumultuaria colligere opera, & in hunc libellum coniicere placuit, quem tamen accurare per forenſes non licuit occupationes. Finem faciemus, vbi prius ea appoſuerimus. quæ in aliis ſchedis quibuſdam Vadiani manu exaratis deprehendimus. Noluimus enim te fraudare vllo tanti viri κειμηλίῳ, quod quidem ad inſtitutum faciat operis præſentis. Sic autem habent ſchedæ.

Francorum & Longobardorũ temporibus, quoniam occupatis iam prouinciis Romanis longe lateq; præeſſe cœpiſſent, cantandi in ſacris ritus admiſſus immodicè atque auctus eſt: idq; Principum & Nobilium cura & ſtudio. Semper enim cantandi ſeſe ſtudio Germani oblectarunt, & Monachi, qui in Principum gratiam emerendam ſemper ſtudioſiſſimi fuere, nulla parte magis gratificari Principibus ſunt conati. Inde cantus pluſquam barbarus & clamoſus admiſſus. *Cantus.*

Denarium vnum in argento probato aut ferramentis, aut veſtibus nouis, &c. His modis cenſum præſtabant ſub Gozberto. *Cenſus.*

Sub Werdone pœna violatę donationis, &c. *A ſacroſanctis altarib. excommunicetur*, anno Caroli XVI.

Tempore Salomonis *Romanishorn* ad monaſteriũ S. Galli attinuit. Sub eodẽ Milo quidam cenſum de *Sumbri* ad monaſteriũ ordinauit, pro animæ ſuæ ſalute. Salomonis Aduòcatus fuit *Puoto.*

Sub Grimaldo factæ donationes ad monaſterium, quo nutrirentur iuuenes quoad ad prouectiorem ætatem peruenerint. Adalhart de Itingen cum ſuis aduocatiis, Eginonis & Marthrati.

Thiota Abbas, qui & *Thieto*, ſed in antiquis Tabulis *Thioto*. Eo tempore Comites ſub ſe *Tribunos* habuere, vt habet vetus Tabula, *Bernhardum Comitem, Wittonem Tribunum*, &c. ſub tempore Thietonis.

Gozberti Aduocatus fuit *Adalrammus*, anno XII. Ludouici Imperatoris.

Tempore Ludouici tres ſorores in Altſteten, diuiſerunt hæreditatem: quarum vna Regi partem ſuam, altera monaſterio S. Galli, tertia ſanguineis dedit, &c.

Bernhardus Abbas, *Witto* aduocatus, anno primo Arnulphi Imperatoris.

Engilberti Abbatis aduocatus fuit Hugebertus, anno regni Henrici XI. Item Hartmuoti Abbatis Wolfpertus aduocatus, anno XI. Caroli Imp.

Sub Bervvigo Abbate, fuit Ludouicus rex Alemanniæ, in Teutſchlandt: & Ludouicus alter Imp. in Francia, ſub quibus Geroltus comes in Turgouia.

Sigmarisvvang olim dictum, quod hodie Zyberwang / tempore Grimaldi Abbatis, & *Lutoldespurg* quod nunc Lütiſburg.

Egino Epiſcopus, etiam *Etegino* dicitur, tempore Caroli Rector Cœnobij S. Galli. Aliquæ litteræ teſtantur, Eginonem Epiſcopum præfuiſſe monaſterio ſub Werdone vel cum Werdone Abbate.

Villa *Pappinheim*, teſtibus antiquiſſimis litteris, fuit in Pago Turgaugienſi, nempe tempore regis Caroli anno II.

Ante Salomonem & ſub eo *Bibliothecarius* fuit in noſtro monaſterio, hoc eſt, præfectus Bibliothecæ, & qui libris ſcribendis & apparandis operam nauaret. Qualis ſub Salomone fuit Walrammus monachus. Erant autem Bibliothecarij fere ſcribendi probè periti.

Lacus Bodamicus ante natiuitatem Chriſti, & multo etiam poſt tempore dictus fuit *Cromius* lacus (Cromaſee) vnde *Cromanshorn*, quod poſtea *Romanshorn*, nunc Romishorn. Latini eum *Acronium* appellarunt, vt Pompon.

Inter officiales perſonas monaſterij noſtri fuit *Æditus*, non contemptus nec poſtremi ordinis: quippe qui etiam Tabulas Donationum ſignaret, & in teſtem citaretur.

Sub Beruvvigo Abbate ſcribitur in litteris Donationum, *Hludouuicus Imperator, & Hludouuicus iunior rex Alamannorum*, tempore Geroldi comitis Durgauiæ: quo tempore Puato aduocatus clauſtri fuit, Iſanbert Decanus.

Sub Vlrico (puto) Primo littera Donationis ſic habet in fine; *Notaui regis Ottonis adhuc pueruli annum V. Cuonrado duce, Handolto comite, &c.* Eo tempore Heriſovv ad monaſterium pertinuit.

Anno Domini DCCCCLXXI. fuit annus X. imperij domini Ottonis, duce Burkardo, comite Eberhardo. Fuit ſub Abbate Burchardo.

Tempore Ludouuici regis *Herinſovv* Parrochia fuit ſub Salomone Abbate, longe antiquior Eccleſia Abtzellana. In antiquis litteris Carolus Magnus, poſtea Imperator Auguſtus fact', inſcribitur ita; *Regnante domino Carolo rege Francorum & Longobardorum, ſeu Patricio Romanorum.*

Sub Abbate Grimaldo aliquæ litteræ ſic ſubſcriptæ ſunt; *Anno XXXVI. regni Hludouuici regis, ſub Ruadberto vicario Carolo filij regis.* Hic Carolus fuit Iudithæ filius ex Cæſare Ludevvico.

Tempore Othmari *Carolomannus Maiordomus* in litteris aliquibus Donationum ſubſcribitur. Fuit frater Pipini. Habuit & Carolus fratrem Carolomannum. Item ea ætas habuit in monaſterio *Lectorem*, qui ſe hoc titulo ſæpe ſubſcribit ſub multis Abbatibus.

Sub Gozberto Abbate ſubſcribitur in aliquibus litteris; *Regnante domino Hludouuico Imperatore noſtro, anno XVIII. Carolo verò anno III. ſub Erchanbaldo comite in Turgouia.* Carolus fuit filius Iudithæ, vocatusque fuit Iunior, & habuit partem diuiſi imperij.

Scalch veteribus Francis ſeruus dicebatur. Inde in antiquis litteris *Scalcho*, inuenitur etiam Latinis pro ſeruo, & velut proprio nomine ſerui. Salomon attigit imperium Conradi, ſub quo ſerui Schalch dicti.

Grimaldus Abbas Hartmuotum ſubſtituiſſe videtur viuus & valens. Nam ita litteræ quædam ſub Grimaldo datæ ſonant: *Signum Grimaldi Abbatis & ſucceſſoris eius Hartmuoti Abbatis, qui hanc chartam prius neglectam cum manu Aduocati ſui Helidberti eidem Thiotpoldo conſignauit.*

Seruos diu habuerunt Monachi & Abbates, inter quos & concambia cum comitibus & liberis hominibus fecerunt: & *latentes* appellarunt bonis eorum ad monaſterium ordinatis.

Clauſtrum noſtrum in antiquis litteris etiam Caroli tempore, ſcribitur, *ſitum in Durgouve in pago Arbonenſi, & Ducatu Alamanniæ.*

Stambheim ſub Pipino celebris vicus. Et aliquæ litteræ ſubſcribuntur in hunc modum; *Regnante Ludouuico rege in Orientali Francia.*

Cadaloh comes Perchtoldi filius Monaſterio noſtro multa prædia villæ *VVangæ* & partem ſuam baſilicæ ibidem conſtructæ, anno XXXIII. Caroli regis Francorum.

Agaunum vetus eſt, & fundatum à Sigiſmundo rege Burgundiæ, Sigrichi regis patre, anno Domini 510. præter propter. Vocatur hodie *S. Mauritij in Valleſia*, zu S. Moritzen in Wallis.

Vvighardus & Ruopertus fratres, Duces militum Alemanniæ, ſiue Sueuiæ ſub Ludouico Pio, diuiſa hæreditate paterna, Principis conſenſu, duas Eccleſias fundarunt: alteram in *caſtro Turicino* iuxta fluuium *Lindemacum* Ruopertus Dux; alteram ad *Lucernam* & fluuium *Ruſam* Vvighardus, in honore ſancti Mauritij, & ſociorum eius, & ſancti Leodegarij Martyris, &

ris & omnium Sanctorum, inſtituto Monaſterio, & ſe Abbate facto quot potuit Monachos eo conuocauit, Alluuico quodam docto & ſcripturarum perito homine ordinato, qui Euangelii prædicatione multos illius Regionis homines religionis amore inflammauit. Eundem poſtea ſucceſſorem ſuum conſtituit, & rectorem cœnobii fecit, anno Domini *693*. Hic fuit *Ludouicus Pulcher* cognominatus, quem Galli Clodoueum vocant, qui & *Alemannos* ſubiugauit, quorum iuſta pars erat, qui hodie à veteri loci gente *Heluetii* dicuntur. Vide Contractum in ſuis Chronicis.

Caroli ætate *Lindemagus* amnis, qui Tigurum ſecat, dictus eſt, vt patet etiam in litteris Dotationis Caroli Magni, quæ Tiguri viſuntur.

Carolus *Eccleſiam Tigurinã Canonicorum* non fundauit ſed auxit redditibus, quos paſſim ceu ſtipem quandam nobilitas coniecerat, quo animas criminibus alligatas redimerent. Ea enim cauſa motos fuiſſe Carolus ipſe ſuo diplomate teſtatur. Vocat autem *dotales donationes* reditus illos, quos de ſuo nobiles contulerunt ad victum & alimoniam canonicorum, quia tum ſub vno tecto & vnis in ædibus, quas *Monaſterium* vocabant, habitauere, vno piſtore & promo communi condoq; vtentes. Ea re & *Fratres* vocabantur, quanquam nulla Monachiſmi regula tenerentur.

A Ruoperti fundatione vſq; ad dotationem Caroli anni interierunt *107*.

Canonici Eccleſiarum Cathedralium aut Collegiorum Monaſticorum *Parochias*, hoc eſt, agro ſuo, qui *Diœceſis* vocatur, poſitos homines ſua prouidentia curabant, & famulatu competenti populo ſeu Eccleſiæ deſeruiebant, paſtorali vigilantia magno labore adhibita. Demum creſcentibus diuitiis, & ocio, vt fit, adlubeſcente, ceſſatum eſt, ad luxum videlicet & ambitionem conuerſis animis: & pauci delecti ſeorſim qui plebi præeſſent, *Plebaniq;* vocati ſunt.

Cantores ſero multis in Eccleſiis inſtituti, & canendi morem minus quàm pronunciandi veteres illæ ædes tenuere.

Monaſterium Tigurinum Sanctimonialium conditum & fundatum eſt à Lhudewico ſeniore (nam Calui filius vocatus eſt Iunior) Caroli Craſſi patre, qui *Curtim* ſuam vrbis Tigurinæ, vt ipſe in litteris fundationis vocat, cum integro iure & omnibus ad ſe pertinentibus redditibus eo contribuit. Pagum etiam *Vroniæ*, qui hodie *Vri* dicitur, quem & *Pagellum* vocat, cum mancipiis & iure omni ad præfatum Monaſterium contribuit. Ludowicus eius primam Abbatiſſam filiam Hildegardam conſtituit, & præfata omnia conceſſit, ſicut litteris fundationis clarè continetur: Pollicitus tuitionem & immunitatis defenſionem, &c. *Mundiburdium*. Datæ ſunt litteræ, *Anno XX. Regni Orientalis Franciæ, in Regenſpurg*. Signum Lhudevvici,

Idem anno regni eius XXVI. *Chanam* curtim, quæ in pago Thuregienſi eſt, Monialibus Tigurinis donauit.

Idem Ludouicus anno regni eius XXXII. Orientalis Franciæ, eandem immunitatem confirmauit ad preces Hemmæ coniugis ſuæ, quæ filiam Bertham Hildegarda defuncta eidem Monaſterio præfecit.

Poſt hunc & Carolus Craſſus filius omnia à patre conceſſa confirmauit,

donationibus & immunitate confirmatis, anno 883. in oppido Vlma. Lagum Zurichgaugenſem vocat, vbi conſtructum ſit Monaſterium.

Idem Ludeuicus Senior Caroli Craſſi pater, Sacellum S. Petri in villa Zurich eximiis reditibus donatam, in beneficium Beroldo presbytero, qui Hildegardæ filiæ fideli miniſterio ſeruierat, cõceſſit. Huic ſacello capellas duas Vallis Vroniæ coniunxit, in locis nominatis *Burgela & Sylina*, cum mancipiis, decimis, terris, cultis & incultis, donauit ea conditione, vt eo mortuo res prædictæ ad prius memorati Monaſterii vſum & poſſeſſionem reuerterentur. Facta eſt hæc donatio Anno regni Ludeuuici XXV. in Orientali Francia.

Iurisdictio vel Caroli ætate conceſſa eſt Monaſteriis. Quod ſatis ex Diplomate fundationis Augiæ deprenditur. De *Imperio* vel *mero* vel *mixto*, nulla prorſus in vllis antiquis litteris, quas quidem ego viderim, mentio.

Henricho IV. Imperante ita primum irrepſit ſimonia, emendis Abbatiis & Monaſteriis Epiſcopatibusq; vt in aula Principis omnia vænũ proſtarent. Author mali fuit Rupertus Abbas Bambergenſis, qui mercatus erat Abbatiam Fuldenſem 100. Marcis auri ab Imperatore, à quo præterea quicquid voluit pecunia impetrauit, teſtante Lamberto in Chron.

Francia Theutonica Lamberto dicitur, quæ antea *Orientalis* dicta eſt, quum Germanici adhæc Reges Franci in occaſu imperarent. Quibus extinctis Prouinciales illi ſucceſſerunt, qui lingua vtuntur Latina corrupta aut Prouinciali.

Clodoueus, primus Chriſtianus Rex inter Francos, Alemannos vicit, Carolus Pipini filius rebellantes compeſcuit.

Ducatus Sueuiæ valde antiquus eſt, & vt ex actis Francorum coniicitur, eo tempore conſtitutus in *Alemannia*, quæ & *Sueuia* dicta eſt, quum à Rege Ludouico deuicti, & regno Franciæ additi ac velut in Prouinciæ formam redacti ſunt, quod circiter annum Domini 500. accidit. Hic Ludeuicus ſocer fuit Theoderici Regis Gotthorum. Regnum autem inuaſit vel recepit patre Childerico mortuo, anno Domini 483. Ex Volaterrano.

Tanta fuit authoritas Cæſarum in Epiſcopis numerandis & eligendis etiam ſub Hainrichis, qui poſt mille annos poſt natum Chriſtum imperarunt, vt Hermãnus Contractus in collectaneis ſuis Chroni. Cunradum quendam Colonienſ. præpoſitum. Treuerenſem à Cæſare nominatũ, ſed à Clero tamẽ & populo reiectum nihilo minus tamen ſeſe intrudentem, ac propterea interfectum, martyrio coronatum eſſe ſcribat: cum iure tamen diuino rite electus non ſit, niſi qui & cleri & populi conſenſu fuerit admiſſus. Et Francorum etiam ætate legendi Epiſcopi authoritas penes Eccleſiam, inueſtiendi autem penes Cęſarem extiterit. Quod contractus ignorauit. Vide Platinam in Damaſo II. fol. 68. & in Leone IX.

Monaſteria primum ab exteris, deinde à ſeipſis ob inteſtinas diſſenſiones & rixas, quas ambitio & amor habendi excitarant, afflicta ſunt: Semper tamen ex donis & eleemoſinis recreata, demum & corporationibus ditata.

Tempore Henrici III. Gregorius V. inueſtituras Imperatoribus extorquere conatus eſt. Vide Vincentium lib. 26. ſpecul. hiſt. vide Vrſpergenſem.

Henricus II. Primus omnium per electorum Principum ſuffragia Imperium ſuſcepit. Vide Palmerium pag. 131. & Platinam in Gregor. V.

Inueſtituræ ius non ſolum iure diuino commmune eſſe debet Principib. & Magiſtratibus Chriſtianis, hac cauſa quod & ipſis honor & ſubiectio debetur exemplo Chriſti & omnium Apoſtolorum, ſed etiam ea cauſa quod in maiore parte omnium donationum Eccleſiaſticarum ius habet patronatus, quia

quia ipſorum opibus omnes & ſubditorum donis fundatæ & in temporaria prouiſione donatæ ſunt. Id quod à primo Conſtantino ad vſq; Iuſtinianum, qui res Eccleſiarum totius Imperii Romani curauit, vſq; ad noſtra tempora clarius notiusq; eſt, quàm vt multis neceſſe ſit exponere.

Galli adhuc retinent ius inueſtituræ Epiſcoporum & Abbatum ex Lege Pragmatiæ ſanctionis. Quam rem impiam eſſe Volaterranus in Carolo VI. ſcribit: Sed pia vt ſit Romanus Pontifex fecit, poſtquam ei omnia venalia facta ſunt.

Tributum Anglicum quidam Adulpho Regi tribuunt, qui Lothario Ludouici Pii filio imperante regnauit, ut Antoninus ex vetuſtioribus Chronicis tit. *16.* libri hiſtorial. §. I. annotauit.

Iuditha Ludeuici Pii coniunx, Caroli Calui mater, Turonis in Monaſterio S. Martini ſepulta eſt.

Pugna iuxta Altiſiodorum facta eſt VII. Calend. Iulii, feria VII. Hora diei quaſi ſecunda in villa Fontis, quæ diſtat ab Altiſiodoro 8. miliaribus Francicis.

Theodericus Oſtrogotthorum Rex mortuus eſt Rauennæ anno Chriſti CCCCLXIII. authore Blondo lib. *3.* Decad. I.

Gotthi ex Italia penitus pulſi, anno Domini DLXIV. authore eodem libr. 4. Decad. *4.*

Albuinus Langbartorum Rex ſedem Regni Italici Veronam fecit. Nocuerunt templis & Sacris Langobardi, quia nondum Chriſtum imbiberant.

FINIS.

IOAN.

IOANNIS COMANDRI EPISTOLÆ

AD IOACHIMVM VADIANVM COS.

DE ANTIQVITATIBVS CVRIÆ IN RETIA PRIMA.

GRATIAM & pacem à Domino Ieſu Chriſto. Literas humanitatis tuæ accepi, vir eximie, ac in primo verſu exhortaris me officii iamdudum impoſiti, vt ex annalibus, ſi qui forent, ſciſcitarer exordia & fundationes Cathedralis Eccleſiæ ac Monaſterii Diuo Lucio ſacri. Ego quidem diligenter ſciſcitatus ſum apud Diuum Lucium per omnes fratres eius conuentus: at hucuſq; nihil reperi. Ante menſem miſerant ad me ingentem Codicem membranis deſcriptum, antiquum, in quo præter hiſtoriam Diui Lucii, quomodo à Beato Timotheo quondam ad Chriſti fidem conuerſus dicitur, penitus nihil reperi. His verò diebus ego ipſe Monaſterium ingreſſus perluſtrare cupiens annales eorum. At illi ſuarum rerum adeò ignari vt nihil ſuprà, non norunt tempora primordiorum neq; nomina fundatorum. Demum ſic reſpondebant, Monaſterium illud Præmonſtratenſis Ordinis nũc, quondam ordinis Diui Benedicti fuiſſe. Hoc quoq; certũ, eſſe Monaſterium ſuum ante annos plurimos flamma penitus conſumptum, & poſt quadraginta annos rurſus pari clade interiiſſe: ob quam cauſam ſuarum antiquitatum nihil reliqui reperiri poſſe. De Cathedrali Eccleſia nihil quoq; certi adhuc adeptus ſum. Cuſtos eius Eccleſiæ promiſit me in archiuum introducturum, vt ego ipſe libros eorum verram ac à puluere diſcutiam, ſi quid reperire poſſim. Hoc quidem, quantocius potuero, faciam. Ego quidem, Doctiſſime Vadiane, hoc ſuſpicor, hominibus illis ſuarum fundationum baſes & exordia adeo lubrica & ſabuloſa videri, vt potius celare libeat quàm prodere in lucem. Nihilominus operam dabo continuò & pro virili, vt aliquid nanciſcar tuo operi dignum vt inſeratur.

Quo Muſſius diuerterit, prius ad te ſcripſiſſe puto. Dicuntur varia de eo. Certum eſt quod ad palacium quoddam parum munitum admiſſus eſt paucis viris, ac perpaucis munitionibus, etiam tormenta ſua in quodam loco dimittere coactus eſt, & quæ ad tormenta pertinent, vt puta puluerem & lapides, in aliis locis, vt quando videre libeat concedatur, ſed coniungere non permittitur.

De monaſterio Diui Lucii Iacobus Salandronius noſter piæ memoriæ ita dicebat, virum quendam nobilem de Vndervvegen ex Scanfit valle quondã aquis Blaſutæ ſuffocatum ac illic ſepultum & pro Diuo Lucio venerari, & à ſuis monaſterium illud initia ſumpſiſſe. An fabula ſit nec ne, ignoro. Vale. Ex Retorum curia, 26. Iulii, 1532.

ALIA.

ALIA.

Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto. Imperaſti mihi iamdudum, vir ſpectatiſſime, vt diligēter inquirerem primordia & fundationes templorum Kathedralis & Diui Lucii. Ego quidem quàm ſanctè iuro, quod diligentiſſimè inquirendo indagandoq; nihil perſcrutari poſſum. Monachi diui Lucii prorſus ignari ſunt ſuarum rerum. Deniq; perluſtraui ego ipſe eorum Bibliothecam: at nihil reperi præterquam hæc Barbara verba in quodam magno Codice Homeliarum: *Anno Domini milleſimo CCC. XXX. Anno combuſſum eſt eccleſia ſancti Lucii Regis & Confeſſoris in die ſancti Lucæ Euangeliſtæ.* Poſtea ſequitur de Eccleſia quando conſecrata ſit, & de reliquiis altaribus incluſis. De Eccleſia Kathedrali exactè quæſiui apud Magiſtrum Lucium Iter eius Eccleſiæ Canonicum & cuſtodem, etiam apud M. Gaudentium de la porta (aliàs Byæſch) Canonicū: qui pariter reſpondebant, ſcilicet ſeſe monumenta non pauca habere ſuarum antiquitatum in depoſito recluſa, ſed eis non eſſe locum aut tempus perlegendi, niſi aliqua neceſſitas vrgeret. Idem reſponſum dederunt etiam Ægidio Scudo, qui eadem rogauit quæ ego, vt ſuis Chronicis inſereret. Nihil itaq; aliud nunc reſpondere poſſum. Dabo tamen operam in poſterum, ſi quid per me aut aliū quempiam inueſtigare queam.

Cæſarem aiunt Mantuam veniſſe ante aliquot dies, illic forſitan hybernaturum.

Quidam ſacrificus Parochus in ditione Clauenenſi nuper ſpeciem Deiparæ Virginis ementitus cuidam puellæ apparuit, ac multa nugamenta ædidit. Qui tamen deprehenſus capite truncatus vitam finiuit. Huius hiſtoriæ tota ſeries deſcripta à Iudice ipſo mihi dabitur: poſtea humanitati tuæ mittam. Nam nebulo ille conatus eſt Euangelio Chriſti obeſſe ſceleſtiſſima hac fallacia. Vale vir egregie. Ex Curia Rhetica, *17*. Nouemb. Anno Chriſti *1532*.

ALIA.

Gratiam & pacem à Domino. Literas humanitatis tuæ per Leonardum fratrem noſtrum accepi, atq; ea quæ continebant cupidiſſimè percepi. Nūc vero tabellarium nactus adeo commodum, abſtinere à ſcribendo non potui quamuis argumentum fortaſſis minus dignum ſit tuis auribus. Duo habuimus Monachorum cœnobia Curiæ (quemadmodum nouit & vidit reuerentia tua) quæ nunc Monachis euacuata, & in vſum ſtudii noui conuerſa, initio quidem ſatis auſpicato. Rector ſtudii, quem Ludimagiſtrum vocamus, ſtipendio centum aureorum conductus eſt. Alius ſub illo & cum illo laborans quinquaginta. Tertius quidam ex noſtratibus Poëta admodū doctus, quinquaginta quoq;. De his omnibus Tabellarius ille noſter, qui cœnobiorum illorum reddituum procurator eſt, diſſerere melius & commodius poteſt quā ego ſcribere. Poëta ille Commentarios Cæſaris interpretari incepit, venitq; iampridem ad hunc locum: *Boiosq́, qui trans Rhenum incolerant, & in agrum Noricum tranſierant, Noreiamq́ oppugnarant, &c. Noreiam*, Noribergam interpretatus eſt. Putant quidam ex auditoribus eum hallucinatum eſſe, nec in eo tractu, quem Geographi *Noricum* appellant, *Norinbergam* ſitam eſſe. Huius itaq; diſcretionem à te Geographo peritiſſimo flagito atq; obſecro. Ex Italia fertur res ipſorum indies melius habituras.

Vale, vir eximie. Ex Rhetiæ Curia, 4. Nonas Maias, 1540.

FINIS.

V. NOB.

V. NOB.

IOACHIMI VADIANI SANCTGALLENSIVM CONSVLIS

DE

PRIMITIVÆ ECCLESIÆ STATV,

SEV

CHRISTIANISMI ÆTATIBVS

Liber imperfectus.

IOACHIMI VADIANI, COS. SANCTGAL-LENSIS,

DE PRIMITIVÆ ECCLESIÆ STATV, QVI AVREA ATQVE ARGENTEA CHRISTIANISMI ÆTATE FLORVIT:

Liber imperfectus.

QVAMVIS libris ſuperioribus de ſtatu Collegiorum & Monaſteriorum, vt Francorum & inſecutorum, aliquot Principum tempore habuerunt, deque diſciplinę caſu & temporum inclinatione, ſatis dictum videbatur; tamen operæ precium, nec minus Lectori rem gratam facturos nos arbitrati ſumus, ſi de primitiuæ Eccleſiæ ſtatu, quē aurea & argētea Chriſtianiſmi ætate determinamus; quæ veterum ex fragmentis magno ſtudio nec minore fide collegimus, ſubiiceremus, vt collatione primævæ illius Eccleſiæ, cum inſecutorū atq; adeò noſtrorum temporum moribus & diſciplina Eccleſiaſtica inſtituta; tanto magis eluceſceret, quàm horribili caſu diſciplina omnis Eccleſiaſtica ſenſim viciata labaſcere ceperit; donec tandē fœdè contaminata & plus quàm corrupta in nefandum & deplorandam malorum myriadem degenerarit. Atque hoc amplius vt privatim faceremus, adducti ſumus, quod peruerſa ne dicam cæca noſtrorum hominū iudicia ita diſciplinam omnem Eccleſiaſticam metiuntur & diſcernunt, vt quam poſtremam norunt, hanc modo primam & abſolutam ſtatuant: cum contra vetus illa, quæ vel ab illis ignoratur vel negligitur, longè omnium optima & abſolutiſſima extiterit: poſtrema vſque adeo doctrinis hominum & ſanctionibus (vt alia ſinamus) vitiata adulterataque iaceat, vt ne nomine quidem Chriſtianæ diſciplinæ admodum digna eſſe videri queat. Verum illi ſuum, hoc eſt carnis iudicium ſequuntur, nec expendunt illud Chriſti: *Nolite iudicare ſecundum aſpectum, ſed iuſto indicio iudicate.* Longè minus illud Pauli: *Animalis homo non accipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.* ſtulticia ſiquidem illi ſunt, nec poteſt cognoſcere quod ſpiritualiter iudicatur. Enimvero qui opes, qui luxum, ſplendorem, dignitatem, potentiam, qui hominum fauorem & plauſum admirantur, nihil non tribuent præſenti

ſtatui Eccleſiaſtico, rerum iam dictarum affluentia vſque adeo referto & diſtento, adeoque in ocio & indulgentia beato & ſplendido, vt nulla vnquam ſæcula à nato Christo ſagenam adſimilem fuerint experta. At qui fidei ſanę, qui fortitudini, qui tolerantiæ, ſobritati & innocentiæ, qui rerum temporalium & caducarum contemptui, doctrinæ prætereà & cognitioni ſummam tribuit veræ & ſinceræ religionis, in his hominibus præſertim, qui ſe Chriſti & Apoſtolorum vel ſucceſſores vel imitatores profitentur, quique titulos gerunt mundi abiurati: Hi profectò ne hilum quidem inuenient, quo poſtrema hæc tempora cum primis illis ſeculis longè maximè probis & ſpectatis, pietatis æſtimatione conferri (quæ illorum opinio eſt) aut collaudari poſſit. Durat quidem perpetuò, nec diſſentit vnquam à capite ſuo verè credentium Eccleſia, quæ ſanè à mundi exordio licet tentata per partes ſuas afflictaq; fuerit, tamen nunquam vel latum digitum à certæ fidei amuſſi delirat: neque olim aliud vnquam ſentiet, quàm quod à Domini Spiritu præſcriptum eſt. Cæterum illa quæ ſit & quorum numero conſtet, ne Prophetæ quidem & Apoſtoli cognouerunt. Solus enim Dominus nouit qui ſui ſint, veluti à Paulo eſt traditum. Illam ergo quam nos de certa hiſtoriarum fide cognoſcimus multis modis variatam, & ceu ætatibus quibuſdam deductam mutatamque fuiſſe conſtat: quippe quæ primùm virili robore perſtitit, demùm in ſenium quoddam & ætatem pluſquam decrepitam defecit: quamque auream reliquit conſtans illa Chriſti & Apoſtolorum doctrina: eam demùm poſtrema ſæcula æneam & ferream effecerunt. Mihi enim ſæpe cogitanti minimè inepte fieri viſum eſt, ſi quas ætates Cumæam illam Sybillam priorum ſæculorum decurſui tribuiſſe ferunt, eas nos ſæculis poſterioribus, quæ à paſſo Domino ad noſtram vſq; ætatem defluxere, tribueremus.

AVREA ÆTAS ECCLESIÆ.

AVREA enim fuit ætas Eccleſiæ à gloria reſurgentis Chriſti & dono illo Spiritus ſancti, hoc eſt à poſtremis Tiberii annis aduſq; Conſtātini imperium deducta, annos circiter CCLXVIII. Quo tempore licet omnia plena iniuriis, calumniis & delationibus fuerint, tamen ſic erant animati Chriſtiani, vt illa ferrent magis quam facerent. Nam & ferro hoc toto tempore ita eſt ſæuitum in Eccleſiam, vt plane ferrea videri illa ætas poſſet his, qui noſtram à diuitiis & ſplendore auream eſſe iudicant: cùm tamen vel hac de cauſa Aurea meritò fuiſſe creditur: quòd auri ſumma & perpetua cōtemptrix fuit, neq; auri ſolùm ſed earum etiam rerum omnium, quarum admiratione impietas capitur, Domino noſtro primùm omnium teſtante *non habere filium hominis quo caput ſuum reclinet*: dein & Apoſtolis confitentibus *nec aurum ſe nec argentum habere*, ſed inſignia duntaxat Chriſti dona quæ petentibus impertirentur. Certe & Apoſtolus Paulus ad Gentes erudiendas vocatus *neq; aurum ſe neq; argentum abs quòvis homine accepiſſe* teſtatus eſt. Nihil enim magis aureum, hoc eſt eximium magis & precioſius eſſe poteſt, quàm animum ſublimibus rebus capeſcendis renatum, ita vt à cura, ſollicitudine & cupiditate rerum fragilium & momentanearum abducere, vt nō niſi cœleſtibus & diuinis æterniſq; bonis ſeſe captiuare & adducere authori bonorū omnium cōcupiſcat. Mihi ſane ex traditione Petri Apoſtoli hoc etiā magis aurea viſa eſt, quo magis exploratione fidei, quę longe auro, quod perit, precioſior eſt tamē inſtar auri vehementiſſimo & prope intolerabili perſecutionum igne ita eſt probata, vt & innocentia vitæ & doctrinæ puritate & morū ſancti-

Matth.11. *Act.3.& 4.* *Actor.20.* *1.Pet.1.* *Auguſti. lib. 20. de Ciuit. Dei c.26.*

ſanctimonia omnibus poſteà inſecutis ſeculis exemplo eſſe potuerit, nec potuerit modò ſed & debuerit. Sicut enim aurum ferro effoditur & igne probatur, ita & Eccleſia ferro & igne perſecutionum tentata, ſed & Hæreticorum inſultibus vexata ſupra modum, haud alios fructus quàm aureos edidit.

Primùm enim certiſſimã ſcripturarum interpretationẽ accepit, & claue illa donata eſt, qua ſola aperitur & nemo claudit, clauditurq́; & nemo aperit, doctrina videlicet, quam Chriſtus Verbum Patris de cœlo deferens, nõ ſuam ſed eius eſſe à quo miſſus eſſet confirmauit. Quam deinde Apoſtoli ceu per manus traditam ab eodem magiſtro didicerunt, primùm quidem concionante & de regno cœlorum ipſos cum priuatim tum publicè admonente: mox etiam à reſurgente, quum mentibus ipſorum aperte ſeipſum in Moſe & Prophetis & Pſalmis indicauit: Poſtremò quum igne Spiritus ſancti inflammati repente in omnem veritatem deducti ſunt. Proinde primam illam & ſanctiſſimam Eccleſiam in doctrina Apoſtolorum perſeueraſſe legimus. Hæc enim Chriſtum aperiebat orbi in lege & Prophetis promiſſum & illi ætati pretium. Quid enim aliud eſt doctrina Apoſtolica in literas poſteà relata & omnibus in Eccleſiis Domini veteribus ſanctiſſime culta & obſeruata, quàm oſtenſio & indicatura iuſticiæ, ſanctificationis, & redemptionis noſtræ per Ieſum Chriſtum filium Dei viuentis? Quid aliud ſermo ille cœleſtis ſeruorum Chriſti toto illo inſtrumento, quod Nouum appellamus, comprehenſus, quàm commentarius quidam explicatiſſimus à Spiritu ſancto exaratus, quo quicquid in Lege & Prophetis anteà vel figuris inuolutum vel ænigmatibus perplexum vel vmbra aliqua obſcurum erat, de Chriſto, de doctrina Chriſti & rerum æternarum promiſſione, ita eluceſcat, vt vetera etiam illa magna ex parte nec perplexa amplius nec vllis difficultatibus involuta aut vllis tenebris caliginoſa, ſed ſimplicia, ſed aperta, ſed obvia omnib. & ſalutaria poſſint iudicari. Sapienter enim & pie ab illis traditum arbitror, qui Vetus (quod vocant) Teſtamentum Legis & Prophetarum negant recte vel capi vel intelligi, niſi à luce illa doctrinæ Apoſtolicæ, ſeu quod idem eſt doctrinæ Chriſti, primum ordiamur, & poſt diligentem lectionem nouæ legis vetus illud, quod novum etiam in ſe Prophetico ſpiritu complexum eſt, aggrediamur. Fieri enim nequit, vt tenebrę vlli niſi per fulgentem lucem diſcutiantur, iuxta illud Apoſtoli: *Eratis quondam tenebræ, nunc autẽ lux in Domino.* Fruſtra etiam Chriſtus ſcrutari ſcripturas iuſſiſſet, ſi lucem illam Spiritus, per quam omnia etiam profunda ſcrutari licet, ſuorum animis, quos vniuerſum in orbem miſſurus erat, non adhibuiſſet.

In prima igitur illa aurea & vere aurea & ſancta ætate ardentiſſimi regni Chriſti, ea erat dignatione & authoritate ſcriptura nova, mox ab exceſſu Apoſtolorum magna ex parte agnita & recepta, vt nihil ſanum, nihil ſolidum, nihil deniq; pium aut fidei Chriſti accommodatum eſſe exiſtimaretur, quod illa palam non doceret: nihil aureum, hoc eſt vere Chriſtianum crederetur, quod illam ad coticulam adhibitũ ſpectatæ pietatis notã nõ abſtuliſſet: contra autem nihil non vt impium & abſurdum anathemate feriebant, quod alienum ab illa vel contra illius traditionem excogitatum & receptum fuiſſet. Vnica illa valebat regula, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo Patre acceptam tradidiſſet. Et erat recepta omnium concõſenſu ſententia, quæ & in ſequente ætate defenſa eſt, de ſola ſcilicet ſcriptura nihil dubitandum, reliqua omnia vel doctiſſimorum hominum ſcripta cum adhibito iudico legenda, vt quæ bene ſentirent, in gratiam ſcripturarum reciperentur: quæ minus, vt illi aduerſa reiicerentur. In qua re tantum aberat, vt perſonæ vllius quantumuis meritæ aut excellentis, ratio ha-

beretur, vt ne de cœlo quidem Angelum, qui aliud docere inſtituiſſet quàm Apoſtoli tradidiſſent, vllo modo admiſerint,

Habuere quidem Ceremoniæ, hoc eſt inſtitutiones externæ & indifferentes ſuum locum, quæ quidem ea duntaxat cauſſa admittebantur & adhibebantur, quo omnia meliore ordine rituque fierent in Eccleſiis, quæ à Domino præcepta illis & in Apoſtolorum monumentis relicta fuiſſent. Cæterùm eius generis erant omnia, vt neque quicquam libertati Eccleſiis traditę adimerent, & ſubinde iuſtis cauſſis flagitantibus mutari & pro ædificatione aliter aliterq; inſtitui potuerint. In animis erat omnium Apoſtoli edictum: O*mnia decenter & ſecundum ordinem fiant.* In totum autem paucæ & modica etiam æſtimatione habitæ ceremoniæ.

Sacramenta duo præcipua, Baptiſmus & Euchariſtia. Nam oleum, cuius Iacobus meminit, ad corporis non animi ægritudinem attinebat, & multis poſteà ſæculis, variis in Eccleſiis, alio in vſu non fuit.

Eccleſiæ tunc erant & dicebantur congregationes Chriſtianorum paulò celebriores, Epiſcopis ſuis hoc eſt vigilibus & magiſtris diſciplinæ ſubiecta. Harũ primę erant Apoſtolicæ, ab ipſis ſcilicet Apoſtolis conditæ & fundatę, velut Epheſina, Corinthia, Philippẽſis, Theſſalonicenſis, Romana, &c. Prętereà & Hieroſolymitana & Antiochena Syriæ, & Alexãdrina, inter pręcipuas habitæ: quib. adnumeratæ ſunt quotquot ab Apoſtolis paſſim ſunt inſtitutę, nec doctrina priores poſterioreſve nec fide ſed annis tantum, quorũ ſupputatione Græcæ fere Romanam anteceſſerunt. Cæterum æquales omnes poteſtate & functione, nec reipſa plures Eccleſię locorum interuallis diſterminatę, ſed vt vnum corpus Chriſti capitis, ita etiam vna Eccleſia cõmunicatione bonorũ omnium donorumq;, & inſuper indiuulſa charitate coagmentata. Prima & vna ſancta Catholica & Apoſtolica, ex qua reliquæ prognatę ſunt, & ipſæ hac potiſſimum de cauſſa Apoſtolicæ, quia cum illa vna fide vno ſpiritu, vno ſenſu doctrinæ diſciplinæq; coniunctæ. *Sic enim omnes primæ*, vt inquit Tertullianus *& omnes Apoſtolicæ, dum omnes vnam probant vnitatem.* Proinde plures Eccleſię per Aſiam, Europam, Africam, quæ partim ab ipſis Apoſtolis, partim ab Apoſtolicis (vt Africanæ omnes) transfuſæ, quia in virtute Chriſti & fidei certitudine, ad hæc & regni Dei adminiſtratione & functione myſteriorum Chriſti vno in corpore vni capiti implexi erant, vna videlicet charitate donatæ, plures quidem numero, vt plura vnius corporis membra, fide tamen, quæ omnium Eccleſiarum robur & fundamentum eſt, vna Eccleſia Apoſtolica fuere. Quas inter Romana Eccleſia nec prima erat, nec caput erat, nec ſumma, ſed inter primas & ſummas celebris, & inconcuſſo fraternitatis ſtudio præ omnibus famigerata. Nequit enim caput eſſe membrum in corpore, quod capiti eſt ſubiectum.

Epiſcopi ſanè & miniſtri omnes huius ætatis tales erant, qualis erat functio quam exigebat doctrina, & quales præfici Eccleſiis iuſſerat Apoſtolus. Quod ſi qui vel infirmitate (vt eſt humanum) vel errore quopiam victi offendiſſent, repente aderant qui admonerent & ad meliora cohortarentur. In legendis Epiſcopis nec fauor nec precium nec genus habebat locum, ſed vitæ duntaxat, meritum, tantaque ea res perquiſitione, grauitate & diligentia agebatur, non ab ordinibus modo ad miniſterium vocatis, ſed ipſa etiam abs tota Eccleſia, vt & Ethnici homines, quos inter Chriſtiani tum agebant, eum morem Chriſtianorũ magnis laudibus evexerint, & memoriæ poſterorum monumentis litterarum commendarint. Summa tum & cõtinentia & abſtinẽtia Epiſcopi erant, nulli rei magis incũbentes quàm vt doctrinę puritatem cum diſciplinę ſanctitate cõiunctã tuerentur. Et quia nullus huius ætatis Magiſtratus Chriſtianus extabat, qui rerũ Eccleſiis obla-

tarum curā vllam ſuſciperent, ſane & hac à parte Epiſcopi bonorū curam & cognitionē in ſe transferre ſunt coacti: ſed harum tantū quę pauperum ſubleuandæ neceſſitati, curandiſq; ægrotis & ſenib. itemq; mortuis funerandis, captiuis præterea liberādis, aut certe iis qui vel in carcere vel in metallo vel exilio eſſent alendis, aliiſq; id genus officiis dilectionis deſeruiebant. quorū omniū diſpenſatio ſecundū Epiſcopos ad diaconos pertinebat. Primæ quidem eccleſiæ Chriſti ea erat fides in Deum, ea in proximū charitas, vt cum rerum quiſq; ſuarū iure eſſe dominus potuiſſet, tamē ne quid publicis vſibus deeſſet, & vt quā optime locarētur, quæ cuiuſq; propria fuiſſent, in medium conferre omnia quā priuatim quicquā poſſidere, maluerit. Quod quidē eximium factum diuina iuſtitia, velut exemplum quoddā poſteritati relictura, ſic ratū habuit, vt ſubita morte exſpirarint homines quidā fucati, qui ſimulatione fallere malebant, quā ſancta fide ſemel promiſſa præſtare. Poſteà verò inſecuti Chriſtiani ita priuatim res ſuas, minime malo more, poſſederunt & adminiſtrarunt, vt nec publicis ſumptibus cotidiana collatione adauctis quicquā deeſſet, & amici etiam paſſim & inimici religionis Chriſti priuatis erogationibus propter Chriſtum adiuuarentur. Facile omnia perſuādebant ſanctę plebi ſanctiores Epiſcopi. Nec habere poteſt quicquam priuatum aut proprium Chriſtiana charitas. cum naturalis illa, quę omnium gentium eſt, quamq; etiam brutis animalculis inſeruit diuina prouidentia, verum eſſe teſtetur, quod vetuſtiſſimo prouerbio poſtea euulgatum, videlicet *Amicorum debere eſſe omnia communia.* Ita etiam liberalis eſt & prompta cōmunio rerum apud Chriſtianos (Chriſtianos voco qui ex animo colunt Chriſtum) vt non amicis modo iuxta illum veterem adagionem, ſed inimicis etiam egentibus ſpontaneam ſeſe aperiat & impertiatur.

Nunc quantas perſecutiones Eccleſia illa primitiua, quę multas Martyrū myriades nobis dedit, perpeſſa ſit, referendū. Prima quidē omnium & ſola, atrociſſimis Ethnicorū perſecutionib. nō in vrbe modò tyrānorū genetrice, ſed omnib. etiā in prouinciis, nec ſemel nec pari modo afflicta eſt: neq; vlla vſquā & vnquā ad carnificinā ſuppliciorū genera excogitata ſunt, quæ hauriendo ſanguini Chriſtiano adhibita non fuerint. Cauſa eius mali Principes illorum temporū extiterunt, qui partim ſuopte ingenio ſæui, partim delatorum calumniis exſtimulati, & quod ſuā, veterē ſcilicet, ſuperſtitionē ab Ethnicis etiam Romanis Poetis, Hiſtoricis, & Philoſophis deriſui habitā ab annorum præſcriptione & fortunis populi Romani, magni æſtimatā, nihil nō conati ſunt, Satana inſtigante, quo & ſuam à Dæmonis cōmendatā religionem retinerent, noſtram autē inauditis donis prodigiiſq; & virtutib. admirabilem, nec ab ea quæ naturæ lege præſcribitur æquitate abhorrentē, funditus opprimerent. inde factum vt à Tiberio ad Conſtantinum vſq; & amplius nihil tutum Chriſtianis, nihil quod huius modò ſæculi eſt, integrum fuerit. Neq; alia vnquam ætate eo modo militatum eſt in hac vita pro Chriſti gloria, quo in iſta trecentorum fere annorum militia, ſub Ducibus Apoſtolis & & Apoſtolicis Epiſcopis, Chriſto Ieſu auſpice & Imperatore, eſt militatum: nec alio vnquam arbitror tempore toties de verbis Chriſti cogitatum, quibus admonuit, *venturum eſſe tempus, vt qui ſuos occiderent, rem gratam ſe Deo facere arbitrentur:* atq; ideo cohortatus iū ſe credētes dixerit: *Ne metuatis vobis ab illis qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*: quin & beatos futuros qui perſecutionem patiantur propter iuſticiam, quoniam ipſorū ſit regnum cœlorum: *Beati eſtis* (inquit Chriſtus) *cum probra iecerint in vos homines, & inſectati fuerint & dixerint omne malum verbum aduerſus vos mentientes propter me. gaudete & exultate quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis.* Et illud

Apoſtoli ex Pſalmo, non ſolum Epiſcopis, ſed omnibus Eccleſiis ob oculos verſatum: *propter te morti tradimur tota die, habiti ſumus velut oues deſtinatæ mactationi*, &c. Fuerunt quidẽ ex iſtis Monarchis nõnulli, qui Chriſtianos vtcunq; tulerunt, & viuere paſſi ſunt, quamuis religioni eſſent infenſi; vt ætate noſtra & maiorum, multi principes eximiè fauerunt Iudæis, ipſi nõ Iudæi ſed Chriſtiani, & Iudæorũ ſuperſtitioni infenſi. Inter omnes certe, qui à Chriſto recepto in cœlos imperium tenuerunt animis conſiliiſq; vehementer eſt variatum, iiſdẽ haud rarò, modo blandis modo ſæuis. Spes quædam in Tiberio effulſerat, Chriſtum inter Deos relaturo, ni Senatus obſtitiſſet: locus tamen in eius imperio Criſtianis cõceſſus, edictumq; ne Chriſtiani de religione accuſarentur. Sic n. vetus author Tertullianus prodidit. Sæuitum tamen poſt Tiberium in Chriſtianos à Iudęis & Ethnicis: cuius rei Paulus locuples teſtis eſt. Prima fax rabioſiſſima perſecutionis Nero fuit, Chriſtianis qui Romæ erant, inter multa facinora etiã de incendio quod ipſe cõflauerat, inſimilatis. Eius ſcintillas poſtea excitauit Domitianus, portio Neronis de crudelitate, velut ſcripſit Septimius. Traianus inter mitiores cẽſus Plinio Bythiniam tenenti reſcripſit: *Non requiri oportere Chriſtianos, oblatos tamen duci oportere.* Fauiſſe & Hadrianus viſus eſt lege lata, ne cauſa indicta Chriſtiani dãnarentur. Ælii Veri inconſtans animus, & ad ſæuiendum promptus, niſi ipſum M. Aurelius Antoninus Philoſophus, quo cum imperium geſſit, interdũ coercuiſſet. Satis cõſtat Aurelium, beneficentia Chriſtianorum militum cõmotum, non fauiſſe modo Chriſtianis cõſtante voluntate, ſed etiam promiſiſſe cum conſorte ſuo Ælio Vero, vt honores adipiſcerentur, & edixiſſe, ne moleſtus eſſe eis quiſquã religionis nomine pergeret. Sed & Alexander Seuerus Chriſtum in larario coluit & Chriſtianos amauit. Equidem haud ſcio, an alii Imperatores vlli, qui Conſtantinum præceſſerunt, perpetua in Chriſtianos beneuolẽtia fuerint. Solo illo Aurelio excepto, & Philippo illo, qui, Gordiano per inſidias interfecto, Imperator ab exercitu dictus eſt, quẽ nõnulli, neſcio quanta fide hiſtoriæ baptizatum vna cum cõiuge Seuera à Fabiano vrbis Epiſcopo, tradunt, *quorum teſtimonio* (velut ait Egnatius) *hominis perfidia fidem abrogat.* Cæteri quotquot à Tiberio ad Chlorum numerantur partim lubrica fide, partim ſumma perfidia in Chriſtianos fuere. Sed atrociſſimi omniũ poſt Neronem & Domitianum, Decius, Diocletianus & cõſors imperii eius Maximinianus, Galerius Maximinus Conſtantii conſors, mox & Maximinianus iunior Seueri conſors, dehinc Maxentius, qui Seuero per factionẽ oppreſſo ſucceſſit, & omniũ poſtremus, & à Cõſtantino nondũ Auguſto, ob animi libidinẽ & inſolentiam oppreſſus, Licinius. Incõſtantes autẽ & lubrici Gallus & Voluſianus, Valerianus quoq; per initia benignus verùm mox dira rabie & ipſe accẽſus, quę perfidia & in Galieno & Iulio Maximino apparuit. Reliqui mitiores, ſed nulla fide vt inde facile appareat vel veteris hiſtoriæ fide ſuffragante, quanto in periculo vitæ & fortunarum omnium illa Chriſti fidelium triſſeclis fere ætas, verſata ſit: quanque breuia, anguſta, & incerta fuerint reſpirationum intervalla paucorum Principum benignitate conceſſa magis quam oblata. Veterẽ n. legẽ apud Romanos tũ obtinuiſſe D. Hieron. tradit, *vt ne quis Chriſtianus abſq; negatione dimitteretur, qui ſemel ad eorum iudicium pertractus fuiſſet.* Delationum & calumniarũ infinitæ erant ſpecies, & quo quiſq; mẽdacior in Chriſtianos, hoc ſibi præclarior videbatur. primùm fœdus rumor & mendax vulgo ferebatur de Chriſtianorum ſacris, videlicet quod carne hominis veſcerentur, quod cœna quadam peracta promiſcuè concumberent, quod Aſinina capita venerarentur, quod ſeſe in ſcelus Sacramento aſtringerent, quod patriam eiurarent: parentes, liberos, fratres,

inter

inter vilia haberent: quod veterem ſacroſanctam & indubitatæ veritatis religionem, qua cepiſſet creuiſſetque & ſummam ad felicitatem perductum eſſet imperium vrbis Romæ, non contemnerent modo, ſed etiam carperent & inſectarentur: quod Cæſarum & Auguſtorũ maieſtatem leui æſtimarent, imaginibus ipſorum contemptis & reiectis, adhæc improſpera precarentur Reip. & ludibrio haberent ritus tot ſæculis cõfirmatos: quod ab omni ciuili humanitate & ſocietate ahorrerent: quod ludos fugerent publicos, nec intereſſent ſpectaculis populo datis: quod Iudaicæ (Iudæos enim vocabant Chriſtianos) & ſceleratæ nouæ maleficę & immodicę ſuperſtitionis veneno fecti, Deos veteres, imperii authores & Tutores, non venerarentur, & vota, ſacrificia, incenſa, iis debita reſpuerent: quodq; omnium deterrimũ eſſet, nephariarum conſpirationum authores eſſent, quotidiana ſeditioſæ ſuperſtitionis acceſſione innumeram plebem; ad nouam ſuam & peſtilentem dementiam cum iactura & detrimento Maieſtatis traherent, qui perſuadere omnib. aduerſum ritus & ceremonias maiorũ non deſiſterent. quib; omnib. impudẽtiſſimè obiectis colophonẽ adiiciebant, quoniam recentium oraculorũ fide & euidentia cõſtaret, res imperi Principumq; ſaluas eſſe non poſſe, Diis videlicet iratis & implacabilibus, niſi exitialis illa & per flagitia omnib. inuiſa Chriſtianorum ſuperſtitio, de medio tolleretur, totos eſſe aiebant in hoc Principes oportere, vt ne quid huius maleficii ergo Reſpublica damni pateretur, & vt eradicaretur, quæ veteribus, quæ certis & rerũ omnium ſucceſſione cõpertis, quæ ſacroſanctis & ſuis & maiorum ſuorum inſtitutis, aduerſarẽtur. Hæc n. & illiuſmodi innumera Eccleſiis Chriſti, ab Ethnicis grauiſſimis accuſationib. obiecta fuiſſe, nõ noſtrorũ modo, qui veriſſima tamen prodiderunt, ſed Ethnicorum etiam (quorum libri etiamnũ extant) hiſtoria teſtatur. Camino illi ſupremi furoris oleum (vt aiunt) infundebant Pontifices Romani & gentilium Deorum ſacerdotes, quorum Romæ opes magnæ erant, maior ob religionem dignitas, maxima verò de ſacris omnib. cognoſcendi decernendiq; cõceſſa facultas. Nec Romani modo ſacerdotes, ſed & prouinciales ſacrifici (quorum non minor erat apud ſuos, quàm illorũ apud Romanos authoritas) nihil nõ contumeliarũ & calumniarũ in perdendos & funditus extirpãdos Chriſtianos effundebant. Fuere & quadruplatores, qui ad rem priuatam intenti quęſtum hinc faciebant, quum proſcriptorũ bona vel fiſco cedebant, vel ſub haſta veniebant. Augebant malum Iudæi, & ipſi Chriſtianis infenſi, vt qui poſt Chriſtum, lucẽ ſalutis & redemptionis, perfidiſſimè proditũ, & regno veteri atq; omni dignitate exuti, perq; omnes prouincias ſparſi, & quãuis longiſſime à Chriſtianorũ religione abeſſent, tamen ex vſu ſcripturarum veterum, quæ ipſis cum Chriſtianis cõmunes erant, nihilo pluris quàm Chriſtiani æſtimarentur: inuidioſe autẽ Iudęi vocarentur interim qui erant Chriſtiani. His furiis accedebant, & calidam (quod aiunt) ſuffundebant artifices opificeſq;, quibus, quæ perſuaſa erat Ethnicorum religio, lucro & quæſtui erat. Accedebat & priuata omnium, qui veteri paganiſmo immerſi erant, cõtentio. Quorum omnium rabioſiſſimis delationibus incenſi Princeps & Magiſtratus, exquiſitiſſimis ſuppliciis Chriſtianos affligebant, multis millibus credentium miſerrimè trucidatis, non Romę ſolum (ſede ſcilicet antiqua Carnificum Chriſtiani ſanguinis) ſed etiam in omnibus orbis prouinciis quaq; verſum intra limites Romani imperii cõſtitutis. quorum celebrem memoriam Eccleſię omnes orthodoxę in hunc vſq; diem ſumma cum lætitia, exultatione & gratiarum actione proſequuntur. Porro tueri ſe & purgare à fœdis mendaciorum calumniis contumeliiſque fideles CHRISTI apud æquos iudices potuiſſent, vel ſola myſteriorum expli-

explicatione & ratione fidei tot modis ſanctæ & innocuæ, niſi animaduertiſſent, animos furore accenſos ſermone veritatis irritari magis, quàm perſuaderi aut demulceri. *Animalis enim homo*, quemadmodum docet Apoſtolus, *non capit ea quæ ſunt Spiritus Dei*. ſtultitia equidem ſunt ei, nec poteſt cognoſcere, quod ſpiritualiter diiudicatur. Quid enim ſuibus cum gemmis & margaritis? quid canibus cum rebus tam ſanctis & diuinis? Proinde fictilibus illis & morti obnoxiis vaſculis exui, cumque Chriſto eſſe & à ſeculo tam malo ſummis votis liberari maluerunt viuaciſſima illa eccleſię Chriſti fulcimina, quàm impias Principum aures cœleſtium rerum explicatione fruſtrà (frendente præſertim perſecutione) fatigare. Simile quiddam Chriſtus mortem obiturus apud Pilati tribunal egerat, qui & gratias egit patri ſuo, quod arcana ſalutis à ſapientibus mundi abſcondita, paruulis duntaxat & electis ſuis releuarit. Iam & huius ætatis exempla nobis ſcriptura reliquit, quibus admonemur non facile ab inſtituto detrahi, quorum animi, nocendi libidine & vlciſcendi furore ſunt inflamati. Stephanus enim Diaconus adeo non profecit quantumuis longa oratione, quin Iudæos σκληροτραχήλους & rabioſa malignitate diſtentos ad ſe lapidandũ etiam irritarit. Et Saulum illum Chriſtiano madentem ſanguine nemo cohibuiſſet, niſi Chriſtus ipſe cœleſti igne circumſeptum à ſceleratis conſiliis ſuis deterruiſſet, Paulum ipſum faciens qui ante Saulus fuiſſet. Nec profecit adeo Senator ille vrbis Apollonius, à ſeruo ſuo Seuero, quod Chriſtianus eſſet proditus, quin lecto in ſenatu à ſe ſcripto volumine, & abundè reddita ſuę religionis ratione, ſenatus ſententia (veluti Hieronymus teſtatur) nihilominus pro Chriſto, capite fuerit truncatus. Porro ſublatis ad tempus & ſatiatis interdum Ethnicorum furoribus, quum Tyrannis malis & ſæuis boni Principes ſucceſſiſſent, reperti ſunt in Eccleſiis eloquentes & eruditi viri, qui ceu patroni, cauſa Chriſtianorum ſuſcepta, cum agere coram non daretur, & paucis res tanta explicari nõ poſſet, apologeticos, hoc eſt defenſorios libros, cum accurata Chriſtiſtianiſmi commendatione Principibus porrigere & offerre ipſi non dubitarunt. Primus Chriſtianorum Quadratus fuit Athenarum Epiſcopus, qui Hadriano Athenis hyemanti *librum vtilem*, vt ait Hieronymus, *& plenum rationis & fidei, dignumq; Apoſtolica grauitate porrexit*. Scripſit Iuſtinus poſtea Martyr, contra Ethnicorum væſaniam, ad Antoninum Pium: item Melito ad Antoninum Verum, ad quem & Modeſtus ſcripſiſſe traditur, quemadmodum & Apollinarius Aſiæ Hieropolitanus Epiſcopus. Et ad M. Antoninum Commodum Imper. librum aduerſus gentes vir doctiſſimus Miltiades. Poſtremus autem Tertullianus ſub Seuero, Pertinace & Antonino Caracalla, Romanos Magiſtratus eruditiſſimo libro nec ſine ingenua quadã fidei libertate admonuit: & Arnobius ipſo Diocletiano imperante libros aduerſus gentes edidit, ſicut Hieronymus tradit. Obſeruatum autem in hoc ſcribendi genere ita illos ſtilum temperaſſe, vt locos non niſi de communi philoſophia & vetuſtis vaticiniis oraculisq; petitos ad perſuadendum accommodarẽt, & Ethnicorum magis quâm Propheticarum & Apoſtolorum teſtimoniis vterentur, mirè interim præteritis & de induſtria reconditis & occultatis noſtræ fidei myſteriis; quorum explicatione tantum aberat, vt vel Principes Ethnicorum dignarentur, vt ne cathecumenis quidem niſi probe inſtitutis & exploratis impertirentur. Hoc ita habere palàm innuunt Iuſtinus Martyr, Tertullia- & Firmianus Lactantius. Commendabantur autem ab illis Chriſtiani ab æditorum miraculorum magnitudine & nouitate, à vitæ innocentia à beneficentia erga omnes, ab obedientia erga Magiſtratus, à precibus indefeſſis, quas ad Deum ſuum vnicum pro Principum ſalute, pro felici ſtatu imperii,

pro pace publica in omnibus Eccleſiis effundebant: quæ omnia remotionē calumniarum aſpergebantur, cum retaxatione rituum quorundā Paganiſmi, qui ne vulgo quidē Ethnico & profano ſatis probabantur. Sed & hoc epicheremate vſi ſunt patroni illi veteres; quod optimi & ſapientiſſimi Imperatores Chriſtianos amarint, ſcelerati & ſanguinarii (quorum acta ſenatus non ſemel reſcidiſſet) nullis iuſtis cauſis oderint. Verum hic ingenuus & plenus charitatis labor non niſi Imperatoribus præſcribebat: praui interim & ſæui illos inſecuti, hoc magis ferociebant in innocuos, quo maior ſub bonis Chriſtianorum acceſſio erat facta. id quod in Diocletiano & Maximiano Auguſtis illa ætas experta eſt. Rebus enim vndique pacatis, & quaſi florentibus, repente vterque in Chriſtianos exarſit, tanta ſtrage ſanctorum omnibus in locis facta, vt non æquaſſe modo Neronem, ſed ſuperaſſe etiam crudelitate ambo viderentur. Leue autem & tolerabile fuiſſet edictum, quo prope vno die ſacella Chriſtianorum & oratoria omnia ſubuerti & æquari ſolo iuſſerant, niſi breui etiam tempore, & velut ad condictum diem infinita millia corporum trucidata laniare libuiſſet. At nec dum finis malorum in his imperii præſidibus alioqui tantis, ſi noſtrorū à ſanguine abſtinuiſſent; furor ingens & in Galerio & Maximino cenſedit & iuniore Maximiniano, quibus nihilo inferiores furore & immanitate Licinius & Maxentius fuere, infeſtiſſimi Chriſtianis, quorum atrocitate factum eſt, vt vix decimo demum anno Imperii Conſtantini pax dari Chriſtianis potuerit.

Templa per huius ætatis initia, Chriſtianis nulla fuere, congregatis enim & ſingulis, quiſque locus commodus oblatus pro templo erat, id quod ex actis Apoſtolorum notius eſt, quam vt ambigi poſſit, ſequenti ſæculo domus paſſim exſtructæ paulo capaciores, verū ſine luxu & arte, & ſumptibus quam minimis, quæ & ipſa templa vocata ſunt, nulli alii vſui dedicata credentium, quam vt ſtatis diebus cōfluerent ipſi & de diſciplina inquirere, ſcripturas Epiſcopo ſequente & erudiente ſcrutari, & iuſſis myſteriorum functionibus vti frui poſſent. Falluntur igitur incircumſpecti quidam Chronographi, qui quorundam ambitioſam magis quam ſinceram curioſitatem imitati, ſcripſerunt Decio imperante, Romæ Petro & Paulo condita templa in quæ mox corpora ipſorum tranſlata fuiſſent, quaſi veroſimile eſſe poſſit, Romæ eo tempore hoc ipſum vel Principem Decium Chriſtiano infenſum, vel Pontifices impios, ſua in religione florentes, vel ipſum ſenatum, hoc ipſum paſſuros fuiſſe, vt Petro & Paulo Chriſtianiſmi authoribus, ædes tantæ molis, quantæ hodieq; viſuntur, extruerentur, & ſimul nomen Chriſtianorum Decio tum in vrbe, tum in prouinciis ſæuiente, internecioni daretur. Lampridius equidem in Alexādro Seuero ſcribit, Seuerum, popinariis cum Chriſtianis de publico quodam loco occupato contendentibus reſcripſiſſe. Melius eſſe, vt quomodocunq; Deus colatur, quam vt popinariis dedatur; &c. Sunt omnino delicati quidam homines, qui piis mendaciis in hoc genere ſcribendi locum eſſe cedendum putent. Ego contra in hiſtoria pietatis, & rerum in eccleſiis Chriſti geſtarum, hoc minus mendacii quicquam admittendum, nedum committendum arbitror, quo maiori veritatis prærogatiua, Chriſti religio ab omnibus commendatur. Illud plane conſtat, noſtris Romæ & alibi cryptas & hypogea templorum inſtar fuiſſe, ſanctis, in quæ ſe furore perſecutionum æſtuante reciperent, & (quoniam palam & metu Principum non daretur) clam & noctu, ad lectionem precationem, & ſacrum illud dominicum confluxerint, eidem vſui cauernæ & ſpeluncæ ſeruierunt, quæ hodieque peregrinis Romæ monſtrari ſolent. Neque hæc narro veluti vſum templorum, quantumuis inſignium damnem aut eleuem,

vt qui

vt qui ſciam neceſſe eſſe Chriſtianos ſubinde in cœtum colligi: ſed quod aureæ huic ætati, & in totum religioni noſtræ, ſuam libertatem vindicandam eſſe ducam, quæ profectò nec menſæ fidit nec templo, ſed ſpiritu & veritate. Nam & carcer & metallicæ fodinæ captiuis Chriſtianis templa fuere, vt Afræ lupanar, vt Latroni caluaria. Sanctum enim templum eſt, vbicumque ara noſtra Chriſtus eſt, proinde & nobis domeſtica cubicula aram habent Chriſtum, ad quam purarum precum offerre hoſtiam & abunde litare liceat. Dominus enim in manufactis nõ habitat, ſed in lapidibus viuis à ſe creatis: qui ſpiritu fidei coagmẽtati templum efficiunt Dei. Sanctis quippe & puris ſancta ſunt & pura omnia. Dixi autem Chriſtianis primis templa nulla fuiſſe, ſed in loca quævis commodùm oblata ſeſe congregaſſe. Vſi quidem ſunt & Apoſtoli templo Hieroſolymitano, verùm aliter ipſo non ſunt vſi, poſt ſciſſum velũ & ceremonias legis ſublatas, quàm diuerſorio illo Chriſtus, in quo cœna parata novum illud ſuum & æternum teſtamentum redemptionis noſtræ, ampliſſimi myſterii dedicatione conſecrauit. Hadriano imperante templa extitere Chriſtianorũ, ſed humilia ſine ornatu, faſtu, ſplendore, in quibus nulla prorſus ſimulachra, ſed lapides duntaxat viui quoties in ea fideles eſſent congregati, id quod nullis vel Iudæorũ vel Ethnicorum templis quamvis ſumptuoſis & ſplendidis obtingebat. Humilia autem & poſtea ſecutis huius ætatis ſæculis templa omnia, & oratoria magis quàm templa fuiſſe hoc ipſo abunde conuincitur, quod ætate mox inſecuta, maiora omnia ornatioraq; facta fuiſſe vetus hiſtoria prodidit.

De Cathedris autem Epiſcoporum Urbis & aliarum eccleſiarum Apoſtolicarum, quod quidam putarunt tam celebres hac ætate fuiſſe, dignitate, poteſtate, ſplendore, opibus, fauore omnium, quam poſtea ſecutis ætatibus fuerunt, vulgatiſſimo errore illorum eſt factum, quibus ἀνιςορησία, veteris videlicet hiſtoriæ ignorantia impoſuit, quique à præſenti rerum ſtatu & qualitate vetera metiri & imaginari ſunt ſoliti. Neque enim hoc vicium pictoribus modo, plaſtis, & ſtatuariis vulgare eſt; ſed doctos etiam & pios implicat, qui peritia antiquitatis deſtituuntur. quæ incuria & Platinæ veterum Pontificum Vrbis vitas tractanti vehementer impoſuit. Porro ſi fidem, ſi præſtantiam doctrinæ, ſi vitæ innocentiam, ſi diligentiam in ſubditos veterum Epiſcoporum huius ætatis contemplemur, nihil profectò illarum cathedris altius, nihil præclarius, nihil excellentius fuerit: ſi opes & ſplendorem & dignitatẽ, quã genus & opes afferunt, cogitemus, nihil humilius, nihil abiectius, nihil niſi pauperes fuere, pauperem Chriſtum ſecuti. Quod ſi opes manum erant, non erant niſi pauperum, nec ſeruabantur contributæ, ſed erogabantur quotidianos in vſus egentium. Et Romanã inprimis Eccleſiam charitate & beneficentia in egenos inſignem fuiſſe, Euſebius teſtatur. Adhæc nemo illorum ita ſibi placebat, quin hoc rectiùs & meliùs miniſterium ſibi commiſſum gerere videretur, quò propius ad nuditatem illam Apoſtolorum à Chriſto præceptam, humilitatemque accederet. Vnde factum vt & odioſi filiis ſeculi, & Tyrannis inuiſi, vitam prope omnem cum periculo vitæ & famæ exigerent. Homnibus enim ſi placuiſſent, Chriſti ſerui non fuiſſent. Proinde à primo Paulo Apoſtolo ad vſque Syluestrum, nullus Epiſcopus Vrbis cathedram tenuit, de quo ſupplicium ſumptum non ſit: interim & Diaconis ad pœnam raptis, quod & illuſtri Martyri Laurentio accidit, qui cum Epiſcopo ſuo Sixto, perſecutione Gallieni perditiſſimi tyranni, filii Licinii Valeriani, martyrio coronatus eſt, annis plus minus XXV. ante imperium Diocletiani. Cauſa ſupplicii fuiſſe videtur theſaurus tyranno negatus, qui egenorum in ſubſidium erat collectus: cuius rei & Ambroſius, libro

officio-

officiorum ſecundo meminit. Quid igitur huius ætatis Epiſcopis ea affingimus, quæ ipſis illorum temporum hiſtoria non permittit? quid in ſedes neſcio quas extollimus velut iuſta libertate donatas, quibus in vrbe tyrannicis perſecutionibus æſtuante & maxima ex parte paganiſmo dedita, omnes fortunæ ipſorum tractæ in periculum direptæque & fiſco haud raro adiudicatæ fuere? quid cenſus, agros, latifundia illis aſſignamus, qui ne ſtipem quidem coniectam, & inopiæ pauperum vtcumq; ſubleuandæ, deſeruientem, tueri pro deſiderio & auariſſimorum Principum è faucibus eripere potuerunt? Quanto igitur candidiores probioresque extiterunt, qui narratione minime fucata, minimeque ambitioſa, Chriſtianæ Eccleſiæ exordia deſcripſere, vt ipſa Apoſtolicæ litteræ magna ex parte deliniarunt. Tanto leuiores & inertiores mihi ſemper viſi ſunt, qui putidula quædam, dominium videlicet & liberam quandam poteſtatem redolentia, de ſuis mutuati & antiquis intempeſtiue afferere maluerunt, quam ſanctam illam, & à ſæculi ſapientia condemnatam, fidelium conditionem ſuis (qui in promptu tamen erant) coloribus depingere. Ad rabiem enim Tyrannorum Vrbis & implacabilem ſæuitiam demonſtrandam, illud quoque non leue argumentum eſt, quod & Syluecter Epiſcopus Conſtantino iam imperante, vſq; adeo Maxentii inſidiis nonnunquam exercitus & vexatus eſt, vt & Vrbe excedere & latitare etiam præ hominis ferocia cogeretur, Nec finis iniuriarũ fuiſſet vllus, niſi demum ipſa Tiberis Tyranno abſorpto, reliquum quicquid erat incendii perſecutionis extinxiſſet.

Hactenus de fide, continentia, conſtantia & fortitudine Sanctorum: contra verò & de immani Principum Romanorum tyrannide diximus. Quæ quidem licet immitior & atrocior fuerit quàm quis calamo facile queat exprimere, tamen vt inde exitialibus illis furoribus plurimum damni illatum eſt, diſcreſcentibus indies & peſſum abeuntibus Imperii rebus, in illa miſerabili & horribili laniena omnis ætatis, ſexus, ordinis Chriſtianorum, plurimùm lucri & fœnoris fuit, commutatione nimirum caducarum & morti debitarum rerum cum æternis & ineffabilibus impetrata. Alius turbo longe violentiſſimus, Diabolo ſuadente, exortus eſt, quod animæ fidelium (quas nullus Tyrannus occidebat) & ipſæ ſcripturæ ſacroſanctæ, ſpectatæ iam magna ex parte & ſuo honore & loco habitæ, tanta Hæreticorum peruerſitate, audacia & impudentia petitæ & inuaſæ ſunt, vt niſi mutare ſe in ſtationes armatura ſcientiæ fidei indutæ Eccleſiæ recepiſſent, longe maxima inde clades religioni fuiſſet illata. Minus autem mirum fuiſſet, ſi ſublatis iam de medio & extinctis Apoſtolis, hoc malum primùm ſerpſiſſet, quandoquidem vt in legibus, ſic in ſcripturis, procliue eſt alienum ſenſum ſequi, nec facile tenere authoris mentem ni diligenter inſpexeris: vt vero cum & Apoſtolis CHRISTVM prædicando, neq; non fundandis paſſim Eccleſiis fratres falſi de circumciſione (quos & ipſos Hæreticos Paulus vocat) doctrinis ſuis violentis & venenatis fecerunt, manifeſtum eſt, nihil vnquam tam ſanctum tam ſincerum & ſpectatum fuiſſe, quo non abuti potuerit humani ingenii malignitas, vbi ſemel nocere perrexiſſet: neque vllam ætatem adeo felicem innocentiæ & doctrinæ puritate, quæ, vt agri vel optimi filicem alicubi & Zizaniam, ſic & ipſa praue affectos doctrina & moribus homines paſſim aluerit. Eſt hæc fraus Serpentis de cœlo detruſi, primæuæ inobedientiæ author, & iam inde à primis hominibus conditis peſtiferi & mendacis, qui & Paulo negocium fecit, quum eſſent qui, illo inſtigante, legem coniungere Euangelio, & con-

ſumatam Chriſti redemptionem & iuſtitiam per opera legis obfuſcare, & ſua Dominum in gloria ſpoliare pergebant. Quibus reprimendis coercendiſque plus cæteris omnibus laborauit Apoſtolus. Iidem pari væſania Chriſtum ante Mariam non fuiſſe, hoc eſt purum hominem fuiſſe nugabantur. Quorum pars Hebion erat & Cerinthus, aduerſum quos Ioannem Apoſtolum, quo fuſius de æternitate ſcriberet, commotum fuiſſe Hieronymus tradit. Cæteri qui exceſſum Apoſtolorum ſunt ſecuti, arbitrio ſibi ſuperciliofiſſimo in ſcripturas vindicato, vt non modo reiicerent, quæ ſuis erant erroribus aduerſa, ſed etiam ex receptis à ſe Apoſtolorum monimentis eraderent pluſcula, audacia pluſquam ſacrilega, quæ admiſſæ ſemel vertigini ſuæ aduerſabantur. Quorum impiæ temeritati ſeſe doctiſſimi viri in illis etiam (quod mirari liceat) anguſtiarum turbis & calamitatibus, æditis libris oppoſuerunt, cum mirifica ſcripturarum commendatione & refutatione dogmatum, quæ humanæ philoſophiæ curioſitate contra Apoſtolorum traditionem ſunt introducta. Eam rem magna cum laude tractarunt Græci quidem & Latini, præcipue tamen Irenæus & Tertullianus, vicini Apoſtolorum temporibus: quorum vtriuſque inſignia opera contra Hæreticos exarata hodieque legit Eccleſia. Prodidit nonnulla & Cyprianus, quamquam eruditione & Irenæo & Tertulliano (ſi Hieronymo credimus) inferior.

Plurimum quidem interim ab omnium prouinciarum Epiſcopis aduigilatum eſt, ſaluberrimo illo & neceſſario more iam inde ab Apoſtolis recepto & conſeruato, vt quotie erroris aliquid, Diabolo ſatagante, vel hac vel illa in Eccleſia ſubortum eſſet, confeſtim Antiſtites per ſuas quiſq; provincias condictum ad locum confluerent, nec niſi ſcriptura iudice & vindice condemnarent, quod contra fidem Chriſti & ſanam doctrinam Spiritus ſancti aſſertum ſparſumve fuiſſet, authoribus interim dogmatum ſemel iterumque admonitis & exhortatis: qui ſi parebant, lucro accedebant Eccleſiis, ampliori duntaxat pœnitentia iniuncta: ſi reſiſtebant, anathemate feriebantur, ſynodalibus litteris continuò tranſmiſſis, vt quibus Eccleſiæ celebriores de geſtis omnibus, quid, aduerſus quos, & quaq; de cauſſa actum decretumq; fuiſſet, certificarentur: rebellium & contumacium nominib. haud raro inſertis, quo & ipſi ſuis proſpicerent, & ſumma ope cauerent, ne qua noxiorum dogmatum contagione parum attenti implicarentur.

Neque habuit tota hæc ætas alios vllos conuentus aut ſynodos quam quas *Prouinciales* vocamus. Nec dum enim Chriſtianis tam libera erat, & tuta rerum agendarum facultas, vt coire vndique & fidei de rebus ſine metu tractare licuerit. More enim noſtratium cõfluebant, qui Decano diem præſcribente, certas ad ſynodos confluunt, quæ concilia hodie vocabulo degenere, degenerem ſcilicet morem exprimẽte, *Capitulum* nominant. De qua re ſupra libro primo dictum eſt.

Primum autem omnium concilium, quod Græci οἰκουμενικὸν, noſtri *Generale*, id eſt vndiq; congreſſis Epiſcopis congregatum. vocant, ſub Conſtantino Magno ad Nicæam Bythiniæ, poſt conceſſam Chriſtianis pacem celebratum eſt: prior nulla fuit, niſi mutuarum litterarum, congreſſio. Neq; alię prima illa & aurea fidei ætate magis controuerſæ materiæ, quàm de baptiſmo quem initiandi ab Hæreticis accepiſſent, præterea de lapſis, hoc eſt de iis qui æſtuante perſecutione ſpectaculo ſuppliciorũ fracti & deiecti Chriſtum Ieſum abnegaſſent, Diiſq; Gentilium vitæ gratia redimendæ ſacrificaſſent, Cæſarum imagines adoraſſent, &c.

Et ne quid libertas Euangelii abrogatæ legis præſcripto debere videri poſſet,

poſſet, de paſchate quoque inter veteres huius ætatis ſcriptores contentio-
ne permagna certatum eſt. Ac de baptiſmo quidem ab Hæreticis ſuſcepto,
diu regnauit plauſibilis Cypriani ſentẽtia, Carthaginenſi quadam à ſe habita
ſynodo, freqũẽti Africæ Epiſcoporum cõſenſu recepta; quæ baptiſmo Hæ-
reticorum, vt quorum cum Eccleſia Chriſti nec ius vllum, neque vlla com-
munio foret, tamquam inutilem & infructuoſum reiiciebat; nec niſi ortho-
doxum probabat. Sed ab ea poſtea variatum eſt; decretumque retingi opus
non eſſe vllos, qui à Hæreticis tincti fuiſſent. Quam ſententiam poſtea D.
Auguſtinus in libris contra Donatiſtas fuſiſſimè eſt proſecutus.

Sola autem fuit & peculiaris huius ætatis de Lapſis quæſtio: quum eſſent
Cypriani & Cornelii tempore homines inflati Nouatus & Nouatianus, al-
ter Cypriani, ad Carthaginem alter Cornelii ad Vrbem Presbyter, qui ſæve-
rioris diſciplinæ ſimulatione negabant, recipi in cõmunionem credentium
poſſe, qui perſecutione vrgente Chriſtũ metu mortis abnegaſſent, & impiis
ſacrificiis ſeſe polluiſſent. Cõtra Eccleſia charitate cõmota, & miſerta infir-
mitatis, minime arcẽdos eſſe à gremio fraterni cõſortii fidei cẽſebat, qui fra-
cti horrore & mortis metu perculſi defeciſſent. Indignũ n. ducebant, Eccle-
ſiæ fores illorum lachrimis præcludi, quorum certa & conteſtata de errore
pœnitentia perſpiceretur; quando omnes, qui onerati & grauati eſſent, ad
ſe venire Chriſtus iuſſiſſet. Summa autem cura & grauitate de Lapſis inqui-
rebatur, nec facile admittebantur, qui levi & trepidante animo ſemel ite-
rumq; lapſi fuiſſent. D. Cyprianus negabat admitti ad Epiſcopatum debere,
qui poſt acceptum baptiſmum Chriſti, quacunq; neceſſitate adactus idolis
ſacrificare, quam vitam cum morte commutare maluiſſet.

Ad Paſcha autem quod attinebat, quanquam liberum erat, vel primis il-
lis Eccleſiis, quocunq; die; & illo etiam qui à Iudæis lege præſcribẽte obſer-
vabatur, Paſcha celebrare, quod cõſtaret filium hominis Chriſtum Domi-
num eſſe etiam Sabbati: ſed & noxia magis quàm frugifera ea videretur con-
tentio, quæ multas Eccleſias nec breui tempore ſollicitarat. Tamen q̃a Pau-
lus Apoſtolus fideles Chriſti à legis ceremoniis tantopere eſſet dehortatus,
& quia veteres aliquot Epiſcopi, quorũ præcipui Polycarpus & Polycrates
fuerant, cum ipſis Iudæis pari tempore; ſed non pari fide, juxta tempus lege
præſcriptum, hoc eſt; luna XIIII. menſis primi, perinde celebrandum aſſe-
rebãt, quaſi iſthæc ceremonia abrogata inductaq; non eſſet, & legis ſub vm-
bris figurisq; agere Chriſtiani cogerentur: ratio inita eſt, ne Paſcha amplius
XIIII. cum Iudæis, ſed inſequenti mox dominico die, qui Chriſti reſurre-
ctioni eſt dicatus, perageretur. Qua ratione factum eſt, vt quoniam tempus
Chriſti, Agni noſtri mactati, in tempus legalis Agni nõ ſine Sacramenti ſi-
gnificatione incidiſſet, eaq; de cauſa ob temporis & ſacramenti memoriam
longis ipſa interuallis ſeparare non conueniret, Dies Iudæis ſuus relictus ſit,
noſtris autem ſequens Dominicus quouis anno paſchalis eſſet. Quem ordi-
nem poſt Nicenę in ſynodo cõfirmatũ; & longe antea certis ſupputationũ
regulis in ſingulis annos digeſtũ eſſe, legimus. D. Hieronymꝰ author eſt. Eu-
ſebium primũ omnium eius rei explicatã rationẽ oſtendiſſe, circulo illo de-
cem & nouem annorũ reperto, cui & alios adiecit poſteritas; tanta quidem
induſtria, vt in illa quãtumuis variante mutatione annua, nec cõueniri cum
Iudæis, nec errari in noſtris vllo modo poſſit. Numerus autem lunæ paſcha-
lis ſolus quidem & conſtans manet ille, qui intra duodecimum Kalendas A-
prilis & decimũ quartũ Kalend. Maii à nouilunio ſupputanti, decimus quar-
tus occurrerit. Qui ſi Dominicũ aut proxime antecedentẽ diem inciderit,
ſeptimo poſt dominicũ die, hoc eſt Dominico ſequẽte, Paſcha noſtrũ futu-

rum deſignat. Vnde & illud obſeruatum eſt, Paſcha noſtris celebrandum in Lunam viceſimam primam, nec amplius, hoc eſt ſeptem non amplius dies, à decima quarta luna decedere & abeſſe poſſe, intermediis interim diebus ſingulis Paſchæ feſtum viciſſim recipientibus. Qua in re tam circumſpecta & ſolerti, merito ſubierit admiratio cogitanti, quonam modo acciderit, vt in illa tam arduis difficultatibus impedita ætate, Præſidibus Eccleſiarum ocii aliquid iis ſtudiis, quæ magis decora quam neceſſaria, ſed tamen ad diſciplinam atq; ordinem perquàm accommodata erant, impertiri potuerit.

Iuſtior quidem & magis neceſſaria ſcribendi cauſa illis fuit, qui cum Hæreticis magna ſtudiorum intentione feliciſſime pugnarunt, quiq; ſcripturas vtriuſq; teſtamenti, locupletiſſimis libris æditis, ſunt interpretati. Quorum & hac ætate plures extitere, ſed omnium tamen ſummus Origenes Leonidis Martyris filius, & Alexandrini Epiſcopi Clementis diſcipulus, quem D. Hieronymus ingenio immortali & labore infatigabili fuiſſe affirmat, Vnde & Mammeæ Alexandri Seueri Imp. matri, fauenti Chriſtianiſmo charus fuiſſe traditur. Adeo felix & accuratus in enodandis ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis, vt negent doctiſſimi viri vel hodie vllum eſſe ſecundum, qui primo illi pone locari, aut vllo modo conferri queat. Sextuplicem hic æditionem Bibliorum ſacrorum ingenti labore cōportarat, non abhorrens vel ab Hæreticorum tranſlationibus, quo ex illis vndiq; collatis, ſanus & verus ſcripturæ ſenſus exquiri & teneri poſſet. Certe eius nominis ea celebritas fuit, vt à Prouinciis etiam, quæ eius doctrina perornari cupiiſſent, inuitaretur. Præterea & laico in ſtatu, neque dum Presbyter ordinatus, ad munus docendi in Eccleſiis fuerit admiſſus. Hieronymus illum interpretem admiratus eſt, vt dogmatiſten cum iudicio legit. Nam & ipſe tot dotibus & labore tam peruigili & improbo, vt ſic dicam, ornatus, hominem adeo exuere in ſcribendo non potuit, quin alicubi deuiarit, & lapſus fuerit. Verum Hieronymi ſententia & Auguſtini, de ſcripturarum expoſitoribus cum iudicio legendis, hac aurea ætate, quæ ſcripturas ſumma veneratione obſeruauit, pridem obtinuit, ipſo etiam Polycarpo veteri & Apoſtolico præſide contendente, ne quid pro vero reciperetur, quod traditum ab Apoſtolis foret néc ne nō conſtaret, id quod & inſecuta ætate, de qua iam dicturi ſumus, magno omnium doctorum piorumq; conſenſu obſeruatum eſt.

ARGENTEA ÆTAS ECCLESIÆ.

ARGENTEAM autem ætatem, quam obſeruatione temporum & morum doctrinarumque diſcrimine à Conſtantini initiis ad vſque Iuſtinianum, Iuſtini nepotē, extendimus, ſpacio annorū plus minus CCXXVIII. comprehendemus. Quam quidem & ipſam religionis nomine non poſſumus nō optimam confiteri. Verum multis & iuſtis quidem de cauſis inferioris notæ & æſtimationis fuiſſe, quàm aurea illa omnibus ornamentis donata, fidem facient, quæ de veteri Eccleſiarum hiſtoria in litteras relata ſunt. Proinde & Argenteam vocare libuit, vt dictum eſt, quod nemo non optimum & vſui mortalium itidem expoſitum eſſe argentum & reliqua metalla omnia antecellere agnoſcat, auro tamen nemo vel æquet, nedum antepo-nat. Verum enim illud Poetæ:

Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

Conſtantini igitur benignitate ſublatæ cum eſſent perſecutionum procellæ, ipſo etiam Maxentio de medio ſublato, ceu publica quadam fide & pace Chriſtianæ Eccleſiæ emicuerunt, ac velut è naufragio tutum aliquem in por-

in portum delatæ liberius paulò agere, congredi, loqui, docere, deniq; nullos non debitis officiis colere & proſequi cœperunt. Princeps ipſe cum innocentia vitæ & morum etiam ſanctæ religionis admirabili cõſtantia commotus ante omnia curam habuit, quo ædes ſacræ Chriſtianorum, in quas furor ille Diocletiani & Herculii conſortis perpetuo fere decennio ſæuierat, non Romæ ſolum & in Italia, ſed omnibus etiam in Prouinciis florentiſſimi tum Imperii extruerentur. Quæ res tum primum acceſſione quadam operarum & ſumptuum, nec ſine ſplendore peracta eſt. Ante enim domus priuatæ pro templis erant, nullo prorſus ornatu affectato, ac ne locorum quidem diſcrimine curioſius obſeruato. Nam quę poſtea publicis conuentibus attributa ſunt ædificia, tanta ſimplicitate condita fuere, vt Chriſti gregem clauderent modo inculti parietes, & tectum rude cœli iniuriam arceret, cœleſtibus myſteriis priuatim & publice vacaretur. Neque ædes ſanè. Sed ædiculæ potius, nec templa ſed ſacella & oratoria reipſa eſſent: quę licet templa vocarint ſcriptores Ethnici, templis tamen, quę Conſtantino imperante extructa ſunt, conferri nullo modo potuerint. Acceſſerunt autem nouis & vetera non pauca Gentilium templa, quæ Conſtantino imperante, poſt eiecta ſimulachra & ſubmotas impietatis aras, Chriſtianis cœtibus dedicata fuerunt. Nec ædes modo ſacræ, ſed opes etiam ſacerdotiorum paganiſmi, in vſum Chriſtianorum ex parte tranſlatæ ſunt, Eccleſiis paſſim pro re & cauſſa donatis, ne neceſſariis deſtituerentur. Sane modicas fuiſſe illas veroſimile eſt, tum quod ea erant etiamnum abſtinentia & parſimonia Epiſcopi, vt vltra id quod ſatis eſſet, grauari ſeſe & rebus ſæculis immergi paſſi non fuiſſent: (negat enim Hieronymus, qui huius ætatis ferme finem attigit, verè clericum eſſe, qui aurum & argentum & variam ſupellectilem poſſideat) tum etiam quod ſtipem iactam veteri more accipere, ſtatiſque diebus collectam facere, in pauperum vſum & alimoniam Epiſcopi conſueuiſſent. Et eſt author Commentariis ſuis in Ezechielem D. Hieronymus, ſua, hoc eſt hac ipſa ætate quam argenteam vocamus, morem fuiſſe eccleſiis Chriſti, vt publico e loco Diaconus poſt collectam peractam, horum nomina recitaret, qui liberaliter obtuliſſent. Contributio enim illa, quæ hodieque durat (verum auaritiæ ſeruit & quæſtui) pauperibus & peregrinis debita, collecta fuit & oblatio. *Collecta* quidem, quod à Diaconis quicquid datum fuiſſet, diſpenſandum colligebatur: *Oblatio* autem, quod à ditioribus charitate & comiſeratione commotis, fouendis egenis oblatum fuiſſet. Omnium autem rerum donatarum facultas & arbitrium penes Epiſcopos erat, nec niſi horum conſilio & arbitratu Diaconi quicquam erogabant: tantaque moderatione & diligentia omnia diſpenſabantur: vt prima cura pauperibus, ſecunda Clero, reliqua vaſorum Eccleſiæ ſumptuumque, qui eius nomine paſſim ſeſe obtuliſſent, adhiberetur. Epiſcopi, vt qui paterno in omnes, promptiſſimo autem in egenos animo eſſent, nihil ſibi cupide, nihil auare vendicabant. Et ſi quæ pro functionis merito fideliumque liberalitate, paulo vberius ad manum erant, haud grauatim aliis vſibus largirentur, ſi quæ id neceſſitas poſtulauiſſet. Ex vaſis autem licet ſecunda illa ætate plurima Eccleſiis ex auro argentoque eſſent vſui, quo ſacramenta honorificentius adminiſtrarentur, neque hunc ornatum refutaret religio, tamen ne quid charitati negaretur, neve arctiore quiſquam illa religione quàm deceret obſeruaret, adeo expoſita erant publicis vſibus, laborantium præſertim & egenorum, vt captiuis etiam redimendis conflarentur. Neque grave erat Epiſcopis, nec moleſtum Eccleſiis, id genus ornamenta deterere, & hoſtibus etiam precium dare, quo viua illa & Spiritu Chriſti conſacrata membra ſuis Eccleſiis redderentur.

Egenorum certe neceſſitati omnia bona Eccleſiæ ſeruiebãt: neq; alio magis fine primum collectæ, quarum meminimus, deinde etiam popularium donationes Principum huius ætatis liberalitati accedebant, quam vt eſſent ceu theſauri quidam publici, qui ſenibus curandis, fouendis ægrotis, pupillis, orphanis, viduis alendis, peregrinis hilariter excipiendis, ſingulis Eccleſiis pro loci qualitate hominumq; frequentia ſufficere poſſe exiſtimaretur.

Ampliſſimum imperium à patre Conſtantio Conſtantinus Maximus acceperat, neq; ante vnquã amplius numeroſiuſve Chriſti regnum in terris viſum, nec in poſterũ vnquã tot tantiſq; Eccleſiis vlla ætate tam celebre fuit. Erat quidem & paganiſmi nondum in totum extincta malignitas, cuius reſtaurandi retinendique ſtudia & inſidioſa conſilia multis tum in Vrbe, tum etiam in prouinciis, non deerant. Verùm Principum conceſſis immunitatibus, reſcriptiſque dira minantibus, ſi qui Chriſtianos offendiſſent, factum eſt, vt horum fracta & intercepta religione, noſtra ſubinde numero hoc fieret auctior, quo proniores in Chriſtianos Imperatorum animi extitiſſent. Extat Conſtantini reſcriptũ in Codice Iuſtiniani, quo Taurum præfectum Prætorio admonet, placere ſibi, templa paganorum locis omnibus & vrbibus claudi, & acceſſu vetari perditos, in totum autem ſacrificiis illos conſuetis abſtinere oportere, pœna capitis & confiſcatione bonorum in illos decreta, qui contra ire fuiſſent auſi. Atq; hæc quidem huius ætatis initia, hæc rerum incrementa fuere: florentiſſima plane & ſplendidiſſima, ſi ab ingratis animis & DEI noſtri miſerationem auerſantibus non excepta, nec ad morum mutationem admiſſa fuiſſent. Pius Principis animus & veræ religionis amans, mortalibus non niſi Dei dono conceditur, Magnum igitur donum, Conſtantini imperio datum Eccleſiis, cuius liberali clementia factum eſt, vt non adiuti modo noſtri, ſed prohibiti etiam ſacriſque tot ſæculorum decurſu cuſtoditis interdicti fuerint, quum pace illa publica nihil præſtantius augẽdis religionis ornamentis, nihil optabilibus videretur. pacem præterea ſecuta libertas nullis non accepta, immunitas nullis non grata eſſet. Verum (vt fit in opum adminiſtratione) primum publica vtilitas, charitate inhortante, omnibus curę fuit: mox ad priuata deſcenſum eſt, paucorum quidem animis tentatione ita ſuperatis & deuictis, vt qui aliis regundis coercendiſque præfecti eſſent, ſeipſos regere & coercere nequirent. Opum enim admiratione & commodi priuati amore adducti quidam ex Præſulibus Eccleſiarum ſua magis, quam quę Eccleſiarum eſſent, curare, ſeipſos paſcere, ac ceu peculatu quodam res Eccleſiis & Chriſto dicatas alio transferre, ſuas facere, luxuiq; & libidini, ſævis pietatis peſtibus, indulgere perrexerint. Sed & ex ocio & quiete remiſſior quædam cura & parum ſpectata vigilantia, certiſſima videlicet ſecuritatis comes, irrepſit: pone vero & æmulationes & contentiones enatæ ſunt, quarum intemperiis Eccleſiæ multę vehementer offenſæ fuerunt. Quamquã id malum non hac ætate primum, ſed ſuperioris fine & illo decenni tempore radices iecit, quo Diocletiano & Maximiniano nondum imperantibus, ea quorundam Principum æquanimitas in Chriſtianos apparebat, quæ & inſperata retro & anteactis ſæculis incognita, rerum omnium tranquillitatẽ polliceri videretur, quum aperte iam & intrepide, vel in aulis quorundam Monarcharum, Chriſtum confiteri, & Chriſtianum eſſe profiteri liceret. Quare ab inſigni authore Euſebio Cæſarienſi, qui Conſtantino imperante vixit, libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ 8. cap. *12.* proditum & in literas relatum eſt, Eccleſias Chriſti extremam illam & decennalem Diocletiani perſecutionem, iuſto Dei iudicio & neceſſaria quadam correptione diuinę manus, perpeſſas fuiſſe, cum

priores

priores omnes ferme inculpatis & innocentibus illatæ fuiſſent. Tradit autem ex multa libertate multaque indulgentia mores Eccleſiarum viciatos & diſciplinam corruptam, hoc ſibi mali accerſiuiſſe, vt inſtar torrentis tyrannici furoris ardor omnes vbique Eccleſias nullo diſcrimine afflixerit, paucorumque peccata, promiſcua multitudo fidelium innocuo ſanguine ſuo, deluere coacta fuerit. Quemadmodum enim ſub Moyſe nunquam defuerunt Iſraeli impii & ſcelerati, maximarum ſcilicet afflictionum & plagarum authores, ita ſub Chriſto nulla fuit ætas tam ſancta & felix, quæ bonis & innocentibus plurimis malos & improbos immixtos non habuerit, quando & inter primos illos ad Euangelii functionem electos duodecim Chriſti diſcipulos, numero videlicet tantillo, repertus eſt, qui pecuniæ ſtudio ſuperatus Dominum ſuum tot modis meritum prodere & tradere in mortem fuerit auſus.

Cæterum vt eſſe miniſtræ ſolent vitiorum diuitiæ, in iis præſertim, qui harum vel amore vel admiratione tenentur, ita ſatis conſtat, hoc magis licentia vitę remiſſioris, hac ætate laboraſſe; quo magis annis inſecutis Eccleſiarum opes creuerint. Optimi quique & ſanctiſſimi paſtores poſſidebant; non ſuo ſed pauperum & aliorum vſuum nomine & iure, quorum cauſſa erant contributæ. Deteriores harum amore capti ab opibus poſſidebantur, ſtudiis etiam adeo ſordidis addicti, vt vir ſanctiſſimus Hilarius huius ætatis alumnus alicubi non tacuerit ſuæ ætatis Epiſcopos fuiſſe, qui ex oblatione quæſtum facerent, & quod pauperum alimoniæ fuiſſet datum, idipſum auaritiæ calcaribus incitati ſuis vſibus accommodauerint. Quod malum & Auguſtinus multis locis notauit, nec intactum præteriit Hieronymus Commentario ſuo in Oſeam, palam teſtatus ex omni temporum decurſu obſeruatum à ſe, nullos vnquam maioribus ſcandalis Eccleſias ſcidiſſe, quàm ſacerdotes. Id quod hac quidem Chriſtianiſmi ætate ſuppullulauit, ſequentibus longè maximè ac prope omnium delicto vſque adeo incruduit, vt hanc ſecundam ſi poſtremæ ferreæ conferamus, planè aurea & pluſquam aurea videri poſſit: quam Hieronymus tamen cum prima ætate collatam in Malchi vita *fæcem* appellare non dubitauit. Neque alio me res mouit magis, cur hanc ætatem primæ non æquarim, ſed argenteam appellarim, quod qui antea ſubditos & ſuæ curæ commiſſos fideles CHRISTI non doctrinæ modo excellentia ſed vitæ etiam puritate & abſtinentia ad ad omne virtutum genus inuitarant legibus, interim diſciplinæ retinendæ perſeueris adhibitis; mox paulo diuitiarum, luxus, dignitatis & honoris ſtudiis corrupti vita fuerunt paulò deteriore, & exemplo nocuerunt Eccleſiis ſuis, quæ ferè tales eſſe moribus & diſciplina ſolent, quales ſunt qui ipſis præficiuntur.

Invenio autem hac primùm ætate, agros vectigales ſeruoſque Eccleſiis donari ceptum eſſe: quamquam quidam neſcio quàm probè id quoque (vt alia permulta ſine vlla hiſtoriæ fide) primæ ætati, quò mores poſteà receptos orbi commendabiliores facerent, affinxerunt. Humaniſſimè autem tractati ſunt ſerui; & quia ſcriptura Noui Teſtamenti ſeruis libertatem precatur & commode impetratam probat, maluerunt Eccleſiæ libertis libertiniſq; quàm ſeruis vti. Nota enim ſunt Gregorii verba, duos Eccleſiæ ſuæ ſeruos manumiſſuri, quę à Gratiano etiam ſuis Collectaneis inſerta ſupra lib. 2. retulimus. Sed & Principum huius ſecundæ ætatis legibus cauebatur, ne quod mancipium Eccleſiaſticũ vel Iudæo vel Ethnico venderetur. Dignum enim erat, vt quoniam manſuetudo peculiaris Chriſtianorum eſſet virtus, auaritia quorundam in hanc itidem partem peccatura coerceretur.

Sicut autem rerum oblatarū adminiſtratione & vſu de vitæ ſanctimonia nonnihil, velut diximus, detractum eſt, ita ſuo nihilo minus loco & dignitate ſcriptura habita eſt, tātumq; ei venerationis acceſſit, præſertim in Latinis ſeu (vt ab aliis vocantur) Occidentis Eccleſiis, vt hac maxime ætate ſanctiſſimorum interpretum labore & diligentia eum ad modum fuerint illuſtratæ & explicatæ diuinæ litteræ, vt nec ætas vlla tanto numero viros eruditione, doctrina, pietateque excellentes habuerit, & inſecutis ætatibus qui ſcripſerunt, magno interuallo abfuerint à primis, qui inter ſecundos ſunt cēſi. Meritò autem vltimi ſunt habendi, qui inter poſtremæ ætatis ſcriptores omnium ſententiis primi ſunt iudicati. Porro Orientis Eccleſiæ vt omnium doctrinarum & eruditionis genere excelluerunt, ita huius quoque ætatis gloria non caruerunt, tanta quidem cum prærogatiua laudis, vt noſtri, hoc eſt Latini ſcriptores illorum veſtigia ſecuti quantum imitatione profecerint, ingenuè ſint confeſſi, labore interim in Græcis ſcriptoribus transferendis adhibito, quò publicæ Eccleſiarum Latinarum vtilitati conſuleretur. Horum nomina recenſere ac ceu catalogū texere ſuperuacaneum eſſet quum liber exſtet Hieronymi de Viris illuſtribus idemq; Gennadii rapſodia, quibus horum temporum ſcriptores abundè ſunt relati. Illud non tacendum, primos horum, & citra cōtrouerſiam ſummos, tanta animi moderatione & continentia fuiſſe, vt errare alicubi & labi & nihil humanum à ſe alienum eſſe non agnouerint modò, ſed diſerte etiam lectorem admouerint, ne non & cum iudicio legere quod iſtorum vigiliis elucubratum eſſet, & eatenus recipere & probare vellent, ſi quod eſſet traditum & explicatum à ſcripturarum confeſſis traditionibus non diſſentiret. Hinc Auguſtinus contra Pelagianos Hilarium, Ambroſium & alios doctores, citantes: *Solis*, inquit, *Canonicis debeo ſine recuſatione conſenſum.* Sed & contra Petilianum ſcribens negat Epiſcopis vel Catholicis accedi oportere, ſicubi deceptos eſſe conſtiterit, & cum ſcripturis pugnantia docuerint. D. etiam Hieronymus in prologo ad Galathas Marcellæ iudicium de ſcriptis ſuis licet muliebre adeò non reiicit vt etiam commendet. In vniuerſum enim hęc pientiſſima ſententia, argentea illa ætate ſicut & aurea prima, oraculi vice habita & ipſo ab Apoſtolo omnibus Eccleſiis præſcripta eſt, vt ne quid pium, ſalutare, diuinum, & indubitatum exiſtimetur à quantiſcunque authoribus proditum & traditum, quod à doctrina Spiritus ſancti, ſcripturis videlicet Propheticis & Apoſtolicis diligenter expenſis & magna veneratione collatis vlla parte diſſentiret. Quæ dubia autem & perobſcura erant, poſterorum iudicio relinquebātur iuxta donum Prophetiæ, tantum aberat vt quidquā temerè aſſereretur: id quod in libris, quos ſcripſit Auguſtinus ſuper Geneſin ad litteram, facile eſt cognoſcere. Accedebant iis & Imperatorum leges & reſcripta, quibus cauebatur, ne quid religionis nomine admitteretur quod à fide Chriſtianorum diſcrepare conſtaret. In hunc enim modum à Theodoſio & Honorio aliiſque huius ætatis Auguſtis non ſemel reſcriptum eſt. Proinde vulgo etiam hac ætate noti & triti, ſcripturarum libri erant, Græcis nō Græci modò ſed Latini etiam, Latinis autem non Latini modò libri, ſed & Græci pleriſq; ob linguarum vſum in illa imperii adhuc florentis amplitudine peculiarem. Id verò vt obſeruaretur magna cura priuatim & publice à ſanctiſſimis Epiſcopis curatum eſt, & adeo frugiferum eſſe D. Hieronymus exiſtimauit, vt barbaram etiam in linguam ſacra Biblia Dalmatis ſuis transferre non ſit dedignatus, & lucubrationes ſuas non paucas difficilium locorum tractationibus plenas matronis virginibuſque inſcribere, laudem prætera eis tum doctrinæ tum etiam ſcientiæ ſanctarū ſcripturarum vendicare non dubi-

dubitauerit. Erat & vſus Latinæ linguæ adeo tritus & vulgaris in Occidentis prouinciis, vt haud alia magis cum plebe egerint Epiſcopi. Et ſatis conſtat expoſitiones Auguſtini in Pſalmos omnes aliud non eſſe quàm Conciones ad populum habitas. Neque quicquam periculi vnquam doctrinæ & fidei de plebe manauit, ſimplicem & puram fidem animo minimè aut hæſitante aut curioſe profitente.

Maximi errores Eccleſiis ab his ſolis iniecti, qui vel ingenii nihil ſibi non tribuentis fiducia vel odiis amarulentis excitati vel immodica philoſophiæ exercitatione inflati ſua magis ingerere ſcripturis quàm harum oracula vereri & merito loco habere perrexerunt. Quod genus hominum & hæc ætas habuit, adeò quidem præfractos & peſtilentes, vt inauditis antea diſſenſionibus perſecutionibuſque Eccleſiæ ſeſe ipſas mutuis contentionibus afflixerint: nec parum nocuerit Principum furor, qui partium factione & aſtutia circumuenti & perſuaſi orthodoxa & frequentiſſimis conuentibus recepta dogmata, perinde atque impia & hæretica nõ modo Epiſcoporum morte carcere, & exiliis, ſed aliorum quoque fidelium non paucorum caſu & internecione perſequebatur: contra verò impia & fidei ſcripturarum vndiq; aduerſa nugamenta, quæ curioſe illi & immodice ſubtiles defendenda receperant, perinde atq; orthodoxa & Apoſtolica tuebantur. Hæreſiarcharum præcipui erant, Arrius Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Manes quidam Perſa, Donatus Numidiæ Epiſcopus, & Pelagius Monachus natione Britannus. In Arrio quem Conſtantini imperium excepit, eruditio multifaria fuit, qua ſi abuſus non fuiſſet, locum inter excellentes Eccleſiæ Profeſſores aſſequi potuiſſet. Manes fœdi erroris author Diocletiano imperante emerſit, à ſuis poſteà nominis inuidia declinata Mannes dictus, velut refert Auguſtinus, quo minus dogma ſuum furioſum eleuari nominis prę́ſagio poſſet. Donatus Conſtantini filiis imperantibus ea fere animi confidentia & ſupinitate fuit, qua fuerat ætate prima Nouatus: quem inſecutus Pelagius Arcadio & Honorio imperantibus, longe omnes præſumptione & fiducia ſuperavit. Atque hoc etiam nocentior fuit error, quo hic carnis induſtriæ & iactati arbitrii humani libertati plauſibilior videbatur. Vt enim in fœminis comparatum videmus, vt nullæ magis formæ quàm quæ minime ſunt formòſæ, ſic in naturæ infirmitate fieri cernimus, vt nullis præconiis illa magis oblectetur magiſque aures arrigat quàm quę ſibi nihil non tribuunt & aſcribunt. Carnem enim omnem ſui amantiſſimam eſſe, ſibiq; nihil non tribuere ſolere, Propheticæ & Apoſtolicæ ſcripturæ teſtantur. Coercendorum autem Hæreticorum cum hac ætate longe expeditior ratio eſſet ad manum ſanctiſſimis Eccleſiarum rectoribus, quàm anteacta ætate fuiſſet, libertate videlicet Principum dono permiſſa, vt omnibus à partibus orbis vnum aliquem & condictum ad locum conflui poſſet.

Niceæ Bythiniæ aduerſum Arrium ſynodus Conſtantino volente & exigente eſt celebrata. Prima quidem omnium à ſynodo illa Apoſtolorum, cuius in Actis meminit Lucas: neque alia vnquam antea οἰκουμενικὴ ſeu (vt vocant) *Vniuerſalis* habita. In qua cum aliis multis controuerſis dogmatibus certa ratio è ſacris oraculis præſcripta eſt, tum Arrii blaſphemo errori magna rei deliberatione obuiatum eſt, gradus quoſdam in Trinitate ita ſtatuenti, vt filium ſubſtantia alia à patre & quidem factum, hoc eſt creatum, diceret: Spiritum autem Sanctum Deum eſſe negaret. Cui errori cum ſcripturæ pluſculæ perperam intellectæ blandirentur, mox paulo à ſequacibus eius ita maligne acceptæ & à ſenſu ſuo natiuo & orthodoxo detortæ ſunt, vt quicquid de Chriſti perſona duabus naturis conſtante, iuxta humanæ natu-

ræ pro

ræ proprietatem diceretur, hoc ipſum omne nullo habito diſcrimine ad naturā alteram, puta verbi increati & æterni, referrent & perficaci cōtentione accōmodarent. Qua in re factum eſt (quis crederet?) vt & Cōſtantius Imperator patre Conſtantino iam humanis exempto, veneno Arianorū quorundam (vt eſt vaferrimum Sathanę artificium) tectiſſimis verſutiis imbibito ita mente motus fuerit, vt quas intulit noſtris clades & ſtrages, illarum perſecutionum non admodum abſimiles fuerint, quæ prima ætas ab Ethnicis magna Eccleſiarum clade perpeſſa eſt. Leuis autem horum erat pœna, qui exilio eſſent multati. Quorum in numero ex Græcis erat Athanaſius Alexandriæ Epiſcopus pręſentiſſimis inſidiis longo tempore agitatus: ex noſtris autem Hilarius, quem ſuos de Trinitate libros exulem ſcripſiſſe proditum eſt. Porro longè poſtea eadem rabie concitatus Imp. Valens, nihil mitior Conſtantio, (ſi Oroſio credimus) author fuiſſe exiſtimatur & Gotthis & Vandalis (fortiſſimis Germanorum nationib. in prouincias ingreſſis) quo fidē Arrii reciperēt. Vnde & maior & diuturnior facta diſſenſio & afflictio, hoc magis poſtea nocuit quo plures illi prouincias obtinuerunt, nec quieta manere potuit à Vandalis invaſa Africa, quam D. tamen Auguſtinus paulo antea ingenti qua fuerat vſus diligentia & contentione parauerat. Hilarius author eſt, Conſtantium, quo plures in ſuam hæreſin traheret, ea verſutia vſum, vt Epiſcopis benedicentibus caput ſubmitteret, pluſculis cenſum capitum remitteret, multis vectigalia donaret, veræ videlicet religioni cōſulturus, quū veram interim & orthodoxam ſcripturarum fidem oppugnaret & affligeret. Conſtat ſane nullam vnquā vel huius vel primæ ætatis hæreſin extitiſſe, quę maiores vires eundo acceperit, vel motu maiore Eccleſias minime alioquin fide & religione diuerſas colliderit. Quod quidem totum temeritati tributum eſt. Non poteſt enim non difficile & periculoſum eſſe pietatis negocium, quum qui rerū potiuntur, maligne perſuaſi & artibus circumuenti ceu pium & orthodoxū iubent & edicunt, quod ipſiſſima cum pietate diſſentit.

Atque hoc minus Donatiſtæ quàm Arriani nocuerunt, quod ipſorum intellecto & proſpecto dogmate nullo vnquam Monarchæ fauore ſint excepti. Sola Africa peſtem illam pertulit. Donatus enim dubium quibus furiis agitatus ſermonem ſparſit in vulgus, nec paucis Epiſcopis perſuaſit, Eccleſias Africæ priores Diocletiani perſecutione ſcripturam ſacram Ethnicis prodidiſſe & tradidiſſe: mox multis ſuam in ſententiam tractis ita cerebroſe tumultuatus eſt, vt & ſuam ſolam veram eſſe diceret Eccleſiam Chriſti, nec aliis iuſtitiæ profeſſionem quàm ſuis permitteret. Deinde Epiſcopis Macario & Cæciliano Carthaginenſ. grauiſſime accuſatis, ita ſe ſuoſq; omni commercio orthodoxorum ſubduxit, vt & altare (ceu inquit Auguſtinus) contra altare erigeret, & vſu ſacramentorum noſtris negato rebaptizari iuberet, quicūq; ad ipſum ab orthodoxis defeciſſent. Adhæc ita iactato ſanctimoniæ & innocentiæ nomine, vt qui ſectæ eius eſſent, ſine peccato eſſe ſeſe & viuere profiterentur: neq; vllo loco noſtros vel commercio hilariore vel etiam cōſeſſu honorificentiore dignaretur. Cæperat malum ſub Conſtantio, nec parum vſq; in Honorii imperium auctū fuit, doctiſſimis etiam viris, accurata quidem illa & ſæuera ſpecie religionis ſeductis, ab illis in errorem tractis qui fines Eccleſiæ Catholicæ CHRISTI ſolius Africæ tractu circumſcripſerant. Nam & poſteri Donati reiectis ſemel Eccleſiis orbis omnibus ſibi ſolis & doctrinæ puritatē & vſum ſacramentorū legitimum vendicabant, vt ſolos etiam ſe catholicam Eccleſiam dicere nō vererentur. Pars horum incertis ſedibus vagi *Circumcelliones* vocabantur, cenſoria ſibi functione quadam arrogata, iam has iam illas Eccleſias orthodoxorum adorti

de ple-

de plebe ſæpe multos & ipſos interim Epiſcopos fuſtibus cæſos necabant. Nec alia magis cauſſa fuit Maximiano Vagienſis Eccleſiæ in Africa Epiſcopo, quod ad Theodoſium Imp. provocauit quam quod à Donatiſtis indignis modis eſſet tractatus. Pati enim noluit, vt Eccleſia Chriſti ſuæ curæ concredita Hæreticorum incurſionibus pateret, ſed vltore Imperatore ſeruaretur. Multis autem annis, qui de illa factione doctiores habebantur, noſtros hoc eſt verè pios & orthodoxos Africæ Epiſcopos, rixis pluſquã calumnioſis tanta obſtinatia & intemperie fatigarũt, vt ipſos etiam ad Principes prouocatum, & ipſa de controuerſia publice cognitum; lites præterea tum primum finitæ fuerint, quæ accuſatione ſuſcepta ipſo Conſtantio imperante radices iecerant, veluti in libris aliquot de habita Donatiſtarum & Catholicorum contentione ſcriptis teſtatus eſt Auguſtinus.

Manichæorum hæreſis ſane ſtulta, ſed noxia tamen & veterum tum Philoſophorum tum Hæreticorum è ſcholis deducta eſt: eo fuco tamen & ſpecie vt & Auguſtinus vir tantus ante tempus baptiſmi Mediolani ſuſcepti annis aliquot eo malo laborarit, mox errore Domini gratia perſpecto iuuenis etiam multis libris in væſana ipſorum dogmata fuerit inuectus. Primũ Deos duos faciebant, de Marcionis credo ſchola furorem mutuati, bonum videlicet noui teſtamenti & malum veteris authorem. Ea cauſſa vetus teſtamentum abiiciebant, nouo tamen & ipſo calumnioſe tractato vtebantur, Epiſcopis paſſim Presbyteriſque inſtitutis, qui quidem nuptiis damnatis, æquiores erant fornicationi quàm coitui qui prolem vllam ædidiſſet: iuſtitiam & perfectionem nõ minore quàm Donatiſtæ fiducia ſibi arrogantes. Porro incautos & ſimplices admirabili quadam abſtinentiæ & caſtitatis ſimulatione dementabant. Longis enim ieiuniis dediti, vino & carne abſtinebant: agros, pecuniam, domus poſſideri à verè Chriſtianis poſſe negabant: animal necare aut arborem excidere nephas ducebant. Animam duplicem, aut certe vt Deos ita duas itidem animas faciebant. alteram bonam boni Dei partem, alteram malam, ſed & ipſam tamen æternam. Eius rei cauſa differebant DEVM etiam bonum in miſeria eſſe, præterea & pœnitere, & pœnitentiam accipere, & id genus abſurda multa. Quibus omnibus illud adiiciebant, quod ſatis conſtaret DEVM ſummè bonum mali authorem eſſe non poſſe, quia verò conſtaret & malum ipſum eſſe, conſequens foret alium eſſe authorem vnde malum in mundum ingruerit: quem quidem & ipſum DEVM eſſe, vt ante dictum, autumabant. Purum hominem CHRISTVM fuiſſe vel Hebion vel Photinus ingeſſerat. Qui autem in errore maxime profeciſſent, eos *Electos* vocabant, adeo ſublimi virtutũ culmine poſitos vt non modo non peccarent ſed ne poſſent quidem ſi vellent. Abſurdis autem id genus permultis licet impudica quædam atque etiam ſcelerata addiderint, veluti in libro de Hæreſibus innuit Auguſtinus, tamen *Electos* vocabant qui doctrina & vita in ſpeciem conſumata videbantur: *Auditores* autem, qui perfectorum ſcholam frequentabant. Adeo autem ſerpſit malum non Græcis modo ſed Latinis etiam in Eccleſiis, vt & ætati tertiæ à nobis referendæ, & etiam quartæ, plurimum negotii feciſſe ſit in litteras relatum.

De Pelagio nunc dicemus Hieronymi & Auguſtini contemperaneo: qui ſui perquàm diſſimilis (Monachum enim agebat) ſcripturis quibuſdam humano arbitrio tribuentib. mordicus arreptis adeo ſeſe contra crucẽ & gratiam Chriſti laude & defenſione noſtræ naturæ veluti integræ & ſanæ erexit, vt hominem diceret peccatum omne non de natura ſed de voluntate contrahere, nec niſi huius conſenſu illum contaminari, & eam vni arbitrio

homi-

hominis tribuebat, vt excitare ſeſe ad opus DEO gratum adeoque emereri Deum, mandata ſeruare, & viuere poſſet. Quod quidem homo facundus & eruditus quanta potuit (vt Auguſtinus inquit) argumentatione defendit. Cum è diuerſo ſcripturæ tum Propheticę tum Apoſtolicæ naturam noſtram lapſu viciatam adeo infirmam & imbecillem eſſe confirment, vt ad emerendum Deum legemque præſtandam prorſus ſit inhabilis, ſed & ſerua ſit peccati & maneat, niſi gratia Dei impium iuſtificante ſubleuetur. Negabat autem peccatum originis Pelagius, atque hoc magis errorem tuebatur quod paruulos ſine peccato naſci, & maiorum culpa vacare, mox autem adultos voluntate peccare aiebant: qui ipſi tamen, ſi vellent, itidem ſine peccato eſſe & iuſtitiam operari poſſent. Porro loci ſunt ſcripturæ nonnulli, quibus Deum ſæpe voluiſſe innuitur, hominem autem noluiſſe. Ita enim & Chriſtus Matthæ 23. *Quoties* (inquit) *volui congregare, ò Hieruſalem, filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.* Qui locus ſane ita & velle & nolle homini tribuere videtur, velut ſuapte natura homo aliquid poſſit. Nec abſimile vero eſt his animatum Pelagium hoc audacius in errore perſtitiſſe, quo plauſibilius erat dogma ſcripturis manifeſtis quidem in ſpeciem ſed parum tamen conſiderate expenſis & collatis, confirmatum. Idem enim Chriſtus, qui noluiſſe Hieruſalem dixit, in eodem Euangelio Matthæi cap. 13. negat illis datum vt velint vſque adeo *vt vel videntes non videant & audientes non audiant nec intelligant*. Quæ ſi Pelagius obſeruaſſet, arbitrii libertati non tam temere detuliſſet. Socios erroris habuit Iulianum quendam & Cœleſtium doctos viros, qui libris ſparſis tueri Pelagium, quodque affirmaſſet locis aliquot D. Cypriani, Hilarii, Ambroſii, adeoque Hieronymi ipſius & Auguſtini libris paſſim deceptis detortiſque defendere & perſuadere ſunt conati. Verum hæreſin illam tam blaſphemam, tamquam arrogantem & ſupinam DD. patres Hieronymus & Auguſtinus longe doctiſſimis lucubrationibus ita ſunt adorti, vt confecta prorſus hydra illa pluſquam lernæa videretur, vindicatis & ſcripturis & Patrum locis quibus illi eſſent abuſi. Nam & ab Hieronymo Cypriani locus defenditur ab illis calumnioſe citatus in libris dialogorum, qui hodieque contra Pelagianos ſcripti leguntur. Nec parum laudatus ab ipſo Auguſtinus ob ingenii præſtantiam, quam in illa ſua cum Pelagianis pugna oſtendebat. Auguſtinus etiam ipſe ſeſe tueri & à tortuoſis illorum ſtrophis defendere coactus eſt, à calumnia defenſis interim & Hilarii & Ambroſii & Hieronymi locis quibuſdam, quæ horum quidem verbis, ſed longe alio ſenſu, adducebant, quam illi ſcripſiſſent. Tribuere autem videbātur orthodoxi illi Patres libero arbitrio, velut hoc ipſo ad Chriſtum conuerti, mandata perſequi, & fauorem emereri adeoque ſine peccato eſſe & viuere homo poſſet: verum non de illo arbitrio ſentiebant, quod lapſu Adæ vulneratum tyrannide peccati ſeruire coactum eſt, ſed de iſto ſolum quod initio & ante lapſum Adamo donatum fuit, & quod poſt lapſum gratia Chriſti illuminante & erigente ſanatum eſt. Id quod in nobili illo ſuo de Natura & gratia contra Pelagianos ſcripto libro Auguſtinus fuſiſſime explicauit. Quare & ipſe Pelagius haud longe poſtea celebribus in ſynodis huius ſecundæ ætatis damnatus eſt, & dogma diuerſum ſcripturis cogentibus omnium conſenſu receptum eſt. De Arbitrio ſcilicet hominis miſero peccatoque & iræ obnoxio nec legi perficiendæ præſtandęve neque vlli bono operi (quod placere modo Deo poſſit) idoneo, niſi Chriſti gratia ſubleuetur ſiue quod idem eſt niſi fide in Chriſtum illuminetur. Sunt igitur apud Hieronymum aduerſum Pelagianam illam ſeu potius Luciferianam confidentiam arbitrii loci pluſculi & perpulchri, quorum

quorum ille præcipuus (omnes enim enumerare huius inſtituti non eſt) qui lib. 3. Dialog. vbi locum Pauli 2. Corinth. 3. cap. *Quod non idonei ſimus vel cogitare aliquid ex nobis*, &c. in hæc verba legitur: *Adhuc audemus per liberum arbitrium ſuperbire & abuti beneficiis Dei in contumeliam largitoris, cum idem vas electionis apertiſſime ſcribat: habemus autem theſaurum illum in vaſis fictilibus, ac abundantia fortitudinis noſtræ ſit ex* DEO *& non ex nobis. vnde ex alio loco retundens hæreticorum impudentiam loquitur: qui gloriatur in Domino glorietur*, &c. Et eodem in libro paulo infra: *Omnis hominum fortitudo marceſſit & deperit, ſi à Dei auxilio deſeratur. Nemo* (inquit Chriſtus) *venire poteſt ad me niſi pater qui miſit me traxerit eum. Quando dicit: nemo poteſt venire ad me, frangit ſuperbientem arbitrii libertatem, quod etiamſi velit ad Chriſtum pergere niſi fiat iſtud quod ſequitur (niſi pater meus cœleſtis traxerit eum) nequaquam cupiat & fruſtra nitatur.* Hactenus Hieronymus. Cuius ſenſum clariſſime & ad faſtidium vſq; Auguſtinus proſecutus eſt. Vnus enim ipſe ſtudio, labore, induſtria & vigilantia (quo veritas fidei ſcripturis & gloriæ CHRISTI vindicantur) omnes illos longo interuallo ſuperauit, à quibus hac ætate aduerſum Pelagii pernicioſiſſimum dogma pugnatum eſt. Sed & priuatim illuſtres eius ſententiæ eliguntur, quarum illa vna eſt, quæ legitur in expoſitione eius in Pſalmo trigeſimo primo. *Opera ante fidem non ſunt vel bona vel accepta Deo. Non enim ſunt bona, quamdiu de radice bona non ſuccedunt*, &c. Pſalm. 21. *Niſi formaret te Deus ad bona opera, non noſceres niſi opera tua mala.* Item Pſalm. 65. *Gratia Dei operaris non viribus tuis*, &c. Pſalm. 118. *Idem rogandum eſſe Deum vt quod a ſe præceptum eſt largiatur.* Et ibidem Sermon. 5. *Viam ſuam dirigere nemo poteſt niſi Deo regente & faciente*, &c. Et Pſalm. 134. *Nemo* (inquit) *incipit bene viuere niſi a fide*, &c. Ad hunc modum Auguſtinus quotidianis ſuis in concionibus Eccleſiam ſuam docuit, quod facere recte non potuiſſet niſi fauore publici conſenſus orthodoxorum & doctrinæ ab omnibus piis vulgo recepta veritate nixus fuiſſet.

Porro non hanc modo inſaniam liberi arbitrii contra gratiam extollendi patres illi huius ætatis magna grauitate damnarunt, ſed minime etiam ferendum eſſe, ſcriptura decernente, docuerunt, perfectionis nomen ampulloſum & inflatum in vllis fidelibus Chriſtianis, quantiſcuque donis gratiæ & fidei inſignibus. Trahit enim & hæc opinio perſuaſionem quandam virium noſtrarum tamquam eximiarum poſt acceptam gratiam, velut & ipſis iam ſanatis (vt ſic dicam) poſtliminio reuerſis haud parum præmii debeatur meriti reſpectu. Quod venenum Pelagiano illi vicinum primùm ita incautas mentes ſtupore ſubuertit, vt & ſibi tribuere velut ex ſe bonis, & frigide agnoſcere gratiam donatam & Chriſti meritum, quo ſolo nitendum erat, pergant: Præterea iſtam fiduciam ſui, quæ omnium peſtilentiſſima φιλαυτία eſt, vanæ gloriæ & Phariſaicæ confidentiæ ſeminarium eſſe videre negligant. Sicut idem viribus ſuis & merito fiſus Pelagius non dedit, quando ad viduam quandam, quæ ſancti orare debeant, (ſi Hieronymo credimus) inter alia in hæc verba ſcripſit: *Ille merito ad Deum extollit manus, ille preces bona conſcientia fundit, qui poteſt dicere: tu enim noſti Domine quā ſanctæ, quam innocentes, quam puræ ſint ab omni fraude & iniuria & rapina quas ad te expando manus, quam iuſta, quam immaculata labia & ab omni mendacio libera quibus tibi vt mei miſerearis preces fundo*, &c. Sic ad viduā illam Pelagius, arrogatu nimirū innocentiæ pluſquam phariſaico ſibi primum iuſtitiam tribuens, deinde & DEI opem veluti ſibi debitam agnoſcens. Cui non poſſunt non ſimillimi eſſe qui poſt acceptam gratiam ita fauent factis ſuis ſtudiiſque & operibus fru-

ctibus ſcilicet fidei, vt quod boni ineſt ſuum ad meritum magis quàm ad meritum Chriſti & gratiam per ipſum acceptam ingenti errore adſcribant. Iuſtitia enim & perfectione ſupini, & in Chriſtum ſeruatorem ingrati non medico tot modis merenti, ſed ſibi ipſis, adſcribunt quo ſani ſunt: ſed neſciunt hoc ſe minus iuſtos & perfectos, quo ſibi magis horum nominum titulis blandiuntur. Quare optimè & pientiſſimè ab illuſtri huius ætatis ſcriptore D. Hieronymo libro 3. Dial. iis verbis Pelagio reſponſum eſt: *Chriſtiani eſt hæc an Phariſæi ſuperbientis oratio, qui etiam in Euangelio loquebatur:* DEVS *gratias ago tibi quod non ſim ſicuti cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri?* &c. Et libro primo, Dialog. aduerſus eundem in hunc modum ſcripſerat: *Tunc ergo iuſti ſumus quando nos peccatores fatemur, & iuſtitia noſtra non ex proprio merito ſed ex Dei conſiſtit miſericordia, dicente ſancta ſcriptura: Iuſtus accuſator eſt ſui imprimis ſermonis. Et alio loco: Dic tu peccata tua vt iuſtificeris. Concluſit enim Deus omnia ſub peccato, vt omnibus miſereatur. Et hæc hominis ſumma eſt iuſtitia, quicquid potuerit habere virtutum non ſuum putare eſſe ſed Domini qui largitus eſt.* Hactenus Hieronymus: qui eodem libro locum Apoſtoli ad Phil. *3.* exponens indicat Apoſtolum ſuo ipſius exemplo demonſtraſſe, *nihil adeo in hominis Chriſtiani vita quantiſcumq́ conatibus contendente perfectum eſſe, quin ipſo relicto ad potiora & excellentiora peruenire poſſit, vt quod hodie perfectũ putamus dum ad meliora & priora extenditur, cras imperfectum fuiſſe conuincat.* Atq; ita per ſingulos gradus dum vel ipſe Apoſtolus nunquã in ſtatione ſed ſemper in curſu eſt, imperfectum docet quod homines putabamus eſſe perfectum, ſolamque perfectionem & veram iuſtitiam Dei tantum virtutib. coaptandam. *Hæc eſt enim,* inquit Hieronymus, *vera ſapientia imperfectum ſe eſſe noſſe,* atque (vt ita loquar) cunctorum in carne iuſtorum imperfecta perfectio eſt. Idem author in Epiſtola ad Cteſiphontem, argumentum à diſcipulo quodam Pelagii concinnatum his verbis recitat: *Si nihil ago abſque Dei auxilio & per ſingula opera eius eſt omne quod geſſero. Ergo non ego qui laboro ſed Dei in me coronabitur auxilium, fruſtraq́ dedit arbitrii poteſtatem quam implere non poſſum, niſi ipſe me ſemper adiuuerit. Deſtruitur n. voluntas quæ alterius ope indiget. Sed liberũ dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit niſi fecero quod valuere,* &c. Poſtremo ſic colligebat ille diſcipulus: *Aut vtor ſemel poteſtate qua mihi data eſt, vt liberum ſeruetur arbitrium: aut ſi alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me deſtruitur,* &c. Atq; verba his verbis reponit Hieronymus: *Qui hæc dicit, quam non excedit blaſphemiam, quæ hæreticorum venena non ſuperat. Aſſerunt ſe per arbitrii libertatem nequaquam vltra neceſſarium habere Deum, & ignorant ſcriptum: quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Magnas agit Deo gratias* (Pelagius) *qui per libertatem arbitrii rebellis in Deum eſt, quam nos libenter amplectimur, ita duntaxat vt agamus ſemper gratias largitori, ſciamuſq́ nos nihil eſſe, niſi quod donauit in nobis ipſe ſeruauerit, dicente Apoſtolo: Nõ eſt volentis neq́ currentis ſed miſerentis Dei. Velle & currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum. Dicit enim item Apoſtolus: Deus eſt qui operatur in nobis velle & perficere.* Hucuſq; locum Hieronymi retulimus. Pari modo & Auguſtinus multis in libris grauiſſime admonet, cauendum nobis ne in vlla bonitate operũ velut noſtra efferamur, aut quidquam in illis tamquã nobis debitũ fiduciæ collocemus, ſed hanc ſolam illi eſſe tribuendam, cuius gratia in lucem è tenebris vocati & ex iræ filiis filii Dei facti ſumus. Primum in commentario in Canonicam Ioan. ſuper illo: *Charitas ex Deo eſt,* &c. *Nec initiũ* (inquit) *ex nobis & perfectio eius ex Deo. Et ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt. Auertat enim Deus hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus, poſteriorẽ ipſum.* Deinde in libro De gratia & lib. arb. c. *6.* *veriſſime* (inquit) *dicitur, quod dona ſua coronat* DEVS, *non merita tua,* & ſequenti cap.

Si

Si Dei dona ſunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua tanquam tua merita ſed tanquam merita ſua, &c. Idem in Pſalm. 36. *Si* (inquit) *Dominus greſſus hominis non dirigeret, adeo praui eſſent vt ſemper per prona irent & ſemitas curuas ſequendo redire non poſſent*, &c. Vnde & nobile eiuſdem dictum in Pſalm. 118. Sermo. 5. *Viam ſuam per ſe nemo corrigere poteſt niſi Deo regente & faciente.*

Proinde ætas hæc ſecunda, quam Argenteam vocamus, ſummam curam adhibuit, ne ſcripturæ ſanctæ, quæ homini meritum bonorum operum & præmium etiam iuxta parabolam Chriſti de talentis commiſſis adſcribunt, ſuperba carnis præſumptione viciarentur, & ipſa quæ ſoli DEO per filium Chriſtum debetur gloria regnantis fidei non DEO ſed homini velut ex ſe merenti tribueretur. Cum certum interim & indubitatum ſit, ita merita noſtra ſe habere, vt ſi vel maxime diuina nobis ipſa clementia in verbo ſcripturæ communia faciat, interdum ceu propria ſint depingat, tamen ſumma boni & quicquid eſt meriti ſufficientiæque DEO ipſi gratis nos vocanti & ſananti adſcribi debeat: contra, quicquid eſt mali & peccati, idipſum ſolis nobis acceptum ferre oportere. Quod ipſum dum cogitat animus ſcientia fidei imbutus, fit vt præſumptionem, ſuperbiam calce premat: humilitatem autem peccata confitentem in corde locet, & cum Rege Prophetico dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Inueniemus* enim *nos peccatores, cum in ſcripturis ſanctis contemplati fuerimus quantumcunque profecerimus*, ſicut in Pſalmo 140. ſcripſit Auguſtinus. Quod enim peccatur à nobis etiam gratia præditis, noſtrum hoc eſt, noſtræ infirmæ naturæ eſt: quod bene agitur, de beneficio eſt DEI. Quare nihil iactandum glorioſe aut nobis confidenter tribuendum maximi huius ætatis viri ex inuincibilibus ſcripturis demonſtrarunt. *Omnem enim ſufficientiam noſtram* ex Deo eſſe, ipſe Paulus altera ad Corinth. capit. 3. docuit, *Perfectos* alicubi vocans, qui hoc ſano ſenſu ſunt præditi, vt dum perfecti videntur lege carnis in ipſa perfectione imperfectionem, hoc eſt infirmitatem & peccatum, agnoſcamus & confiteamur. Quando & Gregorius alius ætatis ſcriptor ingenue agnoſcat, *Homines in opere omni etiam bono peccare, non quod id quod doni gratia iuxta legem ſpiritus bonum eſt, ea ipſa ex parte ſit malum* (quis enim ſanus ita ſentiat?) *ſed quod natura noſtra lege peccati grauata non præſtet aut digne ſatisfaciat, eo modo quo deberet quod præſtat & facit.* Vnde illud Chriſti eſt: *Cum omnia feceritis, dicite ſerui inutiles ſumus.* Quod enim debuimus, fecimus. Item illud Pſalmiſtæ: *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebitur?* Eſt enim natura noſtra per ſe inuita ad præſtandum quod lege iubetur, & quod in ipſa eſt legi non conſentit ſed repugnat, quod abunde cap. 7. ad Roma. demonſtrauit Apoſtolus. Eximię igitur gratiæ eſt Chriſti, qua *qui gloriantur in Domino gloriantur*, iuxta Apoſtolum. Pugnat enim gloriari in Domino & ſimul alte de nobis ſapere, aut noſtris operibus meriti perſuaſione blandiri. Veriſſime enim dictũ eſt ab Auguſt. in Pſal. 31. *Si vis alienus eſſe à gratia, iacta merita tua*, &c. Quod quidē non ea cauſa dictũ eſt, velut nullum ſit meritũ noſtrũ, cum clare ſcriptura & meritũ agnoſcat operũ charitatis & mandatorum Chriſti, & præmium etiā merentib. ſtatuat, quemadmodũ nihil de proximo merentib. pœnam. Verum meminiſſe oportet quod talentum, quod Dominus nobis ad vſuram faciendam contradidit, non noſtrum eſt ſed Domini, qui ratione ſubducta non talentum modo ſed & vſuram per talenta factum ſibi vendicat: ſeruum autem, qui accepto talento nihil lucratus eſt, in tenebras exteriores eiici iubet. Perinde enim faciunt, qui bonorum operum meritum velut de ſuo natum ſibi arrogant, atque ij ſolent qui de ſorte aliena vſuram cum faciant, non tam vſuræ quám ſortis poſſeſſione efferuntur: quibus pro-

fecto nihil odioſius, nihil ingratius eſt. Nam & Apoſtolus: *Fratres* (inquit) *mei dilecti ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere Domini cum ſciatis quod labor veſter non eſt inanis in Domino*, &c. Non inanem futurum ait laborem noſtrum, verum non in nobis aut ex nobis ſed in Domino, hoc eſt in gratia & miſericordia Domini, qui ſua nobis perinde atque noſtra ſint communefacit, quodque reuera ſuum eſt hoc nobis adſcriptum nullius indigus æternis præmiis compenſat. Hanc fidei ſcientiam qui non habent, ne ſpiritum quidem qui ex Deo eſt habent. Per hunc enim ſcimus, quæ donata ſunt nobis.

Atque hæc quidem de arbitrio & merito ex huius ætatis Patribus hoc fuſius referendum eſſe putaui, quo vehementius admiratus ſum eſſe potuiſſe inſecutarum ætatum homines, qui hæreſin tam fœdam, & tam euidentibus ſcripturis Patrum tanta diligentia cõfoſſam & repreſſam, admittere iterum & inter orthodoxa dogmata habere non dubitarint. Ad inſtitutum autem vt reuertamur: in Arrianis oppugnandis primas tenuit apud Græcos Athanaſius: apud Latinos Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, præcipui habetur. Donatiſtæ, Auguſtini ferè induſtria ſunt oppreſſi. Nec ſatis ſcio, an vllus alius Manichæorum inſaniam magis eruditè & piè magis repreſſerit. Illud certum eſt, neminem ex Patribus Pelagii dogma maiore diligentia confutaſſe. Extitit quidem hac ipſa ætate Priſcilliani Hiſpaniarum Epiſcopi hæreſis, partim de Manichæis partim etiam de Pelagii fonte deducta: verum *cito eſt* (vt ait Hieronymus) *non modo totius orbis authoritate ſed etiam ſæculi gladio damnata.*

Non tacendum vero quod lib. 2. aduerſus duas epiſtolas Pelagianorum ſcribit Auguſtinus, aduſq; ſuam ætatem & imperium Honorii pauciſſimas hæreſes fuiſſe, quæ neceſſitatem ſynodorum Eccleſiis orientis & occidentis impoſuerint, ſed ſuis quaſq; locis oppreſſas fuiſſe, maxime illas quæ ſanctis ſcripturis traditionibuſq; catholicis palàm aduerſarentur. Doctrinam quidem tantum, non etiam vitam Hæreticorum inſectabantur Epiſcopi huius ætatis. Et ad Donatum Africæ Proconſ. ſcripſit Auguſtinus, *Non decere vt Præſides Eccleſiarum in vitam quantumuis immanis Hæretici quicquam moliantur, ſed magis ne ſupplicio afficiantur intercedant, & vt conuertantur curam adhibeant.* Oportet enim eſſe hæreſes in Eccleſia Paulo teſtante, quo qui probati ſunt manifeſti fiant. Exercita n. eſt ab Hæreticis Eccleſia Catholica, & (vt inquit Auguſtin⁹) *ex iis qui male ſentiunt, probati ſunt qui ſentiunt bene. Multa n. ait latebat in ſcripturis, & cum præciſi Hæretici, quæſtionibus agitauerunt Eccleſiam Dei.* Atque ita factum vt exorto Sabellio diſerte loqui de perſonis Trinitatis Eccleſia aſſueuerit. Nec erat tam probe nota multis amplitudo pœnitentię Chriſtianę, quàm poſt Nouatum innotuit. Arrius & ipſe anſam dedit noſtris hoc vlterius aſſerendi coæternam diuinitatem Trinitatis, quo ſeuerius in illam inuectus eſt. Sic & Manes, vt antea Valentinus & Marcion, infame reddidit Chriſtianis immodicũ ſtudium Philoſophię. Donatus, quã oppreſſurus erat Eccleſiam, eandã ipſe trãsfuga maiore cognitione veritatis fundauit. Pelagius aũt è Stoa progreſſus ratiſq; & doctrinę & eloquẽtię pręſidiis armatus, hoc magis eminentẽ facit gloriam Crucis & meriti Chriſti, quo inſolentius merito hominis & arbitrii libertati patrocinari conat⁹ eſt. Vſq; adeo omnia his q̃ credũt in bonũ operantur: & cauſa ſit euidẽs, cur ferre nos Hæreticos oporteat. Ius cogẽdi certe nullũ huius ętatis miniſtris fuit, & cauſę religiõis apud ciuiles magiſtrat⁹ frequẽter actę ſunt, prouocatione hinc ad Imperatores facta, ſi qua de re iniqui⁹ cognitũ fuiſſet. Cogebãt Imperatores curabãtq; edictis ne eſſent ampli⁹ qui ſcripturis manifeſtis eſſent cõuicti. Ea in re curabant Epiſcopi, ne quid durius ſanciretur quã Chriſtiana modeſtia ferret: ſublatis

latiſq́;, quantum in ipſis erat, capitalib. ſententiis Reges orabant, ne grauiores, quam pecunias pœnas & damna pertinacib. infligerent, & locum pœnitentiæ vel ſeræ relinquerent. Auferre enim hæreſes ne ſint, vix poſſunt, arceri duntaxat, ne noceant aut offendant, neve in vlla Eccleſia moleſti ſint, poſſunt. Ad hunc enim modum & cum Donatiſtis actum eſſe Auguſtin⁹ ſcribit, qui & librum de Donatiſtarum correctione compoſuit. Porro quanti laboris & periculi res ſit confligere cum impiorum dogmatum authoribus, & tutores impietatis ſcripturarum panoplia adoriri, adeoq́; fidei Chriſtianæ veritatem ſuam vindicare præſente religionis controuerſia triginta iam annis & amplius durante ſatis ſuperq́; experti ſumus.

Et tamen hæc ſecunda tam nobilis ætas, quemadmodum & prima, non hoc ſolo tam graui & violento turbine agitata eſt: alia tempeſtas Iuliani Imperatoris perfidia exorta eſt. Erat hic Conſtantii fratris Conſtantini Magni filius ſpectata indole, adeoq́; ad litteras bonas & omnifariam notitiam prona dociliq́;, vt apud Conſtantinum Imp. fratrem ſuum patruelem quanquam diſſimulantem vel eo ſolo nomine magnam in inuidiam inciderit: animum tamen eius multa fama celebrem amantemque Chriſtianæ religionis impii præceptores demum adeo corruperunt, vt Cæſar factus Conſtantio volente, mox vero in Galliis rebus proſpere geſtis Auguſtus à militibus dolente Conſtantio appellatus, palam paganiſmo fauere & noſtros palam odiſſe occæperit. Ac primum quidem vacillans & fluctuans nunc hos nunc illos amplectebatur, reſtitutis ab exilio vel orthodoxis Epiſcopis quos Arrianis fauens Conſtantius detruſerat. Fauebat & Iudæis, nec obſcurè ſignificabat varietatis tam lubricæ & inconſtantis non pudere ſe, quo citius ſuſcepti imperii ſui initia publico omnium ordinum hominumque fauore confirmaret. Id enim aſſecutus, perfidiæ iam manifeſtæ blaſphemiam etiam coniunxit, Ieſum Seruatorem quem antea erat veneratus per contumeliam Gallilæum appellans. Primum omnium de opprimendo Chriſtianiſmo ea ſuſcepit cõſilia, vt & à ſanguine & cædibus abſtinendum ſibi duxerit. Nec alia magis via grauandos Chriſtianos decreuerat, quam vt contemptos abiectoſq́; nec munere vllo nec honore dignaretur: breui futurum ratus, vt noſtri, qui paucorum ante ſe principum fauore euecti eſſent, veterum Deorum ſacris reuocatis premi iterũ & ad nihilum redigi poſſent. Rem ergo adgreſſus Chriſtianos paulatim & publicis non pacis modo ſed & belli functionibus cum honore & dignitate coniunctis deſtituit: mox & artium & doctrinarum profeſſione interdixit. Martyrum monumenta, ſi quo loco honoratiore poſita eſſent, ſubuerti curauit. Templa Deorum à Conſtantino claudi iuſſa reſcriptis quaqua verſum miſſis aperuit. Sacerdotia locupletata & nouis quibuſdam diſciplinæ legibus emendata reuocauit, tanta quidem contentione venerandorum Numinum, quorum auſpiciis (vt putabat) res imperii creuiſſent & confirmatę eſſent, vt vrbes omnes cruore victimarum velut nouo & multis annis interdicto polluerentur. Mirum autem ne militari quidem ingenti cura coerceri Iulianum potuiſſe, quin & calamo nocere Chriſtianis perrexerit. Septem enim libros in ipſa aduerſum Parthos expeditione contra Chriſtum ſcripſit, obſeruatis paſſim vtriuſq́; Teſtamenti pluſculis locis pugnare in ſpeciem aut abſurda quædam prodere viſis, quos homo perverſus & mente captus tanta dicacitate & ſcurrilitate ſurſum deorſum iactauit probando, vt vel hac vna cauſa *rabidum* eum *canem* vocitarit Hieronymus, & ipſis ab Ethnicis exiſtimatum ſit, diuina eum vltione periſſe, qui gloriæ audiſſimus omnium hominum fauorem captare conſueuiſſet. In reditu enim à Parthis, quos iam multis oppidis receptis fugarat, victor ipſe

ipſe prȩter omnium opinionem ab hoſte Perſa ſubitò incurſante petitus teloq; in latus ſaucius haud multis poſtea horis vulnere extinctus eſt: Dignum ſane monſtrum, quod non in acie ſed in angulo trucidaretur. Eo enim modo Gallus frater eius, quem & ipſum Conſtantius Cæſarem fecerat, propter inſignem animi malignitatẽ percuſſoribus ſubmiſſis trucidatus fuerat. D. Hieronymus, qui vita ſua maturiore (ſicuti & Ambroſius & Auguſtinus) nõ longe à fine huius ſecundæ ætatis abfuit, ſcribit ſe puerum adhuc & in grammatico ludo exercitum Iuliani morte nunciata ab Ethnico homine audiuiſſe, qui ludens dixerit; *quomodo Chriſtiani dicunt Deum ſuum patientem & ἀνεξικακόν? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius, ne modico quidem ſpacio indignationem ſuam differre potuit*, &c. Merito igitur inter ſuos Diuos relatus eſt, qui ab vnius Dei cultu tantopere ſeparatus & vltione diuina vel ſuis hoc fatentibus percuſſus fuerat. Nec eſt quod dubitemus, quin ſi longiorem ei vitam vltor ille perfidiȩ donaſſet, tam breui tempore paci & tranquillitati Eccleſiarũ omnium abeſſe potuiſſet, quàm eius antea patruus Cõſtantinus profuerat: nec minus damni illaturũ fuiſſe religioni inſidioſa ſua quãuis ſanguine carente perſecutione, quàm ante multo cum ſanguine credentium Ethnici Imperatores contuliſſent. Hæc igitur procella Iuliani fuit, hic turbo ad pietatis ſubuerſionem excitatus, Conſtantii quidem & Valentis conatib. vt diſſimilis ita etiam longe mage noxius. Illi enim prætextu iuuandi Chriſtianiſmi Chriſtum ipſum ſcelerati dogmatis aſſertione obſcurabant: Sic doctrina Chriſti, quam antea profeſſus fuerat, perfidiſſime abnegata hoc vnum omnibus vocibus contendebat, vt amplitudo imperii cum veterum Numinum reuocato cultu Chriſti nomine & religione exueretur.

Atq; his quidem malis & incommodis tametſi ſuprà, quàm facile cogitari poſſit, Eccleſia Chriſti Catholica laborarit, rapacibus videlicet lupis vndiq; preſſa & circumſepta, tamen ea etiamdum conſtantia & animoſitate fuit, vt prima illa religionis fundamenta, Puritatem dico Apoſtolicæ doctrinæ miniſteriique æqualitatem & charitatem mutuam nulla non in parte tueretur & cuſtodiret. Nocebat quidem ambitionis quiddam & auaritiæ non nihil in his duntaxat, qui opũ & dignitatis illecebris capti ſæculi blanditiis erant irretiti, vt ſupra eſt dictum. Verum tamen à plurimis carpebantur quotidie, quæ à paucis erant commiſſa, & in totum enormibus viciis locus nullus cedebatur, quæ quidem vel ad morum labefactationem vel ad doctrinæ contaminationem incommodare potuiſſent. Eius rei argumentum euidentiſſimum fuit, quod ne Principibus quidem orbi imperantibus, ſi quid enormius commiſiſſent, parſum eſt. Et Theodoſium (quis credat?) Imp. Ambroſius ob homicidia licẽtius, quàm æquitas ferret, indulta, Eccleſiæ communione excluſit. Nota erat & omnium animis inſita ſpiritualium bonorum cõmunio, quam mutuam & gratuitam habent credentes à Patre per ſpiritum fidei filii ſui Ieſu Chriſti in conſortium & ciuitatem ſanctorum recepti, & membra corporis Chriſti facti, qua vnius Catholicæ ſeu vniuerſæ aut (quod idem eſt) corporis Chriſti myſtici per ſpiritũ adoptionis filiorum Dei toto orbe cõgregati indiuidua comes eſt. Vbicunq; enim Eccleſia eſt orthodoxa, ibi eſt & ſanctorum cõmunio, hoc eſt participatio omnium bonorum ſpiritus Chriſti & omnium donorum fidei. Et è diuerſo, vbi communio eſt ſanctorũ Dei, corpus videlicet Chriſti diuerſis è membris ferruminante ſpiritu contractum & conglutinatum, ibi Eccleſiam eſſe Chriſti neceſſe eſt: cuius quia vnus ſpiritus, vna fides in Chriſtum & omnem doctrinam Chriſti, vnus ſenſus, & vna voluntas colendi Dei & proximi iuuandi cõſiſtit & ducat, factum eſt vt & vnitatis nomine numeroſiſſima credẽtium multitudo com-

præ-

præhenſa ſit, & omnes omnium terrarum Eccleſiæ reipſa vna Eccleſia ſit: ſicut eiuſdem etiam vnum caput, vnum fundamentum, vnus lapis angularis, præputii & circumciſionis vnica petra Chriſtus eſt. In Chriſtum igitur quidquid baptiſmi interuentu per fidẽ incorporatum eſt, quidquid cœleſti illa ciuitate donatum eſt, per eandem fidem aſſequitur quidquid Chriſtus eſt, imo, quidquid Chriſtus eſt, theſaurum ſcilicet incomparabilem gratiæ, iuſtiæ, ſapientiæ, ſanctificationis & redemptionis, hoc vno poſtulato vt authore innocẽtiæ & ſanctitatis Chriſto Ieſu cognito iam & perſpecto & per fidem apprehẽſo, ipſe veterẽ hominem cõcupiſcentiis deturpatũ & peccato captiuũ ponat, & nouum induat bene de proximo merentẽ profeſſione ſinceritatis & veritatis. Hi n. ſunt fructus bonę & fidelis arboris, quę arborẽ nõ faciunt bonã ſed indicant: nec addunt quidquam arboris vigori, ſed de ipſa ſuam ſumunt, adeo ꝙ boni ſunt nõ ſibi ſed ipſi debent arbori. Non n. bonæ ſolũ ſed & malę arbores fructus edunt: nec ſunt opera vel petra fidei vel theſaurus, ſed è cõtrario petra operũ ipſa fides eſt, quæ theſaurũ homini Chriſtum triumphantẽ ad dextrã patris & intercedentẽ pro ſuis adeo omnis ſufficientiæ plenum vt inſufficientẽ vel cogitare nephas. Addere autẽ velle vel iuſtitię redemptionis & vitę nomine, ſumma blaſphemia ſit. Hunc theſaurũ dudum poſitũ perq; omnia conſummatũ & inæſtimabili virtute perfectum, ſpiritus mouens & illuminans indicat, fides apprehendit, ſpes in corde collocat, charitas fructu & opere inſignem facit. De huius theſauri merce precioſiſſima animæ ſitientes & eſurientes ſatiantur ſine vllo pretio, ſed ſola fiducia nihil hæſitãte & omnia Chriſto tribuente: quod verbis rotundis Prophetæ, quod Chriſtus ipſe, quod apoſtoli Chriſti docuerunt. Hæc menſa eſt cœleſtis & viuificę ſaturitatis, ad quã inuitatos gratis ſatiat Dominus, modo qui adeunt veſte ſint non ſpurca aut ſordida ſed nuptiali induti.

Huius rei minime ignara hæc ætas, ſummam totius religionis collocauit in fide, qua ſoli Chriſto ex voluntate Patris honos omnis & gloria omnis tribuitur, iuxta illud æterni patris: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo cõplacitum eſt: ipſum audite.* Ante enim Eſaias dixerat: Omnis qui fidit illi non pudefiet. Sed & filius Chriſtus poſtea: *Amen Amẽ dico vobis, qui ſermonem meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternã & in cõdemnationẽ non veniet, ſed tranſiuit à morte in vitam.* Idem alio loco figuram corpori & vmbram luci cõiungens: *Sicut* (inquit) *Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat ſed habeat vitam æternam.* Quis credit in eum? qui corde contrito & humiliato agnoſcit & cernit, quid in ipſo pater miſericors nobis dederit, donarit, largitus ſit. Quam rem verbo Dei, vt ipſum calamo Spiritus ſancti in litteras relatum eſt, diſcimus & tenemus. Hoc faciunt Eccleſiæ orthodoxæ, non niſi Paſtoris ſui vocem agnoſcẽtes, hoc Apoſtoli doctores monent & hortantur, ne hominis verbum Dei verbo præferamus.

Qui habent igitur fidem, ſimul & charitatem habent diffuſam in cordibus fide illuſtratis. Quibus donis Sancti Spiritꝰ efficitur, primum vt redempti per Chriſtum nõ in nobis, qui nihil ſumus, ſed in Domino gloriemur ſecundũ ſcripturas: dein vt & nobis nihil priuatim vindicemꝰ, ſed omnia ſpõte cõmunia habeamus cum iis, quorũ omniũ nobiſcũ miſertus eſt Dominus. Non quærit n. ſua charitas ſed aliorum vtilitati inſeruit, nec tam inuida aut ſui amans eſſe poteſt, vt quod ſibi gratis & nullo merito donatũ eſſe quotidie cõfitetur, idipſum (naturę lege violata) aliis & ipſa nõ ſponte & vltro obuenire nõ comprecetur & optet. Nouit hæc & probe tenet omnium Eccleſia-

rum fides,dona omnia mēbrorum corporis Chriſti, quę aliis atq; aliis membris priuatim donata ſunt, hac ipſa de cauſa cōmunia & gratuita eſſe debere, quod nō noſtra bona ſed Chriſti dona ſunt. Adhæc omnia ea ſinceritate & dilectione à Deo petenda eſſe pro Eccleſia,quā & Eccleſiam orare pro nobis deſideramus. Omnia igitur & gratuita & ſpontanea mutuę charitatis officia habet cōmunio illa ſanctorum Eccleſiæ Chriſti, quam in Eccleſiaſtico ſymbolo credere nos cōfitemur, dum dicimus: *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam,ſanctorum communionem*,&c. Vt enim fides,quę donum eſt Spiritus Dei, membra nos facit corporis Chriſti, ita charitas non modo cōmunia habet omnia dona Chriſti in membris omnibus, ſed etiam cōmunia gratuitaq; vt ſint,longe maxime curat. Quod enim gratuitum non eſt,charitati aſſcribi non poteſt: nec pietas putanda eſt, ſed cupiditas, quę in proximo iuuando mentis candorē negocio ventris exterminat. Meminiſſe enim oportet credentes vnum ſe panem iuxta Apoſtolum, & vnum corpus eſſe indiuiſæ fraternitatis,qui vno de pane domini corpus ſumendo participant & ſanguinē Chriſti cōmunem habent abluentem & repurgantem ab omni peccato,qui de vno calice toto terrarum orbe Chriſti ſanguinem bibunt. Hoc n. myſterio,ſcriptura teſte, nō redemptio modo per Chriſtum conſumata ſed etiam vnitas corporis Chriſti & vnitatis Charitas omnium mēbrorum Chriſti annunciatur. Nihil igitur mercenarium habuit vel probauit hęc ætas in donorum ſpiritualium & operum cōmunicatione, ſed veritatē ſcripturæ amplexata ſciuit & cognouit, primum ſua fide iuſtū viuere, deinde fide præditum & ciuitate Dei donatum communicatione donorum ſpiritualium Chriſto authore gaudere, nec eſſe in hominis manu vel pium arcendi à donis Chriſti vel impium ad dona Chriſti adducendi, ſed eius ſolius eſſe qui iuſtificat impium,quiq; illum illuminat ſolus,& vt quis filius Dei fiat ſolus author eſt. Per illum,ſi credis, gratuitam habes vitam æternam & in cōſortium recipiris omnium donorum & meritorum Chriſti. Ab illo ſi alienus es, extra corpus eius es,nec habes quod mēbris debeas qui ipſe nec membrum es viuum, neq; vllo capitis ſpiritu vel motu vegetatis. Si membrum es tua fide factum, omnia tibi gratis precatur,gratis optat, gratis orat,gratiā Chriſti agnoſcens Eccleſię Chriſti fraternitas. Ita enim & abs te orari pro ſe, & rem diuinā pretio nullo conſtare nō ignorat. Caret enim fermento Phariſaico, & vſq; adeo eſt aliena à quæſtu, vt recipere ſe cogi valde doleat, dum vel egeſtate vel ægritudine premitur. Ea enim charitatis liberalitas eſt,ea gratiæ puritas eſt,vt ne ſuſpicionem quidem ferat mercedis præſtitæ ne dum cupitæ aut quæſitæ culpam & notam. Veriſſime enim dictum eſt à Hieronymo: *Dona ſpiritualia ſemper viliora fieri, ſi merces media ſit.* Neq; rem aliam magis oſtendit & docuit hæc ſecunda ætas,quàm quod & in prima ſcripturis iubentibus defenſum & obſeruatum eſt,nihil minus ferre poſſe charitatē Eccleſiaſticę cōmunionis, quàm beneficentiam cupiditate viciatam. In corpore enim Chriſti,velut docet Apoſtolus,ſpontanea eſt ſollicitaq; membrorum omnium conſenſio: quę niſi gratuita ſit,pura nō erit,ſed Simonia fœdabitur. Quod dum fit,non modo nomen ſed etiam virtutem amittit. Neq; erit κοινωνία illa omnium donorum Chriſti inter ſanctos fide, ſpe & charitate præditos, quam Paulus & Lucas tantopere prædicarunt, ſed potius ἐμπολή ſiue ἐμπορία, hoc eſt negociatio quædam impurorum ſeq; ipſos amantium hominum, quos Petrus Apoſtolus Pſeudoprophetas nominat. Vtuntur enim fucatis factitiiſq; ſermonibus,& ea docent,quæ non oportet,turpis lucri gratia,de quibus & Paulus admonuit. Verum quod futuros eſſe tales Apoſtoli prædixere,in reliquas ætates illorum mentionem differemus.

Nunc

Nunc de ſanctis huius ętatis, hoc eſt fidelibus, dicendū eſt amplius: nec tacendum (etiamſi res propemodum vulgaris & nota eſt) *Sanctos* vocatos fuiſſe in prima & ſecunda ætate non eos, qui licet dormiant à morte tamen ad vitam migrarunt & agunt cum Chriſto, ſed viuos fidelesq; qui & fidei puritate & vitę integritate ſunt commendati. Sed enim & Ethnicis Latinè locutis *Sancti* dicti ſunt qui vitæ inculpatæ eſſe viderentur. Vnde *Sancta coniunx* Maroni dicta quæ caſta, & aliis verbis Horatio *integer vitæ ſcelerisq; purus*, &c: qui ſanctus eſſet. Cicero & ipſe ad Atticum ſcribēs, Dionyſium Gramaticū, cuius opera multum vtebatur, *Sanctum* vocat. Ad Sulpitium autem *Sanctitatem*, puritatem & innocentiam vitæ nominat. Sed & Apoſtoli ἁγίυς vocant *Sanctos*, qui ſpiritu fidei in regnum Chriſti tranſlati & baptiſmo conſignati conſortio gratiæ & redemptionis per Chriſtum impetratæ exultant. Et horum etiam proprie eſt cōmunio, quam profitemur in ſymbolo. Beati enim, qui ſunt apud Chriſtum, nec fide exercentur nec evehuntur ſpe, ſed coram iis bonis fruuntur quæ militantis Eccleſię ſancti non niſi per ſpeculum & in ænigmate cernunt, olim autem & ipſi de facie ad faciem ſunt viſuri. Ac neſcio an vſpiam in omni ſcriptura Apoſtolica legerim hanc vocem aliis quàm viuis tributam. Quod quidem non dico quaſi Latine dici non poſſint. *Sanctæ animæ* mortuorum, quę ſunt apud Chriſtum, cum Deum ipſum qui ſpiritus eſt *Sanctum* vocet, & Maro *Sanctam animam* dixerit: ſed quod conſtet ea voce Apoſtolos & veteres prope omnes militantis non triumphantis (vt vocant) Eccleſiæ membra ſignificaſſe, quam ætas tamen poſtrema fere nō niſi dormientibus Chriſtianis attribuit, vno Pontifice Romano interim nō ſancto ſed *ſanctiſſimo* appellato: quem omnes Epiſcopi tamen & huius ſecundæ & primę ætatis haud alio titulo dignati ſunt quàm quibus ipſe alios Epiſcopos ſalutauit. Vt enim nomen & honos ita & poteſtas Epiſcopis huius etiam ætatis æqualis fuit, tanta quidem communione fraternitatis, vt nec vllo de primatu velut dominaturo tum cogitatum fuerit, & alius alio ſuperior diſpenſationis poteſtate aut Euangelii adminiſtrandi functione habitus nō ſit. Præcipua quidem dignitas, fateor, Romanę ſedi delata eſt, non tam Apoſtolorum nomine & memoria qui Chriſti doctrinā illi vrbi tradiderunt, quàm gloria & authoritate imperii ſummi, ꝙ Vrbs cum auita libertate etiam dum longe lateq; tenebat. Byzantinæ enim Eccleſiæ, quę & Conſtantinopolitana dicta eſt (licet nec vetus admodum nec Apoſtolica eſſet) tamen quia ſede, quàm Conſtatinus illuc diuiſo imperio tranſtulerat, tantum honoris & dignitatis imperii nomine acceſſit, vt ætate inſecuta cum non paruum æmulationis incendium ortum eſſet, Romana ſedes palàm nec ſine turpi ambitionis nota de primatu cogitare & illi ſedi ſeſe opponere, demum Phocate imperante ceu primam orbis Eccleſiam efferre & ſtatuere fuerit auſa. Verum id humanis ſtudiis haud ſatis puris adſcribendū eſt. Quæ diuinæ erant & Apoſtolicæ non Apoſtolicis ſolum, vt diximus, ſed etiam aliis Eccleſiis æqualis iuris fuerunt. Vbi enim Chriſtus natus, paſſus, & excitatus ritè prædicabatur, & fides in illum cum cōfeſſione nominis & meriti eius à credētib. tenebatur, ibi ſaluis omnibus Eccleſię iure ſiue plenariæ functionis vtebantur. Quod abunde huius ætatis ſcriptor Hieronymus ex ſcripturis ſanctis in epiſtola ad Euagrium, & in cōmentario in epiſtolam ad Timotheum teſtatus eſt, non pares modo Epiſcopos ſed ipſos etiam ſingularum Eccleſiarum Presbyteros paris cum Epiſcopo ſuo poteſtatis faciens. Proinde Vrbis Epiſcopus non ſolus vel *Papa* vel *Pontificis ſummi* titulum habuit, ſed alii paſſim Latinarum Eccleſiarum celebrium Præſules & miniſtri Papæ dicti ſunt, teſtibus Hilario, Hieronymo, Auguſtino, qui Cornelio Carthaginenſi Epiſco-

po opus ſuum de Trinitate inſcripturus ita orſus eſt: *Domino beatiſſimo & ſinceriſsima charitate venerando ſancto fratri & Conſacerdoti Papæ Aurelio Auguſtinus in Deo ſalutem*, &c. ſic & Hilarius Saturninũ Arelatenſem Epiſcopũ aduerſarium ſuum *Papam* vocat. Sic Hieronymus Cromatium Aquilegienſem *Papam*: & Epiphanium Cyprium non ſemel *Papam* appellat: Auguſtinum & ipſum licet iuuenem, cum ipſe admodum ſenex, quia Epiſcopus eſſet *Papam beatiſsimum* vocat, illoq; encomio honorat vt dicat *ætate filium, dignitate parentem*. Porro & Theophilum Alexandriæ Epiſcopum *Papam beatiſſimum* nominat: & Auguſtinum ſæpe, & Alipium qui apud Auguſtinum Hippone agebat & *fratrem & Papam*. Inde eſt quod apud chronographos legimus Galliarum & Germaniarum Epiſcopos *Papas* eſſe dictos, de quibus ſupra libro ſecundo: nec *Papas* modo ſed *Pontifices* etiam *ſummos* & *beatiſsimos* & *ſanctiſſimos*, quod multis modis notius certiusq; eſt quam vt negari poſſit. Hodieq; enim adeo tritum & vulgare eſt iſtoc Germanis vocabulum, vt Papiſticos etiam victimarios paſſim *Papæ* nomine non dedignentur. Et mirum ſit poſtrema ætate vni velut ſummo deferri potuiſſe, videlicet augendæ dignitatis gratia, quod hac ætate commune multis, poſtrema autem viliſſimis interim non eſt negatum. Atque vtinam commune manſiſſet optimis quod vnius ambitioni eſt relictum, & decus illud vetus & Chriſtianum fraternę concordiæ tale manſiſſet in poſterum, quale iſta maxime ætate cultum & obſeruatum fuit. Verum illa diſcutere non eſt huius loci: nec admodum refert meminiſſe functionis Epiſcopalis in verbo prædicãdo & ſacramẽtis adminiſtrãdis, cum illam hodie nulli non inculcent qui de Epiſcopis, de Presbyteris, de Diaconis Subdiaconiſq; horum temporum loquuntur. Eam certe functionem huius ætatis Præſides & miniſtri ſumma cura cuſtodierunt. Quidquid enim ab illis vel publicè vel priuatim eſt actum, ad doctrinæ puritatem conſeruandam & ſubditorum curandam ſalutem attinebat. Eius rei cauſa conuentus habiti, non quo nouis ſubinde vel oneribus vel ceremoniis Eccleſiæ grauarentur & ſcinderentur, paucorum interim procuratis emolumentis, ſed ne quid contra vel doctrinam vel diſciplinam probaretur admitteretur-ve, quod cum regula illa veteris & Apoſtolicæ, hoc eſt Chriſtianæ traditionis non quadraret. Nulla tum cura illis exterioris politiæ aut iuriſdictionis fuit, neq; cauſas audierunt Epicopi vt iudices ſed vt æſtimatores delictorum, vt ſi quis enormi crimine vel legem Chriſti violaſſet, vel noxio exemplo Eccleſiam offendiſſet, pœna inflicta vel ordine moueretur vel turpiter cõmiſſa debita pœnitentia compenſaret. Sæpe autem contentiones diſſenſionesq; fidelium vel externis de rebus exortæ haud alio iure aut lege ab Epiſcopis frequenter direptæ & ſedatæ ſunt quàm charitatis & religionis, ne videlicet duriora experiri coram iudice cogerentur, quos Chriſtianæ fraternitatis profeſſio ab omni procul contentione abeſſe adhortata eſt.

Cetera deſunt.

V. NOB.

V. NOB.

IOACHIMI VADIANI SANCTGALLENSIVM CONSVLIS

DE

CONIVGIO SERVORVM EPISTOLA,

AD

IOHANNEM ZVICKIVM IC. ET PATRICIVM CONSTANTIENSEM.

Cum

EIVSDEM ZVICKII RESPONSORIIS,

&

LEONIS IVDÆ

DE DIVORTIO

Epiſtolis.

IOACHI-

IOACHIMI VADIANI COS. SANCTGALLENSIS, DE CONIVGIO SERVORVM EPISTOLA,

AD IOANNEM ZVVICKIVM, ECCLEſiaſten Conſtantienſem Clariſſimum & Eruditiſſimum.

ACCIDIT hiſce proximis diebus, Clariſſime Vir, vt quidam ex noſtris ancillam quandam patria Algauicam, pervenuſtam virginem, matre ſerua, patre colono genitam, ea conditione vxorem duxerit, ſi intra cōſtitutum tempus manumiſſa fuiſſet. Liberam enim ſe, aut certè libertinam vxorem velle, non ſeruam, aſſeuerauit. Amittitur enim ciuitas noſtra id genus ſeruilibus coniugiis; ſi vel ſeruam ingenuus duxerit, vel ingenua ſeruo nupta fuerit, niſi repēte ſubueniat manumiſſio. Porro virgini aureos ſolidos decem ſpoſpondit, ſi iis habeat opus, ne non aſſequi manumiſſionem liceret. Puella conditionem recepit, & vt manmitteretur ſedulo curauit: verùm interea tempus, de quo conuenerat, exactum eſt, necdum ipſa manumiſſa eſt. Negat enim Dominus quemquam ſe ex liberis ſeorſum manumiſſurum, niſi & mater & reliqui itidem liberi, quorum non magnus numerus eſt, pariter redimantur, pecunia videlicet octo aureorum numorum in ſingula capita conſtituta. Pater colonus egeſtate preſſus hoc quicquid eſt, pecuniæ non potuit ad diem præſcriptum corradere, & petit pluſculum temporis filiæ dari, quo voti compos fieri queat: ſpem etiam facit manumiſſionis certam, cum è litteris Notariorum quorundā tum etiam euidētibus teſtimoniis illorum, qui manumiſſionis voluntatem apud Dominum, nobilem hominem, impetrarunt. Contra ciuis ille noſter, homo funarius, ſpectatæ vitæ, negat ſe ſponſæ vel tempus vllum amplius, vel vllam pecuniam debere, propter expirantem matrimonii conditionem, quam ea lege receperit, ſi intra conſtitutum tempus manumiſſa fuiſſet, ratus eſſe deberet matrimonii conſenſus: ſin minus, ſoluta ſimul eſſet & irrita conditio. Atque hoc quidem intendit, non quod animo erga illam, quàm vnicè amat, alienior eſſe ceperit, ſed quod moleſta ei facta ſit procraſtinatio, qua dies ex die trahitur. Eſt enim ei grauis cœlibatus non tam

 pro-

propter carnis immodicam afflictionem, quàm liberorum curandorum ſtudio, quos priori ex coniuge ſuſcepit. Noſtri ſane, qui iudiciorum matrimoniorum præfecti ſunt, præſente me, cognito negotio & ſimul expenſo quàm fauorabilis eſſet matrimonii cauſſa, tempus ſeſquimenſtruum puellæ amplius indulſerunt, vt ſi intra hoc ipſum redimi & manumitti poſſit, litteris manumiſſionis legitime impetratis, ratum exiſtat condictum matrimonium: ſin minus, de cauſſa ipſa, cuius actricem ſe puella fecit, per ſententiam decernatur, quod ipſum ſunario noſtro minime inuito factũ eſt. Quum hæc verò agerentur, diſceptatum inter conſultandum & quæſitum eſt, an ſeruo ſeruæve liceat invito domino matrimonium cõtrahere? & an ſit ratum hoc modo contractum matrimonium? Et obiter quidem ſententiis, vt fit, variatum eſt, quibuſdam licere exiſtimantibus, aliis autem non licere aſſeuerantibus. Fuit autem hoc magis addubitatum, quo rarius hoc genus controuerſiæ noſtro in foro accidunt. Caret enim ager ciuitatis noſtræ ſeruis in totum, quemadmodum & vicinia (quod ſciam) omnis, excepto agro Durgauico, cuius nobilitas ſparſim aliquos ſed paucos tamen, ſi conferas, & benigniſſime quidem habitos, ſeruos retinet. Citati autem ſunt inter contendendum canones Pontificii, & Legum tractatus nonnulli adducti, inprimis autem ſcripturæ habita ratio, quæ & in veteri & nouo inſtrumento ſeruorum meminit. Mihi ſane poſtea cogitanti non videbatur ad hanc quæſtionem commode reſponderi poſſe, niſi cum acurata diuiſione adhibita, quæ profecto in omni re diligentius exponenda, vt & à Platone eſt traditum, requiritur. Poſſet enim Dominus ſeruitiis ſui Dominii vel omnino matrimonio interdicere, nec permittere vt vel inter ſe vel alienis in familiis, aut etiam cum liberis vllis ſeſe matrimonio iungerent, vel hoc tantũ cavere, ne extra ſeruiles familias ſui dominii, ſed cum conſeruis duntaxat, contraherent. Qua diſtinctione præmiſſa, mihi quidem de priori membro ita eſt viſum, non licere domino in totum arcere ſeruitia à matrimonii iure, ſeu virgines ſint ſeu cœlibes qui quæve arcentur, ſed liberã eſſe iis contrahendi facultatem intra proximas maxime familias, modo in cæteris fidelem operam dominis ſuis præſtiterint. Iſthæc aſſertio niti mihi viſa eſt, primum ſcriptura ſacra, qua ſic liberam facit matrimonii facultatem omnibus iis, qui dono continentiæ deſtituuntur, vt in genere decernat de innuptis Apoſtolus, *Satius eſſe matrimonium contrahere quàm vri*, 1. Corinth. 7. Et ipſe Chriſtus aliis verbis Matth. 19. nominatim interim admonente Paulo, ne, quoniam pretio empti ſumus, eam libertatem nobis vllis hominum placitis eripi aut abrogari ſineremus. Non poteſt enim humanum conſilium quantocunque pietatis fuco illitum quicquam ordinare aut ſtatuere, quin præ ipſo, quod diuini iuris eſt, locum habeat, & mutari diuina oracula ab humanis præſumptionibus abrogarive nullo modo poſſe conſtat. Proinde nec ſeruus nec liber, nec monachus nec monialis, nec Græcus nec Latinus, nec circumciſus nec recutitus, vlla ſanctione humana ſic arceri à coniugio poteſt, quin ſi non detur continentiæ tranquillitas, libere & iure quidem diuino, matrimonio coniugare liceat. Paulus enim: *Nolite*, inquit, *fieri ſerui hominum*. Et liberum cuſtodire iubet, quod nobis Chriſtus liberum reliquit. Tantum abeſt, vt humani conſilii temeritas illa, quam hodie VOTVM nominant, tantum habeat valoris, vt eius reſpectu libertas matrimonii vllo aut loco aut tempore impediri debeat. Nota eſt regula illa generalis libertatis Chriſtianæ, quàm Petrus Actor. 5. cap. retulit: *Oportet obedire Deo plus quàm hominibus*. Quæ ſolidiſſima lex innumeris antiqui inſtrumenti locis præſcripta & repetita eſt, poſtremo & ſpiritu fidei Chriſti ratificata, vſq; adeo vt & Apoſto-
lus

Ius anathemate feriat omnes illos, qui diuerſum, atq; Spiritu Chriſti traditū eſt, tradere aut promulgare vnquam auſi fuiſſent. Matrimonium autē nemo ignorat & naturalis eſſe & diuini iuris, Gen. 1. & 2. cap. & locis ſupra allegatis: Seruitutem verò iuris gentium, ff. *de ſtatu hom.* L. 1. & multis aliis locis. Non poteſt igitur ſeruitus quemquam in totum arcere iure à matrimonio, quocunque conamine Domini interueniente, quin qui ſeruit aut quæ ſerua eſt contrahere poſſit vel domino inuito, & eo medio carnis impotentiæ aduerſus fornicationē mederi. Iam cum accreſcat domino proprietatis amplitudo ex matrimonio & prole, conſtaret vel ex hac ipſa cauſſa violentum & iniquum eſſe dominum, qui quacunq; de cauſſa ſuis eſſet matrimonio interdicturus, in totum quidem, vel ſeorſim vel generatim. Durius etiam haberentur ſerui, quàm ferre poſſet æquitas, quod iura tamen ciuilia nō permittunt, vt ff. *de ſtat. hom. L. ſi dominus*: longè minus Scriptura de ſeruo Hebręo, quēadmodum in Exodo & Leuitico legimus. Et iubet Apoſtolus Coloſ. 4. vt æquabilitatem ſeruis ſuis domini Chriſtiani exhibeant, quippe qui cōmunem habeant Dominum in cœlis. Leuit. enim 25. de ſeruo Hebręo inquit Deus: *Ne affligas eum per potentiam, ſed metuito Deum tuum.* Et eodem loco: *Fratres veſtros filios Iſraël ne opprimatis per potentiam.* Sunt autem ſerui fideles fratres credentium dominorum in Chriſto: Et vt ait Apoſtolus: *Seruus qui in Domino vocatus eſt libertus domini eſt, & qui liber vocatus fuit, ſeruus eſt Chriſti*, 1. Cor. 7. Nec fruſtra dictum in Leuitico: *Mei ſunt ſerui filii Iſraël, quos eduxi de terra AEgypti*, &c. Vt enim hi per Moyſen ex Ægypto, Domino diſpenſante, in terram promiſſionis ſunt educti, ſic qui iuxta carnem ſunt ſerui, iuxta ſpiritum autem vocati in Domino per Chriſtū Ieſum, volente patre ex Ægypto ſeruitutis peccati in ſpiritualem, hoc eſt certam & veram, libertatem aſſerti ſunt. Quo vel vno nomine nihil ſeruis ſuis negabunt Domini, quod eis iure diuino conceſſum eſt. Quam durè autem haberentur ſerui & ancillæ, ſi ab illo gignendi opere, quod nota tam efficaci omnibus hominib. inſeuit prudentiſſimus ille naturę vniuerſę architectus, quodq; rectè naturaliſſimum omnium in viuentib. Ariſtoteles eſſe docuit, in vniuerſum arcerentur? Cùm veteribus tamen, & quidem Ethnicis, cœlibatus haud rarò probro fuerit. Et eſt nota Lex illa vetuſtiſſima Tabularum duodecim: *Cœlibes eſſe prohibento*; cuius in Legibus M. Cicero meminit, quæ adeo quondam in politia illa Romana celebris fuit & ſancta, vt omnium ordinū homines ad coniugia adigerentur, quorū modo cœlibes liberis procreandis idonei viſi fuiſſent. Vnde illa multifariam cōceſſa ſponſalium rerū priuilegia, & ius illud trium liberorum, præterea & vacatio publicorū munerum, quę duodecim liberorū parēti cōcedebatur, & legū Iuſtiniani Imp. libris nota eſt, Cod. *de decurionib.* L. *ſi quis decurio*, lib. 10. De illa igitur contrahendi libera facultate, quæ & ſeruis competit, in can. *dignum*, mentio fit in Septimi Gregorii Decretalium opere, vbi de *ſeruorum coniugio* agitur. Neq; aliud ſentit eo loco ad Salisburgenſem Epiſcopum ſcribens Hadrianus Pontifex, etiam licere ſeruis matrimonio coniungi inuito domino, ſi dominus quacunq; cauſa motus ſeruis in totū ſit matrimonio interdicturus. Ius enim diuinū neceſſario humano præfertur, neq; officit vlla cōditio vel gētium iure vel hominū placitis inuecta, quo minus locum habeat libertas doctrinę ſacrę & Apoſtolicæ, quę iubet ſatius eſſe iugari matrimonio quàm vri: nec fert legem hominū ducere & nubere prohibentium, quos Apoſtolis poſtremis in ſæculis futuros prędixit. Proinde in iſto caſu Deo magis quàm hominibus obediendū eſſe decernit. Quanquam loco illo Pauli ad Galat. *Non eſt liber neq. ſeruus*, &c. Hadrianus abuſus eſt. Nō enim de coniugio ſeruorum quicquā, ſed de libertate ſpiritus fidei illo ipſo

loco Apoſtolus tradidit. In hoc n. omnes, ſe iuncto perſonarum reſpectu, in Chriſto Domino adæquamur, iuxta illud Pauli 1. Cor. 7. *qui liber eſt mundo, ſeruus eſt Chriſti.* Contrà verò qui ſeruus mundo, libertus eſt Chriſti. Seruitus n. carnis adeò nõ impedit ſpiritus libertatẽ, quin in ſeruo omni, in quo Spirit⁹ eſt Chriſti, vera etiam & maximè ingenua libertas locũ habeat. Et eſt veriſſimum, q ab Auguſtino lib. *de ciuitate Dei* 19. traditur: *Multos dominos eſſe iuxta carnem vel maximè liberos & ingenuos, qui iuxta ſpiritũ miſerandi immanib. vitiorũ & ſcelerũ tyrãnis ſeruiunt*, vt longè optabilior ſit ſeruit⁹ carnis cum animi Deo ſeruientis libertate, quàm libertas carnis cum mentis captiuitate tot vitiis ſceleribuſq; obnoxię. Quę vna cauſſa eſt, cur Apoſtolus in Galatis, & alibi in renatis & iuſtificatis, nec libertatem nec ſeruitutem iuxta carnẽ magno æſtimet, ſed vnicã libertatẽ ſpiritus in fide Chriſti cõmendet. Mauult quidem, ſi fieri poſſit, liberos fieri qui ſeruiunt, ſed hoc fine vt qui liberi ſunt iuxta carnem, ad miniſteria charitatis omnib. ex æquo præſtanda fiant habiliores, nõ vt tabeſcant otio aut ceſſatione, velut fatuę illę virgines, vel libertate inflentur, vel luxui ſe captiuos dedant, quod ſolent qui ſtudium libertatis auaritia & ambitione corrũpunt. Siquidẽ & virgines probat Apoſtolus & cœlibes ſui ſæculi viduaſq; ætatis prouectæ, qui citra carnis æſtum immodicũ iugo matrimonii vacare, quæq; Dei ſunt & proximi hoc liberius diligentiuſq; curare & omni de cœtu quàm optimè mereri poſſint. Enimuerò & Chriſtus illos in primis cõmendat, qui ſe caſtrauerunt propter regnũ cœlorum: quod profectò nõ niſi in vero cultu Dei & proximi cura poſitum eſt. Sed innuit interim perpaucis datum, vt hoc modo caſtrati durent. Sicut igitur cõditio virginis, viduæ, cœlibis hominis ad officia charitatis præſtanda expeditior eſt, quàm maritorum & cõiugum, atq; hac vna de cauſſa prælata matrimonio, ita libertas iuxta carnẽ ad bene merendum promptior exiſtit quàm vlla ſeruitus eſſe queat. Seruus n. ita domino ſuo debet operam, vt aliis interim vacare ſine domini cõſenſu nõ liceat. Vnde illud Pauli manat: *Si potes liber fieri, potius vtere.* Alioqui in regno fidei nec libertas carnis quicquã eſt, nec ſeruitus iuxta carnẽ, ſicut ne pręputium, nec circũciſio, nec fortuna, nec locus, nec patria, vel vlla externa quantũuis ſpecioſa conditio, ſed noua ſpirit⁹ creatura. Quo ſenſu Apoſtoli verba ad Galatas accipiẽda ſunt, ſec⁹ quidẽ quàm Hadrianus accepit. Sed non eſt nouum in Põtificum reſcriptis tortas ſcripturas & alieno ſenſu adductas legere. Quanquam rectè interim reſpondit Hadrianus *inter ſeruos matrimonia nullatenus debere prohiberi, & ſi cõtradicentib. dominis cõtracta ſint, nulla ratione eſſe propter hoc diſſoluenda.* Idẽ etiã, ni fallor, Scholaſtici ſentiunt apud Lombardũ lib. 4. diſtin. 36. dũ quærunt: *Num ſeruitus cũ cõtradictione domini impediat matrimoniũ.* (Hoc n. ſentiũt, an ſeruus ſeruave matrimonio abſtinere & cœlibẽ vitã agere cogatur, ſi ita iubeat & vrgeat domin⁹: an verò inuito etiã domino iugare ſe matrimonio poſſint: Nõ n. loquũtur de priuatis cõiugii modis hac vel illa ratiõe cõtractis, ſed ſimpliciter de vſu matrimonii, q apud ſeruos nõ minus quã apud liberos locũ habere debeat. Certe Bonaventurã, qui inter caſtiores Lõbardi interpretes numeratur, hoc ipſum ſenſiſſe ex argumẽtis ſuis clare intelligitur. Et hacten⁹ q dẽ, quę de priori ſupra poſitę diſtinctionis membro ſentirem, paucis diſſerui: de altero ſic ſtatuebam.

Si ſeruis ſuis in ſuo dominio Dominus vſum matrimonii liberum relinquat, lege autem edictove caueat, ne alienis, hoc eſt extra ſeruiles familas ſuas, vel ſeruis vel liberis iungantur, viſum eſt mihi diuino iure teneri ſeruos & ancillas, ne inuito domino aliis ſeſe iungant, neve ratum habeant iudices quod inuito domino fuerit tentatum, niſi manifeſtus domini conſenſus acceſſerit. Apoſtolus enim Epheſ. 6. *Serui*, inquit, *obedite his qui domini*

ſunt

ſunt iuxta carnem cum timore & tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, tāquam Chriſto, &c. Nec de famulis loquitur, vt quidā delirant, ſed de propriis, quos vulgo leibeigen Leut nominamus. Famula utnr n. & liberi, qui ſerui nō ſunt. Idem Apoſtolus Coloſs. 3. *Serui obedite per omnia iis, qui domini ſunt ſecundum carnem*, &c. *Per omnia* dixit, non velut mandans vt impia & legi Chriſti aduerſa iubentibus pareant: ſed ſeriò admonens, vt in iis quæ ſalua pietate iubentur obſequium præſtent. Nihil autem officit pietati aut ſpiritui fidei Lex illa Domini qua matrimonia nō tollit quidem, ſi modo quodam pro ſui dominii & proprietatis iure coercet & ordinat: quemadmodum ius nō permittit quælibet quibuslibet iungantur, ſed modū præſcribit in matrimoniis, & qui cōiuges eſſe poſſint aut nō poſſint diſerte admonet, id ꝙ vel in gradib. affinitatis & neceſſitudinis Leuit. 18. cap. deprenditur. Quanquā ſeruitus violenta quædā conditio eſt iure gentium magna ex parte inuecta, & naturali mortalium libertati aduerſa, tamē iure diuino non modo admiſſa, verum etiam recepta & probata eſt, vt Exod. 21. cap. & longe clariſſime Leuit. 25. cap. Proinde idem iubēs & probans Apoſtolus nō ſine cauſa illud vrget, vt qui Chriſto nomen dederint, externis illis & per ſe indifferentib. ſtatibus & cōditionib. nō grauentur, ſed vt quiſq; in ea vocatione, qua à Domino vocatus eſt, maneat, nec quicquam moliatur quod vel pacem publicam interturbare, vel Chriſti doctrinam multa cum offenſione eleuare poſſit. Externa quædā res eſt ſeruitus, quæ ferenda eſſet publicæ tranquillitatis gratia, etiamſi ſcripturis non probaretur, ſicut Ethnicorum magiſtratuum leges & edicta publica externarum rerum & onerum ferri iuſſit Apoſtolus Rom. 13. Grauiſſime n. peccant, qui vel iniquorum onerum intolerantia Regē in regno ſuo perturbant, & negotium faciunt magiſtratib. pace publica violata. Porro quod in regno Rex eſt, hoc ipſum & in dominio ſuo Dominus eſt. Nota ſunt verba Pauli 1. Timoth. 6. *Quicunq; ſub iugo ſunt ſerui, Dominos ſuos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina male audiat*. Vnde & Petrus vel prauis & iniquis Dominis nedum Ethnicis parendum exiſtimat, 1. Pet. 2. Ex animo autē obedire & operas præſtare iuſſit Apoſtolus, nō ſimulanter, quod mali ſerui ferè aſſolent, in quos & illud congruit, *Oderint dum metuant*. Proinde ſi Scriptura iubente legi obediēdum eſt de tributo, vectigali, telonio, aliiſq; id genus exactionib. caventi, etiamſi iniqua & immodica exigit, & à magiſtratu vel Ethnico lata eſt: longe magis ille, qui ſuę carnis ius nullum habet, ſed domini ſui ꝓprius eſt, ei legi parebit, quę nec iniqua eſt nec impia, quippe quę nec tollat coniugium nec cogat, ſed liberū relinquat, modo pro dominii iure, quod diuino iure ſtabilitum eſt, nihil violata Domini voluntate peragatur. Mediæ n. ætatis iura cum Ciuilia tum etiam Canonica, quanquā religioni in nōnullis immodice detulerunt, tamē eo loco ſemper habuere dominorum in ſeruos poteſtatem, vt ne religionem quidem ingrediendi ſeruo aut ordines obeundi facultatem, inuito Domino, conceſſerint. Et ſi quis libertatis prætextu, vel ordine ſacro vel religione aliqua initiatus fuiſſet, ſeruitute cognita, domino poſtulanti reddebatur, prioremq; in ſeruitutem migrabat. Quod ſi nec religioni nec ſacro ordini cedit dominorum in ſeruos authoritas, longè minus matrimonio ceſſerit, ꝙ rite nunquā niſi ab his qui ſui iuris ſunt cōtrahitur: quandoquidē in cōiugio corporum magis quā animorum copula celebratur, iuxta dictum Chriſti. *Et erunt duo in carne vna*, ratumq; eſt matrimonium rite copulatum, vtcumq; demum animi coniugatorum diſſiliant, niſi fornicatio interceſſerit, Matth. 19. Apoſtolus quoq; 1. Cor. 7. inter fidelem & infidelem ratum ſinit matrimonium, in quo tamen ſumma eſt animorum in religione diſſenſio. Ante verò dictum, ſeruū ſeruamq; ſuę carnis ius nullum

habere, quod ipſa ſatis euincit proprietas, & iura ſcripta docent, vt Inſtitutis Iuſtiniani tit. *per quas perſon. nob. acquiritur*, §. *item nobis*. Non habent igitur ius coniugii cum Domini lege pugnantis, ſi ea ipſa modus duntaxat coniugii ſtatuitur, non tollatur coniugium. Inde illud eſt, quod in Concilio Cabilonenſi coniugia ſeruorum diuerſis in dominiis contracta ita demum ratihabita ſunt, ſi in illa conſentiant Domini, *29*. q. 2. can. *dictum eſt*. Nam quod eodem in loco ex Iuliani & Zachariæ conſtitutionibus conſcripſit Gratianus, videlicet vt matrimonia inter ſeruos & liberos contracta rata eſſe debeant nec alia cauſſa niſi fornicationis diſſolui, de iis plane dictum eſſe videtur, qui dominorum conſenſu & ſine vlla conditionis exceptione contraxerunt. Mihi enim non conceditur ſeruã dimittere aut repudiare, quam ſciens eſſe ſeruã duxi, aut quã ducens ſine vlla ſeruitutis mentione vel exceptione meam feci. Iam ne quis Dominorũ cõſenſum & voluntatẽ nullo loco dignaretur, iure quondã ciuili Romano ea vis & dignitas dominii in ſeruos obſeruata eſt, vt etiam in hęredes confirmari & rata fieri ſeruitus potuerit, adeò vt ne hæredi quidem manumittere licuerit ſeruum, qui teſtamẽto prohibitus fuiſſet manumitti, vt ff. *de manumiſſionib. L. ſeruus hac lege*. Et in ſacra ſcriptura ſerui, qui tempeſtive oblatam libertatem recuſabant, & ſerui quam liberi eſſe malebant, perpetuæ ſeruituti addicebantur, Leuit. 25. Conſentire autem extraria in cõiugia Domini videntur, dum vel ex pacto aliquo interueniente nuptias permittunt, vel lege promulgata nõ coërcent, vel certa aliqua mulcta puniunt qui alienis familiis immiſcentur, vel ſcientes tacent nec reclamant. Habet n. locũ in hoc maxime caſu, quod vulgo dicitur: *Qui tacet, cõſentire videtur*. Pacto vero cõſentitur, quum inter diuerſos dominos certis aliquot cõditionib. ſaluis, in mutua matrimonia cõſentitur. Sũt aũt pacta multiplicia dominiorũ, quę referre nõ attinet. Nec ita pridẽ cœnobia Benedictina, quę ſeruis abũdarũt, inter ſe pluſcula, & cum Dominis etiam prophanis pacto, quod *concãbium* vocabant, in id genus ſeruilia matrimonia cõſenſere.

Francis veteribus & Alemãnis noſtris matrimonia inuitis Dominis cõtracta, rata quidẽ erant, ſed impunia non erant. Vnde fiebat vt de conſenſu Dominorũ haud admodũ ſolliciti eſſent in paciſcendis cõiugiis, qui vel alienis ſeruitiis vel liberis hominib. ſeſe copulaſſent: tutò ducebãt & nubebant, qui de mulcta ſolvenda ſemel deliberaſſent. Mulctę ipſę varię erant, & libertatẽ nõnunquẽ amittebant ingenuę mulieres, quæ ſeruilib. ſeſe nuptiis cõtaminaſſent. Hodie multis in locis ſeruorũ liberis nubentiũ matrimonia diſſimulant Domini, & ratas habent nuptias. At verò quoniã cõmuni lege obtinente proles ventrẽ ſequitur, prolem poſtea requirunt & iure proprietatis vindicant. Vnde magnę ſæpe turbæ multis vrbibus motæ ſunt. Æquiore animo feruntur ſeruorũ cum liberis cõiugia, quanquã & iis ipſis nõ parum dominis decreſcat, tum quod prole de libera fœmina procreata carent tum etiam ꝙ iure illo deſtituuntur, quo de ſerua genitam ſobolem vel ſuam & propriam tenerent, vel alieno de ſeruitio natã ſuam pacto facerent, vel certè pœna aliqua damnũ inlatum reſarcirent. Apud veteres n. ne quidẽ impune erat liberas ducendi cõſilium. cuius rei clarũ argumentum extat in Cod. Iuſtiniani L. vlt. eius tit. in quo de *Agricolis & Colonis* agitur lib. *11*. Multũ n. referebat, ſciente ne an ignorante Domino quid factum admiſſumve fuiſſet, vt in L. *ſuper ſeruis*, tit. *Qui militare poſſint*, Cod. lib. 12. Conſentire autẽ crediti ſunt, qui ſcientes tacebant & ſufferant, vt diximus, & eſt argumentum in authent. *de ſanctiſſimis Epiſcopis*, §. *ſi ſeruus*. Vbi vero nullum horum eſt quod de cõſenſu poſſit convincere, & lege cautũ eſt ne ſerui ſeruæve extra propriam Domini familiam matrimonia ſine expreſſo Domini cõſenſu ineant, iure divino teneri

ſeruos

ſeruos & ſeruas ad eius legis obedientiam puto & iudico nõ eſſe vlla ſententia ratificandum cõiugium, quod Domino hoc modo nolente cõtractũ eſt. Non probat n. Deus quod cõtra legem ſuam temeraria voluntate committitur. Lex autem Dei eſt & iuris diuini præceptum, illud ipſum, quod ab Apoſtolo promulgatum eſt: *Serui obedite per omnia Dominis veſtris*, &c. Temeraria autem voluntas eſt, quæ ſeſe ita coniugat, vt vltionem divinam haud dubie ſit latura, niſi cum illis quos offendit demum in gratiam redierit.

De conditione autẽ quod quæritur. Num impediat aut ſoluat matrimonium error conditionis? vt ſi ſerua ſit coniunx mea quam ducens liberã eſſe putabam: tradunt quidem Canones, errore cõditionis ſolui matrimonium cum quis ignorans ſeruam ducit, quã liberã ingenuamve putavit: & docent, talem deſeri poſſe etiãſi ab neſcio ſit viciata, vt in can. *propoſuit*, & can. *ad noſtram*, in Septimi Gregorii Decretalibus, vbi *de coniugiis ſeruorum* agitur: & in Gratiani farragine, 29. q. 2. *ſi quis ancillã*, §. *his ita*, & in can. *ſi quis ingenuus*, &c. Quam opinionem & Scholaſtici, ſi probè menimi, ad diſtin. 36. libro 4. Sentent. Lombardi cõfirmant. Quamquã mirũ mihi viſum eſt, cur in errore cõditionis, ſolius ſeruitutis meminerint, & alii tamẽ errores accidant ad cõditionẽ attinentes, quæ matrimonium ſoluunt, vtpote ſi coniugatã ducat mas quã *ἄγαμον* eſſe credidit, aut econtra fœmina cõiugato nubat, vbi ſtatus conditio iure divino impedit matrimoium, cum vni viro vxor nõ niſi vna cõcedatur, iuxta illud Domini Matthæi 19. *Et erunt duo in carne vna.* Hic n. vel vnus locus *πολυγαμίαν* fortiſſimè repellit. Item ſi nubat aliqua viro religione quapiam initiato, vtpote Sacerdoti Papiſtico aut Monacho Benedictino aut Franciſcano aut Dominicaſtro: in quib. caſib. adeò illi pro ſuo hupero, hoc eſt humano iure conditionem æſtimant, vt aſſerant ſolui matrimonium niſi Papa grandi aliqua diſpenſatione ſuccurrat. Et tamen ſub conditione continentur caſus iſti, ſicut & illi, ſi Iudæam aut Saracenam ducam quam putabam Chriſtianam eſſe. Gratianus quidem loco ſupra citato quatuor errorum meminit, videlicet conditionis, qualitatis, perſonæ & fortunæ: & matrimonium quidem duobus ſolui putat, conditionis ſcilicet (de quo eſt dictum) & perſonæ: vt ſi, gratia exempli, Titio nubat quæpiam, quæ Andronicum eſſe credidit: duobus autem, puta qualitatis & fortunæ, non ſolui. Cùm ſub qualitatis tamen nomine affinitas & cognatio, præterea frigiditas & impotentia recte locentur, quibus ſingulis matrimonium iure divino ſolui conſtat. Non poteſt enim ducere vxorem, aut certè ſi duxerit retinere non poteſt, qui debitum poſcenti præſtare nequit. In totum autem ad coniugium quod prolis gratia inſtituitur, accommodi non ſunt qui à debito inuicem præſtando, præcipuo videlicet coniugii munere, corporum defectione deſtituuntur. Maſculum enim & fœminam creauit DEVS, eiſque ad prolem gignendam benedixit, ad quam ſuſcipiendam originali concupiſcentia & quidem concreata impellimur. Atque hæc quidem, quia lapſu primorum parentum eſt vitiata, adeò plerumque intemperans eſt & vehemens, vt niſi vel dono DEI, raro quidem illo, tollatur, vel matrimonio debitum præſtante coerceatur, periclitari ac perire etiam neceſſe ſit iuxta illud Apoſtoli: *Propter ſtupra vitanda ſuam quiſque vxorem habeat, & ſuum quæq; virũ habeat.* Et iterum: *Satius eſt matrimonium contrahere quam vri.* Medetur n. ardori carnis matrimonium, & ſimul benedicit DEVS eo propoſito coniiliove cõiugatis vt creſcant. Id ipſum aſſequimur impolluti cubilis cõcubitu, ſine quo nulla iuſtæ cõcupiſcẽtię medela ſtatui poteſt. Hũc frigidi & corporum defectione viciati non præſtant. Soluitur ergo & qualitate matrimonium, non minus quàm cognatione & affinitate. Inceſtæ n. nuptiæ ratę eſſe nõ

poſſunt. & erratur qualitatis ignorantia, ſi quis quampiam ducat, quæ ſanguinis linea arctius cohæret quàm vt ipſam habere coniugem poſſit. De parricidis item & veneficis aut quovis modo inſigniter criminoſis magna quæſtio eſt, neq; illos tolerat publicorum iudiciorum grauitas, quippe quos ipſa ſcelerum qualitas vel fugientes proſcribit vel prehenſos damnat. Et ambigitur num ratum eſſe debeat matrimonium cum illo hominum genere cognito & explorato contractum: & an cogatur mulier, tali marito fugiente & occultante ſeſe, perpetuum agere cœlibatum, nec ampliorẽ habendi nubendi facultatẽ, ſic viuo marito priori? Ego talem nubere alii poſſe arbitror, modò cauſſa cognita legitimi eam iudices prioris & ſceleſti quidem & extorris mariti iure ſoluerint. Non poteſt enim parricida aut veneficus quem publica æquitas aqua & igni interdicit, mulieri inculpatæ cohabitare & præſtare debitum, adeoq; nec ipſum finem initi ſemel matrimoni attingere, vt illa profectò, ſi ſe continere nequeat, alii ſeſe iure diuino coniungere matrimonio & cohabitare queat. Non puto vero audiendos eſſe, qui iuſtæ abſentię cauſſationem etiam criminoſis largiuntur, quum hi vel pręſentes non ferantur, & vitali nobiſcum aura frui non poſſint. Secus habent illorum iura, qui legitimis de cauſſis vel diutiſſime abſunt. Ad inſtitutum autẽ vt reuertamur, conſtat & hunc errorem contracti cum ſcelerato matrimonii qualitatis titulo comprehendi, & tamen certis de cauſis & caſu aliquo matrimonium diſſoluere. Iam & fortunæ ignoratæ errores non modici matrimonium videntur vehementer averſari, vt ſi virgo quæpiam aut mulier inſcia decoctori aut alii cuipiam, qui æris alieni magnitudine ſolum vertere coactus fuit, nubat: aut ſi de dote præſtanda lege aliqua publica cautum ſit, & ille vel ille ſecundum legem acturum ſe ſtipulatus ſit, nec poſſit mutata fortuna ex legis præſcripto dotem poſtea numerare, aut initio initi matrimonii pręſtare non poſſit quod ſpoſpõdit: iuſte quęritur, an maritum tenere cogatur, qui errore fortunæ impoſuit & fefellit. Verum vt fortunam ſinamus, de conditionis errore ab ipſis Lombardi & Gratiani interpretibus relato, mihi cogitanti viſum eſt ſeruitutem ignoratam non ſimpliciter ſoluere matrimonium, quod illis placere video, ſed exceptam tantum, ſi de ea ſerui ſeruæve nominatim admoniti ſint: vt ſi, exempli gratia, alienigenam aut parum mihi cognitam & exploratam ducturus dicam: *Si ita collubet & bona tua gratia fieri quaat, duco te vxorem meam, modo ſeruitutem nullam ſeruias, nec patrono vlli quicquam debeas.* Vel ſic: *Admonitam te volo, vt ſi vel ſerua ſis vel liberta, ne te mihi deſpondeas: nec ſeruam enim nec libertã ducam, nec me vlli eius conditionis ſpondebo:* Aut ſi ſeruam eſſe ſciens ea ducat cõditione, *ſi certo tempore manumitti quaat,* ſicut funarius ille noſter ſuam illam duxit. Quod autẽ de ingenuis maſculis dicimus erga ancillas, idem de ingenuis virginibus fœminiſq; erga ſeruos intelligendum eſt conditionem dolo cœlantibus. Dolus enim eſt, ſi ſeruus cœlet liberam ſuæ conditionis, aut contra ſerua liberum. Nec coniungit Deus vllos qui dolo coëunt. Hactenus de exceptione dixi, qua conditio manifeſte repudiatur. Nam qui matrimonia ſic incircumſpecte ineunt, pręſertim cum peregre profectis nec ſatis exploratis & cognitis, vt nec de conditione admoneant nec quicquam in re tanta eius rei excipiant, profecto mihi ſeritutis conditionem tanti feciſſe non videntur, quin vel ſeruam tenere & vxorem habere libuerit etiam incognitam. Ferre enim æquo animo ſeruitutem videtur, qui matrimonio contrahendo nominatim ipſam non excluſit. Naturali autem quodã iure eximium locum in omni contractu habet exceptio, ſicut &, condictio, maxime autem in coniugio: vt ſi dicam: *Duco te vxorem, modò virgo ſis aut alioqui proba & honeſtæ vitæ,* irritum fit matrimonium ſi viciatam

tam

tam eſſe aut improbæ vitæ eſſe conſtiterit. Nam qui nulla conditionē vel exceptione propoſita quampiam ducit parum exploratam, non videtur magnopere curare purane an impura, ſerva an libera ſit, nec poteſt de dolo queri, qui contra dolum non excipit, nec vllam facit conditionis mentionem: Lombardus quidem 36. diſtinct. libro 4. *Si conditionis*, inquit, *dolum patitur, non cogitur adhærere ei, cuius fraude decepta eſt: ſed ſi de conditione conſtiterit, non poteſt dirimi matrimonium*, &c. Videtur autem illi nihil moleſta futura conditio, qui ſuſque deque illam facit nullo verbo prævertens aut excipiens.

Quamquam interim non obſcure viderem, vel in hoc more plurimum commodi ſitum eſſe, quo ſeruitus ignorata matrimonium ſoluit. Admonentur enim ea lege ſerui & ſeruæ, ne cui, niſi detecta conditione, iungantur: & cum graue & incommodum ſit quocumque modo admiſſum ſeruitutis iugum, ratio tenetur qua conditio etiam ſine dolo malo tacita nocere facile non poſſit. Fit enim ſæpe vt quæ ſerua eſt, ſeruam ſe eſſe neſciat: liberum ſe putet aut certe libertinum, qui ſeruus eſt. Quo in caſu nullo dolo de libertate condicitur, & tamen fallitur qui ſic perſuaſus vxorem ducit, quam ſeruam eſſe neſcit: contra & libera circumuenitur, quæ nullo dolo perſuaſa ſeruo nubit, quem liberum eſſe credidit. Quamquam iis ambobus caſibus non lex modò, qua detecta ſeruitus coniugium omninò ſoluit, ſed ipſa etiam exceptio, cuius ante meminimus, circumventę parti ſuccurrit. Vtcumq; autem iſta habeant, prior mihi ſententia vero propior viſa eſt.

Niſi vero fallor, & ante à nobis memorati & plurimi alii errores de medio tolli cauerique potuiſſent in contrahendis matrimoniis, ſi veterum more & iure de ipſis proximis aliquot ſæculis iudicatum fuiſſet. Matrimonium enim licet diuino & naturali iure nitatur, tamen poſitiuo iure præcipue illuſtratum eſt: quandoquidem non tam animorum (quod ſupra admonuimus) quàm corporum coniugationem complectitur, atque ea quidem cauſſa cum fortunis etiam de dotium & donationum & hæreditatum iuribus cohæret. Quare eſt, vt de eo à Conſtantini Magni temporibus vſque in Friderichum Primum & amplius ciuili maxime &, vt ſic dicam, prophano iure fuerit cognitum, conſultis tamen interim & reuerenter habitis Pontificum reſcriptis, quod è Iuſtiniani Codice & ſequentium Imperatorum conſtitutionibus clariſſime cognoſcitur. Poſtea quum gliſcente auaritia quæſtus ratio in illis litibus haberi cepit, forum illud totum in curias Epiſcoporum eſt translatum, &, quod omnium pace dictum volo) ſic verſum in caſus, errores, & opiniones, hoc eſt in laqueos & pedicas, ſacri coniugii negotium, vt neſciam vllane alia cauſſa ſordidius per Eccleſias tractata & improbius cōtamina fuerit quàm matrimoniorum: niſi huic præferre pœnitentiæ negociationē libet, quæ ꝓfecto & ipſa incredibili fraude & longe peſſima ſcelerum ſecuritate exercita eſt. Maiores noſtri iure maxime diuino & hiſtoria veteri ſacra moti, conſenſus matrimoniorum ita tandem ratos habuerunt. ſi legitime, prudenter, grauiter, circumſpecte de ipſis ineundis perficiendiſque deliberatum fuiſſet. ſi explorati & cogniti fuiſſent qui cōiugio erant coituri: deniq; ſi parentum, tutorum, propinquorum, amicorū cōſilio & volūtate illa ipſa ſuſcepta fuiſſent: Poſtremo ſi nihil dolo, arte, ſtudio, auaritia, ambitione quæſitum fuiſſet. Turpe autem putabant, tanta cura & vigilantia de vita & moribus illorum, quos breve modo ad tempus in famulatum domeſticum admiſſuri eſſemus, perquirere & cognoſcere, interim autem ſecure ceſſare in eorum vita, conditione, & morib. inquirēdis, quos in familiæ liberorumq; & fortunarū omnium ſortē & communionē eſſemus recepturi. Verè enim cōiungit DEVS quos ſana & ſobria

con-

conſultatio copulat. Nec enim leuis eſt coniugii cõditio, nec breue tempus quod illud ſibi poſtulat, nec facile iugum quod mutuo cõſenſu ferendũ ſuſcipitur. Proinde expeditior erat ſolidiorq; iudiciorum cognitio, in quib. voluntates magis, quàm vtcunq; elapſa prolatave aut extorta ſeu verius dicam captata verba æſtimabantur. Non habet enim Scriptura verba vlla, quibus ceu ſolennibus animi vtcunq; conſentientes matrimonii nexu velut ſtipulatione aliqua obligentur. At contra cõſenſum habet & voluntatẽ circumſpecte agentem, præterea & parentum honoratã voluntatẽ & cõſultationes neceſſariorum, qui quod Dei eſt magis quàm quod eſt hominum, eligant & probent: ad hæc in virtute & pietate ſummam æſtiment cõiugii in Domino copulâti. Porro vbi iuſta eſt, & bonorũ cõſiliis adhibita deliberatio, ibi error facile obrepere nõ poteſt, & ſanctius coherent matrimonia, quæ voluntate matura & prouidenti deliberatione adducta coaleſcunt. Recte autẽ impuberum & minorennium voluntates ad cõtrahenda cõiugia nõ admittuntur, niſi maiorũ iudicio & deliberatione fuerint probatę. Eſt n. hęc ætas in vtroq; ſexu ardens, incauta, incõſiderans, procax, iudicio nullo, impatiens, præfractis moribus & delicatis, adeoq; immoderata cõcupiſcentia, enormis, & ad lapſum proclivis, vt niſi repagulum opponant, qui valent iudicio, ac velut carceribus arceant ſeſſorem immaturè curſum accelerantem, amore illa tragico & inſano magis quàm Chriſtiano rapiatur, belluæq; in morẽ libidine & Venere inflammata nihil minus reſpiciat aut quærat quàm coniugium Domini benedictione auſpicandum. Cui vaſaniæ feneſtrã aperiunt, qui putant iuniorum voluntatib. ita eſſe deferendum, vt vel inuitis parentibus & omni maiorũ reiecta veneratione ducãt vel nubãt, rara eſſe matrimonia oporteat. Quid enim hoc aliud eſt, ſic ſtimulos adhibere furẽti libidini, quàm ad eum curſum inhortari mollem & ſtultam ætatem, à quo frenis & lupatis quidẽ erat arcenda? Quãto rectius & ſapientius illi faciunt, qui legib. latis æſtũ illum carnis intemperantiſſimum conſulto reprimunt & in ordinem, vt ſic dicam, redigunt naturę viciatæ impotentiam. Nec minus pie reperta hodie ratio eſt multis in Eccleſiis celeberrimis, qua leuitati & temeritati captioſe cõtrahentium ita occurritur, vt ne cognoſcãt quidem iudices de matrimonio, quod clam teſtibus contractum eſt, niſi vnanimis conſenſus duret, aut partem negantẽ ritè & legitimè conſenſiſſe teſtib. fide dignis doceri poſſit. Vt ſi, gratia exẽpli, mas dicat: *Ego te vxorẽ meã duxi*. Fœmina cõtra reſpõdeat *Nego te duxiſſe*: *Nego me cõſenſiſſe*. Aut è contrario fœmella aſſerat rite ſe & verbis & manu, vt vocant, cum mare matrimonium iniiſſe: Mas autem initum neget. Non auditur pars agens, ſed irrita fit actio, niſi doceri teſtibus poſſit quod intenditur. Qua ſane pientiſſima ratione infinitis periuriis, quorum plena ſunt tribunalia illa, via pręcluditur, & ſimul arcetur impudẽtia nequid temere aut omnino captioſe in re tã graui & ſeria cõmittatur. Par ratio & in illo remedio eſt, quo ſtupris virginum auertendis Eccleſiæ multę vtuntur, & ne qua fraude imponi facile poſſit accurant. Quod n. Lex Dei ſeductas & ſtupratas virgines vxores facit horũ à quib. ſeductę & viciatę ſunt, nõ hoc ſenſu fineq; facit, velut recte ſeduci & corrũpi virgines poſſint aut debeãt, ſed nexũ matrimonii tãquã in pœnã ſtatuit corruptori, quo vi petita virginitas ita recõpenſatur, vt qui ſtuprauit habere eam, velit nolit, vxorẽ debeat. Et quũ reliquis in cõiugiis ferme locũ habuerit apud Hebræos libellus repudii, in hoc caſu non admiſſus eſt, ſed perpetuæ cohabitationi lege adiudicat⁹ eſt qui ſeductã viciauit. Non vult n. Deus virgines ſeduci & viciari, ſed legem charitatis iubet eſſe ratã: *Dilige proximum tuum, ſicut teipſum*. Et: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne facias*. Quod quidẽ adeo vrget diuina iuſtitia, vt vim virgini allatam

ſupremo

ſupremo vindicet ſupplicio. Stuprum autem, in quod aſtu aliquo & ſeductione conſenſum eſt, nexui coniugii perpetuo adiudicet Deuteron.22. niſi patri aliud viſum fuiſſet Exod.22. Stuprum autem cum ſit lege vetitum, Deo placere non poteſt. Vnde intelligi datur tale matrimonium non voluntate contrahi, ſed peccati admiſſi cauſſa irrogari. Proinde pia & ſancta iudicanda ſunt Eccleſiarum decreta, quæ communem charitatis legem tuentur, & quantum in ſua ope ſitum eſt vindicant, cauentque ne facile ſtuprum vllum committi in virgine, neve mas vllus ſponte oblato virginis coitu, qui dolo poſtea ſtupri nomine iactetur, illaqueari & circumveniri queat. Quippe virgines illæ, quæ vltro ſtuprari ſe quacunq; cauſſa patiuntur, lege Dei nõ gaudent, quum ſeductæ non ſint, ſed quamlibet leui cauſſa morem geſſerint. Porrò & hæc ratio non parum momenti ad arcendam mollis ætatis libidinem & temeritatem confert, qua certi anni præſcribuntur, intra quos conſenſus liberorum locum nõ habet, niſi parentum maiorumve conſilio probatus fuerit. In adulteriis autem coercendis & hæc medela recepta eſt, ne adultero liceat vxore mortua illam ducere, cum qua vxore viua palám eſt mœchatus. Adulterę quoque pari de cauſſa non liceat illi ſe adiungere, quo cum viuo marito mœchata eſt. Tametſi ſatis notum ſit quid multis in huius caſus conſideratione placuerit, ſatius eſſe putantibus honeſte cohabitare quàm notam ferre patrati adulterii. Quaſi verò digni ſint honeſto cõiugio, qui quod in ipſis fuit iuſto divortio cauſam præbuerũt? Et cum olim crimen illud non tam ciuili quam etiam diuino iure, ſupplicio vindicatum conſtet, nec illum admittat lex vetus ad cõiugii copulam, qui vim attulit virgini, ſed morte puniat: contra Euangelium Chriſti, quod legem charitatis præcipuè inculcat, mœchos mœchasq́; petulantes videlicet coniugii violatores, ineundi tandem matrimonii copiam faciat? Noui dictum Auguſtini citatum à Lombardo lib.4. diſtinc.35. putantis. *Priore marito mortuo cum illa poſſe fieri coniugium, cum qua præceſſit adulterium.* Sed video tamen iuſtiſſimis de cauſſis diverſum ab Auguſtino non tam Patres ſanctos quàm ipſa etiam Concilia tradidiſſe, quod & è Gratiani farragine, 31. q. 1. can. *nullus*, & can. *relatum*, ſatis patet. Quod ideo memorandum duxi, ne ſolus viderer obſtrepere Auguſtino, qui ſua tamen vt cum iudicio legerentur, ſancte precatus eſt. Equidem iudico nec diuino nec naturali nec ciuili recte conſtituto iure ad honeſtam & in Domino copulandum matrimonium admitti poſſe, qui genitalis thori fidem violarũt, & capitalis ſceleris authores extitere. Secus habet fornicatio nullo adulterio notata, quæ iuſto coniugio meritò aufertur, tanto quidem iuris fauore, vt & liberi ex cõcubina geniti ſequẽte matrimonio ſanctificentur & iure fiant legitimi, vt in Cod. Iuſtiniani & authenticis conſtitutionib. ſub titulis *Quibus modis naturales efficiantur ſui*, & in Inſtit. tit. *De hæred. quæ ab inteſta. deferuntur.* De mœchis autem & adulteris certè notius eſt vel parum attentis, quàm vt multis indicari oporteat, non ſcandalis modò ingentibus, ſed etiam veneficiorum & homicidiorum conſiliis artibuſque viam aperiri in Eccleſiis CHRISTI, ſi poſt defunctas vxores maritis Pallacas ſuas ducere liceat. Negant illi quidem licere vt coeant matrimonio, qui in mortem alterius etiamdum viuẽtis quicquam machinati fuiſſent, aut fidem dediſſent futuri matrimonii mutuam. Qua de re Gratianus & Lombardus admonuerunt. Sed rogo illos, viam nobis & rationem indicent, qua conſtare Eccleſiis de impiis illis & ſceleratis conſiliis, quæ ſingulari ſtudio occultantur, certò poſſit. Hæc enim non niſi de manifeſtis iudicat, nec admittet in coniugium adulteram, cuius ope prior vxor veneno dato ſublata eſt. Illam autem admittet, quæ idem ſcelus perpetrauit, ſed commi-

ſiſſe

ſiſſe ignoratur? Illam quoque & Illum, qui id totis viribus conati ſunt nec potuere commodum aſſequi? Quanto rectius tollitur ſeminarium iſthoc ſcelerum toties tentatum & nefandis conſiliis plenum, quam admittitur, quod poſtea nec diſcerni recte nec iudicari queat. Dauid Rex tantus, quum conſilium cepiſſet Berſabea potiundi, confeſtim de Vria optimè merito viro trucidando deliberauit, & occidit quidem dolo vafro, & Berſabea potitus eſt. Hoc genus conſilia capiunt adulteri, quibus ducere mœchas licet, longe magis & mœchæ capiunt, ſpe videlicet cōcepta futuri cōiugii. Quod ipſum cotidianis, pro dolor, exemplis diſcimus, nec viam interim ſceleribus præcludimus, ſed animamus potius licentia libidines illas fœdas & Tragicis criminibus plenas, dum feneſtram illam aperimus, vt mœchis liceat priore coniuge ſublato ſecurè coherere matrimonio: quod pro tribunalibus tamen frequentibus indulgetur, caſu videlicet Dauidis fretis, qui vt in 2. libro Regum legimus, Vria mortuo Berſabeam vxorem tenuit, & Salomonem filium Ididia, hoc eſt Domino dilectum & miris dotibus præditum, ex ipſa ſuſcepit. Verùm non aduertunt factum illud Dauidis ſimpliciter diſplicuiſſe Domino 2. Regum *11.* nec conſequi, vt ſi paucis aut vni alicui arcano aliquo Dei conſilio quid permiſſum conceſſumve fuerit, repente hoc ipſum publicæ legis loco haberi oporteat. Neque enim poſſunt communem ad vſum trahi id genus priuilegia & prærogatiuæ, quæ paucis ita permittunt, vt quod conceditur publicis legibus interim vetetur. Scriptura enim quanquam non iubet vxorem eſſe Dauidi Regi Berſabeam, tamen mortis pœna coercet adulterium. Vbi autem mors adulteræ adulterove infligitur ob ſcelus patratum, ibi nullus matrimonio locus relinquitur. Neque abrogata erat lex iudiciariæ cognitionis & pœnalis Dauidis tempore, ſed ſacro erat ſancta, & adeo publica vt non Dauidi modo Regi ſed poſteris etiam eius pœnam ſtatuerit diuina illa Nemeſis, quod libro Regum 2. clariſſime eſt traditum. Errant igitur, qui locis illis Scripturæ hiſtoricis, cum æquo & honeſto in ſpeciem pugnantibus, ad litteræ corticem malunt adquieſcere, quàm ſenſus ſub velamine & typo latentes cura paulò ampliore perveſtigare, quod ipſum eſt à D. Hieronymo præfatione in Oſeam doctiſſime explicatum. Cæterum vt adulteria ſinamus, plurimum loci fecere matrimoniorum licentiæ recentiora iudicia, in quibus verba illa: *Vis me maritum habere*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*: aut contra: *Vis me coniugem tuam*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*, adeo efficacia ac velut de Scripturæ ſinu excerpta faciunt, vt qualicunque incōnſiderantia prolata matrimonium, voluntatibus vtcūnque diſſilientibus, efficiant: nec referat quid quo loco & tempore, quibus de cauſis, quorum conſilio & artibus, aut quàm ſobrie & circumſpecte, & in totum quàm candide & legitime conditum conſenſumque aut in tanto tempore duraturum nexum corporum animorumque deliberatum & pactum fuerit. Sufficit illis tribunalibus, ſi conſtiterit per verba de præſenti (vt vocant) contractum: cum verbis adeo veteres non tribuerint, quin nullo loco ſint dignati verba futuliter captantia, niſi ſobriam illis circumſpicientem voluntatem acceſſiſſe conſtitiſſet. Mire enim auxere negotium humanæ ſanctiones, quas Scholaſtici Doctores perinde atque diuinas complexi ſunt, ſi illos Pontificum authoritas ratas habuiſſet. Velut illæ, quæ votum præferunt ardori contrahendi vtcunque vehementi & intemperanti: nec ſinunt reſtingui concupiſcentiæ incendium, vbi votum ſemel eſſet factum. Supra modum autem omnia conturbarunt & eleuarunt diſpenſationes ad quæſtum accommodatæ, quæ multis ſæculis adeo largæ fuerunt, vt vel diuino iuri illis detractum fuerit: tantaque

eſt,

eſt, in re matrimoniali tam graui & ſeria, leuitate à nonnullis tribunalibus Cathedrarum actum, vt neceſſe habeamus fateri veteres legum interpretes longe vigilantius ac diligentius de ſtipulationibus & pollicitationibus ſuis ciuilibus ſtatuiſſe & cauiſſe, quam noſtri recentiores de matrimonii iure tam ſacro & honorabili canonice vnquam ſtatuerint. Viderint autem iudices illi tam arguti & ſupini, qui res longe maximas auaritiæ ſtudio venales faciunt, quid de coniugiis pronuncient, illis maxime, quæ hodie magna parte tum æquitate naturali tum diuino iure reclamante cõtrahuntur. Extra controverſiam eſt, vehementer ab illis peccari, qui verbis hoc tribuunt humano iure conceptis, quod voluntati & conſenſui rite contrahenti erat tribuendum. Matrimonia enim temere contracta nullis vnquam legibus rata fuerunt.

Sed ne te illis amplius oneremus, quæ ſæpe tamen & multis cum Eccleſiæ noſtræ miniſtris cõtulimus, ad matrimonia ſeruorum & errorem illum conditionis Iurecõſultis & Scholaſticis memorabilem redeundum eſt. De quo quidem quid ſentiam obiter & paucis indicare libuit. Neque id, Doctiſſime Zvvickii, à me cauſa alia eſt factum, quàm vt abs tẽ, qui & ipſam iuris peritiam multis annis tibi comparaſti, certior fieri, & quid hac in materia ſequendum putes, intelligere poſſem. Amicis enim & liberis etiam admonitionibus in huius generis cauſſis & controverſiis nihil mihi iucundius, nihil gratius eſt. Longe autem optatiſſima inſtitutio illa, quam eruditi viri quærenti mihi & hæſitanti litteris ſuis ſæpiuſcule tanto cum fructu largiuntur, vt cum coram ſemel iterumq; & pauculis quidem horis (vt omnes ſumus occupati) audire illa & diſcere, quæ cupiuiſſem, liceret, horum ex litteris toties audiam & diſcam, quoties libet, & re ipſa mutis è magiſtris quàm viuis & coram differentibus magis proficiam. Quo genere doctrinæ equidem neſcio an vllum aliud hominibus aliàs occupatis & diſtractis, commodum magis & vtile eſſe queat. Mihi certe multis annis non fuit alia ratio ad diſcendum expeditior. Reſcribes igitur, Zuicki, bene longas literas, nec mihi ſoli hanc operam navabis, ſed noſtræ etiam Eccleſiæ miniſtris, optimis illis & tui amantiſſimis viris, quibus & ipſis κοινωνίαν illam donorum ſpiritualium debes, qua & iuuari vndiquaque & bene agere, imprimis autem proximi cauſſas diiudicare in Domino ſemper, & iure & æquo agere in Chriſti gloriam poſſint. Vale. Sangalli Calendis Martiis, Anno Domini MDXLI.

SS IOAN-

IOHANNIS ZVICKII CONSTANTIENSIS RESPONSIO

AD IOACHIMVM VADIANVM V. CL. & R. P. Sangallenſis Conſulem pruden-tiſsimum.

S. Habes hic viuas epiſtolas, eaſq; eruditiſſimas, Conſulem ſcilicet noſtrũ Thomam Blaurerum Conſobrinum meum, & Ioachimum Vrbis noſtræ Syndicum, viros doctos & integros. Igitur obteſtor te nunc, Vadiane pientiſſime, vt de quæſtione matrimoniali liberè cum illis conferas. Leuabor ego hac via labore immenſo: & multo doctius reſpondebunt illi tibi quàm ego vllis litteris præſtare queam. Exercentur illi quotidie in iſtiuſmodi quæſtionibus, ne dicam quàm ſint Legum ciuilium cognitione prudentiſſimi. Potes certè cum illis ad ſatietatem commentari, mihiq; miſero veniam dare, ſi hanc tecum collationem detrectem. Ego iam XVIII. annis vale dixi profeſſioni iuris, vt iam fere neſciam, eiuſne profeſſionis fuerim. Niſi autem cum his duobus conferre nolis, erunt illi tibi pro codice, facientq; tibi modis omnibus ſatis. Rogo autem ne illos negligas. Credo enim Deum me hac ratione multa anxietate leuare velle. Deinde & quid agatur Ratiſponę, exponent tibi omnia non grauatim. Orationem Melanthonis mutato nomine editam hic mitto, ſed remittendam, quanquam non cum Conſule. Legat eam quoq; Dominus Zilius cum Furtmullero, chariſſimis fratribus. Epiſtolam quoq; tuam remitto hic, quo liberius ex illa cum optimis viris conferre queas. Quòd ſi omninò me ſupra vires grauare vis, videbo vt dicam meam ſententiam. Nihil autem defuturum eſt tibi, ſat ſcio, poſtquam cum illis vel ſummatim contuleris. Vale, ornatiſſime Vir. 18. Aprilis, 1541.

EIVSDEM ALTERA AD EVNDEM.

S. Idem mihi plus ſemel accidit, quod & tibi, Ornatiſſime Vadiane, vt cunctantius plerumq; agam quàm velim, & ſcio, quo rapiant negotia homines negotiis implicatiſſimos. Literæ tuę ad Gaſparem Suenckfeldium dudum perlatæ ſunt. Ad eas quicquid reſponderit, curabo vt ad te quoq; ſine cunctatione perferantur. Sed quid audio? Thomam ſcilicet nondum reſpõdiſſe tibi de quæſtione ſeruilium coniugiorum? Cum putauerim ego iam dudum tibi ſatisfactum ab homine illo, qui me mille modis eruditione, facilitate, & acrimonia ingenii ſuperat. Sed ita nunc vrgebo cunctatorem illum inſignem, ne mihi ſponſori noxa præſto ſit. Vale, Conſtantiæ, 8. Februarii. 1542.

Frater Chuonradus cum ipſo Thoma iuſſerunt tibi quàm plurimam ſalutem adſcribere.

LEONIS IVDAE DE DIVORTIO

Epiſtola I.

AD NOBILES ET CLARISS. VIROS IOACHIMVM, VADIANVM, ET DOMINICVM ZYLIVM, SENATORES R. P. SANCTGALLENSIS.

Gratiam & vitæ innocentiam per Chriſtum.

ROGATVS à Benedicto qui vobis noſtras litteras perfert, Viri prudentiſſimi, vt eum cauſamq́; eius vobis cõmendarem, libenter ſum obſequutus, non ſolum ob amici preces, ſed ob cauſæ etiam ipſius æquitatem. Quum enim huius fœminæ maritus ſine huius culpa talia ſcœlera patrauerit, vt & inter ciues Chriſtianos viuere tuto amplius haud liceat non videtur hæc cogenda eſſe, vt marito infami hæreat, qui vitam publicis legibus debet, niſi quis vxorem ſcœleris maritalis conſciam eſſe, & ex furto eius vitam ſuſtinere iuſtum cenſeat: quum tamen ſacræ litteræ, vt à Babylone exeamus, malorum conſortia deuitemus, tam diligenter admonent. Mali (inquiet aliquis) conſortium omnino vitare debet, nec ſe participem facere alieni peccati: at vinculum coniugale vt dirimat, alterique nubat, hoc demum non permittitur. Scio receptiſſimum eſſe multis, vbi ſemel coiit matrimonium, nullo pacto dirimi poſſe, niſi alterius morte. Quam tamen ſententiam friuolam eſſe; Dominus ipſe oſtendit haud obſcuris verbis, quum ob ſtuprum permittat, vt quis à ſe amandet vxorem. Si vero quis litteram hic vrgeat, vt hanc ſolam cauſam diuortii eſſe putet, is mihi cum ipſa ratione & natura pugnare videtur, aut ignorare potius ſacrarum litterarum in ferendis legibus conſuetudinem. Speciem enim vnam aliquam cum ex multis ponunt, & quaſi limitem definiunt, non excludunt cæteras, ſed ſub vna omnes eiuſdem generis includunt. Huius rei ex cap. 19. Deuteron. petere poſſumus, quum ἀκουσίου φόνου hanc vnicam cædendorum lignorum gratia proficiſcitur, & ſecuris è capulo aut manubrio elapſa proximum occiderit, huic ſcilicet aſylum patere debere. Quis verò tam ſtupidus aut contentioſus eſt, qui præter hoc imprudens homicidium nullum admittat, & non potius dicat hac ſpecie omnes tales intelligi, vt ſi quis tectum ſarturus tegulam aut laterem imbrice inſerere velit, & huic vel contra animum è manu excidat, & prætereuntem occidat, an non & ille homicidium inuoluntarium commiſiſſe, & ſanguinis effuſi innoxius iudicari debet? Sed mille huiuſmodi ſpecies commemorare poſſem, quibus quis proximum occidere poſſet, qui tamen in legem non incideret. Similis iam ratio colligenda mihi videtur, quum Chriſtus ſtuprum limitem diuortii ponit, ſub hac ſcilicet ſpecie quidquid vel æquat ſtuprum vel ſuperet etiam intelli-

An vxor à ſceleroſo marito ſeparari, & alteri poſſit iungi.

telligendum eſſe. Nam pugnat illic Chriſtus cum Phariſæorum impudentia, qui ex levi qualibet cauſſa vxores abiicere ſibi licere arbitrabantur. Hoc denique in omnibus Legibus, quæ pharmacorum vice ſunt (cõſyderandum eſt, vt ad morborum habitum & rationem adcommodentur.

In vnaquaque rè primum id conſideremus, an ſic fieri conueniat aut expediat: & ſi expedit, an liceat. Porro hoc in primis eſt Chriſtianæ & Apoſtolicæ pietatis, omnium ſaluti, quoad licet, conſulere, & infirmis Eccleſiæ membris ſua cura ſuccurrere. Videmus autem, pro dolor, tot hominum milia infelici coniugio ſibi cohærere, idque cum vtriuſque exitio, qui fortaſſe
1.Cor.7. v.15. diſiuncti aut ſeparati ſeruari poſſent. Ibi nobis verbum Pauli probe conſyderandum eſt, quum dicit: *In pace vocavit nos Deus*, de matrimonio loquens diſpari: Expendenda æquitas legum Chriſti, quę neq; cum lege naturali neque cum humanis legibus ex ea deſumptis pugnant. Quapropter virginitatem aut cælibatum non exigit à quoquam Chriſtus, ne videatur cum natura ipſa pugnare. An igitur æquum videtur, vt vxor cum marito flagitiis operto, quibus neq; cauſſam dedit, neq; mederi poteſt, cogatur viuere, cum quo viuere non ſit vivere? aut ſi divertat, compellatur orba ac deſtituta vivere? Si marito, qui diuortio cauſſam dedit, adimeretur ius iterandi coniugii, non magnopere contenderem: cur vero hæc plecti debet, quæ nihil eſt commerita, niſi quod parum feliciter nupſit? aut cur alienam ipſa culpam præſtabit innocens? Quis vero vnquam audiuit fortunam puniri, ſi abſit culpa, lege præſertim divina? Quid vero hoc aliud eſt, quàm adflictæ addere adflictionem, cui ſubventum oportuit? Expendatur quid ſit per omnem vitam cru-
1.Cor.7. v.9. ciari &, vt Paulus ait, *vri*, idque nulla ſua culpa, tantiſque obiici periculis. fœminam (inquam) iuvenem, quæ eo ſit corporis habitu inq; ipſo ætatis flore, vt caſtitas non ſit exigenda. Quod ſi res palàm pugnat cum æquitate naturali, videndum eſt an ſecus interpretanda ſint, quæ ſuper his in Euangelicis & Apoſtolicis litteris tradita ſunt. Liceat hic, quod in aliis ſacræ ſcripturæ locis facere non veremus. Excutiamus, quando, quibus, qua occaſione denique quodq; ſit dictum, procul dubio veram germanamq; ſententiam deprehendemus. Cogitemus Chriſtum ſalutis eſſe authorem, & quod neque humanæ leges valere debeant, niſi quatenus ad ſalutem hominum conducunt. Chriſtus non grauatur ob vnam luſtratis omnibus obambulare, vt eam humeris ſuis reducat & ſeruet. Ne ergo nos gravemur experiri, ſi
Matth.19. v.6. quo pacto miſeræ huic calamitoſæ & adflictæ ſuccurri poſſit. Nec eſt quod quiſquã hic obiiciat: *Quod Deus coniunxit, homo ne ſeparet.* Nam hoc demum dicimus Deum coniunxiſſe, quod rite coniungitur. (neque enim omnis omnium coniunctio ex Deo eſſe dici poteſt:) hoc vero Deum dirimere, quod rectè, quod iuſtè dirimitur. Alioqui quomodo probabimus Magiſtratuum
Pſal.82. & 75. rectè geſta ex Deo eſſe? At miniſtri Dei ſunt, & ob id *Elohim* ore divino vocati. Ergo vbi cognitis & expenſis cauſſis Epiſcopi aut alii legitimi Iudices dirimunt male ſartum aut male cohærens matrimonium, non hoc iam ſeparat homo, ſed Deus. Quod ſi quis hoc vrget, divortium huic quidem concedi, tamen hac lege vt innupta maneat: huic in ſuperioribus ſatis reſponſum eſſe puto. Neque arbitror Chriſtum de hoc divortio quidquam dixiſſe, neq; mihi tutum videtur in his ſequi Pontificias leges ſive canones. Hoc enim agendo nihil aliud agimus, quàm vt innocens orbitatis moleſtiam & libidinis incendium per omnem vitam ferre cogatur. Sed improbi (inquiet aliquis) male ſuſpicabuntur, imo factum hoc calumniabuntur. Æquúmne cenſemus, vt ob aliquot improbos & male ſuſpicaces tanta calamitate prematur mulier innocens? Quæ igitur iure virum ſuum dimittit, vetetur vti

iure

iure ſuo ſibiq; alio matrimonio mederi? Saltem hoc detur innocentię, quod apud Iudæos datum eſt perverſæ maritorum acerbitati.

Hæc ſcripſi, Viri prudentiſſimi, non ob id vt vos doceam, qui præſtatis eruditione & pietate eximia, nec vt aperiam feneſtram divortiis, ſed vt vos vltro currentes adiuvem, & honeſtiſſimæ fœminæ non corpori modo ſed & animo conſulatur. Nolim cuiuſquam onerare conſcientiam, nec impellere ad id à quo abhorret animus, ſed expendi velim quid ſalutare, quid æquum, quid pium ſit, & quod plus valere æquitas debeat quàm rigor iuris, neque ius eſſe leges ſine ſalutari æquitate. Vos valete. Ex Tiguro, prima Decembris, 1529.

EPISTOLA II.

AD V. NOB. ET CLARIS. D. IOACHIMVM VADIANVM R. P. SANTGALLENSIS SENATOREM PRVDENTISSIMVM.

Gratiam & pacem à Deo Patre per Chriſtum.

STATVERAM ſemel atque iterum, Preſtantiſſime Vir, de ea re ad te ſcribere, quam tu à me poſtulaveras, & ego pollicitus eram. Verum hucuſq; diſtuli, partim me occupationibus alio diſtrahentibus, partim quod ſuper hac re quid Senatus noſter ſtatueret atque decerneret expectarim, vt te ſimul vtriuſque redderem certiorem. Quandoquidem autem ea, quæ in deliberatione à nobis volutata, ſenatus conſulto nondum ſunt firmata (tum quod cunctatores quidam ſunt omnibus in rebus, tum quod maximæ quædam quotidie incidunt cauſſæ, quibus hæ cedere coguntur) ſcribam tibi, quæ de DIVORTIO LEPROSORVM non nobis videntur ſed Spiritu ſcripturæ & fidei analogiæ conformia, quod cuncti qui contentioſi non ſunt, facile deprehendent. Venit aliquando in quæſtionem, quum iuxta leges noſtras ſanos à leproſis per diuortium ſepararemus, qui fieret vt præter ſeu (vt quidam aiebant) contra Chriſti expreſſam ſententiam ſuper hac re matrimonia diſſiparemus? Etenim Chriſtus (ſic loquuntur qui litteram vrgent) ſolam fornicationem, cauſſam permiſit repudii. Coacti igitur fuimus horum vel ignorantiam vel contentionem collatione ſcripturarum & fidei regula compeſcere. Quæ igitur à doctiſſimo & puri iudicii homine, Huldrico Zuinglio, ſuper hac re diſerta & diſputata ſunt, quantum adhuc teneo, & quantum ruditate ſtili aſſequi poſſum, hiſce litteris tibi ſignificabo.

Qui dicunt, CHRISTVM ſolam fornicationem excepiſſe, ignorant Hebræorum morem, qui ferè ſummam rei breuibus quibuſdam verbis proponunt ac leviter attingunt. Huius rei exempla innumera ſunt: pauca depromemus. Quum Matthæus Iohannis prædicationem dicit hanc fuiſſe: *O viperarũ progenies, quis vobis præmonſtrauit vt fugeretis*, &c. Quis nõ videt Matheum quaſi per Epitomen ſummam tantũ prædicationis Iohannis attigiſſe? Sed poſtquam nihil eos mouit diuina Præcurſoris admonitio, nimirum tam vehementibus & minacibus verbis in eos detonat. Vehementiam ergo ac cõſtantiam inflexibilem Prophetæ ac Evangeliſtæ Matheus indicare volens, ſatis putat ſi ſummam prædicationis oſtendat, ex quibus cætera faci- Cap.3.v.7.

le colligi poſſint. Ad hunc modum Chriſtus quum in eam quæſtionem inci-
Matth.19. diſſet, *num ob quamuis leuem cauſſam vxorem repudiare liceret?* reſpondit, ob for-
nicationẽ repudium fieri poſſe: cæterum qui ex alia cauſſa vxorem repudia-
ret & alteram duceret, adulterum eſſe. Hanc ergo litteram ſi quis pertina-
citer vrgere velit, ob nullam cauſſam licere viro repudiare vxorem, nihil ali-
ud faceret quàm is qui Iohannem aut Chriſtum nihil docuiſſe, quàm quod
litteris proditum eſt ab Evangeliſtis, contenderit. Sed abſit contentio, abſit
adfectus carnis, vt non ſolum litteram ſed & Spiritum audiamus. Chri-
ſtus ſciens duritiam & perfidiam Iudæorum, qui ob quamvis levem, cauſ-
ſam matrimonia dirimere auſi eſſent, nimirum in hoc gentes ſequuti, (nam
legimus in hiſtoriis hunc morem Romanis fuiſſe, vt ob quamlibet levem
cauſſam aut maculam vxorem eiicerent) voluit eorum audaciam compe-
ſcere, ad quæſtionem nimirum eorum aptè reſpondens, non licere ob
quamvis cauſſam dimittere vxorẽ, ſed duntaxat ob graves & intollerabiles,
ex quibus exempli vice vnam duntaxat adducit, nempe adulterium aut ſtu-
prum, non quod hanc ſolam intelligere velit, cæteras omnes exclude-
re, ſed ex infinitis aut multis vnam ſuffeciſſe putans, alias aut pares aut
graviores iudicio eorum relinquens. Nam quis omnes cauſſas diſertè in
tam incertis caſibus exprimeret? Simile quiddam habemus Deuteron. 19.
vbi Moſes differentiam inter homicidium voluntarium & involuntarium
oſtendere volens, ſic dicit. *Qui percuſſerit ſuum neſciens, & qui antea nullum odi-
um contra eum habuiſſe comprobatur, ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter in ſiluam ad ligna
cædenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris elabatur e manu, ferrumque lapſum de
manubrio amicum eius percuſſerit & occiderit, hic ad vnam*, &c. Hactenus verba
legis. Vide vt Moſes involuntarium homicidium aut caſuale, quod vocant,
definiat: Si quis in ſiluam cædendorum lignorum gratia cum amico perre-
xerit, & ferrum elapſum eum tetigerit, præter illius voluntatem qui ferrum
manu tenebat. Si quis iam contentioſus ex verbis legis huius evincere co-
nabitur, nihil eſſe involuntarium homicidium quàm id, de quo hic fit men-
tio, quis hunc non inſanire & cum ipſa ratione pugnare clamabit? An
non eſt involuntarium, ſi quis avem lapillo deiicere volens, inſcius ami-
cum interfecerit? Annon eſt involuntarium, ſi quis ligna ſuper tectum
adaptans cadere ſinit & prætereuntem occidit? Sed hic non in ſiluam
ivit, non ferro percuſſit, de quo in lege fit mentio. Faceſſant igitur hu-
iuſmodi contentiones, & agnoſcamus Moſen hic ex innumeris vnum ex-
empli vice poſuiſſe, ex quo cætera quique per ſe colligere poſſet. Hoc &
CHRISTVS ipſe fecit Matthæi 19. oſtendens matrimonia non poſſe di-
rimi, niſi ob fornicationem, aut certè grauiores cauſſas, ob leves omni-
nò non permittens. Quis autem ſanæ mentis non dicit veneficium gra-
vius eſſe adulterio? Iam quis non mallet cohabitare mulieri adulteræ quàm
veneficæ? *An igitur æquum videtur* (hæc ſunt verba doctiſſimi Eraſmi in
capit. ſeptimo ad Corinth. ne tantum virum ſua laude fraudemus *vt mari-
tus cum vxore flagitiis operta, quibus neq; cauſſam dedit nec mederi poßit, cogatur
viuere, cum qua viuere non ſit viuere: aut ſi diuertat, compellatur omnem æta-
tem orbus, deſtitutus, ac velut eviratus degere? Sit æquum ei, qui diuortio cauſſam
dedit, adimi ius matrimonii iterandi: cur is plectitur, qui nihil omnino eſt commeri-
tus, niſi quod parum fœliciter duxit vxorem? At quis vnquam audiuit fortunam pu-
niri, ſi abſit culpa, præſertim lege diuina? Quid eſt hoc aliud quàm adflicto addere ad-
flictionem, cui ſubventum oportuit? Nam quod ſpuriis aut nothis ad quoſdam honores
& commoda intercluſus eſt aditus, primùm humanis legibus intercluſus eſt, non Euan-
gelicis: deinde ſic viſum eſt vlciſci parentum intemperantiam: poſtremò non ſic inter-
cluſus*

cluſus eſt, quin ſua virtute poſſint fortunam ſarcire. Quanquam non omnino ſimile eſt non admitti ad dignitates & per omnem vitam cruciari & nulla ſua culpa tantis obiici periculis. Si facit adulteram, qui ſine legitima cauſſa repudiat vxorem, & non facit adulteram qui vetat inire matrimonium, cum eo ſit habitu corporis, vt caſtitas non ſit exigenda? Quod ſi res palam pugnat cum æquitate naturali, videndum eſt, an ſecus interpretanda ſint, quæ ſuper hac releguntur in Euangelicis & Apoſtolicis litteris. Liceat enim hic, quod in aliis ſcripturæ locis facere non veremur. Excutiamus quando, quibus, qua occaſione dictum ſit, & fortaſſis veram germanamque ſententiam deprehendemus. Chriſtus nō grauatur ob vnam ouiculam luſtratis omnibus ambulare quam humeris reducat, & nos grauabimur experiri, ſi quæ tam multis pereuntibus ſuccurri poſſit, præſertim quum Chriſtus ſalutis ſit author, & humanæ leges non aliter valere debeant, niſi quatenus ad ſalutem conducunt hominum. Scio receptiſſimum eſſe inter Chriſtianos, vbi ſemel coiit matrimonium, nullo pacto poſſe dirimi, niſi morte alterius. Atque hanc ſententiam veterum Epiſcoporum conſtitutionibus & Decretalium legum autoritate eſſe confirmatam. Cæterum ſi ſemper hoc bonis viris cordi fuit, opinionem in melius commutare, & leges, ceu pharmaca conuenit, ad morborum habitum ac rationem accommodare, conſyderemus an hic expediat idem fieri: & ſi expedit, an liceat vt matrimonia quædam dirimantur, non temere ſed grauibus de cauſſis, neque per quoslibet ſed per Eccleſiæ præfectos aut iudices legitimos: & ita dirimantur, vt liberum ſit vtrique cui velit iungi, aut alteri certè qui diuortio non dederit cauſſam. Primùm enim hoc eſt Apoſtolicæ pietatis, omnium ſaluti quoad licet conſulere, & infirmis etiam Eccleſiæ membris ſua cura ſuccurrere. Videmus autem tot milia hominum infælici coniugio ſibi cohærere cum exitio vtriuſque, qui fortaſſe diſiuncti ſeruari poſſent. Hactenus Eraſmi viri illius incomparabilis ſententiam ac diſputationem, vt vocant, recenſuimus, in qua mihi videtur non ſolum æquitatem ſed & diuini Spiritus mentem conſyderaſſe, & quaſi in tabula depinxiſſe Nec mihi viſa ſunt hæc à noſtro propoſito aliena (tametſi leproſorum non meminit) quum non ſolum cauſſas indicat, quibus matrimonia conuelli poſſint, ſed etiam cur vtrique aut ſaltem alteri liceat redire ad matrimonium. Volui ergo tibi, Vir doctiſſime, & hæc exſcribere, vt videres & Eraſmum nobiſcum ſentire. Multa tamen omiſimus, quæ illic habet & docta & fortia. Noſtris ergo legibus ob graues quaſdam cauſſas non temerè nec impiè (vt puto) matrimonia dirimimus contracta, ei parti quæ cauſſam nullam dedit ius facientes ad coniugium redeundi. *Melius enim eſt nubere quàm vri*: & ad vitandam fornicationem quiſque ſuam habeat, quæque ſuum. 1. Cor. 7. Imo non ſolum innocenti hoc permittimus, ſed & nocenti, ſed tum quum videmus pœnitentiam & prioris vitæ immutationem. Durum enim & iniquum videtur eſſe, vt ad caſtitatem cogatur qui caſtitatem ſeruare non ſit aptus. Sed iam illis reſpondebimus, qui dicunt nos ex veteri Teſtamento adduxiſſe, quo noſtra confirmaremus. Primùm diſcant hi, multa eſſe quæ litteris Euangelicis non ſunt prodita, quorum interpretationem ac diſcuſſionem, ſi in controuerſiam inciderint, ex veteribus ſcripturis petendam inficiari non poſſunt. Nam vbi cauetur, ne quis cum vxore patris aut filia filiæ rem non habeat? Quomodo autem Paulus potuit excommunicare fornicatiam 1 Corinth. 5. ſi veterem legem reieciſſet? Euangeliſtæ & Apoſtoli non ſcripſerunt annales, ſed per compendium ea tantum annotarunt, quæ ad cognitionem Chriſti, ad vitæ innocentiam eis facere videbantur. Cæterum cuique genti ſuis legibus viuere permiſerunt: quomodo matrimonium contrahatur, quomodo contractum dirimatur, non ſcripſerunt. Nihil ergo ab Euangeliſtis requirat pius quàm Chriſti vitam & mor-

tem, deinde exemplar vitæ quam prætulit. Nam quis petat ab Euangeliſtis, qua pœna plectendi ſint fures? Docuerunt non eſſe furandum: quibus pœnis digni ſint, iudices ſciunt. Hæc forte verboſius & obſcurius quàm par erat, vir doctiſſime, ſcripſimus. Tuum erit omnia candidè interpretari. Nam non fuit ocium iſta relegendi. Quare & characteri & ſtilo parce. Hæc & infœlicitas mihi peculiaris eſt, vt non poſſim multa paucis amplecti. Mitto tibi deinde hiſce incluſis annotationes doctiſſimi viri, Martini Buceri, * quas in Euangelium Matthei conſcripſit, in quibus & doctè & copioſè de Leproſorum diuortio diſſerit. Tu lege, & mihi, dum integrum erit, remitte: nam te: exſcribendi tempus omnino non habui. Tu vale, optime vir, & me ad omnia vt tuo vtere. Iterum vale cum omnibus piis. Ex Tiguro, 6. Ianuarii, 1539.

* *Cap. 19. pag. 149 edit. Pariſienſis Rob. Stephani.*

CL. V.

IOANNIS KES-
LERI SANCT-
GALLENSIS
BIBLIOTHECA.

DOMINO IOACHIMO VADIANO, DOCTISSIMO PRVDENTISSIMOQVE CONSVLI, IOANNES KESLER S.D.P.

HANC ad te mitto proſópopœiam; in qua cognoſces animum plus literarum, plus eruditionis candidatum, quàm vel literatum aut eruditum; & in primis inſcitiam meam prodentem. Putas autem me hominẽ ſellularium dicendi genere ad ſummum oratorem ſapientiſſimumque Conſulem ſcripſiſſe? ni mihi conſtaret iuxta humanitatem honeſtos, etiam imperitiſſimorum conatus optime conſulere. Ne velim ergo tibi perſuadeas, me adeò φιλαυτὸν eſſe, quaſi hac oratiuncula; qua ne ipſe mihi placeo, prudentiſſimum doctiſſimumque Conſulem aut docere vellem (Quid aliud agerem, quam quod agunt Noctuas Athenas, & ſuem docere Mineruam?) Sed quod adulterinis artificiis mancipatus; iuvat aliquando relictis Muſis priſtini amoris memor furtim oſcula præbebere, ipſis etiam inuitis ac repugnantibus. Ferre enim nequeunt ſutrinæ illam maleolentiam, quæ ſi etiam Bibliothecæ apud me iam tempuſculum pernoctanti adhæſerit, ne interdicendum faſtidium paritura fragrantibus humanitatis tuæ violis acutiſſimis naribus tuis conſule. Si ergo exerceri iuvat, placuit eo argumento ioco ludere, cuius me ſerio non pœniteret. Rem igitur S. C. multis gratiarum actionibus dignam feceris, ſi tibi ob publicas occupationes licuerit, vt inſcitia mea caſtigatrices & ſubductitias tuas virgulas intellexerit. Vereor autem, ne hoc cõando ita omnia euaneſcant, vt præter inutiles chartas nihil remaneat. Vale, & tui obſeruantiſſimum Ioannem commendatum habeas.

BIBLIO-

BIBLIOTHECA SAN-GALLENSIS

IOACHIMVM VADIANVM PRVDENtiſſimum Conſulem alloquitur.

QVAMPRIMVM celeberrimam Vrbem veſtram Monaſtica illa poteſtate & eiuſdem ædificiis, quæ hactenus non ſine maximo Reipub. veſtrę incommodo intra mœnia tyrannidem exercuit, locupletaſſe ſe (vtinam DEO OPT. MAX. ſumma & liberrima tranquillitate frui liceat) dictante fama certior facta, haud mediocriter gaviſa ſum mihi, quæ longo iam tempore, etiamnum iuvenibus viris, vidua omni conſolatione deſtituta, ſitu & ſqualore involuta contabui, & tales contigiſſe Patres conſcriptos, quorum officioſa pietas omnium auribus ſit vulgatiſſima. Præſertim vbi te inter ſapientiſſimos municipii huius proceres primas habere noverim, Ioachime Vadiane, ſapientia & eruditione vir ornatiſſime, quæ tuam ergà me benevolentiam haud ſemel verbis & facto teſtatam ſenſi. Poſteaquàm enim præterito anno Monaſtica illa poteſtas Magiſtratui Sangallenſi deponebatur, tu ad penetralia mea claues tuis ſcriniis demandari volueras, ne à minus prudentibus & *à bellua multorum capitum* vis mihi inferri
Horat. Epiſt. 1. potuiſſet. Quocirca iuxta meam verecundiam apud hunc dicere auſum eſt, vbi non perſuaſionibus ſed admonitione ſolum opus habeat, cui divinitus inſita ſententiæ meæ propagandæ copioſiſſima voluntas atq; poteſtas. Nam ſi hanc dicendi prouinciam apud reliquos, & quarum ergà me ſententia nondum ſatis perſpecta ſubiiſſem, quod non ingenium, quam nõ eloquentiam, & in ſumma omnem quamcunq; de liberis merita ſum ἐνέργειαν, tãquam laborum meorum frugem, deſiderarem? quo efficacius animi mei petitionem illorũ animis inſinuare potuiſſem. Quanquam à nemine minus quàm à ſapientiſſimo Senatu, ſpem omnẽ abiecerim, quin ſi facultatem & vniuerſas meas dotes locupletiſſimosq; fruct⁹, nõ quos mihi ſed ipſis, & nec ipſis ſolùm ſed vniverſæ Reipub. reddituræ, quemadmodum tu cognorint, non dubito quin maximi erga me excitarentur amores, & in meam ſententiam pedibus manibusq; acceſſuri. Quam quidem enerraturæ mihi velim, prudentiſſime Conſul, ea vel humanitate vel μακροθυμίᾳ in re neutiquam contemnenda aures præbere; quibus nonnunquam etiam de lana caprina litigantem, (cuius me non parum tædet) abuti ſolent.

Ego quæ iam longo tempore huius Cœnobii vxorcula quàm potui honeſtiſſima fui, priſcis Patribus, quibus pietatis exercitatio cordi erat, & plurimum

rimum adamata nec non variis precioſiſſimiſq; ornamẽtis exculta, ita vt nec cum Regũ matronis erubuiſſem in venuſtatis palęſtrã cõſcẽdere. Fuerunt præterea in propaganda ſacroſancta religione & in omni doctrinarũ ac diſciplinarũ genere ſtudioſiſsimi, vt etiam celeberrima quorundão pera, vltra limites diffuſa longe lateq; terrarum, & hodie admirentur. O me tunc felicem, & dulciſſima oſcula ſuauiſſimos amplex⁹ ſæpius repetitos ſentientem. Mala ſors autem, quæ plerunq; felicioꝛib. auſpiciis invidet, haud diu iucundiſſimi noſtri cõnubii caſtimoniam perpeſſa, quin fœdiſſimis adulteriis cõſpurcare auſa fuerit. Nã illis interdũ nictãtib. infernales ille pellices, pręſertim Babylonicũ illud ſcortũ, fallax Hypocryſis, Archia ſuperba, inexplebilis Pleonexia, illa cæca & pallida Chryſis. ita ambiere viros, quemadmodũ Locades illæ Sodomitæ: nec venenoſiſſimos ceſſarunt hauſtus propinare, donec vino madidi & ſomnolenti turpiſſimum perpetrarũt adulterium. Quocirca honeſtiſſimam vxorculam domi domeſtica curantẽ ita eliminarunt animo, tanquam de Letheo amne fœcundiſſimos calices exſiccauerint. Præterea diſcurrebant, dormitum redierunt, quàm parca mecum verba contulerunt, vbi antea totas epulas, inſomnes dulciſſimè fabulando conſumpſimus, parvi interea referentes quàm omnia domi ſint confuſiſſima. Et ne illis mulhercularum inſtar lamentatricum ficta ſuſpicione videar, qui domicilium noſtrum ingrediuntur, vident quàm omnia ſint incompoſita & tanquam confuſiſſimum chaos commixta. Hæc paſcunt tineæ, illa ſitu & pulvere contabeſcunt. Ah quàm vili habitu me hactenus exornauerunt, & ſi non aliquid veſtium antiquitus retinuiſſem, vix verecunda iam celare poſſem. Quot gemitus, quot ſuſpiria, Doctiſſime Conſul, è triſti pectore duxi: quàm vberrimis lachrymis maduerunt genæ hiſce noſtris temporibus, quibus adeo formoſiſſimam artificioſiſſimè elaborata ornamenta adeoque vili preciolo comparari poſſunt: ego autem deſpecta & neglecta tot inexhauſtos ſumptus pellicibus illis impendi videre cogebar. Quanquam non eo inficias, aliqua mihi pergrandia, & (vt ipſi putarunt) precioſa ornamenta nuper attuliſſe, quæ tamen plus ignominiæ quàm honoris loco habui. Pellicum enim munera eſſe intelligebam, & abeſſe quàm adeſſe mallem: quod equidẽ omnes zelo laborantes facillimè credunt. conitcturam facere potuiſſet, illos adulterinos amatores agere? Ego vero non coniicio nec opinor, ſed non ſine magno dolore ſcio, quamobrem ſub tanto maritorum faſtidio diuturnioris vitæ tædebat. Deus autem OPT. MAX. malorum vindex haud mei immemor inceſtos illos tanquam honeſta vxorcula indignos eliminavit ædibus, propulſavit patria. Et quemadmodum in Scripturis minatur, *Domos eorum fecit deſertas, & pontificatum tradidit alteri.* *Act. 1. Pſal. 68. Pſal. 108.* Quocirca ego vidua relicta vereor ne, Patres cõſcripti, vt iura veſtra municipalia dictãt, facinoroſos viros me ſequi iubeãt, cum nullo alio quàm veſtro patrocinio ſubeſſe vellem & civium veſtrorum albo inſcribi ea ratione qua aliquando in ciuium numerum recipere conſueuerunt, de quibus magnũ ſibi Reipub. honorem & vtilitatis ſpem pollicentur. Ego autem hanc cauſam meam eo maturius admonere volui. Nam quemadmodum vulgo experimur, ædificia, domus, arces, & id genus alia venditione aut aliqua alia tralatione facta, ſæpius cum dominis ipſis permutari ſolent, & in alias formas verti. Quas equidem permutationes in hac tam inordinata ædificiorũ diſpoſitione evenire facile ſuſpicari poſſum. Præſertim autem mihi venit in mentem, cum audio plurima adæquari ſolo, vt etiam fragore & ruina lapidum ambæ mihi aures tinniant, ne ita omnia deturbando & deſtruendo mei immemor nullus mihi relinquatur locus. Vt etiam aliquãdo hoc eruar ergaſtulo, ſcabie tinearumq; morſu, priſtinos vigores, nitorem & formã recipiam,

non mirũ me faſtiduam,&c,vt probas honeſtàſq decet.plurima conni vẽtem patientemq;,deformẽ & ſordidã eſſe.Ne ergo patres cõſcriptos mei pudeat, & neſcio quã ferè hominũ oram proſcribant,nõ ab ingenuis aut antiquitate clariſſimis ſolum,ſed ſuperis, Iove videlicet & Phroneſi, nata parẽtib. innumeras habeo ſorores,quę quam primũ nubiles annis ſapientiſſimorum prudentiſſimorumq; Regum & Principum matronæ factæ ſunt.horũ videlicet qui optimè de pietate meriti,vtilia & quæcunq; alia bona vitæ inſtituta,inſignes diſciplinas, arteſq; egregias ab eis aut aliis inventas ita tradi memoriæ vt quàm longè lateq; pateant perſeverentq; ſtudioſiſſime curaverunt.Quorùm ope antiquiſſimos ingeniorum labores tanquã veſtros non ſine merita ipſorum laude immortales vſurpant. Nam n.perdifficile eſſet ob memoriæ veſtræ futilitatem atque penuriam inventa reſeruare. DEVS OPT.MAX. literarum beneficia mortalib.attulit,quarũ ope etiam longiſſimę poſteritati illæſa tranſmitti poſſunt,vbi ea fideliſſimis vxorculis demandauerint mariti Principes reſeruanda. Et quàm pientiſſimi ab origine mundi veteres in hoc negotio ſtudioſiſſimi fuerint, plurimæ hiſtoriæ, fideliſſimæ temporũ teſtes, produnt. Nam vbi fere primævæ Adami ſoboles ingenuas & memoria digniſſimas artes excogitaverunt,ne in ipſo partu interirent,rurſus duas invenerunt candidiſſimæ ſorori meæ columnas, tanquam firmiſſimas arces, lapideam vnam,alteram lateritiam: in quib ſcriptitaverant,quas invenerunt artes,ne vel aquæ vel ignis tyrannide oppugnatæ perirent, vt nõ tam hominum quã etiã artium ſeminarium eſſet. Deinde vero ſuccreſcentib.literis & non pauca à præclarioribus ingeniis edebantur volumina. Videbatur Principibus optimis,non quib. horrendę tyrannidis libido,ſed recte gubernandi ratio,cõpoſitæ pacis & trãquillæ vitæ (quantum licuit) ſtudium animo erat, ſuarum partium eſſe, ne doctiſſimorum ſcripta in publicam vtilitatem elaborata interirent ea exemplaria vbicunq; reperirentur ſibi,ſuis nepotibuſq; reſeruanda colligere, quæ quidem congeſta opulentiſſimis regni theſauris haud exiſtimaverunt inferiora. Quin ferventiſſimo nos amore vni ditiſſimi Reges proci die nocteve proſequebantur. Ita,vt Plinius teſtatur, Alexãdriæ & Pergami Reges Bibliothecas magno certamine inſtituere. Ptolemæus etiam Philadelphus Ægyptiorũ Rex inter facinora quæ geſſit præclara haud aliud magis celebratur laudiſq; nomẽ emeruit, quã quod tanto animi ſtudio diligentiaq; (vt Euſebii verbis vtar) *Bibliothecã ex omni genere literaturæ cõparauerat*. Alexander ille Magnus, cui nec vnus ſufficiebat orbis, quãti egregia hominum ingenia fecerit,vel ex hoc apparet evidentiſsime. Vbi inter ſpolia Darii Perſarum Regis vnguentorum ſcrinio capto,quod erat auro gemmiſque & margaritis precioſum,varios eius vſus amicis monſtrantibus,quando tædebat vnguẽti bellatorẽ & militia ſordidum: *Imo hercle*,inqit *librorũ Homeri cuſtodia detur*, vt precioſiſsimum humani animi opus quàm maxime diuite opere obſervaretur. Divus ille Auguſtus Cæſar animi ſui ſtudium, quo doctiſsimorum monimenta immortalia redderet, in hoc ſuo facto prodidit, quod Vergilii carmina cremari contra teſtamẽti eius verecundiam vetuit. Quantum laudis Aſinius Pollio ex ſua prima Romæ aut in orbe ferè Bibliothecæ inſtitutione reportauit, cum ingenia hominum rem publicam fecerit. Quæ Principum humanitas erga literarum ſtudium præclariſsimorum operum ſcriptoribus anſam dedit monumenta ſua dedicandi Principibus. Sed quid recenſeo, tanquam à prophanis ſolum adamatæ Regibus, quas nec pientiſsimi abhorruerunt? Imo DEVS OPT. MAX. ſanctiſsimam legem ſuam tabulis ſuo digito ſcriptitatam archæ,qua ſanctius.antiquius,familiarius,aut diuturnius nihil,tanquã in tutiſsimũ aſylum inferendã præcepit,

pit, ne errãdi mortales hac aliquando privarentur, ſed quid faciendũ omittendumq; fuerit, quo minus à vero ſuo cultu dilaberentur, nullis nõ temporibus haberent inſtructũ exemplar. Præterea nec illam ſolùm, ſed quò perpetuo intuitu admonerentur, perizomata poſitis limina verbi ſui volebat eſſe repoſitoria Geſtorum Machabæorum ſcriptor prodidit, qualiter Hieremias *conſtruens Bibliothecã congregauit de regionib. libros & Prophetarũ & Dauid & Epiſtolas Regum de donariis.* Similiter autem & Iudas ea quæ didicerat per Bellum, quod ipſis acciderat, congregauit omnia, & fuerunt apud illos. Quocirca ſi me audierint Patres cõſcripti, nõ celiberrimorũ Principum ſolum nec pientiſſimorũ, ſed Dei ſummi Imperatoris imitatores erunt, nec ſolum imitatores ſed tanquam verbi ſui lege coacti executores. O quàm obviis manib. amplexanda Dei beneficia. Nam ſi Ethnicorum Principes à vera Chriſtiana religione alieni, tanta diligentia librorũ cuſtodias cõdiderunt, in quib. præter morum & diſciplinarum pręceptiones, frigidã de pietate opinionem, nihil continetur: quis ergo animi feruor teneat, quorum corda Chriſti omnipotens Spiritus vera divini cultus cognitione ſuccendit? Quàm decet haud deſides eſſe, quorum membra vegitat Spiritus, per quẽ vniuerſus orbis agitatur, ea nempe reſeruare volumina, non quę diſciplinas ſolùm aut opiniones, quæ humani ingenii opificia ſunt (quanquam & illas non abeſſe patiar) ſed tanquam qui *habemus firmiorem prophetarum ſermonem: cui bene facitis* (teſte Petro) *attẽdentes*, in quo verbum illud pepetuò duraturum deliteſcit: & prophanas nunquam contemnendas, non quæ propria interpretatione aut humana volũtate, ſed Spiritu ſancto afflati locuti ſunt ſancti Dei homines. Eo autem magis noſtri quàm prioris ſæculi magiſtratus decet, quo nimirum felices in ea tempora inciderunt, quibus DEVS OPT. MAX. vberius verbum ſuum adminiſtrauit mundo. Noſti enim: Sapientiſſime Conſul, quibus hactenus errorũ labyrinthis intricari fuerunt Chriſtianæ religionis homines. *Omnes quaſi oues errauerunt, vnusquiſq; declinauit in ſuam viam.* Immenſa vero Dei liberalitas haud longius perpeſſa eruit errorũ nodos, collegit nos ad paſtorem & ſervatorem animarum veſtrarum, detraxit horrendæ noctis tenebroſum peplum, ſuaviſſimiq; Euangelii ſui radios præbuit mundo. Atqui ea ratione ſi bona Dei voluntas verbum factum literis mandari, linguis eloqui fidem ex auditu naſci voluit, non dubium quin veritas divina peſſum eat, vbi ſana ſcripturarũ interpretatio periclitatur. Quocirca benignus pater veritatis ignem accenſurus adornauit vobis viros linguarum dotibus illuſtres, vt hiſcę tanquã faculis (vt in ſeriis fabuloſe loquar) veritatem Proſerpinã Plutonio furto ablatam vllibi non terrarũ emiſſitiis oculis quæſitarent, Angeli Politiani, Ruodolphi Agricolæ temporib. Haud parum doctiſſimi viri politioris literaturę adytum demõſtrarunt excoluerũtq;, nullis tamen lucem hanc futurã ſuſpicantib. Ioannes vero Capnio veſtigia illa ſpacioſiora dedit, & ne in calle Romanarũ Græcarũmq; literarum perſiſterent ſtudioſi, perrexit longius. operæ pretium viſum eius quidẽ lingue viam adeundam, in qua linguarũ cõditor mortalib. fari & leges ſuas dictari voluit, & quã nobiſcum ſine mala interpretis ſuſpicione libertimè loquitur. Cuius ergo inter Germanos ſemitã tanquam prodigium non ſine mordacib. & venenoſiſſimis vitilitigatorũ aculeis (terrebant n. Sathanã veſtigia) noverat, huius ſeminarii fructus prim⁹ patefecit. Vnde primũ à Capnione veritatis adhuc deliteſcẽtis funiculus erupit. Quod nemò melius novit quàm tu, Sapientiſſime Conſul, qui eo tempore celeberimi Viẽnenſis Gymnaſii Rector in literis, quas ad Capnionẽ dederas, feruentiſſimo animi deſiderio adoptaſti propria manu ſuæ ſententię calculum adiicere. Interea verò Magnus ille Eraſmus Roterodamus

2. Mach. 2.

2. Pet. 1.

Angel. Politianus Rudolphus Agricola.

Ioã. Capnio ſiue Reuchlinus.

Eraſmus Roterod.

TT 2

damus cum ſqualida barbarie,quæ longe lateq; Romanas devaſtavit oras, pugnam iniit, victoria potitus multos Patres recuperauit. Deinde vero Martinus Lutherus Religionem adiit, illum aduerſus Errores multis laboribus vindicavit,adeoq; veritatis ignem vivacibus flammis mouit,vt vniuerſus orbis acceptis radiis illuſtretur. Item Oecolampaduus tãquam fidelis in domo Dei miniſter accepta lampade curſu Eccleſiæ lucem attulit. Zuinglius tanquam repagulo errores prohibuit, & adverſariorũ ora in expugandis divinè argumẽtis obſtruxit Et reliquus doctiſſimorum virorũ exercitus (inter quos ipſe,Prudentiſſime Cõſul,tanquam Sol exoriens, teſtante Eraſmo, coruſcas) linguarũ armatura,ſcripturarũ cognitione inſtructus, Babyloniæ Regem ita expugnauerunt, vt dulciſſima libertate perfrui poſſint creduli. Dic agedum, quàm egregia in tam rariſſima & inopinata veritatis & literarum luce hi, quos recenſuimus,in diuinis & humanis ediderunt volumina? Quàm ſincera & nondum adulterium perpeſſa divinarum ſcripturarum Interpretatio? Relligionis veſtræ locorum cõmunium Enarrationes? quàm facillimę perceptu linguarum,artium,diſciplinarum Inſtitutiones? in quib. prioris ſeculi ſtudioſi multum operæ locauerunt, *ſemper diſcentes, nunquã tamẽ* (teſte Paulo) *ad veritatis cognitonem peruenientes.* Quocirca ſi Patres cõſcripti in tam vberrima optimorum librorũ meſſe,qui noſtrorũ temporum ſunt inventa, tãquam fideliſſimi prudentiſſimiq; Patresfamil. ſarcinas collegerint, & mihi tanquam horreo reſeruanda demandauerint, quas (putas) laudes & gloriam apud poſteros ſunt occupaturi? quas gratiarum actiões diu noctuq; decantabunt nepotes,à quibus huiuſmodi theſaurũ omni patrimonio cunctiſq; diuitiis præſtantiorem receperint? Nam ſi aliorũ laudes fideliſſime reſeruo, cur non magis veſtras, qui me huiuſmodi ornamentis inſtitueritis? Eſt enim literarum ingenium, ſuos amatores & fautores cum ipſis immortales reddere. Qui ergo gratitudinem ſuam erga ſummam Dei munificentiam,(qui cum lucem habitet inacceſſibilem ita per literarũ medium vobiſcum cõverſari,colloqui, reſpondere non abhorruit. O inſignem amicitiam admirandamq; φιλανθρωπίαν.) teſtari pietate, gloriæ cõſultum ire, & evidentiſſimũ prudentiæ exemplar oſtendere cõtendunt, facile cognoſcent quod meo negotio neutiquã deeſſe liceat. Nec defuturos ſpero, vbi intellexerint me nihil mei cauſa conari: ſed quantum ipſi frugum inde recipiant (Dum n. immẽſam librorum molem ſuſtineo, quid mihi præter moleſtiam parturio? ſed omnia tandem ad publicam cõmoditatem, quã diu incolumis fuero, reportaturam. Nam ſi quid ornamentorũ aut venuſtatis poſco, ne illud quidẽ mea laſciuia, nõ mea libido eſt,ſed quod honeſtas vxorculas decet, nõ ſe ſibi ſed maritis placituras exornãt, ne ſordidæ cõiugis pudeat minuſq; pudicitiæ limites tranſiliant: quemadmodũ Palęſtinã Heſter Perſarũ Reginã factitaſſe in ſacris memorię proditũ. Præterea meũ officium nõ adeò brevi gyro ſuccinctũ, vt vnius ſolũ eſſe municipii veſtri, ſed eo diffuſum vt vniverſæ Reip. Chriſtianę prodeſſe ſtudeam. Sum eq.dẽ inſtar ſilicis recõdentis ignẽ à quo mediis tenebris attritu lucẽ repetimus, qua tandẽ plurimi mutuantur flammas: ita pietate & eruditione extincta errores & inſcitia occupauerunt locũ priuatorũ hominũ libri abſſumpti, abſumpti, lacerati, perditi, manci aut depravati ad me tãdẽ refloreſcẽtes docti accepturi reſpõſa nõ municipii veſtri ſolũ ſed etiã Trãſalpini cõfugiũt, nec niſi optimis cõſiliis plurib. profuturis imbuti recedunt. Ne qs vero garrulæ mulierculæ cõmenta eſſe putet, maximæ fidei teſtes advocabo viros rẽ, q. nũquã à me fieri poſſet planius expoſituros.

Quàm egregia monumenta Magnus ille Eraſmus in Bibliothecis, quas hinc inde vidit, plurima reperit, quæ veterum exemplarium ope publice depra-

Martinus Lutherus. *Joann. Oecolampadius.* *Huldric. Zuinglius.* *2. Timoth. 3.* *Eraſmus.*

depravata reſtituit, mẽdoſa purgavit. Quàm plurima Beatus Rhenanus, homo ad perdita reſtituenda natus, tanquã ab Orco in lucẽ revocauit, & mundo partim incognita partim deſiderata non ſine gaudio videnda proſtituit. Ne vero ſororũ mearũ narrando beneficia, mea reticendo prætercam, quid inter claſſicos auctores auctoriatis habeat Quintilianus, ne orbem quidem latet. quem equidẽ deprauatũ & mancũ longo tempore vſurparunt veteres. Tandem, quando ſanguinolentũ illud & iniquum Cõſtantiæ Cõcilium habebatur, Poggio præbui Florentino genuinũ & integrum, quo aliquãdo deſideriũ ſtudioſorũ ſatiaretur: præterea, ſi bene memini, Aſconium Pędianũ. *Poggius Florentinus.* Quanquã Poggium furti arguere iuxta quorundã opinionẽ potuiſſem, nolebam tamen, haud immemor mearũ partium eſſe nõ me, ſomniculoſam tanquã glires in antra ſopiri ſed literaturę defectu laborãti opẽ ferre. Pertæſum erat celeberrimos auctores, & meis maritis oſcitantib. indignos in tãto Doctorũ deſiderio in hiſce meis Ægyptiis tenebris delitefcere. Quapropter furanti cõnivebam. Non n. me latebat, Florentinũ nõ ſibi ſed publicę vtilitatis gratia id furti cõmiſiſſe, & aliquãdo non ſine magno fœnore redditurũ, imitata volucres quę ſuo tẽpore plumas relinquũt, vt eligãtiores firmioreſq; recipiant. Nec me fefellit opinio. Iam n. magno ſtudioſorũ fructu in orbe claret. Quo cum tu, cordatiſſime Cõſul, adeo familiter verſatus, vt etiam nomẽ tuum inde tanquã de gente locupletaveris. Pręterea (vt recẽtiora referam) Ioãnes Sichardus, Rhenani ſumma amicitia atq; familiaritate vſus, amãtiſſimi mariti mei huius Cœnobii Monachi Hermanni Contracti à Vernigen *Ioannes Sichardus.* Comitis, & in mathematicis demonſtrationib. viri clariſſimi Chronica (etenim ad imitationẽ Euſebii cõpendiaria cõpilauit) Euſebio annectens tanquã haud impar op⁹, neſcio quo proditore in lucẽ edidit. Dic agedum, Pater patrię, quàm tibi in hiſtoria texenda ciuib. nepotibuſq; veſtris maximę vtilitati voluptatiq; futura affero, qua te meq; citra tota privaretur poſteritas. Vt de ſororib vero aliquid arrogãtius eloquar: quib. poſt gratuitã Dei beneuolentiã Evangelicę veritatis, de qua ante ſępenumero mẽtionẽ fecimus, quã nobis adſcribẽda cognitio. Cũ n. aquę hauh alibi liquidiores quã è fonte petantur, nõ labris hacten⁹ riuulis inhæreſcentib. Græca novi teſtamẽti exemplaria propinavimus, quo factũ cito quemadmodũ de fonte Cabalino Poelæ ludunt, ſincerioris Theologiæ viri prodierunt. Quid aũt Reip. Chriſtianę pſtantis Evangelica veritate cõtigiſſe potuiſſet. Cum hac collatæ ſordẽt latiſſimi orbis vniuerſę divitię. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι. *Rom. 1.* Ea quidẽ parvi facere quid aliud quàm virtutẽ Dei vniverſorũ opificem & ſalutẽ propriam contẽnere; & ſuæ temeritatis vltorem accerſire? Ceterum quę non tam animorum quàm corporum ſaluti conſultum volo, operę precium quidem facturos Patres, quemadmodum Iſraeligenæ iam terram Chanaan patribus pollicitam ingreſſuri, etiam Dei monitu non in vniuerſum aut radicitus exploſerunt Amorræos Iebuſæosque, ſed in quibuſdam ſaxoſis terræ partibus tributarios & ad exercendm tellurem inhabitandos permiſerunt vltro; ita nec vellem Ethnicorum ſcriptorum & aliorum rerum humanar libros faſtidiri, in quibus præſertim quæ ad politiam bene inſtituendam, rem publicam privatamq; bene gerendã faciunt, cõtinentur. Eſt n. aliquãdo Moſes in cõſiliis Ietro. Nec ergo abeſſe vellem Hiſtorias, vbi liquet quid humana ſapientia vireſq: nõ Dei Spiritu illuſtrare poſſint. Nec præterea pulcherrimas illas diſciplinas, quarũ ſcientia mortalib. (teſte Diuo Hieronymo) vtiliſsima eſt, quæ ob reverentiam ingenuis dignæ ſolum habebantur antiquitus. Sunt quę militẽ inſtruunt, ſunt q̃ agricola. Sunt q̃ pueros, q̃ iuvenes decẽt, quę canã ſenectutẽ cõſolãtur. Quod ſi illa ad imitatio-

nem veterum cōgeſſerint,ò nobilem theſaurum, quo tanquā è copię cornu quicquid ad vitæ vſum ſpectat hauritur. O me rurſus felicē, quę cuiuſve ſortis hominib. perita præſtare,quæſitis reſpondere poſſum. Et cum prudētia firmioraq; cōſilia à ſenioribus quā iunioribus natu deſiderantur, vt de Roboā teſtantur ſacręliterę,qui iuuenū conſilio nō ſine maximo regni ſui diſcrimine,cōtempto ſeniorū, eſt vſus, ego quę memoria revocare poſſum à mundi primordio mortalium geſta, quærentes ergo aliorū exemplo erudire & admonere poſſum,quæ propria experientia magno diuitiarum ſumptu corporumq; periculo adeunda forent. Sæpenumero litigātium cauſas ad me, tanquā ad iudicem,delatas hac ratiōe diremi,vt plerunq; acerbiſſimos pacatos, hoſtes amicos reliquiſſem. Et vt ſcripturę ſacrę verbis & exemplo,quo min⁹ de fide dubitetis,vtar, Prophetantib. Aggeo & Zacharia de inſtaurādo DEI templo per Babylonii Regis exercitum devaſtato, Zorobabel & reliqui Iudaici populi proceres cœperunt ędificare. In ipſo autē tempore venit ad eos Thatannai,qui erat Dux trans flumen,& Starburtzanai,& cōſiliarii eorum, ſicque dixerunt eis: *quis dedit vobis conſilium, vt domum hanc ædificaretis,& muros eius inſtauretis* Ad quod reſpōderunt eis inter cætera, q̃ anno primo Cyri Regis Babylonis,Cyrus Rex propoſuit edictum,vt domus Dei ædificaretur, placuitq;,vt res ad Darium referretur. *Tunc Darius Rex præcepit,& recenſuerunt in Bibliotheca quæ repoſita erat in Babylone,& inventum eſt in Egbatanis (quod caſtrū eſt in Media Prouincia) volumē vnū,talisq; ſcriptus erat in eo cōmentarius: Anno primo Cyri Regis Cyrus Rex præcepit,ut domus Dei ædificaretur in Hieruſalem*,& reliqua quæ ſequūtur priuilegia,quę breuitatis gratia omitto. Darius ergo Rex præcepit Ducibus regionis, vt recedant & nullam ædificantibus vim inferant: quod etiam diligentiſſimè executi ſunt. *Aedificaverunt* igitur *templum,iubente* Deo *Iſraal, & iubente Cyro & Dario & Artaxerxe Regibus Perſarum.* Sic per me fatum mortalibus ludit. Ex quo apparet, quantum vtilitatis mortalibus afferam,quid rurſus incōmodorum,infortunii periculiq; mei negligentia ſuboriatur. Nam quam putas cladē vtrinq; ſanguinolentam cōmiſiſſent, quam viduarum eiulatu vniuerſa Palæſtina reboaſſet, vbi Dario & Ducib. reliquis repugnātib. in ædificando perrexerint, ni ſoror illa mea felici nimirū reſpōſo calamitati venienti occurriſſet? Nullarum vero gentium Principes mei negligentiæ magis accuſo quā Iudaicos,quos tamē ob præſtantiam & peculiare Dei donum excellentius decuiſſet. Quid n. dictu turpius,quid magis impium, quàm eas perdidiſſe leges, non quas ſapientiſſimus Solon nec Lycurgus præſcripſerunt, ſed quas ſummus Nomotheta omnium rerū gubernator cœlitus detulit,& archę inferendas diligentiſſimè præcepit: quarū locum ſumma impietas, abomināda idololatria, ſtatuæ,aurei vituli, & in ſumma κακῶν μυρίας occupauerunt. Quapropter meritas tādem hoc ſcelere luerunt pœnas. Et cum humana ſollicitudo vix alibi copioſiorem quàm in cuſtodiendis divitiarum theſauris curam gerat,ni ergo pii quidam Legis Divinæ fautores publicis gazophylaciis,vt pari cuſtodia vigilia reſervaretur,eum divitiis omnib. divitis legis præſtantiorem librum intuliſſent, in vniuerſum quo longo tēpore caruerunt periiſſet. Quem poſtremo, cum efferrent præſules Ioſiæ Regis iuſſu pro domo Dei inſtauranda reſarciendaq; opificibus pecuniā, Helchias ſacerdos invenit, Regi obtulit, qui ſummo animi gaudio amplexus, quā putas diligentiā pientiſſimus Rex cuſtodiendum pręceperit, ne porro cōtingat? Si, vt dixi, diligentiores fuiſſent, haberetis librum illum *Iuſtorum*, cuius Regū libri ſæpenumero mentionem faciunt: haberetis equidem pro Ariſtotelicis (vt Philoſophorum pace dixerim) opinionib. ſapientiſſimi Salomonis Regis ſapientiſſimas nimirum de rebus naturalibus quibuſdam

dam diſſertationes. Prętereà mihi maximę ſtomachum movet novi Teſtamenti Hebræorum negligentia, ne multis exemplaribus deſcriptis Evangelium iuxta Matthæum ſacratiſſima CHRISTI Salvatoris lingua ſcriptum cuſtodiæ demandarint. Cuius deſidiei, (quod nunquam, ni experirer, opinata eſſem) non ſatis admirari poſſum. Quocirca velim Patres conſcriptos noſtris temporibus vigilantiores atque diligentiores, ne ob illorum inertiam tale nepotibus contingat. Non dubium, Sathanam pientiſsimorum conatuum ſollicitum impoſtorem leonis inſtar circumire, quo minus ſana doctrina ad poſteritatem dimanet: Et cum religio literas pro ſale habeat plurimum in expugnandis literis operæ impēſurum. Neq; velim hac ſpe, hoc ſolatio contenti me negligant, (Eſt n. arundineo baculo initi) quod non pauci literarum fautores privatos libros congerunt, quemadmodum tu tibi precioſiſsimum theſaurum cōparaſti, & Ioannes ille Ruthinerus in cōflandis optimis in omni doctrinarum genere voluminib. nulla pecuniarum habita ratione, iuvenis negotioſiſsimus. Sed quemadmodum vulgo experimur defunctis illis φιλοβίβλοις (quanquam in prudentiſsima tua familia evenire non arbitror) ò quam ab ἀμούσοις & idiotis hæredibus relicta volumina in diverſas partes diſſeminātur, dilaniantur, partim celeberrimi auctores maturo ſenio digni pueris ludentibus obiiciuntur, partim ad expellandam inſcitiam nati & ſummo opificio elaborati ſciſſuris feneſtrarum obliniti frigus expellere, nōnulli ſtactam, thus, piper, ferre cogūtur repugnantes. Quæ mala ob auctoritatem & reverentiam non ſentiſcent, qui in publicis bibliophylaciis à Patribus inſtitutis reſeruantur. Etſi in optimæ Reipub. veſtræ inſtituto Magiſtratus arma frumētaq; habere cives ſuos præcipiant, attamen publicam quandam armorum frumentorumq; copiam reſeruant, vt ingruente factione aut fame, inermem militem inſtruere, aut famelicos cives ſuſtentare poſsint. O patres patres quàm hic non dormitandū, qui tot hoſtib. ſtipati, qui nunquam nō vobis bella minantur, Poteſtas illa tenebrarum, Inſcitia, Barbaries & Errorum Ilias. Et nō hic quidem prudentē magiſtratum agere decet? Et quid ſi iam mihi videor nauſeabundum nō paucis hominib. ad privatos cōparandos libros faſtidium ſuboriri, quorum gulę quæſtuoſam calcographorum παρρησίαν non in optimis ſed novis quæ placent excudēdis indulgere ferendum. Et ſi qui ſunt literarum amatores, nonnunquam librorum ſupellectilem comparandam vetat pauperies. Quę cauſa etſi nulla alia, ad me inſtituendam, ſola ſufficeret. O quoties quoties altiſsima ſuſpiria audiunt bibliopolia, cum optimos pauperculis iuvenib. auctores proſtituunt. Quod ſi publica librorū eſſent repoſitoria, ad me ad extinguendam ſitim diverterent, & ſi quid otij nacti apud me negotioſiſsimi eſſent cives ſtudioſi eo tempore, quod plerumq; ſomnio, à ditiorib. vinolentiæ, id nōnunquam honeſtati impartirentur. Vnde cōpoſiti mores, communis & privata vtilitas, concordia, & quæ ſunt reliqua bene formatæ Reipub. ornamenta, alibi naſcantur vberius nōdum cognovi. Quam vellem ergo, vt mihi præcipuè demandentur libri noſtra vernacula lingua ſcripti, quam nunc celeberrimi Germaniæ iam tandē ſapientis viri nobilitant illuſtrantq;, in qua nunc fere ſincerioris Theologiæ cardo verſatur. Reliquo vero multum ſibi victoriæ publicetur impoſtor ille Sathan, vbi Scholam chariſsimā amicam, cum qua nō tam familiaritas quàm ſanguinis neceſsitudo intercedit, oppugnauerit, adeo illam inſectatur, vt ſunt mulierculæ vires parvæ ac tenues, in multis membris feſſa deficit, & in magiſtratus ope vires acquirit. Neſcio qua ratione vitæ ſuæ ſit conſultura, cum videam fertiliſsima iuvenum ingenia inculta ſordeſcere, quò vereor ne aliquando mortalibus contingat, quod & Prophe-

tæ

tæ minantur τῶν σοφῶν λιμῷ θανεῖ. Hic me oportet plurima ſilentio præterire cum Scholę mentionem fecerim, ne prorſus (ſentio enim iam frontem contrahere) prorumpam in lachrymas. Fortaſſe ipſa ſi nullam opẽ ſenſerit, ſuas quas habet plurimas, propria oratione proſequutura calamitates. Sed vt ad me redeam, ne longioribus ambagibus humaniſſimi viri auribus abutar. Si igitur æquo animo quas ex me receptura veſtri municipii Reſpub. cõmoditates iuxta ſuam prudentiam perpenderit ſapientiſſimus Senatus, nõ dubito quin omnes ſumptus, quos in me impenſurus, qui equidem modicillus eſt, hiſce inferiores arbitraretur. Nam ſi ſumptuum multitudine laborumq; difficultate deterreri (quod non opinor) intellexero, perverſæ cuiuſdã illiberalitatis & ſordidæ avaritiæ calumniam haud effugiet. Et neſcio quibus interim laudib. in cœlos eveham prioris ſæculi Patres, qui nullis diuitiis pepercerunt non ſolum vt bonos plurimoſq; libros congererent, ſed aliquando precioſiſſimis characteribus auro & argento, quaſi huiuſmodi atramẽto dignos depingi, nõnunquam etiam operimẽta ebore Praxitelica arte elaborari curaverunt. Et ſi fidem re facere cogar, digitulo mõſtrabo virum haud mihi inficias euntem, cui ſacratiſſimos Davidis Pſalmos hac ratione ſcriptos lubentiſſimè dederim. Præterea ſi noſtra tempora cum ipſorũ conferamus, liqueſcet quã variis dotibus ad hoc meum negocium pertinentibus, quibus ipſi caruere, longo intervallo illos antecellimus. Habemus nouitium illud & plane diuinũ Germaniæ invẽtum, chalcographiam, velociſſimũ deſcribendi genus, qua vno die plus elegantius emendatiuſq; quàm veteres ſex menſibus, vt parce dicam, non ſine maximo labore & divitiarum ſumptu ſcriptitarunt calamo, vt quas quondam horas exarandis literis, nunc noſtri literarum ſtudiis locare poſſint. Adde præterea immenſam papyri copiam, non quam omnigena Nilus prodit, vt Ægyptum adire oporteat, ſed quã ex diminuto noſtrate lino hauriunt artifices. Quapropter totus liber iam quã olim foliolũ minoris cõſtat. Qua ergo illiberali perfricata frõte decet de ſumptu quiritari? aut decet dotibus præſtantioribus diligentia inferiores eſſe? aut Deus OPT. MAX. rariſſima ſua dona patribus ignota patefecit, vt nos alto ſomno ſtertamus? Quaſi non inſtituerit, vt iam refloreſcente Evãgelio his præſentibus inſtrumentis ad evulgandam nominis ſui gloriam aptiores vegetioreſq; redderemur? Cur nõ magis iuxta Servatoris noſtri verba, ſi Euangelicum theſaurũ inveniſtis in agro, aut illam precioſiſſimã margaritam, prę gaudio venditis omnia, & comparatis illam? Aut decet Æſopicum gallum gallinacium agere, vt farinam inveniſſe adoptemus? Non mihi peto aulam regiam, aut arces condi, ſed quę ſum fragiliſſimæ naturæ, nempe Carthaceę, attamen cuius partes ſunt depoſitę in longos annos poſteris videndę reſervare, ſalubres aures, (quæ etiam cũctis mortalibus cõmunes ſunt) vt tu optime Conſul noſti, in primis efflagito, præterea quæ ad munitionem, ſecuritatem, tranquillitatem, charitatem, ſubſellia pertinent, quæ ipſorũ induſtriæ deliberanda libentius relinquo, meminens quòd in hoc revireſcentis Evangelii flore, in excolenda pietate, nullum non moverunt lapidem. Quocirca nil ſpero ne hoc ſuſurro terreantur.

At quid nobis hæc librorum moles? Et, quemadmodum Seneca ait, *Diſtrahit animum librorum multitudo.* Et ſapientiſſimi Salomonis auditores in Eccleſiaſte hiſce verbis librorum multitudinem diſſuadent: *His amplius, Fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis: frequenſq; meditatio carnis afflictio eſt.* &c.

FINIS.

INDEX.
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM.

Obſeruandum eſt, vbi litera p. vel pag. occurrit, ſignificari paginam præfationis Vadiani, quam operæ non numerauerunt.

A.

Abbates paruiſſe Epiſcopis. 23 24
Abbates in Aulis Imperatorum & Regum. 27.28. eorumq; electionem ad ſolum principem ſpectaſſe. 19. 20. 24
Abbate militaſſe. 57.147
Abbatum priuilegia Pontificalia. 24. 25
Abſtinentia Monaſtica, pag. 8. præfat.
AbiZellanus ager. 23
AbtZellana ditio. 92
Academiæ olim nulla in Germania. 2
Acremius. 149
Acoluthi. 126
Adelbertus Comes. 85
Adulter an ducere poſsit à ſe adulteratam. 203.204
Adulterij pœna. 203.204.
Adulteratorum Monetæ poena. 60
Aduocatia. 103
Aduocati Collegiorum & Monaſteriorum. 4.23.22.75.127.148
Aduocati Cameræ, Fiſci. 62
Æditum. 149
Ærarium. 62
Agannum. 150
Ἀγιόλαλος. 55
Agricola. 219
Ahadorf. 148
Ahadorfenſis præpoſituræ. 33 88
Ahamen, e Monaſterium. 88
Alamania à quibus vaſtata. 54 152
Alamaniæ Duces. 83.150.152
Alamannia in Francia. 49
Alamannorum in Germaniam irruptiones. p. 2. præfat.
Alamannorum gens bellica 46
Alamanni qui. 151
Alamannor. in pauperes liberalitas 14
Alode. 88
de Alſtetten Nobiles. 149
Altiſiodorenſis pugna. 153
Ammani. 73.103
Amachoretæ. p. 6 præfat. 115
Angſter. 41
Angelica Salutatio. 47
Anglia & Hibernia Monachiſmum non acceperunt à Gregorio. 115

Anglicum tributū ad ſedem Romanam. 153
Anguſti nummi. 4.41
Annonæ flagello Alemanis fœda. 10.89
Anniuerſarium primus inſtituit Notpertus. 92
Anniuerſarium Indices in Monaſteriis, Freßzedel. 30
Anſegiſi libri de legibus. pag. 12
Apologetici Chriſtianorum. 166
Appellationes ad quos factæ in Francor. regno. 35
Aquiliana lex. 66
Arabarcha. 141
Arbitrium liberum. 180.181.182
Arbona, Arbor Felix. 51
Arcadiana lex. 66
Archi capellanus. 29.
Archi Epiſcopus. 5
Archimandrita. 141
Archipreſbyteri vicani. 118
Argunenſis comitatus. 59
Arguria. 71
Arnolphi Imp. vxores & liberi. 70
Arrius Hereticus. 177.178
Arrogantia obeſt principibus. 69
Aſcetria Aceti cum opus. 138
Ἀσκῆλαι. 138
Aſyla. 143
Aſyla Monaſteriorum & collegiorum. 38.39 40
Augienſe Monaſterium. 145
Auguſtus. 59.60
Auguſti dicti, qui à Pontifice Rom. coronati. 7.41
Auguſtarum nomen ad Francos. 41
Auguſtales Romani. 100
Auguſti nummi. 40.41
Anſtria, Auſtraſia. 51.65.

B.

Baioariæ termini. 83
Baptiſmus quando celebratus. 8
Baptiſmus Hæreticorum. 2.171
Barbam aluiſſe Monachos. 31.139
Barbaries mediæ ætatis. 45.46.54
Barones. 79
Baſilius M. auctor Monachiſmi. p. 6. præfat.
Baſilica. 92
Benedictus Nurſinus auctor Monachiſmi pag. 5. præfat.
Benedicti Regula ſola olim cognita. 12. p. 6. præfat.
Beneficium. 58
Berengarii Italiæ Imperatores. 70
Bertha Pipini M. vxor. 61
Bertradæ Auguſtæ nummi. 41
Bibliothecarum vtilitas. 221 222.223
Bibliotheca antiqua. 218
Bibliotheca Monaſteriorum. 29
Bibliothecarius monaſterii 32
Bibliothecarius. 149
Bilgerin. 67
Bobienſe Monaſterium pag. 6. præfat.
Bohemia quando Regem acceperit. 91
Bohemi. 91
Bona Eccleſiaſtica an & quomodo locari vendi potuerint. 13
Bullarum Pontificiarum impoſitura. 14
Bullæ Pontificum. 44.45
Burgela. 152.
Brandenburgenſes Marchiones. 91

C.

Cadaloh Comes. 150
Cadauera reperta. 62
Cæſar. 59 60
Cæſares vngendi mos. 56
Cæſarum Imperatorum electio cum ratificatione Papæ. 7
Camaldulenſium origo. 94
Cambetis, ChambeiZ. 58
Camera pro iudicio. 35
Camera principis 62
Camerarius Monaſterii. 32
Cameræ nuntii. 35
Campi certamen. 10
Cancellarius Imperatoris. 10
Cancellarius Monaſterii. 31.32
Canones Eccleſiaſtici à quibus collecti. 12
Canonica ſatisfactio. 10
Canonici. 1.128.129.151
Canonici à canone cenſus. 5
Canonici Regulares. 126
Canonicum ius & eius partes. 12
Canonizatio ſanctorum à quibus olim peracta. 61
Cantores. 151
Cantus Eccleſiaſticus veterum Monachorum. 30
Cantus Eccleſiaſticus. 149

VV Capella-

Capellari ſacrifici. 8
Capitulum. 170
Capinio. 219
Cardinales. 7.82.
Carnis nomine quid intelligatur. 37
Carnium vſus an vetitus Monachis. 30
Caroli Imperatores tres. 71
Caroli M. tempora confundi. 59.60
Caroli Groſſi nummus. 41
Carolomanni Maiores domus. 51.61. 150
Carolus Groſſus ſeu Craſſus cur dictus. 69.151.152. prodigalis 69.70
Carolus Martellus. 51
Carolus M Patricius Romanorum. 150
Carolus Iunior Iudithæ filius. 150
Carthuſienſium origo. 94
Carthuſiani ordinis origo. p.6. præfat.
Caſa, 92. Caſa DEI 58
Caſales. 61
Caſſianus Scytha autor Monachiſmi in Gallia. p 5. 6 præfat.
Caſati 61
Caſtitas non poteſt voveri 15
Caſtitas monaſtica p.8. præfat.
Caſtitatem non eſſe in hominis poteſtate 36.37.38
Caſtrum 51
Cathedrales Eccleſiæ 13
Cathedræ Epiſcopales 168.169
χειροτονητοι 130
Cellarius monaſterii 32
Cella monachor. clathrata 3
Centenarius Comitis 22
Centenarii 35
Ceremonia Eccleſiaſtica 2.3.8
Ceremonia in veteri Eccleſia 162
Cereviſiæ vſus 53
Cereviſiæ uſus in monaſteriis antiquis 36
Cerinthus Hæreticus 170
Chancharo Comes 51
Charta 13.151
Chartæ & Diplomata differunt 44
Chartas qui ſcripſerint 32
Chartarum ſubſcriptiones quo ordine 44
Chartarum conſeruatio improuiſa 146
χειροτονητοι 138
Choren, Chorung. 47
Chorepiſcopi 118
Chriſtianis veteribus obiecta crimina 164.165
Chriſtianorum veterum virtutes 166. 167
Circulus Decennovalis 171
Circumcelliones 178
Ciſtertienſis ordinis origo p.6. præfat.
Ciſtertienſium origo 44
Clauſtra 129
Cleri diſciplina ad quas leges examinata 12
Clericos & religioſos trucidantium pœna 39
Clericorum ſcortantium pœna 36
Clodoveus Francorum Rex baptiſatus p.2. præfat.
Clodoueus Pulcher 151
Clodoueus I. Alamannos vicit 152
Cloſtareum 64
Clotharius 114. p.3. præfat.
Cœna Dominica quomodo adminiſtranda 8.9
Cœna Dominica quotidie diſtributa 130
Cœnobia p.6. præf.
Cœnobitæ p.6. præf.
Cognomina veterum familiarum an aliqua 21.22
Colomannus qui alias Columbanus p. 6. præfat.
Columbanus in Galliam & Alamanniam 48.49
Collatio 30
Collationis ius 59
Collecta 173
Combeta 12
Comites 10.35
Comites olim non ſui iuris, & qua de cauſa priuari potuerint 35
Comitis nomen appoſitum 44. omiſſum 61
Comitia Impp. & quid in illis peractum 10.11
Comitia annalia 132
Compatres 8
Componere 64
Componere cum fiſco 50
Concambium 84
Concilia veteris Eccleſiæ 170
Concilorum indictionem ad ſolum Imperatorem pertinere 11.132. & quando non 12
Concupiſcentia vitium 38
Coniugia ſacerdotum 14.15
Conſenſus parentum & tutorum in nuptiis 13
Conſtantinus iunior 82
Conſtantienſis ſedes à Dagoberto inſtituta 23
Continentiam non eſſe in hominis poteſtate 36.37.38
Corpus ſacrum 61
Criminalium cauſarum cognitio ad quos ſpectarit 22
Cronius lacus 149
Curtilis 54
Curienſis Eccleſiæ antiquitates 154.155
Curtis 54.85

D.

Dagobertus M. ſedem Conſtantienſem inſtituit 23
Dagobertus Auſtraſiorum Rex 146
Dagobertus II. Francorum Rex 66
Decani monaſteriorum 32
Decani Eccleſiaſtici 9
Decimæ Eccleſiaſticæ 13
Dei gratia nomine 58
Denarius 144
Diaconi 1
Diæceſis 8.151
Diplomata & charta differunt 44
Diplomatum Regiorum contemptus pœna 34
Diuinæ leges in Capitularibus Caroli M. 12
Docenda quæ in Eccleſia 9
Dominica 129
Dominici miſſi 34
Donationes ſemel factæ non poſſunt reſcindi 45
Donatus Hæreticus. 177.178
Dormitoria 3
Dotales donationes 151
Duces Hertzog 35
Duces olim non ſui iuris 35
Durgouiæ comitatus amplitudo 85
Durgouienſis pagus 85

E.

Ebrioſi excommunicandi ab Eccleſia 9
Eccleſiæ veterum Germanorum 113
Eccleſiæ veteres, & quæ ſic dictæ 162. earum æqualis poteſtas 162
Eccleſiarum ornamenta & diuitiæ peſtes pietatis p.8.9. præfat.
Eccleſiarum in Germania origo p.1. præfat. & afflictiones ibid. reſtaurat. 3
Electores Archiepiſcopi 5
Electores primi ſub quo 152
Epiſcopatum non eſſe affectandum, nec oblatum fugiendum 128
Epiſcopatus antiquiores eſſe monaſteriis p.5. præfat.
Epiſcopatuum tranſportationes 114
Epiſcopi veteris Eccleſiæ 162. eorum munus 163
Epiſcopi, & eorum qualitates 117. & ſeqq.
In Epiſcopo requiruntur pietas & eruditio 2
Epiſcoporum præcipua cura in pauperes, viduas, & orphanos 1
Epiſcoporum officium prædicare 1
Epiſcoporum cura & animaduerſio in parochias 2
Epiſcoporum apud Germanos autoritas 5
Epiſcoporum tributa ad ſedem Romanam 25
Epiſcoporum veterum nulla dominia nec imperia 4

Epi-

INDEX.

Epiſcoporum electionem ad Principes ſpectaſſe 20 24
Epiſcoporum antiquus comitatus 1.2
Epiſcoporum electio à clero & populo pariter facta 6.7
Epiſcopos in aulis Imperatorum & regum 27 28
Equites creandi mos 79
Eraſmus 219
Errorum in Eccleſia origo 177
Euchariſtia quomodo adminiſtrata 8. 9
Puerulis data 9
Euincere 87
Euindicare 87
Excommunicatio Eccleſiaſtica 9

F.

Familia propria & communis 81
Famuli, liberi 197
Fauces 54
Fœminarum donationes ſine tutoris auctoritate 60
Feſta ſumma quomodo & vbi ab Imperatoribus peracta 10
Feſti dies 131.132
Feſti dies apud veteres Francos & Alamannos 10
Feuda maſculina 60.147
Feudum Eccleſiaſticum 64
Fiſcales 62
Fiſcalia bona 79
Fiſcalia bona non licebat ad Eccleſias tradere 44
Fiſcus 62
Fontanetenſis pugna 153
Fortes, id eſt, Fauces 54
Fredum 39
Francia Teutonica 152
Francia Orientalis 65
Francica lingua 46.49
Franciæ nomen generale 49.54
Francici regni partitio & ſocietas 49
Franciſca Regina Venerem ardenti lario exſtinxit 38
Franciſcanorum genera 94
Francorum elogia p.2.præfat.
Francorum regnum quando in Gallia conſtitutum p.2.præfat.
Francorum in Galliam irruptiones p. 2.præfat.
Francorum leges p.3.præfat.
Francorum in Romanos æmulatio, & odium vnde p.2.3.præfat.
Francorum Orientalium Ducatus 94
Francorum Magiſtratus 35
Francorum Imperatorum ſucceſſio 68. 69
Fraternitates p.8.præfat.
Fratres 116.151
Fratres conſcripti 88.89
Fratres dicti Canonici 9
Friskinga 60
Fron, Fronem 67
Fruniſcat 67
Frunitus 67
Fugitiui requirebantur 84

G.

S. Galli loci antiquitates Romanæ 23
S. Galli locus non heremiticus ſed habitatur 23
S. Galli corpus 61.147
Gallo 57
S. Gallus à quo canonizatus 61
Gallus Imperator 186
S. Gallus moritur 51
Gallofranci 65
Gallonus 61
Gåß 92
Genitiuus in O deſinens 57
Germaniæ termini p.1.præfat.
Germanica lingua vetus 47.48
Germanici libri veteres 145
Germani ſub Francorum iuga & quando liberati 35
Germanicæ linguæ vſus 144
Germanicus ſermo quando ſcribi coegit 46.47
Germanorum in cœnobia & Eccleſias liberalitas p.4.præf.
Gombeta 12
Gothi Italia pulſi 153
Gouu 71.148
Grafiones 10
Græcæ linguæ vſus 46
Græcæ Eccleſiæ ſtudium 176
Græcæ linguæ ſtudium in Latina Eccleſia 176.177
Grandmaiſtre 51
Gregorius M. Monachiſmi promotor p. 6.præfat.
Gumbri 149
Guuerf. 47

H.

Hæreſes in veteri Eccleſia 169. 170. 184
Hebion Hæreticus 170
Heluetia Alemanniæ maxima pars 40
Heremus 23
Hermannus Contractus 221
Heriſouu 150. bis.
Hertzog 35
Hibernia monachiſmum non accepit à Gregorio 115
Hoba 50
Hoſpitalia cœnobiorum 34
Hoſpitalia 142
Hoſpitarius Monaſterii 32
Hyberni Monachi p.6.præfat.

I.

Iacobus Salandronius 154
Ieiunia veterum 30
Iemingardis regina 64
Ieſuitarum collegia 114
Imagines in templis 3
Imagines in templis nullæ 126
Immontani 92
Immunitas collegiorum 38.39
Immunitates 52
Imperatores & Cæſares vngendi mos 5.6
Imperatori ſubeſſe Pontifices, Epiſcopos, & Abbates 26.27
Imperatoris officiarii 10
Imperatorum electio à Papa ratificanda 7
Imperii translatio ad Francos 114
Imperium merum, mixtum 23. 39. 152
Incantationes prohibitæ 9
Inceſta venus, nuptiæ 12.13
Incorporationis ius 14
Incluſi p.6 præfat.
Ingenui 79
Inquiſitores 34.35
Inueſtire Epiſcopos & Abbates ſolius Imperatoris fuiſſe 152.ter.153
Inueſtituram Epiſcoporum & Abbatum ad Imperatorem ſpectaſſe 14. 25.26
Ironia 49
Iudæos toleratos 164
Iudæorum fautor Iulianus Imperator 185
Iudicia publica 32
Iudicia in Francorum regno quoties in anno celebrata 35
Iuditha regina 64.153
Iulianus Apoſtata 185.186
Iuramenta fidelitatis ſacerdotum 8
Iurandi ritus apud Alamannos 55.86. 87.147

K.

Kebirates marca 85
Kelnhoff 14.134
Kiburgenſes Comites 51.84
Kirnheim 49

L.

Laici Presbyteri 33.141
Longobardorum ſedes regia 153
Lapſi an recipiendi 171
Latinæ linguæ vſus & frequentia 46. 47.177
Latinus ſermo in Alamannia 46
Lector 150
Lectores Canonici 2. Eccleſiaſtici 32. Monaſterii 32
Leges Diuinæ in Capitularibus Caroli 12
Leges Francorum 12
Leges Romanæ Francis & Alamannis notæ 12
Legum ſanctio & reformatio in Comitiis 11

VV 2 Leib-

Leibeygen Leut 61
Leproſorum diuortia 209
Libertas 75
Libertorum genera 76 77
Libertorum opera 78.79
Liberum arbitrium 180.181.182
Libera 62.148
Lindemagerſt. 150.151
Lintenua 85
Liquentia niuis 93
Locum tenentes Monaſteriorum 32
Lolhardi 141
Lotharingia à quo dicta 68
D. Lucius 154.155
Ludimagiſtri ab Epiſcopis conſtituti 4. 128
Ludouicus Pius Imp. 62
Ludouici Reges Alamanniæ 149.150
Ludouicus iunior Pii F. 64
Ludouicus iunior 82.84. Imperator 68.
Ludouicus iunior Calui F. 151
Ludouicus Arnolphi F. Imperator 70
Ludouicus pulcher Rex Francorum 151
Lucernenſe Monaſterium 150
Lutherus 219
Lutolderburg 149

M.

Magiſtri curiæ 1.3
Magiſtratus Francorum & Alamannorum 35
Magni Caroli tres 73
Maiores domus 10.51
Maldrum 85
Mellus 22.23.148
Manes Hæreticus 177
Manichæorum hæreſis 179
Mannrechts Brieff 84
Manſus 14.134
Manumiſſio 13.74.75.76.77.80.81
Manus 61
Marca, Marcha, Marchio 13.62.91. 148
Marchio contra Sclauos Brandenburgenſis 91
Margrafii 91
B. Mariæ virginis ſpeciem ementitus ſacerdos punitur 155
Marrire, Marritio 72
Matrimonia eſſe iuris naturalis & diuini 195
Matrimonii cauſas quis olim iudicarit 12
Matrimonium cum ſcelerato an ſolui poſſit 207
Matrimonium, ſi virgo non ſit reperta, an ſubſiſtat 201
Matrimonia ſacerdotum 14.15
S. Mauritii in Valleſia 150
Mendicos olim apud Alamannos non fuiſſe 134
Mendicantium fratrum origo p. 6. præfat 94
Merita monaſtica p. 9. præfat.
Merum imperium 23. penes Comites 39
Metropolitani 118
Miſſa, Meß 9.130.131
Miſſi Dominici 34.142
Moguntiacenſis ſynodus 117
Monachos in epiſcopatus lectos 2. militaſſe 57.147. eſſe ſchiſmaticos p. 9. præfat. ſeuerius quam laicos puniri 35.36
Monachorum genera p. 6 præfat.
Monachorum origines in Græcia p. 5. 6. præfat. in Aegypto p. 6. in Hibernia & Scotia ibid. in Francia 114. in Alamannia 43.114. in Germania p. 1.5 6. præfat.
Monachorum cœnobia, inſtituta, diſciplinæ, virtutes, vitia 19.20. diſciplina à quibus recta 15. labores quotidiani 28 29. victus 29.30. veſtitus 30.31. obedientia 27. opera 33. mercimonia 43
Monachorum primorum diſciplina p. 7. præfat.
Monachorum noſtrorum luxus & auaritia 4
Monachorum ſcortantium pœna 36
Monaſteria p. 6. præfat.
Monaſterium pro collegio Canonicorum 1.151
Monaſteria & Collegia pro ſcholis 2. 126. p. 5. præfat.
Monaſteria monaſtica p. 6. præfat. quibus in locis & quorum permiſſu initio exſtructa 23 eorum finis cultus diuinus & inſtructio ſcholaſticorum p. 5. 7. 10 præfat. in illa ingredi ſine Regis permiſſu non licuiſſe 43 paruiſſe Epiſcopis 23.24. fuiſſe triminoſorum latibula 31. eorum in egenos olim & pauperes liberalitas 34 item aſyla 38.39 40
Monaſteriorum officiarii 31.32 Vigiles 32. viſitatores à Principibus immiſſi 34
Monaſteriorum afflictiones à quibus 152
Monetæ cudendæ ius 40. 41. Monaſteriis conceſſum ibid.
Monialem ſtuprandi pœna 36
Monialium ſcortantium pœna 36
Monomachia ſublata 9.10
Montfortii comites 59
Merßwilen 62
Mulcta fiſcalis diplomatum 58.
Mundiburdium 151
Münſter 129
Muſſius 154
Myſteria fidei in veteri Eccleſia, 166

N.

Natalium reſtitutio 79
Naturam mutare nemo poteſt 37
Nobiles 79
Nobiles vitioſi ridendi, ſi Maiorum virtutes iactitent 40
Nobilium liberi in monaſteriis & collegiis eruditi 4
Nobilitatis æſtimatio apud Francos & Alamannos 1.117
Nobilitatis monaſticæ luxus & inertia 4.5.57
Nomina Alamannica 49.61
Nona 13
Noreia 155
Noricum Orientale 83
Notkeri tres 70 71
Notkerus Balbulus 67.68.70. eius Pſalterium 47.144
Notpertus Abbas S. Galli 92
Noualis locus 92
Nouatus & Nouatianus Hæretici 171
Noxa, Noxæ dedere 81
Numiſmatum genera apud Francos & Alamannos 62
Nummi antiqui 144 Alamannorum veterum 41.62. in agro S. Gallenſii 23. 41. 62. Romanorum 23. Principum Germanorum 41. Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum 40.41.42
Nuptiæ ſecundæ 37.142. inceſtæ 12
Nuptiarum ſanctitas 135

O.

Obedientia Monaſtica p. 8. præfat.
Oblatio 173
Oecolampadius 219
Officiarij veterum Germanorum imperatorum 10
Oppidum 51
Oppida ex monaſteriis 53.54
Opus operatum p. 8 præfat.
Origenis opera & diligentia 172
Ornamenta & diuitiæ templorum atque eccleſiarum 3
Oſius Epiſcopus 82
Oſt 66
Oſtrofranci, Oſtrogotthi 65
Othomarus, eius nomen varie ſcriptum 55. fit Abbas 51. accuſatur & carcere 52. eius celebritatē & fama 53. villa & ſacella 53. canonizatio à quo 61
Otto I. Saxo Imp. quot eccleſias fundarit

INDEX.

darit p.3.præfat.
Otto puer Imperator 150

P.

Pagus 71
Palmus 61
Papa, Papæ 56.189.190
Papæ nec vniuerſales olim nec catholici 11
Paparum electio ſine conſenſu Imperatorum non erat rata 6.7
Pappenheim 149
Parabolani 141
Parentum & Tutorum conſenſus in nuptiis 13
Parlamenta 35
Parochi, Parochiani, Presbyteri 8. 133
Parochia 2.7.8.14.103.151
Parochiale ius 33
Paſcha quando celebrandum 171.172
in Paſtore requiſita 9
Patavienſis Epiſcopatus amplitudo p.3. præfat.
Patricius Romanorum 150
Patrimi 8
Patrum auctoritas 176
Paupertas monaſtica p.8 præfat.
Pax publica 39
Peculium, peculiare 82
Pelagius Hæreticus 179.180
Peregrini 67
Perfectio Chriſtiana 181
Permutatio 84.85
Permutatio rerum eccleſiaſticarum 13
Perſecutiones veteris Eccleſiæ 163.164 165.166.167
Petroſa 147
Philippus Imperator an Chriſtianus 164
Picturæ in templis 3.126
Pipinus breuis 51.54
Pipinus Magnus 51. fit Rex 52
Pipinus Caroli ſpurius ante Carolomannus dictus 31
Placita, Placitare 22.23.136.137
Plebani 151
Poggius Florentinus 221
Politianus 219
Poloni 91
Polonia quando Regem acceperit 91
Pondo, Pondus 62
Pontifices, Pontifices ſummi, id eſt, Epiſcopi 5.129.189.190
Pontifices Romani olim nec vniuerſales nec Catholici 11.44
Pontificum Romanorum nulla olim apud Germanos ratio 44. quippe quorum electio & confirmatio ad ſolum Imperatorem per-
tinuerit 6.7.26
Portæ apertæ 82
Portarius monaſterii 32
Præmonſtratenſium origo 94
Præpoſiti monaſteriorum 32
Precaria, Precarium 13.71
Precario poſſidere 71
Preces ad ſolum Deum olim factas 10
Presbyteri 1
Presbyteri laici 33
Presbyteri priores 82
Presbyterorum & Sacerdotum examinatio 9
Priſcillianus Hæreticus 184
Priuilegia, id eſt, diplomata 44
Proceſſus veterum Alamannorum 55
Proprius 81
Prouinciales 49
Prouincialis lingua 46
Publica iudicia 23
Puerulos raſos & in monaſteria truſos 31
Purgatio per Eucharistiam 10
Purgationum ſpecies 9.10

Q.

Quæſtus turpis Francis & Alamannis olim abominabilis 10
Quintilianus 221

R.

Raptus pœna 13
Raſura monachorum 31
Rauenouua 65
Rauenſpurgum 65
Regalia monaſteriorum 20
Regiæ donationes 20
in Religionis negotio quibus primæ data 10
de Religione & Religioſorum moribus cognouiſſe Principes 10
Religioſos interficientium pœna 39
Reliquiarum honoratio 3.127
Remigius Remenſis 113
Remoboth p.7.præfat.
Repræſtare 71
Repudii mulcta 113
Rhenanus 221
Rheni vallis 53
Rhetia prima 49
Rhetica nomina 49.50
Rhinaugia 53
Ripuarii 80
Romani Franci 65
Romani homines 49
Romanæ leges Francis & Alamannis notæ 12.66
Romanshorn 88.149
Rotvvilenſe Iudicium 35
Ruſaſt. 150

S.

Sacerdotes Baal 128
Sacerdotum examinatio ante admiſſionem 9. probatio & animaduerſio à populo & clero ſimul 8.9. coniugia 4.15. 134.135
Sacerdotum ſcortantium pœna 36
Sacramenta duo 8
Sacramentarius monaſterii 32
Saiga Seiga 60
Salii 80
Salica bona 79
Salica terra 88
Salodurenſis Eccleſia à Bertrada 41
Salomones tres Epiſcopi Conſtantienſes 87
Sanctus, Sanctiſſimus, Sancti 55.56. 189
Sanctorum inuocatio tempore Caroli M. 10
Sanctigallunum 147
Sanctimonialium cœnobia p.4.præfat. 15.16
Sarabaitæ p.7.præfat. 115
Scalch 105
Schafhuſianum monaſterium 53
de Scanſit valle Nobiles 154
Scholaſtici Canonici 2
Sclaui 91
Sclauo Poloni 91
Scoti Monachi p.6.præfat. eorum monaſteria apud Germanos 115
Seceſſus 137
Semperfry 79
Seruitus Alamannica 179
Seruorum apud Alamannos genera 75. 77.78. coniugia 79.80.194. 195.& ſeqq. ſtatura & menſura 61 liberi in ſcholis inſtituti 4
Serui in veteri Eccleſia 175. ſub monaſteriis 150
Serui latentes, & eorum bona 150
Sichardus I.C. 221
Sigeberti Francorum Reges 49
Sigebertus iunior Francorum Rex 23
Sigilla Germanorum Principum Latina 46.47. in veteribus chartis 44
Sigmariſuuang 149
Simoniæ crimen 7.130. eius irreptio 152
Simulachra in templis 3
Solidus 33.60
Solitudo 23.57.58
Spata 55

Spen-

Spenda. 93
Sponſaliorum ſolutio facilis apud Alamannos. 13
Stainaha. 147
Stainenſe Monaſterium. 53
Stambeim. 150
Stipulatio. 62.63
Sueuiæ Ducatus. 152
Suffraganei olim nulli. 1
Summus Pontifex. 55
Suonen, Suonbuoch. 88
Sylina. 152
Symbolum. 47
Synodi in veteri Eccleſia. 170. *annua.* 9

T.

Tabulæ. 44. *emptionum & venditionum à quibus peractæ.* 21
Templa veterum Chriſtianorum. 167.168.173. *eorum ornamenta.* 3.8.
Tertiæ. 13
Teſtamentum pro inſtrumento. 82
Teſtium fides apud Alemannos. 55.86
Theodiſco-lingua. 88
Theodorici Francorum Reges. 48.49.50
Theodoricus Gothorum Rex. 152.153
Theodoſianus Codex. 66
Theutonici. 65
Theutonicum regnum. 65
Thiota Abbas. 149
Tigurinus pagus. 85
Tigurinum Monaſterium Virginum. 151
Tirolenſis Comitatus. 83
Tondendi vios. 135
Tondere in Monaſteriis quos licuerit. 33
Tonſos in Monaſteria trudi 31
Tonſuræ varia genera. 139.140
Toſa Monaſterium. 88
Tribonianus impius. 66
Tribunus. 149
Triſagium Græcorum. 46
Tuitiſce. 88
Turegienſis pagus. 85. *Regia.* 54.147
Turicenſis pagus 51
Turicini Caſtri Eccleſiæ 150.151.152

V.

Vallis Rheni 53
Vallis vmbroſæ fratres 94
Vaſſus, vaſallus 58
Velandi ritus 135
Venerabilis 55
Verona regni Longobardici ſedes 153
Veſtitura 88
Vicarii monaſteriorum 32
Vice domini monaſteriorum 21.22
Viennenſis epiſcopatus quando fundatus p.3.præfat.
Vigiles monaſteriorum 32
Vindiciæ 87
Vineta apud Alamannos olim pauca 59.
in Valle Rheni 53
Vini vſus in monaſteriis olim rarus 30
Vini vt copia ita æſtimatio aucta 59
Vinolentiæ apud veteres Germanos pœna 9
Virginum cœnobia 15.16.17.18
Virginem qui ſtuprauit, ducat 202.203
Virginitatem animi non tantum corporis 136
Vitodurum 84
Vlma 152
Vncia 62
Vnderwegen 154
Vngendi Reges & Imparatores conſuetudo 5.6.52
Vniuerſalem Epiſcopum eſſe Antichriſti præcurſorem 11
Voti monaſtici partes p.8.præf.
Vota monaſtica an olim perpetua & an poſſint reſcindi p.7.præfat. 115
Vroniæ 151.152

W.

Waſſerburg 59.147
Wat, vvatman, vvatſpenda 93
Welfi ſeu Welfones comites 64.65
Weſt, Weſtgotti 65
Weſtria 51.65
Wila 88
Wintardurum 84
Wiſogotti 65

X.

Xenodochia 141

Z.

Zachariæ Papæ dexteritas & induſtria 11
Zillenslatæ 85
Zuentebaldus Lotharingiæ Dux 100
Zuinglius 219

FINIS.

4102B61

13114

39/100

manifestū eum facerent. ut
adīpleretur qd' dictū est p
ysaiam pphetam dicentē. Ecce
puer meus quē elegi dilcūs
meus: ī quo bn̄ cōplacuit aīe
mee. Ponā spm̄ meū sup
eū: et iudicium gentibus
nunciabit. Non cōtendet ne
qȝ clamabit. neqȝ audiet a
liquis ī plateis vocē eius.

ī vobis. ad cōfirmanda cor
da vrā sine querela ī scita
te ante deū et patrē nrm̄.
ī aduentu dn̄i nr̄i ihū xpi
cū omnibȝ vobis. Sc̄m lucā.
In illo t': Ibat ihc̄ p ciuita
tes et castella docēs: et iter fa
ciēs ī ierlm̄. Ait aūt illi quidā.
Dn̄e; sūt pauci si pauci sūt
qui saluātur; Ipē aūt dixit